DECRETVM GRATIANI

EMENDATVM, ET NOTATIONIBVS ILLVSTRATVM,

Vnà cum glossis,

GREGORII XIII. PONT. MAX.

IVSSV EDITVM.

Ad exemplar ROMANVM diligenter recognitum.

AVGVSTAE TAVRINORVM.

M. D. LXXXVIII.

Permissu, quorum interest.

SI quatuor.] CASVS. Quatuor, vel plures quendam vulnerauerunt, & mortuus est: quare quæsitum fuit in cōcilio, quis eorum reatum homicidij incurrat? Et respondetur ꝙ quicunq; ei plagam imposuerit, vt homicida iudicetur: reliqui verò qui eum interficere volebant, similiter pœniteant: qui verò nec consiliū nec auxilium dedit, non est in culpa.

a ¶Quicunque eorum] Hoc est propter incertitudinem: quia nescitur cuius ictu perijt. sic ff. de his qui eie. & effu. l. 2. §. vlt. & l. seq. & ff. ad leg. Aquil. ita vulneratus. in fi. "Sed pone certum esse quòd de vulnere meo non est mortuus, nunquid cen sebor homicida? secundum leges certum est ꝙ non. argu. ff. ad leg. Aq. huic scripturæ. nā vulnus vniuscuiusque contemplandum est. ff. ad leg. Cor. de sica. l. vlt. idem videtur secundum canones. arg. ext. de cle. percus. c. 2. Contrarium tamē credo[a]. arg. 50. dis. si quis post. sufficit enim ꝙ sumpsit arma, licet non occiderit ipse, sed alius, vt ext. de cle. percus. c. præsentium. & c. continentia.

b ¶Impugnabant.] nec tamen percusserunt.

c ¶Volentes.] Nam homicidæ tales sunt. de pœ. dist. 1. periculosæ. Item pone ꝙ me rixante cum aliquo, frater meus eū interfecit contra voluntatem meam: an imputabitur mihi? nō. arg. 2. q. 4. quia præsulatus. ext. de cle. percus. præsentium.

d ¶Similiter.] arg. de pœ. dist. 1. si cui.

e ¶Extra noxam.] si ei subuenire non poterant. s. ea. q. 3. cap. vlt. Ioan.

Burch. l. 6. cap. 42. Iuo p. 10. c. 170.

"Homicida est etiā qui nō occidit.

a Idē credit Laur. ar. huius c. si quis post. Sed ar. contra 15. q. 1. c. vlt. vbi dicit ꝙ lex factum requirit. & quod not. extr. de hom. si aliqs vbi de hoc.

¶Si plures contra vnum rixentur, qua pœna quisque eorum feriatur.

CAP. XXXIIII.

1 SI quatuor, aut quinq; homines, seu etiam plures contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus, mortuus fuerit, quicunq; eorum[a] plagam ei imposuit, secundum statuta canonum, vt homicida iudicetur: reliqui autem, qui eū impugnabant[b], volentes eum[c] interficere, similiter[d] pœniteant. Qui verò nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec consilio nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantùm adfuerunt, extra noxam[e] sint.

CAVSA XXIIII.

QVidam episcopus in hæresim lapsus[f] aliquos de sacerdotibus suis officio priuauit, & sententia excommunicationis notauit. Post mortem de hæresi accusatus damnatur, & sequaces eius cum omni familia sua.

1 Hic primùm quæritur, an lapsus in hæresim possit aliquos officio priuare, vel sententia notare.

2 Secundò, an post mortem aliquis possit excommunicari.

3 Tertiò, an pro peccato alicuius tota familia sit excommunicanda.

QVidam episcopus.] CASVS. Suprà in 23. causa, tractatum est de hæreticis. Sed quia hæreticorū q̄dā sunt manifesti, quidam verò occulti, & quandoque excommunicat ecclesia hæreticos, quandoque catholicos: ideò Gratia. subnectit hác causam 24. in qua tractat de omnibus istis, quæ vt competentius ostendat, thema proponit, de quo tres elicit quæstiones.

f ¶Quidam episcopus in hæresim lapsus.] s. 23. causa tractatū est de hæreticis: "sed qm̄ hæreticorum quidam sunt manifesti, quidam occulti: & ecclesia excōicat q̄nq; hereticos, quādoque catholicos, ideo de huiusmodi subdit tractatum.

" Hæretici sunt duplices.

QVòd autem.] In hac quæstione magister intendit probare per 42. c. ꝙ hæreticus, vel schismaticus, vel excommunicatus alium damnare nō potest: si tamen sibi probari possit. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic proponitur 1. quæst. qua quæritur, an hæreticus possit alium deponere, suspendere vel excommunicare? Sed secundum Grat. distinguitur, si incidit in damnatam hæresim, nullum damnare vel excommunicare potest, vt j. eau diuimus. Si verò nouam confingit hæresim, antequàm de ea damnetur, suspendere vel excommunicare potest, vt j. ea. §. si autem. in princ. & arg. j. ea. Achatius. quia adhuc toleratur ab ecclesia. Tu autem dicas indistinctè, quia siue veterem siue nouam sequitur, excommunicatus est, vt in concilio Lateran. excommunicamus. & ideo alium excommunicare nō potest. Et procedit hoc ordine Grat. Primò probat, quòd hæreticus nullum valeat condemnare, vsque ad §. His auctoritatibus. innuendo distinctionem suam. Deinde probat contra. tandem dat solutionem. Casus autem §. facilis est.

g ¶Quòd autem.] "in hac quæstione dicunt quidam. quòd si hæreticus excommunicat alium hæreticum, valet j. ead. quisquis. sed qualiter intelligatur illud cap. dicit §. qui sequitur illud ca. Alij cum Gratiano distinguunt an veterem hæresim iam damnatā sequatur, & tunc non valet, an nouam cōfingat, & tunc potest. arg. j. ead. Achatius. & j. ea. si autem. in prin. quia adhuc toleratur ab ecclesia. sed tu dic indistinctè, quòd siue veterem siue nouam sequatur, excommunicatus est, licet sit occultus: & ideo alium excommunicare non potest. ext. de heret. ad abolendā. & cap. excommunicamus. alia tamen quæ agit, tenent dum toleratur[b]. argum. s. 3. q. 7. §. tria. Sed & sententia excommunicationis, quam tulit, toleranda est, dum ipse est occultus, licet sit nulla. arg. præd. §. 1. extra. de iure patron. consultationibus.

"Excōicare non potest hæreticus hæreticum.

b Idē sentit Inn. extr. de elec. nihil.

QVAESTIO I.

QVòd autem[g] ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non possit, facilè probatur. Omnis enim hæreticus, aut iam damnatam hæresim sequitur, aut nouam confingit. Qui verò[h] hæresim iam damnatam sequitur, eius damnationis se participem facit[i]. Vnde cum Achatius absque synodali auctoritate ab Apostolico se damnatum quæreretur, contra Gelasius scribit dicens.

¶Qui in iam damnatam hæresim labitur, eius damnationis se participem facit.

CAP. I.

ACHatius non est factus inuentor noui erroris, sed veteris imitator: atque ideo non erat necessarium[i], vt aduersus eū noua sententia prodiret, sed antiqua tantummodo renouaretur. Factus sum itaque executor veteris constituti, non promulgator noui. Quicunque enim in hæresim[k] semel damnatam labitur, eius damnatione seipsum inuoluit.

¶Sententia huius capituli est eadē cū sententia capitis paulò post sequētis, id est, Achatius. quamuis verba discrepent.

Idem Gelasius in epistola ad episcopos Dardaniæ.

¶Non est retractandū, quod semel synodus statuit contra vnamquamque hæresim.

h ¶Qui verò.] hæc distinctio hodie locum non habet, quia omnis hæresis est damnata, "& omnis hæreticus est excommunicatus, quātumcunque sit occultus: & ideo non potest alios excommunicare, vnde si scirem prælatum meum esse hæreticum, quia nouam fingit, nec tamen prædicaret, si me excommunicaret, celebrarem in occulto, sed non in aperto: quia cum non possem probare eum esse hæreticum, sic me non excommunicatum deponeret: Sed quid de alia sententia? idem: quia nulla est sententia quam tulit, sed tamen tolerabitur posteà. argu. 3. quæst. 7. §. tria. eadem dic & de schismatico: maximè cum schisma non possit esse sine hæresi[c], nisi fortè in summo Pōtefice, vt si duo crearentur, & vterq; crederet ecclesiam apud se esse. 7. q. 1. factus[d].

"Hæreticus omnis est excōicatus.

c Istā gl. dicit esse sing. Abb. in ca. quia diligētia. d' ele. ad hoc ꝙ incidēs in schisma, si credit Papatū esse apud illum cui adheret, non est hæreticus.

d Vide q̄d leg. & not. j. c. qō. didicimus. in pr.

ACHatius.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ Gelasius synodo non congregata Achatium propter hæresim condemnauit, de quo cum Achatius conquereretur, scripsit Gelasius, ꝙ non fuit opus propter hoc synodum congregare, vt noua contra eum sententia prodiret: sed vetus tantùm confirmaret: quia in hęresim iam damnatam lapsus erat. Dicit ergo, factus sum itaq; veteris constituti executor, non promulgator.

i ¶Necessarium.] posset tamen ferri: arg. ext. de post. ad hoc. in parte decisa.

k ¶In hæresim.] "hic est casus, in quo Papa Papam potest ligare, in quo Papa in canonem latæ sententiæ incidit. nec huic obuiat regula illa: quia par parem soluere, vel ligare nō potest. extra de elect. innotuit. quia si Papa hæreticus est, in eo ꝙ hæreticus est, est minor[e] quolibet catholico. duodecima, quæstione prima. scimus. quia lex factum notat etiam sine sententia. ff. de rit. nupt. l. palam. §. vlt. Et est hic ar. ad quæstionem de feudo. puta iurauit episcopus, quòd non infeudaret de nouo. videtur quòd possit dare vetus. quod concedo in dubio, cum non constat quod intellexit cum iurauit. extra de feu. cap. 2.

"Papa Papā ligare pōt.

e Minor. idē T. Aq. in 4. sent. dis. 19. Gabr. Biel. in cano. Missæ fo. 180. co. 2. Phil. Dec. c. cū venisset. col. 3. de iudi. & consil. 151. nu. 4.

Maiores

CAP. II.

[1] MAiores nostri diuina inspiratione cernentes necessariò præcauerunt, vt quod contra vnamquamque hæresim coacta [a] semel synodus pro fidei † communione, & veritate catholica atque Apostolica promulgasset, non sinerent [b] nouis [c] posthæc retractationib. mutilari: ne prauis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pulsandi, sed auctore [d] cuiuslibet insaniæ, ac pariter errore damnato, sufficere iudicauerunt, vt quisquis aliquando huius erroris communicator existeret, principali sententia damnationis eius esset obstrictus. *& infrà.* ¶Sic Sabellium damnauit synodus: nec fuit necesse, vt eius sectatores postea damnarentur, singulas viritim synodos celebrari: sed pro tenore constitutionis antiquæ cunctos, qui vel prauitatis [e] illius, vel communionis [f] extitere participes, vniuersalis ecclesia duxit † esse refutandos. Sic Arium, Eunomium, Macedonium, Nestorium synodus semel gesta condemnans, vlterius ad noua concilia venire non sinit [g].

Item Felix Papa.

¶*Polycarpus lib.1.tit.16. citat ex Gelasio, apud quem habetur in commonitorio ad Faustum.*

¶Non vltra in eũ procedere oportet, qui in hæresim damnatam recidit.

CAP. III.

[2] AChatius [h] non fuit noui, vel proprij inuentor erroris, vt in eum noua scita [i] prodirent: † sed alieno facinori sua communione se miscuit. Itaque necesse est, vt in illam recideret iusta lance [k] sententiam, quam cum suis successoribus per conuenientiam A synodalem susceperat auctor erroris.

A ¶Conuenientiam.] *Sic in vetustis etiam Gratiani exemplaribus, & recentioribus editionibus conciliorum. In antiquioribus verò conciliorum, & epistolarum Pontificũ editionibus legitur*, conniuentiam.

Si ergo episcopus ille in hæresim iam damnatam lapsus est, antiqua excommunicatione damnatus, alios damnare non poterat. Excommunicatus enim alios excommunicare non valet.

Vnde Alexander secundus scribit Valeriano Episcopo martyri A.

A ¶Martyri.] *Apud Iuonem est*, Gulielmo Marcioni. *In vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, martyr, *seu* martur, *vt videatur hoc nomine significari voluisse, cuius ecclesiæ esset episcopus. In quibusdam verò tãtùm est*, Valeriano Episcopo.

¶Excommunicatus alium excommunicare non potest.

CAP. IIII.

[3] AVdiuimus, quòd Henricus, Rauennas dictus archiepiscopus, visus sit te excommunicare. Verùm, quia excommunicatus [l] te excommunicare non potuit [m], Apostolica auctoritate te, tuosque absoluendo [n], mandamus exinde nunquam curare.

Sin autem A *ex corde suo nouam hæresim* [o] *confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec potest deijcere quẽquam iam prostratus* [p]. *Ligandi nãque, vel soluendi potestas veris* [q], *non falsis* [r] *sacerdotibus à Domino tradita est. Apostolis enim dicturus,* [*Quorum remiseritis peccata, &c.*]

MAiores nostri.] CASVS. Ostendit Gelasius in hoc ca. q̃ sancti patres statuerunt, vt ex quo auctor hæresis in synodo semel condemnaretur, non esset opus synodum iterũ congregari ad condemnationem eorum qui eum sequuntur, cum in hæresim semel damnatam inciderint: sed omnes principali sententia cũ suo auctore teneantur, nec debet talis sententia semel lata iterum retractari: & hoc probat q̃n que exemplis, s. Sabellij, Arij, Eunomij, Macedonij, & Nestorij. Casus sequentis ca. patet.

a ¶*Coacta.*] i. coadunata, iuxta illud, Tityre coge pecus. & alibi, Cogite oues pueri, &c. & lex dicit, fructus coactos. ff. solut. ma. diuortio. ver. coactis vindemijs.

b ¶*Non sinerent.*] supra 6. q. 4. quod bene. & 25. q. 2. cum pie. C. de summa tri. nemo.

c ¶*Nouis.*] §. 11. dist. quis nesciat.

d ¶*Sed auctore.*] sufficit enim damnare auctorem. nam damnato Arnoldo omnes Arnoldistę damnati sunt extra. de hær. ad abolendam.

e ¶*Vel prauitatis.*] pos mortem.

f ¶*Vel communionis.*] in vita.

g ¶*Non sinit.*] vt temerè de fide disputet. nam si correcti redire vellent, admitterentur [a]. §. prox. q. 6. c. 1. Sed qui ita incidunt in hæresim iam damnatã, à quo absoluuntur? ab episcopo, vel suo superiore. arg. §. prox. q. 4. ipsa pietas. Ioan.

h ¶*Achatius.*] §. 19. distinctio. Anastasius.

i ¶*Scita.*] id est, statuta. vnde dicit, scitis obtẽperat. 3. quæstio. 7. iudicet.

k ¶*Lance.*] id est, ratione. alias idem appellat stateram. 45. distin. omnis.

SI ERGO. CASVS. Nunc Grat. concludit ex supradictis dicens, quòd iste episcopus, de quo suprà in principio thematis dictum est, cum in hæresim iam damnatam lapsus esset, alios excommunicare non potuit. excommunicatus enim alios excommunicare non potest. ad quod inducit seq. c.

AVdiuimus.] CASVS. Archiepiscopus Rauennas hæreticus & excommunicatus Valerianum episcopum excommunicauit: quod cum Alex. secundus audisset, scripsit Valeriano episcopo, vt de illa sententia non curaret, absoluẽdo de facto. *Absoluendos*, id est, absolutos: vel absoluendos, id est, non ligatos.

l ¶*Quia excommunicatus.*] "& ita excommunicatus non potest excommunicari: sed suspensus excommunicatur. 11. q. 3. §. euidenter. "Nunquid ergo excommunicari potest? dico referre an sit suspensus ab officio, vel iurisdictione, nam si ab officio tantùm, ea non poterit quæ officij sui sunt exercere, puta celebrare, & similia: sed ea poterit quæ iurisdictionis sunt, vt dare præbendam, & excommunicare: quia hoc iurisdictionis est. extra de elect. transmissam. & de cleri. excom. mi. si celebrat. Econtra etiamsi suspenderetur à iurisdictione, & non ab officio: quia posset ea quæ essent officij: non autẽ quæ sunt iurisdictionis. Si autem ab vtroque, tunc neutrum. ext. de concess. præben. quia.

m ¶*Non potuit.*] non est cõtra. §. 11. quęst. 3. plerunque. nam ibi de alio malo, non hæretico: vel ibi de occulto. §. 11. q. 3. excellentissimus. §. 11. quæstio. 3. si quis confugerit. §. 16. dist. cõcubinæ. & §. 23. dist. quorundam. §. 11. quæst. 3. si episcopus. §. 11. q. 3. contra. 2. q. 6. §. item si plures.

n ¶*Absoluendo.*] id est, absolutos esse ostendendo, id est non ligatos. similis expositio est C. de leg. hær. l. 2. sic 11. quæst. 3. excellentissimus. 15. quæst. 6. auctoritatem. vel dic absoluendo, scilicet de facto. sic §. 1. q. 1. si quis confugerit. 17. distin. concilia. 23. distin. quorundam. & ext. de app. ad præsentiam. 2. q. 1. primates. Sed contra 2. quæst. 6. §. item si plures.

SIN AVTEM. CASVS. Hactenus ostendit G. de eo qui incidit in veterem hæresim. Nunc verò dicit de eo qui nouam confingit: qui ab eo tempore quo talia prædicare cœpit: si propter hoc fuerit excommunicatus, potestatem ligandi vel absoluendi non habet: quæ potestas veris & non falsis sacerdotibus à Deo tributa fuit. Quod tribus rationibus probat. Prima est, quia ipsi hæretici Spiritum sanctum non habent: quod quatuor auctoritatib. probat. Secunda ratio est, quia ipsi sunt extra ecclesiam, & ideo aliquẽ condemnare non debent vel non valent: quod quinque auctoritatibus probat. Tertia ratio est: quia ille qui benedicit & maledicit, maior est eo cui benedicitur, vel maledicitur. & ideo hęreticus in catholicum tanquàm in superiorem sententiam dictare non potest: in hęreticum verò tanquàm in ęqualem, sententiam ferre nõ potest. Prima ratio incipit ibi, *Ligandi namque.* Secunda ibi, *Cum ergo peccata dimittere.* Tertia ibi, *Vel potius quia sicut.* Sequens. §. patet.

o ¶*Hæresim.*] hoc fuit de cap. ỹ. ea. ait Celestinus. sed hodie nihil est, vt not. §. eadem. §. 1.

p ¶*Iam prostratus.*] per hęresim.

q ¶*Veris.*] id est, catholicis, scilicet toleratis [b] ab ecclesia, siue sint boni, siue sint mali. arg. 11. q. 3. Iulianus.

r ¶*Non falsis.*] id est, iam per sententiam damnatis. vel malis de vitę merito. & sophisticè inducit omnia in hoc §. nam omnia referas ad vitę meritum, sicut prima, quęst. prima, gratia.

Margin notes: [1] Poly. li. 7. tit. 7. — † al. fide. — † al. dixit. — a Nã recõciliationis cã impetrãdæ admitterentur. §. 2. q. 7. cõuenietib. — [2] Poly. l. 1. tit. 16. — † al. procederent. — [3] Iuo p. 14. c. 57. Pan. l. 5. c. 133. — Ioan. 20. — "Excõicatus non põt excõicari. — "Suspensus quod interim exercere poterit. — b Dic meliꝰ toleratus l[i]gare põt de officio. 3. q. 7. §. vlt. §. 1. q. 1. si fuerit. Arch.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

Postulet.

a ¶Postulet.]id est, postulare faciat.
b ¶Impetret.]id est, impetrare nos faciat.
c ¶Opus sit.]dic verũ quo ad Deum: sed quo ad ecclesiam non: cũ faciant hoc etiam mali. ideo non facit ad rem quod inducit.
d ¶Petro.] hoc dicit vt notetur vnitas.
e ¶Et præ omnibus.] hoc dicit vt notetur ꝑlatio.
f ¶Claues.] quid Petro datum fuerit: cum his clauibus, habemus 20.distinct.§.1.
g ¶Execrare.[ʃ.ea.pudenda.
h ¶Non valet.]conficit tamen etiam extra ecclesiam si formã obseruet: quia hoc ordinis est, quem retinet recedens ab vnitate ecclesiæ. 1.quæst.1. quod quidam. sed non potest excommunicare: quia hoc iurisdictionis est: quam dimittit qui recedit. vt 1.quæst.1. remissionem.
i ¶Dicere.]corde, ore, opere. de pœn. dist. 1. non tibi dico.
k ¶Nisi in spiritu.]id est, nisi sit seruus eius, id est, nisi habeat spiritũ eius. "omnes enim sumus serui Dei. de cõsec. dist. 2. innitat.
l ¶Ita ex eo.] supple appareat à fidelibus iudicandum, vel excommunicandum. & ita persona cui sermo dirigitur, non intelligitur excepta. arg. 26. dist. deinde, & no. 22. quęst. 2. primum pro & contra.
m ¶Vel potius.]alia est ratio quare talis non possit soluere vel ligare.
n ¶Maior.]ʃ. distin. 21. inferior.

Manet ergo.] Casus. Dicitur in hoc capit. quòd priuilegium Petri manet tunc firmum, cum per eum æqua fertur sententia. & tunc æqua fertur cum nec nimia seueritas vel remissio interuenit: ex qua sententia nihil soluitur vel ligatur nisi Petri auctoritas interueniat. Nec nimia. hæc est expositio præcedentis, id est, tunc fit ex æquitate, & manet priuilegium Petri, vbi nec nimia, &c.
o ¶Aequitate.]arg. ꝙ sententia iniustè lata non tenet. Sed contra 11.q.3. si episcopus fortè Sed hoc dicitur de sententia, qua quis ligatur quo ad Deum, non quo ad ecclesiam. sed etiam illa quandoque non tenet. extra de sententen. excom. per tuas.
p ¶Vel remissio.]quia vtrunque vitium est.[a]
q ¶Nisi.] id est, nisi id quod iustè fuerit, &c.
r ¶Petrus.]id est, eius auctoritas, &c. Ioan.

Ioan. 20. | Act. 2. | Rom. 8. | Matth. 18. | " Dei serui sumus oẽs. | Matth. 16. | 1. Cor. 5. | 1. Cor. 12. | Ioan. 6.

præmisit, [Accipite Spiritum sanctum,]vt euidenter cunctis ostenderet eum, qui Spiritum sanctum non habet, peccata non posse tenere, vel remittere. Porrò Spiritum sanctum nemo, nisi intra ecclesiam accipit: quia & ipsam vnitatem per gratiã facit. ¶Vnde non nisi congregatis in vnum dictum est, [Accipite Spiritũ sanctum:]nec nisi super congregatos in vnum die Pentecostes descendit Spiritus sanctus. Sicut autem extra ecclesiam non accipitur, ita extra eam nihil operatur. Cum ergo, sicut & Apostolus ait, spiritus postulet[a], spiritus impetret[b], extra ecclesiam nec postulare facit, nec impetrare. Vnde Dominus dicturus, [Quodcunque petieritis, &c.] præmisit [Si duo ex vobis consenserint, super terram ex omni re, &c.] & iterum [Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum:] nimirum cunctis ostendens, se non habitare in cordibus eorum, qui superbiæ singularitatem sequuti, à corporis Christi compage semetipsos abrumpunt. In quibus autem Christus non habitat, in eis Spiritus sanctus mentium scissuras refugiens locum non habet. Cum ergo peccata dimittere, vel tenere excõmunicare, vel reconciliare opus sit[c] Spiritus sancti, & virtus Christi, apparet, quòd hi qui extra ecclesiam sunt, nec ligare possunt, nec soluere, nec reconciliando ecclesiasticæ communioni reddere, nec excommunicando eius societate priuare, qua, ipsi hæresi, vel schismate polluti, siue sententia notati penitus carere probantur. Vnde, cum omnibus discipulis parem ligandi, atque soluendi potestatem Dominus daret, Petro[d] pro omnibus, & præ omnibus,[e] claues[f] regni cælorum se datu rum promisit, dicens [Tibi dabo claues regni cęlorum.] Quicunque ergo ab vnitate ecclesiæ (quę per Petrum intelligitur) fuerit alienus, execrare[g] potest, consecrare non valet[h]: excommunicationis, vel reconciliationis potestatem non habet. Vnde Apostolus, cum fornicatorem Corinthuim excõmunicandum scriberet: ait [Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu iam iudicaui vt præsens, eum, qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis, & meo spiritu, cũ virtute Domini nostri Iesu Christi tradere huiusmodi hominem satanæ in interitum carnis.] In quo formam excommunicationis ostendens docuit, non nisi fidelem, & à fideli notandum. In nomine namque Domini, atque eius virtute cooperante, nõ nisi fidelis aliquid operari valet: cũ nemo possit dicere[i] [Dominus Iesus, nisi in Spiritu[k] sancto.] Item cũ Dominus prohibeat agnum comedi extra catholicam ecclesiam: qui pro fessione fidei ab ea sunt alieni, ab eius participatione, quam suo arbitrio reliquerunt. non repelluntur: sed abire permittuntur, sicut illi, qui audientes, [Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c.]dixerunt, [Durus est hic sermo: & quis potest eum audire?]atque ita abierunt retrorsum: non repulsi, sed abire permissi. Hinc etiam Apostolus, cum de excommunicandis ageret, præmisit. [Si quis frater, &c.] De infidelibus autem suppo suit dicens [Eos, qui foris sunt, Dominus iudicabit.] De his autem, qui intus sunt, nobis iudicium commisit. Sicut autem ex eo, quod Apostolus ait, [Frater,] & ex his, quę de fidelibus, & infidelibus supposuit, apparet non nisi fidelem excommunicandum: ita ex eo[l], quòd fidelibus tantùm hoc scribitur, vel potius[m], quia sicut ille, qui benedicit, maior[n] est eo, cui benedicitur, ita qui ex officio maledicit, maior est eo, cui maledicitur: liquidò constat eũ, qui ab integritate catholicæ fidei recedit, maledicendi, vel benedicendi potestatem minimè habere. Catholicum namq; , vtpote se superiorẽ, maledicere non valet: in alienum à fide, tanquã in sibi æqualem, sētiam dare non potest. Hæc aũt, quę de hereticis, atque schismaticis, vel excõicatis di cta sunt, videlicet, ꝙ ligandi, vel soluendi potestatem non habeant, multorum auctoritatibus probantur.

Ait enim Leo Papa sermone 3. in anniuersario suæ assumptionis, & sermone 2. de natali Apostolorum.

A ¶Sin autem.]Non defuerunt, qui crederent hæc quoq; esse Alexandri. Sed apud Iuonem, & in Pannormia non habentur: & in vetustis Gratiani codicibus hic est ea nota, quæ solet apponi verbis Gratiani. Et est secundum membrum diuisionis in ipso quęnis principio à Gratiano propositæ: omninoq; & stylus, & quę dicuntur, ad id confirmandum cõcurrunt.

B ¶Spiritus postulet.] Verba ipsa Apostoli sunt hæc: Similiter autẽ & spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nã quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. In glossa autem interlineari ad eum locum, sunt verba sequentia, spiritus impetret.

¶Nõ soluitur, vel ligatur, nisi quod auctoritas B. Petri soluerit, vel ligauerit.

CAP. V.

I Manet ergo Petri priuilegium, vbicunque ex ipsius fertur æquitate[o] iudicium: nec nimia est vel seueritas, vel remissio[p], vbi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi[q] quod beatus Petrus[r] aut soluerit, aut ligauerit.

Item Augustinus super Ioannem, trac. 50. ad c. 12.

¶In persona Petri, ligandi & soluendi ecclesia potestatem accepit.

CAP. VI.

2 Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatũ[f] & in cœlo. § Si hoc Petro tantùm dictum est, non hoc facit ecclesia[t]. Si aũt in ecclesia fit (vti quę in terra ligantur, in cęlo ligenť, & quæ

Quodcunque.] Casus. Probat August. in hoc ca. quòd ecclesia tantùm habet potestatem ligandi & soluendi: quia soli Petro dictum est, quodcũque ligaueris, & cęt. iam ecclesia non haberet potestatem ligandi & soluendi: quod falsum est. si autem hoc fit in ecclesia: quæ ligãtur, vel quæ soluuntur in terra, erunt ligata vel soluta in cęlo. Vnde cum per ecclesiam hoc fiat, Petrus quando claues accepit, sanctam ecclesiam significauit: per quem boni in ecclesia significantur, sicuti per Iudam mali, & qualitercunque ante iste casus positus fuerit: ego Barthol. Brix. eum sic posui, quia casus iste literæ consonat.
f ¶Erit ligatum.]"ligari dicitur in cęlo per approbationem, scilicet quando iustè fertur sententia. de pœn. dist. 1. quem pœnitet. ʃ. dist. 20. §. 1. Ioan.
t ¶Facit ecclesia.] sed nonne prius erat ligatus apud Deum, vt 1. q. 1. vt euidenter. ʃ. ead. q. 3. si quis non rectè? & ita videtur, quòd nul la potestas Petro collata sit, vel ecclesiæ per hoc quodcunque,[b] &c. nam nullius potestatis vim exercet. de pœ. di. 1. verbum. sed tantùm ostendit ligatum esse, vel solutum, vt 15. q. 1. nec is. Dic " ꝙ quo ad ecclesiam triumphantem nullius potestatis vim exerceret, sed tantùm ostendit ligatum esse vel solutum: sed tamen habet aliam potestatem qua ligat quo ad ecclesiam militantem: vnde quandoque eum ligat, quamuis iniustè, vt 11. q. 3. c. 1.
a ¶Recon-

1. Cor. 5. ibid. | a ꝯ hoc no. 45. dist. disciplina. & ca. ois. & ca. sicut namq;. | "Papa ligat in cęlo ꝑ approbõnem. | b Hoc hꝭ ʃ. c. qõ. 2. c. 2. vbi de hoc. | 1 Pol. l. 7. tit. 1. | " Ecclesia est duplex. | 2 Pol. l. 7. tit. 2. | Matth. 16.

a ¶ *Reconciliat.*] arg. quòd sententia totius ecclesiæ præferenda est Romanæ, si in aliquo sibi contradicant. argu. 93. di. legimus. Sed contrarium credo. arg. j. ead. hęc est. nisi erraret Romana ecclesia, quod non credo posse fieri: quia Deus non permitteret. arg. j. ead. ca. à recta. & c. pudenda.

a De hoc vide q̃d leg. & not. 19. dist. c. pen.

Ecclesiam Romanam ñ permittet De⁹ errare.

b ¶ *Petri persona.*] à contrario sensu. argu. di. 96. si Imperator. 11. q. 3. Imperatores.

c ¶ *In Iudæ.*] si duo enim contraria inter se non conueniunt: nec eorum contraria inter se conueniunt, vt not. 32. dist. hospitiolum.

NOn turbatur.] CASVS. Legitur in Euangelio, quòd ante passionem Christi omnes discipuli simul erant in nauicula quadam super mare cum Iuda proditore: & tūc factus est ventus validus, & nauicula cœpit ferè periclitari: sed Christus p̃cepit ventis & mari vt quiescerent: post passionem Christi nauigabat Petrus in quadam nauicula sine Iuda, & illa nullam turbationem passa est. In vtraque igitur Petrus erat: sed qui suis meritis firmus erat, turbabatur ex alienis. Vnde vitandi sunt perfidi & proditores ne possimus fluctuare per ipsos. Non turbatur ergo nauis, in qua sola erat prouidentia, & perfidia aberat, & fides abundabat. quare etsi alijs Apostolis imperatur vt laxent retia sua: soli tamen Petro (per quem ecclesia designatur) dictum fuit vt retia sua ducat in altum: quod est videre altitudinem diuitiarum: & scire filium Dei. *Is*, scilicet, Petrus.

1 Pol. l. 7. tit. 3. Ansel. l. c. 37.

† al. superat.

d ¶ *Petrum.*] sine Iuda, id est, bonos tantùm, id est, ecclesia triūphans, vbi non erit luctus neque clamor. 35. dist. ecclesiæ.

e ¶ *Quæ Iudam.*] id est, ante passionem etiam cum Petro, id est malos cum bonis: de qua intelligitur contrariū, 1. quæst. 4. §. vlt. versic. item.

Luc. 5. Matth. 16.

f ¶ *Turbatur.*] quæ significat ecclesiam militantem.

g ¶ *Plurimi.*] s. 1. q. 4. §. item peccato Achor. s. 45. dist. sed illud. j. de consf. dist. 1. in sancta. ff. de ædil. edi. plerunque. C. de pœ. sancimus.

h ¶ *Soli.*] arg. quòd quæstio fidei, &c. j. ead. quoties.

quæ soluuntur in terra, soluantur in cęlo: quia cum excommunicat ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus: cum reconciliat[a] ecclesia, in cœlo soluitur reconciliatus.) Si ergo hoc in ecclesia fit, Petrus, quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Si in Petri persona[b] significati sunt in ecclesia boni, in Iudæ[c] persona significati sunt in ecclesia mali.

Item Ambrosius, ad capitulum 5. Lucę.

¶ *In plerisque vetustis est tantum,* Item Ambrosius. *In vulgatis autem addebatur,* super Marcum.

¶ Suis meritis firmus, nonnunquam turbatur alienis.

C A P. VII.

1 NOn turbatur nauis, quæ Petrum[d] habet: turbatur illa, quæ Iudam[e] habet. Etsi multa illic discipulorū merita nauigabant: tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat. In vtraque Petrus: sed qui suis meritis firmus est, turbatur[f] alienis. Caueamus igitur perfidum, caueamus proditorem, ne per vnum fluctuemus plurimi.[g] Ergo non turbatur hęc nauis, in qua, prudentia nauigat, abest perfidia, fides aspirat. †

¶ Quemadmodum enim turbari poterat, cui præerat is, in quo est ecclesiæ firmamentum? Illic ergo turbatio, vbi modica fides: hic securitas, vbi perfecta dilectio. Denique etsi alijs imperatur, vt laxent retia sua: soli[h] tamen Petro dicitur [Duc in altum] hoc est, in profundum disputationū. Quid enim tam altum, quàm altitudinem diuitiarum videre, scire Dei filium, & professionem[i] diuinæ generationis assumere? quam licet mens ne queat[k] humana plenè rationis inuestigatione comprehendere: fidei plenitudo[l] complectitur.

Idem ibidem paulò inferius.

rabit? s. prox. cau. q. 4. de Tyrijs. quod de ęterna & temporali congruè intelligitur.

l ¶ *Plenitudo.*] de consecr. dist. 2. tribus.

EST aliud.] CASVS. s. prox. c. dictum est, quòd Petrus & alij piscati sunt cum retibus. Nunc verò dicit quòd soli Petro præcepit vt cum hamo piscaretur.

¶ Solus Petrus accepit mandatum vt hamo piscem caperet.

C A P. VIII.

2 EST † aliud Apostolicum piscandi genus: quo genere solum Petrum piscari Dominus iubet, dicens § Mitte hamum[m]: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle. §

Item Lucius Papa episcopis Galliæ, & Hispaniæ.

¶ Nulla perturbatio à tramite Apostolicę sedis retrahat, quæ omnes hæreses semper destruxit.

C A P. IX.

3 ARecta ergo fide, & Apostolico tramite propter vllam persecutionem † nolite recedere, scientes, quoniam iuxta Saluatoris sententiam, beati sunt, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. 4 Hæc est Apostolorum viua traditio: hęc vera charitas, quę prædicanda est, & præcipuè diligenda, ac fouenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda: hæc sancta, & Apostolica mater omnium ecclesiarum Christi ecclesia, quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur: nec hæreticis nouitatibus[n] deprauata succubuit: sed, vt in exordio normam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis Apostolorū Christi principibus, illibata sine tenus manet.

Item Sixtus Papa ij. ad Gratum Episcopum, ep. 1.

¶ Fides Romanæ ecclesię omnem hęresim destruit, nullam fouet.

C A P. X.

5 MEmor sum me sub illius nomine, ecclesiæ præsidere, cuius à Domino[o] Iesu Christo est confessio[p] glorificata: & cuius

m ¶ *Hamum.*] per hamum intellige iurisdictionem, qua Petrus præfuit alijs: quia hamo, i. ferro resecant putride carnes. 82. di. plurimos. in fi. & ideo solus Petrus piscatur hoc genere piscandi. ipse. n. habet potestatem ligandi atque soluendi præ alijs.[b] per rete enim intelligitur inquisitio sapientiæ. de his clauibus dicitur 20. dist. c. 1.

Petrus p̃fuit alijs a iurisdictione.

2 Poly. ibi.

† Est & aliud] Orig.

Matth. 16.

b Dū ei dictū est, Tibi dabo claues regni cœlorum, &c. 21. dist. in nouo.

ARecta ergo fide.] CASVS. Quidam episcopi patiebantur maximam tribulationem ab hęreticis, ita vt fluctuari videretur. Præcepit ergo Lucius eis ne à via recta vel à fide & Apostolico tramite recedant: qa vera Apostolorum traditio est & vera charitas, quam Romana tenet ecclesia. Hæc mater est omniū ecclesiarum quæ nunquam errat, nec vllis hæreticis nouitatibus damnatur. *Principibus,* s. Petro & Paulo.

3 Pol. l. j. tit. 3. Ansel. l. j. c. 35.

† al. perturbationem

Matth. 5.

4 Felix j. ep. 3. Marc⁹ ad Athanasiũ.

n ¶ *Nouitatibus.*] quæro de qua ecclesia intelligas quod hic dicitur quòd non possit errare? si de ipso Papa, qui ecclesia dicitur. supra eadem, quodcunque, & 7. quæstio. 1. scire debes. sed certum est, quòd Papa errare potest. 19. distin. Anastasius. 40. distin. si Papa. Resp. ipsa congregatio fidelium hic dicitur ecclesia, vt de consec. dis. 1. ecclesia. & talis ecclesia non potest non esse, vt infrà eadem, pudenda. nam ipse Dominus orat pro ecclesia. 21. distin. §. 1. ver. ego pro te. & voluntate labiorum suorum non fraudabitur.

Ecclesia ñ pt errare, & qua ecclesia intelligitur.

MEmor sum.] CASVS. Profitetur Christus se sub fide & nomine Petri præsidere: cuius fides à Domino est manifestata: quæ fides hæreses non fouet, sed destruit: *Et causæ,* scilicet destructioni hæreticorum omnes conatus suos impendere cupit. Seq. autem tria c. plana sunt.

5 Ansel. l. 1. c. 36. Pol. l. tit. 3.

i ¶ *Professionem.*] cum dixit: Tu es Christus filius Dei viui.
k ¶ *Nequeat.*] iuxta illud: Generationem eius quis enar-

o ¶ *A Domino.*] dicente: Tu es Petrus, &c.[c] 19. dist. ita Dominus.
p ¶ *Confessio.*] Tu es Christus filius Dei viui.

c Vt 19. dist. quis. 21. di. sacrosancta.

Quo-

† al. nullam vnquam fal lit, sed.

a ¶ *Voties.*] ¶ *Fidei.*] sic 16. q. 1. frater noster. 12. dist. præceptis. 23. q. vlt. conuenior. 5. di. 80. c. 2. contra. " Sed aliud est quæstionem de fide motam terminare (quod nulli prę terquàm Romanæ sedi permittitur: sicut hic dicitur) aliud est ipsam sine diffinitione ventilare: quod patriarchæ primates facere possunt, vt ibi continetur si. 3. q. 6. accusatus. & vt ibi aliter accipitur. & expone agitare in fide, i. fideliter agitare.

" Papæ est terminare quæstionem de fi de motam.

b ¶ *Nisi ad Petrum.*] videtur contra, ext. de hære. ad abolendam. §. ad hoc de episcopali. nam ibi innuitur, quòd illi sunt vitandi tanquàm hæretici, quos episcopi vitandos dixerunt. Sed dic quòd illud intelligendum est quando tale quid dicunt quod certum est esse hæresim. hic verò vbi dubium est. ext. eo. cum Christus.

1 Poly. ibid. Ansl. 1. c. 27. & l. 2. c. 54.

c ¶ *Officij.*] ¶ *Dissimulare.*] " est dissimulatio pia, vt 22. q. 2. vtilem. ff. de dol. excep. l. 2. §. 3. est perniciosa. vt 22. q. 5. cauete. discreta, vt 23. q. 4. quidam cum bonorum. de testabilis, vt hic.

" Dissimulatio est multiplex.

d ¶ *Tacere.*] taciturnitas est magnum vitium in Papa, vt 40. di. si Papa.

HAec est.] Casvs. Quidam infamabant Hieron. de hæresi: quare Hieron. scripsit Papæ fidem quam tenet: & dicit quòd si Papa eius fidem approbauerit: quicunque eũ culpare voluerit, non catholicus, sed hæreticus reputabitur: & rogat eum vt si in confessione suæ fidei aliquid minus cautè vel minus peritè dixerit, emendetur per ipsum. In fine dicit quòd Romana ecclesia omni tempore firma & immobilis permanebit.

2 Ansl. 1. c. 38.

† al. liberũ

3 Poly. ibid.

e ¶ *Fides.*] quam professi sumus nos tenere, vt in alia parte ca. quę non est hic.

f ¶ *Quam in ecclesia catholica.*] arg. 93. dis. qui cathedram.

g ¶ *Emendari.*] & ita licet quis erret, si tamẽ paratus est corrigi, non est hæreticus, vt j. e. apertè. a alias dubius in fide, &c. ext. de hęr. c. 1.

a Ad idẽ j. e. q. 3. dixit. & c. qui in ecclesia.

h ¶ *Comprobatur.*] quia

† al. macula re.

fides nullam † hæresim vnquam fouit, sed omnes quidẽ hæreses destruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quàm vt omnes conatus meos ei causæ, in qua vniuersalis ecclesiæ salus infestatur, impendam.

Item Eusebius Papa episcopis Thusciæ, epist. 3.

¶ Nullis hæresibus Romana succubuit ecclesia.

CAP. XI.

IN sede Apostolica extra maculam semper est catholica seruata religio.

Item Innocentius Papa episcopis concilij Mileuitani, ep. 26.

¶ Ad Romanam referatur ecclesiam, quoties ratio fidei ventilatur.

CAP. XII.

1 **Q**Voties fidei [a] ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & coëpiscopos nostros non nisi ad Petrum, [b] id est, sui nominis & honoris auctorem referre debere (veluti nunc retulit vestra dilectio:) quòd per totum mundum possit ecclesijs omnibus in commune prodesse.

Item Iulius Papa ad episcopos orientales, epist. 1.

¶ Christianæ religionis zelum Romana ecclesia præ cæteris habuit.

CAP. XIII.

2 **O**Fficij nostri consideratione non est nobis dissimulare, [c] non est tacere [d] libertas †: quibus maior cunctis Christianæ religionis zelus incumbit.

Item Hieronymus ad Damasum in expositione symboli.

¶ Aliorum ora non timet fides, quam Romana commendat ecclesia.

CAP. XIIII.

3 **H**Æc est fides, [e] Papa beatissime, quam in ecclesia catholica [f] didicimus, quanque semper tenuimus, & tenemus: in quasi minus peritè, aut parum cautè fortè aliquid positum est, emendari [g] cupimus à te, qui Petri & fidem, & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, [h] quicunque me culpare † voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non † me hæreticum comprobabit. [i] *Item.* ¶ Sancta A Romana ecclesia, quæ semper immaculata mansit, & Domino prouidente, & beato Petro Apostolo opem ferente in futuro manebit, sine vlla hæreticorum insultatione [k] firma & immobilis omni tempore persistet.

A ¶ Sancta.] *Hæc videntur sumpta ex epistola Marci Papę ad Athanasium, sed alio modo aptata. Nam apud illum post alia quædam sic legitur,* Non, vt nos aliquid sinistrum vestra ex parte arbitremur: sed nos & vos, illosque absque vlla in posterum titubatione vnum sentire optaremus: & sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata mãsit, & Domino prouidente, & beato Petro Apostolo opem ferente, in futuro manebit, sine vlla hæreticorũ insultatione, firma & immobilis omni tempore persisteret.

Item Marcellus Papa vniuersis episcopis per Antiochiam constitutis, epist. 1.

¶ Aliud, quàm Romana ecclesia neque sentire, neque docere permittitur.

CAP. XV.

4 **R**Ogamus vos fratres, vt non aliud doceatis, neque sentiatis, quàm quod à B. Petro Apostolo, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis. Ab illo enim primò instructi estis. Ideò non oportet vos proprium derelinquere patrẽ, & alios sequi. Ipse enim caput est totius ecclesiæ: cui ait Dominus, [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &c.] Eius enim sedes primitus [l] apud vos fuit: quæ posteà, iubente Domino, Romam translata [m] est: cui adminiculante gratia diuina, hodierna presidemus die. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet [n]: ad quam cuncta maiora ecclesiastica negotia, diuina disponẽte gratia, iussa sunt referri: vt ab ea regulariter disponantur, à qua sumpsere principia. Si verò vestra Antiochena, quæ olim [o] prima erat, Romanæ cessit sedi [p]: nulla est, quæ eius non sit subiecta ditioni.

¶ *In hoc capite aliqua sunt & addita, & in suum locum restituta ex originali. Glossa autem ad verbũ, oportet, facilè transponi potest.*

Item Leo Papa Dioscoro Episcopo Alexandrino, ep. 79. al. 81.

¶ Alexandrinæ ecclesiæ à Romana dissentire non licet.

quod Papa approbat, non licet alij reprobare. arg. 50. dis. si ille. 22. dist. omnes. 35. q. 9. veniam. arg. 19. dist. si Romanorum.

† al. sed hæreticum.

i ¶ *Comprobabit.*] arg. " contra theologos qui negant Christum, aliquid esse secundum quod homo, contra sententiam Alexand. extra de hæretic. cum Christus. Item argu. quòd proper solum dictum censetur quis hęreticus. [b] Ioan.

" Christus est aliquid secundũ q homo est.

k ¶ *Insultatione.*] scilicet præualente: aliàs falsum esset, cum quotidie insultent. & est sim. de conse. dist. 4. c. 2. ver. cũ qua pugnent.

b Hoc iõ q a nemo existimandus est dixisse q mẽte nõ agitauit. ff. de supel. leg. Labeo. si tñ paratus est emendare, secus. ext. d hær. ad abolẽdã. & no. s. e. in glo. & ita. Arc.

ROgamus.] Casvs. Episcopi per Antiochiam cõstituti, à dispositione Romanæ ecclesiæ deuiabãt in doctrina & quibusdã alijs, quare Marcellus Papa scribit omnib⁹ illis episcopis, vt aliud non doceant q̃ acceperunt à Petro apostolo & reliqs sanctis patribus, nec recedant à dispositione ecclesiæ Romanæ. nam licet Petri principatus olim apud Antiochiã fuerit, tamen Deo iubente Romã est translatus, vbi caput est totius ecclesiæ.

4 Pol. l. 1. tit. 15. Ansl. l. 1. c. 15.

Matth. 16.

l ¶ *Primitus.*] j. de cõse. di. 1. basilicas. s. 11. di. nolite. s. 12. dist. nouit. contra, s. 22. di. sacrosancta. s. 21. di. quãuis. contra. sed ibi dicitur prima, i. maior, vel prima, quæ hodie prima inter alias numeratur. 22. dist. renouantes.

m ¶ *Translata.*] vt s. 7. q. 1. mutationes.

n ¶ *Oportet.*] in fide. nam aliàs sic. 12. dist. nouit. Ioan.

o ¶ *Quę olim.*] cum Petrus ibi residebat.

p ¶ *Sedi.*] arg. quòd in maioribus conceditur, fortius in minoribus locum habere. 16. q. 2. c. 1. s. dist. 23. in nomine. " Nam si vinco vincentem te, ergo & te, &c. ff. de diuers. & temp. præs. l. vlt. & est hic arg. quòd si Papa subijcit sibi aliquam ecclesiam, quòd per consequens omnes capellas illius subijcit sibi. arg. 16. q. 1. frater noster. qđ non est verũ. vt ext. de priui. cum capella. arg. contra. ff. qui pot. in pig. Claudius felix. " Et est hic arg. contra Græcos, qui Papæ non bene obediunt.

" Si vinco vincentẽ te, vinco te.

" Græci nõ obediunt Papæ.

CVm beatissimus.] CASVS. Dioscorus Alexandrinus patriarcha asserebat de duab. naturis, i. deitatis & humanitatis vnam esse factam in Christo, & dicebat hanc doctrinam descendisse à Marco discipulo Petri. Scribit Marcellinus episcopus Dioscoro, & dicit ꝙ non est credendum Marcũ Euangelistam aliud tradidisse, quàm quod à magistro suo percepit.

a ¶Qui Alexandrinã.] & est arg. ꝙ non debetis audire magistrũ nisi qui bene sciat, cũ id prędicare debeat, & non ex proprio ingenio aliqua inuenire. 37. di. relatum. sic & Cassius opinionem magistri sui bene defendebat, vt ff. de arbit. qualẽ. & dic alijs, id est, contrarijs, & ita non est contra. 12. dist. nouit. nam etiam alias consuetudines habere possumus, nisi specialiter prohiberet Rom. ecclesi. de aliqua. de conse. di. 1. basilicas. Ioan.

SI Petrus.] CASVS. Quidam hæretici dicebant diuinitatẽ fuisse passam, quibus quia auricula cordis mali intellectus est sublata, nec credere volunt, ideo sanæ doctrinæ est eis auferenda auricula exterior. s. ne inter catholicos audiatur, donec ad ecclesiam reuertantur: & hoc probat exemplo Petri, qui exteriorẽ auriculam serui suo domino in malo obedientis amputauit, & postea pius Dominus ei refudit auditum. & quia Petrus aurem abstulit, datur intelligi ꝙ ipse potestatem habet ligandi & soluendi, & ecclesia per ipsum. *Infirmitatem corporeæ passionis*: quia quicquid infirmitatis Deo attribuitur, humanitati est attribuendum.

b ¶Si Petrus.] CASVS. Tangit ꝙ Petrus in passione Domini abscidit auriculam Malchi, & Dñs eam restituit sibi. & per hoc nota, ꝙ malè intelligenti auris spiritualiter est per Petrum abscindenda: ipse enim hẽt potestatem ligandi & soluendi. Not. etiam, ꝙ si conuertantur tales, Dominus refundet eis auditum.

1 Ans. l. 1. c. 30.

† al. Apostolus.

Ioan. 18.

† mysterio] orig.

Esa. 35.

† al. in ministerio fidei Matth. 16.

“ Petr' Malchi auriculam abscidit.

2 Et cõtra. l. ei' est nolle. ff. de ver. si.

CAP. XVI.

1 CVm beatissimus Petrus Apostolicum † à Domino acceperit principatum, & Romana ecclesia in eius permaneat institutis: nefas est credere, quòd sanctus discipulus eius Marcus, qui Alexandrinam [a] primus ecclesiam gubernauit, alijs regulis traditionum A suarum decreta formauerit: cum sine dubio de eodẽ fonte gratiæ vnus spiritus fuerit & discipuli, & magistri: nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore suscepit.

A ¶Traditionum.] *Sic est emendatum ex duobus vetustis Gratiani codicibus, Anselmo, & originali ipso. Antea legebatur*, alijs regulis, & traditionibus sua decreta firmauerit.

Item Ambrosius in commentarijs, ad c. 22. Lucæ, lib. 10. c. 12.

¶ *Citabatur antea ex Gregorio, apud quem non est inuentum.*

¶Professione suæ fidei aurem erroris Romana abscidit ecclesia.

CAP. XVII.

SI Petrus [b] volens [c] percussit aurem, docuit quòd aurem habere in specie non deberent [d], quam in ministerio † non haberent. Sed bonus Dominus & ipsi refundit auditũ: secundum prophetica dicta demonstrans & ipsos [e], si conuertantur, posse sanari, qui in passione Domini vulnerati sunt: eo quòd [f] omne peccatũ fidei † mysterijs abluatur. Tollit ergo Petrus aurem. Quare Petrus? Quia ipse est, qui accepit claues regni cęlorum. Ille enim condemnat [g], qui & absoluit 2: quoniam ligandi, & soluendi idem adeptus est potestatem. Tollit autem malè audientis, tollit autem gladio spirituali aurem interiorem malè intelligentis. Caueamus, ne cui tollatur auricula, dum † legitur passio Domini. Si ad diuinitatem [h] eius referimus infirmitatem corporeæ passionis, exciditur [i] auricula, & exciditur à Petro: qui non passus est Christum prophetam [k] æstimari, sed Dei filium docuit fideli confessione [l] signari.

Item Cyprianus in tractatu de vnitate ecclesiæ.

¶ Extra vnitatem sanctæ ecclesiæ Spiritus sanctus non accipitur.

CAP. XVIII.

3 LOquitur [m] Dominus ad Petrum § Ego dico tibi, inquit, quia tu es [n] Petrus: & super istam petram [o] ædificabo ecclesiam meam. § Super vnum [p] ædificat ecclesiam: & quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, & dicat, § Sicut misit me pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum sanctum. § tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eius † dem originem ab vno incipiẽtem sua auctoritate disposuit. Hoc erant vtique & cæteri Apostoli, quod fuit, & Petrus [q], pari consortio prędíti, & honoris & potestatis. Sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia vna monstretur: quam vnam ecclesiam etiam in cantico canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit § Vna est [r] columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ [s], electa genitrici suæ. § Hanc ecclesiæ vnitatem A qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesiæ renititur, & resistit, in ecclesia se esse confidit? Quando & beatus Apostolus Paulus hoc idem doceat, & sacramentum vnitatis ostendit di-

c ¶Volens.] q. d. ex proposito, non casu.

d ¶Non deberent.] quia auris exterior significat interiorem aurem, quam ipsi non habebant, & ideo dicit, non habebant in ministerio.

e ¶Et ipsos.] qui Christum crucifixerunt, de pœn. distinct. 1. periculosè.

f ¶Eo quòd.] s. 19. dist. si Romanorum. ỹ. de pœ. dist. 3. adhuc perfidi instant.

g ¶Condemnat.] ỹ. de pœ. dist. 1. verbum. ỹ. 21. dist. inferior. ff. de reg. iu. qui condemnare potest. hæc autem regula fallit ext. de senten. excom. tua. & ext. de offic. delega. quærenti. & quandoque potest quis absoluere, & non ligare. C. vbi sen. vel clar. quoties.

h ¶Si autem ad diuinitatem.] non enim passa est, cum naturæ Dei nemo nocere possit. 11. q. 3. secundum.

i ¶Exciditur.] i. debet abscindi, vt 1. q. 1. §. cur ergo.

k ¶Prophetam.] i. purum hominem.

l ¶Confessione.] & hoc cum dixit, tu es Christus filius Dei viui.

† abest à orig.

LOquitur.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In 1. parte dicit, ꝙ Christus post passionem suam licet omnibus Apostolis parem dederit potestatẽ, Petrum tamen omnibus præesse voluit, vt ab vno stipite sortiretur ecclesia vnitatem & originem. & hoc probat Cyprianus duabus auctoritatibus, s. Salomonis & Pauli. In ij. parte dicitur, ꝙ licet ecclesia sit vna, & episcopatus vnus, tamen in membrorum multitudine per mundum latius extenditur: sicut ab vna radice multi ramusculi producuntur, & ab vno sole radij multi, & ab vno fonte riuuli plurimi porriguntur: ab vnitate ergo ecclesiæ si quis separatur, fructum boni operis germinare non potest, ad instar radij, rami & riuuli: qui si à sole & ab arbore & à fonte diuellantur, euanescunt. Secũda pars ibi, *Episcopatus vnus*.

m ¶Loquitur.] Probat ecclesiam esse vnã: quia Dominus vt ecclesiæ significaret vnitatem, dixit super vnũ eam se ædificaturum, dicens: ego dico tibi quia tu es Petrus, &c. Secundò probat illa auctoritate Salomonis in persona Domini loquentis. Vna est columba mea. Tertiò auctoritate Pauli dicentis: Vnum est corpus: vnus spiritus, vna fides, vnum baptisma, &c. posteà comparat eam soli, arbori, fonti. Vltimò dicit quòd si quis non tenuerit hanc vnitatem, fructum non poterit facere, sed arescet sicut ramus præcisus ab arbore.

3 omittũtur aliquot verba. Poly. l. 7. tit. 3. Ansel. l. 1. c. 10.

Cant. 6.

n ¶Quia tu es.] s. dist. 50. fidelior.

o ¶Petram.] i. super tuæ fidei soliditatem.

p ¶Super vnum.] “ quia vbi pluralitas, ibi discordia. de pœ. dist. 2. quando Adam.

“ Discordia est in pluralitate.

q ¶Petrus pari.] s. dist. 21. in nouo. s. 2. q. 7. puto. contra. Puto verum esse ꝙ pares fuerunt in ordine & dignitate consecrationis, secus in administrationis plenitudine, ꝙ satis differt ab alijs: qđ liquet ex illo c. 25. dist. perlectis. & dist. 80. in illis.

r ¶Vna est.] ỹ. de conse. di. 4. aliud. i. vnica est.

s ¶Matri suæ.] i. ecclesiæ, cuius mater genitrix & pater genitor est Deus. Vel dic matris, scilicet ecclesiæ triumphantis.

a ¶Vnum

a ¶ *Vnum corpus.*] id est vna ecclesia compositione membrorum.
b ¶ *Vnus spiritus.*] i. vniti voluntate: vel vnus, scilicet sanctus est in nobis, quo vnum corpus efficimur.
c ¶ *Vna spes.*] i. vna res sperata ad quam sumus vocati.
d ¶ *Vnus Dominus.*] i. vna essentia: & vnus, i. consimilis, vel de vno.
e ¶ *Vnum baptisma.*] à quocunque detur vel æquiualens. 1. q. 1. hi qui. & c. hanc regulam. vel vnus, id est, creator omnium.
f ¶ *Præsidemus.*] & ita in toto sunt partes eius, sicut dicit lex. ff. de re iudic. in toto. & pars continetur.
g ¶ *Episcopatum.*] i. ordinem episcopalem.
h ¶ *Insolidum.*] not. quod singula iura à quolibet in solidum tenentur, vt ff. de ver. obl. l. 2. & ff. de seru. viæ. vnde idẽ ius residet apud quemlibet: tamen reuera qui libet habet separatũ & speciale ius, vt ff. quẽad. ser. amit. aquam.
i ¶ *Vnitas.*] j. ead. q. schisma.
k ¶ *Fructus.*] s. 23. q. 7. quemadmodum.
l ¶ *Per totum.*] s. dist. 21. quamuis. s. 7. q. 1. Nouatianus. Ioan.

Eph. 4.

cens, § Vnũ corpus,[a] & vnus[b] spiritus: vna spes[c] vocationis vestræ, Vnus Dominus,[d] vna fides, vnum baptisma,[e] vnus Deus. § Quam vnitatem tenere firmiter, & vendicare debemus, maximè episcopi, qui in ecclesia præsidemus:[f] vt episcopatum[g] ipsum vnum, atque indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfida † præuaricatione corrumpat. ¶ Episcopatus vnus est: cuius à singulis in solidũ[h] pars tenetur. Ecclesia vna est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur: quomodo solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum: & cum de fonte vno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exũdantis copiæ largitate, vnitas[i] tamen seruatur in origine. Auelle radium solis à corpore diuisionem lucis vnitas non capit. Ab arbore frange ramum: fructus †[k] germinare non poterit. A fonte præcide riuum: præcisus arescet. Sic & ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum[l] radios suos porrigit: vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur: nec vnitas corporis separatur. Ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit: profluentes largiter riuos latius pandit: vnũ tamen caput est, & origo vna, & vna mater est fœcunditatis successibus copiosa †. Illius fœtu nascimur: illius lacte nutrimur: spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi: incorrupta est, & pudica. Vnam domum nouit: vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.

† al. perfidie
† fra ct] Or.
† al. gloriosa

Alienus.] Casvs. Hæretici putabant se esse in ecclesia, & habere Deum patrem: quia in vnum cõgregabantur. Sed Cyprianus contra ostendit, dicens quòd licet congregentur in vnũ, tamen propter hoc neque Deum, neque gratiam eius secum habere poterunt: quia sunt extra ecclesiæ vnitatem, quam Dominus suos discipulos habere voluit, & alios suo nomine congregatos, quod probat auctoritate Euangelij.
m ¶ *Alienus.*] Casvs. In j. parte dicitur, quòd non potest Deum habere patrem, qui ecclesiæ non tenet vnitatem. In ij. parte probat ecclesiam esse vnam auctoritate Dominĩ dicentis. Si duo ex vobis conuenerint, &c.
n ¶ *Vbicunque.*] 20. distin. c. vlt. s. 1. q. 1. cum scriptura.
o ¶ *Non multitudini.*] j. de conse. di. 5. nõ mediocriter. ver. quapropter melior. & j. e q. c. odi. & proieci. & in authen. de referen. §. pro eadem. coll. 2.
p ¶ *Vt conueniat nobis.*] id est, conueniamus inter nos, vel, i. conuenia

A ¶ Vnitatem.] *Quæ sequuntur vsque ad ver.* quando. *addita sunt ex originali: ex quo alia etiam, & addita, & emendata sunt.*

Idem ibidem paulò inferius.

¶ Non habet Deum patrem, vniuersalis ecclesiæ relinquens vnitatem.

CAP. XIX.

1 Alienus est[m], profanus est, hostis est: habere iã non potest Deum patrem, qui ecclesiam non habet matrem.

1 Pol. ibid. Ans. l. 5. c. 2.

mus nobis inuicem: "quia turpis est pars toti suo non congruens. 7. distinct. quæ contra. & est ar. ab ordine verborum: quia semper primo nominato dabitur, vt ff. de vsufr. quoties. ff. de le. 2. cum pater. §. pen. argu. contra. C. de testam. præposteri. ff. de solu. non enim ordo.

" Pars est turpis, quæ toti suo non cohæret.

Item infrà. ¶ Dominus enim cũ discipulis suis vnanimitatem suaderet, & pacem § Dico, inquit, vobis, quoniam si duobus A ex vobis conuenerint in terra, de omni re, quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cœlis est. Vbicunque[n] enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum.] ostendens non mulititudini,[o] sed vnanimitati deprecantiũ plurimum tribui. [Si duobus, inquit, ex vobis conuenerit in terra.] vnanimitatem prius posuit, concordiam pacis ante præmisit: vt conueniat[p] nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipsius ecclesiæ, & cum vniuersa fraternitate non conuenit? Quomodo possunt duo, aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo, & ab eius Euangelio separari?

A ¶ Si duobus.] *Sic legitur in octo vetustis B. Cypriani codicibus & hic, & alijs locis, vbi hæc Euangelij sententia assertur. In vulgatis tamẽ est, vt antea apud Gratianũ:* Si duo ex vobis conuenerint.

Item Augu. lib. 7. de baptismo, c. 51.

¶ *Antea & hoc, & sequens caput tribuebantur Hieronymo, quemadmodum etiam apud Anselmum, & in Polycarpo.*

¶ Ligandi & soluendi non habet potestatem, qui vnitatem pacis catholicę non tenet.

CAP. XX.

2 Omnibus[q] consideratis puto me nõ temerè dicere, alios ita esse in domo Dei, vt ipsi[r] etiam sint eadem domus Dei, quæ dicitur ædificari super petram,[s] quæ vnica columba appellatur, quæ sponsa pulchra sine macula,[t] & ruga,[u] & hortus conclusus, fons signatus,[x] puteus[y] aquæ viuæ, paradisus cum fructu pomorũ, quæ domus ẽt claues accepit, ac ptãtem soluendi & ligandi. Hanc domũ si quis corripientem, corrigentemq; cõtempserit, [sit tibi, inquit, sicut ethnicus[z], & publicanus.] De domo dicitur, [Dñe dilexi decorem domus tuę, & locum habitationis glorię tuæ.] & [Qui habitare facit vnanimes in domo.] & § Iocundatus sum in his, quæ dicta sunt mihi; in domum Domini ibimus. § & [Beati, qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te. §

Omnibus.] Casvs. Hierony. multipliciter commendat in hoc c. ecclesiam Romanam, quæ est sine macula & ruga, ĩ qua sunt Christi fideles: quam si quis contemnit, debet haberi sicut ethnicus & publicanus. *Alios.* s. fideles. *Vel quosdam.* s. bonos. *sine macula.* s. mortalis peccati. *ruga,* s. duplicitatis. *ortus*, quia gratiam spiritualium, & scilicet virtutum gignit. alia sunt in apparatu, *Paradisus.* s. parans Dei viam.
q ¶ *Omnibus.*] Casvs. Dicit Hiero. quòd quidam dicuntur ita esse in ecclesia, quòd etiam sunt ipsa ecclesia, quæ est vnica columba, quæ sine macula & ruga appellatur: de qua dictum intelligitur: domine dilexi decorem domus tuæ, &c. quam ecclesiam si quis contempserit, nec se correxit, sit tibi tanquàm ethnicus & publicanus. 2. q. 1. si peccauerit.
r ¶ *Vt etiam ipsi.*] s. di. 21. quamuis. idem dicitur j. de pœn. dist. 4. in domo.
s ¶ *Supra firmam petram.*] petra autẽ erat Christus. de consec. di. 2. reuera.
t ¶ *Macula.*] mortalis peccati.
u ¶ *Ruga.*] id est, duplicitate.
x ¶ *Fons signatus.*] hoc etiam legitur de beata Virgine: "quia spiritualis sensus indignis ab sconditur, & secretiora fidei, &c. 43. dist. in mandatis. ideo etiam dicit, signatus, quia hæreticus inde non bibit, nam est proprius fons, cui non cõicat alienus. de pœ. dis. 1. cum ergo.
y ¶ *Puteus.*] puteus dicitur propter occulta mysteria,[a] quæ solis sanctis per reuelationẽ Spiritus sancti aperta sunt. Ioan.
z ¶ *Ethnicus.*] ar. quòd contumax hereticus est iudicãdus. 81. di. c. si q.

Matth. 18.
"sensus spiritualis absconditur indignis.
2 Ans. l. 5. c. 3. Pol. l. 7. ti. 3.
Matth. 16. Cant. 4. Eph. 5.
a Vt not. s. i. q. 1. multæ. vel dr̃ pute* qa ea plenè nemo videre põt. s. e. si turbat. ad fi. Io. de Fan.
Matth. 16. Psal. 25. Psal. 67. Psal. 121. Psal. 83.

Non afferamus.] CASVS. Hieron. in hoc c. reprehendit quosdam sacerdotes, qui pro suo arbitrio dicebant peccata grauia vel leuia, diuinam scriptura nõ attendẽtes: nec iuxta diuersitatẽ delictorum pœnas varias imponebãt. Docet ergo q̃ secundũ scripturam diuinã peccatũ leue, vel graue leuiter, vel grauiter est puniendum. Et hoc probat trib. exemplis, s. idololatriæ, cõbustionis libri Hieremiæ, & schismatis: inter q̃ schisma velut sceleratius, graui⁹ hiatu terræ est vindicatum, cũ idololatria gladio sit punita: combustio libri cæde bellica, & captiuitate peregrina.

a ¶ Non afferamus.] pone casum per illud 37. di. relatũ. nam sunt quidã q̃ subtilitate sua dicũtur, & volunt aliter interpretrari diuinas scripturas q̃ debeãt: & ita errant, & in schisma incidũt: q̃ peccatũ graue sit, ostendit ex genere pœnæ, quia graui⁹ fuit punitum hoc delictum quàm libri exustio, vel idololatria.

b ¶ Stateras.] i. sententias iniquas, vel propriè, i. mensuras. arg. ext. de emp. & ven. vt mẽsuræ. aliàs locũ habet pœna. l. Corn. de fal. ff. de extraor. cog. annonã. ar. ff. de dol. arbitrio. §. de eo qui.

c ¶ Et schisma.] sed videtur cõtra 7. q. 1. denique q̃a ibi diict q̃ schisma non fecerũt, supple tm̃ q̃tũ alij, de quib. dicitur ibi, vel fac vim in eo q̃d dicit hic tẽtatũ. " nã aliud est tẽtare, aliud facere. sicut dicitur de Dño. Et cum gustasset, noluit bibere. de pę. dist. 2. §. quod verò.

d ¶ Sceleratius.] nã dicit lex q̃ maiora delicta maioribus penis, minora minorib. sunt puniẽda: & in delicto ęquali ppinquas esse pœnas, in auth. vt fratrũ filij. coll. 9. " Et videtur secũdũ hoc q̃ maius sit peccatum schisma quã hæresis. Sed cõtra j. 2. q. 7. quid in omnibus. Sed dic, q̃ omne schisma habet hæresim annexã: maximè ex quo perseuerat. vñ nõ est differentia nisi quo ad principium, vt arg. j. q. 3. inter schisma. & ita non est contra. Vel dic, q̃ licet hæresis sit maius crimen in sui natura quàm schisma: magis tamen peccauerunt schismatici quàm illi hæretici, qui idolum adorauerunt: cum illi promptiores essent ad hoc: quia in Aegypto cõsueuerunt videre idola adorari ab Aegyptijs: sed Chore, Dathan & Abiron non peccauerũt ex aliqua imbecillitate, vel consuetudine: sed tantùm ex contumacia vel scienter: & secundum hunc intellectum, sceleratius, erit aduerbium. nam quantò maior est contemptus, tantò maius scelus committitur. 40. dist. homo Christianus.

Prouer. 11. Oseæ 12. Amos 8.

Exod. 32. Hier. 36. Num. 16.

1 Arg. tẽtantẽ rẽ puniri. ff. C. de epi. & cle. l. si qs nõ dicam. & ff. de fid. lit. qdã. in prin.

2 & Au. ser. 181. de tempore, c. 12.

" Tẽtare nõ est facere.

3 Ans. l. 1. c. 56. Pol. l. 7. tit. 3.

Exod. 33.

† al. faciem.

Matth. 16.

" Schisma an sit maius pctm̃ quàm hæresis.

Idem libro 2. cap. 6.

¶ Varia crimina varijs sunt pœnis afficienda.

CAP. XXI.

Non afferamus [a] stateras [b] dolosas, vbi appendamus quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio nostro dicentes: hoc graue, hoc leue est: sed afferamus diuinam stateram de scripturis sanctis, tanquàm de thesauris Dominicis: & in illa, quid sit grauius, appendamus: imo non appendamus, sed à Domino appensa recognoscamus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exẽplis cauenda monstrauit, & idolum fabricatum, atq; adoratũ est, & propheticus liber ira regis contemptoris incensus, & schisma [c] tentatum 1: & idololatria gladio punita est, exustio libri bellica cæde, & peregrina captiuitate: schisma hiatu terrę sepultis auctoribus viuis, & cæteris cœlesti igne consumptis. Quis iam dubitauerit hoc esse sceleratius [d] cõmissum, quod est grauius vindicatum?

Item Greg. in moralib. lib. 35. c. 6. [2]

¶ Ex sola ecclesia sacrificium Dominus accipit.

CAP. XXII.

3 Quia ex sola [e] ecclesia catholica veritas conspicitur: apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petro Moyses ponitur, vt Dei speciem † cõtempletur: quia, nisi quis fidei soliditatẽ tenuerit, diuinam præsentiã, non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit, § Super hanc petram ædificabo, &c. § & *suprà.* ¶ Sola quippe est, per quam sacrificium Dominus libenter accipiat: sola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedat: Vnde etiam de agni hostia Dominus præcepit dicẽs: § In vna domo comedetur: nec efferetis de carnibus eius foras. § In vna namque domo agnus comeditur: quia in vna catholica ecclesia vera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina lex † efferri foras prohibet: quia sanctum dari [f] canibus vetat. Sola est, in qua bonum fructuosè peragitur: vnde & mercedem denarij non nisi qui intra vineam laborauerant, acceperunt. Sola est, quæ intra se positos valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem, quos extra arcam inuenit, extinxit.

Quia ex sola.] CASVS. In hoc c. tria dicuntur. Primum est, quòd in sola ecclesia veritas inspicitur. Secundum est, quòd in ea sola sacrificatur. Tertium, quòd in ea sola quis custoditur: & singula membra singulis probat auctoritatibus, vel exemplis.

e ¶ Quia ex sola.] CASVS. Probat multiplici auctoritate, q̃ saluari non possumus nisi teneamus ecclesiæ vnitatem, vt s. 1. q. 1. extra catholicam. & c. si quis inquit. s. 96. dis. c. 2. & 93. dist. qui cathedram.

f ¶ Sanctũ dari canib.] j. e. q. schisma. de pę. di. 1. nonnulli. Io.

Exod. 12.

† al. iussio Matth. 7. Matth. 20.

Gen. 7.

Item Ambrosius in oratione funebri de obitu fratris.

¶ Non exhibet fidem Christo, qui corpus eius discerpit.

CAP. XXIII.

4 Aduocauit [g] ad se Cyprianus a epm̃ Satyrum: nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam: percunctatusq; ex eo est, vtrum nam de epis catholicis esset, hoc est, si cum Romana ecclesia cõueniret. Et fortè ad id locorum in schismate regionis illius ecclesia erat. Lucifer. n. se à nostra cõione tunc temporis diuiserat: & quanquam pro fide exulasset, & fidei suæ reliquisset hæredes [h]: non putauit [i] tamen fidẽ esse in schismate. Nã etsi fidem erga Deum tenerent [k]:

Aduocauit.] CASVS. Casum hunc sic pone, Lucifer vir Christianus erat, & cũ nollet consentire errori congregationis, q̃ fecit Anastasius Imperator Mediola. missus est apud Alexandriã in exiliũ: vbi cũ multos conuerteret, pfecit eis quẽdam epm̃, q̃ fortè non fuit ab vniuersitate electus. succedente verò alio Imperatore, missus est qdam legatus in Alexandriã, q̃ deposuit illũ epm̃: vñ Lucifer indignatus cępit tanq̃ hæreticus ecclesiã infestare: à fide tñ non deuiauit. cuius socius fuit Satyrus eps, quẽ Cyprianus martyr in Alexandriam missus ad pdicãdũ aduocauit, & interrogauit eum si cũ Romana ecclesia concordaret. & licet rñderet se fidẽ habere, nõ putauit tñ Cyprianus esse verã gratiã, s. meritoriã, nisi veræ fidei. vñ in schismate vera fides esse nõ pot. Prędicauit ergo Cyprianus in partib. illis, & iuxta q̃d optauit, fructum percepit desideratũ. Literam sic expone: *putauit*, s. Cyprianus. *vtrũ nam*, i. an putauit Cyprianus. *tenerent*, Lucifer & Satyrus, vel *teneret*, s. Satyrus. *gratiæ fenus*, i. officium pdicãdi. *teneret*, Cyprianus. *tanti nominis*, i. pdicationis. *nauigare*, i. ad aliquos transire. *eo*, i. ad eũ locum, vel ad eundem.

g ¶ Aduocauit.] Legit in 10. lib. histo. eccle. " q̃ tpe Constantini Imperatoris, q̃ erat fautor hæreticorum, multi catholici epi missi sunt in exilium: quorum vnus fuit Lucifer. sed mortuo Constantino reuocati fuerunt. & cum Lucifer ab Eusebio rogaretur vt pergeret Alexandriam, vt ibi de statu ecclesiæ cum illic existentibus iudicaret: misit diaconũ suum pro se, qui epm̃ quendã ibi ordinauit. sed hoc maiori parti hominũ non placuit. q̃d factũ Eusebius reuocauit, & aliũ q̃ oĩbus placuit, instituit. Lucifer autẽ dolẽs epm̃ ordinatũ à suo diacono non esse receptũ, recessit cũ quibusdã epis alijs, nec voluit aliorum statuta seruare. Et cum Cyprianus de quo hic agit, in loco conuersaret, vbi per Luciferũ schisma erat seminatũ, tũc vocauit ad eum quendam epm̃ illius loci nomine Satyrum, inquirens ab eo an esset de catholicis epis. Cũ aũt deprehẽdisset eum nõ esse catholicum, nec alios ibi catholicos inueniret, transtulit se ad alias partes: vt cũ opportunitas à Dño daretur, ad easdem partes prædicaturus reuerteretur.

h ¶ Hæredes.] id est, aliquos instructos reliquisset in fide.

i ¶ Non putauit.] Cyprianus.

k ¶ Tenerent.] Lucifer, & Satyrus. vel teneret, Satyrus. hoc autem non prodest, vt 7. q. 1. denique.

4 Ans. l. 12. c. 48. Poly. l. 7. tit. 4.

" Cõstãtini tpe multi epi fuerunt in exilium missi.

a ¶ Artus.

a ¶*Artus.*] artus dicuntur episcopi qui viriliter sustinent ecclesiam.
b ¶*Passio.*]id est, ecclesia, pro qua ipse passus est.
c ¶*Teneret.*]iure obligationis. [a] nam quilibet prælatus est Dominicus debitor. 43. dist. dispensatio.
d ¶*Solutionis.*]id est, prædicationis: qua audita conuertebantur, & sic soluebantur à peccatis.
e ¶ *In affectu.*] Nam affectus sine effectu nō soluit Dominicum debitorem: licet contrarium fiat: vt hic, & de pœ. dist. 1. §. similiter. & illud de pœ. dis. 6. c. 1. ibi, nam ex desiderio, &c. & idem est in obligatione, qua quis tenetur homini si paratus est soluere, & non inuenit cui, non imputabitur ei. C. de vsu. acceptam. ff. de arb. Celsus.
f ¶*Dei gratiam.*]id est, libertatem prædicandi.
g ¶*Et accepit.*] idem Cyprianus posteà.

Omnis qui.]Casvs. Ostendit Beda in hoc c. quòd schismaticis & hereticis non debemus communicare. & hoc probat tripliciter. primò auctoritate Ioānis Euangelistę. posteà exemplo eiusdem. tertiò exemplo Polycarpi. Auctoritas est in principio cap. Exemplū Ioannis est ibi, *Narrat enim.* Exēplum Polycarpi est ibi, *Idem etiam Polycarpus.*
h ¶*Et patrem.*]s. dist. 42. quiescamus.
i ¶*Nec aue.*] 11. q. 3. excommunicatos.
k ¶*Communicat.*] s. di. 63. cum Hadrianus.
l ¶*Ioannes.*]Euangelista.
m ¶*Factis exhibuit.*] nam cœpit Iesus facere & docere. s. 36. di. §. ecce. arg. ff. de re mil. officium.
n ¶*Balneas.*] "& ita etiam religiosi possunt intrare balnea: quod intelligo in necessitate. [b] arg. de conse. dis. 5. peruenit. sed videtur excusari etiam in hoc casu. 11. q. 3. quoniam multos. & ita non debemus lauari cum hominibus alienæ sectæ: sicut & dicit canon ꝙ nec cum muliere. 81. di. non oportet. C. de rep. l. vlt. §. vl. sed nec orare cum eis. Sed nunquid in ecclesia interdicta possumus orare? sic, tacitè tamen. 2. q. 3. si quis episcopus.

Quoniam vetusto.]Casvs. Dicit Hiero. in hoc c. in ecclesia orientali hæreses & schismata pullulare: vnde ecclesia occidentalis prauas doctrinas hæreticorum exterminat. & ideo quamuis mare interponatur, tamen Romanam ecclesiam & fidem ab ea laudatam censuit consulendam, vbi fides permanet inuiolata. & sic occidentalem ecclesiam multipliciter commendando, orientalem ecclesiam detestatur: quia fides ibi permanet violata. In fine dicit quòd etsi in ea solitudine sit quæ diuidit Syriam à Barbaria: ita quòd fidem à Romana ecclesia semper expetere non possit: tamen sequitur martyres & confessores illius regionis, hæreticos deuitando. Expositio autem literæ consueuit in apparatu notari, & ideo supersedeo. Et nota, quòd omnia cap. præcedentia & sequētia vsq; ad §. *His auctoritatibus.* inducūtur ꝙ tm̄ ecclesia catholica & non hæretici, vel excōicati, qui sunt extra ecclesiam, potestatē hn̄t ligandi & soluēdi.
o ¶*Quoniam vetusto.*] Casvs. Hiero. dicit in ecclesia orientali hæreses & schismata pullulare, quod non est in ecclesia Romana, cuius fidem se profitetur tenere: & licet loco sit remotus, non tn̄ mente." Nam si quis in ea non inueniatur, peribit, sicut illi qui sunt inuenti extra arcam diluuij.
p ¶*Oriens.*]i. orientalis ecclesia faciens opera veteris hominis. [c] " Vel dicitur diabolus vetus oriens respectu Christi, de quo legitur, Visitauit nos oriens ex alto.
q ¶*Indiscissam.*] s. 16. q. 7. sicut Domini.
r ¶*Tunicam.*] i. ecclesiam: vel tunicam desuper contextam, s. charitate: quæ sub vno cortice multa grana, i. fideles continet, vt 43. dis. sit rector.
s ¶*Lacus.*]Lacus dicitur quia non hēt aquas intelligentiæ.
t ¶*Contritos.*]i. hæreticos humiliatos æternaliter conterendos: vel doctrinas eorum falsas contemnendas, i. contemptibiles.
u ¶*Signatus.*]in ecclesia Dei, vt sup. ead. omnibus.
x ¶*Cibum.*]de quo cibo, & qua siti habemus, s. 8. q. 1. audacter.
y ¶*Vestimenta.*] cum fuit baptizatus, s. de cō sec. dist. 4. post baptismum. vel fuit monachus. de conse. distin. 5. nunquam.
z ¶*Margaritæ.*] [illegible] mentorum ecclesiæ Romanæ, vel fidei. 11. q. 3. nolite.
a ¶*Aquilæ.*] i. aliæ ecclesiæ fideles, quæ altè volant. extr. de renun. literas. s. proxi. q. 4. cum in lege.
b ¶*Profligato.*] i. dissipato. similiter accipitur profligari. C. de fideiuss. sancimus. C. de of. re. prou. quæ ordinariā. vbi pro consumere ponitur, vt hic.

Marginalia: a Sic & no. 1. q. 2. nec q̄ quā. i vlt. gl. Vel dic. i. fidei Christianæ, q̄ aliās oporteret eū pdicare instanter vt in alijs locis. Gof. — † quidem] Orig. — " Religiosi pnt intrare balnea. — b Sub. n̄ pp voluptatē. 23. q. 4. c. 1. ad hoc 41. dist. §. 1. — 2. Ioan. 1. — 1 Irenęus l3. c. 3. Eusebi[9] l. 4. c. 14. — † al. exercuit. — " Peribit q in ecclesia nō inuenit. — c id est, peccata, quæ faciunt hominē vetustū. — " diabol[9] dr̄ oriens vet[9]. — 2 Ans. l. 1. c. 64. Poly. l. 7. tit. 4. — Ioan. 19. — Cant. 2. Hier. 2. — Rom. 1. — Matth. 13. — ibid. 24.

tamen erga Dei ecclesiā non tenebant: cuius patiebantur velut quosdam artus [a] diuidi, & membra lacerari. Etenim cum propter ecclesiam Christus passus sit, & corpus Christi ecclesia sit, non videtur ab his exhiberi Christo fides à quibus euacuatur passio [b] eius, corpusque distrahitur. Itaque quamuis gratiæ fœnus B teneret, [c] & metueret tanti nominis debitor nauigare: tamen eò transire maluit vbi tutò posset exoluere. Iudicabat enim diuinæ solutionis [d] gratiam in affectu [e], ac fide esse: quam quia † statim vbi primū copia liberior ecclesiæ fuit, implere non distulit: Dei gratiam [f] & accepit [g] desideratam, & seruauit acceptam.

A ¶Cyprianus.] *Apud B. Ambrosium, & Anselmum legitur,* Aduocauit ad se episcopū Satyrus. *Narrat enim Ambrosius Satyrum fratrem suum, cum in Sardiniam appulisset, ad se episcopum Sardum vocasse, vt sciret Luciferianus ne, an catholicus esset. Sed ob glossam, & cum, qui casum scripsit, non est mutatum.*

B ¶Fœnus.] *Antea legebatur,* fœdus. *Restitutum est ex aliquot vetustis exemplaribus, originali, & cæteris collectoribus.*

C ¶Sollutionis.] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Ambrosium, & cæteros collectores legitur,* diuinæ solutionem gratiæ. *Sed ob glossam non est emendatum. operæpretium autem fuerit integrum Ambrosij locum perlegere.*

Item Beda super epistolam Ioannis secundam, cap. vnico.

¶ Etiam corpore ab eo recedendum est, qui fidem Christi non habet.

CAP. XXIIII.

Omnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in doctrina Christi, hic & patrem [h] & filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum: nec Aue [i] ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue: communicat [k] eius malignis operibus.] 1 Hæc Ioannes [l] de schismaticis, siue hæreticis detestādis: quæ verbis docuit, etiam factis exhibuit. † [m] ¶ Narrat enim de illo auditor illius sanctissimus, & martyr fortissimus Polycarpus Smyrneorum antistes, quòd tempore quodam, cum apud Ephesum balneas [n] lauandi gratia fuisset ingressus, & vidisset ibi Cerinthum: exilierit cōtinuò, & discesserit non lotus, dicens, fugiamus hinc, ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cerinthus lauat inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cum occurrisset: dicenti sibi, agnoscis nos? respondit. agnosco primogenitum Satanæ.

Item Hieronymus ad Damasum.

¶Profanus est, extra ecclesiam beati Petri agnum comedere tentans.

CAP. XXV.

2 Quoniam vetusto A [o] oriens [p] inter se populorum furore collisus indiscissam [q] Domini tunicam [r], & desuper textam per frusta discerpit, & Christi vineam vulpes exterminant, vt inter lacus [s] contritos [t], qui non habent aquam, difficile, vbi fons signatus [u], & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi cathedram Petri, & fidē Apostolico ore laudatam censui consulendam: inde nunc meæ animæ postulans cibū, [x] vnde olim Christi vestimenta [y] suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum me à pretiosæ margaritæ [z] potuit inquisitione prohibere. Vbicunque fuerit corpus, illuc congregantur aquilæ. [a] Profligato [b] à sobole ma-

a ¶*Patrimonio.*]i.fide,vel patrum doctrina.
b ¶*Frumenta.*]i.documenta hæreticorum.
c ¶*Lolium.*]i.hereſes.
d ¶*Auenaſque.*]id eſt,ſchiſmata.
e ¶*Degenerãt.*]i.degenerando producunt.ſ.diſt. 56.naſci de adulterio.

la patrimonio [a], apud vos ſolos incorrupta patrum ſeruatur hæreditas.Ibi ceſpite terra fœcundo Dominici ſeminis puritatem centeno fructu refert:hic obruta ſulcis frumenta [b] in lolium [c], auenaſque [d] degenerant. [e] Nunc in occidente ſol iuſtitiæ oritur: in oriente autẽ Lucifer ille, qui ceciderat, ſupra ſydera poſuit [f] thronum ſuum. Vos eſtis lux mundi, vos ſal terræ, vos aurea vaſa, & argentea: hic [g] teſtacea vaſa, vel lignea virga B ferrea, & æterno operiun tur [h] incendio. Quanquàm igitur tui [i] me terreat magnitudo: inuitat tamen humanitas. A ſacerdote victima † [k] ſalutem, à paſtore præſidiũ ouis flagito. Fatiſcat † [l] inuidia [m] Romani culminis, recedat am bitio. Cum ſucceſſore piſcato ris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum præmium †, niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri communione conſocior. Super illam petram, ædificatam eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio. Et quia pro meis facinoribus [n] ad eam ſolitudinem commigraui, quę Syriam iuncto Barbariæ fine determinat †, nec poſſum ſanctum [o] Domini, tot interiacentibus ſpatijs, à ſanctimonia tua ſemper expetere: ideo hic collegas tuos Ægyptios confeſſores ſequor, & ſub onerarijs [p] nauibus parua nauicula deliteſco. Non noui Vitalem: Meletium reſpuo: ignoro Paulinum. Quicunque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti [q] eſt.

A ¶Vetuſto.] *Antea legebatur*, vetus. *Emendatum eſt ex originali, quoniam gloſſa nihilominus conuenit.*

B ¶Virga ferrea.] *Apud B. Hieronymum legitur*, Virgam ferream, & æternum opperiuntur incendiũ. *Sed ob gloſſam non eſt emendatum: quæ etiam cauſa fuit, cur aliquot alijs locis ſatis viſum fuerit indicare in margine lectionem ipſam Originalis.*

f ¶*Poſuit.*]ſcilicet hęreticos prælatos.
g ¶*Hic.*] vbi nũc ſum. (*ibid.13.*)
h ¶ *Operiuntur*.] id eſt,cooperiuntur.
i ¶*Tui.*]O Papa.
k ¶*Victima.*] i. victimandus,à te puniendus ſi peccauero.
l ¶*Fatiſcat.*]id eſt,ceſſet vel deficiat. (*Eſa.14.*)
m ¶*Inuidia.*]id eſt,ex tollentia, vnde inuidia ſæpe naſcitur: "vnde cum duo certarent de electione,& vnus alegaret ignobilitatem alterius,alius ex aduerſore ſpondit: Piſcatori Petro fabri filio ſucceſſorem quęrimus, non Augusto. (*Matth.5. 2.Tim.2.* — " Nobilitas i electiõib' non eſt attendenda.)

Nobilitas faſtum: faſtus litem parit, armat
Lis odium: capiunt hæc tria mortis iter.

n ¶*Pro facinoribus.*] ſcilicet purgandis.
o ¶*Sanctum Domini.*] i.verbum Domini, vel fidei,vel Euchariſtiam.
p ¶*Et ſub onerarijs.*] id eſt, magnis nauibus. "nam quædam ſunt onerariæ:quædam emphatę,id eſt,homines ferentes, vt ff. de exercit. l. 1. §. ſed & ſi ab alio mutuatus.& §. nauem. (*Matth.16.* — "Naues sũt duplices. *Exod. 12. Gen.7.*)
q ¶*Antichriſti.*]& qui non eſt mecum, contra me eſt. & quicunque à fide catholica diſcrepat,ei contrarius eſt.C. de Iudæ.cęlicarum.arg. ff.de fideic.lib.ſi cum.§. 1.B.

† victimam ſalutis] Ori.
† Facceſſat] vera lectio.
† primum] Orig.
† al. diſterminat.

QVæ dignior.] CASVS. Dicitur in hoc cap.ꝙ duæ ſunt eccleſiæ,vna catholica, & alia hæreticorum. Prima non patitur pollutos in ſe habitare, quæ Chriſtum habet habitatorem:quem nemo deſerere debet, ſicut Petrus non deſeruit, & in ea indubitanter eſt habitaculum eligendum. Secunda verò eccleſia, ſ.hæreticorum ne ariditate eius polluamur, ſemper eſt deuitanda. Et hoc probatur auctoritate Apoſtoli. Seq. cap.patet. (*Matth. 12.*)

r ¶ *Quæ dignior domus.*]CASVS. "Duæ ſunt eccleſiæ: vna catholica: quæ non patitur pollutos habitare in ſe,cum habeat Chriſtũ habitatorem: quẽ nemo debet deſerere:ſicut nec Petrus,imo ibi eſt prædicandus:& habitaculum eligendum. Alia eſt hæreticorum, quæ vera non eſt,hæc ſemper vitanda eſt, ne ariditate eius polluamur, deſerendus eſt ergo hæreticus poſt admonitionem. (" Eccleſia eſt duplex.)

ſ ¶ *Ingreſſu.*]propter quam,vel ad quam ſit ingreſſus Apoſtolica prædicatione.

Item Ambroſius in commentarijs,ad c.9.Lucæ.

¶Hæreticorum conſortia à catholicis ſunt fugienda.

CAP. XXVI.

1 QVę dignior domus [r] Apoſtolicæ prædicationis ingreſſu [ſ], quàm ſancta eccleſia? aut quis præferendus magis omnibus videtur eſſe, quàm Chriſtus, qui pedes [t] ſuis lauare conſueuit hoſpitibus, & quoſcunque ſua receperit domo, pollutis non patitur habitare veſtigijs, [u] ſed maculoſos, licet vitæ prioris, in reliquum [x] tamen dignatur mundare † proceſſus? Hic eſt igitur ſolus, quem nemo deſerere debet, nemo mutare: cui bene dicitur [y] [Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternę habes, & nos credimus.] Vides executorem cœleſtium præceptorum, qui quoniam non mutauit hoſpitium [z] cœleſtis conſortium habitationis † emeruit? 2 Fides igitur in primis eccleſiæ quærenda mãdat: in qua, [a] ſi Chriſtus habitator ſit, haud dubiè ſit legenda. Sin verò populus perfidus, aut præceptor hæreticus deformet habitaculum: vitanda hæreticorum communio, fugienda ſynagoga cenſetur, excutiendus [b] pedum puluis [c]: ne fatiſcentibus [d] perfidiæ ſterilis ſiccitatibus [e] tanquàm humi arido [f], arenoſoque mẽtis tuæ veſtigium polluatur. Nã ſicut corporeas infirmitates [g] populi fidelis ſuſcipere in ſe debet Euangelij prædicator, & tanquàm proprijs inania geſta pulueri comparanda alleuare, atq; abolere veſtigijs, iuxta quod ſcriptum eſt, [Quis infirmatur, & ego non infirmor?] ita, ſi qua eſt eccleſia, quę fidem reſpuat, nec Apoſtolicæ prædicationis fundamenta poſſideat, ne quam labem perfidiæ poſſit aſpergere, deſerenda eſt. Quod Apoſtolus quoque euidenter aſſeruit, dicens: [Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita [h].]

Idem Beda ſuper Matthæum in homilia de feſto Apoſtolorum Petri,& Pauli, ad c.16.Matthæi.[3]

t ¶*Pedes.*]id eſt, operationes prauas.
u ¶*Veſtigijs.*] id eſt, operibus.
x ¶*In reliquum.*]i. de cætero.[a] & ita exaudi 1. q.7.quoties.[b]
y ¶*Benedicitur.*]à Petro, vt de conſec. di. 2. fortè dicas. cum enim Chriſtus dixiſſet: Niſi quis manducauerit carnem meam, & biberit ſanguinem meum, &c. reſponderunt quidam, durus eſt hic ſermo. & ſeparauerunt ſe ab eo, vt de conſe. diſt.2. prima quidem. Petro dicente, Domine ad quẽ ibimus? verba vitę æternæ habes.
z ¶*Hoſpitium.*] argu. contra illos qui ſæpe mutant hoſpitium.
a ¶*In qua.*]ſ. eccleſia. ſi, i. quia: legendum, i. eligendum eſt ibi eſſe: vel in qua eccleſia eligendum eſt ibi eſſe habitaculum, ſi Chriſtus ibi ſit, ſi, affirmatiuè intelligitur, i. "quia reuera ibi Chriſtus habitat. haud dubiè, id eſt, non: & verè non dubiè ſit: quia dubius in fide, eſt hæreticus, ext. de hær. cap.1.
b ¶ *Excutiendus.*]de affectibus noſtris.
c ¶*Pedum puluis.*]i.doctrina hæreticorum.
d ¶*Ne fatiſcentibus.*] id eſt, fiſſum facientibus,vel deficientibus.
e ¶*Siccitatibus.*]i.quia hæretici ſicci ſunt, vt 1.q. 1. ſicut Eunuchus.
f ¶*Humi arido.*] vnde Ouidius, *Alta puellæ res trahat arena pedes.*
g ¶*Infirmitates.*]ſ. 2. q. 7. §.de his.ſ. diſt.45. recedite.86.diſt. non ſatis.ſ. 14.q.5. ſcriptum.
h *Deuita.*]& ita ei non pandas ſecreta fidei noſtrę. arg. 11.q. 3. nolite.23.q.4.quidam.non autem quo ad correctionem,arg.1.q.7.conuenientibus. ibi quotidie intellige tam poſt primam, quàm poſt ſecundam, & hoc de iam damnatis. Quid tamen ſuper hoc tenendum ſit, no.ſ. prox.q.5. non vos. ſi autem quis errat in fidẽ,nõ ſtatim eſt hæreticus, dummodo paratus ſit corrigi, vt ſ. ea. q. hæc eſt. ſi autem nõ vult corrigi vſque ad annum, amodo eſt habendus pro hæretico,vt extra de hær.excommunicamus.

a Vel dic,i. ad vltimũ.
b Et 96.diſt. in ſcriptu. ris.in fi.
1 Anſel.l.5. c.23. Pol.l. 3.tit.vlt.
Ioan.13.
† mutare] Orig.
Ioan.6.
† al. conſecrationis.
2 Pol.l.7.tit. 7.
" Chriſtus in eccleſia habitat.
2.Cor.11.
Tit.3.
3 ibi gl.ord.

a ¶*Quicun-*

a Qvicunque.] ¶Absolui.] infrà de pœ.di.1.verbum.
b ¶Ingredi.] cũ iste claues habeat, vt s̃.20. di.§.1.Ioan.

Odi, & proieci.] Casus. Ostendit Hierony. in hoc c. quòd Deus non respicit sacrificia iniquorum, nec multitudinem sacrificiorum malorum hominum attendit: sed potius affectum respicit offerentium. & hoc probat auctoritate prophetæ. & exemplo viduæ. auctoritas est in prin. cap. & durat vsque ibi, *Odit autẽ*. Exinde sunt verba Hieronym. exemplum est ibi, *Vnde, & vidua*.

c ¶Vestras.] vos non tenentes vnitatem ecclesiæ.
d ¶Respiciam.] hucusque sunt verba prophetæ.
e ¶Sed suas.] argum. " contra scholares qui vadunt ad ecclesiam vt videant dominas: quia ibi potius attendunt causam suam quàm Dei.
f ¶Similitudine.] & est figura anthropopathos. nã attribuitur Deo qđ est hominis, s. claudere nares. " non enim Deus habet membra distincta: sicut dicunt quidam hæretici. j̃.q.3. quidam. ver. antropomorphitæ. Et est hic arg. ꝙ si clericus agit contra laicum, debet loq. vulgariter.[a]
g ¶Holocausta.] s̃.q.1. illi offerunt.
h ¶Non ea suscipit.] vt remuneret æterno premio. s̃.14.q.5. scriptum. j̃. de pœ. dist. 5. consideret. s̃. ead. q. 1. alienus. j̃. de consec. dist. 5. non mediocriter. s̃.14.q.vlt. c.vlt. s̃.3. q.7. in grauibus.
i ¶Vnde & vidua.] de qua habes de pœnit. dist.5.c.1.
k ¶ Duo minuta.] "Affectum dantis pensat censura tonantis. Vnde illud:
Iupiter vt centum taurorum sanguine fuso.
Sic capitur minimi thuris amore Deus.
Ioan.

Vbi sana.] Casus. Dicit Aug. in hoc cap. quòd vbi sana fides & charitas nõ sunt, iustitia ibi esse non potest: & ideo schismatici & hæretici quia fidem & charitatem non habent, fructum de sua iustitia non expectent. seq. cap. patet.
l ¶Vbi sana.] j̃. 28. q. 1. §. ex his. s̃. di. 43. in mandatis. contra. sed dicitur ibi deesse fidei, non quòd non sit fidelis, sed quo ad perfectionem.
Additio. Nam & fides perficitur, de pœ. dist. 2. dum sanctam, arg. 11 q. 3. quod prædecessor. Archid.
m ¶Iustus.] i. iustitia efficit vt sit dignus vita æterna. nam ibi

1 Iuo p. 5. c.25.

" scholares aliqui vadũt ad ecclesias vt videant dominas.

2 Iuo p. 2. c.108. Amos 5.

" Deus mẽbra non hẽ.

a s. vt laicus intelligat. ar. 5. q. 2. relatũ. de hoc est q̃stio. B.

3 j.q.j. odit Deus. aliquot verbis omissis.

" dãtis affectũ considerat dñs.

Mar.12.

¶ Nec peccatis solui, nec cœleste regnum ingredi potest, qui ab vnitate ecclesiæ est diuisus.

CAP. XXVII.

1 Qvicunque ab vnitate fidei, vel societatis Petri Apostoli quolibet modo se metipsos segregant: tales nec vinculis peccatorum absolui[a], nec ianuam possunt regni cœlestis ingredi[b].

Item Hieronymus in Amos prophetam, ad c.5.

¶ Non suscipiuntur eorum sacrificia, quorum fides reprobatur, & vita.

CAP. XXVIII.

2 Odi, & proieci festiuitates vestras[c]: & non capiam odorem cœtuum vestrorum. Quòd si attuleritis mihi holocaustomata, & munera vestra non accipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam.[d]] ¶ 3 Odit autem Deus, & non solùm odit, sed & proiecit festiuitates eorũ, A qui non celebrant festiuitates Dei, sed suas[e]. *& post pauca.* ¶ Odisse B autem, & proijcere, & non odorari, humana loquitur similitudine[f], vt nos affectum Dei nostris sermonibus cognoscamus. Et si obtulerint holocausta, vt videantur ieiunare, dare eleemosynas, pudicitiam polliceri (quæ holocausta[g] sunt vera:) non ea suscipit[h] Dominus: nec dignatur aspicere pinguissimas hostias eorum. Non enim sacrificiorum magnitudinem, sed offerentium merita, causasque diiudicat. ¶ Vnde & vidua[i], quę in Euangelio in corbonã duo minuta[k] miserat, omnibus à Saluatore præfertur: quia Dominus non ea, quæ offeruntur, sed voluntatem respicit offerentium.

A ¶ Eorum.] *In commentarijs B. Hieronymi hic, quemadmodum & alijs locis huius capitis sunt aliquot verba interposita. Sed Iuo hoc loco habet vt Gratianus.*

Christus non est fundamentum, &c. vt 1. q. 1. cum Paulus omnes enim virtutes patiuntur detrimentum ab vno vitio, vt de pœ. dist. 5. c. 1. vt in hoc casu. Ioan.

n Hæretici.] ¶ Perfectionem.] i. sanctitatem, vt 1. quæstio. 1. eos qui. vel iustitiam. 1. quæst. 1. Dominus declarauit.

B ¶ Odisse.] *Ante hæc verba apud B. Hieronymum, & Iuonem antecedit, c. odit. supra 1. q. 1.*

10

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 9.

¶ Vbi charitas non est, ibi fides, vel iustitia locum non habet.

CAP. XXIX.

20 Vbi sana[l] fides non est, nõ potest esse iustitia: quia iustus[m] ex fide viuit. Neque schismatici aliquid sibi ex iusta mercede promittant: quia similiter, vbi charitas non est, non potest esse iustitia. Dilectio enim proximi malum nõ operatur, quam si haberent, 30 non dilaniarent corpus Christi, quod est ecclesia.

Item Innocentius Papa ad Alexandrum, ep. 18.

¶ A fide recedens, spiritus perfectionem amittit.

CAP. XXX.

40 4 Hæretici, cum à fide catholica desciuerunt, perfectionem[n] spiritus, quam acceperant, amiserunt.

Item Cyprianus Magno filio salutem, lib. 1. ep. 6.

50 ¶ Sacri officij A potestate penitus carent hæretici.

CAP. XXXI.

A ¶ Officij.] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis. Antea legebatur,* sacrificij.

5 Didicimus† [o] omnes omnino hęreticos, & schis- 60 maticos nil habere [p] ptãtis, ac iuris. Propter quod [q] Nouatianus nec debet, nec potest excipi, quominus ipse quoque extra ecclesiam consistens, & contra pacem, ac dilectionem Christi faciens in- 70 ter aduersarios, & antichristos computetur. *& paulò post.*
¶ Ecclesia vna est, quæ vna & intus esse, & foris non potest. Si enim apud Noua-

Didicimus.] Casus istius c. talis est. Magnus quæsiuit à Cypriano, vtrum Nouatianus posset cõferre remissionem peccatorum, vel ligare? Et respõ. quòd nõ, quia inter hæreticos & schismaticos reputatur, cũ canonicè non sit electus, sed à seipso ordinatus est, vnde ecclesiam tenere non potest: quia non est ordinatus in ecclesia. Cornelius verò qui Fabiano Papæ successit, est legitimè ordinatus, & ideo Nouatianus, & omnes sibi consentientes pœnis destinantur, nisi se separauerint à communione malorum, dicente Domino per Moysen: Separamini, &c. & hoc probat exemplo eorum qui per consensum simul cum Dathan & Abiron perierunt. & auctoritate Oseæ prophetæ, Vbi autem sint auctoritates & exemplũ patet per seq. cap.
o ¶Didicimus.] pone casum per illa duo c. 7. q. 1. factus est. & ca. Nouatianus. nam cum Cornelius canonicè esset electus in Papã, Nouatianus à schismaticis volebat eligi, contra quem dicit Cyprianus eum non posse habere aliquam in ecclesia potestatem, cum sit schismaticus, cum ecclesia vna sit, & apud duos esse non possit: probat posteà exemplo Chore, Dathan & Abiron, quòd non solùm tantùm schismatici, sed etiam auctores eorum puniuntur. Vltimò dicit eos remissionem peccatorum, quam non habent, dare non posse.
p ¶Nil habere.] argu. ext. de schism. c. 1. 12. q. 2. alienationes. si tamen est occultus, toleratur. quod facit, vt s̃. no. in princ." quia omnis schismaticus si perseuerat, est hæreticus, nisi in summo Pontifice, vt ibi dixi.

q ¶Propter quod.] "arg. ab vniuersali ad singulares. 9. q. 3. cũ simus. quandoque ab indefinita. 1. q. 3. saluator. quandoque à primo ad vltimum. 28. q. 1. idololatria. quandoque à maiori. 80 32. quæst. 5. si Paulus. quandoque à simili. extra de translat. inter corporalia.

Habac.2. & Rom.1.

Rom.13.

4 j.q.j. Arianos. Ans. l. 11 c. 52. Pol. l. 7. tit. 5.

5 Ans. l. 12. c. 41. Poly. l. 7. tit. 5.

† Dicimus] Orig.

" schismaticus ois est hæreticus.

" Argumentantur in iure varijs modis.

a ¶Non

a ¶ *Non fuit.*] si enim iudicatur res esse mea, per consequens iudicatur non esse tua, vt ff. de procur. Pomponius. §. 2. ff. de excep. rei iud. si inter. "Item est hic arg. quòd duo episcopi non possunt esse in vno episcopatu insolidum, vt quæri solet. 7. quæstio. 1. non autem.

"Epi duo in vno epatu esse nō pñt.

b ¶ *A se ipso ortus.*] & ideo in seipsum cadere debet: " & ita nemo potest seipsum eligere, vt 1. q. 6. sicut is. extra de iu. pat. per vestras. nec prætor se dare tutorem potest. ff. de tutor. & cur. prætor[a]. arg. contra. ff. de contrah. empt. fistulas. §. 1.

"eligit seipsum nemo.

a Ad idē ff. de auct. tut. l. 1. & ff. de admi. tuto. quoties. §. ñ tm. ff. de off. pto. l. vlt. & quæ fit rō dic vt ibi.

c ¶ *Adiuuare.*] nam qui totam legem custodit, offendit autem in vno, factus est omnium reus, vt ī. de pœ. dis. 2. §. item opponitur, si enim inquit. s̄. 7. q. 1. denique.

† al. ordinatus.

d ¶ *Separauerint.*] s̄. 1. q. 1. si quis inquit.

1 7. q. 1. denique. §. q̄ verò.

e ¶ *Supplicio.*] æquali: quia facto consenserunt, vt ī. 1. q. 3. qui aliorum.

f ¶ *Merita.*] intellige æterna. nam & temporalia possunt. 22. q. 2. si quælibet.

2 1. q. 1. si qs inqt. §. quare qui.

g ¶ *Supplicia.*] nam in pœna non potest esse præmium. argu. 16. q. 1. legi. ff. de neg. gest. siue hæreditaria. & ff. ex quib. cau. ma. l. si cui. & ff. de interdict. & relega. l. relegatorum.

Num. 16.

h ¶ *Cuncti.*] s̄. 11. q. 3. nihil.

i QVi contra.] C. quę res ven. non pos. l. vlt.

k ¶ *Priuati.*] hic habes, quòd dicuntur priuati illi, qui non sunt præditi aliqua dignitate.

l ¶ *Nobiles.*] ī. 16. q. 5. idolorum. contra. s̄. 12. di. non cogantur. s̄. 12. q. 2. de rebus. s̄. 22. q. 5. c. 1. 12. q. 2. fraternitas. ff. de in ius voc. l. vlt.

Oseæ 9.

m ¶ *Proscriptionem.*] 23. q. 5. de Liguribus.

n ¶ *Ignobiles*] fortè dicuntur ignobiles qui vile exercent officium. C. de incest. nup. humilem. de pœnis istis habemus C. de summa trin. l. 3. ff. de pœ. capitalium. §. vltimo. " De huiusmodi autem pœna not. quia si est pecuniaria vel spiritualis, semper maior imponitur nobili, quàm ignobili, vt 40. distin. homo Christianus, & 5. q. 6. presbyteri. Arg. contra. 1. quæst. 1. quidquid. nam ibi minor pœna imponitur episcopo, quàm presbytero: sed hoc intellige in diuersis criminibus, scilicet in negligentia episcopi, & simonia presbyteri. sed corporalis maior imponitur ignobili, vt hic, & inst. de publ. iud. §. item lex Cornelia. Sed argu. contra. ff. de pœnis. l. quidam. vbi dicitur quòd quædam delicta inferunt pœnam militibus, quæ non paganis. sed facias vim in eo quòd dicit quædam, quia quod dicitur ibi speciale est, aliàs quod dicitur hic, regulare est. Quidam tamen dicunt, quòd semper ignobiles grauiori pœna puniendi sunt, [b] siue spirituali siue corporali, siue pecuniaria. arg. 11. q. 3. præcipuè. vnde hoc quod hic dicitur, quòd ignobiles debeant verberari, intellige quando nihil habent. ff. de in ius voc. l. vlt. 14. q. 6. si res aliena. Ioan.

" Nobiles an sint maiori pœna afficiendi, q̄ ignobiles.

b Cōtra hāc sniam faciq̄d not. ext. de transa. c. vlt. in fi. & d inreiu. cum quidam.

tianum est, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit[a], qui Fabiano episcopo legitima ordinatione successit, & quem prȩter sacerdotij honorem martyrio quoque Dominus glorificauit: Nouatianus in ecclesia non est, nec episcopus computari potest, qui Euangelica, & Apostolica traditione contempta nemini succedens, à seipso ortus†[b] est. Habere namque, aut tenere ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in ecclesia nō est. *& paulò post.* ¶ [1] Quòd verò eundem, quem & nos, Deum patrē, eundem filium Christum, eundem Spiritum sanctum nosse dicuntur, nec hoc adiuuare[c] tales potest. *& infrà.* ¶ [2] Inuenimus in tali facinore non solùm duces, & auctores, sed etiam participes pȩnis destinari, nisi à communione malorum se separauerint[d], præcipiente per Moysem Domino, & dicente: [Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum: & nolite tangere ab omnibus, quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccatis eorum.] Et quod comminatus per Moysem Dominus fuerat, impleuit, vt quisquis se à Chore, & Dathan, & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia communione persolueret. Quo exemplo ostenditur, & probatur obnoxios omnes & culpæ, & pœnæ futuros, qui se schismaticis contra præpositos, & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint: sicut etiam per Oseæ prophetam spiritus Sanctus testatur, & dicit: § Sacrificia eorum, tanquàm panis luctus: omnes, qui manducant ea, contaminabuntur, § docens scilicet, & ostendens omnes omnino cū auctoribus supplicio[e] coniungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita [f] esse circa Deum possunt, quibus supplicia [g] diuinitus irrogantur? *& infrà.* ¶ Si autem foris cuncti [h] hæretici, & schismatici non habent Spiritum sanctum, & ideo apud nos eis† manus imponitur, vt hic accipiatur, qđ illic nec esse, nec dari potest: manifestum est nec remissionem peccatorum dari per eos posse, quos constet Spiritum sanctum non habere.

† abest ab orig.

Item Liberius Papa in epistola ad Athanasium.

¶ Proprio spolientur honore, qui contra pacem ecclesiæ nituntur.

C A P. XXXII.

3 QVi contra [i] ecclesiæ pacem sunt, si dignitatē, aut cingulū militiæ †habeant, nudentur eis. Si autem sunt priuati [k], si quidem nobiles [l] existunt, suarum substantiarū proscriptionem [m] patiantur: si autem ignobiles [n], non solùm in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur.

3 Ans. l. 5. c. 63.

† al. aut militiam.

Item Pelagius Papa.

¶ Nec consecrat, nec consecratur in schismate constitutus episcopus.

C A P. XXXIII.

4 PVdenda [o], vt ita dicam [p], rapina in diuisione est nō consecratus, sed execratus [q] episcopus. Si enim ipsum nomen [r] consecrationis [s] rationabili, ac viuaci intellectu discutimus, is, qui cum vniuersali detrectat [t] consecrari ecclesia, consecratus dici, vel esse nulla ratione poterit. Consecrare enim est, simul sacrare. Sed ab ecclesiæ visceribus diuisus, & ab Apostolicis sedibus separatus execrat ipse potius, & non consecrat. Iure ergo execratus [u] tantùm, non consecratus poterit dici, quē simul sacrare in vnitate coniunctis membris non agnoscit ecclesia. Videamus [x] tamen, vtrum vel ipsarum con-

4 Ansl. 11. c. 42 Pol. l. 7 tit. 5.

PVdenda.] CASVS iste sic consueuit poni. Mediol. archiepiscopus & patriarcha Aquileg. lapsi erant in hæresim, & in hæresi vnus alterum consecrauit: & contra consuetudinem illarum duarum ecclesiarum à Papa approbatam, quę cōsuetudo antiquitus obtinuit, vt archiepiscopus Mediola. consecraret patriarcham apud Aquilegiam, & vice versa patriarcha debeat cō secrare archiepiscopū apud Mediolanum, & hoc debeat fieri cum consensu clericorum, quib. præficiebantur. Probat ergo Pelagius hanc non fuisse consecrationem, sed execrationem, tùm quia facta fuit in schismate & hæresi: tùm qa contra antiquam consuetudinem facta fuit: & quòd facta fuit in hæresi, & nō in ecclesia probat duabus auctoritatib. s. Salomonis, & Augu. auctoritas Salomonis incipit ibi, *Vna est columba.* auctoritas Augustini est ibi, *Quod si nullo.*

o ¶ *Pudenda.*] CASVS. Consuetudo erat inter Mediolanen. & Aquileg. Archiepiscopos, vt se consecrarent ad inuicem. isti cū essent in schismate, vnus consecrauit alium, sed non obseruata consuetudine antiqua. vñ reprehenduntur hic super duob. & quia in schismate, & quia non obseruata consuetudine facta fuit consecratio. & dicit q̄ cum in schismate sint, & non in ecclesia, potius execrant quàm consecrant.

p ¶ *Vt ita dicam.*] improprietatem locutionis notat. & est ibi emphasis. 27. q. 1. nuptiarum, vt Dauus est ipsum scelus.

q ¶ *Execratus.*] qa non est consecratus secundū cōsuetudinē.

r ¶ *Nomen.*] s̄. 12. q. 1. clericus.

s ¶ *Consecrationis.*] ar. de pœ. dis. 3. pœnitentia.

t ¶ *Detrectat.*] i. contradicit, vel contemnit.

u ¶ *Execratus.*] "hęc præpositio, ex, deformitatē signat, sicut & dicitur, depactus, i. turpiter pactus. ff. de cal. l. & generaliter.

"Ex, & de, significāt deformitatē.

x ¶ *Videamus.*] interpositio est hic vsq; ad illud ī. etenim, &c.

a ¶ *Consue-*

a ¶*Consuetudinem.*]arg.in rebus perperam gestis bonum esse ordinem solitum obseruari, vt 32.q.7.non solùm.& c.adulterij.arg.pro particulari consuetudine.
b ¶*Difficultate.*]s.dist.63.cum longè.s.93.dist.iuxta.Ioan.
c ¶*Apostolico.*] ar. quòd metropolitani ab Apostolico sunt ordinandi. sed contra 51.di. qui in aliquo.& 66.dist.c.1.ext.de tempo. ord. si archiepiscopus. Ego dico de iure communi à suis suffraganeis eum debere consecrari. sed tamen Papa contrarium facit.Ioan.
d ¶*Mediolanensis & Aquilegiensis.*]11.q.1. istud.Io.
e ¶*In qua.*] id est, ad quam.
f ¶*Vniuersalis.*]id est, vniuersorum.
g ¶*Melius.*] ar. iudicem in eo loco debere iudicare vbi rei veritas magis possit inquiri. 33.q.2. siue. arg.23.q.4.si illic.& extr. de app. ex parte.
h ¶*Etenim.*]hoc continuatur cum litera, quę præcedit illud, videamus.Ioan.
i ¶*In Apostolica.*] id est, Apostolorum, scilicet Apostolis, vt ad intellectum fiat relatio. s. s.dist.34.fraternitatis.
k ¶*Notissimum.*]"& ita quod notissimum est, amplius probari potest.[a]nil enim ita est indubitatum quin solicitam recipiat dubitationem.in Auth. de tab. in medio.& ita est argum. quòd inutilis probatio admittenda sit. ar. contra ext. de prob. c. 2. & 3.C.de prob. ad probationem.
l ¶*Per successiones.*] s. distin. 68. quorum vices.
m ¶*Malitia.*]s.dist.19. ita Dominus.Ioan.

SChisma.] Casvs. Casum hunc sic attende. Quidam indifferenter vtebatur sacrificijs catholicorum & schismaticorum: & ideo suis episcopis conabatur suggerere, & etiā Papę Pelagio, vt schismatici non abijcerentur, & quòd licitè eorum sacrificijs vti poterat: & hoc tribus rationib.probare intendit. Prima erat, quia mali debent tolerari. Secunda est, quia diu in delicto fuerunt. Tertia est, quia iuris ignorantia vel simplicitate deliquerunt.sed has rationes destruit Pela.singulis rationibus congruè respondendo, & monet illum ne indifferenter vtatur sacrificijs catholicorum & schismaticorum. Responsio primę rationis incipit ibi, *Non autem.* Secunda ibi, *Nec enim leuigat.* Tertia ibi, *Sed nec illud eis prodest. Sibi*, scilicet schismaticis. *Iudæ.* iste dictus fuit Iudas Iacobi.duo enim fuerunt Iudæ. *Partem.* s.hæresim. *Illi*, sc.catholici. *talibus.* s.schismaticis. *multò magis tamen illi*, s. schismatici. Et sic construe circa medium, quia iudicium sentiendi diuersa non diuisit eos: sed quædam pessimam opi.apud se delata, sibi tamen incognita diuisit eos metuentes, & contra sedem apo. temerè credentes. Vel sic, sed pessima opin. diuisit eos metuentes quædam apud se delata, sibi tamen incognita, & contra sedem Aposto.temerè credentes. *Iudicium*, id est, discretio. *Delata*, id est, recitata. *Ad summam*, id est, ad vltimum.

† al. ex ordinatione.
Cant.6.
"Notissimū pt amplius probari.
a Ad hoc 25.dist.plerisque.in pr.2. q. 5. habet hoc.
1 simile qd. dā s.dist.11. c.palam.
† al. & excludi

suetudinem [a] partium in sua ordinatione †conseruauerint. Nempe is mos antiquus fuit, vt quia pro longinquitate, vel difficultate [b] itineris ab Apostolico [c] onerosum illis fuerat ordinari, ipsi se inuicē Mediolanensis, & Aquilegiensis [d] ordinare episcopi debuissent: ita tamen, vt in ea ciuitate, in qua [e] erat ordinandus episcopus, alterius ciuitatis pontifex occurrere debuisset: vt & ordinandi electio à præsenti ordinatore ex consensu vniuersalis [f] cui præficiēdus erat, ecclesiæ melius [g], ac facilius potuisset agnosci: & in sua, qui ad episcopatū prouehendus erat, nec tamen ordinatori suo subdendus fuerat, ordinaretur ecclesia. Etenim [h] cum, sicut diximus, ecclesia vna sit, cui in canticis canticorum dicitur [Vna est columba mea,] nullam aliam esse constat, nisi quæ in Apostolica [i] est radice fundata: à quibus ipsam fidem in vniuerso propagatam orbe non potest dubitari. Quod vobis, licet notissimum [k] omnino sit, beati tamen Augustini testimonio comprobemus. Audite, quid in quodam opere suo preclarissimus doctor dicat ecclesiæ. Ait enim. § 1 Quòd si nullo modo rectè dici potest ecclesia, in qua schisma est, restat, vt quoniam ecclesia nulla esse non potest, ea sit quam in sedis Apostolicæ per successiones [l] episcoporum radice cōstitutam nullorum hominum malitia [m] (etiam si nota exclu di†non possit, sed pro temporis ratione toleranda iudicetur) vllo modo valeat extinguere.§

Idem.

¶Vnitati non communicat schismaticis consentiens.

CAP. XXXIIII.

2 SChisma [n] siquidem ipsum, quod græcum nomen est, scissuram sonat. Sed in vnitate scissura esse non potest [o]. Non ergo vnitati communicant, qui schismaticis communicant. Partes sibi ipsi fecerunt, & ab eo, quod vnum est, vt apostoli Iudæ [p] iam verbis loquar, semetipsos segregantes, spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, vt quia in vnitate vnum nō sunt, vt quia in parte esse voluerunt, vt quia spiritum non habent corporis Christi, sacrificium habere non possint. [q]

¶Non autem [r] nobis nunc illa quæstio est, vtrum tolerare malos, sed vtrum debeamus schismaticis sociari. [s] Si enim etiam ipsi, licet in suo sensu abundantes, intra materna tamen positi viscera† quærerent veritatem, à nobis repellendi non erant, donec apud eos ratione duce rei veritas claruisset. 3 Sed quia se ab vniuersali ecclesia diuiserunt, sicut beatus Augustinus ait, omnis catholicus securus eam partem detestatur [t], cui ecclesiam vniuersalem Apostolis sedibus roboratam non cōmunicare cognoscit. Nec [u] enim leuigat crimen eorum, magis verò auget [x], quòd eos diu restitisse [y] dixistis, ne Apostolicis communicantes sedibus in sua communione reciperent. [z] In hoc enim dum & illi [a] culpandi sunt, qui communicare talibus voluerunt: multò magis tamen illi [b] execrandi sunt, qui non solùm in sacerdotibus communionem Apostolicarum sedium, verùm etiam in ipsis laicis [c] spreuerunt. Sed nec illud [d] eis prodest, quod eos in eisdem

2 Ans.l.12.c. 44.Poly.l.7. tit.5.
Iudæ 1.
†al.vbera
"vestis Dñi indiuisa remansit.
3 s. c. c.pudenda.
b id est, suā salutē, alias est cōtra j. 28.q.j.§.his. secundùm Io.de Fan.

n ¶*Schisma.*] loquitur Pela. contra quosdam qui dicebant esse communicandum quibusdam hæreticis, ea ratione, quia mali sunt tolerandi: quod reprobat ibi, *non autem*, &c. q.d.illud de occultis intelligitur, hic de manifestis agitur. Secunda ratio erat: quia iam diu fuerunt in isto errore, & fortè fuerat eis ab ecclesia communicatum, quod reprobat Pela. ibi, *nec enim leuigat.* Tertia ratio est, quia ignorantia vel simplicitate errabant, quod reprobat: vbi dicit, sed nec illud. Ad vltimum ponit cōclusionē suam ibi, *ad summam.* per quam patet, quod alicui loquitur qui in ecclesia nostra erat, cum dicit, nos quod absit. Vnum casum colligendum credo ex illo verbo circa fi. noli ergo, &c.Io.
o ¶*Scissura esse non potest.*] "inde est, quòd vestis Domini quæ vnitatem significabat, remansit indiuisa, vt 16. q.vlt.sicut Apostoli.
p ¶*Iudæ.*]qui loquēs de huiusmodi dicit, hi sunt qui segregant seipsos, animam, vel spiritum non habentes, vt j.ea.quæst.3.de illis qui sunt.
q ¶*Non possint.*]quo ad effectum. [b] Vel quia non conficiunt in forma ecclesiæ. & ita exaudi, vt j.e.in fi.
r ¶*Non autem.*]respōdet primæ obiectioni.
s ¶*Sociari.*]quod non est faciendum, cū sint extra ecclesiam.
t ¶*Detestatur.*]excommunicati non peccant vitando cōmunionem fidelium. Quare ergo peccant hæretici? Sol. non arguuntur, quia cum sint schismatici catholicis non communicant, sed quia ab initio facientes schisma, ab ecclesia se separauerunt.
u ¶*Nec enim leuigat.*]respon.secundæ rationi.
x ¶*Auget.*]vt ext.de sim.non satis.j.32.q.7.flagitia.j. 16.q.3.licet.
y ¶*Diu restitisse.*]ecclesiæ, id est, in schismate perstitisse.
z ¶*Reciperent.*]& ita per consequens nec reciperentur ab eis.
a ¶*Illi.*]scilicet catholici.
b ¶*Illi.*]scilicet hæretici.
c ¶*Laicis.*]quia laicos & clericos catholicos vitabant.
d ¶*Sed nec illud.*]respon.tertiæ obiectioni. Ordina literam: sed quædam pessima opi.delata apud se, sibi tamen incognita diuisit eos metuētes de futuro iudicio, de pœna gehennæ. solent

lent enim hæretici talia minari nisi sibi credatur. vel spes vel pessima opi. diuisit eos metuentes quædam apud se delata, id est, recitata ab alijs hæreticis, & tamen incognita sibi.

a ¶ *Ignorantia.*] "ignorantia enim iuris non excusat in articulis fidei, quos omnes scire tenentur. ar. 37. distin. capitu. vlt. sed clerici exacti°. 8. quæstio. 1. nec sufficere.

b ¶ *Magis est.*] "propter quod schisma fuit quam eius contrarium: aliter enim magis viderentur hæretici qui ex industria peccant, quàm qui ex rusticitate vel simplicitate; cum grauius sit peccare ex studio, quã aliter. de pœn. distin. 2. sciendum. Vel potest dici prout litera sonat, quòd magis schismatici sunt illi qui tãtùm per simplicitatem suam separantur ab ecclesia, quàm sint illi qui propter subtilitatem aliquam errant. falsa enim subtilitas istos compellit, in quã non cadunt voluntarij, sed inuiti: illos decipit ignorantia voluntaria, quæ magis reprobatur. 37. distin. §. fi.

c ¶ *Aduersus.*] aliquem scilicet.

d ¶ *Epistolas.*] de commendatione fidei suæ, vt distin. 19. in canonicis. "ar. quòd ipsi exemplo sicut originali sit fides adhibenda. arg. 25. q. 2. sancimus. contra ext. de fi. inst. c. 1.[a]

e ¶ *Ad summam.*] idest, ad vltimum, vel scilicet dico aliàs assumam, idest, assumptionem faciam.

f ¶ *Vtrorumque.*] catholicum ergo alloquitur corpus Christi, quare ei non prodest, sed nocet. Vel loquitur de clerico qui præter formam ecclesiæ sacrificabat, vt 1. q. 1. si quis inquit. j. de consec. dist. 4. non in vobis. contra. 1. q. 1. sicut. Ioan. Fan. hoc intellexit ad literam.

g ¶ *Diuisum.*] idest, quin reprobetur ab Apostolo.

h ¶ *Desistit.*] ipse qui prius tempore erat existendo bonus. s. e. omnibus. Vel ecclesia desistat esse apud eum. Io.

At Cælestinus.] CASVS. Hoc c. & sequens de eodem tractat. Auctoritate enim Michaelis Imperatoris Ignatius patriarcha Constantino. depositus fuit ab episcopis illius regionis: qui sequebantur hæresim Nestorij: sed Nico. Papa scribens Michaeli Imperatori probat auctoritate Cælestini quòd nec depositio nec excommunicatio facta à Nestorio vel ab illis qui ipsum sequuntur, vllius est momenti: quia cum ipsi essent iam prostrati & excommunicati, alios deijcere vel excommunicare non valebant. Idem dicitur in seq. capitu. *Inquit*, s. Cælestinus, &c. & est hoc verbum Gratiani, vt s. 8. dist. frustra. Seq. c. de eadem materia loquitur, & per se patet.

i ¶ *Si quis.*] catholicus. Prædicare. ex hoc distinguit G. vt s. e. §. si autem.

k ¶ *Cœperunt.*] suprà. & separauerunt se. s. cap. proxim. versicul. si etiã illi. licet & illud fortè intelligatur de illis, qui iam prædicare cœperunt. B. verò intelligit de iam damnato per sententiam canonis, vel hominis: qui nullo modo excommunicari potest, vt dixi s. ead. q. 1. §. 1. sed contradicit in fine.

l ¶ *Iudicamus.*] scilicet talem, qui canonicè erat depositus.

m ¶ *Remotum.*][b] arg. j. cap. proxim. quod de eodem loquitur, & est similis expositio 19. di. nulli.

n ¶ *Ad clerum.*] Hæc non sunt verba G. sed Nicolai. Hoc cap. & superius totum est vnũ: quod patet per illud j. ea. intellexisti.

o *Pertè.*] qui ita deiecti fuerunt.

p ¶ *Titubabat.*] "not. titubantem in fide, esse hæreticum: sicut falsi assertor dicitur hæreticus, vt s. 4. quæstio. 3. in testibus. extra de hære. dubius. nam & hæreticorum vocabulo continetur qui leui etiam argumento à fide deuiat. C. de hære. omnes. in fine. quandoque tamen titubatio excusat, & repetitionem inducit. l. fina. C. de condiction. indebit. Ioannes.

q *Iramur.*] ¶ *Commendatitijs.*] & est hic argumẽ. quòd si aliquis est excommunicatus, & si post dicit se absolutũ, non est ei credendum sine literis, vt not. prima, quæstione septima, didici. extra de officio ordin. ex parte.

a ¶ *Etiam*

---

literis vel ignorantia [a] rationis, vel simplicitate intellectus sui à nostra se communione suspendisse perhibetis. Idipsum enim magis est [b], propter quod schismatici sunt: quia nõ eos diuersa sentiendi iudiciũ, sed quædam apud se delata, sibi tamen incognita metuentes, & contra Apostolicam sedem temerè credentes pessima diuisit opinio. Quod schisma specialiter esse beatus denuntiat Augustinus dicens de talibus. § 1 Aduersus [c] auctoritatem illarum ecclesiarum, quæ ab Apostolica A sede epistolas [d] accipere meruerunt, temerè credendo, immanissimum schismatis crimen à se propulsare non poterit. § Ad summam [e], aut illos ecclesiam esse creditis (& cum duæ ecclesiæ esse non possint, nos, quod absit, schismaticos iudicabitis:) aut si veram in Apostolicis sedibus esse constat ecclesiam, & illos ab vnitate diuisos cognoscite, & communionis quæstionem esse sublatam, quam veram nisi in vnitate constat esse non posse. 2 Noli ergo, quasi nulla schismaticorum, atque ecclesiæ differentia sit, velle indifferenter vtrorumque [f] sacrificijs sociari. Non est Christi corpus, quod schismaticus conficit, si veritate duce dirigimur. Nec enim diuisum [g] esse Christum poterit quisquam sine Apostoli reprobatione confingere. Vnam, vt sæpè dictum est, quę Christi corpus est, constat esse ecclesiam: quæ in duo, vel in plura diuidi non potest. Simul enim cum ab ea quisque recesserit, esse desistit [h] ecclesia.

A ¶ Ab Apostolica.] *Apud Anselmum, & in Polycarpo legitur,* quæ Apostolicas sedes, & epistolas accipere meruerunt. *Et conuenit cum verbis B. Augustini libro secundo de doctrina Christiana, c. 8. prout notatum est suprà dist. 19. in canonicis.*

Item Nicolaus Papa scribit Michaeli Augusto, ep. 7.

¶ Ex quo episcopus fidei contraria docet, alium excommunicare non potest.

CAP. XXXV.

¶ *Emendata est hæc rubrica ex plerisque vetustis.*

3 At Cęlestinus Papa orientalibus episcopis scribens [Si quis [i] ab episcopo Nestorio, aut ab alijs, qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, [k] vel excommunicatus, vel exutus est seu antistitis, seu clerici dignitate, hũc in nostra communione & durasse, & durare manifestũ est: nec iudicamus [l] eum remotum [m]: quia non poterat quẽquam eius remouere sententia, qui se iam præbuerat ipse remouendum.]

¶ *Nicolaus hic citat epistolam Cælestini Papæ scriptam Ioanni, Iuuenali, & cæt. episcopis per orientem, prout est in concilio Ephesino vaticana bibliotheca, & Lutetiæ impresso.*

Item ad clerum [n] *Constantinopolitanum.*[+]

¶ Non habentur excommunicati, qui ab hæreticis excommunicantur.

CAP. XXXVI.

5 Apertè [o], inquit, sedis nostræ sanxit auctoritas, nullum siue episcopum, siue clericum, seu professione aliqua Christianum, qui à Nestorio, vel eius similibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco suo, vel communione deiecti sunt, vel deiectum, vel excommunicatum videri: sed hi omnes in nostra communione & fuerunt, & hucusque perdurant: quia neminem vel deijcere, vel remouere poterat, qui prædicans talia titubabat. [p] Intellexistis A ne Imperator ex superius memoratis non potuisse, vt non dicamus prælatum suum, saltem quẽlibet remouere, qui fuerant olim ipsi remoti, nec deijcere quenquam, qui fuerant iam ante prostrati?

¶ *Hic etiam citatur à Nicolao alia epistola eiusdem Cęlestini, quæ est inter acta ipsius concilij Ephesini.*

A ¶ Intellexistis.] *Hic incipiunt propria Nicolai verba.*

Idem Nicolaus Papa ibidẽ paulò inferius.

¶ Ad iudicandum excommunicati non recipiantur.

CAP. XXXVII.

6 Miramur, quomodo excommunicati ad iudicandum recepti sint, cum secundum Apostolicos canones sine commendatitijs [q] literis in communione sola

---

Marginalia: "Articulos fidei oẽs scire tenemur. — "Schismatici sunt ĩ duplici drĩa. — 1 dist. 19. in canonicis. — "fides an sit exemplo adhibenda. — 2 Deusd. p. j. c. 2. — a de hoc no. 9. di. veterũ. 100. di. contra morem. — 1. Cor. 1. — 3 Iuo p. 14. c. 58. Pan. 5. c. 134. — 4 Nico ibid. ex cod. Cælestino ad clerũ Constantinop. — b Et sic potest hic tempus pro tpe. sic et leg. 5. no. 50. di. decret. ũ ... di. 2. in Christo pater. — 5 Iuo p. 14. c. 59. Pan. l. 5. c. 135. — "Hæreticus est qui in fide titubat. — 6 in ca. Apost. 32. al. 35. & in cõcil. Antioc. c. 7.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80.

a ¶*Etiam cum minimis.*]s̄.dist.63.nobis. s̄.dist.21. inferior. & ca.submittitur.ext.de elect.innotuit.arg. cui non licet minus,nec maius.ff.de ser. expor.l. vlt.ff.de senat.qui indignus. 44. distin. nulli.nam si pœnę causa prohibetur à maiori, & à minori.ff.de inter.& rele. relegatorum. §. vlt.& de ser. expor. cui pacto.[a]

aVide quod le.& no. 27. q. 2. sūt qui dnt. vers. cū certū est. & j.32.q.4.meretrices. iuxta si.33.q.2. latorem.

HIS AVCTORITATIBVS. Casvs. Concludit G. ex supra dictis, quòd hæreticus ex quo contra fidem cœperit prædicare, nec deijcere valet aliquem nec condemnare. Posteà obijcit ca. August. quod est s̄.1.q.1. quod quidam. vbi dicitur, quod hæretici nec baptisma nec baptizandi potestatem amittunt, nec ordinem sacerdotalem. vnde videretur quod possint excommunicare, sicut & baptizare. Posteà soluit dicens quòd potestatem retinent, sed non executionem. plerunque enim potestas sine executione habetur, sicut in monastico & suspenso. vnde quia potestatem habent, ordinati vel baptizati ab eisdem non reordinantur, vel rebaptizantur, ne fiat iniuria sacramento. Si ergo aliquem excommunicent vt ad malum eum perducant: licet vtraque potestas in eis remaneat, tamen quia sententia iniqua est, pondere caret: sed si aliquem catholicum excommunicant vt ad rectè viuendi normam perducant, dubitatur vtrum valeat sententia: Sed dicit G. quòd non valet sententia lata contra catholicum: in hæreticum tamen valere videtur: ad quod probandū inducit duo c. sequentia.

1j.q.1.quod quidam.

b ¶*His auctoritatibus.*]hoc modo procedit in hoc §. Primò infert ex c. pcedentibus, ꝙ ex quo quis cœpit talia prædicare, quòd nō potest quenquam excōicare. Secundò ponit obiectionem quandam, & eam soluit distinguendo inter potestatem & potestatis executionem. Tertiò ponit quandam incidētem quæstionem, & eam soluit per distinctionē:& ad alterā partē distinctionis inducit duo c. seq.

sola recipi prohibeantur. Absurdum etenim est, vt cui non licet etiam cum minimis[a] iuxta sacras regulas communicare, liceat penes vos etiam de maioribus iudicare.

His auctoritatibus [b] perspicuè monstratur, quòd ex quo aliquis contra fidem cœperit aliquid docere, nec deijcere quemquam valet, nec dānare. Obijcitur tamen illud Augustini [1 Recedentes à fide nec baptisma, nec baptizandi potestatem amittunt.] Cum ergo [c] sacerdotalem vnctionem vtraque potestas, videlicet batizandi, & excommunicandi sequatur, à fide recedentes aut vtranque retinebunt, aut vtraque [d] carebunt. Sed aliud est potestas [e] officij, aliud executio. Plerunque officij potestas vel accipitur [f], veluti à monachis in sacerdotali vnctione, vel accepta [g] sine sui executione retinetur: veluti à suspensis, quibus administratio interdicitur, potestas non aufertur. A fide itaque recedentibus potestas non adimitur: sicut redeuntibus non redditur: ne non homini, sed sacramento iniuria fieri videatur. Vnde ab hæreticis baptizati, vel ordinati, cum ad vnitatem catholicæ fidei redierint, si fortè intuitu ecclesiasticæ pacis in suis recipiantur ordinibus, non iterabitur sacramentum, quod in forma ecclesiæ probabitur ministratum: sed per impositionem manus [h] præstabitur virtus sacramenti, quæ extra ecclesiam nulli docetur esse collata. Cum ergo vtraque potestas in hæreticis remaneat, si hæreticus [i] catholicum, vel alium hæreticum excommunicauerit, vt in communionem suæ hæresis illum deducat, quia iniqua est sententia [k], pondere caret. Quòd si [l] in catholicum prauè viuentem, vel in hæreticum flagitiis, vel facinoribus deditum, vt aliàs ad rectè viuendi normam vterque redeat, sententiam dederit, an vterque, an hæreticus tantùm eius sententia teneatur, meritò quærendum videtur. Potest autem dici catholicum sententia hæretici minime teneri. Non enim potest oris gladio [m] ferire, quem accusare, vel in quem testificari non valet. Si enim quos diuina testimonia [n] non sequuntur, quia extra ecclesiam sunt, pondus humani testimonij perdiderunt aduersus eos, qui in ecclesia esse videntur, [2] nec aduersus eosdem ecclesiasticæ auctoritatis pondus habere poterunt [o], qui ab eius fide discessisse probati sunt, atque ideo ab ecclesia sunt condemnati. In hæreticum [p] autem potestatem habere videtur hæreticus: sicut & diabolus potest in malis, tanquàm in pecore suo.

Vnde scribit Augustinus Vincentio Donatistæ, & Rogatistæ, epist. 48.

¶ Pro aliquo facinore ab hæreticis excommunicatus, à catholicis non est recipiendus.

CAP. XXXVIII.

3 QVisquis [q] pro aliquo flagitio, vel facinore proiectum à vobis [r] ita suscipit, [f] sicut suscipiūtur, qui excepto errore, quo à nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt, displicet nobis. Sed nec facilè ista monstratis: &, si monstretis, nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine segregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

Idem ad Eusebium, epist. 169.

¶ Quisquis propter disciplinam ab hæreticis excommunicatur, non est à catholicis recipiendus.

CAP. XXXIX.

4 SVbdiaconus quondam Spaniensis ecclesiæ, vocabulo Primus, cum ab ac-

i ¶*Si hæreticus.*]idem est si catholicus, quia continet errorē intolerabilem.

k ¶*Sententia*]ext.de sent.exc.per tuas.

l ¶*Quod si.*]hic ponit incidentē qōnem, quam statim soluit.

m ¶*Gladio.*] "sed nunquid hoc est ita simpliciter verum, quòd si possum eum repellere à testimonio cōtra me, quòd possum & eum à ferenda sententia? non videtur. [b] nam obijciendo ei crimen in modum exceptionis, repellam eum à testimonio. extra de testi. super eo. nihilominus tamen remanet prælatus: vnde dum toleratur ab ecclesia, poterit me iudicare. 8. q. 4. nonne, & nisi in casu, scilicet cū post cōfirmationem & ante consecrationem crimen sibi in modū exceptionis obijcitur. extra de accu. super his.

"plat⁹ q pt remoueri à testimonio, an possit repelli à iudicio.

bAlij cōtra. vt dr̄ 3. q. 7. in summa.

2 2. q. 7. si hæreticus.

n ¶*Testimonia.*]est argumen. contra. C. de hę re. l. quoniam. sed illud non valet, cum hodie sint omnes excōmunicati. extra de hære. excommunicamus.

3 23. q. 7. c. i. §. quisquis. Pol. l. 7. ti. 5. Iuo p. 3. c. 179.

o ¶*Poterunt.*]supra 2. quæstio. 7. si hęreticus.

p ¶*In hæreticum.*]s̄. distin. 37. si quid veri. 32. quæst. 6. cap. 1. contra. Sed illud ad conseruationem matrimonij, istud quo ad thorum.

QVisquis.]Casvs. Vincentius Donatista conquerebatur, quòd catholici ita recipiebant malæ vitæ hęreticos, & excommunicatos ab ipsis hæreticis, sicut recipiebant hęreticos bonæ vitæ. Et respondet Augu. si est verum, displicet nobis, sed non credimus. nec hoc monstratis, etsi verum esset; multos tamen toleramus quos corrigere non possumus: neque propter malos debemus deserere gregem Domini.

q ¶*Quisquis.*]suprà proxim. quæstione 7. capitu. 1. cuius est hæc pars.

4 Iuo p. 6. c. 390.

r ¶*A nobis.*]j. de pœ. dist. 1. verbum contra. [c] Sed qualiter contrarietas soluatur, in sequenti §. sed illud. inuenitur.

c itē contra s̄. 1. qu. 1. remissionem. dic q̄ ñ dt ꝙ eorū ſnia teneat. & iō ñ est contra.

c ¶*Cum ergo.*]"ar. quòd sacerdos potest excommunicare. 2. q. 1. nemo. ext. de of. ord. cum ab ecclesiarum. licet M. diceret contra. 16. q. 1. c. 11. q. 3. debent.

" sacerdos pt excommunicare.

d ¶*Vtraque.*]si ergo coniuncta sunt, aut vtrunq; retinēdū est, aut neutrum, C. de iur. deli. quidam. ff. de adm. tu. cum quærit.

e ¶*Potestas.*] ipse ordo vel habilitas quædam, quam ex eo quod est sacerdos habet. de potestate ista similiter distinxi 16. quæstio. 1. §. ecce.

f ¶*Vel accipitur.*]puta sine executione.

g ¶*Vel accepta.*]puta sine executione, vel accepta cum executione.

h ¶*Manus.*]reconciliatoriæ. 1. q. 1. manus.

f ¶*Ita suscipit.*] Arg. sentētiam hæretici fidem facere ecclesiæ, & vnius iudicis sententiam fidem facere alij, vt s̄. 2. q. 1. multi. & ff. de cri. expi. hæred. res hæreditarias. Arg. op. ff. de iureiuran. si duo patroni. Sed tamen qui signauit hic hoc argu. non intellexit August. in his capitulis, quia non dicitur hic ꝙ excommunicatos ab hæreticis nos pro excōmunicatis habeamus, "quia ipsi neminem possunt excommunicare, extra de hære. vergentis. sed non recipimus eodem modo malos hæreticos, sicut bonos hæreticos: quia non ad dignitates vel ordines fortè: & si secus fiat, quandoque fit propter scandalum, vt dicitur in c. quisquis.

" Hæretici nullum pñt excōicare.

SVbdiaconus.]Casvs. Primus subdiaconus Spanen. ecclesię propter incestum, quem cum monialib. incorrigibiliter facie-

faciebat, degradatus est ab hæreticis, postea ad ecclesiam catholicam redire volebat. vnde quæsiuit Eusebius ab Aug. sub qua forma sit recipiendus ab hæreticis degradatus. Et respondet quod sub eadē pœnitentia debent catholici ipsum degradatū recipere, ad quā ipsum cogerent hęretici. *Quo*, s. mō.

a ¶*Recipiatur ad pœnitentiam.*] non enim dicit sub excommunicatione, vel depositione.

b ¶*Quo.*] id est, ad quā, sed illud non propter sententiam eius, scilicet, excommunicationis. nam in causis ciuilibus & criminalibus sententia extra ecclesiam habet firmitatem. ar. 11. q. 3. Iulianus. §. j.

SED ILLVD. CASVS. Iste §. diuiditur in duas par. In 1. parte dicitur, quòd licet in superiorib. cap. scilicet quisquis. & subdiaconus. Aug. fecit mentionem de sententia hæreticorum: non tamen intelliguntur esse dicta vt sententia eorum approbetur, cuius potestas extra ecclesiam nulla est: sed dicta intelliguntur in detestationem criminum, quæ in hæreticis sunt punienda sicut i catholicis. In 2. par. respondet obiectioni factæ. s. e. §. his auctoritatib. in prin. Et dicit G. quòd illa auctoritas Au. potest intelligi tantùm de potestate baptizandi in tempore necessitatis, i quo casu nec à laico nec ab hęretico baptizatus est refutandus. Cætera verò sacramenta excommunicationis vel recōciliationis & similia ab hæreticis vel laico ministrata nullum vel lethalem effectum habent, & ideo nō sunt recipienda à fidelib. Vel cætera sacramenta, hoc falsum est quo ad essentiam sacramentorum.

c ¶*Sed illud augustini.*] s. e. q. §. his auctoritatib. in illo verbo, recedentes. supra 1. qu. 1. quod quidam.

d ¶*Alia verò sacramēta.*] largè hic sumitur sacramentum, vt 1. quæstio. 3. cap. vlt.

e ¶*Excommunicationis.*] non video qualiter excōmunicatio sit sacramentum, nisi intelligatur de potestate, q̄ est ordo. H.

f ¶*Sacerdote.*] nisi in necessitate, tunc laicus reconciliare potest. de conse. dist. 4. sanctum.

g ¶*Habebunt.*] cū extrema necessitate cogente sacramētum baptismi à quocunque traditur, licet ab hæretico, "quæritur quare Eucharistiæ sacramētum non sit ab hæretico accipiēdum, cum in alterutro fides & contritio vicē suppleat sacramenti. de consec. dist. 2. vt quid paras. & dist. 4. baptismi vicem? Resp. plenior remissio fit in baptismo, quàm in sola cordis cōtritione, ita quòd nec purgatoriū sentiāt qui in fine baptizātur. de pœ. di. 7. nullus expectet. sufficit autem cōtritio eorum; vel quia alia est in reliquis sacramentis consideratio quàm in baptismo, vt 32. di. §. verum. quia necessarior baptismus est, & ianua omnium sacramentorum. Vel sufficit sic scriptum esse. Vel quia in Eucharistiæ sacramento solent hę retici formā ecclesiæ peruertere, vt s. e. c. schisma. in fi. In baptismo verò nō. de conse. dist. 4. siue hæreticus. Baz. Vel ideo quia quicunque accipit baptisma, accipit Christi corpus: sed non conuertitur, de conse. dist. 4. nulli est aliquatenus.

h ¶*Nullatenus.*] j. e. c. vlt.

1 Iuo p. 6. c. 391.

2 s. e. c. quisquis. & c. subdiaconus.

3 s. eo. miramur. in verbis Grat.

4 Pol. l. 7. tit. 3. Ans. l. 9. c. 49. Iuo p. 1. c. 170.

" Eucharistiæ sacramētum nō est ab hæreticis accipiendum.

cessu indisciplinato sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata, & sana præcepta cōtemneret, à clericatu remotus est, *& infrà.* ¶1 Ego, si Domino placet, istum modum seruo, vt quisquis apud eos propter disciplinam degradatus ad catholicam transire voluerit, in humiliatione pœnitentię recipiatur[a], quo[b] & ipsi eum forsitan cogerent, si apud eos manere voluisset.

2 *Sed illud Augustini*[c] *intelligitur dictum non propter sententiam cuius potestas nulla est extra ecclesiam, sed in detestationem criminum, quæ in hæreticis, sicut in cathòlicis, æquè sunt punienda. Potest tamen illud Augustini*[3] *de potestate baptizandi intelligi, non ligandi, aut soluendi, vel cętera sacramenta ministrandi. Babtisma namque siue ab hæretico, siue à laico ministratum fuerit, dummodo in vnitate catholicæ fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia verò*[d] *sacramenta, vt sacri corporis & sanguinis Domini, ex communicationis*[e], *vel reconciliationis, si ab hæretico non sacerdote*[f] *ministrentur, vel nullum, vel lethalem habebunt*[g] *effectum. Vnde & ab omnibus fidelibus nullatenus*[h] *sunt recipienda.*

Hinc Augustinus scribit in 1. lib. de baptismo contra Donatistas, c. 2.

¶In extremo positus etiam ab hęretico pœnitentiam accipere valet.

CAP. XL.

4 SI quem fortè coëgerit extrema[i] necessitas, vbi catholicum, per quem accipiat, non inuenerit, & in animo pace catholica custodita, per aliquem extra vnitatem catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa catholica vnitate perceptūrus, si statim etiam de hac vita migrauerit, non eū nisi catholicum deputamus: Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cum se catholicæ congregationi etiam corporali præsentia reddiderit, vnde nunquam corde discesserat, non solùm non improbamus quod fecit, sed etiam securissimè, verissimèque laudamus: quia præsentem[k] Deū credidit cordi suo, vbi vnitatem seruabat: & sine sancti baptismi[l] sacramento (quod vbicunque inuenit, non hominū, sed Dei esse[m] cognouit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem, cum posset in ipsa catholica accipere, aliqua† mentis peruersitate[n] elegerit in schismate baptizari, etiam si posteà A venerit ad catholicam ecclesiam, certū est ibi† prodesse sacramentum: quod alibi accipi quidem potest, prodesse[o] autem non potest: peruersus, & iniquus est[p], & tantò perniciosius, quantò scientius.

A ¶ Posteà.] *In originali legitur.* (etiam si posteà venire ad catholicam cogitat, quia certus est ibi prodesse sacramentnm. quod alibi acci pi quidem potest, prodesse autem non potest) peruersus, &c. *Sed ob glossam non est emendatum.*

Item Iulius† *Papa.*

¶Per annum pœniteat, qui de manu hęretici nesciens prohibitam communionem accepit.

CAP. XLI.

5 SI quis dederit[q], aut acceperit communionem de

† al. per aliquam mentis peruersitatem.

† al. illi

† al. Eutychianus] al. ex pęnitentiali Theod.

5 Pol. l. 7. ti. 5. Bur. l. 19. c. 105. Iuo p. 15. c. 117.

SI quem fortè.] CASVS. Quæsitum fuit ab ipso August. vtrum ille qui ab hæretico baptizatur debeat catholicus reputari, & si de hac vita migrauerit, vtrum per tale saluetur baptisma: & respondet quòd sic, si in articulo mortis hoc fecerit: si catholicum à quo hoc susciperet, non inueniebat: & si liberatus se catholicæ congregationi reddiderit, non debet improbari quòd fecit, sed laudari. si autem sponte elegerit in schismate, vel hæresi baptizari, non debet iudicari catholicus, sed iniquus. non prodest baptisma ei, nisi posteà reconcilietur. Et hæc verba sic expone, *ibi*, idest, in ecclesia, *Non potest*, scilicet alibi nisi in ecclesia.

i ¶*Extrema.*] arg. extr. de re. iu. quod non est licitum. vnde & cito debet hoc facere. 1. q. 1. constat.

k ¶*Præsentem.*] idest, fidem Dei præsentem cordi suo adhibuit.

l ¶*Baptismi.*] j. de cō sec. di. 5. sanctum. &c. quomodo. s. dist. 32. §. verum.

m ¶*Esse.*] s. 1. q. 1. Dominus declarauit.

n ¶*Peruersitate.*] s. 1. q. 7. conuenientibus.

o ¶*Prodesse.*] j. de cō secr. distin. 4. tunc valere.

p ¶*Iniquus est.*] ab initio, non ex post facto.

SI quis dederit.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur, quòd si quis dederit vel acceperit corpus Christi de manu hæreticorum, ignorans per ignorantiam iuris, quòd ecclesia hoc contradicat, si posteà intelligit, abstineat per annum. si autem bene sciebat, x. annis pœniteat. Alij tamen dicunt vij. alij verò v. In secunda parte dicitur, quòd si quis permittat hæreticum in ecclesia Missam celebrare, nesciens hoc esse malum, xl. dies pœniteat. si autem fecerit propter reuerentiam ipsius, per annum pæniteat. si verò in contemptum ecclesiæ permiserit, hæreticus reputetur, nisi pœnitentiam agat, quam facturus erit per annos x. In 3. part. dicitur, quòd quis si ab ecclesia catholica recesserit, & ad hæresim aliquos persuaserit: si reuertatur, 12. an. pœniteat, sicut in canone continetur. Secunda pars incipit ibi, *Si quis permiserit.* Tertia ibi, *Si recesserit.*

q ¶*Dederit.*] "argum. hic elicitur. quòd ignorantia iuris partim excusat, sed non ex toto releuat quidem pœnam, sed nō absorbet culpam. simile inuenitur 82. dist. plurimos. 28. dist. presbyterum. 8. dist. consuetudo. j. de consec. dist. 2. scriptura. 30. q. 1. de his. s. 52. dist. c. 1. & de consec. dist. 4. retulerunt.

" ignorātia iuris q̄uq; excusat.

a ¶ Et

a ¶[*Et nescit.*]quod ecclesia contradicit, vel nescit de facto, sed est ignorantia crassa.

b ¶[*Humanius.*] hæc ergo sententia potior est & cæteris præponenda, quæ maiori nititur pietati. 9. distinctio. sana. ff. de pact. maiorem.

c ¶[*Sine oblatione.*] s. 12. quæstio. 2. de viro. & 33. quæstione 2. latorem.

COepit.]CASVS. Ermenegildus rex iuuenis nolebat hæresi Arianorum consentire, & ideo à patre suo est in carcere religat'. Superueniente autem paschali die Resurrectionis misit pater episcopum Arianum ad Ermenegildum, vt de manu eius communionem acciperet, vt sic patri reconciliaretur: quod cum facere nollet, pater statim iussit eum ab apparitoribus suis occidi, & episcopi eum incontinenti occiderunt.

d ¶[*Rex.*]" ar. q̃ filius regis rex ª vocari debeat, licet regnum non habeat. & est ar. pro comitibus Theutoniæ & Italiæ. iam enim dominus est, & sola administratio deest. ff. de lib. & posth. l. in suis.

e ¶[*Nil fuisse.*]idest, parum.

f ¶[*Perciperet.*]rationē quare liceat in necessitate ab heretico recipere baptisma, & non corpus Christi, habes s. e. in no. cum extrema. " Itē no. quod in necessitate possum socio confiteri. de pœ. dis. 1. quem pœnitet. Item reconciliationem petere. de conse. di. 4. sanctum. Idem posset dici de vnctione olei. Sed de omnibus quę spectant ad officiū sacerdotis, illud solùm licere laicis credo etiā in necessitate, de quibus expressum inuenio. Ioan.

ADDITIO. Sed nunquid à laico possum recipere Eucharistiam in necessitate cùm sufficit contritio, vt de conse. di. 2. vt quid? ar. quòd non. de cons. di. 1. peruenit. 93. di. diacones. licet dicat c. quòd sumi debet, si sit qui tribuere possit. 33. quæstio. 2. admonere secundum Ioan.

* Regis filius rex vocari debet.

a Rex. sed impropriè Iacob. de S. Georg in inuesti. feud. char. 2.

" necessitatis occasiōe multa licēt.

1 Pol. l. 7. ti. 6.

† al. confortandum.

manu hæretici, & nescit ª, q̃ catholica ecclesia contradicit, posteà intelligens annum integrum pœniteat. Si autem scit, & neglexerit, & posteà pęnitentiam egerit, decem annos pœniteat. Alij iudicant septem, & quidē humanius, ᵇ vt quinque annos pœniteat.

¶ Si quis permiserit hæreticū Missam suam celebrare in ecclesia catholica, & nescit, quadraginta dies pęniteat: si pro reuerentia eius, annum integrum pœniteat: si pro damnatione ecclesiæ catholicæ, & consuetudinis Romanorum, proijciatur ab ecclesia, sicut hæreticus, nisi habeat pęnitentiam: si habuerit, decem annos pœniteat. Si recesserit ab ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, & alijs persuaserit, & posteà pœnitentiam egerit, duodecim annos pęniteat, tres A extra ecclesiā, septem inter audientes, & duo adhuc extra commuuionem. De his in canone dicitur, vt duodecimo B anno cōmunionem sine oblatione ᶜ percipiant.

A ¶Tres extra.] *Apud Burchardū & Iuonem legitur*, quatuor extra ecclesiam, sex inter audientes, &c.

B ¶Duodecimo.] *Burchardus & Iuo habent*, decimo.

Item Gregorius Papa, lib. 3. dialog. cap. 31.

¶Potius est mortem arripere, quā de manu hæretici communionem accipere.

CAP. XLII.

1 COepit Ermenegildus rex ᵈ iuuenis terrenū regnum despicere, & forti desiderio cęleste quærens, in cilicijs vinculatus iacens omnipotenti Deo ad se confirmandū† præces effundere, tantòque sublimius gloriam transeuntis mundi despicere, quantò & religat' agnouerat nil fuisse ᵉ, qđ potuerit auferri. 2 Superueniēte autem paschalis festiuitatis die, in tempestæ noctis silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit, vt de eius manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet ᶠ, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Ariano episcopo venienti exprobrauit, vt debuit, eiusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit: quia etsi exterius iacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaque reuerso episcopo Ariano pater infremuit: statimque suos apparitores misit, qui constantissimum confessorem Dei illic, vbi iacebat, occiderent. Quod & factum est.

QVAESTIO II.

1 ps QVòd autem ᵍ post mortem nullus excommunicari valeat, vel absolui, ex verbis Euāgelij monstratˉ, qbus dicitˉ [*Quod cūque ligaueris super terram, &c.*] *Super terram* ʰ, *inquit, non sub terra* ⁱ: *ostendens, quòd viuentes pro varietate suorum meritorum soluere possumus, vel ligare: de mortuis autem sententiam ferre non possumus.*

Vnde Leo Papa scribens Rustico Narbonensi Episcopo, ep. 90. c. 7. al. epist. 92. c. 6.

¶ Non possunt ab ecclesia absolui post mortem, qui in hac vita ab ea noluerunt absolui.

CAP. I.

3 DE communio-

QVòd autem.] Hæc q. diuiditur in duas par. in quarum prima probat per 5. c. quòd nullus potest ligari, vel solui post mortem, supple nisi in tribus casibus positis in summa. Secunda ibi, *His auctoritatibus.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur, vtrum post mortem aliquis valeat condemnari, vel absolui. Et respondetur, quòd non valet condemnari vel accusari de crimine nisi in quibusdam casibus, si de hæresi accusetur, vel si hæreticos instituit heredes, vt j. e. c. vlt. vel si decessit in notorio crimine, vt s. 88. di. neque. & s. prox. q. 4. placuit. potest etiam in alijs casib. quis accusari propter bona, vt de apostasia, vt C. de apo. apostatarū. & de crimine læsæ maiestatis, vt C. ad l. Iul. maiest. meminisse. & de crimine perduellionis. & repetundarum, vt ff. de accu. l. ex iudicio. & de crimine peculatus, vt ff. ad l. Iul. peculatus. l. vlt. absolui verò post mortem quis non potest: nisi probetur, quòd in vita sua iustè fuit excommunicatus, vt inf. capitu. vltimo, & nisi in vita absolutionē petebat: nec stetit per eum quin absolueretur, vt extra de sententia excommunication. à nobis. Probat ergo Gratian. in hoc §. quòd in vita sua potest quis ligari vel absolui, potest mortem verò minimè: & hoc probat auctoritate Euāgelij.

g ¶[*Quòd autem.*]Sūmam istius secūdæ quæstionis collige. inf. ead. cap. vlti. & extr. de sententia excommunica. à nobis. 2. " Sed not. quòd post mortem non potest quis accusari ᵇ nisi in tribus casibus. De hęresi, infrà ead. capitu. vltim. Vel si hæreticos instituit hęredes. extra de hære. si quis episcopus. Vel si in notorio crimine decesserit. 88. distinctio. neque. suprà proxi. quæstio. 5. placuit. Alij verò volunt plures casus addere, quòd vbicunque potest agi de crimine propter bona alicuius, semper possit accusari, vt in crimine læsæ maiestatis, hæreseos, repetundarum, & alijs. C. ad le. Iul. ma. l. vltim. C. de hære. Manichæos. ff. de accu. l. iudiciorum. C. si reus vel accu. l. vltim. C. de apo. apostatarum. arg. extra qui fi. sint legi. causam. Sed dic quòd leges nō permittunt aliquem accusari post mortem, nisi propter bona tantùm, non quòd excommunicetur, vel alia pœna afficiatur, nisi in filijs. 6. quæstione prima, §. verum. vnde considerata legis intentione, quæ tantùm ad bona agit, patet secundum eam, quòd accusari non potest, vt excommunicetur: sed de quocunque crimine ciuiliter agi posse contra defuncti hæredem propter damna illata resarcienda. & hoc secundum canonicam æquitatem. ar. 16. q. 6. si episcopum. ext. de rap. c. pe. ext. de vsu. tua. licet secundum leges secus distinguitur. Procedit hoc modo in hac quæstione, primò probat vsque ad §. his auctoritatibus. quòd non potest excommunicari post mortem, abinde contrarium.

h ¶[*Super terram.*]nisi cum iam est in aliqua arca mortuus, etiam super terram. arg. ff. de reli. l. diui.

i ¶[*Sub terra.*]hoc falsum. ext. de sen. exc. à nobis. 2.

2 1. q. j. superueniente.

" Accusari post mortē an possit aliquis.

b Quia crimina morte extinguūtur. 23. dist. c. quorundā. ff. de bo. eo. q an sent. mor. fi. cōse. l. vl. sed fallit in casibus vt sequitur.

Matth. 16.

3 Bur. l. 11. c. 52. Iuo par. 14. c. 60. Pā. l. 5. c. 118.

De communione.] Casus. Quidam fuerant in excommunicatione defuncti: quare Rusticus episcopus Narbonensis quæsiuit à Leone Papa, vtrum sit eis communicandum post mortem? Et resp. quòd non: sed Dei iudicio sunt reseruandi. Nam quibus viuis non communicamus, nec mortuis communicare debemus.

a ¶ De communione.] supple dicimus.
b ¶ Iudicio.] s. 12. qu. 3. quicũque infrà. s. 23. dist. quorundam.
c ¶ Manu.] j. de pœn. dist. 4. si bono.
d ¶ Non communicauimus.] nec communicare debemus. & sic soluitur contra. j. de pœn. distin. 1. multiplex. ver. his autem qui. vbi dicitur, quòd si constat per indicium, quòd conuerti voluit, orandum est pro eo in ecclesia, vt 26. qu. 6. his qui. extra de sent. excom. à nobis. 2. quia ex quo per eum non stabat, ei communicare debemus: & ita est absoluẽdus post mortem. extr. de sen. exc. à nobis.

Ligatur.] Casus. Quidam hæretici in ciuitate Constantinopoli postulauerunt à Fausto sedis Apostolicæ legato, vt veniã eis concederet: nolebant tamen corrigi de errore. Itẽ petebant quòd illi hæretici, qui iam defuncti fuerant, absoluerentur. quare legatus ille quæsiuit à Gelasio vtrum hoc esset faciendum, & respondet quòd nõ: qa sub isto cælo nec exemplum inuenitur vt aliquibus remanentibus in errore venia concedatur. Præterea Christus mortuos suscitauit: in errore verò defunctos nunquam legitur absoluisse. Et hoc probat auctoritate Euãgelij dicentis: Quodcunque ligaueris super terram, &c.

e ¶ Ex quo est.] idest, incepit esse.
f ¶ Exemplum.] suprà dist. 20. de quibus.

ne A [a] priuatis, & ita defunctis.] Horum causa Dei iudicio [b] reseruanda est, in cuius manu [c] fuit, vt talium obitus non vsque ad communionis remedium differretur. Nos autem quibus viuentibus non cõmunicauimus [d], mortuis communicare non possumus.

A ¶ De communione priuatis, & ita defunctis.] *Verba hæc in codice canonum sunt titulus vigesimi decreti Leonis primi, & ea Burc. non habet. Reliqua verò sunt ipsius Leonis verba.*

Item Gelasius Papa in commonitorio Fausto magistro fungenti legationis officio apud Costantinopolim.

¶ Ecclesia viuentes potest ligare, vel soluere, non mortuos.

CAP. II.

1 Ligatur ex quo est [e] religio Christiana, vel certè detur exemplum [f] in ecclesia Dei à quibuslibet Pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Saluatore veniam [g], nisi se [h] corrigentibus [i] fuisse [k] concessam. Auditum enim † sub isto cœlo nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur: date veniam nobis, dum tamen nos in errore duremus. Id quoque pariter ostendant, qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, qua lectione, quoúe documento, siue à maioribus nostris, siue ab ipsis Apostolis (quos potiores meritò fuisse non dubium est) seu ab ipso Domino Saluatore, qui iudicaturus creditur viuos & mortuos [l], siue factum est vnquã, vel faciendum esse mandatur. Mortuos suscitasse Christum legimus: in errore mortuos absoluisse non legimus. Et qui certè hoc faciendi [m] solus habuit potestatem, beato Petro principaliter mandat apostolo [Quæ ligaueris super terram, ligata erunt & in cælis [n]: & quæ solueris super terram, erunt soluta & in cælis,] Super terram, inquit. Nam in hac ligatione defunctum nusquam dixit absolui. [o]

¶ In commonitorio, ex quo sumptũ est caput hoc, antea narratur, senatores Constantinopolitanos petijsse à Gelasio, vt sibi liceret communicare cum Achatio ab Apostolica sede excommunicato, hancque sibi veniam concedi poposcisse. Quorum absurdam petitionem reijciens Gelasius, hæc quæ in hoc capite continentur ipsi Fausto, quem Constantinopolim mittebat, in commonitorio suggessit.

Item Vrbanus secundus Guitmundo Episcopo.

¶ Non oportet ab eorum eleemosynis post mortem abstinere, quibus in vita communicare nõ destitimus.

CAP. III.

2 Sanè [p] quod super Richardo filio Borelli vestra fraternitas se egisse innotuit pro zelo Dei, [q] & animarum charitate, laudamus. Sed non adeò timendum: non adeò est vobis ab eius eleemosynis abstinendum. 3 Inter cæteros quippe nostræ fidei patres beatus Leo Papa doctor egregius §. Quibus viuis, inquit, nõ cõmunicauimus, nec

Sanè.] Casus. Quidam nomine Richardus in filio mortuus fuit: q prædo extiterat & spoliator: & propter hoc fuit excõicatus, sed non nominatim: quare Guitmundus episcopus nolebat orare pro ipso, vel oblationes recipere pro eo. vnde super hoc consuluit Vrbanum: qui super hoc eum commendans respondet se eum absoluisse, cum ipse promisisset se satisfacturum: & mortuus fuit in seruitio domini sui. & iõ dicit Vrbanus sibi esse communicandũ in orationib. & eleemosynis pro eo recipiendis. Et quòd sit ei cõmunicandũ probat auctoritate Leonis, inducendo eã à contrario sensu: & faciendo distinctionem inter schismaticos & alios peccatores. dicit schismaticis nullo modo esse cõicandum. præ donib. verò vel alijs peccatoribus dispensatiuè cõicamus: tum quia sustentauerũt ecclesiã: tũ quia se pollicentur satisfacturos. Dispẽsatiuè; ideo dicit dispensatiuè: quia ante actam pœnitẽtiam eis sacramenta conceduntur. Iste tamẽ casus breuiter cõsueuit in apparatu notari.

p ¶ Sanè.] sic pone casum ꝙ iste R. fuerat excõicatus cum suis cõplicib. sed postea absolutus ab Vrbano in natalitijs beati Petri: sed tñ quia non satisfecerat ante mortem post sententiã absolutionis de his q̃ fortè alijs abstulerat, eps iste nolebat vt pro eo fierent in ecclesia oblationes. Dicit ergo Vrbanus, ꝙ licet possit eius intentio meritò cõmendari: veruntamen non est de iure quod facit: nam cum iste nec excõicatus esset, nec excõicatis communicasset: non põt ei istud negare: & secundum hoc dicit: sub qua sponsione nos eis, i. Richardo & suis complicibus indulsimus absolutionem excõicationis qua tenebantur. Alij autem aliter ponunt, ꝙ non fuerat excõicatus, sed in aliquibus offenderat, nec satisfecerat: & secundum hoc, fideles se, refertur ad id quod præcedit, peccatoribus & prædonibus, & quod dicit, sub qua sponsione, refertur ad hoc quod præcedit, & fideles se in posterum pollicentur: & tunc dic absolutionem non sniæ, sed peccatorum. Sed nonne bene faciebat episcopus, qui nolebat oblationem eius recipere si in mortali decesserat, licet non sit excommunicatus, nec excommunicatis communicasset? Dico ꝙ non, nisi vbi crimen esset notorium, aliàs nunquam. sed de huiusmodi oblationibus notaui 90. dist. oblationes.

q ¶ Pro zelo Dei.] & ita licet factum reprobetur, intentio tamen

g ¶ Veniam.] vt s. dist. 50. absit. & c. si quis præpostera. s. dist. 4. denique. contra. sed hic veniam, idest remissionem peccati: ibi veniam, id est impunitatem.
h ¶ Nisi se.] pœnitentibus tantùm delicti veniam indulgemus. C. de hær. Manichæos. vt j. de pœ. dist. 2. neminem. & de conse. dist. 4. omnis qui.
i ¶ Corrigentibus.] s. dist. 9. ergo solus. s. 4. q. 3. sola.
k ¶ Fuisse.] nam non solùm merita sed etiam corpora nobis defecerunt. 30. dist. fraternitatis.
l ¶ Mortuos.] vt Lazarum, [a] ext. de sen. exc. à nobis. Vel intellige de mortuis per peccatum. de pœ. dist. 1. §. hoc idem probatur.
m ¶ Faciendi.] s. peccata dimittere: mortuum suscitate. de pœn. dist. 1. verbum. de conse. dist. 4. nemo tollit.
n ¶ Et in cælis.] hoc intellige de vera ligatione. nam iam verè ligatus non est qui quo ad Deum absolutus est. extra de sent. excom. à nobis. aliter etiam M. & H. exponunt hanc auctoritatem: "Quodcunque ligaueris super terram. id est, inter viuos. quantum ad ipsum ligantem, q. d. dũ tu es super terram, ligare potes: & mortuum tantùm quo ad ecclesiam.
o ¶ Absolui.] s. dist. 55. si Euangelica. ar. ff. de testi. quæsitũ. Ar. contra. ff. de spon. oratio. sed istius brochardi solutionem habes in tex. 38. q. 2. quos Deus.

Marginalia: 1 Pol. l. 7. tit. 2. — † al. autem — a Ioan. 11. filium viduæ Luc. 17. & Marc. 5. — " quodcunq; ligaueris, &c. qualiter intelligitur. — Matth 16. — 2 Iuo p. 14. c. 68. — 3 s. e. de communione.

a Ad hoc 14. q. 3. vlt.

tamen commendatur. Argu. de consecr. dist. 3. perlatum. aliàs non. contra. Sola voluntatis forma mouebat opus a. & quidquid agunt homines, &c.

a ¶ *Ex opposito.*] ex consensu contrario. imo ex contrarijs: arg. de pœn. dist. 9. c. 1. 8. q. 1. sciendum. arg. 23. q. 5. qui sitit.

b ¶ *Schismaticos.*] de numero quorũ est Richardus.

c ¶ *Vllo modo.*] s. ea. q. 1. schisma.

d ¶ *Et prædonibus.*] de quibus quid iuris sit si aliena non restituant. quęre ext. de rap. super eo. & 13. q. 6. si res.

e ¶ *Partibus.*] s. 2. q. 1. multi.

" Excõicatus est qui cõicat excõicato à canone etiã ante denunciationem.

f ¶ *Nominatiuè.*] " per hoc dixit hic Martinus figens hic pedem, quòd si quis cõicaret ei qui incidit in canonẽ, antequã denuntietur, non erit excõicatus: sed cõfunditur, extra de sent. excom. cum desideres. Nec multum facit pro eo quod dicit, nominatiuè. nõ. n. refert an proprio nomine, an alijs indicijs excõicetur quis. ff. si cert. pet certum.

† al. pro tempore.

1. Cor. 5.

g ¶ *Exijt.*] s. nec aliàs erat in aliquo peccato publico: quia tunc idẽ esset, vt s. e. q. in prin.

h ¶ *Nobis dispensatiuè.*] Quæritur in quo fuit dispensatum, cum hoc non possit ei denegari? Dic q ideo dicit hoc, " quia omnes viæ Domini misericordia & veritas. 33. q. 2. admonere. Vel ideo dicit, dispensatiuè, quia non cõpellebant eum ad satisfactionem. Vel hæc ideo fuit dispensatio, quia cum potuisset cõpelli ad satisfactionem, non fuit cõpulsus. possunt tamẽ hæredes eius compelli, vt extra de rapt. in literis. & 2. q. 1. in primis b.

" Viæ Domini misericordia & veritas.

1 Ansl. l. 12. c. 30. Polyc. l. 7. tit. 1.

b Vel dic, q ideo dicit, dispensatiuè. quia ante actam pœnitentiã ei sacramẽta cõcedũtur. B. Vel dic dispẽsatiuè. q. d. non de rigore iuris, nisi primò satisfecisset. extr. de ver. sig. ex parte. Ioan.

NEc quisquam.] CASVS. Quidã dicebant communicãdum esse Achatio post mortem, dicentes qđ Papa absoluerat eũ in vita. super quo dubitantes episcopi Dardaniæ & Illyrici quæsierũt à Gelasio, vtrum hoc esset verum. Qui respondet Achatium nunquam fuisse absolutum in vita: & ideo post mortem non est ei cõicandum: nec absolutionem quã non quæsiuit viuus, potest mortuus impetrare: qđ probat auctoritate Euangelij. & non solùm non est ei cõicandum, sed etiam nulli de consortibus sui erroris. *Eius nomine*, s. Achatij. Sequens c. planum est.

i ¶ *Superstes.*] Arg. quòd licet hæredes vsurarij satisfaciãt de vsuris. " vsurario tamen post mortem communicandum non erit, si superstes absolutionem, & pœnitentiam non quæsiuit. arg. j. 26. q. 6. qui recedunt. argu. extra de sent. excom. à nobis. vide c. 2. de vsu. lib. 6.

" Vsurario post mortẽ non est cõicandum.

k ¶ *Inuenit.*] nam in eo loco quis conuenitur, in quo reperitur. 3. q. 6. c. 1. de pœn. dist. 1. nunquid Cain. C. vbi quis de curiali vel cohortali. l. vlt. Domini legum intelligunt si ibi habet forum ratione rei petitæ: vel ratione contractus, vel criminis: licet P. dixerit, quòd vbicunque reus reperitur, possit conueniri, vt C. vbi de cri. agi opor. l. 1. B.

mortuis communicare debemus.] Constat ergo, quoniam quibus viuis (vt ex opposito a loquamur) communicauimus, mortuis quoque communicare possumus. Nos planè inter duo oppugnantia positi, inter impios videlicet & schismaticos b, schismaticis vllo modo c cõicare non possumus, aut licet: peccatoribus verò, & prædonibus d dispensatiuè propterea † cõmunicauimus: quia & ecclesiã hactenus sustentauerunt: & se fideles in posterum pollicentur. Alioquin oportet nos de huius mundi partibus e exire. Sub qua etiam sponsione nos eis nuper in beati Petri natalitijs absolutionẽ indulsimus. Quia ergo prædictus vir neq; nominatiuè f excommunicatus, neque communicans cum excommunicatis ex nomine exijt g, sed in Domini sui fide, atque seruitio permansit, licet nobis h dispensatiuè, idest, quãdiu eos patimur, eius eleemosynis communicare, & defuncti animam Christianæ religionis modis omnib. adiuuare.

Item Gelasius Papa vniuersis episcopis per Dardaniam, siue per Illyricum constitutis.

¶ De eodem.

CAP. IIII.

1 NEc quisquam omnino vobis persuadeat Achatio pręuaricationis suæ crimen fuisse laxatum: quia, qui postquã in collegium recidens prauitatis iure meruit ab Apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est, absolutionem, quã superstes i nec quæsiuit omnino, nec meruit, mortuus iam non potest impetrare. Si quidem ipsis Apostolis Christi voce delegatum est [Quæ ligaueritis super terrã, &c.] Cæterùm iam de eo, qui in diuino est iudicio constitutus, nobis fas non est aliud decernere præter id, in quo eum dies supremus inuenit k. Atq; l ideò, nisi eius nomine m refutato, cæterisque consortibus huius erroris, cum nullo prorsus eorum participare debetis mensæ Dominicæ puritatem: quam maiores nostri semper ab hæretica magnoperè seruauerunt pollutione discretam.

¶ *Epistola, ex qua hoc caput acceptum est, extat inter alia scripta Gelasij in vetusto codice Vaticano: in quo etiam multæ aliorum Pontificum epistolæ habentur.*

Item Leo Papa epist. 13. ad Pulcheriam Augustam.

¶ Incorrigibilis damnationis sententia relaxari non potest.

CAP. V.

DAmnationis sententiam quicunque meretur accipere, si in suo sensu voluerit permanere, nullus relaxare n poterit.

¶ *Verba Leonis de Eutyche agentis sunt hæc.* Qui dum videret insipientiæ suæ sensum catholicis auribus displicere, reuocare se à sua opinione debuerat: nec ita ecclesiæ præsules commouere, vt damnationis sententiam mereretur, quã vtique, si in sua sententia voluerit permanere: nullus poterit relaxare.

2 *His auctoritatib. probatur, quòd viuentes, non mortuos o soluere possumus, vel ligare. Verùm hoc non de omni crimine intelligendum est. Sunt enim quædam crimina, de quibus etiam post mortem accusari potest quilibet, vel damnari, velut hæresis.*

Vnde in prima actione 5. synodi legitur.

¶ Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi.

CAP. VI.

2 SAnè a p profertur à quibusdam, qui dicunt oportere

l ¶ *Atque.*] supple, nil aliud debetis facere.

m ¶ *Nomine.*] id est, errore eius, &c. quo errore obligati sunt diabolo. nam nomen accipit pro obligatione. s. e. q. 1. aduocauit. Vel dic, non debetis participare cum aliquo eorum prorsus (nisi, pro sed, &c.) sed refutare nomẽ eius & complices, &c.

Matth. 16.

n ¶ Damnationis.] ¶ *Relaxare.*] s. 11. q. 3. qui iubente. s. ea. legitur.

HIS AVCTORITATIBVS. Hęc est secunda pars q. secũdum Io. de Fan.

CASVS. Dicit nunc Grat. per prædictas auctoritates esse probatũ q viuos & nõ mortuos ligare possumus vel absoluere. nũc verò dicit q hoc non est intelligẽdum de quolibet crimine. sunt. n. quędam crimina de quibus post mortem quis accusari potest, vel damnari, vtpotè de hæresi: & ad hoc inducit seq. c.

o ¶ *Non mortuos.*] licet etiã mortui essent. " Sed videtur quòd iste post mortem nõ possit excõicari: quia admonitio semper debet præcedere vindictã. 12. q. 2. indignè. ita & absens non potest excõicari. 3. q. 9. absens. Sed dic in hoc casu speciale esse. Vel dic quòd fuit admonitus à canone. 23. qõ. 5. administratores. Sed quid si aliquis voluit eũ defendere, nunquid admittetur? sic. ff. de procu. seruum. §. publicè. & maximè cum in causa criminali pro inuito qs possit appellare. ff. de ap. non tantũ. Sed quomodo admittetur, cũ non possit cauere de rato? sed ratũ videtur habere, ex quo non opponit obicem cõtrariæ voluntatis. de consec. dist. 4. quæris.

" Excõicatio an possit post mortẽ in aliquem ferri.

SAnè profertur.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres par. In 1. dicitur, quòd 5. synodus quosdã hæreticos post mortem excõicauit: sed quidã dicebant hoc esse iniustũ: alij verò iustũ putabant. quare 5. synodus cõmendat eos, qui dicunt post mortẽ posse hæreticos anathematizari: & iniustè damnatos posse reconciliari. In 2. par. ostendit, qđ hæretici qui bona sua hæreticis reliquerũt, iustè post mortẽ anathematizantur. & ad hoc probandũ inducit auctoritatem Aug. & quatuor exempla sanctorũ, s. Rabani & ecclesiæ Constantin. & Theophili, & Vigilij Papæ: qui omnes hæreticos anathematizauerunt. In 3. par. dicitur qđ supradicta synodus per hæc exempla omnes approbauit. Secunda pars incipit ibi, *Item in actione.* Tertia ibi, *Item sancta synodus dixit. Quæ modò.* verba sunt synodi. *Item multi*, verba sunt synodi. *Item si vera sunt*: verba sunt Aug. dicis ô Augustine. *Diptychis*, id est, tabulis, chartis, vel columnis, in quib. ponebantur imagines patrum in suo catalogo. *Romanorum*, idest, Constantinopolitanorum. *Hic Roma*, idest Constantinopoli.

2 Iuo p. 14. c. 62. Pan. l. 5. c. 115. & seq.

p ¶ *Sanè.*] i. bene & sapienter. CASVS. Probat 5. synodus hæreticos

post mortem hereticos anathematizari,& sequi in hoc doctrinam sanctorũ patrum,qui non solùm viuentes hæreticos condemnauerunt, sed & post mortem, vtpotè in sua impietate mortuos: sicut eos [a], qui iniustè condemnati sunt,reuocauerunt post mortem [b],& in sacris diptychis B [c] scripserũt. Quod factum est & in Ioanne, & in Flauiano religiosæ memoriæ episcopis Constantinopolitanis. *Item in actione quinta.* ¶ 1 Augustinus ait, [Si fortè isti libri ita designant [d] traditorem suũ, sicut Dominus designauit Iudã, legatur in eis nominatim, & expressè vel Cæcilianum [e], vel ordinatores, eorundem librorum [f] fuisse traditores: & si non eos anathematizauero, ipse cum † eis iudicer tradidisse.] *& infrà in eadem actione.* ¶ Quæ modò recitata sunt, Augustinus sanctæ memoriæ consuluit, & conueniunt C statui tenenti ab initio in ecclesia. Impium verò dogma iam inculpatum D, & condemnatum est: & eos,q tali dogmati obnoxij sunt, anathematizari vult ecclesiæ traditio,licet etiã mortui essent. Ideo sanctæ memoriæ Augustinus dicit, [Quòd si modò conuinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei, etiam post mortẽ eum anathematizo. *Item suprà in eadem actione.* ¶ 2 Multi episcopi congregati, & quædam de diuersis causis ad ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes statuerunt de episcopis defunctis, qui hæreticis suas facultates reliquerunt† [g], vt etiã post mortem anathemati subijciantur 3. Sunt verò etiam & Augustini sanctę memoriæ epistolæ dicentes, quòd si qui in vita sua non rectè sapuerunt, licet non condemnati fuissent adhuc viuentes,tamen demonstrato peccato isti etiam post mortẽ anathemati [h] subijciantur. *Item infrà.* ¶ 4 [Si vera essent, quæ ab eis obiecta sunt Cæciliano,& nobis possent aliquando mõstrari [i], ipsum iam mortuũ anathematizaremus.] *Item infrà.* ¶ 5 Dicis licere mihi etiam hodie de mortuis iudicare: quia iudicium non tantùm de viuis, sed etiam de mortuis fieri potest.] *& infrà.* ¶ Rambulas sanctæ memoriæ episcopus factus Edessenæ ciuitatis, qui in sacerdotibus explenduit †, Theodorum istum Mopsuestenum etiam post mortem in ecclesia anathematizauit. *Item infrà.* ¶ Romanorum [k] etiam ecclesia ante annos paucos Dioscorum E, qui fuit Papa eiusdem ecclesiæ, & post mortem anathematizauit, cum nec in fide peccasset [l]. Et hoc sciunt omnes, qui degunt Romæ: & maximè, qui in dignitatibus existunt: qui etiã eidem Dioscoro cõmunicatores permanserunt vsque ad eius mortem. *Item infrà.* ¶ Si ad tẽpora Theophili sanctæ memoriæ, vel superius aliquis recurrerit, etiam Origenẽ [m] inueniet post mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in isto † fecit, & vestra sanctitas, & Vigilius religiosissimus Papa antiquioris Romæ. *Item infrà.* ¶ 6 Sancta synodus dixit. Sufficiunt quidem, que dicta, & prolata sunt, ecclesiasticam traditionẽ demonstrare, quòd oportet hęreticos & post mortem, anathematizari. *Item in eadem collatione octaua.* ¶ Sancta synodus dixit. Augustini sanctæ memoriæ, qui inter Africanos episcopos splenduit, diuersæ epistolæ recitatę sunt, significantes, quòd oportet hæreticos & post mortem anathematizari. Talem autem ecclesiasticam traditionem & alij Africani reuerendissimi episcopi seruauerunt: sed & Romana sancta ecclesia quosdã episcopos & post mortem anathematizauit: licet pro fide in vita sua non essent accusati: & vtrunque apud nos habita gesta significant.

¶ Hoc caput sumptum est ex varijs locis quintæ synodi, quemadmodum ferè se habet in Coloniensi quatuor tomorum editione.

A ¶ Sanè.] *In epistola Imperatoris Iustiniani, quæ refertur in prima confessione, seu collatione ipsius quintæ synodi, hic locus sic habet:* Hortamur autem etiam illud disceptare, quòd variè profertur ab eis, qui dicunt non oportere, &c. *Sed sententia non valde diuersa.*

B ¶ Diptychis.] *Sic emendatum est ex ipso concilio, cum antea legeretur, dictis. Diptycha verò duæ tabulæ erant: quarum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Missa recitabãtur: translato vocabulo ab ostreorum diptycho: cuius mentionem facit B. Ambrosius Gexeã. lib. 5. c. 8. De huiusmodi autẽ ecclesiasticis diptychis partim viuorum, partim mortuorũ, partim vtrorunq; mentio fit in epistola Innocentij I. Ad Decentium, c. 2. & in epistlo B. Augustini 137. clero, & plebi ecclesiæ Hipponen. s. 2. q. 1. c. nomen. & 11. q. 3. c. quid obest. & in epist. Gelasij ad Anastasiũ Augustum, & in epistola*

hereticos post mortem excommunicari posse. Primò multiplici auctoritate Aug. Secundò auctoritate multorum episcoporum, qui hoc fecerunt. Tertiò auctoritate Rabani episcopi. Quartò auctoritate ecclesię Cõstanti. Quintò auctoritate Theophili. Sextò repetit synodus auctoritatẽ August. & ecclesiæ Constantinopo. Vel dic qđ in fine loquitur de vera ecclesia Romana.

a ¶ *Sicut eos.*] s. 11. q. 3. quicunque. s. ea. q. de communione.

b ¶ *Post mortem.*] cõtra 23. dist. quorũdam. & extr. qui fi. sint leg. causam. sed speciale est hic & in casibus quos not. in prin. q.

c ¶ *Diptychis.*] diptychæ sunt tabulæ [a] à dico dicis. vnde Martialis: *Clerice diptycham lateri ne dempseris vnquam.* Et est arg. quòd si in aliquo lapide vel colũna inueniatur scriptura, fides est ei adhibenda. arg. 3. q 7. postulatus [b]. arg. cõtra C. de reli. & sumpt. fu. monumentorum.

c ¶ *Diptychis.*] diptychæ sunt columnæ vbi imagines patrũ in suo catalogo ponuntur. Io.

d ¶ *Designant.*] j. de consec. dist. 2. cum omne crimen.

e ¶ *Vel Cæcilianum.*] s. 23. q. 4. ipsa pietas.

f ¶ *Eorundem librorum.*] sed quid si in scrinio alicuius inueniantur rationes vel instrumenta, per quæ patet eum vsurarium fuisse: nunquid potest excommunicari? videtur ꝙ sic: nisi de vsuris satisfecerit [c]. quod tamen non est verum vbi occultum fuit.

g ¶ *Reliquerunt.*] vt extra de hæ. si quis episcopus. nec est ita in alijs illicitis collegijs. nam licet non possit ligari illicito collegio, potest tamen cuilibet de collegio. ff. de reb. du. cum senatus.

h ¶ *Anathemati.*] arg. ꝙ cognito errore etiã post mortem excommunicantur hæretici.

i ¶ *Monstrari.*] sed qualiter demonstrabitur istud? Dicunt quidam ꝙ denuntiatione. & satis videtur hęc ratio sufficere. tamen si denuntiatiuè probaretur contra quem viuentem aliquid, & nollet corrigi, excommunicaretur. At iste est in contumacia, in quam deuenit ex culpa sua, à qua non potest exire: & ideo potest excommunicari. Quidam tamen dicunt (cũ quibus est H.) ꝙ non est aliquis admittẽdus denuntiatiuè: imo oportet ꝙ inscribat se, & ꝙ se obliget ad talionem. 4. q. 4. c. 2. Sed cui pœnæ supponitur? dico quòd ei cui supponeretur iste si viueret. sed non cui modò supponitur [d], nec mirum: " cum grauius sit peccare in mortuum quàm in viuum. vt C. de sepul. vio. qui sepulchra.

k ¶ *Item Romanorũ.*] idest, Constantinopolitanorum.

l ¶ *Nec in fide peccasset.*] tantùm, sed in Roman. pontifi. sententiã excõmunicationis protulit, vt dixi 21. dist. in tantum. vel non peccauit in fide, vt esset inuẽtor hæresis, sed veteris imitator: vel articulos fidei tenebat, sed aliter errabat, vt s. 15. dist. c. 1. argum. 40. distinct. si Papa. contra, sed hoc de Constantinopolitano.

m ¶ *Origenem.*] nõ loquitur hic de Origene, de quo habemus j. ead. q. 3. quidam. ver. Origeniani. " alium enim errorem habuit iste: quia dixit omnem hominẽ esse saluandum, per illud: Nihil odisti eorũ quæ fecisti. & ita dicebat Deum adeò misericordem, quòd non iustum: ꝑterea dicit Christum iterum passurum in aere pro diabolis saluandis. Sed cũ iste damnatus fuerit: nonne & eius scripta? vtique. extra de hæret. fraternitatis. quid est ergo ꝙ quædam opuscula eius recipiuntur? Dic quòd recipiuntur nõ quia eius sunt, sed quia ecclesia approbauit [e]. omnia. n. nostra facimus quibus auctoritatem impertimur, vt C. de vet. iur. enu. l. 1. §. 1.

1 in lib. de vnitate ecclesiæ, c. 3.

† al. cum indicer.

a id est, asseres de cera. Io. de Fan.

b Adde Bar. & omnes in l. monumentorum. j. gl. all. & quod not. glo. in l. in testamento. 1. ver. scriptura. iũcto tex. ff. de cõdi. & demõ. per Bar. in l. 1. de alb. scr. & Bald. in l. vel qđ. ff. de rel. & Bar. in l. 1. §. fi. ff. de bo. pos. sec. tab.

2 in concil. Afr. c. 84.

† al. relinquunt.

3 Concord. text. in l. qsquis. cũ ibi no. C. ad le. Iul. ma. not. in l. 1. C. de liberis.

c Nam in cõtumacia vr esse defunctus, &c. vt dr j. c. in gl. sed qualiter, &c. & adde quod dr s. ead. ne quisquam. i glo. Arch.

4 Aug. epis. 50. ad Bonifac.

5 Aug. contra Cresconium l. 3. c. 39.

† al. resplenduit.

d Supponitur. gl. sing. Lud. Rom. sing. 778.

" Peccare grauius est in mortuũ, quàm in viuum.

† al. ipso

6 Iuo p. 14. c. 63.

" salus æterna non omnibus dabi.

e Dic vt 15. dist. sancta. versic. item Origenis.

Quòd.

Quòd autem. Hæc q. diuiditur in 6. partes: in 1. quarum probat. quòd nullus pro peccato domini sui debet excommunicari: licet quandoque temporaliter puniatur vnus pro alio sine culpa, non sine causa. de quib. multa ponit exempla. Secunda ibi, *Vt ergo.* Tertia ibi, *Illicita.* Quarta ibi, *Quia verò.* Quinta ibi, *Qui verò.* Sexta ibi, *Ideo.* Io. de Fan.

CASVS. Hic proponitur 3. q. qua quæritur, vtrum pro peccato alicuius tota familia sit excommunicanda? Et respon. quòd triplex est pœna, s. corporalis, & spiritualis, & æterna. Pœna corporali vnus sæpe punitur pro alio, vt 6. q. 1. si quis cum militib. & ī. de consec. dist. 1. in sancta. Pœna spiritualis duplex est, scilicet interdicti, & excommunicationis. Pœna interdicti vel suspensionis vnus quandoque punitur pro alio, vt extr. de spon. non est vobis. Pœna verò anathematis vnus pro alio puniri nō debet, vt quidā dicunt: nisi enormitas delicti aliud suadeat, vt ī. ea. si habes. Pœna verò æterna vnus non punitur pro alio, vt 11. q. 3. illud. Procedit ergo G. sic in hoc §. nam primò ostendit quòd pro peccato alterius tota familia sit excommunicanda: & hoc probat quatuor exemplis. Posteà respondet distinguendo, dicēs quòd filij pro peccato parentum sæpè flagellantur: & hoc probat duabus auctoritatibus, scilicet, Euangelij, & veteris testamēti. sed pœna spirituali filij pro peccatis parentum non tenentur ad stricti ex quo sunt baptizati: & hoc probat duabus auctoritatibus, scilicet Ezechielis, & Pauli.

Gen. 19.

1. Reg. 15.

Num. 16.

a ¶ *Quòd autem.*] Hic intitulatur q. 3. in qua quæsitum fuit, "an pro delicto domini familia esset excommunicāda: & tu ipse distingue: quia est pœna corporalis, & est pœna spiritualis. pœna corporali sæpe punitur vnus ꝓ alio, vt 6. q. 1. si quis cum militibus & de consec. distin. 1. in sancta. & no. s. 1. q. 4. in summa. item pœna spirituali dupliciter: aut interdicti, aut excommunicationis. pœna interdicti bene punitur vnus pro alio. extra de spon. c. non est vobis. similiter alia pœna spirituali, vt 90. distin. oblationes. 17. q. 4. miror. ext. de fi. presby. per totum. 1. q. 5. quicunque. sed pœna excommunicationis, non: nisi (vt quidam dicunt) enormitas delicti aliud suadeat, vt ī. e. c. si habes. extr. de sent. excom. c. inter. in fi. Sed pœna æterna nemo punitur pro alio. 11. q. 3. illud. Gratia. pro vtraque parte allegat.

" familia an pro delicto domini sit excōicāda.

Io. 9.

Exod. 20.

b ¶ *Pro peccato.*] s. 1. q. 4. §. item peccato Achor.

c ¶ *Ad mingentem ad parietem.*] id est, vsque ad canem, vel infirmū, qui propter debilitatē adhæret parieti & mingit.

Ezech. 18.

d ¶ *Non tenentur.*] s. dist. 56. vndecunque. & c. nunquam.

SI habes.] CASVS. Auxilius episcopus excōmunicauit filium Classiciani cum coniuge & cum tota familia sua, quæ non peccauerat. Super quo cum ab August. reprehenderetur, eo quòd ꝓpter peccatum vnius nec vxor nec familia sit excommunicāda, defendebat se duobus exemplis, scilicet sociorum Chore, vel Amalechitarū, vbi non solùm malefactores sunt puniti, sed etiā familiæ eorum: & exemplo quorundam sacerdotū magni nominis, qui quondam excommunicauerunt parentes cū tota familia sua. August. verò respondet eidem dicens quòd ille se tueri nō potest, cum loquantur de corporali pœna: qua sæpe vnus punitur pro alio ad terrorem aliorum. Similiter exemplo illorum sacerdotum magni nominis se tueri non potest: quia si essent interrogati, idoneam redderent rationem. Vnde cum de hoc reddere rationem non possit, restat vt inconsultè aliquid facere nō debeat, de quo si interrogetur respondere non valeat.

1. Cor. 5.

1 mutatis aliquātulum verbis.

e ¶ *Anathematizetur.*] aliàs minori excommunicatione bene vnus pro alio punitur. & sic non sunt contraria. 90. dist. oblationes. 17. q. 4. miror. ext. de spon. non est vobis.

2. Iuo p. 14. c. 44. Pan. l. 5. c. 136.

f ¶ *Aut pro mariti.*] nec etiā ciuiliter vxor pro marito conuenitur. C. ne vx. pro ma. l. 1. per totum. nisi in casu vbi res vxoris pro marito intelliguntur obligatæ. C. de primip. l. 1. & 2. & 3. in fi. lib. 12.

g ¶ *Hæc enim.*] antypophora est, quòd posset dici, quia inuenio vnum pro alio punitum.

" Ciuitate tota excōicata qui nascuntur, q̄ sunt excommunicati.

h ¶ *Pœna.*] certè in hoc grauiter excedunt: nam istud specialiter eis conceditur, alijs etiam interdictis. extra de sponsa. non est vobis. " Sed pone

in epistola episcoporum Aegyptiacæ diœcesis ad Anatolium. quæ habetur post concilium Calcedonense, & alibi sæpè.

C ¶ Et conueniunt.] *Sic est emendatum ex ipsa synodo, anteà legebatur,* & statuit teneri.

D ¶ Inculpatum.] *In glossa interlineari duorum vetustorum Gratiani codicum habetur,* idest, valde culpatum.

E ¶ Dioscorum.] *In antiquis Ponti ficalib. in vita Bonifacij secundi hæc leguntur. Hic (scilicet Bonifacius)* cum Dioscoro ordinatus est sub cōtentione: Dioscorus in basilica Cōstantiniana: Bonifacius verò in basilica Iulij. Fuit itaque dissensio in clero, & populo, & senatu dies viginti octo, donec defunctus est Dioscorus v. Idus Octobris. Ipsis diebus Bonifacius zelo ductus cum grandi amaritudine coacta synodo sub vinculo anathematis chirographo damnauit Dioscorum, & reconciliauit clerum: quem chirographum in ecclesiæ archiuio reclusit.

QVAESTIO III.

1. ps

QVòd autem [a] pro peccato alicuius tota familia excōmunicanda sit, multorum exemplis probatur. Pro peccato [b] nanque Sodomitarum paruuli eorum, qui beneficio ætatis paterna flagitia nesciebant, cœlesti igne sunt consumpti. ¶ *Item pro peccato Amalechitarum non solùm paruuli eorum, sed etiam bruta animalia vsque admingentem ad parietem [c] iussa sunt à Domino deleri.* ¶ *Item Dathan & Abiron auctores schismatis fuerunt contra Moysem & Aaron: nec tantùm ipsi soli, sed omnis substantia eorum cum ipsis descendit ad inferos.* ¶ *In nouo etiam testamento nōnunquam peccatis exigentibus grauis pestilentia deseuisse legitur: quæ etiam illos inuoluit, qui peccati conscientiam non habebant. Si ergo tam seuerissimè pro peccatis parentum inueniuntur paruuli puniti, non dubium est, quin pro peccatis eorundem sententia excommunicationis pariter feriri valeant.* ¶ *His ita respondetur. Pro peccatis parentum paruulos corporaliter flagellari ex verbis Euangelij apparet: vbi discipuli de cæco nato Christum interrogasse dicuntur. [Rabbi quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?] In quibus etiā illud cōpletur, quod Dominus ait ad Moysem, [Ego sum Deus zelotes visitans peccata patrum in filios vsque in tertiam & quartā generationem.] Spiritualiter autem peccatis parentum paruuli non tenentur [d]: ex quo per sacramentum regenerationis ab originali peccato fuerint emundati. Vnde per Ezechielē Dominus ait [Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris: neque pater iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit: & impietas impij erit super eum.] Quæcunque etiam peccata parentes commiserunt, ex quo filius personaliter ab eis separatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Vnde peccato Adę ideo omnes posteri teneri dicuntur: quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat proseminatus. Quia verò apud Deum non sententia sacerdotum, sed vita eorum quæritur, patet, quòd non est notandus sententia, quem peccati macula non inficit. Hinc Paulus Corinthijs scribens ait, [[1] Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis seruiēs, cum huiusmodi nec cibū sumere debetis.] Ex quibus verbis datur intelligi, quòd nisi primùm aliquis nominatus A fuerit de crimine, id est, vel coram iudice accusatus, & conuictus, vel in iure ipse de se fuerit confessus, quòd nec sententia est feriendus, nec ab eius communione abstinendum. Non ergo pro alicuius peccato tota familia excommunicanda est.*

Vnde Augustinus scribit ad Auxilium Episcopum, epist. 75.

A ¶ Nominatus.] *Hæc explanatio loci B. Pauli ad Corinthios, & hic, & suprà. 11. quæst. 3. ad mensam. §. euidenter. videtur accepta ex verbis B. Augustini in libro 50. homiliarum, hom. vltima, c. 12. suprà. 2. quæst. 1. c. 1. multi.*

¶ Pro peccatis patris non est filius anathematizandus.

CAP. I.

2 SI habes de hac re sententiam certis rationibus, vel scripturarum testimonijs exploratam, nos quoque docere digneris, quomodo rectè anathematizetur [e] pro patris peccato filius, aut pro mariti [f], vxor, aut pro domini, seruus, aut quisquam etiam in domo nondum natus, si eodem tempore, quo vniuersa domus est anathemate obligata, nascatur, nec ei possit per lauacrum regenerationis in mortis periculo subueniri. Hæc A enim [g] fuit corporalis pœna [h], qua legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus, qui eiusdem impietatis participes fuerunt, pariter inter-

ponte quòd possit anathematizari sic familia pro peccato alicuius, vel ciuitas tota: nunquid erunt excommunicati qui nascuntur sic quàm primùm sunt baptizati, an non? pro hoc facit quia eadem familia est. 7. q. 1. denique. ff. de iud. proponebatur. Quidam tamen dicunt quòd qui nascuntur, non sunt excommunicati.

k ¶ *Ad eum non pertinere.*] s. 1. q. 1. Dominus declarauit. s. 1. q. 5. c. 1. & vlt. contra.

l ¶ *De coniuge.*] s. 11. q. 3. quoniam multos. C. de sacrosf. eccl. sancimus. in fin.

m ¶ *Innocentes.*] " arg. maius peccatum esse interficere paganum quàm Christianum bonum. arg. contra. 23. q. 5. si nō licet *. Sed hoc verum est in illato, non in commisso, id est, maius peccatū est si vna anima per peccatum infidelitatis pereat, quàm si innumerabilium martyrum corpora pro eo trucidarentur. & hoc videtur litera dicere si innocētes de ecclesia extrahantur, si martyrum corpora pereant, non est dammum: sed dicitur secundum vulgare hoīum ibi damnū esse.

fectos. Tunc quidem † ad terrorem [a] viuentium mortalia [b] corpora perimebantur, quandoque vtique moritura. Spiritualis autē pœna, qua fit, quod scriptum est, [Quæ ligaueris in terra, erunt ligata & in cœlo,] animas obligat: de quibus dictum est [Anima [c] patris mea est, & anima filij mea est: anima, quæ peccauerit, ipsa morietur.] Audisti [d] fortasse aliquos magni nominis [e] sacerdotes cum domo sua quempiam anathematizasse peccantium. Sed fortè, si essent interrogati, reperirentur idonei [f] reddere inde rationem. Ego autem, quoniam si quis à me quærat, vtrum rectè fiat, quid ei respōdeam, non inuenio: nunquam hoc facere ausus sum de quorundam B facinoribus vnanimiter aduersus ecclesiam perpetratis, nisi grauissimè commouerer [g]. Sed si tibi, quod iustè fiat, Dominus reuelauit: nequaquā iuuenilem ætatem tuam, & honoris ecclesiastici rudimenta contemno. En adsum, senex [h] à iuuene coëpiscopo, & episcopus tot annorum à collega necdum anniculo paratus sum discere, quomodo vel Deo, vel hominibus iustā possumus reddere rationem, si animas innocentes pro scelere alieno (ex quo non trahunt, sicut ex Adam, in quo omnes peccauerunt, originale peccatum) spirituali supplicio puniamus. Etenim Classiciani filius, etsi traxit ex patre primi hominis culpā sacro fonte baptismatis expiandam [i]: tamen quidquid, posteaquàm cum genuit, peccati pater eius admisit, vbi particeps ipse non fuit, ad eum non pertinere [k] quis ambigit? Quid c dicam de cōiuge [l]? Quid de tot animabus in vniuersa familia? Vnde si vna anima per istam seueritatem, qua tota domus ista anathematizata est sine baptismate de corpore exeundo perierit, innumerabilium mors corporum, si de ecclesia homines innocentes [m] violenter abstrahantur, & interficiantur, huic damno non potest comparari. Si ergo de hac re potes reddere rationem: vtinam & nobis rescribēdo præstes, vt possimus & nos. Si autē non potes: quid tibi est inconsulta commotione animi facere, vnde si interrogatus fueris, rectam rationē non valeas inuenire? Hæc autem dixi, etiam si filius noster Classicianus aliq̄d admisit, qđ tibi anathemate plectendum iustissimè videretur.

A ¶ Hæc enim fuit.] *Sic etiam apud Iuonem, & in Pannormia. In epistola autem ipsa legitur:* : Neque enim hæc corporalis est pœna, qua legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus, qui eiusdem impietatis participes non fuerunt, pariter interfectos. *Verùm ob glossam, & doctorum dicta nihil est mutatū.*

B ¶ De quorundam.] *Eadem glossa obstitit, ne hoc mutaretur: itemque, quoniam cum Iuone, & Pannormia concordat. In originali autem est.* cum de quorundam facinoribus immaniter aduersus ecclesiam perpetratis grauissimè permouerer.

C ¶ Quid dicam de coniuge?] *Verba hæc desunt in cæteris editionib. epistolarum, excepta Antuerpiana. Sunt autem in codice illarum Vaticano, & apud Iuonem, & in Pannormia.*

2 *Vt ergo ex hac auctoritate euidentissimè monstratur, illicitè excommunicatur quis pro peccato alterius: neque aliqua ratione nituntur, qui pro peccato vnius in totam familiam sententiam ferunt excommunicationis. Illicita autem excommunicatio notatum non lædit, sed excommunicantem.*

Vnde Greg. scribit Magno Mediolanensi [n] Episcopo, lib. 2. epist. 26.

¶ Qui illicitè aliquem excommunicat, semetipsum, non illum condemnat.

CAP. II.

1 Comperimus, quòd Laurentius [o] quondā frater, & coëpiscopus noster nullis te culpis exigentibus † communione priuauerit [p]. Ideoque huius præcepti nostri auctoritate munitus [q] officium tuum securus perage: & communionem sine aliqua sume formidine.

a ¶ *Ad terrorem.*] 2. q. 7. quapropter.

b ¶ *Mortalia.*] & ideo non videtur esse magnum, si id faciā quod aliàs facturus essem, vt s. prox. q. 1. quid culpatur. ff. de con. cau. da. l. si pecuniam. §. vlti.

c ¶ *Anima.*] s. 1. q. 4. Iudæi.

d ¶ *Audisti.*] alia antypophora.

e ¶ *Magni nominis.*] ironicè.

f ¶ *Idonei.*] " & ita nō sufficit dicere nisi ratio dicti assignetur. 2. q. 7. criminationes. arg. contra. de pœn. dist. 4. si ex bono. ff. de leg. non omnium. & j. proxi. q. 4. de Tyrijs. & est hic arg. testes non esse recipiendos, qui dicunt se rem scire, nisi qualiter & vnde nouerunt declarēt. nisi enim omnia inquirantur, non potest perueniri ad veritatem. 23. quæst. 8. occidit. & arg. 17. q. 4. miror. arg. 35. q. 6. de parētela. & 4. q. 3. si testes. extra de sen. & re iu. sicut. Dic, de omnibus non redditur ratio inspecta ratione voluntaria. vnde illud, Sic volo, &c. sed inspecta naturali ratione secus. C. de his qui ven. ætat. impetr. l. vltim. Ioan.

g ¶ *Nisi grauissimè commouerer.*] Genus loquendi, sicut & illud: ego non facerem tale quid, nisi essem extra memetipsum: posset tamen prohiberi familiæ ne domino communicaret, fortè ꝓpter atrocitatem facinoris, vt argum. extra de sent. excom. inter alia. in fin. & 17. q. 4. miror. & not. 11. q. 3. quoniam multos. Sed nunquid hoc licebit, si grauissimè cōmoueretur? non. Innuit ergo non quid fieri deberet: sed quid fieri posset. solent quippe homines recentioribus factis turbulentius excitari, vt 23. q. 5. c. 2. & 11. q. 3. ira.

h ¶ *Senex.*] " reprehensibilis est enim episcopus, qui à perito subdito contemnit edoceri, vt s. 38. dist. c. vlti. s. dist. 22. de Constantinopoli. " Et nulla ætas sera est ad discendum vsque ad 88. annum. ff. de fideic. li. apud Iulianum. & sæpe reuelatur minori, &c. vt 95. dist. esto.

i ¶ *Expiandam.*] j. de conse. dist. 4. si quidquid.

VT ERGO. Hæc est 2. pars q. in qua probat per 8. c. quòd magis nocet maledicenti, quā illi cui iniustè maledicitur. Ioan.

CASVS. Concludit nunc Gratia. ex supradicto cap. quòd aliquis non est excommunicandus pro peccato alterius: nec aliqua ratione nituntur qui totam familiam pro peccato vnius excommunicant: quod si factum fuerit, talis illicita excommunicatio non lædit excommunicatum, sed excommunicātem: quod probat vsque ad §. illicita.

n ¶ *Mediolanensi.*] i. de illa ciuitate nato, vel suffraganeo Mediolan. archiepiscopi.

Comperimus.] CASVS. Lauren. archiepi. Mediolan. nulla culpa exigente, Magnum episcopum excōmunicauit: qui posteà ei successit. Papa verò Grego. ipsum absoluit, mandans ei vt liberè suum officium exequatur. Seq. c. patet.

o ¶ *Laurentius.*] is fuit archiepiscopus Mediolanens. distin. 17. §. hinc etiam. suprà. 63. distin. quanto. vel ipse Magnus fuit post Laurentium natus.

p ¶ *Priuauerit.*] argu. contra. ff. de re iudic. l. 4. §. condemnatum. Sed ibi de condemnato in causa pecuniaria, vbi contemptus non ligat.

q ¶ *Munitus.*] argum. " quòd sicut solo verbo excommunicatur quis, ita ex solo verbo absolui potest [b]. argum. 5. quæst. 1. quidam. argum. contra. infrà eadem. §. notandum. extra de sentent. excommun. cum desideres. 11. quæst. 3. cum aliquis. credo quòd solo verbo possit absolui: quia omnis res per quascunque causas contrahitur, &c. extra de reg.

† al. quippe. — Matth. 16. — Ezech. 18. — " Testis rationem sui dicti assignare debet. — Rom. 5. — " Episcopus non erubescat à subdito doceri. — " discēdum est semper.

" Paganum interficere an sit grauius, quàm christianū. — a Ad idem 50. distin. de his. 1. ver. vel rem. & de consec. dist. 4. rebaptizare. vbi de hoc. — 1 Poly. l. 1. ti. 22. Iuo p. 14. cap. 17. Pann. l. 5. c 129. — † al. extantibus. — " Excōicatio & absolutio solo verbo fieri possunt. — b Ab hoc fa. qđ not. ext. de sent. exc. quamuis. in gl. 1. de hoc etiā not. 11. q. 3. cum aliquis.

de reg.iu.c.1.ff.eo.tit.nihil.vel non tenuit hæc sententia: quia Laurentius erat hæreticus. Ioan.

a Qui negligunt.] ¶ Consuetudinem.] inducitur ex consuetudine præsumptio, vt distin.44.multis.j.ead.Deus.ff.de re mil.non oēs.ff.de vsu & hab.plenū.§.sed si.ff.de accus.si cui.

b ¶ Maledicant.] quod fit quando non credūt esse verum quod dicūt: vel quando pater maledicit filio, vt 5.q.5. non osculatur.

Si quis non recto.] Casvs. Dicit Hiero. ꝙ si quis non cōmisit delictum propter quod à prælatis iniustè excommunicatur, sentētia eorū læditur: & ideo interdum fit, ꝙ ille qui extra ecclesiam mittitur, intus sit: & econuerso. Seq.cap.patet, quod de eadem materia loquitur, & de simili.

c ¶ Nihil læditur.] s.11.q.vlti. cui est illata. & c.si ad tempus.

d ¶ Qui intus.] s.2.q.1.nemo.contra.11.q.3. illud. & c.quid obest.& dic nihil læditur quantum ad recipiēdum vnitatem sanctorum: læditur autem quantum ad participanda ecclesiastica ministeria. sententia autem pastoris semper timenda est. "nam quoad Deum non potest ecclesia ligare, nisi cum emittit constitutionem aliquam, vt s.e.q.1.c.1.& 2.

Non in perpetuū.] e ¶ Illum.] scilicet, iustum.

f ¶ Illi.] i.ad malum illius, scilicet, iniusti.

g ¶ Sacrilegij.] item tenetur actione iniuriarum.11.q.3.c. temerarium. & tenetur ad omne interesse, & ad maiorem pœnam si visum fuerit expedire. extr.de sent.excō.sacro. "Item crimen sacrilegij dignū est depositione, vt 81. dist.Apostolus.nec potest promoueri talis, vt ibi dicitur. quare ergo tantùm pœna suspensionis xxx.dierum infligitur ei, vt j.ea.c.prox? Sed fortè ibi loquitur cum agitur ad depositionem. Vel dic, ꝙ non quodlibet sacrilegium inducit depositionem. Additio. Nam varia est pœna sacrilegij: prout not.17.q.4. sacrilegium.

h ¶ Et dum præcipites.] iudices non erunt præcipites ad excommunicandum, vt extr.de appel.reprehensibilis. iniquitas enim omnia præcipitat: "virtus autem lenta est, & omnium percunctatrix. de pœ.dist.3. inter hæc hircum.

De illicita.] Casvs. Hoc c.diuiditur in duas partes. In prima dicitur, ꝙ duæ factæ fuerunt quæstiones in concilio Parisien. s. à quo petat absolutionem iniustè excommunicatus: & quam pœnam patitur iniustè excommunicans. & resp. ꝙ nullus debet iniustè excommunicare, & sine causa: & ꝙ iniustè excommunicatus à maiori prælato petere debet absolutionem: iniustus verò excōmunicator priuari debet communione spatio xxx. dierum: quod probat auctoritate Greg. In ij. parte quærebatur quoties aliquis sit vocādus ad causam: & si non venerit, vtrum possit contra illum sententia ferri. Et respondet ꝙ tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio est quis vocādus ad causam: & si nō venit, tanquàm contumax poterit cōdemnari: nec releuabitur sententia per appellationem. De tribus edictis probat quatuor auctoritatibus, scilicet auctoritate legis: & tribus auctoritatib. alijs. de vno peremptorio probat duabus auctoritatibus, s. per eandem legem, & auctoritate Africani cōcilij. de sententia in contumacem ferenda probatur auctoritate Greg. Secūda pars incipit ibi, *De conuentione. Auctoritatibus*, i. citationibus. Et hanc literam sic ordinabis. *De tribus, &c.* id est, de conuentis tribus auctoritatibus.

Item Hieronymus in leuiticum[1].

¶ Qui non corde, sed ore maledicunt, labiorum immunditiam contrahunt.

CAP. III.

Qui negligunt oris maledici cōsuetudinem[a] resecare, etiam si non ex corde maledicant[b], etiam si non voto, & animo iniquo proferant maledicta: tamen immunditiam labiorum (secundū Esaię verbum) & inquinamēta oris incurrunt.

Item Hieronymus vbi suprà.[2]

Vita, non sententia quemlibet ligat, vel soluit.

CAP. IIII.

[3] Si quis nō recto iudicio eorum, qui præsunt ecclesiæ, depellatur, & foras mittatur: si ipse non ante exijt, hoc est, si non ita egit, vt mereretur exire: nihil læditur[c] in eo, quòd non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit, vt interdum ille, qui foras mittitur, intus sit: & ille foris, qui intus[d] retineri videtur.

Item Rabanus de ecclesiast. præssuris, lib.1.

¶ De eodem.

CAP. V.

[4] Non in perpetuum damnamur, cum iniustè iudicamur. dicente psalmo [Nec damnabit illum[e], cum iudicabitur illi.][f] Multi sacerdotum, culpam zelo Dei se persequi profitentur: Sed dum indiscretè hoc agitur, sacrilegij[g] facinus incurrunt: & dum præcipites[h] quasi ad emendandum ruunt, ipsi quoque multò magis deterius cadunt.

Item ex cōcilio Parisiensi tempore Ludouici.

¶ Qua pœna feriatur, qui illicitè aliquem excommunicat.

CAP. VI.

[5] De illicita excommunicatione lex Iustiniani Imperatoris catholici, quam probat, & seruat catholica ecclesia, cōstitutione cxxiij. a[i] ca. ccclj. decreuit, vt nemo episcopus, nemo presbyter excōmunicet aliquē, antequàm causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubēt. Si quis autem aduersus eam † aliquem excommunicauerit, ille quidem, qui excommunicatus est, maioris[k] sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctæ cōmunionis redeat: is autem, qui legitimè[l] non excommunicauerit, in tantum abstineat à sacra communione tempus, quantum maiori sacerdoti visum[m] fuerit: vt quod iniustè fecit, ipse iustè patiatur. Et hinc S. Gregorius ad Ioannem episcopum iniustè excommunicantem inter cætera scribit dicens: [Cassatis prius, atque in nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex B. Petri principis Apostolorum auctoritate decernimus, xxx. dierū spatio te sacra communione[n] priuatum ab omnipotēti Deo nostro tanti excessus veniam cum summa pœnitentia, ac lachrymis exorare. Quòd si hanc sententiam nostram te cognouerimus implesse remissius: non iam tantùm iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoscas, adiuuante Domino, seuerius puniendam:] quia nemo præproperè, vel præposterè, scilicet non cō monitus, neque conuentus †, est iudicandus. De conuentione autem huiusmodi patratoris manifestorum[o] criminum lex[p] dicit. [6 Quicunque tribus auctoritatibus[q] iudicis cōuentus, vel tribus edictis ad iudicem fuerit prouocatus, aut vno pro omnibus perēptorio[r],

i ¶ Cxxiij.] Hodie nō distinguit liber iste p cap.[a] ponitur autē lex ista in authen.de sanct. epis.coll.11.2.q.1. nemo episcopus.

k ¶ Maioris.] quando superior possit absoluere ligatum ab inferiore.no.11.q.3. si episcopus. Qua autem pœna punitur iniustè excommunicans, habes extra de sen.excom.sacro.

l ¶ Qui legitimè.] etiā si iusta fuerit causa excommunicationis, vt extra de sent.exc.sacro.

m ¶ Visum.] hodie relinquitur arbitrio iudicis, vel episcopi: sed tantùm mensis ad hoc præfigitur, vt extr.de sent. excom.sacro. Vel dic quòd secundum arbitrium superioris carebit communione hominum, sed tamen ipso iure est priuatus ingressu ecclesiæ.

n ¶ Communione.] hodie tantùm ab ingressu ecclesiæ, vt ext. de sent. excom.sacro.

o ¶ Manifestorum.] arg. ꝙ in manifestis criminibus præcedit admonitio.arg.3.q.5. quia suspecti.arg. contra extra de iureiu.ad nostram.

p ¶ Lex.] hæc lex non inuenitur nisi intelligatur ex tenore legis, quæ est C.quo. & quan.iu.consentaneum.

q ¶ Auctoritatibus.] id est, citationibus.

r ¶ Peremptorio.] "Dico, quòd quilibet iudex potest peremptorium mittere, vt probatur ext.de sen.& re iu.cum Bertholdus.in prin. ext.de offi.iud.deleg.ex literis. licet omnes dicere consueuerint, ꝙ tantùm ordinarius vel à principe delegatus possit illud mittere, vt in auth.de lit.§.omnē.in fi.coll.8.C.de iud.sancimus.in fin.ext.de app.cum sit Romana. Item peremptorium non est statim mittēdum, nisi cogat necessitas, vt extra de dila.c.1.ff.de iudi.nonnunquam. Item scias, quòd licet lex-

[Marginal notes:]
1 Origenes homi.14.ad c.24. Leuit.
Esa.6.
2 Orig.ibid.
3 j.e.cum aliquis.
" Ecclesia qualiter pōt ligare.
4 Iuo p.14. c.20. Pan.l.5.c.132.
Psal.36.
" sacrilegiū est depositiōe dignū.
"Virtus omnia percunctatur.
5 Iuo p.14. c.21. Pan.l.5.c.124.2.q.1.nemo eps.
† al. ea.
a Sub. nec tot sunt constitutiones ī corpore authenticorū. sed dic ꝙ appellat hic constitutiones diuersitates rubricarum, quia vt patet in auth.frequēter. in vna constitutione continentur plures rub. secūdū Io.de Fan.
† al. conuictus.
6 in Cod. Theod. l.5. iniatū Iul. Pauli tit.5. partim ī interpretatione, partim post interpretationē.
" citatio peremptoria an possit à quocunque iudice mitti.

lex dicat ꝙ iudex debet mittere adhuc vnũ edictum post peremptoriũ, vt ff. de iud. & post. illud tamen non est verũ nisi velit iudex gratiam facere ei. extr. de offic. deleg. consuluit. "Item dicunt quidam, ꝙ peremptorium debeat continere tantum quantum si quodlibet trium edictorum per se proponeretur. C. quom. & quan. iu. in auth. qui semel. Sed verius credo, ꝙ illud sit in iudicis arbitrio, vt extra de app. cum sit Romana. Item licet iudex tribus edictis & vno peremptorio debeat citare: si tamen pars non venerit ad primã citationem, punitur in sumptibus litis. C. de iudic. sancimus. Item si iudex ter citet, & non apponat hoc aduerbium, peremptoriè, tamen intelligitur citatus peremptoriè, vt C. quo. & quan. iud. tres denuntiationes. Item si reus ad primam citationem dicat se nolle venire, non est denuò citandus: quia ideo ter citatur, vt præsumatur eius contumacia. ff. de re iu. contumacia. cum ergo certum sit eũ nolle venire, nõ est denuò citandus: qa in incertis, nõ in certis locus est coniecturis ff. de ver. obl. continuus. Sed quid si iudex proferat sententiam cõtra citatum non peremptoriè? videtur ꝙ non teneat sentẽtia, vt C. quo. & quan. iu. l. ea quæ. & hic idem videtur. argu. contra. C. quo. & quan. iu. cessante.

u citatio peremptoria q̃tum tempus cõtinere debet.

1 cap. 15. & 44.

2 lib. 5. epistol. 3.

a ¶*Per appellationem.*] "nam & contumax nõ auditur appellans, vt 2. q. 6. §. sunt etiam quorum. sed est arg. contra. 3. q. 9. reuera. extra de sent. exc. per tuas.

« Cõtumax nõ appellat.

b ¶*Ex Euangelica auctoritate.*] nam paterfamiliàs bis misit seruos suos, tertiò filium ad inuitatos. Vel loquitur de Euangelica denuntiatione, vt 2. q. si peccauerit. [a]

a Et 17. q. 4. de presbytero.

c ¶*Iudicium.*] potest intelligi de infamato qui se noluit expurgare: vnde propter hoc erat deponẽdus, vt 30. dist. c. vlt. in fin. Vel intelligas istud de senten. excom. & non de diffinitiua: quia illa non fertur nisi lite contest. qualiter autem in criminalibus ferenda sit sententia, notaui 3. q. 9. in summa. Ioan.

id est, quod causam extinguit, fuerit euocatus, & præsentiam suam apud eum iudicẽ, a quo ei denuntiatum est, exhibere noluerit: aduersus eum, quasi in contumacem, iudicari potest. Quinimo nec retractari per appellationem [a] negotia possunt: quoties in contumacem fuerit iudicatum.] Et hãc sentẽtiam de tribus auctoritatibus conuentis ex Euangelica [b] auctoritate Cælestinus B ad Nestorium dicens, & Ephesina c synodus de eodem decernens, & B. Gregorius ad Ioannem scribens comprobant. De peremptorio autẽ scripto Africanum conciliũ demonstrat 1 de Cresconio, vt si conuentus resipiscere detrectauerit, suo contemptu, & sua contumacia faciente, auctoritate iudiciaria protinus excludatur. Item B. Gregorius de sententia in contumacem 2 scribens ad Maximum præsumptorem Salonitanum episcopum dixit. [Hortamur, vt ad nos venire omni postposita excusatione festines: quatenus seruata iustitia, hæc de quibus accusaris & cognoscere, & finire secundum canonica instituta Christo reuelante possimus. Ita autẽ fac, vt ad veniendum amplius iam moras non ingeras: ne ipsa te magis absentia obnoxium his, quæ dicuntur, adsignet: & nos in te hæc res non solũ propter dicta crimina, quæ purgare sub terfugis, sed etiam propter inobedientiæ culpam, durius scilicet, vt in contumacem, cogat ex concilio ferre iudicium [c].

A ¶Cxxiij.] *Sic est & in nouellis Iustiniani, & in Epitome Iuliani Antecessoris, & in aliquot Grat. codicib. licet in alijs sit cxxviij. Numerus autem capitis emendatus est ex vetustis exemplaribus. Olim enim nouellæ per capita, non per libros diuisæ citabantur.*

B ¶Cælestinus.] *In concilio Ephesino, bibliotheca Vaticana, & Lutetia impresso in epistola ipsa Cælestini ad Nestorium hęc legũtur ad hoc c. pertinentia.* Scias volo post primã & secundam illius *(scilicet Cyrilli,)* & hanc nostram correptionem, quã constat esse iam tertiam, ab vniuersitate collegij, & conuentu Christianorum te prorsus esse seiunctum: nisi mox quæ malè dicta sunt, corrigantur. *In eodem verò concilio nuper Ingolstadij impresso epistola hæc est in tomo primo, c. 16.*

C ¶Ephesina]. *In ijsdem Vaticano, & Parisiensi Ephesini concilij exemplaribus in epistola ipsius synodi ad Nestorium hæc habentur.* Ecce autem simul præsidente sancta synodo, quæ in magna Roma congregata est, sanctissimo, & reuerendissimo fratre, & comministro nostro Cælestino episcopo, & tertia te hac contestamur scriptura, &c. *In sententia verò depositionis ipsius Nestorij post mentionem duarum citationum additur,* Canonibus autem præcipientibus euocari tertia vocatione inobedientem, dirigentes ad eum rursus alios sanctissimos episcopos, contumacem inuenimus, & renitentem, &c. *In concilio autem Ingolstadij excusso, tomo 2. c. 2. sunt expressæ tres citationes ipsius Nestorij.*

Item Origenes super Leuiticum, hom. 14. ad c. 24.

¶Vita, non sententia ab ecclesia aliquem eijcit, vel ad eam reducit.

C A P. VII.

3 CVm aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de castris ecclesiæ: etiam si per episcopi vocem minimè abijciatur: sicut ècontrario, dum aliquis non recto iudicio foras mittitur, scilicet si non ante exierit, id est, si non egerit, vt mereretur exire, nihil læditur. Interdũ enim qui foras mittitur, intus est: & qui foris est, intus retineri videtur.

¶*Apud Origenem post c. qui negligunt. suprà ead. citatum, sequitur.* Iste tamen, qui licet matre Israelitide, Ægyptio tamen patre progenitus est, exijt, & nominans nomen maledixit. De quo ego puto, quod nisi exijsset: nec litigasset aduersus verum Israelitam, nec nominãs maledixisset. Exijt enim à veritate: exijt à timore Dei, à fide & charitate: sicut superius diximus, quomodo per hæc quis exeat à castris ecclesiæ, &c.

3 sent. 4. dist. 18. s. c. si qs.

Item Augustinus sermone 11. de verbis Domini.

¶Et qui aperto sacrilegio, & qui peruersa vita fidelibus non sociantur, ad ecclesiam non pertinere probantur.

C A P. VIII.

DE illis, qui sunt ab ecclesia segregati, non dicit [d] [ea, quæ sunt spiritus, non percipientes] ne ad scientiæ [e] perceptionem referrentur †: sed dictum est, [Spiritum non habentes.] *& infrà.* ¶4 Hoc A vtique nullo modo diceret ab ecclesia segragatis, qui dicti sunt spiritum non habentes. Sed nec ille dicendus est esse in ecclesia [f], & ad istam societatem spiritus pertinere, qui ouibus Christi ficto corde miscetur. [Sanctus enim spiritus disciplinæ fugiet fictum.] Neque B enim solùm ad ecclesiam non pertinent, qui separationis aperto sacrilegio manifesti sunt: sed etiam illi, qui in eius vnitate corporaliter misti per pessimam vitam separantur.

1. Cor. 3. † al. referuntur. 4 in epist. Iud. Sap. 1.

¶*In sermone indicato B. Augustinus agens de ijs, qui se omnino ab ecclesia separauerũt, ait horum schisma longè diuersum esse ab illo, quo aliqui in ecclesiæ vnitate permanentes inter se dissentiunt, prout Corinthij faciebant: ad quos Paulus scribens epistola prima carnales eos vocat: quia dicerent, Ego sum Pauli, ego verò Appollo. De illis ergo (inquit B. Augustinus) qui planè sunt ab ecclesia separati, non est accipiendum, quod dicit Apostolus*

CVm aliquis.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si quis facit cõtra fidem, & veritatem: si extra ecclesiã per prælatum non abijciatur, tamen extra ecclesiam est: sicut ècouerso si quis iniustè excommunicatur, in ecclesia remanet, & non læditur: & ita contingit, ꝙ qui foras mittitur, intus est: & qui foris est, videtur intus retineri.

DE illis.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ sunt duo genera hominum, qui sunt ab ecclesia separati, scilicet iustè excommunicati, & hypocritæ: de quibus dicit Aug. quòd spiritum sanctum non habent: dona tamen eius (vt scientiam) habent. Et hoc probatur auctoritate Iudæ.

d ¶*Non dicit.*] Iudas Apostolus.

e ¶*Scientiæ.*] hoc vult dicere, "ꝙ hæretici & hypocritæ ab ecclesia sunt segregati, nec spiritum sanctum habent, licet habeant dona spiritus sancti, idest scientiam & fortitudinem.

« hypocritę non habent spiritum sanctum.

f ¶ *In ecclesia.*] ĩ. de conse. dist. 4. est vnitas. contra. sed ibi ecclesiæ nomẽ largius sumitur vt comprehẽdat bonos & malos. ad hoc facit 11. q. 3. audi. & melius c. nolite. [b]

b Hic verò sumitur ecclesia pro triũphante.

Certum

a ¶ *Certũ est.*] ¶ *Anathematizatus.*] scilicet iustè. nam quo ad Deum æquè separatur quis à Deo per peccatum, sicut per excommunicationem.

b ¶ *Separationem.*] s. 4.q.4. Engeltrudam.

ILLICITA. Hæc est 3. pars q. in qua probatur, ꝙ nullus bonus debet alium maledicere, nisi quando aliud facere non potest: & tunc amore iustitiæ, non liuore vel vltione. Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit Grat. ex supradictis, ꝙ iniusta sententia excõmunicatum non lædit, sed excommunicãtem, & ideo innocentes ex crimine alterius excõmunicari non debent: sicut à quibusdam imprudentibus fieri consueuit. Postea obijcit contra prædicta dicens, ꝙ non solùm innocentes, sed nec criminosi sunt maledicẽdi: & ad hoc probandum inducit tres auctorit. & hoc probat per seq. duo c.

c ¶ *In epistolam.*] Iudę originaliter, sed in commentarijs Hierony. super epistolam ad Titũ, cap. 3.

Si igitur.] CASVS. Hic ostendit Hiero. ꝙ ex ore prælati maledictum exire nõ debet ad instar Michaelis qui diabolo maledicere noluit, cũ secum de corpore Moysi altercaret, & ad instar populi Israelitici, quẽ Dominus præcepit in duas partes diuidi, vt sex maiores tribus super montem Garizin populo benedicerent, & sex minores tribus super montem Heliel, siue Hebal vt maledicerent transgressoribus legis.

d ¶ *Diabolo.*] cum cõtendebant de corpore Moysi.

e ¶ *Blasphemia.*] cui non aliud dixit quàm hoc, Imperet tibi Deus, sed vnde hoc habuerit Apostolus, ignoratur.

f ¶ *Populo.*] illo qui seruaret legem Dei.

g ¶ *Altero.*] i. Hebal.

h ¶ *Heliel.*] in prox. c. vocat eundem mõtem Hebal.

i ¶ *Maledicant.*] non seruantibus.

Cvm ergo,] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd duplex est proposi tum hominum. Nam quidam sponte faciunt bona, quidã metu malorum, & timore suppliciorum. Primi designatur per sex maiores tribus quæ super montem Garizin, incedentes electi erant ad benedicendum: secundi verò, qui timore, vel metu bona faciunt, indicantur per alias sex minores tribus, quę iuxta montem Heliel, siue Hebal positæ erant, & paratæ ad maledicendum.

k ¶ *Propositi.*] id est, varijs modis seruatur lex: quidam seruant eã amore iustitiæ, quidam timore pœnæ.

l ¶ *Ad salutem.*] sicut Paulus s. proxim. quęst. 4. qui nos. tamen quãdiu seruilis timor est in homine, non saluatur, vt s. proxim. quæst. 6. §. ex his.

m ¶ *Malorum.*] idem dicitur in Deuteronomio.

SED QVI PRO. CASVS. Probatum est suprà, quòd criminosi maledicendi non sunt. Nunc ostendit Grat. quòd sunt maledicendi. Et hoc probat xj. auctoritatibus, vel rationibus, quæ satis in litera patent: & hoc in prima parte. In secunda parte distinguit inter maledictum & maledictum: nam maledictum quod fit amore iustitiæ, non prohibetur: quod verò fit libidine vlciscẽdi, vel odio persequentis, prohibetur. Secunda pars incipit ibi, *Distinguendum*. Et ad hoc ĩducit seq. c.

n ¶ *Primæ præuaricationi.*] scilicet fraterno odio, vel peccato Adæ. Ioannes.

o ¶ *Chanaam.*] ipsi Chã non maledixit, sed filijs eius, vt ostenderet, "quòd primi motus non essent puniendi, sed ipsi secundi. Vel ideo, quia magis terrentur parentes in pœna filiorum quàm in propria, vt ff. quod met. caus. isti quidem. §. vlti.

ADDITIO. De hoc etiam legi. & not. s. 1. q. 4. §. his ita. in fin. versi. item Cham.

p ¶ *Si angelus.*] hoc expositum est s. 11. q. 3. si is qui. præest.

q ¶ *Distinguẽdum est.*] "qui ex pertinacia maledixit, punitur, vt extra de cle. ma. cap. 1. qui ex temeritate, vel leuitate meretur veniam, vt 2. q.

Apostolus 1. Cor. 3. ea quæ sunt spiritus, non percipientes, *sed quod dicit in sua epistola Iudas*, qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes.

A ¶ Hoc vtique.] *Repetendum est quod apud B. Augustinum antecedit de paruulis, & carnalibus, qui tamen sunt intra ecclesiæ vnitatem.* Postremò (*ait*) vt certissimè nouerimus, ꝙ paruuli in Christo nõ percipientes, quę sunt spiritus Dei: habent tamen spiritũ Dei, paulò post, intueamur quemadmodum eos ipsos increpans ait, [nescitis, quia templum Dei estis: & spiritus Dei habitat in vobis.] Hoc vtique nullo modo diceret ab ecclesia segregatis, &c.

B ¶ Neque enim solum.] *Hinc vsque ad finem non sunt inuenta. Facit tamen ad hanc sententiam, quod scribitur libro 3. de baptismo contra Donatistas, c. 17.*

Item ex quinta synodo, colla. 5.

¶ A Deo separamus, quos impios demonstramus.

CAP. IX.

1 Certum est, quòd qui impius demonstratus est, omni modo separatus est à Deo: sicut etiàm ille, qui anathematizatus [a], tanquàm impius separatus est. Nihil enim aliud significat anathema, nisi à Deo separationem. [b]

3 *Illicita ergo excommunicatio, vt ex præmissis apparet, non lædit eum, qui notatur, sed à quo notatur: ac per hoc, qui innocentes sunt, ex alterius crimine condemnari nõ possunt; sicut ab imprudentibus familiæ potentum pro peccatis dominorum solent notari. Sed adhuc obijcitur, quòd non solùm innocentes, sed nec etiam criminosi sentẽtia maledictionis sint feriendi. Ait enim Christus in Euangelio, [Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos: benefacite his, qui vos oderunt.] Item Apostolus [Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.] Item [Maledici regnum Dei non possidebunt.] Item Hieronymus in epistolam [c] ad Titum initio capitis tertij.*

¶ Ab omni maledicto fideles immunes esse oportet.

CAP. X.

2 Si igitur Michael non fuit ausus diabolo [d], & certè maledictione dignissimo, iudiciũ inferre blasphemiæ [e], quantò magis nos ab omni maledicto puri esse debemus? Merebatur diabolus maledictũ: sed per os Archãgeli blasphemia exire non debuit. Relege veteres libros, & vide, quæ tribus in monte Garizin cõstitutæ sint, vt benedicerent populo [f], & quæ in monte altero [g], vt maledicerent: Ruben, qui maculauerat torum parentis, & Zabulon nouissimus Liæ filius, & ancillarum liberi in mõte Heliel † [h] ponuntur, vt maledicãt [i] his, qui maledictione sunt digni.

Item in libro Iosue [3].

¶ Quos significent illi, qui ad benedictionem quiue ad maledictionem de filijs Israel electi sunt.

CAP. XI.

10 Cvm ergo in singulis quibusque fidelium talis sit propositi [k] varietas, hoc mihi designari videtur in hoc loco, ꝙ dimidij illi, qui iuxta montem Garizin incedunt (illum, qui ad benedictiones electus est) istos figuraliter † indicẽt, qui non metu pœnæ, sed benedictionum, & repromissio-20 num desiderio veniunt ad salutem [l]: illi verò dimidij, qui iuxta montem Gebal † incedũt, in quo maledictiones prolatæ sunt, istos alios indicent, qui malorum [m] metu, & suppliciorum timore complentes quæ in lege scripta sunt, per-30 ueniunt ad salutem.

Sed qui pro persecutoribus iussit orare: primos parentes pro transgressione mandati, mortis maledicto percussit. Cain quoque, quia primæ præuaricationi [n] fratricidium adiunxit, sententiam maledictionis à Domino reportauit. Abrahæ quoque Dominus dixit [Maledicam maledi-40 centibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi.] In Euangelio etiam, cum esuriens veniret ad ficum, non inueniens fructum in ea, sua maledictione, perpetua sterilitate ipsam dãnauit. ¶ Item Noë cum verenda sua à Cham derisa cognosceret, filiũ eius Chanaam [o] maledicens dixit [Maledictus Chanaam sit seruus fratrum suorum.] Item Isaac, cum benediceret Iacob filio suo, ait, [Qui male-50 dixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.] Item, sicut in libro Deuteronomij legitur, Moyses ex præcepto Dei duodecim tribus filiorum Israël in duas partes diuisit, & sex tribus iussit, vt iuxta montẽ Gebal † incedentes maledictionẽ trãsgredientium legem vociferarentur: alijs ve-60 rò præcepit, vt iuxta alium montem incedentes benedictiones obseruantiũ inclamarent. ¶ In nouo etiam testamento Petrus Apostolus legitur Simoni maledixisse, cum ait, [Pecunia tua tecum sit in perditionem.] Paulus quoque, qui dixerat, [Benedicite, & nolite maledicere,] fornicatorem Corinthium iussit excommunicari. ¶ Item in eadem A epi-70 stola ait, [Si quis non fuerit secutus doctrinam Domini nostri Iesu Christi, sit anathema, maranatha.] ¶ Itẽ Galathis,] Si Angelus [p] de cœlo veniens aliud vobis euangelizauerit, anathema sit. ¶ Distinguendum est [q] ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod à Domino, & sanctissimis viris rationabiliter profertur. Maledictum, quod prohibetur, est illud quod procedit ex voto 80 vltionis, & odio persequentis, non ex amore iustitiæ. Maledictum verò,

---

Margin notes: Iuo p. 14. c. 49. Pann. l. 5. c. 89. — Matth. 5. — Rom. 12. — Gal. 5. — 2 in episto. Iud. — Deut. 27. — † al. Hebal. — 3 Origenes homil. 9. ad c. 9. Iosue. — † al. singulariter] Orig. — † al. Hebal. — Gen. 3. — Gen. 4. — Gen. 12. Matth. 21. — Gen. 9. — Gen. 27. — Deute. 27. — † al. Hebal. — "Motus primi non sunt puniendi. — Act. 8. — Rom. 12. — 1. Cor. 5. & 16. — Gal. 1. — "Maledicẽs an semp puniri debeat.

vt 2.q.3.si quis iratus.§.1.& §. notandum. talis enim veniali ter peccat, vt 25.dist.§.aliàs.in fin. qui ex insania miseratione dignus est, vt C. si quis Imp.maled.l.vnica.

CVm sancti.] CASVS. Dicitur in hoc c.ꝙ duo sunt genera prælatorum,s.boni & mali,& maledictio bonorum prælatorum iusta est, & de iustitia procedit. quia in mente diuinum iudicium respiciunt, sicut fuit maledictio, quam fecit Deus in primũ parentẽ, & quæ facta fuit in illos, qui maledicebant Abrahæ. Maledictio malorum prælatorum est iniusta, quæ à liuore vindictæ procedit,à quo liuore vindictæ boni debent abstinere. Et hoc probatur auctoritate Apostoli. *Intus*, id est, in mente. *Subtile*,id est,diuinum. *A quo*, s. liuore vindictę.Sequentia duo cap. patent, in quibus dicitur, ꝙ cum discretione debet aliquis corrigi, vel excommunicari.

1 Beda in act.c.8. Iuo par. 14. c.4. & 5. Pann. lib.5.c.82.

† al. iustitia examinis.

a ¶*Vltionis.*] s.55.dist. c. vera iustitia.s.86. distin. odio.

† Dei iudicium] vera lectio.

b ¶*Subtile.*] arg.quòd subtilitas est in canonibus cõsideranda. arg. 2.q.1.in primis.arg. cõtra.extra de appel. dilecti. & institut. de fideicõmissarijs hæred.§.sed quia." vbi dicitur, ꝙ subtilitas pernitiosa est in legibus, & simplicitas est amica veritatis. Ioan.

† al.æterno.

" subtilitas reprobatur.

c APostolicæ.] ¶*Exemplo.*] Qui tradidit Corinthiũ Satanæ.[a]

Gen.3.

Gen.12.

a Vt 11.q. 3.audi.

d ¶*Errantium.*] in fide. Ioan.

TAm sacerdotes.] e ¶*Fideles.*] id est, prælati. sic non est hic arg.ꝙ illud, si peccauerit, &c. spectat ad oẽs.

Rom.11.

f ¶*Separentur.*] ergo sacerdotes habent officium excommunicandi, vt 2.q.1. nemo episcopus.

DE excomunicationis.] CASVS. Gregor. vel quidam alius quendam excommunicauit interposita comminatione degradandi ipsum,de quo cum ipse conquereretur, scribit ei Grego. & reprehendendo eum dicit, quòd iniustè conqueritur. Et hoc probat auctoritate Apostoli dicentis,quòd nos omnem inobedientiam debemus vlcisci. Vel dic, ꝙ simpliciter non fuit excommunicatus, sed citatus fuit sub periculo sui gradus, vel gradatim facta fuit citatio, scilicet primò, secundò, & tertiò : & ita excommunicatus fuit nisi tunc venerit. & ita secundum varias expositiones vario modo formabis casum. vltima tamen expositio bene innuitur ex litera.

1. Cor.5.

g ¶*Gradus.*] quia sub periculo gradus honoris sui excommunicauerat eum; vel secundum gradum honoris sui vocauerat ipsum.nam aliter vocandi sunt maiores, aliter minores, vel quia gradatim vocauerat ipsum in vltimo pereptorio.

quo sancti maledicunt,est illud quod procedit ex amore iustitiæ, non ex liuore vindictæ.

Vnde Gregorius ait in Moral. lib. 4. cap.6.

A ¶In eadem.] *Antea legebatur, vt etiam in manuscriptis, in alia. Huius verò loci,ac sequentis sensum retulit Gratianus, non ipsa prorsus Apostoli verba.*

¶Sancti viri non ex voto vltionis, sed amore iustitiæ aliquos maledicunt.

CAP. XII.

1 CVm sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non in hanc ex voto vltionis[a], sed ex iustitiæ† examine prorũpunt. Intus enim subtile[b] iudicium† aspiciunt, & mala foris exurgentia,quia maledicto debeant ferire, cognoscunt: & eo in maledicto non peccant,in quo ab interno† iudicio non discordant.*Item suprà c.5.* ¶ Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat: aliud videlicet, qđ approbat: aliud, qđ damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iustitiæA, vt in ipso primo peccante prolatum est, cum audiuit. [Maledicta terra in opere tuo,&c.] & sicut Abrahæ dicitur. [Maledicam maledicentibus tibi.] Aliter verò profertur maledictum, quod non iudicio iustitiæ, sed liuore vindictæ promitur: à quo voce Pauli Apostoli prædicãtis cessare admonemur,q. ait, [Benedicite, & nolite maledicere.]

A ¶Iustitiæ.] *In his,quæ sequuntur, non omnino refert Gratianus ipsa verba B.Gregorij, neque etiam cæterorum collectorum, licet propius ad eos accedat. Sententia tamen eadem maneat.*

Item Pelagius Papa Anglio Episcopo.

¶Errantes,& in errorem mittentes excommunicentur.

CAP. XIII.

APostolicę auctoritatis exemplo[c] didicimus, errantium[d],& in errorem mittentiũ spiritus tradendos esse Satanę, vt blasphemare dediscant.

Item Anacletus Papa, epist.3.

¶Delinquentes corrigantur à sacerdotibus, incorrigibiles inuenti excommunicentur.

CAP. XIIII.

2 TAm sacerdotes, quàm reliqui fideles[e] omnes summam curam habere debent de his,qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia separentur.[f]

2 Burc. l.11. c. 136. Iuo p.5.c.250.

Item Gregorius Papa lib.2. epist. 37.ad Natalem Episcopum.

¶Secunda, vel tertia admonitione interposita,excommunicationis sententia procedat.

CAP. XV.

DE excommunicationis articulo (quæ tamen interposita conditione gradus A[g], secundò, vel tertiò iam, vt ita dicam,ex necessitate subiuncta est) beatitudo vestra immeritò quæritur,cum Paulus Apostolus dicat, [In prõptu habentes vlcisci omnẽ inobedientiam.]

2.Cor.10.

A ¶ Gradus.] *In tribus vetustis exemplaribus epistolarum B. Gregorij, & vno Gratiani legitur, gradu secundo,&c.*

Item Hieronymus in epistolam ad Gallatas, c.5.

¶Mali ab ecclesia sunt eliminandi.

CAP. XVI.

REsecandæ A sunt putridæ carnes,& scabiosa ouis[h] à caulis repellenda, ne tota domus massa,corpus, & pecora ardeant,corrumpantur,putrescant,intereant. Arius in Alexandria, vna scintilla fuit: sed quia non statim oppressa est, totum orbem[i] eius flamma populata est.

A ¶Resecandę.] *Apud B.Hieronymum legitur*, secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis repellendum.

Item Augustinus in libro de correptione & gratia, c.15.

¶Pro diuersitate culparum subditi à præpositis corripiantur.

CAP. VII.

COrripiantur itaque à præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diuersitate diuersis, vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipsa, quæ damnatio nominatur,quã facit episcopale[k] iudiciũ (qua pœna in ecclesia nulla maior[l] est) potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimã ce-

REsecandæ.] CASVS. Ostendit in hoc cap. Hieron. quòd inobediens à consortio bonorum est repellendus, & hoc probat v. exemplis, scilicet ouis scabiosæ,& putridę carnis, & fermenti, & Arij hæretici, & scintillæ. *Ardeat domus*, scilicet corrumpatur, scilicet massa. *putrescat*,scilicet corpus. *intereant*, scilicet pecora.

h ¶*Ouis.*] 45.dist. sed illud.

i ¶ *Totum.*] totum dicit, & tamen tantùm Alexandrinam ecclesiã intellexit, vt 1. quæst. 1.manifestum. Vel dic totum, quia eius sequaces erant per totum orbem.

COrripiantur.] CASVS. Dicebant quidam quòd episcopi non debet aliquem excommunicare, vel separare ab alijs : quoniam præsciti omnes damnabuntur, & prædestinati salui erunt. Et respondet August.cum nesciamus quis sit prædestinatus, & quis præscitus, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus & laboremus saluos esse: & ideo vbicunque aliquẽ incorrigibilem inuenimus, separare eum ab alijs debemus, forsan ipsa separatione sanandum, ne eius coniunctione alij polluantur, ad instar morbidæ ouis, quæ est à sanis separanda. Et quod dicitur in litera *Damnatio*, id est anathema.respiciat, dando gratiam suam. *pœnitentiam*, id est,contritionem. *damnationis*,id est, excommunicationis.

k ¶*Episcopale.*] argumen. quòd excommunicatio spectat tantùm ad officium episcopale." nam mucro episcopi dicitur. 16. quæst.2. visis. De hac materia dixi 2. quæst. 1. nemo episcopus.

" Excõicatio dicitur mucro epi.

l ¶*Maior.*] si excõicatio

dere, atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die. An ante finem vitæ huius de aliquo desperandum [a] est? Aut contradici Deo potest, ne respiciat †, & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati, cordisque contriti, à reatu quamuis iustæ damnationis absoluat, damnatumq́; A [b] ipse non damnet [c]? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare [d] ab ouibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri.

A ¶Damnatumque.] *Sic emendatũ est ex originali, nec glossa visa est impedire. Antea legebatur*, damnatum, quem ipse non damnat.

Item Prosper libro 2. de vita contemplatiua, c.7.

¶Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abscindi.

CAP. XVIII.

Ecce † autem crimina quorumlibet, si ipsis criminosis confiteri nolentibus [e], vndecunque [f] claruerint, quæcũque non fuerint patientiæ [g] leni medicamento sanata, veluti igne quodam piæ increpationis vrenda sunt, & curanda. Quòd si nec sic quidem ęquanimiter sustinentis, ac piè increpantis medela processerit † in eis, qui diu portati, & salubriter obiurgati corrigi noluerint, tanquàm putres corporis partes debent ferro excommunicationis abscindi: ne sicut caro morbis emortua, si abscissa non fuerit, salutem reliquæ carnis putredinis [h] suæ cõtagione corrumpit: ita isti, qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus deprauatis in sanctorum societate permanserint, eos exemplo suę perditionis inficiant. A

A ¶ Inficiant.] *Apud Prosperum continuò sequitur cap. porrò. ꝗ. de pę nit. dist. 1.*

Item Nicolaus Papa Lothario regi.

¶Excommunicandus est, qui duas simul vxores habere præsumit.

CAP. XIX.

1 An non districta vltione feriendus es, qui in duabus vxoribus adulteriũ [i] Lamech, & flagitium imitatus esse dignosceris? Quod Dominus non nisi post lxxvij. [k] generationes suo salutifero aduentu deleuit: cum Cain fratricidium septima generatione aquis abolitum sit cataclysmi.

Item ex concilio Agathensi, c.37.

¶Falsi testes, & homicidæ communione priuentur.

CAP. XX.

2 Itaque censuimus homicidas, & falsos [l] testes à cõmunione ecclesiastica submouendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.

Item ex concilio Toletano 1. c.11.

¶ Excommunicetur potens, qui clericum pauperem, vel religiosum spoliare præsumit.

CAP. XXI.

3ij Si quis de potentibus clericum, aut quẽlibet pauperem A [m] aut religiosum expoliauerit, & mandauerit eum ad se venire episcopus, vt audiatur, & contempserit: inuicem mox scripta [n] percurrant per omnes episcopos prouinciæ, & quoscunque adire potuerint, vt excommunicatus habeatur ipse, donec obediat, & reddat aliena.

A ¶Pauperum.] *In plerisque vetustis, & apud Anselmum, & in codicibus concilij impressis, & manuscriptis est*, pauperiorem.

Ex dictis Gręgorij Papæ.

¶*Caput hoc abest à plerisque manuscriptis. Burchardus autem & Iuo citant ex concilio Gangrensi.*

¶De eodem.

CAP. XXII.

4 Quisquis per dolũ magnum suam mittit in Christum Domini, id est, in episcopum, vel præsbyterum (quia sacrilegium graue committit,) &, si quis ecclesiã Dei vastat, aut impugnat, aut incẽdit (quia, & hoc grauissimum est sacrilegium;) placuit sanctæ synodo, vt A in primis omnia bona eius proscriptione publicentur: deinde in vno loco, id est, in monasterio inclusus pœniteat omnibus diebus vitæ suę.

A ¶Vt in primis.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur*, vt in vno loco, &c. *sine verbis illis, quæ hic sunt interiecta.*

Item Calixtus Papa.

¶Communione priuetur, qui Romipetas, vel peregrinos, vel mercatores molestare præsumit.

CAP. XXIII.

iij Si quis Romipetas, & peregrinos [o], & Apostolo-

---

tio est maxima, ergo non debet infligi pro leuibus criminibus, vt s̄. e. q. 1. non afferamus. in fin. & 11. q. 3. nemo episcopum. & c. episcopi.

a ¶*Desperandum est.*] ꝗ. 32. q. 2. ancillam. & de pœn. dist. 7. nemo.

b ¶*Damnatumque.*] ab ecclesia.

c ¶*Non damnet.*] id est, non disponit damnare æternaliter.

d ¶*Separare.*] quia talis damnatio medicinalis est, non mortalis, vt 2. q. 1. multi.

Ecce autem.] Casus. Docet Prosper in hoc c. ꝙ si crimina aliquorum nolentium confiteri fuerint manifesta, vel probata, prælati eorum debent eos prius admonere & increpare, vt emendentur: quod si non fecerint, ferro excommunicationis sunt ab alijs separandi, ne exemplo suæ pditionis alios interficiant, si in eorum societate perseuerent: sicut contagione putridæ carnis cæteræ partes humani corporis corrumpuntur.

e ¶*Nolentibus.*] arg. est hic ꝙ in notorijs requiritur admonitio, vt s̄. ead. c. de illicita. Item est hic ar. ꝙ licet qs neget crimen: tamen dicitur notorium. Item est hic arg. ꝙ etiam si in modũ exceptionis est aliquod crimen probatũ, ꝙ est facta fides. & potest talis puniri ni si corrigatur; ex hoc quòd dicit, vndecunq; claruerint. Nam & iudiciũ hæreticorum clarificat ecclesiam, vt s̄. ea. q. 1. subdiaconus. Ad hoc potest dici, ꝙ in causa denũtiationis loquitur [a], vbi qualiscunque scientia sufficit, vt dixi 22. q. 5. hoc videtur. & 2. q. 1. multi. & licet in causa denuntiationis agatur ad pœnitentiam, tamen si noluerit posteà pœnitere, potest puniri. Alij intelligunt de crimine notorio.

f ¶*Vndecunque.*] & eodem modo dicit lex, "qualitercunque constet tutori, ꝙ sit tutor, si simpliciter dictum sit ei, periculum spectat ad eum, vt ff. de admin. tu. pater. §. vl. sic 22. q. 5. hoc videtur.

g ¶*Patientiæ.*] i. quod propter denuntiationẽ noluerit corrigi. si intelligas prout alij intelligunt de notorio crimine, tunc exponas si non fuit dispensatũ cum eis. nam bene episcopus cum talibus potest dispensare extra de iudic. at si clerici.

h ¶*Putredinis.*] hoc intellige cum sine scandalo id fieri potest, vt s̄. proxi. quæst. 4. cum quisque.

An non.] Casus. Lotharius Rex duas habebat vxores de facto, de quo reprę hendit eum Nicolaus Papa dicens, ꝙ vltione districta sit feriẽdus: cum adulterium Lamech post lxxvij. generationes fuerit punitũ: qui primò habuit duas vxores de facto: cum Cain fratricidium septima generatione in diluuio sit deletũ. Scias tamen, quòd casus iste poni potest secundum varias expositiones, q̃ fieri consueuerunt de generationibus Lamech. Seq. tria cap. plana sunt.

i ¶*Adulterium.*] Sed qualiter dicitur committere adulterium cũ vxore legitima? Resp. quia per adulteriũ reddidit eam sibi illicitam. 32. quęstio. 1. inconiugio. in fi.

k ¶*Post lxxvij.*] Contra ꝗ. 31. q. 1. quomodo. hoc ibi solutũ est, & expositum.

l Itaque.] ¶*Et falsos.*] s̄. 22. quæst. 5. si quis coniunctus. s̄. 23. q. 5. Rex debet.

m Si quis.] ¶*Pauperem.*] Videtur ergo quòd causæ oppressionis pauperum spectent ad ecclesiam, vt 77. distinctio. defensionis.

n ¶*Scripta.*] sic 11. q. 3. curæ. 2. quæstio. 1. legum. Hic videtur ꝙ statim post citationem primam aliquis possit excommunicari. argu. 5. quæst. 2. pręsenti. Sed dic quòd non, nisi post tria edicta, vel vnum peremptorium. s̄. ead. c. de illicita.

o Si quis Romipetas. & peregrinos.] Sic extr. de treu. & pa. innouamus" solus enim princeps potest indicere noua vectigalia, vt ibi dicitur, & ff. de pu. & vect. vectigalia. & talis, qui indicit noua vectigalia, vel deportatur, vel capite

---

† al. recipiat

† Ea] Orig.

† al. profecerit.

a ista fuit sẽtẽtia B. & Hu. secundum Lau.

" Periculũ ad tutorem spectat, vbi scit se tutorẽ, licet simpliciter sciat.

1 Iuo p. 8. c. 227. Gen. 4.

2 Bur. l. 6. c. 29. Iuo p. 10 capitu. 38. & 158.

3 Ans. l. 7. c. 173.

4 Burc. l. 10 cap. 65. Iuo p. 12. c. 86. & p. 13. c. 65.

" vectigalia noua à solo principe indici possunt.

rum limina, & aliorum sancto rum oratoria visitãtes capere, seu rebus, quas ferũt, spoliare, & mercatores nouis telonæorum, & pedagiorum † exactionibus molestare tentauerit, donec satisfecerit, communione careat Christiana.

Item Vrbanus Papa.

¶Excommunicentur, qui oratores & ecclesias, bonaque earum, & personas ibi seruientes infestare præsumunt.

CAP. XXIIII.

Paternarum traditionũ exẽplis commoniti, pastoralis officij debitum persoluentes, ecclesias cum bonis suis, tam personis, quàm possessionib., clericos videlicet, ac monachos, eorumque conuersos A: oratores quoque cum suis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & sine molestia esse statuimus. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, & postquàm facinus suum recognouerit, intra dierum triginta [a] spatium competenter [b] nõ emendauerit, à liminibus ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.[c]

A¶ Conuersos.] *In codicibus impressis sequebatur*, vel commissos, *quæ sunt expuncta, quia absunt à plerisque manuscriptis. Grat. exemplaribus, & vetusto quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alij tres canones descripti sunt, tanquàm fragmentum alicuius concilij.*

Item Nicolaus Papa omnibus episcopis.

¶Qui oratoribus, pauperibus non arma ferentibus in malum obuiauerint, excommunicentur.

CAP. XXV.

1 Illi, qui peregrinos, vel oratores cuiuscunque sãcti, siue clericos, siue monachos, vel fœminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obuiauerint, anathematis vinculo feriantur, nisi dignè emendauerint. Pax verò illa, quam treugam dicimus, sic obseruetur, sicut ab Archiepiscopis [d], & episcopis vniuscuiusque prouinciæ constituta est. Qui autem eam infregerit, excommunicationi subdatur.

4 *Quia verò sermo de hæreticis habetur, videndum est, quid intersit inter schisma, & hæresim [e]: & qui sint hæretici: & quot sint hæreticorum sectæ. Differentiam autem inter schisma & hæresim Hieronymus in epistolam ad Titũ, c. 3. aßignat dicẽs.* [2]

¶Schismatis & hæresis differentia.

CAP. XXVI.

3 Inter hæresim, & schisma [e] hoc interesse arbitrãtur, quòd hæresis peruersum dogma habeat, schisma propter † episcopalem dissensionem ab ecclesia A pariter separat. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest B: cæterùm nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim, vt rectè ab ecclesia recessisse videatur.

A¶Ab ecclesia.] *In codicibus horũ commentariorum in Germania, in Gallia, & Ferraria excußis, itemq; duobus manuscriptis Vaticanis legitur,* ab ecclesia separetur.

B¶Potest.] *Sequebatur,* diuersum. *quæ vox abest à memoratis editionibus, & Vaticanis exemplaribus.*

4 *Vnde autem hæresis dicatur, in epistolam ad Galatas, cap. 5. Hieronymus diffinit, ita dicens.*

¶ Vnde hæresis dicatur.

CAP. XXVII.

5 Haeresis Græcè ab electione dicitur; quòd scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Quicunque igitur aliter scripturam [g] intelligit, quàm sensus Spiritus sancti flagitat, quo scripta est: licet de ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est eligens quę peiora sunt.

6 *Qui verò propriè dicantur hæretici, Augustinus in libro de vtilitate credendi, ca. 1. ostendens, ait.*

¶Qui propriè dicantur hæretici.

CAP. XXVIII.

7 Haereticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatusque sui gratia falsas, ac nouas opiniones vel gignit, uel sequitur. Ille autem, qui huiusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam ueritatis, ac pietatis illusus.

Item Glorio, Eleusio, & alijs, epistol. 162.

¶ Non sunt hæretici, qui non sua audacia, sed aliena seducuntur in errorem.

CAP. XXIX.

8 Dixit Apostolus [Hæreticum hominem post

---

pite punitur. nam incidit in l. Iul. de vi. pu. vt ff. ad l. Iul. de vi pu. l. vltim.

Paternarum.] Casvs. Statuit Vrbanus Papa in hoc cap. ꝙ si quis ecclesias, clericos, & monachos, & eorum conuersos vel oratores, id est, peregrinos suis bonis spoliauerit, & intra spacium xxx. dierum non emendauerit, anathematizetur. Seq. ca. planum est, & per te videbis.

† al. pedaticorum.

a ¶Triginta.] argu. ꝙ sufficit si peremptoriũ sit edictum xxx. dierũ, vt 4. q. 5. c. 1.

b ¶Competenter.] nõ intelligas, i. moderatè, sicut curiales exponũt, sed competenter, id est iustè. sic exponitur extra de appel. reprehensibilis. ff. de iudic. si debitori. Ioan.

c ¶Feriatur.] ergo nõdum erat promulgatum. 17. q. 4. si quis suadente, &c.

d Illi qui.] ¶Archiepiscopis.] ergo illi possunt indicere treugas, similiter canon indicit treugas. vt extra de treug. & pa. c. 1.

QVIA VERO. Hæc est 4. pars q. in qua ponit differentiam inter schisma, & hæresim. Io. de Fan. & reuertitur hic ad materiam propositæ quæstionis. Arch.

Casvs. Superius facta est mentio de hæreticis & schismaticis: & ideo Grat. nunc ostendit quæ sit differentia inter schisma & hæresim, & qui sint hæretici, & quæ sint sectæ hęreticorũ. Seq. c. patet.

e ¶Hæresim.] vario modo dicitur hæreticus. Vno modo quicũque est dubius in fide, infidelis est [a], vt ext. de hær. dubius. Secundò, dicitur hæreticus omnis simoniacus, vt 1. q. 1. quisquis. Tertiò, omnis præcisus ab ecclesia, secundum ꝙ excõmunicatus dicitur hæreticus, vt 4. q. 1. cap. 2. Quartò modo omnis qui malè interpretatur sacram scripturam, vt ĩ. c. hæresis. Quintò modo, qui nouam opinionem inuenit, vt ĩ. ea. hæreticus. Sexto modo, qui vult auferre priuilegium Romanæ ecclesiæ, vt 22. di. omnes. Septimo, qui transgreditur præcepta sedis Aposto. vt s̃. 19. distin. nulli. Item quandoque largè dicitur hęreticus omnis, qui non tenet articulos fidei, & secundum hoc Iudæi & gentiles sunt hæretici, & secundum hoc nõ omnis hæreticus est excommunicatus. Strictè sumitur hęreticus omnis qui remotus est ab ecclesia, quia errat in fide: & secundum hoc omnis hæreticus est excommunicatus, vt ext. de hær. ad abolendam. & cap. excommunicamus.

1 Pan. l. 5. c. 114.

a de hoc no. s̃. e. firmissimè, & hic ad de aliũ casũ 20. di. de libellis. item q non recipit 4. concilia. & sic intellige secũdum Ho. C. de hęre. qui cunq;. cum simil.

2 Ad locum [hęreticum hominem]

Inter hæresim & schisma.] Casvs. Docet hic Hier. ꝙ in hoc differt schisma ab hæresi: quia hæresis prauam habet doctrinam, schisma verò non. Itẽ hęresis nulla fit occasione, sed sponte: schisma verò fit propter dissensionem episcopalẽ, & ideo in principio discordant, sed in fine cõcordant: quia sicut hęresis, ita schisma ecclesiam lædit. Sequentia duo c. plana sunt, & per te videbis.

3 Pol. l. 7. ti. 5. Ans. l. 12. cap. 49.

† al. post episcopalé decessionem.

4 Ad locum [Hæreses, inuidiæ.]

f ¶Et schisma.] "potest dici, ꝙ hæc sit differentia inter hęresim & schisma, quæ est inter dispositionem & habitum. primò enim dicitur schisma, sed cum post tempus pertinaciter adhæserit suę sectę, dicitur hęresis. vel aliter dicas, ꝙ omnis hęreticus sit schismatic⁹, sed non conuertitur. & sic est illa differentia, quę est inter speciem & genus.

" Hæresis & schisma differunt.

5 Poly. ibid. Ans. l. 12. capit. 50.

g Haeresis.] ¶Scripturam.] s̃. 37. dist. relatum.

Gal. 5.

6 Beda.

1 Cor. 11.

QVI VERO. Hęc est 5. pars q. in qua ponit differentias hęreticorũ, quas probat per diuersa iura. Io. de Fan.

Dixit Apostolus.] Casvs. Docet in hoc cap. Aug. quòd illi hęretici qui suam hęresim pertinaciter defendunt, post primam & secundam admonitionem sunt euitandi: quod probat auctoritate Apostoli. Illi verò q suum errorem non defendunt animo pertinaci, & maximè quem à suis parentibus in hęresim lapsis receperũt, sed veritate inuenta parati sunt corrigere, nõ sunt inter hęreticos deputandi. Sequent. duo c. plana sunt, in quibus dicitur,

7 Poly. ibid. Deusd. p. 2. Ans. l. 12. capit. 53.

8 ad Ti. c. 3. Polyc. ibid. Ans. l. 12. c. 61.

dicitur, quòd qui in errorem cadunt, nec volunt corrigi sunt inter hæræticos deputandi. In tertio c. dicitur, ꝙ magis peccat qui defendit errorem: quàm ille qui errat, qui non solùm hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

a ¶ *Et secundam.*] “ hic dicit hereticos post secundam admonitionem vitandos, vt s̃. ꝓx. q. 5. non vos. alibi semel. s̃. e. q. 1. quæ domus. in fi. Ad hoc potest dici, ꝙ hæreticum damnatum post vnicã admonitionem vitabimus in secretis fidei nostræ. ne cum peritiorẽ reddamus, vt 43. di. in mandatis. 11. q. 3. nolite. Sed quãtum ad admonitionem faciendã possumus ei communicare quotiescunque visum fuerit [a]. sed hæretico nondum damnato possumus explicare secreta fidei sæpius eum corrigendo.

“ hæreticus quando est vitandus.

a Vt not. s̃. 1. q. 7. conuenientibus.

b ¶ *Pertinaci.*] licet ergo teneat aliquis ea quę sunt contra fidem: dummodo paratus sit corrigi: non est habendus hæreticus [b], vt s̃. e. q. 1. schisma. in prin. c. hæc est. [c]

b Nec ꝑt de hæresi puniri, sc̃dm Ias. in rub. C. de sum. tri. & fi. cat. & Bart. Vero. caut. 205. & 237. item adde Alb. de Ros. in 3. p. sta. q. 32. vbi dicit se hoc practicasse i curia Romana.

c Q*Vid autem.*] ¶ *Doctioribusque.*] s̃. 37. dis. relatum.

d ¶ *Ad semetipsos.*] quod esse non debet. extr. de constit. ne innitaris.

ADDITIO. vide qđ no. de conse. dis. 2. in Christo. s̃. 37. di. relatũ. arg. 59. dist. cap. 1. & 2. Arch.

e Q*Vi aliorum defendit.*] talis enim hæreticus dicitur, vt ext. e. sicut.

f ¶ *Damnabilior.*] no. ꝙ plus punitur consulens quàm faciens, vt s̃. prox. q. 5. cum homo.

g ¶ *Præparat.*] sic qui scalam, vel ferrum, vel aliud auxilium præstãt furi, tenentur furti, vt ff. de furt. si pignorum. §. pen.

1 l. 18. de ciuit. Dei, c. 51

2 Poly. ibid. Deusd. p. 2. Ans. l. 12. capit. 51.

e De hoc ét not. s̃. 21. dí. nũc aũt. in gl. sed videtur. in fi.

T*Ransferunt.*] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, ꝙ illi q mẽdaciũ ꝑ veritate dicunt, & aliud pdicãt q̃ ab Apostolis acceperũt, trãsferũt terminos patrũ suorum. In ij. parte dicitur, quòd hæretici sophismatibus & arte dialectica sæpe ecclesiã & ecclesiasticos lędunt. in 3. parte dicit, ꝙ nulli alij inueniũtur populos seduxisse nisi sacerdotes, in omnibus locis ponentes scandalum.

h ¶ *Qui sacerdotes.*] not. contra testimoniũ sacerdotis, & illud, quis vidit dignè sacerdotẽ pęnitentẽ? vt de pœn. di. 1. mensuram. & c. qs aliquando. aliàs præsumitur pro eis, vt 11. qõ. 4. absit.

I*Llud sanè plurimũ.*] CASVS. Quidam prę-latus in parochia sua quosdam habebat qui prauam doctrinam seminabant. quare Leo ꝑcepit sibi, vt commoneat eos ne talia faciãt: q si se non correxerint, à cõione aliorum separentur. Et hoc probat auctoritate Euangelij. *Ditionis.* i. potestatis. Seq. c. planum est, & per te formabis casum.

i ¶ *Oculus.*] id est, familiaris alicuius.

k ¶ *Abijcienda.*] hoc intelligas de penitus incorrigibilibus: ne sit contra s̃. prox. q. 5. cum homo. [d]

l C*Lericus.*] ¶ *Orandum est.*] de conse. di. 1. episcopus nullum. contra. Dic, illi est derogatum per hoc ca. & per consuetudinem generalem ecclesiæ. s̃. dist. 4. §. leges. Ioan.

3 Iuo p. 6. c. 339.

† al. ditionis.

† al. conniueãt.] Ori.

Rom. 9.

d Arg. ext. đ iudi. cũ ñ ab hoĩe. aliàs cõtra. s̃. q. 5. c. 1. & q. 3. si qs fortuitu. qdã hoc intelligunt in spũali pœna, illud in corporali, & sic nõ est contra. L.

Matth. 5.

---

primam, & secundam [a] correptionem deuita: sciens, quia subuersus est huiusmodi, & peccat, & est à semetipso damnatus.] Sed qui sententiam suam, quamuis falsam, atque peruersã nulla pertinaci [b] animositate defendunt: pręsertim quã non audacia suæ pręsumptionis pepererunt, sed à seductis, atq; in errorem lapsis parentibus acceperunt: quęrunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint: nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

Item Leo Papa epist. 10. ad Flauianum.

¶ Magistri erroris existunt qui veritatis disciplinam contemnunt.

C A P. XXX.

QVid autem iniquius est, quàm impia sapere, & sapientioribus, doctioribusque [c] non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro: nõ ad propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Euangelicas auctoritates, sed ad semetipsos [d] recurrunt: & ideo magistri erroris existunt: quia veritatis discipuli non fuerunt.

Item Augustinus contra Manichæos. [1]

¶ Hæretici sunt, qui quod prauè sapiunt contumaciter defendunt.

C A P. XXXI.

2 QVi in ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumque sapiunt: si correpti, vt sanum, rectumque sapiãt resistunt cõtumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emẽdare nolunt, sed defensare persistunt: hęretici fiunt.

Item Vrbanus Papa.

¶ Errante damnabilior est, qui eius defendit errorem.

C A P. XXXII.

QVi aliorum defendit [e] errorem, multò amplius damnabilior [f] est illis, qui errant, quia non solùm errat, sed etiam alijs offendicula erroris præparat [g], & confirmat. Vnde quia magister erroris est, non tantùm hęreticus, sed etiã hęresiarcha dicendus est.

Item Hieron. lib. 2. Commen. ad c. 5. Oseæ.

¶ Qui mendacio veritatem immutant, patrum terminos transferre probantur.

C A P. XXXIII.

TRansferunt principes Iuda terminos, quos posuerunt patres eorum: qñ immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quã ab Apostolis acceperunt, *Idem infrà eod. cap.* ¶ De hæreticis manifestus est sensus, quòd sophismatibus suis, & arte dialectica sæpè opprimant ecclesiasticos. *Idem ad c. 9.* ¶ Veteres scrutans historias inuenire non possum scidisse ecclesiam, & de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui sacerdotes [h] à Deo positi fuerant, & prophetæ, id est speculatores, Isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum.

Item Leo Papa epist. 74. ad Anatolium.

¶ Abijciantur qui aduersariorum conueniunt prauitati.

C A P. XXXIIII.

3 ILlud sanè plurimum mihi displicere significo: quòd inter A dilectionis † tuæ clericos quidam esse dicuntur, qui aduersariorũ cõueniant† prauitati, & vasa B iræ vasis misericordiæ misceant. Quib. inuestigandis, & seueritate congrua coërcẽdis debet diligẽtia tua vigilanter insistere: ita vt his, quibus prodesse non potuerit correptio, non parcat abscissio. Oportet enim nos Euangelici meminisse mandati: quo ab ipsa veritate præcipitur, vt si nos oculus, [i] aut pes, aut dextera scandalizauerit manus, à compage corporis auferatur: quia melius sit his in ecclesia carere membris, quàm cum ipsis in ęterna ire supplicia. Nam superfluò extra ecclesiam positis resistimus, si ab his, qui intus sunt, in eis, quos decipiunt vulneramur. Abijcienda [k] prorsus pestifera hęc à sacerdotali vigore patientia est: quæ sibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit.

A ¶ Quod inter.] *Sic est emendatum ex ipsa epistola, cum & in vulgatis, & in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus esset,* quòd iurisdictionis tuæ clerici. *In duobus tamen quemadmodum & apud Iuonem est,* inter ditionis tuæ clericos.

B ¶ Vasa iræ. *Sic est emendatum ex originali. Alludit enim ad locum B. Pauli Rom. 9. Apud Gratianum erat, itemque apud Iuonem,* vesaniæ vasis misericordiæ vasa misceantur.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 70. 71. 72.

¶ Et sodalitates, & conuiuia hæreticorum clerici vitare debent.

C A P. XXXV.

CLericus hæreticorum & schismaticorum tam conuiuia, quàm sodalitates euitet æqualiter. Eorum conuenticula non ecclesia, sed conciliabula appellanda sunt. Cum eis neque orandum est [l], neque psallendum.

Item Gelasius Papa in epistola ad episcopos Dardaniæ.

¶ Cano-

CVm quibus.] CASVS. Achatius cō querebatur, ꝙ Gelasius illum cum suis fautoribus condemnauerat absque episcoporū synodo congregata. Gelasius verò resp. dicens, ꝙ synodus congregari non debuit: tū quia ibi non erant catholici episcopi, sed tātùm hæretici, cum quibus non erat synodus ineunda: quod probat auctoritate Psalmistæ. tum quia ipse Achatius inciderat in hæresim iā damnatam: & ideo ꝓpter hoc nō erat opus nouum concilium cōgregari. De eadem materia loquitur c. s. 22. dist. qua traditione.

a ¶ Cum quibus.] CASVS. Achatius Constātinopo. patriarcha excommunicauit Antiochenū & Alexandrinum, quia non recipiebant statuta, quæ ipse fecerat: propter hoc Papa excōmunicauit eū, & de hoc conquestus est Achatius, ꝙ sine synodo excommunicauit eum: Papa verò dixit, ꝙ synodus congregari non debuit: tum quia non erant ibi catholici episcopi, cum quibus posset haberi synodus. tum quia incidit ipse in hæresim iam damnatā, vnde nō fuit opus nouo concilio.

b ¶ Certamen.] "ergo cum hæreticis non est disputandum, nec cum aliquo de fide est disputandum, extr. de hær. c. 1. & C. de sum. tri. l. nemo. sed ad hoc potest disputari cū eis, vt conuincantur, non vt in dubium reuocent fidem nostram, vt extra de hær. c. 1. Ioan.

NOtandum.] CASVS. Quidam reprehendebant Vrbanū Papam, qui criminosos excommunicabat, & dicebant eū facere cōtra Euangeliū, vbi Dominus pręcepit zizania non esse eradicanda, & contra Aug. dicentē ꝙ mali sunt ferendi, & nō abijciendi. Sed Vrban⁹ eos super hoc conuincit exēplo Augustini, & duabus auctoritatib. s. Euangelij, & Pauli.

c ¶ Notandum.] s. 23. q. 4. recedite. & c. ecce.

d ¶ Disciplina. Medicina animæ est excōmunicatio, vt 2. q. 1. multi.

DEus quando.] CASVS. Docet Au-gust. in hoc c. differentiam esse inter maledictum Dei, & maledictū prælati: quia maledictū Dei sēper iustū est, cū ipsum non fallat peccati qualitas, neque peccantis affectus: sed maledictio prelati duob. modis est iniusta. Primò quia licet maledicat vt iudex: potest tñ non subesse cā maledicendi, cū ipse ignoret affectum delinquentis. Secundò, cum ex certa scientia maledicit hominem sibi conuitiantem & iniuriantem, propter quod vitium resecandum pręcepit Apostolus ne maledicamus, Quo, s. mandato. Quæ autem postea sequuntur vsq; in finem, patent, nec legūtur in scholis.

e ¶ Promit.] sicut vtile est dęmones esse ꝓpter malos, vt 23. q. 5. quia malos. sic 1. q. 3. Saluator. in prin. & 26. q. 5. nec mirum.

f ¶ Scire.] 22. q. 5. humanæ.

g ¶ Cognoscere.] 85. di. archidiaconum.

h ¶ Maledicendi.] 27. q. 1. nec aliqua.

† al. consilium.

"fidei disputatio cū hęreticis est prohibita.

Matth. 13.

1 sententia habetur 23. q. 3. ꝑ totā.

2 in concilijs Mileuitano, & Africano.

¶ Canonum obseruatores cum hæreticis nullum debent inire certamen.

CAP. XXXVI.

CVm quibus [a] erat synodus ineunda? Catholici pontifices fuerant vndique iā depulsi: solique remanserant socij perfidorum: cum quibus iam nec licebat habere conuētum, dicente psal. [Non sedi in concilio vanitatis: & cū iniqua gerentibus non introibo.] Nec ecclesiastici moris est cū his, qui pollutam habent communionem, permistamque cū perfidis, miscere concilium † Rectè igitur per Chalcedonēsis synodi formam, huiusmodi præuaricatio repulsa est potius, quàm A ad concilium vocata: quod nec opus erat post primam synodum: nec cum talibus habere licebat. *Idem in cōmonitorio ad Faustum.* ¶ Canonum B magistris, atque custodibus nobis nullum fas est inire certamen [b] cum hominibus communionis alienæ.

A ¶ Quam ad.] *In originali legitur* quàm per concilium, quod nec opus, &c.

B ¶ Canonum.] *Gelasius in commonitorio ad Faustum obiurgans Græcos illos, qui cum maximè canones violarent, eorum tamen se obseruatores simulabant, in hæc prorumpit verba,* ô canonum magistros, atque custodes. Nobis nullum, &c.

Item ex epistola Vrbani Papæ.

¶ Non contradicit, sed potius obedit Euangelio qui malos excommunicat.

CAP. XXXVII.

NOtandum [c] est, quòd quidam dicunt contra Euangelicam parabolam nos facere: vbi de zizanijs non eradicandis Dominus præcepit, cū aliquos excommunicatione dignos excōmunicationi subijcimus: & aiunt etiam sanctū Augustinum hoc contradicere in illo loco, vbi ait [1 Quia non est præcidenda vnitas, ferendi sunt mali, non abijciendi.] Quibus hoc primum respōdendum est. 2 Si hęretici, & mali homines excommunicandi non sunt: quare ipse Augustinus cum legatis sanctæ Romanæ ecclesiæ, & cum sanctis episcopis suis Pelagium, & Cęlestinum nouam hæresim in sanctam Dei ecclesiam introducentes excommunicauit, & ab ecclesia Dei separauit? Quare ipsos Donatistas, cōtra quos ista, & multa his similia loquitur, tam ipse, quàm omnis ecclesia Dei excommunicatos habuit? &, nisi prius pœnituissent, & per manus impositionē recōciliati essēt, eis nequaquā cōicabat? Idem ipse Dñs. qui hoc parabolicè hic narrat, apertè alibi excōmunicatiofieri iubet dicens,] Frater, qui corripitur ab ecclesia, & non obedit: sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.] Vnde apparet liquidò, aliud esse excommunicationem, aliud eradicationē. Qui enim excommunicatur (vt Apostolus ait) ad hoc excōmunicatur, vt spiritus eius saluus fiat in die Domini. Disciplina [d] enim est excommunicatio, & non eradicatio.

Nisi fortè ex contemptu, & superbia excommunicati proueniat.

Vnde† Origenes A in librum Numer. homil. 15. ad c. 23.

A ¶ Origenes.] *Sic est restitutum, cum anteà esset,* Augustinus. *Et magnam huius cap. partem glossa ordinaria ad eundem locum ex ipso Origine refert: indeq; nonnulla emēdata.*

¶ Diuina maledictio meritum maledicti designat.

CAP. XXXVIII.

DEus, quando maledicit, meritū eius designat, cui maledicitur, & sententiam † promit [e]: vt pote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem quia hæc non potest scire [f] (neque enim propositum, mētemque alterius uidere alius, aut cognoscere [g] potest) idcirco etiam si iudicantis, uel sententiam promentis intuitu proferat maledictum: non potest esse iusta maledicendi [h] causa, ubi ignoratur peccantis affectus: maximè cum humanum vitium tūc sciat maledicta proferre, cum fortè conuicijs, aut iniurijs prouocatur. Quod vitium volens resecare Apostolus, ne maledictis maledicta, & conuitijs conuitia prouocemus, mandatum necessarium ponit, vt bene dicamus, & non maledicamus: quo conuitiandi vitium resecetur: non quo iudicandi veritas, quę homines latet, & pronuntiandi auctoritas perimatur.

Sectæ verò hæreticorum quot sint, & vnde nomina acceperint, Isidorus 8. lib. Etymolog. c. 5. determinat dicens.

¶ Quot sint sectæ hæreticorum.

CAP. XXXIX.

2 QVidam autem hæretici, qui de ecclesia recesserunt, ex nomine suorum auctorum nuncupantur: quidam verò ex causis, quas eligentes instituerunt.

¶ Simoniani dicti à Simone magicę artis perito: cui Petrus in Act. Apostolorum maledixit, pro eo quòd ab Apostolis Spiritus sancti gratiam pecunia emere voluisset. Hi dicunt creaturam non à Deo, sed à virtute quadam superna creatam.

¶ Menandrini † à Menandro mago discipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo, sed ab Angelis factum asseruit.

¶ Basilidiani à Basilide appellati: qui inter reliquas blasphemias Iesum passum abnegauit.

¶ Nicolaitę.

Matth. 18. paulò aliter

1. Cor. 5.

† al. item.

† al. sententiam veram promit.

1. Pet. 3. Rom. 12.

2 Raba. l. 2. de inst. cle. c. 58. Ansel. l. 13. cap. vlt. Pan. l. 5. c. 3. 4. 5.

Simoniani. Act. 8.

Menādrini. † al Menandriani.

Basilidiani.

Nicolaitæ. Act.6. ¶ Nicolaitæ dicti à Nicolao diacono ecclesiæ Hierosolymorũ, qui cũ Stephano, & cæteris constitutus est à Petro: qui propter pulchritudinem relinquẽs vxorem dixerat, vt qui vellet, ea vteretur: versa est in stuprum talis consuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur. Quos Ioannes in Apocalypsi improbat dicens, [sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarũ.] Apoc.2.

Gnostici. ¶ Gnostici propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei esse dicũt: bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt.

Carpocratiani. ¶ Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit Christum, hominem fuisse tantùm, & de vtroque sexu progenitum.

Cerinthiani. ¶ Cerinthiani à Cerintho quodã nuncupati. Hi inter cętera circũcisionẽ obseruant: mille annos post resurrectionẽ in voluptate carnis futuros prædicant. Vñ & græcè χιλιάσαι latinè Millenarij sunt appellati. Millenarij.

Nazaræi. ¶ Nazaræi dicti: qui dum Christum (qui à vico Nazaræus est appellatus) filium Dei licet confiteantur: omnia tamen veteris legis custodiunt.

Ophitæ. ¶ Ophitæ à Colubro nominati sunt. Coluber enim græcè ὄφις dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradisum † induxisse virtutis cognitionẽ. † al. paradiso.

Valentiniani. ¶ Valentiniani à Valentino quodam Platonico sectatore vocati: qui αἰῶνας, id est secula quædã in originem Dei creatoris induxit: Christũ quoque de Virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse asseruit.

Appellitæ. ¶ Appellitæ, quorum auctor † Appelles fuit: qui creatorem Angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens, Deum legis Israël illum Igneum affirmans dixit, & Christum non in veritate Deum, sed hominem in phantasia apparuisse. † al. priceps.

Archõtiaci. ¶ Archontiaci à principibus, appellantur: qui vniuersitatem, quam Deus condidit, opera esse Archangelorum defendunt.

Adamiani. ¶ Adamiani vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. Vnde & nudi orant, & nudi inter se mares feminæq; conueniunt.

Caiani. ¶ Cainani † A inde sũt appellati: quoniã Cain adorãt. † al. Caiani, al. Cainini

Sethiani. ¶ Sethiani nomen acceperunt à filio Adę, qui vocatus est Seth: dicentes eundem esse Christum.

Melchisedechiani. ¶ Melchisedechiani vocati pro eo, quòd Melchisedech, sacerdotem Dei, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

Angelici. ¶ Angelici vocati, quia Angelos colunt.

Apostolici. ¶ Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quòd nihil possidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquo † in hoc mundo vtuntur. † al. aliquid.

Cerdoniani. ¶ Cerdoniani à Cerdone quodam nominati: qui duo contraria principia asseruit.

Marcionistę. ¶ Marcionistæ à Marcione stoico philosopho appellati: qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum iustum Deum asseruit, tanquàm duo principia cteationis † & bonitatis. † al. creatoris.

Artotyritæ. ¶ Artotyritæ ab oblatione vocati: panem enim & caseum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ouium fuisse celebratam.

Aquarij. ¶ Aquarij appellati, eo quòd aquam solam offerunt in calice sacramenti.

Seueriani. ¶ Seueriani à Seuero exorti vinum non bibunt: vetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt.

Tatiani. Encratitæ. ¶ Tatiani à Tatiano quodam vocati: qui & Encratitæ dicti, quia carnes abominantur.

Alogij. ¶ Alogij vocantur tanquàm sine verbo: λόγος enim græcè verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Ioãnis Euangeliũ, & Apocalipsim.

Cataphryges. ¶ Cataphrygis nomẽ prouincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi aduentum Spiritus sancti nõ in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

Cathari. ¶ Cathari propter munditiam ita se nominauerint: gloriantes enim de suis meritis negant pęnitentibus veniam peccatorum: viduas, si nupserint, tanquàm adulteras damnant: mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent, mundanos se potius, quàm mundos vocarent.

Pauliani. ¶ Pauliani à Paulo Samosateno exorti sunt: qui dixit non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium.

Hermogeniani. ¶ Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati: qui materiam non B natam introducens, Deo non nato eam comparauit, matremque elementorum, & Deam asseruit: quos Apostolus improbat elementis seruientes. Gal.4.

Manichæi. ¶ Manichei à quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introduxit, id est, bonam, & malam, & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit: testamentum vetus respuit, nouum ex parte recipit.

Antropomorphitæ. ¶ Anthropomorphitæ C dicti pro eo, quòd simplicitate rustica Deum habere humana membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim grecè, latinè homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait [Spiritus est Deus.] Incorporeus est enim: nec membris distinguitur: nec corporis mole censetur. Ioan.4.

Hierachitæ. ¶ Hierarchitæ D ab Hierarcha auctore exorti monachos tantùm recipiunt: coniugia respuunt: regna cęlorum paruulos habere non credunt.

Nouatiani. ¶ Nouatiani à Nouatiano † Romæ vrbis presbytero exorti: qui aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere, hæresim instituit, volens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos. † al. Nouato

Montani. ¶ Montani E hæretici dicti; quòd tempore persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione se à catholicæ ecclesiæ corpore diuiserunt.

Hebionitæ. ¶ Ebionitæ ab Ebione dicti, siue à paupertate; Christum enim per profectum † solum, virum iustum putant effectum. Vnde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim semiiudæi sunt: & ita tenent Euangelium, vt legẽ carnaliter seruent; aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur. † al. prouectum. Gal.5.

Photiniani. ¶ Photiniani à Photino Gallogræciæ Syrmij episcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæresim suscitans asseruit Christum à Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum.

Aeriani. ¶ Aeriani ab Aerio quodam nuncupati sunt: hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

Aetiani. Eunomiani. ¶ Aetiani ab Aetio sunt vocati: Iidemq; Eunomiani ab Eunomio quodam dialectico Aetij discipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt, dissimilem patri asserentes filium, & filio Spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum † imputari peccatum in fide manentium. † al. nulli.

Origeniani. ¶ Origeniani ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quòd non possit videre filius patrem, nec Spiritus sanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccasse dicunt, & pro diuersitate peccatorum è cælis vsque ad terras † diuersa corpora, quasi vincula meruisse, eaque causa factum esse mundum. † al. terras lapsas] Ori.

Noetiani. ¶ Noëtiani à quodam Noëto vocati, qui dicebant Christum eundem esse, & patrem, & Spiritum sanctum: ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus,

bus, non in personis accipiunt. Vnde & Patripassiani vocantur, quia patrem passum dicunt.

Patripassiani.

Sabelliani. ¶ Sabelliani ab eodem Noëto pullulasse dicuntur: cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maximè innotuerunt, vnde & Sabelliani vocati sunt. Hi vnam personam patris, & filij, & Spiritus sancti astruunt.

Ariani. ¶ Ariani ab Ario Alexandrino presbytero orti sunt: qui coæternum patri filium non agnoscens diuersas in Trinitate substantias asseruit, contra illud, quod ait Dominus, [Ego & pater vnum sumus.] Io.10.

Macedoniani. ¶ Macedoniani à Macedonio Constantinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum sanctum.

Appollinaristæ. ¶ Apollinaristæ ab Apollinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantũmodo sine anima suscepisse.

Antidicomaritæ. ¶ Antidicomaritæ appellati sunt pro eo, quòd Mariç virginitati contradicunt, asserentes eam post Christum natum viro suo fuisse commistam.

Metangismonitæ. ¶ Metangismonitæ F, ideo tale nomen acceperunt: quia ἄγγος græcè vas dicitur. Asserunt enim sic esse in patre filium, tanquàm vas minus intra vas maius.

Patriciani. ¶ Patritiani à quodam Patricio nuncupati sunt, qui substantiam humanæ carnis à diabolo conditam dicunt.

Colluthiani. ¶ Colluthiani à quodam Colluto nominati: qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod scriptum est. [Ego Dominus creans mala.] Esa.45.

Floriani. ¶ Floriani † a Floriano, qui è cõtrario dicunt Deum creasse mala, contra hoc, quod scriptum est, [Fecit Deus omnia bona.] †al. Floriniani à Florino Gen.1.

Donatistæ. ¶ Donatistæ, à Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numidia veniens totam penè Africam sua persuasione decepit, asserens minorem patre filium, & minorem filio Spiritum sanctum, & rebaptizans catholicos.

Bonosiani. ¶ Bonosiani à Bonoso quodam episcopo exorti produntur: qui Chistum Dei filium adoptiuum, non proprium asserunt.

Circumcelliones. Scototopici. ¶ Circumcelliones dicuntur, eo quòd agrestes sint: quos Scototopicos G vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrij semetipsos perimunt, vt violenter de hac vita discendentes, martyres nominentur.

Priscillianistæ. ¶ Priscillianistæ à Priscilliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorum permistum dogma composuit.

Luciferiani. ¶ Luciferiani à Lucifero Sardaniæ episcopo orti: qui episcopos catholicos, qui Constantij † persecutione perfidiæ Arianorum consentientes erant, & posteà correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes siue quod crediderant, siue quod se credidisse simulauerant, quos ecclesia catholica materno recepit sinu tanquàm Petrum post fletum negationis, hanc illi matris charitatem superbè accipientes, eosque recipere nolentes, ab ecclesiæ communione recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt. †al. instanti. Augu. de agone Christiano. c.30.

Iouinianistæ. ¶ Iouinianistæ à Iouiniano quodam monacho dicti, asserentes nullam nuptarum & virginum esse distantiam, nullumq; inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen.

Heluidiani. ¶ Heluidiani ab Heluidio nominati: qui dicunt post Christum natum alios Mariam filios de viro suo Ioseph peperisse.

Paterniani. ¶ Paterniani à Paterno quodã exorti, inferiores corporis partes à diabolo factas opinantur.

Arabici. ¶ Arabici nuncupati eo quòd in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in nouissimo vtrunque resurgere.

Tertullianistæ. ¶ Tertullianistæ dicti à Terrulliano presbytero Africanæ prouinciæ ciuitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones verti putantes.

Tessarescædecatitæ. ¶ Tessarescædecatitæ dicti, quòd decima quarta luna Pascha cum Iudæis obseruandum contendunt. Nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem significat. 10

Nyctages. ¶ Nyctages à somno nuncupati, quòd vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit.

Pelagiani. ¶ Pelagiani à Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda iussa diuina.

Nestoriani. 20 ¶ Nestoriani à Nestorio Constantinopolitano episcopo nuncupati: qui beatam Mariam virginem non Dei, sed hominis tantummodo matrem asseruit: vt aliam personam carnis, aliam faceret Deietatis: nec vnum Christum in verbo Dei, & carne credidit: sed separatim, atque seiunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicauit H.

Eutychiani. ¶ Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano abbate: qui Christum post humanam assumptionem negauit existere in duabus naturis: sed solam in eo diuinam asseruit esse naturam. 30

Acephali. ¶ Acephali dicti, id est, sine capite. Nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti sint. Hi trium Chalcedonensium I capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & vnam in eius persona naturam prædicant.

Theodosiani, & Gaianitæ. ¶ Theodosiani K, & Gaianitæ appellati à Theodosio, & Gaiano: qui temporibus Iustiniani principis in Alexandria, populi peruersi electione, vna die ordinati sunt episcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioscori sequentes, Chalcedonense concilium respuunt: ex duabus vnam in Christo naturam asserunt: quam Theodosiani corruptam, Gaianitæ incorruptam cõtendunt. 40

Agnoitæ, & Tritheitæ. ¶ Agnoitæ L, & Tritheitæ à Theodosianis exorti sũt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad peruersitatem, à qua exorti sunt, id adijciunt, quòd Christi diuinitas ignoret futura quæ sunt scripta de die, & hora nouissima, non recordantes Christi personã in Esaia loquentis, [Dies iudicij in corde meo.] Esa.30. 50

Tritheitæ. ¶ Tritheitæ verò vocati, quòd sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptũ est, [Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est.] Deut.6.

60 ¶ Sunt & aliæ hçreses sine auctore, & sine nominibus. Ex quibus aliæ putant triformem esse Deum: aliæ Christi diuinitatem passibilem dicũt: aliæ Christi de patre natiuitati initium temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ animam, imaginem Dei negant: aliæ animas conuerti in dæmones, & in quæcunque animalia existimant: aliæ de mundi statu dissentiunt: aliæ innumerabiles mundos opinantur: aliæ aquam Deo coæternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliç cum hominibus non manducant. Hæ sunt hæreses aduersus catholicam fidem exortæ, & ab Apostolis, & à sanctis patribus, vel concilijs prædamnatæ: quæ dum in se multis erroribus diuisæ, inuicem sibi dissentiunt, communi tamen nomine aduersus ecclesiam Dei conspirant. ¶ I Sed & quicunque aliter scripturam sanctã intelligit, quàm sensus Spiritus sancti flagitat, à quo conscripta est, licet 70 80

24.q.3.c.hæresis §.quicũque.

IDeo.] Hæc est sexta pars q. in qua dicitur, quod ad experientiam bonorum hominum permittit Deus esse hæreses. 1. q. 3. saluator. Io. de Fan. & est huic simile de conse. dis. 2. & sancta. Arch.

SAncta Romana ecclesia.] CASVS. Expedito tractatu hæreticorum, subijcit G. 25. cam, in qua tractat de priuilegijs Romanæ ecclesiæ: de quibus vt nos competentius instruat, thema proponit, de quo duæ quæstiones eliciuntur.

a ¶Oritur.] Primò, inter episcopum & clericos.[a] Secundò, inter clericos & monachos. & hæc est differentia istarum quæstionum. Ostendit ergo primò, quòd clerici non possunt se defendere contra episcopum per tale priuilegium & ad hoc inducuntur omnia ista ca. eo quòd Papa non potuit dare tale priuilegium Ioan.

a Ad hoc loquitur hæc j. q. & hoc patet j. e. §. his ita. an fi. ver. clerici ergo. secundum Lau.

QVòd verò.] Hæc q. diuiditur in duas partes in quarum prima probat magister p 16. c. quod priuilegia ecclesiarum, s. per quæ firmatur status ecclesiæ, non sunt immutanda. Secunda ibi, *Si ergo*. Io. de Fan. CASVS. Hic intitulatur prima q. qua quæritur an clerici baptismalis ecclesiæ possint decimas totius episcopatus sibi vendicare auctoritate priuilegij Apostolicæ sedis. Et respon. quòd sic, vt j. e. §. *His ita*. Primò tamen probat, quòd non possit, cum decimæ in quatuor partes diuidi debeant, vt sancti canones declarant manifestè. & no. quòd in hoc loco vsq; ad §. *His ita*. probat Grat. quòd Papa non potuit concedere tale priuilegium clericis baptismalis ecclesiæ.

COnfidimus, q.] CASVS. Dicit Gelasius in hoc ca. quod nullus magis tenetur custodire constitutum vniuersalis synodi, quàm dominus Papa, cuius auctoritate vnaqueque synodus confirmatur. quod nullus Christianus debet ignorare.

licet de ecclesia nõ recesserit, tamen hæreticus appellari pt.

A ¶Cainani.] *Apud B. Augustinum in libro de hæresibus (ex quo magnam partem huius capitis accepit Isidorus) & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur*, Cayani. *In vno autem eiusdem Gratiani*, Cayni. *De quibus quidem hæreticis Tertullianus in libro de præscriptione aduersus hæreticos hæc scribit*. Sunt & nunc alij Nicolaitæ, Caiana hæresis dicitur. *& paulò inferius*. Necnon etiam arripit alia quoque hæresis, quæ dicitur Cainæorum. Et ipsi enim magnificant Cain, quasi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ operata sit in ipso.

B ¶Non natam.] *Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis, & Isidoro. Antea enim legebatur*, Non naturam introducens, Deo, non naturæ eam comparauit.

C ¶Anthropomorphitæ.] *In codicibus Isidori vulgatis, & aliquot manuscriptis antecedunt hæc*. Anomiani, latinè sine lege dicuntur. *quæ tamen absunt à codice Isidori peruetusto, & valde emendato monasterij B. Augustini in carbonaria Neapolis*.

D ¶Hierarchiæ.] *Ita mutatum est ex libello B. Augustini: quamuis in aliquot ipsius editionibus sit*, Hierarchitæ. *Hieracha verò hæretici meminit B. Hilarius libro quarto & sexto de Trinitate. Antea legebatur*, Heraclitæ ab Heraclio.

E ¶Montani.] *Horum nulla mentio est apud B. Augustinum: sed Montensium: quo nomine Donatistas Romæ vocari solitos tradit*.

F ¶Metangismonitæ.] *Sic emendatum est ex Isidoro, & B. Aug. cum antea legeretur*, Metangi nominati.

G ¶Scototopicos.] *Apud Isidorum, in Pannormia, & in aliquot manuscriptis Gratiani est*. Cotopitas. *Quod verò ait*, supradictæ hæresis habentes doctrinam, *referendum est ad Donatistas, non ad Bonosianos*.

H ¶Prædicauit.] *In eodem vetusto Isidori codice Neapolitano hic est finis capituli, & incipit nouum caput*, De philosophis gentium.

I ¶Chalcedonensium.] *Tria capitula tractata, & definita sunt in quinta synodo sub Iustiniano, vt notatum est suprà dist. 15. sicut sancti: Qui verò occasione horum trium capitulorum ab ecclesia recesserant, non Chalcedonensem, sed quintam synodum impugnabant*.

K ¶Theodosiani.] *Horum meminit Liberatus in Breuiario, Nicephorus libro 18. cap. 45. 49. & 50. ac Gregorius Cedrenus anno 14. Iustiniani Imperatoris. B. Augustinus memorat Theodotianos à Theodotione: sed idem videtur qui Theodotus. de quo Epiphanius lib. 2. tomo 1. hæresi 54*. Theodotianos à Theodoto, *vt etiam Philastrius, & Damascenus*.

L ¶Agnoitæ, & Tritheitæ.] *Sic restitutum est: quamuis in codicibus Isidori, & Gratiani legeretur*, Gnoitæ Tritnoitæ. *De his meminit Nicephorus in locis proximè indicatis, cosque à Theodosianis profectos scribit. De Agnoitis verò multa dicit B. Gregorius lib. 8. epist. 35. & 42. ad Eulogium*.

Item Augustinus de Genesi contra Manichæos, lib. 1. c. 1.

¶Quare diuina prouidentia multos errare permittat.

CAP. XL.

6 IDeo diuina prouidentia multos diuersi erroris hæreticos esse permitit, vt, cum insultant nobis, & interrogant nos ea, quæ nescimus, vel sic excutiamus pigritiam, & diuinas scripturas nosse cupiamus. Propterea & Apostolus ait, [Oportet hæreses esse, vt probati manifesti fiant inter vos.] Hi autem Deo probati sunt, qui benè possunt docere: sed manifesti A hominibus esse nõ possunt, nisi cum docent.

1. Cor. 11.

A ¶Sed manifesti] *Hæc addita sunt ex originali, itemque alia nonnulla, & emendata*.

CAVSA XXV.

SAncta Romana ecclesia quandam baptismalem ecclesiam suis muniuit priuilegijs, decimationes suæ diæcesis ex integro sibi attribuens. Itẽ quoddam monasterium similiter muniuit priuilegijs proprijs, decernens, vt ex proprijs prædijs nulli decimas persolueret. Accidit itaque, vt intra diæcesim præmunitæ baptismalis ecclesiæ præfatum monasterium alia emptione, alia donatione prædia sibi inueniret. Oritur [a] itaq; contẽtio inter monachos & clericos de decimis.*

1 Hinc primùm quæritur, an clerici baptismalis ecclesiæ, auctoritate priuilegij, decimas suæ diæcesis ex integro sibi valeant vendicare.

2 Secundò, an subsequenti priuilegio monachorum derogetur antiquioribus priuilegijs baptismalium ecclesiarum.

QVAESTIO I.

1 ps QVòd verò auctoritate illius priuilegij decimas sibi ex integro clerici vendicare non valeant, hinc probatur: quia decimæ iuxta decreta sanctorum patrum quadripertitò diuiduntur: quarum vna pars episcopis, secunda clericis, tertia fabricis restaurandis, quarta verò pauperibus est assignata. Decreta verò sanctorum canonum neminem magis, quàm Apostolicum seruare oportet.*

Vnde Gelasius Papa ait, in epist. ad episcopos Dardaniæ.

¶Constitutum synodi, quod vniuersalis ecclesiæ probauit assensus, Romanam sedem seruare oportet.

CAP. I.

1 COnfidimus, quòd nullus iam veraciter Christianus ignoret, vniuscuiusq; synodi constitutum, quod vniuersalis ecclesiæ probauit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere [b], quàm primam, quæ & vnamquamque synodum sua auctoritate confirmat †, & continuata moderatione custodit.

1 Pol. l. 1. ti. 14. Ans. l. 1. c. 49.

† al. firmauit.

Item Leo Papa epistola quarta episcopis Siciliæ.

¶Qui negligenter pascit Dominicum gregem sibi commendatum, conuincitur summum non amare pastorem.

CAP. II.

2 DIuinis præceptis, & Apostolicis monitis incitamur, vt pro omnium ecclesiarum statu impigro vigilemus affectu, ac, si quid vsquam reprehensioni inueniatur obnoxium, celeri solicitudine aut ab ignorantiæ impitia, aut à præsumptionis vsurpatione reuocemus. Monente enim Dominicæ vocis

2 Ans. l. 1. c. 32. & 43. & l. 2. c. 22.

Ioan. 21.

b ¶Oportere.] "Hoc verbum oportet, est verbum honestatis. sic ponitur 19. q. 1. cap. 1. sicut hæc dictio, debet, quandoque honestatẽ designat [b], vt extr. de desp. impub. tua. quandoque est verbum officij, vt 25. distin. vnum. quandoq; est verbum necessitatis, vt 3. q. 9. non oportet. hoc ideo dico, quia princeps legibus solutus est, vt extr. de ele. significasti. tamen honestum est vt secundum leges viuat, vt ff. de leg. 3. l. ex imperfecto. C. de testa. ex imperfecto. Io.

" oportet, non semper est verbum necessitatis.

b Sub. quandoq; necessitatẽ, vt ext. vt ec. ben. ca. vno. ver. & ideo. & ext. de ap. opposuit. quod dicũt de hoc plenè no. ff. de of. præsi. sæpe.

DIuinis.] CASVS. Docet Leo Papa in hoc c. quòd Apostolicus vigilans debet esse in omnibus, vt ea quæ malè sunt vsurpata, eius auctoritate reuocentur. quòd si neglexerit, summũ pastorem non videtur amare: nec Petrum Apostolum imitari, cui dictum fuit vt Christi oues si Christum diligat diligenter pascat.

a ¶Trina.

a ¶*Trina.*] ter enim confessus est Christũ,[a] vt ostendat se corde, opere & ore Christum diligere. Ioan.

a Vt 6. q. 1. imitare.

QVæ ad perpetuã.] CASVS. Anatolius episcopus prætergrediebatur fines sui episcopatus aliena vsurpando: & ideo Leo Papa præcipit vt suis terminis sit contentus: & quæ ad communem vtilitatem sunt ordinata, nulla commutatione varientur.

† al. cohortamur.

b ¶*Nulla commutatione.*] "ex hoc patet quòd Papa non potest contra generale ecclesiæ statutum dispensare, nec contra articulos fidei. nam & si omnes assentiant ei, non valet statutum: sed omnes hæretici essent, vt 15. distinctio. sicut. & sic potest intelligi. infrà eadem, capitu. sunt quidam. & capitu. seq. sed contra statutum ecclesiæ quod non est ita generale, sicut de continentia[b] sacerdotum, bene potest dispẽsare.

"Papa in aliquibus non dispensat.

1 Capit. l. 6. c. 254. & l. 7. c. 222.

b Vide q̃d le gi. & not. s. 88. dis. cũ in præterito.

c ¶*Nec ad priuatum.*] communis vtilitas priuatæ præiudicat, vt 7. quæstio. prima, scias. & 8. quæstione 1. in scripturis.

2 Ansel. l. 6. c. 121. Iuo p. 16. c. 317.

3 Cõcor. l. 2. §. si quis municipalis. ff. si qs cau. & l. vnica. §. fi. C. d̃ op. pu.

NVlli fas sit.] CASVS. Ostendit Hilarius Papa in hoc cap. quòd nullus debet venire contra decretum Apostolicæ sedis, nisi velit deponi: quia quantò quis in maiori positus est dignitate, si sacras constitutiones violat, vel negligens inueniatur, tantò maiori reatu constringitur.

† al. &.

† al. voluerit

d ¶*Sublimitas.*] crimen enim augetur per dignitatem, vt 40. distinctio. homo. & ff. de re mil. omne delictum. §. 2. Io.

VIolatores.] CASVS. Quidã episcopi canones sponte violabant, vel violantibus consentiebant. quare Damasus Papa eos reprehendit, dicens quòd tales blasphemãt Spiritum sanctum, instinctu cuius canones editi erant: & ideo à sanctis patribus & Spiritu sancto grauiter iudicantur.

4 Pol. l. 1. tit. 7. Ansl. l. 1. c. 47. & 62. Iuo p. 5. ca. 37.

† al. potissimi.

e ¶*Blasphemare.*] imo eoipso videtur excommunicatus, & hæreticus, vt 19. distinctione,

Ezec. 3. & 34.

cis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus trina[a] admonitione A mysticis sanctionib. imbuitur, vt Christi oues, qui Christum diligit, pascat, ipsius sedis, cui per abundantiam gratiæ diuinæ præsumus reuerentia coarctamur†, vt periculum desidiæ, quantũ possumus, declinemus: ne professio summi Apostoli, qua se amatorem Domini esse testatus est, vana inueniatur in nobis: quia negligenter pascens Dominicum gregem toties commendatum, conuincitur summum non amare pastorẽ.

A ¶Admonitione.] *In originali, & apud Auselmum legitur,* trina repetitione mysticæ sanctionis. *Alia verò quædam sunt emendata ex ipsa epistola.*

Idem Anatolio Episcopo, epistola 51.[1]

¶ Non debent vllo modo variari, quæ ad perpetuam ordinantur quietem.

CAP. III.

2 QVæ ad perpetuam vtilitatem generaliter instituta sunt, nulla commutatione[b] varientur: nec ad priuatum[c] trahantur commodũ, quæ ad bonum sunt commune præfixa 3: sed † manentibus terminis, quos constituerunt patres, nemo iniustè B vsurpet alienum: sed intra fines proprios, atque legitimos, prout quis valuerit†, in latitudine se exerceat charitatis.

B ¶Iniustè.] *Apud B. Leonem legitur,* nemo in ius tendat alienum. *Apud Iuonem, & in capitularibus legitur,* nemo damnet alienũ: *apud Anselmum verò,* nemo iniustè damnet.

Item Hilarius Papa in synodo Romana, c. 1.

¶ Nulli diuinas constitutiones, & Apostolicæ sedis decreta temerare licet.

CAP. IIII.

4 NVlli fas sit sine status sui periculo vel diuinas constitutiones, vel Apostolicæ sedis decreta temerare: q̃a nos, qui potentissimi A † sacerdotis administramus officia, talium transgressionum culpa respiciet, si in causis desides fuerimus inuenti, quia meminimus, quòd timere debemus, qualiter comminetur Deus negligentiæ sacerdotum. Siquidem reatu maiori delinquit, qui potiori honore perfruitur 5: & grauiora facit vitia peccatorum sublimitas[d] peccantium. †

A ¶Potentissimi.] *Sic apud Anselmum, & in cæteris vetustis Gratiani exemplaribus præter vnũ, in quo habetur, vt in cõcilio ipso,* potissimi.

10 *Item Damasus Papa.*

¶ In spiritum sanctum blasphemant, qui sacros canones violant.

CAP. V.

6 VIolatores canonum voluntarij grauiter à sanctis patribus iudicantur: & à 20 Sancto spiritu (instinctu cuius, ac dono dictati sunt) damnantur: quoniam blasphemare[e] Spiritum sanctum non incongruè videntur, qui contra eosdem sacros canones non necessitate compulsi, sed libenter, vt præmissum est, aliquid 30 aut proteruè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifestè vnum genus est blasphemantium Spiritum sanctum: quia, vt iam prælibatum est, contra eum agit, cuius nutu, & gratia sancti canones editi sunt.

40 *Item Vrbanus Papa.*

¶ In quibus Romano Pontifici licet nouas condere leges.

CAP. VI.

SVnt quidam dicentes Romano Pontifici semper li-50 cuisse nouas condere leges. ¶Quod & nos non solùm non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum verò summoperè est, quia inde nouas leges condere potest, vnde Euãgelistæ aliquid, & prophetæ A nequaquam dixerunt. Vbi verò apertè Dominus, vel eius 60 Apostoli[f], & eos sequentes, sancti patres sententialiter aliquid definierunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius, quod prędicatum est, vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt 70 Apostoli & prophetæ, destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Dñi ecclesiam contra luporũ insidias optimè custodierunt.

A ¶Et prophetæ.] *Absunt hæ vo-80 ces à multis manuscriptis.*

Item Zozimus Papa.

nulli. & infrà ead. c. generali.

SVnt quidam.] CASVS. Quidam dicebant q̃ semp licuit Romano Pontifici condere nouas leges: quibus Vrbanus Papa consentit, confirmando quod dicunt, dummodo contra Euangeliũ, vel contra Apostolos legẽ nõ edant: vbi. n. Dominus vel Apostoli eius, vel sancti patres aliquid sententialiter diffinierunt, ibi Romanus Põtifex nouam legem cõdere non debet: sed q̃d statutum est, vsque ad sanguinis effusionẽ defendere. nam si vellet aliquid statuere contra Euangelium, vel contra Apostolos, vel prophetas: hæreticus esse cõuinceretur. Sequens capitulum planum est.

5 Concord. tex. l. nemo. C. de epis. & cleri. & in l. moris. §. iste ferè. ff. d̃ pp.

† dignitatũ] Orig.

6 Deusd. p. 4. Ansl. l. 3. c. 116. Pol. l. 4. tit. vlt.

f ¶*Apostoli.*] "hic videtur q̃ Papa non possit dispensare contra Apostolum vel Dominũ. qualiter ergo Martinus dispensauit cum bigamo cõtra Apostolum, vt 34. dis. lector†? Item cum canon Apostolorum dicat, presbyter si fornicatus fuerit, deponatur. 81. dis. presbyter. quomodo ergo Gangrense concilium dispensat in tali casu, vt dist. 82. presbyter? Itẽ contra Dominum dispensauit, qui dixit, Vouete & reddite. & tamẽ absoluit à iuramento & à voto. 15. q. 6. iuratos. extra de vot. & vo. redemp. per totum. Satis potest sustineri, q̃ Papa contra Apostolum dispensat: non tamen in his quæ pertinent ad articulos fidei. eodem modo dispensat in Euangelio interpretando ipsum ext. de test. licet. in fi. Item nõ est vera dispẽsatio quæ fit in voto peregrinationis: "quia non dicitur vouens liberari ab illa obligatione: sed potius dicitur in melius commutari, vt ext. de iureiu. peruenit. sed circa votum continentiæ fortè non posset dispensare[c]: quia vix inueniretur melius in q̃ posset commutari[d], vt ext. de stat. reg. cum ad monasterium. in fi. Ioã. Quidquid dicat Ioan. quandoque dispensat Papa contra generale statutum ecclesię, sicut fecit in Lateran. concilio gñali Innocentius, vt extr.

"Papa vtrũ possit cõtra Apostolum dispensare.

† Vide quod notatur ibi.

"Continentia in meli"

c Contrariũ no. s. ea. q. q ad ppetuã. i gl. 1. sed nõ est cõtra, si bñ videat.

d Eccles. 26. nõ est digna ponderatio aiæ cõtinentis: incorruptio. n. facit proximum Deo. Sap. 5. ad idẽ 32. q. 1. nuptiæ. Arc.

vt extra de consan. & affi. non debet. licet contra articulos fidei non dispenset. 1. qu.7. & si illa. B.

a ¶ Contra statuta.] s. vt dictum est de articulis fidei, s. cap. proxim.

b ¶ Potest.] supple de facto, vel de iure.

Omne.] Casus. Hoc ca. diuiditur in duas part. In prima dicitur ꝙ catholica ecclesia debet defendere ea quæ sunt iustè statuta. In 2. part. dicitur, ꝙ iniusta diffinitio regio metu vel cuiuscunque iudicis auctoritate cōposita valere non debet. Nam quæ contra Euangelicam doctrinam, Apostolicam, vel propheticam statuuntur: omni firmitate carebunt: & quod ab infidelibus, vel hæreticis factum fuerit, omnino cassabit. Secunda pars incipit ibi, *Iniustum autem*, Sequens c. patet.

c ¶ *Iniustum.*] suprà 11. quęst. 3. c. iniustum.

d ¶ *Ab infidelibus.*] ar. ꝙ id quod fit ab intruso, non valet, vt 12. q. 2. alienationes. de cō se. dist. 1. hic ergo. Arg. contra. 1. q. 1. si quis à pseudoepiscopis.

Satagendum.] Casus. Quidam dicebant Pelagium in fide errare: de quo cum suspicaretur Rex Childebertus, misit Rufinum legatum suum Romā, vt à Pelagio postularet, vel vt significet sibi qualiter fidem vel chartam beati Leonis, in qua fides catholica scripta continebatur: conseruet: vel professionem suæ fidei verbis ꝓprijs sibi destinaret. Pelagius verò significabat sibi, quòd non solùm fidem & chartam beati Leonis conseruabat, sed etiam proprijs verbis professionem suæ fidei ei destinauit, vt nulla possit de cætero suspicionis occasio residere. *Satagendum est*, id est, videndum. *vt legibus*, id est, secundum leges ecclesiasticas. aliàs regibus. *Tomum*, id est, fidem vel chartam inuiolatam, in qua fides scripta continebatur. *Nosque.* hanc literam sic forma bis: que, pro &. *significamus ad vos professionem*, id est, subscriptionem nostræ manus *nos*

1 Iuo p. 4. c. 226. Pan. l. 3. c. 4. concord.

2 Concor. l. fi. §. sed qa. C. de iur. dl. & l. j. §. & cū triplici. C. ð cad. tol.

3 s. dist. 81. si qui sine.

4 11. q. 3. iniustum. Ans. l. 3. ca. 87.

5 Et in libello Ioannis Cōstantinop. episcopi ad Hormisdam.

6 Iuo p. 5. c. 358.

† regibus] Iuo.

¶ Apostolicę sedis Auctoritas contra sanctorum statuta aliquid condere non valet.

CAP. VII.

1 Contra statuta[a] patrum condere aliquid, vel mutare nec huius quidem sedis potest[b] auctoritas. Apud nos enim inconuulsis radicib. viuit antiquitas, 2 cui decreta patrum sanxere reuerentiam.

¶ *Epistola vnde sumptum est hoc caput, non est inuenta, Iuo autem in loco indicato, & in epistola ad Hugonem archiepiscopum Lugdunensem affert hoc ex epistola Zozimi ad episcopos Narbonensis prouinciæ: & ipse Zozimus in prima epist. ad Hesychium narrat se scripsisse ad episcopos Galliæ, & Hispaniæ.*

Item Marcellinus B *Papa, epist. 2.*

B ¶ Marcellinus.] *Restitutum est ex vetustis exemplaribus. Nam in vulgatis erat*, Marcellus.

¶ Stare non valet, quod contra Euangelicam, vel propheticam doctrinam, seu constitutionem factum fuerit.

CAP. VIII.

3 Omne, quod irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia. *& infrà.*

¶ 4 Iniustum[c] iudicium, & diffinitio iniusta regio metu, vel iussu à iudicibus ordinata non valet. Nec A quidquam, quod contra Euangelicæ, vel propheticę, aut Apostolicę doctrinę constitutionem, successorumúe eorum, siue sanctorū patrum actum fuerit, stabit: & quod ab infidelibus[d] vel hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

A ¶ Nec quidquam.] *Emendatus est hic locus ex ipsa Marcellini epistola.*

Item Hormisda Papa episcopis Hispaniæ. 5

¶ A statutis patrum non deuiare, & fidei regulam custodire prima salus est.

CAP. IX.

Prima salus est, rectæ fidei regulam custodire, & à cōstitutis patrum nullatenus deuiare.

Item Pelagius Papa Childeberto Regi.

¶ Profitetur Pelagius Papa tomum sui decessoris per omnia seruare.

CAP. X.

6 Satagendum est, vt pro auferendo suspicionis scandalo, obsequium confessionis nostræ legibus † ministremus, quibus nos etiam subditos[e] esse sacræ scripturæ præcipiunt. Veniens etenim Rufinus vir magnificus excellentiæ vestræ legatus confidenter à nobis, vt decuit, postulauit: quatenus vobis, aut beatæ recordationis Leonis Papæ tomum à nobis per omnia conseruari significare debuissemus, aut pro prijs verbis nostræ confessionem fidei destinare. Et primā quidem petitionis eius partē, quia facilior fuit, mox, vt dixit, impleuimus: nosq; in omnib, præsulis tomum pro catholicę fidei assertione conscriptum, Deo propitio, custodire manus nostræ ad vos professione significamus: † Vt autem nullius deinceps (quod absit) suspicionis resideret occasio, illam etiam aliam partem, quā memoratus vir illustris admonuit, facere maturaui: s. proprijs verbis confessionem fidei, quam tenemus, exposui.

Item Hadrianus Papa in capitulis, cap. vlt. 7

¶ Anathema apud Deum fiat, qui censuram Romanorum Pontificum violat.

CAP. XI.

8 Generali decreto constituimus, vt execrandum anathema sit, †[f] & veluti præuaricator catholicæ fidei semper apud Deum reus existat: quicunque regum, seu episcoporum, A vel potentum deinceps Romanorum B Pontificum decretorum censuram in quocunque crediderit, vel permiserit violandam.

A ¶ Seu episcoporum.] *Hæ voces non leguntur in ipso capitulo, neque in capitulari: sunt tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.*

B ¶ Romanorum.] *In capitulo habetur*, deinceps canonum censuram, *nec multò aliter in capitulari. Anselmus tamen & Polycarpus habent vt Gratianus.*

Item Damasus Papa, epist. 4. Prospero † Episcopo. 9

¶ Non licet alicui episcopo contra Romanorum pontificum decreta aliquid agere.

CAP. XII.

10 Omnia[g] decretalia, † & cunctorum decessorum nostrorum constituta, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita à vobis, & ab omnib. episcopis, ac cunctis generaliter sacerdotibus custodiri debere mandamus, vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.

Item Gregorius libro 2. epist. 7. seu capitu. 46. ad Ioannem Episcopum.

¶ Non communicet sacris altaribus, qui nescit sacris obedire canonibus.

CAP. XIII.

11 Hac † consona sanctis patribus diffinitione sancimus, vt qui sacris nescit[h] obedire

10 20 30 40 50 60 70 80

in omnibus, &c. *Scriptum.* id est, quod in scripto continetur.

e ¶ *Subditos*,] argu. quòd Papa subest Imperatori: intelligo quo ad hoc ꝙ sua ecclesia dat tributa fortè Imperatori, vt extra de censi. omnis anima. & 11. qu. prima, magnum. & ca. si tributum. 23. qu. 8. tributum. Nam aliàs omnes principes subsunt episcopis, vt extra de maior. & obedien. omnes principes. Ioannes de Fan.

Generali.] Casus. Statuit Hadrianus Papa in hoc c. vt quicunque fecerit, vel fieri permiserit contra cēsuram & decreta Apostolicæ sedis, velut hæreticus & catholicæ fidei præuaricator anathematizetur.

f ¶ *Sit.*] i. fiat. Nam hæc verba, sit, & fiat, respiciunt quandoque futurum tempus, vt ff. ne quid in loc. pub. l. 2. §. deinde. Io.

Omnia decretalia.] Casus. Præcepit Damasus Papa in hoc c. vt quicunq; episcopus, vel sacerdos cō miserit contra decreta Romanorum Pontificum, deponat sine spe restitutionis. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad §. *si ergo.*

g ¶ *Omnia.*] hoc cap. hic attribuitur Damaso: aliàs Leoni, vt 19. dist. cap. 1. versi. quoniam. a Ioan.

h ¶ *Hac consona.*] ¶ *Nescit.*] id est, contemnit. vel loquitur de ignorantia iuris, quæ quibusdam est damnabilis, vt 38. distinctione, si in laicis. Ioan.

Ideò

"Papa qnq; subest Imperatori.

† al. significamus.

7 Et capit. l. 6. c. 249.

8 Deusd. p. j. 3. 4. Ansel. l. 12. c. 2. & l. 3. c. 82. & l. 4. c. 40. Pol. l. 4. tit. vlt.

† al. fiat.

a Vel dic, ꝙ potuit esse vtriusq; c. sicut & aliàs. s. j. q. 1. ð cætero. de cōs. dist. 1. inconsulto. in subscriptione vtriusq; ca. patet.

† al. Stephano.

9 & Leo Papa. epist. 1. cap. 5.

10 Pol. l. 3. tit. 22. Ans. l. 4. cap. 47. Pan. l. 3. c. 3. simile.

† hac decretalia] Orig.

11 Pol. l. 4. tit. vlt.

† al. hac.

IDeo permittente.] SI ERGO. Hęc est 2. pars q. in qua primò infert ex præcedentibus: subsequenter venit ad diuersas solutiones. Ioan. de Fan.

CASVS. Nunc Gra. ex supradictis c. concludit dicens, quod Papa priuilegium clericis baptismalis ecclesiæ concedere non potuit: cū videatur facere contra statuta sanctorum patrum, quæ inuiolabiliter seruari oportet. Non enim debet priuilegia concedere, quib. status ecclesiarum turbatur.

His ITA. CASVS. Hucusque Gra. probauit, quod Papa priuilegiū clericis baptismalis ecclesiæ concedere non potuit. Nunc verò respondet allegatis, duas adhibendo solutiones. Iste ergo §. in duas par. diuiditur. In prima parte ponit solutionem quandam, s. quòd Papa non est subditus canonibus, sed potest venire contra illos quando vult, & hoc probat per tria exempla, s. Christi, qui tangendo leprosum fecit contra legem: & exemplo Apostolorum, qui euulserunt spicas, & confricauerunt eas in die sabbati contra legem veterem: quos Apostolos cum à Iudæis reprehēderentur, Christus tripliciter excusauit, s. exēplo Dauid, & circuncisionis, & oblatiōis. quæ fiebant in die sabbati contra legem. Tertium exemplum etiam est Christi, qui docebat in templo scribas & pharisæos, vt ostenderet se Dominum legis. In 2. parte ponitur alia solutio, quæ talis est, sc. quod Papa non facit contra canones antecessorū, si concedit priuilegium alicui plebi. Nam cum in cōcilijs statuitur aliquid obseruandum: dicitur, nisi Romana ecclesia aliter statuerit. vel saua eius auctoritate. aliter priuilegia concedi non possunt: nisi contra legem concedantur communem, vt probatur auctoritate Grego. & Hiero. Potest ergo concedere priuilegia causa religionis, necessitatis, vel seruitij exhibiti: dummodo alij enormiter non lędantur. & ad hoc

[1 Iuo p. 4. c. 186.] [† al. consilio.] [Luc. 2.]

obedire canonibus, nec sacris administrare, nec communionem capere sit dignus altaribus.

Item ex concilio Chalcedonensi, cap. 1.

¶Obseruandæ sunt regulæ à sanctis patribus in synodo statutæ.

CAP. XIIII.

A Sanctis patribus in vnaquaque synodo vsque nunc prolatas regulas teneri statuimus.

Item Gregorius ad Montanum, & Thomam lib. 5. epist. 12. seu cap. 112.

¶Voluntatem, & statuta suorum decessorum custodiant, qui sua seruari volunt.

CAP. XV.

IVstitiæ, ac rationis ordo suadet, vt qui sua à successorib. desiderat mandata seruari, decessoris sui proculdubio voluntatem, & statuta custodiat.

Item Leo Papa quartus.

¶Contra statuta sanctorum patrum agit, qui ea non seruat intacta.

CAP. XVI.

1 IDeo permittente Domino pastores hominum sumus effecti, vt quod patres nostri siue in sanctis canonibus, siue in mundanis affixere legibus, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe saluberrima agimus instituta, si, quod ipsi diuino statuerunt consulto,† intactum non conseruamus.

*2 Si ergo primam sedem statuta conciliorum præ omnibus obseruare oportet, & si pro statu omnium ecclesiarum necesse est illam impigro vigilare affectu, si ea, quæ à Romanis Pontificibus decreta sunt, ab omnibus obseruari conuenit, si illi, qui nesciunt sacris obedire canonibus, altaribus ministrare non debent, patet, quòd contra statuta sanctorum canonum, quibus status ecclesiarum vel confundantur, uel perturbentur, priuilegia ab Apostolico concedi non debent. His ita [a] respondetur. Sacrosancta Romana ecclesia ius et auctoritatem sacris canonibus impertitur, sed non eis alligatur. [b] Habet enim ius condendi canones: vtpote quæ caput est, & cardo omnium ecclesiarum: à cuius regula nemini dissentire licet. Ita ergo canonibus auctoritatem præstat, vt seipsam non subijciat eis. Sed sicut Christus, qui legem dedit, ipsam legem carnaliter impleuit, octaua die circuncisus, quadragesimo die in templo cum hostijs præsentatus, vt in seipso eam sanctificaret: postea verò, vt se dominum legis ostenderet, contra legis literam leprosum tangendo mundauit: Apostolos quoque contra literam sabbati per sata prætergredientes, spicas vellentes, & confringentes manibus suis, probabili exemplo Dauid, & circuncisionis, & templi excusauit dicens, (Non legistis, quid fecerit Abimelech quando venit ad eum Dauid, & dedit eis panes propositionis, de quibus non licebat edere, nisi solis [c] sacerdotibus, & comedit ipse, & pueri eius? Item octaua die secundū legem puer circumciditur: & vos in sabbato circumciditis hominem. Item cum iuge holocaustum ex lege offeratur, cum masculus quadragesima, fœmina verò octuagesima die ab ortu suæ natiuitatis secundum legis imperium cum hostijs in templum præsentaretur, vnde sacerdotes offerentes hostias in templo literam sabbati soluunt, & sine crimine sunt: tunc filius hominis multò magis valet soluere literam legis, qui est etiam dominus sabbati. Hinc etiam dicitur de eo. [Erat Iesus docens tanquàm potestatem habens] id est, tanquàm legis dominus, addens moralibus ea, quæ deerant ad perfectionem, vmbram figuralium in lucem spiritualis intelligentiæ commutans, non tanquàm scribæ eorum, qui litera legis adstricti non audebant aliquid addere, uel commutare. Sic & summæ sedis Pontifices canonib. siue à se, siue ab alijs sua auctoritate conditis reuerentiam exhibent: & eis se humiliando ipsos custodiunt, vt alijs obseruandos exhibeant. Nonnunquam verò seu iubendo, seu definiendo, seu aliter agendo, se decretorum dominos, & conditores esse ostendunt. In præmissis ergo capitulis, alijs imponitur necessitas obsequendi: summis verò Pontificibus ostenditur inesse auctoritas obseruandi: vt à se tradita obseruando, alijs non contemnenda demonstrent, exemplo Christi, qui sacramenta, quæ ecclesiæ seruanda mandauit, primò in seipso suscepit, vt ea in seipso sanctificaret. Oportet ergo primam sedem, vt diximus, obseruare ea, quæ decernendo mandauit, non necessitate obsequendi, sed auctoritate impertiendi. Licet itaque sibi contra generalia decreta, specialia priuilegia indulgere, & speciali beneficio cōcedere quod generali prohibetur decreto. ¶Quanquàm si decretorum intentionem diligenter aduertamus, nequaquam contra sanctorum canonum auctoritatem aliquid concedere inuenietur.† Sacri siquidem canones ita aliquid constituunt, vt interpretationis † auctoritatem sanctæ Romanæ ecclesiæ reseruent. Ipsi namque soli canones valent interpretari, qui ius condendi eos habent. Vnde in nonnullis capitulis conciliorum, cum aliquid obseruandum decernitur, statim subinfertur [Nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter † impetrauerit] vel [Saluo tamen in omnibus iure sanctæ Romanæ ecclesiæ] vel [Salua tamen in omnibus Apostolica auctoritate.] Quæcunq; ergo de decimis, vel quibuslibet ecclesiasticis negotijs, sacris canonibus diffiniuntur, intelligenda sunt [d] necessariò seruari, nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter fieri mandauerit, vel permiserit. Cum ergo aliqua priuilegia ab Apostolico aliquib. conceduntur, etsi contra generalem legem aliquid sonare videantur, non tamen contra ipsam aliquid concedere intelliguntur: cum ipsius legis auctoritate priuilegia singulorum penes matrem omnium ecclesiarum reseruentur. Neq; enim priuilegia aliquib. concederentur, si præter generalē legem nulli aliquid speciale indulgeretur. [2] Priuilegia namq; dicuntur tanquàm priuata legia, eo quòd priuata legem singulis generent. Quam diffinitionem † Gregorius innuens ait, [e] [[3] Si hoc neque consuetudine generali, neq; priuilegio [f] vendicas, restat te vsurpasse, quod fecisti. ¶Item Hieronymus in expositione Ionæ ad capit. primum. [Priuilegia singulorum non possunt legem facere communem.] Valet ergo, vt ex præmissis colligitur, sancta Romana ecclesia suis priuilegijs quoslibet munire, & extra

[Line numbers in margin: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80]

inducit auctoritatem Apostoli, & legem sequentem, cuius casus pater cum §. seq. Secunda pars incipit ibi, Quamquam si decretorum.

a ¶His ita.] prima solutio magistri occupat primam columnam: secunda secundam. prima talis [a] est: quia Dominus sicut soluit legem, quàm dederat, sic & Papa potest. secunda hæc est, quòd canones ita intelliguntur statuti, vt semper auctoritas Romanæ sedis sit excepta.

b ¶Alligatur.] vt extra de elect. cap. significasti.

c ¶Solis.] de hoc no. 5. 11. quæst. prima. §. ex his.

d ¶Intelligenda sunt.] sic extra de iureiu. venientes.

e ¶Ait.] suprà distin. 100. contra morem.

f ¶Priuilegio.] Suprà dist. 3. priuilegium.

a ¶Ob

[a Sub. quæ non multū valet. L. Matth. 8. Matth. 12. 1. Reg. 21. Leuit. 12.] [Luc. 6.] [Matth. 7.] [† al. inueniētur.] [† al. suæ interpretationis.] [† al. aliter fieri.] [2 Priuilegia vnde dicantur.] [† al. distinctionem.] [3 Dist. 100. contra morem. ver. quòd si hoc.]

a ¶ *Ob religionis.*] 12.quæst.2.religiosam.
b *Necessitatis.*] 35.quæst.3.quædam lex.
ADDITIO. Et cap.quod scripsi. vide quod no.7.quæst.1. non autem.& c.petisti.
c ¶*Obsequij.*] 1.q.1.sunt nonnulli.§.23. di. communis.Io.

Quod autem.] Hæc q. diuiditur in tres par. In prima probat magister p 18. aucto.& per 11.leges, q nulla priuilegia contra alia priuilegia, vel contra ius valent; vel si obtenta essent contra ius, non valent nisi essent sine præiudicio aliorum.aliàs sic,si non facerent detrimẽtum magnum. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Hostilitatis.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 2.qu. qua quæritur, an per sequentia priuilegia prioribus derogetur, nisi in sequentibus de priorib.mentio fiat, sicut in rescriptis contingit. Et dicendum est q non, nisi fortè sequens priuilegium esset speciale, & primum generale: quia secundùm quosdã non oporteret q in secundo fieret mentio de primo, vt tunc: sed Io. dicit q oportet semper de primo priuilegio generali, in secundo speciali fieri mentionem. & aliud est in rescriptis, cum per rescripta generalia non concedatur statim plenum ius, sed per priuilegium sic. procedit G. hoc ordine. Primò probat quòd per sequentia priorib.non derogatur, vsque ad §. *Si ergo.* exinde respondebit allegatis,& dabit solutionem in §.hostilitatis.

extra generalia decreta, quædam speciali beneficio indulgere: considerata tamen rationis æquitate, vt, quæ mater iustitiæ est, in nullo ab eo dissentire inueniatur: vt priuilegia videlicet, quæ ob religionis, [a] vel necessitatis, [b] vel exhibiti obsequij [c] gratiam conceduntur, neminem releuando ita diuitem faciant, vt multorum detrimenta non circunspiciendo, in paupertatis miseriam nonnullos deijciant. Illud verò Apostoli ad memoriam reuocantes, quod ad Corinthios scribens ait, ([non enim volumus, vt alij sit remissio, vobis autem tribulatio] Cui sacra lex principum concordans ait. [[1] Rescripta contra ius elicita ab omnibus iudicib. præcipimus refutari: nisi fortè aliquid est, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.] ¶Item constitutio Imperatoris ad populum [[2] Nec damnosa fisco, nec iuri contraria postulari oportet.]) ¶Clerici ergo huius baptismalis ecclesiæ priuilegij auctoritate muniti, suæ diœcesis decimas sibi ex integro vendicare valent, nisi fortè summa necessitate episcopi cogantur ad quartam suam accipiendam, & illi superabundare monstrentur.

QVOD AVTEM. " Videndum quis possit dare priuilegium,& quod priuilegium præiudicet alij. Dicunt plerique quòd solus Papa potest dare priuilegium in præiudicium alterius.12.qu.2.bonæ rei.& 9.qu.3.conquestus.de conse. dist. 3.pronuntiandum.100.dist.contra morem.cum enim priuilegium dicatur quasi lex priuata, vt s.dist.3. priuilegia.& solus princeps canones & leges & iura condat: [a] ergo solus ille (vt dicunt) dat priuilegium. Hoc tamen negari non potest quin episcopi etiam dent priuilegia,vt extra de his quæ fiunt à præla.quanto.extra de sent.& re iud. cum inter vos.sed non potest in præiudicium aliorum, [b] vt dicunt: quia solus princeps auferre potest [c] ius vnius,& dare alteri, vt 9.qu.3. nunc verò.& c.per principalem.& extra de concess.præben.& eccl. non vac.quia diuersitatem.& C.de quadr. præscr. bene à Zenone.Sed certè hoc non est verum: nam episcopus potest dare extra baptismalem ecclesiam decimas,vt 16. qu. 1. statuimus. Item episcopus potest detrahere vni ecclesiæ,& dare alteri,vt extra de exces. præla.sicut vnire. & potest in totum eximere aliquam ecclesiam, vt extra de censi. cum venerabilis. Item auferre potest ecclesiæ priuilegium eligendi, vt extra de consue.cum dilectus.Item potest eximere ecclesiam à iure procurationis,vt extra de censi.sopitæ. hoc autem priuilegiũ confert episcopus cum consensu capituli sui, vt extra de dona.pastoralis.Datur autem priuilegium quandoque personæ, quandoq; rei,vt 9.q.3. conquestus. Si priuilegium datur personæ,personam non transgreditur,vt insti.de iure nat.gen. & ciui.§.planè.16.q.1.hinc etiam.& ff. de reg. iur. priuilegia. 7. q.1.non autem.& capit.petisti.& reale est quod loco conceditur,& perpetuum est 16.q.1.hinc etiam.& ff.de iur.immu.l. 1.extra de offi.dele.quoniam abbas.In dubio autem semper præsumitur priuilegium potius personale, quàm reale,vt extra de inst.cum venissent. quia de facili ad suam reuertitur naturam.ff.de pact.si vnus. §. quòd & in specie dotis. non enim dicitur ob hoc personale, quòd sola inseritur personæ, vt ff. de pact.l.iurisgentiũ.§.pactorum.& l.tale pactũ. Item hæc est differentia inter priuilegium,& confirmationem: quia in cõfirmatione nihil noui iuris datur, vt ext. de confir.cum dilecta.secus est in priuilegio. Item in confirmatione nihil ponitur vel affirmatur, sed totum conditionaliter intelligitur, vt ext.de conces.preb.quia diuersitatem.sed in priuilegijs omnia verba ponuntur,& certum ibi asseritur, vt extra de verbor.signifi.abbate.Nunc videndum est quod priuilegium derogat alij. Dicunt quidam q semper secundum derogat primo, etiam si non faciat mentionem primi, vt extra de rescript. ex parte. & hoc ea ratione videtur, qa cum priuilegium sit ius, sed vnum ius derogat alij,licet non faciat mentionem primi, vt extra de cogn. spi. capitu. secundo. sed istis obst. extra de offic. iu. deleg.ex parte. vbi priuilegium secundum non derogat primò,cũ non faciat mentionem eius. Item nec priuilegium præiudicat confirmationi, nisi faciat mentionem illius priuilegij,vt extra de his quę fiunt à prælat.cum vos. Item nec transactioni præiudicat confirmatio, vt extra de deci.ex multiplici. Item nec priuilegium præiudicat consuetudini, nisi faciat mẽtionem eius, vt extra de præbend.relatum. Item nec valet priuilegium nisi faciat mentionem constitutionis factæ à capitulo, vt extra de rescrip.constitutus.nec valet appellatio nisi faciat mentionem sententiæ, vt extra de fide instrumen.inter.vltra medium.& sic propter iura allegata concedi potest, quòd idem sit in priuilegijs quod in rescriptis: nisi vbi secundum facit mentionem primi quòd non valeat:siue ambo priuilegia sint generalia,siue ambo specialia;sed si vnum sit speciale,aliud generale:speciale semper præiudicat,licet non faciat mentionem generalis, vt extra de rescript. capitul. primo. & capitul. pastoralis.licet sit argum. contra.infra eadem,in Galliarum. [d] quia in toto iure derogatur generi per speciem,vt ff.de regul. iur. in toto.Sed certè aliud est in rescriptis quàm in priuilegijs: quia secundum rescriptum speciale derogat primo generali: nam per generale rescriptum non datur iurisdictio,vt patet in illa decre. pastoralis.in fine.& extra eod.ad hæc. & ideo de facili tollitur. sed per priuilegium quantumcunque generale statim consequitur suum ius plenum.vnde potest dici quòd nunquam secundum speciale priuilegium deroget primo generali, nisi faciat ipsius mentionem.ext. de rescript. nonnulli. & de præscript. veniens. sed in statutis quandoque antiquum præiudicat nouo, vt quinquagesima distinctio. domino sancto. Item in dubio potius præsumo non reuocatum prius priuilegium, quàm reuocatum,vt ff.de manu.test.si peculium.ff. de donat. inter virum & vxorem. cum hic status. §. pœnitentiam. Nec obstat.ff.de priuile.credit.priuilegia.vbi dicitur quòd priuilegia non æstimantur ex tempore,sed ex causa:quia ibi loquitur de priuilegijs,quæ creditor vult habere ex eo quòd prius mutuauit pecuniam.

2.Cor.8.

1 J.ea.q.2. rescripta.

2 J.ead.q.2. nec dãnosa.

" Priuilegiũ à quib. potest dari. a Add. hic Arc.q dt, q princeps ex certa scia et sine clausu. nõ obstãte, possit auferre mihi ea q sunt iuris ciuilis: de qua materia vide per Bar.ĩ l.fi.C. si cõt.ius vel vti.pu.& plenè per eũdẽ Bar.ĩ extra. ad repr.ver. ñ obstãtib.p doct.ĩ c. nul li.de rescr.p Bal.ĩ l.fi.C. sen. resc.& ĩ l.eã q.co.12 C.de fideic. & ĩ plu. feu. co.:4.p Im. ĩ l.fi.ff.q.ap. ñ li. & ĩ l. q. dã consulebãt. ď re iu. & per Pau. de Cast.in l. si qñ.in pr. C.de inoff. test.
bHoc est ex presũ ĩm Ala.Vin. & Phi. extr.de exc.pl.c.j.& c. ad hoc. & ibi de hoc.
c intellige qñ cã subest aliàs ñ dẽt. ,put no.s.22 dist.c. 1.i gl. nec Papa.& fa.qđ no.10 dist.c. j.ĩ gl. argu. q,&c.

QVAESTIO II.

I. ps

QVòd autem antiquiorib. priuilegijs, subsequentibus derogari non possit, auctoritate Anacleti probatur, qui scribens omnibus episcopis, & reliquis Christi sacerdotibus ait in epistola 1.cap.3.

¶Ecclesiarum priuilegia cunctis temporibus intemerata seruentur.

CAP. I.

j 3 PRiuilegia ecclesiarum, & sacerdotum A intemerata,& inuiolata cũctis decernimus manere temporib. [d] Leges ecclesiæ Apostolica

3 Ansel.l.4. cap.1.

d in ordinario loqtur.

PRiuilegia.] CASVS. Dicitur in hoc c.q priuilegia ecclesiarum & sacerdotum sunt inuiolabiliter omni tempore obseruanda:& leges ecclesiæ Apostolica auctoritate confirmat Anacletus peregrina iudicia submouendo.

d ¶*Temporibus.*] Istud potest intelligi de generalibus statutis. nam in nullius persona omittendum est, &c. sexagesimaprima distinctione. miramur. Item potest intelligi de priuilegijs datis à principe: " nam priuilegium quod à Deo, vel à principe datur, decet esse mansurum, omnis malitiæ ac diminutionis contrarium. in authen. collat. sexta. constitutio. quæ de dignitat. in fin. Si verò persona impetrans obuiat priuilegio impetrato, statim euanescit, vt extra de constitut.cum M. Ferrarien. Item si non protestatur, priuilegium suum expirat spatio xl.ann.vt ext. de priui.accedentib.sed si non est opus protestatione, cum sit priuilegium ad

"Priuilegiũ decet esse mansurum.

ad excipiendum,perpetuum est,vt ff.de doli exc.pure. si verò est priuilegium ad faciendum,videtur quòd spatio decem annorum extinguatur, vt ff.de nundi.l. 1. [a]

a Hoc ideo quia q nundinas impetrat, facit in preiudiciũ multorũ; vñ breuiori tpe amittit, cũ sit odiosum. sec9 si i piudiciũ singularis psone. qa tunc pene est. C.de di.rescr.l.2. Io.de Fan.

a ¶*Et peregrina.*] i.ferri candentis,2.q.5.consuluisti. vel iudicis,non sui.3.q.5.peregrina.Ioan.

PRiuilegia.]CASVS. Dicitur in hoc ca. ꝙ priuilegia ecclesiarum auctoritate sanctorum patrum instituta non debeant ab aliquo violari, sed debent per Papam defendi : quod nisi fecerit reatum incurret.

b ¶*Priuilegia.*] ĩ. de consec. di. 3.celebritatem.

IN *Galliarum.*] CASVS. Gre. fecit Aug. monachum Anglorum archiepiscopum, & ei supposuit omnes episcopos Britanniæ, sed in episcopis Galliarum nullam sibi attribuit auctoritatem, quia archiepiscopo Arelat. ab antiquo tempore constabat eos esse subiectos. quem Papa priuilegio sibi concesso priuare non debebat. & ideo si Aug. ad Galliarum prouincias venerit, nil sine episcopo Arelat. agere præsumat.Seq.c.patet.

1 ĩ.ea.priuilegia, tertio Ans.l.4.c.2.

c ¶*In Galliarum.*]pluraliter dicit, “ qa tres sunt Gallię, brachata, togata,& comata.

“ Gallia est triplex.

d ¶*Pallium.*] s.8.q.3. Artaldus.contra. vbi dicitur, ꝙ Arelat. sit suffraganeus Narbonen. sed fortè duo sunt Arelat.vel altera literarum est falsa,vel corrupta.

e ¶*Episcopo.*] quem constituit ibi legatum, vel supposuit ei omnes episcopos Britanniæ.

f ¶*Prætermitti.*] “ergo legatus inconsulto episcopo loci non potest iudicare clericos ipsius nisi ad episcopũ appelletur, vt hic,& 11. q.1.peruenit.quod potest admitti. Nec obst. extra de of.le.cum non ignoretis.nam ille non solùm fuit legatus, sed etiam metropolitanus : & ideo nihil profuisset ei ius legationis, si hoc ius non habuisset.Ioan. contrarium credo, cũ illa decr.cum nõ ignoretis.indistinctè loquatur. B. “ Item videtur hic ꝙ princeps posteriorem legatum dando non videtur prohibuisse legatum priorem, sicut est in tutoribus, vt C. de test. tu.l.2.similiter not. 7.quæst. 1.non autem. secus in procuratoribus, vt ff. de procur. si quis cum. §. vlt.

“ Legatus an possit clericos epi loci iudicare.

“ Legatus posterior an reuocet priorem.

2 Ans.l.6. c.97.

† al. episcopis.

auctoritate firmamus, & peregrina [a]iudicia submouemus.

A ¶Sacerdotum.] *in originali est*, sacerdotum sancti Apostoli iussu Saluatoris intemerata, & inuiolata cunctis decreuerunt,&c.

Item Leo Papa Martiano Augusto,epist.52.al.54.

¶Nec nouitate mutari,nec improbitate conuelli ecclesiarum priuilegia debent.

CAP. II.

ij 1 PRiuilegia [b] ecclesiarũ, & monasteriorum B san ctorum patrum auctoritate instituta,nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari.In quo opere,auxiliante Christo, fideliter exequendo,necesse est huius sanctæ sedis Pontifices perseuerantem exhibere famulatum: Dispensatio enim nobis credita est: & ad nostrum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionũ nobis consentientibus, vel negligentibus violentur.

B ¶ Et monasteriorum.] *Hæ voces non sunt in epistola, neque infra eadem, priuilegia : sed sublatę non sunt, quia ad eas spectatur infra ead. c.posteà. vers. si ergo priuilegia. & Anselmus illas habet lib. 4. cap. 2. Cæterùm, quoniam de industria caput hoc à collectore in summam redactum est, & aliquot locis mutatum, visa sunt describenda verba ipsa Leonis.* Priuilegia enim ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta,& venerabilis Nicænæ synodi fixa decretis,nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo,fideliter exequendo necesse est me perseuerantem exhibere famulatum : quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum,quæ in synodo Nicæna ad totius ecclesiæ regimen,spiritu Dei instruente,sunt conditæ, me (quod absit) conniuente violentur,& maior sit apud me vnius fratris voluntas,quàm vniuersæ domus Domini communis vtilitas.

Item Gregorius Augustino Anglorum Episcopo,Respon.9.

¶Priuilegio suæ dignitatis aliquis ecclesiam exuere non debet.

CAP. III.

2 IN Galliarum [c] episcopos† nullam tibi auctoritatem tribuimus : quia ab antiquis prędecessorum meorum temporibus pallium [d] Arelatensis episcopus accepit, quem nos priuare auctoritate percepta minime debemus.Si ergo contingat, vt fraternitas tua ad Galliarum prouincias transeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit,cum prędicto Arelatensi episcopo [e] agatur: ne prætermitti [f] possit hoc, qd' antiqua patrum institutio inuenit.Britannorum [g] verò omnes episcopos tuæ fraternitati committimus, vt indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, peruersi auctoritate corrigantur.

A ¶Peruersi.] *Addita sunt hæc ex originali.*

Idem Felici Episcopo, lib. 12. epist.31.

¶Statuta Apostolicorum prædecessorum Apostolicus destruere non debet.

CAP. IIII.

SI ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor,sed euersor esse iustè comprobarer,testante veritatis voce, quæ ait [Omne regnum in seipso † diuisum non stabit:] & omnis scientia, & lex aduersum se diuisa [h] destruetur.

Luc.11.

† al. seipsũ.

Item Leo Papa,epist.82.al.84.ad Anastasium,c.2.

¶Metropolitanus dignitatis sibi traditæ antiquitus ius intemeratum obtineat.

CAP. V.

3 IGitur secundum sanctorum patrum canones spiritu Dei conditos,& totius mũdi reuerentia consecratos, metropolitanos singularum prouinciarum episcopos,quib. ex delegatione [i] nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur, ius traditę sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decreuimus : ita vt à regulis præstitutis nulla aut negligentia,aut præsumptione discedant.

3 Iuo p. 5. c.346.

Item Hormisda Papa in epistola ad Ioannem Episcopum.

¶Priuilegia metropolitanorum inconuulsa seruari oportet.

CAP. VI.

SEruatis [k] priuilegijs metropolitanorum, vices vobis Apostolicæ sedis eatenus delegamus,vt inspectis [l] istis,siue ea, quæ ad canones pertinent, siue ea,quæ à nobis sunt nuper mandata,seruentur, siue ea,quæ de ecclesiasticis causis tuæ reuelationi † contigerint,sub tua nobis insinuatione [m] pandãtur. Erit hoc studij,ac solicitudinis tuæ,vt talem te in his,quę iniunguntur,exhibeas,vt fidem integritatemq; eius, cuius curam suscipis,imiteris.

† al.relationi.

g ¶*Britannorum.*] contra s.3.quæst. 6. hæc quippe. “ sed duæ sunt Britanniæ,Anglia enim maior Britannia dicitur.

“ Britannia est duplex.

h SI *ea destruerem.*] ¶*Diuisa.*] ar.contra testes sibi contrarios, & contra rescripta omnia sibimet contraria, vt 23. q.7. quod autem. C.de fid. instru. scripturæ.4. q. 3. qui falso. extra de senten.& re iud. cum olim.

IGitur secundum.] CASVS. Leo Papa quendam legatum suũ ad quandam prouinciam destinauit : cui præcepit vt ius dignitatis archiepiscoporum ab antiquo eis traditum conseruet intemeratum & inconcussum.Seq.c. idem dicit, & casum per te formabis. *Cuius*, id est, beati Petri, vel nostri.

i ¶*Delegatione.*] “ videtur ergo ꝙ delegatam potestatem habeat legatus & non ordinariã potestatem, vt hic, & cap.seq. quod non credo, cum similis sit proconsul.ff. c. meminisse.

“ legatus q̃ potestatem habeat.

k SEruatis.] rescriptũ semp sic est interpretandum,vt nulli faciat præiudicium, vt 9. q.3.nunc verò. 85.dis. archidiaconum. in priuilegijs secus videtur, vt extra de decim. ad audientiam.

l ¶*Inspectis.*] “ cum enim quis aliquid ex priuilegio sibi vendicat, inspiciendum est priuilegiũ.eius 100.di. contra morem.extr.de priuil.recipimus. & secundum ꝙ tenor priuilegij continet,iudicandum est,vt extra de pri uil.porrò.

“ Priuilegij tenor est attendendus.

m ¶*Insinuatione.*] intelligas hoc de his quæ soli Papæ reseruantur, [b] quę non transeũt in generali mandato, vt extra de of. le. quod translationem.

b Sub.& maiorẽ discussionem desiderãt.arg.s. 24.q.1. quoties.10.q.1. frater. referat ergo q̃ ꝑ se expedire non pöt.I..

Insti-

Item

INstitutionis.] CASVS. Quidam episcopi destruebant, vel mutabant ea quæ Apostolicus disposuerat, vel priuilegia concedendo, vel in præsentia sua aliqua sine scriptis ordinando: & ideo præcepit Greg. Bonifacio defensori, vt talia de cætero fieri non patiatur: quia per hoc doceret alios sua quandoq; posse statuta dissoluere.

a ¶Præsentia.] " sic ergo sententia principis facit ius, a licet nō redigatur in scriptis, vt extra de transa. cap. 1. C. de testa. omnium. argu. contra 3. qu. 7. postulatus. Item hic est arg. quòd princeps sine scripto dat priuilegiū, & sine scripto delegat causam. vt in authen. de liti. §. omnem. colla. 8. sed non committit delegationem sine scripto. 97. dist. nobilissimus. C. de man. princ. l. vna.

" snīa principis ēt non scripta facit ius.
a Si pcesserit snīa diffinitiua parti b° psentib. C. d leg. l. si imperialis. aliàs ñ fit i° ex snīa. ff. d inof. testa. q repudiatis. scdm Lau.
1 Ansf. l. 4. c. 5. Pol. l. 3. ti. 15.
† al. Constitutionis.

b ¶Rationis.] argu. contra extra de of. del. si quando. & capit. ex parte. 2.

DE ecclesiasticis.] CASVS. Dominicus episcopus quæsiuit à Greg. vtrum priuilegia ecclesiastica debeant à Papa seruari, quare Grego. scribit ei dicens, q sicut defendit priuilegia sedis Apostolicæ: ita iura & priuilegia aliarum ecclesiarum vult seruare immutilata: nec alicui vltra quàm meretur impertiri, & fratres suos sic vult honorare, vt nec alteri ab altero aliquid iure possit opponi. Scribit. vtrum sint seruanda.

† al. posse constituta.
2 Poly. ibid. Ansf. l. 4. c. 6.

c ¶Iura.] nec suum honorem debet augere Papa vt minuat ius ecclesiæ alterius, vt 99. dist. cccc. b

b & vide qđ not. 22. dist. c. j. in gl. nec Papa, &c.

CVm piæ.] CASVS. Virgilius Arelaten. episcopus priuilegia monachorum violari permittebat. vnde præcepit sibi Greg. ne talia de cætero negligenter fieri patiatur. Seq. c. patet.

d QVòd verò.] ¶Infringam.] qui. n. debet tueri alios contra alios, multò magis contra seipsum, vt extra de na. ex libero vet. cap. vnico. ff. si ser. ven. altius.

3 Poly. ibid. Ansf. l. 4. c. 7.

AMputato.] CASVS. Hic duo dicuntur, quorum primum est vt nullus vsurpet ea, quæ sibi non sunt concessa. Secundum est, vt ea quę Apostoli & eorum successores statuerunt, non violentur aliquo modo. Quæ autem sequuntur postea, plana sunt vsque ad legem illam, rescripta.

e ¶Concessa.] ar. fines mandati diligenter custodiendos. arg. contra 8. qu. 1. licet. Item argum. " quòd episcopus nihil potest petere nisi quod sibi permissum est à canone. vt 10. qu. 3. quia cognouimus. & ff. de cond. indeb. l. frater à fratre. c

" Epi petitio est per canones limitata.
c Et no. ext. de pœ. in gl. permissum est, &c.

f ECclesiastica.] ¶In posterum.] s. 6. q. 3. quod bene.

g IMperiali.] ¶Inutilia.] s. di. 10. vides. Sed contra 7. quæst. 1. episcopus in diœcesi. & 13. quæstio. 6. comperimus.

Item Gregorius Bonifacio primo defensori, lib. 7. epist. 17.

¶Decreta Apostolica, nulla præsumptione violentur.

CAP. VII.

1 INstitutionis † nostræ decreta, quæ pro defensorum sunt priuilegijs, & ordinatione disposita, perpetua stabilitate, & sine aliqua constituimus refragatione seruari: siue quæ scripto decreuimus: siue quæ in nostra præsentia a videtur esse disposita: nec à quoquam pontificum in totum, vel in partem ea qualibet occasione conuelli decernimus, vel mutari. Nam nimis est asperum, & præcipuè bonis sacerdotum morib. inimicum, niti quempiam quacunque rationis b excusatione & quę bene sunt ordinata, rescindere, & exemplo suo docere cæteros sua quandoque post † se constituta dissoluere.

Idem Dominico Carthaginensi Episcopo, lib. 2. indict. 10. epist. 39.

¶Priuilegia ecclesiarum Apostolicus debet seruare illæsa.

CAP. VIII.

2 DE ecclesiasticis priuilegijs, q vestra fraternitas scribit, hoc, postposita dubitatione teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusq; ecclesijs sua iura c seruamus: nec cuilibet fauente gratia, vltra quàm meretur, impertior: nec vlli hoc, quod sui iuris est, ambitu stimulante derogabo: sed fratres meos per omnia honorare cupio: sicq; studeo honore singulos subuehi, dummodo non sit, quod alteri iure ab altero possit opponi.

Idem Virgilio Arelatensi Episcopo, lib. 7. epist. 115.

¶Quòd rationabiliter diffinitum est, in nullo debet violari.

CAP. IX.

3 CVm piæ desiderium voluntatis, & laudandę deuotionis intentio sacerdotalibus sit semper studijs adiuuanda, cura est solicitudinis adhibenda, vt ea, quæ pro quietę monachorum, religiosæque conuersationis fuerint ordinata, nec dissimulatio negligere, nec quædam valeat præsumptio perturbare: sed sicut hoc, quod ratio exigebat vtilitatis, oportuit diffiniri, ita quod definitum est [nisi A fortè vbi maior est auctoritas] non debet violari.

A ¶Nisi fortè.] *Exceptio hæc abest à plerisque vetustis, & Anselmo, & codicib. Gregorij impressis, & manuscriptis. In vno autem Gratiani apposita est tanquàm glossa, & legitur, supra 6. q. 4. quod bene.*

Idem ad Natalem Episcopum, li. 2. epist. 37.

¶Sibi iniuriam facit, qui fratrum suorum iura perturbat.

CAP. X.

QVod verò dicitis nostris temporibus debere seruari, quæ à meis quoque prædecessorib. tradita, atque custodita sunt, absit à me, vt statuta maiorum consacerdotibus meis in qualibet ecclesia infringam: d quia mihi iniuriam facio, si fratrum meorum iura perturbo.

Item Iulius Papa, epist. 1. ad orientales, c. 4.

¶Nulla præsumptione violentur, quæ ab Apostolis, & eorum successoribus sunt instituta.

CAP. XI.

4 AMputato totius vsurpationis excessu, nullus debet præsumere, quæ sibi non videntur esse concessa. e *& infrà.* ¶Ea quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus instituta, nulla desidia negligantur, nulla dissensione violentur, nulla concertatione turbentur.

4 Poly. ibid. Ansf. l. 2. ca. 61. & l. 6. ca. 127.

Item Gregorius Papa lib. 7. indict. 2. epist. 60. Praerecti illustri.

¶Quę rationabiliter ordinata sunt, nulla debent refragatione turbari.

CAP. XII.

5 ECclesiasticæ moderationi est omnino conueniens, vt quæ ordinata fuerint, vel rationabiliter A decisa, nulla in posterum f debeant refragatione turbari.

5 35. qu. 9. omnib. modis. Ansf. l. 4. c. 9.

A ¶Rationabiliter.] *vox ista abest à plerisque manuscriptis, & à codicibus B. Gregorij, nec repetitur infra 35. q. 9. omnibus modis. Sed non est inducta, quia omnia Gratiani exemplaria habent istam vocem etiam in rubrica.*

Idem in Regesto libro 7. indict. 2. epist. 7. Ianuario Caralitano.

¶Quæ contra leges fiunt, pro infectis habentur.

CAP. XIII.

6 IMperiali constitutione apertę sancitum est, vt ea quæ contra leges fiunt, non solùm inutilia, g sed etiam pro infectis 7 habenda sint.

6 Deusd. p. 1. & 3.
7 Concord. tex. i l. ñ dubiū. C. de legi. & in c. sacrosan. đ el. 8 ti. 19. le. 3.

Cod. lib. 1. tit. de precibus Imperatori offerendis. 8 Imperator Constantinus.

a NEc damnosa fisco.] vt si aliquis per priuilegium velit se excusare ab eo quod est damnosum iuri communi. " nam dicit lex q omnes necessitatibus publicis debent obedire sine dignitatis priuilegio, vt C. lib. 11. de naui. non excu.l.multi. nec prætextu priuilegij publica debet vacillare vtilitas, vt C.lib.12.de priu schol.l. 2. & C.de sacrosf.eccle.l.iubemus nulli.

" Necessitates publicæ sunt ab omnib. supportandæ.

CAP. XIIII.

NEc damnosa fisco, [a] nec iuri contraria postulari oportet.

Impp. Theodosius, & Valentinianus. [1]

CAP. XV.

[2] REscripta contra ius [b] elicita, ab omnibus iudicibus præcipimus refutari: nisi fortè aliquid est, quod non lædat [c] alium, & prosit petenti, [d] vel crimen [e] supplicantibus indulgeat.

Item Pelagius Papa Ioanni comiti.

¶ Rescriptum meretur effectum, quod cum iuris, & legum ratione concordat.

CAP. XVI.

[3] DIcenti sacras iussiones se habere præ manibus, respondimus scire illam oportere, quòd ipse clementissimus princeps generalibus legibus constituerit, illa sacra vniuscuiusque supplicantis desiderio concessa præualere, & effectui mancipari, quæ cum iuris, & legum ratione concordant: ea verò quæ subreptione, [f] vel falsis precibus forsitan impetrantur, nullum supplicantib. ferre remedium.

Rescripta, siue sint adnotationes, [g] *siue pragmaticæ* [h] *sanctiones, expressam debent in se habere conditionē* [i] *[Si preces veritate nitantur.] Mendax enim precator debet carere impetratis: & quibus scripta diriguntur, sunt puniendi, si precum mendacia vetuerint* [k] *argui. Unde Imperator Diocletianus, & Maximianus, & Constantius lib. 1. Cod. ti. si contra ius, vel vtilitatem publicam.*

[¶+ Præscriptione [l] *mendaciorum opposita,* [m] *siue in iuris* [n] *narratione mendaciū reperiatur, siue in facti,* [o] *siue in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, datum iudicem cognoscere debere, & secundum† hoc de causa conuenit ferre sententiam.]* [5] *Item Imperator Constantinus. [¶Puniri iubemus iudices decem librarum auri mulcta iudices, qui vetuerint* [p] *precum argui falsitatem.] Item Impp. Theodosius, & Valen. [¶* [6] *Et si legib. consentaneum* [q] *sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis: &, si nimia mentientis* [r] *inueniatur improbitas, etiam se ueritati* [s] *subiaceat iudicantis.] Item Imperator Constantinus.*

[¶ [7] *Et, si non cognitio, sed executio mandatur, de veritate precum inquiri oportet: vt, si fraus interuenit, de*

RElscripta.] CAsvs. Licet s. dixerim quòd casus iste facilis esset, tamen sic potest poni. Quæsitum fuit à Theodosio & Valentiniano vtrum rescripta contra ius impetrata sint à iudicib. recipienda? Et respon. Theodosius quòd non, nisi sit tale rescriptum quod alium non lædat & et prosit petēti, vel etiam crimen indulgeat supplicanti.

1 ibid. le.7.

2 s.ead.

b ¶Contra ius.] nec enim ratione rescripti iudex recedet à iustitia, vt extra de eta. & qual. eam te. " vnde si rescriptum est penitus contra ius, reijciet illud iudex: vt hic dicitur, & auferendum est rescriptum tale de manibus retinentis, vt C. de sacri. pagan. sicut. & mittenda est talis charta principi, vt ibi dicitur. Si autem non est contra ius ex toto, sed aliàs iniquum, expectādum est secundum mādatum principis, vt extra de rescript. si quando. & in authen. vt nul. iud. §. si verò. Iudex ergo semper sequitur ius commune, licet rescriptum principis aliud iubeat, vt in authen. de iud. colla. 6. §. omnis autem iudex. & ĩ. ea. omnes.

" Rescriptū contra ius est reiiciendum.

3 Iuo p. 4. c.191.

c ¶Quod non lædat.] tale debet esse quodlibet rescriptum, vt neminem lædat, suprà ead. de ecclesiasticis. vnde non valet rescriptum de re quam quis violenter detinet, vt 16. quæst. 6. placuit. C. vnde vi. l. auctoritatem. nec de re litigiosa, vt extra de confir. cap. 1. & per quod transactio facta resuscitatur, vt C. de transactio. causas. & extra de transact. ex literis. & de deci. ex multiplici. vel per quod aufertur libera electio aliquibus, vt C. de duob. re. stipu. l. 2. hoc tamen non videtur verum, per id quod est extra de concess. præben. & eccle. non vacan. quia diuersitatem. vel per quod restituitur aliquis depositus, vt C. loca. l. vlt. Vel per quod retractatur sententia, vt C. de erro. aduo. l. vlt. & per quod præstatur immunitas à tributis, [a] vt C. de vect. quidquid. Quod autem dicitur hic, intelligas de enormi læsione. quia modicam læsionem bene potest præstare rescriptum principis, vt extra de verbor. sign. quid per nouale. " Vel etiam si ex postfacto incipiat enormiter lædere, statim non valet, vt extra de deci. suggestum. quàm cito. n. priuilegium recidit ad iniquitatem, statim non valet. vt ff. de vul. substitu. ex facto. & 63. dist. §. verum. modicam autem læsionem bene potest afferre, vt 12. quæstio. 2. bonæ rei. C. de preci. Imper. offer. quoties. ff. locat. habitatores. ff. ne quid in loco publico. l. 1. §. si quis à principe. ff. ne quid in flumi. public. l. 1. §. sunt qui putant. quandoque tamen magnam affert læsionem, vt 16. quæstione prima, statuimus. vt dixi suprà eadem, in summ. in prin. & ff. de euict. Lucius.

a Idē q ex cōtractu vēditionis est traditum restituatur. C. de rei ven. ĩ ciuile.

" Priuilegiū lædens an possit tolerari.

d ¶Petenti.] vt si aliqua quæ nubit consulari viro, petit vt ipse nihilominus consularis dicatur, istud prodest petenti sine læsione alterius, vt ff. de senat. l. vlt. Vel si aliqua petat, vt intra tempus luctus possit nubere, vt ff. de his qui no. infa. l. solet.

e ¶Vel crimen.] in talib. facilè exauditur aliquis. 35. quæstione 9. veniam.

DIcenti.] CAsvs. Quidam conueniebat aduersarium suum coram comite Ioanne per rescriptum subreptione, vel falsis precibus impetratum. quare super hoc consuluit Pelagium Papam, qui respondit, dicens, quòd illa rescripta debent valere, quæ cum iure & ratione concordant: ea verò, quæ per subreptionem, vel per falsas preces impetrantur, impetrantibus prodesse non possunt.

f ¶Subreptione.] cum distinctione, vt extra de rescript. super literis.

RESCRIPTA. CAsvs. Quia suprà facta fuit mentio de rescriptis, & ideò nunc dicit Grat. quòd cuiuscunque modi sint rescripta, expressam in se debent habere conditionem, si preces veritate nitantur: quia mendax precator carere debet impetratis, & iudices delegati punientur si probationes super falsi suggestione non admittantur. *Adnotationes*, quæ sint sine causæ cognitione. *Pragmaticæ*, cum causæ cognitione.

4 ti. 22. le. 2.

† secundum causam conuenit] Ori.

5 ibid. le. 3.

g ¶Adnotationes.] " adnotatio dicitur scriptura, quam Imperator proprio animi motu facit de aliquo negotio nemine rogante.

" adnotatio quid sit.

6 ibid. le. 5.

h ¶Pragmaticæ.] pragmatica dicitur quæ ventilata est corā principe, & de hoc facta est scriptura.

7 ibi. le. 4.

i ¶Conditionem.] extra de rescript. cap. 2.

k ¶Vetuerint.] extra de app ex parte. Ioan.

PRÆSCRIPTIONE. CAsvs. Quidam impetrauit rescriptum ab Imperatore dicendo falsum in narratione iuris vel facti, vel tacuit veritatem: vnde quæsitum fuit, qualiter iudex delegatus procedere debeat. Et respondet, quòd iudex procedere debet in causa non secundum affirmationem deprecantis, sed secundum veritatis tenorem. Seq. l. patet.

l ¶Præscriptione.] id est, exceptione.

m ¶Opposita.] ab aduersario.

n ¶In iuris.] consuetudinarij: quia dixit aliquid esse consuetudinem ecclesiæ suæ, cum non esset. extra de præben. venerabilis. non enim videtur, quòd in iure præscripto possit mentiri principi, " cum ipse habeat omnia iura in pectore suo. C. de testa. omnium.

" Princeps habet omnia iura in pectore suo.

o ¶Siue in facti.] quia dixit se appellasse, vel spoliatum fuisse, cum non esset. Ioan.

p ¶Vetuerint.] tunc enim appellari potest, licet inhibita sit appellatio, vt extra de app. ex parte.

ET SI LEGIBVS. CAsvs. Quidam impetrauit rescriptum ab Imperatore legib. consentaneum, s. vt restitueretur cum diceret se spoliatum esse de re aliqua, hoc tamen falsum erat, quæsitum est ergo vtrum tale rescriptum valeat. & respondet, quòd non. & si nimia fuerit improbitas mentientis, etiam extra ordinem puniri debebit. Seq. lex plana est.

q ¶Consentaneum.] vt si quis dixerit se spoliatum, & princeps iussit in rescripto ipsum restitui, hoc consonat legibus: & tamen carebit commodo rescripti. contrarium est s. e. præscriptione. & ext. de eta. & qual. intelleximus. sed omissis multis solutionib. distinguas. vt distinguitur ext. de rescrip. super literis. nec videtur hodie locum habere illa decr. ex parte. extra de rescriptis. quia secundum illam decr. super literis. non est necesse, quòd conditio illa subintelligatur.

r ¶Mentientis.] quia per eas diu fatigauit aduersarium suū.

s ¶Seueritati.] punitur, vt falsarius, [b] vt ff. de fal. si quis obrepserit.

b Sub. si inde fuerit accusatus.

a ¶Cogno-

a ¶*Cognoscatur.*] non ab ipso executore, sed ab eo qui delegauit executionem. Et sic non obst. ext. de sent. & re iud. decę tero. C. de exec. rei iud. si vt proponis. Vel hodie potest distingui illa contrarietas per illam decre. super literis. vt quandoque cognoscat. quandoque remittat ad superiorem. "Dicút tamen quidam ꝙ executor potest cognoscere summatim de incidentibus quæstionibus, vt ff. de re iud. à diuo. §. si super rebus. & talis cognitio non facit præiudicium in principali iudicio [a], vt ff. de lib. agno. l. si quis à liberis. §. si vel parens. & quod dicitur extra de senten. & re iu. decetero. quòd incidentes quæstiones debeant referri ad superiorem, verum est, vt ibi plenariè examinentur. " Vel distingue an delegetur mera executio, an mista, vt dixi supra secunda, quæstio. sexta. §. sunt quorum. ver. ab executore. vt si delegetur mera executio, tunc quæstiones incidentes remittãtur ad superiorem. & si mista delegatur, tunc potest cognoscere de quæstionibus incidẽtibus. Sed pone ꝙ alicui sit mandata nuda executio (nudam dico executionẽ cum causa præsentibus partibus est finita, & mandatur aliquibus vt exequãtur sententiam) nunquid si pars aduersa coram illis obijcit exceptionẽ, audietur exceptio? videtur quòd non, quia tenetur executor exequi sententiã licet sciat eam iniustã, vt extra de officio iudic. delegat. pastoralis. extra de maio. & obed. omnes. & extra de offi. iud. deleg. si quando. ff. de iudic. si prætor. & vigesimatertia, quæstio. prima, quid culpatur. in fi. argum. contra. C. si ex fal. instrum. l. iudicati. extra de testib. veniens. Ad hoc dicas, ꝙ si euidens est sententiam esse nullam, & per instrumenta falsa latam, non exequetur eam: aliàs licet sit iniusta, exequetur eam. ff. de iud. l. si prætor. Non obstat. ff. de confes. l. penultim. vbi dicitur, quòd executor potest absoluere illum, qui cõfessus fuit coram eodem iudice se debere fideicommissum. nam non intelligitur lex illa de executore, sed de iudice.

" Executor an possit de incidentib. quæstionib. cognoscer.

1 ibid. le. 6.

a Ad hoc ff. ad exhi. l. 3. §. sciẽdũ. nã suspenditur executio opposita exceptiõe falsi. C. de re iud. l. 2. C. si ex fal. istr. iudicati. ff. d re iu. diuus. scdm Lau.

2 tit. 26. l. 3.

" Executio est duplex.

3 ibid. l. 4.

4 ibid. l. 7.

† al. quamuis adnotatio.

† al. afferat.

5 Ansel. l. 4. c. 2.

omni negotio cognoscatur. [a]] *Item Imp. Anastasius.* [[1] *Omnes cuiuscunque maioris, vel minoris administrationis, vniuersæ nostræ reip. iudices monemus, vt nullum rescriptũ, nullam pragmaticam sanctionem, nullam sacram adnotationem, quæ generali iuri, vel vtilitati publicæ aduersa* [b] *esse videatur, in disceptationem cuiuslibet litigij patiantur proferri: sed generales sacras constitutiones modis omnibus non dubitent obseruandas.*] *Cod. tit. de diuer. rescrip.* [2] *Impp. Diocletianus, & Maximianus.* ¶ [*Sancimus, vt authentica* [c] *ipsa atq; originalia rescripta, & nostra etiam manu subscripta, non exempla eorum insinuentur.*] *Imp. Constantinus.* ¶ [[3] *Si qua beneficia personalia sine* [d] *die & consule fuerint deprehensa, auctoritate careant.*] *Imperator Zeno.* ¶ [[4] *Vniuersa rescripta siue in personam prę cantium, siue ad quemlibet iudicem manauerint, quæ † vel adnotatio, vel quæuis pragmatica sanctio nominetur, sub ea conditione proferri pręcipimus, si preces veritate mitantur: nec aliquem fructum precator, oraculi percipiat impetrati, licet in iudicio asseueret † veritatem, nisi quæstio* [e] *fidei precum* [f] *Imperiali beneficio monstretur inserta. Nam & vir magnificus Quæstor, & viri spectabiles magistri scriniorum, qui sine præfata adiectione qualecunq; diuinum responsum dictauerint, & iudices, qui susceperint, reprehensionẽ subibunt, & qui illicitè dictata scribere ausi fuerint, cuiuscunque scrinij memoriales, seu pragmaticarij, vel adiutores primicerij, amissione cinguli feriantur.*]

Item Leo Papa epist. 52. al. 54. ad Martianum Augustum.

¶Priuilegia ecclesiarum nulla debent improbitate conuelli.

CAP. XVII.

iij [5] PRiuilegia [g] ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari.

Item Nicolaus Papa vniuersali synodo præsidens dixit in concilio Romano, c. vlt.

¶*Caput hoc extat in concilio Romæ habito in quo Nicolaus Papa primus Thietgandum, & Guntarium episcopos deposuit. Quod concilium impressum est Romæ post epistolas ipsius.*

¶Anathema sit, qui mandata, vel decreta Romanorum Pontificum seruare contempserit.

CAP. XVIII.

6 SI quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, vel decreta pro catholicę fidei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, à sedis Apostolicæ præsule salubriter promulgata cõtempserit, anathema sit. [h]

Item Gelasius Cresconio, & Ioanni Mesaliæ episcopis inter cætera.

¶Statuta priorum successores seruare oportet.

CAP. XIX.

7 DEcessorum statuta, sicut legitima, & iusta, successorem custodire [i] conuenit, ita debet etaim malè facta corrigere. [k]

Hinc etiam Arcadius, & Honorius inquiunt. [8]

CAP. XX.

9 QVæcunque à parentibus nostris, diuersis sũt statuta temporibus, manere inuiolata, atque incorrupta

OMNES. CASVS. Præcipit Anastasius Imperator in hac lege, vt nullus iudex recipiat in iudicio aliquod rescriptum quod generali iuri, vel publicæ vtilitati videat esse aduersum: sed modis omnibus generales sacras constitutiones conseruet. Sequentes duæ leges planæ sunt, & per se patent.

b ¶*Aduersa.*] de hoc habes suprà ead. in illa l. rescripta contra ius elicita. Sed si aliquid pro iure allegatur, de quo est euidens, quòd non consonat iuri, remittitur ad superiorem, vt ext. de fid. instru. pastoralis.

c ¶*Vt authentica ipsa.*] "tribus modis dicitur scriptura authentica, vel quia adest sigillum episcopi, vt extra de fide instrum. cap. 2. ext. de fideius. peruenit. Secundò dicitur authentica, quia est apud acta insinuata. C. de testam. publicati. & C. de re iu. gesta. Tertiò dicitur authentica, si habeat subscriptionem trium testium, vt C. qui pot. in pig. hab. scripturas.

" Authentica scriptura quot modis dicatur.

d ¶*Sine die.*] vel sine indictione, vt extra de fid. instrumen. inter. dies ideo editur, quia vix aliter posset probari falsum, nisi sciretur dies, vt extra de test. ex tenore. C. de contrahen. stipu. optimam. " nisi enim velit quis probare falsitatem instrumẽti, non est exhibendus dies vel consul, ne detur materia fabricandi falsum, vt ff. quemad. testam. aper. l. 1. §. vltimo. & ff. de edend. l. 1. §. editiones. Vel tunc non est edendus dies cum vult deliberare an velit cedere, vel contendere, sed cum vult agere. Hæc tamen est veritas, quòd in communibus instrumentis edendus est dies cum vult deliberare, vt extra de probat. quoniã contra. extra de dilat. præterea. C. de eden. is apud quem. & ff. de edendo. l. prima. §. rationes. sed in proprijs non, vt extra de fide instrument. contingit. ff. de edendo. l. prima. §. diem. " in accusationibus enim non cogitur quis diem commissi criminis ponere, vt suprà secunda, quęstione vltima, libellorum. Est tamen cõtra huic. C. de nouo cod. confirm. in fin. Sed istud intelligitur de legibus redactis in authenticũ volumen. Item in priuatis instrumentis non requiritur apponi dies, & consul, vt ff. de aqua pluuia arcenda. l. secunda. §. antepenultima. & l. penultima. ff. de pign.

" Editio facienda est si ne die & cõsule.

6 Pol. l. 1. ti. 17. Deusd. p. 4. An. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Iuo p. 5. c. 35.

" in accusationib. non cogitur qs diẽ cõmissi criminis ponere.

7 Deusd. p. prima.

8 in Cod. Theod. li. 16 tit. 2. l. 29.

9 Ansel. l. 4. c. 16.

VNIVERSA. CASVS. Zeno Imperator statuit in lege hac, vt rescripta, quæ alicui personæ impetranti dantur, vel ad iudicem aliquem transmittuntur, siue sint adnotatiões, siue pragmaticæ sanctiones, à nullo iudice recipiantur, nisi facta sint sub hac conditione, si preces veritate nitantur, & quicunque iudices talia rescripta dictauerint vel receperint, reprehendantur, & quicunque talia rescripta scripserint, amissione sui honoris feriantur. *Pragmaticarij*, i. qui reponunt rescripta. Sequentia tria capitula plana sunt. *Dogmata mandata, interdicta*, pro correctione, *& sanctione, vel decreta*, pro fide & ecclesiastica disciplina.

e *Nisi quæstio.*] i. inquisitio veritatis.

f ¶*Precum.*] i. ꝙ illa conditio sit apposita, [b] si preces, &c. hoc tamen non tenet, vt extra de rescrip. ex parte.

b id est, conditio ad inquirẽdã veritatẽ apposita, vel conditio, q̃ de pcibus fidem facit. Lau.

g PRiuilegia.] quę sunt de gñali ecclesię statu, vel q̃ sunt de articulis fidei. Vel dic ꝙ non possunt, i. non debent.

h SI quis.] ¶ Sic.] id est, fiat. suprà eadem, quæstione prima, generali.

i DEcessorum.] ¶*Custodire.*] vt 5. 16. quæst. 6. c. vlt. 12. q. 2. si quis. & c. si illi.

k ¶*Corrigere.*] extra de reb. eccl. alie. vel non. episcopi. extra de precar. c. 2.

QVæcunque.] CASVS. Arcadius & Honorius sic statuerunt, vt priuilegia ecclesiarum à suis concessa paren-

parentibus inuiolata seruentur: quoniam in suis temporibus potius volunt addere reuerentiæ quàm diminuere, & potius quæ iam indulta sunt confirmant, quàm aliquid statuant de nouo. Quicunque igitur priuilegia ecclesię violauerint, punientur: qui verò ecclesiæ obtemperauerint, ipsius beneficijs perfruentur.

a ¶*Deseruiunt.*] supra 16. quæstione prima, generaliter.

b ¶*Addi.*] extra de dona. cum dilectus. & eod. tit. c. 1. & de consec. dist. 1. vasa.

c ¶*Nouum.*] not. statutum non dicitur nouum, licet de nouo pręcipiatur, dummodo quandoque fuerit statutum. sic 24. quæst. 1. capit. 1. " Sicut feudum non dicitur nouum quod de nouo conceditur, dum tamen quandoque fuerit concessum, vt extra de feud. ex parte. nec donatio dicitur noua, licet de nouo adipiscatur quis rei donatę possessionem, vt extra de dona. per tuas.

SI ECCLESIÆ. CASVS. Statuerunt supradicti Imperatores, vt priuilegia ecclesiarum plenissimum semper obtineant vigorem, & quicunque ea violauerit, vel neglexerit, viginti librarum auri (sicut etiam olim statutum fuit) condemnatione plectetur: priuilegijs nihilominus in sua remanentibus firmitate. Sequens capit. planum est. *Documentorum*, id est, instrumentorum. Vel si vult: quia non potest renuntiare his quæ pro communi vtilitate sunt introducta.

d ¶*Duodecim librarum.*] durior pœna statuitur contra illos qui violant priuilegia ecclesiarum. 16. qu. 1. nouarum. in fi. Vel ibi loquitur cum agitur criminaliter, hic cum ciuiliter.

e ¶*Obtineant.*] hic habes, quòd pœna soluta, cõtractus stat in sua firmitate. sic 12. qu. 2. episcopus qui mancipium. & 23. di. quanquam. in fi. ff. de transa. qui fidem. C. de fideic. qui fideicommissariã. argu. contra, extra de pœn. suam. Iniquum enim est, quòd simul habeatur res & pœna. ff. de exc. do. apud Celsum. §. Labeo. Sol. si protestatus est se velle contractum remanere in sua firmitate: tunc potest vtrunque peti, aliàs non. " Vel distingue an pœna apponatur loco interesse, aut loco contumaciæ, aut in fraudem vsurarum. Si loco contumaciæ, & reus noluit soluere debitum cum posset, & rẽ & pęnam præstabit. ff. de collat. l. 2. §. si cum duobus. & ff. de tab. exhib. locum. §. condemnatio. [a] si est apposita loco interesse, tunc potest agere quanti sua interest. ff. de act. empt. prædia. Sed si in fraudem vsurarum, tunc non potest, vt extra de empt. & ven. ad nostram. in fi. & ff. de actio. empt. & ven. Iulianus. §. idem. Ioan.

circa sacrosanctas ecclesias præcipimus. Nihil igitur à priuilegijs immutetur, omnibusque, qui ecclesijs deseruiunt, [a] tuitio deferatur: quia temporibus nostris addi [b] potius reuerentię cupimus, quàm ex his, quæ olim præstita sunt, immutari. *Iidem le.* 30.

¶ Non tam nouum [c] aliquid præsenti sanctione præcipimus, quàm illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Priuilegia igitur, quæ olim reuerentia religionis obtinuit, mutilari sub pœnæ etiam intermi natione prohibemus, ita, vt hi quoque, qui ecclesiæ obtemperant, ipsius beneficijs perfruantur. *Iidem le.* 34. ¶ 1 Si ecclesiæ venerabilis priuilegia, cuiuscunque fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta, commissum duodecim A librarum [d] auri (sicut etiam prius constitutum est) condemnatione plectatur. Ipsaque B priuilegia nihilominus plenissimum per omnia obtineant [e] vigorem.

A ¶Duodecim.] *In lege ipsa tã codicis Theodosiani, quã Iustiniani legitur*, quinque librarum auri.

B ¶Ipsaque.] *Hæc vsque ad finem non sunt in lege illa, sed horum loco in Theodosiano habentur ista*, Si quid igitur contra ecclesias, vel clericos per obreptionem, vel ab hæreticis, vel ab huiuscemodi hominibus fuerit contra leges impetratum, huius sanctionis auctoritate vacuamus.

Item Pelagius Armentario magistro militum inter cætera.

¶Non licet pontifici ab ecclesiæ iure discedere, quod documentorum auctoritate firmatur.

CAP. XXI.

2 POstea quàm ecclesię iura, documentorum [f] quoq; intercedentium fuerint auctoritate firmata, nullatenus ab his discedendi liberam pontifex, vel si vult, permittatur habere licentiam.

f ¶*Postea.*] ¶*Documentorum.*] supple maximè: quia etsi instrumenta nulla essent super hæc facta, non tamen posset retractari contractus. " Ideo. n. fit instrumentum, non quòd vis contractus pficiatur per instrumentum, sed vt facilius possit per illud probari, vt C. de proba. cum res. Idem est in electione, vt 63. dist. quanto. & sic est in matrimonio, vt 30. q. 5. nostrates. in fi.

Si ergo priuilegia monasteriorũ, vel quarumlibet ecclesiarum auctoritate Leonis, Gregorij, Gelasij, & nonnullorum aliorum Pontificum sanctæ Romanæ ecclesię inuiolata seruantur: si ea, quæ contra leges fiunt, pro infectis habenda sunt: si Pontifex non habet licentiam discedendi à documentis, quibus iura ecclesiæ firmantur, patet, quòd posteriora priuilegia antiquioribus derogare non possunt, nec eorum auctoritate eis aliqua obijcietur exceptio: cũ etiam, si contra illa specialiter fierent, pro infectis essent habenda.

2 His ita respondeur. Sancta Romana ecclesia sua auctoritate, congregata valet disiungere: & disiuncta congregare: rationis tamen æquitate considerata. Vnde vel pietatis, vel necessitatis intuitu semel à se concessa valet vel in totum, vel in partem commutare. Pro necessitate namque corrigendorum vitiorum priuilegia ecclesiarum multarum, vel imminuuntur, vel penitus immutantur, siue personaliter, siue generaliter. Personaliter iuxta illud. [3] *Priuilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.*]

Item Siluerius Papa Vigilio Episcopo, epist. 2.

¶Quod habet amittat, qui quod non accepit, vsurpat.

CAP. XXII.

4 SIc decet fidem sanctorum patrum in ecclesia seruari catholica: vt, quod habuit amittat, [g] qui improbabili temeritate, quod non accepit, assumpserit.

Item Simplicius Papa, epist. 2. Ioanni Episcopo Rauennatensi post pauca, quibus ab illicita eum ordinatione prohibuit.

¶Priuilegium amittit, qui sua potestate non legitimè vtitur.

CAP. XXIII.

5 DEnuntiamus autem, quòd si posthac quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu episcopum, seu presbyterum, seu diaconum inuitum [h] facere fortè credideris, ordinationes tibi Rauennatis ecclesiæ, vel AEmiliensis noueris auferendas.

SI ERGO. CASVS. Concludit G. ex supra dictis breuiter epilogando ea, quæ sunt superius allegata, ostendens quòd per posteriora priuilegia non potest antiquioribus derogari, cum etiam si contra illa specialiter aliqua priuilegia fierent, essent pro infectis habenda.

HIS ITA RESPONDETVR. Hæc est 2. pars quæ. in qua ponit diuersos casus, in quibus perditur priuilegium, & primò ponit de specialibus, secundò de generalibus. Ioan.

CASVS. Respondet nunc G. supradictis, dicens quòd ecclesia Romana sua auctoritate priuilegia concessa, pietatis vel necessitatis intuitu in totũ, vel in partem potest cõmutare. Nam imminẽte quandoque necessitate, propter vitia corrigenda multarum ecclesiarũ priuilegia vel imminuuntur, vel penitus immutantur, siue personaliter fiat hoc, siue generaliter. De primo probat per tria proxi. cap. de secundo probat per illud cap. ita nos.

SIc decet fidem sanctorum.] CASVS. Docet Siluerius Papa in hoc c. quòd ille qui propria temeritate vsurpat quod non est sibi concessum, debet amittere quod habebat. Casum autem sequentis cap. inuenies notatum. suprà 74. distin. c. vbi ista didicisti.

g ¶*Amittat.*] argu. quòd qui vsurpat sibi ius alterius in eligendo, quòd etiam proprium ius electionis debeat perdere, vt 93. dist. cap. vlt. Item argu. quòd pœna extenditur quandoque vltra delictum, [b] vt extra de plus pet. c. 1.

DEnuntiamus.]

h ¶*Inuitum.*] Suprà 74. distinct. vbi ista. B.

" Feudum de nouo cõcessum non dicitur nouum, si prius fuerat concessum.

1 In cod. Theod. leg. 14. in cod. Iustin. tit de episc. & cle. leg. 13.

2 Deusd. p. prima.

" Pœna an possit peti cum re.

a Sub. cũ distinctiõe ibi dẽ facta, vt ff. de pe. hæ. nec vllam. §. vlt.

" Instrum quare fit.

3 11. qu. 3. priuilegiũ.

4 Ans. l. 6. c. 155. Iuo p. 6. c. 73.

5 s. dist. 74. vbi iste. §. denuntiamus.

b Fuit tñ in 1. cõpilõne, vbi dicebat quòd per iniustitiam plus petendi, diabolus amittit totius debiti summã quã in nobis habebat, vt ibi not. de hoc.

SI qui episcopi.] CASVS. Quæsitum fuit à Leone quam pœnam pati debeant episcopi, qui ordinant indignos. Et respondet quod decætero non conferent illum ordinem, quem illicitè contulerunt, quamuis damnum depositionis euadant. Et intellige personaliter, cum persona punitur, & non punitur ecclesia ppetuò.

a ¶Si qui episcopi.] Hoc est lectum s. 1. q. 1. si qui episcopi.

GENERALITER. CASVS. Probatum est s. per tria cap. prox. quod personale priuilegiũ potest Apostolicus auferre. Nunc idem probat Grat. de generali. Generaliter, id est, pro vtilitate generali, vel pro damno generali.

ITa nos Scyllacænorum.] CASVS. Ciues Scyllacæni maligno spiritu ducti, duos suos epos, vnum post alterũ occiderunt: quod nunquam legitur accidisse, etiam in illis ciuitatibus vbi bella continua fiunt, nisi ibi fuerit psecutor fidei Christianæ: & ideo Papa Gelasius, quia hoc crimen velut in consuetudinẽ iam deduxerant, licet diu hæsitasset quid in tanta atrocitate facere debuisset, eos episcopali dignitate priuauit, ne de cetero habeant episcopum, in quem possit similis acerbitas perpetrari: nec alijs prębeant exempla similia faciendi. Sed ne propter malos boni deseri videantur, pręcepit Gelasius duobus episcopis, vt vel insimul, vel alternatim præfatæ ciuitati præbeant ministerium visitationis. *In vtroque*, id est, pro vtroque episcopo interfecto. *Vel in vtroque*, id est, pro vtroq; eorum, quæ sequuntur siue instinctu, siue furijs, &c.

b ¶*Vsum.*] " argu. quòd duæ vices in criminibus inducunt consuetudinem, vt hic, & C. de episc. aud. l. 3. in fin. sed in ciuilibus negotijs nec etiam tres vices consuetudinem inducunt, vt extra de cau. pos. cum ecclesia. Item est hic arg. quòd magis punitur factum iteratum, vt 27. qu. 1. peruenit. & ff. de re mil. l. 3. §. si plures. & extra de hęr. ad abolendam. §. illos autem.

c ¶*Episcopalibus.*] hic delictum ciuium, quod consistit in faciendo, redundat in damnum ecclesiæ. & sic est contra 16. q. 6. si episcopum. " vbi dicitur, quòd delictum prælati non redundat in ecclesiæ damnum. sed potest dici, quòd hic ecclesia non damnificatur in rebus, licet damnificetur in honore. de delicto quod consistit in omittendo, non est dubium quin redundet in damnum ecclesiæ. vt 16. q. 3. placuit.

d ¶*In vtroque.*] i. pro vtroque episcopo interfecto. [a]

Item Leo Papa, epist. 85. aliàs 87. ad episcopos Africanos.

¶Ius ordinandi amittunt, qui immeritum consecrant.

CAP. XXIIII.

1 SI qui episcopi[a] talem consecrauerint sacerdotem, qualem esse non licet, ẽt si aliquo modo damnũ proprij honoris euaserint, ordinationis tamen ius vlterius non habebunt, nec vnquam ei sacramento intererunt, quod, neglecto diuino iudicio, immerito præstiterunt.

Generaliter, veluti dum ciuitati episcopalis dignitas perpetuò subtrahitur, quæ suos episcopos interimere consueuit.

Vnde Gelasius Papa scribit.

¶Episcopalis dignitas ciuitati subtrahitur, quæ suos præsules interemit.

CAP. XXV.

2 ITa nos Scyllacænorum † cædes geminata pontificum, horrendi criminis atrocitate confudit, vt diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret: dum & ingerere quempiam parricidalibus exemplis detestaremur antistitem, & ecclesiam vtcunque destitutam non vsque adeò iudicaremus relinquendam. Quapropter iam velut usum,[b] consuetudinemque sacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus consulendum, ut parochiæ uice ab extrinsecus positis sacerdotibus gubernetur, quæ ibidem commanentes ferro didicit necare pastores, inauditoque facinore (quod etiam in illis prouincijs nusquam prorsus legitur accidisse, quæ bellorum continuis, diuersisque incursionib. affliguntur) hæc sit reperta ciuitas, quæ præsules ministrantes sibi fidei Christianæ sacramenta sine persecutore prosternat. Curandum est igitur, ut illic funesta pernicies cessatione propriorum sanetur antistitum, atque ita saltem furoris tanti materia subtrahatur, si, inquam hæc possit acerbitas perpetrari, cõsistens ibidem persona defuerit: eoq; modo vel illa ciuitas, dum in quos deseuiat, non habebit, ab huiusmodi temeritate desistat, vel alijs imitandi contagia dira non prębeat. Egeat ergo episcopalibus [c] subsidijs sibimet aliunde pensandis, † quæ sacrã in suo gremio collocatam fuso crudeliter maculat sanguine dignitatem: quia in vtroq;[d] hac est vltione plectenda, siue instinctu domestico, seu furijs incitata nefas hoc committit externis.[e] Præbeat ergo dilectio uestra in hoc statu positæ ministerium visitationis[f] ecclesiæ: &, aut conueniendo pariter, aut vicissim, prout qualitas rerum, causaque poposcerit, diuina ministeria † repræsentet ingratis: ne cum deuitamus zizania, Dominica videamur præterire frumenta.

¶*In Polycarpo, & apud Anselmum, & Iuonem continuò sequitur, cap. comperimus. infrà de consecrat. dist. 2.*

3 [3] *Hostilitatis quoque, vel paupertatis necessitate episcopales sedes, vel mutantur, vel duæ in vnam*[g] [4] *rediguntur, sicut suprà in tit. de mutatione episcoporum beatus Gregorius fecisse legitur. Non ergo priuilegia ecclesiarum sic inuiolata permanere censentur, vt quibusdam de causis interuenientibus Apostolica auctoritate ei derogari non possit: alioquin multitudo ecclesiarum ad paucitatem redigeretur, cum innumeræ ecclesiæ in dięcesibus aliarum frequenter conditæ inueniantur. seruentur ergo priuilegia ecclesiarum cunctis inconcußa temporibus: ne videlicet præter eius auctoritatem, à quo data sunt, contra ea liceat ire alicui.*

¶ [5] *Sed obijcitur illud Symmachi Papæ, [Possessiones,*[h] *quas vnusquis-*

e ¶*Externis.*] i. suggestionem extraneorum.

f ¶*Visitationis.*] sic ergo episcopi vicini supplent defectum vicinorum episcoporum, vt 7. quæstio. 1. pontifices. & 65. distinct. si fortè.

HOSTILITATIS. Hæc est tertia pars quæstio. in qua magister soluit & bene secundum Ioan. de Fan. CASVS. Iste §. in tres partes diuiditur. In prima dicitur, quòd Papa non solùm propter crimen sua auctoritate priuilegia ecclesiarum potest auferre vel diminuere, sed etiam propter hostilitatem, vel paupertatem episcopales sedes mutare potest, vel duas in vnam redigere, exẽplo B. Gregorij. Non ergo sic intelliguntur priuilegia ecclesiarum permanere inuiolata, vt Apostolicus eis derogare non possit: sed sic debẽt intelligi permanere inuiolata, vt pręter auctoritatem Papæ nulli liceat contra ire. In secunda parte objicit huic conclusioni. capitul. Symmachi Papæ, vbi innuitur, quòd possessiones ecclesiæ, quæ dantur clericis, vel peregrinis causa necessitatis, vel religionis, vel pietatis intuitu, non possunt ab eis possideri perpetuò, sed ad tempus. Sed huic obiectioni duplicem Gra. solutionem adhibet. Prima est, vt clerici, & peregrini illas possessiones ad tempus debeant possiderc, monasteria verò perpetuo. Secunda est, quia sicut clerici vel peregrini cessante necessitate coguntur dimittere possessiones misericorditer eis concessas: sic monachi cum à religione cessauerint, priuilegijs exuuntur, quæ religionis intuitu eis concessa videntur. In tertia parte dicitur, quòd priuilegia monachorum in eo casu intelliguntur esse concessa, quod alijs ecclesijs non derogetur: videlicet vt decimationes nonalium nulli quondam assignatas auctoritate priuilegiorum sibi teneant; vel si propter paupertatem, vel instantem necessitatem monachis consuli non potest nisi derogetur priuilegijs aliorum, & ita eorum subueniendo inopiæ, vt ipsi ratione priuilegiorum non fiant diuites, & baptismales ecclesiæ destruantur. Secunda pars incipit ibi, *Sed obijcitur.* Tertia ibi, *Priuilegia ergo. Alioquin.* id est, *aliter.* id est, si non posset derogare priuilegijs aliorum, ad paucitatem reducerentur: quia non fierent nouæ, & aliæ destruerentur.

g ¶*In vnam.*] vt decimasexta, quęstione prima, & temporis.

h ¶*Possessiones.*] 16. q. 1. possessiones.

a ¶*Cessa-*

---

13. q. 1. nõ qui. Ans. l. 6. c. 74. Iuo p. 5. c. 107.

2 Pol. l. 3. ti. 30. Ans. l. 6. ca. 148. Iuo p. 10. c. 18.

† al. Squillacinorum. al. Syllanorũ.

" Consuetudo quot vicibus inducitur.

" plati delictũ an redũdet in ecclesiæ damnũ.

a Vel die vtroque, s. eorum quæ sequuntur, s. siue instinctu, siue furijs, sedm Hug. & L.

† al. dependentis.

† al. mysteria.

3 7. q. 1. cap. pastoralis. & c. temporis.

4 7. q. 1. ca. temporalis. &c. temporis. & 16. q. 1. c. & temporis.

5 16. qu. 1. possessiões.

"Priuilegiū cessat cessāte ipsius cā.

a ¶*Cessauerint.*] " arg. quòd si priuilegium aliquod datur ex causa, vel ratione religionis, vel ratione paupertatis, vel alia de causa: quàm cito cessat causa, cessat & priuilegium, vt extra de verb.sig.abbate.in fi.extra de deci.suggestum.16.qu.1.generaliter.& inst.de autho.tut.§.vlt.& ff.de iud.l.2.§.legatis.& C. de testa.mili.l.vlt. & instit. de pupil. sub.§. qua ratione.

b ¶*Nulli.*] hoc non est verum: quia si illud nouale fuit in alicuius territorio, ad illum tantùm spectabit. sed si in nullius parochia fuerit, episcopus potest assignare cui voluerit, vt ext.de deci.quoniam.

c ¶*Penitus.*] s. 12.q.2.bonæ rei.Ioan.

Q*Vidam sacerdos.*]CASVS. Expedito tractatu de priuilegijs, supponitur causa 26.in qua tractatur de diuinationibus, & reconciliatione excommunicatorum: & de pœna morientium. Quæ omnia vt melius pateant, Grat. more solito thema proponit, de quo septem surgunt quæstiones.

Q*Vi sint.*]CASVS.Hic proponitur prima quæstio: in qua quæritur, quid sit sortilegium: quæ quæstio soluitur, j.cap.1.

S*Ortilegi.*] CASVS. Quæsitum fuit ab Isidoro qui dicatur sortilegi. Qui respondet dicens, quòd illi dicuntur sortilegi, qui artem diuinationis profitentur per sortes, quæ vocantur sortes Apostolorum, vel per quancunque aliam scripturam futura promittūt.

† al. parochitanæ.

" sortilegos cōsulentes, & ipsi sortilegi qualiter puniuntur.

d ¶*Profitentur.*]"Qui tales consuluit, pœnitentia punitur v.annorum, vt j. e.q.5.qui diuinationes. Ipsi autem facientes huiusmodi artes tantùm pœnitentia vnius anni videntur puniendi, vt extra de sortil. cap. 2. sed istud intellige esse dispensatio nem.secundum legem autem ipse maleficus punitur capite, vt C.de male. & ma.l. nemo. Ioan.

Q*Vòd autem.*] Hæc q.diuiditur in tres partes. In prima probat sophisticè, quòd nullum est peccatum exquirere sortes tempore necessitatis. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Hæc autem.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 2. quæst. qua quæritur vtrum sit peccatum inquirere veritatem per sortes. Et respondet quòd sic. primò tamen probat quòd non est peccatum. & hoc probat in hoc §.quinque rationibus, vel auctoritatibus, quę facilè in hoc §.discernuntur. De hoc tamen plenius inuenitur in summa huius quæstionis in apparatu. Sequen autem cap.planum est.

que ecclesiæ suo relinquit arbitrio,&c.] *quæ suprà in titulo de alienatione rerum ecclesiasticarum leguntur adscripta. Vnde datur intelligi, quòd ea, quæ de iure vniuscuiusq; ecclesiæ, vel necessitatis, sicut peregrinis, vel pietatis intuitu, sicut religiosis domib. conferuntur, non perpetuò, sed temporaliter ab eis, quib. conferuntur, sunt possidenda. Quanquàm illud Symmachi ad necessitatis intuitum, non ad pietatis prospectum possit referri: videlicet, vt ea, quæ peregrinis, vel captiuis largiri necessitas suasit, non ea, quæ religiosis domibus ob quietem religiosæ conuersationis concessa sunt, prohibeantur perpetuò possideri. Vel potius de vtrisque intelligendum est: videlicet, vt sicut necessitatem patientes cessante necessitate beneficijs renuntiare coguntur, quæ eis miserationis indulsit intuitus, sic religiosè viuentes, cū à religione cessauerint,* [a] *priuilegijs exuantur, quæ religiosa conuersatio meruit. Priuilegia ergo, quæ religiosis domibus conferuntur, vel in eo casu accipienda sunt, in quo ita eis consulitur, quòd nulli aliquid derogatur, videlicet, vt ex noualib. quorum decimationes nulli* [b] *assignatæ fuerant, priuilegiorum auctoritate decimas aliquibus persoluere non cogantur, vel, si propter instantem temporis necessitatem eis consuli non poterit, nisi alijs derogetur, ita priuilegiorū auctoritas videatur esse seruanda, vt eorum subueniatur inopiæ, non vt suarum diuitiarum augmento, & possessionum non modica extensione porrecta, baptismales, seu parochiales † ecclesię penitus* [c] *destruantur.*

CAVSA XXVI.

Q*Vidam sacerdos sortilegus esse, & diuinus conuincitur apud episcopum: correctus ab episcopo noluit cessare: excommunicatur: tandem agens in extremis, reconciliatur à quodam sacerdote, episcopo inconsulto: indicitur sibi pœnitentia sub quantitate temporis canonibus præfixa.*

1 *Hic primùm quæritur, qui sint sortilegi.*
2 *Secundò, an sit peccatum esse sortilegum.*
3 *Tertiò, à quibus genus diuinationis sumpsit exordium.*
4 *Quartò, quot sint genera diuinationis.*
5 *Quintò, an sortilegi, uel diuini sint excommunicandi si cessare noluerint.*
6 *Sextò, an excommunicatus ab episcopo possit reconciliari à presbytero, illo inconsulto.*
7 *Septimò, si morientibus est indicenda pœnitentia sub quantitate temporis.*

QVAESTIO I.

Q*Vi sint sortilegi, Isidorus diffinit Etymologiarum libro octauo, capitulo nono, ita dicens.*

¶ Qui sint sortilegi.

CAP. I.

1 SOrtilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam, quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, [d] aut quaruncunq; scripturarum inspectione, futura promittunt.

QVAESTIO. II.

1. ps Q*Vòd autem sortes* [e] *exquirere peccatum non sit, & exemplis, & auctoritatib. probatur. Cum enim Achor* [f] † *de anathemate furtim subripuisset, & ob eius peccatum populus cæsus apud Nay* [g] *hostibus terga dedisset, præcepit Dominus Iosue, vt sortibus exquireret, quo peccāte populus in manib. hostium cadere meruerat. Iosue præceptum accipiens misit sortes, primùm super tribus, deinde super familias, demum super personas: & ita cecidit sors super Achor. Saul quoque* [h] *cum pugnans contra Philistæos iurasset se interfecturum quicunque ante solis occasum de populo comederet, sorte deprehendit Ionatham filium suum mel comedisse, quod sceptro acceperat: quē cum morti tradere vellet, populo supplicante reuocauit sententiam. Ionas quoque cum à facie Domini fugeret, à nautis sorte deprehensus, in mare deiectus, & à ceto est absorptus. De Zacharia etiam legitur, quod sorte exijt, vt incensum poneret. Matthias verò à beato Petro sorte in Apostolatum, & Iudæ successor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malū non esse.*

Vnde etiam Augustinus ait in lib. psalmorum, in psal.30.concionæ 2.ad vers. [*In manibus tuis sortes.*]

CAP. I.

2 SOrs non aliquid mali [i] est, sed res est in dubitatione humana diuinam indicans voluntatem.

2 *His ita respondetur. Antequàm* penitus interdicta. sic & sortilegium prohibetur, non quòd sortib. insit aliquid mali: sed quia sub specie diuinationis ad cultū idololatrię peruenit. Et quòd sortilegia sint prohibita probat aucto ritate Apostoli. Idē seruāt catholici de astronomia, vel astrol.

c ¶*Sortes.*] " nota, quòd sortes quædam sunt licitæ, quædam illicitæ. Illicitæ sunt quæ fiunt per magicas incantationes: vel quę fiunt ad exercendas vanitates aliquas. Vel quæ fiunt ad inquirenda aliqua occulta, vt s.e. hi qui. & cap. illud. Sed quæ fiunt necessitatis causa, non sunt illicitæ, vt si contentio esset de electione aliquorum, & esset paritas vtrinque in omnibus, exēplo Matthiæ possunt fieri sortes. [a] vt j. ead. non exemplo.& q.5.non licet.cum enim non superest humanum auxilium, tunc possumus recurrere ad diuinum auxilium, vt 22.q.2.quæritur. & in dubijs secundum leges ad sortes decurritur, vt ff.de iud. sed cum ambo. C. comm. de leg. si duobus. & Augu. scripsit [b] quibusdam, cum ciuitas esset obsessa, & dubitaret clerus qui deberent fugere, qui remanere: quòd sorte illud esset dirimendum.

f ¶*Achor.*] historiam habes 1. quę. 4. §. item peccato Achor. & Iosue 7.

g ¶*Nay.*] ciuitatem.

h ¶*Saul quoque.*] hoc habes 22.qu. 2. §.item opponitur.

i SOrs.] ¶*Mali.*] in sui natura non est mala: tamen prohibetur, quia propter assiduitatem labitur talis in idololatriam: sicut est in iuramento. [c] vt 22. quæst. 1. & iurabunt.Io.

HIS ITA RESPONDETVR. Hęc est 2.pars q.in qua probat contrarium per 9. auct. sanctorum. Io. de Fan.

CASVS. Hic respondet Grat. allegatis dicens quòd in veteri testamento multa permittebantur, s. sortilegia & alia: quæ hodie non permittuntur. Nam in veter.testam.permittebatur copula sacerdotalis, vel consanguineorum: quæ hodie est

" sortes sūt in duplici differentia.

1 Raban° de magorum præstigijs. Iuo p.11.c.22.

a Adde an sit aliqd dirimēdū sortito, no.in Lin tribus. & l. seq.ff. de le. 3.& l.2.cum gl.& no.per Bar.C.quē & qb. 4. pars. lib.10.

† al.Achan. Ios.7.

b Sub.ī epi. ad Honorat. de hoc satis p Arc. j.c.prox.

1.Reg.14.

Ion.1.

Luc.1.

Act.1.

c Vel hoc ītellige sm antiqua tpa qn nō erant phibita, secundū Lau.

2 Pann.l.8. c.77.

QVOD

QVOD AVTEM. Casvs. Nunc probat G. quod sortibus credi non debet. & ad hoc inducit sequentia c.

Non statim.] Casvs. Docet Hie. in hoc cap. quod non ideo sortibus credere debemus, quia Ionas est per sortem in vitio deprehensus, & Matthias in Apostolum electus.

a ¶ Ionæ.] quia hoc fuit diuina inspiratione factum. vt 14. qu. 5. dixi.

Hi, qui.] Casvs. Quidam per quosdam versiculos psalterij, vel Euangelij diuinabant futura: quare quæsiuit Ianuarius ab Aug. vtrum hoc sit faciendum? & respon. quod non: minus tamen malum est hoc facere, quàm consulere dæmones.

b ¶ Potius.] "quia permittitur minus malum, vt euitetur maius malum, vt 33. qu. 2. si quod verius. & 22. q. 1. considera. & est similis modus loquendi. 1. qu. 1. iudices. [a]

Non exemplo.] Casvs. Quidam exemplo Matthiæ & exemplo Ionæ sortib. vtebantur: sed Beda ostendit, quod illud non est trahendum ad consequentiam, quod probat auctoritate Hiero. si tamen aliquis in necessitate hoc putauerit faciendum, sciat Apostolos hoc non fecisse nisi fratribus collectis, & precibus fusis, vel porrectis ad Deum. Seq. c. patet.

c ¶ Cum priuilegia.] 16. q. 1. hinc est. §. 1. & 3. dist. 3. priuilegia. [b]

Illud quod.] Casvs. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit Augu. quod facta hominum partim sunt superstitiosa, & partim non: & de superstitiosis multa ponit exempla, quæ in ipsa litera facilè deprehendes. In secunda parte dicitur, quòd diuinatio est fornicatio, in qua diuinatione, etsi vera dicuntur quandoque, vt exemplo imaginis Samuelis, & mulieris ventriloquæ, id est, dæmoniacæ, non tamen propter hęc sortilegia, vel talia sacrilegia sunt facienda, sed reprobanda, penitus. Ansulæ. id est, annulli.

Gal. 4.

" Malū minus permittitur vt maius euitetur.

1 Iuo p. 11. c. 21. Pan. l. 8. c. 73. Act. 1.

a Hęc est comparatiua permissio, de qua no. s. 3. dist. c. vlt.

2 Iuo p. 11. c. 29. Pann. l. 8. c. 74.

b Vide quod not. s. 1. q. 1. §. sicut ergo. extra de priuil. sanè.

3 s. ead. non statim. Pan. l. 8. c. 78.

Euangelium claresceret, multa permittebantur, quæ tempore perfectioris disciplinæ penitus sunt eliminata. Copula namque sacerdotalis, vel consanguineorum nec legali, nec Euangelica, vel Apostolica Auctoritate prohibetur: Ecclesiastica tamen lege penitus interdicitur. Sic & sortibus nihil mali inesse monstratur, prohibetur tamen fidelibus, ne sub hac specie diuinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent.

Vnde quibusdam constellationes, & futurorum signa custodientibus Apostolus ait [*Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. Vnde timeo ne fortè sine causa laborauerim in vobis*.] *Sic & Astronomia, seu & Astrologia apud Catholicos in desuetudinem abijt: quia dum propria curiositate his nimis erant intenti, minus vacabant his, quæ saluti animarum erant accommodata. Quòd autem sortibus credi non oporteat, Hieronymus testatur scribens super Ionam, c. 1.*

¶ Exemplo Ionæ, vel Matthiæ non oportet sordibus credi.

CAP. II.

1 Non statim debemus sub exemplo Ionæ, [a] sortib. credere, vel illud de Actibus Apostolorum huic testimonio copulare: vbi sorte in Apostolatum Mathias eligitur: cum priuilegia A singulorum non possint legem facere communem.

A ¶ Cum priuilegia.] *Hæc vsque ad finem sunt addita ex B. Hieronymo. Referuntur enim à Beda ex eodem infra ea. c. non exemplo.*

Item Augustinus ad inquisitiones Ianuarij, epist. 119.

¶ Ad secularia negotia, diuina oracula non sunt conuertenda.

CAP. III.

2 Hi, qui de paginis Euangelicis sortes legunt, etsi optandum est, vt id potius [b] faciant, quàm ad dęmonia consulenda concurrant: tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia & ad vitæ huius vanitatem, propter aliam vitam loquentia oracula diuina velle conuertere.

Item Beda super Actus Apostolorum, ad c. 1.

¶ Exemplo Matthiæ, vel Ionæ non est indifferenter sortib. credendum.

CAP. IIII.

3 Non exemplo Matthiæ, vel quòd Ionas propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum: cũ priuilegia [c] singulorum (vt Hieronymus ait 4) communem legem facere omnino non possint. & *infrà.*

¶ Si qui tamen necessitate aliqua compulsi Deum putant sortibus exemplo Apostolorum esse 5 consulendum, videant hoc ipsos Apostolos nõ nisi collecto fratrum cœtu, & precib. ad Deum fusis egisse.

De diuinis verò scribit Augustinus libr. 5. super Deuter. cap. 19. ita dicens.

¶ Non sunt obseruanda quæ à diuinis præcipiuntur, quamuis ea contingant, quæ ab eis prænuntiantur.

CAP. V.

6 Intelligi voluit Dominus etiam illa, quæ à diuinantibus non secundum Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipienda sic, vt fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis.

Idem in lib. 2. de Doctrina Christiana, c. 19. 20. & 21.

¶ Institutiones hominum quæ sint superstitiosæ, vel non.

CAP VI.

7 Illud, quod est secundum institutiones hominum, partim superstitiosum est, partim superstitiosum nõ est. Supstitiosum est, quidquid institutũ est ab hominibus ad facienda, & colenda idola pertinens, vel ad colendam sicut Deum creaturam, partemúe vllam creaturæ, vel ad consultationes, & pacta quædam significationum cum dæmonibus placita, atque fœderata, qualia sunt molimina magicarum artium: quę qdem commemorare potius quàm docere assolent poëtæ. 8 Ex quo genere sunt, sed quasi licentiori [d] vanitate, Aruspicum, & Augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres vocant, siue in quibusdam reb. suspendendis, atque ligandis, vel etiam saltandis quodammodo, non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes, aut occultas, aut etiam manifestas: quæ eminentiori † [e] nomine Physicam vocant, vt quasi non superstitionem † implicare, sed naturæ prodesse videantur: sicut sunt inaures in summo aurium singularum, aut de struthiorum ossibus ansulæ in digitis, aut cum tibi dicitur singultienti, vt dextera manu sinistrũ pollicem teneas. His adiunguntur millia inanissimarum obseruationum: si membrum aliquod salierit, si iunctim ambulantib. amicis lapis, aut canis, aut puer medius, interuenerit. & *infrà.* ¶ Hinc sunt etiam illa, limen calcare, cum ante domum suam transit: redire ad lectum, si quis, dum se calceat, sternutauerit: redire domum, si procedens offenderit. cum vestis à soricibus roditur, plus timere suspicionem futuri mali, quàm præsens damnum dolere. ¶ 9 Neq; illi ab hoc genere superstitionis perniciosæ segregandi sunt, qui olim Genethliaci propter natalium dierum considerationes, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. Nam & ipsi, quamuis veram stellarum positionem, cũ quisque nascitur, cõsectentur, & aliquando etiam peruestigent: tamen quod inde conantur, vel actiones nostras, vel actionũ euenta pdicere, nimis errãt, & vendũt imperitis hominib. miserabilẽ seruitutẽ. & *infrà.* c. 23.

¶ Hoc

Secunda pars incipit ibi, *Hoc autem.*

d ¶ *Licentiori.*] id est, non videtur in tantum peccare.

e ¶ *Eminentiori.*] id est, pulchriori vel maiori.

a ¶ *Ven-*

4 ad c. 1. Ionæ.

5 Adde quod sors pp dubium factũ pmittitur. l. si quæ sunt cautiones. ff. fam. erc.

6 Iuo p. 11. c. 10. j. ea. q. 5. c. vlt. in fi.

7 Iuo p. 11. c. 13.

C. o.

8 j. e. qu. 5. nec mirũ. §. ad hæc.

† al. mitiore nomine physica.

† al. superstitiosè.

9 C. 11.

" Fœmina vetriloqua Paulum diu secuta est.

a ¶*Ventriloqua.*] " quæ habebat spiritum pythonis in ventre: quę multis diebus sequebatur Paulum, & alios prædicatores, & clamabat: isti sunt serui Dei, qui annuntiant verba salutis: vnde offensus Paulus ad eam conuersus est, & dixit spiritui, præcipio tibi vt ab ista recedas, & statim recessit.

Deut. 13. 1. Reg. 28.

Act. 16.

ADDITIO. sub. & propter hoc Apostolus percussus est à dominis ancillæ: quia amiserunt lucrum quod recipiebant ex diuinationibus ancillæ prædictę. Ioan.

QVi sine.] CASVS. Quidam dementes erant, qui sine Saluatore putabant se habere salutem, & sine vera sapientia putabant se fieri sapientes. sed Aug. ostendit, ꝙ tales cæci sunt, & dementes. & quicunque diuinationibus intendunt, nisi se correxerint, ęternaliter morientur: quia vanitas magicarum artium per dæmones est inuenta, psalmista dicente: Omnes dij gentium dæmonia. & finitur ibi auctoritas prophetæ, & quæ postea sequuntur sunt verba Augustini.

1 Hr in lib. Rab. d mag. præstigijs.

2 Bur. l. 10. cap. 41. Iuo p. 11. c. 66.

b ¶*Angelorum.*] " ergo aliqua est scientia à diabolo, vt j. ea. q. 5. episcopi. in prin. arg. contra s. 37. distin. §. hinc etiam. vbi dicitur, ꝙ à diuinis scripturis omnis scientia sumpsit initium. [a]

" Sciētia aliqua an sit à diabolo.

a Sed nūqd est licitū vti arte notoria? dic ꝙ ars notoria omnino est illicita, & christiano fugiēda. hęc enim ars est per q̄ quidā nituntur acqrere sciētiā, sed omnino inefficax est, & fiūt ibi q̄dā pacta illicita cū dæmonib. secundùm Th.

Psal. 95.

3 Isd. l. 8. etymol. c. 9.

ILlos planetarios.] CASVS. Dicit Augu. in hoc c. ꝙ quando ipse erat hæreticus, sæpe planetarios consulebat, quos homines vocant mathematicos: quod ideo faciebat, quia ab eis nullum sacrificium & nullæ preces ad aliquem spiritum malignum dirigerentur ad diuinationem. hoc tamen quod faciebat, erat damnabile. Sic mihi Bar. Brix. videtur casus iste ponendus, quem ab alio positum non inueni. & posses etiam dicere ꝙ, id est quia, vel sicut posui in casu.

† al. inuocationes.

SEd & illud.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte ponit Hier. verba Apostoli, s. qui fornicatur, in corpus suū

¶ Hoc autem genus fornicationis animæ salubriter diuina scriptura non tacuit, neque ab ea sic deterruit animam, vt propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum: sed [etiā si dixerint vobis, inquit, & ita euenerit, ne credatis eis.] Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera prænuntiauit, propterea talia sacrilegia, quibus illa imago præsentata est, minus execrāda sunt: aut quia in actibus Apostolorum fœmina ventriloqua [a] verum testimonium perhibuit Apostolis Domini, ideo Paulus apostolus pepercit illi spiritui, ac non potius fœminam illius dæmonij correptione, atque exclusione mundauit. Omnes igitur artes huiusmodi vel nugatoriæ, vel noxię superstitionis ex quadam pestifera societate hominum, & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudianda, & fugienda Christiano.

Idem in libro de ciuitate Dei. [1]

¶ Non est vita, sed mors, inquisitio, vel curatio, quæ à diuinis, vel magicis expetitur.

CAP. VII.

2 QVi sine Saluatore salutem vult habere, & sine vera sapientia ęstimat prudentē se fieri posse, non sanus, sed æger, non prudens, sed stultus in ægritudine assidua laborabit: & in cæcitate noxia stultus, ac demēs permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à diuinis, & magis, vel ab ipsis demonijs in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est, quàm vita: & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam perditionē tendunt, psalmista dicente [Omnes dij gētium sunt dæmonia,] qui per deceptos homines, alios decipere quotidie gestiunt, vt perditionis suæ faciant eos esse participes. 3 Itaque hæc vanitas magicarum artiū ex traditione Angelorum [b] malorū in toto orbe terrarum plurimis seculis inualuit per quandam scientiam futurorum, & infernorum: & per inuentiones † eorum inuenta sunt aruspicia, & augurationes, & ipsa, quæ dicuntur oracula, & necromantia.

Idem confessionum, lib. 4. c. 3.

¶ Christiana, & vera pietas planetarios expellit, & damnat.

CAP. VIII.

4 ILlos planetarios, quos mathematicos vocant, planè consulere non desistebam: ꝙ quasi nullum esset sacrificiū, & nullę preces ad aliquem spiritum ob diuinationem dirigerentur. Quod tamen Christiana, & vera pietas consequenter repellit, & damnat.

Item Hieronymus. [5]

¶ Cultura est idololatriæ, auguria seruare, & stellarum requirere cursus.

CAP. IX.

SEd & illud [c] adde, quoniam qui fornicatur, in corpus suum peccat, non istud corpus solùm, quod templum Dei effectum est, sed & illud quod dicitur, quia omnis ecclesia corpus Christi est. Et in omnem ecclesiam videtur delinquere, qui corpus suum maculauerit: quia per vnum membrum macula in omne corpus diffunditur. ¶ Est & illud opprobrium AEgypti, quod si neglexeris, etiam post Iordanis trāsitum, & post baptismi † secundam circuncisionem, vetustæ consuetudinis inustione suggeritur, obseruare auguria: requirere stellarum cursus, & euentus ex iis futurorum rimari, seruares omnia, cæterisq; huiusmodi superstitionibus implicari. Idololatriæ namque mater est AEgyptus, ex qua certum est huiusmodi opprobria pullulare: quæ, si transito iam Iordane susceperis, & his te rursus laqueis illigaueris, tecum sine dubio opprobria AEgypti trahis.

3 *Hæc autem sortilegia † non vsq; adeo sunt detestanda, vt si aliquid de area, vel torculari dæmonibus fuerit immolatum, quod reliquum est, ideo credatur esse immundum: aut si ipsum quod oblatum fuerat, à nobis ignorantibus sumi contigerit, ideo credamus nos deliquisse.*

Vnde Aug. ad Publicolam, epist. 154.

¶ Non ideo reliqua sunt immunda, quia ab area, vel torculari aliquid ad dæmonum sacrificia tollitur.

CAP. X.

6 SI de area, vel torculari tollatur aliquid ad sacrificia dęmoniorum sciente Christiano, ideo peccat, quia † fieri permittit, vbi prohibendi po-

peccat. & dicit ꝙ illa verba possunt intelligi non solùm de corpore carnali, sed etiam de corpore spirituali, qđ est ecclesia, quod corpus maculatur, cum ꝑ vnum membrum in omne corpus macula diffunditur, i. cum per vnum hominem pręstatur cæteris exemplum delinquendi. In secunda parte ostendit quod sit opprobrium Aegypti, & dicit ꝙ obseruare auguria & diuinationes quæ in Aegypto sunt inuenta, ad quæ nullus homo debet recurrere post baptisma: quod si quis fecerit, opprobrium secum portabit Aegypti. Secunda pars est ibi, *Est & illud.* c ¶*Illud.*] tangit illud quod legitur in Iosue, quia populus circumcisus fuit à tempore Abrahæ vsque ad illud tempus, quo populus exiuit de Aegypto, " sed posteà non fuerunt circumcisi xl. an. quib. fuerunt in deserto, sed cum transierunt Iordanem, denuo præceptū fuit, vt vnuquisque circuncideretur, quod factum est. & dixit dominus Iosue: Hodie abstuli à te opprobrium Aegypti.

4 Iuo p. 11. c. 20. Pann. l. 8. c. 79.

5 Origenes homil. 5. ad c. 5. Iosue.

1. Cor. 6. Ephes. 1.

" circuncisio non fuit facta in deserto.

† al. baptismi circuncisionem.

HÆC AVTEM. Hæc est 3. pars quæ in qua quæritur, si possumus manducare, vel bibere, &c. Io. de Fant. CASVS. Suprà dictum est, ꝙ superstitiones sint abominandæ. Nūc verò dicit Gra. ꝙ quāuis talia sint abominanda, vel detestanda: tamen si de area vel torculari aliquid dæmonibus immoletur, propter hoc reliquum nō reputatur immundum: neque si illud immolatum qs comedit ignoranter, propter hoc creditur deliquisse.

† al. sacrilegia.

SI de arēa.] CASVS. Publicola quæsiuit ab Augu. si de area, vel torculari alicuius aliquid fuerit dęmonibus immolatum, vtrum ille cuius est area vel torcular, peccet si permittit inde aliquid tolli. Et respondet, si prohibere potest, & non prohibet, peccat: si verò nescit, vel prohibere non potest, non peccat: & tunc reliquis fructibus sine peccato potest vti.

6 Iuo p. 11. c. 98.

† al. si

a ¶*Pote-*

a ¶ *Potestas est.*] videtur ergo, quod non quilibet tenetur prohibere, sed solus iudex, vt diximus 23.q.3. non in inferenda. §. ea. s. 23.q. 8. præterea.

b *Licet.*] ¶ *Idoli.*] sed ipsum idolothytum non potest comedi. 30. distin. si quis carnem.

1 Iuo p. 11. c.96.

A Quibus autem.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima ostendit quot sunt genera diuinationum, & vnde habuerint originem & vocabula: & hoc probat per cap. Augustini. Secunda ibi, *Quæritur.* Tertia ibi, *Quod autem.* Io. de Fant.

† al. diuinatione.

2 Raban. de mag. pstig. Isid. lib. 8. etym.c.9.

3 Bur. l. 10. cap.43. Iuo p.11.c.68.

Casus. Hic intitulatur 3. & 4. q. qua quæritur à quibus diuinatio sumpsit exordium: & quot sint genera diuinationis. Et respondetur quod à Persis diuinatio sumpsit exordiũ: & quod quatuor sunt genera diuinationum, vt j. ead. c. 1. & 2.

I Gitur genus diuinationis.] Casus. Hoc cap. diuiditur in 5. partes. In prima parte ostẽdit Augu. quod diuinatio initium sumpsit à Persis. In secunda ostendit quod diuinatio fit in quatuor rebus, sc. in terra, aqua, igne, & aere. In tertia vnde nuncupantur diuini. In quarta ostendit quod duobus modis fit diuinatio, s. per artem, vt in quatuor elementis: & per furorem, sicut per arreptitios. In quinta ostendit species diuinationum, earum etymologias ponendo. partes autem omnes circa principiũ sunt: & ideo non pono vbi incipiant: quia per te facilè deprehendes. *Coniectant.* i. nuntiant. *Duo autem genera*, id est, duo modi. cum dictum est superius quatuor esse genera.

QVÆRITVR. Hæc est 2. pars q. in qua quęritur de natura dæmonum: & qualiter sciant futura. Io. de Fan.

Casus. Quia suprà facta est mentio de dæmonibus: ideo Grat. quærit incidenter cuius naturæ sint dæmones: & an futura sciant: & quot modis futura prænoscant. Et de hoc scribit Aug. in seq. c.

† al. aspicia.

testas est.[a] Quòd si factum nõ comperit, aut prohibendi potestatem non habuit, vtitur mundis reliquis fructibus, vnde illa sublata sunt.

Item Ambrosius in primam epistolam ad Corinthios, ad c. 10.

¶ Immunis est à reatu, qui emit, quod nescit idolis immolatum.

CAP. XI.

1 LIcet aliquid pollutum sit per accidentiam, id est, oblationem idoli, [b] cum hoc tamen nescit, qui emit, nullum patitur scrupulum, & apud Deum immunis est.

QVAEST. III. & IIII.

1. ps A *Quibus autem genus diuinationis exordiũ sumpserit, vel quot sint genera eius, Augustinus exponit in libro de natura† dæmonum ita dicens.* [2]

¶ De multiplici genere diuinationis.

CAP. I.

3 IGitur genus diuinationis à Persis A fertur allatum. Varro autem dicit diuinationis quatuor esse genera, terrã, aquam, aërem, & ignem: hinc geomantiam, hydromantiam, aëromantiam, pyromantiam dicta autumat. Diuini dicti sunt, quasi Deo pleni. Diuinitate enim plenos se esse simulant, & astuta quadam fraudulentia hominibus futura cõiectant. Duo autem sunt genera diuinationis, ars, & furor. Incantatores verò vocati sunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati sunt, propterea quòd circa areas idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus dæmonum accipiunt responsa. Haruspices nuncupati, quasi horarum inspectores: Dies enim & horas in agendis negotijs, operibusque custodiunt: & quid per singula tempora obseruare debeat homo, intendunt. Hi etiã exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures sunt, qui volatus auium, & voces intendunt: aliaque signa rerum, vel obseruationes improuisas hominibus occurrentes ferunt. Iidem sunt & auspices: Nam auspicia sunt, quæ iter facientes obseruant. Dicta autem sunt auspicia, quasi auium spicia, † & auguria quasi auium garria, id est, auium voces, & linguæ. Item augurium, quasi auigerium, quod aues gerunt. Duo sunt autem genera auspiciorum, vnum ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos, scilicet volatus, ad aures vox auium. Pythones à Pythio Apolline 4 dicti: quòd is auctor fuerit diuinandi. Astrologi dicti eo quod in astris augurantur. Genethliaci appellati sũt propter natalitiorum considerationes dierum. Geneses eñ hominum per duodecim cęli signa describunt, syderumque cursu, nascentiũ mores, actus, & euentus prædicere conantur: id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui nascitur. Hi sunt, qui vulgò Mathematici vocantur: cuius superstitionis genus constellationes Latini vocant, id est, notationes syderum, quomodo se habeant, cũ quisque nascitur. ¶ Primùm autem ijdem stellarum interpretes Magi nuncupabantur: sicut de his legitur in Euangelio, qui natum Christum annuntiauerunt. Posteà hoc nomine soli Mathematici dicti sunt. Cuius artis scientia vsq; ad Euangelium fuit concessa, vt Christo edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cœlo interpretaretur. Horoscopi dicti, quòd horas natiuitatis hominum speculentur dissimili, & diuerso fato. Sortilegi sunt, qui sub nomine, *& cap. vt suprà.* ¶ 5 Salitores † vocati sunt: quia dum eis membrorũ quæcunq; partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum, seu triste significari prædicunt.

4 Pythius dictus est Apollo à Pythone dracone, quem iaculis suis confecit. per p, enim dictionem hanc scribũt Græci, non per ph. Matth. 2.

5 ea. qu. 1. c. vnico. † al. salisatores.

A ¶ *Persis.*] *B. Augustinus in libro sexto de ciuitate Dei, c. 35. de hydromantia loquens sic scribit,* Quod genus diuinationis idem Varro à Persis dicit allatum. *Reliqua verò huius capitis sunt in libello Rabani de Magorum pręstigijs quem ipse ex varijs Augustini, & Isidori locis collegit, & Gratianus sæpe citat sub Augustini nomine.*

2 *Quæritur autem de natura dæmonum, cuius naturæ sint, an futura præscire valeant, vel quot modis futura prænoscant.*

De his ita scribit Augustinus in eodem libro de diuinatione dæmonum, c. 3. [6]

¶ Quot modis dæmones futura prænoscant.

CAP. II.

7 SCiendum [c] est hanc esse naturam dęmonum, vt

S Ciendum.] Casus. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit August. quòd dæmones excedunt naturam hominum in subtilitate sensus & ingenij: in celeritate eundi: & in longitudine vitæ: & propter hoc pronuntiant multa ante cognita. homines verò propter sensus tarditatem hoc dicere, vel facere non possunt. In secunda parte ostendit, quòd dæmones quatuor modis futura prædicunt. Primus est, quia ipsi sunt facturi ea quæ prædicunt, futura mala prædicendo, propter pestes quas immittunt. Secundus est, quia naturalibus signis futura prænoscunt: non tamen propter hoc dicendi sunt diuini: sicut nec medicus dicendus est diuinus qui per carnalia signa humani corporis sanitatem, vel infirmitatem, vel mortẽ sæpe prędicit futuram. Tertius modus est, quia dæmones non solùm per voces hominum, sed etiam per cogitationes, quas per quædam signa discunt, futuro denuntiant, alijs videlicet mira, qui ista disposita non nouerunt. in quibus quando falluntur, culpam in suos coniectores refundunt. Quartus verò modus est, quia ipsi prædicunt hominibus suæ culturæ defectum, & idolorum ruinam, vt eorum quæ fiunt pręscij videantur: quod qui libros gentilium legit non poterit ignorare. Secunda pars incipit ibi, *Nunc igitur.* Primus modus diuinandi incipit ibi, *Primùm sciendum.* Secundus ibi, *Aliquando autem.* Tertius ibi, *Aliquando etiam hominũ.* Quartus ibi, *Nonnunquam verò.*

c ¶ *Sciendum.*] hic August. " ostendit quib. de causis dæmones sciunt futura prædicere: non quòd ipsi sciant futura: sed quia habent probabiles coniecturas. primò illa ratione: quia de subtiliori materia sunt creati: vnde subtilius considerant quàm homines. Item quia per antiquitatem multa sciunt, quæ nos propter breuitatẽ temporis

" Dæmones futura prædicere possunt.

6 Raban. de magi. pstig.

7 Bur. l. 10. c. 45. & 46. Iuo p. 11. c. 70. & 71. Pann. l. 8. c.68.

poris scire non possumus. Item quia ipsi met consueuerunt morbos immittere: & illud ipsi prædicunt, quòd aliquis sit habiturus malum. Item sicut medicus videt aliquid per signa sibi nota, quæ nos non videmus: sic dæmones. Item ex signis quæ procedunt ex animo hominis, prę uident quędam futura. Item quia dicta prophetarum audierunt, ex quibus futura prædicunt.

† al. acumine.

a ¶ *Cogitationibus.*] ergo videtur quòd diabolus nouit cogitationes hominum. Sed contra. solus Deus scit occulta cordium, vt 32. dist. erubescant. sed ipse se ipsum de hoc corrigit j.c.prox.

QVOD AVTEM. Hæc est 3. pars quæ in qua dicitur, quòd dæmones nesciunt quę futura sunt. Io. de Fan.

C a s v s. Suprà in ca. sciendum. dixerat August. ꝙ diabolus comprehendebat cogitationes hominum per signa exteriora. Sed quia hoc fuit temerarium dicere, ideo nunc vult illud retractare per capit. sequen.

Q*Vodam loco dixi.*] C a s v s. Dicit August. se quodam loco dixisse, ꝙ dæmones dispositiones, vel cogitatiões hominum non solùm per voces, sed etiam per quædam signa humani corporis tota facilitate perdiscunt: sed quia rem dixit occultam, & sermone nimis audaci: ideo nunc dicit, ꝙ inueniri non potest, vtrum signa sint ī humano corpore, per quæ ista cognoscant, vel per vim aliam spiritualem hoc comprehendant: licet quædam per experimenta quandoq; talia prænotare dicuntur.

aërij corporis sensu terrenorum corporum sensum facilè præcedant, celeritate etiam propter eiusdem aërij corporis superiorem mobilitatem non solùm cursus quorumlibet hominum, vel ferarum, verumetiam volatus auium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus, quantùm ad aërium corpus attinet, pręditi, hoc est, acrimonia † sensus, & celeritate motus, multò ante cognita prænuntiant, vel nuntiant, quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonib. per tam longum tempus, quo eorum vita protēditur, rerum longè maior experiētia, quàm potest hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacias, quas aërij corporis natura sortita est, non solùm multa futura prædicunt dæmones, verumetiam multa mira faciunt: quæ quoniam homines dicere, ac facere non possunt, eos dignos quidam, quibus seruiant, & quibus diuinos honores deferant, arbitrātur: instigante maximè vitio curiositatis propter amorem felicitatis falsæ, atque terrenę, & excellentiæ temporalis. *& infrà c.* 5. ¶ Nunc igitur, quoniam de diuinatione dæmonum quæstio est; Primùm sciēdum est illos ea plerunq; prænuntiare, quę ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpè potestatem, & morbos immittere, & ipsum aërem vitiando morbidum reddere, & peruersis, & amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum morib. certi sunt, ꝙ sint eis talia suadentib. consensuri. Suadent autem miris, & inuisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum nō sentientium penetrando, sese que cogitationibus [a] eorum per quædam imaginaria visa miscendo, siue vigilantium, siue dormientium. ¶ Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt (quæ signa in hominum sensus venire non possunt) ante prædicunt. Neq; enim quia pręuidet medicus, quod non præuidet eius artis ignarus, ideo iam diuinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodum ille in corporis humani perturbata, vel modificata tēperie seu bonas, seu malas futuras præuidet valetudines: sic dæmon in aëris affectione sibi nota † nobis ignota † futuras prę uidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones non solùm voce prolatas, verumetiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt: atque hinc etiam multa futura pręnuntiant, alijs videlicet mira, qui ista dispositanon nouerunt. *& infrà c.6.* ¶ Fallunt & studio fallendi, & inuida voluntate, qua hominum errore lætantur. Sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittant, id agunt, vt interpretibus suis, signorumque suorum coniectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiti. ¶ Nonnunquam verò ipsi maligni spiritus, & illusores hominum, atque salutis eorum inuasores † solent prædicere defectum culturæ suæ, & idolorum ruinam: quatenus præscij videantur, quid in singulis regnis, aut locis venturum sit, & quid aduersi suæ factioni contingere possit: quod etiam illi, qui gentilium historias legunt, non ignorant. Quid ergo mirum, si iam imminente templorum, & simulacrorum euersione, quam prophetæ Dei summi tātò ante prędixerant, serapis dęmon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, vt suam quasi diuinitatem recedens, vel fugiens commendaret?

† al. notas. † al. ignotas. † al. inuisores.

3 Quòd autem hominum dispositiones cogitatione conceptas, per exteriora signa diabolus deprehendat, non firma ratione videtur approbatum.

Vnde idem Augustinus ait in libro secundo retractationum, cap. 30.

¶ Quòd ex corporeis motibus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, occultissima res est.

CAP. III.

1 QVodam loco dixi dæmones aliquando & hominum dispositione non solùm voce prolatas, verumetiam cogitatione conceptas, cum signa quędam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscere. Rem dixi occultissimam audaciori asseueratione, quàm debui. Nam peruenire ista ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum est. Sed vtrum quædam signa dentur ex corpore cogitantium, illis sensibilia, nos autem latentia, an alia vi & ea spiritali, ista cognoscant, aut difficillimè potest ab hominibus, aut omnino non potest inueniri.

† i.c.prox.

QVAESTIO V.

1. ps Q*Vòd autem sortilegi, & diuini, si cessare noluerint, excommunicandi sunt, ratione, & auctoritate probatur. Est enim quoddam genus culturæ idolorum ex dæmonum consultationibus futura prædicere. Sicut enim auarus, quia cultum Deo debitum, nummo impendit, idolorum cultor ab Apostolo nominatur: sic illi, qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnunquam reuelata inueniuntur, vel dæmonum consultatione, vel quibuslibet præstigijs inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attribuunt. Futura enim præscire solius Dei est, qui, in sui contemplatione etiam Angelos illa præscire facit. Vnde Esaias ait:* [*Priora, & nouissima annuntiate mihi, & dicam, quòd Dij estis:*] *Cultores verò idolorum à*

Q*Vòd autem.*] Hæc q. diuiditur in tres partes. In 1. quarum probat magister per 12. ca. ꝙ sortilegi & diuini sunt excommunicandi, si non cessant, & euntes ad illos. Secunda ibi, *Nonnulli.* Tertia ibi, *Ex præmissis.* Io. de Fan.

C a s v s. Hic ponitur 5. q. qua quæritur si sortilegi & diuini cessare noluerint, an sint excommunicandi, & dicit ꝙ sic: & ad hoc probandum inducit vnam rationem, & vnam auctoritatem. Auctoritas incipit ibi, *Si quis frater. Estis*, ô vos dæmones. Seq. ca. plana sunt per iam dicta. *Expiandi*, i. purgandi.

Ephes. 5. Colos. 3. Esa. 41. sed paulò angustius.

Si

a SI quis.] ¶ *Phylacterijs.*] Phylacteria dicuntur hic chartæ in quibus continentur incantationes.

b QVi diuinationes.] ¶ *In domos suas.*] secundum legem isti concremantur. sed ille in cuius domo hæc fiunt, post publicationem bonorũ in exilium mittitur, vt C. de malef. nullus.

NOn liceat.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in 4. partes. In 1. parte dicitur, ꝙ propter domum faciendam, vel segetes serendas, vel plãtandas arbores, & similia, non debet aliquis colere elementa, lunã, vel stellas obseruare; sed omnia facere in nomine Domini. In 2. parte dicitur, ꝙ in collectionibus herbarum non est aliqua incantatio facienda, nisi credo in Deum, vel Pater noster. In 3. parte dicitur, ꝙ si quis in domum suam inducat sortilegos vel diuinos, vt maleficia inueniant, vel aliud faciant superstitiosum, quinque annis pœniteant. In 4. parte dicitur, ꝙ mulieres in suis lanificijs vanitatẽ obseruare non debent: sed Deum inuocare adiutorem. Secunda pars incipit ibi, *Nec in collectionibus herbarum.* Tertia ibi, *Si quis autem.* Quarta ibi, *Mulieribus.* seq. cap. planum est.

c ¶ *Propter segetes.*] " nunquid ergo hic reprehenditur Astronomia? nunquid per ventos & dispositiones lunæ licitum est rusticis considerare tempus seminandi, a & medicis tempora potionum & minutionum? Certè hæc non reprobantur: sed illi reprobantur, qui credunt inesse necessitatem superioribus. vnde non est dicendũ, quòd superiora sint cã rerum, licet sint signa b rerum.

SI quis episcopus.] CASVS. Statuit cõcilium Tolet. ꝙ si quis episcopus, vel cuiuscunque ordinis clericus diuinos vel sortilegos cõsulit, deponatur: & ad pœnitentiam peragendam perpetuò in monasterio trudatur. Quæ autem sequuntur, plana sunt: & per te videbis vsq; ad c. episcopi.

1. Cor. 5.

1 Pol. l. 6. ti. 12. Eur. l. 10. c. 24. Iuo p. 11. c. 1. Pan. lib. 8. c. 16.

2 Raban. in pœnit. c. 23. Et in cõcil. Paris. li. 3. c. 2. Poly ibid. Bur. l. 10. c. 5. Iuo p. 11. c. 2. Pan. l. 8. c. 62.

" Astronomia ñ est reprehendenda.

3 Bur. l. 10. c. 3. Iuo par. 11. c. 40.

a Vt ꝙ non 3. ca. q. 7. nõ obseruetis. & c. seq.

b Signa. late Io. Picus Mirãd. contra Astrolo. Colos. 3.

4 Ibid. c. 74. Burc. l. 10. c. 20. Iuo par. 11. c. 47.

† al. &

fidelium communione separandi sunt. Vnde in epistola ad Corinthios Apostolus ait: [Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, cum eiusmodi nec cibum sumere.] Hinc etiam in decretis Gregorij iunioris in concilio Romano præsidentis, c. 12. legitur.

¶ Anathema sit, qui ariolos, vel incantatores obseruat.

CAP. I.

1 SI quis ariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacterijs a vsus fuerit, anathema sit.

Item ex concilio Ancyrano, ca. 23. al. 24.

¶ Quinquennio pœniteat, qui diuinationes expetit.

CAP. II.

2 QVi diuinationes expetunt, & morem gentilium A subsequuntur, vel in domos suas b huiusmodi homines introducunt, exquirendi B aliquid arte malefica, aut expiandi causa, sub regula quinquennij iaceant, secundum gradus pœnitentiæ definitos, &c.

A ¶ Gentilium.] *In Græco impresso est, χρόνοις. sed in vetusto Vaticano, & apud Balsamonem, ἐθνῶν.*

B ¶ Exquirendi.] *Græcè est, ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν. id est*, ad inueniendam medicamenta.

Item ex concilio Martini Papæ [Id est ex c. Martini Bracharensis, cap. 72.

¶ Elementa colere, lunæ, aut stellarum cursus in suis operibus, Christianis seruare non licet.

CAP. III.

3 NOn liceat Christianis tenere traditiones gentilium, & obseruare, vel colere elementa, aut lunæ, aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, aut propter segetes, c vel arbores plantandas, vel coniugia socianda. Scriptum est enim [Omnia, quæ facitis aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agẽtes Deo.] ¶ 4 Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes, aut incantationes liceat attendere: nisi tantùm cum symbolo diuino, aut † oratione Dominica, vt tantùm Deus creator omnium, & Dominus honoretur.

¶ 5 Si quis autem paganorum consuetudinem sequens, diuinos, & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi vt malum foras mittant, aut maleficia inueniant, vel lustrationes paganorum faciant, quinq; annis pœnitẽtiã agant.

¶ 6 Mulierib. quoque Christianis non liceat in suis lanificijs vanitatem obseruare: sed Deum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donauit.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 36. 7

¶ Sacris officijs dediti, magi, vel incantatores non fiant.

CAP. IIII.

8 NOn oportet sacris officijs deditos, vel clericos, magos, aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula comprobantur. Eos A autem, qui talibus rebus vtuntur, proijci ab ecclesia iussimus.

A ¶ Eos autem.] *Quæ antecedunt hoc capite, sunt ex versione Dionysij. Quæ autem sequuntur, sunt ex prisca versione, quæ est in collectione Isido.*

d ¶ *Consuluisse.*] no. " pro solo consilio debere quem puniri, c siue faciet artẽ siue non. sic pro sola vocatione punitur qui vocat clericum ad iudicium Imperatoris, vt 11. q. 1. placuit.

e ¶ *Suspensus.*] id est, depositus, vt patet per sequentia.

f ALiquanti.] ¶ *Vel docere.*] nam similis est culpa prohibita discere, & docere, vt C. de male. cul pa. d " & multa sunt quæ melius est nescire, quàm scire. 38. dist. quamuis. contrarium est C. de hę. quicunq;. vltra medium. vbi dicitur ꝙ ille qui illicita docet, vel deportatur, vel punitur vltimo supplicio: discipuli verò puniuntur x. libris auri. sed ibi loquitur de his qui discendi causa venerunt, non tamen didicerunt. hic de eo q didicit vel consuluit. Item contrarium est 37. dist. qui de mensa. sed illi discebant non vt sequerentur ea, sed vt alijs per ea possent obuiare. 37. distinct. legimus.

" consilium facit quem puniri.

c Sic 3. cad. px. dic ꝙ in hoc peccat, qa phibitũ est cõsilium taliũ. ext. de sortil. c. 2. Io. de Fan.

5 ibid. c. 71. Bur. l. 10. c. 6 Iuo p. 11. c. 34. Iob 38. apud 70.

6 ibi. ca. 75. Burc. l. 10. c. 19. Iuo p. 8. c. 330. & p. 11. c. 46.

d Si. arg. inuenitur 16. q. 1. i canonib. vbi cõsimilis pœna irrogatur dãti & accipienti oblationẽ ecclesiæ pter epi cõsciẽtiã. L. de hoc leg. & no. d. cõs. distin. 2. pro dilectione.

" nescire q̃dam melius est q̃ scire.

7 & in Agathensi, c. 68.

8 Raban. pœnit. c. 23. Iuo p. 11. c. 3. Pan. l. 8. c. 63.

Sortes.

Item ex concilio Toletano quarto, cap. 28.

¶ Honore priuetur episcopus, vel presbyter, qui magos, vel aruspices consuluit.

CAP. V.

9 SI quis episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum, magos, aut aruspices, aut incantatores, aut ariolos, aut certè augures, vel sortilegos, vel qui profitentur artem magicam, A aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse d fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus, B e monasterij curam C suscipiat, ibiq; pœnitentiæ perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegij soluat.

A ¶ Magicam.] *In antiquioribus conciliorum editionibus, duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi regio, & Polycarpo legitur,* artem aliquam.

B ¶ Suspensus.] *In omnibus conciliorum editionibus, & manuscriptis exemplaribus quę collata sunt, & Pol. est,* depositus. *Sed ob gl. non est mutatum.*

C ¶ Curam.] *Sic in vetustioribus conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus: sed in recentioribus Coloniensib. est,* censuram, *in codice autem regio,* pœnam.

9 Rab. ibid. Pol. l. 6. titu. 12. Bur. l. 10 c. 48. Iuo p. 11. c. 5. & 73 Pan. l. 3. ca. 169. & l. 8. c. 64.

Item ex concilio Agathensi, c. 42. 10

¶ De his, qui augurijs, & diuinationibus student.

CAP. VI.

11 ALiquanti clerici, siue laici student augurijs, & sub nomine fictæ religionis per eas, quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur: aut quarumcunq; scripturarum inspectione futura promittunt. Hæc † quicunq; clericus, aut laicus detectus fuerit, vel consulere, vel docere, f ab ecclesia habeatur extraneus.

10 Et in Venet. c. 16.

11 Rab. ibi. Burl. l. 10. c. 27. Iuo p. 11. c. 4. Pan. l. 8. c. 69.

† ad hoc.

Item Leo quartus episcopis Britanniæ, c. 4.

¶ Sors

a Sortes.] ¶Discriminatis.] i. iudicatis, vel diiudicatis. a

a Vel dic, i. in discrimen adductis, Io. de Fan.

1 Iuo p. 11. c. 8. Pan. l. 8. c. 70.

b Contra idolorũ.] ¶Verberibus.] cum hic scribatur episcopis, patet hoc crimẽ ecclesiasticum esse. " Item patet hic ꝙ episcopus potest aliquos verberibus castigare, vt 23. q. 5. c. 1. Item patet hic ꝙ episcopus potest in carcerem mittere reos. Item habes hic ꝙ alio modo punitur nobilis quàm ignobilis, vt 24. q. 1. qui contra. 12. q. 2. fraternitatis. Io.

" Eps pt aliquos verberibus castigare.

† al. vt abscindantur.

Episcopi.] Casus. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima tractatur de solicitudine sacerdotum circa diuinos expellendos de parochijs suis, & ꝙ expelli debeant, Apostoli auctoritate probatur. In 2. parte reprehenduntur quædam mulieres, quæ cum Diana dea paganorum & cum Herodiade super quasdam bestias nocturnis temporibus equitare se putabant: quod falsum est: sed diabolo decipiente hoc mentibus fidelium irrogatur. In 3. parte ostenditur quo modo fiat hæc illusio, s. in solo spiritu diabolo varias formas ostendente per somnium mentib. hominum: & ꝙ in solo spiritu fiat, probat duobus exemplis, s. Ezechielis, & Pauli. Secunda pars incipit ibi, *Illud etiam.* Tertia ibi, *Siquidem ipse satanas.*

2 Poly. ibid. Burc. l. 10. c. 4. Iuo p. 11. c. 33.

c ¶*Sed vtinam hæ solæ.*] id est, vtinam non plures. similis expositio est 1. q. 1. duces. b

b Aliàs iudices. 23. q. 4. si ea. vbi de hoc.

a ¶*Sed*

¶Sors nihil aliud, quàm diuinatio, & maleficium esse decernitur.

CAP. VII.

1 Sortes, quibus cuncta, vos in vestris discriminatis a iudicijs (quod patres damnauerunt) nihil aliud, quàm diuinationes, & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & inter Christianos vltrà nolumus nominari, & ne exerceantur † sub anathematis interdicto prohibemus.

¶ *In epistola Leonis quarti (cuius pars extat in vetusto codice) cap. 4. hæc leguntur.* De expetentia autem diuinationum, vel maleficiorum scriptum quidem in sacris habemus canonibus, vt ipsa ponamus, ita: Qui diuinationes, &c. s. *ea. ex concilio Ancyrano.* Vnde ad illorum similitudinem sortes, quib. vos cuncta in vestris discriminatis iudicijs, nil aliud, quàm quod illi patres damnarunt, diuinationes, & maleficium esse decernimus, &c.

Item Gregorius Hadriano notario, lib. 9. epist. 47.

¶ Incantatores, sortilegos velut Christi inimicos insequi oportet.

CAP. VIII.

2 Peruenit ad nos, quòd quosdam incantatores, atque sortilegos fueris insecutus: & omnino nobis solicitudinem, zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. *& infrà.*

¶ Et ideo studij tui sit solicitè quærere, & quoscunque huiusmodi Christi inimicos inueneris, districta vltione corrigere.

Item ex concilio Aurelianensi primo, c. 32.

¶Excommunicetur clericus, monachus, laicus diuinationes, vel auguria, vel sortes secutus.

CAP. IX.

3 Concord. concil. Antisiod. c. 4.

3 Si quis clericus, monach9, vel secularis, diuinationẽ, vel auguria crediderit obseruanda, vel sortes, quas mentiuntur esse sanctorum, quibuscunque putauerint intimandas, cum his, qui eis crediderint, ab ecclesiæ communione pellantur.

Item Gregorius lib. 7. epist. 66. ad Ianuarium Episcopum.

¶Contra sortilegos, idolorum cultores, custodia pastoralis inuigilet.

CAP. X.

4 Bur. l. 10. c. 13. Iuo p. 11. ca. 32. & 95.

† al. aruspicum, & sortilegorum.

4 Contra idolorum cultores, vel aruspices † atq; sortilegos, fraternitatem vestram vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publice in populo contra huius rei viros sermonem facere, eosque à tanti labe sacrilegij, & diuini intentione iudicij, & præsentis vitæ periculo adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen, si emendare se à talibus, atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus: & si quidem serui sunt, verberibus, b cruciatibusque, quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare: si verò sunt liberi, inclusione digna, districtaque sunt in pœnitentiam redigendi, vt qui salubria, & à mortis periculo reuocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

Caput hoc locupletatum est ex epistola Gregorij cum vetustis exemplaribus collata,

Item ex concilio Carthaginensi, 4. c. 89.

¶Ab ecclesia separetur augurijs, & incantationib. deseruiens.

CAP. XI.

5 Bur. l. 10. c. 7. Iuo p. 11. c. 35. Pan. l. 8. c. 72.

5 Augurijs, vel incantationibus seruientem, similiter & Iudaicis superstitionibus, vel ferijs inhærentem, à conuentu ecclesiæ separandum [præcipimus.]

Item ex concilio Anquirensi, A *c. 1.*

A ¶Anquirensi.] *Sic etiam in vetustis. Burchardus: & Iuo habent.* Ancyrensi. *Verumtamen in concilio Ancyrano græco, aut latino neque impresso, neque manuscripto est inuentum: licet, qui tomos conciliorum ediderunt, asserant haberi in quodam vetusto codice 16. librorum partialium.*

¶Sortilegam, & magicam artem episcopi omnibus modis † eliminare studeant.

† al. viribus.

CAP. XII.

6 Bur. l. 10. c. 1. & l. 19. credidisti, ꝙ multæ. Iuo p. 11 ca. 30. Pan. l. 8. ca. 75.

† al. maleficam] ad ti. 3

6 Episcopi, eorumq; ministri omnibus modis elaborare studeãt, vt perniciosam, & à diabolo inuentam sortilegam, & magicam † artẽ ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquem virum, aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochijs suis eijciant. Ait enim Apostolus, [Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est.] Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. ¶ 7 Illud etiam non est omittendum, quòd quædam scelerate A mulieres retro post satanam conuersæ dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ credunt & profitentur, se nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusque iussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed vtinam c hæ solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Quapropter sacerdotes per ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnino falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium † irrogari.

7 De spiritu & anima, c. 28.

† al. infidelium.

¶ 8 Siquidem ipse satanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cum mentem cuiuscunque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subiugauerit,

8 Aug. ibi. 2. Cor. 11.

a ¶*Sed in corpore.*] i. corporeo sensu percipi, &c.

NONNVLLI. Hæc est 2. pars q. in qua dicitur q in seq. c. continetur. Ioan. de Fant. Et ponit hic incidentem quæstionem.

CASVS. Superius ꝓhibitæ sunt diuinationes & sortilegia. Nūc verò ostendit Grat. q in perniciem inimicorum altaria vestib. exui non debent, vel lugubri veste accingi, vel luminaria ecclesijs deputata extingui, vel Missam defunctorū celebrari pro viuis, & ad hoc probandum inducit seq. cap.

Ezech. 3.

QVicunque.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur, q si quis sacerdos vel minister ecclesiæ altaria vestibus exuat, vel lugubri veste accingat, vel extinguat luminaria in perniciem alicuius, deponatur: nisi coram metropolitano pœnitentiam egerit, exceptis illis personis, q̄ hoc faciunt vel ꝓp hæreticos, vel propter hostilitatem, vel alia iusta ex causa. In secūda parte dicitur, q sacerdos qui cantauerit Missam defunctorum, vt inimicus mortem incurrat, deponatur: & tam ipse sacerdos, quàm ille qui sacerdotem ad talia incitauerit, perpetuo exilio puniatur. Secunda pars incipit ibi, *Plerique etiam*.

Apoc. 1. & 4. 2. Cor. 12.

Ioan. 1.

b ¶*Doloris.*] "nisi forte ideo faciat, quia ecclesia sua spoliatur, vt illud in signum mœroris faciat, sicut quidam ponunt spinas super altare: sicut etiam denudatur altare in passione Domini in signum tristitiæ.

"Tristitiæ causa permittuntur aliqua.

c ¶*Satisfactio.*] arg. q si aliquis satisfecerit de crimine, vel inde egerit pœnitentiam, amplius non possit accusari: licet sit publicum crimen [a], vt notatur 33. q. 3. admonere. Ioann.[b]

a Adde ad hoc qd̄ not. gl. & doc. in l. qui ea mēte. ff. de fur.

b De hoc no. 49. dist. §. 1. ibi videas.

EX PRAEMISSIS. Hæc est 3. pars quæ. in qua magister ponit casus, & originem his phātasmatibus, & quomodo accidant. Ioan. de Fant.

CASVS. Concludit G. ex supradictis, q sortilegi & diuini nisi resipi

uerit, illico transformat se in diuersarum species personarum, atq; similitudines: & mētem, quam captiuam tenet, in somnis deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas ꝑsonas ostēdens, per deuia quæque deducit: & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc nō in animo, sed in corpore [a] euenire opinatur. Quis enim non in somnijs, & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilādo? Quis verò tam stultus, & hæbes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cū Ezechiel propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit? & Ioannes apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit, & audiuit, sicut ipse dicit, [Statim, inquit, fui in spiritu.] Et Paulus non audet dicere se raptum in corpore. Omnibus itaque publicè annūtiandum est, quòd qui talia, & his similia credit, fidem perdit: & qui fidem rectā in Domino non habet, hic nō est eius, sed illius, in quem credit, id est, diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est, [Omnia per ipsum facta sunt, &c.] Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quē omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior.

A ¶Sceleratæ.] *Ferè eadem habentur apud Beatum Augustinum in libro de spiritu & anima, c. 28. & in vita Damasi Papæ primi, quæ extat Romæ in peruetusto de vitis sanctorum codice sanctæ Mariæ maioris: vbi postquàm aliqua relata sunt ex synodo Romana, in qua Damasus Macedonium, & Apollinarem damnauit, adiungitur, anathematizatos in ea synodo esse, maleficijs, superstitionibus, & incantationibus seruientes. In quibus etiam mentio est harum mulierum, quæ putabant nocturno silentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super bestias equitare, & multa terrarum spatia pertransire.*

2 *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria sacris vestibus exuunt, aut veste lugubri accingunt, vel consueta luminariorum ob sequia ecclesijs Dei subtrahunt, vel Missam pro requie defunctorum promulgatam, pro viuis celebrant hominibus.*

Quorum omnium maleficia nequissima Toletanum concilium 13. condemnat dicens, c. 7.

¶Abijciatur sacerdos, qui huiuscemodi maleficijs operam dederit.

CAP. XIII.

QVicunque sacerdotum, vel ministrorum deinceps causa cuiuslibet doloris [b] vel amaritudinis permotus, aut altare diuinum vestibus sacris exuere præsumpserit, aut qualibet alia lugubri veste accinxerit †, seu etiam, si consueta luminariorum sacrorum obsequia de templo Dei subtraxerit, & extingui præceperit, si eum antea verę pœnitudinis coram metropolitano satisfactio [c] non purgauerit, ignobilitati perpetuæ mācipatus iuxta superiorem sententiam Domini, loci sui dignitate se nouerit, & honore priuari: illis proculdubio personis ab hac vltionum sententia separatis, quæ aut contaminationem sacrorum ordinum, vel subuersionem sanctæ fidei metuentes, aut hostilitatem, vel obsidionem perferentes, seu etiam diuinorum iudiciorum sententiā metuentes talia fecisse contigerit: in quorum facto plus humilitas, qua Deus placatur, quàm interni liuoris dolositas declaratur. Plerique etiam sacerdotum sauciati inimicitiæ dolo Missam pro requie defunctorum promulgatam fallaci voto pro viuis student celebrare hominibus, non ob aliud, nisi, vt is pro quo ipsum offertur sacrificium, ipsius sacrosancti libaminis interuentu mortis incurrat periculum. Proinde nostræ elegit vnanimitatis conuentus, vt si quis deinceps talia perpetrasse fuerit detectus, à proprij deponatur ordinis gradu, & tam ipse sacerdos, quàm etiam ille, qui eū ad talia peragenda incitasse perpenditur, exilij perpetui ergastulo religentur †.

† al. accingi] Orig.

† al. relegentur.

¶*Principium huius capituli vsque ad ver.* Plerisq;. *est ex 13. conc. Toletano, c. 7. Reliqua verò sunt ex 17. Toletano, c. 5. quorum conciliorum duo exemplaria sunt habita ex Hispania: & inde nonnulla hic emendata, & addita.*

3 *Ex præmissis auctoritatibus colligitur, q arioli, aruspices, incantatores, & sortilegi, atq; cæteri huiusmodi sectatores ab ecclesia sunt eliminandi, & nisi resipuerint, perpetuò excōicandi.* [1] *Sed quod in vltimo Anquirensi † capitulo ea, quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de ciuitate Dei videtur asserere, ita dicēs.*

1 5. c. c. epi. † al. Ancyrensi.

¶*Caput hoc integrum habetur in libello Rabani de magorū præstigijs, quē ipse ex varijs locis Augustini, & Isidori, vt antea dictum est, confecit. Burchardus citat ex dictis Augustini.*

¶Quæ magorum præstigijs fiunt, non vera, sed phantastica esse probantur.

CAP. XIIII.

[2] NEc mirum [d] de magorum præstigijs, quorum in tantum prodiere maleficiorū artes, vt etiam

2 Isid. lib. 8. etymol. c. 9. Burc. l. 10. c. 42. ex dictis Augu. Iuo p. 11. c. 67. Pā. l. 8. c. 65 Exod. 7.

scant, sunt excommunicandi. Posteà ostendit q ea quæ fiunt per incātatores, non in corpore: sed in spiritu dicuntur fieri. Et ad hoc inducit seq. cap.

d NEc mirum.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima parte Augu. docet tria. primò, docet non esse mirum, si magi vertebant virgas in dracones: aquā in sanguinem Moysi resistendo: quia similia fecit Circe, & Mercurius ad sacrificium Bacchi, hæc tamen magis apparebant, quàm in veritate consisterent. Secundò, ponit multa genera magorum & incātatorum, & eorum etymologias. Tertiò, ponit quare tāta potestas diabolo datur, vt homines sic seducat, quod fit ideò vt veritatē spernentes illudat. hoc tamen nō fit sine permissu Dei: & dicit quare illi incantatores virgas suas in dracones conuertebant. In secunda parte cōtinetur q quidam obijciebant. Augu. si pythonica diuinatio errori magicæ artis est deputanda: qualiter pythonyssa Samuelem suscitauit ad colloquium regis Saulis. Cui obiectioni respondet Aug. dicens, illum non fuisse Samuelē, sed diabolū. Quod probat tribus rationibus vel auctoritatibus, multa verba inserēdo. In

In tertia parte obijcitur Aug. sic: Si illi qui diuini dicuntur vel faciunt incãtationes, nõ habent aliquid propriæ virtutis vel potestatis: quomodo eueniũt quæ dicunt? Et resp. Aug. ꝙ licet ea eueniant, tamẽ nullus eis credere debet: quia si sanitatem languidis conferre videantur: vel infirmitatem sanis inferre: totũ fit permissione diuina: vt appareat qualis fidei vel deuotionis sint erga Deum, qui hęc audiunt, vel vident. Et ad hoc probandum inducit auctoritatem Deuteronomij. Secũda pars incipit ibi. *Prætereà quidam.* Tertia ibi, *Si autem aliquis.* *Quod ait*, s. Saul. *retulit*, historia. & quia dicit Augu. *titulis*, id est, argumentis, vel rationibus.

a ¶*Si non attractus.*] quia ab angelo fuit nũtiata natiuitas eius.

b ¶*Permanet.*] vt s. 25. dist. qualis.

a ¶*Titu-*

1 Aug. 18. de ciuit. Dei. c. 17.

etiam Moysi simillimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in sanguinem. Fertur ẽt in gentilium libris, ꝙ quędam maga famosissima Circe socios Vlyssis mutauerit in bestias. 1 Legitur & de sacrificio, q̃d Arcades Deo suo Lycæo immolabãt, ex quo quicunq; sumerent, in bestiarum formas conuertebantur. Sed hæc omnia magicis præstigijs potius fingebantur, q̃ rerum veritate complerent̃. Vt ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate, atq; inuentoribus iuxta traditionem maiorum, primùm dicere cõgruum arbitramur. ¶Magi sunt, q vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupant̃. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac sine vllo veneni haustu, violentia tãtùm carminis interimũt. Vnde Lucanus [2 Mens hausti nulla sanie polluta veneni, Incantata perit.] Dæmonib. n. accitis audent ventilare, vt quisque suos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine vtuntur, & victimis, & sæpe contingunt mortuorum corpora. ¶Necromantici sunt, quorum præcantationib. vñr resuscitari mortui, diuinare, & ad interrogata rñdere. νεκρὸς enim græcè, mortuus, μαντεία diuinatio nuncupatur: ad quos suscitandos cadaueri sanguis adijcitur. Nam amare sanguinem dæmones dicuntur: ideoq; quotiescũq; necromãtia fit, cruor aquæ miscetur, vt colore sanguinis facilius prouocentur. ¶Hydromantici ab aqua dicti. Est enim hydromantia in aquæ inspectione vmbras dæmonũ euocare, & imagineas † ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, vbi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur suscitare A. *& infrà.* ¶3 Ad hæc B omnia supradicta pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars medicorum cõdemnat, seu in præcantationibus, seu in characteribus, vel in quibusque rebus suspendendis, atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonũ est, ex quadam pestifera societate hominum, & Angelorũ malorum exorta. vnde cuncta vitanda sunt Christiano; & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda. ¶Auguria autem auium Phryges primi inuenerunt. Præstigium verò Mercurius primus dicitur inuenisse. Dictum est autem pręstigium, ꝙ præstringat aciem oculorum. ¶4 Haruspicinæ artem primus Hetruscis tradidisse dicitur quidam Tages. Hic ex horis haruspicinam dictauit, & posteà non apparuit. Nam dicitur fabulosè, arante quodam rustico, subitò ex glebis exiluisse, & haruspicinam dictasse, qua die & mortuus est. Quos libros Romani ex hetrusca lingua in propriam mutauerũt. His ergo portentis per dæmonum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione eis competit inuestigare. Hæc potestas immundis spiritibus ideo datur,

2 lib. 6.

† al. & imagines ludificationis, vel & imagines & ludificationes.

3 s. e. q. 2. illud. Burc. l. 10. cap. 44. Iuo p. 11. c. 69. Pan. l. 8. c. 67.

4 Ouid. meta. l. 15.

vt priuata sibi apta, hoc est prauos homines, seducãt illos, qui spernunt veritatem, & credunt mendacio, & iuxta Pauli sententiam, sanam doctrinam nõ sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur: onerati peccatis ducentur varijs desiderijs, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. 5 Quemadmodum autem Ioannes, & Mambres restiterunt Moysi, ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: sed vltrà non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut illorum fuit. 6 Nec c ideo quisquam credere debet, quoslibet magicis artibus aliquid facere posse sine permissu Dei (qui omnia, quæ fiunt, aut iusto iudicio facit, aut permissu suo ita fieri sinit) quòd prędicti magi leguntur similia fecisse Moysi: qui virgam suam proiecit, & conuersa est in draconem, proieceruntque ipsi singulas virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec magi, nec angeli mali, quibus ministris illa operabantur. Insunt D enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ seminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis, atque causalis prorumpũt in species debitas suis modis, & finibus: & sic non dicuntur angeli, qui ista faciunt, animalium creatores, sicut nec agricolæ segetum, vel arborum, vel quorumcunque in terra gignentium creatores dicendi sunt, quamuis nouerint præbere quasdam visibiles opportunitates, & causas, vt illa nascantur. Quod autem isti faciunt visibiliter, hoc illi inuisibiliter. Deus verò solus vnus est creator, qui causas ipsas, & rationes seminarias rebus inseruit. Prætereà quidam quærendum putant, quomodo scriptura narret Pythonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquium Saul impijssimi regis, si pythonica diuinatio errori magicæ artis deputanda sit. 7 Quibus ita responderi potest, indignum omnino facinus esse, si secundum verba historiæ commodetur † assensus. Quomodo enim fieri poterat, vt arte magica attraheretur vir & natiuitate sanctus, & vitæ operibus iustus? aut si non attractus [a] est, consensit? Quod vtrunque de iusto credere aduersum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iustitia, si autem voluntarius, amisit meritum spirituale. quod positus in carne quæsierat: quod valde absurdum est: quia qui hinc iustus recedit, permanet [b] iustus. Porrò autem hoc est præstigium satanæ, quo, vt plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere confingit. Quod Apostolus inter cætera ostendit, dicens [Ipse satanas transfigurat se in angelum lucis.] Vt enim errorem faceret, in quo glorificaretur †, in habitu viri iusti, & nomine se subornauit, vt nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur: quando hinc exeuntes iustos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quòd de morte Saul, & filij eius non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo ante occasum, mortem corporis præuidere: cum signa quædam soleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur, quantò magis diabolo †, quem angelica potestate † sublimen prophetica oracula fuisse testantur: de cuius magnitudine Apostolus ait [An ignoratis altitudinem Satanæ?] Quid mirum ergo, si imminentem propè mortem potuit præuidere, cum hoc sit,

1. Ti. 4. & 5.

5 Aug. 3. de Trinit. c. 7.

6 Aug. l. qst. sup Exo. q. 21. & l. 2. ad Simplician. qõ. 3. & ad Dulcitium, q. 6.

Exod. 7.

7 Aug. q. 27 ex vtroque testamẽto.

† al. commẽdetur.

2. Cor. 11.

† al. gloriaretur.

1. Reg. 28.

† al. diabolus.

† al. maiestate.

Apoc. 2. & 2. Cor. 2.

sit, vnde fallit, & se in Dei potestate vult adorari? Nam tanta hebetudine demēs effectus est Saul, vt ad Pythonissam cō fugeret. Deprauatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, quæ damnauerat. Sed si quis pp historiam, & ea, quæ verbis expressa sunt putet non prætermittenda, ne ratio historiæ inanis sit, rectè faciet quidem: si tamen minimè istud ad veri rapiat rōnem, sed ad visum, & intellectum Saul. Neq; enim reprobus factus poterat bonū intellectum habere. Historicus enim mentem Saul, & habitū Samuelis descripsit, ea quæ dicta & visa sunt exprimens, prętermittēs si vera, an falsa sint. Quid enim ait? [Audiens, in quo habitu esset excitatus: intellexit, inquit, hunc esse Samuelem.] Quid intellexerit, retulit: & quia non bene intellexit, contra scripturam aliū adorauit, q̄ Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum: vt fructum fallaciæ suæ haberet satanas. Hoc.n.nititur, vt adoretur quasi Deus. Si enim illi verè Samuel apparuisset, non vtique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, q cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilētiæ, dignum ardore gehennæ, [Cras mecum eris?] His duobus titulis [a] subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improuidus satanas: quia & adorari se permisit sub habitu, & nomine Samuelis contra legem: & virum peccatis pressum, cum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Verùm potest videri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim transmigrauit, quē adorauit. Semper ergo diabolus sub velamine latens, prodit, se, dum ea confingit, quæ horreant † personis, per quas fallere nititur. ¶Si autem aliquis mihi opponit, & dicit, quomodo eueniunt illa, quę illi diuini prædicunt futura, aut quomodo possunt ægris pręberε medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid proprie virtutis, ac potestatis non habent, hoc à me recipiat rñsum: q ideo quisq; non debet eis credere, quia aliqñ eueniūt quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, aut lædere sanos, quia hoc permissu Dei fit, vt ipsi, qui hęc audiunt, vel vident, probētur, & appareat, qua fide sint, vel deuotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo Dñi populo Dei præcepisse, ita dicens. [Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium dicat se vidisse, & prædixerit signum, atq; portentū, & euenerit, quod locutus est, & dixerit tibi, eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis, nō audies verba prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat, vtrū diligatis eum, an nō. In toto corde, & in tota anima vestra Dñm Deum vestrum sequimini, & ipsum timete: mandata eius custodite, & audite vocem illius: ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis, &c.] 1 Vbi sanè intelligi voluit, etiam illa, quæ à diuinantibus non scd̄m Deū dñr, si acciderint [E] quę dicuntur, non accipienda, sic vt fiant quę pręcipiuntur ab eis, aut colantur quę coluntur ab eis. Nec pręter suam potestatem Deus ostēdit esse, q ista contingunt: sed quasi quæreretur, cur ea permittat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendam vtique eorum dilectionem, vtrum eam habeant erga Deum suum, cognoscendam verò ab ipsis potius, q̄ ab illo, qui scit omnia antequàm fiant.

A ¶Suscitare.] *Apud Rabanum hic interponitur cap. legitur. s. ea. q. 3. & 4.*
B ¶Ad hæc.] *Bona pars huius versiculi habetur apud B. Augustinum. l. 2. de doct. Christ. c. 20.*
C ¶Nec ideo.] *Similia leguntur apud B. Augustinum lib. 3. de Trinit. c. 7.*
D ¶Insunt.] *Vsque ad vers.* Præterea, *sunt magna ex parte verba B. Augustini in libro quæstionum, super Exodum c. 21.*
E ¶Si acciderint.] *Emendatus est hic locus ex B. Aug. vt habetur. s. ead. q. 2. c. intelligi. Apud Rabanum verò legitur,* si acciderint, quæ dicuntur, non accipienda: vel etiam si fiant quæ præcipiuntur ab eis, vel colantur, &c.

QVAESTIO VI.

Quòd autem ab episcopo [b] excommunicatus, eo inconsulto ab alio reconciliari non possit, nisi fortè per eius metropolitanum [c], vel per summum Pontificem, ratione, & auctoritate probatur. Presbyteri namque potestatem excommunicandi, vel reconciliandi ab episcopis accipiunt, non episcopi à presbyteris: atque ideo excommunicatos à sacerdotibus reconciliare possunt: excommunicatos verò ab epis sacerdotes reconciliare non possūt. Reconciliatio namque pœnitentium, episcopalis officij est, non sacerdotalis.

Vnde in concilio Carthaginensi secundo, c. 3. Fortunatus Episcopus dixit.

¶Pœnitentium reconciliatio, chrismatis, & puellarum consecratio à presbyteris non fiat.

CAP. I.

SI iubet sanctitas vestra, suggero. Nam memini pręterito concilio fuisse statutum, vt chrisma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum consecratio à presbyteris [d] non fiat. Si quis autem

2 ¶Titulis.] id est, argumentis. Ioan.

QVòd autē.] CASVS. Hic intitulatur 6. qō. qua quæritur vtrum excommunicatus ab episcopo possit à presbytero reconciliari episcopo inconsulto. Et rn̄sp. q ligatus à maiori, à minori absolui non potest, vt 21. dis. inferior. nisi in mortis articulo, vt ext. de sent. exc. non dubium. G. tamen latius extendit quęstionem, an sacerdos possit reconciliare pœnitentes episcopo inconsulto. Et resp. q sic priuata reconciliatione. s. qñ peccata sua cōfitentur: vel in articulo necessitatis, vt j. e. §. ecce. sed publica non potest. Primò tamē probat quòd excōmunicatus ab episcopo, ab alio inconsulto episcopo reconciliari non potest, nisi per metropolitanum, vel Apostolicum. Quod pbat vna ratione, & vna auctoritate. Ratio autē inuenitur in §. authoritas verò in capit.

b ¶Ab episcopo.] certum est q ligatū à maiori non potest minor absoluere, vt 21. distin. inferior. & c. denique. & ext. de electio. innotuit. nisi in articulo mortis, vt extr. de sent. exc. non dubium. Magister tamen largius psequitur quæstionem, an presbyter possit reconciliare pęnitentes. "Dicas ergo q est recōciliatio quædam publica, quædam priuata: publica solus episcop' potest reconciliare, vt j. e. c. 1. & 50. dist. in capite. illa non fit nisi in crimine, quod totam vrbem commouet, vt j. e. ca. vlt. priuata autē potest sacerdos reconciliare, vt j. e. presbyteri. & tempore necessitatis quilibet potest aliū reconciliare ecclesiæ, vt de consec. dist. 4. sanctum. Ioan.

c ¶Metropolitanum] "hoc tamen est verum cum est appellatum ad ipsum, vt ext. de sentē. exc. per tuas. Si tamen metropolitanus absoluat, cum nō sit appellatum ad ipsum: dīt quidā q tenet absolutio, licet absoluere non debeat. Sed hoc vix credo [a], cum canon vocet eum peregrinum, siue extraneum iudicem, vt 6. q. 3. scitote. & 3. q. 6. peregrina. nec habet iurisdictionem nisi in certis casib. vt extr. de off. ord. pastoralis. Ioan.

SI iubet.] CASVS. Quæsitum fuit in Carthag. cōcil. vtrum presbyter possit conficere chrisma, vel reconciliare pœnitentes in publica Missa, vel virgines consecrare. & respō sum est ad suggestionē episcopi Fortunati, q presbyteri hoc facere non possunt. Sequens §. cum duobus seq. ca. patet.

d ¶A Presbyteris.] vidua tamen ab eis potest recipere sacrum velamē, vt 20. q. 1. vidua.

a ¶Recon-

1. Reg. 28.

Deut. 13.

1 s. e. q. 2. intelligi.

" Reconciliatio est duplex.

† al. abhorreant. al. abhorrent à psonis.] cod. Antuerp.

"Metropolitanus an possit absoluere suffraganei subditum, qui ad ipsum non appellauit.

a Ad hoc 9. q. 3. ca. nullius. in prin. vbi de hoc. & idem not. Gof. in sum. de sen. exc. §. sed non idem.

“Presbyter simplex an possit aliquem recõciliare ecclesię.

a ¶*Reconciliare.*] est ergo hic arg. “ꝙ cum presbyter non possit aliquem reconciliare ecclesiæ, ꝙ multò fortius nõ possit aliquem eijcere publicè extra ecclesiam. sic videtur ꝙ non possit excommunicare[a]. intelligunt autem quidam quod hic dicitur, ꝙ tunc sacerdos non possit publicè reconciliare, cum episcopus indixerit pœnitentiam alicui: secus si sacerdos indixerit pœnitentiã. Item publicè reconciliare potest, vt dicunt, ex mandato episcopi. j. ea. Aurelius. Ioan.

a ad hoc leg. & not. s. 2. q. 1. nemo. ibi videas. & leg. & nota. 24. q. 3 tam sacerdotes. Arch.

b ¶*Presbyter inconsulto.*] vel vacat hic arg. à contrario sensu: vel locale fuit vel temporale: sicut illud 95. dist. peruenit. hodie enim solis episcopis illud competit. 68. dist. quamuis. Ioan.

1 Sent. 4. dist. 20.

c ¶*Ministrare.*] id est conficere corpus Christi, vel etiã tradere sine mandato sacerdotis, vt 1. q. 1. in ecclesia.

d ¶*Benedictionem.*] s. solemnem, quæ fit per talia verba: Sit nomen Domini Benedictum. & sic non obst. 95. dist. peruenit. Ioan.[b]

2 Sent. ibid.

b De hoc ét not. de cõse. dist. 1 cũ ad celebrãdas. ibi vide.

ECCE QVOD AB. Casus. Cõcludit Grat. ex supradictis, ꝙ presbyter excommunicatum ab episcopo reconciliare nõ potest. Posteà soluit distinguendo inter publicam & priuatam recõciliationem. Publica reconciliatio tantùm per impositionem manus episcopalis fieri debet ante ingressum ecclesiæ. Priuata verò reconciliatio per sacerdotem fieri potest. Et ad hoc inducit sequentia cap. Sequens capit. patet.

3 Cap. 44.

e ¶*Presbyteri.*] ¶*Iussione.*] si intelligas hoc de excommunicato planum est: vel intelligas de illo, cui episcopus pœnitentiã iniunxerit. Nam absente episcopo, sine mandato eius potest reconciliare si necessitas fuerit, vt j. ea. c. vlt. vel intelligas hoc iussione generali. arg. 16. q. 1. §. ecce. & c. cunctis.

Aurelius.] Casus. Quæsitum fuit in conci. Carthag. vtrum presbyter possit reconciliare hominẽ in periculo constitutũ. Et respondet Aurelius episcopus, vbi episcopus est absens, presbyter eum consulere debet, & eius auctoritate periclitante recõciliare. cuius responsio fuit à cæteris approbata.

tem emerserit hoc faciẽs, quid de eo statuẽdum sit, Aurelius episcopus dixit: audiuit dignatio vestra suggestionem fratris, & coëpiscopi nostri Fortunati, quid ad hæc dicitis? Ab vniuersis episcopis dictũ est. 1 Chrismatis cõfectio, & puellarum consecratio à presbyteris non fiat: vel reconciliare[a] quemquam in publica Missa presbytero nõ licere, hoc omnibus placet.

Puellarum tamẽ consecratio, episcopo consulto per presbyterum fieri valet.

Vnde in Carthaginensi concilio 3. cap. 36.

¶Permissione episcopi virgines cõsecrare presbyter valet.

CAP. II.

2 Presbyter; inconsulto[b] episcopo, virgines non consecret: chrisma verò nunquam conficiat.

Item ex Concilio Agathensi, ca. 43. & 44.

¶Nec diacono ministrare, nec pœnitentem in ecclesia benedicere presbytero licet.

CAP. III.

Ministrare[c] diaconus, aut consecrare altare pͥsbyter non præsumat. ¶3 Benedictionem[d] quoque super plebem in ecclesia fundere, aut pœnitentem in ecclesia benedicere presbytero penitus non licebit.

Ecce, quòd ab episcopo excommunicatus per sacerdotem reconciliari non potest. Sed notãdum est, quòd reconciliatio alia est publica, alia priuata. Publica reconciliatio est, quando pœnitentes ante ecclesiæ ingressum publicè repræsentantur, & per impositionem manus episcopalis ecclesiæ publicè reconciliantur. Hæc sacerdotibus videtur esse prohibita. Vnde circa finem illius capituli nõ simpliciter prohibentur pęnitentes reconciliare, sed in publica Missa. Priuata verò reconciliatio est, quando de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc recõciliatio potest fieri per sacerdotem.

Vnde Euaristus Papa ait.

¶Iussione episcopi de occultis peccatis presbyteri pęnitentes reconcilient.

CAP. IIII.

4 Presbyteri de occultis peccatis iussione[e] episcopi pœnitentes reconciliẽt: & sicut suprà præmisimus, infirmantes absoluant, & communicent.

Item ex concilio Carthaginen. 2. cap. 4.

¶Si episcopus absens est, per presbyterum reconcilietur in periculo constitutus.

CAP. V.

5 Aurelius episcopus dixit: si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari diuinis altaribus petierit, si episcopus[f] absens fuerit, debet vtique presbyter consulere episcopum, & sic periclitantem eius præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab vniuersis episcopis dictum est, Placet, quod sanctitas vestra necessariò nos instruere dignata est.

Item ex concilio Martini Bracharensi, cap. 82.[6]

¶Qui metu mortis reconciliatur conualescens, sine communione pœnitentiæ impleat tempus.

CAP. VI.

j Si quis de corpore exiens nouissimum, & necessarium[g] communionis viaticũ expetit, non ei denegetur. Quòd si in desperatione[h] positus post acceptam communionem iterum sanus fuerit factus, tãtùm oratione particeps sit: sacramentum verò non accipiat[i], donec constitutum pœnitentię impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis sũt, & desiderant accipere sacramentum, cum consideratione, & probatione episcopi accipere debent.

Item ex concilio Arausico, c. 3.

¶Sine manus impositione pœnitentes recedentes de corpore reconcilientur.

CAP. VII.

7 Qui recedunt de corpore pęnitentia accepta,

f ¶*Si episcopus.*] illud intelligas cum quis est excommunicatus ab episcopo, vel cum episcopus indixerit ei pœnitentiam. aliàs secus videtur, vt j. ea. c. vlt. & de consec. dist. 4. sanctum. Et est hic ar. ꝙ cum in sacramentis conferendis absens citatur, “ꝙ multò potius absentes in electione sunt vocandi. de illa materia notatur 7. q. 1. factus. Io.

“Absentes sunt ad electionem vocandi.

4 Burc. l. 18. cap. 16. Iuo p. 15. c. 38.

Si quis de corpore.] Casus. Duo dicũtur in hoc ca. Primum est ꝙ si quis in extremis positus petat viaticum, ei negari non debet, sed si posteà conualescat, debet à viatico abstinere donec adimpleatur pœnitentiæ tẽpus. Secundum est, ꝙ si pęnitens in extremis laborans desiderat recõciliari, fiat hoc cum consideratione episcopi.

5 Sent. ibid. Burch. l. 18. cap. 13. Iuo p. 15. c. 2.

g ¶*Necessarium.*] necessarium est ad salutem, saltem quia tollit peccata venialia, vt de consec. dist. 2. cũ omne. “nec alicui negatur etiam si debeat suspendi in patibulo. 13. q. 2. quæsitum.

“Eucharistia ét suspẽdẽdis in patibulo ñ est deneganda.

h ¶*In desperatione.*] sanitatis.

i ¶*Non accipiat.*] nõ tamen idem est in illo qui est absolutus ab excommunicatione, ille non recidit in excõmunicationem. talis. n. si fuerit absolutus, tenetur adire sedem Apostolicam cum opportunum fuerit[c], vt ext. de sent. exc. de cætero. Et sic est arg. quòd re aliqua restituta in pristinum gradum, priora iura ei[j], vel contra ipsum restituuntur, vt j. ea. quæstio. prox. cap. 1. extr. de electio. quia diligentia. argum. contra de consecratio. dist. 4. quæris. Sed hæc fuit ad tempus sopita, non omnino sublata. extr. de sol. Odoardus.

6 Ex cõc. Nicæno j. c. 13.

c Qđ si non fecerit, in eandem sententiam reincidit ipso iure. vt lib. 6. de senté. exc. eos qui. Vbi corrigitur dicta sententia. Ioã. de Fan.

k ¶*Impleat.*] quandoque tamen indulgetur communio corporis Domini ante finitum tempus pęnitentiæ, vt 82. distinct. presbyter. 12. quæst. 2. de viro. Io.

Qui recedunt.] Casus. Quatuor dicũtur in hoc cap. Primum est quòd pęnitentes, de quorum vita desperatur, communionem corporis domini recipiat sine reconciliatoria manꝰ impositione solẽni. si verò

7 Burc. l. 18. c. 7. Iuo par. 15. c. 39.

si verò euaserint, abstineant à communione donec tempus pœnitentiæ sit completum, & tunc communionem & reconciliationem accipiant. Secundum est quod clericis pœnitentib. priuata pœnitentia non est deneganda. quod quidam intelligunt de publica. Tertium est, quòd subito obmutescens, & baptizari, & pœnitentiam accipere potest, si de eius constiterit præterita voluntate. Quartum est, quòd amentibus quæcunque sunt pietatis sunt cōferēda.

a ¶*Sine reconciliatoria.*] solemni, scilicet episcopali, ne sit cōtra ꝫ.c.prox.

b ¶*Pœnitentia.*] priuata. nam solemnē nō faciunt clerici, vt 50. dist. confirmandū. 82. dist. presbyter. nisi fuerit depositus, vt de pœ. dist. 6. sacerdos.

c ¶*Pœnitentiam.*] id est, fructum pœnitētiæ.

d ¶*Amentibus.*] i. si quis fuerit amens " à natiuitate, talis potest baptizari, & corp' Christi in necessitate recipere: si verò nō fuit amēs à natiuitate, sed creditur esse in mortali peccato, non est ei dādum corpus Christi, vt extr. de bap. & eius effe. maiores.

IS qui.] CASUS. Infirmus quidam pœnitentiā petijt: antequā sacerdos veniret obmutuit, vel factus est phreneticus. quæsitum fuit in Carthaginen. conci. quid sit super hoc faciēdum? Et resp. quod qui eū audierunt, debent testificari de hoc, & sic infirmus pœnitentiam accipiat. & si continuò creditur moriturus, reconcilietur priuata reconciliatione, & Eucharistia ori eius infundatur. si verò cōualuerit, prędicti testes dicant suæ voluntati satisfactum fuisse, & pœniteat quādiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, approbauerit. Petentes verò solemniter qui communionem recipiunt, si superuixerint manū reconciliatoriam solemniter per episcopū recipiant. Seq. ca. idem dicit cum illo, si quis de corpore exiens.

e ¶*Qui eum audierunt.*] nunquid creditur simplici verbo istorum, siue isti sint bonæ famæ, siue non? Itē nūquid soli testi in hoc casu creditur, cum pluraliter hic loquitur? Videtur, quòd plures requiruntur a, quòd tamen vni soli credatur, videtur ex hoc quod istud non cedit in præiudicium alicuius, vt ꝫ. de consec. dist. 4. cum itaq;. & c. placuit. aliàs voluntas defuncti non potest probari per tale testimonium, quod dicit se audiuisse à defuncto, licet super tali negotio alius verus testis habeatur. extr. de succ. ab intest. cum dilectus.

placuit sine reconciliatoria A manus impositione eos † communicare: quod morientis sufficit reconciliationi A secundum diffinitiones patrum, qui huiusmodi cōmunionem congruè, viaticum nominauerūt. 1 Quòd si superuixerint, stent in ordine pœnitentium, vt ostēsis necessarijs pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiāt. Clericis quoque desiderantibus pœnitentia b non est neganda. 2 Similiter subitò obmutescens (prout statutum est) baptizari, aut pœnitentiam c accipere potest, si voluntatis pręteritæ, testimonium, aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu. 3 Amentibus d etiā, quæcunque pietatis sunt, conferenda sunt.

A ¶Reconciliationi.] *In originali impresso, ac manuscripto, & apud Burchardum, & Iuone legitur*, consolationi, *aut*, consolatione.

Item ex concilio Carthaginensi. 4. c. 76.

¶Aliorum testimonio moriturus reconcilietur, si obmutuit, vel in phrenesim versus est.

CAP. VIII.

4 IS, qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus, venit oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt e, & accipiat pœnitentiam f: &, si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionē, & infundatur g ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur à supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quādiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probauerit. *Item c. 78.* ¶ 5 Pœnitētes, qui in infirmitate viaticū Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.

Item ex Nicæno concilio, c. 12.

¶Cura, & probatione episcopi morientes reconcilientur.

CAP. IX.

6 DE his verò, qui recedunt h ex corpore, anti quæ legis regula obseruabitur etiam nunc: ita vt si fortè quis recedit ex corpore, necessariò vitæ suæ viatico non defraudetur. Quòd si desperatus aliquis recepta communione superuixerit, sit inter eos, qui sola oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem cura, & probatio sit episcopi.

¶*Canon hic est ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori: & ibi est numero duodecimus. Græcè tamē & apud Dionysium est 13.*

Item Leo Episcopus ad Theodorum, epist. 89. al. 91. 7

¶Non est neganda reconciliatio his, qui tempore necessitatis eam implorant.

CAP. X.

8 HIs, qui tempore necessitatis, & in periculi vrgētis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ A moras conuersio, dicēte Dei spiritu per prophetam. [Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris.] & infrà. ¶Quòd si aliqua ægritudine ita fuerint aggrauati, vt quod paulò ante poscebant B, sub præsentia sacerdotis significare non valeant: testimonia eis fidelium, & circunstantium prodesse debebunt, vt simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium cōsequantur: seruata tamen regula canonū paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide i discedendo peccarunt.

A ¶Veniæ.] *Sic in conciliorum editionibus, & apud Iuonem, & infrà de pœn. dist. 1. c. multiplex. In codice autem epistolarum cum alijs sancti Leonis opusculis impressarum, & apud Burchardum, & in plerisque vetustis Gratiani legitur*, venire moras.

B ¶Poscebant.] *Quæ sequūtur, emēdata sunt ex aliquot manuscriptis Gratiani, & ipso originali, cum in vulgatis paulò aliter haberet.*

Item ex concilio Epaunensi.

¶Non respuatur eius oblatio, qui festinans ad pœnitentiam, sacerdotem inuenire non potuit.

CAP. XI.

9 SI aliquis excōmunicatus A fuerit mortuus, qui iam

f ¶*Pœnitentiam.*] i. absolutionem. Formā absolutionis habes extra de sent. exc. à nobis.

g ¶*Et infundatur.*] sed qualiter recipiet Eucharistiam qui ita infirmatur? si enim tincta in pane datur ei, hoc prohibetur. de consecrat. dist. 2. omne. nec alio modo videtur danda, " quia punitur infirmus qui euomit Eucharistiam, vt de consecra. dist. 2. si quis per ebrietatem.

h DE his.] ¶Recedunt.] Hic est argum. quòd qui absolui desiderat, sine mora (etiam non obstante aliqua appellatione) est absoluendus, vt extr. de appell. qua fronte. L.

HIs, qui.] CASUS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quòd si peccator catholicus, qui est in mortis articulo constitutus, pœnitentiam petat, & reconciliationem, non est deneganda, quia Dominus eum recipit quandocunque conuertatur. & hoc probat Leo auctoritate prophetæ. Si verò antequàm veniat sacerdos obmutescat, testificentur pro eo, qui ipsum audierunt, qui ei prodesse debebunt. In secunda parte dicitur, quòd in hæretico supradicta omnia sunt seruanda, & præterea debet recipi cum iuramento. Secunda pars incipit ibi, *Simul.*

i ¶*Fide.*] tales enim non sunt recipiendi sine reconciliatione solemni, aut iuramento, vt prima, quæst. 7. conuenientibus. & c. quoties.

SI aliquis.] CASUS. Quidam post receptio-

† al. eis.
1 Ibid. c. 4.
2 Ibid. c. 12.
" Amentib. à natiuitate nō est dā dū corpus Christi, sed bene in mortis articulo ijs, in quibus cū erant compotes suæ mentis, apparuit deuotio huius sacramenti. Vide B. T. par. 3. q. 80. ar. 9.
3 Ibid. c. 13.
4 Capit. l. 5. c. 75. Pol. l. 8. tit. 1. Bur. l. 18. c. 10. Iuo par. 15. c. 8.
5 Burc. l. 18. cap. 23. Iuo p. 15. c. 10.
6 Burc. l. 18. c. 6. Iuo par. 15. c. 31.
a Ad idē ꝫ. ca. is qui. de pœn. dist. 1. multiplex. versi. is qui. aliàs est ca. per se.
" Eucharistiam infirmus euomens punit.
7 ꝫ. de pœn. dist. j. multiplex. §. his autem.
8 Senten. 4. dis. 20. Bur. l. 18. cap. 4. Iuo par. 15. c. 29.
Esa. 30. apud 70.
9 Sent. 4. di. 20. Burc. l. 11. c. 51. Iuo p. 14. c. 114. Pann. lib. 5. c. 120.

ceptionem pœnitentiæ mortuus est in via, vel in aqua, ita quod ad sacerdotem venire non potuit: quæsitum fuit in concilio Hispalensi, vtrum pro eo oblationes sint faciendæ ad altare? Et respondet quod sic.

a ¶[*Confessus.*] se velle accipere pœnitentiam.

b ¶[*Oblationem.*] hoc intelligendum est de tali qui deliquerat, & nō satisfecerat. si enim talis fuerat excommunicatus, licet apparuissent signa pœnitentiæ, non tamen orandum est pro eo. "Et licet infirmus potest absolui à quolibet sacerdote[a], non tamen mortuus, vt ext. de sen. excom. à nobis. in fi. sed à solo Papa si incidit in canonem latæ sententiæ. 17. q. 4. si quis suadente. Ioan.

ECCE. CASVS. Concludit G. ex supra dictis dicens, quod pœnitentes de occultis delictis possunt per presbyterum recōciliari, vel in periculo cōstituti, episcopo tamen præcipiente. Sed si episcopus absens est, nec consuli potest: omnes in necessitate positi poterunt per presbyterum reconciliari. quod probat quibusdam auctoritatibus & rationibus: cum etiam à laicis in articulo mortis baptisma suscipi possit, maximè cum secundum Augustinum socio possit peccator turpitudinē criminis confiteri. In fine dicit, quod nulli pœnitenti est pœnitentia deneganda. & hoc probat per sequentia.

SI presbyter.] CASVS. Quidam presbyteri morientib. pœnitentiam denegabāt, quare quæsitum fuit à Iulio Papa, vtrum hoc facere debeant? Et respon. quod non: & hoc probat auctoritate Euangelij exemplo latronis, quem Dominus recepit in hora suæ vltimæ confessionis. Si quis verò presbyter cōtrafecerit, erit reus animarum eorum, qui sine pœnitentia moriuntur.

c ¶[*Vltimo.*] tamē dicit August. quòd sero pœnitentibus pœnitentiam dare possumus, securitatem dare nō possumus: non dico, quòd cōdemnabitur, sed nec dico, quod liberabit, vt de pœn. dist. 7. nemo. & §. seq. Item raptori nocet sera pœnitentia: quia negatur ei sepultura, licet admittatur ad pœnitentiam. ext. de rapt. super eo. Ioan.

"Sacerdos qlibet infirmū sed non mortuū absoluit.

Ezech. 18. Malac. 3.

a Intellige de illo infirmo qui statim creditur moriturus. s. e. de his q infirmitate. j. e. c. vlt. 17. q. 4. si quis suadēte. extra de sent. exc. non dubiū. & ca. ea noscitur. §. si verò. & c. quā de his. & c. quāuis. extr. de sepul. parochiano. ext. de rap. in literis. & j. e. §. cū aūt. A.

1 s. de pœn. di. j. c. quem pœnitet. §. tāta. & di. 6. c. 1. §. tanta itaque.

2 sent. 4. dis. 20. Bur. l. 18. c. 21. Iuo p. 15. c. 43.

Ezech. 18.

† cōuersio] Burc. & Iuo. Luc. 23.

3 In cōc. Triburiens. sub Arnulph. c. 31. Rabā. in lib. pœ. c. 38. Burc. l. 18. c. 22. Iuo par. 15. c. 44.

iam sit confessus[a], & testimonium habet bonum, & nō poterat venire ad sacerdotem, sed præoccupauit eum mors in domo, aut in via, faciant pro eo parentes eius oblationem[b] ad altare, & dent redemptionem pro captiuis.

A ¶Excommunicatus. [*Addita est vox ista ex cæteris collectoribus.*

Ecce, quòd episcopo præcipiente pœnitentes de occultis peccatis, siue in periculo constituti per presbyterum possunt reconciliari. Sed si necessitate mortis peccator vrgetur, & episcopus ita remotus est, quòd presbyter eum consulere non possit, negabitur pœnitentia morienti? & beneficium reconciliationis non præstabitur pœnitenti, quem conuersum Deus recipit ad veniam, iuxta illud. [In quacunque hora peccator conuersus fuerit, &c.] & item [Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos] ecclesia sibi reconciliare negliget? quem Deus intus suscitauit, ecclesia foris absoluere contemnet? damnabit absentia episcopi, quē gratia diuinæ præsentiæ illustrat per lauacrum regenerationis? Morituris succurritur etiam à laicis, si presbyteri desunt. Cur ergo beneficio reconciliationis per presbyterum ei subueniri non poterit: si contigerit episcopum deesse? si secundum Augustinum,[1] qui agens in extremis confitetur socio turpitudinem criminis fit dignus venia ex desiderio sacerdotis, cur similiter non sit dignus reconciliatione ex desiderio episcopi, qui sacerdoti non negat maculam sui reatus? Item morientibus pœnitentiam negare presbyteri non debent.

Vnde Iulius Papa ait.

¶Reus est animarum presbyter qui pœnitentiam morientibus abnegat.

CAP. XII.

2 SI presbyter pœnitentiam morientibus abnegauerit, reus erit animarum: quia Dominus dicit [Quacunque die conuersus fuerit peccator, vita viuet, & non morietur.] Vera enim confessio † in vltimo[c] tempore esse potest, quia Dominus non solùm temporis, sed etiam cordis inspector est: sicut latro vnius momenti pœnitentia meruit esse in paradiso in hora vltima confessionis.

Item Cælestinus Papa ait in epi. 2. ad episcopos Galliæ.

¶Pœnitentia morientibus non est deneganda.

CAP. XIII.

3 AGnouimus pœnitentiā morientibus denegari, nec illorum desiderijs annui, qui obitus sui tēpore hoc animæ suæ cupiunt remedio subueniri. Horremus (fateor) tātæ impietatis aliquem inueniri, vt de Dei bonitate † desperet: quasi nō possit ad se quouis tēpore concurrenti succurrere, & periclitātem sub onere peccatorū hominem redimere A, quo se expediri desiderat, & liberari. 4 Quid hoc, rogo, aliud est, quàm moriēti mortem addere, eiusq; animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? cū Deus ad subueniendum paratissimus, inuitans ad pœnitētiam sic promittat peccatori inquiēs. [In quacunque die conuersus fuerit, peccata eius non imputabuntur ei] & iterum. [Nolo mortem peccatoris, sed tantū conuertatur, & viuat.] Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore speratam pœnitētiam denegarit: & desperat de misericordia † Dei, qui eū ad subueniēdum moriēti sufficere, vel in momento posse non credit. Perdidisset latro in cruce præmium ad Christi dexteram pendens, si illum vnius horæ pœnitentia nō iuuisset. Cū esset in pœna, pœnituit, & per vnius sermonis professionē, habitaculū paradisi Deo promittēte promeruit. 5 Vera ergo ad Deū cōuersio in vltimis positorū mēte[d] potius est æstimāda, quàm tempore, propheta hoc taliter asserente. [Cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris.] Cū ergo sit Dn̄s cordis inspector, quouis tempore non est deneganda pœnitentia postulanti, cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

A ¶Redimere.] *Sic etiā est in manuscriptis & in vetustioribus conciliorum editionib. Verùm in codice canonum impresso, & vno manuscripto, inter decreta Cælestini num. 15. legitur,* perdere. *In recentiori autem Coloniensi conciliorum editione, itemque apud Burch. & Iuonem est,* pondere quo se ille expediri desiderat liberare.

Cui autem pœnitentia non negatur, nec reconciliatio sibi deneganda est. Inconsulto ergo episcopo pœnitentem presbyter reconciliare non debet, nisi vltima necessitas cogat.

Vnde in Carthaginensi concilio 3. c. 32. legitur.[6]

¶Inconsulto episcopo pœnitentem presbyter reconciliare, nisi vltima necessitas cogat, non debet.

CAP. XIIII.

7 PResbyter inconsulto episcopo nō reconciliet pœnitentem, nisi absente episcopo vltima necessitas † cogat. Cuiuscunque autem pœnitentis publicum[e], & vulgatissimum crimen est, quod vniuersam commouerit ecclesiam A, ante apsidā[f] manus ei imponatur.

A ¶Ecclesiam.] *Antea erat,* vrbem. *Emendatum est ex plerisque conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Soriensi regio, & Burchardo, & Iuone. In recentiore autē Coloniensi editione est,* quod vniuersa ecclesia nouerit.

QVAE-

AGnouimus.] CASVS. Quidam sacerdotes pœnitentiam denegabant quibusdā in multis, vel magnis sceleribus constitutis, de ipsorum salute desperantes. Quos Cælestinus Papa grauissimè reprehendit, cum de misericordia Dei diffidant, & mortem morientibus addant, & quod hoc facere non debeāt auctoritatibus probat & orationibus, & vno latronis exemplo. Quæ autem posteà sequuntur vsque ad quæstionem, plana sunt, & per te videbis.

d ¶[*Mente.*] "Non. n. considerāda est mensura temporis, sed doloris, vt de pœn. dist. 1. mēsuram.

e PResbyter.] ¶[*Publicum.*] hoc iō fit, vt non tantùm pro sit illi ad salutem, sed alijs sit in exemplum, vt de pœn distinct. 1. in actione. in fi. " & patet hic, quòd tantùm pro notorio crimine est iniungenda solemnis pœnitentia.

f ¶[*Apsidam.*] altera producta.

De

tal. pietate.

4 In Mogūt. sub Rab. ca. 27.

Ezech. 33.

tal. clementia.

"Mensura doloris est cōsiderāda. Luc. 23.

"Pœnitētia solemnis tātùm pro notorio imponitur.

5 Burch. lib. 18. c. 1. Iuo p. 15. ca. 26. Esa. 30. apud 70.

6 Et ī Afric. c. 50.

7 sent. 4. dis. 20. Bur. l. 19. c. 40. & 70. Iuo p. 15. c. 4. & 84.

tal. necessitate cogēte.

De tempore.] Hæc q. diuiditur in 5. partes, in quarum prima dicitur vt hic in summa continetur. Secunda ibi, *Alijs*. Tertia ibi, *Quo affectu*. Quarta ibi, *Non licet*. Quinta ibi, *De temporum*. Ioan. de Fant.

CASVS. Hic intitulatur. 7. q. qua quæritur, an morientibus sit pœnitentia imponenda. Et resp. quod non: sed eis est indicenda, vel innotescenda, vt eam facere debeant si conualescant, vt j. c. 1.

a ¶*De tempore*.] in hac q. quæritur an pęnitentia sit morientib. imponenda, & dicendū quòd non, vt j. e. c. 1. sed tamen innotescenda est eis per hæc verba, propter ea quæ tu commisisti, quæ tu fecisti, taliter debes pęnitere: sed expectamus quousque cuaseris, vt de pęn. dist. 6. qui vult. Secundum membrum huius q. est, vtrum sacerdos pro suo arbitrio possit iniungere pęnitentiam? Et dicē dum quòd sic a, vt j. c. tempora. c. hoc fit. considerabit tamen quilibet sacerdos circunstantias omnes, s. personæ, temporis, loci, criminis qualitatē & causam, prout dicitur de pęn. dist. 5. in princ. & dist. 1. c. aut facta. quæ per hos versus habentur.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Pœnitētia non est morientibus iniungenda, sed innotescenda, & qualiter.

1 Sent. ibi d. Burc. l. 18. c. 14. Iuo p. 15. c. 36.

Pęnitētia est arbitrio sacerdotis iniungēda.

a d hoc leg. & no. d pœ. di. j. men. a ram. ibi videas.

† al. suo confessore.

QVAESTIO VII.

1 p. De tempore a verò satisfactionis, an sit imponēdum morituris, Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus in pęnitentiali suo ita diffinit.

¶In periculo constitutis, pœnitentiæ quantitas non est imponenda, sed innotescenda.

CAP. I.

1 Ab infirmis in periculo mortis positis per presbyteros pura inquirenda b est confessio peccatorum: non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda: & cum amicorum orationibus c, & eleemosynarum studijs pondus pœnitentiæ subleuandum, & si fortè migrauerint, ne obligati à communione, & consortio veniæ fiant alieni. A quo periculo si diuinitus ereptus conualuerit, pœnitentiæ modum à sacerdote † sibi impositum diligenter obseruet: & ideò secundum auctoritatem canonicā, ne illis ianua pietatis clausa videatur, orationibus, & consolationibus ecclesiasticis, sacra vnctione olei inuncti †, secundum statuta sanctorum patrum, communione viatici reficiantur.

A Binfirmis.] CASVS. Quæsitum fuit à Theodoro Cantuar. archiepiscopo, vtrum pęnitentia in mortis articulo constitutis sit sub quantitate temporis indicenda? Et resp. quòd non, sed est notificanda. in cæteris verò sacramentis est eis subueniendum, in quibus ecclesia morientibus consulere cō sueuit: ita tamen vt cū conualuerint, pęnitentiæ modum sibi à sacerdotibus impositum diligenter obseruent.

b ¶*Inquirenda*.] diligenter sacerdos inquirat circunstantias, vt de pę. dist. 5. in prin.

c ¶*Orationibus*.] nam per orationem vnius deletur peccatum alterius, vt 18. q. 2. pro obeuntibus. & c. animæ.

† al. animati.

2 Capit. l. 5. c. 66. Pol. l. 3. titu. 10. Burc. l. 4. c. 48. Iuo p. 1. c. 242.

3 Concord. tex. i l. Arianus. ff. d act. & obli. & l. respiciēdū. ff. de pœn.

2 *Alijs verò pro qualitate peccati, & præsidentium arbitrio tempora pœnitentiæ decernenda sunt.*

Unde Leo Papa epist. 77. al. 79. ad Nicetam Episcopum, c. 6.

¶Præsidentium arbitrio prefigantur tempora pęnitudinis.

CAP. II.

2 Tempora pœnitudinis habita moderatione constituenda sunt 3 tuo iudicio d, prout conuersorum animos perspexeris esse deuotos: pariter etiam habens ætatis senilis e intuitum, & periculorum quorumque aut ęgritudinis respiciens necessitates. In quibus si quis ira grauiter vrgeatur, vt, dum adhuc pœnitet, de salute ipsius desperetur: oportet ei per sacerdotalem necessitudinem communionis gratia subueniri.

¶*In epistola, & apud Burch. & Iuonem hæc antecedunt*. His verò, de quibus dilectio tua nos credidit cōsulendos, qui ad iterandum baptismum vel metu coacti sunt, vel errore † traducti, & nunc se contra catholicæ fidei sacramentum egisse agnoscunt, ea custodienda est moderatio, qua in societatem nostrā non nisi per pęnitentiæ remedium, & per impositionē episcopalis manus, communionis recipiant vnitatem: temporis pœnitudinis habita moderatione tuo constituenda iudicio, prout, &c.

Item Nicolaus Papa.

¶Et qualitas criminis, & contritio pœnitentium in satisfactione imponenda à sacerdote consideretur.

CAP. III.

De his verò, qui pro criminibus pœnitentiam egerunt †, & ad cingulum militiæ f reuertuntur, constat eos contra sacras regulas agere. Verùm quia crimina non æqualia sunt, perhibesq; alios horum propter nimiam hebetudinem in desperationem cecidisse, alios ob hoc ad paganos fugisse, tibi hoc committimus decernendum, nimirum, qui loca, & tempora religionis † illius, & modum culpę, necnon & pęnitentiam, & gemitus hominum ad confessionem venientium pręsens g positus inspicere vales.

Item ex concilio Laodicensi, c. 2.

¶ De eodem.

CAP. IIII.

4 His, qui diuersorum peccatorum lapsus incurrunt, & oratione A, confessione, ac pœnitentia malorum suorum perfectam conuersionem demonstrant, pro qualitate peccati, pęnitentiæ tempus attribuendum est propter misericordiā, & bonitatē Dei.

ALIIS. Hæc est 2. pars q. in qua probat magister, quod pęnitentia est secundum canones imponenda, tñ secundum arbitrium sacerdotis ex causa est moderanda. & hoc teneas pro regula. aliàs contra. de pęn. di. 5. falsos. Io. de Fan.

CASVS. Suprà dictum est qualiter pęnitentia sit danda infirmis. Nunc verò tractat G. de illis, quibus pro arbitrio sacerdotis scđm quantitatē peccati est pęnitentia imponēda.

Tempora.] CASVS. Quæsitum fuit à Leone sub quanto tempore pęnitentia sit peccatoribus imponenda? Et respon. quòd est in arbitrio sacerdotis habita consideratione & moderatione circa deuotionē cōuersorū, ętatē senilē, & ęgritudines, & pericula, in omnibus quibus tēpora pęnitentiæ moderari debebit sacerdos prout viderit expedire.

d ¶*Tuo iudicio*.] ex hoc patet, quod pęnitentiæ omnes sunt arbitrariæ. vnde episcopus potest diminuere pęnitentiam, quam indixit Papa b, vt 33. qō. 2. latorem c sicut procurator ex causa potest mandare cōtrarium illius qđ mandauit Dominus, vt ff. mand. si hominem.

e ¶*Aetatis senilis*.] nota, quod habetur ratio senectutis, vt 86. di. tan. Et iuuētutis, vt 33. q. 2. in adolescentia. & 50. dist. pęnitentes. Itē & nobilitatis, vt 41. di. non cogantur. Itē paupertatis. extr. de sent. ex com. c. vlt. melius in c. quod de his. Item inimicitiarum, vt ext. e. de cætero. contra 23. q. 8. pessimā. So. ibi icorrigibilis, hic corrigibilis. I.

De his verò.] CASVS. Quidam significauit Papæ Nicolao, quod quidam milites post pęnitētiam ad militiam redierunt. Alij verò propter magnitudinē delictorum de misericordia diffidentes desperauerunt. Alij et pp hoc ad paganos cō fugerunt, qui modò nolunt ad pęnitentiam reuerti: quare qsiuit quātam pęnitētiam debeat eis iniungere. Et resp. Nico. quod peccata non sunt æqualia, neque æqualitas religionum, nec gemitus pęnitētiū, vel confessiones: & iō tuipse præsens quantā pęnitentiam iniungere debeas, melius inspicere poteris. Et loquitur hoc c. de pęnitētia solemni. postq̄ miles pęnitens ad militiā reuerti nō potest, vt 33. qō. 2. admonere. & 51. di. si qs post acceptum. Seq. c. vsq; ad §. quo affectu. plana sunt, in quibus dr, quod pro qualitate delicti, & deuotione pęnitentis, est pęnitentia imponenda.

In illo tñ c. sacerdos. aliquid plus dicitur, & hos casus per te formabis: nec est necesse, vt membranam occupent.

f ¶*Militię*.] quod licet, vt di. 51. si quis post acceptum. & 33. q. 2. admonere.

g ¶*Præsens*.] sic iudex potest melius scire quanta fides adhibenda sit testibus, vt ff. de testi. l. 3. Ioan.

Pœnitētię oēs sunt arbitrariæ.

b istā gl. dt sing. Lud. Pon. in suis sing. ad hoc quod minor magistratus pt tollere legē superioris.

c Vbi d hoc & 50. distin. acc edens.

† sic legunt Burc. & Iu.

† al. gerunt] aliquot manuscr.

† al. regionis] aliquot manuscr.

4 Burc. l. 19. cap. 41. Iuo p. 15. c. 56.

a Sacerdos.] ¶ Absque personarum] id est non fauore personæ [a], sed alias personæ qualitates considerabit, vt dixi s. ca. tempora.
b ¶ Omni autem.] idest, in omni anno.
c ¶ Tempore ieiunij.[b]] vt 50. dist. in capite.
d ¶ Remissionis.] idest, ieiunij.
e ¶ Sepeliant.] debent enim pœnitentes se vilioribus officijs applicare, vt de pœn. dist. 2. in prin.
f ¶ Dominico.] s. 30. dist. si quis tanquàm. & ca. si quis presbyter. 76. dist. vtinam.
g ¶ Pœnitentes.] hic non erit §. vt patet per sequentia. Ioan.
h ¶ Vnde in octaua.] hic non erit vnde, sed item.
i Hoc sit.] ¶ Quanto.] Sed nunquid potest sacerdos totum tempus remittere? Nō, vt 23. q. 4. si is qui prælatus [c].
k ¶ Quia ætas.] s. ea. tempora. 33. q. 2. c. vlt. in fi. quandoque ætas non excusat, vt 21. q. 5. si quis cuiuslibet. Io.
QVO AFFECTV. Hæc est 3. pars, quę in qua probat per 4. autho. quòd cum dilectione & dulcedine debent sacerdotes suscipere pœnitentes, semper in mitiorem partē declinando. Io. de Fan. & hic ponitur quęstio incidens. Archid.
Casvs. Dictum est suprà, ꝙ pro arbitrio sacerdotis pęnitentia est iniungenda. Nunc verò docet Grat. quo affectu pœnitentes suscipere debeamus, & impœnitentes abijcere.
Pœnitentem.] Casvs. Probatur in hoc ca. quòd pœnitens debet recipi affectuosè ab ecclesia: quod ꝓbatur auctoritate Domini dicentis: Congratulamini &c.
Affectum.] Casvs. In hoc cap. docet 8. synodus, quòd tantum affectū debent in se recipere pœnitentes, quantum habuit Dauid, & prælati, & alij Christiani: & tantum debent habere affectum in recipiendo, vel reijciendo peccatores, quantum ostendit Apostolus habuisse aduersus Catholicos in abijciendo vel recipiē

a Quia non respicit an sit amicus vel non. L.
b Id est, per singulos annos in quadragesima, secundum Io. de Fan.
1 In Afric. c. 10.
2 Burc. l. 19. cap. 40. Iuo p. 15. c. 30.
c Ad idē de pœ. di. 1. mēsurā. & ca. si peccatū. 90. dis. alienus. s. c. tempore. ar. 15. q. 7. hi qui. se cundùm L.
3 Burc. l. 19. c. 35. & 38. Iuo p. 15. c. 6. 7. 13. & 12.
† al. psonæ.
4 Tex. est in simili in l. his accusare. C. de ac. & §. hoc no bis. in auth. de mona. col. 1.
5 ibid. c. 75.
6 C. 80.
7 C. 82.
8 C. 81.
9 C. 64.
10 C. 79.

Qui ergo huiusmodi sunt, reuocandi, & ad communionē sunt applicandi.

A ¶ Oratione.] χαὶ προσκαρτεροῦντας τῇ προσδιχῇ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας, *quod Dionys. vertit.* & & perseuerantes in oratione confessionis, & pœnitentiæ: *cuius versio propius accedit ad verba græca, et in cæteris huius capitis partibus, quàm prisca: quamuis in hac etiam sententia constet.*

Item ex concilio Carthaginensi tertio, cap. 31. [1]

¶ Episcopi arbitrio pro qualitate peccati pœnitentiæ tempora distribuantur.

CAP. V.

[2] Pœnitentibus secūdum differentiam peccatorū episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

Item ex concilio Carthaginensi 4. cap. 74.

¶ Sine personarum acceptione imploranti pœnitentia detur.

CAP. VI.

[3] Sacerdos pœnitētiam imploranti absque personarum † [a] acceptione 4 pœnitētiam secundum leges iniungat. 5 Negligentiores verò pęnitentes tardius reconcilientur. 6 Omni autem [b] tempore ieiunij [c] manus pœnitentibus à sacerdotibus imponantur. 7 Diebus autem remissionis [d] pœnitentes genua flectant, & mortuos in A ecclesiam afferant, & sepeliant [e] 8. Die B autem Dominico [f] non ieiunēt. 9 Nam qui Dominico die studiosè ieiunat, non creditur esse catholicus. 10 Pęnitentes [g] verò, qui leges pœnitentiæ attentè exequuntur, si casu in itinere, vel in mari fuerint mortui, vbi eis subueniri non potest, memoria eorum & oblationibus, & orationibus commendetur.

A ¶ In ecclesiam.] *In recentiore Coloniensi conciliorum editione legitur,* ecclesiæ afferant. *In antiquioribus verò editionibus, & duobus Vaticanis codicibus sic habet integer locus,* mortuos ecclesiæ pœnitentes afferant, & sepeliant.

B ¶ Die autem Dominico.] *Pro his vsque ad vocem,* catholicus, *in can. 64. hæc leguntur,* Qui Dominico die studiosè ieiunat, non credatur catholicus.

Vnde in octaua [h] *synodo legitur.*

¶ Tempus pęnitentiæ pro qualitate peccati impendatur.

CAP. VII.

Pro qualitate delicti tēpus pœnitentiæ impendatur.

¶ *Videri potest sumptum ex regulis breuiorib. B. Basilij, c. 106. quod notatum alibi est euenire in ijs capitibus, quæ ex octaua synodo citātur.*

Item. [11]

¶ Tempus & modus pęnitendi delinquentibus, præsidentium imponatur iudicio.

CAP. VIII.

Hoc sit in iudicio positum eorum, qui præsunt, vel quanto [i] tēpore, vel quali modo pœnitere debeant, qui delinquunt: quia ætas [k], & eruditio multam haberi facit differentiam pœnæ.

¶ *Caput hoc habetur in libello B. Basilij de institutis monachorum, Ruffino interprete, cap. 90. Ibi enim vltima interrogatio est hæc,* Qualibus correptionibus vti oportet inter fratres ad emendationem eorum, qui delinquunt? *Responsio.* Hoc sit in iudicio positum eorū, qui præsunt, vel quanto, &c. *Itaque ex interrogatione, & responsione confectum est hoc caput, sicut & duo sequētia, quæ apud eundem Ruffinum leguntur.*

3 Quo affectu pœnitentem suscipere, & impœnitentem abijcere debeamus, ex eadem synodo euidenter ostēditur, cum dicitur.

¶ Intimo charitatis affectu pœnitentem debemus suscipere.

CAP. IX.

12 Pœnitentē ex corde ita oportet suscipi, sicut Dn̄s ostendit, cū dicit, quia † conuocauit amicos suos, & vicinos, dicens, congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quam perdideram.

¶ *Burchardus & Iuo citant ex dictis Basilij episcopi, & in regulis illius breuioribus nu. 8. est sententia huius capitis: quod tamen acceptum videtur ex cap. 24. eiusdem libelli de institutis monachorum. Vbi secunda interrogatio sic habet.* Pœnitentes ex corde quomodo debent suscipi pater? *Responsio.* Sicut Dominus ostendit, cum dicit, qui conuocauit, &c.

Item.

¶ Pęnitentes legem Dei diligant, iniquitatem odio habeant.

CAP. X.

Affectum [l] illum in se recipiat pœnitens, quem gerebat ille qui dixit [Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.] sed & ea, quæ scripta sunt in sexto psalmo, atque in quamplurimis alijs: sed & illa, quæ Apostolus dixit ad eos, qui secundum Deum contristati sunt. [Quantam, inquit, operatum est hoc ipsum [m] in vobis solicitudinem [n], sed excusationem, sed indignationem, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos castos A esse negotio.] Sed & in his ipsis, in quibus deliquit [o], agens multa contraria [p]: sicut & Zachæus fecit.

¶ Senten-

11 Smaragdus in regulis B. Benedic. c. 24.
12 Bur. l. 19. cap. 39. Iuo p. 15. c. 55.
Luc. 15. tal. q.] Ori.
Psal. 118.
2. Cor. 7.

do Corinthium fornicatorem, qui sua nouerca publicè abutebatur. *Sed excusationem,* supple non solùm solicitudinem, sed etiam excusationem, & indignationem. & ita in alijs. *Aemulationem* virtutum. *Sed ipsis,* factis vel actibus in quibus deliquit.
l ¶ Affectum.] "hoc vult dicere, quòd tantum debemus habere affectum in eijciendo, & in recipiendo peccatores, sicut Apostolus habuit cū excommunicauit, & posteà recepit Corinthium, qui publicè tenebat nouercā suam.
m ¶ Operatum ex hoc ipsum.] scilicet contristari secūdum Deum.
n ¶ Solicitudinem.] de futuris peccatis.
o ¶ Deliquit.] aliquis. sed excusationem habet de præteritis peccatis.
p ¶ Multa contraria] Pœnitens enim contraria debet facere illis pro quibus pœnitet: "quia contraria contrarijs curantur, vt de pœ. dist. 2. si quis semel. Ioannes.

"Peccatores sunt cauendi & recipiendi.
"Contraria contrarijs curantur.

Erga

ERga eum.] CASVS. Dicitur in hoc c.quòd impenitentem debemus abijcere, & non ei communicare. Et hoc probatur duabus auctoritatibus Christi & Pauli.

a ¶Subtrahite.] à societate eius ex quo est excommunicatus. Vel dic scilicet opere, non pietate. 23.q.4.recedite. secundũ Io. de Fan.

ALligant.] CASVS. Quidam erant sacerdotes, qui nimis grauem pœnitẽtiam imponebant delinquẽtibus: quam ad instar grauis ponderis, vel fascis abijcere oportebat.sicut adolescens portans pondus graue reijcit illud, ne sub nimio pondere confringatur. Sed tales sacerdotes Ioãnes Chryso. reprehendit dicens,melius est imponere minorem pœnitẽtiã quã maiorem: quia vbi paterfamiliàs,i.Deus, benignus est ad miserendum, sacerdos eius vicarius austerus esse non debet.

1 Burc.l.19. c.64. Iuo p.15.c.78.

Matth.18.

2.Thes.3.

b ¶Melius est.] arg. quòd iudex potius seruabit misericordiam quàm rigorem. 50.dist. ponderet.in fine.& 86. dist. non satis. 11.q.3. nemo peritorum. ext. de sor.c.2. quandoque tamen potius seruatur rigor quàm misericordia,scilicet vbi non est spes correctionis, vt 23.q.4.est iniusta.

Misericordia est præferenda rigori.

c ¶Tenax.] Hæc est ratio, quare iudex potest augere onus legis. sed illud non potest diminuere, vt ff. de re iu. si se nõ.§.si quis.similiter generalia verba, q̃ princeps ponit in suis priuilegijs,tu non debet strictè & tenaciter interpretari, vt ext. de deci.ad audientiam. & 16.q.1. frater.extra de do.cum dilecti.

Matth.23.

NOn licet.] hæc est 4.pars q. in qua reuertitur ad 5. qu. & probat per 4. c. quòd non debemus seruare auguria,nec alia superstitiosa. Io. de Fant.& ista e.nihil faciant ad istam quæst.L.

† al.modicã

† al. faciendo, dicendo

CASVS. Ab isto loco vsque ad finem causæ repetit G. quædam c. quæ superius prætermiserat super diuinationibus, & superstitionibus quibusdam: in quibus omnibus Christiani reprehenduntur qui ad instar paganorũ dies obseruabãt & annos, & alias multas superstitiones: & ideo p vos legatis,qa in scholis legi non consueuerunt. Si autem aliquis ex sua diligentia casus voluerit formare, facilè poterit: quia tales si clerici sunt, deponantur, & laici anathematizentur. In illo c.non obseruetis. & in c.seq. repetit quæ dicta fuerant.s̃.e.q.5. non licet. & c.sortes.& etiam addit quædam alia, quæ facilè per te videbis.

† al.futuri

†al.dare

Pyctatiolas, i. breues in chartulas scriptos. *In grandinarijs*, quæ grando possit moueri per magicas artes.

d ¶Non licet.] Ab hoc loco vsque ad finẽ repetit quædam c. quę omiserat,in 5.q.in quibus omnibus reprehenduntur Christiani, qui ad instar paganorũ dies obseruant & annos,& alias friuolas superstitiones.

Dies & anni non sunt obseruandi.

e ¶Domos.] cum hoc fit: ideo quia creditur aliquid salutis inde recipere.

f SI quis.] hic repetit magister ea q̃ tradidit obliuioni, in 5.quæstione.

¶*Sententia huius capitis est in regulis breuioribus nu.5. Acceptum tamen videtur ex c.19. eiusdem commemorati libelli: in quo hæc est interrogatio.* Quomodo quis debet pœnitere in vnoquoque delicto? *Responsio.* Affectum illum in se recipiens,quem gerebat ille qui dixit, iniquitatem,&c.

A ¶Castos.] *Antea legebatur*, cautos. *Emendatum est ex libello Rufini: in vulgata est*, incontaminatos: *græcè ἁγνὸς.*

Item.

¶Impœnitentes tanquàm ethnici habeantur.

CAP. XI.

1 ERga eum qui peccata sua non punit,tales esse debemus, sicut Dominus præcepit dicẽs,[sit tibi,sicut ethnicus & publicanus:] & sicut Apostolus docuit dicens, [subtrahite [a] vos ab omni fratre ambulante inordinatè,& non secundum traditionem,quam tradidimus vobis.]

¶*Hoc etiam habetur in regulis breuioribus nu.9.in eodem verò libello c.24. vltima interrogatio est hæc*, Erga eum, qui nõ pœnitet pro peccato, qualiter esse debemus pater, *Responsio.* Sicut præcepit Dominus, dicens, sit tibi,&c. *Apud Burchardum, & Iuonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, initiũ sic habet.* Erga eum,qui pro peccato cõmisso non pœnitet, tales,&c. *quod magis conuenit cum prædicta interrogatione, quàm quomodo est apud Gratianum.*

Item Ioannes Chrysostomus, [*id est auctor operis imperfecti homilia 43.ad c.23.Matthæi.*]

¶Melius est errare in misericordia remittendi, quàm in seueritate vlciscendi.

CAP. XII.

ALligant autẽ onera grauia,& importabilia,&c.] Tales sunt nunc etiam sacerdotes, qui omnem iustitiã populo mandant: & ipsi nec modicè † seruant: videlicet, non vt facientes † sint iusti: sed vt dicentes appareant iusti. Tales sunt, & qui graue pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt: qui dicunt,& non faciunt: & sic,dum pœna p̃sentis pœnitẽtiæ fugit, cotẽnit pœna peccati futura †. Sicut. n. si fascẽ super humeros adolescentis, quẽ non põt baiulare posueris, necesse habet, vt aut fascem reijciat, aut sub pondere confringatur, sic & homini,cui graue pondus pœnitentiæ imponis, necesse est, vt aut pœnitentiam tuam reijciat,aut suscipiens, dum suffer re non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde, etsi erramus modicam pœnitentiam imponentes: nonne melius est [b] propter misericordiã rationem reddere †,quàm pro pter crudelitatem? Vbi enim paterfamiliàs largus est, dispẽsator non debet esse tenax [c].Si Deus benignus est,vt quid sacerdos eius austerus. Vis A apparere sanctus? circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus.

A ¶Vis apparere.] *Locupletatus est hic locus ex indicata homilia: cum antea legeretur*, vt quid sacerdos eius austerus vult apparere.

Item Martinus Bracharensis, cap.74.

¶Calẽdarum obseruationes agere non licet.

CAP. XIII.

2 NOn licet [d] iniquas obseruationes agere Calendarum,& otijs vacare gentilibus,neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos [e]: omnis enim hæc obseruatio paganismi est.

2 Poly.l.6. tit.12.Burc. l.10. ca.15. Iuo p.11.c. 42.

Vnde Zacharias Papa, in concilio Romano, c.9.

¶Anathema sit, qui ritum Paganorum, & Calendarum obseruat.

CAP. XIIII.

3 SI quis [f] Calendas Ianuarias, & brumam ritu paganorum colere,vel A aliquid plus noui facere propter nouum annum, aut mẽsas cum dapibus, vel epulis in domibus præparare, & per vicos,& plateas cantiones, & choros ducere p̃sumpserit, quod magna iniquitas est coram Deo,anathema sit.

3 Pol. ibid. Burc.l.10.c. 16.Iuo p.11. c.43.

¶*Hoc est cap.9. in concilio Romæ à Zacharia habito, quod obseruatur in Vaticana bibliotheca: & inde nonnulla sunt emendata, & addita. De hac autem superstitione Bonifacius legatus Germaniæ epist.2.quæ est in tomis conciliorum ad ipsum Zachariam multa scribit: cui Zacharias vlt. epistola respondens mentionem huius concilij videtur facere his verbis,* Et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant,à die, qua nos iussit diuina clementia (quanquàm immeriti existamus) Apostoli vicẽ gerere, ilico omnia hæc amputauimus. *Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui sextæ synodo adscribuntur, c.62. Et multa in huiusmodi superstitionem scribit Tertullianus,in libro de Idololatria, & alij graues auctores.*

A ¶Vel aliquid plus noui facere propter nouum annum. *Hæc non sunt in codice istius concilij Vaticano.*

Item Augustinus. [4]

4 In Turonens.3.c.42 & in adiect. capit. c.94.

¶Infirmitatibus hominum incantationes nihil remedij præstant.

CAP. XV.

5 ADmoneant sacerdotes fideles populos,vt nouerint magicas artes, incantationesq; quibuslibet infirmitatibus hominũ nihil remedij posse conferre:

5 Pol. ibid. Burch.l.10. c.40. Iuo p. 11.c.65.

Non

NOn obseruetis.] a ¶Aegyptiaci.] quos Aegyptij inuenerunt, vt qui aliquod opus die tali inchoaret, malum haberet exitum. tamen ex antiquitate ecclesia signat hos dies in Calēdarijs suis, vbi reprobantur. 37. distinct. legimus.

conferre: non animalibus languētibus, claudicantibusúe, vel etiam moribundis quidquam mederi: non A ligaturas ossium, vel herbarum cuiquā mortalium adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos, & insidias antiqui hostis: quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et si quis B hæc exercuerit, clericus degradetur, laicus anathematizetur.

¶*Caput hoc Burchardus & Iuo citant ex dictis Augustini, apud quem similia reperiuntur in locis allatis* s.ea.q.5.*nec mirum. Sed eadem omnino verba præter vltimam clausulam leguntur in concilio Turonensi 3.c.42. & in adiectis capitularibus, cap.94.*

A ¶Non ligaturas.] *Hinc vsque ad vers.* prodesse. *sunt addita ex concilio, & capitularibus.*

B ¶Et si quis hæc.] *Postrema hæc tota clausula non legitur in concilio, neque in capitularibus, sed apud Burchardum & Iuonem.*

Item Augustinus.

¶*In plerisque vetustis exemplaribus est tantùm.* Item, *& in Polycarpo etiam refertur sine auctoris nomine.*

¶Dies Aegyptiaci, & Ianuarij Calendæ non sunt obseruandæ.

CAP. XVI.

1 NOn obseruetis dies, qui dicūtur Aegyptiaci a, aut Calendas Ianuarij: in quibus cantilenę quædam, & commessationes, & adinuicem dona donantur, quasi in principio anni, boni fati augurio, aut aliquos menses, aut tempora, aut dies, & annos, aut Lunæ, Solisque cursum: quia, qui has, & quascunq; diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, inutiliter, & sine causa, magis ad sui damnationem, quàm ad salutem tendit: siue qui per quosdam numeros literarum, & Lunæ, & per Pythagoricam negromātiam ægrotantium vitam, vel mortem, vel prospera, vel aduersa futura inquirunt, siue qui attendunt somnialia scripta, & falso Danielis nomine intitulata, & sortes, quæ dicuntur sanctorum Apostolorum, & auguria auium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter coniugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pyctaciola pro quauis infirmitate scripta super homines, vel animalia ponunt, præter symbolum, & orationem Dominicam, aut magicis falsitatibus in † grandinarijs tempestatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt, vt interrogent, sciant se fidem Christianam, & baptismum pręuaricasse, & vt paganum, & apostatam, id est, retrò abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternum incurrisse: nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apostolus [Siue māducatis, siue bibitis, siue aliquid aliud facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, in quo viuimus, mouemur, & sumus.]

1 Pol. l.6. tit.12.

† al. &

1. Cor. 10. Act. 17.

De temporum quoque obseruationibus scribit Augustinus in Enchiridio A, *cap.79.*

A ¶Enchiridio.] *Expunctæ sunt voces, quæ sequebantur*, id est manuali libro. *Absunt enim à vetustioribus.*

¶Graue peccatum est dies obseruare, vel menses, & annos.

CAP. XVII.

2 QVis æstimaret, quàm magnum peccatum sit dies obseruare, & menses, & annos, & tēpora (sicut obseruant, qui certis diebus, siue mēsibus, siue annis volunt, & nolunt aliquid inchoare, eo ꝙ secundum vanas doctrinas hominum fausta, vel infausta existiment tempora,) nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus? qui talibus ait [Timeo, ne fortè sine causa laborauerim in vobis.] *Item super epistolam ad Gal. ad c.4.* ¶3 Intelligat A lector ad tantum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum obseruationes, vt huic loco subiecerit Apostolus, [Timeo vos, ne fortè sine cā laborauerim in vobis.] Quod cum tanta celebritate, atque auctoritate per orbem terrarum in ecclesijs legatur: plena sunt tamen conuenticula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum à mathematicis accipiunt. Iam verò, ne aliquid inchoëtur, aut ædificiorum, aut huiusmodi quorumlibet operum diebus, quos Aegyptiacos vocant, sæpe etiā nos monere non dubitant.

2 Beda Gal. 4. Iuo. p.11. ca.19. Pan. l.8.c.80.

Gal. 4. 3 Beda ibid. Iuo p. 11. c.15.

A Intelligat.] B. *Augustinus explanans ea verba Apostoli ad Galat.4.* Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: *ipsa tam ad gentiles, quàm ad Iudæos, referri posse demōstrat, tuncque subiungit,* Ergo eligat lector, vtrum volet sententiā, dummodo intelligat ad tantum, &c.

Item Hieronymus.

¶*Burchardus etiā, & Iuo citant ex dictis Hieronymi, sed Polycarpus auctorem non nominat.*

¶Sine incantatione, herbas vel petras licet habere.

CAP. XVIII.

4 DAemonium sustinenti licet petras, vel herbas habere sine incantatione.

4 Pol. l.6. tit. 12. Bur. l.10. cap.50. Iuo p.11. c.75.

CAVSA XXVII.

QVidam votum castitatis b habens desponsauit sibi vxorem: illa priori cōditioni renūtians, transtulit se ad alium, & nupsit illi: ille, cui prius desponsata fuerat, repetit eam.

1 *Hic primum quæritur, an coniugium possit esse inter vouentes.*

2 *Secundò, an liceat sponsæ à sponso recedere, & alij nubere.*

QVidam autem.] CASVS. Gratianus primò tractauit de officijs clericorum. Secundò, de causis & negotijs eorū. Tertiò, transfert se ad sacramenta. Sed quia matrimoniū cæteris sacramētis est tempore antiquius, & vsu communius, ideo de illo præmittit. Vnde videndum est quid sit matrimonium, vnde dicatur, quibus verbis instituatur, & quæ sint eius impedimenta, quæ vt melius tibi pateant, videbis in summa huius causæ. & tractat hic de illo impedimento, quod est votum. Annectit etiam de interdicto ecclesiæ, & de quibusdam alijs, quæ vt omnia plenius pateant, præmittit thema, duas inde eliciens quæstiones.

b ¶*Quidam votum castitatis.*] Tractato de negotijs & ministerijs ecclesiasticis, adiungit de sacramentis. Primò, de matrimonio, licet alia sint digniora, & magis necessaria: & hoc ideò, cum matrimonium magnum sit in Christo & ecclesia sacramentum, & tempore antiquius est, & vsu communius. " Antiquius, quia ante peccatum institutum est: communius, quia cum sacramenta omnia sint in ecclesia Dei, hoc tamen apud gentes omnes est: sanctitas autem eius non est nisi in monte sancto eius, id est, vbi ecclesia ædificata est. Et quia de matrimonio sæpe quæritur in iudicio, ideo assignando multiplicia eius impedimenta tractaturus de eo, continuat x. causas. Ad eius ergo euidentiam, prælibandum est quid sit matrimonium, & vnde dicatur, & vbi, & quando, & quibus verbis fuerit institutum, & quæ sint causæ matrimonij, vel quæ & quot sunt eius bona, quæ vel quot eius impedimenta. Quid sit matrimonium habes ‡. ea. quæst.2.§.1. vbi explicabimus

" mrimoniū est antiquius & cōius alijs sacramētis.

"Mrimoniū vñ dicitur.

mus singula posita in descriptione. " Dicitur autem matrimonium quasi matris munium, id est, officium. Sed quare potius dicitur à matre, quàm à patre, qui auctor est generationis, vt diceretur patrimonium? Respon. quia plura onera matrimonij subit & tolerat mulier: est enim in conceptu grauida, in partu dolorosa, in lactando laboriosa. extra de conuer. in fi.c.2. " Fuit autem institutum in paradiso. 32.quæst.2.§.his ita.& ante peccatum.de pœ. distinct.2.§.Romanos. ver.Adam. causa sobolis procreandæ, vt repararetur lapsus Angelorum.de consecr.dist.1. hi duo. Et fuit institutum his verbis, hoc nunc os,&c. Alij dicūt quòd alijs verbis, scilicet his: Crescite & multiplicamini. sed credo, quòd illis verbis vsus est Dominus tantùm: vt præciperet carnalem commistionem: sicut patet ex eo quòd etiam post diluuium eisdem verbis vsus est Dominus ad Noe, & filios eius iampridem vxoratos. Fuit etiam matrimonium secundò institutum post peccatum ad remedium, vt vitaretur fornicatio, vt 32.quæst.2.§.his ita. " Causæ autem matrimonij quædam sunt, per quas contrahitur matrimonium, vt sponsalia & consensus. quædam propter quas: & ex his quædam sunt principales, vt vitatio fornicationis, susceptio sobolis: Aliæ secundariæ, quæ sunt multæ, vt pulchritudo fœminæ, diuitiæ, amicitiæ, amicorum copia, pacis reformatio. " Bona matrimonij sunt tria, fides, proles, sacramentum. ī.ea.quæst.2.omne. " Impedimenta matrimonij sunt 16. scilicet votum, ordo, habitus, dispar cultus, error personæ, error conditionis, cognatio, ligatio, publicæ honestatis iustitia, enormitas delicti, impossibilitas coëundi, tempus feriarum, interdictum ecclesiæ, coactio, ætas, furor. Ioannes. Verumtamen quædam ex his impediunt contrahendum, sed non contractum dirimunt, vt infra dicetur. Impedimenta prædicta in his versibus sunt collecta.

"Matrimonīū vbi & p q verba fuit institutum.

†al.professa

"Mrimonij cōtrahendi causæ multiplices.

"Matrimonij bona.

"Matrimonij impedimenta.

Votum, conditio, violentia, spiritualis
Proximitas, error, dissimilisque fides.
Culpa, dies vetitus, honor, ordo, ligatio, sanguis.
Quæ sit & affinis, quique coire nequit.
Additur his ætas, habitum coniunge furori.
His interdictum subditur ecclesiæ,
Hæc (si canonico vis consentire rigori.)
Te de iure vetant iura subire thori.

Habitus impedit, sed non dirimit, extra qui cle. vel vo. consuluit. B. contra: quia nec impedit secundum eum. similiter ætas impedit matrimonium & furor carens interuallo. 43.q.7.neque.

Qvòd vouentes.] Hæc quæst. diuiditur in duas partes, in quarum prima probat magister, per 34. auctoritates sanctorum patrum, quòd vouentes solemniter non possunt conrrahere, & si contraxerint, non tenet matrimonium, & debent puniri. Secunda ibi, *Augustinus*. Ioan.de Fant.

Casvs. Hic intitulatur prima quæst. qua quæritur an teneat matrimonium à vouente contractum. & quòd non teneat, probat vsque ad §.*his omnibus auctoritatibus*. posteà probat contrarium vsque ad vltimum §. quam contrarietatē bene soluit.s.27.dist.§.vlt.& intellige prima c.de voto solēni, alia de simplici. Alij dicunt, quòd prima cap. intelliguntur de voto de præsenti, alia de futuro.

"Matrimoniū à vouente cōtractū, vtrū teneat.

a ¶*Quòd vouentes.*] Hic intitulatur quæst. prima " qua quæritur an teneat matrimonium à vouente contractum, & quòd non teneat, probatur vsque ad §.his omnibus auctoritatibus. posteà allegat in contrarium vsque ad §. vlt. & hanc contrarietatem soluit satis bene s.27.dist.§.vlt. quòd videlicet prima ca. intelliguntur de voto solemni, alia de simplici. arg.ext.qui cle.vel vo.meminimus.ī.ea.c.1.vbi dicitur, & veste laicali sub testimonio episcopi. Hu. " dicit, quòd non refert an sit simplex votum, an solemne: quia vtrunque dirimit matrimonium, solemnitates enim ipsæ non sunt de substantia voti. Sed hoc refert an sit votum de præsenti cum solemnitate, siue sine illa, vt voueo continentiam, hoc impedit & dirimit. sic intelliguntur hæc c. prima vsque ad cap. nuptiarum. an sit de futuro, quod impropriè dicitur votum, id est, quædam promissio de futuro voto emittendo: vt si dico, ego promitto, quòd vouebo continentiam post annum mortua vxore mea. vel promitto, quòd intrabo religionem, vel consimile. hoc impedit, sed non dirimit, vt cap. nuptiarū.& c. sequentibus. Alij dicunt, quòd nullum votum dirimit: quia qua ratione dirimeret votū solemne, & simplex, cū idem sit in substantia. solemnitates enim nō sunt de substantia, sed ipsa constitutio ecclesiæ dirimit, si post votū solemniter factū contrahatur. " Ego dico, quòd nullum votū est solemne, nisi cum quis deuouet se religioni alicui, vel alijs duobus modis in sequenti cap. expressis. vnde si corā tota ecclesia diceret qs hæc verba, voueo continentiam, si contraheret, teneret matrimonium. Quæ est enim ratio quare constitutio ecclesiæ magis debeat spectare ad illa vota quæ solemniter fiunt, quā ad priuata, dummodo possit ecclesiæ constare siue per testes, siue per confessionem propriam alicuius, quòd votum fecerit? quàm cito enim constat ecclesię per confessionem, vel per testes, dicitur notorium, & sic deberet ecclesia dirimere matrimonium post illud votum contractum. Ioan. " Tu breuiter dicas, quòd professio tacita vel expressa alicuius religionis impedit contractum & cōtrahendum, extra de reg. vidua. & 27.dist. quod interrogasti.& extra de reg. consulti.& c. statuimus.& præcedenti c. quæ ead. expresse hoc dicunt, quòd cum aliquis dicit, deuoueo me huic religioni, ibi professio continentiæ tacita intelligitur, & religionis expressa. Ordo similiter impedit si est sacer: nam ibi intelligitur tacita continentia facta cum solemnitate, & ex constitutione ecclesiæ: & ita semper conditio tacita, vel expressa, vel constitutio ecclesiæ solemnizat votum. Sic michi Bart. Brix. videtur dicendum. extra qui cler. vel vouen. c. rursus.

"Votum an impediat & dirimat matrimonium.

"Votum solēne qd dicemus esse.

"Professio religiōis impedit matrimonium.

QVAESTIO I.

1 ps

Qvòd vouentes [a] matrimonia contrahere non possunt: multis auctoritatibus probatur. In concilio namque Carthaginēsi quarto, cap. vlt. statutum inuenitur de viduis, quæ professam † continentiam præuaricatæ sunt.

¶Excommunicētur viduæ, quę religioso habitu abiecto nuptias elegerunt.

CAP. I.

1 Burc. l. 8 c.39. Iuo p. 7. c. 58. & 147.

1 SIcut bonum est castitatis præmium: ita & maiori obseruantia, & præceptione custodiendum est, vt si quæ viduæ [b], quantumlibet adhuc in minoribus annis [c] positæ, & immatura A [d] ætate à viro relictę, se deuouerīt Domino, & veste laicali abiecta, sub testimonio [e] episcopi & ecclesię

Additio. De hoc etiam no.22.dist. quidam. extra qui cler. vel vou. rursus.& per Innocen. extra de reg. porrectum.& no. de vo. per tuas.& in c. prox.&c.

SIcut bonum.] Casvs. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd votum castitatis est magnū, & ideo magna debet obseruantia custodiri. In secunda parte pœna imponitur transgressoribus: quia & damnationem habebunt, & à communione aliorum separabuntur. nam si vxor, quæ frangit fidem marito est punienda, multò magis quæ non seruat fidem Christo. In tertia parte dicitur quòd si aliqua Deo deuota fuerit per vim oppressa, & delectatione libidinis posteà habitare cum raptore consenserit, pœna superius dicta tenebitur. Secunda pars inc. ibi. *Vt si quę.* Tertia ibi, *Quæ etsi.*

b ¶*Vt si quæ viduæ.*] licet de illis specificet, de omnibus intelligi debet.

c ¶*In minorib. annis.*] videlicet xxv. anno, vel xij. vel xiiij. " Et dicuntur minores annis multipliciter, quantum ad discretionem vsque ad vij. C. de iur. deli. si infanti. Item quantum ad matrimonium vsque ad duodecimum in fœmina, in viro vsque ad decimumquartum annum. Item quantum ad factionem testamenti vsque ad xiiij. annum, in masculo, in fœmina vsque ad xij. ff. qui test. fa. pos. qua ætate. in princ. 2.q.6. §. diffinitiua. Item quantum ad restitutionem, vsque ad xxv. annum. ff. de minor. l. 1. hic autem vocat minores qui sunt infrà xxv. an. nam aliter pater posset eos reuocare si essent infrà xij. vel. xiiij. vt 20.q.2.c.1.& 2. Sed quare non restituitur puella infrà xxv. ann. vt habitum quem suscepit, possit deponere, sicut in alijs contractibus? Resp. quia non est læsa. quia ei nubit quo meliorem non potest inuenire, iuxta illud Agnetis, illi sum desponsata cui angeli seruiunt, &c. & minor non restituitur nisi cum læditur. ff. de min. verum. §. sciendum.

" Minores annis dicuntur multis modis.

d ¶*Immatura.*] id est, non matura. nam viduæ ante annum xl. non velantur, vt 20.q.1. sanctimoniales. vel duæ dictiones sunt, in ætate matura thoro. iuxta illud:

Iam matura thoris plenis adoleuerat annis Virginitas.

e ¶*Sub testimonio.*] nam ita solemnizatur votum (vt dicūt quidam) cum scilicet, accepit vestem ab episcopo: vt hic, vel de manu presbyterorum, vel ministri. 20.q.1. vidua. Quod credo. dum tamen omittat votum. Nam aliàs vestes tantū accipiendo non obligatur solemniter, sed simpliciter. extra qui cler. vel vo. consuluit. vbi etiam habes, ꝗ solemnizatur votum

votum in manu abbatis vel abbatissæ. Item solemnizatur si per se ipsam recipiat habitum, & incipiat cum alijs cantare in ecclesia. ȷ̃.e.vidua. " Et no.ꝙ votum continentiæ solemnizatur tribus modis tantùm. Sacri ordinis susceptione. 28.dist.diaconi. Secundò, dum accipit vestem sacram à quocunque: dum tamen post susceptionem incipiat cohabitare cum alijs monachis & monialibus in ecclesia. ȷ̃. e.vidua. Tertiò, cum ita dicit coram episcopo, vel abbate, vel abbatissa, vel coram tribus, vel duobus testibus, ego deuoueo me huic religioni. " Hoc .n.aliud est, & aliud cũ dico, ego voueo continentiam. deuotus.n. religioni non posset cõtrahere ita ꝙ matrimonium teneret. nec mirum, cum etiam iam contractum matrimoniũ religio dissoluat. ext.de conuer.coniug. ex publico. sed in voto continentiæ secus. non enim votum dirimit. vnde si coram tota ecclesia diceret, voueo continentiam, per hoc non solemnizatur votum, nisi velis dicere, ꝙ tale votum non dirimit, sed constitutio ecclesiæ super voto facta. Nam si votũ dirimeret, quare poti⁹ vnum quàm aliud, si hoc haberet ex sua natura? & ita dirimeret votum simpliciter, qđ August. non vult. ȷ̃. ea. nuptiarum. Dic ergo votum nunquam solẽnizari, nisi tribus modis ꝑdictis. & ita exaudi quod hic dicitur. Io. Tu dicas, vt s̃. dixi in glossa illa, hic intitulatur. circa fi. verſ. tu breuiter. in summa quæst. Barth. Brix.

"votũ continẽtiæ trib. mod. solemnizatur.

1.Tim.5.

† al. nixæ

"Vouere relegionẽ, & vouere continentiã differunt.

† al. præreptæ.

† al. tenebũtur

1 Tih. 5.

in religioso habitu [a] apparuerint [b], postea verò ad nuptias seculares transierunt, secundum Apostolum damnationẽ habebunt: quia fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ† sunt. Tales ergo personæ à Christianorum communione sequestrentur, neque B conuiuio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ C coniuges reatu sunt viris suis obnoxiæ, quantò magis viduæ, quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte, non coactæ [c] obtulerunt, libidinosa corruperint voluptate, & ad secundas nuptias transitum fecerint? Quæ etsi violentia irruente ab aliquo oppressæ † fuerint, ac posteà [d] delectatione libidinis permanere in coniugio raptori, vel violento viro consenserint, damnationi superius comprehensæ teneantur † obnoxiæ. De talibus ait Apostolus [Cũ luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.]

A ¶Immatura.] *In varijs conciliorum editionibus & duobus Vaticanis codicibus, & Soriensi regio legitur*, matura. *Iuo habet*, in matura.

B ¶Neque conuiuio.] *Sic est emendatũ ex manuscriptis Gratiani exẽplaribus, expunctis verbis illis*, do nec ad bonum, quod cœperant, reuertantur: *quæ ex cap. sequenti videtur huc fuisse translata. In conciliorum autem impressis, & manuscriptis codicibus, legitur:* Tales ergo personæ sine Christianorum communione maneant, quæ etiam nec in cõuiuio cum Christianis communicent.

C ¶Adulteræ.] *Sic est emendatum ex memoratis conciliorum exemplaribus. Nam anteà legebatur:* Nam

a ¶*Habitu.*] arg.ꝙ ita tenetur voto qui publicè in religionis habitu apparuerit, ac si publicè habitum susceperit. ext. de reg. vidua. & ȷ̃. ead. vidua.

b ¶*Apparuerint.*] ita quòd aliquandiu in ecclesia inter alias steterit. scilicet per triduũ. extra de reg. & trans. ad reli. ad nostram [a]. " Vel distingue, quòd triplex est habitus, scilicet professionis, qui votum habet annexũ, & dirimit matrimonium: de quo hic loquitur. Conuersionis, qui similiter votum habet annexum, sed non dirimit matrimonium, de quo loquitur extra qui cle. vel vo. consuluit. ext. de regu. super eod. Habitus probationis, qui nec impedit, nec dirimit matrimonium: de quo loquitur extra de renun. ex trãsmissa. de reg. statuimus. in fin. Firmè ergo teneas, ꝙ nunquam solùs habitus solemnizat votum. ext. de regu. porrectum. & ext. qui cler. vel vo. consuluit. nec ob. 27. dist. quod interrogasti. & ext. de reg. vidua. " quia solus habitus (vt dixi supra) non facit monachum, vel non solemnizat votum.

c ¶*Non coacta.*] tunc enim secus esset. extra ꝙ met. cau. perlatum.

a ad hoc no. ȷ̃.e.c.3.& s̃. 20.q.3.c.2. " Habitus est triplex.

"habit⁹ sol⁹ non solemnizat votũ.

d ¶*Postea.*] arg. quòd non excusat vis præcedens, si postea sequitur consensus [b], vt 34.q.1. cum per bellicam. & ext. de eo qui dux. in ma. significauit.

b Arg.1.q.3 cõstat. ff. de re mili. non omnes. §. a raptus. Arc.

VIduas.] C A S V S. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd viduæ quę viduitatis votum deseruerunt, damnari debent, & à communione aliorum expelli. In secunda parte dicitur quòd virgines, quæ virginitatis votum dimittunt, agere pœnitentiam de hoc debent, & à cœtu hominum separari. nam si contractus qui fiunt cum hominibus, seruãdi sunt: multò fortius contractus qui initur cum Deo, debet seruari. In tertia parte dicitur, si virgines quæ sic peccant, grauiter puniuntur, multò fortius viduæ puniri debent: cũ iam sint virorum libidine satiatæ. Et quòd puniri debeant, probat tribus auctoritatib. Greg. scilicet Apostoli, Moysi, & prophetæ: & vna ratione. Secunda pars incipit ibi, *De virginibus*. Tertia ibi, *Si virgines*. Hæc verò verba sunt Innocen. *Si virgines*. verba sunt Gregor. *Apostatauerunt*, id est, retro abierunt. Sequens c. patet.

si adulterij coniuges, reę sunt, si suis obnoxiæ viris non fuerint, quanto, &c.

Item ex epistola Gregorij missa ad Bonifacium.

¶*Si etiam citant cæteri collectores. Habetur autem & paulò etiam copiosius, in capitularibus adiectis. cap. 215.*

¶De viduis, & virginibus, quæ à religionis proposito discedunt.

CAP. II.

1 VIduas à proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua, frater charissime, credo te nosse à S. Paulo, & à multis sanctis patribus, nisi conuertantur, olim esse dãnatas. Quas & nos Apostolica auctoritate damnandas, & à communione fidelium, atq; à liminibus ecclesiæ arcendas fore censemus, vsquequo obediant episcopis suis, & ad bonum, quod cœperunt, inuitæ, aut voluntariæ reuertantur. ¶De virginibus autem non velatis, si deuiauerint, à sanctæ memoriæ predecessore nostro Papa Innocentio taliter decretum habemus: [Hæ verò [e], quæ necdum sacro velamine [f] tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt [g] permanere: licet velatę nõ fuerint, si nupserint, aliquanto [h] tempore his agenda pœnitentia est: quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solent bonæ fidei contractus [i] nulla ratione dissolui, quantò magis [k] ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solui sine vindicta non poterit? &c. ¶Si virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & à cœtu fidelium vsq; ad satisfactionem excluduntur:

1 sent. 4. dist. 38. Ans. l. 11 c. 177. Burc. l. 8. c. 45 Iuo p. 7. cap. 63. Pannor. l. 3. c. 204. 1. Tim. 5.

e ¶*Hæ verò.*] Hanc literam intelligit Cardinalis de voto simplici propter illud, nondum tectę: & illud, nõdum velatæ: & illud, à Domino, quasi dicat non ab ecclesia. & illud, aliquanto tempore, id est, tribus annis. 27. dist. si vir. sed non intelligimus de voto solemni: " quia publica pœnitentia, de qua subditur, non imponitur pro fractione simplicis voti. arg. 27. dist. si vir. Item inutiliter argumẽtaret Greg. de talibus virginibus ad viduas solemni voto obligatas. Vndè intelligas illud, necdum sacro velamine tectę & velatæ, non de velo cõsecrationis, sed de velo professionis: quod velum consecrationis non datur ante vigesimumquintum annum. 20. q. 1. placuit.

1 ȷ̃. ead. Hæ verò.

"Pœnitẽtia publica non est violatoribus voti simplicis pœnenda.

f ¶*Velamine.*] extra de regul. vt clerici.

g ¶*Simulauerint.*] arg. " ꝙ voti simulatio sicut ipsa ꝓfessio obligat quemquã, vt c. prox. neque. & dist. 27. qđ interrogasti.

h ¶*Aliquanto.*] x. ann. ȷ̃. ea. deuotam. secundum nos. Io. tñ dixit, aliquanto, quia arbitrarium est huius pœnitentiæ tempus, licet ordinariè dixerim esse decem annos.

i ¶*Contractus.*] hic largè sumitur hæc appellatio, vt ẽt cõprehendat contractus stricti iuris: quia in nullo dolus interuenire debet. C. de præscr. x. vel xx. an. l. si fraude.

k ¶*Quantò magis.*] ȷ̃. ead. q. c. hæ verò. contra. in fi. Sol. ibi loquitur de virgine illa, quæ velum consecrationis accepit: q si præuaricata sit, plus peccat quàm vidua: hic loquitur de ea quæ

"Voti simulatio obligat.

quæ non accepit velum consecrationis: vnde videtur minus peccare quàm vidua. vel quodam respectu magis videtur virgo peccare quàm vidua, quia à maiori bono cadit.

a ¶*Consortio.*] arg. de pœ. dist. 5. consideret. in fi. vbi dicitur: Timeat docta experimento quod ignorauit virgo.

b ¶*Vsæ sunt.*] dicit Hieron. "Libido in virginibus maiorẽ patitur famem, dum dulcius esse putant quod nesciunt.

"Cõtinẽtia dificilior est virginibus quã viduis.

c ¶*Lætabitur.*] non de vindicta quam videt: sed quia non est in illa: & quia non cõmisit consimilia.

d. ¶*Manus suas laua. in sang. peccato.*] i. "in pœna, i. propter pœnã quam videt: quia cum stultus punitur, sapiẽs fit astutior, vt 23. q. 6. vides. & exẽplis citius ducitur quis ad benefaciendum, & ad vitandum crimen. de pœn. di. 2. citius. vñ dicitur.

"Pœna sapientiorem efficit.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Neque viduas.] e ¶*Proposito.*] i. voto. "No. ꝙ votum secundum diuersos status diuersa sortitur vocabula. Primò enim est cum quis in origine disponit aliquid boni facere. & tunc dicitur deliberatio, vt 17. q. 1. c. qui bona. & hoc infringere veniale est. Quandoque procedit, & proponit idem se firmiter facturum: & dicitur propositum. 17. q. 1. c. 2. & q. 2. nos nouimus. huius fractio veniale est secundum quosdã, sed graue est [a]. hæc matrimoniũ contrahendum impediũt, sed non dirimunt iam contractum. si verò accedat obligatio, dicit votum: cuius fractio mortale peccatum est, & impedit matrimoniũ contrahendum & dirimit iam contractum, si solemne fuerit. 27. dist. §. vlt.

"Votum diuersa sortitur vocabula.

a i. graui' q̃ primũ pc̃m scd̃m Hug. q dt, finaliter cancellatis opinionib', & his q̃ dñr hic breuiter dicendũ est, ꝙ cum quis vouet, vel ꝑmittit se monachum fieri, vel aliud si ẽ sanæ mẽtis & discretæ, indissolubiliter tenetur ad hoc, ext. lib. 6. de regu. q. post votũ. Arch.

f ¶*Diuturna.*] maximè. nam & idem esset si per momentum. arg. j. ea. viduas. nec ideo minus venditio tenet, ꝙ, &c. C. de contrah. emp. non idcirco. Vel potest hoc intelligi quando non expressè se religioni obligauerunt: quo casu exigitur, ꝙ per aliquod tempus fuerint in monasterio cum alijs: quod tempus potius est ad arbitrium boni viri referendum, quàm aliter determinandum. arg. ext. de dona. Apostolicę. ff. de iu. delib. l. 1. ff. de sol. quod dicimus. Vel dic hoc tempus trium dierum esse extra de reg. ad nostram. licet quidam illud intelligant de illectis, vt 20. q. 3. constituit.

Nec aliqua.] Casvs. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, ꝙ quædam erant sanctimonales, quæ cũ viris iacentes se corrumpi non permittebant, & hoc in suam excusationem allegabant. contra quarum excusationẽ loquitur hic Cyprianus eas grauiter reprehẽdens: quia in aspectu talis membri oculus sæpe fallitur. & præterea si membrum illud sit incorruptum. anima tamen potest esse corrupta: vnde delinquere videntur. nam si sponsus videns sponsam suã in amplexibus alterius, irascitur: multò fortius Christus de sua sponsa hoc faciente irascitur & dedignatur. In ij. parte dicitur, ꝙ si tales voluerint pœnitere, & inueniantur integræ, recipi debet in suo statu: quæ si postea cũ supradictis viris familiaritatem habere videantur, eijciantur: nec postea recipiantur de facili. & si aliqua talium fuerit inuenta corrupta, post pœnitentiam redire poterit ad ecclesiam. quæ si de cetero peccauerit, amodo nõ recipietur: ne scilicet præbeat cęteris exemplum ruinæ. Secunda pars incipit ibi, *Quod si Exomolegesi.* id est, confessione sua facta. Sequens cap. patet.

quantò magis viduæ, quæ per fectioris ætatis, & maturioris sapientiæ, atque consilij existunt, virorumque consortio [a] 10 multoties vsæ sunt [b], & habitum religionis assumpserunt, & demum apostatauerunt, atque ad priorem vomitum sunt reuersæ, à nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus ecclesiæ, & à cœtu fideliũ vsq; ad satisfactionem sunt eliminandæ, 20 & carceribus tradendæ, qualiter iuxta apostolum Paulum tradentes huiusmodi hominem Satanæ in interitũ carnis, vt spiritus eius saluus sit in die Domini? De talibus enim & Dominus ꝑ Moysem loquitur, dicens [Auferte malum de medio vestri,] 30 De quibus, & per prophetam ait [Lætabitur [c] iustus, cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine [d] peccatoris.] De talibus namque, & eorum similibus, atque eisdem consentientibus dicitur [Quia non solùm qui faciunt, sed etiam 40 qui consentiunt facientibus,] rei sunt.

1. Cor. 1. Deut. 13. Psal. 57. Rom. 1.

Item ex decreto Gelasij Papæ ad Sicilienses episcopos misso, c. 9.

¶*Burchardus & Iuo part. 7. c. 64. citant idem vt Gratianus: sed rursus Iuo ead. part. c. 144. ex Gelasio ad Cęsarium, c. 4. Extat autem in epistola Symmachi ad Cæsarium, ca. 4. eumque citat Polycarpus.*

¶Transire non possunt viduæ, & virgines post religionis propositum ad nuptias.

CAP. III.

Neque viduas ad nuptias 60 transire patimur, quæ in religioso proposito [e] diuturna [f] obseruatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quàs annis plurimis in monasterijs ætatem peregisse contigerit.

1 Polyc. l. 4. tit. 35. Bur. l. 8. c. 46. Iuo. par. 7. c. 64. & 144. Pannor. l. 3. c. 203.

Item Cyprianus ad Pomponium de virginibus.

¶Ex quolibet sensu corporis mulier corrumpi potest.

CAP. IIII.

Nec aliqua putet se posse hac excusatione defendi, quòd inspici, & probari possit, an virgo sit: cum & manus obstetricum [g], & oculi sępè fallantur [h]: & si incorrupta inuenta fuerit virgo ex parte, qua mulier potest esse: potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quę corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Certè ipse concubitus [i], ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio, & coniacentium duorum turpis & fęda dormitio, quantum dedecoris, & criminis cõfiteatur [k]? Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero videat: nonne indignatur, & fremit, & per zeli dolorẽ † fortassis [l] & gladium in manũ sumit? Quid Christus Dominus, & iudex noster, cum virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suę destinatam, iacere cum altero cernit [m]: quã indignatur, & irascitur? & quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? Cuius vt gladium spiritualem, & venturum iudicij diem vnusquisque fratrũ possit euadere, omni consilio prouidere, & laborare debemus.

† al. liuorẽ.

Idem in eadem epistola.

¶De eodem.

CAP. V.

Quòd si pęnitentiam [n] huius illiciti concubitus. sui egerint, & à se inuicem

g ¶*Obstetricũ.*] arg. "contra illam probatio nem, quæ fit per obstetrices, ꝙ nulla sit valida: sed tamẽ cõtra adulterum. j. e. c. bene recipitur. & arg. ex. de ꝓb. proposuisti. & dicit lex eam admittendam: dũ tamẽ peritæ mulieres sint. ff. de vent. inspi. l. 1. arg. contra. C. quan. tu. vel cu. esse desi. l. in decoram. vbi reprobatur probatio per aspectum corporis. & 32. q. 5. nec solo. & j. 33. q. 1. quod autem. & c. si quis contra. Ibi enim in veritate viri, hic stat in veritate mulieris: sed ibi soluitur. si enim duæ, vel tres nobiles probæ mulieres dicerent virginem non esse cognitam à viro, harum testimonio staretur. 21. q. 2. si quælibet.

"ꝓbatio p obstetrices facta erit inualida.

h ¶*Fallantur*] argum. "contra testimonium visus: sæpius tamen non fallitur: & ideo admittitur testimonium de visu. nam ad ea quæ frequenter fiunt, iura adaptantur, &c. ff. de legibus, nam ad ea.

"Testimoniũ visus qñ que fallitur.

i ¶*Concubitus.*] "hic enim est vnus casus quo per exteriora interior voluntas dignoscitur. per confabulationem enim, & amplexus, & huiusmodi deprehenditur fuisse corrupta. si. 31. quæst. 2. cap. 1. su- 70 prà 50. dist. si quis præpostera. 34. quæst. 1. non satis. dist. 50. si quis diaconus. & 32. quæst. 5. nec solo.

"interiora dignoscuntur per exteriora.

k ¶*Confiteatur.*] quia ex eis præsumitur adulterium. 32. q. 1. dixit. C. de adul. quamuis.

l ¶*Fortassis.*] de facto: "quia non licet viro interficere adulterum. ff. de adulte. marito. nisi post denuntiationem.

"Viro nõ licet adulterum interficere.

m ¶*Cum altero cernit.*] propter talem suspicionem poterit eam accusare, vt trigesimasecunda, quæstione 1. dixit Dominus.

80 n Quòd si pęnitentiam.] Iterum, idest sæpe. ff. de eden. veluti. §. hæc vox iterum. aliàs interim.

a ¶*Accepta*

a ¶*Accepta.*] præmissa tamen pœnitentia.

b ¶*Reuersæ.*] arg. "per reiterationem peccati aggrauari pœnam: & peccata iterata grauius esse punienda. arg. 15. quæst. vlt. hi qui.

"Peccatum iteratũ est grauius puniendum.

c ¶*Domo.*] arg. ex hoc loco præsumi contra aliquem. argu. 18. qu. 2. diffinimus.

d ¶*Tecto.*] tectũ hic appellat quemlibet locum priuatum. 35. q. 6. ab isto.

e ¶*Facilè.*] not. " q si aliquis monachus vel monacha semel deliquit, non ideo statim debet abijci: sed si secundò peccat, difficilius debet reconciliari: si tertiò, tunc detruditur in aliud monasterium, vt infrà eadem, peruenit. sed si clericus aliquis peccauit, statim prima vice potest expelli, vt 48. dist. quoniã multa.

"Monach⁹ sæpius peccans qualiter punitur

f ¶*Plenam.*] id est, publicam[a]. " Ex hoc volunt quidam quòd sanctimonialis possit agere solemnem pœnitentiam: nec impeditur consecratio: quod est contra illud, quod de clerico dictum est. suprà. distinct. 50. c. his verò. Vel plenam, id est, x. annorum. infrà ead. deuotam.

a Aliàs, perfectam.
"Pœnitẽtia solemnis an possit agi p sanctimonialem.

g ¶*Exomolegesi.*] id est, confessione facti sui. sed dic, id est, pœnitentia, vel satisfactione. pars enim hic ponitur pro toto secundũ synecdochen. confessio enim est pars pœnitentiæ, & maxima. de pœn. dist. 1. quem pœnitent.

SI quis episcopus.]

h ¶*Deponatur.*] vt 30. q. 1. si quis sacerdos.

i ¶*Excommunicetur.*] hoc de mansuetudine canonum[b]. nam secũdum leges aliter. ?. 36. q. 2. si quis non dicam.

b Et pt dici excõicetur, s. si fuerit cõtumax. ad hoc 22. q. 1. c. vlt. vel dic q ad temp⁹ separatur à cõione, qa ecclesiã offẽdit. sic 86. dist. tanta. arg. 21. q. 2. placuit. i fi. & q. 3. c. fin. secundũ Io. de Fan.

DE viduis.] CASVS. Dicitur in hoc c. q si viduę, vel puellę in domibus proprijs habitum religionis assumant solemniter vouendo: si postea nubunt, debent suspendi à communione sacramentorum cum stupratoribus suis donec pœniteant, quod si neglexerint, vsque ad satisfactionẽ sint anathematizati.

k ¶*Puellis.*] i. virginibus. aliàs videtur. con. 20. q. 1. illud. Vel intellige de doli capacibus secundum H. etiam ante xij. an. ibi de non doli capacibus.

† al. vtrique
† al. suspensi

l ¶*Proprijs.*] "potest ergo aliqua in domo propria acipere vestem religiosam. arg. 33. q. 5. quod Deo. ?. ead. mulieres[c]. & 20. q. 1. vidua. & ext. qui cler. vel vo. insinuante. nec tamẽ monialis erit, cum nulli monasterio se tradat. hoc ergo intelligo de professa: vel vt dixi, ex solo habitu non præiudicatur ei. arg. ext. qui cler. vel vo. consuluit. " Si autem habitum susceperit, & deuouet se religioni, in qua non licet habere proprium: videtur quidquid habet deuolui succedentibus ei ab intestato. arg. C. de epis. & cler. si quis presbyter. debet tamen necessaria ab hæredibus suscipere. Alij autem bona talium dicũt esse in pendenti. Sed cõtra, " quia nihil est secundum naturã in pendenti. ff. de iud. sed & si. §. vlt. arg. ff. eod. non quemadmodum. Alij dicunt ea esse in potestate episcopi. argu. C. de epi. & cler. nulli. Io. Ego credo q taliũ bona sunt in potestate illius, qui est superior in illa religione, cum non expressit monasterium. B. Itẽ nota secundum H. q nunq̃ erit religiosa persona quocunque modo vestẽ mutet, vel proprijs renuntiet, vel votum emittat, nisi alicui religioni se det. 17. q. 1. ad fi. Sed numquid talis q votum emittit, & proprijs abrenuntiat manens in domo sua, vel si vestem mutat, facit se verberantes reos illius edicti. 17. q. 4. si quis suadente? Non, nisi specialiter habitũ alicuius monasterij cũ professione tacita vel expressa assumat: licet se abbati non supponat. vel dic q sunt monachi[d], licet non sint sub aliquo abbate, sicut primus monachus non fuit sub aliquo abbate.

1 Capit. l. 7. c. 338. Bur. l. 8. c. 48. Iuo p. 7. c. 66.

" Religiosa vestis pt in domo accipi.

c Vide qd no. s. e. c. 1. i gl. nã ita. & in not. seq. & ?. e. q. 2. multorum.

"Bona deuouentis se religioni, ad quos deuoluuntur.

"Natura nihil permittit esse in pẽdenti.

1. Cor. 7.

d s. si aliqua solemnitas obseruatur. aliàs non, vt not. ?. e. nuptiarum.

l ¶*Proprijs.*] i. quæ fuerũt propriæ: licet. n. in sua domo fecerunt professionem, erit solẽne votũ. ext. de cõuer. cõiu. ex parte. 2. & ext. q cle. vel vo. insinuãte.

m ¶*Perpetuò.*] vsquequo emẽdauerit, vt ex. de cõst. ex literis. in fi.

HAe verò.] CASVS. Dicit ĩ hoc c. q si virgines post votũ nubant, & si nondũ velatæ sint: tñ debẽt pœnitere ad tẽpus. Nã si homini fides est seruã da: multò fortius Deo cui promiserunt, fides est seruãda. Et si vidua, quæ post votum continentiæ nubat, damnatur: multò fortius virgo

---

recesserint, inspiciantur iterum A virgines ab obstetricibus diligenter: & si virgines inuentæ fuerint, accepta[a] communione ad ecclesiam admittantur: hac tamen in terminatione, vt si ad eosdem masculos postmodum reuersę[b] fuerint, aut si cum eisdem in vna domo[c], & sub eodem tecto[d] simul habitauerint, grauiore censura eijciantur, nec in ecclesiam postmodum facilè[e] recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint, & deprehensæ, agant pœnitentiam plenam[f]: quia quæ hoc crimẽ admisit, non mariti, sed Christi adultera est: & ideo æstimato iusto tpe, postea exomolegesi[g] facta ad ecclesiã redeat. Quòd si obstinatæ perseuerãt, nec se ab inuicem separãt, sciant se cum hac sua impudica obstinatione nunquã à nobis admitti in ecclesiam posse: ne exemplum cæteris ad ruinam delictis suis facere incipiant: nec putent sibi vitæ, aut salutis constare rationem, si episcopis, & sacerdotibus obtemperare noluerint.

A ¶Iterum.] *In codicibus Cypriani impressis, & octo manuscriptis, quæ Romæ ad operum ipsius emendationem collata fuerunt, legitur,* in terim: *quæ varietas notat ĩt in gloss.*

Itẽ ex sexta synodo in Trullo, c. 4.

¶Clericus deponatur, laicus excõmunicetur, qui cum sanctimoniali mœchatus fuerit.

CAP. VI.

j SI quis episcopus, presbyter, diaconus, aut subdiaconus, aut lector, aut psalmista, aut ostiarius cum muliere sanctificata Deo mechatus fuerit, deponatur[h]: quia spõsam Christi corrupit: si verò laicus, excommunicetur[i].

Item ex concilio Toletano 4. c. 8.

¶ *In concilijs Toletanis non est inuentũ. Est autem lib. 7. capit. c. 338.*

¶Viduę & puellæ, quę post religionis habitum nubunt, à cõmunione suspendantur.

CAP. VII.

1 DE viduis, & puellis[k], q̃ habitum religionis in domibus proprijs[l] tam à parẽtibus, quàm per se mutauerũt: si posteà cõtra instituta patrũ, vel præcepta canonum coniugia crediderint copulanda, tãdiu vtræque † habeantur à cõmunione suspensę †, quousq; quod illicitè perpetrauerunt, emendent. Quòd si emendare neglexerint, à communione, & omnium Christianorũ cõuiuio, ppetuò[m] sint seqstratę.

Item ex concilio Martini Papæ.

¶*Abest caput hoc à nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus & Iuo citant ex concilio Moguntino, c. 6. Habetur in cõcilio Triburiensi, c. 25. In hoc autem cap. & duobus seq. citantur decreta Gelasij, vt sunt in codice canonum.*

¶De eodem.

CAP. VIII.

2 VIduas autem velare põtificũ nullus attentet: prout statutum est in decretis Gelasij Papæ capitulo A xiij. quod nec auctoritas diuina, nec canonũ forma præstituit. Quòd si propria fuerit voluntate continentiam professa, in eiusdem Gelasij capitulo xxj. legitur, eius intẽtio pro se reddat rationem Deo: quia sicut secundum Apostolum, si se cõtinere nõ poterat, nullatenus nubere vetabatur, sic secũ habita deliberatione promissam fidem pudicitię Deo debet custodire. Nos B autem auctoritate patrũ suffulti in hoc sancto concilio sancimus, & liberè iudicamus, si spõte velamẽ, quamuis non consecratum, sibi imposuerit, & in ecclesia inter velatas Deo oblationẽ obtulerit, velit, nolit, sanctimonię habitũ vlterius habere debet: licet sacramento confirmare velit, eo tenore, & ratione sibi velamen imposuisse, vt iterum posset deponere.

2 Ans. l. 7. c. 200. Bur. l. 8. c. 30. Iuo p. 7. ca. 55. Panor. l. 3. ca. 197.

A ¶Capitulo. xiij.] *Sic est in codice canonum: in epistola verò eiusdem prima episcopis per Lucaniam est, ca. xv. sicut paulò post, quod est in c. 21. in c. codice in epistola est, c. xxiij.*

B ¶Nos autem.] *In concilio Triburiensi legitur.* Qua auctoritate paternæ suffulti sententiæ in hoc sacro conuentu sancimus, &c. *Hæc verò eadem de vidua, quæ sibi sponte velamen non consecratum imposuit, habentur in decretalibus, c. viduas. tit. de regul. Quod in codicibus impressis citatur ex cõcilio Arelatensi. In prima aũt collectione, et vetustis codicib⁹ Gregorianæ ex Aurelianẽsi.*

Item ex decretis Innocẽtij Papę, c. 20. in codice canonum, & epistola 2. ad Victricium. c. 13. [3]

3 Et in cõc. Turonico 2. c. 21.

¶ De his, quæ votum virginitatis habentes nubunt, nec dum sacro velamine tectæ.

CAP. IX.

4 HAe verò, quæ necdum

4 s. c. viduas. §. hæ verò. Pol. l. 4. tit. 35. Bur. l. 8. c. 12. Iuo p. 7. c. 18.

virgo debet damnari quę fidem Deo frangit. *Velatæ nō sunt*, velo consecrationis.

a ¶ *Tectæ.*] quæ nondum sunt consecratæ.

b ¶ *Aliquanto.*] s.e. viduas. contra. Sol. ut ibi. Vel melius[a] in dicto Apostoli dicitur de viduis, quæ non erant velatæ, sed tantùm professæ continentiam: quæ minus peccant quàm virgines velatæ. ibi Greg. de vtrisque velatis.

a & verè melius secūdū H. cui⁹ fuit hæc snia, quē sequtur etiam L.

QVæ Christo.] Casvs. Dicitur in hoc cap. q̄ si virgo post votum nubat, non admittitur ad pœnitētiam, nisi toto animo virum respuat, vt ei velut mortuus reputetur. nam si promissio est hominib. obseruāda, multò fortius Deo. & si hoc obseruandū est in illa, quæ viuo viro suo secundo adhæsit: multò fortius hoc debet obseruari in illa, quæ nupsit sponso immortali.

† al. potest 1. Tim. 5.

† al. prioris pactionis fidem.

c ¶ *Ad pœnitentiam.*] contra 26. q. 6. agnouimus. quia peccator in quacunque hora, &c. Sed exponit H. ad pœnitentiam, i. ad fructū pœnitentiæ, i. ad Eucharistiā. licet enim hic pęniteat, nūnquam tamen viuente adultero recipietur ad cōionē, ad instar secularis adulteri. j. 32. q. 7. fidelis.

*in cōc. Turonic. ibid.

d ¶ *Nec ei agendæ pœnitentiæ.*] i. recipiendi fructus pœnitentiæ.

e ¶ *Licentia.*] aut illis viuentibus castè viuere cœperit, j. ea. deuotam. & c. de filia.

f ¶ *Nisi vnus.*] i. legitimus, s. maritus quem reliquerat nisi in necessitate mortis per capitulum quod est 32. q. 7. fidelis.

2 sent. 4. di. 38. Pol. ibi. & l. 6. ti. 20. Bur. l. 8. ca. 13. Iuo. p. 7. c. 17.

g ¶ *Defunctus.*] quo ad literam. & iste intellectus euidenter ostenditur. j. ea. de filia. Magister aliter exponit, j. ead. §. vlt. sic recessit quo ad eā defunctus: quia non reciperetur ad pœnitentiam, nisi prius ab eo separaretur; vel aliter, nisi vn⁹, i. adulter. sed secundum hanc expositionē nulli existenti in aliquo peccato danda est pęnitentia de alio. & ita Gratianus est sibi contrarius[b] de pœ. dist. 3. §. vlt. Item contra ext. de pœn. & remis. quod quidam. extra de senexc. cum non ab homine. §. in articulo. tamen ductus fuit ad hoc per c. j. ea. deuotam. & 15. q. vlti. hi qui. Vel dic, ad pœnitentiam fructuosam: " quia non valet ad vitam æternam pœnitentia de vno peccato, cum quis remanet in alio. Magister intellexit hoc cap. de excommunicato: tamen benè est iniungenda pœnitentia existentibus in mortali, & etiā adhuc peccare volentibus, vt extra de pœn. & remis. quòd quidam. de pœn. dist. 3. si quis autem. & dist. 5. falsas.

b Sub. & iō melius intelligit hoc c. de morte corporali ad literam, secundū Hu.

"Pœnitentia vnius peccati non ꝓdest ad salutem in altero existenti.

sacro velamine tectæ[a], tamē in proposito virginali semper se permanere simulauerunt: licet velatæ non fuerint, si fortè nupserint, his agenda A aliquanto[b] tempore pœnitentia est: quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solent bonæ fidei cōtractus nulla ratione dissolui, quantò magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solui sine vindicta nō debet† ? Nam si Apostolus illas, quæ à proposito viduitatis discesserant, dixit habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, quantò magis virgines, quæ pactionis † suæ fidem minimè seruauerunt?

A ¶ His agenda.] *Sic est emendatū ex codice canonum, epistola, & concilio Turonico: & sic legitur. s. e. c. viduas. Hoc enim loco etiam in manuscriptis erat*, ad agendam aliquāto tempore pœnitentiam sit liberū.

Item ex decreto eiusdem, [c. 19. in codice canonum: in epistola autem ad Victricium, c. 12.] I

¶ Non sunt admittendæ ad pœnitentiam virgines sacrę, si publicè postea nupserint.

CAP. X.

2 QVæ Christo spiritualiter nubunt A, & à sacerdote velantur, si publicè posteà B nupserint, non eas admittendas esse ad pęnitentiā[c] agendam, nisi hi, quibus se iunxerant, à mundo recesserint. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, vt quæcunque viuente viro alteri nupserit, adultera habeatur, nec ei agendæ pœnitentiæ[d] licentia[e] concedatur, nisi vnus[f] de eis fuerit defunctus[g], quantò magis de illa tenenda est, quę ante immortali se sponso coniunxerat & posteà ad humanas nuptias transmigrauit?

A ¶ Nubunt.] *In antiqua editione conciliorum. & epistolarum, & codice canonum impresso legitur*, nupserint: *sed in duobus ipsius manuscriptis*, nubunt: *post quod verbum in omnibus sequitur*, & à sacerdote velantur: *ideoque sunt addita.*

B ¶ Si publicè postea.] *In epistolis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impressis legitur*, si postea nupserint, vel publicè, vel occultè corruptæ fuerint. *In editione conciliorum Coloniensi duobus, & tribus tomis*, si postea vel nupserint publicè, vel occultè corruptæ fuerint. *In postrema autem quatuor tomorum*, si postea vel publicè nupserint, vel se clanculo corruperint.

Item ex concilio Triburiensi, c. 6.

¶ *Caput hoc habetur in epistol. 1. Syricij, & in codice. canonum est. cap. 15. inter decreta ipsius: quem etiam citant Burchardus, & Anselm. Pars tamen aliqua huius cap. est, in cap. si quis sacro, j. ead. quod quidem habetur in concilio Triburiensi, quod extat.*

¶ Ab ecclesia eliminandæ, & ergastulis retrudendæ sunt monachorū, vel monacharū impudicæ ꝑsonæ.

CAP. XI.

3 IMpudicas, detestabilesq́; personas monachorum, atque monacharum, quæ abiecto proposito sanctitatis, illicita, atque sacrilega contagione se miscuerunt, & in abruptum A conscientiæ desperatione perductæ, de illicitis complexibus liberè filios[h] ꝓcreauerint, à monasteriorum cœtu[i], ecclesiarumq́ue conuentibus eliminandas esse mādamus: quatenus retrusæ in suis ergastulis, tantum facinus lamentatione continua deflētes, purificatorio possint igne pœnitudinis[k] decoqui, vt eis vel ad mortem solius[l] misericordiæ[m] intuitu per communionis gratiam possit subueniri.

A ¶ Abruptum.] *Sic est emendatum ex multis editionibus epistolarum Syricij, & codice canonum. Antea enim legebatur*, in arbitriū conscientiæ propriæ desperatione.

Item ex eodem.

¶ *Hoc est 16. caput concilij Chalcedonensis ex versione Dionysii: cuius pars citatur j. c. sacro.*

¶ Monachus, & virgo Domino consecrata, si nupserint, excommunicentur.

CAP. XII.

4 VIrginem, quæ se Deo cōsecrauerit, similiter & monachum decernimus

IMpudicas.] Casvs. Quidam monachi cum quibusdam monialibus publicè contrahebant, vel cum eis publicè in fornicatione morabantur. Et ideo statuit conciliū Triburien. vt tales in ergastulis detrudantur, vt possit tantum facinus pœnitentia digna purgari: quibus in fine viaticum ex misericordia concedetur. Seq. cap. patet. *Liberè.* id est, publicè.

h ¶ *Filios.*] qui erunt serui ecclesiæ. 15. q. vl. cum multæ. " Sed qd si monialis susceperit sobolem ex clerico vel monacho: cui ecclesiæ applicabitur: vtrique enim facta est iniuria? Videtur quòd monasterio matris: quia sequitur partus matris conditionem. 32. quæst. 4. liberi. Dico quòd vtrique: si vtrique sit facta iniuria. maximè si hoc in duplici monasterio cōtingeret. 18. quæst. 2. in nullo.

"Filius monialis ex monacho genitus cui monasterio applicabitur.

3 Pol. l. 4. ti. 34. Ans. l. 7. c. 188. Burc. l. 8. c. 29.

i ¶ *Cœtu.*] id est, communione fratrum vel monialium: quæ si retruderetur in carcerem[c], in suo monasterio tamen dicitur esse. sic non est contra. infrà ead. si quis rapuerit. vel illud cum proprium monasteriū redarguitur de nimia negligentia.

c id est, in alio monasterio quàm in proprio.

k ¶ *Pęnitudinis.*] id est pœnæ in purgatorio. & ignis iste excedit omnem pœnam huius vitæ. de pœni. distinct. vlt. cap. vlt. in fin. " Et sunt duo ignes purgatorij, vnus in futuro, alter in hoc seculo, vt pœnitentia.

" Purgatorij duo sunt ignes.

l ¶ *Solius.*] infrà ea. virginibus. & c. si quis. contra. suprà, distinct. 50. pęnitentes. contra. suprà 36. quæst. 7. de his. contra. Solu. Omnes viæ Domini misericordia & veritas.

m ¶ *Misericordiæ.*] sed nonne hoc est de iure communi? vtique. argu. distinct. 50. pœnitentes. quod tamē de iure communi fit, & de misericordia fieri dicitur. argum. 33. quæst. 2. admonere.

4 Pol. ibid. Burc. l. 8. ca. 30.

a ¶ *Virgi-*

a Virginem.] ¶ Confitentibus.] s.50. dist.cap.3.s.82.dist. presbyter.s.15.q.vlt.si quis presbyter.j.35.q.8.c.vlt. & 33.q.2.c.vlt.& 34.q.vlt.c.vlt.& 36.q. 2.raptores.

b ¶ Auctoritatem.] " & ita potest episcopus dispensare in incestu, qui maior est adulterio. sed contra ex. de iudic. at si clerici. nam tantùm ibi permittitur dispensare in adulterio, & in minorib. Dicunt quidam quod in tali incestu qui incidit in adulterio, pôt: aliàs non. sed cōtra ff.de adulte. vim passam. §. prescriptione a. vbi dicitur, quod si adulterium & incestus surgunt ex eodem facto, præscriptio quinquennij potest opponi adulterio, vt post non possit de eo agi: sed de incestu agi potest etiā post quinquennium.secundùm nos planum est, qui dicimus quod episcopus dispensare potest vbicunque nō prohibetur.argum.ex quo conditor canonum sibi dispensationē nō reseruauit, intelligit aliis concessisse.ext.de sen. excom. nuper. Vel quod dicitur hic de misericordia, intellige circa pœnitentiam imponēdam: & planū est.vnde in bigamis non pôt quo ad ordinē. de hoc hic nō agitur, siue sint verè bigami, siue interpretatiuè. extra de bigam.nuper.

"Eps dispē sat in incestu.

a Arg.huius §. dicebat Vinc. quod eps cū tali clerico qui cōmisit adulterium incestuosum dispensare nō pt, & hoc pp incidentem incestum. & hoc not. in prædi. decr. at si clerici.

non licere nuptialia iura contrahere. Quòd si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentib. a autem decernimus, vt habeat auctoritatem b, eiusdem loci episcopus misericordiam, humanitatemque largiri.

Item ex eodem.

¶ *Caput hoc à Burchardo, & Iuone Paschali tribuitur.*

¶ Dum viuunt lamentis pœnitētiæ se afficiant, qui sanctimonialibus scienter copulant.

1 Burch.l.8. c.31. Iuo p. 7.cap.50.

CAP. XIII.

1 HI ergo, qui sanctimonialibus scientes c matrimonio ad iniuriā Christi copulati sunt, iuxta censurā zeli Christiani separentur, & nūquam d eis concedatur coniugali e vinculo religari: sed in pœnitentiæ lamentis se vehemēter, dum viuunt, afficiant. f

Item ex eodem.

¶ *Caput hoc in epist. 1. Gelasij est num.22.& in codice canonum inter ipsius Decreta.c.20.Refertur quoq; in capitularibus l.1.cap.106. & in Polycarpo Gelasij nomine.*

¶ A sacra communione priuentur, qui sacris virginib. se sociant.

CAP. XIIII.

2 Virginib. sacris se quosdam temerè sociare cognouimus, & post dicatum Deo propositum incesta g fœdera, sacrilegaque miscere. Quos protinus æquum est à sacra communione detrudi, & nisi per publicam, probatáque pœnitentiam omnino non recipi. Sed tamen his viaticum de seculo transeuntibus, si dignè † pœnituerint, nō negetur.

2 Pol.l.6. ti. 20. Bur.l.8. c.32. Iuo p. 7.c.51.

HI ergo qui sanctimonialibus.] Casvs. Dicitur in hoc c. quod qui scientes cōtrahunt cum monialibus, separari debent ab eis: & nunquā debent contrahere, sed semper debent pœnitere. Sequēt. duo c. plana sunt: & casum facilè per te formare poteris.

c ¶ Scientes.] quia si ignorarent, filij essent legitimi quantum ad ignorantem, vt not.34.q.2.cap.2.

d ¶ Et nunquam.] " hoc enim vnum crimen est quod impedit & non dirimit matrimonium, scilicet incestus. Item raptus, vt 36.q.2.si autem. Vxoricidium.33.q.2. admonere. Item si quis extraxerit vel leuauerit filium suum à sacro fonte, &c. 30. q. 1.de eo.& in c.dictum est. vt sic posset separari ab vxore sua. Hi casus & alij similes patent in his versibus.

" Crimina qdam matrimoniū impediunt, sed nō dirimūt.

Incestus, raptus, & natus fonte leuatus,
Morsque sacerdotis: & mors propriæ mulieris:
Vel si solemnem pœnam geris, aut monialem
Ducis, te prohibent hæc coniugium celebrare.
Si tamen istud agas, nequeunt te dissociare.

Additio. De hac materia not.33.q.1.§. de pœnitentibus. extra de pœn.c. 2.ibi videas.

e ¶ Coniugali.] argu. " quòd de cætero non possunt nubere qui sanctimonialibus copulantur: vt hic dicitur, in odium criminis: si tamen contrahant, tenet.

"Nubere de cętero non pnt sanctimonialibus copulati.

f ¶ Afficiant.] hoc secundum canones. nam secundum leges vltione gladij debent feriri, vt 36.quæst.2.si quis nō dicā.

g Virginibus.] ¶ Incesta.] not. quod dicit, incesta sacrilega: nam accedens ad monialem, incestum cōmittit: quia sponsa Dei est quæ est pater noster.12.q.2. qui abstulerit. & incestus committitur cum affini sicut cum consanguinea. 35. q.3.de incestis. Et adulterium committit, qui sponsam alterius corrumpit. Item sacrilegium: quia est res sacra. " Sed quæri solet an iste accedens ad monialem committat tria peccata, an vnum? Martinus dicit, quod vnum solum: licet sortiatur diuersa nomina. Nos dicimus nō esse dubium quin tria peccata committat quo ad accusationem: non autem in veritate plura sunt quo ad actus accusationis. arg. 23.q.5. relegētes. sed quo ad pœnitentiā vnum tm̄.sed adulteriū hoc maiori pœna purgandum est, quā si nō esse incestuosum, vt 32.q.7.§.sunt enim. & ita dicit lex, quod si quis puniri debet propter adulteriū: plus debet puniri si illud incestuosum sit.ff.de quęst.si qs viduam. Hoc ergo intellige sicut illud ext. de testi. sicut. quia pœnitentia ibi, & pro adulterio & pro periurio imponitur.

"monialem corrumpēs, triplex peccatum committit.

† al.si tamē

Item Gregorius.

¶ *De hac eadem re videtur scripta epistola Mariniano Episcopo, lib.8. regesti.epist.9. Caput tamen hoc vel ex alia epistola est acceptum, vel in eo multa sunt immutata.*

¶ In monasterio reuocetur, ac recludatur, quæ à fornicatione recedere noluerit.

CAP. XV.

PEruenit ad nos, quòd quidam vir nequissimus diabolico instinctu h de monasterio suaserit exire quandā Deo sacratam, atque à quodam viro, vnde exierat, sit reuocata: rursusque eam mulierem vir ille nequissimus iniqua suasione de monasterio eijciens, apud se retineat impudicè. Volumus autem, vt episcopatus tui auctoritate in monasterio reuocetur, atque recludatur.

Itē ex concilio Aurelianensi, c.3.

¶ Non est viduis fas post susceptū velamen à sacro proposito discedere.

CAP. XVI.

3 VIduas, quæ spontanea voluntate ab altari i conuersionis sacrę velamen k suscipiunt, decreuit sancta synodus in eodē proposito permanere l. Non enim fas esse decernimus, postquàm se Domino semel sub velo consecrauerint, iterum m eis concedi Spiritui sancto mentiri.

3 Bur.c.l.8. c.35. Iuo p. 7.c.54.Pan. l.3.c. 193.

h Peruenit.] ¶ De monasterio.] " probatur ex hoc cap. quod licet pluries monachus & monacha exierint de monasterio: abbas compellendus est eū, vel eam pluries recipere, vt s.cad.nec aliqua. & 16.q.1.quidam monachi.& j.cad. & quia. licet clericus statim deponi possit qui deliqt, vt 48.dist.quoniā multa.

" Monachū pluries exeuntem tenetur abbas pluries recipere.

VIduas quæ.] Casvs. Dicit hic, quod si vidua sponte ab altari velum conuersionis accipit, debet in eo proposito perpetuò remanere: nec debet postea nubere, ne spiritui sancto mentiatur.

i ¶ Ab altari.] virgo, & non vidua." ideo velatur ab episcopo vel sacerdote, quia virgo typum gerit ecclesiæ in hac desponsatione, quæ pura & virgo vni nupsit viro, idest Christo: & in signum huius rei velatur à vicario Christi, vel sacerdote: quia à Christo recipitur in coniugium, in cuius persona dictum est: Annulo suo subarrhauit me Dominus. sed vidua non gerit in tali casu typum ecclesiæ sicut virgo: cum non sit integra mente & corpore: vnde non sic coniungitur Christo vt repræsentet coniunctionem eius & ecclesiæ. Vel ideo non velatur à sacerdote, quia sacerdos prohibetur secūdis nuptijs interesse, & super secundò nubentes fundere benedictionem. " Non enim quæ secundò nubit, benedicitur. arg.ext.de sec.nu. c.1. sed vidua quasi secundò nubit: quia primò homini, postea Christo: & ideo quasi celebranti secundas nuptias ei non porrigitur velum à sacerdote: sed ipsa accipit desuper altare. Contrarium videtur innui.20.quęst. 1.vidua. sed ibi de veste tantùm loquitur, vel de velo c professionis, non conuersionis, vel à presbytero potest velari, sed non ab episcopo, vt 20.q.1. de votis. in fin.B.

"Virgo velata repsentat ecclesiā.

" Nubēs secundò non benedicit.

c Istud, vel, vsque ad ses quēs, vel, nō ponunt Hu. & L. & credo quod nō bene ponat. A.

k ¶ Velamen.] idest professionem. Nam velum conuersionis nihil aliud est quàm ipsa conuersio.

l ¶ Permanere.] tamen sola susceptio veli non solemnizat votum, nisi sequatur professio, vt extra de conuers.coniug. ex parte.

m ¶ Iterū.] i.sicut fecit in lapsu primi parentis. & dicas hoc aduerbium, iterum, respicere primam præuaricationem. j.de conse.dist.4.quæris.& est simile aduerbium.96.dist.cum ad verum.nam ibi dicit, rursus in infernum.

a ¶ Si

SI quis sacro.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si quis cum sacra virgine in luxuriã fuerit præuaricatus, coniugium contrahendo cũ ea: secundum Gelasiũ debent tales à communione separari: nec recipi debent nisi post pœnitentiam, & concíliũ Chalcedonense idẽ dicit: & Syricius Papa statuit tales in ergastulis ad agendam pœnitentiam detrudendos: & ideo statuit conciliũ Aurelian. & verbo Domini, & auctoritate canonica, vt tales separentur, & sacramento adstringantur, ne de cætero sub eodem tecto habitent.

a ¶ *Capitulo vigesimo.*] quod non habemus.

b ¶ *Chalcedonensi.*] s. e.q. c. si qua virgo. 35. q.6. ab isto. s. e. quod si.

c ¶ *Et iuramento.*] nũquid erit idem de omnibus clericis cum accipiunt de fornicatione, vel de adulterio pęnitentiam[a]? Non, ne labantur in periurium, vt ext. de coha. cle. clericos autem. Ioan. Vel hic loquitur cum publicè contrahunt matrimonium: ibi de occultis. 50. dis. de his verò. & c. sacerdotes. B.

SI custos religiosi.] CASVS. Hoc c. diuiditur in iiij. partes. In j. parte dicitur, ꝙ filia Tulliani exiuit de monasterio: & post votum alij de facto nupsit. de quo Grego. Vitalianũ episcopum grauiter reprehendit, quia hoc pmisit: & ꝙ in futuro tẽpore eum sit punitu‐rus, comminatur. In ij. parte præcipit ei vt cũ Sergio domini Papæ defensore capiat eam, & à viro suo separatam in monasteriũ ad agendam pœnitentiam detrudat. In 3. parte mandat ei vt excommunicet omnes sibi resistere p̃sumentes. In 4. parte pręcipit ei, vt in his tãtùm adhibeat solicitudinem ac diligentiam, vt culpam suam minuere valere. Secunda pars incip. ibi, *Præsentia igitur.* tertia ibi, *Qua in re.* Quarta ibi, *In his autem.* Idem dicitur in sequenti ca. cuius casus patet: & aliquantulum tamen minus dicitur in hoc c. quàm in illo c. si custos.

i Cõc. Trib. c.23. Bur. l. 8. c.38. Iuo p.7. c.57.

† In cod. canonũ, sed in cõci. tom.2. hīc c.22.

2 s. e. impudicas.

a Qđ đt gl. dicas verũ, qñ non inciderunt in fornicationẽ damnatã per excõicationis sententiam: nã tũc secus, vt patet ext. d adul. intelleximus. Archid.

3 Bur. l. 8. c. 49. Iuo p.7. c.67.

† al. habitus fuisses, aut, &c.

Item ex eodem.

¶ *Burchardus etiam & Iuo citant ex concilio Aurelianensi. Habetur autem in Triburiensi, cap. 23.*

¶ Qui sacro velamine tectam in coniugium ducit, anathema sit.

CAP. XVII.

ij 1 SI quis sacro velamine consecratam in coniugium duxerit, & post dicatũ Deo propositum incesta fœdera, sacrilegaque miscuerit, vt in constitutis Gelasij Papæ capitulo vigesimo † [a] legitur, protinus est æquum eos à sacra communione detrudi, & nisi per publicam, probatamque pęnitentiam omnino nõ recipi. Si tamen pęnituerint, transeuntibus de seculo viaticum non negetur. In Chalcedonensi [b] concilio, capit. 16. § Hoc perpetrantes excommunicentur: confitentibus autẽ auctoritate episcopi misericordia largiatur. § Item in epistola Syricij, Papæ, c.6. ¶ 2 Velatæ, & Deo consecratæ, si abiecto proposito sanctitatis clanculò sacrilega se contagione miscuerint, & illicitis complexibus publicè, & liberè filios procreauerint: has impudicas, detestabilesq; personas à monasteriorum cętu, ecclesiarũque conuentibus eliminandas esse iudicatum est: quatenus retrusæ ergastulis tantum facinus continua lamentatione defleant, § Vnde & verbo Domini, & canonica auctoritate in hac sancta synodo præcipimus, vt omnino separentur, & iuramento [c] colligentur, vt vlterius non sub vno cohabitent tecto.

Item Gregorius Vitaliano Sipontino Episcopo, lib. 7. ind. 1. ep. 9.

¶ Ad habitum redire cogatur, & recludatur in monasterio, quæ religiosam vestem abiecit.

CAP. XVIII.

3 SI custos religiosi habit⁹ †, aut esse nosses episcopus, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic [d] posito, nec proiectis religiosis vestibus ad secularem reuerti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam [e] destinare. Sed quia nimia [f] desidia [g], ac torpore deprimeris: in tuo dedecore res ad præsens illicita impunè commissa est. Nam, si, vt præfati sumus, solicitus extitisses, prius ad nos [h] vltio mulieris prauissimæ, quàm culpa, debuit peruenire. Quia ergo tantum hebes, tantumque es negligens, vt nisi canonicam in te fueris coërcitionẽ expertus, in alijs districtionem †, & disciplinam nescias custodire, qualiter debeas esse solicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus. ¶ Pręsentia igitur scripta suscipiẽs, euigila, & excitatus saltem exequere, quod pressus vsque nũc ignauia distulisti. Instãtię ergo tuæ sit prędictã mulierẽ vnà cum Sergio defensore nostro comprehendere; & statim non solùm ad malè contemptum habitum sine excusatione [i] aliqua reuocare [k]: sed etiam in monasterio, vbi omnino districtè valeat custodiri, detrudere: & ita omnem circa illam solicitudinem exhibere, vt quàm sit nefarium quod commisit, ex tua possit districtione cognoscere. ¶ Qua in re, si quis (quod nõ credimus) laicorum † aliquo tibi ingenio tentauerit obsistendum, à sacratissimæ [l] eum communionis participatione suspendere † [m], nobisque renuntiare festina, vt quantum sit execrabile quod præsumpserit, postquàm cõsideratione propria non aduertit, emendationis qualitate [n] cognoscat. ¶ In his autem omnibus ita cautum stude te, vigilantemque ostendere, vt culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat solicitudo minuere.

Item Sergio defensori, lib. 7. ind. 1. ep. 10.

¶ Districtæ custodiæ tradatur, qui à religionis proposito ad secularem habitum redit.

CAP. XIX.

SI homo esses [o], aut aliquam discretionem habuisses: ita regularis disciplinæ debuisti custos existere: vt ea, quæ illicitè committuntur, ante vindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuntios perueniret. Sed dum te facit nimia stultitia negligentem: non solùm de illis offendimur, sed etiam ad vlciscendam desidiam tuam nihilominus prouocamur. Omni ergo dilatione, omnique excusatione postposita, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, quæ proiectis, quas sponte assumpserat, religiosis vestibus, indumentis se laicis deturpauit, vnà cum fratre, & coëpiscopo nostro Vitaliano festina [p] comprehẽdere, atque ad religiosum rursus habitũ reuocare, ac in monasteriũ mittere, vbi districtè omnino valeat custodiri: nec eius custodiã aliquatenus releuari permittas, quous-

d ¶ *Te illic.*] vbi hæc acta sunt.

e ¶ *Epistolam.*] quia fortè petebat à Papa, vt liceret sibi esse in seculo.

f ¶ *Nimia.*] s. 2. q. 7. sicut. 2. & 18. qõ. 2. abbates.

g ¶ *Desidia.*] "quæ in prælato casum inducit depositionis, vt 81. dist. dictum.

h ¶ *Ad nos.*] ita dicit lex ꝙ ad principem deferenda est vindicta, nõ crimina, vt C. de offic. præf. præt. l.3. in fi.

i ¶ *Excusatione.*] intellige friuola.

k ¶ *Reuocare.*] & est sim. 2. q. 1. sicut. & ext. de offi. deleg. ex parte. nam si velit dicere, ꝙ vi intrusa fuerit, audietur, vt extra quod met. cau. perlatum. restituetur tamen monasterio: pro quo præsumitur si ipsa sua auctoritate egressa est. Sed quid si contraxerit? idem dico. arg. extra de eo qui du. in ma. c. significauit. Vbi autem vir peteret vxorem, & ipsa consanguinitatem obijcit, quid iuris sit, habemus extra de resti. spo. literas. Ioan.

l ¶ *A sacratissima.*] argum. ext. de offi. deleg. super eo.

m ¶ *Suspendere.*] "nã qui aliorum defendit errorem, damnabilis est magis, quã ille qui facit. arg. 33. q. 3. qui aliorum.

n ¶ *Qualitate.*] hinc elice expositionem illius quod dicitur 38. dist. qui ca.

o ¶ SI homo esses.] arg." ꝙ homo non est homo qui ratione caret: sicut legitur de Nabuchodonosor. 23. q. 5. §. hinc notandum.

p ¶ *Festina.*] arg. "ꝙ si prælatus per spiritualem gladium non potest obtinere, per principem secularem obtineat, & illud suppleat per materialem. 23. q. 5. principes.

a ¶ *Quous-*

† al. disciplina districtionem.

"Desidia nimia in plato casum inducit depositionis.

† al. clericorum, vel.

† al. suspẽde

"Error aliorũ nõ est defendendus.

"Homo ratione carẽs non est homo.

"Gladi⁹ materialis spiritualẽ adiuuare debet.

"Iudex delegatus an possit absoluere quem excōicauit.

a ¶*Quousque.*] diligeter ergo attendendi sunt fines mandati, & custodiendi sunt. 71. q. 1. deinque. ff. man. diligenter. "Quid ego si excommunicauit ex delegatione iudex: nunquid potest absoluere? Videtur quòd non: quia functus est officio suo. ext. de of. dele. in literis.[a] Distingue, quòd si Papa delegauit ei sententiā excommunicationis, si excommunicet, non ab soluet. ad hoc ext. de of. deleg. c. fi. nisi hoc exprimatur in literis. si autem delegatur ei aliqua causa: etiam si propter contumaciam excommunicet aliquā partium, bene potest absoluere, nisi cum intra certum tempus causa commissa est decidenda: & terminus ille est elapsus.* Sed quid si in vltimo puncto termini sententiam tulit, potest ne eam posteà exequi? Sic. arg. extra de ap. dilecti. & c. pastoralis. ext. de of. deleg. quærenti. vbi differtur executio in id tempus, in quo non potest ferri sententia. nihil. n. facit nisi quod factum est declarat. ff. de test. hæredes palam. L. sed fortè contrarium est verum. Ioan.

a ¶hoc no. ext. ď ma. & ob. cū inferior. vbi vid. & 21. di. inferior. 7. q. 1. peruenit. ĩ fi. A.

† al. resecante

1 Adde hāc dictionē, à, hic accipit pro, per. gl. fi. ď pœ. di. 1. sicut primi. no. in l. 3. C. de act. emp.

2 Iuo par. 8. c. 72. Pann. l. 6. c. 4.

quousque[a] denuo nostra scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligens, vel lentus extiteris, ita in te districtissimè noueris vindicandum, vt quod ex te nescis, pœna possis referante †cognoscere: quia si, ut diximus, intellectum hominis habuisses, hæc, quę modò facere pręciperis, 1 à te debueramus etiam cū ultione antè facta cognoscere.

Item Augustinus de conflictu vitiorum, & virtutum, c. 24.

¶Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam seruare decreuerunt.

CAP. XX.

2 NVbendi licentia quibusdam tribuitur: illis uidelicet, qui uirginalem, uel uidualem castimoniam nequaquam professi sunt. Quibusdam autem non tribuitur, illis uidelicet, qui uirgines, uel continentes esse decreuerunt[b]: fornicatio[c] autem nulli impunè conceditur.

Item in libro de bono coniugij.

¶Peiores sunt adulteris, quæ continentiæ propositum violant.

CAP. XXI.

MEliore proposito[d] lapsas, si nupserint, fęminas à castitate sanctiori, quæ uouetur Deo, adulteris esse peiores[e] manifestum est.

¶*Verba ipsa B. Augustini ex libro de bono viduitatis habentur inf. ea. c. nuptiarum. ver. Quapropter non possum. Apud Bedam verò ad c. 7. 1. ad Corinthios, locus Augustini paulò aliter refertur.*

NVbendi.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd ante votum continentiæ assumptum licet contrahere, post autem votum nequaquā: fornicari verò nunquam licet. Seq. 4. c. plana sunt, & per te videbis. *Humanitatem*, in pœnitentia. *Inter bigamos*: quia repelluntur à promotione & testimonio & accusatione clericorum sicut bigami: nec fœminæ inter virgines consecrabuntur: & ita est bigamus si primò Deo & posteà nubit homini.

b ¶*Decreuerunt.*] Firmiter proponendo & vouendo: aliàs non, vt extra de vo. & vo. redem. literarum.

c ¶*Fornicatio.*] s. 88. dist. fornicari. arg. ff. de concub. l. pen. B.

d MEliore proposito.] Hoc c. intelligunt quidā de voto soléni:[b] sed tu intelligas de simplici, prout patebit infrà eadem, nuptiarum. vbi ponitur hoc c. Sed quomodo ergo istæ sunt peiores adulteris, cum istis minor pœnitentia imponitur, vt 27. distin. si vir? Resp. ideo quia cadunt à maiori præmio: vel quia in Dominum specialius peccant. arg. 17. quæstio. 4. sicut. 2.

b Pro istorū sñia facit ġa Gr. inducit hoc c. inter alia, vbi tractat de voto soléni. sed quod sequitur, verū est secundum L.

e ¶*Peiores.*] non videtur verum quod hic dicitur, scilicet frangentem simplex votum peiorem esse adultero: cum adultero septennij pœna debeatur: sed frangens simplex votum, triennij pœna puniatur, vt 27. distin. si vir. Quis iam dubitat sceleratius esse commissum quod grauius est vindicatum, vt suprà 24. quæstio. 1. non afferamus? Solu. verum est generaliter id esse maius peccatum quod grauius punitur quo ad ecclesiam: & istæ magis peccant, quàm adulteræ, & maius est peccatum istarum quàm illarum, quoniam istæ spirituale cō iugium violant, illæ carnale: istæ offendunt Deum, illæ homines: & quantò maior est ille cui infertur iniuria, tantò maius peccatum committunt. 22. quæstio. 1. mouet. sed istę propter bona cohærentia minus puniuntur, & propter fauorem matrimonij. "Nam cum quis ardet in vxorem propriam velut adulteram reatu adulter est. nam adulter est in propria vxore vehemētior amator & ardentior, vt 32. quæstio. 4. origo. tamen propter bona coniugij minus punitur, vt 32. quæstio. 2. quidquid. & quæst. 7. adulterij. Vel propter pronitatem vitij. quod grauius est, vt matricidium quàm vxoricidium minus punitur, & è cōtra. 33. quæstio. 2. admonere. & capitu. latorem. Vel propter scandalum minus, quia minus scandalizat, quia nimia voluntas occidendi vel adulterādi maius peccatum est quoad Deū quàm actualis fornicatio, tamen quoad ecclesiam minus punitur: quia minus scandalum suscitat quàm adulterium, quod proximum molestat. nam sæpius maius peccatū minus punitur propter minus scandalum. sic & fractores voti quia minus scandalizant ecclesiam quàm adulteri, minus puniuntur: & propter fauorem matrimonij punitur minus, & magis peccat. sic ergo peiores sunt adulteris quoad culpam, non quoad veniam vel pœnam. vel fortè istud dicitur non quia magis delinquunt, sed qa à maiori bono cadunt. vel dicitur esse hoc maius peccatum, quod in Deum specialius committitur. arg. 17. quæst. 4. sicut. 2.

"Adulteriū cū propria vxore qñqȝ cōmittitur.

Item ex concilio Chalcedonensi, cap. 16.

¶Monachus, & virgo, qui se Deo dedicant, nuptijs iungi non possunt.

CAP. XXII.

3 SI qua uirgo se dedicauerit Deo, similiter monachus, non licet eis, nuptijs iungi. Si uerò inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus uerò eis posse fieri humanitatem, si ita probauerit episcopus loci.

3 Iuo p. 7. c. 49.

¶*Hic est idem canon, qui sup. ead. c. virginem. allatus est. Sed illa est versio Dionysij, hæc verò prisca, ex qua etiam sunt duo sequentia cap.*

Item ex eodem, c. 15.

¶Diaconissa, quæ post ordinationem nubit, anathema sit.

CAP. XXIII.

4 DIaconissam[f] non debere ante annos xl.[g] ordinari[h] statuimus, & hoc cum diligenti probatione. Si uerò ordinationē susceperit, & quantocunque tempore obseruauerit ministerium, & posteà se nuptijs tradiderit, iniuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit cum eo, qui in nuptijs illius conuenerit.

4 Pol. l. 4. tit. 36.

Item ex synodo Ancyrana, capitu. 18.

¶ Inter bigamos reputantur, qui virginitatem pollicitam pręuaricantur.

CAP. XXIIII.

5 QVotquot uirginitatem pollicitam præuaricate† sunt professione contempta, inter bigamos,[i] id est, qui

5 Iuo p. 6. c. 351.

† al. præuaricati.

f DIaconissam.] i. abbatissam.

g ¶ *Ante annos xl.*] s. 20. q. 1. iuuenculas. cōtra. 77. dist. placuit. 31. q. 1. qūo. contra. Solut. Exaudi secundū diuersam consuetudinē diuersarū ecclesiarum. C. de epi. & cle. nulla.

h ¶*Ordinari.*] videtur obuiari huic Ambr. qui præcessit hoc concilium. Ait enim super illum locum Apostoli in 1. epistola ad Timoth. Mulieres similiter esse pudicas. Occasione horum verborum Cartaphrygæ dicunt diaconissam debere ordinari: quod est contra auctoritatem. 15. q. 3. §. 1. in textu. "Respondeo quòd mulieres non recipiunt characterem impediente sexu, & constitutione ecclesiæ: vnde nec officium ordinum exercere possunt. 23. dist. sacratas. nec ordinatur hæc: sed fundebatur super eam fortè aliqua benedictio, ex qua cō sequebatur aliquod officium speciale fortè legendi homilias, vel Euangelium ad matutinas: quod nō licebat alij.[c] Alij dicunt† quòd si monialis ordinetur, bene recipit characterē: quia ordinari facti est: & post baptismum quilibet potest ordinari. extra de presbyter. non bapt. cap. vltimo.

" Mulieres ordinari nō pñt, nec characterem recipiunt.

c Vel dic fortè hic dr ab batissa quæ administrat eis sicut diaconus dr minister. 21. di. clericos.

i QVotquot.] ¶*Inter bigamos.*] Ergo nec episcopus cum talibus potest dispensare. extra de bigam. nuper. sed contra. s. c. si qua virgo.

† Et malè, vi de B. T. 4. di. 25. q. 1. ar. 1. & 2.

a ¶Debe-

a ¶*Debebunt.*] id est, reppellentur à promotione & accusatione sicut bigami: nec fœminæ inter virgines consecrabuntur. Et est argumentum propter similitudinem & effectum dici de numero eorum, de quorum numero ipse non est, vt 36.dist.c.vlt.

V*Irgines.*]CASVS. Dicitur in hoc c. quòd si virgines votum continentiæ frangentes nupserint: si non pœnitent, nec in fine communicabunt: si verò pœnitent, in fine communicabunt.

D*E filia episcopi.*]CASVS. Dicitur quòd si filia episcopi, vel alterius post votum nupserit, & pater vel mater hoc approbauerit, omnes excommunicentur. pater etiam in concilio pœnas subeat: mulier verò non admittatur ad communionem, nisi marito iam defuncto pœnitentiam egerit. Si autem eo viuente cœpit pœnitere: quia timetur ne ad vomitum redeat, tamen in fine dabitur ei communio. *De functo*, prout litera sonat. vel defuncto quantum ad eam, secundum Gratianum. & ita intellexit Beneuen. Sequens litera contradicit.

b ¶*De filia.*] per hoc c.& sequẽs probat Hugo lecturam suam super illo c.s.e.quę Christo. "quia dixit quòd si monialis publicè nubit, nunquam potest accipere corpus Domini nisi in fine vitæ suę, vel nisi prius defunctus fuerit ille cui nupserit. si verò fornicatur, tunc post pœnitentiā potest accipere corpus Domini: & hoc ideo diuersum: quia magis contemnit solemniter contrahẽdo, quā fornicando. Gratianus verò aliter intelligit illud ca. quæ Christo. arg.c.sequens.

c ¶*Receperit.*]Ex hoc volunt dicere quidam quòd nec pater nec mater filio excommunicato,[a] nec vir vxori excommunicatæ tenentur communicare. & ita de omnibus superioribus personis respectu inferiorum dicendum videtur. suprà 11. quæstio.3.quoniā multos contra. Solutio. "vxores viris, & filij parentibus & serui dominis subditi sunt, vnde ab illis coerceri & secundum ius debent corripi: ne in causam anathematis incidant: vnde illorum consensus pari pœna est plectendus. secus contra.[b] Vel dicatur receperit, i. adeo dilexerit, quòd in errore eam foueat, & secundum hoc non est contra.c.quoniam multos.

D*Euotam.*]CASVS. Statuitur in hoc c.quòd si Deo deuota fuerit fornicata, non recipiatur in ecclesia nisi peccare desistat: & peracta pœnitentia decem annorum communionem recipiat, sed antequàm ab ecclesia recipiatur ad orationem, ad consortium Christianæ mulieris nō accedat: & si qua mulier eam recepetit, excommunicetur. Fornicator autem simili pœna cum fornicata puniatur. & hoc in prima parte. In secunda parte dicitur, quòd si Deo deuota maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi viuente marito castè viuere cœperit, vel nisi ipse iam mortuus fuerit. Secunda pars ibi, *Quæ autem.* Ego Bartholomæus hunc casum sic posui. Beneuē. verò sic. Si mulier post votum fornicetur: tam illa quàm suus corruptor donec pœniteant excludantur ab ecclesia: & si ante satisfactionem quis cum eis communicauerit, ipse communione altaris priuetur. Eorum autem pœnitentia decennis sit. Si autem post votum maritum acceperit, ab illo peccato non absoluitur nisi aut in vita viri, aut pòst mortem eius castè viuat. Vterque casus planus est, & satis consonat literæ, elige quem vis.

d ¶*Christianæ.*] videtur ergo per contrarium quòd possit accedere ad conuiuium non Christianæ mulieris. Et est arg. quòd excommunicatus potest excommunicato communicare.[e] 3.q.7.si hæreticus:

S*I qua monachorum.*]CASVS. Statuit in hoc capitulo Gregorius, vt si monacha ex praua consuetudine ad ulteretur, in districtum monasterium detrudatur, vt sit cęteris exemplum. Corruptor suus si clericus est, in monasterium ad agẽdam pęnitentiam detrudatur. si verò laicus est, excommunicetur, Seq.capitu. patet.

e ¶*Licentiam.*]id est, impunitatem. vnde quod sequitur, est expositio. nec etiam licet peccare. argumentum, quòd illicita licentia appellatur licentia. suprà distinc. 4.denique. suprà 45.distinctio. qui syncera. suprà 24.quæstio. 1.paratus, 21.quæstio.2.placuit.

ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.[a]

Item ex concilio Eliberitano, capitu.13.[1]

¶Virginibus Deo dedicatis nec in fine danda est communio, si libidini seruierint.

CAP. XXV.

VIrgines, quæ se Deo dedicauerint, si pactum perdiderint A virginitatis, atque eidem libidini seruierint, non intelligentes, quid amiserint, placuit nec in fine eis dandam esse communionem. Quòd si sibimet B persuaserint, quo infirmitate corporis lapsæ fuerint, & toto tempore vitæ suæ pęnitentiam egerint, & à coitu se abstinuerint D, placuit eas in fine communionem accipere debere.

A ¶Perdiderint.] *Sic in omnibus huius concilij codicibus impressis, & manuscriptis, qui collati sunt, sed in concilio Moguntino 3. sub Arnulpho, cap.26. (vbi hoc refertur) est,* prodiderint.

B ¶Sibimet.] *In duobus Vaticanis conciliorum codicibus legitur,* Quòd si semet persuaserint, *in concilio Moguntino,* Quòd si semel persuasæ ad infirmi corporis vitia lapsæ. *in concilio Lucensi regio,* Quòd si semel persuasæ, aut infirmi corporis lapsu vitiatæ fuerint, *sicut est in margine concilij Moguntini. In tribus autem conciliorum editionibus Coloniensibus, ac duabus Parisiensibus legitur,* Quòd si semetipsas pœnituerit, quod infirmitate, &c.

C ¶Toto.] *Abest hæc dictio ab aliquot vetustis Gratiani, & vetere editione conciliorū Coloniensi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis.*

D ¶Abstinuerint.] *In omnibus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, ac Lucensi regio sequuntur hæc verba,* eo quòd lapsę potius videantur, *quæ tamen absunt à concilio Moguntino.*

Item ex concilio Martini Bracharensis, c.30.[2]

¶ Cogatur ad pœnitentiam filia clerici, si deuota maritum duxerit.

CAP. XXVI.

DE filia[b] episcopi, vel presbyteri, siue diaconi, si deuota fuerit, & maritum duxerit, si eam pater, vel mater in affectum receperint[c], à communione habeantur alieni: Pater verò in concilio causas se nouerit præstaturum. Mulier verò non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit pœnitentiam. Si autem viuente eo secesserit, & pœnituerit, vel petierit communionem, in vltimo fine vitæ deficiens eam accipiat.

Item ex concilio Toletano 1. capitu.16.[3]

¶Deuota, nisi desierit peccare, non est in ecclesia recipienda.

CAP. XXVII.

DEuotam peccantem non recipiendam in ecclesia censemus, nisi peccare desierit: & si desinens pœnitentiam egerit aptam annis decem, recipiat communionem. Prius autem, quàm in ecclesia recipiatur ad orationem, ad nullius conuiuium Christianæ[d] mulieris accedat. Quòd si admissa fuerit, etiam hæc quæ eam receperit, habeatur abstenta. A Corruptorem etiam par pœna constringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi aut adhuc ipso viuente marito castè viuere cœperit, aut postquàm ipse decesserit.

A ¶Abstenta.] *Sic emendatum est ex recentioribus conciliorum editionibus. codice regio Lucensi, & Martino Bracharensi, c.31. qui caput hoc repetit: quamuis in vetere editione Coloniensi vnius tomi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis sit,* in absentia. *quemadmodū etiā in manuscriptis Gratiani exemplaribus.*

Item Gregorius Ianuario Episcopo Caralitano, lib.3.ep.9.

¶De monacha, quę ad lapsum adulterij deducitur.

CAP. XXVIII.

ij4 SI qua monacharum vel per anteriorem licentiam[e], vel per impunitatis prauam consuetudinem ad lapsum adulterij deducta fuerit,

---

1 & 1 Mogū. 3.c.26.& in Colon. 1. c. 6.

" Monialis publicè nubēs nunquā pôt accipere corpus Christi.

a Circa hoc no.s.22.q.5. de forma.

2 Ex cōc. Tolet.1.c.19.

" Vxores viris subsunt.

b d hoc no. s.33.q.2.placuit in fi.

3 Et in cap. Mart.c.31. Capit.l.7.c. 294.

e Vel infideli, & Iudæo, quorū nullū credo esse verum. sub. igitur, maximè. vel ideo dicit christianæ: quia de alijs non poterat iudicare secundum H.

4 Iuo p.7.c. 123.

a ¶*In aliud.*]s.81.dist.valet.& j.e.q.& quia contra.s.ea. impudicas. contra. Solu. " sæpe contingit quòd monasterium arguitur negligentiæ:& hoc innuit illud in principio, per antiquiorem, &c. Cum autem monasterium negligentiæ non arguitur, in suum monasterium retrudi debet: in quo casu loquuntur illa capitula. Cum autem monasterium de negligentia arguitur, secus est, vt argu.15.q.6.alius.

" Monasterium sæpè arguitur negligentiæ.

quidquid posteà acquisiuit, monasterio acquisiuit, vt 19.q. vlt.quia.& c.perlatum.& c.si qua.

h ¶*Cautiori.*]sic ergo delictum personæ redundat in damnum ecclesiæ.sic est contra 16.q.6.si episcopum. " nam cum hic res eius concedantur secundo monasterio, & auferantur primo, videtur delictum eius redundare in damnum ecclesiæ: sed non redũdat: quia prouidebit ei, vt prius ext.de cle. cõiug.quod te. Nec dicas res dandas secundo monasterio, nisi quantum ad vsumfructum, scilicet vt inde sustentetur ista dum vixerit, vt 16. q. 6. de lapsis. post mortem vsufructu redeunte ad primum monasterium. Volunt autem quidam dicere, quòd non redibit cum rebus suis posteà acquisitis. & facit pro eis authen. de sanct. episc. §. si monachus. in fine ti. col.9.vbi dicitur quòd res quas ita acquisiuit, debent applicari secundo monasterio. sed illud non tenet. vel exauditur, cum primum monasterium vidit monachum ita vagantem, & noluit reuocare. nec est huic contra. C. de epis.& cle.l. vlt. §. hoc etiam. in fine, vbi dicitur quòd res talium debent dari primo monasterio. nam illud locum habet cum illæ moniales recedentes seculariter viuunt. cum autem ille monachus transit ad aliud monasterium, vel ad aliam vitæ figuram: res vendicat prius monasterium. in auth. de monach. §. si verò relinquens.

" Monialis delinquẽs ĩ vno monasterio, cũ sit ad aliud cũ suis bonis transferẽda an primo prẽiudicet.

† al.monastriam.

SI quis rapuerit.] CASVS. Statuitur hic, vt si quis rapuerit mulierem Deo dedicatam, vel solicitauerit, vel corruperit, bona ipsius & sociorum facinoris loco vbi mulier habitabat vendicentur: & illi qui hoc fecerint occidantur. Mulier autem quæratur, & inuenta cum rebus suis arctiori monasterio ad agendam pœnitentiam tradatur. Si verò corrupta fuerit diaconissa legitimos filios habens, legitima eis assignetur: cætera à monasterio vendicentur. *Cũ suis rebus.* quo ad vsumfructum: vel cum suis rebus, scilicet pòst acquisitis, scilicet post delictum.

b ¶*Solicitauerit.*]arg. quòd voluntas peccandi pro operis perpetratione punitur, vt 1.q.1. qui studet. & 6. q. 1. §. verum.

c ¶*Assisteriam.*]"a sisterium[a] apud Grçcos est locus, in quo vnus sacerdos, quinque acolythi, quinque mulieres, quæ assisteriæ dicuntur manent. Io. vel dic, assisteriam, idest, reclusam: ab assistendo: quia quotidie assistit orationi.

" Assisteriũ quid sit.

a Alc.lib.pter miss.i. in dictione, ascetria. docet asceteriã legendũ ab a sceo, verbo Græco, qđ laborare significat, & exerceri.

d ¶*Vel monacham.*]i. in monasterio viuentem.

e ¶*Religiosam.*] hoc apposuit Gra. de suo, vt patet in originali: vnde hoc scriptum est in auth. de sanct. epis. in fi.col.9. tamen in nouella est illud verbum.

f ¶*In quo.*]arg. quòd illi qui committunt enormia delicta in ecclesia, quòd bona eorum ecclesiæ propter delicta confiscantur, vt 17.q.4. si quis deinceps.& c.quisquis. contra 30.q. 1. si quis sacerdos. [b] secundum legem tamen bona damnatorum tradentur hæredib. vt C. de bo. dam.auth. bona. nisi in criminib. hæresis & lęsę maiestatis. 6.q. 1.§. verum. & extra de hær.vergentis.

1 Nouel. 123. ca.64. apud Iulianũ antecess.

2 Pol.l.4.tit. 38. Iuo p.7. c. 141.

b Hoc intelligit quãdo mulier est secularis in qua peccatũ cõmittitur.

g ¶*Cum suis.*]olim.n.ipso ingressu omnia sua facta sunt ecclesiæ. 19.q. vl. si qua mulier. Vel suis, idest, à se monasterio collatis, vel post ingressum quæsitis. Vel suis, i.monasterij. simile 18 q.1.ca.1.19.q.vlt. perlatum. aliàs falsum diceret: & quia omnia bona eius ipso ingressu facta sunt monasterij: &

aut in stupri fuerit perducta voraginem, hanc post competentis seueritatem vindictæ in aliud[a] districtius monasterium virginum in pœnitentia volumus redigi, vt illic orationibus, atque ieiunijs A vacet, & sic pœnitendo proficiat, & me tuendum cęteris arctioris disciplinæ præstet exemplum. Is autem, qui cum huiusmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, communione priuetur, si laicus est: si verò clericus, à suo quoque remotus officio, pro suis continuò lugendis excessibus in monasterium detrudatur.

A ¶Ieiunijs.]*in plerisque editionibus epistolarum legitur*, atque ieiunijs, & sibi pęnitendo proficiat, &c. *Vetus tamen codex epistolarum Vaticanus, & Iuo habent quemadmodum Gratianus.*

Idem Ianuario Episcopo, libro 3. episto.24.

¶Post dignam pęnitentiam, communionem recipiant, qui in religiosas mulieres excedunt.

CAP. XXIX.

EOs autem, qui in prædictas mulieres, quæ egressę sunt de monasterijs, excesserunt, & nunc dicuntur communione A suspensi, si fraternitas tua de tali facinore dignè pœnituisse præuiderit, ad sacram communionem te volumus reuocare.

A ¶Communione suspensi.] *Sic emendatum est ex plerisque vetustis Gratiani, & originali ipso, cum antea legeretur*, à communione suspendi.

Item ex nouellis Iustiniani Imperatoris. 1

De legibus Imperatorum.

CAP. XXX.

iij 2 SI quis rapuerit, vel solicitauerit,[b] vel corrupe-

10

20

30

40

50

60

70

rit assisteriam A [c], vel diaconissam, vel monacham† [d], vel aliã mulierem, religiosam [e] vitam, vel habitum habentem, bona ipsius, & eorum, qui huiusmodi sceleris communione contaminati sunt, à religioso loco vendicentur, in quo [f] talis mulier habitabat, per religiosos episcopos, & œconomos, & præsides prouinciarum, & officiales eorum: ipsi autem capitali periculo subijciantur. Mulier autem vbique inuestigetur, & cum suis [g] rebus monasterio cautiori [h] tradatur. Sin autem diaconissa fuerit legitimos habens filios, pars legitima [i] liberis eius legitimis præstetur.

A ¶Assisteriam.] *Omnino legendũ est*, ascetriam, *ex nouellis tam græcis, quàm latinis, Iuliano antecessore, & Polycarpo: sed ob glossam non est mutatum.*

Item ex decreto Eugenij Papæ secundi, in concilio Romano, c.29.

¶Mulieres castè obseruent religiosum habitum, quo religionis obtentu velantur.

CAP. XXXI.

3 MVlieres obtentu [k] religionis velatæ, aut in monasterio regulariter viuant, aut in domibus [l] suis susceptum habitum castè obseruent.

¶*In concilio, quod extat in bibliotheca Vaticana, hæc sunt ipsa decreti verba*, Fęminæ verò, quæ habitũ religiosum, aut velamen obtentu religiositatis susceperunt, cum essent viripotentes, deinceps viro sociari non permittantur: sed eligentes monasteria regulariter viuant, aut in domibus susceptum habitũ castè obseruent.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c.22.& 23.

¶Monachus vxorem ducens nunquam sacri gradus sortiatur officium.

3 Pol.l.4.ti. 14. Bur.l.8. cap.54. Iuo p.7.c.72.

i ¶*Legitima.*] quæ sit legitima, habes C. de inof. test. Auth. nouissima.& probatur ar. huius c. quòd etiam corrupta potest ordinari diaconissa, licet dici consueuit contrariũ. [c] Item olim huiusmodi diaconissa propriũ habebat. ar. hic, & C. de sacrosc.eccl.generali.

c Ad hoc s. 1.q.7.cap.2. ver.nouim*. & hoc verũ est secdm Io. F.26.distin. acutius.

MVlieres.]CASVS. Statuitur hic, vt mulieres, quæ votum castitatis assumentes velatæ fuerint, monasterium ingrediantur: aut si vitæ suspectę nõ sunt, in domo propria susceptum habitum castè obseruent.

k ¶*Obtentu.*]Ar.quod hi qui ludo, vel fraude habitum religionis gerunt, ad eius obseruationem coguntur, vt 27. di. quod interrogasti. Arg. contra ext.de priuil. tuarum.

l ¶*Aut in domibus.*]ar. quòd in propria domo potest quis vti vestib.monachalib.& facere votum, vt j.33.q.5.qđ Deo. 20.q.1.vidua.s.e.q.c.de viduis. tamẽ propter hoc non solemnizatur votum, [d] vt ext.de conuer.coniu.ex parte.2.

d Vr̃ notari cõtrariũ in pd.c.s. c. de viduis.i gl.j. quæ, &c.

80

Mona-

CAP. XXXII.

MOnacho orarium [a] in monasterio, vel zonas habere non liceat. Et si posteà A vxori fuerit sociatus, tantæ præuaricationis reus nunquam ecclesiastici gradus officium sortiatur.

A ¶ Posteà.] *Sic in vetere editione conciliorum Coloniensi duabus Parisiensibus, et in duobus codicibus Vaticanis. Sed in recentioribus Coloniensibus legitur.* Et, si posteà pellici, vel vxori.

Item Augustinus de bono viduitatis, c.8.

¶ Ante professam continentiam nubant viduæ, quibus volunt.

CAP. XXXIII.

1 VIduæ, quæ se non continent, nubant, antequã professæ A continentiam Deo voueant. Quod nisi reddant, iure damnantur.

A ¶ Professæ.] *Ita apud Iuonem quoque, & in Pannormia. Sed apud B Augustinum legitur*, antequàm continentiam profiteantur, antequàm Deo voueant.

Item Nicolaus Carolo archiepiscopo, & eius suffraganeis.[2]

¶ Non permittatur viduæ post professionem continentiæ votum deserere.

CAP. XXXIIII.

3 VIdua quidem, quæ capiti sacrum velamen imposuit, si inter ceteras velatas fœminas in ecclesia orauerit, & oblationes A [b] cum illis obtulerit, si professa [c] est, se in eodem habitu permanere spõdens, nunquam religionis velamen deponere, & à religionis obseruantia discedere non præsumat.

A ¶ Oblationes.] *In concilio Vormaciensi, apud Iuonem, & in Pannormia legitur*, oblationem: *sed glossa magis ferè conuenit voci*, oblationes.

Item ex concilio Arausico, c.27.

¶ Professionem viduitatis coram episcopo factam post habitum susceptum nulli violare permittitur.

CAP. XXXV.

4 VIduitatis seruandæ professionem coram episcopo in secretario [d] habitam, imposita coram A episcopo veste viduali non esse violandam: Ipsam B talis professionis desertricem meritò damnandam esse decernimus.

A ¶ Coram episcopo.] *Sic etiam apud cæteros collectores. Sed in omnibus editionibus conciliorum, & codicibus manuscriptis est*, à presbytero.

B ¶ Ipsam.] *In vetere editione conciliorum Coloniensi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur*, eius verò repudiatorem, vel ipsam, *& in Coloniensi duorum, ac trium tomorum in contextu est eadem lectio: in margine verò*, raptorem verò talium, vel ipsam. *quæ lectio in postrema quatuor tomorum editione in contextu posita est. Ceteri collectores habent quemadmodum Gratianus.*

Item ex concilio Toletano 10. c. 5.

¶ Modus, & solemnitas faciendæ professionis hoc ordine seruetur.

CAP. XXXVI.

5 OMnes fœminæ venientes ad sacram religionem pallio capita sua contegant, conscriptã, roboratamq; professionem [e] faciant, post quam scripturã [f] non sinantur relabi ad præuaricationis audaciam. ¶ Quæ verò ex his omnibus fuerint repertæ animũ, aut vestem in transgressionem dedisse, excõicationis sententiã ferant: & rursus mutato [g] habitu in monasterijs, donec diem vltimum claudant, sub ærumnis arduæ pœnitentiæ maneant religatæ.

¶ *In quinto canone decimi concilij Toletani, primùm statuitur, vt feminæ, quæ antea religiosa veste erant indutæ, moneantur: &, si parere noluerint, etiam vi cogantur in religiosa vita perseuerare: & posteà subiungitur*, Omnes tamen hæ, seu venientes ad primam religionem, seu post transgressum resumentes iteratam conuersionẽ, sicut premissum est, & pallio capita contegant, & cõscriptam, roboratamque professionis faciant scripturam, per quam vlterius non sinantur relabi ad præuaricationis audaciã. Quę verò, &c. *Pannormia cetera habet, vt Gratianus tantùm post ver.* faciant, *addit*, scripturamque.

Item ex concilio Arelatensi.

¶ Filij perditionis sunt, qui violant corpora fœminarum Deo sacratarum.

CAP. XXXVII.

6 SCiendum est omnibus, q̃ Deo sacratarum fęminarum corpora per votum propriæ [h] sponsionis, & verba [i] sacerdotis Deo consecrata esse templa, scripturarum testimonijs comprobantur: & ideo violatores earum sacrilegi, & iuxta Apostolũ, filij perditionis esse noscũtur. [*Item.*]

¶ De eodem. PALEA.

CAP. XXXVIII.

8 VIduæ, si priusquàm continentiam profiteantur, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. similis conditio & de virginibus habeatur: nec extra voluntatẽ parentum, vel suam cogantur accipere maritos.

Item Gregorius Anthemio subdiacono, in epistola quadragesima libri primi.

¶ In monasterio recludantur monachi vxoribus sociati.

CAP. XXXIX.

9 ET quia aliquos monachorum vsque ad tantũ nefas prosiluisse cognouimus, vt vxores publicè sortiantur, sub omni vigilantia eos requiras, & inuentos digna coërcitione in monasterijs, quorum monachi fuerant, retransmittas.

MOnacho.] CASVS. Dicitur hic quòd monachus nihil debet habere: & si de facto vxorem duxerit, à clericali officio perpetuò remoueat. Seq. c. patet.

a ¶ *Orarium.*] "Orarium ponitur pro quolibet ornamento mulierum: & ponitur pars pro toto. Est enim proprie velum, vel peplũ, quo mulieres caput velant. inuenitur tamen pro stola sacerdotis, vt s. 25. di. vnum orarium. Ioan.

VIdua.] CASVS. Dicitur hic, quòd si femina fuerit velata, & inter velatas orauerit, & oblationes obtulerit cum illis: professionem receptam nunquam violare præsumat. Si professa est, supple maximè, cum supradicta sufficiant, vt 27. distin. quod interrogasti. & quod dicitur de oblationibus, intellige secundum consuetudinem alicuius loci, vbi monachæ panẽ consecrandũ, vel aliàs oblationes sacerdoti offerebant, vel fortè corpus Christi. Seq. c. planum est.

b ¶ *Et oblationes.*] ar. præsumptionem haberi de aliquo facto per frequentationem, vel exercitium eorum quæ adhærent & conueniũt illi facto. ar. 20. q. 1. quę progenitores. & ff. ad Maced. si quis patrem. Ar. contra. C. de prob. ad probationem seruitutis.

c ¶ *Professa.*] maximè.[a] nam & si sacramento velit confirmare se tali animo professam, vt liceat recedere, non auditur. ext. de reg. vidua. Quid autem sit profiteri, bene colligitur 20. q. 1. c. vlt.

d VIduitatis] ¶ *In secretario.*] Locus fortè est vbi monachæ accipiunt habitum.

OMnes feminæ.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima parte dicitur. quòd mulieres ad religionem venientes capita sua pallio suo contegant: & suam faciant professionem in scriptis: quam de cætero violare non debent. In secunda parte dicitur, quòd si aliquæ votum violasse inueniantur, excommunicentur: & rursus mutato habitu sub perpetua pœnitentia in monasterijs remaneant religatæ. Secunda pars incipit ibi, *Quæ verò.*

e ¶ *Professionem.*] id est, scripturam, in qua profiteantur se religiose viuere velle, & propositum religionis assumere velle, & in ea perenniter, & inuiolabiliter permanere, vt s. 20. q. 1. vidua.

f ¶ *Postquàm scripturam.*] ar. quòd scriptura facit votum solẽne.

g ¶ *Mutato.*] id est, deposito seculari, & assumpto religioso.

SCiendum.] CASVS. Dicitur, hic qđ moniales per votum suæ sponsionis, & per verba sacerdotis efficiuntur templa Dei: & ideo violatores earum sacrilegi iudicantur. Seq. ca. patet. *Parentum*, si sunt paruulæ, *Vel suam*, si sunt adultæ.

h ¶ *Per votũ propriæ.*] arg. q̃ quis per aliũ vouere non potest: "sicut nec pœnitentiã accipere, vt de pœn. di. 1. quę pœnitet.[b] iurare tamen per aliũ potest. 63. dis. tibi Domino. & matrimonium contrahere, vt 32. q. 2. honoratur. & c. hoc sanctum.

i ¶ *Et verba.*] id est benedictionem.

ET quia aliquos monachorum.] CASVS. Quidam erãt monachi, qui cũ mulieribus publicè contrahebant. Et ideo Greg. mandat defensori suo, vt eos requirat, & inuentos ad sua monasteria remittat: quod intelligitur si sua monasteria nõ poteruñt de lasciuia reprehendi. *Vt*

Marginalia: " Orarium quid significat. — 1 Iuo par. 7. c. 146. Pan. l. 3. c. 200. — 2 Hĩ i cõcil. Vorma. c. 21 — 3 Iuo par. 7. c. 145. Pan. l. 3. c. 199. — a Cũ supradicta sufficiant. 27. di. quòd interrogasti. B. — 4 Burch. l. 8. c. 43. Iuo p. 7. c. 61. Pan. l. 3. c. 201. — 5 Pan. l. 3. c. 202. — " Pœnitere nõ põt quis per alium. — b Vide quod leg. & no. d pę. di. 3. c. 4. & s. 22. dist. presbyter. i gl. & ita pt. — 6 Bur. l. 8. c. 51. Iuo p. 7. c. 69. Pan. l. 3. c. 207. — 2. Thes. 2. — 7 s. 32. q. 2. hoc sanctũ. ex cõci. Tolet. 3. c. 10. — 8 Iuo p. 8. c. 18. & 19. — 9 Iuo p. 7. c. 122.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

VT lex continentiæ.]C A S V S. Statuit Innocentius Papa in hoc c. vt si episcopi, vel alij in sacris ordinib. constituti, canonici regulares, monachi, conuersi vel professi vxores de facto duxerint, separentur: qui pro tantis excessibus separati, condignam pœnitentiam agant. idem est de sanctimonialibus feminis obseruandum.

a ¶Vt lex.]in hoc ca. agitur de tribus impedimentis matrimonij, ordine. s. voto, & interdicto ecclesiæ: quod notatur ibi, quam contra ecclesiasticam regulam.

b ¶Ecclesiasticis.]ergo omnes qui infrà ponuntur sunt ecclesiasticæ personæ: ergo & conuer. quod verum est, vt 12. q. 1. duo.

c ¶ Regulares canonici.]ad differentiam secularium, de quibus habes extra de decimis, fraternitatem.

d ¶ Atque conuersi.] arg. quòd conuersi, qui professi non fuerint, matrimonium contrahere non vetantur.

e ¶Professi.]"nunquid omnes conuersi, eo ipso, quòd sunt conuersi, intelliguntur vouisse, & renuntiasse proprijs? Dicunt quidam quòd sic. Ioan. sed ego dico, quòd si transit ad ecclesiam regularem, tunc intelligitur vouisse, & renuntiasse proprijs. a si ad secularem, non: cum nec alij clerici intelligantur vouisse nisi sint in maioribus ordinibus, nec renuntiasse proprijs in quocunque ordine sint, nisi sic dicant: Do me & mea huic ecclesiæ. Nam renuntiare videtur tunc proprijs. B. Item quid si aliquis contulit se & sua alicui seculari ecclesiæ, nunquid talis potest contrahere, vel habere proprium? Dico, quòd potest contrahere, & filius postea natus potest petere legitimam portionem, vt 17. q. 4. ca. vlt. licet videatur seruus ecclesiæ factus. Sed nunquid tans potest ad strictiorem transire vitã b? Dicunt quidam quòd non, cum se fecerit seruum illius ecclesiæ: quia liberti non possunt recedere de ecclesia sua, vt 12. quæstio. 2. liberti.

f ¶Non esse.]hic habes, quòd matrimonium non valet, si fiat contra regulam ecclesiasticam: arg. ȷ̃ 35. q. 3. contradicimus. & arg. ȷ̃. 33. q. 4. non opportet.

HIS OMNIBVS AVCTORITATIBVS. CASVS. Infert Gratianus ex supradictis, quòd matrimonium post votum contractum non tenet. Amodo vult probare contrarium. Et ad hoc inducit sequentia capitula.

AVGVSTINVS. Hæc est 2. pars q. in qua loquitur de voto simplici, quod impedit contrahendum, sed non dirimit matrimonium iam contractum. Ioan. de Fan.

NVptiarum.]C A S V S. Moderni Doctores totum hoc c. intelligunt de voto simplici, quod matrimonium non impedit: sicut intellexerunt Aug. & G. Hoc igitur c. diuiditur in v. partes. in j. Aug. tripliciter commendat matrimoniũ. Primò, quia fuit legis obsequium. Secundò, quia est infirmitatis remedium. Tertiò, quia in quibusdam est solatium humanitatis. In 2. parte continentiam commendat, præferens eam bono coniugali: affectus tamen coniugalis non debet in omnibus reprobari: cum non possint omnes continentiam obseruare. si tamen aliqua egressa fuerit ad votum simplex, bonum est, vt illud obseruet: vt nulla detur diabolo occasio fornicandi. In tertia par. ostendit, quòd quæ faciunt votum simplex, contrahere non debent: quia inde damnationem ab Apostolo recipiunt, non quòd talium nuptiæ sunt damnandæ, cum matrimonium cum eis teneat: sed quia promissionẽ voto simplici fregerunt, primę continentiæ fidem irritam faciendo: non enim peccauerunt contrahendo, sed promissionem suam frangendo. In 4. parte ponit obiectionem quorũdam dicentium tale debere matrimoniũ separari. nam si viuo viro mulier alteri nubat, adultera est: ergo & illa quæ Christi coniugium eligit, si posteà homini nubat adultera dici. In v. ostendit Aug. quòd talium matrimonium non separatur: quanuis vxoris matrimonium separetur, si viuo alteri nupserit. est. n. dissimilitudo spiritualis matrimonij ad carnale: quod dupliciter probat Aug. Primò quòd viuo viro de eius consensu potest vxor Christo nubere: sed nõ potest alteri carnaliter copulari. Secũdò quia mortuo viro si Christo nupserit, non diceretur bigama, secus si alteri. Reprobata ergo similitudine illorum, dicit Aug. quòd matrimonium eorum qui post votum simplex contrahunt, separari non debet: quamuis tales sint peiores adulteris, quia spiritualiter peccant. Secunda pars ibi, Filiorum quippe. Tertia ibi, In coniugali. Quarta ibi, Proinde. Quinta ibi, Qui hoc dicunt. Gãdulphus & quidam alii intelligunt hoc c. de voto solemni, siue de præsenti. vnde, dicunt hoc esse abrogatum, cum dicat Aug. quòd matrimonium post tale votum contractum dissolui non debeat. Alij intelligũt hoc c. de voto simplici vsque ibi, Sed planè. exinde de solemni. Ego autẽ dictus B. cum G. & Aug. intelligo totum hoc c. de voto simplici, i. de futuro. Intendit enim Aug. in hoc c. ostendere, quòd post ipsum votum de futuro non debeat quis contrahere: si tamen contraxerit, matrimonium non est separandum, & inuehitur in illos qui dicebant tale matrimonium debere separari, & seruat istum ordinem. Primò, commendat matrimonium. Secundò, virginitatem siue continentiam, & illam præfert. Tertiò, ostendit, quòd post propositum de continentia vouenti nõ debet quis nubere: si nupserit, peccat mortaliter, non nubendo vel volendo nubere, sed fragendo, vel volendo frangere propositum. & hoc totum exequitur vsque ibi, Proinde. Deinde inuehit contra eos qui dicebant tale matrimonium esse separandum, & procedit in hunc modum. Primò, ponit errorem eorum, & erroris rationem, siue argumentationem eorum. Secundò, resp. argumentationi eorum, eis instando, & ducendo eos ad triplex inconueniens: quod facile est colligere ex illa litera. Tertiò, supponit opinionem suam, sc. quòd post votum de futuro est matrimoniũ: nec debet separari: peccat tamen qui sic cõtrahit, magis quàm adulter. & est iste casus H.

Item Innocentius Papa II. in concilio Romano, c. 7. §. vt lex.

¶Post professam continentiã quisquis vxorem duxerit, ab ea separetur.

CAP. XL.

1 VT lex [a] continentiæ, & Deo placens munditia in ecclesiasticis [b] personis, & sacris ordinibus dilatetur: statuimus, quatenus episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, regulares [c] canonici, monachi, atque conuersi [d] professi, [e] qui sanctum transgredientes ppositũ vxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Huiusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium nõ esse [f] censemus. Qui etiam ab inuicem separati, pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant. Idipsum quoque de sanctimonialibus fęminis, si (quod absit) nubere attentauerint, obseruari decernimus.

His omnibus auctoritatibus vouentes prohibentur contrahere matrimonia, & quidam eorum, si contraxerint, separari iubentur.

2 *Augustinus contra talium separationes peccatum esse asserit, ita dicens in libro de bono viduitatis, c. 8.*

¶Coniugia vouentium non sunt dissoluenda.

CAP. XLI.

2 NVptiarum bonum [g] semper [h] est quidem bonum: sed in populo Dei fuit aliquãdo legis [i] obsequium: nunc est infirmitatis [k] remedium: in quibusdam [l] verò humanitatis solatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per

g ¶Bonum.]scilicet in non vouentib. c melius est enim nubere, quam vri.

h ¶Semper.] quia & ante peccatum, & post in paradiso, vt suprà 26. dist. deinde.

i ¶ Legis.] sed aliquando fuit legis obsequium, quando frater in veteri testamento debebat suscitare semen fratris, vt 8. qu. 1. olim. & hoc specialiter erat præceptum. generaliter eñ præceptũ erat propagatio sobolis: vnde maledictus erat q non reliquerat semen sup terrã. 32. q. 4. §. his ita & q. 2. pudor.

k ¶Infirmitatis.]i. contra infirmitatem incontinentiæ concessum: ita tamen & olim erat, sed non erat legis obsequium.

l ¶In quibusdam.] " vnde ĩ senibus est humanitatis solatiũ, i. cõtrahitur vt eis seruiatur in suis necessitatib. 31. di. omnino. & est ar. hic ex quo senes, qui iam arrigere non possunt, cõtrahunt: ergo & spado & frigidus potest matrimoni ũ cõtrahere. arg. 33. q. 5. quod Deo. nam & posthumum instituit spado, vt ff. de lib. & posthu. sed est q̃situm. §. spadonem. sed non est verum: qa non põt contrahi matrimoniũ nisi ibi sint tria bona matrimonij, vel re, vel spe. ȷ̃ ea. q. 2. omne. de sene non est simile. " nemo enim est adeo senex quin aliquando calere possit natura, vel artificio, quod non est in frigido, vel in puero, vel spadone: & ideo senex habilis est ad contrahendum. Sufficit enim quòd prolem non euitet. 32. q. 2. solet. sic enim generare dicitur, ex quo non euitat prolem, & aptus est ad coeundum.

1 Pan. l. 8. c. 143.

" Cõuersus an intelligatur proprijs renũtiasse.

a pprijs. idẽ Lap. d Cas. alle. 103. sꝫ falsum est, & oino requiritur expssa vel tacita pfessio, scd̃m Card. Flor. cle. 1. de deci. Ecclesię seculari offerens se, & sua, an pôssit posteà cõtrahere.

b Quidam dñt q sic, vt 19. q. 2. due. scd̃m Laur. & idẽ sentit hic L. vbi in uito plato arg. ext. de reg. lieet.

2 Sen. 4. dis. 38.

c istã gl. sic ponũt H. & Lau. q cõiter malè hñ & falsè signatur. nã dẽt signari in verbo oc casio. & dẽt incipere, in nõ vouentibus. Arc.

" Mrimoniũ pt à senibus cõtrahi, sed non à spado nib. aut frigidis.

" Senex calescere põt.

dum[a]. Vel dic humani solatij, &c. idest, contrahitur causa prolis, quę patris solatium est. & hoc vult litera sequens, filiorum, &c. Vel dic, vt dixi 32.q.7.hi qui.

a ¶*Promiscuum.*] idest indifferenter & indistinctè commisce re, scilicet canino more. Canes enim indifferenter & indistinctè commiscentur.

b ¶*Affectus.*] scilicet prolis procreandæ ad cultum Dei. 32. quæstione prima, non in sola.

c ¶*Et ipsum.*] scilicet affectum.

d ¶*Cælestia.*] "nam cęleste est in carne viuere, & opera carnis non facere: quia virginitas replet paradisum. 23.q.1. nuptię. & ibi, neque nubent, neque nubentur. super qua auctoritate dicunt theologi quòd vita Angelica viuent.

e ¶*Cogitans.*] idest, præfert continentiam bono coniugali.

f ¶*Deliberet.*] an sit vouendum.

g ¶*Detur occasio.*] in non vouentibus.

h ¶*Subtrahatur.*] in vo uentibus. imo filij accedite ad seruitutē Dei. & parate vos ad tentationem. de pœ.dist.2. si enim. ext. de renun. nisi.in prin.

i ¶ *Sed etiam.*] hinc enim emergunt duæ opiniones. August. dicit quòd contrahere, actus, scilicet contrahēdi, nō est malus: & hoc ea ratione, quia ex eo sequitur bonum, scilicet matrimonium. Nō enim vult dicere quòd ex malo sequatur bonum. pro eo facit infrà ead. & si non nubendo. & illud non solùm susceptio, &c. & illud, non quia coniugalem. sed voluntas frangendi votum tantùm (vt dicit) est peccatum, vt patet. j.c. non quia ipsæ nuptiæ, &c.[b] sed hæc litera ei contradicit, non solùm capessere. sed ipse exponit, non solùm voluntas frangendi votum in actum producta est damnabilis: sed etiam nubere velle, i. voluntas frangendi votum contenta suis finibus est damnabilis: sed ex dicto eius sequitur quòd aliqs facit simul bene & malè: quia contrahendo bene facit, sed recedendo à voto malè facit. & intelligit hoc c. non de voto solemni præsenti vel nudo, (quia secundum eum vtrunque dirimit matrimonium) sed de proposito, quod quis habet votum emittendi, vt diximus suprà in prin.q. "Nos dicimus quòd ipsum velle contrahere & contrahere est peccatum istis: & tamen inde sequitur matrimonium, quod est bonum: & intelligitur ca. de voto præsenti simplici. Nec est mirum si sequatur ex bonis malum. arg. de conse.dist.2. sicut Iudas. & 81.dist. si qui sunt presbyteri. sicut ex malis bonum. 11.q.3. quid ergo. "sicut in passione Christi opus operans fuit malum, id est, crucifixio Iudæorum. opus autem operatum, idest, passio fuit bona. actio enim fuit mala, passio bona. & sic malum potest habere bonum effectum. contra nos est illud: & si non nubendo. sed dic, & si, idest, quamuis ipsum nubere non sit peccatum, &c.

vsum promiscuum[a] feminarum, sed honestè ordine coniugali, non est in homine improbandus affectus[b]: & ipsum[c] tamen laudabilius transcendit, & vincit cęlestia[d] cogitans[e] animus Christianus. Sed quoniam, sicut ait Dominus, non omnes capiunt verbum hoc, quæ potest capere, capiat: quæ se non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet[f]: quę aggressa est, perseueret: nulla aduersario detur occasio[g]: nulla Christo subtrahatur[h] oblatio. ¶1 In coniugali quippe vinculo, si pudicitia non conseruatur, damnatio non timetur. Sed in virginali, & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur: qua expetita, & electa, & voti debito oblata, iam non solùm capessere nuptias, sed etiam[i] si non nubant†, nubere velle, damnabile est. 2 Nam vt hoc demonstraret apostolus, non ait, cum in delitijs egerint, in Christo nubunt, sed [nubere volunt, habentes (inquit) dānationem: quoniam primam fidem irritam fecerunt] etsi non nubendo, tamen volendo: non quia ipsæ nuptiæ, vel talium damnandę iudicentur: sed dānatur propositi[k] fraus[l]: damnatur fracta voti fides: dānatur non susceptio[m] à bono inferiore[n], sed ruina ex bono superiore[o]. Postremò damnantur tales, non quia coniugalem posterius inierunt, sed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt. Quod vt breuiter insinuaret Apostolus, noluit eas dicere habere damnationem, quę post amplioris sanctitatis propositum nubunt: non quia non damnentur, sed ne in eis ipsæ nuptiæ damnari putarentur: sed cum dixisset [nubere volunt,] continuò addidit [damnationem habentes] & dicit, quare: [quoniam primam fidem irritam fecerunt:] vt voluntas, quę à proposito cecidit, appareat esse damnata, siue subsequantur nuptiæ, siue desint. ¶3 Proinde[p], qui dicunt talium nuptias non esse nuptias, sed potius adulteria, non mihi videntur satis acutè, ac diligenter cōsiderare, quid dicant. Fallit eos quippe similitudo veritatis. Quia enim[q] Christi coniugium dicuntur eligere, quæ Christiana sā̄ctitate nubūt At, hinc argumentantur quidam dicentes, si viro suo viuo, quæ alteri nubit, adultera est, sicut ipse Dominus in Euangelio diffinit, viuo ergo Christo, cui mors vltrà nō dominatur, quæ coniugium eius elegerit, si homini nubit, adultera est. ¶Qui hoc dīt, acutè quidem mouentur: sed parū attēdunt hāc argumentationem quanta rerū sequatur absurditas. Cum.n.[d] laudabiliter ēt viuēte viro, ex eius consensu continentiā fœmina Christo voueat, iam secundum istorum rationē nulla hoc facere debet, ne ipsum Christum (quod sentire nefas est) adulterium faciat, cui viuēte viro nubit. Deinde cum primæ nuptiæ melioris sint[r] meriti, quàm secundæ, absit, vt sanctarum viduarum iste sit sensus, vt Christus eis videatur quasi secundus maritus. Ipsum enim habebant & antea (quādo viris suis fideliter, subditę seruiebant) nō carnaliter, sed spiritualiter virū, cui ecclesia ipsa, cuius membra sunt, coniunx est: quæ fidei, spei, & charitatis integritate non in solis virginibus sacris, sed etiā viduis, & coniugatis fidelibus tota virgo[s] est. Vniuersæ quippe ecclesiæ, cuius illæ membra sunt, Apostolus dicit, § Aptaui vos vni viro virginem castam exhibere Christo. § Nouit autem ille virgi-

k ¶*Propositi.*] id est, voti.

l ¶*Fraus.*] id est, deceptio.

m ¶*Susceptio.*] idest, susceptum matrimoniū:[c] sed tamen primam fidem irritam fecerunt. Item not. quòd Apostolus hic locutus est de his qui vouerūt per verba de præsenti. & Aug. hic de talibus locutus est. Et hoc ꝓbat illa litera, si viro suo viuo. & vbi dicit, cui viuente marito nubit. Nā si nubit, ergo Christo vouet: & ideo intelligimus hoc c. de voto præsenti. Hugo cōtra: & secundum eum superficialiter inducitur auctoritas illa Apostoli ꝙ poterant contrahere. & dicit B. ꝙ votum in sui natura considera tum non impedit circunscripta omni solemnitate: sed ecclesia potius, vel post inuenit huiusmodi solemnitates, & constituit vt impedirent. nunquid ergo monachi antequàm ecclesia instituerit poterant contrahere? Dic ꝙ tunc monachi non erant, cum monachus esse non possit quin aliqua solemnitas obseruetur, sed posito ꝙ fuerint, poterant contrahere.†Ioan.

n ¶*Bono inferiore.*] i. coniugio.

o ¶*Bono superiore.*] s. continentia. duo enim sunt bona, vnum superius, vt continentia, & bonum inferius, vt matrimonium.

p ¶ *Proinde.*] hic ponit Aug. quid eos inducebat ad dicendum ꝙ nubentes post votum simplex erant separandi, & durat vsque ad id, qui hoc dicunt. vbi ponit suam primā improbationem, secūdam autem ibi, *Deinde*, Tertiam, ibi, *Fit autē, &c.*

q ¶*Cum enim.*] Salua sua pace Aug. non bene opponit istis. hoc non est simile de carnali matrimonio, & spirituali. Non enim de spirituali matrimonio ad carnale est regressus, sed bene de carnali ad spirituale progreditur: " & ita dormitauit hic Aug. Vel dicebant fortè illi omnimodam esse similitudinem inter hoc & illud.

r ¶ *Melioris sint.*] idest, signum melioris meriti, quia secundæ nuptiæ indicium sunt incontinentiæ, vt 31.q.1. de his. & c. hac ratione.

s ¶ *Virgo.*] quia sine macula & ruga peccati, vt 32.qō.4. recurrat. 21.dist. quamuis.

a Arg. cōtra ext. de frig. & male.c.1. & dic, vt ibi no. de hoc.

Matth.19.

" virginitatis laudes.

1Beda.j.Ti.5. & ibi glo.

†al.nubatur

23.dis. 27.c. vouētib[9]. & 27.q.1.c.c.

1.Tim.5.

bNō ergo ꝙ nupsit peccauit. s; dic eo qđ sic nupserit, s.con tra votū. & est si. đ cōs. dist. 2. sicut Iudas, &c.

"Vouentes contrahendo & cōtrahere volendo peccant.

" opus duplex fuit in Christi passione.

33.dist.27. quidam.

c Hæc fuit expositio G. & L. sed Io. de Fan. exponit, susceptio, i. ipsum suscipere. nā mřimoniū manet, & non damnatur. Arc.

†al.non nubunt

Matth.10. Rom.6.

Beda j.Cor. 7.

† Nō ꝓpriè monachi, s; qui votū nō emittentes, instōnis tm causa monachis se adiungebant.

2.Cor.11.

"Augustin' qńque dormitauit.

a ¶*Vxores.*]hic habes qđ votũ simplex non dirimit ex sui natura, eadem ratione nec solemne, cum idem sint: "quia solemnitates non sunt de substantia, & verum est: sed constitutio ecclesiæ dirimit matrimonium: religio tamen dirimit matrimonium, vt extra de conuer. coniug. ex publico. "Sed nunquid simpliciter vouens q̃ cõtrahit, tenet continere mortua vxore? Videtur qđ non, q̃a obligatio extincta non reuiuiscit, vt de conse. dist. 4. quæris. ff. de sol. qui res. §. aream. Sed cõtrarium est verum, quia non tollitur per matrimonium nisi voti executio. ext. de conuer. coniug. quidam. nam vouit ille quantum in se fuit, ideo postea cõpellitur cõtinere: quod non fieret si omnino esset absolutus à voto. si tamen contraxerit, tenet matrimonium, vt no. in illa decr. quidam.

b ¶*Adulteria.*]i. adulteros esse, non coniuges. & est emphasis.[a] sicut illud, Dauus est ipsum scelus.

c ¶*Sed planè.*]ab hinc tractat de voto solemni secundum quosdam: sed verius per totum c. de voto priuato agitur.

d ¶*Grauius.*]s. 17. q. 4. sunt qui.

De viduis.]CASVS. Hoc ca. secundũ Hug. posset melius legi de voto solemni, quàm de simplici. Sed vt faciat ad propositum G. legas de simplici. Diuiditur ergo hoc c. in tres part. In 1. par. dicit, quòd viduæ velo consecrationis velari non debent. In 2. par. dicitur, q̃ si viduæ post votum simplex nubant, peccant, & pœnitentiam agere debent: tamen matrimonium separari non debet, ne talibus fornicationis laqueum inijciamus, sed hortari eas ad pœnitentiam debemus. In tertia parte dicitur, quòd ita debemus eas hortari ad pœnitentiam, ne nimis earum conscientiam terreamus. Secunda pars incipit ibi, *Quæ si pro pria,* Tertia ibi, *Cauendum.*

e ¶*De viduis.*] videtur hoc c. intelligendum de voto solẽni. ar. s. eo. si quis sacro. vbi fit mentio de constitutionibus Gelasij siue Pelagij, & hæc est Gelasij. secundum hoc non facit ad propositum G. intelligas ergo de voto simplici. & ibi facit mentionem de alijs constitutionibus Gelasij, nõ de ista.

f ¶*Sub nulla.*] "quia vidua non consecratur, nec benedicitur in sua velatione, sed tantùm virgines, vt 21. q. 1. deuotis. sed accipiunt velum de altari. vt s. e. viduæ.

g ¶*Castitatem.*]vidualem, scilicet post pristinum coniugium assumptam. fides enim seruanda est priori coniugio. 34. dist. fraternitatis. & C. de secun. nup. l. 3.

h ¶*Periculi.*]id est, propter periculum earum vitandum pòterit deliberare, quasi. &c.

i ¶*Vetabantur.*]arg. quòd peccatum timore maioris lapsus fieri non vetatur. 32. q. 2. solet. 13. dist. nerui.

k ¶ *Laqueum.*]eos separando, vel eos præcisè prohibendo ne contrahant: vouens enim simpliciter verbis tantùm commonitorijs[b] dissuadendus est à matrimonio, non per excommunicationem, vt extra qui cle. vel vo. veniens. & de spon. requisiuit. arg. 22. q. 1. prædicandum. sed illud de peccato iam commisso. "Item arg. ex hoc c. quòd non pro quolibet mortali excommunicandus est aliquis antequàm committatur. quia pro factione huius voti antequàm frangatur non est excommunicandus: quia non dum obligatus est, nec post propter bonum matrimonij: tamen quãdoque indicitur pœnitentia volenti peccare vt extr. de spon. de illis. Ioan.

k ¶*Laqueum.*]si simpliciter vouerunt, permittendi sunt contrahere, vt maius malum vitetur. extra qui cle. vel vouen. veniens.

l ¶*Vt & nostra.*]arg. quòd ex quo prælatus functus est officio admonendo, increpando & corripiendo, non deberet ei imputari si ille non emendetur. argu. 47. di. quod ad nos.

m ¶*Prætermimus.*] & ideo aliqua prætermittuntur exponi, ne terror incutiatur, sicut dicit Beda de pœ. dis. 4. reuertar.

n ¶*Si quis votum.*]" Sed nunquid simpliciter vouens potest contrahere cum alia, quæ simpliciter vouit? Non videtur quòd teneat matrimonium, cum neuter possit debitum exigere. pone eos vouisse quòd nunquam exigerent. dico quòd bene tenet matrimonium: quia vterque potest reddere. Sed quomodo, cum reliquis non exigat? Resp. vterque enim si sciat alterũ indigere, nec posse exigere, reliquo debet commisceri, & vterque reddere dicet. Sed quid si q̃s vouit qđ nũq̃ redderet debitum, si vxorem cõtingeret eũ ducere? si post d ucat, non tenetur votum tale seruare: quia præceptum est Apostoli de debito reddẽdo vxori, vt 33. q. 4 §. Apostolus. "Sed qđ si aliquis iurauit quod nũquam cognosceret aliquam mulierem? si postea duxerit vxorem, bene tenet matrimonium. nunquid ergo peccat cognoscendo, cum iurauerit non cognoscere? Dicunt quidam quòd prima vice peccat, sed posteà non: & ijdem dicunt quòd post votũ simplex prima vice cognoscens vxorem peccat: quia si semper peccaret cognoscendo, tale matrimonium illicitum esset: sed hoc nihil est, sed dico quòd non peccat cognoscẽdo, licet contra iuramentũ faciat: sed tunc peccat quando fidem frangit Deo. Vel dic, qđ talis permittat se cognosci, & nõ cognoscat, & sic saluabit iuramẽtum: cum potius videatur pati q̃ agere. Iterum quæro: cum iuramentum sit de iure naturali, sicut & votum: q̃a sicut Dominus præcepit, Vouete & reddite: ita præcepit, Reddas Domino iuramenta tua. "quare votum dissoluit matrimonium, & non iuramentum? Ad hoc dico, q̃ iuramẽtum nõ est præstandum nisi subsit necessitas, vt 22. q. 1. ita. vnde qui tale iuramentum facit, temerariè iurat: vnde fortius est vinculum voti q̃ iuramentum, secundum nos tamen non est quæstio quia

nem coniugem sine corruptione fœtare, quam in ipsa etiam carne potuit mater sine corruptione procreare. ¶Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, qua putant lapsarum à sancto proposito fœminarum, si nupserint, non esse coniugia, non paruum malum, vt à maritis separentur vxores [a], quasi adulteræ sint, non vxores: & cum volunt illas separatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cum suis vxoribus viuis alteras duxerint.

¶ 1 Quapropter non possum quidem dicere à proposito meliore lapsas, si nupserint, feminas, adulteria [b] esse non cõiugia: sed planè [c] non dubitauerim dicere lapsus, & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulterijs esse peiores. Si enim (quod nullo modo dubitandum est) ad offensionem Christi pertinet, cum membrum eius fidem non seruat marito, quantò grauius[d] offenditur, cum illi ipsi non seruatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui † non exegerat offerendum? Cum enim quisque non reddit quod non imperio compulsus, sed consilio commonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minus habuit vouendi necessitatem.

A ¶Nubunt.] *In aliquot vetustis, & originali legitur*, non nubunt: *& vtraque lectio videtur ferri posse. Multa verò alia ex ipso B. Augustino sunt emendata.*

Item Gelasius in epistola ad episcopos Lucaniæ, & Brutiorum, capitu. 23.

¶ De viduis, quæ primam fidem irritam fecerunt.

C A P. XLII.

2 De viduis[e] sub nulla[f] benedictione velandis superius latè, sufficienterque prædiximus. ¶Quæ, si propria voluntate professam pristini coniugij castitatem [g] mutabili mẽte calcauerint, periculi [h] earum intererit, quali Deum debeant satisfactione placare: quia iuxtà Apostolum, primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim si se forsitan continere non poterant, secundũ Apostolum nubere nullatenus vetabantur, [i] sic habita se cum deliberatione, promissam Deo pudicitiæ fidem debent custodire. Nos autem nullum talibus laqueũ [k] debemus iniјcere, sed solùm adhortationes præmij sempiterni, pœnasque proponere diuini iudicij: vt & nostra [l] sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio. ¶Cauendum est quippe, quod de earum moribus, actibusque beatus Paulus Apostolus testatur. Quod plenius exponere prætermimus, [m] ne sexus instabilis non tam deterreri quã admoneri videatur. 3

Item Theodorus.

¶De eodem.

C A P. XLIII.

iiij Si quis votum [n] virginitatis habens, &c.

Marginalia: " Solẽnitas ñ est de substantia matrimonij. — "Vouẽs simpliciter qui cõtraxit, an mortua vxore cõtinere teneatur. — 1 s. c. meliore. — a Impropriétaté locutionis not. sic 24. q. j. pudẽda. in princ. vbi de hoc. — † al. quod. — " Vidua nõ benedicit. — b Et subintellige commmationis, vt patet ibi. sed solũ. &c. 17. q. 2. nos nominus. secũdũ Hug. — " Excõicatio non est p quolibet mortali peccato fereda. — 2 Pol. l. 4. tit. 34. Bur. l. 8. c. 34. Iuo p. 7. c. 53. — 1. Tim. 5. — 1. Cor. 7. — " Vouentes simpliciter an possint adinuicem contrahere. — 1. Tim. 5. — 3 s. dist. 27. c. si vir. — "iurãs nunquã mulierem cognoscere, an possit posteã mrimonium contrahere. — "Mrimoniũ soluitur voto, sed non iuramento.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

quia votum de sui † natura non obligat: sed constitutio circa votum emissa.

† imo obligat, licet votū simplex n̄ dirimat cōtra. Vide B T.scn. 4. di. 38.q.j.ar.3. q.2.3.

QVOD AVTEM. Casvs. Iste §. diuiditur in duas partes. In prima parte dicit G. vt sciamus quorum vouentium matrimonia dissoluantur, recurrendum est ad §.s̄. 27.di.§.vlt. In secunda parte determinat ca. illud, quæ Christo. vbi dicitur q̄ non admittitur ad pœnitentiam Deo deuota quę alij nupserit: nisi vir cui se iunxerat, defunctus sit: quod sic intelligit G. dicens quòd tunc vir dicitur ei defunctus, cū ab eius cōcupiscētia mentē suam & corpus ex toto alienauerit, & quacunque hora hoc fecerit, ad pœnitentiam admittetur. Nec hoc est contrariū Domino dicenti per prophetā Ezechielem, In quacūque hora, &c. *In vtroque casu.* capituli Innocentij, vel in vtroque casu cōtra ius Innocentij illius ca. s̄. e. deuotam.

1 d.c.si vir.

2 s̄.ead. quæ Christo.

3 s̄.ead. quæ Christo.

a ¶*Ostenditur.*] s̄. 27. dist.§. vlt.

b ¶*Illud.*] s̄.e.q.c. quæ Christo.

c ¶*Potest.*] dignè tunc q̄s reconciliatur Deo, cū pęnitet de omni peccato. de pœ. dis. 5. fratres. minus dignè cum pęnitet de quibusdā, de pœn. dist. 3. placuit.

d ¶*Derelicta.*] G. soluit hic secundam partem illius c. quæ Christo. & malè. non enim innuitur à contrario sensu quòd illum posset habere virum cui adultero fidem dedit viuente viro. * extra de eo, qui duxit in matri. cum haberet. solue ergo secundā partem prout G. soluit primā partem.

4 Ex gl. ord. Gal.6.

* Hoc dictū hodie intellige vt legi. & no. ext. de eo q. dux. in mat. c. vlt.

e ¶*In vtroque.*] casu, scilicet Innocentij.

Gen.4.

f ¶*Esset cōtrarius.*] Innocentius.

Rom.6.

g ¶*Deuota.*] s̄. ea.q.c. deuotam.

Quòd autem vouentes præmissis auctoritatibus iubentur ab inuicem discedere, quorum verò coniugia auctoritatibus Augustini, & Theodori soluenda non sunt, in capitulo de ordinatione clericorum [1] *euidenter ostenditur* [a]. *Illud* [b] *autem Innocentij,* [2] *quo virgines sacræ publicè nubentes illo viuente, cui se coniunxerant, prohibentur admitti ad pœnitentiam, non ita intelligendum est, vt aliquo tempore excludantur à pœnitentia, quæ dignè pœnitentiam agere voluerint: sed prohibentur admitti ad pœnitentiam, quæ ab incesti copula discedere noluerint. Post propositum namque sacræ religionis non potest* [c] *Deo per pœnitentiam reconciliari, quæ ad habitum suæ professionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui se iunxerat, ei defunctus erit, cum ab illius illicitis amplexibus hæc penitus recesserit: vt iste sit sensus capituli* [[3] *Quæ Christo spiritualiter nubunt, si posteà publicè nupserint, non eas admittendas esse ad pœnitentiam censemus, nisi hi quibus se iunxerant, de mundo recesserint*]*eis, subaudiendum est, nubentibus. Tunc enim viri de mundo recedunt, tunc defunguntur, cum ab eorum concupiscentia ipsæ penitus se alienauerint: sicut mundus ei dicitur mortuus, quem suis illecebris non adstringit, & ille perhibetur mortuus mundo, qui nihil in mundo mundi concupiscit. Hoc autem sic intelligendum esse ex subsequenti exemplo idem Innocentius ostendit dicens.* [[4] *Quæcunque viro viuente alteri nupserit, adultera habeatur: nec in agenda pœnitentia locus concedatur, nisi vnus ex his fuerit defunctus*]*Hoc de derelicta* [d] *intelligendum est, quæ; si viuente viro suo alteri nubit adultera est: nec ad pęnitentiam admittitur, nisi vel primus reuertatur in puluerem, de quo sumptus est, vel secundus ab eius copula cessando ei moriatur, vt dictum est suprà. Quia ergo Christus, cui spiritualiter nubunt, iam non moritur, mors illi vltra non donabitur, restat, vt ille, cui secundò nubunt, eis moriatur. In vtroque* [e] *autem, nisi sic intelligeretur, esset* [f] *contrarius Domino dicenti per prophetam.* [*In quacunque hora peccator conuersus fuerit, &c.*] *& cunctis interpretibus diuinæ legis inueniretur aduersus. Probatur illud idem auctoritate illius capituli, quo deuota* [g] [5]*, quæ maritum acceperit, prohibetur ad pœnitentiam admitti: nisi vel vterque continentiam professus fuerit, vel ille, cui se iunxerat, de hoc mundo decesserit.*

Ezech.34.

5 s̄. e. deuotam.

QVAESTIO II.

1 ps

S*Equitur* [h] *secūda quæstio, qua quæritur, an puellæ alteri desponsatæ possint renuntiare priori conditioni, & transferre sua vota ad alium.*

1 *Hic primùm videndum est, an cōiugium sit inter eos.*

2 *Secundò, an possint ab inuicem discedere.*

[6] *Eos autem coniuges esse, & ex definitione coniugij, & auctoritate multorum facilè probatur. Sunt enim nuptiæ siue matrimonium, viri* [i]*, mulierisque coniunctio* [k] *indiuiduam* [l] *vitæ consuetudinem retinens.* [m] *Inter hos autem fuit coniunctio, quæ indiuiduam vitæ consuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos cōsensus, qui est efficiens* [n] *causa matrimonij, iuxta illud Isidori* [[7] *Consensus facit matrimonium.*] *Item Ioannes Chrysostomus* [[8] *id est auctor operis imperfecti hom.32. in Matthęū.*]

6 sent.4.dist. 27. Iuo p. 8. c.1. Pan.l.6. c.1.

7 j. e.c. coniuges.

8 j.e. omnes.

CAP. I.

9 MAtrimonium quidem non facit coitus [o], sed voluntas [p]: & ideò non soluit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. [q] Ideò qui dimittit coniugem suā, & aliā nō accipit, adhuc maritus est. Nam etsi iam corpore separatus est, tamē adhuc voluntate [r]

9 Sent.4.distin. 27. Iuo p.8.c.233.

S*Equitur.*] Hæc qō. diuiditur in quinque partes. In prima intendit probare quòd sponsa sit vxor: quæ tamen non est nisi spe futurorum, & non re præsentium. Secunda ibi, *His omnibus.* Tertia ibi, *Apparet.* Quarta ibi, *Sed aliud.* Quinta ibi, *Quod autem.* Ioan. de Fan.

Casvs. Hic ponitur secunda quæstio, qua quæritur an puellæ desponsatæ vni, liceat eo dimisso alteri nubere. huic quæstioni (vt facilius explicetur) aliam quæstionem incidentem subiungit talem, scilicet vtrum inter sponsum & sponsam sit matrimonium. & illā primò soluit, allegans pro vtraque parte, qua soluta facilè soluitur illa, quæ hic principaliter proponitur, & soluit eam, infrà ea. §. iuxta. Probat ergo G. quadrupliciter, quòd inter sponsum & sponsam est matrimonium. Primò, per descriptionem matrimonij. Secundò, auctoritate Isidori dicentis, quòd consensus facit matrimonium. Tertiò, auctoritate Ioan. Chrysostom. Quartò, auctoritate Nicolai, qui dicit solum consensum sufficere ad matrimonium.

h ¶*Sequitur.*] hic depingitur secunda quæstio, an scilicet desponsata vni, eo dimisso possit alij nubere. Cui quęstioni (vt facilius explicetur) subiungit G. aliam quæst. incidentem, scilicet vtrum inter sponsum & sponsam sit coniugium, & allegat ad vtranque partem huius incidentis qō. eam soluit dupliciter. infrà ead. §. iuxta. scilicet " quòd inter sponsum & sponsam est matrimonium initiatum, id est, non consummatum. vel inter sponsum & sponsam dicitur esse matrimonium non re præsentium, sed spe futurorum. Sed his relictis certum est, q̄ inter spōsum & spōsam non est matrimonium propriè sumptis vocabulis. " Sponsus. n. à sponsalib. dicitur, & spōsalia sunt conuentio & repromissio futurarum nuptiarum. ff. de spon. l. 1. Et hanc quæstionem tractat G. vsque ad §. sed concedatur. ibi de secūda quæstione dicitur.

" Matrimoniū an sit inter spōsum & sponsam.

" Sponsaliū diffinitio.

i ¶*Viri.*] quia in pari sexu nō potest esse matrimoniū, est enim matrimonium quiddā habens suum modū existendi per se, & sunt duæ correlationes, & ita plura.

k ¶*Coniunctio.*] animorum. j. ea. cum initiatur. & j. e. multorū.

l ¶*Indiuiduam.*] quo ad propositum. perpetuò enim debet contrahi matrimonium. 32. q. 2. solet. dicit lex, q̄d dotis causa perpetua est: quia eo voto datur, vt semper apud maritum sit. ff. de iu. do. l. 1.

m ¶*Retinens.*] supple diuini & humani iuris communicatio. ff. de ritu nup. l. 1. eiusdē enim religionis debent esse. C. de Iudæis. ne quis. 28. q. 1. caue. " Sed obijcitur de matrimonio, quod est apud infideles, si alter nō vult sine contumelia creatoris habitare cum fideli, dissoluitur matrimoniū. non ergo est indiuidua coniunctio. Sed dic q̄d tunc lex dissoluit, non homo, vt 33. q. 2. quos Deus. quia tunc contumelia creatoris soluit ius matrimonij, vt extra de diuor. gaudemus.

" Matrimonium infidelium bene dissoluitur.

n ¶*Efficiens causa.*] j. 29. q. 2. si quis ancillam.

o ¶ M*Atrimonium.*] ¶ *Coitus.*] nisi cum sponsalia contracta sunt sub conditione: tunc enim per coitum receditur à conditione, vt extra de condi. appo. de illis.

p ¶*Sed voluntas.*] id est, voluntarius consensus: verbis tamen legitimis expressus. " requiritur enim quòd consensus sit voluntarius, & non coactus. extra de sponsa. cum locum, verba enim requiruntur quantum ad ecclesiam, [b] vt extra de sponsal. tuæ.

" consensus matrimonij an sit voluntarius.

b d hoc leg. & no. 43. di. sit rector. & ibi plenè dixi.

q ¶*Sed voluntatis.*] vtriusque interuenientis, quod fit quando maritus & vxor se absoluerunt ab exactione reddendi debiti causa continentiæ, j. c. Agathosa. & in Auth. vt li. ma. & auię. §. si verò ex consensu. col. 8.

r ¶*Voluntate.*] hoc vult dicere, quòd non sufficit corpore recessisse, si mente non recesserint, vt ff. de acq. poss. l. 3. §. in amittenda. ff. de capti. & postli. nihil interest. & ff. de ædi. edi. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. " Hoc autem scias, quod

" Dominiū non ita facilè perditur vt possessio.

coniunctus est. Cum ergo aliã acceperit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alteram ducit.

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c. 3.

CAP. II.

1 SVfficiat secũdum leges solus [a] eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptijs solus fortè defuerit, cætera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.

¶ *Emendatum est caput hoc ex ipsis Nicolai responsis.*

Cum ergo inter istos consensus interceßerit, qui solus matrimonium facit, patet hos coniuges fuiße. Sed quæritur, quis consensus facit matrimonium, an consensus cohabitationis, an carnalis copulæ, an vterque. Si cohabitationis consensus matrimonium facit, tunc frater cum sorore matrimonium poteſt contrahere, si carnalis copulæ, inter Mariam & Ioseph non fuit coniugium. Vouerat enim Maria se virginem perseueraturam. Vnde ait Angelo [Quomodo [b] fiet iſtud, quoniam virum non cognosco?] ideſt, me non cognituram proposui. Neque enim quia tunc virum non cognoscebat, necesse erat inquiri, quomodo poßet filium habere: sed quia nunquam se cognituram proposuerat. ¶ Si ergo contra suum propositum poſteà consensit in carnalem copulam, rea facta eſt voti virginalis [c] mente, & si non opere† violati. Quod de ea sentire nefas eſt: sed sicut Aug. ait.

CAP. III.

2 BEata Maria proposuit se seruaturam votum virginitatis in corde: sed ipsum votum virginitatis non expressit ore. [d] Subiecit se diuinæ dispositioni, dum proposuit se perseueraturam virginem, nisi Deus aliter ei reuelaret. Committens ergo virginitatem suam diuinæ dispositioni, consensit [e] in carnalem copulam, non illam appetendo [f], sed diuinæ inspirationi in vtroque obediendo. Posteà verò filium genuit: & quod corde conceperat, simul cum viro labijs expressit, & vterque in virginitate permansit. ¶ 3 Consensus [g] ergo cohabitandi, & indiuiduam vitæ consuetudinem retinendi interueniens, eos coniuges fecit. Indiuidua verò vitæ consuetudo est talem se in omnibus exhibere viro, qualis ipsa sibi est, & ècõuerso. Ad indiuiduam itaque consuetudinem pertinet, absque legitimi consensu viri & orationi aliquando non posse vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergo iste consensus fuit inter eos, patet eos coniuges fuisse.

¶ *Caput hoc in vetuſtis exemplaribus coniunctum eſt superiori: & videtur à collectore ex varijs locis B. Auguſtini, potißimum ex libello de virginitate confectum.*

Ioannes Chrysoſtomus, [ideſt auctor operis imperfecti, hom. 32. in Matth.]

PALEA.

CAP. IIII.

4 OMnis res per quascunque causas nascitur, per easdem† dissoluitur. Matrimonium enim non facit coitus, sed voluntas: & ideo non soluit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo, qui dimittit coniugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam etsi corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate coniunctus est. Cum ergo aliam acceperit, tunc planè dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alteram ducit.

¶ *Palea hæc eſt in multis vetuſtis codicibus. Initium verò vsque ad ver.* Matrimonium, *eſt regula prima de regulis iuris: quę eſt in Decretalibus. Verba autem homiliæ trigesimæ secundæ sunt hæc:* omnis res, per quas causas nascitur, per easdem absoluitur. Matrimonium, &c.

Item auctoritate probantur eße coniuges. Ait enim Ambrosius in libro de institutione virginis, c. 6.

---

quòd licet dominus aliquis nolit esse dominus rei alicuius, non ideo perdit dominium. secus est in possessione, vt ff. de acq. poss. si quis vi. §. 1.

CVM ERGO. CASVS. Infert G. ex supradictis, quòd inter sponsum & sponsam est matrimonium: quia consensus inter eos matrimonium facit. Posteà quærit quis consensus matrimonium facit, an consensus cohabitationis, an carnalis copulæ, an vterque. si consensus cohabitationis matrimonium facit, tunc frater cum sorore matrimonium faceret, quod falsum est. Item nec carnalis copulæ consensus, quia secundum hoc inter Mariam & Ioseph nõ fuisset matrimonium: quia illa proposuerat continere. & hoc in prima parte. In secunda parte dicitur, quòd Maria non fuit rea voti virginalis, & excusat eam quia proposuerat votum virginitatis sub tacita conditione, nisi Deus aliter reuelaret. votũ tamen illud ore non expressit, deinde diuina reuelatione in carnalem copulam cõsensit: & exinde salua virginitate votum corde conceptũ cũ viro penitus expressit, & seruauit expressum. In tertia parte determinat dicens quòd vterque consensus simul cohabitandi, & indiuiduam vitæ, &c. faciunt matrimonium. sed hoc vltimum est allegatio. Secunda pars incipit ibi, *Si ergo.* Tertia ibi, *Consensus ergo. Postea,* idest, postquam. *Ex corde*, scilicet, votum inter istos in themate positos, & quòd ipsi sint coniuges, probat per sequentia.

a SVfficiat.] ¶ *Solus.*] Verba enim tantùm necessaria sunt ad probationem. ext. de spon. tuæ. & exponunt quidam, secundum leges, id est, secundum canones. Sed vbi sunt isti canones? imo potius videtur contrarium per canones. infra 32. quæstione secunda, capitulo vltim. & penult. Sed dic quòd illi canones sunt vigesimanona, quæstione secũda, si quis. extra de coniuu. ser. cap. 1. extra de rapt. cum causam. Vel dic secundum ll. prout sonat litera. "Sed hæc dictio, solus, non excludit consensum parentum: imo tantùm alias solemnitates, quæ fiunt circa matrimonium. quasi dicat solus eorum consensus est causa effectiua matrimonij, & ideo non sunt contrariæ leges illæ. C. de nup. nec filium. ff. de ritu nup. nuptiæ. quæ dicunt quòd in matrimonio requiritur cõsensus parentum. Sed dic quòd requiritur ex honestate, non ex necessitate, 30. quæstio. 5. nostrates. [a]

b ¶ *Qomodo.*] Licet hoc interrogaret, nõ tamen dubitauit de verbis angeli: sed dubitauit quomodo illud posset fieri, vt sint duæ partes, quo & modo, de modo enim dubitauit: non de facto.

c ¶ *Voti uirginalis.*] " sic ergo patet ꝙ Maria non vouerat continẽtiam: sed proposuerat vouere, & virginitatẽ conseruare, nisi Deus aliter reuelaret, vel lex prohiberet, vel parentes cogerent: & inde est quòd licitè potuit cõtrahere matrimonium Deo reuelante, si vouerat etiam solemniter: qa votum fuit sub conditione. imo quantuncunque absolutum sit votum, semper intelligitur excepta auctoritas maioris, vt extra de iureiuran. veniẽtes. similiter hoc subintelligitur, si res in eodem statu permaneret. 22. qu. 2. ne quis. & ff. de solutio. l. cum quis. & hoc si tibi seruatur fides. extr. de iureiur. peruenit. & hoc si numerauit pecuniam, vt C. de non num. pe. indu bitati. & honestæ & possibiles, vt ext. de iureiu. quemadmodũ. & aliàs posui 32. qu. vlt. c. vno.

d ¶ *Ore.*] Expressio enim oris in voto multum operatur, vt extr. de vo. & vo. redem. literaturam. arg. j. ead. duobus. in fi. arg. de pœn. dist. 1. magna. in in prin. videtur tamen ꝙ quo ad Deum non sit necessaria oris confessio. 22. qu. 5. humanæ. & ca. cauete. & 24. qu. 5. si quid. "sed tamẽ secus est in voto tacito quàm expresso. nam dicit lex, quòd si legaui tibi decem si volueris, tale legatum non transmittes ad hęredes, nisi primò expresseris te voluisse: secus verò est si legauero tibi x. purè: quia illud transmittes. ff. de leg. 1. si ita legatũ sit. §. illi si volet. imo nec votũ dicitũ conditionale vbi conditio subintelligitur, vt ff. de condi. & demon. conditiones quæ. Ioan.

e ¶ *Consensit.*] j. ead. priusquam.

f ¶ *Appetendo.*] arg. quòd aliquis consentit in aliquid: non tamen vult illud fieri. 8. q. 1. audacter. Vel dic sicut in glo. sic ergo patet.

g ¶ *Consensus.*] i. maritalis effectus.

1 Sent. ibid.

Luc. 1.

†al. corpore

2 Sent. 4. dist. 30.

" Cõsensus parentũ an sit in matrimonio requirendus.

a Ad hoc 32. q. 2. ca. vlt. ibi videas.

3 Hactenus magister.

"Maria non vouerat absolutè.

4 Iuo p. 8. c. 233. & e. matrimonium. ext. de reg. iur. c. 1.

†al. ipsas] Orig.

" votum quoddã est expressum, quoddam tacitum.

Cum

Cum initiatur.] Casus. Probat in hoc ca. Amb. quòd si matrimoniali consensu mulier cum viro iungatur, matrimonium est inter eos, etsi carnalis commistio non interuenerit, vel defloratio virginitatis. Sequens ca. planum est.

a ¶Cum initiatur.] idest, incipit & existit. Ex hoc sumpsit G. suam dist. scilicet matrimoniũ aliud initiatum: aliud consummatum. vt j. ca. §. iuxta. Sed tu dic quòd hoc refertur ad actus qui considerãtur circa matrimonium. nam primò consentit, post ea cognoscit. Vel initiatur quo ad significationem, vt dicemus. j. e. quapropter. nõ quo ad sui essentiam: "cum matrimonium sacratissima res sit. & quàm cito est perfectum & cõsummatum quo ad sui essentiam, nec recipit sectionem nec interstit ia temporum.

1 Sent. 4. dist. 27. Ans. l. 10. c. 1. Iuo p. 8. c. 2. j. e. q. Pan. l. 6. c. 14 Pol. l. 6. ti. 4.

" Matrimoniũ est res sacratissima.

† al. virili] Orig.

b ¶Pactio.] idest, consensus de præsenti.

c ¶Non cum viri.] ar. contra extra de eo qui dux. in matri. significauit. nam ibi dicitur, quòd copula carnalis facit matrimonium: sed illud referas ad præsumptionem. ff. de do. inter vi. & vx. cum hic. §. si mulier. ff. de rit. nup. l. 4.

2 Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 3. Pa. l. 6. c. 15.

d Coniuges verius.] Cõparatiuus pro positiuo. vel verius, id est, sanctius & honestius quàm à coitu. sicut inter Mariam & Ioseph. argumen. 33. quæstio. quinta, quòd Deo.

e ¶Prima.] dicit H. quòd vna fides, qua vir vxori & èconuerso debet mutuam seruitutem, & etiam castitatem. secundũ hoc expone prima fide, idest, primo à fide despõsationis. " alij dicunt quòd duæ sunt fides. Prima est qua ei debet castitatem. arg. 38. quæ. 1. caue. Secunda qua mutuam seruitutem ei debet: sed hoc non nisi post duos menses. extra de conuers. coniugat. ex publico. & secundum priorem expositionẽ ex prima vtrunque debet, vt prædixi. vnde secũdum eos primus coitus neque est gratuitus. nam statim post consensum mutuum de præsenti tenetur reddere debitum petenti.[a] habet tamen alter exceptionem vsque ad duos menses, per prædictam decret. nisi dicatur aliud speciale de duobus diebus vel vno. 30. q. 5. sponsus. j. ead. institutum. hoc tamen est certum, quod post primum coitum statim iure seruitutis petitur coitus quãdocunque placuerit. Ioan.

" Fides inter cõiuges est duplex.

3 Ext. d cõd. app. c. quicunque.

a Ad hoc fa. qđ no. j. 36. q. 1. c. 2. in fi.

¶Coniugalis pactio, non virginitatis defloratio coniugium facit.

CAP. V.

1 Cum initiatur [a] coniugium, tunc coniugij nomen asciscitur. Non enim defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio [b] coniugalis. Denique cum iungitur puella, coniugium est: non cum viri † [c] admistione cognoscitur.

Item Isidorus Etymologiarum libro nono, c. 7.

¶A prima fide desponsationis coniuges verius appellantur.

CAP. VI.

2 Coniuges verius [d] appellantur à prima [e] desponsationis fide: quamuis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus.

PALEA.

CAP. VII.

Quòd conditio interposita non valeat, ex concilio Africano probatur.

¶Palea hæc abest ab omnibus collatis exemplaribus, duobus exceptis: in quorum altero emendatiore ponitur tanquàm summa sequentis capitis. In neutro autem ad finem capitis præcedentis erant verba illa, Item, ex concilio Africano, & ideo sublata sunt.

¶De eodem.

PALEA.

CAP. VIII.

3 Quicunque sub cõditionis nomine aliquam desponsauerit, & eam postea relinquere voluerit: dicimus, quòd conditio frangatur, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

¶Hæc palea etiam in Decretalibus ti. de conditio. apposi. c. quicunque. & in collectione in quinquaginta partes diuisa (quæ in tomis conciliorum est post decreta Alexandri tertij) par. 6. c. 5. citatur in cõcilio Africano. Sed in eo, quod extat, non habetur.

Item Augustinus de nuptijs, & concupiscentia, libro primo, capitulo 11.

¶Sic est restitutum ex Iuone: cum antea citaretur liber de bono coniugali.

¶De eodem.

CAP. IX.

4 Coniunx vocatur [f] à † prima fide desponsationis: quam concubitu nõ cognouerat Ioseph, nec fuerat cognitus: nec perierat †, nec mendax manserat coniugis appellatio: vbi nec fuerat, nec futura erat vlla carnis commistio. *& infrà.* ¶Propter quod fidele [g] coniugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, nõ solùm illa mater, verùm etiã ille pater eius, sicut coniunx matris eius, vtrunque mente, non carne.

Item in eodem libro, & capite.

¶Triplex bonum coniugij fuit in parentibus Christi.

CAP. X.

5 Omne [h] itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum [i]: Prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: fidem, quia nullum adulteriũ: sacramentum, quia nullum diuortium [k]: solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat [l] sine illa pudenda carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato.

Item in Deuteronomio præcepit Dominus Moysi dicens, [Si quis sponsam alterius in agro oppresserit, mor

Coniũx.] Casus. Dicitur in hoc c. quòd Maria habuit verum nomen coniugis, & non mendax: quam Ioseph non cognouerat, nec fuerat cognitus: qui fuit pater Christi, & maritus matris eius: sed vtrunque fuit mente, & non carne. Vocatur. beata virgo. Non cognouerat, Ioseph.

f ¶Vocatur.] s. 33. dis. c. vlt.

g ¶Fidele.] i. ex fide: non tamen vsu carnis consistebat.

Omne itaque.] Casus. Dicitur hic quòd in nuptijs Mariæ & Ioseph fuit omne bonum nuptiarum, s. proles, fides, & sacramentum. Proles, s. Christus. Fides castitatis. Item sacramentũ, quia inter eos fuit inseparabilis cõiunctio animorũ: & inter eos nũllum diuortium interuenit: solum carnale cõmercium defuit inter eos: qđ sine peccato fieri nõ poterat: sine quo ipsũ decuit nasci, qui sine peccato erat futurus. Seq. c. patet: quod potest intelligi non solùm de sponsa de præsenti, sed etiã de sponsa de futuro: & tunc interuenit publicæ honestatis iustitia.

4 Sent. ibid. Iuo p. 8. ca. 14. Pan. l. 6. c. 16.

† al. ex

† al. peierarat.

h ¶Omne.] Gãdulphus dixit duo esse tantùm bona matrimonij, s. fidem & prolem. sed ipsum sacramentum nõ esse bonum matrimonij. nisi intransitiuè intelligatur, id est, bonũ qđ est matrimonium: qa sacramentum matrimonij (vt dicit) nihil aliud est quàm ipsum matrimoninm. " Sed dic quod sacramentũ matrimonij dicitur hic inseparabilis cõiunctio animorum, vel ẽt mutua seruitus: quorũ vtrunque est bonum matrimonij. sine his autẽ bonis matrimonium contrahi non potest: posteà verò sine his esse potest.

" Matrimonij bona sũt tria, quidqđ dicat Gandulphus.

5 Sent. 4. dis. 30. Iuo p. 8. c. 15. Pan. l. 6 c. 30. ibid. c. 12.

i ¶Sacramentum.] i. inseparabilitas. "ad tẽpus enim non põt cõtrahi matrimonium: vt 32. q. 2. solet. sicut nec filiũ adoptare ad tẽpus possum. ff. de adopt. l. si quis. Ioan.

" Matrimoniũ ad tps ñ cõtrahitur.

k ¶Nullũ diuortium.] imo inseparabilis coniunctio animorũ. j. e. §. ecce. contra ibi dicitur, inter Mariã & Ioseph fuit diuortium. sed ibi impropriè fuit diuortium, s. corporalis separatio cã honestatis tantùm facta: "propriè autem diuortium est separatio corporalis, quæ causa delicti fit.

Deut. 22.

" Diuortiũ quid propriè significat.

l ¶Non poterat.] hic colligitur quòd potius nõ potest esse cum vxore sine peccato, arg. 33. q. 4. vir cum propria. Arg. contra. 12. dist. nerui. De hoc dicemus 33. q. 4. vir cum propria.

a ¶Moria-

a ¶*Moriatur.*]34.q.2.non satis.

b ¶*Lugere.*]id est,intra tempus luctus non contrahere,& insignia luctus deferre. "Et est multiplex causa quare prohibetur contrahere intra tempus luctus:ne fiat perturbatio sanguinis,propter incertitudinẽ: quia nesciretur cui partus illo tpe editus ascriberetur. ar. ff.de his qui no.infa. liberorum.C.de repu.cõsensu.Altera est maritalis reuerentia.arg.C.de secun.nup.l. 2. Tertia est, ne qua cã malignæ suspicionis præstetur secundo viro.in auth. de rest. & ea quæ parit. §. vlt.coll.4. tps autem luctus est 12. mensium. C.de secun. nup.l.2.hodie diminutus est feminis luctus iste. nõ enim compelluntur tristem habitum deferre. C. de his qui no.inf.decreto.

"mulier intra tps luct⁹ certis ex causis contrahere ꝓhibetur.

1 j.e.si quis.

c *SI quis.*] Hoc c. intelligitur de sponsa de præsenti:aliter nõ faceret ad propositum: quia sponsa de futuro non est vxor. quod tamen sequitur ꝙ nõ possit duci à fratre, obtinet etiam in sponsa de futuro: dum tamen post 7.an.facta sit desponsatio:aliàs secus.ext.de de spon. impub. literas. & c.accessit.. & hoc casu est impedimentum publicę honestatis iustitia[a],non affinitatis:quia illa non est nisi interueniat carnalis copula j. ea.c.lex diuina.

2 sent.4. dis. 27. Ans. l. 11. c. 93. Pol. l. 6. tit. 4.

Leuit.20.

Matth.2.

Deut.22.

QVi desponsatam.] CASVS.Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima part. dicitur quòd nullus ducat in vxorem sponsam alterius:nec consentiat ducenti: alioquin excommunicetur. In secunda parte dicitur,quòd nomine sponsę intelligitur vxor: quod probat Greg.primò per Euangeliũ:secundò per Deutero.In 3. par. ostendit ꝙ nec consanguineam, nec affinem debet quis ducere in vxorem. Secunda pars incipit ibi , *Nam diuinæ.* Tertia ibi, *Et infrà.Non quæ* , verba sunt Gre. *Vxor erat*, id est, carnaliter, cognita. *A parentibus fieri*, i. coniungi & tradi sponso.*Vxor*. i. carnaliter cognoscenda.

a q̃ qdẽ impedit mr̃imoniũ & dirimit, vt patet in eo qđ leg. & no. ext.q si. sint leg. referente. de desp.impu.duo pueri.

3 j.35.q.2. nullum.

d ¶*Moriatur.*]34.q.2. non satis.

e ¶*Iã vxor erat.*]i.carnaliter cognita. & sunt verba Gregorij.

ADditur.]CASVS. Dicitur hic ꝙ p̄ter tres species matrimonij positas. j. 36. q. 2.tria.cuius pars est hoc cap. additur hæc quarta species,scilicet, cum quis mortua vxore sua vxorem accipit nõ repudiatam,vel desponsatam alteri,sed absolutã. Idem dicitur de muliere,quæ si viuente viro contraheret,adultera esset,vt probatur auctoritare Pauli.

4 Iuo par.8. c.41. Pan.l. 6.c.34.

f ¶*Additur.*]hoc c.continuatur illi 36. q.2.tria. & c. nullus.

te moriatur[a]*:quia vxorem alterius violauit.* ¶ *Item in legibus principum sponsa iubetur lugere*[b] *mortem sponsi,tanquàm viri sui.*

Item in canonibus inuenitur.

¶ Frater sponsam fratris post eius mortem ducere non potest.

CAP. XI.

j 1 SI quis[c] desponsauerit sibi aliquam,& præueniẽte mortis articulo eam cognoscere non potuerit, frater eius non potest eam ducere in vxorem.

Item Gregorius Mauritio Imperatori ob quendam comitem qui nepotis sui mortui desponsatam duxit vxorem.

CAP. XII.

2 QVi desponsatam puellam proximi sui acceperit in coniugium,anathema sit ipse, & omnes consentientes ei:quia secũdum legẽ Dei mori decernitur.¶Nam diuinæ legis est mos sponsas appellare coniuges, vt in Euangelio,§ Accipe Mariam coniugẽ tuam. § Et illud in Deuteronomio [Si quis cuiuslibet hominis desponsatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppresserit , vel abduxerit in domum suam,moriatur[d]:quia vxorem proximi sui violauit:] non quæ iam vxor erat[e], sed quæ à parentibus vxor fieri debebat.*& infrà.* ¶ 3 Sicut nulli Christiano licet de sua consanguinitate, vel quam cognatus suus habuit, in matrimonium assumere , ita & de consanguinitate vxoris suæ.

¶*Apud Anselmum ante hoc caput est hic titulus rubris literis descriptus* , Capitula beati Gregorij doctoris de linea consanguinitatis edita*: Posteà verò est hic alius titulus nigris literis descriptus*, Mauritio Imperatori ob delatum quendam comitem, qui nepotis sui mortui desponsatam virginem duxit vxorem. *Deinde sequitur.* Qui desponsatam,&c.

Item Hieronymus.

¶ Vxore mortua licet viro aliam ducere, sed non repudiatam , vel desponsatam .

CAP. XIII.

4 ADditur[f] aliud quartum cõiugium legitimum. Dum mortua fuerit vxor cuiuslibet,licet illi accipere aliã, sed non repudiatam , nec desponsatam viro,sed liberam;similiter debet & mulier. Vnde & Paulus ait§ Mulier, quæ sub viro est, ligata est sub lege viri,quandiu viuit vir eius.§ Viro igitur viuente vocatur adultera,si iuncta fuerit alij viro.Si autẽ mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri : ita vt non sit adultera, si coniuncta fuerit cum altero viro.[g]

Rom.7.

¶*Ab Iuone ante hoc caput refertur caput.tria.infra 36.q. 2.Neutrum tamen apud beatum Hieronymum est inuentum.*

Item Gregorius.

¶ Post mortem alicuius nullus de eius consanguinitate sponsam accipiat.

CAP. XIIII.

ij 5 SI quis vxorem desponsauerit[h],vel eam subarrhauerit[i], quanquam postmodũ præueniente die mortis eius nequiuerit eam ducere[k] in vxorem:tamen nulli de cõsanguinitate eius licet accipere eam in coniugio . Quòd si inuentum fuerit factum , separetur omnino.

5 Sent.ibid.

Item Iulius Papa.

¶*Sic est emendatum ex manuscriptis,& Magistro.Nam in vulgatis erat,*Iulianus. *In Polycarpo autem citatur* , ex concilio Triburiensi à Iulio Papa confirmato.*In quo titulo subest aliquod mendum* .

¶De eodem.

CAP. XV.

iij 6 SI quis desponsauerit vxorem,vel subarrhauerit, & siue præueniente die mortis, siue irruentibus quibusdam alijs[l] causis minimè eam cognouerit , neque eius superstes frater , neque vllus de consanguinitate eius eandem sibi tollat in vxorem vllo vnquam tempore.

6 Sent.ibid. Pol.l.6.ti.4.

2 *His omnibus auctoritatibus probantur isti esse coniuges. Sed Augustinus testatur contra,dicens.*

¶ Non est inter eos matrimoniũ, quos non copulat commistio sexus.

g ¶*Cum altero viro.*] non cõsanguineo prioris.

SI quis vxorem.]CASVS.Hoc c.& sequẽs per se patent : & possunt intelligi de sponsa de præsenti , vel de sponsa de futuro. & secundum hoc erit ibi publicæ honestatis iustitia. Sequens §.patet: & allegat amodo Grat. pro parte contraria.

h ¶*Desponsauerit.*]Videtur ergo ꝙ alterum istorum per se sufficiat ad hoc ꝙ sit matrimonium : & ita per arrhas probãtur sponsalia.Sed dicendũ, vel,i.ẽt subarrhauerit præcedẽte despõsatione. Vel dic ꝙ alterũ sufficit. qa & si subarrhat, licet non cõsentiat, præsumitur ꝓ sponsalibus & matrimonio,donec probetur cõtrarium. arg. 27. di. qđ interrogasti.& 30. q. 5. nostrates.& c. fœminæ. " nec refert an verbo vel facto declaret quis voluntatem suam. 43. di.c.1.fit aũt hæc subarrhatio per immissionem annuli , licet non cõsentiat sp: qa est signum amoris. Dicitur de hoc 30. q.5. nostrates.& c.fœminæ.

" Voluntas verbo aut facto declarari potest.

i ¶*Subarrhauerit.*]extra de præsump. illud. contra.

k ¶*Ducere.*]i.carnaliter cognoscere.

l *SI quis.*]¶ *Alijs.*]puta frigiditate,vel ex maleficio. & ita idem iuris est siue desponsatio interueniat de solo facto, siue de iure. & ita si quis desponsauit consanguineam suam, vel aliquã aliam cum qua ipse cõtrahere non possit, & separetur ab ea, nullus de consanguinitate sua eam ducere potest. & ita monachus poterit impedire consanguineos suos , licet frigidus natus sit.quod concedit H. & hoc satis potest cõcedi ꝙ siue sit monachus , siue frigidus , siue deuotus , siue sectus, " ꝙ sponsalia illius impediunt matrimonium. arg. ext. de spon. ad audientiam.[b] nam pp desponsationem quæ nulla est,notatur quis infamia. ff. de his qui no.inf. qd ergo. §. cum autem. ext. de biga.

" spõsalia q̃ sunt nulla, impediunt mr̃imoniũ.

b Vbi vr̃ In. hanc sñiam approbare, tñ sub dubio fortè: sȝ ibi Vin. hoc reprobat in distinctẽ.

biga. nuper. vnus tamen casus excipitur, quando intra septennium facta est desponsatio. extr. de desp. impu. accessit. Item in alio casu non impediunt sponsalia de facto sequens matrimonium, vt ext. de eo qui. du. in mat. significauit. Sed quæ ratio est, quare sponsalia, quæ nulla sunt, impediunt matrimonium? Et potest dici sufficere ita scriptũ esse: vel ideo, quia quandoque probaretur monachus, qui non esset in rei veritate, vel frigidus: & ita esset ibi periculum, nec est contra ext. de spons. iuuenis. nam ibi post septennium tentauerat, &c.

HIS OMNIBVS. Hæc est 2. pars q. in qua probat quòd non fit vxor, si carnis commistio non interueniat. nã si esset vxor, non posset intrare monasteriũ illo inconsulto. sponsa potest viro etiam cõtradicente, & inconsulto: & hoc probat per 19. cap. Ioan.

Non est dubiũ.] Casvs. Cardinalis legebat hoc c. de arcta: sed H. & Ben. intelligunt hoc cap. de qualibet matrimonialiter ducta: & quod dicitur ibi non pertinere ad matrimonium, id est, ad aliquod, vel quodlibet sacramentum matrimonij, quod significat coniunctionẽ Christi & ecclesiæ. quæ coniũctio facta fuit in vtero virginali. Sequens c. per te videbis, quia planum est, & exponit illud c. non dubiũ. Sequitur posteà quædam palea, quæ sic incipit, *Lex diuinæ*, quæ in scholis non legitur. Et §. qui posteà sequitur, scilicet, *Item Apostolus*, planus est.

a ¶ *Ad matrimonium.*] quia habet in se sacramentum coniunctionis Christi & ecclesiæ, & animę fidelis ad Deũ per charitatem. j. ea. c. seq. extra de bigamis. debitum. Quidam intelligunt hoc c. de arcta: & exponunt non fuisse, id est, esse non potuisse propter arctationem. Ioan.

b *Cum societas.*] Sic matrimonium se habet ad instar societatis. arg. extra de spon. præterea. "potest ergo

1 sen. 4. dist. 26. Pan. l. 6. c. 114.

2 Leo ep. 90 ad Rustic. c. 4

3 Sent. ibid. Bur. l. 9. c. 1. Iuo p. 8. c. 74. & 139. Pan. l. 6. c. 23. Capit. l. 7. c. 105.

† al. sedem.

† al. vir

"Matrimonium inter absentes cõtrahitur.

CAP. XVI.

1 Non est dubium illã mulierem non pertinere ad matrimonium [a], cum qua commistio sexus non docetur fuisse.

¶ *Caput hoc non est inuentum apud B. Augustinum: & videtur summa sequentis capitis.*

Item Leo Papa. [2]

¶ Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale ministerium.

CAP. XVII.

3 Cum societas [b] nuptiarum ita à principio sit instituta, vt præter commistionem sexuum non habeant in se nuptiæ coniunctionis Christi & ecclesiæ sacramentum [c], non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale [d] ministerium.

¶ *In codicibus epistolarum Leonis impressis, & manuscriptis in epistola 90. al. 92. ad Rusticũ, c. 4. itemq; apud Burchardum, & Iuonem longè aliter habet hic locus. Cũ societas, inquit, nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexum coniunctionem haberet in se Christi & ecclesiæ sacramentum: dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuisse mysterium. Verùm, vt respondeat verbis Gratiani, qui manifestè vtitur hoc loco deprauato, itemque Magistri, & glossę, & posteriorum doctorum, nihil est in textu mutatum.*

[*Benedictus seruus seruorum Dei, Grandensi patriarchę salutẽ, &c.*]

PALEA.

CAP. XVII.

Lex diuinæ constitutionis Apostolicam cathedrã † totius posuit orbis terrarum magistram, vt quidquid vbique locorum dubitatur, ab ea ratio eiusdem requiratur. Affatus est autem nos suis literis eiusdem cathedræ sessorem, ac percũctatus est quidam vestras † nomine Ioannes pro cõnubio filiæ suæ superstitis: cuius soror defuncta cuidam iuueni, Stephano nomine, simplicibus verbis fuerat desponsata, & antequàm ad nuptias perueniret, morte præuenta: vtrum scilicet cum eodem iuuene possit matrimonium celebrari superstitis filiæ, nec ne. Namque testatus est huius rei rationem apud vos haberi ambiguam. Quam Deo docente reddimus his verbis certissimam. Protoplastus ille radix, & origo nostra detractam sibi costam in mulierem videns formatam, prophetico spiritu inter alia protulit. [Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erũt duo in carne vna.] Quibus verbis innotuit non aliter virum & mulierem posse fieri vnam carnem, nisi carnali copula sibi cohæreant. Qui ergo nequaquam mistus est extraneæ mulieri fœdere nuptiali, quo pacto per nuda sponsionis verba possunt vna caro fieri, nullatenus valemus intueri. Propinquitas enim sanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed neque osculum parit propinquitatẽ, quòd † nullam facit sanguinis commistionem. Quoniam verò ita prorsus sesè habet res Ioannis istius, vt velit secundam filiam illi nuptijs copulare, cui primam iam decreuerat desponsare, cẽsura Apostolica [A] magistratus mãdamus hoc absque vllius criminis vitio posse fieri, si vtriusque [B] partis sederit voluntati. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum † nunquam sancta scriptura declarat? Sed neque mundanę leges connumeratis personis, quę inter se nuptias non contrahunt. [C] de huiusmodi aliquid dicunt. Ne ergo abnegetis, quod negandum nulla ratione docetis †.

¶ *Palea hæc habetur in plerisq; manuscriptis. Est etiam in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, & in altera collectione in 50. partes diuisa (quæ est inserta tomis conciliorum post decreta Alexandri tertij) par. 6. c. 27.*

A ¶ Apostolici.] *In tomis cõciliorũ est,* censura Apostolica. *in collectione prima Decretalium,* censura Apostolici magisterij.

B ¶ Si vtriusque parti sederit voluntati.] *Hæc non sunt in collectione concilijs inserta.*

C ¶ Non contrahunt.] *In aliquot vetustis, & in prima collectione Decret. legitur,* nuptias contrahunt, *in altera autem collectione,* quibus inter se nuptias contrahere non licet.

Itẽ Apostolus [e] pręcepit, vt vxor reddat debitum viro, & vir vxori, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt expeditius uacent orationi. Vnde datur intelligi quòd sine consensu alterius nõ licet alteri vacare orationi.

¶ *Item propositum melioris vitę vir*

matrimonium contrahi per absentes, sicut & societas. ff. pro soc. l. 4. arg. 30. q. 5. nec illud. & ad instar societatis se habet. extra de spon. præterea. Et est argu. quòd matrimonium non fuit institutũ per illa verba, Hoc nunc, &c. sed per illa quæ societatem designant: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit, &c. & ita intelligitur illud cap. extra de do. inter vir. & vx. significauit. vbi dicitur, q̃ ea quæ lucrantur vir & vxor, communiter obueniunt eis. Et est si mil. ff. rerum amot. l. 1. vbi dicitur, quòd vxor domina est & socia rerum ipsius viri. sed domina dicitur, quia non potest agi furti, licet furtum committat.

c ¶ *Sacramentum.*] duo sunt sacramenta, vnum Dei & animæ: aliud Christi & ecclesiæ. Dei & animæ, in sponsis: Christi & ecclesiæ, inter virum & vxorem, vt j. ea. in omni. & ext. de big. debitũ.

d ¶ *Nuptiale ministerium.*] id est, carnis commercium.

ITEM APOSTOLVS. Palea, quæ hic solet esse, est contraria his quę diximus s. ea. si quis desponsauerit. sed loquitur cum pater promiserat filiã illi: sed ille non desponsauerat eam: & quod dicitur desponsata, i. ꝓmissa simplicibus verbis patris, illa non consentiente. [a] Et hoc colligitur ex eo quod dicitur circa finem, decreuerat desponsare: vel intra septẽnium desponsauerat.

e ¶ *Item Apostolus.*] ab hoc loco vsque ad §. ecce. allegat q̃ neuter coniugum sine consensu alterius potest transire ad religionem: exinde vsque ad §. cum ergo Maria. probat quòd vterque sponsorum potest. Et ex his concludit ibi, quòd inter sponsum & sponsam non est coniugium.

ITEM PROPOSITVM. Casvs. Adhuc probat Gratian. inter sponsum & spõsam nõ esse matrimoniũ. Quod sic probat. nam vir sine consensu vxoris non potest ingredi religionem. Et hæc est propositio,

Genes. 2.

† al. quia.

† al. prohibitum.

† al. monstratis

a Nec tacitè nec expssè. sic vr intelligere Inn. ꝑ ut not. extr. de desp. imp. c. 1. qđ dic vt ext. l. 6. e. ti. si infantes. §. porrò. cũ duob. §. seq.

1. Cor. 7.

sitio, quam probat vsque ad §. *Ecce.* Sed sponsus hoc facere potest vt in §. *Ecce.* Et hæc est assumptio, quam probat vsq; ad §. *Eum ergo.* ibi concludit inter sponsum & sponsam non esse matrimonium.

S*Vnt qui dicunt.*]C A S V S. Hoc c. diuiditur in duas partes. In j. par. Greg. reprehendit quosdam, qui dicebāt matrimonia propter religionē posse dissolui, quia lex humana hoc permittebat: sed dicit Greg. hoc nō esse verum: quia etsi lex humana concedat, lex tamen diuina hoc prohibet. Quod ꝓbat duabus auctoritatib. Domini. Nam cum vir & vxor sint vna caro, non debet alter ad religionem trāsire, & alter in seculo remanere. In ij. parte dicitur, ꝙ si ex cōsensu ambo eligant cōtinere, & vitam ducere religiosam cā maioris meriti, vel propter emendationē præteriti delicti, hoc facere possunt: sicut multi Sācti fecerunt. sine consensu autem vtriusque hoc fieri non potest. Quod probat auctoritate Pauli ad Corinth. Secūda pars incipit ibi, *Si verò.*

1 sent. 4. dist. 27. Ansel. 10. c. 18. Iuo p. 8 c. 129. Pann. l. 6. c. 78.

Matth. 19.

Genes. 2.

† abest à plerisque cod.

a ¶*Humana.*]in auth. de nup. §. distrahuntur. coll. 4.

b ¶*Diuina.*]suprà dist. 10. cap. 1.

b ¶*Diuina.*]quæ tunc demum locū habet cū carnalis coiūnctio vna caro est. extra de conuer. coniug. ex publico.

c ¶*Latori.*]id est, Christo: cui nullus resistere potest. 11. q. 3. secūdū. 19. q. 2. duæ. Ioan.

"Vir & vxor erūt duo in carne vna, qualiter exponitur.

d ¶*Vna.*]"fictione iuris vir & vxor vna caro sunt, vel erunt duo in carne vna, id est, in vno carnali opere, id est, ad vnam carnē. vel, id est, ad vnam prolem procreandam. Sic & fornicarij dicūtur vna caro. j. 32. q. 4. in eo.

" Monasteriū intrante vno cōiugū an possit alter i seculo remanere.

e ¶*In pollutione.*]arg. "quòd vno intrāte monasterium possit alter coniugum in seculo remanere, dummodo in castitate. non enim videtur esse causa prohibitionis nisi pollutio. causa ergo cessante cessabit prohibitio. quod verum est si est senex, vt extra de conuer. coniug. cum sis præditus.

f ¶*Minora.*] hoc tenet in honoribus, vt s. 95. dist. illud. s. 24. quæst. 1. miramur.

" Coniuges an commiscendo mereantur.

g ¶*Maiora.*]non in honoribus, vt s. dist. 50. qui sub gradu. & est si. 16. q. 2. visis. B.

h ¶*Anteactæ.*]& nonne hoc casu augent sibi merita? sic. faciūt enim vtrūque: sed in ipso nō delēt culpas. "Item nonne couiuges commiscendo augēt merita sibi? sic, [a] sed nō tm̄: nec ita expedite. [b] licet quidam dicāt ꝙ cum commisceātur, & causa reddēdi debiti vel prolis, non merentur præmium, sed minus supplicium; sed hoc improbatur. infrà 33. quæstione 5. si dicat. Ioan.

a Vt 33. q. 4. c. 1.

b Vt j. 33. q. 4. Christiano.

sumere non potest sine consensu vxoris, & èconuerso.

Vnde Gregorius scribit Theotistæ patriciæ, lib. 9. ep. 39.

¶ Causa religionis coniugia solui non debent.

CAP. XIX.

1 S*Vnt*, qui dicunt religionis causa coniugia debere dissolui. Verùm sciendum est; quia etsi hoc lex humana [a] cōcessit: lex tamen diuina [b] prohibuit. Per se enim veritas dicit [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Qui etiā ait [Non licet dimittere vxorem, excepta causa fornicationis.] Quis ergo huic cęlesti legis latori [c] cōtradicat? Scimus, quia scriptū est, [Erunt duo in carne vna [d].] Si ergo vir & vxor vna caro sunt, & religionis cā vir vxorem dimittit, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel etiam fortasse ad illicita vota † migrantem, quæ est ista conuersio A, in qua vna eademque caro ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione [e]? Si verò vtrisque conueniat continētem vitam ducere, hoc quis audeat accusare? quandò certum est, qđ omnipotens Deus, qui minora [f] concessit, maiora [g] non prohibuit. Et quidē B multos sanctorum nouimus cum suis coniugibus & prius continētem vitam duxisse, & postmodum ad sanctæ ecclesiæ regimina migrasse. Duobus enim modis sancti viri etiā à licitis solent abstinere: aliquando vt merita sibi apud Deum omnipotentē augeant: aliquando, vt anteactę [h] vitæ culpas detergant. *& infrà.*

¶Proinde cum boni coniuges aut meritum augere desiderant, aut anteactæ vitæ culpas delere, vt se ad continentiam adstringant, & meliorem vitā appetant, licet. Si verò continentiam, quā vir appetit, vxor non sequitur, aut quam vxor appetit, vir recusat, diuidi coniugium non potest †: quia scriptum est [Mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir: similiter & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.]

1. Cor. 7.

† al. licet

A ¶Conuersio.] *In originali est*, ista migratio, vel conuersio.

B ¶Et quidem.]*Hæc sunt restituta in suum locum, quæ antea transposita fuerant inter versic.* licet, *& ver.* si verò.

Idem Leoni Episcopo Catanensi, lib. 3. ep. 34.

¶ Absque viri consensu monasterio mulier deputata ad eius consortium non prohibetur redire.

CAP. XX.

2 M*Vltorum* relatione cōperimus, hāc apud vos olim consuetudinem [i] tenuisse, vt subdiaconi suis licitè [k] miscerentur coniugibus. Quod ne denuo quisquam præsumeret, à seruo Dei sedis nostrę diacono ex auctoritate nostri decessoris isto est modo prohibitum [l]: vt eodem tēpore hi, qui iam vxoribus fuerant copulati, vnum ex duobus eligerent, id est, aut certè [m] nulla ratione ministrare presumerent, aut à suis vxorib. abstinerent. Et, quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspendit [n] officio: & vsque in obitus sui tp̄s notarij [o] quidem gessit officium, & à ministerio, quod subdiaconum oportuerat exhibere, cessauit. Post cuius obitum, quia relicta eius Honorata est marito sociata, à tua eam fraternitate in monasterio cognouimus destinatam.

M*Vltorum.*]C A S V S. Hu. hunc casum sic ponit, & latius & melius quàm Ben. sic dicens, Olim consuetudo erat in Sicilia, quòd coniugati promouebantur in subdiaconatum non præmissa continentia, & simul vtebantur matrimonio contracto & officio ecclesiastico: quod posteà à Pelagio p̄decessore Grego. fuit prohibitū sub alternatione, s. vt altrutro essent contenti: s. consortio vxoris, & cessarent ab officio subdiaconatus: vel retinerent officium subdiaconatus, & cessarent à consortio vxoris. Propter quam constitutionem Speciosus subdiaconus de quo hic habetur, retento vsu coniugis dimisit officium subdiaconatus: posteà eo mortuo, relicta eius nupsit alij, quam episcopus separauit à marito, & retrusit in monasterium. scribit ergo Greg. illi episcopo, & præcipit vt si ita veritas se habet, eam extrahat de monasterio, & reddat marito: quia ei legitimè nubere potuit.

i ¶ *Consuetudinem.*] contra 31. distin. ante triennium. in prin. sed ibi loquitur post prohibitionem. & dicit B. quòd Pelagius fecit tantùm vnam constitutionem sub disiunctione, & illam retractauit Greg. vt ibi notaui. H. dicit quòd duas fecit, vnam purè, quæ ibi reprobatur: aliam, quam hic tangit non reprobando.

2 31. dist. c. multorum. Ansel. l. 7. c. 138. Pol. l. 4. tit. 31.

k ¶*Licitè.*] ante subdiaconatum ductis: quia nec tempore Apostolorum in subdiaconatu licuit contrahere. 84. distinct. cum in præterito.

l ¶ *Prohibitum.*] & malè: quia nec poterat præcipere quòd abstinerent ab vxoribus, quas erāt legitimè adepti: nec etiam quòd abstinerent ab officio: qa sine culpa non potest quis priuari officio. & ita fuit retractatum à Grego. 31. dist. c. 1. Dicit tamen H. quòd bene: quia abstinere ab vxoribus fuit eis indictum, si possent habere consensum vxorum. Item dicit ꝙ aliàs interdictum fuit ex causa ministerium, sed sine culpa: "sicut & beneficium interdicitur coniugatis sine culpa, sed non sine causa. extra de cler. coniug. cap. diuersis.

" Beneficiū coniugatis interdicitur.

m ¶*Aut certè.*]argum. quòd id quod per se simpliciter imperari non potest, sed persuaderi, vt continentia. 32. q. 1. integritas. subalternatiuè & disiunctiuè imperari potest. 32. distinct. lectores. Argum. contra. ff. de condi. insti. quæ sub conditione. §. si quis.

n ¶*Suspendit.*]tempore prohibitionis. & ita non fuit adstrictus voto continentiæ vel expresse, vel interpretatiuè. Vnde est argu. cum & vxorem eius continentiam non vouisse.

o ¶*Notarij.*[arg. contra. 20. q. 3. eos.

a ¶*Suspen.*

Vxor dans viro licētiā promouēdi, vouere vī.

a ¶*Suspendit.*] secus ergo si se non suspendit. " vnde mulier præsumitur vouisse (quod concedo) eo ipso quòd licentiam dat viro promouendi. Sed quare separatur à viro secūdo, licet nō vouisset? quia vxor clerici debet se cōuertere alicui religioni, vt arg. s̄. 28. dis. quia sunt. & sic præsumebatur & dicebatur de isto. arg. cōtra. 20. q. 3. eos.

b ¶*Non debet.*] s̄. 32. dist. seriatim. in fi. contra: vbi dicitur ꝙ non potest alij nubere post mortem primi. Sed ibi incœpta erat iam continentia in subdiacono: hic non. non enim vouit, nec expressè nec tacitè, cū eius maritus non fuit promotus ad ordinē diaconalem. "& in subdiaconali ordine bene licebat tempore huius Greg. adhærere vxori vel contrahere: non postquàm edidit illam constitutionem 31. dis. ante triennium.

"Subdiaconus olim poterat coniugari.

c ¶*Præsertim.*] i. si sic iuncta est cum subdiacono, ꝙ ipsa tunc fecerit votum, ꝙ post mortem eius contineret perpetuò. tūc enim non fuit matrimonium cum secundo. hoc secundum H. cuius opinionem no. 32. dist. seriatim. sed secundum opinionem nostrā. quā not. s̄. ea. q. 1. c. 1. falsum esse patet. nam secundum hoc etiā si expressè voluisset, nisi deuoueret se religioni, non solemnizat: vt ibi dixi, nec separatur à viro secundo.

1Sent. ibid. Ansl. 10. c. 19. Bur. l. 9. c. 48. Iuo p. 8. c. 186. Pā. l. 6. c. 84. Poly. l. 6. tit. 4.

Ideóque, si, vt fertur, eius se maritus ab administratione suspendit[a], antedictæ mulieri nō debet[b] officere, quòd ad secundam coniugij copulationē migrauit: præsertim[c], si nō tali mēte subdiacono iuncta est, vt à carnis voluptatibus abstineret. Si ergo ita se veritatem, quēadmodum edocti sumus, habere cognoscis, prædictam te mulierem de monasterio per omnia cōuenit relaxare, vt ad suū maritum sine aliqua possit formidine remeare.

Idem Hadriano Panormitano notario, lib. 9. ep. 44.

¶ Ad vxorem redire cogatur, qui sine eius consensu religiosam vestem suscepit.

CAP. XXI.

I Agathosa latrix præsentium questa est, maritū suum contra voluntatem suam in monasterio Vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem abbatis culpam, & inuidiam non est dubium pertinere: experientię tuæ præcipimus, vt diligenti inquisitione discutiat, ne fortè cum eius voluntate conuersus sit[d], vel ipsa[e] se mutare promiserit. Et, si hoc repererit, & illum in monasterio remanere prouideat, & hanc, sicut promisit[f], mutare compellat. Si verò nihil horum[g] est, nec quondam†[h] fornicationis[i] crimen (propter quod viro licet dimittere† vxorem) prædictam mulierem commisisse cognoueris: ne illius conuersio vxori relictæ in seculo fieri possit perditionis occasio: volumus, vt maritum suum illi, etiam si iam tonsuratus[k] est, reddere debeas[l] omni excusatione cessante: quia etsi mundana A lex præcipit conuersionis[m] gratia vtrolibet inuito posse solui coniugium: diuina tamen lex fieri non permittit. Nam, excepta fornicationis causa, vir vxorem dimittere[n] nulla ratione conceditur: quia postquàm copulatione coniugij, viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in seculo remanere.

A ¶ Mundana.] *Habetur nouella 123. c. 58. vt est diuisa apud Iulianū. Item ex octaua synodo.*

¶ Sine consensu vxoris, religionis propositum vir sumere non potest.

dit licentiam, non intelligitur vouisse, & tunc potest maritum repetere. secus si ius sciuit. Ioan.

f ¶*Promisit.*] cōpellenda enim est si se promisit futurā monacham. ar. 12. q. 2. quicūq; suffragio. [a] nisi maius periculum timeatur. extr. qui cle. vel vo. veniens. Vel dic, promiserit se deuouendo religioni.

aMeli' facit 12. q. 3. scim' ver. qcunq;.

g ¶*Horum.*] s. quòd nec illa mutare se promisit, nec consensit, &c.

h ¶*Nec quondam.*] hic petitorio agebatur: & ideo excipit de fornicatione. aliàs primo restitueret, ext. de rest. spol. ex conquestione.

†al. quoddā

† al. relinquere.

i ¶*Fornicationis.*] publicè, vt ext. de diuor. significasti. "aliàs sine iudicio ecclesię dimissa restitueret, nisi ipsa se spoliasset vagando cū adulterio. Vel verius dicas, ꝙ hic referebatur quæstio quō ipsa non erat spoliata: qa dicebatur quòd eius voluntate intrasset religionem.

" Vxor inconsultè dimissa est restituenda.

k ¶*Tonsuratus.*] secundū H. post mortē vxoris tenet redire ad monasteriū, nec obst. decr. illa ext. de conuer. cōiu. qdā. licet. n. ingressus, vel votū nō teneat quantū ad se, tn̄ monachus est: sicut extinctores spiritus sancti, " licet. n. extinguere non pn̄t quo ad se, tn̄ extinctores iudicantur. 1. q. 1. iudices. de conse. di. 4. quæris. videtur tn̄ illa gl. sed nunquid. contraria huic. Io. malè dixit, H. cum iterum approbata sit in noua compilatione illa decr. quidam. B.

" Spiritus sanctus extingui non potest.

cundo. Ioā. & quocunque modo dedit licentiam siue intrandi religionem, siue ordinem suscipiēdi: non separabitur secūdū matrimoniū. Dic ergo hic præsertim, i. maximè. nā præsumptionem induceret contra eam, non tamē quæ sufficeret ad separationē. H. vtrum autem dādo licētiam intelligatur solemniter vouere, no. 32. dist. seriatim. & 28. di. si se cuiquam.

Agathosa.] CASVS. Maritus Agathosæ monasterium intrauerat: vxor eius eum repetebat, sed ei non reddebatur: quare conquesta est Gre. scribit ergo Gre. Hadriano notario, vt cognoscat de hac causa: & si inuenerit quòd voluntate illius intrauerit monasterium, vel quòd ipsa monasteriū ingredi promiserit, vel quòd ipsa fornicata fuerit, permittat illum in monasterio remanere: & à petitione vxoris absoluat. Si autem nihil eorum inuenerit, ipsum etiam tonsuratū ad vxorem redire compellat: quia & si lex humana permittat matrimonium propter religionem dissolui: lex tamen diuina hoc prohibet, nisi causa fornicationis: cum post carnalem copulam vnum corpus sint effecti.

d ¶*Conuersus sit.*] licet recipi non debuerit nisi & vxor conuerteretur. s̄. ead. sunt qui dicunt.

e ¶*Vel ipsa.*] "hic habes ꝙ cōsensus vxoris sufficit, licet, ipsa expressè nō voueat, nec intret religionem, ad hoc vt maritus possit intrare religionem, vt 33. q. 1. qui vxorem. & expressum videtur extr. de conuers. coniu. veniens. & c. constitutus. nam dādo licētiam vouere intelligitur. 32. di. seriatim. 28. di. diaconus, & c. si qua vidua. sed expressè contradicit. ext. de conuer. conu. c. 1. Quidam dicunt licentiam vxoris non sufficere nisi & ipsa intret religionem. & illud c. 33. q. 5. qui vxorem. intelligunt loqui de consilio. & quod hic dicit, si verò nihil horū, dicūt ꝙ hæc dictio, horū, hic demonstrat hæc duo membra, s. crimen fornicationis, & hoc quòd ipsa se mutare promisit. & exponunt hic, vel, pro &. Alij dicūt ꝙ sola licētia sufficit, & dando licētiā intelligitur vouere, & cogitur intrare religionem, nisi sit vetula, vt extr. eo. cū sis prædictus. & intelligūt decr. primam prædi. de conuer. coniu. de licentia extorta. Probabiliter potest dici quòd si mulier ignara iuris de-

" Maritus an possit religionem intrare solo consensu vxoris interueniente.

l ¶*Debeas.*] "sed nunquid iste redditus vxori poterit ab ea exigere debitū, [b] vel ei exigēti reddere? Dic ꝙ exigēti tenetur reddere, quod enī suum erat, s. exigere, vouere poterat: sed nō alienum, s. nō reddere, vt 33. q. 5. vna. sed ab ea exigere non poterit. arg. extra de conuer. coniu. quidā intrauit. qa quantū in se fuit, se voto adstrinxit. sed nunquid ea mortua poterit abbas istum repetere: vel iste poterit aliam ducere? Dicendum quòd abbas istum repetere non poterit, quia votum nullum fuit, & non fuit monachus: non tamen aliam ducere poterit: quia quantum in se fuit, se voto ligauit. si tamen duxerit de facto, tenet, & erit matrimonium inter eos, vt ext. ea. placet. H. tamen contrarium dixit: & dixit ꝙ non esset decr. quæ est extr. eo. quidam. Si autem aliquis de licentia vxoris suæ intrauit religionem: satis potest dici quòd mortua vxore, ꝗ eum repetijt: cogitur reuerti ad monasterium: & si contraheret, non teneret matrimonium, vt ext. eo. ti. ex parte. Io.

" Maritus religiosus ab vxore repetitus, an possit debitū exigere.

b Sed qd si mulier educit virum d' monasterio, & statim pœnitet, & vult intrare? vī ꝙ hoc facere possit anī carnis copulam. ar. ext. de cōiu. ser. proposuit. secundum Io. de Anc.

m ¶*Conuersionis.*] ante iudicium ecclesiæ neuter potest intrare monasterium altero inuito, nisi cum publicè fornicata est: tunc vir ea inuita potest intrare monasterium, sed non illa: sed facta separatione iudicio ecclesiæ secūdm Hu. neuter tenet alteri, & vterque cessit iuri suo. arg. 7. q. 1. ꝗ periculosum. & ideo tunc dicit H. quòd vterque intrare pōt reliquo inuito. Illud autem Apostoli, Aut maneat innupta, aut reconcilietur. qđ de dimittente loquit, intelligitur ante sententiā ecclesiæ. Io. sed auth. cōtradicit H. vt C. de adul. auth. sed hodie. B.

n ¶*Dimittere.*] arg. " ꝙ alter coniugum potest intrare monasterium altero consentiente etiam postquàm sunt vna caro effecti, Et sic habes duas causas hic, quibus post carnalem copulam vir potest separari ab vxore quantum ad reddendū debitum, & cohabitationem, s. fornicationem: tamen post separationem factam ab ecclesia, anteà non, vt ĩ. 35. q. 6. multorum. & 33. q. 2. seculares. & votum conuersionis tunc exigitur vt illa consentiat: & similiter conuertatur, & profiteatur, si est iuuenis. si vetula, saltem profiteatur perpetuam continentiam. extra de conuer. coniug. cum sis prædictus.

" Monasteriū intrare an possit alter coniugū post copulā altero consentiente.

Si quis

SI quis coniugatus.] CASVS. Dicitur hic, quòd si aliquis coniugatus voluerit ad monasterium transire, non potest hoc facere sine licentia vxoris: quia non recipitur apud Deũ viri conuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio. vnde si vxor posteà nubat, adultera erit: licitè ergo fieri potest de vtriusque consensu.

CAP. XXII.

iiij 1 SI quis A cõiugatus vult conuerti ad monasterium, non est recipiendus, nisi prius à coniuge castimoniam profitente [a] fuerit absolutus. Nam, si illo viuente illa per incontinentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit. Nec recipitur apud Deũ eius viri [b] conuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio. Tales igitur tunc sine culpa sequuntur Christum relicto seculo, si habeant ex pari voluntate castitatis cõsensum.

A ¶ Si quis coniugatus.] *Hæc vsq; ad versicu.* Nam si illo. *habentur apud B. Basilium in regulis fusius disputatis, c. 12. Burchardus quidem, Polycarpus & Iuo p. 8. c. 183. citant totum hoc caput ex dictis Basilij. Idem verò Iuo c. 220. & auctor Panormiæ citant epistolam Alexandri ij. Landulpho scriptam: in qua hoc idem ex B. Basilio refertur. Et pars prior illius epistolæ refertur inf. 33. q. 5. notificasti.*

Item ex synodo Eugenij Papæ secundi in synodo Romana, c. 36.

¶ Sine conscientia episcopi, viro & vxori causa religionis diuertere non licet.

CAP. XXIII.

2 SI vir & vxor diuertere pro sola religiosa inter se con senserint vita, nullatenus sine episcopi conscientia [c] fiat, vt ab eo singulariter prouiso cõstituantur loco. Nam vxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimoniũ non soluitur. [d]

Item Ioannes Chrysostomus homil. 1. in Psal. 50.

¶ *Antea citabatur Augustinus de adulterinis coniugijs: apud quem libro 8. c. 4. habetur sententia, sed non verba: quare restitutus est titulus ex Iuone.*

¶ Sine vxoris voluntate viro continere non licet.

CAP. XXIIII.

3 SI tu abstines sine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licẽtiam [e], & peccatum illius tuæ imputabitur [f] abstinentiæ.

Item Gregorius Vrbico abbati, lib. 5. epist. 49.

¶ Vir non est suscipiendus in monasterium, nisi vxor con uertatur.

a ¶ *Castimonia profitente.*] id est, transeunte ad religionem, si est iuuenis. aliàs ille non est recipiendus. extra de cõuer. coniu. cum sis prædictus.

b ¶ *Viri.*] extra de con uer. coniug. sanè. & capitu. coniugatus.

SI vir.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo quòd si vir & vxor causa religionis diuertere voluerint: hoc non debet fieri sine licentia episcopi: alterutro tamen inuito hoc fieri non potest. *Singulariter*, idest, diuisim: quia in eodẽ monasterio esse non debent. ita sequen. duo capitu. plana sunt.

c ¶ *Conscientia.*] "hoc generaliter obtinet vt semper auctoritate ecclesiæ fiat separatio, vt 35. quæstio. 6. multorum. suprà 19. quæstio. 2. duæ. contra ibi, secus in clerico. si tamen sine auctoritate episcopi istud fiat, tenet, vt generaliter interpretatur consuetudo, vel in eo casu exaudi cum volunt construere monasterium. in quo se conuertant sine licentia episcopi. argu. de consecr. dist. 1. nemo. Ioan.

d ¶ *Non soluitur.*] nisi posteà alter velit ratum habere ingressum alterius. argu. 33. quæstio. 5. mulier.

SI tu abstines.] e ¶ *Licentiam.*] id est, occasionem.

f ¶ *Imputabitur.*] adeo quòd secundum Ioan. de Fan. non poterit dimittere eam propter talem fornicationem: " quoniam qui occasionem damni, &c. suprà distinct. 50. studeat. & cap. sæpe. & 1. quæstio. 1. placuit. Et est argu. pro eo [a] in authent. vt li. ma. & auiæ. §. quia verò plurimas. in fine colla. 8. quod non credo ext. de diuor. significasti. licet enim det occasionem ille, ipsa tamen debet fidem seruare castitatis. argu. suprà cadẽ, Agathosa. & 23. q. 5. quod Deo. nisi eam tradat alij adulterandam. extra de eo qui cog. consang. discretionem. ff. soluto matrimonio, cum mulier. Dic ergo hic, tuæ abstinentiæ, id est abstinenti tibi imputabitur peccatum, quod committit ei debitum denegan do. Ioannes.

1 Sent. ibid. Polyc. ibid. Ansl. l. 10. c. 20. Bur. l. 9. c. 45. Iuo p. 8. c. 183. & & 220. Pan. l. 6. c. 85.

" Cõiugum separ. ñ fit sine eccles. auctoritate.

2 Sent. ibid. Iuo par. 8. c. 127. Pan. l. 6. c. 76.

" dãni dans causã dãnũ fecisse vr.

3 Sent. ibid. Iuo par. 8. c. 130. Pan. l. 6. c. 79.

a Sed argu. cõtra eũ est expssum. s. e. si qs. ibi, adultera erit. vbi H. ponit & tenet q. j. sequtur j gl. itẽ est ar. expssũ 32. q. 5. puto. Arc.

g QVia Agatho.] ¶ *Coniugij.*] suprà distin. 40. sicut. C. de episco. & cler. Deo nobis. C. de agricol. & censi. cum scimus libro 11. Ioan.

SCripsit.] CASVS. Casum istum sic pono, Thietberga postulauit à Nicolao Papa vt liceret sibi religionem intrare. quare Papa rescripsit ei dicens, quòd hoc potest facere si vir eius Lotharius similiter cõuertatur, nec tũc facerent contra auctoritatem Euangelij: quia tales non separat homo, sed Deus: cum religionis intuitu ex consensu vtriusque coniugis matrimonia dissoluantur: aliter autem fieri prohibetur. B.

CAP. XXV.

QVia Agatho lator præsentium in monasterio dilectionis tuæ conuerti desiderat, hortamur, vt eum omni cũ dulcedine, dilectioneque † suscipias, *& infrà.* ¶ Quem tamen ita suscipiendum esse cognosce, si & vxor illius similiter conuerti voluerit. Nam dum vnum vtrorumque corpus con iugij [g] copulatione sit factum: incongruum est partem conuerti, & partem in seculo remanere.

Itẽ Nicolaus Papa Carolo Regi.

¶ Continentiæ vota non licet vxori suscipere, nisi eãdem vitam vir eius elegerit.

CAP. XXVI.

4 SCripsit A nobis Thietberga regina, se regia dignitate [h], vel maritali copula velle exui, & sola vita priuata esse contẽtam desiderare. Cui nos scripsimus non aliter hoc fieri posse [i], nisi eandem vitam con iunx eius Lotharius elegerit. *& in altera epistola ad Lotharium regem.* ¶ Nam B licet sit scriptũ. § Quod Deus coniunxit, homo non separet, § Deus tamẽ, & non homo separat, quando diuini amoris intuitu ex consensu vtriusque coniugis matrimonia dissoluuntur. Aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibe mus.

A ¶ Scripsit.] *Vsque ad ver.* elegerit, *sunt ex epistola Nicolai primi Carolo regi scripta: cuius initiũ est,* Nunquam dolorem. *& extat in co dicc monasterij Dominicanorum.*

B ¶ Nam licet.] *Hæc vsque ad finẽ sunt ex epistola eiusdem Nicolai scripta Lothario, cuius initium est,* Audito reuertente misso nostro, *& extat in eodem codice.*

5 *Ecce* [k], *quòd coniugati sine licentia† alterutrius cõtinentiam profiteri non possunt. Sponsi verò etiam inconsultis, quas sibi desponsauerũt, exemplis, & auctoritatibus probantur continentiam posse seruare: Vt enim refert beatus Hieronymus, Macharius præcipuus inter Christi eremitas celebrato nuptiarum conuiuio cũ uespere thalamũ esset ingressurus, ex vrbe egrediens transmarina petijt, & eremi solitudinẽ sibi* [l] *elegit.*

h ¶ *Dignitate.*] arg. " quòd hoc solo quòd quis efficitur monachus, desinit esse Rex, vel Imperator, vel Papa, vel Episcopus. argu. 7. q. 1. hoc nequaquam, &c. Et est arg. quòd ius regni non trãsit ad monasterium: sed ad successores sanguinis tantùm, vbi per successionem habetur. sic de comitatu & ducatu. arg. tamen sumitur hic sophisticè. Nam ista non erat regina nisi quia vxor. [b] regis fuit: sicut & vxor consulis di citur consularis. ff. de senat. fæminæ. ergo eo ipso quòd volebat exui copula maritali, ergo & dignitate regia.

i ¶ *Posse.*] sed nonne vir eius erat publicus adulter cum Gualdrada, vt 2. q. 1. scelus. quare ergo non etiam potuit ab eo recedere, vt s. c. Agathosa. etiam sine iudicio ecclesiæ, vt extra de diuor. significasti? Potes dicere quòd adhuc non superduxerat Gualdradam. Vel ideo non potuit ab eo recedere, quia de hoc ipso erat quæstio, an esset vxor eius, vel non. Ioan.

ECCE. CASVS. Infert G. ex supradictis, quòd coniugati sine cõsensu alterutrius continentiam profiteri non possunt. Posteà assumit dicens quòd sponsi hoc facere possũt: & hoc pbat exẽplo Macharij & Alexij. Et ad hoc inducit sequentia duo capit. quorum vltimũ intelligit Beneuen. de sponsa de præsenti: licet G. intellexit de spõsa de futuro.

k ¶ *Ecce.*] probauit quòd alter cõiugum altero inuito nõ potest transire ad religionem. nunc ponit assumptionem, scilicet quòd sponsus hoc potest & ex eo infert, non ergo est con iunx. j. §. cum ergo. Io.

l ¶ *Solitudinem sibi.*] dicunt tamen quidam, quòd vita eremitica

†al. deuotione.

" Rex desinit esse rex si monach' efficiatur.

4 Sent. ibid. Ansl. 10. c. 21. Burc. l. 9. c. 49. Iuo p. 8. ca. 128. & 188. Pan. l. 6 c. 77.

b Vxor. An 10. Cor. tra. d excel. & po. regia. q. 29.

Matth. 19.

5 Sent. ibid.

†al. consensu.

mitica non ſoluit matrimonium : " quia eremita non eſt religioſa perſona, niſi ſpecialiter ſe deuoueat alicui religioni ſiue ordini : nam eremita habet proprium, vt 19.q.3.§.econtra.ſi contrahit matrimonium,tenet. Alij dicunt quòd eſt perſona religioſa, & talis religio habet votum continentiæ annexum, ſi tamen quis in ꝓpria domo vellet religioſam vitam ducere, talis religio non diſſoluit ſponſalia, vt extra de conuer. coniug. ex parte.2. Ioan.

" Eremita an ſit pſona religioſa.

a D*Eſponſatam.*] ¶*Monaſteriũ.*] " Sed obijcitur, ſponſus intrat religionem, & monachi nolunt eũ recipere ante legitimã probationem, cum nõ debeant. extra de reg. ad Apoſtolicam. Nunquid ergo ſponſa tandiu tenetur eum expectare, fortè per annum vel per triennium, ſecũdũ ꝙ eſt notus, vel ignotus : & ipſa talis eſt ꝙ continere non poteſt? Ad hoc dico ꝙ ſi ſine licentia vxoris tranſit ad religionem, non habebit tempus probationis niſi duos menſes. ſi autem de eius voluntate tranſit, tenetur continere vſquequo ſit elapſum tempus probationis : & quod dicit decret. ext. de conuer. coniug. ex publico. quòd duo menſes tantùm dãtur aſſumenti habitum religionis, intelligas de illo qui ſine voluntate vxoris tranſit. Similiter diſtingue in clerico tranſeunte ad religionem, vt ſi de licentia epiſcopi trãſeat, quòd poſſit petere tempore probationis priora ſtipendia. ſecus ſi ſine licẽtia. Ioan. Quid iuris ſit de hoc, in queſtionibus no. [d] B. Lauren. tamen dicit, quòd ſi alter dat licentiam alteri, non intelligitur dediſſe niſi ſecundum quòd de iure debet habere, ſcilicet

" ſponſus ſi religionẽ ingrediatur, quanto tpe expectabit ſponſa.

1 lib.6.cap.c.91.

2 Sen. ibid. Anſ. l. 10.c. 6. Bur.l.8.c. 19. Iuo par. 7.c.40.

3 Sent. ibid.

1.Cor.7.

4 ſ. eo. non dubium.

5 ſ. eo. cum ſocietas.

a q. veneriã lis eſt, & incipit, quidã clericus intrauit. vbi dt Tã. ꝙ clericus qui de Icĩa ſui plati itrauit religionem vt cét in ꝓbõne, habebit interim oẽs fruct⁹ ſui bñficij cum ſit clericus eccleſiæ & poſſit reuerti ſi velit. hodie hęc q. eſt expedita, vt patet ext. li.6. de reg. beneficium. dic vt ibi.

¶*Item Beatus Alexius Euphemiani clariſſimi filius ſimiliter ex nuptijs diuina gratia vocatus ſponſam deſeruit, & nudus Chriſto famulari cœpit. Horum exemplo patet, quòd ſponſi ſponſarum ſuarum non exquiſito conſenſu continentiã valent profiteri. Probatur itidem auctoritate Euſebij Papæ dicentis.* [1]

¶Deſponſata puella non prohibetur monaſterium eligere.

CAP. XXVII.

2 DEſponſatam puellam nõ licet parẽtibus alij uiro tradere: licet tamen illi monaſterium [a] ſibi eligere.

Item Gregorius in regeſto, libr.6. epiſt.20. ad Fortunatum.

¶Deſponſata impunè monaſterium poteſt eligere.

CAP. XXVIII.

3 DEcreta [b] legalia deſpõſatam, ſi cõuerti uoluerit, nullo omnino cenſuerunt damno [c] mulctari.

Cum ergo coniugatorum continentia, niſi ex amborum conſenſu, Deo offerri non valeat, cum vir ſui corporis poteſtatem nõ habeat ſed mulier, ſponſæ autẽ monaſterium poßint eligere, & ſponſi non exquiſito conſenſu ſponſarũ propoſitum melioris vitæ aßumere valeant, + *patet, quòd inter ſponſum & ſponſam coniugiũ non eſt* [5]. *Item cum ſecundum* A *Auguſtinũ illa mulier non pertineat ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commiſtio ſexus, item cum ſecundum Leonẽ illa non pertineat ad matrimoniũ, cũ qua nõ docetur fuiſſe nuptiale miniſterium : apparet, ꝙ inter ſponſum & ſponſam coniugiũ non eſt.* [6] *Item Nicolaus Papa præcepit de his, qui ab aduerſarijs excœcantur, & membris detruncantur, vt ob hanc infirmitatẽ coniugia talium non ſoluantur.* [7] *De his autem, qui cauſa frigiditatis vxoribus debitum reddere non poſſunt, ſtatuit Gregorius Papa, vt vterque eorũ ſeptima manu propinquorum tactis ſacroſanctis reliquijs iureiurando dicat, quòd nunquam per commiſtionẽ carnis coniuncti vna caro effecti fuiſſent : tunc mulier ſecundas nuptias poterit contrahere : vir autem, qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine ſpe coniugij.*

Vnde idem B *ſcribit Venerio Caralitano Epiſcopo ita dicens.*

A ¶Secundum Auguſtinum.] *Gratianus hic repetit, quæ ſuprà ca. non eſt dubium. et c. cum ſocietas. ex Auguſtino, & Leone attulit valde corrupta, vt ibi notatum eſt.*

B ¶Idem.] *Hoc idẽ caput infrà 33. q.1. citatur ex Gregorio Ioãni Rauẽnati Epiſcopo: itemque à Burchardo, & Iuone pa.8.c.178. in Pannormia autẽ exprimitur,* Gregorius iunior. *Sententia verò ipſa refertur ex Gregorio in Decretalibus tit. de frig. & malefi. cap. laudabilem. & ab Iuone eadem parte, c.80. ex capitularibus, vbi habetur lib.6.cap.55.*

¶Si mulier probauerit, quòd à viro ſuo nunquam cognita fuerit, ſeparetur.

CAP. XXIX.

8 QVòd autem [d] interrogaſti de his, qui matrimonio iuncti ſunt, & nubere [e] non poſſunt, ſi ille aliam, uel illa alium poſſit accipere: de his ita ſcriptum A eſt [f], Vir & mulier, ſi ſe coniunxerint, & poſteà dixerit mulier de uiro, quod non poſſit coire cum ea, ſi poteſt [per uerum † iudicium] probare [g] quòd uerum ſit, accipiat alium.

vſque ad duos menſes. Sed quid ſi non vult eligere monaſterium : ſed in propria domo vult habitum ſumere, vel continẽtiam vouere? Dicimus quòd non poteſt, vt habes extra de conuerſ. coniug. ex parte. in fin. nec ſponſus poteſt ad eccleſiã ſecularem conuerti, vel ordinem accipere, vt extra de cler. cõiug. c.1. ſuprà cad. ſi vir. Et dicit Hug. quòd ſponſus cum dat licentiam ſponſæ, vel èconuerſo intrandi monaſterium, matrimonium non ſoluitur : ſed compellendus eſt & ipſe intrare : & ſi contraxerit, duos habet viros mulier, vel vir duas vxores. Tu dic, quòd ſiue ea volente, ſiue inuita tranſeat alter non compellitur intrare monaſterium; Baz. dicit, quòd non ſoluitur, nec intrare compellitur : & ſi contraxerit, habet duas vxores. Tu dic quòd non compellitur intrare : quia cum ei dat licentiam, intelligitur dare auctoritate & iure illius canonis, ex publico. de conuer. coniugat. & diſſoluitur matrimonium, vt dicitur expreſsè in authentic. de ſanctiſſi. epiſcopis. §. ſponſalibus quoque. collat. 9. vbi dicitur quòd vinculum illud rumpitur; licet ad hoc reſponderi poſſit per c. ſ. e. ſcripſit. nam ibi dicitur matrimonium diſſolui poſt carnalem copulã quod eſt impoſſibile, niſi quo ad ſeruitutem. 32. quæſt.7. tantum valet. Io. dicit tamen Imperator, quòd quidquid ligatur, ſolubile eſt. in auth. de nup. §. nuptias. collat.4.

6 ĩ. 32.q.7. hi qui.

b DEcreta.] Pone quòd ſponſus dicit ſponſæ, Intra religionem, & ego continebo, nunquid rumpitur matrimonium? Quidam dicunt quòd ſi cõtinet, non rumpitur : ſed ſi contrahit, rumpitur. vñ ſecundũ eos non ſola religio rũpit, ſed religio cũ copula. Itẽ quid ſi iurauit vterque quòd non intraret religionem? quæritur vtrum intrare poſſit? & videtur quòd non. 22. q.4. §. illicitum. Argu. contra. 19. q.2. duæ. dic quòd non debet intrare. " & cum religio ſoluat vinculũ matrimonij. videtur quòd & vinculũ iuramenti, vt extra de ſpon. commiſsũ. & de iureiuran. peruenit. 2. Ioan.

7 33.q.1.requiſiſti.

"Religio vtrum ſoluat vinculũ iuri

c ¶*Damno.*] res enim quas alter alteri dedit, reſtituentur ei, vt extra de conuer. coniug. ex publico. licet poſſit videri quòd ille per quẽ ſtat quòd matrimoniũ non conſumatur, debeat puniri, vt C. de ſpõſa. l. vl. Sed nõ eſt ita [b]. ſi tamen oſculum interuenit, nõ poteſt ſpõſus niſi dimidiam partẽ rerum ſuarum datarũ ab ipſa repetere: ſed mulier totũ repetit quod dedit. C. de dona. ante nup. l. ſi à ſponſo. Ioan.

b Sub. qa iure ꝑmittẽte hoc fit: & iõ pœnã ñ meretur. C. de adult. Gracchus. & 31. q.1. hac rõe.

CVM ERGO. CASVS. Infert Gratianus nunc, cum coniugati non poſſunt ſine cõſenſu alterutrius cõtinentiã profiteri: ſponſi verò hoc poſſunt : patet quòd inter ſpõſum & ſponſam non eſt matrimonium. & ad hoc cõfirmandum, ſuam cõcluſionem inducit auctoritate : primò, Auguſt. ſecũdò, Leonis. tertiò, Nicolai : quartò, Gregorij, & quod dicit Nicolàus, intelligitur ſi eam cognouit.

8 ĩ. 33.q.1. qđ aũt. Sen. 4.di.34. Po. l.6.ti.4. Bur. l.9.cap.40. Iuo p.8.ca. 80. & 178. Pann. l.6.c. 115.

† abſunt à capitulari.

QVòd autem.] CASVS. Dicitur in hoc capitu. quòd ſi frigidus ducat vxorem de facto, & illa poſſit probare quòd hoc verum ſit, per veram probationem, ſcilicet per aſpectum corporis, vel ſeptima manu propinquorum, ſeparari debent.

d ¶*Quòd autem.*] de hac materia habebis 33. quæſtione 1. cap.1. Ioan.

e ¶*Nubere.*] id eſt, carnaliter commiſceri, vt ſuprà diſtinct. 34. Valentino.

f ¶*Scriptum eſt.*] in Lombarda. " Et ita eſt argumen. quòd leges induci poſſunt in cauſis matrimonialibus. nam & in accuſatione etiam clericorum inducuntur. argumen. 3. quæſtio. 9. dignum.

"leges allegari pñt in cauſis mñimonialib⁹.

g ¶*Probare.*] ĩ. 33. q.1. ſi quis accepit. cõtra ext. de deſp. impub. continebat. ext. de cland. deſp. ſi quis clam. ext. de frig. & malefi. c.1. In his oĩbus dicitur, ꝙ probationi viri ſtandũ eſt, & ẽt ſacramento viri, vt in c. continebatur. ſed hoc intelligitur cum vir tacet, & probationes non habet : " imo verior eſt ſolutio, quòd hoc locum habet quoties mulier quæ virgo eſt, ſe incognitam vult probare per aſpectum corporis. hæc probatio præfertur omnib. etiam iuramẽto viri. ext. de probatio. propoſuiſti. validior enim eſt & melius res ingeritur aĩo oculata

" Mulier ſi dicat ſe ĩcognitã, & vir contrarium cuius probõ admittetur.

lata fide quàm per aures. Inst. de grad. cog. §. hactenus. & §. consobrino. sed si fuisset mulier potius crederetur viro: & sic loquuntur iura contraria.

ECCE IMPOSSIBILITAS. CASVS. Iterum concludit Gratian. quòd inter sponsum & sponsam non est matrimoniũ: quod tribus rationibus confirmat. Nam si esset matrimonium inter sponsum & sponsam, ergo per solam causam fornicationis posset eam dimittere: & eius vir secundus à promotione repelleretur, & discessio abinuicem diceretur diuortium. at in sponso & sponsa secus est. & quòd diuortium non sit inter sponsum & sponsam, probat auctoritate ipsius Ambrosij.

a ¶*Institutis.*] 34. di. cap. vlt.

b ¶*Negatur.*] " Reuera nõ est diuortium propriè sumpto vocabulo: quia diuortium dicitur inter carnaliter commistos: repudiũ inter sponsos. ff. de verborum signi. inter stuprum. §. diuortium.

" Diuortiũ & repudiũ differunt.

c ¶*Vnde apparet.*] Totum est allegatio.

QVi dormierit.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd si quis vxorem à se cognitam habuit, & postmodum scienter cum sorore eius adulteretur: neutram ex ipsis habebit, id est, nec vxori debitum reddet, nec post mortem vxoris licet ei, nec adulteræ alicui matrimonialiter copulari. Quidam tamen habent ibi. §. idẽ.

d ¶*Qui dormierit.*] Quidam dixerunt hoc capit. intelligendum secundum decret. extra de diuor. si qua. & de sponsa. requisiuit. sed illæ decre. parum faciũt. H. verò & Baz. dicunt potius esse standũ Euãgelio. vnde intelligunt hoc cap. quòd exigere non potest, sed reddere tenetur. vnde sic intelligunt sequentem literam, non liceat propriæ vxori reddere sibi debitum, id est, ipse nõ potest petere debitum ab ea: & ita intelligũt prædictas decret. nam peccata suos debent tenere auctores. C. de pœ. sancimus. & est hodiè expressum extra de eo qui cog. discretionem. " & maximè cũ affinitas spiritualis maior sit quàm carnalis, vt 30. q. 3. ita diligere. sed propter spiritualem superuenientem non separantur. 30. q. 1. ad limina. Ioan.

" Affinitas spiritualis ẽ maior carnali.

e ¶*In coniugio.*] infrà 32. q. 7. quædam. infrà 33. q. 2. si quis contra. sed ibi neutra fuit vxor.

t sen. 4. dist. 27. s. di. 34. cap. vlt.

2 Ambr. ad ca. 1. Luc. & de inst. virg. c. 6. & 7.

A ¶Scriptum.] *Auctor glossæ hic ait.* in Lombarda: *& infrà 33. q. 1. hoc eodem loco ait*, libro capitulari Caroli, *s.* in Lombarda. *Nunc habetur capitul. l. 6. c. 55. additis in extremo his verbis*, eo quòd iuxta Apostolum nõ potuit illi reddere suum debitum.

Ecce impossibilitas coeũdi, si post carnalem copulam inuenta fuerit in aliquo, non soluit coniugium. Si verò ante carnalem copulam deprehensa fuerit, liberum facit mulieri alium virum accipere. Vnde apparet illos non fuisse coniuges: alioqui non liceret eis ab inuicem discedere, excepta causa fornicationis: & sic discedentes oportet manere innuptos, aut sibi inuicem reconciliari.

¶*Item si sponsa coniunx esset, mortuo sponso remaneret vidua. Si autẽ vidua esset, vir eius ad sacros ordines conscendere non posset. Maritus enim viduæ æquè, sicut & bigamus, sacerdos fieri prohibetur. Ex huius autem copula, nullus prohibetur à sacris ordinibus. Vt enim ait Pelagius Papa* [[1] *Nihil est (quantum ad hunc articulum attinet) quod ei obuiet de canonicis institutis* [a] .] *Apparet ergo hos non fuisse coniuges.*

¶*Item si coniuges essent, discessio ab inuicem esset diuortium. Sed horum separationem negat Ambrosius esse diuortium, dicens de beata Maria, quam sibi Ioseph desponsauerat, & in suam duxerat* [[2] *Ioseph* A *nunquam cognouit eam. Nam si vir iustus eam cognouisset: nunquam à se discedere passus esset: nec Dominus, qui vxorem præceperat à viro nõ discedere, nisi causa fornicationis, commendans eam discipulo auctor diuortij fuisset.*] *Ecce commendatio Mariæ Ioanni, & detractio Ioseph negatur* [b] *fuisse diuortium, quia Ioseph non cognouerat eam. Vnde apparet* [c] *eos nõn fuisse coniuges. Si autem beata Maria, quam sibi Ioseph desponsauerat, & in suam duxerat, coniunx negatur fuisse, multò minus ista, quæ simpliciter sponsa erat, coniunx est appellanda.*

Item ex concilio Aurelianensi B.

A ¶Ioseph.] *Verba B. Ambrosij li. 2. commen. ad ca. 1. Lucæ (quæ propius accedunt ad hunc locum, quàm quę habent l. 10. ad c. 23.) sunt hęc:* Vtique si conuenissent, nunquam virum proprium reliquisset, nec virum eam iustus passus esset à se discedere. Quomodo autem Dominus diuortium præcepisset, cum ipsius sit sententia, quia nemo debet dimittere vxorem, excepta causa fornicationis?

DE SPONSA. CASVS. Dictum est suprà quòd illa quam vir sororis suæ cognouit contrahere non potest: nunc dicit secus esse in sponsa, quæ post pœnitentiã põt contrahere.

QVidam desponsauit.] CASVS. Quidam desponsauit quandam: & eam propter frigiditatem vel aliud iustũ impedimentum cognoscere non potuit. quã frater eius posteà corrupit, & grauidauit: & ideò statutum fuit ĩ concilio isto vt corruptor eam non habeat, licet frater eius eã non potuit habere. mœchus tamen & mœcha post pœnitentiam contrahere possunt.

f ¶*Dotauit.*] id est, donationem propter nuptias dedit. " nam secundum leges mulier dat dotem, & vir donationem, extra de don. inter vir. & vxor. nuper.

"Mulier dat dotẽ, & vir donationẽ facit.

g ¶*Sed mœchus.*] si fuit sponsa de præsenti, quod magis videtur ex eo quod dicit, non potuit ei commisceri: quia ad id sponsus iam deuenerat, vt tentaret, sed non potuit aliquo impedimento impeditus. " Vel si fuit sponsa de futuro, cum qua non committitur mœchia, id est, adulterium: dic mœchus & mœcha, id est, fornicarius, & fornicaria: quia fornicatio mœchia dicitur: argument. trigessimasecũda, quæstio. quarta, meretrices. & hoc est ꝙ sequitur fornicationis, &c.

" Adulteriũ cum sponsa nõ committitur.

h ¶*Licita.*] post mortem sponsi. si erat sponsa de præsenti. ecce minus puniũtur isti quàm adulteri in superiori capitulo, sed hoc non contingit propter coniugium, vt intelligit G. sed quia peccauerunt minus ob publicæ honestatis iustitiã, quàm si esset iam cognita, & affinitas interuenisset. Ioan.

B ¶Aurelianensi.] *Hoc idem infrà 32. q. 7. qui dormierit. videtur citari ex concilio Moguntino. Sed in nullo Aurelianensi, aut Moguntino est inuentum: quemadmodum neque sequentia in Triburiensi.*

¶Sororis vxorem polluens, neutram valet habere.

CAP. XXX.

3 QVi dormierit [d] cum duabus sororibus, & una ex illis anteà uxor fuerit, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri unquam in coniugio [e] copulentur.

3 32. q. 7. q dormierit. Burch. l. 17. c. 3. Iuo p. 9. c. 69.

Id est, nec propriæ vxori sibi licet reddere debitum, quam sibi reddidit illicitam, sororem eius cognoscendo. Nec etiam post mortem vxoris licet ei, vel adulteræ, alicui copulari, in coniugio.

De sponsa vero ècontra legitur in concilio Triburiensi.

¶De eo, qui dormiuit cum sponsa fratris sui.

CAP. XXXI.

4 QVidam despõsauit uxorem, & dotauit [f] eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculò frater eius corrupit, & grauidam reddidit; Decretum est, ut quamuis nupta esse nõ potuerit legitimo uiro: Desponsatam tamen fratri frater habere nõ possit: sed mœchus [g], & mœcha fornicationis quidem uindictam sustineant, licita [h] uerò coniugia eis non negentur.

4 Bur. l. 17. c. 49. Iuo p. 9. c. 100.

Item ex eodem.

¶Si quis sponsam filij sui oppresserit, simul cum ea sine spe coniugij maneat.

CAP. XXXII.

5 SI quis sponsam [i] filij sui oppresserit, & posteà filius eius eam duxerit, pater [k] postmodum non habeat uxorem, nec mulier uirum. Filius, qui patris facinus ignorauit, aliam accipiat.

5 sen. 4. dist. 27. Bur. l. 17 c. 18.

SI quis.] CASVS. Desponsauit aliquis aliquam per verba de futuro, pater eius eam posteà oppressit: cum quia filius posteà per verba de præsenti contraxit de facto. Dicitur hic quòd tam pater, quàm illa sint sine spe coniugij: filius verò aliam accipiat.

i ¶*Sponsam.*] scilicet de futuro.

k ¶*Pater.*] Quare ergo frater permittitur vxorem habere in consimili casu, vt suprà in c. præcedenti? Resp. quia pater proximior est filio quàm frater. nã vna persona intelligitur esse cum eo [a] : vnde magis punitur. Ioan.

a De hoc. 35. qu. 3. §. hac auctoritate. in prin.

SI ILLA. Casus. Infert Grat. ex supradictis dicens: si illa quam vir sororis suæ cognouit, contrahere non potest: qui verò sponsam fratris sui corrumpit, post pœnitentiam contrahere potest, apparet quòd hæc non fuit coniunx fratris eius. Item vxor post fornicationem potest viro suo recõciliari, & eo viuo manebit innupta: de sponsa verò contrarium inuenitur: quod probat per sequen. cap.

a ¶*Cognouerit.*] s. ead. qui dormierit.

b ¶*Apparet.*] allegando dixit.

c ¶*De sponsa.*] de futuro. nam si sit de præsenti, idẽ est ꝙ incognita.

R*Aptor.*] Casvs. Dicitur in hoc c. ꝙ si aliquis rapuit sponsam alterius, raptor debet puniri: & si spõsus eam recipere noluerit, ipsa poterit alij nubere si raptori i crimine nõ consensit. Idem est casus sequentis cap.

d ¶*Noluerit.*] de facto, supple, si intelligas de sponsa de præsenti: nam de iure compellitur eam recipere si ipsa non peccauit nec consensit, sed per vim est passa. arg. 32. q. 5. reuera. ff. de adul. si vxor. §. si qs planè. nisi velit sponsus religionẽ intrare, vt ext. de conuer. coniug. ex publico, & secundũ hoc quod dicitur in fine: quia illa possit nubere cũ alio, intelligas post mortem viri sui. si autem sponsa est de futuro, non est compellendus [a]: quia libera debent esse matrimonia, vt extra de spons. requisiuit. nam propter modicã causam potest dimitti vxor de futuro. extra de iureiurã. quẽadmodum.

e ¶*Consentiens.*] tunc enim non posset nubere, nisi timeretur incontinentia eius, vt extr. de eo qui cogn. consan. ca. ex literis. in fin. 36. q. 2. si autem. Ioan.

f ¶*Non fuerit.*] ante vel post. non enim refert quando dolus cõmittat. ar. 1. q. 1. eos. & ff. de calu. l. 1. §. qui aũt.

g S*Tatutũ est.*] ¶*Rapuerit.*] id est violẽter corruperit. Si hoc intelligas de sponsa de presenti, dic alij. scilicet sponso, qui est alius à raptore. & secundum hoc dicit nubẽdi, id est carnaliter commiscendi, si autem legas de sponsa de futuro, dicas alij, scilicet à sponso & raptore. "nam cum raptore non debet contrahere in odium rapinę: si tamen contrahit, tenet matrimoniũ. arg. extra de rap. accedens. Ioan.

h ¶*Consentiens.*] infra 36. quæst. 2. si autem. contra. sed hoc de rigore iuris. Ioan.

1 Iuo par. 8. c. 26.

2 sen. 4. dist. 27. Bur. l. 9. c. 37. Iuo p. 8. c. 175.

a Hoc not. 32. qu. 2. in summa.

"Matrimonium raptoris & raptæ tenet.

Si illa, quam vir sororis suę cognouerit [a], *perpetuò copulari prohibetur: hic verò, qui sponsam fratris sui corrupit, peracta pœnitentia matrimonium contrahere permittitur, apparet* [b] *hanc non fuisse coniugem fratris eius.* ¶*Item mulier causa fornicationis à viro suo dimissa, aut ei reconciliabitur, aut eo viuente innupta manebit. De sponsa* [c] *verò cõtra inuenitur in* 1. *libro capitular. cap.* 105. *& libro* 7. *cap.* 183. *quibus locis sic legitur.*

¶Si sponsus raptam recipere noluerit, liceat sibi alij nubere.

CAP. XXXIII.

1 RAptor pœnitentia publica mulctetur. Raptæ verò, si eam sponsus recipere noluerit [d], & ipsa eidẽ crimini consentiens [e] non fuit [f], licentia nubendi alij non negetur.

Item ex concilio Toletano.

¶*In nullo Toletano concilio inuentum est. Sed ferè eadem leguntur in concilio Rhemensi Trosleiano, & li.* 1. *capitular. cap.* 105. *& libr.* 7. *cap.* 183. *& in legibus Longobar. libr.* 1. *tit. de rap. mul. l.* 12.

¶De eodem.

CAP. XXXIIII.

2 STatutum est à sacro conuentu, vt si quis sponsam alterius rapuerit [g], publica pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens [h] nõ fuerit, licentia nubendi alij nõ negetur. Quòd si post hęc cõiungere se præsumpserint [i], utrique usque A ad satisfactionem [k] anathematizentur.

A ¶Vsque ad satisfactionem.] *Hęc verba non sunt in Trosleiano, neque in capitularibus, sunt tamen apud Burchardum, & Iuonem, qui etiam citant Toletanum.*

3 *Apparet ergo hanc non fuisse coniugem, cui viuente sponso, alteri nubendi licentia non negatur. Quomodo ergo secundum Ambrosium, & reliquos patres, sponsę coniuges appellantur, & his omnibus argumentis coniuges non esse probãtur? Sed sciendum est* [l], *quòd coniugium desponsatione initiatur, cõmistione perficitur. Vnde inter sponsum, & sponsam coniugiũ est, sed initiatum, inter copulatos est coniugium ratum.* [3]

Vnde Ambrosius.

¶In desponsatione coniugium initiatur.

CAP. XXXV.

ij 4 CVm initiatur [m] coniugium, coniugij nomen asciscitur, non cum puella uiri † admistione cognoscitur.

¶*Integer textus affertur suprà ead. cum initiatur.*

Ecce ꝙ in desponsatione coniugiũ initiatur, non perficitur. Itẽ Ambrosius in lib. 1. *de Patriarchis.*

¶*Caput hoc non est inuentum apud Ambrosium, neque sequens apud Hieronymum.*

¶Coniunctorum commistio matrimonium perficit.

CAP. XXXVI.

5 IN omni matrimonio cõiunctio intelligitur spiritualis, quam confirmat, & perficit coniunctorum commistio corporalis.

Item Hieronymus super Abdiã Prophetam.

¶Matrimonium sponsali conuentione initiatur, commistione perficitur.

CAP. XXXVII.

QVapropter in filiabus uestris fornicabuntur, & sponsæ uestræ adulteræ erũt. Notandum est, quòd in filiabus dicit fornicationem futuram, & in coniugibus adulteria: quæ sponsali conuentione initiantur, & commistione corporum perficiuntur [n].

Item Ambrosius ad Paternum, epistola 66.

¶Cum desponsata fuerit tradita, & in vsum deducta, rectè coniunx appellatur.

i ¶*Præsumpserint.*] infra 34. quęst. 2. non satis. 36. quęst. 2. tria. contra. sed ibi de rapta nondum alteri desponsata, hic verò de rapta alteri desponsata.

k ¶*Vsque ad satisfactionem.*] id est, donec pœnitentiam agant de rapina. Ioan.

APPARET. Hæc est 3. pars quæstionis in qua probat G. per 12. capitul. quòd sponsa de præsenti dicitur vxor non re præsenti, sed spe futurorum: scilicet quia nõ est ibi significatio, quæ est inter Christum & Ecclesiam. vnde qui dicit talem, non est bigamus. Ioan. de Fan.

Casvs. Concludit Gratianus ex supradictis illam non fuisse coniugem, cui viuente sponso nubendi licentia conceditur. Posteà dicit quòd inter sponsum & sponsam est matrimonium initiatum, & non ratum: quod in desponsatione initiatur, sed in commistione perficit. Quod probat per sequentia quatuor capit. quæ per se patent.

l ¶*Sed sciendum.*] Ponit distinctionem suam de matrimonio initiato: & eam probat per cap. quæ sanè intellecta aliud sonant.

m C*Vm initiat.*] quo ad significationẽ, nam quo ad essentiã statim plenũ est & perfectum: quia simplex est, sicut & omne sacramentum. Ioan. [b]

n Q*Vapropter per ficiuntur.*] non quo ad sui essentiã: sed quo ad significationẽ. non tamen sequitur ꝙ ante non fuerit perfectũ: qa perfectum amplius pt perfici. ar. 11. q. 3. antecessor. "Perficitur autem matrimonium per coitum quo ad sui significationem: quia tunc vtranque habet significationem: scilicet cõiunctionem animæ fidelis ad Deũ, & Christi ad ecclesiam. extra de biga. cap. debitum. Sed quare separatur matrimonium causa religionis post coniunctionem animę fidelis ad Deum, & non post coniunctionem Christi ad ecclesiam? Ratio est, quia anima separatur à Deo per peccatum: vnde non est mirum quòd post talem cõiunctionem matrimonium separatur. sed illa coniunctio Christi ad ecclesiam designatur per vnionem, qua vnita est diuinitas carni humanæ in vtero virginali. vnde quia humana caro nunquã à deitate separata est, ideò post talem cõiunctionem matrimoniũ nunquam dissoluitur. Vel potest

3 s. cũ initiatur. & j. si qs desponsata. cum seq.

4 s. e. cũ initiat. Iuo pa. 8. c. 2.

† al. virili.

5 Sen. 4. dis. 30.

b De hoc ẽt leg. & no. s. ea. cum initiatur.

Oseæ 4.

"Matrimoniũ per qd perficitur.

potest dici quòd facilius est ꝙ vna anima separetur à Deo, quàm tota ecclesia.imo impossibile est ꝙ tota ecclesia separetur à Deo: quia ecclesia non potest nulla esse, 24.q.1.pudenda.& 21.dist.c.1.Io.

a Si quis.] ¶Tradita.] ergo si non sit tradita sibi,& traducta, & ea vtatur, vim facit, vt C.de rap. virg. l. vna. sed lex illa non tenet, vt j. e. lex. extra de rap. cum causam.Ioan.

QVARE. Casvs. Hic Grat.ponit quandam incidentem quæstionem,quare,scilicet sponsa non statim tradatur sponso, & eam determinat in seq.cap. cuius casus patet.

b INstitutum.] ¶Nō statim.] quia nisi intra duos menses, ª ext. de conuer. coniu. ex publico. similiter fideiussor non debet statim venire cum sacco paratus. ff.de sol. quod dicimus. 50. distinct. quamuis.

c ¶Ne vilem.] " nam gratior est fructus,quē spes productior edit. Et not. quòd propter cauendam vtilitatem multa omittuntur.16. qu.1.præcipimus. ff.de offi.præsi.obseruandū. 45.dist. de Iudæis. 50. dist. §.potest.

IVXTA.Casvs.Iste §. diuiditur ī tres partes. In prima probat distinctionem positam s̄.ead. in §. apparet. de matrimonio initiato & perfecto, secundum quam, vt dicit Grat.intelligitur auctoritas Augu. s̄.e. non est dubium. & ca.Leonis. & c.cum societas. In secunda parte objicitur, qa dicit August. ꝙ inter Mariam & Ioseph fuit perfectum matrimonium:& tamen carnalis copula non interuenit. Sed soluit Gratia.dicens quòd perfectum intelligitur, non ex officio carnis, sed ex his bonis quæ officium coniugij comitantur. In tertia parte dat solutionem aliam, dicens ꝙ sponsa dicitur vxor spe futurorū, & non re præsentium: secus in carnaliter cognita. Quod probat quatuor auctoritatibus, scilicet vna Ambrosij: duabus August. & vna Bedæ.Secunda pars incipit ibi, *Sed obijcitur*. Tertia ibi, *Potest & aliter.Non effectu præsentium*, i.non vsu carnis. Ad probandum autem hanc vlti. distinctionem inducit Grat.cap. sequentia.

d ¶*Hanc distinctionem.*] de initiato & consummato.

e ¶*Non pertinere.*] ex his verbis Gratia. bonus intellectus haberi potest: sed ꝙ ipse malum habuit, patet ex illo loco: Cuncta ergo.

f ¶*Sponsæ.*]Nec hæc solutio multū valet:qa ead. rōe dici pt ꝙ committat adulteriū spe futurorū,non re præsentium,qui cum sponsa alicuius fornicatur: quod ridiculum est dicere.

1 Iuo p.8. c.101. Pan. l.6.c.17.

a Vide qđ leg.& not.s. e. coniuges.

2 sent.4.dis. 27. Iuo p.8. c.33. Pan.l. 6.c. 10.

" Fructus diu expectatus gratissimus est.

3 s̄.ead.non dubium.

4 s̄.e. cū societas.

5 s̄.e. Beata Maria.

† al.comitātur coniugium.

6 s̄.ead.

CAP. XXXVIII.

1 SI quis desponsata sibi, & tradita[a] vtatur, ritè A coniugium vocatur.

A ¶Ritè.] *Apud beatum Ambrosium legitur,* vtatur coniugium vocat, *Sicut etiam apud Iuonem. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendunt aliam fuisse ipsius mētem, atque Gratianus putauerit, & auctor Pannormiæ.*

Quare autem post nuptialia pacta non statim tradantur sponsæ, Augustinus in lib.8.confessionum,c. 3.ostendit, dicens.

¶Quare sponsæ post pactum non statim tradantur.

CAP. XXXIX.

2 INstitutum est, vt iam pactæ sponsæ non statim [b] tradantur, ne vilem [c] habeat maritus datam, quam non suspirauerit sponsus dilatam.

Iuxta hanc distinctionem [d] *intelligenda est illa auctoritas Augustini,* [3 *Non dubium est illam mulierem non pertinere* [e] *ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commistio sexus.*] 4 *Ad matrimonium, perfectum, subintelligendum est, tale videlicet, quod habeat in se Christi & Ecclesiæ sacramentum. Ita & illud Leonis Papæ intelligendum est.* ¶*Sed obijcitur illud Augustini,* [5 *Inter Mariam & Ioseph fuit perfectum coniugium.*] *Sed perfectum intelligitur non ex officio, sed ex ijs, quæ comitantur* † *officium coniugij, ex fide videlicet, prole, & sacramento. Quæ omnia inter Christi parentes fuisse, auctoritate Augustini probantur. Cuncta ergo, quæ de non separando coniugio inducta sunt, de perfecto intelliguntur, quod sponsali conuentione est initiatum, & officio corporalis commistionis est consummatum. Illa verò, quibus separabile coniugium ostenditur, de initiato intelliguntur, quod nondum officio sui perfectū est.* ¶*Potest & aliter distingui. Sponsæ* [f] *appellantur coniuges cōsuetudine scripturæ spe futurorum, non effectu* [g] *præsentium.* 6 *Vnde Ambrosius cum dixisset,* [*cum initiatur coniugium*] *non addidit, tunc res,* 10 *vel effectus, sed* [*tunc nomen coniugij asciscitur*] *ostendens tales coniugij nomen habere, non rem, vel effectum. Item Augustinus cum de parentibus* [h] 7 *Domini loqueretur, ait* [*coniuges fuerunt mente, non carne, sicut & parentes* [i].] *Ex quo datur intelligi, quòd sicut Ioseph pater Domini dictus est non effectu generturæ sed officio, & cura prouidendi, sic & coniunx matris eius appellatur nō coniugij effectu, sed subministratione necessariorum, & indiuiduæ* † *mentis affectu. Hinc Augustinus ait,* [8 *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam*] *coniugem nominauit, quia futura* [k] *erat vxor.*] *Hinc & Beda super Leuiticum,* [*si quis sponsam alterius violauerit, &c.*] *sponsam vxorem dixit, non quæ tunc erat, sed quæ futura erat vxor.*] *Hinc etiam Hieronymus super Matthæum in Euāgelio,* 30 [*Cum esset desponsata.*]

¶Consuetudine scripturæ, sponsæ coniuges, & sponsi viri appellantur.

CAP. XL.

GEnuit Ioseph [l] virum Mariæ. ¶Cum virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum [m]: sed recordare consuetudinis scripturarū, ꝙ sponsi, viri, & sponsæ vocentur vxores. *& infrà.* ¶Non ab alio inuenta est, nisi a Ioseph: qui penè licentia maritali futuræ vxoris omnia nouerat. *& infrà.* ¶Ioseph filij Dauid, &c.] iam & suprà diximus sponsas vxores appellari: quod plenius liber aduersus Heluidium [n] docet.

Item super Genesim. 9

¶De eodem.

CAP. XLI.

EGressus itaque Loth, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias suas.] In sequentibus filiæ Loth virgines esse dicuntur. Et ipse ad Sodomitas alios filios genuisse, eo quòd Euangelium dicit " Peperit [c] filium suum primogenitum. & Ioseph de alia muliercula plures filios habuisse: vt sic Christi parentes infamaret.

EGressus itaque.] Casvs. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Genesis. In secunda verba Hieronymi probantis quòd nomine generi etiam sponsus filiæ intelligitur: quia filiæ Loth nondum viros cognouerunt, & tamen sponsi earum generi appellantur: licet quidam aliter opinentur, dicentes ꝙ quæ viros habuerunt, perierunt in Sodomis: virgines autem exierunt cum patre. Secunda pars incipit ibi, *In sequentibus Nunc*, id super loco Genesis, Egressus est, &c.

g ¶*Effectu.*] id est, propter fidele coniugium, vt s̄. eadem, coniunx.

h ¶*De parentib.*] " Ioseph.n. putatiuus pater Domini dictus est.

i ¶*Sicut & parentes.*] quo ad Ioseph. Nā Maria carne fuit eius parens. vnde expone, parentes, id est, parens, plurale pro singulari. 2.quæstio.1.in primis.

k ¶*Quia futura.*] ex hoc loco habuit tā Gādulphus quàm Gratianus [b] causam sui erroris, dicentes " verum coniugium non fuisse inter Mariam & Ioseph: quod tamen falsum est, vt suprà. ea.coniunx. Et est hic argu. aliquem sumere appellationem ab eo quod futurum erit, vt 23.q.1.paratus.

GEnuit Ioseph.] Casvs. Hoc c. diuidit in duas partes. In prima parte ponuntur verba Euangelistæ. In secunda ponuntur verba Hieronymi dicentis, Cum audieris quòd Ioseph fuerit vir Mariæ, non suspiceris quòd eam cognouerit: sed scias quòd secundum consuetudinem scripturarum sponsus de præsenti ante carnalem copulam vir appellatur, & sponsa vxor. Secunda pars incipit ibi, *Cum virum.*

l ¶ *Genuit.*] In prima parte commentatur Hieronym. super illa auctoritate, Genuit Ioseph. In secunda commentatur super illa, Inuenta est, &c. In tertia commentatur super illa, Ioseph filij Dauid, &c.

l ¶*Genuit Ioseph.*] verba sunt Euangelistæ.

m ¶ *Nuptiarum.*] id est, carnalis commistionis: quia carnalem copulam eius non cognouit.

n ¶ *Heluidium.*] hæreticum: qui dicebat beatam Virginem

" Ioseph fuit pr̄ putatiuus Dñi.

7 s̄.e. cōiux.

b sc.s̄.e.§.in 2. solutiōe. " m̄rimoniū verū fuit inter Mariam & Ioseph. Ad c.1.

† al. indiuiduo.

8 s̄.e. cōiux. Matth.1.

9 Beda in q̄stionib.ī Genes.ex Hier. Gen. 19.

" Maria vni cū genuit.

c Sic dictus. qa ante eū null9 est natus ex ea, & dr̄ vnigenitus, qa post eū null9 ex ea natus est scdm Hug. de hoc leg. & no.ext.de ver.sign, Ioseph. Arch.

a ¶Ecce

a ¶*Ecce.*] Supra 14.distinct.cap.1.
b ¶*Ad sponsos.*] tamen appellatione generi sponsus continetur, vt 4.q.3.§.item lege Iulia.vir. item ne liberto.

PRiusquàm.]CASVS. Hoc c. diuiditur in 4 partes. In prima parte ponuntur verba Euangelij. In secunda, ostendit Ioannes q̄ Maria sponsa iuxta morē antiquū habitauit cum sponso suo, sicut èconuerso generi Loth apud suas sponsas habitauerunt. In 3. parte ostendit, q̄ nomine coniugis, sponsa intelligitur. In 4. parte dicit, q̄ cum Ioseph vellet Mariā suspectam dimittere: angelus eū reconciliauit sibi, non ad carnale commerciū, sed ad communis habitaculi consortium. Secunda pars incip. ibi, *Non dixit.* Tertia ibi, *Noli timere.* Quarta ibi. *Sicut enim.* Seq. ca. patet. *Vxoris*, sc. cognitæ. *Illi*, scilicet discipulo Ioanni.

c ¶*Priusquàm.*]" hic prius non notat ordinem.arg.extr. de ver.si. quod dicitur.arg.19.q. vlt.§.nunc autem. Vnde non sequitur, quòd postea conuenerunt. Et etiam concor. huic ar. lex. nam lex dicit q̄ si seruus non fuerit cuictus priusquàm moreretur, vel mortuus esset, nec inde sequitur q̄ post euincatur: quia hoc esset impossibile.ff. de euiction.si seruus.

d ¶[*Seruabat*] non tamen vbicunque, imo alicubi contrarium obtinebat, prout statim subdit de generis Loth.

e ¶*Haberentur.*] ff. de rit. nup. mulierem. vn̄ nisi post puberes annos sponsa inueniatur in domo sponsi, nō præsumitur vxor, vt ff. de rit.nup. l. 4. Item licet post puberes annos spōsa inueniatur in domo sponsi: tamen, nisi cōstet de sponsalibus, hoc ipso quòd secū reperitur, nō præsumitur matrimonium, vt ff. de sponsa. quæsitum. & extra de res.spol.ex parte.

f ¶*Sic etiam Maria.*] similitudo est per contrariū: vel in eo quòd & isti & illi cohabitabant sponsis sine carnali commistione.

g ¶*Sed dimittere.*] id est, ad eam non accedere.

h ¶*Retinere.*] ergo & accipere est retinere. argument. 12. quæstione secunda, si qua de rebus.

i ¶*Dimiserat.*] quia suspicatus de ea fuerat adulterium. 2.q. 1. si peccauerit.

k ¶*Copulat.*] id est, reconciliat, non desponsat. sed quod dicit, copulat, iam mente dimiserat eam, & quasi separati erant quo ad mentem: Ioseph tamen prius ei fuit coniunctus per consensum matrimonialem, & consensit in carnalem copulam. suprà ead.§.1.

l ¶*Si enim.*] ¶*Vxoris.*] Argument." quòd viuente Ioseph separata est virgo ab eo. argum. suprà ead.§.cccc. & hoc contra Petrum manducatorem, qui dixit [a] q̄ Ioseph mortuus erat tēpore Dominicæ passionis. Hic enim exprimitur causa quare Dominus separauit eā à Ioseph.

" Prius q̄nque non notat ordinē.

1 Concord. tex. i l. lege Iul. & ibi gl. & docto. ff. de test.

Gen. 19.

Matth. 1.

2 Copiosius in homilia.

dixit [Ecce [a] duæ filię meę quę nō cognouerunt virum,] Nūc autem dicitur habuisse generos. Quidam arbitrantur eas, quę viros habuerunt, in Sodomis perijsse: & quæ virgines erāt cum patre exijsse. Sed hebraica veritas habet, [Egressus Loth locutus est ad sponsos A [b], qui accepturi erant filias eius.] Necdum igitur virgines filiæ matrimonio fuerāt copulatæ.

¶*In hoc ca. Gratianus retulit verba gloss. ordinariæ in capit. 19. Gen. ex Hieronymo.*

A ¶Sponsos.] *Sequebantur hæc*, suos, quod quidē magis verum esse videtur ex hoc quod sequitur, qui accepturi, &c. *quæ sunt expuncta, quia neque apud B. Hieronymum, neque in glossa ordinaria habentur. Ex ijsdem verò addita sunt à ver.* Necdum. *vsque in finem, quoniam inde colligitur id, quod vult Gratianus.*

Vnde datur intelligi, quòd scriptura sponsos generos vocat [1]. *Item Ioannes os aureum homilia 4. ad ca. 1. Matth.*

¶Maria coniunx dicitur more scripturæ, cum simpliciter sponsa esset.

CAP. XLII.

PRiusquàm [c] conuenirent.] ¶Non dixit, prius quàm in sponsi adduceretur domum. Hunc quippe morem seruabat [d] antiquitas, vt sponsæ in sponsorum domibus haberentur [e]. Quod nunc quoque fieri interdum videmus. Vt enim generi Loth apud socerum leguntur habitasse cum sponsis nondum sibi copulatis lege cōiugij, sic habitabat etiam Maria [f] cum sponso. *& infrà.* ¶Neque enim eam voluit de domo expellere, sed dimittere [g]. *& infrà.* ¶Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.] [2] Quo sermone sponsam similiter indicauit: sicut etiam eos, qui adhuc sponsi sunt, generos appellare scriptura consueuit. Quid enim est [accipere?] domi profectò retinere [h]. Iā enim illā mente dimiserat [i] *& infrà.* ¶Sicut enim posteà illam commendauit Christus ipse discipulo: sic & nunc Angelus copulat [k] sponso, non in fœdus solemne coniugij, sed in consortium communis habitaculi.

Idem homil. 5. ad idem, c. 1. Matt.

¶Dominus non commendasset matrem discipulo, si eam Ioseph cognouisset.

CAP. XLIII.

SI enim cognouisset eam, & loco habuisset vxoris [l], quomodo illam Dominus quasi absque solatio, & nihil penitus habentem, discipulo commendasset, iubens illi, vt eam reciperet in suam?

Item Origenes in eodem, homil. 1. Euangel.

¶Maria vxor Ioseph appellatur, quia sic ab eo putabatur futura.

CAP. XLIIII.

[3] INuenta est habēs ī vtero.] A beato Ioseph, qui licet eam non contingeret: futuræ tamē, vt putabatur, vxoris omnia nouerat. *& infra.* ¶Si tibi vxor nominatur, si desponsata A tibi esse dicitur: non tamen tibi vxor est, sed Dei vnigeniti electa mater est. *& infrà.* ¶Dico cōiugem [m] propterea, vt diabolo virginitatem eius occultem, & vt Iudæorum prauitatē excludam, atque deiiciā, & vt legis [n] instituta non destruam. In consequentibus demonstrabo, quòd nec ista tua coniunx, secundum consuetudinem coniugii habeatur, nec iste qui generatus, tuus filius esse credatur.

A ¶Desponsata.] *Sic est emendatū ex ipsa homilia. Anteà legebatur*, & si in desponsatione vxor tibi esse dicitur. *Alia etiam nonnulla emendata, & addita.*

Itē Gregorius in expositione Euāgelij, homil. 26.

¶Ad nuptias Mariæ Ioseph non peruenit.

CAP. XLV.

SIc quippe discipulum Dominus post resurrectionem

" Ioseph tēpore Passionis viuebat, & à virgine separat' fuerat.

a f. in historia Euāgel. vbi tractat d nuptijs factis ī Cana Galilææ.

INuenta est.] CASVS. Hoc capitul. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Euangelistæ. In secunda verba Origenis dicentis quòd Maria fuit tantùm sponsa de præsenti: sed ideo fuit appellata vxor, vt eius virginitas lateret diabolo: & ne parturiens non ex marito lapidaretur. Secūda pars incipit ibi, *A beato. Tibi vxor*, carnaliter cognita. *secundum consuetudinem.* scilicet, carnalem.

m ¶*Dico coniugem.*] in persona angeli quasi loquitur hoc Origenes.

n ¶*Vt legis.*] "quia secundum legem quæ iam sponsa erat lapidabatur ob fornicationē. 34. questione secunda, non satis. sed quę nondum erat sponsa alicuius, & fornicabatur nō puniebatur morte, nisi postea copularetur alicui tanquàm virgo: & ita lapidaretur beata virgo. quia cum iam sponsum haberet, grauida apparebat: & ita constabat vel ante vel post desponsationem eam fornicatam præsumptiuè: & ideo fuit desponsata. Sed secundum legem Romanā secus est. nam si aliqua fuerit fornicata ante quam sit sponsa, non potest accusari de adulterio. si verò postquàm fuerit sponsa, pt. ff. de adulter. si vxor. §. si quis vero. Tamen dicunt quidam, quòd etiam simplex fornicatio morte puniebatur in Aaronitis. 56. distinctio. Dominus. quia maior mūditia exigebatur in eis: quia de eis auctor mundi, id est Christus erat nasciturus. "Et not. quòd hic occultatur aliquid propter malitiam eius cui fit occultatio. quandoque occultatur aliquid propter rei excellentiam. 43. distinctio. in mandatis. quandoque ideò quia auditores capaces non sunt. 8. quæstione. 1. oportet. & ibi, Multa habeo vobis dicere, quę non potestis portare modò.

SIc quippe.] CASVS. Gregor. facit hic quandam collationē inter

Ioan. 19.

3 Copiosius in homilia.

" Spōsa fornicata an erat olim lapidanda.

Ioan. 20.

" occultare licet ex cā.

inter Ioseph & Thomam Apostolum. vtrunque enim permisit Deus dubitare, alterum de virginitate Mariæ, & alterū de Christi resurrectione. tamen neutrum in dubitatione persistere permisit: & vtroque vsus est pro teste tam resurrectionis quàm virginitatis Marię. *Ad nuptias*, id est, ad carnalem cognitionem.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Concludit Grat. ex præmissis, quòd nuncupatur sponsa & coniunx non re præsentium, sed spe futurorum: & suam cōclusionem tribus similitudinibus approbat, respondendo quibusdā cap. superius allegatis. Prima similitudo incipit ibi, *Sed à prima*, Secūda ibi, *Sed talis*. Tertia ibi, *Sic qui merito*. Et dicit H. quòd Grat. ferè per totā hanc quęstionem malè dicit: & per vnum falsum vult probare aliud falsum. Tu autem dicas quòd matrimonium est cum sponsa de pręsenti: sed non consummatum.

a ¶*Ex his.*] ferè per totum istum §. malè dicit Gratianus: imo per totam hanc quæsti. Io.

b ¶*Sicut.*] Hic p vnū falsum vult aliud probare. "nam ꝙ adulto non dimittātur peccata per fidem ante baptismum, nemo catholicus dicit. hoc ēt Aug. expresse negat. de consec. dist. 4. non dubito. & ca. baptismi. verū est quòd non dimittuntur omnino ante baptismū quo ad omnem pœnā: quia non quo ad temporalem: quod fit per baptismum. de consec. dist. 4. sine pœnitentia. nisi summa esset contritio. vt in latrone. de cōse. dist. 4. cap. baptismi. vicem.

1 §. c. matrimonium.

2 §. ea. cum initiatur.

" Peccata adulti an dimittantur p fidem ante baptismum.

3 §. c. coniugali.

c ¶*Syricius.*] infrà eadem quæsti. de coniugali. & ita soluit qđ nō obiecerat: & sic est rota præcurrens.

† al. &

d ¶*A beatitudine.*] habuit quidem beatitudinem, sed non permanē tem vel confirmatam, vnde dicitur non habuisse charitatem in cœlo. 16. quæstio. 2. visis. de pœ. distin. 2. principum. 19. dist. propter totius.

suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit, sicut ante natiuitatem suā habere Mariam sponsum voluit, qui tamen ad eius nuptias nō peruenit. Nam ita factus est discipulus dubitans, & palpans testis verę resurrectionis, sicut sponsus matris fuerat custos integerrimæ virginitatis.

Ex his [a] *omnibus auctoritatibus apparet sponsas coniuges appellari spe futurorum, non re præsentium. Quomodo ergo coniuges à prima fide desponsationis appellātur: si ista, quæ asseritur sponsa, coniunx esse negatur? Sed à prima fide desponsationis cōiunx dicitur appellari, nō quòd in ipsa desponsatione fiat coniunx, sed quia ex fide quam ex desponsatione sibi inuicem debent, postea efficiūtur coniuges: sicut* [b] *per fidem dicuntur remitti peccata, nō quòd ante baptismum per fidem remittantur, sed quia fides est causa, quare in baptismo à peccatis emundamur.* ¶ *Illud autem Ioannis Chrysostomi.* [[1] *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.*] ¶ *Item illud Ambrosij.* [[2] *Nō defloratio virginitatis, sed pactio cōiugalis matrimonium facit*] *ita intelligendum est: coitus sine voluntate cōtrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis sine pactione coniugali non facit matrimonium, sed pręcedens voluntas contrahendi matrimonium: & coniugalis pactio facit, vt mulier in defloratione suæ virginitatis, vel in coitu dicatur nubere viro, vel nuptias celebrare.* ¶ [3] *Itē Syricius* [c] *Papa discessionem sponsæ à sponso vocat cōiugalem separationem.* ¶ *Sed talis discessio dicitur violatio coniugij non iam existentis, sed futuri, vt ex ipsa desponsatione sperabatur. Sic & diabolus dicitur cecidisse à beatitudine* [d] *nō solùm, quam tunc habebat, sed etiam, ad quam habendam creatus erat.* ¶ *Sic qui merito suæ vitæ, vel † scientiæ in sacerdotem* [e], *vel episcopum eligitur, si interim electionem suam cassari meruerit, dicitur amittere sacerdotalē, vel*

e ¶*Sacerdotem.*] sed hoc non nisi post confirmationem, vt extra de accus. super his. Ioan.

f ¶*Acceperat.*] amittit ergo quis quod non habet, vt C. de administrat. tutor. pupillorum. [a] argument. contra. ff. de regul. iur. non videtur. non videtur re exclusus qui rem non habuit.

a ad idē 23. di. quorundā. in fin. vbi de hoc. & 5. q. 6. ca. quia iusta. vbi de hoc.

SED CONCEDATVR. CASVS. Nunc reuertuntur Gratianus ad principalem quæstionem. Sed ca. planum est, & intelligitur cum sequenti de sponsa de præsenti.

g ¶*Quæritur vtrum.*] huius quæstionis nulla est vis, determinatur enim per id quod est ext. de spons. duo. duobus modis. & c. licet præter solitum. "Sed in hoc dissentiunt doctores, an sponsa de futuro cogatur stare cum sponso suo: quod videtur, vt extra de spons. ex literis. & de conuers. coniuga. sanè. Item quia pro quolibet mortali peccato possumus cogi ad pęnitentiam. 22. quæstione 1. cap. vltim. [b] Sed contra extra de spons. requisiuit. & suprà eadem, quæstione prima, de viduis. Dicunt quidam, quòd cogi debeat à principio: si tamen perseuerauerit contumax, non est amplius cogenda. Tu dicas semper esse cogendam, nisi euidentissima subsit causa. "Sunt tamen casus 7. in quibus sponsa de futuro licitè potest recedere à spōso: vnus, si alter vult itrare religionē. & illud etiam tenet in sponsa de præsenti, extra de cōuer. coniuga. ex publico. Secundus casus, si alter recedit ad remotam regionem, nec potest inueniri. extra de sponsa. de illis. Tertius casus, si alter incurrit lepram, vel aliquam deformitatem corporis. extra de coniug. lepro. literas. extra de iureiu. quemadmodum. Quartus si superuenit affinitas, vel si fornicet spontaneè, vel coactus. extra de iureiuran. quemadmodum. suprà ea. quidā desponsauit. Quintus, secundum quosdā est si mutuò se absoluerint. extra de spon. pręterea. Sextus, si contraxit cum alio per verba de pręsenti. ext. de spon. duorum. cap. 1. & 2. sed in hoc casu est peccatum. Septimus, si id ꝙ minor fecit, non vult seruare in adulta ętate, vt extra de desponsa. impuber. de illis. Hi casus & aliq alij possunt his versibus haberi.

" spōsa vtrū cogatur stare cū spōso.

b Ar. ad hoc 33. q. 2. qcū que. dic vt ibi no. & hoc leg. & no. 6. q. 1. illi qui.

" Sponsalia soluuntur multis cāis.

Lepra superueniens, furor, ordo, sanguis, & absens.
Læsaque virginitas, membri damnum, minor ætas.
Ac hæresis lapsus, fideique remissio: prorsus.
Sponsos dissociant, & vota futura retractant.

episcopalem vnctionem, non quam iam acceperat [f], *sed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illa* 10 *auctoritate sponsa cōiunx potest probari. Sed concedatur quòd sponsa nō sit coniunx: tamen quæritur, vtrū* [g] *liceat ei renūtiare priori conditioni.*

Hoc autem prohibetur auctoritate Ancyrani concilij, cap. 11. in quo statutum sic legitur.

¶ Puellę desponsatę prioribus reddendæ sunt, si eis raptæ fuerint. 20

CAP. XLVI.

4 DEsponsatas puellas, & post ab alijs raptas placuit erui [h], & eis reddi, quibus ante fuerant despōsatæ [i], etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit.

4 Ans. l. 10. c. 8. Bur. l. 9. c. 38. Iuo p. 8. c. 176. Pā. l. 6. c. 19.

30 *Item Ioānes octauus* A *Rostanno Archiepiscopo.*

A ¶*Octauus.*] *Sic est restitutum ex plerisque vetustis, & Iuone. In vulgatis erat.* Chrysostomus.

¶ Communione priuetur sponsa, nisi raptore deserere, & ad sponsum suum redire voluerit.

40 CAP. XLVII.

5 ATho præsentiū lator, dum in nostro seruitio fideliter excubaret, quendam virum fęminam sibi desponsatam conqueritur rapuisse. Et ideò fraternitas tua nostra auctoritate suffulta suffraganeos 50 suos epos præsentialiter cōuocet: & sic vnanimi sententia, si sponsam huic raptor nō reddiderit, tam idem, quàm rapta, si ad pristinum spōsum remeare [k] noluerint, omni communione priuentur.

5 Iuo p. 14. c. 64.

4 *Sed aliud est priori conditioni re*60 *nuntiare, & de nuptijs cum alio agere: aliud est rapi, hoc est, illicitè constuprari.*

h DEsponsatas.] ¶*Erui.*] idest, auferri à raptore.

i ¶*Desponsatæ.*] infrà 34. quæstione secunda. non satis. contra vbi præcipitur non reddi priori viro: sed ibi consentit raptori. & hic loquitur de spons. de præsenti. Item contra C. de sponsa. l. prima. ibi dicitur, quòd vni desponsata potest alij nubere. sed illud est abrogatum.

ATho.] CASVS. Quidam nomine Atho conque- 70 stus est Papæ, mulierem sibi desponsatam raptam fuisse: quare Papa rescribit Rostanno archiepiscopo vt compellat raptorem eam sibi restituere: alioquin conuocatis suis suffraganeis excommunicet eum & ipsam raptam, si ad suum sponsum noluerit remeare. Quæ autem sequuntur, plana sunt vsque ad cap. de coniugali. in fine capitul. scilicet desponsatas. hæc autem, de qua agitur in themate.

k ¶*Remeare.*] si intelligas hoc de sponsa de præsenti, planum est: si de sponsa de futuro, dic vt in summa.

SED ALIVD. Hæc est quarta pars quæstio. in qua 80 quæritur quid iuris sit de raptis: & quis dicatur raptor, vel rapta, vel raptus. Ioannes de Fan.

a ¶*Raptus.*

a RAptus.] Hoc cap. inducit G. vt probet illicitum esse coitum in rapta: vnde per consequēs vult probare quòd debeat à secundo separari, si eam raperet, cum illicitè ei adiungatur: ita tamen, quòd ille qui secundò rapuerit, non tractasset primò de sponsalib. & ad hoc inducit c. seq.

1 36. q. 1. raptus. Iuo p. 8. c. 26. Pan. l. 6. c. 53.

b LEx illa.] Sed vbi sit lex illa, ignoro. fortè in Codice Theodosiano. potius contrarium inuenio, vt C. de rap. virg. l. 1. §. quibus. sed illud non tenet, vt ext. de rapto. cum causam.

2 36. q. 1. lex illa.

3 in codice Theod. li. 9. ti. 24. de rap. virg. vel vid. le. 1.

QVOD AVTEM. Hæc est quinta pars quæst. in qua dicitur, quòd si per verba de præsenti fuerit sponsa, & rapta, omnibus modis viro reddenda est. Io. de Fan.

4 Pol. l. 6. ti. 4. Ans. l. 10. cap. 11. s. de sponsatas.

c ¶Constiterit.] s. e. desponsatas.

d ¶Hæc autem.] de qua agitur in themate.

DE coniugali.] CAsvs. Aliqua fuit desponsata alij per verba de præsenti. quærebatur vtrum alter possit eā accipere in vxorem? Et respondetur quòd non: & sic contrahētes debent anathematizari. nam si quis violat benedictionem quàm nupturæ sacerdos imponit, sacrilegium facit nupturæ, non quo ad matrimonium, sed quo ad copulam carnalem. Vel nupturæ, id est, carnaliter cognoscendæ.

SED AVCTORITATE. CAsvs. Soluit G. & malè, dicens quòd si sponsa velata sit & benedicta cum sposo, & in domum ducta, debet reddi priori: alioquin non. hoc autem facit G. respondendo quibusdam cap. contra hoc allegatis. Illud Greg. 33. q. 1. requisisti.

5 Poly. ibid. Ans. l. 10. c. 9 Burc. l. 9. c. 31. Iuo p. 8. c. 169. Pan. l. 6. c. 18.

e ¶Ducta.] hoc malè soluit. nam huiusmodi solemnitates non faciunt ad essentiam matrimonij. 30. qu. 5. nostrates.

f ¶Illud Gregorij.] 33. q. 1. c. 1. &c.

DVobus.] CAsvs. Casum huius Paleæ sic pone. Dicitur enim hic, quòd si quis desponsauerit aliquā fide pactionis, non debet aliam ducere. si tamen duxerit, maneat cum secunda: agat tamen pœnitentiam de fide mentita: Si autem contraxerit per fidem consensus, erit tantùm matrimonium cum prima: & hoc in prima parte. In secunda dicitur quòd fides pactionis est, quando aliquis promittit alicui mulieri quòd accipiet eam in vxorem si permiserit rem secum habere. Fides consensus est cum inter se consentiunt per verba de præsenti. Secunda pars incipit ibi, *Est autem.*

6 s. e. desponsatam.

7 33. q. 1. requisisti.

Vnde Isidorus Etymolog. libro 5. c. 26. ait.

¶Quid sit raptus.

CAP. XLVIII.

1 RAptus [a] est illicitus coitus, à corrumpendo dictus: vnde qui rapta potitur, stupro fruitur.

2 *Hæc autem non ab alio rapta, sed alij desponsata monstratur. Raptam verò talem dici prohibet Gelasius Papa dicens.* 3

¶Ibi raptus admittitur, vbi puella abducitur, de cuius ante nuptijs nihil actum probatur.

CAP. XLIX.

4 LEx illa [b] præteritorum principum ibi raptum dixit esse cōmissum, vbi puella, de cuius ante nuptijs nihil actum fuerit, videatur abducta.

5 *Quòd autem in fine capituli subiungitur [etiam si eis a raptoribus vis illata constiterit [c]:] ideo additum est, quia raptarum aliæ se rapiendas exponunt, aliæ violenter abducuntur. Quolibet ergo modo rapiantur, priori reddendæ sunt. Hæc autem [d], vt suprà dictum est, non inter raptas, sed inter alias desponsatas connumeratur: & ideo non est huic auferenda, & priori reddenda. Sequuntur aliæ auctoritates, quibus ista prohibetur nubere secundo, & iubetur redire ad priora vota.*

Ait enim Syricius Papa Hymerio Episcopo Tarraconensi, epistola 1. cap. 4.

¶Puellam alij desponsatam alter accipere non valet.

CAP. L.

5 DE coniugali violatione requisiti, si puellam alteri desponsatam alter in matrimonium possit accipere. Tale A ergo connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles, cuiusdam sacrilegij instar est, si vlla transgressione violetur.

A ¶Tale ergo.] *In epistolarum Syricij codicibus, & in codice canonum, & apud cęteros collectores (pter Pannormiā,) & in capitular. Caroli. Basileæ impressis, libro 1. cap. vlti. legitur,* Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus. *Sed quoniam in casu fit mentio anathematis, non est mutatum.*

Sed auctoritate hac Syricij illa prohibetur ad secunda vota transire, quæ in propriam domum est ducta [e], & cum sponso suo est velata, & benedicta. Talium discessione violatur benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit. Verùm hanc nec dum sponsus in suam duxerat: nec cum ea benedictionem acceperat. Non ergo hac auctoritate huiusmodi copula prohibetur.

¶ 6 *Item illud Eusebij Papæ [Desponsatam puellam non licet parentibus alij viro tradere,] similiter & de huiusmodi desponsata intelligitur, quæ videlicet cum sponso est velata & benedicta.*

¶ 7 *Item obijcitur illud Gregorij [f] [Quæ propter frigiditatem à viro suo separata est, & alij nupta si vir eius aliam cognouerit, illa est detrahenda secundo, & reddenda primo.] Sed eodem modo soluitur: quia ista videlicet cum illo benedictionem acceperat.*

[*Augustinus de fide pactionis, & consensus.*]

¶*Etiam in decretalibus tit. de sponsa duor. c. 1. citatur ex Augustino, apud quem non est inuentum.*

¶Si quis alicui mulieri consensus fidem fecerit, non licet illi aliam ducere.

PALEA. CAP. LI.

DVobus modis dicitur fides pactionis, & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi debet tantùm sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet aliam ducere. Si autem duxerit, dimittet eam: & adhęrebit priori.

Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quòd eam ducet, si permiserit ei rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus est, quando etiam si non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere: & mutuo se concedunt vnus alij, & mutuo se suscipiunt.

CAVSA XXVIII.

QVidam infidelis [g] in coniugio positus ad fidem conuersus ē: vxor verò odio fidei Christianæ ab eo discessit. Ille quandam fidelem in vxorem accepit: qua mortua clericus efficitur. Tandem vitæ & scientię merito in episcopum eligitur.

1 *Hic primum quęritur, an coniugium sit inter infideles.*

2 *Secundò, an liceat huic aliam ducere priore viuente.*

3 *Tertiò, an sit reputandus bigamus, qui ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram.*

QVidam infidelis.] CAsvs. In superiori cā tractatum est de quibusdam impedimentis matrimonij, & quòd matrimonium non est inter religiosas personas, si de nouo cōtrahant: sed ne idem putetur esse inter infideles, ideo magister supponit hāc 28. cām, in qua ostendit matrimonium esse inter eos. Ostendit ēt quid iuris sit si alter in fidelium conuertatur: & addit vtrum debeat dici bigamus qui ante baptisma habuit vnā, & posteà alteram. vt autem hæc omnia cōpetentiùs agat, proponit thema, de quo tres elicit quæstiones.

g ¶Quidam infidelis.] Superiori causa quinque notantur causæ, quæ prohibent matrimonium contrahere, & contractum iubent dirimere: verbi gratia votum, ordo, religionis habitus, ligatio, & publicæ honestatis iustitia. in hac verò causa ponuntur quæ impediunt matrimoniū: verbi gratia dispar cultus, vel dissimilitudo fidei, vt inter fideles & infideles. & primò tractat an matrimonium sit īter infideles, & ostendit etiam quid iuris sit, si alter de duobus coniugibus infidelibus ad fidem [a] conuertatur.

a Sub. altero remanente i infidelitate: vel si alter de duob. cōiugib. fide lib. discedat à fide, altero remanente in fide, secūdū Hug. vel aliter tractauit magister de duob. impedimentis. s. de voto, & de coniugijs & spōsalib. modò intendit tractare de dispari cōiugio & bigamis, vt autē hæc, &c. Io. de Fan.

QVod autem.] Hæc quæstio diuiditur in quinque partes: in prima quarum probat multis auctoritatib. ꝙ matrimonium non est inter infideles. Secūda ibi, *Si quis.* Tertia ibi, *Iam nunc.* Quarta ibi, *Contra.* Quinta ibi, *Ex his.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur prima q. qua quæritur an sit matrimoniū inter infideles. Et certum est ꝙ sic, vt j. ea. §. 1. & cap. 1. Grat. tñ pro vtraque parte allegat, & bene soluit infra ea. §. ex his. Ponit ēt quædam c. in hac quæstione, quæ ad secundā pertinent quęstionem, quę est, an altero remanente infideli possit conuersus ad fidem se alij copulare. & de hoc quid iuris sit, in 2. q. tractat. Est ergo casus huius §. talis. Probat hic Gra. superficialiter inter infideles nō esse matrimonium. & hoc facit quatuor auctoritatibus, s. vna Pauli, duab. Augustini, & vna Ambrosij.

a ¶*Quòd autem.*] hic intitulatur 1. q. "an s. matrimonium sit inter infideles: & certum est ꝙ sic, licet non sit ratū, infra eadem, §. 1. & c. 1. Gratia. tamen ad vtrāque partem allegat, & bene soluit. j. ead. §. ex his. sed quia in hac q. quędam cap. ponuntur pertinentia ad secundā quæstionem, quæ est, an altero remanāte in infidelitate, possit conuersus ad fidem alij se copulare, de ea videamus. "Notandum ergo quòd cum vnus cōiugum ad fidem cōuertitur, si remanens in infidelitate est Iudæus, nullo modo fidelis debet cohabitare cum eo nisi velit ad fidem conuerti, & si non vult conuerti, potest aliam ducere, infra eadem, Iudei. sed contrarium est hodie verum, & extra de diuor. quantò. & c. gaudemus. si autem est paganus, & non vult cohabitare, vel vult, sed cū blasphemia Christi: vel vt eam pertrahat ad mortale peccatum: fidelis potest cū alio contrahere. j. ead. si infidelis. & hos tres casus, in quibus licet ei contrahere cum secunda, habes extra de diuor. quantò. & ca. sequen. Si autem vult infidelis cohabitare fideli, & in pace: in electione fidelis est an velit ei cohabitare, vel non: sed tunc cum altero non potest eo viuente contrahere. infra eadem quęstione. iam nunc. & ca. sic enim.

Rom. 14. | 1 libr. 1. de adul. cōiug. c. 18. | 2 sen. 4. dist. 39. Ad c. 7. 1. ad Cor. & ibi gl. ord. | "Matrimonium est inter īfideles. | Luc. 12. | Luc. 14. | Matth. 19. | "Coniugū īfidelium si alter cōuertatur ad fidem, an possit cū infideli habitare. | 1. Cor. 7.

QVÆSTIO I.

1 ps QVòd autem [a] inter infideles coniugium non sit, multis auctoritatibus probat. Ait enim Paulus, [Omne, quod non est ex fide, [b] peccatum est.] *Coniunctio autem infidelium non est ex fide: & ideo peccatū est. Non est ergo coniugiū: quia nullum coniugium peccatum [c] est.*

¶*Item Augustinus* A, [[1] *Non est vera [d] pudicitia hominis infidelis cū coniuge sua,] Vbi autem vera pudicitia esse non potest, ibi nec verum coniugium est.*

Item Ambrosius B,] [2] *Iussit [e] Esdras dimitti [f] vxores alienigenas per quas ibant ad Deos alienos. Nō est enim putandū matrimoniū, quod extra [g] Dei decretum est factum. Sed cum cognoscitur, est emendandum [h].*

¶*Item Augustinus* C [*Non est ratum [i] coniugiū, quod sine Deo est.*]

¶*Ex his omnibus auctoritatibus probatur, coniugium non esse inter infideles. Sed ècontra aliæ inueniuntur auctoritates, quibus probatur coniugium esse inter infideles. Quarū prima est illud Euangelij quod Christus ait,* [*Erunt quinque [k] in vna domo: duo [l] in tres [m], & tres diuidentur in duos [n].*] *Deinde cum personas illas enumerasset: vxorem in virum esse diuidendam dixit, & èconuerso.*

¶*Item.* [*Qui non odit [o] patrem, aut matrem, aut vxorem, aut sororem propter me, non est me dignus.*] *Vxorem infidelem, nō fidelem, dixit odio habendam.* ¶*Item.* [*Omnis, qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut sororem, vel vxorem propter me, centuplum [p] accipiet, &c.*]

b ¶*Omne quod non est ex fide.*] id est, quod fit ex certa sciētia contra fidem, est peccatum, de pœnit. distinct. 3. §. item illud.

c ¶*Peccatum.*] vt trigesimasexta, distin. deinde.

d ¶*Non est vera.*] id est, ad veritatem ducens.

IVSSIT ESDRAS. Historia. Legitur in Esdra, ꝙ filij Israel tempore Babylonicæ captiuitatis, & post reuersionem de illa duxerunt in matrimoniū alienigenas contra pręceptum Domini: sed posteà ad pręceptum & admonitionē Esdræ dimiserunt eas.

e ¶*Iussit.*] hoc c. non facit ad propositum, quia non erat inter eos matrimonium, nisi de dolo facto. sed quòd Dominus permiserit esse fidelem cum vxore infideli, intelligitur cum matrimonium præcesserat inter eos.

f ¶*Dimitti.*] à Iudæis.

g ¶*Extra.*] idest, contra.

h ¶*Emendandum.*] argument. quòd non currit pręscriptio in matrimouio: quod verùm est hodie, vt extra de consanguinit. & affinita. non debet.

i ¶*Ratum.*] id est, inseparabile.

EX HIS. CASVS. Infert Gratianus ex supradictis auctoritatib. matrimonium non esse inter infideles. Posteà probat contrarium: & hoc facit iiij. auctoritatibus Euangelij, & duabus Pauli: & vna exēplo Sisinnij: vbi autē hæc incipiant, per te videbis.

k ¶*Quinque.*] id est, pater, filius: mater, filia: nurus, vel gener.

l ¶*Duo.*] id est, duo separabuntur à tribus, q. conuertunt ad fidē.

m ¶*In tres.*] id est, cōtra tres: cōtrarij enim sunt quando conuertūtur ad fidem.

n ¶*In duos.*] id est, tres conuertunt ad fidē, & separabūtur à duobus.

o ¶*Qui nō odit.*] i. qui nō postponit amorem patris amori Dei.

p ¶*Centuplum.*] non dicit centū vxores, sed id quod excedit centuplum, scilicet vitam æternam accipiet.

q ¶*Consenserit.*] si verò nollet habitare cū eo, posset eā dimittere, & aliā ducere viuente illa. j. e. q. 2. si infidelis.

r ¶*Non dimittat.*] j. e. Iudæi. cōtra. Sed hic de Gētili, ibi de Iudęo: circa quem specialiter illud obseruatur, "habent enim Iudæi legē & ꝓphetas, quibus muniti & parati sunt animas simpliciū fallere. 11. q. 3. ad mensam. sed gentiles hoc nō habēt. hodie tamen hoc idem videtur de vtrisque. ext. de diuor. quantò.

s ¶*Sanctificatus.*] frequenter enim vnus sanctificatur per alterum. infra ead. iam nunc. Et est argum. ad ea quæ frequentius accidunt iura adaptari. ff. de leg. nam ad ea. 3. quæst. 5. accusatores vel testes. & 25. dist. de Syracusanæ.

Vxorem in hoc loco infidelem significat: quæ propter Christum dimittitur, dum potius ipsa, quàm Christi fides deseritur. ¶*Item Apostolus.* [*Si quis frater vxorem habet infidelem, & hęc consenserit [q] habitare cum illo, non dimittat [r] illam: &, si qua mulier habet virū infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virū. Sanctificatus [s] est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier īfidelis per virum fidelem.*] ¶*Item ad Titum.* [*Hortare adolescentulas, vt diligant viros suos.*] *Hoc tam de fidelibus, quàm de infidelibus intelligendū est. Infidelibus namque viris mulieres propensius propter Deum debent obsequi, vt sic viros suos Christo lucrari valeant.* ¶ [3] *Sicut in passione beati Clementis de Theodora [t], et Sisinnio legitur mirabiliter contigisse.*

A ¶Augustinus.] *Verba ipsa B. Augustini referuntur infrà ea. sic enim. versi. nec vera.*

B ¶Ambrosius.] *Hæc sunt potius accepta ex glossa ordinaria ad locū indicatum.*

C ¶Augustinus.] *Hoc non est inuētum apud B. Augustinum. Verùm apud B. Ambrosium in idem c. 7. prima ad Corinthios hæc leguntur.* Nō enim ratum est matrimoniū, quod sine Dei deuotione est. *& similia in glossa ordi. ibidem ex B. Ambrosio.*

Item Innocentius Papa Rufo, & Eusebio epis Macedonib. ep. 22. c. 2.

¶Bigami probantur, qui ante baptismum habuerunt vnam, & post baptismum alteram.

CAP. I.

4 NVnquid [u] nō erūt admittendi in hæreditatis cōsortiū, qui ex ea suscepti sunt,

ad Tit. 2. | 3 in Abdiæ histo: ia, & vita S. Clementis antiqua. | "Iudæi facilius fallunt animas quā pagani. | 4 s. dist. 16. deinde. §. nunquid. Burc. l. 4. c. 98. Iuo p. 8. c. 303. Pan. l. 6. c. 96.

SICVT IN PASSIONE. Historia. Legitur in passione beati Clementis, quòd Theodora vxor Sisinnij infidelis, fuit ad fidem conuersa, cumque monasterium ingrederetur, zelo ductus, secutus est eam, sed post orationem Clementis, idem cæcus & surdus factus est: & cum dixisset seruis suis vt eum reducerent, ipsi non poterant ecclesiam egredi: precibus tandem Theodorę egressi sunt. Deinde beato Clemente pro ipso in domo sua orante visum & auditum recepit: qui statim vt Clementem vidit, eum iussit ligari: sed cum serui eum ligare crederent, columnas & saxa trahebant, & tandem orationibus & prædicatione beati Clementis est conuersus ad fidem. *Erunt quinque,* scilicet pater, mater, filius, filia, vxor filij, vel maritus filiæ. *In tres,* idest, contra tres, separando se ab eis contra fidem.

t ¶*De Theodora.*] vxore Sisinnij: q̃a ambo erāt infideles. sed postea illa cōuersa est ad fidē, & p eā posteà vir cōuersus est.

NVnquid.] CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima Innocentius Papa reprehendit quosdam episcopos Macedoniæ dicentes matrimoniū non esse inrer infideles. & quòd matrimonium sit inter eos, probat ex responsione Domini: quia à Iudæis interrogatus respondit eis dicens: Quod Deus coniunxit, homo non separet. In secunda parte probat contra opinionem Macedon. ꝙ matrimonium in baptismate non deletur: quoniam nec fraternitas nec filiatio immutatur per baptismum. Secunda pars ibi, *Quæro.*

u ¶*Nunquid.*] hoc ca. est de verbo ad verbum, 26. distinct. deinde.

quæ ante baptismũ fuit vxor? eruntque appellãdi vel naturales, vel spurij, quia nõ est matrimonium legitimũ (vt vobis videtur,) nisi illud, quod post baptismũ assumitur? Ipse Dñs cũ interrogaretur à Iudęis, si liceret dimittere vxorẽ, atque exponeret fieri non debere, addidit [Quod Deus cõiunxit, homo non separet.] Ac ne de his putetur esse locutus, qui post baptismum vxores sortiuntur, meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis esse responsum. Quæro, & solicitus quæro, si vna & eadem sit vxor eius, qui antea catechumenus, & postea fit fidelis, filiosq; ex ea, cũ esset cathecumenus, susceperit, & posteà alios filios cum fidelis, vtrum sint fratres appellandi, an nõ habeant posteà defuncto patre cum ceteris erciscundæ hæreditatis consortiũ, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis credit abstulisse? Quod cum ita sentire, atque iudicare absurdum est, quæ (malũ) ratio est hoc defendi, & vacua magis opiniõe iactari, quàm aliqua auctoritate roborari, cum non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus iunxit.

Itẽ ex decreto Eutychiani Papæ.

¶In fidelis potestate sit, post baptismum vxorem recipere, quam ante dimiserat.

CAP. II.

2 [1] SI quis gentilis gentilem vxorem dimiserit [a] ante baptismum, post baptismum [b] in potestate eius erit eã habere, vel non habere.

Idem.

¶Fidelis infidelem discedentem sequi non cogitur.

CAP. III.

2 SImili modo, si vnus ex cõiugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi nõ vult, sicut dicit Apostolus, infidelis si discedit, discedat.

Item Augustinus de fide, & operibus, cap. 16. [3]

¶Sine culpa relinquitur vxor, quæ cum fideli habitare noluerit.

CAP. IIII.

4 VXor A [c] legitima societate [d] coniuncta [e], sine vlla culpa relinquitur [f], si cũ viro christiano permanere noluerit. Nõ attenditur [g] eo modo illam [h] rectissimè dimitti si viro suo dicat: non ero vxor tua, nisi mihi de latrocinio diuitias congeras, aut nisi solita lenocinia, quibus nostram domum transigebas [i], etiã Christianus exerceas, aut si quid aliud vel facinorosum, vel flagitiosum in viro nouerat, quo delectata vel libidinẽ explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam ornatior incedebat. Tunc enim ille, cui vxor hæc dicit, si veraciter egit pœnitẽtiam ab operibus mortuis quando ad baptismum accessit, habetque in fundamento fidem, quę per dilectionem operatur: proculdubio plus tenebitur amore diuinę gratię, quã carnis luxurię: & membrum [k], quod eum scandalizat, fortiter amputabit. [l]

A ¶Vxor.] *Locus Augustini sic habet.* Quamobrem & illud, quod dicunt, veluti probare cupientes, quãtum valeat sola fides, vbi Apostolus dicit, quòd si infidelis discedit, discedat: nõ est enim seruituti subiectus frater, aut soror in huiusmodi, id est, vt propter fidem Christi etiam ipsa vxor legitima societate coniuncta sine vlla culpa relinquatur, si cum viro Christiano propter hoc, quod Christianus est permanere noluerit, non attendunt eo modo, &c. *Verùm ob glossas, potissimum in ver.* non attenditur, *& quoniã Iuo, & Pannormia habẽt vt Gratianus, nihil est mutatum.*

Item in sermone Domini in monte, lib. 1. c. 27. & 28. [5]

---

deinde. & ibi exponitur. Ioan.

SI quis gentilis.] ¶Hæc est secunda pars q. in qua ponit magister tres casus, in quibus potest fidelis vir contrahere viuente vxore infideli: quod probat per 6. c. Io. de Fan.

CASVS. Dicitur quod si gentilis ante baptismum vxorẽ gentilem dimiserit causa fornicationis, vel secundum consuetudinẽ gentilium, vel alia iusta causa: si postea factus est Christianus, in potestate sua erit eam habere vel non habere de consilio Apostoli. Sequens ca. patet.

a ¶Dimiserit.] propter fornicationẽ quã fecit.

[Matth. 19.]

b ¶Post baptismum.] si dicas alterius tantũ, planũ est: quia fidelis nõ compellitur in aliquo casu infidelem eam habere, sed non contrahere cum alia: nisi in tribus casibus. extr. de diuor. gaudemus. " Sed si vterque factus fuerit fidelis, dicit H. quod quocũque modo eam dimiserit, siue quia dedit libellũ repudij, siue alio modo, semper cõpellitur eam recipere post vtriusque baptismum. nã dicit omne peccatũ deletum esse ĩ baptismo, & exceptionẽ, quę viro cõpetebat propter delictum mulieris. Sed tutius est distinguere cũ Innocentio, vt si dicat quod secundum morẽ gẽtilium, & non propter fornicationẽ illius ante dedit ei libellum repudij, & modò vterque versus est, compellitur eam recipere: nec põt modò ei obijcere si cũ alio contraxerit. quasi obiectu fornicationis eam repellat. nã licet in veritate fornicata sit: quia tñ illa fornicatio licita est secundũ eos, non põt eam repellere. Si verò aliàs fornicata fuisset, & propter illam fornicationem eam dimisisset, non compellitur eam recipere. Hoc totũ habes ext. de diuor. gaudemus. §. vlt. nec est cõtra de conf. di. 4. sine pęnitẽtia. & de pœ. di. vlt. nullus. Non enim dico per baptismũ alterius exceptionem sibi competentẽ auferri posse [a]: & rationem istius plenè notaui 26. di. deinde. in fi. quia fornicatio non tantùm vxorem, sed ẽt virum maculat. 32. quæstione 1. in coniugio.

[" Coniuges infideles si efficiantur Christiani, vtrũ teneantur se mutuò recipere.]

[1 Bur. l. 9. c. 59. Iuo p. 8. c. 195. Pan. l. 6. c. 97.]

[a tollitur tñ accusatio per baptismũ vt not. j. 22. q. 2. quod aũt.]

VXor legitima.] CASVS. H. intellexit hoc cap. de impari coniugio. est ergo casus. Duo erãt infideles, vir & vxor: vir conuersus ad fidem, vxor remanens infidelis nolebat habitare cum viro: vel nolebat aliter habitare nisi traheret ad mortale delictum, volens eum peccare mortaliter: quærebatur ab Aug. vtrum vir licitè possit vxorem infidelem dimittere? Et respond. quod sic. nam membrum quòd eum tam fortiter scãdalizabat, amputabit, & à se eijciet. Sic ego Bar. Brix. hunc casum credo esse ponendum. & quòd de dispari coniugio intelligatur, innuunt hæc verba: *si cum viro Christiano*: & illa etiam, *quando ad baptismum*. Sed Bene. dicebat (& quidam alij) quòd vbi vterque infidelis est, & alter compellit alterum ad quodlibet mortale peccatum, licitè dimitti potest ab instigato: sed neuter ad secũdas nuptias transibit. secus in dispari cõiugio, vt infrà eadem, quęstio. secunda, si infidelis. *Non attenditur*: sic expone hoc verbum qualitercunque casum ponas, *non*, id est, nonne.

[2 Bur. l. 9. c. 60. Iuo p. 8. c. 196. Pã. l. 6. c. 97.]

[1. Cor. 7.]

[3 Beda. 1. Cor. 7.]

c ¶Vxor.] ĩfidelis. hoc c. & seq. intelligitur de dispari coniugio propter hoc quod dicit, si cum viro Christiano, &c. & ibi, quando ad baptismum. " & continentur hic duo casus, in quibus licitè dimittitur vxor infidelis cũ non vult cohabitare: vel vult, sed ea cõditione vt vir committat aliquod mortale peccatũ. De pari autem coniugio H. non intellexit, quia si vterque coniugum est fidelis: fidelis fidelem nunquam potest dimittere secundũ H. nisi ob fornicationẽ carnalem vel spiritualem, scilicet idololatrãdo tantùm, aliàs non. vnde si vxor Christiana pertrahat virũ ad mortale peccatum, verberet eã & castiget si potest: & non consentiat ei. Sed alij intelligũt hoc de pari coniugio: quia fidelis fidelem bene potest dimittere si compellitur ab eo ad mortale peccatum, nec fortè resistere potest, sed expresè contradicit. extra de diuor. quęsiuit. & capitul. quanto. Sed pone quòd dimisit, sed post pœnitet: nunquid iterum illa tenetur eum recipere? Distingue per decret. extra de diuort. de illa. [b]

[4 Iuo pa. 8. cap. 25. Pã. l. 3. c. 32.]

[" Matrimoniũ fideliũ ob duplicẽ fornicationẽ separatur.]

[Heb. 9. Gal. 5.]

[b Hæc fuit sñia L. sed Ber indistinctè dicit, quod tenetur eã recipere, nisi cum iudicio ecclesię sit separata, & vult ingredi monasterium. & ita no. d. decr. de illa. & e. ti. quãto. in fi.]

d ¶Societate.] id est, matrimonio.

e ¶Coniuncta.] olim in infidelitate.

f ¶Relinquitur.] à viro facto Christiano: & tunc licitè potest alij copulari vir.

g ¶Non attenditur.] alius casus est, & ponitur interrogatiuè, quasi dicat non solùm in præmisso casu licitè dimittitur vxor: sed non attenditur, id est, nonne attenditur, &c.

h ¶Illam.] scilicet infidelem.

i ¶Transigebas.] id est, pascebas.

k ¶Et membrum.] id est, vxorem trigesimatertia, quęstione secunda, admonere.

l ¶Amputabit.] remouendo à se corporaliter.

[5 Glos. ord. 1. Cor. 7. & Beda.]

Idololatria.

Idololatria.] CASVS. Hoc c. secundum H. intelligitur de dispari coniugio, sicut & præcedens: & intelligitur in eodem casu cum illo. Est ergo casus secundum eum sic ponendus. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima dicitur ꝙ vxor potest dimitti cā infidelitatis Domino permittente: sed quia non iussit Dominus, potest quis vxorem suā in fidelem retinere si voluerit, vt sic fortasse possit per eum fidelis fieri. In secunda parte extendit fornicationem ad quodlibet mortale peccatum siue delictum. vnde vxor infidelis dimittitur si velit virum fidelem trahere ad aliquod mortale peccatum: cū quodlibet mortale peccatum largè fornicatio dicatur. *Quo*, id est, vt. Secūda pars incipit ibi, *Item si*. Quòd autē de dispari coniugio intelligat, vt dicit H. innuunt verba cap. & hęc verba Augusti. ponuntur super locum illum Apostoli, vbi tractatur de impari coniugio. Ben. verò & quidam alij intelligunt hoc c. de pari coniugio. Vnde Ben. sic casū breuiter ponit dicens. Primò ostēdit Augu. ꝙ omne peccatum mortale potest dici fornicatio. Secūdò, ꝙ pro quolibet mortali peccato potest vxor dimitti: cum Dominus indeterminatè permiserit vxorē causa fornicationis dimitti posse. & hoc ratione duplici, qā in detestationē eius, quæ fornicatur: & ad cautelam sui, ne fornicetur & corrumpatur ab ea.

1 Iuo p. 8. c. 248. & 249. Pan. l. 7. ca. 29. & 30. ʃ. 32. q. 7. Apostolus: in fi.

a ¶*Idololatria.*] hoc c. secundum H. de dispari cōiugio intelligitur, sicut præcedens.

b ¶*Auaritia.*] "auaritia ē idololatria: & idololatria infidelitas. & infidelitas est fornicatio: ergo auaritia est fornicatio.

" Auaritia est fornicatio.

c ¶*Vniuersalem.*] arg. quòd idefinitè dicitur, generaliter debere intelligi. ff. de tute. qui habet. §. vlti. 31. quæst. 1. quòd si dormierit.

d ¶*Vtiq;.*] qā ipsa cogit eū fornicari spūaliter.

e ¶*Sacrificare.*] idem est si cogat ad quodcūque mortale peccatum, vt innuitur ex litera superiore, & no. quòd propter fornicationem corporalem semel commissam potest eam dimittere [a]. 32. q. 1. dixit. sed propter spiritualem non, nisi perseueret. ʃ. cap. prox. non solùm.

a ad hoc not. 30. q. 1. nosse ibi videas.

ADDITIO. Et in hoc casu loquitur extr. de conuer. coniug. c. vlt. nam ex eo quod dicit, quòd fuit iudicio ecclesiæ ibi matrimonium separatum, datur intelligi, quòd ibi maritus in ipsa fornicatione spirituali perseuerauerit. & sic etiam ibi not. Goffr. & Archid.

¶ Licitè dimittitur vxor, quę virū suum cogere quærit ad malum.

CAP. V.

1 IDololatria [a], quam sequuntur infideles, & quę libet noxia superstitio, fornicatio est. Dominus autem permisit causa fornicationis vxorem dimitti. Sed quia permisit, non iussit; dedit locum Apostolo monendi, vt qui voluerit, non dimittat vxorem infidelem, quo sic fortassis possit fidelis fieri. *Item c. 28.* ¶ Si infidelitas fornicatio est, & idololatria infidelitas, & auaritia [b] idololatria, non est dubitandū & auaritiam fornicationē esse. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiscentiam potest rectè à fornicationis genere separare, si auaritia fornicatio est? Ex quo intelligitur, quòd propter illicitas concupiscentias non tantùm, quæ in stupris cū alienis viris, aut feminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animā corpore malè vtentē à lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè, turpiterque corrumpūt, possit sine crimine & vir vxorem dimittere, & vxor virum: quia exceptā facit Dominus causam fornicationis: quam fornicationem (sicut supra commemoratū est) generalem, & vniuersalem [c] intelligere cogimur. Cum autem ait [Exceptā causa fornicatiōis:] non dixit, cuius ipsorum, viri an feminæ. Non enim tantùm fornicantem vxorem dimittere cōceditur: sed quisquis eā quoque vxorē dimittit, à qua ipse cogitur fornicari, causa vtique [d] fornicationis dimittit: velut si aliquē cogat vxor sacrificare [e] idolis, qui talem dimittit, causa fornicationis dimittit, non tantùm illius, sed & suę: illius, quia fornicatur, suę, ne fornicetur.

Idem de dulterinis coniugijs, li. 2.

NOn solùm.] CASVS. Dicitur hic quòd vxor licitè dimitti potest: non solùm propter fornicationem carnalem, sed etiam propter spiritualem, scilicet, idololatriam vel infidelitatem: & si vxor in his perseuerauerit, vir nisi eam dimittat, particeps est illius peccati. & potest hoc c. intelligi secundum H. & Ben. de pari, vel impari coniugio: quia propter fornicationem carnalem vxor fidelis vel infidelis dimittitur.

¶ *In eo libro nō extat: sed apud Hermem in libro pastoris mandato quarto, ex quo citat Iuo hoc vnà cum palea, ego dixi infrà 34. q. 1. & 2. Et quoniam in eo mādato tam de viro, quàm de muliere agitur, est aliqua verborum varietas: sed eadem snīa.*

¶ Quæ simulacrum facit, nec respicit, dimittatur à viro suo.

CAP. VI.

2 NOn solùm mœchatio est illius quæ carnem suam coinquinat [f]: sed etiam, quæ simulacrum facit [g], mœchatur. Quòd si in his factis perseuerat, & pœnitentiā non agit, recede [h] ab illa, & noli viuere cū illa. Sin autem [i], & tu particeps peccati illius eris.

Item Ambrosius ad Hilarium.

¶ *Sic etiam Iuo, sed habetur apud B. Augustinum, epistola 89. Beda. 1. Corin. 7. citat ex Augustino ad consulta Hilarij.*

¶ Amore cuiuslibet non est à fide recedendum.

CAP. VII.

3 SI infidelis (dicit Apostolus) discedit, discedat: nō est enī seruituti subiectus frater, aut soror in huiusmodi,] id est, si infidelis noluerit esse cum coniuge fideli, hic agnoscat fidelis suam libertatem [k]: nec ita se subiectū deputet seruituti, vt ipsam dimittat fidē, ne cōiugem amittat infidelē. Hoc & de filijs, atque parentibus, hoc de fratribus, & sororibus intelligitur, propter Christum [l] omnes esse dimittendos, cum proponitur ista conditio, vt Christum A dimittat, si illos secū habere desiderat. Hoc ergo & de domo, atque agris, hoc & de ijs rebus, quæ iure pecuniario possident hoc loco accipiendum est.

A ¶ Christum.] *Anteà legebatur, vt propter Christum dimittat, si eū secum, &c. Emendatum est ex epistola B. Augustini. Reliqua verò partim ex ipsa, partim ex vetustis Gratiani codicibus.*

Item Augustinus ad Pollentium, libro 1. de adulter. coniugijs, capit. 13. & 14.

f ¶*Coinquinat.*] cum alio à coniuge suo.

g ¶*Simulacrum facit.*] idest, idolum colit.

h ¶*Recede.*] "hoc c. intelligit H. de duobus fidelibus, quorum alter labitur in hæresim: inter quos cum ratū fuerit matrimonium: nec soluitur altero labēte, nec contrahere potest, licet secus sit in casu conuerso, s. cum alter infidelium cōuertitur. tunc in tribus casibus dissoluitur, & contrahere potest. & hoc totum habes extra de diuor. quantò. Item nun quid est præceptū qd dicit, recede ab illa? dicit H. quia ex quo perseuerat, præceptum est, si est notoriū: sed hoc quantum ad reddendū debitum, sed exigere potest: & sic intelligit 32. quæstione prima, capitul. 1. videtur tamen H. quòd in hoc casu ad minus consilium sit quòd recedat ab illa. arg. ʃ. e. iam nūc. sed ibi est consilium quando alter infidelium cōuersus est: hic verò pręceptum. & potest esse ea ratio, quia maior est hic contumelia creatoris, vt extra de diuor. quanto. & quod sit præceptum, habes extra de iureiuran. quemadmodum.

" Marit⁹ ab vxore, q̄ simulachrū facit, debet recedere.

2 Iuo par. 8. c. 243. Pan. l. 7. c. 34.

3 Iuo p. 8. c. 253. Pan. l. 7. c. 33. 1. Cor. 7.

i ¶*Sin autem.*] idest, si non reuocas eam à suo proposito.

SI infidelis.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ licitè dimittiť vxor infidelis si cum viro fideli noluerit habitare: nam cum ista conditio apponitur, vt fidem dimittas si cum tali vxore volueris habitare. Fides enim seruanda est, & vxor penitus relinquenda. Idem intelligendum est de parentibus & filijs, & fratribus & sororibus, & qualibet alia re.

k ¶*Libertatem.*] nam dico quòd ipso iure soluitur vinculum matrimonij, non per sententiam ecclesiæ, sed ipso iure, scilicet tribus casibus in quibus contrahere potest: nam contumelia creatoris soluit ius matrimonij, si tamen infidelis vult redire ad fidem priusquàm cum reliqua contraxerit, cogitur recipere eam, vt extra de diuor. gaudemus in fi.

l ¶*Christum.*] argument. quòd modus facit conditionem. nam dicit, cum ponitur ista conditio, & post dicit, vt Christum, &c. sim. extra de cond. ap. cap. 2. & extra vt eccl. benefi. vt nostrum.

IAm nunc.] Hæc est 3. pars q. in qua dissuadetur vt fidelis non dimittat vxorem infidelem propter Deum. Io. de Fã.

Casvs. Super his verbis Apostoli: Ego dico, nõ Dñs, vt fidelis non dimittat infidelem volentem habitare cũ illo, dissenserunt Pollentius & Aug. Nam Pollentius exposuit hoc verbum, dico, i. præcipio. Augu{st}. verò exposuit hoc verbũ, dico, de cõsilio, & non de pcepto. vñ dixit, dico, i. consulo & suadeo. Est ergo casus secundum H. talis in hoc c. Ostẽdit Aug. illud verbum Apostoli esse intelligendum de consilio: & quare Apostolus hoc cõsulat, vt, scilicet fidelis non dimittat infidelem: subdit rationem, scilicet vt ex cohabitatione tali infidelis conuertatur. quod potest contingere: quia sæpè iam talia contigerũt. Postea ostẽdit ea quæ sunt consilij & non præcepti, potius esse facienda, cum sint gratiora: exemplo Domini soluentis tributum, ad quod nulla lege arctabatur: & exemplo Apostoli à sumptibus quos de iure poterat exigere & recipere abstinentis. Item ostendit ea quæ sunt consilij esse facienda. Literam sic continuat H. Hactenus tractauimus de pari coniugio, id est, fidelium: sed amodo videamus de impari.

1 Par. l. 6. c. 100. 2. Cor. 7.

a ¶Iam nunc.] sic cõtinua. hactenus tractauimus de paribus con iugijs fidelium, sc. de quibus dixit Apostolus in epistola ad Cor. His qui matrimonio iuncti sunt, dico non ego, sed Dominus, vxorem à viro non recedere: & vir vxorem non dimittat. nam cæteris disparib. &c.

† al. Quid.

b ¶Cæteris.] i. dispari bus cõiugijs, quia pri[9] de parib. ait Apostolus

c ¶Dico.] id est, consulo & suadeo: ex Dei tamen auctoritate, nõ mea.[a]

¶Quòd etiam infideles sunt coniuges, & ꝙ fideli licet dimittere infidelem.

CAP. VIII.

1 IAm nũc [a] illud videamus, quod ait Apostolus [Cæteris [b] autem ego dico [c], non Dominus,] ad imparia scilicet, hoc est vbi nõ ambo Christiani fuerant, coniugia locuturus. Quod mihi visum est eum monendo [d] dixisse. Quia enim cõiunx fidelis relinquere coniugem licitè potuit infidelem, ideo fieri hoc non Dominus, sed Apostolus prohibet [e]. Quod enim Dominus prohibet fieri omnino non licet. Monet ergo Apostolus [f], quo possit esse multorum occasio lucrandorum, vt fideles coniuges in relinquendis infidelibus permissa [g] licentia non vtantur. Tibi autem videtur infideles quoq; dimitti à fidelibus nõ licere: quia hoc vetat [h] Apostolus: cum ego dicam licere, quia hoc non vetat [i] Dominus, non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apostolus, qui reddit etiã rationem cur fieri non expediat, quamuis liceat. Quomodo † enim scis (inquit) mulier, si virum saluum facies? aut vnde scis vir, si saluam facies vxorem? Cum & superius dixisset [Sanctificatus est enim vir infidelis in muliere fideli: & sanctificata [k] est mulier infidelis in fratre,] hoc est in Christiano: [Alioquin [l] filij vestri, inquit, immundi essent: nunc autem sancti sunt. [m]] Sic ad lucrandos coniuges, & filios Christo, etiam exemplis, quæ iam prouenerant [n], videtur hortatus. Cur ergo non expediat infideles coniuges dimitti à fidelibus, causa euidenter expressa est. Non enim ꝓpter vinculum [o] cum talibus coniugale seruandum, sed vt acquirantur Christo, recedi ab infidelibus coniugib. Apostolus vetat. 2 Multa sunt. n. facienda non iubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officijs [p] gratiora, quæ, cum liceret nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. Vnde prior Dominus ipse cum tributum se non debere monstrasset, soluit tamen, ne scandalizaret eos, quibus ad æternam salutem gerens [q] hominem † consulebat. Iam verò Apostolus, quemadmodũ ista cõmendet, eius verba testantur [r], vbi dicit [Cùm. n. sim liber [s] ex omnib. omnium [t] me seruũ feci, vt plures lucri facerem:] cum paulò superius dixisset [3 Nunquid non habemus potestatem manducãdi, & bibendi? nunquid nõ habemus licentiam sororem mulierem circunducẽdi, sicut cæteri Apostoli, & fratres Dñi, & Cephas? An ego solus, & Barnabas nõ habemus potestatẽ [u] hoc operandi? Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius nõ edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius nõ comedit? [& paulò post.] ¶Si alij [x], inquit, potestatis [y] vestræ participant, quare non magis nos [z]? sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia [a] toleramus, ne quod impedimẽtum demus [b] Euangelio Christi.]

Idem ibidem, c. 18. & sequentib.

¶Ab infidelib. coniugib. licet recedere, sed non expedit.

a sc. ꝙ fidelis nõ dimittat infidelẽ cohabitare volentẽ. vide Hug.

d ¶Monendo.] id est, non præcipiendo.

e ¶Prohibet.] ponitur hic impropriè, i. sub forma prohibitionis dissuadet, & monet ne fiat.

f ¶Apostolus.] ideo scilicet.

g ¶Permissa.] à Domino, i. non prohibita.

h ¶Vetat. id est, dissuadet.

i ¶Vetat.] ar. aliquid esse hoc ipso licitum, ꝙ non est à Domino vetitum. argumen. 31. quæst. 1. quòd si dormierit. ff. de procu. mutus. [b]

b Arg. cõtra ext. de trãsl. inter corporalia. vbi de hoc.

k ¶Sanctificatus.] i. ad fidem conuersus.

l ¶Alioquin] i. si alijs adhæserint viuentib. relictis, & cohabitare volentib. filij quos ex alijs genuerint, non erunt legitimi. Vel loquitur de filijs prius natis, qui remanent immundi, id est, infideles: quia non conuertuntur.

m ¶Sancti sunt.] i. esse possunt.

n ¶Prouenerant.] i. frequenter acciderant. argu. ad ea quæ frequẽtius accidunt, iura adaptari. ff. de leg. nam ad ea. ſi. 38. dist. de Syracusanæ.

o ¶Vinculum.] tantùm: sed vt eos lucrentur.

p ¶Officijs.] id est, operibus.

q ¶Gerens.] id est, dirigens.

r ¶Testantur.] arg. ꝙ per sequentia determinari possunt præcedentia. hoc generale habes 43. distinct. sit rector. in fi.

s ¶Cum sim liber.] id est, nullis beneficijs obnoxius.

t ¶Omnium.] i. talem me exhibui, vt commodum facerẽ: & hoc feci, vt plures, &c.

2 ibid. c. 14.

u ¶Potestatem.] sed ne diceretur, cur ideo hoc faceret, quia non egeret: subdit, q. d. egemus quidem. sed non vsi sumus, ne quid impedimentum, &c.

x ¶Si alij.] hypocritæ.

y ¶Potestatis.] i. potestatiuè participent rebus vestris.

† al. morem.

z ¶Non magis nos.] qui amplius diligimus vos quàm res vestras.

a ¶Sed omnia.] id est, famem, sitim, & similia.

1. Cor. 9.

b ¶Demus.] nam Corinthij erant auari, & se retrahebant à prædicatione. Vel iõ, qa si ipse acciperet, multi essent pseudoApostoli, qui statim prædicarent vt acciperent, & ita impedirent Euangelium. " sed cum iste non acciperet, nec illi auderent accipere, & ita nõ prædicarent.

3 ibid. 13.

" Paul[9] pdicãs nihil accipiebat.

SIc enim.] Casvs. In hoc ca. disputat adhuc Augu. super eisdem verbis Apostoli: Ego dico, non Dominus, & suum c. distinguit in tres par. In 1. ponit expositio Augu. & probatio vel ratio expositionis. & hoc facit vsq; ad locum illũ. *Quoniam ergo.* In 2. par. ponuntur tres responsiones Aug. ad tres tacitas quæstiones Pollentij: & hoc facit vsq; ad locum illũ, *Tu verò cui.* In 3. continetur superficialis expositio Pollentij, & expositionis ꝓbatio: & tandem sequitur Augustini victoriosa sub epilogo cõclusio. & hæc particula extẽdit. vsq; ad fi. §. Licet aũt iste casus ita breuiter cõsueuit poni, H. tñ & Ben. i qualibet particula singularẽ casum ponũt In 1. ergo parte sic ꝓcedit Aug. dicens: Si Dñs iussisset, hic nõ esset locus cõsilij monentis Apostoli. Si. n. Dñs hoc præciperet, Apostolus cõtrariũ non consuluisset. Dñs aũt non iussit fidelẽ dimittere infidelẽ: qa iustitia, i. Deus iustus permittit retinere, nec vetuit: vnde Apostolus retinere cõmonuit. In 2. par. respondet trib. obiectionib. Pollentij, q nõ sunt in litera, sed ex responsionibus eliciuntur, quarũ obiectionũ prima est: Si Dñs nõ iubet, nec vetat vxorem infidelẽ à fideli dimitti, ergo vacuum & superuacuum est Apostoli consiliũ, quo monet non dimitti. Resp. Aug. imo sibi vtile est quando animæ expedit: & quia er inspirationem Spiritus sancti hoc dixit.

P a ¶Sic

CAP. IX.

SIc enim [a] recedere ab infidelibus vxoribus, vel maritis fideles viri, vel fęminæ non prohibentur [b] à Domino, vt neque iubeantur. Nam [c] si dimittere tales coniuges iuberentur, nullus locus esset consilio monentis Apostoli, ne hoc fieret. Nullo enim modo quod Dñs iubet, seruus [d] bonus fieri prohiberet. *Item paulò post.* ¶Cum ergo [e] cepisset gentibus Euangelium prædicari, iá coniunctos gentiles gẽtilibus comperit coniuges. Ex quibus si non ambo crederent, sed vnus, aut vna infidelis cum fideli consentiret habitare, nec prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi: ideo scilicet non prohiberi, q̃a iustitia permittit à fornicante discedere, & infidelis hominis fornicatio est maior in corde: nec vera eius [f] pudicitia cũ cõiuge dici poest 2: quia omne, quod non est ex fide, peccatum est: quamuis veram habeat fidelis pudicitiã [g], ẽt cum infideli cõiuge, quę nõ habet veram. Ideo [h] autẽ nec iuberi debuerunt fideles ab infidelibus separari: quia non cõtra iussionem [i] Domini gentiles fuerant ambo coniuncti. ¶Quoniam ergo [k] ab infideli fidelem discedere nec prohibet, nec iubet Dominus, ideo, vt non discedat, Apostolus dicit [l], non Dominus, habens vtique Spiritũ sanctum, ĩ quo dare possit vtile, & fidele consilium. Vnde cum dixisset [m] de muliere, cuius vir mortuus fuerat [Beatior autẽ erit si sic permanserit, secundum cõsilium meum.] ne quis hoc consilium tanquàm humanum, non diuinum contemnẽdum putaret, adiecit [Puto autem, quòd & ego spiritũ Dei habeam.] Proinde intelligendum est, etiam ipsa, quæ non à domino iubentur, sed à sancto eius famulo vtiliter suadentur, eodem Domino inspirante suaderi. Absit enim vt quisquã catholicus dixerit, quod † suadet Spiritus sanctus, non Dominum suadere, cum & ipse Dominus sit, & inseparabilia [n] sint opera Trinitatis. Dicit tamen [3 De virginibus autem præceptũ Domini non habeo: consilium autem do:] non vt hoc consiliũ alienum existimemus à Dño, cum continuò sequatur, & dicat [tanquàm misericordiã cõsecutus à Domino, vt fidelis essem.] Secundũ Deũ ergo dat fidele consilium in eo spiritu, de quo ait [puto autem, quòd & ego spiritum Dei habeam.] Verumtamen aliud est Domini iubentis imperiũ: aliud cõserui secũdum misericordiam charitatis, quæ illi à Domino est inspirata, atq; donata, fidele consilium. Aliud ibi facere non licet, hic autem licet: ita sanè [o], vt ipsum licitum partim quidem expediat, partim verò nõ expediat. Expedit tũc, quãdo nõ solùm per iustitiã [p], quæ corã Domino est, permittiẽ, sed ẽt hominibus nullũ ex hoc impedimentũ salutis infertur: velut cum dat consilium non nubendi Apostolus virginibus (vnde præceptum Dñi se nõ habere testaẽ) licet aliud facere, id est, nubere, & minus quàm continentiæ, bonum tamẽ tenere nuptiarum: ipsumque licitum etiam expedit [q], quoniã in vetita, & illicita ruiturã carnis infirmitatem sic excipit honestate nubendi, vt neminẽ impediat ad salutẽ: quãuis magis expediret, magisq;

Margin: 1 Beda. 1.Corint.7. Pann.l.6.c.101. — 2 s. e.ĩ prin. Rom.14. — 1.Cor.7. — † al. quãdo. — 3 ibid.

a ¶*Sic enim*] in prima par. ponitur vsque ad §. Quoniã ergo. intellectus Aug. super illa auctoritate Apostoli: Ego dico, nõ Dominus, ꝙ si vir fidelis habet vxorem infidelem, non dimittat eam. & ostendit rationem quare Dominus non prohibuerit nec iussit. In 2. part. vsq; ad §. Tu verò. ponuntur tres solutiones Augu. ad totidẽ obiectiones Pollentij. In 3. par. vsque ad §. Intelligis. ponitur expositio & intellectus Pollentij super auctoritate prędicta, quam Aug. reprobat. Vltimò ponĩ epilogatio, quam Aug. facit inferens victoriosissimam cõclusionem. Et construe sic. Fideles viri sic non prohibenẽ recedere ab infidelibus vxoribus, vel fideles fęminæ sic non prohibẽtur recedere ab infidelibus maritis, vt i. sicut: neque iubentur recedere. secundum hoc, primum, neque, abundat: vel si vis quòd non superabundet, dic, neque recedere: idest, retinere, &c. id est, sicut fideles viri & fęminæ non prohibentur nõ recedere, sic nec iubentur non recedere, q.d. ꝙ nec illud nec istud fiat. hoc continuatur ad præmissam partem c.

b ¶*Non prohibẽtur.*] non repetitur hic, neq;, suprapositum vt faciat vnam affirmationem: sed propter interpretationem suprapositam. potest tamen legi vtrũque: & idẽ erit sensus.

c ¶*Nam.*] prima ratio quare Dominus nõ præcipit dimitti tales, s. vt Apostolo esset locus monendi vt nõ fieret hoc. sed non dico esse verum: imo ideo dixit Apostolus, dico ego, non Dominus: nam si, &c. vt ostenderet quòd Dominus non iubet recedere: nam si, &c.

d ¶*Seruus.*] nam Apostolus nullo modo faceret cõtra Dominũ: " sicut dixit prætor quòd contra legem non tuebitur aliquẽ. ff. de pub. ac. cũ sponsus. §. si res. & non reuocantur à filio quæ à patre geruntur C. de resti. mi. quę à patre.

Margin: " Prętor cõtra legẽ neminé tueẽ.

e ¶*Item cum ergo.*] ratio quare nõ prohibuit tales dimitti, s. vt nihil prohiberet quod iustitia exigit fieri: iustum enim est vxorem dimitti ob fornicationem, præsertim spiritualem.

f ¶*Eius.*] idest, virtutis: vel ducens ad virtutẽ. 32. q. 1. dixit.

g ¶*Pudicitiam.*] s. prox. q. 1. nuptiarum. contra. sed ibi pudicitiam, continentiam, vel virginitatem nominat: hic verò virtutem & castitatem, quæ etiam inter nuptiarum opera non amittitur.

h ¶*Ideo.*] secunda ratio quare nõ præcipitur, sed malè dicit: quia prima non pręcessit quo ad istum articulum.

i ¶*Iussionem.*] arg. ꝙ si gentilis cum gentili contrahat, non facit contra pręceptum Domini, cum matrimonium sit inter eos, vnde si veniunt ad fidem, non debent separari, ADDITIO. Vt infrà q. 2. cap. 1. ext. de diuor. c. gaudemus.

k ¶*Quoniam ergo.*] responsio Augustini ad Pollentium dicentem, ꝙ ex quo Apostolus consuluit, & non Dominus: eius consilium tanquàm humanum non diuinum contemnendũ est [a]. Respondit ergo Aug. quamuis id quod consuluit Apostolus, non præcipiat Dñs: nihilominus consiliũ Apostoli tãquàm à Spiritu sancto infusum acceptandum est: & quod habebat à Spiritu sancto, probat per duo similia. Et not. ꝙ obiectiones Pollentij non ponuntur hic, sed colliguntur ex responsionibus Aug. sicut dixit lex: quòd si in instrumento cautum est mihi pecuniam dari, p̃sumitur stipulationem esse interpositam, vt C. de con. stip. l. 1.

Margin: a Argu. ad hoc de cõs. di. 2. in Christo patris. in prin.

l ¶*Dicit.*] i. monet: nõ Dominus dicit, i. pręcipit. ita repetitur verbũ ĩ alia significatione. nã si in eadem, falsum esset: quia quidquid monet Apostolus monet Dominus prout sequitur: & expositio varia huius verbi, dico, bene probatur per intellectũ illius auctoritatis: De virginib. autem pręceptum Domini non habeo, &c.

m ¶*Dixißet.*] ad ostendendum quòd habebat Spiritum sanctum, & eius consilio standum esset.

n ¶*Inseparabilia.*] ꝑ maiori parte: nam quædam attribuuntur patri, quę non filio, & ecõtra. H. Sed tu dic opera operantia. " operata enim opera nõ sunt inseparabilia, de consec. dist. 3. c. vlt.

Margin: " Opera trinitatis an sint separabilia.

o ¶*Ita sanè.*] hic respõdet Aug. secundæ obiectioni Pollentij dicentis: quare Apostolus nõ plus dicit consulendo, bonum est dimittere vxorem infidelem: melius est autem cum ea manere: sicut alibi cõsulendo dixit: Qni dat nuptias, bene facit: qui non dat, melius facit. Et respẽdeo quòd quædam licita sunt, quorũ vtrũque expedit, vt dare nnptui: & non dare nuptui. Alia quorum vnum expedit, aliud non, vt dimittere, non dimittere: cũ primis rectè ponuntur hæc adiectiua, bonum, melius: cum secundis non, quia vtrunque non est bonum, quia non meritorium: & ideo nõ dicit Apostolus: qui dimittit, bene facit, &c.

p ¶*Per iustitiam.*] id est, propter ipsum nubere, quod est iustum. 27. q. 1. nuptiarum.

q ¶*Expedit.*] s. 33. q. 5. qui sitit contra. " Et expedit quidem, & non expedit. Expedit causa fornicationis vitandę: non expedit, quoniã vxorati cũ sint diuisi, & cogitare eos oporteat quomodo placere possint & seruire vxorib. diuinis obsequijs & orationib. intendere adeo expeditè non valent, vt extr. de cle. coniu. qđ à te. expedit ergo nubere quo ad fornicationem vitandam:

Margin: " Nubere expedit & ñ expedit.

vitandam: sed non expedit volenti tendere ad regnum cælorum. & sic soluuntur contraria. 33. q. 5. tunc saluabitur.
a ¶*Præceptum.*] j. 32. q. 1. integritas.
b ¶*Sed prohibet.*] idest, sub forma prohibitionis dissuadet.
c ¶*Adulterinis.*] arg. ꝙ fidelis, qui dimittit vxorem infidelem cohabitare volentem, non potest aliam ducere in matrimoniū, nec illa alium: quia remanet matrimonium, vt j. q. 2. §. quod verò. cap. si quis.
d ¶*Non potest.*] hic elice secundam obiectionem Pollentij.
e ¶*Pariter.*] alterum [a] quidem propter idololatriæ fornicationē [b], alterum propter lucrādi occasionem.

a sc. dimittere.
b Vt s. c. idololatria.

ADDITIO. Idem H. cuius fuit hęc expō dicens: non ergò peccat fidelis si dimittat infidelem licet non velit vti consilio Apostoli. Archidia.
f ¶*Nisi ita.*] id est, nisi Dominus daret Apostolo liberum locū prohibendi, idest, dissuadēdi: Apostolus dissuadere non deberet si contrarium Dominus prohibuisset, vel pręcepisset: quod non fecit.
g ¶*Iussionem.*] si Dominus prohibuisset.
h ¶*Proinde.*] hic incipit assignare similitudines & dissimilitudines.
i ¶*Consilium.*] s. 27. q. 1. nuptiarum.
k ¶*Dimittit.*] sicut q dat nuptui, bene facit: sed qui non dat, melius facit: quia vtrunque licitum est, sed non expediens.
l ¶*Ego exponens.*] scilicet super Euangeliū Matthæi.
m ¶*Prohibendi.*] i. dissuadendi.
n ¶*Non expediant.*] suprà 14. quæstione 1. quod præcipitur.

1 Ibid. c. 19.
1. Cor. 7.

SI AVTEM. CASVS. Hic est responsio ad tertiam obiectionē Pollētij, quæ talis erat: Cum dixit Apostolus, ecce ego dico q si circumcidimini, Christus vobis nihil proderit: ibi ponitur hoc verbum, dico, præceptiuè. quare ergo ñ similiter & hic? Sed Aug. respondet dupliciter. Primò sic dicit enim, non est absurdū sit etiam ibi commonitoriè & de consilio loquatur Apostolus: licet de præcepto quilibet ad illud cogatur. Sępe enim monemus humiliter charos nostros vt faciant ea quæ sunt præcepti: & hoc facit Apostolus parcens eorum infirmitati. Secundò dicit quòd non est mirandum si ibi ponitur præceptiuè, hic verò commonitoriè: quia ibi dicit, Ego dico, simpliciter. hic verò: Ego dico, non Dominus.

TV VERÒ. Hic incipit 3. pars, in qua ponitur expositio Pollentij, & ratio suæ expositionis. Dicebat enim, dico, id est præcipio: & nō dominus dicit, id est præcipit. Nam si Dominus præciperet vt fidelis non dimitteret infidelem, esset sibi contrarius: quia in veteri testamento cōiugia fidelium & infidelium prohibuit dicens: Non accipies, &c. Sed opponit Augu. Ergò secundum hoc Apostolus est contrarius veteri testam. & Domino magistro suo. Sed huic oppositiōi respondit Pollentius dicens quòd in alio casu loquit prohibitio Domini in veteri testamēto, & in alio Apostoli pręceptum. Illa enim loquitur in matrimonijs contrahendis: ista de iam contractis. Pro hibet etiam Dominus ne diuersæ religiōis cōiugia contrahantur. ꝓhibet autem Apostolus ne talia coniugia iam contracta dissoluantur: & sic Apostolus nō est contrarius Domino. Sed replicat Augu. dicens sibi placere, quòd dicit Apostolum non esse contrarium Domino, nec veteri testamento. & ita concludit ꝙ illa non est bona ratio quare Dominus non ꝑcipit: quia esset contrarius ei quod dixerat in veteri testamēto: quod falsum est: cum ibi intelligatur de coniungēdis. hic verò de iam cōiunctis: & ita si aliud præcepisset ibi, & aliud hic, non esset sibi contrarius. & quia non est bona ratio, nec aliam vales inuenire: patet ꝙ tua expositio nullius ē momenti. & sic in Pollentium victoriosè concludit. *Ibi agitur*, id est, in Apostolo.
o ¶*Si autem.*] hic respondet tertię obiectioni Pollentij dicentis. “Dico, pręcum hoc verbum, dico, pręceptiuè ponatur in epistola ad Galatas: ecce ego Paulus dico vobis, quia si circūcidimini, &c. quare non similiter præceptiuè cū dicit: Ego dico, non Dominus. vel concesso etiam quòd admonitiuè ponatur ibi verbū, dico vobis quia si circūcidimini, &c. nullum inconueniens inde sequit. nō enim indignum est si quæ iubet Dominus, monet Apostolus.
p ¶*Non præiudicando.*] sicut dicit lex, ꝙ voluntariæ tutelæ munera priuilegijs non pręiudicant. C. de excu. tu. voluntaria.

1. Cor. 7.
† al. illud.
2 ibid. c. 20. Lib. 1. de ser. Dñi, c. 14.
1. Cor. 7.
“Dico, præceptiuè & admonitiuè ponitur.
† al. si 1. Cor. 4.

honestū esset, si virgo consiliū, quo præceptum [a] eam non cōpellit, arriperet. Tunc autem non expedit id quod licitum est, quādo permittitur quidē, sed vsus ipsius potestatis alijs affert impedimentum salutis: sicut est (vnde iamdiu loquimur) discessio fidelis coniugis ab infideli: quam non prohibet Dominus præcepto legis: quia coram illo iniusta nō est. sed prohibet [b] Apostolus consilio charitatis, quia īfidelibus affert impedimentum salutis: nō solùm, quia perniciosissimè scandalizantur offensi, verumetiam, quia cum in alia coniugia ceciderint viuentibus eis, à quibus dimittuntur, adulterinis [c] nexibus colligati difficillimè resoluuntur. 1 Ideo hic, vbi id, quod licet, nō expedit, non potest [d] dici, si dimiserit infidelem, bene faciet: si non dimiserit, melius facit: sicut dictum est [Qui dat nuptum, bene facit: & qui non dat nuptum, melius facit:] quoniam illud non solùm vtrunque pariter [e] licet: (vnde ad nihil horum præcepto Dñi quisquam compellitur) sed etiam vtrunque expedit, aliud minus, aliud amplius. Vnde ad id, qđ amplius expedit, consilio Apostoli, quicunque potest capere, prouocatur. Hic autem, vbi de dimittendo, vel non dimittendo infidelis coniugio quæritur, vtrunque quidem pariter licitum est per iustitiam, quæ coram Domino est, & ideò nihil horum Dominus prohibet: sed non vtrunque expedit propter infirmitates hominum: & ideò id quod non expedit, Apostolus prohibet, dante sibi Domino liberum prohibendi locum: quia neque id, quod monet Apostolus, prohibet Dominus, neque id, quod prohibet Apostolus, iubet Dominus. Quod nisi [f] ita esset, neque cōtra prohibitionem Domini Apostolus aliquid moneret, neque contra iussionem [g] eius aliquid prohiberet. Proinde [h] in his duabus causis, vna de nubendo, vel non nubendo, altera de infideli coniuge dimittendo, vel non dimittendo, aliquid simile inuenitur in verbis Apostoli, & aliquid dissimile. Simile quidem, quod ibi dicit [præceptum Domini non habeo, consilium autem do] & hic dicit [ego dico, non Dominus.] Quale est enim [præceptum Domini non habeo,] tale est, non dicit Dominus: & quale est. [consilium [i] do,] tale est [ego dico.] Illud autem dissimile est, quia de nubendo, & non nubendo dici potest, hoc bene fieri, illud melius, quoniam vtrunque expedit, minus vnū †, magis aliud: at verò de coniuge infideli dimittendo, vel non dimittēdo, quoniam vnum horum nō expedit, aliud expedit, dici non oportet, qui dimittit, bene facit: & qui non dimittit [k], melius facit: sed dici oportet, nō dimittat: quia etsi licet, non expedit. Sic ergo possumus dicere, melius esse infidelem cōiugem non dimittere, quamuis liceat & dimittere, quemadmodum rectè dicimus melius esse, quod & licet, & expedit, quàm id, quod licet, & nō expedit. ¶ 2 His de causis factum est, vt exponens [l] Domini sermonem, quem prolixum in monte habuit, vbi ventum est ad quęstionem de coniugibus dimittendis, vel nō dimittendis adhibitis etiam Apostolicis testimonijs dicerem, consilium esse Apostoli, non præceptum Domini, vbi ait [Cęteris autem ego dico, non Dominus,] monens eos, qui haberēt coniuges infideles, vt consentientes habitare secum non dimitterent. Quod vtique ideo monendum, non iubendum fuit: quia non tanto pondere prohibendi [m] sunt homines facere licita, quamuis non expediāt [n], quantò pondere prohibenda illicita. Si autem [o], alicubi Apostolus etiam illa, quæ iubenda sunt monere dignatus est, hoc fecit parcendo infirmitati, non præiudicando [p] iussioni. Vnde ipse † dixit [Non vt confundam vos,

a ¶*Vbi*

a ¶[*Vbi ait*.] ratio ad tertiam.
b ¶[*Nunquid*.] arg. ꝙ nullũ verbũ in oratione vacat myſterio: & argu. ff. de vſur. ſi ſtipulatus. " nã ibi dicitur ꝙ ſi ſtipulatus ſũ à te rẽ mihi dari, vacuamq́; poſſeſſionem tradi, fructus veniũt ĩ ſtipulatione. ſi aũt rem tm̃ mihi dari, nõ veniũt in ſtipulatione. ar. cõtra. ff. pro ſoc. ſed & ſi adijciat. Itẽ eſt hic ar. ꝙ nõ eſt argumẽtandũ de conſimilibus illis, inter quę diſſimilitudo attendit. ff. de rei vẽ. ſi nauis. & ff. de cõd. indeb. planè. & ita intellige. ff. eod. tit. ſi reus. & hinc bñ dicit. ff. de iniuſt. & rup. teſt. l. 4.
c ¶[*Dixit*.] ſi. ff. de iur. omn. iudicũ. ſi familia.
d ¶[*Illicitum*.] ar. oẽ illicitũ eſſe prohibitum ſaltẽ ibi, declina à malo, & fac bonũ. dicit ibi expoſitor, à malo oĩ: " & exaudi hoc de mortali: venialia eñ nõ ſunt ꝓhibita. ar. 13. di. nerui. 14. q. 1. quod præcipit.
e ¶[*Supra diu dixim'*.] ſupple quòd Dominus non prohibuit id quod Apoſtolus, &c.
f ¶[*Tu verò*.] Auguſtinus qui dictũ Apoſtoli intelligit de conſilio, ego dico, non Dñs, intellectũ ſuum & rõem ſuã poſuit in prin. quare Dñs non debuit præcipere vt non diſcederet vir fidelis ab infideli. Pollẽtius aũt, qui de pręcepto intelligit, aliã rõnem ponit, dicens ꝙ ideò præcipit Apoſtolus, & non Dñs infidelẽ non dimitti, quia Dñs videret̃ contrarius ſibi, cũ præceperit in ve. teſ. ne quis alienigenã duceret: concludit ergo Aug. ex hoc quod dicit Pollẽtius, Apoſtolum in præcipiendo fuiſſe ẽt contrarium Dño: ad quod reſp. Poll. ꝙ in diuerſis caſib. loquuntur Apoſtolus & Dñs: & ideò non eſt contrarius ei. infert ex hac reſponſiõe Aug. ergo nec Dñs erat ſibi ipſi contrarius, ſi idẽ pręciperet quod Apoſtolus: cum Dñs de coniungendo, Apoſtolus de iã coniuncto loquatur matrimonio. quid ergo reſpondes Pollẽti quare pręcipiat Apoſtolus & non Dominus, aſſigna cauſam.
g ¶[*Addidiſti*.] ad hoc idem probandum. & addidiſti concludendo.

Gal. 5.
" fructus in ſtipulõe rei qñq; veniũt, qñque non.
† al. ergo
" Pc̃tm̃ mortale & non veniale eſt prohibitũ.
1 ibid. c. 21.
Deut. 7.
1. Cor. 7.
† al. aiſti.

hæc ſcribo, ſed vt filios meos chariſſimos moneo:] quid habet quæſtionis, vbi ait [a] [Ego dico, non Dominus] item, vbi ait [Ecce ego Paulus dico vobis, quia ſi circumcidamini, chriſtus vobis nihil proderit?] Nunquid [b] etiam hic dixit [c], Ego dico, non Dominus? Nõ ſunt itaque iſta ſimilia: quia etiam illa, quæ iubet Dominus, non eſt indignum, neque contrarium, ſi eadem monet Apoſtolus. Monemus enim, quos charos habemus, vt faciant Domini præcepta, vel iuſſa. Cum verò † ait [Ego dico, non Dominus,] ſatis oſtendit Dominum non prohibere quod ipſe prohibebat. Prohibuiſſet autem Dominus, ſi eſſet illicitum [d]. Ergo ſecũdum ea quæ ſupra diu diximus [e], multumque verſauimus, licitum erat per iuſtitiam: ſed etiam licitum non erat faciendum propter liberam beneuolentiam.

3 ¶ I Tu verò [f], cui placet ita non licere, quod nõ vetat Dominus, ſed Apoſtolus, quemadmodũ non licet, quod vetat Dominus, cum exponere voluiſſes, quid ſibi vellet, quod ait [Ego dico, non Dominus] cum alloqueretur fideles, quibus eſſent cõiuges infideles, dixiſti, quia Dominus iuſſit, ne coniugia ſibimet diuerſę religionis copularent̃, & ipſum adhibuiſti teſtimonium Domini dicentis [Non accipies vxorem filio tuo de filiabus alienigenarum, ne traducat eum poſt Deos ſuos, & pereat anima eius.] Addidiſti etiam verba Apoſtoli, vbi ait [Mulier alligata eſt, quandiu vir eius viuit: quòd ſi mortuus fuerit vir eius, liberata eſt: cui vult, nubat, tantùm in Domino.] Quod ita expoſuiſti, vt adiungeres, id eſt, Chriſtiano. Deinde ſecutus es, & addidiſti † [g], Hoc eſt ergo Domini præceptum tã in veteri, quàm nouo teſtamento, vt non niſi vnius religionis & fidei coniugia ſibi maneant copulata. Si hoc ergo eſt Domini præceptum tam in veteri teſtamento, quàm in nouo, & hoc iubet Dominus, hoc docet [h] Apoſtolus, vt non niſi vnius religionis, & fidei maneant copulata coniugia, quare cõtra hoc Domini iuſſum, contra doctrinam ſuam, contra præceptum veteris, & noui teſtamenti iubet A Apoſtolus, vt diuerſæ fidei coniugia maneãt copulata? Quia Paulus, inquis, gentium prædicator, & Apoſtolus iam in coniugio poſitos non ſolùm monet, ſed etiam iubet, vt ſi vnus, aut vna è coniugibus credidiſſet, alterum, vel alteram non credentem, ſecum tamen habitare conſentientem non dimitteret. 2 His verbis tuis aliud hoc eſſe [i], aliud illud, ſatis euidenter oſtendis. Illud enim de his coniugijs agitur, quæ ſibi primitus copulantur, ne nubat fœmina non † ſuæ religionis viro, vel ne vir talem [k] ducat vxorem: id enim (vt dicis) iubet Dominus, docet Apoſtolus, vtrunque præcipit teſtamẽtum. Hoc autem diuerſum eſſe quis abnuat, vbi agitur [l] non de coniungendis, ſed de coniunctis? Ambo [m] quippe vnius eiuſdem ĩfidelitatis fuerunt, quãdo cõiuncti ſunt: ſed Euangelium cũ veniſſet, alter ſine altera, vel altera ſine altero credidit. Si ergo aliud eſt hoc (quod ſine ſcrupulo vllius dubitationis apparet) cur fidelẽ [n] cũ infideli in coniugio permanere non & Dñs, ſicut Apoſtolus iubet? Niſi fortè loco [o] iſto vacat, quod tam fidẽter ipſe Apoſtolus ait [An vultis experimẽtum accipere eius, qui in me loquitur Chriſtus?] Et vtique Dominus eſt Chriſtus. Intelligis ne [p], quid dicã? An in hoc explanando aliquantò diligentius [q] immorabor? Attende, vt rem ipſam tanquàm in conſpectu conſiderandam planiore ſermone ponamus. Ecce [r] coniuges duo vnius infidelitatis fuerunt, quando cõiuncti ſunt. Nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad illam Domini iuſſionẽ, doctrinamque Apoſtolicam, & præceptum veteris & noui teſtamẽti, quo prohibetur fidelis cum infideli coniugium copulare. Iam ſunt cõiuges. & ambo adhuc ſunt infideles: adhuc tales ſunt quales fuerunt. antequã iungerent̃, qualeſque coniuncti ſunt, Venit Euangelij prædicator, credidit eorum vnus, aut vna: ſed ita vt infidelis cũ fideli habitare conſentiat: Iubet fideli Dominus, ne infidelem dimittat [ſ], an nõ iubet? ſi dixeris, iubet, reclamat [t] Apoſtolus [Ego dico, ñ Dominus.]

h ¶[*Hoc docet*.] reſp. [a] & oſtẽdit concluſionẽ illam non prouenire: quia in alio caſu loquitur Apoſtolus & Dñs.
i ¶[*Eſſe*.] de cõiunctis.
k ¶[*Talem*.] id eſt, non ſuæ religionis.
l ¶[*Vbi agitur*.] in Apoſtolo.
m ¶[*Ambo*.] pone exẽplũ vt melius appareat quod dicit. C. de tranſact. vt reſponſum.
n ¶[*Cur virum fidelẽ*.] intrat queſtionẽ, vt Pollentius aliter rñdeat: cũ prima eius reſpõſio nulla fuerit.
o ¶[*Loco*.] i. locum nõ habet: non eſt verum. q. d. niſi velis dicere ꝙ Apoſtolus hoc non dixit auctoritate Spiritus ſancti.
p ¶[*Intelligis ne*.] vnde philoſophus. Sentis ne inquit hæc: atque animo illabuntur tuo?
q ¶[*Diligentius*.] ar. " ꝙ aduerſarius tenetur aperire q̃ dicit ſuo aduerſario, vt arg. 5. q. 2. relatũ. 11. q. 3. eorũ. ſed hoc c. nihil facit: qa dicit Boetius in 4. li. topicorũ, ꝙ diſputatio dialecticorum eſt ad alterutrũ, cauſidicorum, ſiue rhetorũ ad tertiũ. [b] Vñ in dialectica diſputatione eſt neceſſe, ꝙ q obijcit, exponat obiectiões ipſi rñdenti. in rhetorica verò ſufficit ꝙ faciat ipſi iudici fidẽ, ſi obijciat. 30. q. 5. iudicantẽ. dicimus ꝙ de mandato iudicis dẽt ei reſpondere, vel exponere ſi põt: aliter nõ tenetur. C. de non nu. pe. gñraliter. ff. de ꝓb. quinquaginta.
r ¶[*Ecce*.] ponit thema, vt apertius dicat.
ſ ¶[*Dimittat*.] hęc litera ſine non, extorta eſt: poteſt tamen ita intelligi: Iubet fideli Dominus vt infidelem dimittat, an non iubet vt dimittat, i. an iubet vt nõ dimittat? & aſſumit Augu. tantùm alteram partem diſiunctiuę, hanc, ſcilicet iubet vt non dimittat: & ex iſta procedit, ſi dixeris iubet, &c. Secũdum autem quod in litera eſt, non vt fidelem non dimittat, &c. plana eſt litera: & bene congruunt quæ ſequuntur. nam ſi dicat, iubet vt dimittat: Apoſtolus eſt cõtrarius Domino vbi dicit, dico ego, nõ Dñs. ſi aũt dicat, non iubet vt dimittat, aſſignet aliam cãm.
t ¶[*Reclamat*.] nec reclamat

a ſc. Pollentius. Hug.
1. Cor. 7.
a Senten. 4. diſt. 39.
† al. niſi
" aduerſarius an dẽat aduerſario aperire quæ dicit.
b ſc. alium, i. iudicem.
2. Cor. 13.

clamat Apostolus contrarium suadendo: nec reclamat per hanc literam,non Dominus. & hoc cum non est ibi non.sed credo literam falsam esse sine non.M.

a ¶*Causam requiro.*] quare non iubet Dominus vt non dimittat.Ioan.

CONTRA INVENITVR. Hæc est 4. pars q.in qua loquitur de Iudęis,à quibus vxores & filij baptizati sūt separandi: & aliàs eorum consortium vitandum. & hoc probat per quinque auctoritates.Io.de Fan.

CASVS. Dictum est suprà quòd fidelis potest retinere infidelem volentem habitare cū illo,sed Toleta.concicilium dicit cōtra. Sed hoc specialiter est de Iudęis statutū. & quę sit causa, in sequenti c. subnectit.

I*Vdæi qui.*] CASVS. Dicitur in hoc ca. si Iudæi vxor conuertatur ad fidem, admoneri debet vir vt ipse similiter conuertatur: quod si noluerit, ipsa debet ab eo separari: filij verò communes apud eum parentē qui fidelis est,debent nutriri.Sequens §.patet, in quo redditur ratio quare aliud sit in Iudæo quàm in Gentili.

b ¶*Iudęi.*] quod hic dicitur, corrigitur ext. de diuor.quanto [a]. Vel quod dicitur hic separandos esse, intelligas in illis casibus quando in contumeliam creatoris vult habitare cū eo, vel vt trahat eum ad aliquod mortale peccatum: & secundū hoc idē iuris est in Iudæo & Gentili. Vel loquitur in eo casu q̄n primò fuerunt Christiani, & posteà alter factus est Iudæus, vt tunc teneatur recedere ab ipso si noluerit conuerti, vt s̄.e. non solū. Vel dic q̄ aliud est [b] si vir conuertitur ad fidem,& aliud si mulier. "Nam si mulier conuertitur, ipsa debet recedere à viro, ne vir eā reuocet ad priorem errorem. Secus est si vir conuertitur: quia facilius possunt viri reuocare mulieres quàm ècōuerso: nam vir caput eius est. 33. q.5.caput.Sed qualiter potest ecclesia filios illorum, quorū alter est conuersus,cogere ad baptismum? Resp. ex quo alter parens eorum conuersus est iam,est factus de foro ecclesiæ:ergo & filij eius per consequens,vt 15.q.vlt.cum multæ. Io.sed melius credo q̄ intelligat q̄n Iudæus existens Iudęus contraxit cum Christiana.B.

c ¶*Conditionem matris sequantur.*] s̄.32.q.4.liberi. contra. hic de conditione religionis:ibi de conditione seruitutis.

d ¶*Infidelitatis.*] Iudæi verò difficiliores sunt ad conuertendum,& peritiores ad subuertendum,quàm gentiles: quia legem habent & prophetas.& ideo hęc ratio potius habet locum in eis,quàm in gentilib.arg.11.q.3.ad mensam.

a Tu dic,q̄ hęc decr.nō corrigit hoc c.sed declarat.in præd. decre. patet vers. si enim aliter,&c.& qđ sequitur verius est.

b Hoc est tenendū scdm Io.de Fan. "Mulier ad fidē cōuersa debet virū infidelē relinquere, sed non ècōuerso.

"Pāgani citius trahuntur ad fidē, quā Iudæi.

Si dixeris, non iubet, causam requiro. [a] Neq; illam mihi responsurus es, quam tuis literis indidisti, quia Dominus prohibet fideles infidelib. iungi. Hic enim nullo modo est ista causa: de iam iunctis loquimur, non de iungendis. Si ergo tu causam non inuenisti, cur non vetet Dominus, qđ vetat Apostolus (cernis enim iam, vt existimo, non esse ipsam,quam esse putaueras) vide, ne fortè illa sit, quæ mihi visa est & tunc proferenda, & nunc defendenda: vt scilicet illud intelligamus dicere Dominum,quod habet coram illo nullo modo trāsgredienda iustitia, id est, quod ita iubet, aut vetat, vt aliud facere omnino non liceat.

A ¶Iubet Apostolus.] *Quæ sequuntur vsque ad ver.* iam in coniugio, *addita sunt ex B. Augustino: quemadmodum & in extremo à vers.* vide ne fortè, *vsque ad finem: vt sit perfecta sententia. Multa autem sunt emendata ex eodem originali cum manuscriptis etiam exemplaribus,& Beda collato.*

4 *Contra inuenitur in concilio Toletano 4.c.62.*

¶Nisi ad fidem Iudæus accesserit, separetur ab vxore fideli.

CAP. X.

IVdæi [b], qui Christianas mulieres in coniugio habent, admoneantur ab episcopo ciuitatis ipsius, vt si cum eis permanere cupiūt,Christiani efficiantur. Quòd si admoniti noluerint,separentur: quia non potest infidelis in eius permanere coniūctione, quæ iam in Christianā translata est fidē [c]. Filij autem,qui ex talibus nati existunt,fidem,atq; cōditionem matris sequantur. Similiter & hi, qui procreati sunt de infidelibus mulieribus,& fidelibus viris,Christianam sequātur religionem, non Iudaicā superstitionem.

Verùm hoc ideo statutum est, ne dum fidelis salutem quærit infidelis,potius ipse cum ea infidelitatis [d] perditionem inueniat.

Vnde in eodem concilio, cap.59. 10 *tam de filijs Iudæorum, quàm de cæteris ad fidem venientib.statutum est, vt infidelium consortia euitent.*

¶A parentum infidelium separentur cōsortio fideles filij, ne eorū inuoluantur erroribus.

CAP. XI.

1 IVdæorum [e] filios,vel filias, ne parentum vltra inuol- 20 uantur errorib. ab eorum consortio separari decernimus,de putatos † aut monasterijs, aut Christianis viris, aut mulieribus Deum timētib. vt sub eorum conuersatione cultum fidei discant,atque in melius instituti tam in moribus quàm in fide proficiant. [f]

30 *Item,c.61.*

¶Iudæis ad fidem venientib. cum infideli nulla sit communio.

CAP. XII.

2 SAepè malorum consortia etiam bonos corrumpunt: quantò magis eos, [g] qui ad vitia proni sunt? Nulla igitur vltra cōmunio sit Hebręis [h] 40 ad fidem Christianam translatis,cum his, qui adhuc in veteri ritu consistunt: ne fortè eorum participatione † subuertantur. Quicunque ergo ex his,qui baptizati sunt, amodo infidelium consortia non vitauerint, & hi Christianis donentur,& illi publicis [i] cædib. 50 deputentur.

Item ex sexta synodo, c.11. 3

¶Cum Iudæis nec manducādum, nec habitādum,nec ab eis medicamentum accipiendum est.

CAP. XIII.

4 NVllus [k] eorum, qui in sacro sunt ordine, aut 60 laicus azima Iudæorum manducet,aut cum eis habitet,aut aliquem eorum in infirmitatibus suis vocet, aut medicinā ab ęis percipiat [l], aut cum eis in balneo lauet. Si verò quisquam hoc fecerit, si clericus est,deponatur: si laicus, excommunicetur.

I*Vdæorum.*] CASVS. Dicitur hic,q̄ filij Iudæorum ad fidem conuersi,ne à parentib.corrumpantur,debent separari ab eis,& nutriri,vel in monasterijs,vel apud mulieres Christianas, vt in moribus & fide proficiant.

e ¶*Iudæorum.*] Quidam intelligunt hoc c. q̄ Iudæis auferendi sunt paruuli eorum,& baptizandi, sed adulti nequaquam."sed certè sicut nec adulti,ita nec paruuli ad fidem vi trahendi sunt [c]:imo secundū hoc in breui nullus esset Iudæus. qūo ergo reliquiæ Israel saluæ fierent posteà?ideo intelligo hoc de filijs iā Christianis, quos fortè parentes circuncidere volebant,de conse. di. 4.plerisque. & hæc litera hoc idē innuit vbi dicit,vltra, & vbi dicit, separari: & ita per baptismum soluitur ius patriæ potestatis: nec tamen priuabūtur isti paterna successione. ext.de Iudæ.Iudæi.

f ¶*Proficiant.*] iuxta istud:Auge nobis fidē. de pœ.di.2.dum santā. ergo iam isti baptizati erant, cum proficere debeant in gradibus dignitatis,id est, virtutis. vt de pœn.dist.2. dum sanctam.

S*Aepe malorum.*] CASVS.Statuitur hic vt Iudæi ad fidem translati non communicent cum Hebræis, nę corrumpantur ab eis:quoniam sæpe malorum consortia bonos corrumpūt: quod si fecerint,castigentur: & Hæbrei cędibus deputentur. *Donentur*,nō vt serui eorum fiāt:sed vt disciplina regantur ab eis. Seq.ca. planum est per se.

g ¶*Eos.*] i.neophytos.

h ¶*Hebræis.*] isti ergo nomen antiquum retinent post baptismū.ar. contra.27.q.2.scripsit.

i ¶*Publicis.*] arg."q̄ ecclesia iudicat de ijs quæ foris sunt: quod verum est quantum ad corporales pęnas. cum enim peccant, possunt verberari,vel alio mo- 70 do corporaliter multari de præcepto episcopi, vel principis: arg.17.q.4.constituit.& extra de rapt. in archiepiscopatu. & alia etiam pœna possunt puniri, vt extra de vsu. post miserabilem.sed quantum ad spiritualem pœnam ecclęsia non iudicat de illis:quia non potest eos excommunicare: quia qui in ecclesia non est,ab ecclesia separari non potest, vt 11. qu.3. omnis Christianus.

k N*Vllus eorum.*] nisi sit missus ad prædicandum eis, ext. de Iudæ.c.quàm sit laudabile.

80 l ¶*Percipiat.*] emere tamen potest ab eis aliquis, & post præparet,arg.C.de Iudæ.nemo.

"iudęorum filij nō sunt per vim baptizandi.

c Dic vt h̄r s̄.45. dist. q syncera.

1 Bur. l.4.c. 83. Iuo p.1. c.277. Pan. l.1.c.73.

† al.deputādos.

2 Bur. l.4.c. 84. Iuo p.1. c.278. Pan. l.1.c.74.

† al.participio.

3 Apostol. can.69.

4 Iuo p.13. c.116.

"Ecclesia iudicat aliquando de his qui sunt foris.

Omnes

Omnes deinceps.] CASVS. Statuitur hic, vt omnes Christiani vitent consortia & conuiuia Iudæorum. Nam cũ ipsi Christianorum cibis non vtantur, indignum est vt Christiani eorum cibis vtantur, ne inferiores eis efficiantur.

a ¶*Iudæorum.*] similiter & gentilium, cùm & ipsi hodie etiã cibos discernant. licet enim non contineantur verbis edicti, vt 11. q. 3. ad mensam. continentur tamen sententia, vt ff. de pet. hære. item veniunt. §. ait senatus. & 2. q. 1. multi. & ff. si qua. pau. fe. di. l. pe. sed quare loquimur cum eis: cum nec comedamus cum eis? sed de hoc reddit ratio, " quia maior familiaritas est in cibo sumendo, quàm i colloquio: & facilius quis decipitur inter epulas, vt 22. q. 4. vnusquisque.

b ¶*Inferiores.*] vt 2. q. 7. in sancta.

EX HIS. Hec est 5. pars q. in qua ponit magister diuersas solutiones, quomodo intelligatur quod dicitur, omne quod nõ est ex fide, &c. probat etiam quòd nullus Christianus debet ducere mulierẽ infidelem: & distinguit iter matrimonia fidelium, & infidelium. Ioan. de Fan.

CASVS. Iste §. diuiditur in quatuor partes. In prima cõcludit G. ex supradictis, matrimonium esse inter infideles. In 2. parte exponit illud Apostoli: Omne quod nõ est ex fide, &c. id est oẽ quod fit contra conscientiã, ædificat ad gehennam. Vel sic, id est, oẽ quod non fit ea mente vt valeat ad salutem, apud Deum inutile reputatur. In 3. parte exponit illud Aug. Non est vera pudicitia fidelis hominis cum cõiuge sua, id est, non est inter illos illa pudicitia, quæ ducat ad vitam ẽternã: quod probat per similitudinem sacramentorum quæ tractãtur ab hæreticis. In 4. par. exponit illud Ambro. dicentis: Non est putandum matrimoniũ qđ extra Dei decretum factum est: dicens quòd hoc intelligitur de matrimonio contracto cum consanguineis, vel affinibus. Secunda pars incipit ibi, *Illud verò.* Tertia ibi, *Item cum dicitur.* Quarta ibi, *Item illud.*

c ¶*Conscientiam.*] præcepti, vel prohibitionis. " Nam si plus comedam quàm debeam, quamuis contra conscientiã: non pecco mortaliter. 25. distin. §. criminis. Et dicunt quidã contra conscientiam non erroneam: argumen. 13. dist. nerui. argum. op. ff. de lib. causa. igitur. §. 1. sed dico quòd nec contra conscientiam erroneam est faciendum: prout est expressum extra de si. per tuas.

d ¶*Cum fide.*] id est, cum conscientia.

1 Concord. veneticum, c. 12.

2 In op. 13. c. 117.

" Familiaritas i cibo est maior q̃ in colloquio.

1. Tim. 4.

3 in li. sent. ipsi, & Prosperi c. 106. paulò aliter Rom. 14.

4 §. c. i prin. & c. sic em.

" Comedẽs plus q̃ dẽat, mortaliter non peccat.

Item ex concilio Agathensi, capit. 40. [1]

¶Clerici, siue laici vitent Iudæorũ conuiuia, nec eos ad sua consortia recipiant.

CAP. XIIII.

2 OMnes deinceps clerici, siue laici, Iudęorũ [a] conuiuia euitent: nec eos ad cõuiuium quisquam accipiat: quia cũ apud Christianos cõmunibus cibis non vtantur, indignum, atque sacrilegum est eorum cibos à Christianis sumi: cum ea, quæ Apostolo permittente nos sumimus, ab illis iudicentur immunda, ac sic inferiores [b] incipiant esse Christiani, quàm Iudæi: si nos, quæ ab illis apponuntur, vtamur: illi uerò à nobis oblata contemnant.

5 *Ex his itaque euidenter colligitur coniugium esse inter infideles. Illud verò Apostoli* [*Omne, quod non est ex fide, peccatum est*] *non ita intelligendum est, vt quidquid fit ab infidelibus, credatur esse peccatũ: sed omne, quod contra conscientiã* [c] *fit, ædificat ad gehennã. Vnde Ambrosius* A [*Peccatum est, quod aliter fit, quàm probatum est.*] ¶*Item Augustinus* B *super eundẽ locum* [*Omne, quod aliter fit, quàm probatum est, peccatũ est: non tamen omne, quod fit cũ fide* [d] *bonum est. Ignorantia enim, quæ est ex culpa, nocet.*] *Hinc etiam Apostolus ait* [*Beatus, qui non iudicat se metipsum in eo, quod probat,*] *idest, qui nõ facit damnabilem* C *semetipsum aliter faciẽdo, quàm probet esse faciendum. Vel, omne, quod nõ est ex fide* [e], *dicitur esse peccatum: quia quidquid ea fide non fit, vt ad æternã valeat salutem, inutile reputatur* [f] *apud Dominum. Vnde Augustinus ait* [[3] *Omnis infidelium vita peccatum est: nec valet esse bonum, quod fit absque* D *Deo* [g]. *Vbi enim deest agnitio æternæ, & incõmutabilis veritatis: falsa virtus* [h] *est ẽt in optimis moribus.*] ¶ [4] *Item cum dicitur* [*non est vera pudicitia hominis infidelis cum coniuge sua, negatur pudicitia esse vera, quantum ad effectum, ad præmiũ videlicet ẽternę salutis. Sicut enim apud hæreticos sacramenta negantur esse vera, non quantum ad formam sed quantum* [i] *ad virtutem: sic et virtutes negantur esse veræ* [k] *apud infideles, non quin veræ in eis sint iuxta illud Hieronymi,* [*virtutibus* E *Romani promeruerũt imperium,*] *sed quia effectu carẽt æternæ salutis.* ¶ *Itẽ illud Ambrosij* [[5] *Non est putandum matrimonium, quod extra Dei decretum factum est sed cum cognoscitur, est emendandũ*] *non ostẽdit coniugium non esse inter infideles. Nullo enim Domini præcepto gentiles prohibentur cõiugi gẽtilibus. Nec ergo eorum coniugium extra Dei decretũ fit. Illa itaque auctoritate iubentur separari ab inuicem, qui contra Dei, vel ecclesiæ decretum copulati sunt: vtpote infideles cum fidelibus, vel cõsanguinei cũ consanguineis, vel affines cum affinibus. Hi omnes, si sibi inuicem copulati fuerint, separandi sunt. Hinc etiam idem Ambrosius in libro de Patriarchis, libro primo de Abraham, ca. 9.*

A ¶Vnde Ambrosius.] *Referũtur verba glossæ ordinariæ in eum Pauli locum. Verba autẽ Ambrosij in eũdem locum sunt hæc.* Rectè peccatum appellat, quod aliter fit, quàm probatum est.

B ¶Item Augustinus.] *Hæc nõ sunt inuenta apud B. Augustinum: sed à ver. non omne. vsque ad ver. nocet. sunt ex eadẽ glossa ordinaria ibidẽ.*

C ¶Damnabilem.] *In glossa interlineari ibidẽ hæc leguntur,* qui non facit se damnabilẽ nocedo alijs de suo bono.

D ¶Absque Deo.] *Apud B. Augustinum, & in glossa ordinaria legitur,* & nihil est bonum sine summo bono. *Reliqua verò vt apud Gratianum.*

E ¶Virtutibus.] *Hæc non sunt reperta apud B. Hieronymum. Sententia elici põt ex B. Augustino in quinto de ciuitate Dei, c. 12. vsque ad 15.*

¶Fideles infidelibus non sunt coniugio copulandi.

CAP. XV.

6 CAue Christiane gentili, aut Iudęo filiã tuã tradere [l]. Caue, in quã, gentilẽ, aut Iudæã, atque alienigenã, hoc est hæreticã, & omnẽ alienã [m]

e ¶*Ex fide.*] id est, sicut fides exigit.

f ¶*Reputatur.*] quo ad vitam æternam. de pœn. distin. 3. si quis autem non habens.

g ¶*Absque Deo.*] idest, absque fide, quę est à Deo.

h ¶*Virtus.*] suprà dist. 26. deinde. cõtra suprà 1. q. 1. sicut vrgeri. §. dist. 45. vera iustitia. §. 24. q. j. vbi sana.

i ¶*Quantum.*] suprà 1. quæstio. 1. quod quidam. de consecr. distin. 4. quamuis. suprà dist. 32. §. verum. infrà 32. quest. 1. cum renuntiatur. argum. 24. questio. 1. vbi sana. infrà de pę. distin. 5. consideret. infrà de pœn. distin. 2. §. quod autem. & distin. 3. ille rex.

k ¶*Veræ.*] non videtur dicere verũ. " Nã vbi deest fides vel charitas, nullatenus est virtus, prout theologus accipit virtutem. quod ergo dicitur hic virtutibus, intellige, scilicet politicis, quæ sine charitate habentur à multis. strenui enim actus hominum in eis erant. argum. 23. quæstione 4. si non ex fidei. Nam & virtus pro fortitudine ponitur. ff. de aleato. quibus [a]. Alię verò virtutes (vt prædictum est) non erant in eis: quia si haberent vnam, haberent omnes: argument. 23. q. 1. vbi sana. de pœn. distin. 5. c. 1.

CAue.] CASVS. Hoc cap. satis planum est. Præcipitur enim hic, ne Christiana nubat gentili, Iudæo, vel hæretico, cum ambo, scilicet vir & vxor debeant esse consecrati baptismatis sacramento, id est, vnctione.

l ¶*Tradere.*] infrà ꝓxim. ca. contra. Sol. ibi de pactione de futuro: hic dicit quòd non licet accipere [b], & illi se miscere.

m ¶*Alienam.*] hæc clausula, omnem alienam, non supponit ꝓ hæretica vel gentili. ff. đ verb. ob. doli clausula. nã ibi dicitur quòd clausula generalis sequens non refertur ad ea de quibus specialiter est præmissum. Nõ est obijciendum de Moyse, qui duxit Aethiopissam, vt 2. q. 7. §. item obijcitur. quia illud factum fuit in figura, quòd Dominus sibi copularet ecclesiam ex gentibus. 2. q. 7. §. his itaque. " Sed pone quòd aliquis hæreticus nunquam fuit baptizatus, voluit baptizari, sed non habuit aquam, constat ei omnia peccata dimissa esse, etiam originale. nunquid potest contrahere matrimonium cum Christiana? Dicit Hug. quòd non: quia ianua omnium sacramentorum est baptismus. 32. distin. §. verum. Similiter nec ordinem posset recipere forte si superuixit, & se non baptizauit, videtur contemnere: & sic habetur quasi non fuerit Christianus. Ioan.

5 Suprà c. in prin.

" Virtus nõ est sine fide & charitate.

a Et 23. q. 1. noli.

b sc. matrimoniũ qđ inter tales impeditur ꝓ dispaꝛẽ cultum. H.

6 Sent. 4. distin. 39.

" Baptizat' sola volũtate an possit cũ christiana contrahere.

a ¶*Prima.*

a ¶*Prima.*] quæ est inter sponsos & sponsas. Ioan.

b ¶*Gratia est.*] j. trigesima, quæstione 5. fæminæ.

c ¶*Si Christiana.*] id est, catechizata. Et ita est argum. quòd catechumenus non est fidelis. De hoc dicam j. 30. quæst. prima, in princ.

1 & in Laodiceno, cap. 31.

NON *oportet.*] CASVS. Dicitur hic quòd nullus per desponsationem debet filium suum, vel filiam tradere homini alienæ fidei ad cohabitãdum: sed potius infidelem in domum suam assumat: si se catholicum futurum promittat. Sequẽs cap. planum est, & per te videbis.

2 Burc. l. 9. c. 78. Iuo p. 8. c. 204.

† al. omnib.

d ¶*Hæreticis.*] hæreticus non potest contrahere cum Christiana.[a] Dicit tamen H. quòd si contrahit, tenet matrimonium: sicut si contraheret cum excommunicato. De conditionibus, quæ opp onũtur in matrimonio, no. 32. quæst. 2. solet.

a Vẽ no. contra. s. c. pxi. in fi. in glo. hæc clausul. in prin.

† al. Verbanensi.

SI *quis.*] ITEM ILLVD. CASVS. Grat. ostendit in hoc §. vel exponit verbum quod positum fuit s. ca. quæst. §. 1. in fi. non est ratum coniugiũ, quod sine Deo est, faciens trimembrem diuisionem, vel distinctionem matrimonij, dicens aliud esse legitimum & non ratum: & aliud ratum & non legitimum: & aliud legitimum & ratum: & de quolibet mẽbro exempla supponit, quæ facilè per te videbis.

3 Sent. ibid.

e ¶*Dato.*] hic non ponit exemplum bonum. Nam in veritate per dationem libelli non dissoluebatur matrimonium, imo vera erat fornicatio, extra de diuor. gaudemus.

4 s. c. ĩ prin.

f ¶*Traditur.*] infrà trigesimasexta, quæstione quinta, aliter.

g ¶*Non legitimum.*] si enim probatum fuerit aliquod impedimentum in tali matrimonio, filij non erunt legitimi, vt extra de clandest. desponsat. cum inhibitio.

QVòd verò.] CASVS. Hic intitulaẽ 2. q. in qua quid iuris sit, satis pa- tet ex ijs, quę dicta sunt in prima quæstione, & ex distinctione, quæ colligitur in quæstione prima, & ex illo c. si infidelis. quia si infidelis noluerit habitare cũ conuerso ad fidẽ, vel voluerit habitare cum contumelia nominis Christiani, vel vt traheret eum ad mortale peccatum, licitè contrahit tunc conuersus.

à fide tua vxorem accersas tibi. Prima[a] coniugij fides, castitatis gratia est.[b] *& infrà.* ¶Si Christiana[c] sit, non est satis: nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis. Simul ad orationem nocte vobis surgendum est, & coniunctis precibus obsecrandus Deus.

Item ex concilio Agathensi, capitu. 67. [1]

¶Cum hæreticis catholici non misceant coniugia.

CAP. XVI.

[2] NOn oportet cum hominibus† hæreticis[d] miscere connubia, & vel filios, vel filias dare, sed potius accipere: si tamen se profiteantur Christianos esse futuros, & catholicos.

Item ex concilio Vrbanensi†.

¶*Eadem sententia quibusdam verbis mutatis habetur in concilio Aruernensi, c. 6 Et similia sunt in Aurelianensi 2. c. 19.*

¶Christiana communione careat, qui Iudaicæ prauitati coniugali se vinculo sociat.

CAP. XVII.

[3] SI quis Iudaicæ prauitati coniugali societate iungitur, siue Christiana Iudæo, siue Iudæa Christiano mulier carnali consortio misceatur, quicũque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur, à Christiano cœtu, atque conuiuio, & à communione ecclesiæ protinus segregetur.

Item illud Augustini, [4] *Non est ratum cõiugium, quod sine Deo est.*] *non negat coniugium esse inter infideles. Coniugium enim aliud est legitimum, & non ratum: aliud ratum, & non legitimum: aliud legitimum & ratum. Legitimum coniugium est, quod legali institutione, vel prouinciæ moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratũ nõ est qa nõ est firmum, & inuiolabile* A *coniugium eorum. Dato*[e] *enim libello repudij, licet eis recedere ab inuicem, & alijs copulari lege fori, non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles verò ratum coniugium est: quia coniugia semel inita inter eos, vlterius solui non possunt. Horum quædam sunt legitima, veluti cum vxor à parentibus traditur,*[f] *à sponso dotatur, & à sacerdote benedicitur. Hæc talia coniugia, legitima & rata appellantur. Illorum verò coniugia, qui contemptis omnibus illis solemnitatibus solo affectu aliquam sibi in coniugem copulant, huiusmodi coniugium non legitimũ*[g]*, sed ratum tantummodo esse creditur.*

A ¶Inuiolabile.] *Sic in omnibus vetustis exemplaribus, quæ collata sunt. In vulgatis legebatur,* & ideo violabile.

QVÆSTIO II.

QVòd verò[h] *vxore viuente alteram ducere non possit* A, *testatur scriptura* B *dicens.* [*Alioquin si disceditis ab inuicem, & volentes cohabitare dimittitis, & alijs vos copulaueritis, adulteri eritis, & filij vestri, qui postea nascentur, erunt immundi, id est spurij.*]

Item ex concilio Meldensi, capitulo primo.

A ¶Non possit.] *In vulgatis sequebantur hæc,* qui infidelem dimisit. *quæ in manuscriptis exemplaribus non habentur.*

B ¶Scriptura.] *Hæc non sunt verba ipsa scripturæ, sed in glossa ordinaria ex Ambrosio ad ea verba, 1. Cor. 7.* alioquin filij vestri, &c. *hæc leguntur.* Si dimittitis, inuicem nolentes cohabitare, & alijs vos copulatis, adulteri estis: & filij vestri spurij, & ideo immundi.

¶Non potest quis post baptismum alteram ducere, viuente ea, quæ ante baptismum sibi fuerit virgo copulata.

CAP. I.

[4] SI quis habuerit vxorem virginem[i] ante baptismum, viuente[k] illa post baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo soluuntur, non coniugia.[l]

Gregorius autem contra testatur dicens.

¶Licet fideli aliam ducere vxorem, quam A Christianæ fidei odio infidelis dimittit.

CAP. II.

A ¶ Quam.] *Sic etiam in vetustis, sed si legeretur,* quem. *magis videretur respondere verbis ipsius capitis.*

[5] SI infidelis discedit odio Christianę fidei, discedat. Non est enim frater, aut soror subiectus seruituti in huiusmodi. [Non est enim dimisso

---

h ¶*Quòd verò.*] hic intitulatur secunda quæstio, de qua suprà diximus in prima quæstione.

SI *quis.*] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd si gentilis conuersus ad fidem vxorem habuit infidelem volentem secum habitare, ea viuente cum alia contrahere non potest. Crimina enim in baptismo dissoluuntur & non matrimonia. Sequens §. patet.

i ¶*Virginem.*] idem esset & si corruptam. sed de facto quæsitum est de virgine: fortè ideo, quia videbatur quòd matrimonium solueretur inter virginem & eum, qui accedebat ad baptismum: sicut cum alter sponsorum transit ad religionem monasterij. sed non est ita: " quia cum transitur ad religionem fidei, bene potest quis vti matrimonio. 26. distinctio. deinde. secus cum transitur ad monasterium, vt 26. quæstio. 1. vt lex.

" religio fidei nõ impedit mr̃imonio vti.

k ¶*Viuente.*] & conuersa cum viro vel nõ conuersa, secum tamen cohabitare volente: sequens autem capitulum intelligitur de nolente cohabitare.

4 s. ca. q. 1. si qs. Concor. Tribur. cõc. c. 39. Sen 4. dis. 39. Bur. l. 9. cap. 61. Iuo p. 8. c. 197. Pan. l. 6. c. 98.

l ¶*Coniugia.*] potest tamen ad religionem transire etiam inuita ea, cum matrimonium non sit ratum. extr. de diuor. quanto.

SI *infidelis.*] CASVS. Dicitur hic, quòd si conuersus ad fidem vxorem habuit infidelem, quæ odio Christianæ fidei noluerit morari cum ipso, licitè potest se alij copulare, contumelia enim creatoris soluit ius matrimonij: cum non sit seruanda fides ei, quæ Christum audire contemnit.

5 sen. 4. dist. 39. glo. 1. Cor. 7. ad il lud [non e st em frater.]

a ¶*Propter Deum.*] id est, propter fidem Dei.
b ¶*Soluit.*] ecclesia tamen debet sententiare. sed quid si illa vxor non vult venire ad causam, cum non sit de foro ecclesiæ? Si potest constare ecclesiæ, quòd non vult cohabitare, sententiet. Hanc gloss. non approbo: quia sine iudicio ecclesiæ dissoluitur matrimonium, vt s. q. 1. si infidelis.
c ¶*Ius.*] i. vinculum.[a] Sed tunc demum soluit cum contrahit relictus, ar. ext. de diuor. gaudemus. in fi. imo etiam prius credo solutum. sed si alter reuertitur ad fidem antequã alter duxerit vxorem, restituit vinculũ matrimonij quasi iure postliminij, vt ibidem perpẽditur.
d ¶*Relinquitur.*] nihilominus & circa relinquentem. Vnde & relinquens contrahet sine peccato si conuersus cõtrahat, "nõ enim potest matrimonium claudicare, cũ sint duæ relationes. vnde si vna est vxor, & reliquus est vir. ideo autem nõ tractauit hic de relinquente, quia extra ecclesiã est, & nihil ad nos de eo iudicare. 2. q. 1. multi. est tamen arg. quòd claudicet, vt hic, & extra de eo qui cog. c. 1. arg. ff. man. potest. sed vt dixi, quo ad essentiã non potest claudicare, sed quo ad effectũ bene: quia quandoque tenetur vnus alij: sed nõ ècõuerso. Vel dic quãtum ad fidelem soluitur, vt hic dicitur: quia adhuc potest debitum petere ab altero, sed infidelis non potest, quia fidelis non est subiectus seruituti illius: "& cũ alia sit seruitus qua tenetur vir vxori, quã illa qua tenet vxor viro: [b] bene põt vna seruitus esse sublata, & nõ alia. sic ff. de ser. vr. præ. si domus. & extra de cõuer. coniu. quidam.
e ¶*Et in matrimoniũ.*] id est, in fractione primi matrimonij. non dicas in secundum matrimonium, si illud contrahat postquàm conuersus cum alia contraxit: vt præmisit. arg. tamen quòd peccet contrahendo secundũ. ext. de test. sicut.
HIC DISTINGVENDVM. Casus. G. bene distinguit in hoc §. dicens, quod si alter coniugum fuerit conuersus ad fidem, si infidelis voluerit ei cohabitare: fidelis altero viuente contrahere nõ poterit. Si autem infidelis noluerit cohabitare fideli: tunc fidelis infideli viuente potest contrahere. si autem vterque est conuersus ad fidem, vel si ab initio vterque fuisset fidelis: licet alter corũ à fide discedat, alter tamẽ nullo modo cõtrahere potest: qui a ratum fuit matrimonium inter eos.
f ¶*Atque.*] Hæc distinctio est canonica & bona: & probatur extra de diuor. quanto.

[a] Et obligationẽ & seruitutẽ matrimonij: vñ fac vim qa non dicit litera, soluit matrimoniũ, sed dicit, soluit ius matrimonij, secundũ Ray.
† al. quæ.
"Matrimoniũ claudicare nõ põt.
1 Sent. 4. dist. 39.
† al. superinducere.
"vir & vxor tenetur duplici seruitute.
b Arg. cõtra 32. qõ. 6. apud nos. vbi de hoc.
2 s. dist. 26. vnius.

peccatum propter Deum[a], si alij se copulauerit. Contumelia quippe creatoris soluit[b] ius[c] matrimonij circa eum, qui relinquitur[d]. Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in matrimonium[e]: nec est ei fides seruanda coniugij: quia † propterea discedit, ne audiret Christum Deum A esse Christianorum coniugiorum.

¶*Hæc non sunt inuenta apud B. Gregorium: sed apud B. Ambrosium ad c. 7. 1. Corinthiorum eadem ferè leguntur plenius, atque aptius exposita.*

A ¶Christum Deum.] *In loco indicato est*, ne audiret auctorem esse Christianorum Deum coniugij.

1 *Hic distinguendum est, aliud esse, dimittere volentem cohabitare, atque*[f] *aliud, discedentem non sequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimittere, sed non ea viuente aliam superducere*†*: discedentem verò sequi non oportet, & ea viuente aliam ducere licet. Verùm hoc non nisi de his intelligendum est, qui in infidelitate copulati sunt. Cæterùm, si ad fidem vterque conuersus est, vel si vterque fidelis matrimonio iunctus est, & procedente tempore alter eorum à fide discesserit, et odio fidei coniugem dereliquerit, derelictus discedentem non comitabitur: non tamen illa viuente alteram ducere poterit: quia ratum coniugium fuerat inter eos, quod nullo modo solui potest.*

QVÆSTIO III.

VTrum[g] verò bigamus sit reputandus, qui ante baptismum habuerit unã, & post baptismum alteram, *auctoritate Hieronymi patet. Ait enim super epistolam Pauli ad Timotheum.*

¶ *Sententia huius capitis habetur sup. dist. 26. c. vnius. ex glossa ordinaria prima ad Timotheum, c. 3. Beatus autem Hieronymus hanc rem et in epistolam ad Titum cap. 1. attigit, & in epistola ad Oceanum copiosè tractauit.*

¶ Non est bigamus, qui ante baptismum habuerit vnã, & post baptismum alteram.

CAP. I.

2 OPortet episcopũ vnius vxoris esse virum. Verùm hoc post baptismum. Cæterùm, si ante baptismum habuit vnam, & post baptismum habuerit aliam, non est reputandus bigamus: cui prorsus innouato per baptismum omnia vetera sunt dimissa.

Augustinus uerò contrà testatur, & Innocentius. Ait enim Augustinus super epistolam Pauli ad Titũ.

¶*Sententia huius capitis habetur in collectaneis Bedæ, & glossa ordinaria ad c. primum epistolæ ad Titum, vt sup. 26. dist. c. acutius.*

¶Nõ debet fieri episcopus, qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum alteram.

CAP. II.

3 ACutius verò intelligũt, qui nec eum ordinãdũ censuerunt[h], qui ante baptismum habuerit vnam, & post baptismum alteram. In baptismate enim crimina abolẽtur, non fœderatio coniugij dissoluitur. Sicut illa, quæ catechumena vitiata est, inter virgines consecrari non potest, sic qui ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram, non nisi bigamus est reputandus. Amisit enim quiddã non ad vitę meritum, sed ad signaculi sacramentum.

4 *Item Innocentius Rufo, & Eusebio episcopis Macedoniæ multis argumentis probat talem bigamum reputari. Quia ergo iste, cuius causa in præsenti agitur, ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram, bigamus iudicatur, & licet vitæ merito, & industriæ scientia polleat, tamen in episcopum ordinari non potest.*

CAVSA XXIX.

QVidam mulieri nobili nũtiatum est, quod à filio cuiusdã nobilis petebatur in coniugem: præbuit illa assensum. *Alius verò quidam ignobilis, atque seruilis conditionis, nomine illius, seipsum obtulit, atque eam in coniugem accepit. Ille, qui prius sibi placuerat, tandem venit, eamque sibi in coniugem petit. Illa se delusam conqueritur, & ad prioris copulam aspirat.*

1 *Hic primùm quæritur, an sit coniugium inter eos.*

2 *Secundò, si prius putabat hunc esse liberum, & postea deprehendit illum esse seruum, an liceat ei statim ab illlo discedere.*

VTrũ verò.] CASVS. Hic intitulatur 3. q. in qua quid iuris sit, dictum est s. 26. dist. & mirum fuit quare magister hic eam refricauit. Et scias quod Hier. cõtradicit Aug. & Inn. & multis alijs sanctis patribus: sed ex toto præiudicatur Hiero. nec valet quod hic dicitur ab eo. Sequentia c. per te videbis, quia similia habuisti. s. 26. dist.
g ¶*Vtrum.*] hic intitulatur q. 3. in qua qd iuris sit dixim⁹. 26. dist. vnius. nec valet quod hic dicitur à Hieronymo.
h ACutius verò.] ¶ *Censuerunt.*] supra distinc. 55. cap. nullus.

QVidam.] CASVS. Tria sunt imparia coniugia. vnum est de fide dispari. de quo tractatum est in præcedenti causa. Aliud de diuersitate conditionis, scilicet cũ liber contrahit cum ancilla: vel libera cum seruo, de quo in hac causa tractatur. Tertiũ est cum vnus est maior, & alter minor, de quo tractatur in causa sequenti. Tractat igitur magister in hac causa de errore cõditionis: & quis error impediat matrimonium. Et vt hæc & alia competentius faciat, præmittit thema, de quo duas elicit quęstiones.
i ¶*Cuidam mulieri nobili.*] "Imparia coniugia tribus modis dicũtur. vno modo quãdo contrahit fidelis cum infideli: de quibus in superiori causa audiuimus. Alio modo quãdo vnus liber, & alius seruus: de quibus in hac causa videbimus. Tertio modo quando vnus maior, alter minor: de quibus in sequenti tractatur. hic de errore personæ, conditionis, qualitatis & fortunæ, tractatur.

3 s. dist. 26. Acutius.
4 s. dist. 26. deinde. & s. eo. q. j. nunquid.
"Coniugia imparia dicuntur tribus modis.

Quòd

Qvòd autem.] Casvs. Hic depingitur prima q. qua quæritur an matrimonium sit inter eos, inter quos interuenit error personæ? Et certum est quòd error personæ & error conditionis impediunt matrimonium: error verò fortunæ & qualitatis non impediunt. Gra. tamen in hoc §. allegat pro vtraque parte distinguendo quatuor errores, scilicet personæ, fortunæ, conditionis, & qualitatis. Casus huius §. est talis. Diuiditur enim in tres partes. In prima parte allegat Gr. pro viro, quòd sit inter eos matrimonium: & hoc facit per descriptionẽ matrimonij: & quia ex tali coniunctione consensus interuenit, matrimonium fuit inter eos. Sed statim pro muliere respondet dicens, quòd ibi non affuit consensus, cum error interuenerit, & ita non fuit coniunx: quod probat exemplo illius, qui ordinatur ab eo quem putat esse episcopum cum non sit: sed statim allegat pro viro dicens quòd non omnis error impedit consensum matrimonij: quia error virginitatis non impedit matrimonium. In secunda parte soluit pro muliere, distinguendo quatuor errores, scilicet personæ, conditionis, fortunæ, & qualitatis: & dicit quòd error personæ & conditionis impediunt matrimonium, error verò fortunæ & qualitatis non. Et quòd error personæ impediat, probat duobus exemplis. Nam si aliquis vellet rem suam vendere Marcello, & postea Paulus simulauit se Marcellum, non tenet venditio cum Paulo. Similiter cum aliquis putat se emere aurum, & emit orichalcum, non consentit in orichalcum. In tertia parte probat pro viro quòd error personæ nõ impedit matrimonium: quia Iacob non consensit in Lyam: & tamẽ matrimonium fuit inter eos. Sed statim respondet pro muliere dicens quòd matrimonium fuit inter Iacob & Lyam ex subsequenti consensu, & non ex præcedenti. Et quòd error personæ excuset, probat tribus exemplis, scilicet exemplo eius q per ignorantiam cognouit sororem vxoris: & exemplo diaboli, qui transformat se in angelum lucis, & exemplo hæretici, qui simulat se catholicum. vnde cum hic interuenerit error personæ, patet quòd ista non est coniunx ipsius. Error verò fortunæ & qualitatis non excludit consensum.

1 27. q. 2. in princ.

QVAESTIO I.

Qvòd autem[a] coniugium sit inter eos, probatur hoc modo. Coniugium siue matrimonium est viri & mulieris coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. ¶Item. Consensus[b] vtriusque matrimonium facit. Quia ergo isti coniuncti sunt, vt indiuiduam vitæ consuetudinẽ conseruarent, quia vterque consensit in alterum, coniuges sunt appellandi. His ita respondetur. Consensus est duorum, vel plurium sensus in idem. Qui autem errat, non sentit, non ergo consentit, id est, simul cum alijs sentit. Hæc autem errauit:[c] non ergo consensit,[d] nõ itaque coniunx est appellanda: quia non fuit ibi consensus vtriusque: sine quo nullum matrimonium esse potest. Sicut enim qui ordinatur, ab eo, quem putat esse episcopũ, & adhuc est laicus, errat, nec vocatur ordinatus, imo ab episcopo adhuc est ordinandus,[e] sic ista errans nulli est copulata coniugio: imo adhuc est copulanda. ¶Ad hæc, non omnis error consensum euacuat. Qui enim accipit in vxorem, corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat esse castã, vterque errat: quia ille corruptam existimat virginem, & iste meretricem reputat castam. Nunquid ergo dicendi sunt non consensisse in eas? aut dabitur vtrique facultas dimittendi vtranque, & ducendi aliã?[f] [2] Verum est quòd non omnis error consensum excludit: sed error alius est personæ,[g] alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ est quando hic putatur esse Virgilius & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur[h] esse diues, qui est pauper, vel ècõuerso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui seruus est. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunæ, & qualitatis coniugij consensum non excludit. Error verò personæ, & conditionis, coniugij consensum non admittit.

2 Sen. di. 39.

"Matrimoniũ vtrum errore impediatur.

a ¶Quod autem.] "Hic depingitur 1. q. an s. matrimonium contrahatur inter eos, inter quos interuenit error psonæ: hoc est dicere, an error personæ impediat[a] matrimonium contrahendum, & dirimat iam contractum. G. allegat pro & contra: distinguendo quatuor errores, fortunæ, qualitatis, personæ, & conditionis, duo vltimi dirimunt matrimonium, non ex sua natura, sed ex constitutione ecclesiæ. Nam similiter & papa posset constituere quòd error qualitatis impediret, & q nullus error impediret, & quòd esset matrimonium vbi esset error personæ: sicut & tenet pignus[a], licet ibi sit error. ff. de pigno. act. l. 1. vnde ex natura non habet error personæ quòd impediat. ar. tamen est contra j. de Iacob & Lya: quia nondum ecclesia constituerat, & tamen tunc impediebat. Et est etiam argum. contra: quia error impedit emptionem, vt ff. de contrahen. emptione quid tamen. "Et not. quòd secundũ H. & L. nunquam erratur in persona, nisi prius habita notitia aliqua de eo, cuius nomine alius se repræsentet: vnde si aliquis offert se sub nomine regis Franciæ alicui puellæ: si ipsa nihil vnquã audiuit de rege Franciæ, nec aliquam notitiam habet de eo p famam, vel alio modo, & putat hunc esse regem Franciæ, non errat in persona, sed in fortuna, vel qualitate vel nomine. Sed si aliqua consentit in aliquem visum vel non visum, tamẽ aliquo modo sibi cognitum, scilicet fama vel alio modo: si postea per errorem accipiat aliu m, etiam si ab eo fuerit cognita, reddetur primo: si tamen ille in eã consenserit per nuntium, vel alio modo. si verò nullo modo fuerit sibi cognitus, quauis per errorem accipit alium, nunquam reddetur primo: q inter eam & primum non fuit matrimonium. nam in penitus incognitum nec amorem nec cõsensum dirigere possumus.[b] Vnde August. Nõ visos diligere possumus, qui nobis per famam vel alio modo cogniti sunt: incognitos autem diligere nequimus. sed certè licet hoc possit concedi, quòd non sit restituenda priori, non tamẽ dico q debeat stare cum secundo, cum ibi sit error. Nã errare est aliud pro alio putare, vt 22. q. 2. in quibus. & 38. distin. quamuis. Item eadem ratione qui emit aurichalcum pro auro, consentit in aurum: quod falsum est, vt ff. de contrahẽda emptione, alioquin. & l. qd tamen. respõd. nam licet non erret circa illũ cuius nullã notitiam habuit, errat tamen circa præsentem.[c] H. tamen & L. dicunt, q sit matrimonium cum ista. sed hoc non credo: cũ ibi sit error, ergo nõ est ibi cõsensus: quia nihil est tam contrarium consẽsui q̃ error, vt ff. de iudic. lege, secunda.

a Arg. ext. d consangu. non debet.

"Error per sonæ nõ facilè committitur.

b Arg. cõtra ff. d cõtrah. empt. cũ ab eo. §. massã.

c Sub. circa quẽ error attẽditur: qd dic vt no. j. e. i gl. dt tñ &c. in fi.

b ¶Item consensus.] vt trigesimaseptima, quæstione secũda, sufficiat. Intelligitur autẽ consentire nisi expressè dissentiat, vt ff. solu. matri. lege, secũda. §. voluntatem. & extra de spon. sicut ex literis. & extra de ijs q̃ fiunt à præl. capit. 2. ff. de sponsal. l. sed ea quæ patris.

c ¶Errauit.] quia alium pro alio putauit: hoc est errare. c. vigesimasecunda, quæstione 2. in quibus. Vel pro vero falsum putare. 38. distin. quamuis.

d ¶Consensit.] "nihil enim est tam contrarium consensui q̃ error. vt ff. de contrahenda emptione, alioquin. ff. de iurisdict. o mn. iudic. si per errorem.

"Error est contrarius consensui.

e ¶Ordinandus.] vt 68. dist. presbyteri.

f ¶Aliam.] quasi dicat non: Nam ille error venditionem nõ impedit, licet error sexus impediat. ff. de contrahen. emp. alioquin. §. 1. tamẽ dicit lex, quòd soluitur emptio per actionẽ ex empto. ff. de act. emp. ex empto. §. si quis virginem.

g ¶Personæ.] persona est secundum B. rationabilis creaturæ indiuidua essentia.

h ¶Putatur.] dicit R. quòd in hac litera non debet esse ipse, sed hic: & hæc vox, hic, non est pronomen, sed aduerbium: vt sit sensus: Error personæ est quando putatur esse Virgilius hic, idest, in hoc loco, & ibi est Plato, Nam impossibile est vt putes Virgilium esse Platonem. de dicto patet. de re similiter patet: "quia impossibile est q quis putet de Virgilio quòd sit Plato: nec ècõuerso. quod verum est secundum opin. illorũ qui concedunt quòd istum esse Virgilium, est Platonem esse Virgilium. Alij verò concedunt q iste putet illum esse Platonem: non tamen putat Virgilium esse Platonem, & hoc per accidens, quod innuit proprium nomen, inter quos est H. hãc opinionem secutus est hic G. secundum hoc planum est qd dicit, aliquando hic putatur, &c. & q pingui intellectu errantis putetur de aliquo q sit alius, habes 26. q. 5. nec mirum. vbi dicit Aug. q hunc puto esse hominem demonstrato dæmone. ff. de excep. rei iudic. & an eadem. arg. ff. de furt. si is qui. §. si tu mihi. & de iure iu. cum qui. §. si iniuriam. vbi dicit iurisperitus quòd hunc puto Lucium, demonstrato Seio. Sed quæro circa quam personam dicis hunc errorem fore? Dico q circa præsentem, quando, s. contrahit cum vno, & credit se contrahere cum alio: vnde dico q circa absentem personam non errat. nam dico q si primò iam ille consensit in istam, & ista modò consentit in illum, quòd est matrimonium. Sed quæritur, si ille est mortuus in quem consentit: & alius præsentatur sibi, an talis error impediat matrimonium? sic, quia licet ille non sit in rerum natura, non minus tamen est ibi error personæ. Item si aliquis habeat tres filios: & aliqua consentiat in maiorem filium, postea præsentetur minor, non tenet matrimonium cum eo.

"Virgilium putare esse Platonẽ, est impossibile.

Si quis enim paciſceretur ſe venditurum[a] *agrum Marcello, & poſteà veniret Paulus dicens ſe eſſe Marcellum, & emeret*[b] *agrum ab illo, nunquid cum Paulo conuenit iſte de pretio, aut dicendus eſt agrum ſibi vendidiſſe? Item ſi quis promitteret ſe venditurum mihi aurum, & pro auro offerret mihi orichalcum,*[c] *& ita me deciperet, nunquid dicerer conſenſiſſe in orichalcum? Nunquam volui emere orichalcum: nec ergo aliquando in illud conſenſi, quia conſenſus non eſt niſi voluntatis. Sicut ergo hic error materiæ excludit conſenſum, ſic & in coniugio error perſonæ. Non enim conſenſit in hunc, ſed in eum, quem putabat*[d] *eſſe. Sed obijcitur. Iacob non conſenſerat in Liam, ſed in Rachel: ſeptem ſiquidẽ annis pro Rachel ſeruierat. Cum ergo eo ignorante Lia eſſet ſibi ſuppoſita, non fuit coniugium inter eos, ſi error perſonæ conſenſum excludit; quia vt dictum eſt, non in eam conſenſerat, ſed in Rachel. His ita reſpondetur, conſenſus alius eſt præcedens, alius ſubſequens. Præcedit conſenſus, quando ante carnalem copulam in indiuiduam vitæ conſuetudinem vterque conſentit: ſubſequitur, quando poſt concubinalem, ſiue fornicarium coitum conſentiunt in idem. Iacob ergo & Liam non fecit coniuges præcedens conſenſus, ſed ſubſequẽs:*[e] *nec tamen ex primo concubitu fornicarij iudicantur, cum ille maritali affectu eam cognouerit, & illa vxorio affectu ſibi debitum perſoluerit, putans lege primogenitarum,*[f] *& paternis imperijs ſe ſibi iure copulatam. Quòd autem error perſonæ nonnullos excuſet, auctoritate illa probatur,* [1] *qua ſoror vxoris, vtraque inſcio,*[g] *ſorore videlicet & marito, in lectum eius iuiſſe, & à viro ſuæ ſororis cognita perhibetur: quæ cum ſine ſpe coniugij perpetuò manere cenſeatur, ille tamen, qui cognouit eam per ignorantiam, excuſatur. Aliter etiam hoc probatur. Diabolus nonnunquam ſe in angelum lucis transformat:*[h] *nec eſt periculoſus error, ſi tunc creditur eſſe bonus, cum ſe bonum ſimulat. Si ergo tunc ab aliquo ſimplici quæreret, an ſuæ beatitudinis vellet eſſe particeps, & ille reſponderet, ſe in eius conſortium*[i] *velle tranſire: nunquid dicendus eſt conſenſiſſe in conſortium diabolicæ damnationis, an non potius in participationem æternæ claritatis? Item, ſi quis hæreticorum, nomine Auguſtini, vel Ambroſij, vel Hieronymi, alicui catholicorum ſeipſum offerret, atque ad ſuæ fidei eum imitationem prouocaret, ſi ille præberet aſſenſum, in cuius fidei ſententiam diceretur conſenſiſſe†? non in hæreticorum ſectam, ſed in integritatem catholicæ fidei, quam ille hæreticus ſe mentiebatur habere. Quia ergo hæc perſona decepta errore non in hunc, ſed in eum, quem iſte ſe mentiebatur eſſe, conſenſit, patet, quòd eius coniunx non fuerit. ¶ Error fortunæ, & qualitatis non excludit conſenſum: veluti, ſi quis conſentiret in prælaturam alicuius eccleſiæ, quam putaret eſſe diuitem, & illa eſſet minus copioſa, quamuis hic deciperetur errore fortunæ, non tamen poſſet renuntiare prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubit pauperi, putans illum eſſe diuitem, non poteſt renuntiare priori conditioni, quamuis errauerit. Error qualitatis non excludit ſimiliter conſenſum: vt pote ſi quis emerit agrũ, vel vineam, quam putabat eſſe vberrimam, quamuis iſte erraret in qualitate rerum, rem minus fertilem emendo, non poteſt tamen venditionem reſcindere.*[k] *Similiter, qui ducit in vxorem meretricem, vel corruptam, quam putat eſſe caſtam, vel virginem, non poteſt eam dimittere, & aliam ducere.*

Gen. 29. — 1 ¶ 34. q. 1. & 2. c. in lectũ. — 2. Cor. 11. — † al. ceſſiſſe

QVAESTIO II.

1 ps

Secunda[l] *quæſtio propoſita eſt de conditione, an liceat mulieri dimittere eum, quẽ putabat liberum, ſi poſteà illum inuenerit ſeruum. Quòd verò mulieri nõ liceat à ſeruo diſcedere, multis rõnibus videtur poſſe probari. In Chriſto. n. Ieſu nec eſt Iudæus: nec Græcus, nec ſeruus*[m], *neque liber: ergo*

a ¶ *Venditurum.*] ideſt, venditum ſe traditurum.

b ¶ *Emeret.*] ideſt, quaſi à ſe emptum per traditionem acciperet. ideo autem ſic exponunt doctores, " quia ſi duobus venderet, & ſecundo traderet, ſecundus eſſet potior, vt C. de rei vendicatione, quoties. ff. de rei venditione, ſi à Titio. ſed G. intellexit literam iſtam ſic. quando, ſcilicet ſecundo nõ eſſet venditurus ſi eum cognoſceret. vnde cum erraret in perſona, quę ſecundo offerebat pretium, non contrahebat cum ea. ff. de fur. ſi quis vxori. §. cum Titio. ff. de contrahenda emptione. cum ſeruo. nec errans dominium transfert. ff. de acquirẽ. rerum domin. ſi procurator. & ſic plana eſt litera. & l. ſi à Titio. & illa l. quoties. intelliguntur cum ſcienter cum duobus cõtraxit. doctores tamen exponunt (vt dixi) emeret, id eſt emptum acciperet. & hoc propter illud quod ſequitur: nunquid cum Paulo, &c.

" Vendens duobus ſucceſſiuè, & tradens poſteriori, ipſum efficit potiorem.

c ¶ *Orichalcum.*] voluit dicere Marcellus quòd eſſet emptio & venditio, quia in corpus conſenſum fuit, licet fuerit erratum in materia, ideſt, in ſubſtantialium qualitate: " Sed Vlpianus eum correxit, dicens non eſſe venditionem vbi erratum eſt in materia. ff. de contrahen. emp. in venditionibus. pignus tamen tenet, ſi quis obliget æs pro auro. vt ff. de pig. actio. l. 1.

" Venditio non eſt vbi in materia erratur.

d ¶ *Putabat.*] ſi quis autem errat in proprio nomine, dum tamen certum ſit de quo conſentiat: hoc non officit. ff. de teſtam. ſi in nomine. ſecus autem in appellatiuo. ff. de hær. inſti. non ideo minus. ff. de leg. 1. l. 4.

e ¶ *Subſequens.*] infrà 30. quæſt. 5. §. ſed obijcitur.

f ¶ *Progenitarum.*] conſuetudo erat maiorem primò nuptui tradere. 7. quæſtio. 1. quàm periculoſum.

g ¶ *Inſcio.*] infrà trigeſimaquarta, quæſtione prima, & ſecunda. in lectum.

h ¶ *Transformat.*] ſuprà 26. quæſtio. 5. epiſcopi.

i ¶ *Conſortium.*] hoc verum eſt quòd iſte non peccat cum ita ſimpliciter in genere dicit ſe velle eſſe participem ſuæ beatitudinis, ſecus ſi ad ſpecialia deſcenderet: non tamen ob hoc excuſatur Saul, " qui adorabat dæmonem, quem credebat eſſe Samuelem. 26. quæſtio. 1. nec mirum. hoc ideo quia interceſſit culpa ſua: vel ibi idololatriam adorauit.

" Saul adorauit dæmonem.

k ¶ *Reſcindere.*] " vt C. de reſcinden. vendit. quiſquis. niſi eſſet deceptus vltra dimidiam iuſti pretij, vt extra de emptione & venditione, cum dilecti. Vel niſi haberet peſtiferas herbas, vt C. de edi. act. ſi prædium. Vel niſi deduſet dolus cauſam contractui,[a] vt ff. de dolo. l. & eleganter.

" Venditio tripliciter reſcinditur.

a De hoc plenè no. in præd. decr. cũ dilecti.

Secunda quæſtio.] Hæc quæſt. diuiditur in quatuor partes. In prima probat per tres auctoritates, quòd ſi quis ſcienter conſentit in ancillam, tenet matrimonium. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Si verò.* Quarta ibi, *Quæritur etiam*, Io. de Fant.

CASVS. Hic proponitur ſecunda quæſtio, qua quæritur an mulier poſſit dimittere illum, quem putabat liberum eſſe cum ſit ſeruus. Et certũ eſt quòd ſic: ſecus ſi ſciebat eſſe ſeruum, vt infrà eadẽ, ſi quis ingenuus. Allegat tamen Grat. pro vtraque parte. vnde probat in iſto §. tribus auctoritatibus Pauli, quòd eum dimittere non poteſt: *nec Iudęus*, ſupple repellendus eſt à ſacramentis eccleſiaſticis.

l ¶ *Secunda.*] " Hic quæritur an ſeruili cõditione reperta libera poſſit recedere? & quidem ſic, ſi ignorauit eum eſſe ſeruum quando contraxit cum eo, vt infrà eadem, ſi quis ingenuus. Et no. Hu. quòd non omnis error conditionis impedit matrimonium: ſed tantùm error ſeruilis conditionis: nec etiam ſemper talis error impedit: " Vnde ſi libera vult contrahere cum ſeruo, & contrahit cũ libero, non dirimitur matrimonium: licet ibi ſit error conditionis: quia non intelligitur talis decepta, quę cum meliori contrahit quàm credebat. Similiter dic quòd ſi ſeruus credit contrahere cum libera, & contrahit cum ancilla, nõ dirimitur matrimonium: quia conſentit in hominem ſuæ cõditionis: & quia neuter poteſt aliquid alij obijcere: & ita propter errorem ſerui nunquã dirimitur matrimonium: ſed certè pari ratione videtur quòd ſi aliqua credit contrahere cum vno, & contrahit cum alio, qui eſt ditior, & melior, quòd matrimonium teneat: quia non videtur decepta. Alij autem dicunt quòd ſiue erret in meliori, ſiue in deteriori conditione, ſemper dirimitur matrimonium. Tertij dicunt quòd ſi interueniat error in diſpari conditione, dirimitur matrimonium.[b] ſed ſi in pari, non dirimitur. vnde ſi libera vult contrahere cum libero, & contrahit cum ſeruo: vel ſi ſeruus vult contrahere cum ſerua, & contrahit cum libera, non tenet matrimonium: ſed ſi liber vult contrahere cum ſerua, & contrahit cum libera: vel ſi ancilla vult contrahere cum libero, & contrahit cum ſeruo, tenet matrimonium: quia vtrobique eſt paritas. Io. & hæc opinio bona mihi videtur. B. Dubitari autem conſueuit ſi libera contrahit per errorem cum homine aſcriptitiæ conditionis, an teneat matrimonium? H. dicit ꝙ teneat: lex tamen contradicit in auth. de nup. §. aſcriptitio. coll. 4. & C. de ſenatuſc. Clau. l. vna.

" Libera ꝙ ignoranter cũ ſeruo cõtraxit, an ab eo recedere poſſit.

" Errans in meliori cõditione, an poſſit matrimonium dirimere.

b Ar. ad hoc inſti. de act. §. ꝑterea. ff. de vſuf. hactenus. in fi. & l. ſeq. ff. đ in di. add. ſi venditor. §. ſed ſi neuter. ff. đ fide iuſ. l. 4. in fi.

m ¶ *Nec ſeruus.*] " à ſacramentis enim eccleſiaſticis non eſt amouen-

" Seruus ab eccleſiæ ſacramentis nõ eſt amouendus.

amouendus: vt ext. de coniug. seruo. dignum. Vel ab illis quę sunt iuris naturalis, vt à voto, vt in auth. de mona. §. hinc autem. coll. 1. vbi Iustinianus inducit hæc eadem verba Apostol. ad probandum quòd seruus possit esse monachus: sed quantum ad ius ciuile seruus non habetur pro homine, vt ff. de regulis iuris, quod attinet ad ius ciuile, & cęt.

OMnibus nobis.] CASVS. Cum apud Deum non sit acceptio personarum, sed vnus sit pater omnibus, & vna lex: sicut ingenuus dimitti non potest, ita seruus scienter semel coniugio copulatus dimitti non potest. Seq. §. patet.

a ¶ Reddituri sunt.] Arg. quòd seruus non tenetur obedire Domino in atrocibus. 11. q. 3. non semper.

b ¶ Legem.] non quo ad promotionem. Irregularis enim efficitur qui cum serua contrahit: arg. 34. dis. si quis viduam. sed sequuntur vnam legem habito respectu ad ius naturale. nam de iure naturali quilibet cum qualibet posset contrahere. & ita seruus cum libera, nisi obstaret constitutio ecclesiæ.

c ¶ Ingenuus.] Argum. à toto in quantiate ab vniuersali ad singularem. simile. 19. distinct. si Romanorum.

d SI quis.] ¶ In matrimonium.] " potest ergo matrimonium esse inter seruum & liberam: quod est contra legem. C. de incest. nupt. l. 3. sed abrogata est quo ad hoc vbi scienter contrahitur.

e ¶ Sed vna.] quantum ad hoc.

SI quis ancillam.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis manumittit ancillam suam, & eam ducat in vxorem, ratum erit matrimoniũ inter eos, cum ex consensu matrimoniũ perficiatur. Sequens §. patet per se.

f ¶ Dubitatur.] per legem illam fortè. C. de incest. nup. humilem. vbi dicitur quòd non potest esse matrimoniũ inter clarum virum & abiectam mulierem, nec inter senatorem & libertam.

g ¶ Et legibus.] Et ita leges si contradicerent, dumtamen illis legibus canon non obuiet, non tenet matrimonium: " nam quòd leges habeant locum in matrimonio, videtur, licet H. cõtradicat [a] argumen. trigesimaquinta, quæstione quinta, ad sedem. supra vigesimaseptima, quæstione secunda, quod autem. & c. lex diuinæ. in fin. vnde dicunt quidam quòd cũ hic lex dicat non esse matrimonium cum ancilla, vt C. de incest. nupt. lege, tertia, & canon non excipiat nisi cum scien-

1. Cor. 7.

1 Bur. l. 9. c. 18. Iuo p. 8. c. 156. Pan. l. 6. c. 38

† al. daturi.

" Matrimoniũ pôt esse inter seruũ & liberam.

2 Cap. l. 6. c. 94.

3 Senten. 4. dis. 36. Iuo p. 8. c. 53.

" Leges an habeant locum in matrimonio.

a Ar. ad hoc 10. dist. quã. vbi de hoc. & 86. dis. cũ ad verũ. vbi de hoc in gl. vlt.

nec in coniugio Christianorum. Eadem enim lege in fide Christi vterque regitur. Indifferenter enim ab Apostolo dicitur omnibus. [Qui vult nubere, nubat in Domino.] Et iterum [mulier nubat cui vult: tantùm in Domino] Non præcipitur, vt ingenua nubat ingenuo, ancilla seruo: sed quælibet earum, cui vult, nubat, dummodo in Domino.

Item Iulius Papa, c. 4.

¶ Licet seruo matrimonia contrahere.

CAP. I.

1 OMnibus nobis vnus est pater in cœlis, & vnusquisque diues & pauper, liber & seruus, æqualiter pro se, & pro animabus eorum rationem reddituri † sunt.[a] Quapropter omnes, cuiuscunque conditionis sint, vnam legem [b] (quantum ad Deum) habere non dubitamus. Si autem A omnes vnam legem habent, ergo sicut ingenuus [c] dimitti nõ potest, sic nec seruus semel coniugio copulatus vlterius dimitti poterit.

¶ *Caput hoc apud Burchardum & Iuonem sequitur post vltima verba capitis, si quis ancillam. inf. ead.*

A ¶ Si autem omnes.] *Hæc vsque ad finem habentur quidem in Pannormia, sed non apud Burchardum, & Iuonem, videnturque ipsius collectoris.*

Item Zacharias Papa. [2]

¶ Ancillam in matrimonio susceptam viro dimittere non licet.

CAP. II.

[3] SI quis liber ancillam in matrimonium [d] acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si consensu amborum coniuncti sunt, excepta A causa fornicationis: sed vna [e] lex deinceps erit per omnia & viro & feminæ.

A ¶ Excepta.] *Hinc vsque ad finem non sunt in capitularibus, neq; apud*

ter ducit, quòd vbi etiam cum libera contrahit seruus credens se contrahere cum serua, non teneat matrimonium.

H I S I T A. Hæc est secunda pars quæstionis, in qua dicitur quòd si credebat vir aliquam liberam, & erat ancilla, poterit ab ea separari: & hoc probat per tria capitu. Ioann. de Fant.

Iuonem, qui illa citat. Magister verò sententiarum habet, nisi ob fornicationem.

Item Iulius Papa.

¶ Inter patronum, & libertam constat esse matrimonium legitimum.

CAP. III.

[4] SI quis ancillam suam libertate donauerit, & in matrimonium sibi sociauerit, dubitatur [f] † apud quosdam, vtrum huiusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse censemus †. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus [g] contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias inhibendas existimemus †?

2 *His ita respondetur. Non negatur ingenuam posse nubere seruo: sed dicitur, quòd si nescitur esse seruilis conditionis, liberè potest dimitti, cũ seruitus eius fuerit deprehensa. Illud autem Apostoli & Iulij Papæ intelligendum est de his, quorum cõditio vtrique nota est. Huius autem conditio mulieri incognita erat: non ergo præmissis auctoritatibus cogitur manere cum illo: sed liberum illi est discedere. ostenditur vel manere, vel discedere.*

Vnde in concilio apud Vermeriam, cui interfuit rex Pipinus, statutum est, c. 6.

¶ De eo, qui ancillam duxit in vxorem, quam putabat esse liberam.

CAP. IIII.

5 SI quis ingenuus homo vxorem ancillam alterius acceperit, & existimat, quòd ingenua sit, si ipsa femina fuerit posteà in seruitute detecta A, si eam à seruitute redimere potest, faciat [h]: si nõ potest [i], si voluerit, aliã accipiat. Si autem ancillam eam scierat [k], &

SI quis ingenuus.] CASVS. Dicitur hic, quòd si ingenuus ancillã alterius ignorans ducat in vxorem: si voluerit eã redimere, facere potest, alioquin dimittat eam. si verò scienter cum ea contraxit, eam dimittere non potest. Sequens capitulum patet.

h ¶ Faciat.] " Sed pone quòd liber ignoranter contraxit cũ serua: posteà Dominus manumittit eam, & ipse cognoscit eam post eius manumissionem, post comperit eam fuisse ancillam tempore contracti matrimonij: quæritur an possit eam dimittere? Et dicimus quòd sic: quia consensus ille ab initio nullus fuit. sed si Dominus eius tunc temporis sciebat contrahi matrimoniũ, & tacuit, tunc tenet matrimonium: quia eo ipso intelligitur ei dedisse libertatem, in authent. de nupt. §. si verò ab initio. collatione quarta. & in authent. vt liberti decætero. §. si quis. collatione sexta. " Sed pone quòd libera contraxit cum eo quem credebat liberum: sed posteà cõperta conditione seruitutis, nihilominus vult stare secum: sed ille recusat. Dicunt quidam hoc matrimonium esse ex vna parte, & non ex altera, vt extra de eo qui duxit in matri. capitu. primo. Sed dico [b], quòd quantum ad neutrum est matrimonium. vnde neuter cogitur stare cum altero quantum ad vinculum matrimonij: sed ratione fidei promissæ bene tenetur ei. Idẽ potest dici cum maior contrahit cum minori, quòd quantum ad neutrũ est matrimoniũ: & quantũ ad vinculum matrimonij æquè potest maior recedere à minore, sicut minor à maiore: sed non est ita quantum ad fidem promissam.

h ¶ Faciat.] consilium est. non præceptum.

i ¶ Si non potest.] id est, si non voluerit, vt sit quasi expositio litera sequens: Sed nec Dominus cogitur eam vendere. arg. 1. q. 1. eos.

k ¶ Scierat.] non videtur celata quæ sciuit: nec debuit certiorari quæ non ignorauit, vt ff. de actio. empti. & vendi. lege, prima.

" Ancillam ignoranter ductam et post manumissionem potest liber dimittere.

4 Pol. l. 6. ti. 4. Bur. l. 9. c. 18. Iuo p. 8. c. 156. Pan. l. 6. c. 37.

† al. dubitabatur.

† al. censuimus.

† al. existimauerim.

"Matrimoniũ inter liberã & seruum contractum potest etiã à seruo dissolui.

b Hæc fuit sñia I. qui ita. no. j. ca. proxi.

5 4. Sentẽ. dis. 36. Bur. l. 9. cap. 26. Iuo p. 8. ca. 164. Pan. l. 6. cap. 41. & 111.

a ¶*Habeat.*]Dicit tamen lex,ꝙ si filia senatoris contrahat cũ liberto,non tenet matrimoniũ,vt ff.de senat.filiam. sed illud secundum leges non tenet:sed secundum canones tenet:quia matrimonia iure poli reguntur,2.q.3.§.hinc colligitur.

CVius rei causa.]CASVS. Vxor cuiusdam clerici cum matre sua accedẽs ad Apostolicam sedem conquesta est se esse etiam expulsam à viro prætextu seruitutis:cui episcopus loci promisit quòd viro eam restitueret,si se liberam esse probaret.Vnde Gregorius illi epõ scribit mandando ei vt illam viro suo restituat: quia ipsa suam libertatẽ bene probauit: qđ si non fecerit,non dimittet in correctum.

b ¶*Remouisse.*]"Nunquid ergo sine iudicio ecclesiæ potest liber dimittere ancillam, quã credebat liberam? Videtur hic quòd sic, & 32.q.2.ancillam. Nam retinendo eam, sibi fecit præiudicium, vt ext. de coniug. ser. proposuit. Secus tamen videtur, vt 33. q.2. seculares.35.q. 6. multorum. nam & si causa separationis sit manifesta: tamen sine iudicio ecclesiæ nõ debet dimitti, vt ext.de diuor.porrò. Nã pendente accusatione alter alteri tenetur reddere debitum, vt ext. vt lit.pend.laudabilẽ.& hoc pôt admitti.vnde si petita fuisset hæc restitutio, audiri debuisset, & pendente causa non negabit ei alimenta. vt ff.de lib.ag.si neget. spõte tamen non debet ei commisceri, ne fiat ei præiudicium.ext. de cõiu.ser.proposuit. sed ad mandatum ecclesiæ potest. ff. de app.cũ ex cã.

c ¶*Probare.*]sed quare probat ista se liberã, " cum actori semper incumbat probatio, vt 6. q. vlt.actor. maximè cũ ipsa fuerit in possessione libertatis? Sed dic quòd sponte assumpsit hoc onus,ª vnde mos ei gerendus erat, vt ff. de prob.circa.

d ¶*Approbata.*]i.a iudice pnuntiata. Et no. ꝙ si iudex pronuntiaret eam liberam & ingenuam, talis sententia omnibus præiudicat.ff.de sta.hom. ingenuũ. Si autem pronuntiaret non esse seruam petenti, illi soli nocet sententia. ff. de lib.cau.l.diui.

e ¶*Marito.*]Arg.quòd qui in initio litis restitutionem non petijt,posteà petere nõ possit.s.3.q.6. §.exceptio. sed hoc verum est, cũ in modum exceptionis obijcitur restitutio: sed si directè in modum actionis, posset vsque ad sententiam: vt extr.de caus.possess.pastoralis.

" Liber qui ignoranter cum ancilla contraxit, an sine iudicio ecclesiæ illam dimittere possit.

1 Et ea.l. 5. c.18.

2 4.sent.ibi. Bur.l.9. ca. 27. Iuo p.8. c.52.& 165. Pan.l.6. ca. 42.

" Probatio incumbit actori.

a Si.hr 54. dis.frequẽs. Alij dnt, ꝙ eo ipso se liberã pbat, ꝙ ei pbatũ cõtrariũ nõ est, sꝫ actor deficit in pbatione. ad hoc facit litera ca. vbi dicit,nullaque i ea macula,&c.isti vim faciunt in eo qđ dicit Ifra inuẽta est.Arc.

collaudauerat, prout B legitimam eam habeat ª. Similiter & mulier ingenua de seruo alterius facere debet.

¶*Scriptum est nomine totius vniuersitatis Louaniensis ad S. D. N. Gregorium xiij. extare in bibliotheca B. Trudonis librum manuscriptũ sub hoc titulo,* Exscerpta decretorũ, *in quo inter alia capitula istius concilij apud Vermeriam, habetur hoc, & sequens caput.*

A ¶Detecta.]*Apud Magistrum legitur*, in seruitutem deiecta: *apud Burchardum verò*, inseruita, *quod verbum hac eadem notione habetur libro tertio capitularium,c.28.*

B ¶Prout.]*In aliquot vetustis codicibus est*, post vt, *itemque*, posteà vt,*quemadmodum & apud Burchardum & Iuonem.*

*Item ex eodem.c.8.*¹

¶Non licet mulieri dimittere, quẽ sciens seruum accepit in virum.

CAP. V.

²SI fœmina ingenua acceperit seruum,sciens quòd seruus esset, habeat eum: quia A omnes vnum patrẽ habemus in cœlis. Vna lex erit viro & fœminæ.

A ¶ Quia omnes vnum patrem. h. in c.]*Verba hæc non sunt in capitularibus,neque apud Iuonem par. 8. c.52.vbi ipsa citat capitularia.Sunt tamen apud eundem c. 165. vbi refert ex concilio apud Vermeriam, quemadmodum nunc Gratianus.*

Item Gregorius lib.6.epist.1.seu, c.165.ad Fortunatum Episcopum.

¶Seruitutis occasione dimitti non valet, quæ post controuersiam status se in libertatem asseruerit.

CAP. VI.

CVius rei causa cum matre sua huc compulsa anno præterito præsentium venerit latrix, fraternitas tua cautius†nouit:quia † scilicet maritus suus vester cleric⁹ ob hoc, quòd de seruili fuerat conditione pulsata à suo noscitur eam remouisse ᵇ cõsortio, vosque hic positos asserunt promisisse, vt si probare ᶜ se liberam, adiuuante Domino, valuisset, suo eam vos coniugio reformaretis. Fraternitas igitur vestra cognoscat, quòd reuelante Deo libertatis auctore,approbata ᵈ sit libera: nullaque in ea macula seruilis inuenta est. His ergo cognitis, sine mora aliqua suo per vos eam volumus marito ᵉ restitui, nec vlterius idem vir eius argumenta sibi occasionis†exquirat,quibus eam possit abijcere. Nam si à vobis (quod nõ credimus)minimè fuerit adimpletum, eamque recipere fortè distulerit, nos illud cognoscatis cum districta vindicta correcturos.

Cum dicitur[³ *sciens illum seruũ,*]*datur intelligi,ꝙ si nesciret illũ seruũ esse,non cogitur cum eo manere.Quia ergo hæc & personæ,& conditionis dolum passa est, non cogitur adhærere ei,cuius fraude decepta est. si verò liberum acceperit,& ille,vt causam præstet dissidij, se alicuius seruum fecerit, nec ille vxorem dimittere,nec illa ob vinculum coniugij in seruitutem redigi poterit.*

Vnde in Triburiensi concilio.

¶ Occasione conditionis dolosè mutatæ vir non discedat ab ea, quam libertatis tempore acceperit.

CAP. VII.

⁴PErlatum est ad sanctam synodum,quòd quidã ingenuus ingenuã accepit vxorem,& post filiorum procreationem occasione diuortij ᶠ cuiusdam seruum se fecit; vtrum necessariò mulierẽ tenere debeat: & si tenuerit, vtrum illa quoq; secundum secularẽ ᵍ legẽ seruituti subijci debeat,qsitum A est. Iudicatum est vxorẽ

CVM DICITVR. CASVS. Iste §. respicit illud cap. si fœmina. & ex eo infert ꝙ si nescierit eum seruum esse, nõ cogitur cum eo remanere. Posteà ponit Grat. quandam incidentem quæstionem, quæ incipit ibi, *Si verò.* & ad eam soluendam inducit c.sequens.

PErlatum.] CASVS. Quidam ingenuus ingenuam habens vxorẽ, se fecit seruum cuiusdam, vt hac occasione diuerteret ab vxore, quare quæsitum fuit in concilio Triburiensi vtrum illam tenere debeat:& si tenuerit, vtrũ illa redigatur in seruitutem; & respondetur in concilio, quòd propter hoc nõ potest ab ea diuertere, nec illa ancilla efficitur. Sequens §.patet.

f ¶*Diuortij.*]sed vnde haberet iste occasionẽ diuortij propter hoc? Certè per legem, quæ dicit quòd seruitus superueniens dirimit matrimonium.ff.de diuor. l.1.& in auth. de nup.§. si verò.coll.4. Sed qualiter potuit iste se vendere, cum ex hoc sequatur quòd idem sit qui vendit. & quod venditur: quod est contra illud ff. de rerum permutatione. lege, prima. " maximè cum quinque exigãtur vt venditio liberi hominis teneat,scilicet vt patiatur se venundari ad pretiũ participandum, & vt in veritate participet, & vt non sit ignarus suæ cõditionis, & vt emptor ignoret eius cõditionẽ: & vt sit maior 25. annis.ff.qui.ad lib.procla. non li.l.prima, & secũda. Item quæritur vtrũ iste qui se vendit, possit repeti ab vxore, quæ ius habet in eo, & in cuius opprobrium redundat huiusmodi seruitus.argumentum quòd sic. ff. de liber. caus. lege, prima, secunda, & tertia, qđ concedit H. maximè cũ ipsa fuerit absens,nec poterat pro clamasse. argumentum ff. mand. si præcedente. §. Lucius. & hoc concedo cum vir non habeat copiam sui corporis:sed mulier. & est argumen. ad hoc 33.q.5. quod Deo.

g ¶ *Secundum secularem.*] non Romanam. nam secũdum eam ob seruilem conditionem viri non mutatur conditio vxoris, sed secundum legem Lombardam, secundum quam non illa vxor, vel filij rediguntur in seruitutem,sed secunda cum filijs vt in Lombarda de ijs qui se in ser.alteri. sub. lege, penultim. & vltim. In his enim legibus dicitur quòd vxor quam tunc habebat, vel filij non rediguntur in seruitutem, sed secunda cum filijs. sed si illa defuncta alia ei nubat

† al. acutius

† quam qa orig. & aliꝭ verborum ductu.

† al.aliqua occasione.

" Venditio hõis liberi tenet quinque interuenientibus.

3 ꝗ.ea.§.si fœmina. Sent. ibid.

4 Sen.4.dis. 36. Bur.l.9. c.75.Iuo p. 8.c.212.Pã. 1.6.c.99.

bat libera, & ipsa & filij eius rediguntur in seruitutem. Vel facit hic mentionem de senatusconsulto Claudiano secundum quod si libera ibat in amplexus serui, serua efficiebatur. sed sublatum est ho c. C. de senatuscon. Clau. lege, prima.

a ¶*Dimitti.*] argum. licet aliquid d eueniat ad id à quo incipere non potuit, non tamen propter hoc irritatur[a]. suprà distinctione quinquagesima quinta, præcepta. infrà proxim. quæst. 1. ad limina.

a De hoc hī pro & cōtra ff. d ver. ob. existimo. & l. pluribus.

minimè debere dimitti[a], non tamen ob Christi legem mulierem in seruitutem redigi: dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecerit, quem liberum ipsa maritum acceperat.

A ¶Quæsitum est.] *Hæ duæ voces absunt à cæteris collectoribus præter Magistrum. Lex verò secularis, cuius hic mentio fit, est inter leges Longobardorum, ut in glossa dicitur.*

Quæritur etiam, si seruus vnius, alterius ancillam acceperit, an sit coniugium inter eos. De his ita statutum est in concilio Cabilonensi 2. cap. 30.[1]

¶Legitima seruorum coniugia sua auctoritate domini non dirimant.

CAP. VIII.

2 Dictum est nobis, quòd quidam legitima seruorum cōiugia† potestatiua quadam præsumptione dirimant, non attendentes illud Euangelicum. [Quod Deus coniunxit, homo non separet,] Vnde nobis visum est, vt coniugia seruorum non dirimantur, etiā si diuersos dominos habeant[b], sed in vno coniugio permanētes dominis seruiant suis. Et hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio[c] fuit, & per voluntatem[d] dominorū.

D*ictum est nobis.*] Casus. Quidam propter potestatē quam habebant, præsumebant dirimere matrimonia inter seruos contracta: & ideo statuit Cabilonensis conci. vt matrimonia seruorum non dirimantur etiam si diuersos habeant dominos, sed in coniugio permanentes dominis suis seruiant. Idem erit obseruandum & si de voluntate dominorum serui fuerint coniuncti.

b ¶*Habeant.*] sed quid si domini sint in diuersis prouincijs? Credo alterum compellendum vt vendat reliquo: vel si neuter emere vult, redimat ecclesia. "Non enim debent vxores à viris separari, vt trigesimatertia, quæstione secunda, quos Deus coniunxit. & C. comm. vtriusque iud. possessionum. & argumentum ff. de ædilitio edict. l. plerique. Nam peccarent domini eos separando: & ita saltem indirectè sunt compellendi relaxare eos, vt extra de iudic. nouit. si non est qui emat: & potius sequitur vxor virum quàm econuerso. decimatertia, qōne secūda, vnaquæque. Vel distingue, an ancilla nubat volente domino, vel non, vt dixi decimatertia, quæst. 2. vnaquæque.

c ¶*Legalis coniunctio.*] id est, legitima, id est cō munis consensus.

d ¶*Voluntatem.*] maximè, quia etiam eis inuitis potest cōtrahi matrimonium, vt ext. eo. c. 1. Ioan.

1 Et in cap. adiect. cap. 55.

2 sent. ibid. B. Burc. l. 9. ca. 29. Iuo p. 16. ca. 335. & par. 8. ca. 167. Pann. l. 6. c. 40.

† al. matrimonia.

Matth. 19.

" Vxores à viris p dños ñ separētur.

CAVSA XXX.

Q*Vidam populorum frequentia impeditus filium suū de baptismate suscepit, dum crederet se alium suscipere: vxor autem eius, dum callidè vellet suscipere proprium, suscepit alienum: quem vir adoptauit sibi in filium, & ex vxore sibi filia nascitur, quam filio suo adoptiuo, spirituali vxoris, dum vterque esset in cunabulis tradidit.*

Q*Vidam.*] Casus. Expeditis impedimentis matrimonij in præcedentibus causis, annectit Grat. hanc 30. causam. in qua tractat de alijs impedimentis, scilicet de cognatione spirituali, & legali, & impotentia coeundi. Apponit etiam incidenter de clandestinis nuptijs & solemnibus, vt autem hæc & alia faciant competentius, præmittit thema, de quo quinque elicit quæstiones.

Q*vòd autem.*] Hæc q. diuiditur in tres partes, in prima quarum probat per duo c. quòd si vir accipit filium suum de sacro fonte, quòd separabitur ab vxore: sed hoc nō tenet j. e. c. dictum. ext. de cog. spi. c. 3. Secunda ibi, *Econtra.* Tertia ibi, *Filia.* Ioan. de Fan.

Casvs. Hic intitulatur prima quæstio, qua quæritur vtrum vir, qui suscipit proprium filium de sacro fonte, possit reddere debitum vxori suæ. & certum est quòd sic, vt j. ea. dictum. & c. seq. Idem dixit Ale. ext. de cog. spi. si vir. G. allegat pro vtraque parte: & primò ponit duo c. quæ vel sunt abrogata, vel intelliguntur de separatione, quæ fit ad tempus propter pœnitentiam peragendam. Casus autem §. patet.

Post triennium vxor moritur, & compater eius relictam compatris vxoris suæ vir clam sibi desponsauit: aliquantulum temporis effluxit, & alius eam publicè duxit in vxorem.

1 *Quæritur primùm, an vxori suę debitum reddere valeat, qui proprium filium de sacro baptismate suscepit.*

2 *Secundò, an sponsalia contrahātur inter infantes.*

3 *Tertiò, an spirituales, vel adoptiui filij naturalibus copulari valeant.*

4 *Quartò, an vxorem compatris vxoris suæ alicui ducere liceat.*

5 *Quintò, an clandestina desponsatio manifestè præiudicet.*

QVAESTIO I.

Q*Vòd autem[e] proprium filium in spiritualem sibi transferens, vxori suæ debitum reddere non valeat: ratione, & auctoritate probatur. Nulla enim auctoritate permittitur[f], vt quis commatri suæ carnaliter copuletur. Hic autem vxorem suam sibi commatrem effecit: non ergo illi vlterius carnaliter copulari poterit. Hinc Deusdedit sanctæ Romanæ ecclesię episcopus scribit Gordiano Hispalēsis* A *ecclesiæ episcopo, & fratri charissimo.*

A ¶Hispalensis.] *In fragmento huius epistolæ, quod est in tomis conciliorum, legitur* Hispaniarum, *apud Anselmum verò, ac Burchardum,* Hispaniensis.

¶Separentur viri ab vxoribus, qui aliquo casu natos proprios coram episcopo tenent.

CAP. I.

3 PEruenit ad nos Diaconus vester sanctitatis vestræ epistolā deferens, quòd quidam viri, & mulieres præterito sabbato paschali die pręmagno populorū incursu nesciētes pprios filios suscepissent ex lauacro[g] sancto.

e ¶*Quòd autem.*] "hic depingitur 1. q. an scilicet qui suscepit proprium filium de sacro fonte, possit posteà commisceri carnaliter suæ vxori, cui per tale factum compater factus est? Et dicunt quidam quòd sic: licet canones variè loquantur de eo. In primo & in secundo c. dicitur, quòd debeat ab ea separari. In quinque autem capitulis sequentibus dicitur contrarium, quòd non debeat ab ea separari. Sed contrarietas hæc soluitur extr. de cog. spir. si vir vel mulier. vbi dicit Alexander, quòd siue vir siue mulier ex malitia siue ex ignorantia susceperit filium suum de sacro fonte, non ideo à viro separanda est, nisi ad seruandam continentiā possit induci. Idem dicit j. e. de eo. Capitula ergo quæ dicunt, quòd tales sunt separandi, non tenent: quia sunt contra Euangelium, quod dicit, ob solam causam fornicationis debere fieri separationem. 33. quæst. 2. quod Deus. vel quod dicitur in eis, quòd debeāt separari intelligas tandiu quousque pœnituerint. Vel dic quòd debent separari sub ea conditione, si possunt induci ad continentiam,[b] vt ext. de cog. spi. c. 2.

f ¶ *Permittitur.*] hoc malè dicit. innuit enim quòd non possit contrahere nisi inueniatur concessum. sed contrarium verum est. infrà eadem, quæstione quarta, qui spiritualem. ext. de spon. cum apud.

P*Eruenit.*] Casvs. Hoc c. intelligo cum H. de matrimonio iam contracto. est ergo talis casus. Quidam viri & vxores ex incursu populorum nescientes proprios filios de sacro fonte susceperunt. vnde quæsitum fuit ab Apostolico vtrum tales debeant posteà se in coniugio, id est, in carnali commistione recipere? Qui respondet dicens quòd ipse inuenit in articulis sedis Apostolicæ, quòd in quibusdam locis talia contigerunt. vnde quibusdam episcopis volentibus scire super hoc veritatem, responsum fuit à sanctis patribus, vt tales decætero ad carnale commercium se non recipiant. Nam à primo pabulo salis vsque ad confirmationem nullus debet commatri suæ carnaliter commisceri. Ego Bartho. Brix. hunc casum sic pono, qualitercunque fuerit positus à Beneueñ. & litera ad hoc adaptatur.

g ¶*Ex lauacro.*] "Dicunt quidam, q si suscipio filium Iudæi de sa-

"Maritus p priū filiū de fonte suscipiens nō ob hoc est ab vxore separandus.

b Et tūc alter fornicatur, &c. j. e. c. nosse. i gl. ille tamen, &c. in fi.

3 Sen. 4. dist. 42. Poly. l. 6. ti. 4. Ans. l. 10. c. 29. Bur. l. 17. c. 44. Iuo par. 1. c. 305. Pann. l. 6. c. 127.

"cōpaternitas an contrahatur si christianus filiū Iudæi de fonte sacro suscipiat.

de sacro fonte, inter me & ipsum non contrahitur compaternitas: quia nihil ad constitutionem ecclesiæ de ijs qui foris sunt. 2.q.1. multi. vnde si Iudæa posteà conuertatur ad fidem, possum cum ea contrahere: quia non reuiuiscit, quod nihil fuit. Dicunt tamen quòd si ita esset secundum legem Mosaicam, quòd contraheretur inter eos compaternitas per circuncisionem sicut nūc per baptisma contrahitur. Inter susceptum autem & suscipientem in ijs quæ præcedunt baptismum, contrahitur vinculum compaternitatis: & licet adhuc non sit in fide vel in veritate ante baptismum, vt 28.q.1.caue.destinatione tamen quadam fidelis reputatur.ext.de baptis.maiores. vers.quāuis. H. tamen & R. dicunt quòd inter me & Iudæam, cuius filiū de sacrofonte suscipio, contrahitur compaternitas.[a] vnde non possum posteà cum illa ad fidem conuersa contrahere. Itē dicit H. quòd bene contrahitur compaternitas inter me & patrem suscepti de sacro fonte, licet sit hæreticus, si aliquando fuerit baptizatus.

1 Concord. tex. in fi. in l.fi.§.sj qa. C.de iu.delib.& in l.1. C. de cadu. tol.

a Sed licet sic cōtrahatur, n̄ tn̄ matrimonium post talē cognationem cōtractū separat.extra li.6. de cog. spir.p catechismū. i fi.

Cupis ergo scire, si pro tali accidenti ratione debeant viri, ac mulieres ad propriū vsum[a] redire, an non. Nos verò mœsti ex hac re inquisiuimus priorum patrum nostrorū dicta. 1 Inuenimus autē in archiuis[b] huius Apostolicæ sedis iam talia cōtigisse in ecclesijs Isauriæ, Ephesiorum, simulq; Hierosolymæ, aliarumque ciuitatum. A Episcopis etiam earum ciuitatum ab hac Apostolica sede volentibus scire, vtrum viri, ac mulieres redirent ad proprium thorū: beatæ memoriæ[c] sanctissimi patres, Iulius, Innocentius, & Cœlestinus cum episcoporum plurimorum, & sacerdotum cōsensu † in ecclesia Apostolorum principis prohibentes talia perscripserunt, & confirmauerunt, vt nullo modo se in coniugio reciperent mulieres, ac viri, quicunque †aliqua ratione susceperint natos proprios, sed separarent se: ne suadente diabolo tale vitium inolescat. Scitis, quia quomodo sunt septem dona spiritus sancti, ita sunt septem dona baptismi[d] à primo B pabulo[e] sacrati salis, & ingressu ecclesiæ vsque ad confirmationem Sancti spiritus per chrisma. Ab hoc ergo primo Spiritus sancti dono vsque ad septimum nullus Christianus suam cōmatrem in coniugium suscipere debet. Et qui præsumpserit, tandiu vinculo anathematis religetur, donec pœnitentiam dignè egerit.

†al.conuentu

†al.qui quacunque ratione.

a ¶*Vsum.*] loquitur de coniūctis ante compaternitatem, & non de coniunctis post, prout quidam mentiuntur.

b ¶*In archiuis.*] "ab archa dictum est archiuum: vbi s. reponuntur libri: & per tales libros fit fides, vt ext. de præscr. ad audientiam.

" Archiuū vnde dictū.

c ¶*Memoriæ.*] hic incipit respondere.

d ¶*Septem dona baptismi.*] "primum salis collatio, vt j. de cons. dis. 4. ex hinc. Secundum aurium & narium linitio cum sputo. Tertium est in pectore & in fronte crucis facta signatio vt ea. dis. posteà signatur. Quartum est olei sancti vnctio, vt ea.dis.deinde à sacerdote. Quintum baptismi ablutio, vt ea.dist.venit. Sextum in vertice[b] chrismatis perunctio, vt e. dis. postquam. Septimum eiusdem in fronte facta signatio, vt ea. dis. presbyteri.

" Baptismi septē sunt dona.

b Vertex, propriè est illa pars capitis in qua capilli colliguntur, & in qua cæsaries vertitur secundum Papi.

e ¶*Pabulo*] "hic videtur quòd ex omnibus, quæ præcedunt baptismum, cōtrahatur compaternitas, vt j.e.q.4. si quis vnus ex.& j.de conse.dist.4.in catechismo. nam & Christiana dicitur postquàm catechizata est, vt 28. q. 1. caue. Sed contra: Clemens dixit quòd ea quæ præcedunt baptismum, vix impediunt matrimonium contrahendum, & non dirimunt contractum, vt ext. de cog. spi. contracto. Item baptismus est ianua omnium sacramentorum, vt 32. di.§. verum. cum ergo ianua non sit aperta, nullum sacramentum potest ingredi. Item propter catechismum non fit aliquis aptus contrahere matrimonium, vt vigesimaoctaua, quæstione prima, caue. Itē si decederet sine baptismo, nō prodesset ei catechismus quin perpetuò esset damnatus, vt infrà de consecratione, distinctione quarta, firmissimè.& cap.nulla. ergo patet, quòd adhuc est membrum diaboli: non ergo potest esse filius spiritualis. H. dicit quòd in quolibet istorum contrahitur compaternitas: & dicit quòd ante baptismum nondum est homo spiritualis: est tamen filius spiritualis. & dicitur spiritualis ad differentiam carnalis vel adoptiui filij. Si hoc vis dicere, tunc dicas quòd in illa decret.contracto. filius ille non erat filius viri, sed tantùm mulieris, & sic plana est. Vel dic quòd licet contrahatur compaternitas, non tamen talis compaternitas sufficiens est ad dirimendum. Alij dicunt quòd tantùm in baptismo & confirmatione contrahitur compaternitas. Sed quæro quod donum contrahatur per ista quæ præcedunt baptismum, cum sine spe damnatus sit etiam infans, qui moritur ante baptismum, vt infrà de consecratione, distinctione quarta, firmissimè. & cap. nulla? "Dicunt quidam ꝙ prosunt ad minorē pœnam: sed hoc non videtur, quia leuissima est pœna paruulorum, vt infrà de cōsecratione, distinctione quarta, c.regenerante. ergo videtur quòd non possit esse leuior. Alij dicunt ꝙ hæc dona prosunt viuentibus, sed non morientibus. fortiores enim sunt ad resistendum diabolo, vt j. de consecra. distinct.4.posteà & cap. ex hinc. Sed ex hoc sequitur, ꝙ omnes paruuli æqualem pœnam patientur: quod vix est credibile. Si quæras an hæc dona sint sacramentum, vel non: Dico ꝙ non: " quia omne sacramentū confert salutem, vt s. 1. q.1. multi. sed si appelles sacramentum, id est, signum futuræ gratiæ, tunc concedo esse sacramentum.

" cōpaternitas vtrū cōtrahatur ex his, quæ baptismū præcedunt.

"Dona quæ contrahunt p catechismū, ad quid prosunt.

" Sacramentū omne salutē cōfert.

A ¶ Ciuitatum.] *Variè hic locus legitur in vetustis codicibus, et apud collectores: aptatus autem præcipuè ex Anselmo est.*

B ¶A primo.] *Idem factum est in hoc loco ex eodem Anselmo, Burchardo, & fragmento epistolæ. Similia etiam leguntur apud Petrum Damianum in inuectione in episcopum monachos ad seculum reuocantem.*

Item ex cōcilio apud Vermerias, cap.3. 2

¶ Ab vxore separetur, qui filiastrum suum coram episcopo tenuit.

CAP. II.

3 SI quis filiastrum, vel filiastram suam ante episcopum tenuerit ad confirmationem, separetur ab vxore sua, & nunquam aliam accipiat.

¶*Burchardus & Iuo parte nona, c. 80. citant ex concilio apud Vermerias, & ab vniuersitate Louaniensi scriptum fuit in exceptis decretorū bibliothecæ B.Trudonis citari ex eodem concilio. Idem autem Iuo p.1.c. 302. & magister sententiarum citant ex capitularibus, vbi extat l.5. capitu.5.*

2 Econtra verò scribit Nicolaus Salonitano† episcopo dicens.

†al. Salamonio.

¶Non separetur à viro, quæ filiastrum suum de sacro fonte leuauit.

CAP. III.

4 NOsse desideras, vtrū mulier, quę viri filiū ex alia[f] fęmina genitum de sacro fonte leuauerit, postmodum possit cum eodem viro copulari.[g]

2 Et ca.l.5. c.5. Et i Mogūt. 1.c.55.

3 Sent.ibid. Bur.l. 17.c. 22. Iuo p.1. c.202. & p. 9.c. 80. Pā. l.6.c. 125.

4 Sen.4.dis. 42. Iuo p.1. c.136. Pā. l. 6.c.124.dis. 28. si qs docuerit.& di. 31. quicunque.

SI quis.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si quis tenuerit ad confirmationem filiam vxoris suæ, quam de alio viro habuit, debent separari, & de cætero non contrahant. Quidam tamē intelligūt hæc duo c. de matrimonio contrahēdo. & dicunt ꝙ in hoc c.tenuit filium concubinę ad confirmationem: & in filio concubinæ posuit Beneuen. hunc casum: qui mihi non placuit, siue placet. B.

ECONTRA. Hæc est 2. pars q. in qua ꝓbat per 5.c. ꝙ matrimonium contractum legitimè non soluitur per compaternitatem superuenientem. Io. de Fant.

NOsse.] CASVS. Quædam mulieres leuabant filios virorum suorum de sacro fonte, quos ex alijs mulieribus habuerunt: hoc autem faciebant in fraudem, vt separarentur à viris: vel propter odium virorū, vel propter fragilitatem incontinentiæ. volentes alijs cōmisceri. quare quæsitū fuit à Nicolao quid de hoc esset faciendū. qui respondet dicens, ꝙ tales separari non debent: imo vxor debet reddere debitum viro: ne prætextu pietatis videatur impietatem operari. Et quòd viro debeat reddere debitum, probatur tribus auctoritatibus Apostoli. *Infirmitatem*, id est, fragilitatem incontinentiæ.

f ¶*Ex alia.*] idem & si esset ex illa. j. ea. de co.

g ¶*Copulari.*] i. carnaliter commisceri. s. di. 31. aliter. arg. quòd nunquàm malum est faciendum propter bonum, quod inde sequitur. s. 1. q. 1. non est putanda. s. 14. q. 5. fortè. j. 32. q.4. sic non sunt. j. 33. q. 5. si dicat.

a ¶*Frau-*

a ¶*Fraudare.*]i. subtrahere debitum quod inuicem debetis vobis: nisi ex consensu: quod fortè facitis vt expeditius vacetis orationi. 33.q.4. Christiano.

b ¶*Non fraudentur.*]" ille tamen qui leuat filium suum de sacro fonte, perdit ius exigendi: a sicut ille qui fornicatur cū altera. Sed nunquid si talis petit debitum, debet vxor ei reddere? Dicit Hug. quòd sic, licet ille peccet petendo. & est arg. pro ipso 33.q.5. manifestum. ext. de iureiur. debitores. Idē dicit de illis qui vouerunt ad tempus. sed si perpetuò vouissent, secus esset, vt 33.q.5. qđ Deo. Tu dicas quòd statim ipso facto perditum est ius exigendi, licet per sententiam ecclesiæ non sit ablatum ius: & cum non habeat alter ius petendi, nec reliquus dare tenetur, vel soluere: quia vbi nulla est petitio, ibi nulla est mora, vt ff. de verbo. ob. si pupillus. Sed nonne videtur contrarium 32.q.1. dixit. vbi dicitur, quòd Dominus solam causam fornicationis excepit, quare vxor possit negare debitum viro, vel ècõuerso? Sed illud sane intelligas, quòd ob solā fornicationis causam potest eam expellere de domo sua, & ab omni cura dimittere: dum tamen illud intelligas prout no. 24.q.1. idololatria. sed plures sunt causæ propter quas non cogitur reddere debitum viro: sed in illis casibus non potest eam à se abijcere, licet possit ei debitum denegare. Item si vterque leuauit filium suum de sacro fonte, neuter habet ius petendi: & licet neutri subueniatur petitionis iure: vtrique tamen subuenitur iure replicationis. sic extr. de diuort. significasti. & bonum simile est. ext. de exce. cum ecclesiasticæ. " Sed quid si promiserunt perpetuam continentiam, & alter post modum fornicatur: nunquid potest tunc reliquus petere debitum? Videtur quòd possite, tiam si ambo fornicati essent: & etiam si iurauit non repetere eā, vt ext. de iurei. tua. argument. contra 33. quæstio. quinta, quod Deo. Respon. quòd non potest petere: sed ecclesia coget reliquū reddere debitum, vt extr. de diuor. ex literis.

"Filiū de sacro fonte leuans, & multi alij perdunt ius debiti exigendi.

a Ista fuit sñia B.Isi. & Mel. Alij cõtra, qa ĩ hoc casu nõ est ꝓhibitū, q. ñ exigat. & ideo nõ est ꝓhibendus exigere quã uis ĩ fraudē fecerit. Arc.

1.Cor.7.

1 Sent. ibid. Bur.l.17.c.23. Iuo p.9.c.81. Pan.l.7.c.65.

"Cõtinētia p̄ coniuges ꝓmissa si alter fornicetur, an possit reliquus ab eo debitum petere.

2 Sent. ibid. Bur.l.17.c.24. Iuo p.9.c.82. Pann.l.7.c.66.

Quos ideo iungi posse decernimus, quia secundum sacros canones, nisi amborum consensu, nullius religionis obtētu debet coniunx dimittere coniugem. Pertinet autem ad ingens vxoris exitium, quę habens odio virum, vel infirmitatem eius non considerans, quasi causa pietatis operatur impietatem: maximè cū Apostolus præcipiat [Nolite, inquiens, fraudare a inuicē, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinētiam vestram.] Ergo si non ex consensu vtriusque coniugis hoc factum esse probatur, non fraudentur b inuicem, sed reuertantur in idipsum: præsertim cū dicat Apostolus [Vxor sui corporis potestatem non habet, sed vir: & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.]

Item ex concilio Cabilonensi 2. cap. 31.

¶Non separetur à viro, sed pœnitentiam agat, quæ filium suū coram episcopo fraudulenter tenuit.

CAP. IIII.

1 DIctum est nobis quasdā fœminas desidiosè, quasdam verò fraudulenter, vt à viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Vnde nos dignum duximus, vt si qua mulier filium suum desidia, aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam c suam, aut propter fraudem, quandiu viuet agat pœnitentiam d: à viro tamen suo non separetur.

Item ex concilio Moguntinēsi, c. 10. in claustro sācti Albani habito.

¶Separentur, & graui pœnitentia plectantur, qui filiolam suam, vel spiritualem matrem inducunt in vorem.

CAP. V.

2 DE eo, quod interrogastis, si aliquis filiolam suam in vxorem duxit, & de eo, qui cum commatre spirituali concubuit, & de eo, qui filium suum baptizauit, & vxor† eius eum de fonte suscepit, hac causa, vt dissidium† cõiugij fieret, si posteà in tali copulatione possint permanere: de talibus sic respondendum est. Si filiolam, aut commatrē suam aliquis in coniugium duxerit, separandos esse iudicamus, & graui pęnitentia plectendos. Si autem coniuges legitimi, vnus, aut ambo, ex industria fecerint, vt filium suum de fonte susciperent, si innupti permanere voluerint, bonum est: sin autem, grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant: & si præuaricator coniugij superuixerit, acerrima pœnitentia mulctetur, & sine spe e coniugij maneat,

Item Nicolaus Papa Rudulpho Bituricensi Episcopo.

¶Non separentur ab vxoribus, qui filiastros suos coram episcopo tenent.

CAP. VI.

3 DE his, qui filiastros suos ad confirmationem coram episcopis tenent, id est, qui filios vxoris suæ de viro priori, dum chrismātur ab episcopis, super se sustinent, si inscientia†, sicut asseris, fiat, licet sit peccatum, non tamen vsq; ad separationem coniugij puniendum est: lugeant tamen, & digna pœnitentia hoc diluentes Domino dicant, Delicta ignorantię nostrę ne memineris.

Item Ioannes Papa VIII. Anselmo Lemouicinæ ecclesiæ Episcopo.

¶Non separetur ab vxore, qui necessitatis causa filium suum baptizauit.

CAP. VII.

4 AD limina beatorum Petri & Pauli apostolorū principum hic præsens homo, nomine Stephanus orationis causa veniens, nostro præsulatui suggerendo innotuit, f q̄ filium suum in extremo vitæ positum, necdum baptismatis vnda lotum, absentia scilicet sacerdotum, necessitate cogente g baptizasset, eumque ip-

DIctum est.] CASVS. Dicitur hic quòd si qua vxor vel ex desidia vel ex fraude vt à viro separetur, communem filiam ad confirmationem tenuerit, quandiu viuit, pœnitentiam agat, & propter hoc non separetur à viro.

c ¶*Fallaciam.*] arg. quòd dolus nemini debet patrocinari, vt 15.q.6.c.1. & 20.q.3. constituit. ff. de dolo. nec ex dolo.

d ¶*Pœnitentiam.*]s. interiorem, i. semper doleat se fecisse hoc. sic 50. dist. clerico.

DE eo.] CASVS. Aliqui ducebant filias suas spirituales vel commatres in vxores: alij suscipiebāt proprios filios de sacro fonte causa diuortij. & ideo statutum fuit in concilio Mogunt. vt qui contrahunt cum filia spirituali, vel commatre, separentur, & graui pœnitentiæ subdantur. Si autem vnus aut ambo filium suum ex industria de sacro fonte susceperint: si voluerint continere, bonum est, alioquin simul permaneant: & graui pœnitentia insidiatori imponatur: & si superuixerit, de cætero non contrahat.

e ¶*Sine spe.*] 27.q.1. hi qui.

DE his qui.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd si aliquis ignoranter filiastram suam ad chrisma tenuerit, propter hoc non debet ab vxore separari: sed debet lugere dicendo: Delicta ignorantię meę ne memineris.

AD limina. [CASVS. Quidam nomine Stephanus proprium filium in mortis articulo constitutum in absentia presbyteri baptizauit: propter quod episcopus loci eum à sua vxore separandum iudicauit. & cum hoc per dictum Stephanum Papæ significaretur, Papa scribit illi episcopo commendando eundem Stephanū de hoc quod fecit: & dicit quòd propter hoc separari ab vxore non debet: quia nisi causa fornicationis separari non debet, dicente scriptura: quod Deus coniunxit, homo non separet. Sequens §. patet, in quo ostenditur quot modis filia spiritualis dicatur, & ad hoc inducit sequens cap.

f ¶*Innotuit.*]id est, notificauit.

g ¶*Cogente.*]idem esset si absque necessitate: sed tunc ei pœniten-

† al. cuius vxor

† al. discidiū

3 Iuo p.1.c.304. Pan.l.6.c.126.

† al. si insciētia, vt asseritur, fit.

Psal.24.

4 Sent. ibid. Pol.l.6.ti.4. Ans.l.10.c.30. Iuo p.1.c.306.

tentia imponenda esset, & vrgentissima necessitas excusat. de consec. dist. 1. sicut. non tamen pater filium in necessitate cõfirmabit: quia illud episcopale est. de cons. dis. 5. manus.

a ¶ *Dicente.*] s. dist. 26. deinde.

b ¶ *Necessitas.*] sic j. de consecr. dist. 1. sicut. j. 34. q. 1. c. 1.

c ¶ *Vixerit.*] non ergo quod prius legitimè factum est, propter superuenientem causam infringi debet, etiam quamuis res deueniret ad eum statum, à quo incipere non potuit, vt s. 55. dist. præcepta.[a] d ¶ *Auctoritates.*] scilicet, quod Deus coniunxit homo non separet. & ibi dicitur vxorem non esse dimittendam nisi causa fornicationis. 33. q. 2. cap. quos Deus.

FILIA. Hæc est tertia pars q. in qua dicitur quod in sequentibus capitulis continetur. Io. de Fant.

OMnes.] CASVS. Docet Symmachus in hoc c. qui recipit pœnitentiam à sacerdote: ita est filius eius spiritualis, sicut ille quem immergit, vel sicut ille quem suscipit de sacro fonte. vnde, sicut Siluester docet, nullus fornicationis causa accedat ad suam filiam pœnitentialem: quod qui fecerit deponetur, & perpetuæ pœnitentiæ subiacebit.

e ¶ *Omnes.*] hæc tria cap. non inducit Gra. nisi vt ostendat quot modis dicatur filia spiritualis.

f ¶ *Vt & ipsi.*] nec notat omnimodam similitudinem, nisi quo ad ipsum sacerdotem, qui suscipit in pœnitentiã. filius enim eius bene potest ducere quam pater receperit ad pœnitentiam. non tamen quam immersit in baptismo. multa enim attendũtur in baptismo, quæ non attenduntur in pęnitentia. "Si enim te suscipio ad pœnitentiam, non ideo parentes tui mihi compatres sunt: & per baptismum plena fit remissio peccatorum, non autem per pœnitentiam. " Si ergo laicus audiat in necessitate peccata alicuius mulieris, non potest postea cum ea contrahere. arg. hic. si tamen contrahit, fortè tenet matrimonium. videtur enim tantũ hoc sacerdoti prohiberi: [b] cum eius tantùm sit officium audire peccata confitentium. Sed nunquid sacerdos orientalis audiet peccata vxoris suæ? Non: quia nec ipsa ei liberè confitetur si commisit adulterium. Sed objicio: tu dicis hic quòd in baptizando contrahitur compaternitas. sed monachi ex officio quandoque debent baptizare: & tamen non possunt fieri compatres, vt 18. quæstio. 2. peruenit? Respõ. possunt esse compatres baptizando, & non leuando. 16. quæstio. 1. placuit.

g ¶ *Iugi pęnitẽtiæ.*] s. interiori: quia continua delictorum memoria multum operatur. de pœ. distin. 3. Iudas.

SI quis sacerdos.] CASVS. Dicitur hic, quòd si sacerdos cum filia spirituali fuerit fornicatus, mulier si laica est, pauperib. omnia bona sua distribuat, & in monasterio conuersa toto tempore vitæ suæ seruiat. sacerdos verò depositus xv. annis peregrinando pœniteat. posteà in monasterio toto tempore suo deseruiat. Sequens §. patet. *Si in conscientiam*, quia non tantum puniretur si ad notitiam populi non deuenisset. Sequẽs §. etiam patet.

h ¶ *Derelinquat.*] nam proscribitur quis reb. suis ratione delicti. 27. quæstio. 1. si quis rapuerit. 6. quæst. 1. §. verùm. & ita est præceptum.

i ¶ *Conuersa.*] hoc similiter præcepti est: non tamen erit monacha: quia illud voluntatis est: sed tenebitur ibi ratione delicti. 20. quæstio. 1. sicut. licet quidam ista velint intelligere de consilio.

k ¶ *Peregrinando.*] " & ita sacerdos potest agere publicam pœnitentiam. de pœ. dis. 6. sacerdos. quod concedo de deposito sine spe restitutionis, sc. quòd publicam & solemnem agere possit, vt dixi 50. distin. confirmandum. licet alij dicant contra.

l NOn debet.] ¶ *Duodecim.*] " magis enim peccat sacerdos cognoscendo filiã spiritualem, quàm vxorem alterius: quia pro hac imponitur pœnitentia xij. an. pro illa x.[c] vt 82. di. presbyter.

a ¶ In

a Et v. 29. q. 2. perlatum. vbi de hoc.

Prouerb. 19. iuxta 70.

Matth. 19.

† al. sanctionem.

† al. regeneraturum.

† al. debuisse

" cõpaternitas an cõtrahatur per sacramentum pœnitentię.

" laicus si in necessitate peccata mulieris audiuit, an cũ ea posteà contrahere possit.

b Ar. ad hoc j. ca. nõ dẽt. vbi tũ fit mentio de epo & sacerdote: & hoc teneas, put not. extr. de co. spi. c. vlt.

1 Sent. ibid.

se proprijs manibus retinendo suscepisset, atque pro huius rei negotio notitiæ tuæ patefacto, reuerentia tua, quasi rectitudinis zelo flagrans, præfatum hominem à sua coniuge iudicauerit separandum. Quod fieri nullatenus debet, dicente [a] scirptura à Domino iunctam esse viro vxorem; & [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Vnde & Dominus in Euangelio non dimittere posse vxorem suam, nisi causa fornicationis, apertissimè iubet. Quapropter & nos tantæ auctoritatis iussione præcipuè freti, dicimus omittendum A esse, & inculpabile iudicandum, quod necessitas [b] intulit. Nam hoc baptizandi opus laicis fidelibus iuxta canonicam auctoritatem †, si necesse fuerit facere, liberè conceditur. Vnde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri vnda baptismatis lauit, vt eum de potestate auctoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi iam regnaturum † sine dubitatione transmitteret, bene fecisse laudatur: & idcirco suæ vxori sibi iam legitimè sociatę impunè, quandiu vixerit [c], iudicamus manere coniunctum: nec ob hoc contra præfatas auctoritates [d] diuinas aliquatenus separari debere. †

¶ *Epistola Ioannis octaui, ex qua sumptum est hoc caput, extat in bibliotheca Vaticana, scripta Anselmo Lemouicinæ ecclesiæ episcopo, et in concilio Ticinensi tempore eiusdem Ioannis cum legatis ipsius, & magna parte episcoporum Italiæ, & Galliæ habito in subscriptionibus est,* Anselmus Lemouicensis ecclesiæ episcopus. *Itaque emendatum est* Lemouicinæ: *cum antea legeretur,* Lemosinæ.

A ¶ Omittendum.] *Sic emendatum est ex aliquot vetustis, epistola ipsa, & Iuone. Infra etiam 34. q. 1. & 2. c. 1. Leo eisdem verbis vtitur.* omittendum est, & inculpabile iudicandum, *quem imitari videtur Ioannes voluisse. In vulgatis erat,* dimittendam non esse.

3 [1] *Filia dicitur spiritualis non solùm eius, qui accipit, sed etiam eius, qui trinæ mersionis vocabulo eam sacro baptismate tingit. Dicitur etiam spiritualis filia sacerdotis, quæ ei peccata sua confitetur. Harum omnium flagitiosa coniunctio est, & eadem pœna plectenda.*

Vnde Symmachus Papa ait.

¶ Par pęnitentia ei indicitur, qui spiritualem filiam, & pœnitentialem suam violare mõstratur.

CAP. VIII.

2 OMnes [e], quos in pœnitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filij, vt ipsi [f], quos vel nobis suscipientibus, vel trinę mersionis vocabulo mergentibus, vnda sacri baptismatis regenerauit. Siluester quoque docens admonet vnumquenque sacerdotem, vt nullus causa fornicationis ad suam pœnitentialem accedat: quia scriptũ est [Omnes, quos in pęnitentia accipimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate suscepti.] Quapropter hoc scelus si quis perpetrauerit, non solùm dignitatis honorẽ amittat, verumetiam vsque ad exitum vitæ suæ iugi pœnitentiæ [g] se subdat.

Item Cęlestinus.

¶ De eodem.

CAP. IX.

ij3 SI quis sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, sciat se graue adulterium commisisse. Idcirco fœmina, si laica est, omnia derelinquat [h], & res suas pauperibus tradat, & conuersa [i] in monasterio Deo vsque ad mortẽ seruiat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando [k] duodecim † annis pœniteat: posteà verò ad monasterium, vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ Deo seruiat.

Item. †

¶ De eodem.

CAP. X.

4 NOn debet episcopus, aut presbyter commisceri cum mulieribus, quæ ei sua fuerint cõfessæ peccata. Si fortè (quod absit) hoc contigerit, sic pęniteat, quomodo de filia spirituali, episcopus quindecim annos, presbyter duodecim [l], & deponatur: si tamen

2 Sent. ibid.

3 Polyc. l. 4. tit. 39.

" Pęnitẽtia publica vtrũ p sacerdotem agi possit.

" Pœnitẽtia sacerdotis si filiã spũalem cognoscentis.

† al. quindecim.

c Et qs dubitat scelerastius esse cõmissum, &c. vt 24. q. j. nõ afferamus.

† al. idem.

4 Poly. ibid.

a ¶*In conscientiam.*] non est ergo quis deponendus nisi pro publico crimine quod in notitiam populi deuenerit. 50. dist. sacerdotes. & c. seq.

Sponsalia.] Casvs. Hinc intitulatur 2. q. qua quæritur, vtrum sponsalia contrahantur inter infantes, i. ante septenniū. & certum est ꝙ non: quia consensus inter eos interuenire non potest, vt ĩ. e. c. vno. & quia consensus inter infantes interuenire non potest, patet quòd inter eos non contrahantur sponsalia.

b ¶*Sponsalia.*] "hæc est 2. q. vtrum, s. inter infantes contrahi possint sponsalia. Et quidam dicunt ꝙ non. ĩ. e. c. 1. cum enim infantia duret vsque ad septennium. C. de iure delib. l. si infanti. & ætas illa nesciat quid videat, vt C. de fal. mo. l. 1. & cum infantes adhuc consentire non possint, sponsalia non contrahunt: quæ sine consensu contrahi non possunt. ext. de desp. imp. accessit. ff. de sponsa. in sponsalibus. nisi proximi sint septennio: ita ꝙ sint capaces intelligentiæ." Ad matrimonium autem contrahendum tria exiguntur, consensus, & ꝙ sit pubes, & ad coeundum potens. arg. 33. q. 1. c. 1. nam non potest videri nupta quæ virum pati non potest. ff. quan. di. le. ced. l. vl. si tamen & ante ætatem illam coire possunt, teneret matrimonium. arg. prædictæ l. & extr. de desp. imp. puberes. & c. de illis.

"Sponsalia an inter infantes contrahi possint.

"Matrimonio tria sūt necessaria.

1 Ext de desp. imp. c. 2. Pan. l. 6. c. 122.

tamen in conscientiam [a] populi deuenerit.

His itaque auctoritatibus apparet, quòd siue proprium, siue tātummodo viri filium mulier de sacro fonte susceperit, non ideo à viro suo est separanda. Quod & de viro similiter oportet intelligi.

QVAESTIO II.

Sponsalia [b] ante septennium contrahi non possunt. Solo enim consensu contrahuntur, qui interuenire non potest, nisi ab vtraq; A parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergo sponsalia non posse contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas consensum non admittit. Testatur hoc idem Nicolaus Papa dicens.

A ¶Vtraque.] *Sic est emendatum ex plerisque vetustis, cum antea legeretur,* alterutra. *vtriusque enim cōsensus necessarius est.*

¶Ante tempus consentiendi, coniugium contrahi non potest.

CAP. I.

1 Vbi non est [c] consensus vtriusque, non est coniugium. Ergo qui pueris dant

Vbi non est.] Casvs. Dicitur hic, ꝙ vbi consensus non est, nec matrimonium potest esse, nec sponsalia. vnde qui pueris dant puellas in cunabulis, nihil agunt, etiam si parentes hoc velint: nisi ratihabitione puerorum hoc confirmetur cum ad annos discretionis peruenerint.

c ¶*Vbi non est.*] hoc c. de matrimonio, & de sponsalibus intelligi potest. secundum quod de sponsalibus, dic coniugiū, id est, promissio futuri coniugij, ĩ. ea. q. 5. nostrates.

d ¶*Nihil.*] sed pone quòd parentes iurauerunt quòd filios & filias dent nuptui ad inuicem: nunquid potuerunt se obligare ad alienum factum, [a] cum alienum factum possit nemo promittere? Item nunquid sunt periurij si filij non contrahunt? Resp. in matrimonio speciale est quòd alienum factū potest promi. ti: nec sunt rei periurij, licet filij non contrahant, dummodo parentes dent operam quam possunt, vt ĩ. 31. q. 3. si qui parentes. Vel potest dici, quòd intelliguntur promisisset quòd darent operam vt fieret, vt ff. de verb. ob. quoties. & in l. illa inter stipulantem. [b] Item hic est speciale quòd alteri possumus pacisci, vt ext. qui cle. vel vo. veniens. Item si parentes apponunt pœnam contractui sponsalium, peti non potest pœna: quia matrimonia non possunt adstringi vinculo pœnæ, vt ff. de ver. ob. l. Titia. Dubitari consueuit. Ecce aliqui contraxerunt sponsalia de futuro, volunt se mutuo consensu absoluere, quæritur an possint? H. dicit quòd non. & est arg. 31. q. vlt. c. vnico. Alij dicunt quòd etiam si iurauerunt, possunt se absoluere, vt ext. de spon. præterea. sed Hug. dicit Alexandrum ibi magistraliter potius quàm Papaliter respondisse.

e ¶*Consentiat.*] argu. quòd sequens ratihabitio confirmat prius factum inualidum. ext. de iur. pa. cura pastoralis. 16. q. 1. quoniam quidquid. [c] Sed esto quòd aliqui ante vij. annum contrahant sponsalia: post septennium non contradicunt,

a Adde ad hāc q. Cyn. in l. multū. C. si quis al te. vel sibi.

b d hoc no. ext. de spō. ex lris. 2. & cap. sicut. in prin. Arc.

c Adde ad hoc tex. in l. 1. ff. de ser. & in l. obligari. §. inter. ff. de aut. tut.

nec etiam expresè consentiunt: nunquid sunt sponsalia confirmata? Vel pone quòd aliqui ante puberes annos contraxerunt sponsalia: post pubertatem non contradicunt, nec etiā expresè consentiunt, nunquid sunt sponsalia confirmata per talem taciturnitatem? videtur quòd adhuc inquirendum sit ab eis an perdurent in priori consensu. 20. q. 1. illud. & 28. distin. de his. Econtra videtur sufficere, quòd non cōtradicant, vt extra de despon. imp. de illis. & c. literas. & c. accessit. Dico quòd si simul habitant & non contradicunt post ætatem legitimam, matrimoniū est confirmatum, vt ff. de rit. nupt. minorem. secus si seorsum habitāt. ext. de desp. impub. attestationes.

puellas in cunabulis, & ècon- 10 uerso, nihil [d] faciunt; nisi vterque puerorum, postquàm venerit ad annos discretionis, cō sentiat A [e], etiam si pater, & mater hoc voluerint, & fecerint.

¶*In Decretalibus tit. de desponsatione impu. c. 2. habetur initium huius capitis: & adijciuntur alia ex eo Nicolai rescripto.*

20

A ¶Consentiat.] *In vulgatis codicibus sequitur,* nec est coniugium, nisi sit consensus vtriusque: *quę verba absunt à plerisque manuscriptis.*

QVÆSTIO III.

I ps. *Qvòd [z] autem [f] spirituales, vel adoptiui filij, naturalibus copulari non possint, Nicolaus Papa respondens ad consulta Bulgarorum, cap. 2. testatur ita dicens.*

30

¶Qui de sacro fonte suscipitur, filius est eius, à quo suscipitur.

40

CAP. I.

3 Ita diligere debet homo eum, qui se suscipit de sacro fonte, sicut patrem. *Item.*

Qvod autē.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima quarum probat per tria cap. ꝙ filij naturales non possunt contrahere cum filijs spiritualibus. Secunda ibi, *Filij verò.* Tertia ibi, *Si quis verò.* Ioan. de Fant.

Casvs. Hic intitulatur 3. q. qua quæritur, vtrum spirituales filij, vel adoptiui possunt naturalibus copulari: & certum est quòd non, cum sint fratres, vt ĩ. c. 1. Quid autem intersit, de hoc plenius in summa huius quæstionis notatur.

f ¶*Quòd autem.*] Ad intelligentiā huius quę stionis no. "ꝙ triplex est cognatio, scilicet carnalis, de qua agitur ĩ. 35. cau. per totam, legalis, & spiritualis: de quibus hic 50 agitur. Cognatio spiritualis contrahitur per septem dona baptismi, secūdum quod dixi s. ea. q. 1. c. 1. & talis cognatio diuiditur in paternitatem & filiationem, & fraternitatem & sororitatem: sed non procedit vlterius, s. ad nepotes: quia aliqs fit pater & filius, vel frater, vel soror spiritualis: sed nullus fit nepos spiritualis. Spiritualis itaque filia nō potest copulari filio carnali: cum illi sint inter se spirituales fratres, vt hic in c. 1. Legalis cognatio est quæ fit per arrogationem vel per adoptionē. Dicimur autem arrogare illū, qui sui iuris est, & ꝑ arrogationem transit in nostrā potestatē. Adoptare dicimur 60 illum, qui est in alterius potestate, & non transit in nostrā potestatem. "Et fit arrogatio auctoritate principis: adoptio autem per quemlibet magistratum, vt insti. de adop. §. 2. & 3. Filij autem naturales nō possunt copulari filijs adoptiuis, vt ĩ. c. 1. Sed de filijs spiritualibus non est prohibitum quin possint copulari filijs adoptiuis. Sed hoc scias ꝙ inter collaterales, vt inter fratrem naturalem & sororē adoptiuam non impedit matrimoniū, nisi quādiu durat adoptio, vt ext. de cog. le. si qua. [d] sed inter ascendētes & descendentes ꝑpetuò impedit matrimonium, licet soluat adoptio, vt ff. de rit. nup. quin 70 etiam. Item pōt dici ꝙ filius qui adoptatur, non dico arrogatur, possit copulari filiæ naturali: cū adoptatus non transeat in potestatem adoptantis, vt insti. de adop. §. 2. Item pōt dici, quòd filius illegitimus potest copulari filiæ adoptiuę: qa illegitimus non est in potestate patris, vt inst. de nup. §. vlt. licet illegitimus non possit copulari filię spirituali. Alij dicunt ꝙ nec arrogatus nec adoptatus pōt copulari naturalibus: qa licet adoptatus non transeat in potestatem adoptantis: acquiruntur tamen ei quædam iura ex adoptione, quæ dissoluuntur per emancipationem, vt C. de adop. l. pe. §. pen.

80 Ita diligere.] Casvs. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicitur quòd ita debemus diligere patrem spiritualem, sicut

2 Sent. 4. dist. 42.

3 Sen. ibid. Iuo p. 2. c. 135. & p. 9. c. 34. Pan. l. 6. c. 123. Iuo serm. 1. de reb. eccle.

"Cognatio est triplex.

"Adoptio & arrogatio differūt.

d Vbi plenè de hac materia huius gl.

sicut carnalem. In 2.parte dicitur, ꝙ filij carnales non possunt contrahere cũ filijs spiritualib. cũ sint fratres adinuicẽ. Nã cum filius adoptiuus non possit cõtrahere cum filia naturali,quos adoptio fecit fratres:multò minus cõtrahere poterunt quos diuina gratia fratres coiunxit.In 3.parte dicitur, ꝙ magis teneor diligere fratrẽ vel sororẽ spiritualẽ, quàm carnalẽ: & potius debet spũalis frater appellari frater q̃ carnalis.Secũda pars incipit ibi, *Item est.* Tertia ibi, *Longè inquit.* verbũ est Gra. *Inter fratres*,i.filios naturales,q̃ sunt fratres spũales.

a ¶*Vnde inter eos.*]hoc vltra filium non protẽdit. nepos enim meus & frater cum filia mea spirituali bene contrahunt.arg.Instit.de nup. §.eius verò mulieris. & q̃a nusquã prohibent.

b ¶*Quandoquidem.*] hæc nõ est bona ratio: quia leges permittunt, &c.quãdoque enim leges prohibet matrimonium,nec tamen canones,vt inter tutorem & pupillam, & inter senatorem & libertam.ff.de spon.l.tutor.& leges ꝓhibent acolythos vxores ducere: non tamen canones.15.q.3.§.cum autem.

Pitacium.]CASVS. Quidam episcopus quæsiuit à summo Pontifice, vtrum filius carnalis alicuius possit copulari filiæ spirituali eiusdem. Et respondet quòd non. & hoc probat auctoritate Domini præcipientis Moysi, Turpitudinẽ patris,&c. Et quicunque auctor fuerit tantæ ꝓsumptionis,separetur ab vxore, & pœnitentiæ subijciatur, vt anima eius acquratur Christo. *Pitaciũ*, idest, charta vel scriptura continens petitionẽ alicuius:à pingẽdo vel à petendo dictũ. & supple ibi, *Accepimus*. Hug.tamen dicit ꝙ nõ debet ibi esse *quod*.& secundum hoc sine supplemento plana est litera. *Cauẽdi*,i.ꝓhibẽdi.

c ¶*Pitacium.*]" à petendo.& dicitur charta vel scriptura continens petitionem alicuius.

d ¶*Sororis.*]"arg.ꝙ in primo vel in secundo gradu dominus Papa etiam si velit non possit dispensare:q̃a à naturali iure habuit initium. & in veteri testamento fuit prohibitum,ne quis sororem in vxorem acciperet: quia licet de sola sorore dixit, tamen sub appellatione sororis continetur neptis.arg.22.q. 2.quæritur cur patriarcha. In tertio gradu non fuit prohibitum:quia in eo dispensauit Greg.vt 35.q.3.quædam.Alij intelligunt quòd fuerit prohibitio facta tãtùm de primo gradu:quia in secundo gradu (vt dicunt) coniunguntur: sed in Leuitico expressè inuenitur prohibitus secundus gradus in consanguinitate & affinitate primi generis, vbi dicitur: Turpitudinem sororis tuæ & filiæ eius non reuelabis. filiam filiæ eius non sumas:quia vna caro sunt. Turpitudinẽ filiæ tuæ vel neptis ex filia nõ reuelabis. Sed obuiat extr. de diuor.gaudemus.vbi dicitur, ꝙ si pagani contraxerunt ĩ secũdo gradu, post conuersionem non sunt separãdi. Sed dic ꝙ in Leuitico prohibetur secundus gradus in descẽdentib. nõ in collateralibus. vnde in secundo collaterali bene potest Papa dispẽsare. videtur tamẽ ꝙ sit ei prohibitum. 22.q.2. quæritur. sed ibi est ar. contra.quia ipse duxerat eam. sed adhuc obstat ext. de rest.spol.literas.vbi dicitur, ꝙ Papa non potest dispensare in secundo gradu. Sed dic ꝙ non potest ita de facili.

c ¶ *Multò magis.*]i. multò sanctius: quia religiosiores sunt copulæ mentium quàm corporum.arg.27.q.2. coniuges.33.q.5.ꝙ Deo."Et est ar.ꝙ pater spiritualis est magis diligẽdus q̃ carnalis.2.q.7. qualis sententia. sed superiori capitulo dicit̃ ꝙ ęquè: sed istud non remouet quin plus. cui ergo potius teneor subuenire in necessitate? carnali in beneficiorum tp̃alium exhibitione. nam de carnali est dictum, Honora patrem.86.di. non satis.in exhibitione[a] autem reuerentiæ plus deferẽdum est spirituali.30.dis.c.1.Ioan. non credo, nec c. contradicit.B.

Non oportet.] CASVS. Dicitur hic,ꝙ nullus pater debet tradere filiam suam spũalẽ nuptui filio suo carnalì. germani.n. sunt,i. fratres. & si coniuncti noluerint separari, excommunicentur. Separati vero septem annis pœniteant.Consentientes verò simili pœnitentiæ subiacebunt. *Aliquando*,i. aliquo tempore. *Diuina sententia*, id est, ecclesiastica constitutione. Sequens §. patet: quia certum est ꝙ omnes contrahere p̃nt, excepta illa persona, ꝑ quam cõpaternitas vel fraternitas spũalis contrahitur.& ad hoc inducit sequens cap.

f ¶*In diuina.*]i.ecclesiastica constitutione.arg.3.q.5.quia.

FILI.Hæc est 2.pars q. secundum Io.de Fan.

g ¶*Filij.*]præter istum per quem compaternitas est contracta,vel fraternitas spiritualis.

h ¶*Vnde Vrbanus.*]istum præcessit Paschalis.arg.1.q.3.saluator.& ext.de sponsa duorum. licet præter solitum. quod est verum

---

¶Est inter fratres & filios spirituales gratuita, & sancta cõmunio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritualis proximitas. Vnde inter eos [a] non arbitramur posse fieri quodlibet legale coniugium: quandoquidem [b] nec inter eos, qui natura, & eos,qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt.*Item.* ¶ Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio iungit, quantò potius à carnali oportet inter se contubernio cessare,quos per cœleste sacramentum regeneratio Sancti spiritus vincit? Longè igitur congruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is, quẽ gratia diuina potius, q̃ quem humana voluntas, vt filius patris mei,vel frater meus esset, elegit: prudentiusque ab alterna corporis commistione secernimur.

Item Zacharias episcopus seruus seruorum Dei reuerendissimo Theodoro Episcopo ecclesiæ Ticinensis.

¶Filia spiritualis carnali filio nullo modo nubere potest.

CAP. II.

1 Pitacium [c] nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per quod sciscitari curasti,si liceat filio, cuius pater alterius filiam ex sacro baptismate† susceperit,susceptam,id est, spiritualem eius patris filiam(qđ dici crudele est) in matrimonio accipere: quod apud te enormiter asseruisti contigisse. ¶ Sed bene tua sancta fraternitas compertum habet, ꝙ Dominus pręceperit per Moysem dicens [Turpitudinem A patris tui,vel matris, vel sororis [d] non reuelabis: turpitudo enim tua est,] Cum B ergo à propria consanguinitate iubemur abstinere, multò magis [e] à spirituali nostri patris filia,omni excusatione, aut argumento seposito, sub nimia districtione nos cauere conuenit: ne in iram diuini examinis incidat, si quis tali facinore mistus,minimè restrinxerit fræna luxuriæ. Vnde, & omnes c omnino cauendi sunt à tali sceleris commistione, ne in perpetuũ pereant:sed hunc, qui huius perniciosæ temeritatis auctor, animæ suæ salutẽ despiciens, impijssimo se miscuit matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare, & pœnitentiæ dignæ submittere: quatenus ab æterna erutam† damnatione animam eius lucreris.

A ¶Turpitudinem.]*In decretis Zachariæ (quæ sunt in vetusto codice) & apud Anselmum, & Iuonem habentur omnia vt in capite 18. Leuitici.*

B ¶ Cum ergo.]*In eisdem decretis sic legitur*, Turpitudinem enim non reuelare dicitur dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere.Multò magis,&c.

C ¶Vnde & oẽs.]*Apud Anselmum est.* Vnde & omnes omnino cauendæ sunt talis sceleris commistiones.

Item Zacharias, & Deusdedit.

¶Filio suo filiam, quam de sacro fonte suscepit,nullus tradere audeat.

CAP. III.

2 Non oportet filiam,quam de sacro fonte susceperit,aliquando filio suo in matrimonium tradere:quia in diuina [f] sententia germani esse inueniuntur. Si quis tali facinore commistus minimè restrinxerit fræna luxuriæ, ab ecclesia catholica abominabitur. Sed si conuersus fuerit, post separationẽ septem annis pœnitentiam gerat. Conscijs simul cum auctore † sit ista conditio:id est simul cum cooperatoribus,& consentientibus pęniteat.

2 *Filij[g] verò,siue ante compaternitatem,siue pòst nati fuerint, licitè cõiugi possunt.*

Vnde Vrbanus[h] scribit Vitali presbytero Brixiensi dicens.

---

1 Pol.l.6.ti. 4. Ansl.10. c.27. Iuo p. 1.c.307.Pã. l.6.c.128.

† al.fonte.

Leuit.18.

" Pitacium quid sit.

"Papa vtrũ possit in primo vel secũdo gradu dispensare.

† al. erutas damnationne animas eorum.

"Pater carnalis an plꝰ sit diligendus, quàm spiritualis.

2 Ar.ad hoc 86.dist.non satis.in fi. & hic videas, qđ not. 30. dist. c. 1. & 62.di.quiescamus.Ar.

2 Poly.ibid. Ansel. l. 10. c.28.

† al. actore.

verum de primo: sed sequens c. attribuitur Paschali secundo, qui secundum chronicam successit Vrbano.

SVper quibus.] CASVS. Vitalis presbyter quæsiuit ab Vrbano, vtrum pater vel mater possit dare baptisma in necessitate filio suo: & vtrum filij duorum patrinorum simul valeant copulari. Ad primã q̃onem r̃ndet dicens, ꝙ baptizatus est quem pater vel mater tpe necessitatis in noĩe Trinitatis baptizat. Ad secundam respondet ꝙ filij duorũ patrinorum p̃nt copulari, excepta illa persona, qua mediante compaternitas est contracta. Sequens §. patet.

a ¶Femina.] j. de con sec. dist. 4. mulier. contra. sed hoc in necessitate intelligitur.

POst susceptum.] CASVS. Secundũ Grat. & Alexandrum casus huius c. sic poni debet. Dicitur in hoc c. ꝙ filij nati ex duob. compatribus, simul copulari nõ p̃nt: quia ẽt adoptiuis existentibus in p̃tãte copulari non p̃nt. Vnde dixit Alexander huic c. derogatum. per præcedens c. Vrbani. H. aũt intelligit hoc c. secundum præcedens, s. ꝙ filij duorum compatrũ p̃nt copulari adinuicẽ, præterquàm illæ personæ per quas compaternitas est cõtracta: & sic secundum Hug. hoc c. non est abrogatum. Idẽ intelligit de tenente & mergente: tamen bene possunt contrahere cũ sororibus, vel fratribus suscepti vel susceptæ. Sequens §. patet.

b ¶Post susceptum.] si intelligimus c. hoc ,p, ut Alexander innuit extra de cog. spi. c. 1. vt s. derogetur ei per præcedens c. legas literam ,p, ut iacet. vel si vis potes addere in litera, nõ p̃nt coniungi: supple filijs spiritualibus. & sic non est correctum. Et malè intellexit Alex. hoc ca. nam dicit c. Vrbani esse posterius: & ita derogaret alij c. Paschalis: cũ tamẽ Vrbanus Paschalem præcesserit. Sed dici põt ꝙ hæc litera est mendosa vbi dicit, Paschalis sc̃ds. nam dẽt dici ibi, Paschalis primus. nã primus Paschalis p̃cessit Vrbanum secundum. vnde nihil est in litera supplendum: & est hoc abrogatum, & intelligitur prout sonat: & huic iuri antiquo innititur illa consuetudo, ext. de cog. spir. super eo.

c ¶Non emancipatos.] nam filius emancipatus bene potest copulari filiæ adoptiuæ. ff. de rit. nup. per adoptionem. vel emancipatę, s. adoptiuus copulari potest.

PEr adoptionem.] CASVS. Dicitur in hac lege quòd durante adoptione, adoptiuus filius & naturalis in eiusdem potestate existentes contrahere non possunt. sed si alteruter emãcipetur, contrahere possunt.

SI QVIS VERO. Hæc est 3. pars q. secundũ Io. de Fan. CASVS. Dicitur hic, ꝙ nõ solùm filius potest ducere in vxorẽ sororem susceptæ à patre: sed etiã ipse pater. & si acceperit, separari non debet. & ad hoc inducit sequens c.

ILlud etiam.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ si aliquis fortuito casu duxerit in vxorem filiam commatris suæ, quæ non est sua filia spiritualis, non debet ab ea separari, sed sub honesto coniugio eam retinebit.

¶Filij, vel filiæ ante, vel post compaternitatem genitæ legitimè coniungi possunt.

CAP. IIII.

1 SVper quibus consulit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex sententia respondendum: vt & baptismus sit, si instãte necessitate fœmina [a] puerum in nomine Trinitatis baptizauerit, & quòd spiritualium parentum filij, vel filiæ, ante, vel post compaternitatem geniti possunt legitimè coniungi, præter illam personam, per quam compatres sunt effecti.

Paschalis verò secundus post cõpaternitatem genitos copulari prohibens scribit Rhegino Episcopo.

¶Qui ex compatre, vel commatre post susceptos filios de fonte nati fuerint, coniungi non possunt.

CAP. V.

2 POst susceptum [b] verò de fonte filium, vel filiam spiritualem, qui ex compatre, vel commatre nati fuerint, matrimonio coniungi nõ possunt: quia leges seculi non emancipatos [c] adoptiuis prohibent copulari.

¶*Anselmus libro 10. c. 34. refert ferè integram hanc epistolam, itemque Polycarpus, cuius initium est in c. post vxoris. infra ea. q. 4. & continenter post illud sequitur hoc caput, & deinceps c. porrò duorum. infra 32. q. 2. & 3. Ipsius verò epistolæ auctorem & ipsi citant Paschalem secundum.*

[*Idem ex lib. 23. digestorum, tit. de ritu nuptiarum*] *perpenditur, in quo ita legitur.*

PALEA.
CAP. VI.

PEr adoptionem quæsita fraternitas eousque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam, quam pater meus adoptauit, & emancipauit, potero vxorem ducere. Æquè, & si me emancipato, illam in potestate retinuerit, poterimus iungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, suadetur, vt filiam emancipet. Similiter suadetur ei, qui velit nurum adoptare, vt emancipet filium.

¶*Hæc Palea habetur in aliquot vetustis, à quibus cætera abesse solent, et nõ distinguitur à superiore capite.*

3 *Si quis verò aliquo fortuito casu filiam suæ commatris vxorem acceperit, non cogitur eam dimittere.*

Vnde in Triburiensi conc. legitur, cap. 48.

¶Non cogitur quis dimittere filiam suæ commatris quam duxit in coniugium.

CAP. VII.

4 ILlud etiam nec canonica institutione definimus [d], nec interdictione aliqua refutamus: sed propter eos, qui diuersè de cõsentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritualis commatris filiam [e] fortuitò [f], & ita contingente rerum casu in coniugium duxerit, consilio maturiori seruato eam habeat, atque honestè legitimo coniugio operam det.

QVÆSTIO IIII.

1 RElictam [g] verò compatris vxoris suæ nullus in cõiugem ducere potest.

Vnde Nicolaus Papa scribit Constantiensi Episcopo Salomoni.

d ¶Definimus.] imo postea definit. & ita in re dubia certa fertur sñia vbi de iure dubitatur. [a]

e ¶Filiam.] scilicet cõmatris posse ducere in vxorem.

e ¶Filiam.] "hic vides quòd pater spiritualis potest copulari sorori filiæ spiritualis. similiter & filiæ potest: qa talis cognatio non extẽditur. [b] similiter dico ꝙ pater potest sumere filiam spiritualẽ filij carnalis. licet enim cognatio spiritualis descendat de patre ad filios: non tamen de filio ad patrem.

f ¶Fortuito.] idem si ex proposito. arg. s̃. q. 1. dictum.

REelictam verò.] Hæc q. diuidit i tres partes, in prima quarum dicitur, quòd successiuè potest q̃s habere duas cõmatres vxores: in duobus tantùm casibus, scilicet si fuerint commatres ante matrimoniũ: vel si filium meæ vxoris accepit ab alio viro, aliàs non. Secunda ibi, *Econtrario*. Tertia ibi, *Notandum*. Io. de Fan. CASVS. Hic intitulatur 4. quæstio, qua q̃rit an quis possit accipere in vxorem relictã compatris vxoris suæ, i. an aliquis possit habere duas commatres diuersis tẽporibus in vxores. In trib⁹ primis c. & in vlt. dicitur ꝙ non: in medijs quòd sic. sed Grat. distinguit j. ea. §. notandum. ita dicens. si vxor mea susceperit filium Bertæ de sacro fonte. si posteà meam vxorem cognouero, Berta tunc efficitur cõmater mea: & tunc cum ea contrahere nõ potero: quod non placet Hu. & ideo sic distinguit, s. an cõpaternitas vel cõmaternitas p̃cedat carnalem copulã, an sequatur. Si præcedit, tunc licitè potest q̃s habere duas commatres. Si autem sequatur aut vterque coniugũ, vel alter suscipit filium alterius: aut filius eorum communis suscipitur ab illo: aut filius alterius eorum tantùm suscipitur. in primo & secundo casu non potest q̃s habere duas commatres: in tertio sic. De hoc plenius dicitur in summa huius q. & in summa H.

g ¶Relictam.] Hæc est 4. q. an quis possit accipere in vxorẽ relictam compatris suæ vxoris: & licet sub hac forma verborum hæc quæstio proponatur hic duntaxat: "tamen videtur hic poni quæstio, an scilicet aliquis diuersis temporibus possit contrahere cum duabus commatribus. In tribus primis capitulis, & in vltimo dicitur quòd non: in medijs quòd sic. G. hoc modo soluit quæstionem hanc j. ea. §. notandum. ꝙ si vxor

1 Sent. 4. dis. 42.

2 Sen. 4. dis. 42. Pol. l. 6. tit. 6. Ansel. l. 10. c. 34.

3 Tit. 2. l. 17.

a d̃ hoc no. 33. dist. habuisse. in fi.

"Pr̃ sp̃ualis licitè copulatur sorori filiæ spiritualis.

b Sed quare non extẽditur? dic, ꝙ hoc ideo est qa filia spiritualis filij mei carnalis nec est filia mea carnalis nec neptis, qa cognatio sp̃ualis vltra paternitatem, vel filiationẽ ñ extẽditur, vt d̃r s̃. e. i sum. filia aũt sp̃ualis p̃ris mei soror mea est, vt s̃. e. c. 1. & cũ ea cõtrahere ñ possum, vt ibi dicitur. Ar.

4 Sent. ibid. Bur. l. 17. c. 46. Iuo p. 9. c. 97.

"Matrimonium vtrũm possit successiuè cõtrahi cum duabus cõmatribus.

10 20 30 40 50 60 70 80

vxor mea suscipit Bertæ filium de sacro fonte: si post vxorem meam carnaliter cognosco, tunc Berta efficitur mihi commater: & nunquam eam ducere potero, vt j.c.1.& vlt. si verò vxorem non cognouero, tunc Berta non efficitur mihi commater: & mortua vxore mea potero eam ducere: & ita habeo duas commatres diuersis temporib. vt c. medijs. Sed hæc solutio indigna est relatu, & ideo non legamus c. secundum eam. Cancellata ergo ea opinione, & R. & Io. qui distinxerunt inter directam & indirectam compaternitatem, cum non sit authentica: dico referre an compaternitas vel commaternitas præcedat carnalem copulam, an sequatur. si præcedat, licitè potest quis habere duas commatres: quia per vnionem carnalis sequentem non pertransitur ad vnionem spiritus præcedentem, vt j. e. post vxoris. Si autem sequatur: aut alter coniugum vel vterque suscipit filium alterius: aut filius eorum communis suscipitur ab alio: aut filius alterius eorum tantùm suscipitur, in primo & secundo casu non potest quis habere duas commatres: in tertio potest: quia licet efficiatur aliquis compater vxoris meæ, non tamen est mihi compater, nisi filius eius sit & meus qui leuat de sacro fonte. Vnde breuiter teneas, quòd si compaternitas sequatur carnalem copulam, in nullo casu potest aliqs habere duas commatres, vel aliqua duos compatres: nisi hoc solo casu quando filius tantùm alterius suscipitur de sacro fonte.

1 Sent. ibid. Iuo par. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pan. l. 7. c. 63.

Gen. 2.

¶ Duas commatres alicui habere non licet.

CAP. I.

1 Sciscitatur à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo duas commatres habere valeat, vnam post alteram. In quo meminisse debet scriptū esse [erunt duo in carne vna.] Itaque cum constet, quia vir & mulier vna caro per connubiū [a] efficiuntur, restat nimirū virū compatrem constitui illi mulieri, cuius matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur: & idcirco liquet, virum illi fœminæ non posse iungi in copula, quæ commater eius erat, cum qua idem fuerat vna caro effectus.

Item ex concilio Chalcedonensi.

¶ Octo annis pœniteat, qui duabus commatribus commiscetur.

CAP. II.

Si pater & filius, aut duo fratres cum vna muliere, aut si cum matre, & filia, aut cum duabus sororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit, secundum antiquam, & humaniorum definitionem octo annis [b] pœniteat.

¶ *In concilio Chalcedonensi huiusmodi extat tractatum, aut definitū. Ex eo tamē refertur etiam in fragmento pœnitentialis incerti auctoris: eodemque modo citatur infra c. post vxoris.*

Item Innocentius Exuperio Tolosano Episcopo.

Sciscitatur.] Casus. Casum hunc sic pone. Martini vxor suscepit filium Bertæ de sacro fonte postquàm vna caro fuerat effecta cum Martino: quæsitum fuit, vtrum Martinus post mortem vxoris possit ducere Bertam in vxorem? & respondetur ꝙ non: quia Berta est eius commater, cum vxoris eius fuerat commater, cum qua iam vna caro fuerat effectus. Sequentia duo c. patent è contra: sed non sunt contraria, quia in alio casu intelliguntur, vt dicit H.

a ¶ *Per connubium.*] i. p carnalē copulā, vt 27.q.2. Agathosa.

b ¶ *Si pater.*] ¶ *Octo annis.*] septennis pœnitentia inducitur pro quolibet peccato mortali, vt 33.q.2. hoc ipsum. nisi aliud suadeat criminis enormitas, vel dignitas personæ, vt 33.q.2. hoc ipsum. §. hoc autem.

c ¶ *Si quis.*] ¶ *Ex vno coniugio.*] id est, ex coniugibus.

d ¶ *Christianitatis ministerium dederit.*] immergendo. s. j. q. 1. quod quidam. Alij exponunt, dederit christianitatis ministerium, i. tenuerit ad catechismum, vt de conse. distin. 4. in catechismo.

e ¶ *Compatres.*] "expressè hic colligitur, cum alter coniugū suscipit filium alicuius: statim ambo coniuges efficiuntur cōpatres illius. ergo nihil refert an post carnaliter commiscerent, vel non, prout voluit dicere G. & Io. j. ea §. notandum.

"cōpaternitas viri porrigitur ad vxorem.

f ¶ *Caro.*] ergo per sponsam de pñti non acquiritur compaternitas, cum canon hoc ponat pro ratione, quia sunt vna caro effecti. "Item si hæc est cā quare contrahatur compaternitas, quia vna caro est effectus cum ead. ergo per coitum fornicarium contrahitur compaternitas: quia qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea, vt 32.q.4. in eo nam & affinitas acquiritur per coitum fornicarium, vt 35.q.3. de incestis & c. nec eam. ext. de eo qui co. consang. discretionē. Quidam tñ refugiunt dicere, ꝙ per fornicarium coitū contrahatur cōpaternitas: cum compaternitas sit vinculum spirituale.

"cōpaternitas an p fornicariū coitum contrahatur.

¶ Nullus duabus commatribus commisceatur.

CAP. III.

2 Si quis ex [A] vno coniugio [c] filium, aut filiam alterius de sacro fonte susceperit, aut ad chrisma tenuerit, vel Christianitatis [d] ministerium † dederit, ambo & vir, & vxor compatres [e] existunt parentibus infantis: quia vir & mulier caro [f] vna effecti sunt.

2 Pol. l. 6. tit. 6.

† al. mysterium.

A ¶ Ex vno.] *In plerisque vetustis exemplaribus, & eadem collectione decretorum incerti auctoris, legitur, si quis vnus ex coniugio. In epistola verò Innocentii Exuperio Tolosano Episcopo scripta, hoc non habetur.*

2 *E contrario* [g] *inuenitur in concilio Triburiensi, c. 47.*

¶ Vxorem compatris ducere potest, cuius ipsa commater non fuerat.

CAP. IIII.

3 Qui spiritualem [h] habet compatrem, cuius filium de lauacro sacri fontis accepit †, & eius vxor commater non est, liceat ei defuncto compatre suo, eius viduā ducere in vxorem: si nullam habet consanguinitatis propinquitatē. Quid enim? Nunquid non possunt coniungi, quos nulla proximitas carnalis, vel nulla generatio secernit spiritualis?

3 Sent. ibid. Pol. l. 6. tit. 6. Bur. l. 17. c. 45. Iuo p. 9. c. 96. Pan. l. 7. c. 67.

† al. suscepit.

Item in epistola Paschalis Papæ secundi ad Rheginum Episcopum.

¶ De eodem.

CAP. V.

4 Post vxoris obitum cum commatre vxoris viri su

4 Sent. ibid. Polyc. ibid. Ans. l. 10. c. 34.

ECONTRARIO. Hæc est secunda pars quæst. in qua ponūtur duo casus, in quibus qs potest habere duas cōmatres. Ioannes de Fant.

g ¶ *E contrario.*] sed nō sunt contraria, quia in alio casu intelliguntur, vt dicit H.

Qui spiritualem habet.] Casus. Hæc duo c. vt dicit H. in eodem casu loquuntur. Sed in primo casu dicitur, ꝙ aliqua potest habere duos compatres: quorū secundus suscepit filium primi de alia vxore. In secundo dicitur, ꝙ quis potest habere duas commatres: quarum secūda suscepit filiū primæ ex alio viro. Et dicit Hu. ꝙ possunt intelligi tam de paternitate, quæ præcessit matrimoniū siue carnalem copulā, quàm de illa quæ sequitur: & filius tantùm vnius cōiugum suscipitur. Est ergo casus primi c. talis. Martinus & Berta sunt coniuges: & Martinus ex alia vxore vel concubina habet filiū, quem Ioānes de sacro fonte suscepit. & sic efficitur compater Martini. dicitur hic ꝙ mortuo Martino Ioannes licitè ducit Bertam in vxorem: nisi aliud impediat: & sic illa habebit duos compatres.

h ¶ *Qui spiritualem.*] sic incipe constructionē. liceat ei qui spiritualem habet, & cæt. Sed obijcitur: si vxor mea leuauit filium alicuius de sacro fonte: mihi acquiritur compaternitas per eam, vt s. prox. c. quæritur. si aliquis leuat filium eiusdem de sacro fonte, quem habet ex alio viro: an mihi per eam acquiratur compaternitas. Ad hoc rñdet Cardinalis. "ꝙ coniuges sibi cōicant actiones, sed non passiones: quæ enim vnus coniugum agit, reliquus intelligitur agere, cum sint vna caro. Sed per hoc non assignatur rō diuersitatis, qua quæritur quare actiones communicant, & non passiones. dicas ergo ꝙ cum ego nullo modo sim pater huius pueri, nec carnalis, nec adoptiuus, nec spiritualis, non possum dici compater suus. quòd non sim pater spiritualis, patet: quia filia mea licitè copulatur ei. Item filius meus & ille puer non sunt fratres spirituales: ergo ego non sum pater spiritualis ipsius. Io. de Fant.

"Actiones, sed ñ passiones cōicantur inter cōiuges.

h ¶ *Qui spiritualem.*] duo hæc c. in eodem casu loquuntur: sed in primo casu dicitur ꝙ aliqua potest habere duos compatres, quorum secundus suscipit filium primi de alia vxore, in secundo dicitur, quòd quis potest habere duas commatres quando secunda suscipit primæ filium de alio viro.

Post vxoris obitum.] Casus. Sicut in præcedēti c. dicitur quòd aliqua potest habere duos compatres: sic & in hoc c. dicitur

c. dicitur quòd aliquis potest habere duas commatres. Et est casus talis. Martinus habet Bertam in vxorem. Illa habet ex alio filium quem Maria suscepit de sacro fonte: & sic efficitur commater Bertæ, & non Martini: quam Mariam Martinus licitè potest ducere in vxorem mortua Berta: & sic habebit duas cõmatres. Sic enim intellexit Hugo, & posuit hos duos casus apertius quã Ben.

a ¶*Neque.*] crederet aliquis quòd cognatio spiritualis acquireretur marito per vxorẽ suam, sicut & cognatio carnalis: quòd sicut omnes consanguinei vxoris ea mediante efficiũtur viro affines, ita compatres & cõmatres vxoris efficerentur marito per eã compatres & cõmatres, hoc negat hic.

b ¶*Cognatio.*] scilicet spiritualis.

c ¶*Comparatur.*] i. assimilatur in hoc quòd per vxorem acquiritur. & hoc melius exprimit statim, neque enim, &c.

d ¶*Per vnionem.*] secundum hoc reprobatur intellectus G. vtrũ quis post cognoscat, vel non, vt j. §. seq.

e ¶*Ad vnionem.*] præcedentẽ matrimoniũ siue carnalem copulam. aliter bene pertransiretur: nisi cum filius alterius tantùm suscipitur.

NOTANDVM VERO. Hæc est 3. pars q. secundum Io. de Fant. CASVS. Nunc Grat. soluit prædictam contrarietatem, & malè secũdum Hu. dicit enim quòd si vxor mea efficitur commater alterius: si vxorem meam posteà cognouero, ea mortua non potero contrahere cum commatre ipsius: secus autem si eam non cognouero. Sequens §. patet, in quo facit quandam incidentem quæstionem, quam determinat per c. sequens.

f ¶*Commatrem.*] vxorem suam iam factam commatrem alicuius, id est, postquàm est effecta commater alicuius fœminæ, quo casu non potest ducere aliam fœminam vxore mortua, secundum Grat.

g ¶*Triburiensis concilij.*] melius diceret Paschalis, tamen idẽ est casus.

QVòd autem.] Hoc c. diuiditur in duas partes. In 1. quæritur an vxor simul cum marito debeat suscipere puerũ de sacro fonte, & resp. q non. In 2. parte prohibetur ne quis contrahat cum duabus commatribus vel sororibus: quia piaculare flagitium est, & damnosum.

h ¶*Reperitur.*] infrà de consec. distinct. 4. non plures. Contra tamen Leo Papa, quem constat ipsius Vrbani prædecessorem fuisse, statuit non debere ad suscipiendum puerum de baptismo plures accedere, quomodo dicit hic, nulla auctoritate inuenitur prohibitum? Sed licet hoc sancitum fuerat, nondum tamen in manus legentium venerat. Vel fortè vir & vxor non reputantur plures, cum vna caro esse probantur. s. ea. c. si quis.[a]

i ¶*Et infamia.*] de facto. Crederent enim stulti aliquam proximitatem inter eos contrahi, si simul susciperent. Sed etiam superfluum esset vt vterque susciperet, cum ex susceptione alterius vterque compater efficiatur. de consuetudine est tamen in quibusdam locis, quòd vterque simul suscipit.

ILLVD VERO. CASVS. Finis præmissi cap. videtur contradicere illi cap. qui spiritualem. sicut & duo prima cap. & ideo G. alio modo vult soluere prædictam contrarietatem, dicens quòd illud quod dictum fuit in illo cap. qui spiritualem. dictum fuit ante prohibitionem in præmisso capitu. factam: vel ibi vxor accipitur pro commatre: nec ex eodem filio cum viro, sed ex alio. Et hoc vltimum tenet Hug. & alij doctores.

k ¶*Ante hanc.*] præcedentem Vrbanum: quæ contraria est ei quo ad finem. sup. ead. c. proxi.

l ¶*Vel Vxor.*] melius dixisset, vel vir compater efficiatur non ex eodem filio cum vxore, sed ex alio: sed variat sexum, quia ponit in fœminino genere eundem casum, quem posuit in masculino in capitu. qui spiritualem. vbi eadem permittitur habere duos compatres.

QVòd autẽ.] Hæc quæstio. diuiditur in 4. partes: in prima quarum probatur, quòd matrimonia clandestina nõ debent fieri: sed legitima, & per sacerdotem: aliàs nisi consensus concurrat legitimus, non valet quod actum est. Secunda ibi, *Sed quæritur.* Tertia ibi, *Nec illud.* Quarta ibi, *Sed obijcitur.* Ioan. de Fant.

CASVS. In themate fuit proposita quæstio, an clandestina desponsatio præiudicet manifestæ. Et est dicendum quòd præiudicat si de ea constet. non enim deficit ius, sed probatio. Clandestina tamen matrimonia fieri non debent: quia probari non possunt. vnde quo ad ecclesiam manifesta præiudicant clandestinis.

m ¶*Quod autem.*] Hic depingitur quinta q. & erat in themate in quinto loco quæsitum, an clandestina desponsatio manifestæ præiudicet. Et quidem præiudicaret, si constaret de ea. ext. de clandest. desp. quod nobis. sed quia ecclesiæ non constat de ea, ei præiudicat manifesta probatio. ergo deficit hoc casu non ius, sed probatio.[b] s. de testa. tut. duo sunt Titij. quia ecclesia de occultis non iudicat. 32. distin. erubescant. sed hæc quæst. facilis erat: & ideo noluit eam ponere, sed ponit aliã, sc. vtrum clandestina matrimonia debeant fieri: dicunt quidam quòd non: si tamen fiant, tenent.[c] Et sunt clandestina quæ sine præsentia testium, & traductione, & alijs solemnitatibus contrahuntur: sed cum huiusmodi solemnitates non sint de substantia matrimonij, sed sufficiat solus consensus: quare prohibentur hic contrahi? Resp. duplici ratione: ne sub specie matrimonij fiat fornicatio: vel ne matrimonialiter coniuncti separentur. Sæpe enim matrimonio occultè contracto, alter mutaret propositum, & dimitteret reliquum probationibus destitutum, vt j. ea. §. his.

ALiter legitimum.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd tunc est solemne coniugium cum puella à curatore vel à parentibus desponsatur & dotatur: à presbytero benedicitur, & custoditur à paranymphis, & ducta ad domum viri, cum eo biduò vel triduò castitatem seruat. Vbi verò hoc non fit, sed clam ducitur vxor: potius præsumitur stuprum, vel cõtuber-

---

perstitis coniugio copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere. Neque[a] enim cognationi carnis cognatio[b] spiritus comparatur[c]: neque per vnionem†[d] carnis ad vnionem[e] spiritus pertransitur.

† al. vnitionem.

3 *Notandum verò est, quòd aliud est, commatrem[f] alicuius cognoscere, atque aliud, derelictam ab aliquo commatrem alicuius fieri. Auctoritas illa Nicolai Papæ, & Chalcedonensis synodi illum prohibet commatris suæ vxoris matrimonio copulari, qui vxori suæ debitum reddidit, postquàm illius commater extitit. Illa verò auctoritas Triburiensis[g] concilij illos permittit matrimonio copulari, cuius vxor, postquàm à viro suo derelinquitur, illius commater efficitur: nec post compaternitatem à viro suo cognoscitur. Quæritur autem, an vxor cum marito in baptismate simul debeat suscipere puerum.*

De his ita scribit Vrbanus II. Vitali presbytero à Brixiæ.

A ¶Presbytero.] *Antea legebatur, episcopo. Emendatum est ex omnibus vetustis, quæ collata sunt. Et eadem citatio est suprà hac eadem causa, q. 3. super quibus.*

¶Vxor simul cum viro filium alicuius in baptismate non suscipiat.

CAP. VI.

1 QVòd autem vxor, cum marito in baptismate simul non debeat suscipere puerum, nulla auctoritate reperitur[h] prohibitum. Sed vt puritas spiritualis paternitatis ab omni labe, & infamia[i] conseruetur immunis, dignũ esse decernimus, vt vtrique insimul ad hoc aspirare minimè præsumant. Quia verò piaculare flagitium commisit, qui duabus commatribus, velut duabus sororibus, nupsit, magna iuxta modum culpæ pœnitentia sibi debet iniungi.

1 Sent. ibid.

Illud verò Triburiensis concilij [Qui spiritualem habet compatrẽ, &c.] ante hanc[k] prohibitionem dictum intelligitur: vel vxor[l] commater accipiatur non ex eodem filio cũ viro, sed ex alio.

QVAESTIO V.

1 ps QVòd autem[m] clandestina coniugia fieri non debeant, Euaristus Papa testatur, scribens episcopis Africæ epistola 1.[2]

¶Clandestina coniugia fieri non debent.

CAP. I.

3 ALiter legitimum A non fit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur,

2 in cap. Caroli lib. 7. c. 463.

3 sen. 4. dist. 28. Polyc. l. 6. ti. 4. Ans. l. 10. cap. 2. Iuo p. 8. c. 4. Pã. l. 6. c. 31.

a Vel dic vt no. extr. de co. spi. c. vlt.

b Vt 12. q. 5. Christiana. ff. de test. tut. duo sunt.

c Matrimonia clandestina q̃ sint, & vtrum teneant.

tubernium, vel adulterium, quàm legitimum coniugium. Sequens c. planum est.

a ¶*Petatur.*] ne appetentiæ procacioris æstimetur auctor, si ipsa, &c. 32. q. 2. c. honorantur.

b ¶*Precibus.*] ext. de clan. desp. cum inhibitio.

c ¶*Contubernia.*] hic canon præsumit in deteriorem partem: "nam vbi periculum vertit, in tutiorem partem interpretandum est: vt extra de homic. ad audictiam, & s. dis. 5. ad eius. q̃nque tñ præsumit canon pro matrimonio, vt 33. q. 1. si quis acceperit." Sed nonne in matrimonio sufficit ꝓbare ꝙ aliquis eam receperit eo prætextu, vt eã perpetuò haberet, licet aliud non sit dictũ? vt 32. q. 2. solet. & in liberæ mulieris coniunctione potius præsumitur matrimoniũ quàm concubinatus, vt ff. de rit. nup. in liberæ. nam cum quis non protestatur se velle habere aliquam vt concubinam: dummodo honesta sit mulier, habebit eam vt legitimam, vt ff. de concu. in concubinam [a]. Sol. canon considerat periculum animæ, ext. de iureiur. cum contingat. ext. de sponsa. iuuenis. & ideo potius iudicat esse fornicationem q̃ matrimoniũ. lex tñ strictius cõsiderat matrimoniũ quã canon. nã si aliquis iurauit ꝙ vellet aliquã perpetuò retinere secum: nisi dicat quòd velit eam retinere in vxorem legitimam, non erit matrimonium. in auth. qui. mo. na. effi. le. §. pe. coll. 6. j. ca. si quis diuinis. secus secundum canones, vt 22. q. 2. solet. In hoc autem concordo leges canonibus, quòd inter impares personas non præsumo esse matrimonium nisi dotalia instrumenta interueniant. C. de nup. imperialis. §. imo. Item illud considero circa pares & impares, an maritalis affectio præcesserit, comparatis personis, & vitæ coniunctione considerata, vt ff. de donat. donationes. Item & famam loci considero, vt extr. de præsumpt. illud. Item quòd simul receperint sacramenta, vt 28. q. 1. caue. Item quòd dos requiratur in omni matrimonio, vt hic dicitur, potes intelligere in sublimioribus personis: nam ibi & dos & aliæ solemnitates matrimonij requiruntur: in mediocribus autem personis secundum leges non sufficiunt testes, nisi scriptura adsit, in infimis sufficiũt testes, vt in aut. qui. mod. nat. eff. leg. §. hoc ergo. coll. 6.

"Tutiorẽ in partẽ interpretãdũ est, vbi periculũ vertitur.

"Matrimoniũ vtrũ inter aliquos presumi possit.

a Die vt no. ext. de præsump. illud.

1 Poly. ibid. Bur. l. 9. c. 3. Iuo p. 8. ca. 14. Pan. l. 6. c. 5.

vxor petat [a], & à parentibus, & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter, vt mos est, cum precibus, [b] & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis, vt consuetudo docet, custodita, & sociata, à proximis congruo tempore petita legibus detur, B ac solemniter accipiatur: & biduo, vel triduo orationibus vacet, & castitatem custodiant. *Item.* ¶Ita peracta legitima scitote esse connubia: aliter verò præsumpta, non coniugia sed adulteria, vel contubernia [c] vel stupra, aut fornicationes potius, quàm legitima [d] coniugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima.

A ¶Legitimum.] *In epistola ipsa interijciuntur hæc*, sicut à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus.

B ¶Detur.] *Antea legebatur*, à legibus dotetur, *quod iam superius dictum erat. Emendatum est ex vetustis editionibus conciliorum, capitularibus, Anselmo, & Iuone.*

Item ex decretis Hormisdæ Papæ, cap. 6.

¶Nuptias occultas celebare non licet.

CAP. II.

1 NVllus [e] fidelis cuiuscunque conditionis sit, occultè nuptias faciat: sed benedictione accepta à sacerdote, publicè nubat in Domino.

¶*Apud Burchardum, Iuonem, Polycarpum, & in collectione, quæ est tomo tertio conciliorum post decreta Alexandri tertij, par. 49. ca. 10. citatur similiter Hormisda. Verùm in secunda collectione decretalium, ti. de clandest. desp. citatur ex Alexandro tertio, qui primus auctor huius capitis esse non potest, quippe qui posterior fuit Gratiano.*

d ¶*Legitima.*] non præiudicaretur alij matrimonio per eorum confessionem. ext. de eo qui cog. consang. super eo.

e ¶NVllus.] causam huius prohibitionis habes infrà eadem, §. his ita.

NOstrates.] CASVS. Bulgari ad fidem conuersi quærebant qualiter matrimonia contraherent deberent. Et resp. Nicolaus quòd nostrates, i. Romani nullam ligaturam ex aliquo metallo deferunt in capitib. cum nuptialia fœdera contrahunt. sed post sponsalia de futuro, per verba consentiunt de præsenti de licentia eorum, in quorũ sunt potestate. & post quã sponsus sponsam annulo subarrhauit, & donationem ei propter nuptias cõstituit, ambo ad carnalia cõmercia perducũtur. primò tamen debẽt in ecclesia benedici, & suscipere cæleste velamẽ: alia etiam sunt, quæ in sponsalibus fiunt, sed nunc ad memoriã nõ occurrunt. sed & si hæc in nuptijs non interuenerint, nõ erit peccatũ. Verba c. sic exponas. *Postquàm sponsalia fœdera*, i. promissio de futuro, *fœdera quoque*, i. cõsensus de præsenti. *Dotem*, i. donationem propter nuptias. *Ad nuptialia fœdera*, i. ad carnale commercium: vel conuiuia nuptialia. *Cæleste*, idest, mysticũ. vel cæleste, i. ecclesiasticũ, vel ecclesiastica institutione inuentum.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, cap. 3.

¶Nuptiæ publicè celebari debent.

CAP. III.

2 NOstrates tam mares, quã fœminæ non ligaturam auream, vel argenteam, aut ex quolibet metallo compositã, quando nuptialia fœdera contrahunt in capitibus deferũt: sed post sponsalia, quæ futurarum sunt nuptiarum promissa, 3 fœdera quoque † consensu eorũ, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur: & postquã arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo [f] insignitum desponderit, dotemque vtrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc cõtinente coram inuitatis [g] ab vtraque parte tradiderit (aut mox, aut apto tempore [h], ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri præsumatur) ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primùm quidem in ecclesia Domini cum oblationibus, quas offerre [i] debent Deo per sacerdotis manum, statuuntur: sicque demum benedictionem, & velamen cœleste [k] suscipiunt. *Item.* ¶ Hæc sunt præter alia quæ ad memoriam non occurrunt, pacta coniugiorum solemnia. Peccatum autem esse, si hæc cuncta [l] in nuptiali fœdere non interueniant [m], non dicimus, quemadmodum Græcos vos astruere dicitis.

2 Iuo p. 8. c. 6. Pan. l. 6. c. 9.

3 Concord. tex. in l. oratio. & l. oino ff. d spon. & l. nõ sanè. & ibi Cy. C. d bo. quæ lib.

† al. quęque

f ¶*Annulo.*] "annulus significat mutuũ amorem & fidem coniugalem esse seruandã, [b] vt j. c. fœminæ.

" Annulus nuptæ quid notat.

b Vide qd no. 27. q. 2. si quis vxorem. in pr.

g ¶*Inuitatis.*] argu. ꝙ testes in matrimonio erunt rogati: sicut in diuortio, vt ff. de diuor. nullum. qd non credo.

h ¶*Apto tempore.*] s. cum erãt in adulta ętate, & non in Quadragesima ducet eam: "licet in Quadragesima contrahere possit. extra de ma. con. contra interdict. eccle. ex literis. in parte decis. Ioan.

"cõtrahere licet i Quadragesima.

i ¶*Offerre.*] secũdum cõsuetudinẽ regionis.

k ¶*Velamen cæleste.*] quia quoddam celeste, vel spirituale significat, j. ea. fœminæ.

l ¶*Hæc cuncta.*] i. singula. 80. dis. singula.

m ¶*Non interueniant.*] hmôi enim solemnitates non exiguntur necessariò. nam si omittãtur leuia vel modica, non nocent, vt ff. de vent. inspi. l. 1. in fi. dos ergo pôt omitti: quia licet dos sine matrimonio esse non possit, " matrimonium tñ sine dote esse pôt: [c] vt j. c. si quis diuinis. Sed contra 3. q. 4. cõsanguineorum. sed illud intelligitur in eodem casu cum illo c. aliter, s. de occultè contrahentibus. [d] vnde cum præsumantur adulteri, repelluntur. H. tamen dicit peccatum esse, si huiusmodi omittantur solemnitates, si adhiberi possunt.

Item Leo Papa,

¶ In contrahendo coniugio ista sunt obseruanda.

CAP. IIII.

4 QValis debeat vxor esse, quæ habenda est secundum legem, [n] virgo ca-

4 Pol. l. 6. ti. 4. Ans. l. 10. c. 3. Bur. l. 9. c. 2. Iuo p. 8. c. 140. Pan. l. 6. c. 36.

"Matrimoniũ pôt esse sine dote.

c Concord. tex. i l. f. C. de don. int. vir. & vxo.

d idem no. ext. q fi. sint leg. lator. & idem not. hic H.

QValis debeat.] CASVS. Hic ostenditur qualis debet esse vxor illius qui sperat decetero promoueri: & qualiter debet duci. & dicitur ꝙ debet esse virgo casta, &c. quę non est separanda nisi ex consensu vacaret orationi, vel nisi fuerit fornicata. nec tamen illa viuente altera duci potest: quia adulterium committeretur, quod si fecerit, debet recipi ad pœnitentiam per scripturam: Quæ autem sequuntur vsque ad c. fęminæ, plana sunt, & per te videbis.

n ¶*Legem.*] promotionis.

a ¶Despon-

sta, & desponsata[a] in virginitate, & dotata legitimè, & à parentibus tradita †, & à sponso, & à paranymphis accipienda: & ita secundum legem, & Euangelium publicis nuptijs in coniugium liquidè sumenda, & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu, & causa vacandi Deo) nunquam propter hominem separanda, & si fornicata fuerit A dimittenda, sed illa viuente altera non ducenda: quia adulteri regnum Dei non possidebunt, & pœnitentia illius B per scripturam[b] recipienda.

¶*Burchardus etiã, Anselmus, Iuo, & Pãnormia citant ex Leone. Sed ferè idem in concilio Rhemensi Trosleiano, c.8. & lib. 7. capitulari. c. 279. refertur ex B. Augustino. &* j. *36. q. 2. c. tria. (quod citatur ex B. Hieronymo) in illis verbis.* & reliqua, quæ sequuntur in prædictis, *videntur indicari quæ in hoc capite continentur.*

A ¶Fuerit.] *In concilio Trosleiano, & capitularib. sequitur,* & vir eius voluerit.

B ¶Illius.] *In ijsdem legitur,* & pœnitentia illi recipienda.

Item ex concilio Carthaginensi. 4. c. 13.

¶ Quomodo sponsus, & sponsa ad benedictionem accedant.

CAP. V.

1 SPonsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus suis, vel à paranymphis offerãtur A, qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reuerentia[c] ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

A ¶Offerantur.] *Sequebatur,* in ecclesia sacerdoti. *quæ absunt à conciliorum editionibus, & codicibus manuscriptis, Burchardo, & Iuone, nec habentur* s. *dist. 23. c. fi. vbi hoc idem affertur.*

Item ex cõcilio Arelatensi. c. 6.[2]

¶ Sine publicis nuptijs nullus ducat vxorem.

CAP. VI.

3 NVllum sine dote fiat cõiugium: iuxta possibilitatem[d] fiat dos[e]: nec sine publicis nuptijs quisquam nubere, vel vxorem ducere præsumat.

His omnibus auctoritatibus occultæ nuptiæ prohibentur: atq; ideo cum contra auctoritatem fiunt nuptiæ, pro infectis haberi debent.

Sed quæritur, quid sibi velint illæ solemnitates velaminis, & annuli, quæ in coniugijs obseruantur.

10 *De his ita scribit Isidorus 2. lib. de officijs, c. 19.*

¶ Quare fœminæ velantur, dum maritantur.

CAP. VII.

4 FOeminæ dum maritantur, ideo velantur, vt nouerint se semp maritis suis subditas †[f] esse, & humiles.

20 Item, quòd nubentes post benedictionem vitta A inuicem, quasi vno vinculo copulantur, videlicet ideo fit, ne compagem coniugalis vnitatis dirumpãt. ¶At verò, quòd eadem vitta cãdido, purpureoq; colore permiscetur, candor quippe ad munditiam vitæ,

30 purpura ad sanguinis posteritatem adhibetur: vt hoc signo & continentiæ B lex tenenda ab vtrisque ad tempus admoneatur, & post hæc reddendũ debitum non negetur. ¶Itẽ, quòd in primis negotijs annulus[g] à sponso sponsæ datur,

40 fit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei signum, vel propter id magis, vt eodem pignore eorũ corda iungantur. Vnde & quarto digito annulus idẽ inseritur: quòd in eo vena quędam, vt fertur, sanguinis ad cor vsque perueniat.

50 A ¶Vitta.] *In editione Isidori Coloniensi legitur,* vittæ vno inuicẽ vinculo copulantur, videlicet, ne compagem, &c. *In Vaticano autem codice,* post benedictionẽ à Leuita vno inuicem, &c.

B ¶Continentiæ lex.] *Sic emendatum est ex originali impresso, & manuscripto. Antea enim legebatur,* vt hoc signo & continentia, & lex

60 continendi ab vtrisque ad tempus admoneantur.

Item Ambrosius in libro de Patriarchis.[5]

¶ Nuptiæ dicuntur ab obnubendo, eò quòd caput suum obnubere soleant.

CAP. VIII.

70 3[6] NEc illud otiosum, quòd cum veniret Rebecca, vidit Isaac ambulantem: & cum interrogasset, quis esset, cognito, quòd ipse esset, cui duceretur vxor[h], descendit, & caput suum obnubere cœpit: docens verecundiam nuptijs præire debere. Inde. n.

80 & nuptiæ dictæ, quòd pudoris gratia se puellæ obnuberent.

a ¶*Desponsata.*] hoc est contra illos, qui dicunt, quòd si aliquã fornicariam defloraui, & eam postmodum ducam in vxorum, non repellor à promotione quasi corruptam duxerim: arg. 28. dist. quia sunt. 34. dist. curandum. 77. dist. quicunque. 34. dist. præcipimus. Arg. contra. 34. dist. Valentino. Sed certè & hoc casu in virginitate videtur ista desponsata, omnia enim quæ præcesserunt, legitimantur per sequẽs matrimonium: extra qui fil. sint le. tanta.

b ¶*Per scripturam.*] j. de pœn. dist. 1. quem pœnitet. contra. sed ibi prohibetur absens per scripturam confiteri: vel quòd pœnitentiam accipere debeat. hic autẽ permittitur mulieri simplici, dum tamen præsens sit, in scripto peccata offerre, vt 2. q. 8. §. sed Calixtus.

c ¶*Sponsus.*] ¶*Pro reuerentia.*] Ergo non erit peccatum si aliter fiat.

d ¶*Nullum.*] ¶*Iuxta possibilitatem.*] id est, secundum facultatem, & viri nobilitatem, vt ff. de iur. do. quæro. ff. de reli. si quis sepulchrum. §. vlt.

e ¶*Dos.*] ex hoc dicũt quidam, quòd semper aliquid dandum est in dotem: & si nimia paupertas cogat, saltem dabis vnum denariũ: quod nõ concedo. & hoc est consilium.

SED QVAERITVR. Hæc est 2. pars quæstio. in qua quæritur, vt j. c. sequitur. secundum Io. de Fant.

Foeminæ.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in 4. partes. In prima dicitur, quòd fœminæ ideo velantur cum maritantur, vt ostendatur quòd semper debent esse subditæ viris suis. In secunda parte dicitur, quòd ideo in vitta insimul colligantur, ad ostendendum, quòd fidem coniugalem debent semper adinuicem obseruare. In tertia parte ostenditur quid candor & rubor in vita illa significent. In quarta quid annulus significet: & quare in quarto digito inseratur. Secũda pars ibi, *Item quòd nubentes.* Tertia ibi, *At verò.* Quarta ibi, *Item quòd in primis. Eodem pignore.* id est, signo. Sequens ca. patet.

f ¶*Subditas.*] j. 33. q. 5. cum caput. & c. mulierem.

g ¶*Annulus.*] " dicit H. quòd per traditionem annuli à sponso, vel donationem arrharum præsumitur pro matrimonio: arg. ext. de præsum. illud. & hoc etiam videtur per orationes Greg. quæ dicuntur in benedictionibus, vbi dicit, Benedic Domine has arrhas. & argu. 27. q. 2. si quis vxorem. Alij[a] dicunt sponsalia tantùm præsumi, nisi detur annulus à sacerdote. arg. §. c. nostrates. vel nisi sit de consuetudine loci quòd annulus detur in matrimonio. & est si. quod dicit lex in arrha, quòd non facit emptionem, sed est eius signum. insti. de empt. & ven. in prin.

Nec illud.] hæc est tertia pars quæstio. in qua probat magister, quòd verecundiam debẽt prætendere mulieres cum nubunt. Ioan. de Fant.

h ¶ *Vxor.*] iam ergo erat vxor, & desponsata arg. 32. q. 2. §. cum ergo. " Et est argum. quòd matrimonium potest contrahi inter absentes, qui nunquam se viderunt: quod verum est si fama, vel aliquo alio modo se nouerũt: & in ignotos ex toto consentire non possumus: sed in eos qui nõ sunt penitus ignoti, possumus consentire, vt 64. distinct. cap. 1. & 2. & dist. 65. c. 2. & 3. Quod inter absentes matrimonium contrahatur[b], est argum. extra qui cler. vel vouen. veniens. ff. de ritu nup. mulierem. ff. de spon. sufficit. & dicit lex, quòd omnes contractus qui consensu contrahuntur, inter absentes celebrantur. ff. de contrahen. emp. l. 1. §. est autem. dũ tamen hoc agatur. non. n. dico quòd solus consensus facit matrimoniũ, nisi hoc sit actum inter consentientes, argu. 27. q. 2. sufficiat. & dicit lex, quòd inspiciendum sit quid agatur. ff. de act. & obl. obligationũ. Argum. contra extra de spons. duo. duob. ibi corde & ore, & si nõ stringit, &c. Sed dic quòd ore dicuntur consentire, cũ procuratores eorũ nomine consentiunt. Sed qd dices si aliqs cõsensũ suum exprimat alicui fœminæ per literas, & ante receptas ab illa iste peniteat? Hu. dicit nõ esse matrimonium, licet illa consentiat: qa requiritur quòd duret voluntas prioris. Nam requiritur ibi mutuus consensus. secus tamen est in alijs mandatis. nam licet reuocetur mandatum

† al. tradita sponso.

1. Cor. 6.

1 s. dist. 23. c. fi. Pol. ibi. Bur. l. 9. c. 5. Iuo p. 8. ca. 143. Pan. l. 6. c. 20.

2 Hr in cap. lib. 6. c. 131.

3 Bur. l. 9. c. 6. Iuo par. 8. c. 144. Pan. l. 6. c. 6.

" Annuli datio facit psumi pro matrimonio.

a Vt R. & B.

4 Iuo par. 8. c. 7. & 8. Pan. l. 7. c. 8.

† al. subiectas.

" Matrimonium inter absentes cõtrahi potest.

b Hoc hr extra de consues. conu. ex parte.

5 lib. 1. de Abraham, c. 9

6 Isid. lib. de offi. 2. c. 19.

Gen. 24.

mandatum altero ignorante, tamen contractus tenet, vt ff. mand. si mandassem. Argum. tamen est contra. ff. de diuor. si pœnituit. Item secus est in electione, vt extra de elec. cum inter.

SED OBIICITVR. Hæc est 4.pars quæst.in qua probat,quòd clandestinum matrimonium tenet si probari potest. nam sine vera probatione nullus debet cōdemnari.& hoc probat per vnam legem,& per 4.c.Io.de Fant.

CASVS. Suprà dictum est in §. his omnibus. quòd clandestina coniugia pro infectis haberi debent.nūc allegat G. pro contraria parte, dicens quòd multa fieri non debét: facta tamen non rumpuntur, vt matrimonia simpliciter vouentium: sic etiam clandestina coniugia fieri nō debent: facta tamen tenent,& ad hoc inducit legem seq.

a ¶*In nouellis.*]in authent.quibusmod.nat. effic. legit. §. penultimo.colla.6.

S*I quis diuinis.*]CASVS. Dicitur in hac l. quòd si quis iuramento interposito promisit se habiturū de cętero aliquam in vxorem, matrimonialiter consentiendo in ipsam: legitima erit vxor, etsi nulla dos, vel scriptura interueniat.

b ¶*Habiturum.*] " Sed nunquid per hæc verba futuri temporis, iuro ꝙ habebo te pro legitima vxore: contrahitur matrimoniū? non videtur, cum hæc verba hic posita futuri temporis sint, vt extr. de cō.ap.ca.vlt.& extra de sponsa. de illis. lex tamen ista dicit quòd sic, & est verum: quia hoc verbum habebo, respectum habet ad præsens tempus [a]. aliud esset si diceretur. iuro, quòd ducam te in vxorem,&c.& quòd illa verba ad præsens tempus referantur, probatur ext. de matrimo. contra. contra interdi. ec.ex literis. Vel habiturum, id est habitam me retenturum.B.

HIS ITA RESPONDETVR. CASVS. Respondet modò G. dicens quòd clandestina matrimonia non negantur esse matrimonia, nec iubentur dissolui, si probari possunt. sed ideo fieri prohibentur, quia mutata voluntate vnius eorum matrimonium probari non poterit, cum iudex incertam sententiam ferre non debeat: quod probat auctoritate Sixti. & ad hoc inducit sequentia cap.quorum proxim. patet. *Quousque*, id est, ęternaliter: quia nunquam iudicamus: & ponitur impropriè.

c ¶*Confessione.*] " ecce apertè dicit G. quòd confessioni & sacramento coniunctorum occultè debeat credere ecclesia, cum aliter probari non potest eos contraxisse: quod intelligo cum confitentur pro matrimonio: tunc eorum confessioni statur, nisi præiudicetur primo, vel secundo matrimonio, vt extra de eo qui cog. consangui. super eo. tunc enim non separatur secundum matrimonium ob hoc: licet videatur contra, extra de rapt. cum causam. nam ibi dicitur credendum esse confessioni mulieris, quæ erat in monasterio. Sed dicas quòd illud, vel, ibi ponitur pro &,

1 s.e. aliter.

2 Iul.antecess. cōsti.74.c.4

3 sent.4.dis. 28. Iuo.p.8. c.44.& p.16. c. 142. Pan. l.6.c.7.

"Matrimoniū an contrahā, si dicam,iuro ꝙ te pro vxore habebo.

Epist.2.

a Et sic licet sit futuri tē poris,tn̄ trahitur ad pręsens,&iō v3 ext. de spōs. ex parte. ꝗ bn̄ cū hac l. cōcord. arg ff.de ver.ob. si quis stipulatus. ff. ad Tertul. filij. Io. de Fan.

"Testimonia coiūctorū an faciāt fidē in causa matrimoniali.

4 *Sed obijcitur præmissis. Multa sunt, quæ prohibentur, quæ si fiant, ex post facto conualescunt. Prohibentur vouentes matrimonia contrahere: quæ tamen si contraxerint, inuiolata permanere oportet. Sic & clandestina coniugia contra leges quidem fiunt, tamen contracta dissolui non possunt: quia ex legitimo voto subsequente corroboratur. Vnde Euaristus cum dixisset*[[1] *aliter præsumpta non sunt coniugia, sed adulteria*] *addidit* [*nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima.*]

Hinc etiam in nouellis [a] [2].

CAP. IX.

3 SI quis diuinis tactis scripturis iurauerit mulieri legitimam se eam vxorem habiturum [b], vel si in oratorio tale sacramentum dederit: sit illa legitima vxor A, quamuis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit.

A ¶Vxor.] *Apud Iulianum antecessorem, ex quo videtur sumptum hoc capitulum, sequitur,* si tamen ei coniuncta fuerit.

His ita respondetur. Coniugia, quæ clam contrahuntur, non negantur esse coniugia, nec iubentur dissolui, si vtriusque confessione [c] *probari poterunt: verumtamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confessione* [d] *fides iudici fieri non potest. Vnde publicè, cum alterius voto in alteram partem se transtulerint, pro priori coniugio, quod iudici incertum est, sententia ferri non poterit. Incerta enim (vt Sixtus Papa scribit episcopis per Hispaniam constitutis) nemo Pontificum iudicare præsumat: & quamuis vera sint, tamen credenda* [e] *non sunt, nisi, ꝗ certis indicijs cōprobantur, nisi, quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quę iudiciario ordine publicantur. Hinc etiam Victor Papa scribit Theophilo episcopo.* [*Incerta charissime, nullatenus iudicemus, quousque* [f] *veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamuis enim vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indicijs comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur.*]

Item Euaristus Papa, epist. 2 omnibus episcopis.

¶Ante iustam probationem nullus est iudicandus, aut damnandus.

CAP. X.

4 NVllum [g] ante veram, iustamque probationem iudicare, aut damnare debemus, teste Apostolo, qui ait [Tu qui es, qui iudicas alienum seruum? domino suo stat, aut cadit.] Mala itaque audita nullum moueant, nec passim dicta absque certa probatione quisquam vnquā credat: sed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat.

Item Eleutherius Papa, epistola ad Galliæ prouincias. [5]

¶Non sunt aliqua iudicanda prius, quàm certis demonstrentur indicijs.

CAP. XI.

IVdicantem oportet cun-

& secundū hoc idem est in matrimonio carnali & spirituali. arg.contra. extra de reg.& tran.ad relig.vidua. cur enim inferior erit lex diuina, vt 12.q.2.cū deuotissimam? Vel dic aliud esse in matrimonio spirituali. Cum autem agitur ad matrimonium dissoluendum, non: quia dicunt nullum esse propter cōsanguinitatē, vel aliud impedimentum: non creditur eorum confessioni, etiam cū sacramento, nisi aliud adminiculum interuenerit. 35.q.6. si duo.ĵ. 33.q. 1. requisisti. Si autem agitur ad separationē mutuæ seruitutis, crederetur tunc confessioni alterius. extra de diuor.ex literis. vnde in matrimonio non semper creditur aliquib. contra se. " Item pone ꝙ stabam cōtra matrimonium & dicebā me habere aliam vxorem. non probaui me habere: nunquid ista defuncta possum statim contrahere? videtur quòd non: quia fui confessus contra me. Vel pone quòd dicebam aliquam esse vxorem meam: non probaui, nunquid possum cum alia contrahere? videtur quòd non, eadem ratione: quia cuilibet creditur contra se. 14.q.2.§.1. Sed dic quòd possum.arg.ff.de ac. possess. naturaliter. §.vlt.extra de cau.pos. & prop. pastoralis. nā ibi habes quòd si egi rei ven. possum agere interdicto vti pos.licet sint contraria.nam per primum contendo me non possidere: per secūdum dico me possidere. " bene enim potest quis agendo proponere contraria, vel excipiēdo: & talis casus est expressus ext. de desp. imp. attestationes sed non asserendo, vt no.13.q.1.in fin. talibus tamen qui sic iurant, non debet dari licentia contrahendi. cum per sententiam separantur: sed suæ sunt conscientiæ relinquendi, vt extra de iurer.mulieri.

d ¶*Confessione.*] 33.q.1. si quis.contra, sed ibi de carnali cōmistione: hic de sponsalibus agitur.

e ¶*Credenda.*] arg.ex his auctoritatibus,& sequentib.cap. " ꝙ iudex non secūdm conscientiā, sed secūdm allegata debet iudicare [b]. infrà de consecrat. dist. 5.c. vlt.s. 15.q.5.presbyter.s. 2.q.5. Deus omnipotens. s.3.q.7. iudicet. 11.q.3. eorum. & c.quamuis.& c. graue.& c. summopere.arg. 11.q.3.tunc vera.& c. plerunque.contra.argu.24.q.3.Deus quando.contra.

f ¶*Quousque.*] id est, æternaliter, quasi dicat, nunquā iudicamus & ponit impropriè, sicut ibi, Donec ponā inimicos, &c. ibi, Sede à dextris meis donec ponam, id est, sede æternaliter.

N*Vllum ante.*] CASVS. Dicitur hic, quòd non debemus ferre sententiam ante veram & iustā probationē.quòd probatur auctoritate Apostoli dicentis, Tu qui es, &c. Mala.n. audita non debent aliquem mouere vt pręcipitet sententiam suam. *Alienum*, id est, ab alio iudicandum.

g ¶*Nullum.*] s.2.q. 1.Deus omnipotens.s.dist. 86. si quid. s.11.q.3.eorum.& c.in cunctis.

I*Vdicātē.*] CASVS. Dicit ī hoc c.ꝙ iudex debet oīa diligēter inqrere,& ordinē negotij plena inqsitione ab vtraq; parte inqrere.& tūc dēt ad sniam venire, cū nihil fuerit ptermissū:

Actio,

Epist.1.c.2.

2.cor.4.

" Quæstio duplex circa matrimonium.

4 s.2.quę.1. Deus omnipotens. Ans.l.3. ca. 67.

Rom.14.

5 Et in decr. Iulij c.31.& in c. Hadriani, c.26.& i c.l.5.c.246. Pol.l.5.ti.1. Iuo p.6. ca. 316.& 317. Pann.l.4. c. 119.& 104.

"Contraria pn̄t proponi agendo vel excipiendo.

" iudex secūdū allegata iudicet.

b Adde ad hāc q.not.ī l.illicitas.§. veritas.ff.de offi.pf. Spe. tit.d'sen.,pl. §. qualiter. ver. itē dēt

Actio, id est, negotium. Sequentem autem §. per te videbis.
a ¶ *Cuncta.*] videtur ergo, quòd à teste possit inquirere an talis sit vt possit testari, vt 2. q. 7. quærendum [a]. non tamen in omnibus erit ita curiosus, quia quædam licet sciamus, dissimulare debemus, vt ff. de noua. doli. in fi. & 22. quæst. 2. cap. vtilem.

a Adde si testis sit criminosus, an teneatur respondere interrogatus, gl. in l. q. iuras se. §. si pr. ff. de iureiur. Bar. l. si duo p̄roni. ff. eo.

cta [a] rimari, & ordinem [b] rerū plena [c] inquisitione discutere. interrogandi [d], respondendi, obijciendique præbita patientia ab eo, vt ibi actio ambarū partium illuminata [A] [e] sit pleniter: nec litigantibus iudex prius velit sua sententia obuiare, nisi quando ipsi iam per actis omnibus nihil habeant in quæstione, quod proponāt: & tandiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatē perueniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum fortè remaneat [f], quod annecti conueniat.

A ¶ Illuminata.] *In locis indicatis legitur*, limitata. *in plerisque autem vetustis Gratiani exemplaribus*, luminata.

Ex præmissis manifestè colligitur, quòd pro incertis à certis [g] recedendum non est: nec in re dubia, certa danda est sententia. Cum autem fides dubiæ rei, nisi testium approbatione, vel legitima confessione iudici fieri non valeat, testes autem auctoritate Calixti Papæ [1] de alijs causis, vel negotijs testimonium dicere non valeant, nisi de his, quæ sub eorum præsentia facta noscuntur: apparet clandestina coniugia ideo esse prohibita, quia cum alter eorum coniugalem affectum se ad alterum habuisse negare voluerit, legitimis probationibus conuinci non poterit: quibus deficientibus, iudicis sententia ritè absolutus, reatum adulterij vterque incurrit, dum vtroque eorum viuēte alijs se copulauerint [2].

b ¶ *Et ordinem.*] & circunstantias omnes, extra de testibus, cum causam. & est si. C. de iud. iudices. & in auth. iubemus. 2. q. 1. in primis. & 23. q. 8. occidit Phinees.

c ¶ *Plena.*] in petitorio, sed in possessorio sufficit sūmatim tāgere negotiū. ff. ad exhib. l. 3. §. sciendum, de re iud. à diuo. & extra vt lit. non contest. quoniam frequenter. in fi.

d ¶ *Interrogandi.*] hic vides quòd pars à parte, & iudex à partibus potest facere interrogationes: vt hic, & extra de do. & cont. put. & ff. de interro. act. si sine. & extra de cōcess. præb. & eccl. non vac. post electionem. Similiter aduocati possunt interrogare, vt ff. de adult. si postulauerit. §. quæstioni. Causarum enim merita, partium assertione pandūtur, vt ext. de in integ. rest. tum ex literis. C. si per vim, vel alio mod. l. 2. sed in hoc differt interrogatio iudicis ab interrogatione partis: quia si partes adinuicem interrogant, oportet quòd pars interrogans prius ponat aliquid: ne calumniosè videatur interrogare. sed aliud est cum iudex interrogat.

13. q. 9. testes.

e ¶ *Illuminata sit pleniter.*] nam fructus diuinus est sæpius iustitiam recenseri. 35. q. 9. graue.

f ¶ *Remaneat.*] ergo etiam post apertas attestationes potest fieri interrogatio: quia vbicunque æquitas mouet iudicem, potest interrogare, vt ff. de inter. act. vbicunque. Sed an omnia prætermissa possit iudex supplere, dubitari consueuit. " Certum est quòd defectum aduocatorum potest iudex supplere circa ius, vt C. vt quæ desunt aduo. l. vnica. & extra de postul. præl. bonæ memoriæ. vbi dicit, nos pro ipso curauimus allegare. sed videtur quòd etiam de facto possit supplere, vt extra de consuet. cum dilectus. & de appella. constitutis. in fin. ff. de pet. her. l. vlt. nam si aduersarius non est præsens, potest iudex supplere eius absentiam, vt C. de appella. l. vlt. C. de temp. appella. l. 2. §. vlt. & iudex contra naturam actionis potest ferre sententiam, vt ff. de redhib. act. bouem. §. aliquando. & extra de concess. præben. & eccl. non vac. ex parte [b]. Ad hoc dico [c] quòd iudex non potest suppleri de facto, nisi aliquid in præsentia sui actum sit, vt quòd aliquem citauerit, vel quòd instrumentum quoddam coram ipso lectum sit, vel quòd tempora appellationis lapsa sint: vt C. de temp. appel. l. 2. §. vlt. similiter dico quòd in his quæ spectant ad substantiam electionis, potest iudex supplere, vt 47. distinct. de Petro. si tamen altera pars negaret, non statur verbo iudicis, nisi quatenus probauerit legitimis documentis, vt extra de probat. quoniā cōtra. B.

" iudex de quo potest supplere.

b p istā dec. ex parte. nō probatur id ad qđ pbandum inducitur p Ioā. nā ibi q. quoad partes determinata erat vbi dt carere dēt robore firmitatis, &c. sed ibi Papa voluit gratiā facere illis sic receptis ext. iudiciū ex officio, & ibi inducit rōes q ipsum mouēt. qa talia faciēda n sūt sine cā arg. ff. d trāsa. cū hi. §. vlt. ext. de cōc. pb. cū nostris. ext. d ac. cū dilecti. secūdùm Hug.

c Istā gl. tēt Bar. i. l. j. C. d dil. quem seqtur Alc. de Im. p istā gl. in l. nō dubitādū. col. 4. C. vt quæ desf. ad. idem tēt Inn. in c. veniens, de accus.

g ¶ *A certis.*] tene certum, & dimitte incertum, vt de pœnit. distinct. 7. cap. 3. in fin. nam in incertis locus est coniectu ris, vt extra de homi. ad audientiam. & ff. de verb. oblig. continuus. §. 1. ff. de rit. nup. adoptiuus. §. seruiles. Ioan.

Vxorē cuiusdam.] Casvs. In præcedenti causa tractatum est de quibusdam impedimentis matrimonij. Ideo nunc G. annectit hanc causam 31. in qua tractat de alijs impedimentis matrimonij. scilicet, vtrum aliquis possit ducere in vxorem quam polluit per adulterium. Addit in hac causa alia impedimenta, scilicet violentiam, & enormitatem delicti. adiūgit & de fide sponsalium non frangenda. Vt autem hæc & alia faciat, præmittit thema, de quo tres elicit quæstiones.

CAVSA XXXI.

Vxorem [h] cuiusdam alius constuprauit: eo mortuo adulter adulteram sibi in vxorem accepit, filiam ex ea susceptam cuidam in coniugem se daturum iurauit: illa assensum non præbuit, dein de pater alij eam tradidit: à primo reposcitur.

1 *Quæritur, an possit duci in coniugium, quæ prius est polluta per adulterium.*

2 *Secundò, an filia inuita sit tradenda alicui.*

3 *Tertiò, an post patris sponsionem illa possit nubere alij.*

QVAESTIO I.

I. ps *Adulterio [i] polluta prohibetur duci in coniugium auctoritate Leonis Papæ, qua dicitur.*

h ¶ *Vxorem cuiusdā.*] in hac causa addit G. duo alia impedimenta matrimonij, scilicet enormitatem criminis, de qua tractat in 1. q. & coactionem, de qua tractat in secunda. Adiungit etiam in 3. quæstio. de fide sponsalium non frangenda. Vt autem hæc, &c. " not. quòd licet enormitas delicti impediat matrimoniū contrahendum, non impedit tamen nisi in his casibus, scilicet, cū quis commisit incestum. 32. q. 7. si quis viduam. & cum quis interfecit vxorem. 33. q. 2. admonere. & in alijs casibus notatis. 27. q. 1. hi qui. de alijs non reperitur expressum q impediant, nisi quis velit dicere de solemniter penitente de quo cunque crimine quod impediat, vt 33. q. 2. de his. quod non admitto. illud tamen est verum, quòd nullum crimen dirimit iam cō tractum, nisi in duob. casibus sequentibus, vbi non tantum crimen quantū constitutio ecclesiæ dirimit.

2 Vide cōst. nouā syno. Trident. ses. 24. in decr. de refor. matrim. c. 1.

" Matrimoniū vtrū impediatur ob delicti enormitatem.

Adulterio.] Hæc q. diuiditur in tres partes. In prima probat per sex canones, quòd nullus ducat in matrimonium quam polluit per adulterium. Secunda ibi, *Sed obijcitur*. Tertia ibi, *Verū*. Io.

Casvs. Hic intitulatur 1. q. qua quæritur an aliquis possit ducere in vxorem quam polluit per adulterium. Et certium est quòd sic: nisi in tribus casibus, scilicet si machinatus est in mortem viri: vel nisi viuente viro contraxit cum ea de facto: vel eo viuente dedit ei fidem de contrahendo cum ea, vt j. ead. relatum. & c. seq. & extra eod. cum haberet. G. tamen pro vtraque parte allegat: postea soluit, & male. j. ea. §. hæc vltima. sed veram solutionem ponit, in §. hic subaudiēdum. omnia autem plana sunt vsque ad c. illud verò. Et qđ dicitur s̄. in vlt. c. illicitè. intellige siue per fornicationem, siue per adulterium.

i ¶ *Adulterio.*] " Hic depingitur 1. q. scilicet an possit aliquis in vxorem ducere quam polluit per adulterium. & videtur q sic, vt j. e. deniq;. Nisi in tribus casib. puta si viuēte marito dederit ei fidem quòd si maritus præmoreretur, eam duceret. Vel si alter in mortem mariti cum effectu machinatus est. vt j. ead. relatum [d]. & extra de eo qui du. in ma. quā pol. per adul. significasti. Et in tertio quando publicè eam duxit. ext. ead. cum haberet. Inn. tamen tantùm duos casus excipit. ext. eod. tit. veniens. & potest dici, q tertius continetur sub primis: quia qui publicè contrahit cum aliqua, fidem dat ei, quòd eam vellet perpetuò habere. Magister tamen allegat ad vtranque partem, & post distinguit, & malè. j. ead. §. hęc vltima auctoritas. vltimò ponit veram solutionem in §. hic subaudiendum. Car. vult distinguere inter publicum adulterium, & tunc non possit ducere eam: & priuatum, vel occultum, vt tunc possit. sed hoc non probauit. arg. pro hoc 30. quęst. 1. cap. 6. Ioan. hodie autem si quis vxore viuente alij fidem dederit, vel cum ea contraxerit de facto: si nec ante, nec post cognouerit eam, post mortem vxoris contrahere potest cum ea, vt extra de eo qui dux. in matrim. cap. vlt. H.

" Adulterio polluta, an possit à suo corruptore duci.

d Et c. si qs viuente.

a NUllus.] hæc verba latius patent quàm eorum sententia. deberet enim potius dici èconuerso, scilicet quilibet ducat nisi in tribus casibus tantùm exceptis. restringuntur enim hæc verba ad duos casus vel tres tantùm. ar. ff. qui pe.tu.credendum.ff. quod vi aut clam.l. si alius. §. notauimus. Ioan.

b DEnique.] ¶Fieri.] nisi aliquis illorum casuum interueniat, quos dixi in summa.

1 Sent. 4. dist. 35.

c ¶Honesto placito.] id est, maritali affectu.

d ¶Creditur.] ignorantia iuris, vel facti crassa. ff. de iu. & fact. ign. nec supina. 1. q. 4. §. fin.

e ¶Licita.] & tunc potest eá retinere primo viro mortuo: & hoc falsum est.

2 Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 10 Panor. l. 6. c. 45.

ILlud verò.] CASVS. Statutum fuit in hoc c. vt si quis cum vxore alterius fuerit fornicat⁹, marito mortuo, aditus ei claudatur illicitus: quoniam non poterit matrimonialiter copulari cum ea, quam prius polluit per adulterium. Præiudicamus, id est, præ alijs iudicamus, quasi firmiter statuim⁹. Seq. §. patet.

f ¶Et præiudicamus.] id est, præ alijs iudicamus.

g ¶Claudatur.] "Arg. quòd si iuraui de cætero non cognoscere cõcubinam meam: si postea cum ea contraham, & cognoscam, non sum periurus: quia piuramentũ illicitus aditus tantùm mihi clauditur: quia non intellexi nisi de illicito. arg. 22. q. 5. humanæ. & notaui etiam plura arg. 11. q. 3. quod prædecessor.

" iurãs đ cętero non cognoscere cõcubinã, si cũ illa cõtrahit periuriũ nõ incurrit.

h ¶Conuenit.] in duobus casibus tantùm. vel nec cõuenit, id est, non est honestum.

i ¶Hic.] id est, in hoc loco, in cap. 1. huius quæst.

k ¶Peracta.] quantum ad primũ c. & ad fi. prox. superioris ca. quod dicit peracta, supple vel incepta. arg. ex. de eo qui cog. con. ueniens.

3 in Tribur. c. 51. Bur. l. 9. c. 74. Iuo p. 8. c. 211. Pann. l. 7. c. 10.

l ¶Pęnitentia.] hoc quantum ad illud cap. denique.

m ¶Viuente.] in his duobus casib. etiam si mortuo viro eam accepit, est ab ea auctoritate Apostolica separandus: quia hæc prohibitio perpetua est. ext. de eo q du. in ma. significauit nobis. & c. cum haberet.

¶Adulterio polluta non ducatur ab eodem in matrimonium.

CAP. I.

1 NVllus [a] ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio.

Sed Augustinus ècontra testatur, scribens ad Valerium de nuptijs, & concupiscentia, lib. 1. cap. 10.

¶Licet alicui ducere in matrimonium, quam prius polluit adulterio.

CAP. II.

2 DEniq; mortuo viro, cũ quo verum connubiũ fuit, fieri A [b] potest coniugiũ, cũ quo præcessit adulterium.

Item in libro de bono coniugali, cap. 14.

¶Posse sanè fieri nuptias ex personis malè coniunctis, honesto [c] placito posteà consequente, manifestum est.

A ¶Fieri potest coniugium.] *In editionibus operum B. Augustini, & vno Vaticano codice, vnoque item Gratiani exemplari legitur.* fieri verum connubium non potest. *In duobus verò Vaticanis recentiorib. eiusdem libri abest negatio.*

Hæc vltima auctoritas Aug. de concubinis loquitur, perhibens concubinas posse transire ad honestum placitum nuptiarum. Prima auctoritas Augustini loquitur de repudiata: quam, dum viuente viro suo quicunque ducit in coniugium, committit adulterium: cuius adulterij aliquam habet veniam, dum eius copula creditur [d] esse licita [e].

¶*Illud verò Leonis Papæ de ea intelligendum est, quæ à viro suo non erat repudiata: cuius viuebat vir reddens ei coniugale debitum.*

Vnde in concilio apud Althæum habito præsente Conrado rege statutum est. cap. 6.

¶Nullus ducat in coniugium, quam polluit prius per adulterium.

CAP. III.

3 ILlud verò communi decreto secundum canonum instituta definimus, & præiudicamus [f], vt si quis cũ vxore alterius eo viuente fornicatus fuerit, moriente marito, synodali iudicio aditus ei claudatur [g] illicitus, ne vlterius ei coniungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio †. Nolumus enim, nec Christianæ religioni conuenit [h], vt vllus ducat in coniugium, quam prius polluit per adulterium.

Hic [i] subaudiẽdum est, nisi prius peracta [k] pęnitentia [l], & si nihil in mortem viri machinatus fuerit: vel si viuente [m] viro fidem adulteræ nõ dedit se sumpturum eam sibi in cõiugem, si viro eius superuiueret.

Vnde in concilio Triburiensi legitur.

¶Post mortem viri nõ potest adulteram in coniugium ducere, qui viro viuente iuramentum sibi futurarum nuptiarum præbuit.

CAP. IIII.

4 REIatum est auribus sanctorum sacerdotum, quendam alterius vxorem stupro violasse [n], & insuper mœchæ viuente [o] viro suo, iuramentum dedisse [p], vt post legitimi mariti mortem, si super uixisset, duceret vxorem: qđ & factum est. Tale ergo connubium prohibemus, & anathematizamus [q].

¶*Huius cap. sententia quidem est in canone 40. concilij Triburiensis, quod extat. Sed cum Burchardus hoc citet ex c. 3. videtur alterius esse, quod desidaratur.*

Item in eodem. [5]

¶Post peractam pœnitentiam poterit viduam in coniugem ducere, quam viro viuente per adulterium polluit.

CAP. V.

6 SI quis viuente marito cõiugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo [r] defuncto eandem sumpsisse dignoscitur: omnimodis publicæ pęnitentię subijciatur †. De quo etiam post pœnitentiam præfatam A, si expedierit, seruabitur regula [f]: nisi fortè vir, aut mulier virũ, qui mortuus fuerat, occidisse [t] notet, aut propinquitas, vel alia quęlibet actio criminalis impediat. Quod si ꝓbatũ fuerit, sine

RElatum.] CASVS. Quidam vxorem alterius eo viuente corrupit: & ei fidem dedit, ꝙ post mortem legitimi viri si superuiueret, eã duceret in vxorem, qui post mortem mariti eam duxit in vxorem. qđ cum relatũ fuisset in Triburien. concilio, statuit concilium non esse matrimonium inter eos.

n ¶Violasse.] qui si nõ violauit, sed dedit fidem ꝙ remanebit cum ea: dicit Hug. ꝙ de ea re non vacante non debuit promissionem recipere vel dare: vnde non potest cum ea remanere. arg. 2. q. 1. in primis. ibi, *ad Malachitanam*. Alij dicunt contra, ꝙ canones non videtur loq. nisi de adulterijs. Opi. H. corrigitur extr. ea. cap. vlt.

† Concord. tex. i l. Claudius. & ibi Bar. ff. đ his quib. vt ind.

o ¶Viuente.] & ita ei viuente viro fidem dedit. vnde non debet cũ ea remanere. ar. 2. q. 1. in primis. ibi, *ad Malachitanam*.

p ¶Dedisse.] multò fortius si eam duxit viro viuente, separandi sunt. extra de eo qui dux. c. ex literarum. & c. cum haberet.

q ¶Et anathematizamus.] id est, separam⁹, sic exponit 2. q. 1. i primis. ibi, *si ad Malachitanã*. 37. q. 2. de coniugali.

SI quis viuente.] CASVS. Quidã vxorẽ alterius eo viuente cognouit. viro postea defuncto duxit eã in vxorem. Dicitur hic vt pęnitentiam agat, & retineat, nisi illa vel ille illum occidisse notet, vel nisi cõsanguinitas, vel alia iusta cã interuenerit. *Regula*, vtendi cõtracto matrimonio. *Actio criminalis*, i. affinitas cõtracta p crimẽ.

4 sent. 4. dis. 35. Bur. l. 9. c. 66. Iuo p. 8. c. 202. Pã. l. 7. c. 9.

r ¶In proximo.] factũ recitat. maior tñ est cõtra eũ ꝓsũptio ob hoc.

f ¶Regula.] Cõtrahẽdi. s. matrimoniũ, vt cõtrahat cũ illa. & qđ dicit, si expedierit, hoc iõ dicit si timeat lapsus iuuenilis incõtinẽtiæ, vt 33. q. 2. i n adolescẽtia. s. prox. cau. q. 6. q contra. sed illud ex rigore, istud ex misericordiæ dispensatione, vel hic de cõtracto, ibi de cõtrahẽdo matrimonio. vel hic de simplici, ibi verò de incestuoso adulterio, ꝙ est graui⁹. 32. q. 7. §. sed illud.

5 in Meld. c. 69.

6 Bur. l. 9. c. 65. Iuo p. 8 c. 201. Pan l. 7. c. 12.

†al. subigatur.

t ¶Occidisse.] Hoc ipso vt cõiugerent. aliud si casu: qa fortè inimici sunt: vel ex alia cã: tũc ducere poterit vxorẽ eius. ext. de cõuers. infi. laudabilẽ. §. ad hoc. vbi ẽt arguit, ꝙ si ante baptismũ machinatus sit, post baptismum cum vxore defuncti non contrahat: " & ita huiusmodi peccata non delentur in baptismo. Et no. quòd dicit occidisse. vnde nisi machinatus fuerit cum effectu, non impeditur [a]: puta si voluerit dare venenum, & non dederit. sed nec impeditur qui mortem viri ratam habet: dum tamen non præcepit: licet aliàs in maleficijs retrotrahat ratihabitio. ff. de vi & vi arm. idẽ. §. cum procurator. 27. q. 1. c. 1.

" Peccata q dã i baptismo ñ ita delentur, vt ñ relinquataliquid impedimenti.

a Hæc sñia approbatur ext. de eo q du. in ma. c. 3. in glo. 2.

a ¶Per-

a ¶*Perpetuò.*] nisi sit iuuenis, vt 33.q.2. in adolescentia. & c. antiqui.& c.interfectores.35.q.6.si duo.

S*I qua fuerit.*] CASVS. Quædam viuente marito adulterata est cum quodam, quem mortuo marito in virum accepit. Dicitur in hoc cap. quòd debet agere pœnitentiã per quinquennium, & postea debet ad communionem admitti.

b ¶*Si qua.*]aliàs est §. Respicit hic §. præcedentem. hic est subaudiendum, vbi tria dixit. & ad ea tria inducit capitula.

c ¶*Post quinquẽnij.*] sed nonne pro adulterio vij.annis debet pœnitere? Sic [a], sed sunt arbitrariæ pœnitentiæ.

a Vt 33. q. 2.hoc ipsũ.

SED OBIICITVR. Hæc est secunda pars quæst. in qua quęritur vtrum sit peccatum contrahere secundas nuptias. & est dicendum quòd non: licet litera videatur aliter sonare. sed est exhortatio castitatis: non autem reprobatio nuptiarum. Io. de Fant.

1 Ext. de diuor.c.j.Bur. l.6.c.41.Iuo p.10.c.169.

CASVS. Dictum est supra in cap. si quis. quòd aliquis potest ducere in vxorẽ quam prius polluit per adulterium: nisi vir vel mulier virum qui mortuus est, occidisse notetur.Sed obijcit Gra. dicens, quòd Dauid machinatus est in mortem Vriæ, & bethsabee vxorem eius cum qua prius adulteratus fuerat, in vxorem accepit. Sed statim respondet dicens, quòd multa permittebantur in veteri testamento causa infirmitatis, quę hodie non permittuntur: sicut libellus repudij olim permittebatur, qui hodie prohibetur.quedam enim permisit Dominus causa infirmitatis, & sacramenti futurorum, sicut permisit filijs Israël offerre animalia: sic & Bethsabee causa infirmitatis & significatione futurorum permissa est taliter duci. Est etiam alia ratio quare sic corrupta duci non possit: quia viri & mulieres frequenter contrahere prohibentur. Vnde etiam sacerdotes secundis nuptijs interesse non debent. Ad quod inducit sequens cap.

d ¶*Dauid.*] hanc historiam habes 50.dist.§. ecõntra.

e ¶*In veteri.*] "planius dixisset, quòd ideo fuit matrimonium inter Dauid, & Bethsabee, quia ecclesiam nondum prohibuerat. argu. 32. quæst. 4. obijciuntur. & c.dixit.

"Matrimoniũ fuit inter Dauid & Bethsabee.

vlla spe coniugij maneant perpetuò [a] cum pœnitententia.

¶*Burchardus & Iuo citant ex cõcilio Meldensi,c.69.vbi habetur.In Decretalibus verò tit.de eo qui dux. in vx.quam pol.per adul.c.cum haberet. Clemens iij. hoc ipsum citat ex concilio Triburiensi, vt Gratianus, & Pannormia.*

A ¶Præfatam.] *In Meldensi legitur, præfata, vt indicetur regula iã ibi tradita,cap.65. & citatur infrà 36.q.2.si autem.*

[*Item ex concilio apud Vermerias.*]

PALEA C. VI.

j 1 SI qua mulier in mortem mariti sui cum alijs cõsiliata sit, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit, si probare potest ille vir eam ream esse consilij, potest (vt nobis videtur) ipsam vxorem dimittere, A & si voluerit, aliam ducere. Ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ subiecta absque spe coniugij maneat.

¶ *Hęc palea est in multis vetustis exemplaribus, in quibus paleæ esse non solent. Citatur autem ex concilio apud Vermerias etiam in excerptis decretorum monasterij B. Trudonis, & apud Bruchardum, et Iuonem: quamuis in Decrt. tit. de diuor.c.1.corruptè in vulgatis codicibus sit,* Ex concilio apud Vormaciam. *Antea quidem in titulo huius paleæ legebatur,* ex concilio Elibertano apud Vermerias. *Inducta verò est dictio,* Elibertano. *quæ spectat ad sequens cap. Palearum.n. interpositio sępenumero in titulis occasionem huiusmodi errorib. dedit.*

A ¶Et si voluerit aliam ducere.] *Absunt hæc ab Iuone. In Decretalibus autem legitur,* potest ipse post mortem vxoris, si voluerit, aliam ducere.

Item ex concilio Eliberitano,c.72.

¶Post pęnitentiã reconcilietur ad communionem vidua [i], quæ mœchum suum in virum accepit.

CAP. VII.

ji SI qua fuerit [b] vidua mœchata,& posteà eundem habuerit maritum, post quinquennij [c] tempus acta legitima pœnitentia placuit eam ad communionem A reconciliari.

10 A ¶Ad communionem.] *In varijs exemplaribus huius concilij tàm impressis, quàm manuscriptis legitur,* communione reconciliari.

2 *Sed obijcitur. Dauid [d] cum Bethsabee adulterium commisit, & mortem Vriæ machinatus est: & tamẽ eandem Bethsabee postea duxit in vxorem. Sed in veteri [e] testamento multa permittebantur propter in*20*firmitatem, quæ in Euangelij perfectione eliminata sunt: sicut permittebatur [f] quibuslibet dare libellum repudij,ne per odium funderetur sanguis innoxius. Quod postea in Euãgelio Dominus prohibuit, dicens vxorem à viro non esse dimittendã, nisi causa fornicationis. Quædam permittebantur causa infirmitatis, & sacramenti futurorum: sicut Do*30*minus permisit filijs Israël offerre animalia sibi in sacrificium, quæ in Aegypto consueuerant immolare dęmonibus, malens [g] ea sibi offerri, quàm idolis: & vt essent illis sacramenta futurorum. Sic & Bethsabee permissa est duci in vxorem,non magis causa suæ infirmitatis [h], quàm significatione [i] futurorum. Sed est*40*alia ratio, qua vxor defuncti huic nubere non possit. Generaliter enim prohibẽtur viri & mulieres frequẽter matrimonia contrahere.*

Vnde in conuiuio secundarũ nuptiarum presbyteri interesse non debent: sicut in Neocæsariensi concilio,c.3.& 7.legitur.

¶ Fides, & conuersatio pœnitentiã breuiat eorum, qui frequẽter ducunt vxores.

50

CAP. VIII.

2 DE his, qui frequenter vxores ducunt [k],& de his, quæ sępius nubunt, tempus [l] quidem pœnitentię his manifestum constitutum est: sed conuersatio, & fides eorũ

60 tempus abbreuiat. ¶3 Presbyterum verò conuiuio A secundarum nuptiarum interesse non debere [m]: maximè B cum præcipiatur secundis nuptijs pœnitentiam tribuere: quis erit presbyter, qui propter conuiuium illis consentiat nu-70ptijs?

A ¶Conuiuio.] *In vulgatis erat,* connubio.*Emendatum est ex vetustis,& originali ipso Græcè est,* μισ-ἑστιάσθαι.

f ¶*Permittebatur.*] not. hanc permissionem comparatiuam esse. erat enim vtrunque malum: sed vnum minus, quod permisit, ne maius committeretur, scilicet homicidium.si.j.33.q.2.si quod verius.

g ¶*Malens.*] 22.q.1.considera.

h ¶*Infirmitatis.*] quia non fuit peccatum Dauid suæ improbitatis æstus, sed vmbra mysterij. de pœn. dist. 3. illud.

i ¶*Significatione.*] vt de pęnit. destinct.3. illud. "Dauid enim interpretatũ manu fortis, id est, Christus, qui fortiter debellauit aereas potestates. Vrias, lux mea Deus. & significat diabolum, qui tsansfert se in angelum lucis: & etiam lucidus creatus fuit, quem etiam Deus superauit. infrà de pœn. distinct.2. principium. 26.quæst.5.nec. Bethsabee interpretatur puteus vij. & significat ecclesiam gentilium: quæ hausit dona septiformis gratiæ,& Christo copulata est,vt 32. quæst. 2. §. his ita. id est, cum prius adhæreret Vriæ,id est, diabolo per cultum idololatriæ.

2.Reg.11.

"Dauid,Vrias,& Bethsabee qualiter interpretantur.

Deut.24. Matth.19.

Leuit.9.

DE his qui.] CASVS.H. intellexit hæc cap. de his, qui simul habent plures vxores, vel de his, quæ plures habent viros, de quibus dicitur quòd pœnitere debent: nec debet sacerdos talibus nuptijs interesse. Quidam etiam hoc cap. intelligunt de his qui contrahunt secundas nuptias causa saturandæ libidinis. Alij dicunt, quòd hoc dictum est ad terrorem. Sed potes dicerę, quòd cum dicitur, frequẽnter: intelligitur de illis qui ardore libidinis contrahunt: cum dicitur, nubunt, intelligitur de illis qui primis viuentibus contrahunt.

2 4.sen.dist. 42. Bur.l.9. c.22.Iuo p. 8.c.160.

3 C.7.eiusdẽ.Bur.l.2. c.133. Iuo p.8.cap.48. Pan.l.6.ca. 67. Mart. Brac.i grec. synod.c.38.

k ¶*Ducunt.*] plures simul, hodie scilicet vnam, cras aliam viuente prima. de talibus secundis nuptijs intellige hoc capitulum.

l ¶*Tempus.*] scilicet pœnitentiæ.

m ¶*Debere.*] id est, debet deponi, si prior vxor viuat. 11. quæst. 3. Teugualdum. & etiam intelligas interesse per consensum, vel etiam vt benediceret nuptias: quod non debet, vt extr. 80 de sec.nup.cap.1.

Hac ratione & Apostoli.] Casvs. Beneuen. sic ponit hunc casum. hic fit mentio de duplici permissione. Vna Moysi, qua permittebatur vxori dare libellum repudij, & aliam ducere. alia Apostoli, qua mortua prima permittitur ducere secundam, quæ in hoc sunt similes: quia vtraque excusari potest à pęna corporali. *Dissimiles.* quia Apostolica excusat à peccato. Mosaica non: nec etiam Moyses illud præcepit, sed volens permisit. Hug. etiam eundem casum innuit hac ratione, q̄a Moyses illud permisit. *Fornicatio*, id est, diuisio carnis.

a ¶ *Hac ratione.*] id est, simili ratione, "sicut Moyses permisit dare libellum repudij, vt vitaretur homicidium: sic Apostolus permisit secundas nuptias, vt vitaretur fornicatio. 42. quæst. 2. §. his ita.

b ¶ *Fornicatio.*] cum ea, quā permisit Moyses post repudiatā assumi [a]. 33. q. 2. si quod verius.

c ¶ *Licenter.*] quia pęnam temporalem non patiebantur.

d ¶ *Quia.*] respicit hoc alium locum Matthæi, illud scilicet, q̄d Deus coniunxit, homo non separet. quo audito dixerunt Pharisæi: quid ergo mandauit Moyses dare libellum repudij, & dimittere? & dixit illis: quoniam ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: quasi dicat, non præcepit, cum sit malum. non enim cū sit malum, sine vitio est quod ignoscitur, non præcipitur. 13. distinct. nerui.

e ¶ *Præcipimus.*] id est, permittimus. sic ponitur 55. distinct. qui patrem [b]. 50. domino sancto.

" Libellus repudij qua re fuit permissus.

† permiserunt

1. Cor. 7.

a Ad hoc 32 q. 7. c. 1. & 2. & ext. de diuor. gaudemus. & cap. quanto.

Deut. 24. Matth. 16.

b Si. 26. dist. q fine. Hug. dist. 4. c. denique.

B ¶ [Maximè cum.] *Locus hic græcè sic habet,* ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις: *id est,* Nam pœnitentiam petente bigamo, quis erit presbyter, qui hoc ipso, quòd interest cōuiuio, nuptijs consentit?

Item Ioannes Chrysostomus, [id est auctor operis impfecti, in Matth. homil. 32.]

¶ Secundum veritatis rationem fornicari conuincitur, qui secundam duxit vxorem.

CAP. IX.

Hac ratione [a] & Apostoli preceperunt † secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere secundum præceptum Apostoli est, secundum veritatis autem rationem, verè A fornicatio [b] est. Sed dum permittente Deo publicè, & licenter [c] committitur, fit honesta fornicatio. Propterea bene dixit, quia [d] Moyses hoc permisit, non præcepit. Aliud est enim præcipere, aliud permittere. Quod B enim permittimus, nolentes præcipimus [e]: quia malas hominum volūtates ad plenum prohibere non possumus.

A ¶ Verè fornicatio.] *Longè cautius loquitur verus Ioannes Chrysostomus cùm alibi, tùm potissimum in epistola ad viduam iuniorem de non iterando coniugio: quæ nuper Romæ est impressa: negatque perspicuè secundum matrimonium fornicationem esse.*

h ¶ *Dicens.*] imo dixit se non habere virum in Euangelio, sed Hierony. respexit hic non quod in ore protulit mulier: sed quod in mente habuit. bene enim gerebat in corde se virum habere. vnde Dominus secundum opinionem eius dixit, Vade, voca virum tuum, quasi dicat, quem putas tuum. & illa quasi consentiendo sic se sentire, dixit: video quia propheta es tu. & sic est ar. quòd qui dicit aliud quàm vox significat, potius dicit id quod intendit dicere, quàm id q̄d vox significat, quod est contra illud. 22. q. 2. is autem. ff. de reb. dub. in ambiguo.

i ¶ *Vir eius.*] quia illum & alios simul habuit: quod non licebat Iudæis, vt extra de diuor. gaudemus.

k ¶ *Vbi enim numerus.*] Argu. " quòd si qua in plures consentire velit in simul, nihil aget: vt si dicat, consentio in vos, nisi fortè alter esset consanguineus: tunc fortè teneret matrimoniū cū reliquo. Vel dic vbi numerus, scilicet ex quo aliquis bigamus est, ibi vir qui propriè vnus est, id est Christus, esse desistit: & quia in eo deficit sacramentum Christi & ecclesiæ, & hoc consonat expositioni prox. cap.

l ¶ *Tres.*] Arg. quòd minor numerus quandoque excludit [c] maiorem, quandoque minorem, vt extra de testi. licet. in fi. [d]

PRIMVS LAMECH. Historia legitur in Genesi, quòd cum Cain per inuidiā interfecisset fratrē suum Abel, maledixit ei Dominus. vnde dixit Cain, Maior est

B ¶ Quod enim permittimus.] *Sic est in glossa ordinaria ad cap. 5. Matthæi, in versicul.* libellum repudij. *Sed in homilia citata hoc modo,* Quod. n. precipimus, semper placet: quod autem permittimus, nolentes precipimus †.

Item Hieronymus contra Iouinianum, libro primo.

¶ Vt vitetur periculum fornicationis, secunda matrimonia conceduntur.

CAP. X.

Qvomodo virginibus [f] ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excusabile facit, quod per se [g] non appetitur: ita ob eandem fornicationem vitandam concedit viduis secunda matrimonia. Melius est enim, licet alterum & tertium, vnum virū nosse, quàm plurimos: id est, tolerabilius est vni homini ꝓstitutam esse, quàm multis. Siquidem & illa in Euangelio Ioannis Samaritana sextū se maritum habere dicens [h] arguitur à Domino, quòd nō sit vir eius [i]. vbi enim numerus [k] maritorum est, ibi vir, qui propriè vnus est, esse desiit. Vna costa à principio in vnā vxorem versa est. [& erunt, inquit, duo in carnem vnam] non tres [l], neque quatuor: alioqui iam non duo, sed plures. Primus [m] Lamech sanguinari[o], & [n] homicida vnā carnē in duas diuisit vxores, fratricidiū, & bigamiam eadem cataclysmi [o] deleuit [p] pœna:

† al. permittimus.

" Mulier in plures simul cōsentiens, nihil agit.

Ioan. 4

Gen. 2. Gen. 19.

c Cōtra nō. 15. dist. c. 1. in glo. alibi.

d Dic q̄ maior numer⁹ nō excludit minoré. ff. d̄ í li. iu. l. anp. & no. 15. di. ca. 1. nisi q̄n negatiuè exponūtur verba. vt in hac decre. licet. Io. de Fan.

iniquitas mea, quàm vt veniam merear, omnis ergo qui inuenerit me, occidat me. & Dominus ad Cain, Non ita fiet: sed qui occiderit Cain, septuplum punietur. cumque terram vt profugus habitasset: Lamech, qui ab eo sextus descendit, duas habebat vxores Addam & Sellam: dum venationem exerceret, & oculi eius caligarent: indicio pueri qui eum ducebat, sagittam dirigens Cain occidit inter fruteta latentem, quem feram esse existimabat: quo comperto occidit adolescentem, qui eum ducebat, & dixit eis: Audite vxores Lamech, quia occidi virum in vulnus meum, & adolescentem per liuorem meum. septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech septuagies septies. Sequens §. patet. & dicit hic quòd Gratianus intellexit præcedens cap. de secundis nuptijs licitis, sicut & precedentia duo cap. sed Hugo. sentit contrarium.

m ¶ *Primus.*] Hæc dictio, primus, non construitur cum hac dictione sanguinarius: quia Lamech non fuit primus homicida, sed Cain: sed construitur cum hac dictione, diuisit.

n ¶ *Atque.*] pro, id est.

o ¶ *Cataclysmi.*] id est, " diluuij. à cata, quod est circum, & clysma, quod est diffusio: quasi circumquaque diffusio.

p ¶ *Deleuit.*] i. puniuit. s. 24. q. 3. an non contra. sed hic narratur res prout gesta est: ibi mysterium. nā peccatū Lamech designat

" Cataclysmus est diluuium.

Qvomodo virginibus.] Casvs. In hoc c. redarguit Hier. eos, qui simul plures habent vxores: & eas quæ simul plures habent maritos. Primò exemplo Samaritanæ à Domino reprehensæ. Secundò ratione institutionis matrimonij. Tertiò exemplo Lamech inde puniti grauiter. Quartò, argumento à minori, dupliciter inferens ex simplici bigamia ad talem. In fine reprehendit quosdam qui dicebant, quòd viduis non erat concessum secundum matrimonium nisi in casu. Plurimas simul. Vxores viduas de facto. Et hunc casum innuit. H. & Bene. imo expressè sic ponunt, vt per te videbis.

f ¶ *Quomodo virginibus.*] Casvs. " Hier. in hoc cap. redarguit eos qui simul plures habent vxores. Primò exemplo Samaritanæ à Domino reprehensæ. Secundò ratione institutionis coniugij. Tertiò exemplo Lamech inde grauiter puniti. Quartò vtendo argumento à minori de Lamech nō vero bigamo ad verum bigamum. In fin. reprehendit quosdam qui dicebant secunda matrimonia non esse concessa viduis nisi in casu.

g ¶ *Per se.*] Matrimonium enim propter se non appetitur: quia non ducit ad vitam †: sed tamen est appetendum causa vitandæ fornicationis & propter prolem. infrà prox. causa. q. 2. §. his ita.

" vxores plures simūl habere n̄ licet.

† id est, non primò ordinatur ad vitam dandā.

designat peccatum humani generis: quod diluit salutifer aduentus Christi.
a ¶ *De altero.*] id est, de peccato alterius, scilicet Cain.
b ¶ *Septies.*] quia vindicta sumpta est de eo vsque ad Lamech septimum ab Adam, sextum à Cain, vel quia punitus in septem generationibus suis, quæ in diluuio perierunt.
c ¶ *De altero.*] id est, de peccato alterius: scilicet Lamech.
d ¶ *Septuagies septies.*] "quia Lamech in lxxvij. animab. fuit punitus quæ processerūt de lumbis eius. Vel dic septies, i. pfectè, septuagies septies, i. perfectiꝰ: iuxta illud: *O terq; quaterq; beati*, i. pfectè beati. " Videt ergo ꝙ magis peccauit Lamech quā Cain: quia magis punitus est: & ꝙ peccatum Lamech grauius fuit vindicatum, quia plura commisit, duo, scilicet homicidium, & adulterium. Cain, fratricidium tantùm.
e ¶ *In numero.*] pœnarum, id est, maioritate.
f ¶ *Quàm sancta.*] ironicè hoc dicit. & loquitur de altera bigamia, de vera scilicet.
g ¶ *Eligatur.*] non intelligas quòd debeat talis eligi in abbatissā, nam illa erit virgo lx. ann. vt 20. q. 1. iuuenculas [a]. sed vt pascatur ab ecclesia.
h ¶ *Pauperū.*] 81. dist. c. viduæ. & c. seq.
i ¶ *Non meretur accipere.*] non dicit nō accipiat: nec dicit vt nō detur: sed non meretur accipere: quia non datur ratione merēdi: sed datur misericorditer ratione obsequij.
k ¶ *Quanquam.*] hoc respicit pricipiū cap. " vbi conceditur viduis secunda matrimonia contrahere. Dicebant enim quidam, ꝙ illę viduæ tantùm poterant contrahere, quas mortuis maritis infidelibus fides, iam viduas inueniebat, q̄ scilicet iā facta viduę cōuertebant.
l ¶ *In quibus.*] scilicet testimonijs.

" Lamech punitio.

1. Tim. 5.

" Lamech plus peccauit q̄ Cain.

1. Cor. 11.

a Et facit 81. dist. viduæ. & c. seq. Io. d Fan. & idē tenet hic L.

" viduę pñt indistinctè contrahere.

1 Sen. 4. dist. 42. Iuo p. 8. c. 270. Pan. l. 6. c. 62.

de altero [a] septies [b], de altero [c] septuagies septies [d] vindicatū est. Quantum distat in numero [e], tantum & in crimine. Quā sancta [f] sit bigamia, hinc ostenditur, quòd bigamus in clerum eligi nō potest: & ideo Apostolus ad Thimotheū [Vidua, inquit, eligatur [g] non minor sexaginta annorum, quę fuerit vnius viri vxor.] Hoc omne præceptum de his est viduis, quæ ecclesiæ pascuntur eleemosynis: & idcirco ætas præscribitur, vt illæ tantùm accipiāt pauperum [h] cibos, quæ iam laborare non possunt. Simulque considera, quòd quæ duos habuit viros, etiā si anus est, & decrepita, & egens, ecclesię stipes non meretur accipere [i]. Si autem panis illi tollitur eleemosynæ, quantò magis ille panis, qui de cœlo descendit, quem qui indignè comederit, reus erit violati corporis, & sanguinis Christi? Quanquàm [k] hæc testimonia, quæ supra posui, in quibus [l] viduis conceditur, vt, si velint, denuo nubant, quidam interpretātur super his viduis, quas amissis maritis sic inuenerit fides Christi.

3 *Verùm* [m] *hoc eum in exhortationem vidualis continentiæ, non in condemnationem secundarum, & deinceps nuptiarum putamus dixisse: quas multorum auctoritatibus constat licitas esse, vt ex verbis eiusdem datur intelligi.*

Ait enim ad Pammachium in Apologetico contra Iouinianum.

¶ Nec duæ, nec tres, nec deinceps nuptiæ sunt condēnandæ.

CAP. XI.

1 Aperiant quæso, aures obtrectatores [n] mei, & videant me secundas, & tertias nuptias concessisse in Domino. Qui secundas, & tertias, non damnaui, primum potui damnare matrimonium? *Idem ibidem.* ¶ Non damno bigamos, imo nec trigamos [o], & si dici potest, octogomos. *Idem ibidem.* ¶ Ego etiam nūc libera voce proclamo, non damnari in ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam: & ita licere quinto, & sexto, & vltra, quomodo & scđo marito nubere.

Item Augustinus, lib. 2. contra aduersarium legum, & prophetarum, cap. 11.

¶ Secunda coniugia, sicut & prima, licita esse probantur.

CAP. XII.

2 Deus masculum, & fęminam propagandi generis causa nuptiali castitate [p] coniunxit: & secūdas nuptias, quæ in vtroque A testamento permittuntur [q], licitas esse mōstrauit.

A ¶ Vtroque. [*In originali est*, nouo quoq; , *cuius veræ lectionis sunt vestigia in aliquot Gratiani exemplaribus. Habent enim.* vno quoque. *Ac certè de vetere testamento nulla erat dubitatio. Sed non est mutatum, quoniam auctor glossæ videtur legisse*, vtroque.]

Idem super primam epistolam ad Corintios. [3]

¶ De eodem. CAP. XIII.

4 Quòd si dormierit [r] vir eius.] Non dicit, primus, vel secundus, vel quotus: nec nobis definiendum est [f], quod non definit Apostolus. Vnde nec vllas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numerositatis auferre A. Dominus autem septemuirā nō dānauit † [t], nec dicit ī resurrectione [u] non posse esse, sed tantū [Neq; nubent, neq; nubentur.] Vnde nec contra humanę verecūdiæ sensū audeo dicere, vt quoties voluerint,

n ¶ *Obtrectatores.*] quia dicunt me damnare matrimonia.
o ¶ *Trigamos.*] vt in Bro. lib. 9. ne quisquam. contra. ibi dicitur, ꝙ tertiam ducere nō licet, vt in auth. quomodo oport. episc. §. si autem. coll. 1. sed illa correcta sunt: & sic per hanc dictionem, nuptiæ, non tantùm primæ, sed ēt vlteriores nuptiæ designātur. Et sic est argum. contra. ff. de ver. sig. boues. §. 1. & ff. de leg. 3. fideicōmissa. §. si quis decem.
p ¶ *Deus.*] ¶ *Nuptiali castitate.*] " Ergo castitas est inter coniugatos, quę sancta dicitur. 30. dist. §. hæc scripsimus. potest ergo corū concubitus dici castitas. arg. s. 31. dist. Nicæna.
q ¶ *Permittuntur.*] si ergo in vet. testamēto permittunt, quomodo dr̄ Apostolꝰ pmisisse? Dic, permisit, id est, per missum esse ostēdit, redigendo in scriptis ꝓpter quosdā, q dicebāt ad vxorē nō accedēdū causa incōtinentiæ. [c]

Qvòd si dormierit. Casvs. In hoc c. primo ponunt verba Apostoli. Scđo verba Aug. exponentis verba Apostoli. Vñ cū Apostolus non definiat de primo matrimonio, secundo vel tertio: Aug. nullas vult nuptias cō demnare, exēplo Dñi, qui septēuiram nō dānauit. sed licet scđo cōtrahentes non dānent: beatiores tñ erunt, q̄ in castitate pmanserit.
r ¶ *Quòd si dormierit.*] verba Apostoli.
f ¶ *Nec nobis definiendum est.*] " hic arg. quòd non licet alicui definre, vel determinare, vel excipere qđ canon non excipit, vel difinit, vel determinat. arg. 19. dist. si Romanorum. s. 27. q. 2. lex diuinæ. 23. q. 5. si non licet. & 16. q. 1. sunt non nulli. & 2. q. 5. consuluisti. & 28. q. 1. idololatria. & 55. dist. si Euāgelica. & s. 1. q. 3. saluator. & s. 22. q. 5. hoc videtur. Sed contra. arg. ff. de testi. l. quæsitum. j. de cons. dist. 2. liqdo. & intelligo, non licet iniustè & malè contra rationem, & cōtra canonem, 33. q. 2. quos Deus.
t ¶ *Non damnauit.*] cum quereretur ab eo cui deberet contingi. " Et est arg. ꝙ interrogando aliquis quid ponat, vt ff. de verb. ob. l. 1. §. si quis ita. s. ea. quomodo. ibi, *dicens &c.* sed excipiendo nō, vt ff. de exce. nō videtur. arg. contra. 22. q. 2. qrit.
u ¶ *In resurrectione.*] " Sadducæi negantes resurrectionem futuram contra opinionem Pharisæorum qui eam credebant, id est homines futuros in eodem statu, dicebant scilicet quòd debebant commisceri sicut nunc faciunt, & quemlibet recepturum vxorem quam hic habuerat, vt Pharisæos confunderent, talem eis quæstionem fecerunt. Ecce aliqua habuit hic octo viros, cuius illorum erit vxor in iudicio? quam quæstionem soluere non potuerunt: quā cū postea

" Castitas est inter cōiugatos.

2 Sent. ibid. Iuo par. 8. c. 269. Pan. l. 6. c. 22. & 62

c Similiter. not. j. px. cā q. 2. in prin.

3 Gl. ord. ad c. 7. eius epistolæ.

4 Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 268. Pol. l. 6 tit. 4. Pann. l. 6. c. 59.

1. Cor. 7.

" Canone ñ definiente, definire nō licet.

† al. dānat.

Matth. 22.

" interrogās ponit.

" Resurrectio negabatur à Sadducæis.

VERVM. Hæc est 3. pars. quæst. in qua probat ꝙ nō sit peccatum contrahere secundas nuptias, & deinceps. Ioan. de Fant.
m ¶ *Verum.*] Magister hoc cap. intelligit de secundis nuptijs licitis [b]. sed competentius intelligitur de illicitis. aliter exemplum de Lamech non congrueret. quare tam aspera ꝓponeret Hieronymus, cum auctoritate Apostoli licita sint, non video.

Aperiant.] Casvs. Quidam ęmuli Hieronymum reprehendebant dicentes eum damnare nuptias, & maximè secundas. Quibus Hieronymus respondet dicens: si nuptias, maximè secundas concedo, qualiter damno matrimonium, vel primas nuptias? vnde libera voce proclamo, quòd nec etiam octauas nuptias condemno. Seq. cap. patet.

b idē intelligebat Ioan. sed L. & Io. de Fan. tenēt, quod sequitur.

postea Sadducæi proponerent Iesu, respondit; erratis nescientes scripturas: quia in resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei.

a ¶ *Nec ex corde meo.*] id est præter diuinæ scripturæ auctoritatem. quilibet enim debet probare quod dicit, non ex suo sensu moueri. 37. dist. relatum.

QVòd autē.] CASVS. Hic intitulatur 2. q. qua quæritur, an aliqua nubere sit cogenda: & præcisè dicendū est quòd non. vt in sequentibus cap. probatur: nisi fortè fecerit sibi præiudicium p sponsalia de futuro sponte contracta: tunc enim prius est admonenda, & postea aliquantulū cogenda, vt dicit Hug.

b ¶ *Quòd autem.*] hic quæritur an aliqua sit cogenda nubere: & resp. est q non: quia in matrimonio anim⁹ debet gaudere plena libertate, vt ext. de spon. cum locum. imo etiā licet culpa alicuius præcesserit metum, tamen ille metus excusat eū à matrimonio, vt ext. c. veniens. si autem qs desponsauit aliquam, bene est cogendus, vt ducat eam, vt extra de spon. ex literis. in casu tamen sub alternatione cogetur: scilicet, vt vel ducat eam, vel intret religionem, vt ext. de conuer. coniu. ex publico. non obst. qđ legitur extra de sponf. requisiuit. vbi dicitur, potius est monenda quàm cogenda: expone, potius. i. prius. De hoc plenè no. 27. q. 2. §. sed concedatur.

1. Cor. 7.

1 C. 39. ad c. 7. Iuo p. 8. c. 19.

« Nubere ñ est aliqua cogenda.

2 sen. 4. dist. 29. Iuo. p. 8. c. 23. Pan. l. 6. c. 108.

† al. Iordani

SI verum.] CASVS. Hu. sic ponit hūc casum. Rainaldus petebat filiam Iordani tā quàm sibi desponsatā, Iordanus verò denegabat illam ei, allegans coactionem, & dicens se coactum desponsasse illam ei inuitam & renitentem. Mandat ergo Vrbanus, q si Iordanus & filia volunt consentire, saltem nūc perficiatur matrimonium. Si nolunt, legatus su⁹ audiat causam inter eos: & si Iordanus probauerit exceptionem coactionis, & Rainaldus nihil replicauerit vnde elidatur exceptio Iordani, absoluatur filia Iordani, & habeat licentiam nubendi cui vult. Plenius & melius ponit casum H. quàm Beneuen. Sed tamē Beneuen. in fi. casus sui addidit, delato iureiurando ipsi Iordano: quod H. prætermisit.

† al. Rideli.

nubant: nec ex corde meo [a] quotaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur vniuiræ, hoc & omni viduæ [Beatior autem erit, si sic permanserit.

¶ *Gratianus retulit verba glossæ ordinariæ, ad cap. 7. primæ ad Corinth. ex Augustino, in libro de bono viduitatis. c. 12.*

A ¶ Auferre.] *Antea erat*, inferre, *Emendatum est ex glossa, & B. Augustino, cuius verba referunt ceteri collectores.*

QVAESTIO II.

1 QVòd autē [b] *aliqua nō sit cogenda nubere alicui, Ambrosius testat super epistol. 1. ad Corint.* [*Nubat, cui vult: tantùm in Domino,*] *id est, quem sibi aptum putauerit, illi nubat: quia inuitæ nuptiæ solent malos prouentus habere.* [*Tantùm autem in Domino.*] *Hoc est, vt sine suspitione turpitudinis, nubat, & viro suæ religionis nubat.*

Item iudicium Vrbani Papæ.

¶ Iuramento patris non cogitur puella nubere, cui nunquam assensum adhibuit.

CAP. I.

2 SI verum esse constiterit, quod nobis legati Iordanis † principis retulerunt, scilicet, quòd ipse coactus [c], & dolens filiam suam infantulam [d] nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non assentientibus, sed valde dolētibus matre, & parentela, Rainaldo Rodeli † filio desponsauerit, quoniam canonum, & legum auctoritas talia sponsalia (vt infra ostenditur) non approbat, ne ignorantibus leges, & canones, nimis durū, quod dicimus, videatur, ita sententiam temperamus [e], vt si princeps cum filiæ, matris, & parentelæ assensu id, quod cœptum est, perficere voluerit [f] concedamus. Sin autem, legatus noster vtrasque partes audiat: & si nihil fuerit ex parte supradicti Rainaldi ampli⁹, quod impediat [g], ab ipso [h] Iordane [i] sacramentum, quòd ita constēt hæc, vt dicta sunt, accipiat: & nos canonum, ac legum scita sequentes, deinceps non prohibemus, quin alij viro, si voluerit prædicta [k] filia eius nubat: tantū in Domino.

[*Econtra Hormisda Papa scribit Eusebio episcopo.*]

PALEA C. II.

3 TVa sanctitas nos requisiuit, frater venerāde, de filio adulto, quem pater matrimonium contrahere vult, si sine voluntate filij adulti facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit, fieri non posse. Potest autem de filio nondum adulto, volūtas cuius nondum discerni potest, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere: & postq filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino obseruare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, sancitum à nobis tenendum mandamus.

¶ *Palea hæc in Decretalibus est cap. primum. tit. de desp. impu. & in vulgatis quidem citatur ex Honorio: sed prima Decretalium collectione, ex Hormisda, vt hic.*

Item Vrbanus secundus Sanctio A *regi Aragonum.*

A ¶ Sanctio.] *Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, Pannormia, & historijs regum Aragonum. Nā antea erat,* Sacratio.

¶ Quorum vnum futurum est corpus, vn⁹ debet esse & animus: atque ideo nulla est inuita copulāda alicui.

CAP. III.

4 DE neptis tuæ coniugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis [l] instāte articulo sub fidei pollicitatione firmasti, hoc æquitate dictante decernimus, vt si illa virum illum omnino, vt dicitur, renuit, & in eadem voluntatis auctoritate persistit [m], vt viro illi prorsus se deneget nupturam, nequaquam eam inuitam, & renitentem eiusdē uiri cogas coniugio sociari. Quorū enim vnū corpus est, vnus debet esse & animus: ne fortè virgo cum fuerit alicui inuita copulata, cōtra Dñi, Apostoliq; præceptū, aut reatū dissidij [n], aut crimē fornicationis incurrat. Cui⁹ videlicet peccati ma-

c ¶ *Coactus.*] hoc non releuat eum, si filia consensisset.

d ¶ *Infantulam.*] hoc sufficeret vt nihil actum videretur, si illa esset infantula, id est intra septennium. sed hac de causa Papa nō procedit, imo credo q ponat infantula, pro puella.

e ¶ *Temperamus.*] hoc ideo dicit, quia ille raptor erat: & ideo de iure eam habere nō poterat [a]. arg. 36. q. 2. placuit. hunc rigorem temperat hic Papa.

f ¶ *Voluerit.*] arg. qđ de iure factum nō est, per sequentem consensum posse legitimari & confirmari. Et est arg. quòd ratihabitio retrotrahitur, & confirmat quod prius illegitimè factum erat. arg. 16. q. 1. c. vlt.

g ¶ *Quod impediat.*] intentionē Iordanis, vt si probaret eos postea cōsensisse, patrem scilicet, & filiam.

h ¶ *Ab ipso.*] arg. q testes de domo prodeuntes recipiuntur. sed hoc fit in matrimonio. 35. quæst. 6. videtur. palea est.

h ¶ *Ab ipso.*] id est, ex parte eius [b]. debet enim per testes probare exceptionem suam super coactione, vt ff. quod met. cau. non est verisimile, non autem staretur eius sacramento tantùm, nisi ei esset delatū ab aduersario.

i ¶ *Iordane.*] arg. ei q coactionē est passus, pbationem competere.

k ¶ *Prædicta.*] & Rainald⁹ licet cōfess⁹ fuerit in iure eā suā esse vxorē: nec probare potuit. non. n. solui pôt matrimoniū tñ ex vna parte, vt ext. de despōs. impu. attestationes. de hoc 30. q. 5. §. sed obijcitur.

DE neptis.] CASVS. Quidā significauit dño Papæ, q necessitate coactus neptē suam cuidā desponsauit, vñ Dñs Papa scribit dicēs, q si necessitate coactus hoc fecit, nec ipsa vult vllo modo cōsentire, inuita sibi copulari non debet. Nā eorū vnus debet esse cōsensus, quorū vnum corpus efficitur: & q eam inuitam copulauerit, tenetur ex fornicatione, si qua postea sequeretur: vel ex dissidio vel adulterio, quod inde postea fuerit subsecutum.

l ¶ *Necessitatis.*] qa fortè necessariū erat ei militis auxiliū. vel fortè intulit ei metum.

m ¶ *Persistit.*] quod præsumitur, nisi quis alleget de mutata voluntate, & pbet. ff. de iu. fisc. Statius florus. & ff. de probatio. eum qui.

n ¶ *Dissidij.*] id est, odij.

a Sub. poterat ergo Papa pcipere vt amplius i hoc facto ñ procederet. sed hūc rigorem, &c. vt sequit Hug.

3 Extra de desp. im. c. 1.

b Arg. cōtra ext. de test. in lris. q dic vt not. 14. q. 2. i summa. in fin.

4 Iuo p. 8. c. 24. Pan. l. 6. c. 109.

a ¶ Redun-

a ¶*Redundare.*]nota regulam: "qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, vt ext. de hom. de cætero [a]. 27. q. 2. si tu. & 23. q. 4. est iniusta.

"Dāni dās cām, dānū dedisse vr.

a Et e. ti. presbyterū. & plenè extra đ test. sicut.

LOtharius rex.]CASVS. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima dicitur, quòd Lotharius Thiebergam vxorem legitimam expulit, & Gualdradam superduxit: & eam loco vxoris habebat. Posteà cū de hoc redargueretur à Papa, misit excusatoriam epistolam, asserēs mendaciter se prius legitimè & solemniter accepisse Gualdradam; sed posteà metu Huberti duxit Thiebergam. Papa ergo delegat causam istam, & instruit eos qualiter procedere debeant, scilicet vt adiudicent ei Gualdradam si potest probare exceptionem suam contra Thiebergam, scilicet quòd primò acceperit Gualdradam, si autem hoc non probauerit, adiudicent ei Thiebergam: quam etiam per confessionē Lotharij constat illius coniugem esse. In secūda parte instruit eos ꝙ Thieberga significauerat Papæ quòd Lotharius eā cogebat vt confiteretur se adulterium commisisse, vel aliquid aliud vñ posset dimitti, vel aliàs puniri. & propter hoc ad sedem Apostolicam appellauit. Dicit ergo quòd si fuerit Thiebergæ obiectum quòd contra se aliquid sit confessa in iure, & illa allegat violentiam & coactionem, & probauerit vel protestata fuerit primos iudices fuisse suspectos & inimicos sibi ex integro & de toto negotio cognoscāt. *Filia Bosonis*, id est, Thieberga. Secunda pars ibi, *Prætereà vos*. Seq. §. patet.

1 Iuo p. 8. c. 334.

...lum in eum redundare [a] constat, qui eam coniunxit iniuitam. Quod pari tenore de viro etiam est sentiendum.

Item Nicolaus Radoaldo Portuensi, & Ioanni Ficolensi episcopis.

¶Non licet deserere viro, quam præmissis dotibus, & publica attestatione duxit vxorem.

CAP. IIII.

1 LOtharius rex (in commonitorio A [b]) profitetur, Gualdradam se à patre accepisse, & sororem postmodum admisisse Huberti. Vbi primū diligenti inuestigatione inquirite: & si eundem gloriosum regem prædictam Gualdradā præmissis dotibus, coram testibus secundum legem [c], & ritum, quo nuptiæ celebrari solent, per omnia inueneritis accepisse, & publica manifestatione eadem Gualdrada in matrimonium ipsius admissa est: restat, vt perscrutemini [d], cur illa repudiata sit, vel filia [e] Bosonis admissa. Sed quia idem gloriosus rex metu Thiebergam admisisse se dicit, metu vnius hominis tantus rex non debuit contra diuinum præceptum in immane præcipitium mergi. In hoc certè se magis reprehensibilem [f] ostendit, in quo amorem Dei, amori mundi postposuit: cum B nec etiā occisores corporis sint timendi [g], contra iustitiam hominē impellentes. Nihil itaque vobis aliud præcipimus, manifestatione sua eodem rege conuicto [h], nisi vt secundum canonicam auctoritatem nostra vice freti causam illius definiatis. Si verò minimè probatum fuerit Gualdradam fuisse vxorem legitimam, neque nuptijs secundum morem celebratis, per benedictionem [i] scilicet sacerdotis, filio nostro Lothario extitisse coniunctam, suggerite illi, vt non molestè ferat legitimam sibi (si ipsa innocens [k] apparuerit) reconciliari vxorem. *& infrà.* ¶Prætereà vos scire volo, quia præfata Thieberga Apostolicam sedē bis, & ter appellauit [l]: & se à præfato glorioso rege questa est iniustè fuisse deiectam, & vi coactam falsum contra se composuisse piaculum. Nam eo tempore ad Apostolicam sedem libellum appellationis suæ misit: in quo non quidem adhuc confessam, sed vt contra se falsum diceret crimen, cogi sesè innotuit [m]. insuper subiūgens. [Quòd si amplius compulsa fuero, scitote non ueritate, sed timore mortis, & euadendi studio (quia aliter non possum) quod uoluerint, dicam. Vos tamen memores estote mei hæc uobis insinuantis.] Vnde uobis præcipimus, ut cum eadem Thieberga ad cōdictam synodum, sicut statuimus, aduenerit, causam eius diligenti examinatione tractetis: & si ei obijcitur, quòd illa se crimen aliquod admisisse confessa fuisset, & econtra illa violentiam [n] se pertulisse proclamauerit, vel si inimicos iudices illos sibi fuisse testata fuerit, tunc illud renouetis [o] iudicium secundum æquitatis normam, vt iniustitiæ mole non opprimatur.

A ¶[In commonitorio.] *Hæc verba videntur accipienda quasi pro titulo, & seiuncta à cæteris: vt indicetur caput hoc sumptum esse ex commonitorio, quod Nicolaus legatis suis Rodoaldo Portuensi, & Ioanni Ficolensi episcopis dederit, Nam totius capituli verba sunt ipsius Nicolai legatos monentis, quomodo se in ea causa gerere debeant. Datum verò ab eo fuisse commonitorium his ipsis legatis Nicolaus in epistola ad episcopos in Conuicium*

b ¶*In commonitorio*] id est, in epistola, vel scriptura, qua nos commonuit de facto suo.

c ¶*Secundum legem.*] "tenetur ergo probare etiam solemnitates contra regulam communem, qua dicitur, semper præsumuntur omnia solemniter acta vt inst. de fideius. §. vlt. ext. de sent. & re iud. sicut. sic cum aliquis dicit se emisse à pupillo, probabit quòd tutore auctore emerit, vt ff. de pub. ac. quæcunque. §. vlt. nam ex quo allegabat se primò duxisse Gualdradam; quomodo hoc probaret, nisi publicè eam duxisset; cum clandestina matrimonia non possint probari. 30. q. 5. §. sed obijcitur? credo quòd ideo grauabatur, quia infinitæ præsumptiones erant cōtra ipsum: quod suffecisset.

"Solēnitas actus qnq; ꝓbāda est.

d ¶*Perscrutemini.*] hic in notorio admittitur probatio in contrarium. arg. extra de elect. bonæ.

e ¶*Filia.*] Thieberga, scilicet quæ filia erat Bosonis, & priuigna Engeltrudæ, vt 3. q. 4. c. vlt. & 11. q. 3. Theugualdum.

f ¶*Reprehensibilem.*] "Arg. quòd qui turpitudinem suā allegat, non est audiendus. C. de reuoc. don. cum profitearis. & C. de transa. transactione finita. extra de do. inter [b]. Item est hic arg. ꝙ propter paruitatem personæ non præsumitur metus illatus: sic aliàs propter publicum locum non præsumitur quis metum passus in vrbe, vt ff. quod me. cau. non est.

"Turpitudinē allegans audiri non debet.

b Et extr. de testi. ex tenore. & de psū. tertio. & de conc. præb. ex tenore.

g ¶*Timendi.*] quia potius omnia mala debemus tolerare, quàm malo consentire, vt 32. q. 5. ita ne.

h ¶*Conuicto.*] "videtur ergo quòd confessio, quam fecit quis in instrumento, præiudicet ei, vt extra de præsum. illud. & ext. de trāsa. quāto. ar. contra. C. de probat. non epistolis. Item arg. ꝙ confessio extra ius facta præiudicet, vt de excess. prę la. quàm sit graue. sed dic, ꝙ perstitit in hac cōfessione etiam cum ventum fuit ad iudicium. & ideo sibi pręiudicauit.

"Confessio facta in instrumento an pīudicet.

i ¶*Per benedictionē.*] argu. ꝙ si quis publicè aliquam duxerit, & dicat se prius duxisse aliam: teneatur probare ꝙ cum omni solemnitate dotis & benedictionis eam duxerit.

k ¶*Innocens.*] maximè: nam si ipsa fornicata fuisset, hoc tamē nō posset ei obijcere Lotharius: cum & ipse esset notorius adulter [c]. 2. q. 1. scelus. ext. de diuor. gaudemus. & c. significasti. Vel dic cum H. ꝙ hic parcitur regis verecundiæ.

c Imo vr̃ ꝙ potuisset. l. si qua illustris. C. ad orfi. & i aut. quo. op. ep. §. oportet. coll. 1.

l ¶*Appellauit.*] "arg. ꝙ ter potest appellari in eodem negotio. sic ext. de app. directè. 2. q. 6. omnis oppressus. licet arg. contra. 2. q. 6. si quis in quacunq;. Sed potest dici ꝙ pluries appellauit, id est pluries vocem appellationis emisit, vt extra de testi. cum tu fili.

"Appellare tertiò licet.

m ¶*Innotuit.*] no. "ꝙ per præcedentem protestationem probatur sequens metus, vt ext. quod met. cau. perlatū. sed non per sequentē, vt C. eod. l. metum. tamen etsi non fuisset protestata, nihilominus admitteretur ad probandum metum. vt 15. q. 6. c. 1.

"Metus ꝓbatur p protestationē præcedētē.

n ¶*Violentiam.*] arg. ꝙ confessio facta metu vel vi, nulli præiudicat. 22. q. 4. inter cætera. §. 15. q. 6. c. 1. §. di. 50. presbyteros. 1. q. 1. constat. 20. q. 3. præsens. §. 7. q. 1. omnes qui. arg. 11. q. 3. quisquis.

o ¶*Renouetis.*] arg. ꝙ idem est iudiciū appellationis, & causæ principalis. arg. 2. q. 6. omnis oppressus. contra. 2. q. 6. si quis episcopus. ar. contra. 6. q. 4. Osius contra.

Quòd

Quòd autem.] Casvs. Hic ponitur tertia quæstio, qua quæritur, an filij post sponsionem parentum possint cum alijs contrahere. Et dicendum est, quòd si filij sponsalibus consensissent post septennium, valent & tenent: nec ab eis recedere debent, vt 27. q. 2. desponsatam. si tamen contraxerint per verba de præsenti cū alijs, matrimonium tenebit cum illis, vt 27. q. 2. §. sed aliud.

a ¶Quòd autem.] hic intitulatur 3. qō. "an scilicet filij post sponsionem paternam possint cum alijs contrahere. & quidem si sponsalibus consensissent filij post septennium, non licet alijs nubere. 27. q. 2. per totum. si tamen nupserint, tenet matrimonium. extr. de spon. du. duobus. Si verò filij non consenserint, vel sunt intra septēniū, non habent necessariò sponsalibus stare: nec illa sponsalia tenent. 30. q. 2. c. vnico. consulitur tamen filijs, vt stent illis sponsalibus, extr. de desp. imp. tua. aliàs non obligat filium sponsio paterna. ff. de verb. obl. stipulatio ista.

"filij vtrum post parētū spōsionem possint cum alijs contrahere.

SI qui parentes.] Casvs. Dicitur in hoc c. quòd si parentes contraxerint sponsalia filiorum iuramento interposito, & fidem fallant, per triennium à communione priuentur. si verò filij non volunt contrahere, excusati erunt parentes, licet filijs contradicant. si autem parentibus cōsentiant in crimine, pœna superiori puniētur. *Excusati*, quo ad ecclesiam, & non quo ad Deum. Seq. §. patet. *Illorum*, scilicet filiorū parentum.

1 Iuo p. 8. c. 46.

b ¶*Si qui parentes*.] pro nuptijs filiorum fidem præstantes, & de consensu filiorum.

c ¶*Fregerint*.] non copulando eos sicut iurauerunt de consensu filiorum.

d ¶*Non fuerint*.] qa copulari volunt inter se ᵃ, & non obstante voluntate parentum.

ᵃ Licet parētes noluerint, qui iurauerunt. Hug.

congregatos in appendice bibliotheca SS. patrum testatur his verbis. Porrò, quid de Lotharij vxoribus censuerimus (quoniam & de hoc, nostro scripsistis præsulatus) in epistolarum nostrarum, quas per fratres, & coepiscopos nostros Rodoaldum, & Ioannem in Galliam misimus, poteritis exemplaribus reperire. Quæ videlicet exemplaria vnà cum commonitorio, quod præfatis fratribus nostris pro hac eadē causa ad Lotharium regem missis dedimus, per fratrem, & coepiscopum nostrum Odonem vestræ sanctitati transmisimus.

B ¶Cum nec etiam.] *Hæc verba non sunt hoc loco apud Iuonem: sed paulò superius post illa verba*, admisisse se dicit, *multa interijciuntur, in quibus & hæc continentur, licet alio ordine. Sed ob glossam nō est mutatum.*

His auctoritatibus euidenter ostēditur, quòd nisi libera voluntate, nulla est copulanda alicui.

QVAESTIO III.

Q*Vòd autē ᵃ post parentum sponsionē alijs nubere nō valeāt, auctoritate Eliberitani cōcilij, cap. 54. monstratur: qua dicitur.*

¶De parentibus, qui fidem frangunt sponsaliorum.

CAP. I.

1 SI qui parentes ᵇ fidem fregerint ᶜ sponsaliorū, triennij tempore abstineant se à cōmunione. Si tamen idem sponsus, vel sponsa in illo graui crimine non A fuerint ᵈ deprehensi ᵉ, excusati ᶠ erunt parentes. Si uerò in eodem fuerint uitio, & polluerint se consentiendo ᵍ, superior sententia seruetur.

e ¶*Deprehensi*.] videtur hic, quòd si ambo parentes vellent se absoluere, non possent. quod concedit H. sed ob. extra de spon. prætereà. H. dicit Alexandrum ibi non Papaliter, sed magistraliter respondisse. Tu potes resoluere plurale in singulare. Ille enim punitur per quem stat quòd non consummatur matrimonium, vt ext. de spons. duo. duobus.

f ¶*Excusati*.] quo ad pœnam ecclesiæ, non quo ad reatum, ex quo enim operam dederunt ne filij copularentur, peccauerunt mortaliter. arg. de pœ. dist. 1. si cui. & verè excusati debēt esse quo ad pœnam, ex quo factum eorum per alios repræsentatur: quia si teneor aliquid facere, & alter id faciat etiam sine mandato meo, hoc mihi prodest, vt ff. de verbo. obl. l. cum seruus. nam si mihi das pecuniam vt seruum manumittam, & alius eum manumittat, hoc sufficit mihi, vt ibi. ᵇ

g ¶*Consentiendo*,] dicunt autem quidā, quòd parentes possunt soluere sponsalia filiorum: sicut possunt etiam sacramētum. š. 22. qō. 5. pueri. quod nego: quia ętas præfixa est intra quam non potest puer iurare.

ᵇ Si sic solutis creditori meo, incūctanter me liberas. ff. de neg. gest. soluendi.

A ¶Non fuerint.] *In originali legitur sine negatione, itemq; apud Iuonem, à quo prętereà abest dictio*, illo, *sicque habet*, in graui crimine fuerint deprehensi.

Ecce ʰ quòd non licet parentibus sponsalia filiorum suorum frangere. Verùm hoc de illis intelligendum est, quæ illorum consensu contrahuntur.

h ¶*Ecce*.] imo & si sine eorū consensu cōtrahunt, dare debent operam parentes. extra de despons. impub. cap. 1.

CAVSA XXXII.

Q*Vidam vir ⁱ cum non haberet vxorem, quandam meretricem sibi coniugio copulauit, quæ erat sterilis, neptis ingenui, filia originarij ᵏ: quā cum pater alij vellet tradere, huic auus eam copulauit, causa solius incontinentiæ. Deinde hic pœnitentia ductus, ex ancilla propria filios sibi quærere cœpit. Posteà de adulterio conuictus, & punitus quendam rogauit, vt vxorem opprimeret suam, vt sic eam dimittere posset: quo facto quandam infidelem sibi copulauit, ea tamen conditione, vt ad Christianam religionem transiret.*

1. *Hic primùm quæritur, an meretrix licitè ducatur in vxorem,*
2. *Secundò, an ea, quæ causa incontinentiæ ducitur sit coniunx appellanda.*
3. *Tertiò, cuius arbitrium aliqua sequatur, an liberi aui, an originarij patris.*
4. *Quartò, si viuente vxore liceat alicui filios ex ancilla quærere.*
5. *Quintò si ea, quæ vim patitur, pudicitiam amittere comprobetur.*
6. *Sextò, si adulter adulteram possit dimittere.*
7. *Septimò si viuente dimissa, aliam possit accipere.*
8. *Octauò, si infidelem sub præmissa conditione liceat alicui fidelium in coniugem ducere.*

Q*Vidam vir*] Casvs. In prçcedēti causa tractatum est qualiter sibi aliquis copulare illam in matrimonium possit vel nō possit, quam prius polluit per adulterium. Sed quia meretrix parum distat ab adultera: ideo Gratia. subnectit hanc causam 32. incontinenti, in qua ostēdit vtrum meretrix possit duci vel non duci in matrimonium: & qualiter adultera post pœnitentiam viro valeat reconciliari. Adiungit etiam de duplici institutiōe matrimonij: & de his qui vel quæ aborsum procurant. Vt autem hoc & alia faciat competentius, præmittit thema de quo octo elicit quæstiones. Casus autem thematis patet.

i ¶*Quidam vir*.] ostēsum est quando & quis ducere possit eam quā per adulterium polluit. in hac causa vult ostendere vtrum meretricem quis debeat ducere: & si ducta fuerit, an sit vxor appellanda. adiungit etiam de duplici institutione matrimonij, & de his quę aborsum procurant. Vt autem hæc & alia, &c. ᶜ

ᶜ Vel sic. expediuit se ā impedimentis, s. adulterij & violentiæ: suppōit de impedimēto sterilitatis, vt au té, &c. sicut dicit Io. de Fan.

k ¶*Originarij*.] id est, "serui, vt patebit in sequentibus tamen originarios non dico seruos nec adscriptitios. Ioan.

" originarij qui dicūtur.

QVAESTIO I.

1 ps Q*Vòd autē ¹ meretrix in coniugē duci non debeat, multis auctoritatibus, & rationib.*

Q*Vòd autem*] Hęc q. diuiditur in 4. partes. In prima probat per quatuor auctoritates sanctorum patrum, quòd nullus debet ducere meretricem antequàm pœniteat: quia etiam vxorem adulteram tenere non debet: quia patronus esset turpitudinis. Secunda ibi, *Subauditur*. Tertia ibi, *Econtra verò*. Quarta ibi, *Cum ergo*. Ioan. de Fant.

Casvs. Hic intitulatur 1. q. qua quæritur an aliquis possit ducere meretricem. Et dicendum est quòd sic, si spes est de correctione: tamen siue spes sit de correctione, siue non, tenet matrimonium, vt j. c. si quis. G. tamen pro vtraque parte allegat. Casus §. cum seq. c. patet.

l ¶*Quòd autem*.] Hic depingitur 1. q. "an scilicet quis ducere possit meretricem: & est dicendum quòd sic, si spes habetur de eius correctione, vt j. c. vlt. & ext. de eo qui du. in ma. significasti. imo meretur qui eā ducit. ext. de spon. inter opera. sed si

" Meretrix potest duci.

sed si non habetur spes de ea, fortè non licitè ducitur: tenet tamen matrimonium cum ea.j.ea.q.si quis vxorem. allegat tamen prius magister quòd duci non possit: quia ex quo iam ducta est, dimittenda est si fornicetur, vt j.e.c.1.2.& 3.ergo à maiori non est de nouo ducenda. hoc arg. habes extr. de iure iu. quemadmodum. potius est arg.à destructione consequentis.

« Maritus an possit vxoré criminosam relinquere, vel an debeat eam accusare.

a Sicut.] ¶Patronus.] "hoc intelligo cum ipsa non vult agere pœnitentiam, vt ext.de adul.si vir. Item hoc intellige cum notorium est vxoris adulterium: nec iam ignorantiam suam obumbrare potest maritus. C. de adulter. sine metu. argum.ff.de adult. mariti.j.34.q.2.ego.palea est. tunc enim leno præsumitur, & de lenocinio accusatur.j.e. crimen. non tamen tenetur hoc casu dimittere eam, sed denuntiare debet eius crimen ad pœnitentiam: siue occultum sit, siue notorium eius crimen, dum tamen probare possit. Et nota quod in omnibus istis c. non dicitur quod eam debeat expellere, vel debitum denegare: sed sicut dixi, denuntiabit ecclesiæ crimen eius, & aget ad hoc vt illa pœniteat: vel agat si vult ad separationem tori. Núquid ergo ante sententiam ecclesiæ, tenetur ei reddere debitú? H. dicit quòd sic: quia nunquá factum ipsum (vt dixit) sed sententia priuat aliquem iure petendi debitum. Et est argum.pro eo. extra vt lit.pen.laudabilem.8.q.4.nonne.15.q.vlt.c.vlt.33.q.2.seculares.35.q.6.multorum.& satis hoc probabile videtur: quia non debet facere præiudicium marito, si requisitus cognoscat talem vxorem, vt posteà non possit ipsam accusare: quia tunc potius cognoscitur ab vxore, quàm cognoscat vxorem. Alij contrarium dicunt. Ego consulo quòd non reddat nisi ad mandatum ecclesiæ, ne videatur approbare mores eius, vt ff.de adulter.si vxor.in fi. Hoc autem certum est, quòd expellere eam non debeat à se, etiam si notorium sit eius crimen, vt ext.de diuor.porrò.nisi publicè moraretur cum adultero, vel nisi ipsa conuicta sit per sententiam: vel confessa sit crimen in iudicio, vt j.ea.de Benedicto.& ext.de adul. intelleximus.& ext.de diuort. significasti. quod autem in hoc c. dicitur, videtur esse correctum, vt C.de adul. auth. sed hodie. vbi dicitur quòd damnatam de adulterio possumus resumere intra biennium, vt j.e.quod autem.& c.seq.sed illud cum spes est de correctione eius.j.ead.c.vlt.

1 Sen.4.dis.35.Iuo p.8.c.233.Pan.l.7.c.8.

2 Isid.de ecclesi. off.l.2.c.19.sent.ib.Iuo pa.8.c.43.Pan.l.7.c.7.Matth.19.

b ¶Qui crimen celat.] hoc verbum vitium notat, aliud est celare: aliud non indicare [a].ff.de fur.qui vas.§.1.

a Vt j.ea.c.prox.& c.si quis.

Dixit Dominus.] Casus. Probat Hieronymus in hoc cap.auctoritate Euangelica, quòd vir non debet dimittere vxorem suam nisi causa fornicationis. sed probata fornicatione per testes, vel violenta præsumptione, eam dimittere potest: ne virum maledicto supponat. sed quia vir falsam causam prætendere posset: ideo statutum fuit, vt si pro vera causa dimittatur, tamen viua ea, alia non superducatur.

c ¶Dimiserit.] quod supple non licet.

d ¶Vincat.] id est, liget & impediat affectum, vt vxor etiam si velit de iure non possit exigere debitum à viro, idem est de viro. Vel vincit affectum vxoris, id est superat & remouet affectum, qui debetur vxori, & sunt hæc verba sumpta ex l.C. de repu.l.1.

probatur. Illa enim quæ adulterij rea conuincitur, nisi post peractam pœnitentiam, in coniugij consortio retineri non debet. Vnde Ioannes Chrysostomus, id est auctor operis imperfecti, homilia 32. ait super Matth.cap.19.

¶Patronus turpitudinis est, qui vxorem suam adulteram dimittere noluerit.

CAP. I.

1 Sicut crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit, sic fatuus est, & iniustus, qui retinet meretricem. Nam patronus [a] turpitudinis eius est, qui crimen celat [b] vxoris.

Item Hieronymus in comm. ad capit.19.Matthæi.

¶Causa fornicationis vir dimittat vxorem, non tamen alteram ducat.

CAP. II.

2 Dixit Dominus in Euangelio [Quicunque dimiserit [c] vxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.] Sola fornicatio est, quæ vxoris vincat [d] affectum: imo, cum illa vnam carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione separauerit à marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura. [Qui adulteram tenet, stultus, & impius est.] 3 Vbicunque est igitur fornicatio, vel † fornicationis suspicio [e], liberè vxor dimittitur. Et quia poterat accidere, vt aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri crimé impingeret, sic priorem dimittere iubetur [f] vxorem, vt secundam prima viuente non habeat.

Prouerb.18

3 Gl.ord.ad eundem locum Matt. In cóc.Foro iuliési,c.10. †al.&

Idem in epistola Pauli ad Corinthios 1.c.6. [in glossa ordinaria.]

¶Sola viri fornicatio vxorem maculat.

CAP. III.

4 In coniugio quis positus quæcunque peccata fecerit, non propriam infuscant cóiugem: sed fornicatio vxorem coinquinat: vt iam non sit uiro suo licita [g], sed quasi adultera.

4 Iuo par.8.c.42.

Item Ioannes Chrysostomus.

¶Qui vxorem suam dimittere adulteram noluerit, duobus annis pœniteat si ei debitum reddiderit.

e ¶Suspicio.] hic videntur excipi duæ causæ dimittendi vxorem: in Euangelio tantùm excipitur vna: " sed quod hic dicit, vel suspicio fornic. &c. non est causa dimittendi: sed est modus probandi causam dimittendi: quia per suspicionem probatur fornicatio, adeo quòd vxor dimittitur propter suspicioné fornicationis, vt hic, & in auth.vt li.ma.& auiæ. §.pen.col.8. vnde pro eodem reputatur fornicatio, & fornicationis suspicio: nam probata suspicione, probata est fornicatio. quid enim si tumeat venter incognitæ à viro suo, nonne certa erit fornicationis suspicio? 2.q.1.si peccauerit [b]. Vel si vir aliquot annis permanserit in expeditione, & rediens inueniat puerum anniculum.ff. de his qui sunt sui vel alie.iur.filium. Gan.dixit Hierony.malè excepisse hic duas causas dimissionis. Sed huic capi.obstat.2.q.1. multi. & q.2. in scripturis. & 6.q.j.oues.in quibus dicitur, quòd omnis suspicio potius est repellenda quàm probanda. Sed distingue triplicé suspicionem, probabilem, temerariam, & violentam, vt dixi 2.q.1.c.1.hic ergo de violenta suspicione loquitur. Sed quæro si cótra mulierem probata sit violenta suspicio: an ipsa admittatur quòd probet in contrarium? Argum.quod sic.35.quæst.3. extraordinaria. vbi contra violentissimam probationem admittitur probatio, imo etiam simplex iuramentum. Resp.quòd bene admittitur probatio per testes, sed non per simplex iuramentum, vt s.27.q.1. nec aliqua.arg.22.q.5.hoc videtur.

" fornicationis suspicio an sufficiat ad vxorem dimittendá.

b Adde de modo probádi adulteriú p gl.& Bar. in l.2.§.fi.& in l.qđ ait.& l.capite quinto.§.1. ff.de adult.

Suspicio triplex.

f ¶Iubetur.] hoc verbum, iubetur, non respicit quod præcedit: sed quod sequitur.

In coniugio.] Casus. Dicitur hic, quòd quæcunque peccata vir fecerit præter fornicationé, vxor propter hoc non coinquinatur, sed ex fornicatione viri coinquinat vxor, vt viro suo reddatur adultera. Idem de vxore adulterante intelligas, vt vir per ipsius fornicationem reddatur immundus. *Adultera*, id est, immunda sibi. id est, vt iam non sit viro licitum ab ea debitum exigere: nam vt ait Apostolus, cum cætera peccata extra corpus sint, in fornicatione corpus & anima polluuntur.

g ¶Licita.] donec vir egerit pœnitentiá. "Et sic patet, quòd si alter coniugum adulteratur, reliquus perdit ius exigendi. sed secundum H.delinqués tenetur alteri reddere debitum, vt not.suprà eadem, cap.primo. Sed obijcio tibi, qui dicis quod fornicanti non tenetur alter reddere debitum, mulier quæ fornicatur, perdit ius petendi debitum. similiter vir non habet ius petendi debitum in tali muliere. delinquit ergo cognoscendo eam, vt hic dicitur, & j. cap. prox. si ergo mulier petat debitum à viro, & vir excipit contra eam quia perdidit debitum: ipsa potest replicare, quòd & ipse similiter perdidit debitum.extr.de diuor.significasti. vnde videtur, quòd cum effectu possit mulier petere debitum. sed non est ita: quia si mulier triplicauit, vir potest quadruplicare, & dicere, ego ex tua culpa perdidi.

" Vxore adulterante, an perdat vir ius exigendi debitum.

Si quis

SI quis vxorem.] CASVS. Dicitur hic ꝙ si quis deprehendit vxorem suam in adulterio, & eam statim antequàm pœniteat retinet ad vsum carnalem: quia se adulteræ nondũ purgatæ immiscuit, duobus annis continuis pœnitere debet: & ab ea abstineat, donec pœnitentia criminis expleatur. vltra autem non debet abstinere: quia post peractam pœnitentiam nõ est adultera dicenda. vir autem & vxor in talibus non ad imparia iudicantur.

a ¶Si quis.] hoc capit. intelligit H. cum adulterium vxoris est notorium, vel etiam publicum [a] per sententiam, vel quia in iure confessa est, & ita condemnata, nec tamen desistit adulterari, & vir ei cõmiscetur incorrigibili. Rectè igitur intelligatur cum crimen est ita manifestum, quòd prætextu ignorantiæ, &c. vt dixi suprà c. 1.

b ¶Adulteram.] nec ab adulterio desistentem.

c ¶Aut abstineat.] in sequenti c. si quis vxorẽ. est, &, sed legas aut, pro &, & erit vna pœna. vel ibi lege &, pro aut, & erunt duæ pęnæ sub alternatiõe, vt aut pęniteat duob. annis, aut non exigat debitũ ab eo donec peregerit pęnitentiam.

d ¶Expleatur.] vel saltem inchoetur: nam si voluerit eam sibi reconciliare etiam intra tempus pęnitentiæ, ab ea potest exigere debitum, vt extr. de diuort. significasti. & de fur. ex literis in fi. extra de eo qui cog. consang. ca. veniens.

e ¶Ad imparia.] hoc quo ad debitum [b] non exigendum donec alter pęniteat. similiter non ad imparia iudicãtur quo ad debitũ reddendum, quo ad diuortium: quo ad accusationem. j̃. e. quæst. 5. præcepit. & capitu. Christiana.

†al. adulteratam.

1 Adde q̃ sit pœna mulieris cõmittẽtis adulterium, not. in l. qm̃ Alexandrum. & in aut. sed hodie. C. de adult.

a Vt qa publicè moratur cũ adultero. Hug.

†al. Mileto.

2 Ans. l. 11. c. 94.

b Vt 33. q. 5. §. ex pmissis. ibi videas.

CAP. IIII.

j SI quis [a] vxorem suam inuenerit adulteram †, [b] 1, & posteà deinceps placuerit habere eam in matrimonio, duobus annis pœniteat, ideo quia cum adultera commistus sit, quæ adhuc crimine suo nõ est purgata: aut abstineat [c] se à matrimonio eius, donec expleatur [d] satisfactio criminis pœnitentiæ suæ: ideo, quia post satisfactionem pœnitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter, si virum suum vxor inuenerit adulterum, nõ ad imparia [e] iudicatur.

¶*Caput hoc non est inuentum apud B. Ioannẽ Chrysostomum. Et videtur canon alicuius concilij, aut pœnitentialis. Simile quiddam habetur in concilio Nannetensi. c. 12.*

2 *Subauditur* [f] *nisi ab adulterio mulier recedere voluerit: quo casu vxorem suam vir recipere potest, nullum periculum ei illaturus.*

Vnde Pelagius Papa Melleo † subdiacono.

¶Post pœnitentiam adulterij vxorem vir potest recipere.

CAP. V.

2 DE Benedicto quoque, quem vxorem alienam indicasti facinoroso sustulisse spiritu, & in suum hactenus præsumere detinere consortium: si hoc rerum veritas habet, iubemus experientiæ tuæ, vt eum cum ipsa quoque adultera districtè mactare [g] nõ differas, & caluatos [h] ab inuicem separare, & illum quidem ad Luciũ defensorem in Apuliæ prouinciæ patrimonium sine dilatione fac migrare: illam verò, si quidem maritus suus sine dolo aliquo fortè accipere voluerit, tua ordinatione sub cautela [i] recipiat, nullum ei nihil duntaxat de cætero simile cõmittenti periculum illaturus. Si verò omnino eã recipere [k] noluerit, in alium [l] quendam locum, in quo ei non liceat malè viuere, prouida eam dispensatione † constitue.

Item ex pœnitentiali Theodori.

¶Qui adulterę debitum reddit, tribus annis pœniteat.

CAP. VI.

ij3 SI quis vxorem suam scit adulteram, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat: & quandiu A pœnitet, abstineat se ab illa.

A ¶Et quandiu pœnitet.] *In plerisque vetustis est,* & quandiu illa pœnitet.

Item Augustinus ad Pollentium de adulterinis coniugijs, lib. 2. c. 6.

¶Adulterio purgato per pœnitentiam potest fieri reconciliatio coniugij.

CAP. VII.

4 QVod autem tibi durũ vr̃, vt post adulterium reconcilietur coniugi coniux, si fides [m] adsit, nõ erit durum. 5 Cur. n. adhuc deputamus adulteros, quos vel baptismate ablutos, vel pœnitentia credimus esse sanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis sacrificijs mundabantur [n], A in lege noui testamẽti sine mundatione legali [o] mũdãtur: & ideo tunc oĩno ꝓhibitũ erat ab alio contaminatam viro recipere vxorem: quamuis Dauid [p]

SVBAVDITVR. Hæc est 2. pars q. in qua probat per 8. cap. quòd meritorium est viro eam scilicet meretricem, post pęnitentiam retinere. Io. de Fan.

CASVS. Iste §. respicit illud quod dictum est s̃. in c. dixit. vbi dicitur, quòd non debet tenere, & iubetur dimittere. Dicit nunc G. intelligendum esse nisi illa velit ab adulterio recedere: quo casu vir potest eam retinere nullum periculum ei illaturus. ad quod inducit seq. c.

f ¶Subauditur.] respicit hoc quod dicit in ca. sicut. vbi dixit qui retinet.

DE Benedicto.] CASVS. Significatum fuit Pelagio quòd Benedictus vxorem alienam illicitè detinebat. quare præcipit subdiacono suo vt illos punire non differat, caluatos ab inuicem separando, & illum migrare, id est, mittere debeat ad Apuliæ defensorem. Illam verò, si maritus eam recipere voluerit, sub cautela eam recipiat, scilicet præstita cautione ꝙ eam non lædat etiam crimen simile non committentem. si verò maritus eam recipere noluerit, mandat Papa vt in monasterium detrudatur. *Caluatos*, idest, tonsuratos, & dehonestatos. Sequens c. patet.

g ¶Mactare.] id est punire.

h ¶Et caluatos.] pannis abscissis, id est, dehonestatos, & tonsuratos: sicut moris est in quibusdam locis, quia vestes & capilli inciduntur eis in ignominiam ante & retro.

i ¶Sub cautela.] "cum non dicatur hic quæ cautio præstari debeat à viro, videtur ꝙ nuda sufficiat: cum talis cautio firmissima dicatur, vt j̃. de consecra. dis. 4. primum. arg. ad idem s̃. 17. quæst. 2. si quis incognitus. "nomen enim cautionis ꝓ se positum, nudam pro missionem designat. C. de verbor. sign. sancimus. Sol. si mulier nihil allegat de suspicione viri, dico sufficere nudam promissionem. si autem dixit eum esse suspectum, oportet vt idonea cautio ei pręstetur, scilicet, fideiussores vel pignora, vel etiã iuramentum, si fortè illud magis timet vir, vt 17. quęst. 4. metuentes. si verò tanta sit sæuitia viri vt nulla cautio videatur sufficere: tunc non est ei reddẽda, sed alicui honestæ matronæ committenda, vt extra de rest. spo. ex transmissa [c]. ext. eod. tit. literas. in fi. quia satisdatio maleuolum propositum non mutat, vt in stitu. de suspect. tut. §. vlt.

k ¶Recipere.] non. n. erit compellẽdus eam recipere cum alij adhæserit. ext. de diuor. significasti. & potest monasterium ingredi ea viuente, vt 27. q. 2. Agathosa.

l ¶In alium.] pœna adulterij etiam secundum leges commutata est in intrusionẽ monasterij. C. de adult. auth. sed hodie.

"Vxor à viro separata sub qua cautione est ei restituẽda.

"Cautionis nomen ꝓse positum, nudam promissionem designat.

†al. dispositione.

3 Ans. ibid. al. c. 83.

c Vbi d̃ hoc & ext. d̃ pe. c. vlt. in glo. 2. & extr. vt lit. non cõt. qm̃. §. ia alijs. in glo. ex eo, &c.

4 sẽt. 4. di. 3. Pol. l. 6. ti. 4.

5 Iuo par. 8. c. 242. Pan. l. 8. c. 35.

1. Reg. 18.

SI quis vxorem, &c.

QVod autem.] CASVS. Pollentius dicebat durum sibi videri si post baptisma, vel pœnitentiam adulter, vel adultera reconcilietur. Aug. autem probat ꝙ non debet durum sibi videri. nam quamuis in veteri testamento adulterium nullo sacrificio purgaretur, tamen Dauid noui testamenti præfigurator vxorem suam alij malè traditam, sibi reconciliauit benignè. Christus etiam adulteram pœnitentẽ non condemnauit sine mundatione: id est, sine exteriori sacrificio legali, sed sola pœnitentia.

m ¶Si fides.] id est credulitas, scilicet vt credantur peccata per pœnitentiam deleri: vel fides, id est certitudo & spes correctionis continentiæ eius.

n ¶Mundabantur.] quo ad pęnam temporalem: imo sola venialia dimittebantur per cærimonialia. de pęn. dist. 6. c. 1.

o ¶Sine mundatione legali.] sed sola pęnitentia.

p ¶Quamuis Dauid.] Historia legitur in lib. Regum, quòd Saul dixit ad Dauid: Quicunq; mihi centum præputia Philistinorum portabit, habebit filiam meam. Dauid autem ducẽtos Philistæos occidit, & eorum præputia præsentauit Sauli: & sic filiam suam Michol accepit in vxorem: processu autem temporis fugit Dauid à facie Saulis: & tunc vxorem Dauid dedit Phalthi filio Lais. Deinde mortuo Saule cum filius suus Hisboseth redargueret Abner principem militiæ de concu-

concubina patris sui, indignatus est cum eo: vnde Abner recõciliatus est cum Dauid, & Michol vxorem suam sibi reduxit: & secutus est eam Phalthi vir suus plorans vsque Bahurim. non enim cognouerat illam, eo quòd illa diligens Dauid semper tristis extiterat.

a ¶*Saulis filiam.*] scilicet Michol.

b ¶*Præfigurator.*] præfigurauit quòd mulier post pœnitentiam debeat viro reconciliari. 31.q.1.§.sed obijcitur.

c ¶*Pœnitentis.*] videtur ergo q non possit mulier de adulterio accusari post pœnitentiã, quod falsum est. j. 33. q.1.admonere.sed post baptismum non, vt videtur: quia ibi plenior fit remissio quo ad omnem pœnam etiam tẽporalem.ar.de consec. dist.4. sine pœnitentia. Arg.contra, ext. de diuor. gaudemus. "Sed dic quòd licet excipi possit de adulterio primo commisso post baptismum, non tamen accusari: quia exceptio est fauorabilis: accusatio est odiosa.2.q.7.accusatio.

† al. contaminatiōe.] Orig. Io. 8.

" Adultera et post pœnitentiam accusari potest.

1 Sent. ibid. Iuo ibid. Pan. lib. 7. cap. 37.

NOn erit.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd non est turpis recõciliatio adulteri vel adulteræ, cum adulterium est per pœnitentiam purgatum: quia iam per Christum facta est remissio peccatorum: nec dicitur vt adultera in malitia perseuerans reuocetur: sed quòd post pœnitentiã non debet adultera reputari.

d ¶*Adultera.*] manens.

CVm renuntiatur.] CASVS. Quæsitum fuit ab Amb. quãdo dicatur fieri bonus qui à peccato recedit. Et respondit q statim, & sine aliquo interuallo: quia ex quo peccatum excluditur, virtus statim ingreditur.

e ¶*Cum renuntiatur.*] si enim per ianuam peccati intrat diabolus, statim Christus recedit. de pœn. dist. 2. si enim inquit. Et argue q infusionem gratiæ præcedit remissio peccatorum naturaliter. id est, intellectu. sed tamen tempore simul sunt. "sic ergo prius desinit quis esse vitiosus, quàm incipiat esse virtuosus, 23.q.4.quod faciet. bonus enim & malus simul aliquis esse non potest. de pœn. dist. 1. §. si autem. argu. ff. de hære. inst. quoties. §. si quis ita dixerit. Item nec potest quis esse in medio statu: quia omnis qui non diligit, odit, vt de pœn. dist. 2. §. quicũq; ab illa originali. in fi. Sed obijcitur, nonne peccatum dimittitur pœnitenti? quod si est ita, cum habenti peccatum dimittatur peccatum: ergo pœnitens est peccator. & ita videtur q virtus & vitium simul sint, vel aliquo tempore intermedio sit quis sine adulterio: quod stare non potest. Lau. Ego dico omnes quæstiones tales esse duplices: isti infunditur gratia, isti dimittuntur peccata, est enim infusio composita & simplex: sicut hæc est duplex: lupus egreditur syluam. si enim intelligatur de composita egressione: vtraq; istarum est vera, lupus egreditur syluam, lupus est in sylua. secus si de simplici egressione. similiter vtraque istarum est vera: isti infunditur gratia: isti remittitur peccatum. similiter hic distinguendum est: hæc res præscribitur ante 30. ann. hæc res non præscribitur ante 30. ann.

"Bonus & malus quis simul esse non potest.

Saulis filiam [a], quam pater eiusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tanquàm noui testamenti præfigurator [b] sine cunctatione † receperit. Nunc autem, postquàm Christus ait adulteræ, [nec ego te condemnabo: vade, deinceps noli peccare,] quis non intelligat debere maritum ignoscere, quod videt ignouisse Dominum amborum? nec iam se debere adulteram dicere, cuius pœnitentis [c] crimen diuina crédit misetatione deletum.

A ¶Quæ in lege.] *Apud B. Augustinum legitur*, Quæ noui testamẽti, in sanguine Christi sine dubitatione mundatur. *Sed ob glossam non est emendatum.*

Idem eodem lib. c. 9.

¶ De eodem.

CAP. VIII.

1 NOn erit turpis, neq; difficilis etiam post perpetrata, atque purgata adulteria reconciliatio coniugum, vbi per claues regni cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non vt post viri diuortium adultera reuocetur, sed vt post Christi consortiũ adultera [d] non vocetur.

Item Ambrosius lib. 2. de Cain, & Abel, cap. 4.

¶Cum fornicationis vitium excluditur, castitatis virtus adsciscitur.

CAP. IX.

CVm renuntiatur [e] improbitati, statim adsciscitur virtus. Egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum: eodemque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

Item Gregorius homil. 29. Euangel.

¶Non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pœnitendo reuertitur.

CAP. X.

APud misericordem namque iudicem nec ille fallax habetur, qui ad veritatem reuertitur [f], etiam postquàm mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter nostram pœnitentiam suscipit, ipse suo iudicio, hoc quod errauimus, abscondit.

2 *Quòd si in adulterio perseuerare elegerit, patronus turpitudinis, & lenocinij reus maritus habebitur, nisi eam adulterij ream facere voluerit. Vnde in nono lib. Cod. de adult. & stupro, Impp. Seuerus, & Antonin'.* [3 ¶*Crimen lenocinij contrahunt, qui deprehensam in adulterio vxorem* [g] *in matrimonio retinuerunt, nõ qui suspectam habuerint adulterã.*] ¶*Hoc in mulieribus non obtinet. Non enim eis permittitur maritos suos adulterij reos facere. Vnde in libro eodem, & tit. eodem, ijdem Imperatores.* [4 ¶*Publico iudicio non habere mulieres adulterij accusationem* [h], *quamuis de matrimonio suo violato queri velint, lex Iulia declarat: quæ cum masculis iure mariti accusandi facultatem detulisset, non*

APud misericordem.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd apud Deum bonus habetur & non fallax qui peccatũ pœnitendo dimittit. ipse. n. post pœnitentiam peccata quæ commisimus, abscondit & dimittit, nostram pœnitentiam suscipiẽdo libenter. Sequens. §. patet.

f ¶*Reuertitur.*] "si ergo iuraui me ad diem certum soluturum pecuniam: licet pòst soluam, non peiero: quia iam ad veritatẽ redeo: sicut si sub pœna promisi aliquid, nec solui pœna commissa est: si tamen pòst soluo, libe ror à pœna. ff. de arbit. l. vlt. quando pœna cõmittatur, vel quando purgetur. no. in dist. domini mei [a]. Hu. Itẽ est hic argu. quòd aliquis potest mutare confessionem suam, maximè incontinenti, vt ext. de testi. cogen. præterea. vel antequàm sit scripta. ext. de censi. olim. dummodo non fiat calumniosè, vt ff. de inter. act. de ætate. §. vlt. Argu. contra, ext. de cõcess. præben. & eccl. nõ va. post electionem. & ext. vt eccl. bene. vt nostrum. & 4. q. 3. itẽ qui falso.

" iurãs soluere certo tpe, si post soluat, non est periur'.

a De hoc no. ff. si quis cau. l. & si post. in glo. ipso iure.

2 Sent. ibid.

CRIMEN LENOCINII. CASVS. Dicitur in hac l. q leno est qui vxorem publicè in adulterio deprehẽsam detinet. secus autẽ est, si suspectam de adulterio detinet.

3 Titu. 9. ad l. Iul. de adul. & stup. l. 2.

g ¶*Vxorem.*] non tamen pœnam adulterij sustinet qui matrimonium suum contemnit & vxorem delinquere patitur. & contaminatione non indignatur, vt ff. de adul. l. 2. §. lenocinij. "Crimen autẽ lenocinij plurib. modis cõmittitur: Cõmittit lenociniũ qui qstuaria mancipia hẽt. qa non est hoc minus quàm proprio corpore quæstum facere, vt ff. de rit. nup. l. palam. §. lenocinium. Item est etiam leno qui scienter ducit damnatam adulteram, vel qui reconciliat sibi adulteram, vt C. de adul. l. castitati. vel qui scienter tenet adulteram, vt hic, vel qui recipit pecuniam pro adulterio vxoris suæ, vt ff. de adul. l. 2. §. lenocinij.

4 ibid. li. 1.

" lenociniũ multiplicit. committitur.

HOC IN MVLIERIBVS. CASVS. Per quædam ca. supradicta permissum est viris accusare vxores de adulterio. Nunc dicit Grat. quòd mulieribus hoc non permittitur vt viros suos de adulterio accusent: quod probat per legem sequẽtem. Vel expone hoc, scilicet propter quod non dicantur lenæ, si viros adulteros detinent.

PVBLICO. CASVS. Dicitur in hac lege, q si mulier ad pœnam capitalem virum suum voluerit accusare de adulterio, quòd non admittitur: licet de toro violato conqueri velit: quamuis vir iure mariti contra eam admittatur.

h ¶*Accusationem.*] sed non vsquequaq; negatur mulierem posse virum accusare [b], sed dr non æquo modo cum viro accusationem de adulterio posse proponere. vnde rectè subditur. Non idem priuilegium, &c. vir enim iure mariti, s. sine inscriptione, sine metu calumniæ, intra 40. dies vtiles mulierẽ de adulterio accusat, vt 4. q. 4. §. aliquando. quod non facit mulier. aliàs vir & mulier ad paria iudicantur, vt j. e. q. 5. præcipit. & c. Christiana. & s. e. q. c. si quis vxorẽ. sed post 40. dies non potest eam nisi iure communi accusare: nisi absens fit pp rem publicam, quia tũc admittitur, & restituitur ad illos 40. dies

b Adde q mulier ad effectũ pœnæ imponẽdæ viro ad separationem tori pt maritũ accusare. no. Cy. in l. 1. C. ad adul. Spe. e. tit. ver. sed nunquid.

dies. Et est iste casus specialis, in quo maiores restituuntur, & non minores. ff. ex qui. cau. ma. si qua militi. ff. de adul. miles. §. quidem. & ff. de mino. auxilium. Sed quod hic dicitur, non videtur tenere secũdum iura nostra. "nam sicut maritus vxorem: sic vxor maritum licitè accusat, & inscribit contra eum, & obligat se ad pœnam talionis. & hoc quãdo coram seculari iudice agit. sed si agit coram ecclesiastico, nõ inscribit, vt ext. de proc. tuę. & lex idem videtur dicere §. quia verò. in auth. vt li. ma. & auiæ. §. causas. col. 8. Miror tamen quare dicat Innoc. ꝙ coram seculari iudice sit inscribendũ: cum hodie pœna secularis commutata sit in ecclesiasticam pœnam, vt C. de adul. auth. sed hodie. vnde etiam secũdum leges dico quòd vxor possit accusare virum, cum tãtùm ecclesiastica sit pœna adulterij: sed dic quòd ideo & hodie tenetur vir inscribere, quia ingressus in monasterium morti æquiparatur [a]. Vel dic ꝙ licet commutata sit pœna adulterij quantum ad mulierem: non tamen quantum ad virum. Sed esto quod vir accuset mulierem, & succumbat: ex quo vir obligauit se ad pœnam talionis, & nõ probat: ergo & vir condemnabitur sicut mulier condemnaretur, si esset cõuicta. sed mulier cõuicta detrudet in monasterium: ergo & vir. & sic aliquis cogitur recedere ab vxore sua absque causa fornicationis; secundum hoc quicunque vult separari ab vxore sua, accusabit eam, vt cum succubuerit, possit recedere ab ea: & sic alia via est consecutus quod desiderauit: quod est cõtra id 33. q. 5. hæc imago. extr. de proc. tuæ. Respon. bene concedo quòd eodem modo condemnatur vir quo mulier. Mulier enim non cogitur intrare religionem nisi viro placuerit: sic nec vir condemnatus cogitur intrare religionem nisi mulieri placuerit. Vel intellige quod dicit decret. quòd debet inscribere, verum est quantum ad hoc vt lucretur donationem propter nuptias, vel dotem.

" Accusare se pñt mutuò vir & vxor de adulterio.

1 Iuo p. 8. c. 77. Pannor. l. 6. c. 29.

a Vt not. 16. q. 3. placuit. 2. C. de epi. & cler. Deo nobis. Arc.

b Adde qualiter puniatur succumbens in accusatione adulterij, not. glo. & Bart. in l. quis. ver. gladio. C. de adult.

† al. malo.] Iuo.

† al. decernuntur.

a ¶ *Non idem.*] idest, iure mariti. Vel non idem, idest, nullũ priuilegium apud secularem iudicem.

b ¶ *Priuilegium.*] quidam domini dicunt, ꝙ etiam vxor virum accusare potest de adulterio, sed non cum priuilegio: quia tenebitur ad talionem: & hoc innuit hic. Alij dicunt qđ non potest, vt Io. & intelligunt auth. illas, per quas dicunt veteres leges esse abrogatas in auth. vt fratrum filij. § vlt. col. 9. & in auth. vt li. ma. & auiæ. §. quia verò. & §. causas. col. 8. in ꝗbus videtur, ꝙ æquè vxor virum sicut vir vxorem potest accusare per illam legem C. de repu. consensu. vt cum agit ad separationem tori, vt lucretur donationem propter nuptias: nõ tamen vt vir in corpore puniatur: & ad hoc tantùm agitur secundum canones.

c Dic ꝙ sic ad effectum pœnæ imponendæ viro ad separationẽ tori nõ pœnæ legalis. cõcor. not. per Cy. l. 1. C. de adult.

SI ERGO. CASVS. infert Gratian. ex supradictis, ꝙ si nullus debet adulteram retinere: multò minus in cõiugem debet duci, si spes correctionis non habetur de ipsa, cum inter coniuges fides & sacramentum debeant obseruari. & ad hoc inducit sequens capitulum.

idem [a] fœminis priuilegium [b] detulit.] ¶ *Si ergo, vt ex his colligitur auctoritatibus, adulteram retinere nulli permittitur, multò minus in coniugium duci licebit, cuius pudicitiæ nulla spes habetur. Debet enim inter coniuges seruari fides, & sacramentum: quæ cum defuerint, non cõiuges, sed adulteri appellantur.*

Vnde Augustinus scribit contra Iulianum lib. 1.

¶ Veritas nuptiarum non consistit in commistione maris, & fœminæ.

CAP. XI.

1 NOn enim in sola, vt deliras, commistione maris & fœminæ nuptiarum veritas est: quamuis sine illa commistione nuptiæ filios procreare non possint. Sed alia sunt ad nuptias propriè pertinentia, quibus ab adulterijs nuptię discernuntur: sicuti est tori cõiugalis fides, & cura ordinatè filios procreandi, & (quæ maxima est differẽtia) bonus vsus mali [c], hoc est bonus vsus concupiscentię carnis, quo bono † adulteri malè vtuntur.

¶ *In Pannormia citatur eodem modo: itemque apud Iuonem nisi quod habet, libro secundo. Sententia quidem sæpè habetur apud B. Augustinum, & contra Iulianum nuptias diffinientem corporum commistionẽ disputat potissimum lib. 5. c. vlt.*

Hæc sunt bona, quibus commendantur nuptiæ, & ab illicito vsu discernuntur †.

3 *Econtra verò Ambrosius* A *improbare nuptias videtur dicens.*

NOn enim.] CASVS. Iulianus dicebat, quòd non erat verum & perfectum matrimonium sine commistione carnali. in qua opinione videtur fuisse Gratianus, & quidã alij: contra quos loquitur Augustinus dicens qđ veritas matrimonij potius consistit in fide, prole, & sacramento, quàm in carnis commistione. Sic vr̃ mihi B. iste casus ponẽdus. De sacramento tangit ibi obscurè vbi dicit: *Bonus vsus mali.* Hug. et sic ponit hunc casum. Sequens §. patet.

A ¶ Ambrosius.] *Sic etiã in manuscriptis. Sed apud ipsum non est inuentum. Habetur apud B. Hieronymum, lib. 1. contra Iouinianum.*

¶ Primæ vel secundæ nuptiæ hac auctoritate improbari videntur.

CAP. XII.

NVptiæ terram replẽt, virginitas [d] paradisum. Sed & hoc intuendum est duntaxat iuxta hebraicam veritatẽ, ꝙ cum scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto, & sexto die expletis operibus singulorũ dixerit [& vidit Deus, quia bonum est,] in secũdo die hoc omnino subtraxit: nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum, qui ab vnione diuidat, & præfiguret fœdera nuptiarum. Vnde [e] & in arca Noë omnia animalia quæcunq; bina ingrediuntur, immunda [f] sunt: impar numerus est mundus [g]. Quanquam in duplici numero ostendatur, & aliud sacramentum [h]: quòd ne in bestijs quidem, & immundis auibus bigamia comprobata [i] sit. bina enim ingrediũtur immũda, & septena, quæ mũda sunt: vt haberet [k] Noë post diluuiũ, qđ de impari numero statim Deo posset offerre.

Verùm hoc ad exhortationem, nõ ad necessitatem obseruandæ virginitatis refertur.

Vnde Ambrosius ait in libro exhortationis ad Virgines.

c ¶ *Vsus mali.*] id est, pruritus concupiscentiæ. "Et nota, ꝙ sunt quatuor species vsus. Est bonus vsus boni, vt integritas quæ Deo vouetur. Est & malus vsus boni: cum quis continet propter inanẽ gloriam: & bonus vsus mali, cũ concupiscentia arctatur circa matrimonium. Est & malus vsus mali, cum quis vagatur ad meretrices, vt ea. q. 4. meretrices.

"Vsus quatuor species

Ecc. 39.

ECONTRA VERO. Hæc est tertia pars qõ. in qua laudat & præfert virginitatem matrimonio: non tamen improbantur nuptiæ. ita intelligas sequentia cap. Ioan. de Fan.

Gen. 7.

NVptię terram implent.] CASVS. Ambrosius tria in hoc c. inducit ad dissuasionem bigamiæ. Primum quia hoc facit virginitas in cælis, quod matrimonium in terris. Secundum, quia sicut opus secundę diei non meruit benedictionẽ: ita nec secũdæ nuptiæ. Tertiũ, quia nec in bestijs approbata est bigamia: cum tantùm immunda animalia sub binario ingressa sint in arcã. Sic Beneuen. posuit hũc casum. Et quod dicitur ibi, *Aliud sacramentum*, id est, alia significatio. *Hoc.* scilicet, quia nec, &c.

d ¶ *Virginitas.*] non ideo hoc dicit, vt solæ virgines habeãt paradisum: sed quia facilius. arg. j. prox. causa. q. 5. q. sitit. "Vel quia virginitas est soror Angelorũ, vbi oẽs erũt virgines, vel continentes: neq; nubent, neq; nubentur, vt 31. q. 1. quod si.

" virginitas soror est angelorum.

e ¶ *Vnde.*] scilicet ad ostendendum, ꝙ binarius numerus nõ bonã hẽt significationẽ: sed signũ diuisionis & reprobationis.

f ¶ *Immunda sunt.*] "immunda vocauit Moyses in lege animalia, quæ non ruminabant, vt porci: & quæ non habebãt vngulas fissas, vt equi: & in natantibus, quæ non habebant squãmas: & generaliter quæ lex comedi prohibuit.

" Animalia immunda, quę dicebãtur esse.

g ¶ *Impar numerus est mundus.*] id est, sub impari numero ingrediuntur munda in arcam.

h ¶ *Et aliud sacramentum.*] ab illo scilicet, quod, &c.

i ¶ *Comprobata.*] sensus est, Adeo reprobatur bigamia, quòd nec etiam in bestijs immundis inueniebatur cum qua bigamia contrahi posset, si alter comparum moreretur.

k ¶ *Vt haberet.*] "reddit rationem quare munda sunt ingressa sub impari numero, vt ex illis posset aliquid offerre. vbi .n. paritas esset, ibi non poterat diuidere masculum à fœmina.

" Mũda animalia cur ingressa sũt arcã impari numero.

VERVM HOC. CASVS. Quia Ambr. videbatur dicere quædam,

quædam, quæ videbantur improbare nuptias: ideo Grat. dicit quo casu intelligantur, scilicet de consilio: ad quod inducit sequens c. cuius casus patet.

a Integritas.] ¶Sola est.] hæc dictio, sola, determinat hoc verbum suaderi, id est, solummodo suaderi potest: (imperat enim fides, spes, charitas, humilitas) nisi aliqui fecissent sibi præiudicium vel vouēdo, vel sumendo sacrū ordinem. 27. q. 2. vt lex. "quandoque etiam imperatur continentia ratione delicti, vt in pœnitentibus, vxoricidis, & incestuosis, vt dixi. s. causa prox. q. 1. in princip. & c. sicut.

"Cōtinētia rōne delicti quandoque imperatur.

1 Iuo p. 7. c. 120.

¶Virginitas ex consilio suadetur, non imperio præcipitur.

CAP. XIII.

1 INtegritas corporis expetenda à vobis est: quā ego pro consilio suadeo, non pro imperio præcipio. Sola est [a] enim virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest: res magis voti [b], quàm præcepti.

b ¶Voti.] "Argum. q monachi, vel canonici non possunt inuiti cōpelli ad districtiorem vitam: quia ea res est magis voti quàm præcepti, & magis liberæ voluntatis quàm coactionis. arg. dist. 74. c. 2. & 20. q. 3. præsens.

" Monachi an possint ad vitā strictiorem cōpelli.

Iosue 2. & 6.

Osee 1. & 3.

4 *Cum ergo in meretrice, vt diximus, nulla spes fidei, nulla sit certitudo pudicitiæ, patet quòd non est in cōiugium ducēda. sed obijcitur, Rhaab Hiericuntina quāuis esset meretrix, tamen principi de tribu Iuda est copulata coniugio, de qua Christus postea nasci dignatus est. Osee quoque duodecim prophetarum primus* [c], *ex præcepto Domini, coro ordei* [d] *meretricem emit, quam sibi in coniugio sociauit. Sed aliud est, meretricem ducere, vel adulteram retinere, quā tua consuetudine castitate & pudicitia exornes: atque aliud, aliquam earum habere, quàm nullo pacto à luxu carnis suę reuocare valeas. Hoc enim penitus prohibetur: illud laudabiliter factum legitur* †.

CVM ERGO. Hęc est 4. pars q. in qua soluit magister & dicit, q si desinit meretricari, potest duci vxor aliàs non. Io. de Fan.

Casvs. Infert Grat. ex supradictis, quòd meretrix non est in cōiugium ducenda, cum nulla spes correctionis sit in ipsa. Sed statim obijcit de Rhaab meretrice, quæ fuit cōiugio copulata: de qua etiam per successionem Christus nasci dignatus est: & de Osee, qui meretricem emit, quā sibi matrimonio copulauit. Sed Gratianus soluit, dicens aliud esse meretricem ducere, vel adulteram retinere. aliud est aliquam earum habere, quæ non potest à luxuria refrænari. Primum licet, secundum autem non. & ad hoc inducit seq. capitulum.

†al. intelligitur.

Vnde Hieronymus super Osee lib. 1. ad c. 1.

¶Non est peccatum meretricem ducere vxorem.

CAP. XIIII.

2 NOn est culpandus Osee propheta (interim vt sequamur historiam,) si meretricem, quam duxit, ad pudicitiā conuerterit: sed potius laudādus, quòd ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet, ipse polluitur, si societur [e] malo: sed qui malus est, in bonum vertitur, si boni exempla sectetur [f]. Ex quo intelligimus, non prophetam perdidisse pudicitiam fornicariæ copulatum, sed fornicariā assumpsisse pudicitiam, quam antea non habebat.

2 Iuo p. 8. c. 38. Pan. l. 6. c. 57.

RHAAB. Historia. Vt legitur in libro Iosue, Rhaab recepit exploratores Israel in domum suam: & cum quærerentur ad mortem, abscondit eos: & deinde dimisit per funem de fenestra domus suæ, quæ muro ciuitatis inhærebat. posteà cum ciuitas capta esset, saluata est domus Rhaab, & Salomon dux ex tribu Iuda duxit eam in vxorem.

OSEE. Historia, legitur in Osee quòd dixit Dominus ad eum: Vade & sume tibi vxorem fornicariam: & fac tibi filios fornicationum, quia fornicans fornicabitur terra à Domino. & abijt, & accepit Gomar filiam de Balaim: quæ concepit & peperit filium. Et iterum dixit Dominus ad eum: Vade dilige mulierem dilectam amico & adulteram sicut diligit Dominus filios Israel, & diligunt vinatia vuarū, & ipsi respiciūt ad Deos alienos. & dixit Osee. Eam emi mihi quindecim argenteis, & coro ordei [a], & dimidio coro tritici. & dixit ad eā, in diebus multis expectabis me: non fornicaberis, & non eris cum viro.

a Al. hordei.

c ¶Primus.] non ratione temporis, sed ordinis. liber enim primus ponitur inter 12. prophetas.

d ¶Coro ordei.] & 15. argenteis, & dimidio coro tritici. Io.

NOn est culpandus.] Casvs. Excusat Hie. in hoc c. Osee contrahentem cum meretrice, dicens eum propter hoc non esse culpandum, sed potius laudandum: quia malam cōuertit in bonam: nec corruptus est ex societate fornicariæ, sed fornicaria ad pudicitiam assumpsit.

e ¶Societur.] "societas enim inter bonum & malum contrahi potest vt ex societate boni malus ædificetur: sicut emptio veneni valet, si tale sit quod adiectione alterius materiæ vsui esse potest. ff. de contrah. emp. quod sæpè. §. veneni.

"Societas inter bonū & malū cōtrahi pōt.

f ¶Sectetur.] arg. q malum additum bono non corrumpit illud, sed potius sumit naturam boni. arg. j. e. q. 2. quidquid. & ext. de consecr. eccle. quod in dubijs.

QVod autē.] Hæc q. diuiditur in 7. partes: in prima quarum videtur probare superficialiter quòd causa incontinentiæ inducta non est vxor. quia honor est mulierū filios procreare. Secunda ibi, *His ita.* Tertia ibi, *Non autem.* Quarta ibi, *Sic ècontrario.* Quinta ibi, *De his.* Sexta ibi, *Cum ergo qui aliquam.* Septima ibi, *Cum ergo dicitur.* Ioā. de Fan.

QVAESTIO II.

1 ps *QVòd autem non sit vxor, quæ sola causa incontinētiæ ducitur, hinc videtur probari posse: quia coniugium propagationis, non explēdæ libidinis causa à Deo institutum est. Hæc namque fuit benedictio* [g] *coniugis [crescite & multiplicamini.]*

Casvs. Hic intitulatur secunda q̄stio, qua quæritur an sit coniunx dicenda quæ causa incōtinentię ducitur. Et certum est, quòd non, secundum primam institutionem matrimonij: quæ fuit facta causa multiplicandi generis humani. Sed secūdum institutionem secundā matrimonij factā causa fornicationis vitādæ est matrimonium, vt j. e. §. his ita. Iste autem §. per se patet.

Vnde Ambrosius super Lucam, lib. 1. ad c. 1.

¶Partus fœminarum est eis sola causa nubendi.

CAP. I.

3 PVdor [h] est fœminis nuptiarum præmia non habere, quibus hæc sola [i] causa est nubendi. *Idem lib. 2. in princ.* ¶Dum † coniugij præmium, & gratia [k] nuptiarū, partus sit fœminarū, non mediocris quoque causa est, vt virginitas.

3 Iuo p. 8. c. 75. & 76. Pann. l. 6. c. 24. & 25. † al. Cum.

QVOD AVTEM. "Hic depingitur secunda quęstio, an sit illa cōiunx, quę causa incontinentiæ ducitur: Et q. dem est, nō secundum primam institutionem matrimonij factā causa prolis tantùm, & gratia multiplicandi generis humani, sed secundum secundā institutionem factam post peccatum, vitandę fornicationis causa. & vtraque institutio facta est in paradiso. Prima ante peccatum: secunda post. Attribuitur tamen secunda Apostolo, non quia ipsam fecit: sed quia ipsam esse factam ostendit: & ne in posterum ab hæreticis in dubium reuocetur, in scriptis redegit [b]: sicut etiam Hier. secundas nuptias concessit. s. 31. q. 1. aperiant.

" Coniunx ne est quæ causa incontinentiæ ducitur.

b ¶ hac materia not. s. px. cau. q. j. Deus masculum.

g ¶Benedictio.] & fuit facta in paradiso. 26. dist. deinde. tunc fuit præceptum, vt ibi dicitur: "eodem modo præceptum fuit cum dicebatur, Maledictus, qui non reliquerit semen super terram: hodie tamen est consilium, nisi quoad reddendū debitum. 33. q. 4. Apostolus.

" Matrimoniū quandoque fuit de præcepto.

PVdor est fęminis.] Casvs. Beneuen. sic ponit hunc casum. Cum prima institutio nuptiarum fuerit causa prolis habendæ, quodammodo pudor coniugatę reputatur filios non habere. vnde non fuit mirum si diabolus credebat Mariam esse corruptam, cum videret eam prolem habentem, quæ est præmium nuptiarum. *Sola.* id est, præcipua, *Est.* id est, esse debet.

h ¶Pudor.] si tamen per eas non staret quominus habeant, non est cur debeant pudere. ff. de regul. iuris. in omnibus.

i ¶Sola.] idest, præcipua. 8. dist. si solus.

k ¶Et gratia.] vnde dicit lex, quia magnū præmium est mulieribus concipere, & conceptum tueri. ff. de ædil. edict. quæritur. §. si mulier.

a ¶Falleret.

a ¶*Falleret.*] ex hoc autem fuit deceptus diabolus, qui cum videret Mariam habere filium, credebat eam mulierem esse. Alia ratio redditur 27.q.2.inuenta. "Hic patet q multa latet diabolum, & quotidie discit per temporum incrementa, vt 26.q.3.sciendum.

"diabolum multa latēt & quotidie discit.

b ¶*Principem mundi*] id est, mundanorum, id est, malorum. nec p hoc attribuitur ei super homines aliquis principatus, sed dicitur princeps eorum, id est, primò peccans, vel maior peccans. "Vel ad derisionē dicitur princeps talium: sicut dicitur rex schacorum, vel cardinalis Rauennas: non tamen simpliciter est rex, vel cardinalis. argumen. ff. de verbor. sign. Paulus. quidā tamen hæretici garriunt eum principem mundi, quia fecit omnia infra lunarem globum. Ioan.

" diabolus dicitur mūdi princeps.

QVI ERGO. Casvs. Hic infert Gratianus ex supradicto ca. q qui causa explendæ libidinis, & non causa sobolis copulantur, potius dicendi sunt fornicarij quàm coniuges. Et ad hoc inducit seq. cap.

c ¶*Non omnis.*] idest, omnis non simile est ibi, Non erit impossibi

d ¶*Matrimonium.*] le apud Deum omne verbum.

id est, coniunctio.

e q *Adulterium.*] idest, fornicaria cōiūctio.

HIS ITA RESPONDETVR. Hęc est secunda pars quæstionis, in qua dicitur, quòd matrimoniū bis fuit institutum, siue pmissum. Primò in paradiso propter sobolē tantùm. Secundò extra paradisum propter sobolem, & propter infirmitatem carnis vitandam, quia bonum matrimonij tripertitū est: scilicet fides, proles, & sacramentum. Ioan. de Fan.

Casvs. In hoc §. G. duas distinguit institutiones matrimonij. Vnam quæ fuit ante peccatum, & causa sobolis procreādæ. Et aliam, quæ data fuit post peccatum: & facta fuit causa fornicationis vitandæ. quod probatur auctoritate Apostoli dicentis, Propter fornicationem, &c. Vnde qui sic coniuncti sunt, continere non possunt, nisi de communi consensu. qđ pbatur similiter auctoritate Apostoli. Vnde qui propter fornicationem vitandam coniuncti sunt, debent coniuges appellari. Et ad hoc probandum inducit seq. c. *Excipitur.* idest, excluditur à fornicatione.

f ¶*Facta.*] solo consensu, vt & nūc, & instituit Dominus matrimonium ex eo q mulierem fecit, dicendo illi, q vxor Adę esset futura.

g ¶*Sine ardore.*] "nisi enim homo peccasset, ita sine ardore & pruritu esset genitalium coniunctio, sicut est aliorum mēbrorum: veluti si applices digitum digito: vel manum cū manu: vel si esset pruritus, non tamen esset peccatum: sicut non esset peccatum manum scabiosam mittere ad ignem.

" Adam si n̄ peccasset nulla in coitu voluptas esset.

h ¶*Eliminandum.*] idest, coercendum.

i ¶*Facta est.*] id est, offensa facta est: aliàs in paradiso etiam secundò facta est. sed quæro per quæ verba, vel quando?

k ¶*Coniugij.*] sed hodie sacerdos diaconus magis punitur si contrahat quàm si fornicetur, vt dist. 28. presbyterum.

l ¶*Vnusquisque.*] qui per votum sibi non præiudicabit. 27. quæst. 1. vt lex.

Mariæ falleret [a] principem mundi [b].

Qui ergo nō causa procreandæ sobolis, sed explendæ libidinis sibi inuicem copulantur, non tam coniuges, quàm fornicarij videntur.

Hinc etiam Hieronymus ad ca. 5. epistolæ ad Ephesios.

¶Non coniuges, sed adulteri vocantur, qui non secūdum pręcepta Christi coniunguntur.

CAP. II.

1 SIcut non omnis [c] congregatio hæreticorum, Christi ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus: sic non omne matrimonium [d], quo † non viro suo secundum præcepta Christi vxor iungitur, ritè coniugium appellari potest, sed magis adulterium [e].

1 Iuo p. 8. c. 277.

† al. qđ non viro suo secūdum pręcepta Christi cōiungitur. Orig. Gen. 2.

Heb. 13.

2 *His ita respondetur. Prima institutio coniugij in paradiso facta* [f] *est, vt esset immaculatus torus, & honorabiles nuptiæ: ex quibus sine ardore* [g] *conciperent, sine dolore parerent.* [2] *Secunda propter illicitum motum eliminandū* [h] *extra paradisum facta est* [i]*: vt infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honestate exciperetur coniugij* [k]*. Vnde Apostolus scribens ad Corinthios ait* [*Propter fornicationem vnusquisque* [l] *suam vxorem, & vnaquæque virū suum habeat.*] *Ex hac itaque causa fit, vt coniugati se sibi inuicē debeāt, nec se sibi negare possint. Vnde Apostolus* [*Nolite* [m] *fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu, & ad tempus, vt expeditius vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipsum, ne fortè tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam vestrā*] *Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire vsum* [n] *monētur, patet, quòd non propter filiorum procreationem tantùm misceri iubentur. Non tamen ideo nuptiæ malæ iudicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non est nuptiarum malū: sed est veniale* [o] *propter nuptiarum bonum, quod* [p] *est tripartitum* [q]*, fides videlicet, proles, & sacramentum.*

2 Sent. 4. dist. 26.

1. Cor. 7.

ibid.

Vnde Augustinus de bono coniugali, cap. 6.

¶Immoderatus vsus coniugatorū non est nuptiarum malum, sed est veniale propter nuptiarum bonum.

CAP. III.

3 QVidquid inter se coniugati immodestum, inuerecundum, sordidumúe gerunt, vitium est hominum, nō culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoque immoderatiore exactione [r] debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcipit, sed secūdum veniam concedit Apostolus, vt etiam præter causam procreandi sibi misceantur, etsi eos praui mores ad talem concubitū impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio [s], seu fornicatione defendunt. 4 Neque enim illud propter nuptias admittitur: sed p pter nuptias ignoscit. Debent ergo sibi coniugati, nō solùm ipsius sexus sui commiscendi fidem, liberorum procreandorum causa (quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas) verùm etiam infirmitatis inuicem excipiēdæ ad illicitos cōcubitus euitandos mutuam quodammodo seruitutem: vt, etsi alteri eorum perpetua continētia placeat, nisi ex alterius consensu nō possit.

3 Iuo p. 6. c. 134.

1. Cor. 7.

4 Pann. l. 6. c. 26.

m ¶*Nolite.*] s. 30. q. 2. nosse.

n ¶*Vsum.*] idest, carnalem vsum.

o ¶*Veniale.*] idest, dignum venia, idest, ad mortem non imputabile. s. dist. 13. nerui. j. eadem q. 4. in eo. contra. s. dist. 25. §. aliàs. Argu. contra, j. 33. qō. 4. vir. dic vt not. infrà capit. prox.

p ¶*Quod.*] simplex est relatio.

q ¶*Tripertitum.*] idest, bonum nuptiale est triplex: id est, coniunctorum nuptijs bonū est triplex.

QVidquid.] Casvs. Hoc cap. diuiditur in tres partes. In prima dicit Augu. quòd quidquid inter se causa explendæ libidinis faciunt coniugati, non est culpa nuptiarum, sed hominum. In secunda parte dicitur, q si quis vxorem suam cognouerit etiam nimis frequenter causa fornicationis, vel fortè causa libidinis saturandæ, defenditur tamen à fornicatione propter bonum nuptiarum. In tertia parte dicitur, q coniugati debent adinuicem sibi reddere debitum nō tantùm causa prolis habendæ: sed etiam causa fornicationis vitandæ. Secunda pars incipit ibi, *Iam in ipsa.* Tertia ibi, *Debent ergo.* quod autē dicitur ibi, *neque illud*, scilicet coitus incontinentiæ, vel fortè libidinis saturandæ. Sequēs §. patet.

r ¶*Exactione.*] causa incontinentię, non causa libidinis explendæ.

s ¶*Ab adulterio.*] j. ea. quæst. 4. origo. contra j. ead. q. 4. liberorum. contra. Vt hoc ca. & eius contraria melius intelligas, "nota, quòd quatuor de causis commiscetur quis vxori. Causa prolis. Item causa reddendi debitum. his casibus non peccat, imo meretur. 13. dist. nerui. & 33. q. 5. si dicat. Item causa incontinentiæ, cum scilicet est præuentus à voluptate: tunc est veniale peccatum, vt hic & 33. quæst. 4. vir cum propria. Quidam tamen dicunt hoc casu nullum esse peccatum propter auctoritatem Apostoli. Vnusquisque habeat suā, &c. vt s. §. prox. Cognoscitur etiam vxor causa explendæ voluptatis, scilicet cum quis pręuenit voluptatem vel cogitatione, vel vtendo calidis, vt pluries eam cognoscere possit, tunc secundum Hug. peccat mortaliter, vt in contrario c. origo. minus tamen punitur propter bonum matrimonij, vt j. q. 7. adulterij. Alij dicunt q etiam in hoc casu tantùm veniale peccatum est. argu. hic, & j. q. 7. adulterij. & sic vbi reperitur q mortaliter peccet, dic: id est, ad modum adulteri agit. Vel dicitur ad exhortationem continentię. si. 32. q. 1. §. verùm. Vel intelligitur quando eam cognoscit contra naturam: quia tunc secundum omnes mortaliter peccat, & grauius cum vxore quàm cum alia. j. q. 7. adulterij. Io.

"Vir cum misceatur vxori causā iiij.

NON

NON AVTEM. Hæc est 3.pars q.in qua dicitur quòd virtus Sancti spiritus non est ibi,quando coniugalis actus agitur. & dicas quòd duobus modis datur Spiritus sanctus, scilicet ad bene viuendum. tunc non recedit in coniugali actu: quia meritorius est.33.q.1.c.1.datur etiam ad virtutes faciendas. tunc recedit. hoc habes de pęn.dist.2. ca. 3.4.& 5.Io.de Fan.

3 *Non autem datur præsentia Sancti spiritus tempore, quo coniugales actus geruntur.*

Vnde Hieronymus super Matthæum.

¶ *Caput hoc habetur apud Origenē homilia 6. in Numeros: & ex ipso citat in glossa ordinaria Numer.11*

¶ Non datur præsentia Sancti spiritus tempore,quo coniugales actus geruntur.

CAP. IIII.

1 Connubia legitima carēt quidem peccato, non tamen tempore illo,quo coniugales actus geruntur,præsentia [a] Sancti spiritus datur: etiā si propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alia plura [b] sunt, in quibus sufficit sola [c] vis humana: & neque res indiget, neq; decet adesse præsentiam Sancti spiritus.

Sicut ergo talis concubitus non est fornicarius sed propter bonum coniugij licitus, sic etiam coniunctio illa de qua quæritur [d], non est fornicaria, sed propter bonum coniugij licita.

Item sicut Augustinus ait in lib. de bono coniugali, c. 14.

CAP. V.

2 Concubinæ ad tempus adhibitæ, nec etiam si causa filiorum concumbāt, iustū faciunt concubinatū suū.

4 *Sic ècontrario datur intelligi de ijs, qui coniugali affectu sibi copulātur: quòd etiam si non causa procreādorum filiorum, sed explendæ libidinis conueniunt, non ideò fornicarij, sed coniuges appellantur.*

Probatur hoc idem auctoritate [s] *Augustini in libro de bono coniugali, c.5.*

¶ Coniuges sunt qui causa solius incontinentiæ sibimet inuicē copulantur.

CAP. VI.

3 Solet quęri,cum masculus & fęmina,nec ille maritus, nec illa vxor alterius,sibimet non filiorum procreandorum,sed pro † incontinentia [e], solius concubitus causa copulantur, ea fide [f] media, vt nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, vtrum nuptiæ sint vocandæ. Et potest quidem fortasse non absurdè hoc appellari connubium, si vsque [g] ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit: & prolis generationem, quamuis nō ea causa coniuncti sint, non tamen vitauerint [h], vt vel nolint [i] sibi nasci filios,vel etiā opere aliquo malo agant, ne nascantur. Cæterùm, si vel vtrumque [k], vel vnum horum desit, non inuenio, quemadmodū has nuptias appellare

Connubia.] Casvs. dicitur hic, quòd licet connubia peccato careant, tamē tempore carnalis commistionis nō adest Spiritus sancti gratia. Sūt etiam plura huiusmodi opera in quibus nō adest præsentia Spiritus sancti:nec etiam indigent.

a ¶*Præsentia.*] Adest tamen gratia Spiritus sancti quoad illa, siue quibus gratia spiritus sancti haberi non potest: cum etiam quis mereatur quandoque in tali actu. j.33.q.5. si dicat. Sed abest cum quis cognoscit vxorē quo ad operationem, scilicet quo ad miracula facienda, & vim prophetandi. manet enim in bonis gratia Spiritus sancti quo ad quędam, & recedit quo ad quædam, vt legitur de pœ.dist.2.quęrendum. & cap. potest discursus. Vel dic non dari præsentiā Spiritus sancti quoad omnia. quia ibi est quidam stupor, & homo totus carneus efficitur. Vel ideo illi pruritui non datur, quia est veniale peccatum. “ Dicit tamen P. manducator, coitū coniugalem bene exerceri posse sine peccato [a],quod concedo quandoque.Ioan.

b ¶*Sed,& alia plura.*] vt sunt actus indifferentes,vt comedere, mouere digitum, & huiusmodi.

c ¶*Sola.*] non excludit Deum quin adsit:sed virtutes quantum ad operationem: quia illa hora totus carneus efficitur.

SICVT ERGO. Casvs. Concludit Gratian. ex illo c.quidquid.& dicit quòd sicut coitus qui fit causa incontinentiæ, non est fornicarius, sic coniunctio vxoris, quæ fit causa filiorum, non est fornicatio. Posteà dicit,quòd cōcubinatus, qui fit etiam causa filiorum, non est licitus,quod probat auctoritate Augustini, de qua dicitur in themate.

d ¶*De qua quæritur.*] in themate.

Concubinæ.] SIC ECONTRARIO. Hęc est 4. pars qu. in qua quæritur an sit vxor quæ ducitur ad tempus,vel sub conditione vt prolem euitet.& dicitur quòd non.Io.de Fan.

Casvs. Infert Grat.ex auctoritate Augustini, dicens,ergo si coniugium fiat causa incontinentiæ,& non concubinatus,licitum erit: quod patet per sequentia c.

Solet quæri.] Casvs. Quæsitum fuit ab Augu. vtrum debeat dici matrimonium inter eos, qui causa incontinentiæ contrahunt. Et respondet Aug. quòd sic, dummodo sic conueniant vt perpetuò debeat simul esse,& non vitent prolem. Sed si conueniant vt ad tempus sint simul,vel vt vitent prolem, non est coniugium inter eos. Nam non debet vxor dici, cum qua aliquis ita contrahit donec inueniat magis dignam, & hunc casum approbat H.in summa sua, excepto eo,ꝙ non dixit de quæstione facta ab Augu. *Vtramque,* idest ad mortem velle persistere, & velle non euitare prolem.

e ¶*Sed pro incontinentiæ.*]i.propter incontinentiā vitandā.

f ¶*Ea fide.*]dum tñ hoc agant vt matrimonium contrahāt.

g ¶*Si vsque ad mortem.*] matrimonium enim non potest ad tempus contrahi: “ sicut nec lex nouit filium temporalem,vt ff. de adopt.si quis.nec hæres quis ad tempus instituitur.inst.de hær.inst.§.hęres. Quid si aliqui aliàs contracturi credunt hoc licere vt ad tempus contrahant, cum ius ignorent, & contrahunt? Dicit H. tenere matrimonium.

h ¶*Vitauerint.*]modi vitandi notantur.ff. de vsu & ha.sed neque. & l.& si fortè.

i ¶*Nolint.*] idest velint non nasci. Habes ergo hic quòd vitatio prolis vel propositum necandi filios impedit matrimonium. & in c. prox.Si autem alia cōditio inhonesta poneretur in matrimonio, vt contraho tecum si tu interfeceris patrem, vel aliquid iniquius feceris: an talis impediat matrimonium dubitari consueuit. “ De hoc notabis quòd conditio quædam est honesta: quædam inhonesta siue impossibilis [b]. Est autem honesta duplex: & est duplex inhonesta.quędam enim conditio est de natura matrimonij:quędam non. Si ergo conditio honesta quæ non est de natura matrimonij, apponatur matrimonio, tenet matrimonium.vt si dicatur, contraho tecum si dederis mihi cētum: hæc conditio honesta est, & non est de substātia matrimonij: & tenet matrimonium cum illa conditione,& sine ea, vt ext.de condel. appe.de illis. Est alia honesta conditio, quæ adhæret naturæ matrimonij: vt cum Christianus dicit Iudææ: contraho tecum si volueris Christiana fieri. talis conditio est de natura matrimonij: & si illa non apponeretur, non teneret matrimonium, vt 28.q.1.non oportet. Similiter inhonesta duplex est, si.n.apponitur inhonesta cōditio,quæ est contra naturam matrimonij, matrimonium non tenet: vt si hoc modo dicatur, contraho tecum vsque ad tres annos. vel sic,contraho tecum,si procuraueris venena sterilitatis.matrimonia.n. vel sponsalia sic contracta nō tenent: vt hic,& c.seq. Est & alia inhonesta conditio, quæ non est cōtra naturam matrimonij, vt si dicatur hoc modo, tecū contraho si furtum vel homicidium feceris: hæc conditio nō repugnat naturæ matrimonij:& conditio talis si apponatur,frangenda est,& tenet matrimonium,vt ext.de cond.app.c.1.Sed contra hanc distinctionem est quod legitur 28.q.1.idololatria.ibi.n. videtur ꝙ omnes turpes conditiones etiam soluant matrimonium.sed qualiter hoc sit intelligendum,ibi notauimus. Item contra est 10.q.1.c.1.& 2. vbi tenet contractus,licet apponatur conditio, quæ est contra naturam contractus. Similiter obstat 28.dist.diaconi.vbi tenet ordinatio,licet dicat se velle habere vxorem. Similiter tenet conuersio, si sub hac forma fiat vt possit retineri propriū,vt extrà qui cle.vel vo.insinuante.In contractibus autem impossibiles conditiones appositæ vitiant contractum, vt inst. de inut.stipulatio.§.impossibiles. ff.de act.& obl. non solùm. In vltimis voluntatibus pro non adiectis habentur,vt C.de inst. & subst. reprehendenda. De cond.ap.in matrimonio,plenè habes ext.de cond.ap.c.vlt.

k ¶*Vtrumque.*] scilicet qui volunt vsque ad mortem commanere,& qui volunt non euitare prolem.

2 Sent.4. dist.32.

3 Pol.l.6.tit.4.Iuo p.8.c.10.Pan.l.6.c.45.

“ coitus carnalis sine pctō exerceri potest.

a Si. contra 27. q.2.oē.

“ filius tpalis est à lege incognitus.

3 Poly.ibid Iuo par.8.c.65.Pan.l.6.c.27.

† al.propter incontinentiam.] Ori.

“ cōdões in mřimonijs appositę sūt in multiplici differētia.

b Ext.đ cōd. app.c.vlt. & intellige impossibiles đ iure, vel secundum naturam.ff. de cōd.inst.l.1. & l.filius. secus si impossibilis sit,pter difficultatem pstandi. vt si mihi domū aureā dederis.ff.đ sta.li. cū hę res.§.1. qa tunc valet mřimoniū, vt ibi. idē si pp perplexitatē est impossibilis: qa ex tūc vitiat contractum. ff. de cond.inst. si Titius. sed scđ; Vin.ibi contra naturam & substantiam est Are.

a ¶*Sed cum ista.*] supple est adulter.

A*Liquando.*] CASVS. Coniugati quidam operatur ne fœtus concipiatur, aut vt fœtus conceptus fundatur, aut formatus extinguatur. dicitur hic quòd si ab initio in contrahendo matrimonio talem intentionem habuerunt, non est matrimonium inter eos. si autem ex postfacto tales facti sunt: licet sint coniuges, tamen sunt adulteri reputandi: quia more adulterorum se habent, vbi alter ex postfacto est in hac culpa, aut ipse se habet ad modum adulteri: aut ipsa ad modum meretricis: & tamen matrimonium est inter eos. Seq. §. patet.

b ¶*Si nihil valuerit.*] procuratio sterilitatis.

c ¶*Interire.*] interit ergo quod nondum est. argum. ff. vsufruc. quemadmodum ca. l. omnes. §. 1.

d ¶*Si ambo.*] i. si ab initio legitimè contraxerunt: sed ad hoc post deuenerunt.

e ¶*Coniuges nō sunt.*] id est, iura coniugij nō obseruant.

f ¶*Et si ab initio.*] no. ꝙ non sunt coniuges qui eo animo coniuncti sunt vt prolis generationem impediant: & ꝙ in vno opere vnus peccat, alter non: " & ꝙ matrimonium aliquando ex vna parte tantùm tenet. arg. ʒ. ea. q. 5. proposito. & extra de eo qui dux. in matrim. cap. 1. sed hoc falsum est.

g ¶*Meretrix.*] id est, digna pœna, qua aliqua meretrix est digna.

h ¶*Adulter.*] id est, dignus pœna, qua aliquis adulter est dign⁹.

DE HIS. Hæc est 5. pars qu. in qua quæritur an sit homicida q percutit mulierem, & facit abortum. & dic ꝙ non. nisi esset viuificatus. & hoc probat per tres canones. Ioannes de Fant.

1 Pann. l. 6. c. 44.

2 Sent. 4. dist. 31. Iuo p. 10. c. 55.

† aliquando] Orig.

3 Adde ad istud c. & sequēs, qualiter tales puniantur, no. Bart. in l. di⁹. ff. de var. & extraor. cri. in gl. in l. ne caré. i gl. 1. ff. de li. agn.

" Matrimonium quandoque ex vna parte tantum tenet.

possimus. 1 Etenim si aliquam sibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus, vel facultatibus suis inueniat, quam comparem ducat, animo ipso adulter est: nec cum illa, quam cupit inuenire, sed cum ista, [a] cum qua sic cubat, vt cum ea non habeat maritale consortium.

Idem de nuptijs, & concupiscentia, lib. 1. c. 15.

¶ Fornicarij sunt, non coniuges, qui sterilitatis venena procurant.

CAP. VII.

2 ALiquando eousque peruenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, vt etiam sterilitatis venena procuret: & si nihil valuerit, [b] conceptos fœtus aliquo † modo intra viscera extinguat, ac fundat, 3 volendo suam prolem prius interire, [c] quàm viuere: aut, si in vtero iam viuebat, occidi antequàm nascatur. Prorsus, si ambo [d] tales sunt, coniuges [e] non sunt: &, si ab initio [f] tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius conuenerunt. Si autem non ambo sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodo meretrix [g] mariti, aut ille adulter [h] vxoris.

5 *De his, qui abortum procurant, quæritur, an iudicentur homicidæ, vel non, Augustinus in lib. quæstionum Exodi, q. 80. ait.*

¶ Non est homicida, qui abortum procurat, antequàm anima corpori sit infusa.

Q*Vòd verò.*] CASVS. Quæsitum fuit ab Augu. an committat homicidium qui puerperium nōdum formatum effundit. & respondet August. dicens quòd homicidium non committit, quia non potest exanimatum dici, vel exanimari quod nunquam animam habuit. nec est in hoc præcipitanda sententia, vt hæretici faciunt. Sed ideo lex noluit esse homicidium: quia anima non potest esse viua in eo corpore, quod sensu caret.

i ¶*Agitari.*] ab hæreticis præsertim, scilicet vtrum quidquid, &c.

k ¶*Nec animatum.*] Et hoc quidem verum est. quia antequàm lineamenta corporis [a] habeat, non infunditur anima, vt ʒ. cap. prox. Quidam tamen hæretici dicunt animam creari ex traduce, id est, ex præiacenti materia, id est, ex anima generantis, & nasci cum corpore, sicut & creatur corpus ex corpore. Alij mentiuntur animas creatas esse in principio mundi in comparibus stellis, & infundi corporibus: post resolutionem verò redire ad proprias stellas, si bene vixerint. " Fides nostra est ꝙ quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus: & infundendo creat, & creando infundit.

a Hic vide ꝙ leg. & no. s. 5. dist. §. 1.

" Anima nostra vnde procedit.

ADDITIO. Aliter videtur notari s. 1. q. 3. si quis obiecerit. in gl. exercendo, &c.

l ¶*Si adhuc animam.*] similiter non dicitur deseri charitas, quæ nunquam fuit: vt ʒ. de pœ. di. 2. in fi. " & rei quæ non est priuilegium dari non potest, vt extra de eccl. ædifi. ad audientiam. & matrimonium quod non est, accusari non potest, vt extra de despon. imp. ad dissoluendum. & id quod nō est, rumpi non potest. ff. de iniu. rup. & ir. test. nam & si. Sed contra, id qđ non est, potest desinere esse, vt ff. de vsuf. quēadmodum. ca. l. 2. §. 1. & res quæ non est, potest habere priuilegiū. extra de consue. cum olim. & mittitur in possionem quæ non est, is qui non est natus, vt ff. de inoffic. test. posthumus. & ædificio quod nondum est, potest imponi seruitus, vt ff. de seru. vrb. præ. si seruitus. §. vlt. Ioan. Tu dicas quòd rei quæ non est, potest imponi seruitus: non quòd statim sit seruitus, sed erit re existente in rerum natura. 27. q. 2. §. ex his omnibus. Idem potest dici de priuilegio: quia tūc verè competit, cum res extabit. H.

m ¶*Ad homicidium.*] dic vt suprà, secunda, quæstio quinta, consuluisti.

" Priuilegiū dari non potest rei quæ non est.

4 Sent. ibid. Iuo p. 10. c. 56. Pan. l. 8. c. 12.

5 ibid.

6 Adde no. in l. Cicero. ff. de pœ. & l. sacrilegij. ff. de var. & extra. crim.

CAP. VIII.

4 QVòd verò non formatum puerperium A noluit ad homicidium pertinere, profectò nec hominem deputauit, quod tale in vtero geritur. Hic de anima quæstio solet agitari, [i] vtrum, quod formatum non est, nec animatum [k] quidem possit intelligi: & ideo non sit homicidium: quia nec exanimatum dici potest, si adhuc animam [l] non habebat. *Item.* ¶ 5 Si ergo illud informe puerperium iam quidem fuerit, sed adhuc quodammodo informiter animatum (quoniam magna de anima quæstio non est præcipitanda indiscussa temeritate sententię.) ideo lex noluit ad homicidiū [m] pertinere, 6 quia nondum dici potest anima viua in eo corpore, quod sensu caret.

A ¶ Puerperium.] *In vulgatis sequebatur,* Moyses, vel lex, *quæ absunt à plerisque vetustis, & originali. Alia etiam nonnulla ex ijsdem sunt emendata.*

Item in libro quæstionum veteris & noui testamenti, c. 23.

¶ De eodem.

CAP. IX.

7 MOyses tradidit. [Si quis percusserit mulierem in vtero habentem, & abortiuerit, si formatum fuerit, det animam [n] pro anima: si autem informatū fuerit, mulctetur pecunia,] vt probaret nō esse animam ante formam. Itaque si iam formato corpori

M*Oyses.*] CASVS. Hoc c. vt dicunt Beneuen. & Hu. debet præmitti c. præcedenti: quia sic est in legibus humanis: & Hug. hunc casum sic ponit dicens. Hic similiter loquitur Aug. contra eosdem hæreticos dicentes ꝙ anima nascitur ex semine, & infunditur corpori statim cum corpus seminatur. Probat ergo Aug. auctoritate Moysi, & exemplo Domini in factura Adæ, quòd corpus ante recipit formam & distinctionem membrorum, quàm anima infundatur.

CASVS. H. breuis est, & bonus, Bene. verò hunc casum sic ponit dicens. Erant quidam hæretici dicentes omnes animas ab initio creatas simul, & compositas in comparib. stellis: & quotidie infundi nouis corporib. deinde ad compares stellas reuersuras. Alij autem dixerunt animas creari ex traduce, & simul infundi corpori cum semine. Contra quos inuehitur hic Aug. quia primò formatur corpus ex traduce carnis: & deinde anima infunditur. Sed hoc primò probat p Moysem: secundò per facturam Adæ: tertiò per similitudinem ædificij. *Ex traduce*, id est, ex semine. *Simul cum corpore*, id est, simul cum ipso semine corporis anima creatur, & infunditur antequàm corpus humanum sit formatum. Hæc dicebant ibi hæretici. Seq. c. patet.

n ¶ *Det animam.*] " similiter dicit lex, quòd si aliquis interficit animatum, capite puniri debet. si verò non animatum, distinguitur: quia si est nobilis, parte

7 Iuo p. 10. c. 57. Pan. l. 8. c. 13. Exod. 21.

" Animatū & ñ animatum interficiens qualiter punit.

parte bonorum amissa relegatur.si est ignobilis,damnatur in metallum.ff.de pœ.si quis aliquid.§.qui abortionis.

a ¶*Nascitur.*] vt illi dicunt, qui dicunt animam nasci ex traduce. [a]

b ¶*Pereunt.*] quod est inconueniens.

c ¶*Natiuitati.*] fortè vitio matricis.

d ¶*Ratione infirmabatur.*] id est,destituebatur, vnde non videbatur rationabile quo ad opinionem hominum.

e ¶*In sicco.*] id est, in corpore rudi & informi. " Et est argu. pro Normannis, & Anglicis, & Polonis, vt possint fortiter bibere, ne anima habitet in sicco.

f ¶*Habitare.*] scilicet quòd ex eis vnum efficiatur, vel per vegetationem: aliàs tam boni quàm mali Angeli habitant in siccis corporibus, & in cadaueribus, & in lapidibus, & in auibus, in quibus ipsi dæmones dant responsum.vt 26.q.5.nec mirum. vt dicitur de Saule, qui adorauit diabolum.

g Sicuti.] Per hoc c. dicit Baz. " peccata sola voluntate cōmissa sola voluntate debere deleri.nam omnis res, &c. extra de regu. iur. omnis. Alij dicunt esse necessariam exteriorem pœnitentiam ex quo voluntas egressa est suos fines.

h ¶*Sensus.*] id est,voluntas,vel cogitatio.

i ¶*Ratione cōceptus.*] id est, cogitatio bona mente concepta, citò perit,&c. Vel intelligitur de mala cogitatione concepta in ratione, vel intentione, id est,in anima,quæ perit.

k ¶*Ab hoste.*] id est, à suggestione diaboli: quia suggestio eius nō habet effectum circa hominem, cum nesciat mentem hominis, vt 26.quæst.3. sciendum.

CVM ERGO. Hęc est 6.pars q.in qua quæritur,vtrum peccat concubinarius dimittendo concubinam,& adhærendo vxori, siue in habendo vxorem,vel qui ei dat filiam suam: dicitur quòd non.Ioan.de Fan.

Casus. Iste §.respicit finem illius c. solet queri. & ex eo infert quòd si quis separat se à tali, cum qua contraxit ad tempus,non peccat, nec alius tradens filiam suam illi adultero peccat,& ad hoc inducit seq.c.

l ¶*Cum ergo.*] respicit finem c.solet quæri,&c.

m ¶*Illi.*] cum ei non est carnaliter commistus,nec ibi fuma tur.Arg.contra extra de sponsa.ad audientiam.

Ancillam.] Casvs. Dicitur in hoc ca. quòd si quis vult dimittere concubinam,& aliam ducere in vxorem,propter hoc non est bigamus,nec peccat:imo admonendus est vt hoc faciat:quia eius negligentia non est desperanda, cum de nemine desperandum sit, donec est in hoc mortali corpore. *Ancillam*, non matrimonialiter copulatam.

a id est, ex semine simul cū corpore, i. simul cum ipso semine corporisanima creatur & infunditur anteq corpus humanum sit formatū. B.

1 Sent.ibid.

† al. de
† al. priora.

" Normāni bibāt fortiter, ne eorū anima ī sicco habitet.

† informabatur] vera lectio.

† abest ab origin.

" Peccata solius volūtatis volun tate sola deleri nō possunt.

2 Sent. ibi. Iuo p. x.ca. 58.Pan.l.8. cap.14.
† al. homicidium.
† al. confusa] Orig.

datur,non in conceptu corporis nascitur [a] cum semine deriuata. 1 Nam si cum semine & anima existit ex † anima, multæ animæ quotidie pereunt, [b] cum semen fluxu quodam non proficit natiuitati: [c] sed si propius † respiciamus, videbimus quid sequi debeamus. Contemplemur facturā Adæ. In Adam enim exemplum datum est,vt ex eo intelligatur, quia iam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terræ admiscere, & sic formare corpus. Sed ratione infirmabatur: † [d] quia primùm oportebat domum compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certè, quia spiritus est, in sicco [e] habitare non potest, iō in sanguine fertur habitare. † [f] Cum ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, vbi erit anima?

Item Hieronymus ad Algasiam, quæst.4.

¶ De eodem.

CAP. X.

2 Sicuti [g] semina paulatim formantur in vteris, & tādiu non reputatur homo,† donec elementa confecta † suas imagines, membraque suscipiant,ita sensus [h] ratione conceptus, [i] nisi in opera prorupe- rit, adhuc in ventre retinetur, & citò perit ab A hoste. [k]

A ¶ Ab hoste.] *Originale & Iuo* & citò abortio perit: *quo abortij vocabulo & alibi, & in eadem quæstione vsus est B.Hieronymus*,aduersarij aduentus,inquit,ea, quæ concepta sunt, facit perire abortio. *Sed ob glossam non est mutatum.*

6 *Cum ergo,* [l] *qui aliquam sibi ad tempus adhibet, cum ea adulter esse dicitur, nec ab ea discedens, nec filiam suam illi* [m] *tradens peccat.*

n ¶*Abijcere.*] cum ergo canon iubeat abijci illam,quę non est vxor,nunquid sua auctoritate statim potest ab ea recedere? Resp.non. [b] 35.q.6.multorum. 33.q.2. seculares.

o ¶*Vxorem.*] scilicet qui dimittit concubinam.

p ¶*Crebris cohortationibus.*] vt dimittatur concubina.

Vnde Leo Papa ad Rusticum Narbonensem Episcopum,epist.90. al.92.c.5.& 6.

¶Profectus est honestatis fornicariam abijcere, & vxorem legitimam accipere.

CAP. XI.

Ancillam à toro abijcere [n] & vxorem [o] certæ ingenuitatis accipere: non duplicatio coniugij, sed profectus est honestatis. Culpanda est sanè talium negligentia,sed nō penitus desperanda, vt crebris cohortationib. [p] incitati quod necessariò [q] expetierunt, fideliter [r] exequantur. 3 Nemo [s] enim desperandus est, dum in hoc corpore constituitur:quia nonnunquam, quod diffidentia ætatis [t] differtur, [u] consilio maturiore perficitur.

Idem ibidem,c.4. 4

¶ Legitimo matrimonio copulatur, quæ concubinam habenti traditur.

CAP. XII.

5 Non omnis mulier iuncta viro, vxor est viri, quia nec omnis filius [x] est hæres patris. [y] Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos [z] sunt legitima, & inter coæquales, † [a] multò prius hoc ipsum Domino constituente, [b] quàm initiū Romani iuris existeret. Itaq; aliud est vxor,aliud concubina, sicut aliud ancilla, aliud libera.

¶Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem testimonium ponit ex Genesi, vbi dicitur Abrahæ [Eijce ancillam, & filium eius: non enim erit heres filius ancillæ cum filio meo Isaac.] *& infrà.*

q ¶*Quod necessario.*] scilicet propter necessitatem carnalis infirmitatis, id est,causa incontinentiæ: vel quia continere fortè non poterat: vel ne plures alias cognosceret.

r ¶*Fideliter.*] scilicet cum honestate coniugij.

s ¶*Nemo.*] de pœn. distin.7.nemo.C. de fideic.lib. deberi.j.e.qu. 4. recurrat.in fi. s. 24. q.3.illud. & cap.corripiantur.

t ¶*Aetatis.*] j. proxi. q.2.antiqui.& c.in adolescentia.s.50.dist.ponderet.& c.de eo.s.30.q. 3. illud.

u ¶*Differtur.*] sicut pœnitentia quandoq; differtur ad tempus,donec deferuescat culpa luxuriæ.de pœn.dist. 1. sunt qui arbitrantur. " & dum est in peccato, non debet agere pœnitentiam.de pœn.dist.3. in salicib. sed illud intelligitur tantùm de solemni pęnitentia: aliàs apertè contradiceret, de pęn.distin. 5. falsas. quia peccator bene agit pro crimine pęnitentiam, vt notaui 14. q.6. in summa. & extra de pœ.& re. quod quidam. j. de pœ.distin. 3. nihil prodest.

Non omnis.] Casvs. Hoc cap.diuiditur in tres partes. In prima dicitur, quòd non omnis mulier viro coniuncta, est vxor: sicut nec omnis filius est hæres: sed illa est vxor,quæ est viro legitimè copulata: nam aliud est concubina & aliud vxor. In secunda parte dicitur,quòd bene potest exēplo Abrahæ concubina dimitti, & legitima superduci. In tertia dicitur quòd mulieres iunctæ matrimonialiter viris de cōsensu parentū, carēt culpa si mulieres,quas illi viri prius hēbant, nō erant vxores. Secunda pars ibi,*Propter quod.* Tertia ibi,*Paterno arbitrio.*

x ¶*Filius.*] j.e.q.4.dicat contra.sed hic filius secundū generalem.ibi secundum specialem significationem accipitur.

y ¶*Patris.*] pater est quem nuptiæ demonstrant.ff.de in ius vocan.quia semper.

z ¶*Ingenuos.*] Arg.quòd non sit legitimū matrimonium inter puberem & impuberem,nec inter seruos plenariè.

a ¶*Et inter coæquales.*] id est,inter adultos. ext. de despon. impu.de illis.

b ¶*Constituente.*] in paradiso, cum fecit Adam & Euam in adulta ætate:& eos matrimonialiter coniunxit.de pę.dist.2.§. Romanos:ver.Adam.Vel constituit quòd non omnis filius sit hęres, ibi,*Eijce ancillam,&c.*Sed contra j.e.q.4.recurrat.vbi dicitur quòd non obfuit, &c. " & ita filij Iacob obtinuerunt hære-

b Arg.cōtra 29. q.j.c.cuius rei. vbi de hoc.

3 de pę. dis. 7.c. nemo.

" Penitentia an possit agi in peccato.

4 in Triburiens. conc. c.38.& 39.

5 Poly. l.6. tit.4. Bur.l. 9.ca. 1. Iuo part. 8.cap. 139. Pann. l.6.c.35.

† al. æquales] Orig.

Gal.4.

Gen.21.

" Filij Iacob ex ancilla geniti cum alijs ei successerunt.

hæreditatem cum alijs genitis ex ancilla. Dicunt quidam ꝙ postea Iacob contraxit cum ancilla, & ita legitimauit filios. Sed contra extra qui fi. sint leg. tanta. quia eo tempore suscepti sunt quando mater esse vxor non potuit. sed dic quòd sufficit quòd credebatur quòd tunc posset esse vxor, vt infrà ca. qu.4. obijciuntur.

CVM ERGO. Hęc est 7. pars qu. in qua intendit probare magister, quòd verecundæ debent esse mulieres: & magis debent rogari à viris, quàm rogare. Io. de Fan.

CASVS. Infert Gra. ex fine præcedentis ca. à contrario sensu, ꝙ paternus consensus est in nuptijs requirendus. Quod probat auctoritate Euaristi. Et ad hoc inducit seq. cap.

a ¶*Legitimæ.*] id est, communem solemnitatem legalem habentes. extra de despon. im pu. tuæ.

b ¶*Illud.*] suprà 30. q. 5. aliter.

HOnorantur.] CASVS. Probat Ambro. in hoc c. ꝙ mulieres nubere debent arbitrio parentum. Quod probatur exemplo Rebeccæ, quæ in nuptijs parentibus acquieuit: & exemplo Hermionis apud Euripidem, quod non solùm seruandum est in virginibus, sed etiam in alijs appetentibus viros.

c ¶*Honorantur.*] "ergo pro matrimonio cõtrahendo potest exigi pecunia, nec erit simonia, licet matrimoniũ sit maximum sacramẽtum. nam talis datio potius dicitur honor quã pretium, vt hic dicitur, sic 16. quæst. 1. decimę. & est si. ff. mand. si remunerandi. Si quæras quare in hoc sacramento potius interueniat pecunia quàm in alijs: dicunt quidam quòd propter onera matrimonij. Sed certè eadem ratione pro ingressu monasterij potest recipi pecunia propter onera, quæ sustinet monasterium. 16. quæst. 6. de lapsis. Sed hęc est ratio, quia in hoc sacramento non confertur gratia † spiritus sancti sicut in alijs: vt 1. q. 1. multi. circa medium. & ca. sunt. &c. quidquid inuisibilis. tamen multa fuerunt prohibita in veteri lege in quib. non conferebatur, nec adhuc ho die confertur gratia: sicut emptio sepulturæ, vt 13. q. 2. postquàm. Grat. tamen dicit quòd pro matrimonio non posset dari pecunia.

d ¶*Muneribus.*] datis à seruo Abrahę Eliezer patri Rebeccæ, qui dicebatur Batuel. a

e ¶*Consulitur puella.*] de die profectionis. Historia Legitur in Genesi, ꝙ Eliezer seruus Abrahæ de mandato domini sui iuit in Mosopotamiam pro accipienda vxore filio suo Isaac de domo Batuelis. qui cum venisset ad domum Batuelis patris Rebeccæ, dedit munera Rebeccæ & parentibus. & fratribus suis: qui exposita voluntate domini sui cum postea vellet redire, & illi rogarent eum vt aliquot diebus adhuc maneret puella cum eis: ipse dixit, Nolite me detinere: quia direxit dominus viam meam. & dixerunt, vocemus puellam, & quæramus voluntatem eius. & cum fuisset vocata, quæsiuerunt ab ea: Vis ire cum homine isto? quæ ait, Vadam. & sic dimiserũt eam & nutricem eius, & seruum Abrahæ. Cum autem Isaac egrederetur ad meditandum in agro, quæsiuit Rebecca quis esset: & tunc respondit Eliezer: Dominus meus est, cui ducta es in vxorem: & ipsa statim descendit: & tollens theristrum cooperuit caput suum: deinde accepit eam in domum suam.

¶Igitur cuiuslibet A loci clericus, si filiam suam viro habẽti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi coniugato eam dederit, nisi fortè illa mulier & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nuptijs honestata videatur.

¶Paterno arbitrio viris iunctę carent culpa, si mulieres, quæ à viris habebantur, in matrimonio non fuerunt: quia aliud est vxor, † aliud concubina.

A ¶Cuiuslibet loci clericus.] *Sic quidam in epistolarum editionibus: sed in codice canonum, c. 18. & apud indicatos collectores legitur,* cuiuslibet loci laicus, *In concilio verò Triburiensi, vbi hoc refertur,* si quis filiam suam, &c.

7 *Cum ergo dicitur* [*paterno arbitrio iunctæ viris*] *datur intelligi, ꝙ paternus consensus desideratur in nuptijs, nec sine eo legitimæ* [a] *nuptię habeantur, iuxta illud* [b] *Euaristi Papæ* [[1] *Aliter non fit legitimum coniugium, nisi à parentibus tradatur.* A]

A ¶Tradatur.] *Post hoc verbum in duobus vetustis codicibus citantur ex codice Iustiniani lib. 5. tit. de nuptijs. le. 12. nec filium. & le. 20. in coniunctione. ex digestis, tit. de ritu nup. le. 2. nuptiæ consistere. & ex inst. tit. de nuptijs. principium vsque ad vers. præ edere debeat.*

Item Ambrosius in libro de Patriarchis [*idest, lib. 1. de Abraham, cap. vlt.*]

CAP. XIII.

HOnorantur [c] parentes Rebeccæ muneribus, [d] consulitur puella [e] nõ de sponsalibus [f] (illa enim iudicium expectat † parentum: non est enim virginalis pudoris [g] eligere maritum) sed iam desponsata [h] viro de profectionis consulitur die: nec immeritò dilationem non attulit. Iure etenim properare debuit ad maritum. Vnde illud Euripideũ, quod mirantur plerique, vnde trãslatum sit, manifestum est. Ait enim in persona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias: [2]

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς μέριμναν ἕξει· κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε:

hoc est [sponsaliorum meorum pater [i] meus curam subibit. Hoc enim non est meum.] Ergo, quod ipsi philosophi mirati sunt, seruate virgines. [k] Mulier [3] etiam, si qua amisso citò marito adolescentula in laqueum infirmitatis suæ timet incidere, si vult, nubat tantùm in Domino: vt electionẽ mariti parentibus deferat: ne appetentiæ procacioris existimetur auctor, si ipsa de nuptijs suis electionem sibi vendicet. Experita enim magis debet videri à viro, quàm virum ipsa expetisse. Verecundiam præmittat, antequàm nubat, quò ipsum coniugium plus commendet verecundia.

Item in libro Numerorum, cap. 30.

CAP. XIIII.

MVlier, [l] si quidpiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo [m] patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognouerit pater votum, quod pollicita est, & iuramentum, quo obligauit [n] animam suam, & tacuerit, ...

f ¶*Non de sponsalibus.*] innuit hæc litera ꝙ consensus puellæ nõ est requirendus in spõsalibus, quod tamen secus est, vt 30. qu. 2. cap. vnico. ff. de spon. sponsalia. imo & de sponsalibus fuit consulta, vbi dicitur ei, Vis ire cum isto homine? Dic ergo non de sponsalib. tantùm: sed etiam de profectione. hoc tene, ꝙ si non contradicit, consentire intelligitur, vt hic patet. [b] Nec potest contradicere, nisi cum pater indignum eligit. ff. de spon. sed q̃ patris.

g ¶*Pudoris.*] argu. "Matrimoniũ posse contrahi inter absentes per procuratorem. arg. 30. q. 5. nec illud.

h ¶*Desponsata.*] ar. ꝙ parentibus puellæ dari potest pecunia vt consentiant matrimonio interueniente pecunia: quia ibi non confertur † gratia.

i ¶*Pater.*] cultus eiu verecundiæ, &c. C. de nup. in copulatione.

k ¶*Virgines.*] consilium est. ar. ext. de despon. impu. tuæ.

MVlier.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ si mulier doli capax votum iuramento firmatum emiserit intra spatium 12. an. si patre tacente votum adimplet, non erit rea si ipsa compleuerit quod iurauit. si autem pater contradixerit, non erit obnoxia si non adimpleuerit quod promisit. Dicit tñ H. ꝙ post adultam ætatem tenebitur adimplere, licet alij contradicãt. Idẽ dicit de eo qui fecit simplex votũ, & postea contraxit, ꝙ mortua vxore tenetur adimplere. Et in similibus casibus idem dicit.

l ¶*Mulier.*] i. impubes, "alibi sumitur p virgine in Euãgelio, Mulier ecce filius tuus. ff. de ver. sig. mulieris. ff. de leg. 2. seruus. alibi pro corrupta. ff. de contrah. emp. alioquin ¶. 1. " Et no. qđ H. dicit, qđ si impubes emittit votum, vel sacrum, & est doli capax, pater nunquã potest reuocare, qa cum possit se obligare diabolo, potest & Deo. ext. de deli. puc. pueris. & legit sic H. hoc c. mulier. s. impubes non doli capax.

m ¶*In domo.*] idem est si extra domum, quia est emancipata, dum tamen minor sit: arg. C. de nup. viduæ.

n ¶*Obligauit.*] id est, fecit ad modum obligantium. Alij dicut, quòd siue doli sit capax siue non: duntamen sit intra annum 14. in viro, vel 12. in puella, semper pater reuocat iuramentum eius, vt hic, & s. 20. quæst. 2. puella. Alij tenent mediam viam. nam doli capax ante legitimam ætatem obligatur in omni vo o, nisi in voto monachationis. 20. q. 1. illud. & tamen licet obligetur, pater potest reuocare ex concessione huius

Marginalia: † al. nupta. — 1 s. 3. qu. 5. cap. 1. — " Pecuniæ interuẽtus non vitiat matrimonium. — † al. spectat. — † imo cõfertur. vide s. dist. 23. cap. his igitur. vers. pro beneficijs. — a Argu. ad hoc ext. qui mat. ac. pos. significate. vbi de hoc. & no. 23. di. his igitur. in gl. 1. — 2 Hermiõe in Andromacha Euripidis. — b Ad idem 43. dist. c. 1. 3 Poly. l. 6. ti. 4. — " Matrimonium per procuratorem contrahi potest. — † vide s. hoc c. c. ver. honorantur. — " Mulier sumitur diuersimodè. — " iurãm filij an possit à patre reuocari.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

huius canonis: & ita hoc intelligitur de doli capace, & verè obligato. De hac materia no. 20. q. 1. in sum.

a ¶[*Opere complebit.*] ergo rea erit si non compleuerit: & ita contrahere potest impubes: quod concedo. arg. huius ca. contra. 20. quæstio 1. capit. 1. [a]

b ¶[*Statim.*] s. 20. qu. 2. c. 2. contra H. soluit, quia ideo datur ibi maius spatium, quia per tale iuramentum eximitur à patris potestate: hic autem loquitur de alio iuramento siue voto, quod licet adimpleat, adhuc tamen manet in patris potestate: & ibi maius spatium datur quàm hic. hic enim loquitur de voto abstinentiæ: lex autem dicit quòd cum filius est in potestate, non obligatur aliquo voto. ff. de polli. l. 2. sed derogatum est ei.

c ¶[*Pater.*] "soluitur autem patria potestas adueniente adulta ætate quo ad matrimonium carnale, siue spirituale, & quo ad iuramentum. 20. q. 2. puella. 21. qu. 4. tribus.

Meritò.] Casvs. Probat August. in hoc ca. quòd in voto & in matrimonio voluntas patris est attendenda, & quòd virgines mulieres appellantur. *Hic*, id est, præmissa auctoritate. *Mulier seruet*, s. patri. Sed in seq. cap. probat contrarium.

Hoc sanctum.] Casvs. Dicitur in hoc c. quòd vidua eligere debet arbitrio suo vtrum velit continere, vel nubere. Idem etiam statuitur de virginib. Si quis autem propositũ castitatis viduæ, vel virginis voluerit impedire, excommunicetur. Sequens §. patet.

d ¶[*Parentum.*] "secundum canones licet filiæ præter voluntatem parentum nubere. Vnde nec est necessaria patris voluntas quantum ad hoc, quin teneat matrimonium, licet non adsit voluntas eius: aliàs bene dico requirendum eius consensum: maximè si est minor. vnde corrigitur illud in stit. de nup. in prin. Nunquid ergo pater eam dotare tenetur? Sic arg. [b] ff. de ri. nup. qui liberos. & ponitur hic, vel, pro &.

d ¶[*Parentum.*] Bene dicit. quandoq; enim inueniuntur mulieres contra sua commoda laborare. C. de sponsa. si pater. hoc tamen ad honestatem referas. extra de desp. impu. tuæ.

e ¶[*Viduæ.*] 20. q. 2. c. 1. & 2. contra. sed ibi de minorib. 14. ann. agitur: & hic de nubilib. De hoc habetur 31. q. 3. in sum.

De tertia verò quæstione.] Casvs. Hic ponitur 3. q. qua quæritur an puella in matrimonio contrahendo debeat sequi arbitrium patris serui, an aui liberi. Et quidem aui: quia seruus non habet liberũ arbitrium ad ea, quæ liber homo facere potest: sed nec etiam aui, nisi de honestate.

a Vide qđ leg. & not. 30. quæ. 2. ĩ prin. & c. 1.

r gl. ord. ad c. 30. Num.

"Patria potestas soluitur adueniẽte adulta ætate quo ad matrimoniũ, & iurm.

1. Cor. 7.
† al. nuptũ

2 Bur. l. 8. c. 44. Iuo p. 7. c. 62. & p. 8. c. 18. & 19.
"filia nubere pôt sine parentum voluntate.

b Sic arguit idem Arch. hic Pānor. consi. 12. l. 1.

rit, non A rea erit, sed quidquid pollicita est, & iurauit, opere [a] complebit. Sin autem statim [b] vt audierit, cõtradixerit pater, & vota, & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quòd contradixerit pater. [c]

A ¶[Non rea erit.] *In originali legitur*, voti rea erit: quidquid pollicita, &c. *sed ob glossam non est emendatum.*

August. q. 57. super Numeros. [r]

¶*Anteà legebatur*, Item Augustinus. *Sublata est dictio*, Item, *quæ abest à plerisque vetustis. Nam verba B. Augustini, seu glossæ ordinariæ, quę hic referuntur, sunt explanatio loci Numerorum antea citati. In ijsdem autem vetustis omnia hæc capita, quibus non est apposita rubrica, vno capite comprehenduntur.*

CAP. XV.

Meritò hic quæritur etiã de voto virginitatis. Mulieres enim etiam Virgines in scriptura solent appellari: & videtur etiam Apostolus de patre loqui, cum dicit [seruet virginem suam] & [det nuptui † virginem suam.]

Econtrà in concilio Toletan. 3. cap. 10.

¶Viduæ, & virgines propria voluntate sibi maritos eligant.

CAP. XVI.

2 Hoc sanctum affirmat cõcilium, vt viduę, quibus placuerit, teneãt castitatem. A Quòd si prius, quàm profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur: nec ex

10

20

30

40

50

60

70

80

tra voluntatem parentum, [d] vel suam cogantur maritos accipere. Si quis verò propositũ castitatis viduæ, [e] vel virginis impedierit, à sancta communione, & à liminibus ecclesiæ habeatur extraneus.

A ¶[Castitatem.] *In antiquioribus conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis reliqua habent vt apud Gratianum: sed post verbum istud, adduntur hæc*, & nulla vidua ad nuptias iterandas vi venire cogatur. Quòd si, &c. *In recentioribus verò editionibus, & apud cæteros collectores variat aliquantulum structura verborum, sed eadem sententia.*

Præmissis auctoritatibus euidenter asseritur, quòd quamuis aliqui non filiorum procreandorum, sed incontinentiæ causa conueniant, tamen coniuges appellantur.

QVAESTIO III.

De tertia [f] verò quæstione Pelagius definit scribens Potentio defensori.

¶Arbitrium liberi aui, non originarij patris puellam in nuptijs sequi oportet.

CAP. I.

3 Patrem puellæ, ecclesiæ nostræ famulum, auum verò eius liberis ortum constat esse natalibus: & ideo aut magis [g] electionem de coniunctione neptis, [h] quàm patris eius, cuius nullo modo liberũ potest esse arbitrium, [i] decernimus attendi.

Quia ergo electione aui, huic ista nupsisse probatur, hanc constat legitimè sibi copulatam.

f ¶[*De tertia.*] hic depingitur 3. quæst. an scilicet puella in matrimonio contrahendo debeat sequi arbitrium patris serui, an liberi aui. & quidem aui: quia seruus non habet liberum arbitrium ad ea, quę liber homo facere potest: sed nec aui, nisi de honestate.

Patrem puellæ.] Casvs. Dicitur in hoc c. quòd vbi puella habet patrem seruum, & auum ingenuum: non patris sed aui arbitrium sequatur in nuptijs: cum pater non habeat liberum arbitrium. Sequens §. patet.

g ¶[*Aut magis.*] sponsa enim est ab illis petenda qui potestatem habent super illam. 30. q. 5. c. 1. sed pater non habet, cum ipse sit in potestate alterius, vt ff. de adul. sic eueniet.

h ¶[*Neptis.*] "si hæc concepta est patre in seruitute manente, non est in potestate aui: arg. inst. qui. mo. ius pa. pot. sol. §. vlt. nam per patrem acquiritur auo potestas in neptibus. Sed si iste liber erat quando eas suscepit: sed postmodum factus est seruus: tunc filij remanent in potestate aui sui. inst. quibus mo. ius pa. po. sol. §. admonendi. & in hoc casu oportet intelligi qđ hic dicitur. Vel dic quòd vbi auus est liber siue nepos sit in eius potestate, siue non, requiri debet eius consensus vbi pater seruus est: & hoc de honestate. in potestate autem aui materni nullus est. inst. de pat. po. in fin. hic ergo de auo paterno dicitur. "Sed nunquid originarius filium habet in potestate? Non, cum ipse sit in potestate alterius. C. de agr. & cens. ne diutius. libro 11. & qui in potestate alterius est, alium in potestate habere non potest. ff. de adulter. sic eueniet. & sic potes de originario hoc intelligere, sicut G. posuit in themate. Vel intellige de seruo.

i ¶[*Arbitrium.*] argu. quòd nec seruus suo arbitrio possit ducere vxorem. [c] Qualiter enim in se liberum arbitrium habebit, & non in sua sobole? ergo sicut per illud extra de coniug. seru. capitu. 1. hodie liberum habent arbitrium contrahendi matrimonium: ita liberum habebit filiam tradendi. Qualiter enim in se habebit liberum arbitrium, & non in sua sobole? Sed hic non habet liberum arbitrium: quia filia non erat in potestate eius, sed liberi aui. Vel dic, quòd nec seruus habet liberum arbitrium contrahendi sine voluntate domini: si tamen contraxerit, tenet, vt 29. quæstio 2. capit. fina. & 30. quæst. 5. §. sed obijcitur.

"Puella nata patre seruo, & auo libero, cuius consensum requirere debeat.

"Originarius filium non habet ĩ potestate.
3 Iuo p. 8. c. 27.

c Dic cũ seruus hêt liberum arbitrium contrahendi mřimoniũ, vt 29. q. 2. si qs liber. ita liberũ hêt ĩ filia maritã da. qualiter enim, & c. secundũ Hug.

QVòd autem.] Hæc quæst. diuiditur in sex partes. In prima quæritur, vtrum teneatur quis propter sterilitatem vxoris quærere filios ex ancilla, sicut fecit Abraham & Iacob: & dicendum est quòd non, quia omnia in figura contingebant illis. Secunda ibi, *His ita*. Tertia ibi, *Origo*. Quarta ibi, *Sicut satius*. Quinta ibi, *Ecce quòd nullo*. Sexta ibi, *Quare autem*. Io. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 4. quæst. qua queritur an licet alicui viuente vxore quærere filios ex ancilla. & indistinctè dicit quòd non, vel propter sterilitatem vxoris, vel ex quacunque alia causa. Et quod de Abraham & de alijs dicitur, non obuiat: quia excusati sunt auctoritate spiritus sancti. Probat ergo G. in hoc c. superficialiter, quòd licet coniugato ex ancilla prolem querere exemplo Abrahæ & Iacob, & superficialiter soluit in fi.

Gen. 16. Gen. 30. Gen. 25. j. seq. c.

a ¶*Quòd autem.*] hæc 4. quæst. nihil habet questionis: quia non licet ex quacunque causa viuente vxore ex alia filios procreare. & quod de Abraham & de alijs dicitur, nō obuiat: quia auctoritate spiritus sancti excusati sunt. extra de diuor. gaudemus. 14. quæst. 5. dixit.

b ¶*Ingressus est.*] Historia. Legitur in Gen. q; dixit Sara ad Abraham, Ecce conclusit me Dominus ne pariam: ingredere ergo ad ancillam meam Agar, si fortè ex illa suscipias filios, quod & factum est: & suscepit ex ea Ismaelem.

1 Iuo p. 8. c. 269. Pan. l. 6. c. 60.

c ¶*Ad ancillam Liæ.*] scilicet Zelpham. Historia legitur similiter in Gen. quòd Lia sentiens quòd parere desijsset, Zelpham ancillam suam supposuit viro suo Iacob: qui genuit ex ea duos filios, scilicet Gad, & Aser.

† al. vel propter. 1. Cor. 7.

2 Lib. de Monogamia.

d ¶*Filios.*] Ismaelem, & alios filios, scilicet, Dan, & Neptalim.

e ¶*Ex ancilla.*] scilicet Balam. Historia Legitur in Gen. quòd Rachel inuidens sorori fœcundæ, ait ad Iacob: Da mihi liberos, alioquin moriar, qui ait: Nunquid ego sum Deus? & illa. si non de me, saltem de ancilla. & supposuit Balam: ex qua genuit duos filios, scilicet Dan, & Nephtalim.

f *Cethuram.*] quæ fuit binomia, quæ alio modo vocabatur Agar, matrem Ismaelis. Arg. contra: quia eo tempore, quo ille fuit conceptus, non potuit esse legitimus, ergo ex postfacto non potuit legitimari, vt extra qui fi. sint leg. tanta. & ff. de sta. hom. Paulus.

ISte.] CASVS. Tertullianus hæreticus secundas nuptias accusans damnabat Abraham, quia post mortem Saræ Ceturam duxit vxorem. vbi & si nullum sacramentum intelligeretur, tamen vir iustus ideo hoc facere debuit, ne censeretur hoc esse peccatum. *Iste*, scilicet, Tertullianus. *Adstipulator*, id est, adiutor. Seq. §. patet.

g ¶*Sacramentum.*] quia est à viro sancto factum, sanctum præsumitur, vt 9. q. 2. Lugdunen. & 7. q. 1. omnis.

h ¶*Heretici.*] s. Tertullianus, qui condemnabat secundas nuptias: qui nec legem nec prophetas recipiebat. & quæ fuerit eius hæresis, habes 24. q. 3. quidam. versi. Tertullianistæ.

i ¶*Adstipulator.*] id est, adiutor. 11. q. 3. antecessor.

QVAESTIO IIII.

1. ps QVòd autem [a] ex ancilla propter vxoris sterilitatem filios quærere alicui liceat, exemplo probatur Abrahæ, qui propter sterilitatem vxoris suæ Saræ ingressus est [b] ad Agar Aegyptiam, vt ex ea filios acciperet. Item Iacob, cum ex Rachele filios habere non posset, ex ancilla eius filios sibi suscitauit: nec solùm propter sterilitatem, verumetiam propter fœcunditatem cessantem legitur intraße ad ancillam Liæ, [c] & ex ea genuisse filios. [d] Ex quibus omnibus colligitur, propter sterilitatem vxoris siue ex ancilla, [e] siue ex qualibet alia licitè filios quæri: alioquin adulterij macula Abraham & Iacob notabuntur. Sed sicut post mortem Saræ Abraham Cethuram [f] duxit vxorem, ne secundum Augustinum Christiani A putarent esse peccatum post mortem vxoris aliam ducere, sic videtur viuente vxore sua filios ex ancilla suscepisse, ne ab aliquibus hoc reputaretur in crimen.

Illud autem Augustini dicitur contra aduersarium legum, & prophetarum, lib. 2. c. 9.

A ¶Christiani.] *In ca. sequenti Augustinus ait*, ne putarent hæretici.

¶ Quomodo Abraham excusetur à crimine fornicationis.

CAP. I.

1 ISte Abrahæ etiam vsq; ad decrepitam senectutē fornicationis obijcit crimen: profectò quia & post mortem Saræ alteram duxit. Vbi etsi nullum intelligeretur, rei abditæ sacramentum, [g] propter † hoc solùm id facere debuit Abraham, ne putarent hæretici [h] aduersus Apostolum (quibus etiam Tertullianus adstipulator 2 [i] existit) post vxoris mortem crimen esse ducere vxorem.

Sacramentum huius rei est, quòd per bonos mali, & boni erant in fide generandi, & per malos boni, & 10 mali erant ad fidem accessuri.

Vnde Augustinus ait super Ioannem tractatu 11.

¶ Sicut bonorum ministerio boni & mali, ita ministerio malorum boni, & mali, in fide generantur.

20

CAP. II.

REcurrat nunc animus vester ad Abraham, Isaac, & Iacob. In istis tribus inuenimus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi & partus liberarum. Inuenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla 30 nihil boni [k] significat. [Eijce ancillam, inquit, & filiū eius.] *& infrà*. ¶ 3 Inuenimus rem miram in istis generationibus liberarum, & ancillarum: quatuor [l] s. genera hominum, in quibus completur figura totius populi futuri Christiani, 40 vt non sit mirum, quod in illis tribus dictum est [Ego sum Deus Abrahā, & Deus Isaac, & Deus Iacob.] In omnibus enim Christianis (fratres intendite) aut per malos nascuntur boni, aut per bonos nascūtur mali, aut per bonos boni, aut per malos mali. Amplius 50 istis quatuor [m] generibus non potestis inuenire. *& infrà*.

¶ Inuenis † ibi bonos filios Iacob natos de ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Nihil illis obfuit natiuitas de vteris ancillarum, quando in patre cognouerunt semen 60 suum: & consequenter regnum cum fratribus tenuerunt. [n] Quomodo ergo in filijs Iacob non obfuit illis, qui nati sunt de ancillis, quomi-

Gen. 21. 3 Copiosè in Orig. Exod. 3. † al. inueni mus.

REcurrat.] CASVS. Beneu. sic ponit hunc casum. In hoc cap. distinguit Augustinus quatuor generationes carnales, quæ fiunt in tribus patriarchis, scilicet quia boni generant bonos: & mali malos: & boni malos: & mali bonos: quæ habent significare quatuor generationes spirituales, quæ similiter fiunt in ecclesia, & ante legem, & sub lege, & in tempore gratiæ: quæ diuersis temporibus generat bonos & malos. Sed mali siue apertè foris sint, siue intus esset videantur, nunquam tamen ad illam ecclesiam pertinebunt, quæ est sine macula & ruga. Hug. verò post distinctionem istorum modorum dicit: Distincturus ergo August. has, & illas generationes, seruat hunc ordinem. Primò inuitat ad considerandum generationes carnales trium patriarcharum: & supponit quid significent. & hoc facit vsq; ibi, *Iuuenis, &c.* Exinde ostendit qualiter ancillæ & vxores pepererunt bonos & malos ante legem, & sub lege, & in tempore gratiæ: vsque ibi, *Sed cum tales*. Exinde distinguit quatuor modos generandi spiritualiter. & sic posses ponere casum secundum Hug.

k ¶*Ancilla nihil boni significat.*] hic [a] alibi enim bonum significat, vt ibi, *Ecce ancilla Domini, &c.*

a id est, in hac serie. Hug.

l ¶*Quatuor.*] " id est, quatuor modi generandi homines in fide, aliàs enim duo tantùm sunt genera hominum. 70 12. quæst. 1. duo. & quo ad conditionem. nam aut sunt serui, aut liberi. ff. de sta. homi. in summa.

" Hominū duo sunt genera.

m ¶. *Quatuor.*] id est, istis quatuor modis generandi in fide.

n ¶ *Tenuerunt.*] infrà eadem, dicat. contra. sed hic illegitimi in figura successerunt. significatur enim quòd etiam illegitimi si parentum vitia non sequantur, perpetuam hæreditatem habebunt. 56. distinct. nasci. Vel legitimi isti erant: quia fas erat illis tunc filios ex ancillis suscipere. infrà eadem, quæstio 7. tantùm valet. imo potius dice80 bantur filij vxoris legitimi, quàm ancillæ, vt 56. distinct. Ismael. [b]

b De hoc require quod not. s. e. q. 2. non omnis. in gl. in paradiso.

a ¶Per

nus tenerent regnum, & terram repromissionis cum fratribus, ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarũ, sed præualuit semen paternum: sic quicunque per malos [a] baptizantur, tanquàm de ancillis videntur nati: sed tamen, quia ex semine verbi Dei, quod figuratur in Iacob, non contristentur, simul hæreditatem cum fratrib. possidebunt. securus ergo sit, qui de semine bono nascitur: tantùm non imitetur ancillam. Si de ancilla nascitur, ancillam malam superbientem non imitetur. Vnde enim filij Iacob de ancillis nati possederunt terrã promissionis cum fratribus, Ismaël autem de ancilla natus expulsus [b] est de hæreditate? Vnde? nisi quia ille superbus erat, illi humiles? Erexit ille ceruicem, & voluit seducere [c] fratrem suum ludens cum illo. Magnum ibi sacramentum. [d] Ludebant simul Ismaël & Isaac: vidit illos Sara ludentes, & ait Abrahæ [Eijce ancillam, & filium eius: non enim hęres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac.] Et cum contristatus esset Abraham, confirmauit ei à Domino Angelus dictum vxoris eius. 1 Quæ A autem peperit [e] Abel, & Enoc, & Noë, & Abraham: ipsa peperit Moysem, & prophetas tempore posteriores ante aduentum Domini: & quæ istos, ipsa & Apostolos, & martyres nostros, & omnes bonos Christianos. Omnes enim diuersis quidem temporibus nati apparuerunt, sed societate [f] vnius populi continentur, & eiusdem ciuitatis [g] ciues, labores huius peregrinationis experti sunt, & quidam eorum nunc experiuntur, & vsq; in finem cæteri experientur. Item quæ peperit Cain, & Chan, & Ismaëlẽ, & Esau, eadem ipsa peperit & Dathan, & alios in eodem populo similes: & quæ istos, eadẽ ipsa & Iudam pseudo apostolum, & Simonem magũ, & cæteros vsq; ad hęc tempora pseudochristianos, in affectione animali [h] pertinaciter obduratos, siue in vnitate pmisti sint, siue aperta præcisione dissentiant. ¶Sed cum tales [i] à spũalib. euangelizãtur, & sacramẽtis imbuuntur, tanquàm per seipsam Rebecca eos parit, sicut Esau: cum autem per illos qui nõ castè annunciant Euãgeliũ, tales in Dei populo generantur, Sara quidem, sed per Agar. Item boni spirituales, [k] quando B euangelizantibus, vel baptizantib. carnalib. generantur: Lia quidem, vel Rachel iure coniugali eos: sed per ancillarem vterum parit. Cum verò per spirituales in Euãgelio generantur boni fideles, qui vel vadunt C [l] in spiritualem affectum pietatis, vel eò tendere non desistunt, [m] vel iõ non faciunt, quia non pñt, [n] sicut ex vtero Saræ Isaac, vel Rebeccæ Iacob in nouam [o] vitã, & nouum testamentum nascũtur. [p] 2 Itaque siue intus [q] versari videantur, siue apertè foris sint, quod caro est, caro est: siue in area [r] in sua sterilitate perseueret, siue occasione tentationis, tanquàm vento extra tollatur, qđ palea [s] est, palea est: & semper ab illius ecclesiæ, quę est sine macula [t] & ruga, vnitate diuisus est, etiam qui congregationi sanctorum in carnali obduratione miscetur. De nullo tamen desperandũ est, [u] siue qui intus talis apparet, siue qui foris manifestius aduersatur.

¶Caput hoc confectum est partim ex tractatu 11. in Ioannem, partim ex libro primo de baptismo contra Donatistas, ca. 16. & 17. atque inde nonnulla sunt addita, & multa emendata.

A ¶Quæ autem.] *Hæc apud B. Augustinum sequuntur post vers. omnes scribentur. in c. sicut in sacramentis. de consec. dist. 4.*

B ¶ Aliquando Euangelizantib.] *Sic emendatum est ex plerisque vetustis, & originali, & Eugyppo, tomo 2. par. 216. Antea legebatur,* quando Euangelizantur, & sacramentis, vel baptismatibus carnalib. generantur.

C ¶Vel vadunt.] *apud B. Augustinum, & Eugyppum legitur,* vel euadunt in spiritalis ętatis affectum.

2 [3] *His ita respondetur. Pro varietate temporum varia inuenitur dispensatio conditoris. Promissum erat Abrahæ, & in semine eius benedicerentur omnes gentes: promiserat quoque se daturum semini eius terram peregrinationis [x] suæ. Cum ergo cæteris in idololatria relictis, Abraham, & filios eius in peculiarem [y] populum sibi Dominus elegisset, ritè multarum fœcunditate mulierum populi Dei multiplicatio quærebatur: quia in successione sanguinis erat successio fidei. Vnde in lege dicebatur. [Maledicta A [z] sterilis, quæ non reliquerit semen suum super terram.] Hinc etiam sacerdotibus coniugia decreta sunt: quia in successione familiæ, successio*

Glossa:

a ¶Per malos.] arg. " quòd acquiritur ecclesiæ vel alij religioso loco per hæreticos. argumen. 16. quæst. 6. si episcopum.

b ¶Expulsus.] non quia secundum carnẽ natus est: sed quia fratrem persequebatur, vt 56. distin. Ismael. nam qui secundum carnem erat, persequebatur eum qui secundum spiritum, vt s. 23. q. 4. qui secundum.

c ¶Seducere.] Ismael enim faciebat luteas imagines, & cogebat eum eas adorare, contra illud, Adorabis Deum, &c. 22. quæst. 1. considera.

d ¶Sacramentum.] Sacramentum erat illud, secundum quod semper carnalis spiritualem persequitur. 23. q. 4. qui secundum.

e ¶Peperit.] patres veteris testamenti, peperit ecclesia per dilectionem, noui per sacramenta. s. 12. q. 2. qui abstulerit.

f ¶Societate.] " mater nostra est ecclesia, quæ nos in baptismate regenerauit. nam in vna fide ad vnum præmium tendunt. Sed nunquid eadem est ecclesia quæ fuit in veteri testamento? Potest dici quòd non, iuxtra illud: Vocabo plebem meam non plebem meam. Et alibi: Ecce conuertimur ad gentes. & secundum hoc dicatur quòd illud relatiuum, quæ, quod pręcedit quæ peperit, &c. simplicem facit relationem. Alij dicunt eandem esse. argumen. de consecrat. distinct. 4. sicut. 7. quæst. 1. denique. ff. de iudic. proponebatur. & 16. dist. habeo.

g ¶Ciuitatis.] Hierusalem cœlestis.

h ¶Animali.] id est, bestiali. [a]

i ¶Sed cum tales.] id est, mali. hic generantur per bonos mali.

k ¶Spirituales.] & sic per bonos boni.

l ¶Vadunt.] s. cum regenerantur.

m ¶Desistunt.] s. cum catechizantur.

n ¶Quia non possunt.] sicut pueri.

o ¶In nouam.] j. de consec. dist. 4. sicut.

p ¶Nascuntur.] id est, charitatem & fidẽ habent. [b]

q ¶Intus.] q. d. mali sunt siue in ecclesia videantur boni, siue mali: siue ab ecclesia tolerantur, siue ab ecclesia separati sint.

r ¶Area.] " Area dicitur præsens ecclesia. in qua mali permisti sunt bonis: [c] sicut in area palea granis. H.

s ¶Palea est.] ergo siue intus, siue ext. qđ palea est, palea est, &c. sicut vsura non desinit esse vsura, licet in fortem conuertatur. C. de vsu. l. vlt.

t ¶Sine macula.] s. di. 21. quamuis. s. 27. q. 1. nuptiarum. §. 1. & dic, sine macula, id est, sine mortali peccato. 24. q. 1. omnibus.

u ¶Desperandum est.] s. ead. q. 2. ancillam. s. 24. q. 3. corripiantur.

HIS ITA RESPONDETVR. Hæc est 2. pars quæst. in qua excusatur Abraham, quia pręuenit legem, & quia erat præceptum vt relinqueret semen super terram, sicut olim faciebant sacerdotes. Ioan. de Deo. & dic quòd sane loquebatur magister, & bene soluit secundum Hug. CASVS. Soluit Grat. dicens, quòd non est trahendum ad consequentiam factum Abrahæ & Iacob: quia tunc factum fuit hoc quia in successione sanguinis erat successio fidei & officij. Nunc autem secus est: quia electio sacerdotij non quæritur in successione generis, sed in perfectione vitæ, & sinceritate scientiæ. vnde Abraham & Iacob non deliquerunt.

x ¶Peregrinationis.] ĩ qua scilicet ipse Abraham fuit peregrinatus: " nam vita hominis super terram est peregrinatio: in qua ipse Dñs apparuit vt peregrinus. 1. q. 1. §. opponitur. ver. qđ vt planè.

y ¶In peculiarem.] id est, proprium. argu. ff. ad Treb. cogi. 1. resp. & dist. 54. ex antiquis.

z ¶Maledicta.] " i. ignominiosa, & obscurę famę apud homines habita est. & est maledictum opprobrij, vt hic: & est culpę, vt 2. qu. 7. Paul. & est maledictũ pęnę. vñ maledictus homo q pependit in ligno. de pęn. distin. 2. si verò. ver. tanquàm.

Marginalia: " Hæretici pñt acquirere ecclesiæ. — Gen. 21. — " Ecclesia est mater nostra. — 1 Aug. l. 1. de bapt. contra Donat. c. 16 — Oseæ 2. — Act. 13. — a id est, carnalia sapiẽtes. vñ animalis homo non percipit ea quæ sunt spũs sancti. Hu. — Gen. 25. — b Sub. hominem innouantem. — Gen. 16. — " Ecclesia præsens dicitur area. — c Ad hoc 23. q. 7. c. 1. in fi. — 2 ibid. c. 17. Ephes. — " vita hominis est peregrinatio. — 3 Sent. 4. dist. 33. — Gen. 12. & 14. — " Maledictũ dicitur multipliciter.

a ¶*Constabat.*] s̄.82.dist.plurimos.& s̄.dist.31.tenere.
b ¶*Muneris.*] id est, officij sacerdotalis.
c ¶*Quæritur.*] arg.quòd cessante causa cessabit effectus.61.dist.§.his omnibus.
d ¶*Impetratur.*] post ordinem, qui votum continentiæ habet annexum.arg.dist.27.diaconus.s̄.dist.84.cum in præterito. alioquin.contradicit Ambrosius.s̄.ea.qu.1.integritas.
e ¶*Non ergo Abraham.*] ad hoc inducit c.seq.& c. obijciuntur.
f ¶*Nec illorum.*] ad hoc inducit cap.nemo.& c.dicat.
g ¶ *Et immoderatus vsus.*] ad hoc inducit c.origo.
h ¶*Ferè.*]optimè temperat, q̄a nemo imitat̄.

Dixit Sara.] CASVS. Ben.& H. hunc casum sic ponūt. Ambr. intendit Abraham excusare de eo ꝙ rogante vxore mistus est ancillæ: & excusat eum tripliciter. Primò quia legem præuenit, quæ adulterium punit. Secundò quia non voluntate luxuriæ,vel captus pulchritudine ancillæ, sed amore sobolis ei mistus est. Tertiò quia charitas hominū hoc ei persuasit: sicut accidit post diluuium in filiabus Loth.
i ¶*Dixit Sara.*] Genes.16.
k ¶ *Interdictum.*] in aliquo pcepto, vel interdictum per aliquam legem super hoc specialiter latam: erat tamē quodammodo interdictum in paradiso, cum Dominus ait: Erunt duo in carne vna. & etiam in lege naturali, quia cuicunque naturaliter insitum erat', quod tibi non vis, &c.
k ¶*Interdictum.*] expresè, sed tacitè cum dixit Dominus: Erunt duo in carne vna, vt 31.q.1.quomodo.

Matth.28. Act.10.

constabat [a] *officij. Quia verò per incarnationem Christi, gratia fidei vbique dilatata est, nec iam dicitur [Dic domui Iudæ, & domui Israël] sed [Euntes docete omnes gentes] & [In omni gente quicunque timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi,] nec electio muneris* [b] *quæritur* [c] *in successione generis, sed in perfectione vitæ, & sinceritate scientiæ, & virginitas fœcunditati præfertur, & sacerdotibus continentiæ castitas impetratur.* [d] *Non ergo Abraham,* [e] *aut Iacob deliquit, quia præter vxorem filios ex ancilla quæsierit: nec illorum* [f] *exemplo, præter coniugale debitum, fœcunditatem in aliqua licet alicui quærere: cum illorum coniugia nostrorum æquentur, vel præferantur virginitati: & immoderatus* [g] *vsus coniugij nostri temporis, turpitudinem ferè* [h] *imitetur fornicationis illius temporis.*

Vnde Ambrosius scribit in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, cap.4.

A ¶Maledicta.] *Verba hæc non sunt inuenta in sacra scriptura: quamuis inde à multis sanctis, & antiquis doctoribus citentur. Deuteronomij 7. hęc habentur*, non erit apud te sterilis vtriusq; sexus tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.

¶Abraham non est reus adulterij, qui viuente vxore filios ex ancilla suscepit.

CAP. III.

1 Dixit Sara [i] ad Abrahā: Ecce conclusit me Dominus, vt non pariam: intra ergo ad ancillam meam, vt filium facias ex illa.] Et i ta factum est. Sed consideremus primùm, quia Abraham ante legem Moysi, & ante Euangelium fuit, nondum interdictum [k] adulterium videbatur. Pœna [l] criminis ex tempore [m] legis est, quæ crimen inhibuit. Nec ante legem [n] vlla rei damnatio est, sed ex lege. Non ergo in legem [o] commisit Abrahā, sed legem pręuenit. Deus in paradiso coniugium † laudauerat, [p] non adulterium dānauerat, [q] *& infrà.* ¶ Habes primam † Abrahæ defensionem. Secunda illa est, ꝙ non ardore aliquo vagæ succensus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillę contubernio coniugalem posthabuit [r] torum: sed studio quęrendæ posteritatis, & propagandæ sobolis. Adhuc post diluuium raritas erat generis humani: erat etiam religionis, ne quis non reddidisse debitum videretur naturæ. Denique & Loth sancti filiæ hanc causam quærendæ posteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publici muneris [s] gratia priuatam culpam prætexuit. [t]

Idem in eodem libro, & cap.

¶Quod præter legitimam vxorem committitur, adulterij crimine damnatur.

CAP. IIII.

2 Nemo blandiatur sibi de legibus [u] hominum. Omne stuprum [x] adulteriū [y] est: 3 nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro quæ ab vxore [z] debetur † castimonia. Quidquid in ea, † quę non sit legitima vxor, commissum fuerit, adulterij crimine damnatur. *& in eodem lib.c.7.*

¶Nulli licet scire mulierem præter vxorem: ideo coniugij tibi datum est ius, [a] ne in exemplo Abimelech. *Peccare eum*, supple cognoscimus.

† al.licet cō iugium lau dauerit] Orig. † al.vnam.

2 Poly.l.6. ti.8.

3 Concord. tex. i l.inter liberos.§.Iulia.alias est l. Iulianus. ff. de adult. no. i l. inter stuprum. ff. de verb. sig. † al.exigitur † al. eam] Orig.

1 Sent.ibid. Gen.16.

extinxit, vt distinct. 35. sexto die. " Et est argum. ꝙ malum factum excusatur per bonam intentionem: [a] & obstetrices licet peccauerunt mentiendo, propter bonam tamen intentionem remuneratæ sunt.22.qu. 2. si quælibet. & ita in eodem facto quis meretur & demeretur: quod est contra illud. ff. de negot.gest. siue. & 16. quæst.1. legi.arg.quòd excusatur malum si bono zelo fit propter bonum.argum. 30. quęst. 1.ad limina.

" intētio bona malū factū excusat. a itē arg. ꝙ malū in parte excusatur pp publicā vtilit. ar.ff. de no. op. nun. de pupillo. §.si quis riuos.

Nemo sibi.] CASVS. H.sic ponit hunc casum. Erant quidam coniugati, qui prę ter vxores volebant habere concubinas solutas: & dicebant ꝙ hoc non licet fœminis, s.habere alios pręter maritos: sed viris licet habere præter vxores alias solutas: & ad hoc allegabant auctoritatem legis humanæ, quæ hoc permittit viris, & non vxoribus, & maritale priuilegium, s. quia vir est caput mulieris, & maior in matrimonio, & exemplum siue auctoritates patriarcharum qui præter vxores immiscebantur ancillis. Ista ergo tria quib. viri se volebant excusare ab adulterio, in hoc cap. remouet Ambr.& primò auctoritatem legis humanæ. Secundò loco priuilegium maritale. Tertiò exemplū & auctoritatē patriarcharum. Et probat ꝙ coniugatus semper adulteratur si cognoscit aliquam præter vxorem: plus tamē peccat & grauius est adulterium si accedit ad coniugatam quàm si ad solutam: quia tunc committitur adulterium ex vtraque parte. H. hunc casum plenius & melius posuit quàm Bēn. vnum tamen verbum dixit Bēn. quod H. non dixit: ibi, grauius est adulterium cū coniugata, vt apparet

l ¶*Pœna.*] bene dicit pœna ex tempore. nam culpa ante legem fuit in Cain & Lamech. Et not. ꝙ hæ omnes excusationes insufficientes sunt: sed illa est sola, extra de diuort. gaudemus.& dic pęna criminis, i. legis temeratæ est.
m ¶*Ex tempore.*] legis scriptæ: aliàs nec Lamech nec Cain puniri debuit, cum illi ante legem scriptam peccauerunt: sed non erat adhuc pœna statuta contra eorum peccatum.
n ¶*Ante legem.*] scriptam: non autem naturalem.
o ¶*In legem.*] " quæ enim præueniunt constitutionem, non sunt posteà irritanda, vt s̄. dist. 82. proposuisti. j̄. ea. obijciuntur.& extra de const. cap. vltim. C. de test. iubemus. 31. distinct. ante.
p ¶*Laudauerat.*] cum dixit, crescite, & multiplicamini.
q ¶*Damnauerat.*] expresè. & est argum. quòd licet vnum contrariorum commendetur, non ideò reliquum vituperatur. 8.qu.1.sciendum.
r ¶*Posthabuit.*] id est, postposuit.
s ¶*Muneris.*] id est, officij, quo publicè seruire humano generi videbatur.
t ¶*Prætexuit.*] id est, diminuit & extenuauit: non autem

" cōstōnem pueniētia non sunt irritanda.

u ¶*De legibus.*] quæ dicunt quòd adulterium non committitur cum soluta, sed cum nupta. ff.de adult.inter. Vel loquitur de legibus, quæ permittunt concubinatum, vt ff.de concu.l.1. Vel loquitur de legibus, quæ permittunt fornicari militibus, vt C.de donat.inter vi.& vx.l.2.
x ¶*Stuprum.*] " Stuprum committitur in virgine, vidua, vel puero, vel etiam in soluta muliere, quæ non habetur loco vxoris, vel concubinæ. vt ff.de adult. stuprum. secus secundum canones, [b] vt 36.q.1.lex illa.§.1.
y ¶*Adulterium.*] coniugatorum.
z ¶*Ab vxore.*] sic j̄.ea.q.6.per totum.& ff.de adul.si vxor." Hic no. simplicem fornicationem esse canonicum crimen, id est, per canones & non per leges esse crimen.
a ¶*Tibi ius.*] ius dicitur quod ex indulgentia, vel ex dispensatione Apostoli habetur, vt vnusquisq; habeat, &c. vt s̄.q.2. §. his ita. sicut dicitur ius patronatus quod ex grātia tantùm habetur, vt 16.q.2.si quis episcoporum. sic etiam ex necessitate habet fieri quod ex dispensatione fit, vt 50.dist. Domino sancto.& 35.q.4.consanguinitas.

" Stuprū in multis personis committitur. b Sed cōtra de pœ. di.1. qui puero. quæ est lex canonizata. " fornicatio est crimen canonicū.

a ¶*Tolerabilior.*] q.d.maius peccatum est manifestè peccare quàm occultè.sic est contra. 12.q. 2. certe ego.§.11.qu.3. præcipuè. Sed dic quod occultè peccans magis dicitur peccare, i. periculosius:quia neminem habet corrigentem. Item malum est cadere à proposito,sed peius simulare propositum. Item manifestè peccans alio modo dicitur magis peccare, quia tueri se vult rationibus & auctoritatibus, vt in hoc c. volebat. Item quantum ad hoc quia pluribus præbet exemplum peccandi, vt 11.qu. 3. præcipuæ. Item alia consideratione qui clã peccat, plus peccat, qa videtur scienter peccare. " sed qui palam peccat, minus peccat, quia præsumitur errare,vt ff. de rit.nup.l.vlt.

b ¶*Sed omne.*] quod committit in non sua coniuge, adulteriũ est.

c ¶*Locus iste.*] in Genesi,s.vbi dicitur, qualiter Abraham dum esset in peregrinatione, rogauit Saram,vt diceret se esse sororem suã. 22.q.2.quæritur.

d ¶*Abimelech.*] non est huic contra. 22.q. 2.quæritur.vbi dicitur, vt pudicitiam eius seruare posset apud Pharaonem. & hic dicitur Abimelech: quia vterque in ipsum peccauit, vel ipsum vterque timuit ab initio.

e ¶*Quia puro.*] volebat enim eam vxorem habere:nec intendebat alicui iniuriam facere, & ideo excusãdus erat.

f ¶*Sacramenti cœlestis.*] i.ecclesiæ.

ORigo quidem.] Hęc est tertia pars quæst.in qua probat,quod ratione debet homo diligere vxorem,non tanquàm adulter.Io. de F. CASVS. Hoc c. diuiditur in tres partes.In prima ostendit Hier.quod origo matrimonij & constitutio fuit & est honesta:sed abusio turpis est.In 2. parte dicit, quod cum discretione sunt vxores diligendæ. In tertia parte ostendit quod qui accedunt ad vxores causa sobolis procreandę, saltem pecudes in hoc imitentur, scilicet,vt ad eas prægnantes non accedant.Secunda pars incipit ibi,*Nihil autem.*Tertia ibi, *Certè qui dicunt.*

" Crimina facta palam sunt occultis grauiora.

Gen.20.

† al. Ecce] Orig.

1 Senten.4. dist.31.

2 idem l.6. in capit.18. Ezech.

laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. *& post pauca.* ¶Tolerabilior [a] est,si lateat culpa, quàm si culpę vsurpetur auctoritas. Nec hoc solum est adulterium, cum aliena peccare coniuge, sed omne, [b] quod non habet potestatem coniugij. Tamen locus iste [c] docet grauius crimen esse, vbi celebrati coniugij iura temerantur, & vxoris pudor soluitur. Ideoq; cum prætenderet Abimelech, [d] quòd vxorem alienam esse ignorauerit, quam sororem esse vir ipse suã dixerit,respondit ei Dominus [Et † ego cognoui, quoniam puro [e] corde fecisti hoc, & peperci tibi, vt non peccares in me: propter hoc non sum passus te tangere eam.] Cognoscimus velut præsulem, custodemque coniugij esse Deum, qui non patiatur alienum torum pollui: & si quis fecerit, eum peccare in Deum, cuius legem violet, & gratiam soluat. Et ideo, quia in Deum peccat, sacramenti cœlestis [f] amittit consortium.

Item Hieronymus, contra Iouinianum lib.1.

¶Nihil est fœdius, quàm vxorem amare,quasi adulteram.

C A P. V.

3 1 ORigo [g] quidem amoris honesta erat: sed magnitudo [h] deformis. ¶Nihil autem interest, quàm ex honesta [i] causa quis insaniat. Vnde & Xistus in sententijs [2 Adulter [k] est, inquit,in suã vxorem amator [l] ardentior.] In aliena quippe vxore omnis amor turpis est, in sua nimius. Sapiens vir iudicio [m] debet amare coniugem, non affectu. [n] Rege impetus voluptatis,nec præceps feretur in coitum. Nihil est fœdius,quàm vxorem amare, quasi adulterã. ¶Certè, qui dicunt se causa reip.& generis humani vxoribus iungi,& filios † procreare, imitentur saltem pecudes:[o] & postquàm venter vxoris intumuerit, non perdant [p] filios, nec amatores se vxoribus exhibeant,sed maritos.

Idem libro secundo.

¶Virginalis castitas non præfertur coniugio Abrahæ.

C A P. VI.

3 QVis ignorat [q] sub altera [r] dispensatione Dei oẽs retro sanctos eiusdẽ fuisse meriti, cuius nunc sunt Christiani? Quomodo ante Abraham placuit in coniugio, sic nunc virgines placent in perpetua castitate. Seruiuit ille legi, [s] & tempori suo: seruiamus & nos Euangelio, & tempori nostro, [t] in quos fines seculorum [u] decurrerunt.

Item Augustinus A *lib. 22. contra Faustum,c.47.& 48.*

A ¶Augustinus.] *Repositum est ex omnibus vetustis, cum in vulgatis legeretur,*Ambrosius.

¶Patriarchæ non concupiscentia explendæ libidinis,sed causa numerosæ prolis plures habebant vxores.

C A P. VII.

4 OBijciuntur Iacob quatuor vxores:quod,quãdo mos [x] erat,crimen nõ erat.[y] Sicut A patriarchæ coniugib. excipientib. semen suum miscebantur, non cõcupiscentia

g ¶*Origo.*] scilicet spes prolis, vel etiam vitatio fornicationis,quæ est nuptiarum causa,vt §.q. 2.§.his ita.

h ¶*Sed magnitudo.*] scilicet immoderata [a] exactio præ nimio ardore libidinis.

a Vt j.e.liberorum.

i ¶*Honesta.*] nihil enim est adeo licitum, vt non possit pernicies irrogari.23.q.5.de occidendis. in fi. Item vsus rei non condemnatur,sed libido,vt 41.dist.quisquis.& sic vides quòd quandoque peccatur in re honesta,vt 14.dist.quod ait.

k ¶*Adulter.*] §.ea.q.2.quidquid. contra.Sol. hic adulter talis dicitur non reatu criminis illius capitalis,sed similitudine adulterinę libidinis.sicut enim adulter in adulteram ardet:ita iste in propriam.& quòd non peccet mortaliter, patet in fin. nam ibi dissuadetur ad quod euitandum non tenetur. & hoc modo.j.ead.q.7.adulterij.Sic ergo propter similitudinem dicitur adulter.Nec est hoc mirum: nam similitudine facti aliquid sæpe dicitur fieri.11.q.3. excellentissimus. 12. quæst.2. fraternitas.

l ¶*Amator.*] " vehemens amator dicitur qui tantùm vxorem diligit, vt apud se disponat, quòd si ipsa esset fortè vxor alterius, nõ minus carnaliter se cũ ea commisceret.

" Vir nõ sit vxoris ardens amator.

m ¶*Iudicio.*] cum iudicio & discretione com misceri vxori suę dẽt.

† al.liberos tollere] Orig.

n ¶*Affectu.*] explendæ libidinis.

o ¶*Pecudes.*] pecudes enim post conceptum non coeunt, vt j.eadem quæst. 7. non solùm. " nec mulier faciat copiam sui corporis à conceptione vsq; ad purgationem, vt suprà dist.5. ad eius. & 33.q.4.si causa.

" Mulier post conceptum debet continere.

p ¶*Non perdant.*] perit ẽm partus ex frequenti concussione.

3 Senten.4. dist.33.

QVis ignoret.] CASVS. Ostendit Hieronym. in hoc cap. quod ita Abraham Deo seruiuit in vinculo coniugali, sicut virgines nunc Deo seruiunt in castitate: seruiuit enim ille legi iuxta tempus suum: & nos seruiamus legi iuxta tps nostrum. *Sub altera,*id est, coniugali.

q ¶*Quis ignorat.*]hoc cap.habes de verbo ad verbum de pœ. dist.2. si enim.ver. memento. & ver.Paulus.

1.Cor.10.

r ¶*Sub altera.*] i.sub coniugali,quæ est altera à castitate. Alia litera habet alta.nam profunda sunt iudicia Dei. [b]

s ¶*Legi.*] naturali,vel consuetudinariæ:vel,id est,dispositioni diuinæ.

t ¶*Tempori nostro.*] arg. quòd si primò currebat fortior moneta, & modò currit vilior de mandato principis: liberor soluendo viliorem. [c] arg.ff. de contra hen. empt. Imperatores. Argu. contra.extra de cen.olim. in fin. ff. si cer. pet. cum quid. extra de iureiur. quanto.

b Vt 23.q.4. de Tyrijs.secũdũ L. sed melior lra ẽ altera, qd' ostenditur: qa olim sub coniugali, nũc sub virginali.& ita altera fuit dispensatio, altera ista, secũdum Hug. 4 Sent.4. dist.33.

c de ista materia vide latè per Bart. & Alex. de Im.& l. qd' te. col.3.& 4. ff. si cert. pet.

u ¶*Fines seculorum.*] id est, secularium desideriorum: vel ætas vltima,de qua habes 35.q.4.c.vnico.

OBiiciuntur.] CASVS. Aug. in hoc c. excusat Iacob dupliciter de eo quod habuit iiij. vxores. primò quia tunc mos erat. secundò quia non ex ardore,sed ad prolem procreãdam hoc fecit: sicut Apostoli in multitudine filiorum delectabantur ex charitate, & non ex amore humanæ laudis.

x ¶*Mos.*] scilicet diuinus, & à Deo inspiratus. extra de diuor.gaudemus.& ponitur hic quando pro quia.

y ¶ *Crimen non erat.*] argumen.quòd consuetudo à crimine excusat aliquando. argumen. suprà distinct.4.denique. & extra de temp.ordi.fanè.Arg.contra, extra de sim.non satis.& 1.q.3.c.vlt.

a ¶Non

a ¶*Non auiditate.*] si enim auiditate consequendæ laudis, tunc peccarent. 22. quæst. 2. primum.

SIcut satius.] hęc est 4 pars quæst. in qua dicitur, quòd melius est mori sine filijs, quàm eos quærere de damnato coitu. Ioannes de Fantu.

CASVS. Aug. admonet in hoc cap. vt quis non habeat concubinam, sed vxorem: quia sicut est melius fame mori, quàm idolothytis vesci. sic melius est mori sine liberis, quàm ex illicito coitu filios quęrere. Verumtamen si filij ex illicito coitu quæsiti fuerint, si parentum vitia non imitentur, honesti & boni erunt quo ad Deum.

b ¶*Fame.*] sed nonne propter necessitatem famis licitum est comedere idolothytum, cum necessitas non habeat legem, vt infrà de consec. distin. 1. sicut. [a] & propter necessitatem famis licitum est auferre aliena, vt de consec. dist. 5. discipulos. & etiã furari, vt extra de fur. si quis. & homicidium committere, vt extra de homi. cap. 2. & carnes comedere in Quadragesima. arg. de consec. distin. 4. carnem. & extra de obseru. ieiun. consilium? Respon. sic: dummodo non fiat ad venerationem idoli. nulla tamen necessitas excusat à fornicatione, vt ff. de rit. nupt. palam. §. non est ignoscendum.

c ¶*Vndecunque.*] qu. d. & si quærantur ex illicito coitu.

d ¶*Et salui erunt.*] ar. contra ext. de fi. presbyter. per totum.

DIcat aliquis.] CASVS. Aliqui non habentes vxores dicebant sibi licere concubinas habere. Ambr. autem probat hoc esse falsum, cum dictum sit Abrahæ: Eijce ancillã & filium eius. non enĩ quærendi sunt filij, qui non possunt succedere, & qui potius sunt oneri quàm honori. Debet igitur quis habere vxorem, vt & crimen euitet, & vt filios habeat, qui possint esse hæredes. Sequens cap. cum §. patet.

e ¶*Nec successiones.*] nisi in vnica. C. de na. lib. auth. licet.

f ¶*Nec sanguinis.*] id est, honoris. " Filius enim sequitur priuilegium patris in tribus: quo ad honores & dignitates, & quo ad curialem conditionem, vt C. de decu. eos. & l. exemplo. & l. nullus. & quo ad originem, vt ff. ad municip. l. 1. matrem sequitur, quo ad conditionem, vt C. de rei vend. partum.

a Sub. & necessitas est cõtraria voluntati. ff. qđ met. cau. l. j. & nullũ est pctm̃ nisi voluntariũ. 15. q. j. §. j. &c. illa.

1 Senten. 4. dist. 33. in fi.

2 s. dist. 56. vndecunq;.

3 Concord. tex. ĩ sim. ĩ l. accusari. ff. de accus. & insti. de rer. diui. §. cõi.

4 Iuo p. 8. c. 30.

Gen. 21.

Gal. 4.

"Filius ĩ tribus patrem sequitur.

percipiendæ voluptatis, sed prouidentia propagandæ successionis: sic Apostoli auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non auiditate [a] consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis.

A ¶ Sicut patriarchæ.] *Apud B. Augustinum diuersus est verborum ordo,* Sicut Apostoli, inquit, auditoribus admirantib. doctrinam suam condelectabantur non auiditate cõsequendę laudis, sed charitate seminandæ veritatis, ita patriarchæ, &c.

Item Augustinus de bono coniugali, c. 16.

¶ Satius est absque liberis defungi, quàm ex illicito concubitu stirpem quærere.

CAP. VIII.

4 1 **S**Icut satius est mori fame, [b] quàm idolothytis vesci: ita satius est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu stirpem quærere. 2 Vndecunque [c] autem nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti, & salui erunt. [d] Semen enim hominis ex qualicunque homine, Dei creatura est: 3 & eo malè vtentibus malè erit, non ipsum aliquando malum erit.

Item Ambrosius in sermone de sancto Ioanne, qui sic incipit] *Diximus superiore Dominica.*] *nu. 65.*

¶ Ex ancilla filij non sunt quærendi.

CAP. IX.

4 **D**Icat aliquis, vxorem nõ habeo, ideo ancillam mihi sociaui. Audi quid dicat scriptura ad Abraham, [Eijce ancillam, & filium eius:] non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius hæres non est, ergo nec filius est. Cur autem quæritur tale coniugium, de quo susceptus filius nec successionis [e] possit hæres esse, nec sanguinis? [f] Nec enim habere potest hęreditatis consortium, qui non habet originis priuilegium. Cur, inquam, quæritur tale contubernium, de quo nati, non filij sint matrimonij, sed testes sint adulterij? Cur autem huiusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sint, non honori? Dicit scriptura, [Adulterorum filij A in consummatione erunt: & ab iniquo toro semen exterminabitur.] Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, vt mereatur consortium, mereatur & nomen [g] vxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen vxoris, ne tu adulter sis potius, quàm maritus.

A ¶Filij.] *Reposita sunt reliqua verba scripturæ ex B. Ambrosio, pro quib. in vetustis est,* &c. *in vulgatis autem,* abominatio sunt Deo.

Item Augustinus ad Claudium contra Iulianum, c. 8.

¶ Adulteria non sunt facienda etiam voluntate generandi filios.

CAP. X.

5 **S**Ic non sunt facienda adulteria [h] etiam voluntate generandi regenerandos, quęadmodum nec furta facienda sunt etiam voluntate pascendi pauperes [i] sanctos: quod tamen faciendum est non perpetrando furta, sed bene vtendo mammona [k] iniquitatis. [l]

5 *Ecce, quòd nullo modo licet alicui viuente vxore sua, uel ex ancilla, uel ex alia qualibet filios quærere, qui etiam suscepti, filiorum nomine iudicantur indigni. Simplex etiam fornicatio in sacra scriptura prohibetur.*

Vnde Augustinus in quæstionibus Deuteronomij, q. 37. ad c. 23.

¶ Illicitus concubitus, & omnis non legitimus vsus illorum membrorum nomine mœchiæ intelligitur.

CAP. XI.

6 **M**Eretrices esse, & ad meretrices accedere

g ¶*Et nomen.*] argu. ad præsumptionem matrimonij clandestini ex appellatione vxoris: qꝛ eo ipso qꝛ nominat vxor, est habenda pro vxore, vt ext. de præsump. illud. C. de nup. si vicinis. Arg. contra. C. de li. caus. l. pe. Arg s. 93. distin. Dominus. 23. qu. 1. paratus. j. de consec. dist. 4. si eos. ff. de proba. l. vlt. §. vlt. s. 1. q. 1. si qui à simoniacis. 27. q. 2. inuenta. " Et quod dicit, & nomen, dic & pro id est, nam eo ipso qꝛ quis pmittit ancillam suam contrahere matrimonium, rapitur in libertatem, C. de lat. lib. tol. auth. ad hæc. sed & concubina rapitur in libertatem morte domini: similiter & filij eius, si dominus nihil de eis disposuit. C. commu. de manu. l. vlt.

h **S**Ic.] ¶ *Adulteria.*] s. ca. q. 2. §. sicut ergo.

i ¶*Pauperes.*] s. 14. q. 5. forte. s. 30. q. 1. nosse. s. 22. q. 2. is autem. s. 1. q. 2. non est putanda.

k ¶*Mammona.*] " id est, pecunia, quam quis per iniquitatem, i. per solicitudinem acquisiuit. 23. quæst. 5. §. sed hoc multipliciter.

l ¶*Iniquitatis.*] id est, inæqualitatis. Aequum enim est tibi necessaria retinere, & superflua pauperibus erogare. & hęc est iniquitas, si contra fiat.

ECCE QVOD NVLLO. Hęc est 5. pars q. in qua quęritur, an simplex fornicatio sit prohibita in decalogo. & est dicendum qđ sic. Io. de Fant.

MEretrices.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc c. ostendit Aug. qꝛ simplex fornicatio fuit prohibita à Domino in Deuter. fuit etiam prohibita in decalogo, vbi dictum est: Non mœchaberis. licet ibi solum adulterium videatur prohibitum: sed sicut in prohibitione furti nomine partis totum intelligitur esse prohibitum, scilicet omnis vsurpatio illicita rei alienæ: ita in prohibitione mœchiæ, nomine partis intelligitur totum esse prohibitum; scilicet omnis illicitus coitus. Beneuent. verò sic incipit casum super illo verbo in Deuteron. Non erit meretrix de filiabus Israel, neque scortator de filijs Israel. Probat August. quòd simplex fornicatio fuit prohibita à Domino in decalogo: vbi dictum est, Non mœchaberis. Nam sicut in prohibitione furti nomine partis, & cętera omnia dicit

"ancilla cõ trahere per missa eripitur in libertatem.

Sap. 3.

" Mãmona iniquitatis quid sit.

5 Iuo par. 8. ca. 105. Pan. l. 7. c. 20.

6 Iuo p. 8. c. 311.

10 20 30 40 50 60 70 80

cit postea vt Hug. A parte, sed interpretatione prohibuit.
a ¶*Prohibet.*] cum dicit, Non mœchaberis. Et in Deuter. vbi dicitur: Non erit meretrix de filiabus Israel.
b ¶*Quarum.*] alibi, " meretrix est, quæ multorum libidini patet, vt s. distinct. 34. vidua. hoc etiam lex dicit. ff. de rit. nup. palam.

" meretricis diffinitio.

c ¶*Locutionis.*] expresse.
d ¶*Prohibuit.*] argu. quòd idem iuris est in parte & in toto, vt 14. q. 5. pœnale. Item arg. quòd prohibito minori, id quod maius est intelligitur prohibitũ.[a] arg. 44. dist. nulli clerico.[b] similiter concesso maiori concessum videtur & minus. 16. qu. 2. visis.[c]
e ¶*A parte.*] pars enim est furtum: illicita vsurpatio rei alienæ est totum. omne namq; furtum est illicita vsurpatio rei alienę: & non cõuertitur. Hug. sed hæc gl. non valet: sed expone vt dicit 14. quæst. 5. pœnale.
f ¶*Omnis.*] licet non prohibuerit rapinam verbis legis, prohibuit tamen sententia legis, quæ magis attendenda est. extra de verbor. sign. propterea. s. 1. qu. 1. Marchion.
g ¶*Illicitus.*] Hic videtur surgere quædam inextricabilis contrarietas. " nam in Deuteronom. licitum erat habere concubinam, & dare ei pretium suę pudicitiæ, & eam dimittere: sed in Decalogo secundum interpretationem August. prohibita fuit omnis fornicatio, vt hic. Dicit Hug. ꝙ nõ sunt contraria. nam aliud est permissio, de qua in Deuter. & aliud est præceptum, de quo in Decalogo: sed hæc solutio nulla videtur, quia circa idem non possunt habere locum permissio & præceptũ, siue prohibitio. ideo dicit ꝙ illud intelligitur de comparatiua permissione. s. infrà 33. quæst. 2. si quod verius. nam in veritate illud

a Ad hoc 24. qu. 1. mi ramur. vbi de hoc.
1 luo p. 8. c. 279.
b Adde de hoc insti. de interdi. §. si. & no. in l. j. C. si ser. ex. ve.
c d. hoc ext. de deci. ex parte. 27. q. 2. sunt qui.
2 s. 14. q. 5. c. pœnale. §. furti.
" Cõcubinã an liceret olim habere.
1. Cor. 6.

prohibet [a] Dominus: quarum [b] publicè venalis est turpitudo. In decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc apertè prohibuisse: quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet. *Idem super Exodum, quæstio. 71.*

¶ 1 Omnis mœchia etiam fornicatio dicitur in scripturis. Sed vtrum etiam omnis fornicatio mœchia dici possit in eisdem scripturis, non mihi interim occurrit locutionis [c] exemplum: sed si non omnis fornicatio etiam mœchia dici potest, vbi sit in decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui vxores non habent, cum fœminis, quæ maritos non habent, vtrum inueniri possit, ignoro. 2 Sed si furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ (non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, [d] sed vtiq; à parte [e] totum intelligi voluit, quidquid illicitè rerum proximi aufertur) profectò & nomine mœchiæ omnis [f] illicitus [g] concubitus, atq; illorum membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi.

Item Hieronymus in c. 5. epistola ad Gal. ad ver. [*Manifesta autem.*]

¶ Extraordinaria voluntas, & inuerecunda opera nuptiarum luxuria, & immunditia appellantur.

CAP. XII.

In eo fornicator [h] maioris [i] est criminis, quia tollit mẽbra Christi, & facit ea membra meretricis, [erunt [k] quippe duo in carne vna.] Qui non est fidelis, nec credit in Christo, sua membra facit membra meretricis: qui credit, & fornicatur, Christi membra facit membra meretricis. Econtrariò [l] infidelis in fornicatione sua vtrum violet, an ędificet [m] templum idolo, nescio. [n] Per vitia quippe luxurię [A] vel maximè dæmones coluntur. Hoc vnum scio, ꝙ qui post fidem Christi fornicatur, violat templum Dei. Secundum opus [o] carnis, immunditia [p] nuncupatur: & eam comes luxuria sequitur. Quomodo enim in veteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea nominare turpissimum [q] est, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, [r] generaliter scriptura complexa est dicens [Verecundos, vel reuerentes facite filios Israël ab omni immunditia,] sic in hoc loco cæteras extraordinarias voluptates, ipsarum quoq; opera nuptiarum, si non verecundè, & cum honestate quasi sub oculis Dei fiant, vt tantùm liberis seruiatur, immunditiã, [s] & luxuriam nominauit.

A ¶Luxuriæ.] *Abest vox ista à plerisque vetustis, & originali.*

semper fuit peccatum. extra de diuor. gaudemus.

In eo.] Casus. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ostendit Hieronym. ꝙ in eodem genere fornicationis plus peccat fidelis quàm infidelis: quia fidelis de membro Christi facit membrum meretricis. In secunda parte probat ꝙ nomine immunditiæ Apostolus dissuasit omnes extraordinarias voluptates etiam cum vxore propria. Secunda incipit ibi, *Secundum opus. In eo*, id est, propter hoc. *Quomodo*, id est, sicut. *In hoc loco*, s. Apostoli.
h ¶ *Fornicator.*] melius est viam veritatis non agnoscere, &c. de pœnit. dist. 4. si refugientes.
i ¶*Maioris.*] quia fidelis in hoc magis peccat, quia membra Christi facit membra meretricis. sed infidelis sua, non Christi membra, facit membra meretricis.
k ¶*Erunt.*] id est, conuenient in vno carnali opere. & per hoc dicit Hu. affinitatem contrahi per illegitimum coitum, vt no. 30. q. 4. si quis.
l ¶*Econtrariò.*] id est, sed vel, id est, conuerso casu.
m ¶*Aedificet.*] tamen per fornicationem magis ædificatur diabolo templum quàm violetur.
n ¶*Nescio.*] hoc non definit: ponit tamen psuasionem suam cum dicit, per vitia, &c. vel dic, nescio, id est, non definio, cum sit manifestum: quia infidelis non violat templum Dei, cum ipse non sit templum Dei: sed ædificat templum diabolo.
o ¶*Secundum opus.*] ordine scilicet enumerandi. sic enim ait Apostolus: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio & immunditia, luxuria, &c. De his 25. dist. §. criminis. ver. de quibus.
p ¶*Immunditia.*] " quæ attenditur secundum omnem vsum illicitum membrorum. luxuria attenditur in cibo & potu cum vtitur delicatis & calidis, vt aptior sit ad immunditiam. 35. distin. ecclesiæ principes.
q ¶ *Etiam turpissimum.*] & ita quædam omittenda sunt propter turpitudinem, vt 1. q. 4. §. item peccato. & Imperator dicit de ea quæ nubit intra tempus luctus, quomodo ei dicamus erubescimus. in auth. de rest. & ea quæ parit. §. vnum si quidem. coll. 4.
r ¶*Polluerentur.*] nã dicit Imperator quòd propter ista crimina inducuntur fames & pestilentiæ, & terræmotus, vt in auth. vt non luxur. contra nat. §. si enim. coll. 6.
s ¶*Immunditiam.*] " argumen. opera nuptiarum, quæ non sunt causa liberorum, mortalia esse: quia luxuria & immunditia nominantur, vt j. cap. liberorum. sed hoc dicitur nõ quo ad reatum mortalis vitij, sed quo ad speciem facti. speciem enim & similitudinem luxuriæ & immunditiæ prætendunt & habent designare, vt not. s. e. c. origo.

" Luxuria & immunditia differũt.
Leuit. 15.
" Nuptiarũ opera non sunt mortalia.

Item Gregor. in moralibus, lib. 12. c. 12.

¶ Immoderatus vsus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.

CAP. XIII.

Salomon quippe immoderato vsu, atq; assiduitate mulierum ad hoc vsque perductus est, vt templum idolis [t] fabricaret: & qui prius Deo templum construxerat, assiduitate libidinis etiam perfidiæ substratus idolis construere templa non timuit.

Item Hieronymus in c. 5. epist. ad Ephesios, ad vers. [*Viri diligite.*]

Salomon quippe.] Casus. Probat Gregorius, quòd ex nimia assiduitate mulierum de facili quis ducitur ad idololatriã, Salomonis exemplo: qui cum Deo prius construxerat templum, posteà amore libidinis idolis templa construxit. Seq. c. cum §. seq. patet.
t ¶*Idolis.*] idolo scilicet Astaroth Sydoniorum, & idolo Chamos Moabitarum, & idolo Moloch Amonitarum. post tamen egit pœnitentiam secundum quosdam. [d] de pœ. dist. 2. si enim. ver. Salomon.

d h. d. quia an pœnituerit incertum est, licet quidam scripturæ apocriphæ hoc testentur, secundum H.

Liberorum.]

a Liberorum.] ¶Damnata.] cum vxore commissæ voluptates puniendæ sunt. Et ita est arg. pro Hug. qui dicit virum mortaliter peccare cum accedit ad vxorem causa libidinis. Tu dic contra. & damnatæ dicit, id est, puniendæ propter veniale, & est simile 4. dist. denique. 6. dist. testamentum.

QVARE AVTEM. Hęc est 6. pars q. in qua dicitur quòd filius sequitur matrem, maximè illegitimus. Ioan. de Fant.

Liberi.] Casus. Primò ostendit Isido. qui liberi dicantur legitimi. Secundò ꝙ proles semper imitatur conditionem matris. Tertiò addit qui appellentur filij naturales. Deteriorem. hoc dicit secundum consuetudinem quarundam terrarum. Vel, deteriorem, id est, inferiorem & debiliorem, scilicet matrem.

b ¶Liberi.] "quatuor sunt genera filiorũ. naturales tantum, vt concubinarum. naturales & legitimi, vt vxoris. legitimi tantùm, vt adoptiui. spurij a vt sacrarum virginum, & consanguinearum. 1. qu. 1. cap. tali.

c ¶Deteriorem partem sumit.] hoc verum est secundum legem Longobardorum & Theutonicorum. nã secundum legem Romanorum secus. C. de rei vend. partum. ff. de stã. ho. lex naturæ. & de verb. sign. etiam. & sufficit si per momentum fuit in libero ventre. ff. eo. tit. l. & seruorum. §. ingenui. Vel dic verius deteriorem, id est, debiliorem: quia fœmineus sexus debilior est quo ad honores: tamen circa insignia proles patrem sequitur, vt dixi s. eo. dicat.

c ¶Deteriorem.] j. 28. qu. 1. Iudæi. contra. s. 15. quæst. vlt. cum multæ. contra. sed hoc in cæteris generaliter: sed fallit in istis duobus casibus Iudæorum filijs & clericorum.

d ¶Matrem.] quantum ad conditionem, & quantum ad originem. ff. ad municip. l. 1. & quòd impugnat testamentum matris, vt ff. de inoffic. testam. si suspecta. §. 1.

" Filij sunt quadruplices.

1 Iuo p. 8. c. 17.

† al. quia.

2 Concord. tex. in §. ser ui autē aut nascuntur. cum gl. in- stit. de iure pers.

a De istis habes ff. de sta. ho. l. vulgò. & dñr spurij quasi de spuma ri ualium nati.

† Vnde & ij qui] Orig.

¶Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in vxore damnatur.

C A P. XIIII.

Liberorum ergo, vt diximus, in matrimonio opera concessa sunt: voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in vxore damnatæ.[a]

6 *Quare autem tales non dicantur filij, vel quem suorum parentum sequantur, qui ex libro & ancilla nascuntur Isidorus Etymologiarum, lib. 9. c. 5. determinat.*

¶Qui sint liberi, & quam conditionem sequantur.

C A P. XV.

1 Liberi[b] dicti, qui † ex libero sunt matrimonio orti. Nam filij ex libero & ancilla, seruilis conditionis 2 sunt. Semper enim qui nascitur, deteriorem A [c] partem sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filij, quos sola natura genuit, non honestas coniugij. *& infrà.* ¶Hi verò, † qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem[d] potius, quàm patrem sequuntur.

A ¶Deteriorem partem.] *In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur*, deteriorem parentis statum sumit.

QVAESTIO V.

1. ps

Quòd autem[e] pudicitia violenter eripi non possit, multorum auctoritatibus probatur. *Est enim virtus animi, quæ violentiam non sentit. Corpori namq; vis[f] sed corpori; secundò exemplo beatæ Luciæ.*

Quòd autem.] Hęc quæst. diuiditur in 7. partes. In quarum prima probatur, quòd non perditur castitas animæ, vel corporis vbi animus non consentit. Secunda ibi, *Si Paulus.* Tertia ibi, *Nec solo.* Quarta ibi, *Quamuis.* Quinta ibi, *Cum ergo.* Sexta ibi, *Præceptum.* Septima ibi, *Sed quæritur.* Io. de Fan.

Casus. Hic intitulatur 5. qu. qua quæritur an pudicitia per violentiam auferatur? Dicitur ꝙ duplex est pudicitia, scilicet corporis, & animi. Pudicitia corporis, quæ carnis integritas dicitur, per violentiam aufertur, de qua habetur j. ea. qu. ille. Pudicitia animi, cum sit virtus, non aufertur per vim: quia animo vis non infertur, vt j. ead. q. ita ne. probat igitur Grat. in hoc §. ꝙ pudicitia per violentiam non eripitur, primò cũ sit virtus animi, non corporis: & animo vis non infertur, sed corpori; secundò exemplo beatæ Luciæ.

e ¶Quod autem.] Hic intitulatur 5. q. " an scilicet pudicitia per violentiam auferatur. Et dic ꝙ duplex est pudicitia: animi, & corporis. Corporis pudicitia quæ integritas dicitur, bene amittitur per violentiam, de qua dicitur j. ea. ille. & 27. q. 1. nuptiarum. Pudicitia autem animi cum virtus sit, non aufertur per vim: quia animo non infertur vis, vt j. ea. ita ne. Et not. ꝙ hęc eadem virtus est in virginibus, in coniugatis, & in viduis: sed in virginibus appellatur virginitas: & in coniugatis pudicitia. 27. qu. 1. nuptiarum. & in continentibus castitas. 30. dist. hęc scripsimus.

f ¶Vis.] absoluta quę non potest animo inferri: sed conditionalis potest, vt s. 23. quæst. 6. vides. Vel dic non potest inferri animo vis: verum est non consentienti.

g ¶Duplicatur.] Arg. violenter corruptam non amittere virginũ præmium, sed recipere duplicatum: non tamen quo ad aureolam. consequitur ergo maius præmium, sed non tale: quia non coronatur, nec fulgorem virginis habebit.

" Pudicitia an possit p violentiam auferri.

infertur, non animo Vnde, quamuis corpus violenter corrumpatur, si pudicitia mentis seruetur illæsa, tamen castitas duplicatur.[g] 3 *Sicut B. Lucia fertur dixisse Paschasio [Si inuitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.] Non enim inquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Nam si in manu mea thura ponas, & per manum meam sacrificia † facias, Deus † hæc attendit, & deridet. De sensib. enim & voluntatibus iudicat Deus.]*

3 in martyrio B. Luciæ.

† al. iaciat sacrificijs. † al. non attendit, qui & derideat.

Hinc Ambrosius scribit in libro secundo de Virginibus.

¶Melior est virginitas mentis quàm carnis.

C A P. I.

4 Tolerabilius[h] est mentẽ virginem, quàm carnem habere. Vtrunque bonum, si liceat:[i] si non liceat, saltem nõ homini[k] castæ, A sed Deo[l] simus. *& infrà.* ¶Virgo prostitui[m] potest: adulterari[n] non potest. Vbicunque Dei virgo est, templum Dei est: nec lupanaria[o] infamant castitatem: sed castitas, etiam loci abolet infamiam.

A ¶Castæ.] *Anteà legebatur,* casti. *sed B. Ambrosius ibi inducit Theodoram loquentem.*

Idem ad virginem lapsam, c. 4.

¶Mente incorrupta, caro non corrumpitur.

C A P. II.

5 Reuera non potest caro[p] corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta.

Item Augustinus de ciuitate Dei, libro primo, c. 18.

Tolerabilius.] Casus. Ostendit Ambr. in hoc ca. quòd potior est integritas mentis quàm carnis: quamuis vtraque sit bona. Prima enim violenter auferri non potest: secunda potest. Nec lupanaria infamant castitatem: sed castitas abolet loci infamiam. Et quod dicitur ibi, *prostitui potest*, per vim, sed *adulterari non potest*, ita quòd sit rea adulterij, nisi consentiat. Seq. c. patet.

h ¶Tolerabilius.] id est, sanctius.

i ¶Si liceat.] id est, si potest.

k ¶Non homini.] in corpore.

l ¶Sed Deo.] in mente.

m ¶Virgo enim prostitui.] id est, in corpore per vim corrumpi.

n ¶Adulterari.] quia adulterium tantùm dolo committitur, vt 34. q. 1. in lectum. & ff. de adul. l. pen.

o ¶Nec lupanaria.] " homo enim sanctificat locum, non locus hominem, vt 40. dist. non loca. & c. multi. tamen ex loco quandoque præsumitur contra aliquem, vt 18. q. 2. diffinimus. & etiam pro aliquo, vt 56. dist. c. 1. ipse ergo locus per se non est infamis: nec etiam domus lupanaris est infamis, vt ff. de pet. her. ancillarum. vitari tamen debet turpis locus, vt 81. dist. in omnibus. & iudex ipsum vitare debet, vt ff. de arbit. si cum dies. §. si arbiter.

p Reuera.] ¶Caro.] id est, eius corruptio ad reatum imputari non debet, vel ad damnationem æternam: vel corruptionis non debet rea effici, obest tamen quo ad aureolam: & quia non consecrabitur inter virgines, vt infrà, ca. ille.

4 Senten. 4. dist. 53. Iuo p. 7. c. 137.

5 Senten. ibid. Iuo part. 7. c. 138.

" Locus nõ sanctificat hominem.

10 20 30 40 50 60 70 80

Ita,

ITa,ne.] CASVS. Ostendit Aug. in hoc ca. quòd cum pudicitia sit virtus animi, inuito auferri non potest. Vnde cũ comitem habeat fortitudinem, etiam pro morte non debet malo consentire. Nullus enim in sua potestate habet quod de carne sua fiat: sed in mente potest pudicitiam quis seruare. *Metuitur*? interrogatiuè, quasi nõ debet metui.

a ¶*Polluat.*] & polluet per consensum. de pœ. dist. 5. c. si.

b ¶*Comitemque.*] nã qui habet vnam virtutem, habet omnes.

c ¶*Consentire.*] si. 31. quæst. 2. Lotharius. non enim prætextu paupertatis, &c. de ritu nup. palam. §. non est ignoscendum.

d ¶*In potestate.*] Nam dicit lex, qua cura vel diligentia cõsequi possumus, ne quis nobis iniuriam vel damnum det, vt ff. commo. ad eos. & de admi. re. ad ciu per. l. 2. §. si co. & dicit lex. ꝙ custodia parum potest aduersus vim. ff. de act. empt. & ven. si ea res.

e ¶*Putauerit.*] Arg. ꝙ nõ debet dici quis perpetrasse quod nolens fecit, vel passus fuit: nec debent imputari quæ per coactionem absolutam fiunt, argu. s. distinct. 50. presbyteros. 15. q. 6. c. 1. argum. ècontra. 31. quæst. 2. Lotharius.

1 Iuo p. 7. c. 139.

¶ Aliena libido neminem polluit.

CAP. III.

1 ITa, A ne aliquem polluat[a] aliena libido, metuitur? Non polluit, si aliena erit: si autem polluet, aliena non erit. Sed cum pudicitia virtus sit animi, comitemq;[b] habeat fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat,[c] nullus autem magnanimus, & pudicus in potestate[d] habeat, quid de sua carne fiat: sed tantùm quid annuat mente, vel renuat, quis tandem sana mente putauerit[e] se perdere pudicitiam, si fortè in apprehensa, & oppressa carne sua exerceatur, & expleatur libido non sua.

A ¶Ita, ne.] *Apud B. Augustinum legitur*, Atenim, ne vel aliena polluat.

Idem ibidem.

¶ De eodem.

CAP. IIII.

2 Iuo ibid.

PRoposito.] CASVS. Ostendit August. in hoc ca. quòd sicut virgo, quæ proposuit se leccatori suo supponere, mente est corrupta, sed integra corpore: sic quæ inuita patitur violentiam hostis, est integra mente, etsi corpore corrumpatur: quod probat exemplo Lucretiæ.

f *Sanctificari.*] in futuro, cum sua stola induetur.

g ¶*Non aufert.*] & ita habet corpus virtutem. Sed contra. j. ead. de pudicitia. quia virtus tantùm in animo est. sed ideo dicitur corpus habere: quia futurum est habere post resurrectionem.

h ¶*Sanctitatem.*] hæc tamen quæ mente corrupta est, post pœnitentiam potest ordinari: quia quo ad legem promotionis virgo est. infrà ead. finge.

2 PRoposito animi permanente, per quod etiã corpus sanctificari[f] meruit, nec ipsi corpori aufert[g] sanctitatẽ[h] violentia libidinis alienæ, quã seruat perseuerantia continẽtiæ suæ. An verò, si aliqua fœmina mente corrupta, violatoque proposito, quod Deo vouerat, pergat[i] vitianda ad deceptorem suum, adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissa, atq; destructa? Absit hic error, & hinc potius admoneamur, ita non A amitti corporis sanctitatem manẽte animi sanctitate ẽt corpore oppresso, sicut amittitur corporis sanctitas violata animi sanctitate. *Idem c. 19.* ¶ Lucretiam certè matronam nobilẽ, veteremque Romanam pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Huius corpore cum violenter oppresso Tarquinij Regis filius libidinosè potitus esset, illa scelus improbissimi iuuenis marito Collatino, & ꝓpinquo[k] Bruto viris clarissimis, & fortissimis indicauit, eosque ad vindictam constrinxit: Deinde fœdi in se commissi † ægra, atque impatiens se peremit. Quid dicemus, adultera[l] hæc an casta iudicanda est? Quis in hac controuersia iudex laborandum putauerit? Egregiè quidam ex hoc, veraciterque declarans ait, [Mirabile dictu: duo fuerunt: & adulterium vnus admisit.[m]] splendidè, atque verissimè. Intuens enim in duorum corporũ cõmistione vnius inquinatissimã cupiditatem, alterius castissimam voluntatem, & non quid coniunctione membrorũ, sed quid animorũ diuersitate ageretur, attendens [duo, inquit, fuerunt, & vnus adulterium admisit.]

† al. cõmissi sceleris.

A ¶Ita non amitti.] *Locupletatus est ex originali hic locus, qui etiam apud Iuonem erat paulò concisior.*

Idem in eodem libro, c. 27.

CAP. V.

NOn A fidelibus Christi sit tædio vestra vita, si ludibrio fuit hostibus castitas vestra. Habetis magnam, veramque consolationem, si fidã conscientiam retinetis, non consensisse peccatis eorum, qui in vos peccare permissi sunt.

Idem in libro de duabus animabus, cap. 10.

¶ Non nisi voluntate peccatur.

A ¶Non fidelibus.] *In originali legitur*, Non itaque vobis ô fideles Christi, *sed quoniam erat initium capitis, non est mutatum. Reliqua verò sunt restituta & aucta.*

Idem in lib. 1. de libero arbitrio, cap. 5.

i ¶*Pergat.*] No. ꝙ sola itineris arreptio facit aliquam corruptã: " sicut itineris arreptio habetur pro appellatione. ext. de app. meminimus. sic qui pergit de vna militia ad aliam, iure secundæ militiæ censetur. ff. de bo. poss. ex testam. mil. l. 1. [a]

" Appellat, qui ad superiorem iter arripit.

a ad hoc no. ext. de priuil. c. pen.

LVCRETIAM. CASVS. Cum Romani obsiderent Ardeam, orta est contentio inter Collatinum & Tarquinium filium Tarquinij regis de castitate suarum vxorũ. Tunc Tarquinius fecit fieri literas falsas ex parte Collatini ad vxorem eius: in quibus continebatur. Hunc recipe tanquã meipsum. & eas sigillare fecit sigillo Collatini. & cum eis sero venit ad domum Lucretiæ, quæ visis literis honestè suscepit eum. Tarquinius autem in nocte accessit ad lectum eius cum quodam Mauro: & dixit ꝙ nisi permitteret eum facere quod vellet, ibi interficeret illum Maurum, & diceret se deprehendisse illum cum illa. Tunc illa timens tantam infamiam, cum valde casta haberetur, supposuit se illi. Ille autem mane reuertens ad castra, publicè de facto se cœpit iactare. Illa vero abscondito cultello in manica venit ad castra & in publico manifestauit seriem facti: & cœpit multum hortari ad vindictam maritum & Brutum auunculum suum: & extracto cultello seipsam interfecit: pro quo Tarquinius rex & filius eius expulsi sũt de ciuitate.

k ¶*Propinquo.*] id est, auunculo.

l ¶*Adultera.*] videtur ꝙ Augu. malè induxit exemplum Lucretiæ: " nam in veritate secundum canones adulterium commisit, siue directa, siue indirecta fuerit voluntas: licet secũdum leges non committatur nisi dolo. ff. de adult. l. pe. sed Aug. induxit exẽplum hoc quasi à minori. q. d. ex quo ea quæ conditionaliter fuit coacta, excusatur secundum legem ab adulterio: multò magis ea quæ absolutè secundum canones. 1. q. 1. constat. 50. dist. presbyteros.

" Lucretia adulterium commisit.

m ¶*Vnus admisit.*] imo & ipsa, nisi absolutè fuerit coacta. ar. s. ead. ita ne. sed hoc ideo dicit, quia non tenetur hoc casu ad pœnam legis:[b] quia sine dolo adulterium non committatur. ff. de adul. l. pe. aliàs potius debuit mori quàm consentire. j. ea. §. cum ergo. " Vides ergo ꝙ adulterium potest esse ex parte vnius tantùm. similiter simonia potest esse ex parte vnius tantùm, & non alterius: sicut in Giezi & Naaman. vt 1. quæst. 1. qui studet. & quæst. 3. quæsitum. & similiter societas, vt ff. pro soc. l. actione. §. diximus. & sponsalia. extra de despon. imp. de illis. & matrimonium, vt extra de eo qui du. in mat. quam pol. per adul. cap. 1. & s. ead. q. 2. aliquando.[c]

b Vnde exponc quod dicit adulterium, i. pretium adulterij.

" Adulteriũ & simonia pñt esse ex parte vnius.

c Ad idem 28. qu. 2. si infidelis.

NOn fidelibus.] CASVS. In hoc c. & in omnibus sequentibus probatur, quòd castitas animi non amittitur, licet corpus per violentiam corrumpatur: cum nullum peccatum committatur nisi voluntate. *Eorum*, scilicet hostium.

stium. Quæ sequuntur, plana sunt vsque ibi, *Ad dominum.*
a *De pudicitia quis dubitauerit.*] Collige de modo probationis omnem virtutem esse in animo.
b ¶ *Virtus est.*] " est autem virtus habitus mentis bene constitutæ, &c. vt de pœn. dist. 3. ille rex tantus. ob hoc etiam virtutes velamenta animæ dicuntur. de pœn. dist. 2. c. sapiens.
c ¶ *Eripi potest.*] quid si culpa sua in hanc violentiam incidisset: puta denuntiauit ei maritus vt fugeret, ne vi hostium opprimeretur, illa autem fugere noluit: & sic oppressa est, an dimitti possit à viro? Sic videtur, quia quidquid ex culpa sua, &c. 15. q. 1. si quis insaniens. 50. dist. studeat. præsumitur enim se rapinæ obtulisse. 23. q. 4. displicet. ff. quod metus cau. si mulier. Arg. contra. extra de spon. veniens. 27. qu. 2. desponsata. ff. de reg. iur. nullum crimen. 15. qu. 6. ca. 1. nec imputandū est ei quòd credula nō fuit. ff. quod cum fal. tu. l. 2. & 50. dist. si quis præpostera. Item & si peccauerit non credendo viro suo: non tamē quantum ad adulterium demeretur. 15. q. 1. inebriabunt. Ioan. Quid iuris sit de hoc, in quæstionibus plenè notaui. B.

" Virtutis definitio.
1 Iuo p. 7. c. 140. & p. 10 c. 101.
2 Iuo p. 7. c. 141.
3 15. q. 1. si qs iratus. §. item in persecutione.
4 idē Beda in q. 1 Gen. to. 8. 190. Iuo par. 8. c. 11.

Ad Deum.] Casvs. Dicitur in hoc c. quòd Deus inuocantib. eum consueuit adesse, qui non permittit aliquam mulierem violari, aut si permittit, non tamen sinit eam culpa aliqua maculari si non cōsentit: tantum enim valet integritas mentis, vt & si corpus corrumpatur, tamen in ea dicatur pudicitia seruata. *Nec commisit*, per consensum volendo. vel, *nec commisit*, id est, appetijt. *nec permisit*, resistendo. Sequens cap. patet.
d ¶ *Permittet.*] sic nō permisit Abimelech. s. prox. q. nemo.
e ¶ *Defendit.*] id est, non imputatur ad crimen corruptio carnis. 15. q. 1. c. 1.

5 Ans. l. 10. c. 52.

Non potest.]
f ¶ *Non peccat.*] nam tunc homo peccat cum mens per delectationem subiugatur. de pœ. distin. 2. hoc sciendum. & est argu. 22. q. 5. si quis coactus. contra. Sed ibi de conditionali coactione, hic de absoluta.

¶ De eodem. C. VI.

1 De pudicitia quis dubitauerit, [a] quin ea sit in animo constituta, quandoquidem virtus est? [b] Vnde à violēto stupratore eripi [c] nec ipsa potest. *Item Hieronymus* A *super epist. ad Roman. lib. 1.*

¶ 2 Non potest fieri, vt nisi quis mœchetur prius in corde, mœchari possit in corpore. *Idem super Lucam* B *in libro 2.*

¶ 3 Finge in persecutione aliquam virginem prostitutam: hæc apud Euangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur: in lege quasi corrupta repudiatur. *Idem in libro hebraicarum quæst. in Gen. ad c. 12.*

¶ 4 Corpus mulieris non vis maculat, sed voluntas. *Item Augustinus in libro de sancta virginitate, ca. 8.* ¶ Sicut nemo impudicè vtitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia, ita nemo pudicitiā seruat in corpore, nisi spiritui prius insita castitate.

A ¶ Item Hieronymus.] *Apud B. Hieron. nihil tale est inuentum. Sed apud Orig. lib. 2. ad c. 2. epist. ad Romanos hæc leguntur:* Neque enim fieri potest, vt si ante quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.
B ¶ Idem super Lucam.] *Hæc habentur in commentarijs B. Hieronymi in Matthæum l. 2. c. 11. & inde est emendatum. In Lucam enim nihil extat B. Hieronymi.*

Item Victoriano, epistola 122.

¶ In corpore pudicitia violari non potest, si mens inuiolata seruetur.

CAP. VII.

5 Ad Deum ingemiscentibus omnino suis aderit, qui suis adesse consueuit: & aut nihil in earum castissimis membris libidine hostili perpetrari permittet, [d] aut si permittit, cum earū animus nulla consensionis turpitudine maculatur, etiam carnem suam defendit [e] à crimine: & quidquid in ea nec commisit, nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis: omnisque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis vulnere deputabitur. Tantum enim in mente valet integritas castitatis, vt illa inuiolata, nec in corpore possit pudicitia violari, cuius membra potuerint superari.

Item Isidorus in synonymis, lib. 2. [6]

¶ Caro non peccat, si à contagione fuerit anima munda.

CAP. VIII.

7 Non potest corpus corrūpi, nisi prius animus fuerit corruptus. Munda à contagione anima † caro non peccat. [f]

Item Augustinus Honorato Episcopo, epistola 180.

¶ Non eripitur pudicitia carnis, si mente seruatur.

CAP. IX.

8 Magis timeamus ne sēsu interiore corrupto pereat castitas fidei, quàm ne fœminæ violenter constuprētur in carne: quia violentia nō violatur pudicitia, si mente seruatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis sua turpiter carne non vtitur, sed sine consensione tolerat quod alius operatur.

Item Ioannes Chrysostomus [id est auctor operis imperfecti super Matthæum, homil. 32. ad c. 19.]

¶ Nec peccatum, nec iustitia ex opere sine voluntate perficitur.

CAP. X.

Sicut enim [g] peccatum sine voluntate opus non facit, ita & iustitia ex opere non cōsummatur, nisi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student: adulterium autem voluntate [h] committunt. Nisi enim ex voluntate sola, fornicatio consummaretur, nunquam Dominus diceret. [Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] Ergo voluntas sine opere † frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia, non quā transgredi npn potest necessitas debilitati [i] † corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi.

Item Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis.

¶ Virginitas carnis non seruatur mente corrupta.

CAP. XI.

2 9 Si Paulus Apostolus

Magis timeamus.] Casvs. Dicitur hic, magis timendum est ne amittamus castitatem animi quàm corporis. Nam pudicitia mentis non amittitur violentia corporali: quæ etiam dicitur in carne seruari, nisi voluntate consentiat. Hunc credo intellectum literæ: licet Beneuent. aliquantulum in fine variauerit dicens: Ostenditur hic quòd violentia corporalis non violatur pudicitia mentis: sicut nec voluntate nuda perditur integritas corporalis.

Sicut enim peccatū.] Casvs. Dicitur hic quòd sicuti non nisi voluntate peccatur: ita quis non nisi sponte meretur. Nam multi corpore casti sunt, & tamen adulterium cōmittunt. quod probatur auctoritate Domini. Frequenter enim accidit vt sola voluntate quis peccet: sed tunc gloriosum est si tentationi sponte resistit.
g ¶ *Sicut enim.*] sola voluntatis forma moueret opus. decima, quæstione secunda, hoc ius.
h *Voluntate.*] " directa, vel indirecta, ne sit contra. suprà distinct. quinquagesima, si quis voluntate.
i ¶ *Debilitati.*] senio, vel sectione, vel naturali frigiditate, hoc dicit litera, quia voluntaria continentia est bona, non necessaria. 33. q. 5. qui sitit. in fi.

Si Paulus.] Hæc est 2. pars quæst. in qua dicitur, quòd nullus debet superbire de castitate: quia citò perditur, & reparatur difficile, vel nunquam. Io. de F. Casvs. Hic inuehit Hiero. contra Eustochium, quæ de sua virginitate se nimium extollebat. & probat quòd inde se iactare non debet, tùm quia cadere potest: tùm quia sola virginitas carnis non saluat. Et quòd cadere possit, probat exēplo Pauli, quamuis castus esset, tamen tentabatur, & cadere timebat. & hoc in prima parte. In secunda par. terret eam per impossibilitatem restitutionis post lapsum. In tertia par. idē ostēdit auctoritate Domini, & auctoritate Esaiæ ad literam loquentis de Babylonijs, quod mysticè referri potest ad animam fidelem, quę cecidit p peccatū. Scdā pars īcipit ibi, *Caue quæso.* Tertia pars ibi,

6 Cap. 1. id est, ante c. ā castitate. in recent. impres.
7 Sent. 4. di. 33. Iuo p. 7. c. 142.
† al. animi
8 Pol. l. 4. ti. 15. Ansel. l. 10. c. 51.
" Continentia est duplex.
Matth. 5.
† al. corpore.
† al. debilitatis.
9 Act. 9. & 13. & Roma. 1.

ibi, *Timeamus illam*. Et scias ꝙ eodem modo ponunt hunc casum H.& B. eo excepto ꝙ H. addit ibi auctoritatem, & videre poteritis si verum vobis dico. Literę autem expositio in apparatum plenè notatur, & ideo expositione supersedeo.

a ¶*Vas.*] id est, electus ad prędicandum.& dicitur vas, quia plenior [a] fuit alijs, vt 23.q.7.c.1.

a sc. gratia prędicandi.

b ¶*Aculeos.*] id est, motus primos, de quibus timebat cadere in secundos, & qui surgunt in nobis & sine nobis. de pœn. dist. 2. inter hęc sciendum.

1.Cor.9.

c ¶*Aliam.*] id est, sensualitatem siue concupiscentiam, " quæ dicitur lex, quia ligat & trahit ad peccatum. vnde dicit alibi, Ago qd' nolo.

Rom.7.

"Sensualitas est lex.

d ¶*In legem duci peccati.*] id est, in peccatum: quia ligat hominem.

1.Cor.11. Rom.7.

e ¶*In semetipsum reuersus.*] id est, propriã fragilitatem considerans.

f ¶*Tu te.*] arg. " quòd non licet maiori, nec minori, vt 8.qu.1. si ergo.& 11.q.1. magnum. & quod negatur maioribus, multò potius minoribus. C. de reuo. do. his solis. in fi. & quod maioribus dignitatib. non est cõcessum, hoc sibi non audeant vendicare minores, vt C. de decu. l. vlt. lib. 10.

Amos 5.

" Minores nõ possunt qđ maioribus est denegatum.

Amos 8.

g ¶*Putas.*] arg. quòd Paulus fuit virgo, cum fit comparatio inter eum & Eustochium, quæ fuit virgo.

Matth.5.

h ¶*Suscitare.*] " Idẽ dicit lex, quòd virginitas restitui non potest. C. de ra. vir. in prin. Sed nonne exoculato potest restituere visum? quare ergo non virginitatem? Quidam sic intelligunt, id est, quòd Deus nõ potest facere quin fuerit corrupta, quia factum non potest non esse factum, vt ff. de cap. in bello. §. factæ. sed secundum hoc idem esset in cœco. Respon. quod hic dicitur, non refertur ad carnis corruptæ restaurationem, sed ad virginalis palmæ retributionem. & dic non potest, idest, non congruit eius potentiæ, vt aureola coronet corruptos. hoc enim esset contra iustitiam, & ideo illud non potest, vt arg. de pœ. dist. 2. §. charitas.

Matth.25. " virginitatem Deus restituere non potest.

vas [a] electionis, & separatus in Euangelium Christi, ob carnis aculeos, [b] & incentiua vitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subijcit, ne alijs prædicans, ipse reprobus inueniatur: & tamen videt aliam [c] legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuum se in legem [d] duci peccati: si post nuditatem, ieiunia, famem, carceres, flagella, supplicia, in semetipsum [e] reuersus exclamat. [Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?] tu te [f] putas [g] securam esse debere? ¶Caue, quæso, ne quando de te dicat Deus [Virgo Israël cecidit, & non est, qui suscitet eam.] Audenter loquar: cum omnia possit Deus, suscitare [h] virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna: sed non vult coronare corruptam. ¶Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam compleatur, [virgines bonæ deficient.] Obserua qd dicat, [virgines bonę deficiẽt:] quia sunt & virgines malæ. [i] [Qui viderit, inquit, mulierẽ ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu: virgines stultæ, quæ oleum [k] non habentes excluduntur à sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non saluantur, quid fiet illis, quę prostituerũt mẽbra Christi, & mutauerunt templum Sancti spiritus in lupanar? Illico audierit [Descende, [l] sede [m] in terra virgo [n] filia Babylonis: sede in terra: nõ est filię Chaldæorum [o] thronus: † [p] non vocaberis vltra mollis, & delicata: [q] Accipe molam, [r] mole farinam, [f] discooperi [t] velamen tuum: denuda [u] crura: transi flumina, [x] reuelabitur ignominia tua: apparebũt opprobria [y] tua.] Et hoc post thalamum [z] filij Dei, post oscula fratruelis, & sponsi: illa de qua quondam sermo propheticus continebat: [Astitit regina [a] à dextris tuis in vestitu deaurato [b] circundata varietate,] nudabitur [c] & posteriora [d] eius ponentur [e] in faciem ipsius. Sedebit ad aquas [f] solicitudinis, & posito [g] vase, [h] diuaricabit [i] pedes suos omni transeunti, [k] & vsq; ad verticem polluetur. Rectius fuerat hominum subijsse coniugium, ambulasse per plana, quàm ad altiora [l]

i ¶*Malæ.*] arg. ff. de dolo. l. 1. §. 2. nam ideo dixit prętor dolus malus, quia est & bonus.

k ¶*Quę oleum.*] id est, pinguedinem bonorum operum. vel id est, pietatem. 45. dist. disciplina.

l ¶*Descende.*] " verba sunt Esaiæ prædicentis ad literam futuram Babyloniorum captiuitatem per Darium & Cyrum regem Medorum & Persarum, & exequitur secundum hoc propheta ad literam quasdam miserias, quas paupercułæ mulieres solent sustinere: & verba imperatiua resoluenda sunt in verba futuri temporis.

"Babylonij per quos reges fuerũt i captiuitate.

l ¶*Descende.*] id est, descendes.

m ¶*Sede.*] id est, sedebis. quod ideo dixit propheta propter nimiam futurorum certitudinem. " Et est argu. ꝙ verbum præsentis temporis ponitur pro verbo futuri. sic exponitur, traditur, id est, traditurus est. ff. de pub. l. 1. & est ar. ff. de ver. sig. verbis. sicut ècontrario verbum futuri loco præsentis, vt s. 21. di. in nouo. 50. di. ponderet. & exponitur à Hier. hæc litera mortaliter circa fidelem animam, quæ preuaricata est per peccatum. & hoc duob. modis, vel inuitando ad pęnitentiam, & tunc propriè tenentur verba. Descende, i. humilia te per pęnitentiam. Sede in terra, i. in cinere & cilicio.

"verbum vnius temporis sæpe pro alio ponit.

n ¶*Virgo.*] id est, sterilis. Vel virgo prius filia Babylonis, id est, filia confusionis: quia mens tota facta confusa est, de pœn. distinct. 3. §. item ait.

o ¶*Chaldæorum.*] Chaldæi [b] grecè feroces intelligunt. valde enim feroces sunt qui proprias voluntates sequentes non moribus suis parcere sciunt. Et est Chaldæa regio, vbi Babylonia ciuitas est in ea sita.

b Et dic Chaldæorum. i. dæmonũ, q. d. simul nõ pôt qs esse fili⁹ Dei & diaboli, nec simul habere virtutes & vitia s. e. q. 1. cum renũtiatur. & loquitur per similitudinẽ, qa Chaldæi, &c.

p ¶*Thronus.*] i. dignitas regalis aufertur ei. Vel thronus, i. remuneratio æternæ vitæ.

q ¶*Non vocaberis vltra mollis et delicata.*] i. amodo nõ viues in delicijs quo ad virtutes, supple nisi pęnitueris.

r ¶*Accipe molam.*] timoris per contritionẽ.

Esa.47.

s ¶*Mole farinam.*] examina peccata tua, & malas cogitationes.

†al. solium] Orig. Cant.1.

s ¶*Mole farinam.*] vel pro paupertate, vel aliter.

t ¶*Discooperi.*] id est, confitere peccata tua.

u ¶*Denuda.*] per confessionem.

x ¶*Transi flumina.*] i. desere caduca & fluentia. supple, ꝙ nisi hoc feceris, reuelabitur, &c.

y ¶*Opprobria.*] in die iudicij. de pœn. dist. 1. §. non ita. Exponitur ẽt mysticè hęc litera, ita ꝙ improperet vitium fideli animæ, & tunc resoluuntur verba in prętеritum tps. descende, i. descendisti ab altitudine virtutum ad vitia. sede ĩ terra, i. sedisti terrenis infecta. virgo vt prius. Accipe molam, i. accepisti mundanarum rerum circuitum. Mole, i. moluisti, i. dissipasti cogitationes tuas eas effectui mancipando. Discooperi, i. discooperuisti hypocrisim tuam, amodo enim apparet qualis prius extiteris: discooperuisti te virtutibus. Nam virtutes velamina sunt animæ. de pœ. di. 2. sapiens. Denuda crura tua, i. per confessionem denudasti actiones tuas. Transi flumina, i. transisti per temporalia eis inhærendo, & idcirco reuelabitur, &c.

Psal.44.

Ezech. 16.

Esa.1.

z ¶*Hoc post thalamum.*] Hęc litera vult ꝙ pręcedens mortaliter intelligatur, & est sensus, i. postquàm recessisti à sponso tuo & fratruele, i. Christo, Christus. n. & ecclesia sũt fratrueles, quia de Iacob Christus: de Esau ecclesia, i. de gentib. processit. 35. q. vlt. §. si verò. & hęc sunt verba Hieronymi.

a ¶*Regina.*] i. quælibet sancta virgo, vel sancta ecclesia.

b ¶*Deaurato.*] charitate & castitate, de pœ. distinct. 2. principium.

c ¶*Nudabitur.*] veste virtutum & bonorum operum.

d ¶*Et posteriora.*] i. peccata, quæ habuit quasi post dorsum relicta, cum ante se debuerit ea habere.

e ¶*Ponentur.*] in futuro seculo.

f ¶*Ad aquas.*] i. in hæreticos.

g ¶*Et posito.*] idest, deposito.

h ¶*Vase.*] scilicet cordis.

i ¶*Diuaricabit.*] i. diuidet & committet varios suos affectus.

k ¶*Omni transeunti.*] i. dæmonib. vel id est, omnibus opera sua: quia ibi omnia omnibus aperta erunt.

k ¶*Transeunti.*] diabolo. " Transiens dicitur diabolus, quia dicunt animæ ipsi diabolo, Incurua te, vt transeamus super te. & ibi, Exinani te vsque ad fundamentum in ea. de pœ. dist. 3. in salicibus.

" diabolus dicitur transiens.

l ¶*Quam ad altiora.*] arg. ꝙ melius est non incipere quàm ab incœpto desistere. melius est enim non vouere quàm à voto cadere. 12. q. 1. certe. 27. q. 1. nuptiarum.

a ¶*Ciuitas.*

a ¶*Ciuitas.*] idest, anima, quæ agit bene. de pœ. dist. 4. in domo.
b ¶*Dæmones.*] id est, prauæ cogitationes.
c ¶*Sirenæ.*] idest delectationes, quæ mergebant.
d ¶*Hericij.*] idest errores, vel solicitudines mundanæ, quæ pungunt. Ioan.

NEc solo tactu.] Hęc est 3. pars q. in qua probat quod ex sola voluntate fugit castitas. & hoc probat per duo c. Ioan. de Fan. & istud ca. est de regula beati Aug. Arch.

Esa. 34. | † al. sirenes.

CASVS. Dicitur hic quod trib. modis peccet homo in mulierem, s. tangendo, desiderando, & videndo, sed nō quodlibet videre est peccatū, sed videre ad cōcupiscendum, & causa delectationis. & hoc videre prohibetur in seq. c. Sic posuit Hug. hunc casum, & etiam Beneuen. *De moribus*, idest, de actibus.

e ¶*Impudicos.*] hoc perpenditur si sunt vagi, vt s. dist. 23. his igitur. vnde illud: Auerte oculos tuos, &c.

f ¶*Tacente lingua.*] ar. quòd operibus loquimur sicut & verbis, vt 43. dis. sit rector. & 11. q. 3. existimant. ext. de appel. dilecti. & extr. de sponsa. cum apud. sic ff. de leg. 3. nutu.

QVi viderit mulierem. CASVS. Iste casus subtiliter de litera elicitur, quem Hu. & Beneuen. eodem modo ponunt. Greg. hic primò ponit verba Domini, sc. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam męchatus est eam in corde suo. Secundò ostēdit quare dixerit, mulierem, & non vxorem alienam: & quare, viderit, & nō tetigerit: & quare, mœchatus, & nō adulteratus. Sequēs. §. patet. & ad probādū quod dicit in §. inducit c. seq.

Deut. 5. | Matth. 5.

g ¶*Ad concupiscendum.*] hoc scilicet animo, & dat operam quā pōt. de pœ. dist. 1. si cui.

tendentem in profundum inferni cadere. Ne fiat, obsecro, ciuitas [a] meretrix fidelis Siō: ne post trinitatis hospitium ibi dæmones [b] saltent, & sirenæ † [c] nidificent, & hericij [d].

¶*Multis locis restitutum est hoc caput ex vetustis exemplaribus, et originali.*

Item August. serm. 3. de communi uita clericorum. & epist. 109. ad monachas.

¶ Corpore intacto castitas nonnūquam amittitur.

CAP. XII.

3 NEc solo tactu, sed affectu quoque, & aspectu appetitur, & appetit fęmina. Nec dicatis vos animos habere pudicos, si habeatis oculos impudicos [e]: quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius: & cum se inuicem sibi, etiam tacente [f] lingua, conspectu mutuo corda nuntiant impudica, & secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporib. fugit castitas ipsa de moribus.

Item Gregorius in Moralibus, lib. 21. c. 9.

¶Adulterium perpetrauit, cum vel innupta turpiter concupiscitur.

CAP. XIII.

QVi viderit mulierem ad concupiscendum [g] eā, iam męchatus est eam [h] in corde suo.] Quia enim Græco vocabulo męchus adulter dr̄, cū non aliena cōiunx, sed mulier videri prohibetur, apertè veritas ostendit, quia etiam solo visu, cū turpiter, vel innupta concupiscitur, adulteriū [i] perpetratur. Quod tamen plerūque ex loco, vel ordine [k] concupiscētium discernitur, quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa [l] concupiscentia, sicut illum adulterij inquinat culpa: in personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur [m] reatus.

4 *Quamuis autē violenter oppressæ pudicitiam non amiserint, incontaminatis tamen se nō audeant exęquare virginibus.*

Vnde Leo Papa, epist. 85. al. 87. ad Episcopos Afric. c. 5.

¶Quæ opprimuntur, incontaminatis se virginibus comparare non audeant.

CAP. XIIII.

1 ILlæ autem famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdidere, laudabiliores erunt in humilitate, ac verecundia sua, si se incontaminatis [n] non audeant comparare [o] virginib. [p] Quāuis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens in uita non pollui, minus tamen eisdem oberit, si quod potuerunt animo non amittere, doleant [q] se vel corpore [r] perdidisse.

Cum ergo hæc, quæ violentiā passa est, pudicitiam amisisse probari nō potest, nullo modo conuincitur fornicationis, vel adulterij crimen incurrisse. Vt enim ait Augustinus in libro de bono coniugali, c. 4. [2 Adulterium† committitur, cum vel propriæ libidinis instinctu [s], vel alienæ [t] consensu cum altero, vel altera contra pactum coniugale cōcūbitur, atque ita frangitur fides [u], quæ in rebus etiam corporeis & abiectis [x] magnum animi bonum est: & ideo ei à salutem quoque corporalem [y], qua etiam vita ista continetur, certum est debere postponi.

1 Poly. l. 4. tit. 34. | 2 Iuo par. 8. c. 102. Pan. l. 7. c. 22. | †Huius autē fidei violatio dicitur adulterium cum] Orig

h ¶*Item męchatus est eam.*] hoc verum est in cōiugata: nam cum soluta non committitur. Sed nunquid imponemus isti tantam pœnitentiam ac si factum interuenisset? Sic, sed non tam grauem.

i ¶*Adulterium.*] id est fornicatio.

k ¶*Vel ordine.*] nota secundum varietatem loci, vel ordinis aliquem plus minùsve peccare. arg. dist. 40. homo Christianus. 23. q. 8. occidit. s. 17. q. 4. quisquis. ff. de pœ. aut facta. §. locus. 25. q. 1. nulli. s. 31. q. 1. de his qui frequenter vxores. de pœ. dist. 1. aut facta.

l ¶*Studiosa.*] non videtur hoc verum, quod tantū peccet clericus studiosa concupiscentia, quantum laicus ipso facto. videtur enim quòd magis peccet clericus studiosa concupiscentia: nam tantum peccat quilibet studiosa voluntate committendi adulterium quantum ipso facto. j. de pœ. dist. 1. si cui. & ita vel æqualiter peccat clericus vel magis propter gradum altiorem [a] quā laicus. Quod ergo hic dicitur, referas ad ecclesiæ opinionē, non ad veri essentiam. "Sic ergo secundum canones comittitur adulterium solo animo, similiter periurium, vt 22. q. 5. qui peierare. idem in furto & alijs criminib. vt de pœ. dist. 1. c. si propterea. 14. q. 5. si quid. sed secundum leges solo animo non committitur furtum, vt ff. de acq. pos. possidere. §. si rem. nec adulterium. ff. de adult. l. pen.

a Ar. ad hoc xl. dis. homo hristianus. | "Adulteriū & periuriū solo animo cōmittūtur.

m ¶*Distinguitur.*] per contemptum.

QVAMVIS. Hæc est 4. pars q. in qua dicitur, quòd si fœmina in uita perdidit virginitatem, non tamen debet se adæquare incontaminatis virginibus. Io. de Fan.

ILlæ autem famulæ.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quæ virgines inuitę fuerint violatę, laudabiliores erūt si se corpore integris virginibus non audeāt comparare: quia etsi integram mentem habeant, cum non fiat peccatum nisi voluntate: dolere tamen debent de iactura corporali.

n ¶*Incontaminatis.*] scilicet mente & corpore. exemplū 27. quæst. 2. §. cum ergo. ibi vouerat.

o ¶*Comparare.*] ex toto, vt velint cōsecrari inter virgines. arg. dist. 26. acutius. s. ead. q. c. finge. vel vt habeāt aureolam. 27. q. 1. nuptiarum.

p ¶*Virginibus.*] C. de nupt. imperialis. ver. nam omnis.

q ¶*Doleant.*] quia forte propter peccatum præcedens hoc eis accidit. arg. 22. q. 2. si quæ libet. aliàs quare dolebunt, cum non peccauerint?

r ¶*Vel corpore.*] scilicet per peccatum originale, quod est in eis, propter quod possunt corrumpi.

CVM ERGO. CASVS. Concludit Gratianus ex pręallegatis, quòd hæc de qua mentio fit in themate, non amisit pudicitiam animi: & ideo adulterium vel fornicationem non commisit. quod probat auctoritate Augustini & Hieronymi. *Ei*, idest fideli. Sequentia duo c. patent.

s ¶*Instinctu.*] vt cum appetit & instigat aliquem ad coitum.

t ¶*Vel aliena.*] vt cum appetitur & consentit alienæ libidini. De hoc no. s. e. q. 2. quidquid.

v ¶*Fides.* coniugalis, quam alter coniugum alteri debet seruare, scilicet ne cum altero vel cum altera coeat. 27. quest. 2. omne.

x ¶*Et abiectis.*] id est in quantumcunque vilibus valet fides coniugalis.

y ¶*Corporalem.*] arg. pro leprosis, vt ext. de coniug. leprosorum quoniam. quia potius periculum corporis quàm animæ incurrendum est. 30. q. 1. §. 1. cum alterum euitari non potest. ar. 11. q. 3. non solùm. §. cum ergo. 22. q. 5. c. 1.

Non

a NOn mœchaberis.] ¶Explendam.] nec etiam ob aliã causam.

b ¶Qui præter suam.] Et ita ille tantùm committit adulterium, qui habet vxorem: vel quæ est coniugata. quandoque tamen largè sumitur adulterium. s. e. q. 4. nemo.

c PVto.] ¶Languente.] j. e. q. 7. quod proposuisti. cõtra. Sol. illud à falsarijs dictum, istud authenticum esse videtur. Vel illud de desponsata tantũ, istud de cognita. Vel illud reprobatum est, hoc diuina auctoritate[a] firmatum. Vel verius dic quòd illud de arcta loquitur.

d ¶Absente.] 34. q. 1. cum per bellicam. contra. sed ibi de illo qui nescitur viuere: hic de illo qui certè scitur viuere.

CVM ERGO NIHIL. Hæc est 5. pars q. in qua dicitur, quòd postquàm semel placuit quis, eo viuente alter superduci non potest. Io. de Fan.

CASVS. Infert Grat. ex supradictis, quòd hæc mulier, de qua dicitur in themate, non est fornicata, nec debet dimitti. Et quòd dimitti nõ debet, probat auctoritate Domini, & auctoritate Apostoli. & ad hoc inducit sequentia cap.

HOrrendus.] CASVS. In coc c. reprehendit Ambr. mulieres, quæ viros suos mutabant frequenter, cum eis displicebant. vnde ostendit quòd virum semel dilectũ amplius dimittere non potest, cum semel sibi placuit: nam & hoc facit equus de suo compari. non est ergo mutandus vir, nec alius super ducendus. Sequentia duo c. plana sunt.

e ¶Semel.] ar. ꝙ sufficit semel consentire, vt s. di. 4. in istis. & 8. q. 2. dilectissimi. & argu. ff. de mu. & ho. vt gradatim. §. 1. ar. contra s. 12. q. 1. certè. arg. C. de rep. hæ. l. vlt. C. de non nu. pec. gñaliter. ff. de neg. gest. Põponius. ar. s. 3. q. 3. §. spatiũ. s. dis. 72. placuit.

f ¶Putat.] ar. ff. ad le. Aq. proinde. argu. ff. de ædil. edic. cũ eiusdem. & l. plerunque.

g ¶Riualem.] riuales[“] propriè dñr, qui per eũdem riuum aquam ducunt, vt ff. de aq. quo. & esti. l. 1. similiter hi exquisita similitudine riuales dñr, qui cum eadem muliere hñt consuetudinem, cum qua accedunt quasi ad eundem riuum.

h ¶Incognita.] an sit iusta, vel non, i. non probata causa, &c.

1 Et Raban. & Beda in q. in Exod.

a Qua dicit ꝙ nemo excepta causa fornicationis, &c. s. e. q. j. dixit.

2 Iuo par. 8. c. 107. Pan. l. 7. c. 23.

3 Iuo p. 8. c. 24.

Matth. 19.

Genes. 2.

1. Cor. 7.

“ Riuales q dicuntur.

4 Lib. 5. c. 7.

A ¶Et ideo ei.] *Apud B. Augustinum legitur:* & ideo eam saluti quoque corporali, qua etiam vita ista continetur, certum est debere præponi. *Sed ob glossam, & quoniam idem est sensus, nihil mutatum est.*

Item Isidorus super Exodum, capitu. 29.[1]

¶Mœchatur, qui alicui præter matrimonij fœdus miscetur.

CAP. XV.

2 NOn mœchaberis] idest, ne quisquam præter matrimonij sui fœdera alijs fęminis misceatur ad explẽdam[a] libidinem. Nam specialiter adulterium facit, qui præter suam[b] ad alteram accedit.

Item August. de adulterinis coniugijs, lib. 2. c. 13.

¶Qui viuente vxore sua alteram cognoscit, adulterium committit.

CAP. XVI.

3 PVto Christianum neminẽ reluctari illum adulterum esse, qui vel diu languẽte[c], vel diu absente[d], vel continenter viuere cupiente sua vxore, alteri commistus est fœminæ.

5 *Cum ergo nil istorum in ista deprehendatur fuisse, quia nec proprię libidinis instinctu, nec alienæ consensu, nec viro suo languente, vel absente, vel continenter viuere cupiente adhæsit alij, sed violenter aliena libidine oppressa vim pertulit, apparet, quòd nec adultera, nec fornicaria dici potest. Vnde nec aliqua occasione valet dimitti. Cum enim Iudæi quererent à Christo, vtrũ liceret homini vxorem suam dimittere quacunque ex causa, respondit eis* [non legistis, quia, qui fecit eos, ab initio masculum & fœminam creauit eos? Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.] *Deinde sermonem suum ita conclusit, vt diceret neminem posse dimittere vxorem suam, excepta causa fornicationis. Hinc Apostolus ait in epistola ad Corinthios.* [His, qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere.] *Vnde datur intelligi, quòd qualescunque fuerint vir & vxor, ex quo coniugali affectu sibi adhæserint, vlterius ab inuicem discedere non valent.*

Vnde Ambrosius in Hexameron, tit. diei quartæ, scribit.[4]

¶Qualiscunque sit vir, ex quo semel placuit, non est dimittendus.

CAP. XVII.

5 HOrrendus A, & incultus est vir, semel[e] placuit: nunquid vir frequenter est eligendus? Comparem suũ & bos requirit, & equus diligit: & si mutetur alius, trahere iugum nescit compar alterius, & se non totum putat[f]. Tu iugalem tuum repudias, & putas sæpè mutandum? & si vno defecerit die, superducis riualẽ[g]: & statim incognita[h] causa qua si cognitam † pudoris exequeris iniuriam?

A ¶Horrendus.] *Apud B. Ambrosium legitur,* sed horridus, & incultus est: semel placuit, &c. *Ante hoc autem capitulum est ca. Adam per Euam. infrà 33. q. 5.*

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 32.

¶Similiter de vxore intelligatur.

CAP. XVIII.

6 SI vxorem quis habeat sterilem, vel deformem corpore, siue debilem membris, vel cœcam, vel surdã, vel claudam, vel si quid aliud, siue morbis, & doloribus languoribusque confectam, & quidquid (excepta fornicatione) cogitari potest vehementer horribile,[i] pro fide & societate sustineat.

Item Hieronymus ad Oceanum de morte Fabiolæ.[7]

¶Non licet viro vxorem dimittere, nisi causa fornicationis.

CAP. XIX.

8 PRæcepit Dominus vxorem non debere dimitti, excepta causa fornicationis, & si dimissa fuerit, manere innuptam. Quidquid viris iubetur, hoc consequenter redundat[k] in fœminas. Neque enim adultera vxor dimittenda est, & vir mechus retinend[9].

Idem ibidem.

¶De eodem. C. XX.

9 APud nos, quod non licet feminis, æquè non licet viris, & eadem[l] seruitus pari[m] conditione[n] censetur.

Item ex concilio Toletano. 12. c 8.

¶Communione priuetur, qui extra causam fornicationis vxorem suam dimittit.

CAP. XXI.

10 7 PRæceptum Domini est, vt excepta cã fornicationis vxor à viro dimitti potest statim post mortem uiri secundum leges. C. de sec. nup. l. 1.

i SI vxorem.] ¶Horribile.] ar. pro leprosis ꝙ non debent dimitti, vt ext. de coniu. le. c. 2. vnde & Hu. dicit ꝙ debet maritum[“] sequi mulier & pro H. est arg. 13. q. 2. vnaquæque. & ext. eod. quoniam. Quod autem dicitur ext. eo. c. 1. quòd nõ cogitur sequi, potest intelligi in eo casu quando reliquus hoc non petit. nam si peteret, bene teneretur sequi, vt ext. e. ti. quoniã. Vel dic ꝙ illud non tenet qđ ibi dicitur: qa est contra præceptum Domini. Sed pone ꝙ vir vult retinere apud se vxorem leprosam, nunquid potest? Videtur ꝙ sic, quia vxor tenetur virum sequi, sed nõ ècõuerso, vt 13. q. 2. vnaquæque. Econtra videtur ꝙ vicini nõ tenentur pati illam esse inter eos: quia de iure debet remoueri ab alijs, vt s. dist. 6. testamẽtum. & 33. q. 2. hoc ipsum. & extra de eccle. ædific. c. 2. & etiam de cõsuetudine, vt extra eo. quoniam. Ego credo ꝙ alter reliquũ debeat taliter sequi, ut quandoq; ueniat ad ipsum, & quàm cito soluerit debitum, recedat. arg. 54. distin. si seruus in fin. sed sponsa de futuro etiã propter alias deformitates non tenetur sequi sponsum, ut extra de iureiurand. quemadmodum.

k PRæcepit.] ¶Redundat.] nã ubi par est ratio, par debet esse iudicium[b] ff. ad leg. Aquil. illud. & j. q. prox. nihil.

l APud.] ¶Eadem.] id est, eiusdẽ generis: nam in ueritate duæ sunt seruitutes, ut ext. de conuer. coniu. quidam.

m ¶Pari.] arg. de q. bus par ratio attenditur, simile debet esse iudicium. j. e. quæstio. 7. Apostolus.

n ¶Conditione.] quo ad debitum reddendũ, & fidem seruandam: non autem in alijs, ut potes ponere per exempla. ff. de his qui no. infa. uxores. 35. questio. 5. manifestum. & c. noluit. & c. hęc imago. 35. q. 1. si quis acceperit. nam in uoto abstinentiæ uir est maior: similiter in accusatione secundum leges:[“] sed secundum canones non ad imparia iudicantur, ut s. e. quest. 1. si quis. & uir potest statim contrahere post mortem uxoris: sed mulier non

PRæceptũ.] Hęc est 6. pars q. in qua punit̃ q uxore dimissa adheret

“ Maritum leprosũ an teneat mulier sequi.

5 Iuo p. 8. c. 232. Pan. l. 6 c. 103.

† al. cognita

6 Sen. 4. dis. 34. Iuo. p. 8. c. 238. Pan. l. 6. c. 104.

b Ar. ad hoc j. c. px. 21. dis. inferior. s. e. q. 1. si qs vxorẽ. & q. 4. meretrices. secundũ H. & facit ad hoc quodle. & no. 3 1. di. si laicus & ext. de consti. translat.

7 Epitaphiũ Fabiolæ, tom. 1.

8 Sen. 4. dis. 35. Iuo p. 8. c. 240. Pan. l. 7. c. 3.

9 Iuo ibid.

“ Vir & mulier non debent iudicari ad imparia.

10 Iuo p. 8. c. 329. Pan. l. 7. c. 1. Matt. 19.

adhæret concubinæ. Ioan. de Fan.

Casus. Statutum fuit in hoc c. vt vir non dimittat vxorem suam nisi causa fornicationis: quod si fecerit, & admonitus se non correxerit, communione priuetur, & suæ dignitatis cingulo spolietur: & quod dicitur *Testimonium*, id est, famam. vel *Testimonium*, id est, inter alios generosos & nobiles non potest fer re testimonium.

non debeat: & ideo quicunq; citra culpam criminis supradi cti vxorem suam quacunq; occasione dimiserit, quia quod Deus coniunxit, ille separare disposuit: tandiu ab ecclesiastica communione priuatus, & à cętu omnium Christianorum maneat alienus, quandiu societatem relictę coniugis sinceriter amplectatur, & foueat: Itaque qui iam admoniti à sacerdote semel, bis, terque, vt corrigerentur, ad torum suæ coniugis noluerint reddire, ipsi se suis meritis, & à palatinę dignitatis [a] officio separabunt, & insuper generosæ dignitatis testimonium, quandiu [b] in culpa fuerint, amissuri sunt: quia carnem suam dissidij iugulo tradiderunt.

Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c. 96.

¶ De eodem.

CAP. XXII.

1 QVidquid mulier tua contra te cogitauerit [c], aut fecerit, vel si te accusauerit, nõ est, excepta causa fornicationis, reiicienda, vel odio prorsus habẽda, quæ A est, Apostolo præcipiente, sicut ecclesia à Christo diligenda.

A ¶ Quæ est.] *Hęc vsque ad finem addita sunt ex ipsis responsionibus.*

7 *Sed quæritur, cum sit par vtriusque conditio, cur communicantes [d] viri cum adulteris vxoribus non conueniant [e], cum ècontra vxores in cõsortio adulterorum virorum manere videantur.*

De his ita scibit Innocentius Papa, epistol. 3. ad Exuperium Episcopum, c. 4.

¶ In vtroque sexu adulterium pari ratione punitur.

CAP. XXIII.

2 CHhristiana religio adulterium in vtroque se-

a ¶ Dignitatis.] "Ar. quòd si aliquis contemnit excommunicationem, quòd iudex secularis, vel dominus illius potest eũ priuare feudo suo. Itẽ argu. quòd si vnus episcopus propter excommunicationem alicui aufert præbendam: similiter & alius episcopus potest ei auferre id quod ab ipso habet [a], vt 7. quæstione prima, si quis presbyter, & 11. quæstion. 3. si quis à proprio. Item argu. quòd quidquid prælatus, vel alius fecit tempore excommunicationis, non valet, vt 7. quæstione 1. factus. & 25. quæstio. 1. omne. & de consec. distinctio. 1. hic ergo. 12. quæstio. 2. alienationes. "Item est arg. hic, quòd postquàm quis pęnituit de crimine, quòd possit recipi in testem: licet manifestum fuerit eius crimen. quod verum est in ciuili: secus in criminali, vt 6. quæst. 1. qui crimen. & c. illi qui. & 4. quæstio. prima, cap. primo. & tertia, quæstione quarta. beatus. H. tamen subaudit hic maximè. Io. Hoc hodie expressum est extra de testi. testimonium. [b] B.

b ¶ Quandiu.] s. 6. q. 1. illi.

c QVidquid.] ¶ Cogitauerit.] Ar. contra extra de diuor. c. 1. C. de repud. l. 1. sed illud non tenet.

SED QVAERITVR. Hæc est 7. pars q. in qua quæritur (vt hic dicit) quare dimittunt homines vxores propter adulteriũ, & mulieres non viros. Et resp. quòd mulieres probare non possunt. Io. de Fan.

Casus. Quærit G. hic incidenter quare viri non cohabitẽt vxoribus adulteris. sicut ècõuerso. sed quare hoc contingat, in seq. c. dicitur.

d ¶ Communicantes.] id est, simile adulterium perpetrantes sicut & mulieres.

e ¶ Non cõueniant.] possit accusari de adulterio sicut vxores.

CHristiana.] Casus. "Probatur in hoc c. q; vxor potest æquè accusare virum suum sicut ècõuerso [c]: sed non solet hoc ita frequenter accidere, triplici de causa. s. pro verecũdia, item pro timore, item quia vir cautius peccat, nec sic de facili deprehenditur. Quod postea sequitur planum est.

f ¶ Apud sacerdotes.] Ar. adulteros tantùm ab ecclesia iudicandos. 33. q. 2. seculares. s. 35. q. 6. multorum.

"feudũ potest auferri excommunicato.

a De hoc habetur 7. q. 1. si quis presbyter.

" criminosus post pœnitẽtiam an possit admitti i testem.

1 Iuo p. 8. c. 228.

Ephes. 5.

b De hoc satis disputat ipse B. Brix. in q. sua veneriali, quæ inci. item quæritur vtrum. ibi vid.

2 Senten. 4. dist. 35. Iuo p. 8. c. 214.

" Vxor potest accusare virum de adulterio.

c Adde gl. & Car. Flo. in c. tuę. de pę. Cy. & doc. i l. 1. C. de adul.

g ¶ Detegatur.] hic manifestè habes, q; vxor potest accusare virum de adulterio: licet secus videatur, secundum legem. De hoc no. s. ca. q. 1. §. hoc in mulieribus.

h ¶ Vindictæ.] quasi dicat, non deficit ius, sed probatio, vt ff. de test. tut. duo sunt Titij.

xu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facilè de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam 3. Viri autem liberius vxores adulteras apud sacerdotes [f] deferre consueuerunt: & ideò mulieribus prodito earum crimine communio denegatur: virorum autẽ latente commisso non facilè quisquam ex suspicionib. abstinetur: qui vtique submouebitur, si eius flagitium detegatur [g]. Cum ergo par causa sit interdum probatione cessante, vindictæ [h] ratio cõquiescit [i].

QVAESTIO VI.

ECce, quòd ista dimitti non valet, cum à fornicatione innocens inueniatur. Sed ponatur [k], q; ipsa sit adultera: quæritur, si adulter possit dimittere eam causa fornicationis. Non enim videtur, quòd pari crimine infectus alium de eodem punire possit. Vnde cum Iudæi adulteram accusarent, æquitatis sententiam à Domino acceperunt. [Quicunque vestrum sine peccato est, primus lapidem in illam [l] mittat.] Hinc etiam in Euangelio præcipitur [Hypocrita primùm eijce trabem de oculo tuo: & postea educes festucam de oculo fratris tui.]

Hinc etiam Augustinus scribit in lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 28.

¶ Qui fornicatur, fornicationis causa vxorem suam dimittere non potest.

CAP. I.

4 NIhil iniquius [m] quàm fornicationis causa dimittere vxorem, si & ipse conuincitur [n] fornicari. Occurrit enim illud: [In quo enim alterum iudicas, temetipsum condemnas: eadem enim agis, quę iudicas. Quapropter quisquis fornicationis causa vult abiicere vxorem, prior debet esse

i ¶ Conquiescit.] quo ad ecclesiam. Ecclesia enim nõ iudicat de occultis. 32. di. erubescãt. potius enim opinionẽ sequimur q̃ veritatem. ar. 3. q. 7. §. tria.

ECce.] Casus. Hic ponitur 6. quæst. qua q̃ritur, an adulter possit adulterã dimittere? Et dicendum est q; nõ, vt probatur in sequentib. Dicit ergo in hoc §. q; adulter non potest vxorem adulteram dimittere: cum sit eodem crimine infectus. & hoc probatur duabus auctoritatibus Domini.

k ¶ Sed ponatur.] hæc q. nihil habet q̃onis q; alter possit reliquũ repellere per exceptionẽ, vi j. e. c. 1. extra de diuor. significasti. denuntiare tñ potest vir adulter crimen vxoris adulteræ, & maximè secundum opi. H. Aliter. n. non posset ei consuli, cum accusare non possit: quod non concedo q; aliquis criminosus possit denuntiare crimen alterius, nisi pęniteat de crimine. " Sunt autem 7. casus in quib. maritus repellitur ab accusatione adulterij. Vnus est si ipse fuerit fornicatus, vt hic ca. 1. Secundus si vxor vi fuerit oppressa, vt supra ead. q. 5. ita ne. Tertius si credebat maritum mortuum, vt 34. q. 2. cum per bellicam. Quartus si alter sub specie mariti cognouit eã, vt 34. q. 2. in lectum. Quintus si dedit ei occasionem fornicandi, vt extra de eo qui cog. consan. uxo. suæ. discretionem [d]. Sextus si maritus post adulterium tolerauit eam [e]. argu. suprà ead. quæstio. 1. si quis uxorem. & c. sicut. ff. sol. matr. cum mulier. Septimus est si adulterata est ante baptisma, ut ext. de diuor. gaudemus.

l ¶ In illam.] nam si aliquod peccatum habebat, mortale erat: quia cęremonialia delebant uenialia tantùm. de pę. dist. 6. c. 1. ver. venialia. ff. de do. si duo.

NIhil.] Casus. Dicitur hic, quòd vir adulter vxorem prætextu fornicationis dimittere non potest, similiter nec vxor. qui enim vult vxorem prætextu fornicationis abijcere, prius debet se de fornicatione purgare, quod & de fęmina dicitur.

m ¶ Nihil iniquius.] id est, iniquum est. hyperbolicè loquitut. sim. j. q. 7. quid in omnibus. 7. q. 1. omnis.

n ¶ Conuincitur.] " sed qualiter põt maritus cõuinci de adulterio qui primò cępit vxorem suam accusare de adulterio? nam

3 Concor. l. cum fratrẽ. & ibi Bal. C. de his qui. vt ind.

Ioan. S.

Luc. 6.

"Maritus ab accusatione adulterij repellitur in casib. septẽ.

4 Sent. 4. di. 35. Iuo p. 8. c. 250. Pan. l. 7. c. 31.

Rom. 2.

d Concord. tex. in l. 2. §. si publico. cum ibi no. ff. de adul. & in l. cum mulier. sol. mat.

e Sub. nisi ex nouo adulterio, vt dicã j. e. c. 1. in gl. vlt.

" Accusans vxorẽ adulteram quali ter cõuincetur d adult.

nam accusatori nunquam potest par, vel minus crimen objici vt 3.q.vlt.neganda.ergo simplex adulterium non potest objicere viro, nisi ei velit objicere adulterium incestuosum, vel adulterium cum aliqua coniugata? Resp. si directè vult vnus agere contra reliquum, tunc præferendus est primus accusator vel actor. ff. de iud. qui prior. Si autem vxor vult agere in modum exceptionis, prius auditur, & probata exceptione repellitur maritum, vt extr. de ord. cog. cum dilectus. Sed adhuc objicitur: ex quo vir propriam iniuriam prosequitur, non potest mulier eum repellere per aliquam exceptionem, vt 4.q.6. omnibus. nam ibi dicitur ꝙ in causa sua quilibet infamis admittitur. Sed dicimus hoc speciale esse in adulterio & lenocinio. Hæc enim exceptio adulterij vel lenocinij repellit agentem, vt extra de diuor. significasti. & extra de eo qui cog. consang. vxo. suæ. discretionem. ff. so. ma. cum mulier. 2. C. de adulter. quoniam Alexādrum. Sed huic contradicit, ff. de adult. l. 2. §. si publico. vbi dicitur ꝙ exceptio lenocinij vel adulterij non repellit maritum. Ad hoc solet dici, ꝙ illa lex loquitur quando post litem contestatam objicitur lenocinij crimen vel adulterij. Et dicunt quidam, ꝙ est speciale in adulterio, ꝙ post litem cōtestatam nulla replicatio, vel exceptio admittatur: & ad solutionem suam cōfirmandam inducūt illud ff. de adult. si maritus. §. præscriptiones. nā ibi dicitur ꝙ postquàm nomen accusati fuit receptū inter reos, nullæ præscriptiones admittuntur. H. tamen dicit, ꝙ si ante litem contestatam non credebat adulterium accusatorem commisisse, & si posteà sciuit, benè potest excipere contra eum: sed tamen huic prædictus §. si publico. contradicit. nam ibi dicitur quòd exceptio fuit admissa: sed intellige quòd admissa post litem contestatam fuit de facto.

1 Iuo p. 8. c. 45.

2 Adde ad hoc tex. in l. 1. & ibi no. p Cy. & Doc. C. de adult.

3 Iuo p. 6. c. 392.

4 Sen. 4. dis. 35. Iuo p. 8. c. 242. Pan. l. 7. c. 36.

à fornicatione purgatus [a]. Quod similiter etiam de fœmina dixerim.

Idem de verbis Domini, tractatu, siue sermone 46.

¶ Qualem quisque vult inuenire vxorem, talem se seruet eidem.

C A P. II.

1 SI ducturi estis vxores, seruate vos vxoribus vestris. Quales vultis eas inuenire A, tales & ipsæ inueniant vos. 2 Quis iuuenis est, qui nō castam velit ducere vxorem? & si accepturus est virginem, quis non intactam desideret? Intactam [b] quæris? intactus esto; puram quæris? noli esse impurus. Non enim illa potest, & tu non potes,

A ¶ Eas inuenire.] *In originali, & apud Iuonem est*, Quales eas vultis ad vos venire, tales & vos debent ipsæ inuenire.

Idem in epistola ad Pascentium comitem Arrianum, epist. 174.

¶ Iudicium de alio expetere non debet, qui de se iudicari contemnit.

C A P. III.

3 INiquum est, vt quisq; de alio iudicare velit, & iudicari [c] de se nolit.

Idem de adulterinis coniugijs, libro 2. c. 8.

¶ Viri grauius sunt puniēdi de adulterio, quàm mulieres. C. IIII.

4 INdignantur mariti, si audiant adulteros viros pēdere [d] similes adulteris fęminis pœnas: cum tantò grauius [e] eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet & virtute uincere, & exemplo regere fęminas.

Idem de decem chordis, c. 3.

¶ Sicut vir caput est mulieris, sic adulterando grauius delinquit, quàm mulier.

C A P. V.

5 NOn męchaberis, id est, non ibis ad aliquam aliā pter uxorē tuam. Tu autem exigis hoc ab uxore 6: & non uis reddere hoc uxori? & cum debeas in uirtute præcedere [f] uxorem (quoniam castitas [g] uirtus est,) tu sub uno impetu libidinis cadis? & uis uxorem tuam uictricem esse, tu uictus iaces †? & cum tu caput sis uxoris tuæ, præcedet te ad Deum cuius caput es? uis domum tuam capite deorsum pendere? Caput enim mulieris est uir. Vbi autem melius uiuit mulier, quàm uir, capite deorsum pendet domus. Si caput est uir, melius debet uiuere uir, & præcedere in omnibus bonis factis uxorē suam: ut illa imitetur uirum, & sequatur caput suum.

His auctoritatibus monstratur, quòd adulter adulteram dimittere non valet.

QVAESTIO VII.

1 NVnc autem [h] quæritur, si ille, qui dimiserit vxorem suam causa fornicationis, illa viuente aliam ducere possit. Quòd autem hoc fieri non possit, testatur Augustinus in libro de bono coniugali, capit. 7. dicens.

¶ Vinculum coniugij fornicatione non potest dissolui. C. I.

7 INterueniente diuortio [i] non aboletur illa cofęderatio...

a ¶ Purgatus.] id est, immunis. non enim sufficit quòd sit purgatus. nam licet vxor pœniteat de adulterio, si tamen viri adulterium velit accusare, repellitur exceptione. nam cum post pœnitentiam vir possit eam accusare, videtur multò fortius quòd eam possit exceptione repellere. arg. j. prox. causa. quæst. 2. admonere. arg. ff. de reg. iur. inuitus. §. cui damus. Sed quid sentis si vir eam sibi reconciliauit, & posteà vir adulteratur? si enim vxor eum velit accusare, poterit eam repellere exceptione adulterij quod vxor commisit. & ipse remisit reconciliando eam: & etiam Deus sibi remisit, cum iam ipsa pęnituit. s. ead. quæstio. 1. apud misericordem. Respon. sic "quia quædam possumus consequi excipiendo, quæ non possumus consequi agendo: quia qui crimen intendit, videndum est si ipse prius fuerit criminosus, vt 6. quæst. 1. qui crimen. arg. contra. 23. q. 4. si illic. H. Ego dico quòd viro non competit exceptio, cum iam sit ab eo remissa, vt ff. de ædi. edic. quęritur. §. si venditor.

" Excipiendo consequi mur quod non consequimur agendo.

SI ducturi.] C A S V S. Dicitur hic quòd tales debēt esse viri vxoribus, quales volunt sibi esse vxores. Nam cum ipsi velint vxores intactas esse, & ipsi intacti debent esse. Sequentia duo c. plana sunt.

b ¶ Intactam.] iniquum enim est vt pudicitiam vir ab vxore exigat quam ipse non exhibet, argu. ff. ad l. Iul. de adult. l. si vxor. §. iudex. suprà distin. 95. esto subiectus. " Item frustra petit debitum qui quod debet non impendit. quod enim quisque iuris, &c. [a] arg. distin. 9. neque. arg. suprà ea. q. 4. nemo.

c INiquū est.] ¶ Iudicari.] 3. q. 8. cuius in agendo.

d INdignantur.] ¶ Pendere.] id est, sustinere: à pendo, dis.

e ¶ Grauius.] arg. maiorem esse reatum ex persona delinquentis. argum. 11. quæstio. 3. præcipuè. 25. quæstio. 1. nulli.

NOn mœchaberis.] C A S V S. Dicitur in hoc capit. quòd vir mœchari non debet, nec debet petere ab vxore quod ipse seruare non velit. nam cum vir sit caput vxoris, præcedere debet eam in castitate, sicut in domo, ne domus sua capite deorsum pendeat.

f ¶ Præcedere.] quod dicitur hic de viro respectu vxoris, intelligendum est de prælato respectu clericorum, & de clerico respectu laicorum. arg. 1. quæst. 1. vilissimus. & 8. quest. 1. c. vlt. & de magistro respectu discipulorum, quos præcedere debet. C. de profes. & me. magistros. 8. quæstion. 1. qualis.

g ¶ Castitas.] coniugalis. 31. q. 1. Deus. Ipse et concubitus cōiugalis castitas dicitur. 31. di. Nicena. Hu.

" debitū petens impendat qd debet.

5 Iuo p. 8. c. 263. Exod. 20. Deut. 5.

6 Adde tex. quasi in terminis in l. si vxore. §. iudex. ff. de adult.

† al. iacens.

a Ext. de cōsti. cum omnes. & de pb. pro illorum. Arc.

Ephes. 5.

7 Iuo p. 8. c. 9. & 237. Pan. l. 7. c. 6.

NVnc autem. Hæc q. diuiditur in septem part. In 1. quarum probat 9. auctoritatibus quòd si aliquis dimittit vxorem causa fornicationis, manebit in castitate ea viuente, vel reconciliabitur illi. Secūda ibi, *Sunt enim.* Tertia ibi, *Non solùm.* Quarta ibi, *His ita.* Quinta ibi, *Sed illud.* Sexta ibi, *Hi qui.* Septima ibi, *Vt ergo.* Ioan. de Fan.

C A S V S. Hic intitulatur 7. q. qua quæritur an vxore sua dimissa viuente illa possit aliam ducere quis? & indistinctè dico ꝙ nō, & hoc probatur per seq. c. quorū primū per se patet.

h ¶ Nunc autem.] " Hęc q. non habet quæstionem, quia non potest dimissa vna aliam ducere, nisi cum matrimonium rumpitur, & prior desinit esse vxor, vel cum sponsa ingreditur monasterium, vel cum infidelis dimittitur nolens cohabitare viro. 35. quæst. 2. de incestis. & q. 6. si duo. ext. de conuer. coniug. ex publico. & ext. de diu. quanto.

i INterueniente diuortio.] Diuortium autem non est verū nisi cū fit animo constituendi dissessionē. j. de pę. dist. 1. diuortium. " Diuortium aūt dictum est à diuersitate mentis, vel quia in diuersas partes [b] eunt qui matrimonium distrahunt. ff. de repu. l. 2. nec fit diuortium quo ad matrimonij essentiā, sed quo ad vsum carnis, & dupliciter fit. Vel perpetuo, j. prox. q. 5. quod Deo. Vel ad tempus. 30. q. 1. nosse.

" Maritus q. vxorem pter fornicationem dimisit, an aliā ducere possit.

" Diuortiū vnde dicit.

b Vt ff. de ver. si. inter diuortium.

a ¶*Repudium.*] id est, diuortium. nam repudium propriè est inter sponsos. ff. de ver. sign. inter stuprum. §. diuortium.

Licitè.] CASVS. Dicit Aug. in hoc c. quòd licitè quis dimittit vxorem causa fornicationis: sed tamen durat vinculum coniugale. vnde facit comparationem fœderis nuptialis ad fidem baptismalem. Nam etsi diuortium fiat, tamen matrimonium perseuerat. Similiter etsi baptizatus communione ecclesiæ priuetur, tamen baptisma perseuerat. Posteà facit dissimilitudinem inter ead. nam matrimonium morte finitur, secus in baptismate.

b ¶*Manente.*] arg. ꝙ nec sacramēto ordinis careat depositus: cum hæc duo sibi æquiparet canon, scilicet, sacramentū ordinis, & sacramentum baptismi, vt ǰ. de conse. di. 4. ostenditur. argu. contra. 50. di. accedens.

c ¶*Nunquam.*] Hic habes ꝙ verum sacramentum baptismi nūquam in aliquo aboletur, " vnde videtur ꝙ anima semel baptizata nunquam debeat iterum baptizari, & si millies quis resuscitaretur ad vitam. Sed quid de ordinibus? quid de possessionibus? quid denique de vxore Lazari? nunquid sunt ei omnia restituenda? Item nunquid anima contrahit originale peccatum cum denuo applicatur carni? de originali dicit Hu. non esse illud in suscitato: quia morte extinguitur. sed dignitates & vxorem petere non potest de iure, de æquitate tamē si vacat ei est subueniendum. Gr. dicit non esse mortem vbi resuscitatio sit secuta, sed potius diuinā quandā vocationem: ideoque nec matrimonium dissoluitur, nec cætera amittuntur [a]. quod autem dicit Aug. non de naturali morte, sed de miraculosa intelligitur. Tu dic matrimonium morte dissolui: vt hic dicitur: cū sit quædam societas, quæ dissoluitur morte. ff. pro so. cū duobus. §. idem respondit. mors autem omnia delet, in aut. de nup. §. deinceps. coll. 4. idem dicendum de prælatura. Sed baptisma non deletur morte, vel aliqd aliud, in quo cōfertur gratia, vt ordo. vnde resuscitatus non est denuo ordinādus: & est rō, quia per baptismum copulatur immortale immortali, s. anima Deo: per matrimoniū mortale mortali, s. corpus corpori: & ita dissoluitur morte sola. vnde dicit Baz. ꝙ matrimonium non soluitur ingressu monasterij, [b], quia dicitur hic quòd sola morte soluitur matrimonij sacramentum. Io. Quid iuris sit de hoc, in quæstionibus notaui. B. [c]

Apostolus.] CASVS. Hoc ca. diuiditur in quatuor partes. In prima ostendit Aug. quòd vir vxorem dimittere non debet, nisi causa fornicationis, qua dimissa aut eam sibi recōciliet, aut contineat. In 2. parte quærit quare hæc adiectio nō est apposita: s. causa fornicationis, cum dixit Apostolus: Et vir non dimittat vxorem suam: sicut dictum est ibi: Vxor non dimittat virum suum nisi causa fornicationis. Et respondet, iō quia intelligitur repetita. In 3. par. ostendit quòd fornicatrix non iubetur dimitti, sed permittitur. In 4. par. ostendit quòd si nō potest aliā ducere: multò minus fornicari. Secunda pars incipit ibi, *Potest enim.* Tertia ibi, *Dominus autem.* Quarta ibi, *Idem de sermone.* Sequentia duo c. plana sunt.

ratio nuptialis: ita vt sibi coniuges sint, etiam separati: cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint post suū repudium [a] copulati.

Idem de adulterinis coniugijs, lib. 2. c. 4. & 5.

¶Nulla ratione dissoluitur coniugium, quod semel initū probatur.

CAP. II.

1 Licitè dimittitur coniūx ob causam fornicationis: sed manet vinculum prioris. Propter quod fit reus adulterij, qui dimissam duxerit etiam ob causam fornicationis. Sicut enim manente [b] in se sacramento regenerationis excommunicatus A quis reus criminis, nec illo sacramento caret, etiam si nunquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo fœderis coniugalis vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiam si nunquā [c] reconcilietur viro. Carebit autem, si mortuus fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus ideo nunquam carebit regenerationis sacramento, etiam non reconciliatus, quia nunquam moritur Deus.

A¶Excommunicatus quis.] *Totus hic locus est restitutus ex originali, & multa alia cùm ex eodem, tū ex vetustis exemplaribus emendata.*

Idem super epistolam Pauli ad Corinthios.

Est apud Bedam, 1. Cor. 7. ex lib. 1. B. Augustini de sermone Domini in monte, c. 26.

¶Siue vir ab vxore, siue vxor à viro causa fornicationis discesserit, alteram habere prohibetur.

CAP. III.

2 Apostolus [d] dicit A[His, qui sunt in coniugio, præcipio non ego, sed Dñs, vxorem à viro non discedere [e]: ꝙ si discesserit, manere innuptam, aut reconciliari viro [f] suo.] Potest enim fieri, vt discedat ea causa, quia Dominus permisit. Aut, si fœminæ licet virum dimittere etiam præter causam fornicationis, & non licet viro: quid respondebimus de hoc, quod dixit posterius? [Et vir vxorem ne dimittat.] quare non addit [excepta causa fornicationis] qđ Dominus permittit? nisi quia similem [g] formam uult intelligi, ut si dimiserit, (quod causa fornicationis permittitur) maneat sine uxore, aut reconcilietur uxori? *& post pauca.* ¶Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permisit, non iussit.

A¶Apostolus dicit.] *Apud B. Augustinum in 1. libro de sermone Domini in monte, capitulo 26. legitur,* sed consulamus Apostolum: ne quid temerè dicamus: his, qui sunt in coniugio, inquit, præcipio, &c.] *Apud Bedam verò. 1. Cor. 7.* His qui sunt in coniugio, præcipit per Apostolum, Dominus vxorem, &c. *Multa verò & in hoc, & in sequentibus capitibus,* Fieri & Dominus, *emendata sunt ex ijsdem B. Aug. & Beda in locis indicatis.*

Idem de sermone Domini in monte lib. 1. c. 25.

CAP. IIII.

3 Fieri potest, vt vir dimittat vxorem causa fornicationis: quam Dominus exceptam esse voluit. Iam verò si nec illi nubere conceditur, viuo viro, à quo recessit, neque huic alteram ducere viua vxore, quam dimisit, multò minus fas est illicita cum quibuslibet stupra committere.

Item ex concilio Mileuitano. cap. 17. [4]

d ¶*Apostolus dicit.*] In epistola 1. ad Corinthios, c. 7.

e ¶*Non discedere.*] nisi propter fornicationem.

f ¶*Viro.*] etiam inuito: maximè si non sunt separati iudicio ecclesiæ: imo etiam post pœnitentiam vsque ad biēnium potest eam sibi reconciliare inuitam, vt C. de adult. auth. sed hodie. " Sed quid si posteà maritus adulteretur postquàm sententia esset lata cōtra vxorem de adulterio? Dicunt omnes quòd maritus tenetur eam recipere, vt extra de diuor. ex literis. & extra de iureiurand. tua. & extra de adulte. tua. quod vix credo, eo quod nulla facta sit iniuria mulieri, vt infra eadem, quēadmodū. est enim liberatus à mutua seruitute. nam cum illa mulier non possit induci testis super aliquo, cū sit damnata de adulterio, ergo nec ad accusandum admittitur [d]. non enim potest dici quòd suam iniuriam prosequatur, cum omne ius siue etiam seruitutem quam habuit in viro, perdiderit, & præmissas decretales intelligo cum non fuit sententia lata super adulterio, sed tantùm de diuortio, multum enim refert an iudex ita sententiauerit, pronuntio te adulteratam. an sic, pronuntio virum esse separandum à te. sic 2. q. 3. §. notandum. vel ibi iudex ex officio suo restituit virum mulieri [e], aliàs inconueniēs esset ꝙ sententia à qua non esset appellatum, & quæ transiuit in rem iudicatam, propter delictum superueniens retractaretur. hoc autem benè cōcedo, ꝙ propter delictū superueniens restituitur seruitus prior, dūmodo sñia non præcesserit super adulterio: si tñ factum fuerit publicum, vt ext. de diuor. significasti. Io. contrarium dixi in quæstionib. [f] p decr. illā ex literis. & decr. significasti. nam illa dec. ex literis. expressè ponit hūc casū. B.

g ¶*Similem*] arg. ꝙ ea quæ ꝑmittūtur in contractib. intelliguntur repetita in sequētib. & " ꝙ ꝑcedentia determināt sequētia, vt hic. & ff. de ver. obl. Titia. & ff. de cōd. & dē. auia. & ff. de vi. & tri. le. l. vl. p sequētia similiter ꝑcedētia, vt 27. q. 2. egressus. & p medium tā præcedens q̃ sequēs. ext. de ap. secūdò requiris.

1 Iuo p. 8. c. 135. Pann. l. 7. c. 5.

"Mortuus si suscitetur, an déat iterū baptizari, & vxorē & bona recipere.

a Sub. sed ad oīa restituūtur qua si iure postliminij. arg. 16. q. 2. prima. Arc.

2 Sen. 4. dis. 35. Pol. l. 6. tit. 4. Iuo p. 8. c. 208. Pan. l. 7. c. 2. 1. Cor. 7.

b Alijs cōtra. vt no. 27. q. 2. desponsatā. & c. seq.

c q. dñicalis est, & incip. Esto ꝙ aliqs sit resuscitatus, &c. vbi ponit sententiam Ga. & H. Ar.

" Maritus p sententiā ab vxore separat", si posteà adulteretur an sit ei restituend".

d Ad hoc 15 q. 3. §. 1.

3 Iuo p. 8. c. 137.

4 concilium Afric. c. 69. & Græcum c. 105.

e Hanc sententiam tenet Inn. tāquām verio rem ext. de diuor. c. de il la. Arc.

f incipit q. Coniugata qdam, &c. & est. q. dominicalis. Arc. Bed. j. Cor. 7

" præcedentia determinant sequētia.

quiris. Item huic videtur contrarium. ext. de ap. inquisitioni. & ibi quære solutionem illius brocardi.

a *Placuit.*] ¶ *Euangelicam.*] Matth. 19.

b ¶ *Apostolicam.*] 1. ad Corin. 7. & s. c. proxi.

c *Dominus.*] ¶ *Causam fornicationis.*] sed quare Dominus constituit tã tùm propter hoc crimen eam dimitti, cum alia quædam sunt maiora? ideo quia cum ipsa in hoc nõ seruet fidem, non est ei seruanda, & ita punitur in quo deliquit. 1. q. 4. §. item peccato. " Item quia fornicatio etiam vxoris maculat corpus[a] viri, vt s. e. q. 1. in coniugio. Item est hic ar. quòd qui vnam causam excipit, intelligitur omnes alias inclusisse. ff. de eui. qui libertatis.

d ¶ *Sustineri.*] argum. pro leprosis. & s. e. q. 5. si vxorem.

Omnes.] Casus. Beneu. sic ponit hunc casum. Apostolus vsus auctoritate Domini in Euangelio expressè probat, quòd mulier nullam habet excusationem, quæ viro dimisso & viuo alij nubat, neque propter crimen primi viri, nec per violentiam secundi, nec per metum parentum: vnde Dominus grauem matrimonij sarcinam profitetur. Deinde tria genera eunuchorum subiungit, *Causationes.* idest, excusationes.

e ¶ *Omnes causationes.*] scilicet actiones, vel allegationes.

f ¶ *Nolo.*] idest, nolo quòd excusationẽ mulieris alleges.

g ¶ *Matris.*] idest, eã traditam à matre inuitam.

h ¶ *Patris.*] quia paterna scilicet voluntate sit factum.

i ¶ *Propinquorum.*] i. quòd propinquorum caterua ad eam venisset.

k ¶ *Sodomita.*] "videtur ergo quòd maritus posset dimitti propter opus sodomiticum, vt s. e. adulterij. vbi dicit, quod illud crimen sit maius adulterio. Item quid dices si propriam vxorem polluit extra claustra pudoris, vel seipsum polluit proprijs manibus nunquid ob hoc potest dimitti? Videtur quòd sic: quia nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus & illicitus membrorum vsus continetur, vt suprà ead. quæstio. 4. meretrices. & c. seq. quod Lau. concedit. Vix credo quòd propter aliquod istorum vir possit dimitti. vt 35. quæst. 3. extraordinaria. Sed quid dices de voluntate fornicandi, cum & ipsa sit fornicatio, vt suprà quæstio. 5. qui viderit? Nam corpore aliqua est corrupta antequàm veniat ad suum corruptorem, vt suprà ead. q. 5. proposito[b]? Non dico quòd ob hanc causam posset dimitti, quia de occultis non iudicat ecclesia, vt 32. distinc. erubescant. & 6. quæstio. prima, si omnia.

l ¶ *Propter hæc scelera derelictus.*] ad hoc quòd dixit adulter & sodomita retulit se.[c] non enim propter aliam causam potest dimitti. Vel derelictus de facto. Vel dic, idest propter duplex genus fornicationis. 28. quæstione prima, idololatria.

m ¶ *Sarcinam.*] nam dicit lex quòd matrimonium multis calamitatibus opprimitur. C. de impo. lucra. descrip. l. vlti. lib. 10.

n ¶ *Capere.*] virginitatem scilicet. nam licet matrimonium grauet, hoc grauius est.

o ¶ *Trium eunuchorum.*] "idest, trium generum eunuchorum. nam quidam sunt eunuchi propter naturalem frigiditatem, alij propter sectionem[d], alij voluntate, & isti præferuntur. horum enim virginitas vitam redolet angelicam, vt in Exodo legitur.

p ¶ *Carnis.*] præter carnem viuere angelicum est, de his dictũ est: Beati qui castrauerunt se, &c. 33. quæstione quinta, qui sitit. & virginitas replet paradisum. suprà eadem, quæstione prima, nuptiæ.

q ¶ *Tenetur.*] lex carnis est reddere petenti debitum. hac lege non tenetur virginitas. Vel non tenetur lege carnis, sed tantùm de dono Spiritus sancti.

Fidelis.] Casus. Dicitur hic, quòd si vxor virum relinquat propter fornicationem, & alium ducat, non debet admitti ad communionem donec primus viuit: nisi forsitan in articulo mortis fuerit constituta. Vel aliter donec secundus viuit, quem reliquit. & quòd dicit ibi, *exierit.* hoc est in eius actione, & vtrunque probabiliter dici potest. Seq. capitulum patet. & quod ibi dicitur, *multis.* intellige eodẽ tempore. *comprehendat,* attento quanto tẽpore pœnitentiã agat, vel fecerit.

r ¶ *Fidelem.*] nam secus si infidelem propter fornicationem spiritualem dimitteret nolentem, &c. 28. quæstio. prima, si infidelis.

f ¶ *Exierit.*] hęc pœna statuitur in detestationem illius criminis, vt etiam post pœnitentiam non possit adulter cũ adultera communicari, s. corpore Christi quandiu primus vir viuat[e]. nisi sit articulus mortis, vt de hoc notaui s. 27. q. 1. deuotam. & c. quę Christo.

t *Si quis.*] ¶ *Copulatus.*] eodem tempore.[f] de talibus enim loquitur hoc c. & 31. q. 1. de his.

u ¶ *Comprehendat.*] idest abbreuiet. 15. q. vlti. hi qui. 82. dist. presbyter.

¶ Ab vxore dimissus, vel dimissa à viro ad pœnitentiam redigatur, nisi aut continenter viuere, aut sibi reconciliari voluerint.

CAP. V.

1 Placuit, vt secundũ Euangelicam[a], & Apostolicam[b] disciplinam neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur: sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiã redigantur.

Item Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte, c. 25.

¶ Mœchatur, qui viro dimissam ducere præsumit.

CAP. VI.

2 Dominus ad illud confirmandum, vt non facilè dimittatur vxor, solam cãm fornicationis[c] excepit: cæteras verò vniuersas molestias, si quæ fortè extiterint, iubet pro fide coniugali, pro castitate fortiter sustineri[d]. Et mœchũ dixit etiam virum, qui eam duxerit, quæ soluta est à viro.

Item Hieronymus ad Amandum A *presbyterum.*

A ¶ Amandum.] *Sic in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat,* Damasum. *Sunt autem aliqua in hoc capite emendata ex ipso originali, vbi glossa non obstitit.*

¶ Adultera probatur, quæ viuente viro alteri nubit.

CAP. VII.

3 Omnes causationes[e] Apostolus amputans apertissimè definiuit viuente viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo[f] mihi proferas raptoris violentiam, matris[g] præstationem †, patris[h] auctoritatem, propinquorum[i] cateruam, seruorum insidias, atque contemptum, † damna rei familiaris. Quandiu viuit vir, licet adulter sit, licet sodomita,[k] licet flagitijs omnibus coopertus, & ab vxore propter hęc scelera derelictus[l], maritus eius reputatur, cui alterum virũ accipere non licet. Nec Apostolus hæc propria auctoritate decernit, sed Christo in se loquente Christi verba secutus est, qui ait in Euangelio. § Qui dimiserit vxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœchari: & qui dimissam acceperit, adulter est. § Vnde & Apostoli grauem cõiugij sarcinã[m] intelligentes [Si ita est, inquiũt, nõ expedit homini vxorem accipere.] Ad quos Dominus [qui potest, inquit, capere,[n] capiat.] statimque sub exẽplo trium eunuchorum[o] virginitatis infert beatitudinẽ, quę nulla carnis[p] lege tenetur[q].

¶ *Post hæc verba apud B. Hieronymum sequitur c. non satis. 34. quæstio. 1. et 2.*

Item ex concilio Eliberitano, c. 9.

¶ Mulieri fideli, quæ virum adulterum dimittit, alij nubere non licet.

CAP. VIII.

4 Fidelis fęmina, quę adulterum maritum reliquerit fidelem,[r] & alterum duxit, † prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, nõ prius accipiat communionem, quàm is, quem reliquit de seculo exierit,[f] nisi necessitas infirmitatis dare cõpulerit.

Item ex concilio Martini Papæ [id est, ex c. Martini Bracharẽsis, c. 80.]

¶ Ad pęnitentiam est cogẽdus, qui multis nuptijs copulatur.

CAP. IX.

5 Si quis fuerit multis nuptijs copulatus,[t] pœnitentiam agat. Conuersatio autẽ, & fides pœnitentis tempus comprehendat A [u].

A ¶ Comprehendat.] *In originali, & apud Iuonem est,* compendiat tẽpus. *Apud Burchardum corruptè,* compendit. *Et in concilio Neocæsariensi c. 3. suprà 31. q. 1. de his. vnde hoc sumptum est, legitur,* abbreuiat. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Item Augustinus de adulterinis coniugijs, lib. 1. c. 9.

1 Pol. l. 6. ti. 4. Ans. l. 10. c. 15. Bur. l. 9. c. 64. Iuo p. 8. c. 200. Matth. 19. 1. Cor. 7.

" fornicatio vxoris maculat corpus viri.

a de hoc no. 21. dis. deinde. in gl. vñ. Bed. 1. Cor. 7.

2 Sen. 4. dist. 35. Iuo p. 8. c. 237. Pan. l. 7. c. 4.

3 Pol. l. 6. tit. 4. Iuo par. 8. c. 239.

† al. per suasionem] ori.

† al. & parentum contumelias.

" Marit' an possit dimitti pp opus sodomiticũ.

b ibi est fictio canonis. Hug.

c Hæc est vera sñia secundum Io. de Fan.

Matth. 19.

" Eunuchi sunt triplices.

d isti & pcedẽtes ñ vñr mereri cõtinẽdo, & hoc p id qd leg. & no. d pœ. di. 2. si em. ver. necessitas. Arc.

4 Bur. l. 9. c. 63. Iuo p. 8. c. 199.

† duxerit] Orig.

5 Bur. l. 9. c. 20. Iuo p. 8. cap. 158. & 332.

e Hęc etiam fuit sententia Hug.

f Sic etiam intelligit H. & L.

QVemadmodum.] CASVS. dicitur ꝙ ſicut rectè dici poteſt, ignoranter quis peccat, licet minus q̃ ſcienter: ita rectè quis dicitur peccare, qui pro fornicatione ſua dimiſſa, aliam ſuperduxit, licet minus peccet quàm ille qui ſine culpa ſua dimiſſa aliam ſuperduxit. Seq. §. patet, in quo nihil aliud dicit Gra. niſi qa diſtinguit gradus peccandi in fornicatione, & ad hoc inducit ſeq. c.

a ¶Non rectè.] i. non verè: & hoc de eo qui negligit ſcire. Et ita de ignorantia iuris vel facti ſupina[a].

b ¶Ignorantium.] nã ꝙ per ignorantiam peccet qs, expreſſũ eſt 24. q. 1. ſi quis dedit. Argu. contra 15. q. 1. illa cauẽda. ſed ideo dicit illa cauenda, quæ ex voluntate, &c. quia grauiora ſunt. Vel dic ignorantiũ ius, vel quãtitatem vel qualitatem delicti, ſcientium tamen factũ: aliàs ſi nullo modo ſcirent, vt infans vel furioſus, non peccãt. ſic ſoluitur contrarium. 15. quæſtion. 1. aliquos. & cap. illa.

c ¶Minor.] "quia facto diuortio non tenetur ei ad mutuam ſeruitutem, & ideo nõ videtur venire contra fidẽ cõiugalem: & ideo nõ facit alteri iniuriam. ſi enim poſt adulterium ſtatim reſtituta eſſet prior ſeruitus, ergo tm̃ deliquit vt prius.

SVNT ENIM. Hæc eſt 2. pars quęſ. in qua dicitur, quòd maius peccatum in fornicatione eſt ſodomiticum. Io. de Fan.

ADulterij.] CASVS. In hoc c. diſtinguit Aug. diuerſos gradus in fornicatione. vnde dicit ꝙ adulterium vincit fornicationem: vincitur autẽ ab inceſtu, quia magis peccat inceſtuoſus, q̃ adulter. ſed fornicatio contra naturam excellit omne genus adulterij, quæ execrabilis eſt in meretrice, execrabilior aũt ĩ vxore, tolerabilior aũt ſit vſus ĩ reb. cõceſſis ad vtendũ (etſi modus excedatur) quã in non conceſſis, etiam ſi reatus ſit vſus.

d ¶Ab inceſtu.] & ſic videtur ꝙ quilibet inceſtus ſit maior adulterio, vt ff. de adulte. ſi adulterium. §. 1.

e ¶Contra naturam.] quo caſu malo vinci quàm vincere. ſ. 22. q. 2. in ipſarum.

f ¶Veniale.] arg. contra H. qui dixit mortaliter peccari cum propria vxore cum exceditur modus, vt ſ. ea. q. 4. origo.

g ¶Execrabilius.] ar. hic ꝙ plus peccat qui iurat ꝑ Deũ mendacium, quàm qui iurat per creaturam mendacium, vt 22. quæſt. 1. mouet.

1 Iuo p. 8. ca p. 255.

a Sub. quæ nõ excuſat. 18. diſt. qui ea. ff. de iur. & fa. ig. nec ſupina. extra de cle. exc. mi. c. pe. Arc.

"Diuortio facto nõ debetur mutua ſeruitus.

2 Senten. 4. diſt. 38. Iuo p. 9. c. 110.

¶Qui ob fornicationem vxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari probatur.

CAP. X.

1 QVemadmodum non rectè[a] dici poteſt, ſi ergo neſcit homo, non peccat (ſunt enim etiã peccata ignorantium[b], quamuis minora, q̃ ſcientium) ita non rectè dici poteſt, ergo ſi cauſa fornicationis dimiſerit vir vxorem, & aliam duxerit, non mœchatur. Eſt enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus: ſed vtique minor[c], quàm eorum, qui non ꝑꝑ fornicationã dimittunt, & alteras ducũt.

2 Sunt enim in fornicatione gradus: vt ſicut grauius peccat adulter, quã fornicator: ſic grauius delinquit, qui nec ſua dimiſſa aliam ducit, eo, qui ſuam dimittens, aliam cognoſcit: grauius quoque, qui vxorem habens ad coniugem proximi ſui accedit, quàm qui non habens vxorem, torum alterius violat, vel vxoratus ad ſolutã accedens. Sed hos omnes inceſtuoſi tranſcendunt: quos vincunt contra naturam delinquentes.

Vnde Auguſtinus de adulterinis coniugijs.

CAP. XI.

2 ADulterij malum vincit fornicationẽ: uincitur autem ab inceſtu[d]. Peius eſt enim cum matre, quàm cum aliena vxore concumbere. Sed omnium horũ eſt peſſimum, quod contra naturam[e] fit, vt ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo voluerit vti. Vſus enim naturalis, ſi vltra modum prolabitur, in vxore quidem veniale[f] eſt, in meretrice damnabile. Sed iſte, qui eſt contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, ſed execrabilius[g] in vxore[h]. Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum conceſſis, etiam cum modus exceditur, longè ſit tolerabilius, quã in eis, quæ conceſſa non ſunt, vel vnus, vel rarus exceſſus.

¶In multis vetuſtis caput hoc coniunctum eſt ſuperiori: atque in eo referuntur verba B. Auguſtini hinc inde collecta potiſſimum ex libro de bono coniugali. c. 8. 9. & 11. quem etiam librum citat Iuo, & Magiſter.

10 *Item Ambroſius in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 6.*

¶Minus eſt ſecundum naturam coire, quàm contra naturam delinquere.

CAP. XII.

3 OFferebat[i] ſãctus Loth filiarum pudorem. Nam etſi illa quoque flagitioſa impuritas erat: tamen minus erat ſecundum naturam coire, quàm aduerſus naturam delinquere. Præferebat domus ſuæ verecundiæ, hoſpitalem gratiam, etiam apud barbaras[k] gentes inuiolabilem.

Item Auguſtinus confeſſionum, lib. 3. c. 8.

30 ¶Grauiora ſunt flagitia, quæ contra naturam probantur.

CAP. XIII.

4 FLagitia, quæ ſunt contra naturam, vbique & ſemper deteſtanda, atque punienda ſunt: qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ ſi omnes[l] gentes facerent eodem 40 criminis reatu diuina lege tenerentur: quæ non ſic fecit homines, vt ſe illo vterentur modo. Violatur quippe ipſa ſocietas, quæ cum Deo[m] nobis eſſe debet, cum eadem natura, cuius ipſe auctor eſt, libidinis peruerſitate[n] polluitur.

50 *Item contra Iouinianum. lib. 1.*

¶Caput hoc neque in libro de bono coniugali, (quem contra Iouinianum ſe ſcripſiſſe B. Auguſtinus lib. 2. retract. c. 22. profitetur) neque in libris contra Iulianum, quorum quintum citat Iuo, eſt inuentum. De his tamen flagitijs agitur lib. 2. de nuptijs & concupiſcentia, c. 19. 20.

60 ¶Turpior, & flagitioſior eſt vſus contra naturam, quàm fornicationis, vel adulterij.

CAP. XIIII.

5 VSus naturalis & licitus eſt in coniugio: ſicut illicitus in adulterio. Contra naturam verò ſemper illicitus, & proculdubio flagitioſior, atq; turpior: quẽ ſanctus 70 Apoſtolus & in fęminis, & in maſculis arguebat[o]: damnabiliores[p] volẽs intelligi, quàm ſi

h ¶In vxore.] ſ. e. q. 2. quidquid. cõtra. ibi de naturali, hic de extraordinaria commiſtione agitur, de qua dicitur 35. quæſt. 3. extraordinaria.

OFferebat.] CASVS. Sanctus Loth volens præferre hoſpitalem gratiam pudori filiarum, proprias filias voluit proſtituere: quia min' malum erat ſecũdũ naturam coire, q̃ contra naturam delinquere.

i ¶Offerebat.] ſ. di. 14. quod ait. contra 15. q. 1. ſi quis in clero. Sed dic ſanctus aliàs, vel quo ad zelum, quia volebat hoſpites illæſos ſeruari.

k ¶Apud Barbaras.] "nam & hoſti fides eſt ſeruanda, vt 23. q. 1. noli. & hoſpes tenetur hoſpitem defendere. Vnde & lex dat actionem contra eum. ff. nau. cau. l. 1. in prin. & dicetur in die iudicij. Hoſpes fui, & non recepiſtis me, &c.

FLagitia.] CASVS. Dicit Aug. in hoc c. ꝙ flagitia[b] quæ fiunt contra naturam, ſunt ab omnib. refutanda & punienda. Nam ſi omnes homines morbo ſodomitico laborarẽt, omnes pro peccato rei tenerentur. nec enim homines ſic ſe abuti poſſunt quin ſocietas contracta cũ Deo violetur peruerſitate, id eſt, peruerſo ordine libidinis, ſcilicet in mẽbris non conceſſis nec licitis.

l ¶Quæ ſi omnes.] ar. ꝙ ratione multitudinis vel conſuetudinis nõ excuſatur quis à culpa. ar. ſ. e. q. 4. obijciuntur. contra. Sed intellige in his quæ fiunt cõtra naturam. Quando quis propter multitudinẽ excuſetur, habes de pę. diſ. 6. c. 1. in fi & 44. diſt. commeſſationes.

m ¶Quæ cum Deo.] de qua habes. ĩ. de cõſe. diſt. 2 in Chriſtum.

n ¶Peruerſitate.] i. ordine peruerſo: grauius tñ puniunt leges hoc crimen quã canones, vt ext. de exceſ. præla. clerici. C. de adul. cũ vir. "Et dicit Imperator ꝙ tale crimen peſtilẽtias & tẽpeſtates inducit: in auth. vt non luxurientur contra naturam, in fi. ſed qui puerum corrupit ad ſtuprum, morte punitur. infrà. de pœnit. diſtinction. 1. qui puero.

3 Iuo p. 9. c. 115. Gen. 19.

"fides hoſti ſeruanda eſt.

b Not. eſt, ꝙ facinus dicitur à facio: & differt à flagitio qd. quid. n. agit indomita cupiditas ad corrumpendum animũ, & corp' ſuũ, flagitiũ eſt: ſed quidqd agit vt noceat alteri, facinus eſt. Arc.

4 Iuo p. 9. c. 105.

5 Iuo p. 9. c. 106.

"Peccatum cõtra naturam peſtilẽtias inducit.

Rom.

VSus naturalis.] CASVS. Dicitur hic ꝙ eſt vſus naturalis, & non naturalis. qñq; naturalis eſt licitus vt in cõiugio: qñq; illicitus, vt in adulterio. innaturalis ſemper eſt illicitus, & dãnabilior adulterio & fornicatione vſu naturali facta.

80 o ¶Arguebat.] in epiſtola ad Romanos.

p ¶Damnabiliores.] quod verum eſt, vt ſ. ea. adulterij.

Non

NOn solum.] Hæc est 3. pars q. in qua Isidorus detestatur crimen adulterij. Ioan. de Fan.

CASVS. Hoc c. diuiditur in tres par. In 1. ostendit Isidorus quæ sit fornicatio carnalis. In 2. assignat triplicem spiritualem fornicationem, quarũ vna consistit in idololatria, alia in vsu mulieris per cõcupiscentiam, alia omnis immũda pollutio. In 3. par. omnem fornicationem præ cæteris vitijs detestatur: nã qui quotidie & indiscretè fornicãtur, sunt pecudibus comparandi. *Quædam*, scilicet fœminæ.

a ¶*Peccatum.*] id est peccati reatus: quia actuale peccatum transit actu, sed remanet reatu: originale ècõuerso. de consc. dist. 4. non ex quo.

b ¶*Adhuc.*] j. de con sc. dist. 2. quotidie.

c ¶*Delectetur.*] s. dist. 49. hinc etenim. vers. ponderosus.

d ¶*Teneat.*] s. vt delectetur. nam tũc peccat mortaliter. arg. dist. 81. valet. nam si ad hoc teneat vt doleat, nullum tale remedium sicut cõtinuata memoria. de pœ. di. 3. Iudas.

e ¶*Seruitus.*] scilicet, ideo omnis, &c.

f ¶*A Deo.*] vt patet de Salomone, s. e. q. 4. Salomon.

g ¶*Septem vitia.*] " s. superbia, inuidia, ira, auaritia, accidia siue tristitia, gula, luxuria, pro qua ponitur hic fornicatio. Hæc sunt cardinalia. Alia sunt quasi ramusculi, de quibus habes 25. distinct. §. criminis.

h ¶*Fornicationis.*] incestuosę. Lau.

i ¶*Maximum.*] s. cõmune: vel maximum, quia habet sub se multas species. 28. q. 1. idololatria.

QVid in omnibus.] CASVS. Ostendit Clemens in hoc c. esse graue crimen adulterium, cum secũdum locum in pœnis obtineat. Et q; sit graue crimen probat per comparationẽ idololatriæ, quæ obtinet primũ locum in prima tabula. Quem sc. locum primum, & simplex relatio. *Et grauius*, hyperbolica locutio est.

k ¶*Grauius.*] hoc dicit ad detestationem criminis. & est similis modus loquendi s. e. q. 6. nihil iniquius." Multa enim crimina sunt grauiora adulterio a, vt homicidium, vt j. prox. q. 2. si quod. & incestus, s. e. adulterij. & sacrilegium, vt 17. q. 4. sicut. & fractio voti continentiæ, vt 27. q. 1. nuptiarum. & generaliter vbicunque grauior pœna imponitur, vt 24. q. 1. non afferamus. Vel dicitur maximum: quia maxima pœna punitur, idest, morte. ext. de fur. c. 1. & 2.

l ¶*In pœnis.*] i. in prohibitionibus secundæ tabulæ Moysi. In prima tabula continentur hæc tria præcepta. Non habebis deos alienos coram me; vel, Non facies tibi sculptile. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Memento sanctificare diẽ sabbati. In secunda cõtinẽtur septem. Honora patrem & matrem, non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, non concupisces rem proximi tui siue domum vel agrũ, nec seruum, nec ancillam, nec vniuersa quæ illius sunt. Ergo error fidei prohibetur in prohibitione primę tabulę. Adulterium in tertio mandato secundæ tabulę, hoc est in secũda prohibitione.

m ¶*Primum.*] id est, in prima tabula.

HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Infert Gra. ex supradictis, q; qui vxorem causa fornicationis dimittit, aliam ducere non potest ea viuente. Posteà respondet magister allegando dicens quòd hæ auctoritates intelligũtur de his, quorum continentia non impeditur propter infirmitatem vxoris, vel qui dederũt causam dissidij vt haberent alias. Hu. intelligit de infirmitate vxorũ quę bene sanę erãt, & poterant reddere debitum: quia si non essent sanę, possent contrahere cum alijs illis viuentibus. Et ad hoc inducit seq. c.

HIS ITA. Hęc est 4. pars q. in qua ponit duo ca. quę de arcta loquuntur, & ideo non sunt cõtraria iuri. Ioan. de Fan.

VXor à viro non discedat.] CASVS. Hoc ca. abrogatũ est, vel fuit à falsatoribus insertum. Alij dicunt q; iste non fuit magnus Ambro. Vel potest intelligi, quòd viro licet aliam vxorem ducere adultera præmortua. Casus autem ca. facilis est. Casus similiter seq. c. planus est, & p te videbis: & qđ in eo cõtinetur, cõcessit Gre. minor Anglicis pter ias cõe. Alij intelligunt c. hoc de permissione cõparatiua, alij de arcta.

n QVod proposuisti.] ¶*Infirmitate.*] i. arcta. s. q. 5. puto.

o ¶*Nubat.*] hoc Anglicis concessum est, vt dicit Gre. quia noui erãt in fide, vt j. ead. §. quãuis. sed malè, quia iste nõ fuit Greg. magnus, nec scribit Augu. Anglorum episcopo, cui illa concessio facta est. 35. q. 3. quædam lex. Vel intellige q; loquitur de sponsa. b & secundum hoc illud est consilium, non enim opem subtrahit. Vel intellige de dote ei restituẽda. ext. de donat. inter virũ & vxorem. c. 1. & 2. Vel loquitur de arcta, & illud erit consilium, non. n. opem, &c. Sed contra hoc obijcitur extra de frigidis & malefi. consultationi. nam ibi dicit q;

---

in vsu naturali vel adulterando, vel fornicando, peccarent.

Item Isidorus lib. 2. de summo bono, c. 39.

¶Omnis immunda pollutio fornicatio est, licet varia sint peccata fornicationis.

CAP. XV.

NOn solùm de commissa fornicatione peccatum a regnat in homine: sed, si adhuc b delectetur c, atque animum teneat d, proculdubio regnat. Fornicatio carnis adulterium: fornicatio animæ idolorum est seruitus e. Est autem & spiritualis fornicatio: de qua † Dominus ait. [Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur, quamuis quisque diuersa turpitudinis voluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus & regnum Dei clauditur, & homo à Deo f separatur. ¶ Inter cætera septem vitia g, vitiũ † fornicationis h maximum i scelus est: quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Christi facit membrum meretricis. Sunt A autem quædam, quæ sicut animalia absque vlla discretione, indesinenter libidini seruiũt: quas ego nec mutis pecoribus comparauerim: Pecora enim cum conceperint, vltra non indulgent maribus copiam sui.

A¶Sunt autem.] *Hæc non sunt inuenta apud Isidorum: sed apud Origenem hom. 5. ad c. 19. Gen. & similia apud B. Hieronymum in c. 5. epistolæ ad Ephesios.*

Item ex epistola prima Clementis ad Iacobum.

¶Adulterium secundum in pœnis obtinet locum.

CAP. XVI.

1 QVid in oĩbus peccatis adulterio grauius k? Secundum namque in pœnis l obtinet locum: quoniam quidem primum m illi habent, qui aberrant 2 à Deo, etiam si sobriè uixerint.

¶*Locum hunc ex epistola Clementis citat Nicolaus primus in epistola omnibus archiepiscopis, & episcopis in regno Lotharij, quæ incipit,* Optaremus: *& extat Romæ in bibliotheca monasterij Dominicanorum.*

His auctoritatibus euidentißimè monstratur, quòd quicunque causa fornicationis vxorem suam dimiserit, aliam illa viuente ducere non poterit: & si duxerit, reus adulterij erit.

¶*His ita respondetur. Hæ auctoritates de ijs loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, vel de his, qui præstantes causam dißidij, aliorum coniunctione se reddiderint indignos.*

Vnde Ambrosius super primam epistolam Pauli ad Corinthios, ad cap. 7.

CAP. XVII.

3 VXor à uiro non discedat, nisi causa fornicationis; q; si discesserit, aut maneat innupta, aut reconcilietur uiro suo, & uir similiter nõ dimittat uxorem.] Ideo non subdit de uiro, quod de uxore præmisit: quia uiro licet ducere aliam.

¶*In eo Ambrosij loco pluribus verbis hæc res exponitur: sed contrariã sententiam asserit B. Ambrosius lib. 1. de Abraham, c. 4. & 7. quod refertur s. e. q. 4. nemo. & in comment. ad ca. 16. Lucæ toto c. 1. libri octaui, cuius pars refertur j. 33. q. 2. ca. an, quod.*

Item Gregorius tertius Bonifacio Episcopo, epist. 4.

¶Licet ducere aliam viro, cui sua ob infirmitatem corporis debitũ reddere non valet.

CAP. XVIII.

4 QVod proposuisti, si mulier infirmitate n correpta non ualuerit debitum uiro reddere, quid eius faciat iugalis: bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ uacaret: sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat o magis: non

---

† secundum quod. Matth. 5.

α Peccata cardinalia sunt septẽ.

† al. fornicatio maximi est sceleris.

1 sent. 4. di. 28. Iuo p. 8. c. 99. Pann. l. 7. c. 21.

α Adulterio multa sunt grauiora.

a istã gl. sequitur Alex. de Imo. in l. trãsigere. circ. prin. C. de trãsa. vbi ponit rationẽ quare in adulterio trãsigi non pôt. cue talis est secundum Bart. in d. l. transigere. ex parte rei sequentia criminis. ar. l. aut fcã. in fi. ff. de pœ.

2 Tex. est sic in l. proponebatur. ff. de iud. & in l. hæreditatum. ff. ad l. falc.

3 Sent. 4. distin. 35. 1. Cor. 7. Glo. ord. ad eum locum.

4 Iuo p. 8. c. 78. Pann. l. 6. c. 112.

b sc. de præsẽti sed hoc stare, nõ pt, quia nisi spõsa transeat ad religionem, non pt sponsus, ea viua contrahere, secundũ H.

non inuenitur aliquis canon de arcta: sed certè benè inuenitur, sed non expressè. Vel intellige de iuuene qui continere non potest, cui permittitur contrahere cum vna permissiua comparatione ne ad plures accedat, simile infra proxim. quæstio.2.si quod. Vel dic hoc abrogatum esse, vt dixit. H.[a]

a Hic vide quod not. s. c.q.5.c. puto. in gl. 1. Arc.

a ¶Opem.] id est, dotem reddat.

b ¶Culpa.] arg.quòd probato adulterio statim vir potest dimittere vxorem suam: & dotem lucratur. extr. de don.inter vir. & vxor. plerunque.

SED ILLVD. Hæc est 5. pars q. in qua laborat magister pro solutione c. & dicit quòd incestuosi tâtùm post mortem vxoris possunt contrahere: & hoc probat per 6.c.quæ sunt restringenda ad ius commune.Io.de Fan.

1 Sent.4.distin.35.Gl. ord.1.Co.7.

CASVS. Soluit modò Grat. & dicit quòd c. Gre.est abrogatum. cap.verò Ambr.aut est à falsatoribus insertũ, aut intelligitur de incestuosa fornicatione: ita quòd hoc nomen, vir, sit nomen innocentis, hoc nomen, mulier, sit nomen peccantis: sed tamen peccante superstite alter contrahere nõ potest, sed mortuo sic. delinquens autem si superstes extiterit, perpetuò continebit. Et ad hoc inducit sequẽtia c.

† al. affinitatis.

c ¶Aduersum.] nonne Leo quartus dicta Greg.minoris sine exceptione mandauit tenenda? vt 20.dist.cap. 1.sed illud in alijs, in quibus benè dixit. arg. 1.q.1.filium.

d ¶Publicè.] hic alludit G. distinctioni Alex.ext. de diuor. si qua & c. porrò.quæ tamen abolita[b] est, extr. de eo qui cog. cõsang. vxo.suæ discretionem. nec ponitur in noua compilatione.

b ista sunt verba Lau. qui ita loqtur quia precedens decre.non.fuit positaetiam in antiqua compilatione.Arc.

QVadam.] CASVS. Dicitur hic quòd si frater cognouerit vxorem fratris sui scienter, ipsi adulteri perpetuò continebunt, sed frater innocẽs sua mortua aliã accipe poterit.

e ¶Dormiuit.] j. 35. q. 2. si quis cum.s. 27. q.2.qui dormierit.

f ¶Illi verò.] Omnia ista c. vsque ad §.quãuis. exaudi per c.hi verò.quod est glossa omnium, quæ omnia inducuntur ad probandum, quòd incestuosi non possunt matrimonium contrahere.

SI quis viduam.] CASVS. Dicitur hic q̃ si quis adulteratur cum affini, vel consanguinea, perpetua continentia ei debet indici. Seq. c.planum est, & habuisti s.26.q.2.qui dormierit. & ibi inuenies expositionem.

tamen subsidij opem[a] subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa[b] excludit.

¶Epistola, ex qua capitulum hoc acceptum est, impressa extat tomo 3. conciliorum, & manuscripta in bibliotheca monasterij Dominicanorum: & quæ citantur j.33.q.1.ca. quod autem. & c.sequenti, videntur esse huius Gregorij tertij.

5 [1] *Sed illud Ambrosij a falsatoribus dicitur insertum. Illud Gregorij sacris canonibus, imo Euangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ penitus inuenitur aduersum[c]. Quidam verò sententiam Ambrosij seruare cupientes, non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, vt ob quãlibet fornicationem vir licitè dimittat vxorem, & viuente dimissa aliã ducat: sed de incestuosa tantùm fornicatione intelligi: cum vxor videlicet alicuius, patri & filio, fratri & auunculo viri sui, vel alicui similium se constuprandam publicè[d] tradiderit. Hæc autem, quia viro suo se illicitam reddidit in perpetuum, dum per copulam consanguinitatis in primum, vel secundum, vel tertium gradum transiuit affinitas † dimittitur, & ea viuente superducitur alia. Hic si quis contendat non magis viro, quàm mulieri licitum esse, si vir alicuius eodem modo fornicetur, sciat virum ab Ambrosio appellatum non sexu, sed animi virtute: mulierem quoque nominatam sentiat non sexu corporis, sed mollitia mentis. Sed quia nulla auctoritate permittitur, vt vxore viuente alia superducatur, intelligitur illud Ambrosij in supradicto genere fornicationis: non tamen, quòd viuente dimissa, aliam ducere possit: sed post mortem fornicarij, vel fornicariæ (quorum vterque, vt supradictum est, à corruptione luxuriæ mulier appellatur,) ille, qui à fornicatione mundus est, vir vel mulier alijs copulari possunt: adulteri autem si superuixerint, nullo modo alijs copulari poterunt.*

Sic & illud intelligitur, quod in capitulo cuiusdam concilij legitur.

¶Licitum coniugium non negetur illi cuius vxor cum suo fratre dormierit

CAP. XIX.

QVædam cum fratre viri sui dormiuit[e]: decretum est, vt adulteri nunquam coniugio copulentur: illi verò[f], cuius vxor stuprata est licita coniugia non negentur.

¶Simile legitur li. 5. capitularium, cap. 19.

Sic & illud Moguntinensis concilij intelligitur [2].

¶Disiungantur, & nunquam coniugio copulentur, qui quodlibet infra subiectorum admiserint.

CAP. XX.

3 SI quis viduam vxorem duxerit, & posteà cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus[g], aut si qua cum duobus[h] fratribus, seu cum patre & filio, si quis relictam fratris, si quis neptem, aut nouercam, aut nurum, aut consobrinam[i], aut filiam auunculi, aut eius relictam, aut priuignam[k] polluerit, eos[l] disiungi, & vlterius nunquam in coniugio copulari præcipimus.

¶Sensus huius capitis est in concilio primo Moguntino, cap.56. & 2. sub Rabano, cap.29. & lib.5. capitul. c. 101. vbi etiam pleraque eadem verba habentur.

Item [4].

¶Sororem vxoris polluens neutram habere valet.

CAP. XXI.

5 QVi dormierit[m] cum duabus sororibus, & vna ex illis antea vxor fuerit, neutram[n] ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri unquam in coniugio[o] copulentur[p].

Item illud Gregorij.

¶Causa adulterij vxorem relinquens continentiam seruet.

CAP. XXII.

6 HI † uerò, qui uxores suas in adulterio[q] deprehendunt[r], non licebit nec eũ nec eam, aliam uxorem accipere, uel alium uirum, quandiu ambo uiuunt[f]. Si autem adultera mortua fuerit, uir eius, si uult, nubat tantùm in Domino: adultera[t] uerò nunquam, etiam si mortuus fuerit uir eius: omnibus tamen diebus uitæ suæ accerrimæ pœnitentiæ[u] lamenta persoluat.

Item ex decreto Zachariæ Papæ.

g ¶Sororibus.] quarum vna erat vxor sua, & sic non est contra. infrà prox.causa.q.2.si quis cum duabus.

h ¶Duobus.] quorum vnus erat maritus. & sic non est contra.j.prox.causa.q.2. si quis cum.

i ¶Consobrinam.] i.filiam materteræ. Vel dic, aut, pro id est filiam auunculi.s. c. q. 1. de Benedicto.

k ¶Priuignam.] propriam. sed de hac præmiserat. Vel intellige priuignam auunculi de alio progenitam, vel de secũdis nuptijs, vt 35.quæst.vlt.fraternitatis.

2 5.cap.c. 101.

l ¶Eos.] sc.adulteros, vt j.c. §. quamuis. vel viros, vel vxores.

3 Bur.l. 17. c.9.Iuo.p.9. ca.71.& 77. Pan l.6. capit.121.

m QVi dormierit.] s. 27.q.2. qui dormierit.

n ¶Neutram.] "q̃a ipse debitum non exiget àb ea, & ita non habet eam, habetur tamen ab ea: quia ipsa petente tenetur ei reddere debitum. & ita non habet, sed habetur[c], nec distinguo an fuerit occultus incestus, an manifestus, vt ext.de eo qui cog. cõsan. vxo.suæ discretionem. De hoc notaui 27.quæstio.2.qui dormierit.

"vir q̃nque habetur ab vxore, & nõ habet eam.

c Tali incestuoso, & adultero vxor non dẽt debitũ reddere. imo p̃t se auctorita te Dñi denegare.32.q.1 dixit. nisi & ipsa à tali prinò debitum exigat: quia postea videtur facta reconciliatio tacita: vnde decetero nõ habet quod obijcere possit, vt ext.de adult. si vir. ext. de conin.ser.propo suit & c. vlt. ext. de eo q du. in matr. veniens.Ar.

o ¶In coniugio.33.q. 2. si quis cum duabus. cõtra.sed ibi soluitur.

p ¶Copulentur.] etiã alijs: quia aliter non esset quæstio.

HI verò.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis vxorem suam in adulterio inuenerit, & eam propter hoc dimiserit: donec ambo viuunt, contrahere non poterunt: sed vir post mortem vxoris aliam ducere potest, illa si superstes fuerit, sub perpetua pœnitentia continebit. Vel dic, nec eum nec eam, id est, adulterum & adulteram. sed prior expositio verior videtur esse, id est, maritum & adulteram.

4 in cõc.Vor mac. c.63.

5 Sen.4. dis 34.Bur.l.17 c.3. Iuo p.9. c.69.

6 Sen.4. dis. 34.Poly.l.6. tit. 4.

† al. His.

q ¶In adulterio.] scilicet incestuoso. nam quòd alij adulteri cõtrahere possunt, habes 31.q.1.c.2.

r ¶Deprehendunt.] & nolunt eas de cætero habere in coniugio.

f ¶Viuunt.] per hoc determinantur omnia hæc cap. post mortem enim adulterantis licet alij contrahere, ante non.

t ¶Adultera.] s.prox. q.1. si quis.contra.s.c.quæst. Apostolus. contra. Ex cap.illo colligitur quòd mortuo viro fornicatore, adultera possit alteri nubere: sed qualiter hoc soluetur, s.determinatum est 31. q.1.si quis.

u ¶Pœnitentiæ.] interioris, quæ dicitur continua memoria. de pę.dist.3.Iudas.

Concu-

CONcubuisti.] CASVS. Dicitur hic, quod si quis concubuit cum sorore vxoris suæ, neutri debet de cætero commisceri. vxor verò si conscia sceleris non fuerit, & continere non potest, post mortem eius nubat cui vult. adulter verò & adultera sine spe coniugij permanebunt in pœnitentia.

a ¶Neutram habeas.] haberis tñ ab ea, vt notaui s.e. qui dormierit.
b ¶Conscia.] tanquàm lena: quia procurat vt adulteret. s ea.q.1.c.1.
c ¶Si se continere.] Vel si manifestum est viri adulterium, & eum nō corrigit. Et est arg. ad quæstionē de medico, qui cognouit vxorē patientis ex dissolutione viri, vel dissimulatione viri, vel persuasione a.
ADDITIO. Scilicet quod post mortem mariti possit contrahere medicus. Io. de Fan. Et dic quòd si vir persuasit, non potest ei obijcere: quia obstat ei exceptio, mulier tamen male fecit secundum B. Brix. Quod dic vt plenè disputauit in sua quæstione dominicali, quæ incipit, Cum quidā grauiter ægrotaret, &c. vbi soluit.
d ¶Nubat.] post mortem mariti. vel eo viuente si erat tm̄ sponsa de futuro. extr. de iureiu. quemadmodum.

1 Sent. ibid. Burc. l. 19. c. 5. fol. 173.

a Adde ad hanc gl. no. in l. 2. §. si publi. ff. de adul. glo. in l. cū mulier. ff. solu. mat.

¶Neutram habeat, qui sororem vxoris polluit.

CAP. XXIII.

1 COncubuisti cum sorore vxoris tuæ? si fecisti, neutram habeas a: & si illa, quæ vxor tua fuerit, conscia b sceleris non fuit, si se continere c non vult, nubat d in Domino cui velit. Tu autem & adultera sine spe coniugij permaneatis: & quandiu vixeritis, iuxta præceptum sacerdotis pœnitentiam agite.

Item ex concilio Triburiensi.

¶Cum nouerca, vel filiastra, vel sorore suæ vxoris dormiens, ad coniugium peruenire non poterit: viris tamen earum legitima non negantur coniugia.

CAP. XXIIII.

2 SI quis cū nouerca sua dormierit, neuter ad coniugiū potest peruenire: sed vir e eius potest, si vult, aliā accipere, si se continere non potest. Similiter f si quis cum filiastra sua, vel cum sorore vxoris suæ dormierit, obseruandum est.

2 Ex conc. apud Vermerias. Bur. l. 17. c. 11.

SI quis cum nouerca.] CASVS. Dicitur hic, quod si quis cū nouerca sua adulteratur, tam ille quàm illa perpetuò cōtineant: vir verò vxore sua mortua aliā accipiat. Idem in similibus.
e ¶Sed vir.] post mortem vxoris. s. ead. hi verò qui.
f ¶Similiter.] sed contra j. proxi. q. 2. si quis cū duab. sed hic rigor, ibi misericordia. vel hic vna erat vxor: ibi non.

Quamuis illud, quod in fine Moguntinensis g concilij ponitur, à nonnullis non de legitimè coniunctis, sed de fornicarijs dictum intelligatur: videlicet vt fornicarij discedant ab inuicem, & sine spe coniugij permaneant. Illud verò h Gregorij ad Bonifacium, Anglicis A pro tempore permissum est: quibus B. Gregorius in quarta, & quinta generatione coniugia contrahi permisit: aliàs autem inane i esset, cum Augustinus dicat in libro de sermone Domini in monte [Si vxorem k quis habeat sterilem, &c.]

Item Nicolaus ad Carolum Moguntinensem Episcopum. 3

QVAMVIS. CASVS. In hoc §. G. primò determinat finē illius c. si quis vidua. Secūdò determinat illud c. qd̄ proposuisti. & vtrunq; malè, secūdum Ben. & H. Casus autem §. satis patet, & per te videbis: quia inuenit G. aliam solutionem ad illud c. quod proposuisti.
g ¶Moguntinensis.] s. e. q. si quis viduam.
h ¶Illud verò.] qn̄que bonus dormitat Homerus b. Vagatur Gra. pro solutione illius c. s. ea. quod proposuisti. & cum non inueniat, somniando attribuit S. Grego. minori, quod egregius doctor S. Grego. maior scribit Aug. 35. q. 3. quædam lex. sed hic casus reprobatus est s.
i ¶Inane.] non est inane, sed tolerabilius vt quis infirmitate carnis ad vnam quàm ad plures diuertat: quod ibi permittitur. arg. j. prox. causa. q. 2. si quod verius est.
k ¶Si vxorem.] s. e. q. 5. si vxorem.

3 s. ea. q. 5. si vxorem.

b Cōcor. gl. in l. recusari. & no. in l. Clodius. ff. de acq. poss.

A ¶Anglicis.] *Verè hic auctor glossæ animaduertit, Gratianum, quod Gregorius tertius scripsit ad Bonifacium legatum Germaniæ pro causis Germanorum, retulisse ad ea, quæ multò ante B. Gregorius primus scripserat ad Augustinum Anglorum episcopum, dispensando cum Anglis ad fidem nuper conuersis super gradibus consanguinitatis, & affinitatis. & habetur infrà 35. q. 2. & 3. c. quædam lex. & q. 5. ad sedem.*

HI qui.] Hæc est 6. pars quæst. in qua dicitur, quòd furiosi non possunt contrahere. sed si ante furiam contraxerunt, tenet matrimonium. Ioan. de Fant.
CASVS. Dicitur hic quod si duo sani matrimonium cōtrahant, & consentiant, pro nulla infirmitate superueniente, debent separari. Sequens c. patet cum sequenti §. & ad probandum quod dicitur in §. inducit sequens c.

¶Ob infirmitatem, vel damna corporis, coniugia solui non licet.

CAP. XXV.

10 6 + HI, qui matrimonium sani contraxerint, & vni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem coniugia taliū solui non possunt l. Similiter sentiendum de his, qui ab aduersarijs excæcantur, aut membris m truncātur, 20 aut à Barbaris exsecti n fuerint.

Item Fabianus Papa.

¶Furiosus, & furiosa matrimonium contrahere non possunt.

CAP. XXVI.

5 NEque furiosus, neque furiosa o matrimonium cōtrahere possunt: sed si contra- 30 ctum fuerit, non separentur.

7 *Vt ergo ex præmissis colligitur, non licet huic, dimissa vxore, aliam ducere. Manet enim inter eos quoddam vinculum coniugale, quod nec ipsa separatione dissoluitur.*
Vnde Augustinus ait in libro de bono coniugali, c. 7.

40 ¶Sterilem vxorem dimittere, & causa fœcunditatis aliam ducere alicui non licet.

CAP. XXVII.

6 TAntum valet illud sociale p vinculum cōiugum, vt cum causa procreandi colligetur, nec ipsa causa pro- 50 creandi soluatur. Posset q enim homo dimittere sterilem vxorem, & aliam r ducere, de qua filios habeat: & tamē non licet. *Item c. 15.* ¶Manet vinculum nuptiarum, etsi proles, cuius causa initum est, manifesta sterilitate nō subsequatur: ita, vt iam scientibus coniugibus 60 non se filios habituros, separare se tamen vel ipsa causa filiorum, atque alijs copulare non liceat. Quod si fecerint, cum eis, quib. se copulauerint, adulterium committunt: ipsi autē coniuges manent. Planè vxoris voluntate adhibere aliam, 70 vnde cōmunes filij nascantur

l ¶Non possunt.] arg. si res peruenit ad eum statum. &c. arg. ff. de iti. actuq. pri. l. 1. qd̄ enim rectè actum est, corripi non potest, &c. c
m ¶Aut membris.] hic idem repetitur.
n ¶Exsecti.] de istis castratis quidā sunt castrati, quidam castè nati, i. frigidi, ‟ & isti non possunt contrahere. j. proxi. q. 1. si verò. Alij castrati, s. spadones benè possunt. arg. 27. q. 1. nuptiarum. j. prox. q. 5. quod Deo. ff. de iure do. si serua. §. si spadoni. Alij dicūt melius, quia nec isti possunt cōtrahere, cū cognoscere vxorem non possunt, & exiguntur in matrimonio tria bona re, vel spe. 27. q. 2. omne. Vel dicas quod si habet virgam arrectam, siue resoluat sperma, siue nō, quod sit ibi matrimonium. nam talis satisfacit mulieri, sicut mulier satisfacit viro siue resoluat, siue non: nec requiritur, quod semper in matrimonio sit filiorum procreatio: quia sufficit quòd non euitet prolem, vt s. e. q. 2. solet.
o NEque furiosus neque furiosa.] ‟ qa non possunt cōsentire. ar. 15. q. 1. aliquos. possunt tamen si habeant dilucida interualla, vt ext. de sponsa. dilectus. arg. 7. q. 1. quāuis. aliàs non valet. 27. q. 2. sufficiat. 17. quæst. 2. Gonsaldus.
VT ERGO. Hæc est 7. pars q. in qua redit ad propositum principale, s. ad ostendendū quod altero viuente non potest alter contrahere. Ioan. de Fant.
TAntum valet.] CASVS. Dicitur hic, quod tam forte est vinculum matrimonij, vt quamuis causa prolis contrahatur, tamē pro sterilitate non separatur: imò si aliam causa plis superduxerit, adulterium erit, etsi vera vxor consentiat: quamuis apud antiquos patres obtinuerit aliter. Ben.
p ¶Sociale.] i matrimonium, quod duos sociat. Et est arg. quod causa cessante non cessat constitutio, vt s. e. q 1. dicit. s. 61. dist. §. his omnibus. cōtra. Sol. hoc & illud non tangunt se. nam ibi causa appellatur pro qua excludenda aliquid constituitur, vt ibi. ff. de postu. l. 1. §. sexum. hic verò appellatur pro qua habenda matrimonium contrahitur.
80 q ¶Posset.] de facto d.
r ¶Aliam.] s. dist. 56. Ismael.

4 L. 2. sentē Pauli ti. 19. in interpretatione l. 4. in C. Theo. Sent. 4. dist. 34. An. l. 10. c. 27. Burc. l. 9. capit. 28. Poly. libr. 6. tit. 4. Iuo p. 8. cap. 165. Pann. l. 6. c. 63.

c Q. leg. & not. s. 1. q. 7. si quis oēm. in prin.

‟ castrati an possint matrimoniū cōtrahere.

5 Paul. ibid. Sentē. ibid. Polyc. ibid. Ans. lib. 10. c. 28. Burc. l. 9. c. 30. Iuo p. 8. c. 168. Pann. l. 6. c. 92.

6 Iuo p. 8. c. 254. Pan. l. 6 cap. 28. & 105.

‟ Furiosus consensu caret.

d Sim. 3. q. 6. hæc quippe. ver. nam cum, &c.

a ¶Alte-

a ¶ *Alterius.*] scilicet vxoris.
b ¶ *Apud antiquos.*] s̄.ea.q.4.dixit.
c ¶ *Temerè non dixerim.*] melius est piè dubitare, quàm temerè diffinire. Dic, temerè non dixerim, idest nullo modo dicam: quia temerarium esset dicere, & sic sentire.

VSque adeò.] CASVS. Dicitur hic quòd manet character matrimonij, & vinculum coniugale etiam si diuortium interueniat, sicut manet character baptismatis etsi apostatando à charitate recedat.
d ¶ *Sacramentum.*] i. characterem.
e ¶ *Habet autem hoc.*] s̄.1.quæst.1. quod quidam.s̄.12.quæst.1. scimus [a].

CVm itaque.] CASVS. Hic proponitur 8. q. qua quæritur an liceat ducere infidelē sub ea conditione vt conuertatur: & certum est quod non, propter imparem cultum, vt s̄. 28.q.2.decimæ. sed sponsalia, vt dicit H. ea conditione cōtrahi possunt, vt 28.q.1.non oportet. Idem etiam posset dici in matrimonio, licet Hugo contradicat. Sed quia hæc quæstio determinata erat, ideò ponit aliā quæstionem, s. an liceat alicui peccare vt infidelem ad fidem conuertat: & dicendum est quod non, vt in seq.c.
f ¶ *Cum itaque.*] « Hęc fuit 8. quæstio, an liceat ducere vxorem infidelem sub ea conditione vt cōuertatur? Et certum est quòd purè non potest contrahere cum ea, vt 28.q.1.c.caue.& c.nō oportet. sed omittit magister quæstionē illam, quam posuit superius in themate: quia determinata erat s̄.28.q.1. non oportet. & ponit aliam, quæ similiter determinata est 14. distin. quod ait.

NOn solùm.] CASVS. Dicitur hic, quòd si fidelis vxorem suam fidelem dimittit, & paganam superducit hac conditione vt baptizetur, manifestum est eum mœchari. Nam & si solutus esset ab vxore, & votum emisisset sub ea conditione, sibi contrahere non liceret, cum votum debeat adimplere: sed si absolutus fuisset, hoc ei ante votum facere licebat: sed votum factū nulla conditione rumpetur, cum sine conditione fuerit emissum.
g ¶ *Quidam faciunt.*] cognoscendo aliam, non dimissa sua.
h ¶ *Ducit alteram.*] mœchatur.
i ¶ *Compensatione.*] argu. quòd in illicitis compensatio non debet admitti, vt 33.q.5.si dicat.1.q.1.non est putanda. 22.q.1.primum. & c.ne quis.& c.faciat.s̄. dist.40. si euangelica.14. distin. quod ait.
k ¶ *Quia promisit.*] hic collige quòd licet interdum sub conditione contrahere, vt s̄.28.q.1.non oportet.

† al. non temerè dixerim.

1 Sent.4. di. 31. Iuo p.8. c.12. Pann. lib.6.c.74.

a De hoc 23.q.4.quid faciet. Arc.

« Mulier infidelis an possit duci sub ea conditione vt cōuertatur.

2 Iuo par.8. c.73.

vnius commistione, ac semine, alterius [a] autem iure, ac potestate, apud antiquos [b] patres fas erat. Vtrum & nunc fas sit, temerè † [c] non dixerim.

Idem libro primo de nuptijs, & concupiscentia, c.10.

¶ De eodem.

CAP. XXVIII.

1 VSque adeò manent inter viuentes semel inita iura nuptiarum, vt potius sint inter se coniuges, qui ab alterutro separati sunt, quàm cū his, quibus alijs adhæserunt. *& paulò* A *post.* ¶ Manet inter viuētes quoddam vinculum coniugale: quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: sicut apostata anima velut de coniugio Christi recedens, etiam fide perdita sacramentum [d] fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubio redeunti, si amisisset abscedens. Habet [e] autem hoc, qui recessit, ad cumulum supplicij, non ad meritū præmij.

A ¶ Et paulò post.] *Apud B. Augustinum hic interijcitur. c. denique. suprà 31.q.1. Addita verò nonnulla sunt, & emendata in hoc capite ex ipso originali, quemadmodum & in præcedenti.*

QVAESTIO VIII.

CVm itaque [f] *probatum sit, quòd hic vxorem suam dimittere, & aliam ducere non potest, quæritur, si liceat ei hac conditione peccare, vt infidelem ad fidem adducat. Quod non posse fieri Augustinus affirmat in libro primo de adulterinis coniugijs, c.24. ita dicens.*

¶ Non debet aliquis à continentiæ voto recedere, etiam si infidelis Christianam se fieri polliceatur.

CAP. I.

2 NOn solùm mœchādum non est, (quod facit non quidam [g], sed omnis, qui dimittit vxorem suam, & ducit alteram [h], etsi propterea duxerit, vt faciat Christianam:) sed etiam quisquis non alligatus vxori continentiam Deo vouerit, nullo modo debet ista compensatione [i] peccare, vt ideò credat vxorē sibi esse ducendā, quia promisit [k], quæ nuptias eius appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuiquam, antequàm vouisset, licebat, cum id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit, quod vouē dum fuit, sicuti est perpetua virginitas, vel A post experta connubia solutis à vinculo cōiugali, vidualis castitas, seu ex consensu vouentibus †, & carnalia debita sibi inuicem relaxantibus fidelibus, castisque coniugibus (quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vouere fas non est) iugis continentia. Hæc ergo, & si qua alia sunt, quæ rectissimè vouentur, cum homines vouerint, nulla conditione [l] rumpenda sunt, quæ sine vlla cōditione [m] vouerunt.

A ¶ Vel post.] *Hic locus in vulgatis B. Augustini codicibus, & etiam apud Iuonem vsque ad ver.* Hæc ergo. *paulò aliter habet.*

CAVSA XXXIII.

QVidam [n] *vir maleficijs impeditus, vxori suæ debitum reddere non poterat. Alius interim clanculo eam corrupit: à viro suo separata, corruptori suo publicè nubit: crimen, quod admiserat, corde tantùm Deo confitetur: redditur huic facultas cognoscendi eam: repetit vxorem suam: qua recepta, vt expeditius orationi vacaret, & ad carnes agni* [o] *purius † accederet, continentiam se seruaturum promisit: vxor verò consensum non adhibuit.*

1 *Hic primùm quæritur, an propter impossibilitatem coëundi, à viro suo aliqua sit separanda.*
2 *Secundò, an post separationem ei nubere valeat, cum quo prius fornicata est.*

l ¶ *Conditione.*] « ex hoc videtur quòd nunquam subintelliguntur conditiones in iuramento. quod falsum, est vt notaui suprà 27. q. 2. §. 2. quia generales intelliguntur, & si nō speciales, vt si Deus voluerit, si vixero, si potero [b]. sed speciales non intelliguntur nisi exprimantur, vt si hoc feceris, vt C. de condi. ob turpem causam, si repetendi. ff. de verbo. obligat. quidquid. nisi vbi lex pmisit aliquid tacitè agi inter contrahentes: tunc enim illud pro expresso habetur, vt ff. si certum petatur, cum quid. ff. de verborum obliga. triticum. quandoque lex ipsa speciales conditiones subintelligit, vt in stipulatione dotis subintelligitur hæc, si nuptiæ fuerint secutæ, vt ff. de iure do. stipulationem. & hoc si non immoderatum quid præcipitur, vt ff. de oper. libert. si libertus. extra de iureiurand. Quintauallis.
m ¶ *Conditione.*] not. argum. à contrario sensu. subaudiuntur & aliç conditiones, vt dixi 27. q.2.§.1.

QVidam vir.] CASVS. Post matrimonij impedimenta expedita superius, supponit Gratianus causam trigesimamtertiam, in qua tractat de impotentia coeundi, & de enormitate delicti, & de tempore feriarum: & alia quædam annectit. Vt autem hæc & alia faciat, præmittit thema, de quo quinque elicit quæstiones.
n ¶ *Quidam vir.*] Tractauit Gratianus suprà de impedimento matrimonij, quod procedit ex animo, & etiam de eo quod procedit tam ex animo quàm ex corpore coniunctim: nunc tractat in causa ista de eo, quod procedit tantùm ex corpore. tractat etiam de quibusdam alijs impedimentis, vt de frig.& malef. cap.1.& 3. & de enormitate delicti, vt j.q.2.de his.& sequentibus, & de tempore feriarum, vt j.q.4. per totum.
o ¶ *Agni.*] id est Christi, de quo dicitur, ecce agnus Dei, de consec. dist.4. nemo.

« conditiones aliquæ sunt in iuramentis intelligendæ.

b Not. hic H. quod si quis fecit votum de carnilib. non edēdis, & in firmatur: ita quod dr à medicis, quod est in periculo nisi vescatur carnib', & quod aliter euadere nō potest, de pcepto maioris pōt comedere carnes, quia casus est necessitatis, & in huiusmodi voto tacita in est conditio, s. nisi necessitas cogeret, vel pceptū maioris adesset. Arch.

† al. viuentibus.

† al. purus.

a ¶ *Confeßione.*] id est, contritione.

Q*Vòd autem.*] Hæc q. diuiditur in tres partes, in prima quarum probatur quòd frigiditas separat matrimonium. Secunda ibi, *Hoc autem.* Tertia ibi, *Ecce quòd impoßibilitas.* Ioan. de Fant.

C A S V S. Hic intitulatur prima quæstio, in qua quæritur, an impossibilitas coeundi separet matrimonium. Et distingue quòd est triplex impossibilitas. Vna quæ procedit ex animo, vt in furioso, vt s. proxi. quæst. 7. neque furiosus. Alia quæ procedit ex corpore, vt in maleficiato & frigido, vt j. ead. c. 1. 2. & 3. Tertia prouenit ex vtroq; vt in puero: quæcunq; autē impossibilitas sit, non impedit matrimoniū contractum & consummatum; sed bene contrahendum, vt j. eo. §. & c. sequentibus. In puero autem non impedit contrahendum, vt 31. quęst. 2. si verum. Probat ergo in hoc §. auctoritate Euāgelica & apostolica, quòd impossibilitas nō dirimit matrimonium, cum sola fornicatio dirimat. posteà soluit dicens, quod impossibilitas dirimit matrimonium non cōsummatū, sed consummandum: & ad hoc inducit sequentia c.

Matth. 19. 1 s. 28. q. 1. cap. idololatria. §. item si infidelitas. Rom. 7. 1. Cor. 7.

b ¶ *Quod autem.*] Hic depingitur 1. q. an scilicet impossibilitas coeundi separet matrimonium. « Et nota quòd est triplex impossibilitas, impossibilitas ex animo, vt in furioso. s. proxim. quæst. 7. neque furiosus. Alia quæ procedit ex corpore, vt in frigido & maleficiato[a]. j. ea. cap. 1. 2. & 3. Tertia prouenit ex vtroq; vt in puero, vt 30 q. 2. vbi. Vel sic distinguas. alia est naturalis impotentia, vt frigiditas: alia accidentalis, vt maleficium. & quæcunque sit impotentia, si matrimonium præcessit illam, ita quòd effecti sunt vna caro: propter nullam causam superuenientem possunt separari, vt suprà proxi. quæst. 7. hi qui matrimonium. nisi propter fornicationem, vt suprà prox. quæst 1. dixit. vbi verò impedimentum præcessit matrimonium, refert vtrum sit perpetuum, quia tunc separari possunt. arg. j. ead. si per sortiarias. si temporale, nequaquam. Et not. quòd licet iura emanauerint diuersa super hoc, scilicet vsque ad quod tempus deberent manere simul ad hoc, vt maleficium videatur perpetuum, vt extra de frig. & malef. cap. 1. & C. de repud. in causis. tamen per Cœlestinum tempus determinatum est triennium[b], vt in eodem titulo, laudabilem. Et idem dicit authen. de nup. §. per occasionem. in coll. 4. tamen exaudi cum ante triennium non potest constare de impedimento naturali, vt colligitur in prædicta decret. laudabilem. & hoc dico tam in frigido quàm in maleficiato. & hoc triennium currit à tempore quo tentauerunt coire, & colligitur in authen. prædic. vbi autem dubitatur an præcesserit maleficium, an secutum sit, præsumendum est quòd secutum sit post matrimonium. argum. C. de ædil. edict. l. 3. & hoc fauore matrimonij. 35. quæstione. 6. videtur. palea est.

« impossibilitas coeūdi est triplex.

a No. ext. de frig. & mal. c. vlt. in fin.

b Dic quod hoc trienniū debet esse continuum, ext. de frig. & mal. literæ. in fi. Sed qd si vir vadit ad S. Petrū, & stat p tēpus, nūquid istud tēpus computabit in isto triennio? dicit Gul. Naz. quod non. ar. ext. de conc. pb. qa diuersita tem. sed adhuc simul cohabitabunt per tm tps. si. 2. q. 7. anteriorum §. ad hoc. ex tra. de eo q mit. in pos. cum sicut. & in pd. decre. literæ. cū ex iusta cā fuerit absēs extrà de offic. del. cōsultationib. Arc.

c ¶ *Et apostolica.*] Sophisticè inducit Gratianus omnia ista: quia de consummato matrimonio intelliguntur.

d ¶ *Qua.*] scilicet corporali.

e ¶ *Non legi.*] tantum.

f ¶ *Officio.*] carnis. 27. q. 2. §. ecce.

g ¶ *Officio.*] id est, carnali commistione.

3 *Tertiò si sola confeßione*[a] *cordis crimen poßit deleri.*

4 *Quartò, si tempore orationis quis valeat reddere coniugij debitum.*

5 *Quintò, an vir sine consensu vxoris continentiam vouere poßit, vel si minis, vel terroribus licentiam vouendi ab ea extorquere valeat.*

QVAESTIO I.

1 ps Q*Vòd autem*[b] *propter impoßibilitatē reddendi debitum mulier à viro suo separari non poßit, auctoritate Euangelica, & Apostolica probatur. Sic enim Christus ait in Euangelio.* [*Nulli licet dimittere vxorem suā, nisi causa fornicationis.*] [c] *vel qua*[d] *alter eorum, sicut Augustinus exponit, fornicatus fuerit, vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit.* ¶ *Item Apostolus* [*Mulier, quanto tempore viuit vir eius, alligata est legi ipsius.*] *non legi*[e] *sibi reddendi debitum: sed non transferendi se ad alium.* ¶ *Item* [*His, qui matrimonio iuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus vxorem à viro non discedere, nisi causa fornicationis.*] *Euangelica itaque, & Apostolica auctoritate prohibetur mulier à viro suo discedere, nisi ob causam illam cunctis notissimam: qua interueniente si discesserit, oportet eam manere innuptam, aut reconciliari viro suo. Vnde datur intelligi, quòd impoßibilitas reddendi debitum non facit coniugij dißidium. His ita respondetur. Coniugium consummatur officio*[f], *vt* A *suprà probatum est: postquàm verò officio*[g] *confirmatum fuerit, nisi causa fornicationis, non licet viro vxorem dimittere, vel vxori à viro discedere. Verùm antequàm confirmetur, impoßibilitas officij soluit vinculum coniugij. Vnde scribit Gregorius Ioāni* B *Rauennati Episcopo.*

A ¶ Vt suprà.] *Videtur iudicari canon dubium. & c. cum societas. suprà 27. q. 1. de qua re ibi notatum est.*

B ¶ Ioanni.] *Repetenda sunt, quæ sunt notata in hoc idem caput suprà 28. quæst. 2.*

¶ Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoscere non poterit.

C A P. I.

2 QVod autem interrogasti de his, qui matrimonio iuncti sunt, & nubere non possunt[h], si ille aliam, vel illa alium ducere possit? De quibus scriptum est[i] [3 Vir & mulier, si se coniunxerint, & posteà dixit mulier de viro, quod non possit coire cum ea, si potest probare[k] per iustum[l] iudicium[m], quòd verum sit, accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit, separentur.

Item ex epistola eiusdem.

C A P. II.

4 REquisisti de his, qui ob causam frigidæ naturæ dicunt se non posse inuicem operam carni dantes commisceri. Iste verò si non potest ea vti pro vxore[n], habeat eam quasi sororem. Quòd si retinaculum cōiugale voluerint rescindere, maneant vtrique innupti[o]. Nam si huic non potuit concordare naturaliter[p], quomodo alteri conueniet? Si igitur vir aliam vult vxorem

Q*Vòd autem.*] C A S V S. Dicitur hic quòd si mulier conqueratur de frigiditate viri, & hoc probat per aspectum corporis, vel legitimos testes, potest accipere alium: ille verò contrahere non potest: & si contraxerit, separari iubetur. *Nubere*, id est, commisceri.

h ¶ *Nubere non possunt.*] id est, sibi reddere debitum, propter naturalem frigiditatem.

i ¶ *Scriptum est.*] primo libro, cap. Caroli. scilicet ix. in Lōbarda.

k ¶ *Probare.*] argum. quòd mulieri quandoque defertur probatio, cum de commistione carnis controuersia est. argum. suprà 27. quæst. 1. nec aliqua. Sed contra. j. ead. si quis acceperit. sed illud solutum est. 27. quæst. 2. quod autem.

l ¶ *Per iustum.*] suprà 2. quæst. 5. consuluisti. contra: sed hic appellat verum iudicium, nō candentis ferri, vel feruentis aquæ, vel huiusmodi: sed legitimorū testium.

m ¶ *Iudicium.*] per aspectum corporis si virgo est, quia aliud est in corrupta, vt infrà cap. proxi. & quid iuris sit notaui s. 27. q. 2. quod autē. melius enim perpēditur oculis aliquid. instit. de gra. cog. §. hactenus. quæ tamen inspiciunt, debēt esse peritæ. ff. de ven. inspi. l. 1. qa visus sæpe fallitur. & 27. q. 1. nec aliqua.

2 s. 27. q. 2. quod autē. Sent. 4. dist. 34. Burch. l. 9. c. 40. Iuo p. 8. c. 118.

3 Pan. l. 6. c. 115. Ansel. lib. 10. c. 26. Cap. 6. cap. 55. Iuo p. 8. c. 80.

4 Sent. ibid. Pol. li. 6. tit. 4. Ans. li. 10. c. 25. Burc. libr 9. c. 44. Iuo par. 8. c. 182. Pan. li. 6. c. 116. ex Greg. 2.

R*Equisisti.*] C A S V S. Bene. sic ponit casum hunc dicens. Si vir & mulier in matrimonio copulantur, & vir frigidus petat diuortium, dicatur ei, si hanc non potest habere vt vxorem, habeat eam vt sororem. si enim hanc præ frigiditate cognoscere non potest, eadem ratione nec aliam. Si verò mulier diuortium petat, & vir consentit, vterque septima manu frigiditatem probet naturalem, & deinde vxor alium accipiat. si autem aliam vir acceperit, & appareat eos eam periurio decepisse: vnde peracta pœnitentia de periurio eorum matrimonium redintegretur. Licet litera videatur obscura, tamen iste casus satis ex litera elicitur. *Innupti*, præceptum est quantum ad virum, & consilium quantum ad mulierem. simile est 28. dist. presbyterum. Seq. §. patet. Et ad hoc probandum quod dicitur in §. inducit c. seq.

n ¶ *Pro vxore.*] consilium est, vt ext. ea. accepisti.

o ¶ *Innupti.*] præceptum est quantum ad virum, quantum ad illam consilium. & ita verbum semel positum tenetur æquiuocè. 28. dist. presbyterum. & ibi Ouidius:

Demophon ventis & verba & vela dedisti.

p ¶ *Naturaliter.*] idest, naturali frigiditate impediente. Et est arg. quòd frigiditas est perpetuum impedimentum. arg. j. ead. quæst. 5. qui sitit. s. proxi. q. 5. sicut. « licet quidam dicant, quòd nullum impedimentum est perpetuum. nullus enim est ita frigidus (vt dicunt) quin ope medicorum ei possit subueniri.

« Frigiditas nūque mutari non potest.

ueniri. quod non credo, cum frigiditas, quæ est naturalis proprietas, per accidentia non immutetur. extra de celeb. missa. cum Marthæ. §. quæsiuisti. Similiter quidam dicunt, quòd nullum maleficium est perpetuum quin saltem per ipsum auctorem possit sanari.

accipere, manifesta patet [a] ratio †, quia suggerente diabolo odij fomite, exosam eam habuit, & idcirco [b] eam dimittere mendacij falsitate molitur. Quòd si mulier causatur, & dicit, Volo esse mater, & filios procreare, & vterque eorum septima [c] manu propinquorũ tactis sacrosanctis reliquijs iureiurando dicat, vt nunquã per commistionem carnis coniũcti vna caro effecti fuissent [d], tunc videtur mulierem secundas nuptias contrahere posse, Humanum [e] dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ est, maneat sine coniuge. Quod si & ille aliam copulam acceperit [f]: tũc hi, qui iurauerint [g], periurij [h] crimine rei teneantur, & pœnitẽtia peracta priora [i] cogantur recipere connubia.

† al. ratione. *Rom. 6.*

1 *Hoc autem seruari præcipitur, cum vterque idem fatetur. Cæterùm si vir asseruerit se reddidisse debitum vxori, & illa diffitetur, cui potius fides habenda sit, meritò quæritur.*

1 Senten. 4. dist. 34.

De his in concilio apud Compendium habito ita statutum est.

¶In veritate viri consistat, si mulier negat se cognitam ab eo.

CAP. III.

2 Sent. ibid. Bur. lib. 9. c. 42. Iuo par. 8. cap. 180. Pann. lib. 6. c. 119.

2 SI quis accepit vxorem, & habuit eam aliquo tempore [k], & ipsa fœmina dicit, quòd nunquam coisset cum ea, & ille vir dicit, quòd sic fecit, in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

Ecce, quòd impossibilitas reddendi debitum, vinculum soluit coniugij. Sed hoc de naturali impossibilitate statutum est. Hæc autem maleficij impedimento, non frigiditate naturali debitum coniugale prohibente, à viro suo separata est. Vnde quæritur, si liceat ei etiam in hoc casu à viro suo discedere, & alij se copulare.

De his ita scribit Hincmarus Rhemensis archiepiscopus.

¶Quid de his, qui maleficijs impediti, coire non possunt.

CAP. IIII.

3 Sent. ibid. Iuo par. 8. c. 194. Pan. li. 6. c. 117.

3 SI per sortiarias [l], atque maleficas A [m], occulto, sed nunquam iniusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, cõcubitus non sequitur, hortandi sunt, quibus ista eueniunt, vt corde contrito, & spiritu humiliato, Deo, & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lachrymis, & largioribus eleemosynis, & orationibus, atque ieiunijs Domino satisfaciant, & per exorcismos, ac cætera ecclesiasticæ medicinæ munia †, ministri ecclesiæ, tales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech [n], ac domum eius Abrahæ orationibus sanauit, sanare procurent. Quòd si fortè sanari non potuerint, separari [o] valebunt: sed, postquã alias nuptias ex-

† al. munimina.

a ¶*Patet.*] not. quòd sequentia probantur p̃ præcedentia. j. 34. q. 1. cap. 1. in fin. 54. distin. fraternitatem. & C. de adul. si qui. Item hic ex post facto patet retro fuisse matrimonium, vt extra de frig. & malef. fraternitatis. & hoc est notabile, quòd eo ipso quòd alius, vel alia superinducitur, præsumitur hoc ex odio fieri. " Et est præsumptio iuris, contra quam non admittitur ꝓbatio, imo statim ius pronuntiat esse puniendum. arg. ad hoc j. ead. quæst. 2. seculares.

" probatio non auditur contra iuris præsumptionem.

b ¶*Idcirco.*] quasi dicat si vir petat diuortium vt pater fiat, non audiretur: si autem petat vt exoneret oneribus matrimonij, audiretur. si mulier petat vt fiat mater, audiretur. non dico virum quo ad hoc audiendum si se frigidum sciret [a] cum contraxit, ext. de eo qui dux. cap. 1.

a Ad hoc C. de spon. l. vl. in fi. & adde qđ not. j. c. prox. Arch.

c ¶*Septima manu.*] hoc intellige cum hæc non erat virgo: quia si esset virgo, tunc sufficeret verum iudiciũ per obstetrices, vt cap. præcedenti, cum sacramento tamen vtriusque. j. 35. quæst. 3. extraordinaria. Et not. quòd sufficerent in casibus huius c. duo, si septem haberi non possunt. Item eis solis crederetur, si de hoc fama esset. arg. 35. q. 6. si duo.

d ¶*Fuissent.*] & quòd operam dederunt: aliàs non sufficeret, vt hic in principio c. notatur.

e ¶*Humanum.*] ea humanitate, qua Apostolus permiserit secundas nuptias. 31. q. 1. hac ratione.

f ¶*Acceperit.*] pone quòd mulier dixit eum impotentem ad reddendum debitum, non proponendo causam impotentiæ coeundi [b], & hoc probauit, & lata est sententia, nunquid si contraxit, restituentur postea priora connubia? Non: quia totum ius suum videtur in iudicium deduxisse. vnde idẽ esset ac si per frigiditatem & maleficium separarentur. arg. extra de caus. pos. & prop. cum super electione. C. de ann. excep. l. vlt. secus tamen est in personali actione. ff. de excep. rei iud. & an eadem. §. actiones.

b Quam proponere non cogitur. arg. ext. de iudi. dilecti. & nota. 8. distin. quo iure. & quæcunque fit de causa impotentiæ sufficit, dum tñ perpetua sit, extra de fri. ꝗ sedem. ẽm Host. q ita not. e. tit. literæ. quæ dec. facit ꝓ primo dicto huius glo. vt patet in fi. 1. resp. ibi, patet ꝗ talis petitio sit admissa. Ar.

g ¶*Hi qui iurauerint.*] id est, vir & vxor, non consanguinei testes, qui secum iurauerunt: illi enim non iurauerunt sic esse verum, sed credere sic esse verum sicut illi, scilicet vir & vxor dicebant. argu. 35. q. 6. de parentela. & extra de testib. quoties.

h ¶*Periurij.*] & ita vterque fuit in culpa, aliàs quod in fin. dicitur, iniquum esset.

i ¶*Priora.*] & hoc cum vterque contraxit, aliàs exciperetur contra adulterantem de adulterio. extra de diuor. significasti. Vel hoc innocens excipere non vult. argumen. 28. quæstio. 1. idololatria.

SI quis acceperit.] CASVS. Dicitur hic, quòd si vxor dicat, quòd vir cognoscere eam non potest, & vir contrarium asserit, assertioni viri standum est, cum vir caput sit mulieris, nisi ab aduersa parte contrarium probaretur. Sequens §. patet. *Hæc*, id est, de qua fit mentio in themate.

k ¶*Tempore.*] " plus quàm per duos menses. quia enim statim non proclamauit virum esse impotentem, posteà non creditur ei, sed viro qui contrarium dicit, vt extra de frigid. & malef. c. 1. nam etiam ex tempore præsumitur aliquã non esse coactam, vt extra de sp. ad id. 1. quæst. 1. constat. Item vel ideo potius creditur viro quã vxori: quia vix aliquis inuenitur impotens ad coeundum, vt 50. dist. quia tua. hanc credo esse causam quare viro creditur in hoc casu. Sed Petrus Hispanus alias assignauit rationes: quia vir stat pro matrimonio, quod fauorabile est. Item quia fuit sola cum solo, creditur cognita ab ipso, vt 32. q. 1. dixit. 27. q. 1. nec aliqua, iuxta illud Ouidij:

A iuuene & cupido creditur & reddita virgo.

Et hoc potest intelligi de illa quæ prius fuit corrupta, sed si fuit virgo quando iuncta fuit ei, potius crederetur ꝓbationi suæ, quam facit per aspectum corporis, vt suprà eadem, cap. 1. ext. de proba. proposuisti. tamen nisi mulieres essent peritissimæ, potius esset credẽdum viri sacramento: quia res illa occulta est, & nõ peruia visui, & oculus plerunque fallitur, vt 27. quæst. 1. nec aliqua. & in talibus sæpe sacramento vnius statur, vt dum quæstio est de sumptibus factis, vt C. de iud. sancimus. 2. quæst. 1. in primis. Vel dũ est quæstio de damno dato, sacramento vnius creditur. C. vnde vi. si quando. hæc autem quæ dixi, vera sunt quando vnus fatetur, & alter negat: sed si vterque fateretur quòd non intercessit commistio, tunc expectabitur per triennium, si antea non potest constare, vt extra de frigid. & malef. laudabilem. " Sed quid si mulier sciebat virum esse frigidum ab initio? satis videtur quòd tunc non possit petere separationem. argum. extra de frigid. & malef. cap. 1. & C. de spon. l. vltim. vbi dicitur quòd imputet sibi si scienter coniuncta sit turpi personæ, vel impotenti coire: & quia sero accusat mores, quos ducendo eam in matrimonio comprobauit, vt ff. de adulter. si vxor. in fin. de viro autem potius videtur quòd ille non possit recedere à muliere, si ipsa vult cohabitare ei, cum ipse sciuerit se frigidum. arg. ext. de eo qui dux. in mat. c. 1.

" vxori viri impotẽtem alleganti vtrum sit credendum.

" Mulier, q scienter cũ frigido contraxit, an separationem petere possit.

l *SI per sortiarias.*] CASVS. Dicitur hic, ꝗ si maleficiatus ducit aliquam in vxorem. & ei commisceri nõ potest, studere debet vt pœnitentia & exorcismis sanetur, exemplo domus Abimelech. & si sanari non poterit, separari valebunt. & si alijs posteà fuerint copulati, non separabuntur restituta vtriq; potentia coeundi. Sequens §. patet. Nec dicitur hic contrariũ c. Gregorij: qa ibi loquit̃ in frigido, hic in maleficiato.

m ¶*Atque maleficas.*] s. 23. q. 4. de Tyrijs.

n ¶*Abimelech.*] regem Geraris, vt 32. q. 4. nemo.

o ¶*Separari.*] nisi ipsa vxor dicatur procurasse maleficium, cum sua culpa ad hoc deuenerit. 55. dist. si Euangelica. ff. quod met. cau. si mulier. 15. q. 1. si quis insaniens.

a ¶Con-

a ¶ *Concumbendi.*] cum alijs, non cum prioribus. tunc enim non esset perpetuum maleficium.
b ¶ *Nequibunt.*] hic potius ignarus dicendus est, quàm gnarus. nam dixit Card. quòd iste finis non tenet, quia vt dixit: " nullum maleficium est perpetuum, quin saltem per ipsum auctorem tolli possit. Alij dicunt contra, vt s. e. requisisti. Vel intellige post triennium.

" Maleficiũ nullum fin aliquos est perpetuum.

Q*Vòd autem.*] Hęc q. diuiditur in 10. partes. In quarum prima probat per 3. c. quòd si quis dimittat vxorem sine iudicio ecclesiæ, cogendus est ad illam redire. Secunda ibi, *Siue de cõiugij.* Tertia ibi, *In hoc capitulo*, Quarta ibi, *In præmissis*. Quinta ibi, *Nunc autem.* Sexta ibi, *De pœnitentibus.* Septima ibi, *Latorem.* Octaua ibi, *Si quis*. Nona ibi, *Quos.* Decima ibi, *Antiqui.* Ioan. de Fant. Casvs. Hic intitulatur 2 quæstio, scilicet an aliquis contrahere possit cum illa, quã polluit per adulteriũ. Sed quia hæc quæstio fuit determinata s. 31. q. 1. ideo magister annectit aliam incidentem quęstionem, scilicet an vir sit restituendus vxori à qua propria auctoritate recessit, vel econuerso? Et certum est ꝙ sic, nisi in casibus notatis in summa huius quęstionis & extr. de resti. spol. literas. Iste §. patet.
c ¶ *Superius*] s. 31. q. 1. in prin.
d ¶ *Sed quæritur.*] qa 2. quæst. non habebat dubitationem, ideo ponit aliam incidentem, quæ similiter quæstionem non habet: " quia semper est restituenda, " nisi in tribus casibus. Si publicè sit adulterata. Vel nisi timeatur de viri sæuitia. j. ea. siue. & extr. de diuor. significasti. vel nisi dicantur consanguinei in gradu indispensabili, & in continenti probetur exceptio. extr. de resti. spol. literas. & tamen in eodem casu fit restitutio quo ad omnia: nisi quo ad carnale commercium, vt ibi dicitur in fin. Quartus casus potest esse quando vxor propria voluntate recedit à viro^a, vt 27. q. 2. Agathosa. Vel cum vir de licentia vxoris recedit ab ipsa, vt ibidem.

1. Cor. 7.

† al. 25.

" Vxor, q̃ à viro discessit, in tribus casib. sibi nõ restituitur.

1 Iuo p. 8. c. 231. & 238. Pann. l. 6. c. 106.

a Sub. nec petit se restitui. qd dic vt no. ext. de adul. intelleximus. Arc.

petierint illis in carne viuentibus, quibus iuncti fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiam si possibilitas concumbendi ^a eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt ^b.

A ¶ Maleficas.] *In vulgatis sequebatur*, artes, *quæ vox abest à plerisque vetustis codicibus, ac cæteris collectoribus*.

Sed in hoc videtur contrarius præmisso capitulo Gregorij. Ibi enim post possibilitatem redditam iubetur separari ab eo, cui secundò nupserat, & redire ad primum. Hic autem viuente eo, cui secundò copulata fuerat primo reconciliari non poterit.

QVAESTIO II.

1 ps

Q*Vòd autem ei, cum quo prius fornicata fuerat, post separationem nubere possit, superius ^c probatum est. Mortuus est enim sibi vir eius. Ex quo, iudicio ecclesiæ ab eo separata, ab eius lege soluta est. Vnde iuxta Apostolum nubat, cui vult; tantùm in Domino.* ¶ *Sed quæritur ^d, si sine ecclesiastico iudicio, nulla causa dissidij rationabiliter probata ab ea discessisset, an esset cogendus redire ad eam. de hoc ita statutum est in concilio Carthaginensi, cui interfuit Augustinus, c. 30 †.* ¶ *Etiam in codicibus manuscriptis, & apud Iuonem par. 8. c. 328. citatur ex concilio Carthaginensi, in quo nullo inuentum est, sed in Agathensi, c. 25. (ex quo citat Iuo eadem parte octaua, c. 231.) & c. 7. c. 305.*

¶ Non licet alicui vxorem dimittere, nisi causa dissidij primùm ecclesiæ probetur.

CAP. I.

1 SEculares, qui coniugale consortium nulla A grauiori culpa dimittunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas dissidij probabiliter ^e proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, vt aut illicita, aut aliena præsumant, si antequàm apud episcopos comprouinciales ^f dissidij causas dixerint, & priusquã in iudicio damnẽtur, vxores suas abiecerint, à cõmunione sanctę ecclesię, & populi cœtu, pro eo ꝙ fidem, & coniugia maculant, excludantur.

10

A ¶ Nulla.] *In recentioribus conciliorum editionibus in concilio Agathensi legitur*, sine grauiori. *in capitularibus*, absque grauiori, *sed in antiquis editionibus Parisiensibus conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis*, consortium grauiori.

20

Item Ambrosius super Lucam, ad cap. 16.

¶ Lex diuina prohibet virum vxorem dimittere, nisi causa fornicationis.

CAP. II.

30

AN, quod in subditos ^g nefas est, in comparem ^h fas est? dimittis ergo vxorem quasi A iure, sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana nõ prohibet? Sed diuina prohibet ^i. Qui hominibus obsequeris, Deum verere: audi legem Domini, cui obsequuntur etiam, qui leges ferunt. [Quod Deus coniunxit, homo non separet.

40

A ¶ Quasi iure.] *Sic etiam in vulgatis B. Ambrosij codicibus. In tribus Gratiani manuscriptis est*, quam scis viuere sine crimine.

Item Nicolaus Papa Carolo Regi.

50

¶ Absque causæ cognitione à viro suo dimissa, ad omnia restituatur.

CAP III.

2 HIstoria ecclesiastica ab Eusebio Cæsariensi episcopo cõfecta, de muliere quadam, quæ pro † castitate à marito accusabatur, ait: Præceptum est ab imperatore lege lata, vt primò ^k permitteretur ei rem familiarem ^l liberè diutius ordinare, nũc demum responderet obiectis. 3 Hoc ^m omnes ^n leges tam ecclesiasticæ, quàm vulgares, publicæq; pręcipiunt.] ¶ Si autem de muliebribus...

60

te dicit, quia propter fornicationis suspicionem probatam ecclesiæ licebit ei vxorem dimittere, vt s. 32. q. 1. c. dixit.
f ¶ *Comprouinciales.*] distributiuè, s. iste apud suum, & ille apud suũ. non enim propter tales causas ipsi prouinciales conuocantur. Vel melius, hoc olim obtinuit: quia causa matrimonij tractabat apud episcopos prouinciæ. 35. q. 6. multorum. Hodie etiam archipresbyter causam huiusmodi tractare potest. arg. ext. de consan. & affi. c. 1. " Sed certè & hodie ad episcopalẽ iurisdictionẽ cognitio matrimonialis causæ spectat. Vnde nec abbates, nec alij possunt de matrimonio cognoscere: nisi ex cõcessione, vel alia causa legitima id habeant, vt ext. de exces. prel. accidentibus. Præscribi enim potest talis iurisdictio, vt extr. de præs. auditis. in fin.

"Matrimonialis cã ad epũ ptinet.

A*N quod.*] Casvs. Dicitur hic, ꝙ si non licet alicui dimittere subditos suos sine causa probabili, multò minus licet viro vxorem suam dimittere sine causa. Nam etsi lex humana hoc permittat: lex tamen diuina hoc prohibet, cui obsequitur lex humana.
g ¶ *In subditos.*] s. renuntiare episcopatui. ext. de renun. nisi. & extra de reg. licet. Vel sicut subditi nõ possunt deserere ^b prælatũ. 11. q. 1. inolita. Vel sicut prælatus non potest sine causa punire subditos. 86. dist. si quis ^c.
h ¶ *Incomparem.*] s. vt vir dimittat vxorem sine causa, vel condemnet præter ordinem iudiciarium. Ioan.
i ¶ *Sed prohibet.*] s. 27. q. 2. sunt. in auth. vt li. ma. & auiæ. §. causas. Lex enim humana admittit diuortiũ in alijs casibus præter fornicationem, vt C. de repu. consensu.

Matth. 19.

b s. q. 4. non ne. Arch.

c 2. q. 1. nemo. s. 30. q. 5. nullum.

2 in pfatione Isido. in volumẽ conciliorum.

† al. de

H*Istoria.*] Casvs. Dicitur hic, quòd si vxor à viro spoliata ab eodem de adulterio accusatur, præceptum est ab Imperatore vt primò restituatur, quã respondeat obiectis, qđ si hoc obtinet in secularibus, magis debet hoc in ecclesiasticis obtinere.

3 Ibid. inferius.

70

k ¶ *Vt primò.*] ex quo ergo mulieri primò restituunt res suę, multò potius vir est ei restituẽdus. & sic facit ad propositũ G. Alij ponunt casum sic. Quærebatur an mulieri accusatæ de adulterio dãdę sint induciæ? Rñ. ꝙ sic, sed hoc nõ videt posse stare: qa in crimine adulterij nulla datur dilatio, vt ff. de adul. in crimine. sed põt dici ꝙ hoc verũ est cũ agitur criminaliter.
l ¶ *Rem familiarem.*] & hoc intelligunt quidam de præparatorijs inducijs, alij de restitutorijs.
m ¶ *Hoc.*] scilicet restitutionem fieri.
n ¶ *Omnes leges.*] de hac materia loquentes.

80

d scilicet p paratoriæ. Io. de Fant. qui hic approbat istã casus positionẽ, & qui dam alij, vt dr in gl. seq.

e ¶ *Probabiliter.*] nota quare dicit, probabiliter. hoc enim forte dicit...

SEculares.] Casvs. Quidam erant coniugati, qui nullam causam rationabilem prætendentes, vxores suas sine iudicio ecclesiastico dimittebant, & ideo in concilio Carthagiñ. fuit statutum vt nullus cõiugatus dimittat vxorem suam, nisi dissidij causa probata fuerit apud episcopum: ꝙ si quis cõtra fecerit, communione priuetur. *Aliena coniugia*, i. alias vxores. si autem *vxores suas*. vsque ibi pendet constructio.
e ¶ *Probabiliter.*] nota quare dicit, probabiliter. hoc enim forte dicit, quia propter fornicationis suspicionem...

Siue

SIue de coniugij.] hæc est 2.pars q. in qua probat, quòd si fœmina in iudicio contendat cum marito, reddenda est suæ libertati. Io. de Fant.

CASVS. Dicitur hic quod siue causa Thietbergæ super fœdere matrimonij agitetur, siue à Lothario accusaretur de adulterio, primò Thietberga suæ potestati & suis cõsanguineis est restituenda, & locus securus est assignandus, vbi testes possint sine difficultate produci, & causa sine formidine ventilari. *In hoc capite quamuis videatur causa exposita.* s. e. seculares. vbi dicit, *aut illicita.* &c. Casum. §. per te videre poteris.

a ¶ *Siue.*] Hug. videtur quod hoc c. faciat contra propositum Gratiani, qui intendit probare quod vxor debeat restitui: at hæc non restituitur viro, sed eius potestati subtrahitur & consanguineis sociatur. Respon. in hoc facit, quia ista spoliata erat quadã libertate, quia compulsa fuerat contra se confiteri. 31. q. 2. Lotharius. Vel in hoc facit ad propositũ: quia ponit quandam exceptionem, quando non debet fieri restitutio, scilicet cum timetur de sæuitia viri.

1 Pol. lib. 6. tit. 4. Bur. li. 9. c. 52. Iuo p. 8. c. 116. Regino l. 2. Chronographiæ.

† al. ratione patet.

b ¶ *Reddita.*] "hic habes quod quàm cito accusatur matrimoniũ, potest vxor petere vt detur libertati suæ: ne cogatur aliquid confiteri contra se. Sed hoc potest intelligi cum tanta est sæuitia viri, quod nulla pôt ei sufficere cautio, vt extr. de rest. spol. literis. in fi. de hoc notaui 32. q. 1. de Benedicto.

"Matrimonio accusato pôt vxor petere vt detur libertati suæ.

† al. inter quos] Orig.

c ¶ *Etiam locus.*] arg. quod iudex etiam tenetur de loco iudicij prouidere partibus, vt in eo loco debeat de causa cognoscere, vbi partes liberè & securè valent conuenire. s. 3. q. 9. hortamur. s. 24. q. 1. pudenda. ff. de reb. dub. vbi. s. 2. q. 2. c. vlti. quod si nõ fecerit, licitè appellat. ext. de app. ex parte[a].

d ¶ *Sit difficile.*] simile ff. qui satisd. cogan. si fideiussor. §. 1. quia cum difficile est alicui satisdare in vna ciuitate, mittitur in aliam, vt ibi.

a in ista decre. no. Inn. quod iusta est appellatio, eo ipso quod locus non tutus assignat. & si non petat locũ securum: debet tñ iudex eum sibi offerre. A.

e ¶ *Personas.*] id est, aduocatos.

IN HOC CAP. Hæc est 3. pars q. in qua quæritur qualiter puniuntur vxoricidæ. Ioan. de Fant.

f ¶ *In hoc capite.*] s. ea. seculares.

g ¶ *Exposita.*] ibi, Nulla grauiore culpa.

h ¶ *Vel qualibet.*] nam leuem vir imponit, vt notaui 7. q. 1. sicut alterius.

INterfectores.] CASVS. Dicitur hic, quod si vir vxorem sine iudicis auctoritate occiderit, & maximè innocentem, pro homicidio pœniteat, nunquam matrimonium contrahat, nisi iuxta indulgentiã beati Leonis fuerit adolescens. Et not. quod vacat hic arg. à contrario sensu. vnde supple ibi vbi dicit, *cũ non addis,* maximè. Quæ sequunt, plana sunt vsq; ad c. admonere.

i ¶ *Adulterarum.*] maximè, quia nec tunc licet, vt j. c. prox.

k ¶ *Huiusmodi.*] hoc dicit ideo quia secundum leges ex causis pluribus separatur matrimonium.

l ¶ *Adolescentibus.*] j. ea. in adolescentia.

ribus, & secularibus viris hæc constituta sunt, multò magis ecclesiasticis hominibus, & sacerdotibus sunt concessa.

¶ *Huius mulieris meminit Iustinus in primo Apologetico pro Christianis, & Eusebius ecclesiasticæ historię lib. 4. c. 16. Verba quidem huius capitis in epistolis Nicolai impressis, aut manuscriptis non sunt inuenta: sed habentur ferè eadem in præfatione Isidori in suam canonum collectionem. Præstat tamen Iustinum, et Eusebium adire. Fortasse autem in hoc caput trãslatus est titulus ex sequenti.*

Item Nicolaus Papa in epistola Carolo Regi.

¶ Nisi post restitutionem, neque de coniugij fœdere, neque de adulterij crimine inter virum & vxorem iudicium est agitandum.

CAP. IIII.

2 [1] SIue [a] de coniugij fœdere, siue de adulterij crimine iudicium agitãdum sit, nulla ratio † patitur Thietbergam cum Lothario posse inire conflictum, vel leuissimum controuersiæ subire certamen: nisi prius ad tempus fuerit reddita [b] suæ potestati, & consanguineis proprijs liberè sociata. Itaque † etiam locus [c] prouidendus est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda, & nõ sit difficile [d] testes producere, vel cæteras personas [e], quæ tam à sanctis canonibus, quàm à venerandis Romanis legibus in huiusmodi controuersijs requiruntur.

¶ *Epistola ex qua acceptum est hoc caput, habetur Romæ in codice monasterij Dominicanorum, & ex ea aliqua sunt addita, & emendata.*

2 *In hoc capite [f] quamuis videatur causa exposita [g], quare sua auctoritate non licet alicui vxorem dimittere, qua cessante, ipsa quoque prohibitio cessare videtur: tamen quia ipsa separatio pœna est, & pœna nulli est inferenda, nisi per iudicem: generaliter hoc intelligendum est, vt siue ob causam præmissam, siue nulla causa existente, non liceat alicui sua auctoritate vxorem dimittere. Quod etiam de pœna homicidij, vel qualibet [h] alia intelligendum est.*

Vnde Nicolaus Papa scribit Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo.

¶ Coniugia penitus interdicantur his, qui suas coniuges occidunt.

CAP. V.

2 [1] INterfectores suarum coniugum sine iudicio, cũ non addis, adulterarum [i], vel aliquid huiusmodi [k], quid aliud habendi sunt, quàm homicidæ, ac per hoc ad pœnitentiam redigendi? Quibus penitus coniugium denegatur, exceptis adolescentibus [l], de quibus est beati Leonis Papę. xxv. 3 [A] regula Decretalium, imo indulgentia [m], obseruanda.

A ¶ Xxv.] *Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta seu regulas Leonis.*

In hoc capite videtur Nicolaus permittere maritis, causa adulterij, vel alterius huiusmodi criminis vxores suas interficere. Sed ecclesiastica disciplina spirituali gladio, non materiali criminosos feriri iubet: illo videlicet gladio, quo Petrus iubetur mactare, & manducare. De quo etiam Christus ait in Euangelio [Non veni pacem mittere [n] in terram, sed gladium [o].]

Hinc idem Nicolaus scribit Albino Archiepiscopo.

¶ Non licet alicui vxorem suam adulteram occidere.

CAP. VI.

4 INter hæc sanctitas vestra addere studuit, si cui [p] vxor adulterium perpetrauerit, vtrũ marito illius liceat [p] secundum mundanam legem eam interficere. Sed sancta Dei Ecclesia mundanis nunquã constringitur legibus: gladium [q] non habet, nisi spiritualem: nõ occidit, sed viuificat.

ADDITIO. vbi est ista indulgẽtia Leonis, de qua hic dicitur.

m ¶ *Indulgentia.*] "videtur ergo quod indulgentia non est regula, & quod nulla dispẽsatio sit ius: quod M. & H. concedunt. argum. 1. q. 7. exigunt. & cap. si quis omnem. Et notaui 50. dist. de his. Alij verò dicũt, quòd omnis indulgentia est ius: sed tale, quo superior vti potest, & inferior non potest petere. ergo hoc dicendo retulit se ad causam cõstitutionis & originem: nam per indulgentiam fuit hoc statutum, licet modò sit ius.

" indulgentia an sit ius

2 Sen. 4. dist. 38. Iuo p. 8. c. 125. Pan li. 7. c. 15.

n ¶ *Pacem mittere.*] id est, confœderare cũ vitijs homines. Vel mittere pacem inter homines & vitia.

3 j. c. in adolescẽtia. Sen. ibid.

o ¶ *Sed gladium.*] id est, discordiam & separationem à malis, idest, charitatem, quæ separat vitia.

p INter hæc.] ¶ *Liceat.*] hoc licet secundum legem Lombardam: sed non secũdum Romanam." Pater tamen eam potest occidere in ipso actu, sed nõ maritus, & si pater vtrunq; interficiat vno ictu. ff. ad leg. Iul. de adult. l. nec in ea. & l. sequenti. ignoscitur tamen marito si vxorẽ in adulterio deprehensam occiderit, quo ad pœnæ mitigationem. C. ad leg. Iul. de adult. Gracchus. Et not. quod licet lex antiqua permittat viro occidere adulterum deprehensum cũ adultera in domo sua, non tamen in domo soceri, vt ff. de adult. marito. Nouo iure tamen vbicunque ferè potest occidere eum post tres denuntiationes factas, vt in auth. vt lic. mat. & auiæ. §. pen. & vlt. colla. 8. Nec illud etiam corrigitur per auth. quæ est coll. 9. vt nul. iud. §. si quando. quia in alio casu loquitur. Itẽ licet patri similiter detur secundum legem licentia occidendi, vt ff. de adult. nec in ea. si tñ interficiat, non excusatur à culpa vel à peccato, licet à pœna ciuili excusetur. in criminibus. n. dico specialem concessionem canonis necessariam quo ad culpæ immunitatem. vnde cum dicatur, Non occides. 23. q. 5. si non licet. nec specialiter isti excipiuntur à canone, ergo occidendo peccant: imo viro hoc interdicitur: vt j. ea. c. admonere. vnde non excusatur auctoritate iuris ciuilis, sed & dotem amittit vir, quam lucrifaceret aliàs. Solus enim iudex excipitur à canone, vt occidat. 23. q. 5. cum homo. & c. si homicidium.

" Pater filiam, sed nõ maritus vxorem. turpiter coeuntẽ potest occidere.

Act. 10. Matth. 10.

4 Sent. ibid. Poly. li. 6. tit. 10. Iuo p. 8. cap. 124. & 333. Pan. li. 7. c. 14.

q ¶ *Gladium.*] quo ad executionem. Hoc ideo dico, quia Imperator habet illud à Papa. extra de elect. venerabilem.

a Qui-

a ¶ *Vicunque.*] *Armis.*] j. de pœn. dist. 5. falsas.
b ¶ *Agat.*] argum. " quem posse compelli ad pœnitentiam, sed hoc in publicis & enormibus. argum. 22. quæst. 1. cap. vltim.
c ¶ *Seniorem.*] id est episcopum, vel alium prælatum, vel dominum suum. arg. 3. q. 4. c. 4. 25. q. 2. ita nos.

ADmonere.] CASVS Hug. sic ponit hunc casum. Iste Hastulphus vxorē suā interfecit, & post mortem eius eam de adulterio accusabat: volēs filios, quos ex illa habuerat ostendere esse adulterinos, & ita indignos successione paterna: & ad hanc excusationē inducebat vnū solum testem homicidam & adulterum. Primò ergo Papa redarguit eū de morte vxoris. Posteà notat eum de tribus, scilicet quia post mortem eius illā accusabat, quia per vnicum testem, & eum reprobum, & criminosum. Posteà ostendit ei quam pœnitētiam debeat agere, & ponit in eius optione an in monasterio, vel extra velit agere pœnitentiā. *Prædo*, idest spoliator: quia spoliasti eos matre.
d ¶ *Dici.*] argu. quem priuari nomine rationе criminis iuxtà illud: Si re priueris, nec nomen habere mereris. argu. 13. quæst. 2. postquàm. 2. quæst. 7. §. quibus ergo. 2. quæst. 1. scelus. & C. de fer. à nullo. Arg. contra. de pœ. dist. 4. si ex bono. nam filij Dei dicuntur qui non errant in ecclesia.
e ¶ *Partem.*] simile s. 31. quæst. 2. de nuptijs. & 27. quæst. 2. Agathosa. & est argum. quòd qui excipit alimēta sibi, videtur excipere vxori [a], cum ambo sint vnum corpus, & etiam filijs, & seruientibus. argu. 50. dist. studeat. & ff. de vsu & hab. l. 2.
f ¶ *Resistentem.*] supple maximè: quia si etiam resisteret, vel insidiaretur, non ideo deberet eam interficere.

Item Pius Papa.

¶ Pœnitentia eius, qui propriam absque causa peremit vxorem.

CAP. VII.

[1] QVicunq; propriam vxorem absque lege, vel † sine causa, & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit vxorem, armis[a] depositis publicam agat [b] pœnitentiam: & si contumax fuerit, & episcopo suo inobediens extiterit, anathematizetur, quousque consentiat. Eadem lex erit illi, qui seniorem [c] suum interfecerit.

Item Stephanus Papa V. Hastulpho.

¶ Pœnitentia Hastulphi, qui vxorem suam interfecit.

CAP. VIII.

[2] ADmonere te cū lachrymis, & multo gemitu cordis curamus, fili Hastulphe: sed non filius debes dici [d], qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti vxorem tuam, partem[e] corporis tui, legitimo matrimonio tibi sociatā, sine causa mortis, non tibi resistentē [f], non insidiantem [g] quoquo modo vitæ tuæ. Non inuenisti eā cum alio viro nefariam rem facientem: sed concitatus à diabolo, impio furore inflammatus, latronum more atrocius eam gladio tuo, crudelior omni bestia, interemisti: & nunc post mortem eius addis iniquitatem super iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo[h]. Qui matri non pepercisti, & filios tuos orphanos fecisti, inducere super eam vis mortis causam post mortē: [i] per vnū homicidam, & reprobum testem incusare vis mortuam. Quoniā nec Euangelium, nec vlla diuina humanaque lex vnius testimonio etiā idoneo quempiam condemnat, vel iustificat: [k] [3] quantò magis per istum flagitiosissimum, & scelestum nec illa viua debuit cōdēnari, nec [A] à te post eius mortem accusari? Prius causa criminis subtiliter erat inuestigāda: & tunc, si ita fuisset inuenta, secundum legis tramitem debuit accipere vltionis vindictam. Nam si verum (quod absit) fuisset, sicut ille adulter mētitus est, post septem annos pœnitentia [l] peracta dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses: occidere tamē eam nullatenus debuisti. Non enim vult Deus mortem peccatoris, sed vt conuertatur ad pœnitentiam, & viuat [4]. Idcirco placeat tibi consilium nostrū, & hoc fac, quod melius tibi, leuiusq; videri potest: miserere animæ tuæ, vt nō sis tu tibimet ipsi homicida. Relinque quapropter, te rogamus, hoc malum † seculum, quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus: ingredere monasterium[m], humiliare sub manu abbatis, & multorum fratrum precibus adiutus obserua cuncta simplici † animo, quæ tibi fuerint imperata: si fortè [n] ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animam tuā, priusquàm crucieris perpetuis flammis. Hoc leuius, & melius tibi esse certissimè scias. Sin autem publicam pœnitentiam, permanens in domo tua, vel in hoc mundo, vis agere (quod peius tibi & durius, & grauius [o] esse non dubites), ita, vt agere debes, exhortamur, omnibus diebus, quibus pœnitere debes, vinum & siceram [p] non bibas,

g ¶ *Non insidiantem.*] non est hic argumentandum à contrario sensu propter capitulum. 32. q. 5. quidquid.
h ¶ *Prædo.*] non quod eos priuare possit. " licet enim vxor propter adulterium interficiatur, dos tamen ad eius filios deuoluitur: in auth. vt li. ma. & auiæ. §. si de adulterio. sed quia eos solatione & protectione materna priuare conaris, " licet enim regulariter lucrifaciat dotem ob adulterium vxoris, extra de don. inter vir. & vx. c. plerumque. hoc tamen casu non lucrifacit, cum eam interficit, etiam si pactum fecit, de ea lucranda prius. ff. sol. ma. si ab hostibus. § 1.
i ¶ *Post mortem.*] cum crimina extinguantur morte. 23. dist. quorundam. C. si reus vel accu. l. 1. nisi ratione bonorum quis agere velit. C. e. l. vlti. C. si pend. app. mors interue. l. 2. ff. de rei vendi. vtique.

k ¶ *Vel iustificat.*] vnde non tenet. 11. q. 1. quicunque. creditur tamen vni tanquàm recitatori, vel tanquàm socio, vt 8. q. 3. talia. 86. dist. tanta.
l ¶ *Pœnitentia.*] argu. quòd post peractam pœnitentiam, & crimen purgatum potest quis accusari de crimine illo, vt 15. q. 5. presbyter. & 25. distin. cap. vlti. & extra de schis. fraternitatis. nā perferens memorandi criminis labem, &c. distin. 61. non negamus. & 1. quæst. 7. si quis omnem. nam per pœnitentiā nō desinit quis esse nocens. ff. de ædi. edi. quis sit fugitiuus. imo etiā post baptisma potest de hoc accusari, vt extra de diuor. gaudemus. in fin. Arg. contra 23. quæst. 4. si illic. & 32. quæst. 1. quod autem. in fin. [c] & cap. non erit. & cap. apud. & 50. distin. ferrum. & extra de accusa. de his. ff. de ædil. edi. quod ita. De hoc dixi 6. quæst. 1. qui crimen. & cap. illi qui. Sed nonne præiudicat sibi maritus tacendo p septennium: " cum vltra quinquennium non audiat accusatio adulterij, vt C. de adulte. adulter? Sed illud obtinet quo ad pœnam legalem, non quo ad petendum diuortium. extra de proc. tuæ. Nunquid ergo in infinitum potest eam accusare? Dicunt quidam, quòd non, vltra viginti annos, vt C. de fal. querelam. Hugo dicit quòd vsque ad millesimum, & quandocunque claruerint crimina, vt 81. dist. quicunque & dist. 8. qui contempta. 24. q. 3. ecce. Et quòd dicit, pœnitentia peracta, sed ante latam tamen sententiam. s. proxi. q. 5. c. Christiana.
m ¶ *Monasterium.*] ex hoc loco videtur, quòd quantumcunque pœnitentiam quis teneatur finire, si intret religionem, ad illam non teneatur: " quia religio soluit vinculum iuramenti, vt extra de iureiuran. peruenit. Item soluit votum, vt ext. de vo. & vo. redemp. scripturæ. Item soluit vinculum obedientiæ, 19. q. 2. duæ. Licet ergo à Papa sit alicui iniunctum in pœnitentia vt eat Romam, vel aliquid huiusmodi faciat, & intret religionem, non dicitur transgressor. ille enim dicitur transgredi, qui deserit maius pro minori, vt 20. q. 3. propositum. & 17. q. 1. qui bona. arg. ad idem. j. de pœ. dist. 1. §. his auctoritatibus. & hoc Hug. concedit. Alij dicunt quòd tenetur adimplere quod promisit, & quod iniunctū est ei in pœnitentia: nisi abbas dispenset secum. 18. q. 2. c. nullam.
n ¶ *Si fortè.*] non ponitur dubitatiuè, imo nota est assertionis, & est penitus si. de pœn. dist. 1. quamobrem.
o ¶ *Et grauius.*] visum enim fuit maioris pœnæ conuersari inter homines, & hominum carere suffragijs, quàm procul ab hominibus solatium hominū non sentire. C. de aposta. hi qui.
p ¶ *Siceram.*] " per siceram intellige omnem potum, qui inebriat,

a Pœnitentiam facere compellitur quis.
1 Sent. ibid. Bur. lib. 6. c. 37. Iuo par. 50. c. 166. Ans. li. 10. c. 56. Simile 5. cap. c. 49.
† al. &
2 Burc. li. 6. c. 40. Iuo p. 8. cap. 126. Pan. lib. 7. c. 16.
a De vxore prius habita credit H. hoc esse verum, sed de posteà ducta non vr esse verum, secundū H. & Inn.
" adultera licet interficiatur, dos tamē ad ei filios deuoluitur.
" Vxor adultera perdit dotem.

b Concord. cum hac gl. l. 3. & quod ibi no. C. de accus. gloss. magi. in ca. cū dilecta. de ele.
3 limita hūc tex. p. l. si qs decurio. C. de fal. & per l. Theopom p[9] ff. de dot prel.
c Vbi d hoc & 26. q. 5. quicunque.
Ezech. 33.
" Accusatio adulterij post quinquenniū nō auditur.
4 Tex. est si in authē. vt nō lux. cont. nat. in prin. col. 6. & in l. imperialis. C. de nup.
† al. malignum.
† al. supplici
" Religio multa soluit.
" Sicera.

a Sub. ptēr vinum. Sed nunquid licet ei bibere lac vel amygdalinā aquam, aut vuas comedere? dicit H. credo ꝙ sic. quia talia non inebriant. Arc.

" Lardū an cōprehendatur nomine carnis.

b Concord. text. in l. repetita. & ibi Barto. C. de erog. mil. anno. lib. 12.

" Vxorē occidere grauius est quā matrem.

†al. imperiū

e Hæc ratio etiam est in matre vt patet 35. q6. 3. §. hac auctoritate. & C. de imp. & al. subst. l. vl. in fi. Arch.

Osea 4.
Matth. 19.

inebriat[a], vt 35. distin. in palea. vinolentum.

a ¶ *Carnem.*] sed nunquid oua, cum ouum sit caro liquida? vel lac, cum lac non sit nisi sanguis colore mutato? Dicimus quòd non. & hoc vult litera illa quæ sequitur, in pane & aqua: sed tamen potest intelligi quòd hoc debeat facere in certis diebus, vt legitimis ferijs. " Sed nunquid de lardo vtetur? nunquid nomine carnis est prohibitum? Videtur quòd non. argu. 82. distin. presbyter. ibi enim sagimen permittitur, quando oua permittuntur[b].

b ¶ *Nunquam cingere.*] nisi consilio episcopi pro iustitia defendenda. Et est si. infrà de pœniten. distin. 5. falsas.

c ¶ *Litigare.*] hoc ideò dicit, quia apud seculare tribunal non debet suam querimoniā disceptando proponere quisquam publicè pœnitens, sed ecclesiasticum iudicium debet adire. suprà 11. quæst. 1. aliud. supple ergo hic, nisi in propria causa, & coram ecclesiasticis.

d ¶ *Nunquam ducere.*] si tamen duxerit, tenet matrimonium. argumen. suprà eadem, quicunque. Alij dicunt contra, vt not. infrà eadem. §. de pœnitentibus.

e ¶ *Nunquam laueris.*] nisi de necessitate, de consecr. distin. 3. peruenit.

f ¶ *Existimes.*] " ergo videtur quòd magis peccat qui vxorem interficit, quàm qui matrem: quia maior pœnitentia imponitur hic vxoricidæ, quàm matricidæ in illo cap. latorem. quod est infrà eadem quæstione, & sic maius est crimen. argumen. 24. quæst. 1. non afferamus. quod concedit Hu. nam dicit, quòd magis peccat qui seipsum interficit, quā qui alium[e]. 23. quæst. 5. si non licet. vnde magis peccat, qui partem corporis sui interficit quàm qui matrem. Probat hoc etiam per illam auctoritatem. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. extra de bigam. debitum. alij dicunt quòd magis peccat qui matrem interficit, quàm qui vxorem: sed quia homines proniores sunt ad interficiendum vxores, ideò ob hoc magis puniuntur, vt sic retrahantur à tali facinore. Vnde non valet hæc argumentatio: grauius puniuntur, ergo grauius peccant. Et est si. in fornicatione notoria. licet enim multa crimina sint grauiora: tamen quia facilius & fœdius delinquitur in hoc crimine quàm in alijs, ideo durior pœna in eo statuitur. argum. 32. distin. §. verum.

g ¶ *Venialiter.*] argumen. quòd ecclesia potest corpus & sanguinem Domini quibusdam etiam in fine prohibere. argumen. 27. quæstio. 1. impudicas. argumen. distinctio. 50. pœnitentes. contra. suprà. 26. quæst. 6. de his. contra. suprà. 2. quæst. 3. si quis episcopum aut presbyterum. suprà. 13. quæst. vltim. quæsitum est. ibi, secundum præcepta canonum. Ad hoc dic quòd quandoque illud quod iure communi competit, dicitur concedi respectu misericordiæ & pietatis. argumen. suprà 11. quæstione 3. quoniam. ff. de vsufruct. sic extraneo. & in cæteris cap. hic signatis. nam vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas. Ioan.

carnem[a] nullo vnquam tempore comedas, præterquàm in Pascha, & in die Natalis Domini: in pane, & aqua, & sale pœnitentiam age, in ieiunijs, & vigilijs, & orationibus, & eleemosynis omni tēpore perseuera: armis nunquam cingere[b], nec in quolibet loco litigare[c] præsumas. Vxorem nunquam ducere[d], concubinam non habere, nec adulterium committere audeas: in balneo nunquam laueris[e], in conuiuijs lætantium nūquam te misceas, in ecclesia segregatus ab alijs Christianis post ostium, & postes humiliter te repone, ingredientium, & egredientiū suppliciter orationibus commenda te, communione corporis & sanguinis Domini cūctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes[f]: in vltimo tamen exitus vitæ tuæ die, si merueris, pro viatico, si sit, qui tribuat, tātummodo venialiter[g] vt accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis durius, & satis acrius erant iuxta magnum pondus peccati infelix adijcienda. Sed si hæc omnia, quæ tibi misericorditer suprà dicta sunt, perfecto corde, Domino auxiliante, feceris, & custodieris: confidimus de immensa Dei clementia remissionem habiturum te tuorum peccatorum, & secundum dictum † iusti, boni que pastoris resoluet te sancta ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipsius gratiam, qui eam suo sanguine acquisiuit, solutus sis in cœlis. Sinautem aliter feceris, & sanctæ matris ecclesiæ tam salubrem admonitionem despexeris, ipse tibi sis iudex, & in laqueo diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & sanguis[h] tuus super caput tuum: nos alieni[i] à consortio tuo pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni solicitudine nitimur desudare, & Domini misericordiam attētius quotidie implorare.

A ¶ Nec à te.] *Apud Burchardum & Iuonem legitur*, nec tu poteris post mortem eius excusari.

Item Augustinus de adulterinis coniugijs, lib. 2. c. 15.

¶ Potius vxore viuente aliam ducat quis, quàm humanum sanguinem fundat.

CAP. IX.

1 SI (quod verius dicitur) nō licet[k] homini Christiano adulteram coniugem occidere, sed tantùm dimittere, quis est tam demens, qui dicat ei, fac, quod non licet[l], vt liceat tibi, quod non licet[m]? Cum enim vtrumque secundum legem Christi illicitum sit, siue adulteram occidere, siue illa viuente alteram ducere, ab vtroque abstinendum est, non illicitum pro illicito faciendū. Si enim facturus est, quod non licet, iam faciat adulterium[n], & non faciat homicidium, vt viuente vxore sua, alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat. Quod si est vtrūque nefarium, non debet alterum pro altero perpetrare, sed vtrumque vitare.

4 *In præmissis[o] auctoritatibus quique prohibentur adulteras coniuges suas occidere: sed permittitur post septem annorum pœnitentiam eis illas dimittere. Si autem illas interfecerint, iubentur sine spe coniugij perpetuò manere: nisi fortè propter lapsum iuuenilis incontinentiæ ad matrimonia contrahenda eis misericordia impendatur[p]. Clericis autē conceditur, si vxores eorum peccauerint, sine mortis acerbitate habere eas in custodia, & ad ieiunia eas cogere: non tamen vsque ad necem affligere.*

h ¶ *Sanguis.*] id est, peccatum. Vnde illud. Sanguis sanguinem tetigit, id est, peccatum. 44. distinctio. Ephesijs. Ioan.

i ¶ *Alieni.*] Argum. quòd non imputatur prælato subditorū malitia, ex quo per eum non stat quominus corrigantur. argumen. 7. quæstio. 1. §. cum autem. suprà distinct. 44. Ephesijs. suprà 47. dist. cap. vlt.

SI, *quod verius dicitur.*] CASVS. Beneuen. sic breuiter ponit hunc casum. Non licet viro vxorem adulterā occidere, nec etiā ita dimittere quòd aliā viua ea superducat: sed si alterum precisè vult facere, potius sua viua aliam ducat, quàm suā occidat. Sequens §. patet, & ad id quod in fine §. dicitur, inducit c. sequens.

k ¶ *Non licet.*] nam dicit lex quòd vnum delictum propter aliud non minuit pœnam, vt ff. de pri. deli. l. 2. & est argum. quòd in delictis compensatio non admittitur. argum. 14. dist. c. 1.

l ¶ *Quod non licet.*] scilicet occidere vxorem suam.

m ¶ *Quod non licet.*] scilicet aliam ducere ea viuente.

n ¶ *Adulterium.*] sic ergo permittitur minus malum vt euitetur maius[d]. suprà 26. q. 2. hi qui. suprà 22. quæst. 1. cap. vlti. suprà dist. 84. presbyter. suprà prox. q. 7. quid in omnibus. contra. " Sol. grauius est homicidium quàm adulterium. sed ibi[e] expone grauius, idest generalius. 50. dist. quia tua. Vel turpius ratione inquinationis. 32. q. 1. in coniugio. & non est consilium vel præceptum quod hic dicitur: sed est comparatiua permissio, quæ non excusat à peccato.

ADDITIO. Quod dic vt plenè no. 3. dist. c. vlt. in prin.

IN PRÆMISSIS. Hæc est 4. pars q. in qua dicitur quod in seq. c. continetur. Ioan. de Fant.

o ¶ *In præmissis.*] sic intellige 31. q. 1. hac ratione.

p ¶ *Impendatur.*] s. ea. interfectores.

1 Iuo p. 8. c. 242. Paan. li. 7. c. 17.

d Sic 12. q. 1. cap. considera.

" Homicid. grauius est adulterio.

e scilicet in præced. cap. quid.

Placuit.]

PLacuit.] CASVS. Dicitur hic quòd si vxores clericorũ peccauerint, eas non occidant, sed eas custodiant, ne decætero habeant licentiam peccandi, macerando eas verberibus & fame: sed non vsque ad mortem: cum eis autem non comedant: nisi prius verè pœniteant. sequẽs §. patet, ad quem inducit seq. c.

a ¶ *Licentiam.*] idest, impunitatẽ. Simile 45. dist. qui syncera.

b ¶ *Potestatem.*] nam si eam etiam malè verberauerit, nisi pro causis in lege expressis, punitur in pecunia: quia dabit ei tertiam partẽ donationis, quam dedit ꝑpter nuptias, vt in authen. vt liceat mat. & auiæ. §. si qs autem. collat. 8. si autem quis nõ dedit dona propter nuptias, punitur in quarta parte totius suę substantiæ, si eius substãtia non excedit ccc. aureos: si excedit, dabit c. aureos. C. de repu. l. vlt. Item non dico ꝙ ipsimet debeant eis pœnitẽtiam iniungere a, sed compellere vt accipiãt ab alijs. Sed nunquid laicus idem põt de vxore sua? "Dico ꝙ nõ. qa non inuenio expressũ, castigare tamen potest eam, vt notaui suprà septima, quæstione prima. sicut alterius. Sed quare dicit quòd pauperes clerici seruiant sibi? Dic ꝙ respondet tacitæ obiectioni. quasi dicat, & si mulieres ligatę non possunt eis seruire: pauperes clerici, qui non possunt alios seruientes habere, seruiãt sibi vice mutua. Item secundum Hug. non poterunt illas reconciliare sibi, nisi nollẽt promoueri. argumen. 33. distinctio. si cuius. Alij autem dicunt illum nõ impediri, cuius vxor cognoscitur ab alio, si ipse non consentiat eius adulterio. vnde bene possunt eas reconciliare etiam quo ad carnis commercium: nec eis in aliquo præiudicatur. quod tamen intelligas secundum quòd dixi suprà 34. di. si cuius.

c ¶ *Ita vt inuicem.*] argum. vndecima, quæstione 1. dilectissimi. argumen. 11. quęst. 1. sicut enim. argum. distinct. 90. præcipimus,

d ¶ *Si seruitia.*] i. seruientes.

e ¶ *Cibum.*] & est hoc propter enormitatem delicti: tamen ipsam excommunicatam non debet vitare. b 11. q. 3. quoniam multos. quod fortè falsum est.

NVNC AVTEM. Hæc est quinta pars quęstionis, in qua dicitur quòd hic & in sequenti c. continetur. Io. de Fan.

HOc ipsum.] CASVS. Quòd peccator post septennem pœnitentiam ad pristinum statum restituitur, hoc non ex carnali arbitrio, sed ex diuina sententia sancti Patres sanxerunt: quod probatur exemplo sororis Aaron: quæ propter murmurationem, quam fecit aduersus Moysem, eiecta fuit extra castra septem diebus, vt mundaretur, per quod notatur quòd vij. annis debet aliquis pœnitere antequàm in statum pristinum reuertatur. In 2. parte dicitur, ꝙ cum in gestis conciliorum diuersa inueniatur sententia, vel opinio: illius sententia teneatur, cuius antiquior & potior extat auctoritas. Secũda pars incipit ibi, *In fine autem epistolæ.*

f ¶ *Præcipit.*] id est permisit post septem annos. suprà distinctio. 82. presbyter. contra, sed varietas canonum est in pœnis infligendis, "& penitentię sunt arbitrariæ, vt 26. quæstione 7. tempora. & in his minor penitentia est amplectenda. ff. de arbitr. diem proferre. §. si plures. & l. non distinguemus. in prin. & dist. 50. eos verò.

g ¶ *Nam legitur.*] licet olim peccatũ murmurationis non mulctaretur morte: hodie tamen repellit (vt dicit H.) à promotione, argument. 90. distinct. alienus. quia nec omnia, nec sola, &c. vt notaui 54. distin. multos. Hic inseritur vna ratio, quare septennis pænitentia imponatur: quia Maria, &c. Theologi aliter assignant, vt sicut propter peccatum septiformis Spiritus sancti gratiam amisit, "ita per pęnitentiam septennem eam recuperet.

h ¶ *Cuius antiquior.*] simi. s. 50. dist. domino sancto. in fine. vbi de hoc dixi.

Vnde in Toletano concilio primo, cap. 7. legitur.

¶ Clerici, si vxores eorum peccauerint, præter necem eas domi custodiant, & ad salutaria eas cogant ieiunia.

CAP. X.

1 PLacuit, vt si quorumcunque clericorum vxores peccauerint, ne fortè licentiam a peccandi plus habeant: accipiant mariti earum hanc potestatem b præter necem custodiendi ac ligandi in domo sua, ad ieiunia salutaria, non mortifera eas cogentes: ita, vt inuicem c sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia d fortè non habeant. Cum vxoribus autem ipsis, quæ peccauerint, non cibum e sumant, nisi fortè ad timorem Dei acta pœnitentia reuertantur.

5 *Nunc autem quæritur, quare sacris canonibus sit institutum, vt post septem annos, pęnitentes in pristinũ statum reuocentur.*

De his ita scribit Isidorus ad Massonem † Episcopum in præfatione ad librum de summo bono.

¶ Quare sit institutum post septem annos in pristinum statum pęnitentes redire.

CAP. XI.

2 HOc ipsum, quod canonum censura post septẽ annos remeare pęnitentem in pristinum statum præcipit f, &c. *vt in* A *tractatu ordinandorum de lapsis,* non hoc ex electione proprij arbitrij, sancti Patres, sed potius ex sententia diuini iudicij sanxerunt. Nam legitur g, ꝙ Maria soror Aaron prophetissa, dum † detractionis † aduersus Moysem incurrisset delictum, illico stigmate lepræ perfusa est: cumque peteret Moyses, vt emũdaretur, præcepit eam Deus extra castra septem diebus egredi, & post emundationem rursus eã in castra admitti. Maria ergo soror Aaron, caro intelligitur sacerdotis, quæ dum superbiæ dedita, sordidissimis cogitationum † maculatur contagijs, extra castra septem diebus, hoc est, extra collegium sanctæ ecclesiæ septem annis proijcitur, vt post emendationem vitiorum, loci, vel pristinæ dignitatis recipiat meritum, *& post pauca.* ¶ In fine B autem epistolæ hoc adijciendum putaui, vt quotiescunque in gestis conciliorum discors sententia inuenitur, illius sententia magis teneatur, cuius antiquior 3 h aut potior extat auctoritas.

A ¶ Vt in tractatu ordinandorum de lapsis.] *Absunt hæc à plerisque vetustis, sed non sunt expuncta, quia sic solet citare Gratianus, & indicatur c. presbyter. sup. dist. 82.*

B ¶ In fine autem.] *Hæc vsque ad finem absunt ab vno antiquo Gratiani exemplari.*

Hoc aũt quanquam de sacerdotibus videatur specialiter dictũ: generaliter tamen de omnibus pœnitentibus oportet intelligi. Ad imitationem nanq; illius Dominicæ sñiæ Dauid de adulterio i, & homicidio reprehensus vnius hebdomadę ieiuniũ in satisfactionẽ admissi sceleris Deo legit obtulisse. Hinc ẽt ecclesiastica cõsuetudine est vsurpatũ k, vt maiorum l criminum pñia septem annorum spatio cõcludatur, nisi vel officij excellentia m, vel criminũ magnitudo aliud exigat. [*]

HOC AVTEM QVAMQVAM. CASVS. Dicit G. quòd licet videatur dictum, quòd sacerdotes spiritualiter debeant facere septennem penitentiam: hoc tamen generaliter ad omnes extenditur, & probatur exemplo Dauid, qui ad imitationem Dominicę sẽtentiæ de adulterio & homicidio septem diebus penituit. vnde postea ecclesia habuit in vsu, vt pro mortali peccato septennis pænitentia fieret: nisi enormitas delicti, vel dignitas officij, maiorem fieri exigat. In sequenti autem §. dicit quòd pęnitentes matrimonia contrahere prohibentur, & ad hoc inducit seq. c. Dominicæ sententiæ, de Maria, s. vt s. c. proximo.

i ¶ *Dauid de adulterio.*] Legitur in libro Regum 2. c. 12. quòd Nathan propheta cum redargueret Dauid de adulterio & homicidio, descendit de solio, & grauiter est contritus: & dixit Nathan: transtulit Dominus peccatum tuum: veruntamen filius qui natus est tibi, morte morietur. percussit ergo Dominus paruulum vsque ad vitæ desperationem: & pro paruulo ieiunauit Dauid, & noluit consolari. Accidit autem die septimo vt moreretur infans: & videns Dauid seruos vlulantes, intellexit quòd mortuus esset: qui lota facie, & mutata veste intrauit domum Domini, & adorauit: & exhilaratus redijt in domum suam.

k ¶ *Vsurpatum.*] id est, vsu habitum.

l ¶ *Vt maiorum.*] s. 22. q. 1. prædicandum.

m ¶ *Excellentia.*] vt suprà 82. distinctione, presbyter. & 22. quæstione 1. deuotam. suprà 24. quæstione 1. si quis dederit, tamen omnia ista sunt in arbitrio sacerdotis. 27. quæstione 7. tempora. "Vnde canones non ponunt mensuram pænitentiæ: sed omnia hæc arbitrio sacerdotis relinquuntur, & infrà de pen. dist. 1. mensuram.

Marginalia: 1 Iuo p. 8. c. 283. — a Super hoc videas qd not. 30. q. 1. oẽs. i gl. nõ no. & c. Arc. — "vxores clericorum si peccent, qd iuris. — † al. Massenum — 2 Rab. l. pę. c. j. Pol. l. 4. tit. 30. Ans. l. 8. cap. 37. Iuo p. 6. ca. 398. & par. 15. c. 91. — b idẽ sentit hic Lau. cuius fuit ista glos. de hoc no. 27. q. j. ꝯ filia. Arc. — "Pœnitentiæ sunt arbitrariæ. — † al. cum — † al. obtrectationis — Num. 12. — † al. corruptionum — "Penitentia septẽnis est pro mortali imponẽda. — 3 s. dist. 50. dño sancto. — 2. Reg. 12. — "Pœnitẽtiæ mesura per canones nõ. ponitur.

DE POENITENTIBVS. Hæc est 6. pars q. in qua quæritur, vtrum pœnitentes solemniter possint contrahere? Et dico quòd non debent, nisi essent iuuenes: si tamen contrahunt, tenet matrimonium. Io. de Fan.

a ¶*De pœnitentibus.*] hic mouet magister quandam incidentem qōnem, " an post solemnem pœnitentiã possit contrahi matrimonium? Et tres sunt opiniones de solemniter pœnitentibus. Quidam dicunt, quòd nullus solemniter penitẽs potest contrahere nisi ex dispensatione. j. ea. antiqui. quia intelligitur vouisse: & sic intelligunt c. j. ea. de his. pœnitens enim semper viuit sub regula ecclesiastica, vt de pœ. dis. 5. contrarium. Hu. verò dicit, quòd quilibet pœnitens potest contrahere, nisi tantùm in tribus casib. puta pro vxoricidio, vel nisi iniunctum hoc sit ei nomine pœnitentiæ, vel pro raptu sponsæ alterius, vel pro incestu. Adhuc tamen excipit adolescentes, qui (vt dicit) de iure communi possunt contrahere. Ideo autem in tribus his casibus prohibetur: quia in his contaminatur matrimonium. Alij tamen ponunt quinque casus, in quibus post solemnem pœnitentiam non licet contrahere. Vnus est pro incestu, vt 32. q. 7. si quis viduã. Item pro vxoricidio. §. e. interfectores. Item pro raptu sponsæ alterius. 27. q. 2. statutum. nec contradicit 36. q. 2. tria. nam ibi illa non erat sponsa. Itẽ pro concubitu cũ moniali. 27. qō. 1. vt lex. Item pro homicidio presbyteri, vt ext. de pœn. & re. qui presbyterum. Item pro eo quòd dolosè suscepit filium de sacro fonte. 30. q. 1. de eo. Et dicunt quidam, quòd si isti contrahant, non tenet matrimonium. arg. §. ea. interfectores. Si tamen tales sint, qui non possunt continere, de licentia episcopi possunt contrahere, & consensus episcopi facit matrimonium talium tenere, vt j. e. c. vlt. Alij dicunt matrimonium talium tenere, licet prohibeantur contrahere: nisi apponatur in constitutione, quòd si contraxerint, separentur.[a] quod credo verum. ad hoc facit extra de præb. c. dilecto.

" Pœnitens solẽniter an possit posteà matrimonium contrahere.

j Burc. l. 19. c. 57. Iuo p. 15. c. 71.

a Ad hoc facit expressè qd le. & no. ext. q̃ desp. imp. ad dissoluendam. in fi. Arc.

gnitudo vulgarem consuetudinem excedens (*veluti, dũ contra naturã humanæ societatis parentibus, vel liberis, vel alijs eiusmodi personis impudicè adhæremus: vel dũ relicto naturali vsu, cõtra naturã more sodomitico fornicamur, vel vsque ad coitum brutorum animalium prolabimur,*) præmissum spatium transcẽdere cogat. 6 ¶ *De pœnitentibus*[a] *quoque quæritur, an eis generaliter post pœnitentiam peractam coniugia concedantur. Generaliter enim canonica auctoritate prohibentur pœnitentes ad secularem militiã redire, vel matrimonia contrahere.*

Vnde Syricius Papa, ep. 1. ad Himerium Episcopum, c. 5.

¶ Pœnitentes matrimonia contrahere prohibentur.

CAP. XII.

I DE his verò non incongruè dilectio tua Apostolicam sedem credidit consulendam, qui acta pœnitentia, tanquàm canes, ac sues ad vomitus pristinos, & volutabra redeuntes & militiæ [b] cingulum, & ludicras voluptates, & noua coniugia, & inhibitos denuò appetiuere concubitus, quorum professam incontinẽtiam generati post absolutionem filij prodiderunt [c]. De quibus quia iam suffugiũ non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt sola citra ecclesiam fidelibus orationi iungantur [d], sacris mysteriorum celebritatibus (quamuis non mereantur) intersint, à Dominicæ autem mensæ conuiuio segregentur: vt hac saltem districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & alijs exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subueniri: quam formam & circa mulieres [e], quæ se post pœnitentiã talibus pollutionibus deuinxerunt, seruandum esse cẽsemus.

Sed quia timore soluendi coniugij, nonnulli ad pœnitentiam accedere differunt, vel propter lapsum adolescentiæ, quem formidant, pœnitentiæ remedium suscipere negligunt, ideo auctoritate canonica permittitur eis vel contracta matrimonia retinere, vel alia contrahere. [f]

Vnde Leo Papa Galerio Episcopo Tripolitano scribit.

¶ Ex indulgentia coniugia post pœnitentiam legitimam non negentur.

CAP. XIII.

AVdiuimus [g] à quibusdã, q̃ in vestris diœcesibus, ac finibus Christianorum cœtus leui occasione se subtrahunt pœnitentiæ iugo, dicentes, q̃ si pœnitentiam agimus, coniugij debemus relinquere copulam: in quo errant, & de veritatis calle discedunt: quia pro omnibus illicitis pœnitentiam vnusquisque Christi nominis cultor sustinere, ac peragere summoperè debet, dicẽte Domino [Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.] Coniugium verò legitimum nulli orthodoxorum pœnitentiam sustinenti soluere licet. *& infrà.* ¶ Sacris eos vos expedit eloquijs edocere, vt ab erroris eripiantur caligine 2, & licitis copulationibus iuncti, de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

Item Leo Papa ad Rusticum, epistola 90. al. 92. c. 11.

¶ Propter lapsum iuuenilis incontinentiæ non negentur pœnitentibus licita coniugia.

CAP. XIIII.

IN ADOLESCEN-

Matth. 3.

z Caligo dr̃ vmbra, nebula de spissitudine aeris facta, dicta q̃ maximè aeris calore gignatur. inde caligare, i. obscurare, & caliginosus. Pan.

DE his.] CASVS. Quidam post acceptam solemnem pœnitentiam ad militiam redeunt secularem. Alij viuunt incontinenter, vt per filios malè genitos apparet: de quibus ita statuitur, vt quamuis non possint iterum solemniter pœnitere, tamen ecclesias intrant, & admittuntur ad sacramentum, sed non ad communionem nisi in fine vitæ. Quod autem de viris dicitur, est de mulieribus similiter intelligendũ. *Improfessam*, id est, malè professam.

DE HIS. Hoc c. potest intelligi de pœnitente solemniter pro aliquo prædictorum criminum, & tunc dic *improfessam*, i. continentiam malè professam, i. non seruatam. Et quod posteà dicit, *non habent suffugium pœnitendi*, verum est quòd solemnis pœnitentia non iteratur. 50. dist. §. potest. licet G. innuat contrarium j. de pœ. di. 3. §. ex persona. Potest etiam hoc c. intelligi de his qui votum emiserunt, & post contraxerunt, nec tenuit matrimonium: & tunc dicit, improfessam, id est, malè professam. Et dic quòd non habent suffugium pœnitendi, i. contra professionem suam veniendi. omnia alia plana sunt.

b ¶ *Et militiæ.*] " Sed nunquid ita generaliter verum est, quòd solemniter pœnitens nõ debeat redire ad cingulum militiæ? Dicunt quidam hoc esse consilij, non autem præcepti. & ita intelligunt de pœ. dist. 5. falsas. Hoc alij intelligunt in eo casu tantùm, cum eis hoc iniungitur in pœnitentia. Alij dicunt istud tãtùm esse intelligẽdum quando agit pœnitentiam solemnem pro crimine in militia commisso, & hoc innuit illud c. falsas.[b]

" Pœnitens solẽniter an possit ad honorẽ redire.

b Hic adde quod nota. 50. distin. si quis post.

c ¶ *Prodiderunt.*] simile 82. dist. proposuisti. §. di. 28. priusquàm. C. de episc. aud. nemo.

d ¶ *Iungantur.*] de pœ. dist. 5. si qui verò.

e ¶ *Et circa mulieres.*] arg. quòd solemnis pœnitentia ita iniungitur fœminis sicut & viris. arg. 50. distin. pœnitentes. infrà eadem quæstio. antiqui. & quæstio. 5. pœnitentiam. suprà 27. quæstio. 1. virginibus. & capitulo, si quis sacro. infrà ead. capitu. 1.

SED QVIA. CASVS. Iste §. respicit superiorem §. vel capitu. proximum sequens. Dicitur ergo hic, quòd quidam timebant ne si solemniter pœniterent, dissolueretur coniugiũ, vel ne amplius possent contrahere cum essent adolescentes, & sic non pœnitebant: & ideo statutum fuit vt possint vti matrimonio contracto, & cum alijs de nouo contrahere. & ad hoc inducit seq. c.

f ¶ *Contrahere.*] quantum ad hoc vt vtatur matrimonio iam contracto, non est ämissio, licet fortè ita intellexerit Gra. Io.

AVdiuimus. CASVS. Quidã stulti erant in falsa opinione, vt si pœnitentiam agerent, oporteret eos vxores habitas relinquere. Præcipit ergo Leo, vt pœnitentiam agant, & vxores relinquere non teneantur.

g ¶ *Audiuimus.*] si hoc c. intelligas de priuata pnĩa, planũ est, si de publica, tunc loquitur de matrimonio iam contracto.

IN *adolescentia.*] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis adolescens pro aliquo periculo imminente solemnem egerit pœnitentiam, & posteà propter lapsum carnis vxorem duxerit, nec ipsum condemnamus, nec regulam sic faciendi in alijs constituimus.

a ¶ *In adolescentia.*] hoc c. dupliciter potest intelligi. Primò de eo

de eo soluto, qui egit solemnem pœnitentiam pro aliquo dictorum criminum, post contrahit. & secundum hoc facit Grat. mentionem de hoc suprà eadem, interfectores. nec fit mentio de hoc infrà eadem, antiqui. sed de alia constitutione Leonis, quam non habemus, cum illud antiqui. de coniuncto in matrimonio intelligatur, qui tale quid commisit propter quod egit solemnem pœnitentiam pro aliquo prædictorum criminum, de quo ibi dicitur, quòd debet vti vxore sua quousque possit seruare continentiam. Vel potest intelligi de iam coniuncto, & secundum hoc fit de hoc mentio. infrà eadem, antiqui. sed de qua fit mentio suprà eadem, interfectores. iterum nescimus. Secundus casus repugnat illi literę, copulam vxoris elegit: sed expone ibi, id est, exegerit carnale debitum. posset tamen intelligi illud capitu. antiqui. & illud, interfectores. quòd facerent ambo mentionem de hoc capitu. in adolescentia. ita scilicet quòd illud, antiqui. intelligatur de coniungenda. & secundum hoc litera posita in capitu. antiqui. ita debet exponi, coniugatus, id est coniungendus redeat ad pristinum coniugium, idest contrahat coniugium, quod antea contrahere potuisset iure, si non peccasset, sed nunc ex dispensatione. Ioan. de Fant.

a ¶ *In adolescentia.*] arg. quòd ratione ætatis facilius dispensatur. 5. dis. pœnitentes. 35. quæstio. 6. si duo.

b ¶ *Metu mortis.*] cum volebat esse in bello. non intellige pro infirmitate. arg. 26. quæstio. 7. cap. 1.

c ¶ *Pœnitentiam.*] id est, non expleantur septem anni, computato primo, ex quo pœnitens cœpit agere pœnitentiam.

c ¶ *Pœnitentiam.*] arg. contra. suprà 50. distin. pœnitentes. "Ibi enim dicitur, quòd solemnis pœnitentia non de facili iuuenibus imponenda est. non est contra, quia illud bene concedo. Ioan.

d ¶ *Regulam.*] finis huius capitu. facit pro his qui dicunt quòd nec etiam iuuenis contrahere potest. arg. suprà eadem, interfectores. H. verò Lau. & Mar. qui dicunt quòd iuuenis de iure communi potest contrahere, exponunt, literam, non regulam constituimus, i. non dicimus aliquid quod erat ius commune ante hoc, imo contra ius commune: quia de iure communi nec adolescens poterat contrahere ante hoc.[a]

e ¶ *Aestimamus.*] constituendo, sc. quòd modò tolerabilius est, quàm eius contrarium, constituendo contra ius commune.

[Marginal notes: †al. Rodulpho. — 1 Pol. l. 6. ti. 10. Ans. l. 11. cap. 52. Bur. l. 6. ca. 46. Iuo p. 10. c. 137. — " Pœnitentia solennis nō de facili iuuenibus imponitur. — a Et hoc ét dicit H. & Io. de Fan.]

tia[a] constitutus, si vrgente aut metu mortis,[b] aut captiuitatis periculo pñiam[c] gessit, & posteà timens lapsum incontinentiæ iuuenilis, copulam vxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem, si præter coniugem, nullam omnino cognouerit. In quo tamen non regulam[d] constituimus, sed quid sit tolerabilius æstimamus.[e]

Item Nicolaus Papa Rhatoldo† Episcopo sanctæ ecclesiæ Argentoratensis.

¶ Hæc pœnitentia est imponenda ei, qui matrem occiderit.

CAP. XV.

7 [1] Latorem præsentium matricidam esse cognouimus. Cui præcipimus, vt sub pœnitentiæ iugo permaneat: ita vt per annum integrum ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores basilicæ orans, & deprecans Deum perseueret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo introëundi in ecclesiam licentiam habeat: tamen inter audientes stet, sed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis, sacræ cõmunionis ei gratia concedatur: oblationes verò non offerat, nisi[f] prius aliorum septem annorum curricula expleantur. ¶ His autem omnibus annis, atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis festis diebus, atque Dominicis, & à Pascha vsque ad Pentecosten. Et quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur, arma[g] non sumat, nisi contra paganos: ieiunet autem tribus diebus per hebdomadam vsque ad vesperam[h]. A propria quidem, ac legitima coniuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat, quod ne fiat, optamus. 2 Si autem ante annorum trium cursum finis vitæ illius appropinquauerit, corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi particeps fiat: sin autem, vt suprà statuimus, efficiatur: tamen, si illius conuersionem[i] † & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanius circa eum vestra solicitudo peruigil appareat, mitisque omnibus demonstretur.

¶ *Pœnitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in cõcilio Vuormaciensi, c. 30.*

Item. †

¶ Post dignam pœnitentiam adolescentibus permittuntur licita coniugia.

CAP. XVI.

8 [3] Si quis cum duabus fuerit sororibus fornicatus, aut cum his personis, de quibus sancta scriptura prohibet, si dignam egerit pœnitentiam[k], & castitatis non valuerit continentiam sustinere, liceat ei legitimam in coniugio vxorem[l] accipere: similiter & mulieri, quæ tali fuerit scelere lapsa, vt fornicationis non perducatur ad chaos 4: sed hoc de laicis viris, ac mulieribus, solummodo statuimus.

¶ *Iuo citat hoc, quemadmodum & sequens, ex Nicolao ad Carolum archiepiscopum, & eius suffraganeos. Idem verò habetur in concilio Vuormaciensi, c. 33. nisi, quòd pro illis verbis,* lapsa, vt fornicationis non perducatur ad chaos, *in eo legitur,* lapsa fornicationis liceat.

Latorem præsentium.] Hæc est 7. pars quæstio. in qua dicitur qualiter punitur matricida. Io. de Fant.

CASVS. Iste matrem interfecerat: nunc Papa in hoc capitu. imponit ei pœnitentiam. Vel ostendit quam pœnitentiam episcopus suus debeat ei imponere. Sequentia duo capitu. plana sunt, quæ dicunt, quòd post pœnitentiam de fornicatione, potest aliquis cõtrahere, vel vti matrimonio iam contracto. Sequens §. patet, ad quē inducit sequens ca.

f ¶ *Nisi prius.*] arg. concesso maiori inhiberi minus. arg. 50. distin. capitu. placuit. arg. 17. q. 4. miror. & ext. de tornea. c. 1. Arg. contra 95. di. illud. & qui indignus est minore, & maiori. ff. de sena. qui indignus est. "& cui interdicitur pomeriū ciuitatis, & ipsa ciuitas. ff. de fer. exportan. cui.

g ¶ *Arma.*] amittit ergo feudum, cum dominum iuuare non possit, & sibi hoc imputet: quia ex culpa sua hoc damnum incurrit. 15. q. 1. sane. arg. 17. q. 4. vxor. ff. de regu. iur. quod quis ex culpa." & hoc est verum, nisi tale sit feudum, in quo per alium seruire possit. tunc enim seruiat per substitutum. C. de episc. & cle. quisquis. & 94. dist. valde.

h ¶ *Ad vesperam.*] j. de consec. dist. 1. solent. Ioannes.

i ¶ *Conuersionem.*] " potest ergo episcopus causa cognita relaxare de pœnitentia, quam Papa imposuit.[b] eadem ratione & clericus de ea quam episcopus imposuit. sed dic quòd Papa licentiam dedit de hoc. Item nunquid ille cui Papa pœnitentiam imposuit, potest ingredi monasterium? sic, arg. s. ea. admonere. & de pœ. dist. 5. si quis.

Si quis cum duobus.] Hæc est 8. pars q. in qua probat quòd omnes incestuosi, & homicidæ si contrahant, tenet. Ioan. de Fant.

k ¶ *Pœnitentiam.*] " Hec est opinio quorundã: quod quilibet incestus (nisi in adolescente) impedit matrimonium. 34. q. 2. c. pe. Põt tamen eps dare licentiam incestuoso vt contrahat dispensatiuē: aliàs contrahendo nihil agit, veruntamen videat eps cum quo dispenset: quia cum eo tantùm debet dispensare, qui continere non potest. Sed qualiter hoc constabit episcopo? per famam vicinorum. ext. qui cle. vel vou. significauit.

l ¶ *Vxorem.*] s. 27. q. 2. qui dormierit. cõtra. s. px. q. 7. cõcubuisti. cõtra. sol. hic ignorans, ibi sciens fuit. Vel hic loquitur de illis, quarū neutra fuit vxor, vel spōsa. Hu. sed hęc sol. reprobat p illud, j. 35. q. 3. si qs cū matre. qa illud de simplici fornicatione intelligit: qđ patet 34. q. 2. §. de simpliciter. Vel hic de dispensatione ecclesię, vel lenitate misericordię: ibi de rigore.

[Marginal notes: 2 Vide Rhenanū ad fin. Tert. operum. — † al. conuersationem — " Pomerio interdicto interdicit ciuitas. — † al. idem. — " Vasallus põt seruire qnque per substitutū. — 3 in concil. Vuormac. c. 33. idem habetur. — " Pœnitentiā à Papa impositam potest eps ex causa relaxare. — b Sic 50. di. accedens. vbi de hoc. & 36. q. 7. tpa. ibi videas. Arc. — 4 Chaos est cõfusio rerum. chaos Græci dñt materiā cęli & terræ cõfusam. secundū Pa. — " incestuos' an possit mřimoniū cõtrahere.]

a SI quis.] ¶Percutitur.] nisi admonitus pœniteret. 11. quæstio. 3. certum.
b ¶Similiter.] 30. q. 1. omnis. ar. 50. dist. ponderet.
QVOS ENIM. Hæc est 9. pars q. secundum Io. de Fan.
c ¶Quos enim.] Gratianus non intelligens c. sequens, deceptus est. arg. illius c. 34. q. 2. si quis necessita te. & C. de repu. l. 1. subuertit hoc cap. & §. sequens. ac si esset alia causa præter fornicationem, propter quam quis ab vxore valet separari, vt deportatio.
d ¶Hoc aliter.] non est verum quòd aliter: sed hoc dicit vt inducat seq. c.

†al. idem xin eod. concil. c. 34.

2 Iuo p. 1. c. 138. & p. 9. c. 36. Pan. l. 7. c. 64.

QVos Deus.] CASVS. Dicitur hic, quòd homo sine ratione separare non potest quos Deus coniunxit: vbi verò lex occidit, nō separat homo, sed lex. Sequens §. planus est.
e ¶Absque ratione.] per hoc c. solue generale illud 31. q. 1. quod si dormierit. & 2. q. 5. consuluisti.
f ¶Non enim homo separat.] sed lex. Simile 23. q. 5. si homicidium. imo & per maleficium corpus viri efficit principis. arg. ff. de cap. dimi. per totum.

ANtiqui.] Hæc est decima pars quæstionis, in qua Gra. redit ad pœnitentes. Io. de Fant.
CASVS. Dicitur hic, quòd si quis coniugatus solemniter egerit pœnitentiam, si continere non potest, ad coniugium pristinum reuertatur, donec erit in ætate, in qua poterit melius continere. Idē dicendum est de pœnitente vxore: quod quidem ex indulgentia est statutum: & si pœnitēs superuixerit, non contraheret: alius verò sic.
g ¶Antiqui.] si intelligas hoc c. de matrimonio contracto, tunc est hic arg. pro illis qui dicunt, quòd solemniter pœnitens intelligitur vouere. Si intelligas de matrimonio cō trahēdo, tunc expone, redeat ad pristinum cō iugium, i. quod contraxit post pœnitentiam, à quo per suggestionem aliquorum recesserat. Item habes hic q quãdoque dispensat in matrimonio, non tamē in secundo: sicut dispensatur in vno ordine, non tamen in secundo, vt 12. dist. nos consuetudinem.
h ¶Sententia.] id est, constitutio. Sed vbi sit, dixi s. cap. in adolescentia.
i ¶Generaliter.] id est, non quòd ante hoc esset ius commune, prout dixi in c. in adolescentia.

Matth. 19.

3 s. e. in adolescentia.

"dispēsatur qnq; in vno mrimonio, & non in secundo."

Item. † [1]

¶Puniatur, qui hæc crimina committit, non tamen legitimam dimittat vxorem.

CAP. XVII.

2 SI quis cū matre A fornicatus fuerit spirituali, anathematis, vt scitis, percutitur[a] ictibus. Similiter[b] autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea, quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa, quam ante episcopum tenuerit, cum sacro chrismate fuerit vncta, fornicationis perpetrauerit scelus. legitimam tamen, si habuit, non dimittat vxorē. 9 Quos B enim[c] Deus coniunxit, iudex sua auctoritate separare non debet.

A ¶Cum matre.] *Sic in Pannormia, & apud Iuonem par. 9. c. 36. sed apud eundem par. 1. c. 138. legitur.* si quis cum commatre. *sicut etiam in concilio Vuormaciensi.*

B ¶Quos enim.] *Hæc non sunt in Vuormaciensi, neque apud Iuonem, sed ferè eadem in Pannormia.*

Quanquam Isidorus hoc aliter[d] intelligat dicens.

¶Non homo separat, quos pœna condemnat.

CAP. XVIII.

QVos Deus coniunxit, homo non separet.] Quæris quomodo? subaudi violenter, sine lege, absque ratione,[e] quos Deus coniunxit, homo non separet. Non enim[f] homo separat, quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat.

Verùm hoc pro his dictum intelligitur, quos iudices seculi pro suis sceleribus, legum seueritate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportari iubent.

Item ex concilio Toletano 6. c. 8.

¶De eodem.

CAP. XIX.

10 [3] ANtiqui[g] & sanctissimi est patris sentē tia[h] Papæ Leonis, vt is, qui in ætatis adolescentia positus, dum mortis formidat casum, peruenerit ad pœnitentiæ remedium: si coniugatus fortè † fuerit incontinens, ne posteà adulterij lapsum incurrat, redeat ad pristinum coniugium, quosque possit adipisci tempo ris maturitate continentię sta tum: quod nos sicut de viris, ita de fæminis ęquo modo cen semus. Non quidem hoc generaliter,[i] & canonicè est prę ceptum: sed constat à nobis pro humana fragilitate indultum.[k] Ea duntaxat ratione, vt si is, qui pœnitentiæ non est legibus deditus, ante ab hac vita decesserit, quàm ex consensu ad continentiam vnus A eorum[l] fuerit regressus, superstiti[m] non liceat denuo ad vxoris transire[n] amplexus. Si autem illius vita extiterit superstes, q non accepit absolutionem † [o] pœnitentis, nubat, si se continere non potest, & alterius † consortio fruatur vxoris. Quod de vtroque sexu quomodo à nobis manifestum est esse decretum, ita videlicet,[p] vt in omnibus sacerdotis expectetur ordinatio,[q] vt iuxta quòd ætatem aptam perspexerit, pœnitentiæ absolutionis, vel districtionis tribuat legem.

A ¶Vnus eorum.] *In antiquis conciliorum editionibus est,* eorū vnde: *in vno Vaticano codice,* alter eorundem: *in codice Lucensi regio,* ad continentiam eorum fuerit. *in posterioribus autem Coloniensibus editionibus,* alter ad continentiam eat, vnde fuerit regressus. *Itaque in tanta varietate retenta est vulgata lectio Gratiani, quæ est in manuscriptis quoque ipsius exemplaribus.*

k ¶Indultum.] à Leone Papa.
l ¶Vnus eorum.] pœnitens scilicet.
m ¶Superstiti.] id est, pœnitenti.
n ¶Transire.] argumentum quòd sublato impedimento id debet fieri quod eo impediebatur ne fieret.[a]
o ¶Absolutionem.] id est, pœnitentiam, per quam habet absolutionem, id est, quia non peccauerit.
ADDITIO. Nec id fecit ꝓpter hoc quòd debeat talem pœnitentiam recipere. Archid.
p ¶Ita videlicet.] id est, in adolescentibus.
q ¶Ordinatio.] not. quòd ordinatio ista attēditur circa hoc, vtrū adolescentibus debeat indici pœnitentia solemnis, non vtrum debeant contrahere: quia de iure communi possunt, vt suprà eadem, in adolescentia.

a Ar. ad hoc 16. q. 7. quicunque. vbi dixi de hoc.

† al. est fortè

HIs breuiter.] CASVS. Post incidentes qstiones proponit hic magister tertiam quæstionem, in qua quæritur an sola cordis contritione absque operis satisfactione, & oris cō fessione dimittatur peccatum? & hanc quæstionem insolito more pertractat: occasione cuius tractatum de pœnitentia prolixum interserit: quem in septē distinctiones diuidendo disposuit. Allegat autem G. in hac quæstione vel distinctione prima, alternatim pro vtraque parte, & tandem ipsam insolutam dimittit, vt arbitrio prouidi lectoris terminetur. In hac igitur distinctione tractatur, an sola cordis contritione dimittantur peccata. Et potest dici quòd sic, Dei gratia interueniente: necessaria tamen est posteà oris confessio, & operis satisfactio, si fieri possit. alioquin peccat mortaliter ex contemptu qui hoc nō facit. In secunda quæritur, an charitas semel habita possit amitti, vel non. In tertia tractatur vtrum pœnitentia sit iteranda. In quarta, an peccata dimissa redeant. In quinta, quæ sint consideranda circa pœnitentiam, imponendam. In sexta tractatur cui facienda sit confessio. In septima, an pœnitentia timore mortis accepta sit vtilis. Primò ergo probat, quòd sola contritione peccata dimittantur. Et ad hoc inducit sequens capit.

† al. benedictionem

† al. vlterius

TRACTATVS DE POENITENTIA.

QVÆSTIO III.

HIs breuiter decursis, in quibus extra negotij finem aliquantulum[r] euagati sumus, ad propositæ causæ tertiam quæstionem pertractandam, qua quæritur,

r ¶Aliquantulum.] quia formauit quasdam incidentes quęstio. & soluit.

Vtrum

DISTINCTIO I.

Vtrum A [a] *sola cordis cõtritione, & secreta* [b] *satisfactione, absque oris confessione quisq; possit Deo satisfacere, videamus. Sunt enim* [c] *qui dicunt, quemlibet criminis veniam sine confessione facta ecclesiæ, & sacerdotali iudicio posse promereri, iuxta illud Ambrosij super Lucam ad c.22.*

¶ *Gratianus ad explicandam hanc tertiam quæstionem multa attulit. Quam per longam tractationẽ, qui eum sequuti sunt, in septem distinctiones diuiserunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est distinctionum sep.ratio: in aliquibus verò in margine tantùm est,* Distinctio, prima, secunda, &c.

A ¶Vtrum sola.] *Hæc coniungenda sunt cum superioribus, quemadmodum in peruetustis sunt coniuncta: ab illis enim pendent.*

CAP. I.

1 Petrus doluit, & fleuit: quia errauit [d], vt homo. Non inuenio, quid dixerit [e]: inuenio, quòd fleuerit: lachrymas eius lego: satisfactionem [f] non lego. [g]

Item A.

A ¶Item.] *Sequebatur*, Ioannes Chrysostomus, *apud quem ipsa omnino verba non sunt inuenta. Sed apud B. Ambrosium post vltima verba capitis præcedentis sequitur.* Sed quod defendi potest, ablui potest. Lauent lachrymæ delictũ, &c. *Nec multò aliter in sermone 46. de Petri pœnitentia. & Ambrosium citat Magister sententiarum.*

CAP. II.

2 Lachrymæ [h] lauant delictum, quod [i] voce pudor est confiteri. [k]

Item Propheta.

CAP. III.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum [l], & humiliatum Deus non despicies. [m]

Item.

CAP. IIII.

Dixi, confite-

Vtrum.] Hæc dist. potest diuidi in 9. partes. Quarum prima subdiuiditur in 7. partes. In prima ꝓbat, q̃ in sola cordis contritione dimittũtur peccata, & hoc secundum. Io. de Fant. Et probat per 5. c. vsque ad c. seq. *Si quis non dicam.* vbi incipit secunda pars hui⁹ primę partis. Tertia primæ partis ibi, *Cõtra.* Quarta primæ partis ibi, *Aut facta.* Quinta primæ partis ibi, *Cogitatio.* Sexta primę partis ibi, *Ex concilio.* Septima primæ partis ibi, *Hoc idem.* Io. de F.

a ¶*Utrum.*] qa mentionẽ fecerat Grat. de pęnitentia. s̃. e. q. 2. admonere. ideo hic tractat de ea. Vel ita: cum matrimonium sit principaliter sacramentũ laicorum, licet in minoribus ordinibus licitè cõtrahatur: [a] quia tamẽ laicis solemnis pœnitentia dẽt imponi, vt 50. dist. confirmandũ. ideo hic tractatũ inserit de ea post tractatum matrimonij, cum & ipsa sit sacramentum. Nã in veteri testamento incepit etiã ab Adam, vt ĵ. ea. serpens. Videndum est ergo quid sit ipsa, & vnde dicatur, & quid sit satisfactio: quæ attendantur in ea: quæ sint necessaria: & de modo agendi in isto tractatu. Et quid sit ipsa habes ĵ. dist. 3. pœnitẽtia. Dicitur enim pœnitentia à pœnitẽdo. ĵ. e. dist. tres sunt actus. & ĵ. dist. 3. in tantum. Quid sit satisfactio, habes. ĵ. e. dist. 3. satisfactio. « Attenduntur autem in ea septem. Persona siue dignitas. s̃. 41. dist. non cogantur. Causa, vt 23. q. 5. excommunicatorum. [b] Item locus, tempus, qualitas, & quantitas. ĵ. e. dis. 5. consideret. Item euentus, vt 15. q. j. illa. In pęnitentia tria sunt necessaria, scilicet cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio. s̃. dist. 3. perfecta. « sed tamẽ cum facultas non suppetit, sufficit cordis cõtritio. arg. 45. di. duæ. Modus agendi talis est. « In 1. dist. tractatur, an sola cordis contritio deleat peccatũ, vel confessio post contritionẽ. Baz. dixit q̃ sola cordis contritio non deleat peccatum vbi copia sacerdotis habeatur. arg. ĵ. ea. c. vlt. & in hoc videt̃ Grat. declinare inducendo c. illud vltimum. licet in præcedẽti §. dicat hoc esse lectoris arbitrio relinquendum. Sed quidquid dicat Baz. dic q̃ nec cordis contritione, nec oris confessione peccata dimittuntur: sed tãtùm gratia Dei. † de consec. di. 4. nemo tollit. sed ipsa cordis contritio signum est peccata esse dimissa: sicut exterior satisfactio est signum cordis contritionis. gratia. n. præcedit contritionem. arg. ĵ. e. non põt quis. contritio remissionem. vnde remissio est attribuenda gratiæ, quæ est cã causæ. Alij dñt peccata per contritionem dimitti quo ad culpam, non quo ad pęnam, vt in gl. seq. vtique. Tertij dñt conditionalem fieri remissionem per cordis contritionẽ. In 2. dis. tractat an charitas semel habita possit amitti. In tertia an pœnitentia reiterari possit. In quarta, an peccata semel dimissa redeant. In quinta, quis modus debeat obseruari in imponenda ea, & accipienda. In sexta, cui quis debeat confiteri. In septima, an pęnitẽtia timore mortis accepta sit fructuosa. Ideo aũt in septem distinctiones hunc tractatum diuisit: quia septenarius numerus perfectus est. arg. 32. q. 1. nuptiæ. in fi.

b ¶*Secreta.*] vtique sola cordis contritione deletur peccatũ, vt ĵ. e. magna. sed pęna debetur, vt 50. dis. si quis præpostera. Et hoc verum est, si confessio non contemnatur, cum adhiberi potest: aliàs primum peccatum imputatur. ĵ. e. di. agite. imò contritus non est, si confiteri contemnit, vt 32. q. 1. c. vlti. de conse. dist. 4. non dubito. †

c ¶*Sunt enim.*] alij aũt negant. Dñt. n. q̃ sicut tribus modis Deum offendimus, s. corde, ore, & opere: ita tribus modis ei satisfaciendum est. ĵ. di. 3. perfecta. Vñ dñt tria hæc esse necessaria, cordis contritionem, oris confessionem, & operis satisfactionem. « Auctoritates aũt quæ dñt peccatum dimitti sola cordis contritione, asserunt ipsi intelligendas esse cum articulus necessitatis excludit oris confessionem, s. cum aliquis cõteritur, & morte præuenitur, vel aliquo alio iusto impedimẽto hoc facere impeditur. [c] Alij dñt, inter quos est P. mãducator, conditionalem fieri remissionem per cordis contritionẽ. ĵ. di. 3. sanè cauendum. H. dicit sola cordis cõtritione peccatum dimitti adulto cuilibet. ĵ. e. magna. si verò contẽrit, & proponit ab alijs abstinere, & illud confiteri, & de illo satisfacere secundum iudicium ecclesiæ, etsi nunquam sequatur oris confessio, [d] vel operis satisfactio: peccatum tñ iam dimissum nõ redit, sed peccat mortaliter, si potest iuxta præceptũ ecclesiæ confiteri, & opere satisfacere, & non satisfacit. ar. ĵ. de cons. di. 4. non dubito. Auctoritates q̃ dicunt sine confessione & operis satisfactione peccatum nõ dimitti. intelliguntur † de interiori confessione: q̃ est recognitio peccati, vel propositũ cõfitendi, vel gratia qua sic homo desponitur vt recognoscat peccatũ suũ, & velit confiteri si locus & tẽpus affuerit, & de interiori satisfactione, q̃ est interior dolor & amartitudo animę: de qua habes ĵ. di. 3. satisfactio. & ĵ. e. §. his auctoritatibus. Hic autẽ agitur de exteriori: qa ipsa necessaria est, si adhiberi põt. Sed ad qd, cùm iam peccatũ sit dimissum p cõtritionem præter confessionẽ? Sol. hęc fit ad humilitatem & iustitiam exercẽdam. ĵ. di. 3. productior. & vt satisfaciat ecclesiæ quam lęsit: [e] & vt ipse & alij reddantur cautiores †. Si tñ subtiliter intueamur, gratiæ Dei non contritioni est attribuenda remissio peccatorum, vt dixi in prin. & not. ĵ. ea. c. dixi confitebor. & in prima parte allegat Grat. vsque ad §. alij contra.

Petrus doluit.] Casvs. Probatur in hoc c. exemplo Petri, q̃ sola cordis contritione peccata dimittuntur, cui peccata dimissa fuerunt: & tamẽ de eius satisfactione non inuenitur.

d ¶*Quia errauit.*] nam ideo, quia homo facilè corruit. ĵ. distinct. 3. ille rex.

e ¶*Quid dixerit.*] & fortè confessus est: vel cui confiteretur non inuenit, cum omnes à fide recessissent. Vel fortè tunc non erat facta institutio confessionis, quæ modò est. Aliam rationem assignat Grat. ĵ. ea. §. his auctoritatibus.

f ¶ *Satisfactionem.*] exteriorem: aliàs contra s̃. 50. di. vt cõstitueretur.

g ¶*Non lego.*] & ita intelligitur omissum quod non inuenitur expressum. 24. q. 2. legatut. ff. de verb. ob. quidquid. Arg. contra de consecr. dist. 4. quando à Hierosolymis.

Lachrymæ.] Casvs. Dicitur in hoc c. quòd lachrymæ, scilicet interiores, lauant delictum: quia pudor est confiteri, vnde & si propter pudorem nolit quis confiteri: solæ lachrymæ delent peccata. *Quod,* id est, quia. Vel quod pudor est confiteri. Sequens capit. patet.

h ¶*Lachrymæ.*] interiores, i. in quo habet tantam erubescentiã, vt ad lachrymas veniat occultè ẽt non coram sacerdote.

i ¶*Quod.*] i. quia, ĵ. ea. quem pœnitet. qa pars est pœnitentiæ erubescentia, vel ibi, vt ad literam.

k ¶*Confiteri.*] in publico, cum sit occultum, vel quia cum pudore & verecundia confitetur quis. quod semper debet fieri: quia pars est pœnitentiæ erubescentia, vt ĵ. ea. quem pęnitet.

l Sacrificium.] ¶*Contritum.*] non est contritum si confiteri contemnit. 22. quæst. 1. capit. vltim. infrà de consecratione, distinctione 4. non dubito.

m ¶*Non despicies.*] i. acceptabis: sicut sacri non censent canones, idest, prohibent. 2. q. 5. consuluisti.

Dixi confitebor.] Casvs. Hoc cap. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba prophetæ. In secunda

a Vt 32. dist. erubescant. &c. seriatim.

1 Sent. 4. dist. 17.

Luc. 22.

« Pœnitẽtię tractatus 7. distinctiões continet.

b Et ext. e. ti. significauit.

« Pœnitẽtia circa multa est attẽdẽda.

« Pctã vtrũ deleãtur sola cõtritiõe.

† id est, solus De⁹ pctã dimittit: sed p meritũ Christi, & ministeriũ sacerdotis, atq; ĩ pœnitẽte requirit cõtritionẽ (aut saltẽ attritionẽ, q̃ deinde virtute clauiũ fit cõtritio) confessionẽ & satisfactionẽ. Dũ aũt dimittit pctã, simul ẽt infundit grãm & iustitiã, qua formaliter fit iustus. Cõc. Tri. se. 6. per totã. quare cõtritio & satisfactio, sicut & cõfessio ñ tm̃ sunt signa, sed ẽt partes hui⁹ sacri pniæ. Vide oĩno S. Th. 4. dist. 17. q. 2. art. 5. & q. 3. art. 1. & 3. p. qõ. 9. ar. 2. & 3.

† Et adde, q̃ ĩ vera cõtritiõe includitur ꝓpositũ confitendi.

« Contritio sola an tollat peccatũ.

c Arg. ext. de sent. exc. à nobis. 2.

d De qua satis no. ĵ. dis. 5. in summa ibi omnino videas.

2 Sent. ibid. Psal. 50.

† imo intelligunt ꝓpriè de cõfessiõe ẽt exteriori. itẽq; satisfactione, q̃uis interdũ De⁹ largiatur grãm suam añ ista, dummodo adsit ꝓpositũ cõfitẽdi & satisfaciendi. Vide S. Th. 4. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 1. ad primum.

e Arg. ext. de sen. exc. cũ desideres. in fi.

† Adde multò tutius hominem sibi posse psuadere post cõfessionem se esse cõtritũ, & in ipsa cõfessiõe, & absolutione collatã sibi esse gratiã, q̃ antea. Nã sępe virtute clauiũ ex attrito fit contritus. Vide S. Th. 4. dist. 17. q. 2. art. 1. q. 1. ad 3.

parte ponuntur verba Augu. exponentis verba prophetæ. Dicit enim quòd magna est Dei misericordia, quæ ad solam promissionem & contritionem peccata dimitti: cum voluntas & propositum pro opere reputentur. *Dixi*, i. apud me deliberaui, & in corde proposui ipsum dicere. Dicere enim est deliberare, proponere, vel promittere, voluntatem confitendi habere. *Votum*, id est, propositum & voluntas. Et not. quod quidam ibi habent principium c. Magister autem Hug. non facit ibi principium c. Scias etiam, quòd in multis locis sunt c. tamen propter breuitatem eorum sub alijs c. comprehenduntur: sicut in superiori c. sacrificium.

1 Gl. ord. in eum locum ex Augu. & Cassiodoro.

2 ſ. 17. q. 1. q bona. versi. magna pietas.

a ¶ *Dixi confitebor.*] venia enim non conceditur nisi pœnitenti. 24. quæ. 2. legatur. sicut iuramentum non remittitur nisi iurare volenti ff. de iurei. remittit. nec ei imputatur licet contrarium acciderit. ff. de ann. leg. Mæuia. arg. 43. distinctione, Ephesijs.

3 Sent. ibid.

b ¶ *Impietatem.*] hoc exponit Gratianus j. eo. §. similiter.

4 ti. 3. & codi. Th. l. 9. ti. 25. l. 2. 36. q. 2. si qs non dicam.

c ¶ *Magna.*] ¶ *Pro missionem.*] id est, voluntatem confitendi. Hugo.

5 Tripertitæ hist. l. 7. c. 4. Pol. l. 4. tit. 35.

bor [a] aduersum me iniustitiam meam Domine: & tu remisisti impietatem [b] peccati mei.

Quod Augustinus exponens ait.[1]

CAP. V.

[2] MAgna pietas Dei, vt ad solam promissionem [c] peccata dimiserit [d]. Nondum pronuntiat ore: & tamẽ Deus iã audit in corde: quia ipsum [e] dicere, quasi quoddam pronũtiare [f] est. 3 Votum enim pro opere [g] reputatur. [h]

¶ *Initium vsque ad ver.* Nondum. *est Cassiodori, quem citant glossa ordinaria, & magister. Quæ verò sequuntur, magnam partem sunt ex B. Augustino.*

Cod. lib. 1. de episc. & cle. Imperator Iouianus.[4]

CAP. VI.

[5] SI quis [i] non dicam rapere, sed attentare [k] tantũ-

d ¶ *Dimisserit.*] remissio peccatorum præcedit † cordis contritionem. Non enim potest quisquam verè confiteri† nisi habeat prius fidem per dilectionem cooperantem. Dicuntur ergo peccata dimitti per contritionem: hoc est per id quod facit cordis contritionem, id est per charitatem. " Et nota quòd hæc omnia simul sunt tempore, iustificatio, contritio, dilectio, remissio. sed quædam tamen ex his naturaliter præcedunt, & priora sunt natura. necesse enim habeo intelligere quòd prius quis habeat gratiam quàm conteratur. Præcedit ergo gratia, † sequitur dilectio: quoniam qui gratiam habet diligit. infrà eadem, omnis qui non. Sequitur contritio. qui enim diligit, conteritur. sequitur remissio, qui enim conteritur, ei remittitur. Io.

† imo remissio est effect^o cõtritiõnis. S. Tho. 4. dis. 17. ar. 5. q. 1.

† Etiã cũ so la attritiõe verè quis, & vtiliter confitetur.

" contritio, dilectio, iustificatio, & remissio simul sunt.

e ¶ *Ipsum.*] id est, quòd vult confiteri.

f ¶ *Pronuntiare.*] suprà 17. quæstione secunda, nos. Votum enim pro opere reputatur, vt hic, & infrà distinctione sexta, in princip. & infrà quæstione quinta, quod. Deo. "hoc tamen non est simpliciter verum. nã in quibusdam casibus etiam in bono plus est ad factum peruenire, vt in baptismo. j. de consecratione, distinctione quarta, sine pœnitentia. nam ibi plus valet baptismus quàm cordis contritio. Item in Eucharistia: quia per assumptionem Eucharistiæ delentur venialia: quod non fit per voluntatem accipientis. infrà de consecratione, distinctione secunda, iteratur. Item in confessione ipsi sacerdoti facienda, cum erubescentia ipsa in pręsentia sacerdotis pars sit pœnitentiæ. infrà eadem, quem pęnitet. Item in martyrio. argumen. j. distinct. 7. nullus. Dic vt no. glo. illa, hoc tantùm, quæ statim sequitur.

† Quõ ista se vicissim ĩ diuerso gñe causæ, & pcedant, & sequant, Vide S. Th. 1. 2. q. 11. ar. 8: & Sotũ de natura & gratia. l. 2. à ca. 12. vsq; in fi.

g ¶ *Pro opere.*] vbi deest tempus operandi: ita remuneratur quis pro sola voluntate, sicut pro opere. & idem est in contritione, cum deest tempus confitendi. Et ad hoc, scilicet vt sola voluntas & contritio sufficiat sine confessione oris, intendit probare per leges sequentes, in quibus ostenditur, quòd sola voluntas sufficit ad damnationem. & est simile per contrarium.

" volũtas ẽt in bonis nõ reputatur pro facto.

h ¶ *Reputatur.*] " hoc tantùm in bonis [a], licet argument. contra. infrà eadem distinctione, si cui. & vbi facultas deest. infrà eadem, §. similiter. aliàs plus facit qui operatur. fallit tamen hoc in voto confitendi: quia non ita cito absoluitur sicut absolueretur à sacerdote. infrà eadem, quem pœnitet. in fin. in voto virginitatis quo ad aureolam. argument. 32. quæstione quinta, si Paulus. Item in casu, scilicet in cautione iudicio sisti. extra de eo qui mit. in possess. capitulo primo. Item fallit in malis: † quia aliud in via, aliud in inuio. Argument. contra. infrà eadem, si cui. Et in alijs operibus, quę voluntatem promouent, vt sunt martyrium, & prædicatio. Item hoc intelligas in præsentibus, non in præteritis. si enim volo me bona fecisse: non tamen perinde est ac si fecissem. Item nec in futuris: nam si propono post annum me iturum Hierusalem, non perinde est ac si modò irem. Item in hoc mundo, non in futuro. argumen. 13. quæstione secunda, in præsenti. de consecratione, distinctione prima, hic ergo. Et est argumẽ. pro aduocatis. non enim demitur præmium vel salarium aduocare volẽti, nec valenti, vt ff. de var. & extraordi. cogni. l. 1. §. penul. argument. 47. distinctio. quod ad nos. Argum. contra prędicta ext. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. cap. 1. ff. loca. ex conducto. §. sed & si. Item si. distinctio. 86. non satis. Et est simile huic: quia sufficit quòd seruus bona fide rationes reddat, etsi non ad plenũ. ff. de condi. & demon. quamuis.

" Votũ an pro opere sit reputandũ.

a Ar. 45. dis. duæ.

† idem iudiciũ est in bonis ad meritũ & in malis ad demeritum. Vide seq. c. in gl. vers. si quis.

† al. feriet.

modo iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.†

Item lib. 2. ti. de postulando, Impp. Leo, et Anthemius Nicostrato Præfecto prætorio.

CAP. VII.

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel in prouinciali iudicio, vel apud quenquam iudicem accedat ad togatorũ consortium: nisi sacrosanctis catholicæ [l] religionis fuerit imbutus mysterijs. Sin autem aliquid quoquomodo, vel quadam machinatione factũ, vel attentatum fuerit, officium [m] quidem sublimitatis tuæ centum librarum auri iacturam pro cõdemnatione sustineat.

Iidem AA. ibidem continenter.

SI quis non dicam.] Hæc est secunda pars huius primæ partis: in qua facit Gratianus prout dicitur in gl. per hanc. secundum Io. de Fant.

CASVS. Dicitur in hac lege: Non solùm qui rapuit sacras virgines: sed etiam qui rapere attentauit, capitis sententia feriatur.

i ¶ *Si quis.*] per hanc legem, & sequentes probat à simili per contrarium, peccata sola voluntate contraria deleri, & votum pro opere reputari. nam sicut in bono remuneratur sola voluntas: ita in malo damnatur quis pro sola voluntate, vel voto. & sic inducuntur hæ leges.

k ¶ *Sed attentare.*] attentatio non fit sine actu. j. ea. si quis tam masculum. vnde hæ leges & sequentes sunt argumenta etiam pro contraria parte, & opinione.

NEmo.] CASVS. In hac lege loquitur Imperator præfecto prætorio, & statuit, vt nullus in foro suo vel alterius iudicis officium aduocationis exerceat, nisi fuerit baptizatus. si autem contra hoc factum fuerit vel attentatum, officiales Præfecti prætorio, qui debuerunt hoc prouidere, in centum libris auri puniantur: ille verò qui contrafecerit, ab officio aduocationis remotus, omnibus bonis suis proscribetur, & in exilium mittetur perpetuum. Rector verò prouinciæ sub cuius administratione hoc fuerit attentatum, medietatem suorum bonorum amittet, & erit in exilio per quinquennium. *Togatorum*, id est, aduocatorum. *Stylum*, idest, sententiam. Tres autem sequentes leges planæ sunt, & eas per te videbis.

l ¶ *Catholicæ.*] simile est quod dicit concilium Carthaginense: quòd si quis appellat ad iudicem non catholicum, debet excommunicari. 2. q. 6. catholicus. Sed quare hoc infidelibus prohibetur, cum & Iudæi pro se postulare possint. arg. 17. q. 4. Iudas. & ext. de iudæ. Iudæi? Resp. quòd non prohibetur hic alicui pro se postulare: "sed dicitur quòd infideles nõ possunt postulare vt gerant hoc officium, scilicet pro alijs quasi ex officio publico: ne facultas lædendi Christianos, &c. 17. q. 4. constituit. Vel quia sunt infames infamia canonica, vt 6. q. 1. omnes.

" infideles postulare nõ possunt.

ADDITIO. Sub. & infamis postulare non debet. 3. quæstio. 7. §. tria.

m ¶ *Officium.*] id est, officialis. Sed quare pro peccato iudicis punitur officialis? Quia sibi noluit repugnare, & resistere. arg. C. de app. quoniam. arg. C. de ma. sa. seri. l. vna. lib. 12. argu. 74. dist. honoratus. à contrario.

a ¶ Quicun-

a QVicunque.] ¶ Partis.] ff. de inter. & rel. relegatorum. §. ad tempus. contra. Nam ibi dicitur, quòd qui relegantur, non amittunt partem bonorum. sed hæc l. Corn. corrigit illam, vel hoc est speciale.
b ¶ Exilij.] impropriè. Nam exilium propriè perpetuum est. arg. ff. de pu. iu. l. 2. dicitur tamen tripliciter exilium. ff. de interd. & rel. exilium.

†Idem vero quicunque] Orig.

c QVisquis.] s. 6. q. j. §. verum.
d ¶ Voluerunt.] hoc casu, aliàs secus. j. ea cogitationis. Vel hoc cũ voluntas suis finibus non est contenta. procedens ad actum exteriorem. hæc lex Iulia punit voluntatem: Cornelia etiam considerat eam. ff. ad leg. Corn. l. diuus.
e ¶ Si quis cum telo.] "telũ est generale nomen cuiuslibet rei, quę nocere potest: arg. inst. de pub. iu. §. item lex Cornelia.

"Telũ quid comprehendit.

f ¶ Ambulauerit.] & ita voluntas pro facto reputatur in delictis, vt s. dist. 51. si quis post acceptum. ext. de cle. pug. in duel. c. 1. & 2. & ff. ad leg. Corn. de sic. l. diuus.

1 s. 6. q. 1. si quis.

g ¶ Pœna.] s. vltimo supplicio. ff. ad le. Cor. de sica. l. 1. "Et dicitur sica quasi seca, à secando: & est cultellus ferreus a: inde sicarius qui cultellum huiusmodi portat ad interficiendum.

"Sica quid signat.

a Concord. tex. in §. itẽ lex Corne. de sic. cũ gl. inst. d pu. iu.

SI fortè.] CASVS. Dicitur in hac l. quòd si vxor accusatur, quòd voluerit maritum occidere, vel èconuerso, serui vtriusque, vel familia testificabunt contra eos aliquo indicio præcedente.

2 Eod. lib. 9. tit. 16. le. 7.

3 Concord. tex. in l. qm multa. C. ad le. Iuli. de vi pu. & in le. 1. §. diu*. ff. de sic.

h ¶ Familia.] quæ insidias non præsensit, & ideo Dominum periclitantem non adiuuit. aliàs vltimo supplicio debet puniri. C. ad Sylla. l. vltim. Vel exaudi hoc de seruis tunc temporis infirmis. ff. ad Syl la. l. si quis in graui.

4 ibid. continuenter.

5 ibid.

i ¶ Domi.] id est quando hæc admissa sunt. nam istos verisimile est scire factum. suprà 16. distinc. quod dicitis. extra de præsump. quanto.
k ¶ Defensione.] s. exceptione. non enim poterit excipi, quia sit seruus vel ancilla, vt 12. q. 2. §. in patronos. Item propter hanc causam licitum est dare viro libellum repudij vxori. C. de repu. l. consensu.

SI quis tam feminam.] CASVS. Dicitur in hac l. quòd si quis attentauerit facere impudicos masculos, vel fœminas: siue sint ingenui, vel alterius conditionis: iniuriarum tenetur. Similiter iniuriarum tenetur qui alium percutit, vel facit vt percutiatur. Mala, id est maxilla. Casus autem sequens legis patet.
l ¶ Attentauerit.] punitur quandoque sola attentatio b vt hic, & 36. quæstio. 2. si quis non dicam. Solus conatus, vt 14. quæstione quarta, quoniam multi. Sola voluntas, vt 27. quæstione prima, nuptiarum. Sola expectatio mercedis. 14. quæstione tertia, si fœneraueris. Sola cogitatio. 6. quæstio. prima, si quis. Sola intentio, vt suprà eadem, si quis cum telo. Sola aggressio, vt suprà ead. capitu. si quis necandi. Solus ausus, vt j. ead. cap. si quis pulsatur. Sola solicitatio, vt j. ead. capitu. solicitatores alienarum.

b Adde an & qñ sola attentatio puniatur, not. gl. in l. si qs C. ad le. Iul. ma. & in l. si qs nó dicã. cũ gl. C. de epi. & cle.

CAP. VIII.

QVicunque † ausus fuerit contra prouidum nostræ serenitatis decretum, officium aduocationis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit, ab aduocationis officio remotus, stylum proscriptionis, atque perpetui exilij specialiter sustinebit: sciturus etiam prouinciarum rectoribus, quòd is, sub cuius administratione aliquid huiusmodi fuerit attentatum, partis a bonorum dimidię proscriptionem, & pœnam exilij b per quinquenniũ sustinebit.

Item lib. 9. C. tit. ad legem Iuliam maiestatis, le. 5.

CAP. IX.

1 QVisquis c cum militibus, &c. cogitauerit (eadem enim seueritate voluntatem sceleris, qua effectũ puniri iura voluerunt d) ipse quidem, &c.

Item ad legem Corneliam de Sicarijs. [2 *Si quis cum telo* e *ambulauerit hominis necandi causa, sicut is, qui hominem occiderit, vel cuius dolo malo factum erit commissum* f, *legis Corneliæ de sicarijs pęna* g *coërcetur.* 3] *Imppp. Valentin. Valens, & Gratianus.* 4

CAP. X.

ij SI quis necandi infantis piaculum aggressus, aggressaue sit, sciat se capitali supplicio esse puniendum.

Imppp. Gratianus, Valẽtinianus, Theodosius, & Archadius. 5

CAP. XI.

SI fortè mulier marito mortis parasse insidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inueniatur; vel si fortè maritus eodem modo insectetur vxorem, in eadem quæstione ab omni familia h non solùm mariti, sed etiam vxoris suæ (quæ tamen tunc temporis domi i fuerit) quærendum est, sine cuiusquã defensione k.

Item ff. tit. de iniur. l. sed est quæstionis. 6

CAP. XII.

iij SI quis tam fęminã, quàm masculũ, siue ingenuos, siue libertinos, impudicos facere attentauerit l, iniuriarum tenebitur m. Sed & si serui pudicitia attenta fuerit, iniuriarum † locum habet. Attentari pudicitia dicitur; cum id agitur n, vt ex pudico impudicus fiat. ¶ 7 Non solùm is iniuriarum tenetur, qui fecit iniuriã, hoc est, qui percussit, verùm ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curauit o, vt cui mala pugno percuteretur.

Item lege, Apud Labeonem. 8

CAP. XIII.

iiij SI quis pulsatus quidem non est, verùm manus aduersus eum leuatæ, & sæpè territus est, quasi vapulaturus p, non tamen percussit, vtili iniuriarum actione tenetur.

3 *Contrà* q *titulo de pęnis.* 9

CAP. XIIII.

COgitationis pœnam nemo patitur † r.

m ¶ Tenebitur.] sed etiam tenentur serui corrupti. ff. de ser. corrup. l. 1. §. vlti. C. de fur. si quis sermo.
n ¶ Agitur.] ergo actus exigitur vt volũtas puniat: aliàs qualiter probaretur de voluntate?
o ¶ Curauit.] arg. ext. de sent. exc. mulieres.
p SI qs pulsatus.] ¶ Vapulaturus.] "Hic argui potest insecutorem clerici in canonẽ incidere, licet non percusserit. ar. s. e. q. quisquis. j. e. omnis. & c. si propterea. & c. si cui. sed quòd non incidit. arg. j. ea. c. hæc autem verba. Arg. contra ext. de sen. exc. nuper. & c. cum desideres. in parte decisa. Sed quid de eo qui manum mittit in vestẽ clerici, vel in rem ab eo detentam? Videtur quòd incidat in canonẽ. arg. 2. q. 2. c. plerunque. §. item obijcitur, de Dauid qui præcidit oram chlamydis Saulis. Item de Oza qui manum ad hibens ad arcam percussus est. arg. 17. q. 4. si quis contumax. quia res ecclesiæ cohærens, eius gaudet priuilegio, vt c. q. quisquis. ver. auferẽdo. & ff. de iniur. sed est quæstionis.

"Clerici insecutor an incidat in canonem.

6 Libr. 47. ff. tit. 10. l. 9.

† al. iniuriarum actio.

7 ibid. l. 10. ibid. l. 11.

8 ibid. l. 15.

CONTRA. Hæc est 3. pars primæ partis, in qua probat lege ciuili, quòd voluntas sine effectu non punitur. Ioan. de Fant.
CASVS. Probatum est suprà, quòd quis pro sola volũtate punitur. nunc probat Gratianus contrarium, & ad hoc probandum subdit quasdam leges: quarum prima patet.
q ¶ Contra.] prædictis legibus ostẽditur, quòd quis punitur pro sola voluntate, modò probat contrarium, scilicet quòd pro sola voluntate non punitur quis.

9 Lib. 48. ff. tit. 19. l. 16.

† al. patiatur.

r COgitationis.] ¶ Patitur.] ab homine, sed à Deo bene. j. ea. omnis. "cogitationem enim, si ad consensum peruenit, mortalem & puniendam esse omnino fatendum est. si enim in corde consentitur libidini, mors interuenit. j. dist. 2. sicut tribus. & in palea. s. dist. 6. testamentum. §. sed pensandum. sunt etiam casus speciales vbi voluntas punitur. nam sola voluntate incidit quis in hæresim. arg. ext. de hær. ad abolendã. nam eo ipso quòd quis credit hæreticis, incidit in excommunicationem, vt ext. de hær. excommunicamus. §. credentes. ver. receptatores. & sic non sunt contra s. dist. 19. nulli. & c. Anastasius. aliàs autem homo nõ punit maleficia nisi cognita, nisi inuenerit specialia: imo canon & lex bene punit volũtatis peccatum, vnde & repellitur à promotione põderosus, i. qui mente peccat, nec ad actum procedit. s. 49. dist. c. hinc etenim. ver. ponderosus.

"Cogitatio ad cõsensum perueniens est mortalis

SOlicitatores.]CASVS.Dicitur in hac l. quòd si quis solicitat vel interpellat vxorem alterius vt secum coeat, vel vt ei nubat, etsi non sequatur effectus,tamen punitur, & hoc est quod dicit,*nuptiarum*, id est, solicitat eas vt secum coeat. *matrimonium*,i. solicitat alienas vxores vt saltem de facto secum contrahant.

Item titulo de extraordinarijs criminibus. [1]

CAP. XV.

SOlicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem tamen perniciosę libidinis extra ordinem [a] puniuntur. *& infrà.* ¶Qui puero stuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) persuaserit, aut mulierem, puellamúe interpellauerit, quidúe impudicitiæ gratia fecerit, domum A [b] præbuerit, pretiumúe, quo is persuadeat, dederit, perfecto flagitio,punitur capite, imperfecto, [c] in insulam deportatur. Corrupti comites summo supplicio afficiuntur.

A ¶Domum.]*Sic etiam in sententijs Pauli,lib.5.tit.4. ver.* qui puero:*sed in Pandectis Florentinis legitur*,donum.

Item titulo de furtis. [2]

CAP. XVI.

VVlgaris est quæstio, an is, qui ex aceruo frumenti modium sustulit,totius rei furtum faciat, an verò eius tantùm,quod abstulit.Offilius totius aceruì furem esse putat. Nam & qui aurem alicuius tetigit(inquit Trebatius,)totũ [d] eum videtur tetigisse. Proinde & qui doliũ aperuit, & inde parum vini abstulit, non tantùm eius,quod abstulit, verùm totius † [e] furtum videtur fecisse.Sed verum est [f] in tantum eos furti actione teneri, quantum abstulerunt. Nam & si quis armarium, quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res,quæ in eo erant, cõtrectauerit, [g] atque ita discesserit,deinde reuersus vnam ex his abstulerit, & antequàm se reciperet,quo destinauerat [h], deprehensus fuerit, eiusdem rei & manifestus, & nec manifestus [i] fur erit.Sed & si quis segetem [k] ante A lucem secat, & contrectat [l], eius, quod secat manifestus, & nec manifestus [m] fur est.

A ¶Ante lucem.]*In Pandectis Florentinis legitur*, sed & qui segetem luce secat.

Item lib.2.tit. Quod quisque iuris,le.1.

CAP. XVII.

HÆc autem verba [Quod statuerit [n],qui iurisdictioni præest.]cum effectu accipimus [o],nõ verbotenus:& ideo, si cum vellet statuere,prohibitus sit,nec effectum decretum habuit,cessat edictum. Nam [Statuit] verbum rem perfectam significat, & consummatam iniuriam,non cœptam.

[1] lib. 47. ti. 11.

a ¶*Extra ordinem.*]& ita non tantum quantum si effectus esset secutus, sed in hoc facit lex ista pro Gratiano: quia sicut pro voluntate aliter punitur quàm pro ipso facto, ita & cordis contritio aliter delet peccata quàm exterior satisfactio. aliter ista lex esset cõtra Gratianum, & malè eam induceret.

QVI PVERO. CASVS. Dicitur in hac lege, quòd qui masculum vel feminã ad stuprum interpellauerit,& qui vt hoc fiat operam dederit, sc.domum præbendo, vel dando pretium causa persuadendi: hoc vel aliud faciendo, si effectus fuerit secutus, capite punietur. si autem non fuerit secutus,in insulam deportabitur. *Abducto*,i.remoto. *Interpellauerit*, de stupro.

b ¶ *Domum.*] ff. de adult.qui domum.

[2] Lib.47. ff. tit.2.l.21.

c ¶*Imperfecto.*]& ita non sic punitur affectus vt effectus, licet arg. sit contra.j.e. pœnæ. & c. aut facta.in fi.sed in remuneratione secus est. "æquè enim remuneratur affectus vt effectus. s.ea.magna. & ita aliud est in via, aliud in inuio.s.31.q.vlt.c.vlt.

"Affect⁹ & effectus nõ æqualiter puniuntur.

VVlgaris.]CASVS. In hac l. proponitur quæstio talis: Vtrũ quis faciat furtum totius aceruì frumenti, si modium vel partem aliquã de aceruo furatur? Et resp. quòd secundum sententiam Offilij & Trebatij, totius aceruì furtum facit:sed tamen nõ tenetur actione furti, nisi de eo quod abstulit.Nam & si quis armarium quod asportare non poterat, aperuit: & res quæ erant in eo contrectauerit. & portando vnam fuerit deprehensus antequàm ad locum destinatum peruenerit, eiusdem rei fur dicitur manifestus & non manifestus. Idem in eo qui segetem secat, & partem secum portat, cum qua fuerit deprehensus.

d ¶*Totum.*]arg. iniuriam factam clerico, vel canonico redundare in collegium.ar.12.q.2.c.episcopus.§.qui manumittitur.hoc verum est,si officium collegij exercebat. 2.q.7. accusatio.in fi. Item si aqua infundatur super caput baptizati, baptizatus est.ff.de relig.l.cum diuersis.Item arg. quòd baptizatus reputatur cui quantalibet pars aquæ infunditur. ar. de cons.di. 4.nec quẽquam.arg. contra de consec.dis.4.c.prima. vbi dicit de toto corpore.ar.pro prima parte: quia si ingredior partem fundi,vel prædij,totius nanciscor possessionem. ff.de acq.pos.possideri.§.quod autem.

e ¶*Totius furtum.*]stricta ratione secundum rigorem,secus de æquitate,vt eo.ti.& ea.l.in fi.§.sed si de naui. Vel hoc vbi totum tollere potuit,secus vbi totum auferre non posset, vt in prædicto §.Sed contra hanc sol.est.ff.de fur.l.1. "vbi dicit ꝙ sola cogitatio furti faciendi non facit furẽ, sed & hic actus interuenit.sed illud est cõtra qđ hic sequitur de armario. Sed distingui põt quo animo fuit contrectatio,vt j. in gl.animo.

"Furtũ non fit sola cogitatione.

f ¶*Sed verum est.*]licet totius rei furtum commiserit:tamen verum est in tantum teneri,in quantum abstulit,&c. " Sæpe n.furtum cõmittitur,non tñ furti actio nascitur. ff. rer. amo. l.1.ar.C.de nox.l.1.sicut èconuerso agetur furti quandoque, licet furtum non committatur.ff.de vsu.sequitur.§. si rem pigno. C. de fur. si quis seruo.

"furtũ sępe cõmittitur, & tamẽ furti actio non nascitur.

g ¶ *Contrectauerit.*] animo furandi. secus si animo tentandi quam rem posset tutius & leuius ferre. eo enim casu nõ fecit furtum,nisi eius partis quam abstulit, vt ea. le. §. sed si de naui.

†totius videtur fur esse] Orig.

h ¶*Quo destinauerat.*] eo die cum furto manere. ff.de fur. quo destinauerit.

i ¶*Manifestus.*] quo ad deprehensionem, & ita non sunt hæc duo contraria.

k ¶*Segetem.*]"sed nũquid iudex ecclesiasticus iniunget ei pœnitẽtiam, qui oliuã meã, vel segetem secuit tempore opportuno, animo tamen surripiendi, & discessit relicta segete? Videtur quòd non: quia cõditionem meã meliorem fecit, cum mihi impensas dedit, vnde locum nõ habet Aquil.ff.ad leg. Aqui.si seruus seruum.§. si oliuam. Ego ei pœnitentiam iniungerem:mala enim voluntas nihilominus est punienda,licet ex ea bonum sit secutum.23.q.5. relegentes.

"Pœnitẽtia an sit imponenda illi q tpe opportuno segetẽ secuit,& illa relicta discessit.

l ¶ *Et contrectat.*] & posteà in luce deprehẽdatur in sectione, vel in itinere cum segete antequã perueniat ad locum destinatum.

m ¶*Nec manifestus.*] sed quomodo põt hoc esse ꝙ primò competat actio furti non manifesti, posteà manifesti, "cum lex dicat ꝙ quantũcunque rem contrectet posteà, non orit̃ alia actio furti.ff.de furt.ei qui.in princ? Resp.ex prima contrectatione tantùm agitur, nec ex deprehensione alia oritur actio furti, sed prima modificatur, sicut & per liberam personam, procuratorem,s.meum non acquiritur mihi actio: si tamen prohibet ne aliquis ædificet,& ædificatur contra, datur actio mihi ex delicto ædificantis:& ita modificatur. argu. ff. quod vi aut clam.l.3.Dic ergo nec manifestus quo ad primam contrectationem.tunc enim de stricto iure furtum commisit, non tamen actione furti tunc conueniri potest,nisi tunc contrectauerit animo furandi rem.

"furtum an sæpius committatur, si sępius eadẽ res contrectetur.

HAec autem verba.]CASVS.Dictum est s.in præcedenti parte legis,qui magistratum potestatemúe habebit,si aliquid noui iuris statuerit,ipse qñque aduersario postulante eodem iure vti dẽt. Dicitur ergo hic ꝙ prædicta verba intelligẽda sunt cum effectu,& non verbotenus,s.si in veritate statuerit.nam,*statuit*,rem perfectam significat & consummatam.

n ¶*Statuerit.*]arg."ꝙ rubricæ sunt authenticæ. nam ex verbis rubricę argumentat̃ hæc lex,& loquit̃ in casu,cũ iudex decernit ius iniquum contra aliquẽ:quo iure poterit ille vti cõtra illum post depositam administrationem: & hoc pp malitiam constituentis. Nec.n.lex æquior vlla est,quàm necis artifices arte perire sua.potest ẽt poni casus in literis domini Papæ ext.de mut.pe.prudentiam.C.de Iudæ die sabbati.

"Argumentũ sumi põt ex rubricis.

o ¶*Cum effectu accipimus.*] argum. cum effectu verba esse accipien-

accipienda. argument. suprà 17. quæstio. quarta, si quis suadente. argumen. non obesse alicui malum nisi ad finem perducatur. argumen. voluntatē siue conatum non puniri sine effectu. argumen. infrà eadem, §. cogitatio. & suprà eadem, cogitationis.

Poenæ sicut.] Casus. Postquàm magister posuit contrarietatem legum de voluntate punienda, subdit duas solutiones. Vnam infrà eadem, §. cogitatio. Aliam hic, scilicet, "quòd regulare est quòd pro voluntate sola nō debet quis puniri: quia pęnæ potius sunt emolliendæ, quàm exasperandæ: nisi in casibus exceptis à lege, vel canone, qui etiam notantur in hac litera. In iniuria verò certa pœna non statuitur: sed multiplex: nam varietas criminum varietatem inducit pœnarum. Ad quod inducit legem sequentem.

1 Libr. 48. ff. tit. 19. le. 42.

"Voluntas sine effectu nō punitur.

2 ibid. le. 16.

a ¶ Pœnæ sicut.] posita contrarietate legum de voluntate punienda vel non punienda: subdit duas solutiones: vnam infrà eadem, §. cogitatio. aliam hic, quòd regulare est pro sola voluntate quem non puniri, nisi in specialibus[a] casibus. Dic ergo pœnæ voluntatem punientes in quibus casibus inueniuntur determinatę aliquę leges.

a s. exceptis à lege vel canone, ét i lra multi nominantur. Itē pro iniuria non certa pœna statuitur, s; p varietate iniuriæ pōt aliquis multipliciter fieri reus. Arc.

CAP. XVIII.

1 Poenæ[a] (sicut in ff. tit. de pœnis legitur.) legum interpretatione molliendæ sunt[b] potius, quàm exasperandæ.[c]

Atque ideo proprium casum non excedunt[d]: sed quæ de raptu virginum, vel aduocatis, seu de crimine maiestatis, vel de sicarijs dicta sunt, fauore religionis, & fidei, atque principali odio sicariorum[e] introducta sunt. Iniuriarum[f] verò pro earum varietate multipliciter quis reus fieri potest. Varietas itaque criminum, varietatem inducit pœnarum.

Vnde in Digestis tit. de pœnis[2].

CAP. XIX.

4 Vt facta puniuntur, vt furta cædesque, aut dicta, vt conuitia[g], & infidæ[h] aduocationes, aut scripta, vt falsa, & famosi libelli, aut consilia, vt coniurationes, & latronum[i] conscientia quosque[k] alios suadendo iuuisse[l], sceleris est instar. ¶ Sed hæc quatuor[m] genera consideranda sunt septem modis, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu. Causa, vt in verberibus, quæ impunita[n] sunt à magistro illata, vel parente[o]: quoniam emendationis, non iniuriæ gratia videntur adhiberi. Puniuntur, cum quis per iram[p] ab extraneo pulsatus est. Persona dupliciter spectatur, eius[q] qui fecit, & eius, qui passus est. Aliter enim puniuntur ex eisdem facinoribus serui, quàm liberi, & aliter, qui quidquam in Dominum, parentemúe[r] ausus est, quàm qui in extraneum, in magistratum[s], vel in priuatum. In huiusmodi consideratione, ętatis[t] quoque ratio habeatur. Locus[u] facit, vt idem, vel furtum[x], vel sacrilegium[y] fit, & capite luendum, vel minore supplicio. Tempus discernit emãsorem[z] à furtiuo A, & effractorem[a], vel furem diurnum[b] à nocturno. Qualitate cum factum vel atrocius, vel leuius est: vt furta manifesta[c] à nec manifestis discerni[d] solent, rixæ[e] à grassaturis[f], expilationes[g] à furtis, à violentia petulantia[h]: de qua re maximus apud Græcos orator Demosthenes sic ait:

i ¶ Latronum.] velut cum quis sciens recipit eos, qui ita puniuntur vt ipsi latrones, vt ff. de receptatoribus. l. pessimum.

k ¶ Quosque.] hoc scilicet puniuntur.

l ¶ Iuuisse.] id est compulisse ad aliquod maleficium faciendum.

m ¶ Sed hæc quatuor.] scilicet facta, dicta, scripta, consilia.

n ¶ Impunita.] suprà 23. quæstio. 4. ea vindicta. ff. ad l. Aquil. sed & si. §. si magister.

o ¶ Vel parente.] C. de emend. lib. l. vna. suprà 33. quæstio. quarta, duo ista nomina.

p ¶ Per iram.] vel ludum noxium. ff. de fur. in furti. §. vlt.

q ¶ Eius.] "aliter enim punitur nobilis quàm ignobilis, seruus quàm liber, vt 24. quæstione prima, qui contra pacem. ff. de pœ. l. capitalium. §. vlt.

"nobilis aliter q̄ ignobilis punitur.

r ¶ Parentemue.] "nam talis insuitur sacco ex corio cum gallo gallinaceo & serpente, &c. vt ff. ad l. Pompei. de par. pęna. C. de his qui paren. vel lib. occi. l. vnica. multò fortius qui contra patrem spiritualem. argumen. 6. quæstio. 1. infames. 30. quæstio. 3. Pytacium.

"Parricidæ punitio.

s ¶ In Magistratum.] argumen. C. de iniur. atrocem. nam in his ius est publicum. argumē. suprà distinctio. 1. ius publicum. & qui præposito manus intulit, capite plectendus est. ff. de re mil. omne delictum.

t ¶ Aetatis quoque ratio.] vt 15. q. 1. c. illud.

u ¶ Locus.] s. ca. dist. 5. c. 1.

x ¶ Furtum.] ff. ad l. Iul. pec. diui. contra[b] sed ibi subauditur, tantum.

b Nō tenet vt not. s. 17. q. 4. quisqs. sed qđ sequitur hic H. approbat, s. q; subauditur tamen.

y ¶ Vel sacrilegium.] s. tantum. ibi enim dicitur, si res priuati de sacro loco surripiatur, actionem furti non sacrilegij esse.

z ¶ Emansorem.] "Emansor est ille, qui diu vagatus est, & ad castra reuertitur. ff. de re mil. l. 3. §. 1. istud tempus discernit furem hunc à latrone, qui latenter moratur in aliquo loco causa maleficij exercendi, & cito reuertitur ad castra.

"Emansor quis dicitur

a ¶ Effractorem.] "Effractores dicuntur qui frangunt carcerem, vel aliud vt euadant, vel vt inde aliquid surripiant. sed aliter sunt puniendi nocturni, aliter diurni, vt ff. de effra. & expil. l. 1. & 2.

"Effractor

b ¶ Diurnum.] Distinguitur enim fur nocturnus à diurno: quia nocturni atrociores sunt, & acerbius puniuntur, vt ext. de hom. si quis perfodiens. ff. ad l. Aq. itaque.

Additio. Et quod dicit diurnum & nocturnum, refertur ad vtrunque scilicet effractorem & furem. P.

c ¶ Manifesta.] hæc pœna quadruplici, illa duplici puniri solent.[c]

c Cōcor. gl. in auth. sed nouo iure. C. de ser. fu. & in l. 2. ff. arb. fur. cęs.

d ¶ Discerni.] s. 14. q. 5. pœnale.

e ¶ Rixæ.] Rixa est inter altercantes, & propriè inter duos.

Additio. Et verbis. ff. vi bo. rap. prætor ait. Hug.

f ¶ A grassaturis.] Quæ fiunt à latronibus in nemore. Et dicitur à grassor, grassaris, quod est sæuire.

g ¶ Expilationes.] "Expilare est res iacentis hæreditatis subtrahere. ff. de cri. expil. hær. si expilatæ. ver. apparet. nec est hoc furtum. quia non contrectat res alienas inuito Domino, quia nondum aliquis dominus est, vt ff. de fur. hæreditariæ rei. ff. de effr. & expi. l. 1. & 2.

"Expilare quid sit.

h ¶ Petulantia.] i. lasciuia. "Aliter enim punitur quod fit per lasciuiam, & aliter quod fit per violentiam, extr. de sent. excom. super eo.

"lasciuia & violentia diuersa sunt.

b ¶ Molliendæ sunt.] s. tolerandæ, & non ad alios casus extendendæ. & hoc est quod dicitur infrà.

c ¶ Exasperandæ.] nisi ex causa propter multitudinem, vt ff. de pœn. l. aut facta. §. vlt. & propter rationem personarum, vt ff. de pœn. l. capitalium. §. vlt.

d ¶ Non excedunt.] similia sunt ad legem istam ext. de prob. ex literis. 50. di. cos. ff. de re iud. inter pares. §. 1. Et iterum "vbi lex mentionem facit de pœna, & dubitatur an de maiori, an de minori cogitauerit: præsumendum est quòd de minori. ff. de pœ. si præses.

"Pœna in dubio intelligitur de minori.

e ¶ Sicariorum.] & ideo pœnæ voluntatis in eo statutæ proprium casum non excedunt.

f ¶ Iniuriarum.] quare in crimine iniuriarum non ita assignatur certa pœna, sicut in præfatis criminib. supponit: quia pro varietate iniuriarum est multiplex varietas pœnarum, vt ostenditur & probatur in lege seq.

Vt facta puniuntur.] Hæc est 4. pars huius primæ partis, in qua dicitur, quòd quatuor modis punitur peccatum. I. de Fan.

Casus. Hug. sic ponit hunc casum. Primò ponit quatuor genera puniendorum. Secundò dicit illa quatuor genera puniendorum esse consideranda septem modis, qualiter sunt puniendа, nunc magis, nunc minus, nunc nullo modo: & de omnibus iurisconsultus exempla supponit. *Puniuntur*, scilicet, verbo. *Emansorem*. Dicitur emansor qui diu vagatus extra castra manens, tandem ad castra reuertitur. Furtiuus dicitur qui latenter moratur in aliquo loco extra castra exercendo malefactum, & cito reuertitur ad castra. *A grassaturis*. Dicuntur grassaturæ, quæ fiunt à latronibus in itinere, & crudeliter contra transeuntes grassantur. *Petulantia*, id est, lasciuia.

g ¶ Vt conuitia.] pro conuitio deponitur clericus. s. 11 q. 1. si quis sacerdotum. & quid sit conuitium habes. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. 2.

h ¶ Infidæ.] id est, non fidæ, id est, sine fide, vt cum aduocatus præuaricatur, 2. q. 3. cap. si quem. §. præuaricator.

a ¶ Ab

a ¶*Ab abigeo.*[ff. de abig. l. 1. & 4. quæstio. 4. abacti. Arch.
b ¶*Vnum.*]& ita numerus discernit eos, vt ff. de abig. oues.
c ¶*Puniat.*]hic non spectatur euentus.
d ¶*Voluntario.*]i. proprio motu iudicis, sc. secundum voluntatem iudicis duraturo: non enim erit tempus determinatum in exilio. Vel voluntario, i. pro motu & voluntate rei quantum ad locum in quo erat in exilio agendum.
e ¶*Fortuiti.*]Ar. contra hanc eandem legem, ff. de off. præsid. diuus. sed hoc apud Græcos, cum non erat tantus furor quòd excusaret. aliàs satis ipso furore punitur.

Cogitatio.] Hæc est. 5. pars primæ partis, in qua dicitur, quod distinguitur inter maleficia, an habuerit iudiciũ vel nõ. I. de F. Casvs. Ponit G. aliam solutionem meliorem ad supradictam legum contrarietatẽ, sc. quòd voluntas non punitur ab homine, sed à Deo, cum est suis finib. contenta: sed actus exterior punitur ab homine, vt in maleficijs. veruntamen ea quæ effectum iuris desiderãt, vt matrimonium, & diuortiũ, & similia, à maleficijs discernuntur. in his enim quæ de iure effectum desiderant, deliberatio exigitur, in his verò nõ. Et ad hanc suam distinctionẽ probandam inducit legem sequentem. Hug. tamẽ intellexit, quòd sola voluntas in maleficijs punitur, & ita intellexit hunc locum, secus in alijs, quæ de iure effectum desiderant.
f ¶*Cogitatio.*]Ecce supponit aliam solutionẽ meliorem prædictę cõtrarietatis legum, s. quod voluntas non punitur ab homine, cum suis finibus est contenta, & hoc casu intelliguntur auctoritates, quæ dicũt voluntatem non puniri, scilicet ab homine: & subauditur hic, vel sic cogitatio, &c.
g ¶*Non meretur.*]quo ad hominem, aliàs secus, arg. 59. dis. hinc. ver. ponderosus.
h ¶ *Discernuntur tamen à maleficijs.*]q. d. "licet in maleficijs magis attendatur voluntas quàm animus, i. perseuerantia, secus est in illis, quę sortiuntur effectum de iure, in quib. magis animus, i. perseuerantia attenditur, quàm voluntas sola. & ad hoc inducit omnia vsque ad §. alij econtra. non enim semper in contractib. consideratur sola voluntas, & animi destinatio. ar. contra. C. de fid. inst. contractus. vnde & resoluitur emptio re integra, & per inde est ac si non esset de consensu vtriusque partis celebrata. C. quando li. ab emp. disce. l. 1. & licet millesies velit contrahere, si hoc non declaret, non tenebit cõtractus.

"Voluntas an sit magis attẽdẽda, q̃ pseuerãtia.

i ¶*A maleficijs.*]"in maleficijs voluntas spectatur, non exitus. ff. ad le. Corn. de sic. diuus. C. de exc. t. u. amplissimi.

"in maleficijs voluntatẽ magis, q̃ exitum spectari.

k ¶*Desiderant.*]vt sunt contractus, vt matrimonium, diuortium emptio, & venditio, & huiusmodi quę de iure sortiuntur effectum, sed maleficia non de iure sortiuntur effectum, imo tantùm ex corde procedunt. 15. q. 6. c. 1.
l ¶*Iudicium.*]i. perseuerantia, "effectus, deliberatio. sed in maleficijs non consideratur perseuerantia vel iudicium animi, sed sufficit si affuit voluntas, & si incontinenti pœniteat. ff. de furt. qui ca. 22. q. 5. qui peierare. in prin.

"a s. ex animi iudicio & proposito & deliberatione veniens. Hug.

Diuortium.] Casvs. Dicitur in hac l. quòd diuortium non debet ratum haberi quod animi perseuerantiam non habet. vnde si mulier calore iracundiæ à marito suo diuertit, puniri non debet: nisi perseuarantiã & deliberationem habuerit. Nam non videtur diuertisse quę est in breui reuersa. Sequens §. patet.
m ¶ *Ratum est.*]"ar. non dici quid factum, si non perseuerauerit, ext. de ver. sig. nam & ego. ff. de no. oper. nun. si opus. ff. ad l. Cor. de fal. qui falsam. 32. q. 1. apud. & 1. q. 1. constat. Ar. contra. ff. de ædil. edic. quis sit fugitiuus. §. Celsus quoque scribit.

"factũ n̄ dr̄ quod nõ pseuerat.

n ¶*Calorem.*]"excusat hoc casu calor fœminam, licet grauissimè peccet: ita etiam quod si minor esset, non restitueretur. ff. de mino. si ex causa. §. si mulier. & ita excusatur ira. argum. 2. quæst. 3. si quis iratus. & quandoque rescindit contractum. ff. de publ. licitatio. quandoque minuit delictũ. C. de adult. Gracchus. similiter ira, siue fruniculum, id est parua ira, facit donationem perire, nisi inuicem amor sit reconciliatus. ff. de dona. inter vir. & vxor. cum hic status. §. si diuortium.

"fœmina calore excusatur.

o ¶*Si quis.*] s. 2. q. 3. si quis iratus.

Οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργήν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία: οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν (καίπερ ὂν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἔνια ὁ παθὼν οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιθ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι.

Id est.

Non enim iram plaga concitauit, sed ipsa facti indignitas. Neque tam ingenuis graue est cædi (quãquam graue est) quàm per contumeliam cædi. Si quidem multa is, qui alium cædit, admittere potest (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus est, alteri B renuntiare, ac repræsentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc vt contumeliam inferens, nunc vt inimicum se gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cœdens. Hæc mouent: hæc de statu mentis deturbant homines propudij, ac sugillationis non assuetos.] Quantitas discernit furẽ ab abigeo [a]. Nam qui vnum [b] suem surripuerit, vt fur coërcebitur: qui gregem, vt abigeus. Euentus spectatur, vt à clemẽtissimo c quoque facta: quamquam lex non minus eum, qui occidendi hominis causa cum telo fuerit, quàm eum, qui occiderit, puniat [c]: & ideo apud Græcos exilio voluntario [d] fortuiti [e] casus luebantur, vt apud præcipuum poëtarum scriptum est.

Εὖτ' ἐμὲ τυτθὸν ἐόντα Μενοίτιος ἐξ Ὀπόεντος
Ἤγαγεν ὑμέτερόνδ' ἀνδροκτασίης ὕπο λυγρῆς,
Ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος,
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Id est.

Quo puerum me tempore vestras duxit ad ædes.
Ex Opoënte pater, dira pro cę de patrata.
Ob talos nempe ira percitus Amphidamantis.
Dum gnatum imprudens simul inuitusque peremi.

A ¶Furtiuo.] *In aliquot vetustis codicibus, & originali est*, fugitiuo. *Sed ob glossam non est emendatum.*

B ¶Alteri renuntiare.] *Hæc in suũ locum sunt restituta.*

C ¶Clementissimo.] *Sic emendatum est ex pandectis Florentinis, cũ antea legeretur*, dementissimo. *Qđ in Basilicis lib. 60. titu. 52. le. 16. sic explicatur.* Vir clemens, nec seditiosus, si arma sumat, quasi occidendi causa, non punitur vt homicida, nisi & euentus sequatur. In seditiosis autem etiam sine euentu animi propositum punitur ob id solum, quòd armati processerint, vt l. 1. ad legem Corneliam de sicarijs.

CAP. XX.

5 Cogitatio [f] *non meretur* [g] *pęnam lege ciuili, cum suis terminis contenta est. Discernuntur* [h] *tamen à maleficijs* [i] *ea, quæ de iure effectum desiderant.* [k] *In his enim non nisi animi iudicium* [l] *consideratur.*

Vnde in digest. tit. de repudijs.[1]

"1 lib. 24. ff. tit. 2. de diuor. & repu. l. 3.

¶ *Huic, quod in vulgatis est distinctum caput, in plerisque vetustis est apposita nota illa, qua indicatur esse verba Gratiani.*

CAP. XXI.

Diuortium non est verum, nisi quod animo perpetuam constituendi discessionem† fit. Itaque quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum [m] est, quàm si perseuerantia apparuit, iudicium animi fuisse. Ideoque per calorem [n] misso repudio, si breui reuersa est vxor, nec diuertisse videtur.

"† al. dissensionem.

Hinc etiam in canonibus.

CAP. XXII.

2 Si quis [o] iratus crimen alicui obiecerit, &c.

"2 2. q. 3. si quis.

6 *Ex consilio* [p] *autem velut ex facto, aliquem teneri August. probat ita dicens.*

EX CONSILIO.

Hæc est 6. pars huius primæ partis, in qua probat per 9. auctorita. quòd etiam in malis voluntas & consilia pro opere reputantur. Io. de Fan.

p ¶*Ex consilio.*]q. d. non tantùm ex voluntate tenetur quis: sed ex consilio. Consilium autem plus est quàm volũtas, quia in eo proceditur ad actum.

a ¶Perni-

PErniciosè.]CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd non solùm ille est homicida, qui manu interficit alium, sed etiam ille qui præbet consilium. Et hoc probatur exemplo Iudęorum, qui dicebant, Non licet nobis interficere quenquam. & tamen clamabant, crucifige. vnde magis imputatur illis mors Christi, quàm Pilato, vel militibus, qui manibus interfecerunt: vnde qui alium tradit ad occidendum, ipse eum occidere videtur. Quod probat auctoritate Domini & Psalmistę. *Vnus*, scilicet Marcus. *Alius*, scilicet Ioannes.

a ¶*Perniciosè.*]CASVS. Qui consilium dat ad occidendum, homicida est: "vnde Iudæi probantur fuisse homicidæ Christi: quia illum & si non manibus, lingua tamen occiderunt, & magis peccauerunt, quàm Pilatus, vel milites, qui eum crucifixerunt.

b ¶*Consilium.*]ext. de hom. sicut dignum. s. di. 50. si quis viduam.

c ¶ *Non licet.*]"hoc dicunt propter diem festum. lex enim præcepit, ne parceretur male factoribus: & licebat eis interficere. 23. q. 5. quid ergo. præsertim seducentes populũ, & Deo detrahentes, qualem istum dicebant. sed pro pter diem festum non licebat eis tunc interficere quenquam: vel non licebat interficere quenquam, id est, hunc: propter quod scriptũ est: Tradetur enim gentibus ad illudendũ & conspuendum & crucifigendum, &c. & sic adimpletus est sermo Iesu, quo se prædixit à gentibus occidendum. ipsi tamen cõtra se hoc dicũt, cum eum interfecerunt lingua, & si non manibus.

d ¶*Illis.*]s. 23. q. 3. cap. vlt. & alia ratio ibi assignatur.

e ¶*Hora tertia.*]j. de conse. dist. 1. nocte.

f ¶*Hora sexta.*]arg. ad testes contradicentes sibi in tempore concordandos, vt extr. de testi. cum tu fili. Arg. contra. 3. q. 9. nihilominus. in fin. sed hic nulla est contrarietas: quia super diuersis factis testificantur, vnus super crucifixione facta linguis hora tertia, alius super crucifixione in cruce facta à militibus hora sexta.

g ¶*Maius.*]s. 24. q. 3. qui aliorum.

h ¶*Vnde Psalmus.*]In Psal. Miserere mei De⁹, miserere mei.

i ¶*Filij hominum.*]parauerunt laqueum [a]pedibus meis.

k ¶*Dentes.*]id est, corrosiones & conuitia.

l ¶*Et sagittæ.*]quantum ad consilia.

m ¶*Gladius.*]quantum ad verba.

n ¶*Acutus.*]dum clamarent, crucifige, crucifige. etiam voces illæ incitatiuæ fecerunt mortem, vt gladius acutus.

o ¶*Se pœnitentiæ.*]& irregulares fiunt. 50. dist. si quis viduã. & est arg. contra clericos, qui fures iudicandos potestatibus tradunt. 23. q. 5. vnum solum est. Dic vt extra de homic. tua. & 91. dist. Maximianus. Sed nunquid dices irregularem clericum, qui homicidium voluit facere, nec fecit, quia non potuit? irregularis est† tanquàm de homicidio, licet non sit homicida. infrà eadem, si cui. vbi tamen factum sequitur, grauius est peccatum.

Homicidiorum.]CASVS. In hoc c. ponuntur tria genera homicidiorũ. nam non solùm dicitur homicida qui manu alium interficit, sed etiam ille qui fratrem suum odit, vel qui ei detrahit, qđ probatur assertione Petri, Sequens cap. patet.

¶Non solùm, qui manibus occidunt, sed etiam quorum consilio, & fraude alij occiduntur, homicidæ probantur.

CAP. XXIII.

1 PErniciosè†[a] se decipiunt, qui existimant eos tantùm homicidas esse, qui manibus hominem occidunt: & nõ potius eos, per quorum consilium,[b] fraudem & exhortationem homines extinguuntur. Nam Iudæi Dominum nequaquam proprijs manibus occiderunt, sicut scriptum est§ Nobis non licet[c] interficere quẽquam.§ Sed tamen illis[d] Domini mors imputatur: quia ipsi lingua eum interfecerunt dicentes [crucifige, crucifige eum.] Vnde vnus Euangelista dixit Dominum cruxifixũ esse hora tertia,[e] alius sexta: quia Iudæi crucifixerunt eum hora tertia lingua, milites hora sexta[f] manibus. Qui ergo hominem tradidit, ille interfecit eum, Domino dicẽte. [Maius[g] peccatum habet, qui me tradidit tibi.] Vnde Psalm.[h] [Filij hominum,[i] dentes[k] eorum arma, & sagittę,[l] & lingua eorum gladius[m] acutus.[n]] Subijciãt ergo se pœnitentiæ,[o] quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri voluerint.

¶*Caput hoc collectum est ex varijs locis beati Augustini. videlicet ex lib. 3. de consensu Euangelistarum, c. 13. explanatione Psal. 56. & 63. & tract. 114. & 115 in Ioannem.*

Item ex epistola Clementis prima ad Iacobum.

¶Interfectores fratrum, detractores eorum, eosque odientes homicidæ habentur.

CAP. XXIIII.

HOmicidiorum verò tria genera[p] esse dicebat beatus Petrus, & pœnam eorum parilem[q] fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum, ita & detractores eorum, eosque odientes, homicidas esse manifestabat: quia & qui[r] occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit[s] ei, pariter[t] homicidę esse monstrantur.

Item Hieronymus in Esa. c. 33.

¶In maleficijs voluntas pro opere[e] reputatur.

CAP. XXV.

2 OMnis iniquitas, & oppressio[u], & iniustitia, iudicium[x] sanguinis[y] est: licet gladio non occidat, voluntate[z] tamen interficit.

Item Cyprianus tract. 4. de mortalitate.

¶De eodem.

CAP. XXVI.

NVnquid[a] Cain,[b] cũ Deo munus offerret, iam peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum Deus prouidus ante damnauit[c] 3. Vt illic cogitatio mala, & perniciosa cõceptio Deo prouidente prospecta est, ita & in Dei seruis, apud quos cõfessio cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo iudice coronatur. Aliud est enim martyrio animũ deesse: aliud

p ¶*Tria genera.*]dicũtur esse præcipua: "nam largè homicidium dicitur quilibet illicitus motus ad nocendum. j. ea. homicidium.

q ¶*Parilem.*]id est similem quantũ ad Deũ. aliàs enim asperior pœnitentia imponitur[b] interfectori.

r ¶*Et qui.*]Suprà 86. distinct. pasce.

s ¶*Detrahit.*]" detractores dicuntur homicidæ: qa quantũ in eis est, priuant animã (quæ melior pars hominis est) vita, dum negant virtutes quibus anima viuit, esse in ea. " Nam detrahere est bona quæ alicui sunt à Deo collata, negare vel inuertere, vt si quis dicat sapientẽ sapientiã non habere, vel castũ castitatẽ, vel ea quæ bono zelo fiunt, inuertendo asserat malo zelo vel spiritu fieri, sicut Iudæi Christũ dicebãt in Beelzebub dæmonia eijcere. 21. di. §. 1. & quidem hoc est peccatũ in Spiritum sanctum: quia qđ est Spiritus sancti, maligno spiritui attribuũt. vnde in Euangelio[c]: Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ. 45. dist. si Euangelica. 32. q. 5. qui viderit.

t ¶*Pariter.*] non quia ęqualiter peccent, sed quia dignus est pœna æterna vterque.

u OMnis.]¶*Oppressio.*]C. quod metus cau. si per impressionem.

x ¶*Iudicium.*]i. ita punitur, & est digna puniri vt homicidium, quia vtrunque sufficit ad damnationem.

y ¶*Sanguinis.*]i. iudicatur esse effusio sanguinis, id est, homicidium, secundum Hu.

z ¶*Voluntate.*]i. actu voluntario, secundum Hug.

a NVnquid.]CASVS. "In hoc c. dicitur, ꝙ Deus respicit voluntatem hominum antequàm perducatur ad actum, tam bonam vt eam remuneret & corroboret, quàm malam, vt eam condemnet. De mala probat per Cain: de bona per eum, qui vult pati martyrium, quia remuneratur, etsi martyrium non sequatur. Sequentia duo cap. plana sunt.

b ¶*Cain.*]suprà 3. quæstione 7. in grauibus. hoc legitur in Genesi.

c ¶*Damnauit.*]si damnauit, ergo commissum fuit. nam nulli Deus immeritam ingerit pœnam. 11. q. 3. illud. sed expone, damnauit, i. damnabile ostendit, s. eius victimas respuendo. vel damnabile præsciuit.

a ¶*Ani-*

Marginalia (left): 1 Pol. l. 6. ti. 10. Ans. l. 11. c. 45. Bur. l. 6. c. 31. Iuo p. 10. c. 160. — † al. Periculosè. — "Iudæi lingua solùm Christũ crucifixerunt. — "Iudæis nõ licebat interficere quenquam qualiter intellig. hoc. — Ioan. 18. Matth. 25. Marc. 15. Ioan. 19. — Ioan. 19. — Psal. 56. — a Laqueũ, i. latenter pedibus meis.

Marginalia (right): †Ex solo actu interiori nõ incurritur irregularitas. nã hęc sequtur fcm. S. Tho. 1. q. 20. ar. 5. ad 4. — "homicidiũ quid sit. — b s. p ecclesiam. Arc. — "Detractores dñr homicidæ. — 2 Poly. ibid. Ans. l. 11. c. 43. Iuo par. 10. c. 157. — "Detrahere quid sit. — Gen. 4. — c Matt. 15. c. — 3 Ex isto tex. infertur (qđ est contra primam par. gl.) qđ sine actu exteriori quis dr homicida. cõcor. l. is q cũ telo. & ibi gl. & Cyn. ad leg. Cor. de sic. — "Deus nullũ sine causa punit.

animo [a] defuisse martyrium. Qualem [b] te inuenit Dominus, cum vocat [c], talem pariter & iudicat: quando ipse testetur [d], & dicat [Et scient omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis [e], & cordis [f].]

Item Aug. trac. 42. ad c. 8. Ioannis.

¶ Homicida est, qui fratri suo mala persuadet.

CAP. XXVII.

Noli putare te non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades [g]. Si fratri tuo mala persuades, occidis. Et vt scias, quia occidis, audi Psalmum [Filij hominum, dentes eorum, arma, & sagittæ, & lingua eorum machera † [h] acuta.]

Idem lib. 19. contra Faustũ, c. 23.

¶ Occidit, qui ad nocendum mouetur.

CAP. XXVIII.

1 Homicidium lege vetitum putabatur [i] non aliud esse, nisi corporis peremptio. Aperuit [k] ergo Dominus, omnem iniquum motũ [l] ad nocendum fratri, in homicidij genere deputari.

¶ *Verba propria B. Augustini sunt hæc*, Quia enim non intelligebant homicidium, nisi peremptionẽ corporis humani, per quam vita priuaretur, aperuit Dominus, &c.

Item Augustinus lib. 50. homil. hom. 28.

¶ Furti tenentur, qui solo timore non furantur.

CAP. XXIX.

Si propterea non facis furtũ, quia times ne videaris, intus fecisti, in corde [m] fecisti, furti teneris [n], & nihil tulisti.

Idem de libero arbitrio, lib. 1. c. 3.

¶ Non ideo minus delinquit, cui sola deest facultas.

CAP. XXX.

2 Si cui etiam non contingat facultas concumbẽdi cum hac coniuge aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum cupere, &, si potestas detur, facturum esse, non minus [o] reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur. 3

Item, sicut auctoritas testatur.

¶ Voluntas [A] remuneratur, non opus. Voluntas [p] autem in cordis contritione [q] est: opus verò in oris confessione.]

A ¶ Voluntas.] *Hæc vsque ad finem sunt ex homil. 26. operis imperfecti in Matthæum.*

Luce clarius constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti.

Item Prosper lib. 2. de vita contemplatiua, c. 7.

CAP. XXXI.

4 Porrò [r] illi, quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab alijs publicata, si ea confiteri, aut emendare noluerint: Deum, quem habent testem, ipsum habituri sunt & vltorem [f]. Et quid eis prodest humanum vitare iudicium, cum, si in malo suo permanserint, ituri sint in æternum, Deo retribuente, supplicium? Quòd, si ipsi sibi iudices fiant, & veluti suæ iniquitatis vltores, hic in se voluntariam pœnam seuerissimæ animaduersionis exerceant, temporalibus [t] pœnis mutabunt æterna supplicia, & lachrymis ex vera cordis compunctione fluentibus restinguent ęterni ignis incendia.

Et infra ibidem.

CAP. XXXII.

5 Facilius [u] Deum sibi placabunt illi, qui non humano conuicti iudicio, sed vltrò [x] crimen agnoscunt: qui aut proprijs illud confessionibus produt, aut nescientibus [y] alijs (quales occulti sunt) ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam [z] ferunt,

a ¶ *Animo.*] vt in beato Martino. sufficit enim affectus. argum. j. ca. importuna.
b ¶ *Qualem.*] s. dist. 25. qualis.
ADDITIO. Et 13. q. 2. tempus. & 26. q. 5. nec mirum. secundum Hug.
c ¶ *Vocat.*] 13. q. 2. quã præposterum.
d ¶ *Ipse testetur.*] in Apocalypsi.
e ¶ *Renis.*] id est, delectationum.
f ¶ *Cordis.*] id est, cogitationum. Vnde Augustinus super illum locũ, scrutans corda, &c. Corda, id est, quod quisque cogitat. Renes, id est, quod quemcunque delectat.
g Noli.] ¶ *Persuades.*] s. dist. 45. sanè. plus enim est persuadere quã facere. arg. ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. qui enim persuadet corrumpit, non qui cogit, vt ibi.
h ¶ *Machera.*] id est, gladius: alia translatione dicitur, gladius accutus, s. ead. perniciosè.
Homicidium.] i ¶ *Putabatur.*] malè intelligẽtibus. nã prohibitum erat. & omne vnde malum oritur. extra de const. nam cõcupiscentiam.
k ¶ *Aperuit.*] in Euangelio vbi dicit: Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit mortis, si quis dixerit fratri suo, Racha, reus erit, consilio. 55. di. si Euangelica.
l ¶ *Motum.*] post primum, qui in potestate nostra non est. a
Si propterea.] CASVS. Dicitur hic, quòd si habuisti animum furandi: quamuis nihil furatus fueris, quia times ne videreris, furtum tamẽ quo ad Deum commisisti. Seq. c. planum est.
m ¶ *In corde.*] s. 14. q. vlt. c. vlt.
n ¶ *Teneris.*] quo ad Deum, non quo ad hominem, cum rem non contrectaueris, ff. de ac. pos. possideri. §. si rem. quia solo animo furtũ non committitur, secũdũ legem, vt ibi dicitur,
Sicut etiam.] CASVS. Gratian. infert ex supradictis, cũ voluntas quo ad Deũ remueretur, & non opus: volũtas autem in cordis contritione consistit, opus verò in oris confessione: tamẽ. manifestum est q; sola cordis contritione dimittunt peccata.
o ¶ *Non minus.*] suprà 32. quæst. 5. sicut enim. 6. quæst. 1. ca. quæro. §. verum hoc. in fi. 15. quæst. 6. c. 1. 8. quæst. 1. sciendũ. 14. quæst. 5. si quid. 32. q. 5. qui viderit. contra. j. dist. 2. sicut tribus. contra. Sol. reuera magis reus est si opus adhibeatur, sed hoc quo ad sufficientiam. ęterni interitus accipe. Vel dic q; non minus est reus, i. nihilominus reus est, quamuis, ad factũ non perueniat, non quin plus peccet (vt dixi) si opus sequat: quod patet ex eo, quia prohibitum est malam voluntatem in opus producere. sic ergo contra prohibitionem illam faciens plus peccat. qui ergo opus adijcit voluntati, iniquitatẽ adijcit iniquitati.
p ¶ *Voluntas.*] non opus tantùm: vel non facit vt opus sit remuneratorium, sed voluntas, sicut & alibi dicit, scilicet q; sufficit eleemosyna cordis, non corporis. 45. dis. duæ. q̃nque tñ opus ẽt minus bonum in bonũ cõuertit diligẽtibus Deum. j. di. 2. nullus eorum. arg. ext. de reg. iu. estote. Illud autẽ no. q; peccata, quæ sola voluntate contrahunt, sola voluntate dimittũtur, secundum Baz. arg. ff. de pact. ab emptione. sed contrariũ credo si ad consensum voluntas puenit. arg. s. 6. di. testamentum.
q ¶ *Contritione.*] j. ca. §. non ita.
q ¶ *Contritione.*] illa scilicet, quæ est virtus, [b] nõ illa quæ est passio, scilicet afflictio qua punit q̃s interius pro peccato, nec illa q̃ est, actio, qua se punit aliq̃s. Hu.
Porrò illi.] CASVS. Hu. sic ponit hunc casum. In hoc capitulo Prosper intendit inuitare homines ad emendationem & confessionem peccatorum: qui si nolunt peccata emendare, sed volunt in sua malitia perseuerare, damnabuntur ęterno supplicio: quia noluerunt subire humanum iudicium. Præterea melius est vt homo sponte confiteatur peccatum suum, quàm vt expectet inde conuinci, siue cõfiteatur illud publicè in iudicio, vel extra, siue occultè, & in tra se.
r ¶ *Porrò.*] CASVS. Inuitat Prosper quemlibet hominẽ ad pœnitẽtiam. " qui n. noluerit emendare delicta, æterno supplicio damnabitur: quia noluit subire tpale suppliciũ: melius est ergo q; quis cõfiteat peccatum occultè, vel ẽt in iudicio cum põt inde conuinci, & pœnitentiã agere, vt sic commutet pœnam æternã in temporalem.
f ¶ *Et vltorem.*] quasi sine confessione. & in hoc facit ad propositũ: sed tñ hoc non est verum: quia confiteri tenetur sacerdoti. sed hoc vult dicere, q̃d deberet cognoscere peccata sua, & inde se dãnare, & se redarguere & dicere, tali pęna sum dignus. & sic sunt sui iudices. c
t ¶ *Temporalibus.*] in sustinendo temporales pœnas euadũt æternas. s. 13. q. vlt. c. vlt.
u *Facilius.*] 11. q. 3. c. ad mensam. §. euidenter. ibi allegabatur hoc pro capitulo.
x ¶ *Sed vltrò.*] ar. 50. di. presbyterum. arg. pro sponte cõfesso.
y ¶ *Nescientibus.*] infrà ead. §. similiter.
z ¶ *Sententiam.*] quod fit cum in secreto interius cõpunguntur, & confitentur sacerdoti, vt infrà ea. dist. vide benignum. &c. iudicet. non tamen sibi pœnitentiam imponendo, vel se ligan-

Apoc. 2.
Psal. 56.
† gladius acutus] Orig.
1 Gl. ord. in Matth. c. 5.
a De hoc dt apostol' nõ q̃d volo bonum hoc ago.
2 Iuo p. 8. c. 104. Pã. l. 7. c. 19.
3 Cõcor. l. is qui cum telo. & ibi gl. & doc. cũ concor. ad l. Corn. de sic.
b Contritio virtus siue gr̃a est virt' mẽtis, s. humilitas, qua homo humiliatur & cõteritur, & psternitur: & sic disponitur vt velit se p peccato puniri, & satisfacere pro illo. Arc.
4 Sent. 4. di. 13.
" suppliciũ patietur æternum qui tpale non subijt.
5 Sent. ibid.
c Vt j. ead. tres. vltra me. ad hoc fac. q̃d dt Aug. peccatum tuũ te iudicem habeat, nõ patronũ. Arc.

ligando, secundum quod G. induci cap. sed ferunt voto & proposito quo se damnent ad talem pœnitentiam subeundam iudicio sacerdotis.

a Vt j. ea. in gl. j. præterquàm.

a ¶*Non animo.*] scilicet in perpetuum, sed officio, scilicet ad tempus[a] propositum. quippe, &c. vel non animo tantùm, sed officio, auctoritate, s. superioris. vel non animo tantùm, sed officio, id est, iudicio superioris ab officij executione abstineat, vt infrà eadem distinctione, in actione. & infrà distinctione quinta, capitulo primo.

b ¶*Tanquàm.*] infrà eadem distinctione, in actione. suprà 50. distinctione, & purgabit. & capitulo, de his verò.

c ¶*Amissa.*] idest prætermissa & dimissa ad tempus propositum. quippe habent peracta pœnitentia ad pristinum altaris officium, vnde sponte recesserat, remeare, vt 50. distinctione, domino sancto. & cap. purgabit.

Esa 30.

Ioel 2.

d ¶*Recipiant.*] id est, iudicentur digni recipere. H.

& ab altari, cui ministrabant, non animo[a], sed officio separati, vitam suam tanquàm[b] mortuam plangunt, certi, quòd reconciliato sibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non solùm amissa[c] recipiant[d], sed etiam ciues supernæ ciuitatis effecti, ad gaudia sempiterna perueniant.

¶ *In plerisque vetustis exemplaribus caput hoc coniunctum est superiori: in nonnullis autem reliqua etiam vsque ad c. Medicina.*

7 Hoc idem probatur auctoritate illa prophetica [In quacunque hora peccator fuerit conuersus, & ingemuerit, &c.] Non enim dicitur, ore confessus fuerit, sed tantùm [Conuersus fuerit, & ingemuerit, vita viuet, & non morietur.]

Hinc etiam propheta ait.

CAP. XXXIII.

Scindite corda vestra, & nō vestimenta.

Ostendens in contritione cordis, quæ in eiusdem scissione intelligitur, non in confessione oris, quæ pars est exterioris satisfactionis, quam scissuram vestium nominauit[e], à parte[f] totum intelligens, peccata dimitti.

Hinc etiam per eundem Prophetam Dominus ait.

CAP. XXXIIII.

Conuertimini[g] ad me in toto corde vestro, & conuertar ad vos.

Ioel. 2. & Zach. 1.

¶*Confecta est sententia ista ex verbis Ioëlis, cap. 2. & Zachariæ, capitulo primo.*

[1] Conuersio[h] autem dicitur, quasi cordis vndique versio. Si autem cor nostrum vndique à malo ad Deum vertitur, mox suæ conuersionis[i] fructum meretur, vt Deus ab ira sua ad misericordiam conuersus, peccati præstet indulgentiam, cuius † primò præparabat vindictam. Vnde datur intelligi, quòd etiam ore tacente, veniam consequi possumus. Hinc etiam leprosi[k] illi, quibus Dominus præcepit, vt ostenderent se sacerdotibus[l], in itinere, antequàm ad sacerdotes venirent, mundati sunt. Ex quo facto nimirum datur intelligi, quòd antequàm sacerdotibus ora nostra ostendamus, id est, peccata nostra confiteamur, à lepra peccati mundamur. Hinc etiam Lazarus[m] viuus de monumento prodijt: non prius de monumento est eductus, & posteà à Domino suscitatus: sed lapide[n] remoto, quo monumentum claudebatur, in sepulchro[o] reuixit, & foras viuus prodijt. ¶Hinc etiam, vt Dominus ostenderet, quòd non sacerdotali iudicio, sed largitate diuinæ gratiæ peccator emundatur, leprosum tangendo mundauit[p], & posteà sacerdoti sacrificium[q] ex lege offere præcepit.[r]

1 Sent. ibid.

† al. cui

Luc. 17.

Ioan. 11.

Matth. 8.

HOC IDEM. Hæc est septima pars primæ partis, in qua intendit magister probare quòd non in confessione, sed in cordis contritione dimittuntur peccata. si enim confessio est signum pœnitentiæ tantùm,† &c. & hoc probat nouem auctoritatibus sanctorum. Ioannes de Fant.

† Hæc dnr argumentando, non statuendo.

Casus. H. sic ponit casum hûc. Ab hoc loco vsque ad §. sequentem per multas auctoritates, & per exempla, & per argumenta probat G. peccata dimitti in contritione cordis absque oris confessione, & operis satisfactione, & sunt plana omnia quæ vsque illuc inducuntur. & facit vnum §. tantùm. vsque ad illum §. *Alij ècontra.* & satis potest hoc stare. sed in quibusdam libris inuenio plures §. & hoc voluit Laur. Ben. sic ponit casum. Ab isto loco inducit G. auctoritates euidentiores ad probandum suum propositum, & suspendit conclusionem suam vsque ad §. *Item si antequàm.* & ibi infert conclusionem, & ab eodem §. suspendit iterum suam conclusionem vsque ad §. *Cum ergo.* & ita peruenit vsque ad §. *Alij contra.* & hoc videbis per decem auctorita. quas ponit in litera. Et scias quòd quidam in principijs omnium auctoritatum capitu. faciunt. sed H. non facit, nec Gratian. cum sæpe pauca verba de auctoritate inducat. *Octauæ*, scilicet ætatis surgentium. tunc enim fiet iudicium, quod ab hominibus timetur. vel octauæ diei, quæ dicitur dies iudicij & aduentus. Dicit ergo, *timore octauæ*, id est, iudicij & aduentus. *Cum enim Deus.* verba sunt Gratiani.

e ¶*Scindite.*] ¶*Nominauit.*] & bene: quia sicut scindere vestimenta inutile est, nisi scissio fiat per distinctionem & proportionem eius quod deberet vestiri: ita etiam satisfacere exterius, id est, confiteri exterius non prodest, nisi præcedat scissio cordis, scilicet contritio, secundum cuius motum, & modum sequitur oris confessio, & operis satisfactio: quæ scissura vestium appellatur. Pe.

† est pars improprie. Nā confessio & satisfactio, si propriè sumant, sunt distinctæ partes sacramenti pœnitentię. cōc. Tri. ses. 14. can. 4. & S. Th. 4. di. 16. q. 1. ar. 1. q. 2. & 3.

f ¶*A parte.*] oris confessio est pars† exterioris satisfactionis, quæ hic totum dicitur, & infrà eadem, quem pœnitet. " Vel dic, superius infinitatum efficitur pars inferioris infinitati. cum enim hæc vera sit, omnis homo est animal: vtroque termino infinitato rectè conuertitur, ergo omne non animal est non homo. & sic non scindere corda est inferius ad non scindere vestimenta. planius dixisset à toto ad partem.

" Superius infinitatum efficit pars inferioris infinitati.

g ¶*Conuertimini.*] Sed nunquid standum est huic ordini, vt prima sit nostra conuersio, sequens Dei? videtur argument. 43. distinctio. sit rector. extra de vita & honesta. clerico. capitu. vltim. in fin. Argumen. contra. infrà distinctione quarta, dicit Dominus. ff. de solu. nec enim. & præterea nemo meret primam gratiam. quomodo ergo hoc præcipitur alicui, conuertimini, " &c. Solu. tale est[b] istud quale illud, surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Vel respicit hic ordinem iustificationis, quia contritio qua conterimur, causaliter præcedit" remissionem, & sic contritio, quæ ex libero arbitrio procedit, meretur remissionem: quæ tamen gratiæ, quę omnia præcedit, erit attribuenda tanquàm causæ. quidam tamē prius ponunt remissionem. Vel conuertimini, id est, ostendite vos humiles ad conuersionem, & ego conuertar ad vos, id est, primam gratiam vobis infundam, argumen. infrà distinctione quinta, falsas. Vel dic conuertimini per omissionem culpæ, ad quam quilibet tenetur: non per gratiam habendam, quam nemo meretur, vel demeretur: sicut vides in radio solis: si enim aperio fenestram, intrabit sol: si clausero, non intrabit. tñ non possum eum cogere quòd intret. vnde dictum est de homine, quòd est spiritus vadens & non rediens, per se. si tamen habeat gratiam, potest mereri vitam æternam. vnde non valet hoc argu. iste non potest mereri, quod minus est. ergo nec quod maius. Item nec hoc, Iste est magis malus hodie quàm heri, ergo minus habilis ad suscipiendam gratiam quàm heri. instanti a est in Cepha, id est, Petro. H.[c]

" cōuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. qualiter intelligitur.

b idest, talis est modus loquendi.

" Contritio præcedit remissionem.

c Vt 50. dis. fidelior.

h ¶ *Conuersio.*] Argumen. quòd non tantum valet verbum simplex quantum compositum. argumen. contra. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. inquit. vbi dicitur ruperit, id est, corruperit.

i ¶*Suæ conuersionis.*] Argumen. contra. 11. quæstione tertia, qui iubente.[d] sed hic de fructu remissionis diuinæ, ibi humanæ.

d Vbi loquitur d' venia pœnæ.

k ¶*Leprosi.*] Scilicet decem, de quibus legitur in Euangelio Lucæ,[e] qui designant peccatores.

e 5. cap. & 23. c.

ADDITIO. Scilicet lepra peccati infectos, secundum Hug.

l ¶*Sacerdotibus.*] " primò ergo est Deo confitendum, posteà sacerdoti, j. ead. §. ex his omnibus.

" Confitere primò Deo, deinde sacerdoti.

m ¶ *Hinc etiam Lazarus.*] id est, peccator consuetudine peccandi depressus. Argumen. infrà distinctione secunda, sicut tribus.

n ¶*Lapide.*] onere peccati.

o ¶*In sepulchro.*] idest, in cordis contritione.

p ¶*Mandauit.*] in Euangelio Matthæi.

q ¶*Sacrificium.*] id est, satisfactionem.

r ¶*Præcepit.*] Suprà 93. distin. Dominus. & ita ex præcepto tenetur quis confiteri.

a ¶ *Medi-*

a ¶*Medici.*]id est, sacerdotes, " qui medicinam animæ præstant: sed Deus dicitur medicus, vt infrà distinctio. 3. adhuc instant. 23. quæstione 4. Nabuchodonosor. & 11. quæstione 3. quomodo.

" Sacerdotes dicũtur medici.

b ¶*A mortuo.*]id est, permanente in peccatis.

c ¶*Auctoritate.*]in libro Iesu filij Syrach, scilicet Ecclesiastico.

d ¶*Perit.*]id est, non est, quia non pœnitet talem, vt infrà distinctione tertia, Iudas. & ita perit hoc quod nõ est. argumen. ff. de constitu. pecun. id quod. vel si est, non est vtilis quo ad vitam. Argument. quòd rescriptum ab excommunicato impetratũ sit nullum ipso iure. argumẽ. contra. infrà de consecratione, distinctio. 2. & dixit.

Luc. 22.

e ¶*Velut.*] qui enim peccat, nullus est: " qui peccatum ducit ad non esse, cum nihil sit [a], iuxta illud: Et sine ipso factum est nihil. & est velut similitudinarium. sed ad literam potest hoc intelligi: quia post mortem nemo valet confiteri, vt de illo diuite legitur in Euangelio.

Psal. 87. Greg. in Ps. 1. pœnit. Eccl. 17.

" Pctm̃ ducit ad non esse.

a j. e. dist. 2. §. fi.

Psal. 6.

f ¶*Qui memor.*]quantum ad gratiæ susceptionem dum est in peccato.

g ¶*Si ergo.*]quasi dicat, nullus ad sui salutem.

h ¶*Damnatione.*] extra de baptis. & eius effe. maiores.

i ¶*Patet.*] ecce conclusio magistri.

k ¶*Si antequàm.*] habito quòd ante confessionem peccator resuscitatur, ꝓbat, quòd quando confitetur, nõ est in peccato: si enim post resurrectionẽ suã antequàm confiteatur incipiat mori, id est peccato obligari: sequeretur quòd mortuus, id est in peccato existens cõfiteretur: quod tamen non potest esse ante resurrectionẽ, nec post. à mortuo enim, &c. perit confessio. concludit ergo ꝙ viuens, id est, à reatu peccati absolutus confitetur, & ita in confessione non dimittitur peccatum.

R*Esuscitatus.*]

l ¶*Anima.*]not. animam alio modo suscitari quàm corpus.

m ¶*Si autem.*] verba Magistri.

n ¶*Apostolus.*]in epistola 2. ad Corinthios 6. c.

o ¶*Conuentio.*]id est, communicatio.

p ¶*Belial.*] apostata interpretatur.

Leprosus enim tangitur, cum respectu diuinæ pietatis mens peccatoris illustrata compungitur. Vnde post trinam negationem Petrus, Domino eum respiciente, profudit amaras lachrymas, quibus culpam negationis suæ diluit. Leprosus semetipsum sacerdoti repræsentat, dum peccatum suum sacerdoti pœnitens confitetur. Sacrificium ex lege offert, dum satisfactionem ecclesiæ iudicio sibi impositam factis exequitur. Sed antequàm ad sacerdotem perueniat, emundatur: dum per contritionem cordis ante confessionem oris peccati venia indulgetur. Hinc etiam medici negantur suscitare aliquem, vt resuscitatus confiteatur: dum per prophetam dicitur, [Nunquid medici [a] resuscitabunt, & confitebuntur tibi?] Item [A mortuo [b], vt auctoritas [c] ait, perit [d] confessio, velut [e] ab eo, qui non est.] Vnde pœnitens ille, qui timore octauæ territus exclamauerat: [Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me:] posteà supplicans aiebat (saluum me fac propter misericordiam tuam: quoniam est in morte, qui memor [f] sit tui: in inferno autem nullus tibi confitebitur.) Si ergo [g] nullus confitebit, nisi resuscitatus, nemo autẽ viuit æternę gehennę filius, & perpetua damnatione [h] dignus, patet [i], quòd antequàm quisque confiteatur peccatum, à reatu suæ præuaricationis, quo æterna sibi debebantur supplicia, per gratiam internæ compunctionis absoluitur.

¶ *Item. Si antequàm [k] quisque confiteatur, à Domino resuscitatur, vel resuscitatus viuit, dum confitetur, vel post resurrectionem iterum mortuus est, & confitetur. Sed, sicut antequàm resuscitaretur mortuus, confiteri non poterat, sic post resurrectionem mortuus confiteri non valet. Restat ergo vt resuscitatus viuat, dum peccatum confitetur.* A *Habet itaque suscitatorem suum sibi præsentem, seque inhabitantem.*

Vnde Augustinus ait in Psal. 70.

A ¶Confitetur.] *Hic in vulgatis interijciebantur hæc,* ergo sola contritio, in qua fit resuscitatio, tollit peccatum: *quæ absunt à plerisque, & emendatioribus Gratiani codicibus.*

CAP. XXXV.

Resuscitatus [l] corpore viuit absente suscitatore. Non autem sic resuscitatus in anima [l].

¶*In glossa ordinaria in Psalm. 70.*

q ¶*Lucis.*]id est, illuminationis. & est argumen. quòd contraria sese non patiuntur. argumen. 16. q. 7. in nona. infrà ca. §. cum ergo.

r ¶*Dominus ait.*]in Euangelio Ioannis.

s ¶*Abrahæ.*]suprà 22. quæstione secunda, quæritur. §. item opponitur.

versi. Deus docuisti, *in versi.* mirabilia. *ex Augustino hæc afferuntur.* Quid mirabilius, quàm mortuos suscitare? Suscitatus corpore viuit ẽt absente suscitatore, non sic suscitata anima sine Deo: *quæ sententia fusius exponitur apud ipsum Beatum Augustinum concione 2. in eundem Psalmum.*

Cum enim Deus sit vita animæ, anima verò vita corporis, sicut corpus viuere non potest absente anima, ita non nisi Deo præsente anima viuere valet. Habet itaque anima sibi Deum præsentem per gratiam, qua viuens peccatum suum confitetur, eamque vita, quæ Deus est, inhabitat: quam inhabitando viuere facit. Si autem [m] illam inhabitat, ergo templum Spiritus sancti facta est: ergo illuminata est: ergo à tenebris peccatorum expiata est: ergo templum diaboli esse desijt, que ad lucem venit, cuius respectus tenebras fugat. Nulla enim (vt ait Apostolus [n]) conuentio [o] Christi ad Belial [p], nulla participatio lucis [q] ad tenebras, nulla communicatio iustitiæ & iniquitatis, nullus consensus templo Dei cum idolis. Item, vt Christus ait [Omnis, qui odit malum, in luce agit.] Qui autem in luce agit. sicut Augustinus ait, in Christo operatur, qui autem in Christo operatur, eius filius probatur. Cuius enim opera quisque facit, eius filius esse perhibetur. Vnde quibusdam Dominus ait [r] [Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ [s] facite.] ¶ Item. [Vos ex patre diabolo estis: quia opera patris vestri facere vultis.] Nemo autem filius Dei, & diaboli simul esse potest. (Nemo enim, vt ipse ait, duobus [t] Dominis seruire potest.)

Item, vt Ioannes ait in epist. sua 1. c. 3.

CAP. XXXVI.

Qui natus est ex Deo [u], non peccat. [x]

Ergo nec est filius diaboli. [y] Solo [z] enim peccato, diaboli filij sumus. Ergo de eius regno translati sumus in regnum charitatis filij Dei, & sumus erepti de potestate tenebrarum, & facti filij lucis. Cum ergo ante cõfessionem, vt probatum est, sumus resuscitati per gratiam, & filij lucis facti, euidentissimè apparet, quòd sola cordis contritione, sine confessione oris peccatum remittitur.

Item Ioannes ibidem.

CAP. XXXVII.

Omnis, qui non diligit, in morte manet.

Si ergo viuit [a], & diligit: si diligit, dilectio in corde est: dilectio autẽ in malo non est. Est. n. proprius fons bonorũ, in quo non cõicat alienus [b],

t ¶*Duobus.*] exigentibus contraria.

t ¶*Duobus.*] diuersis, puta in eo quòd sunt diuersi. aliàs secus. ff. de oper. lib. duorum.

Q*Vi natus.*]

u ¶*Ex Deo.*]Cooperante per gratiam, vel per baptismum.

x ¶*Peccat.*] coniunctim intellige, dum moratur in sanctitate percepta, & regeneratione Dei. Quod sic debeat intelligi, habetur infrà distinctione secunda, §. item secundum. & capitu. si enim inquit.

y ¶*Diaboli.*] " & ita ex virtute, vel peccato nomen amittimus, sicut & lex dicit quòd adoptatus à senatore in filium, filius senatoris dicitur. ff. de senat. senatoris filius. & nupta clarissimo, quandiu non nubit alij inferioris ordinis, clarissima dicitur, vt ff. de senat. fœmina.

" Nomen amittiẽ ex virtute, vel peccato.

2. Cor. 6.

Ioan. 3.

z ¶*Solo.*] magnum autem peccatum est non agere pœnitentiam, & suo sibi complacere delicto. infrà distinctio. eadem, super tribus.

Ioan. 8. Matth. 6.

a O*Mnis viuit.*] per gratiam.

b ¶*Alienus.*] à charitate præcisus, scilicet ad mortem. infrà eadem, in actione. extra de regul. & transeun. ad relig. licet. in fine.

ALII E CONTRARIO. Hæc est secunda pars distinctione, in qua probat magister, quòd si potest confiteri quis & non vult, nõ saluatur. quod est verum. Et subdiuiditur hæc pars, in sex partes. Secunda ibi, *Et venit.* Tertia ibi, *Nemo potest.* Quarta ibi, *Potest fieri.* Quinta ibi, *Quantuslibet.* Sexta ibi, *Nonnulli.* Io. de Fant.

Colos. 1.

CASVS. Allegat nunc Gratianus, pro alia parte, scilicet quòd adulto & discreto peccatum non dimittatur sine oris confessione, & operis satisfactione, & ad hoc inducit multas auctoritates vsque ad §. illum, *his auctoritatibus.* quæ quandoque modicum, quãdoque nihil faciunt ad propositum, sicut tu ipse videbis, sicut etiam superius

superius fecit. Sequentia autem cap. plana sunt, s. dic tu, & non potest.

a ¶ *Alij ècontrario testantur.*]ab hoc loco vsque ad §. his auctoritatibus. pro alia parte allegat, quòd scilicet adulto peccatum non dimittitur sine oris confessione. quod tamen falsum est. † " bene tamen dicimus quòd licet cordis contritione dimittatur peccatum, confessio tamen mundat, & satisfactio mundat, & sic magis ac magis mundatur homo, sicut magis ac magis innouatur homo. j. de cō sec. dist. 4. non ex quo. Auctoritates hic inductæ parum vrgent, si diligenter exponantur.

† Imo verissimū sine cōfessiōe saltē ī voto nō dimitti pctm̄.

" Confessio & satisfactio mundant.

b ¶ *Sine confessione.*] id est, ea contempta, vt primam opinionem defendas, iuxta verbum illud dominicum: Vade, & amplius noli peccare. infrà dist. 3. si Apostolus.

Gen. 17.

c ¶ *Per prophetam ait.*] dic, " duplex est contritio, & confessio. scilicet interior & exterior. de interiori, scilicet, quæ fit Deo, dicitur quòd sine confessione[a] non dimittuntur peccata. Vel dic, id est, propositum habes dicendi ore.

" Confessio est duplex.

a De cōfessione dt Io. Chrys. Confessio est salus aiarū, restauratrix virtutū, dissipatrix vitiorū, expurgatrix dæmonū, quid plura? obstruit os inferni, portas aperit paradisi.

d ¶ *Iustificeris.*]id est, à peccato munderis, vel bonis operibus repleatis. vel vt consecutiuū non est, vel vt iustus alijs videaris, exemplo tui proficientibus. Vel intelligitur de exteriori, vt iustificeris quo ad alios, nō quo ad Deū, † apud quem iustificatus es. argum. infrà eadem, capitu. iudicet.

1 Sent. 4. dis. 17.

Esa. 43.

† imo Grat. hoc inducit vt ostendat neq; apud Deū iustificari sine oris confessione.

e ¶ *Non potest.*] ¶ *Confessus.*] Deo, vt infrà eadem, sufficit. confessio oris fit sacerdoti, cordis fit Deo. infrà eadem, quamuis.[b] proximo. 11. quæstio. 3. existimant.[c]

Esa. 43.

Ergo bonus est iste factus per gratiam ante confessionem peccati: non itaque malus est: bonus enim et malus aliquis simul esse non potest. Quòd si malus non est, membrum diaboli non esse probatur: nec ergo dignus est gehenna, quæ diabolo, & membris eius solummodo debetur, sicut ęterna beatitudo solummodo membris Christi paratur. Non ergo in confessione peccatum remittitur, quod iam remissum esse probatur. Fit itaque confessio ad ostensionem pęnitentiæ, non ad impetrationem veniæ: & sicut circuncisio data est Abrahæ in signum iustitiæ, non in causam iustificationis, sic confessio sacerdoti offertur in signum veniæ acceptæ, non in causam remissionis accipiendæ.

2 ¶ *Alij ècontrario testantur*[a]*, dicentes sine confessione oris, & satisfactione operis neminem à peccato posse mundari, si tempus satisfaciendi habuerit. Vnde Dominus per prophetam ait.*[c] *(Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris.*[d] *) Item Ambrosius in libro de paradiso, c. 14.*

CAP. XXXVIII.

1 NOn potest quisquam iustificari à peccato, nisi ante fuerit peccatum confessus.[e]

Idem in sermone 1. Quadragesimæ.

CAP. XXXIX.

2 ECce nunc tempus acceptabile adest, in quo confessio à morte animam liberat: confessio aperit paradisum: confessio spem saluandi tribuit. Vnde scriptura dicit, [Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris.] His verbis ostenditur, quia non meretur iustificari, qui in vita sua peccata non vult confiteri. Illa ergo confessio nos liberat, quæ fit cum pęnitentia. ¶ Pœnitentia vera[f] est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis, quæ quisque commisit. Pœnitentia est & mala præterita plangere[g], & plangenda iterum non committere.

Item Ioannes os aureum in homil. de pęnitentia, quæ incipit ([3]*Prouida mente.)*

CAP. XL.

4 PErfecta[h] pænitentia cogit[i] peccatorem omnia libenter sufferre. & infrà. ¶ In corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota[k] humilitas:[l] hęc est fructifera[m] pęnitentia.

Idem.[5]

CAP. XLI.

NOn potest quis[n] gratiam doni † cęlestis accipere, nisi prius purgatus fuerit ab omni sorde[o] peccati per pęnitentię confessionem,[p] per donum baptismi[q] salutaris.

Item Augustinus in libro de continentia, cap. 6.

CAP. XLII.

6 NVllus debitę grauioris pęnæ accipit veniam[r], nisi qualemcunque, & si longè minorem, quàm debeat, soluerit pœnam[f]. Ita † enim impertitur à Deo largi-

ECce nunc.]CASVS. Ostendit Ambr. in hoc capitu. quòd confessio liberat hominem à peccato: quia sine ea nemo potest saluari, & ad hoc probandum inducit auctoritatem prophetæ, & hoc in prima parte. In secunda parte ponit duas distinctiones pœnitentiæ, per quas probat quòd actus exterior est necessarius ad pœnitentiam. Secunda pars incipit ibi, *Pęnitentia vera.* Sed certè prima diffinitio magis probat primam opinionem quàm secundam. Sequentia autem quatuor capitu. plana sunt, scilicet perfecta. non potest. nullus. neminem.

2 manuscripto, cuius initium, Ecce nunc tempus adest Sēt. ibid.

b De ista hr̄ in Ps. Cōfiteminini Dño, qm̄ bonus.

f ¶ *Vera est.*] ergo sufficiens melius probat auctoritas hæc primam opinion. quàm secundam.

g ¶ *Plangere.*]non est hæc descriptio, quia hoc habuit Iudas ex timore seruili: sed est qualiscunque assignatio.

h PErfecta.]Hoc capitu. habes infrà distin. 3. circa principium.

i ¶ *Cogit.*] " hoc intellige quantum ad sensualitatem, quæ semper rationi repugnat. vnde Apostolus: caro concupiscit aduersus spiritum, & ècōnuerso, Galat. 5.

" Sensualitas rationi repugnat.

k ¶ *Tota.*]id est, omnis eius gradus.

l ¶ *Humilitas.*]ne superbia efferatur, vt pharisæus. Videt ap probare eorum sententiam, qui dicunt quòd remissio præponenda est iustificationi. sed hęc dicta sunt de gratia iustificante. vel gratiam, id est, gratiæ augmentum, vt non intelligas de gratia iustificante. vel non potest innotescere gratiæ acceptio. nam res tunc fieri dicitur quando innotescit. Vel hoc dicto, purgatus, ponitur in vim nominis, non participij: omnia enim hęc simul sunt tempore.

m ¶ *Fructifera.*]nota, " quòd in peccato mortali tria attenduntur, impudentia, delectatio, & pperatio. cōtra hæc tria triplici remedio opus est: contra impudentiam confessio, in qua est verecundia. infrà eadem, quem pęnitet. delectationi opponitur amaritudo contritionis: perpetrationi opponitur operis satisfactio. infrà distinct. 2. capitu. 2. Sed nunquid de venialibus tenetur quis confiteri? videtur quòd non, quia res penè contra naturam est, &c. vt 25. distin. §. criminis. " Dico quòd de venialibus maioribus tenetur quis confiteri, de quibus dicit auctoritas, Vitasti grandia, caue ne obruaris arena. infrà eadem, tres sunt. sed est generalis confessio & specialis: speciali indigent mortalia. vnde Psal. Lauabo per singulas noctes lectum meum, id est, conscientiam meam emundabo discurrens per singulas noctes, id est, per singula mortalia, de singulis, scilicet confitendo & satisfaciendo sigillatim non confusè. in generali verò sufficit confiteri venialia, vt fit in Missa, cum dicit sacerdos, cōfiteor Deo, &c. Illud non credo[c] quòd existenti in mortali peccato dimituntur venialia. infrà dist. 3. de quotidianis.

" Mortali in pctō tria attenduntur.

3 j. de pœn. dist. 3. c. 1.

4 j. dist. 3. pfecta. Sen. 4. dist. 17.

" Confessio an dēat fieri d̄ venialib.

5 j. de cons. dist. 4. non potest.

† al. vitæ]al. Dei accipere.

6 Sent. ibid. Pol. l. 6. tit. 20. Ans. l. 11. c. 142.

† Atque ita impertitur largitas] Orig.

n NOn potest quis.]infrà de consecr. dist. 4. non potest.

o ¶ *Sorde.*]infrà de pę. distin. 3. §. his auctoritatibus. & & capitu. sunt plures.

p ¶ *Confessionem.*]interiorem, id est, cordis dolorem, & amaritudinem quo ad adultos.

q ¶ *Baptismi.*] quo ad infantes, vel per baptismum primò, secundò per pœnitentiam, quæ est secunda tabula, infrà eadem, quamobrem.

r NVllus.] ¶ *Veniam.*]quantum ad ecclesiam.

s ¶ *Pęnam.*]non videtur hoc esse verum, nec de interiori pœnitentia, nec de exteriori. nam si de interiori quę peccata deleuit, ergo & charitas affuit: " quia aliter non delentur peccata nisi per charitatem. tanta ergo est hęc pæna ex quo charitas adest, quanta esset maior quæ excogitari posset, & hic dicit qualemcunque: sed nec de exteriore: quia quādoque sine omni pœna exteriori dimittitur peccatum, iuxta illud: Vade, & amplius noli peccare. infrà distin. 3. si Apostolus. sed tamen exaudi hoc de interiori.[d] quod ergo dicit, etsi

c idem L. & Petr.

" Peccata si necharitate non delenť.

d idem L. & Pet. & Hug. vñ dic pœnā interiorē s. cordis amaritudinem & dolorē, & cōpunctiōnē sine qua, s. pœna interiori pctm̄ nō dimittit, scdm H.

etsi longè minorem, dic quo ad acerbitatem, scilicet pœnæ. nam pœna interior, & si tanta sit, non tamen ita acerbè affligit, & ita non est contra. ꝭ. di.3. productior. quia illud de exteriori, vel illud de peccato originali, vt ibi dicam. Item contra s.47.dist. omnes. vbi est verbum Apostoli: Sicut exhibuistis mẽbra vestra, &c. hic autẽ dicitur, ꝙ non sic: sed sufficit qualitercunque. Sol. non attenditur ibi paritas secundum radices motuum, sed secundum modũ pœnitendi: q.d. si manibus peccauimus, extẽdamus eas ad bona opera, si lingua loquamur bonũ: & ita de alijs mẽbris, vt in quibus plus Deũ offendimus, plus in illis pœniteamus. vn de legitur ꝙ ranæ interemerũt reliquias Pharaonis, hoc est vaniloquia. non autem posset attendi secundum radices motuum.

1 Poly. ibid.

† Nec quenquã] Orig.

a ¶*Largitas*.] quia in infinitum magis extenditur bonitas quàm iniquitas: " cũ enim charitas crescit, non habet obicem, sed in infinitũ crescere põt. Nam ratio naturalis est illi cõsona, quæ est contraria iniquitati. vnde iustorũ semita quasi lux splendens crescit in perfectum diem ꝭ. dist.2. nõ reuertebantur. sed iniquitas habet obicẽ, scilicet superiorem partẽ rationis, quæ semper remurmurat malè agenti, & etiã offensio creatoris. s. dist.6. §. sed pensandum.

2 Sent. ibid. Poly. ibid.

" Charitas ĩ infinitũ crescere põt.

Matth.16.

b ¶*Non relinquatur etiam iustitia*.] " ita est misericors Deus, quòd etiam iustus: quia nullum peccatum præterit impunitum. q. d. licet sit ita misericors, non tamen ita est de eius misericordia confidendũ, vt euanescamus ꝑ spẽ, imo misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. territi ergo iustitia confidamus de misericordia. cõfisi de misericordia timeamus de iustitia. misericors est quia quemlibet punit circa demeritum, & remunerat vltra meritũ iustus: quia nullum peccatum præterit impunitum. 22. quæstio. vlt. quoties.

3 Iob 31. apud 70. expressius.

" Deus est non solũ misericors, sed etiam iustus.

tas [a] misericordiæ, vt non relinquatur etiam iustitia [b] disciplinæ.

Idem Vincentio, epist. 48.

CAP. XLIII.

1 NEminem† [c] putes ab errore ad veritatem, vel à quocunque seu magno, seu paruo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire. [d]

Idem in libro 50. *homil. homil.* 49. *de pœnitentia*.

CAP. XLIIII.

2 AGite [e] pœnitentiam, qualis agitur in ecclesia, vt oret pro vobis ecclesia. Nemo dicat sibi, occultè ago, apud Deum ago, nouit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde [f] ago: Ergo sine causa dictum est (Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cœlo.) Ergo sine causa claues [g] datæ sunt ecclesiæ Dei, frustramus Euangelium [h] Dei: frustramus verba Christi? promittimus vobis [i] quod ille negat, nonne vos decipimus? Iob dicit (3 Si erubui in conspectu populi cõfiteri peccata [k] mea.) Atque A ideo si non potuistis habere, vel noluistis pudicitiam coniugalem, seu continentiam, & deuiastis à proposito, vel vinculo coniugali, vel deuotione continentiæ, sit in vobis dolor, & humilitas pœnitentiæ. Apertius dico. Nemo dicat, non intellexi. Qui post vxores vestras illicito vos concubitu maculastis, si præter vxores [l] vestras cum aliqua concubuistis, agite pœnitentiam, &c.

A ¶Atque ið.] *Additæ sunt istæ duæ voces à collectore, quoniam mutatus ab ipso est ordo verborum B. Augustini. Nam apud B. Augustinum hæc, quæ hic sequuntur, antecedunt ijs, quæ suprà sunt posita*.

Item Hieronymus super Exodum.

¶*Hic etiam, vt sæpe alibi obseruatum est, homil.* 11. *Origenis ad capitu.* 18. *Exodi sub nomine B. Hieronymi citatur*.

CAP. XLV.

2 ET venit, [m] inquit, Aaron, & omnes presbyteri de Israel, manducare panem cũ socero Moysi in conspectu [n] Dei,) Omnia ergo, quæ faciũt sancti, in conspectu Dei faciunt: peccatores† autem à conspectu Dei fugiunt. [o] Denique scriptum est, quia Adam, postquàm peccauit, fugit à conspectu Dei, & interrogatus respondit (Audiui vocem tuã, & abscondi [p] me, quia eram nudus. [q]) Sed & Cain postquàm parricidio condemnatus est à Deo (exijt, inquit, à facie Dei, & habitauit in terra Naim.) Exit ergo à facie Dei, qui indignus est Dei conspectu. Sancti autem manducant, & bibunt in conspectu Dei, & omnia, quæ agunt, in cõspectu eius agunt. Ego amplius [r] adhuc locum præsentem discutiens video: Aaron, & omnes seniores vt comederent panem cum eo coram Domino.

† peccatores fugit] Orig.

Gen. 3.

Gen. 4.

f ¶*In corde*.] supple & ideo non indigent sacerdotali iudicio, & sic bñ sequit, ergo sine cã. si. ext. de sen. exc. à nobis. 2.

g ¶*Claues*.] si enim sine arbitrio sacerdotis pœnitentia agere tur, frustra sacerdotibus claues essent commissæ.

h ¶*Euangelium*.] " est ergo præceptum Euãgelij, pœnitentiã agite. & Salomon, qui abscondit scelera vel peccata sua, nõ videbit lumẽ in æternũ. & Iacobus, confitemini alterutrum, &c.

" Confessio est pceptũ.

i ¶*Vobis*.] i. inutiliter. sic ff. si cer. pet. certi. §. quoniam igitur. in fi. §.

k ¶*Peccata*.] aposiopesis, i. defectus orationis præ indignatione, vel alio simili.

ADDITIO. Quasi sic vel sic contingat mihi, si erubui confiteri, vt hoc & hoc faciat mihi Deus, secundũ H. & L.

l ¶*Præter vxores*.] " tres. n. tñ sunt status saluandorũ, cõiugatorũ, continentium, & virginũ, vt ext. de sum. tri. firmiter. s. 12. q. 2. in præsenti. 13. dist. nerui. [b]

" Status saluandorum est triplex.

Exod. 18.

b Et fuit hæc visio Ezech. prophetæ, q vidit iij. viros saluãdos, s. Abrahã, ꝑ quẽ figurantur cõtinentes: Daniel. ꝑ quẽ virgines: Iob, per quem coniugati. Pet.

ET *venit*.] Hæc est 2. pars secundæ partis, in qua probatur, ꝙ qui statim confitetur, non videtur cecidisse: quia semper est in conspectu Dei. & hoc probat per 6. c. Io. de Fan. CASVS. Probat Hieronym. in hoc c. quòd in conspectu ecclesiæ debet quis facere pœnitentiam, & hoc facit exemplo pſbyterorũ Israel, qui cum socero Moysi in conspectu ecclesiæ comederũt. pro maliverò à cõspectu ecclesiæ & Dei fugiunt: quod probatur exemplo Adam, & exemplo Cain. boni autem omnia in cõspectu Dei & ecclesiæ faciunt. *Inquit*, scilicet Moyses: & tangit id quod legitur in Exodo, scilicet cum Ietro socer Moysi venisset ad eum in desertum, venit

c NEminem.] ¶*Magno*.] si de venialibus hoc intelligas, ponitur pœnitentia pro pœnitudine. arg. ꝭ. de conse. dist. 2. iteratur. arg. ꝭ. ead. tres.

d ¶*Transire*.] vt magis iustificemini. ꝭ. de consecr. dist. 4. omnes qui iam. s. 23. q. 4. quid faciet. & q. 7. quemadmodum.

AGite pœnitentiam.] CASVS. Quidam erant qui contemnebant confiteri, vel satisfacere de peccatis secundum præceptum ecclesiæ, dicentes sibi sufficere si occultè pœnitentiã agãt: quibus præcipit August. vt pœnitentiam in conspectu ecclesiæ agant, cui non sine causa datæ sunt claues legandi, & soluendi: & ꝙ hoc facere debeant, probat auctoritate Iob.

e ¶*Agite*.] alloquitur contemnentes & negligentes confiteri & satisfacere secundum præceptum ecclesiæ. vt intelligatur de exteriori pœnitẽtia, inferenda est hæc auctoritas, & quædam sequẽtes. Vel hæc auctoritas intelligitur de interiori pœnitentia & satisfactione, sicut magister dicit ꝭ. ead. his auctoritatibus.

m ¶*Et venit*.] Illud tangitur quod legitur in Exodo, s. cum Ietro socer Moysi venisset ad eum in desertum, venerunt Aaron & seniores omnes Israel vt comederent panem cum eo. Ietro pater fuit Aethiopissæ vxoris Moysi. 2. q. 7. plerunque. §. item obijcitur.

n ¶*In conspectu*.] qa statim pœnitent cũ fortè malũ faciunt.

o ¶*Fugiunt*.] quia pœnitere contemnunt, vt dicitur infra.

p ¶*Abscondi*.] sed frustra: quia si ascendero in cælum, tu illic es. vnde super illo versu posuit Anselmus hos versus:

Quo fugis Enceladæ? quascunque accesseris oras.
Sub Ioue semper eris: bene fac si viuere quæris. ꝭ. di. 2. §. vlt.

q ¶*Nudus*.] " non solùm amictu corporis, sed etiam mentis: quia etiam prius nudus erat veste. ꝭ. distinc. 2. vt cognouerunt. sed erat hic nudus virtutibus. ꝭ. distin. 2. c. non est. §. Romanos. nec tamen erubescebat Adam, sicut & pueri quandiu non peccant, non erubescunt ire nudi, sed postquàm pruritum senserint in membris illis, naturaliter statim erubescunt ire nudi.

" Adam ante peccatũ erat nudus.

r ¶*Ego amplius*.] modus loquendi est iste Hiero. vt 8. q. 1. licet. & est arg. ꝑ veritate sæpius examinanda, vt 35. q. 9. graue.

a ¶Ple-

quia qui pleniorem [a] scientiã Dei accipiunt, & plenius diuinis imbuti sunt disciplinis, isti etiam si malum faciũt, coram Deo faciunt, & in conspectu [b] eius faciunt: sicut ille, qui dixit (Tibi soli [c] peccaui, & malum corã te feci.) Quid ergo plus habet [d], qui malum corã Deo facit? Illud profectò, quod cõtinuò pœnitet, & dicit, Peccaui. Qui autem discedit à conspectu Dei, nescit [e] conuerti, & peccatum pœnitendo purgare. Hoc ergo interest malum coram Deo facere, & à Dei cõspectu discessisse peccantem.

Item Ambr. li. 1. de pœniten. c. 4.

CAP. XLVI.

Sed continuò, qui dixerat [Sicut Adama faciam te, & sicut Seboim [f], quæ duæ vrbes ex vicinia [g] Sodomorũ parilis excidij traxere consortiũ, [cõuersum est, inquit, cor meũ: in eo ipso conturbata est pœnitentia mea: non faciam secundum iracundiam furoris mei.] Nonne apparet, quòd ideo nobis peccantibus indignetur Dominus Iesus, vt indignationis suæ nos terrore † conuertat? Indignatio ergo eius nõ vltionis executio, sed magis absolutionis operatio est.

¶Caput hoc anteà citabatur ex B. Augustino, restitutum est B. Ambrosio, & ex ipso locus scripturæ emendatus. Sequitur enim lectionem 70.

Idem Ambrosius in libr. de paradiso, cap. 14.

CAP. XLVII.

Serpens [h] decepit me, & mãducaui.) ¶Venialis † [i] culpa, quam sequitur professio delictorum. Ideò non desperata [k] mulier, quæ non reticuit Deo, sed magis confessa [l] peccatum est, quã medicinalis † [m] secuta sententia est [n]. Bonum est condemnari in peccato, & flagellari in delicto, vt cũ hominibus flagellemur. Denique Cain, quia voluit crimen negare, indignus [o] iudicatus est, qui puniretur [p] in peccato: sed remissus est sine præscriptiõe † [q] pœnę fortasse non tam reus † maiore crimine parricidij (illud enim cõmisit in fratrem) quàm sacrilegij quòd Deo [r] credidit mentiendum, dicens, (Nescio: nunquid ego custos fratris mei sum?) Et ideo accusatori diabolo ei' accusatio reseruata est, vt cũ eius angelis flagelletur, qui cum hominibus noluit flagellari. *& lib. 1. de pœnit. c. 1.* Nam pastor [s] ille Euangelicus lapsam ouem vexisse legitur, non abiecisse: & Salomon ait, (Noli esse nimium iustus [t]) Debet enim iustitiam temperare moderatio. Nam quemadmodum se tibi curandum præbeat, quem fastidio habeas †? qui contemptui se, non compassioni medico suo putet futurum?

Idem Ambrosius eodem libro 1. de pœnitentia, cap. 11.

CAP. XLVIII.

Libenter [u] ignosco, promptè idulgeo, misericordiã

---

a ¶*Pleniorem.*] sensus est, peccat corã Deo, qui tãquàm Dei præsentiam erubescens continuò pœnitet. " non enim diuertit qui in breui reuertitur: & à conspectu Dei descedit qui pęnitere contemnit. arg. s. ead. dist. diuortium.

b ¶*In conspectu.*] supra. 17. quęstio. 1. qui bona.

c ¶*Soli.*] Regum em delicta solum Deũ habent vltorem. nam aliũ non timent. j. di. 3. totam. hic tamen alia videtur expositio.

d ¶*Plus habet.*] quàm ille qui à cõspectu Dei fugit, & malum agit nõ coram Deo.

e ¶*Nescit.*] i. contemnit. arg. 13. q. 1 hac consona. redibit tamen si p̃destinatus est. j. di. 2. c. super tribus. §. hæc itaque. & cap. quicunque. versi. firmum.

Sed & continuò.] CASVS. Probat Aug. hoc exẽplo Iudaici populi, ꝙ si peccator vult pœnitere, & peccatum corrigere, Deus qui pro peccato fuerat iratus, reuocat iram, & indulgentiam præstat. & ad hoc inducit auctoritatẽ Oseæ prophetæ contra Hierusalem. Sed certè in hoc c. non bene colligitur, vtrum de interiori satisfactione loquatur.

f ¶*Seboim.*] " sex fuerunt ciuitates, quas destruxit Dñs iuxta Iordanẽ, Sodoma, Gomorra, Adama, Seboim, Segor, Aleale, quæ est Bale, vnde effectus est locus Asphalti, qui dicit mare mortuũ, & aqua illa nec est natabilis, nec potabilis. ibi ferrũ natat. pluma mergitur. ibi sunt poma pulcherrima exterius, interius aũt plena fauilla & cinere: his verbis describitur luxuria. 35. distin. luxuriosa.

g ¶*Ex vicinia.*] ff. de contrah. empt. quod sæpe. §. vlt. arg. ex vicinitate contrahi vitium. 44. di. c. cum autem. arg. contra. " quia lupanaria non infamant castitatem. 32. q. 5. tolerabilius. & est argum. ad quæstionem de duobus fratribus domum communem habentibus. vnus habet partem inferiorem, alius superiorem, an vno peccante tota domus dirimenda sit. hoc autem cap. non multum facit ad propositum: quia nec de interiori, nec de exteriori pœnitentia tractat.

Serpens.] CASVS. Hoc c. diuiditur in duas partes. In prima ponuntur verba Euæ se excusantis. In secũda parte ponuntur verba Ambrosij super locum illum. Dicit enim, quòd qui non vult pro peccato puniri, agat pniam in hoc seculo: quod quia Eua fecit, salutem obtinuit. Cain autem quia non doluit, reseruatum est eius peccatum ęternaliter puniendum. Secunda pars ibi, *Venialis. Nam pastor,* quasi diceret, verè pœnitens est recipiendus, & non abijciendus. *Nam pastor,* &c. & loquitur de exemplo: quia de eo fit sermo in Euangelio.

h ¶*Serpens.*] CASVS. " Qui non vult in futuro puniri pro peccato, agat hic pœnitentiam, & confiteatur: quod quia fecit Eua, salutem obtinuit. Cain autem quia noluit, reseruatũ est eius peccatum æternaliter puniendum.

i ¶*Venialis.*] sed quomodo est venialis culpa Euæ, qua totus mundus ligatur. 5. dist. ad eius? Dic quo ad vitam ęternam, nõ temporalem. " veniale ergo est peccatum quod sequitur confessio, vt hic. Veniale etiam dicitur, quod in veteri lege morte non puniebatur, sed per cęremonias purgabatur, nec aliam pęnitentiam eis lex imponebat, vt j. dist. 6. c. 1. ver. nam venialia. Item dicitur veniale quod causam veniæ habet annexam, vt quod fit per ignorantiam, vel impotentiam, quod est peccare in patrem & filium. Vnde Apostolus: Veniã merui: quia ignorãs feci. s. 8. dist. consuetudo. sed ei qui peccat in Spiritum sanctũ, quod fit per malitiã, non remittitur. 25. di. qualis. 8. di. consuetudo. j. e. potest.

k ¶*Non desperata.*] non enim desperare debemus, " imo debemus moli inter duas molas, sc. spei & timoris. vnde dictũ est: noli pignorare superiorẽ molã nec inferiorẽ. Ille superiorem pignorat, qui non timet, ille inferiorem, qui ita timet, ꝙ in desperationẽ cadit, sicut Cain. 90. dist. neque.

l ¶*Confessa*] " fuit ergo Eua confessa, & ẽt Adam similiter. j. ea. di. sicut primi. & confessa est cum dixit, manducaui. Dicitur tamen in historijs P. manducatoris in illo c. tunc fecerunt. quòd Eua nõ pęnituit, imo peccatum retorsit in serpentem, & serpentis auctorem. sed ideo dicit P. manducator eã non fuisse confessam: quia non purè confessa est. dixit enim, Serpens decepit me. confessa est tamen cum dixit, & mãducaui.

m ¶*Medicinalis.*] scilicet confessio.

n ¶*Secuta sentẽtia est.*] cũ ei dixit Deus: Multiplicabo ærũnas tuas, & cõceptus tuos paries in dolore, &c.

o ¶*Indignus.*] propter vilitatẽ suam: sicut de ea quæ ministrat in caupona dicit lex, ꝙ nõ potest accusari de adulterio propter sui vtilitatẽ. C. de adult. qui adulterium. & est sensus huius literæ. licet hic punitus fuerit, tamen eius pœna temporalis non fuit, sed æterna, quæ hic incipit. arg. j. dist. 3. sunt plures. §. auctoritates.

p ¶*Puniretur.*] temporaliter certa pœna, quæ imponitur pro fratricidio.

q ¶*Sine præscriptione.*] id est sine certa pœna sibi præscripta, & præfixa.

r ¶*Quòd Deo.*] arg. " quòd sacrilegium committit qui Papæ mentitur. ipse enim obtinet vicem Dei viuentis in terra. j. di. 3. inter hæc hircum. augetur hoc sacrilegium ex persona, in quam committitur. s. ea. aut facta circa princ.

s ¶*Pastor.*] sed qui cum hominibus flagellari vult, recipiendus est, & non abijciendus, nam pastor, &c.

t ¶*Nimium iustus.*] & alibi, Qui multum emungit, elicit sanguinem, vt s. dist. 4. deni que.

Libenter.] CASVS. Ambrosius in hoc c. introducit verba Dñi ignoscentis pœnitenti & recognoscenti peccatum suum. magis enim vult misericordia quã sacrificium veteris testamenti, cũ per sacrificiũ iustus cõmendetur, per misericordiam peccator à pœna redimatur. Quod autem dicit *commẽdatur.* i. commendabilis apparet. *Misericordia,* id est, opera misericordiæ. *Lex,* id est, vindicta. *Per me,* scilicet Christum.

u ¶*Libenter.*] in persona Christi loquitur.

Marginalia: " Reuertẽs in breui nõ diuertit. — Psal. 50. — Oseę 11. secũdũm 70. — " Ciuitates vj. destruxit Dñs iuxta Iordanem. — † al. furore. — " lupanaria castitatẽ nõ infamant. — " Punieť in futuro qui hic nõ pęnitet pro pctõ. — " Peccatum veniale dr multifariã. — 1 Sent. ibid. Gen. 3. — † Veniabilis] Orig. — † medicabilis — Gen. 4. — " Moli debemus inter duas molas. — † p̃scripto] Orig. — † ab est ab orig. — " Adam & Eua confessi sunt. — Luc. 15. — Eccl. 7. — † al. dedas — Oseæ 6. — " Papę mentiens, sacrilegus est.

a ¶*Commendatur.*] id est, commendabilis redditur [a]. non autem per sacrificium iustus fit aliquis.
b ¶*Iustos.*] id est, qui se putant iustos, & confiteri nolunt.
c ¶*Sed peccatores.*] id est, peccata sua recognoscentes.
d ¶*In lege.*] 12.q.2.glorię episcopi.
e ¶*Per Moysem.*] tanquàm per ministrum.

a Die clari⁹, qđ hic dicit lra, ideo est, qa ex sacrificio siue ex alijs opibus legis ñ iustificabatur, s3 iust⁹ existés ex eis cōmēdabilis redditur. Petr.

MVltiplex.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. In hoc c. dicitur, ꝙ Deus subuenit peccatoribus per baptismum, & per pœnitentiam, quam quis debet accipere ab ecclesia. hanc enim potestatem dedit Christus prę latis ecclesiæ, vt pœnitentibus congruam satisfactionem iniungāt. Si verò aliquis sine baptismo, vel sine pœnitentia decesserit, remissionem peccatorū, quā hic non habuit, in alia vita nō cōsequetur. In fine verò vitæ petentibus pœnitentiam & reconciliationē, neutrū denegetur. si tamen sūt hæretici, schismatici, vel excōicati, recipiantur per scripturā & per iuramētum: si verò ex toto vocem amittāt & intellectum: neutrum denegetur si per astantes constiterit illos sic petijsse.

Matth. 9. Ioan. 1.

3 Sen. 4. dis. 17. Ansl. li. c. 13.

f ¶*Multiplex.*] id est, multipliciter subueniens: aliàs natura simplex [b] est.

b Vt Ioan. c. 2. Hug.

g ¶*Per baptismi gratiam.*] pueris. " nam ꝙ baptismus dicitur prima tabula, ad pueros refertur, qui pœnitere nō possunt. adultis em, nisi pœniteant, baptismus tabula non est ĵ. ea. secunda.

† al. actionē † al. eoldē.

" Baptismus est pria tabula.

h ¶*Proprio.*] " non ꝙ ipsimet sibi ipsis iniungant pœnitentiam: qa si ita intelligatur, pro nihilo essent sacerdotibus datæ claues ecclesiæ, vt s̄. ea. dist. cap. omnis. §. alij ècontra. & c. agite. sed quòd proprio motu confiteatur sacerdoti, vt s̄. ea. c. non pōt. & c. ecce nunc. & c. porrò. & c. facilius.

" Pnīam sibimet null⁹ potest iniungere.

† al excide-rit.

z s̄. 26. q. 1. his qui.

ADDITIO. Aliàs ñ est c. per se, sed sub ca. præcedē. porrò. Archid.

malo, quàm sacrificium: quia per sacrificium iustus commēdatur [a]. per misericordiam peccator redimitur. (Non veni vocare iustos [b], sed peccatores [c].) In lege [d] sacrificiū: in Euangelio misericordia est: lex per Moysem [e] data est: per me gratia.

Item Leo episcopus Theodoro Foroiuliensi Episcopo, epist. 89. al. 91.

CAP. XLIX.

1 MVltiplex [f] misericordia Dei ita lapsib⁹ subuenit humanis, vt non solùm per baptismi [g] gratiam, sed ēt per pœnitentię medicinā spes vitæ reparetur æternę: vt qui regenerationis donum violassent, proprio [h] se iudicio condemnātes, ad remissionem criminum peruenirent: sic diuinæ bonitatis præsidijs ordinatis, vt indulgētia Dei, nisi supplicationibus [i] sacerdotū, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Iesus Christus hanc prępositis ecclesię tradidit potestatē, vt & confitentibus pænitentiæ satisfactionem † darent, & eadem † salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterēt [k]. *& post pauca.* ¶Si autem aliquis eorū [l], pro quibus Domino supplicamus, quocunque interceptus obstaculo à munere indulgentiæ præsentis excesserit †, & priusquàm ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit [m]. *& post pauca.* ¶2 His autem [n], qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instantia pręsidiū pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant: nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda [o]: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ [p] moras conuersio. *& infrà.* ¶Ita † ergo talium necessitati auxiliandum est, vt nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eā etiam amisso vocis officio per indicia † [q] integri sensus quærere comprobentur. Quòd si ægritudine aliqua ita fuerint aggrauati, vt quod paulò ante poscebant, sub præsentia sacerdotis significare nō ualeant, testimonia [r] eis fidelium [s] circunstantium prodesse debebunt, ut simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur. Seruata tamen regula [t] canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccauerunt.

¶*Caput hoc, vt est Apud Gratianū, magis conuenit cū originali impresso inter opera B. Leonis, quàm in tomis conciliorum.*

Item Ambrosius libro 1. de pœnitent. cap. 1.

CAP. L.

3 NEmo [u] potest bene agere pœnitētiam, nisi qui sperauerit indulgētiam [x]. Sed negant [y] his oportere reddi cōmunionem, qui præuaricatione [z] lapsi sunt. *& infrà.* ¶Deus autem nullū crimen excepit [a], qui peccata [b] donauit omnia.

Item Ambrosius libro 2. de Cain & Abel, cap. 4.

CAP. LI.

3 VErbum [c] Dei dimittit peccata: sacerdos ē iudex ...

i ¶*Supplicationibus.*] si contemnatur oris confessio: aliàs secus. infrà de consec. dist. 4. baptismi vicem. vel nisi inuisibili administratione. ĵ. ea. c. vlt. in fi.
k ¶*Admitterent.*] aliter pro nihilo essent datæ claues ecclesiæ sacerdotibus, vt s̄. e. dist. c. omnis. §. alij contra. & c. agite.
l ¶*Eorum.*] sc. impœnitentium. " pro omnibus em̄ viuis orat ecclesia, nesciens quis ad numerum prædestinatorum pertineat, vt s̄. 24. q. 3. corripiantur. 13. q. 2. non existimemus.

" Ecclesia ignorat quis ad prædestinationē pertineat.

m ¶*Non poterit.*] s̄. 25. dist. qualis. contra. Solut. hic de mortali, ibi de veniali. sed nisi signa pœnitentiæ, &c. extra de sent. excom. à nobis. quod dic vt not. 26. q. 6. si aliquis.
n ¶*His autem.*] s̄. 26. q. 6. his qui.
o ¶*Deneganda.*] ita ꝙ nec appellō valet. ext. de ap. qua frōte.
p ¶*Veniæ.*] scriptum est enim, Spiritus sancti gratia tarda nescit habere molimina. arg. 26. q. 6. agnouimus.
q ¶*Per indicia.*] arg. ff. de leg. 3. nutu. ff. de noua. delegare.
r ¶*Testimonia.*] suprà 26. quæstione 6. qui recedunt. infrà de consec. distin. 4. ægrotantes.
s ¶*Fideliū.*] maximè, quia etiam infidelis testimonium pro catholico dare pōt. s̄. 2. q. 7. si hęreticus.
t ¶*Regula.*] ext. de hæretic. licut. s̄. 1. q. 7. quoties. & c. cōuenientibus. & c. saluberrimum.

NEmo potest bene.] Hæc est 3. pars huius secundæ partis dis. in qua probat, ꝙ solus Deus dimittit peccata. sed sacerdos est minister & de omni peccato. Ioan. de Fan.

† Verum, vt dixi etiā ta-lium] Orig.

† al. indiciū.

CASVS. Dicitur hic ꝙ nulli datur indulgentia, nisi qui eam sperauerit & petierit. Quidā tamen hæretici dicunt ꝙ lapsis in præuaricationem est communio denegāda: sed malè, cū Deus oīa mala pęnitēti dimittat, & nullum excipiat.

u ¶*Nemo.*] adhuc probat quòd oris confessio & operis satisfactio necessaria est: " cum solis sacerdotibus sit tradita potestas ligandi & soluendi. 11. quæstione tertia, absit. ostendit etiam, quòd omni petenti datur venia.

" Potestas ligandi & soluendi solis est sacerdotib⁹ tradita.

x ¶*Indulgentiam.*] quæ obtineri non potest nisi supplicationibus sacerdotum, vt suprà ca. proximo.
y ¶*Sed negant.*] quidam hæretici, vt Nouatiani. infrà distinctio. 3. capit. Naum. §. item quòd. & cap. adhuc instat. 24. quæstione tertia, quidam. versic. Nouatiani.
z ¶*Præuaricatione.*] id est per pręuaricationem apostasiæ, vel post primam pœnitentiam.
a ¶*Excepit.*] cum dixit, In quacunque hora conuersus fuerit peccator, &c.
b ¶*Peccata.*] argument. contra. infrà eadem, capitu. importuna. §. quod autem. sed ibi soluitur. & intellige hoc de finali impœnitentia.

3 Sen. 4. dis. 18. 23. q. 5. remittūtur. idem l. 3. de Spiritu sancto, c. 19.

VErbum Dei.] CASVS. Ostendit in hoc capit. quòd oris confessio & operis satisfactio sit necessaria ad remissionem peccatorum: cum solis sacerdotibus ecclesiæ sit data potestas ligandi & soluendi tanquàm ministris Dei. *Verbum,* id est, filius Dei. *Nullius potestatis,* id est nulla sua potestate peccata dimittit.

c ¶*Verbum.*] id est, filius Dei, " qui dicitur verbum: quia sicut per verbum manifestatur voluntas alicuius: ita per filiū voluntas patris. arg. 22. quæst. 2. is autem. Vel verbum, i. prædicatio, quę quandoque est causa contritionis. & ita per consequentiam remissionis. Et nota ꝙ licet dicat, verbum: non tamen

" Fili⁹ Dei quare dicitur verbum.

tamē propter hoc excluditur Spiritus sanctus, per quem etiam dicuntur peccata dimitti. 1. quæst. 1. remissionem. nec pater, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis. de consec. dist. 3. omnes. 28. q. 1. sic enim. quandoque etiam ecclesiæ charitas dicitur dimittere peccata, vt de consec. dist. 4. ecclesiæ charitas.

ne debet ad hoc adduci, vt 22. q. 2. primùm. & 11. quæst. 3. nolite. 32. q. 5. ca. ita ne. vnde in epist. ad Rom. peccatum fuit Petro ore denegare, cum corde adoraret. 50. dist. fidelior.

i ¶ *Adoret.*] id est credat & diligat vt prius. licet enim non habeat charitatem, reputat tamen eum dominum suum.

dex [a]. Sacerdos quidem suum officium [b] exhibet [c], & nullius potestatis [d] iura exercet. *& libr. 1. de pœniten. c. 2.* ¶ Dominus par ius soluendi esse voluit, & ligandi, qui vtrunque pari [e] cōditione permisit. Ergo qui soluendi ius non habet, nec ligandi [f] habet. *& infrà.* ¶ Certum est, quòd ecclesiæ vtrunque licet, hæresi vtrunque non licet. Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus. Rectè igitur ecclesia vendicat, quæ veros sacerdotes habet: hæresis vendicare non potest, quæ sacerdotes Dei nō habet.

¶ Confectū est caput hoc ex B. Ambrosij verbis, collectoris tamen arbitratu dispositis.

Item in eodem 1. lib. de pœnit. c. 3.

CAP. LII.

41 POtest fieri [g], vt aliquis victus supplicijs sermone neget [h], & corde adoret [i]. Nunquid eadē causa est eius, qui sponte neget, & eius, quē tormenta inclinauerint ad sacrilegium, non voluntas? Quā indignum [k] autem, cum apud homines valeat certaminis gratia, vt apud Deum non valere [l] asseratur? Nam sæpè in hoc athletarum seculari certamine, etiam victos, quorum fuerint certamina ꝓbata, vulgus [m] hominum cum victoribus coronare consueuit: maximè quos viderit, aut sorte, dolo, aut fraude exclusos victoria. Christus ergo athletas suos, quos viderit grauib. pau lisper cessisse supplicijs, sine venia patietur [n] manere? Nunquid non habebit remunerationem laboris, qui etiā quos proijcit, non in æternum proijcit? *& infrà cap. 6.* ¶ Dicis Petro excusanti, ne eius pedes [o] lauares. [Nisi lauero tibi pedes, non habebis partem mecum.] Quod ergo isti possunt consortium tecum habere, qui claues regni non suscipiunt, negantes, quòd dimittere peccata debeant? Quod [p] rectè quidem fatentur de se. Non enim habent Petri [q] hæreditatem, qui Petri sedem A [r] non habent, quam impia [s] diuisione discerpunt, *& c. 13.* ¶ Aegritudo carnis peccatum repellit: luxuria autem carnis, culpam adolet. Illuditur ergo diabolus, vt se ipsum morsu suo vulneret, & contra se armet, quem debilitandum [t] putauit. *& infrà.* ¶ Quod nocet corpori, iuuat spiritum. *& l. 2. c. 3.* ¶ Sicut semel pro omnibus [u] immolatus est Christ⁹, ita quotiescunque peccata donantur, corporis [x] eius sacramentum sumimus, vt ꝑ sanguinē eius fiat peccatorum remissio. Ergo euidentissimè Domini prædicatione mandatum est etiā grauissimi criminis reis, si ex toto corde, & manifesta [y] confessione peccati pœnitentiam agant †, sacramenti [z] cœlestis gratiam refundendam.

A ¶ Sedem.] *Apud B. Ambrosium legitur,* fidem *: quod ob glossam non est mutatum : sed multa alia sunt emendata.*

Idem lib. 2. de pœnitentia, c. 7.

a ¶ *Iudex.*] id est, minister. ministerio enim, non auctoritate habet dimittere. de consecr. dist. 4. aliud.

b ¶ *Officium.*] s. 23. q. 5. remittuntur. s. 11. q. 3. quomodo. & c. audi. officium, id est, orationem. 1. q. 1. remissionē.

c ¶ *Exhibet.*] in moderanda satisfactione. j. ead. mensuram,

d ¶ *Potestatis.*] id est, nulla sua potestate.

e ¶ *Pari.*] illa, scilicet si diligis me, pasce, &c. & extra de election. significasti.

f ¶ *Nec ligandi.*] ff. de reg. iur. nemo. qui condemnare non potest, absoluere potest. 21. distinct. inferior. ff. de re iudic. qui condēnare. habes tamen quatuor exceptiones [a]. j. de consec. dist. 4. factū. extra de sent. excomm. tua. C. vbi senat. quoties. §. adeo. C. de offic. proconsul. l. 2.

POtest fieri.] Hęc est 4. pars huius 2. partis distin. in qua quæritur quid fiat de illis qui Deum in corde confitentur, & ore negāt in pœna. & dicitur quòd non perdunt meritum. Ioan. de Fant.

CASVS. Hoc c. diuiditur in 4. partes. In prima dicitur, ꝙ licet aliquis bonus inter supplicia neget Deum sermone, sed corde confiteatur: tamen ei pœnitentiam confitenti, vel pœnitenti venia nō negatur. Quod probat Ambr. quadam similitudine. In 2. parte dicitur, ꝙ qui recedit ab vnitate ecclesiæ, & censet claues ecclesię non habere ius ligandi & soluēdi, ipse veniam de suis peccatis non consequetur. In 3. parte dicitur, ꝙ quando potestas datur diabolo vt iustum affligat, in eo plus ipse diabolus affligitur. In 4. parte dicitur, ꝙ licet Christus semel passus sit pro nobis, quotidie tamen immolatur in ecclesia cum corpus & sanguinem eius sumimus. Secūda pars ibi, *Et infrà.* Tertia ibi, *Et paulò post.* Quarta ibi, *Sicut semel. Aliquos,* id est, hæreticos. *Dicis,* ô Deus. *Debeant,* scilicet sacerdotes.

g ¶ *Potest fieri.*] CASVS. Primò dicitur, ꝙ licet aliquis bonus inter supplicia neget Deum, tamen non minus coronatur à Deo: & hoc probat quadam similitudine. Secundò dicitur, quòd qui recedit ab vnitate ecclesiæ, dicens claues ecclesiæ non habere ius ligandi vel soluendi, ipse veniam de peccatis suis non consequetur. Tertiò dicitur, quòd quandoque potestas datur diabolo vt iustū affligat: & in eo plus ipse affligitur. Quartò dicitur, quòd licet Christus semel sit passus pro nobis, quotidie tamen immolatur in ecclesia, cum corpus & sanguinem eius sumimus. Quintò dicitur, quòd omni pœnitenti & pœnitentiam agenti dimittitur peccatum.

h ¶ *Neget.*] & ita peccat mortaliter: quia nulla conditio-

k ¶ *Indignum.*] s. dist. 50. presbyteros.

l ¶ *Non valere.*] non tamen valet quo ad vitam æternam, nisi fiat cum charitate. si enim tradidero corpus meum ita vt ardeam, &c. vt 1. quæst. 1. vide. Vel loquitur de eo qui postea penitet. arg. j. dist. 3. septies. Et ita est arg. hic, "quòd Deus remunerat opera mortificata per peccatum. j. dist. 2. §. hæc itaque. & c. non est tam iniustus.

m ¶ *Vulgus.*] j. dist. 3. ille rex. ver. sancti. & est pars cap. eiusdem, scilicet Ambrosij.

n ¶ *Patietur.*] quasi dicat non, si posteà pœnituerint. Vel dic sine venia, id est, pœnæ aleuiamento. j. dist. 3. pium. per hoc datur intelligi, quòd pœnitenti peccata dimittūtur.

o ¶ *Pedes.*] id est, affectus inferiores, scilicet venialia.

p ¶ *Quod.*] scilicet. ꝙ claues non habent.

q ¶ *Petri hereditatē.*] id est, innocentiam, vt s. dist. 40. non nos. Vel Petri hæreditatem, id est, potestatem dimittendi peccata.

r ¶ *Sedem.*] id est, ecclesiam à quā sunt alieni per schisma.

s ¶ *Impia,*] 93. dist. qui cathedram.

t ¶ *Debilitandū.*] per infirmitatem, vel aliud incommodum. sæpe. n. diabolus nititur vt homo patiatur ægritudinem, vel afflictionem, vt sic irascatur, & Deū offendat. sed sæpe per talia recognoscit peccatum suum, & compungitur, "& armatur contra diabolum: vt Iob, & sic diabolus illuditur. fortior enim resurgit post lapsum, vt 50. distinct. ferrum. & c. fidelior.

u ¶ *Pro omnibus.*] quo ad sufficientiam, non quo ad efficaciam: quia non nisi pro saluandis. j. de consecr. dist. 2. semel. & c. iteratur. [b]

x ¶ *Corporis.*] H. conuertit hanc literam sic, idest quoties sumimus sacrum corpus, nobis peccata dimittuntur. Sed tu dic, vt j. ead. glo. vlt. quandocunque enim interius conteri-mur [c], ore cordis corpus Christi sumimus [d]. j. de cons. dist. 2. quid sit sanguis. in princ. sed peccata adulto sine confessione & contritione non dimittuntur. j. ead. dist. tres. vnde cum dimittuntur, corpus Christi sumitur.

y ¶ *Manifesta.*] in hoc facit c. ad propositum.

z ¶ *Sacramenti.*] idest ecclesiasticæ vnitatis, vt 32. q. 4. nēmo. in fi. de qua quilibet verè pœnitens efficitur, vt j. distinc. 6. qui vult. vers. laboret. vel sacramenti, idest corporis & sanguinis Christi; " quia ex quo quis verè pœnitet, dignè potest suscipere corpus & sanguinem Christi: & secundum hoc est rectus ordo in superiori litera: & est sensus, sumimus dignè, id est, possumus sumere dignè.

a Ad huius declarōem videas qđ no. 21. di. in ferior. i gl. j.

1 Polyc. l. 6. tit. 12.

Psal. 76.

Ioan. 13.

"Opa mortificata vtrū remunerentur à Deo.

† al. gerant

"infirmitas sæpe nos armat contra diabolum.

b 8. qu. 1. in scripturis. Hug.

c Al. confitemur.

d Spiritualiter per fidē. Petr.

"Pœnitens verè, pt dignè Christi corpus sumere.

QVantuslibet.] Hæc est 5. pars huius 2. partis distin. in qua dicitur, quod quantumcumque sit peccatum magnum, tamen deletur à gratia. Io. de Fan.

a ¶*Quantuslibet.*] CASVS. Inuehitur Ambr. contra prædictos hæreticos, dicens quòd illi qui dicunt aliquem iter um pœnitere non posse, volunt eos qui per contritionē suscitati sunt, iterum interficere: sicut Iudæi voluerunt interficere Lazarum à Domino resuscitatum.

b ¶*Mortui.*] tangit de Lazaro, & de sorore Martha, quæ dixit Domino præcipienti sibi tolle lapidem: Domine iam fœtet.

ADDITIO. Not. est, quod Lazarus fœtidus significauit quemlibet peccatorem se & alios suo exemplo corrumpentem, qui in Bethania (quæ interpretatur domus obedientię, & quę significat ecclesiam) suscitatur à Christo. " Fractio alabastri significat fractionem corporis Christi in cruce per passionem, cuius odor totam domum, id est, vniuersalem ecclesiam implens, mortuos viuificat: quia fama passionis eius per totum orbem diffusa, peccatores credentes iustificat. Pet.

" Alabastri fractio quid significat.

Ioan. 12.

c ¶*Redoleuerit vnguentum.*] id est, virtutes & bona opera, vel Christi miraculum, vel gratia est illud vnguentum, de quo dicit Euangelium quòd fracto alabastro, id est, Christo lanceato, & clauis perfixo repleuit totam domum, id est, vniuersalem ecclesiam. de quo vnguento dicitur: sicut vnguentum in capite, &c. in barbam, &c. proxima barba in quā descendit, fuerunt Apostoli, & ab eis descendit in barbam Aaron, idest, in episcopos, & alios prælatos. *Vel vnguentum*, id est, pœnitentia fructifera. Istud vnguentum conficitur tribus modis, scilicet, contritione cordis: confessione oris: & satisfactione operis.

† al. celebratæ.

d ¶*In peccato.*] id est, in pœna peccati, scilicet satisfactione. non enim Lazarus resuscitatus fuit in peccato. Dic ergo in peccato est quo ad ecclesiam: licet de eo iam cōtritus sit quo ad Deum.

e ¶*Velamen.*] quod impediebat eum ne videri posset: vnde Esaias, Opposuisti nubem ne transeat oratio.

f ¶*Erubescat.*] arg. per pœnitentiam deleri infamiam. argu. contra. 2. q. 3. cap. Enthemium. §. hinc. & quòd peccata sanctorum non reuelabuntur in die iudicij. argum. j. ead. §. non itaque.

g ¶*Cui peccatum.*] " quod confitetur trib. modis: oris confessione, cordis contritione, & operis satisfactione.

" Pœnitentia in tribus continetur.

h ¶*Lazarum.*] iste fuit primus proditor inferni: & ideo diabolus suggerebat Iudæis vt ipsum interficerent.

i ¶*Volebant.*] stulta voluntas erat, quasi non posset suscitare occisum, qui suscitauit defunctum.

k ¶*Eorum.*] i. impiorum, s. Iudæorum.

l ¶*Successores.*] i. imitatores, vt 1. q. 1. citò turpem.

m ¶*Itaque.*] de consec. dist. 4. quæris.

n ¶*Non reuocat.*] supra 22. quæst. 2. c. si quælibet. §. quandoque. supra 16. quæst. 2. visis.

o ¶*Amplificat.*] quia dimittit peccatum, & post seipsum confert, vt 50. distinctio. pœnitentes. de consecr. distinct. 4. nemo.

p ¶*Ad cœnam.*] ipse Lazarus, scilicet vbi & ipsa Martha ministrabat, quando fuit inuitata à Simone leproso.

CAP. LIII.

5 QVantuslibet [a] ergo mortui [b] fœtor sit, aboletur omnis, vbi sacrum redoleuerit [c] vnguentum: & surgit defunctus, & solui A iubentur eius vincula, qui adhuc in peccato [d] est: tollitur velamen [e] de facie eius, quod veritatem gratiæ, quam acceperat, obumbrabat. Sed quia venia donatus est, reuelare faciem, aperire vultum iubetur. Non habet enim quod erubescat [f], cui peccatum [g] dimissum est. In tanta verò Domini gratia, tantoque diuini muneris miraculo cum oporteret vniuersos lætari, commouebantur impij, & aduersus Christum concilium congregabant, Lazarum [h] quoque interficere volebant [i]. Nonne meritò eorum [k] successores [l] vos fore cognoscitis, quorum duritiæ hęredes estis? Nam & vos indignamini, & contra ecclesiam congregatis concilium, quia videtis mortuos in ecclesia reuiuiscere, & peccatorum indulta venia resuscitari. Itaque [m] (quod in vobis est) per inuidiam rursus vultis interficere suscitatos. Sed Iesus non reuocat [n] beneficia, imo cumulo suæ liberalitatis amplificat [o], reuisit solicitè suscitatum, & celebrata † resurrectionis gratia lætus ad cęnam [p] venit, quam ei sua præparauit ecclesia: in qua ille, qui fuerat mortuus, 10 vnus inter discumbentes cum Christo inuenitur.

A ¶Solui iubentur.] *In originali impresso legitur*, & soluere iubentur eius vincula, quæ adhuc in peccato sunt, tollere velamen, &c. *Alia verò ex eodem sunt emendata, & addita nonnulla.*

Idem ibidem, c. 4.

CAP. LIIII.

1 IIs potestatis [q] suę gratiam negat, (quæ in remissionem peccatorum est) qui cęlestem eius potestatem [r] diabolico A fultam suffragio vendicarent. Eosq; asserit diabolico vti spiritu, qui separarent ecclesiam Dei, vt omnium temporum hæreticos [f] & schismaticos comprehenderet, qui bus indulgentiam negat [t]: quia omne [u] peccatum circa singulos est, ac vniuersos. B *& infra cap. 5.* ¶Quid mirum, si salutem negatis alijs, qui vestram [x] recusatis? licet C & illi nihil à vobis differat, qui a vobis pœnitentiam [y] petunt. Arbitror [z] enim quod etiam Iudas [a] potuisset tanta Dei miseratione non excludi à venia, si penitentiam nō apud Iudæos, sed apud Christum gessisset † [b]. *& paulò post.* ¶Qui agit pœnitentiam, non solū diluere lachrymis debet peccatum suū, sed etiam emendatioribus [c] fa

IIs potestatis suæ.] CASVS. Adhuc prosequitur Ambrosius de hæreticis, qui per Iudæos designantur. Et hunc casum sic ponit Laurentius. Loquitur Ambrosius hic contra Iudæos, qui dicebāt Christum in Beelzebub nomine eijcere dæmonia: quibus Dominus dixit: qui peccat in filium, vel in patrem remittitur ei: " qui verò peccat in Spiritum sanctum, nō remittitur ei, neque hic, neque in futuro. Isti ergo Iudæi separabant cœlestem potestatem ab ecclesia, qui cum in Beelzebub dicebant eijcere dæmonia: quibus Dominus loquens (vt prædixi) complexus est omnes hæreticos tam illius temporis, quàm futuros. *Quia omne.* scilicet separare potestatem ab ecclesia, est omne, id est magnum & grauissimum peccatum. Vel hoc ideo dicit, quia qui in hoc delinquit, factus est omnium reus.

1 Ans. Luc. c. 171. " Peccatū in Spiritū sanctum est irremissibile.

q ¶*Iis potestatis.*] adhuc prosequitur Ambrosius de hæreticis per prædictos Iudæos designatis.

† al. egisset.

r ¶*Potestatem.*] scilicet dimittendi peccata, soluendi & ligandi.

f ¶*Hæreticos.*] per Iudæos, qui suscitationem Lazari non credebant.

t ¶*Negat.*] dicens, Vos in peccato vestro moriemini. & hoc 60 si persistant in hæresi: quia conuersis præstò est indulgentia. 26. q. 6. si presbyter.

u ¶*Omne peccatum.*] i. magnum peccatum. Vel ideo hoc dicit quia qui in hoc vno delinquit, factus est omnium reus. j. dist. 5. fratres.

ADDITIO. infrà distinctio. 5. cap. fin. ext. de regu. iur. de fleat. Arch.

x ¶*Qui vestram.*] 47. distin. c. sicut. §. necesse. & ibi, Conueniet nulli qui secum dissidet ipse. ar. ff. de ædil. edi. cum autē. §. excipitur. & alibi, Qui sibi non parcit, mihi vel tibi quomo 70 do parcet? Alia litera habet nostram, i. à nobis accipere. 23. q. 5. si non licet.

y ¶*Pœnitentiam.*] non ergo licet accipere pœnitentiam ab hæretico, sicut nec Eucharistiam, vt 24. quæstio. 1. cap. vltimo, sed baptismum bene in necessitate, vt 24. quæst. 1. si quem.

z ¶*Arbitror.*] i. certus sum. nam quantuslibet sit fœtor, aboletur per pœnitentiam, vt s. e. quantuslibet.

a ¶*Iudas.*] j. dist. 6. qui vult. in prin.

b ¶*Gessisset.*] sed iuit ipse ad diuisos. j. dist. 3. Iudas.

80 c ¶*Emendatioribus.*] ergo non sufficit sola cordis contritio. & ita facit ad propositum Gratiani.

a ¶Et

a ¶*Et tegere.*] infrà distin. 3. ille rex.

NOnnulli.] hæc est 6. pars secundæ partis huius di. in qua reprehendit eos, qui paruas pœnitentias postulant à sacerdote propter fastidium benefaciendi. Ioan. de Fan.

CASVS. Quidam postulabant pœnitentiam à sacerdotib. vt statim in pristinum statum reuertantur. hi potius obligant sacerdotes quã se absoluũt: quibus sacerdotibus di ctũ est, nolite dare, &c.

b ¶*Ligare.*] in se onus pœnitentiæ suscipiendo: quod potest & debet quãque sacerdos. j. dist. 6. c. 1. Vel indiscretè soluendo. ar. 50. dist. si quis præpostera.

c ¶*Nolite.*] s. 11. quæstio. 3. nolite.

d ¶*Canibus.*] prius. iã enim post pœnitentiã canes non sunt, & intellige canibus, idest, manifestis. nam de occultis secus. de conse. dist. 2. non prohibeat.

e ¶*Ante porcos.*] idest, peccato sordidatos.

f ¶*Consortia.*] q̃a summa & ima sociatur, &c. de consecr. dist. 2. quid sit sanguis. & 43. disti. in mandatis.

SVnt qui.] CASVS. Quidã erant qui nolebant accipere pœnitẽtiam à sacerdotibus, nec de peccatis suis satisfacere & dolere: putantes sibi sufficere, si ꝓpria auctoritate à sacramentis abstineant. quos Amb. in hoc c. reprehendit, hortans eos multipliciter vt doleãt & satisfaciant de suis delictis. quod probat exẽplo Moysi. *Præscribũt*, id est imponunt & præfigunt sibi pœnitentiã talem scriptã in Gen.

g ¶*Si remedium.*] i. pœnitentiã, per quam consequuntur remedium, vel communionem. de consecr. distinctio. 2. si quis intrat ecclesiam. & infrà eadem, qui sanctus.

h ¶*Facilius.*] infrà ea. dist. 3. cap. 1. hæc de charitate. & c. reperiuntur.

i ¶*Congrue.*] & ita est ar. quòd facilius de nouo aliquid acquiritur quàm recuperetur amissum, vt infrà di. 3. reperiuntur. & dicit Boethius: Facilius est ad virtutem erigere nouos, quàm reuocare veteres, vel præteritos.

k ¶*Acquirendæ.*] in hac vita supple. & tunc congruè sequitur, vbi, &c. vel dic vbi, idest in pœnitentia debẽt cessare quæ sequuntur. Vel sic ordina literam: nuntiandum est seculo, vbi acquirendum est.

l ¶*Ambitio dignitatis.*] quæ reprobatur 8. q. 1. scripturis.

m ¶*Vini effusio.*] quæ reprobatur s. 35. dist. c. 1.

n ¶*Copulæ coniugalis vsus.*] qui quandoque minus licitus est. 32. q. 4. origo.

o ¶*Seculo.*] quo ad ambitionem dignitatis. 40. dist. multi.

p ¶*Natura postulat.*] ar. "contra illos qui dormiunt in scholis: & ita debemus propriam naturam expugnare, licet contraria sit medicina. j. de consec. dist. 5. contraria.

q ¶*In tali.*] quia maioris est pœnæ inter homines viuere, &c. C. de apostа. hi qui sanctam.

r ¶*In peccatis.*] mortalibus: quia cum veniali non prohibetur. de consec. dist. 2. quotidie.

s ¶*Quiesce.*] idest, abstine à sacramentis. argument. contra promouendos, qui post baptismum peccauerunt. 25. distin. primum.

t ¶*Dicimus.*] "hic agit de tempore agendæ pœnitentiæ, quasi dicat, si in iuuentute non pœnituimus: saltem in senectute pœniteamus.

u ¶*Deferuescat.*] aliàs desuescat. infrà distin. 3. in salicibus.

ADDITIO. Quod not. 22. quæstio. 2. ancillam. in fi.

x ¶*Reuerentiores.*] idest, propter reuerentiam abstinere ab Eucharistiæ perceptione.

y ¶*Mysterij.*] scilicet, quare rubus ardens nõ comburebatur in monte Oreb. "Rubus est virgo Maria, ignis ardens in rubo nec comburens est Spiritus sanctus in beata Maria: qui descendens in eam non violauit eam. & secundum hoc quod sequitur, solue calciamenta, &c. si intelligitur calciamentum quod fit de mortuis animalibus, est prauus intellectus Pharisæorum dicentium: si peperit, ergo cum viro concubuit. dicitur ergo Moysi, id est cuilibet Christiano, solue calciamenta. &c. idest, exue talem intellectũ. fallit in beata Maria, quæ virgo ante partũ & post partum Christum peperit.

z ¶*Solue.*] id est, opera mortua de affectibus tuis: "quia nullus dignè conspicere vel Deum videre potest, nisi cuncta terrena & mortalia vitia deponat." vnde talis veterum cõsuetudo erat, vt si sponsus sponsam repudiaret, in signum repudij. discalciari iubebatur. de hoc dicitur. 8. quæstione prima, olim. & ideo Moyses discalciari iubetur, ne ad ecclesiam, quę in rubo significatur, quasi sponsus accedat calceatus. hoc enim seruandum est in Christo, qui verus est sponsus: de quo Ioannes ait, Cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius, &c. de consec. distinctio. 4. per aquam.

a ¶*Pedes.*] id est, "affectiones. vnde Augustin. super illum locum, In laqueo illo quem absconderunt, comprehensus est pes eorum: dicitur pes animæ amor: & si est ad bonum, dicitur charitas: si ad malum, dicitur cupiditas.

b ¶*Absoluere.*] antequàm ad sacramenta accedat.

c ¶*Lapsus.*] hoc idem dicit Boethius. Infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem.

d ¶*Vnde.*] idest, à quo statu. 50. dist. quia sanctitas.

---

ctis operire, & tegere [a] delicta superiora, vt non imputetur ei peccatum.

A ¶Diabolico.] *Addita hic sunt nonnulla ex B. Ambrosio, quæ deesse videbantur. Anteà enim legebatur,* qui cęlestem potestatem diabolico spiritu separant ab ecclesia Dei, vt omnium, &c.

B ¶Ac vniuersos.] *In originali est,* hoc in vniuersos. *Sed ob glossam nõ est mutatum.*

C ¶Licet & illi.] *In aliquot vetustis codicibus, & originali legitur,* licet illi nihil deferant. *Sed auctor glossæ videtur habuisse vt in vulgatis Gratiani.*

Idem in eodem 2. lib. cap. 9.

CAP. LV.

6 NOnnulli ideo poscunt pœnitentiã, vt statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se soluere cupiunt, quàm sacerdotem ligare [b]. Suam enim conscientiã non exuũt, sacerdotis induũt: cui † præceptum est, [Nolite [c] sanctum dare canibus [d], neq; miseritis margaritas vestras ante porcos [e]:] hoc est, immundis spiritibus † sacræ communionis non impendenda consortia [f].

Idem ibidem.

CAP. LVI.

SVnt, qui arbitrentur hoc esse pœnitentiã, si abstineãt à sacramentis cælestibus. Hi seuiores in se iudices sunt, qui pœnam præscribunt sibi, declinant remedium [g], quos vel pœnam suam conueniebat dolere, quia cęlesti fraudarentur gratia. *& c. 10.* ¶Facilius [h] autem inueni, qui innocentiam seruauerint, quàm qui congruè [i] egerint pœnitentiam, vbi A acquirendæ [k] ambitio dignitatis [l], vbi vini effusio [m], vbi ipsius copulæ coniugalis vsus [n]? Renuntiandum seculo [o] est, somno ipsi minus indulgendum, quàm natura postulat [p], interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspirijs, sequestrandus orationibus, viuendum ita, vt in B tali [q] vita huic moriatur vsui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur. *& infrà. c. 11.* ¶Nemo in peccatis † [r] positus arrogare sibi debet auctoritatem, aut vsurpationem sacramentorum: quia scriptum est (Peccasti? quiesce [s].) *& paulò post.* ¶Dicimus † [t] ergo & agendam pœnitentiam, & eo agendam tempore, quo culpæ deferuescat [u] luxuria, & in captiuitate peccati positos, reuerentiores [x] nos, non vsurpatores esse debere. Nam si Moysi propius accedere gestienti, vt cognitionem mysterii [y] cęlestis hauriret. dicitur (Solue [z] calceamentum pedũ tuorum,) quantò magis nos animæ nostræ pedes [a] exuere vinculis corporalibus, & gressus omnes mundi istius nexu debemus absoluere [b]? *& paulò superius.* ¶Nihil est, quod tã summo dolori sit, quàm si vnusquisque positus sub captiuitate peccati recordatur, vnde lapsus [c] sit, atque vnde [d] deciderit, & quod ad corporea †, atque terrena ab illa speciosa, & pulchra diuinæ cognitionis intentione deflexerit.

A ¶Vbi acquirendæ.] *Locus integer B. Ambrosij hic est.* An quisquã illã pœnitentiã putat, vbi acquirendę ambitio dignitatis, vbi vini effusio, vbi ipsius copulæ coniugalis vsus? *Sed gloss. in versic.* acquirendæ. *obsti*

Marginalia: † abest ab orig. — Matth. 7. — † impuritatibus — "dormiendum nõ est in scholis. — "Pœnitendi tempus. — † al. peccato. — "Rubus ardens q non comburebatur, quid presẽtabat. — Eccl 21. — Gene. 4. secũdum 70. — † Didicim⁹] Orig. — Exod. 3. — Act. 12. — † al. corpoream atque terrenam — "De⁹ à quo videri põt. — "Consuetudo veterum in signũ repudij. — "Pedes pro affectionib⁹ accipiũtur.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

MIror.] CASVS. Quidam stulti sacerdotes erant in ecclesia: qui cum viderent quosdam peccatores non recte pœnitere, nec veniam recipere, alios ad pœnitentiam recipere nolebant: quos hic redarguit Cyprianus: & quòd eos recipere debeant, probat auctoritate Ioan. in Apoc. & auctoritate Tobiæ.

tit, ne hic emendaretur. *Multa autē alia sunt emendata.*

B ¶Vt in tali vita.] *In originali est, vt vitali huic moriatur vsui. Sed glossa obstitit, ne mutaretur.*

Item Cyprianus episcopus, lib. 4. epist. 2. ad Antonianum.

CAP. LVII.

MIror autem quosdā sic obstinatos esse, ut dandā non putent lapsis pœnitentiam, aut pœnitentibus existiment ueniam denegandā, cū scriptū sit (Memento, unde cecideris, & age pœnitētiam, & fac priora [a] opera.) Quod utiq; ei dicitur, quem cōstat cecidisse, & quē Dominus hortatur per opera rursus exurgere: quia scriptum est (Eleemosyna [b] à morte liberat:) & non utique ab illa morte, quā semel [c] Christi sāguis extinxit, & à qua nos salutaris baptismi, & redēptoris nostri gratia liberauit: sed ab ea [d], quæ per delicta postmodum serpit.

Item Hieronymus Damaso.

CAP. LVIII.

IMportuna in Euāgelio mulier tandē meruit audiri: & clauso cū seris† [e] ostio [f], media licet nocte [g], ab amico panes [h] amicus accepit: Deus ipse, qui nullis contra se uiribus superari pōtest, publicani precibus [i] uincitur [k]. Niniue ciuitas, quæ peccato perijt [l], fletibus stetit [m]. Quorsum ista tā longo repetita principio? uidelicet ut paruum magnus aspicias, ut diues pastor morbidam non contemnas ouē. christus in paradisum de cruce latronem intulit: & ne quis ali-

a ¶Priora.] 50. distin. domino sancto.

b ¶Eleemosyna.] sc. interior, vt j. dist. 3. c. incassum. §. sed verba. vel exterior liberat à morte, id est, à peccato occasionaliter: quia citius illustratur. infrà ea. medicina. quia sicut seta filum introducit: ita timor seruilis charitatē, &c. j. dist. 3. qui vult.

c ¶Semel.] hinc collige peccata non redire. j. dist. 4. ca. in domo. §. item secundum. & 23. q. 4. si illic.

Apoc. 2.

d ¶Ab ea.] i. à morte actualium peccatorū. de conse. di. 4. c. 1. & 2.

IMportuna.] CASVS. Probat Hiero. ī hoc cap. quòd peccatoribus & pœnitentibus venia tribuitur, & quòd semper est pœnitentia faciēda, licet quis sit in mortali peccato, vt veniam impetret: quod probatur exemplo mulieris Chananææ, quæ per suam importunitatem vel instātiam meruit à Domino exaudiri: & exemplo amici, q ab amico tres panes impetrauit: & latronis qui in cruce meruit veniam: & quibusdā alijs exemplis, quę in litera facilè videbis. *Perijt*, id est, perire meruit: vel digna fuit perire, vel peritura esse credebat. *Martyrium.* non in veritate fuit martyrium: sed similitudine facti.

Tob. 4. †seruis] Or. Luc. 18. & 11.

Luc. 18. Ionæ 3.

IMPORTVNA. CASVS. Probat ī hoc c. "quòd instanter bona facienda sunt, licet quis sit in mortali peccato, vt impetret veniā, sicut Chananęa, & sicut amicus ab amico qui tres panes impetrauit: latro ēt meruit veniā: & alijs exēplis vtitur.

" Bona instanter sunt facienda. Luc. 23.

e ¶Cum seris.] id est, taciturnitate prędicatorum.

f ¶Ostio.] id est, intelligentia scripturarum.

g ¶Nocte.] idest, in profundo vitiorum positus.

h ¶Panes.] idest, fidem sanctæ Trinitatis.

i ¶Precibus.] illis scilicet, Deus propitius esto mihi peccatori.

k ¶Vincitur.] quia regnum cœlorum vim patitur. 1. quęstio. 3. Saluator.

l ¶Perijt.] idest, perire meruit. similis expositio 24. quæstio. 3. si quis non recto.

m ¶Stetit.] id est, non perijt.

n ¶Martyrium.] " non in rei veritate fuit martiriū, sed propter similitudinē facti, vel ideo dicitur pœna conuersa in martyrium: quia per fidem & patientiam, quam tunc habuit, dignus fuit æterno præmio, scilicet vt intraret statim ad vitam, sicut & illi qui patiuntur martyrium, vt j. de consec. di. 4. baptismi vicem. contra. ibi enim dicitur, quòd latro non pro nomine Christi crucifixus est: sed pro meritis facinorum suorum: & pœna nō facit martyrem, sed causa, vt dicit Aug. quare martyrium non fuit: quod & verū est. eius ergo pœna martyrium dicitur ratione æterni præmij, quod quasi martyr recepit confitendo, vel ratione confessionis quā in patibulo habuit, sicut enim martyr, sic latro inter pœnas Christū confiteri nō timuit.

"Latro bonus an fuerit martyr.

quando feram conuersionē putaret, fecit homicidij pœnam martyrium [n]. Christus, inquā, prodigum filium reuertentem lætus amplectitur, & nonaginta noue pecudibus derelictis, una ouicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris aduehitur. Vbi A uerò peccator intelligens uulnus suū tradidit medico se curandum, ibi non est uirga necessaria, sed spiritus lenitatis [o].

Luc. 15. Matth. 18.

A ¶Vbi verò.] *Hæc vsque ad finem non sunt inuenta apud B. Hieronimum.*

3 *Quòd autem omni peccanti, auctoritate Ambrosij [p] venia promittitur, falsum videtur. Quibusdam enim venia denegatur [q] aut ex magnitudine peccati, aut ex gradu officij. Vnde Ioannes in epistola sua [Est peccatum [r] ad mortem: quis † orabit pro eo?] Alibi [s] quoque legitur [Quis medebitur incātatori vulnerato à serpente.*

1. Io. 5. †non pro eo dico vt roget qs] Ori. Eccl. 12.

Item.

CAP. LIX.

SI sacerdos [t] peccauerit, qs orabit pro eo?

¶*Primo Regnorum libro, cap. 2. legitur,* Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem in Dominum peccauerit, quis orabit pro eo? *& sic affertur à B. Ambrosio li. 1. de pœnitentia, cap. 8. & alijs patribus. B. tamen Gregorius in cap. 2. primi regum cap. 3. ex hac ipsa vulgata lectione elicit sententiam, quam nūc affert Gratianus, vt notatum est suprà dist. 50. c. alienum.*

Sed huiusmodi interrogationes nō semper [u] negationem inferunt, sed potius difficultatem [x], vel raritatem notant, vt est illud Euangelij [Quis, putas, est fidelis seruus, & prudens, &c.] Hinc etiam Ambrosius, (¹ Deus, quis [y] similis tibi?

Matth. 24. ¹ Lib. 1. de pœn. c. 1.

o ¶Lenitatis.] argum. iudicem potius debere seq misericordiā quàm rigorē. 24. q. 2. legatur. s. di. 45. licet plerūque. s. 2. q. 5. quanto. suprà distin. 86. odio.

QVOD AVTEM. Hęc est 3. pars distin. in qua probat, quòd omnia Deus dimittit pęnitenti. qui autem moritur impœnitēs, ille peccat in Spiritum sanctū: cui nunquam dimittetur. Ioan. de Fan.

CASVS. Probatum est suprà auctoritate Ambro. quòd pœnitenti venia tribuitur. sed contra obijcit Gratianus, vt contrarietatem illam posteà soluat. Sequen. capitul. si sacerdos, planum est.

p ¶Auctoritate Ambrosij.] suprà ead. nemo potest. suprà ead. importuna.

q ¶Denegatur.] idest, videtur denegari.

r ¶Est peccatum.] aliter hic exponit magister istam auctoritatē quàm exponatur infrà ead. §. potest. & exaudi auctoritatem istam de peccato in Spiritū sanctum, vt exponit Augustinus. infrà ead. §. potest.

s ¶Alibi.] in libro Iesu filij Syrach.

t SI sacerdos.] in libro regum.

SED HVIVSMODI. CASVS. Gratianus soluit prædictam contrarietatem dicens, quòd huiusmodi interrogationes, si sacerdos peccauerit, &c. inferunt difficultatem & varietatem: quòd difficile fiet vt aliqua singularis persona oret pro ipso: & ad hoc probandum quasdam auctoritates inducit.

u ¶Non semper.] suprà trigesimasecunda, quæstione septima, quid in omnibus. ff. commo. l. ad eos. ff. locati. l. sed & de damno.

x ¶Difficultatem.] hoc referas ad delicti varietatem, & ad intercessorem spiritualem.

y ¶Deus quis.] quia imago, & etiam quælibet fidelis anima. infrà distinctio. proxim. illa anima. sed & homo habet similitudinem Dei. infrà. 33. quæstione quinta, hæc imago. " triplex est igitur imago siue similitudo identitatis, secundum quam tantùm filius Dei est imago patris: imitationis, secundum quam dicitur quòd magna nauis est imago alicuius domus, & discipulus magistri: similitudinis expressæ, vt sigillum in cera depingitur.

" imago est triplex.

a ¶Rogasse.

a ¶*Rogasse.*]pro peccatis Hierusalem, " vnde in libro Machabæorum legitur, quòd Iudas Machabæus cum deberet pugnare cum suis paucis contra Nicanorem, qui erat cum multis, ad confortationem suorum retulit somnium quod in præcedenti nocte viderat in hunc modum. Viderat Oniam sacerdotem manus ad cælum protendentem, & orantem pro populo Iudæorum, & postcà apparuisse alium virum ætate & gloria mirabilem circa illum Oniam, & dixisse: Hic est amator populi Israel, hic est qui multum orat pro populo & pro ciuitate sancta.

"Iudæ Machabæi somnium.

Psal. 82. 1 ibid. ca. 9. Exod. 32. 2. Mach. vl.

b ¶*Hieremiam.*] Dei prophetam. extendisse autem Hieremiam dexteram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem, accipe sanctum gladium munus missum à Deo, quo deijcies aduersarios populi mei Israel. qua visione confortati qui erant cum Iuda, impetum fecerunt in hostes & Nicanorem interfecerunt & 30. millia de suis.

2 d correpț. & gra. c. 11. 1. Ioan. 5.

POTEST. CASVS. Ponit Grat. aliam solutionem: & ad auctoritatem Io. vt intelligatur de eo qui peccat in Spiritum sanctum, & contra fidem, pro quo non est orandum post mortem, si vsque ad mortem in tali crimine perseuerauerit. & ad hoc probandum inducit cap. sequens. *Non dico*, id est, non præcipio. *Dico*, id est præcipio.

3 Ansl. 11. c. 153.

non vtique nullus: quia imago patris filius est.) Similiter igitur accipiendum [quis orabit pro eo?] hoc est, singularis vitæ aliquis debet orare pro eo, qui peccauit in Dominum.] & infra. [1 Nam quomodo Ioannes diceret non orandum pro delicto grauiore, qui legisset Moysem rogasse [a], *& impetrasse, vbi erat præuaricatio voluntaria? qui sciret et Hieremiam* [b] *rogasse?] Potest etiam secundum Augustinum* [2] *aliter intelligi illud Ioannis (Est peccatum ad mortem, &c.) vt nulla sit eius, & superiorum contrarietas. Ait. n. (Est peccatum ad mortem, non pro illo* [c] *dico, vt roget quis.) De quo peccato, quoniam nõ expressum est, possunt multa, & diuersa sentiri. Ego autem dico id esse peccatum, fidem, quæ per dilectionem operatur, deserere vsque ad mortem.* [d] *] Hæc est etiam blasphemia in Spiritum sanctum, quam neque in hoc seculo neque in futuro remittendam* [f] *Dominus in Euangelio asseruit. Siue autem delectatione peccati, siue desperatione veniæ, vsque ad mortem quis in peccato perseueret, iustum est, vt sine fine puniatur, qui sine fine peccauerit.*

Vnde Greg. Papa, lib. 4. dial. c. 43.

C A P. LX.

1 VOluissent iniqui, si potuissent, sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper viuere cupiũt qui nunquam [g] desinunt peccare, dum viuunt. Ad magnã, ergo iustitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquã voluerunt carere peccato.

4 *Ex his* [h] *itaque apparet, quòd sine confessione oris, & satisfactione operis, peccatum nõ remittitur. Nã si necesse est, vt iniquitates nostras dicamus, vt posteà iustificemur, si nemo* [i] *potest iustificari à peccato, nisi antea confessus fuerit peccatum, si confessio paradisum* [k] *aperit, veniã acquirit, si illa solùm confessio vtilis est, quæ fit cum pœnitentia (in quo notatur aliud esse confessio, aliud pœnitentia, siue interior, siue exterior accipiatur,) si ille, qui promittit veniam occultè apud Deum, non apud ecclesiam pœnitentiam agenti, frustratur* † [l] *Euangelium, & claues datas ecclesiæ, promittit etiam, quod Deus negat delinquenti, si nemo potest consequi* [m] *veniam, nisi quantulamcunque, etsi minorem, quàm debeat, peccati soluerit pœnam, si solis* [n] *sacerdotib. ligandi* [o], *soluendiq; ptãs* [p] *à Deo tradita est. si nullus veniam accipit, nisi ecclesiæ supplicationibus* [q] *ipsam impetrare contẽdat: Concluditur ergo, quod nullus ante confessionem oris, & satisfactionẽ operis, peccati abolet culpam. Denique* [r], *vt perspicuè appareat neminẽ*

c ¶*Pro illo.*] quia non sequitur quòd in carne non promeruit. s. ea. multipex. §. 1. Dico vt pro eo non roget quis post mortem: & ita exaudi pro peccato in Spiritum sanctũ: quod est finalis impœnitentia, vt hic innuit Augustinus: quo casu exaudi s. 13. quæstio. secunda. pro obeuntibus. licet H. illud intelligat de specialibus orationibus.

d ¶*Possunt.*] arg. quod non est diffinitum, posse diffiniri 22. quæst. 5. hoc videtur. arg. contra 32. q. 1. quòd si dormierit. 12. quæst. 5. consuluisti.

e ¶*Ad mortem.*] vnde alibi August. "Tanta labes est illius peccati, vt humilitatem pœnitentiæ subire non possit: quod quidem committit quisquis ex sola inuidia vnitatem ecclesiasticam impugnat, & diabolo scienter attribuit opera Spiritus sancti. vnde nec Christus in passione pro talibus orauit, sed pro eis qui ignoranter crucifigebant eum, dicens, Pater ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt.

"Ecclesiasticam vnitatẽ impugnare, grauissimũ est.

f ¶*Remittendam.*] " Peccatum in Spiritum sanctum dicitur generaliter omne peccatum mortale, quia qui vnam personam offendit, & aliam: specialius verò peccatum est quod ex odio vel ex malignitate procedit: nam Spiritus sanctus est amor & benignitas. secundum alios peccatum in Spiritum sanctum est obstinatio mentis. Est autem obstinatio mentis in peccato obdurata pertinacia, quam impœnitentia finalis comitatur, prouenit autem huiusmodi obstinatio interdum ex desperatione: puta cum quis credit suorum delictorũ magnitudinem diuinam misericordiam excessisse, & ob hoc de vitijs ascendit ad vitia, iuxta illud quod ait Cain: maior est iniquitas mea quàm vt veniam merear, vt j. §. denique. Interdum ex præsumptione: puta cum quis securus delinquit, tanquàm Deus pro temporali flagitio non sit æternum supplicium daturus. in quo peccati genere refert Hiero. se Origenem deprehendisse, qui post mortem anathematizatus est, vt 24. q. 2. c. vlt. ver. item si ad tempora. Vel putans in articulo mortis sufficienter pœnitere, vt latro: de quibus Apostolus: Maledictus homo qui peccat in spe. Item in Spiritum sanctum peccatum est secundum alios fraternæ gratiæ inuidia: puta si de gratia à Deo fratri collata inuideas, ne tibi præferatur. argu. s. 8. di st. qui contempta. Item secundum alios, peccare in Spiritum sanctum est blasphemia in personam Spiritus sancti. de talibus habetur de consecr. dist. 4. hi verò hæretici. Itẽ secundum alios peccatum in Spiritum sanctum est finalis impœnitentia: peccatum, scilicet, quod durat vsque ad mortem, vt, vsque, inclusiuum sit, quod hic Augu. potius velle videtur j. distin. 3. inter hæc hircum. Sed solet quæri, vtrum finalis impœnitentia possit desinere esse? Resp. Iste terminus, finalis impœnitentia, duobus modis accipitur. "Inest enim alicui impœnitẽtia finalis quando non habet propositum pœnitendi: hoc potest desinere esse: quia hoc propositum potest habere in hoc instanti, & cras non. Item est etiã finalis impœnitentia [a] quędam qualitas, quæ inest alicui ex eo quòd nunquam pœnitebit: ista non potest desinere esse subiecto existente: quæ si ponatur, oportet dici quòd nunquã eam habuit.

"Peccatũ i Spiritũsanctum qđ dr, & quot sũt eius spẽs.

" impœnitentia finalis capitur duobus modis.

†al. frustrat

Matth. 16.

VOluissent.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd mali vellent semper viuere, vt semper in peccato manerent. vnde ad magnam pertinet iustitiam iudicantis vt perpetuò sint in supplicijs, qui in hac vita semper volunt esse in peccato.

g ¶*Nunquam.*] assiduè enim peccantium non miseretur Deus, vt s. 93. dist. diaconi. & venia impœnitenti, &c. 24. q. 2. legatur. & ideo semper obnoxij pœnæ persistũt, vt j. di. 7. in fi.

EX HIS. Hæc est quarta pars dist. in qua probat per 36. aucto. quòd si quis non confitetur, non saluatur: si petijt, sufficit confessio quæ fit primò Deo, deinde sacerdoti, qui loco Dei iudicat. Ioan. de Fan.

CASVS. Concludit Gra. ex præallegatis eorum sententiam in vnum perstringens, quòd peccatum non dimittitur sine oris confessione, & operis satisfactione. Posteà per multas probationes & multa argumenta nititur idem probare, incipiens à peccato primi hominis, quòd non nisi confessione est dimissum: & probatio Grat. protenditur vsq; ad illum §. his auctoritatib. Et non facit §. nisi. vsq; ad §. illum, ex his oĩbus. Quidam tñ faciunt ibi duo c. s. *Puteus*, & *introite*. vnde secũdum q habent in libris suis, posteà ponunt in glo. Sed certè non videtur q ibi debeant esse c. etiam secundum Grat. & si aliquod est ibi, casus est planus. Idem etiã voluit Benedictus.

a s. dicta bẽ cõprehẽdas & dic q sex modis i Spiritũ sanctũ peccat: duobus mod. erga Deũ. præsumptione, vt Origen. desperõne, vt Iudas. j. e. dist. 3. scelerator. duobus erga pximũ, Odio fraternæ cogitõis, & impugnationis agnitæ veritatis. 11. q. 3. nolite timere. Duobus erga seipsũ, finali impœnitẽtia & pœnitere pœnituisse. 17. q. 4. sunt qui. & adde q d hoc ẽt not. j. di. 2. sciendum. Arch.

h ¶*Ex his itaque.*] infert ex pręmissis auctoritatibus: vsque ad §. denique.
i ¶*Si nemo.*] s. e. dist. nemo potest.
k ¶*Paradisum.*] s. e. dist. ecce nunc tempus
l ¶*Frustratur.*] s. e. dist. agite.
m ¶*Consequi.*] s. e. dist. c. nullus.
n ¶*Si solis.*] s. e. dist. verbum.
o ¶*Ligandi.*] i. imponendi satisfactionem, vel relaxandi.
p ¶*Potestas.*] no. solis sacerdotibus ptãtem ligandi traditã.
q ¶*Supplicationibus.*] s. e. dist. multiplex.
r ¶*Denique.*] ab isto loco vsq; ad c. quãobrẽ. probat 22. auctoritatibus, s. peccata non dimitti sine oris confessione. auctoritates veteris testamenti inducit vsq; ad §. in Euangelio. Ab illo §. in Euangelio. vsq; ad §. ex his. inducit auctoritates noui testamenti, & post ex oĩbus concludit in §. ex his. & omnes illæ auctoritates intelliguntur cum quis confiteri contemnit.

a ¶*Serpens.*] i. diabolus, qui serpente vtebatur tanquam organo, vel intellige ad literam.
b ¶*Confessionem.*] & quia in seipso inuenit originē peccati.
c ¶*Non reuocabatur.*] " quia irreuocabile fuit peccatum eius, & impossibile est eum reuocare ad pœnitentiam, vt j. di. 2. §. qđ aūt reprobi. ver. impossibile. hominis aūt peccatum fuit remediabile, & hoc duab. de causis: quia totum genus humanum pierat de peccato Adę, sed non tota angelica natura peccato diaboli. Itē homo incitatorē habuit ad malum: qđ nō habuit Angelus: & ideo per aliū iste nō debuit iuuari, sicut nec ille p se potuit surgere. & ideo peccatū diaboli fuit irremediabile, & non peccatū hominis.
d ¶*Reges.*] Pharao [a] rex Aegypti, de quo habetur s̄. 22. q. 2. c. vtilē. §. ecce quæ. & Abimelech [b] rex Gerare. de quo habetur 32. q. 4. nemo sibi. & s̄. 33. q. 1. si per sortiarias.
e ¶*Passiones.*] i. delicta. 15. q. 1. illa.
f ¶*Orationib.*] s̄. 33. q. 1. si per sortiarias.
g ¶*Præcepit.*] in Leuitico.
h ¶*Vt lepra.*] i. aliqua macula. " Sunt autem quatuor genera lepræ: in cute, in capillis, in domo, in veste. In capillis lepra dicitur alopecia fluentibus sanie capillis, si in caluitio, vel in alia parte capitis albus vel ruffus color inuentus fuerit, plaga lepræ est. In cute lepra cognoscitur, si in ea fuerit alba, id est, pallida albedo, vel postulæ, & huiusmodi lepræ vestis erat macula alba, vel ruffa. Similiter in domo dicebatur lepra talis macula, & macula in pariete pallore, vel rubore deformis: & oīa ista iudicabant arbitrio sacerdotis. si n. in hoīe lepra non erat perspicua: recludebat eū sacerdos in domo sua septem dieb. quib. expletis si nō creuerat lepra, iterum recludebat eum alijs septē diebus. q̄ si nec tunc creuerat, mundū eū iudicabat: quia si scabies erat, laudabat homo vestimenta sua, & mundus erat. Cum verò perspicua erat lepra, separabatur, i. iudicabatur immundus ad arbitriū sacerdotis, & habebat homo vestimenta sua dissuta, i. facilia ad induendum, vel exuendū, vt sic cognosceret: & caput rasum [c], vt posset cognosci: osq; veste cōtectū, ne fœtore loquendo diffunderet. & habitabat solus extra castra, ita vt à mortuo nihil differre videretur. Itē si lepra vestis erat pspicua, cōburebatur vestis: si dubia, recludebat septem dieb. si creuerat macula, adiudicabatur lepra: si nō creuerat, abluebatur vestis, & recludebat alijs 7. dieb. post quos si sacerdos inueniebat creuisse lepram, rumpebat eā. Similiter ostium domus leprosæ claudebat 7. dieb. post quos si sacerdos inuenisset creuisse lepram, iubebat erui lapides leprosos, & proijci extra ciuitatē, & domum radi intus per circuitū, & puluerem rasuræ spargi extra ciuitatē in loco immundo, & alios lapides substitui in domo: & luto alio liniri domū. q̄ si iterum redierit macula, & pseuerās lepra est, destruebatur domus, & ligna, & lapides, & puluis extra ciuitatem proijciebātur in locum immundum.

i ¶*In domo.*] non dicit hic de veste, & de domo, quod ei ad literā possit lepra inesse: sed si domus, vel vestis offerret ab aliquo † mi nisteriū deputāda, antea sacerdoti offerreba tur. & si aliqua inerat macula. qua à ministerio impediret, sacerdotis iudicio relinquebat.
k ¶*Separata.*] quo ad officiū, vel ministeriū.
l ¶*Contaminaretur.*] domº, vel vestis, vel cutis, i. contaminata, vel immunda iudicaretur.
m ¶*A propheta.*] sc. Nathan.
n ¶*Achab.*] j. ea. dis. 3. §. ecce Achab. ADDITIO. Et 50. dis. c. si post. §. ècontra.
o ¶*Innocentis.*] s. Nabutæ.
p ¶*Et relinquat.*] sc. nobis qui eū sequimur vel post comminationem à se datam.
q ¶*In bestialem.*] s̄. 17. q. 4. miror.
r ¶*In Euangelio.*] hic transfert se ad auctoritates noui testamenti.
ſ ¶*Penitentiæ.*] non remissionis: nam venientibus ad illud requirebatur pœnitentia: non autem in nostro baptismate, quod remissionis est, vt j. de consec. dist. 4. fine penitentia.
t ¶*Vel amicorum.*] hoc enim Deus amat, vt multi rogent. j. ead. fleat.
u ¶*Rabboni.*] i. magister.
x ¶*Mortuos.*] s. filiū [d] archisynagogi, filium viduæ, & Lazarum.
y ¶*Quartum.*] vnde hoc Gratianus habuit, ignoramus: nisi dicatur hoc de Matthæo intelligi: cui cum Dominus diceret: Sequere me, respondit Domino: Pater meus mortuus est, volo eum sepelire. & tunc Dominus ait, Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.
z ¶*Penitens.*] Dauid, vt j. dist. 3. ille rex.
a ¶*Tacui.*] peccata.
b ¶*Ossa.*] virtutes, quibus anima sustentatur, vt ossibus corpus.
c ¶*Dum clamarem.*] iactando me de meritis meis.

sine confessione à peccato mundari, ab ipsius humani generis principio sumamus exordium. Peccato transgressionis primi parentes corrupti, à Domino sunt requisiti de culpa, vt peccatū, quod transgrediendo cōmiserant, cōfitendo deleret. Serpens [a] autē de culpa requisitus non est, quia per confessionem [b] nō reuocabatur [c] ad vitam. Cain quoq;, cū primæ præuaricationi fratricidium addidisset, similiter à Domino de culpa requisitus est, dum ei dicitur [*Vbi est Abel frater tuus?*] *Sed quia superbus peccatum suum confiteri noluit, potius mendaciter negando Deum fallere conatus est dicens* [*Nunquid custos fratris mei sum ego?*] *indignus venia iudicatus est. Vnde in desperationis profundum mersus est, dum ait* [*Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear,*] *vagus, & profugus, exijt à facie Domini, significans eos, qui peccata sua cōfiteri dissimulant, respectu diuinæ miserationis idignos haberi. Reges [d] quoq; qui ignorantia ducti in Abraham deliquerant, non nisi eodē orante sanari meruerūt. In quo figuratur, q̄ passiones [e] morū non sanantur, nisi orationib. [f] ecclesiæ. Moysi quoq; pcepit [g] Dominus, vt lepra [h] siue in cute, siue in domo [i], siue in veste, siue in crine appareret, sacerdoti ostenderetur, & iuxta eius arbitriū separata [k], eius iudicio contaminaretur [l], vel mundaretur. Saul quoque cum à spiritu maligno vexaretur, non poterat ad sanę mentis officiū redire, nisi prius Dauid psalterium arriperet, & coram eo psalleret, & ita ab eius vexatione cessaret diabolus. In quo mysticè ostenditur, q̄ quicunq; diabolo propter peccata mācipatur, ab eius dominio eripi non valet, nisi Dauid, id est, ecclesia, psalteriū accipiat, & coram eo psallat, i. spiritualis gratiæ eum participem faciat, & salubriter admonendo, & piè pro eo orando, & exempla boni operis sibi præbendo, diabolum ab inuisibili eius vexatione compescat. Dauid quoq; cum adulterium commisisset, & homicidium, nō ante audiuit à propheta [m]* [*Transtulit à te peccatum tuū Dominus,*] *quam ipsum peccatum confiteretur. Prius enim prophetæ peccatum redarguenti confessus est, & posteà audiuit* [*Transtulit Dominus peccatum tuum à te.*] *Achab [n] quoq;, cum de innocentis [o] sanguinis effusione sententiam comminantis Dei audiret, induit seipsum cilicio, satisfaciens Deo per pœnitentiam. Vnde Dominus ad Heliā ait.*

[Quoniam Achab reueritus est faciē meā, non inducā malū in diebus eius.] Niniuitæ cū audirēt [Adhuc 40. dies, & Niniue subuertetur,] ex edicto regis & principum, penitentiā egerunt, dicentes [Quis scit, si cōuertatur, & ignoscat Deus, & relinquat [p] post se benedictionē?] Hac humilitate satisfactionis † imminentem subersionem euadere meruerūt. Quorum exemplis euidenter ostenditur, q̄ nullus à Deo consequatur veniam, nisi primū satisfecerit sibi per penitentiā. Nabuchodonosor quoq; propter superbiā suam à rationabili † mente in bestialem [q] animū commutatus est, atq; à regno suo profugus recedens, non ante regnum recepit, quā conuersus Deum pdicauit. Deniq; plebs Israëlitica ob culpam suæ transgressionis captiuitati tradita non ante liberari meruit, quàm sua peccata confitens, Danielis, & aliorum sanctorum precib. veniam accepit. In Euangelio [r] quoq; venientes ad Ioannē, vt baptizarentur ab eo, baptismo pęnitentiæ [ſ], primū confitebantur peccata sua: ostendentes, q̄ quisq; debet peccata sua damnanda confiteri, & innouationem melioris vitæ promittere, si regenerationis desiderat gratiā accipere. Christus quoq; alios legitur suscitasse à mortuis, alios à lepra mūdasse, alios illuminasse, aliorū membra paralysi dissoluta consolidasse: omnium tamē sanitatem petitio proprię vocis, vel amicorum [t] legitur pcessisse. Luca. n. referente didicimus, q̄ pro socru Petri prius rogatus est, quàm eam sanitati redderet. Leprosus verò ille, quē Dominus descendens de monte mundauit, prius clamauit ad eum [Domine si vis, potes me mundare,] quē posteà tangendo mundauit. ¶ Cæcus quoque dum clamaret ad eum [Miserere mei filij Dauid] interrogauit eum Iesus [Quid vis, vt faciā tibi?] ait [Rabboni [u], vt videam lumen.] Tres quoq; mortuos [x] audiuit, quos aliorum orationibus reddidit vitæ. Quartum [y] quoq; discipulo nuntiāte audiuit: sed quia defuerunt viui, qui pro eo precarentur, resuscitari, non meruit. ¶ Quib. nimirum exemplis euidentissimē datur intelligi, q̄ ille, quem grauioris culpæ macula inficit, nisi confessione proprij oris, vel ecclesiæ intercessione sufragante, sanari nō poterit. Hinc pęnitēs [z] ille, q prius tacēdo peccata, flagellari meruerat, postea correptus dicebat, [Quoniā tacui [a], īueterauerūt ossa [b] mea, dū clamarē [c] tota die.] Hic Christus ex persona membrorū ait [Nō

a ¶*Non*

Marginal notes: "Peccatum diaboli fuit irreuocabile, sed hominis remediabile." Gen. 3. Gen. 4. a Gen. 12. b Gen. 20. Gen. 12. & 26. Leuit. 13. & 14. "lepræ gña sunt iiij." 1. Reg. 16. 2. Reg. 12. 3. Reg. 2. c Al. nudū. Ionæ 3. † al. & satisfactione. Dan. 4. † al. rationali. 1 s̄. 17. q. 4. miror. Dan. 9. Ioan. 11. ibid. Luc. 17. Matth. 9. Marc. 2. iidem. Luc. 4. Matth. 8. Marc. 1. Luc. 5. Marc. 10. Luc. 18. Matth. 5. Luc. 7. Ioan. 11. d Hoc Christus suscitauit ī domo, i. in cogitōe scdm H. j. c. s. ècontra. Psal. 31.

a ¶*Non claudet.*] idest, non constringet te finaliter.
b ¶*Non clauseris os.*] non confitendo.
c ¶*In profundo.*] vitiorum. vnde peccator cum [a] venerit in profundum vitiorum contemnit.

a 17.di.nec licuit.ext. de iudi. cũ non ab homine. Archid.

EX HIS OMNIBVS. CASVS. Infert Grat. ex su pradictis quòd sine cõfessione nullus veniam mereatur, & ad hoc inducit sequentes auctoritates. Sequentia tria capitul. plana sunt, scilicet *sufficit &, non sufficit. et c. nouit.* Illud autem ca. quod posteà sequitur, scilicet *aliud.* positum est s. 11. q. 1. & ibi casum inueniens. Ben. tamen sic breuiter ponit hic casum. Dicitur hic quòd abstinere debet à multis, qui vnũ illicitum committit: & ita probatur, quòd satisfacere tenetur.

Psal. 68. 1 gl. iterl. & ordin. ibi ex Au. Sent. 4. dist. 17. Psal. 129. Prouer. 19. Eccl. 17. Psal. 99.

d ¶*Poenitentia.*] ¶*Nõ negetur.*] nam qđ diffidẽtia ætatis, &c. 32. q. 2. ancillam. & infrà ea. dist. 7. nemo.

Matth. 3. Act. 19.

e ¶*Vulnerata.*] delictis.

f ¶*Non sufficit.*] quo ad famam exteriorem. sufficit. n. quo ad Deum †, dummodo non contemnat.

† Vide cõci. Trid. sess. 14. c. 8. & cã. 13.

g ¶*Per penitentiæ.*] infrà e. distin. si peccatũ Dauid.

h ¶*Nouit.*] ¶*Sententiam.*] commi-nationis, vt 22. q. 4. incõmutabilis. & in hoc simili est prætori quoad interlocutoriam. ff. de re iu. quod iussit.

2 j. e. c. quis. Pol. l. 6. titu. 20. Iuo par. 16. c. 167.

† al. enim] Orig.

i ¶*Aliud.*] suprà 11. q. 1. aliud.

k ¶*Reposcere.*] suprà 14. quæstione 1. quod debetur.

l ¶*Propria.*] ff. de mi. si iudex.

3 Burc. l. 9. ca. 123. Iuo p. 15. c. 135.

m ¶*Licent.*] hoc exposui suprà 11. quæsti. 1. aliud.

n ¶*Expediunt.*] vt debitũ repetere, vt s. 14. q. 1. quod debetur. " sed non expedit cũ scãdalo. Item temporalia accipere. 1. quæst. 1. iudices. Item omnibus cibis indifferenter vti licet. 11. q. 4. ad mensam. sed non expedit. 28. q. 1. omnis. Item vxorem gentilem derelinquere licet. 28. quæstione 1. iam nunc. sed nec expedit, vt ea. quæstio. 1. sic enim.

" Expediũt non omnia.

4 Beda 2. Corin. c. 12. Sent. 4. dist. 16. Pol. l. 7. tit. 20.

† al. factis.

Qui sanctus.] CASVS. Dicitur in hoc capit. quòd sacerdos qui bonus est, & dignè vult accipere corpus Christi, debet in castitate permanere. peccator autem, quem conscientia propria remordet, pœnitere debet & ingredi ecclesiam, de qua fuerat propter peccatum egressus. *Lucernæ ardentes,* idest opera nostra sint ardentia charitate, & alijs lucentia per exemplum.

absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suũ.] Quod *Augustinus* [1] *exponit dicens* [*Puteus est humanæ iniquitatis profunditas, in quem si cecideris, non claudet* [a] *super te os suũ, si tu non clauseris* [b] *os tuum: confitere ergo, & dic, De profundis clamaui ad te Domine, & euades. Claudet super illũ Dominus, qui in profundo contẽmnit, à quo mortuo, velut ab eo, qui nõ sit, perit cõfessio.*] *Hinc idem propheta ait* [*Introite portas eius in confessiones.*] *Ostendens ad portas misericordię non nisi per confessionem peccati aliquem posse pertingere.*
¶*Hinc etiam beatus Ioannes Baptista, et Saluator noster exordium prædicationis suæ à pœnitentia sumpserunt, dicentes* [*Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum:*] *ostendentes ad regna cælorũ neminem posse pertingere, nisi primũ per pœnitentiam Deo curauerit satisfacere. Hinc etiã in actibus Apostolorum legitur, quòd credentes veniebant ad Apostolos, annuntiantes actus suos. Ex his omnibus facilè mõstratur, sine confessione nullam veniam posse promereri.*

Hinc etiam Leo Papa ait epi. 78. al. 80. ad episcopos Campaniæ.

CAP. LXI.

2 Sufficit pœnitenti † illa confessio, quæ primúm Deo offertur, tum etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit.

Item ad Rusticum Narbonẽsem Episcopum, epistol. 90. al. 92. c. 7.

CAP. LXII.

3 Poenitentia, quę dilata est, cum studiosius petita fuerit, non negetur [d], vt quoquomodo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata [e] perueniat.

Item Augu. in sermone de pœnitentia, al. li. de pœnitentiæ medicina.

CAP. LXIII.

4 Non sufficit [f] mores in melius commutare, & à præteritis † malis recedere, nisi etiã de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentię [g] dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis, & ieiunijs A.

10 A ¶*Et ieiunijs.*] *Hoc non est apud B. Augustinum, neque Bedam, neque magistrum sententiarum, neque Polycarpum.*

Item Ambrosius in cap. 1. Lucę.

CAP. LXIIII.

Nouit Dominus mutare sententiam [h], si tu noueris emendare delictum.

20

Item Leo Papa, epist. 90. al. 92. ad Rusticum, cap. 8.

CAP. LXV.

5 Aliud [i] quidem est debita iustè † reposcere [k]: aliud propria [l], perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam postulantem oportet à multis etiam licitis abstinere, dicente Apostolo (Omnia mihi licent [m], sed non omnia expediunt [n].) Vnde si quis pœnitens habet causam, quam negligere fortè non debeat, melius expetit ecclesiasticum, quàm forense iudicium.

30 40

Item Hieronymus, in ca. 1. Ioëlis.

CAP. LXVI.

6 Qui sãctus sacerdos est, & comedit † in Pascha [o] Domini, accingatur balteo castitatis, & audiat cum Apostolis (Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.) Qui autem peccator [p] est, & quem remordet [q] propria conscientia, cilicio accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi: & ingrediatur ecclesiã [r], de qua propter peccata fuerat egressus, & cubet, vel dormiat in sacco: vt preteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ austeritate compenset.

50 60

Idem in Amos prophetam, ad capitulum 9.

CAP. LXVII.

Si agamus [f] pœnitentiam, ipsum quoque suę pœnite-

70

o ¶*In Pascha.*] idest, in transitu de vitijs ad virtutes: quia pascha transitus interpretatur. de consc. dist. 4. per aquam.
p ¶*Peccator.*] " ex hoc videtur quòd constitutus in mortali possit auctoritate sua à communione sacramentorum abstinere, iuxta illud, Probet se homo, & sic de pane illo edat, &c. & ideo laudatur mulier, quæ menstrua patitur, si ex reuerẽtia abstinet. suprà 5. distin. ad eius. & arg. j. de consec. dist. 2. quotidie. sed contra s. ead. dist. sunt qui arbitrantur. & in capit. facilius. & infrà ead. in actione. In contrarijs istis dicitur quòd nemo auctoritate sua, sed sacerdotis dẽt abstinere à communione altaris. Sol. abstinet quis peccati conscius aliquã do propter reuerentiã: quod cõmendat, vt hci, & in similibus. Aliquãdo propter satisfactionem delicti putans talem abstinentiam prodesse etiam non iniunctã ei aliqua pœnitentia à sacerdote: quod inhibetur in cõtrarijs. Sed & in illo casu vbi ob reuerentiam abstinetur propter criminis conscientiã, distinguo, vt si scandalum ex eius abstinentia oritur, compelli potest à prælato suo ad sumendum Eucharistiam, vel petendum: arg. infrà de consecr. dis. 2. si quis intrat. & ca. seculares. si verò non est scandalum, bene facit abstinendo. j. de consec. distin. 2. quotide. hodie tamẽ videtur tolli ista dist. vt extra de pœni. & remis. omnis.

"Peccati cõscius an possit ppria auctoritate à cõione abstinere.

† 11. quæ. 1. aliud. Ans. l. 11. c. 141.

† al. iusta.

1. Cor. 6.

6 Sent. 4. distin. 17.

† al. comedit Pascha]

q ¶*Remordet.*] secundũ quod notaui. s. 16. q. 1. monachi.

Orig. Malach. 3. Luc. 12.

r ¶*Ecclesiam.*] id est, vnitatem ecclesię per fidem & charitatẽ: nec enim itelligi potest de ingressu corporalis ecclesiæ. " Nemo namque p peccato aliquo abstinendus est ab ingressu ecclesię: nisi sit excommunicatus, vel interdictus ex iusta cã. j. e. q. 4. vir cũ propria. 11. q. 3. excõicatos.

" Ecclesiæ ingressus qbus est interdicẽdus.

Si agamus.] CASVS. Dicit Hiero. in hoc capit. quòd sicut Deus propter pœnitentiã reuocat sententiã in contumaces latam: ita propter negligentiam pœnitendi, bona reuocat, quæ promisit. & hoc probat exemplis, scilicet Hierusalem & Samariæ, ex quibus ciuitatibus quidam fuerunt à supplicijs liberati: alij verò bona quæ fecerunt perdiderunt. *Rursum.* Verba sunt Gratian. vsque ibi, *Promittit. Quorum.* scilicet habitatorum.

80 f ¶*Si agamus.*] CASVS. Dicit Hieronymus, quòd sicut Deus propter pœnitentiam reuocat sententiã etiam contra contuma-

contumaces latam: ita propter pœnitendi negligentiam bona reuocat, quæ promisit. & hoc probat exemplis Hierusalē, & Samariæ, Nabuchodonosor, & Exechiæ.
a ¶*Rursum.*] verba Gratiani.
b *Eundem.*] sc. Amos, de quo locutus fuerat Hieronymus.

litudinē aquilarū cresceret, & vngues eius quasi vngues auiū.
d ¶*Eleemosynis.*] "eleemosynę namque à morte liberant peccatorem, qui per delicta subruerat, vt infrà ca. dist. medicina. suprà ea. dist. miror.
e ¶*Redime.*] istud, redime, ponitur priuatiuē: qa propriè non est hæc redemptio. ff. commo. si vt. §. vlt. ff. de le. commiss. l. fundo. ff. quod vi aut clam. si vitem. §. 2.
f ¶*Forsitan.*] s. di. 86. non satis. dubitanter dixit: quia deesse pōt cōtritio cordis. arg. s. e. q. 2. admonere. & non valent eleemosynæ, nisi ex bono fonte, &c. vt 86. di. nō satis. Vel ideo sub dubietate posuit, ne securitas negligentiā, & negligētia offensam præstaret, vt j. e. prędixerat. Vel ponitur forsitā, assertiuē, vt in Euāgelio, forsitan & patrē meū cognouissetis, &c. j. di. 4. ne fortè. ff. de rei vend. item si. §. 1.
g ¶*Non potest.*] i. nō cōtingit hoc, scdm eos, cōtra quos hic loquit.
h ¶*Moriturum.*] propter peccatū quod cōmisit quando superbiuit de victoria, quā habuit de inimicis, eam sibi attribuens.
i ¶*Commutata est.*] nō per iudicij veritatē, sed eorum mutatione, qui conuersi per pœnitentiā meruerunt liberari.
k ¶*Alioquin.*] i. nisi p̄staret indulgentiā agēti bona, cur inferret mala agenti mala: & hoc sequitur. æquū est enim vt sicut malè agentibus infert mala: sic bn̄ agētibus parcat, & conferat bona.
l ¶*In reuerentiam.*] i. contra æquitatem reuerendam. vel ad hoc vt omnes eidem reuereamur tantùm.
m ¶*Asserit.*] Dominus loquens Hieremię. & sunt verba Hiero. super Danielem.
n ¶*Vitijs.*] suprà. dist. 68. odio.
o ¶*Ad mensem xij.*] vsque ad annum peccata eleemosyis redemit, pòst superbiuit.
p ¶*Forsitan.*] verba Danielis.
q ¶*Dubitet.*] id est proponat secundum formam dubietatis. Vel dic vt suprà in prin.
r ¶*Audacter.*] s. 8. q. 1. si ergo. 3 2 q. 5. si Paulus. hoc aduerbiū determinat verbū, vel participium. arg. ad hoc 93. di. diaconi.

Quamobrem.] Casus. Hoc c. diuiditur in duas part. In prima ponuntur verba Danielis interpretātis visionem Nabuchodonosor, & dicentis sibi: placeat tibi consiliū meū: peccata tua eleemosynis redime, &c. In 2. ponuntur verba Hieronymi dicentis inutile videri consiliū prophetæ. Ex quo enim p̄dixit sententiam in visione regis: quid valeat consilium eius, cū sententia Dei mutari non possit? Qui respon. dicens quòd sæpe sniam cōminationis reuocat Deus: sicut apparet exēplo Ezechiæ regis, & Niniue ciuitatis. & licet rex admiserit consilium prophetæ, & snia dilata fuerit: tamē fuit posteà inflicta: quia locutus fuit superbiam, dicens, Nonne hęc est Babylon magna, &c. Secunda pars ibi, *Si prædixit. Et Niniuitarū*, hoc est ī Iona p̄pheta. *Irreuerentiam*, i. male, & contra reuerentiam & ęquitatē. quę aūt fuerit visio dicit in apparatu, & in historijs dicet.
c ¶*Quamobrem.*] illud tangit, "quòd Nabuchodonosor vidit ī sōno arborem in medio terræ pertingentem vsque ad cælum, & sub ea habitabant animalia & bestię, & in ramis volucres, & ex ea vescebatur omnis caro: & ecce vigil & sanctus de cælo descendit, & ait, succidite arborē, & ramos & fructus eius, & fugiēt ex ea bestię & volucres: sed germen eius in terram sinite: & cum feris sit pars eius, & ab humano cōmutetur cor eius: & septem tempora cōmutentur super eā: qd̄ somnium Daniel interpretatus est & ait: Tu es rex arbor ea, quę inualuisti, & potestas tua in terminis terrę, & audiuisti p̄uigilem altissimi sententiam super te: & ab hominib. eijcient te, & cum feris erit habitatio tua: fenū vt bos comedes. 7. tēpora, idest, 7. anni mutabuntur super te, & relinquetur tibi semen vel germen radicis: quia regnum tuum restituetur tibi, quamobrem audi consilium meum, Peccata tua eleemosynis redime: forsan ignoscet tibi Deus. Post annum aūt deambulabat rex in aula sua, & superbè loquebatur dicens, Nonne est hæc Babylon, quam ego ędificaui in robore regni, & in gloria decoris mei? Adhuc erat sermo in ore eius, & ecce vox de cælo dicens, tibi dicitur Nabuchodonosor: regnum tuū transit à te, & cum feris habitabis septem temporibus donec scias quod dominetur altissimus vniuersis regnis hominum. & statim ex hominibus abiectus est, & vt bos fenum comedit, & rore cæli caput eius infectum est, &c. donec capilli eius in simi-

Hierem. 17. | 4. Reg. 10. Esa. 38. "Nabuchodonosor vidit somniū. | Ionæ 3. | †Hieremia] orig. vera lectio. | Hier. 17.

bit sententiæ. Rursum [a] iuxta eundem [b] Hieremiam A promittit prospera. Si negligentia dissoluamur, & illum pœnitebit sponsionis suæ, promissaq; mutabit. Cuius rei exemplum Niniuitas, & Hierusalem habere possumus, quorum alij de imminentibus supplicijs liberati sunt: alij, quę patribus promissa fuerant, perdiderunt.

A ¶Hieremiam.] *Sic est emendatū ex ipsis commentarijs. B. Hieronymi, & vno vetusto exemplari Gratiani. Nam in cæteris est quemadmodum in vulgatis*, iuxta eundem Hieronymum promittit prospera, si pęnitentiam egerimus. Quod si negligentia, &c.

Idem super Danielem, ad c. 4.

CAP. LXVIII.

Quamobrem [c] rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis [d] redime [e], & iniquitates tuas misericordijs pauperum: forsitā [f] ignoscet Deus delictis tuis. ¶Si prædixit sententiam Dei, quæ mutari non potest [g], quomodo hortatur ad eleemosynas, & misericordias pauperū, ut Dei sententia commutetur? Quod facilè soluitur Ezechiæ regis exemplo (quem Esaias dixerat esse moriturū [h]) & Niniuitarum, quibus dictum est [adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.] Et tamē ad preces Ezechiæ, & Niniuę, Dei sentētia cōmutata A est [i], non uanitate iudicij, sed eorū conuersione, qui meruere indulgentiam. Alioquin [k] & in reuerentiam † [l] loquitur Deus se mala minari super gentem, & si bona fecerit, minas clemētia commutare. Rursum bona agenti se asserit [m] polliceri: & si malè fecerit, dicit se suā mutare sententiam, non in homines, sed in opera, quæ mutata sunt. Neque enim Deus hominibus, sed uitijs [n] irascitur: quæ cum in homine nō fuerint, ne quaquam punit quod mutatū est. Dicamus & aliter. Fecit q. dē Nabuchodonosor iuxta Danielis cōsilium misericordias in pauperes: & idcirco usque ad mensem duodecim [o] in eū est dilata sententia. Sed quia posteà ambulans in aula Babylonis gloriatur, & dicit, [Nōne hæc est Babylon magna, quam ego ędificaui in domum regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria nominis mei?] bonū misericordiæ perdidit malo superbię. [forsitā [p] ignoscet Deus delictis tuis.] Cum beatus Daniel præscius futurorū de sentētia Dei dubitet [q], rem temerariam faciunt, qui audacter [r] peccatoribus indulgentiā pollicentur. Et tamen sciendum, quòd si Nabuchodonosor bona opera facienti uenia repromittitur, multò magis alijs promittitur, qui leuiora peccata commiserunt.

A ¶Commutata est.] *Quæ sequuntur, vt etiam multa alia, emendata, & locupletata sunt ex originali, præter verbum*, reuerentiam, *(quod esse debet*, Hieremia, *) idque ob glossam.*

Idem.

CAP. LXIX.

Vide [s] benignum Dominum misericordiam cū seueritate miscentē [t], & ipsius pœnæ modū iusta, & clementi liberatione A pensantem. Nō in perpetuū tradidit pœnæ delinquentes, sed [quantò B, inquit, tpe seruierunt Baalim, tāto seruiant Chusarsaton †, [u] hoc ē octo annis. Disce & hoc ô tu auditor, quisquis ille es, qui tibi cōscius es alicuius er-

"Eleemosyna liberat à morte. | Dan. 4. | 1 Ori. hom. 3. ad c. 3. Iudicum, & ibi gl. ord. | †al. Chusanrasathaim. | "Chusarsaton quid repræsentat.

Vide benignum.] Casus. Filij Israel seruierunt 8. annis regi Mesopotamiæ, & posteà liberati sunt ab Othoniele. Dicitur hic q̄ in illo facto significatur, quòd quanto tempore aliquis stetit in peccatis seruiendo diabolo, tāto tempore debet esse in pœnitentia seruiendo Deo. In fine dicitur qd̄ sicut illi non fuerunt liberati nisi ad instantiam precum: ita non liberantur aliqui nisi per preces.
s ¶*Vide.*] ô tu auditor.
t ¶*Miscentem.*] s. dist. 45. disciplina.
u ¶*Chusarsaton.*] "quæ humiliatio eorum interpretatur in libro

libro Iudicũ. hic est diabolus, cui humiliandæ & affligendæ traduntur animæ, q̃ Christi humilitate contẽpta in superbiã se extollunt. Chusarsaton iste fuit Rex Syriæ, & Mesopotamiæ: cui seruiuit Israel 8. annis, eo ꝙ p̃uaricatus est in pceptis Domini seruiendo idolis mortuo Iosue: quem liberauit Othoniel frater Calephin, in quo erat spiritus Domini, postquàm populus clamauit ad Dñm tradito Chusarsaton in man' Othonielis in pugna, quando pugnauit contra eum, vt legitur in lib. Iudicum 2. & 3.

a ¶*Tanto.*] s. saltem, & non plus. 47. di. oẽs.

b ¶*Nihilominus.*] ĩ. dist. 3. productior. contra. sed ibi de peccato primi parẽtis tm̃. Vel de pœna interiori: hic autem de exteriori.

c ¶*Pœnitendo.*] s. ea. dist. voluissẽt. §. ex his. ver. quartum quoque.

d ¶*Suscitauit.*] "Othonielem, i. filiũ Senem fratrem Caleph. minorem [a], cui Caleph, Axã filiã suã dederat ĩ vxorem pro eo ꝙ dederat ei ciuitatẽ Cariathsepher, i. ciuitatẽ literarum. hic ergo Othoniel quasi saluator filijs Israel est missus, cũ super eos est dux cõstitutus à Dño. interpretatur aũt Othoniel tp̃s mihi Dei [b], hoc est aliquis militiæ cœlestis Angelus, qui sibi tp̃s à Deo dispẽsatũ accipiẽs mittitur in adiutoriũ eorũ, qui hæreditatem capiunt salutis. H.

† al. manus

"Othoniel fuit filius Senem.

a In quo fuit spiritus Domini, & iudicauit Israel, de quo habetur Iudicum 3.

b ita etiam ponit Hug. & Laur.

roris: & quanto tempore errasse te nosti, quanto tẽpore deliquisti, tanto [a] nihilominus [b] tẽpore humilia teipsum Deo, & satisfacito ei in cõfessione pœnitentiæ: non expectes, vt humiliet te Chusarsaton, & inuito necessitas extorqueat pœnitentiam: sed ipse præueni tortoris istius duritiam †: quia si te ipse emendaueris, si te ipse correxeris, pius est Deus, & misericors, qui vindictã temperet ab eo, qui illam pœnitendo [c] præuenit. Sed illud consideremus, quia donec seruierũt Chusarsaton ij, qui traditi fuerãt pro delictis suis, & non clamauerunt ad Dominum, nemo suscitatus est, q̃ saluare eos posset. Cum verò clamauerunt ad Dominum, tũc suscitauit [d] Dominus Saluatorem Israel, & saluauit eos.

A ¶Liberatione.] *Anteà legebatur*, deliberatione, *Emendatum est ex homilia Origenis, quemadmodũ & alia nonnulla.*

B ¶Quanto.] *Hæc pars videtur potius sumpta ex glossa ordinaria, quàm ex ipso Origene.*

Idem Hieronymuss in cap. 5. epistolæ ad Ephesios.

CAP. LXX.

Ecclesia Christi gloriosa est, non habens maculã [e] neq; rugã [f], aut aliquid istiusmodi. Qui ergo peccator est, & aliqua sorde maculatus, de ecclesia [g] Christi non potest appellari, nec Christo subiectus dici. Possibile autem est, vt quomodo ecclesia, q̃ prius rugam habuit, & maculã A [h], in iuuentutem, & munditiam posteà restituta est, ita & peccator currat ad medicũ, quia non habẽt opus sani medico, sed malè habentes, vt curentur vulnera ipsorum, & fiant de ecclesia, quæ est corpus Christi.

Ecclesia Christi.] Casvs. Dicit hic ꝙ peccator non est in ecclesia, q̃ non habet maculã neq; rugam sicut olim habuit: q̃ verò vult esse in ecclesia, vadat ad medicum vt purgetur à macula, & fiat de ecclesia, quæ est corpus eius.

e ¶*Maculam.*] hæresis, vel mortalis peccati. s. di. 21. quamuis. s. prox. cã. q. 4. recurrat.

f ¶*Rugam.*] scilicet schismatis, vel venialis peccati.

g ¶*De ecclesia.*] s. 23. q. 4. fortè. contra. & c. hęc aũt vita. cõtra Sol. Ecclesia qnq; largè sumitur, vt granũ & paleam cõplectatur. vt est in contrarijs. s. 32. q. 4. recurrat. Vel dic aliud esse de ecclesia, quod hic negatur de malis, aliud esse in ecclesia qđ in contrarijs conceditur. Vel distingue. " nam sunt quidã in ecclesia nomine & re, vt boni catholici, vt hic: quidã nec nomine nec re, vt pręcisi. s. 23. q. 4. si quis à catholica. quidã nomine tm̃, vt in contrarijs: quidam re tantùm, vt de conse. dist. 4. non dubito.

h ¶*Et maculam.*] vnde propheta. In peccatis dimisi matrẽ vestram, vt ĩ. 35. q. 1. c. vlt.

Luc. 5.

" Ecclesia 4 gña hominum continet.

Svper tribus.] Casvs. hoc c. diuiditur in duas part. In prima ponũtur verba Amos prophetæ cõminãtis populo Damasci & " Azaheli Regi eius: qui x. trib. grauiter afflixerat. q. d. si Azahel & populus Damasci semel, vel bis tantũ modo populũ meũ esset persecutus, forsitan parcerẽ illi: sed quia diu expectaui eũ ad pœnitẽtiã vt conuersus reciperet sanitatẽ, & ipse abusus patiẽtia mea tertiò & quartò afflixit: cogor mutare snĩam vt plagis corripiã eũ. In secunda parte exponit verba prophetæ moraliter, & sic intendit probare ꝙ Deus nõ dat veniã nisi pœnitenti. Secũda pars ibi, *Iuxta.* Sequẽs c. patet. Et nota, ꝙ prima tabula dicitur baptismus, secũda pœnitentia. Sequens c. etiam patet.

" Azahel fuit rex Damasci.

A ¶Et maculam.] *Restitutus est locus ex originali. Antea legebatur,* & maculam, & immunditiam, & posteà restituta est.

Idem in c. 1. Amos.

CAP. LXXI.

Svper tribus [i] sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam [k] eum.] Iuxta [l] tropologiã [m] hoc possumus dicere. Primum peccatum est cogitasse, quæ mala sunt. Secundum, cogitationibus acquieuisse peruersis. Tertium, quod mente decreueris, opere cõpleuisse. Quartum, post peccatum non agere pœnitentiam, & in suo sibi complacere delicto [n].

Idem epistol. 65. ad Pammachiũ, & Oceanum.

CAP. LXXII.

Secunda post naufragiũ tabula [o] est, culpã simpliciter confiteri. Imitati estis errantem: imitamini & correctũ. Errauimus iuuenes, emendemur senes: iungamus gemitus, lachrymas copulemus.

Idem.

¶*Caput hoc est in commentarijs ad c. 3. lamentationum Hieremiæ, qui non sunt B. Hieronymi, sed Rabani.*

CAP. LXXIII.

Qvia diuinitatis natura clemens est, & pia, magisque ad indulgẽtiam, quàm ad vindictam prona, quia non vult mortem peccatoris, sed vt cõuertatur, & viuat, si quis post lapsum peccatorum ad veram pœnitentiam se conuertit, cito à misericorde iudice veniam impetrabit.

Idem in c. 12. Oseę.

¶*Anteà citabatur ex eodem in Malachiam.*

CAP. LXXIIII.

Ne fortè peccati memores tardius reuertantur, [Adhuc, inquit, sedere vos faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis: [p]] vt quod

i ¶*Super tribus.*] verba hęc sunt Amos prophetę cõminantis Azaheli regi Damasci, qui decẽ trib. grauiter afflixerat. q. d. si Azahel semel & bis tãtũmodo populũ meũ esset persecutus, forsitã parcerem illi: sed quia diu expectaui eũ ad pœnitentiã vt cõuersus reciperet sanitatẽ, & econtra ipse abusus patientia mea tertiò & quartò afflixit, cogor mutare snĩam vt plagis corrigam delinquentem.

k ¶*Non conuertam eum.*] non expectabo eum vt cõuertatur, sed plagis corripiam eum. Vel lege interrogatiuè: non conuertã eũ? id est, nonne conuertã eum ab insania sua flagellando ipsum?

l ¶*Iuxta.*] verba Hieronymi.

m ¶*Tropologiam.*] " id est, moralitatem. De hoc q̃re. s. dis. 37. vino.

n ¶*Delicto.*] q. d. qui in trib. prioribus peccat, si pœnitet, cõuertit Dominus ad eum vultum clementiæ suæ. si verò nõ pœnitet, auertitur ab eo vultus clementiæ suæ.

o Secunda.] ¶*Tabula.*] procellarum huius mundi: quia nauigamus tendentes ad patriã, & incurrimus naufragiũ ex peccato primi hoĩs, quo sum' mori addicti. " Prima tabula est baptismus, vbi purgatur vetus homo, & induitur nouus. 26. di. deinde. Secunda tabula est pœnitentia, qua post baptismũ resurgimus. post baptismũ. n. lapsi p pœnitentiã reuocari valẽt, sed non p baptismũ. H. ad literã. Prima tabula est nauis. Secunda tabula est scapha, qua in naufragio periculũ vitatur.

1 Sent. 4. dist. 14.

" Tropologia est moralitas.

Eze. 18. & 33.

" Tabula qua nauigamus in hoc sæculo est duplex.

Ne fortè.] Casvs. Hiero. exponẽs verba Oseę pphetæ super Malach. dicit ꝙ, sicut Iudæis pmissũ fuit vt starẽt in tabernaculis suis post pęnitẽtiam in dieb. festiuitatis suæ, quã faciebãt singulis annis in memoriã xl. annorũ, in quib. fuerunt in tabernaculis eorũ in deserto: ita omnibus peccatorib. promittit, qđ post pœnitentiã redibunt ad ecclesiam, vt quod olim fecit baptismus, nunc faciat pœnitentia.

p ¶*Festiuitatis.*] s. scenophegiæ: " in qua Iudæi singulis annis habitabãt sub vmbraculis in memoriã xl. annorũ quibus in

" Scenophegiæ festiuitas q̃ erat.

bus in deserto fuerũt sub tabernaculis: q.d.ad literã: sicut.n. olim vos de Aegypto liberaui,& habitastis i tabernaculis, sic & nunc educam vos de imminente captiuitate peccatorum, si ad me reuerti volueritis.

ADDITIO. Per exitũ de Aegypto significabat baptismus siue baptismi redẽptio, per istã liberationẽ effe ctus pœnitentiæ. Petr.

facit baptisma [a], hoc faciat pœnitentia, & habitent in tabernaculis Saluatoris,hoc est, in ecclesijs.

Idem in cap.9.Danielis.

CAP. LXXV.

PRædixerat Hieremias [b] septuaginta annos desolatio nis tẽpli: post quos rursus veniret populus in Iudæã, & ædificaret templũ,& hierusalẽ. quę res Danielẽ non facit negligẽ tẽ,sed magis prouocat ad rogã dũ, vt quod Deus per suam ꝓmisit clementiã,per horũ † impleat preces [c], ne negligentia superbiam,& superbia pariant offensam. Denique [d] in Genesi legimus [e] centũ viginti annos pœnitẽtiæ cõstitutos ante diluuiũ: qui,quia tãto tempore, hoc est centũ annis noluerunt agere pœnitentiã, nequaquã expectat, vt & viginti alij compleant: sed infert ante [f], quòd posteà [g] fuerat cõminatus [h]. Vnde & ad Hieremiã dr̃ ob duritiam cordis populi Iudæorum.[Ne ores pro populo hoc,quia non audiã te.] Et ad Samuel [vsquequo luges sup Saul?& ego abieci [i] eũ.]In cinere igit, & sacco postulat implerі,qđ promiserat Deus: non ꝙ esset icredulus futurorũ, sed ne securitas negligentiã,& negligentia pareret offensam.

Itẽ Ambrosius in sermone in Dominica de Abraham.

¶Operibus misericordię Deum non emimus, sed nosmetipsos redimimus.

CAP. LXXVI.

MEdicina misericordiæ tollit peccata [k] magna.] Habemus ẽt plura subsidia, qui bus peccata nr̃a redimamus: pecuniã habes,redime [l] peccatũ tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es. Peccatis tuis venũdatus [m] es: redime te operibus tuis, redime te pecunia tua. uilis pecunia, sed pretiosa est misericordia. ¶Eleemosyna, inquit,à peccato liberat. Crimina ergo eleemosynis [n] redimuntur.

¶*Caput hoc habetur in libro de Helia,& ieiunio,et ibi hæc antecedunt.* Et si grauia deliquimus,magnũ medicum inuenimus: magnam medicinam gratiæ eius accepimus.[Medicina enim tollit peccata magna.] *Abest autem vox* misericordię,*etiã à loco Ecclesiast.c.10.*

Item Ioannes os aureum, hom.9. ad ca.6. epistolæ ad Hebræos.

CAP. LXXVII.

MEdicamentũ [o] fortius qđ maximè operat in pœnitentia,hoc est. Sicut in præceptis medicinę medicamentum multas quidẽ herbas accipit, unã aũt dominantissimã, sic & in pnĩa,dominãtior ista herba, & potentior est,& uniuersum ipsa efficit [p]. Audi enim quid dicit diuina scriptura. [Date eleemosynam [q] & ecce omnia munda [r] sunt uobis.]

¶*Græcè sic habet,* τὸ γὰρ μάλιστα ἰσχυρὲς ἐργαζόμενον τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας τοῦτ᾽ ἐστι. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν ἐπιταγμάτων ἐστὶ φάρμακον πολλὰς μὲν λαμβάνον βοτάνας, μίαν δὲ τὴν κυριωτάτην, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μετανοίας αὕτη ἡ βοτάνη κυριωτέρα· καὶ τὸ πᾶν αὕτη γένοιτο ἄν. *id est,*

Nã quod maximè validũ reddit medicamentum pęnitentiæ, hoc est.Et sicut in medicinalibus auxilijs ẽ medicamentũ,quod multas quidẽ herbas recipit,sed vnam pręcipuam,ac potentissimam: ita etiam in pęnitẽtia,hæc ipsa ẽ potẽtior herba:ipsaq; omnino totũ præstiterit. Audi,&c.

Item Ambrosius li.1.de pnĩa,c.2.

CAP. LXXVIII.

DEus [s] definitionẽ † [t] non facit, q̃ misericordiam [u] suam promisit omnibus [x], & relaxandi [y] licentiam sacerdotibus suis sine [z] ulla exceptiõe cõcessit.Sed qui culpam exaggerauit,exaggeret [a] etiã pœni

a ¶*Quod facit baptisma.*]nõ tñ quodcunq; vt j.de consec.di.4.sine pnĩa. " vñ semper ista duo quãuis interdictũ gñrale ponat, excepta intelligunt: ext.de spõ. nõ est vobis. Itẽ hoc facit pnĩa qđ baptismus quoad vitã ęternã,non quo ad hoc vt petere possit qs iure suo dispẽsatione acta pœnitentia,vt ext.de vo.c.1.in fi.& j.dist.6.c.1.

PRedixerat.]CASVS. Hoc ca. inducit ad probandũ, quòd licet alicui venia promittat, illã tñ dẽt cũ instantia implorare, ne pp desidiã promissa venia retractet. vñ licet Dñs p Hieremiã promiserit ꝙ filios Israel post lxx.an nos desolationis tẽpli reduceret,in Hierusalẽ: Daniel tñ non fuit negligens in rogãdo hãc: ne negligẽtia offensam pariat.vñ legit in Gñsi, quod mũdus ante cxx. annos nõ defuisset: sed qa homines negligẽtes fuerunt circa pniam,iõ post centum annos mũdus finitus est.

b ¶*Hieremias.*] in epistola, quã direxerat ad transmigrationẽ Babylonis dicens: Cũ impleri cœperint lxx.anni,visitabo & reducam vos ad locum istum.

c ¶*Preces.*] suprà 23. q.4.obtineri.

d ¶*Denique.*] alia rõe probat," ꝙ ab oratione nõ est cessandũ: quia si Deus videt homiẽs negligentes, mutat quod prius promiserat.

e ¶*In Genesi legimus.*] vbi dicit, non permanebit spiritus meus in homine in æternũ,qa caro ẽ,i.fragilis:"eruntq; dies eius cxx.anni.q.d.spiritus meus,i.indignatio [a] mea, & ira mea non remanebit in homine in ęternum,i.non erit æterna, quia non reseruabo hominem in æternis cruciatibus, sed ipsum hic puniam temporaliter, scilicet diluuio.hoc dicit propter illos,qui in diluuio saluati sunt,& conuersi ad Deum.

f ¶*Ante.*]nunquid ẽt iudex potest hoc facere post datas inducias?arg.quòd sic.ff.de re iud.quod iussit.idem etiam dicas in sententia lata sub conditione extra de sen.excom. à nobis.

g ¶*Posteà.*] Ar. ꝙ si teneris mihi librũ scribere ad certũ terminum,& tantũ iam de tempore est lapsum, ꝙ in residuo scribere non possis,statim possum agere cõtra te.ar.s.2.q.6.appellantem.ff.de verb.obl.hoc iure.Arg.contra.ff.si quis cau.si cũ. §.1.ff.de re.iur.nulla intelligitur.ff.de verbor. oblig. insulam. vbi soluitur hęc contrarietas.

h ¶*Comminatus.*]pœnam scilicet diluuij.

i ¶*Abieci.*]quantum ad præscientiam.

" Baptism[9] & pnia ministrant tẽpore interdicti.

Hier.29.& 52.

† al.huius.

Gen.6.

Hier.7.

1.Reg.16.

Dan.9.

Eccl.10.secũdùm 70.

" Oratio sit assidua.

" Hominis dies sunt cxx.anni. a s.e.sed & continuo.

MEdicina.]CASVS.In hoc c.ostendit Ambr. quòd operib.misericordiæ dẽt homo redimere peccata sua eleemosynas faciendo: non quòd Deus sit venalis: sed ipse venalis est qui se redimit.

k ¶*Peccata.*]i.pœnas debitas pro peccatis.No. in hoc.c.peccata dici pœnas peccatorũ, quæ eleemosynis redimuntur, & relaxantur. " vel eleemosynæ redimũt peccata, i.ostẽdũt esse dimissa.Vel legitur de misericordia, vel eleemosynæ virtute, quæ est spiritualis medicina animę.

l ¶*Redime.*]s.41.dist. non cogantur.arg.s.di. 82.presbyter.

m ¶*Venũdatus.*]s.15. q.1.non est.

n ¶*Eleemosynis.*]s.e. dist.cap.omnis.§.alij.& cap.miror.

MEdicamentum.] CASVS. Dicit in hoc c.ꝙ sicut in confectione medicinali ex plurib.herbis confecta, aliqua illarũ est dominantior, sic in pnĩa facienda eleemosyna dicitur dominari. Quod ꝓbat auctoritate Euãgelij. *Medicamentum.*i. eleemosyna.& loquit p similitudinẽ: quia medicina est animæ.

o ¶*Medicamentum.*] id est,eleemosyna.

p ¶*Ipsa efficit.*]vbi deest oportunitas alia faciendi.

q ¶*Date eleemosynã.*] sc.ordinatè,"à vobis ipsis incipientes, vt eã vobis primũ exhibeatis.j. dist.3. qui vult.

r ¶*Munda.*]i.mũdi & sine peccato possidebitis alia.

DEus definitionẽ.] CASVS. Hu.sic ponit hunc casum. Dicit Ambro. in hoc c. ꝙ Deus quemlibet peccatorẽ indifferenter recipit, dũmodo pęniteat, & licentiã relaxandi de pœna cuilibet pęnitenti sacerdotibus concessit. sed maiora crimina maiori sunt pœna punienda. *Definitionem,*i. distinctionẽ ꝑsonarũ.

s ¶*Deus.*] CASVS. Deus indifferenter quemlibet peccatorem recipit si pęniteat, & sacerdotibus licentiam relaxandi de pęna concessit, maiora tamen peccata maiori pęna punienda sunt.

t ¶*Definitionem.*]idest,distinctionem personarum, idest, nullum verè pœnitentem à se excludit, vt s.29.q.2.c.1.§.1.Vel definitionem,idest,exceptionem peccatorum.

u ¶*Qui misericordiam.*]idest, remissionem peccatorum à se per misericordiam conferendam.

x ¶*Omnibus promisit.*] verè pœnitentibus. 24. quæstione 2.cap.legatur.

y ¶*Et relaxandi.*]idest,pœnam peccati dimittendi.

z ¶*Sine vlla exceptione.*]id est, nullum excipiendo vel peccatorem vel peccatum: quia nullum peccatum est de quo nõ possit quis pęnitere,vt j.de consec.dist.4. nemo.

a ¶*Exaggeret.*]id est, si maior fuit culpa, maior sit dolor de culpa,vel satisfactio pro culpa.

a ¶*Maioribus.*

Tob.12.

" Eleemosyna redimit peccata.

Luc.11.

" Eleemosynam primo nobis faciamus.

† al. distinctionẽ] Or.

a ¶*Maioribus.*] s. 24. q. 1. non afferamus.

Fleat.] C a s v s. Dicitur in hoc c. ꝙ si crimen est manifestum, dolere debes manifestè & flere, vt pro te oret ecclesia: amat enim Deus vt multi rogent pro vno. Vnde q̃a multi rogabant pro filio viduæ, resuscitauit eam Deus, sicut legitur in Euangelio.

b ¶*Fleat.*] s. si manifestũ fuerit crimẽ, doleas manifestè, & fleas vt ꝑ te oret mater ecclesia.

c ¶*Et culpam.*] i. pęnã culpę, s. qua dignus es, post cordis cõtritionẽ per lachrimas & orationem ex toto deleas.

d ¶*Multi rogent.*] hoc ẽt faciunt episcopi cũ volunt suis nepotibus benefacere, & meritò: quia personam Christi gerunt. 21. distinctio. in nouo.

Matth. 5. Luc. 7.

Adam post.] C a s v s. Probatur in hoc c. exẽplo Adæ, quòd statim post delictum debet quis facere pœnitentiam, quia statim post culpam Adã eiectus fuit de Paradiso, vt ageret pœnitentiam.

e ¶*Statim.*] arg. quòd sñia lata statim executioni mandanda sit, vt no. suprà 2. quæstione 1. sicut. 11. quæstio. 3. cum apud.

1 Et in li. de pœni. medicina, c. 2.

2 Senten. 4. dist. 16.

Tres.] Hæc est 5. pars distin. in qua ponit magister quæ sũt genera peccatorũ. Ioã. de Fan.

C a s v s. Dicit in hoc c. quòd tres modi agendi pœnitentiam inueniuntur. Primus est q̃n adultus volens baptizari pœnitentiam agit. Secundus quãdo quis quotidie pœnitet d̃ peccatis venialibus. Tertius quando agitur pœnitentia de mortalibus quę prohibentur in decalogo. Ab illo autem ver. *Est enim pœnitẽtia.* tractat de secundo modo Aug. dicens, quòd si aliquis contemnit venialia, & non agit pœnitentiam pro ipsis, efficitur dignus morte, sicut pro aliquo mortali peccato. & hoc probat per quandam similitudinem inductam de naui. Hu. autem sic ponit hunc casum. In hoc ca. ostendit Aug. tria esse genera siue species pœnitentiæ. Vnun genus est ante baptismum de peccatis mortalibus, secundum est ante & post baptismum de peccatis mortalibus. Postea ostendit, quòd sicut venialia quotidie subrepunt, ita quotidie sunt deflenda per aliquam satisfactionem: quia si mnlta collecta fuerint simul, ita grauabunt sicut vnum mortale.

† al. abolitio.

3 j. de cõse. di. 4. omnis.

f ¶*Tres sunt actiones.*] " C a s v s. " Tres sunt modi agendi pęnitentiam. Primus quando adultus volens baptizari agit pęnitentiam. Secundus quando aliquis quotidie pœnitet de leuibus peccatis. Tertius quando aliquis pęnitentiam agit de mortalibus, quę prohibentur in decalogo. Ab illo autem ver.

" Casum ponit. " Pęnitẽtia trib⁹ modis agitur.

---

tẽtiam. Maiora enim crimina maioribus [a] abluunt̃ fletibus.

Idem lib. 2. de pęnit. c. 10.

CAP. LXXIX.

Fleat [b] pro te mater Ecclesia, & culpam [c] tuã lachrymis lauet. Videat te Christus mœrentem, vt dicat [Beati tristes, quia gaudebitis.] Amat, vt pro vno multi rogent [d]. Denique in Euangelio motus viduæ lachrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium eius resuscitauit.

Idem eodem libro 2. c. 11.

CAP. LXXX.

Adam post culpã statim [e] de paradiso Deus eiecit. Nõ distulit: sed statim separauit à delitijs, vt ageret pęnitentiã, statim tunicam vestiuit pelliceam, non sericam.

Item Augustinus in lib. 50. hom. homilia vltima, c. 3. [1]

CAP. LXXXI.

5 [2] Tres [f] sunt actiones [g] pœnitentiæ, quas mecum vestra eruditio recognoscit. Sunt enim vsitatæ in ecclesia, & diligenter attendentibus notæ. Vna est [h], quæ nouum hominem parturit [i], donec ꝑ baptisma A salutare omnium præteritorum fiat ablutio † peccatorum. *& paulò post.* ¶ 3 Omnis [k] enim, qui iam arbiter uoluntatis suæ constitutus est, cum accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pęniteat uitæ ueteris, nouam non potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cum baptizantur soli paruuli sunt immunes. Nondũ enim uti possunt libero arbitrio. Quibus tamen ad consecrationem [l], remissionemque originalis peccati prodest [m] eorum fides, à quibus offeruntur. *& infrà c. 4.* ¶ Altera uerò pœnitentia est, cuius actio per totã istam uitam, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis [n] humilitate subeunda est. Primò, quia uitam æternam, incorruptibilem, immortalemque nullus desiderat [o], nisi eum uitæ huius temporalis, corruptibilis, mortalisque pœniteat. Non enim sic quisque in uitam nouam per sanctificationem baptismi nascitur, ut quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita: ita etiam statim mortalitatem ipsam carnis, corruptionemque deponat. *& infrà ca. 9* ¶ Tertia actio est pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis [p] subeũda est, quę legis decalogus cõtinet, & de quibus Apostolus ait [quoniam qui talia agunt, regnũ Dei non possidebunt.] In hac ergo pœnitentia maiorem quisque in se seueritatem debet exercere, ut à seipso iudicatus, non iudicetur à Deo. sicut idẽ Apostolus ait [Si enim nosmetipsos [q] iudicaremus, à Domino nõ utique iudicaremur [r].] *& B infrà.* 4 ¶ Est e etiã pœnitentia [f], bonorum, & humilium fidelium pęna † quotidiana, in qua pectora tũdimus dicentes, [Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.] Neque enim ea nobis dimitti uolumus, quę dimissa non dubitamus in baptismo, sed illa utique, quæ humanæ [t] fragilitati quamuis parua, tamen crebra subrepũt: quæ si collecta [u] cõtra nos fuerint, ita nos grauabunt & opprimẽt [x], sicut vnũ aliquod grãde peccatũ. Quid enim interest ad naufragium vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam dere licta, atque contẽpta impleat nauẽ, atq; submergat? Propter hæc [y], ieiunia, & eleemosynæ & orationes inuigilant: in quibus cum dicimus [Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus,] manifestamus ha

---

Est etiam pœnitentia. tractat de secundo modo. nam si quis contemnit venialia, propter contemptum eorum constituitur dignus morte æterna. & hoc probat quadã similitudine.

g ¶*Actiones.*] id est tribus modis agitur pœnitentia: scilicet ante baptismum, vt infrà de consec. distin. 4. agunt homines. post baptismũ de mortalibus peccatis, & quotidie de venialibus. infrà distin. 3. de quotidianis.

h ¶*Vna est.*] quæ fit ab adultis cum baptizãtur, vel ante.

i ¶*Parturit.*] propriè ponitur hoc verbum, parturit. cum enim homo iã proponit & meditatur quòd baptizari velit, agere pęnitẽtiam incipit. " quæ pœnitentia nouum hominem parturit, id est, in nouũ hominem, id est, de eo vetusto prius culpæ vetustatem habente facit nouum hominem, id est, gratiæ nouitatem habentem. de consecr. distinctio. 4. non dubito.

" Pęnitẽtia nouũ hominẽ parturit.

Gal. 5.

k ¶*Omnis.*] infrà de consecr. distinct. 4. omnis qui.

l ¶*Ad consecrationem.*] id est, sanctificationem, vel satisfactionem.

4 Be. j. Cor. 11. de conf. dist. 4. agũt homines.

† al penè

m ¶*Prodest.*] id est, sacramentum collatum in fide eorum. Vel prodest, quia offerunt eũ.

n ¶*Supplicationis.*] quia semper debemus supplicare vt ab eo liberemur.

Matth. 6.

o ¶*Desiderat.*] cum effectu.

p ¶*Peccatis.*] pro mortalibus.

q ¶*Si enim nosmetipsos.*] pœnitẽdo, affligendo, damnando nos de peccato.

r ¶*Iudicaremur.*] id est, puniremur ad pœnam.

f ¶*Est etiam pęnitentia.*] Modò redit ad secundum articulum.

t ¶*Quæ humana.*] infrà distinctio. 3. capitu. incassum. §. sed verba, & capitul. de quotidianis.

u ¶*Collecta.*] secundum illud. Et quæ non prosunt singula, multa iuuant. proinde ergo iudicandum est de pluribus minutis vt de vno grandi & graui delicto †, cui minora coaceruata æquãtur. argument. ff. qui. caus. ma. necnon. §. si quis sæpius. & ff. de pact. si plures. argum. contra. ff. de iur. omn. iud. l. si idem. C. de iu. sancimus. §. pen.

† Q̃ño impropriè tm̃ multa venialia pc̃tã constituant vnum pc̃tũ mortale. S. T. 1. 2. q. 88. ar. 4. i corp. † vide no. s. di. 25. c. vnũ orarinm. in glo. in ver. criminale.

x ¶*Et opprimẽt.*] illa multa venialia, id est, contemptus eorum & vilipensio †: quod quidem peccatum est mortale. vel ipsum veniale peccatũ est mortale dum placet, vt 25. di. §. nũc autem. vers. hinc etiam. aliàs enim ipsa venialia in purgatorio consumentur, & salui erimus quasi per ignem. 25. dist. qualis.

y ¶*Propter hæc ieiunia.*] scilicet leuia. vel propter hæc, scilicet omnia.

Si pec-

Si peccatum.] Hæc est sexta pars dist. in qua dicitur q. licet peccata per contritionem & confessionē tollantur, remanet tñ pęna in hac vita vel in purgatorio. supple nisi esset in summa contritione. de conse. di. 4. per baptismum. Io. de Fan.

CASVS. Cum post pœnientiam Dauid Dominus transtulit ab eo peccatum, queritur quare posteà ꝓ eo peccato multas pœnas sustulit. Et resp. Greg. quòd licet peccatū esset sibi dimissum, tamē pęna, quam promeruit debetur: nam & si per baptismū nobis dimittit originale peccatū, tamē post baptismū eius peccati pęnam, idest, pęnalitates corporis sustinemus.

"Peccatum & delictum an sint idē.

a ¶*Si peccatum.*] "hic dicit peccatum: inferius, idē vocat delictū, & ita indifferenter vtitur his vocabulis Greg. qđ & in cōi vsu loquendi fit. Aug. tamen in quæstionibus Leuitici differentiam notat dicens: Declinare à bono ē delictum, & peccatum facere malum. vnde apparet quòd peccatum mali est perpetratio: nam & opus est. infrà dist. 3. inter hæc hircum. delictum enim est boni desertio. quid est aliud delictū quàm derelictū? Vel delictum appellatur propriè quod ignoranter fit: iuxta illud: Delicta iuuētutis meę, & ignorātias, &c. peccatū verò quod scienter.

b ¶*Punit.*] s. ea. di. c. si cui. §. itē sicut. & c. porrò. infrà eadem disti. §. quęcunque.

1 Pol. l. 6. ti. 20. Ansel. l. 11. c. 157. 2. Reg. 12.

ADDITIO. Potest dici q. peccatum ad ꝑlationē corporis refert: iniquitas verò ad mentis accerbitatē: pręcedit iniquitas, sequitur peccatum: sed grauior est iniquitas tanquàm materia. Archidiaconus.

c ¶*Cum homine.*] i. per hominem, tanquā ministrū, vt per hostē. arg. 23. q. 5. remittūtur. 15. q. 1. nec is. vel cum ipso homine, sed ē cū homo punit se sufficienter.

2 ibid.

d ¶*Laxatur.*] s. e. di. c. omnis. §. alij contra. & c. nullus debitè.

e ¶*Cruciatibus.*] j. ea. dist. §. non sunt. & cap. quem pœnitet.

f ¶*Obimus.*] aliàs luimus, i. propter peccatū Adæ mortē carnis incurrimus, & alias pœnalitates sustinemus [a].

a De conse. dist. 4. non ex quo.

f ¶*Obimus.*] i. necessiti mortis subijcimur.

g ¶*Siue per nos.*] cum pœnitentiam agimus.

h ¶*Siue per semetipsum.*] in baptismo. infrà de consecrat. distinctione 4. sine pœnitentia.

Sicut primi.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. Per primū hominem, & Dauid ostendit Aug. q. licet per baptismum & pœnitentiam nobis dimittantur peccata, tñ posteà mors & aliæ pœnalitates pro originali peccato inflictæ remanent ad agonem, & exercitiū.

Primi hominis, scilicet Adæ, & Euæ.

i ¶*Sicut primi.*] Per primos homines, & per Dauid ostēditur, quòd licet per pœnitentiam vel baptismum nobis dimittantur peccata, "tamen posteà mors & aliæ pęnalitates ꝓ originali peccato inflictæ remanent ad agonem & exercitium.

† al. vindicare.

"Mors & aliæ pœnalitates ꝓ peccato originali sunt inflictæ.

k ¶*Reuocari.*] eodem modo quo primò fuerant: cum non subiacebant morti & alijs pęnalitatibus sibi posteà inflictis.[b]

b Tūc enim erat homo potens non mori, sed post resurrectionem est non potens mori. Petr.

l ¶*Meruit.*] idest, obtinuit. q. d. talis fuit cōfessio, cui data est venia. sim. 8. distin. consuetudo.

m ¶*A filio.*] id est per filium Absalonem. dist. 47. cap. sicut. §. necesse. glo. est si. in l. seruo legato. §. 1. ff. de leg. 1.

n ¶*Et nunc dicitur.*] id est objicitur à quibusdam hæreticis, qui dicebant peccata in cōtritione quantum ad vitam ęternam non posse dimitti.

o ¶*Nisi.*] quasi dicat si quæritur, nisi, id est sed: quia rectissimè si dictum fuerit. si quæsitum: respon. vel est ibi sic, & tunc ita, nisi, idest sed: quia rectissimè sic dictum fuerit quasi: qa rationabile est quod ita respondetur, &c. & quòd, nisi, ponatur pro sed, inuenitur 38. disti. sedulò.

2. Reg. 18.

p ¶*Impediretur.*] non vt per hoc temporalem pœnam euitet. argum. 23. quæstione quarta, si is.

q ¶*Humilitate.*] "imponitur ergo pęnitentia pro peccato, vt humilitas exerceatur, & ne disciplina ecclesiæ deseratur. 23. quęstio. 5. excōmunicatorum. & vt satisfiat ecclesiæ quæ scandalizata est. infrà eadem. iudicet. & ad cautelam. 50. distin. presbyteros. 34. quæst. 2. in lectum.

« Pęnitētia quare pro peccato imponitur.

r ¶*Exerceretur.*] infrà distinct. 3. §. hæc de charitate. & capit. productior.

s ¶*Ademit.*] argum. quòd licet destruatur principale, remanet accessorium. arg. extra de conuer.

---

bere nos, quòd nobis dimittatur: atque in his verbis humiliantes animas nostras, quotidianā quodammodo agere pę‑ 10 nitentiam non cessamus.

¶*Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini in li. 50. homil. homil. vlt. (quæ etiam habentur ferè eadem in lib. de pęnit. medic. c. 2.) & in epist. 108. ad Seleucianum.*

A ¶Baptisma salutare.] *In homilia* 20 *legitur*, per baptismum salutare, *in libro autem de pœnitentię medicina*, quæ nouum hominem per batismū parturit; donec salutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio.

B ¶Et infrà.] *Quæ sequuntur, integrè habentur in epistola ad Seleucianum: sententia tamen, & aliqua verba* 30 *legūtur etiam in eadem homilia, c. 8. & in lib. de pęnit. medicin. eodē c. 2. vbi de secunda actione pęnitentia agitur. Referuntur enim ad illā, quæ nunc subijciuntur.*

C ¶Est etiam.] *Anteà legebatur*, Est enim. *Emendatum est ex loco in dicato, & duobus vetustis Gratiani* 40 *exemplaribus. Longè enim diuersa est hæc pęnitentia à proximis commemorata.*

Item Gregorius.

CAP. LXXXII.

6 1 SI peccatum [a] Dauid tā detestabile Dominus 50 transtulit, quid est, quòd post omnia, quæ de eodē peccato per prophetam ei à Domino dicta sunt, postmodū tanta tolerauit? Sed proculdubio Dominus delictū sine vltione nō deserit. Aut enim ipse hoc in se pœnitens punit [b]: aut hoc 60 Deus cum homine [c] vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur: quia nullatenus sine vindicta laxatur [d]. 2 Sic enim DAVID audire post cōfessionem meruit [Dominus transtulit peccatum tuū,] & tamen pòst multis cruciatibus [e] 70 afflictus, ac fugiēs, reatum culpæ, quam perpetrauerat, exoluit. Sic nos salutis vnda à culpa primi hominis absoluimur. Sed tamen reatū eiusdē culpę diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus A [f]: qa delicta nostra siue per nos [g], 80 siue per semetipsum [h] resecat etiam, cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in perpetuū non vult in eis videre †.

¶*Caput hoc integrum quidem habetur in cōmentarijs, qui noīe Eucherij sunt editi, lib. 2. Reg. c. 8. sed magnā quoque partem apud B. Gregorium lib. 9. moralium, c. 27.*

A ¶Obimus.] *Apud B. Gregorium sequitur*, Bene ergo dicitur [sciens, quòd non parceres delinquenti] quia, &c. *repetit enim ipse verba illa Iob sibi ad interpretandū proposita. Eucherius aūt habet vt Gratianus.*

Item Augustinus de peccatorum meritis, & remiss. lib. 2. c. 34.

CAP. LXXXIII.

SIcut primi [i] homines posteà iustè viuendo meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo iudicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari [k], sic & caro peccati, etiam si remissis peccatis homo in ea iustè vixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quā traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de patriarcha Dauid in libro Regnorū, ad quē propheta cum missus esset eique propter peccatum, quod admiserat, euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, confessione peccati veniā meruit [l], respondente propheta, quòd illud ei flagitiū, facinusque remissum sit: & tamen cō secuta sunt, quæ Deus fuerat comminatus, vt sic humiliaretur à filio [m]. Quare A & nunc dicitur [n], si Deus propter peccatum, illud fuerat comminatus, cur dimisso peccato, quod erat minatus, impleuit? nisi [o] quia rectissimè, si sic dictū fuerit, respondebitur, remissionē illā peccati factam, ne homo à percipiēda vita impediretur [p] ęterna, subsecutum verò illius cōminationis effectum, vt pietas hominis ī illa humilitate [q] exerceretur [r], atque probaretur. Sic & mortē corpors propter hoc peccatum Deus homini inflixit: & post peccatorū remissionem propter exercēdam iustitiam non ademit [s].

conuer.coniu.quidam.ext.de sponsa.ad audientiam.ff.de con sti.pec.item.§.1.C.de præd.mi.& si is ff.de min. in causæ.2. Arg.contra.ff de re.iu.causa princ ipalis.& C.de leg.& consti. non dubium.C.de vsur.eos.

IN *actione.*] Hæc est 7.pars dist.in qua dicitur, ꝙ vbi pęnitentia non statuitur à canone, relinquitur arbitrio boni viri: quia Deus incipit magis mẽsuram laboris, i. cordis quàm tẽporis. Io.de F. CASVS Iste sic cõsueuit poni. Dicitur.n.hic, ꝙ qñ peccatũ ita magnũ ẽ, ꝙ peccator dignus ẽ priuari corpore Christi, sacerdos potius dẽt considerare mensuram doloris q̃ tpis.sed quia dolor est occult⁹ qnq; ita statuuntur tpa pęnitentiæ ab eo, qui vices eius gerit, cui gemitus non est absconditus, vt peccatũ puniatur si non est ꝑ dolorẽ sufficienter dimissum siue punitũ, & vt satisfaciat ecclesiæ, q̃ læsit:& ideo quicunq; pro occulto crimine à cõione vult abstinere,faciat hoc auctoritate sacerdotis.

1 in Enchiridio,c.65. — 2 Sen.4.dis. 20.Pol.l.6. tit.20. Ans. l.11.c.144. Iuo p.2.c.4. & p.15.c.23 — Psal. 50.

a ¶*In actioe.*] i.in agẽda satisfactione,vt j.de cõsec.di.3.de pęnitentib.
b ¶*Vbi tale.*] de cõsec. dist.3.de pœnitentib.
c ¶*Mensura.*] j.ea. mẽsuram.
d ¶*Occult⁹ est alteri.*] s.24.q.3.Deus quãdo.
e ¶*Per verba.*] s.22.q.2.is aũt.& q.5.humanę. ff.de sup. leg.l. Labeo. §.1.& ext. de spon.cum apud.
f ¶*Constituuntur.*] i. præfiguntur.
g ¶*Ab his.*] s.26.q.vlt. tempora.
h ¶*Extra.*] s.11.q.3.illud planè.
i ¶*Medicamenta.*] qa per illa augentur virtutes & confirmantur & conseruantur.
k ¶*Auctoritate.*] s.ea. dist.sunt qui arbitrant. & c.facilius.
ADDITIO. Dic vt no. s.ea.dist. qui sanctus.in gl.1.Arch.

3 Sen.4.dis. 17. Eugyppus. tom.1. par.125. — 4 Et in l.de pœnitentiæ medic.c.3. — 5 Bed ad Ephes. 5. Sen.4.di.17 Iuo par.15. c.24.

A ¶Quare & nunc.] *In originali legitur.* Quare & hic non dicitur. *Sed ob glossam non est mutatum. Alia verò multa ex eodem sunt emendata.*

Idem in homilia de pęnitentia. 1

¶Doloris mensura potius, quàm temporis in actione pęnitentiæ consideranda est.

CAP. LXXXIIII.

7 [2] IN actione [a] pœnitentię, vbi tale [b] crimen cõmissum est,vt is q̃ cõmisit, a Christi etiã corpore separetur,non tam cõsideranda est mẽsura [c] temporis, quàm doloris. [Cor enim contritum,& humiliatũ Deus non spernit.] Verũ,quia plerunq; dolor alterius cordis occultus est alteri [d], neque in aliorum notitiã nisi A per verba [e],vel quæcunque alia signa procedit,cum sit corã illo, cui dicitur [gemitus meus à te nõ est absconditus,] rectè constituuntur [f] ab his [g],qui ecclesiæ præsunt, tempora pęnitentiæ, vt satisfiat etiam ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra [h] eam quippe nõ remittuntur. 3 Ergo B cum tãta est plaga peccati, atque impetus morbi, vt medicamenta [i] corporis & sanguinis Domini differenda sint,auctoritate [k] antistitis debet ab altario remoueri ad agendam pœnitentiã, & eadẽ auctoritate reconciliari.

A ¶Nisi per verba.] *Ab originali abest dictio, nisi. sed habita est ratio glossæ.*
B ¶Ergo.] *Hæc non sunt in Enchiridio, sed in epist.*118. *ad Ianuarium, sub alterius persona. Ita enim loquitur.* Alius contra:imo,inquit, si tanta est plaga peccati,&c.

*Idem in eadem homil.*50.c.11. 4

CAP. LXXXV.

5 IVdicet seipsum homo in istis volũtate, dum potest, & mores conuertat in melius: ne cum iam nõ poterit,etiam præter voluntatem à Domino iudicetur. Et cum in se protulerit seuerissimę [l] medicinæ †sententiam, veniat ad antistites [m],per quos illi claues [n] in ecclesia ministrantur, & tanq̃ bonus incipiẽs iam esse filius, maternorum [o] membrorum ordine [p] custodito, à præpositis [q] sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, vt in offerẽdo sacrificio contribulati cordis deuotus,& supplex,id tñ agat, quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiã cæteris [r] ad exemplũ, vt si peccatum eius nõ solùm in graui eius malo, sed etiam in tanto † [s] scandalo est aliorum, atque hoc expedire vtilitati ecclesiæ videtur antisti,in notitia [t] multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset,non resistat,non lethali, & mortiferæ plagæ ꝑ pudorẽ addat tumorẽ. *& infrà.* ¶Multi.n. corriguntur,vt Petrus: 6 multi [u] tolerantur,vt Iudas,&c.

Item Hieronymus.

¶Mortificatio vitiorũ magis, quã abstinentia ciborum,pœnitenti necessaria est.

CAP. LXXXVI.

7 MEnsuram autem tpis in agenda pęnitẽtia idcirco non satis apertè † præfigunt canones pro vnoquoq; [x] crimine, vt de singulis dicant, qualiter vnumquodq; emendandum sit, sed magis in arbitrio [y] sacerdotis [z] intelligentis relinquendum statuunt: quia apud Deũ non tam valet mensura tpis, quàm doloris [a], nec abstinentia [b] tantùm ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod ipsa tempora pęnitentiæ pro fide, & conuersatione [c] pęnitentium abbreuianda præcipiunt, & pro negligẽtia [d] protelanda. Extant tamen pro quibusdam culpis [e] pœnitentiæ modi impositi, iuxta quos cęteræ perpẽdendæ sunt culpæ, cum sit facile per eosdẽ modos vindictam, & censuram canonum æstimare.

† al.medicina, sed tamen medicinæ sententiam. — « Pœnitentiæ ordo. — † abest ab Orig. — 6 2.q.1. multi. — 7 Alcuinus de eccl. officijs c.de capite ieiunij. Sen.4.dist. 20. Pol.l.6. tit.20. Ans. l.11.ca.145. Bur.l.19.c. 31.Iuo p.15. c.149. — † al.attentè. — « Pęnitẽtia minor an liberet pœnitentem.

IVdicet.] CASVS. Ostendit Augu. quis ordo sit seruãdus in accipienda pęnitentia. « Primò.n.dẽt quis cõfiteri.s.ea. sufficit. deinde se damnare & redarguere,& proponere in corde confiteri & satisfacere ad arbitrium ecclesiæ, & posteà veniat ad sacerdotem,& ab eo accipiat pœnitentiam:& si crimen est publicum vnde scandalũ ortum sit,publicè recipiat, & agat pęnitentiam *Iudicet.*i.condemnet.
l ¶*Seuerissimæ.*] vnde, Sæpè tulit lapsis succus amarus opẽ.
m ¶*Ad antistites.*] s.6.q.3.deniq;.arg.s.18.q. 2. abbas.
n ¶*Claues.*] qui vult pęnitentiam accipere, veniat ad suum sacerdotem,qui cum ligare poterit & absoluere:non ad alienum,vt ext.de pę.& rem.omnis vtriusq;.
o ¶*Maternorum.*] i.filiorum ecclesiæ.
p ¶*Ordine.*] de quo ordine habes s.ea.q.2.admonere.12.q.2.de viro,vel ordine illo quem expressi in casu.
q ¶*A præpositis.*] s.à sacerdotib.qui præponuntur sacramẽtis ministrandis.
r ¶*Cæteris.*] hoc quãdo crimen est publicum, prout sequitur
s ¶*In tanto.*] i.multo.
t ¶*In notitia.*] de notorijs & enormib. peccatis intelligitur hoc arg.s.26.q.6.c.vlt.
u ¶*Multi.*] s.2.qu.1. multi.

MEnsuram.] CASVS.Hug.sic ponit hunc casũ.Hic Hierony.reddit cãm quare in vnoquoque crimine non est determinatum tps pęnitentię:qa apud Deũ non tm valet mensura tpis quantũ doloris:& iõ relinquit arbitrio sacerdotis, q̃ ꝑut viderit expedire assignet tps breue vel prolixum:sed ne ignoret sacerdos modũ imponendi pęnitentiã,in quibusdam criminib. modi & tpa pęnitentiæ sunt determinata.Sequens aũt c.s.quis aliquando.planum est.
x ¶*Pro vnoquoq;.*] i.ꝑ gñe cuiuslibet criminis
y ¶*In arbitrio.*] i.in arbitrio sacerdotis ẽ relictũ statuere tps pęnitẽtiæ.arg.ff.de iu.deli.l.1. s.26.q.vlt.ca.tempora.
z ¶*Sacerdotis.*] hoc tñ cũ pęna nõ ẽ exp̃ssa:qa cũ pęna ẽ exp̃ssa,illã debet imponere. ar. ext.d off.iud.del.de cãis.j.di.5.falsas. ex cã tñ aggrauare pt, & mitigare.ar. 50.di.d his. Quid si inique arbitratus ẽ,& minorẽ pœnã imponat q̃ dẽat? si ẽ ordinari⁹ eius iudex siue sacerdos curatus, & dispẽsandi aĩo hoc facit, sufficit illa licet modica ad delendũ peccatũ. si ꝑ errorẽ, & ab isto pœnitẽte credebat pitus, « sufficit illa minor pęnitẽtia ad delẽdum peccatũ, & oẽm pęnã alterius vite,dum mõ pęnitens q̃ eã recipit,maiorẽ suscipere paratus esset si sibi imponeret,ar.j.ea. di.quẽ pęnitet.ver.sæpe.si aũt credebat eũ imperitũ,ĩ culpa ẽ, nec releuabit hac sola pęnitẽtia. idẽ iuris est si ad aliũ iuit,nõ ad suum iudicem.cum suus sacerdos esset peritus: quia eo casu in culpa fuit:si autem suus sacerdos non erat peritus, & ideo iuit ad alium,quia hoc sibi licet.j.di.6.placuit.& ille malè est arbitratus,dic vt dixi in ordinario.
a ¶*Doloris.*] Vnde & tantam contritionem posset sacerdos perpendere in homine, ꝙ nullam satisfactionem exteriorem ei imponeret.
b ¶*Abstinentia.*] j.de cõse.di.5.ieiuniũ.s.di.86.qd prodest.
c ¶*Conuersatione.*] s.11.q.3.plerunque.
d ¶*Negligentia.*] s.50.di.de his clericis.s.26.q.7.sacerdos.
e ¶*Culpis.*] vt in fornicatione sacerdotis cũ filia spirituali. 30.q.1.si quis sacerdos.s.82.dist.presbyter.& in multis alijs.

a ¶Quis.

¶Caput hoc, quod Burchardus etiã & Iuo citãt ex dictis B. Hieronymi, beatus Rhenanus in suis adnotationibus in Tertullianum testatur se legisse in antiquo pęnitentiali. Et ex eo, ac cęteris collectoribus nonnulla sunt emendata, & postrema clausula etiam aucta. Sententia autem habetur etiam 7. capit. cap. 21. & in epistola Basilij ad Amphilochium, capit. 2. & in synodo Metensi anni 859.cap.10.

Item Ioannes Chrysostomus: [id est auctor operis imperfecti in Matthæum,homilia 40.]

CAP. LXXXVII.

QVis aliquando vidit clericum citò pęnitentiam agentem? Sed etsi deprehensus [a] humiliauerit [b] se, non ideo dolet, quia peccauit: sed confunditur,quia perdidit gloriam [c] suam.

§ [1] His auctoritatibus asseritur neminem sine pęnitentia,& confessione propriæ vocis à peccatis posse mũdari. Vnde præmissæ auctoritates, quibus videbatur probari,sola contritione cordis veniam præstari, aliter interpretandæ sunt, quàm ab eis exponantur. Negationem namque Petri secuta est satisfactio lachrymarum, & trina confessio Dominicæ dilectionis, qua penitus deleuit peccatum trinæ negationis [d]. Non ergo necessaria sibi erat certa satisfactio peccati: cuius totum vitæ tempus [e], obedientiæ impendebatur sui conditoris. Imitabatur enim illud propheticum [Declina à malo, & fac bonum.] & illud Esaię [Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas,&c.] Amplius horum nihil à peccatore exigitur. Non ergo illa auctoritate Leonis [f] Papæ satisfactio pœnitentiæ negatur esse necessaria cuilibet delinquenti, sed ei [g] tantùm, qui beatũ Petrũ imitatus, huic seculo penitus abrenuntiat, & cunctorum vitiorũ fomitem in se funditus mortificat. Item illud Ioannis A † Chrysostomi [[2] Lauent lachrymæ delictum [h], quod pudor est voce confiteri.] & illud aliud,quod scribitur in epistola ad Hebræos [Non tibi [i] dico,vt te [k] prodas in publicum, neque vt te apud alios accuses [l]: sed obedire te volo prophetæ dicenti, reuela [m] Domino viam [n] tuam Ante Deum ergo tua confitere [o] peccata, apud verum iudicem cum oratione delicta tua pronuntia,non B lingua [p], sed conscientię tuæ memoria: & tũc demum spera misericordiam te posse consequi si habueris in mente peccata [q] tua continuè [r], malum nunquam aduersus proximum tuum in corde retinebis.] non ita intelligendum est,vt sine confessione oris peccata dicantur dimitti,sed sine publica satisfactione.Secreta namque peccata,secreta [s] confessione, & occulta satisfactione purgantur [t]: nec est necesse,vt quæ semel sacerdoti confessi fuerimus,denuò [u] confiteamur, sed lingua cordis, non carnis apud iudicem verum ea iugiter confiteri debemus. Hinc etiam idem Ioannes Chrysostomus ait, [[3] Nunc autem si recorderis [x] peccatorum tuorum, & frequenter C ea in conspectu Dei pronunties, & pro eis clementiam eius depreceris, citius illa delebis.Si autem nunc obliuiscaris peccatorum tuorum, tunc eorum recordaberis,et nolens,quando in toto mundo publicabuntur, & in conspectu proferentur omnium tam amicorum tuorũ, quàm inimicorum, & sanctorum Angelorum, cœlestiumque virtutum.Non enim ad Dauid solùm dicebat [y], Quæ tu secretò fecisti, ego cunctis manifestabo, sed et ad oẽs [z]

a ¶QVis aliquando.] ¶*Deprehensus.*]in aliquo peccato.
b ¶*Humiliauerit.*]id est,humiliatus apparuerit.
c ¶*Gloriam.*] idest, laudem & famam, qua ab hominibus laudabatur: quia credebatur esse bonus.& ita habes ex hoc c. quòd clerici deteriores sunt laicis.8.q.1.qualis.“ sic & monachi deficientes omnibus sunt deteriores.47 dist.quantumlibet.& s. 24.q.3. transferunt.vnde etiam dicitur,à sanctuario meo incipite, vt s.50.di. & purgabit. & hoc destruit ecclesiã vehementer,vt 8.quæs. 1.qualis.

“ Monacho malo nil deterius.

HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est octaua pars distin. quæ diuiditur in tres partes. In pria recapitulat canones in prima part.positos, & positis ipsorũ canonum principijs, dicit qualiter sunt intelligendi. Secunda ibi, *Ecõtra auctoritas.* Tertia ibi,*Econtra ea.* Ioã. de Fan.

CASVS.Ex præallegatis auctoritatibus ab illo.§.*Alij ècontra.* concludit G. peccata non dimitti sine oris confessione & operis satisfactione, & incipit respõdere auctoritatibus primò inductis ꝓ alia parte, scilicet quæ asserit peccata in sola cordis contritione dimitti,soluendo eas quandoque bene, quandoque malè,vt dicit Hug. Posteà in §.*Econtra ea.*defendit sententiam illam, quòd sola confessione peccata delentur, & ita alternatim incedit,nũc pro hac parte, nũc pro illa allegando.& scias quòd vnus debet esse §. vsque ad §. *Econtra.* Hanc tamen auctoritatem *Non tibi dico*, de nouo inducit vt eam soluat, quia videbatur facere pro alia parte, ad cuius solutionem inducit auctoritatem Ioannis Chryso.& casus duarum illarum auctoritatum plani sunt: quidam tamen habent capitula in principijs omnium auctoritatum:qđ esse non debet.sed si velles facere capitula in illis duabus nouis auctoritatibus,facies §.ibi,*Non ita.*similiter,& illud.

1 Sen.4.di.17. — Luc.22. — Psal.36. Esa.55.

HIS AVCTORITATIBVS.Hic concludit, quòd non sola contritione cordis peccata dimittuntur,& respondet auctoritatibus inductis pro alia parte,quæ asserit scilicet peccata sola contritione cordis dimitti posse.post in §. ècontra ea.defendit sententiam illam quòd sola confessione deletur, & ita alternatim incedit,nũc pro hac parte,nunc pro illa allegãdo.
d ¶*Negationis.*]vnde quidam dicunt,quòd negãdo ter peccauit, triplex amor expiauit,& trina confessio.6.q.1. imitare.
e ¶*Totum vitæ tempus.*] est hic arg.“ quòd intranti monasterium non est imponenda pęnitentia de peccato ante commisso: quia nec Astulpho imponitur si intrat monasterium. arg.supra q.2.admonere.& hoc propter continuationem pœnitentiæ & exercitij, quæ in monachis exiguntur. argum. 16. q.1.vos.extra de sent. exc. cum illorum. & arg. opti. extra de vo.& vot.redemp.scripturæ.

“ Monasterium intrãti an sit pnĩa imponenda.

f ¶*Leonis.*]suprà ea.distin.cap.voluissent.§. ex his omnibus. & cap.sufficit.Magnum saltum fecit hic G.quia cum deberet inferre auctoritatem Ambrosij de Petro propositam,illa,scilicet Petrus,suprà ead.dist. circa prin. infert auctoritatẽ Leonis,quam induxit.suprà e.§.ex his omnibus. & pro alia parte.
g ¶*Sed ei.*]non dicit verum quia nõ negat, & esset necessaria pœnitenti exterior satisfactio,si ibi adsit facultas,sed dicit sufficit confessio, quæ fit Deo & sacerdoti si adest facultas.
h ¶*Delictum.*]non videtur congrua hæc solutio,contrarium magis innuitur. infrà ea.dist.§.vlt.H.
ADDITIO. Aliàs similem secundum Lau. sed Hug. in sua gl. ponit idem,&c.
i ¶*Non tibi.*] nunc primò inducit hanc auctoritatem, quæ videtur facere pro alia parte, vt eam soluat.
k ¶*Vt te.*]id est,tuum peccatum secretum. [a]
l ¶*Accuses.*]aliàs accuses te de illo crimine.
m ¶*Reuela.*] lingua cordis, & non carnis. vnde subdit ante, &c.
n ¶*Viam.*]id est, peccatum.
o ¶*Confitere.*]sacerdoti. Vel in memoria semper habeas ea postquàm confessus es sacerdoti. In memoria dico quo ad flendum, non quo ad agendum, vel delectandum. vnde subdit,apud,&c.
p ¶*Non lingua.*] tantùm. Vel non lingua secundum aliam expositionem, scilicet vt intelligatur de peccatis iam confessis sacerdoti.
q ¶*Peccata.*] ea scilicet cum dolore pœnitentiæ commemorãdo.
r ¶*Continuè.*] suprà distinctio. 81. valet. contra. [b]
s ¶*Secreta.*] suprà secunda, quæstione prima, si peccauerit.suprà 15.quæstione tertia,de crimine.
t ¶*Purgantur.*]duplicem innuit solutionẽ, primam scilicet de occulto crimine, quod sufficit confiteri soli Deo per sacerdotem, nec in publico necesse est illud confiteri. & hanc ponit ibi, secreta, &c. secundam quòd intelligitur de crimine iam confesso sacerdoti: quia illud soli Deo confiteri semper debemus,non voce,sed corde,& hanc ponit ibi, nec necesse est, & cætera.
u ¶*Denuo confiteamur.*] “ in quibusdam tamen casibus tenetur pluries illud idem confiteri, scilicet propter imperitiam sacerdotum: quia si sacerdos meus imperitus est, teneor confessionem sibi factam alij discretiori propalare. infrà distinction.sexta, capit. primo, & capitu. placuit. Item pro contemptu satisfactionis.argumen.infrà distinctio.tertia, si Apostolus. Item pro enormitate delicti, vt si sacerdos audito crimine remittat eum ad superiorem, vt iterum crimine exposito pœnitentiam sibi imponat. argumen. extra de pœnitent.& remiss. capit. significauit.argumen.suprà eadem, quæstione secunda, latorem. Quartum etiam assignamus, qui tamen non est expeditus, puta pro diminutione confessionis, vt cum quis plura habet mortalia, & vnum confiteretur.argumen.infrà distinctio.tertia,sunt plures.
x ¶*Si recorderis.*] suprà distinctio. 81. valet. contra. infrà distinctio.3.§.siue autem quis.& c.Iudas.
y ¶*Dicebat.*]per Nathan in libro Regum.
z ¶*Ad omnes.*]arg.61.dist.miramur.versic. vbi est.

† Ambr.S.c. c.lauent. Sen.4.di.17.

2 Io.Chrys. homil.31.in epistola ad Hebræos.

Psal.36.

a Secus cum crimẽ est publicũ, & manifestũ, ł; persona sit i certa.5.q.j.c.1. & illud vt puniat infamis,& alter ab infamia facti purget vt ibi no.H.

2.Reg.12.

3 in c.13.homil. Sent.4.dist.17.

b ibi loquit de memoria ad delectandũ,q memoria est improbabilis. 15. q.1. mulier. hic loquit de memoria ad flẽdũ,& hęc est laudabilis.de hac et hr dist.3. Indas. secũdũ Hu.& Pe.

“ Confessio eiusdẽ peccati qñque dẽt iterari.

a ¶*Similiter.*

nos hoc dicitur.] [1] *Similiter* [a] *& illud Prosperi intelligitur.* [*Qui crimen* [b] *suum vltrò cognoscunt, & aut illud proprijs confessionibus produnt, aut nescientibus alijs, quales occulti sunt, &c.*] [*alijs nescientibus*] *id est, occulta confessione istis peccatum suum confitentibus, non publicè illud manifestantibus. Item illud prophetæ* [*Dixi confitebor, & tu remisisti*] *id est, remissibilem* [c] *iudicasti* † [*impietatem peccati mei.*] *Ita, & illud Augustini intelligitur.* [[2] *Magna pietas Dei, vt ad solam promissionem peccata dimiserit,*] *id est, remissibilia iudicauerit* †. *Item ibidem.* [*Votum pro opere reputatur, cum deest facultas operis.*] *Vnde votum confessionis reputatur pro opere vocis, cum deest facultas confessionis. Item* [[3] *voluntas remuneratur non opus*] *ita intelligitur, voluntas facit opus remunerabile, nō opus voluntatem. Item illud* [[4] *In quacunque hora peccator conuersus fuerit, &c. conuerti dicitur, qui omnino vertitur: omnino vertitur, cuius opus vox, & cogitatio ita mortificationi desudat peccati, sicut prius seruierat iniquitati. Ita intelligitur & illud* [[5] *couertimini ad me, &c.*] *Item* [*scindite corda vestra, & non vestimenta*] *eis dicitur, qui nulla interiori satisfactione præcedente, sed sola exteriori se Deum posse placare confidunt.* [6] *Item cuncta* [d], *quæ de leprosis mundatis, vel de Lazaro resuscitato inducuntur, ad contritionē cordis non ad veniam remissionis* [e] *referenda sunt. Obstinatio enim animi, & confessionis contemptus, quædam mors est impietatis, & lepra superbiæ, à qua quisque reuiuiscit, dū sibi per gratiam dolor delicti, & votum confessionis inspiratur. Ad hunc etiam articulum* [f] *pertinent ea, quæ de viuentibus, vel in luce ambulantibus, vel dilectionem Dei habentibus, vel de habitaculis* † *Spiritus sancti factis dicta sunt: vt hæc omnia quisque dicatur assecutus ex cordis contritione, quam habet, non ex plenaria* [g] *peccati remissione, quam nondum inuenit. Sicut enim in baptismo remittitur peccatum, & tamen eius pœna reseruatur, sic per contritionem cordis quisque à Deo resuscitari dicitur: licet adhuc reatu* [h] *peccati teneatur. Non ergo præmissis auctoritatibus, vel argumentis, sine confessione oris, & satisfactione operis aliquis probatur à peccato mundari.*

2 [7] *Econtrà* [i] *auctoritas* [k] *illa Ioannis Chrysostomi, & Prosperi* [l] *contra mentem auctoris extorta* [m] *videtur. Non enim dicitur* [*non dico tibi, vt te publicè accuses*] *sed* [*non dico tibi, vt apud alios te accuses.*] *Sic, & Prosper non ait* [*omnibus*] *sed simpliciter* [*alijs nescientibus.*] *Vnde euidentissimè* D *datur intelligi, quòd sine confessione oris peccata possunt deleri. Ea verò, quæ ad exhortationem pęnitentiæ* [n], *& confessionis dicta sunt, non huic sententiæ contraire videntur. Vel enim sunt vtrba exhortationis, non iussionis, sicut illud* [*Confitemini* [o] *alterutrum peccata vestra &c,*] *vel si qua iubendo sunt dicta, non ad oris confessionem: sed cordis, non ad exteriorem satisfactionem, sed interiorem referenda sunt. Est enim pęnitentia alia interior, alia exterior. Interior pęnitentia est illa, de qua Augustinus ait* [[8] *Omnis* [p], *qui suæ voluntatis arbiter constitutus est, non potest inchoare nouam vitam, nisi pæniteat eum veteris vitæ.*] ¶ *Item de eadem Petrus in actibus Apostolorum legitur dixisse* [*Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum,*] *Quod de interiori pęnitentia, non exteriori dictum accipitur. De exteriori verò pænitentia Ambrosius ait super epistolam ad Romanos* [[9] *Gratia* [q] *Dei in baptismate non quærit gemitum, vel planctum, non opus aliquod, sed solùm cōtritionem* † *cordis, & omnia gratis condonat.*] ¶ *Quæcunque* [r] *ergo de pœnitentia iubendo dicta sunt, nō ad exteriorē, vt diximus, sed interiorē referenda sunt, sine qua nullus vnquam Deo reconciliari poterit.*

¶ [10] *Illud autem Augustini* [s], *quo quisque negatur veniam posse consequi, nisi prius quantulamcunque peccati soluerit pęnam* [t], *non huic sententiæ inuenitur aduersum. Nullus enim asseritur à peccato mundari, nisi peccati passus fuerit pœnā, Sed aliud est, peccatum sacerdoti confiteri, & eius arbitrio de peccato satisfacere: atque aliud, Deo corde confiteri, & secreta satisfactione peccatum in seipsò punire* [u]. *Est enim pænitentia (vt ait Augustinus* [11] *) dolor cordis, quo quisq; in se punit, quod deliquit. De hac iterum satisfactione idem ait in Psalmum quinquagesimum, exponens* [[12] *Quoniā* E *iniquitatem meam ego cognosco.*] *Tu ne punias, quia ego punio: ignosce, quia ego agnosco, & infrà.* [*Sic Deus misericordiam dat, vt seruet veritatem, vt non peccata* [x] *eius sint impunita, cui ignoscit: ignoscit enim seipsum punienti. Misericordia est, quod homo liberatur, veritas, quod peccatum punitur.*] *Idem in Psalmum octuagesimum quartum,* [*Veritas de terra orta est.*] [y] *id est, confessio ab homine, vt se accuset: & sic iustitia de cęlo prospexit, vt publicanus confitens redijt iustificatus: iustitia de cęlo prospexit. quasi Deus dicat, parcamus huic, quia non parcit sibi: ignoscamus, quia agnoscit* [z].] *& infrà.* [*De cœlo ergo iustitia prospexit, id est, à Deo data est iustificatio confitenti.*]

¶ *Hæc ergo secreta satisfactio leuium, siue occultorum criminum Deo offerenda est: nec sine pœna relaxari probatur, quæ sic expiari creduntur. Ea verò, quæ de publica satisfactione, vel oris confessione dicuntur, in publicis, & manifestis criminibus intelligenda sunt. Peccata namque Nabuchodonosor, quæ propheta misericordijs, & eleemosynis redimi suasit, peccata quoq; Niniuitarum, quæ publica* [a] *satisfactione expiata sunt, cunctis nota erant. Et publica noxa (vt Augustinus testatur* [13] *) publico* [b] *eget remedio.*

¶ *Præmissis itaque auctoritatibus pro manifestis criminibus manifesta probatur offerenda satisfactio, & oris confessio. Latentia vero peccata non probantur sacerdoti necessariò confitenda, & eius arbitrio expianda.*

a ¶ *Similiter.*] scilicet sine publica satisfactione, & publica confessione.
b ¶ *Qui crimen.*] s. ea. dist. facilius. [a]
c ¶ *Remissibilem.*] nō bene soluit. hoc. n. erat & ante. Vel hoc dicit pp sequentem satisfactionem, poterat. n. esse ꝙ contemneret satisfacere, & tunc non remitteretur.
d ¶ *Cuncta.*] s. ead. §. hoc idem.
e ¶ *Remissionis.*] pœnæ temporalis, aliàs falsum diceret.
f ¶ *Articulum.*] id est, intellectum.
g ¶ *Plenaria.*] quantum ad pœnam temporalem.
ADDITIO. Aliàs non dicit verū, secundū H.
h ¶ *Reatu.*] pœna scilicet temporali debita pro reatu.

ECONTRA. Hæc est secunda pars octauæ partis dist. secūdum Ioan. de Fant.

CASVS. Allegat nūc Grat. pro alia parte, scilicet quòd cordis contritione dimittuntur peccata, respondendo quibusdam superius allegatis, ꝙ ad confirmādam suam allegationē inducit tres auctoritates, duas directò, & aliam indirectò Hug. tamen facit ibi capitu. *omnis qui suæ*. sed tamen est in capit. suprà ead. tres. & ibi similiter gratia Dei. sed certè mihi videtur quòd totus sit vnus §. vsque ad §. *quæcunque*. quē statim ponam.

i ¶ *Econtra.*] hic incipit iterum defendere sententiam illam, quæ dicit sola cordis contritione peccata remitti.
k ¶ *Auctoritas.*] s. eadem, §. his auctoritatibus. versicu. non tibi dico. & ver. nunc autem.
l ¶ *Prosperi.*] s. ea. facilius.
m ¶ *Extorta.*] id est, extortè exposita.
n ¶ *Exhortationem.*] aliam responsionē ponit ǰ. vel si qua iubendo. tertiam. ǰ. ea. §. hæc ergo.
o ¶ *Confitemini.*] suprà distin. 25. c. vnum. §. criminis. contra. sed hic minus bene dicit [b] G. quod corrigit infrà eadem. §. ècontra. ea quæ. [c]
p ¶ *Omnis.*] s. ead. tres actiones.
q ¶ *Gratia Dei.*] infrà de consecra. dist. 4. sine pœnitentia.

QVAECVNQVE. CASVS. Infert ergo Gratian. & dicit quòd quæ de pęnitentia facienda dicta sunt, ad interiorem pœnitentiam, & non ad exteriorem sunt referenda. posteà exponit quandam auctoritatē Aug. quæ contraria videbatur, & ad hanc suam expositionem Augustin. inducit tres auctoritates.

r ¶ *Quæcunque.*] allegando dicit. [d]
s ¶ *Augustini.*] s. ead. dist. c. omnis. §. alij. & c. nullus.
t ¶ *Pęnam.*] saltem interiorem, scilicet cordis contritionem & dolorem.
u ¶ *Punire.*] ǰ. ead. dis. 3. §. hæc de charitate. c. pęnitentia est.
x ¶ *Peccata.*] s. ead. distinctio. si peccatum Dauid. s. ead. dist. nullus debita.
y ¶ *Orta est.*] aliàs, veritas de terra orta est, id est, Christus de Maria. 35. quęst. 10. fraternitatis.
z ¶ *Agnoscit.*] peccatum suum.

HAEC ERGO SECRETA. CASVS. Infert nunc Gra. quòd pro leuibus peccatis vel occultis secreta est Deo satisfactio facienda: pro manifestis verò peccatis publica. Quod probatur exēplo Nabuchodonosor, & Niniuitarum, & auctoritate Augustini.

a ¶ *Publica.*] suprà. 32. q. 4. nemo. s. 2. q. 1. si peccauerit.
b ¶ *Publico.*] id est, si tempus confessionis, & satisfactionis habuit.

1 s. e. facilius.
a Et nota ꝙ oēs auctoritates quas hic repetit Gra. positæ sunt s. ab illo §. hoc idē vsque ad §. alij ecōtra.
Psal. 31. s. e. dixi.
† al. indicasti.
2 s. e. magna
† al. indicauerit.
3 s. e. si cui.
4 s. e. facili⁹.
Ezech. 33.
5 s. ea. conuertimini. &, scindite.
6 ibid.
† al. habitaculum.
7 s. in hoc e. tract. Grat. ex homi. 31. ad Heb. s. c. facilius.
Iac. 5.
b Ad hoc ǰ. e. dist. c. vlt. ver. sed tn̄.
c Dicit H. ꝙ non est curandū de his quæ G. hic distinguit: sed videas qđ no. ǰ. e. dist. 5. in summa. Ar.
Ibid.
8 s. c. tres. §. oīs. & ǰ. de cons. dist. 4. c. omnis. Act. 2.
9 Ad c. 11. ǰ. de cōs. di. 4. sine pnia. Sē. 4. dist. 4.
d Vnde dicit Hug. ꝙ nō est verū quod dicit, quęcūque, sed aliqua.
† al. ex corde professionem.
10 s. nullus debitæ.
11 In lib. de vera & falsa pęnit. ca. 8. ǰ. di. 3. pœnitentia.
12 Sumpta sententia non verba.
Dan. 4.
Ionæ. 3.
Luc. 18.
13 Sen. 4. di. 17. Beda ad ca. 8. Lucæ ex Augu. & ad c. 5. Mar. & ibi gl. or.

ECON-

ECONTRA. Hæc est tertia pars octauæ partis dist.secundum Ioan.de Fant.

CASVS. Nunc pro alia parte allegat G. scilicet ꝙ confessio oris est necessaria, dicens quòd supradicta partim pondere carent, & partim non: nam occulta peccata secreta satisfactione purgantur: publica verò manifesta pœnitentia purgantur, nullum tamen graue delictum, si facultas affuerit confitendi, sine confessione purgatur, quod probat tribus auctoritatibus, scilicet Leonis, Augustini, & Ambrosij, & vno exemplo Domini: & ad hoc inducit G. auctoritatẽ Leuitici. & licet sit de §.isto: tamen hunc casum sic ponas.

a ¶Econtrà.] Hic ponit G. veram solutionem, "scilicet ꝙ necessariã est oris confessio vbi facultas est confitẽdi, & ꝙ pœnitentia debeat agi auctoritate sacerdotis, & ad hoc pro bandum inducit factum Domini quando suscitauit filium Archisynagogi.

b ¶Leonis.] s. eadem dist.§.alij. & ca. multiplex.

c ¶Quod nescit.] arg. ff. de acquiren. poss. l. possideri. §. Neratius, ff. de contrahen. empt. in l.fundi.& eo.tit.in l. qui fundum.§.fundi.

d ¶Quomodo.] s.ead. dist.§.alij.c.agite.

e ¶Item quomodo.] supra ead.distinct.§. alij. & c.agite. & cap. verbum.

f ¶Prosperum.] supra ead.dist.§.item sicut.& c.facilius.

g ¶Non sunt hæc.] q̃ pro parte contraria dicta sunt, scilicet quòd sine confessione oris peccata grauia dimittantur.

h ¶Archisynagogi.] scilicet prĩcipalis laici.

i ¶Suscitauit.] j.ead. quem pœnitet.in fi.

k ¶Secreta.] argu.esse secreta quæ fiunt sub præsentia quinque hominum.

QVI DOMVM SVAM. CASVS. Casum hunc sic breuiter pone. Primò ponit G.verba Leuitici, etsi non per omnia. Secundò exponit ea moraliter. Ad euidentiam tamen corũ quæ hic dicuntur, nota quòd ad literam ita erat in veteri testamẽto, quòd si quis offerebat domum suam, vel agrum, vel vineam, vel aliquid aliud tabernaculo, & postea pœnitebat, si volebat rem recuperare, addita quinta parte æstimationis totius rei pretium persoluebat tabernaculo, & rẽ recuperabat. & facienda erat hæc solutio ad siclum sanctuarij, qui maioris ponderis erat quàm siclus vulgaris: postquàm autem couenerat de pretio inter sacerdotem, & eum qui debebat redimere rem, retinebat emptor agrum vsque ad annum iubilæum, quem tunc restituebat plenè. Ille itaque qui non poterat rem redimere nisi siclo sanctuarij, significat peccatorem, qui se non potest redimere à peccato nisi operibus pœnitentiæ à sancta scriptura statutis. Alia etiam moraliter exponuntur. sicut videbis in litera. *Omnia autem*, sunt verba Gratiani vsque ad c. quem pœnitet. *Iubilæus*, id est quinquagesimus. & dicitur iubilæus annus remissionis: quia eo anno debita remittebantur, & serui efficiebãtur liberi, & omnia reuertebantur ad statum pristinum.

l ¶Eam.supra 17.q.4. sunt.

m ¶Nisi siclo.] siclus continet xx. obolos. argum. 1. quæst. 1. iudices. versus:

Tres siclos obolus, obolos tres drachma, sed octo.
Vncia fert drachmas, duodena dat vncia libram.
Siclus habet septem drachmas obolo minus vno.

n ¶Supputante.] idest, computante à tempore, scilicet redemptionis, cum quis redimebat secũdum quòd annus iubilæus vicinus vel remotus erat, iuxta computationem sacerdotis magis vel minus persoluebat iuxta modum illum, vt si ager recipiebat sementem triginta modiorum, sacerdos petere dberet quinquaginta siclos. Vel ad debat quinta pars pretij, vt dixi.

o ¶Fructus.] id est, pœnitentia: quia non tanta imponenda est ei, quanta magis peccanti.

p ¶Licitis.] supra 11. quæstio.1.aliud. supra ea.§.ex his omnibus. & c.aliud.

q ¶Peccato.] "hic colligitur, quòd toto tempore pœnitentiæ remittitur peccatum. argu. infrà eadem, quem pœnitet. sicut ex toto tempore obstructum est, &c. ff. de minoribus, lege, tertia. §. primo. quod verũ est quo ad pœnam. quo ad culpam remittitur in primo momento contritionis.

q ¶Peccato.] id est, à pœna peccati.

3 *Econtrà* [a] *ea, quæ in assertione huius sententiæ dicta sunt, partim veritate nituntur, partim pondere carẽt. Sine contritiõne etenim cordis, nullum peccatum posse dimitti, occulta verò peccata secreta satisfactione, publica quoque manifesta pœnitentia expiari debere firmissima constat ratione subnixum. Porrò sine confessione oris, si facultas confitendi non defuerit, aliquod graue delictum expiari, auctoritati penitus probatur aduersum. Quomodo enim secundũ auctoritatem Leonis* [b] [1] *Papæ sine supplicationibus sacerdotum indulgentia nequit obtineri, si sine oris cõfessione à peccato possumus emundari? Quis enim supplicabit pro peccato, quod nescit* [c]*? ¶* [2] *Item, quomodo* [d] *secundum Augustinum frustrat claues ecclesiæ, qui sine arbitio sacerdotis pœnitentiam agit, si sine oris cõfessione, criminis indulgentiam impetrat? ¶Item* [3] *Quomodo* [e] *secundũ Ambrosium ius ligandi & soluendi solis sacerdotibus à Domino creditur esse permissum, si quisque suo arbitrio seipsum peccando ligat, vel secreta pœnitentia, secundum Prosperum* [f] *in seipsum sententiam profert excommunicationis, atque post satisfactionem, absque sacerdotali iudicio seipsum Deo, vel altari eius reconciliat? ¶Non sunt hæc* [g] *præmissis auctoritatibus consentanea: sed multorum exemplis probantur aduersa. Filiam namque Archisynagogi* [h] *turbis eiectis Dominus suscitauit* [i]*: non tamen, nisi præsentibus patre & matre puellæ, Petro quoque, Iacobo, & Ioanne, vitæ † reddita est. In quo moraliter instruimur, vt secreta* [k] *peccata, quæ per mortẽ puellæ intelliguntur, non nisi supplicationibus ecclesiæ, quæ per patrem & matrem puellæ designantur, & sacerdotum ministerio, qui per Petrum, & cæteros intelliguntur, à Domino existimentur dimitti. ¶Item in Leuitico F, Qui domum suam, vel agrum Domino vouerit †, vel consecrauerit, non potest eum* [l] *redimere, nisi siclo* [m] *sanctuarij, sacerdote quoque (non ipso) supputante* [n] *annorum numerum vsque ad iubilæũ. In quo similiter docemur, quòd quicunque domum conscientię, vel agrũ conuersationis per pœnitentiam Domino offerre, atque pretio bonorum operum de vana vitæ suæ conuersatione seipsum redimere voluerit, non potest hoc facere, nisi siclo sanctuarij, id est, operibus pœnitentiæ, sacra scriptura præfixis* [4]*. Vnde venientibus ad se turbis beatus Ioannes nõ ait simpliciter, facite pœnitentiam, vel fructus pœnitentiæ, sed addit [dignos:] vt pro qualitate videlicet peccatorum, qualitas offeratur bonorũ operum. Non enim par debet esse fructus* [o] *boni operis, eius, qui nihil, vel parum deliquit, atque eius, qui grandia commisit. Ille tanquàm nullius criminis sibi conscius vsum sibi rebus licitis prębet: hunc tanquàm multis grauatum, etiam à licitis* [p] *temperare oportet. In iubilęo plena remissio præstabatur. Vnde per eum perfecta peccati remissio figuratur. Sacerdos ergo numerũ annorum vsque ad iubilæum supputat, cum eius arbitrio pęnitentiæ tempora definiũtur, quibus quisque plenam peccati remissionem inueniat* [5]*. Non enim (sicut Hesychius ait super eundem locum) statim post definitam pęnitẽtiam quisque à peccato* [q] *plenè mundatur* [r]*. ¶Cum ergo, vt ex premissis colligitur, tempora pęnitentiæ arbitrio sacerdotis definiantur, euidentissimè apparet sine confessione* [s] *propriæ vocis peccata non dimitti. Quis enim tempora pęnitentiæ alicui præfiget, nisi primùm peccata sua sibi manifestare curauerit. ¶* [6] *Item, Taciturnitas* [t] *peccati ex superbia nascitur cordis. Ideo enim peccatum suum quisque celare desiderat, ne iniquitas sua alijs manifesta fiat, ne talis reputetur apud homines foris, qualem se iamdudum exhibuit diuino conspectui, Quod ex fonte superbiæ nasci nulli dubium est: species etenim superbiæ est se velle videri iustum, qui peccator est, atque hypocrita conuincitur, qui ad imitationem primorum parentum tergiuersatione verborum peccata sua leuigare contendit: vel sicut Cain, peccatum suum reticendo penitus supprimere quærit. Vbi autem* [u] *superbia regnat, vel hypocrisis, humilitas locum habere non potest. Sine humilitate verò alicui veniam sperare non licet. Nec ergo, vbi est taciturnitas confessionis, venia est speranda criminis. Probatur hoc idem auctoritate Augustini, qui in libro de vera, & falsa pœnitentia, ca. 10. ait.*

r ¶Mundatur.] quo ad exteriorem pœnam, scilicet temporalem, vt suprà eadem distin.c.si peccatum.& suprà distinct.c. sicut & primi.

s ¶Confessione.] vnde Boethius in libro de consolatione: Si opera medicantis expectas, oportet vt vulnus detegas tuum.

t ¶Item taciturnitas.] hæc argumentatio de taciturnitate non iuuat Gratianum. nam cum peccator cui iam peccatũ est dimissum tacet & contemnit confiteri, hoc est iam aliud peccatum quam primum.

u ¶Vbi autem.] suprà vigesima secunda, quæstio. secunda. cum humilitatis.

Margin notes: 1 s.e.multiplex. "Confessio oris necessaria est. — 2 s.e.agite. — 3 s.e.verbũ. — Matth.9. — † al.vita. — Ex Leui.27 — † al. vouẽdo consecraue rit. — 4 Lu.13.B. Greg. in hom. 20. in Euangelia. — Leuit.25. — 5 In li.7.ad c.25. Leuit. & ibi in gl. or. habetur sententia. — 6 Sent.4.di. 17. Gen.4. "Pctm quo tpe pœnitẽtię remittitur. a Hoc vult glo. dicere, Verũ est ꝙ in contritione cordis ante oris cõfessionem peccati dimittitur, debetq̃ pœnitẽs habere volũtatem confitẽdi ecclesiæ, si tps & facultas affuerit, alioquin non est verè pœnitens, & non dimittitur ei peccatum. Si verò dimisso peccato in cordis cõtritione & habita volũtate ecclesiæ confitẽdi, postea mutet volũtatẽ, & nolit peccatũ cõfiteri, iã est reus nõ peccati iam dimissi, sed peccati qđ cõmittit nolendo & cõtẽnendo cõfiteri: qđ est aliud à pctõ iam dimisso. Hug.

Quem

Quem pœnitet.] Casus. Hoc cap. diuiditur in quatuor partes. Primò dicit ꝙ quilibet per seipsum debet confiteri sacerdoti, & non per nuntium, vel epistolam, vt ita maiori afficiatur verecundia, quæ partem pœnitentiæ releuat. Secundò dicit, ꝙ qui vult confiteri, discretum debet eligere sacerdotem cui confiteatur, qui sciat ligare & soluere. Tertiò ꝙ qui copiam sacerdotis nõ hẽt, cõfiteatur ꝓximo, & ex desiderio sacerdotis veniã cõsequetur. Quartò dicit ꝙ si peccatũ occultum est, sufficit referri in notitiam sacerdotis. Si publicum est, eius confessio debet fieri publicè in conspectu ecclesiæ, vt eius precibus adiuuetur. Secũda pars ibi, *quare qui confiteri.* Tertia ibi, *Tanta itaque.* Quarta ibi, *Si peccatum. Ora*, id est, peccata ore ad os mundantis. fortè de leprosis loquitur, quibus præcepit Dominus vt se sacerdotibus demonstrarẽt.

a ¶*Omnino.*] id est, perfectè conteratur de omnibus, id est, de omni peccato, & eius varietate. ĵ. distinct. 5. considerct. & distin. 6. qui vult.

b ¶*Ostendat.*] per exteriora enim præsumitur de interioribus, vt hic, & supra dist. 50. si quis diaconus.

c ¶*Per nuntium.*] & ita non potest hic per alium quod per se potest. ff. de solutionib. inter artifices. & extra de cler. non resid. quia nõnulli.

d ¶*Per scriptum.*] supra 30. quæst. 5. qualis contra. sed ibi non dicitur quòd ita accipiatur, sed quòd accepta in scripturis redigatur, ne detur obliuioni.

1 Sen. 4. di. 17.

e ¶*Munus.*] scilicet hircum [a], id est pœnitẽtiam designatam per hircum.

a Qui significat animã pœnitentẽ. ĵ. e. di. 3. inter hęc hircum. Arc.

† al. mundatis.

f ¶*Ex misericordia.*] id est, misericordiam repromittens.

g ¶*Hoc præcepit.*] mysticè, vbi dixit: Vade & ostende te sacerdotib.

h ¶*Timore.*] id est, propter timorem seruilem.

Luc. 17.

i ¶*Offensi.*] scilicet Dei, quem peccando offenderat.

Leuit. 6.

k ¶*Veniale.*] supra eadem dist. §. alij. & cap. serpens. *Veniale*, id est, dignum venia. *Vel fit*, id est, ostenditur per confessionem esse veniale. vel fit veniale secundum aliam literam, id est, ad vitam non impendens.

A ¶Ioannis Chrysostomi.] *Suprà eadem, c. lachryma. notatum est hæc esse verba B. Ambrosij, quem citat magister sententiarum.*

B ¶Non lingua.] *Græcè est*, εὐχόμενος εἰ καὶ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ. *id est*, preces fundens, si minus lingua, at saltem memoria.

C ¶Et frequenter.] συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ θεῷ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ. *id est*, assiduè illa offeras Deo, & pro ipsis depreceris.

D ¶Vnde euidentissimè.] *Loquitur ex persona aduersam partem sustinentis. Verè enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim sacerdoti tanquàm Deo confitetur, is minimè dicitur se apud alios accusare, sed potius nescientibus alijs seipsum punire. Ac manifesto Chrysostomus dicit id, quod nunc negatur dicere*, non dico, inquit, tibi, publica teipsum, neque apud alios te accusa. *Hoc enim secundum membrum valet idem, ac primũ. vt apud alios se accusare, sit idem, quod seipsum publicare. Quare paulò post Gratianus ipse hæc, quæ nunc afferuntur, refellit.* Econtrà ea, quæ in assertione, &c.

E ¶Quoniam iniquitatem.] *Hic, & in alijs duobus sequentibus locis, non refert ipsa omnino verba beati Augustini, sed sententiam.*

F ¶Leuitico] *Itidem & hoc loco refertur sententia Leuit. in cap. 27. nõ ipsa verba, idemque paulò post fit de Hesychio.*

CAP. LXXXVIII.

Qvem pœnitet omnino [a] pœniteat, & dolorem lachrymis ostendat [b]: repræsentet vitam suam Deo ꝑ sacerdotem, præueniat iudicium Dei per confessionem. Præcepit enim Dominus mundandis †, vt ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium [c], non per scriptum [d] manifestanda. Dixit enim [ora monstrate] & [Omnes] non vnus pro omnibus: non alium statuatis nuntium, qui pro vobis offerat munus [e] à Moyse statutum: sed ꝙ per vos peccastis, per vos erubescatis. Erubescentia enim ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia [f] enim hoc præcepit [g] Dominus, vt nemi nem pœniteret in occulto. In hoc enim quòd per seipsum dicit sacerdoti, & erubescentiam vincit timore [h] offensi [i], fit venia criminis. Fit enim ꝑ confessionem veniale [k], quod criminale erat in operatione: & si non statim purgatur [l], fit tamen vitale A [m], quod commiserat mortale. Multũ enim satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit, nũtio Dei denegauit. Deus enim misericors †, & iustus ęst: sicut conseruat misericordiam in iustitia, ita & iustitiam in misericordia. Opus enim est misericordiæ, peccanti [n] peccata dimittere: sed oportet, vt iustus misereatur [o] iustè. Oportet enim, vt nõ solũ, quid [p], sed in quo [q] doleat [r], cõsideret [s], si dignus est, non dico iustitia [t], sed misericordia [u]. Iustitia enim sola damnat: sed dignus misericordia est, qui spirituali labore [x] petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubescentiã, & quoniam verecũdia magna est pœna, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Vnde patet, quòd quantò pluribus [y] confitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis, tantò facilius [z] consequetur misericordiam remissionis. Ipsi enim sacerdotes plus iam possunt proficere, plus confitentibus parcere. Quibus [a] enim remittunt, remittit Dominus. Lazarum enim † de monumẽto iam suscitatum obtulit Dominus discipulis soluendum, per hoc ostendens potestatem soluendi concessam sacerdotibus. Dixit enim, [Quodcũq; solueritis super terram [b], soluetur & in cœlis,] hoc est, ego Deus, & omnes ordines cœlestis militiæ, & omnes sancti in gloria mea laudant vobiscum, & confirmant [c], quos ligatis [d], & soluitis [e]. Non dixit, quos putatis ligare, aut soluere, sed in quos exercetis opꝰ iustitiæ [f], aut misericordiæ [g]. Alia autem opera vestra [h] in peccatores non agnosco 3. Quare, qui confiteri vult peccata, vt inueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem [i] ligare & soluere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & pe-

† al. qui misericors.

b Et hic labor fit per cordis contritionem.

"Confiteri pluribus vtile est.

c De qb. leg. & no. ext. d' pœn. quod autẽ. Arch.

2 Sen. 4. dis. 18.

† al. quem.

Ioan. 11.

3 ĵ. dist. 6. qui vult. Sẽ. 4. di. 17.

l ¶*Purgatur.*] id est, purgari non videtur propter pœnam exteriorem exterioris satisfactionis, quæ adhuc restat. ŝ. ead. dist. si peccatum Dauid. ĵ. ead. dist. vlt. §. vlt.

m ¶*Vitale.*] id est, eius pœnitentia confert, & impetrat vitam.

n ¶*Peccanti.*] scilicet discretè: & hoc est qđ sequitur, sed oportet, &c.

o ¶*Misereatur.*] scilicet puniendo peccatum.

p ¶*Quid.*] id est, propter quid, scilicet propter quod peccatum.

q ¶*Sed in quo.*] scilicet dolorem patiatur, scilicet in pœna.

r ¶*Doleat.*] scilicet pœnitens.

s ¶*Consideret.*] sacerdos.

t ¶*Iustitia.*] si enim sola iustitia respiciatur, nullus saluatur, vel cõsequitur veniam criminis.

u ¶*Sed misericordia.*] scilicet vt non puniatur æternaliter.

x ¶*Labore.*] nihil .n. carius emitur, quàm quod precibus impetratur, vt dicit Seneca. argum. ad hoc. 8. q. 2. illud [b].

y ¶*Pluribus.*] argum. ĵ. dist. 6. placuit. argu. contra. ŝ. distinct. ead. §. ex his. sub illo §. non ita.

z ¶*Facilius.*] "quia tot sacerdotes obligat ad orandum pro se, quot sacerdotibus confitetur, vt infrà eadem, quamuis.

a ¶*Quibus.*] arg. pro remissionibus, quæ fiunt ad potestates, & ad alia [c].

b ¶*Super terram.*] id est, in ecclesia: quia extra ecclesiam nulla vera solutio vel ligatio fieri potest. suprà 1. quæstio. 1. remissionem. 24. quæst. 1. cap. quicunque.

c ¶*Et confirmant.*] eos iustè ligatos esse.

d ¶*Quos ligatis.*] iustè & misericorditer pœnis pro peccatis impositis, & eos iustos esse solutos.

e ¶*Soluitis.*] iustè & misericorditer à pœnis.

f ¶*Iustitiæ.*] iusta pœna ligandi.

g ¶*Aut misericordiæ*] aliquid de pœna relaxando, vel aliquem communioni sacramẽtorum reconciliando.

h ¶*Opera vestra.*] scilicet quòd dimittatis ꝑ vos peccata.

i ¶*Scientem.*] si enim in

in eius parochia non est discretus sacerdos, eius qui præest cõ sensu talem adeat [a], vt infrà dist. 6. placuit. & extra de pœnit. & remission. omnis.

a Dic vt dixi s. e. iudicet. Arc.

a ¶*Quem desideranti.*] aliàs, quem desiderat.
b ¶*Locus.*] ff. de exerc. l. 1. in prin.
c ¶*Et si ille.*] infrà de consec. dist. 4. c. factum est. in princ.
d ¶*Et sacerdotis desiderio.*] infrà ead. qõ. 5. quod Deo.
e ¶*Et si non tam citò*] suprà dist. 50. si quis diaconus.
f ¶*Soluerentur.*] ab eo, quo ad pœnam temporalem.
g ¶*Sacerdotis.*] Deus quem non fallit peccati qualitas, nec peccantis affectus, vt 24. q. 3. Deus quando veram de pœnitẽte promit sententiam. sed presbyter qui mentẽ alterius nõ potest videre, talia confitentis verba iudicat, qualia foris sonant: vnde indignum absoluit frequenter, vt 24. q. 3. Deus. & 22. q. 5. humanæ. alioquin verum nõ esset quod hic dicitur: cum apud Deum nullas patiatur veniæ moras peccatoris conuersio, vt 26. q. 6. his qui tẽpore. s. e. di. multiplex. Vel hoc ad temporalẽ pœnam referatur. "licet enim peccatum dimittatur ne homo ab accipienda vita æterna impediatur, vt s. ead. sicut primi. non tamen si peccato parcitur, pœna remittitur: quia nullatenus sine vindicta relaxatur, sicut patet in Dauid, vt s. ead. distin. si peccatum.

"Peccatum quare dimittitur.

Luc. 18.

h ¶*Suscitauit.*] quid significent isti tres mortui, habes j. dist. 2. super tribus.
i ¶*Sufficere.*] ad celeriorem & plenam pœnæ temporalis absolutionem, vt s. dist. e. multiplex. & c. sufficiat. & c. fleat. & j. dist. 5. consideret. in fi. 13. q. 2. tempus.
k ¶*Meritum.*] id est, auctoritatem, quam vocat meritum: quia de merito charitatis suæ habet auctoritatem ligandi, & soluendi. ar. 40. dist. c. 1.

Luc. 7. Ioan. 11. † supplicãs] Orig.

Q*Vamuis plenitudo.*] Hæc est nona pars dist. secundum Io. de Fant.

CASVS. Consuetudo erat alicubi, quod pœnitentes accipiendo pœnitentiam de occultis peccatis, cogebantur ea sacerdotibus publicè confiteri, ita quod populus audiret: quam consuetudinem remouet Leo: quia plures propter hoc à pœnitentia reuocabantur. Vnde dicit, confessio sufficit quæ primùm fit Deo, & posteà sacerdoti. tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt prouocari.

l ¶*Plenitudo.*] id est, perfectio in fide.

tit, ne ambo in foueam cadãt, quam stultus euitare noluit. Tanta itaque vis confessionis est, vt si deest sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim cõtingit, quòd pœnitens non potest confiteri coram sacerdote: quem desideranti [a] nec locus [b], nec tempus offert. Et si ille [c] cui confitebitur, potestatem soluendi non habet: fit tamen dignus venia ex sacerdotis desiderio [d], qui socio confitetur turpitudinẽ criminis. Mundati enim sunt leprosi, dũ irent ostendere ora sacerdotibus, antequàm ad eos peruenirent. Vnde patet Dominum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibentur ad sacerdotes peruenire. Sæpè quidem eos quærunt sani, & læti: sed dũ quærunt, antequàm ad eos perueniant, moriuntur. Sed Dei misericordia est vbique, qui & iustis B nouit parcere, & si non tam citò [e], sicut si soluerentur [f] à sacerdote. Qui ergo confitetur, omnino sacerdoti meliori quàm potest confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis [g], vt grata sit oblatio muneris. Nam in resuscitatione filiæ principis pauci interfuerunt, qui viderent. Nondum enim erat sepulta, nondum extra portam ciuitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intus resuscitauit, quam intus inuenit, relictis solis Petro, & Ioanne, & Iacobo, & patre, & matre puellæ, in quibus figuraliter continentur sacerdotes ecclesiæ. Quos autem extra inuenit, animaduertendum est, quomodo suscitauit [h]. Flebat enim turba post filium viduæ. Fleuit Martha, & Maria supplicantes † pro fratre. Flebat etiam turba, quæ Mariam fuerat secuta, lachrymis Mariæ admonita. In quo docemur publicè peccãtibus non propriũ, sed ecclesiæ sufficere [i] meritum [k].

A ¶Vitale.] *In originali est,* veniale. *sed aderat glossa.*
B ¶Et iustis.] *Si consideretur tota orationis series, videtur legendum,* & istis. *veruntamen omnes codices collati concordant cum lectione Gratiani.*

Item Leo Papa epist. 78. al. 80.

¶Sufficit illa confessio, quæ primùm Deo, deinde sacerdoti offertur.

CAP. LXXXIX.

Q Vamuis plenitudo [l] fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur: tamen, quia non omniũ [m] huiusmodi sunt peccata, vt ea, qui pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis [n] consuetudo: ne multi à pœnitentiæ remedijs arceantur: dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserare, pro quibus [o] possunt legum constitutione percelli [p]. Sufficit [q] enim illa cõfessio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis vtraque sententia satisfactionis, & confessionis [r] innitatur, in medium breuiter [s] exposuimus. Cui autem harum potius adhærendum sit, lectoris A iudicio reseruatur. Vtraque [t] enim fautores habet sapientes, & religiosos viros.

Vnde Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus ait in pœnitentiali suo.

A ¶Lectoris iudicio.] *Certissimum est, & pro certissimo habendum, peccati mortalis necessariam esse confessionem sacramentalem eo modo, ac tempore adhibitam, quo in concilio Tridentino post alia concilia est constitutum.*

CAP. XC.

Q Vidam Deo solummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci A. Quidam verò sacerdotibus cõfitenda esse percensent, vt tota ferè sancta ecclesia [u]. Quod vtrunque [x] non sine magno fructu intra sanctam fit ecclesiam: ita duntaxat, vt Deo, qui remissor est peccatorũ, peccata nr̃a confiteamur, & hoc perfectorũ [y] est, vt cum Dauid dicamus [Delictum meũ cognitũ tibi feci, & iniustitiam meã nõ abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniustitias meas

m ¶*Quia non omniũ*] hæc negatio & sequẽs æquipollent affirmationi. ff. de verbor. signif. duobus. [b]

b q. d. imo multorũ talia sunt quæ timẽt publicare.

n ¶*Improbabilis.*] secundum quam occulta peccata in publico confitebantur compulsi ad hoc multi: propter quod pœnitentiam declinabant.

1 Sen. 4. dis. 17.

o ¶*Pro quibus.*] accusantibus, scilicet inimicis. "non enim per pœnitentiam tollitur pœna ciuilis. arg. 33. qõ. 2. admonere.

"Pœnitẽtia nõ tollit pœnã ciuilem.

p ¶*Percelli.*] si aliæ probationes sunt, quæ sufficiant cum huiusmodi confessione. & est huic simile 22. q. 5. hoc videtur.
q ¶*Sufficit.*] s. dist. ea. §. ex his omnibus. & c. sufficit.

2 s. e. sufficit.

r ¶*Confessionis.*] an scilicet sit necessaria vel non.
s ¶*Breuiter.*] imo prolixè. Vel ideo dicit breuiter respectu multarũ auctoritatum, quæ de hac materia loquũtur.
t ¶*Vtraque.*] hoc idẽ probabit Grat. per sequens cap.

Q*Vidam Deo.*]
CASVS. Quidã dicebant sufficere confiteri peccata soli Deo. Alij, vt ferè tota ecclesia, dicunt quòd peccata sunt sacerdotibus cõfitenda. & licet vtrunque sit fructuosum: tamen sequenda est constitutio Iacobi Apostoli, vt confiteamur alterutrũ peccata nostra. & licet illa confessio quæ fit soli Deo, sit iustorum, per quam peccata purgantur: per illam tamen, quæ fit sacerdoti, docetur qualiter ipsa peccata purgari debeant.

3 in cap. adiect. c. 58. in Cabil. con. 2. c. 33. Bur. l. 19. c. 145. Iuo p. 15. c. 155.

u ¶*Tota ferè sancta ecclesia.*] & ideo ei adhærendum est: quia plurib. comprobatur. argum. 18. distin. in canonicis.
x ¶*Quod vtrunque.*] scilicet confiteri Deo, & sacerdoti.
y ¶*Perfectorum.*] qui non habent nisi venialia: vnde non indigent oris confessione speciali.
y ¶*Perfectorum.*] s. e. distinct. §. his auctoritatibus.

Psal. 31.

a ¶*Docet.*

a ¶*Docet.*] id est † hoc est signum sacerdoti quòd peccata dimittantur confitenti per contritionem, arg. suprà ead. dist. §. hoc idem. & c. omnis qui non diligit. sicut cordis cõtritio est signum peccatori ꝙ gratia Dei dimisit ei peccata: quia nemo, &c. vt de consec. dist. 4. nemo.

b ¶*Administratione*] id est, sola contritione.

c ¶*Medicorum.*] id est, sacerdotum.

¶Imo docet ordinarium purgãdi modũ esse p sacerdotis ab solutioné. Deus .n. vt cõtinuò sub sugitur sanitate largitur plerũq; medicorum operatione. Operatióe, inquit, non ostensione.

† Et secũdũ Apostoli institutionem cõfiteamur. Iac. 5.

† al. sanitatis.

Quia verò de.] Hæc dist. diuiditur in sex partes. In prima quarũ probat (tamen superficialiter) quòd pœnitentia semel habita non inquinatur & charitas semel habita non amittitur, & de perfecta intelligitur. Secunda ibi, *Ex præmissis.* Tertia ibi, *Hæc qua.* Quarta ibi, *Eligat.* Quinta ibi, *Illud autem.* Sexta ibi, *Charitas ergo.* Io. de Fan.

Casvs. Hic ponitur 2. dist. in qua tractatur, an charitas semel habita possit amitti: & certum est ꝙ sic, vt ĩ. ea. §. non est mirum nisi fortè sit in aliquo confirmata per gratiam, vt fuit in beata Virgine, & sicut potest amitti charitas, ita amissa potest recuperari, cum de nemine sit desperandũ dũ est in hoc corpore constitutus, vt ĩ. ead. dist. 7. nemo. nec potest amitti charitas, nisi per mortale peccatum, nec recuperari nisi à Deo gratis, cum omnis virtus sit opus solius Dei. Et quia hæc quæstio videtur tangere quæstionem quæ tractatur in 3. dist. scilicet an pœnitentia sit iteranda vel non, ideo Gra. breuiter tangit quæstionem illam. & inde sumpta materia incipit ibi latèter propositam quęstionem de charitate tractare. vt autem ad hæc tractanda competẽtius Grat. accedat, breui vtitur transitu dicẽs: *Quia verò, &c.* Intendit .n. probare ꝙ pœnitentia iterari non potest: quia si iteratur, prima non fuit vtilis, nec pœnitentia dici debet: ad quod inducit sequens cap.

d ¶*De pœnitentia.*] hic intitulatur 2. dist. in qua illa quæstio. tractatur, "an charitas semel habita possit amitti, & est certum quòd potest in via peregrinationis amitti, quantũcunque sit perfecta, vt ĩ. e. §. non est mirum. quod probat auctoritatibus, & exemplis: in patria autem vbi perfectissimè iam habetur, non amittitur. ĩ. e. charitas. Hanc quæstio. tractat hic Gr. occasione alterius, quam hic ipse in initio prælibauit, sed in 3. distin. eam prosequitur. an, scilicet pœnitentia reiterari possit. procedit ergo Grat. in hac distinct. hoc modo. Primò probat quòd pœnitentia non possit reiterari, vsq; ad §. item sine charitate. vbi latenter ingreditur materiam huius distinct. & probat charitatem semel habitam amitti non posse, vsque ad §. hæc quę de charitate. vbi incipit auctoritatibus allegatis respondere, asserens illas de charitate perfecta esse intelligendas. & inde sumpta occasione gradus in charitate esse probat, vsque ad §. non est mirum. vbi latenter aduersam partem assumit: & quòd charitas amitti possit, exemplis & auctoritatibus ostendit vsque ad §. euidenter. vbi ostendit hoc verum esse non solùm de charitatis opere, sed etiam de ipsa charitate, & hoc vsque in fi. distin. prosequitur.

" Charitas semel habita vtrũ possit amitti.

Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.] Sed † tamen B Apostoli institutio nobis sequenda est, vt confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem, vt saluemur. Confessio itaq;, quę soli Deo fit, quod est iustorum, purgat peccata. Ea verò, quæ sacerdoti fit, docet [a], qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis, & sanctitatis † auctor, & largitor, plerunque hanc præbet suæ c pœnitentię medicinam inuisibili administratione [b], plerunque medicorum [c] operatione.

¶*Burchardus et, & Iuo caput hoc citant ex pœnitentiali Theodori. In capitularibus adiectis, cap. hæc leguntur,* Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata: quidã verò sacerdotibus confitenda esse percensent. Quod vtrunque non sine magno fructu intra sanctam fit ecclesiam: ita duntaxat, vt & Deo, à quo est remissio peccatorum, confiteamur peccata nostra, & cum Dauid dicamus, [delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meã non abscondi: dixi, confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei:] & secundum Apostoli institutionem confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem, vt saluemur. Confessio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata: ea verò, quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgantur peccata. Deus namque salutis, & sanitatis auctor, & largitor est plerunq; medicorum operatione. *In concilio Cabilonensi secundo, cap. 33. eadem ferè habentur, addita ad initium voce, quia, & nõnullis alijs in extrema clausula, quæ notabuntur.*

A ¶Vt Græci.] *Hæc verba, itemq; illa,* vt tota ferè sancta ecclesia. & *illa,* & hoc perfectorum est. & *illa,* Quod est iustorum, *absunt quemadmodum à capitulari, ita etiam à concilio.*

B ¶Sed tamen Apostoli.] *In capitulari, & concilio pendet adhuc oratio & priori illi membro,* vt & Deo, &c. *redditur nunc alterum membrum his verbis,* & secundum Apostoli institutionem, &c.

C ¶Suæ pœnitentiæ medicinam.] *In concilio, atque apud Burchardũ, & Iuonem legitur,* suæ potentiæ. *A capitulari autem (prout ex ipsius lectione animaduerti potest) totum istud primum abest periodi membrum.*

DISTINCT. II.

ps I Quia verò de pœnitentia [d] semel cœpit haberi sermo, aliquantulum altius repetẽdum videtur, diuersorum sententias certis auctoritatibus munitas in medium proponentes [e]. Alij dicunt pœnitentiam semel tantùm esse vtilem. Vnica est enim, nec reiterari potest. Si verò reiteratur, præcedens, pœnitentia [f] non fuit. Et si de sententia iudicis [g] eius [h], meritò [i] peccata videntur esse remissa: apud tamen eius præsentiam, cui omnia futura præsentia sunt, nunquam [k] habentur remissa: quia non est seruata illa sententia veri sacerdotis [Vade, & amplius noli peccare [l].] Item. [Ecce sanus factus es, iam amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.]

Item ex octaua synodo.

¶*Habetur in libro de institutis monachorum interprete Ruffino, c. 22. ex Basilio in regulis breuioribus, numero 289.*

¶Primam vitij causam non penitus extinguit, qui in illam postea recidit.

C A P. I.

SI quis semel notatus [m] fuerit inuidiæ, vel contentionis vitio [n], & rursus in hoc ipsum inciderit, sciat se primã [o] illam causam, de qua superius diximus, ex qua inuidia, vel cõtentio nascitur, in interioribus medullis habere reconditã [p]: Oportet ergo eum per contraria, atque aduersa curari, idest, per humilitatis exercitium. Exercitia verò humilitatis sũt, si se vilioribus officijs subdat, & ministerijs indignioribus tradat. Ita namque arrogantiæ, & humanæ gloriæ vitium curari [q] poterit, vt consuetudine † humilitatis affectus vltra iam non incidat in arrogãtiæ, & vanæ gloriæ delictum. Atq; in singulis huiusmodi vitijs cura similis adhibeatur.

e ¶*Proponẽtes.*] absolutus nominatiuus ẽ.

f ¶*Pœnitentia.*] quæ valeat ad vitam.

g ¶*Iudicis.*] qui pœnitentiam imposuit.

Io. 8. & 5.

h ¶*Eius.*] Dei, vel sacerdotis.

i ¶*Merito.*] id est, secundum iustitiam. ĩ. distin. 4. §. eorum.

k ¶*Nunquam.*] allegando dicit.

l ¶*Noli peccare.*] id est, esse in proposito peccandi, tamen aliter inducit allegando.

SI quis semel.] Casvs. Dicitur hic quòd si quis semel fuit in crimine inuidiæ, vel contentionis, si posteà in illud inciderit: prima causa ex qua inuidia, vel cõtentio nascitur, in eo remansit, quam oportet per contraria & aduersa curari: per exercitium, scilicet humilitatis. *Notatus,* id est, reprehensus & redargutus. *Primam causam,* id est, vitium Adæ.

m ¶*Notatus.*] id est, deprehensus.

n ¶*Vitio.*] vel alio quocunque.

o ¶*Primam causam*] primam vitij causam in se penitus non extirpat, qui in idem posteà recedit.

† al. habitũ humilitatis adeptus.

p ¶*Reconditam.*] non ideo hoc dicit ꝙ semp ita sit, sed ꝙ ita fuerit, est psumptio, inuidia, vel contentio iterata.

q ¶*Curari.*] suprà 26. q. 7. affectum. ext. de deposit. grauis. ĩ. de consecr. dist. 5. legimus.

ITEM SINE. Casvs. Hic accedit Grat. ad propositam quæstionem, & per multas auctoritates ostendit, quòd charitas amitti non potest: quia si videatur amitti, non fuit vera charitas.

charitas. Casus §. patet. & tria sequentia cap. similiter patent, scilicet, *charitas. radicata. valida:* verba sunt Salomonis in Canticis: quæ exponit Gr. in moralibus, dicens: *Virtuti etenim mortis dilectio comparatur, &c.* vnde in illo c. *valida.* posses breuiter ponere casum. primò ponuntur verba Salomonis. Secūdò verba Gregorij exponentis verba illa. *Dilectio*, id est, charitas.

1 Sen. 3. di. 30.

a ¶*Adulto.*] j. de consecr. dist. 4. quomodo. & c. solet. j. ea. dist. c. fugerat. & c. non est. §. Romanos. & c. tolle.

b ¶*Aliquando.*] hoc allegando dicit, vt aucto ritatem inducat.

2 Sen. 3. di. 31.

CHaritas.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. In hoc ca. Prosper multis modis commendat charitatē. Secundò ostendit, q̄ qui habet charitatem, facilè peccatis resistit, & bonis omnibus abūdat, mundana contemnit, difficilia perficit. Subdit etiam quid sit Deum diligere, & quid sit peruertere ordinem diligendi. Tertiò ostendit ad quid corpus nostrum sit diligendum. Quartò qualiter intelligatur, diliges proximū tuum, &c. & qui sunt q̄ Diligunt Deum plus quàm se Et nota q̄ secundum Hugonem, omnia verba sunt Prosperi. vsq; ibi. *Item Beda.* licet non ita continuè in libro suo contineātur. & hæc dictio, *Item*, quæ sæpè interponitur, est verbum Gratian. & secundum Hugonem, totum est vnū capitulum: quod credo verum. Laurentius etiam sentit cum Hugone. Quidam tamen ibi faciunt vnum capitulum, *Ergo si charitatem*. Aliud ibi, *Corpus*. Aliud ibi, *Proximos*. Aliud ibi, *Proinde*. secundum Bene.

3 Sent. ibid.

4 Sent. ibid. Cant. 8.

†al. dilectione.

5 Et apud B. Aug. 1 li. de laudib. charitatis.

c ¶*Quæ deseri potest*] id est, quam contingit deseri, vel de facili.

d ¶*Vera.*] id est, perseuerans finalis. Vel vera ad vitam ducēs, id est, ad æternam beatitudinem.

e RAdicata.] id est, perfecta.

f ¶*Securus.*] Spei perseuerantia, non rei præsentia: quia quilibet etiam imperfectus timere debet ne charitatem amittat. 32. q. 5. si Paulus.

g VAlida.] verba Salomonis in Canticis.

h ¶*Dilectio.*] id est, charitas perfecta.

i ¶*Cœperit.*] id est, contingit, vel conuenit, intellige de facili.

k ¶*Occidit.*] i. remouet à delectatione, sicut mors remouet ab omni actu terreno. Dicit lex, Mors omnia soluit, in auth. de nup. §. deinceps. coll. 4.

1 *Item sine charitate nulli adulto [a] peccatum remittitur. Non autē habet charitatem, qui aliquando [b] peccaturus est criminaliter.*

Vnde Augustinus ad Iulianum comitem.

C A P. II.

j 2 CHaritas, quæ [c] deseri potest, nunquam vera [d] fuit.

¶*In antiquis editionibus epistolarū B. Augustini erat epistola iij. ad Iulianum, in qua erat hoc caput. Nunc est in tomo 4. sub titulo de salutaribus documentis ad quendam comitem, c. 7. apud Hieronymum verò in epistola ad Ruffinum simile quiddā legitur:* Amicitia, inquit, quæ desinere potest, vera nunquam.

Idem super epistolam primam Ioannis, tractatu 8.

C A P. III.

3 RAdicata [e] est charitas? securus [f] esto, nihil mali procedere potest.

Item Gregorius lib. 10. Moralium, c. 22.

C A P. IIII.

4 VAlida [g] est, vt mors, dilectio [h].] Virtuti etenim mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentē, quā semel cęperit [i] à delectatione† mundi funditus occidit [k].

Item Prosper in lib. 3. de vita contemplatiua, c. 13. 5

C A P. V.

ij CHaritas [l] est, vt mihi videtur, recta [m] voluntas, ab omnibus terrenis [n], ac præsentibus, prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter [o] & vnita, igne quodam Sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur, incensa, inquinamenti [p] omnis extranea, corruptionis † nescia, nulli vitio mutabilitatis [q] obnoxia, supra omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelsa, affectionum [r] omnium potentissima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta, summa [s] actionum bonarum, salus morum [t], finis [u] cęlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum [x], virtus pugnantium [y], palma victorum, anima † sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum 6: sine qua nullus Deo placuit, 7, cū qua [z] aliqs peccare [a], nec potuit [b] nec poterit 8: fructuosa in pęnitētib. læta in ꝓficiētibus, gloriosa in perseuerantib. victoriosa in martyribus, operosa [c] in omnibus omnino fidelibus, ex qua, quidquid est boni operis, viuit. *Item infrà.* ¶Hęc est charitas vera, germana [d], ꝑfecta, quam excellentiorem [e] viam [f] nominat [g] sanctus Apostolus: & verè ipsa est via, quæ ducit per sè ambulantes ad patriam: quia sicut sine via peruenit nullus, quò tendit, ita sine charitate, quæ dicta est via, nō ambulare possunt homines, sed errare. *Item ibidem c. 15.*

¶Ergo si charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, facilè peccato resistimus, bonis omnibus † abundamus, seculi blandimenta contemnimus, & omnia quæ difficilia [h] sunt humanæ fragilitati, vel aspera etiam, cū delectatione † perficimus: si tamen Deum charitate perfecta quæ nobis ex illo est, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua

CHaritas.] CASVS. In hoc c. primò commendat Prosper charitatem ex eius effectibus: & sunt verba Prosperi vsque ad illud c. *item Beda*. "Secundò ostendit q̄ qui charitatem habet, facilè peccatis resistit: bonis omnibus abundat: & mundana contemnit: difficilia facilè perficit. subdit etiam quid sit Deum diligere & quid peruertere ordinem dilectionis. Tertiò ostēdit ad quid corpus nostrum sit diligēdum. Quartò ostendit qualiter sit intelligendum, Diliges proximū tuum, sicut teipsum, & qui sunt qui diligunt Deū plus quàm se.

a Sub. licet nō ita cōtinuè continneantur in lib. suo. itē quod sæpè interponit, est verbum Grat. secundum Hug. "Charitatē habēs multa potest.

†al. corrumpi.

l ¶*Charitas est.*] id est, ex charitate procedit recta voluntas [b]. & est dictum per causam, vt illud 36. q. 2. tria. vt exponatur, charitas est, id est facit: alioquin non est verum: cum charitas sit habitus mentis, qui voluntas non est, vel motus voluntatis. similiter intelligitur illud Augu. *Charitatem voco motum animi.* dicitur ergo charitas voluntas vel motus, quia vt j. dicitur, est causa meritorum bonorum: sicut & iniquitas cum sit habitudo mentis iniustæ, dicitur peccatū: quia ex ea est, vt j. dist. 3. ille rex.

b id est bonus motus qui dicitur voluntas: & charitas est causa, & facit vt voluntas sit bona id est, vitæ æternæ meritoria: vnde ita dicitur causa meritorum bonorum, secundum Hug.

†al. arma] Aug.

6 ibid. j. 7 ibid. s. 8 ibid. j. 1. Cor. 13.

m ¶*Recta.*] id est, rectam vitam, & dignam faciens voluntatem.

n ¶*Terrenis.*] secus est de charitate imperfecta, quam habēs potest curare temporalia. arg. 12. q. 1. habebat.

o ¶*Inseparabiliter.*] imo de facili separatur.

p ¶*Inquinamenti.*] s. mortalis.

q ¶*Vitio mutabilitatis.*] id est mutabilitati in vitium.

r ¶*Affectionum.*] id est bonarum voluntatum.

†al. operib. aliquot Gra. manu scrip.

s ¶*Summa.*] i. ꝑfecta.

t ¶*Salus morum.*] id est salutiferos faciens mores.

u ¶*Finis.*] i. cōsummatio, vel quia præcepta finaliter docet vt habeantur.

†al. dilectione.

x ¶*Vita virtutum.*] j. e. dist. §. itē proinde.

y ¶*Pugnantium.*] cū vitijs.

z ¶*Cum qua.*] id est, in ea perseuerando.

a ¶*Peccare.*] mortaliter.

b ¶*Potuit.*] ecce verbū, in quo facit ad propositū Gratiani.

c ¶*Operosa.*] id est, effectiua bonorum operum.

d ¶*Germana.*] i. germanos & cōcordes faciēs. Vel germana, i. coiūcta & inseparabiliter adhærens. Salomon. "Dixi sapientiæ, soror mea es, & prudentiam vocaui amicam meam.

"Sapientia est soror mea.

e ¶*Excellentiorem.*] alijs donis.

f ¶*Viam.*] eundi ad Deum.

g ¶*Nominat.*] in prima epistola ad Corinthios 12. c.

h ¶*Quæ difficilia.*] ad salutem animæ pertinentia.

a ¶Ex

minus [a] diligit Deum: quem si ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, vnde peccati desiderijs seruiamus. Et quid est diligere Deū, nisi illi copulari † animo, concipere fruendæ visionis eius affectum, peccati odium, mundi fastidiū [b], diligere etiam proximum, quem in se [c] censuit diligendum, in ipso amore seruare legitimum modum, nec peruertere dilectionis ordinem constitutum? Ordinem dilectionis illi peruertunt, nec modum diligendi custodiūt, qui aut mundum, qui contemnēdus est, diligunt [d], aut corpora sua minus diligenda [e], plus diligunt, aut proximos, non sicut seipsos, aut Deum plus, quàm seipsos fortè non diligunt. *Item infrà.* ¶ Corpus nostrum, quia pars [f] nostri est, ad hoc nobis diligendum est, vt saluti eius, ac fragilitati naturaliter [g] consulamus, & agamus, quatenus spiritui [h] ordinatè subiectum [i], ad æternam salutem accepta immortalitate, & incorruptione perueniat. *Item infrà.* ¶ Proximos autem tunc diligimus sicut nos, si non propter aliquas vtilitates [k] nostras non propter sperata beneficia, vel accepta, nō propter affinitates, vel consanguinitates, sed propter hoc tantùm, quòd sunt naturæ nostræ participes, diligamus. *Item infrà.* ¶ Non illi tantùm proximi nostri credendi sunt, quos nobis gradus sanguinis iungit: sed proximi nostri credēdi sunt omnes homines naturæ [l] nostræ, sicut dixi, participes [m]. *Item infrà.* ¶ Proinde, sicut † nos, proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ęternam [n] vitam cōsequendam, sicut nobis, saluti eorum consulimus: quando nos in eorum peccatis, ac periculis [o] cogitamus: & sicut nobis subueniri optamus: ita eis pro viribus subuenimus, aut, si facultas defuerit, voluntatem subueniendi tenemus. Quapropter hęc est proximi A tota dilectio, vt bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo: & malum, quod tibi nolis accidere, nolis & proximo. Illi verò plus quàm se diligūt Deum, qui pro eius amore suę ad tempus saluti non parcūt, seipsos tribulationibus, ac periculis tradunt, nudari facultatibus proprijs, patriæ suæ extorres fieri, parentibus, & vxoribus, ac filijs suis renuntiare parati sunt, & vt totum dicā, ipsam corporis mortem non solùm non refugiunt, sed etiā libenter excipiunt, ambientes à corporis sui vita magis, quàm à Deo vita [p] vitæ suæ discedere.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis Prosperi hincinde collectis, & prior pars habetur etiam in tractatu de laudibus charitatis inter opera B. Augustini tomo 9. eodem ferè modo quo apud Gratianum. Atque emendata quædam, & etiam addita nonnulla sunt ex ipso B. Prospero. Sed operæ pretium fuerit integrum locū apud ipsum legere, copiosè enim, & ornatissimè explicatur.*

A ¶ Hęc est proximi.] *Ita legitur non modò in originali, sed etiam in vetustioribus Gratiani codicibus in vulgatis erat.* Quapropter charissime tota dilectione satage, vt bonum, &c.

Item Beda super Ioannem, ad c. 1.

CAP. VI.

Quærendum [q] est intereà, quomodo speciale filium Dei agnoscendi signū fuerit, quòd super eum descēderit, & manserit spiritus. *& infrà.* ¶ Quid magni est filiò Dei, quòd in ipso manere spiritus astruatur? Notandum ergo, quòd semper in Domino manserit Spiritus sanctus: in sanctis autem hominibus, quādiu mortale corpus gestauerint, partim maneat in æternū, partim rediturus secedat †.

† al. recedat

---

a ¶ *Ex qua minus.*] id est, ex qua Dei dilectionem postponit facilius. "sicut plures proniores sunt offendere Deum fornicando, quàm furando. arg. 50. dist. quia sanctitas tua. in fi.

"Fornicantes aliq citius q furentur.

b ¶ *Fastidium.*] repete, concipere.

c ¶ *Quem in se.*] scilicet diligendo, id est ad sui similitudinē. vbi dictum est: dilige proximum tuum sicut teipsum. Vel in se, id est Deo, scilicet ad eius similitudinem: vbi dictū est, secundum autem simile est huic.

† occupare animum] Orig.

d ¶ *Diligunt.*] plus iusto.

e ¶ *Diligenda.*] quàm animam. argu. 22. q. 5. si quis coactus.

f ¶ *Quia pars.*] alia est pars, quæ homo est interior: vt de consecr. dist. 4. non ex quo. "nō ergo corpus est homo: quod Eluidinenses somniant: quia nihil est, id quod suiipsius sit pars. arg. ff. de euic. si dictum. §. 2. & peccant qui ponunt corpus genus animalis.

"corpus nō est homo.

g ¶ *Naturaliter.*] j. de consec. dist. 5. non mediocriter. in fine.

h ¶ *Spiritui.*] vt ad vsus exercendæ virtutis habeatur, vt s. 44. dist. conuiuia.

i ¶ *Subiectum.*] "debemus enim adhibere iumento nostro saccum, paleam, & flagellum. saccum id est, opera pœnitentiæ, & alia bona opera. paleam, id est necessaria ad vitæ sustentationem. flagellum, vt castigemus, si excesserit, ac si ea pateremur.

"iumēto nostro adhibeamus saccum, paleā, & flagellū.

k ¶ *Vtilitates nostras*] tunc enim non ipsos, sed nosmet tantùm diligimus. vnde Tullius in lib. de vera amicitia. Suis quippe incommodis grauiter angi [a] non est amici, sed seipsum amantis.

a i. affligi.

ADDITIO. Et Seneca. Non est beneficiū quod conuertitur in quæstū. Pet.

l ¶ *Naturæ.*] s. di. 86. non satis.

m ¶ *Participes.*] "ergo Iudæi & saraceni proximi nostri sunt, & diligendi à nobis vt nos, & verum est: veruntamen omnia opera dilectionis impendere debemus secundū vniuscuiusq; conditionem. 86. dist. pasce.

† al. secūdū.

"Saraceni & Iudæi sūt à nobis diligendi.

n ¶ *Et æternam vitam.*] "hic aduerte quid sit proximum sicut seipsum diligere, scilicet salutem animæ suæ, & ea quæ ad salutem animæ pertinent, ei optare, quę tibi optas. non obstante ergo hoc præcepto possumus delinquentibus pœnas corporales optare & procurare, dummodo hoc fiat secundum quod iura permittunt.

"Diligere proximum sicut seipsū, quid sit.

o ¶ *Periculis.*] s. animæ, & corporis, vt eos liberemus.

p ¶ A *Deo vita.*] i. quā est vita animæ suæ, qua ipse viuit, vt s. dist. 1. §. hoc idem. ver. resuscitatus. 24. q. 1. vbi sana.

Quærendum.] CASVS. Bene. sic ponit hunc casum. Quidam reputabant magnum signum quod Christus credatur Dei filius, quia in baptismo Christus Spiritus sanctus stetit super Christum. sed non est magnum, cum semper in Dño mansit Spiritus sanctus. & Spiritus sanctus partim cum sanctis est, vt eos custodiat in operib. pietatis, partim quoq; recedit ab eis quantū ad gratiam prophetandi, & miracula operandi. Hug. verò sic vr ponere hūc casum. Legitur de Ioanne, quod Ioannes Baptista vidit Spiritum sanctum quasi colūbā descendentē & manentem super Iesum baptizatum, quòd descendit super eū: signum fuit, ne vox illa, hic est filius meus dilectus, &c. putaretur ad Ioannem esse facta, sed ad eum: quod aūt rediit super eum, speciale fuit signum filij Dei, quo, s. ipse discerneret ab alijs sanctis. Quærit ergo hic Beda, quō fuit signum cognoscendi filij Dei, quod spiritus mansit super cum, cum maneat & in alijs sanctis? Et respō. quod alio modo manet in Christo. nam in Christo manet semper quo ad omnia. in sanctis autem non quo ad omnia: quia ad tempus recedit ab eis quo ad operādum, etsi quo ad iustitiā semper manet in eis. Seq. c. s. charitas. patet. Et seq. c. etiā patet, in quo exponit Aug. quid sit vnctio inuisibilis. *Solis*, id est tribulationis. doloris, siue laboris.

q ¶ *Querendum.*] super Ioannem legitur in Ioanne, "quòd Ioannes Baptista vidit Spiritum sanctum quasi columbam descendētem & manentem super Iesum baptizatum. quòd descendit super eum, signum fuit, ne vox illa, hic est filius meus dilectus, &c. putaretur ad Ioannem esse facta, sed ad eum. Signum fuit Ioanni ipsum cognoscendi, id est quoddam de ipso quod ante nesciebat, scilicet an potestatem baptismi sibi soli retenturus esset: quòd autem mansit super eum, speciale fuit signum filij Dei, scilicet, quo ille discerneretur ab alijs. Quærit ergo hic Beda, quo modo fuit signum cognoscendi filij Dei, s. quod spiritus sanctus māsit sup eū, &c. cū maneat & in alijs sanctis? Sed resp. quod alio modo manet in Christo: qa sup eū semp est quo ad oīa: in sanctis aūt non quo ad oīa, qa ad tps recedit ab eis pp pctm. Vel si quo ad iustitiā remaneat ī eis. nō tñ sp quo ad operādū: puta ad prophetizādū, vel faciēdū miracula, vt in Helia, & Helisæo.

"Columba descēdit super Iesū dū baptizaretur, & māsit sup ipsum.

1 Sen. 3. di. 31. Io. 1.

a ¶*Manet.*] Not. hic expositionem illius de cr.32.q.2.connubia.q̄ in opere coniugali adest præsentia spiritus sancti quo ad meritū, vt j.e.q.5.si dicat. non quo ad miraculum faciendum, vt j.e. quæst. potest.

b CHaritas nunquam excidit] scilicet in hac vita. in futuro enim fides conuertetur in scientiam: spes in rem: charitas autem augebitur: vnde propheta: viuit Dominus, cuius ignis in Sion, id est, in ecclesia militante: & caminus in Hierusalem, id est, in ardentissima charitate. j.dist.3. c.sunt plures.§.authoritas.& c.ignis.

c VNctio.] ¶Charitas est.] id est, vocatur.

d ¶*Ardente.*] idest, à tribulatione feruente.

e ¶*Solis.*] "idest laboris & tribulationis, iuxta illud: In sole, i. in labore posuit Dominus tabernaculum suum. Tribulatio.n. secūdum Apostolum patientiam operatur: sed q̄ tribulatio patientiam non tollit, hoc facit charitas.

PEnnata animalia] Casus. Tangitur hic illud Ezechielis, & vidit quatuor animalia pennata: de quibus hic dicitur, non reuertebantur cum incederent: sed vnumquodq; ante faciem suam gradiebatur. Hanc auctoritatē exponens Greg. dicit, q̄ per hæc animalia intelliguntur prædicatores, qui contemplantes cœlestia nunquam reflectuntur ad terrena. Et hanc suam expositionem probat auctoritate Domini & auctoritate Pauli.

f ¶*Pennata.*] Tangit illud Ezechielis, s. q̄ vidit quatuor animalia pennata, de quibus hic dicitur, non reuertebantur cum incederēt: sed vnumquodq; ante faciem suam gradiebatur.

g ¶*Per prophetam.*] Ezechielem.

h ¶*Incederent.*] & ita sancti isti dici possunt habere ferarum naturam, &c. sicut aues quæ volant, & non reuolāt, inst. de rer. diuis. §. pauonum.

i ¶*Vnde Paulus.*] in epist. ad Philippenses.

k ¶*Vnum verò.*] q.d.

† absunt ab Orig. — † al. possint habere virtutem] Ori. — † absunt ab Orig. — "sol, p labore ponitur. — 1 Sen.3.dist. 31. — 3 Sent. ibid. — Luc.9.

Manet[a] quippe apud eos, vt bonis insistant actibus, voluntariam paupertatem diligant, mansuetudinem sequantur, p̄ æternorum desiderio lugeant, esuriant & sitiant iustitiam, misericordiam, munditiam cordis, & trāquilitatem pacis amplectantur, sed & pro obseruatione iustitiæ persecutionem pati non vereantur, eleemosynis, orationibus, ieiunijs, cæterisque fructibus spiritus insistere desiderent. Recedit autē ad tēpus, ne semper infirmos curandi, [mortuos † suscitandi] dæmones eijciendi, vel etiam prophetandi habeant † facultatem. Manet semper, [vt † possint habere virtutes, &] vt mirabiliter ipsi viuant. Venit ad tempus, vt etiam alijs per miraculorum signa, quales sint intus, effulgeant.

Item Apostolus, 1. Cor. 13.

CAP. VII.

iij 1 CHaritas[b] nunquā excidit.

Item Augustinus super epistolā primam Ioannis, tractatu 3.

CAP. VIII.

2 VNctio[c] inuisibilis Spiritus sanctus est: vnctio A inuisibilis charitas est: quæ in quocunque fuerit, tanquàm radix illi erit: quæ quamuis ardente[d] sole, arescere non potest, nutritur calore solis[e], nō arescit.

A ¶Vnctio inuisibilis charitas est.] *Hinc vsque ad finem eodem modo se habent apud Magistrum, atque apud Gratianum. Sed apud B. Augustinum aliter.* Vnctio inuisibilis, inquit, charitas illa est quæ in quocūque fuerit, tanquàm radix illi erit: quamuis ardente sole arescere non potest. Omne, quod radicatum est, nutritur calore solis, non arescit. *Ita non negat charitatem posse arescere, sed quod in charitate radicatum est.*

Item Gregor. super Ezechielem, homil. 3.

CAP. IX.

PEnnata[f] animalia, videlicet prædicatores sancti, cū incedunt, minimè reuertūtur: quia sic à terrenis actib. ad spiritualia pertranseunt, vt ad ea, quæ reliquerunt, vlterius nullatenus reflectantur, *& paulò post.* [Nemo mittens manum in aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei.] Manum quippe in aratrū mittere, est quasi per quendam cōpunctionis vomerem ad proferēdos fructus terram sui cordis aperire. Sed retro post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala reuertitur, quæ reliquit. Quod quia electis Dei minimè cōtingit, rectè nunc p̄ prophetam[g] dicitur [Non reuertebantur, cum incederent.[h]] *& paulò post.* Vnde Paulus[i] [Vnum verò[k], quæ retro[l] sunt, oblitus, in ea[m], quæ sunt anteriora †, extendens me, sequor ad palmam supernæ vocationis.] In anteriora[n] etenim extentus, eorum quæ retro sunt, oblitus fuerat, quia temporalia despiciens, sola quæ sunt æterna, quærebat.

Item in eundem, hom. 5.

CAP. X.

NOn reuertebantur, cum incederent †,] quia electi quique sic ad bona tendunt, vt ad mala perpetranda non redeant[o]. [Qui.n. perseuerauerit vsq; in finē, hic saluus erit.] Et, sicut per Salomonem dicitur [Iustorum semita, quasi lux splendēs procedit, & crescit vsque ad perfectum diem.] In eorum namq; animis bonum desiderium, atque intellectus lucis intimę iam pars diei est: sed quia vsq; ad finem vitę in virtute proficiunt, ad perfectum diē tunc veniunt, quando ad cælestia regna perducti, in ea luce, quam desiderant, iam minus[p] aliquid non habebunt.

Idem ibidem.

CAP. XI.

3 POtest discursus,[q] atq; mobilitas spiritus sic † intelligi. In sanctorum quippe cordibus iuxta quasdam virtutes semper permanet: iuxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, & in bonis alijs, sine quibus ad cælestem patriam non potest veniri (sicut est humilitas, castitas[r], iustitia, atque misericordia) perfectorum corda nō deserit. In prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit, *& paulò post.* ¶In his itaque virtutibus, sine quibus ad vitam minimè peruenitur, Spiritus sanctus in electorum suorum cordibus permanet, vnde A rectè stabilis dicitur. In his verò, per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præstò est, aliquando misericorditer[s] recedit.

A ¶Vnde

non cōprehendi. vnum autem de me vobis assero, q̄ ego oblitus ea quæ, &c.

l ¶*Quæ retro.*] i. terrena, quæ reliqui.

m ¶*In ea.*] scilicet ęterna cælestia.

n ¶*Anteriora.*] ante nos sunt æterna, post nos sunt temporalia.

NOn reuertebantur.] Casus. Greg. hic exponit eandem auctoritatem, de qua dicitur in præcedēti ca. & suam expositionem confirmat auctoritate Salomonis.

o ¶*Redeant.*] finaliter saltem.

p ¶*Iam minus.*] idest, insufficiens. erit enim tunc Deus omnia in omnibus, id est, sufficientia omnium.

POtest discursus.] Casus. Tangitur hic illud Ezechielis, q̄ iuxta quatuor animalia, quæ vidit, erant quatuor rotæ, in quib. erat spiritus vitę, & quocunque ibat spiritus, sequebantur & rotæ, & cum stabant, stabāt rotæ. Hoc autem mysticè exponit Gre. in homilia sua dicens, q̄ per rotas virtutes intelligūtur, quarum quædam semper sunt in sanctis, & quædam aliquando recedunt, & ponit quędam quę impropriè sunt virtutes. Seq. c. scilicet ficta. patet.

q ¶*Potest discursus.*] tāgit illud Ezechielis. quia iuxta quatuor animalia, quæ vidit, erant quatuor rotæ, in quib. erat spiritus vitæ. & quocunque ibat spiritus, sequebantur rotæ, cum stabat, stabant & rotæ. & ita quandoque stabant, quandoq; mouebantur rotæ, hoc autem mysticè exponit Greg.

r ¶*Castitas.*] quæ sola cum fiducia potest Deo animas pręsentare. auth. de lenonibus. §. sancimus. col. 2.

s ¶*Misericorditer.*] ne inde superbiat homo. 6.q.1.c.imitare. & cap. sunt plurimi.

a ¶*Ficta.*

Philip.3. — Ezech.9. — † al. anre. — † al. ambularent. — Ezech.1. — Matth.10. — Prouerb.4. — 3 Sen.3.dist. 31. — † requisitione alterius cōsiderationis] Orig.

a Ficta.] id est, non finalis.

EX PRAEMISSIS. Hæc est secũda pars distinctio. in qua magister vult probare, quòd charitas semel habita nunquam excidit. sed quo ad gratiam refertur, nõ quo ad naturam, id est, habendo gratiam peccare non potest. Ioann. de Fan.

Casus. Concludit Gratianus ex præmissis, quòd charitas semel habita amitti non potest: quia qui charitatem habet, amplius peccare mortaliter nõ potest. & ad hoc inducit sequens cap. Sed quod dicitur, amplius peccare mortaliter nõ põt, falsum est, nisi cõiunctim intelligatur, ꝙ nõ possit simul charitatem habere & peccare. sequens capitu. scilicet quia radix. patet.

1 Sen. 3. di. 31.

b ¶Ex præmissis.] infert charitatem semel habitam non amitti, & adijcit ꝙ qui charitatem semel habuit, de cętero non peccabit: & ex hoc concludit falsò, quòd pœnitentiam qui postmodũ est peccaturus non agit. & ad hoc inducit argumenta vsque ad §. hæc quæ de charitate.

1. Tim. 6.

c ¶Non poterit.] coniunctim intellige. non enim potest simul charitatem habere & peccare. suprà dist. 1. omnis qui non diligit.

† al. radicitus.

d ¶Vt ad gratiam.] scilicet virtutẽ ipsam, quam dũ quis habet, non peccat, nec peccare potest, vt coniunctim intelligatur.

e ¶Quia radix omniũ malorũ.] quo ad genera singulorum: non quo ad singula generum, id est, non est malũ alicuius generis, scilicet quod inde procedere non possit. & est simile 35. dist. ante omnia. 47. dist. bonorum.

† al. peccatum.

Io. 4.

f ¶Non possunt.] s. 32. q. 1. cum renuntiantur.

CVM ERGO. Casus. Infert ex supradictis, quòd qui mortaliter peccauit, nunquam habuit charitatem: nec pœnitentiam egit qui mortaliter peccauit. Quod auctoritate Aug. probat, vel probare intendit. Et scias quòd ex falso ipse concludit falsum.

A ¶Vnde rectè stabilis dicit.] *Hæc ex paulò superiore B. Gregorij disputatione alijs verbis huc sunt à collectore translata.*

Vnde Ambrosius super epistolam 2. ad Corinthios, ad c. 6.

CAP. XII.

Ficta [a] charitas est, quæ deserit in aduersitate.

¶*Referuntur verba glossæ ordinariæ: nam B. Ambrosij sunt hæc,* Simulata charitas in his est, qui in necessitate deserunt fratres.

2 *Ex præmissis* [b] *itaque apparet, quòd charitas semel habita, vlterius non amittitur.* [1] *Qui enim charitatem semel habuerit, criminaliter vlterius peccare non poterit* [c]*: vt ad gratiam* [d]*, non ad naturam impossibilitas referatur. Quòd autem charitatem habens, criminaliter peccare non possit, testatur Augustinus in libro 50. homiliarum, homilia octaua dicens.*

CAP. XIII.

Quia radix omnium malorum [e] est cupiditas, & radix omnium bonorũ est charitas, & simul ambæ esse nõ possunt [f], nisi vna penitus† euulsa fuerit, alia plantari nõ poterit. Sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit euellere.

Cum ergo [g]*, qui criminaliter peccat, charitatem nunquam habuisse probatur, euidenter colligitur, pœnitentiam non agere, qui quandoque criminaliter peccat* †.

Vnde Augustinus.

CAP. XIIII.

Charitas est aqua [h], de qua Dominus ait in Euangelio [Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum [i].

¶*Hæc sententia nõ est inuenta apud B. Augustinum, licet in psalmũ 103. ad versi.* Qui tegis aquis. *charitatem velit aquis significari: quemadmodum & Prosper, & glossa ordinaria, & interlinearis ad eundem locum.*

g ¶Cum ergo.] ex falso falsum concludit.

Charitas est aqua.] Casus. Probat Aug. in hoc c. quòd qui charitatem habet, non sitiet in æternum: sine qua nullus habebit vitam æternam: nec poterit pœnitere, nec contritionem habere, ad quod probandum inducit tres auctoritates Domini. Et nota, quòd ab illo loco Reprobus, videntur verba Augúst. vt dicit Hug.

h ¶Charitas est aqua.] quia ad modum aquæ lauat, & delet peccata.

Reprobus ergo, cum in æternis mancipatus [k] *incendijs in æternum sitiat, quomodo bibet aquam viuã, aut quomodo potabit aquam salientem in vitam æternam, qui quasi plumbeus* [l] *demersus in ima, pœnas luit damnationis æternæ? Item. Sine* [m] *charitate quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit? quomodo ergo delictorum remissionem? quæ si non sunt dimissa, quomodo non omnia prorsus ad pœnam exigenda sunt? Item Dominus.* [*Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.*] [2] *Qui ergo non habet vitam æternã, in Christum non credit* [n]*. In Christum verò credit, qui charitatem habet. In Christum quippe credere est, amando in ipsum tendere. Hæc est* [o] *fides* [p]*, vt definit Apostolus, quæ per dilectionem operatur: hic* [q] *duntaxat remissio delictorum promittitur. Quòd si charitas à fide Christianorum seiungi nequit, cui scilicet soli venia promittitur, quomodo, qui charitatem non habuerit, fidem Christianorum habuit, id est, in Christum credidit? quomodo ergo veniam delictorum accepit? quam si non accepit, quomodo non omnia prorsus opera ęternis sunt ferienda supplicijs? Item Dominus,* [*Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Qui ergo non uiuit in æternum, non manducauit panem viuum: sed qui non manducauit eum, non credidit.* [3] *Hoc est enim manducare panem viuum, q̃d credere* [r] *in Christum, id est, amando tendere in ipsum. Cum ergo reprobus in eum non crediderit, quem non manducauit, & ita fidem Christianorum (quo sola* [s] *peccata relaxantur) non habuerit, quomodo, si viuit Dominus, cui omne iudicium dedit pater, iudicium perpetuæ dãnationis effugiet omnium non solùm actualium, sed etiam originalium?*

3 [4] *Hæc, quæ de charitate* [t] *dicuntur, de perfecta intelligi possunt, quæ semel habita nunquam amittitur. Exordia verò charitatis enutriuntur, vt crescant, & conculcantur, vt deficiant. Nemo enim repente fit summus: sed in bona conuersatione, quæ sine charitate nulla est, à minimis quisque inchoat, vt ad magna perueniat. Sunt itaque*

i ¶In æternum.] id est, in patria. " in via autem beatus est qui sitit iustitiam, vt s. e. quærendum.

" Iustitiam sitiens beatus est.

k ¶Mancipatus.] id est, destinatus.

l ¶Plumbeus.] pondere peccatorum.

m ¶Item sine.] omnia hæc sunt verba Aug. vt dicunt quidam [a] vsque ad §. hæc quæ de charitate. Alij dicunt esse §. ab illo loco, Reprobus autem.

a Vt Hug. & B. Brix.

n ¶Non credit.] à destructione consequentis infert.

o ¶Hæc est.] infrà de consec. dist. 2. vt quid.

p ¶Fides.] informata charitate.

q ¶Hic.] suprà 24. q. 1. capit. si Petrus. contra, sed nec hic, vel ibi excluduntur aliæ virtutes.

Io. 6.

2 Aug. tract. 29. in Ioan. & de cognitione veræ vitę, c. 37.

r ¶Credere.] *Crede Deo: credasque Deum; plus credo valere, Si credas in eum, quam quòd ei, vel eum.*

Gal. 5.

Additio. Hoc ideo quia credere Deo, est credere verum esse q̃d dicit Deus. Credere Deũ est credere Deũ esse. hoc etiam dæmones credunt. Sed credere in Deum est amãdo credere in ipsum, Pet.

s ¶Qua sola.] suprà 24 q. 1. si Petrus.

Ioan. 6.

HAEC QVAE DE CHARITATE. Hęc est tertia pars dist. in qua probat magister, quòd ea quę dicta sunt de charitate, de perfecta intelliguntur: quia sunt gradus in charitate: sicut in virtutibus est gradus & perficiens, & incipiens, & perfecta. quod intelligitur quantum ad remissionem & intensionem, cum sit simplex & continua. dum enim sumus in via possumus habere charitatem ad tempus, & perdere eam: & hoc probat per 27. auctoritates sanctorum patrum, & per multas rationes sub diuersis §. contentas. Ioan. de Fan.

3 De conse. dist. 2. ca. vt quid. & ca. credere.

4 sen. 3. di. 31

Casus. Soluit nũc Gratianus præmissas auctoritates, & dicit eas esse intelligendas de perfecta charitate: id est, quæ ducit hominem ad perfectionem vitæ, s. quæ est finalis, & cum qua homo decedit. illa nunquam amittitur. & inde sumpta occasione ostendit gradus esse in virtutibus, scilicet spirituales ascensus de virtute in virtutem, & etiam in eadem virtute. nam quantò quis proficit plus ascendit. Et ad hoc probandum inducit sequentia c.

t ¶Hæc quę de charitate.] Præmissas auctoritates soluit, & dicit intelligendas esse de perfecta charitate, & inde sumpta occasione gradus in virtutibus esse ostendit: vsque ad §. ẽcõtrario. " Et nota quòd perfecta dicitur charitas quo ad sufficientiam: & hæc qualibet & quantalibet sufficit ad vitã ęternam habendam. argum. infrà distinctio. proxi. talis. Et est

" Charitas pfecta multa facit.

perfe-

perfecta quo ad effectum, vt scilicet faciat hominē paratum mori pro Christo.s.c. charitas.ī.c.si quis tantam. Et dicitur perfecta quo ad perseuerantiam finalem, de qua agitur.s. c. vnctio.& c. charitas.

a ¶*Sunt itaque gradus.*] " omnis virtus intenditur & remittitur,& ideo gradus merito in ea distinguuntur. sed quia virtus est medium duorum vitiorum, vt dicit Aristoteles, & Horatius: Virtus est medium vitiorum vtrinque redactū, vt in puncto medio, qui est inter duo vitia contraria: videtur qđ summa virtus ibi constituta sit. qui ergo illud medium seruaret, summè virtuosus haberi deberet: " sed in omnibus medium seruare vltra hominem est, ideoque summè virtuosus nemo dicendus est. Ex præmissis sequitur, quòd virtus in ascendendo non in infinitum proteditur: cum vltra medium intentio [a] non progreditur: sed quia etiam extremorum vitiorum non sunt termini: videtur quòd medium eorum nihil sit, puta prodigalitas in infinitum protendi potest.similiter & sibi cōtraria auaritia. quare videtur ꝙ inter ista duo nihil sit medium determinatum. præterea ex quo gradus sunt in virtute, videtur quòd latitudinem habeant, & quòd possint decrescere. sed tamen quòd in infinitum possint decrescere, non videtur. nam sic haberetur ꝙ virtus alicuius ita parua esset, ꝙ minor ea inueniri non possit. Præterea illud sciendum est,quòd licet ita sit de omnibus alijs virtutibus, quòd quælibet inter duo vitia cōtraria sit cōstituta. hoc tamen in charitate (ꝗ forma est aliarum virtutum) non habet locum: quia ei vnum solum vitiū,scilicet odiū opponitur.s. dist. 1.omnis qui non diligit. Vnde accidit.quòd in infinitū possit intendi in via.in patria autē puto quòd maior charitas esse non possit quàm sit supremi ordinis Angelorum.

b ¶*Inter virtutem.*] impropriè dicitur gradus esse inter vnam virtutem & aliam: cum in eadem linea intentionis non disponantur, sed sic ideo dicitur quia vna virtus alia intensior inuenitur.

" virtus quælibet intenditur & remittitur.

Psal. 47.

" Medium seruare difficile est.

† al. profecerit.

Iob. 31.

a Al. intēsio

Psal. 83.

† al. auget.

1 Sent. 3. dist. 31.

Luc. 17.

Marc. 9.

† al. ergo

Marc. 4.

gradus [a] *non solùm inter virtutē* [b] *& virtutem, sed & in eadem virtute.*

Vnde Gregorius super Ezechielem homilia 15. scribit dicens.

CAP. XV.

Cvm sanctam ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus eius dignoscitur: qa eius gloria per illius incremēta declaratur. Quantū enim sancta ecclesia ascendendo proficit † [c], tantum Deus hominibus ex eius virtutibus innotescit. De his quoque gradibus beatus Iob loquitur dicens, [per singulos gradus meos pronuntiabo illum,] omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat,qui per incrementa virtutum,quæ cepit,ei semper laudem suæ pietatis [d] reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non esset, psalmista non diceret [ambulabūt de virtute in virtutem.] Nec mirum, si de virtute in virtutem gradus sunt: quādo vnaqueque virtus [c] quasi quibusdam gradibus agitur †, & sic per incrementa meritorū ad summa perducitur. 1 Aliud nanq; sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minimè dixissent. [Adauge nobis fidem.] Et quidam [f] venit ad Iesum, qui curari voluit filium suum: sed requisitus, an crederet, respondit, [Credo Domine: adiuua incredulitatem meam. Pensate rogo †, quod dicitur. Si credebat, cur incredulitatem [g] dicebat? Si verò incredulitatem habere se nouerat, quomodo credebat? Sed qa per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorū gradib. fides crescit,vno eodemq; tempore is, qui nec dum perfectè crediderat, simul & credebat & incredulus erat. Hos nimirū gradus Dominus sub messis nomine describit [h] dicens. [Sic est regnum Dei, quemadmodum si iaciat homo semen in terram, & dormiat,& exurgat nocte, ac die, & semen germinet,& crescat, dum nescit ille. Vltrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: & cum ex se produxerit fructus,statim mittit falcem,quoniam adest tempus messis [i].] Semen homo iactat in terram, cum cordi suo bonam intentionem inserit: & postquàm semen iactauerit, dormit: qa iā in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit, ac die, quia inter † aduersa [k], & prospera proficit: & semen germinat, & crescit dum nescit ille: quia, dum adhuc metiri incrementa sua non valet,semel concepta virtus ad perfectum ducetur: & vltrò terra fructificat, quia præueniente se gratia mens hominis spontaneè ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbā quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba [l] peruenit,cum se virtus animo concepta ad perfectum boni operis pertrahit. Plenum verò frumentum in spica fructificat, quando iam in tantum virtus proficit, vt esse robusti, & perfecti operis possit. Sed cum ex se produxerit fructus,statim mittit falcem: quoniam adest tempus messis. Omnipotens.n. Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cum vnumquenque ad opera perfecta ꝑduxerit, eius temporalem vitam per emissam sententiam incidit, vt granum suum ad cœlestia horrea perducat. Cum igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum verò operari recta incipimus,herba sumus. Cum A autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam peruenimus: cumque in eiusdem operationis perfectione solidamur, iam plenum frumentum in spica proferimus.

Herba etenim Petrus fuerat,qui passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ

Cvm sanctam.] Casvs. iste sic consueuit poni. Gregorius exponit illud verbum Ezechielis, Et venit vir ad portam,quæ respiciebat ad orientem, & ascendit gradus eius.& dum exponeret, introducit auctoritatē Dauid: Deus in gradib. eius dignoscetur, cum suscipiet eā. In principio ergo capituli ponit expositionem illius versus. Deus in gradibus, &c. Secundò probat quòd in virtutibus gradus inueniuntur per auctoritatem Iob dicētis: Per singulos gradus,&c. & Dauid dicentis: Et ambulabunt de virtute in virtutem,&c. & per illud Apostolorum: Auge nobis fidem, &c. & per similitudinē Euangelij de semēte primo producente herbā, & deinde spicam, & postea granum. Semē est cogitatio, quæ herbā producit cum incipit operari. cum autem consummatur, spicam facit. cum autem perseuerat, frumentum mittit in spicam.& eadem similitudo adaptatur in persona Petri. Tertiò & vltimò exponit illud verbum Ezechielis,Et venit vir, &c.

c ¶*Proficit.*] intensione virtutum.

d ¶*Pietatis.*] & tantò largiora munera Deus tribuit, quantò per ea religionis suæ dignitatem viderit ampliari. argum. vigesimatertia, quæst.4.sicut excellētiam.§.1. & dic laudem suæ pietatis, id est, laudat Deum de sua pietate [b].

e ¶*Virtus.*] & vitiū. infrà ead.§.ècontrario. & §. non est mirum.

f ¶*Et quidam.*] vt habetur in Euang. Matthęi.

g ¶*Incredulitatem.*] id est, modicam credulitatem " quia qui incipit credere, parum credit. argum. de conse.dist 2. quia passus.& cap.prima. & ita hæc præpositio in, diminuit hic, nō priuat.

h ¶*Describit.*]in Euāgelio.

i ¶*Messis.*]hucusque fuerunt verba Euangelistæ.

k ¶*Inter aduersa.*] aliud in aduersis & prosperis: quia in aduersitate crescit.s.c. vnctio.

l ¶*Herba.*] " si herba fuit, ergo charitatē habuit: sed quando negauit, mortaliter peccauit: ergo charitatem non habuit: ergo nec herba

† al. in

b id est, qa ꝑ suā miam fecit eā crescere, secundum Hug.

" Credit parū q incipit credere.

" Petrus qñ peccauit, herba ñ fuit

herba fuit. sed hoc debet referri ad tẽpus ante negationẽ. & ita distribuite tẽpora, &c. vt secunda, quæst. 1. peccauerit. Vnde versus:

Petro peccante, tũc nõ fuit herba, sed ante.

a ¶*Conculcabatur.*] cũ Christum negauit.

b ¶*Vir ergo.*] de Ezechiele tractum est, & sunt adhuc verba Gre. ab illo loco, cum sancta. &c. In Exechiele est ita: & venit vir sanctus ad portã, q̃ respiciebat ad viam orientalem, & ascendit per gradus eius. Expone, vir, i. Christus, stat in porta. "quia p eũ qua si per portã ad patrem ingredimur, & sine quo in ciuitatẽ intrare nõ possum⁹. Itẽ qui in porta est, partim intus est, & partim extra: partim videt, & partim abscõditur, ita & Christus p humanitatẽ est visibilis: p diuinitatẽ inuisibilis. Vel vir, i. homo venit ad portam, i. Christũ, qui dicit ostium. s. 1. q. 1. ordinationes.

c ¶*Ad portam.*] i. ad sacrã scripturã, vel fidẽ: per quarum vtranq; [a] intratur ad patriam.

d ¶*Perducit.*] illa mẽbra sua. s. fideles.

QVi vult.] CASVS Dicitur hic, q̃ si aliquis habet voluntatem faciendi pręcepta Dei, sed impedimento aliquo detẽtus ea non facit: modicã hẽt charitatem, cũ nondũ possit omnia sustinere p Christo, cum autẽ poterit facere pcepta Dei, & omnia sustinere p Christo, tũc habet pfectã charitatem: qđ probatur auctoritate Dñi, & exemplo Petri.

e ¶*Qui vult.*] CASVS.] "Si quis habet voluntatem sustinendi omnia pro Christo: & tñ si immineret ei periculũ in rei veritate, nõ sustineret. reuera iste habet charitatem, licet modicã; quę posteã augetur qñ cũ effectu paratus est oĩa sustinere, qđ pbat exẽplo Petri.

e ¶*Qui vult.*] quodã motu bono, s. affectionis: non effectionis. & sic non est contra. s. dist. 1. votum.

f ¶*Mãdata.*] i. ardua & difficilia, vt ponere animam pro Christo, vel fratribus. vt hic in fi. c. habetur.

g ¶*Non potest.*] s. im

Act. 5.

"celi portã qui est Christus ingredimur.

†al. in

a sc. sacram scripturam, & fidem.

† al. mandatum.

"Charitatẽ habet, q p Christo sustinere paratus est.

Io. 15.

1. Ioan. 4.

vocem timebat. Erat enim iam viriditas in mente: quia credebat omnium redemptorem: sed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur [a] timoris. Iam in spicam surrexerat, quando eum, quẽ moriturum confiteri timuerat, nuntiante Angelo in Galilæa viuentem videbat. Sed ad plenum granum in spica peruenerat, quando veniente desuper spiritu, & suam mentem in illius amore roborante ita solidatus est, vt vires per sequentium cæsus despiceret, & redemptorem suum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui ad bonum propositum ad huc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab † herba incipit, vt granum fiat. Vir [b] ergo vestitus lineis venit ad portam [c]: quia Dominus, ac redemptor noster membris suis intrantibus perducit B [d] ad se: & ascendit per gradus eius: quia nobis proficientibus, eò nobis amplius exaltatur, quantò altus, & in comprehensibilis esse cognoscitur. In virtute quippe nostrarum mentium ipse ascendere dicitur: quia tantò ipse sublimior nobis ostenditur, quantum noster anim' à rebus infimis separatur.

A ¶Cum autem ad profectum bòni operis crescimus, ad spicam peruenimus.] *Hæc desiderantur in originali.*

B ¶Perducit.] *In plerisque vetustis, & apud B. Gregorium legitur,* perducitur: *sed ob glossam non est emẽdatum.*

Item Augustinus ait in libro de gratia, & libero arbitrio, c. 17.

CAP. XVI.

QVi vult [e] facere Dei mãdata † [f], & non potest [g], iam quidem habet voluntatẽ bonam, sed ad huc paruam & inualidam. Poterit [h] autem, cum magnam habuerit, & robustam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt, magna vtique voluntate, id est, magna charitate fecerunt, de qua charitate ipse Dominus ait [Maiorem hac charitatem [i] nemo, &c.] *& paulò post.* ¶Ipsam charitatem Apostolus Petrus [k] nondum habuit, quando timore Dominum ter negauit. Timor enim non est in charitate, sicut ait Ioannes Euangelista in epistola sua, sed perfecta charitas foras mittit timorẽ. Et tamen, quamuis parua, & imperfecta, non deerat, quando dicebat [l] [Domine † animam meam pro te ponam.] *Idem super primam epistolam Ioannis, tractatu quinto.* Si quis tantam habuerit charitatem, vt paratus sit pro fratribus etiam mori, perfecta est in illo charitas: sed nunquid mox, vt nascitur [m], iam prorsus perfecta est? vt perficiatur, nascitur: cum fuerit nata nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cũ ad perfectum † [n] venerit, quid dicit [o]? [Mihi viuere [p] Christus est, & mori lucrum. Optabam A dissolui, & esse cum Christo, multò magis optimum, manere in carne necessarium propter vos.] Propter eos volebat viuere, pro quibus paratus erat mori.

A ¶ Optabam.] *Hinc vsque ad finẽ sunt addita ex B. Augustino: quoniam faciunt ad sententiæ integritatem.*

Idem in eandem, tractatu nono.

CAP. XVII.

1 SIcut seta [q] introducit linum, ita timor introducit charitatem: crescit charitas, minuitur timor, & èconuerso. [r]

¶*Verba B. Augustini sunt hæc.* Sicut videmus per setam introduci linũ, quando aliquid suitur, seta primùm intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primò occupat mẽtem: non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit, vt introduceret charitatem, *& paulò superius,* Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. *Ex his confectum est hoc caput.*

Item tractatu quinto in eandem.

CAP. XVIII.

2 FOrtè nata est in te charitas, sed nondum perfecta est, noli desperare, nutri eam, ne offocetur. †

Idem ad Hieronymum, epist. 29.

CAP. XIX.

3 CHaritas in quibusdam est perfecta, in quibusdam est imperfecta: perfectissima [s] autem in hac vita haberi non potest.

¶*Caput hoc est summa quædam verborum Augustini in loco indicato.*

Idem in lib. 50. homiliarum, homilia nona.

pediente carnalitate.

h ¶*Poterit.*] scilicet facere mandata Dei.

i ¶*Charitatem.*] i. op⁹ vel signum charitatis maioris.

k ¶*Petrus.*] 50. dist. fidelior.

l ¶*Dicebat.*] Dñe animam meam pro te ponam, licet hoc facere non posset.

SI QVIS. CASVS. Dicitur hic, q̃ si quis paratus sit pro fratrib. mori, perfecta charitas est in eo. sed nõ statim cũ nascit est perfecta. nã primò nascit: nata nutritur: nutrita roboratur & pficitur. Seq. tria c. planã sunt: scilicet, *si cut charitas. si sermo.*

m ¶*Nascitur.*] sic et gradus notatur in conuersione Pauli. nã prostratus fuit vt cęcaret. &c. 23. q. 4. displicet.

n ¶*Ad pfectũ.*] i. ad pfectionẽ à Deo datam.

o ¶*Quid dicit.*] tu qcunque habes talem perfectionem.

p ¶*Viuere.*] "Christus est mihi viuere, i. cã quare velim viuere. Ad hoc. n. viuo, vt ipsum magnificẽ. & ipsũ mori est mihi lucrum: quia per mortẽ eius liberor à miseria, & trãseo ad felicitatem. Vel Christus est mihi viuere, i. vita hic & in futuro. hic p fidem & spẽ, & in futuro per spem. & mori p Christo est mihi lucrũ: quia depo nã corpus mortale, & resumam immortale.

q SIcut seta.] sicut. n. seta introducit filum, nec cum eo remanet: ita "timor charitatem: cum ea tñ esse non potest. ar. 23. q. 6. c. iam verò. §. ex his. & j. dist. 7. nullus. hoc de seruili. "Est & alius initialis, qui partim respicit præmiũ meriti: partim pęnã supplicij: de tali dicitur q augetur charitas, & minuitur timor. j. c. prox. vsque dum fiat perfecta charitas, quæ foras mittit timore omnẽ. arg. 23. q. 6. schismatici.

r ¶*Et èconuerso.*] arg. q charitas decrescere possit: nõ ergo aut pficit, aut deficit. Tu dic, q charitas crescit & decrescit quantum ad intentionem: aliàs non.

s CHaritas. ¶Perfectissima.] i. qua perfectior nõ possit haberi. Vnde dicit auctoritas [b] super epistolam

†al. Dño Io. 13. Sen. 3. di. 29

†al. perfectionem. Philip. 1.

"Christ⁹ est mihi viuere, & mori, &c. quid sibi vult.

1 Sent. 3. dist. 34.

"timor charitatem introducit.

"timor initialis qs est.

2 Transpositis aliquib⁹ verbis.

†al. suffocetur.

3 Sent. 3. dist. 36.

b Al. Augustinus.

stolam ad Ephesios: Nemo tã perfectus quin possit crescere.
a ¶ *Si sermo meus.*] idest prædicatio mea.
b ¶ *Flete.*] mortalia peccata, arg. j. dist. 3. inter hæc hircũ.
ECONTRARIO. CASVS. Per multas auctoritates ostẽdit gradus esse in virtute: adhuc idem ostendit per suum cõtrarium, scilicet per peccatum. in peccato enim gradus inueniũtur. Nam sicut nemo repente fit bonus, ita etiam nemo repente fit malus.

c ¶ *Econtrario.*] id est, per suum contrarium, scilicet peccatũ & vitium, quod virtuti est contrarium. arg. 8. quæst. 1. sciendum.

d ¶ *Ita nemo.*] vnde Iuuenalis: *Nemo repẽte fuit turpissimus*[a]; *accipient te Paulatim, qui longa domi redimicula*[b] *sumunt.*

SIcut tribus.] CASVS. Dicitur hic, quòd sicut tribus modis ad peccatum peruenitur, scilicet suggestione diabolica, de lectatione, & consensu: ita ipsius peccati tres sunt differentiæ, scilicet in corde, in facto, & in cõsuetudine: nam primò in corde consentit peccato, postea procedit ad peccatum, tertiò perseuerat in peccato. Seq. c. scilicet. *sciẽdum.* planũ est.

e ¶ *Ad peccatum.*] idest actum exteriorẽ.

f ¶ *Suggestione.*] s. dis. 6. testamentum. in fin. palea est.

g ¶ *Tanquam.*] mens mala, mors intus: malus actus, mors foris. versus:
" *Tumba, puella puer Lazar' ista notant. Hanc verbo: hunc motus: lachrymando suscitat illum. Christus, & in modico nascitur ager homo.*

Ad hoc s. ead. dist. 1. §. ex his. versi. tres quoq; & §. non sunt. & cap. quem pœnitet.

SCiendum quippe.]
h ¶ *Tribus modis.*] Aliter assignantur isti tres modi in lege: quia delinquitur proposito, impetu, casu. ff. de pœ. respiciendum. §. delinquunt.

i ¶ *Ignorantia.*] s. 32. q. 7. quemadmodum. 23. q. 1. si quis dederit. 8. dist. consuetudo. 32. q. 4. nemo.

k ¶ *Infirmitate.*] s. 25. dist. c. vnum. § criminis. s. 15. q. 1. §. 1.

l ¶ *Et grauius.*] hoc intelligas per accumulationem. sic magis peccat quis ex infirmitate quàm ex ignorantia: & sic non est contra quod dicit auctoritas. " Grauius peccat qui peccat in filium, quàm qui peccat in patrem. at constat cum qui peccat per infirmitatem, peccare per impotentiam: & ita peccat in patrem, cui attribuitur potentia. qui autem peccat per ignorantiam, peccat in filium, cui attribuitur sapientia: sed quod hic dicitur, non est referendum ad peccata, quæ committuntur in patrem, & filium, & Spiritum sanctum: sed sic debet intelligi: aliquis infirmus est incontinens, & licet sciat in fornicatione esse mortale peccatum: tamen fornicatur tanquàm excusetur propter suæ incontinentiæ infirmitatem: talis plus peccat qui ex certa scientia, quàm qui ex ignorantia, qui, s. ignorat fornicationem mortale peccatum esse. alleuiat enim ignorantia, etiam si non omnino. Item contrarium est huic loco qđ dicit Ambrosius. Grauiter peccas qui promittis tibi impunitatem. Grauius quia cõtemnis. Grauissimẽ qa ignoras. Sed illud dicitur ad terrorẽ. Vel dic grauissimè, i. periculosissimè. sic deterius, i. periculosius. 45. dis. vera. quia pœnitentia specialis nõ agitur de peccato quod ignoratur. & ita hoc dicit propter difficultatem pœnitẽdi: arg. j. dist. 3. Iudas. ver. magnum.

1 Sent. ibid.

a id est, plenus vitijs.

b id est, ornamenta.

2 Sent. 4. dist. 16.

Marc. 9. Luc. 7.

" Christus tres suscitauit.

"Peccata in patrem & in filium.

CAP. XX.

1 SI sermo meus[a] inuenit in cordibus vestris aliquã scintillã gratuiti amoris Dei, ipsam nutrite: ad hanc augendã vos aduocate. *& paulò post.* Flete A[b], nutrite in vobis: ipsa cum creuerit, & flammam dignissimam fecerit, cupiditatem carnalium ligna consumet.

A ¶ Flete] *Non est emandatum ob glossam; nam in multis vetustis codicibus est,* flate, *& in originali legitur*, Hanc scintillam boni amoris, de qua Dominus dicit, [Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat?] flate in vobis nutrite, &c.

Econtrario[c] *etiam gradus in virtute esse probantur: quia & ipsius peccati gradus euidenter apparent. Sicut enim nemo repẽte fit summus, ita nemo*[d] *repente fit turpissimus.*

Hinc etiam Augustinus ait in libr. 1. de sermone Domini in monte, c. 23.

CAP. XXI.

2 SIcut tribus gradibus ad peccatum[e] peruenitur, sugestione[f], delectatione, cõsensione, ita ipsius peccati tres sunt differentiæ, in corde, in facto, in cõsuetudine: tanquã[g] tres mortes: vna quasi ĩ domo, id est, cum in corde consentitur libidini: altera, quasi iã prolata extra portam, cum in factum procedit assensio: tertia, cum vi consuetudinis malæ, tanquàm mole terrena premitur animus, quasi in sepulchro iam putrens. Quæ tria genera mortuorum Dominum resuscitasse, quisquis Euangelium legit, agnoscit.

Item Gregorius libr. 25. Moralium. c. 16.

CAP. XXII.

SCiendum quippe est, quòd peccatum tribus modis[h] committitur. Nam aut ignorantia[i], aut infirmitate[k], aut studio perpetratur: & grauius[l] quidem infirmitate, quã ignorantia: sed multò grauius studio: quàm infirmitate peccat.

Idem libro 21. Moralium, c. 3.

CAP. XXIII.

INter hæc sciendũ est, aliud esse, quod animus de tentatione carnis patitur: aliud verò, cum per consensum delectationis obligatur. Plerunque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur. Plerũque aũt cum peruersum quid cõcipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat[m], cum pulsat, sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. Hinc etenim prædicator[n] egregius dicit [tentatio vos non apprehendat, nisi humana.] Humana quippe tentatio est, qua plerunque in cogitatione tangimur etiã nolentes[o], quia, vt nonnunquam & illicita ad animũ veniant, hoc vtique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam verò dæmoniaca est, & non humana[p] tentatio, cũ ad hoc, quod carnis corruptibilis suggerit, per consensum se animus adstringit.

Item Hieronymus ad c. 1. Amos.

CAP. XXIIII.

3 SVper trib. sceleribus Damasci, &c. vt supra.

Non est mirum, si in virtute gradus esse dicuntur: quandoquidem & peccati gradus ita euidenter mõstrantur. ¶ *Hæc itaque*[q] *charitas, quæ in Petro ante negationem herba fuit, & in singulis nascitur, antequàm roboretur, ante sui perfectionem amittitur*[r], *& reparatur. Vnde Augustinus in libro de correptione, & gratia, c. 7.* [*Quicunque*

INter hæc.] CASVS. Bene. hunc casum sic ponit. Dicitur hic, quòd duplex est tentatio, humana, scilicet & diabolica. Humana est quando aliquis ex carnis corruptione incitatur ad peccandũ. Diabolica quando ex tali suggestione delectatio nem consequitur, vel consentit. Vnde dicit Apostolus: tẽtatio vos non apprehendat, nisi humana. Sequens capitulum, scilicet *Super.* habuisti suprà. similiter sequens. §. *non est mirum.* patet.

m ¶ *Inquinat.*] p mortale peccatum.

n ¶ *Prædicator.*] Paulus in prima epistola ad Corinthios.

o ¶ *Nolentes.*] vnde & Apostolus, "Ago qđ nolo: quia primi mot' non sunt in potestate nostra, vt suprà ea. dist. 1. cap. super tribus.

p ¶ *Humana.*] nisi de his, sine quib. vita ista esse non potest: scilicet venialib. 25. dis. qualis.

SVper.] HAEC ITAQVE. CASVS. Concludit Grat. hic principale propositum, s. quòd charitas semel habita põt amitti: cum sæpe amittitur & reparat. quod dicit verum esse in perfecta, & ad hoc inducit sequentia ca. sed verum est quòd quantumcunque sit perfecta charitas in aliquo, dũ est in hac vita, potest illam amittere: nisi esset per gratiam cõfirmata, vt fuit in beata Virgine.

q ¶ *Hæc itaque.*] ex illo c. s. e. dist. cum sanctam. infert magister, & redit ad ꝓpositũ principale: & ꝓbat adhuc charitatẽ semel habitã amitti posse, maximẽ exẽplo Adę, Moysi, & Aarõ.[c]

r ¶ *Amittitur.*] imo & quantumcunq; perfecta sit in hac vita amitti potest: " nisi esset per gratiam confirmata, vt fuit in beata Virgine. 25. dist. ca. vnum orarium. §. nomine autem.

QVICVNQVE. CASVS. dicitur hic, ꝙ postquã ꝑ baptismũ aliq ab originali peccato fuerũt liberati, statim proponitur eis Euangeliũ, & cũ audiunt credunt: & si quandoq; exorbitant, correcti ab hominib. siue ab omnib. vel per se redeũt.

a ¶ *Origi-*

1. Cor. 10.

" Motus primi non sunt in nostra potestate.

3 distin. 1. de pœni. ca. super tribus.

c Qm̃ scd̃m Apostolum oẽs nascimur filij iræ de cõl. dis. 4. firmissimè. Petr.

" Charitas ĩ Maria erat per gratiam confirmata.

a ¶*Originali.*]i. quam ab origine trahit homo: & cum qua nascitur.
b ¶*Procuratur.*]i.ad vtilitatem eorum legitur & exponitur.
c ¶*Redeunt.*] operante gratia.
ADDITIO. 22.q.4.sicut non est:Hug.

FIrmum.] CASVS. Dicitur hic quòd firmum fundamentũ Dei finaliter stat: quod omnino non deficit. sed quando deficit, dũ homo est in hac vita, reparatur. Sequens c. scilicet *talibus*. planum est.
d ¶*Firmum.*] id est, immobile est: licet possibile sit eum qui prædestinatus est, nõ fuisse prædestinatum[a]: verba sunt Apostoli in epistola secunda ad Timotheum,c.2.
e ¶*Fundamentum.*]i. prædestinatio.
f ¶*Immobile.*] id est, illi quos Deus elegit, & immobiliter in fide fundauit, perseuerant firmi.qui autem perit, nõ erat finaliter de fundamento,id est,de prædestinatis. infrà dist. 4. capitul.si ex bono. versiculo, quid aliud.
g ¶*Signaculum.*]idest, hoc habens menti impressum in signũ amicis & inimicis. amicis vt accedant: inimicis vt territi fugiant. hoc scilicet sic, &c. etiam dum sunt mali.
h ¶*Scit.*]i.amat & defendit pdestinatos suos etiam dũ mali sunt: & postquàm eos continuè munit,apparet hostibus & amicis. quòd ipsi sunt signacula Dei. Vel signaculum,idest, discretionem inter pdestinatos & non prædestinatos.Hoc scilicet quod sequitur scit, &c. "habent enim prædestinati etiam dum sunt mali quendam characterem, quo distinguũtur à damnãdis, vnde, ex tribu Iuda duodecim millia signati.

a Al. imponeretur necessitas pdestinatiõi diuinæ,qđ est falsum.quia õia quęcũque voluit Dñs fecit i cęlo & i terra; vt Psal. dicit. Rom.8.

2.Tim.2.

†al.Sciuit.] Orig.

1 ĵ.dist.4. si ex.bono.

"pdestinati quodam signo distinguuntur à damnandis.

ab illa originali[a] damnatione, ista diuinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium, quòd & procuratur[b] eis audiendum Euangelium,et cum audiunt,credunt,& in fide,quę per dilectionem operatur, vsque in finem perseuerant, & si quãdo exorbitant, correpti emendantur: & quidam eorum & si ab hominibus non corripiantur, in viam, quam reliquerant,redeunt.[c]

Item ibidem.

CAP. XXV.

FIrmum[d] Dei fundamentum[e] stat immobile[f] A habẽs signaculũ[g] hoc[Scit.[h]† Dominus, qui sunt eius.]Horum fides, quæ per dilectionẽ operatur profectò aut omnino non deficit,aut, si qui sunt quorum deficit[i], reparatur, ante quàm vita ista finiatur: & deleta, quæ intercurrerat, iniquitate, in finem perseuerantia deputatur.

A ¶Immobile.] *Ab est ab originali: sed non est expuncta ob glossam.*

Idem in eodem libro, c.9.

CAP. XXVI.

NVllus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam.

Item ibidem.

CAP. XXVII.

TAlibus[k] Deus diligentib. eum omnia cooperatur in bonum: vsque adeò prorsus omnia,vt etiam, si qui eorum deuiant, & exorbitant: etiam hoc ipsum[l] eis faciat proficere in bonum[m].

Item Apostolus ad Galatas 5.

CAP. XXVIII.

CIrcuncisio nõ est aliqd[n], neque præputium: sed adaptari. siue quis circuncisus sit,siue non, "poterit per pœnitentiam recuperare charitatem, quã amisit peccando. Vel non est aliquid,id est,non proficit ad salutem sine operib.

i ¶*Quorum vita deficit.*] infrà dist.4.c.peccatum.§. verum. cap.si ex bono.
k ¶*Talibus.*]Dcum diligentibus.In epistola ad Romanos.
l ¶*Hoc ipsum.*] scilicet deuiare.
m ¶*Proficere in bonũ.*] occasionaliter: quia fortiores resurgũt.arg.dist.13.neruí.63.dist.c.qa sancta.§.verũ.in fin.& dist. 50.considerandum. & cap.fidelior.6.q.1.imitare.Vel deuiare,id est,pœnam quam subeunt pro deuiatione,facit eis proficere: quia cum pœna affliguntur, se recognoscentes humiliantur, id est, humiliores fiunt.s.dist.prox.c. potest fieri[b]. ver.illuditur.

bNam sicut dicit Greg. oculosquos culpa claudit, pœna aperit.Petr.

CIrcuncisio.]CASVS. Ben.sic exponit hunc casum. Non videtur hoc facere ad propositum Gra. sed tamen potest adaptari, q.d.Apostolus, si non sit aliquis circuncisus,nõ impeditur quo minus posset reparare per pęnitentiam charitatem,quam amisit peccando, si seruet fidem, quæ per dilectionem operatur. Seq. capitulum, & §. Romanos. patent.
n ¶*Aliquid.*]quo ad salutem,quia nõ recipitur aliquis quia circuncisus, nec reijcitur aliquis quia præputiatus,qm̃ indifferentes sunt.nec hoc cap.facit ad propositum, sed sic potest adaptari.

o ¶*Non est tã iniustus.*]ĵ.c.dis.§.opponit.ver.nõ est iniust°.
p ¶*Fecerant communia.*] ecce opus.

"Charitas p pœnitẽtiã recupatur.

fides,quæ per dilectionẽ operatur.] 2 Et hoc olim in vobis, quia currebatis bene per opera fidei ex dilectione.

Item ad Hebræos, c.6.

CAP. XXIX.

NOn est tã iniustus[o] Deus, vt obliuiscatur operis vestri, &c.]

Operis, quo omnia sua fecerant communia[p], & hoc ex dilectione[q], & hoc ad gloriam[r] Dei. Ecce triplex[s] bonum, quasi diceret, olim[t] multa operati[u] estis, pro quibus[x], si pęnitetis de malis, benefaciet[y] vobis Deus. Romanos quoque, & Galatas dum Apostolus redargueret,merito fidei probat assecutos remissionem peccatorum,& sanctificationem in Spiritu sancto, & iustitiam bonæ operationis: quę omnia aut sine charitate nunquã verè fuerunt in eis: aut veram charitatem habuerunt: à qua posteà lapsi sunt, qui de operibus[z] legis gloriabantur.

Item de quolibet adulto Aug.ait.

CAP. XXX.

TOlle charitatem: odium tenet[a]. *Item* Omnis,qui non diligit,odit. *Item in Euangelio.*[Nemo potest duobus dominis seruire[b]: aut enim vnũ odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, alterumque contemnet.]

Adam[c] verò cum in virili ætate à Domino creatus sit, antequàm à diabolo tentaretur, dum de latere eius vxor formabatur, dum in ecsta si[d] raptus angelicę curiæ interesset[e], dum euigilans futura Christi & Ecclesiæ sacramenta vaticinabatur[f]. aut charitatem,aut odiũ habebat[g]. Si autem odium habebat, non fuit diabolus auctor nostri peccati. Item. Si sine charitate[h] à Deo creatus est,

q ¶*Ex dilectione.*]quę informat actũ siue actionẽ. Ecce alacritas.
r ¶*Ad gloriam.*] Ecce recta & puraintẽtio.
s ¶*Triplex.*]qđ cõmẽdat in eis:s.opus,& alacritas,& recta intẽtio.
t ¶*Olim.*] quasi dicat, non nunc. ita facit ad propositum.
u ¶*Operati.*]id est,faciendo, proficiendo.
x ¶*Pro quibus.*]i.pro quorum similibus.
y ¶*Benefaciet.*] æternaliter remunerando vel temporaliter, abũdantius quã si non pęnitueris. "sicut.n.prima bona persequentia mala mortua & irrita facta fuerũt; ita ipsa eadem per pœnitentiã & alia bona sequentia reuiuiscunt, vel quo ad vitã æternã,vel quo ad tpale premium, vel ad minus supplicium subeundũ,ĵ.e.dist.3. ver. nihil.vbi de hoc.
z ¶*Qui de operibus.*] quia tpa gratiæ seruare volebant pcepta legalia:qđ non licet, extra de cõsti. translato. Item,de quolibet.
CASVS. Ab isto loco vsq; ad ca. quomodo. videtur esse.§.Grat. secundum Bene. qđ verum credo, sicut p verba inferius posita apparebit. Quidã tñ faciũt ibi casum, *Omnis*. & ibi,*Nemo*. Alij ponũt totũ sub illo §. *Romanos*.Probat ergo Gratianus in hoc §.per magnam circumlocutionem, q Adã charitatẽ habuit,quã amisit. Et ad hoc inducit seq.cap.
a ¶*Tolle.*] ¶*Tenet.*] "quia charitas & odium immediata contraria sunt circa suum susceptibile. arg.s.dist.1.omnis q nõ diligit,&c.Et est ar.diabolũ ante ruinã charitatẽ habuisse:qa si nõ haberet charitatẽ,odiũ teneret. & expone,odium tenet, id est,per peccatum Deo sit odibilis.
b ¶*Nemo potest duobus dominis seruire.*] Arg.contra.ff.de ope.liber.l.pen.[d]
c ¶*Adam verò.*] verba sunt Gra.vsq; ad illud c. quomodo.
d ¶*In ecstasi.*] scilicet prophetiæ.
e ¶*Interesset.*] id est,facta erat ei reuelatio,& data scientia, quam Angeli habent, & illi qui sunt in cœlesti curia.
f ¶*Vaticinabatur.*]dicens, hoc nunc os ex ossibus, &c.vnde Apostolus; Sacramentum magnum hoc est in Christo & ecclesia.ext.de biga.debitum.
g ¶*Habebat.*] sed non statim in sui creatione.
h ¶*Item si sine charitate.*]video G.nitẽtem asserere, q Adã habuit ex creatione duplicem virtutem. Celebrior autem est sententia " q Adam duplicem habuit statum ante peccatũ, in creatione,sola naturalia accepit,quibus proficere vel mereri non poterat: post creationem addita sunt ei gratuita.Vnde dicit August. habuit Adam vnde posset stare, sed non vnde posset proficere. & hoc in primo statu. Dicit autẽ Augst. Et

c Sed i Apostolo super ista verba dt gl. æquatur pputio circũcisio. his enim qui in Christo volunt viuere, virtutes appetẽdæ sũt & vitia fugienda:media verò q inter vitia& virtutes sunt nec fugienda sunt nec appetenda. vt est circũcisio & pputiũ, q nihil valẽt i Christo, Petr.

2 Vñr esse ex gl.aliqua aut Gratiani verba.

"Bona prima p sequẽ. mala mortificantur.

Io.3. Luc. 16. & Matt.6.

Gen.2.

" Charitas & odiũ sunt immediata contraria.

d vbi loqtur qñ nõ sunt cõtrarij: secus si cõtrarij essent, vt hic. Arc.

" Adã ante peccatũ habuit duplicem statum.

Et illud habuit primus homo, posse quod vellet: sed non habuit velle quod posset: quia & si habuisset, non peccasset. Habuit ergo posse quod vellet bonum, id est, virtutes in secundo statu quando cecidit: vnde dicitur spoliatus gratuitis, & vulneratus etiam in naturalibus. Habuit ergo in primo statu innocentiam sicut puer: sed charitatem nō: vnde non erat bonus, & ita habuit quo stare posset, sed non vñ mereretur, cum charitatem non haberet, sine qua nemo proficit, nec mouetur ad merendū: sed in secūdo statu habuit charitatem, secundum quam hæc dicta intelliguntur.[a]

Colos. 3.

a idem per omnia. Pet.

a ¶*Accepit.*] sed non statim in sua creatione.

Q*Vomodo renouari.*] CASVS. Dicitur quòd non potest homo renouari, vel reuocari de vetustate peccati ad nouitatem, in qua fuit primus homo, nisi recipiat iustitiam, quam perdidit primus homo, & induat nouū hominem, secundum quòd dicit Apostolus, *Imaginem*. imaginem Dei appellat virtutes, quibus homo Deum imitatur. *Stola.* Alludit historiæ de prodigo filio: cui scilicet pater iussit dari primam stolam, scilicet vestem charitatis & iustitiæ, quam per peccatū amiserat. quæ historia habetur suprà trigesimaseptima distinctio. cap. legimus. §. hinc etiam. Sequentia tria capit. plana sunt, scilicet, *prīceps. quando. primus. Confabulator.* qa fruebatur colloquio angelorum.

Luc. 15.

1 in cōcione ad Cathecumenos verbis hincinde collectis

† al. splendidum

b ¶*Expoliantes.*] hoc habetur in epistola ad Colossenses.

c ¶*Veterem.*] id est, habitum peccatorum, & vsum, & c. cum actib. suis, id est, vbi nec habitus, nec actus peccatorum aliquando adsit. homo enim vetus nihil aliud est quàm vetus vita, quæ est in peccato, quod contraximus ab Adam.

d ¶*Induite.*] scilicet habitum virtutis.

e ¶*Nouum.*] hominem. idest, rationabilem mentem.

eius similitudinem in creatione sui nequaquam accepit[a]. *Item si sine charitate creatus est, iustus, & innocens à Deo factus non est: creatura namque rationis capax, & liberi arbitrij, iustitiæ, & innocentiæ sine charitate particeps esse non potest. colligitur ergo, quòd Adam antequàm peccaret, charitatem habuit, sine qua iustus, & innocens esse non potuit.*

Vnde Augustinus in Genesim ad literam. lib. 6. c. 24.

CAP. XXXI.

QVomodo renouari dicimur, si non hoc recepimus, quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc planè recepimus: quia iustitiā, ex qua in peccatum lapsus est. *& paulò post. c. 7.* ¶Expoliantes[b] vos veterem[c] hominem cū actibus suis, induite[d] nouum[e], qui renouatur[f] in agnitionem Dei secundū imaginem eius[g], qui creauit eū[h]. Hanc imaginem in spiritu mētis impressam perdidit Adam per peccatum. *& post pauca.* ¶Stola[i] illa prima, iustitia est, vnde lapsus est Adam.

¶*In hoc & in sequenti capitulo addita sunt nonnulla ex originali, in quo tamen longè copiosius, & clarius hæ sententiæ exponuntur.*

Idem in homilia 11.[1]

CAP. XXXII.

PRinceps vitiorum omniū[2] dum vidit Adam ex limo terrę ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circundatum †, primos parentes illis donis, ac tantis bonis expoliauit, insuper & peremit[k]. Namque cum homini abstulisset pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem, dominio suo cū obstrinxit. *& paulò post.* ¶ Adā amissa temperantia intemperans effectus est: perdita charitate,[l] malus inuentus est.

Itē Ambrosius libro 6. epist. 41. ad Sabinum.

CAP. XXXIII.

QVando Adā solus[m] erat, non est præuaricatus: qa mens eius adhærebat Deo.

Item ad eundē, eodem lib. epi. 42.

CAP. XXXIIII.

PRimus homo erat opus Dei recens, confabulator[n] assiduus, ciuis sanctorum, complantatus A virtutibus.

A ¶Complantatus.] *In vulgatis erat*, angelorum complantatus, *quę vox abest à multis manuscriptis, & ab originali.*

Idem in Hexameron, lib. 6. c. 7.

CAP. XXXV.

10 ILla anima[o] à Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiam renitentem, splendoremque pietatis. Illa anima bene picta est, in qua elucet[p] diuinæ operationis effigies. Illa anima bene picta est, in qua est splendor gloriæ, & paternæ imago substantię. Secundum hanc imaginem, quæ refulget, pictura pretiosa est. Secundum hanc imaginem[q] Adam ante peccatum [depictus † fuit:] sed vbi lapsus est, deposuit imaginem cęlestis: sumpsit terrestris effigiem.

20

Idem de fuga seculi, c. 4.

30

CAP. XXXVI.

SImilem Dei esse, est habere iustitiam, habere sapientiam, & in virtute esse perfectum.

40 *Idem libro secundo de Iacob, & vita beata, c. 5.*

CAP. XXXVII.

SApiens[r] nunquam inanis est, semper in se habens amictū prudentiæ, qui potest dicere [iustitiam induebam, & vestiebam iudicium.] sicut dixit Iob. Namque hæc mentis sunt interna velamina: quæ nemo[f] alius potest auferre, nisi cū aliquem sua culpa despoliat. Denique sic despoliatus Adam nudus[t] inuentus est.

50

60 *Idem in libro de Isaac, & anima, c. 5.*

CAP. XXXVIII.

SEd nec Adam primus A[u] nudus erat, quando eum innocentia vestiebat.

A¶Primus.] *In originali est*, primo. *Sed ob glossam non est mutatū. Vox autem*, homo, *quæ in vulgatis sequebatur, abest etiam à multis manuscriptis.*

70

Idem in libro de paradiso, c. 13.

CAP. XXXIX.

VT † cognouerunt, quòd nudi essent.] Et ante quidem nudi erant: sed non sine virtutum integumentis.

80

f ¶*Qui renouatur.*] id est, magis, & magis crescit, & acquirit cognitionem Dei: & illa renouatio fit secundum imaginem eius.

g ¶*Eius.*] id est, imaginem eius in ratione, quæ est imago Dei: vnde Esaias, Non credītis nisi intellexeritis in spiritu.

h ¶*Qui creauit eum.*] scilicet nouum hominem in agnitionem sui ad hoc vt ipsum Deū agnosceret.

i ¶*Stola.*] alludit Euāgelicæ parabolę de ꝓdigo filio. 3 7. dist. c. legimus. §. hinc etiam.

k P*Rinceps vitiorū.*] ¶*Peremit.*] id est, necessitate moriendi adstrinxit.

l ¶*Charitate.*] s. 16. q. 2. visis contra.

† absunt ab originali.

m Q*Vando.*] ¶*Solus.*] arg. pro solitudine. 3 2. q. 1. nuptiæ. 7. q. 1. illud. contra. s. 8 1. distin. in omnibus. contra extra de statu monac. c. 2. contra extr. de offi. deleg. prudentiam. cōtra. Sol. per c. 28. q. 1. sæpe.

n P*Rimus.*] ¶*Confabulator.*] id est per contemplationem de illo cogitando.[b]

I*Lla anima.*] CASVS. Dicitur hic quòd illa anima depicta est, quæ habet gratiam renitentem splēdore pietatis, & quę in se habet effigiem diuinæ operationis, & imaginem paternæ substantiæ. sed hæc omnia per quæ designantur virtutes, amisit Adam postquàm lapsus fuit. Sequētia tria c. patent. scilicet, *similem. sapiens. vt cognouerunt. Nudi.* vestibus corporalibus.

Iob. 27.

b Vel dicitur Cōfabulator, s. angelorū: qa cōrū colloqo frequenter vtebatur.

o ¶*Illa anima.*] hæc verba sunt Apostoli in epistola ad Hębreos.

p ¶*Elucet.*] per imitationem.

q ¶*Imaginem.*] id est, imitationem.

r S*Apiens.*] Hæc sūt, scilicet virtutes.

s ¶*Qua nemo.*] s. 3 2. q. 5. de pudicitia.

t ¶*Nudus.*] à virtutibus.

u S*Eed nec Adam primus.*] aliàs, prius est, idest, in primo statu suo.

V*T cognouerunt.*] OPPONITVR. CASVS. Sicut Gratianus opponit ad id quod dictum est s. in pr. in illo §. Itē. sine

† Et] Orig. Gen. 3.

sine charitate. vbi dicitur, quòd non habet charitatem qui postea peccaturus est criminaliter, quod ostendit esse falsum exemplo. Adæ, Moysi & Aaron, & Dauid, qui habuerunt charitatem, sicut in litera probatur: tamen posteà amissa charitate peccauerūt mortaliter; ita ponitur casus iste, licet videatur valde prolixus. Vel potest dici, quòd opponitur contra hoc, quòd charitas semel habita deseri non potest. *Si sic permansisset*, scilicet Adā, quod posteà dicit. *De cuius spiritu*, scilicet scientia & gratia faciendo eos prudentes. *Ad aquas contradictionis*: quia etiam electi despe rauerunt de potentia Dei, quasi contradicentes promittenti. Et ad hoc inducit sequentia capitula.

Heb. 11. Exod. 2. B. Greg. homil. 27. Exod. 33.

a ¶*Opponitur.*] contra id, scilicet ꝙ charitas semel habita deseri non potest.

Exod. 32. Num. 16. Exod. 33.

b ¶*Omnis clamat.*] id est, nulla negat. nam clamare dicit ex quo non contradicit. arg. ff. de vsufr. ac. l. 1. §. vl. vel omnis qui loquitur de hac materia. s. 1. distin. omnes leges. aliàs 2. quę. 2. oēs leges.

Num. 11.

c ¶*Filię Faraonis.*] scilicet Termoth, quæ Moysen de fiscella scirpea, in qua mater illū exposuerat suscipiens, eum nutriri fecit, " & tandem eum adoptauit in filium, vt in apologo inuenitur.

" Moysen filia Pharaonis in filiū adoptauit.

d ¶*Reliquit.*] & fugiens per desertum in terram Madiam duxit filiam Ietro: ex qua suscepit duos filios.

Num. 20.

e ¶*De libro.*] s. vitæ p̄sentis. Vel dic vt s̄. 45. distinct. disciplina.

Exod. 4.

f ¶*Septuaginta.*] s̄. 84. dist. porrò.

g ¶*Seniores.*] faciēdo eos prudentes & peritos ad similitudinem Moysi, non autem de spiritu eius aliqđ subtrahendo, vt scirent regere populum, cum Moyses iam solus non sufficeret.

Num. 16.

h ¶*Videatur.*] scilicet hoc peccatum. 33. qu. 4. §. cum superna.

i ¶*Coadiutor.*] cum Moyses esset aliquantulū impeditæ linguæ.

k ¶*Os eius.*] loquendo pro Moyse.

1. Reg. 16.

Opponitur [a] *etiam illud, quod omnis clamat* [b] *auctoritas: si sic permansißet, vt erat ante peccatum, esset translatus in gloriam, quam habituri sunt sancti: sed nemo adultus sine charitate intrat: charitatem ergo habebat.*

¶Item opponitur de Moyse, cuius fidem Apostolus in epistola sua ad Hebræos commendans, dignis præconijs eius merita prædicauit: dum se negauit esse filiū filiæ Pharaonis [c]*, malens affligi cum fratribus, quàm perfrui iucunditate temporalis palatij: dum fratri compatiens, Aegyptium sabulo obruit: dum veritus animositatem regis, Aegyptum reliquit* [d]*: dum diuino vallatus auxilio, regis furorem contempsit, atque in virtute signorū populum de Aegypto eduxit. Quæ oīa quib. laudib. sunt efferenda, si tunc charitas in eo non erat, cum non habeat aliquid viriditatis in se ramus boni operis, nisi procedat ex radice charitatis? Quomodo autem charitatem non habebat, cui Dominus facie ad faciē loquebatur, sicut homo solet loqui cum amico suo? Quomodo charitatem nō habebat, qui pro populo supplicans dicebat [aut dimitte eis noxam hanc, aut me dele de libro* [e] *tuo? An non proximum diligebat, qui pro populo se obijciens, illum ab interitu liberauit? An non diligebat Deum, qui pro eo in vituli cultores desæuiens, ipsius vituli caput in puluerem comminuit, atque vt in secessum proijceretur, aqua mistum Israëlitis bibendum dedit: nonnullos ex eius cultoribus gladio feriri præcipiens, vt populum, cuius erat interitus maior futurus, reconciliaret Deo? An non charitatem habebat, de cuius spiritu Dominus accepit, & super septuaginta* [f] *seniores* [g] *Israël præposuit? Qui tamen ad aquas cōtradictionis de Dei potentia, siue de eius benignitate dubitans, cum cætera, certa fide promisisse, producturus aquam de petra, diffidenter excrepuit dicens. [Nunquid de petra hac potero vobis educere aquam?] Quod nulli leue videatur* [h]*, cum in pęnam delicti eius sibi, et Aarō à Domino dictū sit. [Quia nō exaudistis vocem meam, vt glorificaretis me coram filijs Israël, non introducetis populum hunc in terram, quàm dedi eis.] An charitatem nō habebat Aaron, quando fratri coadiutor* [i] *datus est, vt esset os eius* [k] *ad populum, vt per eum signa fierent in Aegypto? Qui tamen in cultura vituli posteà consensum* [l] *populo adhibuit. An charitatem non habebat, quando ex omni multitudine filiorum Israël solus à Domino electus* [m] *est, vt pontificatu ante eum fungeretur? Si charitatem non habebat, bonus non erat: Si aūt bonus non erat, cur præ cęteris à Domino in pontificem electus est? An charitatem non habebat, quando pro populo cum thuribulo incendio se opposuit* [n]*, & iram Dei placauit? Et tamen, vt præmissū est, ad aquas contradictionis iram Domini aduersum se posteà prouocauit. Nunquid etiam Dauid charitatem nō habuit, super quem spiritus Domini à die vnctionis directus est? An fortè dicetur esse directus super eū, vt ex tūc gratiam prophetandi* [o] *haberet, non vt ex eo gratiam diuinæ dilectionis acciperet? Quod absurdum planè videtur de eo sentire, de quo Dominus ait [Inueni hominem secundum cor meum.] Quomodo etiam charitatē non habebat, qui quærenti animam suam pepercit? qui oram chlamydis eius pręcidit* [p]*, posteà cor suum grauiter percussit clamans [Quem persequeris rex Israël, canem mortuū, et culicē vnum? Quomodo charitatem non habebat, qui mortem inimici sui tam grauißimè tulit? Quomodo charitatem non habebat, qui aquam de cisterna Bethleem suorū periculo sibi oblatam non bibit* [q]*, sed coram Domino libauit? Quomodo charitatem non habebat, qui irrisus à Michol filia Saul, eo quòd ante arcam Domini citharam, & psalterium percutiens saltasset, ait [Ludā, & vilior* [r] *fiam in oculis meis.] Si charitatem non habebat, qua conscientia securus imprecabatur sibi ipsi dicens [Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis?] Si charitatem non habebat, qua temeritate iustè se iudicari rogabat, dicens [iudica* [s] *me Deus secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me?] Idem [Iudica me Domine quoniam ego ī innocentia mea ingressus sum?] & tamen post tot, et innumera alia diuinæ, & supernæ dilectionis indicia, quàm grauiter deliquerit, nullus ignorat, qui Bethsabeæ* [t] *adulterium, & Vriæ homicidium audiuit. Cuius pœnitentiam si sine charitate Domino obtulit, veram cordis contritionem non habuit. Quomodo ergo sacrificium cordis contriti, & spiritus contribulati Domino promittere audebat dicens? [Si voluißes sacrificium, dedißem vtique holocaustis non delectaberis. Sacrificiū Deo spiritus contrib ulatus, &c.] Denique cum falsę pœnitentiæ nulla à Deo promittatur remißio, quomodo à propheta* [u] *audire meruit, [Dimißum est tibi peccatum tuum,] si veram cordis contritionem non habuit? Euidenter itaque apparet cum tunc charitatem habuiße, & ex charitate sacrificium cordis contriti, & spiritus contribulati Domino obtulisse: alioqui temerariè postulasset [Auerte faciem tuam à peccatis meis,] & cætera, quæ in eodem psalmo continentur, nisi odiū mali, & dilectio boni ad humilitatem pęnitentię illum prouocaßet.*

De quo etiam sanctus Ambrosius in libro de Isaac, & anima, c. 3. scribit dicens. [[1] *Fugerat sanctus Dauid odia Saul regis, non relinquens terras, sed declinans contagia regis immitis, & superbi: quia mens eius adhærebat Deo,] cui sine charitate nullus adultus abærere potest.* [2] *Et tamen, quàm grauiter in populi* [x] *dinumeratione posteà deliquert, ipsius delicti pęna* [y] *indicauit. Item secundum hanc sententiam* [z]*, qui criminaliter deliquerit, veram peccatorum remißionem in baptis-*

l ¶*Consensum.*] s̄. 50. dist. c. si post. §. ēcōtra.

m ¶*Electus.*] s̄. 95. dist. esto.

n ¶*Opposuit.*] succenso Chore cum familia sua. 7. q. 1. denique.

o ¶*Prophetandi.*] nō est sufficiens probatio quòd charitatem ideo habuerit. " nā & Saul prophetauit, vt s̄. 1. qu. 1. prophetauit.

Act. 13. 1. Reg. 24. " Saul prophetauit. Num. 23.

p ¶*Præcidit.*] s̄. 2. q. 7. c. plerunq; §. de his.

2. Reg. 1.

q ¶*Non bibit.*] suprà dist. 41. delitię.

r ¶*Et vilior.*] id est, humilior.

s ¶*Iudica me.*] secundum iustitiam: " ergo sciebat se charitatem habere: & bene potest ex reuelatione: aliter nō credere. vnde Apostolus: Nihil mihi conscius sum, &c. j̄. dist. 3. §. adhuc. ver. non enim.

" Charitatē sehabere an possit aliqs cognoscere.

2. Reg. 23.

t ¶*Bethsabeæ.*] s. dist. 50. c. si post. §. ēcontra.

Psal. 7.

u ¶*A propheta.*] scilicet Nathan.

FVGERAT SANCTVS. CASVS. Primò ponuntur verba Ambrosij, quæ probant, quòd Dauid charitatem habebat cum fugit à facie Saulis. Posteà dicit Gratianus, quòd Dauid charitatem habebat, & posteà peccauit in dinumeratione populi. Posteà dicit, quòd secundum illam sentētiam, quæ dicit, quòd charitas non potest amitti, & quòd nunquam habuit charitatē qui criminaliter peccat: verā remissionem peccatorum in baptismo non fuit consecutus, qui posteà criminaliter peccauit: siue fuerit adultus, siue infans, quia ad baptisma accessit. Et licet huic sententiæ Iouiniani videatur alludere quod legitur in epistola Ioannis: Qui natus, &c. sententia tamen illa est veritati aduersa, vt ostēdit Hieronymus in sequēti cap. Et not. ꝙ secundum H. ibi incipiunt verba Gratiani, *Cui sine charitate*. *Generatio*, id est, gratia. *Quantum*, id est. quantumcunq; Historia aūt Dauid habetur s̄. 1. q. 4. ecclesia. §. item Dauid.

Psal. 35. Psal. 25. 2. Reg. 11. Psal. 50. 2. Reg. 12. Psal. 50.

1 Mutatis verbis, sed incolumi sententia.

x ¶*Populi.*] s̄. 24. q. 1. non afferamus.

2 sen. 3. di. 30. 2. Reg. 24 & Paral. 21.

y ¶*Pœna.*] s̄. 1. q. 4. §. item Dauid.

z ¶*Sentētiam.*] id est, opinio-

opinionem, quæ asserit, quòd qui peccaturus est, nunquam habuit charitatem, vt in principio huius distinct.

a ¶[*Renatus.*] hoc bene soluit magister, in fine.

b ¶[*Sed generatio.*] idest, Deus regenerans.

Si enim inquit.] CASVS. Hoc est c. Hiero. scribentis contra Iouinianum hęreticum: & protenditur vsque ad §. sequẽtem. *Euidenter.* Et primò opponit Iouiniano ducendo eum ad inconueniens: & ostẽdendo ꝙ verba Ioannis intelligenda sunt per comparationem. Hug. igitur casum isti' c. sic ponit. Hoc c. diuiditur in tres partes. In prima ostẽdit. Hier. ꝙ illa auctoritas Ioannis, Omnis q natus est ex Deo, non peccat: non ita intelligenda est, ꝙ postquàm aliquis recepit gratiam, & habuit charitatem, peccare non possit. si enim sic intelligeretur. iam contradiceret sibi Ioannes, q baptizatus dicebat baptizatis, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Est ergo sic intelligenda illa auctoritas. *Qui natus est ex Deo*, id est qui recipit gratiam Dei, non peccat, donec perseuerat in ea. In 2. partẽ ꝓcedit circa eadem verba Ioannis, & auctoritate Iob & Pauli, & exemplo Petri probat, ꝙ quilibet potest peccare, & inducit etiam auctoritatem Iacobi, per quã probat, quòd boni possunt peccare. In 3. parte illud idem ostendit exemplo Dauid, Salomonis, & Iesu filij Iosedech, & quorundam aliorum, qui peccauerunt mortaliter, licet primò haberent charitatem, quod etiam in angelis cõtingit. Secunda pars ibi, *Et beatus Iob.* Tertia ibi, *Dauid electus. Ille*, scilicet Ioannes. *Aduersarius*, scilicet Iouinianus. *Nihil*, scilicet peccati. *Peccatum fecit*, idest hostiam pro peccato, vel similitudinem peccati: quia similis fuit peccatoribus. *Soluit*, scilicet Paulus. *Reuera*, verba Hierony. *Non est volentis*, scilicet ipsum currere. *Ad calcem*, idest finem vel perfectionem. *Nouam imperitiæ factionem*, idest nouam & perniciosam adinuentionem. similiter verba sunt Hieronymi. *In lumbis*, quantum ad viros. *Super vmbilicum*, quantum ad mulieres. *Partitionem*, idest, disputationem, quam cum Iouiniano habebat.

[margin: 1. Iob. 3.] [margin: 1 Omissis aliquot versibus.] [margin: 1. Ioan. 5.] [margin: 1. Ioan. 1.]

mo consecutus non est siue in annis infantię, siue adultus ad baptismum accessit: quia Dei amorem non habuit, sine quo nemo vnquam inuenit gratiam, atque ita secundum hæresim Iouiniani, si verò ex aqua, & Spiritu sancto quis renatus [a] fuerit, vlterius criminaliter peccare non potest: vel si criminaliter peccat, aqua tantùm, non spiritu probatur esse renatus. Cui sententiæ illud epistolæ Ioannis cõsentire videtur [Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius manet in eo: et non potest peccare, quia ex Deo natus est. In hoc enim manifesti sunt filij Dei & filij diaboli.] Et in fine epistolæ [Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio [b] Dei conseruat eum: & malignus non tangit eum.] Verùm hæc auctoritas Apostoli, quantum illi sententiæ faueat, atque illa secta erroris quantum veritati sit aduersa, Hieronymus ostendit scribens contra Iouinianum, lib. 2. in principio.

CAP. XL.

[1] SI enim, inquit, omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, & à diabolo tentari nõ potest, quomodo precipit, vt caueant, ne tententur? dicens [Filioli custodite vos à simulachris.] & in eadem rursus epistola [Si dixerimus, quia peccatum [c] non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra: fidelis, & iustus est, vt remittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quia non peccauimus, mendacem [d] facimus eum, & verbum eius [e] non est in nobis.] Existimo, quòd Ioannes baptizatus [f] ad baptizatos scripserit, & ꝙ oẽ peccatũ à diabolo [g] sit. Ille peccatorem se confitetur, & sperat remissionem, post baptisma, peccatorum. Et Iouinianus meus dicit [Ne tangas me, quoniam mundus sum.] Quid ergo? Contraria sibi Apostolus loquitur? minimè [h]. In eodem quippe loco, cur hoc dixerit, statim edisserit [Filioli mei hæc scribo vobis, vt non peccetis [i]: sed & si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem, Iesum Christum iustum 2: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi [k]. Et in hoc scimus, quòd cognouimus [l] eum, si mandata eius obseruemus. Qui dicit se nosse Deum, & mãdata eius non custodit, mendax est, & in eo veritas non est. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.] Propterea, inquit, scribo vobis filioli mei, omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, vt non peccetis [m]: & tandiu sciatis vos in generatione Domini permanere, quandiu non peccaueritis [n]: imo [o], qui in generatione Domini

¶[*Si enim.*] primò opponit Iouiniano, ducendo eum ad inconueniens, tandem ostensurus qualiter verba Ioannis sunt intelligenda per compositionem. H.

CASVS. Primò ostendit Hieronymus, quòd illa auctoritas Ioannis: Omnis qui natus est ex Deo, non peccat. non ita intelligenda est, quòd postquàm aliquis recepit gratiam, & habuit charitatem, peccare non possit. si enim sic intelligeretur, ergo contradiceret sibi Ioannes, qui baptizatus dicebat baptizatis: si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Intelligenda est ergo sic illa auctoritas, qui natus est ex Deo, idest qui recepit gratiam Dei, non peccat, scilicet donec perseuerat in ea. Secundò procedit circa ea verba Ioannis, & auctoritatem Ioannis & Pauli probantium, quòd quilibet peccare potest. inducit etiam auctoritatem Iacobi, & probat etiam quòd boni peccare possint. Vltimò ostendit illud idem exemplo Dauid, Salomonis, & iesu filij Iosedech, qui peccauerunt mortaliter, licet primò haberent charitatem: quod etiam in Angelis contingit.

c ¶[*Peccatum.*] saltem veniale. & alibi, Cum omnia feceritis: dicite: "quia inutiles serui sumus. & Greg. Væ iusto si remota misericordia à Deo iudicetur. arg. suprà dist. 1. quem pœnitet.

d ¶[*Mendacem.*] ipse enim dixit omnem hominem peccatorem, cum dixit per prophetam, Omnis homo mendax. & Paulus in epistola ad Romanos. Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax.

e ¶[*Verbum eius.*] scilicet Christi, qui veritas est, vt infrà eo. cap. ver. qui dicit.

f ¶[*Baptizatus.*] similiter & de alijs Apostolis dicendum, quòd fuerint baptizati. arg. de consecrat. distinct. 4. cap. quando. & cap. si cos.

g ¶[*A diabolo.*] saltem per imitationem, non per suggestionem: "quòd ipse scilicet sit auctor omnis peccati mortalis, cum multa interius eo ignorante committantur mortalia. vnde Aug. diabolus non est immissor malarum cogitationum, sed incensor. vigesimasexta, quęstione quarta, capitulo vltimo. Vel dicitur hoc habito respectu ad initium primi peccati. quod eo suggerente factum est, & vnde omne peccatum propagatum est. hoc nisi sic exponeres, contradiceret illud Psalmistæ: Ab occultis meis, &c. Et illud. Incensa igni & suffossa, &c. infrà eod. cap. versic. quanquam.

h ¶[*Minimè.*] quoniam in diuina pagina contrarietas vera non inuenitur. vigesimatertia, quæstione quinta, quid ergo. vigesimaoctaua, quæstione prima. sic enim. suprà ead. dist. 1. perniciosè.

i ¶[*Non peccetis.*] dicendo, scilicet non peccauimus.

ADDITIO. Quasi dicat ne malam securitatem assumatis dicendo, vos esse sine peccato, secundum Hug.

k ¶[*Totius mundi.*] etiam infidelium; " quia ecclesia bene orat pro infidelibus. argument. suprà eadem distinctione, in capitulo charitas est. versicu. item proximos. non tamen pro iam mortuis. 12. quæstio. secunda, non existimemus.

l ¶[*Cognouimus.*] idest dileximus.

m ¶[*Non peccetis.*] mortaliter. aliàs contrarium esset ei quod dixi suprà. si dixerimus quia peccatum, &c.

n ¶[*Peccaueritis.*] hactenus sunt verba Ioannis: quæ sequuntur, sunt verba Hieronymi.

o ¶[*Imo.*] hic aperit Hieron. qualiter verba, siue dicta Ioannis

[margin: "serui inutiles sumus.] [margin: 1. Ioan. 1.] [margin: 2 Adde Alb. de Ros. l. 1. C. de suffr. i q. an officiũ aduoc. de iure diuin. sit licitũ & meritoriũ: vbi ostendit saluatorẽ nrm sępius vsum fuisse officiõ aduocõnis.] [margin: " Ecclesia pro infidelibus orat.] [margin: " diabolus an sit auctor oĩs peccata.]

nis sunt intelligenda per compositionem, scilicet vt quis dum moratur in sanctitate percepta & generatione Dei, quòd peccet mortaliter, est impossibile.

a ¶*Non possunt.*] coniunctim intellige, scilicet permanentes in charitate. 33. quęstio. 1. cum renuntiatur. s. dist. 50. considerandum.

2. Cor. 6.

b ¶*Ianuam.*] dicit August. " quòd illæ duę sunt portæ, quibus intrat diabolus, scilicet cupiditas, & timor. per easdem è contrario intrat Deus. isti sunt aperiendæ, illi claudendæ. infrà distinctione 7. ca. 2. & 3.

" Diabolus intrat in homines per duas portas

c ¶*Vnde Dauid.*] istud non continuatur proximo, sed superiori, si susceperimus, &c.

d ¶*Mendax.*] saltem opere. 11. quæstio. 3. existimant. 22. q. 5. cauete.

Psal. 50.

e ¶*Via.*] in exemplo via non errans.

ADDITIO. Vel dic via, per quam itur. Hug.

1. Ioan. 2.

f ¶*Veritas.*] in promisso veritas non fallens.[a]

Ioan. 14.

a Vel dic veritas ad quã itur. Hug. vel dic via, imitantibus me: veritas diligẽtibus me: vita vsq; i finẽ pseuerãtib' in me, secundum H. diabolus bonũ operatur.

g ¶*Vita.*] in præmio vita non moriens.

h ¶*Peccatum est.*] magis quàm si nesciret, non ideo tamen excusaretur. vigesimatertia, quæstione quarta, ea vindicta.

i ¶*Sic & fides.*] s. 1. q. 1. fertur. & c. sicut vrgeri.

k ¶*Nosse.*] suprà 24. quæstio. prima, didicimus.

† absunt à B. Hieron.

l ¶*Dæmones.*] cum credere bonum sit opus. & collige contra multorum opinionem diabolum bonum operari. Vnde in epistola ad Corinthios ibi, *Alij discretio spirituum.* vbi dicitur quòd & diabolus agit bona seductoriè. suprà 1. distinctio. potest.

Iac. 4. Iac. 2. Ioan. ibid.

m ¶*Credant.*] fide: sed quia non diligunt, fide illa non merentur.

1. Petr. 2.

ELIGAT. Hæc est 4. pars dist. in qua probat per sex auctoritates, quòd nullus est sine peccato, nec infans vni' diei. & hoc probat primò per Iacobum. Secundò per Dauid. Tertiò per Iob. Quartò per Ioãnem. Quintò per Petrum. Sextò per Paulum. Ioãnes de Fant.

Ioan. 14. 2. Cor. 5. Iac. 5.

n ¶*Si autem.*] supple non manet.

† abest ab orig. Iob 14. ex 70. Prouerb. 20 Rom. 5.

ADDITIO. Hæc glo. procedit sine hoc subaudito. non habet locum si hoc est in textu.

perseuerant, peccare non possunt.[a] Quæ enim communicatio luci, & tenebris: Christo, & Belial? Quomodo dies, & nox misceri non quærunt sic nec iustitia, & iniquitas, peccatum, & bona opera, Christus, & Antichristus. Si suscepimus Christum in hospitio nostri pectoris, illico fugamus diabolum. Si peccauerimus, & per peccati ianuam[b] ingressus fuerit diabolus, protinus Christus recedit: vnde & Dauid[c] post peccatum [Redde mihi, ait, lætitiam salutaris tui] scilicet, quam peccando amiserat. § Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax[d] est, & in eo veritas non est. § Christus veritas appellatur § Ego sum, inquit, via[c], & veritas[f], & † vita.[g] § Frustrà nobis in eo plaudimus, cuius mandata non facimus. (Scienti bonum, & non facienti illud, peccatum[h] est. Quomodo corpus sine spiritu mortuum est: sic[i] & fides sine operibus mortua est.) Nec grande putemus vnum Deum nosse[k], cũ & dæmões[l] credãt[m] & cõtremiscant. (Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.) 4 ¶ Eligat aduersarius è duobus, quod vult: optionem enim damus: manet in Christo, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, vt Christus. Si autem[n] temerarium est similitudinem virtutum Domini polliceri, nõ manet in Christo, quia non ingreditur, vt Christus. Ille peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius: qui cum malediceretur, non remaledixit, & tanquàm agnus coram tondẽte, sic non aperuit os suum: ad quem venit princeps mundi istius, & inuenit in eo nihil: qui cum peccatum non fecisset, pro nobis peccatum[o] eum fecit Deus. Nos autem iuxta epistolam[p] Iacobi multa peccamus omnes: & nemo mundus à peccatis, nec infans †[q], si vnius quidem diei fuerit vita eius. Quis enim gloriabitur castum se habere cor, aut quis confidet mundum se esse à peccatis? tenemurque rei in similitudinẽ præuaricationis Adę. Vnde & Dauid (Ecce, ait, in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea.) Et B. Iob (Si fuero iustus[r], os meũ impia[s] loquetur: & si sine crimine[t], prauus inueniar: & si purificatus in niue, & lotus mundis manibus, satis me sorde tinxisti[u], & execratum est me vestimentũ[x] meũ.) Verùm, ne penitus desperemus, arbitrantes nos post peccata baptismi non posse saluari, statim hoc ipsum temperat. (Et si quis peccauerit[y], aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.) Hoc ad credentes post baptisma loquitur: & aduocatum pro delictis eorum Dominum pollicetur. Nec dicit si quid peccaueritis, aduocatum habetis apud patrem, Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis vestris, ne eos diceres non plena fide baptisma consecutos: sed (aduocatum, inquit, habemus apud patrem, Iesum Christum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris,) & non solùm pro Ioannis, illorumque peccatis, sed etiam pro totius mundi. In toto autem mundo & Apostoli sunt, omnesque[z] credentes. Ex quibus liquidò comprobatur post baptisma posse peccari. Frustrà enim habemus aduocatum Iesum Christum, si peccari non potest. Petrus Apostolus, ad quem dictum fuerat (Qui lotus est, non necesse habet, vt iterum lauet.) & (Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) ab ancilla perterritus negat. Et ipse Dominus (Simon, Simon, ecce, inquit, satanas postulauit vos, vt cribraret[a] sicut triticum, ego autem rogaui pro te, ne deficeret[b] fides tua. *& infrà.* ¶ Si non peccamus post baptisma, cur nobis poscimus peccata dimitti, quæ in baptismate iam sunt dimissa? Quid oramus, ne intremus in tentationem, & vt liberemur à malo, si diabolus tentare non potest iam baptizatos?

o ¶*Peccatum.*] id est, hostiam pro peccato. nam antiqui peccatum dicebant sacrificia pro peccatis. Vel peccatum, id est, Christum habentem similitudinem carnis peccati, id est, mortalem, & similem carni peccatrici. Vel peccatum, idest, peccatorum puniri pœna.

o ¶*Peccatum.*] aliàs peccatum fecit se De', id est, peccati pœnam pertulit. Vnde illud: Peccata nostra ipse portauit.

Psal. 50.

p ¶*Epistolam.*] in tertio cap.

Iob 9. ex 70. quibusdam omissis.

q ¶*Nec infans.*] infrà eadem, distinctione tertia, capitu. adhuc instant.

r ¶*Si fuero iustus.*] id est, si dixero me esse iustum, id est, sine peccato.

s ¶*Impia.*] vt enim dicit scriptura, perfectus est vir, qui lingua non offendit.

Ioan. ibid.

ADDITIO. Ideo lingua circuncidenda est: quia dicit Salomon in prouer. In manibus linguæ vita & mors. vnde est circuncidenda per cultellum discretionis. Arch.

t ¶*Et si sine crimine.*] id est, si dixero me sine crimine, &c.

u ¶*Tinxisti.*] id est, tingi permisisti, permittendo me hoc dicere, ô tu Deus.

x ¶*Vestimentum.*] idest, corpus; " quod ideo dicitur vestimentum: quia vestit animam. 35. distinctione, cap. 6.

" Corpus est aiæ vestimentum.

y ¶*Peccauerit.*] non excludendo se, sed se eis connumerat, & hoc est quod sequitur: sed aduocatum habemus, &c.

z ¶*Omnesque.*] suprà distinctione. 19. si Romanorum.

a ¶ *Vt cribraret.*] idest, vt diuersis pœnis affligeret, vt essetis palea, id est, mali. sed cribrati estis sicut triticum, id est, purgati sicut in area recedit palea, & remanet triticum. vnde illud, vt, consecutiuum est hic. simi. 1. quæstione 1. benedictio. & capitulo seq. B.

Ioan. 13. Matth. 16. Luc. 22.

b ¶*Deficeret.*] " scilicet finaliter. Vel loquitur ad Petrũm in persona ecclesiæ, quæ tota non potest deficere. " vel non dicitur Petrus cecidisse: quia statim surrexit: argu. extra de verborum significatione, nam & ego.

" Ecclesia tota deficere non põt.

Matth. 16. " Petrus nõ dr̃ cecidisse qui statim surrexit.

a ¶ *Aliud*

a ¶*Aliud.*] inconueniens est.& hoc probat statim.
b ¶*Pertinet.*]hoc dicebant hæretici.
c ¶*Illuminati.*]per baptismum,& fidem.
d ¶ *Et gustauerunt.*]i. remisionem peccatorum quasi gustum suauem perceperunt in baptismo.
e ¶*Spiritus sancti.*]i. diuersorum bonorum Spiritus sancti, de quibus exponitur 30. quæstione 1.peruenit.
f ¶ *Verbum.*] id est Euangelicam doctrinam.
g ¶*Virtutesque.*] idest immortalitatem & impassibilitatem futuram iam spe gustauerunt.
h ¶*Et prolapsi.*]grauiter peccando.
i ¶*Renouari.*]per baptismum, non per pœnitentiam: negat iterationem baptismi, sed non negat pœnitentiam, quia impossibile est, natos ad pœnitentiam,qui semel hoc acceperunt, rursus renouari, idest baptizari. renouari enim est nouum fieri, nouum autem facere lauare est, ext. de re.iur. cap. omnis res.
k ¶*Iterum.*] renouari ad recuperandum iustitiam. & eos dico si baptizentur.
l ¶*Ad pœnitentiã.*]idest nomine pœnitentiæ:quasi dicat non potest quis rebaptizari vt sic veram agat pœnitentiam: & si fecerit, rursus crucifiget Christum quãtũ in ipso est. "baptismus enim Christi passionem significat infrà de conse. distinctio.4. propriè. Vel ideo dicit rursus crucifigẽtes Christum: quia sicut impossibile est, quòd rursus crucifigatur, ita impossibile est quòd rursus baptizetur in pœnitentia. Vel dic. vt in gl.quantum,&c.
m ¶*Sibimetipsis.*]idest quantum ad seipsos. quia mors Christi vnũ baptisma consecrauit. "quod sufficit ad omnia peccata delenda, sicut & illa mors sufficit ad omnia peccata tollenda. qui verò iterat baptismum quasi illa mors vna & vnum ex ea non sufficiat, iterat baptisma,& mortem Christi quantum in se est,vel iterandam insinuat, vt ex ea iterata fiat remissio peccati: quod est impossibile.sicut enim impossibile est iterum Christum crucifigi,ita & secundò per baptismum aliquem mori peccatis.
n ¶*Rideant.*]idest derideant nos.
o ¶*Loquimur.*]durè, scilicet terrendo & increpando, quasi dicat, non diximus hoc putando vos esset tales, scilicet spinis plenos: sed timentes ne tales efficiamini, terremus vos verbis.
p ¶*Iniustus.*]quasi dicat,ideo confido de vobis,qui olim bona multa operati estis,pro quibus si pœnitueritis de malis, benefaciet vobis Deus.& hoc est,non est,&c.vt suprà ea. dist. §. hoc itaque.c.non est.
q ¶*Ostendistis.*]id est,ex quo primo bona fecistis opera.
r ¶*Ipsius.*]id est,ad honorem Dei,& rectè dixit,operis: quia ministrastis, &c.Hug.

1.Cor.9. — *Heb.6.* — *1De Mõtani sectatoribus, vide cũ dẽ in ep.ad Marcellam.* — *"Baptismus Passionem Christi significat.* — *"Mors Christi sufficit ad oĩa pctã delenda.*

zatos? Aliud [a] autem est,si ad catechumenos hæc oratio pertinet [b], & non conuenit fidelibus, & Christianis. Paulus electionis vas castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne alijs prædicans, ipse reprobus inueniatur. *& infrà.* ¶ Ad Hebræos quoque scribens ait. (Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati [c], & gustauerunt [d] donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti,[e] gustaueruntque nihilominus bonum Dei verbum [f] virtutesque [g] seculi futuri, & prolapsi [h] sunt, renouari [i] iterum [k] ad pœnitentiam, [l] rursus crucifigentes sibimetipsis [m] filium Dei, & ostẽtui habentes.) Certè eos, qui illuminati sunt, & gustauerunt Dei donum celeste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerũtque bonum Dei verbum, negare non possumus baptizatos. Si autem baptizati peccare non possunt,quomodo nunc Apostolus dicit,(Et prolapsi sunt?) 1 Verùm ne Montanus, & Nouatus hic rideant [n], qui contendunt non posse renouari per pœnitentiam eos, qui crucifixerunt sibimet filium Dei, & ostentui habuerant: consequenter hunc errorem soluit, & ait (Confidimus autem de vobis,dilectissimi, meliora, & viciniora salutis,tametsi ita loquimur.[o] Non enim iniustus [p] est Deus, vt obliuiscatur operis vestri,& dilectionis, quam ostendistis [q] in noĩe ipsius [r],qui ministrastis [s] sanctis suis,& nũc ministratis.) Et re vera grãdis iniustitia Dei,si tñ peccata puniret,& bona opera non susciperet. Ita locutus sum, inquit Apostolus,vt vos à peccatis retraherẽ,& desperationis [t] metu facerẽ cautiores. Cæterũ cõfido de vobis,dilectissimi, meliora, & viciniora salutis.Neq; enim iustitiæ [u] Dei est, vt obliuiscatur bonorum operum, & ministerij, quod propter nomen eius exhibuistis, & exhibetis [x] in sanctos, & tantùm meminerit peccatorum.*& paulò post.* ¶Liberi arbitrij nos cõdidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur:alioquin, vbi necessitas [y] est,nec damnatio, nec [z] corona est:Sicut in bonis operibus perfector est Deus (non est enim volentis, neque currentis,sed miserentis,& adiuuantis Dei, vt peruenire valeamus ad calcem [a]) sic in malis, atque peccatis semina nostra sunt incentiua [b], & perfectio diaboli. Cum viderit nos super fundamentum Christi ædificare fẹnum,ligna, stipulam [c], tunc supponit incendium. [d] Ædificemus ergo aurum, argentum, lapides pretiosos: & tentare non audebit. Quanquàm & in hoc non sit certa, & secura [e] possessio. Sedet quippe Leo in insidijs, & in occultis [f], vt interficiat innocentem, & vasa figuli probat fornax, homines autem iustos tentatio tribulationis. Et in alio loco scribitur (Fili accedens [g] ad seruitutem Dei,præpara te ad tentationem.) Rursus idem [h] Iacobus loquitur. Estote factores verbi, & nõ auditores tãtùm. Si quis auditor est verbi,& non factor, iste similis est viro,q cõsiderat [i] vultũ natiuitatis suæ in speculo: considerauit illũ, & statim recedens,oblitus est qualis sit.) Frustra monuit, vt iungerent opera fidei, si post baptisma peccare nõ poterant.)Qui totam legem,inquit, seruauerit, & peccauerit in vno,factus est oĩum reus [k].) Quis nostrũm absque peccato [l]? conclusit Deus omnia [m] sub delicto, vt omnibus misereatur. Petrus quoque (Nouit, inquit Dñs quin cadere possit,&hoc etiam ostendit dicens. Sed,&c.

s ¶ *Ministrastis.*] hic argumen. quòd de bonis loquit post peccatum exhibitis.
t ¶ *Desperationis.*] quasi dicat, nolo vos desperare de venia: sed ita locutus sum, vt metu desperationis ("qui plerunque retrahit à peccato) vos facerem cautiores.
u ¶*Iustitiæ.*] quia nõ est tam crudelis Deus, &c.suprà eadem distin. non est.
x ¶*Exhibetis.*] hic argumen. quòd loquitur de bonis exhibitis post peccatum.
y ¶*Necessitas.*]argumen. "quòd spado non meretur continendo, nec pauper parcè viuendo,cum ex necessitate hoc faciat. trigesimatertia, quæstione 5. tunc saluabitur. suprà vigesimatertia,quæstione quarta, Nabuchodonosor.
z ¶ *Nec corona.*] si Deus ad partẽ nos tantùm cogeret vnam: Tunc nihil afferret gratia vel meritum.vigesimatertia,quæstione sexta,§.vltim.versus principium.
a ¶*Ad calcem.*]"idest præmiũ bonorum operum, vel ad vitam æternam. Vel calcem, idest finem: quia extrema pars hominis est calx.
b ¶ *Incentiua.*] idest seminaria.arg. 15. quæstio. 1. non est. quia de corde prodeunt malæ cogitationes, quas diabolus ad consensum & opus perducit, vt suprà eadem, inter hæc sciendum. & cap.sicut.
c ¶*Fœnum,ligna, stipulam.*] venialia, scilicet leuia, grauia, grauissima, vt 25. distin. capitu. vnum.§. criminis.
d ¶*Incendium.*]delectationis consensus & operis.
e ¶*Secura.*] non enim est quis tam perfectus quin cadere possit,& hoc etiam ostendit dicens. Sed,&c.
f ¶*In occultis.*]i. in ambiguis. vnde non facilè intelligitur quid sit appetendum,vel quid non.
g ¶*Filia accedens.*]ext,de renun.nisi.
h ¶*Idem.*]i.eandem sententiam, non idem nominatiuè, s. quòd post baptismum possit quis peccare,vel quòd nõ possit.
i ¶*Considerat vultum.*]non rem,sed vmbram solam videns.
k ¶*Reus.*]hoc exponitur.j.dist.5.c.consideret.
l ¶*Sine peccato.*]saltem originali.
m ¶*Omnia.*]id est,omnes homines.

"Metus desperõis plerũque retrahit à pctõ. — *Rom.9.* — *"Paup parcè viuendo non meret.* — *1.Cor.3.* — *Psal. 9. Eccl.28.* — *Eccl.2.* — *"calx quasi ter sumitur.* — *Iac.1.* — *Iac.2. Ioan.8. Rom.11.* — *2. Petr. 2.*

a ¶*De tentatione.*] non quòd non tententur, sed ne tentationi succumbant. vel si succumbant, eos liberat & releuat.
b ¶*Hi sunt.*] falsi doctores.
c ¶*Fontes.*] non lauantes, sed coinquinantes. suprà secunda, quæstione septima, secuti sunt.
d ¶*Et nebulæ.*] dæmonum. & dicuntur nebulæ: quasi alios obscurantes. 37. distinctio. §. vltim.
e ¶*Superbia.*] id est, superba vanitate loquentes.
f ¶*Pelliciunt.*] id est, alliciunt. Vnde Augustinus super epistolam secundam Petri. "Pellices dicuntur meretrices, à pollutione, vel à pellis formositate, quia incautos alliciunt, & decipiunt. Pelliciunt ergo hæretici animas instabiles variorum dogmatum erroneis sectis. quasi constuprantes luxibus subdendo.
g ¶*Effugerant.*] id est, recesserant à peccato per pœnitentiam.
h ¶*Pinxisse.*] id est, distinxisse, vel denotasse, vel descripsisse.
i ¶*Factionem.*] id est, nouam hæreticam inuentionem.
k ¶*Ad quas.*] id est, quasi ad eas.
l ¶*Et turbinibus.*] s. 2. q. 7. secuti.
m ¶*Immundus.*] interpositio est, & dêt subiungi, ideo grandia loquuntur, vt qui, &c.
n ¶*Paululum.*] causam reddidit quare dixit, loquuntur grandia.
o ¶*Vocant.*] illi qui istorum doctrinam recipiunt.
p ¶*Scribens Angelo.*] id est, prælato.
q ¶*Defecisti.*] finaliter, aliàs contra est quod sequitur, quod charitatem, &c.
r ¶*Sed habeo.*] hoc corrigendo dicit.
s ¶*Memor.*] s. dist. 50. domino sancto.
t ¶*Et prima.*] i. similia primis.
u ¶*Veniam tibi.*] i. ad detrimentum tuum.
x ¶*Candelabrum.*] "i. cathedram, vel sedem, vel dignitatem.
y ¶*Qui non coinquinauerunt.*] i. qui non peccauerunt.
z ¶*Ambulaturi.*] resume, pauci sunt, qui, &c.
a ¶*Cui autem.*] suspenditur constructio vsque illuc, vtique.
b ¶*Et scio vbi.*] scilicet in peccatis.
c ¶*Quia solent.*] falsi doctores hæretici.

Ferr. ibid. — † al. Superba] Orig. — " Pellices vnde dñr. — Esa. 22. — 1. Cor. 15. — Apoc. 2. — Apoc. 3. — " Candelabrum qualiter sumit.

pios de tentatione [a] eruere.) Et de falsis doctoribus (Hi sunt [b] fontes [c] sine aqua, & nebulæ [d] turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur. Superbia † [e] enim vanitatis loquentes pelliciunt [f] in desiderijs carnis luxuriæ eos, qui paululũ effugerant, [g] & ad errorem reuersi sunt.) Nonne tibi videtur pinxisse [h] sermo Apostolicus nouam imperitiæ factionem? [i] Aperiunt enim quasi fontes scientiæ, qui cum aquam non habeant doctrinarum, promittunt imbrem, velut nubes propheticæ, ad quas [k] perueniat veritas Dei, & turbinibus [l] exagitantur dæmonum, atque vitiorum. Loquuntur grandia, & totus eorum sermo superbia est (immundus [m] est autem apud Deum omnis, qui exaltat cor suum:) vt qui paululum [n] refugerant à peccatis, ad suum reuertantur errorem, & suadent in luxuria ciborũ, carnisque delitias. Quis enim non libenter audiat, Manducemus, & bibamus, & in æternum regnabimus? Sapientes, & prudentes, prauos vocant: [o] eos verò, qui dulces sunt in sermonibus, plus audiunt. Ioãnes Apostolus, imo in Ioanne Saluator scribens [p] Angelo Ephesi ecclesiæ (Scio, inquit, opera tua, & laborem, & patientiam tuam, &c. & quia sustinuisti propter nomẽ meũ, & non defecisti: [q] sed habeo [r] aduersum te, quòd charitatem tuam primam reliquisti. Memor [s] esto, vnde cecideris, & age pœnitentiam, & prima [t] opera fac. Sin autem, veniam tibi [u], & mouebo cãdelabrum [x] tuum de loco, nisi pœnitentiam egeris. Similiter & cæteras ecclesias, Smyrnam, Pergamum, Thyatirã, Sardis, Philadelphiam, Laodiciam, ad pœnitentiam prouocat: & nisi reuertantur ad opera pristina, comminatur: & in Sardis paucos habere se dicit, qui non coinquinauerunt [y] vestimenta sua, & ambulaturi [z] sunt cum eo in albis, quia digni sunt, Cui autem [a] dicit [Memento, vnde cecideris,] & [Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcerem, vt tentemini,] & (Scio, vbi [b] habitas, vbi sedes est satanæ,) & (In mente habet, qualiter acceperis, & audiris,) & (Serua, & pœnitentiam age,) & reliqua? vtique ei dicit, qui credidit, & baptizatus est, & stans quondam, corruit per delictum. Paulisper de veteri testamento exempla distuleram: quia solent, [c] vbicunque contra eos [d] facit, dicere (Lex, & prophetæ vsque ad Ioannem. [e]) Cæterùm quis ignorat sub alia † dispensatione Dei omnes retrò sanctos eiusdem fuisse meriti, cuius nunc Christiani sunt? 1 Quomodo ante Abraham [f] placuit in coniugio, sic nunc virgines placent in perpetua castitate: Seruiuit ille legi, & tempori suo: seruiamus & nos Euangelio, & tempori nostro, in quos fines seculorum decurrerunt. Dauid electus secundum cor Domini, qui omnes eius fecerat voluntates, & qui in quodam psalmo dixerat (Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, & in Domino sperans non infirmabor. Proba me Domine, & tenta me: vre renes meos, & cor meum,) posteà tentatur à diabolo, & post peccatum pœnitens loquitur § Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. § Magnum peccatum magna deleri vult misericordia. Salomõ amabilis Domini, & cui bis [g] Deus fuerat reuelatus, quia amator [h] mulierum fuit, à Dei amore discessit: Manassem [i] impijssimum regem post captiuitatem Babylonicam in pristinam dignitatem liber [k] dierum restitutum refert. Et Iosias vir sanctus in campo Mageddo ab Aegyptio [l] rege [m] confoditur. 2 Iesus quoque filius [n] Iosedech sacerdos magnus, quanquam in typo præcesserit Saluatoris, qui nostra peccata portauit, & alienigenam sibi ex gentibus ecclesiam copulauit, tamen secundum literam post sacerdotium sordidatus inducitur, & stat diabolus [o] à dextris eius: &

d ¶*Contra eos.*] sc. falsos doctores.
e ¶*Vsque ad Ioannem.*] q. d. post Ioãnem non habent locum, sed mentiuntur: quia illud verum est in cæremonialibus.
f ¶*Abraham.*] ecce alia dispensatio olim: alia nunc: quia licet altera dispensatio nunc, & altera olim: tamen quantum ad merita hominum bona vel mala, & quantum ad posse peccare post charitatem idem fuit olim quod nunc. & ideo exempla veteris testa. rectè inducere possunt.
g ¶*Bis.*] "prima vice in Gabaon quando sacrificium Deo obtulit, & Deus obtulit ei donum scientiæ, vt habetur in lib. Regum. [a] alia vice non legitur reuelatus ei specialiter, nisi quando composuit cantica canticorum. 36. distinctio. cap. qui ecclesiasticis. §. ecce.
h ¶*Quia amator.*] suprà 32. quæstio. 4. Salomon.
i ¶*Manassem.*] suprà. 1. quæstio. 7. si quis omnem. iste fuit filius Ezechiæ.
k ¶*Liber dierum.*] scilicet Paralipomenon: in quo agitur de computatione dierum, & annorum regũ Israel.
l ¶*Ab Aegyptio.*] scilicet Pharaone "cum enim Pharao vellet ire contra regem Medorum, primò aggressus est regem Adremon, qui regnabat tunc in Carchamis. descendit ergo rex Iosias Iudeæ in occursum eius, prohibens ne transitum faceret per Iudęam, & misit Pharao ad eum dicens: Quid mihi, & tibi rex Iuda? non aduersum te venio. ad Euphratem propero. misit me Deus ad Medos, sine me, ne Deus qui mecum est, interficiat te. non acquieuit Iosias, sed cum rege Adremon cõponebat acies suas, vt dimicaret aduersus Pharaonem. & forsitan dum transiret à curru in currum, qui sequebatur eum more regio, occisus est à sagittarijs in cãpis Maggedo.
m ¶*Rege.*] idest Pharaone.
n ¶*Filius Iosedech.*] suprà distinctione 50. Iesus.
o ¶*Diabolus.*] i. vxor sua.

a ¶*An-*

" Salomoni bis fuit De° reuelatus. — a L. 3. c. 4. — Matth. 11. — † al. altera — 1 s. 32. q. 4. qs ignorat. Rom. 4. 1. Cor. 10. — "Pharao regem Medorum oppugnauit. — Psal. 25. — Psal. 50. — 2. Reg. 12. — 2. Paral. 33. — 2 s. dist. 50. Iesus. — Zach. 3. Psal. 108.

candida illi vestimenta deinceps redduntur. Superfluum est de Moyse, & Aaron scribere, quòd ad aquam contradictionis offenderint Deum, & terram repromissionis non intrauerint, cum beatus Iob angelos[a] quoque, & omnem creaturam peccare posse commemoret, dicens [Quid enim? Nunquid homo coram Deo[b] mundus est, aut in operibus suis sine macula vir?] si contra seruos[c] suos non credit, & aduersum Angelos suos prauum quid repperit, quantò[d] magis habitantes in domibus luteis: de quibus[e] & nos ex eodem luto sumus. Tentatio[f] est vita hominis super terram. Et cecidit lucifer, qui mittebat[g] ad vniuersas nationes: & ille, qui in paradiso delitiarum inter[h] duodecim nutritus est lapides, vulneratus à morte † Domini,[i] ad inferna[k] descendit. Vnde & Saluator in Euangelio [Videbam, inquit, satanam, quasi fulgur de cælo cadentem.] Si altissima illa sublimitas[l] cecidit, quis cadere non possit? Si in cælo ruinæ, quantò magis in terra? Et tamen cum ceciderit lucifer, imo post casum coluber antiquus, virtus eius in lumbis[m] eius, & potestas super vmbilicum[n] ventris. Obumbrantur[o] in eo arbores[p] magnæ, & dormit iuxta iuncum[q], & calamum, & caricem. Ipse est rex omnium, quæ in aquis sunt[r], vbi scilicet voluptas, & luxuria, & propago, & irrigatio nuptiarum[s]. *& infrà.* ¶ I Transiuimus ad secundam partitionem, in qua negat eos, qui tota fide baptisma consecuti sunt deinde posse peccare, & docuimus, quòd excepto Deo[t], omnis creatura sub vitio sit: non quòd vniuersi peccauerint, sed quòd peccare possint, & similium ruina, stantium[u] metus sit[x]. ¶ *Vt ea, quæ ad initium huius longi capitis spectant, melius intelligantur, necesse est antecedentia apud Beatum Hieronymum legere: in quibus obiectio ex verbis sancti Ioannis deducta exprimitur. Omninoque in toto hoc capite sæpe ad originale recurrendum est, quanquàm ex eo multa sunt emendata, & nonnulla, quæ magis necessaria videbantur, addita.*

Euidenter[y] itaque ex premissis apparet, nonnullos charitatem habere, quam posteà criminaliter delinquendo amittunt. Quòd si quis contendat non de virtute, sed de virtutis opere debere intelligi: deliberet, quid respondeat de innocentia Adæ: de iustitia Moysi, Dauid, & cæterorum, qui plena fide ad baptisma accedentes, licet posteà prolapsuri sunt, tamen cælestia dona degustant, & Spiritus sancti fiunt participes, vt non solùm ante humanos, verùm etiam ante Dei oculos ex aqua, & Spiritu sancto inueniantur renati: qui si charitatem Dei non haberent, aqua tantùm regenerarentur, non spiritu. Opera enim, seu sacramentorum participatio, nisi ex charitate procedant, apud Deum nec iustitiam, nec innocentiam prestant. Si enim (inquit Apostolus) habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest[z]. ¶ Sed quia de prædestinatis ad vitam à nonnullis conceditur, quòd charitatem amittant, & amissam recuperent, de reprobis etiam videndum est, an ipsi charitatem habeant, qua amissa posteà damnentur.

De his ita scribit August. in libro de corruptione & gratia, c. 9.

CAP. XLI.

Apostolus sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono vsque in finem non permanere, mox addidit[a] [his, qui secundum propositum vocati sunt, &c.] *Idem in eodem lib. c. 6.* ¶ An adhuc & iste nolens corripi, poterit dicere. Quid ego feci, qui A non accepi[b]?

---

a ¶ *Angelos.*] quo ad naturam eorum, nisi essent confirmati per gratiam. vnde Plato in Timæo. Dij deorum, quorum opifex paterque ego, natura quidem dissolubiles, me autem sic volente indissolubiles.

b ¶ *Coram Deo.*] i. comparatione Domini. H.

c ¶ *Si contra seruos.*] scilicet Moysen & Aaron, de quibus præmisit. H.

d ¶ *Quantò.*] suprà octaua, quæstio. prima, si ergo.

e ¶ *De quibus.*] idest, de numero quorum.[a]

f ¶ *Tentatio est vita hominis.*] i. dum viuit homo tentatur.

g ¶ *Qui mittebat.*] idest missurus erat minores Angelos si stetissent sicut modò faciunt Angeli boni. H.

h ¶ *Inter duodecim.*] iuxta illud: Omnis lapis pretiosus operimentum tuum. infrà eadem, principium. ibi tamen non habetur nisi de nouem lapidibus.

i ¶ *A morte Domini.*] id est, per mortem Domini[b], qui diabolo mundi potestatem ademit. vel, *amore Dei*, quē amisit.

k ¶ *Ad inferna.*] " hic dicitur quòd morte Christi diabolus est religatus in inferno, & erit ibi ligatus vsque ad tempus Antichristi, & tunc soluetur, non à pœnis, sed à vinculis, vt exerceat vires suas in malos.

l ¶ *Sublimitas.*] idest, Lucifer.

m ¶ *In lumbis eius.*] quo ad tentationem virorum, in quibus (vt dicitur) "sedes luxuriæ est in lumbis.

n ¶ *Vmbilicum.*] quo ad tentationem fœminarum, in quarum vmbilico dicitur esse sedes luxuriæ. Vnde Augustinus super eundem locum, semen coitus viris inesse lumbis, fœminis in vmbilico perhibetur: quia ergo diabolus vtrique sexui per luxuriam dominatur, ad viros loquens cōuenienter dixit, Virtus eius ī lūbis, &c. Propheta etiam sub specie fœminæ petulantiam Iudæi increpans ait: In die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus.

o ¶ *Obumbrantur.*] per ipsum.

p ¶ *Arbores magnæ.*] idest, qui magni videntur, vt sunt hypocritæ.

q ¶ *Iuxta iuncum.*] idest, hypocritas, " qui meritò designantur per ista, cum exterius aliquid videantur, & interius sint vani, vt illa. Per iuncum enim, qui est sine nodo exterius, interius autem substantia caret, hypocritæ designantur. Per calamum exterius splendentem & fragilem, sed interius vacuum, designantur seculares mundanæ gloriæ dediti, & eius splendori, quæ cito transeunt. Per caricem crescentem in locis palustribus, & per manum tangentis vulnerantem curiositas temporalium designatur, q uæ in affluentia nutritur, & crescit, & animum pungit.

r ¶ *Quę in aquis sunt.*] i. in fluxu rerum labentium.

s ¶ *Nuptiarum.*] saturandæ causa libidinis contractarum: secus si causa prolis. 33. quæstio. 4. vir cum propria.

t ¶ *Ex præcepto Dei.*] idest secundum præceptum, idest auctoritatem diuinæ scripturæ. Alij corrigunt hoc, & dicunt excepto Deo, & bene.

u ¶ *Stantium.*] idest stantes timeant, ne s. simili cadant ruina.

x ¶ *Metus sit.*] i. debeat esse.

EVIDENTER.

CASVS. " Concludit Gratianus ex pręallegatis, charitatem semel habitam amitti posse, cum quis posteà criminaliter delinquit. quod non solùm de operibus charitatis, sed etiam de ipsa charitate verum esse ostendit: quod probat exemplo Adæ, Moysi, & Dauid. adijciens hoc posse contingere, non solùm circa prædestinatos, sed etiam circa præscitos. ad quod inducit sequētia capitula.

y ¶ *Euidenter.*] ex prolixè allegatis concludit Gratianus charitatem semel habitā amitti posse. quod non solùm de operibus charitatis, sed de ipsa charitate verum ostendit esse, adijciens hoc non solùm circa prædestinatos, sed etiam circa præscitos posse contingere. ad quod auctoritatem inducit vsque ad illum locum. item illud Euangelij, vbi in contrarium auctoritates inducit duas, videlicet quòd reprobi nō habent charitatem, sed eas de hypocritis intelligendas esse probat auctoritate Gregorij.

z ¶ *Prodest.*] ad regnum cœlorum obtinendum, vt distinctione tertia, §. penulti. & cap. si quis autem.

APostolus. CASVS. Probat Aug. in hoc ca. per multas auctoritates quòd multi qui modò habent charitatem, futuri sunt mali finaliter. *Idem in eodem*, verbum est Gratiani sæpe insertum. sequens c. s. multi, planum est.

a ¶ *Mox addidit.*] in epistola ad Romanos: vbi dicitur, Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositum vocati sunt sancti. s. e. talibus.

a ¶ *Mox addidit.*] i. postquàm dixerat, scimus quoniam diligentibus Deum, &c.

b ¶ *Non accepi.*] perseuerantiam in charitate, & in bonis operibus.

a ¶ Pro-

Num. 20.

a Sub. prauum qd repetit aduersus habitantes, &c. secundum H.

Iob 15. & 4.

Iob 7. Esa. 14.

b Glo. est simi. in l. seruo legato. §. 1. ff. de leg.

† al. monte

Luc. 10. Esa. 14. Ezech. 28.

" Diabolus morte Christi est in inferno religatus.

" Luxuriæ sedes vbi est.

a Prope finē ij. libri.

" hypocritæ sunt iuncis similes.

" Charitas semel habita pōt amitti.

1. Co. 5.

Rom. 8.

10 20 30 40 50 60 70 80

quem constat accepisse, & sua culpa, quod acceperat, amisisse. Possum, inquit, possum omnino, quando me arguis, † quod ex bona vita in malam mea voluntate relapsus sum, dicere adhuc, quid ego feci, qui non accepi? Accepi enim fidē, 10 quæ per dilectionem operatur, sed in illa vsque in finem perseuerantiam non accepi.

In eodem c.9. ¶ 1 In bono illos volebat procul dubio permanere: erant vtique in bono, sed in eo non permanserunt.

In eodem c.13. ¶ Propter huius vtilitatem secreti [a] credendum est quosdam de filijs 20 perditionis, non accepto dono perseuerandi vsque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter, & iustè viuere, & posteà cadere, &c.

A ¶ Qui non accepi.] *Restitutus est hic locus ex originali. nam antea valde erat deprauatus. Ac tamen quoniam hæ sententiæ valde mutilatæ referuntur, operæpretium fuerit ad fontem adire.*

Multa similia [b] *de reprobis in Euangelio* [c] *etiam.* [*Qui perseuerauerit vsque in finem, &c.*] *In eodem.* [2] *Iterū homo iste incipit, &c.*] *Idem Augustinus in eodem libro de correp. & gratia, c.8.*

CAP. XLII.

3 MIrandum est, quare Deus quibusdam filijs perditionis det fidem operantem per dilectionem, nec det in ea perseuerantiam.

Item illud [d] *Euangelij* [*Non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.*]

Item Gregorius lib. 8. Moraliū, cap.35. [4]

CAP. XLIII.

MVlti [e] bene incipiunt, qui in malo vitā finiunt.

Non autem bene incipit, qui nunquam ex charitate operatur. Quòd si ex charitate aliquando aliquid agit, & charitatem aliquando in ipso necesse est esse. 5 ¶ [5] *Illud autem Gregorij* [*qui seduci* [f] *quandocunque non reuersuri possunt, &c.*] *non de omnibus generaliter reprobis, sed de hypocritis specialiter intelligendum est. Quod ex verbis eiusdem euidenter datur intelligi. Cum enim quæstionem proposuisset, cur misericors Deus ista fieri permittat, vt Leuiathan* [g] *seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatum illum, quem replet,* [h] *hominem, vel Solis sibi radios, id est, doctos quosque, sapientesque subijciat, vel aurum* [i] *hoc, hoc est, viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi, vitijs coinquinando, substernat, mox in eiusdem quæstionis solutione supposuit dicens.* [6]

CAP. XLIIII.

7 CItius [k] ad hoc respondemus: quia aurū, quod prauis eius persuasionib. quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduci quando- 20 que non reuersuri possunt, quasi habitam sanctitatē ante oculos hominum videntur amittere [l]: sed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpe namque homo multis occultè peccatis inuoluitur: & in vna aliqua virtute ma- 30 gnus videtur: quæ ipsa quoque virtus [m] inanescens deficit: quia dum innotescit [n] hominibus, proculdubio laudatur, eiusque laus inhianter appetitur: [o] vnde fit, vt & ipsa virtus ante [p] Dei oculos virtus non sit: dum abscondit, 40 quod displicet, prodit, quod placet. Quæ itaque esse merita apud Deum possunt, quando & mala occulta sunt, & bona publica? Plerūque enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit. Atque ideo ostensa diu charitas circa vitæ finem perditur: quia 50 cooperta superbia vsque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis vacat: propria distribuit: sed tamen multis iniustitijs seruit, vel fortasse linguam in detractionibus† exercet: & fit plerunque, vt is, qui misericors fuerat, iuxta 60 vitæ suæ terminum rapacitatis, & crudelitatis stimulis inardescat. Quod valde iusto iudicio agitur, vt perdat ante [q] homines, vnde hominibus placuit [r], qui hoc, vnde Deo displicuit, corrigere nunquam curauit. Alius patientiæ studet: sed dum inuidere alijs, & serua- 70 re in corde malitiam non cauet, fit quandoque impatiens, quia diu latuit dolens. Hi itaque & per aliquid [s], aurum sunt, & per aliquid, lutum sunt. Atque hoc aurum, quasi lutum, sternitur, quando occultis peccatis exigentibus etiam virtus, quæ publicè claruerat, dissipatur. Sed operæpretium [t] credimus, si in his virtutem superni ordinis [u] subtilius perpendamus. 8 Sæpè enim omnipotens Deus occulta 80 quorundam mala diu† tolerat, vt aperta eorum bona electorum suorum vsibus profutura dispenset.

a ¶ Propter secreti.] i. propter secretā [a] hanc dispositionem Dei, quæ vtilis est. aliàs enim est hic vtilitatem.

b ¶ Similia.] dicit in eodem idem August.

c ¶ In Euangelio.] supple sumit idem Augustinus ista exempla.

d MIrandum.] Item illud Euāgelij.] non qui incipit: quia hæc auctoritas Euāgelij & sequens Gregorij videntur innuere quòd reprobi futuri charitatem nō habeāt, eas ponit G. & posteà soluit.

e MVlti.] his dici potest: *Capisti melius quàm desinis, vltima primis.*
Cedunt dissimiles hic vir, & illæ puer.

NON AVTEM. CASVS. infert Gratianus ex supradicto c. quòd qui non bene incœpit, charitatem habere non potuit. Posteà dicit quòd illud quod posteà sequitur in auctoritate Greg. sc. qui se duci, &c. non est intelligendum generaliter de omnibus reprobis, sed specialiter de hypocritis: quod ex verbis eiusdē Greg. intelligitur.

ILLVD AVTEM. Hæc est 5. pars dist. in qua magister loquitur de hypocritis, qui aurum videntur coram populo, sed corā Deo stercus, & hoc probat G. per c. seq. I. de Fan.

f ¶ Qui seduci.] hæc est rota præcurrens Gratiani. vult. n. determinare capitulum Gregorij: quod statim sequitur. j. ea. citius ad hoc.

g ¶ Vt Leuiathan.] q.d. siue per propriam suggestionem, siue per malum hominem, & damnatum quem diabolus repleuit malitia, siue per suggestionis ministrum.

h ¶ Replet.] tristitia.

i ¶ Aurum.] "pro sapientia ponitur aurū. j. ea. dist. principium. & ita aliter quàm hic sumitur.

k CItius.] CASVS. exponit Greg. in canone isto illa verba Job super illo, sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Primò ergo dicit, quòd per aurum designentur hypocritæ; qui quasi deaurati sunt, cum in superficie videantur habere virtutes, nec habeant. Secundò dicit quòd huiusmodi hypocrisis detegitur in hac vita, quandoque ante finē, quandoque in fine, quandoque nunquam. & cum detegitur, tunc aurum quasi lutū sternit. Vltimò dicit quam vtilitatem consequantur prædestinati siue huiusmodi hypocritæ faciant bona, siue publice cadant in peccatum. nam per bonam operationem inuitant perseueraturos ad bonum operandum, per casum reddunt bonos cautiores. *Ipsa quoque virtus*, i. opus virtutis. & ita ferè per totum.

l ¶ Amittere.] hæc de hypocritis intelligēda sunt, "qui videtur deaurate & fulgidi, & habere virtutes in superficie, cum nec sunt nec habēt: & qui caret vna, caret omnib. dist. 5. c. fi. de pœ. dist. 5. consideret.

m ¶ Ipsa quoque virtus.] i. opus virtutis & ita ferè per totum.

n ¶ Innotescit.] i. virtus videtur.

o ¶ Appetitur.] ab alijs.

p ¶ Virtus ante.] puta tiua.

q ¶ Etiam ante homines.] i. in conspectu hominum.

r ¶ Curauit.] s. c. dist. versi. item. §. penultimo, secundum Augustinum.

s ¶ Per aliquid.] i. quantum ad aliquid, sc. ad bona opera. [b]

t ¶ Operepretium.] i. vtile credimus, si aperiamus quomodo de istis disponit ad vtilitatem aliorum, & hoc est. sæpe enim, &c.

u ¶ Ordinis.] i. intellectus tropologici.

a ¶ An-

a Quare Deus dat perseuerantiā quibusdā in bono, & quibusdā non. hoc. n. ignoratur. j. dist. 4. §. verū. & ca. si ex bono. secundū Hu.

† al. arguit] Orig.

1 j. dist. 4. ex bono. §. cū ergo.

Versus.

Matth. 10.

2 Hæc non sunt inuenta.

3 Summatim collecta snia.

4 Potius gl. ord. 2. Paral. c. 9. in extremo.

" Aurū pro sapientia ponitur.

5 j. c. prox.

Iob 41.

6 Li. 34. moral. ca. 9. & 10. ad c. 41. Iob.

7 s. in verbis Gratiani.

" Hypocritæ videntur deaurati.

b id est, præsunt de genere bonorum. Petr.

† detractationibus] Orig.

8 c. 10.

† abest ab orig.

a ¶*Angustam.*] "arcta.n. est via, quæ ducit ad vitam. Vnde Virgilius:

Facilis descensus auerni.[a]
Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras.
Hoc opus, hic labor est:
Pauci quos æquus amauit Iupiter: aut ardens euexit ad æthera virtus,
Dijs geniti potuere.

12. q. 1. omnis etas.

b ¶*Exemplo.*] hi sunt qui ad sempiternam vitam proximos mendacio suo opitulante deducunt, vt 22. q. 2. primum. Ex hoc ergo collige ex quo sensu illud accipiatur.

c ¶*Articulo.*] i. impedimento.

d ¶*Lapsum.*]
Felix quem faciunt aliena pericula cautũ. s. 27. q. 1. c. 1. j. de conse. dis. 1. hi duo. & dicit Seneca:
Ruina præcedentium solet esse doctrina sequentium. Facit ad hoc s. e. si enim. in fi.

QVOD VERO.

Casvs. Dictum est s. §. cum ergo. in c. charitas. quòd reprobi non comedunt panem, qui de cælo descendit, neque bibunt aquam viuam. Nunc Gratianus determinat illud, & dicit quòd non est ita intelligendum, quòd reprobi sint penitus alieni à charitate: sed non sunt radicati in charitate. Nam ille dicitur comedere & bibere, qui radicem habet in charitate. Ille degustat, qui ab ea delinquendo recedit: ad quod inducit auctoritatem Apostoli, sicut diabolus dicitur recessisse à charitate: & sic nacta occasione probat per multas rationes, quòd diabolus creatus fuit in charitate: sed in ea non perseuerauit. ad quod inducit auctoritatem Greg. *negatur*, ab Augustino.

e ¶*Quod verò.*] soluit Gratianus auctoritatem inductam s. e. di. §. cum ergo. c. charitas. ad hoc quòd charitas amitti non possit. & hac occasione diabolum in charitate creatum esse ostendit, & de Luciferi excellẽtia multa subiungit.

f ¶*Negantur.*] s. ea. c. quia radix. §. cum ergo. & §. ego sum. & cap. charitas.

g ¶*Vnde in Euangelio.*] Matthæi 27.

h ¶*Donum cęleste.*] i. doctrinam Euangelicam.

i ¶*Ad pęnitentiã.*] per baptismũ. hoc est expositũ. s. e. si enim.

"Via paradisi ê arcta.

a id est, inferni, ab, a, quod est, sine, & ver, veris. Arc.

† al. profectibus.

† abest ab orig.

1 s. eo. charitas ê aqua.

Matth. 27.

Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserẽtes, nõ perseueraturi angustũ iter arripiunt: sed ad quærendam angustam [a] viam exemplo [b] suo eos, qui perseueraturi sunt, accendunt. Vnde plerunque contingit, vt ipsum hoc, quod bene videntur viuere, non sibi, sed solis potius electis viuant, dum exemplis suis ad bene viuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpè enim quosdam videmus viam ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij, quia euntes cõspiciunt, sequuntur, eundemque locum pariter petunt: sed fit plerunque, vt irruente aliquo implicationis articulo[c] post se redeant, qui præibant, & hi ad locum perueniant, qui sequebantur. Ita nimirum sunt, qui non perseueraturi, viam sanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non peruenturi inchoant, vt eis, qui peruenturi sunt, viam, qua gradiantur, ostendant, quorum etiam casus vtilitate non modica electorum prouectibus † seruit: quia illorum lapsum [d] dum conspiciunt, de suo statu contremiscunt: & ruina, quæ illos damnat, istos humiliat. Discunt enim in superni adiutoris protectione confidere, cum plerosque conspiciunt de suis viribus præsumentes † cecidisse. Quando ergo bene agere videntur reprobi, quasi planum iter electis sequentibus monstrant. Quãdo verò in lapsum nequitiæ corruunt, electis post se pergentibus quasi cauendam superbiæ foueam ostendunt.

1 *Quod verò*[e] *reprobi negantur*[f] *comedere panẽ, qui de cælo descendit, vel bibere aquam viuam, non sic accipiendum est, vt à charitate penitus credantur alieni, sed vt in charitate radicem figere non intelligantur. Aliud est enim bibere, vel manducare, atque aliud degustare. Vnde in Euangelio*[g] *de Christo legitur* [*Et cum gustasset, noluit bibere.*] *Bibit ergo aquam viuam, & manducat panem, qui de cælo descendit, qui in charitate radicem figit: degustat, qui ea aliquatenus communicat, à qua postcà delinquendo recedit. De quibus Apostolus dicit* [*impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & gustauerunt donum cæleste*[h], *& post hæc omnia prolapsi sunt, rursus renouari ad pęnitentiam*[i].] *Hinc etiam diabolus in veritate*[k] *stetisse, non in ea creatus esse negatur. Fuit enim in veritate conditus: sed dum de se superbiendo præsumpsit, alienus ab ea factus est. In veritate*[l] *autem quomodo esse creatus perhibetur si sine dilectione sui conditoris creatus esse probatur? Aut quomodo bonus à Deo conditus asseritur, si nihil diuinæ dilectionis in sui conditione acceperit? Quomodo ante superbię motum sine vitio extitit, si conditorem suum nullatenus dilexit? Aut quomodo par, siue excellentior cęteris creatus dicitur, si nonnullis eorum in amore Dei conditis, hic ab eius dilectione vacuus factus est? Vnde autem hæc differentia*[m] *inter bonos, & malos angelos processit? Si ex creante, iniustus videtur Deus, qui ante peccatum infert pœnam*[n], *vel qui hoc punit, quod creando*[o] *infudit. Si autem non ex creante, cum non ex traduce:*[p] *Restat vt ex propriæ libertatis arbitrio vitium superbiæ in angelicam naturam processerit. Bona ergo condita est, quæ suo vitio*[q] *à bono in malum commutata est. Sed quomodo bona esse potuit, si dilectione penitus caruit? Neque enim angelus nobis similis*[r] *fact*[9] *est, quos vsque ad certum tempus ætatis infirmitas grauat: vt neque virtus, neque vitium, vllum locum in nobis obtineat.*[2] *Accepit ergo dilectionem in sui creatione, sicut & cæteri, de quibus dicitur* [*Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore persliterunt*] *Nõ ait, quæ diligere Deum cęperunt, sed* [*quæ in eius amore persliterunt*] *quæ ex creatione diligere cœperant, vt principium diuinæ dilectionis omnibus credatur esse commune: perseuerantia verò eorum tantummodo intelligatur, qui in retributione hoc accipere meruerunt, vt confirmati vlterius cadere non possent, & hoc de se certissimè scirent. Vnde bene apud Moysem*[s] *prius cęlum, dein de firmamentum factum esse dicitur: quia nimirum angelica natura prius æqualiter subtilis in superioribus est condita: posteà in persistentibus in amore sui conditoris mirabiliter confirmata.*[3] *Hinc etiam Gregorius in moralibus, multa de perfectione angelicæ creationis replicãs, charitate negat repletum, non ea penitus vacuum*[t] *asserit, qua, si penitus caruisset, nunquam ea quæ de eius excellentia dicuntur, conuenienter de eo intelligi possent.*

k ¶*In veritate.*] suprà 16. q. 2. visis. contra.

l ¶*In veritate.*] i. in charitate [b], & hoc dicit allegando.

m ¶*Differentia.*] quòd alij sunt boni, & alij sunt mali.

n ¶*Pęnam.*] æternam: quod nunquam facit. argum. s. 11. q. 3. illud planè.

o ¶*Quod creando.*] Nõ n. dẽt punire quod ipse approbauit, vt 23. q. 4. Nabuchodonosor. ff. ad le. Iul. de adulter. si vxor. in fi.

p ¶*Ex traduce.*] "qa angeli non fuerunt ex traduce, i. ex præiacente materia, sicut nec anima. s. 32. quæst. 2. Moyses.

q ¶*Suo vitio.*] Sed vnde fuit prius motus angeli ad malum? "Dic q̃ ex libero arbitrio. Sed in lib. arbitrio non fuit malum. vnde ergo prouenit malum? Dicas quòd in libero arbitrio fuit quædam libertas, & ex illa libertate cecidit in malũ. hec est difficillima quæstio.[c]

r ¶*Similis.*] cum Angel[9] statim fuit post creationem capax rationis, sed homo nõ, donec sit adultus.

s ¶*Moysem.*] in Genesi circa principium.

t ¶*Vacuum.*] s. 16. q. 2. visis. contra. vbi dicit q̃ charitatem nequiuit habere in cælo. sed fortè dicitur nõ habuisse, q̃a non perseuerauit: q̃a nõ dicitur factum nisi duret factum, vt s. ea. dist. 1. cogitatio. & 50. dist. diuortiũ. Sed forte nunquam habuit chritatẽ, vt dicitur in contrario. Vnde magister hoc dicit allegando, & secundùm hoc omnia contraria intelliguntur nõ de charitate quam non habuit, sed quam habiturus esset si stetisset.

b s. informata, vel in veritate gratuitorum, in qua creatus est sicut omnes angeli, secundum Hug.

Heb. 9.

Io. 8.

"Angeli nõ fuerunt ex traduce.

"Malum vñ prouenit.

c Potest dici q̃ ex deordinatione appetitus i. diuinã assimilationem vl tra terminũ suæ naturę à Deo sibi statutum, & ex tali deordinatiõe secũ fuit auersio à Deo, & sic peccatũ. & ad hoc facit gl. sup il lud Ps. De[9] quis similis erit tibi? vbi dr, q per se vult esse Deus, per se vult esse similis Deo. Arch.

2 B. Gre. 27. mor. c. 25. & gl. ordi. in c. 1. Genes. ad ea verba] fiat firmamentum] ex Greg.

3 Greg. lib. 32. Moral. c. 24. al. 18.

PRincipium.] Casvs. Hoc cap. est Greg. vsque ad sequ. §. charitas. Sed inter ponit sæpe verba Iob vel Ezechiel. vt ea exponat. intendit ergo Greg. in hoc c. multum cõmendare Luciferum, ostendendo eius perfectionem, dignitatẽ & excellẽtiam, quam in charitate & in alijs gratuitis donis & naturalib. habuit ante lapsum: & hoc facit inducendo auctoritatem ex verbis Iob & Ezechielis. Inquit, verbum est Grat. & primò exponit verba Iob: ipse enim est principium viarũ Dei, &c *Propheta*, scilicet Ezechiel. *Qui namque.* verba sunt Grego. *Aurum.* verba Grego. *In munere.* id est, in adiumento Dei. *Insinuat*, scilicet, Iob.

CAP. XLV.

PRINCI-

a ¶Prin-

pium [a] enim (*inquit beatus Gregorius*) viarum [b] Dei Beemoth [c] dicitur: quia nimirum, cũ cuncta creans ageret, hunc primùm [d] condidit, quem reliquis angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam conspicit propheta, cum dicit, [Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei: abietes non adæquauerunt summitatem eius: platani non fuerunt æquales † frondibus illius. omne lignum † paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini eius: quoniam speciosum fecit eum in multis, condensisque frondibus.] Qui namque [e] accipi in cedris, & abietibus, & platanis possunt: nisi illa virtutum cœlestium proceræ celsitudinis agmina in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quę quãuis excelsa sunt condita: huic tamen nec prælata sunt, nec æquata, qui speciosus factus in multis, condensisque frondibus esse dicitur: quia prælatum cęteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta ei † supposita angelorum multitudo decorauit. Iste arbor in paradiso Dei toto, quasi condensas frondes habuit [f], quot sub se positas supernorum spirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans, sine venia [g] damnatus est: quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundem prophetam dicitur, [Tu signaculum [h] similitudinis Dei, plenus [i] sapientia, & perfectus decore in delitijs paradisi Dei fuisti.] Multa enim de eius magnitudine locuturus primo verbo [k] cuncta complexus est. Quid namque boni non habuit, qui † signaculum Dei similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, angelo tamen quasi maius aliquid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit: vt quò [l] subtilior † est in natura, [m] in illo similitudo [n] Dei plenius credatur expressa. 1 Hinc est, quòd primatus eius potentiam adhuc insinuans idem propheta [o] subiungit [Omnis lapis [p] pretiosus [q] operimentum [r] tuum, sardius [s], & topazius, & iaspis, chrysolit⁹, onyx, & berillus, saphirus, & carbunculus, & smaragdus.] Nouem dixit genera lapidum: quia nimirum nouem sunt ordines angelorum. Nam cum per ipsa sacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, Cherubim, & Seraphim aperta narratione memorantur: quantæ sint supernorum ciuium distinctiones [t] ostenditur: quibus tamen Beemoth iste opertus fuisse describitur: quia eos, quasi vestem ad ornamentum suum habuit: quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc descriptione subiungit [Aurũ opus decoris tui, & foramina tua in die, qua conditus es, pparata sunt.] Aurũ opus decoris eius extitit: qa sapientiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina verò idcirco in lapidibus fiunt, vt vinculati auro [u] in ornamenti compositione iungantur, & nequaquam à se dissideant: quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt: quia videlicet capax charitatis est conditus: quasi repleri voluisset, stantibus angelis tanquàm positis in regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset, sanctis angelis sociatus in ornamento, vt diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina: sed superbiæ † [x] vitio [y], charitatis [z] auro nõ sunt repleta. Nã qa idcirco ligãt auro, ne cadant: idcirco iste cecidit: quia etiã perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem cæteri lapides [a], qui huic similiter fuerant perforati, penetranti se inuicem charitate ligati sunt: atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt, vt nequaquam iam de ornamento regio cadendo soluantur. Huius principatus celsitudinem adhuc idem propheta intuens adiungit. § 2 Tu cherub extensus †, & protegens in monte sancto Dei, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti. § Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur, & idcirco iste Cherub dicitur, quia transcendisse cunctos scientia non dubitatur, qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulauit: quia inter angelorum corda charitatis igne succensa clarus gloria conditionis extitit. Quem bene extentum, ac protegentem dicit. Omne enim, quod extenti protegimus, obumbramus: & quia cõpara-

a ¶ *Principium.*] i. præcipuũ opus inter prima opera Dei, vel primus & dignior inter alios angelos, quorum ministerio paratur, & patet via ad Deum.
b ¶ *Viarum.*] id est, operum. sicut enim in vita continetur vestigium itinerantis, sic in qualibet creatura est via, qua quis ducitur ad intelligendam potentiam Dei.
c ¶ *Beemoth.*] id est, diabolus. "Beemoth interpretatur animal im mũdum. quia diabolus propter superbiam à cęlesti beatitudine tanquàm immundum animal alienus factus est. [a]
d ¶ *Primum*] id est, pręcipuum. nõ enim prius creauit hunc quàm alios, aliàs in Salomone contra, ibi, Qui viuit in æternum, creauit omnia simul.
e ¶ *Qui namque.*] Verba Greg. exponentis prædictam auctoritatem Ezechielis.
f ¶ *Habuit.*] Lucifer.
g ¶ *Venia.*] "Cũ enim plus potestatis & pulchritudinis ei commissum fuerat, ideo magis diligi præsumebatur. argu. s. 2. q. 5. quanto. & j. dist. 3. c. quamuis. §. quod autem. & ca. septies. ideoque tantò magis obsequi tenebatur, & plus puniri debuit, cum nõ fuerit obsecutus. arg. C. de cõd. & proc. conductores. in si. liber. 11. & grauiora facit delicta, & c. vt 11. q. 3. præcipuè. 40. dist. homo christianus. j. e. dis. 5. consideret. s. c. di. 1. §. ex his itaque. s. 23. q. 4. qui peccat.
h ¶ *Tu signaculum.*] dicitur signaculum propter virtutes expressas, quas recepit à Dño.
i ¶ *Plenus.*] id est, plenam scientiam habens. & perfectionem decoris & charitatis.
k ¶ *Primo verbo.*] hoc scilicet signaculum.
l ¶ *Quò.*] i. inquantum subtilior est natura, id est diuinę naturæ capacior rõne & intellectu.
m ¶ *Eò.*] i. in tantum.
n ¶ *Similitudo Dei.*] id est, gratia & dilectio q̃ erat Deo similis in illum.
o ¶ *Propheta.*] scilicet Ezechiel.
p ¶ *Omnis lapis.*] id est, omnis alius angelus.
q ¶ *Pretiosus.*] id est, pulcher decore virtutum fuit.
r ¶ *Operimentũ tuũ.*] id est, inferior eo, sicut vestimentum est inferius & indignius se induente, vel ornabat eum sicut vestimentũ ornat aliquem.
s ¶ *Sardius.*] hos etiam lapides enumerat lex. ff. de publ. & vectig. interdum. §. species. Qualiter autem hi lapides veniant in contributione, dicit lex ad legem Rho. l. 2. §. cum in eadem.
t ¶ *Distinctiones.*] s. dist. 89. ad hoc.
u ¶ *Auro.*] vnde dicit lex, quòd si auro gemma iungatur, non cedit auro, sed econuerso aurum cedit gemmæ. ff. de aur. & argent. legat. l. & si non sunt. §. perueniamus.
x ¶ *Superbiæ.*] "not. per canonem iustum ius incepisse ex ruina angelorũ, bonũ enim & æquum fuit, vt propter superbiam Lucifer puniretur.
y ¶ *Vitio.*] id est, per vitium superbiæ non sunt repleta.
z ¶ *Charitatis.*] arg. quòd " diabolus charitatem [b] non habuit, vt 16. qu. 2. visis. Sed cum esset rationis capax innocentię particeps sine charitate esse non potuit. arg. s. ea. dist. ca. si quis semel. §. item sine charitate. quòd ergo charitate repletus negatur, cõparatione stantium & confirmatorũ dicitur, vel ad perfectionem & perseuerantiam refertur.
a ¶ *Lapides.*] id est, ordines Angelorum.
a ¶ *Illic*

Iob 40.
Esa. 2. & 14. Ezech. 31.
† al. equæ
† al. lignum pretiosum.
" Beemoth qualiter interpretat.
a Vel pt dici animal per effectũ: qa hoĩes quos peccare facit, ñ hoĩes, sed aĩalia dicipñt. Arc.
"Deus psumitur pl⁹ diligere illos, quibus plus perfectionis tribuit.
† al. &
Ezech. 28.
† al. si
† al. sublimior
a eo. lib. moral. c. seq. Vide hom. 34. in Euang.
" ius vnde incepit.
Ezech. 28.
" diabolus an habuerit charitatem.
b De hoc leg. & no. s. §. px. 12 si. & 27. q. 2. §. ex his omnib. ibi videas.
† al. per superbię vitiũ
2 variat paulũ à vulgata: sed maiores varietates in græca.
† al. extẽtus ibid.

a ¶*Illic.*] in propheta Ezechiele, & in Iob.
b ¶*Voce Dominica.*] id est, voce Domini loquentis sibi Iob.
c ¶*Insinuat.*] Iob. vel propheta.

CHARITAS AVTEM. Hæc est sexta pars dist. in qua concludit magister & probat multis modis, quod illa charitas, quæ deseritur, dicitur fragilis, quia non durauit: tamen vera fuit, aliàs nullo modo posset dici, si nulla fuisset. Io. de Fan.

CASVS. s. in præced. c. & in alijs auctoritatibus probatum est. quòd charitas habetur, licet posteà deseratur. Nunc Grat. exponit quandam auctoritatẽ Aug. quæ est s. in princ. dist. sc. charitas, quæ deseri potest, &c. Et Pauli, s. charitas nunquam excidit: quia videntur contradicere ei quod dictum est s. & quod dicitur ibi, charitas, quæ deseri potest, ficta est & non vera, i. non est vera respectu charitatis diuinæ, vel respectu eius, quæ deseri non potest: vera tamen est. vnde in fi. concludit veram charitatem deseri posse.

d ¶*Charitas autem.*] soluit auctoritatẽ Apostoli allegat. s. in prin. dist. duob. mod. quia dicitur primò charitas, quæ deseritur.
e ¶*Ficta.*] i. fragilis & non vera respectu permanentis. Vel non vera, respectu charitatis diuinæ. ad quod similia quædam inducit. In fi. concludit veram charitatem deseri posse.
f ¶*Posse autem.*] " ex quo enim resistere vitijs est verum posse, ergo non resistere est non posse, sed non resistere est peccare, & ita posse peccare, est non posse resistere: & ita est arg. à contrarijs. arg. 32. q. 4. sicut satius est. & q. 5. sicut enim.
g ¶*Et astra.*] id est, angeli.
h ¶*Hinc etiam. Ecclesiastes.*] in Salomone.

1 eo. lib. c. seq.
† in cęlo prosternitur] Orig.
2 s. c. si enim
3 Sen. 1. dist. 42. c.
" Vitijs resistere est verum posse.
4 Lib. 15. de Tri. c. 15. & de symbolo fidei. c. 1.
Psal. 142.
Iob. 15.

paratione claritatis suæ cęterorum claritatem obumbrasse creditur: ipse extentus, & protegens fuisse reperitur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellẽtia maiore transcendit. 1 Quod ergo illic [a] speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic cherub, quod illic protegens dicitur, hoc hic voce [b] Dominica Beemoth iste viarum Dei principium vocatur. De quo idcirco tam mira, in quibus fuit, & quæ amisit, insinuat [c]: vt territo homini ostendat, quid ipse, si superbiat, de elationis suę culpa passurus sit: si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis eleuauit. Consideret ergo homo, quid elatus in terra mereatur, si & prælatus angelis angelus in cælo†, de cœlo in terram prosternitur.

6 *Charitas autem* [d] *quæ in aduersitate deseritur, ficta* [e], *id est, fictilis, & fragilis esse perhibetur: sicut fides, ex qua charitas procedit, ficta, id est, fragilis apud Apostolum esse negatur. Similiter charitas, quæ in aduersitate deseri potest, dicitur vera nunquam fuisse.* [2] *Sicut enim Hieronymus contra Iouinianum scribit* [[3] *Omnis creatura sub vitio est, non quòd omnis peccauerit, sed quia nulla est, quæ peccare non possit.*] *Posse autem* [f] *peccare, vt Augustinus ait,* [4] *non est aliquid posse, imo aliquid non posse. Vnde ille solus vocatur omnipotens, qui hoc non potest, quia omnia potest, quæ posse, est aliquid posse. Sicut ergo eius comparatione, qui mutabilitatem nescit, omnis creatura vitiosa dicitur, quia mutabilitatis est capax, iuxta illud* [*non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens*] *&* [*astra* [g] *non sunt munda in conspectu eius:*] *sic comparatione eius creaturæ, quæ mutationem non recipit, omnis creatura, quę permutatur, non vera, sed vana esse probatur. Vnde omnis homo mendax dicitur, & vanitati similis factus. Hinc etiam* [h] *Ecclesiastes: Cuncta, quæ sub sole sunt, id est, quæ temporum vicissitudinem recipiunt, non tantum modo vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitatis inest, sed etiam vanitas vanitatum, varietate permutationis, quam recipiunt, esse dicuntur. Sic ergo comparatione diuinæ charitatis nulla virtus vera probatur: aut comparatione eius, quæ non deseritur, illa, quæ amittitur, vera esse negatur. Sicut autem omnis creatura suo modo bona, et vera esse dicitur: sic & charitas, quæ deseritur, suo modo bona, & vera esse monstratur: alioquin à nullo desereretur, si nullo modo in eo esset. Quod enim nullo modo verè est, nullo modo deseri potest. Quòd si aliquo modo verè deseritur, & aliquo modo id verè esse oportet.*

DISTINCT. III.

1 ps *Hæc de charitate* [i] *breuiter scripsimus propter eos, qui penitentiam negant reiterari posse, asserentes, quòd sicut charitas semel habita nunquam amittitur: ita pęnitentia semel verè celebrata, nulla sequenti culpa maculatur: si vero criminalis culpa illam aliquando sequitur, vera pęnitẽtia* [k] *non fuit, nec veniam vnquam à Domino impetrauit. Quod ex definitione ipsius pęnitentiæ, & multorum auctoritatibus probare contendunt. Vt enim Amb. ait in quodam serm. Quadragesimæ.* [5]

CAP. I.

6 POenitentia est [l] & mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere [m].

Idem in lib. de vnica pęnitentia, cap. 10.

CAP. II.

7 REperiuntur, a qui sæpius agendam pęnitentiam de vno peccato, & remanere in alijs.

Hæc de charitate.] Hæc dist. diuiditur in 12. partes, in quarum prima probat per 12. auctoritates, quòd qui semel pœnitentiam ageret, non peccaret. sed intelligitur de perfecta per locum à destructione. Secunda ibi, *Sed verba.* Tertia ibi, *Ex persona.* Quarta ibi, *Hac auctoritate.* Quinta ibi, *Quod autem.* Sexta ibi, *Ecce cuius.* Septima ibi, *Item quòd.* Octaua ibi, *Siue autem.* Nona ibi, *His auctoritatibus.* Decima ibi, *Auctoritas.* Vndecima ibi, *Quanquam.* Duodecima ibi, *Pænitentia ergo.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 3. dist. in qua quæritur an pœnitentia sit iteranda, & inducit G. super hoc opiniones varias. & discordantes auctoritates. & dicendum est quòd solemnis secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum non est iteranda. j. e. §. ex persona. publica verò, vel priuata sic: sed pro diuersis delictis fortè posset solemnis pęnitentia iterari, vt j. ea. quamuis. & continuat Grat. in hoc §. dicta dicendis. Casum autem huius §. cum seq. c. s. pœnitentia. per te videbis.

i ¶*Hæc de charitate.*] continuat seipsum G. In 2. enim dist. hanc quæst. quam hic tractat, prælibauit: sed huius gratia aliã præmisit, an, s. charitas semel habita amitti possit. quam in pręced. dist. tractauit: nũc autem ad propositum suum reuertitur, & dicit, *Hæc quæ*, &c. Hic incipit 3. dist. in qua tractatur an pœnitentia sit iteranda, an nõ & quòd sit iteranda, multis auctoritatibus & exemplis probatur. " dicimus ergo quòd iteranda est, i. iterum puniendus est si denuò peccet. infrà eadem, septies. vbi autem dicitur quòd pęnitentia non est iteranda, dicimus quòd de solemni est intelligendum: quæ cum sit sacramentum † non debet iterari. argumen. prima, quæstione prima, quod quidam. secundum cõsuetudinem maximè quarundam ecclesiarum, & hoc super eodem crimine. super diuersis autem credit G. solemnem iterari posse. argument. infrà eadem distinctione, quamuis. hanc quæstio. sic tractat G. primò ponit opinionem illorum, qui dicunt quòd pęnitentia non est iteranda, quia eam non sequitur mortale peccatum. si enim eam sequitur mortale peccatum, illa pęnitentia vera non fuit, nec veniam obtinuit. & ad hoc multas auctoritates inducit vsque ad §. sed verba. & incipit ibi soluere prædictas auctoritates. posteà ab illo. §. quòd autem. probat auctoritatibus, & exemplis, quòd pęnitentia sæpe iteratur. post inserit quæ sit vera, & quæ sit falsa pęnitentia, qua occasione subiungit an pęnitentia sit danda an neganda ei qui vult agere pœnitentiam de vno peccato, & remanere in alijs.

k ¶*Vera pœnitentia.*] hoc falsum est: quia si ex charitate pænituit, vera fuit, & saluaretur si tunc decederet dum sic pęnitebat: auctoritates autem, quæ in contrarium inducuntur, non ad diuersa tempora, sed ad idem sunt referenda, vt j. e. c. incassum. §. sed verba. vt, s. eo tempore quo pęnitet, habeat propositum non committendi de cætero.

l POenitentia est.] id est, gratia, " quæ verè pænitenti infusa est, facit eum præterita plangere, & eum munit, vt caueat ne committat quæ fleuit. & quod hic traditur, potius est effectus pęnitentiæ, quàm diffinitio.

m ¶*Non committere.*] id est, non committendi propositum habere.

REperiuntur.] CASVS. In hoc c. reprehendit. Amb. quosdam. qui solemnem pęnitentiam sæpius agendam putãt, isti enim spirituali ter fornicantur, separando se à Christo. Nam

Ps. 115. & 143.
Eccl. 1.
" Pœnitentia est iteranda.
† Solemnitas nõ est de essentia sacri, neq; iterari est cõtra rõnẽ sacri, sed tñ repugnat illis sacramẽtis, q̃ imprimunt charactere.
5 In sermo. manuscripto sæpe citato, cuius initium [Ecce nunc]
6 Greg. li. 9. ep. 39 & homil. 34. in Euang. Sẽ. 4. di. 14. Iuo p. 15. c. 1. j. ea. pœnitentiam. Et Aug. ser. 11. ad fratres i erem. & de eccle. dogma. ca. 54.
7 Sent. ibid. s. dist. 50. si quis post.
" Pœnitentiæ effectus quis est.

Nam si veram pœnitentiam agerent, nunquam iterandam putarent: cum sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia. In fin. dicit Amb. quòd plures inuenit qui innocentiam seruauerunt, quàm qui veram egerunt pęnitentiam. seq. c. patet. Seq. autem cap. quod posteà sequitur scilicet pœnitentia, patet. similiter, in quo describitur quid sit pœnitentia, quid sit pœnitere, quid pœna.

a ¶*Pœnitentiam.*] solemnem. vel quod hic dicitur, intelligas de pęnitentia exteriori, i. satisfactione. nam quidam putant sufficere ad deletionem peccati, si quoties peccant, pęnitentiam sibi iniunctam siue satisfactionē agāt, licet in voluntate peccandi persistant. j. e. fanè cauendū. & hoc innuit illud ibi, iterandā.

b ¶*Qui luxuriantur.*] id est, fornicantur spiritualiter, separando se à Christo.

c ¶ *Non putarent.*] idest, non præsumerent illud agere vnde oporteret eos deinceps pęnitere. & secundū hunc intellectum sic intelligendum est illud qđ sequitur: sicut vnum baptisma sufficit ad deletionem peccati, sic & vna pęnitentia. huic tamen intellectui repugnat j. gl. H. scilicet semper. j. e.

d ¶*Ita.*] s. dist. 50. c. si quis post. §. potest. & aliter j. e. dist. c. intantum. §. siue autem. & c. in falicibus.

e ¶*Vnica.*] id est, irreiterabilis.

f ¶*Semper nos debet.*] idest, semper verè pęnitere. sed de mortalibus raro contingit. Vnde addit: at ego, &c. quasi dicat, ita de facto contingit sæpe, scilicet ꝙ quis habet pęnitētiam de minoribus, & compunctionem, sed de maioribus nō. Vel melius (quod innuit hic) distinguo, vt scilicet pęnitentia pro leuioribus mortalibus tantùm peccatis iniuncta possit iterari: quia non iniungitur pęnitentia solemnis nisi pro grauissimis. 26. q. 6 c. vlt.

g ¶*Delictorum.*] tamen mortalium.

h ¶*At ego.*] s. dist. 1. § alij ècontra. c. sunt qui arbitrantur.

i ¶*Facilius.*] mirum est quare hoc dicat, cum multi inueniātur in fine pęnitentes resplenduisse, &c. s. 1. q. 7. si quis oēm. & pauci inueniantur ante finem sine mortali peccato. arg. s. 50. dist. quia tua. sed quod dicitur hic, intelligitur de integritate carnis, s. virginitate, quasi dicat, facilius inuenio qui seruet virginitatem, quàm qui post corruptionem carnis seruet continentiam. Nam tunc facilius cadet, vt s. dis. 1. §. alij ècontra. c. sunt qui arbitrantur. vnde & sacramento quandoque, &c. vt 35. q. 6. ab isto. "Vel hoc potest intelligi de pœnitentia perfectissima, quę non solùm delet peccata, sed etiam peccandi affectionem, quam nunc habere difficillimum est.

k ¶*Congruè.*] nā pęnitētē oportet vitā mutare, "quod summè difficile est: quia dixit lex, quòd non facilis est mutatio vitæ, sed cum magno labore animi fit, vt in auth. de monach. §. hinc autem. col. 1. arg. j. e. fanè cauendum.

l ¶*Satisfactio pęnitentiæ.*] j. ea. dist. §. illud autem Gregorij. ver. satisfactio.

m ¶*Causas.*] "i. vitiorum radicem. non enim sufficit ramos incidere, vt s. dist. 2. ficta. §. ex præmissis. Vel, causas, i. opportunitates, vel occasiones peccandi, vt 81. dist. valet.

n ¶*Pœnitentia est.*] ¶*Vindicta.*] hic est quædam assignatio illius pnīæ, quæ dicitur operis satisfactio. & intelligitur de perfecta pęnitentia, vt j. ea. c. quamuis. §. hac auctoritate.

1 s. distin. 1. sunt qui.

2 sen. 4. dist. 14.

"Pœnitētia pfectissima quæ est.

" Vitæ mutatio nō est facilis.

"Peccati occasiones sunt fugiendæ.

tiam [a] putant, qui luxuriātur [b] in Christo, Nam si verè agerent pœnitentiam, iterandam posteà non putarent [c]: quia sicut vnum baptisma, ita [d] & vnica [e] pœnitentia. Verùm præteriti semper nos debet [f] pœnitere peccati: sed hoc delictorum [g] leuiorum. At ego, [h] facilius [i] inueni, qui innocentiam seruauerint, quàm qui cōgruè [k] egerint pęnitentiam.

A ¶Reperiuntur.] *In originali est,* Meritò reprehenduntur, qui sæpius agendam pęnitentiam putant: quia luxuriantur, &c. vt suprà *dist.* 50. *si quis post.*

B ¶Ita & vnica.] *Locus hic, qui ob glossas incurrentes non est emendatus, apud B. Ambr. sic habet,* ita vna pęnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani nos debet pęnitere peccati. Sed hæc delictorum leuiorum, illa grauiorum. Facilius autem inueni, &c.

Item August. lib. de dogmatib. ecclesiast. c. 54.

CAP. III.

1 Satisfactio pęnitentiæ [l] est peccatorum causas [m] excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere.

Item in lib. de vera & falsa pœnitentia, c. 8.

CAP. IIII.

2 Pœnitentia est quædam dolentis vindicta [n], puniens [o] in se quod dolet commisisse. *& infrà. c.* 19. ¶ Continuè dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis virtus. [p] Pęnitere enim est pęnam tenere [q]: vt semper puniat [r] in se vlciscendo, quod commisit peccādo. Pęna enim propriè dicitur læsio, quæ punit, & vindicat quod quisque commisit. Ille igitur pęnam tenet, qui semper punit quod commisisse dolet.

3 *Pęnitentia itaque est vindicta semper puniens in se quod dolet commisisse.*

In eodem lib. c. 13.

CAP. V.

Si Apostolus [s] etiam peccata [t] per baptismum dimissa [u] continuè plorat [x]: nobis etiam super fundamentum [y] Apostolorum positis quid præter plorare restat? quid, nisi semper dolere in vita? vbi enim dolor finitur [z], deficit [a] & pœnitentia. Si autem pœnitentia [b] finitur, quid relinquitur de venia [c]? Tandiu enim gaudeat, & speret de gratia [d], quandiu sustentatur à pęnitentia, Dixit enim Dominus [Vade, & amplius iam noli peccare.] Non dixit, nec pecces, sed, nec voluntas peccandi in te oriatur. [e] Quod quomodo seruabitur, nisi dolor continuè in pęnitentia custodiatur? Hinc semper doleat, &

o ¶*Puniens in se.*] arg. "expressum, ꝙ quis nō pōt ieiunare per aliū: licet contrarium dixerit Hu. s. 82. dist. ṗsbyter. sed qdquid sit de alijs, videtur ꝙ ṗ filium bñ possit quis ieiunare: q̄a eadem persona censet, vt 35. q. 3. §. hac auctoritate. & magis terrentur patres in filijs quàm in se ipsis. ff. quod me. cau. l. isti quidem. §. vlt.

p ¶*Virtus.*] i. significatio & interpretatio.

q ¶*Pęnam tenere.*] alludit etymologiæ vocabuli. vnde Bernardus Clareuallis dixit super illum locū Genes. "Pęnitet me fecisse hominem super terram: idē est ac si diceret, pęna tenebit me pro peccatis hominum, tenebit inquam me, cum venero super terram.

r ¶*Puniat.*] habitu, nō actu. ar. s. dis. 3 1. si laic^s. Arg. contra. j. c. proxi.

Si Apostolus.] Casvs. Probat Aug. in hoc c. ꝙ homo dēt cōtinuè de peccatis pęnitere, & dolere exēplo Apostoli, qui peccata per baptismum dimissa continuè deplorat. nam tandiu dēt homo de gratia Dei sperare quandiu à pęnitentia sustentatur, dicente Dño: Vade, & amplius noli peccare. semper ergo doleat, & etiā gaudeat de dolore.

s ¶*Si Apostolus.*] s. 32. q. 5. si Paulus.

t ¶*Peccata.*] originalia.

u ¶*Dimissa.*] si dimissa, quare plorat? quia non est facta plena innouatio. de conse. dist. 4. c. 2. & ideo timet cadere. & indignum est cum qui nondum stabilem, [a] C. de test. mil. l. vlt.

x ¶*Plorat.*] arg. contra. j. de consf. dist. 4. fine pœnitentia. Arg. contra. s. dist. 1. tres autem sunt actiones. Sed illa non prohibet quin dolendum sit super peccatis iam dimissis, sed quòd iam pro illis non est pœnitentia iniungenda.

y ¶*Super fundamentum.*] id est, fidem.

z ¶ *Finitur.*] i. deficit: quod tunc fit cum memoria peccati habetur, & de peccato non doletur.

a ¶*Deficit.*] i. inutilis est, vel efficitur inutilis, i. per ipsam pœnitens ad vitam non perducitur. ex quo enim non laborat, fructum non debet percipere. 16. q. 1. generaliter.

b ¶*Pœnitentia.*] quæ præcessit.

c ¶*De venia.*] i. de vitæ munditia, & spe æternæ beatitudinis, quam cum venia assecutus fuerat, q. d. ita reus constituitur per consequens peccatum, sicut erat prius. sic exponit Gra. infrà e. §. hac auctoritate.

c ¶*De venia.*] non tamen intelligas, quòd peccata redeant prius dimissa: sed quia ita intrabit gehēnam ac si nullum peccatum esset dimissum. hoc secundum quosdam: "secus secundum alios, qui dicunt peccata iam dimissa redire, vt hæc traduntur j. e, §. hac auctoritate.

d ¶*De gratia.*] factæ promissionis.

e ¶*Oriatur.*] sed si præcepit, nonne sic pręcepit impossibile: quia

"ieiunare p alium vtrū aliqs possit.

3 Sent. ibid.

" Pœnitet me fecisse hominem, qualiter exponitur.

Rom. 6.

Ioan. 8.

a in suo officio gaudet eo priuilegio quo gaudet qui est stabilis. Ar.

" Delicta iā dimissa an redeant.

quia quod non erat in eius potestate? Arg. s. dist. 2. c. si sermo. §. econtrario. & c. sciendum. Sed expone, voluntas in te non oriatur, id est, inte orta ad effectum non perducatur.
a ¶*Si contigerit.*]s. 17. q. 4. sunt qui opes. s. 15. q. 8. hi qui. s. e. dist. c. in tantum. §. siue autem. & c. in salicibus.

riam, debeo inde dolere. j. e. Iudas. & hoc intellige de pœna siue de pœnalitate, quam sustinemus pro peccato primi hominis: quia illa est productior. arg. s. dist. 1. sicut primi.
l ¶*Ad demonstrationem.*]id est, ad custodiam humilitatis, vt in Paulo. 23. q. 4. displicet.

b ¶*In æstiuum.*]id est, in homilia, quæ æstiuum incipit.

POenitentiam.]CASVS. Dicit hic primò Greg. quòd dignè pœnitentiam agere nō possumus, nisi modum pœnitentiæ cognoscamus. Secūdò dicit quid sit pœnitentiam agere. Tertiò dicit quòd qui sic penitentiam agit de aliquibus peccatis, vt iterum alia committat, non dicitur verè pœnitere. Greg. in æstiuum tempus, id est, homilia quæ incipit, æstiuum tempus.

c ¶ *Plangere.*]id est, plangendo de præteritis malis dolere. Vel satisfactione satisfacere, secundum præceptū ecclesiæ.
d ¶*Non perpetrare.*] i. in nullo mortali perseuerare, vel propositū perpetrandi non habere.
e ¶*Committat.*]idest, propositum committēdi habeat.
f ¶*Dissimulat.*]id est, non verè pœnitet.
g ¶*Quid enim prodest.*] quo ad vitam æternā. j. ead. dist. sunt plures. Nam aliàs bene valet occasionaliter. j. e. dist. c. nihil. & c. pium.

SVNT QVI. CASVS. Quidam dicebant modicum tempus sufficere ad pœnitentiam, vt possint posteà ad peccata redire: qui reprehenduntur auctoritate Petri in epist. 2. dicentis, Canis reuersus ad vomitum, &c. In fin. dicit quid sit agere pœnitentiam.
h ¶*Qui ait.*]j. ea. septies. dist. 50. ij qui.
i ¶*Virtus.*]id est, effectus pœnitentiæ.

PRoductior.]CASVS. Ostendit Greg. per multas causas, quæ in c. exprimuntur, quòd productior debet esse pœna quàm culpa, & ita cum semper debeat pœnitere, non iterabitur pœnitentia. Sequentia duo capitulo plana sunt, scilicet, perfecta, &, ille.

[1 Sic incipit homil. 34.] [2 s. e. pœnitentia est.] [Aestiuum tempus.] [† si autē dicunt] Orig.] [2. Petr. 2.] [† al. flere] Orig.] [†al. sed iterum] Orig.] [3 Facit ad hoc Beda lib. qō. q. 10.]

de dolore gaudeat: & de doloris pœnitentia, si contigerit[a], semper doleat: & non satis, quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat.

Item Gregorius in æstiuum[b] *tempus,* [*id est, homi. 34. Euang.*[1]]

CAP. VI.

2 POenitentiam agere dignè non possumus, nisi modum quoque eiusdem pœnitentiæ cognoscamus. Pœnitentiam quippe agere, est & perpetrata mala plangere[c], & plangenda non perpetrare[d]. Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat,[e] adhuc pœnitentiā agere aut dissimulat,[f] aut ignorat. Quid enim prodest[g], si peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æstibus anhelat? *Idem lib. 9. ep. 39. ad Theotistam.* ¶Sunt† qui dicunt pauci temporis pœnitentiam contra peccatum debere sufficere, vt iterum liceat ad peccatum redire. Rectè eos pastoris primi percutit sententia, qui ait[h] [Contigit illis illud veri prouerbij: canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.] Magna est enim contra peccatum virtus[i] pœnitentiæ: sed, si quis in eadem pœnitentia perseueret. *& infrà.* ¶Pœnitentiam verè agere est, commissa plangere†, & † iterum plangenda declinare.

Item Aug. tract. 124. in cap. 21. Ioannis.

CAP. VII.

3 PRoductior[k] est enim pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc vel ad demonstrationem[l] debitæ miseriæ[m], vel ad emendationem[n] labilis vitæ, vel ad exercitationem[o] necessariæ patientiæ[p] temporaliter hominem detinet[q] pœna: etiam quē iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa. *& paulò post.* ¶Ira Dei[r] nō est vt hominis, id est, perturbatio[f] concitati animi, sed tranquilla iusti supplicij constitutio.

Item Ioannes os aureum in homilia de pęnitentia.

CAP. VIII.

4 PErfecta pęnitentia cogit peccatorem omnia[f] libenter sufferre. *& infrà.* ¶In corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta, & fructifera pęnitentia.

Item Smaragdus in expositione regulæ sancti Benedicti, c. 4.[5]

CAP. IX.

ILle pęnitentiam dignè agit, qui, quæ commisit, sic præterita mala deplorat, vt futura iterum non committat. Nam qui plangit peccatum, & iterū admittit peccatum, quasi si quis lauet laterem crudum: quia quantò magis lauerit, tantò magis lutum facit.

Item Aug. homil. 41.

CAP. X.

6 POenitentes (si tamen estis pęnitentes, & non estis irridentes) mutate vitā, reconciliamini Deo: & vos cum catena[u] pascetis. Qua, inquis, catena? § Quæ ligaueris in terra, erunt ligata & in cęlo. § Audis ligaturā, & Deo putas facere imposturam[x]?

m ¶*Miseriæ.*]in quam venit ex peccato. s. dist. 5. ad eius verò. vers. si.
n ¶*Ad emendationē.*] id est, ad purgationem delicti, vt in paralytico.
o ¶*Ad exercitationē.*] s. ead. distinct. 1. sicut primi.
p ¶*Necessariæ patientiæ.*] ad vitam æternam.
q ¶*Detinet.*]" pœnam ad gloriam Dei manifestandam, vt in cæconato. s. dist. 1. ex his. & ad iudicium futuræ dānationis, vt ī Herode. s. 23. q. 4. Nabuchodonosor. & ad cautelam sui & aliorum, vt in Paulo. & vt studiosius illa vita quæratur, quæ erit ab omnibus pœnis aliena, & vt sit fideli certandi materia, & occasio vincendi, qui non vinceret, si non pugnaret. s. distin. 6. c. sed pensandum.
r ¶*Ira Dei.*]s. 11. q. 3. c. episcopus. §. si ergo iniustè.
f ¶*Perturbatio.*] ecce quid sit ira hominis, & quid ira Dei.

PErfecta pœnitentia.]*Omnia.*] iniūcta à sacerdote.

POenitentes.]CASVS. In hoc c. dicitur quòd dicantur verè pœnitentes, & qui non. *Si tamen estis pœnitentes.* cū effectu. *Cum Catena.* i. mandato ecclesiæ. *Imposturam.* deceptionē. seq. tria c. plana sunt, irrisor. lauamini. inanis. in quib' nihil aliud dicitur, nisi qui dicantur verè pœnitentes, & qui nō. *Qui adhuc agit.* id est habet voluntatē agēdi. *Illud quod pœnitet.* i. de peccato, quo pœnitet. *Subsannare.* id est, naso torto deridere, Seq. duo c. scilicet, qui admissa. & qui admissa. patent. *Admissa.* scilicet peccata. *Nec desinunt considerare.* id est, peccare similia.

[" Pęna quæ infligitur à Deo.] [4 s. dist. 1. perfecta.] [5 Isido. de sum. bono, lib. 2. c. 13.] [6 sen. 4. dist. 15.] [Matth. 16.]

Tria seq. ca. manifesta sunt, scilicet, lauamini. baptizatur. & incassum.

k ¶*Productior.*]s. dist. 90. si quis monachus arg. s. e. dist. 1. vide benignum. contra. " Ibidem innuitur quòd quandiu videtur durare peccatum, durare debet[a] pœnitentia. Sed dic quòd non dicitur ibi, quòd pœnitentia non debeat esse productior peccato, sed innuitur ibi, quòd si longa fuerit culpa, longa pœnitentia debet esse. non enim erit æquum vt pro vnius horæ fornicatione non maior iniungeretur ei pœnitentia. sed quod hic dicitur, retorquatur ad interiorem pœnitentiam: quia quandocunque reduco peccatum ad memo-

[" Pęnitentia sit lōga, si longa fuerit culpa.] [a Ad idem 98. d. c. oēs.]

u ¶*Cum Catena.*]s. dist. 1. agite. argum. contra s. distinc. 1. facilius.
u ¶*Catena.*]id est, in catena, id est, cum mandato ecclesiæ, s. secundum quòd ecclesia nos ligauit. Et est si. 1. quæstione 1. iudices.
x ¶*Facere imposturam.*]id est, ei falsum imponere, quòd scilicet iniustè ligaris ab ipso. Deus enim neminem iniustè ligat. 11. q. 3. episcopus. §. si ergo iniustè. " Impostor autem dicitur, qui falsum aliquid alicui imponit. ff. de ædil. edi. ob quæ vitia. §. 1.

[" impostor qs dicitur.]

a ¶*Agis*

pœnitentiam agis[a], genua figis,& rides, & subsannas patientiam Dei? Si pœnitens es, pœnitet te: si non pœnitet, pęnitens non es. Si ergo pœnitet, cur facis, quod malè fecisti? si fecisse pœnitet, noli facere: si adhuc facis, certè non es pœnitens.

Item Isid. lib. 2. de summo bono cap. 16.

CAP. XI.

1 IRrisor est, non pœnitens, qui adhuc agit, quod pęnitet: nec videtur Deum poscere subditus, sed subsannare[b] superbus. Canis reuersus ad vomitum est pœnitens ad peccatum. Multi enim lachrymas indesinenter fundunt, & peccare non desinunt. Quosdam accipere lachrymas ad pęnitentiam, & affectum pęnitentiæ non habere constat: quia incōstantia[c] mentis, nunc recordatione peccati lachrymas fundunt: nunc verò reuiuiscente vsu[d] ea[e], quæ fleuerant, iterando committunt. Esaias[f] peccatoribus dicit [Lauamini[g], mundi estote.] Lauatur itaque, & mundus[h] est, qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lauatur,[i] & non est mundus, qui plāgit quæ gessit, nec tamen deserit, sed post lachrymas ea, quæ fleuerat[k], repetit.

Item Augustinus in libro soliloquiorum.[l]

CAP. XII.

2 INanis[m] est pęnitentia, quam sequēs culpa coinquinat. Vulnus iteratum sanatur tardius[n]: frequenter[o] peccans, & lugens vix veniam meretur. Nihil prosunt lamenta, si replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis poscere, & mala denuò iterare. Persiste ergo in confessione: esto in pęnitentia fortiter confirmatus: vitam bonam, quam accepisti, tenere non desinas: propositum bonæ vitæ conserua iugiter.

¶*Caput hoc non est inuentum apud B. Augustinū: habentur tamen apud Isidorum (quem citat magister) pene eadem in dialogo, siue synonymis, non longè ante c. de castitate.*

Item Gregorius in pastorali, p. 3. admonitione 31.

CAP. XIII.

3 QVi admissa plangunt, nec tamē deserunt[p], cōsiderare solicitè sciant, quia flendo, inaniter se mundant, qui viuendo se nequiter inquinant, cum idcirco se lachrymis lauant, vt mundi ad sordes[q] redeant.

Idem ibidem.

CAP. XIIII.

4 QVi admissa† plangit, nec tamen deserit, penè grauiori culpæ se subijcit: qa† ipsam, quam flendo impetrare potuit veniam, contemnit.

Idem ibidem.

CAP. XV.

LAuamini, mundi estote. § Post lauacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lachrymas vitę innocētiam nō custodit. Lauātur ergo, & nequaquam mūdi sunt, qui commissa flere nō desinunt, sed rursus flenda committunt.

Idem ibidem.

CAP. XVI.

BAptizatur[r] quippe à mortuo[s], qui mūdatur fletib⁹ à peccato: sed post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lachrymas repetit.

Idem in moralibus lib. 1. c. vlt.

CAP. XVII.

INcassum quippe bonū agitur, si ante terminum vitę deseratur[t]: quia & frustrà[u] velociter currit, qui priusquàm ad metas veniat, deficit.

2 [5] *Sed verba[x] diffinitionis non ad diuersa tempora, sed ad idem tempus referuntur: videlicet, vt tempore, quo deflet mala, quæ commisit, non committat[y] quod adhuc eum flere oporteat. Quod ex sequentibus verbis eiusdem auctoritatis datur intelligi, dum dicitur, [Nam qui sic alia deplorat, vt tamē alia committat[z], adhuc pęnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat.] Hinc Augustinus in Enchiridio,[a] c. 70.*

CAP.

---

a ¶[*Agis.*] actu, vel voluntate.

b I[*Rrisor.*] ¶[*Subsannare.*] id est, naso torto deridere.

c ¶[*Inconstantia.*] nota inconstantiam reprobari. ff. de procurat. in causæ. ff. de offic. præ. obseruandum. Argum. contra. ff. de col. bon. nonnunquam.

d ¶[*Vsu.*] cum præueniuntur à tentatione. j. dist. 5. c. 1.

e ¶[*Ea.*] id est, similia.

f ¶[*Esaias.*] adhuc est de c. Isidori, quod sequitur.

g ¶[*Lauamini.*] baptismo, vel pœnitentia.

h ¶[*Mundus.*] interius.

i ¶[*Lauatur.*] id est, exterius.

i ¶[*Lauatur.*] id est, illa munditia non est ei ad salutem: quia est momentanea, non perseuerans. Vel non est mundus ex toto, sed ad tempus, vel in parte.

1 sen. 4. dist. 14.

k ¶[*Quæ fleuerat.*] suprà 15. quæstione 8. ij qui.

l ¶[*Soliloquiorū.*] "id est, psalmorū qui sunt excellentiora de Christo eloquia.

"Psalmi dicuntur soliloquia.

m I[*Nanis.*] i. īsufficiēs ad vitam æternam obtinendam. Vel carens fructu illius pœnitentiæ, quam non sequitur culpa: cuius fructus est vitatio gehennæ, & adeptio glorię.

n ¶[*Tardius.*] ar. contra.

Ouidius. *Vulnus Achilleio. quod quondam fecerat hosti: Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.*

Esa. 1.

o ¶[*Frequenter.*] s. dist. 39. diaconi sunt. contra. Sed hoc aduerbiū, vix, soluit contrarietatem.[a]

a Vel dic q aduerbium positū ī pd. c. in fi. s. assiduè, soluit contra. nam hic dicit frequenter secundum P.

p Q[*Vi deserunt.*] peccare. Vel quia redeūt ad illa, vel ad alia.

q ¶[*Ad sordes.*] quasi hoc inde sequitur: & ita, vt tenetur consecutiuè, vt 1. q. 1. quisquis. in fi.

2 Sent. ibid.

B[*Aptizatur.*] hæc verba, quæ hic ponit Gregorius inueniūtur in libro Iesu filij Sirach, qui dicitur Ecclesiasticus.

r ¶[*Baptizatur.*] i. absoluitur & mundatur. de consecr. dist. 4. nec quenquam.

s ¶[*A mortuo.*] i. à mortalibus peccatis. historia. Tangitur hic illud veteris testamēti, quòd "si quis tangebat cadauer hominis mortui, erat immundus septem diebus: posteà aspergebatur die tertio aqua aspersionis, & sic mundabatur.

"Mortuum tāgens, erat 7. diebus immundus.

s ¶[*A mortuo.*] i. à contactu mortui. Tangitur quod fiebat in veteri testamento, quòd si quis tangebat ossa, vel corpus mortui hominis, immundus erat septem diebus, posteà aspergebatur aqua aspersionis die tertio & septimo, & sic mundabatur, sicut hic tangitur, & exponitur de consecr. distin. 4. nec quenquam.

t I[*N cassum.*] ¶[*Deseratur.*] finaliter. ar. j. dist. 4. intermittentes. §. filijs.

u ¶[*Frustra.*] quia indecens est prius soluere, &c. extra de renunt. literas. Argumen. contra C. de ijs qui. vt indig. l. fina. Nam & testamentum imperfectū nullum est. institu. qui. mod. testa. infir. § pen.

3 Sent. ibid. Ansl. l. 11. c. 143.

SED VERBA. Hæc est secunda pars distinctio. in qua soluit (& bene) dicens quòd auctoritates ita sunt intelligendæ, vt tempore confessionis non habeant propositum peccandi. Ioan. de Fant.

CASVS. Inductis auctoritatibus, quæ videntur innuere quòd illa pœnitentia, quam sequitur mortalis culpa, non fuerit vera: incipit nunc respondere, & illas soluere. Et primò soluit primam. Vel illud quod dicitur ibi, pęnitentiam agere dignè: dicens quòd verba diffinitionis ad idem tempus & non ad diuersa referuntur, scilicet vt eo tempore quo pœnitet, non habeat propositum amplius peccandi. Et ad hoc inducit seq. cap.

4 Sent. ibid. Beda in 2. Petr. 2.

† admissū] Orig.

† al. qui &

Esa. 1.

x ¶[*Sed verba.*] Hic incipit soluere auctoritates, quæ videntur dicere illam pœnitentiam non fuisse veram, quam sequitur mortalis culpa, & respicit hic primò illud c. pœnitentiam quippe agere.

Eccl. 34.

y ¶[*Non committat.*] id est, non committendi propositū habeat: "qui ergo à malis sic mētem reuocat, vt commissa plangat, & plangenda committere nō velit, nec satisfacere negligat, verè pœnitet: licet posteà fortè casu, pel infirmitate peccet, non ex proposito.

"Pœnitens verè quis dicitur.

z ¶[*Committat.*] opere, vel voluntate.

5 Sent. ibid. s. ca. pœnitentia.

a ¶[*Enchiridio.*] "idest, in libro manuali, & dicitur ab en, quod est in, & chir chiros, quod est manus, idest, liber manualis.

"Enchiridion est liber manualis.

Sanè

SAnè cauendum.] CASVS. Quidam erant, qui quotidie peccare mortaliter non vitabant, credentes quòd per eleemosynas possent ea peccata redimere. sed errabant, cum quotidie sit Deus rogandus de præteritis peccatis, & non emendus, vt occasione eleemosynæ credat quis impunè posse peccare. Nam nulli dat Deus licentiam peccandi, quamuis Deus deleat facta peccata, si satisfactio congrua non negligatur. *Vt ea*, scilicet mala.

CAP. XVIII.

1 SAnè cauendum est, ne quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynis quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda: & per eleemosynas de peccatis præteritis [a] est propitiandus [b] Deus, non ad hoc emendus [c] quodammodo, vt ea semper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi: quamuis miserando deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.

Idem ibidem, c. 76.

CAP. XIX.

2 QVi vult eleemosynam ordinatè dare, à seipso [d] debet incipere, [e] & eam sibi primùm dare. Est enim eleemosyna [f] opus misericordiæ, verissimèq; dictum est, [g] Miserere animæ tuæ placens Deo. Propter hoc renascimur vt Deo placeamus. [h]

Idem ibidem, c. 71.

¶ *Antea caput hoc citabatur ex Ioanne Chrysostomo. Restitutum est B. Augustino: quem citant Magister, & Iuo, & concilium Toletanum 4. cap. 9.*

CAP. XX.

3 DE quotidianis, breuioribus [i], leuibusq; peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana [k] oratio [l] fidelium satisfacit. [m] Eorum est enim dicere Pater noster [n] qui es in cælis, qui iam taliter [o] patri regenerati sunt ex aqua, & Spiritu sancto. Delet omnino hęc oratio minima, & quotidiana peccata, [p] delet & illa, à quibus vita fidelium sceleratè etiam gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit, si quemadmodum veraciter dicitur, [q] dimitte nobis debita nostra quoniam non desunt quæ dimittantur, ita veraciter dicatur sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, idest, si fiat, quod dicitur: [r] quia & ipsa eleemosyna est, veniam petenti homini ignoscere.

Item Pius Papa, epist. 1.

CAP. XXI.

4 NIhil [s] prodest [t] homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate reuocetur.

Ex persona [u] huiusce modi pęnitentis [x] etiam illud Smaragdi intelligitur. [Ille pœnitentiam dignè agit, &c.] & illud Augustini [Pœnitentes, &c.] illud Isidori (Irrisor est, & non pœnitens.) & illud Esaiæ (Lauamini & mundi estote) Item & illud soliloquiorum (Inanis est pęnitentia, &c.) Similiter & illud Gregorij (Qui admissa plangunt.) & (Baptizatur à mortuo.) Illud autem Ambrosij (Reperiuntur, &c.) non secundum generalem sed secundum specialem consuetudinem ecclesiæ de solemni pęnitentia dictum intelligitur, quæ apud quosdam semel celebrata non iteratur.

Vnde Augustinus scribit ad Macedonium, epist. 54.

CAP. XXII.

7 QVamuis [y] cautè, & salubriter prouisum sit, vt

a ¶ *De peccatis præteritis.*] Vide quod legitur & not. nonagesima septima distinctione, cap. 1. ver. ipsa verò. in gl. sic intelligitur, &c. Arch.

b ¶ *Propitiandus.*] i. placandus.

c ¶ *Emendus.*] i. non demus ei eleemosynas in pretium vt maneamus licitè in peccato: aliàs dicit c. eleemosynis peccata tua redime. s. di. 1. medicina. ij. c. c. adhuc instant. 1. q. 7. exigût. Remissio enim peccati non dat licentiam delinquendi. Peccata enim publicè puniri interest. ext. de collu. cap. 2. Sed tamen non debemus temerè ad pœnas prosilire. argum. C. de pœ. si operis.

QVi vult ordinate.] CASVS. Dicitur hic, quòd qui vult ordinatè eleemosynam dare, primò debet incipere à seipso, scilicet vt se prius corrigat & pœniteat, & satisfaciat de peccatis suis: & tunc datur eleemosyna ordinatè. & hoc probatur per diffinitionem eleemosynæ.

d ¶ *Seipso.*] vt suprà 23. quæst. 5. si non licet. C. de fer. præscr. Nec tenetur aliqua actione, qui propter suas conseruãdas, alienas merces ꝓijcit. ff. de præsc. verb. qui seruandarum. in prin.

e ¶ *Incipere.*] vt habeat cor contritum, & dimittat ei à quo læsus est.

f ¶ *Eleemosyna.*] dicitur ab eli, quod est Deus, & moys, quod est aqua: quia ita extinguit peccatum sicut aqua extinguit ignem. dist. 45. tria.

g ¶ *Dictum est.*] in libro Iesu filij Sirach, à Salomone.

h ¶ *Vt Deo placeamus.*] non ergo se fallant qui per largas eleemosynas fructus, vel pecuniæ se existimant impunitatẽ emere: quia qui diligit iniquitatem, odit animam suam: & qui odit animam suam, non est ei Deus misericors, sed crudelis. si igitur vult ei dare eleemosynam, per quam fit munda, odiat eam secundum seculum, & diligat eam secundũ Deũ. hac eleemosyna, quam sibi homo primùm debet, mundantur interiora: ergo eleemosyna pecuniæ, quam quis facit manens in mortali peccato, non propriè dicitur eleemosyna: quia inordinatè fit dum à se non incipit, & dum sibi crudelis existit, non placet Deo H.

DE quotidianis.] CASVS. Dicitur hic quòd leuia peccata sine quibus vita præsens non ducitur: oratione Dominica, s. Pater noster, delentur. & sicut veraciter dicitur, dimitte nobis debita nostra: ita & nos dicamus veraciter, sicut, &c. & hæc est eleemosynæ species. Seq. c. nihil patet.

i ¶ *Breuioribus.*] ratione temporis vocat breuia. nam si durant, transeunt immortalia. 25. dis. c. vnum. §. criminis.

k ¶ *Quotidiana.*] s. e. di. 1. tres sunt actiones.

l ¶ *Oratio.*] ij. e. dist. 6. qui vult.

m ¶ *Satisfacit.*] ij. de cõsec. dist. 3. aquam.

n ¶ *Pater noster.*] quia non imponitur maior pœnitentia pro veniali quàm vt dicatur, Pater noster. vnde dicit ca. quòd sufficit perfecta contritio, vel confessio cordis. s. di. 1. c. vlt.

o ¶ *Taliter.*] quòd sint filij Dei, & ita veraciter possunt dicere, Pater noster: in quibus non est mortale aliquid.

p ¶ *Peccata delet.*] non quòd peccata mortalia primò commissa ea omnino dimittat, sed quia pœnitentiã pro mortali iniunctam releuat. Delet ergo mortalia quo ad pœnam, non quo ad essentiam, sed venialia quo ad vtrunque: sic & aqua benedicta. de conse. di. 3. aquam sale conspersam.

q ¶ *Dimitte.*] C. de nup. imperialis versus prin.

r ¶ *Quod dicitur.*] s. dimittimus. arg. de consec. dist. 2. reuera. in fi. s. dist. 23. psalmista. & dist. 56. Dominus.

s NIhil.] ij. de consec. dist. 5. nihil. &c. non mediocriter. s. dist. 86. quid prodest.

t ¶ *Prodest.*] ad vitam æternam. prodest tamẽ ad minus supplicium subeundum. ij. ea. dist. si quis autem non habẽs. vnde & pœnitentia non est deneganda super vno peccato, dum quis remanet in alijs. ext. de pœ. & remis. qđ quidam. Item ad temporalia consequenda. 22. quæstione secunda, si quilibet. Item ad citiorem gratiæ appositionem. infrà di. 5. falsas.

EX PERSONA. Hæc est 3. pars dist. in qua dicitur, quòd omnes auctoritates, quæ dicunt quòd pęnitentia non sit iteranda. de solemni sunt intelligendæ. Io. de Fant.

CASVS. Soluit auctoritates superius inductas Gratian. & dicit quòd capitula superius posita, quæ hic enumerantur, intelliguntur secundum proximum capitulum, s. nihil c. verò repeRiuntur. intelligitur secundum specialem consuetudinem alicuius ecclesiæ. & quod dicit ibi, *huiuscemodi*. de qua, s. dictum est in c. prox. vel huiuscemodi, s. plangentis commissa, & committentis: vel pœnitentis de vno peccato. & non de alio. & secundum specialem consuetudinem intelligitur c. sequens. cuius casus patet, & habetur hoc s. 50. dist. quamuis. Alij sub illo § potest. & aliter habet c. illud.

u ¶ *Ex persona huiuscemodi.*] de qua loquitur c. nihil.

x ¶ *Pœnitentis.*] s. de vno, & non de alio: vel aliud committentis tunc vel posteà.

y QVamuis.] s. distin. 50. quamuis.

a ¶ *Vilis*

Marginalia: 1 Sent. ibid. Iuo p. 17. c. 22. — Peccata publicè puniri interest. — 2 Iuo p. 17. c. 129. — Eccl. 30. — 3 sen. 4. dist. 16. Iuo par. 17. c. 122. — Eleemosyna vnde dicatur. — Eleemosyna ĩ pctõ facta non est ꝓpriè eleemosyna. — † Quæ ex suo genere mortalia sũt, sed fiũt venialia ob imperfectionẽ actus: ea, si tpis mora & deliberõ accedat, redeũt ad naturã ꝓprij gñis, & sunt mortalia. — † patri talij; Orig. — Matth. 6. — 4 ij. de cons. dist. 5. nihil prodest. Sen. 4. dist. 14. & 15. Pol. l. 3. tit. 25. — a Et de cõs. dist. 2. cura omne. & ca. q mãducat. & c. seq. & c. oia. Arch. — 5 s. ead. — 6 sen. 4. dist. 14. — Pęnitẽtia super vno pctõ nõ est deneganda. — 7 s. dist. 50. quamuis. Sent. ibid. Iuo p. 15. c. 24.

a ¶*Vilis.*]i.si haberetur vilis: quòd contingeret ex iteratione eiusdem. omne enim rarum, &c. 93. di. legimus.
b ¶*Deo.*]vel Papæ.

HAC AVTORITATE. Hæc est 4. pars di. in qua dicitur quòd in pœnitētia sunt gradus sicut in charitate, &c. Io. de Fant.

CASVS. Nunc dicit Gratian. quòd secundū hāc auctoritatē. *Quamuis.* intelligi potest illud Ambr. s. ca. *reperiuntur.* illud autem quod dicitur in libro de pœnitentia, sc. *Pœnitentia est quædam*, &c. de perfecta pœnitentia intelligitur. Posteà dicitur, quòd pœnitentia alia est incipiens, alia proficiens, alia perfecta. Et iuxta hanc distinctionem intelliguntur quædam cap. superius posita. illud autem, *si Apostolus.* in fine intelligitur secundum quandam distinctionem, quam facit in litera.

c ¶*Hac auctoritate.*] s. quamuis.
d ¶*Et illud.*]s. e. c. reperiuntur.
e ¶*Determinatur.*]sc. quòd de solemni intelligatur.
f ¶*Iterum.*]sicut dictū est s. ca. c. prox. quamuis. in fi.
g ¶*Parceret.*]quia si prius homini nō pepercisset, non ei iterū parcere diceretur. ar. s. e. di. pœnitentia est quædā dolentis.
h ¶*Satisfactio.*]materialiter tenetur.
ADDITIO. Sub. significatiuè, i. verba ista superius posita. Pet.
i ¶*Intellectum.*] i. vt ad tempus idem referatur, non ad diuersa.
k ¶*In libro.*]s. ea. di st. pœnitentia est quædā.
l ¶*De perfecta.*]pœnitentia, i. perfectorū. Vel sufficiēte ad salutē. Vel duratura vsq; in finem.
m ¶*Proficiens.*]id est, ad salutem sufficiens.
n ¶*Perfecta.*]qa gradus sunt in ea, vt s. di. 2. cū sancta. & pcedenti §.
n ¶*Perfecta.*]id est, ad salutem sufficiens.
o ¶*Duratura.*]hic datur intelligi, quòd quædam dicitur perfecta, i. vsque ad finem duratura.

[margin: † al. illis. — 1 s. e. c. satisfactio. & c. si Apostol. — 2 s. ea. pœnitentia. Sen. 3. di. 29 — 3 s. ead. — 4 s. ead. Sen. 4. di. 14. — 5 s. ea. c. si Apostolus.]

locus illius† humillimę pœnitentię semel in ecclesia conceditur, ne medicina vilis [a] minus vtilis esset ægrotis, quę tantò magis salubris est, quantò minus contemptibilis fuerit, qs tamē audeat dicere Deo [b], quare huic homini, qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis?

4 *Hac auctoritate* [c] *& illud* [d] *Ambrosij determinatur* [e], *& iterum* [f] *peccatori per primam pœnitentiam venia dari monstratur.* [1] *alioquin nequaquam iterum parceret* [g] *Deus, qui nec dum pepercisset (Satisfactio* [h] *quoque pœnitentiæ,) & (vade & amplius noli peccare) eundem cum diffinitione intellectum* [i] *habent. Illud* [2] *autem, quod in libro* [k] *de pœnitentia dicitur, de perfecta* [l] *est intelligendum. Sicut enim charitas alia est incipiens, alia est proficiens* [m], *alia est perfecta* [n], *sic et pnia alia est incipientiū, alia proficiētiū, alia perfectorū. Sicut aūt charitati licet nondum perfectæ, in baptismo datur venia peccatorum, vt quamuis posteà grauiter aliquis sit peccaturus, tunc tamen intelligatur esse renatus, non aqua tantùm (sicut Iouinianus tradidit,) sed aqua & spiritu (sicut Hieronymus contra eum scribit,) sic & incipientium pœnitentię venia non negatur: quæ quadam ratione, perfecta potest dici, quia toto corde gemit, & dolet: licet & alia ratione potest dici imperfecta, quia non vsque in finem duratura* [o]. *Secundum primum modum* [p] *perfectionis intelligitur illud Ioannis os aurei (* [3] *Perfecta pœnitentia, &c.) Iuxta secundum modum perfectionis* [q] *illud Augustini intelligitur (* [4] *Pœnitentia est vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse.) Illud autem* [r] [5] *(si pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur,) dupliciter intelligi potest. Si enim iuxta quorundam sententiam peccata dimissa redeunt, facile est intelligere nihil de venia relinqui: quoniam peccata, quæ prius erant dimissa, iterum replicantur. Sicut enim ille, qui ex iusta seruitute in libertatem manumittitur, interim verè liber est, quāuis ob ingratitudinē in seruitutē posteà reuocetur,* [f] *sic & pœnitenti peccata verè remittuntur, quamuis ob ingratitudinem veniæ eisdem posteà sit implicandus. Si autem peccata dimissa non redeunt, dicitur nihil* 10 *relinqui de uenia, quia nihil relinquitur sibi de vitę munditia, & spe ęternæ beatitudinis, quam cum venia assecutus est. Sicut enim argento perfectè purgato, nihil sui decoris relinquitur, si sequenti ærugine fœdatur, non tamen prima, sed sequenti sordidatur, sic expiato per pęnitentiam nihil de venia dicitur relinqui, cum tamen iam non deletis, sed adhuc ex* 20 *piandis coinquinetur.*

5 *Quòd autem* [t] *per pęnitentiā non semel tantùm, sed sæpissimè peccata remittantur, multorum auctoritate probatur.*

Ait enim Hieronymus in epistola ad Rusticum de pęnitentia.

CAP. XXIII.

SEpties [u] cadit† [x] iustus, & resurget† [y]. Si cadit, quomo- 30 do iustus? si iustus, quomodo cadit [z]? sed iusti vocabulum [a] non amittit, qui per pœnitentiam semper resurgit. Et non solùm septies, sed septuagies septies [b] delinquenti, si conuertatur ad pœnitentiam, pecca- 40 ta donantur. [Cui plus [c] dimittitur, plus diligit.]

[6] *Dauid quoque per pęnitentiam, adulterij simul & homicidij veniam impetrauit.*

De cuius pęnitentia in eodem libro Hieronymus ait. [7]

CAP. XXIIII.

TOtam pœnitentiam peccatoris ostendit psalmus 50 quinquagesimus, quando ingressus est Dauid ad Bethsabee vxorem Vriæ Ethæi, & à Natham prophetante correptus respondit dicens § Peccaui: § statimq; meruit audire § & Dominus abs te abstulit [d] peccatum. § Adulterio enim iunxerat homicidiū, & tamen con 60 uersus [e] ad lachrymas § Miserere, ait, mei Deus secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarū dele iniquitatem meam. § Magnum enim peccatū magna indigebat misericordia [f]. Vnde iungit, & di 70

p ¶*Primum modum.*]ꝙ dicitur perfecta, i. vsque ad salutem sufficiens, vt cum quis toto corde dolet, & gemit.
q ¶*Perfectionis.*]quia dicitur perfecta, i. vsque ad finem duratura.
r ¶*Illud autem.*]s. ea. si Apostolus.
f ¶*Reuocetur.*]quod ex leui cā fieri potest. C. de lib. & eor. li. l. 2. arg. 15. q. 7. c. 1. dum tamen lege sit comprehensa.

QVOD AVTEM. Hæc est 5. pars dist. in qua probat p quatuor auctoritates, ꝙ semper per veram pęnitentiam dimittuntur peccata. Io. de Fan.

CASVS. Positis auctoritatibus inductis, quas inducunt qui dnt pnīam non esse iterandam, & ꝙ pnīa postquàm peccatur, non obtinet veniam, incipit tractare per multas auctoritates & exēpla, ꝙ pęnitentia iteratur, & ꝙ sæpius per pœnitentiam remittantur peccata. Et ad hoc inducit sequentia c.

t ¶*Quòd autem.*] inductis auctoritatibus, quas inducunt q pnīam non esse iterandam dicunt, & qđ pœnitentia postquàm peccat non obtinet veniā, incipit probare p multas auctoritates & exēpla, ꝙ pęnitentia sępius iteratur, & ꝙ sępius per pęnitentiam remittuntur peccata.

SEpties.]CASVS. Dicitur hic, ꝙ iustus septies, i. multoties cadit per venialia peccata: & tñ non cadit à charitate. & sunt verba Salomonis, quæ Hier. exponit. Sequens §. scilicet, Dauid. patet.
u ¶*Septies.*] verbum Salomonis: quod exponit Hieronymus.
u ¶*Septies.*]id, pro vniuersitate ponitur, "id est, omnibus modis & generibus flagitiorum, & tribulationum.
ADDITIO. Et dic ꝙ hæc non est intētio literæ: nec pp hoc inducit: sed secundum ꝙ cadit in peccatum, vt sequit in alia gl. secundū Pet.
x ¶*Cadit.*]i. affligitur.
y ¶*Resurget.*]i. non perit, sed pficit. Vel resurgit, id est, nouis operibus proficit.
z ¶*Cadit.*] si intelligas hoc de casu, qui fit post peccatū mortale, exaudi qđ dicit in die, s. vitæ suæ: & tunc est casus à charitate. Si verò intelligas de casu, qui fit per veniale, per quod cadit à quadam innocentia, non à charitate, tunc exaudi de die naturali.
a ¶*Vocabulum.*]"generaliter dicit lex, ꝙ q possessionem vi ereptā in ipso congressu recipit, in pristinam cām vi detur potius reuerti, q̄ vi possidere. ff. de vi & vi ar. qui possessionem. ar. s. distin. 2. §. hæc itaque. c. firmum.
b ¶*Septuagies septies.*] i. qñcunque. finitum p infinito ponit. j. ea. adhuc. ver. medicorū. 16. q. 2. visis. ver. hēt enim.
c ¶*Cui plus.*] hæc fuit responsio Petri, cum Dominus eum interrogauit de fęneratore, qui debitoribus debita inæqualia dimiserat.

[margin: † al. cadet — † al. resurget — Prouer. 24. — " Septies, id est, omni bus modis. — Matth. 18. — Luc. 7. — 6 Sent. ibid. — 7 in e. epist. ad Rusticū. — 2. Reg. 12. — "vim faciés nō semper vi possidet. — Psal. 50. — " Deus qualiter abstulit peccatū Dauid.]

TOtam pœnitentiam.]CASVS. Probat in hoc c. ꝙ quotiescunque quis reuertitur ad Deum pro peccatis suis, toties parcit ei Deus: quod probatur exemplo Dauid, & p multas auctoritates eiusdem.

d ¶*Abstulit.*]"quo ad culpam, non quo ad pęnam. j. ea. illud. & s. di. 1. sicut primi. Vel quo ad pęnam æternā, non quo ad temporalem. j. dist. 4. c. intermittentes. §. filijs. H.
80 e ¶*Conuersus.*]s. dist. 1. §. econtra.
f ¶*Magna indigebat misericordia.*]i. magno effectu misericordiæ:

die; nam misericordia Dei æquè magna est semper.

a ¶*Rex.*] de facto. arg. dist. 83. nemo. ext. qui fil. sint legit. per venerabilem.

b ¶*Alium non timebat.*] hic habes vnam expositionem huius auctoritatis: aliam habes suprà distinct. 1. & venit. Vel dic, quòd alium non timebat, qui scilicet iustè posset eum punire: cum ipse solus sine peccato sit. suprà 3. quæst. 7. iudicet.

c ¶ *Iustificeris.*] quia continuò pœnituit. suprà eadem distin. 1. & venit.

†al. eram]

d ¶*Conclusit.*] id est, concludi permisit.

†timebam] Orig.

e ¶*Omnia.*] Iudæos & Gentiles.

Rom. 11.

f ¶ *Vt omnibus.*] quo ad sufficientiam, non quo ad efficaciam. suprà eadem distin. 2. citius.

g ¶*Putruerunt.*] cum peccato iterum consentitur, dum ad actum ducitur.

h ¶*Cicatrices.*] i. plagæ peccatorum per baptismum, prout exponitur infrà distinctio. 4. capitu. vlt. Vel per aliud remedium sanatæ.

Psal. 73.

i ¶*In apologia Dauid.*] liber excusatorius de Dauid.[a]

a Et dr̃ ab apo, q̃d est re: & logos, quod est sermo, quasi sermonis relatio, vel responsio. Ar.

ILle rex.] CASVS. Hoc capitulũ diuiditur in tres partes. In prima multis modis excusatur peccatum Dauid, Primò quia diu noluit in peccato manere. Secundò quia grauiter in corde doluit. Vnde statim fuit ei dimissum peccatum. Tertiò quia si sancti quandoque peccant, credendum est eis hoc contingere potius fragilitate naturæ, quàm libidine peccandi: & ideo fortius resurgunt, vt non videantur cecidisse. In 2. parte dicit, quòd peccatum quandoque donatur, quandoque deletur, quandoque tegitur. & de quolibet exemplum supponit. In 3. parte ponit differentiam inter iniquitatem & peccatum. peccatum enim est opus: iniquitas qualitas mentis. vnde qui vult cauere à peccato, extirpet radicem ipsam peccati, s. iniquitatem. Secunda pars incipit ibi, *Peccatum autem.* Tertia ibi, *Peccatum est.*

3. Reg. 12.

cit § Multum laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui. § Rex[a] enim erat †, alium non timebat †[b]. § Et malum coram te feci, vt iustificeris[c] in sermonibus tuis, & vincas, cum iudicaris. § Conclusit[d] enim Deus omnia[e] sub peccato, vt omnibus[f] misereatur. Tantumque pro fecit, vt dudum peccator & pœnitens transierit in magistrũ, & dicat § Docebo iniquos vias tuas, & impijs ad te conuertentur. § Confessio enim, & pulchritudo coram eo: vt qui sua confessus fuerit peccata, & dixerit (Putruerunt[g] & corruptæ sunt cicatrices[h] meæ à facie insipientiæ meæ,) fœditatem vulnerum in sanitatis decorem commutet.

Item Ambrosius in Apologia Dauid,[i] *cap. 2.*

CAP. XXV.

ILle rex[k] tantus, ac potens, ne[l] exiguo quidem momento manere penes se delicti passus est conscientiam[m]: sed præ matura confessione, atque immenso dolore reddidit peccatum suum Domino. *& infra.* ¶ Denique Dominum dolor intimi mouit affectus, vt Natham diceret (Quoniam pœnituit te, Dominus transtulit peccatũ tuũ.) Maturitas itaque veniæ profundam regis fuisse pœnitentiam declarauit: quæ tanti erroris offensam transduxerit.[n] *& infrà.* ¶ Sancti, qui[o] consummare pium certamẽ gestiunt, & currere cursum salutis, si cubi fortè vt homines corruunt †,[p] naturæ magis fragilitate, quàm peccandi libidine, acriores ad currendum resurgunt, pudoris stimulo maiora reparantes certamina, vt non solùm nullum attulisse existimetur lapsus impedimentum, sed etiam velocitatis incentiua cumulasse.[q] Ergo si currentium[r] non soluitur[s] cursus, cum aliqui fortè ceciderint, non luctantium[t] contentio, sed inoffensa manent certamina: quin & plerique post vnum, aut alterum lapsum gratia maiore[u] vicerunt: quantò magis agonem pietatis ingressi nõ debent vnius prolapsionis offensione censeri,[x] cum beatus sit, qui se potuerit reparare post lapsum? *& infrà. c. 4.* ¶ Quòd peccauit, conditionis[y] est: quòd supplicauit, correptionis: lapsus communis, sed specialis confessio. Culpam itaque incidisse, naturæ est, delesse †, virtutis.[z] *& infrà. c. 13.* ¶ Peccatum aut donatur[a], aut deletur, aut tegitur. Donatur[b] per gratiam, deletur[c] per sanguinem[d] crucis, tegitur[e] per charitatem: similiter, & ini-

k ¶*Ille rex tantus.*] CASVS. "In hoc capitu. excusatur multis modis peccatum Dauid, adulterij, s. & homicidij Primò quia diu noluit manere in peccato. Secundò quia grauiter in corde doluit: quod inde patet: quia statim fuit ei dimissum peccatum. Tertiò quia si quandoque sancti peccant, credendum est hoc eis contingere potius fragilitate naturæ, quàm peccandi libidine: vnde fortius resurgunt, adeo vt non videantur cecidisse. In 2. parte ponit differentiam inter peccatum & iniquitatem. peccatum enim est opus iniquitatis: iniquitas est qualitas[b] mentis. vnde qui vult cauere à peccato, extirpet radicem ipsius peccati, scilicet iniquitatem.

* Dauid peccatum tripliciter excusatur.

b al. vitium.

l ¶*Ne exiguo.*] postquàm redargutus est à Nathan.

m ¶*Conscientiam.*] argumen. quòd non dicitur quis mordere peccati conscientia, ex quo iam de eo pœnituit: vnde subire securè potuit sacramentum. octaua, quæstione tertia. Artaldus. licet argumen. contra sit, suprà vigesimaquinta distinctione, primum. "Sed not. quòd conscientia dupliciter accipitur. quandoque enim dicitur conscientia delicti, vt ibi: quandoque dicitur morsus peccati, vt hic, & secundum quòd dicit Horatius:

"Conscientia dupliciter sumitur.

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

n ¶*Transduxerit.*] idest deleuerit quo ad pœnam æternam: aliàs, temporaliter punitus fuit. suprà eadem, distinctio. prima, sicut primi.

o ¶*Sancti qui.*] per hoc intẽdit probare, "quòd vtilis est pœnitentia, licet sequatur offensa quædam, scilicet humana similitudine currentium in brauio, vel agone. Nam licet in cursu labantur, si viriliter postea insistant, lapsus præteritus nullatenus ei imputatur: sic & spiritualis agonista dum currit ad brauium vocationis æternæ, licet aliquando labatur in via, si pòst resurgit, lapsus non obest ei: quin etiã stimulo incitatus pudoris, ad consummationem cursus amplius inardescit. 50. distinctio. fidelior.

"Pœnitẽtia est vtilis licet sequatur offensa.

†al. corruerint.

p ¶ *Corruunt.*] suprà 20. quæstio. 3. procliuius. infrà eadem, inter hæc hircum. in auth. de mona. §. hinc. coll. 1.

q ¶*Cumulasse.*] id est, incentiuum ad bene operandum augmentasse.

r ¶*Currentium.*] idest bene operantium. Vel intelligitur ad literam.

s ¶*Non soluitur.*] suprà eadem, distinctio. 1. §. alij ècontrario. &c. & venit.

† al. diluisse

t ¶ *Luctantium.*] vt fiat contentio, si illi posteà obtinuerunt.

u ¶*Gratia maiore.*] suprà distinctio. 50. fidelior.

x ¶*Censeri.*] i. dãnari.

y ¶ *Conditionis.*] humanæ.

z ¶*Virtutis.*] s. c. inter hæc hircum.

a ¶ *Donatur.*] donari dicitur quod nullo iure cogente conceditur. ar. 3. dist. 2. nullus eorum. ff. de re. iur. donari. " Vnde cum primam gratiam nemo possit mereri, patet quòd gratis fit remissio peccatorum.

"Gratiã primam nemo mereri põt.

b ¶*Donatur.*] " donatur peccatum quando ita remittitur vt pro eo nulla pœna exigatur, vt in baptismo. deletur cum interior macula abstergitur, & ad pœnã æternam minimè reseruatur.

"Peccatum quãdo dicitur donari.

c ¶*Deletur.*] s. dist. 1. c. ijs potestatis.

c ¶*Deletur.*] si quidem in baptismo deletur originale ne obsit: † non vt non sit. j. de consecr. di. 3. c. 2. & alluditur hic naturæ sanguinis. Humidum enim naturam habet abluendi: sicut Ioãnes in Apocalypsi ait de martyribus: Lauerunt (inquit) stolas suas in sanguine agni. Et Apostolus: Deletum est chirographum per mortem Christi, quo diabolo tenebamur obnoxij. 76. dis. scire debet. ver. item in apologia Dauid, deleta scriptura, charta remanet: similiter deleta culpa originali in baptismo remanet ipsa iniquitas, idest fomes peccati ad pœnam tantùm, non ad culpam.

† Vide not. s. 15. q. 1. si cõcupiscẽtia.

d ¶ *Per sanguinem.*] idest per passionem, idest per fidem, quam quis habet de passione.

e ¶ *Tegitur.*] per charitatem, idest per bona opera." Sicut enim vnum corpus tegitur per oppositionem alterius: sic peccatum

" Pctã quæ teguntur.

catum tegitur per bona opera contraria, vt infrà capitu. illud. ver. atque operuit peccata, & texit operib. bonis. Vel referas hoc ad diuersa peccata, vt peccatum quod est tantùm in voluntate, dicatur donari, originale autem deleri, actuale tegi. Vnde Psal. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &c.

Dauid, commendat eum, quòd obtulit se morti pro plebe: vnde & veniam adeptus est. Aliud exemplo Moysi, qui pro simili facto veniam impetrauit. & ꝙ pro tali oblatione Dauid sit adeptus veniam sui peccati, scilicet adulterij & homicidij, probat quibusdam auctoritatibus: & q̄a non fecit hoc dolo, sed errore, & non libidine peccandi, sed causa mysterij occulti. Et habetur hæc historia. s. 1. q. 4. c. ecclesia. §. itē peccato ecclesiæ.

quitas[a], quæ æstimatur habitudo mentis iniustæ: licet Ioannes in epistola eum, qui fecerit peccatum, & inquitatem[b] fecisse dixerit, sicut habemus scriptum (Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit:) peccatum est iniquitas[c], quia in peccato ipso iniquitas est. Tamen, vt nobis videtur, peccatum A est opus iniquitatis: iniquitas autem operatrix[d] culpæ, aut delicti. Prius est ergo, vt ipsa iniquitas deleatur, excidatur radix, & seminarium peccatorum: mala tollatur radix, ne malos fructus ferat, aboleatur erroris omnis affectus, vniuersa iniquitatum genera tollantur. Itaque quemadmodum intrans in animam sapientis disciplina imprudentiam tollit, & scientia ignorantiam, sic perfecta virtus iniquitatem, & remissio peccatorum delet[e] omne peccatum.

A ¶Peccatum est.] *In originali vulgato legitur*, omne peccatum est iniquitas: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Plus est ergo, &c. *sed melior visa est Gratiani lectio.*

Idem in eodem lib. c. 7.

CAP. XXVI.

1 Illud †[f] verò quàm mirabile est, quòd Angelo ferienti plebem se obtulit Dauid dicens (Grex iste[g], quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei.) Quo facto statim dignus sacrificio iudicatus est, qui absolutione existimabatur indignus. Nec mirum, si tali sua oblatione pro populo, peccati sui adeptus est veniam, cum Moyses[h] offerēdo se Domino pro plebis errore, etiā plebis peccata deleuerit. Texit igitur peccata sua, an non? Sed quis hoc neget, cum hic ipse docuerit propheta, quòd remittantur iniquitates, tegantur peccata, non imputētur à Domino? Peccatum remissum sibi esse docuit, sicut scriptum est (Delictum meum cognosco, & iniustitiam meam non operui. Dixi, pronunciabo aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.) Dixit (pronuntiabo) & veniam meruit,[i] antequàm pronuntiaret: quantò[k] magis, vbi de se pronuntiauit, dicens (iniquitatem meam ego agnosco) remissum est ei omne peccatum? licet specialiter de hoc[l] & Nathan propheta respondit (& Dominus transtulit peccatum tuum.) Ergo remissionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata sua, & texit operibus bonis, nec imputandum est ei peccatum, quia non fuit in eo dolus malitiæ, sed lapsus erroris: deinde †, quia non fuit improbitatis æstus, sed vmbra[m] mysterij: & tamen confessus est delictum suum, agnouit iniquitatem, vidit lauacrum, & vidit, & credidit: dilexit multum, vt nimia charitate tegere quemuis posset errorem.

6 Ecce, cuius pœnitentia hic commendatur, cui etiā venia per prophetam data monstratur, quam grauiter posteà deliquerit,[n] populi multido[o] prostrata ostendit. Achab quoque (vt Hieronymus contra Iouinianū scribit[2]) rex impijssimus, vt sententiam Dei subterfugeret, & euersio domus eius differretur in posteros, ieiunio impetrauit, & sacro.

De quo ad eundem Rusticum scribit idem Hieronymus dicens.[3]

CAP. XXVII.

Achab[p] rex impijssimus vineam Nabuthæ cruo-

Addit io. Licet enim peccatum sit donatum & deletum, non tamen videtur esse tectum, imo nudum, & apertum quousque cōgrua sit satisfactio facta. sic ergo Deus donat peccatum per cordis contritionem, & homo delet interius per cordis contritionem, & tegit exterius per confessionem, & per satisfactionem. Pet.

a ¶*Iniquitas.*] supple, aut donatur, aut deletur, aut tegitur.

b ¶*Iniquitatem.*] sic omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: quia peccatum est iniquitas, &c.

c ¶*Iniquitas.*] id est, ex iniquitate procedit peccatum.

d ¶*Operatrix culpæ.*] sicut charitas bonorū meritorum, vt suprà eadem, distin. 2. charitas.

d ¶*Operatrix culpæ.*] innuitur ex hac serie, quòd iniquitas non est peccatum, & vice versa: quod aliquibus videtur absurdum, sed non est, si vocabuli acceptio multipliciter attendat. Dicitur enim peccatum largè, & strictè. Quidquid vtique à Deo non est, largè peccati appellatione continetur, vt peccatum originale, & vitium animæ, quod dicitur habitudo mentis iniustæ. Si enim Deus omnipotens dicitur, quia omnia potest & facit præter peccata: rectè quidquid ab eo non est, peccatum dici potest: cum etiam posse peccare, non sit aliquid posse, vt suprà eadem, distinctione 2. charitas, Strictè verò & propriè dicitur peccatum peccantis actio: & ita hic accipitur, secundum illud Augustini. Peccatum est dictum, vel factum vel concupitum, quod fit contra legem Dei, & secundum hoc iniquitas non est peccatum. Si enim iniquitas est habitudo mentis iniustæ, & habitudo est qualitas, & nulla qualitas est actio: ergo nec peccatum. vnde & hic Ambr. ait: Peccatum est opus iniquitatis: quia ex iniquitate vt ex causa procedit: sicut ècontrario bona merita ex charitate prouenire dicuntur, vt suprà eadem, distinctione secunda, charitas. vt mihi videtur. H.

e ¶*Delet.*] suprà 11. quæstione 3. existimant. s. 32. q. 1. cum renuntiatur.

Illud verò.] Casus. Adhuc Ambro. persistens in excusatione

f ¶*Illud verò.*] Casus. Adhuc persistit Ambro. in excusatione Dauid, & commendat eum, quia morti se obtulit pro plebe, & veniam adeptus est: sicut & Moyses impetrauerat veniam pro populo. præterea Dauid peccatum suum non excusauit, sed humiliter confessus est, præterea non fecit hoc dolo, sed errore: non peccandi libidine, sed causa mysterij.

g ¶*Grex iste.*] suprà 1. quæstio. 4. cap. ecclesia. §. item Dauid.

h ¶*Moyses.*] suprà distin. 45. disciplina.

i ¶*Meruit.*] id est, obtinuit.

k ¶*Quanto.*] argum. votum de præsenti magis obligare, quàm votum de futuro. argum. contra ext. qui cler. vel vo. rursus. vbi dicitur, quòd simplex votum non minus obligat, quàm solemne.

l ¶*De hoc.*] i. peccato homicidij & adulterij.

m ¶*Sed vmbra.*] suprà 31. quæstione 1. capit. si qua. §. sed obijcitur.

ECCE. Hæc est 6. pars distinc. in qua intendit probare, quòd etiā boni & sancti quādoque cadunt & resurgunt. Et hoc probat per 4. capitu. Ioan. de Fant.

Casvs. Infert Grat. ex supradictis, ꝙ ille cuius pœnitentia commendatur, & cui per prophetam ostenditur venia data: posteà grauiter deliquit in populi numeratione, & iterum posteà pœnituit. Achab quoque rex impijssimus per pœnitentiam à Domino veniā impetrauit.

n ¶*Deliquerit.*] In populi numeratione.

o ¶*Multitudo.*] prima q. 4. c. ecclesia. §. item Dauid.

Achab rex.] Casvs. Cum Achab & Iezabel ab Helia grauiter redarguerentur de morte Nabuthæ, & eis grauiter comminatus fuisse propheta: ad vocem eius Achab: pœnitentiam egit, & veniam à Domino impetrauit. Iezabel verò quia noluit pœnitere, præsenti fuit condemnata iudicio. Et consueuit notari historia suprà 50. distinctio. ca. si post. §. ècontra. Quod dicit ibi, *& cum Iezabel: cum*, prepositio est.

p ¶*Achab.*] s. 23. q. 8. conuenior.

Marginalia: 1. Ioan. 5. — Peccatum dicitur largè & strictè. — 1 sen. 4. di. 14. — † Quam verò illud etiam mirabile] Orig. — 1. Paral. 21. — Exod. 32. — Psal. 31. — Dauid pro plebe morti se obtulit. — Psal. 50. — 2. Reg. 12. — Votum de psenti plus obligat, q̄ votum de futuro. — † al. deinque non fuit. — 2 Lib. 2. — 3 Epi. ad Rusticum.

a ¶In

re possedit, & cum Iezabel nõ tam cõiugio sibi, quàm crudelitate coniuncta, Heliæ increpatione corripitur: hæc dicit Dominus [Occidisti, & possedisti.] & iterum § In loco [a], in quo linxerunt canes sanguinem Nabuthæ, ibi lingent sanguinem tuum. Et Iezabel canes comedent ante muros Iezrahel [b]. Quod cum audisset Achab, scidit vestimenta sua, & posuit saccum super carnẽ suam, ieiunauitque, & dormiuit in cilicio. Factusque est sermo Domini ad Heliam dicens: [quoniam reueritus est Achab faciem meam, non inducam malũ in diebus eius. § Vnum [c] scelus Achab, & Iezabel [d]: tamen conuerso † ad pœnitentiam Achab, pœna differtur in posteros: & Iezabel in scelere perseuerans prę senti iudicio condemnatur [e].

Item Ioannes Chrysostomus de reparatione lapsi, [epist. 5. ad Theodorum lapsum.

CAP. XXVIII.

[1] TAlis, mihi crede, talis est erga homines pietas Dei: nunquam spernit [f] pœnitentiam, si ei sincerè, & simpliciter offeratur. Etiam si ad summum quis perueniat [g] malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam, suscipit [h], & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priorem reuocet statum: & quod est adhuc præstantius, & eminentius, etiam si non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem, quantulãcunque tamen, & quamlibet breui tempore gestam non respuit pœnitentiam [i]: suscipit etiam ipsam, nec patitur [k] quãuis exiguæ conuersionis perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Esaias, vbi de populo Iudęorum talia quædam dicit (Propter peccatum modicè conturbaui eum, & percussi eum, & auerti faciem meam ab eo: contristatus est, & ambulauit tristis, & sanaui [l] eum, & consolatus [m] sum eum.) Euidentius autem nobis testimonium dabit etiam rex ille impius, qui cupiditatis suę quidem prædam vxoris nequitia quæsiuit: sed perturbatus ipsius sceleris immanitate pœnituit, & cilicio circundatus facinus suum fleuit, atque ita erga se Domini misericordiam prouocauit, vt à cunctis [n] eum absolueret peccatis. Sic enim ait Deus ad Heliam (Vidisti, quomodo compunctus est Achab à facie mea? quia fleuit in conspectu meo, non inducam mala [o] in diebus eius.)

¶ Versio hæc, licet non nihil discrepet ab ea, quæ inter latina Ioannis Chrysostomi opera circumfertur, non tamen longè discedit à verbis græcis. extat enim hoc opusculum manuscriptum in bibliotheca Vaticana.

Item Gregorius in homilia decima super Ezechielem, in extremo.

CAP. XXIX.

SIcut † Achab rex iniquus à propheta reprehensus, cũ contra se diuinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœrore deprehensus est: ita vt prophetæ suo Dominus diceret [Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur mei causa [p] humiliatus est, non inducam malũ in diebus eius.] In quibus Domini verbis pensandum est, quomodo ei in electis suis mœror amaritudinis placeat, q̃ amittere timent Deum, si sic ei & reprobi pœnitentia placuit, qui timebat perdere præsens seculum: aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis, qui placẽt, si hęc ad tempus placuit, & in eis, qui displicebant.

Niniuitæ quoque, quos Dominus in Euangelio commendat, pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ex misericordia Domini indulgẽtiam consecuti, subuersionis interitum subterfugere meruerunt. Sed qualiter [q] post acceptam veniam Achab vixerit, textus libri Regum declarat: de quo etiam scribit Ambrosius [2], quòd Iezabel vxor eius, cuius inflammabatur arbitrio, cor eius conuertit, & nimijs sacrilegijs execrabilem fecit, & hunc pœnitentiæ eius reuocauit affectum.

De Niniuitis autem in proœmio Ionæ scribit Hieronymus.

CAP. XXX.

[3] SIcut ait Herodotus [r], Niniue à rege Medorum subuersa est regnante apud Hebræos Iosia. Vnde patet

---

a ¶ *In loco.*] i. in eadem regione. non enim est verum in eodem loco singulariter.
b ¶ *Iezrahel.*] ciuitas est.
c ¶ *Vnum.*] i. simile.
d ¶ *Iezabel.*] Et ita medicamentum fuit vni ad interitum, &c. vt 23. q. 4. Nabuchodonosor.
e ¶ *Condemnatur.*] " cum Iehu præcepit Eunuchis, quòd eam præcipitarent de turri: quia dixerat ei, Nunquid pax erit Zambri, qui interfecit Dominum suum? id est, filium meum Zaran.

TAlis mihi.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd tanta est pietas Dei, quòd quemlibet peccatorum etiã sceleratissimum ad pœnitentiam recipit, & ad statum pristinum reuocat, & mercedem tribuit conuersionis, quãuis exiguæ. Et hoc ꝓbat auctoritate Esaię & exemplo Achab. Seq. c. sicut Achab. patet, & de eo habuisti. s. in ca. Achab.

f ¶ *Spernit.*] 26. q. 6. agnouimus.
g ¶ *Perueniat malorum.*] potest ergo aliquis esse summè malus, sed non repente, vt s. di. 2. c. si fermo. §. ècontrario. " Sed certè summè bonus non potest quis esse nec summè malus intentione malitiæ vel bonitatis: quin alius possit esse melior vel deterior. Nam dicit auctoritas, Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. sed vniuersitate malorum potest quis esse malus, vt referas hoc ad septem vitia principalia. nam illa septem bene potest quis committere. vel dic illum peruenisse ad summum malorum, cuius desperabilis est correctio. ita est desperatus, qui putat plus Deum offendisse, quàm sibi possit remittere, sicut Cain. 90. dist. neque.
h ¶ *Suscipit.*] Deus eum.
i ¶ *Pœnitentiam.*] id est, satisfactionem.
k ¶ *Nec patitur.*] diligit enim Deus bonũ, quod in peccante plantauit. j. ea. pium.
l ¶ *Sanaui.*] per pœnitentiam.
m ¶ *Et consolatus.*] Polysyntheton, i. pluralitas cõiunctionum.
n ¶ *A cunctis.*] sed quomodo absoluit eum ab omnib. peccatis cum eius pœnitentia vera non esset? non enim pœnitebat nisi vt euitaret mala temporalia, vt dicit c. seq. Sed dic quòd absoluit eum prout sequitur hic, non inducam mala in dieb. eius. vnde expone, peccatis, i. pœnis. Vel absoluit eum ab omnibus peccatis, s. ab illo procedentib. quia cum per falsos testes eum fecerit condemnari, periuria sunt inde secuta. argu. ex. de test. sicut. " Et not. quòd est triplex peccatorum venia. Prima consistit in pœnæ dilatione: sicut hic. Secunda in culpæ abolitione, quæ fit per pœnitentiam. Tertia in culpæ & pœnæ dimissione: quod fit per baptismum. de con se. dis. 4. siue. de prima hic, de secunda, distinct. 2. si quis. B.
o ¶ *Mala.*] comminata. alia enim bene induxit in diebus eius.

SIcut Achab.] p ¶ *Mei causa.*] timoris. Et ita videtur quòd solo amore siue timore quis possit veniam consequi secundum q̃ sonare videtur illa auctoritas: Seruite Domino in timore, &c. Sed contra. nonne talis est malus, ergo nihil boni meretur. ar. s. 50. dis. vt constitueretur. vbi dicitur, quòd qui animo recuperandi honorem superbè agit pœnitentiam, &c. " Item vera non est pœnitentia, quæ non sit ex fide per dilectionem operante, vt s. c. si Apostolus. iam responsum est ad hoc in gl. sed quomodo.

NINIVITAE. CASVS. Probat Grat. quòd postquàm aliquis egerit veram pœnitentiam, potest posteà criminaliter peccare. quod probat exẽplo Niniuitarum, qui ad prædicationem Ionæ pœnitentiam egerant, & tamen posteà criminaliter peccauerunt. Idem etiam dicit de Achab & Iezabel.
q ¶ *Sed qualiter.*] ostenso qualiter Achab & Niniuitæ veram egerunt pœnitentiam, ostẽdit qualiter posteà peccauerunt mortaliter.

SIcut ait.] CASVS. Probat Hier. in hoc c. quòd Niniuitæ per pœnitentiam veniam meruerunt: sed quia posteà peccauerunt vt Herodotus historiographus narrat, ciuitas eorum posteà est subuersa.
r ¶ *Herodotus.*] historiographus quidam.

a ¶ *Sub-*

Marginalia: " Iezabel præcipitata fuit de turri. — 3. Reg. 21. — † cõuersus] Orig. al. cõuersi] man. — " Summè malus, aut summè bon' qs esse nõ põt. — 1 sen. 4. dist. 14. — Esa. 57. apud 70. — " Peccatorũ venia est triplex. — 3. Reg. 21. — † Sic] orig. & exempp. — 3. Reg. 21. — " Pœnitẽtia vera q̃ est. — Ionæ 3. — 2 Li. de Nabuthe Hizraelit. c. vlt. — 3 sensus nõ verba.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80.

a ¶*Subuersam.*] à Medis.

Naum prophetam.] CASVS. Idem ferè dicitur hic quod dictum est in §. Niniuitæ. Casum formabis: quia facilis est, & est prologus Hierony. super Naum. Item in principio Naum. verba sunt Grat. sequens §. item quod patet.

b ¶*Naum.*] verba Hieronymi.

c ¶*Regis.*[scilicet Salmanasar.

d ¶*Assyriorum.*] Assyriorũ metropolis erat Niniue.

e ¶*Traditio.*] sic construe, traditio Hebræorum confirmat Naum fuisse prophetam ante, &c.

ADDITIO. Sub. & hoc ideò dicit: quia licet Niniuitæ egissent pœnitentiam de peccato propter quod Naũ annuntiauit eis subuersionẽ: tamen postmodum peccauerunt, propter qđ captiuati sunt à Medis. Pe.

f ¶*Iudicium.*] scilicet quòd captiuarentur à Medis.

g ¶*Locutus.*] s. Naum: qui de Niniue prophetauit, sicut & Ionas.

h ¶*Zelans.*] i. exactor castitatis, quæ si violatur immittit pœnam vt sic reuocetur ad castitatem. vnde sequitur, vlciscens, &c.

i ¶*Vlciscens.*] vxor prophetæ Domini laudantis quod de Assyrijs vltus est iniuriam populi sui: quia captiuati sunt à Medis.

ITEM QVOD FREQVENTER. Hæc est 7. Pars dist. in qua probat, quòd non tantùm sæpe, sed frequenter peccans & pœnitens habet veniam. Ioan. de Fant.

Adhuc instant.] CASVS. Dicebant quidam hæretici, quòd Deus post baptismum tantùm semel dat veniam pro peccato. vnde si quis egit pœnitentiam, & illam voluerit iterare, inutilis erit. & errorem suum confirmabant duabus rationibus. Prima, quia si Deus toties quoties homo peccat, peccata dimitteret: videretur peccata diligere. Secunda, quia nõ legitur in Euãgelio ꝙ Christus bis illuminauit aliquem cæcum, vel bis suscitauerit aliquem mortuum. Ex quo colligunt, quòd Deus bis eidem homini eadem peccata non dimittit. Istum ergo errorem hic reprobat: ostendens quòd quoties homo pœnitet, toties Dominus peccata dimittit. Et quòd primo loco inducunt hæretici, dicit non valere. in eo namque quòd Deus est paratus peccata destruere, apparet eum odire, & non diligere peccata. Item licet Christus non bis illuminauerit aliquem, vel bis non suscitauerit: tamen quandoque quem vno tempore mundauit leprosum, alio tempore illuminauit cæcum: ex quo sequitur, ꝙ eidem homini bis peccata dimittit. si enim Christus, qui se dicit medicum, sæpius non curaret ægrotum, minor esset medico temporali, qui sæpius nouit ægrotum curare. Supponit ergo exempla & auctoritates, & introducit rationes, per quas probat ꝙ Christus eidem sæpius peccata dimittit.

[margin: 1 inter opera B. Hiero.]

illam prædicante Iona ex pœnitentia meruisse veniam: sed quia posteà ad vomitũ redijt, ex ira Dei subuersam [a] fuisse.

Item in prologo Naum[1].

CAP. XXXI.

NAum [b] prophetã ante aduentum regis [c] Assyriorũ [d], qui populum Israël captiuum in suam regionem trãstulerat, fuisse, Hebræorum traditio [e] confirmat. Si quidem in fine huius lectionis, prædicti regis aduentũ idem propheta annũtiare monstratur. Sed cum habitatores Niniuæ, Iona interitum ciuitatis prædicante, ne diuina ira denuntiatum interitũ sustinerent, peccatorum, & impietatis pœnitẽtiam egissent, accepta Dei misericordia, grauioribus se criminibus implicuerunt. Qua de causa memoratus propheta Spiritu sancto plenus iudicium [f] Dei annuntians ita est locutus [g], [Deus zelans [h], & vlciscens [i] Dominus est.]

[margin: Naum 1.]

7 *Item, quòd frequenter venia pœnitenti præstetur, testatur Augustinus in libro de pœnitentia*,[2] *scribens contra quosdam hæreticos, qui peccantibus post baptismum semel tantùm dicebant vtilem esse pœnitentiã.*

[margin: 2 in libr. de vera & falsa pœnit. c. 5.]

CAP. XXXII.

[margin: 3 sent. 4. distin. 14.]

3 ADhuc instant perfidi [k], qui sapiunt [l] plus, quam oporteat [m], non sobrij, sed excedentes mensuram. Dicunt enim, etsi † semel peccantibus post baptismum valeat pœnitentia [n], non tamen sæpè [o] peccantibus proderit iterata: alioqui remissio, ad peccatum esset incitatio. Dicunt enim, quis non semper peccaret, si redire semper posset? Dicunt enim Dominum incitatorem mali, si semper pœnitentibus subueniret, & etiam ei placere peccata, quibus semper præstò est gratia [p]. Errant autem: imo constat ei multum peccata displicere, qui semper præstò est ea destruere. Si enim ea amaret, non ita semper destrueret, sed conseruaret, atque, vt sua munera, foueret. Semper destruit peccata, quæ inuenit, ne soluatur [q] quod creauit, ne corrumpatur quod amauit. Sumunt occasionem hypocritæ isti ex factis Domini. Quem enim cæcum bis illuminauit? quem leprosum bis mũdauit? quem mortuum bis suscitauit? non Lazarum, quem † dilexit, non filium viduæ, quem misertus matri reddidit, non filium dissipatorem legitur bis suscepisse, non filiam Abrahæ bis à dæmonio liberasse. In nulla persona iterauit factum, docens, vt aiunt, non sæpè à Domino fieri remedium. Dixit mulieri [Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.] promittens pœnam, non amplius veniam.

[margin: †vt si] Orig.]
[margin: † quẽ prius dilexit] Origenes.]
[margin: Luc. 7. & 15 Matth. 15.]
[margin: Ioan. 8.]

¶ Quòd † autem multos [r] cæcos & diuerso tempore illuminauerit, & multos debiles confortauerit, ostendit in diuersis illis eadem sæpè peccata [s] dimitti, vt quem prius sanauit leprosum, alio tempore illuminet † cæcum. Ideò etiam tot sanauit † febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, & aridos, ne desperet de se peccator: ideò non scribitur aliquis nisi semel sanatus [t], vt quisque timeat mergi † peccato. Videmus adhuc quotidie in ecclesia sæpe febricitantes, sæpè languidos, sæpè passionibus captos, sæpè liberari: vt appareat toties opus miserãtis, quoties cõfessio fit pęnitentis. Quo modo. n. corpus, quod vilius [u] est, & ab ipso dissimilius [x], sæpè sanaret, & animam digniorem, & redemptam [y] nõ toties liberaret? Medicum se vocat, & non sanis, sed malè habentibus opportunum [z]. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? Medicorum enim est centies infirmũ visitare, centies [a] curare. Qui cæteris

[margin: †[Qui] Orig.]
[margin: † illuminauit] Orig.]
[margin: † saluauit] Orig.]
[margin: † iungi] Orig.]
[margin: Marc. 2.]

k ¶*Perfidi.*] Hæretici.

l ¶*Sapiunt.*] id est, inquirunt.

m ¶*Oporteat.*] ille dicitur plus sapere quàm oportet sapere, qui diuinum consilium nimis altè perquirit, &c. vt extra de h.æ. cum ex iniuncto. & 43. dist. sit rector.

[margin: Ioan. 11.]

n ¶*Pœnitentia.*] s. distin. 23. qui episcopus.

o ¶*Sępe.*] s. ead. dist. 3. §. sed verba. cap. fanè. & s. 23. q. 4. est iniusta.

p ¶*Gratia.*] idest, per gratiam.

q ¶*Soluatur.*] per mortale peccatũ. "Ex hoc collige mala non esse creata: iuxta illud, De⁹ creauit omnia præter peccata, vt dixi s. c. ille rex tantus.

[margin: "Peccata non sunt à Deo creata.]

r ¶*Quòd autem multos.*] licet progressus Aug. non videatur efficax: potest tamen lege confirmari: nam dicit lex, quòd id quod in duabus personis recipitur, hoc etiam in eadem persona recipiendum est. ff. si certum petatur. l. singularia. arg. 8. q. 1. in scripturis. q̃a ibi ex persona Esaiæ & Hieremiæ ostendit, quod vnaquæque persona, quæ eligitur, debeat facere: hoc tamen de vna ꝓbat: quia qui prius leprosum mundauit, post cæcum illuminauit.

s ¶*Peccata.*] idest, pœnas peccatorum.

t ¶*Sanatus.*] de eadẽ infirmitate. plenè. n. curauit de ea, de qua curauit, vt j. ea. sunt plures. sed hic primò curauit leprosum, posteà cęcum factum curauit.

u ¶*Quod vilius.*] arg. s. dist. 38. sedulo. s. 24. q. 3. si habes.

x ¶*Dissimilius.*] "nã corpus sola essentia simile est Deo: anima verò pluribus: quia essentia & rationabilitate. arg. s. ea. distin. 2. principium.

[margin: "anima pl⁹ similitudinis hẽt cum Deo, quàm corpus.]

y ¶*Redemptam.*] sanguine Christi.

z ¶*Opportunum.*] id est, vtilem.

a ¶*Centies.*] artis possibilitate: aliàs nũquid centies pro eodem salario, si centies recidiuauerit? Vel an toties constituenda sunt salaria, quoties fiunt curationes? Nec enim vnam pœnam bis indulget: imo singulas indulgentias singulæ præueniunt pœnæ, vt j. ea. quippe. Sufficit semel infirmum curasse. arg. ff. de sol qui res. §. aream. arg. contra. s. e. dist. 2. querendum. & c. quia radix. nec vtiq; liberatur qui non plenè liberatur. j. e.

sunt plures.ff. de inter. ac. de ætate. §. nihil. s. dist. I. diuortiū. contra. a ¶ *Exclusit.*] s. 19. di stinct. si Romanorum. argum. s. 28. q. I. idololatria.

† al. excludit.

b ¶ *Confitebor.*] vocando eum ad regnū: Venite benedicti, &c. (Matth. 10.) c ¶ *Fecit.*] quia contradicit ante, forte Domino. d ¶ *Omnem.*] per dilectionem ei adhærentē. e ¶ *Sedentem.*] prius. f ¶ *In tenebris.*] id est, peccatis. (Ioel. 2.) g ¶ *Nullum.*] s. dist. 19. si Romanorum. s. ea. dist. I. §. alij. c. nemo potest. h ¶ *Per epistolas.*] scilicet per primam. i ¶ *Testatur.*] in 2. epistola ad Corint. vbi dixit: Prædixi. n. & prędico vt præsens bis, & nunc tertiò absens. (Psal. 106. Luc. I.) k ¶ *Semper.*] septenarius enim numerus vniuersitatis est.

† sedentes] Orig.

l ¶ *Seducti.*] s. dist. 2. §. item opponitur. & c. si enim inquit. Eo. n. ꝙ peccatores nos esse nō credimus, deterius peccamus. s. distin. 45. licet plerunque. & cap. vera iustitia. s. distin. 25. §. nunc autem. j. de cons. dist. 4. firmissimè. (I. Cor. 13. Io. 2.) m ¶ *Iactare.*] cum sit scriptum: si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus. s. dist. 2. si enim. n ¶ *Esse potest.*] j. de conse. dist. 4. à paruulo. contra. nam ibi dicitur quòd peccato non cōmoritur baptizatus: ergo nō est in eo. Sed dic esse non potest, id est, non potest incipere esse. argu. de consec. dist. 4. firmissimè. est tamen superficiale. argu. quod hic inducit, nec infans vnius diei, &c. cum agatur hic tantū de actuali peccato. (Iac. 5. Iob 15. ex 70.) o ¶ *Nihil mihi cōscius sum.*] " id est, nullius mortalis peccati conscientiam habeo. ipse enim dicebat: ago qđ nolo. s. distin. ead. inter hæc. II. q. 3. senti. & c. inter verba. cōtra. Sol. hic dicit in psona perfectorum: ibi de imperfectis. Vel dic, non in hoc iustificatus sum: quia potest subrepere veniale, id est, non ex hoc, vt j. ca. si quis autem non habens. j. dist. 7. nullus expectet. Vel dic, nihil mihi conscius sum quo ad mortale:

" nihil mihi cōsci9 sum, qualiter exponitur. (I. Cor. 4. Rom. 8. I. Cor. 7.)

minor esset, si alijs possibilia ignoraret; memor est sui, qui dicit [Nolo mortem peccatoris, sed vt cōuertatur, & viuat] Quem enim peccatorem exclusit † [a] ? Et quòd omnibus promisit indulgentiā, alijs quoque promissionibus declarat. [Qui me confessus fuerit coram hominibus] id est, omnis, quantumcunque, & quotiescunque peccator, cuiuscūque ordinis, etiam si fuerit sacerdos [confitebor [b] & ego eum coram patre meo.] Nam [qui inuocauerit nomen Domini,] id est, secundum quòd nominatur Dominus, id est, qui inuocauerit eum ad se, seruiendo, non contradicendo, vt forsitan sæpè fecit[c] [omnis] id est, quicunq; sit ille peccator [saluus erit.] Omnem [d] enim animam iste promissor saturauit bonis etiam sedentem† [e] in tenebris [f], & vmbra mortis nullam [g] excipiens animam. Hunc magistrum intellexerat discipulus ille, qui Corinthios per epistolas [h] suas voluit corrigere, & vt ipse testatur [i], ter in literis suis eos correxit. Oportebat. n. vt quoties videret eos cadere, toties iuuaret eos resurgere. Memor enim erat illius, qui dixerat [quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.] Scimus autem & primos patres, & in omni tempore ecclesiam Dei semper [k], vsque septuagies septies (quod est semper) peccata remittere. Quam potestatem isti ab ecclesia Dei conantur auferre. Oportet enim sic ecclesiam credere, quæ confitetur se sæpè peccare. Negant enim veritatem seducti A [l], qui se absque peccato audent iactare [m]. In multis enim offendimus oēs: nec infans vnius diei absque peccato super terram esse potest [n]. Quapropter eliminādus est ab ecclesia iste error, qui vnquam pœnitentibus negat indulgentiam. Non enim inquirit, quid Apostolus senserit, qui dixit [nihil mihi conscius sum [o], sed non in hoc iustificatus sum.] Sciens enim & iustis peccata solere contingere, non se confirmabat absq; peccato, qui se nouit indissolubili vinculo charitatis Christo coniunctum. Nisi enim sciret sæpè iustos ad veniam venire, quomodo dubitaret [p] se peccare, qui se sciebat [q] spiritum Dei habere, & intentione mū-

dissima ei seruire? Cur enim Dominus Petri pedes lauisset, & ecclesiam hoc idem docuisset, nisi quia (quoniam† quotidiana est offensio) oportet, vt quotidiana sit remissio? Cur docuisset orantes dicere [dimitte nobis debita nostra:] nisi ipse misericors perseueraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere?

A ¶ Seducti.] *In originali est, in se esse, & videtur iudicari locus in epistola Ioannis I. cap. I. sed ob glossam non est mutatum.*

Item Augugustinus ad Macedonium, epistola 54.

CAP XXXIII.

I IN tantum hominum iniquitas aliquando progreditur, vt etiam post actam pœnitentiam, post altaris reconciliationem, vel similia, vel grauiora committant. Et tamen Deus facit etiam super tales oriri [r] solem suum: nec minus tribuit, quàm antea tribuerat, largissima munera vitæ, & salutis: & quamuis eis [s] in ecclesia [t] locus humillimæ [u] pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen super eos patientiæ suæ non obliuiscitur. Ex quorum numero si q̃s nobis dicat [Aut date mihi eundem iterum pœnitēdi locum, aut desperatum me permittite, vt faciam quidquid libuerit, quantum meis opibus adiuuor, & humanis legibus non prohibeor, in scortis, omnique luxuria, damnabili quidem apud Dominum, sed apud homines plerosque etiam laudabili: aut, si me ab hac nequitia reuocatis, dicite, vtrum mihi aliquid prosit ad vitam futuram, si in ista vita illecebrosissimæ voluptatis blandimenta contempsero, si libidinum incitamenta frænauero, si ad castigandum corpus meum multa mihi etiam licita, & concessa subtraxero, si me pœnitendo vehemētius, quàm prius, excruciauero†, si miserabilius ingemuero, si fleuero vberius, si vixero melius, si pauperes sustentauero largius, si charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagrauero ardentius,] quis nostrûm ita desipit, vt huic homini dicat, nihil tibi ista proderunt in posterum: vade saltem vitæ huius suauitate perfruere? Auertat Deus tam immanem sacrilegij † dementiam A.

† al. excitauero.

† al. sacrilegamque.

¶ *Locupletatum est duobus locis caput hoc ex originali.*

non tamen in hoc, &c. p ¶ *Dubitaret.*] non tamen dixit, dubitauit: sed ideo hoc dicit, ne daret alijs dubitandi occasionem. s. distin. I. quamobrem. (Ioan. 13.) q ¶ *Sciebat.*] & ita potest scire se aliquis habere charitatem. s. I. q. I. teneamus. j. dist. 4. si ex bono.

† abest ab orig.

IN *tantum.*] CASVS. Dicitur hic, ꝙ in tantum quandoque malitia hominum progreditur: vt post pœnitentiam de peccatis suis peccata similia vel grauiora committant: & tamen Deus super eos facit oriri gratiam compunctionis: & per pœnitentiam eis veniā tribuit non minus quā ante. Sed secundū consuetudinem quarundā ecclesiarum solemnis pęnitentia eius non cōceditur secundo, & hoc probat per necessariā probationem. *Solum suum*, id est, gratiam cōpunctionis. (I Sent. 4. dist. 14.) r ¶ *Oriri.*] in splendore gratiæ suæ. s ¶ *Eis.*] id est, taliter peccantibus. t ¶ *In ecclesia.*] vbi est talis consuetudo, quòd solemnis pœnitētia nō iteratur. Idem Lau. u ¶ *Humillimæ.*] id est, solemnis pœnitentiæ, id est, suæ misericordiæ, licet semel iam iniuncta, & suscepta fuerit. [a]

a Al. suscepta & habita.

SIVE AVTEM. Hæc est 8. pars dist. in qua ostenditur quæ sit vera pœnitentia, & quę sit falsa, & ꝙ semper verè pœnitenti datur indulgentia, sed falsè nūquam datur: & hoc probat per 7. cap. Ioan. de Fant.

CASVS. Adhuc G. improbat sententiam dicētium post baptismū pœnitētiam semel tantum esse vtilem: siue dicant de prima, siue de vltima. Nam ipsi hęretici diuersi sunt inter se. quidam enim dicunt post baptismū tantùm pęnitentiam primā esse vtilem, alij tantùm vltimam. Sed vtraq; opinio obuiat auctoritati, quę sæpe pęnitenti veniā promittit. Quæ autem sit vera pęnitentia cui venia cōceditur, & quæ sit falsa cui negaf: probatur per sequētia c. *Sed Adamantius*, id est, Origenes in c. I. & Isychius in secundo.

a ¶ Siue

a ¶*Siue autem.*] adhuc reprobat sententiam dicētium "post baptismum semel tantùm pœnitentiam esse vtilem, siue dicāt de prima, siue de vltima. Sic enim & ipsi hæretici diuersi sunt inter se: quidam enim illorum dicunt post baptismum nullam esse pœnitentiam vtilem nisi primam. Alij dicunt nullam esse vtilem nisi vltimam, quarum vtraq; obuiat auctoritati, qua sæpissimè venia petenti promittitur. & inde sumpta occasione ostēdit auctoritatibus Adamantij & Isychij quæ sit vera pœnitentia, & quæ falsa.

b ¶ *Adamantius.*] id est, Origenes: erat.n. ei & hoc nomen, prout in ecclesiastica historia reperitur.

c ¶*Super Leuiticum.*] legitur in Leuitico[a] q Aaron pro peccatis populi offerens mactauit hircum: & partem Domini posuit super altare, & ecce ignis egressus à Domino deuorauit holocaustum, & adipes, qui erant super altare. arreptis autem Nadab & Abiu filij Aaron thuribulis suis posuerunt ignē & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat: egressusque ignis à Domino deuorauit eos, & mortui sunt coram Domino: iussitq; Moyses Misahel & Elisapham filios Oziel patrui Aaron portare cadauera corū extra castra, & congruo honore sepelire: dixitq; Moyses ad Aaron & filios eius vt tollerent partes suas de hostijs salutaribus, & oblatis pro peccato, quorum sanguis nō erat oblatus in tabernaculum, & comederent eas: & cum quærerent hircum oblatum pro peccatis principis, inuentus est exustus. cumque super hoc iratus Moyses increparet Aaron & filios eius: excusabat se Aaron dicens: mihi accidit quod vides. quasi ex perturbatione animi factum est hoc: locutus est autem Moyses ad Aaron & Eleazar & Ithamar filios eius, qui residui erant, tollite sacrificium quod remansit de oblatione Domini, & comedetis illud absque fermento, scilicet extraneæ doctrinæ, quia sanctum sanctorum est: comedetis autem in loco sancto, quod datum est tibi & filijs tuis de oblationibus Domini: sicut est præceptum mihi. Item super Leuiticū die viij. erecti tabernaculi cœperunt offerre Aaron & filij eius. Moyses enim vij. diebus continuis officium sacerdotis compleuerat, & tunc cessauit. Eodem die missus est ignis cœlitus, qui sacrificia consumpsit. quique iugiter est obseruatus vsque ad transmigrationem Babylonis: nec licebat alium ignem apponere ea die cum alijs hostijs, quas acceperat à populo. Aaron obtulit etiam hircum: de quo hic habetur mentio: qui totus erat à sacerdotibus deputatus, & ab eis tantùm in loco sancto deputatus ad comedendum. Intulerunt ergo Nadab & Abiu ignem alienum: Moyses tamen primis septem diebus igne terreno vsus fuit, sed Dominus præcepit ei amouere terrenum: quia eo die apparebat ignis cœlitus missus.

Pœnitentia post baptismum sæpius est vtilis.

1 Gl. ord. in c. 10. Leuit.

a 9. & 10. c. Aaron sacrificans hircum, & ignis egress.* à domino deuorauit holocaustum.

2 Similé in catena ī Leuiticum ex scriptoribus græcis, pcipuè Orig.

A ¶[Dementiam.] *Apud B. Augustinum sequitur c. quamuis. s. ead. dist.*

8 *Siue* [a] *autem quis dicat primam tantùm pœnitentiam post baptismū vtilem esse, non sequentem: siue contendat quis vltimæ tantùm veniam dari, non præcedenti: semper tamen auctoritati aduersatur, quæ sæpissimè veniam pœnitenti repromittit. Quæ autem sit vera pœnitentia, cui venia nunquam negatur, & quæ sit falsa, cui nunquam indulgentia promittitur, Adamantius* [b], *& Isychius super Leuiticum* [c] *testantur.*[1]

CAP. XXXIIII.

j 2 Inter hæc hircum [d], qui oblatus fuerat [e], exustum [f], &c.] Non peccare [g], solius Dei est, emendare, sapientis. Sed rarò inuenias, qui se corrigat. Rara confessio peccati, rara pœnitentia. Repugnat natura [h], & verecundia, quia obnoxia est culpæ omnis caro, & quisque erubescit peccatum confiteri, dum magis præsentia cogitat, quàm futura [i]. Vult Moyses [k] peccati vacuam [l] reperire animam, vt exuuias [m] erroris deponat, & culpæ nuda [n] sine sui pudore discedat [o]. Sed irrationabilis impetus [p] præuenit, & flamma celerrimi motus animam depascitur, & exurit eius innocentiam [q]. Præponderant enim futuris præsentia, serijs iucunda, & læta

Inter hæc hircum.] C A S V S. Tangitur hic historia, quæ in Leuitico inuenitur. "Legitur enim in Leuitico q Aaron occidit hircum pro peccato principis, vel populi, & de adipe & reticulis holocaustum fecit Domino: filij autem Aaron Nadab & Abiu acceptis thuribulis suis posuerunt ignem alienum vt adolerent incensum: egressusque ignis à Domino occidit eos. Moyses autem præcepit corpora sepeliri, & præcepit Aaron, & superstitibus filijs, scilicet Eleazaro & Ithamar vt sumerent singuli portiones de oblato hirco, & comederent in sancta sanctorum: quia eius sanguis non erat illatus in tabernaculum, secundum quòd præceptum erat, scilicet vt de sanguine hirci occisi tingerentur & linirentur cornua altaris, & reliquum inferretur in vas tabernaculi. Inter hæc, hircum qui oblatus fuerat cum quæreret Moyses, exustum reperit, & cœpit increpare Aaron: qui excusauit se, dicens: Mihi accidit quod vides, ex perturbatione animi. quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem." Hanc ergo historiam mysticat hic Adamantius. In principio ostendit, quòd pauci sunt qui veram agant pœnitentiam: nam propter pudorem temporalem subtrahunt se à confessione, plus considerantes præsentia quàm futura: plus temporalia quàm æterna. Postea supponit quid significat, q Moyses iratus est quando inuenit hircum exustum. Moyses igitur significat prælatū, vel Christum: & filij eius sacerdotes: hircus affectum Christiani, qui illæsus debet perseuerare: ignis significat quodlibet mortale peccatum. Irascitur ergo Moyses quādo hircum inuenit exustum: quoniam prælatus ecclesiæ vel Christus turbatur quando mortale peccatum destruit in homine affectum & dilectionē, quam habebat. Postea supponit quia ignē alienum, i. mortale peccatum quilibet debet fugere, & quærere ignē sancti spiritus, qui siccauit sanguinem hemorroissæ, siccauit culpam latronis: lauat & sanat simpliciter confitentes. *Præponderant*, ipsi homines. *Solis intendit futuris*, dicendo: cras quoque fiet idem. vel intendit, i. intendere debet verè pœnitēs. *Lex*, idest, *Legislator*, scilicet Moyses, vel Christus. *Nec in eo possunt*, scilicet sacerdotes.

Hircus pro peccato principis oblat' non fuit à filijs Aaron comestus.

Hirci oblati historia quid repræsentet.

d ¶*Inter hæc hircum.*] qui oblatus fuerat pro peccato principis, cum quæreret Moyses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanserunt, ait: cur nō comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, qui sancta sanctorum est, & data vobis? q.d. cur non fecistis celebrem pœnitentiam peccati commissi, in loco sancto, id est, in Ecclesia: vt portaretis multitudinem iniquitatum, & rogaretis pro ea in conspectu Domini: præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta sanctorum, & comedere debeatis ea in sanctuario sicut præceptum est mihi? Respondit Aaron, oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. quasi ex perturbatione animi factum est hoc. quomodo potui comedere coram Domino mente lugubri in cæremonijs? quod cum audiuisset Moyses accepit satisfactionem.

d ¶*Inter hæc hircum.*] C A S V S. In hoc c. mysticat Adamantius, & Isychius in seq. c. historiam illam Leuitici de hirco oblato: quia per Moysen intellige Christum: per Aaron & filios eius sacerdotes: per hircum pœnitentiam siue animam: per ignem alienum vitia: per non alienum virtutes, vel gratiam Spiritus sancti. Primò ergo ponit materiam loquendi de pœnitentia, s. verba Leuitici. Secundò ostendit q rarò pœnitet quis dignè: quia obstat verecundia & amor rerum præsentiū, & quia natura prona est ad malum: & sic impetus peccādi superat rationem. Tertiò alludendo historiæ dicit q peccata sacerdotes per pœnitentiam debent delere, quæ tamen fictè pœnitenti non est iniungenda. Quartò dicit q qui offert ignem alienum, id est, vitia, exuritur ab eo: qui autem mundari desiderat, offerat ignem Spiritus sancti.

d ¶*Inter hæc.*] id est, dum hæc deferuntur extra castra sepelienda, scilicet Nadab & Abiu, quos præceperat Moyses honore congruo sepeliri.

d ¶*Hircum.*] id est, peccatorem, vel oblationem pœnitentiæ.

e ¶ *Fuerat.*] quando pœnitentia fuit iniuncta.

e ¶*Fuerat.*] Moyses exustum reperit, supple, alij habent hircus, & tunc supple exustus repertus est à Moyse.

f ¶*Exustum.*] vitijs: quia non bene pęnituit, id est, non verè.

g ¶ *Non peccare.*] vera exustio hirci suffocationem pœnitentiæ per aduenientem culpam significat. nam non peccare, &c. & sic continuatur.

h ¶*Natura.*] id est, vitiūm quod pro natura inoleuit, vel natura ipsa s. ea. ille rex. ver. sancti. 12. q. 1. c. 1.[b]

i ¶*Futura.*] omne futurum despicitur, &c. vt dixi 47. dist. oēs.

k ¶*Moyses.*] id est Christus. Alludit ad id q cū Moyses quæreret hircum oblatum, inuenit eum exustum, id est, animam peccato suffocatam, vel pęnitentiam annihilatam.

l ¶*Vacuam.*] à peccato.

m ¶*Exuuias.*] id est, indumenta.

n ¶*Nuda.*] id est, denudata per confessionem, aliàs munda.

o ¶ *Discedat.*] ab hac vita.

p ¶*Impetus.*] vitiorū, designatus per ignē impetuosè missum.

q ¶*Innocentiam.*] s. dist. 50. ponderet.

b *Multi eū pp fragilitatem naturæ terrentur à pęnitentia: qa timēt ne possint ferre asperitatē pœnitentiæ. tales hortādi sūt & in ipso onere pęnitētiæ adiuuandi. j. di. 6. qui vult. Arch.*

a ¶*Velox.*] vtpote sine discretione agens.
b ¶*Suggerit.*] scilicet ei, qui cum discretione vult agere.
c ¶*Iudicat.*] id est, deliberat.
d ¶*Pigra.*] quasi dicat, piger est homo, & verecundus ad pœnitendum.
e ¶*Pudore.*] quia pudor est ea admittere.
f ¶*Præmitur.*] id est, reprimitur.
g ¶*Intendit.*] id est, intendere debet. Vel intendit, quasi conferens secum quod ea quæ promittuntur, incerta sunt, & ita spes illorum sera, aut nulla est[a]. 47. dist. omnes.
h ¶*Interim.*] dum sic est piger, & dum cogitat de futuris.
i ¶*Impudentia.*] ad mala facienda.
k ¶*Affectus.*] pœnitendi.
l ¶*Exuritur.*] sicut hircus ab igne.
m ¶*Eam.*] scilicet pœnitentiam per hircum significatam, & alludit ad factum Moysi. B.
n ¶*Lex.*] id est, minister legis, scilicet Moyses, vel quilibet alius prælatus in eo significatus: vel Christus, vt j. ea. dist. inter hæc hircum.
o ¶*Irascitur.*] alludit illi quod dixit Moyses, cur non comedistis hostiam, &c.
o ¶*Irascitur.*] negligentibus prælatis.
p ¶*Deuorandam.*] id est, celebrandam.
q ¶*Pœnitentiam.*] id est, hostiam pro peccato, scilicet hircum, per quem pœnitentia designatur.
r ¶*In sancta sanctorum.*] id est, in ecclesia.
ſ ¶*Sacerdotes.*] id est, Eleazar & Ithamar filios Aaron.
t ¶*Respondet.*] hoc respondisse intelligitur cum dicitur, mihi accidit, quòd, &c.
u ¶*Aaron.*] prælatus.
x ¶*Prouidum.*] in iniungenda pœnitentia.
y ¶*Iudicium.*] 43. dist. c. vlt.
z ¶*Nec malè.*] volenti confiteri.
a ¶*Facilè.*] donec feruescat. s. dist. 1. sunt qui. ver. dicimus.
b ¶*Muneris.*] pœnitentiam scilicet. tunc enim melius est quiescere, quàm exercere, j. ea. in salicibus.
c ¶*Fiat nouissimus error.*] per contemptũ pœnitentię iniunctę.
d ¶*Vase.*] vnde Horatius, "*Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis acescit, &c.* & dicit lex quod si cõmodasti mihi vas corruptum scienter, & vinum acuit, teneris commodati: secus si ignoranter. secus in locatore, vel venditore: quia ille tenetur siue scienter, siue ignoranter locet, vel vendat vas corruptum, vt ff. commo. in reb. §. vlti. ff. loc. sed adde. §. 1. ff. de act. empt. & vendi. tenetur. §. si vas. Item not. idem in seruo locato quod in vase. ff. loc. si tibi domum. §. 1. & l. cum in plurib. §. seruum.
e ¶*Oleum.*] pietatis.
f ¶*Vel vinum.*] scilicet districtionis.
g ¶*Alienus.*] tangit quòd Nadab & Abiu posuerunt ignem alienum.
h ¶*Peccatum exuri.*] i. pro peccato delendo pœnitentiã fieri.

[Margin: a Et est rõ, qa videt & cogitat ea tardè venire, retrahit ab affectu pœnitentiæ. Ad hoc bene faciunt concor. hic allegat. oẽs. ẽm Pet. — † al. quia. — † al. punitur. — † al. effectus — † al. sanctis sanctorum. — † al. malesana] vera lectio. — " Versus.]

tristibus, & præpropera tardioribus. Velox[a] enim iniquitas, quę ad nocendum occasionem suggerit[b]: lenta virtus, & cunctatrix ante iudicat[c], quàm incipit, quid decorum, quid honestum: iniquitas omnia præcipitat. Pigra[d] verò, & verecunda pœnitentia, quæ † præsentium pudore[e] præmitur[f] †. Solis enim intendit[g] futuris, quorum spes sera, & tardus fructus. Interim[h] præcurrit impudentia[i], & spe præsentium pęnitentia excluditur, & affectus †[k] eius exuritur[l], & aboletur. Quærit eam[m] lex[n], & non inuenit, exusta est enim feruore, & fumo iniquitatis. Inde irascitur[o], & dicit deuorandam[p] fuisse pœnitentiam[q] in sancta † sanctorum,[r] sacerdotes[ſ], quasi segnes increpat. Respondet[t] Aaron[u], prouidum[x] debere esse sacerdotale iudicium[y], nec malè †[z] sanæ conscientiæ facilè[a] esse credendum id muneris[b], ne fiat[c] nouissimus error peior priore. Vase[d] enim fœtido vel oleũ[e], vel vinum[f] facilè corrumpitur. Quomodo autem poterat, vbi ignis alienus[g] erat, peccatum[h] exuri in conspectu Domini, cui cuncta aperta sunt? quasi dicat, nõ placet Deo, qui iniustitiam corde inclusam tenet, & se pœnitentiam agere perhibet. Ignis alienus, libido, auaritia, & omnis praua cupiditas. Hic ignis exurit, non mundat. In quibus enim est[i], si offerant in conspectu Domini, ignis eos[k] cęlestis absumit, sicut Nadab, & Abiu cum his, quæ pro peccato fuerant obla-ta.[1] Qui ergo mundari vult, ignem alienum[l] remoueat, & 10 illi igni se offerat, qui culpam exurit, nõ hominem. Hic ignis siccauit hæmorrhoissæ sanguinem profluentem: hic siccauit culpam latronis. Ignis enim consumens est: sanat enim simpliciter, & purè confitentes. Iudas inquit, [Peccaui tradens sanguinem iustum.] sed in pe-20 ctore habuit ignem alienum: quo inflammante cucurrit ad laqueum. Indignus autem remedio fuit: quia non pura mẽte pęnituit. Culpam verò eius non auferunt sacerdotes, qui dolosè offert †, nec in eo[m] possunt epulari, quorum cibus est 30 peccatorum remissio. Vnde verus sacerdos ait [meus cibus est, vt faciam voluntatem patris,] id est, vt peccatores conuersi, & pęnitentes saluentur. Non est enim acceptum Deo sacrificium, nisi verum, & sincerum.

h ¶*Peccatum.*] id est, hircus.
i ¶*In quibus enim est.*] scilicet ignis alienus, quod alienat à Deo.
k ¶*Ignis.*] id est, vindicta cœlitus missa.
l ¶*Alienum.*] s. 1. q. 1. sicut Eunuchus.
m ¶*Nec in eo.*] quasi diceret comedendus erat hircus ille à sacerdotibus intra sancta. non enim oblatum est de sanguine eius intra sancta. si enim holocaustum esset, cremaretur cum pelle & fimo, sicut fiebat de vitula rufa tantùm semel in anno. & est sensus, ad " pœnitentiam hominibus imponendam vult vti ministerio sacerdotum, vt peccata populi comedant. Ipse. n. per se abstulit peccata mũdi in sanguine suo. Vnde Apostolus: Christus Pontifex. fu. bo. &c. per proprium sanguinem introiuit in sancta sanctorum.

[Margin: 1 Leui. ibid. — Marc. 5. Luc. 23. Deut. 4. — " Pœnitentia est à sacerdotib. imponenda. — Matth. 27. — † al. se offert al. offerunt. Ioan. 4.]

Inter hæc.] CASVS. In hoc c. primò ostẽdit Isychius, quod ideo legislator, i. Moyses, qui gerit personã Christi, mortem eorũ exprimit, qui ignẽ alienum acceperunt. vt illud peccatum vitetur maius, quod hæresim designat. Secũdò ostendit quid significet illud quod Moyses pręcepit Aaron, & filijs eius, vt portiones oblationis comederent in sancta sanctorum: & significat illud, quòd qui vult agere pœnitentiã, agere debet illã ad pręceptum sacerdotũ, qui sunt vicarij Christi, & quòd oblatio corporis Christi nõ debet recipi nisi in ecclesia. Tertiò ostendit quod notet verb. illud historiæ, Moyses hircũ exustum reperit: & significat quòd sicut post mortem filiorum Aaron, qui sumpserunt ignem alienum, nõ remansit hostia, quę significat Spiritum sanctũ, sed est consumpta: sic post mortem eorũ qui peccant[r] in Spiritum sanctum, & decedunt in finali impœnitentia, non relinquitur hostia pro peccatis eorum: quia nullum ecclesiæ sacramentum eis prodest, cum sine vera pœnitentia decedant.

[Margin: 2 ibi, gl. ord.]

40 ¶ *In hoc & sequenti cap. afferuntur verba ipsa glossæ ordinariæ: quamuis multa sint accepta ex Origene, Adamantio, & Isychio.*

Item Isychius libro 2. ad cap. 10. Leuitici.

CAP. XXXV.

ij 2 INter hæc, hircum, qui ob 50 latus fuerat, &c.] Quia omne[n] peccatum per pęnitentiam deletur, & qui[o] prædictum[p] peccatum[q] alterius doctrinæ, & blasphemiæ[r] commiserunt, saluati nõ sunt[ſ]: causam mortis[t] eorum Legislator[u] exponit [Inter hæc hircum, qui oblatus fuerat, &c.] 60 Quia scilicet nõ comederunt

n ¶*Quia omne.*] ita continua. rectè pro peccato offertur hircus, per quẽ pęnitentia designatur: quia omne peccatum, &c.
o ¶*Et qui.*] scilicet Nadab & Abiu, hi significant hæreticos, qui alienum ignem, scilicet cupiditatis & prauæ doctrinæ in 70 ecclesia accendunt, & qui scripturam sacram malè interpretantur & prauè: & sic in Spiritum sanctum peccant, cum aliter eam interpretantur quàm Spiritus sanctus flagitet. tales pseudoprophetæ dicuntur. 37. dist. vino.
p ¶*Prædictum.*] scilicet doctrinæ & hæreseos.
q ¶*Peccatum.*] id est, per prædictum vitium designatum.
r ¶*Blasphemiæ.*] quia accipiendo ignem alienum blasphemabant, & faciebant contra doctrinã legis, & ideo cõsumpti sunt.
ſ ¶*Non sunt.*] sed igne consumpti.
t ¶*Mortis.*] temporalis.
80 u ¶*Legislator.*] Moyses. secundum mysticum intellectum auctoritatis exponit dicens ad Aaron, vt habetur in Leuitic.

"Sanctificabor in his, &c. qualiter exponitur.

hoc est quod locutus est Dominus: " Sāctificabor in his qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor, quia per eos datum est exemplum cæteris quomodo timeant, vt Aug. exponit. ĵ. de conse. dist. 2. & dixit. Et dic sanctificabor, i. sanctus apparebo, etiam in his qui sacrificabant mihi vlciscēdo delicta eorum, & non parcendo, Glorificabor, id est, laudabor & manifestabor iustus.

a ¶ *In loco.*] hoc verbum mysticat.

b ¶ *Vicarios.*] sacerdotes etiam simplices.

b ¶ *Vicarios.*] s. 1. q. 1. sicut Christus. a

a Aliàs, sicut Eunuchus.

c ¶ *Ipse autem.*] ita cōtinua: Aaron obtulit hircum pro peccato populi, ipse autem, scilicet Christus, &c.

" sanguis pro peccato accipitur.

d ¶ *Sanguine.*] "scilicet peccato, secundum illud: Libera me de sanguinibus, i. peccatis. & alibi, Sanguinem sanguis tangit, i. peccatum peccato additur. s. ca. q. 2. admonere. versi. sanguis tuus, i. peccatum tuum super caput tuū.

e ¶ *Sacrificium.*] corporis Christi.

f ¶ *Unde addit.*] Moyses.

Heb. 10.

g ¶ *Ab intelligibili.*] quia Spiritus sanctus intelligibiliter & mysticè dicitur ignis cōsumēs.

h ¶ *Voluntariè.*] id est, in voluntario peccato vsque ad finem durantibus, ĵ. ea. Iudas.

Sap. 1.

i ¶ *Peccantibus.*] scilicet Nadab, & Abiu.

† al. & in

k ¶ *Non relinquitur.*] cum enim eos subitò ignis cœlestis consumpserit, non potuerunt purgari per hostiam, " cum & quędam crimina essent, quæ nullis sacrificiis mundabantur, vt 32. q. 1. quod autem. quale forsan & istud erat. Vel potest istud exponi de quolibet sic peccante, id est, in peccato perseuerante vsq; in fi. Bar.

" Crimina quędā nullis sacrificijs mundabantur.

Matth. 17. Gen. 4.

l ¶ *Hostia.*] secūda scilicet, quia semel tātùm Christum oportuit pati, nec relinquitur secūdus baptismus: relinquitur autem secunda pœnitentia & tertia: & sic deinceps. " voluntariè enim peccantib. i. in peccato vsque in finem perseuerantibus iam non relinquitur hostia pro peccato, i. non iterū immolatur Christus, qui est hostia pro peccatis. Vel sic, i. non relinquitur locus secundæ hostiæ, sicut in veteri lege dictū est sæpius hostiam pro peccato immolari. Vel voluntariè peccantib. nō relinquitur hostia pro peccatis, i. nō prodest Christus, qui est hostia pro peccatis. iam scilicet in hoc seculo pręsenti: per qđ constat q nec in futuro.

" Peccantibus voluntariè non relinquit hostia pro peccato, qualiter exponit.

m ¶ *Perseuerare.*] s. ea. dist. 1. §. potest.

IVdas pœnituit.] CASVS. Probatur in hoc c. quòd mala pœnitentia nulli veniam tribuit, quod probatur exemplo Iudę, & Esau, & exemplo Cain: bona verò veniam concedit, quod probatur exemplo Adæ & Esau, qui fortè pœnituit de primogenitura vendita. *Iste*, scilicet Iudas. *Neque pœnituit*, rectè. Sed hoc H. intelligit de Esau, qui non pœnituit rectè de odio concepto contra fratrem.

n ¶ *Esau.*] de peccato fortè primogenituræ venditæ. 7. q. 1. quàm periculosum.

o ¶ *Magis.*] correctiuum est.

p ¶ *Neque pœnituit.*] vterque scilicet.

q ¶ *Aperitur.*] arg. ex sequentibus comprehendi præcedentia. arg. 50. dis. si quis diaconus. arg. distin. 18. peruenit. arg. s. 23. q. 4. quid crudele. arg. ĵ. 34. q. 1. cum per bellicam.

r ¶ *Ex hoc peccatum.*] mendacij: quia post homicidium secutum est mendacium: quod maius fuit. arg. s. dist. 1. §. alij ècontra. c. serpens.

s ¶ *Memoriam.*] s. dist. 1. c. quis aliquando. §. his auctoritatibus. ver. item illud. Ioan. & hoc idem s. distin. 81. valet. contra. soluitur ibi, memoria, s. ad contritionem, non ad delectationem. ĵ. dist 5. c. 1. b

---

filij Aaron, quod pro peccato erat in loco [a] sancto, id est, pœnitentiam commissi peccati in ecclesia peragi non fecerunt: quibus hoc præceptū est, quos Christus in ecclesia vicarios [b] suos constituit. Ipse enim [c] oblationis suæ sanguinem, quæ pro nostro sanguine [d] oblata est, in sanctum, id est, in cœlum, in conspectu patris obtulit. Debet autem comedi hoc sacrificium [e] in loco sancto, s. in ecclesia, in propitiationem peccatorum. Vnde addit [f] [quē admodum præceptum est mihi,] id est, quemadmodum præcepi, & mādaui. Moyses enim gerit personam Christi. Exustum reperit: quia in Spiritum sanctum peccauerant: ab intelligibili [g] igne Spiritus sancti oblatio pro pœnitentia ablata est. Voluntariè [h] enim peccantibus [i] non relinquitur [k] hostia [l] pro peccato. Nam, sicut vera pœnitentia veniam promeretur, ita simulata Deum irritat: quia Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Hoc autem sancti patres irremissibile peccatum, & blasphemiam in Spiritum sanctum dixerunt, in † sceleribus vsque ad finem vitæ perseuerare [m], de salute sui desperare, & de potētia, & misericordia redemptoris diffidere.

Item Ioannes os aureum homilia 31. in c. 12. epistolæ ad Hebræos.

CAP. XXXVI.

IVdas pœnituit, sed malè: laqueo namque se suspendit: pœnituit etiam Esau [n], sed malè: magis [o] autem iste neque pœnituit [p]: Lachrymæ quippe illæ non erant pœnitentiæ, sed animi A violenti, & indignationis internæ. Quod ex eius operibus aperitur [q]. *& infrà.* ¶ Non igitur negemus, obsecro, peccata nostra: neque nos impudentia duros efficiat. Spōte nostra peccata puniamus, ne pendamus non sponte supplicia. Audiuit Cain à Deo [Vbi est Abel frater tuus?] & dixit (nescio: nunquid nam custos fratris mei sum ego?) Vides, quomodo ex hoc peccatū [r] reddiderit grauius? Verùm non ita pater eius audiens [Adam, vbi es] dixit [Audiui vocem tuā Domine, & timui, quoniam nudus sum, & abscōdi me.] Magnum bonum est, vt quis peccata sua agnoscat, & memoriam [s] eorum perseueranter retineat. Nullum inuenitur delictorum tale remedium, sicut eorum continuata memoria.

Gen. 4. Gen. 3.

A ¶ Animi violenti.] *Græce est*, ἀλλὰ ἐπηρείας, καὶ θυμοῦ μᾶλλον, καὶ δέκνυσι τὰ ἑξῆς, *id est*, Sed potius concontumeliosi impetus & iracundiæ: idque ostendunt, quæ secuta sunt. *Vetustus codex habet*, πικρίας, καὶ θυμοῦ, *quæ duæ voces coniunguntur etiam à B. Paulo in epistola ad Ephesios, c. 4. Sunt autem nonnulla in hoc capit. partim ex manuscriptis Gratiani codicibus, partim ex ipso originali emendata.*

Item Ambrosius in lib. 2. de pœn. cap. 11.

CAP XXXVII.

IN salicibus [t], inquit, in medio [u] eius suspendimus [x] organa [y] nostra. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?] Si enim caro menti repugnat, nec subdita est animi gubernaculo, & mentis imperio, aliena est terra, quæ nō domatur exercitio cultoris [z]: & ideò non potest fructus charitatis, pœnitentiam A pacis afferre. Melius est ergo tunc quiescere, cum exercere non queas opera pęnitētiæ, ne in ipsa pęnitentia fiat, quod postea indigeat pęnitentia. Quę si semel fuerit vsurpata [a], nec iure celebrata, nec prioris fructū obtinet, & aufert vsum [b] posterioris.

b Sub. ī quo ced. c. valet. qd loquitur de mala memoria peccatorū. Arc.

¶ IN salicibus.] CASVS. "Hunc casum sic Ben ponit. Dicit Dauid. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? quod expones Ambrosius ait: Terra aliena caro est, quæ imperio mentis, non subiacet: sed si ista terra domari non potest, non debet quis accipere pœnitentiam. Nam si acceperit, & defecerit, ipsa erit inutilis, & aufert vsum posterioris, & hoc est quod dicit, *In salicibus*, &c. Ego addo hoc, q licet caro repugnet, mens semper Deo dedita sit, nec fides deseratur: quia dæmones semper incumbunt miseræ animæ, dicētes exinanite, &c. exponit verba pphetæ. *In salicib.* i. hæreticis, vel valde malis. *In medio eius*, i. à medio malorum remoueamus secreta fidei.

1 Nonnullis verbis omissis. Psal. 136.

t ¶ *In salicibus.*] id est, à salicibus: per quas designantur mali.

u ¶ *In medio eius.*] qui sunt in profundo vitiorum.

x ¶ *Suspendimus.*] id est, subtraximus, & distulimus.

y ¶ *Organa.*] i. orationes nostras, vel confessiones, quę inutiles sunt, dum sumus in peccatis: " peccatum. n. comparatur salici propter infructuositatem. 1. q. 1. si fuerit. & organum orationi propter dulcedinem. 45. dist. cum beatus. 46. distin. hoc habet. Nam quomodo cantabimus, id est, opera fructuosa faciemus?

" Peccatum comparatur salici, & organum orationi.

z ¶ *Cultoris.*] animæ.

a ¶ *Vsurpata.*] id est, nō verè recepta, s. p peccati desertionem.

b ¶ *Aufert vsum.*] quia non solent petere tales vt eis iterum iniungatur satisfactio pro illis, licet inutilem egerint pœnitentiam: imo nec debent. arg. ĵ. ea. c. quærat. §. illud autem. Greg. in fi. & c. pium.

rioris [a]. Sanè & cum caro repugnat, mens ad Dominum debet esse intenta: & si opera nõ sequuntur, fides non deseratur: [B] &, si impugnant vel carnis illecebræ, vel potestates aduersariæ, maneat mens Deo dedita. Tunc enim maximè [C] vrgemur, cum caro cedit: & sunt, qui vehementer incumbant [b] miseræ animæ, quærentes omne auferre præsidium. [1] Vnde illud est (Exinanite [c] exinanite vsque ad fundamentum in ea [d].) Quam miseratus Dauid ait (filia Babylonis misera) misera vtique, quia Babylonis filia est: quæ Dei filia esse desinit, cui tamen medicum inuitat dicens (beatus, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram) hoc est, qui infirmas & lubricas cogitationes allidat ad Christum, qui omnes irrationabiles motus sui reuerentia, & disceptatione † comminuat.

A ¶ Pœnitentiam pacis.] *In multis vetustis legitur*, pœnitentiæ & pacis. *in originali autem impresso*, patientiam pacis.

B ¶ Fides non deseratur.] *In aliquot manuscriptis est*, fides non deserat: *in vetustiorib. B. Ambrosij operum editionibus*, fides desideret, *in recentiore Parisiensi*, fides deseruiat.

C ¶ Vrgemur.] *In nonnullis vetustis legitur*, vrgetur, cum caro non credit.

Item Hieronymus super Matth. ad cap. 27.

Christi præcessit. De hoc extrà de baptis. & eius eff. maiores. 23. distinctione, qui episcopus.

HIS AVCTORITATIBVS. Hæc est 9. pars distin. in qua quæritur, si aliquis remanet in aliquo peccato, vtrum dicatur verè pœnitere, si de alijs seruat, & pœnitet secundum mandatum sacerdotis? & est dicendum quòd non. sed valet ei postquàm ab alio peccato recesserit. tamen allegat pro & contra. Ioan. de Fant.

CAP. XXXVIII.

[2] NIhil Iudæ profuit egisse [A] pœnitentiam, per quam scelus corrigere non potuit. Si † quando frater sic peccat in fratrem, vt emendare valeat [e], quod peccauit, potest ei dimitti: si autem permanent opera, frustrà voce assumitur pœnitentia. Hoc est, quod in Psalmo de eodẽ infelicissimo Iuda dicitur [& oratio eius fiat in peccatum:] vt non solùm emẽdare nequiuerit proditionis nefas, sed proprij homicidij scelus addiderit.

A ¶ Egisse pœnitentiam.] *Sic in glossa, ex qua videtur sumptum caput hoc: sed apud B. Hieronymum, & Magistrum*, sera pœnitentia: *apud eundem verò Magistrum paulò post legitur deprauatè.* emendare non valeat.

Item Leo Papa in sermone, qui incipit, [Inter omnia,] id est, tertio de passione Domini. [3]

CAP. XXXIX.

SCeleratior omnibus ô Iuda, & infelicior extitisti, quem non pœnitentia reuocauit ad Dominum: sed desperatio traxit ad laqueum. Expectasses consummationẽ criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspendium distulisses [f].

[9] *His [g] auctoritatibus, quæ sit vera, quæ falsa ostenditur pœnitentia, & falsæ nulla indulgentia dari probatur, in quo illorum sententia*

---

a ¶ *Posterioris.*] scilicet sui ipsius: quia posteà non agitur secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum, j. ead. §. vlt. & s. ea. distin. c. quamuis. hoc enim de solemni ibi intelligit H. sed de alia intelligi [a] potest. nam loquitur Ambrosius de illo qui adhuc delectatur in peccato, nec proponit illud deserere. Iste melius faceret si quiesceret à confessione, & faceret bona, quæ posset, vt Deus illustraret cor eius, vt j. ea. dist. 5. falsas. Si enim superficialem talis agat pœnitentiam, potius grauabitur quàm iuuabitur, vt s. ea. qui admissa. secundum hunc intellectum procede sic. Melius est abstinere à satisfactione pœnitentiæ tibi iniunctæ à sacerdote, scilicet tanquàm bene pœnitenti, quã exercere confitendo. si quæras opera pœnitentiæ tibi iniungi à sacerdote, scilicet tanquàm bene pœnitenti, videas ne in ipsa pœnitentia simulata facias, quod posteà indigeat pœnitentia, vt 17. quæstio. 4. sunt qui opes.

b ¶ *Incumbant.*] scilicet dæmones.

c ¶ *Exinanite.*] hoc est dictum in templi destructione à Syrijs: & dic exinanite, idest, euacuate.

d ¶ *Vsque ad fundamentum in ea.*] id est, vsquequo aliquod ædificium virtutum nõ remaneat in ea vsque ad fundamentum. & sunt verba dæmonũ exhortantium se ad concupiscentias carnis.

NIhil Iudæ.] CASVS. Dicitur quòd Iudas non rectè pœnituit, & ideò veniam nõ impetrauit. Qui autem sic peccat vt valeat emẽdare, potest ei venia tribui à Domino. si autẽ in malis operibus permanet, frustra voce tantùm assumitur pœnitentia, *& oratio eius fiat in peccatum*: quod de Iuda dicitur, *& oratio eius*, & c. de eo, scilicet Iuda. Seq. c. patet, & per te videbis. quod c. sic incipit, Sceleratior.

e ¶ *Valeat.*] id est, contingat ipsum emendare detestando & abominando, & Deo dignè satisfaciendo. non. n. intelligitur hæc emendatio rei ablatæ recompensatio, vel restitutio delicti: sed detestatio delicti, & satisfactio. Vel si peccat in fratrem, vt per illum dolorem & per illam pœnitentiam valeat emendare Deo, id est, corrigere & dolere.

f SCeleratior.] ¶ *Distulisses.*] [a] hic innuitur Iudam morte præuenisse Christum, sed innuit contra Hiero. super Marcum. Cum iniquis deputatus est Dominus, id est, cum iniquis veritas deputata, iniquum reliquit, id est, sinistrum, alterum assumpsit, scilicet dextrum, sic faciet in die iudicij: & simili crimine dissimile stipendium sortiuntur. alter præcedit Petrum in paradiso, alter præcedit [b] Iudam in inferno: & ita videtur quòd mors Christi mortem Iudæ præuenerit. Respon. magis in hoc credendum est Hierony. quàm Leoni. vel fortè mors Iudæ secuta est mortem latronis [c]: præuenit tamen mortem Christi. Christus enim priusquàm latro est mortuus, vnde non fregerunt eius crura. Vel etiam si morte non præcessit, præuenit tamen vulnus Christi lancea infixum, ex quo processerunt sacramenta nostræ redemptionis: & ita mors

CASVS. Ostendit Gratianus per auctoritates positas ab illo §. *siue*. quæ sit vera pœnitentia, & quæ falsa. hic latenter aliam quæstionem subintrat: scilicet an pluribus irretiti criminibus possint de vno veniam obtinere sine pœnitentia aliorum, & allegat Grat. pro vtraque parte. Est ergo casus §. talis. Supradictis auctoritatibus ostensum est quæ sit vera pœnitentia, & quæ falsa. sed falsæ nulla indulgentia datur: vnde patet quòd sententia illorum est falsa dicentium, quòd qui pluribus criminibus detinetur, potest de vno indulgentiam impetrare sine alio: quod pluribus auctoritatib. probare conatur: & posteà auctoritate Naum prophetæ dicentis: Nõ iudicabit Deus bis in idipsum.

g ¶ *His auctoritatib.*] ab illo §. siue autem. ostensum est quæ vera, quæ falsa sit pœnitentia. hic latenter subinfert aliam quæstionẽ: scilicet an pluribus irretitus criminibus possit de vno obtinere veniam permanendo in alijs. Et primò probat tribus auctoritatibus, & vna ratione vnũ peccatum sine alio remitti posse. vsque ad §. sed quòd. ibi allegat pro parte aduersa quasi quæstionem terminando per auctoritatem August. Tertio loco determinaat auctoritates inductas pro parte illa in §. auctoritas. [a] Est ergo determinatio magistri, quòd nullus potest consequi veniam de vno nec quo ad culpam, nec quo ad pœnam, nisi de omnibus satisfaciat: quod sic ostenditur. Qui dolet de vno: aut ex charitate, aut non. si ex charitate, ergo Deum diligit. ergo qui nouit Deum diligere, diligit & odit quæ sibi contraria sunt, ergo quodlibet mortale odit: quod falsum est, si non ex charitate, ergo ille dolor est informis, cum non sit charitate informatus, ergo non est opus alicuius virtutis, ergo non est vitæ meritorius, sed indifferens. Fortè dices per hanc inductionem non haberi propositum: quia non quærebatur an retentis cæteris posset quis promereri vitam æternam: sed an retentis cæteris possit de vno veniam mereri? Respondet, imo idem omnino est, quia si quis dolendo non ex charitate posset de vno veniam mereri, ergo eadem ratione de omnibus alijs: & ita aliquis est vel esse potest sine merito mortis, & sine merito vitæ æternæ, & ita nec bonus, nec malus: quod non est verum. sic ergo probato quòd peccatum non dimittitur quo ad culpam, probatum intelligitur quod nec dimittitur quo ad pœnam. nam ratione culpæ & pœna datur. bene tamen concedo, quòd tali pœnitenti pœnitentia non est deneganda.

extra

---

a idẽ not. s. 3. q. 2. ancillam. in fi. ibi videas.

1 ibid.

† al. disceptatione.

[a] Iudas an mortuus sit ante Christum.

b scilicet tẽpore.

c Dicit H. quòd eorũ sit verius dubitatur, sed satis verisimile vr quòd postquàm pœnitẽtia ductus retulit argẽteos, statim ex impatientia doloris & desperatione salutis se suspendit.

2 Glo. or. & Beda ad eũdem locum. Sent. 4. dist. 15.

† al. Sed.

Psal. 108.

3 Gl. ord. ad cap. 27. ad Matth.

[a] Veniam vnius peccati nõ potest quis obtinere nisi de omnibus satisfaciat.

extra de pœn. & remiss. quod quidam. quæ tamen, donec pœniteat de omnibus inutilis est quo ad vitam æternam: sed cũ pœnitet de omnibus, efficitur vtilis, nec alia satisfactio ei imponetur ab ecclesia pro illo peccato.

a ¶ *Bis in idipsum.*] quasi dicat peccatum sufficienter punitum in hac vita, nõ punitur in altera, vel non bis in idipsum, hic scilicet per ministrum: quia ecclesia bis pro eodem peccato non punit. " Vel potius hæc auctoritas intelligitur de his tantùm, qui inter ipsa flagella commutantur in bonum, & corriguntur, & ad charitatem redeunt. profectò tales iterum non puniuntur pro his peccatis: sed si quid inde remansit, delebitur in purgatorio. j. ea. c. sunt plures. §. auctoritas. vers. intelligit.

[Margin: " Deus non iudicat bis in idipsum, qualiter intelligitur.]

[Margin: Naum 1. c. 70.]

[Margin: † al. vindicabit.]

SED QVEM. CASVS. Dictum est suprà, non iudicabit Deus bis in idipsum: sed quem sacerdos iudicauit, qui est vicarius Christi, Deus iudicat. qui ergo à sacerdote semel punitur pro peccato, non debet à Deo de hoc amplius iudicari. & ad hoc inducit duo seq. cap. illa tamen conclusio Grat. *Qui ergo.* falsa est: quia tunc tantùm incipit esse vtilis pœnitẽtia vnius peccati, cum cœperit de alijs pœnitere.

[Margin: 1 fent. 4. distin. 15. Amos 4.]

destruitur, qua eum, qui pluribus irretitus fuerit peccatis, asseritur vnius delicti penitentia, eiusdem veniam consequi à Domino sine alterius criminis pænitentia. Quod etiã multis auctoritatibus probare conantur. Quarum prima est illa Naũ prophetæ [*non iudicabit* † *Deus bis in idipsum* a.] *Sed quem sacerdos iudicat, Deus iudicat, cuius personam in ecclesia gerit. Qui ergo à sacerdote semel pro peccato punitur, non iterum pro eodem peccato à Domino iudicabitur.*

Item Gregorius super Ezechielem, homilia 10.

CAP. XL.

[1] PLuit Dominus super vnã ciuitatem, & super alteram non pluit: & eandem ciuitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit [b]. Cum ille, qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit [c], vna eademque ciuitas ex parte cõpluitur, & ex parte arida manet: quia sunt, qui cum quædam vitia resecant, in alijs grauiter perdurant.

¶ *Similis summa verborum B. Gregorij est in glossa ordinaria ad cap. 4. Amos: non tamen eadem omnino.*

Item Ambrosius in 18. *octonario* [d] *Psalmi* 118. [2]

CAP. XLI.

PRima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri Deus: secunda per punitionem A, vbi, etsi fides B desit [e], pœna [f] satisfacit, & releuat.

A ¶ Punitionem.] *Antea legebatur, compunctionem. Emendatum est ex glossa ordinaria (cuius caput hoc est summa quædam:) & magis conuenit cum sententia B. Ambrosij: cuius tamen locum integrum præstat accuratè legere.*

B ¶ Fides.] *In glossa additur*, id est, conscientia debiti. & *sic declarat Gratianus infrà c. quærat.*

PLuit Dominus.] CASVS. Primò ponuntur verba Amos prophetæ. quæ Greg. inducit super Ezechielem. Secundò verba illa exponit Grego. Secunda pars ibi, *Cum ille. Ciuitatem*, i. animam. Seq. c. patet. *Fides*, id est, conscientia alterius. *Desit*, id est, non occurrit.

[Margin: 2 ferm. 18. Glo. ord. Zadith.]

b ¶ *Relinquit.*] auctoritatem hanc exponit G. j. ead. § illud.

c ¶ *Corrigit.*] " tribus modis quis se corrigit à vitijs, & ea resecat, scilicet cum cessat ab actibus eorum, sed non confitetur ea. Secundò cum cessat ab actibus eorum, & ea detestatur, ita ꝙ confitetur ea, sed non ex charitate, nec cũ charitate, cum occultet aliquod mortale peccatũ: alias de his duob. modis intelligitur quod dicit Greg. Tertiò cũ quis detestatur peccata & errata omnia ex charitate & deuotione, & ea confitetur, vt pro eis satisfaciat, de hoc s. ea. dist. perfecta.

[Margin: " Peccata quis resecat tripliciter.]

d ¶ *Octonario.*] " nota quòd, à *Beati immaculati*, vsque, *Ad Dominum cum tribularer*, est vnus Psalm. & habet 22. dist. & quælibet distinctio continet 8. versus, & ita continet 22. octonarios. nam octo versus faciunt vnum octonarium, & hoc est quod dicit in 18. octonario.

[Margin: " Beati immaculati cõtinet 22. di.]

e PRima.] ¶ *Fides desit.*] id est, conscientia peccati alicuius: desit, id est, non occurrit.

f ¶ *Pœna, &c.*] id est, per patientiam & humilitatem, quæ habetur in ipsa pœnitentia inter ipsa flagella, & peccata quæ ad memoriam non occurrunt dimittuntur. Hanc expositionem habes j. ea. § illud. ver. item illud Ambrosij.

ITEM OPPONITVR. CASVS. Adhuc probat Gratianus, quòd potest aliquis veniam impetrare de vno peccato sine alio. nam Hierony. super Naum sentire videtur, quòd si infidelis adulterando interficiatur: de adulterio pro quo satisfecit, non punietur. Nam si in adulterio manens de homicidio satisfecit, si pœnitet de adulterio, pro vtroque peccato est ei pœnitentia imponenda iterum secundum aliã opinionem: quod est alienum à ratione: & sunt verba Gratiani. *Item si illa*, quidam dicunt quòd sunt verba Hieronym.

[3] *Item opponitur de Hieronymo, qui super Naum sentire videtur, quod si fidelis* A *adulterando interficeretur, de adulterio non amplius* [g] *à Deo puniretur* [h]. *Item, si illa satisfactio* [i] *non fuit, quam in adulterio viuens pro homicidio obtulit, cum adulterij eum pænituerit, vtriusque ei penitentia imponenda erit: quod à ratione alienum ecclesiastica probatur consuetudine, quæ pro eodem peccato (nisi reiteratum fuerit) nulli bis penitentiam imponit* [k]. ¶ *Sed quod ei, qui crimen sibi reseruat, de alio venia non præstetur* [l], *non solum præmissis probatur auctoritatibus Hesychij, Adamantij, Gregorij, Augustini, Smaragdi, Isidori, verum etiam alia auctoritate eiusdem Aug. in lib. de pænitentia.* [4] *Ait enim.*

A ¶ Fidelis.] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis, B. Hieronymo, & magistro. Nam anteà legebatur*, Infidelis, *quemadmodum etiam infrà ead. c. quærat. & c. ignis.*

CAP. XLII.

[5] SVnt plures, quos pœnitet peccasse: sed non omnino, reseruantes sibi quędam, in quibus delectantur [m]: non animaduertentes Dominum simul surdum & mutum à dæmonio liberasse: per hoc docens nos, nunquam [n], nisi [o] de omnibus sanari [p]. Si enim vellet ex parte peccata reseruari, habenti septem dæmonia, manente vno, proficere

g ¶ *Non amplius.*] potest ergo aliquis non pœnitens de mortali, debitam pro eo euadere damnationem. Sed quo sensu hoc dixerat Hieronymus, super eũdem locum ostendit dicens: quærat hic aliquis, &c. vt infrà ead. distin. quærat. quasi dicat potius hic ostendit, quòd qui per temporale supplicium, vel flagitium non corriguntur, posteà æternaliter puniũtur. agens de deprehenso in adulterio decollato.

[Margin: 3 fen. 4. dist. 15. j. ea. c. quærat aliqs. & cap. ignis. s. 23. q. 5. qd ergo.]

h ¶ *Puniretur.*] si verè confiteretur. arg. 23. q. 5. quid ergo.

i ¶ *Si illa.*] verba magistri sunt. quidam dicunt quòd sunt verba Hieronymi vsque ad illud, quod à ratione. & loquitur non secundũ generalem ecclesiæ cõsuetudinem, sed particularem alicuius loci: sed quòd sint magistri, patet infrà ea. §. auctoritas. circa finem.

[Margin: 4 in libr. de vera & falsa pœnit. c. 9.]

i ¶ *Si illa satisfactio.*] id est, pœna, quæ ei inflicta pro peccato fuit.

k ¶ *Imponit.*] quasi dispensando.

[Margin: 5 fent. 4. dist. 15.]

SED QVOD. CASVS. Nunc Gratianus allegat pro alia parte, scilicet quòd nõ conceditur venia pœnitenti tantùm de vno peccato. Quod probat præmissis auctoritatibus, scilicet Isychij, & Adamantij, & aliorum, qui sequũtur: ad quod inducit sequens c.

[Margin: Matth. 12.]

l ¶ *Non præstetur.*] s. 23. q. 5. quid ergo. supra eadem distin. ille pœnitentiam. suprà eadem. irrisor. & cap. qui admissa. suprà ead. distin. pœnitentiam agite. s. ead. distin. cap. pœnitentes.

SVnt plures.] CASVS. Dicit August. quem pœnitet, omnino peniteat: quia Christus nullum curauit, quem omnino non liberaret, quia liberauit surdum & mutum etiam à dæmonio: & habentem septem dæmonia de omnibus liberauit, & languidum in corpore & anima liberauit. In fine supponit, quòd non videtur verè pœnitere, qui non prorumpit in lachrymas, cum pro temporali damno promptus sit ad plangendum.

m ¶ *Delectantur.*] hæc est falsa penitentia, vt j. dist. 5. falsas.

n ¶ *Nos nunquam.*] s. ea. dist. §. Dauid. & c. ille rex tantus. s. dist. 1. §. alij ècontra. c. non potest quis.

o ¶ *Nisi de omnibus.*] " sicut nec liberatur pignus licet de parte debiti creditori sit satisfactum. C. de distr. pig. quamdiu. & dicit lex, ꝙ qui aliquid facere tenetur, faciendo pro parte non liberatur. ff. de verb. obli. in executione. §. pen. & sententia non debet pro parte tenere, & pro parte nõ. ff. fam. erc. in hoc iudicio. ff. de edend. l. 1. §. penul. & arg. ad quæstionem, an à pluribus excommunicatus diuersis de causis, possit ab vno absolui sine alijs.

[Margin: " Solutio partis nõ liberat pign.]

p ¶ *Sanari.*] & vni [a], non diuersis confiteri. j. distin. 5. cap. 1. circa

[Margin: a Sub. & per hoc nos docuit Arch.]

circa fin.argu.ff.de arbi.item si vnus.§. item si plures. & l. quid tamen.& l. Labeo.

"Pœnitētia septēnis cui libet morta li debetur.

a ¶*Potuerat.*] scilicet sanare septem nõ successiuè,sed simul.
b ¶*Simul eijcienda.*] ff.de ser.rust.præd.per fundum.
c ¶ *Mille.*] " sed nunquid pro vnoquoque mortali peccato septennis pœnitentia est imponenda ? argu. suprà 33. quæst.2. hoc ipsum. secundum hoc ergo non sufficiet vita hominis ad explendam huiusmodi satisfactionem. Respond.sine dubio cuilibet mortali septennis pœnitentia debetur : sed tamen quia arbitrariæ sunt huiusmodi pœnitentiæ, arbitrabitur, & arctabit eas iudex intra tempus congruum pœnitendi. argum.26.quæst.7.tempora pœnitudinis.& suprà ead.distinct. mensuram.

Matth.16.

Marc.5.

Matth.9.

d ¶ *Omnino.*] not.suprà eadem. distin. cap. Naum.§. item quòd.& cap. adhuc. contra. sed non tunc cęcus erat cũ leprosus esset : ideo de hoc non posset sanari.suprà distinct.2.§. fin.in fine.

e ¶*Corpore.*] idest, in anima ministerio corporis: " nullum enim peccatum est in corpore tantùm : est tamen aliquod voluntatis tantùm.

† al. indulgentiam.

"Peccatum nullũ est in corpore tm.

f ¶ *Criminoso.*] cum autē ei qui in vno deliquit,sit inimicus, patet quòd talis sit criminosus[a].

a Sub.quare non consequitur veniam ab ipso. Pe. nam nemo põt esse fili⁹ Dei & diaboli.s. c.dist.§. hoc. idem.in fin. vers. item vt Christ⁹ ait.

g ¶*Puritatem.*] vt scilicet purificet,sicut baptismus.
h ¶ *Declarare.*] secus dicit lex in iudice.C.ad l. Cornel.de fals.vbi.ff. de offic. præsid. obseruandum. s. 23. q.4. est iniusta.
i ¶*Nonnunquam.*] id est,aliquando.
k ¶ *Dolorem.*] vnde Iuuenalis:

Ploratur lachrymis amissa pecunia veris.

& alibi:

Minore tumultu funera planguntur nonnunquam.

l ¶*Pęnitcat.*] s.dist.1. cap. quis aliquando.§. non sunt. & cap.quem pœnitet.

1 s.dist.1.de pœ.c. quem ergo.Scn.4. dist.15.s.scelerator.

AVCTORITAS. Hæc est 10. pars distin. in qua magister intendit probare per Naum prophetam, & per Apostolum, & per Hiero.& per August.quòd si aliquis in hac vita fuerit sufficienter punitus,nõ punitur posteà , dum tamen inter illa flagella conteratur: alioquin

potuerat [a] sex expulsis. Expulit autem septem,vt omnia crimina simul [b] eijcienda doceret. Legionem autem ab alio eijciens, neminem reliquit ex omnibus, qui liberatum possideret, ostendens, quòd etiam si peccata sint mille [c], oportere de omnibus pœnitere. Laudatus est enim Dominus,quando eiecto dæmonio locutus est mutus. Nunquam aliquem sanauit, quem omnino [d] non liberauit. Totum enim hominem sanauit in sabbato : quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit, indicans pœnitentem oportere simul dolere de omni crimine orto in anima , & corpore [e]. Scio enim Deum inimicum omni criminoso [f]. Quomodo ergo , qui crimen reseruat , de alio recipiet veniam? Sine amore Dei consequeretur veniam †, sine quo nemo vnquam inuenit gratiã. Hostis enim Dei est,dum offendit perseueranter . Quædam enim impietas infidelitatis est, ab illo,qui iustus,& iustitia est, dimidiam sperare veniam.Iam enim foret sine pœnitentia inuenire gratiam . Pœnitentia enim vera ad baptismi puritatem [g] confitentem conatur adducere.Rectè enim pœnitens, quidquid sordium post purificationem contraxit, oportet vt abluat,saltē lachrymis mentis. Sed satis durus est, cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare [h], sed sciat culpabiliter se durum, qui deflet damna temporis, vel mortem amici: & dolorem peccati lachrymis non ostendit. Nõ itaque est , vt quis excuset se non habere fontem lachrymarum,qui nõnunquàm [i] lachrymis ostendit dolorem [k] temporalium. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat [l], &c.

10 [1] *Auctoritas* [m] *illa Naum prophetæ* [*non iudicabit Deus bis, &c.*] *non indistinctè ostendit omnia, quæ temporaliter puniuntur,non vlterius à Deo punienda. Quamuis enim Sodomitas, Aegyptios, Israëlitas in eremo super eundem locum dicat Hieronymus temporaliter à Deo punitos,ne in æternum punirentur,non tamen de omnibus generaliter hoc intelligendum est : alioqui cuique scelerosò optandum esset, vt cœlesti fulmine percussus, aut aquis submersus, aut à serpentibus vulneratus pro peccatis suis diuinitus interiret , vt æternos cruciatus breuis* [n], *& momentanea pœna terminaret , Illud etiam Apostoli falsum esset, quod de prostratis in deserto in epistola ad Hebræos scribens ait,* [*propter incredulitatem suam non intrauerunt in terram promissionis.*] *Vbi probatur,quòd sicut merito suæ infidelitatis requiem illam amiserunt : ita propter eandem infidelitatem, veram requiem æternæ beatitudinis nullo modo intrauerunt. Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantùm , qui inter ipsa flagella pœnitentiam egerunt : quam, & si breuem & momentaneam , tamen non respuit Deus : sicut & illud prophetæ* [*non iudicabit* † *Deus bis in idipsum*] [2] *de his tantùm intelligi oportet, quos præsentia supplicia in melius commutant* [o], *super quos non consurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella duriores, & deteriores fiunt, sicut Pharao,qui flagellatus à Domino, durior factus est, præsentibus æterna connectunt , vt temporale supplicium sit eis æternæ damnationis initium.*

Vnde Augustinus in cantico [p] *Deuteronomy.*

CAP XLIII.

3 IGnis succensus est , &c.] Hoc est, vindicta hic incipiet,& ardebit vsque ad extremam damnationem.

4 *Hoc contra illos notandum est, qui dicunt* [*non iudicabit Deus bis in idipsum*] *ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur , alij & hic , & in æternum puniuntur : sicut Antiochus,& Herodes.* [5] *Quod autem super eundem locum de adultero fideli Hieronymus sentire videtur,ex eiusdem verbis falsum esse probatur. Exemplo enim illius , qui Israëlitas maledixerat, & qui ligna in sabbato collegerat,ostendit parua peccata breuibus,& temporalibus supplicijs purgari : magna verò* [q] *diuturnis , & æternis supplicijs reseruari.*

Ait enim in 1. cap. Naum.

CAP. XLIIII.

6 QVærat [r] hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur, quid de eo posteà fiat. Aut enim punietur,& falsum est hoc, quod dicitur [non vindicabit Dominus [s] bis in idipsum in tribulatione :] aut non punietur , & optandum est adulteris, vt in præsentiarum breui, & cita

incipit hic pœna,& protenditur in infinitum.Ioan.de Fant.

CASVS. Soluit nunc G. auctoritates inductas ad probandum , quòd quis agendo pœnitentiã de vno peccato sine alio, veniam consequitur de illo pro quo pęnitentiam egit : & dicit quòd illæ auctoritates intelliguntur de his qui inter ipsa flagella & supplicia pręsentia pęnitentiam egerunt , & commutantur in bonum : super quos non consurget duplex tribulatio: qui verò inter flagella duriores efficiuntur,vt Pharao,cõiungunt æterna supplicia cum præsentibus . Ad quod inducit seq.c.

Heb. 3.

m ¶*Auctoritas.*] soluit auctoritates inductas ad probandum q̄ quis agendo pęnitentiam de vno peccato,& non de alio consequatur veniam de vno, & non de alio.
n ¶ *Breuis.*] s.ea.dist. illud.§. ecce cuius.& c. talis mihi.

Naum 1.

† al.vindicabit.

o ¶ *Commutant.*] in bonum , & charitatem ad veram pęnitentiam.

2 s.23.q.5. hoc tamen.

p ¶*In cantico.*] Moysi scilicet,Audite cęli quę loquar , &c. cuius cantici est versus ille,Ignis succensus est in furore meo , & ardebit vsque ad inferni nouissima.

IGnis succensus.] CASVS.primò ponuntur verba Moysi in Deuter.quæ talia sunt: Ignis succensus est in furore meo , & ardebit vsque ad inferni nouissima.Secundò ponuntur verba August. exponentis verba illa, scilicet præsens pœna continuabitur cum æterna.

3 Sententia in glos.ordi. Deut.32.& apud B.Gregor. moral. li.18.c.12.

4 Isidor.de sum. bono, lib.3.c.2.

HOC CONTRA ILLOS. CASVS. Dicit nunc Gratian.quòd supradicta auctoritas est contra illos qui dicunt , Non iudicabit Deus bis in idipsum,pertinere ad omnia flagella : quia non pertinet nisi ad eos , qui inter ipsa flagella corriguntur . Posteà respondet illi §. item obijcitur.de Hieronym.Quidam tamen faciunt vnum §. ab illo §. auctoritas. vsq; ad cap.quærat.cuius casus facilis est, præterea est pars illius cap. quod habuisti suprà 23. quæst. 5. quid ergo. cuius casum ibi habuisti.

5 Sent.ibid.

6 s.23.q.5. quid ergo. §. quærat. Sent.ibid.

q ¶ *Magna verò.*] scilicet, quæ temporaliter non puniuntur sufficienter.
r QVærat.] s.23.q. 5. quid ergo.
s ¶ *Dominus bis.*] id est, non punit aliquem pro

pœna frustrentur [a] cruciatus æternos. Ad quod respondebimus, Deum, vt omnium rerum, ita suppliciorum quoque scire mensuras [b], & nó præueniri sententia iudicis, nec illi in peccatorem exercédæ dehinc [c] pœnæ auferri potestatem, & magnum peccatum magnis diuturnisq; lui † [d] cruciatibus: si quis autem punitus sit, vt ille in lege, qui Israëliticis maledixerat, & qui in sabbato ligna collegerat, tales posteà non puniri, quia cul pa [e] leuis præsenti supplicio compensata [f] fit.

[1] *Illud autem Gregorij [Pluit Dominus super vnam ciuitatem, &c.] non ad criminis veniam, sed ad eius referendum est detestationē: vt ideo pars ciuitatis dicatur esse cōpluta, quia crimen, quod dilexerat, detestari incipit, non quòd eius veniā consequatur. Criminis autem detestatio pluuia vocatur: quia ex fonte diuinæ gratiæ cordi nostro instillatur: vt vel sic quisque ad veram pœnitentiam perueniat: aut eò minus à Deo puniatur, quò diuturniore delectatione peccati maius sibi supplicium accumulasset. Si verò ad indulgentiam criminis pluuia referatur: Euangelicæ sententiæ contraire videbitur: Si enim propter fraternum odium, etiam quæ dimissa fuerant, replicantur ad pœnam: multò magis, quę non sunt dimissa, ad vindictam reseruari probantur. Item si secundum Augustinum [2] arbiter [g] suæ voluntatis non potest inchoare nouam vitam, nisi pœniteat eum veteris vitæ: quomodo ad nouitatem indulgentiæ perueniet, qui odij vetustatem non deposuit? Ad detestationem ergo criminis, vt dictum est, non ad eius indulgētiam pluuia illa pertinere probatur. Item illud Ambrosij [[3] Et si fides [h] desit, pœna satisfacit:] non de ea fide intelligitur de qua dicitur [fides, sine operibus mortua est:] sed de ea, de qua Apostolus ait [omne, quod non est ex fide] id est, omne quod fit contra conscientiam [peccatum est.] Deest ergo fides, cum non subest conscientia peccati. Sed quia delicta omnia nullus intelligit: est aliquando peccatum in homine, cuius non habet conscientiam. Vnde Apostolus ait [Nihil mihi conscius sum, sed no in hoc iustificatus sum.] Cuius ergo peccati deest conscientia: illius pęna si patienter feratur, satis facit, & releuat grauatum. [4] Quod autem in fine obijcitur [i], (si satisfactio [k] illa fuit, veniam impetrauit: si autem veniam non impetrauit, satisfactio non fuit: si autem satisfactio non fuit, adhuc sibi pęna imponenda est,) non procedit argumentatio, satisfactio namque est, dum ipsius causa peccati exciditur, & eius suggestionibus aditus non indulgetur: sed eius fructus non percipitur [l], impeditus peccato, quod non deseritur: percipietur autem, cum eius pęnitentia fuerit subsecuta: sicut ad lauacrum fictè accedens regenerationis sacramentum accipit, non tamen in Christo renascitur, renascetur autem virtute sacramenti, quod perceperat, cum fictio illa de corde eius recesserit veraci pęnitentia.*

Sicut etiam Augustinus scribit in libro de pœnitentia. [5]

CAP. XLV.

[6] Pium est [m] credere, & nostra fides expostulat, vt cum gratia Christi destruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona: &, cum destruxerit, quod suum non inuenit, amet, & diligat bonum [n], quod etiam in peccante plantauit.

¶ *Paulò aliter legitur in originali: sed magister habet ferè vt Gratianus.*

Ex hoc sensu illud etiam Hieronymi dictum videtur ad capitu. 1. Aggæi.

CAP. XLVI.

[7] Si quando videris inter multa † mala opera peccatorum facere quempiā nonnulla, quæ iusta sunt, non est tam iniustus Deus, vt propter mala multa, paucorum obliuiscatur bonorum.

pro aliquo facto iterum, pro quo sufficienter eum semel puniuit.

a ¶ *Frustrentur.*] id est, euitent.

b ¶ *Mensuras.*] id est, scire quibus & quantis flagellis quælibet peccata sunt punienda.

c ¶ *Dehinc.*] id est, post hanc vitam.

d ¶ *Lui.*] id est, puniri.

e ¶ *Culpa leuis.*] & tamen mortalis. " omnis enim culpa dicitur leuis, quæ temporaliter punitur, respectu illius quæ æternaliter, sicut quælibet pęna temporalis dicitur leuis respectu æternæ. j. cad. distin. 7. c. vlt.

f ¶ *Compensata.*] hic apertè innuit Hiero. " grauia peccata, de quibus non agitur pœnitentia inter flagella, & hic puniri graui supplicio, & in futuro puniēda æternaliter: leuia verò quæ hic puniuntur sufficienter, pro leui pęna compensationem vitæ æternæ recipere [a]. quod in bonis fieri nō ambigimus: & in malis fortè ita fit, sed non credo: quia iam remitteretur peccatum quo ad pęnam confitendo de vno, & non de alio: quod negamus. s. ea. dist. §. his auctoritatib. ILLVD AVTEM. Casvs. Grat hic respondet quibusdā obiectionibus inductis pro alia parte, & dicit quòd illa auctoritas Grego. pluit, &c. intelligitur dicta de eo qui incipit detestari crimen, non quòd de eo veniam cōsequatur: alioquin sententiæ Euangelicæ cōtradiceret. Et quòd hoc sit verum, probat auctoritate Augustini Quòd autem dicitur in c. 1. consolatio, & si fides, &c. pro conscientia fides sumitur: quod probat auctoritate Apostolica. Quòd autem dicitur in illo §. item obijcitur. dicit ꝙ non valet argumentatio ibi facta, sed tunc incipiet ei esse fructuosa pęnitentia de vno peccato, cum cœperit de alijs pęnitere. ad quod inducit seq. c. quod satis patet cum sequenti §. quamquàm. & ad probandum §. inducit c. seq. *Quorum primum*, scilicet cauendum patet.

g ¶ *Arbiter.*] j. de consec. dist. 4. omnis qui.

h ¶ *Et si fides.*] s. 1. q. 1. fertur. 28. q. 1. c. omnes. §. ex his.

i ¶ *Obijcitur.*] hic patet illa fuisse verba magistri. s. ea. si illa, &c. & s. ead. §. item opponitur.

k ¶ *Satisfactio.*] s. ead. dist. satisfactio.

l ¶ *Non percipitur.*] ecce planè videtur velle quòd particularis confessio facta, s. de vno peccato, adueniēte charitate incipiat & viuere, & valere ad vitam æternam. Et ꝙ sic intelligat per exemplum patet, qđ inducit de baptizato, " secundum qđ dicitur de omnibus bonis, quæ fiunt sine charitate, quod incipiant viuere: quod tñ non credo, imo tantùm illa bona, quæ fiunt cū charitate: & si postea sunt mortificata, iterū adueniēte charitate reuiuiscunt. si non aduenerit charitas, idem est ꝙ de eis quę fiunt sine charitate: quia nec illa nec ista valent nisi ad bonum temporale [b], vel ad illustrandum, vel ad incommodum vitandum, vel ad minorem pęnam subeundam. Ad excusandum verò magistrū dicimus, ꝙ intellexit eam ad hoc valere, ꝙ vlterius ei pro illo peccato non iniungitur à sacerdote satisfactio alia, vt s. ea. §. item opponitur. ver. si illa satisfactio. sicut baptizatus licet fictè, non rebaptizatur. de conse. dist. 4. solet. quod tamē R. negat, sed melius distinguitur sic. " Bona opera cum charitate facta, & posteà mortificata per peccatum, reuiuiscunt iterum per charitatem ad vitā æternam consequēdam: & sic facta olim sine charitate reuiuiscunt, & valent tantùm ad temporale premium, vel ad minus supplicium subeundū. ad idem valent bona facta cū charitate, & postcà per peccatum mortificata si homo nunquam ad charitatem redeat. secundum primū membrum intelligunt illæ duæ auctoritates. j. ead. c. pium. & cap. si qn, &c. Et intellige ꝙ in alio tempore fecerunt bona, s. cum erant boni: in alio tempore mala, s. cum erant mali. Vel sic dicatur, ꝙ codē tempore intelliguntur illæ auctoritates iuxta secundum membrū [c], secundum ꝙ duplicem intellectū magister innuit, supponendo aliā solutionem ibi, quamquàm, &c. secundùm tertium membrum loquitur Exechiel dicēs: Si auerterit, &c. & Gre. in c. hoc nobis maximè. j. 4. dist. §. finis. Huiusmodi ergo bona sine charitate facta, & bona in charitate facta, quæ comitatur mortalis culpa, quam non delet sequēs pœnitentia, ad sensum temporalis commodi, vel minoris pœnæ proficiunt, non ad vitæ æternæ fructum, ad quem proficiunt facta cum charitate & mortificata per peccatū si posteà redit ad charitatem. Hanc dist. magister innuit. j. dist. 4. §. finis. Alij dicunt quòd nunquam reuiuiscunt quo ad vitam æternam, sicut nec mala quo ad pęnam æternam: secundùm quos ponit hic magister tres opiniones. Item in hac opin. est R. G. & H.

m Pium est.] remuneret præmio æterno, & secundum hoc est aliud in bonis, aliud in malis, quæ non reuiuiscunt. Vel de temporali bono intelligitur, vel de minori pęna in alia vita. Has tres opiniones ponit magister Laur.

n ¶ *Bonum.*] post illud bonum. Laur.

Additio.

" Culpa leuis est quæ tēporaliter punitur.

† lui] Ori.

Num. 15.

" Peccata grauia grauiter sunt punienda.

1 s. c. pluit. Sent. ibid.

a Quia tpalis pęna succēdit in locum æternę quasi in recompensationē. Petr.

2 s. dist. 1. tres sunt.

3 s. c. prima consolatio.

Iac. 2.

Rom. 1.

" Bona in peccato fcā quo ad aliqua ꝓsunt.

b Vt j. c. eaucdū. 22. q. 2. si quelibet. Arc.

Psal. 18.

1. Cor. 24.

4 s. prima consolatio.

" Bona mortificata reuiuiscunt, sed nō mortua.

5 in lib. de vera & falsa pænit. c. 14.

6 Sen. 4. dis. 15. j. dist. 5. c. cōsideret.

c Sed ꝙ bona opa fcā cū quis non est in charitate, imo facit mala eodem tempore, prosunt, non quo ad vitā æternā sed ad temporale commodum, vel ad min⁹ suppliciū subeūdum.

7 Sent. ibid.

† multa opera] Orig.

ADDITIO. idest, in illo qui post id bonum peccauit, & postea redit ad gratiam: qui diligunt ad remissionem ęternam P.

QVAMQVAM. Hæc est II. pars dist. in qua dicitur, ꝙ nullum bonum irremuneratum, nullum malum impunitum. Ioan. de Fant. & hoc probat per tres auctoritates.

a ¶*Quanquàm.*] alia solutio. Nota quòd in principio huius c. debet esse videris: aliàs vides. vbi est fides.

b ¶*Cauendum.*] id est, vitandum.

c ¶*Diues iste.*] de quo hic agitur.

d ¶*In præsenti.*] tantum.

e ¶*Quid ergo.*] CASVS. "Si videamus malos prosperari, & bonos aduersitatem pati, non debemus turbari: quia non est vera retributio boni, vel mali: nam sæpe punitur hic innocens, & extollitur qui non meruit: sed hic ostenditur, ꝙ in futuro erunt premia & pęnæ, quod quidam non concedunt: & pręterea in bonis sunt aliqua mala digna puniri, & in malis aliqua bona digna remunerari. Vltimò dicit quòd cũ malus hic remuneratur, malo capitis sui fit: quia in futuro punietur, nec pęna eius mitigabitur.

f ¶*Malignos.*] Nã vt dicit Claudianus: *Tolluntur in altũ, vt lapsu grauiore ruant.*

g ¶*Qui resurrectionẽ.*] negantes, scilicet retributionem eorum, quæ quisque corpore gessit Laur.[a]

h ¶*Non turbemur.*] in alia vita.

i ¶*Bonus.*] C. de vet. iu. enucl. l. 1. §. his itaque tollitur.

POTEST ETIAM. CASVS. Ecce 3. solutio illorum c. pium est. & c. si quando. & c. scilicet. vt quod ibi dicitur, referatur ad mitiorem pęnam habendam in alia vita. & ad hoc inducitur sequens cap.

SI quis autem.] CASVS. Probat Aug. in hoc c. quòd si quis non habens charitatẽ aliqua bona facit, dũmodo fidem non amittat, valent ei ad mitiorem pęnam sustinendam, sed non prosunt ei ad obtinendam vitã æternam: quod probatur auctoritate Apostoli.

k ¶*Culpanda.*] s. 1. q. 1. teneamus.

l ¶*Fortaße.*] Nota est assertionis. s. 13. q. 2. tempus. s. 90. dist. neq; ad Cain. s. 1. q. 1. vide contra. sed ibi de ijs qui arroganter hoc faciunt: hic de ijs qui in faciendo zelum Dei habent, & si non secundum scientiam diuinam.

m ¶*Sine qua.*] s. distinct. 2. cap. vt cognouerunt. §. opponitur. c. fugerat.

1 in hom. 40 habetur sententia.

" Mali hic prosperantur, & boni patiuntur.

Matth. 6.

Luc. 6.

a Quod tamen negandum nõ est, ext. de sum. trinit. ca. 1. Arc.

2 Sent. ibid.

Ephes. 5.

11 *Quanquàm* [a] *memoria bonorum ad præsentem remunerationem possit referri: sicut Gregorius in homilia de diuite, & Lazaro scribit.* [1]

CAP. XLVII.

CAuendum [b] nobis est, vt si fortè aliquid boni agimus, in præsenti seculo remunerationem accipiamus: ne fortè dicatur nobis [receperũt mercedem suam.] Nisi enim [c] diues iste aliquid boni egisset, vnde in præsenti [d] seculo remunerationem accepisset, nequaquam Abraham ei diceret, [Recepisti bona in vita tua.]

Item Ioannes Chrysostomus homil. 67. ad populum Antiochenum. [e]

CAP. XLVIII.

QVid ergo [e] turbamur? nemo videns malignos [f] prosperitatem habere, turbetur. Non est hic retributio malignitatis, neque virtutis: ac, si aliquando contingat, vt aliqua fit retributio vel malitiæ, vel virtutis: non tamen secundum quòd dignum est, sed simpliciter, veluti quidam gustus iudicij: vt qui resurrectionem [g] nõ credunt talibus doceantur. Quando itaque videmus malignum ditescere, non subruamur: & quando videmus bonum mala pati, nõ turbemur [h]. Illic corona: illic supplicia. Est & alia ratio: quia non potest malus in omnibus malus esse, sed habet aliqua bona: neque bonus [i] in omnibus esse bonus, sed habet aliqua peccata. Cũ ergo prosperitatem malus habet, malo capitis sui est. Cum enim pro illis paucis bonis retributionem hic accipit, illic iam plenius punietur.

[2] *Potest etiam referri in memoria bonorum ad mitiorem pęnam habendam, vt bona, quæ inter multa mala fiunt, non proficiant ad præsentis vitæ, vel futuræ præmium obtinendum, sed ad tolerabilius extremi iudicij supplicium subeundum: sicut de fide, & cęteris, quæ sine charitate habentur.*

Augustinus scribit in libro de patientia, cap. 26.

CAP. XLIX.

SI quis autem non habens charitatem, quæ pertinet ad vnitatem spiritus, & vinculum pacis, quo catholica ecclesia congregata connectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, sitim †, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennæ †, & ignis æterni, nullo modo ista culpanda [k] sunt: imo verò & hæc laudanda patientia est: (Nõ enim dicere poterimus melius ei fuisset, vt Christum negando nihil eorum pateretur, quę passus est confitendo.) sed existimandum, fortasse [l] tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negando cuncta illa vitaret. Vnde & illud, quod ait Apostolus, [Si tradidero corpus meum, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.] nihil prodesse intelligitur ad regnum cęlorum obtinendum, non ad extremi iudicij tolerabilius supplicium subeundum. *& supra, c. 23.* ¶Hæc propter charitatem dicta sint: sine qua [m] in nobis non potest esse vera pęnitentia †: quia in bonis charitas Dei est, quę tolerat omnia.

12 *Pęnitentia ergo, vt ex præmissis apparet, nulli in peccato perseueranti vtilis est* [n], *non tamen alicui deneganda est: quia sentiet fructum eius, cum alterius criminis pęnitentiam egerit. Sic itaque pœnitentiæ definitio, & cętera auctoritates sibi consonantes negant eum agere pęnitentiã, qui perseuerat in crimine, vtilem videlicet sibi & fructuosam.* ¶ *Illud autem Ambrosij* [[3] *Pęnitentia semel vsurpata, nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & vsum sequentis amittit.*] *de solemni intelligitur: quæ cum non verè celebrata fuerit, & fructum prioris, id est sui ipsius secuturam præcedentis, amittit (quia veniam quam impetrare potuit, contempsit) & vsum sequentis aufert, secundum consuetudinem quarundam Ecclesiarum, apud quas pęnitentiæ solemnitas non iteratur. De hac eadem pęnitentia illud etiam intelligitur,* [*non est secundus locus pęnitentiæ.*] [4]

I ps

DISTIN. IIII.

QVIA [5] VE-

POENITENTIA. Hæc est 12. pars distin. in qua soluit magister & benè, secundum Io. de Fant.

CASVS. Infert Grat. ex supradictis quòd pęnitentia nulli perseueranti in peccato vtilis est, non tamen alicui deneganda: quia tunc fructum eius percipiet cum de alijs peccatis pęnitentiam egerit: vnde definitio pęnitentiæ, & auctoritates sibi consonantes, quæ negant eum facere pęnitentiam, qui in crimine perseuerat, intelligũtur de vtili fructuosa. Quòd autem dicitur, pęnitentia semel vsurpata, &c. de solemni pęnitentia intelligitur, quæ secundum cõsuetudinem quarundã ecclesiarum iterari nõ potest: & de hac solemni intelligitur. Non est secundus locus pęnitentiæ, subaudi, in quibusdam ecclesijs.

n ¶*Vtilis est.*] "quo ad pęnam æternam vitandam, vel quo ad vitam ęternam obtinendam: sed vtilis est quo ad pęnam temporalem: quia ecclesia iterum ei non imponet satisfactionem pro illo peccato [b], nec ille tenetur amplius confiteri. si tamen dignè pęnituerit omnium peccatorum, debet illud peccatum confiteri ecclesiæ, scilicet peccatum simulationis, quo decepit ecclesiam. Et not. quòd illud peccatum primũ, de quo satisfecit sine charitate, non remittitur antequã incipiat habere charitatem: tunc enim statim deletur. s. eod. §. illud autem. versus finẽ, &c.

QVia verò.] Hęc distin. diuidit in 7. partes, in quarum prima probat per 7. auctoritates, ꝙ peccata redeunt. Secunda ibi, *Eorum verò.* Tertia ibi, *Verum.* Quarta ibi, *Finis ergo.* Quinta ibi, *Qui autem.* Sexta ibi, *Verùm illa.* Septima ibi, *Antiqua.* Io. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 4. dist. in qua magister continuat dicta dicen-

† abest ab orig.

† al. gehennarũ] Ori.

1. Cor. 13.

"Pęnitentia perseuerãti in peccato an sit vtilis.

† patientia] vera lectio.

b De hoc ẽt leg. & no. s. c. §. illud. in fi. ibi videas & quod dicit ista gl. de verbo ad verbum approbat Petr. vsque in fi. & idem H. & L. quorum fuit ista gl. Arch.

3 sen. 4. dist. 14. s. c. in falicibus.

4 s. dist. 50. si quis pôt. Hugo de S. Vict. libr. 2. de sacr. par. 14. c. 4.

5 Hugo l. 2. de sac. p. 15. c. fi. Sent. 4. dist. 22.

dicendis,& ponit quæstionem an peccata dimissa redeant. Et ponit diuersas opinio. nam quidam dicunt: quòd peccata redeunt ad essentiam & reatum & pęnam, sicut bona per sequentem gratiam reuiuiscunt. Alij dicunt quòd illa non redeunt, sed alia eiusdem generis. Cum enim simile quid committimus, redire dicuntur quadam similitudine, sicut flores redeunt in vere. Tertij dicunt peccata redire quo ad reatum tantùm. Quarti dicunt peccata redire propter has tantùm causas, scilicet propter odium fraternum, vt in Euangelio, Serue nequam. Vel cum pęnitet aliquē pęnituisse, vt argu. 17. q. 4. sunt q opes, vel propter contemptum pœnitentię, vel propter crimē apostasiæ, vt j. ead. quæcunque. Alij dicunt quòd nullo modo redeunt, vt 23. q. 4. si illic. 50. dist. miror. Nec ita est in malis vt redeant, sicut in bonis, vt argum. de consec. distinct. 4. quamuis. & hoc credo verum. Dicuntur tamen redire: quia ita damnantur pro sequentibus, ac si nunquam eis dimissa fuissent. Primò igitur inducit auctoritates ad probandum, quòd dimissa peccata redeant: & circa hoc notat duas opiniones: postea quòd peccata dimissa non redeant. tandem G. approbat illam sententiam quòd peccata dimissa redeant. *In memoriam*, de Iuda dictum est: In memoriam redibit iniquitas patrum eius.

Psal. 108.

Matth. 18.

1 Et Prosper ibid.

† ipse] Orig

2 sen. 4. dist. 22.

Q[a] *uia verò multorum auctoritatibus suprà monstratum est pœnitentiam verè celebrari, & peccata verè dimitti ei, qui aliquando in crimen recasurus est: quæritur, an peccata dimissa redeant. Huius quæstionis diuersorum varia est sententia, alijs asserentibus, alijs contra negantibus peccata semel dimissa vlterius replicari ad pœnam. Quod autem peccata semel dimissa redeant, multorum auctoritatibus probatur: quarum prima est illa prophetæ [In memoriam redeat iniquitas patrum eius:] secunda illa Euangelij [Serue nequā omne debitum dimisi [b] tibi.]*

Deinde in libro psalmorum Augustinus ait ad psalmum 108. [1]

CAP. I.

SI Iudas teneret illud, ad quod vocatus est, nullo modo ad eum [c] vel sua preterita, vel parentum [d] iniquitas [e] pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, sed iniquitatem [f] vetusti generis potius elegit, redijt iniquitas patrum eius in conspectu Domini: vt in eo etiam ipsa † puniretur: & peccatum matris eius non deleretur. *Item Rabanus.* ¶ 2 Tradidit eum tortoribus, &c.] Considerandum est, quòd dicit (vniuersum debitum.) quia non solùm peccata, quæ post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam, verumetiam peccata originalia [g], quæ in baptismo ei dimissa sunt [h].

Item Gregorius lib. 4. dialogo. cap. 60.

CAP. II.

3 CONstat ex dictis Euangelij, quòd si hoc, qđ in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur quod nobis iam per pœnitentiam dimissum [i] fuisse gaudebamus.

Item Augustinus in homilia quintadecima de verbis Domini.

CAP. III.

DIxit † Dominus, (Dimitte [k], & dimittūtur tibi:) si ego prior dimisi, dimitte vel posteà. Nam si nōn dimiseris, reuocabo te, & quidquid tibi dimiseram, replicabo tibi.

Item ibidem. [4]

† Dixit illi De⁹.] Orig. Luc. 6.

3 Sent. ibid.

a ¶*Quia verò.*] Hic incipit 4. dist. in qua tractatur " an peccata semel dimissa iterum redeant. Et quidam simpliciter dicunt quòd redeant, non solùm quo ad reatum, sed etiam quo ad essentiam & pœnam, & in hoc videtur declinare G. j. ead. di. §. vlt. sicut & actio semel perempta restituitur. ff. si ex noxa. causa aga. sed alio iure. in fi. Præterea sicut bonum reuiuiscit per gratiam sequentem, quod prius mortificatur per culpam: ita mala mortificata per gratiam reuiuiscunt per culpam iteratam. s. dist. prox. c. pium. & c. si quando. Alij dicunt quòd non redeunt illa: sed alia eiusdem generis. cum enim fortè simile committimus, redire dicuntur quadam similitudine, sicut flores redeunt in vere. Tertij dicunt peccatum redire tantùm propter vnum istorum quatuor criminum; scilicet propter odiū fraternū; vt in Euangelio, serue nequā, &c. Item propter crimen apostasiæ, vt j. e. quicunque. Item pp pęnitentiam pęnitentiæ. s. 17. quæst. 4. sunt qui opes. Item propter contemptum pęnitentiæ. s. di. 3. si Apostolus. Alij dicunt quòd nullo modo redeunt, arg. 23. q. 4. si illic. 50. dist. miror. nec est ita in malis vt redeant sicut in bonis. ar. de cons. dist. 4. quamuis. & hoc credo catholicè dici. dicuntur tamen redire quia remissionis beneficium sequenti culpa amittimus ob ingratitudinem. s. di. prox. §. hac auctoritate. vers. pe. Nam per inde priuatur quis gloria propter sequens delictum, ac si nulla peccata essent dimissa, vt j. di. 5. fratres. Pęnitentia enim duo facit, pęnā tollit, & gloriam acquirit, vt s. di. 1. §. alij ècontra. c. ecce. Auctoritates autem quæ videntur dicere φ redeant, hoc sonant: φ ita punitur quis pro sequentibus ac si nunquā ei dimissa fuissent. Procedit autem G. in hūc modum. Primò inducit auctoritates quòd peccata dimissa redeant, vsque ad §. eorum. Secundò notat circa peccati dimissionem aliquas opiniones eorum, qui dicunt peccata redire. Tertiò allegat pro aduersa parte quòd non redeant: & sic determinat distinctionem. Lau.

"Peccata semel dimissa an redeant, sunt opiniones.

b ¶*Dimisi tibi.*] quoniam rogasti me. nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego misertus sum tui? & iratus dominus tradidit eum tortoribus quousque redderet vniuersum debitum, sic & pater meus cęlestis faciet vobis, idest, repetet à vobis dimissa. & in hoc facit ad propositū Lau.

SERVE NEQVAM. Historia. Legitur in Euangelio, serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me. nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut ego tui misertus sum? & iratus dominus eius tradidit eum tortoribus quousque redderet vniuersum debitum. sic & pater meus celestis faciet vobis si non remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris. Omnia autem quæ sequuntur vsque ad §. eorum. plana sunt, s. si Iudas. & §. considerandum. & c. cōstat. dimitte. & reuertar. quęcunque peccatum, & ea per te videre poteris. *Non autem in æternum*, supple redditur.

c *SI Iudas.*] ¶*Ad eū vel sua.*] contrarius sensus facit ad propositum Gra.

d ¶*Parentum.*] commissa à se, imitando parentes.

e ¶*Iniquitas.*] s. cōmissa ab eo imitando eos. " aliàs iniquitas patris non respicit filium, nisi (vt dixi) sit sceleris paterni imitator. prima, q̃stione quarta, crimen. & per totam legem Lau.

"Patris iniquitas non respicit filium.

4 Sententia non verba.

f ¶*Sed iniquitatem.*] idest auaritiam, quā primi parentes eius egerunt, vel originalia peccata. Leu.

g ¶*Originalia.*] peccatū originale ita dicitur reputari: qa ita punitur pro sequentib. acsi dimissum non esset. argu. j. e. qui recedit. & ita de alijs dic. Sed quare dicit pluraliter, originalia, cū vnū solum sit originale? ponit plurale p singulari. argu. ff. de orig. iur. l. 2. §. ex actis deinde regib. i. rege: " Vel propter diuersos effectus, quos habet in hominib. originale: quosdā. n. facit inuidos, quosdā luxuriosos: quosdā auaros, &c. Item sicut concupiscentia facit puerum concupiscibilem, & adultū concupiscentem: sic & superbia facit puerum superbilem: & adultum superbientem. Vel pluraliter ponit propter varias appellationes, quas habet; dicitur enim lex membrorum, stimulus carnis, angelus satanę, languor naturę, fomes peccati, &c. facit s. dist. 6. sed pensandum, Palea.

"Peccatum originalem diuersos h3 effectus in hominibus.

h ¶*Dimissa sunt.*] si pœnitet eum suscepisse baptismum vel ita punietur sufficienter, ac si non esset baptizatus.

i *COnstat.*] ¶*Dimissum.*] hic videtur quòd prius dimittat Deus peccata, quàm dimittat homo peccatum. sic ex hoc sequitur impossibile, scilicet quòd simul esset iustus & iniustus, bonus & malus. " Sed dic quòd tempore simul fit ab homine dimissio peccati, & à Deo remissio; præcedit tamen gratia vtrunque, quæ quando vult, & prout vult in homine operatur. Expone ergo hic prius dimisi, idest, prius me dimissurum obtuli, quantum in me est: quia benefacere Deus paratus est. Vel ad originale peccatum refertur hoc quod sine merito hominis à Deo remittitur. Vel ad parabolam Euangelicam de seruo. cui dominus decem millia talenta remisit priusquàm ille conseruo suo quinquaginta.

"Peccati dimissio & eiusdem remissio simul fiunt.

k *DIxit Dominus.*] ¶*Dimitte.*] idest habilem te ostende ad suscipiendam gratiam.

a ¶*Qui*

a QVi diuini.] Replicabuntur.] expone vt suprà hoc est, ita damnabitur ac si non essent dimissa: & ita expone omnes has auctoritates infrà de consecrat. distinct. 4. quomodo. Lau.

b REuertar.] hæc sunt verba satanæ.

c ¶ Non exponendus.] 27. quæstion. 1. de viduis.

d ¶ Nos vacantes.] à bonis operibus.

QVæcunque.n. post baptisma.]

e ¶ Omnium.] etiam prius dimissorum.

f PEccatum.] ¶ Redditur.] id est, punitur.

EORVM VERO. Hæc est 2. pars distinctio. in qua probatur superficialiter, quòd peccata redeunt, & secundum præsentem tantùm iustitiam dimittuntur: non tamen verè, sicut nomina discipulorum, qui recesserunt. Ioan. de Fan.

CASVS. Assignat nũc Gratianus quandã differẽtiam inter eos qui dicunt peccata redire. Quidam enim eorum dicunt quòd peccata reditura dimittuntur secundum iustitiam, & non secundum pręsciẽtiam: quod probant exemplo Apostolorũ, qui retro abierunt, sic mali cadunt à præsenti iustitia. Alij dicunt quòd omnino ex toto dimittuntur. & respicit ille §. alium §. ĩ. e. c. si ex bono. §. finis. vbi dicit: alij verò. Hæc autem differentia parum valet, sed magister hoc facit vt habeat materiam tractandi de præscientia & prædestinatione. Quæ autem sequuntur vsque ad c. Si ex bono. plana sunt, scilicet. Si quis. Sed non. & §. verum. & ad probandum quod dicitur in §. inducit c. sequens.

1 Sent. ibid.

3 Sent. ibid.

3 Sent. ibid.

† al. Quemcunque.

† al. trahitur.

CAP. IIII.

1 QVi diuini beneficij oblitus suas vult vindicare iniurias, non solùm de futuris peccatis veniã nõ merebitur: sed etiam præterita, quæ iam sibi dimissa credebat, ad vindictam ei replicabuntur [a].

Item Beda super Lucam, lib. 4. cap. 48.

CAP. V.

2 REuertar [b] in domum meam, vnde exiui.) timendus est iste versiculus, nõ exponendus [c]: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes [d] opprimat.

Item ibidem.

CAP. VI.

3 QVęcunque † enim post baptisma, siue prauitas hæretica, seu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium [e] prosternet in ima vitiorum:

Item Augustinus in libro quæstionum Deuteronomij, quæstione 42.

CAP. VII.

PEccatum quod ex Adam contrahitur, † temporaliter redditur [f]: quia omnes propter hoc moriuntur, non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam spiritualiter regenerati, in eaque permanserint vsque in finem.

10 2 [4] *Eorum [g] verò, qui hanc sententiam sequuntur, alij dicunt [h], quòd peccata reditura dimittuntur secundum iustitiam [i], sed non secundum præscientiam: sicut nomina discipulorum, qui retrò abierunt, erant scripta in libro vitæ propter iustitiam, cui deseruiebant, non secundum pręscientiam [k], quæ in numero saluandorum eos non habebat. Sic à latere Dei dicuntur mille casuri [l] & decem millia [m] à dextris eius, quos tamen diuina præscientia nunquam suis adnumerauerat. Hinc etiam Dominus ait Moysi (Si quis peccauerit ante me, delebo eum de libro vitæ †) vt secundum iustitiam iudicis ille peccando dicatur deleri, qui secundum præscientiam nunquã fuerat adscriptus. Hinc Augustinus in epistola ad Corinthios* A [*Sed non in pluribus [n] eorum beneplacitum est Deo: etsi in aliquibus. Communia omnibus sunt omnia sacramenta, sed non communis gratia: ita & nunc baptismus est communis, sed non virtus baptismi.*]

3 [5] *Verùm hoc de fictè accedentibus, vel de his, qui extra ecclesiam baptizantur, intelligitur: qui sacramenti quidem integritatẽ accipiunt, virtutem verò eius minimè assequuntur. Paruulis verò, vel adultis plena fide accedentibus [o] omnia † peccata remittuntur, etsi aliquando recessuri à bono in malum vitam sint finituri.*

Vnde Augustinus in libro de correptione & gratia, c. 8. & 9.

A ¶ In epistola ad Corinthios.] *Hæc sunt apud Bedam in com. c. 10. epistol. 1. ad Corinthios ex B. Augustino in psalmum 77. & copiosius apud illos exponuntur.*

CAP. VIII.

SI † EX BO-

g ¶ Eorum.] id est, qui dicunt peccata redire dimissa. duas ponit G. opiniones, quæ potius in verbis differunt, quàm in sensu. quidam enim dicunt peccata dimissa redire, dimissa inquam secundum iustitiam, non secundum præscientiam. Alij dicunt redire peccata dimissa purè, & plenè, siue per baptismum, siue per pœnitentiã. Vt ergo ista intelligantur, & qualiter hæ opiniones conueniant, notandum est, " ꝙ prædestinationis, siue præscientię, (quia & sub nomine pręscientiæ includitur prædestinatio) duplex est effectus, s. & in tempore iustificare, & æternaliter gloriam tribuere. Quo ad primum effectum operatur Deus, quandocunque in hac vita peccata dimittit, & hoc est secundum iustitiam peccata dimittere. Quo ad secundum effectum, quando sic peccata dimittit, ne finaliter peccatum redire patiatur, vt ad beatitudinem perducat: & hoc est secundum pręscientiã peccata dimittere. Qui ergo finaliter ad peccatum reuertitur, nõ secundum pręscientiã, sed secundũ iustitiam remissionem peccatorum consecutus est, & hoc est, quod hic tãgit G. & ĩ e. §. finis. & sic patet duas prædictas sententias non esse contrarias: quia cui peccata dimittuntur secundũ iustitiam, plenè & purè ei dimittuntur. ĩ. e. §. vl. L.

h ¶ Alij dicunt.] hanc differentiã opinionũ non ponit magister, nisi vt tractet de pdestinatione, nõ ꝙ sibi in aliquo cõtradicant. Hoc, alij, respicit illud, alij, qđ inuenitur ĩ. ea. §. finis.

" Præscientiæ duplex est effectus.

i ¶ Iustitiam.] præsentem, quæ eis confertur, quibus peccata dimittuntur. Hug.

k ¶ Præscientiam.] ab æterno enim pręsciuit Deus talem dimissionem non valere eis ad vitam æternam, nec vsque in finem durare.

l ¶ Mille casuri.] idest, pauciores, qui credunt se cum Domino iudicaturos.

m ¶ Et decem millia.] idest, plures, qui crediderunt se sessuros ad dexteram Dei, idest, in æterna beatitudine: plures enim sunt, qui credunt se saluandos, quàm qui credunt se iudicaturos cum Domino, & ideo illi designantur maiori numero, isti minori.

n ¶ Sed non in pluribus.] plures illorũ nõ placuerunt Domino, etsi aliqui eorum, &c.

VERVM HOC. Hæc est tertia pars dis. in qua probat, quòd de fictè pœnitentibus intelligatur quòd dictum est, quibus peccata non dimittuntur. de alijs non potest intelligi, quamuis posteà sint casuri. Io. de Fan.

o ¶ Accedentibus.] s. 1. q. 1. sicut ficti. H.

SI ex bono.] CASVS. Continuũ est capi. August. vsque ad §. sequentem, Finis. & ponitur sic casus secundum Hug. Primò Augustinus talem fecit q̃stionem. Ecce aliqui sunt primò charitatẽ habentes, & dum in tali bonitate sunt, non moriuntur: peccant posteà. & ita facti mali moriuntur. Quærit ergo August. quare non rapuit eos Deus de vita hac dũ boni erant, præsertim cum possit eorum futura mala scire? nec potest dici ꝙ alicui hoc non faciat, quod probat auctoritate Salomonis. vnde formauit talem quæstionem, scilicet cur illum dum erat bonus rapuit Deus, & non istum, præsertim cum posset scire istum peccaturum, & non potest hic aliquid responderi, nisi quia Deus voluit illi dare perseuerantiam finalem, & non isti quasi ignoretur. Posteà ostendit quòd istam perseuerantiam dat omnibus filijs suis prædestinatis, & non alijs. Et incipit ita facere distinctionem vel diuisionem, quòd quidam sunt mali, sunt tamen filij Dei prædestinatione. quidam sunt boni, & non sunt filij Dei per gratiam Dei perseuerantem, quasi non sunt filij Dei prædestinatione: quia non sunt in bono permansuri. Et circa hanc materiam vagatur August. vsque ad finem cap. aliquantulum prolixè loquens: tu tamen diligens lector tene materiam, de qua loquitur, & in dictis non confunderis. Verba Salomonis sunt ibi. Raptus est, &c. Inimicus eius, idest, Christi. Regeneraturus. scilicet Dominus. Beneuen. verò sic ponit hunc casum. Hæreticus mouet quæstionem August. quare illa diuersitas sit in ecclesia, quòd quidam piè viuentes deficiunt & damnantur, quidam autem piè viuentes de hac vita rapiuntur, ne malitia mactet intellectum eorum. Et dicit August. Non potest responderi: quia Deus habet de omnibus potestatem, non quòd mala futura nesciat. Potest autem ita responderi, hoc ideo contingit: quia quibusdam datur perseuerantia, quibusdam no.

4 B. Ambr. libr. 9. com. in epist. ad Rom. in illa verba (Iacob dilexi) & gl. ordin. ibidem (vt ostenderet diuitias.]

Io. 6.

Psal. 9.

Exod. 32.

† meo] Ori.

1. Cor. 10.

5 Sen. 4. di. 4

† al. omnino.

† De ijs enim differimus, qui perseuerantiam bonitatis non habent, sed ex bono, &c.] Orig.

20

30

40

50

60

70

80

no. quod non de prædestinatis intelligendum est, qui secundum propositum vocati sunt sancti, sed de illis qui cum piè viuant vocantur filij Dei, sed postea impiè victuri sunt, & in eadem impietate morituri: de quibus dicit Ioannes: *Ex nobis exierunt*. de quorum numero fuerunt discipuli Christi, qui abierunt retrò. de quorum numero sunt omnes qui recipiunt sacramentum baptismi: & postea impiè viuendo de bonis facti sunt mali.

a ¶*Si ex bono*.] casus huius capitul. colligi videtur ex illis duobus infrà de consecr. distin. quarta, cap. vltim. & 23. q. 3. quidam. versic. Pelagiani "nã isti Pelagiani dicebant, quòd sine gratia Dei per liberum arbitrium quis possit bonum operari. & sic obijciebant Augustino, dicis, ô Augustine, q nõ potest quis cum ad adultam ętatem peruenerit, bene operari sine gratia diuina. sed illam nemo potest habere vel mereri. ergo Deo non opponente gratiam ex necessitate peccabũt isti, ergo per liberum arbitrium non debet eis tale peccatum imputari. Ad quam obiectionẽ & consimiles, cum Augustinus non responderet, sed exclamaret, O altitudo diuinarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam imcomprehensibilia sunt iudicia Dei, & inuestigabiles viæ eius: deridebant eum." His itaque premissis diuiditur ca. in tres partes. In prima parte ponit Augustinus casum, in quo & ipsi exclamare compelluntur propter rationis defectum: scilicet cur Deus bonos, quos scit à bono recessuros, & in malo morituros, non prius tollit de medio quàm malitia immutentur. & quare quibusdam perseuerantiam dat in bono, quibusdam non, cum apud eum non sit iniquitas, nec personarum acceptio, vt ext. de iudi. nouit. In secunda distinguit inter filios Dei nuncupatione sola, & veros filios, cuius occasione exponit illud Ioan. ex nobis exierunt, &c. In tertia, dicit quòd perseuerantiam in bono vsque in finem dat Deus solis prædestinatis. Et huius occasione interserit quòd quidam discipuli Christi sunt veri, quidam nuncupatiui tantùm. Hug.

a ¶*Ex bono*.] idest, ex bona voluntate, uel bonum refertur ad bonum exterius, similiter & malum ad interius in voluntate, & tunc subauditur, moriuntur.

b ¶ *Moriuntur*.] hoc est dicere, deficientes à bono moriuntur.

c ¶ *In potestate*.] vt impetret. Hug.

d ¶*Horum*.] imo perseuerantia in bono donum Dei est. L.

e ¶*Respondeant*.] suprà vigesimatertia, quæstione quarta. de Tyrijs.

f ¶ *Hoc non donat*.] idest, donat. argum. ff. de verbor. signific. duobus. donat dico secundum hoc, scilicet mori vel rapi. & est sensus huius literæ, hoc donat quibus voluerit: aut scriptura mentitur. sed hoc nefas est dicere, vt vigesimatertia, quęstione tertia. quid ergo. Lau.

g ¶*Raptus est*.] 23. quęstion. 4. ea vindicta. Hug.

h ¶*Dicta est*.] à Iob 5. distinct. 2. §. item secundum. & cap. si enim inquit. ver. quid enim. Lau.

i ¶*Sicut ergo*.] suspenditur istud, sicut, vsque ac versiculum illum, cur alijs. Lau.

k ¶*Posui*.] in alia parte capit. quod non est hic. L.

l ¶*Ignorare*.] ff. de le. non omnium.

m ¶*Filijs suis*.] per pręsentem iustitiam.

n ¶ *Vt ita*.] scilicet quòd non det, id est, subtrahat perseuerantiam.

o ¶*Nam isti*.] quibus Deus non dat perseuerantiam vel prędestinationem. Lau.

p ¶*Filij Dei*.] secundum pręsentem iustitiam.

q ¶*Filios Dei*.] secundum prędestinationẽ. Lau.

r ¶*Nobis*.] secundũ expositionem & opinionem nostram. B.

s ¶ *Ait Euangelista Ioannes*.] In Euangelio, scilicet in verbis, quę sequuntur. L.

t ¶ *Dei*.] prędestinatione.

u ¶*In vnum*.] id est, vnitatem fidei. Lau.

x ¶*Futuri*.] idest, filij Dei per gratiam. L.

y ¶*A nobis*.] id est, inter nos. Ioan.

z ¶*De his*.] illi scilicet, qui non de his, id est, de istorum numero qui, &c.

a ¶ *Perseuerauerunt*.] id est,

---

no[a] in malum deficiente bona volũtate moriuntur,[b] respõdeãt, si possunt, cur illos Deus cum fideliter, & piè viuerent, non tunc de vitæ huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum. Vtrum hoc in potestate[c] non habuit? an eorum mala futura nesciuit? Nempe nihil horum[d] nisi peruersissimè, atque insanissimè dicitur. Cur ergo non fecit? Respondeãt,[e] qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus [quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.] Neque enim hoc non donat[f] Deus, quibus voluerit: aut verè scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis iusti ait, [Raptus est[g], ne malitia mutaret intellectũ eius, aut ne fictio deciperet animam eius.] Cur igitur hoc tam magnum beneficium alijs dat, alijs non dat Deus? apud quem non est iniquitas, neque acceptio personarum, & in cuius potestate est, quãdiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est[h] super terram? Sicut ergo[i] coguntur fateri, donum Dei esse, vt finiat homo vitam istã, antequàm ex bono mutetur in malum: cur autem alijs donetur, alijs non donetur, ignorant, ita donum Dei esse in bono perseuerantiam secundum scripturas (de quibus testimonia multa iam posui[k]) fateantur nobiscum, & cur alijs detur, alijs non detur, sine murmure aduersus Deum dignentur ignorare[l] nobiscum. 1 Nec nos moueat, quòd filijs suis[m] quibusdam Deus non dat istam perseuerantiam. Absit enim, vt ita[n] esset, si de illis prædestinatis essent, & secundum propositum vocatis, qui verè sunt filij promissionis. Nam isti[o] cum piè viuunt, dicuntur filij Dei[p]: sed quoniam victuri sunt impiè, & in eadem impietate morituri, non eos dicit filios Dei[q] præscientia Dei. Sunt enim filij Dei, qui nondum sunt nobis[r], & sunt iam Deo: de quibus ait Euangelista Ioannes[s] [quia Iesus erat moriturus pro gente, & non tantùm pro gente, sed etiam, vt filios Dei[t] dispersos congregaret in vnum[u]:] quod vtique credendo futuri[x] erãt per Euangelij prædicationem: & tamen antequàm esset factum, iam filii Dei erant in memoriali patris sui inconcussa stabilitate conscripti. Et sunt rursus quidam, qui filii Dei propter susceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis[y], nec sunt tamen Deo, de quibus ait idem Ioannes [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: quòd si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum:] non ait, ex nobis exierunt, sed quia non manserunt nobiscum, iam non sunt ex nobis, verùm ait [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.] hoc est, & quando videbantur ex † nobis, non erant ex nobis. Et tanquàm ei diceretur, vnde id ostendis? [quòd si fuissent, inquit, ex nobis, permansissent vtique nobiscum.] Filiorum Dei vox est: Ioannes loquitur in filiis Dei præcipuo loco constitutus. Cum ergo filii Dei dicunt de his[z], qui perseuerantiam non habuerunt, [ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis,] & addunt (quòd si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum,) quid aliud dicunt, nisi, non erant filij, etiam quando erant in professione, & nomine filiorum: non quia iustitiam simulauerunt, sed quia in ea non permanserunt. Neque enim ait: nam, si fuissent ex nobis, veram, non fictam iustitiam tenuissent vtique nobiscum: sed [2 si fuissent, inquit, ex nobis permansissent vtique nobiscum.] In bono illos volebat proculdubio permanere: erant itaq; in bono: sed quia in eo non permanserunt, idest, non vsque in finem perseuerauerunt[a], non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobiscum: hoc est, non erant ex numero filiorũ, & quando erant in fide filiorum, quoniam, qui verè filij

Marginalia: "Error Pelagianorũ. Rom. 11. Sap. 4. Iob. 7. "Diuisio capituli. 1 ibid, ca. 9. §. e. hanc societatem. Ioan. 11. 1. Ioan. 2. † al. in 2 §. de pœn. dist. 2. Apostolus. vers. in bono.

Line numbers: 10 20 30 40 50 60 70 80

id est, vsque in finem non perseuerauerunt. vnde Ouidius.

"Perseuerantia laudatur.

" *Sed scilicet vltima semper*
Expectanda dies homini est: dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet.

1. Cor. 4.

Argue prodesse modicum quod desinit esse.
Quod non durabit, commoda parua dabit.

Et not. aliquem non debere dici permanentem vel perseuerantem qui vsque in finem non perseuerauerit: licet longo tempore in operibus charitatis existat, suprà dist. prox. in casum. H.

Io. 6.

15. dist. 2. de pen. c. nullus eorum.

a ¶ *Conformes.*] puritate vitæ modò, & postea beatitudine. L.

b ¶ *Imaginis filij eius.*] idest, filij, qui est imago patris vsquequaque eadem cum patre.

c ¶ *Fuerunt ergo.*] sic ordina, ergo filijs suis non prędestinatis Deus perseuerantiam non dedit. L.

d ¶ *Numero.*] secundum præscientiam.

Additio. Idest prædestinationem: nam secundum præsentem iustitiam bene erant in numero illorum. P.

e ¶ *Apostolicam.*] quæ dicit, quid habes quod non accepisti? Et Iacobus: "Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, vnde versus:

" Bonum quodlibet de sursū est.

Ex ope cælesti fit si quid habetur honesti.
Et venit à superis vel agas bene, vel mediteris. Item,
Quidquid habes meriti præbentis gratia donat:
Nil Deus in nobis præter sua dona coronat.

Io. 8.

1. q. 2. quàm pio.

f ¶ *Tales.*] secundum præsentem iustitiam.

Io. 6.

g ¶ *Dati essent.*] si haberent perseuerantiam.

h ¶ *Pereat.*] tempore.

i ¶ *Hæc dixit.*] verba Euangelistæ vsque ibi, nunquid, &c.

k ¶ *Vbi erat prius.*] aposiopesis: quasi dicat tunc intelligitis quæ dico, vt de consec. dist. 2. prima.

l ¶ *Spiritus.*] idest, spiritualis intellectus.

FINIS ERGO HVIVS. Hæc est 4.

sunt, præsciti & prædestinati sunt conformes [a] imaginis [b] filij eius, & secundum propositum vocati sunt, vt electi essent. Non enim perit filius promissionis, sed filius perditionis. Fuerunt ergo [c] isti ex multitudine vocatorum: ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filijs suis prædestinatis Deus perseuerantiam non dedit. Haberent enim eā, si in eo filiorum numero [d] essent: & quid haberent, quod non accepissent, secundum Apostolicam [e], veramque sententiam? Ac per hoc tales [f] filij, filio Christo dati essent [g], quemadmodum ad patrem dicit ipse (vt omne, quod dedisti mihi, non pereat [h], sed habeat vitam æternam.) 1 Hi ergo Christo intelligūtur dari, qui ordinati sunt in vitam æternā. Ipsi sunt illi prædestinati, & secundum propositum vocati, quorum nullus perit: ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam: quoniā sic est ordinatus, & ideò Christo datus, vt non pereat, sed habeat vitam æternam. Et rursus, quos dicimus inimicos eius, vel paruulos filios inimicorum eius, quoscunque eorum sic regeneraturus est, vt in ea fide, quæ per dilectionem operatur, hanc vitam finiant, iam & antequàm hoc fiat, in illa pdestinatione sunt filij eius, & dati sunt Christo filio eius, vt non pereant, sed habeant vitam æternam. Deniq; ipse Saluator si manseritis, inquit, in verbo meo, verè discipuli mei estis.) Nunquid in his computandus est Iudas, qui non mansit in verbo eius? Nunquid in his computandi sunt illi, de quibus Euangelium sic loquitur? vbi Dominus cum commendasset manducandam carnem suam, & bibendum sanguinem suum, ait Euangelista. (Hæc dixit [i] in sinagoga docens in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerūt, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem Iesus apud semetipsum, q̄a murmurabāt de hoc discipuli eius, dixit eis, Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filiū hominis ascendentem, vbi erat prius [k]? spiritus [l] est, qui viuificat: caro aūt non prodest quidquā. Verba, quę ego locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt. Sed sunt quidā ex vobis, qui nō credūt. Sciebat. n. ab initio Iesus, q̄ essent credentes, & quis traditurus esset eū, & dicebat: Propterea dixi vobis, q̄a nemo venit ad me, nisi fuerit ei datū à patre meo. Ex hoc multi discipulorū eius abierunt retrò, & iā non cū illo ambulabant.) Nūquid nō & isti discipuli appellati sunt, loquente Euāgelio? & tñ non erant verè discipuli, quia non manserunt in verbo eius, secundū id, q̄d ait [Si manseritis in verbo meo, verè discipuli mei estis.] Quia ergo non habuerunt perseuerātiā, sicut non verè discipuli Christi, ita nec verè filij Dei fuerunt etiā, q̄n esse videbantur, & ita vocabantur. Appellamus ergo nos & electos Christi discipulos, & Dei filios: q̄a sic appellandi sunt, quos regeneratos piè viuere cernimus. Sed tunc verè sunt, q̄d appellanī, si māserint in eo ꝑꝑ q̄d sic appellantur. Si aūt perseuerantiam non hn̄t, idest, in eo, quod cęperunt esse, non manent, non verè appellantur, quod appellātur, & non sunt. Apud eū. n. hoc non sunt, cui notum est, quod futuri sunt, idest, ex bonis mali.

4 *Finis* [m] *huius auctoritatis eorum sententiæ concordat, qui peccata dicunt remitti secundum iustitiam, & non secundum præscientiam. Alij verò* [n], *quamuis fateantur peccata redire tamen seu per baptisma, seu per pœnitentiam asserunt omnino* [o] *peccata remitti, & plena fide accedentem ad lauacrum renasci non aqua tantùm, sed etiam spiritu sancto) & si postea peccaturus sit; demum pęnitentem, etsi aliquando recasurus sit, tamen tempore suæ pœnitentiæ ita perfectè expiatum affirmant, vt si tunc moreretur, salutem inueniret æternam. Quorum sententiæ, eiusdem auctoritatis principium consentit. Cum enim quæstionem proponat* [p], *quare præscitos ad mortem, cum fideliter, ac piè viuerent, non tunc de vitæ huius periculis Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum, cum de immatura morte prædestinati scriptura dicat [Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius: [euidenter ostendit illos tales fuisse, qui si fatali necessitate huius vitæ subducti essent periculis, profectò vitam consecuti essent æternam. Vt ergo finis principio conueniat, & ne sibiipsi contraire videatur, definiendum est, quid sit scribi* [q] *in libro vitæ, & de eo deleri secundum iustitiam, quid secundum præscientiam. Secundum præscientiam scribi, est ad vitam præordinari: q̄d ab æterno factū est.*

Io. 8

Sap. 4.

pars dist. in qua ostendit quid sit scribi, aut deleri de libro vitæ secundum præsentem iustitiam, vel præscientiam. Vel in hac agitur de præscitis, & prædestinatis. Ioan. de Fan.

Casvs. Dicit nunc Gratianus quòd finis eiusdem auctoritatis, sit ex bono. vbi dicit, *appellamus ergo*, concordat sententiæ eorū, qui dicunt peccata dimitti secundum prępsentem iustitiam, & non secundum prædestinationem. Alij verò dicunt omnino peccata dimitti pœnitenti: quia si tunc decederet, salua retur: licet postea recasurus sit in peccatū. & pro eis facit principiū auctoritatis si ex bono; ne ergo finis principio cōtradicat, videndum est quid sit scribi in libro vitæ, vel de eodem deleri secundum iustitiam vel præscientiam. "nam scribi secundum præscientiam & prædestinationem est præordinari ad vitam æternā: quod promissum est ab æterno: quod probat auctoritate Apostoli. " Deleri verò est secundum præscientiam ad mortē præsciri. & hoc probat auctoritate Euāgelij & Augustin. *proponat*, scilicet hæreticus. Et not. quòd G. tātùm videtur facere vnū §. ab illo §. finis. vsque ad §. qui autem dicunt. qui est iuxta c. quid est. sed propter prolixitatē assignantur à pluribus plures §. & plura cap. & ego distinguo vt meliꝰ intellectus literæ capiatur.

"scribi in libro vitæ secūdū pscientiā & pdestinationem quid sit.

" Deleri de libro vitę quid sit.

m ¶ *Finis.*] vbi dictum est, quòd appellamus filios Dei propter pſentem iustitiam, qui tamen non sunt secūdū præscientiam.

n ¶ *Alij verò.*] hoc, alij, respicit illud, alij, quod posuit suprà ea. di. §. eorum. in prin. Lau.

o ¶ *Omnino.*] id est, sine determinatione [a] aliqua. trigesimaprima, q. 1. ꝗ si dormierit.

a id est, secundū pſentē iustitiam & secūdum præscientiam. Petr.

p ¶ *Proponat.*] Augu. scilicet. Hug.

q ¶ *Scribi.*] quadrimēbrē diuisionem innuit G. quam in ordinatione prosequitur vsq; ad locum illum. sic itaque peccata, vnumquodque membrū diffiniēs, & diffinitiones suas auctoritate cōfirmans. L.

Bene-

a Benedictus.] ¶Qui benedixit. id est, benedicet, idest, exaltabit nos omnimodo in anima & corpore. 23. dist. qui episcopus.[a]

b ¶Benedictione.] idest, exaltatione, quæ erit spiritualis etiã in corporibus: quia tunc etiam habebunt proprietatem spiritus: quia erunt agilia, & cibis non egentia. hanc auctoritatem exponit. j. ea. distinct. §. sic itaque.

c ¶Elegit.] prædestinãdo. quasi dicat ꝙ hoc gratis faciet signatis.

d ¶In ipso.] idest, per ipsum scilicet Christũ ante constitutionẽ ecclesiæ verbum. H.

e ¶In conspectu.] nõ hominum, idest, intus vbi Deus videt: non extra vbi homines. 22. q. 5. humanæ. Vel in conspectu. idest, in præsenti vita. B.

f ¶Prædestinauit.] ad bona, quæ filij habituri sunt.

g ¶Per Iesum.] hoc est non meritis nostris, &c. sed cooperante Christo[b].

h ¶Christum.] id est, ipsum secundum propositum volũtatis suæ in gloriæ laudẽ & gratiæ suæ: in qua glorificauit nos in dilecto filio suo, &c.

i ¶Ab æterno.] quo ad Dei præscientiam.

k ¶Iudicatus est.] idest, iudicari pscitus est.

l Nouit.] ¶Seducitur.] finaliter.

PORRO SECVNDVM IVSTITIAM. Casvs. Nũc Gratia. dicit ꝙ scribi scdm prẽsentẽ iustitiã est ea operari, quibus sit dignus ęterna salute. & de hoc duplici modo, s. scribi secundum iustitiam, & secũdum præscientiã, probat auctoritate Domini. In domo patris mei, &c. quam auctoritatem Grat. exponit. & incipiũt ibi verba Gr. *dicens*, &c. *Operatione*, i. secundum iustitiam. Ad probandũ hũc duplicem modũ inducit auctoritatem Aug.

m ¶Scribendi.] in libro vitæ qđ ad Dei pscientiã, & scdm iustitiam.

n ¶Si quo minus.] id est, si aliquo modo minus, idest, non. q. d. si non essent ibi paratæ in prædestinatione, dixissem vobis, idest, nõ celassem vobis, imo dixisse quia non sunt ibi. & verę paratæ sunt ibi in prædestinatione, quia vado vobis parare locum in operatione. Paratæ quidem erant mansiones in prædestinatione, sed tamen adhuc parandæ ipsorum operatione. Vel sub vna distinctione vt sit probatio per impossibile, hoc modo. "In domo patris mei mansiones plures sunt: & meritò multæ paratæ sunt vobis in prædestinatione: quia si non essent paratę vobis in prædestinatione: ego dicerem vobis, vado parare eas, idest, vado eas vobis prædestinare. hoc autẽ est impossibile vt incipiat aliquid prædestinare. Constat ergo mãsiones alias paratas esse. & hoc est si non essent ibi, dixissem vobis, quia vado parare, idest predestinare. H.

Vnde Apostolus in epistola ad Ephesios, c. 1.

CAP. IX.

BEnedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit[a] nos in omni benedictione[b] spirituali in cælestibus in Christo Iesu: sicut elegit[c] nos in ipso[d] ante constitutionem mundi, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu[e] eius in charitate: qui prædestinauit[f] nos in adoptionem filiorũ per Iesum[g] Christum[h], in ipsum.

Similiter secundum præscientiam deleri, est ad mortem, non ad vitam præsciri: quod & ipsum ab æterno[i] factum est. Vnde Dominus in Euangelio [Qui credit in me, habet vitam æternam, qui autem non credit, iam iudicatus[k] est.) Hinc etiam Augustinus ait.

CAP. X.

NOuit Dominus, qui sunt eius.] Ex his nemo seducitur[l]. Nondum apparuit iudicium, sed iam factum est.

¶Sententia est apud B. Augustinum, tract. 12. in Ioannem, & in 20. de ciuitate Dei, cap. 7. vnde citat Beda in 2. Tim. 2. Verba autem ferè eadem sunt in glossa ordinaria ad eum ipsum Pauli locum.

Porrò secundum iustitiam scribi, est, Deo auctore ea operari, quorum merito sit dignus æterna salute. Hunc duplicem modum scribendi[m], in Euangelio Dominus assignauit, dicens discipulis. (In domo patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus[n], dixissem vobis, quia[o] vado parare vobis locum. & si abiero, & parauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad meipsum, vt ubi ego sum, & vos sitis.) dicens. (in domo patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum) ostendit eos, quibus loquebatur, scriptos[p] in libro vitæ, prædestinatione. Subijciens) si abiero, & parauero vobis locum, &c.) ostendit eos adhuc esse scribendos operatione.

Hinc etiam Augustinus in eiusdem loci explanatione ait.[1]

CAP. XI.

IN domo patris mei mansiones multæ sunt.) Dom⁹ Dei, tẽplũ Dei, regnũ Dei, regnum cælorum, sunt homines iusti[q]: in quibus sunt multæ differentiæ inter se: & hæ sunt mansiones ipsius domus. Hæ autem iam paratæ sunt in prædestinatione, sicut ait Apostolus, (qui elegit nos ante mundi constitutionem) prædestinando, parando † autem in operatione. Vnde (quos prædestinauit[r], hos & vocauit[s],) & iustificauit, & magnificauit. Et secundum hoc dicitur (fecit Deus, quæ futura sunt) idest, quæ facturus[t] est. *& infra.* ¶[2 Si quo minus[u]] cõfirmat esse: quia si non essent, dixisset, ibo, & parabo, idest, prędestinabo. Sed quia iã ibi sunt, non est opus aliqua parare. Quia verò nondum sunt in operatione, addit [& si abiero, & parauero.] Abiens, sed non relinquens, parat[x]: quia subtrahit se, & latet: vt sit fides, quæ non est de re visa[y]: & inde[z] est meritum fidei. ¶Ex hac viuit iustus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea[a] desideratur[b], quod nondum habetur[c]. Et hæc est præparatio mansionis, quia sic parat nos sibi, & se nobis, vt maneat in nobis, & nos in eo, quantum quisque erit particeps eius plus, vel minus pro diuersitate meritorum: Et hæc multitudo mansionum est A.

n ¶Si quo minus.] idest aliquo minus, idest, non, quasi dicat si non essent ibi multæ mansiones, dixissem vobis, quia non sunt ita: sed quia vado parare eas in operatione, &c. Vel idest si multæ non essent ibi mansiones.

o ¶Quia.] idest, verè sunt ibi: quia vado parare eas in operatione.

p ¶Scriptos.] nota hic argum. contra exceptionem G. in illo §. 27. quæst. 2. cap. quod autem. §. ecce. quia hic ex negatione sequitur affirmatio. Ioan.[c]

IN domo patris.] Casvs In hoc c. August. primò ponuntur verba Domini, scilicet in domo patris mei, &c. Secundò verba Augu. exponentis verba Domini: per quæ probat duplicem modum scribendi, scilicet secũdum iustitiam, & secũdum præscientiam: sicut in litera poterit deprehendi. hoc autem verbum, *si quo minus.* in apparatu exponitur.

q ¶Iusti.] 24. q. 1. omnibus.

r ¶Prædestinauit.] ab æterno.

s ¶Et vocauit.] in memoriam per gratiæ collationem, & interiori vocatione.

t *Quæ facturus.*] idest quæ se facturum prẹordinauit. Lau.

u ¶Si quo minus.] cõfirmat esse mansiones paratas, id est, quæ se facturum præordinauit. per argu. à contrario sensu sumptum illius verbi, si quo min⁹. Et hoc est quod sequitur. & si abiero. vnde eo ipso quòd abijt, mãsiones illas parauit in opere, idest, ipsos ad præparandum excitauit. accendit enim eos ad desiderandum se amplius. "quantò enim amplius res desiderata subtrahitur: tantò amplius desideratur[d]. & eo ipso quòd se subtrahit aspectibus eorũ, meretur fides in eis augmentari. Fides enim est de re non visa. & hoc est abiens à suis ad tempus, sed non relinquens: quia cum eis est semper. supra distinctio. secunda. quærendum. Meritum enim ita demum est (vt ait Augustin.) si de ea re sit, quam credere ad religionem pertinet, non enim de omni re quæ videtur quod hic dicitur accipiendum est. Lau.

x ¶Parat.] loquitur hic ac si aliquis posset incipere prædestinari. quod non est verum.

y ¶De re visa.] & hic innuit illud: Fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum. argument. infrà de consecratio. distinctio. quarta, venit.

z ¶Et inde est.] ipse Deus scilicet.

a ¶In ea.] scilicet fide.

b ¶Desideratur.] scilicet fides, &c. H.

c ¶Habetur.] futura gloria. H.

SECVN-

Marginal notes:

a Et ideo ponitur præteritum pro futuro: quia futura sũt certa apud Deũ sicut præterita apud nos. Petr.

b Et hoc tãgit Apostolus in litera, quæ non ponitur hic, vbi dic secundũ propositum, &c. vt in gl. seq.

2. Tim. 2.

Ioan. 14.

"Mansiones multę paratæ sunt in domo Dñi.

1 Tract. 68. Io. inc. 14. & ibi glo. ord.

c Sine dubio ex negatione sequitur negatio, non affirmatio: quia ibi dicitur, ꝙ ex quo beata Maria quam Ioseph desponsauerat & in suã duxerat, cõiux negatur fuisse: multò minus illa, quę simpliciter sponsa erat, coniunx est appellanda. Petr.

† al. parandæ sunt in

Esa. 41. & 44

2 Glos. ibid.

Rom. 1.

"Res desiderata tantò amplius cupitur quãtò amplius subtrahitur.

d Vt 27. q. 2. institutũ. & desideria dilatione crescunt. Arc.

SECVNDVM IVSTITIAM. Casvs. Dixit G. suprà, quid sit deleri secundum præscientiam: nunc autem dicit quid sit deleri secundum iustitiam, scilicet, facere ea, quibus æternam damnationem meretur quis: ad quod inducit auctoritatem prophetæ, quæ magis facit ad probandum electionem secundum prescientiam: & non respicit, quod proximè dictum est.

a ¶ *Hinc propheta.*] ad id respicit, quod dixit quid sit deleri secundum præscientiam, nō ad proximum: cũ multi saluandi deleantur, & secundum iustitiam præsentem operantur damnatione digna.

b ¶ *Deleantur.*] hoc verbum respicit deletionem secundum prescientiam.

SIC ITAQVE PECCATA. Casvs. Reuertitur nnnc G. ad materiam huius distinctionis. Nam in illo §. eorum. posuerat opinionem dicentium peccata dimitti secundum iustitiam, & non secundum prescientiã. vnde ostendit hic quid sit peccata dimitti secundum iustitiam, & conuenienter potest dici etiam secundum prędestinationem. & inde sumpta occasione duas dicit esse præordinationes Dei, & earum similiter duos effectus. quod totum arguit ex diuersis verbis, quæ ponuntur in auctoritate Apostoli, quam habuisti suprà, qui benedixit. Subiungit etiã qualiter se habeant istæ prẹordinationes & eius effectus. adijcit auctoritatem Ioannis, ex nobis, &c. quam dicit intelligendam secundũ præmissam distinctionem: & hoc vsque ad §. hanc societatem.

Psal.68.

Eph.1.

SIC ITAQVE, Reuertitur G. ad materiam huius distinctionis. & quia suprà in illo §. eorum. opinionem posuerat dicentiũ, quòd peccata recessuris à iustitia remittuntur secundum iustitiam, non secundum prẹscientiam; hic ostendit quid sit peccatum dimitti secundum iustitiam: quod conuenienter potest dici fieri etiam secundum prẹscientiam: & inde sumpta occasione duas dicit esse Dei prẹordinationes, & earum similiter duos esse effectus: quod totum arguit ex diuersis verbis auctoritatis Apostoli. Subiungit etiam qualiter lege consequendi se habeant istę prẹordinationes, & earum effectus, & & adijcit auctoritatem Euangelij, si fuissent ex nobis, &c. etiam secundum hanc distinctionem esse intelligenda, & in quem modum obstaret, demonstratur. & hoc vsque ad §. hanc societatem. L.

c ¶ *Secundum præscientiam*] prẹsentis iustificationis. L.

d ¶ *Auctoritate.*] suprà, eadem distinctione, Benedictus. Lauren.

e ¶ *Prẹordinationes.*] idest, plures prẹdestinationes. “pluraliter dicit propter duos effectus præordinationum: quorum vnum implet Deus hic propter iustificationem: alterum in futurum dando beatitudinem; vna est enim Dei prẹordinatio. id est, Deus prẹordinans, Deus vnus & prædestinans vnus est: sed eius duo sunt effectus, scilicet iustitia, vel iustificatio in prẹsenti, & æterna beatitudo in futuro.

Præordinatio Dei duos habet effectus.

¶ *Sententia quidem huius capitis est in tract. 68. in Ioannem: sed ipsa verba sunt in glossa ordinaria ad c. 14. Ioannis, & ex ea sunt nonnulla emendata.*

A ¶ Mansionum est.] *Sequebatur,* Item, *quasi hic citaretur alter locus beati Augustini, aut glossæ. Abest autem, à plerisque manuscriptis. Nam quæ sequuntur, videntur se Gratiani.*

Secundum iustitiam deletur, qui gratia subtracta, ea operari permittitur, quibus æternam damnationem meretur. Hinc propheta[a] loquens ex persona Christi ait [*deleantur*[b] *de libro viuentium.*] *hoc est subtrahatur eis gratia, qua subtracta, ꝗ in profundum vitiorum, deinde in æternam damnationem præcipitentur:* [*& cum iustis non scribantur,*] *id est, non apponatur eis gratia, qua fiant digni æterna salute. Sic itaque peccata secundum præscientiam*[c] *remittuntur, cum ab æterno gratia præparatur, qua vocatus iustificetur: iustificatus tandem æternaliter glorificetur. Secundum iustitiam verò peccata remittuntur, cum vel baptisma plena fide accipitur, vel pœnitentia toto corde celebratur: quę remissio & ipsa secundum præscientiam non incontinenter fieri dicitur. Vt enim ex præmissa auctoritate*[d] *Apostoli datur intelligi; duæ sunt præordinationes*[e]*: vna, qua quisque præordinatur hic ad iustitiam, & remissionem peccatorum percipiendam: altera, qua aliquis prædestinatur ad vitam ęternam in futuro obtinendam. Harum effectus sunt præsens iustificatio, & futura glorificatio: quæ omnia in præmissa auctoritate conuenienter distinguuntur. Prima enim prædestinatio*[f]*, qua præordinantur ad præsentem iustitiam, designatur, cum dicitur* (*sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, &c.*) *cuius effectus infrà supponitur,* (*in qua gratificauit*[g] *nos in dilecto*[h] *filio suo, &c.*) *Secunda præordinatio ibi ostenditur* (*qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, &c.*) *Eius effectus præmittitur, dum dicitur* (*qui benedixit nos in omni benedictione, &c.*) *Hæ duæ præordinationes, & earum effectus ita se habent vt prima, & eius effectus natura præcedant, & lege consequendi*[i] *inferantur. Si enim aliquis præordinatus est ad vitam, consequenter infertur, ergo prædestinatus est ad iustitiam, & si consequitur vitam ęternam, ergo consecutus est iustitiam: sed non conuertitur. Vnde multi participes sunt primę prẹordinationis, & eius effectus: ad quos secunda, vel eius effectus minimè pertinere probantur. Iuxta hanc distinctionem intelligenda est auctoritas illa Ioannis* (*Exierunt*[k] *ex nobis: sed non erat ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.*) [*Ex nobis, inquit, exierunt*] *idest, à nostra societate recesserunt, qua primæ prẹordinationis, & eius effectus nobiscum participes erant* [*sed non erant ex nobis*] *idest secundę*[l] *prẹordinationis, & eius effectus societatem nobiscum non inierant. Quod ex eo videri potest: quia si fuissent ex nobis, idest si illius prẹordinationis nobiscum participes eßent, mansissent vtique nobiscum, idest à societate effectus eius*[m] *prẹordinationis, quam nobiscũ contraxerant, non recessissent. Si enim ad secundam*[n] *preordinationem vtrunque*[o] *referretur, non conuenienter*[p] *illud inferretur* [*mansissent:*] *imo cœpissent vtique nobiscum eße. Si verò ad primam, falsa eßet propositio* (*si fuißent ex nobis, &c.*) *Multi enim prẹsentis iustitię, & sanctitatis participes fiunt, qui tamen in ea non perseuerant. Vnde Dominus ait in Euangelio.* [*Non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.*]

Matth.10.

CAP. XII.

Hanc societatem[q] *si quis solo nomine, & professione, non autem rei veritate à damnandis dicat contrahi, eiusdem auctorita-*

f ¶ *Prima enim prædestinatio.*] idest, primus modus prẹdestinationis. Lau.

g ¶ *Gratificauit.*] idest, gratos fecit. Lau.

h ¶ *In dilecto.*] id est, propter, vel pro quia, propter dilectum filiũ suum nos diligit. & illos quos diligit filius, & quibus vult filius diuina dona largitur.

i ¶ *Consequendi.*] idest, consequentię hypotheticarum, vel conditionalium.

k ¶ *Exierunt.*] quia non potest esse quòd nobiscum fuissent quo ad secundam prẹordinationem, scilicet ꝙ essent præordinati ad vitam æternam, & tamen non mansissent[a] nobiscum, intelligas continuè. vnde subiungitur. imo incœpissent esse nobiscum. H.

1.Ioan.2.

a sc. quantũ ad effectum secundæ p̄ordinationis, quam nō habebãt, imo cępissent, vt subiungit Petr.

l ¶ *Secundæ.*] quod no. per hoc quod dicitur, fuerũt ex nobis.

m ¶ *Eius præordinationis.*] scilicet primę.

n ¶ *Ad secundam.*] non ad primam.

o ¶ *Vtrunque.*] scilicet si fuissent ex nobis, & mansissent vtiq; nobiscum: ita scilicet, vt antecedens referatur ad ipsam prẹordinationem secundum naturam, & consequens ad effectum[b].

b Antecedens est, si fuissent ex nobis: consequens est, mansissent, &c.

p ¶ *Non cõuenienter.*] hoc fortè ideo dicit: quia adhuc isti non habebant effectum secũdę prędestinationis, sed habituri erant: & ideò non conuenienter subiungeretur, mãsissent: cum adhuc isti ibi non manerẽt, quod innuitur ex vi locutionis. H.

HAnc societatem.] Casvs. Ostendit Grat. in hoc §. ꝙ damnandi veram iustitiam possunt habere donec piè viuunt, & non solo nomine: licet non sint habituri vitam æternam: quod rationibus & auctoritatibus probat, & hoc vsque ad locum illum, *Qui autem.* nam ibi assignat modos huius vocabuli, *filios.* & qualiter filij Dei appellentur etiã qui futuri sunt mali, vt ostendat qualiter peccata dimissa redeant. & hoc facit vsque ad §. *qui autem.* & quod dicit ibi, *societatem,* idest effectum prędestinationis. *Participes ait.* scilicet Augustinus s. c. si ex bono.

q ¶ *Hanc societatem.*] prędestinatorum, vel prẹscitorum, de quibus fit mentio in auctoritate Ioan. exierunt, &c. suprà §. prox. & capit. si ex bono. &c. q. d. in eadem qualitate in qua erant futuri, apparebunt tunc in prẹsentia.

q ¶ *Hanc societatem.*] scilicet quòd damnandi veram iustitiam habere possunt secundum prẹscientiam, & non solo nomine censeri debeant, ostendit auctoritate & rationibus vsq; ad illum locum, quod autem. ibi diuersos modos huius vocabuli, filius Dei, assignat, & quàliter filij Dei appellantur etiam qui futuri sunt mali, vt ostendat tandem ex hoc qualiter pec-

ter peccata dimissa redeant: & hoc vsque ad §. qui autem. Et hic not. quòd hic vult infringere opinionem quam suprà eadem, posuit. §. eorum. quæ dicit damnandos solo nomine iustos esse. & non secundum præscientiam.

a ¶ *Auctoritatis.*] quę auctoritas posita est s. c. si ex bono. Lau.

b ¶ *Quæ in eadem.*] s. c. dist. §. verum. c. si ex bono. H.

c ¶ *Qualitate.*] ordo, vt essent filij iræ, idest præscientiæ præsentis malitię, & peccati pręsentis: essent tales dico non spe tãtùm. sed ante Dei oculos, id est vt nõ solùm viderentur tales, sed etiam essent. H.

d ¶ *Præsentium.*] quasi dicat in ea qualitate, in qua erant futuri, apparebunt tunc in pręsentia, vt s. c. notaui.

e ¶ *De quibus.*] scilicet qui præsentem habent iustitiam, sed sunt eam amissuri: de quibus s. prælibauit. §. eorum. Lau.

f ¶ *Veraciter.*] arg. ff. de au. & ar. le. l. si ita. L.

g ¶ *Duobus modis.*] idest, secundum quòd sunt in patria iam. & secundum quòd adhuc sunt in pręsenti vita: quod trifariè diuiditur, sicut iam magister dicet. Hu.

h ¶ *Expectatio.*] idest, creatura expectans: scilicet homo.

i ¶ *Reuelationem filiorum Dei.*] vel homo fidei, id est, fidelis: ex qua, scilicet apparet qualis est, vel futurus erit. Vel in qua, scilicet homo dicitur hic creatura: quia hic videtur esse creatura tantùm, "sed in alia vita apparebit quod est filius Dei, quod in hac quidem vita plenè non apparet. Hug.

k ¶ *Corruptionis.*] idest, pęnalitatis, à causa quærendi victum & vestitum, & alia quibus indiget nostra mortalitas. H.

l ¶ *In libertatem gloriæ.*] id est, gloriosam libertatem, quam habuerunt filij Dei. H.

m ¶ *Intra nos.*] idest, in anima & ratione dolemus.

n ¶ *Adoptionem.*] perfectam scilicet ex omni parte: "vt simus filij Dei secundum animã & secundum corpus,

(Marginalia: † al. Augustinus ait — 1 s. c. c. si ex bono. — Io. 10. — Io. 1. — Eph. 2. — Eph. 5. — 1. Tim. 1. — 2 s. c. si ex bono. — Ezech. 18. — 3 s. si ex bono. — Ioan. 1. — " Homo in alia vita apparebit filius Dei. — Rom. 8. — Io. 11. — " filij Dei erim' secdm animam & corpus. — Io. 15.)

tis[a] testimonio conuincitur. *De his enim, qui primæ, non secundæ præordinationis sunt participes, ait* † [[1] *Nec nos moueat, quòd filijs suis quibusdam Deus non dat istam perseuerantiam. Absit enim, vt ita esset, si de illis prædestinatis essent,*] *& cætera, quæ in eadem*[b] *auctoritate suprà continemur. Oues namque de quibus in Euangelio Dominus ait* [*Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili*] *& filij, de quibus Ioannes ait* [*vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum,*] [*ita præscientia erant oues, & filij, vt qualitate*[c] *præsentium,*[d] *non specie* A *tantùm, sed etiam ante Dei oculos essent filij iræ, & perditionis æternę. Vnde Apostolus non ait, videbamur esse, sed* [*eramus, inquit, & nos natura filij irę*] *Nec ait reputabimini ab hominibus, sed fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*] *De se quoque scribens ad Timotheum non ait, videbar, sed* [*fui persecutor, & blasphemus, & contumeliosus: nunc autem sum misericordiam consecutus*] *Omnes quoque, qui in Christo renascuntur, & qui eius sanguine à diabolo redimuntur, prius ex Adam peccatores nascuntur, & diabolicæ seruituti obnoxij. Sicut ergo isti, quamuis sint futuri filij Dei, tamen prius sunt filij diaboli: sic hi, de quibus*[e] *sermo habetur, quamuis recedendo à iustitia sint futuri filij perditionis æternæ, cum tamen piè, & fideliter viuunt, verè sunt filij Dei, & iusti, & æterna beatitudine digni.*[2] *Vnde auctoritas non ait, cum viderentur piè, & fideliter viuere, sed* [*cum piè, & fideliter viuerent.*] *Nec veraciter*[f] *a bono in malum commutarentur, qui nunquam veraciter boni fuerint, Dominus quoque, nõ ait per Ezechielē: si auerterit se iustus à iustitia sua, quam videbatur habere; sed* [*sua*] *scilicet, quam veraciter habet.*[3] *Quod autem in eadem auctoritate sequitur* [*Non erant in numero filiorum, quando erant in professione filiorum,*] *ita intelligendum est. Filij Dei duobus* B *modis*[g] *appellantur. Dicuntur filij Dei participatione hæreditatis æternæ: sicut Ioannis ait in Euangelio* (*Quotquot crediderunt in eum dedit eis potestatē filios Dei fieri*) *Et Apostolus in epistola ad Romanos* (*Expectatio*[h] *creaturæ reuelationem filiorum Dei*[i] *expectat.*) *& infrà.* (*Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis*[k] *in libertatem*[l] *glorię filiorum Dei.*) *& infrà* (*ipsi intra nos*[m] *gemimus, adoptionem*[n] *filiorum Dei expectantes,*) *Hinc etiam Augustinus eadem verba Apostoli exponens ait* (*Modò* C *tantùm creatura:*[o] *cum nondum filiorum forma perfecta.*) *Hoc*[p] *ergo modo non sunt filij Dei, nisi participes æternæ*[q] *beatitudinis. In præsenti etiam dicuntur filij tribus modis, vel prædestinatione tantùm* (*sicut ij, de quibus Ioannes ait* [*vt filios Dei, qui dispersi erant, &c.*]) *vel prædestinatione, & spe æternæ beatitudinis* (*sicut illi, quibus Dominus ait* [*filioli adhuc modicum vobiscũ*[r] *sum*]) *vel merito fidei, & præsentia iustitiæ, non autem prædestinatione claritatis æternæ: sicut hi, de quibus Dominus ait* (*si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, &c.*) *Hi ergo,*[s] *de quibus in præsenti agitur filij sunt merito fidei, & præsentis iustitiæ, non sunt autem filij adoptionis æternæ. Qui ergo peccata dimissa fatentur redire, secundum iustitiam, & non secundum præscientiam ea dimitti, necesse est vt confiteantur: sicut saluandis peccata secundum iustitiam ad æternam damnationem imputantur, non secundum*[t] *præscientiam: quia et illis à bono in malum deficientibus, singula replicabuntur ad supplicium: & his vsque in finem in bono perseuerantibus, nulla imputabuntur ad pęnam* [*æternam.*] †

¶ *In vetustis codicibus caput hoc est coniunctum superiori. Sunt enim Gratiani verba, qui more suo loca aliquot citat.*

A ¶ Specie.] *Sic est emendatum ex codice peruetusto. Nam antea legebatur, spe, quæ vox valde sententiam turbabat.*

B ¶ Duobus modis appellatur.] *In vulgatis sequebatur.* [vno modo appellantur in futuro, altero in præsenti, qui triplex est:] *quæ absunt ab omnibus manuscriptis, & antiquioribus etiam editionibus.*

C ¶ Modò tantùm creatura.] *In libro octuaginta trium quæstionum, quæst. 76. post alia habentur hæc.* Et ipsa itaque creatura, idest, & ipsa, quæ nondum vocatur filiorum forma perfecta, sed tantùm vocatur creatura, liberabitur, &c. *quæ referuntur à Beda in epistola ad Romanos. c. 8. Sed apud glossam ibidem habentur eadem verba, quæ apud Gratianum.*

5 *Qui autem*[u] *dicunt, quòd peccata dimissa non redeunt, auctoritate Gregorij, & Prosperi sententiam suam confirmare conantur.*

Ait enim Gregorius in Moralibus libro 15. c. 22.

CAP. XIII.

QVid est, quod dicitur (qui reddis iniquitatem[x] patrum filijs,[y] ac nepotib?) Peccatum[z] originale à patribus trahimus, & nisi per gratiam baptismi saluamur, etiam parentũ culpam portamus, quia vnum adhuc cum illis sumus. Reddit iniquitatem patrum filijs †, dum pro culpa parētis ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rursum nõ reddit iniquitatē filiis †: quia cũ ab originali culpa per baptismũ liberamur, nõ iam parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus.[a]

¶ *Verba ipsa huius cap. sunt in glossa ordinaria ad ca. 34. Exodi ex Gregorio in loco indicato: ex qua glossa sunt hic nonnulla emendata.*

(Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80)

quantum ad gaudium animæ, & stolam immortalitatis in corpore. H.

o ¶ *Creatura.*] nulla prærogatiua super alias creaturas prædita.

p ¶ *Hoc.*] sicut ij, qui mali sunt adhuc, scilicet futuri sunt boni, quia prędestinati.

q ¶ *Aeternæ.*] sicut qui boni sunt, & finaliter sunt boni permansuri. L.

r ¶ *Vobiscum.*] id est, adhuc modicum fidei habentibus. L.

s ¶ *Hi ergo.*] infert ex proximè dictis per argum. à simili: & reuertitur hic ad principalem materiam huius quartæ dist.

t ¶ *Non secundum præscientiam.*] & tamen secundum præscientiam dimitti. sicut dicit Gratian. suprà eadem, capitu. in domo. §. sic itaq;, versic. quæ remissio. sed hic aliter sumit nomen præscientiæ quàm ibi.

QVI AVTEM. Casvs. Hæc est quinta pars distinct. in qua probat magister, quòd peccata non redeunt: quod verum est secundum Io. de Fan.

u ¶ *Qui autem.*] ab hinc vsque ad §. verum. probat sententiam aliã, s. peccata dimissa non redire: & hoc duabus auctoritatibus.

QVid est.] Casvs. primo quęrit Gratia. quare per Moysen dicitur, *Qui reddis iniquitatem,* &c. Secundò exponit illam auctoritatem, quam dicit intelligi de originali peccato: pro quo originali peccato patris filius polluitur ante baptismũ, sed post baptismum polluitur tantùm pro suo peccato. Sequens capitu. planum est, scilicet, qui recedit. quod melius ꝓbat intentionem Gratiani.

x ¶ *Iniquitatem.*] per hanc auctoritatem non probatur propositum, sed per sequentem optimè. L.

y ¶ *Filijs.*] non potest intelligi nisi de originali peccato: aliàs enim contradiceret auctoritas illa, filius non portabit, &c. 1. q. 4. Iudæi.

z ¶ *Peccatum.*] solum.

a ¶ *Habemus.*] "vnde patet, quòd originale peccatum dimissum nõ redit, & ita peccata dimissa non redeunt.

(Marginalia: Ps. 88. — † abest à plerisq; manu. — † in filijs — † in filijs — " Pctm originale dimissum non redit.)

a QVi recedit.] ¶Sed non in id quod.] s.23.q.4.si illic. s. 50. dist.c.miror.s dist.1.tres autem.H.
b ¶Recidit.] hic expressè dicit iste, quòd peccata nõ redeãt. sed si contrarium tenere volueris, expone sic, non recidit omnino, vel eadem quantitate in qua prius est. [a]
c ¶Nec in originali.] contradicit sibi, si sic exponatur.
d ¶Qui tamen.] s. ca. prox. qui recedit.
e ¶Ea morte.] idest, simili pœna æterna.
f ¶Quę.] idest, qualis mors æterna si sic exponatur, non contradicit sibi.

a Et illud verũ est secundũ opi. illorũ q dñt peccata dimissa redire non quo ad essentiam, sed quo ad reatum & pœnam. Petr.

FINIS HVIVS. CASVS. hic dicit G. q finis prox. c. vbi dicit, *ea morte*, contradicit principio vbi dicit, *sed non illud*: sed hæc dictio, ea, facit simplicem relationem. Qui autem dicunt quòd peccata nõ redeunt, sic intelligunt auctoritates cõtrarias, quæ dicunt peccata redire, quod dicitur in eis fieri, qui post remissionem abutũtur gratia Dei. & hanc sententiam dicit Grat. fauorabiliorem esse. scilicet quæ dicit peccata redire: quod adhuc probat per sequentia, per quæ probat à contrario sensu, quòd peccata redeunt: quia bona præterita per peccatũ moriũtur. Sequentia 5. ca. plana sunt, scilicet, si auerterit. hoc nobis. de pertuso. si refugientes. intermittentes. & casus illorum ca. per te formabis. *De pertuso*. verba sunt Aggæi prophetæ: quæ Greg. exposuit super Ezechielem.
g ¶Principio.] magister vocat principium vbi dixit, sed non in id, &c. finem verò vbi dicit, qui tamen ea. & s.c. prox. qui recedit. sed illud, ea, facit simplicẽ & nominalem relationem, non numeralem, sicut ibi: mulier q̃ dam nauit, saluauit.
h ¶Quam pœnam.] verum dicet si pro eodẽ peccato pœnam exciperet. Lau.

Item in responsionibus Prosperi ad secundam obiectionem Gallorũ.

CAP. XIIII.

1 Sen.4.di. 15.

QVi recedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid, nisi in perditionem cadit? sed non in id, quod [a] remissum est, recidit: [b] nec in originali [c] peccato damnabitur: qui tamen [d] propter postrema A crimina ea morte [e] afficietur, quę [f] ei propter illa, quæ dimissa sunt, debebatur.

A ¶Propter postrema crimina.] *Addita sunt hæc ex originali: quibus sententia valde illustratur.*

Finis huius auctoritatis principio [g] contraire videtur. Neque enim aliud est, dimissa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quàm pęnam [h] peccato debitam post eiusdem remissionem excipere. Auctoritates verò sibi contrarias assertores [i] huius sententiæ ita determinant: [k] peccata dimißa redire dicuntur, quia quisquis post acceptam remißionem peccatorum ad vomitum redierit, tantò grauius punietur, quantò magis benignitate Dei abusus, singulorum remißionis acceptæ ingratus extitit. [l]

6. Verùm illa sententia fauorabilior videtur: quia pluribus roboratur auctoritatibus & euidentiori ratione firmatur. Vt enim Dominus [m] *ait per Ezechielem, c.18.*

CAP. XV.

1 SI auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur: [n] in peccato suo morietur, & non erũt in memoria iustitiæ eius, quas fecit.

Item Gregorius in explanatione eiusdem loci. [2]

2 Hom.11.ad c.3. Ezech.

i ¶Assertores.] i. illi q dicunt q peccata dimissa nõ redeũt. L.
k ¶Determinant.] Gratianus aliter intelligit in sequenti §.
l ¶Extitit.] vel potius quia ita damnabitur quis pro sequenti peccato, sicut damnaretur si prima peccata non essent dimissa, scilicet æternaliter, sed non tantum punietur. Hug.
VERVM ILLA. Hæc est 6. pars dist. in qua probat per 6. auctoritates, q peccata redeũt: & hoc pbat superficialiter: nã auctoritates bene intellectæ non faciunt pro eo. Io. de Fan.
m ¶Vt enim Dominus.] ab hoc loco vsque in fin. nitit Gra. conflare arg. huiusmodi, q bona priora per mala sequentia mortificata reuiuiscunt, si posteà bona fiant. ergo à simili cũ mala per pœnitentiam mortificentur: si iterum quis in malũ reciderit, reuiuiscunt: & ita peccata redeunt. sed hæc argumẽtatio (vt prædixi in princip. huius dist.) non procedit, " quia aliud est in via, aliud in inuio, i. aliud est in bono, aliud in malo: quia bona cõmunicantur, nõ mala. ar. de conse. di. 4. quæris. arg. ff. de ser. expor. seruus. & probat primũ vsque ad illũ locum, hæc sicut. secundũ autem probat vsque ad illum locũ, porrò. exinde probat, q eadem rõ est in bonis & in malis quo ad hoc. eandẽ cõcludit in §. sed his. ver. sicut ergo bona. L.

" Aliud est in via, aliud in inuio.

CAP. XVI.

3 HOc nobis maximè considerandum est, quia cũ mala committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta reuocamus, [o] quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum [p] præteritorum.

3 Sen. 4. di. 15.

Idem in homilia quarta ad cap. primum Ezechielis.

CAP. XVII.

DE pertuso [q] quippe sacculo aliunde exit, quod aliunde immittitur. † quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt, quomodo ex malo opere perdatur.

Item Petrus in epistola 2.c.2.

CAP. XVIII.

SI refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. [r] Melius [s] enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.

Paulus quoque scribens ad Hebræos ait, cap.6.

CAP. XIX.

INtermittentes [t] inchoationis [u] Christi sermonem, ad perfectionem feramur, [x] non rursus iacientes [y] fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis.

n SI auerterit.] ¶Non recordabuntur.] ergo idem est ac si nunquam habuisset aliqđ bonum propter quod peccatum sibi fuit dimissum. Et ita idem est ac si nunquam ei peccata fuissent dimissa. & sic omnia peccata taliter dimissa redeũt, & dicuntur redire per sequens peccatum " sicut priora bona mortificata per peccata, dicuntur per pœnitentiam reuiuiscere. L. & ita argumentatur Gra. ex his auctoritatibus à simili per contrarium.

" Bona mortificata, per pœnitentiã reuiuiscũt.

o HOc nobis.] ¶Reuocamus.] idest, defensionem à pœna quo ad vitam æternam.
p ¶Bonorum.] quin pro malis puniatur: mitius tamen punietur. Vel quo ad vitam æternam consequendam non debet haberi fiducia. De hoc suprà dist. 3.c. quærat. §. item illud. licet quo ad minorem pœnam subeundam possit haberi fiducia. H.

† al. mittit

q DE pertuso.] hoc continetur in Aggæo Propheta in 1. c. Lau.
SI refugientes.]
r ¶Prioribus.] Ecce verbum pro quo inducitur capitulum.
s ¶Melius.] id est, minus malum. Lau.
t INtermittentes.] id est, dimittẽtes. quasi non hoc tantùm contenti, sed cum hoc habito ad vlteriora procedentes.
u ¶Inchoationis.] idest, in quo Christus inchoat esse in nobis per fidem, scilicet qui sermo est de initio fidei quo rudes catechizantur, vt est symbolum & dominica oratio. 10. quæstio. 1. placuit. H.
x ¶Feramur.] secundum intelligentiam scripturæ, & bonam operationem.
y ¶Iacientes fundamentum.] nos inquã dico iacientes fundamentũ pęnitẽtię. Quod prius dixit sermonem inchoationis, hic appellat fundamentum: quia ad religionem Christianam venientibus prius proponitur, & super hoc quod perfectionis est, ædificatur. dicit ergo, nos dico iacientes fundamentũ pœnitentiæ, idest, pœnitentiam quasi lapidem in fundamento, quod est pœna de peccatis, vel de hoc quòd quis priora bona mortificauit per peccatum. iacientes dico, idest, non sicut olim, scilicet nõ ita negligenter sicut olim, vt sicut prius cecidimus, sic iterum cadamus. Vel non rursus id est, non amplius nisi modò iaciamus, vt amplius iacere non sit opus.
DICENS OPERA. CASVS. Iste §. respicit finem precedenpen-

cedentis capitu.& dicit Gratia.quòd per opera mortua,priora bona significantur,quæ sicut per peccatum moriuntur,ita per pęnitentiam reuiuiscunt. vnde Gratianus intendit probare à simili per contrarium : ergo mala per peccatum redeunt.Et ad hoc inducit auctoritates sequentes.

a ¶ *Ad meritum.*] licet magister ad hoc illud allegat,non tamen per contrarium intelligendum,vt idem sit in malis, magister tamen ad hoc s. tres posuit opiniones.

b ¶*Vnde August.*] Piū est. suprà distinctio. 3. capitu. quærat. §. illud autem. capitu. pium est.

c ¶*Hieronymus.*]non est. suprà distinctio. 2. §.hæc itaque. & c. non est.H.

d ¶*Recepturos.*] ergo à simili intelligatur p contrarium idem esse in malis, quod secundum horum sententiā reuiuiscent.

PORRO QVI. CASVS. Allegat nunc Gratian. pro illa parte, scilicet quòd peccata dimissa redeunt: & hoc probat auctoritate Ezechielis prophetæ, quę satis plana est: per quem Dominus loquebatur. & hoc probat à contrario sensu.

e ¶*Porrò.*] " hic porrò copulatiuè tenetur, non aduersatiuè, & inducitur sequens capitu. ad probandum, ꝙ bona mortificata reuiuiscunt.G.allegat pro alia sententia, scilicet quòd peccata non redeant: vel si pro alia sententia intelligatur, sic accipiatur litera, quasi non solùm per auctoritatem illam, si auerterit, &c. peccata redeant: sed & per auctoritatem aliam.

f ¶ *Eundem prophetam.*] id est, eiusdem prophetæ, qui prædixerat.& Ezechielem,vt suprà §.finis.

FILIIS QVOQVE. CASVS. Adhuc probat Gratian. quòd peccata dimissa redeūt. Et ad hoc probandum inducit cap. sequens: per quod intendit probare, quòd peccata dimissa redeunt. vnde dicit propheta: Væ eis qui recesserunt à me per peccatum: quoniam damnabuntur, quia in me præuaricati sunt, &c. & sunt verba Osee prophetæ redarguentis filios Israel. Et capit. Vę eis. patet.

1 s.dis.3.de pę.c.pium.

2 s.dist. 3. si quando.

3 s.di.2.non est tam.

† al. premisit.

Ezech. 33.

Exod. 32.

" Porrò qñque copulatiuè tenet.

Oseæ 7.

Dicens opera mortua, priora bona significat Apostolus, quæ per sequens peccatum erant mortua: quia hi peccando priora bona irrita fecerunt.Hæc, sicut peccando fiunt irrita,ita per pęnitentiam reuiuiscunt, & ad meritum[a] æternæ beatitudinis singula prodesse incipiunt,etiam,illa quæ peccatis inueniuntur admista. Vnde Augustinus[b] [[1] Pium est credere,&c.]& Hieronymus,[c][[2] Non est iniustus Deus,&c.][3] *Apostolus etiam scribens ad Hebręos, cum fidem, & dilectionem, & bona opera eorum breuiter commemorasset, horum omnium mercedem,quam amiserant peccando, post pænitentiam à Domino eos recepturos[d] ostendit, Porrò,[e] qui per prophetam dixit [si auerterit se iustus à iustitia sua] ipse per eūdem prophetam[f] promisit† dicens[si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est,& custodierit vniuersa præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur:omnium iniquitatum eius, quas operatus est,non recordabor: in iustitia sua,quam operatus est viuet.] Filijs[g] quoque Israël per Assyrios captiuandis, veteris idololatriæ peccatum Dominus per Osee improperat: & peccatum quod Moyse supplicante patribus fuerat dimissum, hoc in filijs reuixisse ostendit dicens.*

CAP. XX.

VÆ eis, quoniam recesserunt[h] à me:vastabuntur,[i] quia præuaricati[k] sunt in me. Et ego redemi[l] eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia:[m] & non clamauerunt ad me in corde suo,sed vlulabāt[n] in cubilibus suis. super triticum,& vinum ruminabant:[o] & recesserunt[p] à me,& ego erudiui[q] eos, & confortaui[r] brachia eorum, & in me cogitauerunt[s] malitiam:[t] reuersi[u] sunt, vt essent absque iugo, facti sunt,quasi arcus dolosus[x]: cadent[y] in gladio[z] principes eorum[a] à furore linguæ suæ.

7 *Antiqua*[b] *peccata parentum filijs improperat sermo diuinus: & meum præceptum*, de quo dixi: Non faciatis vobis deos alienos.

propterea principes eorum in gladio casuros prædicit. Sed per eundem prophetam contra Dominus se facere ostendit dicens.+

CAP. XXI.

NE fortè dicant in cordibus suis omnem malitiā eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinuentiones suę:coram facie mea factæ sunt.

Item Hieronymus[c] *ad c. 7. Osee.*

CAP. XXII.

CVm ita puniantur,ne cogitent,quòd pro veteribus peccatis patrum puniam eos:quia nunc,idest,in præsenti,pro malitijs suis, quas inuenerunt,circundati sunt pęna: & mala eorum, sicut putant, non possunt me latere: sed potius ipsæ adinuentiones apertæ sunt coram facie mea,quæ omnia clarè videt.

¶*Sententia huius capituli est quidē in commentarijs B. Hieronymi in c. 7. Osee: sed propria verba sunt in glossa interlineari ibidem ad ea verba, ne forte dicant in cordibus.*

Idem[d] *ibidem.*

CAP. XXIII.

HÆretici non possunt vetera peccata contra Deū causari: cum antiquis operibus addant nouam impietatem,& suis ligentur peccatis: & cum Deum celare se putant, oculos eius vitare non possunt: quia vultus domini super facientes mala.

¶ *Et hoc etiam capitulum est in glossa ordinaria in eundem locum ex B. Hieronymo.*

Item Gelasius Papa.[5]

scilicet,cum ita hæretici diuina.

l ¶*Redemi eos.*]ab Aegyptiaca seruitute.

m ¶*Mendacia.*]dicentes,Hi sunt dij tui Israel.

n ¶*Vlulabant.*]luxuriæ vacantes.

o ¶*Ruminabant.*] id est, non sicut homines comedebant. sed quasi iumenta.

o ¶*Ruminabant.*] id est, abundantiam rerū quam habebant sępius ad voluptatem quasi ad fauces reuocabant: vt inde delectabilius pascerentur, nihil nisi cibos & luxurias quærentes.

p ¶*Recesserunt.*] dando se diabolo.

q ¶*Erudiui.*]per Moysen & alios fideles.

r ¶ *Et confortaui.*] id est, dedi eis fortitudinem bellandi in tempore Iosue.

s ¶ *In me cogitauerunt.*]qui tanta eis feci.

t ¶ *Malitiam.*] cum non possent nocere cogitatione sola, potentiam meam ad idola transtulerunt. H.

u ¶ *Reuersi.*] ad id ꝙ fuerunt antequàm ipsos reuocarem per Abraham & Moysen, vt absque iugo legis & notitia Dei ferrentur in præceps H.

x ¶*Dolosus.*]Deus incenderat eos contra aduersarios, ipsi verò contra Deum nituntur,& sagittas blasphemiæ contra Deum inijciunt.

y ¶ *Cadent.*] principes.

z ¶*In gladio.*]materiali,vel spirituali.

a ¶*Eorum.*] qui vitulos ausi sunt vocare Deos.

ANTIQVA. Hæc est septima pars distinctio.in qua magister soluit quæstionem. Ioan. de Fan.

CASVS. Verba sunt Gratiani interpretantis summatim verba Osee. posteà per eundem prophetam vult allegare pro alia parte, scilicet quòd peccata dimissa non redeant.Et ad hoc inducit tria sequen. capitu.

4 ibid.

Psal. 33.

5 s.23.q.4. illic.

b ¶ *Antiqua peccata parentum.*] s. quod non puniat filios pro peccatis parentum,sed potius pro suis, & hoc incidenter interserit G.& interserit quædam contra opinionem, quam illaturus est.

c ¶*Hieronymus.*]super prædictam literam Osee,scilicet,ne fortè &c.L.

CVm ita.]CASVS. Verba sunt Hieronymi exponentis prædicta verba Osee, ne fortè, &c. Dicit enim quòd Deus non punit homines pro peccatis patrum, sed pro suis iniquitatib. quas quotidie faciunt. Sequentia duo c. patent.

d ¶*Idem.*]super eundem locum.Lau.

g ¶*Filijs.*]per quos omnem populum mysticè intelligas colentem idola.

h VÆ *eis,quoniam recesserunt.*] per idololatriam vel peccatum immane.45.dist.disciplina.

i ¶*Vastabuntur.*]ab hostibus,& miseri erunt.

ADDITIO.Id est,in captiuitatem ducentur. Pe.

k ¶ *Præuaricati.*] adorando vitulum, & transgrediendo

a *Diuina.*] ¶*Redire.*] s. 1. q. 4. iam itaque c. suprà 23. quæst. 4. si illic.

SED HIS AVCTORITATIBVS. CASVS. Induxit G. s. ca. prox. quasdam auctoritates quæ videntur dicere, quòd peccata dimissa non redeant: sed quia sunt contra suam sententiam: ideò nunc eas soluit, & dicit, quòd in telliguntur de originali peccato: de quo peccato non puniuntur, quia patres peccauerunt: sed ideo puniuntur: quia mala eorum sequuntur eos. In fine concludit, quòd sicut bona per pœnitentiam reuiuiscunt ad præmium: sic mala reuiuiscunt ad supplicium. Et ad hoc inducit auctoritates prophetæ: quidam faciunt ibi c. *putruerunt.* sed H. non facit c. ab illo §. *sed his.* vsque ad dist. 1.

CAP. XXIIII.

Diuina clementia dimissa peccata in vltionem vlterius redire [a] non patitur.

Sed his [b] auctoritatibus docentur filij ab originali peccato expiati, non ideo puniendi, quia patres peccauerunt: sed ideo peccata patrum in eos redire, quia eorum [c] culpam sequuntur. Sic & bona, quæ peccato moriuntur, non proficient ad præmium, quia facta sunt: sed quia per pœnitentiam reuiuiscunt. Tale est & illud Augustini in libro psalmorum [[1] Si Iudas [d] teneret adoptionem, &c.] Sic & illud Gregorij in Moralibus intelligitur [[2] Quid est [e], quod dicitur [reddis iniquitatē patrum in filios, &c.] Illis namque parentum iniquitas redditur, qui propterea puniuntur, quia in radice traxerūt [f] amaritudinem [g] peccati. Illis autem non redditur, in quibus merito suæ iniquitatis non reuiuiscunt peccata parentis. Sicut [h] ergo bona, quæ peccato moriuntur, per pœnitentiam reuiuiscunt ad præmium, sic & mala, quæ per pœnitentiam delentur, reuiuiscunt ad supplicium. Vnde propheta ex persona pœnitentis deplorat dicens [Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ] id est, plagæ per baptismum sanatę. Hinc etiam idem propheta, quamuis fide, & sacramento circuncisionis ab originali peccato se mundatum cognosceret: tamen adulterio, & homicidio, quod commiserat, illud reuixisse intelligēs, non sine causa inter cætera ipsum confitetur & dicit [Ecce enim in iniquitatibus conceptus [i] sum, &c.]

1 s. e. si Iudas.

2 s. c. qd est.

b ¶*Sed his auctoritatibus, &c.*] suprà proximè relatis ab illo §. antiqua. & illis superioribus capitulis, quod est, qui recedit. quæ videntur dicere quòd peccata dimissa non redeant. L.

c ¶*Quia eorum.*] & sic non ostendunt quòd peccata nō redeant. L.

d ¶*Si Iudas.*] s. in prin. huius dist.

Psal. 37.

e ¶*Quid est.*] s. e. dist. c. hanc. §. qui autem. H.

f ¶*Traxerunt.*] in ipsa origine carnis.

g ¶*Amaritudinem.*] id est, causam amari peccati, vel causā amaram peccati.

h ¶*Sicut.*] ecce qualiter induxit superiores auctoritates à simili. L.

i ¶*Conceptus.*] arg. "quòd originale peccatum tenemur confiteri: quod non est verum: quia tantùm commissa tenemur confiteri: at illud non est commissum, sed contractum. credo tamen contritionem exigi: quæ enim notabiliter fiunt, &c. vt ff. de iniu. l. item apud Labeonem. §. hoc edictū. Laur.

" Pctm̄ originale non tenemur cō fiteri.

IN *pœnitentia autem.*] Hæc dist. diuiditur in 4. partes. In quarum prima ponit modos pœnitentiæ. Secunda ibi, *Qualitas.* Tertia ibi, *Falsas,* Quarta ibi, *Fratres.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic ponitur 5. dist. in qua notantur ea quæ pœnitentes debent cōsiderare. & ponūtur in principio sequentis c. & hoc etiam versu notantur:

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. horum exempla colliguntur in princip. c. Debet ista considerare peccator, vt plus doleat: & sacerdos debet considerare, vt plus, vel minus puniat.

a Vt Ambr. ꝑ hoc fac. qd̄ no. s. ea. dis. j. in prin. in glos. quia mētionē. in prin. Arc.

k ¶*In pœnitentia.*] In hac dist. & alijs duabus seq. agitur tam de illa parte pœnitentiæ, quæ dicitur oris confessio, & operis satisfactio, quàm de alijs: & ideo videndum est quando oris cōfessio fuerit instituta, vtrum necessaria sit, vel tantùm voluntaria, qualiter sit facienda, & cui, & quando Dicunt quidā [a] institutam fuisse in paradiso statim post peccatum, dicente Domino ad Adam, Adam vbi es? ideo enim quæsiuit vt ipso confitente peccatum, daretur forma alijs in posterum confitendi. sed quia in illa interrogatione Dominus minus expressè videbatur ad confitendum monuisse, ideo pòst exquisiuit à Cain fratricida expressius, Vbi est Abel frater tuus? Alij dicunt ꝙ sub lege fuit primò instituta quando Iosue præcepit Achor crimen suum confiteri, & lapidatus est. 45. dist sed illud. Alij dicunt ꝙ in nouo testamento à Iacobo dicente, Cōfitemini alterutrum peccata vestra, &c. Sed melius†dicitur eam institutam fuisse à quadam vniuersalis ecclesiæ traditione potius quàm ex nouo, vel veteris testamenti auctoritate. Et traditio ecclesiæ obligatoria est vt præceptū. arg. 11. dist. in his rebus. ergo necessaria est confessio in mortalibus apud nos, apud Græcos non: quia nō emanauit apud illos traditio talis: sicut nec conficiunt in azimis, sed in fermētatis. s. e. dist. 1. c. si. Illud ergo Iacob, Confitemini alterutrū peccata vestra, fuit consilij primò. alio qn ligaret & Græcos, non obstante eorū cōsuetudine. Est autē facienda taliter ꝙ nō solū de peccato, sed de omnibus circūstantijs. j. e. c. 1. Et est facienda sacerdoti si adest, vel ꝓximo in necessitate. s. dist. 1. quem pœnitet." Est autem facienda cū qs peccat statim: quia nec per momentū, &c. vt s. di. 3. ille rex. & hoc si est manifestum: si autem est occultum, & cō teritur, non credo eū peccare si differt oris cōfessionem vsque ad tempus pœnitentiæ deputatum per c. omnis. ext. de pœ. & rem. Sed qui differt cū habet copiam sacerdotis, nūqd ī quolibet instanti peccat mortaliter? nō: quia omnes moræ ille circa vnum & idem tempus sunt. sed augetur illud ex diuturnitate. ff. de furt. cum qui. extra de simon. non satis. & peccaret quidem mortaliter. Laur.

†imo cōfessio est instituta à Dño & est oībus post baptismum lapsis in mortale peccatū tā Græcis, quā Latinis iure diuino necessaria. Cōcil. Triden. sess. 14. c. 5.

3 De vera & falsa pœni. c. 14. & 15. inter opera Aug.

" Confessio quando facienda est.

4 sen. 4. dist. 16.

DISTINCTIO V.

IN [3] *pœnitentia* [k] *autem, quæ peccatorem considerare oportet, Augustinus in libro de pęnitentia docet, dicens.*

CAP. I.

CONsideret qualitatem criminis in loco, [l] in tēpore, in perseuerantia, in varietate [m] personę, & quali [n] hoc fecerit tentatione, [o] & in ipsius vitij multiplici executione. Oportet [p] enim pęnitere fornicantem secundum excellentiam sui status, [q] aut officij, & secundum modum meretricis, [r] & in modo† [s] operis sui, & qualiter turpitudinē suam peregit, si in loco [t] sacro, aut cui debuit excellentiam fidei (vt sunt domus dominorum, [u] & aliorum multorum) si in tēpore orationi constituto [x], aut in festiuitate sanctorum, & in tempore ieiunij. Con-

†secundum modum] vera lectio.

CONsideret.] CASVS. Hoc c. Aug. licet sit prolixum: tamen facile est, & casus eius breuiter poni consueuit. A principio igitur vsq; ibi, *cautus sit,* notantur ea q̄ pęnitens dēt considerare, vt illa confiteaī, & de illis doleat. Abinde vsq; ibi, *Cautus.* dicit ꝙ confitens non dēt peccata diuidere, vt vni sacerdoti partē cōfiteat, & alij aliā partē. Deinde dicit, ꝙ verè pęnitens abstinere dēt à cōione corporis Christi, & à vanitatib. seculi, & diligere verè pęnitentes. Sic posuit breuiter Beñ hūc casum, & Hu. similiter paucis verbis posuit.

l ¶*In loco.*] s. dist. 1. aut facta.

m ¶*Varietate.*] agentis, & eius cum qua agitur. s. di. 1. aut facta. quædam enim res in clericis reprehensioni subiacet, quæ non in laicis, vt 31. dist. c. 1. puta nubere.

n ¶*Et quali.*] extra de homic. sicut dignum.

o ¶*Tentatione.*] an ab ea præuentus, an eam præueniendo, vt j. sequitur.

p ¶*Oportet.*] ideo huiusmodi circunstantias tenetur confiteri, [b] quia præsumuntur augere peccatum, vel minuere. si tamē eas subticuit per obliuionem, non dico eum teneri vt iterum ei confiteatur circunstantias, nisi tales circunstantiæ essent, ꝙ alterius generis peccatum facerent, vt locus sacer facit sacrilegium, vt s. dist. 1. aut facta. Lau.

b Not. ꝙ qdā circūstātiæ adherēt ipsi pctō ꝓ priè, qdā ꝓ sonę ipsius peccātis, qdā nec pctō nec psonę ipsi peccātis, vt latius patet in Archid.

q ¶*Status.*] s. 11. q. 3. c. excellentissimus. & c. pcipuè. ff. de remil. l. 2. ext. de cle. ve. c. epm. contra. ff. ad l. Cor. de sic. l. pe. cōtra. sed dic in epo est maior pena suspendi tribus mensibus à communione, quàm ab officio deponi. 1. q. 1. quisquis.

r ¶*Meretricis.*] an s. fuit pulchra, vel deformis: an soluta, vel obnoxia viro, vel voto. ar. 27. di. c. vlt. L.

s ¶*Et in modo.*] quo ea abusus est, vtrum ordinariè, vel extraordinariè: nam vterque damnabilis est. 32. q. 4. meretrices. 35. q. 3. extraordinaria.

t ¶*Si in loco.*] s. 17. q. 4. quisquis. ff. de incen. qui ædes. H.

u ¶*Dominorum.*] arg. s. 22. q. 5. de forma. H.

x ¶*Constituto.*] "quo etiam à coniugibus est abstinendum. j. e. q. 4. c. 1. & 2. & ferè per totum.

"Abstinendū est qnq; ab vxore.

a ¶*Perse-*

ſideret, quātū perſeuerauerit[a], defleat, q̄ perſeueranter[b] peccauerit, & quanta A [c] virtus fuerit in pugnatione. Sunt.n. qui nō ſolùm non vincuntur, ſed vltrò ſe peccato offerunt: nec expectant tentationē, ſed præueniunt voluptatem, & pertractant ſecum, q̄ multiplici actione vitij delectabiliter peccēt. Omnis iſta varietas confitēda eſt, & deflenda: vt cum cognouerit, q̄ peccatum eſt multū: citò inueniat Deū ꝓpitiū. In cognoſcēdo augmētū peccati, inueniat ſe, cuius ętatis fuerit, cuius ſapientiæ, & ordinis, & ſtatum oēm alterius non peccantis.[d] Immoretur in ſingulis iſtis, & ſentiat modum criminis, purgans lachrymis oēm qualitatem vitij. Defleat[e] virtutē, quia interim caruit. Dolendum[f] eſt. n. & dolore purgandum, nō ſolùm, quia peccauit, ſed ēt, q̄ ſe[g] virtute priuauit. Nam, licet ſperet ſe conſecuturum veniam, dolere tñ poteſt, quia non promeruit vnde remunerari cōfidat. Anxietur, & doleat, quòd modò effugiens de præteritis pęnam, miſer non inde expectet gloriā†, cuius oē tempus, quoniam breuiſſimum eſt[h], debuit decertaſſe ad conſequendum præmium. Defleat ēt, quoniam in vno[i] offendens, factus eſt omnium[k] per ingratitudinē reus. Ingratus.n. extitit, qui plenus virtutibus Deum oīno nō timuit. In hoc enim quiſq; peccator fit culpabilior, quo eſt Deo acceptior. Iō enim[l] Adā plus peccauit, quia omni bono abundauit. Etiam alio modo offendens in vno, reus eſt omnium[m]: quia omnis virtus patitur detrimentum[n] ab vno vitio. Nam ſi quis cadit in auaritiam, largitatem deſtruit, & ēt caſtitatem minorauit. Amore enim pecuniæ vel violaret caſtitatem, vel ſaltem minus amaret. Si.n. propter Deū tanta adhuc caſtitas ineſt, vt nolit eam perdere: tamē ſaltem minori gaudio, minore affectu tuetur eā, vbi videt inde procedere damnū pecuniæ, ſicq; & in alijs: quæ ēt ſi non[o] expellantur[p], tamen per conceptionem vnius vitij, vel ſatis, vel parum minuuntur, vel intentione deterioratur. Vnde omnis virtus cuicunque crimini[q] eſt deflenda, & de omnibus indulgentia eſt petenda. ¶ Animaduertere etiam oportet, & animaduertendo deflere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmauit: etiam, q̄ exemplū[r] extitit mali in operatione ſui criminis: cui magis profuiſſet, ſi alijs fuiſſet cauſa conuerſionis. Gemat itaque aliorum vitā in ſua corruptā, vel incorruptam non conſeruatam[s] & commodū proximi, qđ dediſſet exēplo boni. Doleat de triſtitia, quā peccādo[t] bonis intulit, & de lætitia, quā eis non adhibuit. Et non ſolū cogitet, quid & qualiter fecerit, ſed quàm iniuſtè Deum, vt diximus, peccando offenderit. Timeat illam veritatis ſñiam [non poteſtis duobus dominis ſeruire.] Timeat ergo, ne omnia bona, quæ fecit, dū in vno peccato perſeuerauerit, ex cōtaminatione † mali perdiderit: vt qui ſeruiuit diabolo per crimen, Dei quam obtulit, amiſerit ſeruitutem. Pium[u] eſt tamē credere, vt recepta Dei gratia, q̄ in eo deſtruit mala priora, ēt remuneret bona: vt cum deſtruxerit quod ſuum non inuenit, amet, & diligat bonum quod ēt in peccante plātauit. ¶ In his † omnibus dolens aut ſeculum derelinquat, aut ſaltē illa, quæ ſine admiſtione mali non ſunt adminiſtrata, vt mercatura, & militia, & alia, quæ vtentibus ſunt nociua, vt adminiſtrationes ſeculariū poteſtatum, niſi his vtatur ex obedientię[x] licētia. Ponat ſe oīno in ptāte iudicis, in iudicio ſacerdotis, nihil ſibi reſeruans ſui[y]: vt oīa eo iubente paratus ſit facere pro reparanda aīæ vita, quęcunque faceret pro vitanda corporis morte, & hoc cum deſiderio: quia vitā recuperat infinitam, vt Deus[z]. Cū gaudio.n. dēt facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus[a]. Semper deprecetur Deū, certus de venia, qui omnibus modis, & ſine tædio, dubius rogaret poteſtatem terrenam. Ab-

a ¶ *Perſeuerauerit.*] nam perſeuerantia auget delictum. 24. q.1. ſchiſma. ff. de fur. inficiando. §. infans. econtra mora & perſeuerantia excuſat delictum quandoque. 35. q.8. c.1. ff. de pę. ſi diutino. ff. de ritu nup. l. qui in prouincia. L.

b ¶ *Perſeueranter.*] iteratio enim aggrauat. 25. q.2. ita nos.

c ¶ *Et quanta virtus.*] id eſt, reſiſtentia. H.

d ¶ *Non peccantis.*] vt ſi minorem aliquem ſe non peccantem viderit.

e ¶ *Defleat.*] quia abſtinere nō potuit à peccato, quemadmodum & minor ſe abſtinuerit.

f ¶ *Dolendum.*] CASVS. Inſtruit Aug. "pœnitentem dolere tam in interiori quàm in exteriori. pœnitentia enim interiori debet dolere de tribus, ſcilicet de malis commiſſis: & hoc oſtendit vſque illuc, *Defleat, &c.* Item & de bonis omiſſis ſcilicet virtutibus, quæ oſtenduntur omiſſæ. quoniam qui deliquit in vno, &c. & hoc ab illo loco, *Defleat,* vſque ad illum, *Animaduertere.* à quo loco vſque ad illum, *In his omnibus.* oſtendit quòd dolere debet de malo exemplo quod dedit proximo peccando. Ab illo autem loco, *in his omnibus, &c.* vſque ad illum locum, *qui ergo.* inſtruit pœnitentem in exteriori pœnitentia, quæ cōſiſtit in faciēdo, vt ſeculum relinquere & ſimilia. Ab illo loco, *qui ergo, &c.* vſque in finem inſtruit in interiori, quæ conſiſtit in abſtinendo. L.

g ¶ *Sed etiam quod ſe.*] ſuprà diſtinctione 1. capitu. omnis, §. alij ècontra. & capitu. ſunt qui arbitrantur. L.

h ¶ *Breuiſſimum eſt.*] ſuprà vigeſimatertia, quæſtione quarta, ipſa pietas.

i ¶ *In vno.*] "ſcilicet mortali peccato, factus eſt omnium reus, ſcilicet peccatorum.

k ¶ *Omnium reus.*] ſcilicet quo ad vitam ęternam: ita enim pro illo damnabitur ac ſi eſſet omnibus inuolutus: licet non tantum puniatur, vt infrà eadem diſtin. fratres. Vel qui offendit in vno, ſcilicet mortali peccato: factus eſt reus omnium virtutum, id eſt, ex eo quòd per vnum peccatum mortificat in ſe omnes virtutes. vel qui offendit in vno, ſcilicet charitate, factus eſt omnium reus, i. ingratus omnium bonorum acceptorum. L.

l ¶ *Ideo enim.*] quomodo peccaſſet, ſi tanta bona habuiſſet? Et eſt arg. quòd perfectus in eodem genere delicti plus peccet, quàm imperfectus. hoc tamen attendendum eſt ſecundum contemptū. 32. q.1. cum renuntiatur ſ. di. 2. capitulo, vt cognouerūt. §. item ſecundū hāc. & c. ſi enim inquit. ſuprà 1. quæſtio. 1. multę autem. 24. quęſtio. 3. Deus.

m ¶ *Reus eſt omnium.*] quo ad vitam ęternam. ita.n. damnabitur pro iſto ac ſi eſſet omnibus inuolutus. has duas expoſitiones innuit hic, & ſuprà eadem diſtin. 2. capitu. multi. §. non autem bene. H.

n ¶ *Detrimentum.*] id eſt defectum, vt 32. quęſtione j. cum renuntiatur. vel hoc quo ad opera exteriora, non quo ad eſſentiam: quia ſi habet vnam, habet omnes. L.

o ¶ *Quæ etiam ſi non.*] quantum ad opera exteriora priorib. ſimilia.

p ¶ *Expellantur.*] reuera quo ad eſſentiam ſui.

q ¶ *Crimini.*] id eſt crimino ſo. aliàs habet cuiuſcunque criminis. Et eſt ſenſus, omnis virtus, id eſt efficacia, vel effectus cuiuſcunque criminis eſt deflendus. quaſi dicat "omne crimen cum ſuo effectu eſt deflendum: vn ſequitur, & de omnib. quaſi ſit expoſitio præcedentis. H.

r ¶ *Quòd exemplum.*] ſ. 45. diſt. ſed illud. H.

ſ ¶ *Non conſeruatam.*] id eſt confirmatam in malo per ſuū effectum.

t ¶ *Peccando.*] id eſt de peccato ſuo bonis triſticiā ꝓueniſſe: de qua dolendum eſt, vt contriſtanti proſit ad vitam. vel non eſt abſurdum ſi propriè de triſtitia doleat: "quia & Apoſtoli de paſſione Domini doluerunt, & nos de pœnis martyrū contriſtamur. ff. de incen. ruin. nau. quo naufragium. ff. de ſe. 1. etiam ſi patris. ff. de bo. lib. in ſeruitutē. ff. ad Sylla. ſi quis in graui. §. ſi cū. ff. de ver. ob. l. antep. Lau.

u ¶ *Pium.*] ſ. c. di. 3. §. illud aūt. & c. piū eſt. H.

x ¶ *Ex obedientiæ.*] ſ. 23. q.5. miles. Hug.

y ¶ *Sui.*] id eſt, ſuorum peccatorum.

z ¶ *Vt Deus.*] eſt vita eorum infinita, vel habet vitam infinitam.

a ¶ *Moriturus.*] "*Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignem.*

"Pœnitentia interiori & exteriori dolēdū eſt.

† gratiam] Orig.

"Offendēs in vno, factus eſt omnium reus.

Matth 6.

" Crimina ſūt deflenda.

† al. communicatione] al. communione.

† al. in omnibus. C. 15.

" Apoſtoli de paſſione Domini doluerunt.

"Verſus.

stineat à multis [a] licitis: qui per libertatem arbitrij commisit illicita. Semper offerat [b] Deo mentem, & cordis contritionem, & deinde quod potest de possessione: tunc quod offert, securus offerat, [Respexit enim Dominus ad Abel, & ad munera [c] eius.] Sed prius respexit ad Abel, quàm ad munera. Sumens enim mentem, quam cognouit humilem, & puram, remunerauit eius largitatis munera. Ad Cain verò non respexit, nec ad eius munera. Mentem enim eius, quã viderat, quoniam non cognouit † [d], eius munera non recepit. In iudicio enim cordis cõsideranda est eleemosyna tribuentis: nec iam considerandum est, quantum, sed qua mẽte, qua affectione dat quod potest. Vidua enim duobus, quæ habuit, larga [e] minutis, plus omnibus misit. Qui ergo vult sua peccata redimere temporalium oblatione, caueat, vt offerat mentem prius. ¶Cautus sit, ne verecundia ductus diuidat apud se [f] confessionem [g], vt diuersa diuersis velit sacerdotibus manifestare. Quidam enim vni celant, quæ alij manifestanda reseruant †, quod est, se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper venia carere, ad quam per frustra putat totam peruenire. Caueat præterita, quem vera delectat pœnitentia: non prius ad Domini corpus [h] accedat, quã confortetur bona [i] conscientia. Sed in hac separatione tremendum Dei iudicium [k] cogitet [l], vbi [m] & B maius, & terribilius [n] impœnitentes separabit in ignem. Gemat, quòd nondum audet sumere, quem multum desiderat cibum salutarem. Isti sunt digni [o] fructus pœnitentiæ animam captiuam elaqueantes, & in libertate seruantes. Cohibeat se præterea à ludis, & à spectaculis seculi, qui perfectam vult consequi gratiam remissionis. Nam Dina [p], † si se cohibuisset, si inter suos remansisset, ab extraneo raptore corrupta non fuisset. Tantò igitur magis sibi caueat, & cohibeat se anima, quę sæpè, vel semel corrupta est & rapta: timeat iam docta experimento [q], quod ignorauit virgo: eligat, quem imitetur: non sequatur, quem animus suus damnat. Se enim iudicat, qui fructus pœnitentiæ non habentem à se non elongat. Laudet enim, & amet, quos dignè fructificare non ignorat: quærat fructus dignos, & si non dignos pœnitentiæ. Sunt enim fructus digni, virtutum fructus, qui non sufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiores expostulat, vt sic paceatur ecclesia, vt pacata dolore, & gemitibus, mortuis impetret [r] veniam.

A ¶Et quanta virtus.] *In originali est*, Et quanta victus fuerit impugnatione. *Sed ob glossam non est mutatum. Multa autem alia & magni ponderis emendata sunt (vbi per eãdem licuit) & ex ipso originali, & ex vetustis Gratiani codicibus.*

B ¶Vbi & maius.] *In originali legitur*, Vbi magis terribilis sententia peccantes separabit in ignem.

Item Leo Papa ep. 90. al. 92. ad Rusticum Episcopum, c. 9.

¶ Pœnitentes negotiationis lucra abijciant.

CAP. II.

2 [1] QValitas lucri negotiãtem [s] aut excusat, A aut arguit: quia est & honestus quæstus, & turpis. Veruntamẽ pœnitenti vtilius [t] est etiam dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi: quia difficile est inter ementis, vendentisque commercium non interuenire [u] peccatum.

A ¶Excusat.] *Sic ex originali, & Polycarpo, & Iuone, & Burchardo: nam in Gratiani exẽplaribus erat*, accusat.

Idem ibidem, c. 10.

¶Post pœnitentiam ad militiam secularem redire non licet.

CAP. III.

2 COntrarium est omnino ecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ actionem redire ad militiam [x] secularem: cum Apostolus dicat § Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. § Vnde non est liber à laqueis diaboli, qui se militiæ mundanæ voluerit implicare.

Item ex Nicæno concilio, capitu. 11.

¶ Decennio pœniteant, qui post pœnitentiam ad secularem militiam redeunt.

Arida nec sitiens ora lauabis aqua. " *Vt valeas animo, quidquam tolerare negabis?* *At pretium pars hęc corpore maius habet.* Ouidius. 47. dist. omnes. 38. dist. omnes. 12. q. 1. præcipimus. L.

a ¶*A multis.*] 11. q. 1. aliud. H.

b ¶*Offerat.*] ex quo mentem obtulit. H.

c ¶*Et ad munera.*] s. 3. q. 7. in grauibus. H.

d ¶*Non cognouit.*] i. non approbauit, vt in Euangelio, " Nescio vos. id est, non approbo. H.

e ¶*Larga.*] al. largita.

f ¶*Apud se.*] arg. quòd non debet fieri diuisio causæ. arg. j. de conse. dist. 2. comperimus. C. de iud. nulli. j. ca. fratres.

g ¶*Confessionem.*] "non confessionem peccatorum non debere diuidi per plures sacerdotes, nam qui diuidit, veniam non consequitur. arg. ff. de ser. rust. præ. per fundum. & j. ead. fratres.

h ¶*Corpus.*] de conse. dist. 2. quotidie. H.

i ¶*Bona.*] ergo à contrario sensu si malam habuit conscientiam se parabit se à corpore Christi, ad hoc continuatur quod sequitur.

k ¶*Iudicium.*] scilicet vltimum.

l ¶*Cogitet.*] quia sicut pro delictis separatur quis à corpore Christi, i. Dñi in hac vita nisi resipiscat: ita pro eisdem in futuro iudicio separabitur in ignẽ ęternũ. cũ hędi separabũtur ab agnis, i. peccatores à iustis. 11. q. 3. nolite. H.

m ¶*Vbi.*] in quo iudicio.

n ¶*Terribilius.*] q̃ sit separatio à corpore Christi, "quæ est quasi q̃dam dãnatio, vt j. de cõse. dist. 2. quotidie.

n ¶*Terribilius.*] iudicium, s. damnatio.

o ¶*Digni.*] i. pditi. H.

NAM DINA. historia. Legitur in Genes. quòd cum Iacob venisset in terram Sichimitarum, Dina filia eius egressa est vt videret mulieres regionis illius: quam filius regis illius terræ adamauit, & rapuit & oppressit.

p ¶ *Dina.*] " filia Iacob. illud tangitur, qđ legitur in Gen. c. 34. s. quod cum Iacob veniret in terram Sichimitarũ, Dina filia eius egressa est, vt videret mulieres illius regionis: q̃ videns Sichẽ filius regis illius terræ adamauit, & rapuit & vi oppressit eam. H.

q ¶*Experimento.*] vnde Ouidius:

" *Qui semel est captus, fallaci piscis ab hamo.*
Omnibus vnca [a] cibis æra subesse putat. Lau.

r ¶*Impetret.*] s. dist. 1. c. quę pœnitet. in fi. H.

QValitas.] Hæc est 2. pars dist. in qua prohibet solemniter pę nitentes esse mercatores. Ioan. de Fan.

CASVS. Hoc cap. cum trib. seq. patet, s. contrarium. si qui verò. & de his. in quib. dicitur q̃ post pœnitentiam solẽnem non dẽt aliquis reuerti ad negotiationem, vel militiam vel negotia secularia. & intelligunt hæc c. de pnĩa solemni, secundum H.

s ¶*Negotiantem.*] s. dist. 88. fornicari.

t ¶*Vtilius.*] quia inhonestus quæstus arguit pœnitentem.

u ¶*Interuenire.*] " nam contrahentib. naturale est sese inuicem decipere. ff. loc. item si pretio. §. quemadmodum. & ff. de min. in causę. 2. §. idem.

COntrarium.]

x ¶*Ad militiam.*] hoc est verum cum est ei iniunctum, &c. vel deliquit in ipsa militia. suprà distinctione quinquagesima, si quis post. suprà eadem, quæstione secunda, capitu. latorem. suprà vigesimasexta, quæstione septima, de his verò. & capitulo pœnitentibus & capitu. hoc sit. nam cum hoc est ei iniunctum nomine pœnitentiæ ne ad secularia negotia vnquam reuertatur, tunc obseruare tenetur: aliàs excommunicatur. infrà eadem, capitu. de his. " Sed si est ei iniunctum: siue priuatam, siue solemnem egerit pœnitentiam, de cætero redire non potest ad secularia negotia, quia quasi persona ecclesiastica est, vt suprà distinctione prima, capitulo, aliud. infrà capitulo, de his. nisi sit negotium quòd sine peccato expediatur. infrà eadem, negotium.

Si

" Sanitatis causa multa toleranda sunt.

Gen. 4.

" nescio vos id est, non approbo.

† cognouit humilem] vera lectio.

" Confessio non est diuidenda.

Matth. 12.

† conseruant] Orig.

" Separatio à corpore Christi est quædam damnatio.

† Gen. 34.

" Dina filia Iacob fuit à Sichem oppressa.

" Deceptus semel cautius sibi cauet.

a id est placita: & est casus accusatiui, & numeri pluralis, & adiectiuatur illi dictioni q̃ sequtur æra id est, hamos. Arc.

1 Pol. l. 4. ti. 31. Bur. l. 2. c. 128. & l. 19. c. 95. Iuo p. 6. c. 202. & p. 13. c. 25. & p. 15. cap. 107.

" Contrahẽtes se frequenter decipiunt.

2 Pol. l. 6. ti. 20. Burc. l. 19. c. 66. Iuo p. 15. c. 80.

" Pœnitentia peracta an sit licitũ ad seculare militiam redire.

a Si qui.[Casvs. Qui solẽnem pœnitentiam egerunt, post ad militiam secularẽ sunt reuersi, x. annis pœniteant. Sed si de hac penitentia 3. annos exegerint, cõioni ecclesiæ restitui debent. & si pœnitentes verè extiterint: episcopus poterit de pęnitentia imposita relaxare. si autem negligentes: explere debent prorsus tempora constituta. 27. q. 1. deuotam.

b ¶Darent.]ad vsuram, vel ad negotiationem. H. 88. dist. fornicari.

c ¶Decem.]27. quæst. 1. deuotam.

Additio. 82. dist. presbyter. Arch.

d ¶Triennium.]i. primum tempus triennij.

e ¶Quo.]triennio. s. ea. q. 2. latorem. de consec. dist. 4. cos quos.

f ¶Fuerint.]extra ecclesiam [a] existentes, & audientes officium supple intrent ecclesiam, vel post primum annum intrent ad ecclesiam: sed vsque ad triennium sunt inter audientes, non tamen cõicantes, vt s. ea. q. 2. latorem. H.

a De hoc de cons. dist. 4. cos. Petr.

g ¶Attendatur.]hæc clausula non pertinet ad præcedentia, sed hic potest legi clausula superior post primam. L.

h ¶Lapsum.]non curando qđ lapsi sunt. L.

i De his qui suscepta.]s. dist. 50. c. vlt. H.

k ¶Separari.]s. 27. q. 1. deuotam.

Falsas pęnitentias.] hæc est 3. pars di. in qua probat, quòd pœnitentia est falsa, quæ non imponitur secundum canones. Io. de F.

Casvs. H. sic ponit hunc casum. Primò ostendit quæ sit falsa pœnitentia: posteà ostẽdit quòd si quis exercet tale officium, quod sine peccato exerceri non potest, vel si aliquis bona alterius detinet iniustè, vel si quis odium in corde suo gerit, nullus talis potest agere veram pœnitentiam, nisi illud officiũ relinquat. & si hoc non potest facere, pœnitentiam agere non potest. Item quidquid boni potest faciat, vt Deus cor eius ad veram pœnitentiam illustret. Sequens c. scilicet, negotium. patet.

CAP. IIII.

Si qui [a] verò per Dei gratiã vocati, primò quidẽ ostenderunt fidem suam deposito militiæ cingulo, post hæc autem ad proprium vomitũ sunt reuersi, vt & pecunias darẽt [b], & ambirent, redirent rursum ad militiam: isti decem [c] annis sint inter pęnitentes post primum triennium [d], quo [e] fuerint [f] inter audientes. Ab omnibus verò præcipuè illud obseruetur, vt animus eorum, & fructus pœnitentiæ attendatur. [g] Quicunque enim cum omni timore, & lachrymis perseuerantibus, & operibus bonis conuersionem suam non verbis solis, sed opere, & veritate demonstrant, cum tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus iam cœperint communicare, licebit episcopo humanius etiam circa eos aliquid cogitare. Qui verò indifferenter habuerint lapsum [h] & sufficere sibi, quòd intra ecclesiam introierint, arbitrantur, isti omnimodo tempora statuta complebunt.

¶Caput hoc est posterior pars capitis vndecimi ex prisca versione: quæ versio est omissa in postrema quatuor tomorum Coloniensi conciliorum editione, & eius loco quatuor versiones positæ, ex quibus facilè corrigi possunt quæ in hac interdum obscurè, & mutilatè dicuntur. Quod verò ad sententiam canonis pertinet, legenda sunt, quæ à Zonara ac Balsamone in ipsius explicatione, & à Ruffino libro 10. historiæ, Ecclesiasticæ, c. 6. & à Cardinali Varmiensi contra Brentium libro tertio afferuntur. Agitur enim de illis militibus, qui impio Licinio vetante cingulum militiæ ab ijs retineri, qui fidem Christo datam seruare vellent, illum abijcere, quàm fidem frangere maluerant, ac tamen posteà cupiditate terrena victi, illum recuperare conati fuerant, quod argumẽto erat ipsos à fide desciscere. In codice verò canonum hæc est inscriptio huius capitis. De his, qui abrenunciauerunt, & iterum ad seculũ sunt regressi.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 13.

¶A communione suspendãtur, qui post pœnitentiam ad secularia redeunt.

CAP. V.

De his, qui suscepta [i] pœnitentia religionem suæ professionis obliti, ad secularia relabuntur, placuit eos & à communione suspendi, & ab omnium catholicorum conuiuijs separari. [k] Quòd si post interdictum, cum eis quisquam præsumpserit manducare, & ipse communione priuetur.

Item Gregorius vij. in synodo Romana celebrata anno 1078. c. 6.

10

¶Quæ sit falsa pœnitentia.

CAP. VI.

1 Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem [l] sanctorum patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicunque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit [m], si culpis grauioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius iniustè detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat peruenire, nisi negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, bona, quæ iniustè abstulit, restituat [n], arma A deponat, vlteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum episcoporum pro defendenda [o] iustitia. Nec tamen desperet [p], interim quidquid boni facere poterit, hortamur, vt faciat: vt omnipotens Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

20 30 40

A ¶Arma.] *Totum hoc membrum quod pertinet ad arma, in originali, & Polycarpo est ante verba illa,* negotium derelinquat. *Sed ob glossam ordo non est restitutus.*

50

Item Gregorius in homil. 24. Euangel.

¶Post conuersionem ad negotium redire non licet, quod sine peccato agi non potest.

60

CAP. VII.

Negotium, quod ante conuersionem sine peccato extitit, hoc etiam post conuersionem repetere culpa non fuit. [q] *& infrà* ¶Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, vt post conuersionem animus non recurrat.

70

Item Innocentius Papa II. in concilio Romano, c. 22. [2]

¶De eodem CAP. VIII.

80 4 FRA-

l ¶Auctoritatem.]id est, non consideratis circunstantijs. vel si ibi certa pœna statuitur: si minor imponitur, falsa est, nisi ex causa temperetur. 1. q. 7. c. 2. Laur.

m ¶Non possit.]difficultas notatur, non impossibilitas. s. cad. qualitas. Lau.

n ¶Restituat.] 14. q. 6. si res.

o ¶Pro defendenda.] s. 23. q. 5. excommunicatorum. H. s. ea. q. 2. latorem.

1 sen. 4. dist. 16. Polyc. l. 6. tit. 20.

p ¶Ne tamen desperet.]licet prædicta non faciat. Laur.

q Negotiũ.] ¶Non fuit, &c.]alij nõ habent, non, & tunc rectè concordat cũ duobus pręcedent. ca. quia peccatum est, si exerceat prædictas negotiationes. sed si habetur, non, bonum est: quia non est peccatum si excolat agros, & vineas, aut cognoscat vxorem causa prolis. imo sicut sine peccato prius hoc faciebat, ita nunc facere debet, & potest. H.

Fratres.] hæc est 4. pars distin. in qua ostendit magister, qualiter intelligatur illud Iacobi Apostoli, Qui peccat in vno, factus est omnium reus. Io. de Fant.

tal. ne

Casvs. Monet Innoc. prælatos, ne laicos decipi falsis pęnitentijs patiantur. Secundò dicit, quòd falsa pœnitentia est cum quis est in plurib. delictis, & vult tantùm pœnitere de vno: quod probat auctoritate Iacobi. Tertiò dicit quòd falsa pœnitentia est, cum quis ab officio non recedit, quod sine peccato exerceri non potest. Vel si odium gerit in corde. vel si non satisfacit offenso. Vel non indulget offendenti. Vel arma portat contra iustitiam.

a ¶Fra-

2 Et in cõc. Vrbani ij. apud Melph c. 15. Et in conc. Greg. vij. anno 1080. Sent. 4 dist. 15.

a ¶*Fratres.*]s.e.dist.3.c.prima.§.item opponitur.versi. item si illa.Hug.

b ¶*Reus.*]s.e.dist.consideret.86.dist.pasce. & c. qui clementiam.H.Arg.contra testes & instrumenta.s.dist.86.c.3. Arg. contra.C.de transact.si ex falsis.

c ¶*Non intrabit.*] non tamen tantum punietur.H.

d ¶*Peccato.*] s. 25. dist.qualis.H.

Qui autem debeat.] Hæc dist. diuiditur in 3.partes. In quarum prima quæritur cui debet quis confiteri, & est dicendum quod meliori sacerdoti, quem habere possit. Secunda ibi, *Caueat*. Tertia ibi, *Quod autem*. Ioan. de Fant.

Casus. Hic intitulatur 6. dist. in qua quæritur cui sit confessio facienda. Et dicendum est, quod debet fieri proprio sacerdoti: si autem minus discretus sit, cum eius consilio & licentia ad discretum accedat. si autem ipse nollet dare licentiam, faciat hoc superioris auctoritate. 8.q.3.Artaldus. sacerdos tamen dēt ab ecclesia tolerari. In necessitate tamen potest ēt laico fieri, vt j.eo.c.1.

e ¶*Cui autem.*] hic intitulatur 6. distin. vbi quæritur cui sit confessio facienda, & quali. & quidem facienda est sacerdoti si fieri pt, & suo: si tamen fuerit intra ecclesiam, qui sciat soluere & ligare. aliàs enim ex iusta causa cuicunque est facienda, & etiam laico si vrgeat necessitas.j.ea.c.1.& c. placuit.s. dis. 1. quem penitet. Similiter cui & quali: quia discreto & à crimine mundato. j.ead.c.1.

f ¶*Cum dicitur.*]s. ea. dist.1.quem pœnitet.

Qui vult confiteri.] Casus. Hoc c.licet sit prolixum, facile tamen & vtile est. Diuiditur tamen hoc c. in 3.partes. In j. parte dicitur, quod pęnitens, qui vult agere pęnitentiam & sua peccata confiteri, quærat discretum sacerdotem scientem soluere & ligare. & si sacerdos haberi non potest, confiteatur proximo: quia ex sola contritione & desiderio sacerdotis impetrat veniam, qui socio confitetur. In ij. parte dicitur, quòd qui ex confessione vult veniam consequi, debet in vnitate ecclesiæ esse, & sacerdotibus non diuisis ab ecclesia confiteri: alioquin inutiliter confiteretur, sicut apparet in Iuda. In 3.parte dicitur, quòd sacerdos, qui dignè vult soluere, vel ligare, debet in se iudicare quod dicit in alio puniendum, & habere scientiam discernendi inter lepram & lepram, & diligenter de peccato inuestigare, & de omni eius varietate: qb.sic cognitis, sit ipse peccatori beneuolus, ꝓut viderit expedire. In fine dicitur, quod superior nō debet semper pænitentem suę dignitati restituere, nec à sua dignitate semper eijcere. *Hi qui.*s. Pharisæi. Secūda pars incipit ibi, *Laboret itaq;*. Tertia ibi, *Sacerdos itaq;*. Quę posteà sequūtur vsq; ad distinctionē plana sūt.

g ¶*Qui vult.*] à loco isto vsq; ad verbum, laboret itaque, &c. habetur s.dist.1.quem pęnitet.& ibi expositum est. Lau.

h ¶*Quærat.*] hoc pōt intelligi qn̄ ecclesia plures sacerdotes habet. tūc.n.ad meliorē sacerdotem debet accedere. Vel hoc qn̄ prius cōfessus est suo sacerdoti, posteà vadit ad alium, si suus ignoret secundū qualitatem delicti ei pęnitētiam imponere. ar. j.c.placuit. qa q̄tò pluribus cōfitetur, tantò citi' veniā cōsequitur. s. dist.1.quē pænitet.licet G.aliter intelligat. j.c. c.sacerdos. §. quod autem.L.

i ¶ *Sæpe enim.*] j. de cōse. di.4. sanctū.s. 26. q.6. si aliquis fuerit.H.

k ¶*Ex desiderio.*]j.33. q.5.quod Deo.

l ¶ *Si non tam cito.*] quantum ad pœnā purgatorij.L.

m ¶*Operatione.*]s.vt sit de sua vnitate, & in eadem complectitur.H.

m ¶*Operatione.*] s. & alijs bonis operib.s. ea. di.1. §.alij c.multiplex. 26. q.7.c.1.arg.13.q.2. animæ.H.

n ¶*Non eripietur.*] si contempsit ecclesiæ suffragia.L.

o ¶*Vnitas.*] quia extra ecclesiā nemo saluabit, vt 24.q.1.quicūq;.Lau.

p ¶*Ab vnitate.*] etiam in necessitate.32.dist.c. præter.§.verum.Lau.

q ¶*Iudas.*]s. ead.di.1. §.alij ècontra.c.ijs potestatis.Hug.

r ¶*Isset.*] id est, ire debuisset.H.[a]

s ¶*Diuisos.*] ab vnitate ecclesiæ, s.ad Pharisæos, qui diuisi interpretantur H.

a ¶*Ante*

---

tres[a] nostros episcopos, & presbyteros admonemus, ne falsis pęnitentijs laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus de vno solo pœnitentia agitur, aut cum sic agitur de vno, vt non discedatur ab alio. Vnde scriptum est [qui totam legem obseruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.[b]] scilicet, quantum ad vitam æternam, sicut enim si peccatis esset omnibus inuolutus: ita si in vno tantùm maneat, æternæ vitæ ianuam non intrabit.[c] Falsa etiam fit pœnitentia, cum pęnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit: quod sine peccato[d] agi nulla ratione præualet: aut si odium in corde gestetur, aut si non offenso cuilibet satisfiat, aut si non indulgeat offendenti offensus, aut si arma quis contra iustitiam gerat.

DISTINCT. VI.

Qvi[1] autem[e] debeat fieri confessio, vel qualem illum oporteat esse, qui aliorum crimina iudicat, ex eodem libro de pęnitentia, c.10. docetur: cum dicitur.[f]

CAP. I.

Qvi vult[g] confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quærat[h] sacerdotē scientem ligare & soluere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur, ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit, ne ambo in foueam cadant, quā stultus euitare noluit. Tanta itaque vis confessionis est, vt si deest sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè[i] enim contingit, quòd pęnitens non potest confiteri coram sacerdote: quem desideranti nec locus, nec tempus offert: & si ille cui confitebitur, potestatem soluendi non habet, fit tamen dignus venia ex desiderio sacerdotis, qui socio confitetur turpitudinem criminis.[k] Mundati enim sunt leprosi, dum irent ostēdere ora sacerdotibus, antequā ad eos peruenirent. Vnde patet Deum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibetur ad sacerdotes peruenire. Sæpè quidem eos quærunt sani, & læti: sed dum quærunt, antequàm perueniant ad eos moriūtur. Sed Dei misericordia est vbique, qui & iustis† nouit parcere, & si non tam citò[l], sicut si soluerentur à sacerdote. Qui igitur omnino confitetur, sacerdoti meliori, quā potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis, vt grata sit oblatio muneris. & *infrà.c.12.* ¶Laboret itaque pœnitens in ecclesia esse, & ad ecclesiæ vnitatem tendere: nisi enim vnitas ecclesiæ succurrat; nisi, quod deest peccatori, sua operatione†[m] compleat, de manibus inimici non eripietur[n] anima mortui. Credendum est enim (& pietas fidei expostulat credere) quod omnes eleemosynæ totius ecclesiæ, & orationes, & opera iustitiæ, & misericordiæ succurrant recognoscenti mortem suam ad conuersionem suam. Ideoque nemo dignè pęnitere potest, quem non sustineat vnitas[o] ecclesiæ: ideoq; non petat sacerdotes per aliquam culpam ab vnitate[p] ecclesię diuisos. Iudas[q] enim pęnitens iuit ad Pharisæos, reliquit Apostolos, nihil inuenit auxilij, sed augmentum despe rationis. Dixerūt enim [Quid ad nos? tu videris:] si peccasti, tibi sit: non tibi succurrimus, non peccata tua charitatiuè suscipimus, non comportanda promittimus: non qualiter deponas onus, docem'. Quid enim nobis, & misericordiæ, qui nec opera sequimur iustitiæ? isset†[r] ad fratres, isset ad illos, qui orauerant pro socru Petri febricitante, qui Chananęam improbam misericordię obtulerant. Interrogasset Petrum pro se lachrymas effundentem: non fugisset Mariam, & Martham, quæ vitam Lazaro impetrauerunt, non turbam plorantem, quæ vnicum filium acquisierat viduæ. Iuit ad diuisos[s], & diuisus perijt, & *infrà capitu.20.*

Iac.2.

1 in lib. de vera, & falsa pęnit. inter opera B.Aug.

Confessio cui facienda est.

2 Sen.4. dis. 17. s. dist.1. quem pœnitet. §.quare qui.

Luc.17.

1 ps

† istis] vel legendum.

Sacerdos melior pro confessione est eligendus.

† opitulatione] Orig.

Matth.17.

† si isset] Orig. antiquum.

Luc.4. Matth.15. Ioan.11. Luc.7.

a Adhuc tunc potuisset veniam impetrare, vt s.ea dist. c.his ptātis.

“Pœnitentiā iniūgés dēt esse sine peccato.

†profertur] Orig.

Ioan.8.

“Veniale si ne mortali non remittitur.

a Venialia ergo dicebant in lege q̃ sine morte vel mutilatione dimittebant: mortalia q̃ mortem, vel mutilonem exigebant. A.

“iudex non sit iuris ignarus.

“Pœnitens est interrogandus specialiter.

b Q̄d de singulis circūstātijs, sit q̄rēdū à pctōre, est argu. 30.q.5.iudicantem.23.q.8.occidit.

a ¶*Ante quem.*] 3.q.7.iudicet. & c.qui sine.
b ¶*Iudicandus.*] “peccant ergo dum in crimine sunt sacerdotes iniungendo pœnitentiam, & verum est, vt s. 3.q̄. 7. sacerdos. §. in Euangelio. Quid ergo si in necessitate suus parochianus petat ab eo pœnitentiam? Respon. conteratur, & statim iniungere poterit. 13. distinct. in summa. H.
c ¶*Damnosum.*] id est, damnabile.
d ¶*Sine peccato.*] mortali. H.
e ¶*Semper remittebātur.*] 12.q.2.gloria. ĩ. de conse. dis. 3. aquam. H. Arg. “quòd veniale sine mortali remittatur, quod non credo. hic ergo venialia dicuntur quædam, quæ reuera mortalia fuerunt. sed tunc venialia dicebantur: quia legis cæremonijs remittebantur quā tum ad pœnam legis euitandam: quo ad Deum autem non remittebantur.[a]
f ¶*Criminale.*] hic criminale dicitur quod cęremonijs legis non remittebatur, vt adulterium. ar. 32. q. 1. quod autem. L.
g ¶*Quod timuerunt.*] sacerdotes Iudæorum.
h ¶*Quod illis.*] s. quòd non debet alios iudicare. L.
i ¶*Quod tunc quisq;.*] scilicet crimen iudicandum iudicare. L.
k ¶*Qui in hoc.*] quod iudicandus indicat. L.
l ¶*Sciat.*] arg. quòd“ iudex ignarus iuris non debet esse, nisi habeat peritiam & experimenta causarum per consuedinem. in auth. de iudi. in prin. col. 6. arg. ext. de consue. ex literis. L.
m ¶*Cognoscere.*] 38. distin. nulli sacerdotum. & c. omnes. H.
n ¶*Inuestigator.*] arg. “quòd specialiter à pœnitēte quærendum est an hoc vel illud commiserit.[b] arg. 43. dist. sit rector. vers. quia increpando. ff. de quæst. l. 1. §. quoniam. extra de pœn. & re. omnis.
o ¶*Erigere.*] s. ea. dist. 5. consideret. H.
p ¶*Consolando.*] scilicet pro ipso orando, prout sequitur.
q ¶*Doleat.*] id est, dolorem pro ipsius peccato ostendat.
r ¶*Perdat.*] per negli

¶Sacerdos itaque, cui omnis offertur† peccator, ante quē[a] statuitur omnis languor, in nullo eorum sit iudicandus[b], quæ in alio iudicare est promptus. Iudicans enim alium, qui est iudicandus, condemnat seipsum. Cognoscat igitur se, & purget in se, quod alios videt sibi offerre. Caueat ergo, vt à se abiecerit, quidq͂d in alio damnosum[c] reperit: animaduertat, quod dicitur § Qui sine peccato[d] est, primus in eam lapidem mittat. § Ideò enim liberauit peccatricem: quia non erat qui iustè proijceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui se lapidandū cognosceret? Nullus enim erat sine peccato: in quo intelligitur, omnes crimine fuisse reos. Nam venialia semper remittebantur[e] per cæremonias. Si quod igitur in eis peccatum erat, criminale[f] erat. Deteriores itaque in hoc sunt sacerdotes, se prius non ædificantes, illis qui Dominum ob seruabant insidijs. In hoc itaque patentissimum est crimē sacerdotum, & vltra modum detestabile, qui non prius se iudicant, & alios alligant. Deberent enim in se timere crimen, quod[g] in alijs timuerūt, & detestabile senserunt. Illi quidem adeò cęci erant, quòd summam sapientiam sperabant capere suis insidijs. Q̄d illis[h] patuit, quod tunc quisque[i] vitauit, vitet sacerdos, qui in hoc[k] errore peior illis Iudæis extiterit. Caueat spiritualis iudex, vt sicut non commisit crimen nequitiæ, ita non careat munere scientiæ. Oportet enim vt sciat[l] cognoscere[m] quidquid debet iudicare. Iudiciaria enim potestas hoc expostulat, vt, quod debet iudicare, discernat. Diligens igitur inquisitor, & subtilis inuestigator[n] sapienter, & quasi astutè interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundia velit occultare. Cognito itaque crimine, varietates eius non dubitet inuestigare, & locum & tempus, & cætera, quæ suprà diximus in exponendo eorum qualitates. Quibus cognitis adsit beneuolus, paratus erigere[o], secum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, discretionem in varietate: adiuuet con-fitentem orando, eleemosynas dando, & cætera bona pro eo faciendo: semper eum iuuet leniendo, consolando[p], spem promittēdo, &, cū opus fuerit, etiam increpando. Doleat†[q] loquendo, instruat operando, sit particeps laboris, qui particeps vult fieri gaudij: doceat perseuerantiam: caueat, ne corruat: ne iustè perdat[r] potestatem iudiciariam. Licet enim pœnitentia ei possit acquirere gratiam: non tamen mox[s] restituit in potestatē primam. Et si enim Petrus post lapsum restitutus fuerit, & sępè lapsis sacerdotibus reddita sit dignitatis potestas: nō est tamen necesse, vt hoc omnibus concedatur quasi ex auctoritate. 1 Inuenitur enim auctoritas, quæ concedit, & quasi imperat: inuenitur alia, quæ minimè concedit, sed vetat: quæ scripturæ non repugnant, sed concordant, si locus, & tempus, & modus pœnitentiæ pacem adhibeant. Cum enim tot sunt, qui labūtur, vt pristinam dignitatem ex auctoritate† defendant, & quasi ausum peccandi sibi faciant, rescindenda[t] est spes ista. Si verò locus est vbi ista non concurrant, restitui[u] possunt qui peccant. Itaque pontifex iustus, atq; discretus non cogitur sacerdotes suos semper abijcere, nec mox restituere, nisi statutum fuerit à Romano Pontifice.

2 *Caueat sacerdos, ne peccata pœnitentium alijs manifestet. Quod si fecerit, deponatur.*

Vnde Gregorius.

¶Deponatur sacerdos, qui peccata pœnitentis publicare præsumit.

CAP. II.

3 SAcerdos ante omnia caueat ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet[x], non propinquis, non extraneis, neque quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando[y] pergat.

3 4 *Quod autem dicitur, vt pœnitens eligat sacerdotem scientem ligare & soluere, videtur esse contrarium ei, quod in canonibus inuenitur, vt nemo videlicet parochianum*

gentiam. 81. di. dictū, L.
s ¶*Mox.*] i. statim. arg. 50. di. absit. vel mox, i. indifferenter, quædam enim non restituūtur, vt dixi 50. distinct. miror.
t ¶*Rescindenda.*] 50. dist. vt constitueretur. contra. Sed hoc est q̄n peccatum suum defendere volunt ex auctoritate, vt s. 82. di. plurimos. Vel hoc cum non est scandalū multitudinem puniri. L.
u ¶*Restitui.*] nisi in enormibus, vt 50. dist. miror.

SAcerdos, &c.]
x ¶*Recitet.*] pone q̄ sacerdoti confitetur aliquis aliquod crimē, & excommunicat episcopus omnes huius criminis conscios nisi veritatem reuelauerint. est in quæstione an p̄sbyter ei reuelare teneat. Videtur hic q̄ non. & arg. ext. de of. or. si sacerdos. & ext. de adul. significasti. præterea hoc p̄bare non potest presbyter, igitur dicere nō debet. 6. q. 2. placuit. s. 2. q. 1. si peccauerit. & q. 7. plerunque. præterea nonne secretū fuit? ergo celare debuit. 22. q. 5. de forma. Item iste non debet dici sciens. 15. q. 5. presbyter. In cōtrarium facit, q̄ hæc pœna maior est in ecclesia, ergo magis vitari debet & formidari. 11. q. 3. nihil. Item in excōmunicatione nō est tantùm animæ detrimentum, sed & corporis. 11. quæst. 3. nihil. Sol. Dicunt quidā q̄ in secreto episcopo dicere potest vtpote q̄ prodesse possit, non obesse. 22. q. 5. hoc videtur. Alij contra.† Vel dic ibi sciuit vt homo, hic vt Deus. & præterea iste nō conscius, nec sciens dici debet.
y ¶*Peregrinando.*] vt ita agat publicam pœnitentiam, & etiam solemnem, si non habet spes de eius restitutione, vt 50. dist. illud. §. hanc autem pœnitentiam. s. 6. q. 2. placuit. cōtra. sed illa pœna non excludit hāc. Vel aliter ibi dixit episcopus eum peccatum commisisse in genere, non descendendo ad species: sed hic specificat. Vel ibi facta fuit confessio episcopo, vt socio vel homini, non vt Deo. s. 6. q. 2. c. 1. & 2. L.

† Doceat] vera lectio.

1 Vide Isid. in præfatione de sum. bono.

† al. auctore

2 sen. 4. dist. 2.

† Et iste verè dīt. Nūq̄ enim reuelanda cōfessio, nisi de cōsensu cōfitentis.

3 Polyc. l. 6. tit. 20. Ans. l. 11. c. 25.

4 S. in princ. c. qui vult.] Sen. ibid.

a ¶Pla-

a ¶ Placuit.] ¶ Cui prius.] 16. q. 1. §. ecce in hoc.
a ¶ Prius.] no. quòd prius debet confiteri suo sacerdoti, licet alteri postmodum confiteatur. L.
b ¶ Commisit.] i. cuius parochianus est. ab alio enim non potest ligari, vel solui. extra de pœn. & remiss. quod autem.
c ¶ Pro ignorantia.] " ergo pro ignorantia eius, auctoritate huius canonis poterit ire ad alium[a] sine licentia hominis, scilicet illius presbyteri imperiti. sufficit hoc à iure cōcedi. arg. ff. de cond. inst. qui sub. §. vlt. Sed nunquid credet ille extraneus sacerdos simplici verbo eius pœnitentis, qui dicit suum sacerdotem imperitum? Sic, quia non est versimile quòd cum mendacio veniat ad pęnitentiam. c. sancimus. 1. q. 7. Sed nunquid est vtilis talis confessio, quam quis accipit à non suo iudice contra hanc constitutionem? nam ordinatus à non suo episcopo recepit veritatem ordinis. 7. q. 1. episcopus. Sed dico eam inutilem. "Væ ergo scholaribus, q vadūt ad inclusos pro pęnitentia, & non vbi audiunt diuina per annū: quia & ibi decimas personales debēt dare. extra de decim. nouum genus. L.
d ¶ Confessus.] vel quia non vult pœnitentiam dare: vel pro alia iusta causa. Lau.

" Sacerdos pprius pp imperitiam pt deseri, & alius adiri.

a ista fuit snia L. q seqtur Lau. pro ut no. ext. de pę. & re. oīs.

1 s. 9. q. 2. placuit. Sent. ibid.

" Scholares quibus con fiteri debēt.

alterius iudicare præsumat. Sed aliud est, fauore, vel odio proprium sacerdotem contemnere, quod sacris canonibus prohibetur: aliud, cæcum vitare, quod hac auctoritate quisque facere monetur, ne si cæcus cęco ducatum præstet ambo in foueam cadant.

Vnde Vrbanus Papa II.

¶ Cuilibet sacerdoti commissum, nisi pro eius ignorantia, alter sacerdos ad pœnitentiam non suscipiat.

CAP. III.

1 PLacuit, vt deinceps nulli sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri sacerdoti ad pœnitentiam suscipere sine eius cōsensu, cui prius[a] se commisit[b], nisi pro ignorantia[c] illius, cui pœnitens prius confessus[d] est. Qui verò contra hæc statuta facere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit.

DISTINCT. VII.

1 ps TEmpus verò pænitentiæ est vsque ad vltimum articulū vitę. Vnde Leo Papa, epistol. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 5.

¶ De eodem.

CAP. I.

2 NEmo desperandus est[e], dum in hoc corpore cōstitutus† est: quia nonnunquā, quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore[f] perficitur.

2 *Quanquam de differentibus pœnitentiam Augustinus scribat in libro 50. homil. homil. 41.*

CAP. II.

3 SI quis positus in vltima necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere pęnitentiam, & accipit[g], & mox recōciliatur[h], & hinc vadit, fateor vobis non illi negamus quod petit, sed non præsumimus, q bene hinc exit: si securus hinc exierit, ego nescio: pœnitentiā dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Nunquid dico damnabitur? Sed nō dico, liberabitur. 4 Vis ergo à dubio liberari? vis, quod incertum est, euadere? age pęnitentiam, dum sanus es: si sic agis, dico tibi, quòd securus es: quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem vis agere pęnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt[i], nō tu illa.[k]

¶ *Hæc & duo sequentia c. accepta sunt ex homil. 41. B. Augustini, sed primùm hoc ordine, multisque verbis mutatis. Atque ideo Burchardus, & Iuo non ex Augustino, sed ex dictis Augustini citant. Quare nihil mutatum: sed præstat omnino homiliam ipsam legere. Eadem in bibliotheca sanctorum patrum, tomo 7. tribuuntur B. Cæsario Arelatensi episcopo.*

Idem in eadem homilia, paulò superius.

CAP. III.

QVi egerit veraciter pœnitentiam, & solutus fuerit à ligamento, quo erat adstrictus †, & à Christi corpore separatus, & bene post pœnitētiam vixerit, sicut ante pœnitentiam viuere debuit, post reconciliationem quandocunq; defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem[l] vadit, regno Dei non priuabitur, à populo† diaboli separabitur.

Idem ibidem.

CAP. IIII.

SI quis a[m] autem, &c. & infrà. ¶ Baptizatus ad horam securus hinc exit: fidelis bene viuens securus hinc exit: agēs pœnitentiam, & reconciliatus, cum sanus est, & posteà bene viuens, securus hinc exit. Agens pęnitentiam ad vltimum, & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Vnde securus sum, dico, & securitatem do: vnde non sum securus, pęnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. & post pauca.

¶ Sed vnde b scis (inquis) ne

† al. abstrictus.

† al. consortio

TEmpus.] In hac di. tractatur de pęnitētia finali, "scilicet quæ in fine vitæ quæritur & accipitur, s. an valeat ad æternā vitā consequendam, vel nō: & quid si fiat nō ex charitate, sed tantū metu diuini iudicij? Et diuidit in duas partes. In prima quarū dicitur, quod dictum est, Petr. Secunda ibi, *Quanquam*. P.
TEMPVS VERO. CASVS. Hic intitulatur 7. dist. qua quæritur vsque ad quod tps peccator sit recipiēdus ad pœnitentiam, hoc est an vtilis sit pęnitentia, q iniungitur in mortis articulo. & & videtur Aug. in hoc dubitare, nec vult (vt videtur) in hoc præcisè respondere. arg. j. ea. si quis positus. Et fortè ideo dubitauit: qa cōsideraui quod de facto contingit: qa vix aliquis potest dignè pœnitere in mortis articulo constitutus, dum mundū considerat, dū respicit filios & vxorem.[b] j. c. §. vlt. Vel dubitare se ostendit: non quia dubitet qd in hoc casu tenēdum sit: sed qa in talib. verbis terrere vult nos, vt in sanitate agamus pœnitentiam. præcisè autē est respondēdum ad hāc quæstionē per auctoritatem Euangelij: qa in quacūque hora peccator ingemuerit, &c. s. dist. 1. facilius. §. hoc idem. Procedit ergo hoc modo G. Primò probat vno cap. q pęnitenti nunquam est pœnitētia denegāda: posteà adducit in cōtrarium duo c. vsque ad §. hoc autem. quæ contraria capitula per alias auctoritates Aug. soluit.
e ¶ Nemo desperādus est.] i. de nemine desperandum est. Arch.
f ¶ Maturiore.] 32. q. 2. ancillam. cuius hæc pars est. Lau.
QVANQVAM. Hæc est secunda pars dist. in qua dicitur, quòd si qs verè vult pęnitere, hoc sanus faciat. Pet.
SI quis positus.] CASVS. Quæsitum fuit ab August. an danda sit pœnitentia in mortis articulo constitutis, & an sit eis vtilis. Et respondet dicens, q nulli est pœnitentia deneganda, sed non præsumit quòd eis sit vtilis, neque eis securitatem promittit. vnde hortatur quemlibet, vt in sanitate pęnitentiā agat, si dignè vult veniam obtinere.
g ¶ Accipit.] notificatam nō aūt impositā: qa in tali articulo nō imponitur, vt 26. q. 6. presbyteri. & c. agnouimus. & q. 7. c. 1. L.
h ¶ Reconciliatur.] qa fortè erat excommunicatus, vel absolutus per officiū sacerdotis à pœnitentia, quæ ei imponi debebat. L.
i ¶ Dimiserunt.] i. videntur dimisisse te.
k ¶ Non tu illa.] more humano loquitur. sp enim præsumitur cōtra istum, q non verè pęniteat, nisi euidens signum appareat. argu. 57. dist. si quis in ægritudine. Hug.
QVi egerit pænitentiam.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis egerit veraciter pœnitentiam, & bn post pœnitentiam vixerit, post recōciliationem securus hinc exit, sicut post baptismum. qui autem in articulo mortis pœnitentiam agit, vtrum securus hinc exeat, dicit August. se dubitare. H. autem vnum cap. facit ab illo c. *si quis positus.* vsque ad §. *hoc autem.* qui §. per se patet.
l ¶ Ad requiem.] s. recta via, ita quòd nec purgatorium sentiat pro illis peccatis, pro quibus pœnituit. † Lau.
m SI quis.] habes suprà distinctione 3. ff. vltimo, in capitulo si quis autem. H.

" Pœnitentia ī mortis articulo iniuncta vtrū sit vtilis.

2 Sen. 4. dist. 20. s. 32. q. 2. ancillam. §. nemo.

† al. constituitur.

3 Sent. ibid. Pol. l. 8. tit. 1. Ans. l. 11. c. 137. Bur. l. 18. c. 12. Iuo p. 51. c. 22.

b Dicit Hieronym. si ex collo tuo tibi nepos paruulus pēdeat: si in limine pr tuus iaceat senex: si vbera qb. te lactauit mr tibi ostēdat, siccis oculis ad crucem euola, pcal catū perge patrē, p calcatā perge matrē, & gladium tenet hostis: & tū cogitabis de lachrymis matris.

4 1. q. 3. Saluator.

† id est integrè etiam satisfecit.

a ¶ Tibi

a ¶*Tibi nihil prodesse.*] C. de prob. ad probatio nem.

b ¶*Non tibi darem.*] §. 95. distinctio. illud. ar gum. H.

IDcirco.] CASVS. Dicitur hic, quòd qui veram pœnitentiam nō agunt & ex toto corde, prohibendi sunt à spe communionis & pacis: quia tales compellit ad pęnitentiam necessitatis articulus, & non delictum.

NVllus expectet.] CASVS. Dicit Aug. quòd nullus debet expectare vt agat pænitentiam in morte. Nec debet ex eo sumere auctoritatem, quòd pęnitentiam latronis Christus in eius fine suscepit: quia ille non solùm pœnituit, sed etiam baptismum recepit. vnde non est mirū, si statim volauit ad patriam, sicut est de quolibet, qui in suo fine baptizatur: secus est de eo qui pœnitet sine baptismo. Supponit etiam quòd quilibet in morte sua non tantùm debet timere pœnam, sed etiam sperare gloriam.

QVOD QVONIAM VIX. Casvs. Dicit H. quòd hęc sūt verba August. vsque ibi, *Dixit conuersum.* Vel potest dici, quòd omnia sunt verba Aug. vsque ad finem, & loquitur Augu. de se in tertia persona, vt dicit H. & casus facilis est, & eū per te videbis: quia multa repetit, quæ superius dixit.

Quòd

forte Deus dimittat mihi? verum dicis: vnde? nescio. Illud scio, hoc nescio. Nam ideò do tibi pęnitētiam, quia nescio: nam si scirem tibi nihil prodesse[a], non tibi[b] darem. Item si scirem tibi prodesse, nō te admonerem, non te terrerem. 1 Duæ res sunt: aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quid horum tibi futurum sit, nescio. Ergo tene certum, dimitte incertum.

1 Sent. ibid.

A ¶Si quis autem.] *Apud B. Aug. sequuntur verba, quæ relata sunt paulò ante in cap.* si quis positus. *vsque ad vers.* bene hinc exit.

B ¶Sed vnde scis.] *Hæc apud B. August. sequuntur post vltima verba eiusdem c.* si quis positus.

Hoc autem quare Augustinus dixerit, Cyprianus ostendit, lib. 4. epist. 2. ad Antonianum dicens.

CAP. V.

IDcirco frater charissime, pęnitentiam non agentes, nec dolo rem delictorum suorum toto corde, & manifesta lamētationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus à spe cōmunicationis, & pacis, si in infirmitate, atq; in periculo cęperint deprecari: quia rogare illos non delicti pęnitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit esse moriturum.

Item Aug. in libro de pœnitentia, c. 17.[2]

2 in lib. de vera & falsa pęnit.

CAP. VI.

3 NVllus expectet, quando iam non possit peccare.

3 Sent. ibid.

Arbitrij enim quærat libertatem, vt dolere † possit commissa, non necessitatem. Qui prius itaque à peccatis relinquitur, quàm ipsa relinquat, ea non liberè, sed quasi ex necessitate condemnat. Licet enim latro veniam meruisset in fine de omni suo crimine, non tamen dedit baptizatis peccandi, & perseuerandi auctoritatem. Tunc enim baptizatus est, qui tunc primùm in cruce Christum confessus est. Pœnitentia enim si in extremo hiatu vitæ aduenerit, sanat, & liberat in ablutione baptismi, ita quòd nec purgatorium sentiunt, qui in fine baptizantur: sed ipsi ditati bonis sanctæ matris ecclesię sunt recepturi multiplex bonum in vera beatitudine. Illi autem, qui cum potuerunt, nunquam conuerti voluerunt, confitentes, cum iam peccare nequeunt, non sic facilè acquirunt quod volunt. Oportet enim, vt pœnitentia fructificet ad hoc, vt mortuo vitam impetret. Scriptum est enim, sine charitate neminem saluum esse. Non itaque in solo timore viuit homo. Quem

† al. delere.

Luc. 23.

1. Cor. 13.

ergo serò pœnitet, oportet non solùm timere Deum iudicem, sed & iustum diligere: non timeatur pro pęna, sed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine, & de omni eius prædicta varietate. 4 Quod quoniam A vix licet, de eius salute Augustinus potuit dubitare. Credo quidem illi, qui dixit. § Quacunque hora peccator ingemuerit, & conuersus fuerit, vita viuet. § Dixit conuersum, non tantùm versum, vita viuere. Versum quidem puto, qui dolet de crimine: conuersum, qui dolet de omni † eius, quam exposuimus, varietate. Vertitur à peccato, qui iā vult dimittere peccatum: conuertitur, qui iam totus, & omnino vertitur, qui iam non tantùm pęnas non timet, sed ad bonum Domini contendere festinat. Quæ conuersio, si contigerit alicui etiam in fine, desperandum non est de eius remissione. Sed quoniam vix, vel raro est tam iusta cōuersio, timendum est de pęnitente serò. Quem enim morbus vrget, & pęna terret, ad veram vix veniet satisfactionem: maximè, cum filij, quos illicitè dilexerit, sint præsentes, vxor, & mundus ad se vocent. Multos enim solet serotina pęnitentia decipere. Sed quoniam Deus semper potens est, semper etiam potest in morte iuuare quibus placet. Cum itaque opus sit non hominis, sed Dei fructifera pęnitentia, inspirare eam potest, quandocunque vult sua misericordia, & remunerare ex misericordia quos damnare potest ex iustitia. Sed quoniam multa sunt, quæ impediunt, & languentem retrahunt, periculosissimum est, & interitui vicinum, ad mortem protrahere pęnitentię remedium. Sed magnum est, cui Deus tunc inspirat. Si quis est igitur, qui veram tunc quærat pęnitentiam, expectet Dei clementiam, maiorem sentiens Dei bonitatem sua nequitia. Sed si etiam sic conuersus euadat, vitam viuat, & non moriatur: non tamen promittimus quòd euadat omnem pęnam. Nam prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculum distulit fructum conuersionis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro tamen modo est grauis. Excellit enim omnem pęnam, quam vnquam passus est aliquis in hac vita. Nunquam in carne tanta inuenta est pęna, licet mirabilia passi sint martyres tormenta: & multi nequiter iniqui tanta sustinuerunt † supplicia. Studeat ergo quilibet sic delicta corrigere, vt post mortem non oporteat talem pęnam tolerare. Quædam enim peccata sunt, quæ sunt mortalia, & in pęnitentia fiunt vitalia †, non tamen statim sanata. Sæpè enim quidam ægri morerentur, nisi medicarentur: non tamen statim sanantur: languet victurus, qui prius erat moriturus. Qui autem impęnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciabitur. Qui enim impęnitens finitur †, si semper viueret, semper peccaret. At Dei est miserentis, quòd operatur finem peccantis †: ob hoc etiam sine fine torquebitur †, quia nunquam ditabitur virtute: semper plenus iniquitate, semper sine charitate, torquebitur sine fine.

4 §. si quis autem.

Ezech. 33.

† animi] Orig.

† al. sæpe substinuerunt

† venialia] Orig.

† al. moritur vel finitur

† al. peccandi

† torquer] Orig.

A ¶Quoniam vix licet.] *Sic est emendatum ex editione Plantiniana. Nam anteà legebatur,* Quod quamuis licet de eius salute Augustinus &c. *Neque accusaret. sed interpretari voluit Augustinum hic auctor sine dubio ipsius sectator. Multa verò alia in hoc capite partim ex vetustis Gratiani codicibus, partim ex ipso originali sunt emendata.*

QVÆSTIO

QVòd autem.] Hæc q. diuiditur in 4. partes. In quarũ prima probat magister superficialiter, ꝙ tpe festiuo, vel ieiunij nullus debet vxorem suã cognoscere: quod est cõsiliũ. Secũda ibi, *Cum propria.* Tertia ibi, *Hinc etiam.* Quarta ibi, *Hæc autem.* I. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur 4. q. qua quæritur an tpe orationis quis valeat reddere debitum vxori, vt tempore quadragesimali, & ieiunijs statutis, & vigilijs Apostolorũ, & similibus: & dicit H. ꝙ exactus semper tenetur reddere: alioqn mortaliter peccat, vt s. 27. q. 2. si tu ab stines. sed vtrũ possit exigere, de hoc diuersæ sũt opin. Nam quidã inhærentes istis dñt ꝙ tpe orationis nõ dēt qs reddere debitũ vxori. Alij intelligũt ea de consilio. Tu aũt dicas ꝙ causa incontinentię, vel filiorum potest eã cognoscere, & exigere debitũ, nec præcipitur ei vt abstineat, sed sub forma ꝓhibitionis dissuadetur ei. sed ex cã saturãdæ libidinus nõ debet exigere: qa tũc mortaliter peccat secũdũ H. secũdum alios venialiter. Et hoc intelligas in exigente.

1 in vigilia Paschæ de esu agni.

2 Sen. 4. dis. 32. Iuo p. 8. c. 87.

a ¶Quòd autem.] omisit magister qõnē positam in themate tanquã nihil dubitationis habētem, quia quocunq; tpe exactus, sp tenetur debitum reddere. 27. q. 2. si tu. & ĵ. proxi. q. c. 1. & ponit aliam satis affinem, "an liceat tẽpore orationis vacare coniugali operi in exigendo, & super hoc notat diuersas opiniones. nam quidam[a] inhærẽtes isti c. dicunt ꝙ tpe orationis non debet quis cognoscere vxorem suã. Alij verò intelligunt ea de consilio. tu mediam viã teneas. *Maior enim medijs gratia rebus inest*, Dic ergo quòd quãdoque est præceptum non cognoscere eam, quandoque consilium. Præceptum est ꝙ in his dieb. non cognoscat eã causa saturandæ libidinis. nam cum aliàs peccat venialiter, maximè tamen causa incontinentiæ, secundum nos, sic eam cognoscendo in his dieb. peccat mortaliter. Consilium verò est: vbi vult cognoscere eam causa sobolis, vel vitandæ fornicationis, hæc omnia intelligas in exigente. "nam vt præmisi, semper exactus tenetur reddere debitum, licet exigens hoc tempore peccet. ar. ĵ. e. q. 5. noluit. dñt tamen quidam quòd si ei constaret quòd vxor peteret debitum causa libidinis explendæ, non ei reddet.

"opi cõiugali an liceat tpe orationis vacare.

a Vt B. & Isid.

3 sen. 4. dist. 32.

† Infelici] vera lectio.

" Maritus exactus sp tenēt reddere debitum.

QVÆSTIO IIII.

1 ps QVòd[a] autem orationis tempore coniugali operi vacare non liceat, B. Hieronymus in quodam sermone scribit, ita dicens.[1]

¶Tempore, quo vxori debitum redditur, à carnibus agni abstinere oportet.

CAP. I.

2 SCiatis fratres charissimi, quoniam quicunq; vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere debet. *Itē paulò post.* ¶Si panes propositionis nõ poterant ab ijs, qui vxores suas tetigerant, comedi, quantò magis panis ille, qui de cęlo descendit,[b] non pôt[c] ab his, qui coniugalibus paulò ante hæser complexibus[d], violari, atque contingi? non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) sed ꝙ eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus.[e]

¶*Prior pars huius c. vsque ad vers.* Item, *de industria videtur in summam collecta: reliqua autem ex originali est emendata, & aucta.*

Item Aug. serm. 2. de tempore [id est, de 2. Dominica aduentus.]

¶A coniugali concubitu in sanctorum solemnitatibus est abstinendum.

CAP. II.

3 QVotiescunque aut dies natalis Domini, aut reliquæ festiuitates[f] aduenniunt, sicut frequenter admonui, ante plures dies non solũ ab infideliumt†[g] concubinarũ consortio, sed etiam à proprijs vxoribus abstinete.

SCiatis.] CASVS. Ostenditur in hoc c. quòd continentia præcedente debet quis accedere ad Eucharistiã, & hoc probat Hero. argumentando de pane propositionis ad panem, qui de cælo descendit: non quòd nuptias condemnaret, sed quia eo tempore quo manducaturi sumus agnum, est à carnalib. operib. abstinendum. Seq. c. plana sunt vsque ibi, *qui in castigatione.* & intelliguntur secundum præmissam distinctionem, vel de consilio, vel cum exigitur debitum causa libidinis saturandæ.

b ¶*Descendit.*] qualiter descendit, habes de cons. di. 2. sicut est verus.

Item Ambrosius in sermone de aduentu Domini.

10 ¶Diebus ieiuniorum à proprijs vxoribus abstinere oportet.

CAP. III.

FRatres[h] non solùm debetis ab omni immunditia abstinere: sed etiam ab vxoribus proprijs studiosissimè contineatis. NullusA omnino vxori suę ieiuniorum diebus con-
20 iungatur.

A ¶Nullus.] *In hoc sermone qui habetur manuscriptus in bibliotheca Vaticana, hinc vsque ad finem non habentur. Sed in alio sermone manuscripto de Quadragesima hęc leguntur,* Nullus omnino vxori suæ iungatur ante octauam Paschæ. *In plerisque vetustis codicibus Gratiani hoc loco absunt ista verba*, ieiuniorum diebus: *de quibus tamẽ B. Ambrosius loquebatur: et ideo sunt etiã in rubrica.*

30

Idem super epist. 1. ad Corinth. in cap. 7.

CAP. IIII.

4 SI causa procreandorum filiorum ducitur vxor, nõ multum tempus concessum[i] videtur ad ipsum vsum: quia & dies festi, & dies processionis†[k], & ipsa ratio conceptus[l], & partus iuxta legem[m] cessari temporibus his debere demonstrant.

40

Item Augustinus in libro quæstionum veteris, & noui testamen. quæst. 127.

50 ¶Vxoris vsus certis diebus cessare iubetur.

CAP. V.

5 CHristiano[n] cum vxore sua conuenire aliquãdo licet, aliquando verò non licet[o]. Propter dies enim processionis aliquando non licet conuenire: quia etiam à licitis[p] abstinendum est, vt facilius impetrari possit quod postulatur. Vnde Apostolus ex consensu[q] ait abstinendum ad tempus, vt vacetur orationi.[r] Nam

60

c ¶Non potest.] propter reuerentiam sacramenti. Vel intellige cũ causa saturandæ libidinis commiscetur ei, vel consilium est. aliàs cum ex necessitate tenetur reddere, vt ĵ. q. prox. c. 1. quare punitretur,[b] cum tantum pro mortali abstinendum sit à corpore Christi. ĵ. de consecr. dist. 2. quotidie. & c. si non sunt.

d ¶Complexibus.] & causa libinis explendę secundum quosdam.

e ¶Debeamus.] quantũ in nobis est: alter tamen peccat exigendo, sed reliquus non peccat reddendo. nam & si peccat qui præcipit, non tamen peccat qui obedit. 23. q. 1. quid culpatur. versus finem.

f QVotiescunque.] ¶Festiuitates.] de quibus inuenio in his capitulis. & ĵ. de cõsec. dist. 3. c. 1. Hug.

g ¶Ab infidelium.] " infideles eos vocat, qui peccant mortaliter. argum. 23. q. 4. fortè. Vel quia non seruant fidem amicis suis. Vel ad differentiam fidelis. 34. dist. Christiano.

h FRatres.] consilium est.

i SI causa.] ¶Concessum.] Et ita videtur, quòd aliquod tempus prohibitum sit, in quo non debeat vxorem suam cognoscere causa sobolis procreandæ, & ita non est consilium. sed fac vim in eo quod dicit, videtur. non enim dixit, non est. Vel intelligas in casu, in quo loquitur cap. quando scilicet cognoscit eam causa sobolis: quia fortè in eo casu non debet ad eam accedere. secus si causa incontinentiæ.

b Arg. 23. q. 4. Nabuchodonosor. C. de adulte. l. Gracchus.

4 Sent. ibid. Iuo p. 8. c. 84. Pan. l. 6. c. 21.

" infideles qui dicunt.

† al. purgationis] s. dis. 5.

5 Sent. ibid. Iuo p. 8. ca. 80.

k ¶Processionis.] i. rogationum, vt infrà de conse. dist. 3. pronuntiandum.

l ¶Conceptus.] ex quo, scilicet partus incipit moueri. hoc
70 etiam consilium est secundum nos. sicut ēt de menstruata. di. 5. ad eius verò. licet H. contradicat.

m ¶Legem.] s. distin. 5. § 1. Ioan.

n CHristiano.] 28. q. 1. sic enim.

o ¶Non licet.] i. non expedit, "& ita licitum dupliciter dicitur.

p ¶A licitis.] propter hoc & illud. ĵ. ea. nec vxorem. Dicomnia hæc de consilio intelligenda.

q ¶Ex cõsensu.] hoc non est in Apostolo, sed ibi est sensus auctoritatis Apostoli. vñ est arg. ꝙ potius sit sensus auctoritatis
80 Apostoli attendẽdus, quàm verba. extra de ver. sig. propterea.

r ¶Orationi.] sed dicit auctoritas, "Non desinit orare q benefa-

"Licitũ dupliciter dicitur.

" Orare nõ desinit qui bene facit.

ne facit.sed quilibet reddendo debitum bene facit,ergo orat: quare ergo cessabit,vt orationi vacet? Respond.orare hic stricte sumitur, secundum quòd oratio fieri debet in ecclesia. Vel hoc de exigente:aliud in reddente. ext. de conuer. coniu.quidam.Item nonne quotidie est orandum?ᵃ Videtur ergo quòd iugis continentia indicenda sit coniugatis.sed nomine orationis tempus deputatum ieiunijs, quibus sic frequentius nititur oratio,intelligitur,vt tempus quadragesimale, quatuor temporum, & sanctorum vigiliæ. extrà de obser.ieiun. consilium.

a Ad hoc 31.di.c. 2. & c. si laicus. 36.di.c.vlti.

1.Cor.7. Esa.58. † al. cadi] Orig.

secundum legem [a] in ieiunio cæderet†, & iurgari non licet: posteà licet, quia maior reuerentia debetur Dei causis.

Item Ioannes Chrysostomus.

¶ Non verè pœnitentiam agit, qui continentiam non seruat.

CAP. VI.

QVi in castigatione [b] victus [c] se dicit agere pœnitentiam, frustrà hoc sermone promittit,nisi egrediatur [d] de cubili suo,& ieiunio continentiam addat.

¶ *Caput hoc apud B. Ioannem Chrysostomum,ex quo citatur,non est inuentum.Sed eadem ferè leguntur in commentarijs B.Hieronymi ad c. 2. Ioëlis,& copiosius etiam exposita.*

Item Gregorius in respōsione 10. ad interrogationes Augustini.

¶ Ab ingressu ecclesiæ temperare se debet vir cum propria vxore dormiens.

CAP. VII.

41 VIr cum propria coniuge [e] dormiens, nisi lotus aqua,intrare [f] ecclesiam non debet:sed neque lotus intrare statim debet. *& infrà.* ¶ Quamuis enim de hac re diuersæ hominum nationes diuersa sentiant, atque alij alia

a ¶ *Nam secundum legem.*] Forensem, id est, Romanā, vt C. de fer. quadraginta. vel Mosaicam, vbi dicitur, ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & peutitis pugno impiè. 18. di. impietatis. Vel canonicam. 15.q. 4. placita. Ioan.

Ioel. 2.

QVi in castigatione.] Casvs. Dicitur hic, quòd si quis inter Dei flagella peccatum cognoscit,& pœnitet quantum in se est, ab operibus carnis debet abstinere.

b ¶ *Qui in castigatione.*] scilicet flagellorum.ᵇ

b sc.quia flagellatur & castigatur à Deo,secundum Hug.

c ¶ *Victus.*] id est, conuictus & compunctus vel melius victus genitiui casus, quasi in abstinentia & parcitate, scilicet ieiunādo,& in ieiunijs se castigando.

1sen.4.dist. 31.Pol.l.6. tit.7. Iuo p. 8.c. 88.

d ¶ *Nisi egrediatur.*] quantum in se est: vel si vxor consentiat,vt j. ead. Apostolus.

VIr cum propria.] Hæc est secunda pars quæst. in qua probatur, quando est peccatum cognoscere vxorem suam,& quando non. Ioan.de Fant.

Casvs. Ben. sic ponit hunc casum. Greg. hic primò tractat de eo qui causa incontinentiæ vitandæ suam cognoscit vxorē. Secundò de eo qui causa prolis habendæ. Tertiò de eo qui causa libidinis suæ saturandæ. In primo casu consuluit ab ingressu ecclesiæ temporaliter cessandum. & hoc consilium approbat vsus Romanorum: non ad condemnationem nuptiarum,sed quia coniugalis commistio non potest fieri sine culpa,vt probatur auctoritate Dauid. In secundo casu reliquit arbitrio viri an intret ecclesiam,vel non. In tertio casu præcepit,quòd ante ablutionem mentis ad sacram communionem non accedat. Hug. verò sic ponit. in principio loquitur quando vir accedit ad vxorem causa incontinentiæ: in medio quando causa liberorum: circa finem quando causa libidinis exsaturandæ. In primo casu consulitur viro vt lauetur aqua & aliquantulum cesset ab ingressu ecclesiæ: quod fit ad reuerentiam loci propter peccatum, quod fit in tali coitu, & propter corporalem coinquinationem. In secundo casu relinquitur suo arbitrio, & de intrando ecclesiam, & de accipiendo corpus Christi. In tertio nil de hoc, vel de illo statuitur,sed ostenditur quòd peccat grauius quàm in duobus primis casibus.

e ¶ *Vir cum propria coniuge.*] Casvs. In prima parte loquitur de eo qui causa incontinentiæ ad vxorem accedit. Tali consulitur ab ingressu ecclesiæ abstinere vsque ad vesperam. In secunda de eo qui causa prolis eam cognoscit. iste talis si vult non solùm intrare ecclesiam, sed etiam corpus Christi accipere, permittitur. In tertia de eo qui causa libidinis explendæ: huic in isto capitu. pœnitentia non imponitur, & dicitur tamen de eo quòd grauius delinquat, quàm in primo casu.

f ¶ *Intrare.*] "videtur ergo quòd multò fortius quis prohibendus sit ab ingressu ecclesiæ pro mortali, cum hic impediatur pro veniali:& ita qui est in mortali, non debet ecclesiam ingredi, quod quidam admittunt. 21. dis. cleros.in fi.& 11.q.3. nullus sacerdotum. & de pœ.dis.1.qui sanctus sacerdos est. quod nō est verum, nisi sit excommunicatus. 11.q. 3. excommunicatos.& cap. cum excommunicato. vel interdictus. ext. de offi.deleg. sanè. de illis constat.vel nisi sint cōtumaces. 11.q.3.qui iubente. vel pœnitentes. 50.di.in capite.& quidam sacrilegi. 81. dis. si qui.5.q. 2. præsenti. & 12.q.2.de viro.aliàs quilibet potest ingredi, vt de consec.distinctio. 1. episcopus nullum.1.q. 1. qui studet. vbi dicitur quòd Dominus admisit omnes peccatores intrare ecclesiā præter simoniacos. potius enim frequentabit ecclesiam,qui est in mortali, vt Dominus eum conuertat per verba sacerdotis,vt suprà de pœniten. distinct. quinta. falsas.in fi. Quod ergo hic dicitur, dictum est propter reuerentiam sacri loci,& propter corporalem viri inquinationem magis quā propter peccatum.

" Ecclesiæ ingress° an sit alicui ꝑ mortali prohibendus.

custodire videantur, Romanorum tamē semper ab antiquioribus vsus [g] fuit post admistionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem quærere, & ab ingressu ecclesiæ paululum reuererēter abstinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam esse coniugium: sed quia ipsa licita admistio coniugum sine voluptate [h] carnis fieri non potest[i], à sacri loci ingressu abstinendum est: quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio, vel fornicatione, sed de legitimo matrimonio susceptus fuerat, qui dicebat [Ecce enim in iniquitatibus[k] conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.] *& infrà.* ¶ Oportet itaque, legitima carnis copula vt causa prolis sit,non voluptatis, & carnis commistio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum[l]. Si quis ergo sua coniuge, non cupidine voluptatis captus, sed solummodo liberorum creandorum gratia,vtitur: ipse profectò de ingressu ecclesiæ, seu de sumendo corporis Dominici,sanguinisque mysterio, suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi[m] non debet accipere, qui in igne [n] positus ne-

† suam coniugē] Ori.

g ¶ *Vsus.*] arg. pro consuetudine Romanæ ecclesiæ seruanda, & verum est, cum hoc docet. vndecima distinct. nolite.

h ¶ *Voluptate.*] "& ita coitus non potest fieri sine peccato,hic applaudit sibi Hug. & sumit opinionem, quòd nunquam opus coniugale sine peccato potest exerceri. vnde etiam qui debitum reddit, peccat venialiter: quia semper est ibi quidam pruritus & voluptas in emissione spermatis. & ideo Christus noluit nasci ex coitu: quia non potest fieri sine peccato,&c.27.q.2.omne. ad fi. videtur ergo quòd teneatur aliquis peccare:quia tenetur reddere debitum,vt 27.q. 2.c. si tu.& infrà quæstione proxi. capitu. 1. nec potest reddere nisi peccet,ergo tenetur peccare: sed hoc argumentum non valet. Instat H. presbyter tenetur cantare Missam,nec potest cātare nisi habeat linguam.ergo tenetur habere linguam. & secundum H. peccat homo ex necessitate in primis motibus, & ita erit quis perplexus secundum H. inter veniale quod surgit ex primis motib.& mortale. Nam de primis motibus dicit Apostolus: Ago quod nolo,& surgunt in nobis,& sine nobis. de pœn.dis.2.inter hæc. P. manducator dixit contra,vt no. 13.dist.nerui. ᶜ Item ex hoc sequeretur, quòd bene faceret & male;quia reputatur ei ad sanctitatem si reddit debitum. vt j.e.q.prox.c.

" opus cōiugale an possit fine pctō exerceri.

c Quod no. 33.q.2.quid quid.

i ¶ *Non potest.*] de facili: & ideo qa dubiū est aqua aspergit.

k ¶ *Iniquitatibus.*] i.voluptatib. iniqtas enim ꝓpriè designat crimen.de pœ.di.3.§.qđ autē.ca.ille rex.vel dic, iniquitatib. i. originali peccato siue fomite. " vn theologi colligūt ex hoc ꝙ plura sunt originalia huiusmodi.& tunc dic, iniquitatib. id est,cum iniquitatibus.

" originalia secundū aliquos sunt plura.

l ¶ *Vitiorum.*] scilicet impropriè. Argu.dist.13.nerui.

m ¶ *Prohiberi.*] id est,dissuaderi.

n ¶ *Qui in igne.*] i.in ardore concupiscentiæ, id est, in amplexibus vxoris igneis.

a ¶ Nescit.

a ¶*Nescit.*[idest,nescit cõsentire libidini vxoris suæ,sed red dit debitum vxori exigenti.
b ¶*Sed voluptas.*]exercendæ libidinis.
c ¶*Quod defleant.*]est enim coitus tūc mortale peccatum se cundum Hug.32.q.4.origo.sed si causa incontinentiæ,venia le,vt di.25.c.q.in aliud. §.aliàs autem.c.32.q. 2. quidquid. §. his ita. imo secundū nos nec hoc casu est mortale, sed veniale,& hoc indicat cū dicit ꝙ defleāt.
d ¶*Tunc autem.*] hoc respicit principium hu ius cap.

HINC ETIAM. Hæc est 3. pars q. ĩ qua ponit tempora, in qb. nuptiæ non sunt celebrandæ.Ioan.de Fan.
e ¶*Hinc etiam.*]" Hic agit de illo impedimēto quod dicitur tempus feriarum:de quo di cunt quidam, quòd im pedit contrahendū, & dirimit iam cõtractū: quia contrahitur contra coustitutionem ecclesiæ.j. ea. non oportet. & extrà de matri. contrac.cõtra inter. ec. cap.1. videtur in antiqua.Alij melius dicūt, quòd licet impediat, non tamen dirimit. argum.extra de ma. contrac. contra inter.ec.c. vlt. in fi. & c.pe. & extra de temp. ord. sanè. vnde matrimonium in Quadrasigema non ꝓhibetur contrahi, sed prohibentur nuptialia conuiuiat, & nuptiales solemnitates, & solemnes traductiones, & car nis commistio. potest ergo matrimonium cõ trahi in Quadragesima. sed illa tamen non debet duci: sicut secundū leges mulier potest tēpore luctus alij viro de sponsari, sed non tamē traduci, vt ff. de his qui not.infa.solet.§.quę vi rum. & hoc est expressum extra de se. capellanus.argumēt.ad hoc. ff. de ritu nupt. si quis officium. Nam cum so lo consensu contrahatur, cur non contraheretur hoc tempore? C. de transf. non minorē. & extr.de matrim. con tract.contra intred.ecclef.per totum.Ioann.

"Tps feriarum vtrum impediat & dirimat matrimonium.

1 Iuo p. 8.c. 49.

2 Bur.l.13. c.10. Pol.l. 3. ti.24.Iuo p.4.c.43.

3 Sim. hr in conc. Salegus.c.3.

scit [a] ardere. Cum verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas [b] dominatur in opere commistionis,habent coniuges etiam de sua commistione,quod defleāt [c]. *& paulò post.* ¶Tunc autem [d] vir, qui post admistionem coniugis aqua lotus fuerit,etiam sacræ communionis mysterium valet accipere: cum ei iuxta præfinitam sententiam ecclesiam ēt licuerit intrare.

A ¶Legitima.] *Ita emendatum est ex varijs codicibus B.Gregorij.Anteà legebatur,* oportet itaque legitimam carnis esse copulam. *Multa etiam alia sunt emendata.*

3 *Hinc etiam* [e] *in diebus abstinentiæ nuptiæ celebrari prohibentur.*

Vnde in Laodicensi concilio, cap. 52.legitur.

¶In diebus Quadragesimę nuptias celebrare non licet.

CAP. VIII.

j 1 NOn oportet in Quadragesima aut nuptias, vel quælibet natalitia [f] celebrare.

Item ex concilio Martini Bracharensis,c.48.

¶De eodem.

CAP. IX.

2 NOn licet in Quadragesima [g] natalitia [h] martyrū celebrare, sed tantùm sabbato,& Dominica pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalitia, nec nuptias liceat in Quadragesima celebrare.

Item ex concilio Ilerdensi.[3]

¶De eodem.

NOn oportet in Quadragesima.]C ASVS. Præcipitur hic ne quis traducat vxorem in Quadragesima, vel anniuersaria faciat,in quibus conuiuia fiunt.& quòd dicitur ibi, nuptias,idest nu ptialia conuiuia.
f ¶*Natalitia.*]non martyrum,sed hominum: vel ad literam intelligas.

NOn licet.]C ASVS. hic recitatur consuetudo ecclesiæ Mediolanēsis,& quarundam aliarum ecclesiarum, quæ non celebrant aliquam solemnitatem in Quadragesima, nec faciunt id quod sequitur. vel olim obtinuit, sed nunc non obtinet.
g ¶*Non licet in Quadragesima.*] hoc de honestate dicunt quidam.ff.de rit,nup.semper in coniunctionibus.

h ¶*Natalitia.*]põt dici hoc esse abrogatum: nam hodie celebrantur bene in Quadragesima. Vel intellige quòd non debet celebrari vt fiant ibi conuiuia, & intersint histriones, & mimi qui turpia, &c.& huic intellectui consonat quod sequitur.sed tantùm in sabbato, &c. & j.ead.nec vxorem. " Natales vocantur martyrū passionum dies, quia in eis nascuntur ad vitam, & moriuntur mundo. de consuetudine est in ecclesia Mediolanensi quòd in Quadragesima non celebrant.[a] De his natalibus habes C. de prob. neque natales. Et Virgilius:

Mens est natalis Iola,&c.Ioan.

"Natales q dicuntur.

a f. natales martyrum. nec vxores ducunt.

CAP. X.

ij 4 NOn oportet à Septuagesima vsque in octauas Paschę,& tribus hebdomadibus [i] ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, & ab aduētu Domini vsque post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.[k]

4 sen.4.dist. 32. Pol.l.6. tit. 5.Bur.l. 9.c.4.Iuo p. 8.c.142.Pā. l.6.c.2.

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum,c.48.

¶De eodem.

CAP. XI.

5 NEc vxorē ducere, nec conuiuia facere in quadragesimali tempore conuenire posse,nullatenus arbitramur.

4 *Hæc autem seruanda sunt, si vxor consensum adhibere voluerit: cæterùm sine eius cõsensu,nec causa orationis continentia seruari debet.*

Vnde Augustinus in libro 1. *de adulterinis coniugijs,c.*2.

¶Nisi ex consensu communi,orationi coniuges vacare non possunt.

CAP. XII.

6 APostolus nec ad tempus, vt vacetur oratio ni [l],nisi ex consensu [m], voluit coniuges carnali inuicem fraudare [n] debito.

5 Sent.ibid. Iuo p. 8.ca. 47.Pan.l.6. c.3.

6 sen.4.dist. 32.Iuo p.8. c.133.

Hinc etiam in secundo concilio Arelatensi,c.22.legitur.

¶Nisi ex consensu communi, coniugatis pœnitentia non detur.

CAP. XIII.

7 POenitentiam [o] coniugatis non nisi ex consensu dandam.

7 Iuo p.8.c. 280.& par. 15. c. 24.& 123.

NOn oportet.]C ASVS. Hic prohibetur certis temporibus anni aliquam duci vxorem: & si fuerit. traducta, separentur ad tempus pro contemptu ad pœnitentiam.Quæ sequuntur plana sunt vsque ad quæstionem, *Pœnitentiam*,per quam mutua, vel vnius serui tus impeditur.
i ¶*Tribus hebdomadibus.*] sed nunquid istæ tres hebdomadæ sunt immediatè ante festum sancti Ioannis? subaudi,non. sed cum interuallo inter eas & festum, vt extrà de fer. cappellanus. & ponit has duas opiniones.approbat tamen quòd cū interuallo accipiendæ sunt, & incipiunt à diebus Rogationum.
k ¶*Separentur.*]ad tempus.extrà de matri. con tract. contra inter. eccle.literæ. non est contra. extta eodem titul. ex literis, in fine. quia ibi loquitur de interdicto ecclesiæ, non de tempore feriato. Vel ibi prohibetur perpetua separatio, hic permittitur ad tempus.

NEc vxorē.] HÆC AVTEM. Hæc est 4.pars q.in qua dicitur quòd nec vir sine consensu vxoris, nec ècontra potest vacare orationibus.Ioan. de Fan.

l APostolus.]¶*Orationi.*]priuatæ, vel priuato loco, quod facere & incipere velit sed solemni orationi, Missæ,& tempori,& officio,& canonibus,& vniuersali ecclesiæ indicto vacare licet,& debet & potest, vt de consecratio.distinct.2.omnis homo.suprà ead.cap.2. quos. suprà dist.5.c.3.
m ¶*Nisi ex consensu.*]nisi pro succursu terræ sanctæ.ext. de vo.& vo.redemp.ex multa.in ver.in tanta.
n ¶*Fraudare.*]"sed quid si in ecclesia velit vxor debitum exigere à viro,nunquid debet ei reddere? Gratianus dicit quòd sic.tu contra,[b] ar.ff.de sol.quòd dicimus. Sed quid si à sacerdote tempore canonis petatur debitum? Idem dico quòd non tenetur reddere tunc.ar.29.dist.ca.2.
o POenitentiam.] publicam scilicet, & solemnem, scilicet per quam ius alterius læditur.

"coniugale debitū n̄ est in ecclesia reddendū.

b Vbi tūc n̄ possunt exire ecclesiā, secdm Lau. De hoc ēt no.s.21.dist. quoniam.

Quod

QVòd autem.] Hæc q. diuiditur in 5. part. In quarum prima probat per sex auctoritates, ꝙ vir sine licentia vxoris, & ècontra, non potest continere, qui etiam meretur reddendo debitum. Secunda ibi, *Tunc saluabitur.* Tertia ibi, *Qui vxorem.* Quarta ibi, *Manifestum.* Quinta ibi, *Nec illud.* Ioan. de Fant.

a ¶*Quòd autem sine consensu.*] Hæc q. quãta negatiuè soluitur: "ꝙ vir non potest continẽtiam vouere sine consensu vxoris expresso vel tacito, nisi sit sponsa nondum cognita. extra de conuer. coniug. ex publico. & in casu fornicationis, vt 27. q. 2. Agathosa.

a Maritus cõtinẽtiam sine cõsensu vxoris vouere nõ pt.

b ¶*Ait enim.*] sup psalmo. Laudate Dominũ quoniam bonus.

1 Sent. ibid. Iuo part. 9. c. 127.

SI dicat vir.] CASVS. Ostẽditur in hoc c. ꝙ vir sine cõsensu vxoris non põt continere, quia displicet Deo cõtinentia viri, ex qua sequitur ꝓstitutio vxoris. reddat igitur qđ debet: s. exactus. & quod sibi debitum est, non exigat, & reputabitur pro satisfactione.

c ¶*Fornicariã.*] 27. q. 2. si tu.

d ¶*Non vult.*] 14. di. quod ait.

e ¶*Pro satisfactione.*] quia reddere debitum meritorium est. ĩ. e. secundum. 32. q. 2. connubia. contra. sed ibi soluitur.

NOtificasti te.] CASVS. Hic ponit hunc casum. Iste Landulphus timore mortis licẽtiã ab vxore violẽter extorsit, & sic monasteriũ adiuit. victus clamoribus vxoris & familiæ, de monasterio exiens ad domũ propriam redijt: quæsiuit postea à Papa an liceret ei vti vxore sua, cui Papa rescribit, & respondet inquisitioni eius. & non directè sed per consequentiã ostẽdit talem conuersionẽ nullam esse & nõ tenere, ex quo facta fuit sine spontaneo consensu vxoris, " In quo datur intelligi quòd potest ea vti cognoscendo, reddendo saltem debitum. Sequens cap. patet.

f ¶*Minis.*] ar. quòd confessio, vel consensus ab aliquo contra ipsum extortus non præiudicat illi. ar. 31. q. 2. Lotharius. & 15. q. 6. auctoritatem.

g ¶*Licentiam.*] " Item arg. à contrario sensu, ꝙ non potest exire de monasterio qui cum vxoris intrauit b licentia. Item arg. "ꝙ coacta licentia vel voluntas nulla est: non quia hic non fuit licentia, vt in prin. dicitur: sed quia coacta, ideo hic nulla dicitur. sed videtur contra. 15. q. 1. merito. vbi dicit, ꝙ coacta voluntas, volũtas est. Respon. secus est hic & in matrimonijs, vbi exigitur voluntas directa, vel spõtanea, ext. de spon. cum locum, & in habitus assumptione. ext. qđ met. cau. c. 1. secus est in iuramento, vbi nulla excusat necessitas: quia ipsum necessitatis semper est. 22. q. 1. ita ergo. consulitur tamen isti, vt no. 15. q. 6. auctoritatem.

h ¶*Sine abbate.*] idem si cum abbate.

i ¶*Cum omni.*] arg. quòd prætermissis circunstantijs alicui facto debitis non intelligitur istud esse factum. s. 30. q. 5. aliter. dist. 23. quorundam. s. 17. q. 2. Gonsaldus. ar. contra extrà de reg. & transeun. ad relig. c. ad apostolicam sedẽ. quia tenet ibi monachatio omissa probatione.

k ¶*Cum festinatione.*] sed nunquid tenet vir iste continere post mortem vxoris? sic, c nec exigere potest: ad monasterium tamen nõ cogitur redire. ext. de conuer. coniug. quidam. extra e. tit. placet. sed contradicit ext. e. tit. ex parte. vbi compellitur redire ad monasterium. Sed dic ꝙ vbi vxor dederat licentiam, & ipse solemniter professus erat. vel ibi verbum, cõpellas, non extenditur nisi ad verbum dimittat: quod post sequitur in dicto c. ex parte. est consiliũ. Nec obst. ext. e. ti. consuluit. quia ibi non fuit reuocatus ab vxore ea viua. & qa iã in monasterio fuerat plusquàm per annũ, & quia post mortem vxoris fuit per aliquãtulũ tempus in monasterio. Vtrum autem vir, qui sine licentia vxoris intrauit monasterium, auctoritate sua exire possit dubitari posset: & videtur ex hoc c. quòd possit. ĩ. e. vna.

c De hoc ẽt not. 27. q. 1. nuptiarum. iuxta fi. ĩ gl. hic habes.

l MVlier placuerit.] in optione ergo viri punitur si velit eam reuocare: sicut in optione prælati est, an velit rẽ vacante sede alienatã à capitulo repetere, vel pretiũ retinere. 12. q. 2. si qua de rebus. vtrum autẽ vir teneatur eam reuocare, vel pariter cõuerti, vel continentiam vouere, dictũ est. 27. q. 2. Agathosa. nam si noluit eã reuocare, episcopus debet eam sua auctoritate extrahere. argu. ext. de conuer. coniug. ca. 1. nam bonus iudex debet talia corrigere. extrà de of. ord. cap. 1. ff. de of. præsi. præses.

m ¶*Cõiugium.*] sed pone ꝙ mulier sine licentia viri intret religionem, imo viro contradicente. pòst vir consentit, sed ipsa contradicit, nunquid potest ipsa exire? Videtur ꝙ nõ, quia vltimus consensus confirmat præcedentes. ff. de ser. rusti. pd. per fundum. arg. contra. ff. comm. prædio. receptum. vbi dicitur ꝙ prior cõsensus debet durare. Quidã dicũt ꝙ exire potest, sed contra eos est extr. de eo qui dux. in ma. cap. 1. per qđ dico, quòd exire non potest. " Sed vsquequo habebit maritus licentiam reuocandi eam? Dicunt quidam quòd intra annũ & diẽ. ar. 20. q. 2. puella. Baz. dicebat quòd intra trienniũ. 17. q. 2. si quis incognitus. Alij dicunt quòd tunc potest reuocare d cũ primò copiã habuit, pòst nõ. s. 1. q. j. cõstat. Ego dico quòd

QVAESTIO V.

1 ps QVòd autem sine consensu [a] vxoris vir continentiam vouere nõ possit, multis auctoritatib. probatur. Ait enim [b] *Augustinus super psalmum 149. in extremo.*

¶Non potest vir continentiam seruare, nisi vxoris teneat consensum.

CAP. I.

1 SI dicat vir, continere A iam volo, nolo autem vxor, nõ potest. Quod enim tu vis, non vult illa. Nunquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam [c]? si alij nupserit te viuo, adultera erit. Non vult [d] tali lucro Deus compensare tale damnum. Redde debitum, & si non exigis, redde. Pro satisfactione B [e] perfecta Deus tibi computabit, si non, quòd tibi debetur, exigis: sed reddis, quod debetur vxori.

A ¶Continere.] *Sic etiam apud Magistrum: sed B. Augustinus, & Iuo habent*, continere iam volo, nolo iam vxorem, non potest. Quid, si tu vis, & illa non vult.

B ¶Satisfactione.] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Augustinum, & Magistrum, & Iuonem est*, sanctificatione. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Item Alexander Papa II. Landulpho in Corsica.

¶Non debet extorqueri mulieris consensus ad continentiam Deo vouendam.

CAP. II.

2 NOtificasti te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione, & terrore valde pauefactum, anxie quæsijsse monachum fieri, & à tua vxore minis [f], & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam [g] extorsisse, & sic te monasticam † vestem sine abbate [h] sumpsisse, & monasterium petijsse. Posteà verò, cum sanus factus esses, tuæ vxoris reclamationibus, eiulationibus, & planctibus, tuęque familię dispersionibus deuictus A, vt pote pœnitens, domum remeasse, & post multos dies quorundam sapientum consilio ad iam dictæ mulieris cubile redijsse. Nunc autem, si tibi tua vxore vti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est, vt tuus nuntius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neque sana mente id factum: quoniam, cum omni [i] homini ad monasticam tendenti vitam legaliter, sanctè, & iustè sit peragendum, tu contra leges minaciter, & violenter à tua vxore, partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, deuia secutus, nulla, vt dicitur, licentia accepta recessisti, & monasterium petisti. Nõ enim violentia, sed ex pari voluntate, & consensu (sicut sancti patres dicunt) hoc fieri debet: neque vir B monasterium eligere, aut professa continentia habitum cum festinatione [k] debet mutare.

A ¶Deuictus.] *Iuo habet*, vtpote pęnitens deuictus: *Pannormia*, vtpote penitus deuictus domum remeasse.

B ¶Neque vir.] *Apud Iuonẽ, & in Pannormia legitur*: neque vir in monasterium recipiendus est, nisi vxor illius fœmineum monasterium elegerit, aut professa continentiam habitum cum festinatione mutauerit. *Sed mutatum non est: quoniam glossa, videtur magis conuenire lectioni Gratiani.*

Itẽ ex concilio apud Compẽdiũ. 3

¶Vir potest abnuere vota continẽtiæ, quæ sine eius consensu Deo vxor obtulerit.

CAP. III.

4 MVlier, si sine licẽtia † viri sui velũ in caput miserit, si viro placuerit, [l] recipiet eam iterum ad coniugium [m].

Item Aug. ad Ecditiam, ep. 199.

2 Iuo p. 8. c. 220. Pann. l. 6. c. 85.

" Confessio contra aliquẽ extorta non præiudicat illi.

† al. monachicam.

a Hic videas qđ nota. 38. dist. q. ipsis. " Maritus qui inuita vxore vouit religionẽ, an post ei' mortem continere dẽat.

b Ad hoc ĩ. e. mulier. c. qđ Deo. c. q. vxorẽ. vbi de hoc. 27. q. 2. Agathosa. & istis canonib. stat Hu. " Licentia coacta nulla est.

3 Capit. l. 5. c. 16.

4 Bur. l. 9. c. 47. Iuo p. 8. c. 185. & p. 9. c. 124. Et Beda. 1. Cor. 7.

† comiatu] capit.

" Maritus vsquequo pt vxorẽ suam reuocare, q sine eius cõsensu religionẽ ingressa est.

d Adde ad hoc qđ no. 7. q. 1. si qs.

a Quidam dñt, & fortè bñ, quòd mulier, quæ nō vouit qñ vir ingressus est monasteriū, viro inuito nō potest ingredi monasterium siue religionē, & ingressā pt educere. ar. j.c.prox. qa ñ tenuit ingressus eius vt ext.de cō uer.côiu. q. dā. secus si ī ingressu viri vouisset, qa tunc ingressus eius tenet, secundum Inn.

1 Iuo p.8.c. 136. Pā.l.6. c.80.

† al.cōstantissimè.

b Cū ista gl. concordant Ange.in l. q seruū. ff. de verb. obl. & Ale. de Im. in l. cū ppo nas. C. de pact.

† al.vllius.

"præscriptio nō defendit inualidum.

"Eleemosyna an possit fieri p vxorem sine licentia viri.

Luc.12.

Dan.12.

"Vxor duplicē seruitutem viro debet.

quòd quandocunque potest, vt infrà capitulo proximo.[a]

Quod Deo pari consensu.] Casus. Ecditia cum viro suo in domo propria perpetuę continentiæ votum emisit. vnde duplex inter eos emersit dissensio. Prima qa ille p inconti nentiam votum volebat violare. Secunda qa illa ècontra tan q̄ soluta sub veste viduali & nigra de rebus suis disponebat. De prima præcepit Ecditię, q̄ quamuis vir peccauerit, illa tñ in voto continentiæ pseueret. De secunda præcepit, q̄ tā de veste q̄ de rebus domo talib' se regat arbitrio viri. poterit. n. saluari sub habitu Susannę, et si non habeat habitum Annæ. Hug. breuiter Bē. sic ponit hūc casū. Ecditia & eius vir communi consensu in propria domo vouerāt cōtinentiā. posteà sine voluntate viri res dotales dedit ecclesijs & pauperibus & vestem nigram monasticā inuito viro accepit, et quasi p derelicto maritū habebat: vnde vir multū scandalizatus est. Aug. autem eam de voto multū cōmendat, sed de alijs redarguit.

a ¶In finem.] vitæ.

b ¶Instantissimè.] ar. q̄ fides est seruanda ei qui contra fidē venit[b]. 22.q.4.innocens. argu. cōtra.95.di.esto.ext.de iureiu.peruenit. 1.

c ¶Perseuera.] sed qd si alter fornicetur posteà, nunquid reliquus pôt ipsum repetere? ar. hic q̄ nō. ar. contra ext. de iureiu. tua. Dñt quidam q̄ auctoritate epi restituetur ei: vt de diuor.ex literis.

d ¶Numerus.] ar. cōtra præscriptionē, "nō n. præscriptione tpis defenditur quod ab initio de iure cōi non pôt sortiri effectū, vt 23. di. illud aūt. di. 100. cōtra morē. s. 1. q. j. null' eps.

e ¶Sanctiora.] ab initio tñ cum contrahūt, contrariam debent habere voluntatem, s. de sobole suscipienda. 27. q. 2. omne itaque.

f ¶Hunc.] "ex hoc vinetur q̄ vxor nō possit facere eleemosynā sine licentia viri, sed istud intelligas de reb. dotalibus. nam dñium rerū dotalium est penes mulierem de iure naturali, de iure ciuili est penes maritum. C. de rei vxo.doce.& de his intelligas hoc c. Vel si vis intelligere de paraphernalibus consilium est hic. nam cui commisit corpus, honestum est, vt res committat. C. de pac.conu. hac lege. & ext. de dot. post diuor. c. vlt. Sed quæro cum isti votum emiserint, quare vestes mutare non pñt? "Ad hoc dicas q̄ vir duplicem hēt seruitutem in vxore, vnā quoad debitum reddēdum, aliā quoad ministeriū sibi exhibendū. vñ licet vnā relaxauerit, nō tñ aliā. ff. de ser. vrb. pd. si domus. & ext. de cōuer. coniu. qdā.

g ¶Magis.] q.d. cū perduxisti eum ad scandalū dissensionis potius malū fecisti viro nō obediēdo, q̄ bonū feceris abstinēdo.

h ¶Anna.] i. vidua.

¶ Non potest vir continentiæ vota rescindere, quæ eius assensu mulier Deo promisit.

CAP. IIII.

1 Quod Deo pari consensu ambo voueratis pseueranter vsque in finem [a] reddere ambo debuistis. A quo proposito si lapsus est ille, tu saltem instantissimè † [b] perseuera [c]. Quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat. Nam si nunquam tenuisses eius assensum, numerus[d] te nullius defendisset annorū. *& post pauca.* ¶Non quia pariter temperabatis à commistione carnis, ideo tuus maritus esse destiterat, imo verò tantò sanctius inter vos coniuges manebatis, quantò sanctiora[e] concorditer placita seruabatis. Nihil ergo de tua veste, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacūq; pecunia aut rebus vllis terrenis tuis sine arbitrio eius facere debuisti. *& infrà.* ¶Est quidam pro modulo personæ habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis salua religionis obseruantia conuenire. Hunc [f] te maritus si deponere noluit, ne te A velut viduam illo viuente iactares, puto, quia non fuerat in hac re vsque ad dissensionis scandalum perducendus magis [g] inobedientiæ malo, quàm illius † abstinentiæ bono. Quid est enim absurdius, quā mulierem de humili veste viro superbire, cui te potius expediret obtēperare candidis moribus, quàm in nigellis vestibus repugnare? quia, & si te indumentum monachę delectabat, etiam hoc gratius posset, marito obseruato, exoratoque sum quàm illo inconsulto, contemptoque præsumi. Quòd, si omnino non sineret, quid tuo proposito deperiret? Absit, vt hinc displiceres Deo, quòd coniuge tuo nondum defuncto non indueteris, sicut Anna[h], sed sicut Susanna[i].

A ¶Ne te.] *In vulgatis erat*, Ne te puta velut viduam iactare. *Emendatum est ex aliquod vetustis, originali, & Beda, & alijs collectoribus, itemque alia multa.*

Idem in eadem epistola.[2]

¶ Continentiæ meritum habet, qui pro incontinentia vxoris debitum sibi reddere cogitur.

CAP. V.

3 Secundum verba[k] Apostolica, etiam si se vir continere voluisset, & tu noluisses, debitum tibi reddere cogeretur, & illi Deus imputaret[l] † ad continentiam, si non suæ, sed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. ¶ Quisquis[m] igitur compatiens infirmitati vxoris reddit, non exigit debitum, aut si propter propriam infirmitatem ducit vxorem, plangens potius, quia sine vxore esse nō potuit, quàm gaudens, quia duxit, quisquis vendit, quod nouit, quia, etsi maneret, beatum nō faceret[n], quisquis, qd emit, nouit, quia transiet[o], & de his non præsumit[p], & facit ex eo, quod habet misericordiam cum non habentibus, securus[q] expectat † diem nouissimum.

¶Caput hoc, quod eodem modo habetur in Polycarpo, confectum est ex duobus B. Augustini indicatis locis, verbis nonnullis partim omissis, partim mutatis, salua tamen sententia.

Item in Armentarium, & Riparium, & Paulinam, epistola 45.

¶Vota continentiæ sine vxoris cōsensu reddi non possunt.

CAP. VI.

4 Vna sola causa esse posset, qua te id, quod vouisti, non solùm non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, si fortè tua coniunx hoc tecū suscipere animi, seu carnis infirmitate recusaret. Nam, & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu, & voluntate communi: & si præproperè factum fuerit, magis est corrigenda[r] temeritas, quàm persoluenda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno[s] aliquid vouerit, sed potius vsurpare vetat alienum.

i ¶Susanna.] i. vxorata.

Secundū verba.] Casus. Primò probat Aug. q̄ vir sine consensu vxoris continere nō pôt, imo tenet ei reddere debitum, & si nō exigat. Secundò dicit q̄ ille qui nubit, quia aliter continere non pôt tāquàm nō nubens & securus expectat diem iudicij sicut ille qui vendit, &c. & sicut ille qui emit, &c. *Ad vtrunque quisquis*, supple sicut. *Non præsumit*, superbiendo, & in eis spem ponendo. & tanguntur hic tria verba Apostoli dicentis: Qui habent vxores, sint tanquā non hñtes: & qui vendunt, sint tanquàm non vendentes: & qui emunt, sint tanq̄ non emētes.

k ¶Secundum verba.] in quibus dicitur de debito reddendo.

l ¶Imputaret.] arg. q̄ pro completo habetur qd per volentem agere non stat ne fiat. argu. s. prox. cā. q. 5. proposito.

m ¶Quisquis.] tangit illa tria verba Apostoli: qui habent vxores, sint tanquàm non habentes: & qui vendūt, sint tanquàm non vendentes: & qui emunt, sint tanquàm non emētes. 31. distin. lex continentiæ.

n ¶Non faceret.] scilicet non faciēdo eleemosynam.

o ¶Quia transiet.] i. transitorium est.

p ¶Præsumit.] superbiendo cum eis.

q ¶Securus.] Hæc clausula repetitur cum qualibet pcedenti ab illo loco, quisquis, &c.

Vna sola.] Casus. Quidam, sine licētia vxoris continentiā vouerat: quærebat vtrū teneretur eam seruare. Et respondet quòd nō: quia talia fieri debent de communi consensu viri & vxoris. vnde talis promissio magis est corrigēda quàm adimplenda.

r ¶Corrigenda.] simile s. 22. q. 4. definitio. Et est hic. arg. q̄ si alter sine licentia alterius intret religionem, quòd sua auctoritate potest exire.[c]

f ¶Ex alieno.] hoc verum est, si eo animo vouit, vt auferat illi cuius est: aliàs licitum est alicui rem alienam legare: vt inst. de leg. §. non solùm. licet secus sit secundum canones, vt ext. de test. c. filius.

2 Beda ibid. & gl.ord.

3 Sent.4. distin.32. Pol. l.6.tit.4.

† al.imputaret continētiam. Aug. 1 Psal. 147.

† al. expectet.

4 Sent. ibid. Iuo p.8. c.134.

c De hoc not. s. e. c. 2. j. e. l. fi.

Additio.

ADDITIO. Secundum T. Sed Vin. & Bene. aliter videntur intelligere, vt ibi not. in glo. cum quis. secundum Gof.

Tunc saluabitur.] Hæc est secunda pars quæst. in qua probat, quòd debemus esse virgines, scilicet mente & corpore si possumus, aliàs mente, sine qua nullus saluabitur. Ioã. de Fant.

CASVS. In hoc ca. tria continentur c. in quibus tractatur tam de virginitate mentis quàm carnis. In primo dicitur, quòd tunc saluabitur mulier, & suã virginitatem bene seruat, si ideo nubat vt filios pariat ad iustitiam, & vt saluentur. In secundo c. quod incipit ibi, hoc solum. dicitur quòd sicut sola virginitas sine bonis operibus non proficit, vel sufficit ad salutem, sic alia opera absque virginitate, mentis continentia, & castitate sunt imperfecta. In tertio cap. quod incipit, qui sitit. multipliciter commendat virginitatem carnis, & eam præfert bono nuptiarum, quia plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt quod eis nõ fuerat imperatum: vnde dicit, non expedit homini nubere, &c. Et not. quòd hoc totum cõsueuit legi sub vno cap. posses tamen legere sub tribus, vt facit H. *Saluabitur.* non negat Apostolus quin aliàs possit saluari, sed hoc dicit, quia sic saluari meretur: & sunt verba Hiero. exponentis illud Apostoli ad Timotheum, scilicet, saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserint in fide, dilectione, & sanctificatione: quod intelligitur quantum in ea est. *Radicis*, radix filiorum est mater. *damnum radicis*, id est, corruptionem suę carnis. finis ibi vbi dicit, *si castrati*, & duæ præcedentes in primo ibi, *qui virgines permansuri*. & in secundo c. *absque virginitate*, intelliguntur de virginitate mentis, quæ præcipi potest, & necessaria est: quia sine ea nemo saluatur. Principium verò illius cap. *qui sitit*. de virginitate carnis intelligitur: quæ non potest præcipi ante votum, sed tantùm persuaderi. Sequens cap. patet.

Ioan. 7. Matth. 19. Matth. 19.

Item Hieronymus, libro primo, aduersus Iouinianum.

¶Absque cæteris operibus nec sola virginitas saluat, nec cætera absque virginitate proficiunt.

CAP. VII.

2 Tunc saluabitur [a] mulier, si illos genuerit filios, qui virgines [b] permansuri sunt: si quod ipsa [c] perdidit, acquirat in liberis, & damnũ radicis [d], & cariem [e], flore compenset [f], & pomis [g].

Idem ibidem.

CAP. VIII.

Hoc solum nunc dico, quod quomodo absque cæteris operibus virginitas [h] sola non saluat, sic omnia opera absque virginitate [i], puritate, continentia, castitate [k] imperfecta [l] sunt.

Idem ibidem.

CAP. IX.

Qui sitit [m], veniat, & bibat: qui potest capere, capiat.] Non dicit, velitis, nolitis [n], bibendum vobis est, atque currendum: sed, qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille satiabitur. Et ideò plus amat virgines Christus: quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum [o]: maiorisque [p] gratiæ est offerre, quod nõ debeas, quàm reddere, quò exigaris. Apostoli vxoris onera contemplati, [Si talis est, inquiunt, causa hominis cũ vxore, nõ expedit [q] nubere.] Quorum Dominus sentẽtiam probans, rectè quidem sentitis, ait, quòd non expediat homini ad cælestia regna tendenti accipere vxorem: sed difficilis res est, & non omnes capiunt verbum istud: verùm quibus datum est. Alios eunuchos natura facit: alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos castrauit nõ necessitas, sed voluntas: libenter illos in meos sinus recipio, qui se castrauerunt propter regna cœlorum, & ob mei cultum noluerunt [r] esse, quod nati sunt. Simulque tractanda sententia [qui se, inquit, castrauerunt propter regna cœlorum [s].] Si castrati [t] mercedem habẽt regni cœlorum, ergo qui se non castrauerunt, locum non possunt accipere castratorum.

Finis [u] huius auctoritatis, & duæ [x] præcedentes de virginitatis [y] affectu intelliguntur: qui non in voluntate solùm, sed in necessitate est: principium [z] verò de effectu intelligitur, qui non in necessitate, & ante votum, sed in voluntate est, nec exigitur, nisi repromittatur.

Item ex concilio Rhemensi.

¶Non licet illi ducere vxorem, qui suam velare permiserit.

CAP. X.

3 [1] Qui vxorem suam velare † permiserit, aliã non accipiat: sed similiter cõuertatur [a].

a ¶*Tunc saluabitur.*] exponit Hieronymus illud Apostoli ad Timotheum: Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserint in fide & dilectione & sanctitate.

a ¶*Saluabitur.*] id est, merebitur saluari.

b ¶*Virgines.*] id est, integri in fide.

c ¶*Si quod ipsa.*] scilicet virginitatem corporis. & est simplex relatio.

d ¶*Radicis.*] scilicet suiipsius.

e ¶*Cariem.*] id est, corruptionem suæ carnis.

f ¶*Compenset.*] quantum in ipsa est.

g ¶*Pomis.*] id est, filijs, qui dicuntur flos & poma: sicut mater radix.

h Hoc solum.] ¶*Virginitas.*] scilicet carnis.

i ¶*Virginitate.*] scilicet mentis.

k ¶*Castitate.*] saltem in affectu seruata.

l ¶*Imperfecta.*] quo ad vitam æternam promerendam.

m Qui sitit.] verba ponit hic Euãgelij, & loquitur de siti continentiæ.

n ¶*Nolitis.*] argum. ad ea quæ perfectionis sunt, neminem esse cogendum, sed persuadẽdum. "nam talia consilij sunt, & non precepti. argumen. 11. quęst. 1. aliud. & 32. quæst. 1. integritas.

o ¶*Imperatum.*] suprà proxi. quæstio. 1. integritas. quantum ad corporalem, sed de mentali præceptum est.

p ¶*Maiorisque.*] sic 28. quæstio. 1. iam nunc. "nam nemo in necessitate liberalis existit. ff. de adim. leg. rem legatam.

q ¶*Expedit.*] suprà 28. quæst. 1. sic enim. contra. sed verum est, quòd non expedit propter onera matrimonij, vt suprà proxi. quęstio. 7. omnes. sed expedit propter fornicationem vitandam, 32. quęstio. 2. cap. sicut. §. his ita.

r ¶*Noluerunt.*] id est, noluerunt exercere id ad quod nati sunt, scilicet, vti copula carnali. Et ita secundum hoc est argumen. pro carnali copula, "quòd nullus est naturaliter frigidus. suprà ead. quæstio. prima, requisisti. alia litera habet, voluerunt esse quod nati sunt, id est, virgines.

s ¶*Cœlorum.*] supple inquit, recipiant mercedem in regno cœlorum.

t ¶*Si castrati.*] argumen. quod de vno conceditur, &c. vt suprà distinctione quadragesimaquinta, disciplina. vigesimatertia, quæstione quarta, fortè. Alibi dicitur, quod de vno negatur, de alio conceditur, vt vigesimaquinta distinct. qualis.

u ¶*Finis.*] quia præmissa cap. scilicet, tunc saluabitur. & cap. hoc solum. & c. qui sitit. "æquiuocè vtuntur hoc nomine virginitas, quandoque pro virginitate mentis, quandoque carnis: ideo determinat vbi sic, vel sic accipitur.

x ¶*Et duæ.*] scilicet tunc saluabitur, & alia, scilicet, hoc solum. ibi absque virginitate.

y ¶*De virginitatis affectu.*] id est, quæ in mente est.

z ¶*Principium.*] scilicet illius c. qui sitit veniat, &c.

Qui vxorem.] Hæc est tertia pars quæstio. secundum Ioan. de Fan.

a ¶*Conuertatur.*] intrando monasterium, si iuuenis est: Vel si senex est, contineat in seculo. extra de conuer. coniug. cum sis. Et hic dicit Hug. "quòd eo ipso, quòd dat vxori licentiã, intelli-

" Perfectio non est præcepti.

" Liberalis in necessitate est nemo.

" Frigidus naturaliter nullus est.

1 Sent. ibid. Burc. l. 9. c. 46. Iuo p. 8. c. 184. Pan. l. 6. c. 82.
† al. velari.

"Virginitas æquiuocatur.

" Maritus permittens vxorem velari, an teneatur continere.

intelligitur vouere [a]. & si non exprimat, compellendus est ire ad religionem, vt not. s. 27. q. 2. Agathosa. & sufficit tacita licentia, scilicet permittere, vt hic. & arg. extra de conuer. coniug. consuluit. Alij dicunt quòd qui dat licentiam: nisi expressè voueat, continere nō tenetur, nec monasterium ingredi, imo eam reuocare potest de monasterio. extra de conuer. coniug. c. 1. & quod dicit hic similiter conuertatur, dicunt nisi malit eā reuocare. sicut enim secundum istos expressus consensus exigitur in contrahendo, ita in separādo matrimonio. argu. extra de reg. iur. omnis res. Alij distinguunt, quòd si mulier sciuit ius, quæ dedit viro licentiam, tunc etiā intelligitur vouere, secus si ignorauit.

a Et votum solemnizare. arg. s. 22. distin. seriatim. vbi de hoc. Arc.

1 Et Beda 1. Cor. 7. & glo. ord. Num. 30.

2 Sent. ibid. Iuo p. 8. ca. 98. Pan. l. 7. c. 48.

Item Augustinus in quæstionibus Numerorum, quæst. 59. [1]

¶Vota abstinētiæ, quæ mulier permittente viro promiserit, illo prohibente seruare non cogitur.

CAP. XI.

4 [2] MAnifestum est ita voluisse legem, fœminam esse sub viro, vt nulla vota [a] eius, quæ abstinentiæ causa vouerit, reddantur ab ea, nisi auctor [b] vir fuerit permittendo. Nam cum ad peccatum eiusdem viri pertinere voluerit, si prius permiserit, & posteà prohibuerit, etiam hic tamen non dixit, vt faciat mulier, qđ vouerat, quia permissa [c] iam prius à viro fuerat. Viri dixit esse peccatum: quia abnuit, quod prius concesserat, non tamen mulieri [d] vel ex hoc permissum dedit, vt quod † prius vir ei concesserat, posteà si prohibuerit, contemnatur †.

† al. cum

† al. cōdemnetur.

Ex præmissis auctoritatibus apparet, quòd continentiȩ vota nec mulier sine consensu viri, nec vir sine consensu mulieris Deo reddere potest. Si autem consensu alterius eorum ab altero promissa fuerit, & si postmodum in irritum deducere voluerit, qui permisit, nō tamen valet: quia in debito coniugij æquè mulier habet potestatem viri, sicut & vir mulieris, atque ideo, si quilibet eorū alterum à suo iure absoluerit, ad præteritam seruitutem ipsum reuocare nō poterit: quia verò in cæteris vir est caput mulieris, & mulier corpus viri, ita vota abstinentiæ viro permittente mulier potest promittere, vt tamen eodem prohibente repromissa nō valeat adimplere: & hoc, quòd votum continentiæ facere non potest vir sine consensu vxoris, vel èconuerso: & si factum fuerit de consensu vtriusq;, reuocari non poterit. Si verò vxor de consensu viri votum abstinentiæ fecerit, vir tamen illud poterit posteà reuocare: quia mulier debet viro suo subesse in omnibus: & ad hoc inducit sequentia capit. quorum primum patet. *vt diximus, propter conditionem seruitutis, qua viro in omnibus debet subesse.*

10

Vnde Augustinus in libro quæstionum Genesis, quæst. 153. [3]

¶Mulieres viris suis debent subesse.

CAP. XII.

4 EST ordo naturalis [e] in hominibus, vt seruiāt [f] fœminæ viris, filij parentibus: quia A nulla iustitia est, vt maior [g] seruiat minori.

20

A ¶Quia nulla.] *In Pannormia reliqua habentur vt apud Gratianū, nisi quòd corruptè in ea legitur,* maiori seruiat minor. *Sed in originali, à quo non longè discedit Iuo,* quia & illic iustitia est hæc, vt infirmior ratio seruiat fortiori. *ob glossam autē non est emendatum.*

30

Idem in quæstionibus veteris, & noui testamenti ex vtroq; mixtim, cap. 106.

¶Vir est caput mulieris.

CAP. XIII.

5 HÆc imago [h] Dei est in homine [i], vt vnus [k] factus sit A quasi dominus, ex quo cæteri orirentur, habens imperium Dei, quasi Vicarius eius: quia omnis Rex Dei habet imaginem: ideoque mulier non est facta ad imaginē B Dei. Sic etenim dicit [& fecit Deus hominem: ad imaginem [l] Dei fecit illum.] Hinc est, vnde Apostolus, [vir quidem, ait, non debet velare caput suum, quia imago [m], & gloria Dei est: mulier [n] autem ideo velet, quia non est gloria, aut imago Dei.]

40

50

3 Et gl. ord. Gene. 46. & Beda ad Coloss. 3.

4 Iuo p. 8. c. 94. Pann. l. 7. c. 43.

5 Iuo p. 8. c. 95. Pann. l. 7. c. 43.

MAnifestum.] hæc est 4. pars q. in qua probat, quòd vir est superior mulieri. Io. de Fant.

CASVS. Dicitur hic, ꝙ si vxor votum abstinētiæ sine consensu viri faciat, vir de legis auctoritate potest illud reuocare sine peccato. si verò vir vxori vouenti consenserit, etsi peccet vir reuocādo, vxor tamen debet obedire reuocanti. *Legem*, Moysi in Genesi.

a ¶*Vota.*] quæ scandalizent virum, vt iacere in camisia, vel ieiunare cum ipse pranderet.

b ¶*Nisi auctor.*] mulier ergo non potest facere votum abstinentiæ sine voluntate viri. Sed nunquid vir potest abstinere sine vxoris consensu? sic [b] j. e. cum caput. " licet ergo coniuges sint pares quantum ad votū continentiæ, non tamen quātum ad votum abstinentiæ, & hoc intelligo de quolibet voto in quo non fit vxori præiudicium quo ad carnale debitum, quamuis ex illo voto, oriatur scandalum mulieri, vt in hoc sit differentia inter virum & mulierem. Similiter & de muliere dici potest, quòd vouere possit, dummodo per illud votum mulieris non fiat viro præiudicium: vel si non oriatur scandalum viro ex illo voto, vt si vouet iacere in camisia cū eo, vel singulis noctibus ire ad matutinas. vnde de tali voto intelligo istud c. aliàs tenetur mulier illud adimplere etiā viro inuito, vt si vouet quòd daret denarium amore Dei, vel aliqd tale. hoc dicit H. canon tamen iste indistinctè loquitur. Item videtur, quòd mulier ista peccet: quia magis obediendum est Deo quàm homini. nam scriptum est, Vouete & reddite, &c. 17. q. 1. in prin. Sed dic quòd mulier ista nō obedit viro contra dominum: quia dominus hoc vult. j. e. a. noluit. eo autem ipso quòd hic viro conceditur reuocare votum abstinentiæ prohibetur de voto continentiæ. Imo nec hoc viro conceditur reuocare votum abstinentiæ, imò peccat vir reuocando, sed præcipitur vxori vt obediat. simile extra de iureiur. debitores. & 23. q. 1. quod culpatur. in fi.

b Ad idem fa. hoc c. manifestū. & j. e. c. hæc imago. & c. noluit. Arc.

" Coniuges quātum ad votum abstinentiæ non sunt pares.

c ¶*Permissa.*] continentia.

d ¶*Mulieri.*] s. 32. q. 1. si quis vxorem.

EX PRAEMISSIS. CASVS. Infert Grat. ex supradictis,

e ¶*EST ordo naturalis.*] id est, à natiuitate & ortu proueniens. nam fœmina de corpore viri est. & alia ratio est, quæ in velamine corporis eius perpenditur, vt j. e. a. mulier.

f ¶*Vt seruiant.*] hoc adeò verum est, quòd patronus consentiendo libertæ vt contrahat, amittit in ea operas: cum in officio viri debeat esse, vt ff. de oper. lib. sicut patronus.

g ¶*Maior.*] "dignitate, scilicet filius, seruiat minori, scilicet patri, qui non est in dignitate. interdum maior ætate seruiat minori de pcepto domini, vt Esau Iacob. Et quod dicit hic, nulla iustitia est, &c. verum est secundū vetus testamētum: sed secundum nouum: qui maior est, sit sicut minister, & c. 93. dist. diaconi. sed melior litera est: hæc iustitia est vt minor seruiat maiori.

" filius quādoque pōt dici maior patre.

HAec imago.] CASVS. Probat hic Augustinus triplici ratione, quòd vxor debet esse viro subiecta. Prima: quia vir ad imaginem Dei formatus est & non mulier: & vicarius eius est: quia vnius Dei habet imaginem. Secunda, quia in signū subiectionis mulier habet caput velatum, & non vir: quia imago est & gloria Dei. Tertia est, quia vir sine metu talionis secundum legem poterat mulierem de adulterio accusare, & non èconuerso, secus in alijs casibus. *Ideoque*, id est, quia fœmina non habet hoc.

Genes. 1. Sap. 2.

1. Cor. 11.

60

h ¶*Hæc imago.*] id est, in hoc dicit habere similitudinem Dei.

i ¶*In homine.*] quia sicut processerunt à Deo omnia, " sic ab Adam processerunt omnia. hic accipit tantùm hoc nomen homo in masculino genere: aliàs communis generis est, vt ff. de verborum significatione. hominis.

" omnia pcesserūt ab Adam.

70

k ¶*Vt vnus.*] id est, imago Dei dicitur ipse homo: quia sicut aqua profluxit ex latere Domini, sic etiam Eua ex latere Adæ. item in hoc habet imaginem, quia habet rationem, & intellectum [c], sicut Deus.

c Ad hoc dicitur tam đ fœmina q đ viro secundum Hug.

l ¶*Imaginem.*] id est, similitudinem. de pœniten. distinct. 2. illa anima.

m ¶*Quia imago.*] & ideo non debet celari.

n ¶*Mulier.*] non tamen quælibet: quia nō virgines de consuetudine. sed fac vim in eo quod dicit gloria, id est, Deus nō gloriatur per ipsam sicut per virum. nam per eam prima præuaricatio est inducta. j. e. a. mulier.

80

Satis

A ¶Factus sit.] *Quæ sequuntur, emendata sunt partim ex vetustis, partim ex ipso originali, & Iuone. In vulgatis enim Gratiani recentioribus legebatur,* factus sit homo, ex quo cæteri oriantur habens imperium Dei, quasi Vicarius Dei, quia vnius Dei habet vir imaginem.

B ¶Imaginem.] *sequebatur,* & similitudinem, *quæ sunt expuncta, quia neque apud Augustinum, neq; in vulgata Græca, neque in Latina vetustiore, neq; apud cæteros collectores habentur. Pulchrè verò de hac re disputat Basilius in hunc Genesis locũ, & Origenes Periarchon. lib.3.c.6.*

Item lib.5. quæstionũ super Deuteronomium, quæst.33.[1]

CAP. XIIII.

[2] SAtis hinc apparet, quemadmodum subditas fœminas viris, & penè famulas [a] lex esse voluerit vxores, quòd dicens aduersus vxorem vir testimonium [b], vnde lapidaretur [c] [3] illa, si hoc verum esse demonstraretur [d], ipse tamen nõ vicissim lapidaretur, si hoc falsum esse constiterit: sed tãtummodo castigatur [e], & damnificatur, eique perpetuò iubetur adhærere, qua carere voluerat. In alijs autem causis eum, qui testimonio [f] falso cuiquam nocuerit, quod si probaretur, ius † sit occidi, eadem A plecti iubetur † pœna, qua fuerit, si verum esset, iste B plectendus.

A ¶Eadem.] *Eodẽ ferè modo apud Iuonem, & in Pannormia. In originali verò,* eademque pœna plecti iubet.

B ¶Iste.] *Sic est emendatum ex aliquot manuscriptis, & originali, & Iuone.*

Item Hieronymus super epistolã ad Titum, in c.2.

CAP. XV.

[4] CVm caput mulieris vir sit, caput autem viri Christus, quæcunque vxor nõ subijcitur viro suo, hoc est capiti suo, eiusdẽ criminis [g] rea est, cuius & vir, si non subijciatur Christo capiti suo. Verbũ autẽ Domini blasphematur [h], vel dum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel cum Christi infamatur Euangelium, dum contra legem, fidemque naturæ ea, quæ Christiana est, & ex Dei [i] lege subiecta, viro imperare desiderat: cum etiam gentiles fœminæ viris suis seruiant communi lege naturæ.

Item Augustinus in quæstionibus Numerorum, quæst.59.[5]

¶Arbitrium viri mulierem sequi oportet in omnibus.

CAP. XVI.

[6] NOluit itaque lex mulierem aliquid vouere Deo aduersus animam suam, vt nõ in A aliqua rerum licitarum, atque concessarum abstinentia in eisdem votis fœminæ valeat auctoritas, sed virilis. Ita, etsi adhuc innuptæ, iam concesserat [k] pater vota persoluere, si antequàm persoluerit, nupserit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, non persoluat, & sit omninò sine peccato: quia mundauit eam, sicut dicit, id est, mundam iudicauit. Neque hoc contra Deum [l] fieri putandum est, cũ ipse Deus hoc præceperit, hoc voluerit.

A ¶Vt non in aliqua.] *Sic in Pannormia. Apud Iuonem verò,* vt in aliquarum rerum. *in glo. ordinaria,* id est in rerum. *Sed totus hic locus longè melius habet ĩ originali.* fœminam sub patre, antequàm nubat, & sub viro nuptam voluit lex vouere ita aliquid Deo aduersus animam suam, id est, in aliquarum rerum licitarum, atque concessarum abstinentia, vt in eisdem votis fœminea non præualeat auctoritas, sed virilis.

Item in libro quæstionum veteris testamenti, quæst.45.

¶Nulla est mulieri potestas: sed in omnibus, viri dominio subiecta est.

CAP. XVII.

[7] MVlierem constat subiectam dominio viri esse, & nullam auctoritatem [m] habere: nec docere [n] enim potest, nec testis [o] esse, neq; fidẽ [p] dare, † nec iudicare [q]: quãtò magis non potest imperare?

¶*Restitutum est hoc caput B. Augustino, & ex eo nõnulla addita. Nam anteà citabatur ex B. Ambrosio.*

Item Ambrosius in Hexameron in tractatu diei quartæ.[8]

CAP. XVIII.

[9] ADam per Euam deceptus est, non Eua per Adam. Quem vocauit ad culpam mulier, iustum est, vt eum gubernatorem A [r] assu-

---

a SAtis hinc.] ¶Et penè famulas.] non tamen quòd immoderatè verberentur. C.de repud.consensu. & s̃.ea.quæst. 2.placuit.

b ¶Testimonium.] id est, accusationem.

c ¶Lapidaretur.] " & ita videtur quòd in veteri lege nunquam vir obligabatur pœna talionis. Sed tu dic cum H. quòd hoc locum habebat tãtùm in accusatione adulterij in primo coitu: puta cum non inueniebat eam virginem, vel dicebat se non inuenisse, & ipsa contrarium probabat per aspectũ linteaminis. in hoc casu non puniebatur vir talionis pœna: sed tãtùm centum siclos aureorũ dabat patri puellæ.

" Vir vtrum puniebatur talione in veteri lege.

d ¶Demonstraretur.] " per aspectum linteaminis sanguinolenti. Sed nec hodie cũ agit vir ad separationem, sustinet talionem. secus si agatur ad pœnam adulterij criminaliter. extrà de procur. c.tuæ. ideò autem non punitur vir pœna talionis: quia iam alia via consequeretur id quod optauit, quod esse non debet. ff. pro soc. idemque. ff. de condi.instit. quæ sub conditione. §.si quis.

" Mulieris violatio per quid cognoscitur.

1 Et glo. ord. ad cap. 22. Deut.

2 Iuo p.8. c.96. Pann. l.7.c.45.

3 Adde qua pęna puniatur mulier adultera. not. in l.qm̃ Alexãdrũ. & in l.castitati. & in authẽ. sed hodie. C. de adult.

e ¶Castigatur.] id est, verberatur.

f ¶Testimonio falso.] id est, accusatione calumniosa. hoc ideò ita expone: " nam testis non obligatur ad talionem, sed alio modo punitur à iudice, si variè respondet, vt C.de testi.nullum. H.tamen dicit, quòd sic. 3. qu.9. nihilominus. maximè secundum veterem legem. argumen. extrà de crim.fal.cap.falsus. De hoc dictum est 2. q.3. in summa.

" testis non est talione puniendus.

† al.iussit

† al.iubet

CVm caput.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd sicut vir peccat, si non sit subiectus capiti suo, id est, Christo: sic Dei prima sentẽtia contemnitur, si mulier capiti suo, id est, viro suo non obedierit, cum etiam gentiles fœminæ viris suis subiaceant. Prima sententia, quæ habetur in Genesi vbi dicitur mulieri, sub viri potestate eris, &c. posteà Apostolus idem præcepit.

4 Iuo p.8. c.97. Pann. l.7.c.46.

g ¶Criminis.] s̃. 9. q. 3. c.1. s̃. 22. q. 5. de forma. s̃. di. 95. esto. ar. eandem cõditionẽ inferiorum ad media, quæ est mediorũ ad extrema. 28.di.c.quia sunt culpæ.

h ¶Blasphematur.] tractabat enim Hieron. illud verbũ Apostoli ad Titum: " Admone adolescentulas esse subditas viris suis, vt nõ blasphemetur verbum Dei, i. Euangelium. Vel verbum Dei in Paradiso quatenus viris subditæ essent.

" Vxores quare debent esse viris subditæ.

i ¶Ex Dei lege.] qua dixit mulieres esse subditas viris: Conuersio tua erit ad virũ, & ipse dominabitur, &c.

NOluit itaque.] CASVS. Dicitur hic, quòd lex noluit vt mulier possit votum facere sine viri consensu. & si fecerit ante nuptias, vir post nuptias poterit reuocare, nec propter hoc mulier rea iudicabitur, si votum non seruat: cum Deus hoc non præcipiat. Sequentia duo cap. plana sunt per se.

5 Et gl.ord. ad c.30. Numer.

6 Iuo p.8. c.98. Pann. l.7.c.47.

k ¶Concesserat.] argu. quòd abbas possit reuocare votum monachi. quod etiam emisit ante monachatum. arg. 20. quæstio. 4. monacho. " plus enim est monachus sub abbate, quàm vxor sub viro, vt 12. quæstio. 1. non dicatis.

" Monach⁹ plus subest abbati quã vxor viro.

l ¶Contra Deum.] s. suprà 14. quæstio. 5. dixit. suprà 22. quæst. 1. si peccatum. suprà 23. quæstio. 4. qui peccat. suprà distinct. 26. deinde.

MVlierem.]

m ¶Auctoritatem.] " virilia enim officia mulieribus sunt adempta. 3. quæst. 7. c. infamis. §. tria. ff. ad Vellei. l.2.

" Officia virilia sunt mulieribus interdicta.

n ¶Nec docere.] in ecclesia masculos. s̃. di. 23. mulier. de consecr. dist. 4. mulier.

o ¶Nec testis.] in causa criminali, nisi in illis casibus in quibus infames admittũtur, nec in testamento. Insti. de testa. §. testes. nec contra clericos in causa criminali: quia nõ potest esse quod ipsi sunt, s̃. 2. quæst. 7. ipsi Apostoli. nec etiam contra laicos, vt no. 15. q.3. de crimine.

7 Iuo p.8. c.91. Pann. l.7.c.44.

p ¶Neque fidem.] obligatur tamẽ si dolosè fideiubeat, vt creditorem decipiat, vt ff. ad Velleia. si decipiendi. Item & si priuilegio Velleiani renunciauerit, obligatur, & tenetur. ff. ad Velleia. l.vlt.

† al.dicere

q ¶Nec iudicare.] nisi in casibus. vt dixi 15. q.3. de crimine.

8 Lib.5. in Gen.c.7.

r ADam.] ¶Gubernatorem.] per hoc videtur, " quod vir potius debet esse curator vxoris quàm extra-

9 Iuo p.8. c.91. Pann. l.7.c.50.

" Vir non potest esse curator vxoris.

extraneus. quod negat lex.C. qui dari tuto. poss. l.2.

Mulier debet.] CASVS. In hoc c. quinque rationes assignantur quibus probatur, quod mulier debet velare caput suum, "scilicet quia non est imago Dei,& quia subiecta debet esse viro suo, & quia præuaricatio est inducta per eam, & propter reuerentiam episcopi, quia vicarius est Christi. Sequentia duo c. patent.

" Mulier quare d3 caput velare.

a ¶*Sed vt ostendatur.*] non solû propter hoc, sed etiam,&c.

b ¶*Propter reuerentiam.*] i. propter reuerentiam sacerdotum. ar.54.dist.si seruus sciente. & sicut antea iudicem dominum: ita ante vicarium eius sacerdotem sit subiecta viro. Vel propter reuerentiam sacerdotû, idest, ne sacerdotes in eius faciem intuentes inuitentur ad libidinê.

c ¶*Episcopus.*] i. quilibet sacerdos. de pœ. di.3. inter hæc hircû.2.

d ¶*Originale.*] quod originem habuit ab ipsa quo ad homines.

Nec illud.] Hæc est 5. pars qu. in qua ostendit magister causam quare fuit vnû principium, vnus homo. Io. de Fan.

e ¶*Otiosum est.*] id est, sine causa & mysterio factum.

f ¶*Costa.*] "non de pede, ne omnino videretur famula, nec de capite, ne videretur domina: sed de costa vt collateralis videretur.

"Eua quare de costa Adæ facta est.

g ¶*Multarum.*] quo ad numerum, vel multarum quo ad genus humanum.

h ¶*Et disparium.*] quo ad sexum. Vel disparium quo ad speciem.& respice ad primam creationem hominis.

i Quidã vir in captiuitatê ductus est.] Quia in præcedêti causa dixerat matrimoniû separari propter frigiditatem, & quòd viro viuente separata posset alij copulari, & dubitari posset, an idem videretur faciendum propter hostilem calamitatem vel captiuitatem: ideò subdit causam istam, in qua ostendit quid iuris sit si quis tenetur in captiuitate, & vxor eius interim nubat alij, vt aût hæc,&c. Et no. quòd hic tractatur de illo impedimento, "quod dicitur ligatio; ligatio est cum quis ligatur alteri vinculo matrimonij, & quodlibet impedimentum matrimonij dici potest ligatio sumendo largè, siue côiter, nô ppriè. ar.26.q.1.§.1.

" impedimentum ligationis quale est.

Vtraque] Hęc quæst. diuiditur in sex partes. In prima quarum probat per duos canones, quòd mulier non debet contrahere donec sit certa de morte coniugis. Ioan. de Fan. Secunda ibi, *Non satis.* Tertia ibi, *Si autê.* Quarta ibi, *Quod autem.* Quinta ibi, *Hinc etiam.* Sexta ibi, *De simplicitate.* Ioan. de Fan.

CASVS. Hic intitulatur prima & secunda quæst. In secunda nulla est dubitatio. In prima quæstione distinguitur: nam si illa, quæ nubit viro viuente & absente, credit vel scit illum viuere: in veritate adulterium cômittit. si aût nec scit, nec credit, sed habet iustam causam credêdi contrariû per ignorantiam facti, quæ etiã peritissimos fallit, excusatur. qualitercunque autem nubat, reddenda est ptimo reuertenti. vtraque autem quæstio terminatur p capitul. sequens.

k ¶*Vtraque quæstio.*] "si mulier credit suû maritum mortuum, & habet iustam causam credendi, licitè potest contrahere. si autem dubitat de morte viri & contraxit, licet non debeat contrahere, tenetur tamê reddere debitum petenti. sed ipsa non potest exigere, vt extrà. de secun. nup. dominus noster.& ita in tali casu vir potest eam remouere ppter adulterium cum nô habuerit probabilem causam mortis suæ. sed si audierit. eum mortuum, licet per falsum rumorem, & tunc nupserit, vir non potest eam de tali adulterio accusare: nisi ipsa procurauerit illum rumorem, vt ff. de adulterijs. miles. §. mulier. Sed pone quòd mulier credit eum viuere & est mortuus,& contrahit, nunquid est matrimonium ibi? sic. ipsa tamen adulterij rea tu tenetur, licet adulterium non committat. "nam dicit lex quod tenetur quis actione furti, licet subtilitate iuris furtum non committat. C. de furt. si qs seruo. minor tamen pęnitentia, ac pęna ei imponitur.

" mulier si credit maritû mortuû, an possit alij nubere?

a Hic videas qd le. & no. ext. vt li. nô côt. qm. §. si verò. ver. si autê. in gl. p famã, &c.& de spons. in psentia. Ar.

" furtû non cômittens qñque furti tenetur.

Cum per bellicã.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. De duob. quæsiuerat iste, quædam dum putarêt viros suos esse mortuos, nupserunt alijs. aliæ verò sciebant viros suos viuere, sed credebant nunquam eos liberandos de captiuitate. sed reuersi sunt posteà viri istarum. quæsierat ergo iste quid faciendum esset in vtroque casu. Et respondetur in primo casu, quòd separandæ sunt à secundis,& reddendæ primis: & quæ nolunt separari à secundis, sunt èxcommunicandæ. In secundo verò casu nihil videtur respondêri: quia nulla & friuola erat quæstio. quandiu enim aliqua scit vel credit, vel dubitat virum viuere, non debet alij nubere, & si nupserit, adultera erit, vt 32.q.5. puto.

l ¶*Crederent.*] hæc ratio friuola est, & ideo non curat ei respondere.

m ¶*Solicitudine.*] incontinentiæ, vel paupertatis.

mat, ne iterum fæminea facilitate labatur.

A ¶Gubernatorem.] *Anteà legebatur*, vt eam in gubernationem assumat. *Emendatum est ex B. Ambrosio. Glossa enim optimè conuenit voci*, gubernatorem.

Item super primam epistolam ad Corinthios in c.2.

CAP. XIX.

1 MVlier debet velare caput, quia nô est imago Dei. Sed vt ostendatur [a] subiecta, & quia præuaricatio per illam inchoata est, hoc signi debet habere, vt in ecclesia propter reuerentiam [b] episcopalem non habeat caput liberum, sed velamine tectû: nec habeat potestatem loquendi: quia episcopus [c] personam habet Christi. Quasi ergo ante iudicem, sic ante episcopum, quia vicarius Domini est, propter peccatum A originale [d] subiecta debet videri.

B ¶Propter peccatum originale.] *Apud B. Ambrosium,& Iuonem legitur*, propter reatus originem. *in Pannormia verò*, propter reatum originalem. *Sed ob glossam non est mutatum, reliqua verò sunt emendata.*

Item in libro de Paradiso, c.10.

CAP. XX.

5 NEc illud otiosum [e], quòd non de eadem terra, de qua plasmatus est Adam, sed de ipsius Adæ costa [f] facta sit mulier: vt sciremus vnam in viro, & muliere corporis esse naturam, vnum fontem generis humani. Ideò nô duo à principio facti vir & mulier. neque duo viri, neq; duæ mulieres: sed primùm vir, perinde ex eo mulier. Vnam enim naturam volens hominum cô stituere Deus, ab vno principio creaturæ huius incipiens multarum [g], & disparium [h] naturarum eripuit facultatê.

10 *Euidentissimè itaq; apparet ita virum esse caput mulieris, vt nulla vota abstinentiæ, vel religiosæ conuersationis liceat sibi sine eius licentia Deo offerre, etiam si viro permittente repromissa fuerit, non licet ei votum opere complere, cum vir voluerit reuocare permissum. Vota verò continentiæ ita alterius permissu ab altero valent offerri, quòd post permissionem non valent in irritum deduci.*

20

CAVSA XXXIIII.

Qvidam vir in captiuitatê ductus est: [i] *posteà vxor eius audiens illum mortuum, nupsit alij: demû ille de captiuitate rediens, repetit vxorem suam: illa posterioris amore capta aspernatur torum prioris viri.*

30

1 *Nunc primùm quæritur, an sit ista rea adulterij, quæ viuente viro suo, alteri nupsit.*

2 *Secundò, an redeunte primo sit cogenda recedere à secundo, & redire ad primum.*

QVAESTIO I. & II.

40

1. ps *Vtraque quæstio* [k] *terminatur auctoritate Leonis Papæ, q scribens Nicetæ Aquileiensi Episcopo, epist.77.ca.1.& sequentibus ait.* [2]

1 Iuo par.8. c.92. Pann. l.7.c.51.

2 in Cod. canonû, c.42.

¶Qui alij nupserit putans virum suum mortuum esse, illo redeunte ad priorem redire cogitur.

CAP. I.

50

3 CVm per bellicam cladem, & per grauissimos hostilitatis incursus ita quædam dicatis diuisa esse coniugia, vt abductis in captiuitatem viris, fœminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putarint, aut nunquã à dominatione crederêt [l] liberandos, & ad aliorum coniugium solicitudine† [m] cogente transierint: cumq; nûc statu

60

3 sen.4.dist. 38.Pol.l.6. ti.4. Ans.l. 10. cap. 2. Burc.l.9.c. 55. Iuo p.8 c. 244. & 190.191.& 192. Pan.l. 6.c.87

† solitudine Orig.

70

80

a ¶*Hosti-*

a ¶*Hostilitas intulit.*]sic suprà 16. quæst. 3. prima.
b ¶*Qui personam.*]s. 2. q. 1. in primis. nã si multitudo attẽditur inter illum qui succedit inuasori, vt ibi: & illũ de quo hic.
c ¶*In coniugiorum.*] arg. ꝙ ecclesia clerico debet restitui de captiuitate redeunti per quantumcunque tp̃s detentus fuerit, si probat iustum impedimentũ [a]: " cũ ecclesia sit vxor clerici. 7. q. 1. sicut. & dixi 7. q. j. pastoralis. 13. qſt. 2. vnaquæque.
d ¶*Perseuerant.*]& ita videt, ꝙ ipsi non cõpellant ad eas redire si noluerint, sed supplẽt hic quidã, maximè. Alij intelligũt hoc de illis mulierib. quę viros nõ credebant mortuos, & tamen contraxerunt. qđ no. in prin. c.
d ¶*Perseuerant.*]s. 32. q. 5. puto. in prin. contrà. sed illud qñ maritus vel vxor scitur adhuc viuere: istud qñ certis indicijs putat mortuus esse. de pœn. dist. 7. cap. 3. 30. quæst. 5. ca. si quis. §. incerta.
e ¶*Ostendentes.*] ar. " ꝙ ex consequentia operis ex facto præsenti pręsumit circa præteritũ [b] vt hic, & 33. q. 1. requisisti. & s. 22. q. 2. ꝙ ait. & C. de adul. si qui. qñque præsumitur ex pręcedẽti facto circa pręsens: vt 2. q. 1. in primis. in fi. & q. 7. nõ potest. qñque ex præsenti circa præsens: vt dixi 50. di. si qs diaconus. qñque ex eo quod solet fieri, præsumitur & timetur in futurum: vt 3. q. 5. accusatores. qñque præsumitur ex pterito circa futurum. C. de cond. fur. l. vlt. qñque pręsumitur ex futuro circa preteritum. ff. de cond. indeb. si non sortem. §. si x. aut Stichum.
f ¶*Remissio.*] id est, dimissio secundorum virorum.
g ¶*Quod conditio.*]qđ necessitas cogit, nõ est imputandum. 22. q. 4. inter cetera. 7. q. 1. pontifices. j. de consecr. di. 5. discipulos.

C*Vm in captiuitate.*] CASVS. Quædam mulier noĩe Vrsa cum in captiuitate teneret, vir eius aliã duxit. Vrsa posteà reuersa Papam adijt, & nullo contradicente se vxorem illius esse probauit coram Papa: quare Papa eam vxorem legitimam iudicauit, & non secundam.
h ¶*Commisisse.*] peccatum notat interuenisse in contrahendo si scienter contraxit: sed si ignoranter contraxisset: quamuis non est matrimonium secundum: nati tamen filij inde habentur pro legitimis quo ad successionem. " similiter vbi per consanguinitatem fit diuortium: quod verum est vbi ignorãter coniuncti sunt. arg. ext. qui fi. sint leg. cum inter. si autem scienter, quo ad scientem legitimi non sunt. ar. 32. q. 2. solet. arg. C. so. ma. si ignorans. & C. de incest. & inuti. nup. qui contrà. Sed licet Hug. & L. ita distinguunt: falsa tamen est distinctio [c]. sufficit enim alterius ignorantia vt sint legitimi: vt extrà qui fil. sint le. ex tenore. absurdum enim est vt aliquis sit partim legitimus, & partim illegitimus. ar. ff. de li. cau. l. duobus. Sed si ambo parentes sciunt impedimentum, vel affectant ignorare, quia nõ cõtrahunt pręmissa denuntiatione trina corã ecclesia: licet pro legitimò habitũ fuerit, tñ filij non sunt legitimi, vt ext. de clan. despon. cum inhibitio.
i ¶*Perdocuit.*] sed qualiter pbabit hoc, dicit d. H. p testes.[d] nã in iudiciũ matrimonij secundi nõ crederet ẽt ei & viro iurantib. nisi fama esset đ hoc: vt 35. q. 6. si duo. Sed nũquid crederet viro & secũdæ vxori iurãtib? Dicũt quidã ꝙ sic, licet videat esse cã ipsi viri: quod nõ cõcedo: imo nec confessio ipsorũ nec fama sufficit. ext. de eo q cog. cõsan. vxo. suæ. super eo.
k ¶*Eiecta.*] maximè: vt 32. q. 1. c. dixit. in fi. & q. 7. licitè. & c. vlt. nisi pp impedimentũ aliqđ factum est diuortium.

N*On satis.*] Hęc est 2. pars q. i qua ponit qualiter punit mulier quæ ad primũ virũ nõ vult redire. Io. de F. CASVS. H. & Ben. sic ponũt hũc casum. Quidã rapuit vxorẽ alteri[9]: ꝙ posteà cõsentiens raptori ad propriũ virũ redire nolebat: dubitãs ergo Amandus presbyter super hoc articulo, duas fecit qstiones Hiero. Pria fuit, an illa possit remanere cũ raptore? huic qstioni rñdet Hiero. dicens, ꝙ nõ potest remanere cum eo: sed debet ab eo discedere, & agere pniam: quia cõsensit in illum. Et responsio protenditur vsque ibi, *rem nouam, &c.* Alia quęstio fuit, si tunc illa iure suo possit repetere virum suum, vt ille cogatur eã recipere. Et ad hoc respondet Hiero. & dicit ꝙ non potest illam repetere, vel ille cogi recipere eam. Et hoc probat auctoritate vete. testam. vtens argu. à maiori, si enim in veteri testamento non licebat ei qui dederat libellum repudij post adulterium, recipere vxorem: multò minus licet in nouo cogere nolentem ad recipiendam adulteram. tunc enim pręceptum erat vt vir non reciperet vxorem adulteram: ergo non est mirum si nunc est permissum viro vt eam non recipiat, si non vult. arg. 32. q. 1. quod autem. & hęc responsio protenditur vsque in finem. Intendit ergo Hier. in hoc cap. probare, quòd non potest remanere cum secundo, & quòd primus non est cogendus eam recipere. *Quod dicere*, id est, significare voluit hęc oratio, quam in epistola tua posuisti, scilicet *alio. &c.*

[Margin notes:] a istã gl. đt sing. Brix. in suo dictio. vers. carcer. ad hoc ꝙ clericus detentus in carceribus p quãtũcũq, lõgũ tps nõ pdit bñficiũ suũ. " Ecclesia est vxor clerici. — Matth. 19. — " Præsumit ex pñti circa præteritum, &c. — 1 Eiusdẽ epistolæ, cap. 2. Bur. l. 9. cap. 56. Iuo p. 8. c. 191. — b Ar. đ pœ. di. 3. c. Iudas vbi de hoc, & 54. distin. multi. — C. 3. — 2 Burch. l. 9. c. 58. Iuo p. 8. c. 193. — 3 Burch. l. 9. c. 57. Iuo p. 8. c. 192. Pã. l. 6. c. 88. — " Matrimonio pp consanguinitatẽ separato, an filij prius nati sint legitimi. — c De hoc ẽt no. j. 35. q. 7 in summa. — † al. quia inexcusabiliter contam. &c.] orig. — d Dicit hic Hu. ꝙ hic ñ erat op[9] testibus, cum nullus diffiteretur illã esse vxorẽ: licet à qbus dã crederetur mortua esse. Arch. — † al. laudabiles iudicandæ. — 4 Iuo p. 8. c. 245. Pann. l. 6. c. 89. — † Fortunium inisse cogno scitur] Ori. — 5 sen. 4. dist. 35. Poly. l. 6. tit. 4.

rerum, auxiliante Domino, in meliora conuerso nonnulli eorum, qui putabantur perijsse, remeauerint, meritò charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ alijs coniunctæ sunt viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus scriptum, quòd à Deo iungitur mulier viro, & iterum præceptum agnouimus, vt quod Deus iunxit, homo non separet, necesse est, vt legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & remotis malis, quæ hostilitas intulit [a], vnicuique hoc, quod legitimè habuit, reformetur: omnique studio procurandum est, vt recipiat vnusquisque quod proprium est. ¶ 1 Nec tamen culpabilis iudicetur, & tanquàm alieni iuris peruasor, qui personam [b] eius mariti, qui iã non esse existimabatur, assumpsit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captiuitatem ducti sunt pertinebant, in ius alienum transire potuerunt: & tamen plenum iustitiæ est, vt eisdem reuersis propria reformentur. Quòd si in mancipijs, vel in agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus ritè seruatur, quantò magis in coniugiorum [c] redintegratione faciendum est? vt sic, quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur. 2 Et ideò, si uiri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerant [d], ut eas cupiant, in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabile iudicandum est, quod necessitas intulit: & restituendum, quod fides poscit. *& infrà, c. 4.* ¶ 3 Sin autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, vt malint his cohęrere, quàm in legitimum redire consortium, meritò sunt notandæ: ita vt etiam ecclesiastica cõmunione priuentur, quęᵗ de re excusabili contaminationem criminis elegerunt, ostendentes [e] sibimet pro sua incõtinentia placuisse, quod iusta remissio [f] poterat expiare. Recedãt ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia: neque vllo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio [g] necessitatis extorsit: quia sicut hæ mulieres, quæ reuerti ad viros suos nolunt, impiæ habendæ sunt, ita illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, meritò sunt laudandæ † iudicio.

Item Innocentius Papa Probo, in epistola 9.

¶Viro, vel vxore de captiuitate redeuntibus propria redintegrãtur coniugia.

CAP. II.

4 C*Vm in captiuitate Vrsa mulier teneretur, aliud coniugium cum restituta Fontanum † commisisse [h] cognouimus. Sed fauore Domini reuersa Vrsa nos adijt, & nullo diffitẽte vxorẽ se memorati esse perdocuit [i]. Qua de re domine fili meritò illustris statuimus fide catholica suffragãte illud esse coniugium, quod primitus erat gratia diuina fũdatum, conuentumque secundæ mulieris priore superstite, nec diuortio eiecta [k], nullo pacto posse esse legitimum.

Item Hieron. ad Amandum presbyterum.

¶Quæ primo viro relicto, secundo adhæserit, nisi secundum relinquens, primo reconciliari non potest.

CAP. III.

5 N*On satis animaduer-*

a ¶ *Animaduertere.*] hoc dicit deridendo ipsum: quia malā epistolam composuerat, vel quia verba non erant accomoda sensui ad quem assumebantur. instit. de donationib. §. est & aliud.

b ¶ *Voluit.*] epistola tua, vel hæc oratio, scilicet, alio, &c.

tere [a] potui, quid sit, quod dicere voluit [b] [alio viro per vim accepto.] Quid est, per vim accepto? congregata videlicet multitudine nolentem rapuit. Et [c] quare posteà raptorem rapta non dimisit, [d] legat [e] libros Moysi, & inueniet desponsatam viro, si in ciuitate [f] fuerit oppressa, & non clamauerit [g], puniri [h] quasi adulteram: si autem in agro [i] oppressa sit, innoxiam [k] esse à scelere, & violentum legibus subiacere. Ergo & ista soror, quę, vt dicit, vim passa est, vt alteri iungeretur, si vult corp⁹ Christi accipere, & non adultera reputari, agat pœnitentiam: ita dumtaxat, vt secundo viro, qui non appellatur vir, sed adulter, à tempore pęnitentiæ non copuletur. Quod si durum ei videtur, & semel dilectum non potest derelinquere, nec præferre Dominum voluptati, audiat Apostolum conclamantem [Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini communicare, & mensę dæmoniorū.] & alio loco [Quæ communicatio luci, ac tenebris? qui cōsensus Christi, & Belial [l]?] Rē nouam [m] loquor, imo non nouam, sed veterem, quę veteris testamenti auctoritate firmatur. Si reliquerit secundum virum, & reconciliari priori voluerit, non potest. Scriptū est enim in Deuteronom. [Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam in conspectu eius pp aliquam fœditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manus eius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa adultera † [n] maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua,

c ¶ *Et quare.*] quem habebat prius. aliàs, & quare.

d ¶ *Dimisit.*] nolendo ad eum redire.

e ¶ *Legat.*] scilicet q. cunque de tali facto dubitauit.

f ¶ *Si in ciuitate.*] ar. " φ ratione loci præsumitur contra aliquē [a], & φ imputatur alicui si non fecerit quod ei prodesse possit. sic C. de incest. nup. cum ancillis. qa præsumit con sentire cum potest reclamare. ff. de noxa. si seruus sciente.

g ¶ *Et non clamauerit.*] ar. aliquem tacitè consentire, vt 28. dist. diaconi.

h ¶ *Puniri.*] ar. vbi testimonium de auditu valet.

i ¶ *In agro.*] nisi & coloni ibi essent, nec clamauit.

k ¶ *Innoxiam.*] s. 32. q. 5. finge. aliàs est pars c. de pudicitia. contrà. s. 15. q. 1. si quis non iratus. contrà. sed ibi lex, scilicet canonica vel promotionis.

l ¶ *Ad Belial.*] Belial interpretat̃ apostata.

m ¶ *Rem nouam.*] id est, non de nouo tradi tam his qui audierūt. & est ar. φ si eps iurauit φ non daret nouū feudum, & aliquod feu dum de antiquis ad eū peruenerit, benè potest ipsum dare. vt ext. de don. per tuas. & ext. de feu. c. 2.

n ¶ *Adultera.*] non conuicta de adulterio.

o ¶ *Non poterit.*] ar. ex quo mulier separata est à viro auctoritate ecclesiæ, non pt auctoritate sua vir eam sibi reconciliare. quod non est verum: vt C. de adul. authen. sed hodie. sed qd erit si adultera velit reconciliari, & vir nolit? videtur quòd vir non compellitur.

p ¶ *Recipere.*] vt cogatur à lege eam recipere [b]: imo ipsa lege prohibet̃ eā recipere, sed modò tempore gratiæ nō prohibetur. ar. s. 32. q. 1. φ aūt.

q ¶ *Ne peccare facias.*] inducendo malum exemplum, 11. q. 3. præcipuè.

SI AVTEM. Hæc est 3. pars q. in qua quæritur qualiter & quid fiat de fęmina quæ non vult sequi virum transeuntem de prouincia in prouinciam. & dicitur φ manebit innupta. Io de Fan.

CASVS. hic dicit Grat. allegando, φ vnaquæque mulier virum suum sequi tenetur, vt dicit. Hu. vt 13. q. 2. vnaquæque. sed facit hoc vt inducat cap. sequens.

" Locus facit præsumi contra aliquem.

a De hoc not. 18. q. 2. diffinimus.

Deut. 22.

1. Cor. 10.

2. Cor. 6.

Deut. 24.

† alterum] vera lectio.

b Vt C. de adult. castigari.

SI quis nec essitate.] CASVS. maritus ex causa necessaria in aliam prouinciam iuit. quæritur vtrum vxor eum sequi teneatur? Respondet: quamdiu vir eius viuit contineat, vel eum sequatur. Sequēs. §. patet.

r ¶ *Eū seq.*] si. ext. de cōiu. lepro. peruenit ad nos. sed scd̄m H. & hoc c. & illa decr. est abrogata: & dicit adhęrendū decreto qđ est s. 13. q. 2. vnaquæque. Alij dicunt φ illud decretū est cōsiliū. 13. q. 2. vnaquæq; "vn̄ si vir vult vagari ", nō tenet eum sequi: sicut nec libert⁹ patronū cui operas dēt. ff. de ope. li. qđ nisi. aliter mulier non posset eligere aliā sepulturam q̃ viri: qđ falsum est, ex. de sepul. de vxore. Tamē dicunt qdam φ tenetur eū seq quo ad forū. ff. ad munic. filij. §. 1. sed et si aliqua scienter contrahit cū histrione, tenet̃ cū sequi vagabundū. Vel dic qđ recedentē tenetur seq ex honesta cā. ff. de his q no. infa. l. qđ ait pretor. §. ignominię 15. q. 1. si qs insaniēs. [d]

aut certè mortuus fuerit, non poterit [o] prior maritus recipere [p] eam vxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne † peccare [q] facias terram tuam, quā Dominus Deus tuus tradidit tibi possidendam.

¶ *Verba huius capitis in epistola B. Hieronymi, & in Polycarpo proximè sequuntur posteà, quæ referuntur s. 32. q. 7. omnes causationes. Ideoq; apud ipsos initium hoc ita habet.*

Neque satis animaduertere.

3 *Si autem ineuitabili necessitate cogente vir in aliam prouinciam fugerit, & vxor eius eum sequi noluerit, illo viuente illa innupta permaneat.*

Vnde in concilio apud Vermerias.

¶ Quæ virum in captiuitate ductū sequi noluerit, maneat innupta, quamdiu vir eius vixerit.

CAP. IIII.

1 SI quis necessitate ineuitabili cogente in alium ducatum, seu prouinciam fugerit, & eius vxor, cum valet, & potest, amore parentum, & rerum suarum eum sequi [r] noluerit, ipsa omni tempore, quā diu vir eius, quem secuta non fuit, viuit, semper innupta permaneat.

4 *Quod autem de coniugatis auctoritate Leonis [f] Papæ dicitur, hoc etiam de virginibus intelligendum est, vt si præter conscientiam viro nupserint alieno, non teneantur.*

Vnde Aug. in lib. de fide & operibus, c. 7.

¶ Non est adultera virgo, quæ nesciens viro nupsit alieno.

CAP. V.

2 SI virgo nesciens viro nupserit alieno, hoc si semper nesciat, nunquam ex hoc erit adultera. Si aūt sciat, iam ex hoc esse incipiet, ex quo cū alieno viro sciens cubauerit, sicut in iure prædiorum tamdiu quisque bonę fidei possessor rectissimè dicitur, quādiu se possidere [t] ignorat alienū: cū verò scierit [u], nec ab aliena

QVOD AVTEM. Hæc est 4. pars q. in qua probat magister φ non tenetur mulier inscia viro alieno copulata. Io. de Fan.

[f] ¶ *Leonis.*] s. e. c. 1. Io.

SI virgo.] CASVS. Quædā virgo nupsit alteri viro, quē solutū esse credebat. qrit̃ vtrum sit adultera? Et resp. φ non, q̃diu hoc credit. sed si veritate cōperta cū eo remāserit, adultera erit sicutq possidet rē alienā bona fide: q̃diu credit suā esse, non peccat: sed ex quo scit alienā esse, peccat, si eā non restituit. Sequens §. patet.

t ¶ *Possidere.*] nō dicit, possedisse. nā post cōpletā pscriptionem nō scit se possidere alienum, sed possedisse. nec habet tunc cōsciētiam rei alienæ: vn̄ nō tenetur restituere: licet Hu. hoc consulat vbi cōscientia remordet. 27. q. 1. § 1. & ext. de præsc. c. vlt.

u ¶ *Cum verò scierit.*] certum est φ in pscriptione exigit̃ cōtinuè bona fides, vt ext. de præs. qm oē. " Sed qd si posteà percipiā φ ille à quo emerā, nō fuit dn̄s? si statim restituā eam dn̄o non possum agere de euictione: vt ff. de euict. si rē. §. 1. Dicunt quidā, φ debeo sub ijcere personā q̃ à me petat rē illā, vt à me euincat: vt ff. de ne. gest. at q natura. § cū me absente. sed adhuc eadē videt̃ restare qstio; quia illi q sic à me subiect⁹ est cū nō habeat mādatū à dn̄o, potui obijcere exceptionē procuratoriā: qđ tn̄ non feci, & spōte permisi à me rē euinci. ergo non potero agere de euictiōe, dt illa l. si rē. & l. si dictū. Ad hoc pōt dici φ huiusmo di exceptiōes q̃ sūt dilatorię iudicij, pōt aliqs omittere, sed nō illas q̃ sūt dilatoriæ solutiōis: vt ff. man. si fideiussor. §. qdā.

Item

†al. nec

" Mulier an teneatur se qui virum vagabundū.

c istā snīam tenent Alc. Vin. Tan. & Goff. prout no. in pd. c. puenit. vbi idē no. Ian.

d De hoc no. s. 32. q. 5. si vxorē.

1 Burch. l. 9. c. 54. Iuo. p. 8. c. 189. Pā. l. 6. c. 91.

2 Poly. ibid.

" Emptor inter psci bēdū si pcipiat vēdito rē nō fuisse dominum, quid faciet.

Item qualiter iurabit iste de calumnia, cum sciet se mala fide possidere? Potest dici ꝙ sub hac forma iurabit, Iuro ꝙ veni ad litigandum causa mei iuris conseruandi, vt ff. de bo. lib. si quis libertū. Dominus meus dicit ipsum posse confiteri, ꝙ res non sit sua, quia pudori suo debet parcere. ff. mand. quintus. qualiter autem iurabit ille qui submissus est? certè eodem modo.

a ¶ *Recesserit.*] arguꝙ etiam post præscriptionem ex quo scit rem alienam se emisse, teneatur reddere rem, præsertim ecclesiæ: cū omne id quod irreprehensibile est, defendit ecclesia, vt 25. q. 1. omne quod. argu. dist. 54. generalit. in fi.

HINC ETIAM. Hæc est 5. pars qu. in qua quæritur, si aliquis aliquam polluit quam credit suam vxorem, vtrum peccet? & dicēdum ꝙ non. Io. de Fan.

IN lectum.] CASVS. Mulier quædam sub specie sororis suæ intrauit lectum mariti sororis: ille deceptus eam cognouit, quærebatur vtrum possit vti vxore sua de cætero? Et respondetur, quòd si probauerit ꝙ eam putauerit esse suā vxorem, pœnitētiam agat, & vxore sua vtatur. sed illa grauiter pœniteat, & semper contineat. Sequens §. patet.

b ¶ *In lectum.*] Ex hoc c. colligitur, "ꝙ qui cognoscit coniugatam ignoranter, non committit adulteriū. a arg. ext. de sen. excom. si verò aliquis. nam si locaui militi tanquàm pagano ignorans, possum mercedem exigere. non enim disciplinam contēnit qui militem ignorauit. ff. loc. si ignorans. b

c ¶ *Per securitatem.*] id est, iusiurādum. 35. q. 3. extraordinaria. testes enim habere non possunt de huiusmodi. & " sic patet, ꝙ per iuramētū probatur ignorantia, vt ext. de sentē. excom. si verò. 2.

d ¶ *Probauerit.*] arg. ꝙ allegans ignorantiā eam probabit. 1. q. 1. si quis à simoniacis. 9. q. 1. ordinationes. 3. q. 9. indicas. extrà de elect. innotuit.

¶ al. Sic

1 Bur. l. 17. c. 4. & l. 19. c. 273.

2 Iuo p. 8. c. 241. Pan. l. 7. cap. 38. Sent. 4. dist. 35.

† conuiuit. orig. ext. de adult. si vir.

" Adulterium nō cōmittitur, si coniugata ignoranter cognoscit.
† conuiuit.] Orig.
a Adde tex. in l. vxor. cū ibi no. C. de adult. Cyn. in auth. hodie. e. tit.

b De hoc no. ext. de hom. significasti.

" Ignorantia iuramēto probat.

possessione recesserit a: tunc malæ fidei possessor perhibebitur, tunc iustè iniustus vocabitur.

5 *Hinc † etiam ignorantia excusat eum qui nesciens dormiuit cum sorore vxoris suæ.*

Vnde in concilio Triburiensi.

¶ Non cogatur legitimam dimittere vxorem, qui nesciens dormiuit cum eius sorore.

CAP. VI.

1 IN lectum b mariti absente vxore soror iuit vxoris: quam ille vxorem putans suā esse, dormiuit cum ea. Super hoc visum est, si ipse per securitatem c veram hoc probauerit d, quod inscius fecerit hoc scelus, pœnitentiam e quidē, quæ sibi indicta fuerit, agat, & legitimum suum coniugium habere permittatur. Illa verò vindicta digna affligatur, & in æternum coniugio priuetur.

[*Item Hermes in libro Pastoris, mandato quarto.*]

¶ PALEA. C. VII.

2 EGo dixi pastori: domine, si quis habuerit vxorem fidelem in Domino, & inuenerit hanc in adulterio, nunquid peccat vir, si cum illa cōcubuit †? Et dixit mihi. Quandiu nescit peccatū eius, sine crimine est vir viuens cū illa. Si autem scit vir vxorem suam deliquisse, & non egerit pœnitentiam mulier, sed permanet in fornicatione sua, & coierit † vir cū illa, reus erit peccati eius, & particeps mœchationis illius. Et dixit illi. Quid ergo, si permanserit in vitio suo mulier? & dixit. Dimittat illā vir & vir per se maneat. Quòd si dimiserit mulierem suam, & aliam duxerit, & ipse mœchatur. Et dixi illi. Quid, si mulier dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum suum reuerti? nonne recipietur à viro suo? Et dixit mihi. Imo, si nō receperit eam vir suus, peccat, & magnum peccatum sibi admittit: sed debet recipere peccatricem, quę pœnitentiam egit. Ergo non debet dimissa coniuge sua vir aliam ducere. Hic actus similis est in viro & muliere.

¶ *In hoc capite emendata, & addita nonnulla sunt ex originali. & cæteris collectoribus.*

6 *De simpliciter verò fornicantibus, vel cum duabus sororibus, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio, idem accipiendum: vt ignorantibus coniugia nō negentur, scientibus perpetuò prohibeantur.*

10 *Vnde in eodem concilio Triburiensi legitur.*

¶ Matrimonia non prohibentur cōtrahere, quorum incestum ignorantia excusat.

CAP. VIII.

3 SI quis cum duabus f sororibus fornicatus fuerit, & 20 sororem soror ab eodem anteà stupratam nescierit, vel A si ipse sororem eius, quam anteà stuprauerat, non intellexerit, si dignè pœnituerint, & se continere non valuerint, post annos septem coniugia illis non negentur. Si autem non 30 ignorauerint g, vsque ad mortem à coniugio abstineant.

¶ *Burchardus etiam citat ex Triburiensi c. 9. Et quiddam simile habetur in Triburiensi impresso, cap. 45. quemadmodum etiam in Vormaciensi, c. 33.*

A ¶ Vel si ipse.] *Sic restitutum est* 40 *ex Burchardo. Anteà legebatur,* vel se sororem.

Item ex eodem.

¶ De eodem. CAP. IX.

4 SI quis cum matre, & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de 50 matre, ille nunquam accipiet vxorem: illę verò, si voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc scierint h ipsæ fœminæ, absque maritis perpetuò maneant.

¶ *Gratianus hoc idem caput, quod hic citat ex Triburiensi, ∫. 35. q. 2. 60 refert ex concilio apud Vermerias, itemque Burchardus & Iuo. sentētia habetur in Vormaciensi, c. 63.*

Item in eodem 5.

¶ De eodem. CAP. X.

6 QVidam fornicatus est cum quadam muliere: 70 posteà filius nesciens factū patris, stuprauit eandē. Quod cum pater resciret †, de se, filioque i confessus est. Statuerunt melius esse, vt taliter lapsis k, cum digna pœnitentia, legitima permittantur coniugia, quàm fortè deterius delin80 quant. Fornicaria autem sine spe coniugij maneat.

e ¶ *Pœnitentiam.*] id est, aliq. satisfactionem ad maiorem cautelā, ne disciplina ecclesiæ deseratur. 23. q. 5. excōmunicatorum. ∫. dist. 50. presbyteros. 15. q. 1. si quis insaniens. 2. q. 5. consuluisti. ∫. dist. 50. quia te. contra. & ideò dicit, scelus. Vel dicit hoc propter speciē facti: " nam adulterium sine dolo non cōmittitur. ff. de adul. l. pen.

DE SIMPLICITER. Hęc est 6. pars q. in qua dicitur, ꝙ incestuosi voluntarij nō contrahant: insciētes autem post pœnitentiam vij. ann. contrahunt. Io. de Fan.

SI quis cum duabus. CASVS. Quidam cognouit sororē eius cum qua fuerat fornicatus: quærebatur vtrum possit vnquā cōtrahere? Et respon. si veritatem ignorabant, post pœnitentiam vij. ann. possunt. Si autem sciebant, nūquam possunt. Seq. duo cap. plana sunt, & ea per te videbis.

f ¶ *Si quis cum duabus.*] ∫. 32. q. 7. si quis viduam. & c. si quis cū nouerca.

g ¶ *No ignorauerint.*] sed quare prima punitur? quia fortè post cognitam fornicationem sororis iterum fornicata est cū illo, vel quia celauit crimen suum sorori cum sciret eam sic facturam, vt ∫. prox. cau. q. 2. si quis. Similiter intelligas in seq. c. Sed hęc solutio reprobatur ∫. prox. quęst. 2. si homo.

h SI quis.] ¶ *Hoc scierint.*] vt ∫. 33. q. 2 si quis cum duabus. cōtra. sed solue vt ibi. Vel aliud est vbi cum duabus sororibus, vt ibi: aliud vbi cum matre & filia propter identitatem personæ. ∫. prox. cau. q. 3. c. contradicimus. §. hac auctoritate. & insuper posteà se cognosci ab illo permisérunt.

i QVidam.] ¶ *De se filioque.*] filio quidem confitente, & præsente in iudicio, aliàs non præiudicaretur filio. extrà de adult. significasti. decimaquinta, quęstione quinta, presbyter.

k ¶ *Lapsis.*] quia pater cognouit eam posteà.

" Adulterium nō fit sine dolo.

3 Bur. l. 17. c. 5. & l. 19. c. 273.

4 ∫. 35. q. 2. si quis cum matre. Bur. l. 17. ca. 12. Iuo p. 9. ca. 72.

5 Concor. Triburiens. impres. cap. 43.

6 Bur. l. 17. c. 16. Iuo p. 9. c. 75.
† al. resciesceret.

Quidam vir.] CASVS. Expeditis ferè omnibus impedimẽtis matrimonij, quasi in extremis agit de consanguinitate,& affinitate,quia de hoc im pedimento plura erant dicenda. Ostendit ergo G.vsq; ad quotum gradum prohibeatur copula consanguineorum, vel affinium: & qualiter gradus cõputentur in cõsanguinitate & affinitate, & quibus accusantib. matrimonia talia sunt dirimẽda. Vt autem hæc & alia faciat,præmittit thema, de quo x.elicit quæstiones. verùm qa pauca c. de hac causa leguntur,& maximè vsque ad 7. quæst. ideò ego Barth. Brix.nihil, vel ferè nihil in hac cã mutaui. sed ne de hoc operè aliquid prætermittatur, quod scriptũ inueni, solummodo diligenter correxi.Leges autem c.in quibus inuenies positum apparatum, cũ omnia alia ferè sint abrogata per Innocent. nisi in 6. 9. & 10.quæstionib.

† al. linea cognationis

CAVSA XXXV.

Quidam vir mortua vxore sua aliam sibi in matrimonio copulauit,quæ vxori defunctæ quarto gradu consanguinitatis, viro autem sexta linea † adhærebat. Post triennium verò liberis ex ea susceptis accusatur apud ecclesiam: iste prætendit ignorantiam.

1 *Hic primùm quæritur, si liceat aliquam ex propria cognatione duci in vxorem.*

2 *Secundò, si ex consanguinitate vxoris aliqua possit in coniugẽ duci.*

3 *Tertiò, vsq; ad quem gradum debet quisq; abstinere siue à proprijs, siue ab vxoris suæ consanguineis.*

4 *Quartò, quare vsque ad sextum gradum cõsanguinitas computatur, ita quòd nec vltrà protenditur, nec infrà subsistit.*

5 *Quintò, quomodo gradus consanguinitatis computandi sunt.*

6 *Sextò, qui iureiurando propinquitatem firmare debeant.*

7 *Septimò,an illi, qui de incestuosis nati sunt, filij reputentur.*

8 *Octauò, si ignoranter de consanguinitate,et affinitate aliqua in vxorem ducta est, an ex dispensatione possit viro suo adhærere.*

9 *Nonò, si contigerit ecclesiam decipi, & causa consanguinitatis aliquam à viro suo separare, quæ post quadriennium nuptijs hinc inde celebratis deprehenditur non fuisse consanguinea prioris, an secunda coniugia sint rescindenda, & priora sint redintegranda.*

10 *Decimò, si relicta alicuius de priori cognatione ad secundas nuptias transierit, an proles ex eis suscepta possit pertingere ad consortiũ alicuius de cognatione prioris viri.*

a Qvòd autem consanguinitas.] Hic depingitur quæst. prima,an scilicet liceat alicui ducere consanguineam suam? Super hoc dicit H.“ ꝙ in linea transuersali extenditur prohibitio vsque ad septimum gradum. hodie vsq; ad quartũ, extrà eo. non debet.in linea verò descendente vsq; in infinitum.In stit.de nup.§.1. vbi dicit in infinitum.“vnde secundum eum Adam si hodie viueret nõ posset contrahere cum aliqua[a]. Alij verò non faciunt differentiam inter lineam transuersalem, & ascendentem, arg.j.ea.q.5.ad sedem. versi.illa quoque. ibi, vltra quos nec consanguinitas reperitur.Procedit autẽ G. hoc modo in quæstione ista. Primò probat, ꝙ consanguineæ duci possunt, & hoc vsque ad §.*his ita*. Secundò probat contrarium vsq; ad §.*hac itaque.*Ab illo loco vsq; ad finem quæstionis ponit diuersas solutiones,quare in veteri testamen.non fuit prohibitum,& modò sit prohibitum consanguineam ducere.

“ Consanguinitas vsque ad quotum gradũ impedit matrimonium.

“ Adã si viueret, vxorem habere non posset.

a Concor. tex. in l.nuptię.3.& ibi bona glo.ff. de nupt.

b ¶*Vxoris.*] hoc pertinet ad secundam quæstionem, non ad hanc.

c ¶*Consobrini.*]melius diceret,fratris patruelis:quia Batuel & Sara de duobus fratribus fuerunt, scilicet Nachor & Adam.

IN LEGE. Historia legitur in libro Numer. ꝙ de præcepto Domini numerati sunt filij Israel, vt eis daretur terra promissionis: & præterita est domus Salphaat: quia nõ reliquerat filium, quod audientes quandoque ipsius filiæ steterunt ad ostium tabernaculi corã Moyse & Eleazaro & alia multitudine, & dixerunt, Pater noster mortuus est in deserto pro peccato suo, non habuit mares filios, cur tollitur nomen eius de familia? date nobis possessiones inter nos & cognatos nostros.retulit Moyses cãm carũ coram Domino, qui dixit: Iustam rem postulant,da eis. earum ergo cognati dixerunt Moysi, si nupserint viris alterius tribus: quia filij patris familiã sequuntur, minuetur hęreditas tribus Ioseph. & respondit Moyses, ex pręcepto Domini nubant quibus volunt: tamẽ suę tribus hominibus. & viri ducant vxores de tribu sua, & cunctę fœminæ maritos de eadem tribu accipiant.

QVAESTIO I.

Qvòd autem consanguineas[a] nostras, siue vxoris[b] nostræ in coniugiũ nobis ducere liceat,exẽplis, & auctoritatibus probatur.

Abraham namque Sarai filiam fratris sui, sororem videlicet Loth in coniugem duxit. Isaac Rebeccam in vxorẽ accepit, quæ erat filia consobrini[c] matris suæ. Iacob duas sorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban auunculi sui sibi matrimonio sociauit. ¶ In lege quoque præcepit Dominus Moysi,vt nullus duceret vxorem, nisi de propria tribu,& familia.Item si aliquis absq; liberis moreretur,præcepit[d] Dominus, vt frater eius vxorem defuncti sibi copularet,& ex ea semen fratri suo suscitaret. Porrò ad quoscunque lex ipsa peruenit[e], & eius præceptis[f] probantur obnoxij, nisi quæ vel Euangelicis mandatis, vel Apostolicis[g] institutis euacuata monstrantur. Nullo autem Euangelij præcepto, vel Apostolico instituto consanguineorum coniunctiones prohibitæ inueniuntur. Vndè sicut ab initio,ita & nunc licitæ probantur. ¶His ita[h] respondetur. Consanguineorum coniunctiones aliàs causa necessitatis[i] permissæ, aliàs causa iustæ rationis inueniuntur imperatæ †. Cum enim vnus vir ab initio, atque vna ex latere eius mulier à Deo formaretur, necessariò sorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente necessitate fit, cessante[k] necessitate pariter cessare oportet. Tantò ergo nunc damnabilius vsurpatur consanguineorum coniunctio, quantò minus necessaria probatur. Vndè huiuscemodi copula posteà lege prohibita inuenitur, Domino dicente per Moysem[l] [Turpitudinẽ sororis[m] tuæ non reuelabis.]

Hinc Augustinus[n] ait in lib. de ciuitate Dei 15.cap.16.

Gen. 11. Gen. 24.

d ¶*Præcepit.*] hæc fuit vna causa, quare copula consanguineorum fuit permissa, scilicet ne ducerent alienigenas.[b]

Mum.36. Deut.25.

b quia per eas ibãt ad Deos alienos, vt 28. q.1. in prin. Arc.

e ¶*Peruenit.*] aliàs non tenetur. 82.distin. proposuisti. Ex hoc patet Iudæos canonibus non ligari.

f ¶*Præceptis.*] s.32. q.4.dixit.

g ¶ *Apostolicis.*] id est,Apostolorum,vt j. ea. §.vlt.in fi.vbi exponas apostolis, id est, Apostolorum.

h ¶*His ita.*] hucusq; allegauit: modò respõdet & soluit.hoc tantũ de causa necessitatis. in sequenti verò.§.exequitur de alijs. H.

† al. impetratæ

i ¶*Necessitatis.*]vt in princ.

k ¶*Cessante.*] s.1.q.1. quod pro necessitate. & quæst.vlt. quod pro remedio.

l ¶*Per Moysem.*]glo. super leuiticum c.18. “primò quidem propter hominum raritatem tantùm duas personas Dominus exclusit à coniugio, scilicet vt nec filius matri,nec filia patri copularetur. Sub lege verò excepit ferè xij.matrem,nouercam, sororem, neptẽ, amitam, materteram, vxorem patrui, vxorẽ fratris. sed hoc recipit determinationem.8.q. 1.olim.priuignam, filiam priuignæ, sororẽ vxoris.paucas tñ exclusit,vt multiplicarentur homines. Sub tempore verò gratiæ plurimæ excluduntur, extrà eo.non debet.

Leuit.18.

“Matrimonium inter paucas personas olim fuit prohibitum.

¶Quare constitutum sit,ne consanguineas ducamus vxores.

CAP. I.

1 CVm igitur genus humanum post primam copulã viri facti ex puluere, & coniugis eius ex viri latere,

1 Iuo p. 8. c.39. Pann. l.7.c.52. Gen. 2.

m ¶*Sororis.*] sed nomine sororis secundum vetus testam. neptis intelligitur, vt vigesimasecunda, quæstione secunda, quæritur.quomodo ergo Abraham duxit neptem suam, vt in prædicto cap.colligitur? Dic quòd Abraham legem præuenit,& ideò non commisit in legem, vt trigesimasecunda, quæstione quarta,dixit.

n ¶*Hinc Augustinus.*] id est, ad ostendendum quòd causa necessitatis permissæ sunt consanguineorum copulæ,&c.

CVm igitur genus.] CASVS. Quærebatur cum olim sorores ducerentur licitè, quare non licet hodie. Et respondet Augustinus ꝙ cum non erant nisi filij Adæ & eius filiæ,ad multiplicandum genus humanũ oportuit ꝙ fratres ducerent sorores suas & etiam factum fuit causa charitatis dilatandæ,vt quis plures haberet amicos: & posteà cessante necessitate fuit prohibitum,& à gentibus obseruatum.

a ¶Reli-

a ¶*Religione.*] argu. quòd consanguinitas non impedit matrimonium, sed constitutio ecclesiæ. infrà ea. quæstione tertia, coniunctiones. & extrà de diuor. gaudemus. " frigiditas enim sola, & coactio, & error personæ (cum non sit ibi consensus) matrimonium impediunt sine constitutione ecclesiæ. Item pupillaris ætas, & membri abscissio.

"Matrimonium multipliciter impeditur sine constitutione ecclesię.

b ¶*Honestissima.*] hic est argumen. quòd affinitas nõ surgat ex coitu fornicario. nam illa concordia non est honestissima. nam infideles sunt ipsæ fornicariæ. 33. quæstio. 4. quotiescunque. " Item est ex hoc cap. argumen. quòd si hodie vnus solus homo esset cum sorore sua, posset eam cognoscere licitè, & sobolem suscitare. nam tũc o, ad a, reuolaret. 35. distinct. ab exordio. & esset etiam religionis hoc facere. 32. quæstio ne 4. dixit Sara. Item est argumen. ex hoc cap. quòd diuersitas temporis diuersitatem factorum inducit, trigesima secũda, quęstio. quarta, si ecclesia.

† honesta Orig.

† al. colligẽdam

"Frater ex sorore in casu posset ꝑlem suscitare.

† al. quòd

c ¶*Necessitudinum.*] id est, dilectionum.

d ¶*Nefas esset.*] id est, execrabile haberẽt post prohibitionem. L.

e ¶*Legibus.*] secundum leges enim hoc permittitur. C. de nup. l. celebrandis. & infrà ead. quæst. 3. quædam lex.[a]

a Caueas tibi o canonista simplex ab eo, qđ hic le. & no. cũ tex. dicat frater na cõiugia, vt plenius videre poteris in Archid.

f ¶*Fraterna.*] id est, inter duorum fratrum filios.

g ¶*Ciuitas.*] quia nõ est opus ea quantum ad ciuitatem cęlestem, sed triumphantem: vbi neque nubent, neque nubentur. 31. quæst. 1. Deus.

h ¶*Euadat.*] id est, liberetur ab originali peccato, cuius causa contrahitur ab ipsa generatione.

HAC ITAQVE CONSVETVDINE. CASVS. Prosequitur magister solutionem suam, & ostendit in hoc §. quòd copula consanguinitatis olim præcepta fuit propter idololatriam fugiendam: & quæ fuit olim permissa causa misterij, nunc est prohibita. Præmittit tamen quã-

marium, fœminarumque coniunctione opus haberet, vt gignendo multiplicaretur, nec essent vlli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas coniuges acceperunt. Quod profectò quantò est antiquius compellente necessitate, tantò posteà factum est dãnabilius religione[a] prohibente. Habita est enim ratio rectissima charitatis, vt homines, quibus esset vtilis atq; honestissima † [b] concordia, diuersarum necessitudinum vinculis necterentur: nec vnus in vna multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos, ac sic ad socialem vitam diligentius colligandam † plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & socer duarum sunt necessitudinum [c] nomina. Dũ A ergo habet quis alium patrem, alium socerum, numerosius se charitas porrigit. Vtrũque autem vnus Adam esse cogebatur & filijs, & filiabus suis, quando fratres, sororesq; connubio iungebantur, Sic & Eua vxor eius vtrique sexui filiorum fuit & socrus, & mater: quæ † si duæ fœminæ fuissent, mater altera, & socrus altera, copiosius se socialis dilectio colligaret. *& infrà.* ¶Sed hoc, vnde fieret, tunc nõ erat: quando nisi fratres & sorores ex duobus illis primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit, quando potuit, vt existente copia inde ducerentur vxores, quæ non erãt iam sorores: & non solùm istud vt fieret, nulla necessitas esset, verùm etiam si fieret, nefas [d] esset. *& infrà.* ¶Quod humano genere crescente, & multiplicato etiã inter impios Deorum multorum, falsorumque cultores sic obseruari cernimus, vt etiam si peruersis legibus [e] permittantur fraterna [f] coniugia, melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam, & cum sorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibus omninò licuerit, sic auersetur, quasi licere nunquam potuerit. *& infrà.* ¶Copulatio ergo maris & fœminę quantum attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium B est charitatis: cælestis verò ciuitas [g] opus habet, vt noxam generationis euadat.[h]

A ¶Dum ergo habet.] *In codicibus B. Aug. impressis, & apud Iuonem, & in Pannormia legitur.* Vt ergo alium quisque habeat patrem. *Sed visa est melior lectio Gratiani.*
B ¶Seminarium.] *Iuo, & Pannormia habent cætera vt Gratianus: tantùm loco* charitatis, *habent,* ciuitatis. *Integer verò locus B. Augusti-* 10 *ni hic est,* copulatio ergo maris & fœminæ, quãtum attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium est ciuitatis. Sed terrena ciuitas generatione tantummodo, cælestis autem etiam regeneratione opus habet, vt generationis noxam euadat. *Verùm ob glossam in ver.* ciuitas, *nihil est mutatum. Alia verò* 20 *multa ex ipso potissimùm originali sunt emendata.*

Hac itaque consuetudine, quæ ab ipso exordio humanæ propagationis originem habuit, quã nulla lex contra iubendo euacuauerat, excusantur Abraham, Isaac, & Iacob, & cæteri, qui de propria cognatione ducebant vxores. Quamuis etiam alia causa rectißimæ rationis, qua id fa- 30 *ctum sit, poßit intelligi. Cæteris idololatria fœdatis, sola familia* [i] *Heber in cultu vnius Dei remansit. Vnde Abraham à Chaldæis* [k] *cum fratre suo Aram in ignem, quem adorare noluit, proiectus est: vt numẽ suæ diuinitatis exurendo sentiret, quem venerando colere contempsit. Ne ergo ex coniunctione infidelium fideles ad idololatriam prolaberen-* 40 *tur, & ita Deum offenderent, sicut quondam ante diluuium filij Dei* [l] *commisti filiabus hominum, ipsum ad iracundiam prouocauerant, rectißimè cautum est, vt Patriarchæ viri sanctißimi non nisi de propria cognatione, id est de familia fideliũ sibi vxores acciperent. Hinc etiam cum filij Israël intraturi terrã promissionis à Domino audirent, ne fi-* 50 *lias Chananæorũ sibi in vxores acciperent, nec suas eis nuptui traderẽt, statim subiunxit Dominus [ne faciant vos recedere à Deo vestro, & fornicari cũ dijs alienis.] Hinc etiã Esdras, Idumæas, atque aliarum nationum mulieres, per quas filij Israël ibant ad Deos alienos, ab eis separari iussit. Est etiam alia causa, quare consanguineorum coniunctio-* 60 *nes in populo Dei primùm permissæ, vel potius imperatæ fuerũt. Deus enim sic ab initio salutem humani generis dispensauit, vt primitiuam ecclesiam in illo populo institueret, qui sibi carnis consanguinitate erat propinquus. Vnde de plebe iudaica primũ Apostolos elegit, quos quasi fundamẽtum ecclesiæ instituit, quorum prædicatione de eadem plebe multi ad Deum conuersi, in seipsis* 70 *originem ecclesiæ præstiterunt. Deinde in cæcitate suæ perfidiæ iudaica plebe relicta ad gentes, quæ tam fide, quàm cognatione carnis à Christo* [m] *erant alienæ, prædicatio Euangelica translata est: & quasi cõsanguineæ copulam Christus aspernatus, de aliena cognatione sibi vxorẽ elegit, adimplens illud, quod per pro-* 80 *phetam promiserat [In peccatis* [n] *vestris dimisi matrem vestram* [o] *quasi adulteram, & repudiatam* [p].] *Et item per alium*

dam specialem causam quare ante legem fuit legitima talis copula: quia adhuc non erat lex, quæ hoc prohiberet, & sic excusat patriarchas, qui duxerunt in vxores consanguineas. & hoc triplici ratione, scilicet, quia nondum erat prohibitum, & vt idololatria vitaretur, & vt in populo Dei ecclesia institueretur. sed non indigerent excusatione: quia licitum erat de iure naturali. Prima excusatio est in principio. Secunda ibi, *Quãuis.* Tertia ibi, *Est autem alia.*

i ¶*Familia Heber.*] à quo descendit Abraham. " vnde & Hebręi dicti sunt secundum Iosephum. secundum Augustinum dicuntur Hebræi quasi Abrahæi ab Abraham.

" Hebræi vnde dicuntur.

Gen. 11.

k ¶*A Chaldæis.*] " hi ignem pro Deo colebant: quia sicut dicitur Deus esse vbique: ita ignis in omni loco etiam in lapidibus inuenitur. ideò Deum dicebant ignem: vnde dixit: ego sum qui eduxi vos de Hur Chaldęorum. vnde Abraham compulsus est cũ fratre suo adorare ignem: & quia noluit, in ignem proiectus est, vt numen suæ diuinitatis sentiret. sed quia non dubitauit, quòd Deus non erat ignis, ideò de igne exiuit illæsus. Arã qui dubitauit, dicitur quòd sit cõbustus.

" Chaldei ignem pro Deo colebant.

Gen. 6.

Deut. 7.

l ¶*Filij Dei.*] " Filij Dei dicti sunt qui descendunt de familia Seth[b]: quia non colebant idola amore vxorum suarum: & ideò concessum fuit eis vt acciperẽt vxores de tribu sua. filij Cain, qui colebant idola, dicti sunt filij hominis.

1. Esdr. 10.

" filij Dei & filij hominum qui dicuntur.

b Qui successit loco Abel.

m ¶*A Christo.*] non tamen ex toto: quia omnes ex eodem parẽte descendimus.

n ¶*In peccatis.*] vestris, ô Iudæi.

o ¶*Matrem vestram.*] id est, synagogam.

p ¶*Et repudiatam.*] " est arg. hic, quòd sicut per auctoritatem Domi-

" sacramentum fuit inter Christũ & synagogam.

Esa. 50.

Oseæ 4. & 2.

Domini separatũ fuit sacramẽtum, quod fuit inter Christum & synagogam: ita hodie auctoritate Domini posset matrimonium separari.

a ¶*Prophetam.*] scilicet Oseæ 4. c. vnde. exponc, id est, per aliã prophetiam eiusdem Oseę.

ILLVD AVTEM. CASVS. Hic respondet obiectioni factę in 1. §. & duplicem subijcit responsionem. *Sed cum omnia*, hæc est prima *quamquam*, hæc est secunda & verior q. sic respondeat, quãquam & aliter possit responderi, scilicet quia sicut, &c.

Rom. 9.

Gal. 5.

b ¶*Illud autem.*] hic respondet[a] tacitæ obiectioni factæ in 1. §. nam videtur esse præceptum quòd accederet ad personas non prohibitas: sicut ad fratris vxorem. 8. qu. 1. olim.

a Et duplicem subijcit responsionem. H.

†al. consilio

c ¶*Consulendo.*] sicut de consilio nubendi, & de non dimittenda infideli. 28. quæst. 1. sic enim.

Q*Via ergo.*] CASVS. Hic Doctores sine arte docentes multa scripserunt de consanguinitate & affinitate: de quibus commodius dicetur j. ea. q. 5. & sufficit si hic soluantur secunda quæstio & tertia: quę ideò simul tractantur, quia quædam c. promiscuè loquebantur de his, vt j. ea. qu. nullum. & cap. æqualiter. tertiæ quæstionis, quam Gratia. præmittit hic. & secundæ est hæc solutio, quòd non debet quis contrahere cum cõsanguinea sua in linea transuersali vsque in vij. gradum. in recta autem linea suprà vsq; in infinitum, secundum bene. & H. vt j. ea. q. nulli. & separatur contrarum, vt j. ea. q. qui propinquam. & ita dico nisi à Papa fuerit dispensatum, vt j. ea. q. §. sed idem. & c. quædam. §. quod scripsi. & q. 5. ad sedem. Secundę quæstionis solutio apparet ex eo qđ dicitur j. ea. q. nullum æqualiter.

†al. interminatæ.

1 Concor. Nicol. in cõcil. Roman. Sent. 4. dist. 41. Pol. l. 6. tit. 4. Burc. l. 7. cap. 16. Iuo p. 9. ca. 51. Pan. l. 7. c. 81.

2 Adde affinitatẽ pro propinquitate hic accipi. sim. est in l. sancimus. C. de pœn.

d ¶*Quia ergo à consanguineorum.*] Quæ dicuntur in hac quæ-

alium prophetam[a] [*vocabo non plebem meam, plebem meam.*] *In huius ergo rei sacramentum consanguineorum coniunctiones primùm in Dei populo permissæ sunt: nunc autem prohibitæ. Et quia nõ in vna familia tantùm, sed in omni multitudine gentium populus fidelium inuenitur, non de propria cognatione, sed de qualibet alia cuique vxorem ducere conceditur.*

¶*Illud autem*[b]; *quòd præcepta legis seruãda dicũtur, quę nec Euãgelicis, nec Apostolicis institutis euacuata probantur, verum quidem est: sed cũ omnia figuralia Apostolus probet ad tempus esse data, atque ideò veniente veritate affirmet illa non vltra esse seruanda, hoc autem, vt suprà monstratum est, causa sacramenti à Deo institutum esse probetur: & hoc cum cæteris figuralibus euacuatum certissimè constat: quamquam, sicut Apostolus quædam consulendo*[c] *addidit, quæ Euangelicis præceptis non inueniebantur definita, nec tamen ideò tanquàm temeraria, vel superflua ab alijs Apostolis sunt repudiata, sic & ecclesia post Apostolica instituta quædam consilia † perfectionis addidit, vtpotè de continentia ministrorum, de confectione mysteriorum, de celebratione officiorũ: quæ nullatenus respuenda sunt, sed diligenti veneratione suscipienda. Consanguineorum ergo coniunctiones, quamuis Euangelicis, & Apostolicis præceptis non inueniantur prohibitæ, sunt tamẽ fugiendæ, quia ecclesiasticis institutionibus inueniuntur terminatæ †.*

QVAESTIO II. & III.

Q*Via ergo à consanguineorum*[d] *coniunctionibus, sicut probatum est, abstinere oportet, videndum est, vsque ad quem gradum à consanguineis proprijs abstinere oporteat, vel si ex cognatione propriæ vxoris aliquã duci in vxorem liceat.*

De his ita scribit Gregorius Papa in concilio A *Meldensi.*

A ¶Concilio Meldensi.] *Burchardus, Iuo, auctor Pannormiæ citant tantùm ex concilio Meldensi: Magister, Gregorius: Polycarpus ita habent*, Gregorius in decretis. *Ac fieri facilè potuit, vt Gregorij decretum in aliquo Meldensi concilio referretur: vnde orta sit ista Gratiani citatio.*

¶Vsque ad septimam generationem nullus de sua cognatione ducat vxorem.

C A P. I.

1 D*E affinitate* 2 consanguinitatis per gradus cognationis placuit vsque ad septimam generationem obseruare. Nam & hæreditas rerum per legales instrumentorum diffinitiones sancita, vsq; ad septimum[e] gradum protendit hæredum successionẽ. Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

Item Calixtus Papa, epist. secunda ad episcopos Galliæ.

¶Infamia notentur, qui consanguineas ducunt vxores.

C A P. II.

3 C*Oniunctiones* consanguineorum fieri prohibete: quando has & diuinæ, & seculi prohibent leges. Leges ergo diuinæ, hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, nõ solùm eijciunt, sed & maledictos appellant. Leges verò seculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellũt. 4 Nos verò sequẽtes patres nostros, & eorum vestigijs inhęrentes, infamia eos notamus, & infames esse cẽsemus, qa infamiæ maculis sunt aspersi: nec eos viros, nec accusatiões eorũ quos †leges seculi reijciũt, suscipere debemus. *& infrà.* ¶Eos autẽ consanguineos dicimus, quos diuinæ, & Imperatorum, † ac Romanorum, atque Græcorũ leges cousanguineos appellant, & in hæreditate suscipiunt, nec repellere possunt.

Item Fabianus Papa.

¶Affines in quinta generatione copulari possunt: in quarta si fuerint inuenti, non separentur.

C A P. III.

5 D*E propinquis*, q ad affinitatem per virum, & vxorem veniunt, defuncta vxore, vel viro, in quinta generatione coniungantur: in quarta, si inuenti fuerint, non separentur. In tertia verò propinquitate non licet vxorem alterius accipere post obitũ eius. 6 Æqualiter vir coniungatur in matrimonio eis, quæ sibi cõsanguineæ sunt, & vxoris suæ consanguineis post mortem suæ vxoris.

Idem.

C A P. IIII.

Q*Vi propinquam* sanguinis vxorem ducunt, & separantur, nõ licebit eis, quãdiu vtrique viuunt, alias vxores sibi in coniugio sociare, [*nisi ignorantia excusentur.*]

Vnde in concilio apud Vermerias[7].

stione, ferè per totum sunt correcta per constitutionẽ nouam quæ incipit, non debet. extrà de consanguin. & affin. nec est opus ea legi. B.

D*E affinitate.*] CASVS. Statutum est vt consanguinitas vsque ad septimum gradum obseruetur: quia per leges hæreditas cognationis vsq; ad hunc gradum defertur.

e ¶*Ad septimum.*] imo vsque ad decimũ gradum defertur hęreditas, vt infrà ead. quæstione quinta, ad sedẽ. " sed potest dicere, quòd minor numerus non excludit maiorẽ: non enim qui minora concessit, prohibuit maiora. vigesimaseptima, quæstione secunda. sunt qui dicunt. sic nonagesimaquinta distinctione, illud. quinquagesima distinctione, si quis diaconus. ff. de arbit. diem. §. si plures. argumen. contra. trigesimaprima, quæstione prima, quomodo. ff. de vulg. & pupil. substitutio. ex facto. §. item quæro[b]. Vel dic quòd loquitur hic de cognatis, qui de iure prætorio succedunt vsque ad septimum gradum, vt institu. de suc. cogn. §. vlt.

3 Pol. ibid. Burc. l. 7. c. 1. Iuo p. 9. c. 22.

" Numerus minor non excludit maiorem.

4 Sim. in concil. Inno. ij.

† al. quas

† al. Imperator Romanorum.

b ibi dr q. qui decedit intra annũ x. non dr decedere intrà 14. Arc.

C*Oniunctiones.*] CASVS. Contraxerant quidam cũ consanguineis suis matrimonium: quærebatur vtrum isti essent ad accusationem recipiendi, & vtrum eorum filij essent legitimi? Et respon. quòd nõ, quia huiusmodi matrimonia in lege & canone sunt prohibita: & canon talium filios non appellat legitimos, & lex tales vocat infames.

5 Sent. 4. dist. 41.

D*E propinquis.*] CASVS. Titius & Titia consanguinei erant: eis mortuis vxor Titij & maritus Titiæ voluerunt contrahere, quæritur vtrum possint? Et respondetur, si in quinto gradu erãt possunt, sed si in quarto, non contrahant: si tamen contraxerint, non separentur. in tertio verò gradu non cõtrahant aliquo modo. consanguineas verò vxoris sicut proprias debet qui vitare.

6 j. ead. ca. æqualiter. Pol. l. 6. tit. 4. ex Iulio.

7 Fortasse ista Gratiani.

Si quis

SI quis cum.] Casvs. Hoc cap. habetur suprà prox. quæstione secunda, circa finem causæ.

NUllum in vtroque.] Casvs. Prohibetur hic ne quis contrahat matrimoniū cum sua, vel vxoris suæ consanguinea vsque ad septimum gradum.

1 S. 34. q. 1. & 2. si quis cum matre.

a ¶ Nullum in vtroque.] loquitur ca. istud in primo genere affinitatis.

b ¶ Vnitatem.] "ergo tantùm per carnis commistionem contrahitur affinitas. infrà ead. sanè. quod H. dicit [a]. sed tamen prohibetur contrahere cum aliqua consanguinea illius, ꝓpter publicę honestatis iustitiam. vt 27. quęstione secunda, si quis vxorem. Sed contrà 4. quæstio. 3. c. placuit. §. item in criminali. & c. si testes. §. item lege. sed ibi gener appellat spon sus, non quòd reuera sit, sed quo ad quoddam beneficium.

" Affinitas tm̃ p carnis cōmistionē cōtrahitur.

a Ar. cōtrà s. c. q. 1. c. 1. vbi de hoc ī gl. hic est arg. ibi plenè dixi. & ibi videas. ꝓdicto hoc facit dictū Apostoli dicētis, q adheret meretrici vnū corp' cū ea efficit. Arc.

2 Burc. l. 17. c. 13. Iuo p. 9. c. 73.

DE incestis coniunctionibus.] Casvs. Quærebatur de his qui per incestum contraxerunt: vtrum sine separatiōe possent veniam impetrare? Et respondetur quòd nō: & enumerantur personæ cum quibus qui cōtrahunt, incestuosi sūt, & cum cathecumenis vsque ad satisfactionē orare debent, non cum Christianis.

c ¶ De incestis.] suprà 3. quæstione quarta, cōsanguineorum. infrà q. 8. c. vlt.

d ¶ Reseruamus.] scilicet vt remaneant in simul.

e ¶ Cum adulterium.] id est, fornicationem[b]. 32. q. 4. nemo.

b Gl. ē sing. in l. inter liberas. §. Iulian'. al. est l. Iulian'. ff. ad l. Iul. de adulte.

f ¶ Funestum.] id est, turpe, & indecens. suprà 34. distinctio. presbyteri.

g ¶ Consobrinæ.] " consobrini dicuntur quasi consororini. hi sunt propriè duarum sororum filij [c]. sobrini vocantur consobrinorum filij.

" Consobri ni qui sunt.

3 Sen. 4. dis. 41. Bur. l. 7. c. 14. Iuo p. 9. c. 49. Pan. l. 7. c. 79.

c Sic ēt ēt Isid. in lib. 9. etymo. cap. agnati.

h ¶ Aut priuignæ suę.] patrui: & secundum hoc exaudi de priuigna ex secūdis nuptijs. Vel dic, suæ, idest, propriæ.

† al. commacularī. s. 27. q. 2. qui desponsatam.

i ¶ Concubitu.] argu. quòd affinitas contrahitur per coitum fornicarium sicut per legitimum, vt infrà ead. nec.

k ¶ Quos omnes.] multi alij sunt qui non nu merantur hic.

l ¶ Et inter cathecumenos.] de hac materia dicunt quidam speciale esse in incestuosis, qui non debent admitti vsque ad missam catechumenorum tantùm. " nam dicunt eos suspensos ipso iure quantum ad hoc: sicut simoniacus quilibet suspensus est quo ad diuina officia. 1. quæstione 1. qui studet. & cap. quibusdā. de consecrat. distin. 1. episcopus nullum. abrogatū est. nam dicunt, quòd Iudæus, sarracenus, hæreticus non prę cisus bene possunt stare vsque ad Missam catechumenorum. argu. de consecrat. distin. 4. Iudæi. nec contradicit 11. quæstione 3. cum excommunicato. & 1. quæstione prima, non liceat: nam omnia illa intelliguntur de præcisis, id est, nominatim excōmunicatis, vel de illis qui sequuntur hæresim iam damnatam.

" Incestuosi quātum ad aliqua sunt ipso iure suspensi.

4 Et ī Arel. 3. c. 2. ī Epa. c. 30. in Tur. 2. c. 22. & ad ieĉtis. c. 200.

5 Burc. l. 7. c. 4. Iuo p. 9. c. 25. & 40.

† al. incestos

m ¶ Et orare.] suprà distin. 25. cap. 1. contrà. infrà. de consecr. distin. 4. eos quos. contrà. sed ibi grauius fuit delictū, & ideò [d], &c.

d Subau. est graui' iudicatū. 34. q. 1. non afferamus.

n ¶ Constituta.] dispensando. & est argu. pro opin. Hug. quòd scilicet dispensatio est ius, vt not. 33. quæstione secunda, in adolescentia. & c. interfectores.

† al. atque sub hac.

n ¶ Constituta.] id est, antiquos canones.

o ¶ Habebunt.] ante incestum de iure communi, vel pòst si adolescentes sunt, vel etiam senes incōtinētes ex dispensatione. 33. quæstione secunda, in adolescentia.

† al. instituta.

a ¶ De

¶ Non prohibetur ducere vxorem, qui ignoranter incestum committit.

CAP. V.

1 SI quis cum matre, & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat vxorem: illæ verò, si voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc scierint ipsæ fœminæ, absque maritis perpetuò maneant.

¶ De capite hoc dictum est suprà 34. quæst. 1. & 2.

Item ex eodem.

CAP. VI.

2 SI homo fornicatus fuerit cū muliere, & frater eius nesciens eandem duxerit vxorem, frater eo ꝙ fratri crimen celauerit, septem A annos pœniteat, & post pęnitentiam nubat. Mulier autem vsque ad mortem pœniteat, & sine spe coniugij maneat.

¶ Burchardus etiam, & Iuo citant ex concilio apud Vermerias capitu. 5. sententia verò habetur in Triburiensi. cap. 44.

A ¶ Septem annos.] *Hæ duæ voces absunt à Burchardo, & Iuone. Apud Burchardum tamen libro 19. cap. 5. vbi sacerdos de hoc peccato interrogat pœnitentem, & consilium dat, hæc leguntur.* si fecisti, eo quòd fratrem tuum crimen celasti, septem annos per legitimas ferias peniteas. *In Triburiensi autem*, prædura arceatur pœnitentia, & condigna castigatione.

De his verò, qui ignoranter coniunguntur, cęteræ auctoritates intelligendæ sunt.

Vnde Iulius Papa.

¶ Ex propinquitate sui sanguinis, vel vxoris vsque in septimū gradum nullus ducat vxorem.

CAP. VII.

3 NVllum in vtroque [a] sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis, vel vxoris vsque ad septimum generis gradum vxorem ducere, vel incesti macula copulari †. Prætereà quoque illud adiecimus, quoniam sicut non licet cuiquam Christiano de sua cōsanguinitate, sic etiam nec licet de consanguinitate vxoris suæ coniugem ducere propter carnis vnitatem [b].

¶ Caput hoc vsque ad ver. Prætereà, *Burchardus, Iuo, & Pannormia (nā magister vt Gratianus) citant ex cōcilio Aurelianensi, cap. 10. Ac sanè in 3. Aurelianensi impresso, cap. 10. multa leguntur ad hanc rem pertinentia. Reliqua verò huius capitis pars in Pannormia (nam cęteri collectores non habent) ex eodem concilio refertur: sed à Grat. suprà 27. quæst. 2. cap. qui desponsatam. tribuitur Gregorio.*

Itē ex concilio Agathensi, c. 61. 4

¶ Incestuosi nullo sunt digni nomine coniugij.

CAP. VIII.

5 DE incestis [c] cōiunctionibus nihil prorsus venię reseruamus [d], nisi cū adulterium [e] separatione sanauerint. Incestuosos † verò nullo coniugij nomine deputandos, quos etiā designare funestū [f] est. ¶ Hos A enim censemus esse: si quis relictā fratris (quæ penè prius soror extiterat) carnali coniunctione polluerit: si quis frater germanam vxorem acceperit: si quis nouercam duxerit: si quis consobrinæ [g] suæ se sociauerit: si quis relictę, vel filiæ auunculi misceatur, aut patrui filię, aut priuignę [h] suę: aut qui ex propria consanguinitate aliquam, aut quam consanguineus habuit, concubitū [i] polluerit, aut duxerit vxorem. Quos omnes [k] & olim, & † nunc sub hac constitutione incestos esse nō dubitamus, & inter catechumenos [l] vsq; ad legitimam satisfactionem manere, & orare [m] præcipimus. Quod ita præsenti tempore prohibemus, vt ea, quæ sunt hactenus constituta † [n], non dissoluamus. Sanè, quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt B [o] ineundi melioris coniugij libertatem.

A ¶ Hos enim.] *Ita est in Agathensi. In Arelatensi autem 3. c. 2. (vbi idē repetitur) & apud Iuonem hæc coniunguntur cum superioribus, & legitur*, hos esse. *In Epaunensi cap. 30. (in quo idem tractatur argumentum) ductus orationis longè diuersus est. In secundo autem Turonico, capit. 22. (vbi refertur caput illud concilij Epaunensis.) ita scribitur:* Incestos verò, nec vllo coniugij nomine prædicandos, præter illos, quos denumerare funestum est, nos esse censemus. *In capitularibus adiectis, c. 200. sunt nonnullæ partes huius ca. ex epistolis Gregorij Papæ B. Bonifacio archiepiscopo Moguntino missis.*

B ¶ Habebunt.] *Sic in Agathensi & apud Iuonem. In Epaunensi legitur*, non habebunt. *Sed in Turonico, in quo citatur Epaunense*, habebunt. *Sic etiam infrà. q. 8. c. hæc salubriter ex Gregorio. In capitulari autem indicato plenius hæc sententia exponitur.* Sed quibus illicita coniunctio interdicitur, nisi hi sunt, quos sanctorum patrum decreta coniugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

Item ex concilio Ilerdensi, cap. 4.

¶ Incestuosi

a DE his.] ¶Vsque ad Missam.] id est, vsque ad sursum corda, vel vsque ad cõsecrationem corporis Christi, nam tunc cathecumeni de ecclesia expellebantur[a]: vel vsque ad Euangelium.

b ¶Nec cibum.] hoc fit in detestationẽ criminis, sicut aliàs aliquis toleratur ab ecclesia, non tamen ei communicatur in cibo, vt de vxore clerici. vt 33. q. 2. placuit.

NEc eam.] CASVS. Prohibetur hic aliquis eam ducere in vxorem, quam eius cõsanguineus habuerat, vel cum qua fornicatus fuerat: quia cum talibus non est matrimonium, sed incestus.

c ¶Naturæ.] respicit illud verbum, maculauerunt.

EXtraordinaria.] CASVS. Quidam polluerat mulierẽ extra membrum ad hoc deputatum, & non cõtraxerat matrimoniũ cum ea, & hoc poterat constare per iuramentum: quęsitum est vtrũ eius consanguineus illam ducere possit? respõdetur quòd potest.

d ¶Extraordinaria.] id est, citra vel circa naturalia[b], & non intra: ita q̃ non attigit claustra pudoris, sed in circuitu palpitabat.

e ¶Vel.] id est, etiam.

f ¶Sępius.] quia quaratione nõ impedit prima, eadem nec secũda nec aliqua. secus autẽ esset fortè si in non naturali membro: tunc impediret ꝓpter enormitatem criminis. 32. q. 7. adulterij. & 32. q. 2. capit. hoc ipsum. §. hoc autem.

g ¶Maritalem.] affectum. nam si maritalis affectus intercessisset, impediret. arg. extrà de sponsa. iuuenis. non ꝓpter factũ, sed propter consensum. 27. q. 2. si quis vxorem.

h ¶Sacramentis.] polluentis & pollutæ. non enim testificatur pro se, sed pro eo qui eam ducere vult. [α] Et mirum est q̃ contra tam violentam pręsumptionem probatio admittitur. Et ideò est contrà. 32. q. 1. dixit. sed hoc fit in defectum probationum. C. de her. l. pẽ. & obtinet fortè hoc cum virgo erat, & vo-

[Marginal notes: 1 Bur. l. 7. c. 3. Iuo part. 8. c. 29. — † al. incesta. — a Huic c. vr contra. 7. de consf. dist. 1. eps nullum. Sed dic vt ibi not. 3. ca. prox. — † al. vllum. — † al. oportet — 2 Iuo par. 9. c. 16. — 3 Ex isto te. infero q̃ affinitas p illicitã copulã cõtrahitur. no. i l. nõ facile. §. sciendũ. & §. affines. ff. d gra. cogn. — 4 7. ead. de incestis. — b Id est, circa mẽbrum ad hoc à natura cõcessum. Hug. — 5 Polyc. l. 6. tit. 1. — † al. repetita — α Probatio admittitur contra violentam prę sumptionẽ.]

¶Incestuosi vsque ad satisfactionẽ excommunicentur.

CAP. IX.

1 DE his, qui incesti † pollutione se maculãt, placuit, vt quousque in ipso detestando, & illicito carnis contubernio perseuerãt, vsque ad Missam [a] tantùm catechumenorum in ecclesia admittãtur: cum quibus etiam nec cibum[b] sumere vlli † Christianorũ, sicut Aopstolus iussit, licebit †.

Item Gregor. Papa ad Felicem Messanæ ciuitatis episcopum, libro 12. epist. 31.

¶Nullus ducat in vxorem à consanguineo cognitam, vel aliqua pollutione maculatam.

CAP. X.

2 NEc eam, quam aliquis ex propria consanguinitate coniugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugium ducere vlli profectò licet Christianorum, aut licebit 3: quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis hominibus. 4 Incestuosos verò, nullo coniugij nomine deputandos à sanctis patribus dudũ statutum esse legimus.

Naturæ[c] videlicet ordine: si verò extraordinariè, non sic.
Ait enim Vrbanus Papa ij. Hugoni Gratianopolitano A Episcopo.

A ¶Gratianopolitano.] *Anteà legebatur,* Vrbanus II. Gratiano Neapolitano Episcopo. *Emendatum est ex Policarpo, & huius Hugonis mẽtio est apud Segebertum anno* 184. *& apud Trittemium in Guidone v. Carthusię abbate.*

¶Extraordinaria pollutio in naturalibus non impedit matrimonium.

CAP. XI.

5 EXtraordinaria[d] pollutio non A nisi in naturalibus admissa, vel[e] sæpius[f] reiterata † citra maritalem[g] affectum B, si præbitis sacramentis[h] ita esse constiterit, quemadmodum nobis tuis significatum est literis, non videtur matrimonium impedire[i], quamuis ipsa sit criminosa, & damnabilis.

A ¶Non nisi.] *In Policarpo est, nisi in naturalibus admissa.*

B ¶Affectum.] *In eodem legitur,* effectum.

Item Iulius Papa.

¶Nullus ducat in coniugem relictam consanguineorum vxoris A suæ vsque in tertiã generationem.

CAP. XII.

A ¶Vxoris suæ.) *Sic emendatum est ex vetustis. Nam in vulgatis erat,* suorum.

6 ET hoc quoque statutum est, vt relictã patris vxoris suæ, relictam fratris vxoris suæ, relictam filij vxoris suæ nemo sibi in matrimonium sumat: relictam consanguineorum vxoris suæ, vsque in tertiam progeniem nemo in vxorem sumat: in quartam autem, & in quintam, si inuenti fuerint, non separentur.

Idem.

¶A consanguineis proprijs, vel vxoris pariter cuique est abstinendum.

CAP. XIII.

7 AEqualiter vir coniungatur consanguineis proprijs, & consanguineis vxoris suæ.

Itẽ Isidorus ex concilio Maciensi.

¶*In Pannorm. citatur, vt hic. Hug. autem, ex concilio Maticensi, Burchardus,* Matiscensi, *Iuo Manticeno, nulla Isidori mentione facta. In Polycarpo coniunctè ponitur cum c.* coniunctiones. *suprà ead. quod quidem est Calixti. Extat autem in concilio Cabilonensi 2. c. 29. & in Vuormaciensi. est secũda pars canonis* 78.

¶In parentela propria, & coniugis eadem consanguinitas est obseruanda.

CAP. XIIII.

8 SAnè consanguinitas, quæ in proprio viro obseruanda est, hæc nimirum in vxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est. Quia enim constat eos duos esse in carne vna, communis illis vtraque † parentela censenda est, sicut scriptum est[erunt duo in carne vna.]

Item Augustinus libro 22. contra Faustum, c. 61.

¶Nurus non est aliter deputanda, quàm filia.

CAP. XV.

SI vir, & vxor non iam duo, sed vna caro sunt, non aliter est nurus deputanda, quàm filia.

Item Gregorius Papa episcopis Galliæ. 9

¶*Burchardus & citat & refert vt Gratianus, Hugo, auctor Polycarpi, et Magister citant absolutè Gregorium. Anselmus, & Iuo ex epistola B. Gregorij ad Felicẽ. In Pannormia est coniuncta vtraq; inscriptio, hoc modo,* Ex epistola Gregorij episcopis Galliæ missa, epistola 31. lib. 12. *extat verò c. hoc in ca. lib. 6. c. 80. & in adiectis est prior pars cap. 209. quod in indice tribuitur Gregorio Papæ ex epistolis B. Bonifacio archiepõ Moguntiæ missis. Ac sanè in vltima Gregorij ij. epistola tomis cõciliorũ inserta legitur prior pars vsque ad ver.* Generationem.

¶Vsque ad septimam generationem progeniem suam vnũquemque seruare oportet.

CAP. XVI.

10 PRogeniem suam vnumquemque A vsque ad septimam decernimus obseruare generationem;

lebat probare per aspectum corporis. 27. q. 1. nec aliqua. & quod iurat est ex superabundãti, & ad cautelam. argu. 34. q. 2. in lectum. Item auditur hic criminosus testis, & turpitudinem suam allegans. imo nõ est testis, sed interrogatur de facto suo. 4. q. 3. si testes. §. item serui.

i ¶Impedire.] [α] talis pollutio non debet impedire eum quin possit ducere cõsanguineam illius: q̃a nec fecit sanguinis commistionem: nec carnis vnitatem. Sed quid si aliquis reseraret illas seras, & non dum processit ad consummationem operis: nunquid talis commistio carnis impedit matrimonium cum cõsanguineis illius? Dic q̃ nõ: quia nec est ibi sanguinis commistio, nec carnis vnitas. suprà ea. nullum, &c.

ET hoc.] CASVS. Statuitur hic ne de relictis consanguineorũ vxoris vsque in gradum tertium aliqua ducat. In quarto, vel quinto gradu ducta non separetur. Cap. æqualiter patet.

SAnè consanguinitas.] CASVS. Sicut mulier debet consanguineos proprij viri vitare: ita & vir consanguineas vxoris suæ. cũ n. una caro sint, vtraq; parentela est illis cõis.

PRogeniem suam.] CASVS. consanguineã suam vsque ad septimum gradum debet quis vitare: & quãdiu cognoscunt se esse affines.

In

[Marginal notes: 6 Senten. 4. dist. 41. — α Affinitas nõ nascitur sine carnis cõmistione. — 7 7. e. d ꝑpin quis. Sen. 4. dist. 41. Pol. l. 6. ti. 4. Bur. l. 7. c. 7. Iuo p. 9. c. 43. — 8 Hug. de S. Vict. de sac. l. 2. p. 11. Sẽ. ibi. Bur. l. 7. c. 8. Iuo p. 9. c. 44. Pan. l. 7. ca. 69. — † al. vtrinq; Gen. 2. — 9 in regest. B. Gre. l. 12. ep. 3. ad Fel. — 10 Hug. ibi. Sẽ. 4. di. 40. Pol. l. 6. ti. 4. Ans. l. x. ca. 40. Bur. l. 7. c. 11. Iuo p. 9. c. 26. Pan. l. 7. c. 76.]

IN copulatione.] Casus. Consanguinitatis gradus hic non definitur: sed quousq; agnoscuntur, obseruari iubentur.

NVlli ex propinquitate.] Casus. Cum consanguinea nō debet quis contrahere vsq; ad septimum gradum: nec sine benedictione sacerdotis.

QVædam lex.] Casus. Petebat August. vt permitteretur Anglicis contrahere matrimoniū secundum ius humanum. Et respondet Greg. quòd lex humana permittit commisceri filios fratrum & sororum: sed nō solet ex talibus prolem bona prouenire: & ideò Christiani nō debēt in quarto, vel quinto gradu propinquis coniungi.

QVOD SCRIPSI. Casus. Mirabatur Felix Gregorium Anglicis scripsisse, vt liceret eis in quarto gradu contrahere, & quæsiuit vtrum hoc esset ius generale? & respondet Greg. se illis hoc specialiter cōcessisse quādiu iuxta Apostolum essent in fide noui: qui de neophytis ait: Lac dedi vobis potum, non escam.

1 Habetur in syno. episcoporum 113. in basilica Constātiniana, c.11. & 12. Sent. ibid. al.

Porrò

nem: & quandiu se agnoscāt affinitate propinquos, ad coniugalem copulā accedere denegamus: Quod B si fecerint, separentur.

A ¶Vnumquemq;.] *Apud B. Gregorium, Anselmum, & Iuonem hoc loco sunt hæc interiecta*: de his, qui fideliter edocti sunt, & iam firma radice plantati stant inconuulsi.
B ¶Quod si fecerint separentur.] *Hæc nō habetur, nisi apud Burchard. Apud B. Gregorium, Anselmum, & Iuonem sequuntur coniunctè cum superioribus verba capitis, nec eum. suprà ead.*

Item Nicolaus Papa ij. Amalphitanæ ecclesiæ suffraganeis.

¶De eodem.

CAP. XVII.

1 DE consanguinitate sua vxorem nullus ducat vsque post † generationem septimam, vel quousque parentela cognosci poterit. Laicus verò vxorem simul & concubinam habens non communicet ecclesiæ.

Item ex concilio Vuormaciensi, cap. 32.

¶Quousque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, sibi inuicē non copulantur.

CAP. XVIII.

2 IN copulatione fidelium, generationis numerum non definimus: sed id statuimus, vt nulli Christiano liceat de propria consanguinitate, seu cognatione vxorem accipere, vsque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.

2 Bur. l. 7. c. 2. Iuo p. 9. c. 39 Pann. l. 7. c. 76.

Item ex concilio Lugdunensi. [3]

3 Cap. l. 6. c. 128.

¶Ex propinquitate sui sanguinis vsque ad septimum gradum nullus ducat vxorem.

CAP. XIX.

4 NVlli ex propinquitate sui sanguinis, vsque ad septimum gradum vxores ducant: neque sine benedictione sacerdotis. Qui autem nupturi erunt, à sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præsumant.

4 Sent. ibid. Burc. l. 7. c. 13. Iuo p. 9. c. 48. Pann. l. 7. c. 78.

¶*Cæteri etiam collectores citant ex Lugdunensi. In nonnullis Gratiani codicibus est*, Ex Lugdensi. *B. Bonifacius in epistola ad Zachariam Papam mentionem facit synodi Lugdunensis habitæ à discipulis B. Gregorij, in qua de incestis actum fuerat. Simile habetur in capitul. l. 6. c. 128. In concilio etiā Rhemensi Trosleiano, cap. 8. inter alia multa leguntur hæc:* Et alibi in canonibus præceptum, vt nemo vsque ad affinitatis lineam, & propinquitatem sui sanguinis connubia ducat: neque virginibus sine benedictione sacerdotis quis nubere præsumat.

Præmissis auctoritatibus quisque prohibetur à coniunctione consanguineorum vsque ad septimam generationem. Sed obijcitur illud Gregorij ad Augustinum Anglorum Episcopum, cap. 6. [5]

5 Ioa. diac. in vita B. Gre. l. 2. ca. 37. & 38. Beda l. 1. hist. c. 27.

¶Anglis permittitur, vt in quarta, vel in quinta generatione copulentur.

CAP. XX.

6 QVædam lex terrena in Romana rep. permittit, vt siue fratris, & sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius, & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem nō posse succrescere, & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde necesse est, vt in quarta A, vel quinta generatione fidelium licenter sibi coniungantur. Sed idem humillimus pater Gregorius post multum temporis à Felice Messanæ Siciliæ ciuitatis præsule requisitus, vtrum Augustino scripserit, vt Anglorum in quarta generatione contracta matrimonia minimè soluerentur, inter cætera talem responsionem reddidit.

6 Hug. de S. Vict. l. 2. p. 11. ca. 16. Sent. 4. dist. 40. Iuo p. 9. c. 6. 55. 56. Burc. l. 7. c. 19. & 20. Pann. l. 7. c. 56. & 71. Ansel. l. 10. c. 31. Poly. l. 6. tit. 4.

7 Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet, vt recordaris, tuo de sanguinis coniunctione, ipsi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono, quod cœperat metuendo austeriora, recederet, specialiter, & nō generaliter cæteris me certissimè scripsisse cognoscas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas testis existit. Nec ea intentione hæc illis scriptis mandaui, vt postquàm firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriā cōsanguinitatem inuenti fuerint, nō separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, vsque ad septimam generationem iungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes, sæpissimè eos prius illicita docere †, & verbis, ac exemplis instruere, & quæ post de talibus egerint, rationabiliter, & fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apostolum, qui ait [Lac dedi vobis potum, nō escam] ista illis modò, nō posteris, vt præfixum est, temporibus tenenda indulsimus, ne bonū, quod infirma adhuc radice plantatum erat eueretur, sed aliquantulum firmaretur, & vsque ad perfectionem custodiretur.

7 Lib. 12. epist. 31.

† al. docere vitare.

1. Cor. 3.

¶*Verba huius capitis vsque ad ver.* Sed idem. *sunt apud B. Gregoriū. Verùm simul hæc & sequētia sunt apud Ioannē Diaconum, in vita B. Gregorij, lib. 2. c. 38. al 37. Hugo, Burchardus, Iuo, & Pannormia citant*, ex epistola Ioannis Constantinopolitani episcopi ad Felicem episcopum Siciliæ. *Recitantur præterea hæc eadem B. Gregorij verba in duabus epistolis Alexandri ij. vna, quæ refertur ab Iuone part. 9. c. 6. & in Pannormia lib. 7. c. 55. & 56. altera, quæ refertur 3. q. 5. c. ad sedē. Multa autem in hoc capite restituta sunt ex B. Gregorio, & Ioanne Diacono.*

A ¶In quarta.] *Apud B. Gregorium, nec multò secus apud Ioannem Diaconum est*, necesse est, vt iam tertia, vel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda, quam diximus, à se omninò debet abstinere, *& hoc modo recitatur in epistola Alexandri 3. q. 5. cap. ad sedem. §. hanc computationem. In altera tamen eiusdem Alexandri epistola, quæ proxima superiore notatione est indicata, legitur*, iā quarta, vel quinta. *Et hanc lectionem secutus est ille, qui hoc loco casum apposuit.*

Item obijcitur illud Cabilonensis concilij.

¶In quinta, vel sexta generatione nullus amplius copuletur coniugio.

CAP. XXI.

8 COntradicimus, vt in quarta, vel in quinta, sextaque generatione nullus amplius coniugio copuletur. Vbi autem post interdictum factum fuerit inuentum, separetur.

8 Hug. ibid. Sent. ibid. Burc. l. 7. c. 18. Iuo p. 9. c. 54. Pann. l. 7. c. 70.

¶*Ex Cabilonensi citant cæteri etiā collectores, & Hugo. Extat lib. 5. capitul. c. 99. Exceptis autem verbis illis*, vel quinta, sextaque, *reliqua ferè eadem leguntur in concilio Moguntino sub Carolo, cap. 54. & altero Moguntino sub Rabano, cap. 30. & in Vuormaciensi, in priore parte canonis 78. Nam posterior pars est, cap. sanè consanguinitas. suprà allatum.*

Hæc

1 Sent. ibid.

Porrò duorum.] Casus. Duobus cōsobrinis mortuis, quæsitum est vtrum eorū vxores vni viro nubere possent vna post alteram, & respondetur quòd non, tum ꝑpter canonis prohibitionē, tum propter publicam honestatem.

Modò.] Hic ponitur 4. quæstio.

Consanguinitas.] Casus. Interrogatus Isidorus quare dicit consanguinitatē in septimo gradu terminari, respondet, con sanguinitas in personas spargitur donec finiatur, & vsque ad septimum gradum obseruatur: quia tot ætatibus distinguitur mundus, quot hominis status.

2 s. ead. de propinquis.

3 s. ea. nullum. §. præterea.

4 s. ea. nec eam.

De gradibus.] Casus. Hic intitulatur quinta quæstio, hic etiam legendæ sunt arbores & glossæ earum.

Series.] Casus. Sex gradus computat hic Isidor. constituens filium & filiam truncum, & procedit vsque ad trinepotis filium, quem dicit esse sextum gradum.

5 I. ead. & hoc.

Ad sedem.] Casus. Quidam gradus consanguinitatis secundum leges numerabant, & dicebant consanguinitatem terminari in sexto gradu legali: & matrimoniū contrahi licitè post illum gradum. Hunc errorem congregato cōcilio reprobauit Papa: ostendens primò diuersitatem & diuersitatis rationes inter legalem & canonicam computationem. Secūdò probat consanguinitatem protendi vltra sextum gradum legalem: & hoc per legē, per Gregorij auctoritatem, per arboris rationem, cuius rami vltrà protenduntur vsque in septimum gradum canonicum: vltra quem cognatio eius non protenditur: nec graduū nomina inueniuntur. Tertiò ostendit eos, qui tantùm sex gradus canonicos cōstituunt, in consanguinitate &

6 Poly. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 34.

[1] Hac auctoritate, dum in sexta generatione interdicitur coniugium, in septima permitti videtur. Sed gradus cognationis secundum quosdam variè computantur. Alij namq; patrem in primo gradu, filios in secundo ponunt. Alij primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filiū esse, cum vna caro probentur pater & filius. Auctoritates ergo, quæ consanguinitatis copulam vsque in septimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illæ verò quæ vsque ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, vt eadē personæ secundum hanc diuersitatem inueniantur in sexto, vel septimo gradu.[2] Item illud Fabiani, quo affines in quinta generatione copulari iubentur, videtur esse contrarium illi decreto Iulij Papæ.[3] Sicut non licet vlli Christiano de sua consanguinitate vxorem ducere: sic etiam non licet de consanguinitate vxoris suæ coniugē ducere propter carnis vnitatem.] Similiter etiam inuenitur contrarium illi capiti Gregorij [[4] Nec eam, quā ex propria consanguinitate coniugem habuit, &c.] Sed illud Fabiani intelligendum est de duabus sororibus, vel personis inter se affinitate coniunctis, vt sunt vxores duorum fratrum, si contigerit vnam earum alicui matrimonio copulari, post mortem eius vir non poterit affinē superstitem in coniugem ducere, nisi in quinto gradu affinitatis inueniantur. Vnde, qui nouercam alicuius in vxorem duxerit, post mortem eius vxorem priuigni ducere non poterit. Hinc etiā idē Iulius Papa alibi ait [[5] Relictam consanguineorū vxoris suæ (non ait consanguineam vxoris suæ, sed relictam consanguineorum vxoris suæ) vsq; in quartam generationem nullus ducat in vxorem.] Paschalis verò Papa ij. scribens Rhegino episcopo, tertiū genus affinitatis assignat, cuius copula non vltra secundum gradum inuenitur prohibita. Ait enim.

¶Duorum consobrinorum coniuges vni eidemque nubere non possunt.

CAP. XXII.

[6] Porrò duorum consobrinorum coniuges, quāuis diuersis temporibus, viro vni alteram post alterius obitum nubere, ipsa, præter auctoritatem canonicam, publicæ honestatis iustitia cōtradicit. Et nouit prudentia tua, quia ita ab vxoris, sicut à viri consanguineis abstinendum est.

Illud autem Gregorij, & Iulij Papæ intelligitur de consanguinitate viri, vel vxoris, vt post mortem alicuius eorum nulli de cognatione defuncti superstes matrimonio copuletur. Demonstratum est, vsque ad quem gradum quisque à propria consanguinitate, vel cognatione suæ vxoris abstinere debeat.

QVAESTIO IIII.

Modò quæritur, quare vsque ad sextum gradum consanguinitatis coniunctio prohibeatur. De his ita scribit Isidorus Etymologiarum, lib. 9. c. 6.[7]

¶Quare vsque ad sextum gradum consanguinitas obseruetur.

CAP. I.

Consanguinitas, dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodammodo reuocat fugientem. Ideò autem vsque ad sextum generationis † gradum consanguinitas constituta est, vt sicut sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

† al. generis

¶*Caput hoc emendatum est ex B. Augustino lib. 15. de ciuit. Dei, c. 16. vnde primò videtur sumptum.*

QVAESTIO V.

De gradibus verò consanguinitatis, quomodo computandi sint, Isidorus sic loquitur.[8]

¶Quomodo dirimuntur gradus consanguinitatis.

CAP. I.

[9] Series consanguinitatis sex gradibus hoc modo dirimitur: filius & filia, quod est frater, & soror, sit ipse truncus: illis seorsum sciunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, neptis primus: pronepos, proneptis secundus: abnepos, abneptis tertius: atnepos, atneptis quartus: trinepos, trineptis quintus: trinepotis filius, & trinepotis filia sextus.

¶*Burchardus, & Iuo, & auctor Pannormiæ, qui citant partim Isidorum partim ex dictis Isidori, ex hoc, & c. consanguinitas. s. q. 4. vnum caput faciunt, & habent,* Series consanguinitatis, septem gradibus, &c.

Item Alexander Papa ij. omnibus episcopis, & clericis, necnon iudicibus per Italiam constitutis.

¶*Sic est emendatum ex Hugone, Anselmo, & Polycarpo, qui hanc eandem epistolam recitant. Ab Iuone autem, & in Pannormia referuntur duo capita alterius epistolæ eiusdem Alexandri eodem cum hoc argumento, scriptæ clericis Neapolitanis, siue, vt in Pannormia Metropolitanis. Et apud Gratianum erat coniuncta vtraque inscriptio, hoc modo:* Neapolitanis, clericis, & omnibus episcopis, atque iudicibus per Italiam constitutis. *Ex ijsdem verò Hugone, Anselmo, & Polycarpo multa in toto hoc capite sunt emendata.*

¶Quomodo sint computandi gradus consanguinitatis.

CAP. II.

[10] Ad sedem Apostolicam perlata est quæstio nouiter exorta de gradibus consanguinitatis: quam quidam legum & canonum imperiti excitantes

7 Ex Aug. l. 15. de ci. Dei. c. 16.

in sententia non differre à canonica septem graduum computatione. in fine prohibet sub anathemate, ne in quæstionibus de matrimonio quis computet gradus alio modo quàm hic dicitur in hoc cap.

Porrò

8 Lib. 9. etymol. c. 5. sensus, non verba ipsa.

9 Sent. 4. dis. 40. Bur. l. 7. cap. 10. Iuo p. 9. ca. 46. Pan. l. 7. c. 75.

10 Hug. ibid. Polyc. ibid. Ansel. l. 11. ca. 92. Iuo p. 9. c. 6. Pann. l. 7. c. 55.

tantes, eosdem propinquitatis gradus contra sacros canones, & ecclesiasticum morem numerare nituntur, nouo, & inaudito errore affirmantes, quòd germani fratres, vel sorores inter se sint in secunda generatione, filij eorum, vel filiæ, in quarta: nepotes, vel neptes eorum, in sexta. Talique modo progeniē computantes, & in huiusmodi sexto eam gradu terminantes dicunt, deinceps viros, ac mulieres inter se posse nuptialia iura contrahere. Et ad huiusmodi profanum errorem confirmandum in argumentum assumunt seculares leges, quas Iustinianus Imperator promulgauit de successionibus consanguineorū. 1 Quibus confisi, ostendere moliuntur, fratres in secundo gradu esse numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in sexto. Sic seriem genealogiæ terminantes, numerationem sanctorum patrum, & antiquam ecclesiæ computationem ad nos vsque perductam peruersa quadam calliditate disturbare nituntur.

1 Instit.l.3. tit.5.&6.

Nos verò, Deo annuente, hanc quæstionem discutere curauimus, in synodo habita in Lateranēsi consistorio, conuocatis ad hoc opus episcopis, & clericis, atque iudicibus diuersarum prouinciarum. Denique diu ventilatis legibus, & sacris canonibus, distinctè inuenimus ob aliam, atque aliam causam, alteram legum fieri, alteram canonum computationem. In legibus siquidem ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est, nisi vt hæreditas, vel successio ab vna ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus verò ob hoc progenies computatur, vt apertè monstretur, vsque ad quotam generationem à consanguineorum sit nuptijs abstinendum. Ibi præscribitur, vt hæreditas propinquis modo legitimo conferatur: hic verò, vt ritè, & canonicè inter fideles nuptiæ celebrentur. In legibus distinctè non numerantur gradus, nisi vsque ad sextā: in canonibus autem vsque ad septimam distinguuntur generationem. Hac igitur de causa, quia hęreditates nequeunt deferri nisi de vna ad alteram personam: idcirco curauit sæcularis Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia verò nuptiæ sine duabus non valent fieri personis, ideò sacri canones duas in vno gradu constituere personas.

Vtranque tamen computationem, si attentè, ac subtiliter perspecta fuerit, idem sensisse, & eandem esse in eis sententiam, atque ad eundem terminum conuenire manifestissimum erit, Iustinianus namq; vsq; ad quem gradum consanguinitas ipsa perduret, in suis legibus non definiuit. Canones verò vltra septimam, nullā numerauere generationē. Sexto quippe gradu determinato, in ipsis legibus subintulit Imperator. [Hactenus ostendisse sufficiat, quemadmodū gradus cognationis numerentur. Namque ex his palàm est intelligere, quemadmodum vlteriores quoque gradus numerare debeamus. 2 Generata quippe persona semper gradum adiecit.] Ecce in his breuibus verbis apertè ostenditur, tales gradus, quales isti computant, non tantùm vsque ad sextum, verūetiam vltrà numerari debere, quippe cum vltra sextum vlteriores gradus numerandos esse decernat. Vbi enim vlteriores nominat gradus, apertè indicat non sex tantummodo esse gradus, sed sex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cum in præcedentibus ipse firmauerit Imperator, & decimo etiā gradu consanguineos sibi inter se posse succedere. Cum decimum nominat, non esse tantummodo sex luce clarius confitetur. Hi ergo euigilent, & aciem mentis, si possunt intendant, quos hactenus istiusmodi perculit error. Enimuero, vbi secundum leges inter agnatos, vel cognatos defertur successio, consanguineos esse non dubium est. Neque enim sibi succederent, nisi inter se parentelæ vinculo tenerētur. Succedunt autem inter se, teste Iustiniano, in decimo gradu: consanguinei igitur sibi sunt: qui sibi succedunt. Quòd, si in decimo gradu consanguinei sibi existunt, non est terminata consanguinitas (vt isti fatentur) in sexto tantummodo gradu, Quid igitur dicent? Computatis namque gradibus, sicut isti numerant, aut finitur consanguinitas in sexto gradu, aut non. Si finitur, fallaces erunt leges, quibus isti nituntur, quæ in decimo gradu sibi succedere cōsanguineos iubent. Quòd si non finitur cōsanguinitas in isto sexto gradu, falsidici erunt isti, qui vltra illum sextum gradum nolunt computare consanguinitatem. Igitur aut leges erunt falsæ, aut isti, qui sic finiunt generationem. Sed, vt veridicæ leges, & veraces sint canones, dicamus hoc, quod veritas habet: scilicet, quòd non terminatur consanguinitas in huiusmodi sexto gradu, sed terminatur secundum canones in septimo gradu, Vtraque enim computatio, sicut superius diximus, vno fine concluditur.

2 eod.ti.6. Isid.l.etym. 9.c.5.

Namque duo gradus legales vnum gradum canonicum cōstituunt. Fratres itaque, qui secundum seculares leges dicuntur in secundo gradu 3, iuxta canones numerantur in primo. Filij fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computātur in secūdo: nepotes verò, qui in sexto ibi, istic numerātur in tertio: sic deinceps, qui in legibus scribuntur in octauo, & decimo, in canonibus definiuntur in quarto, & quinto. Atque hoc modo de reliquis sentiēdum est, vt qui secūdum canones dicuntur in sexto, vel septimo, secūdum leges accipiantur in duodecimo, vel quartodecimo. Hanc computationem intelligens prudentissimus Papa Gregorius, dum quæreretur, in quota generatione coniungi fideles debeant, ipsas seculares leges in testimonium adducens, Augustino Anglorum episcopo sic rescripsit [4 Quædam terrena lex in Romana rep. permittit, vt siue fratris & sororis, siue duorum fratrum germanorū, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse subcrescere. Vnde necesse est, vt iam in tertia, vel in quarta generatione copulatio fideliū licenter sibi coniungi debeat. Nam à secūda, quam prædiximus, omnimodo debent abstinere.] Ecce hic apertè monstratur filios & filias fratrum in secūda generatione numerari. Et, si fratrum filij, & filię numerantur in secūda, fieri nō potest, vt ipsi fratres nō sint in prima. Quòd si fratres computātur in prima, filij eorum in secūda, dubium nō est, quin eorum nepotes sint in tertia, pronepotes in quarta, & sic de reliquis vsque ad septimam. Sed sunt quidam, qui ex his Gregorij verbis, quibus ait, vt in tertia, vel quarta generatione copulētur fideles, occasionem accipiunt illicita matrimonia cōtrahēdi, dicētes se hoc iustè facere posse, quod prudentissimus doctor sua sentētia diffiniuit. Isti itaque qui se hoc velamēto defendere nituntur, aduertāt in eiusdem patris sententijs, hoc nō generaliter cūctis, sed specialiter Anglorum genti mādasse. Nam postmodum à Felice Messanæ Siciliæ præsulæ requisitus, an hoc, quod Augustino mādauerat, generaliter cunctæ ecclesiæ tenēdum esset, apertissimè firmauit, nō alijs hoc, quàm illi genti mādasse: ne bonum, quod cęperat, metuēdo austeriora, desererēt: sed & illis, postquā in fide essent firma radice solidati, & vniuersali Ecclesiæ censuit semper esse tenendum, vt nullam de

3 Concor. Ale. de Im. in l. si auiæ frater. in fi. C. de succ. edi.

4 §.c.q.2.&3.c.quædam lex.

propria

propria consanguinitate, vel affinitate infra septimam generationem aliquis sibi audeat coniugio copulare. Ecce apertè monstratum est, & ex verbis ipsius legis, & auctoritate prudentissimi Papæ Gregorij, quid de gradibus consanguinitatis numerandis sentire debeamus. Quamuis alia quoque ratio pari modo ipsos deuincat aduersarios. Nam si, vt ipsi fatentur, in illo sexto gradu consanguinitas finiretur, omnes personarum ramusculos, qui vltra illum gradum in pictura arboris continentur, velut superfluos oporteret detruncari. Sed quia omnes, qui in prædictæ arboris pictura numerantur, ex vna parentela consistunt, nunquam sine diminutione consanguinitatis à se poterunt separari: veluti non sine dāno cuiusque personæ valent à proprio corpore manus, brachia, & pedes truncari. Illa quoque sacrorum præceptio canonum, quę iubet à propria abstineri consanguinitate, quandiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec à prædicta parentelę discrepat computatione. 1 Nam in septem gradibus, si canonicè, & vsualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Vltra quos nec consanguinitas inuenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. Ne verò in hac consanguinitatis computatione, aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere, aliam, quam quidam faciunt numerationem in hac etiam disputatione duximus finiendam †. Sunt enim quidam, qui non à fratribus, sed à filijs eorum, id est, patruelibus, vel consobrinis genealogiam numerare incipiunt: dicentes filios fratrum in prima generatione computari debere, quia fratres quasi quidam truncus, ex quo cæteri ramusculi oriuntur, existunt. Sed nec ista graduum computatio, si bene intellecta fuerit, ab ea, quam superius exposuimus, in sententia poterit esse diuersa. Isti enim, qui numerandi initium sumunt à filijs fratrum, nō progrediuntur vltra sextam generationem: sed sicut totius mundi sex ætates existunt, & humanæ vitæ itidem sex: ita & in consanguinitate sex tantummodo autumant computādas esse generationes: quibus finitis, nouę coniūctionis dicunt posse fieri initium, vt quasi fugientem possint reuocare consanguinitatem.

¶ 2 Hæc itaque computatio, quæ incipit à fratrum filijs, & numerat vsque ad sextam generationem, tantundem valet, quantum ea, quæ incipit à fratribus, & computat vsque † ad septimam. Nec vlla in sensu existit diuersitas: quamuis in numero graduū varietas videatur. Vltima enim generatio, si initiū numerandi sumat à fratribus, septima inuenitur: si à filijs fratrum, reperitur sexta. Taliter igitur determinatis gradibus cōsanguinitatis, Apostolica vos auctoritate monemus fratres, & filij, vt omnibus sic seriem genealogiæ computandam esse intimetis, quēadmodum sancti patres numerandā esse sanxerunt, & antiquus mos sanctæ, & vniuersalis ecclesiæ per longa tēpora olim cōputasse mōstratur. Nam, si quis peruersa, & obstinata mente à recto tramite Apostolicæ sedis deuiare voluerit, & aliter, quàm nos, in nuptijs celebrādis gradus parentelæ numerare contenderit †, primùm pro sua temeritate cælesti pœna plectetur: postmodū verò gladio perpetui anathematis se nouerit iugulandum. Data Romæ, &c.

1 3.ea.q.2. & 3.c.in copulatione.

† al. discutiendam.

2 3.ea.q.4. consanguinitas.

† al. computat septimā.

† al. attentauerit.

Item Gregorius Papa.

¶ Quare consanguinitas vxoris ad virum pertinere dicitur, & quomodo affinitas sit computanda.

CAP. III.

3 PORrò de affinitate, quam dicitis parentelam esse, quæ ad virum ex parte vxoris, seu quæ ex parte viri ad vxorem pertinet, manifestissima ratio est: quia, si secundum diuinam sententiam ego & vxor mea sumus vna caro, profectò mihi, & illi mea, suaque parentela propinquitas vna efficitur. Quocirca ego & soror vxoris meæ in vno & primo gradu erimus: filius † verò eius in secundo gradu erit à me, neptis verò tertio: idque † vtrinque in cæteris agendū est successionibus. Vxorem verò propinqui mei, cuiuscunque gradus sit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipsius quoque gradus aliqua fœmina propriæ propinquitatis sit. Quod nimirum vxori de propinquitate viri sui in cunctis cognationis gradibus cōuenit obseruari. Qui verò aliorsum sentiunt, Antichristi sunt: à quibus tantò fortius vos oportet cauere, quantò apertius deprehenditis illos diuinis legibus repugnare.

POrrò.] CASVS. Assignatur hic ratio quare affinitas obseruetur: quia vir & vxor sunt vna caro, & ideo vxoris meæ consanguinei in eodē gradu sunt affines mihi, & meorum cōsanguineorum vxores sunt mihi affines, & affines vxoris meæ sunt vitandi in omni gradu vt mei cōsanguinei. qui aliud dicit, tanquàm Antichristus est vitandus.

Primo

3 Sent. 4. distinct. 41. Pol. ibid.

† al. filia

† al. eoque modo vtriq;.

¶ *In Polycarpo caput hoc, item ac sequens recitatur ex Zacharia. Ac sanè Gratianus in extremis verbis sequentis capitis indicat caput hoc fuisse etiam Zachariæ.*

Item Zacharias Papa.

¶ Qualiter parentelæ gradus computantur.

CAP. IIII.

4 PArentelæ gradus taliter computamus. siquidem ego & frater meus vna generatio sumus, primumque gradum efficimus, nulloque gradu distamus. Rursus filius meus, fratrisque mei filius secunda generatio sunt: ac gradum secundum faciunt, nec à se aliquo gradu separantur. Atque ad hunc modum cæterę successiones numerandæ sunt. Porrò de affinitate, quam dicitis parentelam, &c. *vt superiore capite Gregorij.*

4 Sent. 4. distinct. 40. Pol. ibid.

Item Alexander Papa secundus.

¶ Aequiuocatio est, cum soror vxoris cognata vocatur.

CAP. V.

5 QVòd autem frater, sororúe vxoris tuæ cognati tui dicuntur, æquiuocationis iure fit, & necessitate vulgaris appellationis potius, quàm vlla causa cognationis. Vxor enim fratris fratrissa † potius, quàm cognata vocatur. Mariti frater leuir dicitur. Duorum autem fratrum vxores vocantur ianitrices A, quasi eandem ianuam terentes, vel per eandem ianuam intrantes. Viri soror glos appellatur. Sororis autem vir non habet speciale nomen, nec vxoris frater.

5 Ex Isid. l. 9. etymol. c. fi. Sent. 4. distinct. 41. Pol. ibid.

† al. fratria.

¶ *In Polycarpo etiam refertur proximè post c. ad sedem. vt ad eundem Alexandrum pertinere videatur. A verbo autē vxor, vsque ad finem habentur apud Isidorum, lib. 9. c. fi.*

A ¶ Ianitrices.] *Ita etiam legebatur in l. non facile. ff. de gradibus, antequàm locus ab Alciato esset restitutus, lib. 2. disp. c. 23. Quamobrem nihil mirandum, si Isidorus, aut alius quispiam allatam hic etymologiam excogitauit. Nunc autem in lege illa est, εἰνατέρες.*

Item

1 Isi. l. 9. c. 5. in sent. Iulij Paul. lib. 4. ti. 11. de gradibus.

Primo gradu.] CASVS. In hoc ca. prosequitur Isidorus legalem graduum computationem vsque ad septimum gradum, ostẽdẽs in quo gradu sunt personæ.

Item Isidorus. [1]

¶Nomina graduum superiorum, siue inferiorum, siue ex latere venientium.

CAP. VI.

PRimo gradu, superiori linea continentur pater, mater, inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ personæ iunguntur. ¶ 2 Secundo gradu continentur, superiori linea auus, auia, inferiori nepos, neptis: transuersa frater, soror: quæ personæ duplicantur. Auus enim & auia tam ex patre, quàm ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter pro substantia earum, in quo gradu consistunt, ipso ordine duplicantur. 3 [Istæ personæ secundo gradu ideò duplices appellantur: quia duo aui sunt paternus, & maternus.] Item duo genera nepotum sunt, siue ex filio, siue ex filia procreati. Frater & soror ex transuerso veniunt, [id est, A aut frater patris, aut frater matris: qui aut patruus, aut auunculus nominatur:] qui & ipsi hoc ordine duplicantur.

2 Hug. de S. Vict. p. 11. lib. 2. c. 14. Bur. l. 7. ca. 28. Iuo p. 9. c. 64. Pan. l. 7. c. 89.

3 Anianus interpres Pauli.

¶Tertio gradu veniunt suprà proauus, proauia, infrà pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris, sororisque filius, filia, patruus, amita, id est, patris frater & soror, auunculus, matertera, id est, frater matris & soror.

¶Quarto gradu veniunt suprà abauus, abauia, infrà abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & sororis nepos, neptis, frater patruelis, soror patruelis, id est, patrui filius, filia: consobrinus, consobrina, id est, auunculi & materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id est, amitæ filius filia: itemque consobrini, qui ex duabus sororibus nascuntur: quibus accrescit patruus magnus, amita magna, id est, aui paterni frater, & soror, auunculus magnus, matertera magna, id est, auiæ tam paternæ, quàm maternæ frater & soror.

¶Quinto gradu veniunt, suprà quidem atauus, atauia, infrà atnepos atneptis. Ex obliquo fratris, & sororis pronepos, proneptis, fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinæ, consobrini, consobrinæ filius, filia, propior consobrinus, † propior consobrina, † id est, patrui magni, amitæ magnę, auunculi magni, materterę magnę filius, filia: his accrescunt propatruus, proamita

† al. sobrinus.
† al. sobrina.

¶Hi sunt proaui paterni frater & soror, proauunculus, promatertera.

¶Hi sunt proauiæ paternæ, maternæque frater, & soror, proauique materni. [4 Hæc species nec alijs gradibus, quàm scripta est, nec alijs vocabulis declarari potest.]

4 Anianus interpres.

¶Sexto gradu veniunt, suprà tritauus, tritauia, infrà trinepos trineptis. Ex obliquo fratris, & sororis abnepos, abneptis, fratris, patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinæ, consobrini, consobrinæ nepos, neptis, patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis, id est, propioris sobrini filius, filia, qui consobrini appellantur. Quibus ex latere accrescunt, propatrui, proamitæ, proauunculi, promaterteræ filius, filia, abpatruus, abamita. (Hi sunt abaui paterni frater, & soror) abauunculus, abmatertera.

¶Hi sunt abauiæ paternæ, maternæque frater, & soror, abauique materni.

¶ 5 [Hæc quoque explanari amplius non potest, quã vt auctor ipse disseruit.]

5 Anianus.

¶Septimo gradu, qui sunt cognati recta linea suprà, infràque proprijs nominibus non appellantur: sed ex transuersa linea continentur fratris, sororisq; atnepos, atneptis, consobrini, filii, filiæque.

¶Successionis idcirco gradus septem constituti sunt, quia vlterius per rerum naturam nec nomina inueniri, 6 nec vita succedentibus prorogari potest. 7 [In his septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur; vltra quos nec affinitas inueniri, nec successio potest amplius propagari.]

6 Anianus.

7 idẽ Alc. in l. in ius vocari. col. 3. ff. de in ius vo. & plenè per Im. in l. si verò. §. de viro. ff. solu. ma. & gl. in §. pen. insti. de grad.

¶*Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & collectoribus extat in libro sententiarum Pauli, additis non vno in loco verbis Aniani interpretis. Pleraque tamen habentur etiam apud Isidorum, lib. 9. c. 5.*

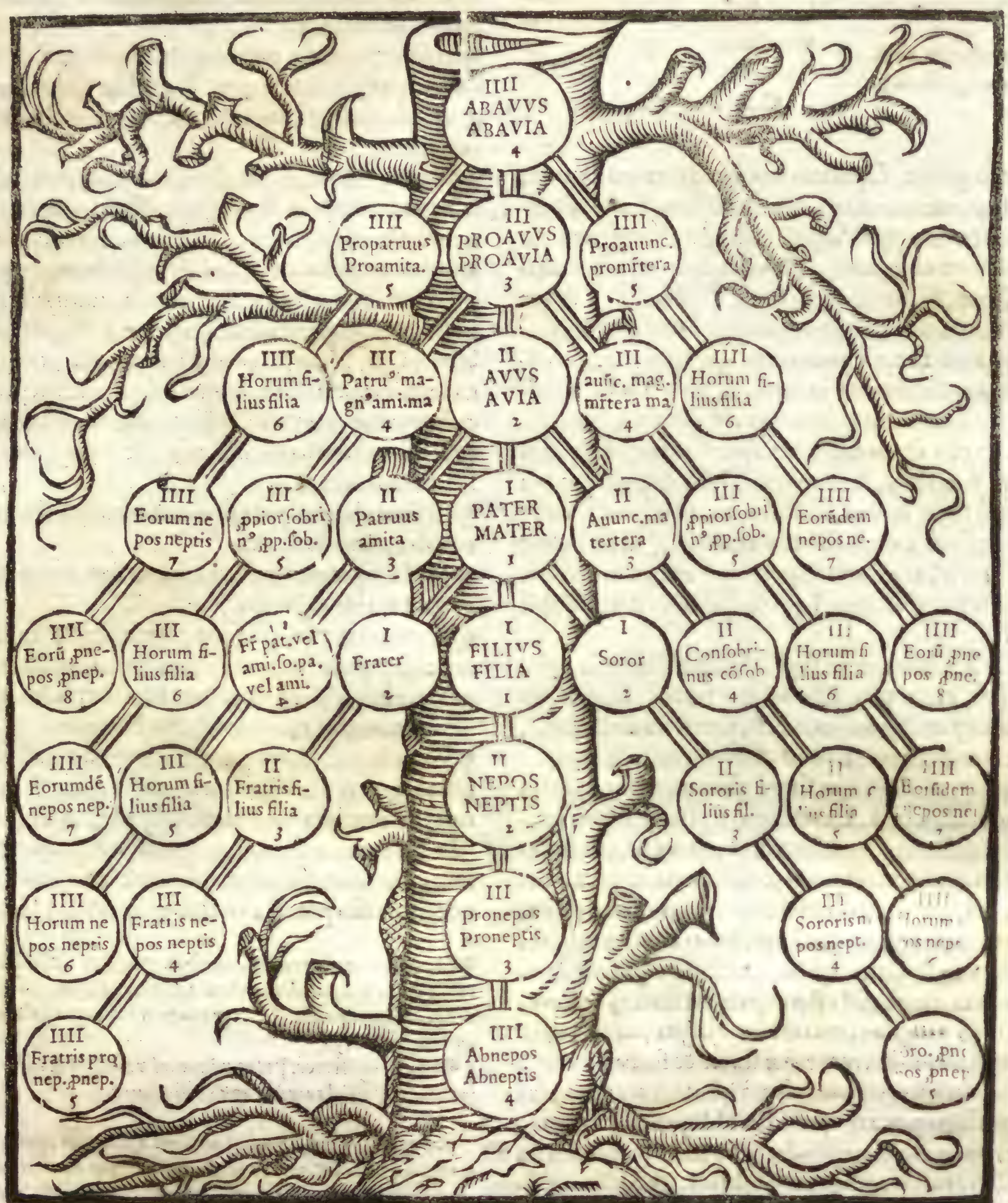
A ¶Id est, aut frater.] *Hæc vsque ad ver.* Qui & ipsi, *non sunt loco indicato: sed tantùm apud collectores.*

De gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, quot sint, quomodo computandi, quibus etiam appellentur nominibus, auctoritate Isidori, atque Gregorij, & Alexandri sufficienter monstratum est.

Non gignunt dextros qui ſtant in parte ſiniſtra.
Læua dat vxores, dat tibi dextera mares.

Figura præſens arborea licet ad ſeptimum deberet gradum protendi, cum vſque ad eum ſecũdum decreta ſit prohibitio coniugalis. 3.q.5.c.de affinitate.& ext.de cland. deſp. c.cum inhibitio. tamen quia per iura noua ipſa coniugalis prohibitio eſt in tribus poſtremis gradibus reuocata, vt d. c. cũ inhibitio. & de conſang. & affi. c. non debet. ideò vſq; ad quartum duntaxat figuram hanc duximus extendendã. Nec idipſum gradum cognitionẽ quoquo pacto impedit. Qui enim duorum aut triũ computationem agnouerit, illam etiam vſq; in gradum cẽteſimum, & eo amplius ſi opus ſit, deducere poterit.

Quàm ampliſſimè hæc imprimatur, tum conſanguinitatis, tum affinitatis arbor, iudicet qui huiuſce cauſæ trigeſimæ quintæ canones & legit, & intelligit.

Conſanguinitas eſt attinentia perſonarũ ex eo proueniens, quòd vna deſcendit ab altera, vel ambæ ab eadem. Vel eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum. Et dicitur à con, quod eſt ſimul, vel vnitum, & ſanguine, quaſi ſanguinis vnitas.

Linea eſt collectio perſonarũ ab eodem ſtipite deſcendentium gradus continens, & numeros diſtinguens. & eſt triplex, ſcilicet graduum deſcendentium, aſcendentium, & collateralium.

Gradus eſt habitudo diſtãtium perſonarum, qua cognoſcitur quota agnationis, vel cognationis diſtantia duæ perſonæ inter ſe differunt. Et dicuntur gradus ad ſimilitudinem graduum ſcalarum, vel locorum procliuium, quia gradimur de proximo in proximum.

Conſanguinitas per tres Regulas declaratur.

PRima regula magiſtralis pro linea recta. Aſcendentium, & deſcendentium quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermedijs vna dempta, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire quantum diſtat abauus à Petrucio (Petrucium eſſe fingimus in cellula vbi eſt facies) vtroque computato & intermedijs, quinque ſunt perſonæ: deme vnam, quatuor ſunt gradus: & ſic de alijs.

¶Pro linea collaterali duæ ſunt regulæ.

¶Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Exemplũ pone. Cum facis abauum ſtipitem inter P.& pronepotem propatrui, (nam illi ſunt in linea æquali:) quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo inter ſe quarto. De computatione tantummodo canonica loquor.

¶Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe. Exemplum pone faciendo abauum ſtipitem. P.& filius propatrui ſunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, ſcilicet à P. ſed P. diſtat à ſtipite quarto gradu, ergo à filio propatrui quarto. Semper intellige ſecundum canones.

¶Pro arbore conſanguinitatis ſecundum computationem ciuilem dantur tales regulæ.

¶Prima in linea recta aſcendentium & deſcendentium quot ſunt perſonæ, de quibus quæritur, computatis intermedijs vna dempta, tot ſunt gradus inter eas.

¶Pro linea collaterali.

¶Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto duplicato diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Nam ſecundum leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus: Computatio enim Legiſtarum ob aliud fit quàm computatio Decretiſtarum.

¶Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ ſtipite dempto, tot ſunt gradus. Si ampliorem optas enucleationem, recurre ad Ioannis Andreæ declarationem.

Circa

Circa lecturam Arboris diuersis olim diuersum modũ tenentibus, Ioannes de Deo Hispanus post illos lecturæ ipsius arboris nouum modum assumens, per suas metricas regulas ipsius intellectũ nisus fuit aperire: sed propter multitudinem regularum, & versuũ obscuritatem, aliquibus notum ignotũ, alijs ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Ioã. And. inter decretorum doctores minimus & indignus, inuentionem arboris ex eo fuisse, vt habentibus materiam cõsanguinitatis & affinitatis ignotam, nota, & habẽtibus notam, ex oculorum inspectione notissima fieret: antiquorũ scripta reuolui, & (prout expedire credidi) compilaui.

¶Primò quærens ad vtramque arborem ad quid fuerit inuentio arboris necessaria. Secundò an sit authentica. Tertiò ad quid in volumine decretaliũ repetita, quæ olim fuerat in decretis.

Oculis multa subijciuntur.

¶Primæ quæstionis ex superius dictis patet solutio. probatio enim ad oculum alias vincit. Instit. de grad. §. agnationis. 27. q. 1. nec aliqua. Ex ostẽsione. n. facti quædã melius percipiuntur quàm elocutione, ext. de don. Apostolicæ. ver. fi. Hinc est ꝙ agrorum mensio subijcitur oculis. 16. q. 3. inter. de præscrip. quia indicante. C. fin. reg. l. 3. Ventris inspectio: an mulier sit prægnans. ff. de ven. inspi. l. 1. in prin. Locorum pudicitiæ inuestigatio, an mulier sit virgo. ext. de prob. proposuisti. an arcta. de frig. & mal. fraternitatis. vel aliter impedita. eo. tit. ex literis. Iniuriæ an sit atrox, æstimatio. ff. de ser. l. 2. Et literæ Papales an sint veræ, vel falsæ. de crim. fal. licet.

¶Ad secundum dic, ꝙ arbor authẽtica est: quod patet ex canonibus Isid. & Alexã. 35. q. 5. c. 1. 2. & vlt.

¶Ad tertium dic, ꝙ quia in decretis de consanguinitate & affinitate tractatur, vtile fuit ibi arborem ponere. & quia in decretalibus est idem tractatus, & in hoc volumine vtile fuit repeti, ex eo maximè, quia nemini venit in dubium, id satis esse validum satisque famosum, quod repetita lectio probat. C. de emend. Iust. Cod. l. vna. Item ex eo, quia antiqui canones circa materiã illam multum fuerunt correcti: vnde expediens fuit secundum statum iuriũ nouorum antiquam arborem decidere.

Deinde ad arborem consanguinitatis specialiter descendamus. Et primò quæritur qcid sit consanguinitas, & vnde dicatur: quid linea, quid gradus. Secundò quæritur quomodo arbor formetur: & quare sic formetur, & quare sic punctetur. & interferemus regulas, per quas cognoscuntur gradus. Demum ponemus quædam notanda, & quasdam quæstiones.

Consanguinitatis diffinitio.

¶Ad primum dico, ꝙ consanguinitas est attinẽtia personarum ex eo proueniens, quia vna descendit ab altera: vel ambæ ab eadem. Vel est vinculũ personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione cõtractum, quod satis est idem. Dicitur autem cõsanguinitas, quasi sanguinis vnitas, à con & sanguine: quia de communi sanguine descendunt. Et quò ad prohibitionẽ coniugij non distinguo an tales consanguinei sint producti ex vxorio coitu, vel ex fornicario, quod est expressum extrà de prob. per tuas.

Lineæ diffinitio, & eius multiplicitas.

¶Linea verò est collectio personarũ ab eodẽ stipite descendentiũ gradus continens, & numeros distinguens. Et est triplex linea, scilicet graduũ descendentium, ascendentium & collateralium, vt j. patebit, vt ff. de gradi. l. 1. & l. iurisconsultus.

Gradus descriptio.

¶Gradus est habitudo distantiũ personarũ, qua cognoscitur quota agnationis, vel cognationis distantia duæ personæ inter se differunt. Et dicuntur gradus ad similitudinẽ graduũ scalarum, vel locorũ procliuium: quia ita gradimur de proximo in proximum. ff. de grad. iurisconsultus. §. gradus.

Arboris consanguinitatis formatio.

¶Formatur autem sic arbor. Primò vide cellulas ascendentium: secundò descendentium: deinum collateralium. Ascende super cellulã vacuam: quæ remansit ideò vacua, quia non potuit nomen proprium habere: cum aliæ cellulæ (exceptis, his quæ per genitiuum nominantur) sumant nomen ab ipsa. Quomodo enim possemus illam cellulam nominare, quam dicimus filium patris: fratrem fratris: patrem filij, & sic de singulis? & eam alij vocant Ioachim: alij Protheum: alij truncum. Nos autem à nomine bidelli nostri vocemus eam Petrucium. Et scire debes, quòd competenter illæ cellulæ mediæ ascendentium & descendentium diuiderentur directè per medium, vt à latere dextro illarũ cellularũ ponerentur nomina marium, vt abauus, proauus, &c. à latere sinistro nomina mulierum, vt abauia, proauia, &c. quia positi à latere dextro descendunt à maribus, & èconuerso. Supra cellulam vacuam est cellula hæc continens pater mater, & vnum punctum supra, & vnum infra. Supra illã est cellula auus auia, continens duo puncta supra, & duo infra. Supra illam est cellula proauus proauia, continens tria puncta supra. & tria infra. Supra illã est cellula abauus abauia, habens quatuor supra, & quatuor infra. Descendendo sub cellula vacua, est cellula habens filium & filiam: & habet vnũ punctum supra, & vnum infra. Sub illa habens nepotẽ & neptem, & duo puncta supra, & duo infra. Sub illa pronepotem & proneptem: & tria puncta supra, & tria infra. Sub illa abnepotem & abneptem, & quatuor puncta supra, & quatuor infra.

¶Antequàm ad collaterales transeamus, scire debes quòd punctorum numeratio, est numeratio graduum, habito respectu ad cellulam vacuam, & puncti superiores denotant computationem secũdum ius canonicum: puncti inferiores secundum ius, &c. Ponitur autem computatio. canonica in superiori parte cellularum: ciuilis verò in inferiori, vt detur intelligi excellentia iuris canonici ad ciuile: & maximè quò ad hunc casum, quo instruimur in matrimonijs, quæ licitè contrahi possint necne: & cum matrimonium sit sacramentum ecclesiæ, in eo præcipuè lex minor est canone, extrà de secun. nup. c. vlt. & penul. Vides autem expunctatione prædicta, quòd in computatione ascendentiũ & descendentium concordat vtrumque ius: quia in eis semper persona addita personæ per carnis propagationem gradum adijcit.

Ius canonicum est excellentius ciuili.

Regula lineæ rectæ.

¶Ad inueniendum autem gradus inter eos secũdum vtrumque ius, tolle hanc magistralem regulã. Ascendentium & descendentium quot sunt personæ, de quibus quæritur cõputatis intermedijs vna dempta, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire quantum distat abauus à Petrucio: vtroque computato & intermedijs, quinq; sunt personæ: deme vnam, quatuor sunt gradus. Idem dico de ipso P. ad abnepotem: quia eo modo erit reperire quinque personas: & sic quatuor sunt gradus. Si velis scire quot distet abauus P. ab abnepote P. inuenies ibi nouem personas cõputato P. & sic octo erunt gradus. Scias autem quòd iste P. non habet totam suã computationem in arbore. Scias enim quòd quilibet habet duos parentes: quatuor auos: octo proauos: sexdecim abauos: & sic semper ascendentes duplicantur. Vnde impossibile fuisset tot personas in arbore scribere.

Coniugalis prohibitio in recta linea est perpetua.

¶Quæro an inter ascendentes & descendentes prohibitio copulæ coniugalis excedat quartũ gradum? Et dicit Goffr. in sum. de consan. & aff. §. item quantum. quòd non, per decr. non debet. eo. tit. quę generaliter loquitur. Alij communiter contradicentes inter ascendentes & descendentes perpetuã esse prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet. ad hoc 35. q. 3. progeniem. & duob. c. seq. in quibus dicitur, quod olim non solùm vsque ad secundum gradũ, sed etiam inquantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum est alterũ descendentem, & alterum ascendentem, perdurat prohibitio. ad idem instit. de nupt. §. 1. ff. de rit. nupt. l. nuptiæ. & hoc verum puto.

Regula collateralium.

¶Ad collaterales transeamus, & ad fratrem & sororem: & causa breuitatis prosequendo solum partem mediam arboris ad modum vexilli: qua intellecta reliqua intelligetur: quod per se patet. dicamus de

mus de fratre & descendentibus. Sub cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis. ex illa fratris pronepos proneptis. & frater P. est cum P. in primo gradu secundum canones: in secundo secundum leges. Eius filius in secundo secundum canones: in tertio secundum leges. Nepos in tertio secundum canones: in quarto secundum leges. Fratris pronepos est ipsi P. in quarto secundum canones: in quinto secundum leges: & sic debet esse vtraque punctatio, & isti sunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris fecimus stipitem. Fac consequenter stipitem de auo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, soror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus est P. secundo gradu, frater patruelis etiam secundo gradu: filius in tertio, nepos in quarto secundum canones. Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in sexto: & sic debet esse vtraq; punctatio. Posteà fac proauum stipitem, & habet filios patruum magnum, amitam magnam, auum & auiam, auunculum magnum, & materteram magnam. illos non prosequimur. Ex cellula patrui magni propior sobrinus, propior sobrina, ex illa horum filius filia, ex illa eorumdem nepos neptis. Et quia P. distat à proauo quē nunc feci stipitem, tertio gradu, ergo à patruo tertio, & à propiori sobrino tertio & à filio tertio, & à nepote qui exit lineam æqualitatis, quarto secundum canones. Secundum leges verò distat P. à patruo magno quarto, à propiori sobrino quinto, & à filio sexto à nepote septimo, & sic debet esse vtraque punctatio. Modo fac abauum stipitem cum tribus filijs, s. propatruo, proauo & proauunculo. de proauunculo non prosequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horum filius filia, ex illa horum nepos neptis, ex illa eorumdē pronepos proneptis. Isti omnes sunt cum P. in quarto gradu, quia P. distat à stipite in quarto gradu, & ex illa linea nullus exit lineā ęqualitatis. ergo omnes distant quarto. Secundum leges propatruus distat v. filius vj. nepos vij. pronepos viij. & sic debet esse vtraque punctatio.

Regula canonica pro collateralibus in linea æquali.

¶Nunc videndum est quibus regulis gradus illorum collateralium cognoscantur. Collateralium ęqualis lineę vnam trado regulam scdm canones. ¶Collateralium in linea ęquali quoto gradu quis distat à communi stipite: toto distant inter se, vel sibi attinent: hoc secundum canones. Exemplum pone: quando facis abauum stipitem inter P. & pronepotem propatrui. nam quia illi sunt in linea æquali, quilibet distat à stipite quarto gradu: ergo inter se quarto.

Regula ciuilis pro collateralib. de linea æquali.

¶Secundum leges verò aliter est, & sic dicimus regulam Collateralium in linea ęquali quoto gradu quis distat à communi stipite: toto duplicato distant inter se, vel sibi attinent. Vides ergo ex superius dictis, & ex punctatione, quòd prædicti P. & pronepos propatrui distant viij. Et insurgit illa diuersitas, quia secundum leges quęlibet persona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres faciunt duos gradus: secundum canones verò duæ personæ faciunt vnum gradum. Vnde (vt patet in cellula fratris) frater est cum P. in primo gradu secundum canones, in secundo secundum leges: sed computatio eorum ob aliud fit quàm nostra 35. q. 5. c. 2. Bene ergo dicitur secundum leges, ꝙ in æquali linea collateralium siue linea sit paris numeri, siue disparis: non est reperire disparem gradum. vide in linea paris numeri secunda, vel iiij. disparis numeri j. vel iij. In prima ij. gradus, in secunda iiij. in tertia vj. in quarta viij. quod non est secundum canones, quia in ęquali linea disparis numeri habemus disparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum, & sic de singulis.

Regula canonica in linea inęquali.

¶Nunc restat videre de collateralibus in linea inęquali, de quibus traditur talis regula secundum canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abauum stipitem P. & filius propatrui sunt in linea inæquali. cōputemus ergo à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu: ergo à filio propatrui iiij. & idem in descendentibus vsque ad lineam æqualitatis; & hoc est quod dicimus, ꝙ persona addita per-10sonæ vsque ad lineam æqualitatis non crescit gradus: quia ꝓpatruus, filius eius, nepos & pronepos oēs distant iiij. gradu à P. Sed aliter secūdum leges, secundum quas talem regulam tradimus.

Regulę ciuilis in linea inæquali.

¶Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dempto) tot sunt gradus. vnde P. à stipite distat iiij. à propatruo v. à filio vj. à nepote vij. à pronepote viij. & sic quælibet persona facit gradū. Vides ex supradictis ꝙ P. non potest contrahere cū aliqua de arbore. Distat. n. à summo, s. abauo: abimo 20 s. à nepote, ab extremis collateraliū, ab omnib. his quarto: à medijs citeriori: per quod satis patet, qđ cum nullo potest contrahere. Sed si extremus in collateralibus: vt puta si pronepos propatrui, vel pronepos fratris, procrearet filiam, Posset P. cum illa contrahere. Licet autem contrahatur in quinto gradu, remanet tamen consanguinitas. Prohibitio enim, quæ per ius positiuum processerat, potuit tolli: sed naturalia sunt immutabilia. 5. dist. in prin.

¶Scire debes, quòd communiter dicunt doctores, 30 ꝙ abauus & proauus & auus sunt bigami, dicentes, ꝙ si non essent bigami, non possent filij eorum coniungi, cum essent fratres: sed de hoc non multum curo: quia eadem ratione sic esset de alijs cellulis duplicibus, ꝙ personæ earum essent bigami. vnde fingamus perinde ac si in qualibet duplici cellula haberemus quatuor personas, ac si diceretur propatruus & vxor, proamita & maritus, vnde duplicatio posita fuit, vt nomina demonstraret in vtroque sexu, non vt eos coniuges denotaret. Sciendum est 40 etiam, quòd in collateralibus æqualis lineæ bene sequitur ista regula affirmando & negando. Ego & tu sumus consanguinei in linea æquali, & ego possum accipere filiam tuam: ergo tu meam. Et negatiuè. Ego non possum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam. Affirmatiua procedit in linea æquali quarti gradus. Negatiua in tertio, vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando, vel negando: quia si vnus est in quarto, alter in tertio vel citeriori: qui est in tertio vel citeriori, potest contrahe-50re cum filia eius, qui est in quarto gradu, & non èconuerso. vnde propatruus huius filius & nepos contrahere possunt cum filia P. sed non econuerso.

Quæstio notabilis.

¶Demum quæritur, an collaterales, quorum vnus est in quinto & alter in primo, puta filia P. & propatruus possint adinuicem contrahere? Dicit Host. ꝙ non. & hoc no. extra eod. quod dilectio. & ca. tua. & in summa huius tit. de consang. §. nunquid. in v. & j. quod per sua argumenta nititur probare sic, sci-60licet pater & filius vna persona censentur. C. de impub. & alijs substit. l. vlt. sicut ergo non contrahitur cum stipite, sic nec cum filijs stipitis. benefacit prędicta decret. tua. vbi fratres videntur poni pro stipite. Contrarium tenet Bern. quod colligitur ex glo. quàm ponit s. eod. tit. c. vlt. & Ra. & Io. de Deo: & hoc est verissimum, quod probant verba regulę positæ. s. eod. c. vlt. dum dicit ibi, descendentium ab eodem. sed certum est, ꝙ propatruus descendit à stipite. Præterea aut dicis quòd est inter eos prohibitio ascendentium, & descendentium, aut collateraliū: 70 de primo patet negando, quòd certum est filium P. non descendisse à propatruo. Est ergo prohibitio collateralium. sed certum est, quòd isti distant quinto. quid igitur impediat istos collaterales contrahere, non video. Ioan. Andr.

Multa

Multa dies, variusque labor huiusce parauit
Artis notitiam: quæ modò clara patet.

AFFINITATIS DECLARATIO.

Affinitas secundum canones est personarum proximitas ex coitu proueniens, omni carens parentela. Et dicitur affinitas quasi duorum ad vnum finem vnitas: eo quòd duæ cognationes diuersæ per nuptias secundum leges, vel per coitum secundum canones copulantur: & alter ad alterius cognationis finem accedit, vt ff. de grad. cogn. non facilè. §. affines.

¶Scias autem quòd affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua persona, qua mediante contrahitur. 35. quæst. 10. fraternitatis.

¶Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis eiusdem gradus, cuius est consanguinitas. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierẽ: si vis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide quoto gradu est tibi consanguineus tuus: & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere. Dictum est in regula, viri & mulieris, & non viri & vxoris: quia secundum canones etiam per coitum fornicarium & incestuosum contrahitur affinitas. patet de eo qui cogno. consang. vxor. suæ. c. discretionem. & c. penult. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, ideò dicitur: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris nulla est affinitas. Vnde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia. sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem. de consang. & affin. quod super his.

¶Regula. Quotiescunque inter vnam personarum, de quibus quæritur, & coniugem alterius non est, vel non fuit consanguinitas intra quartum gradum inclusiuè, nulla est prohibitio: vt inter me & coniugem nepotis mei non potest esse matrimonium: quia nepos meus est mihi consanguineus intra quartum gradum.

¶Aliud exemplum. Soror mea habuit maritum, ea mortua maritus eius aliam accepit, quo defuncto potero contrahere cum eius relicta: quia inter me & illam relictam nulla est, nec fuit consanguinitas.

AD Arborem Affinitatis & eius materiam transeamus. Et primò videndum est quid sit affinitas, & vnde dicatur: & quomodo ipsius genera insurgant,& gradus computentur: deinde arborem formemus. Ponemus posteà quædam notabilia, & quasdam quæstiones.

Affinitatis definitio.

¶ Est affinitas personarum proximitas ex coitu proueniens,omni carens parentela.hoc secundum canones:sed secundum leges est proximitas proueniens ex nuptijs: & requiritur secundum leges, ꝙ legitimæ sint nuptiæ,non interdictæ, vt contrahatur affinitas.ff.de gradi.l.non facilè.§. sciendum.Et dicitur affinitas quasi duorum ad vnum finem vnitas: eo quòd duæ cognationes diuersæ per nuptias secundum leges, vel per coitum secundum canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit,vt in ea.l.§.affines.

Affinitas p coitum nefarium contrahitur.

¶Sed quod per fornicarium coitum, & incestuosum secundum nos contrahatur affinitas, patet:de eo qui cogn.cons.vxo.suæ.c. discretionem.&.c.tit. c.penul.Sed consideratio legis fuit circa hæreditates & tutelas deferendas,& ne quis cogatur aduersus affinem testimoniũ dicere.ff.de gradi.l. iurisconsultus.in prin.& ff.de testi.l.3.& 4.q.3.§.item in criminali.vers.item lege Iulia. Sed canon quo ad matrimonia prohibenda considerauit vnionem carnis,quæ insurgit ex copula.Et est videre secundum hoc,ꝙ concurrere potest attinentia consanguinitatis & affinitatis:vt si quis cognoscat consanguineã suam, omnes consanguinei vtriusque sunt vtrique affines. Scias autem quòd affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortua persona qua mediante contrahitur.35. q.10.fraternitatis. Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quæ fit extra claustra pudoris.35.q.3.extraordinaria. & adde quod ibi not.

¶Et insurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honestate,interdum sine:& publica honestas interdum sine affinitate,vt si cognosco vxorem vel sponsam,hic impedimentum est publicæ honestatis & affinitatis.si cognosco non sponsam,hic affinitas sola est.si sponsam nondum cognoui,ibi sola publica honestas. Hoc ideò quia si mortua est vxor tua,& vis contrahere de dispensatione ecclesiæ cum consanguinea sua, & ecclesia dispensat ꝙ possis contrahere cum illa, non obstante quòd sit tibi affinis, tali gradu per dispensationem adhuc contrahere non poteris:quia licet sublatum sit impedimentum affinitatis, non tamen sublatum est impedimentum publicæ honestatis.Debes ergo facere exprimi,quòd possis cum tali contrahere non obstante impedimento publicæ honestatis pro eo, quòd desponsasti consanguineam eius in quarto gradu, & non obstante quòd est tibi affinis in quarto pro eo ꝙ dictam desponsatam carnaliter cognouisti,& tunc matrimonium procedere poterit.

Affinitatis genus per quam regulam cognoscitur.

¶Genus affinitatis cognoscitur per hanc regulam, sed non gradus. Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus,sed non gradum. Isto modo,si is qui est mihi in secundo gradu consanguinitatis, cognoscit mulierem, illa est mihi secundo gradu affinitatis, & primo genere: si alius eam cognoscit,ille attinet mihi secundo genere affinitatis & secũdo gradu:si ille aliam mulierem cognoscit, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & secundo gradu. Sed quia solùm primum genus hodie habet prohibitionem,& quia B.plenè tradidit ext. de cons.& af.c.non debet.hic circa hoc non insisto.ergo si persona mihi consanguinea coniungat sibi aliam personam carnali copula, persona iuncta est mihi affinis primo genere affinitatis,si attinens mihi primo genere affinitatis carnali copula se alteri commisceat,illa attinet mihi secundo genere.si affinis mihi secundo genere aliquam cognoscat,illa est mihi affinis tertio genere,sed eodem gradu. Est igitur videre de gradibus. Certum est, quòd affinitas non habet hodie prohibitionem nisi in primo genere, & in illo vsq; ad iiij. gradum:licet affinitas non habeat suam specialem computationem graduum, sed computantur gradus affinitatis secundum gradus consanguinitatis. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem, si vis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier: vide quoto gradu est tibi consanguineus tuus,secundum regulas quas tradidi in proxima arbore:& quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere.

Affinitatis gradus computantur sicut gradus consanguinitatis.

Arboris affinitatis formatio.

¶ Nunc formemus arborem, & in medio arboris sunt quatuor cellulæ,& in prima superiori ponitur primus gradus, in secunda secundus, in tertia tertius,in quarta quartus gradus.Et de his primò quæritur, quare ponantur in medio fratris & sororis. Secundò,quare non exprimant attinentiam, dicendo primus gradus affinitatis,& sic de singulis. Ad primum dic,hoc fuisse vt detur intelligi, quòd affinitas oritur ex consanguinitate, & quòd ab vtroq; sexu virili & fœmineo affinitas contrahatur. Ad secundum dic, attinentiam non fuisse expressam, vt illa computatio graduum ad consanguinitatem & affinitatem referatur: vnde soror & frater sunt in primo gradu consanguinitatis,& frater & vir sororis sunt in primo gradu affinitatis, & sic de alijs. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quatuor cellulas continens:in prima scribitur frater,in secunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorsum huius alia linea continens alias quatuor cellulas:in quarum prima scribitur vxor fratris olim relicta,in secunda vxor filij fratris, in tertia vxor nepotis fratris, in quarta vxor pronepotis fratris.A latere sinistro sunt aliæ quatuor cellulæ: quarum prima soror,secunda sororis filia,tertia sororis neptis,quarta sororis proneptis. Ad dorsum harum sunt aliæ quatuor: prima vir sororis olim relictus, secunda vir filiæ sororis,tertia vir neptis sororis,quarta vir proneptis sororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, vna à latere dextro continens, relictus relictæ fratris:à sinistris,relicta relicti sororis, quæ secundum omnes ponuntur ad decorem, & ad demonstrandum genera affinitatis,quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas,quarum vna oritur in cellula fratris,& terminatur in cellula viri sororis: in qua scribitur primum genus affinitatis.Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula sororis, & terminatur in cellula vxoris fratris,in qua idem scribitur.

Quæstio.

¶ Circa hoc quæro,quare in cellula, vxor fratris, scribitur, olim relicta, quod non ponitur in alijs cellulis inferioribus eiusdem lineæ? Et dic hoc factum fuisse propter cellulam, quæ ponitur ad dorsum illius.q.d.frater habuit vxorem,mortuo fratre vxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illa demum mortua iste relictus à relicta fratris vult contrahere cum sorore,nunquid potest? Olim non poterat,quia erat sibi in secundo genere,& primo gradu: hodie verò potest. Idem sit repetitum quo ad cellulam viri sororis.

Regula magistralis gradus affinitatis, & genus manifestãs.

¶ Ad cognoscendum ergo gradus affinitatis & genus tam per formam arboris,quàm ex prius dictis, tolle hanc solam regulam magistralem; Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & eiusdem gradus,cuius est consanguinitas.Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri, & mulieris, & non viri & vxoris, collige ex his, quæ in principio dixi.Inter consanguineos mulieris & virum,& consanguineos viri & mulierem, ideo dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas,sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri & consanguineos mulieris nulla est affinitas:vnde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus,pater & filius cum matre & filia.Sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem. extrà,de consan.& af.quod super his.Primi generis

quare

quare dixerim, etiam ex superiorib. patuit, & eiusdem gradus cuius est consanguinitas. vide hoc in arbore. nam frater & soror sunt in primo gradu cõsanguinitatis, maritus sororis est fratri in primo gradu affinitatis, & sic vxor fratris sorori, & sic filia sororis est filio fratris, & ipsi fratri in secundo gradu consanguinitatis, maritus eius in secundo gradu affinitatis, & econuerso & sic in reliquis. Vnde vir proneptis sororis attinet fratri & omnibus descendentibus, qui sunt in arbore, quarto gradu affinitatis. & hoc ideo, quia toto gradu consanguinitatis attinet prædictis ipsa proneptis. Qui sunt in arbore, ideo dixi, quia si pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & sic attinet quinto gradu secundum regulas traditas in ꝓxima arbore.

Affinitas notabilia declaratur

¶ Post hoc notandum est, illud precisè non sequitur, ego & tu sumus affines: ergo filius, quem procreo, est tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego sum tibi affinis, & ipse consanguineus interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, si ego & tu sumus affines per appositionem mei, quia scilicet contraxi cum consanguinea tua, si ex dicta consanguinea tua filium procreo, ille est tibi consanguineus, non affinis. sed si ego maritus consanguineę tuę ex alia muliere filium procreo, ille nec est tibi cõsanguineus, nec affinis. Si verò tu consanguineus vxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipse affinis. sed si tu & vxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipsa in secundo, vel primo: tunc ipse filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipse mihi in quarto. Si verò tu & vxor mea eratis consanguinei in linea inęquali, sed vxor mea erat remotior, vt quia ipsa in tertio, & tu in secundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipse affinis: tu in tertio gradu, & ipse in tertio gradu. Item nota ꝙ istud etiam non sequitur, ego & tu sumus affines, & ego non possum accipere filiam tuam, ergo nec tu meam: quia si habeam consanguineam tuam in vxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere quia affinitas non contrahitur inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris, sed inter virum & consanguineos mulieris, & inter mulierem & consanguineos viri, vt dixi, & probatur extra de consan. & aff. quod super his. Sed ego non possum contrahere cum filia tua, nisi forsan illa excederet quartum gradum, vt quia esset in quinto, & est simile secundum quod dixi s̄. in proxima arbore circa finem.

Affinitatis prohibitio inter ascendẽtes & descendentes est ꝑpetua.

¶ Nunc quæritur an affinitas inter ascendentes & descendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantùm vsque ad quartum gradum? Et si teneremus opin. Goffr. de qua dixi s̄. in arbore proxima circa medium, diceremus quòd vsque ad quartum gradum tantùm. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio sit perpetua. Dicit enim tex. quòd ita abstinere debemus à consanguineis vxoris, vt à proprijs. ext. de cons. & af. c. 1. 3. 5. q. 3. de propinquis. & c. æqualiter. Si ergo inter consanguineos ascendentes & descendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines ad idem instit. de nupt. §. affinitatis. & dicit lex, quòd tales affines ascendentes & descendentes habentur loco parentum & liberorum. ff. de grad. l. non facilè. §. & retro. in fi. Eodem modo posset formari quæstio de affinibus quorum vnus est in primo gradu, alter in quinto, sicut in consanguineis dixi s̄. in arbore proxima, in fi. An autem liceat diuersis temporibus habere in vxores duas cognatas, scilicet vxores duorum fratrum, & an coniuncti olim in gradu prohibito hodie permisso simul manere possint, de hoc vide no. ext. de cons. & af. c. non debet.

Consanguinei & affines quo iure prohibẽtur coniungi.

¶ Vltimò quæritur ad vtramque arborem, an prohibitio consanguineorum, vel affinium coniungendorum procedat ex prohibitione diuina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio. Breuiter scias, quòd olim propter necessitatem frater necessario habuit contrahere cum sorore, & consanguinei cũ consanguineis. vnde tunc in collateralibus non erat prohibitio. hoc fuit à principio generis humani in filijs & nepotibus Adæ, hoc etiam fuit post diluuium in nepotibus Noe. In Leuitico verò prohibitæ fuerunt ferè duodecim personæ, quas vide no. ext. de rest. spol. literas. & de diuor. c. gaudemus. Demum ius positiuum canonicum prohibuit consanguineos & affines primi generis coniungi in septimo gradu & citeriori: quæ prohibitio postea vsque ad quartum gradum est restricta. ext. c. non debet. reuocatis etiam quibusdam alijs prohibitionibus, vt patet. Reuocatio verò fuit ex causa, quæ ibi ponitur, & ext. de testi. cap. licet ex quadam. per quod patet, quod prohibitio partim procedit ex iure diuino, & partim ex positiuo. Vnde in secundo gradu æqualis lineæ collaterales contrahere possunt iure diuino, sed non positiuo. Ratio verò prohibitionis sumitur 35. q. j. §. j. c. j. fuit. n. propter charitatem ampliandam. Nam si contraherem cum sorore, idem esset pater & socer, mater & socrus, vir & frater, &c. sed si alium habeo patrem, alium socerum, numerosius se charitas protenderet: in qua vniuersi fideles & præcipuè studentes continuè perseuerent per gratiam eius, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Nunc quæritur.] Hæc q. diuiditur. in 7. partes: in prima quarum probatur per tria c. quòd consanguinei debent computare parentelam ad coniungendum, vel separandum matrimonium: & si defuerit parentela, vicini antiquiores. Secunda ibi, *Ecce.* Tertia ibi, *Hoc iuramentum*. Quarta ibi, *Ad hoc*. Quinta ibi, *Qui verò*. Sexta ibi, *Occasione*. Septima ibi, *Recepturus*. Io. de Fan.

CASVS. Hic proponitur sexta q. quæ satis vtilis est: & locum habet in causis de facto.

a ¶*Nunc quæritur.*] Hæc q. sexta expeditur j. eo. c. 1. & 2. & ext. qui mat. ac. pos. videtur. & ext. de sent. & re iud. tenor. "nam consanguinei præferuntur extraneis ea ratione, quia melius possunt scire suam consanguinitatem cum chartis, cum testibus, cum recitatione maiorum, & alijs argumentis. hoc tamen quod dicitur de consanguineis in testimonijs admittendis, exaudi tãtum cum de consanguinitate agitur: nam si super alio ageretur, non sunt admittendi nisi cum eo temperamento quod dixi. 3. q. 5. in princ. & hoc probatur extrà. de testi. super eo. Item licet soli consanguinei accusare possint matrimonium: tamen quilibet potest denuntiare, vt extrà de cog. spi. tua. & licet per denuntiationem non agatur nisi ad pœnitentiam, vt ext. de accu. super his. tamen quia in hoc casu non possunt pœnitere nisi separentur, iudex ab officio suo eos separabit [a]. ar. 24. q. 3. ecce.

Consanguineos.] CASVS. Dicitur hic, quòd matrimoniũ potius accusare debẽt consanguinei, quàm extranei, sed vbi consanguinei desunt, extranei audiendi sunt: & si consanguinitas ꝓbetur, matrimonium separetur.

b ¶*Extraneorum.*] ar. quòd peregrini, aduenæ, alienigenæ non recipiantur in causa consanguinitatis, & quòd propinqui cæteris personis præferantur, si contradixerint: quod est verum, vt extrà qui ma. accu. poss. videtur.

c ¶*Nullus.*] nisi deficiente parentela, vt hic in fine.

d ¶*Accuset.*] impropriè secundùm H. ar. C. de inof. test. parentibus. vbi ponitur accusare pro agere. "Et not. ꝙ causa matrimonialis non est criminalis nec ciuilis etiam vbi de crimine agitur in foro ecclesiastico: sed mista. ext. de procu. tuæ.

"consanguinei pferuntur extraneis qñ sup mřimonio est quæstio.

1 Sen. 4. dist. 41. Poly. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 60. Bur. l. 7. ca. 21. Iuo p. 9. c. 57. Pan. l. 7. c. 84.

2 Ext. q ma. ac. pos. c. vř.

a Ad hoc fa. qđ not. §. 2. q. 1. si peccauerit fr. in j. gl. in fi. Arc.

† al. peccãdi.

"Matrimonialis causa est mista.

QVAESTIO VI.

1 ps

Nunc quæritur [a] *quibus accusantibus, vel testificãtibus, consanguineorũ coniũctio dirimẽda sit. De his ita decreuit Fabian⁹ Papa.*

¶Consanguinei tantum, vel, si progenies defecerit, antiqui, & veraces propinquitatem in synodo computent.

CAP. I.

1 Consanguineos extraneorum [b] nullus [c] accuset [d], vel consanguinitatẽ in synodo computet [e]: sed propinqui [f], ad quorum notitiã [g] pertinet, id est pater, mater, frater, soror, patruus, auunculus, amita, matertera, & eorum ꝓcreatio. Si autem progenies tota defecerit [h], ab antiquioribus, & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota sit [i], episcopus canonicè perquirat: & si inuenta fuerit propinquitas, separentur.

[*Cælestini Papæ decretum ecclesiæ Florentinæ missum.*]

PALEA.

CAP. II.

2 Videtur nobis, quòd secunda, quam contra ꝓhibitionem ecclesiæ duxit, nõ sit vxor, etiam si primam non haberet desponsatam. Nã qđ contra interdictum, & ordinẽ ecclesiæ factum est, tamquam inordinatum ratum non haberi tam diuinę, quàm humanæ legis proclamat auctoritas. Quia igitur ea, quam inordinatè superduxit, prohibitione renitente, vxor non est, cogendus est eam recipere, quam iurauit, & desponsauit, & ex ea prolem genuit: vt iuramenti religio non vilipẽdatur, & fides adinuicem promissa seruetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alij exinde occasionem peierãdi †, & alias decipiendi assumere non valeant. Quòd autem parentes, fratres, & cognati vtriusq; sexus in testificationem suorum ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum admittãtur, tam antiqua consuetudine, quàm legibus approbatur, Ideò enim maximè parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittuntur, quoniam vnusquisque suam genealogiã cum testibus, & chartis, tum etiam ex recitatione maiorũ scire laborat. Qui enim melius sciunt, & quorum est interesse, ita vt, si non interfuerint, & cõsensum non adhibuerint, secũdum leges nullum fiat matrimonium? Quod verò legitur [3 pater nõ recipiatur in causa filij, nec filius in causa patris] in criminalibus causis, & contractibus verum est: in matrimonio verò coniungẽdo, & disiungendo, & ipsius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res est, congruè recipiuntur †.

¶*Hæc Palea deest in plerisq; vetustis exemplaribus. Habetur extrà, qui matrimonium accu. poss. c. 3. ex Clemente iij. aliàs Cælestino, Florentino episcopo. aliàs ecclesię Florentinæ: indeque, & ex aliquot manuscriptis est emendata, verbis aliquot & additis, & sublatis.*

Item Vrbanus Papa Richardo † Genuensi Episcopo.

¶Qui iureiurando propinquitatem firmare debeant.

CAP. III.

4 Notificamus tibi, vt postquam tres, aut duo ex propinquiorib. iam defunctę [k] vxoris, eius, qui accusatur, vel viuæ: hanc propinquitatem iureiurãdo firmauerint, vel tres, aut duo ex antiquioribus Genuensibus, quibus hæc propinquitas nota est, qui bonæ famę, [l] & veracis testimonij sint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo studio, supradicto modo consanguinitatem firmauerint, sine omni mora coniugia dissoluantur. Quòd si propinqui, aut extranei verbis tantum propinquitatem testantur, & iuramento probare, vel noluerint, vel nequiuerint, coniugium nullatenus dissoluatur: sed competens

e ¶*Vel consanguinitatem in synodo computet, &c.*] hoc referas ad testes. Et est ar. "quòd non potest idem accusator esse & testis in causa criminali: quod verum est, licet quidã consentiant dicentes hoc speciale esse in matrimonio, vt idem sit accusator & testis sicut est speciale, quòd non iuretur in eo de calumnia, cum sit quæstio spiritualis. ext. de iur. cal. literas. & ꝙ consanguinei admittũtur, & quòd non omnino ibi obseruatur ordo iudiciarius. extr. vt lite non contesta. ad hoc Deus. & quòd valet testimonium de auditu. j. e. de parentela. & ꝙ post publicationem attestationum testes possunt induci. extrà de testi. series. & c. licet.

f ¶*Propinqui.*] "hic præferũtur propinqui, & in accusatione adulterij. C. de adul. l. quãuis. & in interdicto de libero homine exhibendo. ff. de lib. hom. exhib. l. 3. §. penul. & in accusatione effusis, & eiectis. ff. de effu. & eie. si vero. §. cum aũt.

g ¶*Notitiam.*] arg. quòd non sit idoneus testis in hac causa qui non habuit notitiam consanguineorum, quos computat, si suo tempore fuerint.

h ¶*Defecerit.*] quia non sunt, vel nesciunt, vel sunt infantes.

i ¶*Nota sit.*] ante motam quæstionem. ext. de consang. vt affi. ex literis. [b]

Videtur.] Hoc capit. fuit olim extra de matri. contra. contrà interdict. eccle. c. 1. sed hic est Palea.

Notificamus.] CASVS. Quidam mortua vxore sua duxit aliam, quæ dicebatur primæ consanguinea fuisse, dicitur hic quòd si duo, vel tres de consanguineis viri, vel mortuæ vxoris, vel alij testes idonei dixerint iurati consanguinitatem separentur, si verò aliqui hoc dixerint sine iuramento, separatio hæc non fiet, sed indicetur eis pœnitẽtia: quia infamati sunt, & fortè peccauerunt.

k ¶*Defunctæ.*] mortua. n. erat vxor eius cuius consanguineam postea accepisse dicebatur, vel affinem.

l ¶*Bonæ famæ.*] ar. ꝙ debent esse bonę famę testes in ꝓbãda cõsanguinitate, vt ext. de testi. in literis. & ext. e. ti. licet. "Sed quid si criminosus seruus vel infamis cõtraxit, nunquid pñt admitti ibi homines similis conditionis? Vř ꝙ sic. 2. q. 7. si hę reticus. C. de inoff. test. in arenam. Dico ꝙ nõ, sicut nec dico aliàs criminosos testes contra criminosum admittendos. nec enim habet ibi locum replicatio. ext. de excep. à nobis.

a ¶*Eis.*

"Accusator & testis idẽ esse non pt in causa criminali.

"Propinqui præferũtur alijs in certis casibus.

3 ff. de testi. testis idoneus.

† al. admittuntur.

† al. Cyriaco.

b Sed qñ dř mota qõ? dř Vin. ex quo mřimonij intentio est extra de of. del. cõsultationib. Arg. 22. q. 5. hoc videtur. Ar.

4 Sen. 4. dist. 41. Iuo p. 9. c. 33. Pan. l. 7. c. 85.

"mřimoniũ serui an possit ad testimonia seruorum dissolui.

a ¶*Eis.*] i. accusatoribus. Testes enim non puniuntur ante quàm dixerint testimonium. ar. C. de testi. nullum. est tamen arg. hic pro H. ꝙ idem possit esse accusator & testis in huiusmodi causa [a].

b ¶*Contraxerint.*] sed fortè non bono zelo diffamauerunt matrimonium, vt C. de adul. quamuis. in fi.

S I duo. Casus. Quidam contraxerunt, & erat fama contra eos esse consanguineos. dicitur ꝙ si hoc constiterit testium approbatione, vel eorum confessione, separentur. si neutrum erit, ab episcopo adiurentur: & si negauerint, sibi sunt relinquendi: scientes quòd si aliud habent in conscietia, in mortali peccato sunt vsq; ad separationem, &c.

c ¶*Confessi.*] si tamen eos consanguineos fama publica nūtiet: quę habetur pro vno teste, idem est si vnus confitetur, secundum Baz.

d ¶*Sicut est fama.*] "nam sine fama nō sufficeret eorum confessio, vt ext. de eo q cog. consang. vx. suæ. super eo. licet H. dicat sufficere si vterq; iuret septima manu. 33. q. j. requisisti. sed contra eum est ext. de eo qui cog. consan. vx. suę. super eo. vbi dicitur, ꝙ rumor, &c. Sed dici potest ꝙ aliud est vbi se cōsanguineos dicunt, vt hic: aliud vbi turpitudinem allegāt: vt ibi: quia nec tunc familiares testes admittūtur, vt ext. de testi. in literis. Vel facias vim in eo quod dicit, rumor, &c. quia aliud est quā fama. [b] Item si adest præsumptio violenta cum fama, sufficit, vt ext. de testib. præterea.

e ¶*A liminibus segregatos, &c.*] sed dic segregatos quo ad sacramenta: sicut quilibet in mortali peccato existens. 1. q. 1. sacerdotes.

[a] Nō est falsum secūdum id qd not. 4. q. 4. c. 1. in gl. ibi. sed not. s. e. in sum. idem qd dr hic Arch.

[1] in Cod. p uetusto ex Eugenio ij.

[2] Sent. ibid. Iuo par. 9. cap. 53.

"Cōsanguinitas nō ,p batur p confuges, nisi fama cōcurrat.

[b] Rumor est qn aliqua pars viciniæ vnū dicit. fama est qn tota ciuitas dt siue clamat, secundùm Host.

eis [a] pœnitentia propter infamiam, vel peccati maculam (si fortè in hac re contraxerint [b] aliquam) iniungatur.

Item ex concilio Vrbani Papæ habito in Apulia [1].

¶Suæ confessioni relinquuntur, quorum incestum nullus iureiurando affirmat.

CAP. IIII.

[2] SI duo, vel tres viri cōsanguinitatem iureiurando firmauerint, vel ipsemet fortè confessi [c] fuerint, coniugia dissoluantur. Si verò neutrū contigerit, episcopi eos per baptismum, per fidem, per iudicium Christi in vera obedientia obtestentur, quatenus palàm faciant, vtrū se (sicut est fama [d]) consanguineos recognoscant. si negauerint, sibiipsis relinquendi sunt: ita tamen, vt si aliud in conscientia habeant, se à liminibus [e] ecclesiæ, à corpore, & sanguine Domini, a fidelium communione nouerint segregatos, atq; infames [f] effectos, donec [g] ab incesti facinore desinant. Si se epōrum iudicio segregauerint, si iuuenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur. [h]

2 *Ecce, quibus accusantibus* [i], *vel testificantibus consanguineorum cōiunctiones sunt dirimendæ. Cuiusmodi verò iuramētum ab accusatore* [k] *sit exigendum, ex Romano ordine* A *habetur. Est autem huiusmodi.*

A ¶Ordine.] *Cæteri collectores citant non, ex ordine: sed ex concilio Romano sub Gregorio III. Ex quibus collectoribus, & vetustis Gratiani exemplaribus nonnulla sunt*

emendata in hoc, & in sequentibus capitibus.

synodalium, quod non dicitur separationis, prout dicit præcedens c. quia per tale iuramentum nulli separantur, quia per illud se non obligant ad aliud testes illi synodales, nisi vt nūtient epō quod illicitè perpetratur in parochia. Vnde ex quo nuntiauerint epo, si voluerint ꝙ separentur, oportet ꝙ iterū præstent aliud sacramētum, de quo habes in c. de parentela. in quo plus est: quia debet addere de credulitate. sed testes synodales nō iurāt nisi de auditu. Nec contradicit ext. de testi. quoties. "vbi dicitur ꝙ de sciētia debēt iurare. nam illud p hoc intelligo. In illo autē c. ab isto. ponitur sacramentum eorum, qui se parantur propter consanguinitatem.

k ¶*Ab accusatore.*] hoc falsum est secundum quosdam, imo à testibus.

¶Iuramentum accusatoris.

CAP. V.

[3] DE parentela illa quam dicunt esse inter illum N. & istam eius coniugem N. quidquid inde scis, & audisti [l], à tuis vicinis, aut à tuis propinquis antiquioribus, ꝙ tu p nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per † præmium, aut per † consanguinitatem celabis episcopū tuum, aut eius missum, cui hoc inquirere [m] iusserit, quandocunq; [n] te ex hoc interrogauerit, Sic te Deus adiuuet & istæ sanctorum reliquiæ.

¶Iuramentum testium.

CAP. VI.

[4] ILlud † sacramentum [o], qđ iste iurauit de illa parentela, quæ inter illum N. & eius coniugem N. computatur, ꝙ tu illud obseruabis, inquātum sapis, aut audisti. Sic te Deus adiuuet.

3 *Hoc iuramentum non est separationis* [p], *sed synodale, institutum ab Eutychiano Papa.*

Ait enim.

¶Sinodale iuramentum.

CAP. VII.

[5] EPiscopus in synodo residens post congruam allocutionem [q] septem ex plebe ipsius parochiæ, vel eo ampli9, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros in medium debet euocare, & allatis sanctorum pignoribus [r] vnumquemque illorum tali sacramen-

DE parentela.] Casus. Ostenditur hic qualiter debeāt iurare qui de parentela debent testimonium ferrè.

l ¶*Audisti.*] ante motam quæstionem. extr. de consan. & aff. ex literis. ideò aūt hic admittitur testimonium de auditu [c], quia difficile est ꝙ aliquis sciat quo vsq; consanguinitas ,p tenditur. ff. de gra. cog. non facilè. circa princ. licet hoc sit correctum per illud extra de testi. licet. & nota, ꝙ secundum quod G. inducit hoc c. habes ꝙ accusator debet iurare de veritate dicenda, licet nō de calumnia. & est arg. ad idem extr. de desp. imp. attestationes. admittitur autē testimonium de auditu tantū vbi agitur de consanguinitate, aliàs per auditum non probaretur matrimonium, imo putaretur clandestinū.

[3] Pol. l. 6. ti. 4. Ans. l. 10. c. 74. Bur. l. 7. c. 25. Iuo p. 9. cap. 61. Pā. l. 7. c. 86.

"Testes synodales qd iurant.

† al. propter
† al. propter

[4] Burc. l. 7. c. 26. Iuo p. 9. c. 62. Pan. l. 7. c. 87.
† al. illud.

[c] Add alios casus in quibus admittit no. do. in l. si arbiter. ff. de ,p batio.

[5] Pol. l. 6. ti. 11. Ans. l. 6. c. 152. Bur. l. 1. cap. 91. 92. 93.

f ¶*Atque infames.*] infamia canonica, quæ deletur per pœnitentiam. 6. q. 1. infames.

g ¶*Donec.*] arg. ꝙ infamia per pœnitentiam aboletur.

h ¶*Nō prohibeantur.*] rōne iuuenilis ætatis, vel ipso iure si ignoranter coniuncti sunt. arg. 33. q. 2. interfectores. & c. in adolescentia. & 34. q. 1. §. 1.

ECCE. Hæc est 2. pars huius quæst.

i ¶*Ecce quibus accusantibus.*] G. prout colligi potest ex rubricis istis, "quatuor ponit genera sacramentorum. Primò, ponit sacramentum accusatoris in 1. c. de parentela. Secundò, ponit sacramentum synodalium testium, in c. eps. Tertiò, testium in c. de parentela illa. Quartò, sacramentum eorū q separantur, in c. ab isto. Dīit tñ quidam G. deceptum fuisse p cōsuetudinem Italiæ, quæ est vt accusator debeat iurare iuxta tenorem illius c. de parentela. nam quidam dñt, ꝙ accusator iurare non debet, quia nec ēt de calumnia in huiusmodi causa iuratur ext. de iur. cal. literas. vnde vtrunq; capitulū de parentela, intelligitur de sacramento testium: sed de parentela primum, loquitur de sacramento testium, quod dicitur esse separationis, quia per illud separantur, quorum matrimoniū accusatur. In illo aūt c. eps, fit mentio de iuramento testium

"sacrm quadruplex est circa causas mrimonial.

l ¶*Aut audisti.*] arg. testimonium de auditu esse recipiendum, vt 3. q. 9. §. de his. 14. q. 2. super. & c. quamquam. 34. q. 1. non satis. hodie non, vt ext. de testi. licet.

m ¶*Inquirere.*] si. ext. de test. si q testiū. & hic est intellectus.

n ¶*Quandocunque.*] dum tamen ante testium publicationē. ext. de testi. fraternitatis. & c. series. vel dic ꝙ iudex ex officio suo etiam post apertas attestationes potest requirere à testibus. ext. de consang. & affi. c. 1.

o *ILlud sacramentum.*] secundum intellectum G. hoc iuramentum est testis, præmissum accusatoris, sed melius est, vt primo exprimatur forma sub qua iurant sequentes. H.

HOC IVRAMENTVM. Hæc est tertia pars qōnis.

p ¶*Non est separationis.*] i. non fit separatio ad istud inter eos quorum matrimonium accusatur, nisi iterum præstetur sacramentum sequentis cap. quod apertè colligitur extra de testib. cog. præterea.

EPiscopus.] Casus. Dicitur hic ꝙ episcopus de qualibet parochia septem viros veraces & honestos debet vocare vt iurent quidquid in parochia nouerint contingere pertinēs ad correctionem episcopi, ꝙ de hoc interrogati dicent veritatem episcopo, vel eius legato.

q ¶*Allocutionem.*] i. prædicationem. 10. q. 1. placuit.

r ¶*Pignoribus.*] i. reliquijs, quib. obligatur sicut p pignora.

s ¶*Amodo.*

a ¶*Amodo.*] arg. q sine accusatore cōtra aliquē inducere testes pōt eps, & pronuntiare, &" q idem possit esse iudex & accusator, simile 6.q.2.si tm.11.q.3. præcipue. & supra ead.q.c.1. & 2.q.5.presbyter. simile suprà 4.q.4.c.1. & 2.contra.[a]

b ¶*Postmodum.*] arg. q in cā consanguinitatis testimoniū pōt ferre quis de his q recenter didicit. arg. contra, s.e. in c. tribus. & arg. ex. de consan. & aff. ex literis. sed hic postmodū non intelligit post motā quæstio. qđ ibi prohibet: sed postmodum, id est cętero, & sic per equiuocationē solue. ad hoc prox. quæst. quod autem.

c ¶*Synodalem.*] imo quælibet cā est synodalis indirectè, vt extrà de iudic. nouit.

d ¶*Illud.*] scilicet de parentela.

AB HOC. Hæc est quarta pars quæstionis. Ioan. de Fant.

e ¶*Separationis.*] id est, ad quod fit separatio testium.

DE *parentela illa.*] CASVS. In quadam matrimoniali cā fuit appellatum ad Papam. Papa causam delegauit Othoni episcopo, & quibusdam alijs. testes in gradibus & in personarum nominib. primo discordauerūt, postea in altero cōsenserunt. iudices delegati ipsum super hoc cōsuluerunt. dicit Papa, quòd hic considerandæ sunt testium personæ, & qualitar debeat iurare, & esse sine varietate.

f ¶*Diuerso.*] ergo nulli erat credendum, vt 4.q.3. Item qui falso. Vel loquitur hic de diuersitate testiū qui discordant, "tenentur.n. testes ex vtroq; latere probare consanguinitatem, vt ext. de cōsan. & aff. ex literis. & singulos gradus clare distinguere, & pprijs nominibus nominare personas omnes, vel sufficiēti circumlocutione, & debent vidisse q personæ constitutæ in vno prædictorum graduū, se pro consanguineis habuerunt, vt ext. de testi. licet. 2. Sed certè testes, qui debent pbare consanguinitatem, debent incipere à principio, & sic descēdere vsque ad personas illas de quibus quæritur. si incipiunt à duob. fratribus, & bene probāt illos fuisse fratres, sed de patre eorū nihil pbant, nec inde aliquid sciunt, & alios descendētes, probant gradus, nūquid hoc sufficit? Dico q sic: quia de stipite nō inuenimus cautū, sed tm̄ de lateribus, vt ext. de test. series. & ipsos fratres canon quandoque ponit pro stipite. s. ead. q.5.c.1.

"Accusator & iudex pt idem esse.

a Huic contrario stādū est. & qđ pmittitur sal sumi est: nā eps non est accusator & iudex i hoc casu, s; vnus iuratorū accusat, & alī introducit testes alios. Arch.

†al. pmiū.

"Testes cōtra mrimonium deponētes quid tnr facere.

to constringat. Amodo[a] in antea quidquid nosti, aut audisti, aut postmodum[b] inquisiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam Christianitatem in ista parochia factū sit, aut futurum erit, si in diebus tuis euenerit, tantum vt ad tuam cognitionem quocūque modo perueniat, si scis, aut tibi fuerit indicatum synodalem[c] causam esse, & ad ministerium episcopi pertinere, quòd tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium †, nec propter parentelam vllatenus celes episcopum, aut eius missum, cui hoc inquirere iusserit, quādocumque te ex hoc interrogauerit. Sic te Deus adiuuet, & istæ sanctorum reliquiæ. Illud A sacramentum, quod iste iurauit de synodali causa, q tu illud ex te ita obseruabis, inquantum sapis, aut audisti, aut ab hac die in antea inqsitur[9] es. Sic te Deus adiuuet, &c.

A ¶Illud.] *Burchardus legit*, istud. *& ante hæc verba præponit hanc rubricam*, Iuramētum cęterorum.

4 *Ab hoc iuramento illud[d] sumptū est, principio paululum deriuato. Porrò de iuramento separationis[e] Innocentius Papa II. scribit Othoni Lucensi Episcopo dicens.*

¶ Iuramentum illorum, qui consanguinitatem probant.

CAP. VIII.

ij DE parentela illa, vnde nos consulere voluisti, pro qua etiam est ad nostram audiētiam appellatum, aliorum fratrum scripta suscepimus, qui vtique causam ipsam diuerso[f] modo narrabāt. Et primò quidem tam in gradibus, quàm in nominibus psonarum discordasse: postmodum[g] verò in altero eorum computatores eiusdem parētelę dicuntur conuenisse. Cęterum in huiusmodi casibus summoperè consideranda est qualitas personarum, quæ aliquid contra quoslibet astruere velint: quę etiam iusiurandum præstare debent, quòd neque gratia, neque pretio, vel timere, vel odio alicuius hoc dicunt contra eos, de quibus agitur: sed potius, quia credant[h] ita verum esse, & ita se à suis antecessoribus audiuisse. In quibus omnibus non debet aliqua varietas, vel contrarietas[i] inueniri.

5 *Qui verò separantur ab inuicem, huiusmodi iuramentum præstabūt†.*

¶ Iuramentum separationis.

CAP. IX.

1 AB isto die in antea, q tu per nullum ingenium te sociabis huic tuæ consanguineæ N. cum qua cōtra legem, & rectam christianitatem adulterium & incestum perpetrasti, nec in coniugio, nec in adulterio illam tibi sociabis, nec cum illa ad vnam mensam manducabis, & bibes, aut sub vno[k] tecto manebis, nisi fortè in ecclesia, aut in alio publico loco, vbi nulla mala suspicio possit esse, & ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini, nec aliam coniugē accipies, nisi fortè post peractam pœnitentiam tibi licentia[l] data fuerit ab epo tuo, aut ei[9] misso. Sic te De[9] adiuuet[m], & istæ sanctorum reliquiæ.

A ¶Consanguineæ.] *Quæ sequuntur vsque ad vers.* perpetrasti. *addita sunt ex Burchardo & Iuone, itēque alia nonnulla.*

6 *Occasione verò consanguinitatis vxorem suam dimittere, & aliam ducere non licet alicui, nisi causa primum probata fuerit.*

Vnde Alexander Papa II. Gulielmo de Monstrolio†.

¶Nisi coram ecclesia consanguinitate probata vxorem dimittere non licet.

CAP. X.

2 MVltorum relatione cognouimus, te propriam velle abijcere[n] vxorē, & adhęrere alteri, prætendentem consanguinitatis occasionem. Vnde Apostolica auctoritate interdicendo mādamus tibi, vt hanc, quā nunc habes vxorem, nullatenus præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec episcoporum religiosorum concilium[o] causam istam examinauerit.

7 *Recepturus verò eam, quam iniustè dimisit, hoc modo iurabit.*

¶ Reconciliationis iuramentum.

CAP. XI.

3 AB isto die in antea istā coniugem tuam N. q̄ iniustè dimiseras[p], ita tenebis, sicut per rectū maritus suam

g ¶*Postmodum.*] Ponamus ergo, q Petrus & Berta, qui sunt frater & soror contrahunt matrimoniū: & duo testes bene pbant Petrum esse filiū Ioannis, sed de Berta, nihil sciūt. Itē alij duo pbant Bertā esse filiā Ioānis, sed de Petro nihil sciunt: separabit ne tale matrimoniū? Dicunt oēs q non[b]: qa nec isti duo pbant cōsanguinitatem, nec illi duo. nam aliud pbant isti, & aliud illi. Sed q hoc dicunt, cæci sunt: quia si pbaui aliquem esse filium alterius, illū esse patrem istius probaui. sed in casu isto pbatum est iudici, q Ioannes est pater Petri: similiter est ei probatū q Ioānes est pater Bertæ. ergo constat iudici q idē est pater vtriusq; ergo cōsanguinitas est probata. & fortè primi melius dicunt.

h ¶*Quia credāt.*] sufficit q iurēt de credulitate: nec est cōtrà ext. de trib. quoties. illud enim intelligo p hoc. & ita præstant isti duo sacramēta. Io. de Fant.

i ¶*Vel contrarietas.*] Hic respondet quęstioni factę. Ioan.

QVI VERO. Hęc est 5. pars hui[9] q̄stionis.

k AB *isto die.*] ¶*Sub vno.*] i. loco suspecto, nāq male agit, &c. 18.q.2. perniciosam.

l ¶*Licentia.*] cū sit senex. Si.n. esset iuuenis, de iure cōmuni posset contrahere, secundum quosdam, vt not. 33. q.2. in adolescentia.

m ¶*Deus adiuuet.*] sed clericus cū separatur à concubina sua, nō dēt iurare, vt ex. de cohab. cler. & mu. clericos.

OCCASIONE. Hęc est sexta pars quęstionis.

M*Vltorū.*] CASVS Iste consanguinitatis occasione volebat vxorē suā dimittere, phibet Papa ne dimittat, nisi pri[9] cā fuerit in cōcilio probata.

n ¶*Abijcere.*] propria auctoritate: quod non licet. 33.q.2.c.1. & 2.

o ¶*Concilium.*] hoc olim. Vel exaudi distributiue. De hoc no. 33. q.2.c.1.

RECEPTVRVS Hæc est septima pars quæstionis.

p AB *isto.*] ¶*Dimiseras.*] auctoritate propria: vel per ecclesiam si fuit decepta.

a ¶*Quod*

b ista fuit sniā Laur. p quo fac. expresse ex. de test. c. licet. & quod no. in gl. pd. & hāc sniā tenet Ber. & Gof. in pdi. c. licet. Arc.

†al. præstabant

1 Pol. l.6. ti. 4. Ansl. l.x.c. 75. Bur. l.7. c.27. Iuo p. 9.c.63. Pan. l.7.c.88.

† al. Monasteriolo.

2 Iuo p.9.c. 32. Pān. l.7. c.81.

3 Poly. ibid. Bur. l.9.c.8. Iuo p.8.ca. 217. Pan. l. 7.c.41.

a ¶*Quod autem vnius.*] hæc quæstio incidenter proponitur.
b ¶*Omne verbum.*] §.2.q.4.§.1.& c.placuit.
c ¶*Stabit.*] nisi in casu.de consec.dist.4.c.placuit. & 86.dist. tanta.& 8.q.3.talia.

Quod autem.] Casus. Hic intitulatur septima quæstio, quæ modicam habet dubitationem.

Deut. 27.

d ¶*Quòd autem.*] "si parentes nesciunt impedimentum, non est dubium quin filij sint legitimi, vt extrà qui fil.sint legit.cum inter. Si autem vnus sciuit, & alter nesciuit, dicunt quidam, quòd quantū ad scientem non sunt legitimi, sed quantum ad ignorantem sunt.ar gum.32.quæst. 2.solet quæri.& C.solut.matr. si ignorans. Sed licet Hug.& L.ita dixerint, tamen reprobatur eorum distinctio, extra ead.ex tenore. quia inconueniens esset, quòd aliquis esset partim legitimus, & partim illegitimus: sicut nemo potest esse partim liber, & partim seruus. ff. de liber.caus. duobus. sed si ambo parentes sciunt impedimentum, tales filij non sunt legitimi. licet ecclesia habuit illud pro matrimonio, vt extra de clan.despō. cum inhibitio.

"filij ex matrimonio illicito nati pñt esse legitimi.

Deut. 19.

Matth. 18.

†al. aliquē.

1 Burc.l.7. c.17. Iuo p. 9.c.52. Pan. l.7.c.83.

Quid est.] Casus. Cū de incestu soleāt filij nasci, q̄rit quare dictum sit in veteri lege, q dormierit, &c.? Et resp. q legitimi nō sunt, nec parentib. succedunt.

e ¶*Quid est.*] dubitando dicit, & tamen soluit: & interrogando respondet. sic 22. quæst. 2.quod ait.

f ¶*Sine filijs.*] scilicet legitimis. "Dicuntur enim non esse filij, qui non sunt boni. 12.q.2. nō liceat.ar.32.q.4.dicat, & 40.dist. multi.ergo verbo generali tantum legitimi continentur, extr.de iureiu.quintauallis.ff. de ope.lib.si libertus.

Leuit. 20. "Filius non est q bonus non est.

g De his verò, qui.] Hic depingitur 8.q. qua q̄ritur quo gradu possit dispensari cum consanguineis, vel affinibus. Et quidem in tertio Papa solus: sed in primo & secundo non potest, vt dicūt: quia in Leuitico prohibitus fuit vterque in consanguinitate & affinitate sed hoc falsum est, vt extrà de diuor.gaudemus.vt no.30.q.3.Pictacium. "& sunt tria quæ inducunt hanc dispensationem, proles, & tempus.j.e.c. 1.ff.de rit.nupt.qui in prouincia.& reformatio pacis, vt extr.

"Dispensatio circa matrimonia inducitur ꝑ tria.

debet habere coniugem in dilectione, & debita disciplina, nec eam per vllum malum ingenium à te separabis, nec ea viuente aliam accipies. Sic te Deus adiuuet, &c.

Quòd autem vnius [a] *testimonio coniugia apud quosdam dirimuntur, nulla ratione ratum habetur. Cum enim Dominus dixerit.* [*Omne* [b] *verbum stabit* [c] *in ore duorum, vel trium testium.*] *Item cum in Ilerdēsi concilio, c.20.dicatur.* [*Omnis controuersia, quæ de ecclesiasticis rebus fit, secūdum diuinam legem sub duobus, vel tribus testibus terminetur, Domino dicente* [*non vnus stet contra* A *alium* †, *sed in ore duorum, vel trium testium stet omne verbū*] *Item cum alibi dicatur* [[1] *nullius* B *personæ quantumlibet exercitatæ testimonio aliquid credatur,*] *euidentissimè apparet, vnius aßertione coniugia non esse dirimenda.*

A ¶Contra alium.] *In Deuteronomio hæc adduntur*, quidquid illud peccati, & facinoris fuerit. *In Euangelio autem sunt tantummodo sequētia*, vt in ore duorum, &c.

B ¶Nullius pſonæ.] *In codice Theodosiano, lib.11.tit.14. leguntur hæc verba.* & nūc manifestè sancimus, ne vnius omnino testis responsio audiatur, etiam si præclaro curię honore præfulgeat. *quorum similia recitantur ab Iuone, par.16.cap. 204. Et Gratianus §. 6. q.2. in principio hanc eādem ferè sententiam attulit.*

QVAESTIO VII.

Quòd autem [d] *quæritur, si illi, qui de incestuosis nascuntur, filij reputētur, Augustinus in lib. quæstionum super Leuiticum, c.seu quæst.76. determinat, ita dicens.*

¶Non appellantur filij, qui de incestuosis nascuntur.

CAP. I.

Quid est [e] [Quicunque A dormierit cum cognata sua, sine filijs [f] morietur.] cū filij ex huiusmodi coniunctionibus, & ante nati sunt, hodieque nascantur? An hoc intelligendum est lege Dei constitutum, vt quicunque ex eis nati fuerint, nō deputentur filij, id est, nullo parentibus iure succedant?

de desp.impu.accessit.in parte decisa.& hæc est indirecta dispensatio. In hoc enim casu tantum videtur dispensare, q post spatium longum non admittunt accusatorem, nisi accusatus ipsum spontè admittat, vt extrà qui ma. ac. pos.per tuas.

A ¶Quicunque dormierit cum cognata sua.] *Hæc verba non sunt hic apud B. Augustinum, sed initio ipsius quæst.76.*

QVAESTIO VIII.

De his [g] *verò, qui ignorāter coniuncti sunt, in quo gradu consanguinitatis, vel affinitatis ex dispensatione ecclesiæ relinquantur, Gregorius in Regesto definit dicens.*

¶*In Polycarpo citatur ex Grego. in decretis.*

¶Non separentur, qui infrà septimam generationem ignoranter copulantur.

CAP. I.

[2] De gradibus verò cognationum, qui infrà septimam generationem in matrimonio sunt inuenti, si nescientes fecerint, & iam multa [h] curricula annorum sint reuoluta, ita vt filios [i] habeant, in sexto qui inuenti sunt, aut fortasse [k] in quinto, huiusmodi non separentur, donec nos Domino ꝑmittēte ore ad os [l] loquamur. Hoc autem dico secundum indulgentiam [m], non secundum imperium. Qui verò de his duobus gradibus nouas contraxisse nuptias videntur, id est, infrà anni coronam [n], modis omnibus separentur. De cætero verò generalia per omnem prouinciam statuta percurrentia taliter firmentur, vt nullus audeat deinceps tale scelus ꝑpetrare: & qui fecerint, sine retractationis misericordia acriorib. puniti vltionibus separentur. Hi verò, qui propinquas sanguinis vxoris suæ in matrimonio sibi sociauerunt, sicut iamdudum vobis scripsimus, q in eodem gradu inuenti sunt, separentur: aut suspendatur eorum causa, vsq; dū nos insimul Domino auxiliante conueniamus. *Idem.* ¶De A his, qui post mortuas vxores, secundas contrahere nuptias voluerint, iustè, & honestè, & rationabiliter prospeximus ab earum cō-

De gradibus.] Casus. Quærebat quidam episcopus de consanguineis & affinibus primi generis in matrimonio copulatis quid esset faciendum? Resp. q in quinto gradu vel vltra per ignorantiam pridem coniūcti sunt, & filios genuerunt, tolerentur donec Greg. & ille simul loquantur. coniuncti verò intra annū in quinto gradu vel sexto, separentur: & ne de cætero tale quid fiat, prohibeatur: si qui contra fecerint, cum graui pœna separentur.

h ¶*Multa.*] arg.rōne diuturnitatis posse fieri quod aliàs fieri non debet.§.dist. 4. deniq;. & 95.di.ecce.1.q.1.cito.§.24. q. 1. schisma. contra.

i ¶*Filios.*] not.filiorum susceptionem, & annorum longa curricula dispensationē inducere, ne matrimonium separetur: hodie autem longitudo temporis nō excusat, vt extrà de consang.& af.nō debet.Ioan.

k ¶*Aut fortasse.*] iō dubitando dicit. quia in quinto gradu non est dispensandum, nisi ex magna cā. Dñt autē qdā, q dñs Papa in hoc c. dat gnalē formā oībus plātis, q vbi inueniūt aliquos in tali gradu, & illa tria ꝓcedūt, nō separēt eos, nec de cā cognoscāt: aliàs sic.

l ¶*Ore ad os.*] & ita permittit in suspenso.

l ¶*Ore ad os.*] sed si qs recēter cōtraxerat, vel cōtraheret cū aliqua, q tūc separent. Et hoc ē qd dixit.j.ann.coronā.

m ¶*Indulgentiā.*] Sed obijcio tibi, aut Papa dispēsauit, aut non? Si dispēsauit, ergo statī fuit mrimonium. Quare ergo dicit, nō separentur donec nobis loquant? Si n̄ dispēsauit, qūo ergo ꝑmisit eos esse in incestu? Itē quare scd̄m hoc subiūgit: Hoc aūt dico scd̄m indulgētiā? Sol. Papa nō statim dispēsauit in mrimonio, sed dispēsauit in hoc q dēt differri cognitio cāæ, vel ēt ꝓlatio snīæ: "& iō medio tpe alter alteri n̄ dbuit negare dbitū: cū adhuc n̄ cōstaret de cōsanguinitate, vt ext.vt li.pē. laudabilē. Vel dic q dispēsauit sub condōne, si cōstaret de pmissis. Vel expone, n̄ separent qtū ad cohabitationē, sed ꝑ hoc nō dat eis licētiā cōmiscēdi.

n ¶*Anni coronam.*] i. anni circulū vel reuolutionem. Nota noua

2 Poly. l. 6. tit. 4.

"causa pendente super matrimonio non est denegandū debitum.

" Mancipiũ dicitur nouum quod p annũ non seruiuit.

nous matrimonia dici quæ non sunt annua. " Similiter mancipiũ dicitur nouum quod nondum seruiuit per annũ. ff. de pu. & vect. interdum.§.quoties.similiter vinum. ff. de vin.tritic.& ol. legat.l. vetus.[a]

a Et habes hic arg. q̃ ñ dñr noualia q̃ annũ excedunt similiter nec nouum feudũ. Arch.

DE HIS QVI MORTVA. CASVS. Mortua vxore debet vir ab eius consanguineis vsque ad quartum gradum abstinere, & hoc fit ex dispensatione: quia de rigore iuris esset puniendus.

a ¶*Ad quartum.*] si intelligas hoc de secundo genere affinitatis, tunc nulla est ibi dispẽsatio: nec illud quod sequitur, hoc nos, spectat ad illud genus affinitatis, sed ad primum.

b ¶*Prælibauimus.*] id est, olim concessimus quibusdam.

HAec salubriter.] CASVS. Præcipitur hic, ne quis suam ducat consanguineam quandiu consanguinitas vsque ad septimum gradum cognoscitur: & qui in quarto gradu vel quinto iuncti sunt, separentur, quia in veteri lege prohibetur qs ad proximam sui sanguinis accedere.

1 In concil. Tol.2.c.9. Polyc. ibid. Ans.l.10.c.39. Burc.l.7.c.6. Iuo p.9.c.42.

c ¶*Affinitatis.*] consanguinitatis signa vel vestigia.

d ¶*Matrimonio.*] id est, vsque ad septimum gradum.

INcestuosi.] CASVS. Qui icestas nuptias contrahunt: quandiu in crimine sunt, excómunicati debent esse: & si alter moriatur in illa coniunctione, superstes non debet contrahere.

e ¶*Incestuosi.*] primã partem huius cap. intellige de exclusione sacramentorum: secundam autem de anathemate. & tunc dicitur, Non sumant cibũ spiritualem. De hoc dictũ est suprà eadem, q.3. de incestis. 12.qõ.2. indignè.

Leuit. 18.

f ¶*Manent.*] post admonitionem.

g ¶*Ad cathecumenos.* 11.q.3. ad mensam, cõtrà. Sol. expositio illa quæ sequitur, id est, cũ Christianis, &c. non refertur ad totum id qđ præmissum est, sed ad aliam partem, inter Christianos non habẽtur. Vel non de omnibus gentibus hoc intelligendũ est, sed de gentibus cathechumenis.

h ¶*Sed soli.*] Xpiani.

i ¶*Maneat.*] quid iuris in hoc casu, no. 33. q.1.§. de pœnitentib.

VN *de quæ-rit.*] Hæc q. diuiditur ĩ duas partes. in quarũ prima probat, quòd sententia retractari non pôt: & hoc probat p duos canones. Secunda ibi, *Quod autem.*] Io. de F.

k ¶*Unde quæritur.*] " Hic quæritur si sententia quæ lata est p matrimonio, vel contra illud, posteà possit retractari. Et dicendum q̃ sic: quia talis sentẽtia nullo cursu temporis transit in rem iudicatã, vt ext. de sent. & re iud. consanguinei. & c. lator. Quidam volebant distinguere & dicere, q̃ si secunda matrimonia sunt contracta, nõ potest retractari sententia: sed si non sunt contracta, possit retractari, per illud qđ est ext. de testib. sicut. 33.q.1. si per sortiarias. sed id quod in illa decret. sicut. dicitur, referendum est ad facilitatem[b] .i. non ita de facili retractatur sentẽtia quan-

"Snĩa pro matrimonio vel contra ipsum lata retractari potest.

2 Capit.l.7. c.433. & in adiect. cap. 125. Ansel. l.11.cap.9. Burd.l.7.c.5. Iuo par.9. c.41.

b Vel intellige vt not. s. §. his ita. in glos.

sanguineis vsque ad quartũ[a] gradum genealogiæ abstinere. Hoc nos secundum indulgentiam sanctæ matris ecclesiæ mitius prælibauimus[b]. Cæterùm iuxta B secularium legum censuram dignis coërcitionibus, grauibusque disciplinæ inuentionib. † hæc omnia mala, & illicita modis omnib. resecanda sunt, vt in futuro deinceps tempore cũcta quiescant.

† al. inuectionibus.

A ¶De his, qui.] *In Polycarpo hæc verba sunt ex codem Gregorio: sed habentur coniunctè cum ea de affinitate.s.q.2.& 3. & proximè antecedunt huic capitulo, de gradibus.*

B ¶Iuxta secularium.] *De pœna incestorum est in nouell.12. Iustiniani, & in cap.l.7.c.432. & 435. & in adiectis, c.124. & 127.*

Idem Felici Messanæ ciuitatis Episcopo.

¶In quarto, & quinto gradu qui coniuncti inuenti fuerint, separentur.

CAP. II.

1 HAec salubriter prẹcauẽda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui, vsquequo affinitatis[c] lineamenta generis successione cognoscuntur, matrimonio[d] sibi desideret copulare: sed A, sicut à maiorib. nostris definitum est, ita modis omnibus obseruetur: quoniam vsq; ad septenarium numerum parentelæ, nulli vnquam copulã contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre, & matre consanguinitatis parentela descendunt. Qui autem, & quæ in quarto, vel quinto gradu coniuncti inuenti fuerint, separentur: quoniam scriptũ est. [Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius.] & iterum [Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui.] Sanè quibus B coniunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi coniugij melioris libertatem.

Nisi C in eodem crimine vsque ad mortem alterius eorum contumaciter perseuerauerint.

Vnde in Aurelianensi concilio.

¶*Integrum cap.* Hæc salubriter, *vt est apud Gratian. etiam ab Anselmo citatur ex Gregorio. In Polycarpo autem sequitur post c. Tyctacium.s.30.q.3. attributum Zachariæ. In concilio Toletano 2. c. 5. quod referunt Burchardus, & Iuo, habentur cætera huius cap. verba præterea, quæ indicabuntur.*

A ¶Sed sicut.] *Hæc vsque ad ver. Separentur, absunt à concilio, Burchardo, & Iuone.*

B ¶Sanè quibus.] *Hæc in concilio impressò non habentur: quãuis apud Burchardum, & Iuonem ponantur coniunctè cum superioribus. Leguntur autem in Agathensi, & Epaunẽsi, Turonico 2. & in capitularibus adiectis, sed aliqua cum varietate, vt est notatum.s.e.q. 2. & 3. de incestis.*

C ¶Nisi in eodem.] *Hæc nusquam sunt inuenta, & visa sunt Gratiani. Quod indicat ille loquendi modus,* Vnde in aurelianensi concilio.

¶Non ducant vxores, qui vsque ad mortem alterius in incestu perseuerauerint.

CAP. III.

2 INcestuosi[e], dum in ipso detestãdo, atque nefando scelere manent[f], non inter fideles Christianos, sed inter gẽtiles, aut cathecumenos[g] habeantur: idest, cum Christianis non sumãt cibum, nec potum: sed soli[h] faciant hoc: non osculentur, nec salutentur ab eis. Et si suis sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam pẹnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos, de quib. per se veritas ait, [Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.] Et A si alter eorum morte præuentus fuerit, alter, quandiu viuit, grauiter pẹniteat, & sine spe coniugij maneat.[i]

Matth. 18.

¶*Hoc Burchardus etiam & Anselmus citant ex Aurelianensi: & aliquid ad hanc rem faciens habetur in Aurelianensi 3. c.10. sicut etiam in Agathensi, c.61. ex quo videtur citare Iuo. Sed longè magis cum hoc c. concordat c.4. concilij Ilerdensis relatum s.e.q.2. & 3. De ijs, qui incesti. Eadem autem planè verba leguntur l.7.c.433. & in adiectis, c.125. exceptis tamen ijs, quæ indicabuntur.*

A ¶Et si alter eorum.] *Hæc non sunt in capitularibus indicatis: sed horum loco habentur ista.* Nam cũ fidelib. non debent orare, neq; in ecclesiam intrare: sed ad ianuam ecclesiæ excubare, & intrantib. in eam, & exeuntib. ex ea, vultu in terrã prostrato veniam postulare, &, pro se orare non dedignentur, flagitare, & lachrimis profusis, vultu contrito, atque humiliato spiritu semper omnib. apparere vsq; ad satisfactionem ecclesiẹ, & proprij episcopi canonicam reconciliationem manere, & ad pristinum incestum nunquam redire, nec secularia negotia exercere, nec placitis, aut accusationibus, & testimonijs interesse, sed crebris sacerdotum precibus, manusq; Pontificis proprij impositionibus, & eleemosynarum largitionibus, atque cæterorum bonorum hominum † exhibitionibus expurgari, sanarique oportet.

† fortasse operum.

Hac auctoritate, qui in quarto, vel quinto gradu consanguinitatis coniuncti inuenti fuerint, ab ecclesia separari iubentur.

QVAESTIO IX.

1 ps VN *de quæritur*[k], *si ecclesia fraude testium, aut ignorãtia eorum decepta aliquos separauerit, qui post separationem alia coniugia contraxerint, si posteà deprehensa fuerit calliditas, vel falsa opinio testium, an priora coniugia sint redintegranda. Quod fieri non-*

quando secunda matrimonia contracta sunt. Et illud quod dico in matrimonio, dico in omnibus vbi periculum animæ vertitur, vt in baptismo, & ordine. Illud tamen posset dubitari, vtrum sententia matrimonij ipso iure retractetur, an per in integrum restitutionem? Et videtur ꝙ per in integrum restitutionem, vt ext. de in integ. rest. ex literis. Econtrà videtur ꝙ ipso iure, quia ibi sententia non transit in rem iudicatam, vt dixi. Sed licet magister specialiter proposuerit quæstionem de matrimonio, tamen generaliter prosequitur an qualibet sententia possit retractari. "Notandum ergo ꝙ varijs modis retractatur sententia. Quandoque retractatur si est lata per surreptionem, vt j. ea. veniã. & extra de offic. vicar. tua. & ext. de senten. & re iudic. cum olim. Itẽ si est lata per falsos testes, vel per falsa instrumẽta, vt ext. de probat. licet. & C. de fals. querela. Item, si est lata per falsas allegationes. ff. de iudic. præter. Item si interuenit falsus procurator. vt ext. de procur. in nostra. ff. de iud. licet. Item si est lata à iudice non suo, vt ext. de iudic. at si clerici. & C. si à nõ compen. iud. per totum. Item per in integrũ restitutionẽ[a], vt extra de in integrũ restitu. requisiuit. Item per appellationem, & supplicationem, vt C. de precib. impera. offe. authen. quæ supplicatio. Item retractatur si est lata ab excommunicato, vt extra de sent. & re iud. ad probandum. Item retractatur p implorationem tristis auxilij, vt si contra seruũ fuerit lata sententia, ille appellare nõ potest, sed permittitur ei implorare triste auxilium vt ff. de appel. serui. Itẽ si fuerit lata contra ius scriptũ, vt 2. q. 6. §. est ãt qñ. Itẽ pp corruptionẽ iudicis, vt 2. q. 6. §. venales. "Sũt aũt tres modi retractãdi sñias. Qñq; retractat̃ sñia .i. nulla oñditur esse s. cũ est lata à iudice nõ suo. 2. q. 1. in primis. vel cũ p falsum pcuratorẽ lata est. Qñq; retractatur iudicis officio, qñq; iure actionis. Si retractatur iudicis officio, s. per beneficium restitutionis in integrum: tunc tm̃ vsq; ad quadriennium põt agi. C. de temp. in integr. rest. l. vlt. si aũt iure actionis, s. actione in factũ: tũc vsq; ad xxx. annos audietur. C. de psc. xxx. ann. sicut.

a Omnibus modis.] ¶Rationabiliter.] etiam Imperiali rescripto[b]. C. de transact. causas. "imo à limine iudiciorum expellentur qui volunt retractare sententias, à quibus non est appellatum, vt C. senten. rescin. non poss. l. vlt. C. vt lite penden. l. fi. nisi pp publicam vtilitatem, vt ff. de decre. ab ordin. facien. quod semel. vt nisi restituẽdo. ff. de minorib. in causę. §. vltimo.

Loci nostri.] Casus. Papa bene diffinita debet confirmare, & delicta corrigere. Peccat enim qui bene statuta violat: & qui delicta non punit, peccandi viam aperit.

b ¶Omittimus.] sim. 23. q. 3. est iniusta. in fine.

c ¶Errorem.] nota, quòd partibus & aduocatis licet corrigere errorem suum quandocunq; ante sententiam, vt extrà de cens. olim. circa medium. C. de iuris & fact. ignor. error. testibus incontinenti licet corrigere, vt ext. de testib. cogendis, prætereà[c]. Itẽ dominus põt incontinenti errorem procuratoris corrigere, vt extrà de offi. iud. deleg. cũ olim. in fine. nisi errauerit in petendis iudicibus suspectis, vt extra de caus. possess. & proprie. cum olim. de hoc 32. qõ. 1. super. & cap. apud misericordem. Item iudex potest errorẽ suũ corrigere in interlocutoria sententia, vt ff. de re iud. quod iussit. sed diffinitiuam sententiã nullus potest corrigere: siue sit ordinarius[d], siue delegatus, siue in ciuilibus, siue in criminalibus causis, vt extrà de offic. delegat. in literis. C. quomodo & quan. iud. si vt proponis. ff. de pœn. diui fratres. nisi sit lata contra ordinem iuris, tunc potest retractari ab ordinario tantum, vt C. de acc. l. 3. & 4. & etiam à delegato, vt extrà de accu. qualiter & quando. "Sed licet corrigere non possit sententiam, tamen potest eam moderari, vt ff. de offic. præsid. illicitas. §. vlt. Similiter si deceptus tulit sententiam, potest denegare executionem iudicati, vt ff. de iudic. si prætor. in fin. Item verba sententiæ potest mutare: dum tamen sensus idem remaneat, vt ff. de re iudic. actorum. Item supplere potest eadem die de fructibus[e]. ff. de re iudic. Paulus. Item interpretari potest sententiam suam si est præses, vel procurator Cæsaris, vt ff. de appellat. l. ab executore.

d ¶Triennium.] maximè argum. 33. quæstio. quinta, quòd Deo.

e ¶Reparanda.] "not. rem iudicatam non præiudicare veritati in causa spirituali. Sed videtur contrà extra de testibus sicut. quia ibi dicit, quòd non videtur superesse aliquod remedium nisi quòd testi imponatur pœnitentia de periurio, sed ibi supple scilicet de facili. Vel ibi respicit factum, non ius. Simile not. extrà de arbitr. peruenit.[f]

QVOD AVTEM. Hæc est 2. pars quæst. in qua probat quòd sententia retractatur, & hoc probat per v. capitula. Ioan. de Fant.

Qvòd quis.] Casus. Qui non vult puniri, corrigat sua & prædecessoris sui delicta: & qui non correxerit punietur, ut uia peccandi claudatur.

non posse, argumentis, & auctoritate probatur. Sententia namque nisi per appellationem intra terminum lege constitutum releuata fuerit, irreuocabile robur obtinebit. Hinc etiam B. Gregorius scribit dicens.

¶Quæ rationabiliter decisa sunt, mutari non expedit.

CAP. I.

1 Omnibus modis[a] ecclesiasticæ disciplinæ, vel moderationi conueniens est, vt quæ rationabiliter ordinata fuerint, vel decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari.

¶In vulgatis Gratiani codicibus tribuebatur B. Augustino. Restitutũ est B. Gregorio ex aliquot vetustis exemplaribus, & Anselmo. Ac s. 25. q. 2. c. ecclesiasticæ. hoc idẽ citatur ex Gregorio, apud quem legitur ijsdem pene verbis. lib. 7. indict. 2. epist. 60.

Item Stephanus Papa V. Paulo Episcopo Placentino.

¶Quæ vtiliter decisa sunt, à successoribus roborentur, à temerarijs præsumpta rescentur.

CAP. II.

Loci nostri consideratio nos admonet rationis auctoritate, quæ à prædecessoribus nostris vtiliter decisa fuerint, roborare, & quæ à temerarijs præsumpta fuerint, in prõptu nihilominuus vlcisci. Reũ quippè ante conspectum diuini iudicis se nouerit esse, qui nititur vtiliter finita rescindere, ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippè vigoris ordo confunditur, si aut temerè illicita præsumantur, aut non concessa impunè tenentur. 2 Proinde si negligenter ea, quæ malà vsurpantur, omittimus[b], excessus viam procul dubio alijs aperimus.

¶Sententia huius capitis, & multa etiam verba sumpta sunt ex B. Gregorio, lib. 7. indict. 1. epist. 13. & 28.

Quia ergo sententia hæc rationabiliter data est, nec per appellationẽ intra certum terminum releuata, apparet, quod nequaquam priora coniugia sunt redintegranda. His ita respondetur. Aliud est, sententiam rescindere, & rationabiliter decisa turbare: atque aliud, quæ per subreptionem obueniũt, deprehensa corrigere: suum namq; errorem[c] cuiq; corrigere licet: atq; ideo, quæ à quolibet illicitè committuntur, siue à prædecessoribus admissa inueniuntur, in melius reuocari oportet. Porrò illicitè vxor à viro suo separata est, & illo viuente alij copulata: cum Dominus solius fornicationis causa à viro suo vxorem separari iubeat. Sicut ergo si aliqua, cuius vir putaretur defunctus, alicui copularetur, & qualibet occasione interueniente, ab eius consortio discederet,[3] quamuis iudicio ecclesiæ cogatur redire ad eũ, quem reliquerat: tamen, si post triẽnium[d] virum, qui mortuus putabatur redire contigerit, priora coniugia redintegrabuntur, sic cum deprehenduntur non fuisse consanguinei, qui causa consanguinitatis ab inuicem separati sunt, prioris consortij fœdera sunt reparanda.[e]

2 Quòd autem, quę illicitè admittuntur, vel admißa inueniuntur, corrigenda sint, vel quòd sententia etiã Romanæ sedis in melius commutari valeat, auctoritate Hilarij Papæ, & Nicolai monstratur.

Ait namque Hilarius episcopus Vrbis Romanæ synodo præsidens, cap. 4.

¶Corrigendum est, quod illicitè admittitur, aut à prędecessoribus admissum inuenitur.

CAP. III.

4 QVOD

a ¶Quod

Marginalia:

"Sñia multipliciter retractatur.

1 25. q. 2. ecclesiasticæ. Ansl. 4. c. 9.

a Hanc sentẽtiam quidam tenent pro veriori, maximè si contractum sit secundũ matrimonium. sicut enim auctoritate iudicis solutum est, ita & auctoritate eiusdem debet reformari. argu. ext. de reg. iur. omnis res. & ff. de regu. iur. nihil. Arch.

1. Cor. 10.

2 dist. 93. diaconus.

"Sñia tripliciter modo retractatur.

b Sub. nisi ex certa scia princeps daret rescriptum dicendo non obstante tali sñia. arg. C. de testi. aut. hoc inter liberos. Arc. "sñia à qua ñ est appellatũ, ñ est retractanda.

c Adde an & quando licet iudici recipere testẽ volentem corrigere dictum suum, no. Bar. in l. si postulauerit. §. 1. ff. de adult. & in 1. repetit. ff. de quæst.

d De hoc ẽt not. extr. de reg. iur. cum Berthold. in gloss. sed qualiter.

3 Vide s. cũ per bellicã. 34. q. 1. & 2

"Sententia potest moderari.

e Ad idẽ de expẽsis. Ar.

3 Deusd. p. j. Poly. l. 4. tit. 20. Ansl. 6. c. 157.

"res iudicata veritati ñ præiudicat.

f Vel dic vt not. s. ea. in summa.

a ¶*Quod quis.*] hoc c. loquitur de illicita alienatione rerum ecclesię, vt ext. de re. perm. c. 2. Secus enim si deliquit sententiando [a] diffinitiuè. C. sen. resc. non pos. l. 1. ff. de re iud. l. iudex. arg. contra factum proprium aliquem posse venire. argu. 12. q. 1. certè ego sum. & extra de elect. nosti.

a Etiam in causa spirituali, secundùm Hug.

b ¶*Illicitè.*] sic 55. di. pœnitentes. arg. contra extra de cler. coniug. diuersis. & extra de fil. presby. veniens. & arg. ff. de reb. eo. qui sub tu. vel cur. l. quamuis. & extra de conces. præben. cum super.

c ¶*Illicitis.*] no. argu. ad quęstionem domini calem: "iuraui quòd nunquam accederem ad fornicariam meam: post volo cum ea contrahere, nunquid possum? arg. hic quòd sic, & 31. q. 1. relatum. & c. illud. Et argu. contra extra de caus. pos. c. 3. & ff. de excep. rei iud. l. & an ead. §. actiones.

† al. in aliquo.

"fornicariã abiurans an cum illa cõtrahere possit.

APostolicæ.] CASVS. Quæritur vtrum Papæ constituta sint mutanda, & respondetur quòd non, nisi mutationis causa, vel conditio sit inserta.

d ¶*Decoquitur.*] "Hic patet ratio, quare in rescriptis Apostolicis nihil debet vitij reperiri, nec aliquid reprehensibile, vt ext. de rescri. cum adeo. vnde vitiosa dicentur rescripta si sit in eis falsum latinum, vt extra de rescrip. ad audientiam. sed in testamentis & priuilegijs secus est. C. de testam. errore. ff. de man. test. qui habebat. Non enim est verisimile, quòd cum ille literę in tot manib. decoquantur, quòd ibi sit aliquid reprehensibile.

"Rescripta Apostolica nihil reprehensibile cõtineant.

1 Deusd. ibi. Pol. l. 5. ti. 6. Ansel. l. 2. cap. 69.

e ¶*Retractari possit.*] "videtur ergo quòd sententia principis possit retractari, si esset iniustè lata. Et sic est contra. C. de app. ne causas. vbi dicitur, quòd si sententia principis sine causæ cognitione fuerit lata, non potest retractari ab alio. nam etiam error principis facit ius inter partes, vt ff. de suppel. le. l. 4. in fi. sed hic loquitur de ea retractatione, quæ fit per in integrum restitutionem, extra de in integ. rest. tum ex litteris:

"Sententia principis an possit retractari.

2 Polyc. l. 5. tit. 6.

f ¶*Conditionis.*] si concessum erat ad tempus. s. e. qu. 3. quod scripsi. Vel illius, si preces veritate nitantur, "sententia autem non est sub conditione ferenda. 2. q. 6. biduum. vnde hoc non intelligitur de ea, tenet tamen si feratur. extra de sent. excom. à nobis, &c.

"Sententia non est sub conditione ferenda.

VEniam nunc ad.] CASVS. Quidam petebant vt Papa Fotinum episcopum ex falsa causa depositũ restitueret, & Eustathium diaconum deponeret: Papa vero episcopum eis restituit, sed diaconum non deposuit.

quis [a] commisit illicitè, [b] aut à prædecessoribus suis inuenit admissum, si proprium periculum vult vitare, damnabit. Nos enim in nullo volumus se ueritatem vltionis exercere: sed, qui in causis Dei, vel contumacia, vel aliquo † excessu deliquerit, aut ipse, quod perperam fecit, abolere noluerit: in se, quidquid in alio non resecauerit, inueniet. Quod, vt deinceps possit tenacius custodiri, si placet, sententias, causas, & subscriptiones proprias, omnes commodate, vt synodali iudicio aditus claudatur illicitis. [c]

Item Gregorius.

¶ Secundum suæ conditionis tenorem Apostolica valet mutari sententia.

CAP. IIII.

1 APostolicæ sedis sententia, tanta semper consilij moderatione concipitur, tanta patientię maturitate decoquitur, [d] tantaque deliberationis grauitate profertur, vt retractatione non egeat, nec immutari necessarium ducat, nisi fortè sic prolata sit, vt retractari [e] possit, vel immutanda secundum præmissæ tenorem conditionis [f] existat.

¶*Apud Anselmum, & Polycarpũ citatur ex epistola Nicolai Papæ ad Regem Carolum. Extat in codice sæpe memorato monasterij Dominicanorum in epistola Nicolai, quæ inscribitur ad Ludouicum regem, & in altera eiusdem ad episcopos omnes in regno Ludouici, quæ incipit,* Gaudemus.

Item Innocentius Papa, epist. 22. ad episcopos Macedoniæ.

¶ A prædecessorib. damnatos, aliorum supplicationibus in pristinum statum Apostolica reformat ecclesia.

CAP. V.

2 VEniam nunc ad maximum A Photinum, [g] quasi ad quoddam thema: & (quod mihi anxium est, ac difficillimum) maiorum meorum reuoluam sententias. Fuerat de illo, quoquo pacto (vt ipsi etiã commeministis) aliquid vtique grauius constitutum. Verum, quoniam id per rumorem [h] falsum, vt asseritis, subreptum huic sedi, & elicitum per insidias demonstratis: quia res ad salutem redijt, veniam nos hanc intantum vobis adnitentibus post condemnationem more Apostolico subrogamus: 3 tantisque vestris assertionibus vobisque tam bonis, tam charis non dare consensum, omnibus rebus duris durius arbitramur. Pro vestra ergo approbatione (fratres charissimi) & sententia, ac postulatione episcopum Photinum habetote (licitum est enim ita constituere, vt deprecamini [i]) & nostram in melius conuersam sententiam, labore, vel testimonio vestro compotem B [k] vobis suscipite. Eustathium verò à me sæpissimè comprobatum nolite [l] expectare vt diaconi gradu † expolietur. 4 Sollicitos enim vos pro salute libenter audio: [m] contra caput, etiam si faciendum [n] sit, non libenter admitto. Cui manum porrigitis, vobiscum porrigo, cui porrigo, mecum porrigite.

A ¶ Maximum.] *Germana lectio est*, Veniam nunc ad maximum quasi quoddam thema Photinum. *Sed ob glossam nihil est mutatum.*

B ¶ Compotem vobis.] *Eadem causa fecit, ne mutaretur. Legendum est enim*, Compotes voti.

Item Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epistola septima.

¶ Sententiam Romanæ sedis in melius commutare licet.

CAP. VI.

5 SEntentiam Romanę sedis non negamus posse in melius commutari, cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro cõsideratione ętatũ, vel temporum, [o] seu grauiũ necessitatũ dispensatoriè quiddam ordinaret.

g Maximum Fotinum.] fortè binomius erat ille Fotinus. vel aliter, veniam ad Fotinum nunc quasi ad maximum quoddã thema: quia plures quæstiones ex eo surgunt.

h ¶*Per rumorem.*] arg. ad quæstionem illam. "Quid si aliquis propter falsum rumorem est electus, qui credebatur peritus? quod postea cassatur eius electio, [b] sicut & cassatur institutio, vt ff. de hære. insti. si pater. sed legata non cassantur ratione falsi rumoris, vt ff. de hær. instit. l. vlt. "Item hoc scias, quòd ea, quæ per subreptionem obtinentur, etiam absente aduersario, retractantur, vt extra de senten. & re iudi. cum olim. nec aliquid valet quod per literas subreptitias actũ est, vt ext. de off. vi. tua. imo & libertas quæ nõ retractatur, licet propter iniustam causam data sit, vt inst. quib. ex cau. ma. §. ca. ver. semel. tamen nulla est, si per subreptionẽ data fuerit, vt ff. de fideic. lib. cum verò. §. subuentum. & iudex qui aliàs non potest reuocare sententiam diffinitiuã, licet iniustam, in hoc casu ipsemet eam reuocat. ff. de iud. si pretor.

"electio imperiti, qui credebatur peritus, an debeat cassari.

b Arg. contra 10. qu. 1. placuit. vbi de hoc.

"obtenta per subreptionẽ absente aduersario, retractantur.

3 Tex. est in simili in l. in spiciendum. ff. de pœ. & in l. Arian*. ff. de ac. & obl.

i ¶*Vt deprecamini.*] arg. "quòd non sit simonia preces pro digna persona porrigere: & pro digno deposito restituendo licitè possunt preces offerri. arg. 1. q. 1. filium. & distin. 54. clerico. & dist. 54. si seruus.

"Preces pro digno simoniam non inducunt.

† al. gratia

4 Ide apud Nicolaũ ad episcopos Galliæ.

k ¶*Compotem.*] idest, officij potestatem habentem.

l ¶*Nolite.*] arg. quòd Papa approbat, &c. vt s. 24. q. 1. hæc est fides. s. 17. q. 4. §. qui autem. & 93. dist. si inimicus.

m ¶*Audio.*] arg. opti. ad iuuandos reos criminis. [c] s. dist. 45. licet similia. C. de aduoc. di. iud. l. restituendæ. & ff. de alb. scri. l. vlt.

c Arg. cõtra s. 23. q. 4. est iniusta. vbi de hoc.

n ¶*Si faciendum.*] argu. "quòd potius de misericordia, [d] quàm de rigore iuris delinquentes debemus corrigere: & quòd proniores debent esse prelati in absoluẽdo, quàm in condemnando, vt s. di. 45. licet plerunque. s. dist. 50. ponderet. & s. 23. q. 4. duo. & s. 26. q. 7. alligant. ff. de act. & ob. Arianus. ext. de prob. ex literis. ext. de fortil. ex tuarum. contra dist. 86. non satis. s. di. 9. sana. & s. 10. q. 7. dispensationes. lo.

"Misericordia est rigori pferẽda.

5 Ansel. l. 11. c. 75. Iuo p. 5. c. 19.

d id est, fm misericordiã: rigore, id est, secundum iuris rigorem.

SEntentiam.] CASVS. Quæritur vtrum sententia Apostolicorum possit retractari? Et resp. quòd potest, quãdo ex subreptione, vel ex dispensatione lata est, sicut Paulus præter omne ius quædam fecit, & posteà reprobauit: sed hoc faciendum est discrete, & ex causa, ne retractentur bene diffinita.

o ¶*Vel temporum.*] 55. dist. priscis. & s. 1. q. 7. necessaria. & c. quòd pro remedio.

a ¶*Legimus.*

a ¶*Legimus.*] " vt circuncisionem Timothei, quam fecerat fieri Paulus propter scandalum Iudeorum: qui natus erat ex Iudæa & gentili, postea mutauit hæc cum dixit: Dico quòd si circuncidimini, Christus nihil vobis proderit. arg. de pœn. di. 2. circuncisio. & 28. q. 1. sic.

"Timothe⁹ fuit circuncisus.

dinare decreuerit: (quoniam & egregium Apostolum Paulum quædam fecisse dispensatoriè legimus, [a] quæ posteà reprobasse dignoscitur:) quando tamen illa Romana videlicet ecclesia discretissima consideratione fieri delegerit, non quando [b] ipsa, quæ bene sunt diffinita, retractare voluerit. A

A ¶Voluerit.] *Sic enim in originali impresso: sed Anselmus, & Iuo habent,* renuerit.

Innocentius episcopis per Macedoniam constitutis, cap. epist. 7.

¶Cuiusque iudicium Apostolicæ sedis auctoritas retractare valet.

CAP. VII.

1 GRaue [c] non oportuit videri pijssimis mentibus vestris cuiuscunque retractari iudicium: quia veritas [d] sæpius [e] exagitata, magis splendescit in luce, [f] & pernicies [g] reuocata in iudicium, grauius, [h] & sine pœnitentia condemnatur. Nam fructus diuinus est iustitiam sæpius recenseri.

Item ex libro Pontificali. 2

¶A predecessoribus depositi, à successoribus restituuntur.

CAP. VIII.

3 GRegorius quartus, Theodosium, quem Eugenius antecessor eius presbyterij honore priuauerat, ecclesiæ Signinæ consecrauit episcopum. Leontius, dum esset presbyter, depositus fuit: sed posteà in Antiochia Patriarcha fuit. Misenum episcopum à Felice Papa damnatum Gelasius successor eius & communioni reddidit, & ecclesiæ restituit suæ.

¶*Hæc eadem ordine tantùm mutato habentur* s. *dist.* 50. *c. Ioannes Chrysostomus. §. Misenum episcopum. Et caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus ponitur ante c. graue. sine nomine Paleæ.*

CAP. IX.

SIcut ergo sententia Romanæ sedis in melius commutari valet: sic cuiuslibet ecclesiæ sententia, cum per subreptionem data cognoscitur, rationabiliter reuocari potest.

b ¶*Non quando.*] " ex hoc dicunt quidam Papam rescindere non posse quod semel bene diffinitum est, quin peccet. nam illud dicitur posse quod de iure. &c. 22. q. 2. faciat.

" Papa bñ diffinitum rescindere non potest.

GRaue.] CASVS. A sententia qua quidam absolutus fuit de crimine, appellatum erat ad concilium Macedoniæ. Episcopis videbatur durum sententiam infirmare. rescribit eis Papa, & dicit. quòd non oportet eos hoc timere: imo veritatem debent plenius inquirere, & nocentem si conuincitur condemnare.

c ¶*Graue.*] CASVS. Episcopi Macedoniæ dolebant si aliquando Papa retractabat sententias eorum, vel causarũ cognitiones. & ad hoc respondet Papa.

1 Pol. l. 5. ti. 4. Ansel. l. 2. cap. 28.

d ¶*Quia veritas.*] optima allegatio est cõtra iudices, " qui nolunt audire aduocatos. s. 30. q. vlt. iudicatẽm. [a] Non. n. potest ad veritatem perueniri, nisi respiciat ad causam, &c. 23. q. 8. occidit.

" Aduocati sunt audiendi.

a Adde glo. in l. antiqui tas. in fi. C. de vsuf.

e ¶*Sæpius.*] quandoq; tamen sufficit summatim cognoscere. C. vbi in rem act. l. 2. & ff. ad exhiben. l. 3. §. sciendum.

2 distin. 50. Ioannes Chrysostomus.

f ¶*In luce.*] " argu. q͂ iudex potest sæpius interrogare testes cum dubiè aliquid dixerint, vt 30. q. vlt. iudicantẽ. extrà de emp. & vend. cum causa. & ff. de interr. act. vbicunq;. Nec enim aliter ad veritatẽ peruenitur, nisi circunstantiæ omnes diligenter quærantur, vt 23. q. vlt. occidit.

3 Burc. l. 1. c. 233. Iuo ĩ præfatione. Pan. in præfatione. c. 3 2.

"Testes sæpius p̃nt interrogari.

g ¶ *Pernicies.*] id est, perniciosum factum.

ADDITIO. Dic clari⁹, pernicies, id est, perniciosa sententia, quasi dicat, si bene iudicatum est, bonitas magis apparebit: si malè, malitia in sententia commissa punietur. Archid.

h ¶ *Grauius.*] id est, cum grauitate.

i ¶*Pœnitentia.*] id est, postcà non pœnitebit: quia cum de liberatione faciet. 24. dist. c. 1.

DE ea.] " Hic depingitur 10. qu. quæ habet duo membra, scilicet vtrum ex secundis nuptijs soboles suscepta possit consanguineis viri prioris matrimonio copulari: & vtrum affinitas deleatur in superstite. & in vtraque respondetur negatiuè. j. ea. c. 1. sed illud corrigitur extrà de consan. & aff. non debet.

" Quæstio duplex hic soluitur.

QVAESTIO X.

DE ea verò, quæ ad secundas nuptias transit, vtrum in eadem affinitate consanguineorum prioris viri remaneat, an soboles ex secundis nuptijs suscepta consanguineis prioris viri copulari possit, meritò quæritur.

De his ita scribit Gregorius Papa Venerio Caralitano Episcopo.

¶Affinitas in superstite non deletur.

CAP. I.

4 FRaternitatis vestræ studiosæ sagacitati, 5 frater amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quæsisti, quæ debuisti, iucundum me reddidisti. Vnde placidè ad inquisita, respondeo. Sedem Apostolicam consulere decreuisti, si mulier [k] copula nuptiali extraneo viro coniuncta cognationi eius pertineat, [l] si eo defuncto [m] cognatio maneat; vel si sub altero [n] viro cognationis vocabula dissoluantur, vel si susceptæ [o] soboles possint legitimè ad prioris viri cognationis transire copulam. Est enim verbum Domini validum, & forte, est durabile, est immutabile, est perseuerabile, non momentaneum, non transitorium. Ait enim per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei, [Cęlum, & terra transibunt, [p] verba autem mea non transibũt.] Antequàm Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam. [Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhęrebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna:] cui non contradixit Dominus. Deinde cum veritas oriretur de terra in terram, & visibilis † [q] in humanitate appareret, interrogatus est, si licitum esset homini vxorem relinquere. Quod prohibens, fieri vetuit nisi fortè fornicatio excluderet maritalem copulam. Vnde protulit statim in medium eandem ipsam sententiam, quam ante secula manens cum patre verbum inspirauerat Adę, ipse confirmans, [r] quod ipse homo primus protulit. [Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.] si vna caro fiunt: quomodo

FRaternitatis.] CASVS. Quærebat iste episcopus an sit affinis vxor consanguineis viri: & si est, vtrum affinitas illa morte viri finiatur. Vel si vltra protenditur, vtrum tunc saltem deleatur, cum illa secundo viro coniungitur. & vtrum soboles, quam suscepit de secũdo viro, possit iungi consanguineis prioris viri? Primæ quæstioni respondetur, quòd sic: alijs tribus q͂ non. Et hanc rationem assignat. quia vir & vxor sunt vna caro: sicut dictum est à Domino, cuius verbum manet in æternum. Addit etiam similitudinem de imagine facta de luto ex quatuor elementis, ex quibus compositum est corpus humanum: & de liquoribus & coloribus, qui si misti sint, separari non possunt. Et scias, quòd in hac causa nihil mutaui: sed solummodo scripturam falsam correxi: & si verbis audacia detur, per hoc poteris deprehendere vtrum in alijs locis sit aliquid in melius reformatum.

4 Hug. de S. Vict. libr. 2. p. 11. Sen. 4. dist. 41. Pol. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10 c. 53. Iuo p. 9. c. 38. Pan. l. 7. c. 68.

5 Sagax dr̃ acutus, peritus, astutus, p̃scius futurorũ, puid⁹, velox: à sagio sagis, sagacitas, i. astutia, velocitas. Pap.

Luc. 22.

k ¶*Si mulier.*] prima quæstio.

l ¶*Pertineat.*] ad hoc probandum inducit omnia illa, quæ sequuntur in litera, vbi dicit, antequàm Deus, &c.

Gen. 2.

m ¶*Si eo defuncto.*] secunda quæstio.

n ¶*Vel si sub altero.*] tertia quæstio.

o ¶*Vel si susceptæ.*] quarta quæstio.

† al. inuisibilis.

p ¶*Transibunt.*] non quo ad essentiam, sed quo ad formam, scilicet de qualitate in qualitatem: iuxta id quod dicit Apostolus: Præterit figura huius mundi.

Matth. 3.

q ¶*Et visibilis.*] quia de Maria carnem assumpserat. de consec. dist. 2. reuera.

Matth. 19.

r ¶*Confirmans.*] ad literam hanc continuatur litera supradicta. est enim verbum Domini, &c.

a ¶*Quo-*

a ¶*Quomodo potest.*] hæc est responsio primæ quæstionis.
b ¶*Porrò.*] hæc est responsio secundæ quæstionis.
c ¶*In superstite.*]i. inter superstitem & consanguineos defuncti.
d ¶*Non deletur.*] s. 3.q.7.§.tria. cōtrà. Sed verba canonum legi præscribunt,i.præiudicant. Vel potius non deletur reuera secundum leges, [a] vt non sit, sed deletur quantū ad illud beneficium. de consec.dist.4.c. 1.
e ¶*Nec alia copula.*] responsio tertiæ quęst.
f ¶*Propheta.*] Laudate Dominum de cœlis,&c.
g ¶*Quoniam ipse dixit.*] id est, sicut leue fuit ei dicere, ita & facere.
h ¶*Carnem vnam.*] videtur non esse mirum si Dominus fecit virum & mulierem carnem vnam, " cum multitudinem fidelium fecerit vnum secum, scilicet per charitatem,vel humanę naturæ assumptionem de conse.di.2.in Christo.
i ¶*Copulæ.*] id est,secundæ.nam cum sobole ex prima posset contrahere. vnde quandoque pater & filius habent matrem & filiam.
k ¶*Permanere.*] durum verbum contra Innocentium extr. eo. non debet.
l ¶*Duo.*]s.vir & vxor.
m ¶*Vnum.*]in carnem vnam.
n ¶*Et de duobus.*]scilicet viro & vxore.
o ¶*Concreatio.*]id est, vna proles.
p *SI cuius.*] hæc duo c. non tenent.
Filiam.]CASVS. Pertractatis 13. impedimentis matrimonij: quia raptus videbatur impedimentum matrimonij, vel impedire matrimonium: ideò vltimo loco supponit de raptu,ostendens qui dicantur raptum committere, & qua pœna puniendi sint raptores, & qualiter rapta possit copulari raptori. Vt autem hęc & alia faciat, præmittit thema, de quo duas elicit quæstiones.
q ¶*Filiam cuiusdam.*] Post 13. impedimenta matrimonij tractat hic magister de raptu: quia videbatur matrimonium [b] impedire, & vtrum inter raptam & raptorem possit esse matrimonium.
Quod autē.] CASVS. Hic intitulatur 1. q.qua quæritur, an ille raptum commiserit,de quo dictum est in themate, & certum est, q sic.distingue tamen cū magistro, quòd raptus quandoq; committitur in re ipsa, quandoque in vsu rei,vt j.ea.§.vlt. Seq. duo c. plana sunt.
r ¶*Quòd autem.*] de hoc nullum est dubiū quin raptum commiserit iste. distinguas tamen cum magistro, quia quandoque raptus committitur in re ipsa: quandoq; in vsu rei,vt j.ead. §.vlt.
s *RAptus.*] s.27.q. 2.raptus.
t ¶*A corrumpendo est dictus.*] & ita simplex dicitur à composito: sicut aliàs exponit lex simplex per compositum, [c] vt ff.ad l. Aquil. si seruus. §. inquit lex. nam ibi veteres omnes intellexerunt rupisse, id est,corrupisse. Io.
u ¶*Qui raptu.*]id est, quia est illicitus coit*, à corrumpendo.

Lex

potest [a] aliquis eorum propinquus pertinere vni, nisi pertineat alteri? Hoc minimè posse fieri credendum est. Porrò † [b] vno defuncto, in superstite [c] affinitas non deletur, [d] nec alia copula [e] coniugalis affinitatem prioris copulæ soluere potest. Sed neque alterius coniunctionis soboles placet ad affinitatis prioris viri transire consortium: pro eo, quòd verbum Domini validum est, & forte: &, vt inquiens dixit propheta [f] [Verbum Domini manet † in æternum.] Et alius propheta[Quoniam ipse dixit, [g] & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt: statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præceptum posuit, & non præteribit.] Nam potest per verbum suum, atq; præceptū efficere Deus duos carnem vnam, [h] id est, masculum & fœminam, qui innumeram multitudinem vtriusque sexus non destitit secum facere vnum: sicut per se veritas dixit:[Non pro his tantùm rogo,sed etiam pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint.] Si quis ergo temerario, & sacrilego ausu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel sub altero affinitatis vocabulo dissipare, vel susceptam sobolem alterius copulæ, [i] propinquitati prioris credit legitimè sociari, hic negat Dei verbum validum esse, & forte: & qui tam facilè, & velociter quærit dissoluere, hic non credit verbum Dei in æternum permanere. [k] Confice terram ex quatuor locis magna intercapedine à se distantibus: & confectam, & conglutinatam finge cuiuscunque figuræ, vel immensitatis corpus volueris, nunquid erit humanum ingenium, quod ipsas quatuor partes ab inuicem valeat segregare, vt vnaquæque per se possit agnosci? Sic à quatuor auis duo [l] conficiuntur in vnum: [m] & de duobus [n] fit vna concreatio. [o] Hanc similitudinem de quatuor elementis, vnde concreatus est homo, colligere potes, si eorum vnāquamque speciem, quę in multis diuisionibus partita est, per discretas inter se partes assignaueris. Fit idem in metallis: hoc etiam in liquoribus: probat etiam in coloribus pictor, qui sequitur arte naturam, colores admiscendo, A ex visibilibus fucis corpora fingens,

A ¶Admiscendo.] *In Polycarpo, & apud Anselmum, vnde pręcedentia verba sunt restituta hoc loco sic legitur*, fucis miscendo colores, ex inuisibilibus corpora fingens. Sed ne Domini constitutio, &c. *multa enim apud ipsos sequuntur.*

Item Innocentius Papa.

¶Soboles ex secundis nuptijs genita consanguineis prioris viri copulari non debet.

CAP. II.

SI cuius [p] patruus, vel auunculus vxoratus obierit, & illa virum alium posteà duxerit, & filios, filiasúe ex illo genuerit, cum his omnibus modis commisceri prohibemus: quia vir & mulier vna caro sunt.

Item ex Romana synodo.

¶De eodem.

CAP. III.

j SI qua mulier ad secundas nuptias transierit, & ex eis sobolem genuerit, nullo modo potest ad consortium cognationis viri prioris pertingere.

Item Hyginus Papa.

¶De eodem.

CAP. IIII.

ij 1 SI qua mulier transierit ad secundas nuptias, & ex eis prolem habuerit, ipsa proles nō potest se copulare cognationi prioris viri vsque ad quartam generationem.

Vnde Innocentius Papa.

¶ De eodem.

CAP. V.

iij 2 SI qua mulier ad secūdas transierit nuptias, & filios, & filias ad secundum maritum genuerit, debere eas nepotibus prioris mariti coniūgi, sancta Romana synodus prorsus inhibuit.

CAVSA XXXVI.

FIliam cuiusdam [q] ignorante patre quidam muneribus illexit, & ad conuiuium inuitauit: finito conuiuio, iuuenis virginem oppressit. Quo comperto à parentibus, iuueni traditur puella, ac more nubentium à iuuene dotatur, & publicè in vxorem ducitur.

1 *Quæritur primò, an ille raptum admiserit.*
2 *Secundò, an rapta raptori nubere possit, patre assensum præstante.*

QVAESTIO PRIMA.

QVod autem [r] ille raptum admiserit, multorum auctoritate probatur.

A it enim Isidorus libro quinto Etymologiarum, cap. 26.

¶Quid sit raptus. C. I.

3 RAptus [s] quoque illicitus coitus à corrumpendo est dictus: [t] vnde qui raptu [u] potitur, stupro fruitur.

¶*Iuo*

Marginalia: † al. Nam | a Concord. tex.i l.2.§.j. & ibi gl.& q not. p do.ff. de post. & p. gl. in §. affinitatis. inst. de nupt. | Esa.40. | † al. stabit | Psal. 148. | " Multitudinem fidelium fecit Deus vnū secum. Ioan.17. | b Sub. & qui raptum cōmittere dicantur, & qua pœna puniantur raptores. Arch. | c Dicas in assignatione quæ fit hic per Isido. cām respexit. nā iō rapit qs vt corrumpat. vn̄ illud. a, ñ notat originem, sed cām. Arch. | 1 senten. 4. dist. 41. | 2 Ansl. 10. c. 67. | 3 27.q.2.raptus. Iuo p. 8.c.26. Pan. l.6.c.53.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

a Lex illa.] s.27.q.2.lex.C.de rap.virg.raptores.contra.Solut.Iustinianus ibi correxit legem, de qua hic mentionem facit Gelasius, qui precessit Iustinianum: sed tamen illud Iustiniani corrigitur j.ea.q.2.si quis virginem. & extrà de rapt.cum eã.& c.seq. " Sed quare nõ cõmitto raptũ in sponsa mea, vt cõmitto in alia re mihi debita, vt si vẽditã mihi rem rapiam, sic incido in cõstitutionẽ, si quis in tantam. C. vñ vi. vt ff. de acq.pos.si ex stipulatione.& similiter furtũ cõmitto in propria re, vt ff. de furt. eũ qui.§.1? Sed põt esse ratio quia præsumit, q̃ re sua nemo vitiosè vtatur, vt ff. p̃ soc.meritò. vel fortè ratio est: quia matrimoniũ nunquam dissoluitur, alij contractus sic. vñ nunquam potest aliquis in hoc casu incidere in constitutionẽ illam, placuit.16. q.6.nec in illam, si quis in tantã.& quia res ista nunquam potest alienari à vero domino, & q̃a libera persona non possidetur, & ita nõ est necesse vt expectet quousque in eum transferatur possessio sponsæ. Item quis intelligitur eam possidere quam cito sponsalia intercesserunt. vnde non verè dicitur raptor, cũ sua possessione vtatur. ff. de iniur.iniuriarum. §. si qs. extrà de elect. ecclesia Vulterana.

α Raptũ in spõsam suã quis non cõmittit.

1 ex Seruio 14. Aeneid.

¶Iuo habet ferè vt Gratianus hic, & suprà 27.q.2.c.raptus. nec multò aliter Pannormia. In codice Isidori impresso sic legitur, Stuprum raptus propriè est illicitus coitus, à corrũpendo dictus. Vnde Virgilius, rapto potimur, id est, stupro fruimur. [1]

Vnde Gelasius Papa.

¶Vbi raptus admittitur.

CAP. II.

2 Lex illa [a] præteritorum principum ibi raptum dixit commissum esse, vbi puella, de cuius antè nuptijs nihil actum fuerat, videatur abducta.

Cum ergo hæc illicito coitu sit corrupta, cumque ita sit abductæ, id est, à domo patris ducta, quòd de eius nuptijs nihil antè actum fuerit, raptam appellandam negari non potest. Sed non omnis illicitus coitus, nec cuiuslibet illicita defloratio raptus appellatur. Aliud enim est fornicatio, aliud stuprũ, aliud adulteriũ [b], aliud incest9, aliud raptus. 3 Fornicatio autẽ, licet videatur esse genus cuiuslibet [c] illiciti coitus, qui fit extra vxorem legitimam: tamen specialiter intelligitur, in vsu viduarum, vel meretricũ, vel concubinarum. Stuprum autem propriè [d] virginum est illicita defloratio: quando videlicet non præcedente coniugali pactione, vtriusque voluntate virgo corrumpitur, patre iniuriam ad animum statim post cognitionem non reuocante [e]. Adulterium verò est alieni tori violatio. Vnde adulterium dicitur, quasi ad alterius torum accessio. Incestus est, consanguinearum, vel affinium abusus [f]. Vnde incestuosi dicuntur, qui consanguineis, & affinibus abutuntur. Raptus admittitur, cum puella violenter à domo patris abducitur, vt corrupta in vxorem habeatur: siue puellæ solummodo, siue parentibus tantum: siue vtrisque vis illata constiterit, hic [g] morte multatur [h]. Sed si ad ecclesiam cum rapta confugerit [i], priuilegio ecclesiæ mortis impunitatem promeretur.

Vnde in Aurelianensi concilio primo, cap.4. legitur.

¶Si raptor cum rapta ad ecclesiam confugerit, quid fieri debeat.

CAP. III.

4 De raptoribus autem id constituendum esse cẽsuimus, vt si ad ecclesiã raptor cum rapta confugerit, & feminam ipsam, violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris, & raptor mortis, vel pœnarũ [k] impunitate concessa, aut ad † seruiendum [l] subiectus [m] sit, aut redimendi [n] se liberam habeat facultatem. Si verò, quæ rapitur, patrem [o] habere constiterit, & puella raptori consenserit [p], potestati patris excusata [q] reddatur, & raptor patri superioris cõditionis satisfactione teneatur obnoxius.

Ex hac auctoritate liquet, quòd aliquando vis infertur parentibus, & non puellæ, cum dicitur [si puella raptori consenserit.] Aliquando vtrique violentiam perferunt, cum præmittitur [si raptor cum rapta perfugerit, & fœminam ipsam, violentiam pertulisse constiterit.] Puellę autem, non parentibus vis infertur, cum voluntate patris puella violenter abducitur, vt eius patiatur cõcubitum, cuius copulæ nunquam consensum adhibuit. Hic autem [r] neque parentibus, neque puellæ vim intulisse videtur, cum neque illis prohibentibus, neque illa renitente [s] violẽter sit abducta. Aliud est enim pro missionibus aliquam seducere, aliud sibi vim inferre. Vnde quia neutri vis illata probatur, raptor hoc iure dici non debet [t]. Sed rapina dupliciter fieri dicitur. Aliquando [u] enim res ipsa rapit: aliquãdo ipsius

227.q.2.lex illa in Cod. Theod.l.9. ti. d rap.vir. l.1.ex. de rapt.c.cum eã. Pol.l.6.ti.4. Ansel.l.10. c.9.

3 Senten.4. dist.41.

CVM ERGO. Casus. iste diuiditur in duas partes. In prima concludit Gr. ex supradictis, q̃ hæc de qua agitur in themate, dicitur rapta. In secunda parte, quæ incip. ibi, *Sed non omnis.* Dicitur quid sit fornicatio, quid stuprum, quid adulteriũ, quid incestus, & q̃d raptus.& ad fi. §. inducit sequens c. *Corrupta in vxorem.* supple, maximè. *Hic morte,* secundum leges.

b ¶*Aliud adulteriũ.*] 32. quæstione quarta, nemo contra.

c ¶*Cuiuslibet.*] suprà 33.quæstio.4.meretrices.& questio. septima, non solùm.

d ¶*Propriè.*] bene dixit propriè: " nam & aliàs stuprũ dicitur committi in vidua, vel virgine, vel puero. ff. de adul. inter liberas.§.1.de verb.sign.iter stuprum.& q̃nque etiam stuprum sumitur pro adulterio.31.q.4.nemo.28.q.1.idololatria.

e ¶*Non reuocãte.*] idem esset si reuocaret: quia nihilominus esset stuprum. si tamen non reuocat, cessat actio iniuriarum post annum, instit.de iniur.§.vlt.

f *Abusus.*] vel vbi est iustitia publicę honestatis, ibi est raptus 35.q.3.nec eam. [a]

g ¶*Hic.*] scilicet raptor talis, vel raptus.

h ¶*Multatur.*] antiquo iure, non antiquissimo. [b]

i ¶*Confugerit*] C. de his qui ad eccl.confug.l.vlt.§. vlt.

De raptoribus.] Casus. Quidam rapuit quandam puellam, & cum ea fugit ad ecclesiam, quæritur quid iuris sit Et respondetur, si puella non consensit raptori, quæ patrem non habet, debet statim auferri raptori, & reddi consanguineis: & raptor non puniatur corporaliter, sed puellæ seruiat, vel ab ea se redimat. Si verò patrem habet, & consentit puella: apud patrem excusetur, & ei restituatur, & raptor patri teneatur satisfactione simili.

α Stuprum in quib. personis committitur.

a Concord. tex in sim.i l. plensi.§. 2. cũ ibi not. p gl.& doc. ff. de vsu & ha.
b Dic clari q̃ hic text. obtinet s̃m leges. C.e.titu.l.vna. sed s̃m cano. punit, vt hr 1. q.2.c.1.2.& 3.& c.null9. Arch.

k ¶*Vel pœnarum.*] corporalium: à talibus liberatur [c] hic auctoritate canonũ: non autem à pœna pecuniaria quam sustinet. j.ea. q.2.denique. sed & publica pnã multat, 27. q.2.raptor.

c Et hoc p̃p fauorẽ & priuilegiũ ecclesiæ: non autem liberatur à pecuniarijs. Arc.

l ¶*Ad seruiendum.*] si inops est. " secus est in debitore, quia non cogit seruire creditori [d], vt C. de act.& oblig. ob æs. Sed vsque ad quod tempus seruiet ei? Sit in arbitrio boni viri, ex quo lege non exprimitur. arg. ff. de iu.delib.l. 1.§.ait prætor. extrà de off.deleg.de causis. Vel seruiet ei per v. annos, ad instar illius, qui redemptus est ab hostibus. C. de cap.& postl.reuer.diuersarũ.& licet ille seruus non sit, parũ tamen differt (vt dicit lex) à seruo, cum ei abire non liceat cum vult. ff. de lib. hom.exhib.l.2.

" Debitor nõ cogit seruire creditori.

d Ad hoc extrà de pig. cap.2.

4 Ansel. 10 c.57. Burc.l 3.c.191. Iuo p.3.ca.108. Pã.l.2.c.72.

† seruiendi conditioni subiect9] vetera lectio.

m ¶*Subiectus.*] in pretium pudicitiæ eius. j. ea.q.2.tria.

n ¶*Redimendi.*] & hęc erit optio raptoris. arg. 27.q.2.multorum. ff. de contrah. emp. si in emptione.§.penul. ff. de iu. do.plerunque.

o ¶*Patrem.*] videt, q̃ in primo casu patrem non habeat, licet magistraliter interpretetur, scilicet in §. seq.

p ¶*Consenserit.*] in fornicatione: aliàs nõ redditur.

q ¶*Excusata.*] à pęna legis, vt nõ puniat à iudice et si sit nubilis: nã innubilem ætas excusat [e]. pater tamen bene potest eam exhæredare si vult, C. de inoffic.testam.si filiam.nisi maior esset xxv. annis, tunc enim si pater distulit eam copulare, si alicui adhæserit, remanebit cum illo etiam inuito patre: nec exhæredabitur, vt in auth.vt cum de ap.cogn.§.causas.vers.si præter. collat. 8. " sed si filia inuito patre adhæserit alicui matrimonialiter, dummodo dignum eligat, pater tenetur eam dotare, vt ff. de ritu nup.qui liberos.

e Ar.ad hoc ff. de rei vẽ. q̃d infans.

" P. tenet dotare filiã quæ eo inuito nupsit.

EX HAC. Casus. Hucusq; allegauit magister. modò ponit solutionẽ bonã, distinguens, q̃ aliquando vis infert parentibus, & nõ puellæ, aliq̃n vtrisque, aliquando puellæ tãtum. sed illi de qua hic agit, vel eius parentibus nulla vis fuit illata. In fine distinguit, q̃ raptus q̃nque cõmittitur in re ipsa, q̃nque in vsu rei, sicut fuit in puella de qua hic loquitur.

r ¶*Hic autem.*] de quo agitur in themate.

s ¶*Renitente.*] nam spontanea fuit in abductione, inuita in corruptione.

t ¶*Non debet.*] allegãdo dicit, vnde statim subdit solutionẽ.

u ¶*Aliquando.*] " idem dicit lex in furto, quod quandoque committitur in re, quandoque in vsum rei, vt ff. de furt.l.1.§. furtum.& inst.de ob.quę ex delict.nasc.§. furtum.

" Furtum in duobus committitur.

a ¶*Prohibente.*] aut nesciente.sic ff.de fur.qui vas.§.vetare.

NVnc quæritur.] Hæc quæstio diuiditur in duas partes,in quarum prima probatur, quòd raptor non potest contrahere cum rapta. Secunda ibi, *His auctoritatibus*.Io.de Fan.

CASVS. Hic intitulatur secunda quæst.qua quæritur an raptor cũ rapta possit matrimonialiter copulari.Et similiter dicendum est, quòd sic, vt infrà ead. tria.& cap.denique.nisi aliud impedimentum interueniat. Allegat tamen Gratia. pro vtraq; parte: & primò probat,quòd nõ. Quæ autem sequuntur vsq; ad cap. de puellis patent.

b ¶*Nunc quæritur.*] hęc q.2.dubia non est: "quia raptor bene ducere potest raptam in vxorem [a] peracta pœnitentia.extrà de adulte. c.1.& 2.& extrà de rapt. cum causa.& j. ead.denique.& expressum est extrà de rapt. accedens. nisi sit sponsa alterius de præsenti. Tunc enim illi reddenda est.27. quæst.2. desponsatam.sed si spõsa de futuro, non cogitur eam recipere, vt 27.quæst. 2. raptor.& cap.sequ. secundum leges tamen non potest cum ea contrahere.C. de raptu virg. l.vna. §. fin autem. Capitula ergo, quæ dicunt, quòd rapta reddenda sit patri, vel quæ dicunt, ꝙ non possit contrahere cum raptore, intelligẽda sunt quando rapta non consentit in matrimonium raptoris, sed potius in stuprum. Vel intelliguntur quãdo aliquis sponsam alterius rapuit de præsenti.ad hoc extrà de sponsa duorum. cap. tuas dudum.

c EOs qui rapiunt.] Hoc cap.& sequens [b] loquitur de illis,quæ cum sint nubiles, raptorib.non consentiunt.Vel de innubilibus, quæ semper parentib.sunt reddendæ à raptoribus separatæ,vt s.e.qu.1. c.vlti. Et hoc exaudi cum cõsentiunt in illicitũ coitum, & non in matrimonium.

d ¶*Simul.*] tamen illud non proponunt facere.

e ¶*Anathematizentur.*] & hoc cum nolunt agere pœnitentiam publicam.suprà.27. quæstio. 2. raptor. & capit. statutum.

f RAptores.] ¶*Volentes vel inuitas.*] voluntas illius nõ [c] excusat,sic 16.quæst.6.placuit.sic 92.dist. si quis episcopus. "quia illæ moniales velle non habent.12. q.1. non dicatis.imo ipsum velle mulieri ab insidijs nequissimi hostis, qui rapinam meditatur,inducitur [d].C.de rap.virg.l.vna.circa fi.Nam & qui volentem retinet dummodo circumuentum,

"Raptor rapta bene ducit.

1 & ĩ 6.Syn. c.92.capit. l.1.c.104.

a Add ꝙ de iure ciui.est secus. l.vni. cũ ibi not.p gl.& do. C. de rapt. vir.

2 Pol.l.6.ti. 4.Ansl.l.10. c.49. Bur.l. 9.c.35.Iuo p.8.ca.173. & 322.Pan. l.6.c.55.

3 Pol.l.6.ti. 8.Ansl.l.10. c.58.

b sc.illud de puellis.& c. si qs virginẽ & c. nullus.

4 s.de pœn. di.1.si qs nõ dicam. j. in Cod.Theo. l.9. titu.25. le.2.

c sc.monialis.

"Moniales velle ñ hñt.

d Sub. vnde ꝑ velle non habetur.

rei vsus tantummodo violenter eripitur. Res ipsa tunc rapitur, cum violenter domino eripitur, vt in perpetuum teneatur. Aliquando verò non res ipsa affectatur: sed vsus eius domino prohibente [a] *violenter vsurpatur. Hic ergo raptũ admisit, quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit.*

QVÆSTIO II.

1 ps NVnc quæritur [b], an purgato vitio rapinæ raptor in vxorem possit raptam accipere: quorum cõiunctio auctoritate canonum sanctorum penitus prohibetur.

Legitur namque in concilio Calcedonensi, c.27. 1

¶Raptores puellarum, & consentientes excommunicentur.

CAP. I.

2 EOs, qui rapiunt [c] mulieres sub nomine simul [d] habitandi, aut cooperantes, aut conniuentes raptorib. decreuit sancta synodus, vt si quidẽ clerici sunt, decidant proprio gradu: si verò laici, anathematizentur. [e]

Item Symmachus Papa, epistola ad Cæsarium, c.3.

¶Ob immanitatem sceleris abijciantur raptores viduarum, vel virginum.

CAP. II.

3 RAptores igitur viduarum, vel virginum ob immanitatem tanti facinoris detestamur: illos vehementius persequendo, qui sacras virgines vel volentes [f], vel inuitas matrimonio sociare tentauerint. Quos pro tam nefandissimi criminis atrocitate à communione suspendi præcipimus.

Item Codicis lib.1.tit. de episcopis & clericis, Iouinianus Imp. 4

non sine dolo retinet.ff.de lib.hõ.exhib. l.3. §. si quis volentem.Imo etiam ageretur hic contra raptorem inuitis raptis, sicut pater iniuriarum agit inuito filio.ff.de iniur.l.1. §. vsq; adeò.

g SI quis].¶*Attentare.*] " argumentum quòd interdum conatus sine effectu punitur,vt 19.distinct. Anastasius. imo & attentare est ad actum perducere, siue procedere, quia est agere vt de pudico,&c.de pœn. distin.1.si quis tamen masculum.& ita non est hic tantùm conatus. in maximis tamen criminibus punitur solus conatus.6.quæstio. 1.§. verum.ver. si quis cum militib.in minoribus non, quia non sum fur etiam si ad aliquem actum processi. ff.de fur.vulgaris.§.qui furti.& l.si certè.

DE puellis.]CASVS. Beneu. sic ponit hunc casum. Ex eo ꝙ Chalcedonẽse concilium præcipit raptores puellarum & consentientes & clericos deponi, & laicos excommunicari, apparet hic non licere raptori raptam ducere. Quæ autem sequuntur vsque ad cap. tria. plana sunt.

h ¶*In calcedonensi.*] s.ca.q.eos qui.

i ¶*Quibus.*] dicit H. & Ben. quòd hic non debet esse. §. sed argumentatur Cabilonense concilium ex verbis Chalcedonensis concilij: si enim hoc non esset de isto c. quare poneret Gratia. hic, hoc cap. cum statim superius illud posuerit, sc. c.eos.

k ¶*Nullatenus.*]huic est derogatum,vt j.ea. cap.tria. & extrà de rapto.accedens. " Sed secundum leges, adeò interdicitur,quòd si mulier cum raptore nubit, amittit dominium rerum raptoris.in authen.de raptu mulie. quæ raptoribus nubunt. circa finem,col. nona. Sed credo & illam pœnam cessare: cum & interdictio cesset per canones, nisi cum sponsa alterius de præsenti rapitur,vt 27.quæst.2.statutum.

l SI quis virginem desponsauerit.] arg. ꝙ violentia excusatur ratione iuris,quod quis habet.arg.j.ea. deniq;. 16. q. 6.placuit.contra.s.27.q.2.lex illa,s.dis 92. si quis episcopus contra.Io.de Fan.

m NVllus aut regis.] quia libera debent esse matrimonia [e] ext.de spons.requisiuit.& ff.de ver.obl. Titia. Et talis qui per regem vxorem postulat,deportari debet. C.si nuptiæ ex rescrip.pe. l.1.Sed no.quòd duo præmittit, quod nec rapiat,nec regis,&c. " Vnde arg.ꝙ ista delicta paria sunt:ergo pari pęna sunt punienda. 15.q.3.sanè.

"Conatus solus qnq; punitur.

5 Concord. tex. in l.is q cum telo.& ibi gl.& do. C.ad l.Cor. de sic.& i l. si qs ñ dicã. in gl.1.& 2. C.de epis.& cler.

6 in Turon. 2.c.2.cap.li. 1.c.104.& l.7.c.183.

7 ĩ cõc.Trosleiano, c.8. Bur.l.9.cap. 36. Iuo p.8. c.174. Pan. l.6.c.55.s.e. eos qui.

8 Ansl.l.10. c.49. Bur.l. 9.c.11.Iuo p.8.ca.149. Pann. l. 6. c.54.

"Rapta nubẽs raptori punitur secũdũ leges.

9 Iuo p.8. c.25.

e Solue per id qđ not.s. e.q.1.c.2.

"delicta paria pari pœna sunt punienda.

5 SI quis non dicam rapere, sed attentare [g] tantummodo matrimonij iungẽdi causa sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

¶De eodem.

CAP. III.

Item ex concilio Cabilonensi. 6

¶De eodem.

CAP. IIII.

7 DE puellis raptis, nec dũ desponsatis in Chalcedonensi [h] concilio statutũ est, eos, qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes, & conniuentes raptoribus,decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sunt, decidant proprio gradu: si verò laici,anathematizentur. Quibus [i] verbis datur intelligi,qualiter huius mali auctores damnandi sint,quando participes consilij, & conniuentes tanto anathemate feriuntur, vt iuxta canonicam auctoritatem ad coniugia legitima raptas sibi iure vendicare nullatenus [k] possint.

Item Gregorius Papa II. in synodo Romana.

¶Excommunicentur raptores viduæ,vel virginis cum sibi fauentibus.

CAP. V.

8 SI quis virginẽ, vel viduã, nisi desponsauerit [l], rapuerit, vel furatus fuerit in vxorem, cum sibi fauentibus anathema sit.

¶*Factũ est hoc caput ex 10. & 11. decreto Gregorij secundi: qui in codice canonum iunior appellatur.*

Item ex cõcilio Parisiensi 1. c. 6.

¶Excommunicetur, qui viduam, vel filiam alterius extra voluntatem parentum rapuit, aut regis beneficio postulat.

CAP. VI.

9 NVllus neq; viduam,neq; filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præsumat, aut regis [m] beneficio æstimet postulandam.

Remotus.

a ¶Remotus.] nota casum, in quo auctoritate principis non excusatur quis: vt 25. quæst. 1. omne. §. 16. quæst. 1. in canonibus. & §. 16. quæst. 7. si quis deinceps. & §. distinct. 18. si episcopus Metropolitanus. sed contra. §. 12. quæst. 2. de rebus. & suprà 12. q. 2. vobis.

HIS AVTORITATIBVS. Hęc est secunda pars, in qua probat in contrarium, & verius, scilicet quòd raptor cum rapta potest contrahere. Ioan. de Fan.

b ¶Quod raptor.] id est, quandiu tales sunt quòd istis nominibus appellentur.

c ¶Nomina eorum.] arg. 50. dist. ferrum. 23. q. 6. vides.

d Apud.] vt 32. q. 1. apud.

ADDITIO. Apud præpositio per d, describitur: quia veteres pro apud, ad, sæpe vsi sunt duabus literis subtractis. Arch.

Tria legitima.] CASVS. legitimũ matrimonium fit tribus modis. Primò, si aliquis virginem duxit vxorem. Secundò, si rapta nupsit raptori patre consentiente. Tertiò, si pater abstulerit eam raptori, & alij dederit. Seq. c. patet.

e ¶Tria legitima.] hoc c. nititur veteris legis testimonio, "quia in moralibus vim obtinet Euangelicam, & ideo ei standum est: & additur istis quartũ, vt 27. q. 2. additur.

f ¶In prædictis.] in alia parte capituli: & habes ea. 30. quæstione 5. aliter.[a]

g ¶Iudicauerit.] id est, debuerit iudicare secundum legis taxationem Mosaicæ, vt infrà proxi. capitu. denique. vt tamen legitimum non excedat modum, scilicet 50. drachmas argenti. Vel cũ hic non taxetur summa, deferenda est ad arbitrium boni viri, [b] vt consideretur nobilitas raptæ, & persona raptoris, & aliæ circunstantiæ. sic extr. de iniu. & damno dato, c. 2.

h ¶Trahet eam.] quãdo filia non consentit in matrimoniũ raptoris, sed in stuprum. i. e. c. in summa.

i Deenique.] ¶Desponsata.] secus esset si desponsata esset alij. vt 27. q. 2. statutũ.

k ¶Drachmas.] "drachma (vt dicunt) est siclus. quid autem sit siclus, habes 1. q. 1. iudices.

Si autem.] CASVS. Statuit hic concilium Meldense de raptoribus puellarum vt nisi ante promulgationem huius edicti nupserint eis, raptæ separentur ab eis, & parentibus reddantur: & publica pœnitentia raptoribus indicatur, qua peracta, si iuuenes sint, & placuerit vtrique parti, poterunt coniũgi, sed mortua rapta raptor non ducat aliam nisi ex dispensatione episcopi.

† al. damnatione plectatur

¹ homil. 29. in Euang.

² Verba ipsa Greg. hãc §. 32. qõ. 1. apud misericordem.

"Lex vetus vim Euãgelicã obtinet in moralib.

³ Iuo p. 8. c. 40. Pan. l. 6. c. 33. 30. q. 5. aliter & qualis.

a Vel dic in prędictis, s. partib. vel capitulis mei operis, vbi tractatur de talibus. Ho.

b Arg. ext. de iureiu. qnta uallis. ff. de leg. 1. si sit legatum. ff. de ope. lib. si libertus. Arc.

⁴ ex cap. 22. Deut.

" Drachma est siclus.

Quod si fecerit, ab ecclesiæ cõmunione remotus [a], anathematis gladio † feriatur.

His auctoritatibus euidenter datur intelligi, quòd raptor [b] in vxorem raptam ducere non valet. Sed rapta, nomina sunt vitiorum, non personarum. Vitia autem, cum per pęnitentiam purgata fuerint, nomina eorum [c] abolentur.

Vnde in quadam homilia Grego. ait. [1]

CAP. VII.

² Apud [d] omnipotentem quippe Dominũ non ille fallax habetur, qui culpam mendacij per pœnitentiam delet.

Prohibetur ergo præmissis auctoritatibus rapta copulari raptori, antequàm vitiũ rapinæ aboleatur, donec ille raptor, & illa rapta iure appellantur. Cæterùm cum illa patriæ potestati restituta fuerit, & raptor suæ rapinæ pęnitentiam egerit, cum voluntas parentum vtriusque in vnum conuenerit, non prohibentur ad inuicem copulari.

Vnde Hieronymus ait.

¶Quot sunt legitima coniugia, & quòd voluntate patris rapta raptori nubere potest.

CAP. VIII.

³ Tria legitima [e] coniugia in scripturis leguntur. Primum legitimum coniugiũ est, virgo casta in virginitate viro data legitimè [& reliqua, quæ sequuntur in prædictis.[f]] Secundum, virgo in ciuitate deprehensa à viro, & illi per vim copulata, si voluerit pater eius, dotabit eam iste vir, quãtum iudicauerit [g] pater, & dabit pretium pudicitiæ eius. ⁴ Tertium, filia prædicta deprehensa, si non fuerit voluntas patris, trahet eam [h] à prædicto viro, & tradet eam alij, & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur.

¶Post hoc caput apud Iuonem, & in Pannormia sequitur cap. additur aliud. suprà 27. q. 2. ex Hieronymo item citatum.

Item Ambrosius in Apologia Dauid, c. 8.

¶Cum voluntate parentum raptas in coniugium habere permittitur.

CAP. IX.

Denique & puellæ pater illius, quæ vim concubitus nulli desponsata [i] pertulerit, quinquaginta drachmas [k] † argenteas accipiet: ipsa autem in coniugio permanebit.

Item ex concilio Meldensi, c. 65.

¶Post pœnitentiam raptori, vel raptę licitè coniugia concedantur.

CAP. X.

⁴ Si autem [l] nec dum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum sub desponsationis, vel dotalitij nomine in coniugium [m] duxerunt, † quando in omnium aures hęc fuerit constitutio promulgata, ab eorum coniunctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur: raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Peracta verò pœnitentia publica, si ætas, & incontinentia exegerit, legitimo, & ex vtrisque [n] partibus placito coniugio [o] socientur. Nam in his non regulam constituimus, sed (vt verbis magni Leonis vtamur) quid sit tolerabilius, æstimamus. Quòd, si vnus ex coniugatis obierit, & is, qui pœnitentiam publicam [p] egerit, superstes extiterit, iterare coniugium non præsumat, nisi [q] episcopus aliquam fortè præuiderit concedere indulgentiam, vt grauiorem possit amouere offensam.

Hac auctoritate Meldensis concilij non permittitur raptori raptæ post pñiam copulari: sed permittitur vtrique post pęnitentiã legitimo coniugio copulari, vt rapta videlicet nõ

l ¶Si autem.] CASVS. Aliqui in adolescentia constituti sponsas aliorum de futuro rapuerunt. Vnde statuit concilium Meldense, quòd si ante concilij tempus nondum cum eis matrimonium confirmarunt, separentur: & raptoribus publicæ pœnitentiæ suppositis, raptæ parentibus restituantur. Acta autem pęnitentia raptores possunt cum alijs matrimonium contrahere: ita tamen quòd si contingat vxores eorum decedere, non possunt iterum contrahere, nisi ex dispensatione episcopi. 33. q. 2. §. de pœnitentibus. H. breuissimè ponit casum in hunc modum. Raptor acta pœnitentia potest contrahere cum rapta: & ea mortua non ducat aliam, propter enormitatem criminis.

m ¶In coniugium.] supra 34. quæstio. 2. non satis. in fin. extrà de furt. capitul. 1. contrà. Vnde videtur quòd raptores in lege, morte puniebantur: sed in illis contrarijs de adulterio loquitur, & hic de fornicatore, qui nõ rapit alterius sponsam.

n ¶Ex vtrisque.] scilicet raptorum, & raptarũ, aliàs ex vtrisque.

o ¶Coniugio.] non inter se: quia vt dicunt, cũ illa contrahere non potest; præterea si non intelligeretur de sponsa alterius, nihil esset qđ dicit à Gratiano.

p ¶Publicam.] "raptori imponitur publica pœnitentia, non raptæ: quia non ita constat an rapinæ consenserit, licet Grat. aliter sentiat in sequenti.

q ¶Nisi.] ecce arg. qđ licet sit dispensatum cum aliquo in vno matrimonio, non ideo in sequenti, vt 33. q. 2. ca. vlt. Idem in dignitate, vt 12. dist. nos consuetudinem. Item in ordine, vt 34. dist. lector.

HAC AVCTORITATE MELDEN. CASVS. Soluit nunc Gratia. pro contraria parte, & dicit quòd hac proxima auctoritate non permittitur rapta raptori copulari post pœnitentiam, sed alij: similiter & raptor post pœnitentiam aliam accipiat: alioquin frustra diceretur quod est in fine capituli, remanebit.

Deut. 22.

† Didrachmata argentea] orig. ex 70.

⁴ Bur. l. 9. c. 39. Iuo p. 8. cap. 170. & 177. Pann. l. 6. c. 56.

† al. sumptas habent.

"Pœnitẽtia publica imponitur raptori.

raptori, sed alij post pniam nubat. Similiter raptor post pœnitentiam non eam, quam rapuit, sed aliam per mittitur habere vxorem. Cum enim raptor, & rapta [a] *pœnitentiæ subijci præcipiuntur, si vtrisque*† *copulam auctoritas illa permitteret, frustra circa finem capituli diceretur, [quòd si vnus ex coniugatis obierit, & is, qui publicam pœnitentiam egerit, superstes extiterit, iterare coniugium non præsumat.] Eorum namque quolibet decedente, qui pœnitentiam egit superstes remanebit. Non ergo hac auctoritate raptor probatur in coniugium raptam posse accipere. Potius inuenitur in concilio apud Aquisgranum, quòd nec etiam voluntate parentum ad inuicem possunt copulari. Sic enim in præfato concilio legitur.*

¶Nec etiam cum voluntate parentis, raptores raptas possunt habere coniuges.

CAP. XI.

1 PLacuit, vt hi [b], qui rapiunt fœminas, vel furātur, aut seducunt, eas nullatenus habeāt vxores: quamuis [c] eis postmodum cōueniat, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint.

¶Burchardus etiam & Iuo citant caput hoc ex Aquisgranensi, c. 3. Ha 10 *betur lib. 7. cap. c. 395. & inde refertur in concilio Rhemensi Trosleiano, capit. 8.*

Hæc auctoritas nō præiudicat auctoritati [d] *Hieronymi: maximè cum illa testimonio diuinæ legis nitatur. Legitimè igitur post pœnitentiam peractam raptor poterit sibi copulare quā rapuit, nisi pater puellę illam raptori detrahere voluerit. Itē Cod. lib. 5. tit. de nuptijs. [* [2] *Nec filium quidē familiàs inuitū ad ducendam vxorem cogi legum disciplina permittit. Igitur sicut desideras, obseruatis iuris præceptis, sociare coniugio tuo quam* 20 *volueris, non impediris: ita tamen, vt in contrahendis nuptijs patris tui consensus accedat.] Item in eodem le. 20. [In coniunctione filiarum in sacris positarū patris expectetur arbitriū.] Item Dig. de ritu nuptiarum, le. 2. [Consistere non possunt nuptiæ, nisi consentiant omnes, id est, qui coëunt, quorumque in potestate sunt.] Item Instit. libr. 1. titu. de nuptijs. [* [3] *Iustas autem nuptias inter se ciues Romani contrahunt, qui secundum præcepta legum coëunt: masculi quidem puberes, fæminæ autem viripotentes, siue patres familiàs sint, siue filij familiàs,: dum tamen filij familiàs consensum habeant paren-* 30 *tum, quorum in potestate sunt. Nam hoc fieri debere & ciuilis, & naturalis ratio persuadet intantum, vt iussus parentis præcedere debeat.]*

Hoc falsum est, quia non semper talis remaneret, vt dicit H. Sequens cap. loquitur de desponsata alij per verba de præsenti. Vel est ei derogatum per auctoritatem Hieron. & Ambro. & vete. testam. & per Melden. concilium. Sequens §. in quo Grat. ponit bonam solutionem, patet.

a ¶*Et rapta.*] hoc nō dicitur in ca. præcedenti quòd raptæ imponatur pœnitentia publica [a].

b PLacuit vt hi.] derogat huic capi. Vel intelligitur de desponsatis alijs per verba de præsenti.

c ¶*Quamuis.*] suprà 16. quæstio. 6. placuit. & suprà dist. 92. si quis episcopus vacans.

d ¶*Auctoritati.*] suprà distin. 20. §. 1. & ca. 1. contra vbi dicitur, quòd in causis decidendis præferuntur concilia auctoritatibus sanctorum patrum. huic præiudicat auctoritas Hier. vt suprà ead. tria. sed hoc ideò, quia corroboratur auctoritate veter. testam. & etiam auctoritate Meldensis concilij. suprà eadem, si autem. Ioannes.

† al. vtriusque.

a Sub. ideo malèdīt Gratian. j. e. dū dīt, Frustra, &c. cum tm̄ raptor publicæ subijci deāt pœnitētiæ, cū rapta non consentit. Ioan. de Fan.

1 Bur. l. 9. c. 33. Iuo p. 8. c. 171.

2 tit. 4. l. 12.

3 titu. 10. in princ.

SECVNDAE PARTIS DECRETI FINIS.

DE CONSECRATIONE DISTINCTIO PRIMA.

¶Hæc di. diuiditur in 27. partes. In quarum prima probat, quod non debemus celebrare nisi in locis consecratis ab episcopis, & in sacratis vestibus, & in vasis & aris ab episcopis & sacratis hominibus. Secūda ibi, *Omnes basilicæ*. Tertia ibi, *De locorum*. Quarta ibi, *Nemo ecclesiā*. Quīta ibi, *Sicut nō alij*. Sexta ibi, *solemnitates*. Septima ibi, *Ecclesia*. Octaua ibi, *Nullus presbyter*. Nona ibi, *Tribus*. Decima ibi, *Ligna*. Vndecima ibi, *Vasa*. Duodecima ibi, *Iacob*[9]. Decimatertia ibi, *Nocte*. Decimaquarta ibi, *Sacramenta*. Decimaquinta ibi, *Solent*. Decimasexta ibi, *In ieiunijs*. Decimaseptima ibi, *Sufficit*. Decimaoctaua ibi, *De hymnis*. Decimanona ibi, *Nullus episcopus*. Vigesima ibi, *Episcopus Deo*. Vigesimaprima ibi, *Omnes fideles*. Vigesimasecunda ibi, *Episcopus nullum*. Vigesimatertia ibi, *Apostolica*. Vigesimaquarta ibi, *Omnis Christianus*. Vigesimaquinta ibi, *Quando autem*. Vigesimasexta ibi, *Inuenim*[9]. Vigesimaseptima ibi, *Vijum*. Ioan. de Fan.

No. est quod sacramentorū quædam sunt sumpto hoc vocabulo quædā sunt salutaria, quædā venerataria, quædā ministratoria, quædā præparatoria. salutaria sunt illa quæ ad salutē vel vnicuique vel in ecclesiā sunt necessaria, vt baptismus, eucharistia, cōfirmatio, pœnia, extrema vnctio, ordo, & matrimoniū. Veneratoria sunt, festiuitates quæ per certa anni tēpa in alicuius sacræ rei memoriā venerabiliter celebrātur. Ministratoria sunt officia oīa ecclesiastica nocturna siue diurna. Et dñr ministratoria, quia per ea ministratur & exhibet latria Deo: & quia per ea reliqua sacra ecclesiastica cōficiunt, ministrant, & celebrant. Præparatoria sunt quibus sacris præstatis celebrandis præparātur & fiūt, vt ecclesia, altaria, ecclesiastica varia ornamenta, & generaliter oīa ecclesiastica vtēsilia & eorū consecratio. secūdum Hug.

1 Ex felice iiij. in epist. oīb. epis, c. 1.

2 Bur. l. 3. c. 57. Iuo c. 3. c. 60. Pann. l. 2. c. 33.

† al. De ecclesiarū cōsecratione, & de Missarum celebrationibus.

3 ibid. apud Felicem & collectores.

† al. verò

† al. cæteris Exod. 31. Num. 7. Leuit. 8. 2. Reg. 7.

TERTIA PARS DECRETI.

DE CONSECRATIONE DISTINCTIO I.

CAP. I. [1]

[2] Consecrationem † ecclesiarum [a], & missarum celebrationes non alibi, quàm in sacratis Domino locis, absque magna necessitate fieri debere liquet omnibus, quibus sunt nota veteris & noui testamenti præcepta.

¶Verba capitis sequentis in vetustis Gratiani exemplaribus non sunt seiuncta a superioribus, quemadmodum neque in ipsa Felicis quarti epistola, neque apud cæteros collectores. Sed ob citationes doctorum non est mutatum. Nonnulla autem emendata sunt.

a *Consecrationē ecclesiarum.*] Casus. Expleto tractatu matrimonij, quod est commune omnium nationum, explicitis ēt varijs causarum conflictibus, agitur de sacramentis, quæ necessaria sunt ad salutem: & hoc ordine. Primò de ecclesiarum consecratione. Secūdò de sacramento Eucharistiæ. Tertiò de solemnitatibus festiuitatum. Quartò de sacramēto baptismi. Quītò de confirmatione & diuinis officijs & ieiunijs. Et in fine de spiritu sancto, & sic tractatus iste in 5. di. est distinctus. Et no. quòd cum in alijs tractatibus magister interseruit suos §. & solutiones: in hoc tractatu non nisi duos ponit §. vnum in prima, alium in quarta distinctione. hoc ideò, quia de sacramentis sobriè est loquendum: in quibus etiam vera loqui periculosum est. In hac ergo distinctione ostendit ecclesias esse consecrandas: & à quo, & qualiter, & cuius auctoritate: & quòd non sit iteranda consecratio nisi in casu, & quo ordine Missæ sunt celebrandæ: & quot debeant celebrari in die. tamen dicitur à quibusdam, quòd hoc verbum, scilicet, de consecratione, non in serie, sed in titulo originalis capituli reperitur. & incipit c. de missarum, &c.

CAP. II.

[3] Tabernaculum enim † Moysem Domino præcipiente, fecisse, & sacrasse cū mensa, & altari eius, & æreis † vasis, & vtensilibus ad diuinum cultum explendum legimus, & non solùm diuinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei vnctione, Domino iubente, perlinisse nouimus. Qualiter autē hæc facta sint, & quomodo ipsa sacra nō alij, quàm sacerdotes sacra vnctione deliburi [b], Dominoque cum vestibus sanctis sacrati, & leuitæ [c] tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant, in ipsis institutionibus, quæ iubēte Domino conscriptę sunt per Moysem, in lege Domini reperitur [d]. Qualiter ergo Dauid regum piissimus amplificauerit [e] cultum Dei, & templum Domino ædificare voluerit, sed propter multum sanguinem, quem effunderat, prohibitus [f] est, & ipse collegerat [g] expensas; Salomon quoque filius eius idipsum, quod ipse facere optauerat, iubente, & auxiliante Deo perfecit, & templum cum altari, & reliqua ad diuinum cultum peragendum consecrauit, in libro Regum legitur. *& infrà.* A ¶Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrē, & omnis Israël cum eo multitudo magna ab ītroitu Emath vsque ad riuum Ægypti coram Domino Deo nostro septem diebus, & septem diebus, idest, quatuordecim diebus, & in die viii. [h] dimisit populos. [4] Iudæi ergo loca, ī quibus sacrificabant Domino, diuinis habebāt † supplicationibus cōsecrata: nec in aliis, quàm Deo dicatis locis, munera Dño offerebāt. Si em̄ [i] Iudæi, qui vmbrę legis deseruiebāt, hęc faciebāt, multò magis nos quibus veritas ...

Tabernaculum.] Casus. In hoc capit. Felix ostendit exemplo vet. testam. ecclesias esse ædificandas & consecrandas à Christianis. nam Moyses Domino præcipiente tabernaculum fecit & consecrauit. Dauid autem cultum Dei ampliauit, & templum Deo facere voluit: quod quia prohibitus fuit perficere, Salomon eius filius perfecit. Si Iudæi hæc faciebant, multò fortius hæc fieri debent à Christianis, vt non celebretur in alijs locis quàm ecclesiasticis, nisi in necessitate: nec celebrare debent aliæ personæ quàm ab episcopis consecratæ, quòd probatur auctoritate Laodicen. concilij.

b ¶*Deliburi.*] idest, deliniti.

c ¶*Et Leuitę.*] non subdiaconi: quia non erat subdiaconatus sacer ordo. hodie autem bene ferunt sacra subdiaconi: quia sacer est hodie. ex trà de ęta. & qualit. or. à multis.

d ¶*Reperitur.*] in Leuit. cap. 8.

e ¶*Amplificauerit.*] instituendo ibi 24. sacerdotes, vt quilibet vice sua poneret incensum Domino.

f ¶*Prohibitus est.*] sed mirum est, quare hoc dictum est cum quilibet homicida templū possit construere: cum etiam Moyses, qui fuit homicida, vt vigesimatertia, quæstione tertia, non in inferenda. consecrauerit ecclesiam, vt hic dicitur in prin. huius capitu. maximè cum olim fuit licitum sacerdotibus interficere, vt secunda, quæstione septima, §. item cum Balaam. "Ad hoc dicas quòd licet Dauid fuerit in vete. testamen. fuit tamen prefigurator noui testamenti. tri gesimasecunda, quæst. prima, ca. quod autem. ideò in figura istius tēporis dictum est ei: Non ædificabis, &c. & est argumen. à minori. si enim propter homicidium repulsus fuit à constructione, multò potius à ministerio. 1. quæstione septima, si quis omnem. Est ergo hic argumen. quòd cū homicida nō potest dispensari. 50. distin. sacerdotes. cum cap. seq. & ca. miror. quod non est verum: quia hic notorius erat. Item hoc mirum est: quia cum Dominus ei dixerit, nō ædificabis, &c. nondum Dauid interfecerat? Respond. omnia futura sunt Deo præsentia. 2. q. 1. Deus omnipotens. "vnde cum iam esset homicida in conspectu Dei, non licuit ei, quòd ædificaret. Vel dic quòd dicitur effudisse: quia fuit occasio effundendi. distin. 50. §. è contra. quia enim ex superbia numerauit populum, perierunt 24. millia hominum. 1. quæstione 4. §. item peccato. ver. item Dauid. vnde in recompensationem instituit 24. sacerdotes in templo. Vel dic quòd reuera fuit homicida. iuxta illud: Saul percussit mille, & Dauid decem millia, &c. 2. q. 7. §. item obijcitur.

g ¶*Collegerat.*] ad fabricandum templum.

h ¶*In die viij.*] respectu sedi septenarij, i. in quintodecimo.

i ¶*Si enim.*] si enim gentiles faciebant hoc: multò magis facere debemus nos. & sic est argu. quod possumus argumentari ab exemplis infidelium. suprà 11. q. 3. Imperatores. 23. q. 4. quando. suprà 12. q. 1. dilectissimus. suprà distin. 81. non oportet. s. 35. q. 1. c. 1. s. 33. q. 5. cum caput. s. 12. q. 2. gloria. ver. Crates. s. distin. 21. submittitur. 86. distin. non satis. 10. q. 1. hanc consuetudinem. & di. 35. ab exordio. ar. contra 12. q. 2. gloria. ver. neque verò mihi. Sed illud loquitur quando imminebant captiui redimendi. C. de sacrosan. eccl. sancimus.

1. Paral. 22. 2. Reg. 16.

"Dauid quare fuit prohibitus tēplū ædificare.

3. Reg. 8.

4 Bur. l. 3. c. 58. Iuo p. 3. c. 61.

† al. supplicationibus cōsecrabāt.

"Homicida non admittitur ad sacra.

a ¶*Veritas.*] i. promissorum adimpletio.
b ¶*Gratia.*] i. peccatorum remissio.
c ¶*A chorepiscopis.*] dist. 62. chorepiscopi.
d ¶*Necessitate.*] quod hic dicitur de necessitate, non refertur ad proximum dictum chorepiscopis: sed ad præcedens, scilicet sacratis locis: & est illa necessitas cum aliquis non habet ecclesiã. ỹ. c. concedimus. vt in exercitu, cum tabula tñ consecrata.[a]

[a] Al. missas ibi celebrare nulla necessitate licet, sed alia officia ibi fieri pñt, licet nõ sit locus sacrat[9], nec altare viaticum sit ibi cõsecratũ, scdm H.

e ¶*In domibus.*] ỹ. ca. vnicuique.
f ¶*In concilio.*] s. dist. 69. non oportet.
g ¶*Ministeria.*] idest, officia.
h ¶*Officia.*] idest, officiales personę: sicut clerici qui sunt talis officij. s. dist. 59. si officia. Ber.

OMnes basilicæ.] Hæc est 2. pars di. in qua dicitur ꝙ cum Missæ celebratione debent ecclesiæ dedicari. Io. de Fan.

CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ omnes ecclesiæ cum Missarum celebratione sunt consecrandæ: & de his quæ sunt dirutæ, vel superfluæ in numero vel quantitate, prouideat episcopus quomodo possint stare & restaurari.

i ¶*Cum missa.*] qualiter ecclesiæ sunt consecrandæ, sc. cum Missa, ostēdit: " & dicunt quidam, ꝙ Missa est de substantia consecrationis. H. contra. Item dicit H. ꝙ si eps consecret, & presbyter cantet missam: consecrata erit ecclesia. Alij contra. arg. 24. distin. quorundam.

" Missa an sit de consecrationis substantia.

k ¶*Possint.*] s. 16. qu. vlt. si plures. & qu. 1. & temporis. s. 21. qu. 2. sicut. & c. præcipimus. s. dist. 70. sanctorum. & s. 10. q. 3. vnio.

DE locorum.] hæc est 3. pars dist. in qua probat per 5. ca. ꝙ ecclesia sine licentia Papæ consecrari non debet: quod hodie non tenet. Io. de Fan.

CASVS. Reprehendũtur hic quidam, qui ecclesias faciebant & consecrabant sine licentia & præcepto Papæ. Quod dicitur in his 5. c. intelligitur de epali ecclesia: vel olim obtinuit cum raræ erant ecclesiæ, & Papa bene poterat consuli: vel de ea intelligitur quæ fit in episcopatu alterius: vel cum populus ad fidem conuertitur.

l ¶*De locorum vero consecratione.*] cuius auctoritate ecclesię sũt consecrandæ, ostendit Gr. 5. capitulis.

m ¶*Absque præcepto.*] 22. q. 2. bonæ rei [b]. cõtra. ỹ. c. nemo. Sol. hæc quinque c. non tenent hodie: vel fuerunt localia vel casualia. Vel exaudi de ecclesia episcopali, licet contradicat finis illius c. certum. Nam sicut non potest mutari de loco ad locũ episcopus. 7. q. 1. mutationes. similiter nec fundari epalis ecclesia, vt 16. qu. 1. felix. & cap. præcipimus. Quid fieri debeat in hac parte. Papæ est ęstimare.

[b] ibi loqtur de fundatiõe: hic de cõsecratione.

ritas [a] patefacta est, & gratia [b] per Iesum Christum data est, templa Domino ędificare, & prout melius possumus, ornare, eaque, diuinis precibus, & sanctis vnctionibus suis cum altaribus, & vasis, vestibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilib. deuotè, & solemniter sacrare, & non in alijs locis, quàm in Domino sacratis, ab episcopis, & non à chorepiscopis [c] (qui sæpè prohibiti sunt, nisi, vt prædictum est, summa exigente necessitate [d]) Missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Et hoc si summa B necessitas agere compulerit, non c in domib. (quia in sacris canonibus sacrificia in domibus [e] offerri prohibita sunt) sed in tabernaculis diuinis precibus à pontificib. dicatis, & in mensis Domino sacratis, & sacra vnctione à pontificibus delibutis, pro summa, vt præfixum est, necessitate, & non pro libito cuiusquam, & pigritia agatur. *& infra.* D ¶Si autem, vt legitur in concilio [f] Laodicensi, c. 26. hi, qui non sunt ab episcopis ordinati, tam in ecclesijs, quàm in domibus exorcizare nõ possunt, multò magis maioris gradus ministeria [g], nisi ab eis, q ad eos gradus sunt consecrati, quib. fungi debent, officia [h] agi, vel sacrificia offerri E non licet. Quòd autem, vt paulò superius prælibatum est, oblationes in domibus offerri non debeant, in eodem concilio, cap. 58. prohibitum habetur, ita [Non oportet in domibus oblationes celebrari ab episcopis, & presbyteris F.]

A ¶Fecit ergo.] *Antea hęc verba in epistola ipsa Felicis inseruntur omnia, quę in c. 8. tertij libri Regnorum his antecedunt. A Burchardo autem, & Iuone etiam hæc omittuntur, & concludunt caput in versicu.* consecrauit.

B ¶Si summa.] *Burchardus habet,* nisi summa.

C ¶Non in domib.] *Hic locus vsq; ad ver.* agatur, *& emendatus, & locupletatus est ex originali, Burchardo, & Iuone. Nam anteà legebatur,* non in domib. offerri prohibitæ sunt, *longè à canonis sententia.*

D ¶Et infrà.] *Quæ hic in epistola inseruntur, habentur ỹ. ea. c. sicut.*

E ¶Offerri non licet.] *In originali est,* offerri licet. *Sed in eodem, paulò superius, vbi in textu est,* multò magis. *in margine est,* al. multò minus. *Burchardus quidem, & Iuo habent, vt Gratianus.*

F ¶Et presbyteris.] *Coniunctè cum his in originali, & apud Burchardũ habentur verba capitis, solemnitates dedicationum. infrà ead.*

Item Iginus Papa, c. 5.

¶Ecclesiarum consecratio absque Missa fieri non debet.

CAP. III.

2 [1] OMnes basilicæ cum Missa [i] debent semper consecrari. Vt ecclesiæ destructæ, vbi aut plures sunt, quàm necesse sit, aut maioris magnitudinis, quàm vt ex rebus ad eam pertinentibus restaurari possint [k], episcopi prouidentia modus inueniatur, qualiter consistere possint.

[1] Pol. l. 1. ti. 3. Ans. l. 5. c. 85. Bur. l. 3. c. 27. & 21. Iuo p. 3. ca. 32. & 26. Pann. l. 2. c. 13.

¶*Caput hoc usq; ad ver.* consecrari, *apud plerosq; collectores citatur* ex Euaristo, *aut* ex decretis Euaristi. *Reliqua autem verba alio capite relata ab eisdem tribuuntur Igino.*

Item Gelasius Papa episcopis per Lucaniam, c. 27.

¶Absq; præcepto sedis Apostolicæ noua non dedicetur ecclesia.

CAP. IIII.

3 [2] DE locorum consecratione [l] sanctorum, quamuis superius strictim fuerit comprehensum, nobis quoque patefactum est, quòd absque præcepto [m] sedis Apostolicæ nonnulli factas ecclesias, vel oratoria sacrare præsumant.

[2] Ans. l. 5. c. 80. Bur. l. 3. c. 21. Iuo p. 3. c. 26.

Idem.

¶Sine auctoritate summi Pontificis noua non dedicet ecclesia.

CAP. V.

3 [3] PRæcepta synodalia, quæ ante paucos menses de sede nostra ad prouinciam sunt directa, & antiquis A canonibus consentiunt, & ea, quæ minus probantur esse, addidimus: & in vtraque [n] parte constat sine summi Pontificis auctoritate [o] ecclesiam nouiter conditam non posse dedicari: teque ex hac basilica, quę taliter ad cultum fuerat processionis [p] adducta [q], suspendisse Missas probabiliter computamus. Sed quia deuotus [r] locus non debet à ministeriorum gratia diu vacuus permanere [s], frater charissime, eorum martyrum [t] nomine, quos † relatio [u] continet, auctoritatis

[3] Poly. l. 1. tit. 12. Ans. l. 5. c. 5.

† al. quorũ.

PRæcepto.] CASVS. Ecclesia quædam fuit ædificata & consecrata sine licentia Papæ & præcepto, & frequentia populi erat ibi in Missa. eps loci illius interdixit ibi officiũ & dum Papæ hoc scripsit, Papa eum de hoc facto commendat: quod canonib. antiquis & nouis concordat. sed ne locus ille iam Deo deuotus diu permaneat sine officio, præcepit ei vt ecclesia cõsecretur: & ibi Missæ desiderantí populo celebrentur.

n ¶*Et in vtraque parte.*] in canonib. & præceptis synodalib.
o ¶*Auctoritate.*] speciali, vel generali.
p ¶*Processionis.*] i. frequentationis [c].

[c] Sic 34. di. psbyteri. 16. q. 7. Frigentius. Arc.

q ¶*Adducta.*] non dicit consecrata. nam in sequenti verbo consecrabis, aduersaretur, cũ semel consecrata iterũ consecrari non possit nisi in casib. notatis infrà super c. ecclesiæ, vel altaria.

ADDITIO. Sub. quòd olim fieri nõ poterat sine licentia Papæ, ỹ. ea. ecclesia. sicut nec hodie sine licentia episcopi. ỹ. c. nemo. 18. qu. 2. quidam. Arch.

q ¶*Adducta.*] i. deputata, vt ibi fieret diuinum officium, & populi frequentatio.
r ¶*Quia deuotus.*] i. Deo deputatus.
s ¶*Permanere.*] nisi destruatur. ỹ. e. ecclesię. ext. de no. oper. nun. cũ ex iniuncto.
t ¶*Martyrum.*] arg. ecclesiam ante consecrationem locum deuotum appellari.
u ¶*Relatio.*] idest, scriptura nobis lata.

Basilicas.

Basilicas.] Casus. Hug. sic ponit hunc casum. Nullus episcopus debet consecrare ecclesiam sine licentia Papæ, vel sibi vendicare clericos alterius iurisdictionis. & hoc continetur in canonibus & si nos qui sumus domini & conditores canonum, volumus eos obseruare: multò fortius ergo inferiores contra eos facere, vel attentare non debent.

a ¶*Potestatis.*] s. di. 71. per totum. s. 9. q. 2. per totum. s. 21. q. 2. c. 1.

b ¶*Cum enim.*] ordo.

c ¶*Dispendio.*] no. principis priuilegium nulli debere præiudicare, vt no, 9. quæstio. 3. nunc verò.

d ¶*Vtilitatis.*] q. d. ita seruamus ea quod nec alicuius vtilitate infirmamus: quia et ea quæ vtilitas suadet relaxari, nō relaxamus in præiudicium canonum [a].

e ¶*Fortasse.*] fortasse ideò dicit: quia nunque pro vtilitate alicuius statutum infirmatur. 40. di. vt constitueretur.

f ¶*Et docere.*] & hoc ideò additur, quia quædam sequitur Romana ecclesia, quæ non docet sequēda, & ea sequi nō cogimur. s. dist. 11. nolite. ar. pro cōsuetudine Romana seruāda. insti. de satisd. tut. in fine.

Certum est.] Casus. Hu. sic ponit hūc casum. Megētia in quadam sua possessione sepeliuit corpora suorū: & ædificauit ibi quoddam oratoriū, & illud fecit consecrari præter auctoritatem dñi Papæ. sed quia nobilis & potens erat illa domina: ideò ad petitionē eius intuitu pietatis & misericordiæ Papa dispensatiuè cōcedit ei vt officia defunctorum priuatim ibi celebrent, sed non officia viuorū: quia ibi ædificiū erat consecratū præter auctoritatem dñi Papæ: & ideò de iure cōi debebat ibi officiū interdici. quod in principio ostēdit, dicēs, *ædificatum*, fabricatū.

g ¶*Processionem.*] i. frequentationē populi. s. di. 24. presbyteri. s. 16. q. 7. Frigentius.

h ¶*Corpuscula.*] ita eo ipso fecit religiosum locū [b]. ff. de reli. l. 2. nam vbicunq; sepeliatur homo voluntate Dñi, locus religiosus efficitur. secus si cōtra Domini voluntatem, vt ea. l. §. si vsusfructus.

h ¶*Corpuscula.*] si locus ille nō est consecratus de consensu Papæ, quomodo vult Papa vt ī eo diuina celebrent? si aūt vt cōsecrē solūmodo noīe mortuorū in eo celebret? nisi fortè in pœnā cōstitutionis factæ absque licētia Romanæ sedis. Vel non petijt vt pro viuis ibi diuina fierent. & sic aliqua ecclesia est, in qua non cantatur, nisi pro mortuis. sic extra de præbend. significatum.

i ¶*Non maculent.*] id est, non præiudicente piscopo decreta, quæ dicunt quòd ecclesia inuito episcopo non potest cōstrui, vel consecrari. & si contra factum fuerit, nullum seruitium Dei debeat celebrari. suprà capitu. præcepta.

k ¶*Pro solemnitate.*] quasi pro magno beneficio reputet.

l ¶*Vt defunctorum.*] arg. quòd speciales Missæ pro defunctis fieri possunt. similiter ergo dici posset pro viuis, vt d. c. significatum.

Eclesia.] Casus. Quærebatur vtrū collegium præter auctoritatem Papæ institutum dicatur ecclesia catholica? Et respondet quod non: cum nec et ipsa basilica debeat cōstrui sine licentia Papæ.

m ¶*Ecclesia.* Casus. Ex quo ecclesia nō potest construi sine auctoritate Romani Pontificis, multò potius aliqua noua secta sine eius auctoritate non potest cōstitui.

Nemo.] Hæc est 4. pars di. in qua dicit & probat per duos canones, quòd nullus debet ecclesias fundare sine licentia episcopi. Ioan. de Fan.

Casus. Hactenus ostendit cuius auctoritate ecclesiæ sunt consecrandæ. Nunc verò ostendit cuius auctoritate sint ædificandæ. Dicit ergo quod qui ecclesiā vult construere, coram episcopo ciuitatis dēt assignare, quæ necessaria sunt ecclesiæ: & tūc episcopus per se vel per interpositam personam ibi crucē figat, & atriū designet, vt sic ecclesia cum fuerit constructa, consecretur, & posteà atrium aqua benedicta aspergatur.

n ¶*Nemo ecclesiam.*] cuius auctoritate ecclesiæ debeant fundari siue consecrari, ostendit 1. q. 2. placuit.

o ¶*Veniat.*] per se vel per alium. argumen. infrà eadem, nullus presbyter in ecclesia. argu. 30. distin. si quis. & infrà ea. si quis.

p ¶*Crucem.*] in auth. de mona. §. illud. col. 1. & orationes episcopus dicat. in authen. de eccl. tit. §. si quis autem voluerit. collat. 9.

q ¶*Ad luminaria.*] in auth. vt nullus fab. ora. do. §. 1. col. 5.

[Marginal notes: a s. quin ipsi canones in suo statu permaneant: & obtineāt cā illa cessante. P. — 1 Polyc. l. 3. tit. 3. Ansel. l. 5. c. 4. — † al. concedamus. — 2 s. dist. 11. nolite. — b Dicas q. l. in aliquo loco sit sepultus aliqs sine pōtifice, nō pp hoc locus sacer efficitur, sed s. can. l. secus sit secūdm leges. s. m Inn. qui ita not. ex. de sepul. cap. pœn. De hoc 13. q. 2. in ecclesiastico. — 3 Ansel. l. 5. c. 8. — † maculet] vera lectio. — † al. mysteria. — 4 Ansel. l. 5. c. 42. — 5 Cap. l. 5. c. 228. & l. 7. c. 73. Nouel. Iustin. 67. c. 1. & 131. c. 7. apud Iulianū. & i aut. cōlt. 17. col. 5. Ordo Ro. pag. 107. — 6 Pol. l. 3. ti. 2. Bur. l. 3. c. 6. Iuo p. 3. c. 8. Pan. l. 2. c. 6. rector & minister. ad hoc extr. de vi. & ho. cle. c. 3. sic et lo quitur de cr. hic allegat. propo. tur.]

tatis nostræ suscepta serie consecrabis: vt populorū frequentatio, quam illic auidè conuenire mandasti, seruatis regulis ecclesiasticis, & canonibus, integrum habeat firmata religione conuentum.

A ¶Antiquis canonibus.] *Socrates in ecclesiastica historia l. 2. cap. 8. & 17. refert tanquàm antiquissimū canonem, sine Romani episcopi auctoritate nullā ecclesiam posse dedicari.*

Idem episcopis per Lucaniam, c. 6.

¶Non dedicentur basilicæ, quæ præter auctoritatem Apostolicæ sedis fuerint ædificatæ.

CAP. VI.

1 Basilicas nouiter institutas nō petitis ex more præceptionibus dedicare nō audeant: nec ambiant sibimet episcopi vēdicare clericos potestatis [a] alienæ. & c. 11. ¶Cū enim [b] decreta venerabilium sanctionum nos quoque magnoperè custodire nitamur, ac sine eorum dispendio [c] etiam illa, quæ pro alicuius vtilitatis [d] compendio fortasse [e] videantur, laxanda credamus †, cumque nobis contra salutarium reuerentiam regularum cupiamus temerè nihil licere, & cum sedes Apostolica superior his omnibus, fauente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa, pio, deuotoque studeat tenere proposito, satis indignum est, quemquam vel pontificum, vel ordinum subsequentium hanc obseruantiā refutare, quam beati Petri sedem & sequi videat, & docere [f]. [2] satisque conueniens sit, vt totum corpus ecclesiæ in hac sibimet obseruatione concordet, quam illic vigere conspiciat, vbi Dominus ecclesiæ totius posuit principatum.

¶*Verba capitis huius vsque ad ver. alienæ, habentur etiam in Vuormaciensi, ca. 48.*

Idem Ioanni Episcopo Sorano.

¶Publicæ processiones non fiant in oratorijs, quæ præter auctoritatem sedis Apostolicæ consecrantur.

CAP. VII.

3 Certum est quidem, et nostris præceptionibus constitutum, ne quis in ecclesia, aut in oratorio, quod sedis nostræ non legitur permissione dedicatum, processionē [g] publicam putaret impendi: ne conditores furtiuis subreptionibus contra regularum statuta prosilirent. Sed quia Megentia spectabilis fœmina petitorij nobis oblatione suggessit, ī possessionibus proprijs suorum corpuscula [h] condidisse: frater charissime, humanitatis intuitu, quod priora statuta non maculent † [i] funeribus, & sepulchris tantùm, in comprehensis petitorio locis ministeria † noueris pro solēnitate [k] præstanda: vt defunctorum [l] nomine solummodo diuina celebrentur officia, publica frequentatione, & processione cessante.

Item Nicolaus Papa electo, & clero Nonensis ecclesiæ.

¶Sine nutu sedis Apostolicæ ecclesia non debet institui.

CAP. VIII.

4 Ecclesia [m], id est, catholicorum collectio, quomodo sine Apostolicæ sedis instituetur nutu, quando iuxta sacra decreta, nec ipsa debet absque præceptione Papæ basilica nouiter construi, quæ ipsam catholicorum intra semet amplecti cateruam dignoscitur.

Item ex concilio Aurelianensi. [5]

¶Sine dignitate episcopi loci, noua non dedicetur ecclesia.

CAP. IX.

4 [6] Nemo ecclesiam [n] ædificet, antequàm episcopus ciuitatis veniat [o], & ibidē crucem [p] figat, publicè atriū designet, & antè præfiniat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria [q], & ad custodiam, & ad

a ¶*Custodum.*] idest, sacerdotum & hospitum. ext. de præb. de monachis. " & erunt ad minus duo clerici [a]. ext. de fil. presby. proposuit. & 7. q. 1. illud.
b ¶*Domum.*] quam complere debet intra quinque annos, si est oratorium. si est ptochotrophium, vel xenodochium, intra annum. in auth. de eccl. titu. §. si quis ędificationem. coll. 9. Sed quid si episcopus consecrat ecclesiam vel fundat non ei assignata dote? " Dicit Baz. quòd episcopus tenetur eam dotare. ext. de præb. cap. episcopus. Sed melius est ad hoc tantùm fundatores teneri, vt 16. q. 7. piæ mentis. & cap. si plures. argum. de rit. nup. qui liberos. Et dicit lex, quòd hæres fundatoris tenetur, in aut. de ecc. titu. §. si autem. & §. si quis ædificationem rerum. nam & successor episcopi prouidebit clerico ordinato, vt extrà de præb. cum secundum. Vbi tamen omnes deficerent, vel si non essent soluendo, tunc dicerem actionem dandam in episcopum. argu. ff. si men. fal. mo. dix. l. 3. §. 1. ff. de eo per quem fac. est. l. vltim. §. planè.
c ¶*Consecrata.*] idest, fundata, vel aqua bene dicta aspersa.

S*I quis basilicam.*] CASVS. Quidam in possessione sua basilicam construxit, & eã sic consecrari volebat, vt medietas oblationũ perueniret ad ipsum. dicitur quòd nullus episcopus debet eam consecrare sub hac conditione.
d ¶*Diuidat.*] argum. " quòd patroni non debent accipere vel exigere xenia, vel huiusmodi ab ecclesia. s. 18. quæsti. 2. Eleutherius. & contra. s. 10. quæsti. 1. hanc cõsuetudinem. & cap. quia sacerdotes. s. 1. q. 4. ecclesia, quæ pactione.
e ¶*Sub tributaria.*] argumen. " quòd non licet dare aliquid ecclesiæ constructę, vel construendę etiam possessionem vbi fundata est, interueniẽte pactione, vt ius patronatus habeat: quia ipso iure ei debetur, et si nõ petat, vel in pactum deducat, vt 16. q. 7. piæ. & c. decernimus. & ca. quicunque. in prędijs tñ collatis potest conditionem apponere, vt auctoritate episcopi tributũ aliquod vel cẽsum aliquẽ debeat inde percipere,

" Clerici duo ad minus debent esse in ecclesia.
† al. demum
" Ecclesia sine dote cõsecrata à quo debet dotari.
" Patroni non exigãt xenia ab ecclesia.
1 Polyc. l. 3. tit. 16. Ans. l. 6. ca. 134. Iuo p. 3. ca. 61.
" Possessio vbi ecclesia est fundata, debetur ipsi ecclesię.
2 Iuo par. 2. c. 76.
Deut. 12.

stipendia custodũ [a] sufficiant: & ostensa donatione sic domum † [b] ædificet, & postquàm consecrata [c] A fuerit, atrium eiusdem ecclesiæ sancta aqua conspergat.

A ¶Et postq̃ cõsecrata.] *Plenius, & aptius in ordine Romano.* Postquàm ergo episcopus crucem in loco, in quo altare fabricandum est, fixerit, tunc aspergat locum aqua benedicta, hanc canendo antiphonam, &c.

Item ex concilio Bracharensi, 2. capit. 6.

¶Non consecretur ecclesia, quæ pro quæstu cupiditatis ædificatur.

CAP. X.

SI quis basilicam nõ pro deuotione fidei, sed pro quæstu cupiditatis ędificat, vt q̃dquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum clericis diuidat [d], eo quòd basilicam in terra sua quæstus cã condiderit (quod in aliquibus locis vsque modò dicitur fieri:) hoc de cętero obseruari debet, vt nullus episcoporum tã abominabili voto consentiat, nec basilicam, quæ nõ pro sanctorum patrocinio, sed magis sub tributaria [e] conditione est condita, audeat consecrare.

Item Felix episcopus omnibus orthodoxis epistola prima.

¶Sacrificia non nisi super altare, & locis Deo consecratis offerantur.

CAP. XI.

5 [1] SIcut non alij [f], quàm sacrati Domino sacerdotes debent Missas cantare, nec sacrificia super altare offerre, sic nec in alijs, quàm Domino sacratis locis, idest A, in tabernaculis diuinis precibus à pontificibus delibutis [g] missas canere, aut sacrificia offerre licet, nisi summa coëgerit necessitas [h]. [2] Satius ergo est missam nõ cantare, aut nõ audire, quàm in illis locis, vbi fieri non oportet [i]: nisi pro summa contingat necessitate: quoniam necessitas [k] legem non habet. Vndè scriptum est [Vide, ne offeras holo-

extrà de iure patr. præterea. 2. sed in dote non, vel in manso. ar. 10. q. 1. nouerit. extrà de censi. sancitum, aliàs si apposita est conditio, quid iuris sit notatur 10. q. 1. c. 2. 10.

S*Icut non.*] Hæc est quinta pars distin. in qua probat quod prius probauerat in parte prima, scilicet q̃ nullus debet celebrare nisi in sacratis locis: nisi tempore necessitatis, quo potest celebrari sub aere, vel tentorio: non autẽ in domo, secundum Ioan. de Fant.

CASVS. In his quinque capitulis sequentibus ostenditur q̃ Missa non est celebranda nisi in locis sacratis. Probatur ergo hic auctoritate veteris testamenti, q̃ Missa celebrari non debet nisi in ecclesijs consecratis ab episcopis, nisi causa necessitatis: sicut nec alij quàm presbyteri debent celebrare. Sequentia duo c. patent. *Permiserit.* puta in domo non consecrata: in religiosa tamen & de licentia episcopi cum altari viatico.

f ¶*Sicut non alij.*] repetit in 1. c. huius dist. dictum est in quinque c. seq. idem in auth. de eccl. tit. §. si quis. coll. 9.
g ¶*Delibutis.*] idest, consecratis.
h ¶*Necessitas.*] " quia si necessitas vrgeat, sub dio [b], aut sub tentorijs licet. j. e. di. concedimus. nisi fortè sit oratorium in domo sua, vt j. ead. di. ca. vnicuique.
i ¶*Non oportet.*] C. de sen. & inter. om. iud. cum sententiam.
k ¶*Necessitas.*] i. non est subiecta humanę constitutioni, imo excusat quod contra eam fit. j. di. 4. sanctum. ext. de re. iur. qđ nõ est. sed nulla necessitas excusat in diuina constitutione prohibitum, vt 32. q. 5. ita ne. verius tamen videtur, q̃ si oratoriũ sit in domo sua, possit licitè ibi Missa celebrari vrgente necessitate. argu. suprà ead. si quis etiam. vt j. ea. di. cõcedimus. & c. vnicuique.
l ¶*Oblationes.*] scilicet Eucharistiæ.
m ¶*Licet.*] nisi necessitas cogat [c].
n E*cclesias.*] idẽ 16. q. 7. ecclesias.
o ¶*Loca.*] ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter.

H*Ic ergo.*] CASVS. dicit hic, q̃ in hac vita est locus merẽdi & sacrificandi: sed Missæ nõ debẽt celebrari nisi episcopus consenserit, vel consecrauerit ecclesiam. Seq. cap. patet.
a ¶*Vbi*

causta tua in omni loco, quẽ videris, sed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.] In domibus tamen ab episcopis, siue presbyteris oblationes [l] celebrari nullatenus licet [m].

¶*Caput hoc in Policarpo, & apud Anselmum habetur eodem modo atque apud Gratianum, collectum hinc inde ex verbis primæ illius epistolæ Felicis quarti (cuius pars relata est suprà eadem, consecrationem. & ca. tabernaculum.) longè aliter dispositis, sed incolumi sententia.*

A ¶Idest, in tabernaculis.] *In epistola, & apud Iuonem hæc non habentur hoc loco, sed paulò superius, neque hoc eodem prorsus modo, sed quomodo sunt reposita suprà cap. tabernaculum.*

Item ex concilio Triburiensi.

¶Non nisi in locis sacris Missarum solemnia celebrentur.

CAP. XII.

3 MIssarum solemnia nõ vbique, sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus.

¶*In concilio Moguntino sub Arnulpho, cap. 9. habentur simul verba huius capitis, & capitis, concedimus. infrà eadem. Verùm & Burchardus, & Iuo, qui item vtrunque coniunctè ponunt, citant vt Gratianus, ex* Triburiensi, cap. 4.

Item Clemens epistola secunda ad Iacobum.

¶Precibus diuinis consecrentur ecclesiæ.

CAP. XIII.

4 ECclesias [n] per congrua, & vtilia facite loca [o], quæ diuinis precibus sacrare oportet, & in A singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & nõ à quoquam grauari.

A ¶Et in singulis.] *Hæc vsque ad ver. oportet, addita sunt ex originali, & Polycarpo.*

Idem Clemens epistola 3.

¶Sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in locis Deo sacratis.

CAP. XIIII.

5 HIc ergo, idest, in præsenti vita positos oportet nos agnoscere volũtatem

10 20 30 40 50 60 70 80

3 Bur. l. 3. c. 56. Iuo p. 3. c. 59. Pan. l. 2. c. 30.
" celebrare qñque licet sub dio.
b Sub. dũmodo sit ibi altare viaticũ consecratũ. aliàs nulla necessitate licet, s̃m H.
4 16. q. 7. ecclesias. Pol. l. 3. tit. 4.
c id est, qđ sculpabile est iudicandum. 30. q. j. ad limina. Archid.
5 Pol. l. 3. ti. 16. Ans. l. 7. c. 132. Bur. l. 3. cap. 59. Iuo part. 3. c. 72.

a *Vbi agendi.*] s.12.q.2.tempus.

b ¶*Iusserit.*] s.93.dist.nulla ratione.

c ¶*Regulariter.*] hic colligitur, " φ quę fiunt ab hæreticis, intrusis,& irregulariter [a] ordinatis, non habent vigorem: 12.q.2.alienationes.7.q.1.factus.s.25.q.1.omne quod.s.32.q.5.præceptum.

" Facta per intrusos nō valent.

a id est, non canōicè.sed cōtra. s.1.q.1.si q à pseudo.ibi d hoc Arch.

d ¶*Tenente.*] videlicet ciuitatem.quasi nō deposito vel suspenso, vel qui renuntiauerit. ext. de ordi.ab epi. qui re.epi.requisiuit.

Dei, vbi & agendi [a], & sacrificandi est locus: quoniam in alijs locis sacrificare,& Missas celebrare non licet,nisi in his, in quibus episcopus proprius iusserit [b],aut ab episcopo regulariter [c] ordinato, tenente [d] videlicet ciuitatem, consecrata fuerint. Aliter enim non sunt hæc agēda,nec ritè celebrāda.

Item Syluester Papa in generali residens synodo dixit. 1

¶Abijciantur sacerdotes, qui in locis non sacratis Missas celebrare præsumunt.

CAP. XV.

2 NVllus presbyter Missas celebrare præsumat,nisi in sacratis ab episcopo locis,qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotij.

Item Felix Papa omnibus orthodoxis,epist.1.c.1.& 2.

¶Singulis annis dedicationum solemnitates celebrentur, & consecretur etiam ecclesia, de cuius consecratione dubitatur.

CAP. XVI.

6 3 SOlemnitates [e] dedicationum ecclesiarum, epōrum A, & sacerdotum per singulos annos solēniter sunt celebrandæ. ¶De ecclesiarum consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura [f], nec certi testes [g] existunt, à quib.cōsecratio sciatur, absq; vlla dubitatione scitote eas esse consecrandas: nec B talis trepidatio facit [h] iterationem: quoniam non monstratur esse iteratum [i], quod nescitur factum [k].

¶*Caput hoc confectū est ex verbis eiusdem epistolæ Felicis,cap.1.& 2. omissis nonnullis quæ in sequenti apud Gratianum capite reponūtur.*

A ¶Episcoporum.] *Abest vox ista ab originali,Burchardo, Iuone, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus: sed ob glossam non est inducta.*

B ¶Nec talis.] *Iuo, & Pannormia habent ferè vt Gratianus*, nec talis

SOlemnitates.] hæc est 6.pars distin.in qua probatur, φ si dubitatur vtrum ecclesia sit consecrata, potest consecrari.& hoc probat per duo cap. Io. de Fan.

x in epilogo concilij Romani, & ca. 16.c.198.

CASVS. Dicitur in hoc c. φ solemnitates dedicationum ecclesiarum singulis annis sua die debent celebrari. & si de consecratione ecclesiæ dubitetur, debet cōsecrari: nec hoc habetur pro iteratione. Testibus igitur vel scriptura probetur ecclesia consecrata.

2 Poly. ibid. Ans.l.7.ca.133.

e ¶*Solemnitates.*] de anniuersaria solemnitate dedicationis ecclesiarum & episcoporū duob.c.ostendit.qđ tñ dicitur de episcopis, non obseruatur hodie nisi à Papa.

f ¶*Scriptura.*] argu. qđ testib. vel scriptura probari non potest, pro infecto haberi debere.C.commu.diuid. si maior.contra. C. fami.ercifcun.non ideò. contrà. C. de rei vend. indicia [b].contra etiam si inueniantur in libris ecclesiæ, credendum est,vel in lapide. argu. 24.quæstione. 2. sanè. in princ. Dic scripturā in certis casibus requirendam.2.q.1. legum: vel appellatione scripturæ & testium omnes probationes intelliguntur.

3 Poly.ibid. Ans.l.5. ca. 24.Bur.l.3. c.58.Pan.l. 2.c.11.C.2.

b Dicēt, φ p indicia ,p batur.vt le. & no.ext.de ele. peregr. c.2.Arch.

g ¶*Nec certi testes.*] vel testis vnus, sicut contingit in baptismo.infrà dist.4. paruulos. Super hoc enim facto crederetur vni testi, nisi inde verteretur contentio, & sufficit ibi testimonium de auditu.argum.22. quæst. 5.hoc videtur. extrà de de testi. cog. peruenit. ff.de aqua plu.arcenda. in summa. §.idem Labeo.

h ¶*Facit.*] & dicit episcopus,Si consecrata es, non reconsecro,sed si non, &c.de bap. & eius effectu. capit.2.

i ¶*Iteratum.*] not.id,quod non apparet,dicitur non esse.ff. de contrahen.empt.in lege.

trepidatio iterationem incurrit: & *huic lectioni conuenit interpretatio glossæ.Sed in originali, & apud Bur-* 10 *chardum legitur*, ne talis trepidatio faciat deteriorationem.*Atque huic lectioni respondent verba B.Gregorij lib.12. epi.31. ad Felicem de hac eadem re loquentis*,ne talis, inquit, dubitatio ruina fidelium fiat. *Similis huic sententia* j.*dist. 4.c.placuit. his verbis exprimitur*, ne ista trepidatio eos faciat sacramētorum purgatione priuari. *Et est in concilio* 20 *Carthaginensi quinto.*

Item Gregorius Papa.

¶De eodem, & quòd octo diebus dedicationum solemnitas est celebranda.

CAP. XVII.

30 4 SOlemnitates dedicationum ecclesiarum, & sacerdotum A per singulos annos solemniter sunt celebrandæ:ipso Domino exemplum [l] dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendi † dans formam, cum reliquis populis eandem festiuitatem celebraturus venit, si- 40 cut scriptum est [Facta [m] sunt Encęnia [n] in Hierosolymis, & hiems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis.] Quòd autem octo diebus Encęnia sint celebranda, in libro Regum,perlecta † dedicatione templi reperietis. 50

¶*Repetitur in hoc capite prior pars antecedentis vsque ad versicu.* celebrandæ:*ac deinde subijciuntur verba illa Epistolæ Felicis, quæ ibi erāt omissa. Gregorius autem, quem hic Gratianus citauit,libr.12.epist.31. habet quidem nonnulla ad ecclesiarum dedicationes pertinentia. Sed* 60 *ea magis videntur conuenire cum superiore cap.in versic.*De ecclesiarum consecratione.

A ¶Et sacerdotum.] *Hæ duæ voces in aliquot vetustis non leguntur.*

Item ex concilio Meldensi,c.8.

¶Consecrentur ecclesiæ, de qua- 70 rum consecratione dubitatur.

CAP. XVIII.

7 5 ECclesiæ, vel altaria [o], φ alia sit consecratio ecclesiæ,alia altaris.& si altare,i.tabula supior mouet̄,vel enormiter lædat̄: ipsum altare tm̄ cōsecret̄,& nō ecclesia,vt ext.de 80 cōse.ec.vel alta.ad hæc.Similiter si ecclesia destruit̄, & nō altare:tunc ecclesia reconsecret̄,& nō altare. sed pp adulteriū, vel

k ¶*Factum.*] ar.contra clandestina coniugia, s.quòd taliter contrahentes possunt cum alijs contrahere, cum talia coniugia sint incerta,vt 30.q.5.§.his ita.& 68.dist.presbyteri.

SOlemnitates.] CASVS. Quòd solemnitates dedicationum ecclesiarum debeant singulis annis fieri,probatur auctoritate Domini,qui Hierosolymis cum populis dedicationem templi celebrauit: & ibi encęnia, i.festiuitates dedicationum octo diebus celebrauit: sicut legitur in lib. Regum. Et not. φ cum ecclesia primò dedicatur,debet fieri celebratio octo diebus: sed non fit propter negligentiam clericorum, sicut Hug. dicit.

l ¶*Exemplum.*] nam eius operatio nostra est lectio, vt s.2. qu.1. Deus.

m ¶*Facta.*] " ter fuit tēplū consecratū. Primò in Septembri,vt s. e.c.1. Secundò in Martio sub Dario.ar.1 q.1. propheta. Tertiò sub Iuda Machabęo in Decembri. Et ideò dicit hic,hiems erat.

" Templum Hierusalem ter cōsecratum fuit.

4 Ans.l.5.c. 24. Iuo p.3. c.24. Pann. l.2.c.10.

n ¶*Encænia.*] i. innouationes. nā encęniare est nouā rem in vsum ducere. & ē vulgare cāpaniæ iuxta Romam.

† al.faciēdo

ECclesiæ.] Hæc ē 7. pars, ī qua ,pbat̄ p 7.c. φ si ecclesia fuerit execrata, dēt cōsecrari. hodie tñ non cōsecrat̄: sed reconciliat̄ p epm cū aqua p illū bñdicta, & nō p aliū: nisi caderet,vel arderet.ext.c.ti. c.1.2.3.& vlt. Io.de F.

Io.10.

3.Reg.8.

2.Par.7.

† al. pacta] al.perfecta

CASVS.His 7.c.ostenditur quib. casib.ecclesię debeant reconsecrari, & patet hoc c.

o ¶*Vel altaria.*] his 7. c. " docet̄ qb.casib.ecclesiæ sunt reconsecrādæ. & assignat qdā 6. casus. Vn⁹ qñ dubitat̄ de cōsecrōne, vt hic c. 1.Itē qñ motū ē altare maius [c].Itē pp homicidiū. Itē qñ est exusta [d]: aut si parietes de nouo sunt funditus reparati. Itē pp adulteriū,vt tradit j.ea.c. si motū. & c. seq.& c.de fabrica.Alij dicūt qđ quandiu maius altare ē immotū, i. φ nec tabula altaris vel moueat̄ vel enormiter frangat̄: licet ēt parietes ecclesiæ funditus pirent,nō tñ ecclesia sit recōsecrāda,vt j. e.de fabrica.Alij dicūt, quib.cōcordat H.

" Ecclesia in 6.casibus est reconsecranda.

c j.e.si motum.

d j.e.ecclesias.

5 Pol.l.3.ti. 16.Bur.l.3. c.10. Iuo p. 3.c.11.Pan. l 2.c.18.

" Cōsecratio ecclesiæ & altaris est diuersa.

vel homicidium non reconſecretur eccleſia,vt ext. de conſe. eccl.vel alta.propoſuiſti.ext.de adul. ſignificaſti.

a ¶*Quæ ambigua.*]s.di.68.§.quod ergo.ideſt, de quarũ conſecratione ambigitur.

b ¶*Superflua.*]in quibus reliquię nõ ſunt.j. e. placuit vt altaria.

SI motum.] CASVS. Dicit hic, qđ ſi maius altare motũ fuerit, vel eccleſia polluta fuerit adulterio,vel homicidio, dẽt iterũ conſecrari.ſed ſi tantũ parietes mutẽtur, debent iterum ſale exorcizari.

c ¶*Altare.*] i.menſa principalis altaris. nam tabula conſecrata de loco ad locũ moueẽ, nec tñ reconſecrat, vt j. ea. concedimus. qđ intelligo cũ non eſt affixa tabula."Itẽ hoc intellige de altari, ad cuius honorẽ eccleſia eſt conſecrata:& qđ dicit, ſi motum,i.mutatũ, ita ꝙ formam amiſit per diminutionem,vel augmentũ, cum forma rei ſit eſſe rei.ar.10.q. 2. hoc ius. Idem eſt ſi eſt enormiter fracta tabula, vltra ſ.medietatem,tunc cõſecrandũ eſt altare,ext. de conſe. ec. vel alta.c. 3. cõſecratio aũt ipſius altaris pſertim intelligitur eſſe in coniunctione menſę,ſ.lapidis ſuperioris,ſtructuræ inferioris.[a] ergo ſi menſa fuerit mota, vel aliquis de inferiorib.lapidib. tangens ipſam,execraretur altare,& eſt reconſecrãdũ. ſi aũt ſit aliqđ aliud additamentum altario, non ob hoc execratur, ſed ſacrum trahit ad ſe non ſacrum, ar. ext. de conſe.ecc.vel alta. c.3. dum tñ non immuteẽ multũ cõiunctio mẽſæ & ſtructuræ inferioris.

d ¶*Eccleſia.*] i.altare ſecundum H. & ſic exponit 1.q.3.q̃ſitũ. non n.vt dicitur, pp altaris motionem reconſecrãda eſſet eccleſia,vt extr. de conſe.ec. vel alta.ad hæc.Alia. n. cõſecratio eccleſiæ, alia altaris: & hæc ſine illa ſępe fit. Alij intelligunt prout litera ſonat.

[Margin: 1 Pol.3.ti.5. Anſ.l.3.ca. 13. Bur.l.3. c.11.Iuo p. 3.ca. 13. & 14.Pan.l.2. c.20. 21.]

[Margin: "Altare qñ eſt reconſecrandum.]

[Margin: 2 Di.68.c.3.]

[Margin: a iſtud & qđ j.px. ſequit fuit ſnia H. q ẽt dt ꝙ ẽt particulatim oẽs inferiores lapides pñt renouari,& alij immitti & ñ execratur altare, dũmõ mẽſa & lapides eã tangẽtes remaneant immoti. Ar.]

[Margin: 3 Pol.l.3.ti. 4. Anſ.l. 5. c.22.Burc.l. 3.c.32. Iuo p.3.c.37.]

quæ ambigua[a] ſunt de conſecratione,conſecrentur: & ſuperflua[b] altaria deſtruantur.

Item Iginus Papa.

¶Quando eccleſia eſt iterum conſecranda,& ſalibus tantùm exorcizanda.

CAP. XIX.

1 SI motum fuerit altare[c], denuò conſecretur eccleſia[d]:ſi parietes mutantur[e], & non altare,ſalibus tantùm exorcizetur. Si homicidio, vel adulterio eccleſia violata fuerit,diligẽtiſſimè expurgetur, & denuò conſecretur.[f]

Item ex Nicæno concilio.[2]

¶ Eccleſia ſemel Deo conſecrata, quando eſt iterum conſecranda.

CAP. XX.

ECcleſijs ſemel Deo conſecratis,non debet iterũ conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ[g],aut ſanguinis effuſione,aut cuiuſcunque ſemine[h] pollutæ fuerint: quia ſicut infans à qualicunque ſacerdote in nõie patris, & filij, & Spiritus ſancti ſemel baptizatus,non dẽt iterum baptizari[i],ita nec locus Deo dicatus, iterum conſecrandus eſt, niſi propter eas cauſas,quas ſuperius nominauimus: ſi tamen fidem ſanctæ Trinitatis tenuerint, qui eum cõſecrauerunt.

Item Ioannes Papa epiſcopis Italiæ.

¶De eodem.

CAP. XXI.

3 ECcleſias Arianorũ,[k] vbicunque inueneritis, catholicas eas diuinis precibus, & operibus[l] abſque vlla mora conſecratę[m]: quia & nos, quando fuimus Conſtantinopoli tam pro religione catholica,quàm pro Theodorici regis cauſa negotij,ſuadente,atque hortante, Arianos extirpante pijſſimo atque Chri-

e ¶*Mutantur.*]& non funditus ſecundum H.B. autem dicit quòd etiam funditus altari amoto.

f ¶*Conſecretur.*]i.mundetur per aſperſionem,vt ext.de conſe.eccl.vel alt.propoſuiſti.& de adult.ſignificaſti.

ECcleſiis.] CASVS. Statuit qđ ſicut infans non dẽt iterum baptizari,ſic eccleſia iterum conſecrari nõ debet: niſi fuerit exuſta,vel homicidio,vel fornicatione polluta: dummõ in forma eccleſię fuerit conſecrata.Sequentia tria c.plana ſunt, quæ loquuntur de eccleſijs non in forma eccleſię conſecratis."*Deleuit*,i.abluit,& in forma eccleſiæ conſecrauit.

g ¶*Exuſtæ,*]ꝓ maiori parte:aliàs ſecus.ar.ff.de cõtrah.empt. domũ. cũ.ſ.ita cõburit ꝙ deſtruaẽ vel decruſtaẽ interius & exterius,tunc execraẽ."conſecratio.n.eccleſiæ maximè conſiſtit in vnctione exteriori,& cõiunctione & diſpoſitione lapidum.

[Margin: "j.e.agapitus.]

[Margin: "cõſecratio eccleſiæ in quo cõſiſtit.]

h ¶*Semine.*] per coitũ emiſſum per adulteriũ,vel per fornicationem.Nam ſi per ſomnium, vel coitum cum vxore emittitur,non ideò reconſecrabitur eccleſia,ſecundum H.

ADDITIO.Idẽ ſentit hic Lau.ſed Io.de Fan. contra:cũ litera indiſtinctè dicit,cuiuſq;. ſed malè dicit ſecundum Hug.quia non eſt ibi fornicatio, vel adulteriũ.s.c.proxi.

i ¶*Baptizari.*] s.di.68. ſicut.s.32.q.7. quemadmodũ.j.di. 5. dictũ eſt. s.1.q.1.hi q.& j. diſ.4. hi qui apud. C. ne ſac. bap.l.1." ſi tñ in fide ſãctæ Trinitatis eccleſia ab eis conſecrata ſit, reconſecranda nõ eſt. Sed qui tenent, qđ eccleſia in forma eccleſiæ cõſecrata ab hæreticis, non ſit recõſecranda:ſic exponunt qđ ſi conſecrauerunt in illa forma, q̃ ptendat fidem ſanctæ Trinitatis. Sequẽtia verò c. intelligunt in eo caſu qñ Ariani non cõſecrant eccleſias in forma eccleſiæ.nam quidã eorum faciebant ſacramenta in forma eccleſiæ:& quidã non: qđ habetur in illo §.1.q.j.ſed notandũ.& c. ſi quis cõfugerit. & c.Arianos.

k ECcleſias.]¶Arianorum.] quia non in forma eccleſię conſecratæ erant,vt 1. qõ. 1. Arianos. & ita intellige c. ſeq.

l ¶*Precibus & operibus.*] tangit conſuetudinem Oriẽtalis eccleſiæ,quæ Arianos chriſmatis vnctione ſuſcipit,vt j.diſt. 4. ab antiqua.ſecus autem Occidentalis agere conſueuit,vt in prędict. c.

m ¶*Conſecratæ.*] non erant conſecratę niſi eſſent cõſecratę in forma eccleſię, vel quoniam abſque reliquijs eccleſias conſecrabant, & iõ eccleſiæ conſecratę nõ erant, ſed reconſecrabantur, vt j. c. Arianorum.

n ARianorũ.]j.diſ.4.ab antiqua.

o AGapitus.]¶Præco iuſtitiæ.]"Præconis enim officium ſuſcipit quiſquis ad ſacerdotium accedit, vt s. 43. diſt.ſit rector.

[Margin: " Eccleſia ab hæretic. conſecrata, an ſit reconſecranda.]

[Margin: 4 Et Diaconus in vita, lib.2.c.31.]

[Margin: 5 Poly.ibid. Anſ.l. 5.ca. 26.]

[Margin: †al.Agathę]

[Margin: †al.eluit.]

[Margin: " Sacerdos pconis offm ſuſcipit.]

[Margin: 6 Pol.l.3.ti. 6.Anſ.l.5.c. 81.Bur.l.3. c.62.Iuo p. 3.c.25.Pan. l.2.c.14.]

ſtianiſſimo Iuſtino orthodoxo Imperatore,quaſcunque illis in partibus eorum eccleſias reperire potuimus,catholicas eas,Domino opem ferẽte,conſecrauimus.

A ¶Pro religione.] *Locupletatus eſt hic locus in ipſa epiſtola,Burchardo,& Iuone.*

Item in dialogo Gregorij, lib. 3. cap.30.[4]

¶De eodem.

CAP. XXII.

5 ARianorum[n] eccleſia in regione vrbis illæ,quæ Suburra dicitur, cũ clauſa vſque ante biennium permanſiſſet,placuit,vt in fide catholica (introductis illuc beati Sebaſtiani, & ſanctæ Agathæ virginis A, & martyris reliquijs) dedicari debuiſſet: qđ & factum eſt.

A ¶Virginis, &.] *Abſunt hæ duæ voces à pleriſque manuſcriptis, & Polycarpo. In ipſo dialogo legitur*, B. Sptephani, & ſanctæ Marthæ martyrum. *Sed in lib.3.reg. epiſt.19. eccleſia hæc vocatur eccleſia S. Agathæ. Apud Ioannem verò diaconum, l.2. ca.31. eſt.* Sancti Sebaſtiani, & ſanctę Agnetis† martyrum.

*Item.*B

B ¶Item.]*Anteà ſequebatur*, Agapitus Papa.*quæ voces temerè ex capite ipſo irrepſerant in titulum, & abſunt ab aliquot manuſcriptis, Extat autem caput hoc in antiquo codice Regeſti Gregorij primi in extremo in ſcripto quodam,* de moribus, vita & morte Agapiti primi Papæ,*in bibliotheca Vaticana.*

CAP. XXIII.

AGapitus Papa vas catholicum, Euangelij tuba, præco iuſtitię[o], ſacra altaris, ſediſque velamina ſacrilegis Anthimi infecta fabulis[p],ſuis catholicis precibus deleuit.†[q]

Item Vigilius Papa ad Eutherium, epi.1.cap.4.

¶De eodem.

CAP. XXIIII.

6 DE fabrica[r] verò cui uslibet ecclę,ſi diruta fuerit

p ¶*Fabulis.*]fabulis dicit,quia præter formam eccleſiæ.

q ¶*Deleuit.*]ideſt, purgauit.

DE fabrica.] CASVS.H.ſic ponit hunc caſum.Duę quęſtiones ſiue conſultationes factę fuerunt.Vigilio Papę.Prima eſt,an eccleſia quondam conſecrata debeat denuò conſecrari ſi eius fabrica diruta fuerit & reparata. Secunda eſt, an eccleſia conſecrata ſi de altari reliquię ablatæ ſunt,iterum debeat conſecrari.Primę quęſtioni reſpondet dicens,quòd non debet eccleſia iterum conſecrari, ſed cantari debet ibi Miſſa,& erit loco cõſecrationis.Secundę reſpondet dicens,ꝙ reliquię debent ibi reponi: & eccleſia,ideſt,altare vnde fuerunt ablatę,denuò conſecrari.Ponit ergo in principio quęſtiones: & poſteà ſubijcit ſolutiones,& dicit H. *in eo loco*,i.altari.

r ¶*De fabrica.*]ſcilicet quęſitum eſt.

a ¶Inſtan-

a ¶*Instauranda.*] id est reconsecranda. de reconsecranda enim quærebatur.
b ¶*Sanctuaria.*] idest, reliquiæ sanctorum, vel altaria.
c ¶*Non fuerint.*] dimissa: quia inde erant ablatæ reliquiæ [a].
d ¶*Officere.*] quia ex quo semel cõsecrata fuit, semper mãsit.
e ¶*Scimus tantũ esse.*] i. obtinere vicem consecrationis, idest, recõciliationis.
f ¶*Et iõ si qua.*] modò melius aperit q̃stiones.
g ¶*Innouata.*] "hoc intelligit H. cũ non simul, sed successiuè parietes destructi sunt, & successiuè reparati [b]. tunc.n. ecclesiæ intelligitur ea. arg. ff. de leg. 1. l. quod in rerũ natura. ff. de iudic. proponebatur. secus verò si simul parietes funditus corruant, quia tunc conse cranda est secundũ eũ, licet altare motum nõ sit: quia alia est consecratio ecclesiæ, alia altaris. hic ergo arguitur quòd eadem sit ecclesia post reparationem, cũ non reconsecretur. sed cõtradicit lex ff. de ver. obl. inter stipulantem. §. sacram. quę distinguit inter domũ & nauẽ. & videtur velle, q̃ eadem sit nauis post refectionem, sed non eadẽ domus. sed potest dici q̃ aliud sit in ecclesia quã in domo priuata: quia ecclesia naui compara tur. 24. q. 1. non turbatur. 40. di. ante omnia. sed si subtiliter volumus procedere, non est eadem ecclesia, sed vtilitas exigit vt eadem cẽseatur: ne videlicet sacramentum consecrationis iteretur. arg. ff. de ser. vr. præ. l. seruitutes. §. si sublatum.
h ¶*Totius.*] i. perinde est veneranda ac si tota cõsecrationis solemnitas esset adhibita.
i ¶*Si verò*] quasi dicat prædicto casu non debent reconsecrari: sed in isto sic, scilicet cum mouetur altare.
k ¶*Ablata sunt.*] moto altari.
l ¶*Sanctificationis.*] i. aspersionis aquę tantũ, & Missę celebratiõe, cũ altare nõ fuerit motũ, sed reliquię sũt ablatæ.

[a] Sub. vel altaria destructa. d vtroq; enim potest intelligi.

" Ecclesia successiuè reparata nõ est reconsecranda.

† al. benedicta

† ara] Ori. & collect.

b Sicut successiuè & particulatĩ destruebantur s̃m Hu. q̃rit hic. Quid si ecclesię consecratæ ĩ longitudine vel latitudine, vel altitudine adijcit. Res. nõ cõsecrabitur: q̃a sacrũ trahit ad se nõ sacrũ. extr. de cõs. eccl. vel alta. c. 3. sed aqua exorcizata aspergatur, secundum Hug.

† al. totius sãctificatio consecrationis implebitur] Orig. Iuo Burch. Pann.

1 Cap. l. 6. c. 199.

2 Pol. l. 4. ti. 31. Bur. l. 3. c. 17. Iuo p. 3. c. 20.

instauranda [a], & si in eo loco consecrationis solemnitas debeat iterari, in quo sanctuaria [b] nõ fuerint [c], nihil iudicamus officere [d], si per eam minimè aqua exorcizata † iactetur: q̃a consecrationem cuiuslibet ecclesiæ, in qua Spiritus sancti arrha † non ponitur, celebritatẽ scimus [e] tantùm esse missarũ: & ideò, si qua [f] sanctorum basilica à fundamentis etiam fuerit innouata [g] sine altaris A motione, sine aliqua dubitatione, cum in ea fuerit missarum solemnitas celebrata, totius [h] cõsecrationis † sanctificatio implebitur. Si verò [i] sanctuaria, quæ habebat, ablata sunt [k], rursus eorũ repositione, & missarum solemnitate reuerentiam sanctificationis [l] accipiet.

¶*Tribuebatur Iuliano: sed ex vetustis exemplaribus restitutum est vigilio, apud quem extat, & ex ipso citant Burchardus etiam, & Iuo.*

A ¶Sine altaris motione.] *absunt hæc ab originali, Burchardo, & Iuone. Sed exponuntur in glossa. Alia verò nonnulla sunt emendata.*

Item ex decretis Hormisdæ Papæ, cap. 10. [2]

¶Absque episcopi permissu in ecclesia consecrata non erigatur altare.

CAP. XXV.

NVllus presbyter [m] ĩ ecclesia cõsecrata aliud altare erigat, nisi quod ab episcopo [n] loci sanctificatum A est, vel permissum: vt sit discretio inter sacrum & nõ sacrum: nec dedicationem fingat [o], nisi sit. Quod si fecerit, si clericus ẽ, degradetẽ [p], si verò laicus anathematizetur.

A ¶Sanctificatum.] *Iuo habet*, ab episcopo loci, vel eius missio sanctificatum est: vt sit discretio, &c. *Polycarpus, & Burchardus*. ab episcopo loci, vel eius permissu sanctificatũ est, vt sit, &c.

NVllus presbyter.] Hæc est 8. pars dist. in qua ponit quid iuris sit de hymnis vel oratorijs quibus mortui sepeliebantur: & probat per 11. ca. quòd nullus debet per se ponere altare, nec celebrare in oratorijs sine licentia episcopi. Ioan. de Fan.

CASVS. Dicitur hic, quòd in ecclesia consecrata non debet fieri altare nisi quod episcopus loci consecrauerit, vel cõsecrari permiserit: nec de ecclesia non consecrata dẽt quis dicere consecratam. quod qui fecerit, si clericus est, degradetur: si laicus, anathematizetur.

m ¶*Nullus presbyter.*] vbi altaria sint erigẽda, & qualia esse debeant: & quas ecclesias liceat consecrare: & in quibus liceat missas celebrare, quibus ex causis loca sanctorum liceat mutare, xj. cap. ostendit.
n ¶*Ab episcopo.*] suprà dist. 58. quamuis.
o ¶*Fingat.*] vt dedicatum dicat esse quod non est, vel reliquias dicat esse, quæ non sunt.

Item ex cõcilio Africano, c. 50. [3]

¶Euertantur altaria, quæ sine sanctorum reliquijs eriguntur.

CAP. XXVI.

PLacuit, vt altaria, quę passim [q] per agros, & per villas †, tanquàm memoriæ martyrum construuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ [r] martyrum conditę probantur, ab episcopis, qui locis eisdem pręsunt, si fieri potest, euertantur. Si autem hoc propter † tumultus [s] populares nõ sinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentẽt: vt, qui rectè sapiunt, nulla ibi superstitione deuicti teneãtur. Et omnino nulla memoria martyrũ probabiliter [t] acceptetur, nisi vbi corpus, aut reliquiæ certæ sunt, aut origo alicuius habitationis [u], vel possessionis, vel passionis fidelissima origine [x] traditur. Nam quæ per somnia, & per inanes quasi reuelatiões quorumlibet hominum vbicunque constituuntur altaria, omnino reprobentur.

Itẽ ex concilio Aurelianensi, c. 3.

¶Non est consecranda ecclesia, in qua paganus sepultus inuenitur.

CAP. XXVII.

ECclesiam, in qua paganus sepultus est non liceat consecrare [y], neque missas in ea celebrare [z], sed iactari foras, & mundari oportet.

Item ex concilio Agrippinensi. [6]

¶De ecclesia, in qua cadauera fidelium, vel infidelium sepeliuntur.

CAP. XXVIII.

ECclesiam, in qua [a] mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare [b] non licet: sed si apta videtur, inde euulsis [a] corporibus, & rasis parietibus vel tignis eius, ædificetur.

p ¶*Degradetur.*] arg. eos esse deponẽdos ab ordinibus, qui fingunt vel dicũt, se habere ordines cum non habent ext. de cle. non ord. mi. c. 1. s. 50. dist. ex pœnitentibus. s. dist. 52. solicitudo. " & sic punitur qui se gerit pro milite, qui non est miles. ff. ad l. Corn. de fal. eos. §. qui se pro milite gessit.

PLacuit.] CASVS. Quidã propter somnia & inanes causas cõstruebãt altaria in agris & in villis sine reliquijs sanctorũ, quare præcipitur hic, vt ab epis destruantur. Vel si fortè propter scandalum populi ab epis nõ possint destrui, populus admoneatur vt illa loca debeat euitare. *Habitationis alicuius*, sc. martyris. Seq. c. patet.

b ¶*Passim.*] non in ecclesijs, sed passim per agros.
r ¶*Reliquiæ.*] arg. sine reliquijs ecclesiã nõ esse consecrandã, vt s. ea. di. de fabrica, & tñ sufficit corpus Domini.
s ¶*Tumultus.*] arg. aliquid esse postponendũ propter tumultũ & scãdalum: vt 50. di. vt cõstituerẽt. & c. de his verò. sic. ff. de sic. l. pen.
t ¶*Probabiliter.*] idest, solemniter.
u ¶*Habitationis.*] q̃a homo sanctificat locũ. 40. dist. multi.
x ¶*Origine.*] ar. originẽ rei & principiũ spectandum [c]: vt s. 16. q. 3. si sacerdotes. suprà 1. q. 1. principatus.

ECclesiã in qua.]
y ¶*Consecrare.*] Ante eiectionem cadaueris ipsius pagani.
z ¶*Celebrare.*] huius cõstitutionis ratio est, quia infideles viui ab ecclesia repelluntur: vt 21. dist. cleros. & distin. 25. perlectis. ergo mortui. quia quib. viuentib. ecclesia non communicat, & mortuis communicare non potest: vt 24. q. 2. c. 1. " Sed quid dices de muliere pregnante mortua? quidam [d] dicunt, q̃ sepeliet in ecclesia: quia fœtus est pars ventris. ĩ. di. 4. si quid. ff. de vẽ. insp. l. 1. §. 1. cõsueuit tñ aperiri, & fœtus extrahi, & ex. cœmeterium sepeliri. ad hoc facit ca. ext. de sepul. sacris.

ECclesiam in qua.] CASVS. In ecclesia non consecrata in fidelium corpora erãt sepulta. Dicitur hic quòd non dẽt consecrari nisi prius extractis corporibus, & rasis tignis & parietibus fuerit reparata. vbi verò infideles non sunt sepulti, si ecclesia consecrata est, ibi poterit missa celebrari.

a ¶*Ecclesiam in qua.*] non consecrata.
b ¶*Sanctificare.*] ante eiectionem.

a ¶*Euulsis.*

3 Et ĩ Cart. 5. c. 14.

4 Ansl. l. 5. c. 14. Bur. l. 3. c. 54. Iuo p. 3. c. 57. Pan. l. 2. c. 28.

" Gerens se pro milite q̃ non est, punitur.

† al. vineas] al. vias

† al. per

5 Bur. l. 3. c. 13. Iuo p. 3. c. 15. Pan. l. 2. c. 22.

c De hoc plene no. ex. de elec. dudũ. j. Arch.

6 Cap. l. 5. c. 48.

7 Bur. l. 3. c. 38. Iuo p. 3. c. 43. Pan. l. 2. c. 23.

" Mulier p̃gnans mortua vbi & se pelienda.

d vt. B. Hisp. & H. q̃ not. hic, q̃ talis fœmina si moriatur et partu viuo, licitè portatur in ecclesia, & licitè cantatur, ei missa, & licitè sepelit in cœmiter.

a ¶*Euulsis.*] auctoritate episcopi, vel principis tantum. ff. de reli. ossa. & j. c. corpora.
b ¶*Et rasis.*] i. dealbatis. nam mutata forma interimitur substantia rei. ff. ad exhi. Iulianus. §. sed & si quis.
c ¶*Reædificetur.*] idest, ipsa rasura debet dealbari.
d ¶*Si fideles.*] vbi aũt discerni non possunt fideles ab ĩfidelibus neutri sunt exhumãdi, ext. de sepul. sacris.

†al. vel lotis lignis.

NOn oportet.] CASVS. Prohibetur hic ne missæ super monumenta mortuorũ celebrentur, nec ibi apponantur Christi sacramẽta, s. corporis & sanguinis sui: nec liceat Christianis prãdia ad defunctorũ sepulchra deferre, vel mortuis sacrificare. Reprehendit prauã cõsuetudinẽ clericorũ & laicorũ. solebant enim singulis annis certa die offerre eleemosynas super tumulos suorũ mortuorũ, & clerici illuc eũtes secum portabant sacrameta corporis & sãguinis Christi: & super tumulos eas distribuebant. Et hæc consuetudo facta fuit à gentib. qui singulis annis mense Februarij die certo epulas offerebãt super tumulos suorum mortuorũ, quorum animas credebant circa tumulos conuersari, & inde refici: sed demones eas de nocte consumebant & propter hanc consuetudinẽ extirpandam ecclesia ĩstituit vt eo die, quo talia fiebant, celebretur festũ Dei in cathedratione Petri. Hic est casus. H.

†al. mysteria.

Cap. 69.

1 Bur. l. 10. c. 38. Iuo p. 21. c. 63.

2 In concil. Mogun. c. 9.

3 Bur. l. 3. c. 56. Iuo p. 3. c. 59. Pann. l. 2. c. 31.

† al. Slauis.

† al. à Bulgaris.

e ¶*Ignaros.*] idest, imperitos.
f ¶*Ministeria.*] id est, missam celebrare super sepulchrum.

COncedimus.] CASVS. Permittitur in conci. Triburieñ. vt si ecclesiæ consecratæ fuerint cõbustæ, in capellis non consecratis officia celebrentur donec cõsecratæ ecclesiæ valeãt restaurari. In itinere verò positis sub aere, vel in tentorijs cũ tabula consecrata liceat celebrare. Seq. 4. c. patẽt: & ea per te videbis. *Sacerdotali.* i. episcopali. *oratorium.* idest, locus specialiter destinatus ad orandum.
g ¶*In capellis.*] i. oratorijs non consecratis. in talibus non licet celebrare sine permissu episcopi, vt infrà ead. vnicuique. & suprà ca. missarum.

4 Bur. l. 3. c. 25. Iuo p. 3. c. 30. Pann. l. 2. c. 32.

h ¶*Celebrari permittimus.*] ad quid est opus permissione, quia dicitur in capellis? "quoniam fortè capellæ non erant olim ecclesiæ, cum antiquitus dicerentur capellæ tuguria caprarum pellibus tecta [a]. Vel hoc referas ad solemnitates maximas.
i ¶*Sub dio.*] id est, sub aere.

" Capellæ olim ñ erãt ecclesiæ.

a Vel dic q capella pro ecclesia dicta est. quasi capiẽs laos, i. populũ vel laudem. vel quasi cãpanã, q paucos capiat, secũ Pap.

tur ad consecrandũ, inde euulsis [a] corporibus, & rasis [b] parietibus, vel tignis † eius loci, reædificetur [c]: sed si hæc consecrata ante fuerit, missas ĩ ea celebrare licet: si tamen fideles [d] fuerint, qui in ea sepulti sunt.

Item ex concilio Martini Papæ. [Bracharensis, ca. 68. & 69. synod. græcarum.]

¶Super monumenta in campo nõ distribuantur mysteria.

CAP. XXIX.

NOn oportet clericos ignaros [e], & præsumptores super monumenta in campũ ministeria † [f] portare, aut distribuere sacramenta; sed aut in ecclesia, aut ĩ basilica, vbi martyrum reliquiæ sunt depositæ, ibi p defunctis oblationes offerri. ¶ 1 Nec liceat Christianis prandia ad defunctorum sepulchra deferre, & sacrificare mortuis.

Item ex concilio Triburiensi. [2]

¶Quomodo in ecclesia cumbusta missa possit celebrari.

CAP. XXX.

3 COncedimus etiam, vt si cubi (quod peccatis nostris exigẽtibus per plurimum est factũ) à Normanis, & Sclauis †, ab Vngaris †, & à malis Christianis, seu alio qualicunque modo ecclesiæ fuerint incẽsę, & combustę, in capellis [g] cum tabula consecrata missas interĩ celebrari permittimus [h], donec ecclesiæ ipsæ restaurari queant. In itinere verò positis, si ecclesia defuerit, sub dio [i], seu in tẽtorijs, si tabula altaris consecrata, cęteraque sacra ministeria ad id officiũ pertinentia ibi affuerint, missarũ solemnia celebrari concedimus: aliter omnino interdicimus.

¶*De hoc cap. not. est. suprà ad cap. Missarum solemnia.*

Item ex concilio Epaunensi, cap. 26. & 27.

¶*Iuo citat, vt vulgata Gratiani exemplaria,* ex concilio Hipponensi. *Sed ex Burchardo, & vetustis Gratian. codicibus restitutum est,* Epaunensi. *ex cuius 27. & 28. capitibus confectum est.*

¶Chrismate non vngantur altaria, nisi fuerint lapidea.

CAP. XXXI.

4 ALtaria [k], si non fuerint lapidea, chrismatis vnctione non consecrentur [l]. Ad celebranda autem diuina officia ordinem, quem Metropolitani [m] tenent, comprouinciales obseruare debebunt.

Item ex cõcilio Agathensi, c. 14.

¶Chrismatis vnctione, & sacerdotali benedictione sacrentur altaria.

CAP. XXXII.

5 ALtaria placuit non solùm vnctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.

Itẽ ex concilio Aurelianensi, c. 3.

¶*Burchardus etiam, & Iuo citant ex concilio Aurelianensi. Ipsa quidẽ sententia habetur in capitul. l. 5. cap. 230. et li. 6. c. 101. et nouel. 58. apud Iulianum antecessorem in extremo.*

¶In priuatis oratorijs licet orare, sed non missam celebrare.

CAP. XXXIII.

6 VNicuique fideliũ in domo sua oratoriũ [n] licet habere, & ibi orare: missas aũt ibi celebrare non licet [o].

Item ex sexta synodo, c. 31.

¶In priuatis oratorijs absque consensu episcopi nullus ministrare præsumat.

CAP. XXXIIII.

CLericos [p], qui ministrãt, vel baptizãt in oratoriis, quæ intra domos sunt, cum cõsensu epi loci hoc facere præcipimus. Si quis verò hoc non obseruauerit, deponatur.

Item ex concilio Agathensi, c. 21.

¶Qui extra parochias habent oratoria, his diebus ad parochias redire cogantur.

CAP. XXXV.

7 SI quis etiam [q] extra parochias, in quibus legitimus est, ordinariusque conuentus, oratorium [r] in agro habere voluerit, reliquis festiuitatibus, vt ibi missas audiat †, propter fatigationem [f] familiæ, iusta ordinatione permittimus. Pascha verò, Natali Domini, Epiphania Domini, Ascẽsione Domini, Pẽtecoste, & Natali sancti Ioannis Baptistę, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus, aut in parochiis audiãt †. Clerici verò, si qui in festiuitatibus, quas suprà diximus (nisi iubente, aut permittente episcopo) missas celebrare † voluerint, communione priuentur.

k ALtaria.] Si nõ fuerit lapidea. Legit in Exod. q Dñs peræcepit fieri altare de lignis cethim, quæ sunt imputribilia. & Salomon fecit altare aureũ: sed illa facta sunt in figura. 12. q. 2. gloria. & dicitur de altari Lateranen. q ligneũ sit. [b]
l ¶*Non consecrentur.*] qa Christus petra dicit. j. di. 2. reuera. 21. di. in nomine Domini. Item quia erexit Iacob lapidem in titulum. [c]
m ¶*Metropolitani.*] s. 12. dist. de his.

b Hoc verũ est, nam est de cupresso.

5 Polyc. l. 3. tit. 4.

c Gen. 14. & hęc Antiph. s. Erexit Iacob, &c. cantatur in cõsecratione altaris. Arc.

n VNicuique.] ¶*Oratorium.*] non sacrũ. sacrum autẽ sua auctoritate facere non licet, nisi auctoritate episcopi. s. ea. di. nemo. 18. q. 2. quidam.
o ¶*Non licet.*] nisi p summa necessitate [d]: tamen cũ cõsensu epi, vt j. ead. si quis etiam, &c.
p CLericos qui ministrant.] i. ministeria & officia. in horis diurnis, vel nocturnis exercent.

d s. c. iuxta. & c. sicut.

6 Bur. l. 3. c. 86. Iuo p. 3. c. 70. Pann. l. 2. c. 39.

SI quis etiam.] CASVS. Statuitur hic, vt si qui remoti sunt nimis ab ecclesia parochiali, pp laborem suũ & familiæ suæ audiant missam ĩ minoribus festiuitatibus in oratorijs suis: sed in præcipuis festiuitatibus Missam audiãt in suis parochialibus ecclesijs. Clerici verò qui contra hoc fecerint, nisi epo permittẽte, excõicentur. Seq. 4. c. plana sunt. *Principis.* i. regis vel imperatoris. localiter intelligitur hoc, cum hoc non potest fieri sine scandalo. Vel principis, id est, Romani Pontificis.

7 Iuo par. 4. c. 9.

q ¶*Si quis etiam.*] ext. s. 12. q. 1. futurã. s. 16. q. 1. quicũq;. & q. 2. si qs.
r ¶*Oratorium.*] hoc exaudi de oratorio priuato. secus in oratorijs alijs quę populus facit, vt ext. de ecc. ædi. ad audientiam. nam ibi in festiuitatibus celebrare licitum est.

† al. teneat

f ¶*Propter fatigationem.*] ar. pp difficultatẽ loci vel itineris aliquid temperari, quod aliàs obtinet generaliter. extra de ec. ædi. ad audiẽtiam. s. di. 64. c. 1. s. dist. 63. cũ longè. s. dist. 93. iuxta

† al. teneãt.

† al. facere. aut tenere

b

iuxta sanctorum. s. 13. q. 2. vbicunque. & s. c. prox. trib.

Tribus.] hæc est 9. pars dist. in qua loquit magister de trãslatione reliquiarũ, & ecclesiarum. Io. de Fant.

1 Ansl. l. 5. c. 16. Bur. l. 3. c. 90. Iuo p. 3. c. 80. Pan. l. 2. c. 38.

a ¶Difficultas.] vt pro aeris intẽperie, vt 74. dist. quorundam malorum. "nam pp malitiã populi transfertur sedes. 25. qu. 2. ita nos. propter malitiam populi eps renuntiat dignitati. ext. de renunc. nisi. versi. propter malitiam plebis. Quarta cã est quare transfertur ecclesia, s. causa meliorationis, vt 16. q. 7. c. antepen.

" sedes trãsferi pp malitiã plebis.

2 Bur. l. 3. c. 232. Iuo p. 3. cap. 273. Pann. l. 2. capi. 36.

b Corpora.] ¶Sine cõsilio.] ff. de reli. ossa. in princ.

c ¶Principis.] i. Papæ [a]. 18. q. 3. diffinimus. & hoc verum est cum corpus traditũ est iam perpetuæ sepulturę. C. de reli. l. vlt. nisi necessitas immineat: tũc enim sufficit auctoritas præsidis prouincię. C. eo. l. 1. si autem non est traditum perpetuæ sepulturæ, bene põt transferri sine auctoritate alicui' ad alium locum. C. e. ti. si nec dum.

a Si verò dicatur principis, i. regis vel Imperatoris localiter intelligitur, s. vbi nõ posset hoc esse sine scãdalo, si fieret sine cõsilio principis, & spãliter de ecclesijs quarũ ẽ patronus se cũdũ Hug.

Ligna.] Hæc est 10. pars dist. in qua pbat magister per 6. c. q ligna vetusta ecclesiæ & alia vestimenta & ornamenta nõ debent redire ad humanos vsus. Io. de Fan.

3 Polyc. l. 3. tit. 16. Ans. l. 5. cap. 17. Bur. l. 3. ca. 39. Iuo p. 3. c. 44. Pan. l. 2. c. 16.

† al. monasterium.
† al. opera.

d ¶Ligna.] de lignis ecclesiæ destructæ & oĩbus vtensilib. ecclesiæ reuerenter vtẽdis, istis 6. cap. seq. ostenditur.

4 Pol. l. 3. ti. 15. Bur. l. 3. ca. 216. Iuo p. 2. c. 66. & p. 3. c. 266.
† cantara.

e ¶Ad aliud.] ext. de rer. permu. mancipia. ff. de rei ven. q̃ religiosis.

f ¶Ad profectum.] nõ tñ indifferenter, sed vel in capitulo, vel in dormitorio, vel in alijs religiosis locis: non in coquina, vel in vineis pastinandis. [b]

† al. sanctuario.
† transitus habeatur.
b id est, colẽdis. de hoc legi. & not. 14. q. 1. s. ad hoc. ver. constitutis, &c.

g ¶In laicorum.] arg. quæ semel consecrata sunt non debere redire in vsus laicorum. s. 19. q. 3. quæ semel. 17. qu. vlt. quæsti sunt. argum. contra. s. dist. 54. ex antiquis. & c. si seruus. & c. frequens.

h Altaris palla.] " Pallæ dicuntur vestimenta altaris, i. sindones & corporale: q̃ quia sunt quadrangulę, ideò dicuntur pallæ à quodam muliebri pallio quadrangulato, qd

" Palla qd sit.
† abest ab orig.

Item Augustinus.

¶Quibus ex causis loca sanctorum mutanda sint.

CAP. XXXVI.

9 [1] Tribus ex causis loca sanctorum transmutanda sunt. Prima, cum necessitas persecutorum loca eorum grauauerit. Secunda, cum difficultas [a] locorum fuerit. Tertia, cum malorum societate grauantur.

Item ex concilio Moguntinensi 1. cap. 51.

¶Quando alicui corpora sanctorum de loco ad locum transferre non licet.

CAP. XXXVII.

[2] Corpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre præsumat sine consilio [b] principis [c], vel episcoporum, sanctæq; synodi licentia.

Item Hyginus Papa.

¶In vsus laicorum non conuerti licet ligna ecclesiæ dedicatæ.

CAP. XXXVIII.

10 [3] Ligna [d] ecclesiæ dedicatæ A non debent ad aliud [e] opus iungi, nisi ad aliã ecclesiam: vel igni sunt comburenda, vel ad profectum [f] in monasterio † fratrib. in laicorum [g] verò vsum† non debent admitti.

A ¶Dedicatæ.] *Anteà legebatur, & in rubr.* dedicata. *Emendatum est hoc, sicut & alia nonnulla ex vetustis exemplaribus, Burchardo, & Iuone, qui etiam caput hoc citant ex decretis Igini.*

Item Clemens Papa, Iacobo Hierosolimitano Episcopo, epist. 2.

¶Vestimenta sacra, & vasa pręuetustate consumpta incendantur, & cineres in loca occulta proijciantur.

CAP. XXXIX.

[4] Altaris palla [h], cathedra, † candelabrum, & velum [i], si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: quia non licet ea, quæ in sacrario † fuerint, malè tractari: sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterium inferantur: vbi nullus transitum † habeat: aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.

Idem ibidem.

¶Mortui non obuoluantur vestimentis altaris.

CAP. XL.

Nemo per ignorãtiam clericus mortuum [k] credat obuoluendum, aut diaconus scapulas operire velit palla, quæ fuit in altari, aut certè, quæ diacono † data est in mensam Domini [l]. Qui hæc fecerit, vel leuiter, quasi nihil, & negligenter [m] habuerit diuina mysteria, diaconus triennio, sexq́ue mensibus à Dominico erit alienus altari graui pcussus anathemate [n]. Quòd si clericum presbyter nõ commonuerit, decem annis, & sex †mensibus excommunicatus [o] sit: propterea q de Dominicis sacramentis subiecta sibi non amouerit † ministeria: & postea cum grandi humilitate matri recõcilietur ecclesiæ. [5] Pallas verò, & vela [p] sanctuarij, si sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris intra sanctuarium lauent, non eijcientes foras à sacrario: & velamina Dominicæ mensæ abluant: ne fortè puluis Dominici corporis malè decidat. A Sindonem verò nõ foris [q] abluant: & erit hæc operanti peccatum. Idcirco intra sacrariũ ministris præcipimus hæc sancta cum diligentia custodire. Sanè peluis noua comparetur, & præter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipsa peluis velis apponatur lauandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent. Pallæ altaris solæ in ea lauentur, & in alia, vela [r] ianuarum. De velis autem ianuarum cura sit ostiarijs ex admonitione maiorum: ne quis negligens, aut ignarus, ad velum ianuæ domus Domini manus incognitæ† tergat: sed statim coërcitus discat omnis homo: quia velum atrij domus Domini sanctum est.

A ¶Decidat.] *In originali est, decidat à sindone foris abluta. Sed glossa obstitit, ne mutaretur. Multa autem alia non minimi ponderis sunt ex ipso originali emendata.*

Item Sixtus Papa epistola 2.

¶Sacra vasa non nisi à sacratis contrectentur hominibus.

CAP. XLI.

6 In sancta hac Apostolica sede statutum est, vt sacra vasa non ab alijs [s], quàm à sacratis, Dominoq; dicatis contrectentur hominibus. Indignum A enim valde est, vt sacra Domini vasa, quæcunque sint, humanis vsibus seruiant, aut ab alijs, quàm à Domino famulantibus, eique dicatis tractentur viris: ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagas imponat populo suo, & hi etiam, qui non peccauerint, mala patiantur, aut pereant: quia perit [t] iustus sæpissimè pro impio.

palla dicitur. ita dicit H. P.

i ¶Velum.] pannus est qui pendet super altare, vel cortina añ H. P.

Nemo.] Casus. Beneu. sic ponit hunc casum. Præcipitur hic, ne mortuus in palla altaris sepeliatur. si quis hoc fecerit, vel fieri pmiserit: diaconus trib. annis & sex mensibus, presbyter 10. annis, & sex mensib. suspẽdatur. Et additur qualiter, & à quibus, & vbi cortinę & linteamina debeant lauari. *Pallas*, i. corporalia. *Mensa*, i. altaris.

† al. quinq;.
† al. commonuerit.
5 Burc. l. 3. ca. 216. Iuo p. 3. c. 266.

k ¶Mortuum.] Laicũ. nã clerici mortui bene induũtur vestib. sacris. 13. q. 2. nullus.

l ¶In mensam Domini.] i. ad mensam Dñi componendã: qđ ad ipsum diaconum spectat. ar. 25. dist. perlectis. & di. 93. diaconi. vel fortè est illa vbi sacerdos post consecrationẽ manus tergit: vel fortè palla, cui inuoluit calicẽ, & abstergit.

m ¶Negligenter.] ar. negligentiã vt factum puniendam. 25. qu. 1. nulli fas.

n ¶Anathemate.] i. suspensione [c]. non. n. dẽt anathematizari pro tali causa.

c Sub. & separatione à corpore & sanguine Xpi, à ministerio altaris, & fortè ab oĩ officio ecclesiastico. s. 1. q. 1. reperiuntur. Hu.

o ¶Excommunicatus.] i. à cõione remotus: & ita habes hic pęnã non admonentis prælati. nã alibi dicit: Vel si non sparserimus, &c. 43. dis. dispensatio. Item p hoc c. videt reprobari intellectus quorundã, quem hẽs i illo c. 1. q. 1. quidqd inuisibilis. nã ibi pp negligentiam nõ excõicabitur presbyter nisi per 4. menses.

† al. incondite.

p ¶Et vela.] i. ornamenta altaris, vel vela, i. cortinæ. Huic hodie derogatum est consuetudine generali.

6 Pol. l. 3. ti. 9. Bur. l. 3. c. 214. Iuo p. 3. c. 264. & p. 2. c. 70.

q ¶Non foris.] i. ab alijs segregatã. & ẽ scda vestis sacerdotalis. [d]

d Alij dñt, q est ornamentum calicis.

r ¶Vela.] i. cortinæ, q̃ in ecclesijs extẽduntur festiuis dieb. & in Quadragesima cã cõsignationis, vel significationis. Io.

In sancta.] Casus. Hoc c. cũ duob. seq. patet. historiã tñ notabis in seq. c. vbi dicitur, legitur, &c.

s ¶Non ab alijs.] s. di. 23. sacratas. & c. non liceat.

t ¶Quia perit.] i. pęnã patitur, & punitur corpo

corporaliter & temporaliter, non autem spiritualiter vel æternaliter [a]. & vno peccante, &c. s. dist. 45. sed illud. De hac materia no. 1. q. 4. in prin. & similiter no. sub illo §. item pro peccato Achor plebs Israëlitica.

a De hoc satis no. s. 1. q. 4. in sũma.

"Balthasar vasis Dñi abusus est.

a Vestimenta.] ¶Balthasar.] Historia. "Legitur in Daniele, quod Balthasar rex Babyloniæ fecit grande conuiuiũ optimatib. suis: cum ergo iam esset temulentus, præcepit vt afferrentur vasa argentea, quæ Nabuchodonosor asportauerat de templo, quod fuit in Hierusalem, vt biberent in eis rex & optimates eius, vxores & concubinæ: & factum est ita. Bibebant autẽ vinum, & laudabant Deos suos. In eadem hora apparuerunt digiti quasi manus scribentis contra candelabrũ in superficie parietis. qđ rex cõspiciens turbatus est valde: & mittens cõuocauit omnes sapientes Babylonis: & nullus poterat scripturam legere, vel interpretationẽ eius regi iudicare. Tandem vocatus Daniel dixit scripturam significare interitum regis, pro eo q contaminauerat vasa domus Domini: & aperuit quod scriptũ erat, Mane thetel phares. *Mane*, i. numerauit Deus regnum tuum. *Thelet*, i. appositum est in statera, & inuentum est minus habens. *Phares*, i. diuisum est regnum tuum, & datum Medis & Persis. Eadem nocte interfectus est Balthasar: & Dari' Medus in regnũ successit.

† al. ferãtur

1 Pol. l. 3. ti. 16. Ans. l. 5. c. 29. Iuo p. 2. c. 74.

† al. Aruernensi

2 Pol. l. 3. ti. 24. Bur. l. 3. c. 108. Iuo p. 2. c. 143. Pan. l. 1. ca. 63. Summa tim relatũ est.

† al. ministerij.

3 Burc. l. 3. c. 223. Iuo p. 3. c. 282.

A ¶Indignum.] *Addita sunt hæc vsque ad ver. viris. itemque alia nõnulla ex originali, Burchardo, & Iuone.*

Item Stephanus episcopus familiari amico Hilario, epist. 1. c. 3.

¶Non nisi à sacratis hominibus vestimenta sacrata seruentur †.

CAP. XLII.

1 Vestimẽta ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse, & honesta: quibus aliis in vsibus non debent frui, quàm in ecclesiasticis, & Deo dignis officijs: quę nec ab alijs debẽt contingi, aut ferri, nisi à sacratis hominibus: ne vltio, quæ Balthasar [a] regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima.

Item ex concilio Aurelianensi †.

¶Diuina ministeria nuptiarum nõ pręstentur ornatibus.

CAP XLIII.

2 Ad nuptiarum ornatum diuina ministeria non præstentur: ne dum improborum contactu, pompaque secularis luxuriæ polluuntur [b], ad officia sacri mysterij † videãtur indigna.

Item ex concilio Triburiensi, c. 18.

¶In ligneis vasculis Dominici corporis, & sanguinis sacramenta non sunt celebranda.

CAP. XLIIII.

11 [3] Vasa, in quibus sacro sancta conficiuntur mysteria, calices [c] sunt, & patenæ: de quibus Bonifacius martyr, & episcopus interrogatus, si liceret ĩ vasculis ligneis sacramenta conficere, respondit: quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebãtur: nunc è contrario lignei sacerdotes aureis vtunt [d] calicibus. Zepherinus [e] xvj. Romanus episcop' patenis vitreis missas celebrari constituit. Tum deinde Vrbanus Papa omnia ministeria sacra fecit argẽtea. In hoc enim, sicut & in reliquis cultibus magis & magis per incrementa temporum decus succreuit [f] ecclesiarum. Nostris enim diebus, qui serui patrisfamiliàs sumus, ne decus matris ecclesiæ imminuatur, sed magis cumuletur, & amplificetur, statuimus, vt deinceps nullus sacerdos sacrum mysterium corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi in ligneis vasculis vllo modo cõficere præsumat: ne vnde placari [g] debet, inde irascatur De'.

Ad nuptiarum.] b ¶Polluuntur.] arg. "q ex veste alicuius dominæ, vel alterius non debet fieri casula, vel aliquis ornatus ecclesiæ. [b]

"Casula nõ fiat de veste domicellæ.

b Dic. q. ar. istud ñ sumitur à cõtrario lrã: quia vestis d qua loqtur ista gl: nõdũ cõcessa fuerat ecclesiæ. quare coinquinatio nõ subsistit in hoc casu. s; hoc arg. sumitur poti' ab intellectu verborum. Arc. Dan. 5.

Vasa in quibus.] Hæc est 11. pars dist. in qua dicitur in quibus calicib. & corporalibus celebrare debemus. Ioan. de Fant. Casus. Quæsitum fuit in concilio Tribur. vtrum in ligneis vasis deberet cõfici corpus Christi. & dictum fuit in concilio, q Bonifacius Papa de hoc interrogatus respõdit q non. Cum enim ita factũ fuerit in primitiua ecclesia, Zepherin' cõstituit vt fieret cõsecratio ĩ vitreis. Vrban' posteà vasa sacra argẽtea fecit: & cõciliũ statuit vt null' cõficiat ĩ ligneis vasis de cetero, ne honor ecclesiæ suo tpe minuat. c ¶Calices.] supple debent esse aurei, vel argentei.

d ¶Vtuntur.] sed nunquid conficiebant? vtique. nunc autem quid? & quidem fieri non debet. sed si fiat vt in vase ligneo vel vitreo quis cõficiat corpus Christi, nihilominus est verum corpus: quia in verbo consecrantis perficitur consecratio, non in vase, vt infrà distin. 2. vtrum. vers. si ita.

e ¶Zepherinus xvi.] decimus octauus computatis Lino & Cleto. f ¶Succreuit.] argum. prælatum non posse prębendas diminuere. qđ est verum sine cã, ex. de exces. præl. sicut. g ¶Placari.] C. vnde vi. meminerint.

Vt calix.] Casus. Statuitur ĩ hoc c. vt calix cum patena fiant de auro vel argẽto, vel saltem de stanno. De ære autem vel aurichalco nullo modo fiant: quia solent æruginem colligere, & vomitũ prouocare. *Null' etiam in ligneo vel in vitreo vase præsumat missam cantare.* h ¶Si non ex auro.] contra. s. 12. q. 1. aurũ. sed illud qñ pauperes morerentur fame: quo casu vendi possent. C. de sacros. ec. sancimus. i ¶In ligneo.] quia lignum porosum est. k ¶Vitreo.] "qa vitrũ fragile est: & imminere periculũ effusionis.

Consulto.] Casus. Statuitur in hoc cap. vt corporalia non debeant fieri serica neque tincta, sed linea debent esse, sicut fuit sindon, in qua corpus Christi in sepulchro fuerat inuolutum. *Consulto*, i. consilio omnium astantium, qui super hoc sunt consulti. l ¶In serico.] corporali. m ¶Sed in puro.] vt innocens & sine macula intelligatur. n ¶Terreno.] qa verã carnẽ mortalẽ & passibilem de corpore Virginis assũpsit. 23. dis. qui episcopus. o ¶Lino.] "qđ tunsionibus multis ad cãdorẽ deducit. sic & Xpus pssuris multis puenit ad gloriã: ita & bõi pp pssuras ad gloriã Dñi veniũt. 1. q. 3. Saluator.

Item ex concilio Rhemensi, c. 6.

¶Ex qua materia calix cum paterna fieri debeat.

CAP. XLV.

4 Vt calix Domini cum patena, si non ex auro, [h] omnino ex argento fiat. *& infrà*: Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum calicem habeat. De ære, aut orichalco non fiat calix: quia ob vini virtutem ęruginem parit, quæ vomitum prouocat. Nullus autẽ in ligneo, [i] aut vitreo [k] calice psumat missam cantare.

4 Ans. l. 1. c. 91. & l. 9. c. 5. Bur. l. 3. c. 96. Iuo par. 2. c. 131. Pã. l. 1. c. 161.

"Calix an possit esse ligneus aut vitreus.

Item ex epistola Eusebij Papæ, et Siluestri. [5]

¶Non in serico panno, sed puro linteo sacrificium consecretur altaris.

CAP. XLVI.

6 Consulto † omnium statuimus, vt sacrificium altaris non in serico [l] panno, aut tincto quisquam celebrare præsumat: sed in puro [m] linteo ab episcopo consecrato, terreno [n] scilicet lino [o] procreato, atque contexto: sicut corpus Domini nostri Iesu Christi in sindone linea munda sepultum fuit.

5 Siluester ĩ epilog. cõc. Rom. Idẽ in Pontificali.

6 Pol. l. 3. ti. 9. An. l. 9. c. 2. Bur. l. 3. capi. 99. Iuo p. 1. c. 134. Pã. l. 1. c. 162.

† al. Consultu.

Marc. 15. Luc. 23.

Gal. 5.

"Corporalia debẽt eẽ linea certa ratione.

Item ex sexta synodo, c. 32.

¶A quibus fuerit tradita missarum celebratio.

CAP. XLVII.

12 Iacob. [p] frater Domini secundum carnem, cui primùm credita est Hierosolymitana ecclesia, & Basilius Cæsariensis episcopus, cuius claritas per totum orbem circunfulsit, in A scripturis addiderũt nobis missæ celebrationem. [q]

A ¶In scripturis addiderunt.] *Græca est*, ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος, καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν. i. q in scriptis tradiderũt nobis mysticũ sacrificiũ, hoc mõ in diuina liturgia sacrum poculum ex aqua, & vino

Iacob. frater Domini.] Hęc est 12. pars dis. ĩ qua ponit à quib. missa fuit composita. Io. de Fant. Casus istius c. p se patet: & tractatur ĩ his 7. c. de cele. mis. ostẽdẽs q à ieiunis, & qua hora, & quot in die sunt celebrandæ.

"Iacobus dicebatur frater Domini.

c sc. qtũ ad secretam q Iacob. instituit, & Basilius quædã addidit, qui longè post eũ fuit. s. tpe Iuliani apostatę. B. Isid.

p ¶Iacobus.] "ideo dicitur frater, quia valde assimilabatur ei: vel quia fuit filius sororis matris Domini.
q ¶Celebrationẽ.] id est ordinem celebrandæ missæ [c] verba enim

enim quibus corpus Christi conficitur, ab ipso Domino sunt tradita, vt infrà dist. prox. quia corpus & sanguis. sed etiam pòst alij alia addiderunt ad decorem & solemnitatem, vt 11. dist. ecclesiasticarum.

NOcte sancta.] Hæc est 13. pars dist. in qua ponit quare tres missæ in natali Domini cantātur. Io. de Fan.

CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ ī natiuitate Domini missa debet celebrari de nocte: quia nocte illa annuntiauit cū Angelus pastoribus. In alio aūt tempore ante horam tertiam non dēt missa celebrari: qa tali hora est Dn̄s crucifixus, & tali hora super Apostolos descēdit Spiritus sanctus.

a ¶Nocte.] de celebritate missę 7. c. adiungit. ostendens quomodo à ieiunis cantandæ & audiendę sunt, & quot in die, & qua hora sunt celebrandæ.

b ¶Nocte.] " tres missæ in die natalis Dn̄i celebrant. Vna ante diē †. quæ significat tempus ante legē, qn̄ eramus in tenebris. Secunda dum diescit: & significat tp̄s in lege, qn̄ nondū plena agnitio Dei habebatur. Et tertia in die: & significat tempus gratiæ, quando iam plena cognitio habebatur. Vnde versus:

Nocte prior sub luce sequens, in luce suprema.
Sub Noē, sub Dauid, sub cruce, sacra nota.

ADDITIO. Dicas, ꝙ cōiter loquēdo dēt missa dici in die, & non in nocte: quia hoc sacramentum ad tp̄s gratiæ pertinet, quod per diē significat, secūm illud ad Ro. 13. Nox precessit: dies aūt appropinquauit, secundum Tho.

c ¶ Gloria in excelsis Deo.] hæc verba dicta sunt ab Angelo: alia addidit Hilarius, vt j. ead. dist. de Hymnis.

d ¶Crucifixus.] ligüis, non manibus. s. de pœ. di. 1. periculosè.

SAcramenta altaris non.] Hæc est decimaquarta pars di. secūdum Ioan. de Fan.

CASVS. Dicitur in hoc c. " ꝙ missæ debēt tantū à ieiunis celebrari, nisi in cœna Dn̄i. Vnde si oportet presbyterū pransū cōmendatione mortuorū facere, sine celebratione missæ debet hoc facere.

e ¶A ieiunis.] ieiuni ergo debent conficere, vt hic: & baptizare, & chrismare in fronte, vt di. 5. vt ieiuni. & sacramentum calumniæ præstare. 22. quæst. 5. honestum. & testimoniū dicere, ext. de test. placuit. & ordines conferre, & accipere. 75. dist. quod à patribus. Sed qn̄ dicetur quis ieiunus? Pone, ꝙ comedo hodie: nec dormio per diem & per noctem: nunquid incipiente alio die sum ieiunus? Dicunt quidam b, ꝙ sic. arg. ext. de temp. ord. literas. aliàs somnus diceret soluere ieiuniū, quod non credo, sed dico ieiunium esse celebrata digestione. infrà dist. 2. tribus.

1 Beda in Marty. mēs. Septēb. Cōcor. cōc. Aurel. 3. c. 14.

2 Pol. l. 3. ti. 25. Ans. l. 7. c. 174. Bur. l. 3. c. 63. Iuo p. 2. c. 7. & p. 3. c. 65. Pan. l. 2. c. 40.

" Missa triplex in natiuitate Dn̄i pōt cantari. a. scirca me. noctis quo tēpore Christus natus est, secundum H.

† al. altissimis.

Marc. 15. Act. 2.

3 Concor. c. 29. concilij Carth. iij.

4 Ansel. l. 9. cap. 3.

" ieiunus q dicitur.

" ieiuno stomacho cōficiēdum est.

5 Poly. ibid. Bur. l. 3. c. 12. Iuo par. 4. c. 45. Pan. l. 5. c. 184.

conficiendum ediderunt. *Sed nihil mutatum est, tum ob glossam, tum quoniam collector de industria videtur summatim retulisse. Abest autē hoc caput ab aliquot vetustis exemplaribus.*

Item Telesphorus Papa VII. à Petro in epistola ad omnes, c. 2. [1]

¶Qua hora sunt missarum solemnia celebranda.

CAP. XLVIII.

13 [2] NOcte [a] sancta natiuitatis Domini Saluatoris missas celebrēt presbyteri, & hymnum angelicum in illis solēniter decantent: quoniam & eadem nocte [b] ab Angelo pastoribus nuntiatus est. Et subitò facta est cū Angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelsis † Deo [c], & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Reliquis verò temporibus missarum celebrationes ante horā diei tertiam minimè sunt celebrandę: quia & eadē hora Dn̄s crucifixus [d] est, & sup apostolos Spiritus sanctus descēdisse legitur.

Item ex concilio Africano, c. 8. [3]

¶Non nisi à ieiunis hominibus sacramenta celebrentur altaris.

CAP XLIX.

14 [4] SAcramenta altaris nō nisi à ieiunis [e] hominibus celebrentur, excepto [f] vno die anniuersario, quo cęna Domini celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, siue episcoporum, siue cęterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat: si illi, qui faciunt, iam prā si inueniantur.

Item ex concilio Cabilonensi.

¶*Sic etiam citat Iuo, et Pannormia: Burchardus autem ex decretis Syluerij Papæ: Polycarpus ex Eusebio. Habetur i capitulis Theodulphi Aurelianensis episcopi. c. 39.*

¶Ante missarum solemnia circa horam nonā decantata, in Quadragesima comedere non licet.

CAP. L.

15 [5] SOlent plures, qui se ieiunare putant, in Quadragesima, mox vt signum audierint ad horam nonam, comedere †. Qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante [g] manducauerint, quàm vespertinum celebretur officium. cōcurrēdum est enim ad missas, & auditis missarū solemnibus, & vespertinis officijs, & largitis eleemosynis, ad cibum accedendum est. Si verò aliquis necessitate cōstrictus fuerit, vt ad missam venire non valeat, æstimata vespertina hora, cōpleta oratione sua ieiuniū soluat †.

In ieiunijs etiā quatuor temporū circa vespertinas horas, in sabbato verò sancto circa noctis initium missarum solemnia sunt celebranda. & infrà. Vnde Leo [h] episcopus [6 Quod à patribus nostris.] Item Gelasius [i] [Ordinationes presbyterorum.] Itē Pelagius [k] [7 Dilectionis tuæ rescripta.] Require in tractatu ordinandorum. In prima quoque parte diei missarum solemnia non incongruè celebrantur.

Vnde Leo Papa Dioscoro Alexandrino episcopo, epist. 79. al. 81. c. 2.

¶Etiam prima parte diei missas celebrare licet.

CAP. LI.

8 NEcesse est autem, vt quædam populi pars sua deuotione priuetur, si vnius tantùm missæ, more seruato, sacrificium offerre non possint, nisi [l] qui prima diei parte conuenerint. Studiosè ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus, vt quod nostræ consuetudini ex forma paternæ traditionis insedit, tua quoque cura non negligat, vt per omnia nobis & fide, & actibus congruamus. Propter quod remeanti filio nostro Possidonio presbytero hanc ad fraternitatem tuam epistolam [m] dedimus perferēdam: qui in nostris processionibus, atque actionibus† frequenter interfuit, & toties ad nos missus, quid in omnibus Apostolicæ [A] sedis auctoritas teneret, agnouit.

A ¶Apostolicæ sedis.] *In epistola ipsa legitur, quid in omnibus Apostolicæ auctoritatis teneremus. Sed oēs gratiani codices, et Iuo cōcordāt.*

f ¶Excepto.] c suprà 7. q. 1. nihil. contra, infrà distin. prox. liquido. contra, infrà di. 5. vt episcopi. contra. sed derogatum est huic c. per illa ca. & per contrariam consuetudinem, arg. supra di. 4. §. leges.

SOlent.] Hæc est 15. pars scd̄m Io. de Fā.

CASVS. Quidam erāt se ieiunare putātes, qui in quadragesima statim audita Nona antequā diuinum officium audirent, comedebant: qui non sunt credendi ieiunare. nam prius debent officium audire, & si venire non possunt, expectata hora vespertina & completa oratione sua comedant.

g ¶Si ante.] " sed nōne licitū est debitori ante tēpus soluere pecuniā? plus eīn soluit qui ante tp̄s soluit, vt inst. de act. §. plus aūt Rn̄. verū est qn̄ dies adiectus est fauore debitoris d: aliàs si fauore creditoris, ante tp̄s soluēdo nō liberatur, vt ff. de an. le. cum qui. Ioan.

IN IEIVNIIS. Hæc est 16. pars di. in qua pbat quando missę sunt cantandę. Io. de Fan.

CASVS. Iste §. cū eo qui sequit patet. ibi ēt est §. in pria quoq;. ibi addidit ēt Gratianus, ꝙ in mane licitè cantatur missa publica.

h ¶Vnde Leo.] s. di. 75. quod à patribus.

i ¶Item Gelasius.] s. di. 75. ordinationes.

k ¶Item Pelagius.] s. di. 75. dilectionis tuæ.

NEcesse.] CASVS. Sæpè cōtingebat, ꝙ multi homines missa priuabantur, si tantùm vna missa & hora tertia celebraretur. & ideo q̄siuit Dioscorus Alexādrinus Episcopus à Leone, vtrum presbyter possit ei missam in mane celebrare? & respondet quòd sic.

l ¶Nisi.] hoc nisi, respicit illud verbum, priuetur.

l ¶Nisi qui prima.] j. di. 2. tribus gradib. s. ca. nocte. contra. in fin. sed illud abrogatum est j. di. 2. tribus. Vel illud de solemni missa, hoc de priuata.

m ¶Epistolam.] In qua hoc cap. continetur.

b scilicet H & Ro.

† al. manducare.

c Pōt dici, ꝙ istud verb. excepto, ponitur inclusiuè: & est sensus, excepto, i. accepto & computato inter alios dies quasi nullo die excepto. & est si. 13. q. 5. nō est nostrum. 13. q. j. Ebrō. secūdum H. & sic nō corrigitur.

† absoluere debet] Ori.

6 s. dist. 75.

7 s. dist. 76.

" solutio an possit fieri ante tēpus.

d Ad hoc ff. de verb. obl. cū q. §. quoties. & l. ei q hoc. ff. de re iud. si intra. Archid.

8 Bur. l. 3. c. 228. Iuo p. 2. c. 87. & p. 3. c. 263.

† al. ordinationibus.

Et hoc.

† al. Gregorius.

1 Hr in ca. Theodulp. c. vlt. Pol. l. 3. ti. 16. Bur. l. 2. cap. 74. Iuo part. 2. c. 119.

† al. per

a sc. votiuę. q. d. n publicæ, s. q celebrãtur sine vocatione populi, sine pulsatione signorum, si cnt est missa ,p peccatis, vel sãctę Mariæ, vel Apostolorũ vel huiusmodi, secundum Hug.

2 Vide Val frid. Strab. c. 21. Iuo p. 2. c. 81.

"Peccamus quotidie.

† al. oblationibus.

3 Poly. l. 3. tit. 22.

Matth. 24.

Ephes. 5.

Et hoc.] Casus. Quidam presbyter missam priuatã solebat cum tanta solemnitate celebrare, ꝙ populus solẽni missæ interesse nolebat: & ideo statuitur hic, ꝙ hoc fieri non debeat: sed omnes dñi ad missam publicam venire presbyteri & laici.

a ¶*Peculiares.*] peculiares dicũtur priuatæ[a]. ergo omnis missa, quæ priuata nõ est, publica dicenda est, ex quo publicè & manifestè fit.

b ¶*In publico.*] id est, solemniter.

c ¶*Sed sacerdotes.*] No. sacerdotes qui per vrbẽ sunt, ad solenem missã debere cõuenire in maiori ecclesia. Vel potius is est sensus c. sc. vt in ciuitate & per totũ episcopatum hora tertia & sacerdotes & populi cõueniãt ad publicas missas, quas sacerdotes eorum faciunt.

Sufficit.] Hæc est 17. pars distin. secundũ Ioan. de Fan.

Casus. Quærebatur quot missas in die possit presbyter celebrare. Et resp. quòd vnã: quia Christus semel tm̃ pro nobis passus est. Vel duas ex necessitate: sed non pro pecunia, vel adulatione, i. gratia fauoris humani, vel laudis acquirendæ.

d ¶*Quia Xps.*] ergo nõ nisi semel dẽt celebrari "sed qa quotidie peccam⁹: iõ quotidie ,p nobis Eucharistia immolatẽ misticè. j. di. 2. vtrũ.

e ¶*Et alteram.*] ergo etiã in necessitate non tres, ex quo dixit, alterã arg. 31. q. 1. quomodo. ext. de cel. mis. cõsului sti. ergo adhuc remanet ieiunus post primã, cũ possit iterũ cãtare aliã. arg. 7. q. 1. nihil. Quid ergo dices de vino vnde presbyter abluit digitos? non dẽt sumere illud si aliã vult cantare. ext. de cel. mis. ex parte. vbi euacuatur opinio, quæ dicit, ꝙ quidquid sanguini Christi cõmiscetur, sanguis est. ext. de cõse. ec. quod in dubijs. Sed ibi vtrunque olim eiusdem substantię & vsię, nõ sic de vino misto sanguini. ext. de cel. mis. cũ Marthæ. ver. quæsiuisti.

De hymnis.] Hæc est 18. pars in qua probat, quòd hymni sunt authẽtici, & debẽt celebrari. Ioan. de Fan.

Item Augustinus †.

¶Missæ peculiares non sunt in publico cantandæ.

CAP. LII.

1 Et hoc attendendũ est, vt missæ peculiares [a], quæ per dies solemnes à sacerdotibus fiunt, non ita in publico [b] fiant, vt propter † eas populus à publicis missarum solẽnibus, quæ hora tertia canonicè fiunt, abstrahatur. *& infrà.* Sed sacerdotes [c], qui in circuitu vrbis, aut in eadẽ vrbe sunt, & populus in vnum ad missarum publicam celebrationem conueniant A, exceptis Deo sacratis fœminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris monasterij contineri.

A ¶Exceptis.] *Hæc vsque ad finem addita sunt ex Theodulpho, Burchardo, & Iuone: apud quos possunt etiã legi alia, quæ post ver.* abstrahatur, *à Gratiano sunt omissa.*

Item Alexander secundus.

¶Quot missas in die sacerdoti celebrari licet.

CAP. LIII.

172 Sufficit sacerdoti vnã missam in die vna celebrare: quia Christus [d] semel passus est, & totum mundum redemit. Non modica res est vnam missam facere: & valde felix est, qui vnam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, & alteram [e] de die, si necesse fuerit. Qui verò pro pecunijs, aut adulationibus † seculariũ vna die præsumunt plures facere missas, non æstimo euadere damnationem.

Itẽ ex concilio Toletano 4. c. 12.

¶Ex Saluatoris, & Apostolorum docemur exemplo hymnos cantare.

CAP. LIIII.

183 De hymnis [f] canendis, & Saluatoris, & Apostolorum habemus exemplum. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo Euangelista attestante. [Et hymno [g] dicto exierũt in mõtem olíueti.] Et Paulus Apostolus ad Ephesios scribit dicens [Implemini Spiritu sancto, loquẽtes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus.] Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum, & Martyrum triumphos compositi esse noscuntur, sicut hi, quos beatissimi doctores Hilarius, atque Ambrosius ediderunt, quos tamen quidam specialiter reprobãt, pro eo, quòd de scripturis sanctorum canonum, vel Apostolica traditione non existunt: respuant ergo & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico, priuatoque officio in fine omnium psalmorum dicimus [Gloria, & honor patri, & filio, & Spiritui sancto in secula seculorum, Amen.] [Nam & ille hymnus [h], quem nato in carne Christo Angeli cecinerũt [Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.] & reliqua, quę ibi sequuntur, ecclesiastici doctores composuerũt. Ergo nec ipsi in ecclesijs canendi sunt, quia in sanctarum scripturarũ libris non inueniuntur? Componuntur [i] missæ, siue preces, vel orationes, seu commendationes, seu manus impositioẽs, ex quibus, si nulla decãtentur in ecclesia, vacant officia omnia ecclesiastica, Admonet hęc fieri, atque hortatur Timotheũ Apostolus dicẽs [Obsecro igitur primũ fieri obsecrationes [k], orationes, postulationes [l], gratiarũ actiones [m] pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus, qui in sublimitate sunt.] Sicut ergo orationes [n], ita & hymnos in laudem Dei compositos nullus nostrûm, alterius improbet: sed pari modo in Gallicia, Hispaniaque celebrent, excommunicatione plectendi, qui hymnum reijcere fuerint ausi.

Leo nonus †.

¶In nouo testamento, qui hymni ab Angelis decantati inueniuntur.

CAP. LV.

Hi duo solummodo hymni ab Angelis in nouo testamento inueniuntur decantati, Alleluia, atque, Gloria in excelsis Deo. Quos pariter in Septuagesima intermittimus: quia peccato hominis veteris à conuentu Angelicæ iubilationis expulsi in huius miseræ vitæ Babylonem, super flumina eius sedemus, & flemus, dũ recordamur illius Sion, in qua

Casus. Quidã reprehendebant hymnos ab Hilario & Ambrosio compositos, quia non erant in corpore canonum, nec erant de traditione Apostolorum. Sed contra illos probatur hic, quòd illi & alij sunt in ecclesia canendi. Primò exẽplo Dñi, & auctoritate Apostoli. Secundò quia in fine omnium psalmorũ cantatur hymnus ab hominibus cõpositus, s. Gloria patri, &c. & illi hymno, qui est ab angelis decantatus nato Saluatore, quædam apposita sunt ab hominibus. Tertiò qa Paulus præcepit vt in ecclesia fiãt orationes & alia.

f ¶*De hymnis canendis.*] de hymnis dicendis in missa vel extrà, tribus c. ostendit.

Casus. In 1. parte probat auctoritate Domini, & dicto Apostoli Pauli hymnos esse canendos. Secundò reprehendunt quidam qui quosdam hymnos nolebant recipere, quia nõ processerunt de scripturis sacrorum canonũ, vel Apostolica traditione. Hymnus est laus Dei cum cantico.

g ¶*Et hymno.*] id est, benedictione data post cibum: quæ hymnus hic appellatur: quem omnes clerici facere debent, vt suprà dist. 44. c. vlt. §. edent pauperes, & saturabuntur, &c.

Additio. Pone hymnum, qui dicitur post missam. Arch.

h ¶*Ille hymnus.*] supple respuatur.

Additio. Id est, debet respui secundum eos. H. alij dicunt quòd istæ dictiones de hymnis, ponuntur pro accusatiuo: vel carent verbo. Arch.

i ¶*Cõponunt.*] ã sãctis.

k ¶*Obsecrationes.*] i. orationes, quę fiũt ante & iuxta consecrationẽ, vel quę fiunt adiurãdo: vt, per natiuitatẽ tuam libera nos Domine.

l ¶*Postulatiões.*] i. pces: vt ibi, Vt pacẽ & cõcordiã nobis danes, te rogamus audi nos. [b]

m ¶*Gratiarum actiones.*] vt cum dicimus, Benedicamus Dño.

n ¶*Sicut ergo orationes.*] quæ fiunt in ipsa consecratione.

Hi duo solummodo.] Casus. Quæsitũ fuit à Leone, quare

Luc. 2.

1. Tim. 2.

† al. octauus

Apoc. 19. Luc. 2.

b Et ibi, Requiẽ æternã dõa eis Dñe &c. ẽm L. qui ita dicit j. di stin. 2. vtrũ. Psal. 136. Psal. 64. Esa. 14.

quare isti duo hymni, scilicet, Gloria in excelsis, & Alleluia, non cantantur in Septuagesima? Et resp. quia tunc primi hominis lapsus legitur in ecclesia, per cuius peccatũ humanum genus est expulsum à conuentu angelicæ iubilationis. His autẽ ix. hebdomadibus tacẽtur ad significandum qđ ix. ordines angelorum pp casum decimi ordinis sunt præpediti à laude Dei, & à felicitate turbati: ad cuius decimi reformationem Deus formauit hominem: sed homo statim cecidit. sed postea Christo resurgente humanum genus fuit reparatum: & tunc angelicus chorus est valde lętatus.

Apoc.12. Gen.2. ſal. admodũ lætatus.

a ¶*Quorum.*] nomen decimi ordinis non habemus.[a]

a Sub. nec habere possumus, cum non fuerint nisi nouem.

b ¶*Decimus.*] non ꝙ decimus cecidit: sed tot qui sufficiebant ad decimũ ordinem perficiendum.

c ¶*A felicitate.*] significauit statũ hominum perturbandum, cum possit & debeat timere casum suum, vidẽs ruinã maiorum & firmiorum, de pœn. dist. 2. c. principium.

d ¶*Et parem.*] de pę. dist. 2. c. principiũ inquit. vers. omnis lapis.

e ¶*Sui generis.*] qa homines loco ipsorum restituuntur: de quibus tot assumẽdi sunt quot remanserunt: iuxta illud in fi. Deuter. in cantico Moysi. Statuit terminos populorum iuxta numerum Angelorum Dei." Sed hic videtur haberi ꝙ tot ascendent ad gloriam, quot ceciderunt, & non plures.[b]

"Tot ascendent ad gloriam quot ceciderunt.

1 Iuo p.5. c.20.

b Dici Isid. in lib. offic. bonorũ Angelorum numer⁹ q post ruinã Angelorũ malorũ diminut⁹ est ex numero electorũ hominum supplebitur, q numer⁹ soli Deo cognitus est, vt. li. 20. c. Angelorũ nomẽ.

f ¶*Si ex lapsu.*] p inobedientiam, vt s̃. dist. 34. quorundam.

g ¶*Perturbatus.*] more humano loquitur. arg. 24. q. 1. odi.

h ¶*Resurrexit.*] prolapsus de limo inferni.

PORrò gloria.] CASVS. Dicitur hic ꝙ episcopi in cęna Domini cũ chrisma conficiunt debent dicere, Gloria ĩ excelsis Deo: & ea die inter missarũ solemnia debẽt vti pallio sibi apostolica sede concesso.

i ¶*Ab episcopis.*] quia Chrisma cõficiunt: nõ autem à presbyteris.

decet hymnus. Quod nouem hebdomadibus alleluia intermittimus, non incongruè per nouem hebdomadas, nouem ordines angelorum accipim⁹, quorum [a] decimus [b] ordo per superbiam corruens, angelicũ numerum minuit, & à felicitate [c] perturbauit. Qui condolentes suæ diminutioni, & parem [d] ruinam sibi timentes, à perfecta laude creatoris fuere præpediti. Quorum reparationi, & consolationi consulens omnipotens Deus creator primùm hominem de limo terræ formauit: qui sui generis [e] multiplicatione damna cęlestis patrię resarciret, atque angelorum gaudia suppleret: Qua spe angelicus chorus nõ† modicum lætatus est. Nec mirum, si ex lapsu [f] ipsius hominis fuit perturbatus. [g] Vnde nouem ordinum concentus in laudem Dei creatoris permansit imperfectus: donec in Christo resurgẽte resurrexit [h] lapsus ille protoplastus. Ibi augmento sui collegij, & spe meliori angelicus exercitus gauisus in nouum alleluia cõsurrexit totus, & in eo perstat deuotus. Quem & nos pro modulo nostro imitantes, à Septuagesima, quando lapsus ꝓtoplasti in ecclesia recitatur, alleluia nouem hebdomadib. intermittimus, scilicet vsque in Pascha: vbi Christus resurgens à mortuis tristitiam nostram in gaudium vertit, & alleluia nobis reddit.

Item Nicolaus Papa Rodulpho Archiepiscopo Bituricensi.

¶ In cœna Domini, Gloria in excelsis, decantetur.

CAP. LVI.

1 PORrò, Gloria in excelsis Deo, ab episcopis [i] in cęna Domini inter missarum solemnia more nostro dicenda est. Pallio verò Apostolico A [k] eadem [l] die vti est illis licitum, quibus est ab Apostolica sede permissum.

A ¶ Apostolico.] *Vox ista abest ab aliquot Vaticanis codicibus: Iuo tamen habet.*

Item Zacharias B *Papa in synodo Romana, c. 13. & 14.*

B ¶ Zacharias.] *Anteà legebatur*, Macharius. *Emendatum est ex aliquot vetustis codicibus, & cæteris collectoribus. Et caput ipsum habetur in cõcilio manuscripto Zacharię.*

¶Cum baculo, aut capite velato ad celebrandum missarum solemnia clericus non ingrediatur.

CAP. LVII.

19 [2] NVllus episcopus [m], presbyter, aut diaconus ad solemnia missarum celebranda præsumat [n] cum baculo [o] introire, aut velato [p] capite altario Dei assistere: quoniam & Apostolus prohibet viros velato capite orare in ecclesia: & qui temerè præsumpserit, communione priuetur. Cum verò ingressus fuerit episcopus; aut presbiter ad missarum solemnia celebranda, nisi passio [q] aliqua interuenerit, nullo modo audeat data oratione recedere [r], vt ab alio episcopo, vel præsbytero missarũ solemnia suppleantur: sed qui initium ponit, suppleat vsque in finem, quia scriptum est [ꝗ perseuerauerit vsque in finem: hic saluus erit.] Si quis [f] verò præsumpserit præter qđ posuimus, agere, à sacro corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi sit suspensus.

[*Item ex decretis Soteris Papæ.*]

PALEA. C. LVIII.

3 VT illud diuini oraculi singuli pręcaueãt, quo scribitur [væ soli, quia cum ceciderit, nõ habet subleuantẽ] summoperè verendum nobis est, atque cauendum, ne horis illis, atq; temporibus, quibus Deo psallitur, vel sacrificatur, vnicuique diuinis singulariter officijs insistẽti perniciosa passio, vel corporis quælibet inualitudo† occurrat, quæ aut corpus subitò subrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo casibus pręcauentes, necessarium duximus instituere, vt vbi tẽporis, vel loci, siue clerici copia suffragatur, habeat quisque canens Deo, atq; sacrificans post se vicini solaminis adiutorem: vt, si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus, à tergo semper habeat, qui eius vicem exequatur intrepidus, & officium inceptum adimpleat.

Item Anacletus Iesus Christi seruus, omnibus episcopis, epist. 1.

¶Quot testes episcopus sacrificans secum habere debeat.

CAP. LIX.

20 [4] EPiscopus Deo sacrificans testes secum habeat, & plures, quàm alius sacerdos: sicut

k ¶*Apostolico.*] i. à solo Apostolico cõcesso.

l ¶*Eadem die.*] inter missarum solemnia, vt s̃. dist. 100. pallium.

NVllus episcopus.] Hæc est 19. pars dist. secundũ Io. de Fa. CASVS. Ostensum est s̃. quo ordine, quaúe celebritate sit missa cantanda. Nunc ostendit qua deuotione sit dicẽda. Dicitur ergo hic, ꝙ nullus eps presbyter, vel diaconus ad celebrandã missã debet introire cum baculo ad altare, nec ibi stare capite velato: & qui missam incipit, debet pficere, nisi impediatur graui necessitate: & ꝗ contrafecerit à Christi corpore suspendatur.

m ¶ *Nullus episcopus.*] qua deuotione sit dicenda missa & audiẽda, ostendit 13. cap.

n ¶*Præsumat.*] "mitram tñ & baculũ dẽt habere eps cum prędicat. arg. dist. 45. disciplina. qiua tunc alegat cãm Dei apud populum, vt d. c. disciplina. [c]

o ¶*Cum baculo.*] arg. ꝙ nõ debet promoueri in presbyterum, qui sine baculo non potest sustentari in altari, vt diximus s̃. 55. distin. si quis in infirmitate.

p ¶*Aut velato capite.*] s̃. 33. q. 5. mulier. & c. hęc imago.

q ¶*Passio.*] s̃. 7. q. 1. illud. & c. nihil.

r ¶*Recedere.*] nisi in casu cum videret puerũ sine baptismo morientem, dũ est ẽt ad altare, consulo vt baptizet. arg. 86. dist. pasce.

f ¶*Si quis.*] de hac materia not. 7. q. 1. nihil. & c. illud.

EPiscopus.] Hæc est 20. pars distin. in qua probat magister, ꝙ solus sacerdos non debet officia celebrare. Ioan. de Fant. CASVS. Dicitur hic ꝙ eps in missa debet secũ habere presbyteros ex vtroque latere, & diaconos & subdiaconos & minores clericos ante & retro, qui debeant eum custodire, & sacrificio consentire, & communicare peracta consecratione iubemus.

a ¶*Qui*

2 Pol. l. 3. tit. 16. Burc. l. 3 c. 230. & 231 Iuo p. 3. c. 271. & 272.

1. Cor. 11. Syn. c. 14.

Matth. 10.

c Eps pdicans habeat mitram & baculum.

c Respicit pced. c. disciplina. iuxta fi. & hęc ẽt suit sñia Hu. prout hic satis not. Arc.

3 7. q. 1. illud i cõc. Tolet. 11. c. 14. Bur. l. 3. c. 73 Iuo p. 2. c. 126. Eccl. 4.

ſal. valetudo.

4 Pol. l. 4. tit. 12. Ansl. 6. c. 138. Burc. l. 3. c. 71. Iuo p. 2. c. 67.

a ¶[Qui oculi.] s. dist. 93. diaconi.
b ¶[Oes.] quotidie. vel oes gnaliter, ter in anno, vt j. ea. dist. 2. pacta. & c. omnis homo, &c.

IVbemus.] CASVS. Probatur hic auctoritate Apostoli, q̃ q̃uis ad innocentiã sola conscientia sufficiat, tamẽ pp maleuolos dẽt eps secũ habere presbyteros testes & diaconos in omni loco.

c ¶[Conscientia.] arg. "q̃ non sp conscientia sufficit: sed fama est necessaria, argum. 12. q. 2. quatuor. & 12. q. 1. nolo. qđ verũ est cum q̃s habitat tm̃ cum bonis, vel etiam cum malis, qui parati sunt imitari.

d ¶[Maleuolos.] s. 11. q. 3. sanctis. contra. sed illud cũ mali parati sũt reprehendere, nõ imitari [a]. 34. dist. scimus.

HOc quoq; statutũ.] CASVS. Dicit in hoc c. q̃ presbyter non debet cantare missam nisi sint duo ibi p̃sentes. Nam cũ presbyter dicat, Dñs vobiscũ: & orate p me: apparet q̃ plures debent missæ interesse. Quæ aũt sequũtur, vsq; ad c. omne. plana sunt: & ea oĩa per te faciliter formare poteris: & qđ dr̃ in illo ca. missas. *confundantur*, i. *grauiter corripiantur*. Quod aũt dr̃ in illo c. eps nullum. hodie non tenet, cũ non sit participãdũ cũ excõicatis.

e ¶[Nisi duobus.] pluralis. n. locutio duorũ numero est cõtenta, vt 4. q. 3. §. itẽ in criminali. ver. vbi numer⁹. Nũquid necessariũ est, vt sint duo clerici: aut nũ qđ duo laici: vel vnus cleric⁹, alter laicus, aut alter masculus, & alter fęmina sufficerent? Satis vr̃, q̃ dẽnt esse duo clerici, arg. cõtra. qa & populus respõdet, amẽ, vt s. 38. dis. sedulò. Sed hoc respicit consuetudinem alicuius loci.

f ¶[Ipse tertius.] adeò inhærent quidam[b] verbis istius c. q̃ dicunt q̃ ipse n̄ celebraret nisi duos haberet. Alij [c] dicunt vnũ sufficere. arg. ext. de fi. presb. ppositi. 7. q. 1. illud. & ext. de vi. & ho. cle. vt q̃sque. " Imo & inclusus missam solus cantare põt, hoc intellige vbi cleri copia nõ suffragatur, aliàs secus. vt extrà de verb. sign. quæsiuit. &

" Conscientia sola non sufficit.
† al. præbentes.
a Sub. tm̃ & non imitari in bono.
1 Pol. l. 4. ti. 13. Ans. l. 6. c. 140.
† al. diaconos.
1. Tim. 3.
† al. Anacletus
2 Poly. 4. tit. 31. Ans. lib. 7. c. 136. Bur. l. 3. c. 74. Iuo p. 2. ca. 127. Pan. l. 1. ca. 159.
b Vt Hug.
c Vt Hug. & Fab.
" Missa à solo cãtari pt.

enim maioris honoris gradu fruitur, sic maioris testimonij incremento indiget. In solẽnioribus quippe diebus aut septem, aut quinq; aut tres diaconos, qui oculi [a] eius dicuntur, & subdiaconos, atque reliquos ministros secum habeat: qui sacris induti vestimentis à fronte, & à tergo, & presbyteri è regione dextra læuaque, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à malis hominibus: & consensum eius præbeant† sacrificio. Peracta aũt cõsecratione omnes [b] communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminib.

Item Lucius Papa episcopis Galliæ, & Hispaniæ, c. 1.

¶Episcopi sine religiosis testibus, Domini sacramenta non conficiant.

CAP. LX.

1 IVbemus A Apostolica auctoritate, vt semper testes vobiscum sacerdotes, & Leuitas† habeatis. Et licet conscientia [c] ppria sufficere possit: tamẽ propter maleuolos [d] iuxta Apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris sunt: quoniam & in hac sancta sede constitutum habemus, vt duo presbyteri, & tres diaconi in omni loco episcopum non deserant propter testimoniũ ecclesiasticum.

A ¶Iubemus Apostolica.] *In epistola ipsa sic legitur:* Propter tales, fratres hortamur vos, sicut in hac sancta ecclesia constitutum habemus, vt semper, &c.

Item Soter † Papa.

¶Nisi duobus præsentibus, præsbyter missam celebrare non præsumat.

CAP. LXI.

2 HOc quoque statutum est, vt nullus presbyterorum missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duob. [e] præsentibus, sibique respondentibus ipse tertius [f] habeatur: quia cum pluraliter ab eo dicitur, [Dominus vobiscũ[g].] & illud in secretis [orate pro me,] aptissimè conuenit, vt ipsius respondeatur salutationi.

¶ *Burchardus etiam & Iuo citant ex decretis Soteri Papæ. Et in Micrologo, cap. 2. scribitur fuisse id ab Anacleto, & Sotero statutum. Similem sententiam Burchardus lib. 3. c. 68. refert ex concilio Nanneten si c. 30. Ferè autem idem habetur in Moguntino primo, c. 43.*

Item ex canone Apostolorũ, 10. 3

¶Communione priuentur, qui vsque ad finem missarum solemnia non audierint.

CAP. LXII.

2 4 OMnes fideles, qui cõueniunt in solemnitatibus A sacris ad ecclesiã, & scripturas Apostolorum, & Euangelium audiant B. Qui autem non perseuerant [h] in oratione, vsque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt [i], velut inquietudines ecclesiæ commouentes conuenit communione priuari.

A ¶In solemnitatibus sacris.] *In tomis conciliorum ad marginem priscæ versionis sunt hæc eadem verba, quæ hic apud Gratianũ, & Burchardum & Iuonem, & in Polycarpo Græcè est absolutè* τοὺς εἰσιόντας, *id est,* qui ingrediuntur, *& ita in codice canonum, nimirum ex versione Dionysij.*

B ¶Audiant. Qui autem.] *Ita in eadem margine, & in Polycarpo. Sed Burchardus, & Iuo propius ad verba Græca,* audiunt, non autem perseuerant.

Item ex concilio Carthaginensi, 4. c. 24.

¶De eodem. C. LXIII.

5 SAcerdote verbum in ecclesia faciente, qui egressus [k] de auditorio fuerit, excõmunicetur.

Item ex concilio Agathẽsi, c. 47.

¶Die Dominico missas ex integro seculares audire debent.

CAP. LXIIII.

MIssas die Dominico secularib. totas audire† speciali ordine præcipimus [l]: ita, vt ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Quod si fecerint, ab episcopo publicè confundantur.

Item ex concilio Aurelianensi, 1. c. 28.

¶Populus non antè discedat, quã missa ex integro celebretur.

CAP. LXV.

6 CVm ad celebrãdas missas in Dei nomine cõuenitur: populus non antè discedat, quàm missæ solemnitas compleatur, & vbi episcopus non fuerit, benedictionem[m] accipiat sacerdotis.

Item ex concilio Carthaginensi, 4. c. 88.

¶Excõmunicetur, qui prætermisso ecclesiæ conuentu ad spectacula vadit.

CAP. LXVI.

7 QVi die solemni, præter misso solẽni ecclesiæ conuẽtu ad spectacula vadit, excommunicetur.

Item ex concilio Carthaginensi, 4. c. 84.

ecclesiæ loquitur presbyter in plurali.

g ¶[Domin⁹ vobiscũ.] "hoc Dñs vobiscũ, sũptum est ex vete. testa. sic. n. legitur Booz salutasse messores suos. Illud aũt, & cum spiritu tuo: sumptũ est ex epistola Pauli ad Timoth. Eps ẽt cũ primò salutat populũ, nõ dicit Dñs vobiscũ: " sed pax vobis: quia hæc fuit prima vox Christi ad discipulos post resurrectionẽ: ergo vt se ostendat vicariũ Xpi. ideò sic dicit. post verò dicit: Dñs vobiscũ, vt sic ostendat esse de numero aliorũ sacerdotum. Hic ergo habes Dñs vobiscũ, alibi amẽ. 38. di. sedulò alibi, De⁹ in adiutoriũ. 7. q. 1. §. cũ ergo. alibi Kyrie eleison. Pater noster. 11. q. 3. cũ aliquis. hẽs & alibi, Nunc dimittis, &c. Luc. 2. Itẽ alibi, Benedicamus, &c. Danielis 3.

OMnes.] Hęc est 21. pars dist. in qua pbat, q̃ totam missam popul⁹ audire dẽt. Qui aũt ex contẽptu recusauerit, excõicabit. Et hoc probat per 5. canones. Ioan. de Fan.

h ¶[Non perseuerãt.] ex cõsuetudine, vel superstitiosè. Et est si. nã in vanũ currit qui non perseuerat vsq; in finẽ cursus, vt de pœn. dist. 3. incessum. & est si. s. 11. q. 3. certum.

i ¶[Percipiunt.] tempore deputato.

k SAcerdote.] ¶[Qui egressus.] quasi minus literarũ contẽnẽs' vt s. 38. di. sedulò.

l MIssas.] ¶[Præcipimus.] " hoc dico præceptũ esse. vñ cõtra præceptũ faciũt, q dieb. dñicis nõ audiunt missam, nisi aliqua necessitas cogat: sicut & corpus Christi accipitur ter in anno. j. dis. 2. etsi nõ frequentius.

m CVm ad celebrãdas.] ¶[Benedictionẽ.] s. 25. q. 6. ministrare. contra. Sol. ibi solẽnis bñedictio quæ ante missæ consummationẽ à solis põtificib. celebratur, inhibetur pbiteris: hic aũt post consecrationẽ cuilibet sacerdoti populũ bne dicere permittitur. sed & psẽte epo, nec bene dicere volente sacerdos benedicet si celebrauit missam, vt not. 95. dist. ecce.

Epi-

3. & in conc. Antioc. c. 2.
" Dominus vobiscum vñ sumitur.
4 Pol. l. 3. ti. 16. Burc. l. 2. c. 67. Iuo p. 6. c. 163.
" Pax vobis, dr̃ primò ab epo. Not. q̃ 7. vicib⁹ popul⁹ salutatur ĩ missa, quaten⁹ exclusis 7. vitijs capitali b⁹ suscipiãt grãm septiformem, secundũ Inn.
5 Burch. l. 2. c. 66. Iuo p. 6. c. 162.
† al. tenere.
" Missa ĩ die Dñico est ď præcepto.
6 Burch. l. 3. c. 29. Iuo p. 3. c. 34.
7 Iuo p. 4 c. 8.

EPiscopus.] Hæc est 22. pars dist. secundum Ioan.

a ¶Prohibeat.] s. 21. dist. cleros. in fi. cõtrà. j. dis. 4. eos. contrà. 11. q. 3. excõicatos [a]. Sed dic vt solui. s. 35. q. 3. de incestis. nam hic de hæretico non præciso loquitur, ibi de eo qui sequitur hæresim iam damnatã. H. dicit hoc abrogatum [b] esse. vel loquit de illis, de quorũ correctione est spes aliqua, vt j. di. 4. Iudæi. aliud est si venirent cã subsãnãdi, vel deridẽdi

1 Bur. l. 3. c. 28. Iuo p. 3. c. 33. Pã. l. 2. c. 41.

a Idẽ cõtrà. 34. q. 3. c. clericũ. 25. dis. perlectis. in princ. 1. q. 1. non liceat.

b Ad hoc s. 1. q. 2. non liceat cler. cis vbi de hoc. Idẽ not. 25. dist. c. j. Arc.

APostolica.] Hęc est 23. pars. dis. secundũ Ioan. de Fan.

b ¶Adorent.] id est, venerentur.

2 Burc. l. 3. c. 103. Iuo p. 2. c. 138. & p. 6. c. 93.

OMnis Christian9.] Hęc est 24. pars dist. secundũ Io. de Fã. CASVS. Probatur in hoc cap. auctoritate Moysi, & sanctorũ patrum cõsuetudine, q Christiani debent aliqd offerre in missa. Primo. n. dẽmus ad Christum confugere: sed qdam præpostere, prius quærunt consilium humanum, & postea diuinum.

c ¶Vacuus.] bonis operibus, vel ad literã. & est consilium in dieb. priuatis scilicet: sed in dieb. festiuis preceptũ: " & ita videtur q oblationes sint ex debito exigendæ. & ad eas dãdas parochiani sunt cogendi. arg. 16. q. 1. statuimus. arg. contra. 12. q. 1. duo. Sed credo q si sacerdos pauper est, potest eis diuina officia subtrahere nisi debet [c] ei oblationes: vt extrà de sim. cum sit. 12. q. 2. charitatem. ADDITIO. Bñ dt Credo, scdm L. cuius fuit ista gl. tota. & idẽ sentit H. q dt q non credit, q oblões, q voluntarie vel ex deuotione fiunt in festiuis diebus sint debitæ: vel possint de iure peti: & idẽ sentit frater Ray. Arch.

" oblatiões an sint debitæ à parochianis.

3 Pol. l. 3. ti. 16. Ans. l. 5. c. 40.

Exod. 24.

c Hoc sane intellige, & dic vt plenè not Hug. in sum. đ paro. §. i quibus. ver. in tertia verò quę, & c. vbi satis not. đ mria h9. gl. & qũo hoc c. intelligi dẽt, s. de solẽnib. festiuitatibus locorũ. Ar.

d ¶In collectis.] quas faciebãt sancti patres p recipiendis pauperib.

e ¶Est confugiendum.] orando, non tentando, & ita non est contrà. 22. q. 2. quæritur.

QVando autem.] Hæc est 25. pars dist. scdm Io. de Fant. CASVS. Dicitur hic q in ratione debet homo cogitare de Deo tñ. vñ cum præsbyter di-

¶ Vsque ad missam catechumenorum nullus ecclesiam ingredi prohibeatur.

CAP. LXVII.

22 [1] EPiscopus nullũ prohibeat [a] ingredi ecclesiam, & audire verbũ Dei, siue gentilem, siue hæreticũ, siue Iudęum, vsque ad missam catechumenorum.

Item Anastasius episcopus, episcopis Germaniæ, & Burgundiæ, epist. 1. c. 1.

¶Euangelia non sedendo, sed stando audire debemus.

CAP. LXVIII.

23 [2] APostolica auctoritate mandamus, dũ sancta Euangelia in ecclesia recitantur, vt sacerdotes, & cęteri omnes præsentes, non sedentes, sed venerabiliter curui A, in conspectu Euangelij stantes Dominica verba intentè audiat, & fideliter adorẽt. [b]

A ¶Curui.] *Sic in originali, & apud Iuonem par. 6. c. 93. sed apud eundẽ, par. 2. c. 138. & apud Burchardum vox ista non habetur.*

Item Gregorius VII. in synodo Rom. habita an. Dom. 1078. c. 13.

¶ Ad missarum solemnia semper aliquid est offerendum.

CAP. LXIX.

24 [3] OMnis Christianus procuret ad missarum solemnia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam. quod Deus per Moysem dixit [Non apparebis in conspectu meo vacuus [c].] Etenim in collectis [d] sanctorum patrum liquidò apparet, q omnes Christiani offerre aliquid Deo ex vsu sanctorum patrum debẽt. Ad ipsum A enim prius est cõfugiendum [e], qui nostræ curare possit animæ passiones. Verùm homines præpostero ordine ante sibi opem ab hominibus accersunt. Vbi autẽ humana subsidia defecerint, tunc opinantur diuini postulandam fauoris gratiam.

A ¶Ad ipsum.] *Hinc vsque ad finẽ capitis non habentur ibi apud Gregorium, neque apud Anselmum, aut Polyc.*

Item Cyprianus sermone 6. de oratione Dominica.

¶ Quare [sursum corda] in præfatione dicitur.

CAP. LXX.

25 QVando autem stamus ad orationẽ, fratres dilectissimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio omnis carnalis, & secularis abscedat: nec quidquam tunc animus, quã id solum cogitet [f] quod precatur. Ideò & sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes dicendo [sursum corda,] vt dum respõdet plebs [habemus ad Dominum] admoneatur nihil se aliud, quàm Dñm cogitare debere. Claudatur contrà aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei, tempore orationis adire patiatur.

Pelagius II. Romanæ ecclesiæ, & apostolicæ sedis episcopus vniuersis Germaniarum, atque Galliarũ episcopis.

¶ Quæ præfationes in missa sunt cantandæ.

CAP. LXXI.

26 [4] INuenimus [g] has nouẽ [h] præfationes in sacro catalogo tantummodo recipiendas, quas longa retrò vetustas in Romana ecclesia hactenus seruauit; id est, vnam [i] in albis Paschalib. aliam de Ascensione [k] Domini, tertiam [l] de Pentecoste, quartam [m] de Natali Domini, quintam [n] de apparitione Domini, sextam [o] de Apostolis, septimam [p] de sancta Trinitate, octauam [q] de Cruce, nonam [r] de ieiunio in Quadragesima tantummodo dicendam. Has præfationes tenet, & custodit sancta Romana ecclesia: has tenendas vobis mandamus.

Item ex concilio Cabilonensi. 2. cap. 39.

¶ In omnibus missarum solemnibus pro defunctis oratio fiat.

CAP. LXXII.

27 [5] VIsum præterea [f] nobis est, vt in omnibus missarum solemnibus pro defunctorum spiritualibus loco competenti [t] Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur [u], qua non p viuentib. & p quibuslibet necessitatib. Dominus deprecet, ita nimirum nulla dies excipi

cit: Sursum corda, populus rñdet, Habemus ad Dñm. & hoc fit ad notandum q tunc tñ de Deo debemus cogitare, & de his q̃ spectant ad salutem, vt diabolus excludatur.

f ¶Cogitet.] nam hoc genus mendacij esset. 12. q. 5. cauete.

INuenimus.] Hæc est 26. pars dist. secundum H. CASVS. istius c. in quo dicitur q ix. sunt præfationes, decima tamẽ posteà addita est, vt 70. di st. sanctorum. Catalogo, i. ordine ecclesiastico, vel numero, vel computatione.

g ¶Inuenimus.] quot sunt canonicæ præfationes, ostendit. [d]

h ¶Nouem.] addita est & decima, vt di. 70. sanctorũ canonum, s. equum, & salutare.

i ¶Vnam.] & te quidem omni tempore.

k ¶Aliam de ascensione.] qui post resurrectionem suam.

l ¶Tertiam.] q ascendens super oẽs cœlos.

m ¶Quartam.] quia per incarnati verbi mysterium.

n ¶Quintã.] quia cũ vnigenitus tuus.

o ¶Sextã.] & te suppliciter exorare.

p ¶Septimam.] quia cũ vnigenito filio tuo, & Spiritu sancto.

q ¶Octauã.] qui salutem humani generis.

r ¶Nonam.] qui corporali ieiunio vitia cõprimis.

d Et hoc iõ, qa i c. pced. scã erat mẽtio đ pfatione cui pmittitur, sursum corda.

4 Pol. l. 3. tit. 20. Ans. l. 7. c. 111. Bur. l. 3. cap. 69. Iuo p. 2. ca. 77. Pan. l. 1. c. 158.

VIsum præterea.] Hęc est 27. pars dist. scdm Io. de Fant. CASVS. Probat in hoc ca. auctoritate Aug. q p defunctis nominib. tacitis in missa & alijs pcib. dẽt orari oĩ die, sicut & p viuentib. orat quotidie, vt p eis oret mater ecclesia, qb. desunt preces parentum.

f ¶Visum præterea.] Not. " in oĩ missa memoriã, & orõnem esse faciendã p defunctis. istud ostẽdit duob. ca.

t ¶Loco competenti.] i. in secreta missæ.

u ¶Excipitur.] " excipit sexta feria ãte Pascha: in qua scdm ordinẽ Romanũ nõ cõficit: sed oblatio pcedẽtis diei cũ vino sumit: & excipit ẽt sabbatũ sequẽs quia potius refert ad Dominicam sequentem. j. dist. 3. sabbato.

" Oratio p defunctis fiat in omni missa.

5 Bur. l. 3. c. 64. Iuo p. 3. c. 66.

" Conficere non licet in sexta feria an Pasca.

a ¶*Defunctorum.*] id est, pro spiritibus defunctorum.
b ¶*Etiam tacitis nominibus.*] in secreta.
c ¶*Sub generali.*] fit pro omnibus simul, & prodest cuilibet ac si specialiter pro eo fieret. de conf. di. 5. nō mediocriter.
d ¶*Commemoratione suscepit ecclesia.*] supple non sunt prætermittendæ supplicationes.
e ¶*Pia matre communi.*] i. ecclesia tota.

De *nominibus.*] Casus. Decētius eps quærebat à Papa vtrum in secreta missæ illorum nomina debeant recitari à presbytero, pro quib. vult sacrificia offerre. Res. Papa superfluum esse vt eius nomen recitetus pro quo hostia nōdum est oblata.

f ¶*De nominibus recitandis.*] populo connumerare possumus ergo eoram nomina recitādo. " sed in Missa, vel oratione aliquā Missę vel in secreta specialiter nomina eorum exprimere nō debemus.
g ¶*Antequàm.*] nec ante, nec post.
h ¶*Insinues.*] quasi nō ante, sed pòst debet insinuari Deo.
i ¶*Quamuis.*] non ergo recitantur ideo q̄ Deus addiscat: sed vt supplicantium deuotior reddatur affectus. arg. 13. q. 2. cum grauia. & c. non æstimemus. H. nominari ergo possunt.

i 13. q. 2. nō existimem⁹.
2 in libr. de cura pro mortuis agenda, c. 4.
" Nomina aliquorū n̄ sunt ī Missa exprimēda.

debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in missarum solemnibus fundantur. 1 Antiquitus igitur hunc morem sancta tenet ecclesia, vt & in missarum solemnibus, & in alijs precibus Domino spiritus quiescentium commendet: dicente B. Augustino [nō sunt prætermittendę supplicationes pro spiritibus defunctorum: quas faciēdas pro omni bus in Christiana, & catholica societate laudamus A. 2 Defunctorum[a] etiam tacitis nominibus[b] eorum, quos sub generali[c] commemoratione[d] suscepit ecclesia: vt quibus ad ista desunt parentes, aut filij, aut quicunque cognati, vel amici, ab vna eis exhibeantur pia matre communi.[e]

A ¶ Laudamus] *Apud collectores sunt nonnullæ varietates. B. Augustinus (à quo parum variat & concilium, & Amalarius lib. 4. c. 42.) sic habet*: quas faciendas pro omnibus in Christiana, & catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumque, sub generali commemoratione suscepit ecclesia. *Ceterùm glossa fecit, ne mutaretur.*

Item Innocētius episcopus vrbis Romę Decētio Eugubino, epist. 1. c. 2.

¶Ante preces non sunt à sacerdote nomina recitanda.

CAP. LXXIII.

De nominib. recitandis[f], antequàm[g] precē sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt; oratione sua commendet, quàm superfluū sit, & ipse pro tua prudentia recognoscis: vt cuius hostiam nec dum Deo offeras, eius ante nomē insinues[h]: quamuis[i] illi incognitum sit nihil.

Item Alexander vrbis Romanæ episcopus orthodoxis omnibus epist. 1. c. 4.

DISTINCTIO II.

¶Panis, & vinum, & aqua in sacramentis sunt offerenda.

CAP. I.

1. ps 3

In sacramentorum[k] oblationibus[l], q̄ inter Missarum solemnia Domino offerūtur, passio Domini miscenda est: vt eius, cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur: ita vt repulsis opinionibus superstitionum panis tantùm, & vinum aqua permistum in sacrificium† offerantur. Non enim debet (vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet) ī calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrūque permistū: quia vtrumq;[m] ex latere eius in passione sua profluxisse legitur.

3 Pol. l. 3. ti. 9. Ans. l. 9. c. 1. Burc. l. 5. c. 5. Iuo p. 2. c. 15. & 68.
† al. sacrificio.

In sacramētorū.] Hæc dist. diuiditur in 28. partes: In quarum prima probat per 7. c. q̄ ex pane tritici & vino vitis cum aqua cōficitur corpus & sanguis Christi. Secunda ibi, *Nihil.* Tertia ibi, *Pacem.* Quarta ibi, *Relatum.* Quinta ibi, *Quotidie*, Sexta ibi, *Triforme.* Septima ibi, *Tribus gradib.* Octaua ibi, *Qui scelerate.* Nona ibi. *Si per negligentiam.* Decima ibi, *Peruenit.* Vndecima ibi. *Sacerdotum.* Duodecima ibi, *Institutio*, Tertiadecima ibi, *Sacrificium.* Quartadecima ibi, *Quia corpus.* Quintadecima ibi, *In quibus.* Sextadecima ibi, *Ego Berengarius.* Decimaseptima ibi. *Semel Christ⁹.* Decimaoctaua ibi, *Liquidò.* Decimanona ibi, *Panis.* Vigesima ibi, *Panē de altari.* Vigesimaprima ibi, *re vera.* Vigesimasecunda ibi, *Iteratur.* Vigesimatertia ibi, *In Xpo.* Vigesimaquarta ibi, *In calice.* Vigesimaquinta ibi, *Sicut.* Vigesimasexta ibi, *Presbyter.* Vigesimaseptimaibi, *Qui bene.* Vigesimaoctaua ibi, *Pro dilectione.* Io. de Faut.

Casus. Dicitur in hoc cap. quòd in altaris sacrificio debent apponi tantū panis & vinum aqua mistum: & hoc ideo, quia de latere Christi fluxerūt sanguis & aqua ī passione sua.

k ¶*In sacramentorum.*] Hic intitulatur 2. dist. in qua agitur de sacramento Eucharistiæ. Et licet baptismus sit ianua omnium sacramentorum[a]. & necessarior. 22. dist. §. verum. hoc tamen dignius est: & ideo tractat prius de eo, & propter seriem operis apertius continuandam. cum enim tractauit in præced. dist. de celebratione missæ: & tota vis missæ constet in consecratione corporis Christi: meritò de eo subdit: & tractat de hoc sacramento in hunc modum. Primò agit de forma sacrificandi. Secundò de reuerentia suscipiendi & tractādi & seruandi hoc sacramentum. Tertiò de triplici continentia eius. De forma sacrificandi agit vsque ad illud c. nihil. De reuerentia suscipiendi agit etiam vsque ad illud c. sacrificium. Exinde de his quæ in sacrificio continentur. Circa quòd considerandum est à quo, vbi, & quando fuit hoc sacramentum inuentum, & quæ forma conficiendi illud, & quæ in eo sunt necessaria, & de triplici eius continentia: & pòst supponemus quasdam opiniōes de confusione ipsarum rerum. Fuit autem institutum à Domino. j. c. quia corpus. & in cœna. j. ead. liquidò. Et quando? post typicum pascha completum, cū comedit agnum cum Apostolis. j. e. accipite. Formam habemus in c. j. c. accipite. Sunt aūt tria necessaria, panis, vinum, & aqua. j. e. in sacramento. " Continētur autem tria in hoc sacramento: forma visibilis panis & vini: veritas corporis & sanguinis xpi: & virtus spūalis, i. virt⁹ vnitatis & charitatis, i. ęterna coiunctio & dilectio Xpi ad ecclesiā. 21. dis. §. 1. ibi, Rogaui pro te Petre, ne deficiat, &c. Primū est sacramentum tantùm, & non res sacramenti. Secundum est sacramentum, & res sacramenti. Tertiū est res sacramenti tantū, & non sacramentum: & hoc est quod dicit ext. de cel. Mis. cū Marthæ. §. distinguendum. Fit autem conuersio rerum secundū quosdam: quia panis cōuertitur in corpus, & vinū in sanguinem: aqua in nihilum: sed significat regenerationē tantū, quæ fit per aquam. cōtra istos est, quia qui puram aquam sumit, pòst non conficiet. 7. q. 1. nihil. Sed contra. j. e. relatū. sed non fuit ibi pura aqua. Alij dicunt quòd vinum & aqua conuertuntur in sanguinem: licet philosophi dicant contra, quòd aqua & vinum non commiscentur per minima, i. non ita quòd inseparabilia sint. Alij ēt dixerunt, sed pessimè, quòd aqua conuertebatur in aquaticos humores. Alij dicunt quòd corpus Xpi post consecrationem solùm est sacramentum & figura. j. ea. ego Berengarius. & hæc traduntur ext. de cele. Mis. cū Marthæ. & c. in quadam. Sed opinio verior est, q̄ vinum & aqua non vt duo, sed vt vnum compactum transmutantur, ext. de celeb. Mis. cum Marthæ. §. verum. & c. in quadam. De eo tamen quod dicitur q̄ panis cōuertitur in corpus Xpi, variæ sunt opiniones. Vna asserit q̄ illa substantia, quæ fuit panis primò, posteà est caro & sanguis Xpi. arg. j. c. panis est in altari. & c. qa corpus. Scda opinio tenet q̄ substantia panis & vini ibi desinit esse, & remanent accidentia tm̄, s. sapor, color, pondus, & similia: & sub illis accidentib. incipit ibi esse corpus. Xpi. Tertia tenet † quòd remanet ibi substantia panis & vini, & in eodem loco & sub eadem specie est corpus Xpi. arg. j. ead. ego. quælibet tamen opinio fatetur ibi esse corpus Xpi. Secunda opinio verior est, vt extrà de sum. tri. firmiter. §. vna.

k ¶*In sacramentorum.*] de forma sacrificandi, scilicet quę debent offerri in sacramento Eucharistiæ. 7. cap. ostendit.
l ¶*Oblationibus.*] id est, in ipsis oblatis, q̄ sunt sacramenta.
m *Quia vtrūq;*] hęc rō nō est sufficiēs: sed est rō: qa Xps hoc statuit dicēs: Hoc facite ī meā cōmemorōem. j. c. ī Xpo semel. Alia rōest, qa aqua significat redēptionē. j. e. cū oc. & ita triasūt significātia ibi: aqua, vinū, pāis: & ita tria sacra. j. e. nō oportet.
m ¶*Quia vtramque.*] id est, vtriusque sacrificium, vel signifi-

" Eucharistiæ sacro tria continentur.
† Et hæc falsa est.
a Vt 37. dis. §. verū. c. ad hoc. ext. de psb. n̄ bapt. veniēs. Arc.
b Sed est q. dā administrans. B. L.

significatum.j.e.in calice.scilicet sanguis in quem conuertitur vinum & aqua.j. dist.e.panis est in altari.nomine sanguinis dicitur quilibet humor humani corporis. hic non inuenitur, nisi largè accipiatur nomen sanguinis. vnde vinum in sanguinem conuertitur. & aqua † in alios humores: ita ꝙ aqua dicitur profluxisse, id est, alij humores de latere Christi. " Sed nunquid vera aqua, aut humor aq̃ similis fluxit? si vera aqua, quando fuit illa creata? nunquid in corpore, aut iegressu à corpore? si humor fuit sine aqua, quod fuit ibi miraculum? Resp. secũdum H. separatim [a], & cũ segregatione fluxerunt. Alij tñ dicunt, vt Mel. & Baz. ꝙ vera aqua: & extra corpus illius fuit illa creata: sicut fuit cũ fluxit aqua de petra educta. j.ead. reuera. Igitur quota pars debet esse aquę in calice? Videtur ꝙ medietas. arg.ff. de vsufr. etiam partis.ff.de contrah. emp.domum.sed hoc relinquo arbitrio prouidi sacerdotis, id est, quandiu dicatur ꝙ vinũ sit, vel aqua. Dic quòd poni debet plus de vino semper quàm de aqua.

† Imo aqua in vinum & totũ vinum in sanguinē.

"Aqua quę fluxit de latere Christi an fuerat vera aqua.

1 Poly.ibid. Ans.l.9.c.4.

a Ista fuit sētentia Hug. & illa quæ proximè sequitur, vnde clarius, & planius diceret, & fuit vera aqua, &c. Arc.

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali, & ceteris collectoribus præter Anselmum, qui habet, vt anteà Gratianus habebat.*

Item Cyprianus lib.2. epist.2. Cęcilio fratri salutem.

¶ Vinum sine aqua, vel èconuerso in sacramentis offerri non licet.

CAP. II.

1 SIc in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit [a] esse sine A Christo [b]. Quando autem vtrumque miscetur, & adunatione confusa [c] sibi inuicem copulantur, tunc sacramentum spirituale [d], & cęleste perficitur. Sic verò calix [e] Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrũque sibi misceatur: quomodo nec corpus [f] Domini potest [g] esse farina sola, aut aqua sola, nisi vtrumque [h] adunatum fuerit, & copulatum, & panis vnius compage solidatum.

A ¶ Sine Xp̃o.] *Apud B. Cyprianũ sic legitur*, sanguis Xp̃i incipit esse sine nobis: si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo: *quæ verba referuntur etiam j. ead.c. cũ omne. Sed ob glossam non est mutatum. Multa verò alia, vbi illa non obstabat, ex ipsa epistola sunt emendata, itemque in sequenti capite.*

SIc in sanctificando.] CASVS. Dicitur in hoc cap. ꝙ in sacrificio non debet offerri vinum sine aqua, nec aqua sine vino: sed simul illa duo, vt perfectum sit sacrificium, sicut & corpus Christi non de farina solùm, sed de pane perfecto debet confici.

a ¶ *Incipit.*] id est, sine Christo: quia non cõficitur, maximè quãtum ad salutem plebis. j.ead.cum omne.

b ¶ *Sine Christo.*] " id est, sine tali sacramento quod de eius latere profluxit, scilicet, sanguis [b] & aqua, vt s.c.1.& 2.& j.c.3. Vel sine Christo, id est, ecclesia, quæ, scilicet mysticũ corpus Christi est, quod est dicere: sanguis non prodest corpori Christi, quod est ecclesia, id est, nobis. s. dist. prox. ecclesia. nõ enim vinũ tm̃ dicitur corp⁹ Christi. vel sine saluatione Xp̃i, id est, Xp̃ianorũ. scd̃m hoc videret, ꝙ Xp̃s dicatᷓ Xp̃ianus populus. ad hoc facit ext. de sacr. vnct. c. 1. hęc ostēdit Apostolus in epistola ad Corinth. Sicut oĩa mēbra vnũ sunt corp⁹: ita vnus Xp̃s sunt, vt j. ea. dist. cum omne. H. verò q̃ nõ posse cõfici sine aqua dicit: expõit sãguis, i. vinũ, qđ significat sãguinē.

c ¶ *Confusa.*] id est permista.

d ¶ *Spirituale.*] spirituale dicitur corpus, qđ nihil habuit qđ ei obstaret: sicut Christus ianuis clausis intrauit ad discipulos: palpabilem tamen se exhibuit: quod non faceret spiritus. vndè spiritus nec carnem nec ossa habet, &c. " ad cuius similitudinē corpora nostra agilia erunt, vt licet clausa essent in solidissimo corpore ferreo, vel marmoreo, possint tñ exire. Vel ideò spirituale, quia ibidem signatur nostra redēptio. infrà ead. cum omne. Vel spirituale, quia cœleste efficitur: & tunc rei spiritualis & cęlestis, scilicet coniunctionis ecclesiæ ad Christum efficitur sacramentum. vinũ enim sanguinem: aqua verò plebem significat. horum aũt confusio salutis nostræ est sacramentũ. in cõmistione. n. vini & aquæ cõsignatur plebis per Xp̃m facta redēptio. infrà ea. cum omne.

e ¶ *Calix.*] no. diuersitates circa illud sacramentum inter doctores. " nam dicunt quidam ꝙ ex vino sine aqua non põt confici sanguis Christi. H. dicit quòd potest, licet non debeat fieri. Item dicunt aquam esse admiscendam in calice de honestate tantùm †. veruntamen vbicunq; admisceatur, cõficietur sanguis. Item dicunt quidam ꝙ ex nectare, vel vino cocto conficietur quidquid ei admisceatur. H. tñ dicit quòd non: quod verius est. Item de aceto conficitur †, si ex vino factũ fuit: aliàs non: quia ꝓpè eadem vsia est. ff. de contrah. empt. in venditionibus. tamen in omnibus his misturis transubstantiatur. Itē not. quòd de agresta non potest confici sanguis. infrà eadem, cum omne. contra. de musto ex vuis & racemis potest ex necessitate: de alijs uõ, s. de pomis & huiusmodi. Sed quãdo dicemus ꝙ possit? quando incipit esse vinum. Sed qando incipit esse, consulendus est vsus in hoc casu. " Item circa panem no. ꝙ de alio pane nõ põt confici corpus Christi nisi de frumento, vt j. e. in sacramento. & si alia farina admisceatur frumento, illa non trãsubstantiatur. & in hoc non est diuersitas. Sed in alio est, quia dicit H. ꝙ nõ possumus cõficere nisi de frumēto, vel de pane fermentato in ecclesia occidentali: & si fiat, nihil agitur. Baz. contra ꝙ conficiatur corpus Christi. Item nec cõfici potest si farina non cum aqua, sed cum alio liquore admisceatur.

f ¶ *Nec corpus.*] i. panis sub cuius specie iacebit corpus Xp̃i, quí est trãsubstantiatus in corpus Christi.

g ¶ *Potest.*] i. nõ potest confici ex farina sola, s. ex solo pane multorum compage consolidato: nec aqua sola, &c.

h ¶ *Nisi vtrunque.*] i. farina & aqua. Quid si ex melle vel alio liquore fuerit farina aspersa. nunquid transubstantiatur ille panis in corpus Christi? Non.

" Aqua an sit de necessitate consecrationis.

b Id est, sanguinis Xp̃i effusio, incipit, id est, ostenditur esse sine Christo. i. sine vnitate corporis Christi, qđ est ecclesia, secundũ Io. de Fã. & H.

"agilitas est dos corporis gloriosi.

" Sanguis Christi vtrũ possit ex vino sine aqua confici.

† Admiscetur de præcepto conc. Triden. ses. 22.c.7.

† Nõ de aceto propriè, sed de vino acescente, licet peccet qui ex tali conficit. S. Tho. p. 3. q. 74. art. 5. ad 2.

" Panis ad conficiendũ dēt esse ex frumento.

Idem in ead. epistola.

CAP. III.

2 SCriptura dicit. [Quotiescunque enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortē Domini annuntiabitis, quoadusque veniat.] Quotiescunque ergo calicem in commemoratione Domini, & passionis eius offerimus, id quod constat Dominum fecisse [i], faciamus. Sed vide † frater charissime, si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter, [k] vel simpliciter [l] non hoc seruauit, & tenuit, quod nos Dominus facere & exemplo, & magisterio suo docuit: potest simplicitati eius de indulgentia Domini venia concedi 3: nobis verò nõ poterit ignosci [m], qui nunc à Domino admoniti, & instructi sumus, vt calicē Domini cum vino mistum, secundum quòd Dominus obtulit, offeramus.

2 Sent. 4. distinct. 10. §. sed video.

Luc. 22.

1. Cor. 11.

† & viderit] Orig.

3 Cõcor. l. 1. §. fi. ff. de eden. & l. si qs id. §. doli. ff. de iu. om. iu. & ĩ aut. đ instr. cau. & fide §. hęc autē omnia

Item ex concilio Martini Brachar. c. 55. [4]

4 in capitul. græc. synod.

¶ Præter panem, vinum, & aquam in sacramento nihil debet offerri.

CAP. IIII.

NOn oportet aliq̃d aliud in sacramento † offerri,

† al. sanctuario.

SCriptura dicit vt.] CASVS. Dicitur hic ꝙ vino qđ offerĩ in sacrificio, aquã miscere debemus: sicut Dñs fecit. si quis autem ex antiquis hoc prætermiserit, põt ei venia cõcedi: nobis autem qui per scripturas instruimur, non ita parceretur.

i ¶ *Fecisse.*] " vide violentissimum ar. contra Græcos. verisimile enim est ꝙ Dominus azymis vsus est propter ritum Iudęorum: & nos azymis vti debemus. G. tunc in domib. eorum non erant fermenta. verisimile tamen videtur ꝙ alicui doctorum eorum reuelatum fuerit ꝙ conficerent in fermentatis. ar. contrà. j. dist. 3. nosse.

"Gręci cõficiunt in panibus fermentatis.

k ¶ *Ignoranter.*] arg. ꝙ ignorantia iuris excusat [c]. s. 24. q. 1. si quis dederit. s. dist. 8. consuetudo. 31. q. 1. de his. s. distinct. 52. solicitudo.

c se. partim: sed non ex toto. Arch.

l ¶ *Vel simpliciter.*] sed nonne exemplum Domini ita potuit eos instruere sicut & nos? quare ergo excusabantur? Sed dic ꝙ nos docuerunt patrum sacræ spcripturæ de ipso Christo, quas fortè ipsi non habuerunt.

ADDITIO. Argu. s. 96. dist. in scripturis.

m ¶ *Ignosci.*] arg. post admonitionem non esse parcendum. 12. q. 2. indignè.

NOn oportet.] CASVS. Hoc c. patet. *In typo.* id est, in figura, & significatione. *Hæc tria vnum sunt*: id est, in vnum corpus Christi transeunt. Similiter sequens c. patet.

præter panem, vinum [a], & aquam: quę in typo Christi benedicuntur: quia, dum in cruce penderet, de corpore eius sanguis effluxit & aqua. Hæc tria vnum [b] sunt in Christo Iesu: hæc hostia [c] & oblatio Dei in odorem suauitatis.

Item ex concilio Carthagin. 3. cap. 24. [1]

¶De eodem. C. V.

2 In sacramento † corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm ipse Dominus tradidit [d], hoc est panis, & vinum aquæ mistum. *& infrà.* ¶Nec amplius in sacrificijs † offeratur, quàm de vuis, & frumentis. [e]

Item ex sexta synodo, c. 28.

¶Oblationis sacrificio vuas nemo coniungat.

CAP. VI.

Didicimus, quòd in quibusdam ecclesijs sacerdotes sacrificio oblationis cōiungant vuas, quæ secundum vsum in altari offeruntur, & sic simul vtraque populo dispensent. Præcipimus igitur, vt nullus sacerdos hoc vlterius faciat: sed in remissionem peccatorum populo oblationem solam distribuat: & vuas seorsum benedictas [f] populus, qui petierit, accipiat, & fructuū A gratias agat.

¶*Est quasi summa quædam canonis citati. Nam in eo plura aliquantò verba sunt, sed eodem ferè sensu.*

A ¶Et fructuum.] *Græcè est* πρὸς τῷ τοῦ σωτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, *id est.* ad reddendas gratias fructuum datori.

Item Iulius Papa episcopis per B *Aegyptum.*

A ¶Per Aegyptum.] *Apud cæteros collectores legitur*, per Aegyptum missis. *Sed in micrologo ca. 19. citatur ex eodem Iulio episcopis Aegypti. Eadem autem ferè habentur nūc in Bracharensi 3. cap. 1. & sententia summatim collecta in Vuormaciensi, c. 4.*

¶De his, qui sacrificando variè errabant.

CAP. VII.

3 Cum omne crimen [g], atq; peccatum oblatis Deo sacrificijs deleatur [h], quid de cætero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificij oblatione erratur [i]? Audiuimus enim quosdam schismatica ambitione detentos, contra diuinos ordines, & Apostolicas institutiones lac pro vino in diuinis sacrificijs dedicare: alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento cōmunionis porrigere: quosdā etiam expressum A [k] vinum in sacramento Dominici calicis offerre: alios verò B pannum lineum musto intinctum per totum annum reseruare, & in tempore sacrificij partē eius aqua lauare, & sic offerre. Quod quàm sit Euangelicæ [l], & Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini ecclesiasticę aduersum, non difficilè ab ipso fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipsa sacramentorum mysteria processerunt. Cum enim magister [m] veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, non illis lac, sed panem tantùm, & calicem sub hoc sacramento cognouimus dedisse. Legitur enim in Euangelica veritate. [Accepit Iesus panem, & calicem, & benedicens dedit discipulis suis.] Cesset ergo lac sacrificando † offerri: quia manifestum, & euidens Euangelicę veritatis exemplum illuxit, quòd pręter panem & vinum, aliud offerri non licet †. Illud verò [n], quod pro complemento communionis intinctam [o] tradunt Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex

a ¶*Præter panem, vinum.*] quæritur an vinum & aqua transeant in sanguinem tantū? Respondit sic. extrà de celebra. Miss. cum Marthæ. §. verum. Alij dicunt quòd non: sed vinum in sanguinem, & aqua in aquam †, id est, vitalem humorem aquaticum; sicut enim in humano corpore quatuor humores sunt ad instar quatuor elemētorum. extrà eod. in quadam. sic in corpore Christi. vndè sic expone: hæc tria sunt vnum in vno Christo, & hæc tria sūt tria, & tantùm tria: quia vinum in sanguinem, & aqua in aquā, & panis in corpus conuertitur.

b ¶*Vnum.*] id est, in vnum transeunt corpus Christi: tñ hoc in illud, & illud in aliud, & tertium in aliud cōuertitur: & tamen pro vno reputatur. vt j. e. comperimus.

c ¶*Hostia.*] & nihil ibi conuertitur.

In *sacramento.*]

d ¶*Tradidit.*] arg. " quòd Dominus miscuit aquam cū vino, suprà ead. scriptura. & nos miscere debemus: quia docti viri cautela, & c. 81. dist. legitur.

e ¶*Et frumentis.*] i. panem frumenti: quia Christus fuit granum frumenti, de pœ. dis. 2. cum sanctam. sed sicut dicitur ab eis, qui experti sunt, lolium de frumento nascitur, vt dist. 56. nasci. nunquid si de lolio fiat panis, ille per verba transubstātiatur? non. " nunquid si frumento addatur piper, conuertitur in corpus Christi? Non, sed reliquum tantùm. quare non ita reliquum conuertitur si fermentum addatur † ? Quia ibi nihil est azymi, cuius possit fieri consecratio: & ideo nihil conuertitur. argum. 24. quæst. 3. rescecandæ.

Didicimus.] Casvs. Hug. sic ponit hunc casum. Hæc consuetudo erat apud quosdam, quòd vuas benedicebant benedictione sanguinis: & simul cum corpore Christi populo distribuebant. quod ne de cætero fiat, præcipit synodus.

f ¶*Benedictas.*] benedictione vulgari, non illa speciali appropriata Eucharistiæ. infrà eadem, accipite, & solet vua benedici in festo sancti Sixti.

Cum omne crimen.] Casvs. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc cap. Iulius Papa quosdam in sacrificij oblatione errantes reprehendit. Quidam enim lac pro vino offerebant. Alij intinctam Eucharistiam populo distribuebant. Alij botrum integrum sacrificabant: & posteà exacinatum vel expressum in calice dabant. Alij pannum lineum tinctum musto per totum annum reseruantes, tempore sacrificij partem eius in aqua lauabant: & sic offerebant. Ponit ergo prius istos quatuor errores: posteà per ordinem destruit, & remouet omnes tales errores, asserens in oblatione sacrificij nihil esse offerendum nisi panem & vinum & aquam. ergo non lac, nec vua ibi debet offerri. Item nec aqua sola debet offerri: quod videntur facere illi qui prædictum pannum lauant. *Vinum expressum*, id est, botrum: vel vuam expressam quasi degranatam & exacinatam in calice. Vel vinum expressum de botro post consecrationem, vel ante consecrationem, sed nō apponebant aquā.

g ¶*Cum omne crimen.*] quatuor errores extirpantur in canone isto.

h ¶*Deleatur.*] id est, cum ad hoc sacrificium offeratur, vt per ipsum peccatum deleatur. infrà eadem distinctione, species & similitudo.

i ¶*Erratur.*] quod fit in calice.

k ¶*Expressum.*] id est, degranatum botrum. nam ex vino expresso licenter hoc fieret. Vel expressum post consecrationem, vt tunc vice sanguinis sumatur. ante enim liceret [a]. vt infrà eadem dicitur. sanguis enim Domini prelo crucis & cæteris instrumētis passionis de corpore ei' pressus emanauit. ex. de celeb. Mis. cū Marthę. ver. aliqb.

l ¶*Quod quàm sit Euangelicæ.*] hæc omnia prædicta respicit: & sic vltimum prohibetur: si enim non esset illicitum, hoc inter alia reprehensibilia non connumeraretur, cum omnia, quæ simul in prohibitione veniunt, simul prohibita intelligantur. arg. 7. quæst. 1. denique versic. addendo. ff. de verb. oblig. Titia. & ff. de iu. & fa. ig. regula. §. vlt. & vltimo loco posteà per se prohibetur. Vel refertur tantùm ad vltimum: & sic expressè vltimum prohibetur. Dicunt tamen quidam, quòd vltimū hic non prohibet.

m ¶*Cum enim magister.*] hic extirpat primum errorem.

n ¶*Illud verò.*] & ita extirpat errorem secundum.

o ¶*Intinctam.*] vt j. c. no. super. ca. præsbyter. cōtra ibi dicitur, qđ seruari debet intincta ad opus infirmorum: qđ non reprobo: licet non necesse sit φ intingatur: sed Hug. dicit illud esse abrogatum.

† Aqua vertitur i vinū, & vinum in sanguinem, S. Th. ex Innoc. iij. p. 3. q. 74. art. 8. in corp.

1 Ex 3 Afric. c. 4.

2 Bur. l. 5. c. 3. & 4. Iuo p. 2. c. 13. & 14.

† al. sacramentis.

† al. primitijs.

" Dñs miscuit aquā cum vino.

" Piper frumento additū nō trāsit in corpus.

† Imo ēt in fermentato conficitur. Peccaret tñ presbyter ī ecclesia Latina cōficiēs de pane fermētato. S. T. par. 3. q. 74. art. 4. in cor.

3 Pol. l. 3. ti. 9 Ans. l. 9. c. 53. Burc. l. 5. c. 1. Iuo p. 2. c. 11. & 12. & 85. Pā. l. 1. c. 147.

a Hic vult dicere φ ante consecratio nē bñ licet exprimere. & sic consecrare. Archid.

† al. in sacrificio.

† al. finit.

a ¶Et

Euangelio testimonium recipit †, vbi Apostolis corpus suum,& sanguinem commendauit. Seorsum enim panis,& seorsum [a] calicis commendatio memoratur. Nam intinctũ panem alijs Christũ præbuisse non legimus, excepto illo tantùm discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem [b] ostenderet, non quæ sacramenti huius institutionem signaret. Nam q; de expresso [c] botro, id est, de vuarum granis populus communicatur †, valde est omnino confusum: sed si necesse sit, botrus in calice cõprimatur [d], & aqua misceatur: quia calix Dominicus iuxta canonum c præcepta vino & aqua permistus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi [e], in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur,& credentium plebs ei, in quem credit copulatur, & iungitur. Quæ copulatio, & coniunctio aquæ, & vini sic miscetur in calice Domini, vt mistio illa non possit separari. ɪ Nam si vinum tantũ quis offerat, sanguis Christi esse incipit sine nobis [f]. Si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo, quando botrus [g] solus offertur, in quo vini tantùm efficientia [h] designatur, sacramentum nostræ salutis negligitur, quod per aquam significatur. Nõ enim potest calix Domini esse aqua sola, aut vinũ solum, nisi vtrũque sibi misceatur. Et ideò, q; a iam ex hoc plurima, & multiplex maiorum manauit sententia D, omnis deinceps talis error atque præsumptio cessare debet: ne peruersorum inordinata compago statum veritatis eneruet. Et ideò nulli deinceps licitum sit aliud in sacrificijs diuinis offerre, nisi iuxta antiquorum sententiam conciliorum panem tantùm, & calicem vino, & aqua permixtum. De cætero aliter, quàm præceptum est faciens tamdiu à sacrificando cessabit, quamdiu legitima pęnitẽtiæ satisfactione correctus † ad gradus sui officium redeat, quod amisit.

A ¶ Expressum vinum.] *Sic apud Iuonem, & in Pannormia, & in Bracharensi. In aliquot tamen vetustis est*, expressum botrum, *vt paulò inferius in hoc eodem c. Sed Burchardus habet*, non expressum vinum.

B ¶ Alios verò pannum.] *Hæc vsq; ad vers.* Quod quam sit, *non sunt in Bracharensi: neque etiam illa*, sed si necesse sit, *vsque ad vers.* quia.

C ¶ Iuxta canonum.] *In Bracharensi est*, iuxta quod quidam doctor edisserit. *Significatur autem B. Cyprianus citatus* s.*ea. in sanctificãdo.*

D ¶ Sententia. *In Bracharensi sequitur*, quorum pietas in Deum religiosa sacramentorum horum & efficientias copiosè disseruit, & institutiones verissimè declarauit.

Item Alexander Papa quintus à Petro, epist. 1.

¶ Nulla oblatio corpori, & sanguini Christi comparari valet.

C A P. VIII.

2 [2] NIhil in sacrificijs [i] maius [k] esse potest, quã corpus [l] & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit: quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnib. veneranda: & sicut potior est cæteris, ita potius excoli, & venerari debet.

Item Innocentius Papa Decentio Eugubino episcopo salutem, epistola 1. c. 1.

¶ Ante confecta mysteria pacem non debemus offerre.

C A P. IX.

3 PAcem igitur asseris ante confecta mysteria quosdam populis impertiri, vel sibi inter se sacerdotes tradere: cum post omnia (quę aperire [m] non debeo) pax sit necessariò indicenda, per quam cõstet populum ad omnia, quæ in mysterijs aguntur, atque in ecclesia celebrant, prębuisse [n]

---

a ¶ *Et seorsum.*] " sed nunquid verum est q; separatim consecretur corpus Christi, & separatim sanguis? Dicunt quidam q; non fit transubstantiatio nisi in vltima syllaba totius formæ prolata. alij verò dicunt, vt Hu. q; cum dicit. Hoc est corpus meum, q; transubstantiatur sub illa conditione, s. si statim subiungat, Hic est sangis meus, aliter non. Alij dicunt incertum esse in rerum natura vtrum in continenti sit corpus Christi. ff. de iud. sed & si. §. vl. Sed ego dico q; si p copulatiuam duo dicuntur, tunc in prolatione huius vocis. Hoc est corpus meũ, transubstantiatur corpus †, & in prolatione consequentis vocis siue locutionis transubstantiatur sanguis. sed si per copulatiuam tantùm vnũ dicatur, tunc fiet tantùm in vltima litera transubstantiatio. De hoc not. j. ea. quia corpus.
b ¶ *Proditorem.*] cũ dixit, hic me tradet. Sed cessat oppositũ de proditione: " q; a Dñs non prodidit eum. nõ est. n. proditio de futuro, sed de præterito: nã tradet, futurum est. si ergo propalauit, non prodidit. Vel dicendũ q; hoc fecit ad instantiam eius, cum et dixerit: tu dixisti. Alij dicunt q; in aure Ioãnis dixit: qui intingit, &c. Vel dic q; non prodidit: quia dixit talibus qui poterant prodesse, & non obesse. 22. q. 5. hoc videtur. Ioan.
c ¶ *De expresso.*] hic de tertio errore, s. post consecrationem. Vel expresso, id est, non misto cum aqua.
d ¶ *Comprimatur.*] argu. q; vini defæcatio non est necessaria ad confectionem.
e ¶ *Intelligi.*] "nam legitur in Apo. Aquæ multæ, populi multi. Item aqua dicitur pœnitentia. s. dist. 6. testamentum. Quandoque dicitur scriptura. 32. q. 5. si Paulus. quandoq; dicitur aqua tentatio, vt Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ, &c.
f ¶ *Sine nobis.*] i. nobis non profuisse ostẽditur: quod tamen falsum est, secundũ Baz. hoc enim expositum habes. s. e. dist. sicut. ADDITIO. Et quod dicit ibi, sine Christo, hic dicit, sine nobis: quod est idem, secundum Hug.
g ¶ *Ergo quando botrus.*] hic videtur respondere quartæ [a] questioni, vbi innuitur q; sicut ipsi qui botrum offerebant, solum vinum offerre videbantur: ita qui pannum intinctum lauabant, ipsam aquam offerebant. Vnde & contra Euangelicam formam offerentes, non conficiebant. Quid autem si aqua saporem vini admittat ex panno? non tamen est vinũ: quia aliquando aliunde non ex vino talem admittit saporẽ: ideoque non consecrabitur in sanguinem. & quòd hęc hæresis sit, est ar. 24. quę. 3. quidam. versi. Aquarij.
h ¶ *Efficientia.*] i. vini materia. Dicunt quidam, quòd hic incipit reprobatio quarti erroris: quod nõ credo, sed est psecutio tertij: sed inferius reprobatur quartus, ibi & ideo.
NIhil.] Hæc est 2. pars dist. secundum Ioan. de Fan.
CASVS. Hoc c. planũ est: vbi incipit magister tractare de reuerẽtia sacramenti suscipiẽdi, & tractandi, & conseruandi.
i ¶ *Nihil in sacrificijs.*] de suscipiendi reuerentia & consecrandi & tractãdi agit, vsq; ad illud ca. sacerdotũ. scilicet ĩ 22. capitulis.
k ¶ *Maius.*] præter charitatem: quæ cum nõ sit in sacrificijs, plus confert quàm corpus, vt 1. q. 1. interrogo.
l ¶ *Quàm corpus.*] i. nullum sacrametum [b] dignius est isto quantũ in se ipso est. " Quatuor enim modis vnũ sacramentum dignius est alio, s. ratione efficaciæ vt baptismus. de pę. dis. 7. nullus. Ratione sanctitatis, vt Eucharistia. 1. q. 1. multi. Ratione significationis, vt coniugium. ext. de big. debitum. 26. di. acutius. Quidam tamẽ remouerunt istum modum ratione conferentis, vt cõfirmatio. j. dis. 5. de his verò. & c. seq. ratione vtilitatis. 1. q. 1. interrogo.
PAcem.] Hæc est 3. pars distin. in qua reprehenduntur q pri mò dabant pacem, q̃ sumerent corpus Christi. Arch.
CASVS. Dicebant quidam pacem in missa esse dandam antè consecrationem dominici sacramenti: sed dicit Inno. hoc non esse faciendum, sed post consecrationem Dominici corporis pax debet dari antequàm sacramentũ illud sumatur. Seq. c. patet: & qđ ibi dicitur, olim, in primitiua ecclesia seruabatur.
m ¶ *Aperire.*] q. s. secretè agunt in canone. Vel nõ debeo, i. non possum. Nã qdã sunt ibi, q nõ posset humanus intellectus aperire. 1. q. 1. multi.
n ¶ *Præbuisse.*] s. ea. dist. 1. episcopus Deo. Et nota quòd per osculum consentit quis alij, vt dixi 63. dist. cum Hadrianus.

" corp' Xpi & sãguis an cõsecrentur separatim.
† al. recepe-runt.
† al. communicat.
† Ex vi verborum cõsecrationis separatim panis transubstãtiatur in carnẽ, & vinũ ĩ sanguinem, sed ex vi naturalis cõsecutiõis trãsubstãtiatio pane in carnẽ totus adest Christus: itẽque trãsubstantiatio vino ĩ sanguinem.
" Christus vtrum Iudã prodiderit.
† sen. 4. dist. 10.
" Aqua multipliciter accipitur.
a Alij dñt q; est adhuc reprobatio tertij erroris. reprobatio autẽ quarti est j. ver. & ideo hoc seq. in gloss. seq. Arc.
† al. correptus.
b ꝯ hoc no. 95. di. ecce. & 1. q. 1. mul. ti. Arch.
" sacrẽm vnũ est altero dignus quatuor modis.
2 Bur. l. 5. c. 5. Iuo p. 2. c. 15. & 68.

a ¶ *Demonstrentur.*] " non tamen in Missa defunctorum datur pax: quia iam non sunt in perturbatione huius mundi: sed quiescunt in Domino. nec inter monachos: quia mũdo mortui sunt. 2. q. 7. placuit. 16. q. 1. placuit. 2.

b ¶ *Peracta.*] ¶ *Communicent.*] qui corpus & sanguinẽ ministrant. " nã laici ter in anno tantùm. j. e. seculares. Vel hoc est antiquum: nã hoc hodie videtur relictum arbitrio cuiuslibet.[a] j. ead. quotidie. imo hodie semel in anno omnes debent, ext. de pœ. & remiss. omnis.

R *Elatum.*] hæc est 4. pars di. in qua dicitur, quòd quoties quis celebrat, toties sumat Eucharistiam. Io. de Fan.

Casvs. Quidam presbyteri plures Missas in die vno celebrabant: & in qualibet corpus & sanguinem Christi consecrabant: sed tantùm in vltima sumebant. Hanc pessimam consuetudinem concilium redarguebat, statuens φ toties sumat presbyter corpus & sanguinem Christi, quoties illud conficiat: & qui contra fecerit, per annum remoueatur à communione sacramentorum.

c ¶ *Sacrificia.*] innuitur ex hoc cap. φ vno die non possunt ab eodem plura sacrificia celebrari in vno canone: quod falsum est. Sed tu dic hoc solùm hic reprobari non toties sumere quoties conficitur. No. hic plurima dici de duobus: quia plura[b] non licet. s. ea. distin. 1. sufficit. nisi in Natiuitate, s. ea. dist. 1. nocte. inst. de iur. pso. in fin.

d ¶ *Qua se.*] s. 25. q. 2. ita nos. s. 17. q. 4. frater. 12. q. 2. c. q. & humani.

e ¶ *Anno.*] s. dist. 74. episcopus.

f ¶ *Toties.*] sicut lex dicit in abolitione. 2. qu. 3. præuaricator. & tot denuntiationes debent fieri, quot opera ædificantur. ff. de op. no. nun. de pupillo. §. si plurium.

Pax nõ datur in Missa defunctorũ nec inter monachos.

corp. Xpi saltẽ semel in anno suscipiatur à laicis.

a Imo obtinet. extr. de pœn. c. omnis. Arch.

2 s. de cõs. di. 1. oẽs fideles. Bur. l. 3. c. 77.

2 Iuo p. 2. c. 114.

tal. extremi

b sc. sacrificia quã duo offerri, &c.

1. Cor. 10.

consensum, ac finita esse, pacis concludentis signaculo demonstrentur.[a]

Item Anacletus Papa, epist. 1.

¶ *Tribuebatur Calixto. Restitutum est Anacleto ex aliquot vetustis exemplaribus, & Burchardo: cui Anacleto tribuitur etiam suprà de conse. dist. 1. episcopus.*

¶ Ecclesiasticis liminibus careat minister, qui post consecrationem communicare contemnit.

CAP. X.

1 Peracta cõsecratione omnes communicent[a], qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet ecclesia.

Item ex cõcilio Toletano 12. c. 5.

¶ Quisque sacerdos, quoties Missam celebrat, toties sacram cõmunionẽ percipiat.

CAP. XI.

4 2 Relatũ est nobis quosdam de sacerdotib. non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia[c] in vno die videntur offerre: sed si in vno die plurima per se offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à communione suspendant, & in sola tantùm extrema † sacrificij oblatione communionis sanctę gratiam sumant: quasi non sit toties illi vero & singulari sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi immolatio facta constiterit. Nam ecce Apostolus dicit [Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?] Certum est, φ hi, qui sacrificantes non edunt, rei sunt Dominici sacramenti.

10 Quicunque ergo sacerdotum deinceps diuino altario sacrificium oblaturus accesserit, & se à communione suspenderit, ab ipsa, qua se[d] indecẽter priuauit, gratia communionis anno[e] vno repulsum se nouerit. Nam quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergo modis omnibus est tenendum, vt quotiescunque sacrificans corpus & sanguinem Iesu Christi Dñi nostri in altario immolat, toties[f] perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.

30 *Item Gelasius Papa Maiorico, & Ioanni episcopis.*

¶ Corpus Christi sine eius sanguine sacerdos non debet accipere.

CAP. XII.

3 Comperimus autem, φ quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione,[g] à calice[h] sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi) aut integra[i] sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio[k] vnius[l] eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest prouenire.

50 ¶ *De hoc capite notatum est suprà 25. q. 2. c. fi. apud Anselmum, & in Polycarpo tit. 30. (nam in nono titulo est caput per se) esse partem epistolę, quæ ibi refertur.*

Item Aug. de ecclesiasticis dogmatibus. c. 53.

¶ Eucharistiæ communionem qui quotidie accipit, nec reprehenditur, nec laudatur.

CAP. XIII.

5 4 Quotidie Eucharistiæ communionẽ percipere ...

ne sumi, & viceuersa. siue enim speciem panis siue vini quis sumat, vtrunque sumit. & dicuntur hic duo sacramenta, & vnum propter vnum contentum. reuera enim sunt ibi plura sacramenta; nam accidentia panis sunt tantùm sacramentum corporis Christi: & accidentia vini sunt tantùm sacramentũ sanguinis Christi: quia certè sub specie panis est corpus & sanguis Christi: imo totus est Christus. similiter sub specie vini. non tamen est ibi duplex sumptio corporis & sanguinis Christi: nec superfluit hæc, vel illa sumptio, sicut si comedã in vno prãdio & ante potum & post potum: non tñ dicor bis comedere. nec superfluè sumitur sub vtraq; specie. Nã species panis ad carnẽ, & species vini ad animam refertur, cum vinum sit sacramentum sanguinis, in quo est sedes animæ. ideoq; sumitur sub vtraque specie, vt significetur φ vtrunque Christus assumpsit. & carnem, & animam: & φ tam animæ quàm corporis participatio valeat. vndè si sub vna tantùm specie sumeretur, ad tuitionem alterius. tantùm valere significaretur. Hæc tamen propositio non est concedenda. " Vinum trãsubstãtiatur in corpus Christi: nec ista, panis transubstãtiatur in sanguinem: sed potius panis tantùm transubstantiatur in carnem, & vinum tantùm in sanguinem: tamẽ vbicunque est caro, ibi est sanguis: sed caro est ibi per transubstantiationem, & sanguis per commistionem: sicut anima est ibi per vnionem, non per transubstantiationem.

l ¶ *Vnius.*] sic & pupillus necesse habet omnia negotia, quæ tutor fecerit rata habere: vel omnia respuere. ff. de administr. tut. cum queritur. Argu. 12. q. 2. quia cognouimus. ff. de procur. in causę.

Addition. Ad idem, C. de iur. deliber. quidam. Sed argum. contra. ff. de min. etiam. §. 1.

3 Microlog. c. 19. Alg. l. 2. c. 8. Poly. l. 3. tit. 9. & 30. Ans. l. 6. c. 147. Iuo p. 2. c. 89.

" Vinũ transubstãtiatur ĩ corp.: hæc ppositio cõcedẽda non est, nec ista, panis transubstãtiatur in sanguinẽ.

4 Valfrid. de reb. ec. c. 12. Sen. 4. di. 12. Algerus l. 1. c. 22. & 10.

C *Omperimus.*] Casvs. Casum hunc ponit sic H. Erãt quidam sacerdotes qui ordine debito consecrabant corpus & sanguinem Christi. corpus sumebant: sed à sanguine abstinebant: de quo miratur Gela. & dicit se nescire qua superstitione hoc faciebant. & præcipit vt aut ambo sacramenta sicut consecrant, accipiant: aut ab vtrisque cessent: qa in sacrificãte vnũ sine altero accipere, sacrilegiũ est.

g ¶ *Portione.*] i. specie panis, q̃ tm̃ sacrum corpus significat.

h ¶ *A calice.*] i. à specie vini, quę significat sacrum sanguinẽ.

i ¶ *Aut integra.*] idest, integrè, sub vtraq; enim specie Christus integrè sumitur. & hoc intelligo de conficiente. nam infirmus, vel sanus in necessitate sine vino corpus sumere potest.

k ¶ *Quia diuisio.*] hoc de speciebus[c] ipsis exterioribus intelligitur. " impossibile est enim corpus Christi sine sangui-

c Ab integris, vt aut ambo accipiãt, aut abstineãt à celebratione Missę, vtrũ confitiatur. Arc.

" corp. Xpi sine sanguine nõ sumitur, nec sanguis sine corpore.

70 Q *Vuotidie.*] Hæc est quinta pars distinct. in qua probatur per 9. cap. quòd olim antiqui patres sæpius communicabant secundum diuersos status ecclesiæ. Ioann. de Fan.

Casvs. Quærebatur ab Aug. vtrum quotidie esset communicandum. August. non vult præcisè respondere ad hoc. sed monet omnes omni die Dominico communicare, qui non sunt conscij mortalis peccati, nec habent propositum peccandi. veruntamen si vnus de duobus putat non quotidie communicandum: alter verò putat communicandum quotidie: neuter debet reprehendi. Quod probat exemplo

80 Zachei & Centurionis: quorũ alter, id est, Zachæus Dominũ in domo suscepit. alter verò, scilicet Centurio dixit se esse indignum:

indignum: nec tamen isti fuerunt inter se diuersi. *Non sum dignus.* id est, non iudico me dignum ad hoc: scilicet de accipiendo corpore Christi quotidie, vel non. quisque faciat secundum quòd credit piè esse faciendum. Sequentia tria c. patent.

a ¶*Vitupero.*] hoc dicit Augu. ignorans mētes sumentium, vtrum sint dignæ, tanquàm q mentem alterius videre non poterat. 2. q. 5. consuluisti.

b ¶*Mēs in affectu.*] sed qn̄ dicis, ꝙ mēs est sine affectu peccandi? credo quòd quando proponit firmiter abstinere à quolibet peccato mortali. nisi sit ergo in tali proposito, nunquā debet accipere corpus Christi.

c ¶*Grauari.*] suprà ead. distin. 1. in sancta. 13. q. 2. quibus. & cap. cum grauia.

d ¶*Purificari.*] & ita quod vni est salutiferum, alijs est mortiferum. vt ff. ad l. Aquil. l. qua actione. §. si quis, ext. de præscr. quoniam omne. 1. quæst. 1. §. opponit. ver. ipsa. n. salus.

e ¶*Quotidie.*] nam facilè non sunt tribuenda, vt de pœn. distin. 1. nonnulli.

f ¶*Secundum fidem.*] id est, conscientiā. ext. de præsc. quoniam oē.

g ¶ *Litigauerunt inter se.*] id est, fuerunt contrarij tanquàm litigantes inter se. Arc. ꝙ quandoq; ea quæ in superficie videntur contraria, non sunt contraria, quia habent eundē effectum [a]. sī. s. 22. qō. 2. beatus. 8. qō. 1. in scripturis. s. 14. quest. j. quod debetur. s. 23. q. 5. prodest. & q. 1. noli. s. 35. q. 5. ad sedem. ar. diuersarum sententiarum neutram reprobari. 8. q. 1. in scripturis.

h *SI quotiescunque effunditur.*] i. significatur effundi.

i *Sanguis.*] i. in commemorationem effusionis ipsius offertur. j. e. iteratur, q. d. quotiescūque fit commemoratio sanguinis Christi.

k ¶*Debeo.*] id est, debeo semper præparare me habilem & dignū ad accipiendum, vt j. ea. non iste.

l *SI non sunt.*] vel fuerunt.

m ¶*Excommunicetur*]

1 Pol. l. 3. tit. 26. Ansl. 9. c. 9. Bur. l. 5. c. 15. & 16 Iuo p. 2. ca. 25. & 26. Pann. l. 1. c. 150.

Corpus Christi sumere volēs, quale, ppositum debet habere.

2 Amalari. de eccles. offi. c. 12. Cabilon. 2. c. 46. Beda. 1. Cor. 11. & ibi glo. ord. Eugippus. Luc. 19. Matth. 8.

Sacr. m vni est salutiferū, alij mortiferum.

† al. suscepe rit.

Sap. 6.

a Id est, qa ad vnum & eundem effectum tendunt. Arch.

3 Alg. l. 1. c. 22. Sen. ibi. Polyc. ibid. Burc. l. 5. c. 18. Iuo p. 2. c. 28.

pere nec laudo, nec vitupero [a], omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo, & hortor: si tamē mēs sine affectu [b] peccandi sit. Nā habentem adhuc voluntatem peccandi, grauari [c] magis dico Eucharistiæ perceptione, quàm purificari. [d] 1 Et ideò, quamuis quis peccato mordeatur, peccandi tamen non habeat de cætero voluntatem, & cōmunicaturus satisfaciat lachrymis, & orationibus: & cōfidens de Domini miseratione, qui peccata piæ cōfessioni donare consueuit, accedat ad Eucharistiam intrepidus, & securus. Sed hoc de illo dico, quē capitalia, & mortalia peccata non grauant. *Idem epist.* 118. *cap.* 3. ¶ 2 Dixerit quispiā non quotidie [e] accipiendam Eucharistiam: alius affirmet quotidie: faciat vnusquisque, quod secundum fidem [f] suam piè credit esse faciēdum. Neuter enim eorū exhonorat corpus & sanguinem Domini, si saluberrimum sacramentum certatim honorare contēdūt. Neque enim litigauerunt inter se [g] aut quisquam eorum se alteri præposuit, Zachæus & ille Centurio, cum alter eorum gaudens in domum suam suscepit † Dominum, alter dixit, [non sum dignus, vt intres sub tectum meum] Ambo honorificantes Saluatorem diuerso, & quasi cōtrario modo, ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consecuti. Ad hoc A valet, quòd manna secūdum propriam voluntatem in ore cuiusque sapiebat.

¶*Caput hoc ex duobus B. Augustini locis confectum, & in summam redactum, ex ijsdem, vbi opus esse visum est, & emendatum est, & auctum. Algerus autem, & Valfridus Strabo citant vsque ad ver.* Idem, *ex Gennadio Massiliensi presbytero, quem B. etiam Thomas quolib.* 12. *art.* 10. *facit auctorem libri de ecclesiasticis dogmatibus. Et Platina in vita Simmachi, & Magister Sent. lib.* 2. *dist.* 8.

A ¶Ad hoc valet.] *Locus integer legendus est in originali.*

Item Ambrosius lib. 4. *de sacramentis, c. vlt.*

¶Qui semper peccat, cœlestis sacramenti medicinam semper accipiat.

CAP. XIIII.

3 SI quotiescunque effunditur [h] sanguis [i] Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo [k] illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam.

Item Hilarius episcopus.

¶Non abstineat à corpore Domini, nisi qui excommunicari meretur.

CAP. XV.

4 SI non sunt [l] tanta peccata, vt excommunicetur [m] quis, non se debet à medicina corporis & sanguinis Domini separare.

¶*Cæteri etiam collectores, & Algerus citant ex Hilario. Apud B. Augustinum epistola* 118. *hæc habentur,* Si peccata tenta non sunt, vt excommunicandus quisquam homo iudicetur, non se debet à medicina Dominici corporis separare. *nec multò aliter apud Bedam* 1. *Cor.* 11.

Item Fabianus Papa ait.

¶Ter in anno quisque fidelium communicet.

CAP. XVI.

5 ETsi non frequentius, saltem in anno ter laici homines communicent (nisi fortè [n] quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur,) in Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali [o] Domini.

¶*Apud eosdem collectores eodem modo citatur. Verùm præter vltima verba,* in Pascha videlicet, &c. *habentur in concilio Turonensi* 3. c. 50. *& cap. l.* 2. *c.* 45.

Item Soter Papa ait. [6]

¶Etiam in cœna Domini sacram communionem debemus accipere.

CAP. XVII.

7 IN cœna Domini à quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur: quæ quoniam in eadem die ab omnib. fidelibus (exceptis ijs, quib. pro grauibus criminibus inhibitū est) percipienda sit, ecclesiasticus vsus demonstrat: [p] cum etiam pœnitentes eadem die ad percipiēda corporis & sanguinis Dominici sacramenta reconcilientur [q].

Item ex concilio Martini Bracharensis, cap. 83. [8]

¶Proijciatur ab ecclesia, qui à communione sacramenti se pro luxuria sua auertit.

CAP. XVIII.

9 SI quis intrat in ecclesiam Dei, & sacras scripturas audit, & pro luxuria [r] sua auer-

id est, dignus sit excōmunicari. Omne. n. mortale peccatum dignum est excommunicatione, vt s. 6. q. 1. illi qui. s. 11. q. 3. nullus sacerdotum. 22. q. 1. cap. vl. & c. in sacris. Vel ex communicentur in sacramentis. aliàs tātùm pro contumacia potest quis excommunicari. 11. q. 3. certum.

ADDITIO. Sub. tātùm potest quis excommunicari excommunicatione maiori. 11. qō. 3. certum. Pet. de hoc dixi 2. q. 1. nemo.

n ETsi non] ¶*Nisi fortè.*] Tunc id ipsum etiam abstinere peccatum est. j. e. si qs intrat.

o ¶*Et natali.*] vel nisi ratione pœnitentiæ iniunctæ in illis diebus à communione cessare teneatur, vt 33. q. 2. ca. admonere. Alij dicunt tantùm in Pascha esse præceptum ext. de pœ. & remis. omnis.

IN cœna.] CASVS. quidam in cęna Domini propter negligentiam non communicabant: sed dicit Papa ꝙ omnes debent communicare: nisi sit eis interdictum propter peccatum: cum etiam pœnitentes illa die reconcilientur ad percipiendam communionem.

p ¶*Demonstrat.*] sic olim: modò sic non est: sed monachi faciunt.

q ¶*Reconcilientur.*] finita pœnitentia, vt s. 26. q. 6. si quis de corpore. Vel consuetudini quarundam ecclesiarum alludit. & secundum primum intellectum illud est expressiuum veritatis: sicut illud. Ioann. Quasi vni, &c.

SI quis intrat in ecclesiam.] CASVS. Quidam erant prauè viuentes: & ideò subtrahebant se à communione corporis & sanguinis Christi: quare p̄cipitur hic vt donec agant pœnitentiam, excommunicētur: & post pœnitentiam recipiantur ad communionē. Sequens c. patet.

r ¶*Et pro luxuria.*] id est, superstitiōe sua credens fortè non esse cōmunicandum [b]. 28. q. 1. idololatria. Vel, idest, pro luxuriosa vita sua, sine qua pauci. dist. 50. quia tua.

Mortale quodlibet est dignum excōmunicatione. Sap. 16.

4 Alg. ibid. Pol. l. 3. tit. 16. Bur. l. 5. c. 18. Iuo p. 2 c. 28. Raban. de inst. cle. c. 31.

5 Sen. 4. dist. 12. Pol. ibi. Bur. l. 5. ca. 17. Iuo p. 2. c. 27. Pan. l. 1. c. 151.

6 In Cabilo. 2. c. 47.

7 Poly. ibid. Burc. l. 5. c. 20. Iuo p. 2. c. 30.

8 In ca. syn. græcarum.

b Vel contemnens cōionem. sim. s. c. dist. oēs fideles. Hug.

9 Ex conci. Antioch. c. 2.

a ¶Proij-

a ¶*Proijciendum.*] cur arguitur vnde commendari debet? quia pro peccatis suis abstinet à corpore Christi. Sed non arguitur quia separat se à sacramento pro mortali peccato [a], sed quia in delictis luxuriando incorrigibilis deprehenditur. de pœn, di. 1. sunt qui arbitrantur.

a Sub. quod cōmitteret si indignè sumpsisset corpus Xpi.

b ¶ *Donec pœnitentiam.*] j. e. c. hi qui.

c *SEculares.*] ¶*Non credantur.*] nisi ob humilitatem, vel delicti conscientiam abstineant. sed Baz. dixit semel in anno præceptum esse communicare quo ad laicos. Vel dic hoc in clericis: illud in laicis. "nam vita clericorum debet esse religiosior quàm laicorum. s. distinct. 4. denique. [b]

" Clerici debét esse deuotiores, q̄ laici.

b Vel sit eis iniunctū in pœnitentia.

HI qui intrant ecclesiam.] Casvs. Quidam erant intrantes ecclesiam, & non communicabant. Dicitur hic, quòd tales debent admoneri vt communicent. sed si cessauerint propter mortale peccatum accedant ad pœnitentiam: quod si non fecerint, excommunicentur. Seq. c. patet, in quo bonum datur consilium.

† al. paruipendunt.

d ¶*Communicare.*] id est, si dicunt se tales esse quòd nō sunt digni communicare, scilicet propter conscientiam criminum.

e ¶*Si non communicant.*] id est, si digni nō sunt.

f ¶*Si communicant.*] .i. si dignos se communione faciunt, i. si se tales dicunt ꝙ sunt communione digni.

g ¶*Abstineant.*] idest, si alijs temporibus, nō tamē illis temporibus abstineant, scilicet Pascha, Pentecoste, Natali Domini.

h ¶*Abstineantur.*] id est, amoueantur.

h ¶*Abstineantur.*] à communione. Vel abstineantur, id est, excōmunicentur.

OMnis homo.] i ¶*Abstinere.*] Quantum in se est vt non exigat. exactus tamē reddere debet quolibet tempore, vt 33. quæstio. 5. si dicat. non enim est præceptum quod hic continetur: vt no. 33. q. 4. vir cum propria. si. 23. dist. c. vl.

TRiforme est corpus.] Hæc est 6. pars dist. in qua dicitur ꝙ tres par. sunt de corpore Christi: & tres habet significationes. H. Casvs. Ostenditur in hoc c. quid significent tres partes, quæ fiunt de specie panis, & dr̄ ꝙ significant mysticum corpus Christi: quod triplex est. Nam pars quæ ponitur in calicem, significat corpus Christi, qđ resurrexit. pars comesta significat corpus Dn̄i dum fuit in vita præsenti. pars remanēs significat corpus Christi dum fuit in sepulchro.

k ¶*In calicem.*] quia iunctura corporis [c] Domini cum sanguine, designat vnionē corporis cum anima.

c De hoc not. j. e. cōpositus.

l ¶*Ambulans.*] i. designat corpus Domini in eo statu, in quo fuit ante passionem: vel designat ecclesiam adhuc militantem.

Additio. Sub. quę dicitur spirituale corpus Christi. j. ead. dist. quia passus.

m ¶*Finem.*] hodie nō seruantur, sed duæ partes siccæ comeduntur. "Prima sicca pro animabus sanctorum ad laudem Dei. Altera sicca pro illis qui sunt in purgatorio. Tertia cū sanguine pro illis qui sunt in peccato viuentes.

" Corporis Christi partes quid significant.

TRibus gradibus.] Hæc est 7. pars di. in qua dicitur, ꝙ sacramenta dominica tractantur à tribus ordinibus. Io. de Fan. Casvs. Ostenditur hic primò à quib. ordinib. sacramenta conficiantur Eucharistiæ. Secundò dicitur ꝙ presbyter diaconus, vel subdiaconus curare debent vt Eucharistia conficiatur: & ꝙ populo possit sufficere: & ꝙ fragmenta si qua superfint, clerici ecclesiæ cum reuerentia sumant: & post sumptionē à cibis omnibus abstineant horis in c. notatis. Tertiò dicitur ꝙ fragmenta nō debent dari extraneis: quia Dauid panes propositionis ab Abimelech non accepit donec mundum se esse dixit.

n ¶*Tribus gradibus.*] id est, ministris trium graduum.

o ¶*Cōmissa.*] tractāda.

p ¶*Sacramenta.*] id est, corpus & sanguis: quæ sunt sacramenta vnitatis ecclesiæ, vt j. e. quia passus. corpus .n. Christi & sacramentū est & res sacramenti, vt s. e. in summa. j. ea. hoc est quod dicimus.

q ¶*Reseruentur.*] j. e. dist. presbyter Eucharistiam. contra extrà de offic. archipresby. officium. contra. sed ibi iubetur reseruari ad opꝰ morientium: hic prohibetur reseruari ad opus consecrantium.

r ¶*Putent.*] simplices, vel ipsi presbyteri.

s ¶*Miscere.*] sed nec species illæ alijs cibis permiscentur. " non. n. in stomachum descendunt: quare per secessum non emit-

† al. commisceri.

" Species sacramētales an descendant in stomachum.

---

tit se à communione sacramēti, & in obseruandis mysterijs declinat constitutam regulam disciplinæ, illum talem proijciendum [a] de ecclesia catholica esse decernimus, donec pœnitentiam [b] agat, & ostendat fructū pœnitentiæ suæ, ut possit communione A percepta indulgentiam promereri.

A ¶Communione percepta.] *In recentioribus conciliorum editionibus legitur* [vt possint communionem percepta indulgētia promereri.] *Editiones verò antiquæ, & Vaticani codices habent vt Gratianus. Concilij Antiocheni ca. 2. (vnde hoc videtur sumptum) hæc sunt verba* καὶ παρακαλέσαντες τυχεῖν συγγνώμης, *id est*, & implorantes consequi veniam possint.

Item ex concilio Agathensi, cap. 18.

¶Non habeantur catholici, qui his tribus temporibus communicare desinunt. †

CAP. XIX.

1 SEculares, [c] qui in Natali Domini, Pasca, & Pentecoste non communicauerint, catholici nō credantur, nec inter catholicos habeantur.

1 Bur. l. 5. c. 33. Iuo p. 2. c. 33.

In concilio Toletano 1. c. 13.

¶Corripiantur, qui in ecclesia communicare contemnunt.

CAP. XX.

HI, qui intrāt in ecclesiam, & deprehenduntur nunquam communicare [d], admoneantur. Quòd si nō communicant [e], ad pœnitentiam accedant. Si communicant [f], nō semper abstineant A [g] si non fecerint, abstineantur. [h]

A ¶Abstineant.] *In originali legitur*, abstineantur, *quemadmodum in fine capitis etiam in vetustis Gratiani. Sed hoc loco interpretatio glo. magis conuenit verbo*, abstineant.

Item ex concilio Eliberitano.

¶Ante sanctam communionem à propria vxore quisque contineat.

CAP. XXI.

2 OMnis homo ante sacrā communionem à propria vxore abstinere [i] debet tribus, aut quatuor †, aut octo diebus, nec inter A catholicos cōnumerabitur, qui in istis videlicet temporibus, Pascha, Pētecoste, & Natali Domini nō communicauerit.

2 Bur. l. 5. c. 22. Iuo p. 2. c. 32. Pann. l. 5. c. 152.

† al. quinq; aut septem.

A ¶Nec inter.] *Hæc vsque ad finem absunt hoc loco à Burchardo, & Iuone, suntque summa quædam capitis. Seculares, suprà ead.*

Item Sergius Papa ait.

¶Quare tres partes fiant ex corpore Christi.

CAP. XXII.

3 TRiforme est corpus Domini. Pars oblatæ B in calicem [k] missa, Corpus Christi, quod iam resurrexit, mōstrat: pars comesta, ambulans [l] adhuc super terram. Pars in altari vsque ad missæ finem remanes, corpus iacēs in sepulchro: quia vsque ad finem [m] seculi corpora sanctorum in sepulchris erunt.

3 glo. ordin. 1. Cor. 11. Sent. 4. dist. Amalarius li. 35. Alcuinus fol. 79. Micrologus c. 17. Rabā. de inst. cler. c. vlt. Alg. l. 1. c. 19. Ordo Ro. fo. 5. Pā. l. 1. c. 141.

B ¶Oblatæ.] *Anteà legebatur*, oblata, *Emendatum est & hoc, & alia ex vetustis codicibus glossa ordinaria, atque ex alijs scriptoribus indicatis.*

Item ait Clemens Papa, epist. 2.

¶A quibus sunt contrectanda sacramenta Dominica.

CAP. XXIII.

7 4 TRibus gradibus [n] commissa [o] sunt sacramenta [p] diuinorum secretorum, id est, presbytero, diacono, & ministro: qui cum timore, & tremore clericorū reliquias fragmentorum corporis Dominici custodire debent. *Item ibidē.* ¶Tanta in altario certè holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quòd si remanserint, in crastinū non reseruentur [q], sed cum timore, & tremore, clericorum diligentia consumantur. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conueniant, ne putent [r] sanctæ portioni miscere † [s] cibum, qui p

4 Ord. Rō. fo. 87. Poly. l. 3. tit. 16. Burc. l. 5. c. 11. Iuo p. 2. c. 21. & 64. & 86 Pan. l. 1. c. 149.

emittuntur, licet enim ex ipsis aliquis reficiatur: non tamen incorporantur: nec in stomachum descendunt: nec per secessum emittuntur. interdum enim odore recreatur [a] homo: qui tamen nec in stomachum, nec in secessum dirigitur. Dici potest [b] quòd species bene descendunt in stomachum: nam aliter quomodo euomerentur? ꝗ. ea. si quis per ebrietatē. vnde forte per sudorem emittūtur de corpore, certum est quòd species quàm cito dentibus terunt †, tam cito in cœlum rapi ur corpus Christi.

a De hoc no. ꝗ. ead. in illo. se ibi videas.

b q̄ not. ꝗ. c. species. & non ista. ibi videas.

† manet corpus Christi quādiu spēs manēt q̄ descendunt in stomachum & nutriunt. S. Tho. p. 3. q. 77. ar. 45. & 6. i corp. nec propriè rapitur i cælum, vnde nunquā discedit. ef. ... immobiliter in hoc sacro. S. Th. q. 7. art. 6. in corp.

† excommunicato] Orig.

† al. sacrarij.

a ¶*Per aqualiculos.*] idest, per occultos meatus. Vnde Persius:

Pinguis aqualiculus propenso sexqui pede extat.

b ¶*Clerico.*] alienæ iurisdictionis, & sic non est contra, ꝗ. e. non prohibeat. ibi de occulto, hic de manifesto.

QVi scelerate.] Hęc est 8. pars distin. ī qua probat magister, quòd cum magna veneratione debemus sumere corpus Christi, & hoc probat per tria capit. Ioannes de Fan. CASVS. Quidam in scelere permanentes sumūnt corpus Domini credentes sibi proficere ad salutem. sed probatur hic auctoritate prophetæ & Apostoli, quòd hoc facere non debent: quia non ideò mundantur.

c ¶*Quod dilectus.*] ironicè dicit.

d ¶*Probet.*] idest, examinet, vel purget, idest, purgatum se vel probatum reddat. 8. q. 1. in scripturis.

1 ꝗ. di. 4. qui ī maternis. §. qui scelerate.

TImorem.] CASVS. Beneu. sic ponit hunc casum. Quando ad altaris sacrameta accedimus, timere debemus quod dicit Apostolus, Qui manducat & bibit, &c. & credere quod dicit Christus, hoc est corpus meum. & considerare, q̄ Dei filius in tantum se humiliauit, quòd patri obediens fuit pro nobis vsque ad mortem: & Deus pater vnico filio non pepercit, sed cum pati pro nobis voluit, & sic potest vnus Dei patris dilectionem habere, & corpus Christi accipere.

Ioan. 8.

Num. 16.

2 Ex Basilij regulis breuiorib. cap. 172.

" Corpus Christi suscipere volens, tria debet habere.

" Hoc est. n. &c. quid demonstrat ly. hoc.

c De hoc mēbro vid. quod leg. & not. s̄. ea. cū omne.

e ¶*Timorem.*] scilicet Domini.

f ¶*Docet.*] " hæc tria debet habere qui vult accipere corpus Christi; timorem filialem, fidem, & dilectionem.

g ¶*Corpus.*] " solet quæri quid demonstretur per hoc pronomen, hoc, aut panis, aut corpus Christi. panis non, quia ille non est corpus Christi. Item nec corpus: quia non videtur quòd ante totius formę prolationem fiat transubstantiatio. [c] Ad hoc dico quòd per hanc dictionem, hoc, nihil demonstratur. nam ipsa materialiter ponitur ibi: sed hic quæro qualiter

aqualiculos [a] digestus in secessum funditur. Si igitur mane Dominica portio editur, vsq; ad sextam ieiunent ministri, qui eam consumpserunt, &, si tertia, vel quarta hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione æterna custodienda sunt sacramenta. *& infrà.* ¶Præcipimus etiam, ne vnquam extero † clerico [b] ecclesiæ, siue laico de fragmentis oblationum Christi ponatur ad mensam. Vnde scis tu, qui passim sanctuarij † panes indignis impendis, vnde nosti, si à mulieribus mundi sunt hi, quibus impendis? Hinc & Dauid ab Abimelech sacerdote interrogatus, cum panem sibi ad comedendum posceret, si mundus esset à muliere, cum se mundum ante triduum profiteretur, panes propositionis manducauit.

Item Isidorus lib. 1. de summo bono, c. 24

¶Inficiuntur, non mundantur scelerosi, qui communicare non desinunt.

CAP. XXIIII.

8 [1] QVi scelerate viuunt in ecclesia, & cōmunicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nil ad emundationem sibi proficere, dicente propheta [Quid est, quòd dilectus [c] meus fecit in domo mea scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferēt à te malitias tuas?] & Apostolus [Probet [d], inquit, seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

Item ex octaua synodo. Basilius episcopus dixit. [2]

¶*Hoc Basilij caput est ex versione Ruffini cap. 70. quibusdam tamen omissis. Ex hac autem citatione, quā nunc affert Gratianus, & alijs eiusdem locis, vt alibi dictum est, videtur posse colligi regulas illas B. Basilij post octauam synodum in codice, quo Gratianus vsus est, fuisse collocatas.*

¶Damnationem, non salutem acquirunt, qui indignè sacramentis Christi communicant.

CAP. XXV.

TImorem [e] docet [f] nos Apostolus dicens [Qui mādūcat, & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit] Fidem verò edocet nos sermo Domini dicens [Hoc est corpus [g] meum, quod pro vobis dabitur: Hoc facite in meam commemorationem. *& infrà.* ¶Et Apostolus [h] de vnigenito Dei filio [i] [humiliauit semetipsū factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.] Cum ergo anima fidem habet his dictis, & considerat magnificentiam glorię ipsius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus, ac talis obediens fuit patri vsque ad mortem pro nostra vita, puto [k], q̄a prouocari possit ad effectū, & dilectionem ipsius, & Dei patris, qui vnico filio non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit [l] illum. *& infrà.* ¶Talem ergo affectum, & fidem præparare debet in animo suo is, qui panem, & calicem Domini percipit.

Item Augustinus in lib. quæstionum Numerorum, quæst. 30.

¶Non à quo sed ante quem offeratur, considerandum est.

CAP. XXVI.

ET dixit Dominus ad Moysem, & ad Eleazarum filium Aaron sacerdotem, Tollite thuribula ærea è medio exustorum: & ignem alienū [m] hunc seminate [n] † ibi: quia

per dictionem nihil significantem fiat substantiatio. Item Dominus vtebatur significatiuè voce illa: & nos vtimur materialiter: ergo non facimus ea quæ ipse fecit: quod fieri debet. suprà eadem, scriptura. Hic oportet, quòd magis operet fides quàm ratio differendi: quia fides non habet meritum, &c. suprà de pœnitent. distinctio. quarta, in domo. Ad hoc dico quòd ea vis data est ipsis verbis, quòd ad eorum prolationem fiat transubstantiatio. ꝗ. ead. capit. accipite. Item ideo sacerdos ea non profert significatiuè †, quia nō posset ea verè proferre. mentiretur enim si diceret: hoc est corpus meum. Item quid si q̄s p̄ferret verba hęc post mortē Christi ante resurrectionem? conficeretne? videtur quòd non, quia corpus Christi tunc erat mortuum & inanimatum. ergo si transubstantiatio tunc fieret, tunc transiret in corpus mortuū & inanimatum, & sic inutiliter sumeretur †. quomodo enim viuificaret vel vitam conferret aliquod corpus mortuū? Resp. " nemo potuit ante resurrectionē cōficere verum corpus Christi, nisi Christ⁹. sic ergo data ē forma vt post resurrectionē hoc fieret, per illud: hoc facite in meā cōmemorationē. ideo em̄ nō cantat̄ missa in illo triduo: & intelligo p̄ synecdochē. De hoc 75. distin. quod à patribus.

† id est, non ex persona sua, sed ex p̄sona Xpi.

Philip. 2.

† in illo triduo corpus Dn̄i erat sine anima, non tamen disiunctum à p̄sona verbi, & ideo viuificare potuisset. S. T. par. 3. q. 76. ar. 1. ad 1.

" Apostoli vrrū potuissent cōficere in triduo. Io. 8.

h ¶*Apostolus.*] hic p̄bat q̄ cōicādo dilectionem debemus habere.

i ¶*Filio.*] sc. Christo.

k ¶*Puto.*] " q̄a tenemur hos diligere q̄ nos diligūt, vt ext. de tes. cū in officijs. imo nec solū sufficit diligere diligentes se, imo inimicos. 23. q. 3. sex sūt differētię. historiā habes 1. quæst. 1. si quis inquit.

" Inimici sunt diligendi.

l ¶*Tradidit.*] quo ad sufficientiā, nō quo ad efficientiā. s̄. de pœ. di. 4. §. sic itaque peccata.

ET dixit.] CASVS. Ad euidentiā huius c. lege prīo historiā, q̄ habes s̄. 1. q. 1. sup c. q̄s inquit. q̄ sic incipit, Legit in lib. Num. quę simili ter tangitur hic. & hoc primò. Secundò exponit August. verba illa, & dicit quòd thuribula dicuntur sanctificata in pœna eorum qui peccauerunt. & ostendit ideo Dominum præcepisse vt thuribula combustorum in laminas ducerentur, & altari circūponerentur: quia Domino, quamuis ab impijs, erant oblata, & vt esset posteris in exemplum, & in memoriā pœnæ illorum.

† Semina] Orig.

m ¶*Ignem alienum.*] " omnis ignis alienus dicebatur ad sacrificandum, præter illum qui cęlitus octauo die de cœlo erectī tabernaculi missus est. 1. q. 1. sicut.

" ignis alienus quis dicebatur.

n ¶*Seminate.*] i. dispergite huc & illuc, vt īueniatis thuribula.

a ¶*Quia*

a ¶*Quia sanctificauerunt.*]id est, pęna eis illata pro peccatis fuit exemplum alijs ne similem pœnam incurrant: & ita sanctificauerunt ea quo ad exemplum.H. idest, pœnas peccatorum suorum in exemplum alijs statuerunt sanctificationis offerendo thuribula.7.q.1.denique G.

b ¶*In.*]id est, contra.

c ¶*Santificata sunt.*] contra. §. 14.q.5. scriptum. "Abominabiles dicuntur victimæ impiorum: non quin bona sit omnis creatura, & à Deo dilecta: quia scriptum est: Nihil odisti eorum quæ fecisti [a]. sed quantum ad offerentes:quia praua intentione offerunt, exemplo Cain.Quod autem dicitur, munera ab offerente placuerunt,&c.in eo non reprobantur munera: sed potius offerentium merita constituẽdo eum vita dignũ.munera ergo oblata nõ reprobat,sed praua opera offerentium.90.dist. neque ad Cain.

d ¶*In signum.*]contra 15.q.1.mulier. sed non est cõtra. nam & hic & ibi qui deliquerũt, puniti sunt: sed thuribula non peccauerunt: nec cum eis peccatum est, sicut cum pecude peccat mulier. seruatur ergo hic vt fiat in signũ pœnæ illatæ. "& pecus occidi iubetur,ne cum eo alia peccet: prætereà pecus non posset duci in aliam formam sicut thuribula: imo & si subtiliter inspicias,& thuribula destruuntur, cum formam amittant. arg. ff. ad exhi.Iulianus scribit.§.sed si quis. 10. q. 2.hoc ius.H.ibi, vel cõflata.

e ¶*Reprobari.*] scilicet, tantùm.

f ¶*Quòd à talibus.*] arg. quòd priuilegium concessũ ab Apostolico hæretico valeat: qđ falsum est.§. 12. quæst. 2.alienationes. contra. 32.q.5.præceptum.cõtra.7.q.1.factus est.arg. quòd hæreticus prælatus acquirit ecclesiæ cui præest [b]. Dic, vltimum verum est:prima superficialia, vel priuilegium pro se non valet,scilicet ab hæretico impetratum.

" Victimæ impiorum abominabiles dicunt.

a De hoc ẽt hr 24.qu.2. sanè profertur.

1 Omittuntur aliquot verba.

"Pecus occidi iubetur cũ quo peccauit mulier.

2 Pol.l.3.ti. 16. Bur.l.5. c.47. Iuo p. 2.c.56.Pan. l.1.c.156.

† al. calice.

b đ hoc no. extr. đ schis. c.1.in gl.qa dũ. & đ ele. nihil. in gl.i duobus,&c.

sanctificauerunt [a] thuribula peccatorum horum in [b] animabus A suis:& fac ea laminas ductiles, circumpositionem altari, quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata sunt [c], & facta sunt in signũ [d] filijs Israël.] 1 Sed notandum nouo modo dicta sanctificata pœna eorum,à quibus peccatum hoc fuerat perpetratum: quia per eos exemplum datũ est cæteris,quo timerent. Circumpositionem autem altari cur ex eis fieri voluit addidit dicens,[quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata facta sunt in signum filijs Israël.] Non ergo in eis reprobari [e] voluit, quòd à talibus [f] oblata sunt: sed hoc potius attendi, ante quem oblata sint, id est,quia ante Dominum, vt plus in eis valeret nomen Domini, ante quem oblata sunt, quàm pessimum meritum eorum,à quibus oblata sunt.

A ¶In animabus suis.] *Apud B. Augustinum legitur*, in manibus suis: *sed apud Septuaginta, quos ille sequi solet,est* ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

Item ex decreto Papæ Pij.

¶Pœnitentia eius, cuius negligentia de Christi sanguine aliquid stillat.

CAP. XXVII.

9 [2] SI per negligentiam aliquid de sanguine [g] † Domini stillauerit in terram [h],lingua lambetur, & tabula radetur.Si non fuerit tabula, vt nõ conculcetur,locus corradetur & igne consumetur, & cinis intra altare recondetur, & sacerdos quadraginta diebus pęniteat [i]. Si super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam, & tribus dieb. pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud [k] stilla peruenerit, quatuor diebus pœniteat.Si vsque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vsque ad quartum, viginti diebus pœniteat: & linteamina, quæ tetigerit stilla, tribus vicibus minister abluat, calice supposito, & aqua ablutionis sumatur [l], & iuxta altare recondatur.

SI per negligentiam.] Hæc est 9.pars dist. in qua ponit magister pœnitentiam corpus Christi vomentibus,& illis qui negligentia permittunt stillare sanguinem.Ioannes de Fan.

CASVS. In hoc c.dicitur qualiter debeat puniri presbyter vel minister si per eorum negligentiam aliquid de sanguine Christi stillauerit super terram,vel super altare. In terram,super tabulam positam. *Lambetur*, scilicet sanguis. Sequens c. patet.

g ¶*De sanguine.*] id est, de sacramento sanguinis. "sanguis enim Christi à corpore Christi separari non valet: ergo nec stillare nec fluere potest.

h ¶*In terram.*]i.in tabulam terræ adhærentem, vt patet per c.seq.sed nunquid sacramento cadente cecidit ibi corpus & sanguis?Dic ꝙ sic:& tandiu credas ibi esse corpus & sanguinem quandiu apparuerint ibi accidentia. cũ verò propter rasuram non apparuerint, dic ibi non esse. Sed nunquid humor cadit in terram? Non. Sed obijcitur,cum sola accidentia maneant ibi: & accidentia non habent põdus,quia solum corpus habet pondus: qualiter ergo dicuntur accidentia cadere,cum non habent pondus? Sed dic ꝙ ponderositas adhuc manet cum accidentibus alijs: & tamen nihil est ibi põderosum. Item secundum Hug. & Baz. accidentia reddunt locum humidum & rubeum. extra de celebra. missa. cum Marthæ.§. pretereà.

ADDITIO. In omnibus his cedit natura miraculo:& virtus supra consuetudinẽ operatur.extr. de celebrat. missa.cum Marthæ.

i ¶*Pœniteat.*] hæc pœnitentia erit vt tot diebus ieiunet, & tot diebus abstineat à sacrorũ communione, vt 45. dist.c.2.

k ¶*Ad aliud.*]i.linteũ, sed per temeritatem sumentis.

l ¶*Sumatur.*] i. recipiatur in calice.& ita si quid turpe [c] in calicẽ cadat, non teneor accipere.H. & B.

Item ex pœnitentiali Bedæ presbyteri,c.de ebrietate.

¶Quæ pœnitentia sit imponenda ei,qui sacramentum euomit.

CAP. XXVIII.

3 SI per ebrietatem, vel voracitatem Eucharistiam [m] euomuerit, quadraginta diebus pęniteat, [n] si laicus est, clerici,vel monachi, seu diaconi, & presbyteri septuaginta diebus pœniteant, episcopi xc. † Si pro infirmitatis causa euomuerint, septem diebus pœniteant.

¶*Apud Bedam, & collectores nonnihil varietatis est,potissimùm in dierum numero,qui apud Bedam omni no distinctior est.*

Item ex concilio Rhemensi,c.2.

¶Sacerdotes non nisi per se diuina sacramenta ministrent.

CAP. XXIX.

10 [4] PEruenit ad notitiã nostram quòd quidam presbyteri in tantum paruipẽdant diuina mysteria, vt laico, vel fœminæ sacrum corpus Domini tradant ad deferendum infirmis: & quibus [o] prohibetur [p], ne sacrarium ingrediantur,nec ad altare appropinquent, illis sancta sanctorũ committuntur. Quod quàm sit horribile, quàmque detestabile, omnium religiosorum animaduertit prudẽtia. Igitur interdicit per omnia synodus, ne talis temeraria præsumptio vlterius fiat: sed omnimodis p̄sbyter per semetipsum [q] infirmum communicet.Quòd si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

m SI quis per ebrietatem.] ¶*Eucharistiam.*]i. sacrũ Eucharistiæ,i. corpus Christi: qđ est species panis, [d] ꝗ.ea.non est iste panis.

n ¶*Pœniteat.*] hoc ad cautelam positum est. sic 34.q.2.in lectũ. Vel quia non debuit sumere cum esset infirmus: & ita fuit in culpa.ff.ad leg.Aqui. idem iuris.§. mulionem. Vel ꝙ non debuit statim comedere cibum vulgarem, vt §.ead.trib. aliàs infirmitas excusat.arg.§.dist.5. ad eius.& dist. 6. testamentum.similis pęnitẽtia imponit in alio casu,dist.30. si qs eorum.

PEruenit.]Hæc est decima pars dist.secundum Io. de Fan.

CASVS. Quidam fatui sacerdotes per laicos vel mulieres corpus Domini mittebant infirmis: quod prohibetur hic ne fiat: sed ipsimet porrigant: qui si contra fecerint, deponantur.

o ¶*Et quibus.*]scilicet fœminis.

p ¶*Prohibetur.*]§.dist.5.ad eius.

q ¶*Per semetipsum.*]vel per diaconum,si necesse est, vt 93. dist.præsente.vel per laicum catholicum.24.q.1.cœpit.

3 Burc.l.5. c.46. Iuo p. 2.c.55.Pan. l.1.c.155.

† al.cx.

4 Bur.l.5.c. 30. Iuo p.2. c.39.Pan.l. 1.c.154.

c Vt musca vel aranea.

d Io. de Fant. ita sentit Hu.& iõ volũt isti dicere,ꝙ corpus Christi ñ intrat ventrẽ: qđ falsũ ẽ, cum species intret. ꝗdiu eñ species manent, Christus integrè latet sub eis & hoc probatur in hoc, quia istud c. qđ alleg. ñ est iste.nõ ob.qa ꝓ tãto dr, ꝙ iste ñ est panis q vadit ĩ corpus: qa ñ intrat ĩ corpª sicut cibus mřialis vt ipsum nutriat intrat tñ & est ibi sub specie sacramentali: & sic põt euomi,vt hic dr secũdum P.

" sacramẽto cadente, an cadat corpˢ Christi.

Sacer-

Sacerdotum.] Hæc est 11. pars dist. secundum Io. de Fan. Casvs. Dicitur hic, ꝙ cum celebratur missa, sacerdotes, & clerici debent esse à laicis separati, vt liberè possint sacra officia celebrare. Seq. c. patet.

a Missa.] ex quo per contrarium colligitur, ꝙ alio tpe posset ingredi presbyterium. 22. dist. hospitiolum.

b Institutio Missarum.] Hęc est 12. pars dist. Io. de Fan. Oñ dit ꝙ missa non debet celebrari, aliter, quàm in metropolitana ecclesia [a]. Solet quæri quare instituta fuerunt sacramenta ecclesiastica, cum absque eisdem Deus posset humano generi vitam æternam gratis donare? Resp. "tribus de causis: propter humilitatem, eruditionem, & exercitationem. Propter humilitatem, vt dum homo ex Dei præcepto se rebus sensilib. seu inferioribus reuerenter subijcit, ex hac obedientia apud Deum magis mereat. 2. q. 6. qui se scit. Propter eruditionem, vt per id quod videtur foris in specie visibili, ad inuisibilem veritatem, quę intus est agnoscendam, mens erudiatur. j. e. qa corp⁹. ver. fide. Propter exercitationem: quia cum homo otiosus esse nō debeat, proponitur ei vtilis & salubris exercitatio in sacramentis, vt vanam & noxiam declinet occupationem, iuxta illud. Semper aliquid facit, &c. j. di. 5. nunquã. Hu. & alibi, otiositas & voluptas, &c. extr. de rē. nisi cū pridē. §. verū.

Sacrificium.] Hæc est 13. pars distin. in qua dicitur, ꝙ in corpore Christi sunt tria, scilicet species, veritas, & figura. extr. de cele. missa. cum Marthæ. Ioan. de Fan.

Casvs. Amodo incipit G. tractare de triplici continentia istius sacramenti. Dicit ergo hic ꝙ visibile sacrificiū idest, visibilis forma, panis est, idest, significat inuisibile sacramentum, id est, corpus Christi, quod nobis est inuisibile: quia corpora glorificata non videntur ab hominibus nisi per miraculum.

c Sacrificium.] scilicet species panis & vini: quæ dicitur sacrificium. quia sacrificatur.

d Inuisibile.] idest, signum inuisibile corpus Christi, quod est sacramentum ecclesiæ. 1. q. 1. multi. Ex rubrica apparet sic legendam esse literam, vt inter hæc duo distinguatur, scilicet corporis Christi.

e Sacrum.] id est, quod Deo offertur.

f Signum.] id est, signum rei inuisibilis, vel signum rei sacrę inuisibilis.

g Sacramentum est.] non est diffinitio generalis. Nam corpus Christi nobis inuisibile est sacramentum ecclesiæ, & ita non est visibilis forma. potest tamen dici, quòd sit generalis, quia corpus visibile est his saltem qui cum eo sunt, etsi non nobis. Vel ordina literam sic, ita quòd non agatur de diffinitione: visibilis forma est sacramentum inuisibilis gratię.

[Margin: a Ad hoc s. c. dist. 1. altaria. & s. dist. 11. de his.]

[Margin: 1 Concor. 6. syn. c. 69. Turonicū 2. c. 4. ex tr. de vi. & ho. cl. c. 1. Ans. l. 5. c. 78.]

[Margin: " Sacramenta triplici rōe fuerunt instituta.]

[Margin: † al. exercere] al. celebrari.]

[Margin: 2 s. dist. 12. c. 13. Burc. l. 3. cap. 66. Iuo p. 3. ca. 68.]

[Margin: † al. psallendo, vel ministrando]

[Margin: 3 Sen. 4. dist. 1. & 8. Lāfr. cōtra Berē. epist. 166. Alg. l. 1. c. 4. Iuo p. 2. c. 8. Pā. l. j. c. 130]

Item Clemens Papa.

¶ *Extat caput hoc in synodo Eugenij secundi (ex qua etiam citat Anselmus) itemque in synodo Leonis quarti. ca. 33. & in 7. lib. capitul. ca. 278.*

¶ Quando celebratur missa presbyterium laicus ingredi non præsumat.

CAP. XXX.

12 [1] Sacerdotū, aliorumque clericorum ecclesijs seruientium honores à laicorum loco discretè apparere cōuenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, vbi sacerdotes, & reliqui clerici consistunt (quod presbyteriū nūcupatur) quando missa [a] celebratur, consistere, vt liberè, ac honorificè possint sacra officia exercere †:

Item ex concilio Gerundensi, c. 1.

¶ Sicut in metropolitana ecclesia, ita vbique missarum solemnia celebrentur.

CAP. XXXI.

12 [2] Institutio missarum [b], sicut in metropolitana ecclesia agitur, ita in Dei nomine in omnibus A prouincijs tam ipsius missæ ordo, quàm psallendi †, vel ministrandi consuetudo seruetur.

A ¶ Omnibus prouincijs.] *In concilio ipso legitur.* In Tarraconensi prouincia, *apud Burc. verò & Iuonem*, in omnibus comprouincialibus ecclesijs.

Item Augustinus in libro decimo de ciuitate Dei, c. 5.

¶ Quid sit sacrificium, quid sacramentum.

CAP. XXXII.

13 [3] Sacrificium A [c] visibile, inuisibile [d] est sacramentum, id est, sacrum [e] signum [f] *Item alibi.* ¶ Sacramentum B [g] est inuisibilis gratiæ visibilis forma.

A ¶ Sacrificium.] *In originali, & apud Lanfrancum, & Iuonem est*, Sacrificium ergo visibile inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacrū signum est. *sed ob glossam non est mutatum.*

B ¶ Sacramentum.] *In libro de catechizandis rudibus. ca. 26. hæc leguntur.* De sacramēto sanè, quod accepit, cum ei bene cōmendatum fuerit, signacula quidem rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari. *In epistola autem 166. hæc.* Si autem malus est, operatur per illum Deus visibilem sacramenti formam: ipse autem donat inuisibilem gratiam. *Ex quibus locis videtur colligi potuisse vulgata ista sacramenti definitio.*

Idem in lib. 2. de doctrina Christiana, c. 1.

¶ Quid sit signum.

CAP. XXXIII.

4 Signum est [h] res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se [i] faciēs ex se in cognitionem† venire.

Item Gregorius Papa in homilia Paschali ait.

¶ *Iuo citat ex Lanfranco, apud quē habetur continenter post verba Gregorij allata ex homilia Paschali: quemadmodū & multa alia sequentia, q̃ à Gratiano ex alijs auctorib. citantur, apud eundem Lanfrancū & Algerum extant, & interdum copiosius, quàm apud Iuonem, & Gratianum.*

¶ Post consecrationem non substātia, sed species remanet.

CAP. XXXIIII.

5 Species [k], & similitudo [l] illarum rerum vocabula [m] sunt [n], quæ ante fuerunt, scilicet panis & vini. Vnde in fine cuiusdam missæ [o] oratur, & dicitur [Perficiant in nobis, quæsumus Domine, tua sacramenta quod cōtinent, vt qđ† nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus.] Postulat quipppe sacerdos [p], vt corpus Xp̄i, qđ sub specie pāis, & vini nūc gerit, manifesta visione sicut reuera est, quãndoq; capiatu rei non amittit significationem, licet res pereat."Et hic est arg. contra eos qui dicunt substātiā panis & vini ibi esse post consecrationē: quia nō conuertuntur in corpus Christi, vt dicunt. Sed cōtra cos est j. ea. nos aũt. & c. panis. sed exponūt qa anteà fuerunt sola, sed modò nō sunt sola: quia ibi iã latet corpus Christi. Alij dicunt, ꝙ desinit ibi esset panis & vinum: sed differunt. Nam quidam dicunt ipsa mutari, & conuerti in corpus Christi: Alij in nihilum redigi, vel in primordialem materiam resolui. Istis vtrisq; obiicitur de forma, sapore, colore, & alijs accidentibus: in quo subiecto sunt? & eorum quidam dicunt ꝙ in aere. Alij esse sine subiecto miraculosè. nam cedit natura miraculo. ext. de celebra. miss. cum Marthæ. §. 1.

Signum est.] Casvs. Intellectus huius c. patet ex constructione. sic ergo cōstrue. Signū est res faciens aliquid aliud ex se in cognitionē venire præter speciem quã ingerit sensibus, scilicet corporis. & dr̄ signum de sui natura, vel aliqua institutione.

h Signum est.] i. species panis, & vini, est aliud præter id quod videtur, & aliud aliqd ostendit & innuit: sicut circulus vinū venale.

i Ex se.] i. forma & compositione sui. nam panis fit ex granis puris: sic intelligit corpus Christi ex mēbris suis.

Species.] Casvs. Bene. sic ponit hunc casum. Illud quod dicitur in quadam oratione, Perficiant in nobis Domine, &c. exponit hoc dupliciter, vt sic postulet sacerdos vt corpus Christi, qui sub specie panis & vini tractatur, sicut est nobis manifestum, ita in futuro videatur: quam visionē promittit Christus dilientibus se. Vel vt in nobis sacramentū suū impleat cum effectu, scilicet remissionē peccatorum. *Hoc loco*, idest, illa ratione.

k Spēs.] hoc ad panē.

l Et similitudo.] i. forma, quo ad vinum.

m Vocabula sunt.] i. vocabula vocantur illarum rerum, quæ fuerunt ante, scilicet panis & vini, cum iã non sint. scriptura enim speciem panis panem, & speciem vini vinū & corpus Dn̄i panē & sanguinem, & vinum & calicem consueuit appellare pp speciem panis & vini, vt ibi, Prober se homo, & sic de pane, &c. vt j. e. quia passus. & ibi, Ego sum panis viuus, &c. de pœ. dist. 2. §. cum igitur. ver. item Dominus.

n Sunt.] id est, retinent: & ita vox interi-

o Missa.] eius scilicet, quæ celebratur in sabbato quatuor temporum Septembris.

p Sacerdos.] arg. quòd aliquis ante Greg. orationes fecit in missa.

[Margin: 4 Lanfr. ibi. Alg. l. 1. c. 4. Iuo p. 2. c. 8. Pan. l. 1. ca. 131.]

[Margin: † al. cogitationem]

[Margin: 5 Lanf. ibid. Guitmūd⁹. l. 2. Iuo p. 2 c. 9. Pan. l. 1. c. 132. i Sab. 4. temp. Septemb.]

[Margin: † al. quæ.]

[Margin: " Consecratione facta substãtia panis non est.]

missa. aliter enim non exponeret seipsum, nec diceret: quamuis, &c.

Q *Via.*] Hæc est 14. pars dist. in qua quæritur, quare Deus nobis dedit corpus & sanguinem suũ. & dicitur, ꝙ ideò vt esset in nobis naturaliter per memoriam, & apud patrem intercederet pro nobis. Ideò tradidit corpus suum ad perpetuã rei memoriam. Ioann. de Fan.

CASVS. Ben. sic exponit hunc casum: quia Christus in carne assũpta non erat mansurus nobiscum, sed ascensurus in cœlum: ideò in die cęnæ instituit sacramentum Eucharistiæ, vt ille qui semel est oblatus pro nostra redemptione, in memoriam passionis suæ quotidie in sacramento offeratur, in quo sacramento ipse qui cœlum & terram sua potestate creauit verbo suo, secreta virtute panem & vinũ in corpus suum cõuertit, quod à sensu corporeo non percipitur: sed fide & intellectu comprehenditur: sicut ille qui p baptismum mutatur de malo in bonũ. H. verò sic ponit hunc casum. Primò ostendit quare in cœna sacramentum altaris instituit, s. corpus suum, qđ ab oculis hominũ erat ablaturus in cœlũ, semper erat mansurum nobiscũ in sacramentis pp remissionem peccatorum, & propter commemorationem nostrę rẽdẽptionis per ipsum factæ in cruce. Secũdò commendat hoc sacramentum, & dicit non esse æstimandum secundum speciem, quia videtur ibi esse modicũ panis, & modicum vini: sed secundum fidẽ qua credimus corpus & verum sanguinem Christi ibi esse. & hoc probat testimonio Iesu Christi dicentis & testificantis: Caro mea verè est cibus, &c. Item, Accipite & comedite: hoc est corpus meum, &c. Tertiò, quia ipse panem & vinum in corpus & sanguinem suum conuertit ea potentia, qua ex nihilo creauit vniuersa. Tertiò ostendit, ꝙ licet corporeis oculis nulla videatur in illo sacramento facta conuersio, vel commutatio: tamen mente & fide credendũ est ita esse: quod ostendit tali similitudine. Ecce iste est malus, est paganus, est filius diaboli: compũgitur, baptizatur, efficitur bonus & filius Dei. ecce qualiter iste diuina potentia inuisibiliter est conuersus, & mutatus de malo in bonum, de pagano in Christianum, de filio diaboli in filium Christi. sed ecclesiæ extrinsecus nulla videtur facta mutatio: sed intrinsecus facta est, & ita creditur. sic & in isto sacramento extrinsecus nulla videtur facta mutatio, imo videtur ibi purus panis, & purum vinum sicut ante. sed pia fide debemus credere ita esse, scilicet ibi esse verum corpus, & verum sanguinem Christi, & reuerentiam debitam impendere Deo.

a ¶*Necessarium.*] idest, & vtile & congruum: aliàs necessarium ineuitabilitatis. de pœn. dist. 2. charitas. aliàs commoditas. ȷ̃. dist. 5. ne tales.

b ¶*Sacramentum.*] id est, corpus & sanguinem, quod est sacramentum, & res sacramenti.

c ¶*Consecraret.*] supple & instrueret in posterum ab alijs consecrandum.

d ¶*Vt coleretur.*] id est, consecraretur.

e ¶*Per mysterium.*] idest, sub velamine panis & vini. 1. q. 1. multi.

f ¶*In pretium.*] id est, redemptionem nostram.

(margin: Ioan. 14.)

tur. De qua visione Dominus in euangelio secundum Ioannem ait. [Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.] Quamuis non improbabiliter quidam exponũt hoc loco, carnis, & sanguinis veritatem, ipsam eorundem efficientiam, id est peccatorum remissionem.

Item Eusebius Emißenus. [1]

¶Visibiles creaturæ in Christi corpus, & sanguinem inuisibiliter conuertuntur.

CAP. XXXV.

14 [2] QVia corpus assumptũ ablaturus erat ab oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium [a] erat, vt die cœnæ sacramẽtum [b] nobis corporis, & sanguinis sui consecraret [c]: vt coleretur [d] iugiter per mysterium [e], quod semel offerebatur in pretium [f]: vt quia quotidiana, & indefessa [g] currebat [h] pro hominũ salute redemptio [i], perpetua esset etiam redemptionis [k] oblatio [l], & perennis [m] victima illa viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia verè vnica, & perfecta hostia, fide æstimanda non specie, nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Vnde meritò cœlestis confirmat auctoritas: quia [caro mea verè est cib. & sanguis meus verè est potus.] 3 ¶Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quandoquidem, qui auctor est muneris [n], ipse etiã testis est veritatis. Nam inuisibilis † sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens [Accipite, & comedite: hoc est enim corpus meum:] & sanctificatione [o] repetita. [Accipite & bibite: hic est sanguis meᵘ.] Ergo sicut ad nutum præcipiẽtis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum profunda fluctuum, vasta terrarum: ita pari potestate in spiritualibus sacramentis vbi A prę cipit virtᵘ, seruit effectus. Quãta itaque & quàm celebranda beneficia vis diuina benedictionis operetur, attende: &, vt † tibi nouum, & impossibile videri non debeat, quòd in Christi substantiam terrena, & mortalia conuertuntur [p], teipsum, qui iam in Christo es regeneratus, interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecus mortuus exulabas: subitò initiatus Christi legibus, & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus ecclesiæ non videndo, sed credendo transiluisti, & de filio perditionis adoptiuus [q] Dei filius fieri occulta puritate meruisti [r]: in mensura visibili permanens, maior factus es teipso inuisibiliter, sine quantitatis augmento,

g ¶*Et indefessa.*] i. nõ remissa, & indeficiens.

h ¶*Currebat.*] i. festinabat redimere nos p passionẽ [a]: iuxta illud, exultauit vt gigas, &c.

i ¶*Redemptio.*] facta p Christum in cruce.

k ¶*Redemptionis.*] i. fides passionis: per quã redempti sumus. Vel prędicatio sacrificij: qđ erat nr̃a redemptio. Io.

l ¶*Oblatio.*] idest, corpus & sanguis.

m ¶*Et perennis.*] quia post eam non erit alia. ext. de celeb. miss. cum Marthæ.

n ¶*Muneris.*] i. corporis, & sanguinis, vel sacrificij.

o ¶*Et sanctificatione.*] i. verbis sacrificantib & impropriè dr̃ repetita, & dicitur repeti pp hoc verbũ, accipite, qđ repetitur. nam non repetitur: imo alia est forma. No. tñ ꝙ quidã dicunt, ꝙ totũ illud, Hoc est corpus meum, &c. hic est sãguis meᵘ, &c. est vna forma. Sed tu dic, ꝙ duę sunt [b], & qđ ad prolationem istius, Hoc est corpus, &c. trãsubstantiatur panis in corpus: & ad prolationem istius, Hic est sanguis, vinum cõuertitur in sanguinem. Sed obijcitur. Nonne ibi antè erat sãguis, ex quo erat ibi corpus? Sic: qa vbicunq; corpᵘ, & sanguis. sed non fuit ibi sanguis prius per transubstantiationem, sed per mistionem, vt dixi s. c. cõperimus.

p ¶*Conuertuntur.*] benè dicit conuertuntur vel transubstãtiantur, vt alij transeunt, vel transeant. sed non fiunt nec incipiunt. nihil enim fit vel incipit esse corpus Christi. "põt tamẽ concedi, ꝙ de pane cõficiatur, vel fiat corpus Christi, sicut de aqua fit crystallus, non tamen est crystallus. sed securius non conceditur hoc: & vbicunq; inuenitur, panis vel de pane fit, vel conficitur corpus Christi, sic intelligatur, i. transit in corpus Christi, vt ȷ̃. ca. panis. Vel expone sic, i. sub specie panis, vel latet vel incipit esse vel latere corpus Christi, vbi ante cõsecrationem non erat. si enim panis corpus Christi fieret, singulis diebus ei adderetur aliquid, quod prius non erat, & sic semper augmentaretur. Item qualiter vniretur diuinitati iste panis & ille? Itẽ si panis est corpus Xpi, ergo aliqd qđ non est natũ de Virgine, & sic aliqd inanimatũ est corpus Xpi. ergo est aĩatum & inanimatum: ergo nõ solũ de Virgine habuit originẽ. Nõ intelligas ergo, ꝙ aliqđ augmentũ sumat ex tali cõuersione, nec eo modo quo cib. conuertitur in carnẽ: sed est ibi corruptio, i. desinit ibi esse substantia panis, & vini, nulla tamen generatio. vnde non põt dici, ꝙ sit ibi vera transubstantiatio quantum ad hoc vt noua essentia ibi generetur.

q ¶*Adoptiuus.*] quia filij iræ fueramus [c], facti sumus filij Dei. de pœ. dist. 4. §. hanc societatem. ver. & filij. "Christus aũt nullo modo filius Dei adoptiuus dicitur: quia non potest dici de filio Dei, ꝙ ex non filio factus sit filius eius.

r ¶*Meruisti.*] id est, obtinuisti, quasi tanquàm emeritus per merita

Marginal notes:

1 Inter opa B. Hierony. to. 9. al. 4. in ser. de corp. & sãg. Dñi.

2 Sẽ. 4. di. 4. Algerus l. j. c. 16. & 15. Iuo p. 2. c. 4.

Ioan. 6.

3 Sẽ. 4. dist. 10. Pan. l. 1. ca. 129. Pasch. in epi. ad Frandegardum ex Euseb. Emiss.

† al. visibilis

a vel dic currebat, i. opabatur: iuxta illud Rõ. 1. curre, i. opari. & non est currẽtis, sed Dei miserẽtis: vel currebat, i. currere debebat, i. ad memoriam reduci, sedm L. & Hug.

† al. quomodo.

b Sub. & qlibet forma p se propriam habet virtutẽ, propriã & completã significationem, & naturam propriã determinatam: vnde & propriã operationem p se. Arch.

c Vt ȷ̃. dist. 4 firmissimẽ.

"Panis conuertitur in corpus, sed non fit corpus.

"Christus ñ est filᵘ adoptiuus Dei.

merita misericordiam à Deo gratis consecutus fuisti.vt enim ait Aug.misericordiæ meritum nullum est: si enim meritò confertur,iustitia est,non misericordia.Vel meruisti,idest,dignus fuisti: vt illud, quia meruisti portare regem, id est, digna fuisti inuenta.

a ¶*Læsa.*] i. corrupta labe peccatorum. Vel læsa,idest,lædenda, scilicet peccato. "q̃a peccata nos miseros faciunt.s.ead.quotidie.

b ¶*Immaculata.*] in, ꝓ valde,i. valde maculata putredine peccatorum.

c ¶*Credita.*] scilicet tria commissa. Thom.

Q*Via passus est Dominus.*] Casvs. Hic sic ponit hunc casum.In hoc c.Aug. primò ostendit, ꝙ in memoriam passionis Christi corpus eius immolatur, & per eius dignam participationē nos efficimur corpus eius spirituale: & qualiter, docet quadam similitudine. Primò nascitur granum:portatur ad areā, trituratur, in horreo ponitur, & posteà molitur, posteà aqua conspergitur, & sic fit panis. Ita est de nobis, quod ex ipsa litera facile est assignare. Secundò ostendit,quòd debemus esse vnum, sicut ille panis est vnum ex multis granis, & vinū ex multis racemis vnū. & sicut vinū post pressuram est potabile: sic nos post pressuram sumus digni potare calicem.Tertiò ostendit, quòd hoc sacramentū est vnitas: vnde qui accipit hoc, & non est in vnitate, testimonium accipit contra se: qui verò in vnitate est, quāuis hoc sacramentum non accipiat sacramentaliter, eius tamen beneficio non priuatur. Seq.c. patet.

d ¶*Quia passus.*] in prima parte dicitur nobis ideo Dominū corpus suum in sacramento commendasse: quia illud pro nobis obtulit passioni: & nos fecit illud corpus, & dicit qualiter. In secunda parte dicitur, quòd si hæretici accipiūt corpus Christi, contra se accipiunt: cum iste panis significet vnitatē: & ipsi quærunt diuisionem. In tertia dicitur quòd quicunque baptizatus particeps efficitur corporis Domini, etsi antè decedat, quàm de pane illo

†al.aliter.

"Peccata nos faciunt miseros.

†al.hęc,q̃.

† maculata] vera lectio.

†al.sed.

1 j.e.cōmendauit. Beda 1.Cor.10. Alg.l.1.c.3. & alibi. Iuo p.2.c.1.

cum ipse atque idē esses, multò alter † fidei processibus extitisti: in exteriori nihil additum est, & totum in interiori mutatum est: ac si homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mēte formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu,præterita vtilitate deposita, subitò nouam indutus es dignitatem,& sicut hoc †, quòd in te Deus læsa [a] curauit, infecta diluit,immaculata† [b] deter sit, non sunt oculis, nec † sensibus tuis credita [c], ita cum reuerendum altare cęlestibus cibis satiandus ascendis,sacrum Dei tui corpus, & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu suscipe,& maximè haustu interiore assume.

A ¶Vbi præcipit.] *Sic apud Iuonē, & in Pannormia. Apud Paschasiū legitur,* vbi præcipit virtus, rei seruit effectus: *& fortasse loco dictionis,*vbi,*legendum est*, verbi. *In vetustiore editione homilia est*, verbis præbet virtus: & rei seruit effectus. *in recentiore autem*. verbo præbetur virtus, & rei seruit effectus.*Multa verò alijs locis sunt partim ex originali,partim ex Iuone emendata*.

Item Augustinus.

¶*Beda ad c.10. primæ ad Corinthios citat ex sermone de sacramentis fidelium,feria 2. Paschæ, neque multò aliter Iuo.*

¶Quare in specie panis, & vini sacramentum suum Christus nobis ministrauit.

C A P. XXXVI.

1 QVia passus [d] est Dominus pro nobis, commēdauit nobis in isto sacramento corpus & sanguinem suum: quod etiam [e] fecit & nos ipsos [f]. Nam & nos ipsius corpus facti sumus [g],& per misericordiam [h] eius, quod accipimus, nos sumus. Recordamini: & vos non fuistis, & creati estis: ad aream Dominicam cōportati estis laboribus boum,i.annuntiantium Euangelium, triturati estis: quando catechumeni defferebamini, in horreo [i] seruabamini,nomina vestra dedistis [k]: cępistis [l] moli ieiunijs, & exorcismis: posteà ad aquam venistis,& consparsi estis,& panis [m] Dominicus fa-

ctis estis. Ecce quod accepistis. Quomodo ergo videtis esse vnum [n],quod factum est,sic vnū estote vos,diligendo vos,tenēdo vnam fidem,vnam spem, indiuiduam charitatem.Hæretici,quando hoc accipiunt,testimonium contra se accipiunt: quia illi quærunt diuisionem, cum panis iste indicet vnitatē: sic & vinum [o] in multis racemis fuit, & modò vnum est, vnum A est in suauitate calicis post pressuram torcularis. Et vos post illa ieiunia,post labores,post humilitatem & contritionem cordis iam in nomine Christi, tanquàm ad calicem Domini venistis: & ibi vos estis in mensa,& ibi vos estis in calice, nobiscum vos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul viuimus.

Item in sermone de infantibus.

¶ 2 Ita Dominus Iesus Christus nos significauit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis, & vnitatis [p] nostræ in sua mensa consecrauit.Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis,non mysterium accipit pro se, sed testimonium [q] cōtra se. 3 Nulli B est aliquatenus ambigendum tunc vnumquemq; fidelium corporis [r] & sanguinis Domini fieri participem, quādo in baptismate membrum efficitur Christi,nec alienari ab illius panis, calicisq; consortio, etiam si antequàm panem illū comedat, & calicem bibat, de hoc seculo in vnitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuatur, quando in se † hoc quod illud sacramentum significat [f],inuenit.†

A ¶Vnum est.] *Ita emendatum hoc ex Beda, quemadmodum & multa alia. Huius verò lectionis vestigiū erat in manuscriptis, & apud Iuonem, In vulgatis legebatur:* Vinum in sua natiuitate,calix post,&c.

B ¶Nulli est.] *Hæc vsque ad finem habentur* j.*dist.4.c.nulli.& in Policarpo citantur ex Innocentio.*

Item in lib. sententiarum Prosperi. 4

¶Dum Hostia frangitur, passio Christi ad memoriam redit.

C A P. XXXVII.

5 CVm † frāgitur Hostia [t], dum sanguis de calice

edat,vel de calice bibat.

e ¶*Quod etiam fecit.*] hæc simplex est relatio. nam refertur ad ecclesiam,non ad corpus suum sumptum de Virgine, de quo sermo præcessit. non ergo fecit nos corpus suum quod natum est de Virgine, & sumitur in altari sub specie panis & vini, "sed fecit nos corpus suum spirituale, scilicet ecclesiam fidelium, vt j.ead.commendauit. sed ideò dicit spirituale, licet constet de corporalib. partibus,scilicet fidelibus: quia partes eius non corporali, sed spirituali vinculo charitatis in eius cōpositione vniūtur, licet corpora sequestrentur.j.ead. hoc sacramentum. imo & per illud dignè sumptum efficimur vnum cum Christo etiam in natura.j.ea.in Christo pater.

f ¶*Nosmetipsos.*]participatiōe corporis sui fecit nos dignos beatitudine æterna, qua fruitur eius humanitas.

g ¶*Facti sumus.*] per fidem & charitatem. extrà de sum. trinit. & fide catholica,damnamus.

h ¶*Per misericordiā*] id est,remissionem peccatorum.

i ¶*In horreo.*]idest,in ecclesia.

k ¶*Dedistis.*] id est, scriptis,vt olim fiebat. vel voce,vt fit hodie.j. dist.4.baptizandi.

l ¶*Cœpistis.*] argum. contra. j. distin.3. sine pœnitentia. sed hoc in reuerentiā sacramenti.

m *Et panis.*] id est, de corpore ecclesiæ,quod per Dominicum corpus figuratur.

n ¶*Vnum.*]siue vnum panem ex pluribus granis, siue vnum corpus Christi ex plurib.membris purissimis: "cuius figuratum est ecclesia sacrosancta,quę ex plurib.personis adunatur.

o ¶*Vinum*]i.potabile.

p ¶*Mysterium vnitatis.*] scilicet corporis Domini, quod est signum vnitatis, vt j.ea. hoc sacramentum.

q ¶*Sed testimonium.*] j.distin.4.nulli est aliquatenus.

r ¶*Corporis.*]i.vnitatis ecclesiæ per corpus Christi significatæ. j. ea.hoc est.

s ¶*Significat.*] nā ipsi sunt etiam ipsa ecclesia.s.24.q.1.schisma.& c.omnibus.

t C*Vm frangitur Hostia.*]"Hoc totum referas ad species

"Christus fecit nos corpus suū.

2 Beda ibid. paulò superius ex Au. in serm. ad infantes ad altare de sacramento.

3 j.e.q mandu cat.Sent. 4.distin.8.j. dist.4.nulli. Sen.4.dis.9. Pol.l.3.tit. 10.

"Ecclesia ex pluribus adunatur.

†al. ipse.

†al.inuenit.

4 Lanf.ibid. 5 Alg. 51.c. 19. Iuo p.2. c.9.Pan.l.1. c.140.

†al. Dum.

" corp⁹ Xpi nunqd erat totū añ fractionē sub qualibet parte hostiæ.

cies

cię̃s exteriores,& ſecundum hoc dices ipſa accidentia frangi, & dare ſonitum. [a] Sed nunquid ante fractionem totum corpus erat ſub qualibet parte illius hoſtiæ,vel pars corporis cõ menſurabat ſe parti hoſtiæ? Si non fuit ſub qualibet parte hoſtię,ergo ſequitur quòd aliquid modò eſt ſacramentum Euchariſtiæ, quod prius non fuit: quia cum forma integra fuit, nulla pars eius poterat dici ſacramentum:quia ſub nulla tũc erat corpus. Si dicis quòd corpus Chriſti eſt in qualibet parte hoſtiæ: ex hoc ſequitur quòd idem corpus ſit quantumlibet magnum,& quantumlibet paruum, & quòd corpus ipſum commu nem formam habeat, & ſic totum rotundum & quadratum ſecundũ quòd eſt ſacramẽtum. Sed his obiectionibus reſponde per ſimilitudinem ſpeculi quod frangitur: vbi eadem forma reſplendet in paruo & in magno ſpeculo.

a Sed nũqd ſumimus in eadẽ forma qua fuit paſſus? non,ſed tñ ſumim⁹ corp⁹ qđ hʒ eãdẽ formã. qa vbicunq; ſumitur, hʒ eãdẽ formã ſed apparẽter i vno lo co eſt i illa forma, ſcđʒ H.B.&L. Et not.ꝙ eccleſia tñ,ꝑ ſuis orat vel laudat Deũ qñ dt.ſanct⁹,ſãctus,ſanct⁹, q.d.ſanctus ꝑ his q regnãt in cęlo,ſanct⁹ ꝑ his q patiũtur in purgatorio,ſanct⁹ ꝑhis q peregrinãtur ĩ mũdo.& pp hãc eãdẽ rõnẽ oſtia ſacrata diuiditur ĩ 3. ptes ĩ altari,ſcđʒ Hoſt. q hoc ſentit ĩ ſum. đ pœn.& re. §. qbus mortuis.ver.tertio. Arc.

IN quibus.] Hæc eſt 15.pars q. in qua ꝓbat quòd in ſacramento altaris eſt corpus Chriſti, cui angeli aſſiſtunt. & hoc probat per 4.canones.Ioan.de Fan.

CASVS. Ben. ſic ponit hunc caſum. Reprehẽduntur hic quidam hæretici, qui non credebant in ſacramẽto Euchariſtiæ eſſe corpus Chriſti, quod apud nos ſciunt pueri. ibi enim carnem Chriſti veram comedimus, & verum eius ſanguinem bibimus, vt in corpus eius ſpirituale tranſeamus, & in æternum viuamus, quod contra naturam fit per miraculum: ſicut ipſe contra naturam fuit natus de Virgine.

a In quibus.] Reprehenduntur quidam clerici,qui non credebant verum corpus & ſanguinem Chriſti ſub illis ſpeciebus latere, cũ nullus laicus ſit qui ignoret hoc Domino dicente: Caro mea verè eſt cibus, vt ꝭ.e.cibus.

b ¶Infantium.]id eſt, popularium, qui infantibus collatione clericorum comparantur. diſt.4. denique. Vnde quærendo dicit: Quomodo clerici ignorãt quod laici ſciunt? 1.q.1.viliſſimus.

c ¶In carnem.] ſpiritualem,idest,in corpus ſpirituale à carne figuratum, id eſt, eccleſiæ

1 Leo 1.epi. 23.al.22.

2 Anſ.l.9.c. 6.&7.

† al.item] eſt cibus.

3 Amb.in c. 27.Lucæ.l. 8.c.7.

4 Ad c. 22. Lucæ.li.10. c.9.

5 De ijs,qui initiantur. c.9.

6 Iuo p.2.c. 7.ꝭ.e.reuera. Sen.4.di.10

in ora fidelium funditur, quid aliud,quàm Dominici corporis in cruce immolatio, eiuſq; ſanguinis de latere effuſio deſignatur?

¶*Apud Lanfrancum (apud quem ferè habentur,quæ à Gratiano citantur ex lib.ſententiarum Proſperi aut ex Aug.in lib.ſententiarum Proſperi) hæc antecedunt.* Sacramẽta enim illarum rerum, quarum ſunt ſacramenta,ſemper ſimilitudinẽ gerunt, ſicut in ſacramento,de quo hæc quę ſtio ventilatur, dum frangitur Hoſtia,&c.

[1] *Item Leo epiſcopus, & ſancta ſynodus,quę in Vrbe Romana conuenit,clero,honoratis, & plebi conſiſtenti Conſtantinopoli ita ſcribit.*

¶De veritate corporis & ſanguinis Chriſti ambigere non licet.

CAP. XXXVIII.

15 [2] IN quibus [a] iſti ignorãtiæ tenebris, in quo hactenus deſidiæ torpore iacuere? vt nec auditu diſcerent, vel lectione cognoſcerent, qđ in eccleſia Dei in omnium ore tam conſonum eſt: vt nec ab infantium [b] linguis veritas corporis & ſanguinis Chriſti inter communis ſacramenta fidei taceatur: quia in illa myſtica diſtributione ſpiritualis alimoniæ hoc impertitur, hoc ſumitur, vt accipientes virtutem cæleſtis cibi, in carnem [c] ipſius,qui caro [d] noſtra factus eſt, tranſeamus? Idem † [e] eſt A cibus refectionis, eſt cibus ſanguinis. Sicut enim caro Domini verè eſt cibus: ita ſanguis verè noſter eſt potus. *Idem.* ¶ 3 Eſt etiam corpus, de quo dictum eſt [caro mea verè eſt cibus,& ſanguis meus verè eſt potus,] Circa hoc corpus aquilæ [f] ſunt, quæ alis circumuoli tant ſpiritualibus: *Idem.* ¶4 Vnde & corpus Chriſti edimus, vt vitæ æternæ poſſimus eſſe participes. *Idem.* ¶ 5 Cuius B clarè [g] argumentis vtimur,ſuis vtamur exemplis, incarnationiſque exemplo aſtruamus myſterij veritatẽ. *& infrà.* ¶6 Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus Chriſtus partus ex Virgine?

A ¶Idem eſt cibus.] *In aliquot vetuſtis codicibus.* Idem Leo Papa. vnitatem.3.q.4.Engeltrudam.ꝭ. ea.quia paſſus.

d ¶Caro.]id eſt, homo habens carnem noſtram.

e ¶Idem eſt cibus.]id eſt, ſimilis.

f ¶Aquilæ.] angeli vel fideles,quorum iuuentus vt aquilæ renouatur.vt 23.q.4.cũ in lege.24.q.1.quoniam vetus.

Eſt cibus, &c. *Eundemque Leonem citat Anſelmus. Cæterùm apud B. Leonem non ſunt inuenta, ſed apud* 10 *B.Ambroſium, cuius etiam ſunt ſequentia,varijs ex locis collecta.*

B ¶Cuius clarè.] *Gratianus ꝭ.c.reuera ſic refert ex Ambroſio.* Sed quid argumentis vtimur? ſuis vtamur exemplis,incarnationis,&c. *Et ita etiam Algerus. Iuo reliqua eodem modo,tãtummodo in hoc diſcrepat, quòd habet*, incarnationiſque nouitate. *Sed retenta eſt Gratiani le* 20 *ctio cùm ob gloſſam, tum quoniam Lanfrancus ferè cocordat cum Gratiano,vbi expoſitam à ſe catholicam veritatem confirmat B. Ambroſij verbis.*

Item Ambroſius in libro de cathechizandis rudibus.

¶Non natura naſcitur, ſed conſe- 30 cratione nobis conficitur corpus, & ſanguis Chriſti.

CAP. XXXIX.

7 PAnis & calix non qualibet, ſed certa [h] conſecratione myſticus fit nobis [i], non naſcitur [k]. Proinde, quod ita fit nobis [l],quamuis ſit panis & 40 calix alimentum eſt reſurrectionis [m], non ſacramentum religionis: non,quod benedicimus [n], gratiaſque agimus Domino in omni eius munere [o], non tantùm ſpirituali [p], verũ etiam corporali.

¶*Iuo citat ex Auguſtino in libro de cathechizandis rudibus. Beda ad c.* 50 *10.primæ ad Corinthios,& Algerus citat ex B. Auguſtino contra Fauſtum: habeturq; lib.20.contra Fauſtum, c. 13. Verùm apud Algerum, & Iuonem eſt in ſummam redactũ: apud Gratianum multis prætereà locis deprauatum:quæ ob gloſſã correcta non ſunt. Verba B. Auguſtini ſunt hęc.* Noſter autem panis & calix non quilibet,quaſi propter Chri 60 ſtum in ſpicis, & in ſacramentis ligatum,ſicut illi deſipiunt, ſed certa conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur. Proinde, quod non ita fit,quamuis ſit panis & calix, alimentum eſt refectionis: non ſacramentum religionis,niſi, quòd benedicimus, gratiaſq; agimus Domino in omni eius munere non ſolũ ſpiritali,verùm etiam corporali.

70 *Idem Ambroſius in libro de ijs, qui myſterijs initiantur,c.9.*

¶Quod ante benedictionem panis & vinum eſt,poſt benedictionem eſt corpus,& ſanguis Chriſti.

CAP. XL.

8 ANte benedictionem verborum cæleſtium alia 80 ſpecies nominatur, poſt bñdictionem † corpus ſignificatur [q].

g ¶Clarè.] i. ſicut ille carnem noſtram ſumpſit, ita & nos ſumam⁹ carnem illius,vel.i. cui⁹ verba ſumimus in argumentum, hæc.ſ.caro mea verè eſt cibus. &c. de illo ſumamus exẽplum incarnationis ſuæ.ꝭ.e. reuera.

PAnis & calix.] CASVS. Euchariſtia verborũ certa forma conſecratur, non qualibet: nec hoc fit à natura nec humana inſtitutione, nec confert ad ſalutem propter humanã benedictionem. Non naſcitur,i. nõ fit nobis myſticus à natura, ſed conſecratione Euangelica conſecratur, quamuis ſit panis ante conſecrationem, vel.i. quamuis videtur ſpecies panis & vini, quæ iam non ſunt, ſed fuerũt. Non religionis, ſupple tantùm, i. religiosè tractãdum & ſumendum:non quod be nedicimus in menſa. ſeq.duo c.patent.

h ¶Sed certa.]i. diuina.

i ¶Fit nobis.]i.ad noſtram vtilitatem.

k ¶Non naſcitur.]i.nõ ex natura, ſed miraculosè conficitur. extrà c.Marthæ.ver.cedit.[b]

l ¶Quod ita fit nobis.] id eſt, ꝙ ita cõſecretur nobis corpus Chriſti.

m ¶Reſurrectionis.] i. ſpiritualis refectio animæ à peccato reſurgẽtis.de pœ.diſt.1.§.hoc idem reſuſcitatus.

n ¶Non quod benedicimus.]gratiaſque agimus,i.non eſt ſicut corporalis eſca, quam benedicimus, & gratias Deo agimus:quod quidem facimus in omni munere,&c.[c]

o ¶Munere.]quod agere debemus.

p ¶Spirituali.] id eſt, aliquid ſignificante.

q ANte benedictionem.] Significatur.] & licet verba ſucceſſiuè proferantur: non tamen ſucceſſiuè conſecratio fit, ſed in vno inſtanti corrumpitur panis, ſcilicet in vltimo inſtanti prolationis verborum. & licet panis ſit corpus compoſitum, momentanea eſt tamen eius corruptio. ſuprà ead. quia corpus.verſ.ergo.

a ¶Pecca-

"fideles" dñr aquilæ.

7 Bed.ꝭ.Co. x. Alcuinus đ diuer. off. fol.17. Alg. lib.1.cap.6. Iuo p.2.c.1. Pan.l.1. ca. 123.

b ſc. fit myſticus, & cõſecrõe Euãgelica conſecratur.H.

c Vt ꝭ.e. dicimus.vel aliter,i.ñ iõ fit panis & calix myſticus, ꝙ id eſt qa ipm bñdicim⁹ quacũque bñdictione.ſ. qa tali benedictione bñdicimus quæ à Deo eſt inſtituta.Arc.

8 ꝭ.e.reuera.Sen.4.di. 10. Alg.l.1. c.9.Iuo p.2. c.7.Pan.l.1. c.124.

†al.conſecrationem.

a Dum tamen pœnituerit. al. grauaretur potius quã iuuaretur.3. c. quotidie. & c. qui scelerate. Arc.

1 Habetur apud Lanf. ex Aug. in lib. de catechiz.rudi.

2 Cassiod.in Ps.109. Sét. q ibid. Alg. l.1.c.7.& 10 Iuo p.2.c.9. Pã. l. 1. capi. 125.

† pẽdimus] vera lectio.

† pendebamus] vera lectio.

† al. iuramẽtum.

3 Ex actis synodi Rom. sub Nic. ij. Lanfr. ibid. Alg.l.j.c.19 Sen. 4. dist. 12. Iuo p.2. c.10. Pan. l. 1.c.126.

b Ar.ad hoc C. de testa. testamentũ. sed ar. cõtra ff.vt leg. no. hæc stipulatio.§.diuus. Arc.

† al. formauit.

a ¶*Peccatorum.*] venialium, vel etiam mortalium[a], scilicet p fidem, vt s.ea. cum omne.& s.ea.species.

b ¶*Nos autem.*] ¶*Comprehendimus.*] i.intelligimus vel accipimus.nam vbi erat verus panis antè, & verũ vinum, modò sunt tm̃ accidentia, vt s.ea.di. species.& j. e. dis. panis est in altari.

Ego Berengarius.] Hæc est 16.pars distin.in qua probat p 9. c.φ in sacramento altaris non solũ est sacramẽtũ, sed verũ corpus, & verus sanguis, tñ sub speciebus panis & vini adoptũ: est tñ idẽ corpus quod est de Virgine natum. Io. de F.

Casvs. Berengarius iste fuerat infamatus đ illa heresi, φ astruit post consecrationem nõ esse in altari verũ corpus Christi,& verũ sanguinẽ, sed tm̃ sacramentũ corporis & sanguinis Christi. Vnde Berengarius in plena synodo coram Nicolao Papa se purgauit, & præfatæ hæresi in totũ abrenuntiauit, & confessus est, φ sub specie panis, & vini verũ corpus Christi, & verus sanguis lateat, & sumatur à fidelibus,non tm̃ in sacramento,sed in rei veritate:& cõfessus est se credere de corpore Christi quod catholica tenet ecclesia. Et hãc cõfessionem quam fecit, mittit Papa epis per diuersas prouincias.

c ¶*Omnem.*] hoc fecit ex abundantia[b], quia nõ tenetur se purgare nisi de hæresi, de qua erat infamatus. ar. 2. quæst.5. presbyter si à plebe. licet sit ar. cõtra, quia qui deliquit in vno, factus est omnium reus, s. de pę.dis. 5.c. vlt. & errat in tota Trinitate, qui errat in vna persona. j. dist. 4. in synodo. Ioan.

d ¶*Panem.*] i.species panis & vini esse sacramentum tantùm.

e ¶*Christi esse.*] i. non continere sub se verũ corpus Christi, & verum sanguinem post consecrationem.

f ¶*Vel frangi.*] id est, fractis,aut tritis speciebus sumi.

f ¶*Vel frangi.*] i.non tm̃ pondus, & reliquas sacramenti qualitates sensibus corporeis per-

Item ibidem. ¶In illo sacramento Christus est. *Item in libro 4. de sacramentis,c.5.* ¶ Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum[a].

Item Augustinus in libro sententiarum Prosperi. [1]

¶ Sub specie panis & vini inuisibilem Christi carnem & sanguinem honoramus.

CAP. XLI.

2 Nos autem in specie panis & vini, quam videmus,res inuisibiles,id est,Christi carnem & sanguinem honoramus: nec similiter comprehendimus[b] † has duas species, ex quibus consecratur Dominicum corpus, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus †:cũ fideliter fateamur ante consecrationem esse panem, & vinum A,quod natura formauit, post consecrationẽ verò Christi carnem & sanguinem,quod benedictio consecrauit.

A¶Et vinum.] *Apud Lanfrancum, dum verba Augustini in lib. de catechizandis rudibus ab aduersario sibi obiecta interpretatur, sic legitur.*esse panem, vinumque, id est, eas res,quas natura formauit, inter sacrandum verò conuerti in Christi carnem & sanguinem,quasvtrasque res benedictio consecrauit. *Iuo autem habet ferè vt Gratianus.*

¶Confessio † Berengarij.

CAP. XLII.

16 3 Ego Berengarius indignus sancti Mauritij Andegauensis ecclesiæ diaconus cognoscens veram catholicam, & Apostolicam fidẽ, anathematizo omnem[c] hæresim, pręcipuè eam, de qua hactenus infamatus sũ: quæ astruere conatur panem[d] & vinum, quæ in altari ponũtur, post consecrationem solummodo sacramentum,& nõ verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi[e] esse, nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi[f],aut fidelium dentibus[g] atteri. Consentio autem sanctę Romanæ, & Apostolicæ sedi: & ore, & corde profiteor de sacramentis Dominicæ mensæ eandem fidem me tenere, quam dominus, & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta synodus auctoritate Euangelica, & Apostolica tenendam tradidit, mihique firmauit †: scilicet panem,& vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse,& sensualiter non solùm sacramento †, sed in veritate manibus sacerdotum tractari,frangi, & fidelium dentibus atteri: iurans per sanctam, & Homousion[h] Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Euangelia. Eos verò, qui contra hanc fidem venerint,cum dogmatibus, & sectatoribus suis ęterno anathemate dignos esse pronuntio. Quòd si ego ipse aliquando contra hæc aliquid sentire, aut prædicare præsumpsero, subiaceam canonum seueritati. Lecto[i], & perlecto sponte subscripsi. ¶ 4 Hanc confessionem fidei de corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi à Berengario Romæ coram cxiij. episcopis factam, misit[k] Papa Nicolaus per vrbes Italiæ, Germaniæ, Galliæ, & ad quæcunq; loca fama prauitatis eius peruenire antè potuit: vt ecclesiæ,quæ prius doluerant de auerso, atque peruerso A, posteà gauderent de reuerso[l],atque conuerso.[m]

¶ *In regesto Gregorij vij. lib. 3. & 6.in synodo,an.Dom. 1079.habetur alia eiusdem Berengarij abiuratio. Cui repetitioni quid causam dederit, exponitur in scholis conciliorum. quæ Coloniæ quatuor tomis sunt impressa.*

A¶Peruerso.] *Ita etiam Iuo. Lanfrancus habet,*aduerso.

Item Ambrosius in libro de officijs. [5]

¶ Quare elementorum species reseruentur, cum verè sit corpus Christi, & sanguis.

CAP. XLIII.

6 Fortè[n] dicas, quomodo vera caro, quomodo verus sanguis[o], qui similitudinẽ non A video carnis, non video sanguinis veritatem? Primò omnium dixi[p] tibi de sermone Christi,qui operatur,vt possit mutare[q], & conuertere genera,& instituta naturæ. Deinde, vbi non tulerũt sermonem Christi, discipuli eius, sed audientes,φ carnẽ suã daret mãducare,& sanguinem suũ bibẽdũ, recedebant, solus aũt Petrus dixit[Verba[r] vitæ æternæ habes:& ego à te quo rece-

cipi fateor, sed etiã sub illis speciebus fractis & attritis partibus totum & integrũ Christi corpus esse profiteor,totũ mãducari,totũ sumi. j. ea.qui manducat.

g ¶*Dentibus.*] nisi sane intelligas verba Berengarij, in maiorẽ incides hæresim quàm ipse habuit: & ideò omnia referas ad species ipsas. " nam de Christi corpore partes non fecimus, vt infrà ead. qui manducat.

h ¶*Homousion.*] id est,eiusdẽ substantiæ. Additio. Homon in Græco, idẽ est, quòd, idem, vel vnum. Vsia id est, substantia, ideò dicitur Trinitas homousion, i. vnius substantiæ. Archid.

i ¶*Lecto.*] hucusque verba Berengarij fuerunt:ea quę sequuntur, sunt verba notarij.

k ¶*Misit.*] ergo sicut excõmunicationis epistola mitti debet, &c. 11. q.3.curæ.ita & absolutionis, vt 8. q. vlt. cap.vnico.[c]

l ¶*De reuerso.*]ad fidẽ. m ¶ *Conuerso.*] ad Deum. arg. de pœ. di. 1.agite.1.q.7.didici.

Fortè.] Casvs. Quidam mirabant quomodo in sacramento sit caro Christi & sanguis. cum ibi non appareat forma carnis & sanguinis Christi.Et respondet Ambrosius hoc fieri verbo, & virtute Dei, vt sub aliena specie sumeretur corpus & sanguis Christi, ne viderentur homines carnem humanam sumere, & sanguinem, & dicerẽt sicut Apostoli dixerunt: Durus est hic sermo. & recesserunt à Christo.

n ¶*Fortè.*] sunt quidã qui non credũt corpus Christi esse in altari, quia impossibile eis videtur quod dicitur: præterea quia non videtur nisi species panis & vini. In prima ergo parte ponit eorum dubitationem.In secũda ostendit non esse impossibile, & quare sub spẽ panis & vini corp⁹ & sanguis sint in altari.

o ¶*Sanguis.*] est in altari,vel creditur.

p ¶*Dixi.*] in alia parte capituli,φ non est hic, sed est cap.reuera.

q ¶*Mutare.*] j.c.reuera. & s. e. quia corpus.

r ¶*Verba vitæ.*]id est, tu ipse

† al.in sacramento

" Partes nõ fiunt de corpore Christi

4 Lanfr. & Iuo ibid.

c Sic 15.q.6 de crimine. argu.de pœ. dist.1.agite. s.1.q.7. didicit.Arc.

5 l.6. de sacramen.c.1. & ex eo Lãf. & Iuo, sed paulòaliter.

6 Lanf.ibid. Iuo p.2. c.7. Pan. l.1. capit.127.

Non hoc corpus. Casvs. Hæc sunt verba Aug. exponentis illud verbum Euangelij. Spiritus est qui viuificat: caro autem non prodest quidquam.& loquitur Augus. in persona Domini qua si ipse Christus exponat dicens: Non hoc corpus,&c. Nec sumetis corpus in propria hac visibili forma.sed sub alia specie inuisibiliter. *Et si necesse est*, id est,quamuis.

a ¶*Non hoc corpus.*] in hac grossa substãtia, & non in tali forma.

b ¶*Ipsum.*] 38.dis.indignum.

c ¶*Inuisibiliter.*] i.sub specie,sub qua non videtur,id est, sub specie panis & vini.

d ¶ *Non ipsum.*] in sua.s.specie,vt in ea sensibus corporeis subijciatur.

Quid est.] Casvs. Ostendit Aug. in hoc c. q Christus dupliciter sumitur, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter. sacramentaliter ab indignis: spiritualiter, vt à dignis. qui enim manducat, scilicet dignè: sed si accipit,indignè.

e ¶*Quid est.*] Casvs. "Duobus modis manducatur Christus. Vno modo sacramentaliter: quod competit bonis & malis. Alio modo spiritualiter cum per fidem & dilectionẽ cooperantem accipitur. hoc est tantùm bonorum." Quæri autem solet hic vtrum Christi corpus sumatur cum diuinitate & anima? H. d. quòd non sumitur ibi diuinitas vel anima. Alij vt B. dicunt † quòd sumendo corpus sumo deietatẽ & animam: quia tu qui accipis carnem diuinæ substantiæ eius in illo participas alimento. j. ead. sicut verus.

Additio. Et melius etiam secundum theologos: quia etsi ibi non sit diuinitas p transubstantiationem, est tamen per concomitantiam ibi,vt not.s. ead.comperimus. Arc.

f ¶*Solum.*] id est,corpus Christi.quamuis.n. sit ibi deitas & humanitas i.anima & caro:solam tamen eius carnem semel in cruce immolatam quotidie in altari manducamus siue bibimus, non deitatem, non animam.in solam.n. carnem panis conuertitur & vinum in sanguinem.

g ¶*Calicem.*] totus integer manducatur & sumitur.j.e.inuitat. non tamen anima, vel deitas: quia illa non pertinent ad esum & potum.H.

h ¶*Ipse dixit.*] vnde conceditur ista,totus Christus fuit in sepulchro, i.persona illa humana, s. secundum naturam humanitatis nostræ secundum corpus. non tamen hic conceditur ista: totum id quod Christus erat,in sepulchro erat:quia non eius anima. & ita secundum B. licet quis sumat totum Christum: non tamen eius animam,vel animalitatem.

1 S. e. prima Beda j.Cor. 11.Lanf.ibi. Alg.l.1.c.9. & 11.Guitm. l.2. Sent.4. dist.10. Iuo p.2.c.8.& 9. Pan.l.1. capi.134.

« Christus mãducatur duob. mod.

« corp⁹ Xpi vtrũ sumatur cum diuinitate & anima.

Bed.j.Co.11.

† Et verè dicunt vt notatur in additione.

2 Sen.4.di.9 Iuo p.2.c.8. Pan.l.1.capit.135.

1.Cor. 11.

Ioan.5.

Item Augustinus in epistola ad Irenæum.

¶Quomodo Christi corpus, quod in cruce pependit,accipitur, & quomodo non.

CAP. XLV.

1 Non hoc corpus [a], quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem,quem fusuri sunt illi, qui me crucifigent: ipsum quidem & non ipsum: ipsum [b] inuisibiliter, [c] & non ipsum [d] visibiliter. Vnde & subditur, etsi necesse est illud visibiliter celebrari, necesse est tamẽ illud inuisibiliter intelligi.

¶*Eodem modo & bis citat, & ferè etiam refert Algerus,id est, ex Augustino ad Irenæum. Iuo par.2.c. 9. refert eodem modo: sed citat ex homilia in psal.98.(sic enim corrigendum est mendum ex cap.8.) ex qua etiam Beda affert propria verba ad 1 1.c.primæ ad Corinthios.Quæ Lanfrancus, quoniam à Berengario catholicis obijciebantur,plenius explicat, quàm in hoc capite fiat,potissimùm,vbi incipit exponere fidem sanctæ ecclesiæ. Hoc idem ferè habetur in epistola Iuonis episcopi Carnotensis ad Haymericum. eadem B. Augustini verba in psal.95. interpretantis:quæ epistola habetur impressa apud Ioannẽ Garetium, & alibi.*

Item Augustinus in sermone de verbis Euangelij.

¶ Quid sit corpus Christi manducare, & sanguinem eius bibere.

CAP. XLVI.

2 Quid est [e] Christum mãducare? non hoc solum [f] est, in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apostolus [Qui manducat panem,& bibit calicem [g] Domini indignè, iudicium sibi manducat,& bibit.] Sed quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dixit [h] [Qui manducat carnem meã & bibit sanguinem [i] meum, in me manet [k], & ego in eo.]

i ¶*Sanguinem.*] per fidem & charitatem,quasi qui est de vnitate ecclesiæ,quam caro,& sanguis meus significat.

k ¶*Manet.*] i. mihi per dilectionem adhæret:& ego per gratiam inhabitantem in eo maneo.de pœn.dist. 1. §.hoc idem. ver.resuscitatus.

Si A itaque in me manet, & ego in illo, tunc manducat, tunc bibit. Qui autem non in me manet,nec ego in illo, & si accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum.

A ¶Si itaque.] *Locupletatus est hic locus ex Beda, Magistro, & Iuone.*

Item Augustinus.

¶*Citabatur ex libro de pœnitentiæ remedio, & apud Algerum ex 2. l. de pœnitentia. Videtur autem confectum ex duobus B. Augustini locis, in tractat. 25. & tract. 26. in Ioannem: ex qua expositione citat Iuo: sed coniunctè cum ijs, quæ attulerat ex libro de pœnit.remedio.*

¶Credere in Christum est manducare & bibere Christum.

CAP. XLVII.

3 Vt quid paras dentes, & ventrem [l]? Crede,& manducasti. Credere enim in eum,hoc est panem viuum A manducare. Qui credit in eũ, manducat eum: inuisibiliter saginatur, quia & inuisibiliter renascitur.

A ¶Panem viuum.] *In vulgatis legebatur,* panem & vinũ.*Restituta est lectio ex plerisque vetustis, & originali, & Iuone: quemadmodum & j. ead.c.credere. Nonnulla præterea hic addita, quæ apud Iuonẽ quoque sunt.*

Item Augustinus in libro sententiarum Prosperi.

¶Sacramentum, & res sacramenti sacrificium ecclesiæ conficiunt.

CAP. XLVIII.

4 Hoc est [m], quod dicimus: hoc modis omnibus approbare contendimus, sacrificium scilicet ecclesiæ duobus [n], confici, duobus constare, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne, & sanguine, sacramento, & re sacramenti [o], id est corpo-

Vt quid.] Casvs. Dicitur hic,quòd vbi non potest haberi corpus Christi sicut in sacramento cõficitur, sufficit sola fides: quia & tunc dicitur quis Christum manducare.

l ¶*Ventrem.*] vnde subaudi, tantùm. Vel vbi non potest haberi copia corporis Domini: sed non prohibet sacramentaliter accipi corpus Domini: sed quia necessitate instante ei non obest si non accipit, ex quo per eũ non stat.cum enim credit, manducat spiritualiter,sed non sacramẽtaliter.s. c. prox.

Hoc est quod.] Casvs. Dicitur hic quòd sacrificium ecclesiæ ex duobus cõficitur, s. sacramento, i.specie panis & vini.& re sacramẽti, id est corpore Christi. sicut enĩ duæ sunt naturæ in Christo qui est Deus & homo: ita in sacrificio est sacramentum, & res sacramenti,i. corpus Christi, quod spiritualiter intellectum sub specie panis & vini significat corpus Christi olim visibile & palpabile, & in humana forma intellectum. Immolatio quæ fit à presbytero impropriè appellatur Christi passio, vel mors, vel crucifixio: non quòd sit illa, sed quia illam significat,secundum eandem improprietatem appellamus fidem sacramentum fidei, id est, baptisma.

m ¶*Hoc est.*] Casvs. In prima parte dicitur quòd sacramentum ecclesiæ constat ex duobus:ex visibili elementorum specie,& inuisibili corpore & sanguine Christi. quod probat per similitudinem inductam ex persona Christi,quę ex Deo & homine constat. In secunda parte dicitur, quòd veram carnem & verum sanguinem accipimus sub specie panis & vini. In tertia parte dicitur, quòd cœleste sacramentum quod est in altari, impropriè dicitur corpus Christi: sicut baptismus impropriè dicitur fides. In quarta [b] dicitur duobus modis accipi corpus Christi.

n ¶*Duobus.*] id est. duo continere, id est, duo simul esse in consecratione facta,s.species visibilis,& corpus inuisibile.

o ¶*Et re sacramenti.*] i. post consecrationem sacerdotis, q sacrificium dicitur: duo sunt,ibi,scilicet sacramentum, & res sacramenti,quæ ante consecrationem ibi non erant.

o ¶*Et re sacramenti.*] siue sacrificium hic dicatur ipsum sacra-

3 J.c.credere.Alg.l.j.c. 8.Iuo p.2.c. 4.Pann.l.1. c.137.

4 Lanfr.ibi. Alg.l.1.c.5. & 11. Sent. 4.distin. 10. Iuo p.2.c.9. Pan.l.1.capit.138.

b Hanc iiij. partem non video. Arc.

sacramentum, scilicet species visibilis ipsa, siue corpus Christi, siue ipsa immolatio corporis Christi: non est verum quod hic dicit, s. constat ex sacramento & re sacramenti: quia ex his nihil conficitur: sed tenet collectiue pro ipso sacramento, & re sacramenti. Et est impropria locutio, i. illa duo: sicut & probatio est valde impropria quę sequitur, Christi persona conficitur ex Deo & homine, id est Christus est verus Deus & homo, non. n. ex Deo & homine aliquid constituitur. † vnde Au. Christus ex vna persona geminæ substantiæ: quia Deus & homo: nec Deus huius personæ pars dici pōt.

a ¶*Corpore*.] quasi in se habet diuinitatem & humanitatem. alterum naturaliter: alterū per vnionem. nō enim ex homine & Deo aliquid constituitur: sed sicut ad constitutionē alicuius totius exigun tur ad minus duo: ita & ad hoc vt Christus sit Deus & homo, exigitur vt illa duo sint eo, id est, humana natura & diuina. Nam & hac similitudine dicitur constare ex illis, similiter ex sacramento & re sacramenti nihil cōstituitur: sed dicitur constare ex illis sacrificium totaliter acceptum, s. vt quasi collectiue accipiatur: quia ad hoc vt plenum sit sacrificiū illa duo oportet adesse.

b ¶*Constat*.] id est, est Deus & homo. ext. de hær. cum Christus.

c ¶*Quam forma*.] & ita non est panis. arg. j. ea. panis: arg. contra j. ea. qui manducat.

d ¶*Caro*.] i. species panis, sub qua latet corpus Christi, est sacramentum carnis Xpi.

e ¶*Et sanguis*.] i. species vini, sub qua latet sanguis Christi, est sacramentum sanguinis Christi.

f ¶*Inuisibili*.] "dupliciter quidem manducatur Xps, s. in sacramento: quod boni & mali faciunt, per fidem cooperantem & per dilectionem: quod bonorum est duntaxat. H. Et not. quòd in sacramentis duæ sunt res, corpus Christi, & vnitas ecclesiæ, secundum quòd notantur hic duo modi manducandi, sacramētalis & spiritualis, extrà eod. cum Marthæ.

g ¶*Visibile*] scilicet, quondam.

h ¶*Cælestis*.] id est, cæleste sacramentum, quod verè represen tat Xpi carnem, dicitur corpus Xpi, sed impropriè. Vnde dicitur suo modo, sed non rei veritate, sed significati mysterio, vt sit sensus, Vocatur Christi corpus, id est, significat.

i ¶*Passio*.] sub hac appellatione accipe carnem Christi & sanguinem.

k ¶*Fides*.] "id est, fides vocatur. cum enim dicitur in fide parentum paruuli saluantur, intelligitur id est, in baptismo suscepto in fide parentum: similiter pueri dicuntur fideles, non à fidei virtute, sed à sacramento fidei, vt j. dist. 4. nihil.

ADDITIO. Adde quòd baptismus dicitur fides, quia est sacramentum fidei, vt habetur suprà 45. distinct. de Iudæis. 47. dist. cap. 1. Archid.

[Marginal notes: † Vide S. T. 3. p. q. 2. ar. 4 — 1 Lanf. paulo superius. — † al. redemptoris corp. — 2 Lanf. ibid. Aug. epi. 23. ad Bonifac. — † al. quæ vera. — "Manducatur Christus dupliciter. — 3 ibid. gl. or. — " Pueri dicuntur fideles.]

re[a] Christi, sicut Christi persona constat[b], & conficitur Deo, & homine: cū ipse Christus verus sit Deus, & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam, & veritatem in secōtinet, ex quibus cōficit. Cōficit aūt sacrificium ecclesiæ sacramento, & re sacramenti, id est corpore Christi. Est igitur sacramentum, & res sacramenti, id est corpus Christi. Item. ¶ 1 Caro eius est, quā forma[c] panis operam in sacramento accipimus, & sanguis eius, quem sub vini specie, & sapore potamus. Caro[d] videlicet carnis, & sanguis[e] sacramētum est sanguinis: carne & sanguine vtroque inuisibili[f], intelligibili, spirituali significatur visibile[g] domini † nostri Iesu Christi corpus, palpabile, plenum gratia omnium virtutum, & diuina maiestate. Item. ¶ 2 Sicut ergo cælestis[h] panis, qui † verè Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cum reuera sit sacramentum corporis Christi, illius videlicet, quod visibile, palpabile, mortale, in cruce est suspensum, vocaturque ipsa immolatio carnis, quæ sacerdotis manibus fit, Christi passio[i], mors, crucifixio, non rei veritate, sed significante mysterio, sic sacramentum fidei, quod baptismus intelligitur, fides[k] est.

¶*Hæc eadem habentur apud Lanfrancum (ex quo citat Iuo) & apud Algerum (qui itidem ac Gratianus ex libro sententiarum Prosperi) non tamen eodem ordine collocata. Ex quibus quidem auctoribus nonnulla sunt emendata.*

Hieronymus in epistolam ad Ephesios, ad c. 1. [3]

¶Quot modis caro Christi intelligatur.

DVpliciter.] CASVS. Dicitur in hoc ca. quòd dupliciter intelligitur caro & sanguis Christi. Vno modo intelligitur spiritualiter. Vnde dicit Dominus, Caro mea verè est cibus, &c. Alio modo intelligitur de carne quam assumpsit de virgine, & quę crucifixa fuit in cruce. Sequen. cap. patet.

l ¶*Dupliciter intelligitur*.] id est, potest intelligi: secundum illā formam & quantitatem, quam habuit in cruce: vel secundum quantitatem corporis glorificati, quod spiritualiter videtur, quod nulli sensui subiacet. j. ea. in illo sacramento.

CAP. XLIX.

4 DVpliciter intelligitur[l] caro Christi & sanguis: vel spiritalis illa atque diuina, de qua ipse ait [caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.] & [nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam æternam:] vel caro, quæ crucifixa est, & sanguis, qui militis effusus est lancea.

Item Ambrosius ad c. 11. primæ ad Corinthios. [5]

¶ *Citabatur ex Augustino in libro de Trinitate ad Corinth. Algerus etiam citat ex Augustino de Trinitate. Sed aliquot vetusta Gratiani exemplaria habent,* Ambrosius: *cuius verè est, & ipsum citat Iuo, quàuis statim, postquàm citarat librum de Trinitate.*

¶De eodem.

CAP. L.

6 QVia morte Domini liberati sumus, huius[m] rei memores in edendo, & potando carnē & sanguinem, quę pro nobis oblata[n] sunt significamus.

Item Augustinus in psal. 21. [7]

¶ Quomodo Christus sit immolatus semel, & quomodo quotidie immoletur. C. LI.

17 8 SEmel Christus mortuus est, iustus pro iniustis: & scimus[o], & certum habemus, & spe † immobili retinemus, quia Christus resurgēs à mortuis iā nō moritur, & mors illi vltrà nō dominabitur. Verba ista Apostoli sunt, tamen, ne obliuiscamini † [p], quod factum est semel in memoria nostra omni anno fit. Quoties Pascha celebratur, nunquid toties Christus moritur? sed tñ anniuersaria recordatio quasi repræsentat[q] quod olim factum

QVia morte.] m ¶*Huius*.] sc. mortis & passionis Xpi in cuius memoriā hoc sacramentum institutum est. s. quia corpus. Arch.

n ¶*Oblata*.] non est in eadem forma.

SEmel Christus.] Hęc est 17. pars dist. in qua probatur, quòd Christus semel mortuus amplius mori nō potest. veritas carnis eius & sanguinis semp est in sacramento altaris. & probatur hoc per tria c. I. de F.

CASVS. Dicitur in hoc c. quòd quamuis Christus semel passus fuerit. & postquàm resurrexit, secundum Apostolum sit immortalis: tamen semel in anno represētatur mors eius in ecclesia in Pascha in qua representatione sic afficimur, ac si fieret coram nobis.

o ¶*Et scimus*.] 22. q. 5. hoc videtur.

p ¶ *Ne obliuiscamini*.] argu. propter memoriam multa fieri s. ea. dist. & dixit.

" *Claudite hoc vase nostri pia victima phase.*

Vina, salutaris, semel in cruce, semper in aris.
Quos recreat Iesu tam sacri corporis esu:
A vitijs munda sacrati sanguinis vnda.
Hic editur Iesus, remanet tamen integer esus:
Res occultatur: quare? quia si videatur,
Forsitan horrere: & manducare timeres.
Vt sine subiecto dependet in aëre nubes:
Et centrum terræ pelagi sustentat abyssos.
Sic vini color & sapor est, pondus quoque panis.

q ¶*Repræsentat*.] quia tunc legitur passio Dñi, & plenius omnia, quę in eius passione acta sunt, ad memoriam reducuntur. Fortè dicit de ijs quæ fiunt in Parasceue, & de salutatione crucis, vel secundum aliquarum ecclesiarum consuetudinem, quæ solent passionem representare & resurrectionem.

Semel.

[Marginal notes: 4 Alg. l. 1. c. 17. Sent. 4. distin. 8. Iuo p. 2. c. 5. Pan. lib. 1. c. 139. — Ioan. 6. — 5 ibid. gl. or. — 6 Alg. l. 1. c. 19. Iuo p. 2. c. 7. Pan. l. 1. c. 142. — 7 in præfatione 2. exposit. — 8 Sen. 4. dis. 12. Iuo p. 2. c. 8. Pan. l. 1. c. 143. — † al. fide — Rom. 6. — 1. Petr. 3. — † obliuiscamur] Orig. — " Carmina singularia circa eucharist. sacramentum.]

SEmel.] CASVS. Dicitur hic quòd Christus semel immolatus in seipso, id est in humana & visibili forma, efficax & sufficiens hostia fuit pro omnibus, quos redimendos esse prædestinauit. & licet tantùm semel fuerit passus, tamen quotidie immolatur in sacramento.

a ¶ *In semetipso.*] id est, passus in propria persona in forma humana.

b ¶ *Immolatur.*] idest, eius immolatio repræsentatur, & fit memoria passionis.

c ¶ *Quod.*] scilicet, quod semel, &c.

d ¶ *Altitudo.*] "Christus mortuus est pro omnibus quo ad sufficientiam, non quo ad effectum. efficax enim fuit quantum in redimente, sed per eos stetit, qui se indignos fecerunt. mortuus est ergo, vt hic dicitur, pro solis prædestinatis quo ad effectum: sed quo ad sufficientiam pro omnibus.[a]

e ¶ *Præsciuit.*] in bona significatione. L.

IN Christo.] CASVS. Hu. sic ponit hunc casum. Dicit Ambr. in hoc c. quod hostia, quæ semel pro nobis oblata est in ara crucis, quotidie offertur in sacramento, & licet in multis locis offeratur, vna est tamen hostia, & nõ plures: vnum est sacrificium, & non plura. ad memoriam & repræsentationẽ illius quod olim factum est, quotidie & in pluribus locis iteratur semper idipsũ immutabile.

f ¶ *Oblata.*] i. corpus Christi oblatum est in ara crucis.

g ¶ *Offerimus.*] quotidie offerendo.

h ¶ *Et vna est.*] i. vnius passionis repræsentatio, non multarum, sicut dicitur vna fides.[b]

i ¶ *Idipsum.*] immutabile & perpetuum. s. ea. dis. c. quia corpus. vt perpetua esset redemptionis oblatio, quia huic aliud sacrificium non succedit, vt sacrificijs legalibus, quibus sacrificium noui testamen. successit. q. d. istud non mutatur, quia idem est quod fuit, & ideo ipsum semper idipsum. B.

k ¶ *Plenus.*] quia in qualibet parte est totus. j. ea. vbi pars est.

l ¶ *Vnum.*] id est, vna forma confectum & tamen plura sunt sacrificia.

m ¶ *Ille.*] vt s. e. quia.

n ¶ *Hostiam.*] "scilicet seipsum. vñ versus.

Rex sedet in cœna turba cinctus duodena.
Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

o ¶ *Consumi.*] & ideo ipsum semper idipsum. B.

p ¶ *Hoc enim facite.*] dicunt quidam[c] quòd per hæc verba Dominus Apostolos ordinauit, Hoc facite, &c.

LIquidò apparet.] Hæc est 18. pars distin. in qua dicitur, quod ideò Dominus vltimò suum corpus nobis cõmendauit, vt melius memoriæ commendaretur. Io. de Fan.

CASVS. Quidam reprehendebant hoc, s. quod fideles accipiunt corpus Christi ieiuni: quia Dominus hoc dedit discipulis suis non ieiunis, sed pransis. contra hos dicitur quòd Dominus ideò fecit ad extremum, vt magis in memoria haberet hoc sacramentum: nec iussit quòd ita fieret, quia nemo mutasset, sed Apostolis hoc determinãdum reliquit. & Paulus illos redarguit, qui sacramentum cum cibis sumebant, & in epistola de hoc docuit: & alia se determinare promittit. vnde intelligitur eum determinasse hoc quod tota tenet ecclesia. sic ponit Bene.

q ¶ *Propterea.*] non ergo omnis Christi actio nostra est lectio[d]. infrà distinctio. 4. propriè. 14. quæstion. 5. dixit.

r ¶ *Calumniandum.*] id est, calumnia est imponenda.

s ¶ *Seruatur.*] "nunquid quis conficeret pransus? H. d. quòd non: licet secus dicat in alijs sacramentis. B. verò dicit contra, & ego. licet fieri non debeat[e]. quia vt hic colligitur, non est ieiunium de substantia, aliàs non confecisset[f] Dominus.

t ¶ *Namque Saluator.*] non redditur hic ratio quare post cœnam Christus corpus suum dedit: sed tantũ quare post omnia, id est, vltimo loco. Si ergo quæris, quare post cœnam corpus suum & sanguinem Christus dederit? "Respon. ideo cœnatus Dominus cœnatis discipulis corpus suum tradidit, vt in hoc sacramento consummationem omniũ sacramentorum veteris testamenti, & agni paschalis, quem antè manducauerant, & cæterorum monstraret.

Margin notes: † al. moneri. — " Christus pro omnibus mortuus est. — x Beda 1 q. 15. Lanf. ib. Al. l. 1. c. 16. & 18. Sent. 4. dist. 12. Iuo p. 2. c. 9. & 4. Pã. l. j. c. 144. — a 8. q. 1. in scripturis. — b id est, de vno. nam tot sunt fides quot sunt homines fideles secundum L. — 2 Chrysost. in eand. epist. hom. 17. — 3 Alg. l. 1. c. 15. Sent. 4. distin. 2. Iuo p. 2. c. 6. Pan. l. 1. c. 145. — † al. exemplar. — " Christus seipsum cõmendauit. — c Vt Pet. — Luc. 22. — d Al. instructio. — 4 Epist. 118. — " conficere post pransus. — e Vt 7. q. 1. nihil. — 5 Bed. j. Co. 11. Iuo p. 2. c. 112. Pann. l. 1. c. 146. Alg. l. 2. c. 1. — f Al. consecrasset. — † al. exteri. — " Christus quare post cœnam suũ corpus dedit. 1. Cor. 11.

est: & sic nos facit moueri†, tãquàm videamus in cruce pendentem Dominum, non tamẽ irridentes, sed credentes.

Item in libro sententiarum Prosperi.

CAP. LII.

1 SEmel immolatus[x] est Christus in semetipso[a], & tamen quotidie immolatur[b] in sacramento. Quod[c] ita intelligendum est: quia in manifestatione sui corporis, in distinctione membrorum omnium verus Deus, & verus hõ semel tantùm in cruce pependit, offerens seipsum patri hostiam viuam, passibilem, mortalem, viuorum & mortuorũ redemptionis efficacem: corũ scilicet, quos diuini concilii altitudo[d] redimendos iudicauit, præsciuit[e], prædestinauit, vocauit, modis, atque temporibus, quibus id fieri congruebat. A

¶ *Et hoc Iuo ex Lanfranco citat verba B. Augustini. & referente, & exponente: quod facit etiam Algerus l. 1. c. 16. & 18. verba autem B. Augustini in epistola ad Bonifacium, quam Algerus etiã citat, sunt hæc,* Nonne semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in sacramẽto non solùm per omnes Paschæ solemnitates, sed omni die populis immolatur.

A ¶ Congruebat.] *Apud Lanfranchum hæc sequuntur, quæ respondent alteri membro propositionis B. Augustini.* In sacramento tamen, quod in huius rei memoriam frequentat ecclesia, caro Domini quotidie immolatur, diuiditur, comeditur, & sanguis eius de calice, fidelium ore potatur.

Item Ambrosius in epistolam ad Hebræos, c. 10.[2]

¶ Hostia, quę semel oblata est, in recordationem suæ mortis quotidie offertur.

CAP. LIII.

3 IN Christo semel oblata[f] est hostia ad salutem sempiternam potens. Quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus[g]? offerimus quidẽ: sed ad recordationem mortis eius: & vna est[h] hostia, non multæ. Quomodo vna, & nõ multæ? quia semel oblatus est Christus? Hoc autem sacrificium exemplum † est illius: idipsum, & semper A idipsum[i]. Proinde vnum est hoc sacrificium: alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? nequaquã: sed vnus vbique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus[k]. Sicut B enim quod vbique offertur, vnum[l] est corpus, & non multa corpora: ita & vnũ sacrificium. Pontifex autem ille[m] est, qui hostiam[n] obtulit nos mundantem. Ipsam verò offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata consumi[o] non potest. Quod nos facimus, in cõmemorationem fit eius, quod factum est [Hoc enim facite[p], ait, in meam commemorationem.]

A ¶ Et semper.] *Apud B. Ambrosium, & B. Ioannem Chrysostomum hæc adduntur,* offerimus, nec nunc quidem, alium agnum, cras alium, sed semper eundem ipsum: *quæ Grecè in optimo exemplari manuscripto (nam in Veronensi desiderantur) sic habent,* οὐ νῦν μὲν ἕτερον πρόβατον, αὔριον δὲ ἕτερον, ἀλλ' ἀεὶ τὸ αὐτό

B ¶ Sicut enim.] *In excußis B. Ambrosij nomine commentarijs legitur,* sicut enim, qui vbique offert. *Sed nõ est visa mutanda Algeri, Iuonis, & Gratiani lectio. Græcè est,* ὥσπερ οὖν πολλαχοῦ προσφερόμενος ἐν σῶμά ἐστι. *Nonnulla verò alia sunt emendata.*

Item Augustinus in libro responsionum ad Ianuarium, c. 6.[4]

¶ Sacramentum corporis Christi, non nisi ieiuni debemus accipere.

CAP. LIIII.

18[5] LIquidò apparet, quãdo primò acceperũt discipuli corpus & sanguinẽ Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea[q] calumniandum[r] est vniuersæ ecclesiæ, quòd à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spirituisancto, vt in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quàm cæteri † cibi. Nam ideò per vniuersum orbẽ mos iste seruatur[s]. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, proptereà pransi, aut cęnati fratres ad illud sacramentum accipiẽdum conuenire debent; aut, sicut faciebãt, quos Apostolus arguit, & emendat, mensis suis ista miscere. Namq; Saluator[t]

a ¶ *Infigere.*] nam & pacta nouissima, &c. C. de pact. pacta. arg. contra. s. de pœ. di. 2. principium. versi. 1. & docet Tullius in rethoricis, validiora argumenta in principio & in fine esse proponenda. illud enim procedit quod nouissime fit. ff. de ac. pos. si quis ante conduxit.

b ¶ *Digreßurus.*] quoniam ipse dixit, Vos omnes fugietis, & ego vadam immolari pro vobis.

c ¶ *Seruaret.*] argumen. quod canon non determinat, nos determinare possumus, vt 22. quęst. 5. hoc videtur. 32. quęs. 2. quos Deus. ff. de testamen. quęsitum. argument. contra. 2. quęstion. 5. consuluisti.

d ¶ *Mutaßet.*] quod enim Dominus iubet, bonus seruus non mutat. vigesimaoctaua, quęstio. prima, capitu. sic enim. circa princ.

† al. modum nemo variasset.

e ¶ *Ad manducandum.*] corpus Dni.

f ¶ *Multum.*] hoc multum respicit illud, cętera autem.

g ¶ *Insinuaret.*] de ijs quę debeant ordinari.

† al. illis

h ¶ *Ordinatum.*] s. 12. dist. illa.

i ¶ *Orarum.*] id est, regionum.

† morum] Orig.

PAnis est.] Hęc est 19. pars dist. in qua probat ex quibus verbis conficiatur corpus Christi, & qualiter mãducetur. Io. de Fan.

Casus. Quęsitum fuit ab Ambro. quomodo de pane fit corpus Christi. Et respon. quod per consecrationem fit panis Christi corpus. consecratio verò fit per verba Christi, s. hoc est corpus meum. hic est sanguis meus. quibus Christus tantam vim contulit, quod ad eorum prolationẽ panis fit corpus Christi, & vinum sanguis: remanent tamen species panis & vini, sub quibus latent & operiuntur caro & sanguis: ne in sumendo esset horror si species crudę & viuę carnis & crudi sanguinis appareret. sic ponit H. casum, excepto eo quod ponitur in principio §. Bene. verò sic ponit. Quęritur quomodo de pane fit corpus Christi? & respondet, verbis Christi. Alia quę adduntur, laudes sunt & orationes: sed sermo Christi, quo omnia sunt creata, panem, & vinum in carnem & sanguinem conuertit: quamuis non appareat ibi caro vel sanguis. Et quòd sacramentum conficiatur verbis Christi, probatur per verba, quę presbyter profert in missę secreta.

1 Lãfr. ibid. Alg. l. 1. c. 7. & alibi. Guitm. l. 3. Sen. 4. di. 10. Iuo p. 2. c. 7.

quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinẽ, vltimum hoc voluit infigere [a] cordibus, & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus [b] erat: & ideò non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur: vt Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret [c] hunc locũ. Nam si hoc ille monuisset, vt post alios cibos semper acciperetur: credo, quod eum morem † nemo mutasset [d]. Cum verò ait Apostolus de hoc sacramento loquens, Propter quod fratres, cum conuenitis ad manducandum [e], inuicem expectate, si quis esurit, domi manducet, vt non ad iudicium conueniatis, statim subtexuit A [cętera autem, cum venero, ordinabo.] Vnde intelligi datur, quia multum [f] erat, vt in epistola totum illum † agendi ordinem insinuaret [g], quem vniuersa per orbem seruat ecclesia, ab ipso ordinatum [h] esse, quod nulla orarum † [i] diuersitate variatur,

A ¶ Subtexuit.] *Sequebatur in vulgatis*, quę ad eiusdem sacramenti ordinem pertinent, scilicet, quomodo ieiuni, &c. *quę à plerisque manuscriptis, & originali, & cęteris collectoribus absunt.*

Item Ambrosius in libro 4. de sacramentis, cap. 4.

¶ Ante consecrationem est panis, sed verbis Christi in eius corpus mutatur.

CAP. LV.

19 1 PAnis est in altari [k] vsitatus ante verba sacramentorum [l]: vbi accessit consecratio de pane [m] fit caro Xpi. Hoc igitur adstruamus. Quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi? consecratione. Consecratio autem quibus [n] verbis est, & cuius sermonibus? Domini Iesu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cęteris. Vbi 10 venitur, vt conficiatur venerabile sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi. Ergo Christi sermo hoc conficit [o] sacramentum [p]. Quis sermo [q] Christi? nempe is, quo [r] facta sunt oĩa. Iussit Dñs & factũ est cęlũ: 20 iussit Dominus, & facta est terra: iussit Dominus, & facta sunt maria: iussit Dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo, quàm operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quę non 30 erant, quantò magis operatorius est, vt sint, quæ A erant [f], & in aliud commutẽtur? 2 Et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus [t] Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in cali- 40 ce mistum fit sanguis consecratione verbi cælestis. Sed fortè dicis: speciem sanguinis nõ video: sed habet similitudinem [u]. Sicut enim mortis [x] similitudinem sumpsisti, ita etiam similitudinem [y] pretiosi sanguinis [z] bibis, vt nullus horror cruoris 50 sit, & pretium tamen redẽptionis operetur. Didicisti ergo, quia quod accipis, corpus est Christi *& c. 5.* ¶ Vis scire, quia verbis cælestibus consecratur? Accipe, quæ sunt verba. Dicit sacerdos: Fac nobis, inquit, hãc oblationem adscriptam, rõnabilẽ, acceptabilẽ B, quod ẽ figura 60 corporis & sanguinis Domini Iesu Christi: qui pridie, quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respexit ad cælum ad te sancte pater omnipotens æternæ Deus, gratias agens benedixit, fregit, fractumque Apostolis suis, & di- 70 scipulis suis tradidit dicens, Accipite, & edite ex hoc oẽs: hoc. n. est corpus meum, quod

k ¶ *Panis est in altari.*] in prima parte dicitur, quod ad prolationem illius formę, Hoc est corpus meum, &c. panis & vinũ transeunt in corpus & sanguinem Christi: & hoc propter illorum verborum Christi efficaciam. Ille enim qui ex nihilo creauit omnia, satis potest hoc sic commutare. In 2. parte respondet cuidam obiectioni, quare non sumitur in eadem forma in qua Christus passus est. In tertia ponit verba illa ad quod fit trãsubstãtiatio, reliqua de solẽnitate esse oc cultè ostendẽs. In quarta probat nos in altari accipe verũ corpus Xpi, auctoritate eiusdem.

l ¶ *Sacramentorum.*] "pluraliter dicit propter speciesrũ pluralitatẽ, vnũ tñ est sacramentum [a]: quia vnus sub vtraque specie est Christus.

"Sacramẽtum altaris potest dici sacraméta.

a De hoc di xi s. e. cõperimus. ibi videas. Arch.

m ¶ *De pane.*] i. panis transit in carnẽ & corpus Christi, & hoc est per consecrationem. s. ea. panis. & habetur j. ea. qui manducant.

n ¶ *Quibus.*] quasi dicat, attende cuius verba sunt, & videbis.

o ¶ *Conficit.*] i. transire facit substantiã panis & vini in verũ corpus & verũ sanguinẽ.

"Panis ante consecrationem non est sacramẽtum.

p ¶ *Sacramentum.*] "dũ panis est, nullum est ibi sacramentũ, quia nihil significat, sed cũ incipit transire in corpus Xpi, statim species panis incipit significare corpus Xpi, & esse sacramentum. cũ autem nihil significaret, tunc nõ erat sacramentum. non tamẽ panis, vel sacramẽtum, vel corpus Xpi cõsecratur precib. sed in sacramentũ quod est corpus Xpi, panis fit transubstantiatio.

2 Hic summatim refertur sñia, verbis hinc in de collectis.

q ¶ *Quis sermo.*] id est, qua vi & qua potentia hoc facit corpus Christi? ea scilicet qua creauit cuncta.

r ¶ *Quo.*] id est, qua potestate facit? & ita quærendo soluit H. hoc tamen est impossibile quòd panis sit corpus Xpi, sed talia verba ad sanũ ĩtellectũ sunt intelligenda.

s. ¶ *Quæ erant.*] antequàm consecrarentur. sed esse desierunt [b]. sicut enim sapor aquæ permistæ calici desinit esse, ita substantia panis desinit esse consecratione superueniẽte.

b Quantum ad substãtiã.

t ¶ *Iam corpus.*] i. corpus Christi transit accedente Christi forma, ita vt post consecrationem non sit iam ibi panis, sed verum corpus Christi.

u ¶ *Similitudinem.*] id est, tantum significat. Additio. Vel dic vt s. dum frangitur.

x ¶ *Mortis.*] id est, repræsentationis mortis suæ passionis.

y ¶ *Similitudinem.*] id est, speciem sub qua latet corpus Christi mortuũ pro nobis, ad similitudinem cuius & nos pro ipso 80 mori debemus saltem in peccatis.

z ¶ *Sanguinis.*] non colore, sed repræsentatione.

Vniuersa.

a ¶*Vniuersa.*] i. vinum & aquam.

b ¶*Non iste panis est qui vadit.*] "i. non incorporat sicut cęteri cibi, q in stomacho digerunt. Vel nõ descẽdit in stomachũ sicut ille cibus corporalis. Vel non transit in sustentationẽ corporis sicut ille. Est.n. cibus aīæ, non corporis. vñ subaudit, sed, &c. Hug. spẽs tñ bñ vadunt in corpus.[a] Sed nunquid ibi est sacramẽtum? Nõ: qa desinit ibi esse† corpus Christi: & tandiu est ibi sacramentum quandiu est corpus Christi. Sed quãdiu hoc sit, i. vsq; ad quem locũ procedat per gulam, nescio. Sed licet non sit sacramentũ cũ est in corpore, si tñ euomuerit illud, cum veneratione est seruandum, quia sacramentum fuit.

ADDITIO. In hoc glossa suprà ibi, nescio. dicit Hug. hoc Deus nouit. sed credit, q tandiu corpus Christi sit in sumente, donec species in ore, & sapor eius nõ sentit, qđ fit ex quo transglutit, statim desinit esse sacramẽtũ: & corpus Christi desinit esse in sumẽte secundum Hu.

c ¶*Quotidie.*] s. ea. dis. quotidie. & c. si quoties cunque.

d ¶*Accipere.*] si sit sacerdos, si laicus, tpe constituto[b]. vel potius mysticę spūalẽ notat sumptionem. Vñ gl. ibi, accipe quotidie, i. quotidie te præpara habilem ad suscipiendum.

¶*Christus panis est.*] CASVS. Dicit hic, q Christus dicitur esse panis, non solùm secundum q Deus est viuificans oīa, sed et secundũ q est homo in carne assumpta pro nobis: per quam assumptionẽ vnit quis Christo, & viuit de Spiritu sãcto, sicut vnũ corpus de suo spiritu, vnum corpus cum illa carne, vel vnum corpus cum Christo.

e ¶*Secundum carnem.*] secundum quam est panis hominum.[c]

f ¶*Carni.*] Christi spirituali, i. ecclesiæ.

g ¶*Vnita.*] per participationem in ecclesia.

¶*Qui manducant.*] CASVS. Quærit, cum Christus in sacramento manducẽt, & in partes diuidatur, quõ dicitur vnus & integer esse? Et resp. non est mirũ

Marginal notes:

"corp⁹ Xpi non digeritur vt cęteri cibi.

a ad hoc no. s. e. dist. c. tribus. i gl. sed nec species. ibi videas. & ca. si quis per ebrietatem. Arc.

† Vide not. s. ea. tribus gradibus.

b Ext. đ pœ. & re. c. oīs.

c q. d. p hoc est fact⁹ nr panis & sustentatio, & vita nr̃a: qa assumpsit carnem nostram. Arc.

1 Sent. ibid. Iuo p. 2. c. 7. In summa a redacta verba. Idẽ verò hr̃ apud B. Aug. ser. 28. de ver. Dñi.

promultis confringetur. Similiter & calicem, postquàm cœnatum est, pridie quàm pateretur, accepit, respexit ad cælum ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens benedixit, Apostolis, & discipulis suis tradidit dicens, Accipite, & bibite ex eo omnes: hic est enim sanguis meus. Vide, omnia illa verba Euangelistę sunt vsque ad [accipite] siue corpus siue sanguinem. Inde verba sunt Christi, accipite, bibite ex eo omnes: hic est enim sanguis meus. Vide singula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem. Antequàm consecretur, panis est: vbi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi. Deniq; audi dicentem, Accipite, & edite ex eo omnes: hoc est enim corpus meum. Et ante verba Christi calix est vini, & aquæ plenus. Vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte quantis generibus potens est sermo Christi vniuersa[a] conuertere. Deinde ipse Dominus Iesus testificatur nobis, quòd corpus suum accipiamus, & sanguinẽ suum. Nunquid debemus de eius fide, & testificatione dubitare?

A ¶Vt sint, quæ erãt.] *Hæc B. Ambrosij verba, quæ Berengarius catholicis obijciebat, accuratè explanantur à Guitmundo lib. 3. & ab Algero lib. 1. c. 7. Lanfrancus autem non modo ea optimè interpretatur, sed etiam addit in quibusdam codicibus sic legi.* Si igitur tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quæ non erant, quantò magis operatorius est, vt quæ erant, in aliud commutentur?

B ¶ Acceptabilem.] *In codicibus Gratiani erat*, rationabilem, &c. *Addita verò sunt omnia vsque ad versicul.* Vide. *(quod antea erat* Inde.*) Multum enim videntur facere ad ea, quæ sequuntur, intelligenda.*

Idem Ambros. lib. 5. de sacramentis, cap. 4.

¶Non corpus, sed animæ substantiam fulcit panis vitæ æternæ.

CAP. LVI.

1 Non iste panis est, qui vadit[b] in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostrę substantiam fulcit. *& paulò post.* ¶ Iste panis quotidianus est: accipe quotidie[c], quod quotidie tibi prosit: sic viue, vt quo tidie merearis accipere[d].

Item August. in epistola ad Irenæum.[2]

¶ Etiam secundum carnem Christus est panis viuus.

CAP. LVII.

Christus panis est, de quo qui manducat, viuit in æternum: de quo ipsemet dicit § & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita, &c. § Determinat, quomodo sit panis, non solùm secundũ verbũ, quo viuunt omnia, sed etiam secundum carnem[e] assumptam pro mundi vita. Humana enim caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideò mortua, carni[f] eius mundæ vnita[g], incorporata, vnum cum illo effecta, viuit de spiritu eius, sicut viuit corpus de suo spiritu. Qui verò non est de corpore Christi, non viuit de spiritu Christi.

Idem August. serm. 2. de verbis Apostoli.[3]

¶Quomodo Christus visibiliter in sacramentis, spiritualiter manducatur, & bibitur.

CAP. LVIII.

4 Qui manducant, & bibunt Christum, vitã manducant, & bibunt. Illum manducare, est reficiillum bibere, est viuere. Quod in sacramento[h] visibiliter sumitur, in ipsa veritate[i] spiritualiter mãducatur,[k] & bibitur. Manducetur[l] Christus: viuit manducatus, quia resurrexit occisus. Nec, quando manducamus, partes[m] de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit[n], & norunt fideles, quemadmodũ manducent[o] carnem Christi: vnusquisque accipit partem[p] suam[q]: vnde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes[r] manducatur, & manet integer[s] totus: per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cęlo, manet integer † totus in corde tuo. Totus erat apud patrem, quando venit in Virginem, impleuit illam, nec recessit ab illo. *& infrà.*

¶Quod videtur[t], panis est[u], & calix, quod etiam oculi renuntiant[x]. Quod autem[y] fides postulat[z] instruenda, panis[a] est corpus Christi, calix, sanguis. *& infrà.* ¶ Ista ideò dicuntur sacramenta[b]: quia in eis aliud videtur,

si manducatus viuat: qa occisus resurrexit: & partes q fiunt in sacramẽto, non fiunt de illo: sub illis tñ assumitur totus integer: sicut remãsit totus apud patrẽ cũ descẽdit de cęlo in Virginem. & iõ dicitur sacramẽtũ, quia aliud apparet, & aliud intelligit & sumitur: qui aũt non est in vnitate ecclesiæ, non prodest ei sumere corpus Christi.

h ¶*In sacramento.*] id est, in specie panis & vini visibili.

i ¶*Veritate.*] i. vera caro & sanguis Christi in uisibiliter manducant.

k ¶*Manducatur.*] i modo manducandi sumit: & ita intellige omnes tales processus.

l ¶*Manducetur.*] nec mirum: quia surrexit[d] occisus. ergo amplius mori non potest siue manducetur, siue non.

m ¶*Partes.*] s. ea. dist. ego Berẽgarius. contra.

n ¶*Sic fit.*] i. sacramentũ p partes diuidit: sub quo totũ & integrum Christi corpus latet.

o ¶*Manducent.*] quia in sacramento.

p ¶*Partem.*] totũ corp⁹ Christi sub parte spẽi.

q ¶*Suam.*] & sub illa totum Christum.

r ¶*Per partes.*] "glorificatum quidem corpus aliquam læsionem post resurrectionẽm pati nõ potest. 11. q. 3. secundũ.

s ¶*Integer.*] si credis.

ADDITIO. Id est, per fidem: qa credere debes ipsum semper integrũ manere, & non per partes diuidi. Arch.

t ¶*Videtur.*] quia spẽs panis & vini videtur.

u ¶*Panis est.*] i. spẽs panis, & species calicis.

x ¶*Renunciant.*] id est, ostendunt & probant.

y ¶ *Quod autem.*] id est, sed.

z ¶*Postulat.*] nominibus partiũ appellãt corpus & sanguis Christi. Vel ipsæ species, quę per partes diuiduntur, vocantur corpus & sanguis Christi: sed significati mysterio, vt s. ead. hoc est.

z ¶*Postulat.*] i. quod fideles instruuntur debere credere.

a ¶*Panis.*] i. sub specie panis latet corpus Christi: & sub specie vini sanguis per significationẽ. nam in rei veritate, vtrũq; sub vtroq; latet.

b ¶*Sacramenta.*] s. q. j. multi secularium.[e]

Marginal notes:

2 in gl. ord. ad c. 6. Ioã.

Ioan. 6.

d Sub. quia maius fuit: & ita istud qa ñ est causale, sʒ pbõ à maiori. vel dic q est causale, qa semel est mortu⁹ & resurrexit ad immortalitatem: ergo ampli⁹, &c. vt sequtur in gl. secũdum Io. de Fan.

3 Beda i. Co rin. 10. & ibi gl. ord.

4 ĩ. inuitat. &, q mãducat me. Alg. L. i. c. 5. 7. 15. & alibi. Bertramus de sacram. Euchar. Sen. 4. dist. 12. Iuo p. 2. c. 8.

"corp⁹ glorificatũ lędi non potest.

† hic glossa.

† ergo vidisti] Orig.

e ibi dr q istud sacrm dr mysteriũ.

CRedere.] CASVS. Dicitur in hoc c. q̄ qui credit in Christum, spiritualiter manducat eum, & viuit in æternū: nec tamen sacramentaliter sumit corpus Domini, sicut faciūt mali: sed eius participatione fit membrum Christi: & eius spiritu vegetatur: & ad Deum tendit, ad quem mali nō accedūt.

a ¶Qui credit.] "diligendo eū super omnia scilicet sperando eum sibi dari in præmium, ponendo totā spem in eo, incorporat sibi Christum per fidem & dilectionem, & spem. de pœ.dist.2.charitas.

b ¶Renascitur.] puta per baptismum, vel per Eucharistiam, cum dignè sumit.

c ¶In sacramento.] i. in sacramentali manducatione, sed etiam in spirituali. "nam sicut in baptismo indui tur Christus interdum sacramento tenus: interdū quò ad vitę sanctificationem a (primū bonorum & malorum est cōe, secundum bonorum & piorum: sed secundum est propriū bonorum) sic à malis manducatur Christus sacramentaliter tantū; à bonis verò sacramentaliter & spiritualiter, & ab omnibus credentib. spiritualiter.

d ¶Ad altare.] id est, ad vitam æternam.

e ¶Iustificatus.] ȷ̄.ca. panem.

f ¶Discernit.] vtrum, s. iustè possit percipere. iustus enim accusator sui ipsius b est. arg. 13. q.2.in præsenti.

COrpus.] CASVS. Dicitur in hoc ca. q̄ corpus Domini quod ex pane & vino consecratur, in memoriam mortis Christi rectè sumitur ad salutē: quod quando ab homine conficitur, virtus Dei inuisibiliter operatur: perducatur panis ille. nam licet Deus sit factor, & auctor panis & vini, tamen homo ministrat. Vel intellige de Christo, & dicas visibilem olim. s. & nunc in cęlo. Seq. tria c. plana sunt. Benedictione Christi, id est instituta à Christo; quod dicitur tertio cap. Pietatis, id est sanctæ religionis & diuinæ cultu rę: & quia hoc Deus ex pietate constituit.

g ¶Corpus & sanguinem.] id est, transire in corpus & sanguinem Christi: qđ est fructib. terrę acceptū, & pce mystica cōsecratū, i. sacramentū in corpus Christi transubstantiatum.

aliud intelligitur, Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructū habet spiritualem. *& infrà*.

¶1 Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.

¶*Sententia prioris partis huius cap. est apud B. Augustinum in ser. 3. de verbis Apostoli, & fusius quidem explicata. Cetera autem à versic.* Manducatur Christus, *vsque ad finem sunt apud Bedam: & pars refertur etiam.* ȷ̄.c.inuitat.

Idem Augustinus super Ioannem ad c.6.tract.26.& 27.

¶ Quomodo spiritualiter corpus Christi sit accipiendum.

CAP. LIX.

2 CRedere in Iesum Christum, hoc est manducare panem viuum. Qui credit a in eum, manducat. Inuisibiliter saginatur, quia & inuisibiliter renascitur b. [Et, q̄ manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.] Participatione enim filij (quod est per vnitatem corporis Christi & sanguinis) homo manducans viuit, non sumens tantùm in sacramento c (quod & mali faciunt) sed vsq; ad spiritus participationem: vt in corpore Domini tanquàm membrum maneat, & eius spiritu vegetetur: quod est, dum eius mandata seruat. ¶3 Ad altare d Dei inuisibile (quo non accedit iniustus) ille peruenit, qui ad hoc præsens iustificatus e accedit. Inueniet illic vitam suam, qui hic discernit f causam suā.

¶ *Caput hoc confectum est ex dictis B. Augustini in tract. 26. & 27. in Iuonem, & in Psal. 42. & ex Prospero, vt suis locis est indicatum.*

Idem in lib.3.de Trinitate, cap.4.

¶Spiritus sanctus inuisibiliter corpus & sanguinem Christi sanctificat.

CAP. LX.

COrpus A, & sanguinem g Christi dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum ritè sumimus h ad salutem spiritualem in memoriā i pro nobis Dominicæ passionis. Quod cum per manus k hominum ad illam visibilem l speciem perducitur, non sanctificatur m vt sit tam magnum sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei n: cum hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur.

A ¶Corpus.] *Apud B. Augustinum hęc antecedunt.* Nec linguam quippe eius (*de Paulo loquitur*) nec membranas, nec attramentum, nec significantes sonos lingua editos, nec signa literarum conscripta pelliculis corpus Christi & sanguinem dicimus: sed illud tantùm, quod ex fructibus terræ, &c. *præstatque omnino locum illum integrum legere.*

Item. 4

¶ Per benedictionē panis efficitur corpus Christi.

CAP. LXI.

NOn omnis panis, sed accipiens benedictionem o Christi, fit corpus Christi.

Idem. 5

¶ Dupliciter corpus Christi intelligitur.

CAP. LXII.

COmmendauit nobis Christus in isto sacramento corpus p & sanguinem suum: quod etiam fecit & nos ipsos. Nam & nos ipsius corpus q facti sumus.

Idem tractatu 26. ad c.6. Ioannis. 6

¶ Sacrificium altaris, sacramentū est vnitatis.

CAP. LXIII.

7 HOc A sacramentum pietatis est, signum vnitatis, vinculum charitatis. Qui vult viuere, habet vbi viuat: habet vnde viuat, accedat, credat, incorporetur, vt viuificetur. *& infrà.* ¶Hunc itaque cibum & potum, societatem vult intelligi corporis, & mēbrorum suorum, quod est ecclesia in prædestinatis.

A ¶Hoc sacramentum.] *In originali est,* ô sacramentum pietatis, ô signum vnitatis, ô vinculum charitatis. *Ex quo quidem originali reliqua sunt emendata, & aucta.*

Idem ibidem 6.

¶Spiritualiter magis, quàm corporaliter corpus Christi debemus accipere.

CAP. LXIIII.

207 PAnem A cœlestem spiritualiter manducare, est innocentiam ad altare apportare. Peccata etsi sunt quotidiana, vel † non sint mortifera. r Antequàm ad altare accedatis, attendite, q̄ dicatis, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si dimittis, dimit

h ¶Sumimus.] ad salutem, scilicet si dignè sumamus. ADDITIO. Aliàs secus. ȷ̄.ead.& sancta.

i ¶In memoriam.] vnde sacerdos cum celebrat, crucem habet ante se, c & laici aliam extra.

k ¶Per manus.] quia homo administrat quasdam opportunitates, vt fiat panis & vinum. arg. 26. q.5. nec mirum.

l ¶Visibilem.] id est, visibilē oblationem, & celebrationem ex multis confectam.

m ¶Non sanctificatur.] id est, non transubstantiatur sacramētum, vt fit, &c.

n ¶Spiritu Dei.] sed contra s̄. ca. panis. vbi dixit q̄ sermo Christi, id est, ipse Christus cōficit hoc sacramentū." sed quia indiuisa sunt opera Trinitatis, non est hic contrarium. nō enim per vnum solum excludūtur omnia alia: nec per hoc excluditur vocalis sermo: 28. quę. 1. si enim. versic. absit.

o NOn omnis.] ¶Benedictionem.] institutam d à Christo, quæ est: Accipite & comedite: hoc est corpus meum, Marci 4.

p COmmendauit.] ¶Corpus.] s. corpus suum, quod est ecclesia: vt sit simplex relatio, vt s̄. ca. quia passus.

q ¶Nos ipsius corpus.] spirituale, dum sumus in ecclesia merito & nomine.

HOc pietatis est.] s̄. 23. qu. 4. ipsa pietas. & s̄. c. dist. quia passus.

PAnem.] hęc est. 20. pars distin. in qua dicitur, quòd spiritualiter manducare corpus Christi est portare innocentiam ad altare. & hoc probat per 5. c. Io. de Fan.

CASVS. Debet quis corpus Christi dignè sumere dimissis prius peccatis debitorib. suis: nec debet fictè dimittere; quia Deum fallere non potest.

r ¶Mortifera.] quasi dicat si non potes omnino peccata vitare, ordina ita saltem vt non sint mortifera: "nam sine venialibus hæc vita non ducitur. de pœn. dist. 3. de quotidianis. debet enim aduersario peccatum remittere, id est rancorem, sed satisfactionem non cogitur remittere. 23. quęst. 4. si illic.

a ¶Panis

Marginalia:

" corp' Xp̄i possumus quotidie facilè comedere.

r s̄.e. quia passus.

" Christus induitur in baptismo.

Beda 1. Cor. 10. & 11.

a Hoc tantū est bonorū. ȷ̄.e.q.4. quō Iustus seipsū accusat.

2 s̄.e. vt qd Alg.l.1.c.8. & 21. Sen. 4. distin. 9. Iuo p.2.c.4.

b Arg. 11.q.3. custodi. ȷ̄. e. dist. pane.

3 in l. sent. Aug. al. Prosper. sentē. 189. & ex Aug. i Psal. 42. Alcuin. de diuer. offic. fol. 89.

c Vt quasi Christū præsentē in cruce videat. s̄. e. dist. semel Christus secūdum Hu.

" Opa Trinitatis sunt indiuisa.

4 Beda. 1. Cor. 10. ex Aug.

5 Beda ibid. s̄. qa passus.

d Sub. secretam & mysticam. s̄. e. panis, & ca. lix, Arc.

6 Bed. ibid.

7 Alg. l. 1. c.3.

6 Bed. j. Cor 11. & glo. ord. ibid.

7 Alg. l. 1 c. 20. Iuo p.2.c.4.

" vita p̄sens sine veniali bus non ducitur.

† abest ab Iuone.

10 20 30 40 50 60 70 80

a ¶*Panis est.*] q.d. non latet sub horribili specie vel nociua: sed sub specie panis, quæ est amica naturæ. G.
b ¶*Quam non fallis.*] 24.q.3. Deus qui.& omnium secretorum cognitor est.§.32.dist. erubescant.
c ¶*Ipsum fallere non potes.*] vt 11.q.3.secundum.arg.contra.16.q.1.reuertimini.dist.81.oportet.contra, sed fallere quis potest quantum in se est: sed non quod Deo aliam opinionem inducat propter alicuius fallaciã, quam habet: quoniam immutabilis est. 22.q.4.incommutabilis.
ADDITIO. Dic clarius. Falli dupliciter dicitur, i. in falsam opinionem induci, quod in Deum non cadit: vt hic,& 24.q.3. Deus. Secũdo modo dicitur falli, id est fraudem pati, secundum quod dicitur Deus defraudari, vel nomen eius falli: vt in contrarijs. Arch.

QVi discordat.] CASVS. Dicit hic, quòd qui malus est, nõ mãducat spiritualiter, nec incorporatur ecclesię, licet quotidie sacramentaliter sumat corpus Christi.
d ¶*Nec manducat.*] idest, non incorporatur corpori eius, quod est ecclesia, manducando, id est, credendo. licet quotidie sumat corpus de Virgine natum: hoc enim & mali accipiũt, vt j.e.c.1.& s.e.di.quid est. & c.credere.

ET sancta.] CASVS. Dicitur hic quod bona quandoque nocent malis, vt corpus Christi indignè sumentibus, quod probat auctoritate Apostoli, & exemplo Iudæ. & econtra: mala quandoque prosunt bonis, sicut Angelus Satanæ profuit Paulo.
e ¶*Obesse.*] occasionaliter sancta malis obsunt, scilicet cum sunt per abusum sumpta: & sanctorum abusio, idest præsumptio & temeritas qua quis præsumpsit indignè sumere.

†al. Prosper
1 Beda ibid. & gl. ord.
2 Alg.l.1.c.21. Sent.4. dist.9. Iuo p.2.c.8.
carnẽ Xpi non manducat qui ab eo discordat.
3 Beda, & gl. ord. ibid.
4 Sent.4.distin.9.
1.Cor.11. Ioan.13. Tract.62.
sancta malis obsunt.

tetur tibi: securus accede, panis[a] est, non venenum. Sed vide, si dimittis. Nam si non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem nõ fallis[b]. Mentiri Deo potes: Deũ fallere non potes.[c]

A ¶Panem cœlestem.] *In originali legitur.* Panem cœlestem spiritualiter manducate: innocẽtiam ad altare apportate. *itemque apud indicatos collectores, sed habita est ratio eius, qui casum scripsit. & Gratiani lectionem secutus est etiam B. Thomas in catena ad eum Ioannis locũ. Reliqua verò sunt emendata & locupletata.*

Idem † in libro sententiarum, capitulo.139.[1]

¶Sacramentum, non veritatẽ Christi corporis accipit, qui ab eo discordat.

CAP. LXV.

2 QVi discordat à Christo, nec manducat[d] carnẽ eius, nec sanguinem bibit: etiã si tantæ rei sacramentum ad iudiciũ suæ præsumptionis quotidie indifferenter accipiat.

Idem tractatu 6. & 62. in Ioannem.[3]

¶Sancta nocent malis, & mala prosunt bonis.

CAP. LXVI.

4 ET sancta malis possunt obesse[e], bonis sunt ad salutem[f], malis ad iudicium. Vndè Apostolus [Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit:] non quia res illa mala[g] est: sed quia malus malè accipit quod bonum est. Non enim mala erat bucella, quæ tradita est Iudæ à Domino. Salutem medicus dedit: sed quia ille, qui indignus erat, accepit, ad perniciem sui accepit. Et mala prosunt bonis, si-

f ¶*Salutem.*] id est, illud poterat esse causa salutis, si dignè susciperetur.
g ¶*Illa mala.*] i. digna patientia malorum, i. aduersorum: vel mala peccata prosunt occasionaliter. arg. dist.13. nerui. & dist.50. fidelior. & de pœ. dist.2.§. hæc itaque. & c. talibus.
h ¶*Accipitur.*] id est, patienter sustinetur afflictio.

NOn prohibeat.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quod sacerdos nõ debet prohibere occultos peccatores sumere corpus Christi si petant: moneat tamen eos Deum timere, vel quòd contineant sumere corpus Christi.
i ¶*Non prohibeat.*] ar. quod non debet iudex secundum conscientiam iudicare: arg.3.q.7.iudicet. arg. quod debet iudex admittere iuramentum volentis se purgare de crimine cuius cõscius est iudex. j.e. pro dilectione. contra. sed illud de manifestis. ext. de t. mpo. ord. ad aures. arg. contra.
k ¶*Dispensator.*] in quo casu non videtur dare quod scit vel credit ei nocere: in alijs non: tamen est medicus eius, & saluti eius debet prouidere. facit quod suum est cum eum monet ne accedat.
l ¶*Pingues.*] id est, diuites in peccatis, id est, peccatores[a]: & hoc si occulti sunt.
ADDITIO. ar.32.dist. nullus.6.q.1. si omnia.2.q.1. de manifesta. secus si nõ sunt manifesti. j.e. pro dilectione. & dicit in glo. Arch.

iudex non iudicet sm conscientiã.

cut angelus satanæ profuit Paulo. Per malũ enim fit bonum, cum bene accipitur[h] malum.

¶*Quæ multò fusius apud B. Augustinum explicantur tractatu 6. & 62. in Ioannem, hic in summã quandam sunt collecta.*

Idem [5].

¶Non prohibentur mali de mensa Domini manducare.

CAP. LXVII.

6 NOn prohibeat[i] dispensator[k] manducare pingues[l] terræ in mensa Domini, sed exactorem[m] moneat timere[n].

Idem in lib.5. de baptismo, c.8. [7]

¶Et qui indignè accipit, corpus Christi accipit.

CAP. LXVIII.

8 SIcut Iudas, cui bucellam tradidit Dominus, nõ malum accipiendo, sed malè accipiendo, locum in se diabolo præbuit, sic indignè quisque sumens Dominicum sacramentum, non efficit, vt quia ipse malus est, malum sit: aut, quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & sanguis Domini nihilominus etiã erat[o] illis, quibus dicebat Apostolus [qui manducat indignè, iudicium sibi manducat, & bibit.]

Item Ambrosius in libro de his, qui mysterijs initiantur, cap.8.& 9.

¶Quibus exemplis præter naturam substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi conuerti probetur.

CAP. LXIX.

21 [9] REuera mirabile est[p] quòd manna[q] Deus

m ¶*Sed exactorem.*] id est ipse sacerdos moneat exactorem, qui importunus exigit corpus Domini.
n ¶*Timere.*] scilicet Deum, id est, vt timeat Deum, vt propter eius timorem desistat. & ne accipiat, ex quo indignè accipit. si tamen vult desistere, detur ei potius, quàm negetur. Vel ita, sed ipse sacerdos moneat pingues terræ timere exactorẽ, idest Deum, qui hoc exegit ab eis, qui reuera exactor est inquirendo merita singulorum. 1.q.4.§. ècontra ego sum Deus zelotes.

SIcut Iudas.] CASVS. Quæritur hic, vtrum mali accipiant corpus Christi? Et respondetur quòd sic: quia Iudas quãuis malus esset, tamen corpus Christi accepit indignus: & de malè accipiente dicit Apostolus: Qui manducat carnẽ meam, &c.
o ¶*Erat.*] sacramentaliter.

REuera.] Hæc est 21. pars distin. in qua probatur, quod domino sit possibile de pane conficere corpus Christi. Ioan. de Fan.
CASVS. Licet hoc c. sit prolixum. Beneu. tamen & H. hunc casum breuiter ponunt. Commendat Ambro. in hoc c. multipliciter sacramentum Eucharistiæ ostẽdendo maius & melius esse quàm manna quod antiquitus pluit Dominus patrib. in deserto: maius etiã quàm aqua quæ Iudæis fluxit de petra. Secundò probat dominum posse conuertere panem & vinum in corpus suum: & hoc per multa miracula: quia omnia sunt creata in verbo eius: & ipsum corpus miraculosè fuit natum de Virgine. & in fine inuitat nos ad credendum vt indubitanter credamus, sicut est scriptum de hoc sacramento.
p ¶*Reuera mirabile est.*] CASVS. Dicebant quidam, mirabile esse, quod ita panis conuerteretur in corpus Christi. dicit Amb. quod reuera mirabile est: sed tñ quod possit fieri, probat exemplis veteris & noui testamenti. Ex veteri testamento, primò ponit exemplũ de manna, quod datum est Iudæis. Exemplũ noui testamenti ponit de incarnatione Christi. præterea quia ipsemet dixit: hoc est corpus meum, &c. Secũdò, de aqua saliẽte de petra. Tertiò, de virgis in serpẽtes versis. Quartò, de apertione maris. Quintò, de Iordane cõuerso retrorsum. Sextò, de amaritudine fluuij. Septimò, de Heliseo, qui ferrũ natare fecit. Octauò, de Helia. Nonò, quia ipse dixit, & facta sũt: ipse mãdauit & creata sunt.
q ¶*Manna.*] idest manhu quod interpretatur, quid est hoc? Nam

a Sub. q in terrenis sũt pingues; id est fortes, in cœlestib. debiles. 47. dis. omnes. Arc.
5 in gl. ordi. in Psal. 48. ver. Manducauerunt & adorauerũt ex Aug.
6 in gl. ord. in Psal. 48. ver. Manducauerunt & adorauerũt ex Aug.
7 Beda, 1.Cor.11.
1.Cor.11.
8 Lanf. ibid. Alg.l.1.c.21 Guitm.l.3. Sen.4.dis.9. Ansl.l.9.c.11 Iuo p.9.c.11 Iuo p.2.c.9.
9 Lan.] Alg.] spar. Guit.] sim. Iuo p.2.c.7.
b Manna dr à Man, quod est bonum: nam Iudæi admirantes dixerũt manhu, i. quod est hoc? quasi quod bonum & quod dulce, secundum H.

pluit patribus, & quotidiano cœli pascebantur[a] alimento. Vnde dictum est [panem Angelorum manducauit homo.] Sed tamen panem illum qui mãducauerunt omnes[b] in deserto mortui sunt[c]. Ista autem esca, quam accipis, iste panis viuus, qui de cœlo descendit, vitæ[d] æternæ substãtiam subministrat, & quicunque panẽ hunc manducauerit, non morietur in æternum, quia † corpus est Christi. Considera nũc, vtrum præstãtior sit panis Angelorum, an caro Christi quæ vtique corpus est vitæ. Manna illud de cœlo[e], hoc super † cœlum, illud cœli, hoc Domini cœlorũ, illud corruptioni obnoxium[f], si in diem alterum seruaretur, hoc alienum ab omni corruptione[g], quod quicunque religiosè gustauerit, corruptionem[h] sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis è Christo, illos ad horam satiauit aqua, te sanguis diluit[i] in æternum. Iudæus bibit, & sitit: tu, cum biberis, sitire non poteris: & illud in vmbra[k], hoc in veritate. Si illud quod miraris, vmbra est, quantum istud est, cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra est, quæ apud patres facta est [Bibebant, inquit[l], de consequente eos petra[m]. petra autem erat[n] Christus. Sed nõ in pluribus eorum complacitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figuram facta[o] sunt nostri.] Cognouisti præstantiora: potior etenim lux, quàm vmbra, veritas, quàm figura, corpus auctoris, quàm manna de cœlo. Fortè dicas, aliud video: quomodo tu mihi asseris, quòd Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, vt probemus. ¶ Quantis igitur vtimur exemplis † vt probemus[p] non hoc esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, maiorẽmque vim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiã natura ipsa mutatur? Virgam tenebat Moyses[q]: proiecit eã, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virge naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam & serpentis, & virgæ. Currebant Aegypti flumina puro aquarũ meatu: subitò de fontiũ venis sanguis[r] cœpit erumpere: non erat potus in fluuijs, rursus ad ꝓphetæ preces cruor cessauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumclusus erat vndique populus Hebræorum, hinc Aegyptijs vallatus, inde mari clausus. Virgã leuauit Moyses: separauit[s] se aqua, & in murorum speciem congelauit[t]: atq; inter vndas via pedestris apparuit. Iordanis retrorsum[u] conuersus contra naturam in sui fontis reuertitur exordium[x]. Nonne claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis cursus esse mutatam? Sitiebat populus patrum: tetigit Moyses[y] petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata est gratia[z] vt aquam vomeret[a] petra quam non habebat natura? Marath fluuius amarissimus erat, vt sitiens populus bibere non posset: misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit: quã infusa subitò gratia temperauit[b]. Sub Hælisæo propheta vni ex filijs prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est. rogauit Hęliseum, qui amiserat ferrum: misit etiam Hælisæus lignum in aquam, & enatauit ferrum[c]. Vtique & hoc præter naturam factum esse cognoscimus. Grauior est enim ferri species, quã aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris potentiæ † esse Dei gratiam, quàm naturam: & adhuc tamen[d] propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd, si tantum valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini saluatoris operãtur? Nam sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone cõficitur. 1 Quòd si tantum valuit sermo Heliæ, vt ignẽ de cœlo deponeret †[e], non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, [quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.] Sermo igitur Christi, qui potuit ex nihilo facere, qđ non erat, non potest ea, quæ sunt, in id mutare, quod non erant? 2 Non enim minus[f] est nouas A rebus dare, quàm mutare[g] naturas. Sed quid † argumentis[h] vtimur? suis vtamur exemplis, incarnationisque exemplo † astruamus mysterij veritatem. Nunquid naturæ vsus præcessit, cum Dominus Iesus ex Maria nascere-

Nam cũ primò illud viderũt, dixerũt manhu? id est, quid est hoc?
a ¶*Pascebantur.*] non solùm carnaliter, verũ etiã spiritualiter: nonnulli tamen animales duntaxat pascebantur corporaliter.
b ¶*Omnes.*] idest, imitatores eorum qui indignè sumpserunt.
c ¶*Mortui sunt.*] exceptis duob. s. Caleph, & Iosue: vt s̃. dist. 76. ieiunium. & ita propter duos nec plus nec minus: "quia & modicus excessus non attenditur. ff. de verb. ob. continuus. in princ. & paruũ interuallum nõ obest. ff. de duob. re. duos. §. duo. ver. modicum. & modica res non inducit simoniam. extrà de simo. & si quæstiones. arg. contra ff. de verbo. sig. l. 3. quia ibi pro vno miliari, quod superest, datur dies. Io.
d ¶*Vitę.*] id est, vitam, per quã æternaliter sustinemur.
e ¶*De cœlo.*] id est, de de aere. insti. de rerum diui. §. ferè.
f ¶ *Obnoxium.*] quia scaturiebat vermib. & putrescebat, nisi ꝙ in opꝰ sabbati reseruabat.
g ¶*Corruptione.*] quia nec sanctum tuum dabis videre corruptionẽ.
h ¶ *Corruptionem.*] æternæ damnationis.
i ¶*Diluit.*] id est, remissionem peccatorũ contulit tibi, si in humilitate permanseris.
k ¶ *In vmbra.*] id est, figura fuit.
l ¶*Inquit Apostolus.*] in epistola ad Corinth.
m ¶ *Petra.*] "id est, aqua, quæ fluxit de petra, quæ ad literã eos sequebãt. Alij dicũt ꝙ reuera ipsa petra. Alij dñt ꝙ soror Moysi Maria tulit secum partem illius petræ, & vbicunq; erat opus, petra illa percussa dabat aquas[a].
n ¶*Erat.*] id est, significabat Christum.
o ¶*Hæc autem in figuram facta.*] Hucusque sunt verba Apostoli.
p ¶*Vt probemus.*] plurium similiũ inductione ostendit non esse impossibile Deo panem in corpus suum, & vinum in sanguinem suũ conuertere.
q ¶ *Virgam tenebat Moyses.*] de hoc habetur 27. q. 5. nec mirum. in princ. & ver. hæc potestas.

r ¶*Sanguis.*] hæc fuit prima plaga Ægypti. verus sanguis erat, sicut veri serpentes. quid ergo bibebant Hebræi?
s ¶*Separauit.*] in duodecim diuisiones, vt q̃libet trib. per suas turmas incederet.
t ¶*Congelauit.*] dicũt quidam, ꝙ aqua superior stetit, nõ fluxit, sed inferior fluxit in mare.
u ¶*Retrorsum.*] ad fontem Xanti[b] versa recurrit aqua.
x ¶*Exordium.*] hoc legitur in lib. Iosue, id est deijt descendere, quasi gradu recepto reuertebatur in suũ exordium.
y ¶*Moyses.*] historiã habes 23. q. 4 §. his omnibus.
z ¶*Gratia.*] diuina per lignum immissum.
a ¶*Aquam vomeret.*] actualiter, vel naturaliter.
b ¶*Temperauit.*] idest, dulcorauit.
c ¶*Et natauit ferrũ.*] id est, humanum genus de imo peccatorum leuauit.
d ¶ *Et adhuc tamen.*] q. d. dictum est & probatum, ꝙ maioris potentiæ est gratia quàm natura rerum. nihil tamen adhuc diximus de benedictione diuina, sed tantùm de prophetica. Vel licet multa exempla introduxerim de prophetica benedictione, tamen adhuc possum inducere alia de eadem, & addit de Helia[c].
e ¶*Deponeret.*] quãdo duo quinquagenarij cõbusti sunt, historiam habes. 23. quęst. 4. quòd Christus.
f ¶*Minus.*] dicit Imperator, ꝙ cum nobis cõsentaneum est vbi nulla est stipulatio interposita, intelligi cã adhibitam: multò fortius vbi inutilis fuit ab initio, ꝑnos validã effici, vt C. de rei vx. act. l. 1. circa princip.
g ¶*Quam mutare.*] i. minus est mutare, quã dare.
h ¶*Sed quid argumentis.*] i. ad quid subaudi exte-

Deut. 8. Psal. 77. Deut. 1. & 2. Exod. 16. Sap. 16. Ioan. 6.
† aliàs &
" Excessus modicus nõ attenditur.
† al. supra
1. Cor. 10.
" Petra qualiter sequebatur filios Israel.
† exemplis? Probemus] Orig.
a Adde mysticè. petra id est, Christus sequebat. quia vbi humanũ deficiebat suffragiũ, aderat diuinum suffragium. Arc.
Exod. 4.
Exod. 7.
Exod. 14.
b Proprium nomen est.
Iosue 4. Psal. 67. Num. 20.
Exod. 15.
4. Reg. 6.
† al. virtutis.
c De hoc hr̃ historia 23. q. 4. ꝙ Christus.
1 Sent. 4. dist. 10.
4. Reg. 1.
† al. depromeret.
2 s̃. e. in gb.
† al. quoad
† al. nouitate.

exterius, quasi confirmamus quod diximus exemplis: quæ ipse in se exhibuit?

a ¶ *Quærimus.*] i. hoc corpus, in quo trãsubstantiatur panis prece mystica, est natum de Virgine: nec Christus pòst in cœna cũ discipulis corpus suum confecit, cum semel in vtero Virginali à tota trinitate perfectum esse non desijt, neq; desijsse potuit meritis Christi exigentibus.

ADDITIO. Ergo nec Christus corpus istud confecit in cœna, nec sacerdos illud quotidie cõficit, si verbum teneatur pro priè. nõ ergo ea ratione corpus Christi dicitur confici tali prece, ꝙ ipsum in vtero Virginis corpus formatum deinceps formetur: sed quia substantia panis & vini, quę nõ fuerat corpus Christi vel sanguis, ad verba Christi prolata fit corpus Christi & sanguis: & ideo sacerdotes dicũtur conficere corpus & sanguinẽ Christi: quia eorũ ministerio substãtia panis transubstantiatur in corpus Christi. & substantia vini in sanguinem. Pe. Arch.

b ¶ *Alia species.*] i. alterius rei species, id est, substãtia fuit, vel aliud substantiatum.

c ¶ *Amen.*] i. verum est, vt dist. 34. sedulò.

d ¶ *Sermo.*] s. dist. 93. diaconi." ad hoc. n. verba sunt instituta, vt qđ quis cogitat, alijs proferat. 22. q. 2. is. autem.

e ¶ *Affectus.*] i. fides.

I*Nuitat Dominus.*] CASVS. Dñs inuitat nos, vt eũ manducemus, & sic viuamus: ipse. n. manducatus viuit, quia resurrexit occisus: & quamuis in sacramẽto partium fiat diuisio sub quib. Christus sumitur: integer tñ manet, & nõ diuiditur.

f ¶ *Vita manducatur.*] id est, Deus viuens.

g ¶ *Viuificat.*] i. digna perceptione viuificat, vel cooperatur ad viuificandum.

h ¶ *Quia surrexit.*] nõ est casuale, sed probatio est à maiori: nã ex quo resurrexit, &c.

i ¶ *Sacramento.*] s. ea. dist. qui manducant.

k ¶ *Quemadmodum.*] quia in sacramento.

I*Teratur.*] Hæc est 22. pars dist. in qua probatur, ꝙ iteratur hostia quotidie in altari in cõmemorationem: quia quotidie peccatur saltẽ venialiter: vt eius memoriam habeamus, & per hoc salui simus, vtpote quia ad preces sacerdotũ aperitur cœlũ, & cœlestia iunguntur imis, & hoc probat per 11. c. lo. de Fan. CASVS. Cum Christus semel passus sit, & vna passione mundum redemit, quæritur quare sacramentũ Eucharistiæ conficiatur quotidie. & respõdetur, ꝙ licet in baptismo peccata sint nobis dimissa, tamen sępe peccamus saltẽ venialiter, remanente in nobis peccati fomite, & ideo hoc sacramẽtum iteratur, vt per ipsum peccata dimittãtur, & vt mors eius semper à nobis habeatur in memoria.

l ¶ *Iteratur.*] "quotidie sumimus corpus Christi: quia quotidie egemus, vt remittantur nobis peccata. licet. n. per baptismum sublata sunt, tñ propter fomitem originalis peccati quotidie recidiuamus. Itẽ alia ratione, vt posteris nostris notificemus mortem Dñi, & qualiter dilexerit nos.

m ¶ *Quotidie.*] j. dist. 3. sabbato.

n ¶ *Infirmitas.*] id est, origo peccati.

o ¶ *Labimur.*] saltem venialiter. de pœn. dist. 2. si enim.

p ¶ *Quotidie.*] præterquã in die sancto veneris, & in sequenti sabbato. j. dist. 3. sabbato.

q ¶ *Immolatur.*] Christi immolatio facta pro nobis in sacramento corporis & sanguinis eius repræsentatur.

r ¶ *Vt qui.*] duæ causæ hic notantur huius sacramẽti: deletio venialium peccatorũ: & memoria passionis Dñi.

s ¶ *Recidiua.*] i. recidiua delicta, i. redeuntia per iterationem.

t ¶ *Iteratur.*] ob commemorationem. s. ead. dist. c. cum omne.

u ¶ *Interdum.*] id est, interim donec veniat Dominus ad iudicium.

x ¶ *Rependere.*] vnde propheta. Quid retribuã Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? calicem, &c. ext. de test. cum in officijs.

y ¶ *Cum essemus.*] id est, quamuis non dilexerit

---

nasceretur? Si ordinem quærimus [a], viro mista fœmina generare consueuerat. Liquet igitur, quòd præter naturæ ordinem virgo generauit. Et hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est. Quid hic quęris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? Vera vtique caro Christi, quę crucifixa est, quæ sepulta est. Verè ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus, [Hoc est corpus meum.] 1 Ante benedictionem verborum cœlestium alia species [b] nominatur: post cõsecrationem corpus Christi significatur †. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationẽ aliud dicitur: post consecrationẽ sanguis nuncupatur: & tu dicis, Amen [c]. hoc est, verũ est. Quod os loquitur, mens interna † fateatur: quod sermo [d] sonat, affectus [e] sentiat.

A ¶ Nouas rebus dare.] *Anteà legebatur.* Non enim minus est dare, q̃ mutare nouas naturas rebus. *Emendatum est ex originali. Apud Guitmundum, Lanfrancum, Algerum, Iuonem legitur,* nouas res dare, quã mutare naturas.

Item Augustinus in quodam sermone de verbis Euangelij [2].

¶ Quomodo per partes Christus manducatur, & integer permanet.

CAP. LXX.

3 INuitat † Dominus seruos, & præparauit eis cibum seipsum. Quis audeat mãducare Dominum suum? & tamen ait [qui manducat me, viuit propter me. Quando Christus mãducatur, vita manducatur [f], nec occiditur, vt manducetur: sed mortuos viuificat [g]. Quando manducatur, reficit, sed non deficit. Nõ ergo timeamus fratres, manducare istum panem, ne fortè finiamus illum, & postea quid manducemus, nõ inueniamus. 4 Mãducatur Christus: viuit manducatus: quia surrexit [h] occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento [i] sic fit: & norunt fideles quemadmodum [k] manducent carnem Christi: vnusquisque accipit partem suam, vnde & ipsa gratia partes vocantur: 5 per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducat̃ in sacramẽto, & manet integer totus in cœlo: manet integer totus in corde tuo.

Item Paschasius in libro de corpore † & sanguine Christi, c. 9.

¶ Quotidianum sacrificium nõ reiteratio est passionis Christi, sed commemoratio.

CAP. LXXI.

22 [6] ITeratur [l] quotidie [m] hęc oblatio, licet Christus 10 semel passus in carne per vnã eandemq́ue mortis passionem semel saluauerit mundum: ex qua morte idem resurgens ad vitam, mors ei vltrà non dominabitur: quia profectò sapientia Dei patris, pro multis causis necessarium hoc prouidit. Primò quidem, quia quo- 20 tidie peccamus, saltem in peccatis, sine quibus mortalis infirmitas viuere nõ potest: quia licet omnia peccata donata sint in baptismo, infirmitas [n] tamẽ peccati adhuc in carne manet. Vnde A psalmista, [Benedic anima mea Domino, qui 30 propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.] Et ideò, quia quotidie labimur [o], quotidie [p] Christus pro nobis mysticè immolatur [q]: & passio Christi in mysterio traditur, vt qui [r] semel moriendo mortẽ vicerat, quo- 40 tidie recidiua [s] delictorum per hæc sacramẽta corporis & sanguinis peccata relaxet. Vnde oramus, dimitte nobis debita nostra, [q̃a si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.] *Item infrà eod. capite.* ¶ Iteratur [t] hoc mysterium ob 50 commemorationem passionis Christi, sicut ipse ait. [Hæc quotiescunq; feceritis, in meã cõmemorationem facite. Quotiescunque ergo hunc panem sumitis, & bibitis hunc calicẽ, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.] Non vtique 60 sic est accipiendũ, donec mors Christi veniat, quia iam vltrà non moritur: sed donec ipse Dominus ad iudicium veniat. Interdum † [u] autem semper mors Christi pro seculi vita posteris nuntianda est, vt discãt, qua charitate dilexit suos: qui pro eis mori dignatus est, cui 70 omnes vicem debemus rependere [x] charitatis: quia ad hoc nos prior dilexit, cũ essemus [y] gehennæ filij, vt diligeremus eum à morte iam liberati.

A ¶ Vnde psalmista.] *Hæc prophetæ verba & nonnulla alia, quę neq; apud Paschasiũ, neq; apud B. Thomã, 80 qui in opusculo, de sacramento altaris illum citat, leguntur: habentur*

Marginal notes:

1 s. ea. ante benedictionem.

† al. signatur

† al. intenta.

2 Bed. 1. Corinth. 10. ex eod. & in q. q. 15.

3 Alg. 1. cap. 15. Sent. 4. dist. 12. Iuo p. 2. cap. 8. j. q mãducat me.

† al. inuitanit.

Ioan. 6.

" Verba ad quod instituta fuerint.

4 s. ead. qui manducant.

5 1. q. 3. Saluator. §. sed beatus.

† al. de sacramẽto altaris.

6 Rab. de sac. Eucha. c. 22. j. cap. prox.

Rom. 6.

Psal. 102.

" corp' Xp i quotidie sumimus.

Matth. 6.

1. Ioan. 1.

Luc. 22.
1. Cor. 11.

† interim] vera lectio.

xerit

" Christus qualiter nos dilexit.

xerit nos in eo, quòd essemus gehennæ filij: " dilexit tamen nos in eo, quòd creatura. vnde dicitur: Nihil eorum odisti quæ fecisti.

VTrum sub figura.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc c. August. ex verbis Christi probat quòd in sacramẽto altaris est verum corpus & verus sanguis Christi essentialiter sub specie panis & vini, nõ autem per figuram tantũ, vt dixit Beren. Ostẽdit etiã quòd virtute & potentia diuina panis & vinum transubstantiantur in corpus & sanguinem Christi, & fit hoc tam ministerio mali sacerdotis, quàm boni. interserit etiã quare quotidie immolatur corpus Christi. exponit etiam quædam verba, quæ continentur in canone missæ. tandẽ supponit in quibus verbis conficiatur hoc sacramentum. H. sic ponit hunc casum. ego tamẽ hoc addo ad casum Hug. vbi dicit, sub specie panis & vini, & sup. ibi, nõ in sua specie, quia horribile esset, & irriderẽt nos pagani, si sanguinem occisi hominis biberemus. In fine casus Hug. supple, similiter alia quæ sacerdos dicit vel clerus canit, laudes sunt & orationes.

1 Pasc.] di- Raba.] sper Alg.] sẽ.

Ioan. 6.

† al. verum Ioan. 6.

a ¶ *Vtrum sub figura.*] CASVS. Dicit primò, quòd Christum nõ voramus, sed cum in mysterio sumimus: est tamen vita, veritas, & figura. Secundò dicit, quòd æquè conficit malus vt bonus, quia consecratio non consistit in merito cõsecrantis, sed in verbo creatoris. Tertiò, exponit verba, quæ dicũtur in secreta missæ. Quartò, dicit, quòd propter derisionem paganorum nõ sumimus in vera forma corpus Christi. Quintò, quòd in verbis Christi sacramenta conficiantur. reliqua enim sunt de solemnitate. s.e. panis.

† al. verbo

2 s.e. iteratur.

3 1.q.1. intra catholicam. Sen. 4. dist. 13. Pol. li. 3. tit. 9. ex Paschas.

b ¶ *Magnum.*] scilicet miraculum.

c ¶ *Vorari.*] s.e. distin. ego Berengarius. contra. sed ibi hyperbolicè locutus est, & veritatẽ excessit.

d ¶ *Dentibus.*] idest, in figura vel forma humana.

e ¶ *In mysterio.*] id est, sacramento.

f ¶ *Creari.*] id est, in veram carnem & sanguinem Christi transubstantiari.

g ¶ *Idem corpus.*] id est, in sacramento, sub quo latet corpus Christi.

h ¶ *Veritas.*] id est, cum " panis & vinum sacrificantur in corpus & sanguinem Domini, ibi est & veritas, quæ corpus est & figura, quæ species est, & est res sacramenti figurans, scilicet sacramentum sanguinis, & sacramentum vnitatis, vt supra eadem, quia passus. vnde & alibi dicitur sacramentum sacramentorum, vt suprà ead. tribus. in princip.

" veritas figura & res sacramenti sunt in altaris sacro.

i ¶ *Corpus Christi.*] id est, sub appellatione ista, corpus Christi, species panis & vini, & verum corpus Christi continetur. s. e. hoc est circa fin.

k ¶ *In virtute.*] s. ea. dist. corpus & sanguis.

tamen in eodem libro edito Rabani nomine.

Item Augustinus.[1]

¶ Non solùm sub figura, sed in veritate, Dominici corporis & sanguinis sacramentum celebratur.

CAP. LXXII.

VTrum A sub figura [a], an in veritate hoc mysticũ calicis sacramentum fiat. Veritas ait [caro, mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.] Alioqui quomodo magnum† [b] erit [Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,] nisi vera sit caro? Sed quia Christum vorari [c] dentibus [d] fas nõ est, voluit Dominus hunc panem, & vinum in mysterio [e] verè carnem suam, & sanguinem suum consecratione Spiritus sancti potentialiter creari [f]. & quotidie pro mundi vita mysticè immolari: vt sicut de Virgine per Spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia panis, & vini mysticè idẽ corpus [g] Christi consecretur. Corpus Christi, & veritas, & figura est: veritas [h], dum corpus Christi [i], & sanguis virtute Spiritus sancti in virtute † [k] ipsius ex panis & vini substantia efficitur: figura verò est id, quod exterius sentitur. 2 Iteratur autem quotidie hæc oblatio, licet Christus semel passus sit, quia quotidie peccamus, saltem peccatis, sine quibus mortalis infirmitas viuere non potest. Et ideò, quia quotidie labimur, Christus quoque mysticè pro nobis immolatur. 3 Intra catholicã Ecclesiam in mysterio [l] corporis Christi nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia nõ in merito [m] consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquã ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est, qui baptizat, ita ipse est, qui per Spiritum 10 sanctum hanc [n] suam efficit carnem, & trãsit B [o] uinum in sanguinem. Vnde & sacerdos [p], [iube [q], inquit [r], hæc perferri [s] per manus Angeli tui sancti in sublime altare tuum in conspectu diuinæ maiestatis tuæ.] Vt quid perferẽda [t] in lucem [u] deposcit, nisi ut intelligat, quòd 20 ista fiant in eius sacerdotio [x]? Hanc C igitur oblationem [y] benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam [z], per quã omnes in cœlo adscribamur: ratam, per quam in uisceribus Christi esse censeamur: rationabilem, per quã à bestiali sensu 30 exuamur: acceptabilem, ut qui nobis ipsis displicuimus, per hãc acceptabiles eius unico filio simus. Nihil rationabilius, ut quia nos iam similitudinẽ [a] mortis eius in baptismo accepimus, similitudinem quoq; carnis eius sumamus, & similitudinẽ pretiosi sanguinis potemur: 40 ita ut, & ueritas non desit in sacramẽto, & ridiculum nullum fiat paganis, quòd cruorem occisi hominis bibamus. Si enim discipuli patienter [b] ferre nequiuerunt, quod Dominus dixit, [qui non manducat meam carnem, &c.] Sed dixerunt [durus est hic sermo,] quomodo 50 ergo ferrẽt ista increduli? Credẽdũ est, quòd in verbis [c] Christi sacramenta cõficiantur. Cuius. n. potentia creantur prius, eius utiq; uerbo ad melius procreantur †. Reliqua omnia, quæ sacerdos dicit, aut clerus chori cantat, nihil aliud, quã laudes [d] 60 & gratiarum actiones sunt, aut certè obsecrationes [e], & fideliũ petitiones. Vnde & sacerdos dicit prius Euangelistarũ uerba assumens [qui pridie, quàm pateretur, &c.] Porrò D deinceps sunt uerba Dei, potestate, & omni efficientia plena 70

l ¶ *In mysterio.*] id est sacramẽto cõficiendo.

m ¶ *In merito.*] s. vt trã substantiaretur.

n ¶ *Hanc.*] substantiã panis & vini.

o ¶ *Et transit.*] id est, transire facit.

p ¶ *Sacerdos.*] idest, ad ostendendum, quòd nõ in merito sacerdotis, &c.

q ¶ *Iube.*] id est, fac.

r ¶ *Inquit.*] per consecrationem. hoc continetur in secreta.

s ¶ *Perferri.*] idest, trãsubstantiari. vel perferri, idest sursum offerri, i. conuerti in sanctum altare tuum, idest corpus tuum super choros Angelorum exaltatum. " Sed contra videtur, quòd oratio hæc sit supflua, quia hæc dicitur post verba quorum virtute cõficitur [a] corpus Christi: & ita de eo quod iã factum est, superflua est oratio. Respon. scriptura non attendit huiusmodi angustias temporis, sed sacerdos cũ non possit multa simul proferre, ita loquitur ac si tempus staret, & essent adhuc facienda, quæ in principio sermonis nõdum erant facta. simile no. 35. distin. sexto. versus princ. & verba non ad tempus suæ prolationis, sed per conceptionẽ vel per contemplationẽ loquentis sunt referenda, vt si dicam, manus mea est clausa, &c. Vel intellige [b] de spirituali corpore ecclesiæ, vt per hoc sacramẽtum associetur triumphanti ecclesiæ. vnde sequitur in secreta, vt quotquot inde sumpserimus, cœlesti gratia repleamur.

" Oratio quæ post consecrationẽ dr, supflua non est.

a Vt no. s. e. panis.

Ioan. 6.

b iste fortè est melior intellectus. Arch.

† recreantur

t ¶ *Perferenda.*] id est, transubstantianda.

u ¶ *In lucem.*] i. in lucidum corpus Christi.

x ¶ *In eius sacerdotio.*] id est, in eius mysterio, vel sacramento, i. in virtute Spiritus sancti.

y ¶ *Oblationem.*] expostulat sacerdos fieri: vel supple vt in secretis, i. facere digneris.

z ¶ *Adscriptam.*] nõ enim Aug. his vtitur verbis vt suis, sed assumit ea de secretis, vt exponat, Io.

a ¶ *Similitudinem.*] vt j. dist. 4. de trina.

b ¶ *Patienter.*] " collige contra quosdam, qui maiores doctores reprehendunt, cum adhuc in suæ nouitatis incredulitate teneantur.

" Doctores reprehẽdi non sunt.

c ¶ *In verbis.*] s. e. quia corpus. s. e. panis & s. e. non omnis.

d ¶ *Quàm laudes.*] s. 11. distin. ecclesiasticarum. j. distin. 4. 80 non est aliud.

e ¶ *Obsecrationes.*] vt no. s. dist. 1. de hymnis.

Quid

QVid sit sanguis.] CASVS. Ostendit Greg. in hoc cap quod corpus Christi ore & corde debet sumi. & hoc sacramentū in memoriam mortis Christi sæpe conficitur à sacerdote per miraculum in præsentia angelorum, vt ibi sit verum corpus Christi, quod in Virgine sumpsit, quod dedit Apostolis, quod in pluribus locis est totum, & quicunque de ipso accipiunt, non minuunt, sed integrum totū manet, quotidie comeditur & bibitur: sed sub alia specie. quia non habemus in vsu carnem crudam comedere, & sanguinem bibere. *Summa & ima*. ima, scilicet panis & vinum, transire in summa, id est, corpus Christi, & vnum ex visibilibus fieri: quia visibilia, scilicet panis & vinum trāseunt in corpus Christi inuisibile nobis.

a ¶*Quid sit sanguis.*] primò dicit quòd corde & ore sumēdum est corpus Christi: quia super vtrūq; postem fuit positus sanguis. Secundò dicit, quòd ad vocem sacerdotis in ipsa hora immolationis aperiuntur cœli, & adest chorus Angelorum, & vniuntur cœlestia terrenis. Tertiò dicit, quòd idē corpus & sanguis, qui datus fuit discipulis, conficitur in altari.

b ¶*Postem.*] oris & cordis[a].

c ¶*Victima.*] id est, sacramentum victimæ salutaris.

d ¶*Reparat.*] id est, ad memoriam reducit, vel repræsentat.

e ¶*Moritur.*] id est, eius mors repræsentatur. vt s.e. dum frangitur.

f ¶ *In populi salutem patitur.*] i. passio repręsentatur, vt mors facta pro salute populi.

g ¶ *In manus infidelium.*] vt in passione.

h ¶ *Imitatur.*] id est, repræsentat.

i ¶*In ipsa.*] subaudi cōtingat.

k ¶*Ad sacerdotis vocem.*][α] id est, ad sermonem Christi voce sacerdotis enuntiatum, panis & vini substantia in carnem Christi sedentis ad dexteram patris in cœlis transsubstantiari ministerio Angelorum: vnde subdit summa. &c.

[Accipite, & manducate, hoc est corpus meum.] In hoc ergo creatur illud corpus.

A ¶Vtrum sub figura.] *Apud Paschasium ex cuius locis videtur confectum hoc caput, hæc habentur pro titulo quarti capitis*, vtrum sub figura, an in veritate hoc mysterium vera caro, & verus sanguis Christi fiat. *Caput autem sic incipit.* Quòd in veritate corpus & sanguis fiat cōsecratione mysterij, nemo, qui verbis diuinis credit, dubitat. Vnde veritas ait, &c. *Algerus autem, qui c. 16. hæc eadem ferè habet, citat & ipse Augustinum ex libro de sacramento altaris, & hoc facit initium*, Veritas ait, &c.

B ¶Transit.] *Paschasius, & Polycarpus ex Paschasio ad Placidum habent*, transfundit sanguinem. *sed ob glossam non est mutatum*

C ¶ Hanc igitur.] *Apud Paschasium & Rabanum (idem enim ferè opus est huius atque illius nomine inscriptum) integra est oratio.* Sed obsecrans per filium patrem, per quem ad eum accessum habemus, Rogamus, hanc oblationem, inquit, benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam, per quam nos omnes in cœlo conscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi censeamur: rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur: acceptabilemque facere dignetur †: quatenus & nos per hoc, quòd in nobis displicuimus, acceptabiles in eius vnico filio simus.

D ¶Porrò deinceps.] *Sunt hæc addita ex Paschasio, c. vsque ad ver.* In hoc ergo, *vt sententia ipsa perciperetur.*

Item Gregorius Papa in homilia Paschali, id est, 22. Euang.

¶In sanguine agni, Christi sanguis, qui verè nunc sumitur, olim præfigurabatur.

CAP LXXIII.

1 QVid sit sanguis [a] agni, nō iam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super vtrunque postem [b] ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. *Item dial. lib. 4. c. 58.* ¶2 Hęc salutaris † victima [c] illam nobis mortem vnigeniti per mysterium reparat [d]: qui licet resurgens à mortuis iam non moritur A, & mors ei vltrà non dominabitur: tamē in semetipso immortaliter, & incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in hoc mysterio moritur[e]. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem [f] patitur †, eius sanguis non iam in manus [g] infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionē vnigeniti filij semper imitatur [h]. Quis enim fidelium habere dubium possit in ipsa [i] immolationis hora ad sacerdotis vocem [k] cœlos [l] aperiri? In illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse [m]? summa † [n], & ima sociari, terrena cœlestibus iungi, vnumque [o] ex inuisibilibus [p], atq; visibilibus fieri? *Idem.* ¶3 Vno B, inquit, eodemque tempore, ac momento [q] in cœlo rapitur ministerio Angelorum corpori Christi consociandum: & ante oculos sacerdotis in altari videtur. *& infrà.* ¶4 Tanta est ecclesiæ vnitas in Christo, vt vnus vbique sit panis [r] corporis Christi, & vnus sit calix [s] sanguinis eius. Calix enim, quem sacerdos catholicus [t] sacrificat, non est alius, nisi ipse, quem Dominus Apostolis tradidit: quia sicut diuinitas verbi [u] Dei vna est, quæ totum implet mundum: ita, licet multis locis, & innumerabilibus diebus illud consecretur corpus: non sunt tamē multa corpora Christi, neque multi calices, sed vnū corpus Christi, & vnus sanguis cum illo, quod sumpsit in vtero Virginis, & quod dedit Apostolis. Diuinitas enim verbi replet [x] illud, quod vbique est, & coniungit, & facit, vt sicut ipsa vna est, ita coniungatur corpori Christi, & vnum corpus eius sit in veritate. Vnde animaduertendum est: quia siue plus, siue minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Christi integerrimè sumunt, & generaliter omnes, & specialiter vnusquisque. *Item.* ¶ Mysterium fidei dicitur †: quia credere debes, quòd ibi salus nostra consistit. Prouidens enim nobis Dominus dedit hoc sacramentum salutis, vt quia nos quotidie peccamus, & ille iam mori non potest, per istud sacramentum corporis sui peccatorum remissionē consequamur. Quotidie enim ipse comeditur, & bibitur in veritate: sed integer, & viuus, atq; immaculatus manet C: & ideò magnum, & pauendum est mysterium: quia aliud videtur, & aliud intelligitur. Sed cum mysterium [y] sit, vnde corpus & sanguis dicitur? figuram panis & vini habet, faciente Domino: quia non habemus in vsu carnem crudam [z] comedere, & bibere sanguinē.

l ¶*Cœlos.*] id est, per id quod verbo sacerdotis consecratur, additum ad cœlestia fieri, vel panē vel vinū in id quod super cœlos est, trāsire.

m ¶*Angelorum choros adesse.*] scilicet hominibus consecrantib. vel dignè vel indignè.

n ¶*Summa.*] i. panem & vinum in corpus & sanguinem Christi trāsubstantiari.

o ¶*Vnumque.*] s. sacrificium, scilicet celebrationem & immolationem altaris fieri.

p ¶*Ex inuisibilibus.*] id est, ex ipsis sacramentis & rebus sacramentorum. hoc est quod exponendo subdit, vno inquit, id est, vno & eodem momento panis transit in corpus Christi ministerio Angelorum, & in altari videtur per speciem: quasi quod est eius species, videtur eo tempore, &c.

q ¶ *Momento.*] id est, eo tempore quo Christus est in quolibet altari, totus in cœlo est verus Deus & homo in præsentia Angelorum, facta cōmutatione in verum corpus & sanguinem.

r ¶ *Panis.*] intransitiuè, id est, vnum corpus Christi vbique est vbi est consecratum: & sic de sanguine.

s ¶*Calix.*] i. sanguis q in calice continetur.

t ¶ *Catholicus.*] hinc collige sacerdotem nō catholicum corpus Domini † conficere non posse [b]. s. ead c. prox. & 24. q. 1. schisma.

ADDITIO. Et planè. hoc leg. 1. q. 1. si quis inquit. versic. constat. & c. seq. Arc.

u ¶ *Diuinitas verbi.*] quæ est verbum, id est, Christus qui sub his speciebus latet: cum ipse est qui mirabilia facit in oculis nostris.

x ¶*Replet.*] donis spiritualibus.

y ¶*Sed cum mysteriū.*] id est, quamuis sit mysterium vnum quod ibi latet, id est, Christus. vel quamuis panis & vinū sit vnius rei mysterium, quod ibi latet, id est, Christus: tamen corpus & sanguis dicitur propter pluralitatem specierum.

z ¶*Crudam.*] s. e. fortè.

Omnia

A ¶Moritur.] *In originali est*, Sacræ oblationis immolatur. *Sed ob glossam non est mutatum.*

B ¶Vno

Marginal notes: †digneris] Polyc. — a Vnde subditur, quando, &c. — 1 Lanf. ibid. Guitm. li. 3. Alg. li. 1. c. 11. & 12. Exod. 12. — 2 Sen. 4. dis. 11. Iuo p. 2. cap. 9. — † al. singularis Rom. 6. — α Transsubstātiatio fit ad vocē sacerdotis. — † patitur] vera lectio. — † summis ima — 3 Alcuin. de diuin. offic. pag. 89. & 87. — 4 Remig. episcopus Antissiodo. in can. Missæ. — † Nam verè cōficit, si cætera requisita adsint, licet ad suam dānationē. — b Arg. contra 15. q. vlt. c. vlt. in fi. — † al. est

OMnia quæcunq;.] CASVS. Ostendit Ambro. in hoc c. ꝙ post consecrationē sub specie panis vel vini nihil aliud est nisi caro & sanguis Christi, & est illa caro quam de Virgine pro salute mundi suscepit: & illud corpus sumimus in sacramento illo quod natum est de Virgine, quod mortuum est & resurrexit, & sedet ad dexterā Dei patris. & vnus panis est tantùm, & non duo.

a ¶*Omnia quæcunq;.*] in prima parte Ambrosius probat verum corpus & sanguinem latere sub illis speciebus in altari. In secunda ostendit quòd ille idem panis qui ante consecrationem est cibus Angelorum, factus est cibus hominum. Tertiò dicit ꝙ idem corpus quod natum est de Virgine, quod pependit in cruce & positum est in sepulchro, fit in altari.

b ¶*Caro.*] arg. ꝙ panis transubstātiatur in corpus Christi.

c ¶*Pro mundi.*] assumpta.

d ¶*Sententijs.*] id est, auctoritatibus.

e ¶*Panis.*] id est, caro Christi, quæ dicitur panis humanus.

QVi manducat.] CASVS. Quidā corpus Christi nolebāt comedere timentes ne deficere possit. Dicit August. ꝙ non debent hoc timere, qa Christus viuit manducatus: qa & occisus resurrexit. nec partes fiunt de ipso in sacramento: sed sub eis sumitur, integer tamen manet totus: sicut totus descendit in Virginem: & totus remansit apud patrem. Seq. duo c. plana sunt, *secundum se*, id est, secundum formam humanam.

f ¶*Qui manducat.*] pone casum per c. s̄. c. qui manducant.

g ¶*Viuit.*] s̄. cad. sicut Iudas.

h ¶*Finiamus illum.*] id est, consumamus.

i ¶*In sacramento.*] qa sacramentum per partes diuiditur, sed non ipsum corpus.

k ¶*Quemadmodum.*] quia in sacramento.

DE hac.] i. sub specie sub qua est, in sacramento. *Commemoratione*, scilicet passionis & mortis eius. s̄. ea. quia passus. *Fit*, i. transubstantiatur. *Obtulit*, in forma humana. *Secundum se*. secundum sui formam vel speciē: vel in eo statu in quo apparebat, cū inter nos conuersabatur visione corporali. Arch.

l SIngul.] ¶ *Singulis.*] q. d. sub qualibet portione speciei est totus per singulos homines. Arch.

VBi pars.] CASVS. Credebant quidā simplices sub maiori specie panis & vini plus esse de corpore Christi. hi in hoc c. reprehenduntur. nam totum corpus est vbi est aliqua eius pars: sicut de manna æqualiter habuerunt, qui inæqualiter collegerunt.

m ¶*Vbi pars est.*] dicunt quidam[a] ꝙ quælibet pars hostiæ licet ipsa integrè consecretur, conuertitur tamen in totum corpus, non pars in partem. nā alias nō video qualiter ī fractione sumeretur totū corpus sub parte prima. sed secundum hoc videtur, quòd vbi pars est, ibi est totum.[«] & secundum hoc videtur ꝙ pes & nasus sunt coniuncti. quod nō credo. Ad hoc dicūt quidam, ꝙ si hæc dictio, vbi, designat locum, vera est. nam in quocunque loco est vna pars corporis Domini, est & alia: & ita erit in corpore glorificato. si verò dicas ꝙ vbi, i. in quacūq; corporis parte est pes, est & oculus: falsa est.

n ¶*Corporis.*] i. sacramenti,

---

b ¶Vno inquit.] *Hæc habentur apud Alcuinum in libro de diuinis officijs, cap. de celebratione missæ, qui Gregorium citat.*

c ¶Manet.] *Quæ post hoc verbum sequuntur apud Alcuinum, sic habent:* Misterium est, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Sed cum mysterium sit, vnde corpus & sanguis Christi dicitur? Consulens omnipotens Deus infirmitati nostræ, qui non habemus vsum comedere carnem crudam, & sanguinem bibere, facit, vt in pristina remaneant forma illa duo munera: & est in veritate corpus Christi, & sanguis, sicut ipse dicit.

Item Ambrosius [1].

¶ Post consecrationem licet figura panis & vini remaneat, tamen nihil est ibi, nisi corpus & sanguis Christi.

CAP. LXXIIII.

2 OMnia quæcunque [a] voluit Dominus, fecit in cœlo, & in terra.] Et quia voluit, licet figura panis & vini hic sit, omnino nihil aliud, quā caro Christi, & sanguis post cōsecrationem credenda sunt. Vnde ipsa veritas ad discipulos. [Hæc, inquit, caro mea est, pro mundi vita.] Et, vt mirabilius loquar, non alia planè, quā quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro. hæc inquam, ipsa est. Et ideò Christi caro est, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur, & cum dignè percipitur, vitam † vtique æternam in nobis operatur. 3 Panem A quidem istum, quem sumimus in mysterio, illum vtique intelligo panem, qui manu Sancti spiritus formatus est in vtero Virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus est cibus hominū: vnde ipse ait [Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi.] & item [Panis, quem ego dabo, caro [b] mea est pro mundi [c] vita.] Ex his namque duabus sententijs [d] apertè datur intelligi, quia panis [e] iste & ille, non duo, sed vnus panis & vna caro, proculdubio vnum corpus efficitur: illud verè, illud sanè, quod sumptum est de Virgine, quod passum est, & sepultum, quod surrexit, & in cœlū ascendit, & sedet ad dexteram Dei patris, & quod est vēturum iudicare viuos & mortuos.

A ¶ Panem quidem.] *Hæc vsq; ad finem, quæ à Magistro etiam referuntur, non leguntur hoc loco apud Paschasium, aut Rabanum. Sed simile quiddā habetur apud Petrum Chrysologum sermone 67.*

Item Augustinus ex sermone de verbis Domini. [4]

¶ Quamuis quotidie manducatur Christus, integer tamen permanet viuus.

CAP. LXXV.

5 QVi manducat [f] me, viuit [g] propter me.] ergo fratres, timeamus manducare panē istum, ne fortè finiamus illum [h], & posteà, quod manducemus, non inueniamus. Manducetur Christus: viuit manducatus, quia surrexit occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento [i] sic fit. Et norunt fideles, quemadmodum [k] manducent carnem Christi. Vnusquisque accipit partem suam: vnde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cœlo: manet integer totus ī corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, vt eum homines manducarent, & manebat integer apud patrem, vt Angelos pasceret.

¶*Hæc eadem ferè habentur suprà. c. qui manducat, & c. inuitat.*

Item Hieronymus in Leuiticum [5].

¶ Corpus & sanguinem Christi secundum se nulli edere licet.

CAP. LXXVI.

6 DE hac quidem hostia, quæ in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa verò, quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet.

Item ex sermone Dominicæ quintæ post Epiphaniam.

¶*Habetur in missali Ambrosiano in præfatione Dominicæ quintæ post Epiphaniam†. & in antiquis etiam præfationibus in præfatione eiusdem Dominicæ. Ex Ambrosio citant Algerus, & Iuo, quamuis Magister ex Hieronymo. Guitmundus ait esse ex præfatione, quæ per totum orbem latinū decantatur.*

¶ Corpus Christi in singulis portionibus singuli totum accipiunt.

CAP. LXXVII.

7 SInguli accipiunt Christum Dominum, & in singulis [l] portionibus totus est: nec per singulos † minuitur, sed integrum se præbet in singulis.

Item Hilarius.

¶De eodem.

CAP. LXXVIII.

8 VBi pars est [m] corporis [n], est & totum. Eadem ratio

---

1 Ex libr. 4. de sacram. c. 4. & 6.

2 Paschas. in eo. li. c. 1. Raban. c. 3. Psalm. 134.

Ioan. 9.

† al. vita æterna in nobis reparat.

3 Sen. 4. dist. 21. Petr. Chrysolog. serm. 67.

Psal. 77. Ioan. 6.

4 Beda. i. Corin. 10. & ibi gl. ord.

5 s̄. c. inuitat Iuo p. 2. c. 8.

a Vt L. & B. qui dīt hoc audacter esse tenendū.

« Pes & nasus an sint ī Eucharistia coniuncti.

5 Orig. ho. 7. sup Leuit.

6 Isych. li. 2. cap. 2. super Leuit.

† al. Theophaniam.

7 Alg. l. 1. c. 15. Guitm. lib. 1. col. 6. Sen. 4. di. 12

† al. singulas

8 Sim apud Euseb. Emi. hom. 16. q est 5. de Pascha, seu de corpore, & sanguine.

10 20 30 40 50 60 70 80

menti, sub quo latet corpus. Sed objicio, corpus Christi non est punctabile. si enim est in puncto loci: ergo oportet vt repleat aliquantulum locum. assignetur ergo quātitas, tantum locum replet corpus, ergo minorem locum replet pars corporis. "propterea melius videtur dicendum quòd corpus Christi non circunscribitur loco, quia non est tantus locus quin in minori esse possit. & secundum hoc non sequitur quòd totū & pars sint in eodem loco. Io.

" corp' Xpi an circūscribatur loco.

Guitm. ibid. Pascha. c. 17 Raban. c. 43 Sen. 4. di. 13. & dist. 12. Exod. 16.

ratio [a] est in corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præcessit, de quo dicitur [qui plus collegerat, non habuit amplius [b], neque qui minus [c] parauerat, inuenit minus.] Non est omnino quantitas visibilis in hoc æstimanda [d] mysterio, sed virtus sacramenti spiritualis.

Idem.

¶*Iuo etiam citat ex Hilario. & infra ead. c. in Christo. in extremo, refertur vnà cum verbis Hilarij: apud quem tamen non est inuentum. Algerus citat Augustinum de sacramento altaris. Idem ferè habetur apud Paschasium, c. 4. & cæteros, qui hoc idem argumentum tractant.*

¶Corpus Christi, quod sumitur, & & figura est in specie, & veritas in substantia.

CAP. LXXIX.

1 Corpus Christi [e], quod sumitur de altari, figura est, dum panis, & vinum extra videtur; veritas [f] autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interius creditur.

Item ex symbolo [g] Ephesino [2].

¶Carnem viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam in altari accipimus.

CAP. LXXX.

3 Necessariò igitur & hoc adijcimus. Annuntiantes enim secundum carnē mortem vnigeniti filij Dei, id est, Iesu Christi, & resurrectionem eius, & in cœlos ascensionem pariter confitentes, incruentā [h] celebramus in ecclesijs sacrificij seruitutem [i]. Sic etiā ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrúm redemptoris effecti: nō, vt communem [k] carnem percipientes (quod absit) nec, vt viri sanctificati, & verbo [l] coniuncti secūdum dignitatis vnitatem, aut sicut diuinam possidentis habitationem, sed verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam.

¶*Caput hoc in nimias propè angustias conclusum, suæ integritati restitutum est potissimum ex originali.*

a ¶*Eadem ratio.*] non tamen quo ad omnia: sed quo ad hoc quod sequitur.

b ¶*Amplius.*] quàm gomor, id est, vnā mensuram.

c ¶*Minus.*] quia recipiebat ab eo qui abundabat.

d ¶*Aestimanda.*] non est sic quantitas æstimanda, vt sub minori quātitate minus sit corpus Christi, & sub maiori maius: quia vbicunque est pars, siue dicas pars speciei, totum corpus est: siue pars corporis Christi, idest, pes vel manus, totum corpus est: " non tamen dicēdum est quòd omnia membra mista sint: & vbi caput, ibi misti pes vel man': sed vbi pars, ibi totū. quia non maiorem locum occupat totum quàm pars, & econuerso: cum sit quasi spirituale, qđ est de omni corpore quod resurrexit ad immortalitatem. H.

" Membra ī sancta Eucharistia nō sunt mista.

1 j. e. in Xpo Pascha. c. 4. Raba. c. 12. Alg. l. 1. c. 4. Iuo p. 2. c. 7.

2 Ex epist. Cyril. & synod. Alexā. ad Nestoriū q̃ præponitur Ephesino conc. Pascha. in epistol. ad Furdegard.

Corpus Christi.] Casus. Dicitur quòd corpus Christi quod sumitur de altari, latet sub figura. nam aliud exterius videt, & aliud intrinsecus latet.

3 Lānfranc. Guitm. li. 3. Alg. lib. 1. c. 10. Iuo par. 2. c. 4.

e ¶*Corpus Christi, &c.*] " idest, sacrificium corporis Christi: aliàs falsum est quod dicit.

" Sacrificiū Deo offerimus non in forma carnis, neque sangu.

f ¶*Veritas.*] j. ead. in Christo. in fin. & s. ead. dist. vtrum.

g ¶*symbolo Ephesino.*] tertio scilicet, vbi Nestorius damnatus fuit, vt 15. dist. c. 1. 2. & 3.

Necessariò.] Casus. Nestorius dicebat verbum Dei assumpsisse quendam hominem, & sanctificasse illum, & vniuisse sibi illum in vnitate dignitatis, & illum hominem aliā esse personam à verbo Domini, & non esse verbum Domini. Cōtra eum in Ephesina synodo, dicitur à sanctis patrib. quòd carnem Christi sumimus in sacramento, non vt alicuius viri sanctificati, sed propriam carnem verbi Dei. *Seruitutem*, id est, sacrificium, in quo seruimus Deo.

h ¶*Incruentam.*] id est, non in specie cruoris.

i ¶*Sacrificij seruitutem.*] id est, sacrificium, in quo Deo seruimus. q. d. licet nos seruientes Deo offeramus ei sacrificium non in forma carnis neque sanguinis in altari: tamen est ibi vera caro & sanguis Christi.

k ¶*Non vt communem.*] id est, quasi in communi vsu habetur ad manducandum, nec [a] percipiens carnem alicuius viri sanctificati. id est, sancti.

a Hic textū respicit quē ordinat vt melius intelligatur.

l ¶*Et verbo.*] non per vnionem personæ, vt dicebāt quidam hæretici, sed secundum charitatis dignitatem & iustitiæ. 24. q. 3. quidam. ver. Nestoriani.

Item Augustinus, tract. 26. ad c. 6. Ioannis.

¶Quomodo manna, & aqua de petra fuit idem cum nostro cibo, & potu.

CAP. LXXXI.

4 Inquit Apostolus [omnes [m] eandem escam spiritualem manducauerunt.] spiritualem vtique eandem: nam corporalem aliam: quia illi māna, nos aliud. Et adiungit [& omnes eundem potum spiritualem biberunt.] 5 Aliud illi, aliud nos specie visibili. Quod tamen idem [n] est virtute spirituali [o].

¶ *Plenius hæc res à B. Augustino exponitur. Sed Iuo habet ferè, vt Gratianus.*

Item Hilarius de Trinitate, lib. 8.

¶ Quòd veritatem Dominici corporis, & sanguinis sumimus.

CAP. LXXXII.

23 [6] In Christo pater [p], & Christus in nobis

Inquit Apostolus] Casus. Docet Apostolus in epistola ad Cor. q̃ patres nostri eandem escam spiritualem manducauerunt nobiscum, & eundem potū spiritualem biberunt, sed corporalem aliam. nā illi mannam & aquam de petra, nos carnem Christi & sanguinem: sed eundem habuerunt intellectū spirituale. & litera Apostoli exponitur hic ab Aug.

m ¶*Omnes.*] tam nos quā patres vet. test. sed dissimiliter: quia illi in figura, nos in veritate.

n ¶*Quod tamen idem.*] id est, significat idē hoc quod illud. " illi enim biberunt aquam de petra, quæ fuit signū sanguinis Christi.

" aqua de petra fuit signū sanguinis Christi.

o ¶*Spirituali.*] i. secūdum spiritualem intellectum, idem manducauerunt isti spiritualiter quod nos: non quòd sub manna lateret corpus Christi, vt nunc in speciebus sacramentalib. sed quia manna illud significabat.

In Christo pater.] Hæc est 23. pars dist. in qua extirpatur hæreticorum error dicentiū filiū non esse per essentiam vnum cum patre, sed collectiuè, nec nos esse vnum cum Christo nisi sola voluntate. Io. de Fan.

4 Iuo p. 2. c. 4. 1. Cor. 10.

Casus. Beneuētanus sic ponit hunc casum: Ariani dicebāt tres esse substantias in trinitate: & illud qđ dixit Christus in Euangelio, Ego & pater vnum sumus: de vnitate volūtatis intelligendum esse dicebant: & exemplū inducebant. Homines dicūtur vnum esse in Christo, vnitate tamen voluntatis, quia non volunt contraria Deo: ita Christus dicitur vnus cū patre suo voluntate, quia eadem vult cū eo. Cōtra illos probat Hilarius primum falsum esse eorum simile. Homines. n. dicuntur vnū esse cum Christo non tantùm voluntate, sed quia sumus Deo vniti naturaliter, & hoc dupliciter, quia nostrā carnem assumpsit de Virgine factus verus homo, & nos naturalē & propriā eius carnem sumimus in sacramēto. Secundò ostendit, q̃ alio modo dicimur nos esse vnū cum Christo, & alio modo Christus vnū cum patre: & propter hanc diuersitatem ostendendā dixit Apostolus gradatim, & quodā ordine, ego sum in patre meo: & vos in me, & ego in vobis, vt ostenderet Christū esse in patre per naturam deitatis, & vnitatē substantiæ. nos verò esse in Christo per humanam naturā quam ipse assumpsit, & ipse in nobis per propriam carnem eius, quam in sacramento sumimus. Ponitur etiam iste casus in apparatu, sed magis breuiter.

5 Beda 1. Cor. 10.

6 Alg. lib. 1. c. 3. Guitm. lib. 3. Iuo p. 2. c. 4.

p ¶*In Christo pater.*] Ariani dicebant tres esse substantias in Trinitate, & illud quod dicitur in Euangelio, Ego & pater vnum sumus, dicebant nō intelligendum esse de vnitate essentiæ: sed de vnione voluntatis, quasi filius non velit contraria patri: sicut dicitur, Nos sumus vnum cum Christo, s. vnitate voluntatis. cōtra istos loquitur hic Hilarius, & dicit similitudinem istorū falsam esse: & dicit, q̃ alio modo dicimur nos vnū cum Christo, & alio modo ipse Christus est vnum cum patre. & illam diuersitatem ostendit per hunc ordinem verborum,

cum

cum dixit, Ego sum in patre meo, vos in me, & ego in vobis, vt ostendatur Christum esse in patre secundum vnitatem substantiæ. nos verò sumus vnum cum Christo per humanã carnem, quam assumpsit, & ipse in nobis vnum est per propriam carnem,quã in sacramento eius sumimus.hanc sentẽtiam Hilarius obscuris verbis ponit: & vt ait Hier. inclytus doctor Gellicano cothurno[a] extollitur, longisque periodis inuoluitur, & à locutione simplicium fratrum procul est.

a Dicit H.q. cothurnus gen⁹ est calciamenti, quo vtebantur tragædi recitaturi i theatro, & est huiusmodi calciamentum, vt vtriq; pedi cõueniat & factũ in modum crepidarum.

a ¶*Vnum.*] cum.n.pater & Christus vnum sint,i.eiusdem substãtię & naturæ vnitate, & nos vnum cũ Christo per eius carnem quam accipimus, & ipse nobiscum vnũ sit per carnem nostram,quam assumpsit, patet q̄ mediãte Christo vnũ sumus cum patre.

† al. violentiam.

b ¶*In his esse.*]i.cũ patre & filio,p̄ hoc.s.q̄ pater est in Christo,&c.

c ¶*Homo.*] extrà de hær. cum Christus.

" tps vnum p̄ altero sæpè ponitur.

d ¶*Erimus.*]i.sumus." nam quãdoq; se habet ad pręsens,vt 21.dist.in nouo. & ff. de verb.sig. verbum. aliqñ præteritum pro futuro, vt 50. dist.ponderet. aliqñ ponitur præsens pro præterito.35.dis. sexto die. & hoc verbum sit,qñq; se habet ad futurum.ff. ne quid in loc.pub.l.2. §.deinde. ẽcõuerso aũt ponitur p̄sens pro futuro.ꝫ.dis.prox.peruenit. ibi dicit vult,i.volet.

† al. dicimus

Ioan. 6.

Additio. qđ no.ꝫ. dist.4.omni tẽpore.32. q.5.si Paulus.in gl.verba sunt.54.dist. fraternitatem. iuxta si. Arch.

e ¶*Asseritur.*] ab ipsis hæreticis Ario & ei⁹ sequacibus q̄ tres substãtias in Trinitate asserunt, vt 24.q.3. quidã. ver.Ariani.

f ¶*Naturalis.*] id est, naturalis & propria caro Christi sumpta.

vnum[a] in his esse[b] nos faciunt. Si verè igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, & verè homo[c] ille, qui ex Maria natus fuit. Christus est,nosque verè sub misterio carnẽ corporis eius sumimus, & per hoc, vnũ erimus[d], quia pater in eo est, & ille in nobis; quomodo voluntatis vnitas asseritur[e], cũ naturalis[f] per sacramentum[g] proprietas perfectæ[h] sacramẽtum sit vnitatis? Nõ est humano[i], aut seculi sensu in Dei reb. loquendum: neq; per violentam†[k], atq; impudentem[l] prædicationem, dictorum cœlestiũ sanitati[m], alienę atq; impiæ intelligentię peruersitas est extorquenda[n]. Quæ a scripta sunt, legamus, & quæ legerimus, intelligamus: & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali[o] enim in nobis Christi veritate, quæ dicimus, nisi ab eo discimus†, stultè, atque impiè dicimus. Ipse.n.ait [caro mea verè esca est, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnẽ meã, & bibit sanguinem meũ, in me manet, & ego in eo.] De veritate carnis, & sanguinis nõ est relictus ambigẽdi locus. Nũc.n. & ipsius Domini professione, & fide nostra verè caro est, & verè sanguis est: & hæc accepta[p], atq; hausta[q] id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit. An ne hoc veritas non est? Contingat planè his verũ non esse, qui Christũ Iesum uerũ esse Deum negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dũ secundum hoc, quod nos sumus, in Deo est. Quòd autẽ in eo p̄ sacramẽtũ cõicatæ carnis, & sanguinis sumus, ipse testatur dicens [& hic mundus iam me non videt: uos autẽ me uidebitis, qm̃ ego uiuo, & uos uiuetis: qm̃ ego in patre meo, & uos in me, & ego in uobis] Si uoluntatis tantùm unitatem intelligi uellet, cur gradum[r] quendam, atq; ordinẽ consummandę unitatis exposuit? nisi ut cũ ille in patre per naturã[s] diuinitatis esset, nos contrà[t] in eo[u] per corporalem eius natiuitatem[x], et ille rursus in nobis per sacramentorum inesse mysteriũ crederetur: ac sic perfecta per mediatorẽ vnitas doceretur: cum nobis in se manentib. ipse maneret in patre, & in patre manens, ipse maneret in nobis: & ita ad vnitatẽ patris proficeremus, cũ eo qui[y] naturaliter[z] secundum natiuitatẽ[a] inest, nos quoq; in eo[b] naturaliter inesse mus, ipso in nobis naturaliter permanente. Quòd autẽ in nobis naturalis hæc vnitas sit, ipse ita testatus est. [Qui edit carnẽ meam, & bibit meum sanguinẽ, in me manet, & ego in eo:] Non.n.[c] quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, eius tantũ in se assumptam habens carnẽ, qui suã sumpserit[d]. Perfectę autem huius vnitatis sacramentum superius iam docuerat dicens [sicut misit me viuẽs pater, & ego viuo per† patrẽ: & qui manducauerit meam carnẽ, & ipse viuet per me[e].] Viuit ergo per patrem: & quomodo per patrem[f] viuit, eodem modo nos per carnem eius viuemus. Om

p ¶*Accepta.*] à Christo[b].

b scilicet in vtero virginali. II.

q ¶*Hausta.*] i.à nobis sumpta. sed vtrunq; verum est.si enim ipse in nobis est per carnem assumptam à se, eodem modo & nos in eo. Item si nos sumus in eo per carnem cõicatam, similiter & ipse est in nobis. vnde dicitur, quia ego viuo, s. naturaliter: quia eiusdem substantiæ cum patre est, & non in eo tanquàm vas vel liquor in vase: vt mentiuntur quidam hęretici, vt 24.q.vlt.quidam.ver. Metangi.

Ioan. 14.

r ¶*Cur gradum.*] gradatim & ordinatè dixit, " ego in patre, & vos in me, ego in vobis. si.n.voluntate tantùm vnum essemus, nõ oporteret dixisse, nisi quia ego & pater & vos vnum sumus, s. per voluntatem: nõ fecisset gradum dicendo sigillatim vnumquenque. " ordo.n.& distinctio nominum multum operatur[c]. & est si. ff. si quis cau. sed & si.§. si quæsitum. 33. dist. sit rector. ext. de resc. cũ dilecta. nam & si seruus cõmunis distinctis nominib. dominorum stipuletur pro virilibus portionibus eis acquiritur. si tacitis nominibus, pro ea tantũ parte qua quisq; dominus est. ff. de stip. ser. si communis seruus ita stipuletur.

" Christ⁹ est in nobis, & nos sumus in Christo.

" Ordo nominũ multũ operatur.

c Q̃d no. 63. dist. metropolitano. A.

s ¶*Per naturam.*] " sicut enim ipse est vnũ cum patre natura diuinitatis, ita vnum est nobiscum humanitatis natura.

" Christus est nobiscũ vnum.

Ioan. 6.

t ¶*Nos contra.*] idest, ẽconuerso.

u ¶*In eo.*] scilicet filio inessemus.

x ¶*Natiuitatem.*] & ita quoq; ipse in nobis, sed cõsummatius & plenius per id quod sequitur. Et sic innuitur hic Christum esse in nobis per carnẽ in sacramento communicatam, & nos in eo per carnem Virginis assumptã. Sed innuitur contrarium ibi, cum eo qui. vbi dicitur quòd est in nobis per carnem. ibi, q̄ autem: q̄ nos sumus in eo per sacramentum altaris communicati: sed vtrunque potest esse verũ cum hic insit eadem caro, s.e.omnia.

Ioan. 6.

† al. propter

g ¶*Per sacramentum.*] per sanguinem, quem in sacramento sumimus, si &c.

" vnitas perfecta est inter nos & Christum,

h ¶*Perfectæ.*] perfectæ dicit, " quia antè vnitas naturę etiam erat inter nos & Christum per assumptam nostram carnem, sed non erat perfecta, nam per illam nos sumus vniti ei, sed nõ ipse nobis. & sic per sacramentum altaris perfecta vnitas est inter nos & eum.

i ¶*Humano.*] q.d. aũctoritate Domini volo probare quod intendo, non meo ingenio, q̄ illud sequitur cursum naturæ.

k ¶*Per violentam.*] id est, per hanc tantam præuaricationẽ, quæ rectè violenta dicitur.

l ¶*Impudentem.*] id est, circunspectam & improuidam locutionem Arianorum, qui malè interpretantur illud, vt in nobis vnum sint sicut tu pater in me.

m ¶*Sanitati.*] idest, sanitate. Vel legatur acquisitiuè, scilicet peruersè sana.

n ¶*Extorquenda.*] hoc vult dicere, diuersitas vel peruersitas interpretationis non extorquenda est à sanctitate dictorum cœlestium, idest, à sanctis dictis cœlestibus.

o ¶*De naturali.*] idest, quod dicimus Christi naturam in nobis esse, habemus ab eo.

y ¶*Qui.*] scilicet filius per naturam assumptam à Christo in Virgine, vel à nobis in sacramento.

z ¶*Naturaliter.*] per naturã diuinam inest. " sic enim intelligi debet, pater est in filio, & filius in patre, i. iste est eiusdem naturæ vel substantiæ cum illo, & ẽconuerso.

" Pater est in filio, &c. qualiter intelligitur.

a ¶*Secundum natiuitatem.*] i. de patre nascendo. vel secundum natiuitatem, i. diuinitatem, quæ est natiuitas.

b ¶*In eo.*] scilicet filio.

c ¶*Non enim.*] hic vult dicere, q̄ malus non fiat vnum cum Deo per assumptionem corporis Christi, licet eius, id est mali Christus habeat in se carnem assumptam.

d ¶*Sumpserit.*] per incarnationem in Virgine.

e ¶*Per me.*] hoc est ex patre habet viuere, qui ex eo natiuitatem habet: " homo verò non habet natiuitatem à Christo, sed ab homine, à quo gignitur & nascitur, & ideò non est ibi omnimoda similitudo.

" Homo nõ habet natiuitatem à Christo.

f ¶*Per patrem.*] id est, à patre secundum diuinitatem.

a ¶Quo-

a ¶*Quomodo non naturaliter.*]idest,sicut Christus est vnum cum patre.

b ¶ *In se.*] idest , secundum naturam diuinam,quæ spiritus est,quasi dicat,quoniam non habet naturam cum patre,vt sit idem cum eo.& sic verè Dei filius est vnum & idem cum patre vnitate substantiæ, non voluntatis, &c.

c ¶*Hæc autem.*] scilicet superiora. aliàs supradicta.

d ¶*Et per honorem.*]i. honorabile sacramentũ nobis datum à Christo in cœna.

e IN *calicem.*] Hæc est 24.pars distinct. in qua ratio redditur, quare aqua mittitur in vinum.Io.de Fant.

Casvs.Casus iste ponitur sic : Melchisedech corpus Christi præfigurauit quando panem & vinũ obtulit, sed aquã obtulisse non legitur. & ideo quæritur quare in sacrificio aqua ponitur. Et respon.Ambrosius duas de hoc rationes assignans. Vna est, quia aqua de petra fluxit, quæ hoc sacramentum significauit, alia est quia de latere Christi aqua fluxit & sanguis : & assignat rationem quare de latere. Posteà ponit multas auctoritates, p quas corpus Christi multipliciter commendat. Diuiditur.in prima parte dicit quare aquam in sacrificijs offeramus. In secunda commendat sacrificium multiplici auctoritate.

f ¶*Et vinum.*]expressum autem non est q obtulerit aquam."præsumimus tamen quòd & si non aquam vino miscuisset, vinum tamẽ lymphatum obtulit : quia prohibitum erat sacerdotibus in templo ne purum vinum biberent. vnde Apostolus : Nolite inebriari vino, &c. similiter de Christo credendum est, [a] quia magister est abstinentiæ.1.quæst.2.quam pio.

1 s̃.corpus.

" Melchisedech vinum lymphatum obtulit.

a Hoc est expressum s̃. ea. in sacramento.

g ¶*Obtulit.*]ideo fortè quia fatigatis non purum vinum,sed cum aqua mistum solemus offerre.

h ¶ *De consequenti.*] id est, satisfacienti eis petra." Vel sicut tradunt Hebræi, aqua de petra, quã Moyses bis percussit saliens vsquequaque populum per desertum ambulantem secuta est:de petra quæ est Christus, salit aqua æternæ vitæ: quam potamus in deserto huius vitæ ambulantes,quia deseritur à stabilitate huius mundi. infrà distinctione quinta, ne tales.ibi,non enim manere.

" Aqua de petra populũ p desertũ secuta est.

Gen.14.

nis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur,vt id,de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, victuris nobis per eum ea conditione, qua viuit ille per patrem.Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum viuimus, id est, naturam suæ carnis adepti, quomodo [a] non naturaliter secundum spiritum in se [b] patrem habeat, cum viuat ipse per patrem ? *Item infrà.* ¶Hæc [c] autem idcirco commemorata à nobis sunt: quia voluntatis tantùm inter patrem & filium vnitatem hæretici mentientes,vnitatis nostræ ad Deum vtebantur exemplo, tanquàm nobis ad filium,& per filium ad patrem obsequio tantùm,ac voluntate religionis vnitis, nulla per sacramentum carnis & sanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur:cum & per honorem [d] nobis datum Dei filij, & permanentem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter,& inseparabiliter vnitis mysterium veræ, ac naturalis vnitatis sit prædicandum. *Idem* B. ¶ 1 Corpus Christi, quod sumitur dé altari,figura est,dum panis,& vinum extra videtur: veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interius creditur.

A ¶Quæ scripta.] *Audita hæc sunt vsque ad ver.* De naturali. *ex ipso originali, itemque alia nonnulla, quæ facere videbantur ad sententiæ integritatem.*

B ¶Idem.] *Anteà legebatur,* idest. *Emendatum est ex vetustis codicibus. De hoc autem loco notatum est sup.ea.c.corpus.*

Item Ambrosius in lib. 5. de sacramentis,c.1.

¶Quare in sacrificio aqua vino misceatur.

CAP. LXXXIII.

24 IN calicem [e] mittitur vinum:& quid aliud?aqua. Sed tu mihi dicis, quomodo ergo Melchisedech panem, & vinum [f] obtulit [g]? Quid sibi vult admistio aquæ? Rationẽ accipe. *& paucis interiectis.* ¶Iussit Deus Moysi, vt tangeret petram de virga:tetigit petram , & petra vndam maximam fudit , sicut Apostolus ait, § bibebant autem de consequenti [h] eos petra,petra autem erat Christus.] Non immobilis petra,quę populum sequebatur. Et tu bibe , vt te Christus sequatur. Vide mysterium. Moyses, hoc est propheta : [i] virga , [k] hoc est, verbum Dei.Sacerdos verbo Dei tangit petram : [l] & fluit aqua , & bibit populus Dei. Tangit ergo sacerdos calicem, redundat aqua in calice,salit [m] in vitam æternam, & bibit populus Dei,qui Dei gratiam consecutus est.Didicisti ergo hoc. Accipe [n] aliud.*& paucis interiectis.*¶De latere eius aqua fluxit, & sanguis, Quare aqua? quare sanguis?Aqua,vt emundaret [o], sanguis, vt redimeret. Quare de latere ? quia vnde culpa [p],inde gratia: culpa per fœminam , gratia per Dominum Iesum Christum. *Item cap.3.* ¶ Audi psalmum. Vide , quemadmodum aptus sit cœlestibus sacramentis. § Dominus pascit me, & nihil mihi deerit,&c. Virga tua,& baculus tuus, ipsa me consolata sunt§ Virga imperium, baculus passio est,hoc est , æterna diuinitas Christi,sed etiam passio corporalis. Illa creauit, hæc redemit [q] § Parasti in conspectu meo mensam [r], &c. & poculum tuum inebrians [f] quàm præclarum est. § *& infrà.*¶Quotiescunque bibis,remissionem accipis peccatorũ, & inebriaris in spiritu. Vnde & Apostolus ait§ Nolite inebriari vino,sed implemini Spiritu sancto. § Vino enim qui inebriatur,vacillat,& titubat. Spiritu qui inebriatur, radicatus in Christo est.Et ideò pręclara ebrietas,quæ sobrietatẽ mentis operatur.*Item capitu.4.* ¶§2 Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie,&c.§ Sanguine Christi pacificata [t] sunt omnia vel in

i ¶ *Propheta* .] id est sacerdos.quadragesimatertia distinc. sit rector.

k ¶*Virga.*]virga in manu sacerdotis est verbum Dei in ore sacerdotis. aliter exponitur 45. dist. disciplina.

l ¶ *Tangit petram* .] id est, prædicat Christum . Vel tangit petram , id est, duritiam cordis.

m ¶ *Salit.*] id est, facit nos salire,idest, transire .

1.Co...

n ¶*Accipe.*]alia ratio quare aqua misceatur in sacrificio .

Additio. Sunt quatuor rationes , quare aqua misceatur vino. Prima quia fluxit aqua de petra in signum Passionis Christi.suprà ead.reuera.Et est secũda ratio , quia exijt de latere Christi.suprà ca. ca.primo. Tertia quia Christus hoc fecit. suprà ead.scriptura.Quarta quia populus p aquã significatur , & per mistionem aquæ cum vino populi redemptio.s̃. e.cum omne. secũdum Hug.

Ioan.19.

Gen.2.

o ¶*Vt emundaret.*] j̃. distinctio.4.propriè. in fine .

p ¶*Quia vnde culpa.*] "q.d.de latere culpa,& de latere gratia : sed nõ de eodem latere . verbi gratia : de latere. Adæ fuit fœmina, vnde culpa exiuit : de latere verò Christi sanguis & aqua,vnde gratia.G.

" Culpa de latere,& gratia đ latere.

Psal.22.

q ¶*Hæc redemit.*]scilicet passio, & fides eius.

r ¶*Mensam.*] id est communionem corporis tui.

f ¶*Inebrians.*] id est, dans obliuionem delectationem, vt suprà distin.35.luxuriosa.

t ¶ *Pacificata sunt omnia.*] in terra redempti sunt homines.princeps enim mundi huius eiectus est foras , in cœlis chorus Angelorum , qui iam turbatus fuerat, per passionem eius & resurrectionem spe futuræ reparationis in noua gaudia resurrexit, vt s̃. ead. distinct. 1. hi duo . "nec (vt Origen. dogmatizauit) p redemptione diaboli passus est Christus , nec pro Angelis : sed vt eius lapsus in restitutione hominis esset reparatus . & ideo dicitur pro Angelis fieri dum qđ inde cecidit , ex hominibus redditur : & ideo

Ephes.5.

"Christ^9 p dęmonibus & angelis ñ est passus.

2 Multis omissis.

etiam dicunt pacificata quæ sunt in cœlo, quia numerum Angelorum diminutum fide passionis suæ Christus replet, i. homines, qui peccato deprauati erant, suo sanguine redemit, & ex his ruinam Angelorum resarcit Deus. suprà distinctione 1. hi duo.

a ¶*Vel in cœlo.*]vel, pro,&,id est, animę sanctorum quæ iam in cęlis sunt, & sancti, qui adhuc sunt in terra: & tunc pacificata, i. saluata. Vel pacificata, i. homines Angelis reconciliati sunt.

b ¶*Cęlum.*] i. illi qui ascendunt in cœlum, sanctificati sunt: quib. suppletur ruina Angelorum in cœlis. Io.

c ¶ *Supersubstantialem.*]& in textu Matthæi est, supersubstantialem, id est, super omnem substantiam, scilicet creatam.

SIcut verus est Dei.] Hæc est 25. pars di. in qua probatur per 9. c. Christum verum esse Deum, & in sacramento altaris verum corpus & sanguinem eius. Ioan. de Fan.

CASVS. Sicut Christus est verus filius Dei, nō per adoptionem, sed ex substantia eius: ita vera est eius caro, quā in sacramento sumimus. caro autem non descēdit de cælo, sed panis. vndè quia Iesus particeps fuit vtriusque: q accipit carnē & corpus eius, particeps est deitatis ipsius.

d ¶*Quasi filius.*] expressiuum est veritatis. non enim imagine naturę veritas obumbrat. ff. de lib. & posth. filio.

e ¶*Et tu quia accipis.*] id est, corpus Christi accipis diuinæ substantiæ vnitum.

IN illo sacramento.] CASVS. Dicit in hoc c. quòd in sacramento Eucharistiæ est corpus Christi, & non corporalis esca, sed spiritualis. & ad hoc probandum inducit Ambrosius auctoritatem Apostoli.

f ¶*In illo sacramento.*] id est, sub illa visibili specie. vel intransitiuè illud sacramentum. scilicet sub illa specie. Vel illa species etiā suo modo dicitur corpus Christi. s. ea. species.

g ¶*Corporalis.*]non ergo posset quis sustentari de Eucharistia. ar. contrà, quia etiam de odore satiatur quis & confortatur.[a]

h ¶*Spirituale.*]id est, spiritum alens.

i ¶*Diuini spiritus.*]idē

cœlo[a], vel in terra. Sanctificatum est cœlum[b]: deiectus est diabolus, vbi† versatur homo, quem ille decepit. *& paulò post.* ¶Dixi vobis, quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur. Vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica, quæ posteà sequitur, ait [Panem nostrum?] Panem quidem dixit, sed ἐπιούσιον dixit, hoc est, supersubstantialem.[c]

¶*Cap. hoc ex indicatis B. Ambrosij locis confectum, & in summam redactum, ex originali emendatum est, & aliquot locis locupletatum.*

Idem in lib. 6. de sacramentis, capitu. 1.

¶Veram Christi carnem, & verum Christi sanguinem manducamus, & bibimus.

CAP. LXXXIIII.

1 SIcut verus est Dei filius Dominus noster Iesus Christus, non queadmodum homines per gratiā, sed quasi filius[d] ex substantia patris: ita vera caro, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus eius sanguis est potus. A *Item paulò post.* ¶ Ego sum, inquit, panis viuus, qui de cęlo descendi.] Sed caro non descendit è cœlo, hoc est, carnē in terris assumpsit ex Virgine. Quomodo ergo descendit panis è cœlo, & panis viuus? quia idem Dominus noster Iesus Christus consors est & diuinitatis, & corporis. Et tu, quia accipis[e] panem, diuinæ eius substantiæ in illo participaris† alimento.

A ¶Est potus.] *Post hæc verba in originali sequitur, c. fortè. sup. ea.*

Item in libro de his, qui mysterijs initiantur, c. 9.

¶In sacrificio non corporalem, sed spiritualem escam accipimus.

CAP. LXXXV.

2 IN illo sacramento[f] Christus est, quia corpus est Christi. Non ergo corporalis[g] esca, sed spiritualis est. Vnde & Apostolus de typo eius ait, repetit. "corpus spirituale dicitur, non ꝙ sit spiritus, sed quia agile & nullo temporalium egens inuenitur. Vel distinguitur inter corpus Christi quod est ecclesia, & corpus Christi sumptum de Virgine, vt ecclesia dicatur corpus Christi spirituale: quia secundum quòd est Deus, ei vnitur: corpus dicitur spiritus Dei: quia à spiritu sācto est. 23. di. qui episcopus.

quia patres nostri escam spiritualem manducauerunt, & potum spiritualē biberunt. Corpus enim Dei, corpus est spirituale[h]: corpus Christi: corpus est diuini spiritus.[i]

Item in sermone de Abel, & Cain, id est, in libro de incarnationis Dominicę sacramento, c. 4.

¶Carnem à Christo susceptam, & corpus transfiguratum in altari offerimus.

CAP. LXXXVI.

SI credas à Christo carnem esse susceptam, & offeras transfigurandum † corpus in altaribus, nec distinguas tamen naturam verbi†, & corporis, & ibi dicitur, si rectè offeras, non rectè[k] autem diuidas, peccasti.

Item Hieronymus ad Hedibiam, quæst. 2.

¶ In cœna Christus fuit conuiua & conuiuium.

CAP. LXXXVII.

3 NEc Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus ipse conuiua[l] & conuiuium[m], ipse comedens & qui comeditur.[n]

Item Hieronymus super Matthæum, lib. 4. ad c. 26.

¶In veritate sui corporis & sanguinis Christus suis discipulis præsentauit, quod Melchisedech sacramentaliter obtulit.

CAP. LXXXVIII.

4 ACcipite, & comedite, Hoc est corpus meū. § Postquàm typicū Pascha fuerat completum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem, qui confortat cor hominis: & ad verum Paschę transgreditur sacramētum: vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos panem, & vinum offerens fecerat, ipse quoque in † veritate sui corporis & sanguinis repræsentaret.

Idem in libro de membris Domini, al. de his, quæ Deo in scripturis attribuuntur.

SI credis.] CASVS. Dicitur quòd qui corpus Christi consecrat, sed non distinguit naturam hominis à natura Dei, offert quod debet, sed non diuidit vt diuidere debet. Sequēs c. planum est.

k ¶Rectè.]quo ad literā de Cain hoc intelligitur sic: "Rectè quidem obtulisti, sed rectè nō diuisisti: quia non simplici corde. vndè & dicitur de frugibus terræ obtulisse: quia eius sacrificium contaminatum erat terrena contagione & operatione: Iudæi quoque rectè offerebant, quia Deo cęremonias offerebant: sed nō rectè diuidebāt, quia noui testamen. intellectum à veteri litera non sequestrabant. Qui igitur in altari patri filium immolat, rectè immolat: sed si in eadem persona duas naturas non intelligit, non rectè diuidit. Io.

NEc Moyses.]

l ¶Conuiuia.]Isidorus super Leuiticū planè videtur velle ꝙ Dominus noster seipsum assumpsit, per hoc quod dicit: Assumpsit, deditq; discipulis suis.

m ¶*Conuiuium.*]

Rex sedet in cæna, turba cinctus duodena. Se tenet in manibus: se cibat ipse cibus.

"Comedit ergo Christus seipsum: sed non quo ad effectum: quia non indigebat, sicut de baptismo. infrà distinctio. quarta, propriè.

ADDITIO. Has ego concedo, Deus comeditur. Christus comeditur. Has nego, deitas comeditur: anima comeditur. qa in primis supponitur persona, secundum Hug. & L.

n ¶*Et qui comeditur.*] diceret qs: quare assumpsit corpus suū, q nō indigebat? Rnd. vt daret alijs exemplū sumēdi:" sicut baptizat⁹ est, licet non indigeret, vt daret exemplum baptizandi: vt j. di. 4. per aquam.

ACcipite.] CASVS. Super verba illa Euāgelij, Accipite, &c. dt Hiero. ꝙ postq̄ Xps agni

Marginalia: † ibi versatur, vbi & homo] Ori. — 1 Alg. l. 1. c. 12. — Guitm. l. 3. — Ioan. 6. — † al. participas — 2 Alg. l. j. c. 11. — 1. Cor. 10. — a đ hoc no. s. e. tribus. — "corp⁹ Xpi dupliciter dicitur. — " Oblatio Cain grata non fuit. — † al. transfiguratū corp⁹ in altari. — † al. diuinitatis Genes. 4. secūdum 70. — 3 Alg. l. i. c. 12. Iuo p. 2. c. 5. Ioan. 6. — " Christus seipsum comedit. — 4 Paschas. in eundē Matthęi locum Matth. 26. Psal. 103. — " Christus quare baptizatus fuit. — † al. veritatem sui

agni paschalis carnes cũ discipulis suis comedit, ad verũ transiuit sacramentum, ipsum instituendo. & sicut Melchisedech obtulit panem & vinum, qui fuit huius sacramenti præfigurator: ita Christus seipsum obtulit, & repsentauit illud qđ Melchisedech fecit. hoc ẽt Dominus præfigurauit in agno. Sequens cap. patet.

a *Sacerdos.*] ¶ *Sacrificium.*] & ita gerit officium duorum. Arg. contra. 16. quæ. 1. presbyteros.

Tunc eis.] Historia. Legitur in actib. Apost. quòd Iudæi ad prædicationem Petri compuncti dixerũt ad eum & ad alios discipulos: quid faciemus nos ô viri fratres? tunc Petrus ait illis: Pœnitentiam agite, &c. & hoc est quod dicitur hic: tunc eis Petrus annunciauit.

b ¶ *Tunc eis.*] cum dixerunt ei Iudæi, quid faciemus nos viri fratres? Ait tunc Petrus, Credite ipsũ esse Deũ, quem crucifixistis?[a]

Corporeum.] C A S V S. Dicitur hic quòd corpus Christi olim significatum per manna, nunc est res magni miraculi, s. corpus natum ex Virgine.

c ¶ *Illud manna.*] i. corpus Christi, quod significabatur per corporeũ manna. s. ea. reuera.

d ¶ *Tanti res miraculi.*] id est, tantæ rei miraculosæ, scilicet corporis Christi.

Accesserunt.] C A S V S. H. sic ponit hunc casum. In hoc c. Aug. multis modis inuitat nos ad perceptionem corporis & sanguinis Christi sacramentalem & spiritualem, commedans multipliciter hoc sacramentum, & virtutem eius insinuans. Sequentia duo c. patent.

e ¶ *Manducat.*] spiritualiter: sed multi sacramentaliter, licet nõ adorauerunt." Adoramus quidem humanitatem eius quadam veneratione maiori quã vniuersas creaturas: illa tamen quæ dulia est, non est latria.

f ¶ *Adorauerit.*] ar. hic quòd mus non potest accipere corpus Christi, arg. contra. j. ead.

¶ Christus idem est sacerdos & sacrificium.

C A P. LXXXIX.

SAcerdos Dei patris dictus est filius Dei, non secundũ diuinitatem, sed secũdum humanitatem: in qua se pro nobis per passionem, & mortem suam acceptabile sacrificium Deo patri obtulit, vt ipse esset sacerdos qui & sacrificium.[a]

Item Augustinus lib. 50. hom. sermo. 27. de vtilitate agendæ pœnitentiæ.

¶ Iudæi credentes biberunt sanguinem, quem in cruce fuderunt.

C A P. XC.

TVnc eis[b] Petrus annuntiauit eum colẽdum, quẽ crucifixerunt, vt eius sanguinem biberent credentes, quẽ effuderunt sitientes.

Item Ambrosius epist. 62. al. l. 8. epist. 1. ad Irenæum.

¶ Corpus, quod ex Virgine sumptum est, à fidelibus accipitur.

C A P. XCI.

1 COrporeũ illud manna[c] nunc est tanti res miraculi[d]: quia venit, quod perfectum est: perfectum autem, panis de cœlo, corpus ex Virgine, de quo satis Euangelium te docet.

A ¶ Nunc est.] *Apud B. Ambrosium sic legitur,* Et corporeum quidem illud manna hodie plerisque in locis inuenitur: sed nunc non est tanti res miraculi, quia venit, &c. *Verùm ob glossam non est emendatum.*

Item Augustinus in Psalmũ 33.

¶ Verum Christi corpus, verumque eius sanguinem quotidie manducamus & bibimus.

C A P. XCII.

2 ACcesserunt ad Iesum Iudæi, vt crucifigerent: nos ad eum accedamus, vt corpus eius & sanguinem accipiamus. *Item infrà.* ¶ Verè magnus Dominus, & magna misericordia eius verè, qui nobis dedit manducare corpus suũ, in quo tanta perpessus est, & sanguinem bibere. *Item in Psal. 45. ad Iudæos.* ¶ Iam & securi bibite sanguinem, quem fudistis. *Idem in Psal. 65.* ¶ Ipsum sanguinem quem per insaniã fuderunt, per gratiam biberunt. *Item in Psal. 98.* ¶ 3 De carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis mãducandam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnẽ mãducat[e], nisi prius adorauerit.[f] *Item in Psal. 33.* ¶ 4 Dauid ferebatur A manibus suis. Manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso Dauid, secundum literam non inuenimus[g]: in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: Hoc est corpus meum. Ferebatur †[h] enim illud corpus in manibus suis. *Idem super Ioannem, tract. 31.* ¶ Quousque biberent sanguinem, quem fuderant, de sua salute desperauerũt. *Idem in Psal. 54.* ¶ Iudæi pascebantur tanquàm de pœna Domini. Nam & nos de cruce Domini pascimur, quia corpus ipsius manducamus. *& infrà.* ¶ Habent ergo impij epulas suas, habent & pij suas. Audi epulas piorum. Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam.

A ¶ Ferebatur.] *In græca vulgata est* παρεφέρετο, *id est,* collabebatur.

Item ex concilio Vuormaciensi. 5

¶ Pro infirmitatibus Eucharistiam presbyter semper habeat paratam.

C A P. XCIII.

26 6 PResbyter Eucharistiam[i] semper habeat paratam, vt quando quis infirmatus A fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

A ¶ Infirmatus fuerit.] *Apud Burchardum & Iuonem (qui item citant concilium Vuormaciense, cap. 5.) & in capitularibus, l. 1. c. 161. vbi habetur, post ista verba interponuntur hæc,* aut paruulus infirmus fuerit.

Item ex concilio Arelatensi. †

¶ Pœnitentia eius, qui non bene sacrificium custodit.

C A P. XCIIII.

27 7 QVi bene non custodierit sacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit[k], quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta[l] dies pœniteat.

Cyprianus Eucratio fratri salutem, lib. 1. ep. 10.

qui bene. sed statim desinit esse.

g ¶ *Non inuenimus.*] quo ad mysterium.

h ¶ *Ferebatur.*] alludit ad illud quod dicitur in libro Regum: Dauid fingens[b] se dementem, manibus ferebatur per lutum ciuitatis Saulis regis timore, ex quo fortè posteà dictum est in legibus," quòd curator dandus est ei, qui dicit se dementem causa cognita, ne propter onera ciuilia huiusmodi fingat. ff. de cur. fur. obseruare.

Presbyter.] Hæc est 26. pars dist. Io. de Fant.

i ¶ *Eucharistiam.*] Licet intinctam dare causa necessitatis. Bro. li. 5. c. vt omnes. Sed contra, s. ead. cum omne. " Sed sanguinem non præcipitur seruare, qa opus esset nimia cautela in eo seruando. ergo propter cautelam non seruatur, ne fundatur: quandoque tamen propter aliud seruatur. j. di. proxim. sabbato.

Qui bene.] Hec est 27. pars dist. Io. de Fan.

k ¶ *Comederit.*] " nec dicendum, quòd mus sumat corpus Domini: statim enim desinit esse sacramentum, ex quo ab eo tangitur. si tamen dicatur ꝙ sumat, non est magnum inconueniens: cum scelera tissimi homines illud sumant. sed B. non concedit, ꝙ ab eo sumi possit[c]: imo statim desinit esse sacramentum. sed iterum non posset consecrari, quia non est ibi iam panis, imo tantũ species. Sed nunquid desinit esse sacramentum, si transit sup illud corpus mus, vel aranea? Non credo quòd desinat esse sacramentum.

l ¶ *Triginta dies.*] secus in vino. s. e. si per negligentiam.

Act. 2.

a Vt j. dis. 3. ppriè. in fi.

1 Lanfranc. Iuo p. 2. c. 9.

2 Lanfranc. Guitm. l. 3. Alg. l. 1. c. 9. & 12. Iuo p. 2. c. 9.

" Christi humanitas magna veneratione est adoranda.

3 Et serm. 4. de S. Steph.

b cõprehensus est & ductus est ad regem, ipse autem, &c.

4 Concione prima.

" curator datur cã cognita diccti se demẽtẽ.

† Ferebat] Orig.

" Sanguis Xpi non est seruandus.

Matth. 5.

" corp9 Xpi à mure non sumitur.

5 in cap. l. 5. c. 161.

6 Burc. l. 5. c. 10. Iuo p. 2. c. 20. Pann. l. 1. c. 148.

c Ar. ad hoc s. e. accesserunt. ver. nemo. vbi de hoc & s. j. q. 1. detrahe. ibi vid. Arc.

7 Burc. l. 5. c. 51. Iuo p. 2. c. 60. Pann. l. 1. c. 157.

† al. Aurelianensi.

PRo diletione tua.] Hæc est 28. pars dist. in qua dicitur, quòd impœnitentibus histrionibus non datur corpus Christi, & sic de alijs. Ioan. de Fan.

CASVS. Magus quidam publicè instruebat pueros in magica arte. quærebatur vtrum Eucharistia debeat ei vel consimilibus dari cum alijs Christianis. Et resp. quòd non: ne honor ecclesiæ tam turpi contagione fœdetur. Sequens cap. patet.

a ¶ Quod malè didicit.] culpa enim similis est malè discere, & docere. C. de mal. & mate. culpa. "imo & huiusmodi pueri exhæredandi sūt, si præter volūtatem parentum vel mimis vel arenarijs se sociant, vt in authent. vt cū de appell. cogno. §. causas. collat. 8.

b ¶ Vt pudor.] "loquitur de notorio & manifesto infami, cui nō est impertienda Eucharistia Dñi. Idē est dicendum de quolibet existēti ī mortali crimine notorio. 23. q. 5. placuit.

c ¶ Infami.] tales enim īfames sunt. ff. de his q no. infa. l. 2. §. ait ptor.

d IN altari.] ¶ Non præsumat.] Propter solam epi reuerentiā, nisi licentia epi, vel necessitate vrgēte: & hoc vbi perficit eps, aliàs contra. 7. q. 1. nihil.

PRonuncianddum.] Hęc distin. diuidit in 14. partes. In quarum prima pbat per x. c. qd iuris sit de festiuitatib. Scda ibi, De esu. Tertia ibi, Peruenit. Quarta ibi, Sabbato. Quinta ibi, Ieiuniū. Sexta ibi, Ieiunia. Septima ibi, De pęnitentibus. Octaua ibi, Literis. Nona ibi, Crucis. Decima ibi, Aquam. Vndecima ibi, Nosse. Duodecima ibi, Perlatum. Decimatertia ibi, Sexta. Decimaquarta ibi, Omnes. Io. de Fant.

CASVS. Hic ponitur 3. dist. in qua ostēdit G. q festiuitates sūt celebrādæ: interserit etiā de generalibus ieiunijs. In hoc c. igit enumerātur q festiuitates sunt p circulum anni celebradæ. additur ēt q ieiuniū ex quo est ab ecclesia indictum, debet ab omnibus obseruari, & quo tēpore debeant solēniter pęnitētes reconciliari.

e ¶ Pronuntiandum.] quæ festiuitates sint celebrandæ, & qn, ostēdit. "Et iō inter sacramēta tractat de solemnitatib. istis, qa sacramentorū a loco habētur: qa repræsentāt passiones eorum martyrum propter quos fiunt.

f ¶ Ad vesperam.] hic "habes qn incipiat dies secundum canones: s. à vespera, vt ext. de fer. cap. j. & 2. & s. 75. distinctio. quod à patribus. Aliud obtinet secundum leges, quia secundum leges incipit à media nocte, b vt ff. de fer. more. vt no. de hoc super illo c. quod à patribus. hodie quo ad iudicium pro tenditur dies vsque ad tenebras, &c. ext. de of. dele. consuluit. Sed tñ not. q inceptio ista nō hēt locum quo ad oīa. nam secundum hoc sæpe comederem carnes in die veneris. Vñ dic q quo ad solutiones faciendas, quo ad carnes comedēdas, dies incipit à media nocte. & terminat in aliā mediam noctē, & maximè quia hoc dicit lex, & hoc hēt cōsuetudo, licet quo ad solutiones distinguant quidā inter clericos & laicos: quod nō approbo. Pręterea no. q dies qñque incipit à meridie, c & terminatur in alium: & hæc fortè computatio est magis vera, cū contineat ortum & occasum signorum. Itē dies qñque computatur de momento ad momentum. ff. de min. deniq;. §. minorem. Sed quantum ad esum carnium computatur dies à vespera vsque ad diluculum, vt j. ea. de esu. Io.

g ¶ Theophaniæ.] id est, Epiphaniæ, id est, apparitionis. Theos. n. Deus, phanos apparitio: quādo. s. stella apparuit, q duxit magos.

h ¶ Natiuitas.] de festo Conceptionis nihil dicitur: qa celebrandū non est, sicut in multis regionibus fit, & maximè in Anglia. & hæc est ratio, quia in peccatis concepta fuit, sicut & cęteri sancti, excepta vnica persona Christi. Similiter de annūtiatione sanctæ Mariæ nihil dicit: cum sit tamen celebre festum. Hug.

i ¶ Festiuitates.] sed de qbus festiuitatibus hoc intelligis? quia sancti aut sunt canonizati, aut non. B. intelligit de nō canonizatis: qa dicit q eps cū suis clericis quātum ad suam diœcesim potest sanctū canonizare: quod nō credo. extr. de reliq. & ven. san. c. 1. in fi. sed exaudio de canonizatis, qui non habent vigilias.

k ¶ Non generaliter.] arg. q particularia decreta epi possunt condere, & leges & canones constituere, d & consuetudines inducere seruandas in parochijs suis in subditos suos consensu eorundem sine præsentia Papæ, vel eius delegati, vt 11. dist. catholica. & 35. q. 6. ab isto.

¶ Histrionibus sacra non committantur mysteria.

CAP. XCV.

28 [1] PRo dilectione tua, & verecūdia mutua consulendum me existimasti frater charissime, quid mihi videatur de histrione quodam, qui apud vos constitutus, in eiusdem adhuc artis suæ decore perseuerat, & magister, & doctor nō erudiendorū, sed perdendorum puerorum id, quod malè didicit [a], cæteris quoque insinuat, an talis debeat communicare nobiscū. Quod ego puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor [b], & honor ecclesię tā turpi, & infami [c] contagione fœdetur.

Item ex concilio Chartaginensi tertio, c. 35. [2]

¶ Post conuersionem non est denegan da gratia communionis.

CAP. XCVI.

3 SCenicis, atque histrionibus, cæterisque huiusmodi Personis, vel apostaticis cōuersis, vel reuersis ad Dominum gratia, vel reconciliatio non negetur.

Item ex concilio Vrbico. [4]

¶ Presbyter in altari missam non celebret, in quo eadem die episcopus celebrauit.

CAP. XCVII.

5 IN altari, in quo episcopus missam cantauit, presbyter eodem die aliam celebrare non [d] præsumat.

Item ex concilio Lugdunensi.

DISTINCTIO III.

¶ Tempora feriandi in missa sunt laicis nuntianda.

CAP. I.

6 [1] ps PRonūtiandū [e] est laicis A vt sciant tempora feriandi per annū, id est, omnem Dominicam à vespera vsque ad vesperam [f], ne iudaismo capiantur. Feriandi verò per annum isti sunt dies, Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistæ, Innocentium, sancti Siluestri, octaue † B Domini, & Theophaniæ † [g], Purificatio sanctæ Marię, sanctum Pascha cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Ioannis Baptistæ, Duodecim Apostolorum, maximè tamen sanctorum Petri, & Pauli, qui mundum sua prædicatione illuminauerunt, sancti Laurentij, Assumptio sanctæ Mariæ, Natiuitas [h] sanctæ Mariæ, Dedicatio ecclesiæ †, sancti Michaëlis Archangeli, Dedicatio cuiuscunque oratorij, & omnium sanctorum, & S. Martini, & illæ festiuitates, [i] quas singuli episcopi in suis episcopatibus † cum populo collaudauerint, quæ vicinis tantùm circummorantibus indicendæ sunt, non generaliter [k] omnibus. Reliquas verò festiuitates per annū non sunt cogendi ad feriādum, nec prohibendi. Indictum verò ieiunium quando fuerit denuntiatum, ab omnibus obseruetur.

A ¶ Laicis.] *Hæc vox abest à Vaticanis exemplaribus, Burchardo, & Iuone.*

B ¶ Octauæ Domini.] *Ita in plerisque vetustis exemplaribus, & in capitularibus, & apud Iuonem, & cæteros ferè veteres scriptores, excepto Burchardo. Ac nihilominus ipsa octaua dies ipsius Natalis significatur. Cur autem numero multitudinis proferretur, declarat Alcuinus, in c. de octaua Domini.*

Item ex concilio Toletano 3. capitu. 23.

¶ In sanctorum solemnitatibus, diuinis officijs, non saltationibus, vel cantilenis, populi debent vacare.

CAP. II.

7 IRreligiosa consuetudo est, quam vulgus per sanctorum solemnitates agere con-

IRreligiosa.] CASVS. Quædam praua consuetudo erat in quibusdam locis, quòd populus qui attentè diuina officia

Marginal notes:

1 Burc. l. 5. c. 25. Iuo p. 2. c. 31. & p. 11. c. 83. Pann. l. 1. c. 153.

" Filius qui se mimis sociat exhæredari potest.

" Eucharistia n̄ est dāda existenti in crimine notorio.

2 & in Afri. c. 12.

3 Burc. l. 4. cap. 36. Iuo p. 1. c. 230.

4 cōc. Antisiod. c. 10.

5 Bur. l. 3. c. 226. Iuo p. 3. c. 270. Pan. l. 2. c. 35.

6 C. de fer. l. oēs dies. Noue. Leo. 54. Mogun. 1. c. 36. Cap. l. j. c. 164. & lib. 1. c. 35. Burc. l. 2. ca. 77. Iuo p. 4. c. 14. Balsamon ad tit. 7. Nomo canonis.

" Festiuitates martyrū hñt loco sacramētorū.

a imo ēt festū Penteco stes sacrm appellatur. j. dist. proxi. baptizati.

" Dies qñ incipit.

b Add Ale. de Imo. in l. more. ff. de fer. & glo. in c. 2. ext. c. & p Arch. 75. dist. c. quod à patribus.

† Octaua Natalis Domini

† al. Epiphanię

c Meridies em dict est quasi medi dies. i. medius dies: vel qa tūc mer dies est, i. purior. meron em Græcè, purum Latinè dr, secū dum Pap.

† al. basilica

† al. episcopijs.

7 Iuo p. 4. c. 12.

d Ad idē 3. q. 4. nullus. extr. de ma. & obe. ca. 1. vbi de hoc ēt le. & no. ext. de loc. & conduct. vestra. Arc.

officia debebat exaudire cantilenis & saltationib. turpibus insistebat, & sic religiosorum officium perturbabat: quare præcipitur vt sacerdotes & iudices hoc prohibeant.

† abest ab ori.

† omni Hispania] Ori.

a ¶ *Saltationibus.*] supra ead. distinct. 1. qui dic.

b ¶ *Perstrepētes.*] Hoc licet sit mortale, non inducit depositionem, vt 5. q. 4. in loco.

1 Beda de offic. tom. 7.

ROgationes.] CASVS. Dicitur in hoc cap. quòd per tres dies ante ascensum Domini litaniæ fieri debent: quo triduo debent homines ieiunare, & vti cibis quadragesimalibus: serui etiā & ancillæ debent ab opere relaxari. Quę autem sequuntur, patent vsque ad cap. de esu.

2 Albin. pa. 67. Bur. l. 13. c. 17. Iuo p. 4 c. 11.

† al. post illam.

c ¶ *Ieiunium.*] s. dist. 76. §. non autem. contra. "vbi dicitur, quòd inter Pascha & Pentecosten non sit ieiunandum. Sed de ieiunio quod hic statuitur, nō præcipitur: sed suadetur. nam in tempore illo vnaquæque prouincia abundabat in sensu suo, vt 76. distin. vtinam. & 12. distinct. illa.

"ieiunandū nō est inter Pascha & Pentecostē.

d ¶ *Plebs.*] & ita serui sunt de plebe.

EPiscopus.] e ¶ *Deesse.*] " argumen. quòd episcopus Dominicis diebus in episcopali ecclesia diuinis officijs debeat interesse: in qua sacerdotali more præcipitur residere, vt 7. quæst. 1. per uenit ad nos. & quòd cogendus sit cum clericis suis apud ecclesiam suam communiter habitare, vt dixi 41. dist. episcopus vilem.

"Eps dieb⁹ dnicis dēt esse in eccles. sua.

3 Conc. Aruernē. c. 14. Et Agathēs. c. 63.

4 Bur. l. 2. c. 75. & l. 19. c. de sacrilegio Iuo p. 4. ca. 12.

f ¶ *NVlli.*] ¶ *In villa.*] Tunc enim in maiori ecclesia conueniunt omnes, vt s. ead. dist. 1. si quis etiā extra.

g ¶ *SAcerdotib⁹.*] id est, episcopis in concilio congregatis.

h ¶ *Paschæ.*] contra. s. dist. 4. statuimus. & c. Quadragesima. Sol. " hic de ieiunio generali, quod omnibus iniungitur: ibi de speciali, quod clericis suadetur. imo ideò non est seruanda Quinquagesima: quia seruatur post Pascha à die Paschæ vsque ad Ascensionem, vel Pentecosten.

" ieiunium est duplex.

fueuit. Populi, qui debent officia diuina attendere, saltationibus [a], & turpibus inuigilant canticis, non solùm sibi nocentes, sed & religiosorum officijs perstrepentes † [b]. Hoc etenim, vt ab omnibus † prouincijs depellatur, sacerdotū, & iudicum à concilio sancto curæ committitur.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 29. [1]

¶ Ante Ascensionem Domini tribus diebus litaniæ celebrentur.

C A P. III.

2 ROgationes, id est, litanias, ante Ascensionē Domini placuit celebrari, ita vt præmissum † triduanum ieiunium [c] in Dominicæ Ascensionis solemnitate soluatur. Per quod triduum serui, & ancillæ ab opere relaxentur, quo magis plebs [d] vniuersa conueniat. Quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis vtantur.

Item ex concilio eodem, c. 33.

¶ Episcopus die Dominico non desit ecclesiæ.

C A P. IIII.

EPiscopus, si infirmitate non fuerit impeditus, ecclesiæ, cui proximus fuerit, die Dominico deesse [e] non debet.

Item ex eodem, c. 27. [3]

¶ Hos dies ciuibus in villa celebrare non licet.

C A P. V.

4 NVlli ciuium Paschæ, Natalis Domini, & Quadragesimæ A solemnitatem in villa [f] liceat celebrare, nisi quē infirmitas ꝓbabitur tenuisse.

A ¶ Et quadragesimæ.] *Sic etiam in originali impresso. Sed Iuo habet,* vel quinquagesimæ. *Burchardus,* vel Pentecostes. *& ita est in concilio Agathensi, cap. 63. & in Aruernensi, c. 14.*

Item ex eodem Aurelianensi, capitu. 26.

¶ Ante solemnitatem Paschę Quadragesima est celebranda.

C A P. VI.

SAcerdotibus [g] omnibus est decretum, vt ante Paschæ [h] solemnitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur.

Item ex concilio Martini Papæ Bracharensis, c. 50. [5]

¶ Quinta feria vltimæ septimanæ Quadragesimæ ieiunium solui non licet.

C A P. VII.

NOn liceat quinta feria nouissimæ septimanæ ieiunium [i] soluere, & omnem exhonorare [k] Quadragesimam, sed sincerè abstinentes, totam Quadragesimam peragere.

Item ex concilio Laodicensi, capitu. 50. [6]

¶ De eodem.

C A P. VIII.

7 NOn oportet [l] in Quadragesima, quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium dissolui, & totam Quadragesimam inhonorari: sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, id est, aridioribus vti.

Item ex concilio Agathensi, capitu. 12.

¶ Exceptis diebus Dominicis in Quadragesima non soluatur ieiunium.

C A P. IX.

PLacuit [m], vt omnes ecclesiæ filij, exceptis dieb⁹ Dominicis, in Quadragesima ēt die sabbati † sacerdotali [o] oratione A, & discretionis communione [p] ieiunent.

A ¶ Oratione.] *In concilio legitur,* ordinatione, & districtionis † comminatione ieiunent: *sed ob glossam non est mutatum.*

Item ex concilio Nicæno, c. 20.

¶ Nec in die Dominico, nec in diebus Pentecostes in oratione genua flectantur.

C A P. X.

8 QVoniam [q] sunt in die Dominica quidam ad orationem genua [r] flectentes, & in diebus Pentecostes, statutū est à sancta synodo (quoniam consona, & conueniens per omnes ecclesias custodienda consuetudo est) vt stantes ad orationem vota Domino reddamus.

Item Leo Papa iiij.

¶ Quo tempore ab esu carnium sit abstinendum.

C A P. XI.

2 DE esu carnium apud vos † vetustissima, & non improbanda traditio semper est tenenda, vt à cœnæ termino, quæ fit in principio noctis quartæ feriæ [t], quæ lucescit in quar-

i ¶ *Ieiunium.*] quia Dominus surrexit de cœna, & lauit pedes discipulorum, & iterum redijt ad cœnam: volunt quidam ad similitudinem Domini etiam pedes alijs abluere, & bis [a] comedere, sed talis consuetudo reprobatur.

5 in cap gre. synod.

a intellige secūdm Hu. de eo q. comedit integrè & pfectè, & posteà surgit & iterū comedit, sed cus si parū comedit. & posteà ad mandatū faciendū surgeret, quo facto ad mēsam rediret & comestioné inceptā pficeret: nā certè talis ieiunans diceret, secūdm Hug. qui ita not. i sum. de obser. ieiu. §. qñ. ver. tota, &c.

k ¶ *Exhonorare.*] ar. quòd nihil reputatur ieiunasse qui vnum diē non ieiunat, C. ad Syl. l. vl. nihil videtur esse factum, & c. 7. q. 1. nihil. ADDITIO. Item arg. quòd vtile per inutile vitiatur. 9. dist. si ad sacras. 25. q. 2. & si legibus. sed arg. contra. 12. q. 2. si quis. Archid.

l ¶ *NOn oportet.*] Sed per totos, i. omnes, exceptis diebus Dominicis. ar. s. di. 30. si quis presbyter. j. di. 5. Quadragesima.

6 Et 16. Sy. c. 29.

m ¶ *PLacuit.*] ¶ *Vt omnes.*] non comedant.

n ¶ *Sabbati.*] scilicet Paschalis.

o ¶ *Sacerdotali.*] scilicet finita hora nona.

7 Burc. l. 13. c. 8. Iuo p. 4. c. 41.

p ¶ *Communione.*] scilicet percepta, i. non debēt comedere nisi pri⁹ celebratis missarum officijs & vespertinis. s. ead. dist. 1. solent. H.

q ¶ *QVoniam.*] Sunt quidam.

r ¶ *Genua.*] s. distin. 76. §. non autem. & c. scire.

s ¶ *Stantes.*] s. dist. 30. si quis presbyter. s. 26. q. 7. sacerdos. contra. Sol. ibi dies remissionis vocantur dies ieiuniorum.

† al. sabbato

† al. distinctionis.

DE esu carnium.] Hæc est 2. pars di. secundum Io. de F. CASVS. Quæsitum fuit à Leone, quib. diebus sit abstinendum à carnibus. Et resp. q̄ in 4. & 6. feria ab initio noctis præcedentis vsque in sequentem diem. s. quartam & sextam feriam.

8 Bur. l. 2. c. 88. Iuo p. 4. c. 18. Pann. l. 2. c. 173.

t ¶ *Feriæ.*] de quarta feria est consilium, de sexta præceptum.

† nos] Grat.

a ¶ Sab-

"carnes comedere die sabbati vtrũ sit licitum.

a Dicit Ho. hic hr quod hoc sabbato licitè caro comeditur: sed post eã aliud obtinuit i sabbatho. s. abstinẽdũ esse ã carnib⁹. j. di. 5. qa dies sed & ieiuniũ i sabbato fuit post eã consultũ j. c. sabbato. secundũ. H.

1 Et Nicol. Papa ad cõsulta Bulgarorum, c. 10.

2 Iuo p. 4. c. 6. Pann. l. 2. c. 169.

"præsens ,p futuro qnq; ponitur.

b Add an & qñ id fieri possit regulariter not. Bar. i l. si ita ff. de au. & ar. leg. & in l. fin. quę res pi. obl. pos.

c Sub. ẽconuerso ponitur s. dis. px. in Christo. vbi de hoc.

3 Ans. in pf. c. 1. Pol. l. 3. titu. 25 Iuo p. 4. c. 28. Pãn. l. 2. cap. 137.

† al. quod] Orig.

a ¶*Sabbati.*] diei, s. Paschalis: supple ne fortè ob insignem solemnitatem videretur ieiunium tũc soluendum. b ¶*Maluerit.*] sed non tenetur ad hoc.

c ¶*Vel debuerit.*] cum teneatur ad hoc ex iniuncta pænitentia. " Et ita est arg. quòd possum' carnes comedere in die sabbati:ᵃ nam ponit in optione nostra tamdiu abstinere die sabbati: quamdiu voluerimus. Sed contra j. ea. 2. sed illud est consilium, & consuetudo ita interpretatur. extrà de obser. ieiu. consiliũ. §. itẽ de illis. nec enim sabbatum est inter legitima ieiunia, vt j. ea. ieiunia. Ioan.

PEruenit.] Hæc est 3. pars dist. secundũ Ioan. de Fant.

CASVS. Quidam homines praui sensus prędicabant sabbatum custodiri & obseruari. qui in hoc c. à G. reprehenduntur. cum videãtur prædicatores antichristi, qui diem sabbatum atque Dominicum faciet obseruari. Dominicum vt se resurgere simulet, & sabbatum vt ad se prouocet perfidiam Iudęorum. Similiter dicebãt quòd in die Dominico nullus debet lauari. quod verum est causa voluptatis: sed causa necessitatis etiam in die Dominico non ,p hibetur.

d ¶*Qui veniens.*] scilicet, Antichristus.

e ¶*In veneratioe vult.*] id est, volet. nam pro nimia certitudine" ponit hic præsens ᵇ pro futuro. ᶜ & no. de hoc s. 23. q. 1. paratus. & j. e. dist. 4. quando quis.

f ¶*Sabbatum.*] s. dist. 41. quisquis. & s. dist. 81. non oportet. Ioan.

SAbbato.] Hæc est 4. pars dist. secundũ Ioan. de Fant.

CASVS. Dicitur in hoc c. quòd sicut in qualibet septimana obseruatur dies Dominica, & 6. feria ieiunatur: ita omni die sabbati debemus ieiunari: quia his duob. dieb. Apostoli fuerunt in timore, & ieiunauerunt. vnde etiã in illo biduo, quod est ante Pascha, Eucharistia non conficitur in ecclesia. Seq. cap. patet.

g ¶*Ieiunandum.*] s. 12. dist. illa. contra. Solu.

quarta feria, vsque in diluculum quintæ feriæ, & similiter à cœna noctis sextę feriæ, quæ lucescit in sexta feria, nõ imperitè ieiunatio vsque ad sabbati ᵃ lucem, quantum de diei parte aliquis ieiunare maluerit ᵇ, vel debuerit ᶜ, protendatur.

Item Gregorius dilectissimis ciuibus Romæ, lib. 11. ep. 3. [1]

¶Nec die sabbati feriandum, nec die Dominico lauacrum est prohibendum.

CAP. XII.

3 2 PEruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines praua inter vos aliqua, & sanctæ fidei aduersa seminasse, ita vt die sabbati aliquid operari prohiberẽt. Quos quid aliud, nisi Antichristi prędicatores dixerim ? qui veniens ᵈ diem sabbatum, atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se, & resurgere simulat, haberi in veneratione vult ᵉ diem Dominicum: & quia iudaizare populum compellit, vt exteriorem legis ritum reuocet, & sibi Iudæorum perfidiam subdat, coli vult sabbatum ᶠ. *& paulò post.* ¶Aliud quoque ad me perlatum est, vobis à peruersis hominibus esse prędicatum, vt dominico die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxuria, & pro voluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec die Dominico prohibemus.

Item Innocentius Papa, ep. 1. ad Decentium, c. 4.

¶ Ob reuerentiam sepulturæ Dominicę sabbato ieiunare debemus.

CAP. XIII.

4 3 SAbbato verò ieiunandum ᵍ esse ratio euidentissima demonstrat. Nam, si diem Dominicum ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi non solùm in Pascha celebramus, verùm etiam per singulos circulos hebdomadarũ, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sexta feria propter passionem Domini ieiunamus, sabbatum prætermittere non debemus: quoniam † inter tristitiam & lętitiam temporis illius videtur inclusum. Nam vtique constat Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Iudęorum se occuluisse. Quod vtique non dubium est intantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio ecclesię habeat isto biduo sacramenta penitus non celebrari ʰ. Quæ vtique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id, quòd commemoratio diei illius semper est celebranda. Quòd si putant semel, atque vno sabbato ieiunandum, ergo & Dominica, & sexta feria semel in Pascha erit vtique celebranda.

Item Melchiades † Papa ad episcopos Hispaniarum, c. 3.

¶ Die Dominica, & quinta feria non est celebrandum ieiunium.

CAP. XIIII.

5 4 IEiuniũ Dominici diei, & quintæ ⁱ feriæ nemo celebrare debet, vt inter ieiunium Christianorum, & gentilium, veraciter credentium, & infidelium, atque hæreticorum vera, & non falsa discretio habeatur.

Item ex concilio Cæsaraugustano, cap. 2. [5]

¶De eodem.

CAP. XV.

NE quis ieiunet die Dominica causa timoris A ᵏ, aut persuasionis, aut superstitionis: nec Quadragesimarum diebus ab ecclesijs fideles desint: nec habitent in latibulis cubiculorum, ac montiũ, qui in suspicionibus ˡ perseuerant: sed exemplum, & pręceptum custodiant sacerdotũ, & ad alienas villas agendorum conuentuum causa non conueniant. Ab vniuersis episcopis dictum est, anathema sit, qui hæc commiserit.

A ¶Timoris.] *Hoc exponitur in glosa. Sed in concilio est*, causa temporis, *id est, quoniam dies Dominicus sit. De qua re habetur suprà dist. 30. c. si quis tanquàm. & c. si. Legitur etiam in Pontificali Damasi ideò Meltiadem sanxisse, ne quis die Dominico, aut feria quinta ieiunaret: quia eos dies pagani, quasi sacrum ieiuniũ celebrabant. Et apud Burchardum, lib. 19. imponitur pœnitentia ei, qui die Dominica ieiunet propter abstinentiam, & religionem.*

Item ex dictis S. Apollonij. [6]

¶*Caput hoc habetur apud Palladium in vita Apollo. abbatis.*

¶Quarta & sexta feria sunt seruanda ieiunia.

CAP. XVI.

6 7 IEiunia sanè legitima, id est, quarta & sexta ᵐ feria

hoc non obtinet. vel dic vt ibi dixi.ᵈ

h ¶*Non celebrari.*] sacramentum corporis & sanguinis Domini. s. di. 1. visum. contra. s. dis. 2. iteratur. contra. Sed secundum hanc exceptionem, illa c. intelliguntur.

IEiunium.] Hæc est 5. pars dist. secundum Io. de Fan.

i ¶*Quintæ.*] s. dist. 76. vtinam. contra. Sol. prohibetur hoc fieri in cõtemptum diei: " aliàs semper ieiunare nõ reprobatur: vt ibi, sed quare potius de his diebus quàm de alijs: cum ieiunare in contemptũ diei cuiuscunque, sit mortale peccatũ? Dic ideò ꝙ quia maioris veneratio nis sunt, quia in illis duobus dieb. fecit Dominus quidqd insigne fecit ferè. 85. di. c. pe. ferè dixi: quia die iouis cœlos ascendit.

NE quis.] CASVS. Dicitur hic, ꝙ non debet aliquis die Dominica ieiunare: nec in tempore Quadragesimali ab ecclesia abesse: nec suspectus in fide, vel de mala vita debet in latibulis habitare: nec conuenticula facere in alijs villis: sed sacerdotum sequi doctrinam & exemplum. Seq. c. patet.

k ¶ *Causa timoris.*] aliàs terroris, s. quia aliquis incutiat timorem alicui, nisi ieiunet tali die.

l ¶ *In suspicionibus.*] s. hæreseos.

IEiunia.] Hæc est sexta pars dist. secundũ Io. de Fan.

m ¶*Et sexta.*] addita secunda feria. 11. q. 3. de illis. dist. 82. presbyter.

a ¶*Sol-*

d De hoc ẽt no. s. ead. de esu. i fi. Arc.

" ieiunare semper non reprobatur.

† al. Miltiades

4 Eusebius Emis. i hom. Pẽtecostes. Polyc. ibid. Iuo p. 4. ca. 27. Pan. l. 2. c. 176.

5 conc. Gangrense, c. 18.

6 Clemẽs. l. 7. cõstit. c. 24. Smaragdus ad ca. 48. reg. S. Benedicti.

7 Iuo p. 4. c. 32. Pan. l. 2. c. 179.

a ¶*Soluenda.*]ab his qui ad hoc voto, vel pœnitentia sunt adstricti. Vel dic quòd hoc fuit in primitiua ecclesia necessitatis:hodie verò consilij.H.& G.
b ¶*Saluatorem.*]s.11.q.3.abijt.
c ¶*Vel cum crucifigentibus.*]j.dis.4.qui bis.
d ¶*Aliud.*]C. de fer.l.3.contra. Sed dic legẽ succumbere, i.vim in hoc non habere. ext. de fer.conquestus.[a]

ria non sunt soluenda [a], nisi grandis aliqua necessitas fuerit: quia quarta feria Iudas de traditione Domini cogitauit, & sexta feria crucifixus est Saluator. 1 Videbitur ergo, qui in his diebus sine aliqua necessitate soluerit statuta ieiunia,vel cum tradente tradere Saluatorem [b], vel cum crucifigentibus[c] crucifigere.Die autem Dominica nihil aliud [d] agendum est,nisi Deo vacandum. Nulla operatio in illa die sancta agatur: nisi tantùm hymnis,& psalmis, & canticis spiritualibus dies illa transigatur.

Item Innocentius Papa,ep. 1. ad Decentium,c.7.

¶Quinta feria vltimæ hebdomadę Quadragesimę,pœnitentes remissionem accipiant.

CAP. XVII.

7 2 DE pœnitentibus verò,qui siue ex grauioribus commissis [e], siue ex leuioribus pœnitentiam gerunt,si nulla interueniat ægritudo [f], quinta feria ante Pascha eis remittendum [g]Romanæ ecclesiæ cõsuetudo demõstrat. Cęterũ de põdere ęstimãdo [h] delictorum,sacerdotis est iudicare,vt attendat [i] ad confessionem pęnitentis,& ad fletus,atque lachrymas corrigentis,ac tunc iubere dimitti, cũ viderit congruam satisfactionem.Sanè [k] si quis in ægritudinem inciderit,atque vsque ad desperationem deuenerit, ei est ante tempus [l] Paschæ relaxandum, ne de seculo absque communione discedat.

Item Fabianus Papa orientalibus episcopis,ep.2.

¶Singulis annis quinta feria vltimæ hebdomadę Quadragesimę nouum chrisma conficiatur.

CAP. XVIII.

8 3 LIteris vestris inter cætera insertum in-

DE pænitentibus.] Hæc est 7.pars di. secundum I.de F. CASVS. Dicitur hic quòd pœnitentes in cæna Domini debent reconciliari, nisi essent in mortis articulo constituti: quo casu nulli debet Eucharistia denegari. De pondere verò delictorum, i.quanta pęnitentia sit pro delicto imponenda, secundum deuotionem pœnitentis debet presbyter iudicare.
e ¶*Commissis.*] mortalibus. grauiora enim appellat valde enormia [b] leuiora minus enormia : aliàs esset contra.26.q.6.c. vlt.
f ¶ *Aegritudo.*]quo casu nullo tempore est deneganda communio, vt not. & leg. dist. prox.presbyter.Sed pone quòd aliquis agat septennem pœnitentiam: nunquid in istis vij. annis in quolibet anno in cœna Domini debeat in ecclesiam introduci? vel si debet, à quo?vtrũ tñ ab epõ, vel à suo presbytero ? Dñt quidã ꝙ post primã expulsionem vsq; ad vltimã (quarũ vtraque debet tãtùm per episcopum fieri:[c])presbyter simplex potest eũ quolibet anno in cęna Domini recipere in ecclesiam,& post octauas de ecclesia expellere.de hoc 50.di.in capite. 26.q.6.c.1.s. di.1. in cęna. Itẽ quare hoc magis fit in die Iouis quàm in alio die eiusdem septimanæ? iõ qa eodem die idem Dñs captus fuit,& ligatus fuit:& eius ligatio ab solutionẽ nostram operata est.Vel põt dici, ꝙ ideò quia ipse eodem die pedes discipulorũ lauit.vñ iõ eadẽ die fit vt pedes,i.affectus nostros lauet à peccatis : iuxta illud: quam speciosi pedes euangelizantium,&c.de pœ. dist. 1.potest.
g ¶*Remittendum.*]id est,absoluendum reconciliando: Eucharistiam concedendo.50.dist.pœnitentes.
h ¶*Aestimando.*]arg.23.q.8.occidit.Ioan.
i ¶*Attendat.*]26.q.7.de his.
k ¶*Sanè.*]exponit quod dixerat in verbo ægritudo.
l ¶*Ante tempus.*]id est,ante quintã feriã,ꝗ est ante Pascha.

a Sub. nisi ad casum necessitatis referatur. B.Hisp.
1 in syno.6. c.66. Smaragd.ibid. Iuo p.4.c.13
b De quib[9] habes 25. di.§.aliàs.& s. ea. dist.2. in cœna.
2 Cap.l.5.c. 67.Pol. l.6. ti.20.Bur.l. 18.c.18.Iuo p.15.c.40.
c Quia recõciliatio pœnitentiũ est epalis officij ñ sacerdotalis. 16. q.6.§.j.in fi. 50. di. quãuis.Arc.An aũt sit licitũ scholaribus studere die feriata ĩ honorẽ Dei dic ꝙ sic. vt ꝑ Ang. & Al. de Im. ĩ l.diuus.ff. d̃ fer. idẽ t3 gl. r.l.oẽs iu dices.&ibi Rayn. & Ang. C. d̃ feri.quis aliter sentiant cano. vt per Arc.hic & ꝑ Io.An.& d. Ant. in c. 1. ext.e.
3 Polyc.l.3. titũ.16. Iuo p.2.c.73.

LIteris vestris.]Hæc est 8.pars di. secundum Ioan. de Fan. CASVS. Quidam episcopi singulis annis in cœna Domini non conficiebant chrisma, qui in hoc c. reprehenduntur. & præcipitur eis, vt quolibet anno chrisma conficiant, vt vetus chrisma cremetur. Sequens cap.patet.

uenimus, quosdã regionis vestræ episcopos à vestro,nostroque ordine discrepare,& non 10 per singulos annos in cęna Domini chrisma conficere.*& infrà.*¶Errant verò,qui talia excogitant,& mente vesana potius,quàm recta sentientes hęc audent.*& infrà.* ¶ Sicut enim ipsius diei solemnitas per singulos [m] annos est celebranda, 20 ita ipsius sancti chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno [n] in annũ renouanda,& fidelibus tradẽda:quia nouum sacramentum est per singulos annos, & iam dicto die innouandum, & vetus [o] in sanctis [p] ecclesijs cre- 30 mandum.Ista à sanctis Apostolis,& successoribus eorum accepimus, & vobis tenenda mandamus.

¶ *In originali res copiosius explicatur,quàm aut Gratianus, aut Iuo faciant.*

Item Eusebius Papa ep.3.

40 ¶ Seruetur ab omnibus festiuitas inuentionis Dominicæ crucis.

CAP. XIX.

9 4 CRucis [q] Domini nostri Iesu Christi, quę nuper nobis gubernacula sanctæ Romanæ ecclesiæ tenentibus, 50 quinto nonas Maij inuenta est, in prædicto calendarũ [r] die inuentionis festum vobis solemniter celebrare mandamus.

Item Alexander Papa V. à Petro,ep.1.c.5.

60 ¶Quare sit institutum, vt aqua sale conspersa sanctificetur.

CAP. XX.

10 5 AQuam sale [s] conspersam populis benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur [t], & puri- 70 ficentur. Quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis

m ¶*Et non per singulos.*] s.de pœ. dis.3. septies.& 54. di.§.1. & c. Agathosa.s.di.96. cum ad verum.j. dist. prox. omni tempore.& c. presbyteri.
n ¶*De anno.*]j.dist.3. si quis de alio.
o ¶*Vetus.*]no.vetus dici quod coronam anni excedit:[a] sicut & nouũ dicitur matrimoniũ ꝙ nõ excedit annum: 35. q.8.c.1.& arg. ff.de pu. & vect. l. vltim.§. quoties. ff. de vi.tri.& oleo leg.vetus.
p ¶*In sanctis.*]11. di. c.ecclesiasticarum.
q CRucis.] Hæc est 9.pars dist.Io.de Fan. Quæri pt quare festũ crucis celebremus, in qua Dñs fuit dehonestatus,[b] & nõ festum asinæ,in qua fuit honoratus ? Dicimus ꝙ laus exhibita Dño in asina fuit mũdana,de qua nõ est curãdũ.22.q.2. si q̃ libet. sed dehonastatio in cruce facta fuit nostra redemptio.
r ¶*Calendarum.*]i.qnta die añ nonas: & impropriè ponitur hic calẽdarum:[d] quia tñ prima dies dicitur calẽde.
AQuam sale.]Hęc est 10.pars dist.secundum.Io.de F. CASVS.Quæritur quare aqua cũ sale bñdicatur? Et respon.vt ea homines aspersi sanctificẽtur.cũ.n.in vet.test. cinis vitulæ sanctificabat,& sal per manũ Helisæi ꝓphete sanauit sterilitatem aquę: multò magis aqua cũ sale benedicta omnia conspersa purificat.
s ¶ *Aquam sale.*][e] qa per aquam confessio,ꝑ salẽ amaritudo signatur & morsio, vñ hæc est mistura,vnde geminus ꝓcedit partus, diuisio, scilicet delictorum,& ortus virtutum & bonorum operum. 32.quæstio.1. cùm renuntiatur. hæc designata est permistionem Iudæ, qui confessio dicitur: & Thamar,quæ amaritudo dicitur: vnde Phares diuisio,Zarã ortus, geminus scilicet partus prouenit. H.
t ¶*Sanctificetur.*] quæritur quomodo aqua benedicta dicatur populum sanctificare, vel mundare.
ADDITIO.Ad hoc potest responderi secundum id quod no. s.ea.dist.2.signum.in gl.2.ver.propter humilitatem, &c. aliàs 80 illa glos. ponitur eadem distinctione, institutio. Archidiaconus.

a matrimoniũ nouũ est qđ non excedit annum.
b Asinæ quã Domin[9] equitauit, festũ non est celebrandum.
d Dic,ꝙ hoc noie,calendarũ,intelligitur ipse mẽsis cuius sunt calẽdæ secundũ H.
4 Iuo p.4.c. 5.
e sal misceetur cũ aqua benedicta.
5 Poly.ibid. Bur. l.2.ca. 53.Iuo p.2. c.68.

a ¶*Cinis vitulæ.*] historia. Legitur in Leuitico quòd decima die Septembris tollebat sacerdos de proprio vitulam rufam trimam & immaculatam, quæ nondum portauerat iugum, & immolabat eam pro peccato suæ domus: & hircum quem sumebat ab vniuersa multitudine, immolabat pro peccato populi. pelles & carnes & fimum vitulæ & hircum comburebat extra, & cinerem seruabat. & inde per totum annum fiebat aspersio aquæ, qua purificabãtur immundi de quibusdam, quæ in lege immunditiæ dicebantur: vtputa si aliquis tetigisset cadauer hominis mortui, vel sepulchrum, erat immundus vsque ad diem septimam: & hac aqua mundabatur.

4.Reg.2.

† al. sacrata aqua

b ¶*Sanctificabat.*] tũc sanguis vitulæ fuit remissio peccatorum, vt 12.q.2.gloria.

c ¶*Mundabat.*] à venialibus. s.di.50. in capite. j. dist. 4. nequaquam. " Nam sacrificijs venialia delentur. s.di.2. cum omne. de pœ. dis.3. de quotidianis. Nam si qua tũc habebãt, mortalia erãt. de pœ.dist. 6.c.1. circa medium.

" Venialia delentur sacrificijs.

1 Epist. j.

PER HELISÆVM. Historia. Legitur in li. Reg. quòd cum Helisæus esset in eremo, venerunt ad eum viri ciuitatis, & dixerunt: Ecce habitatio huius ciuitatis optima est, sicut tu ipse bene nosti, sed aquæ pessimæ sunt & stariles. At ille ait: Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud salem. & ait: Dicit Dominus, & sanaui aquas istas: & non erit vltra in eis mors, neque sterilitas. Sanatæ ergo sunt aquæ illæ vsque ad diẽ hunc iuxta verbũ Helisæi, quod locutus est Dominus.

2 Iuo p.4.c. 3.& 145.

† al. solemnitatib⁹] Ori.

d ¶*Per Helisæum.*] inde est quòd cum aqua exorizatur, dicit sacerdos: Deus qui per Helisæum prophetam salem in aquam mitti iussisti.

3 Epist.1.ad Theophilũ. Et 1 Aurel. 4.c.1.

e ¶*Coinquinatos.*] venialibus tantùm.

N*Osse.*] Hæc est 11. pars dist. in qua dicitur quòd semper die Dominica fit Pascha. Quidam enim faciebãt die Iouis. Io. de Fant.

4 Pol.l.3.tit. 10.& 17 Vualfridus Strabo, c. 26. Bur.l.4. c.3. Iuo p.j. c.198.& p.4. c.4.

CASVS. Dicitur in hoc c. quòd ecclesia quolibet anno in die Dominica celebrat Pascha. tamen quia quidam dubitabant vtrum hoc fieri debeat, angelus apparuit Hermeti in specie pastoris: & præcepit quòd ab omnib. hoc fieret. & Pius Papa hoc idem instituit.

f ¶ *Pastoris.*] vnde & liber illius in quo tradidit plura documenta ecclesiæ, liber pastorum intitulatur.

g ¶*A capite.*] cũ hoc iubet. ar. inst. de satisd. in fi. xi. di. nolite.

vitulæ [a], sanguine aspersus populum sanctificabat [b], atque mundabat [c], multò magis aqua sale aspersa, diuinisque precibus sacrata populũ sanctificat, atque mundat. Et, si sale asperso per Helisæum [d] prophetam sterilitas aquæ sanata est, quantò magis diuinis precibus sacratus † sal sterilitatẽ rerum aufert humanarum, & coinquinatos [e] sanctificat, atque mundat, & purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatum versutijs homines defendit?

Item Pius Papa nonus à Petro Apostolo, in primo suorum decretalium. [1]

¶Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur.

CAP. XXI.

2 NOsse uos volumus, quòd Pascha Domini die Dominico annuis temporibus † sit celebrandum. Istis enim tẽporibus Hermes doctor fidei, & scripturarum effulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicto die celebremus: quia tamen quidam inde dubitabant, ad corroborandas animas eorum eidem Hermæ angelus Domini apparuit in habitu pastoris [f], & præcepit ei, vt Pascha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur. Vnde & vos Apostolica auctoritate instruimus omnes eadem seruare debere, quia & nos eadem seruamus: nec debetis à capite [g] quoquo modo dissidere.

Item Victor Papa xiij. à Petro, in primo decretali suo. [3]

¶ Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur.

CAP. XXII.

4 CElebritatem sanctæ Paschæ die Dominico agi debere, & prædecessores [h] nostri iam statuerunt, & nos illud vobis eadem die solẽniter celebrari mandamus: quia non decet, vt membra à capite discrepent, nec † contraria gerant. A xiiij. verò luna primi mensis [i] vsque ad xxj. diem [k] eiusdem mensis eadem celebretur festiuitas. Eodem verò tempore baptisma celebrandum est catholicum. Sed tamen, si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocunque loco, vel momento, vbicunque euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus tantùm Christianæ confessione credulitatis clarificata † baptizentur. Ipsis quoque quod in baptismo polliciti sunt, summoperè est attendendum. ne infideles, sed fideles inueniantur. Ipsi verò, qui infidelitatis nota aspergũtur, infames efficiuntur, & inter fideles minimè reputantur. Hæc verò statuta nulla debent improbitate conuelli, nulla nouitate mutari: quia alia est ratio [l] causarum secularium, alia diuinarum.

Item ex concilio Carthaginensi 4.c.65.

¶De eodem.

CAP. XXIII.

PAschæ solemnitas vno die, & tempore celebrãda est.

Item ex concilio Carthaginensi, cap. 7. [5]

¶ Dies Paschæ, concilij A formatarum subscriptione omnibus intimetur.

CAP. XXIIII.

A ¶Concilij.] *In aliquot vetustis est*, & concilij. *In originali impresso hæc est huius capit. rubrica*, De tempore Paschali, seu concilij, *in codice canonum in indice capitis*. 40. *concilij Africani*, diem Paschæ, & diem concilij nuntiandum. *In Græco. ca. 74.* περὶ τοῦ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδου ἀγγέλλεσθαι. *id est*, Vt dies Paschę in die synodi annuntietur.

CElebritatem.] CASVS. Dicitur in hoc c. quòd Pascha debet celebrari post xiiij. diem lunationis Aprilis, qui est primus mensis secundum Hebræos, vsque in xxj. diem eiusdem mensis, i. lunationis: & tunc debet fieri solemnis baptismus: in necessitate tamen potest aliquis baptizari quocunque tempore, & quocunque loco: & qui baptizãtur, seruare tenentur quod in baptismo promittunt. q verò contra fecerunt, infames efficiuntur, & reputãtur infideles. Et no. quòd hæc dictio, vsque, ponitur inclusiuè: & quòd hæc lunatio quandoque incipit in Martio. Et not. quòd hæc cõputatio attendit secundum annum lunarem, & non solarem.

† al. aut aliter gerant.

h ¶*Prędecessores.*] " in legib. n. secularib. posteriores: ad se trahunt priores qđ in diuinis nõ fit: sed potius ẽconuerso arg. 50. dis. Dño. in fi. H. sed B. secus intelligit hoc.

" leges posteriores trahunt ad se priores.

† al. clarificati.

PRIMI MENSIS. Historia. Sicut legit in Exodo, Dñs præcepit vt mensis ille primus haberet, & Agnus xiiij. die immolaret, q mẽsis apud Hebræos Nisan appellat: apud nos verò Aprilis. Seq. cap. patent vsque ad c. perlatum. & ea per te videbis.

i ¶*Primi mensis.*] idest Aprilis, qui est primus mensis, secundum Hebræos, vt 70. dist. §. primum verò.

ADDITIO. Hoc sane intellige, Hebræi annũ solarẽ non attendunt, sed lunarẽ, & appellant primũ mensem tps, qđ nos dicimus nõ ipsum Aprilem, sed Aprilis lunationem, eã, s. q termi natur in Aprili. B. Hispal.

5 Et in Afri. c.40. & Aurasiaco, c.19.

k ¶*Vsque ad xxi. diem.*] intelligas hoc de mense lunari, nõ solari: in illa enim lunatione semper est Pascha.

k ¶*Vsque ad xxi. diem.*] illud, vsque, hic ponit inclusiuè: & includitur xxj. dies. & hoc vult dicere, "q Pascha nõ dẽt esse j. xiiij. diem lunationis Aprilis, nec post xxij. diem illius. si enim xiiij. dies lunationis est in die Dominica, ibi est Pascha Iudæorum: & Dominica sequenti. ibi est nostrum Pascha. hoc est xxj. die.

"Pascha citra qđ & vltra qđ tps debet esse.

l ¶*Alia est ratio.*] "quia infames efficiuntur secundum canones quicunque nota infidelitatis, i. mortalis peccati. asperguntur, vt no. 6. quæstio. 1. omnes. & cap. illi qui. sed secus est secundum legem, & ita est ratio alia. M. ponit exemplũ in appella-

" infames efficiũtur q mortali peccato asperguntur.

pellatione. 2. q. 6. non ita. Sed quid ad hanc literam de hoc exemplo? Ego dico hunc esse sensum, quod ea quę in baptismo quis promisit non possunt mutari, licet legum statuta possint immutari.

a Placuit] ¶ Dies verò.] Hodie illud teneas de hoc quod habes 18. dist. qm. Ioan.

b Placuit vt postquàm.] Hoc c. non habet hodie locum.

c ¶ Annuntient.] hoc non vbique obtinet.

Perlatum.] Hæc est 12. pars dis. I. de F.

Casus. Seuerus eps sanctorū imagines vetuit adorari: & ira mot' eas fregit. vnde Greg. eum commendat, quia eas vetuit adorari: sed redarguit eum, quia eas fregit. nam quod facit scriptura legentibus, hoc faciunt imagines & picturæ illiteratis.

d ¶ Laudauimus.] Hic colligitur, "quod licet intentio approbetur, reprobatur tamen ipsum factum. vnde per hoc potest solui illa contrarietas de Loth, quoniā nunc dicit scriptura eū esse sanctum. 22. q. 7. of ferebat. alias perturbatum. dicit 13. dist. quod ait. Item est argu. quod in vno facto potest reprobari quiddam, & aliud approbari. 22. q. 4. inter cætera. Argu. contra. ff. fa. er. in hoc. [a] sed illud in factis connexis. hoc in factis diuersis. ext. de rescrip. inter cæteras.

e ¶ Fregisse.] s. dist. 63. §. verum. contra. " Ibi latria adorabant, hic dulia. Versus.

Latria debetur Domino, sed dulia seruo.

Latria qua Christum veneramur, dulia mundum.

Venerabiles.] Casus. Quæsitum fuit quare Christiani venerentur imagines & picturas, cum deitatem in eis esse non credant, nec spem salutis in eis ponant. Et resp. quòd hoc faciunt in memoriam sanctorum, & ad recordationem primitiuorum olim factorum, id est, olim rerum gestarum.

f ¶ Et adorant.] s. proxi. c. contra. Sed aliud est adorare latria, quod ibi prohibetur: aliud dulia, quod hic permittitur.

g ¶ Cultu.] s. latriæ: in

1 3. dist. 73.

" intētio qñ que approbatur, & factum reprobatur.

† al. superuentu..

† al. nuntietur.

a De hoc le. & no. 22. q. 2. si quis. 3. q. 9. pars. ibi videas.

" Latria & dulia quid exigunt.

2 Iuo p. 4. c. 19.

† literas ad omnes tu di rigas] Orig.

3 Ansl. l. 3. c. 45. Bur. l. 3. c. 36. Iuo p. 3. c. 41. Pan. l. 2. c. 56.

1 Placuit, vt dies venerabilis Paschæ formatarum subscriptione omnibus intimetur: dies verò [a] concilij xj. A Kal. Nouembris seruetur. scribendum est etiam ad singularum quarumcunque prouinciarum primates, vt quandocunque apud se concilium congregant, istum diem non impediant.

A ¶ XI. Kal.] *Sic in Carthaginensi 5. In Africano autem (etiam in codice canonum) & Carthaginensi Græco est, X. Kal. Septembris.*

Item ex concilio Bracharensi 2. capitu. 9.

¶ Cum in concilio omnia statuta fuerint, futurum Pascha annuntietur.

CAP. XXV.

Placuit, vt postquàm [b] omnia in concilio sacerdotum fuerint ordinata, illud omnimodis obseruetur, vt superuenturum † ipsius anni Pascha quoto Calendarum die, vel quota luna debeat suscipi, à metropolitano episcopo intimetur †. Quod cęteri episcopi, vel clerus reliquus breuiculo subnotantes, vnusquisque in sua ecclesia adueniente Natalis Domini die astante populo post Euangelicam lectionem annuntient.[c]

Item ex concilio Arelatensi 1. quod confirmauit Papa Siluester, cap. 1.

¶ Per orbem vniuersum vno die, & vno tempore Pascha celebretur.

CAP. XXVI.

2 De obseruatione Paschæ Domini statuimus, vt vno die & tempore per omnem orbem obseruetur: & iuxtà consuetudinem literæ† ad omnes dirigantur.

Item Gregorius Seuero Episcopo Massiliensi, lib. 9. epist. 9.

¶ De imaginibus sanctorum non violandis.

CAP. XXVII.

12 [3] Perlatum ad nos fuerat, quòd inconsiderato zelo succensus, sanctorū imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuisses, omnino laudauimus [d]: fregisse [e] verò reprehendimus. Dic frater, à quo factum sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Si A non aliud, vel illud te nō debuit reuocare, ne despectis alijs fratribus solum te sanctum esse crederes, & sapientem? Aliud est enim picturam adorare: aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes vident, quid sequi debeant, in ipsa legunt, q literas nesciunt. Vnde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est.

A ¶ Si non.] *Hæc vsque ad vers. Aliud. sunt addita ex originali.*

Item in septima† synodo, actione 6.

¶ Imagines sanctorum memoria sunt, & recordatio præteritorum.

CAP. XXVIII.

Venerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque seruiunt eis, vt Dijs, neque spem salutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum iudicium: sed ad memoriam, & recordationem primitiuorum venerantur eas, & adorant [f]: sed non seruiunt eis cultu [g] diuino, nec alicui creaturæ.

[4] *Item Hadrianus Papa Tharasio patriarchæ in actione secunda, eiusdem septimę synodi.*

¶ Non in agni, sed in hominis specie Christus est figurandus.

CAP. XXIX.

13 5 Sextam [h] sanctam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur [i]. In quibus † picturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostēsus depingitur, qui [k] in figuram [l] gratiæ A transit [m], verum nobis per legem Moysi demōstrans agnum Iesum Christū Dominum nostrum. Antiquis ergo figuris, & vmbris, ad veritatis perfigurationem sanctæ ecclesiæ traditis vale B dicentes, gratiam [n], & veritatem præferimus, & sic plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnū 5 Dominum nostrum Iesum Christum secundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri [o] agno depingi iubemus.

10 20 30 40 50 60 70 80

quā tria exiguntur, charitas dilectionis: & multitudo sacrificiorum: & veneratio. [b] In dulia verò vnum solum. s. veneratio: & in hoc sensu possumus quamlibet rem sacram adorare, i. reuerentiam exhibere. s. dist. 1. in sancta.

Sextam sanctam.] Hæc est 13. pars dist. secundum Io. de F.

Casus. Quia Ioannes Christum demonstrans ait: ecce agnus Dei: ideò quidam pingebāt Christum sub specie agni: verùm quia vmbra mortis transiuit, & Christus verus sit homo, in forma humana debemus ipsum depingere: & hoc præcipit Hadr. auctoritate 6. synod. quam inducit. *In quibus scripturis*, i. picturis. & sunt verba canonum 6. synodi. & hæc dictio, *quibus*, non refertur ad aliquā dictionem hic positam: sed in canone. *vale dicentes*, id est, licentiantes, & terminum imponentes.

h ¶ Sextam.] s. dist. 16. sextam.

i ¶ In quibus dicitur.] illud, quibus, non refertur ad aliquam dictionem hic positam: sed in canone sextæ synodi, cuius verba Hadrianus inducit. Alibi dicitur vel habetur in quibusdam, & secundum hoc litera patet. Vel in quibus.

k ¶ Qui.] id est, sacrificium cuius agni.

l ¶ In figuram.] tempore gratiæ, quæ figurabatur in veteri testam.

m ¶ Transit.] id est, transire debet, quasi non debet depingi.

n ¶ Gratiam.] id est, gratiosam veritatem, scilicet Christum hominē.

o ¶ Pro veteri.] hoc credo reprobari. " quia in cruce tantùm agnus Dei depingebatur. nam aliàs homine depicto agnum depingi non obest in parte inferiori. sed cum corrigatur quo ad hoc: ergo quomodo recipitur cum omnibus canonibus?

b Dicas, qđ duæ sūt species adorationis, s. latria & dulia latria ē seruit' siue cultus soli deo debitus: dulia est seruitus, q debetur creaturæ, vñ versus, Dulia fit seruo, de betur latria Christo. Arc.

† al. sexta

4 in epi. Hadria. ad Carolum, c. 35.

5 s. dist. 16. in 6. syno. c. 82. Iuo p. 4. c. 122. & 126

† quibusdā] vera lectio.

" Christ' ñ pingatur in figura agni.

5 Adde qđ propriè veniat appellatiōe agni, no. i. l. cū quritur. in pr. ff. de leg. 3.

Omnes

¶ De

Omnes quos.] Hæc est 14. pars dist. secundum Io. de F. CASVS. Tradunt hic catholici doctores, quòd pater & filius & Spiritus sanctus vnius sunt substantiæ, & non tres dij, sed vnus: & quia pater genuit filium, non est filius: nec filius pater: nec Spiritus sanctus est pater & filius, sed patris & filij spiritus: nec dicitur Trinitas incarnata, crucifixa, sepulta, sed tantùm filius: nec dicitur Trinitas descēdisse super Iesum in specie columbæ, nec super Apostolos in specie ignis, sed solus Spiritus sanctus: nec illa vox quæ facta est ad Christum quando fuit baptizatus, s. Tu es filius meus dilectus: vel illa quādo coram trib. discipulis fuit transfiguratus, s. Hic est filius meus dilectus, &c. nec illa vox, Clarificaui, & iterum clarificabo, attribuitur Trinitati, sed tantùm patri: quamuis inseparabilia sint opera Trinitatis.

a ¶ *Omnes.*] CASVS. In prima parte dicit tres personas patrem & filium & Spiritum sanctum vnius & eiusdem substantiæ. In secūda parte dicit quòd licet istæ tres personæ sint eædem essentia: quædam tamen singulariter attribuūtur personis, quæ trinitati nō attribuūtur: & similiter aliquid attribuitur patri quod non filio, & èconuerso. & idem in Spiritusancto.

b ¶ *Columbæ.*] "vera quidem columba fuit quæ nec prius nec postea comparuit: sed in suam materiam redijt: sicut legitur de stella, de qua descendit Spiritus sanctus per significationem. significabat enim plenitudinē donorum Spiritus sancti, quę in Christo erāt, super quem Spiritussanctus descendit. infrà distinctione proxim. per aquam.

c ¶ *Ignis.*] genitiui casus est, aliàs non congruè diceretur, &c.

Necessarium.] Hæc dist. diuiditur in 32. partes: in quarum prima probat per x. c. quòd qui non fuerit baptizatus, saluus esse non poterit. Secunda ibi, *Non ratione.* Tertia ibi, *Mulier quamuis.* Quarta ibi, *Solet.* Quinta ibi, *Ostenditur.* Sexta ibi, *Non illud.* Septima ibi, *Baptismi.* Octaua ibi, *Hi de quibus.* Nona ibi, *Aliud est.* Decima ibi, *Tunc valare.* Vndecima ibi, *Siue paruuli.* Duodecima ibi, *Si non sanctificatur.* Decimatertia ibi, *Prima igitur,* Decimaquarta ibi, *Paruuli.* Decimaquinta ibi, *De trina.* Decimasexta ibi, *In synodo.* Decimaseptima ibi, *Venisti.* Decimaoctaua ibi, *Iudæi.* Decimanona ibi, *In catechismo.* Vigesima ibi, *Omnis.* Vigesimaprima ibi, *Non licet.* Vigesimasecunda ibi, *Si ad matris.* Vigesimatertia ibi, *qui bis.* Vigesimaquarta ibi, *Presbyteris.* Vigesimaquinta ibi, *Quando quis.* Vigesimasexta ibi, *Quæris.* Vigesimaseptima ibi, *Si baptizata.* Vigesimaoctaua ibi, *Non ex quo.* Vigesimanona ibi, *Quando.* Trigesima ibi, *Non dubito.* Trigesimaprima ibi, *Placuit igitur.* Trigesimasecunda ibi, *Placuit vt quicunque.* Ioan. de Fant.

CASVS. Quærebatur hic quæ sint necessaria illi, qui vult baptizari. Et respon. quòd duo sunt necessaria, sc. vt aqua exterius abluatur, & vt fides interius habeatur, vt sicut aqua visibili, ita & spiritu inuisibili baptizetur.

d ¶ *Necessarium est.*] Hic depingitur 4. dist. in qua agitur de baptismo, qui est ianua omnium sacramentorum. Vnde videndum est quid sit baptismus, quæ forma baptizandi. quando fuit baptisma institutum, quot sunt genera baptismi, & quis effectus. "Et quidem baptismus est exterior hominum ablutio cum certa forma verborum. Est etiam character impressus animæ. Dicitur etiam baptisma ipsa aqua, vt 1. q. 1. detrahe. "Forma autem baptismi est, Baptizo te in nomine patris & filij & Spiritus sancti, [a] Amen. Quam formam Dominus tradidit discipulis suis cū dicit: Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris & filij & Spiritus sancti. j. e. propriè itaque. nec etiam omittí debet hoc pronomen, ego. ext. de bap. si quis sanè. Nec ob. j. e. à quodam. quia ibi nomine Christi intelliguntur tres personæ. Et institutum est secundum quosdam cum dictum est Nicodemo: Nisi quis renatus fuerit, &c. secundum alios cum dixit discipulis, Ite baptizate, &c. & hoc post mortem: secundum alios cum misit Iudam cum cæteris. 1. q. 1. dedit. Ego credo quòd tunc cum à Ioanne est baptizatus, vt j. e. p aquā. "Quot sunt genera baptismi? & quidem tria: fluminis, & sanguinis, & flaminis, vt dicemus j. e. baptismi. "Quis est eius effectus? quia cum dignè quis baptizatur, tam actuale quàm originale peccatum sine pœnitentia tollitur, vt j. ea. sine pœnitentia. aliàs enim est tantùm sacramenti† collatio.[b]

e ¶ *Sacramentum.*] subaudi, vel aliquid quod suppleat vicem eius. hæc autem sunt duo, s. martyrium, & cordis contritio. j. e. baptismi vicem. & c. cathecumenum. "Et ita aqua est sacramentum: quia intransitiuè legitur hoc, sed ipse character similiter. 32. q. 7. licitè. ipsa etiam ablutio. & hæc tria idem significant, s. ablutionem interius factam: vel quæ fieri debet, propter fictè accipientem. Sed de aqua quando dicis quòd incipiat, vel desinat esse sacramentum? Dic, quòd simul incipit & desinit esse sacramentum, s. in prolatione vltimæ syllabæ ipsius formæ: quia tunc signat: non aūt ante vel pòst est sacramentum: remanet tamen res sacra. ext. de sac. vnct. c. 1. Idem dicitur in oleo benedicto, vel chrismate: quia tamdiu est sacramentum quamdiu fit cum eo vnctio. non. n. antè vel pòst: remanet tamen res sacra. Alij tamen dicunt cōtra, vt no. 1. q. 1. detrahe. quod multum facit pro opinione nostra. Item si alius

¶ *De sexta synodo, & canonibus ipsius notatum est suprà c. sexta synodus.*

A ¶ Gratiæ transit.] *Et in epistola Hadriani, & apud Iuonem, p. 4. c. 122. legitur,* in typum gratiæ assumptus est. *Apud eundem Iuonem, cap. 126. ex Hadriano ad Carolum,* in signum relictus est gratiæ. *Græcè in canone sexte syno. est,* ὁ εἰς τύπον παρειλήφθη τῆς χάριτος. *id est,* qui in typum gratiæ assumptus est. *Sed ob glossam non est mutatum.*

B ¶ Vale dicentes.] *Sic Iuo. In epistola Hadriani est,* suscipientes, *Græcè,* κατασπαζόμενοι.

Item Augustinus, libro 1. de Trinitate, cap. 4.

¶ De fide Trinitatis, & vnitatis inuiolabiliter seruanda.

CAP. XXX.

14 1 Omnes[a], quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate, quæ Deus est, diuinorum librorum veterum & nouorum catholici tractatores hoc intenderunt secundum scripturas docere, quòd pater & filius, & Spiritus sanctus vnius eiusdemque substantiæ inseparabili æqualitate diuinam insinuent vnitatem: ideoque nō sint tres Dij, sed vnus Deus, quamuis pater filium genuerit, & ideò filius non sit, qui pater est, filiusque à patre sit genitus, & ideò non sit pater, qui filius est, Spiritusque sanctus nec pater sit, nec filius, sed tantùm patris, & filij spiritus, patri, & filio etiā ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem: non tamē eandem Trinitatem natam de Maria Virgine, & sub Pontio Pilato crucifixam & sepultam tertia die resurrexisse, & in cœlum ascendisse, sed tantummodo filium: nec eandem Trinitatem descendisse in specie columbæ[b] super Iesum baptizatum: aut die Pentecostes post ascensionem Domini sonitu facto de cœlo, quasi ferretur flatus vehemēs, & linguis diuisis, velut ignis[c] sedisse super vnumquenque eorum, sed tantummodo Spiritum sanctum: nec eandem Trinitatem dixisse de cœlo, [Tu es filius meus,] siue cum baptizatus est à Ioanne, siue in monte, quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit vox dicens, [& clarificaui, & iterū clarificabo,] sed tantummodo patris vocem fuisse ad filium factam: quamuis pater, & filius, & Spiritus sanctus, sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operentur.

Idem super Ioannem. [2]

DISTINCT. IIII.

¶ Sine sacramento visibili, & fide inuisibili nemo saluatur.

CAP. I.

1 ps Necessarium[d] est visibile sacramētū[e] aquæ ad ablutionem visibilis corporis: sicut necessaria

Marginalia: 1 Iuo p. 1. c. 2. Pan. l. 1. c. 7. — " columba q̄ descēdit in baptismo Christi vera fuit. — Marc. 1. — Act. 2. — " Baptismi diffinitio. — Mar. 1. — "Baptismi forma. — a Vt j. e. propriè. & c. si qs psbyter. & c. multi. — Ioan. 1. — 2 Ex gl. ord. in c. 3. Ioan. nisi quis. — " Baptismi tria sunt genera. — " Baptismi effectus. — † Cōprehēdendo tñ i sacri collatiōe et impssiōnē characteris. nam character imprimitur et in dignè suscipientibus. — b in hoc casu, s. qñ indignè hoc sacrm recipitur, tunc tm recipit ipm sacrm, & nō rē sacri, vt j. c. quo. Aie. — "aqua i baptismo est sacrm, idest, ablutionum aquæ.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80

si alius liquor admisceatur illi aquæ, nunquid baptizatur puer? secundum leges videtur, quòd nõ: quia desinit esse aqua: quia loquor nouus efficitur. ff. de acq. rer. dom. adeo. §. voluntas. sed hoc non credo: quia quotidie mari nouus liquor adijcitur, vel sputũ, vel vrina: & sic in mari non fieret baptismus, secundum canones secus.

est doctrina [a] inuisibilis fidei ad sanctificationem inuisibilis animę. *Idem.* ¶ 1 Renascitur [b] homo [ex aqua,] visibili sacramento, § & spiritu § inuisibili intellectu [c], vt symbolum [d] baptismi visibiliter accipiat, & spiritualem intellectum ipsius symboli perficiat. † Vel [ex aqua] visibili § & Spiritu § sancto. [e]

a ¶ *Doctrina.*] id est, fides, quæ habetur per doctrinam.

b ¶ *Renascitur.*] de adultis scilicet & sensatis ab hinc intelligi t̃ c. de pę. dis. 4. in domo.

c ¶ *Intellectu.*] in fide, quæ intellectu comprehenditur. [a]

d ¶ *Vt symbolum.*]j. e. ante viginti.

e ¶ *Spiritu sancto.*] hoc quantum ad paruulos, qui non habent fidem.

1 in e. gl. ad ver. ex aqua.

† al. percipiat.

a Subau. ex qua quis decernit & intelligit, qd credere debeat. Arc.

Idem in lib. 1. de peccatorum meritis, et remiss. seu de baptismo paruulorum, c. 38.

¶ In baptismate cõcupiscentia extinguitur, non vt non sit, sed vt non obsit.

CAP. II.

PEr baptismum Christi id agitur, vt euacuetur caro peccati. Euacuatur [f] autem, non vt in ipsa viuente carne concupiscentia conspersa, & innata repente absumatur, & non sit: sed ne obsit [g] mortuo, quæ oberat nato. Nam si post baptismum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti peruenire potuerit, ibi habet, cum qua pugnet, eaque adiuuante Deo superet, si nõ in vacuum gratiam eius susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec grandibus hoc præstatur in baptismo, nisi fortè miraculo [h] ineffabili omnipotentissimi creatoris, vt lex peccati, quæ inest in membris repugnans legi mentis penitus extinguatur, & non sit: sed, vt quidquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cum eidem concupiscentiæ subiecta mente seruiret, totum [i] aboleatur, & velut factum [k] non fuerit, habeatur.

PEr baptismum Christi.] CASVS. Beneuen. sic ponit hunc casum. In hoc cap. dicit Aug. quòd per baptismum omne peccatũ actuale dimittitur: originale verò non deletur omnino, sed debilitatur & mitigatur, vt iam non imputetur ad pœnam æternam, & ad quid remaneat interserit, vt. s. homo contra illicitos motus ex illo procedentes pugnans & vincens coronã mereatur. vbi enim lucta, ibi corona. nemo enim coronabitur nisi qui legitimè certauerit. & hunc casum melius ponit Hu. quàm Beneu.

f ¶ *Euacuatur.*] "no. quòd quadruplex est pena originalis peccati, præcludit ianuam cœlestem, perpetuò damnat, causa est mortis temporalis, & impotentia resistendi vitijs. prima duo & vltimum tollit baptismus.

g ¶ *Sed ne obsit.*] imo etiam vt prosit, quia vbi maior pugna, maior corona. de pœ. di. 3. ille rex. similiter remanet actu, sed inefficax, vt est in pacto de non petendo. insti. de except. §. præterea. vel cum opponitur exceptio sententiæ. arg. ff. sol. matr. viro itaque. & sic originale transit reatu, sed manet actu.

ADDITIO. Hic adde & vide quod legitur & no. j. ead. dist. non ex quo. Archid.

h ¶ *Miraculo.*] " vt in B. Maria, & in Ioanne Apostolo, quia neuter eorum potuit peccare. Item natiuitas Mariæ in vtero non celebratur, sed natiuitas ex vtero bene.

i ¶ *Totum.*] arg. " quòd in baptismo omnis sequela & infamia aboletur, [b] & quòd gratia Dei in baptismo non requirit

" Peccati originalis pœna est quadruplex

a Tom. 3. & inter opera Fulgentij.

" Maria & Ioan. Apost. peccare nõ potuerunt.

" infamia aboletur in baptismo.

b Arg. cõtra 29. dist. dein de. in fi.

¶ *Restitutum est cap. hoc suę integritati, vt melius B. Augustini sententia perciperetur. Neque enim glossa impediebat.*

Idem ad Petrum diaconum, capitu. 26. [a]

¶ Qui ex viro, & muliere concipitur, cum originali peccato nasci tur, nec sine baptismate saluatur.

gemitum, vel planctum, vt distin. eadem, sine pœnitentia.

k ¶ *Factum.*] arg. extrà de verb. sig. nam & ego. arg. ff. de ędil. edict. quod ita.

FIrmissimè.] CASVS. Hug. sic ponit hunc casum: In hoc c. ostendit Aug. quòd originale peccatum est peccatum siue vitium, & quilibet nascitur cum originali peccato, & nisi quis ab eo liberetur per fidem vel baptismum, etiam puer nondum natus ex vtero, si sic moriatur, damnabitur æternaliter. Bñ. verò sic ponit hunc casum. Nemo ex semine viri nascitur sine peccato originali, à quo non liberatur adultus sine fide Christi, nec paruulus sine sacramento baptismi, sine quo si mortuus fuerit, sine fine peribit. Apostolus, in epistola ad Ephesios. Seq. c. patet, quod loquitur de adulto.

CAP. III.

3 FIrmissimè [l] tene, & nullatenus dubites, omnẽ hominem, qui per concubitũ viri, & mulieris concipitur, cũ peccato originali nasci, impie tati subditum, mortique subiectum, & ob hoc natura iræ filium nasci, de qua dicit Apostolus [Eramus enim & nos natura [m] filij [n] iræ [o], sicut & cęteri.] A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem [p] mediatoris Dei, & hominum hominis Iesu Christi. *Item c. 27.* ¶ 4 Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non solùm homines iam ratione vtentes, verùm etiam paruulos, qui siue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue cum de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, de hoc seculo transeunt, sempiterno† igne [q] puniendos [r]: quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & natiuitate traxerunt.

3 Iuo p. 1. c. 26. & 27. Pann. l. 1. c. 8. & 9. Eph. 2.

4 Sent. 4. dist. 4. & 9.

l ¶ *Firmissimè.*] s. 1. q. 1. firmissimè. extrà de hær. c. 3.

m ¶ *Natura.*] i. à natiuitate in vtero. [c] Vel natura, id est, consuetudine nascendi, non ex creatione. Vel dic natura, id est, naturali & inseparabili vitio, scilicet originalis peccati, quod ab homine separari non potest, sicut naturalia ab homine non separãtur. Archid.

n ¶ *Filij.*] id est, debitores & digni pœna æterna, id est, obnoxij.

o ¶ *Iræ.*] id est, pœnæ æternę.

p ¶ *Nisi per fidem.*] vel sacramentum fidei, vt in paruulis, vt j. ead. quæris à me.

q ¶ *Sempiterno igne.*] id est, pœna eterna. 14. q. 5. pœnale.

r ¶ *Puniendus.*] j. ea. regenerante. contra, vbi dicitur quòd habent mitissimam pœnam. sed dic igne sempiterno, id est, pœna: quia semper erunt in tenebris, vt j. ead. nulli.

† ignis æterni sempiterno supplicio] Orig.

c Vt hoc melius intelligas, scias q̃ duæ sunt natiuitates, s. ĩ vtero, alia ab vtero. ĩ vtero nasci est in vtero animã corpori infundi. Ex vtero nasci est ex vtero ĩ lucẽ pdire Vñ B. Virgo & Io. Bap. & Iere. cũ originali pctõ nati fuerũt in vtero: & hoc vult dicere lr̃a c. ĩ prin. ibi omnẽ hominẽ, &c. vñ cõceptio B. Mariæ n̄ d; celebrari, sed natiuitas ex vtero bñ celebratur, & S. Ioan. quia fuerũt ĩ vtero sanctificati, & eis fuit dimissũ originale peccatũ. H.

Item Ioannes Chrysostomus. †

¶ De eodem.

CAP. IIII.

5 NOn potest [s] quis gratiam vitæ cœlestis accipere, nisi [t] prius purgatus fuerit ab omni sorde peccati per pœnitentiæ confessionẽ [u], per donum baptismi [x] salutaris Domini, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula seculorum.

s NOn potest.] s. de pœ. dist. 2. illa. s. de pœ. di. 1. §. alij ẽcontra. & c. non potest. sed illud de adultis.

t ¶ *Nisi.*] j. ea. dist. omnis qui. s. 15. q. 1. §. vt itaque.

u ¶ *Confessionem.*] quãtum ad adultos.

x ¶ *Baptismi.*] quo ad paruulos, vel per aliud loco illius. j. ea. baptismi vicem.

† forte Chromatius.

5 Sen. 4. di. 12. s. d̃ pœ. di. 1. non potest.

Item Gregorius in Moralibus, libro 4. c. 2.

¶ Sicut nunc in baptismate, ita olim in circuncisione remittebantur peccata.

CAP. V.

6 QVod autem apud nos

QVod autem.] " CASVS. In hoc c. fit mentio de tribus temporib. s. de tempore gratiæ, de tempore ante legem, & de tempore legis. In tempore gratiæ baptismus omnia delet peccata in paruulis & adultis. In tempore

6 Iuo p. 1. c. 49. Pan. l. 1. c. 10.

10 20 30 40 50 60 70 80

pore ante legem paruuli in fide parentum, adulti in fide sacrificiorum à peccatis mundabantur. In tempore legis adulti & paruuli per circuncisionem mundabantur.

a ¶*Aqua.*] certè plus operatur hodie baptismus quàm tunc circuncisio: quia circuncisio tantùm pœnam tollebat, sed gratiam non dabat: sed in baptismo secus est, vt extra de bap. maiores.

EX *quo.*] CASVS. Quęrebatur in quo tempore locum habuit & effectum circuncisio. & resp. quòd ex quo circuncisio fuit instituta, & lex populo data: sicut baptismus valuit ex quo fuit institutus.

b ¶*Ad innouationem.*] "quod tunc credimus factum cum Christus tactu suæ mundæ carnis vim regeneratiuã contulit aquis, teste Amb. vt j. c. per aquã. & c. propriè. "nõ.n. baptismus Ioannis fuit propriè baptismus, sed baptismi assuefactio, teste Aug. vt j. c. non regenerabantur. vnde licet baptizati essent ab eo quidam, tamen cũ iterum baptizati fuerunt, non fuit facta iniuria sacramento: quia eius baptismus sacramentum non erat, vt j. ea. aliud. quidam verò propter sacramentum circuncisionis qđ ceperant, & fidem quã plenè habebant, non sunt rebaptizati. B. Alij dicunt, quòd institutus fuit baptismus cũ dixit Nicodemo: Nisi quis renatus fuerit, &c. Alij dicunt tunc cum dixit discipulis suis, Ite bap. o. g. &c. vt j. c. propriè. sed præualet quod prius dictum est: tamen baptismus eius adhuc plenum nõ habuit effectũ, sed post mortem [b] eius cœpit plenum habere effectũ: quia adhuc non erat ianua cæli aperta, sed post mortem eius fuit aperta. j. ea. propriè. ver. ad cuius. Io.

ILlud *perscrutari.*] CASVS. Solet quæri qđ prodest baptismus paruulis, qui moriuntur ante tempus discretionis? Et respondet prodest eis, quia saluantur in fide offerentis. Vnde potest aliquis intelligere, quòd multũ prodest alicui fides ꝓpria, cum tantùm prodest paruulis fides aliena.

c ¶*Fides.*] i. sacramentum baptismi collatũ in fide eorum, idest, in

" Baptism[9] qñ fuit institutus.

1 Iuo p. 1. c. 50. Pan. l. 1. c. 11.

" Baptism[9] Ioannis nõ fuit ꝓpriè baptismus.

a de hoc le. & no. s. j. q. j. cap. dedit. Arc.

† al. sanctificationem] Grat.

2 Aug. l. 3. c. 7. Iuo p. j. c. 20. Pan. l. 1. c. 12.

b de hoc le. & not. j. ea. ꝓpriè. vers. ipsa igitur.

valet aqua [a] baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circuncisionis.

Item Augustinus ad Valerium contra Iulianum de nuptijs, & concupiscentia lib. 2. c. 11.

¶ Originale peccatum nunc in baptismate, olim in circuncisione remittebatur.

CAP. VI.

1 EX quo instituta est circuncisio in populo Dei (quod erat tunc signaculum iustitiæ fidei) ad significationem †purgationis valebat & paruulis originalis, veterisq; peccati: sicut & baptismus ex illo valere cœpit ad innouationem [b] hominis, ex quo est institutus.

Idem de libero arbitrio, lib. tertio cap. 23.

¶ Paruulis in baptismate offerentium prodest fides.

CAP. VII.

2 ILlud perscrutari homines solent, sacramentum baptismi Christi quid paruulis prosit, cum eo accepto plerunque moriũtur, priusquàm ex eo quidquam cognoscere potuerunt. Qua in re satis piè, rectèque creditur prodesse paruulo fides [c] eorum, à quibus consecrãdus offertur. Et hoc ecclesiæ commendat saluberrima auctoritas, vt ex eo quisque sentiat, quid sibi prosit fides sua, quãdo in aliorum quoque beneficio A, qui propriam nondum habeat potestatem commoda sit.

A ¶ Beneficio.] *Eadem lectio est apud Iuonem, in Pannormia, & in originali ad marginem. In textu autem est,* beneficium, qui propriam non habent, potest aliena commodari.

Idem de baptismo paruulorum lib. 1. c. 32. & 33.

¶ Per fidem, & baptisma iustificamur à peccatis.

CAP. VIII.

FIlius Dei carnem peccati Asuscepit, & pœnam sine culpa, vt in carne peccati & culpa solueretur, & pœna. Per fidem ergò, & baptismum eius à peccato homo per iustificationem, & à morte liberatur per resurrectionem. ¶ Paruuli etiam baptizati inter credentes reputantur per sacramenti virtutem, & offerentiũ responsionem. Qui verò non sunt baptizati, inter non credentes iudicantur ex Euangelio Ioannis, § Nisi quis renatus [d] fuerit ex aqua [e] & Spiritu sancto n on potest introire in regnum Dei. §

¶ *Caput hoc est summa verborum B. Augustini in locis indicatis.*

A ¶ Carnem peccati.] *Apud B. Augustinum longè plenius, & rectius.* Dominus autem, *inquit,* in carnem suam non peccatum transtulit, tanquàm venenum serpẽtis: sed tantùm transtulit mortem, vt esset in similitudine carnis peccati pœna sine culpa, vnde in carne peccati, & culpa solueretur, & pęna. *Multum igitur interest inter carnẽ peccati, & similitudinem carnis peccati. Quod explicans B. Augustinus cùm alibi sæpe, tum potissimum sermone 48. de verbis Domini, addebat tamen,* si ergo similitudo carnis erat peccati, non caro peccati, quomodo, vt de peccato damnaret peccatum in carne? solet & similitudo capere nomen eius rei, cuius est similitudo.

Item Ambr. lib. 1. de sacramentis, c. 4. & 5.

¶ Per aquam baptismi de terreno fit homo cęlestis.

CAP. IX.

PEr aquam †baptismi transitus est à terrenis ad cœlestia. Hoc est enim Pascha, idest, transitus eius, transitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem. Qui per hũc fontem transit, non moritur, sed resurgit. Non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi. Aliud est elementum, aliud consecratio, aliud opus, aliud operatio. Aqua opus est: operatio Spiritus sanctus est. Non sanat aqua, nisi Spiritus sanctus descenderit, & aquam illam consecrauerit: sicut legisti, quòd cum Dominus noster

nomine Trinitatis, quam ipsi tenentur credere & confiteri. Ber.

FIlius Deus.] CASVS. Dicitur hic quòd filius Dei suscepit carnem similem carni peccatrici propter peccati redemptionem. vnde per eius fidem & baptismum cõsequuntur adulti remissionem peccatorum: paruuli verò baptizati tanquã fideles saluantur: sed non sunt salui nisi baptismo fuerint renati, secundum verba Euangelij.

d ¶*Nisi quis renatus.*] idest, ea regeneratione, s. interiori, qua renascuntur illi, qui renascuntur ex aqua & Spiritu sãcto, &c. subaudi, vel nisi iusta ignorantia eos excuset, &c. extr. de presb. non bap. c. 2. ADDITIO. Vt s. dis. proxi. c. vlti. in fi. 28. q. 1. sic enim. Arch.

e ¶*Ex aqua.*] iam sanctificata per spiritum: nec ab hac sanctificatione separatur pater vel filius, cum inseparabilia sint opera Trinitatis, 28. q. 1. sic enim. & s. distin. prox. c. vlt.

PEr *aquam.*] CASVS. Bene. sic ponit hũc casum. Remittunt peccata in aqua baptismi: in quam: descendit Spiritus sanctus: sicut legitur descendisse quando Christus baptizabatur à Ioanne. & quamuis sit in vsu ecclesiæ prius quàm sanctificare, & hominem posteà baptizare, tamen primò baptizatus est Christus: & posteà descendit Spiritus sanctus super eum: vt ostenderetur, quòd Christus non indigebat sanctificatione: sed sanctificare pertinebat ad eum & ad suum spiritum. Hug. sic ponit hunc casum. In hoc c. Ambro. baptismum commendat dicens, quòd per aquam baptismi homo sanctificatur, & fit cœlestis. sed tantùm illa aqua habet hanc efficaciam, super quã profertur forma Euangelica, & descendit Spiritus sanctus: & sic per Spiritum sanctum infunditur illi aquæ vis sanctificandi. quod hæc duo sint ibi necessaria, ostendit ex eo q̃ Christus cum deberet baptizari à Io. descẽdit ad aquã Iordanis: per quod intelligitur formam Euãgelicã debere proferri super aquam, & pòst descendit Spiritus sanctus super eum baptizatum: per quod intelligitur quòd

C. 33.

Ioan. 3.

† Qui per hunc fontẽ transit, transit à terrenis] Orig.

C. 5.

Matth. 5.

quòd aqua baptismi per Spiritum sanctum sanctificatur. Seq. c. patet.

a ¶*Formam.*] idest, institutionem factam eius exemplo: post enim dedit præcepto. j. e. propriè.

c ¶*Baptizari.*] id est, à peccato originali mundari.[a] & loquitur in persona ecclesiæ generaliter. Ipse enim vt pote sanctificatus nõ indigebat mundari ab originali peccato: & ita excusatur sacerdos cũ dicit, ego reus, &c.

c ¶ *Descendit.*] j. ead. aliud. contra. Sed bis dicitur descendisse. Primò in specie columbę, vt ibi. Secundò inuisibiliter, vt hic: & ita bis: sed per aliud, & aliud. ar. ext. de testib. cum tu. sed solutionem ibi scriptã amplectaris, ne eua nescat ratio, quam hic ponit Am.

d ¶*Descendit.*] j. ead. aliud. contra, ibi dicitur, quòd columba in aquam descendit antequàm Christus venit ad baptismum. sed ibi soluetur.

N*Vnquam aqua baptismi.*] i. aqua q̃ est baptismus. vel, idest, baptismus in aqua celebratus posset. sub. manente tali dispositione. Hug.

N*On ratione.*] hæc est 2. pars dis. in qua probatur per 9. ca. quòd non debet fieri baptismus solemnis nisi in Pascha, & Pentecoste. Io de Fan.

Casvs. Quidam indifferenter omni die solemni baptizabant & solemniter: quos Siricius Papa in hoc c. reprehendit: & dicit qđ hoc fieri non debet nisi in Pascha & Penteco ste. Seq. c. patet.

e D*Vo tempora, idest Pascha.*] Hoc ca. intelligas de baptismo solemni. nam quolibet tempore propter timorem potest baptizari. s. ca. dist. 3. celebritatem.

P*Ropriè in.*] Casvs. Quæsitũ fuit à Leone, quare solemnis baptismus celebretur tantùm in Pascha & Pentecoste, & non in festo Epiphaniæ, quãdo Christus fuit baptizatus. Qui respon. de Pascha triplicem rationem assignando. Vna est, quia plena potestas data est baptismo ĩ morte Christi & Resurrectione. Alia est, quia in baptismo repręsentatur mors Christi, & resurrectio. Tertia est, quia postquàm Christus resurrexit, baptizandi formam discipulis tradidit, & gentes baptizare præcepit. De festo autem Pentecostes multiplex ratio assignatur, quia tunc Spiritus sanctus in Apostolos venit, sicut illa die venit in baptizatos. Et quia hęc solemnitas pendet ex paschali festiuitate, ideò semper celebratur die Dominica: & quia illi qui in Pascha baptizari non poterunt ex aliquo impediti, in ea die baptizentur. & hoc ad imitationem beati Petri, qui in eodem die tria millia hominum baptizauit, quos ad fidem conuertit. Die verò Epiphaniæ baptizare non debemus, sicut quidam putant, quia peccatorum remissio non erat in baptismo Ioannis, ad quem illa die venit Christus. nec ideò fuit baptizatus, quòd indigeret remissionem peccatorum. sed vt institueret in se sacramentum baptismi. Et scias quòd quidam habent ibi principium vbi dicitur, *Si quis autem.* H. vnde per se ponunt tibi casum: quod tu facere potes. *Regula*, id est, regulari facto baptizandi. *Species actionis*, idest, similitudo. Sequentia 4. c. plana sunt. *Sacramentum*, idest, festum in quo repręsentatur qđ olim tali die gestum est.

f ¶*Potentia baptismi.*] id est, Baptismus potẽs & efficax. ext. eo. maiores. §. cautè.

g ¶*Condidit.*] i. reformauit & innouauit, idest, institutum est vt cõdat quasi vt celebretur tunc, scilicet[b] in morte.

h ¶*Quia quicunque.*] idest, cuiuscunque conditionis, seruus vel liber, masculus vel fæmina, adultus vel puer. 29. q. 2. in prin.

i ¶*In morte.*] id est, ad similitudinem mortis eius[c]: "vt sicut semel mortuus est ille, & semel per viuit: ita & nos semel mortui in peccatis, per baptismum semper viuamus in bono: vel in morte eius dicimur baptizati: quia mors eius est causa purificationis nostræ. de pœ. dist. 2. si enim.

k ¶*Consepulti.*] & similimodo videmur fuisse mortui, & resurrexisse, ex quo nouã formam assumpsimus per mortem eius in baptismo.

a Hęc nõ vr bona expositio, quãuis fuit Hug. & hoc pp id qđ sequit. ſʒ dic sc̃dm H. i. à pc̃tõ originali, &c. i. debeo liberari à te, à pœna q̃ debet mihi & alijs, p originali pc̃tõ, Arc.

b Respicit literam præcedentem.

c idest, fides mortis eius H. aliq dñt ĩ morte, i. pec catorũ ablutiõe & mortificatione.

" Mortui semel, semper viuamus.

Iesus Christus formam [a] baptismatis daret, venit ad Ioannem: & ait illi Ioannes § ego à te debeo baptizari [b], & tu venis ad me? respondit illi Christus, Sine modò. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. § vide, quia omnis iustitia in baptismate constituta est. Ergo A, quare Christus descendit [c], nisi, vt caro ista mundaretur, caro, quam suscepit de nostra conditione? Non enim ablutio peccatorum suorum Christo necessaria erat, qui peccatum non fecit: sed nobis erat necessaria, qui peccato manemus obnoxij. *& paulò post.* ¶ Descendit Christus, descendit [d] & Spiritus sanctus. Quare Christus prior descendit, posteà spiritus, cum forma, & vsus baptismi hoc habeat, vt antè fons consecretur, & tunc descendat, qui baptizandus est? *& paucis interiectis.* ¶ Christus autem antè descendit, secutus est spiritus: qua ratione? vt nunquam ipse egere Dominus Iesus sanctificationis mysterio videretur: sed sanctificaret ipse, sanctificaret & spiritus.

A ¶Ergo quare.] *Hæc vsque ad ver.* Non enim, *emendata sunt ex B. Ambrosio. Anteà legebatur.* Christus ad baptismum descendit, non vt caro mundaretur, quam suscepit de nostra conditione. *Multis etiam alijs locis in capite hoc restituta est vera lectio.*

Item Chromatius A *in Matthęum. cap. 6.*

A ¶Chromatius.] *Anteà citabatur Chrisostomus, apud quem non est inuentum, sed in fragmentis Chromatij.*

¶Aqua baptismi non purgaret peccata, nisi tactu Dominici corporis esset sanctificata.

CAP. X.

1 NVnquam aquæ baptismi purgare peccata credentium potuissent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatæ fuissent.

Item Syricius Papa Himerio Tarraconensi, epist. 1.[2]

¶Generale baptisma non nisi sabbatho sancto Paschæ, & Pentecostes celebretur.

CAP. XI.

2 3 NOn ratione auctoritatis alicuius, sed sola temeritate præsumitur, vt passim, ac liberè natalitijs Christi, seu apparitione †, nec non & Apostolorum, seu martyrũ festiuitatibus, innumeræ, vt asseris, plebes baptismi mysterium consequantur: cum hoc sibi priuilegium & apud nos, & apud omnes ecclesias Dominicum specialiter Pascha defendat cum sua Pentecoste.

Item Leo Papa vniuersis episcopis per Siciliam constitutis, epist. 4. cap. 5.

¶De eodem.

CAP. XII.

4 DVo tempora, id est, Pascha [e], & Pentecoste ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè sunt præfixa. Vndè, quia manifestissimè patet baptizandis in ecclesia electis hæc duo tempora, de quibus locuti sumus, esse legitima, dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruantiæ misceatis.

¶*Prior pars huius capitis vsque ad ver.* Vnde qua. *non est ijsdem omnino verbis in epistola. Sed in codice canonum est rubricæ loco ad hoc caput, & refertur in concilio Moguntino I. cap. 4.*

Idem in eadem epistola, c. 3.

¶ Quare in prædictis temporibus baptisma celebretur.

CAP. XIII.

5 PRopriè in morte crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia baptismi [f] nouam creaturam condidit† [g] ex veteri: vt in renascentibus & mors Christi operetur, & vita, dicente beato Apostolo Paulo § An ignoratis, quia quicunque [h] baptizati sumus in Christo Iesu, in morte [i] ipsius baptizati sumus? consepulti [k] enim sumus cum illo per batismum in mortem: vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectio- a ¶Spi-

1 Sen. 4. di. 3.

2 Triburiẽ. c. 12.

3 Sen. 4. di. 3 Ans. l. 9. c. 13. Bur. l. 4. c. 5. Iuo p. 1. c. 58. & 200. Pã. l. j. c. 16.

† apparitionis] Orig.

4 Bur. l. 4. c. 2. Iuo p. 1. c. 59. & 197. Pan. l. 1. ca. 17.

5 Iuo p. j. c. 45.

† condit] vera lectio. Rom. 6.

a ¶*Spiritus.*] id est, spirituali doctrina.
b ¶*Electum.*] sed videtur quod tactu sui corporis vim baptismo contulit. s. e. nunquam. Sed dicimus, quod tunc potestatem aquæ contulit: sed in morte sua volunt illam potestatem suum consequi effectum, vt hic in fine dicitur.
c ¶*Formamque.*] id est, per similem formam mysticam. s. di. 2. quia passus.
d ¶*Triduanam.*] j. ea. postquam. & c. de trina.
e ¶*Qualitas.*] id est, similitudo facti.[a]
f ¶*Legitimum diem.*] id est, diem naturalem. dic sabbatum, & sequentem noctem.
g ¶*Et virtus.*] i. efficacia sacramenti, s. baptismi. habebat quidem antè efficaciam, sed nõ tantam, quia non erat adhuc porta cæli aperta. quãuis enim vim regenerandi aquis tactu sui corporis contulerit: vt s. ead. nunquam. non tamen patebat ianua ante passionem, quia apertionem paradisi passio eius specialiter operata est cum resurrectione, [b] extrà e. maiores, §. cautè.
h ¶*Et species.*] i. similitudo, vel repræsentatio, vel similitudo repræsentata, id est, quod repræsentatur ab actione, quæ fit in baptismo: scilicet mors, & triduana sepultura, & resurrectio Christi.
i ¶ *In quibus.*] s. dist. 51. miramur.[c]
k ¶*Et formam.*] generalem scilicet. quod nõ fecerat antè. suprà e. c. per aquam. vel hic dicto, ibi facto. 23. q. 5. c. si audierit. ext. de ap. c. dilecti.
l ¶*De quo.*] id est, de qua forma baptizandi generali.
m ¶*Instruere.*] tantum supple, & non post: nisi: &c.
n ¶*Nisi propriè.*] id est, generaliter ad omnes.
o ¶*Pentecostes.*] sicut resurrectio. 78. di. quod die.
p ¶ *Ad alios.*] i. alijs diebus attribuantur, & in alijs dieb. contingãt. quoniam resurrectio semper die Dominico celebratur.
q ¶*Non ex nostra.*] q. d. non ex nostro inge-

* Baptismi vis qñ data fuit aquæ.
a id est, modus operandi, quem habet qui baptizat. A.
† al. ad instar
Matth. 28.
b d hoc no. s. c. ex quo.
† al. consecrata.
c Hoc vult dicere quia ad discipulos loquẽdo oẽs comprehẽdit ĩ hoc c. hic alleg. miramur. cũ suis concord. Arch.
† vt ij] Ori.
† al. omnem

rectionis erimus. § & cætera, quæ latius magister gentium ad commendandum sacramẽtum baptismatis disputauit, vt appareret ex huius doctrinæ spiritu [a] regenerandis filijs hominum, & in Dei filios adoptandis illum diem esse, & illud tempus electum [b], in quo per similitudinem, formamque [c] mysterij ea, quæ geruntur in membris, his, quæ in ipso sunt capite gesta, cõgruerent: dum in baptismatis regula & mors interuenit interfectione peccati, & sepulturam triduanam [d] imitatur trina demersio, & ab aquis eleuatio resurgentis instar† est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas [e] docet celebrandę generaliter gratiæ eum esse legitimum diem [f], in quo orta est & virtus [g] muneris, & species [h] actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum valet, qđ ipse Dominus Iesus Christus, posteaquàm resurrexit à mortuis, discipulis suis (in quibus [i] omnes ecclesiarum præsules docebantur) & formã, [k] & potestatem tradidit baptizandi, dicens § Euntes ergo nunc docete omnes gentes, baptizãtes eos in noĩe patris, & filij, & Spiritus sancti. § De quo [l] vtique eos ante passionem potuisset instruere [m], nisi propriè [n] voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse. Additur sanè huic obseruantiæ etiã Pentecostes [o] ex aduentu Spiritus sancti sacra † solemnitas, quæ de Paschalis festi pendet articulo: & cum ad alios [p] dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum diem, qui resurrectione Domini est insignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, & † eos, quos à die Paschæ, aut molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas interclusit, inuitat A, vt quibuslibet necessitatibus impediti, desiderij sui effectum dono Spiritus sancti consequantur. *& infrà c. 4.* ¶Hoc autem nos non ex nostra [q] persuasione defendere, sed ex Apostolica auctoritate seruare satis idoneo probamus exemplo, sequentes beatum Apostolum Petrum, qui in eo die, quo omnium † credentium numerum promissus Spiritus sancti repleuit aduentus, trium millium [r] populum sua prædicatione conuersum lauacro baptismatis consecrauit. Quod sancta scriptura, quæ Apostolorum actus continet, fideli historia docet dicens § His auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus [s] verò ad illos, pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrũ in nomine Iesu Christi in remissionem † peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti. §

A ¶ Inuitat.] *Iuo habet*, inuitans *Sed in originali est*: interclusit inuitos, aut quibuslibet necessitatibus impeditos, desiderij, &c.

Item in eadem epist. c. 6.

¶De eodem.

CAP. XIIII.

SI quis autem Epiphaniæ festiuitatem (quæ in suo ordine debito honore venerãda est) ob hoc existimat priuilegium habere baptismatis, quia hoc quidam putant, ꝙ in eadem die Dominus ad baptismum sancti Ioannis accesserit, sciat illius baptismi aliã gratiam [t], aliam fuisse rationem: nec ad eandem pertinuisse virtutem, qua per Spiritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur [qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate [u] carnis [x], neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.] Dominus enim nullius indigens remissione peccati, nec quærens remedium renascendi [y], sic voluit baptizari, quomodo voluit circuncidi, hostiamque pro se emundationis offerri, vt qui factus erat ex muliere (sicut Apostolus ait) fieret & sub lege, quam non venerat soluere, sed adimplere, & implendo finire: sicut beatus Apostolus prædicat, dicens [z] § finis [a] autem legis Christus [b] ad iustitiam omni credenti § Baptismi autem sui in se condidit [c] sacramentum: quia in omnibus primatum tenens, se docuit esse principiũ: & tunc regenerationis potentiam [d] sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismatis.

Item ex concilio Gerundensi, capitu. quarto.

nio, vt s. di. 2. in Christo.
r ¶*Trium millium.*] [«] sed quomodo posset esse, quòd tot vna die baptizaret? fortè quia fundebat aquã super eos. aliàs non videtur quòd quemlibet posset immergere. Sed pone ꝙ non super eos fundebat aquam nisi in partem corporis: totus ne erat baptizatus? Dicit Hu. quòd si fundatur super caput, vel super maximam partem corporis, semper crederet eum baptizari: aliàs non. Vel dic eum baptizari si aqua etiam cadat super pedem. [d] ar. j. c. nec quemquam. sicut sufficit possidere partem ad hoc vt possideat totum: dum tamen eius quidem animi sit vt totum intendat possidere: vt ff. de acq. pos. possideri. §. 1. sic de pœ. dist. 1. vulgaris.
ADDITIO. Hoc etiam no. Goff. in summa de baptismo. §. item quæritur quid si. & Innoc. ext. de baptismo, debitum. Arch.
s ¶*Petrus.*] s. e. dist. 2. tunc eis.
t SI quis.] ¶*Aliam gratiam.*] Et ita nõ omnis Christi actio, nostra est lectio. ar. s. dist. 2. liquidò. quia ex eo non esset remissio peccatorum. [e] vt j. ea. dist. non regenerabantur.
u ¶*Ex voluntate.*] i. ex concupiscentia.
x ¶*Carnis.*] i. feminæ, quæ de carne Adę est facta. propterea dicitur fæmina caro, quæ regitur: vir spiritus, qui regit.
y ¶*Renascendi.*] scilicet pro nobis: quomodo & circuncidi.
z ¶*Dicens.*] in epistola ad Corinthios.
a ¶*Finis.*] sc. consummationis. implet enim in se & in nobis quod lex prædixerat.
b ¶*Christus est.*] Christus dico valens ad iustitiam omni credenti. de pœ. dist. 2. si enim.
c ¶*Condidit.*] id est, nuntiauit & instituit.
d ¶*Potentiam.*] i. plenam efficaciam, quia tunc ianua cæli fuit aperta, extrà cap. maiores. Io. de hoc. s. c. propriè.

« Baptizan do an sit opus totum corp[us] immergere.
Act. 2.
† al. remedium
d Arg. cõtra j. c. prima. ver. toto corpore.
1 Iuo p. 1. c. 47. Pan. l. 1. c. 18.
e Nã p illud baptisma tm̃ corpus lauabatur exterius nõ mũdabatur interius à pc̃ö. Arc.
Rom. 10.

De

¶In

¶ In solemnitate Paschali, & Pentecostes cathecumeni baptizentur.

CAP. XV.

1 DE cathecumenis baptizandis id statutum est, vt in Paschæ solemnitate, vel Pentecostes, quantò maioris celebritatis maior celebritas est, tantò magis ad baptizandum veniant: cæteris solemnitatibus infirmi [a] tantummodo debeant baptizari: quibus quocunque tempore conuenit baptismum non negari.

¶ *Restitutum caput est ex suo originali.*

Item Leo Papa, epist. 4. c. 6.

¶ Necessitate cogente, quolibet tempore baptizare licet.

CAP. XVI.

2 SI qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragij vrgentur [b], omni tempore debent baptizari.

¶ *Apud B. Leonem sententia huius capitis, est post cap. duo tempora. & ante c. si quis autem. sup. ead.*

Item Gelasius Papa clero, & plebi Tarent. [3]

¶ Nisi necessitate cogente inter Pascha & Pentecostem nullus baptizare præsumat.

CAP. XVII.

4 VEnerabilis baptismi [c] sacramentum non nisi in festiuitate Paschali, & Pentecostes tradere præsumat episcopus, exceptis ijs, quibus vrgente mortis periculo, talibus oportet, ne in æternum pereant, remedijs subueniri.

¶ *In epistola Gregorij secundi clero, & plebi Turingiæ, vnde citat Iuo (quamuis & Gelasij esse potuerit) & in concilio Vuormaciensi, vnde Burchardus, legitur,* Sacrosancti baptismi, *itemque apud Iuonē, ca. 202. In capite autem 63. est.* Generalis, *& in margine,* Venerabilis.

Idem Gelasius epistola ad episcopos Lucaniæ, c. 12. [5]

¶ De eodem.

CAP. XVIII.

6 BAptizandi sibi quispiam passim quocunque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter Paschale festum, & Pentecostes venerabile sacramentum, excepto duntaxat grauissimi languoris incursu, in quo verendum est, ne morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortassis ægrotans exitio præuentus abscedat.

Item Isidorus de officijs, l. 2. c. 24.

¶ Non nisi sacerdos baptizare præsumat.

CAP. XIX.

7 COnstat baptisma [d] à solis sacerdotibus [e] esse tractandum: eiusque mysterium [f] nec ipsis diaconis explere est licitum absque episcopo, vel presbytero [g]: nisi, his procul absentibus, vltima languoris necessitas cogat. Quod & laicis [h] fidelibus plerunque permittitur, ne quispiam sine remedio salutari de seculo euocetur. *Item Gelasius Papa.*

¶ 8 Diaconus quoq; propriã, *&c. vt suprà, in tractatu ordinandorum, vbi de reuerentia diaconarum erga sacerdotes agitur.*

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 99. & 100.

¶ Non præsumat mulier baptizare.

CAP. XX.

3 9 MVlier [i], quamuis docta, & sancta, viros in conuentu docere, vel aliquos baptizare non præsumat.

Nisi necessitate cogente. Vnde Vrbanus Papa II. [super quibus [k] consuluit,] &c. vt suprà, in tractatu coniugij: vbi de compatribus agitur.

Item Augustinus ad Fortunatum.

¶ Etiam laici necessitate cogente baptizare possunt.

CAP. XXI.

10 IN necessitate, cum episcopi, aut presbyteri, aut quilibet ministrorum non inueniuntur, & vrget periculum eius, qui petit, ne sine isto sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos [l] solere dare sacramẽtum, quod acceperunt, solemus audire.

Item ex decreto Martini † Papæ III.

¶ De eodem.

CAP. XXII.

11 QVicunque [m] presbyter in prouincia propria, vel in alia, vel vbicunque inuentus fuerit, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, vel pro intentione itineris, vel de alia aliqua excusatione †, & sic sine baptismo moritur, deponatur.

Item Isidorus.

¶ Non reiteratur baptisma, quod à pagano ministratur.

CAP.

" catechumen⁹ si moriatur sine baptismo, an sit imputandũ presbytero.

1 Iuo p. 1. c. 60. Pan. l. 1. c. 20.

a De hoc ẽt le. & no. 18. di. peruenit. in fi. vbi vide. Arc.

" Paruuli p̃nt in omni tempore baptizari.

2 Burc. l. 4. c. 2. Iuo p. 1. c. 197. Pann. l. 1. c. 19.

3 in epi. Gregor. ij. clero & plebi Turingiæ, & in conc. Vuormac. c. 1.

4 Bur. l. 4. c. 7. Iuo p. 1. c. 63. & 102. Pã. l. 1. c. 21.

5 conc. Paris. c. 7.

6 Ansl. l. 9. c. 12. Burc. l. 4. c. 4. Iuo p. 1. c. 199.

7 Sẽ. 4. dis. 6. Iuo p. 1. ca. 67. Pan. l. 1. c. 23.

8 s. dist. 93. diaconos propriam.

9 s. di. 25. mulier. Sent. 4. dist. 6. Burc. l. 8. c. 83. Iuo p. 1. c. 65. Pan. l. 1. ca. 25. 30. q. 3. super quib⁹.

10 Iuo p. j. c. 191. Pan. l. 1. c. 26.

† al. Martiniani

11 Pol. l. 3. tit. 10. Ansl. l. 9. c. 54. Bu. l. 4. cap. 47. Iuo p. 1. ca. 241.

† al. occasione

DE *catechumenis baptizãdis.*] " Quid si sacerdos catechumenos sanos à baptismo repellat: & ipsi interim ante constitutũ tempus sine baptismo decedant: nunquid imputabit sacerdoti? non videtur. absit enim vt ea quæ propter bonum & licitum facimus, &c. vt 23. q. 5. de occidendi.[a]

a ¶ *Infirmi.*] vel etiam paruuli. s. dist 5. baptizari.

b SI *qui.*] ¶ *Vrgẽt.*] ff. si quis cau. l. 2. s. 18. dist. placuit. ff. de diuer. & tẽ. præs. l. 1. alijs etiam modis in necessitate quis adstringitur. 18. dist. si episcopus.

c VEenerabilis *baptismi.*] " Cum præter baptismum salus nulla infantib. permittatur, vt j. e. dis. nulla. non videtur circa eos obseruandũ quod in istis ca. continetur, vt preter statuta tempora Paschæ & Pẽtecostes baptizari non debeant, ne præueniente morte, qui regenerari possint non inueniantur, vt di. 5. c. 2. in ambiguis autem sequendum est q̃d certius æstimatur, vt s. di. 95. p̃sbyteri. hoc ẽt cõsuetudo ecclesiæ obseruat in paruulis, secus in adultis, in quib. simile periculum non timetur, quia in eis cõuersio mentis ad Deũ baptismi vicem supplere non dubitatur, vt j. c. baptismi vicem.

B*Aptizandi.*] s. solẽniter. & est ratio quare in istis duobus dieb. vt Christo mortuo commoriamur, & sepulto cõsepeliamur, & resurgenti con resurgamus. Arch.

C*Onstat.*] CASVS. Quæsitum fuit ab Isido. ad quem spectat officium baptizandi: & respondetur, quòd ad solum sacerdotem, sed in necessitate persbytero, vel episcopo absente potest baptizare diaconus, vel etiã laicus. Seq. tria c. plana sunt.

d ¶ *Baptisma.*] i. baptismi mysterium. vnde ad expositionẽ eius sequitur, eiusque mysterium.

e ¶ *Sacerdotibus.*] j. e. sanctum. contrà vbi dicitur, ꝙ auctoritas traditionis baptismi etiã ad laicos pertinet Christianos. sed illud in necessitate verum est, vt hic subiungitur, & ibi in exemplo de pœnitente & catechumeno declaratur.

f ¶ *Mysterium.*] s. de pœ. di. 1. quem pęnitet.

g ¶ *Vel presbytero.*] i. licentia. s. di. 93. diaconos. & c. diaconi. contrà. dic vt ibi.

h ¶ *Quod & laicis.*] s. 30. q. 1. ad limina. 1. q. 1. quod quidam.

M*Vlier.*] Hæc est 3. pars di. in qua probat per 12. ca. quòd in necessitate potest fieri baptismus à quocunque. Io. de Fan.

i ¶ *Mulier.*] s. 33. q. 5. mulierem. 23. dist. mulier.

k ¶ *Super quibus.*] s. 30. q. 3. super quibus.

I*N necessitate.*]

l ¶ *Etiam laicos.*] s. 1. q. 1. neque. & c. si quis per ignorantiam. & c. quod quidam. s. 93. di. diaconos.

m Q*Vicunque.*] s. 1. q. 1. neque. & ca. si quis per ignorantiam.

Ro-

Romanus.] CASVS. Paganus quidam baptizauit hominem in forma ecclesię: quare quæsitum fuit quid esset faciendum. Et respondet Isidorus, quòd Papa non attendit baptizantem hominem, sed Dei virtutem in baptismo.

a ¶Romanus.] ꝫ. eadem distinctio. quos à paganis. contra ibi, non in forma ecclesiæ. s. dist. 62. nulla ratio. s. 1. q. 1. c. 1. G. contra, ibi enim dicitur, quòd nemo dare pôt quod non habet, vt ꝫ. e. quomodo. in prin. quomodo ergo baptismum paganus tradere dicitur; sic "creditor dominium rei sibi obligatæ post biennium in alium transfert, quod tamen non habet. inst. qui. ali. licet vel non. §. 1. Arg. contra. ff. de acq. rer. do. traditio. iuris ergo auctoritate pmittente potest quis in alium transferre quod non habuit. & hoc casuale: illud verò regula re. 1. q. 7. Daibertum.

1 1. q. 1. si qs p ignorãtiã. capit. 5 c. 4. Sen. 4. dist. 5 Alg. l. 3. c. 6.

" Dare pôt quis quod non habet.

CAP. XXIII.

1 Romanus [a] Pontifex nõ hominem iudicat, qui baptizat: sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi; licet paganus sit qui baptizat.

¶*De hoc capite dictum est suprà 1. q. 1. si quis per ignorantiam.*

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 104.

¶De eodem.

CAP. XXIIII.

2 A Quodam Iudæo A nescitis, vtrum Christiano, an pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, & qd de ijs sit agendum consulitis. Hi profectò, si in nomine sanctæ trinitatis [b], vel tantùm in Christi nomine, sicut in actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt (vnum quippe idemque est, vt sanctus exponit Ambrosius 3) constat eos non esse denuò baptizandos.

A ¶Iudæos.] *Apud Algerum est*, vt audio, *Verùm in originali post hoc caput sequuntur verba hæc*, sed primùm, vtrum Christianus, an paganus ipse Iudæus extiterit, vel si postmodum factus fuerit Christianus, inuestigandum est.

A Quodam.] CASVS. Quidam baptizati fuerunt à quodam: sed nesciebat vtrũ esset Iudæus, Paganus, vel Christianus. quare quæsitum fuit à Nicolao quid de his esset faciendum. Qui respondens dicit, quòd si in nomine patris & filij & Spiritus sancti fuerunt baptizati, nõ debẽt iterum baptizari.

2 Sen. 4. di. 3 Alg. l. 3. c. 6. Iuo par. 1. c. 148. Pan. l. 1. c. 29.

Act. 2. & 19

3 Amb. l. 1. d spũ sctõ, c. 3.

b ¶Trinitatis.] ꝫ. c. di. sanctum. & c. si nõ sanctificatur. contra. ꝫ. e. dist. multi. & c. si reuera. & c. in synodo. contra. Sed hic expone Trinitatis explicitæ. s. e. di. agunt homines. ꝫ. e. dist. postquàm vos. contra. Et quare potius baptizatur quis in nomine Christi, quàm in nomine Trinitatis? "Tu dic quòd in nomine Trinitatis non intelligitur nisi trium personarum essentiæ vnitas, & in nomine Christi intelligitur vnctus, vngens, & à quo vngitur. Dicit ergo Gra. [a] concessum fuisse Apostolis baptizare in nomine Christi propter nomen Christi amplianduni. hoc est abrogatum per contraria hic signata ꝫ. e. in synodo. & c. si non sanctificatur. hoc non credo, cũ hoc c. Nicolai posterius sit. Dico ergo qđ non debet quis baptizari in nomine Christi: si tamen baptizatur, valet baptismus. [b] & hoc innuit hic illa litera, quia non illorum, s. qui baptizant, &c.

" Baptizatur quis in noĩe Xpi. ñ aũt in noĩe Trinitatis.

4 Iuo p. 1. c. 160. Pann. l. 1. c. 30.

a Et Baz. secundum G.

b idẽ not. ꝫ. c. multi. ibi dicam. Arc.

Item Augustinus contra Cresconium grammaticum, libro 3. c. 6.

¶Sicut p bonũ, ita per malum ministrum æquè baptisma ministratur.

CAP. XXV.

4 Si inter bonos ministros, cum sit alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorem datur, nullo modo est malus, qui etiam per malum datur, quando idem baptismus datur: & ideò per ministros dispares Dei munus æquale est, quia non illorum, sed eius est.

Idem super Ioannem in parte prima. tract. 5. ad c. 1.

Si inter bonos.] CASVS. Quæsitum fuit vtrum baptismus per malum datus sit malus, vel non æquè bonus vt datus per bonum. Et respondet Augu st. quòd nõ ideo melior est, quòd per bonum vel malum datur, quia non baptizantis, sed Dei est.

¶Non merita ministrorum, sed virtus Christi in baptisma te operatur.

CAP. XXVI.

5 Baptismus † talis est, qualis ille est, in cuius potestate datur, non qualis est ille, per cuius ministerium datur. *Item ibidem.* ¶ Quid nouerat 20 Ioannes Baptista? Dominum. Quid non nouerat? potestatẽ [c] Dominici baptismi in nullum hominem à Domino transituram: sed ministerium planè trãsiturum, potestatem à Domino in neminem ministrorum, ministerium & in bonos, & in 30 malos. 6 Non exhorreat [d] columba [e] ministerium malorum: respiciat Domini potestatem. Quid tibi faciat malus minister, vbi [f] bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus præco, vbi beneuolus est iudex. *Item infrà.*

¶ Neque [g] qui plantat [h], est 40 aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum [i] dat Deus. *Item ibidem.* ¶ Ego A [k] dico, & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse omnes, per quos baptizatur: iustos oportet esse tanti iudicis ministros, si ministrare iustè voluerint. Si 50 autem noluerint esse iusti, qui in cathedra Moysi sedent, securũ me facit magister meus, de quo spiritus eius dixit [Hic est, qui baptizat. [l]] *Item infrà.*

¶ Non timeo adulterum, non ebriosum [m], non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur § hic est, 60 qui baptizat. §

A ¶Ego dico.] *Sic etiam Iuo: sed in originali.* Et ego, & omnes dicimus, quia iustos oportet esse tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si volunt. Si autem noluerint, &c. *Sunt autem partes huius capitis ex eodem tractatu quinto hinc inde* 70 *collectæ.*

Idem in tractatu 6. ad capit. 1. Ioannis.

¶De eodem.

Baptismus.] CASVS. Dicitur hic, qđ solus Deus retinet potestatem baptizandi, per ministerium verò baptizat sacerdos bonus vel malus: & licet homo baptizet exterius, interius tamen nullam potestatẽ exercet, quia Deus est qui baptizat interius, quod pbat auctoritate Apostoli dicentis: Neque qui plantat. &c. & ad hoc etiam inducuntur verba Ioannis Baptistæ, quæ sunt in Euangelio. Io. scilicet, vidi spiritum descendentẽ de cælo sicut columbam, & mansit super eum, & ego nesciebam eum. Quæ verba exponit Aug. & dicit, quòd nesciebat eum, idest, nesciebat, quòd potestatem baptizandi sibi retinebat, sed tantùm ministerium baptizandi tradidit bonis & malis.

5 ꝫ. e. aliud. Sent. 4. di. 5. Iuo p. j. c. 156 157. 158. 159. Pã. l. 1. c. 31.

† Baptisma tale] Orig.

6 s. dist. 32. præter hoc.

c ¶Potestatem.] cum dixit. Vidi spiritum descendentem de cęlo sicut columbam, & mansit super eum, & ego nesciebam. hoc exponit Augu. quòd Ioan. nesciebat eum, idest, nesciebat quòd sibi potestatem illam retinuisset Dominus, sed tantùm ministerium baptizandi tradidit Dominus.

d ¶Non exhorreat.] s. dist. 32. §. verum. s. 1. q. prima, neque in homine.

e ¶ Columba.] id est, ecclesia. 24. q. 1. loquitur.

f ¶Vbi.] 26. q. 7. alligant.

g ¶Neque.] vt s. dist. 19. secundum.

h ¶Qui plantat.] prædicando, ad fidem conuertendo.

i ¶Qui incrementum.] idest, infusionem gratiæ, & remissionem peccatorum. 1. q. 1. si fuerit.

k ¶Item ego.] resp. tacitæ obiectioni, q. d. "licet malus minister conficiat, vel baptizet, nihilominus tamen debent esse boni.

l ¶Qui baptizat.] interius absoluẽdo à peccatis. nam illius est baptismus, non baptizantis. s. c. à quodam.

1. Cor. 3.

Matth. 23. Ioan. 1.

" Ministri sacramẽtorũ debẽnt esse boni.

m ¶Ebriosum.] dum tamen intelligat quid agit [c]. consuetu- 80 dinem hic notat hoc nomen, non actum. ext. eo. maiores. ver. illud verò.

c De hoc ẽt leg. & no. s. 1. q. 1. dedit. ibi videas. Arc.

Cum baptizat.] a ¶ *Aut tolerantur.*] s. 23. q. 7. c. 1.

SI qui.] Casus. Quidam ab hæreticis in forma ecclesiæ baptizati volebant ad ecclesiã redire, querebatur vtrũ essent baptizandi. Et resp. quòd non, sed debent integrè instrui in fide, & ecclesiæ per manus impositionem reconciliari. Si verò sunt paruuli, vel tales, qui instrui non possint, debent chrismari, & patrini debent respondere ꝓ eis, & confessionem facere. *Communicati*, idest, vncti, vel communioni redditi.
b ¶ *Trinitatis.*] s. 1. q. 1. neque in nomine.
c ¶ *Confessione.*] id est, inuocatione.
d ¶ *Et si consentiunt.*] hoc de adultis.
e ¶ *Per manus impositionẽ.*] confirmatoriã: quæ etiam in hoc casu reconciliatoria est. j. e. di. ab antiqua. & 1. q. 1. §. ecce.
e ¶ *Per manus.*] sed nũquid de furioso iudicat secundum illũ statum mentis, quem habebat cũ in furorẽ incidit? "Nam si voluntatẽ habuit baptizandi, & incurrit furorem: valebit eis baptismus in furore collatus. aliàs non. ext. c. maiores. §. vl. Secus in puero: qa puer non habuit voluntatẽ vnquam: & tamen saluabitur baptizatus. j. e. quæris.
f ¶ *Communicati.*] idest, perũcti.
g ¶ *Eucharistiæ.*] hoc de adultis: "qa paruulis nõ daẽ corpus Christi, vt j. e. c. in ecclesia. nisi fortè vbi cõsuetudo est ꝙ infunditur ꝑ ora corũ sanguis Christi, non corpus secundum quosdam.
QVamuis.] Casus. Dicitur hic, ꝙ licet vnũ sit baptisma hęreticorũ baptizantiũ in forma ecclesiæ, & catholicorum: tamen qui extra ecclesiam baptizatur, gratiam Dei non consequũtur: & ideò si ad fidem reuertuntur, reconciliari debent, & non rebaptizari.
h ¶ *Ad salutem.*] hoc dicitur de illis, q̃ sciẽter ab hęreticis baptizantur, & corũ errores imitãtur: sed in necessitate mortis melius esset à talib. baptismũ accipere, q̃ sine ꝑceptione talis

1 Sẽ. 4. dis. 5. Iuo p. 1. ca. 160.
Ioan. 1.
† al. dogmatibus
2 Bur. l. 4. c. 39. Iuo p. 1. cap. 160. & 233. ex Rotoma.
† al. &
" Baptismus an possit cõferri furioso.
† al. nomẽ] Orig.
" corp⁹ Dñi non datur paruulis.
3 Sẽ. 4. di. 6. Iuo p. 1. ca. 160. Pan. l. j. c. 28.
† al. quam

CAP. XXVII.

1 CVm baptizat malus ex aliqua vel ignorantia ecclesiæ, vel tolerantia (aut enim ignorantur mali, aut tolerantur[a] vt palea, quousque in vltimo ventiletur area,) illud, quod datum est, vnum est: nec impar propter impares ministros, sed par & æquale propter [hic est, qui baptizat.]

Idem de ecclesiasticis regulis †, *c. 52.*

¶ Non reiteratur baptisma, quod in nomine sanctæ Trinitatis ministratur.

CAP. XXVIII.

2 SI qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis[b] confessione[c] baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem vt baptizati, ne sanctæ Trinitatis Inuocatio, vel confessio annulletur: sed doceantur integrè, & instruantur quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in ecclesia teneatur: & si consentiunt[d] credere, vel acquiescunt confiteri, purgati iam fidei integritate confirmentur manus impositione. Si verò paruuli sunt, vel † hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis, qui eos offerunt, iuxta morem † baptizandi. Et sic per A manus[e] impositionem chrismate communicati[f], Eucharistiæ[g] mysterijs admittantur.

A ¶ Per manus impositionem.] *In originali est.* Et sic manus impositione, & chrismate communiti, Eucharistiæ, &c. *Sed ob glossam non est mutatum.*

Idem ad Orosium in lib. 65. quæstionum dialog. q. 59.

¶ De eodem.

CAP. XXIX.

3 QVamuis vnum baptisma sit, & hæreticorũ (eorum scilicet, qui in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti baptizant,) & ecclesiæ catholicæ, tamen quia foris, & extra ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem[h], sed ad perniciem, habentes nimirum formam A sacramenti, virtutem autem eius abnegantes. Et ideò eos ecclesia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis[i] baptizati sunt. Ipsa est profectò forma sacramenti. Ideò, cum reuersi fuerint, accipiunt virtutem Spiritus sancti, quem † ij, qui extra ecclesiam baptizantur, nondum habent.

A ¶ Formam sacramenti.] *Ita etiam apud Iuonem, In originali est,* habentes quidem speciem pietatis, virtutem tamen eius abnegantes. *& rursum.* Animales, inquam, spiritum non habentes. *Et idcirco eos ecclesiæ, &c. Vtitur autem B. Pauli verbis. 2. Tim. 3. & Iudæ Apostoli, c. 1.*

Item Pelagius Papa Gaudentio Episcopo.

¶ Baptizantur, qui tantùm in nomine Domini baptizati probantur.

CAP. XXX.

SI reuera hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis † commorari † dicuntur solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitã confitentur[k], sine cuiusquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes in sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin verò apud dilectionem tuam eorum, qui conuerti volunt, manifesta confessione claruerit, quòd in nomine Trinitatis fuerit baptizati, sola reconciliationis impensa gratia, catholicæ sociare fidei maturabis: vt tali dispositione seruata nihil aliter, quã quod Euangelica iubet auctoritas temeritatis cuiusquam spiritu videatur effectum.

Item Augustinus de vnico baptismo, lib. 7. c. 53.

¶ An approbetur baptisma, quod à non baptizato prestatur.

CAP. XXXI.

4 5 SOlet etiam queri, vtrũ approbandum sit baptisma[a] quod ab eo[l], qui non accepit, accipitur, si fortè hoc curiositate aliqua didicit, quẽ admodum dandum sit: & vtrũ nihil intersit[m], quo animo accipiat ille, cui datur, cum simulatione, an sine simulatione: si cum simulatione, vtrum fallens[n], sicut in ecclesia, vel in ea, quæ putatur ecclesia, an iocans[o], velut in mimo A. *& infrà.* ¶ Verùmtamen, si quis fortè me in eo concilio constitutum vbi talium rerum quæstio versaretur, non præcedentibus[p] meritis, B quorum sententiam sequi mallem, vrgeret vt dicerem, quid ipse sentirem, si eo modo affectus essem, quo eram, cũ ista dictarem, nequaquam[q] dubitarem habere eos baptismum, qui vbicunque, & à quibuscunque illud verbis Euangelicis consecratum sine sua simulatione[r], & cum aliqua fide accepissent: quamquàm eis ad salutem spũalem

10 20 30 40 50 60 70 80

sacramẽti decedere: qa si euaserint, manus impositionẽ & cetera quæ sequuntur, in catholica ecclesia recipiunt, vt j. e. sanctum est. in fi. paruulis hoc nõ nocet. 1. q. 4. placuit.
i ¶ *Trinitatis.*] i. patris & filij Spiritus sancti. s. e. propriè.
SI reuera.] Casus. Quidam erant ab hęreticis baptizati, q̃rebatur vtrum rebaptizari deberent? Et respon. si dicunt se baptizatos tãtùm nomine Domini, debent iterũ baptizari. si verò in nomine. Trinitatis explicitè, s. i nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, sufficit si reconcilientur: quia forma Euangelica iterari non debet.
k ¶ *Confitetur.*] hic creditur eis pro se: qa nulli fit præiudicium.[b]
SOlet etiam.] Hęc est 4. pars dist. secundũ Ioan. de Fan.
Casus. Tres quæstiones mouet August. in hoc c. Prima est, an aliquis sit baptizatus, qui baptizatur ab aliquo non baptizato. Secũda est, an fictus accedẽs ad baptismũ suscipiat baptismũ. Tertia est, an ille baptismũ suscipiat, q mimicè & ilocaliter baptizatur. Has quęstiones per ordinẽ præmittit Au. & posteà soluit primam & secundã, dicẽs in vtroque casu baptisma esse collatũm, licet sine charitate nõ possit ad salutẽ ꝓdesse: qđ probat auctoritate Apostoli. Quæstionem verò tertiam insolutam dimittit, dicens ad eius solutionẽ diuinũ responsum per alicuius reuelationem esse necessarium. & ꝙ de hoc vellet audire sententias aliorum. ergo, *solet etiam quæri*, &c. *Nequaquam*, prima solutio, *sicut iam*, secunda solutio, *dum ea*, id est, iusta.
l ¶ *Quod ab eo.*] suprà ea. dist. Romanos.
m ¶ *Intersit.*] quo ad sacramentum, vt infrà c. sicut.
n ¶ *Fallens.*] cũ dolo.
o ¶ *An iocans.*] tertia q.
p ¶ *Non præcedentib.*] i. super hoc dicentibus prius bonis viris plenis meritorum.
q ¶ *Nequaquam.*] soluit primã quæstionem.
r ¶ *Simulatione.*] maximè.

a Vt 32. dist. §. verum. ca. ad hoc.
4 j. e. multi sunt. Iuo p. 1. c. 161. Pã. l. 1. c. 62. S. T. 3. q. 66. ar ti. 6.
† al. destinatis vicinis] Iuo.
† al. commorati.
b Quod dic vt le. & no. j. ea. placuit de infantib.
5 Sen. 4. dist. 6. Iuo p. 1. c. 102.

a ¶*Fidem.*] sed quomodo possum habere talem fidem, & non charitatem: " cum qui habet vnam virtutem, habeat & omnes? de pœn. dist. 5. ca. vlt. Non possem quidem nisi miraculose, † secundum quod mali etiam miraculose prophetizant. 1. q. 1. prophetaui t. Vnde caute dixit, si enim habeam, &c.

" Virtutes oẽs hẽt, qui vnã habet.

† Fides pōt hri sine charitate, & est vera fides, quis ñ vera virtus. Cōc. Trid. ses. 6. c. 15. & can. 28.

reciperet, nec tamen peccata dimitterentur: quod fatuum esset dicere: & ita sine remissione peccatorum verum baptisma susci pitur.

h ¶*Impiè.*] nam iniuria fit sacramento. extra de aposta. ex literarum.

b ¶*Montes transferã.*] intellige montes dupliciter. Vel ad literã, sicut de beato Benedicto. Vel, montes, i. dæmones à patientibus.

c ¶*Sicut iam.*] soluit secũdam quæstionem.

d ¶*Fallaciter.*] s. 22. q. 2. nec artificio. s. 1. q. 1. sicut ficti. s. dist. 27. quod interrogasti.

e ¶*Dictum est.*] à Ioanne.

f ¶*Vbi.*] tertiam insolutam dimittit.

g ¶*Implorandum.*] hęc quæstio alibi videtur determinata, vt 1. q. 1. §. ecce. nam etiam inuitus quis baptizatur, vt 45. dist. de Iudæis. " Ad hoc dico quòd si baptizans intendit baptizare, qualemcunque intentionem baptizatus habeat, recipit sacramentum, sed si non intendit baptizare, licet verba proferat, non est baptizatus, [a] quia verba debent seruire intentioni, vt 22. q. 5. humanæ. ar. ad hoc ℐ. ea. retulerunt. Nã qui ioco, vel ludendo dicunt talia verba: spondes, spondeo: non obligant sibi alios, vt ff. de act. & obl. obligatio num. in fi. & dic, vt d. §. ecce.

1. Cor. 13.

1. Ioan. 2.

"Baptizans dẽt habere intẽtionem baptizandi.

a Hoc ꝓbat Aug. q̃ dt ꝙ intẽtio req̃ ritur ad oẽ sacrm: & sine intẽtiõe faciendi nihil fit in sacraméto. Arc.

† ne quid] Orig.

Ostenditur.] hęc est 5. pars dist. secundum Io. de Fan.

Casvs. Quidam dicebant baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos, si ad ecclesiam reuertuntur, & hoc ideò: quia peccata non fuerant eis dimissa. quos Aug. in hoc c. reprehendit, & probat quòd non, duplici ratione. Primò, quia sicut baptizatus ab ecclesia transiens ad hæresim non amittit baptisma, sic non amittit ordinẽ illum in quo habet officium baptizandi. Secũdò probat quòd nõ, ducendo eos ad inconueniens. nam cum fictus accedit ad baptismum[i], aut dimittuntur ei peccata, aut non. si dimittuntur: ergo falsum est quod dicitur, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Si non dimittuntur, quod verum est: ergo homo sæpe baptizaretur, & verum baptisma

1 Iuo ibid.

non prodesset, si charitate caruissent, qua catholicæ insererentur ecclesiæ. § Si enim habeam [c], inquit, fidem [a], vt montes [b] transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum: § sicut iam [c] preteritis maiorum statutis non dubito etiam illos habere baptismũ, qui quanquam fallaciter [d] id accipiant, in ecclesia tamen accipiunt, vel vbi putatur esse ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur: de quibus dictum est [e] § ex nobis exierunt. § Vbi [f] autem neque societas vlla esset ita credentiũ, neque ille, qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum ludicrè, & mimicè, & iculariter ageretur, vtrum approbandus esset baptismus, qui sic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum, concordi oratione, & impensis supplici deuotione gemitibus implorandũ [g] esse censerem: ita sanè, vt post me dicturos sententias, si † quid iam exploratum, & cognitum afferrent, humiliter expectarem.

A ¶*Sicut in mimo.*] *Hic apud B. Augustinum, et Iuonem multa sunt interiecta, quæ ad sequentia percipienda operę pretium fuerit legere.*

B ¶*Meritis.*] *In originali, & apud Iuonem est*, talibus. *Sed ob glossam non est mutatum. Multa verò alia emendata sunt.*

C ¶*Habeam inquit, fidem.*] *Sine charitate potest haberi vera fides, sed non vera fidei virtus, Aliud est enim vera fides, aliud vera virtus, prout docuit B. Thomas 2. secundæ, q. 4. art. 5. Quod auctor glossæ videtur non satis præcepisse.*

Item libro primo contra Donatistas, capitu. primo.

¶Non reiteratur baptisma, quod in fide sanctę Trinitatis a b hæreticis præstatur.

C A P. XXXII.

5 1 **O**Stenditur illos impiè [h] facere, qui rebaptizare conantur orbis [i] vnitatem [k], & nos rectè facere, qui Dei sacramenta improbare nec in ipso schismate audemus. In quo enim nobiscum sentiunt, in eo etiam nobiscũ sunt. In eo autem à nobis recesserunt, in quo à nobis dissentiunt. *Item paulò superius.*

¶ 2 Sacramentum [l] baptismi est, quod habet, qui baptizatur: & sacramentum dandi baptismi est, quod habet, qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, si ab vnitate recesserit, sacramentum baptismi nõ amittit: sic etiam ordinatus, si ab vnitate recesserit, sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim sacramento iniuria [m] facienda est. Si discedit [n] à malis, vtrunque discedit: si permanet in malis, vtrunque permanet. Sicut † ergo acceptatur baptismus, quem nõ potuit amittere, qui ab vnitate discesserat, sic acceptandus est baptismus, quem dedit ille, qui sacramentum dandi, cum discederet, non amiserat. *Item eodem libro capitu. 12.*

¶ 3 Si ad baptismum fictus accessit, dimissa sunt ei peccata, an non sunt dimissa? Eligant, quod volunt: vtrumlibet elegerint, sufficiet nobis. Si dimissa dixerint, quomodo ergo Spiritus [o] sanctus disciplinæ effugiet fictum, si in isto ficto remissionem operatus est peccatorum. Si dixerint non esse dimissa, quæro, si posteà fictionẽ suam corde concusso, & vero dolore fateretur, an denuò baptizandus iudicaretur? Quod si dementissimum est dicere, fateantur verò baptismo Christi baptizari posse hominem, & tamen cor eius [p] in malitia, vel sacrilegio [q] perseuerans peccatorum abolitionem non sinere fieri: atque ita intelligant in communionibus [r] ab ecclesia separatis posse homines baptizari: vbi Christi baptismus eadem sacramenti celebratione datur, & sumitur: qui tamen tunc prosit ad remissionem peccatorum, cum quis † reconciliatus vnitati, sacrilegio [s] dissensionis exuitur, quo eius peccata tenebantur, & dimitti non sinebantur.

Idem in ep. 23. ad Bonifacium.

¶ Valet ad salutem baptisma, & si non ea fide paruuli offeruntur.

C A P. XXXIII.

6 4 **N**On † illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos

i ¶*Orbis.*] idest, ecclesiæ, quæ diffusa est per totum orbem.[b]

k ¶*Vnitatem.*] id est, illos qui baptizati sunt ab hæreticis in vnitate ecclesiæ, idest, in forma ecclesiæ: quæ est: Ego baptizo te in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti. s. ca. c. propriè.

l ¶*Item sacramentum.*] idest, potestas & ordo. s. 1. q. 1. quod quidam. & c. sicut Christus.

m ¶*Iniuria.*] iniuria videtur fieri sacramento, si secũdò baptizaretur, vel ordinaretᷣ: quia videtur fieri quasi iam non fuisset baptizatus, vel ordinatus, vt 1. q. 1. sacramenta." tamen pę nitentia bene iteratur, licet sit sacramentum. de pœn. di. 3. quamuis. §. quod autem per pœnitentiam. Similiter vnctio in quibusdam ecclesijs. s. de pęn. dist. 3. quamuis.

Additio. Quod not. 48. di. §. quod ergo. & 95. distin. §. sed istud. & ext. de sec. nup. vir autem. ibi videas.

n ¶*Discedit.*] q. d. si alterutro istorum sacramentorum malos carere dicis, dicas carere & reliquis.

o ¶ *Spiritus disciplinæ.*] id est, spiritus disciplinans & instruens.

p ¶*Cor eius.*] ℐ. c. quomodo contra.

q ¶*Sacrilegio.*] ℐ. e. di. nullus autem. & c. tunc valere.

r ¶ *In communionibus.*] i. in conuentibus.

s ¶*Sacrilegio.*] i. sacrilegij dissensione.

Non illud.] Hæc est 6. pars di. secundũ Io. de Fan.

Casvs. Quidam dicebant, ꝙ paruuli nõ erãt baptizati si offerebãtur ea intentione vt sanitatẽ corporis reciperent, & non vt consequãtur gratiam Dei. Et certè dicit Aug. quod non idò minus paruuli sunt baptizati: nec nocet eis si ea intentione offerantur. non enim propterea non regenerantur, sed regenerantur.

a ¶Sani-

b Vt 24. q. 1. loquitur. & 21. dis. quis. & hoc ꝙ hic dicit faciebant Donatist. & Nouat. q rebaptizabãt catholicos ad eorũ hrsim trãseuntes. 24. q. 3. qdã. vers. Nouatiani. & ver. Donatistæ. Arc.

2 Pan. l. 1. c. 87.

† al. Si.

" Pęnitẽtia licet sacrm sit, bene iteratur.

3 Sen. 4. dis. 4.

Sap. 1.

† al. quisque

4 ℐ. ea. qris. Sen. 4. dis. 6. Pã. l. 1. c. 95. Pol. l. 3. tit. 10. Iuo p. 1. c. 171.

† al. Nec.

paruulos

a ¶*Sanitatem.*]extrà de aposta.c.2.
b ¶*Intentione.*]error enim talis non nocet paruulis.j.c. satis ostendimus.intelliguntur enim offerri ab ipsa ecclesia, vt j.c.quæris à me.

BAptismi vicem.]Hæc est 7.pars di.in qua probat triplicem esse baptismum. & hoc probat per quatuor ca. Ioan. de Fan.

CASVS.Probat Aug. in hoc ca. quòd quamuis ad baptismũ duo sint necessaria, s. sacramentum baptismi, & fides Christi: si vnum deficit ex necessitate, reliquum sufficere potest: quod apparet in latrone:cui Dominus peccatum dimisit in cruce. Et per illum probat Cyprianus, quòd passio cum fide, in casu valet, quod probatur auctoritate Apostoli: sicut & èconuerso in paruulo, qui non potest credere corde, nec confiteri ore, sufficit sacramentum. si verò alterum prædictorum alicuius voluntate desit, contemptum suum reatus eum inuoluit.B.

c ¶*Baptismi.*]CASVS. Quidam per illam auctoritatem: Nisi quis fuerit renatus, &c. dicebant quòd semper baptismus aquæ esset necessarius. quorũ opinionem reprobat Aug. exemplo latronis, cui dictum est: Hodie mecum eris in paradiso.

d ¶*Cyprianus.*] etiam in testimonium inducens."dicit ergo baptismi defectum supplere passionem,vt in illo latrone: vel fidem conuersi vbi necessitas baptismum excludit.sicut in puero sufficit aquæ baptismus solus: quia ætatis necessitas fidem excludit: ita similiter adulto sola fides sufficit,cum necessitas excludit aquæ baptismum.

e ¶*Baptismo.*]baptismus consistit in trib. in aqua, in passione, & in cordis contritione.

f ¶ *Sed etiam fidem.*] j.e.catechumenum. cõtrà. Sed hic de fide informata charitate. ibi de informi.1.q.1.vide.

g¶*Crucifixus est.*]s.de pœn. di. 1. importuna. contrà. Sed dicitur ibi martyr,i. confitens. "Martyr enim interpretatur confitens.ad hoc 50. dist. & purgabit. si tamen passus est pro Christo.

h ¶*Credidit.*]s.de pœ. dist.7.nullus.

paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam:sed quòd eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem.[a] Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione[b] offeruntur.

Item de vnico baptismo contra Donatistas,l.4.c.22.

¶ Effusio sanguinis implet vicem baptismi.

CAP. XXXIIII.

BAptismi[c] vicem aliquando implere passionem,de latrone illo, cui nõ baptizato dictum est § hodie mecum eris in paradiso,§ non leue documentum idem beatus Cyprianus[d] assumit. Qđ etiam atque etiam considerans inuenio non tantùm passionem pro nomine Christi id,quod ex baptismo[e] deerat, posse supplere, sed etiam fidem[f],conuersionemque† cordis, si fortè ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est[g], sed pro meritis facinorũ suorum: nec quia credidit[h], passus est,sed dum patitur,credidit.Quantum itaque valeat etiam sine visibili sacramento baptismi,quod ait Apostolus[i] §corde[k] creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, § in illo latrone declaratum est.Sed tunc impletur inuisibiliter,cum mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis[l]excludit.*& infrà.c.24.*¶2 Et sicut in illo latrone, quod ex baptismi sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia,vel contemptu,sed necessitate defuerat, sic in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia nec corde credere[m] ad iustitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem.3 Ideò cum alij pro eis respondēt, vt impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet vtique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere[n] non possunt.

Item contra Iulianum Pelagianũ lib.6.c.4.

¶Alienum quippe opus est, cum credit[o] per alterum, sicut alienum[p] opus fuit[q],cum peccauit in altero.

Item eodem 4. lib. contra Donatistas,c.23.

¶Sicut autem in latrone,quia per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est,quia per pietatem[r] spiritualiter affuit, sic & cum ipsa præstò est, si per necessitatem desit,quod latroni affuit, perficitur salus. Quod traditum tenet vniuersitas ecclesiæ, cum paruuli infantes baptizantur, qui certè nondum possunt corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem,quod latro potuit,quin etiam flendo, & vagiendo, cum in eis mysterium celebratur,mysticis[f] ipsis vocibus obstrepunt:& tamē nullus Christianorum dixerit eos inaniter baptizari.*Item c.25.*¶QuibusA rebus omnibus ostēditur aliud esse sacramentum baptismi, aliud cõuersionem cordis: sed salutem hominis ex vtroque compleri.[t] Nec si vnum eorũ defuerit, ideò putare debem⁹ consequens esse,vt & alterum desit: quia & illud[u] sine isto potest esse in infante: & hoc[x] sine illo potuit esse in latrone, complente Deo, siue in illo, siue in isto, quod non ex volũtate[y] defuisset: Cum verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui. Et baptismus quidem potest inesse, vbi conuersio cordis defuerit. Cõuersio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo,sed cõtempto baptismo non potest. Neque enim vllo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum, cum Dei sacramētum contemnitur z.

A ¶ Quibus rebus.] *His verbis apud B. Aug. antecedunt ea, quæ leguntur inf. e. cum pro paruulis.*

Idem contra Iulianum,lib.6.c.6.

¶Non baptizatur in homine,quidquid in eo est.

CAP. XXXV.

4 SI QVID-

i ¶*Apostolus.*] in epistola ad Romanos.
k ¶*Corde.*]i.fide,quæ est in corde,i.mente credit quisquis: quod est ei ad remissionem peccatorum, id est, per fidem cordis iustificatur aliquis,id est,de impio fit pius.
l ¶ *Necessitatis.*]" poteritné quis seipsum in necessitate baptizare?non. [a] ext.de bap. & eius effe. debitum.ar.j.ead. sanctum. ibi, nec aliquis,&c.Nihil enim proderit ei, vt de pœnitente,qui sibi peccata non potest confiteri, nec seipsum reconciliare. Item nunquid alio liquore ab aqua? Non. Nunquid si permista sit aqua alij liquori, fit baptismus? Si aqua præualet, baptizatur:aliàs non.4.q.3.c.hermaphroditus.
m ¶*Credere.*]s.15.q.1.§.vt itaque.
n ¶*Respondere.*]j.e. nihil est aliud.
o ¶*Credit.*]idest,saluatur sic per alterum,scilicet infans.
p ¶*Alienum.*]q.d. ex alieno opere causam sui peccati contraxit.s. c.2.& 3.
q ¶*Fuit.*]s.Adæ.Nam omnis res per quascunque causas contrahitur,&c. extr. de re. iur. omnis res. de pœ. dist. 1. quem pœnitet. circa princ. ver. sed qui per vos.
r ¶*Quia per pietatē.*] idest, fidem & confessionem illius. B.
f ¶*Mysticis.*]i. significantib. miserias præsentis vitæ, quam ingrediuntur. sunt enim in signum futuræ miseriæ & laboris.
t ¶*Compleri.*]cum facultas adest.
u ¶*Et illud.*]j.e.di. sicut in sacramentis. Illud. i. baptisma sine fide.
x ¶*Et hoc.*]idest,fides sine baptismo.
y ¶*Ex voluntate.*]secus si ex ignorantia.extrà de presb.nõ bap.c. 2.
z ¶ *Contemnitur.*]j. ea.non dubito.

SI quidquid.]CASVS. Dicebat Iulia. quod vbi baptizatur prægnās mulier:non debet cum natus fuerit puer baptizari: quia quidquid est in homine, baptizatur & sanctificatur. quod Aug. reprobat in hoc c. quia secundum hoc inducuntur baptizari quæ in interioribus digeruntur: & eadem ratione si homo febricitat,febris baptizatur.

a ¶Si

1 Sē.4.di.4. Iuo p. 1. c. 177.Pann.l. 1.c. 109. Luc. 23. Ad Iubaiā.
† al.confessionemque.
"Passio supplet defectũ baptismi.
Rom.10.
a Vide lib.2. retract.c.18
"Martyr dr confitens.
3 j. e. cũ pro paruulis.
"Baptizare seipsum nemo potest.
a No. hic H. q̃ talis p̃t se baptizare, & ñ erit baptizandus, exēplo sctō rũ quorũdā q seipsos baptizasse leguntur: sed hęc opi. corrigitur per hāc dec.debitum. Rõ: quia nemo à se nascitur. Arc.
4 Iuo p 1. c.184.

a ¶ *Si quidquid.*] ſi.ff.de euic.ſi prægnans.& l. vaccæ. "nam ibi dicitur quòd ſi vendidi tibi ancillam prægnantem,& partus euincatur,non teneor de euictione: quia non intelligor eum vendidiſſe.argum.ff.de vſucap.ſi aliena.in fine, pro Iulia no tamen facit ff.de ven.inſpi.l.1.§.1. vbi dicitur, quòd partus eſt pars viſcerum. Argumen.contrà. ff. de verborum ſignificatio. partus.

"Véditor ñ tenet ď partu euicto.

b ¶ *Non debere.*] ſuprà 24.quæſtio.3.ſi habes.

c ¶ *Qui naſcitur.*] tamen ſi mater eſt libera in tempore conceptionis, & partus eſt liber. ff. de ſtatu homi. l.vltim.

SAnctum eſt.] CASVS. Quæritur an in forma eccleſiæ poſſit laicus baptizare? Et reſpondet Auguſ.quòd poteſt. Et ad hoc probandum inducit tale exemplum. Nam in quadam naui in naufragij periculo poſita volebat quidam baptizari.non erat ibi Chriſtianus niſi pœnitens vnus. pœnitens eum baptizauit: & à baptizante reconciliationem accepit. Hoc ſi aliquis non credit, quia in auctoritate non inuenitur: certum eſt quòd hoc contingere poteſt, nec poſſit aliquis tale factum reprobare: ſed dicetur Dei conſilio factum eſſe. *Traditoris & tradendi*: ſed melior litera eſt traditionis.

1 Iuo p.1.c. 191.

d ¶ *Per ſeipſum.*] non merito conferentis.

e ¶ *Auctoritas.*] id eſt, prouenieus ex auctoritate Domini, qui tradidit formam baptizandi Apoſtolis, & per eos alijs etiam laicis. Sed contrà ſuprà eadem diſtin. conſtat. ſuprà 1. quæſtio. 1. quod quidam. Sed hæc auctoritas dicitur permiſſio, vel licentia. de permiſſione eccleſiæ in articulo neceſſitatis poſſunt baptizare laici Chriſtiani, vt dicitur ſuprà eadem, conſtat. in baptiſmo infidelitatis tolerantia. ſuprà eadē, Romanus.in baptiſmo ſacerdotis auctoritas, vel melius myſterium. infrà eadem, quomodo.Sed F.& B.non probant iſtam notulam; "imo laicum hæreticum in neceſſitate à Deo habere poteſtatem baptizandi, vt dicunt: nec eccleſiam facere poſſe quin ipſi etiam ſine neceſſitate baptizarent: & tamen peccarent.32.diſtin. §.verum.

"Baptiſmus an poſſit dari p laicos.

f ¶ *Et ſacramenti,*] id eſt, baptiſmi.

g ¶ *Aliquis.*] vt qui nec baptiſmum, nec formam nouerat. Nam primò erat ibi recurrendum ad Chriſtianum: & ita non erat qui ita competenter poſſet dare ſicut ille qui acceperat: & hoc eſt quod ſequitur, acceperat.

h ¶ *Acceperat.*] ſ.ſacramentum baptiſmi.

quid [a] in homine eſt, quando baptizatur, baptizari, & ſanctificari putandum eſt, dicturus es & ipſa in illo baptizari, & ſanctificari, quæ in inteſtinis, & veſica ſunt per digeſtionem corporis digerenda: dicturus es baptizari, & ſanctificari hominem in matris vtero conſtitutum, ſi ad hoc ſacramentum accipiendum grauidam neceſſitas cogat, & ideò baptizari iam non debere [b], qui naſcitur [c]: poſtremò dicturus es & ipſas baptizari, & ſanctificari febres, quando baptizantur ægroti.

Item ad Fortunatum.

¶ Valet baptiſma, & ſi per laicos miniſtretur.

CAP. XXXVI.

1 SAnctum eſt baptiſma per ſeipſum [d], quod datum eſt in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti: ita vt in eodem ſacramento ſit etiam auctoritas [e] traditionis per Dominū noſtrum ad Apoſtolos, per illos autē ad epiſcopos, & alios ſacerdotes, vel etiam laicos Chriſtianos ab eadem origine, & ſtirpe venientes. *& infrà.* A ¶ Nam cum illa hiſtoria narratur, omnes qui audiunt, propè ad lachrymas mouet. Cum in naui quadam fidelis nullus eſſet præter vnum pœnitētem, cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidam non immemor ſalutis ſuæ, & ſacramenti [f] vehementiſſimus flagitator: nec erat aliquis [g], qui dare poſſet, niſi pœnitens ille. Acceperat [h] enim: ſed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam, amiſerat ſanctitatē, ſed non amiſerat ſacramentum. Nam ſi hoc amittunt peccantes, cum reconciliantur poſt pęnitentiam [i], quare non iterum baptizantur? Dedit ergo quod acceperat: & ne periculosè vitam finiret non reconciliatus, petijt ab eo ipſo, quē baptizauerat, vt eum reconciliaret [k], & factum eſt: naufragium euaſerunt. Cognitum habes, quod fecerunt. Nemo extitit eorum, qui non pium [l] animum ita crederet, vt conſilijs eorum in illo periculo Dominum crederet affuiſſe. Motus enim animus religioſus, & ſupplex ab homine exegit ſacramentum: à Deo ipſe impetrauit ſanctitatē. Quòd ſi fortè hoc, quod narraui de his, qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere (non enim hoc ſcripturarum diuinarum auctoritas, ſed incerto auctore fama commendat,) non repugnabo: ſed interrogabo, ſi tale aliquid contingat, quid futurum eſt? Non enim poteſt quiſquam [m] dicere relinquendum eſſe illum qui morte imminente baptizari deſiderat. Quem baptizatum à pœnitente [n] quiſquis non credit [o] contigiſſe, oportet, vt credat poſſe contingere.

A ¶ Et infrà.] *Hic apud Iuonem inſeruntur verba capitis, in neceſſitate.ſup.ead.*

Idem ad eundem. [2]

¶ Quamuis rectè viuat catechumenus, ſine baptiſmo non poteſt ſaluari.

CAP. XXXVII.

3 CAtechumenum, quamuis in bonis [p] operibus defunctum vitam [q] æternā habere non credimus, excepto A martyrio, vbi tota baptiſmi ſacramenta complentur. Baptizandus confitetur fidem ſuam coram ſacerdote, & interrogatus reſpondet. Hoc & martyr coram perſecutore facere facit, qui & confitetur fidē ſuā, & interrogatus reſpondet: ille poſt confeſſionem vel aſpergitur aqua, vel intingitur. Et hic vel aſpergitur ſanguine, vel contingitur igne. Ille manus impoſitione pontificis accipit Spiritū ſanctū: hic habitaculū efficit Spūs ſancti, dū non eſt ipſe, qui loquitur, ſed ſpūs patris, qui loquit in illo. Ille com

i ¶ *Pœnitentiam.*] infrà eadem diſtin. ſine pœnitentia.contrà. Sed forſan pœnitens iſte pro aliquo graui peccato compunctus baptiſma petierat: quo ſuſcepto iterum in idē peccatum relapſus eſt, vnde poſteà publicè meruit ſupponi pœnitentiæ. 26.quæſtio.6.c. fina.

ADDITIO. Et ſecundum hunc intellectum debet fieri punctus in hoc verbo pœnitentiam.

k ¶ *Reconciliaret.*] ſuprà de pęni. diſtinctio. 1. quem pęnitet. ſuprà diſtin.21.inferior. contrà.Sed quo ad hoc ſuperior erat iſte poſt baptiſmum: quia iſte non indigebat reconciliatione, ille ſic. Aſſignatur & aliud contrà 24. quæſtio. 1. §.ſed iſtud. Nam ibi dicitur, quòd à laico non debet recōciliationem accipere, ſed dic quòd iſtud ſuccumbit.[a]

l ¶ *Qui nō pium.*] id eſt qui non credunt animum eorum fuiſſe ita pium.

a Dic melius ꝗ hæc neceſſitas excuſat, ꝗ legem nō habet, vt ſup.c. diſt. 1. ſicut eſt. Io. de F. nec tñ eſt reconciliatio ſacralis.

m ¶ *Quiſquam.*] non poteſt quiſquam dicere relinquendum illū eſſe & non baptizandū qui morte imminente petit baptizari.

2 Hr in lib. de dogm. eccle.c.74.

n ¶ *A pęnitente.*] quiſquis non credit contingere quem, i. aliquem baptizandū eſſe: oportet vt credat, &c.

3 Sen.4.diſ. 4.Pol.l.3.ti. 10.Bur.l.4. c.16.Iuo p.3. c.211.Pan. l.1.c. 107.& 108.

o ¶ *Non credit.*] "Argumē. quòd fama non inducit probationem, nec partem [b] probationis, nec exemplum: ſed lex, &c.C.de ſent.& inter.om. iud.l.nemo.ar. quod quis aſſerit, p ius ſcriptum probare debet.[c] 24.quæſtio.2.legatur.

"Fama non probat.

b Arg.cōtrà 4.q. 3.ſæpe fit. ibi de hoc.

CAtechumenum.] CASVS. Dicitur in hoc capitulo, quòd catechumenus non ſoluatur, niſi martyrium vel fides ſuppleat in eo baptiſmi vicem: poſteà multas in hoc capitulo enumerantur, in quib. martyrium adæquatur baptiſmo.

c De hoc 11. q.3.nolite timere. iuxta ſi.Arch.

p ¶ *In bonis.*] patet hoc eſſe intelligendum de adulto.nam paruulus bona opera habere non poteſt.

q ¶ *Vitam.*] ſ.i.e.non dubito.contrà.Sed hoc de eo qui baptizari nō ꝗrit.vel aliàs eſt in peccato aliquo, ille ſi adultus eſt.[d]

d itē contrà ſ.eo.baptiſmi. ſed ibi ſoluitur.

Hi

HI de quibus.] Hæc est 8. pars dist. secundum Io. de Fan. CASVS. Quidam dubitabant vtrum baptizati ab hæreticis essent rebaptizandi? Et respondet eis Leo quòd non: dummodo in forma ecclesiæ fuerint baptizati: sed debent ecclesiæ per manus impositionem reconciliari.

a ¶Sed cuius.]s. 1. q. 1. si quis per ignorantiam. contra.

b ¶ Quolibet modo.] etiam cum barbarismis & solœcismis.]. c. retulerunt.

c ¶Impositionem.] "reconciliatio sic fiet: imponetur ei manus ab episcopo, & dicetur: accipe Spiritum sanctū, sicut in actibus Apostolorum factum esse legit baptizatis à Ioanne: cum ipsi dicerent Apostolis: Neq; si Spiritus sanctus sit audiuimus: manus eis Apostoli imponebant dicẽtes: Accipite Spiritum sanctum, si non fuerāt chrismati, chrismabantur.

A Liud est.] Hęc est 9. pars distin. in qua probat per tria ca. quòd malitia baptizantis non nocet baptizato. Ioan. de Fan. CASVS. In hoc c. ostenditur, quòd Christus solus potestatem baptizandi retinuit. vnde non sunt iterum baptizati quos Iudas baptizauit: secus de ijs quos Ioannes baptizauit, suo baptismo. per hanc igitur potestatem stat vnitas ecclesiæ, quæ vna est sicut vnus est baptismus: quam potestatem si Christus ministris dedisset, tot essent baptismi quot ministri: & sic non staret vnitas baptismi. Posteà ostenditur qualiter & quādo Ioannes cognouit, quòd Christus prædictam potestatem erat retenturus, & nō daturus alijs: scilicet postquàm columba descendit super Christum, & mansit super eum. de qua potestate dixit Christus, Iam mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis: & non dixit propter baptismum: quia in baptismo operatur verbum Dei, in quo iustus minister Petro, vel Paulo est adæquandus.

d ¶Aliud est.] CASVS. Intendit probare August. quòd qui baptizat in forma ecclesiæ siue bonus siue malus, quòd baptismus confertur. quod ex eo probat: quia baptizati à Iuda non sunt rebaptizati: prætereà quia potestatem baptismi apud se retinuit Christus, non infudit in alium: per quam potestatem vnitas constat ecclesiæ. nam vna est columba, &c.

e ¶Per ministerium.] quod facit sacerdos.

f ¶Per potestatem.] quod facit Christus.

g ¶Item ergo baptizabant.] "hic colligitur baptismum ante passionem fuisse institutum. quia non est ratio quare baptizati à Iuda non sunt iterum baptizati, sicut à Ioanne baptizati: nisi quia Ioannes non baptizabat in forma quam dederat Iesus discipulis, quod faciebat Iudas. Vnde colligitur necessariò quòd baptismus ante passionem fuit institutus cum Iudas post passionem neminem baptizauit, sed plenam efficaciam non habuit vsque ad passionem, & quòd Iesus ante passionem formam baptizandi dederat discipulis. Sed superius cap. scilicet, propriè in morte. apertè dicit, quòd post resurrectionem dedit formam illam. Ad hoc dicendum, quòd ante passionem & pòst dedit formam baptizandi, licet antè non ita generalem, fortè vt baptizarent tantùm Iudęos. vnde dictum est eis: In viam gentium ne abieritis. septima, quæstio. 1. denique. post generalem, fortè vt baptizarent. omnes gentes. Si quæras in qua forma verborum baptizabat Ioannes, dicendum in hac: scilicet, in nomine venturi, scilicet ad prædicationē, ad passionem, ad mortem, & ad iudicium: & in tali forma baptizauit Christum.

...municat Eucharistiæ in commemorationem mortis Domini: hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renuntiaturum: hic ipsi renuntiat vitæ. Illi peccata omnia remittuntur: in isto extinguuntur.

A ¶Excepto.] *Emendatum est ex originali, & Magistro. Anteà legebatur*, excepto duntaxat, nisi martyrij compleat sacramentum.

Item Leo Papa, ep. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 16.

¶Non reiteratur baptisma, cuius formam constat integrè collatam.

CAP. XXXVIII.

8 1 HI, de quibus scripsisti, qui se baptizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint, qui eos baptizauere, se nescire profitentur, quolibet modo[b] formam baptismatis acceperint, rebaptizandi non sunt: sed per manus impositionem[c] inuocata virtute Spiritus sancti quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

Item Aug. super Ioannem, tract. 5. ad cap. 1.

¶Et per bonos, & malos, ministros æquè baptizat Christus.

CAP. XXXIX.

9 2 ALiud est[d] baptizare per ministerium,[e] aliud baptizare per potestatem A[f] *Item infrà.* ¶Ergo baptizabant[g] discipuli eius, & ibi adhuc erat Iudas inter discipulos eius. Si quos ergo baptizabat Iudas, non sunt iterum baptizati, & quos baptizauit Ioannes, iterū baptizati sunt? Planè iterum: sed non idem erat baptismus. Quos enim baptizauit Ioannes, baptizauit[h] Ioannes[i]: quos autem baptizauit Iudas, Christus[k] baptizauit. *Item trac. 6.* ¶Per hāc enim potestatem[l], quā Christus solus sibi tenuit, & in neminem ministrorum transfudit, quāuis per ministros suos baptizare dignatus sit, per hāc stat vnitas ecclesię, quæ significatur per columbam: de qua dictum est. § Vna est columba mea: vna est matris suæ. § Si enim, vt iam dixi fratres mei, transferretur potestas à Domino ad ministrum, tot baptismata essent, quot ministri essent: & iam non staret vnitas baptismi. Intēdite fratres. Antequā[m] veniret Dominus noster Iesus Christus ad baptismum, descendit columba B in aquam[n]: cognouit Ioannes quiddam propriū ei, cui[o] hoc dictum est [Super quam videris spiritum descendentem sicut columbam, & manētem[p] super eum, ipse est, qui baptizat[q] in Spiritu sancto.] § Nouerat, quia ipse baptizabat in Spiritu sancto: sed quia tali proprietate, vt potestas ab eo nō transiret in alterū, quamuis eo donante, hoc ibi didicit. *Item trac. 80.* ¶Iam vos mundi estis propter verbū, quod locutus sum vobis. § Quare nō ait, mūdi estis[r] propter baptismum, quo loti estis, sed ait § pp verbum...

h ¶Baptizauit.] id est, simpliciter lauit.

i ¶ Ioannes.] baptismus "ille Ioannis fuit quasi præcursorius, & præparatorius veri baptismi, vt eo quasi quodam prœludio baptizari assuescerent, ideóque non erat remissionis operatiuus, vt]. ea. dist. non regenerabātur. Sed nunqd rebaptizauit Christus quos baptizauit Ioannes? an non erat ille baptismus à Deo, cum omne quod est bonum, à Deo est, & Deum habet auctorem. 1. q. 2. quàm pio? Quòd autē baptismus Ioannis bonus fuerit, nullus dubitat: sed non dicitur Christi, quia non est sacramentum redemptionis nostræ, nec Deus per illum baptismum remissionem peccatorum operatus est. Vel quia non fuit collatus in forma Christi, sed Ioannis. Vnde & Ioannis dicitur.

k ¶ Christus baptizauit.] non solùm Iudas.

l ¶Per hanc enim potestatem.] i. dignitatem, quam tunc nulli dedit. s. vt fieret remissio in baptismo collato in nomine mysterij, sicut fit in baptismo collato in nomine patris & filij & Spiritus sancti: & diceretur baptismus illius, & ab eo denominarentur baptizati.

m ¶Antequàm.] suprà eadem, per aquam. contra: "Sed credendum est columbæ speciem sine spiritu in aquam antequàm Christus venisset, descendisse, quod hic dicitur. postquàm autem Christus descendit, Spiritus sanctus super eum putandus est in eum veniens in illa columba apparuisse, quod ibi dicitur. hoc sic se habere poteris scire, si quod hic subditur, diligenter attendis, s. cognouit, &c. Columba autem illa prima (vt dicitur) rediit in primordialem siue præiacentem materiam.

ADDITIO. De hoc no. s. dist. 3. c. vlt.

n ¶In aquam.] i. super aquam.

o ¶Cui.] s. Ioanni.

p ¶Et manentem.] nam aliter mansit super eum, & aliter sup nos. de pę. di. 2. quærendum. & c. potest discursus.

q ¶Qui baptizat.] i. peccata dimittit.

r ¶Mundi estis.] Arg. q̄ oēs Apostoli baptizati sunt. ut de pę. di. 2. si enim. circa prin. &]. e. quando ab Hierosolymis. Io.

"recōciliatio, siue manus impositio qualiter fit.

1 Poly. ibid. Ans. l. 9. c. 6. Bur. l. 4. c. 42. Iuo par. 1. c. 230. Pan. l. 1. c. 91.

2 Sen. 4. di. 5.

"Baptismus vtrū an passionem fuit institutus.

"Baptism' Ioannis nō fuit remissionis operatiuus.

Cant. 6.

Ioan. 1.

Ioan. 15.

"columba ī aquā descēderat ante q̄ Christus baptizaretur.

a ¶*Propter verbum.*]i. propter meipsum qui sum verbum patris.[a]

a Et loquor vobis,& manifesto me ipsum.

b ¶*Fuerit iustus.*]secus de malo,vt 1.q.1.si fuerit.

c ¶*Nolunt.*]vt dicitur baptismus Petri,baptismus Pauli. j. ead.cum tantum.

d ¶*Incrementum.*]id est, virtutes apponendo post peccatorum remissionem.

NVllus autem.]CASVS. Hug. sic ponit hunc casum. Probat Aug.sacramentum baptismi extra ecclesiam haberi posse & dari:quia cum heretici & schismatici redeunt ad vnitatem ecclesiæ, non eis confertur. Vnde patet,quòd recedendo ab ecclesia,& manendo extra ecclesiam,illud non amiserunt.si ergo sacramentum baptismi foris haberi potest, cur non foris dari potest? inutiliter tamen habetur & datur extra ecclesiam, nisi fiat reconciliatio, & tamen habetur & datur foris. Ad vltimum tangit quandam falsam opinionem, quæ dicit, quòd si quis malus nō vult pœnitere & in tali malitia baptizatur: tanta est vis baptismi quòd in ipso puncto baptismi omnia peccata remittuntur: sed statim post baptismum redeunt.

1 Beda ad Ro. 10.1.q.1. si iustus. & s.c. si iustus.

† al. verè

† iudicibus] orig.

1.Cor.3.

e ¶*Nullus.*]s.1. q. 1. extra catholicam.

CASVS. Primò loquitur de apostatis,i. de hæreticis. Secundò de schismaticis. Est ergo casus. Apostatæ etiam extra ecclesiam habent baptismum:& extra ecclesiam illum conferre possunt, sed non sanctitatem habent extra ecclesiam, nec eam conferre possunt. nisi forte ad punctum per vim sacramenti remissionē operatur baptismus.

2 Pol.l.3.tit. 10.Ans.l.9. c.27.

f ¶*Quod si haberi.*]ar. quòd excommunicatus possit contrahere matrimonium: [b] cum liceat ei habere, & vti contracto. extr. de eo qui du.in mat. c. significasti.

b Hoc,pbatur ext.d eo q du. in ma. quā pol. c.significasti.

g ¶*Non potest.*]Argu. quod non rectè fit, fieri dicitur, vt 1.q.1. qđ quidam. cōtra id quod dicitur non posse fieri, quod de iure non fit, vt 22.q.2. faciat. Ioan.

h ¶*Incipit.*]j.ead.dist.tunc valere.s.ea.dist.ostenditur.

i ¶*Si in perfidia.*]hic tangit falsam opinionem quorundam. j.capitu.prox.

k ¶*Accipit.*]remissionem peccatorum.

l ¶*Et foris.*]per ministros malos,& per quosdam excommunicatos filios Iudæorum.1.q.1.prophetauit.

QVomodo.]CASVS.Beneuen.sic ponit hunc casum.Cyprianus & quidam alij,quia apud hæreticos non inueniebant effectum baptismi. i. remissionem peccatorum: ideò dixerunt apud eos non esse verum baptisma. Contra hos ostenditur hic, quòd in ecclesia per malos præstat Dominus sacramentu, sed gratiam non dat, nisi per seipsum,& per merita bonorum. Et mali sine effectu in ecclesia recipiunt sacramenta:boni verò cum gratia, & ita sacramenti effectus est à sacramento distinguendus, vt malus non præstet baptismum sine effectu suo siue in ecclesia,siue extra. bono verò quem baptizat malus, confertur gratia non obstante dātis malitia: imo in necessitate potest bonus ab hæretico baptisma recipere. Ad hoc. n. vt baptismus sit sanctus, nihil interest à quo sit traditus, nec ita impeditur sanctitas baptismi, ꝙ non possit dari apud hrticos: qa apud illos nō possit haberi. ei verò q fictè baptizat, peccata non remittuntur:vel in puncto remittuntur,& statim redeūt. Hug. verò eundem casum sic ponit. Hoc c. in 6. distinguitur articulos. In primo ostendit Aug. quòd per malos & bonos communiter ministrantur sacramenta: sed gratia vel remissio peccatorum nō datur nisi per Deum, vel per bonos, siue merito bonorum. In secundo ostendit quòd boni & mali suscipiunt sacramenta communiter: sed boni cum effectu, i. accipiunt rem sacramenti: quod non faciunt mali. In tertio improbat sniam Cypriani & quorundam alioꝝ, qui dicebāt sacramētum baptismi non posse esse, vel recipi extra ecclesiam, qa non distinguebant inter sacramētum,& rē eius: quia & extra ecclesiā nō est res illius sacramēti: iō dicebant quòd nec ipsum sacramentum. In quarto ostendit, quòd malitia tradentis non impedit effectum sacramenti in dignè suscipiētem. In quinto ostēdit quòd sacramentum baptismi sicut foris potest haberi, ita & foris potest tradi. Non enim potest dici,ꝙ non pōt tradi foris,quia tradens eo ipso deterior efficitur, qa exit foràs.Tradit.n.malus sicut & bonus, ergo peior sicut & malus. Nec potest dici hoc quòd non possit dari foris, si contingat ex ipso sacramento.si enim hoc esset, eadem ratione nec foris haberi posset.In sexto tractat de fictis, ponendo de eis falsam opinionem quorundam.Seq.c.patet.

3 Poly.ibid. Iuo p. 1. ca. 165.

Matth.7.

4 Poly.ibid. Ansel. l. 9. ca. 38. Iuo p.1.c.217.

¶*Quomodo exaudit.*] hāc quōnem mouet Au.vt pōst soluat. CASVS.

---

bum [a], quod locutus sum vobis.] nisi quia & in aqua verbum mundat [c]? *Item tract.* 5. ¶1 Si fuerit minister iustus [b]. computo illum cum Paulo: computo illum cum Petro: cū istis computo iustos ministros. Quia verò † iusti ministri gloriam suam non quærunt (ministri enim sunt)pro ducibus† haberi nolunt [c]: spem in se poni erubescunt. Ergo computo cum Paulo iustum ministrum. Quid enim dicit Paulus?[Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum[d] dedit.]

A ¶Per potestatem.] *Hic apud B. Augustinum sequitur,c.Baptismum. sup.ea.relatum.*

A ¶Descendit columba.]*Tota hęc pars,quæ auctori glossæ difficultatem fecit, deprauata est. Nam in originali sic legitur,*Antequàm venisset Dominus noster Iesus Christus ad baptismum(nam post baptismum descendit columba: in qua cognouit Ioannes quiddam proprium, cum ei dictum est, [super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, ipse est, qui baptizat in Spiritu sancto]nouerat,quia ipse,&c.

C ¶Mundat.] *Apud B. Augustinum post hæc verba sequitur,c.detrahe.sup.1.q.2.*

Item in lib. 1. de baptismo contra Donatistas,c.1.

¶Nec baptisma, nec baptizādi potestatem schismatici amittunt.

CAP. XL.

2 NVllus[e] autem illorum negat habere baptismum etiam apostatas:quibus vtique redeuntibus, & per pœnitentiam conuersis dum non redditur, amitti non potuisse iudicatur. Sic & illi, qui per sacrilegium schismatis ab ecclesiæ communione discedunt, habet vtique baptismum, quē prius quàm discederent,acceperunt. Nam & ipsi, si redeāt, non eis iterum datur. Vnde ostenditur illud,quod acceperant in vnitate positi, non potuisse amittere ab vnitate separatos. Quod si haberi[f] foris potest, etiam dari cur non potest?[g] Si dicis, non rectè foris datur,respondemus, sicut non rectè foris habetur, & tamen habetur,sic non rectè foris datur,sed tamen datur. Sicut autem per vnitatis reconciliationem incipit vtiliter haberi,qđ extra vnitatem inutiliter habebatur,sic per eandem reconciliationem incipit [h] vtile esse, quod extra eam inutiliter datum est. *Item lib.3.c.19.*¶3 Hæretici A sacramenta, & scripturas habent ad spem, non ad salutem.*Item lib.4.c.11.* ¶Perfidus,& blasphemus, si in perfidia [i],& blasphemia permanserit,nec extra ecclesiam, nec intra ecclesiam remissionem accipit peccatorum: aut si propter vim sacramenti ad punctum temporis accipit [k], & foris [l],& intus eadem vis operatur: sicut vis nominis Christi expulsionem dæmonum foris etiam operabatur.

A ¶Hæretici.]*Sic etiam refertur in Polycarpo. Apud B. Augustinum loco indicato hæc sunt inuenta.* Vt eorum error veritas appelletur, & scelus eorum, iustitia putetur propter sacramenta,& scripturas, quas tenent ad speciem, non ad salutem.

Item ibidem lib.5.c.20.

¶Mali non sua potestate,sed Christi virtute baptisma ministrant.

CAP. XLI.

40 4 QVomodo exaudit Deus homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ tamen omnia & fiunt,& valent etiam per homicidas,

CASUS. No. quòd Cyprianus fuit in ea opinio. quòd verũ baptisma non confertur apud hæreticos. illud etiam lauacrum diaboli appellauit. 32. dist. §. verum. Cuius opinionem & errorem extirpat hic Aug. causam sui erroris assignans. In prima ergo parte dicit Augu. malos sacramenta in ecclesia conferre, & extra ecclesiam, sed non remissionem peccatorũ. In secunda facit differentiam inter sacramentum & effectum sacramenti, quod non facit Cyprianus, & ideò errauit. In tertia dicit quod sicut boni conferunt in ecclesia sacramenti effectum, sic mali extra ecclesiam, dum tamẽ in necessitate, aliàs non: sed tantùm sacramentum conferunt. In quarta ponit quandam opin. falsam, s. quòd peccata dimittuntur ei, qui fictè accedit ad baptismum, ad punctum horę, posteà redeunt.

a ¶*Id est per eos.*] s. de pœn. dist. 1. homicidiorum.

b ¶*Nemo.*] s. di. 52. nulla ratio. s. 28. dis. presbyterum. s. 2. q. 6. quoties post audita. s. 1. quæstio. 1. ventum est.

ADDITIO. Dic vt no. s. ead. Romanus.

c ¶*Sacramentum.*] hic exaudi, vt not. s. 1. q. 1. remissionem. aliàs contradiceret. j. e. c. ver. cũ malus.

d ¶*Per sanctos.*] imo† per seipsum semper, nũquam per ministrum hominem: sed neque per sacramẽtum, quod bonus ministrat magis quàm malus. " Nam semper suum effectum habet omne sacramentum, nisi suscipientis malitia impediatur, vt s. 4. q. 1. omnia. & 15. q. vlt. c. vlt. " Sed fortè dicitur per sanctos dimittere peccata: quia quæ prædestinata sunt, sanctorum precibus obtinentur, vt 23. q. 4. obtineri. Vel quia ipsis prædicantib. aliqui compunguntur, & sic eis etiam peccata dimittuntur, & dicitur hoc de bonis, antonomasticè: vel per sanctos bonos, i. per id quod boni vel sancti sunt, s. per charitatem, & cęteras virtutes. Vel sol' Christus dat remissionem peccatorum per auctoritatem: bonis dat per ministrantis meritum: malis per ministerium.

e ¶*Sanctos suos.*] i. mediantibus precibus sanctorum.

1 Ioan. 3.

2 eod. l. 5. c. 2.

Ioan. 20.

3 eod. l. c. 23.

3 ibid. c. 24.

†Vide S. Bonauen. sent. 4. dist. 18. in expositiõe. 2. part. ad responsionem 3. dubij.

4 lib. 6. c. 1.

" sacrm qd libet semp h; suũ effectum.

5 j. q. j. etiã corde.

" Peccata p quos remittuntur.

6 j. q. j. remissionem.

id est, per eos[a], qui oderunt fratres. Etiam in ipsa intus ecclesia, cum dare nemo[b] possit quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum sanctum? & tamen ipse intus ẽt baptizat. Deus ergo dat ẽt ipso baptizãte Spiritum sanctum. 1 Quapropter sacramentum[c] gratiæ dat Deus ẽt per malos: ipsam verò gratiã non nisi per seipsum, vel per sanctos[d] suos,[e] & ideò remissionem peccatorum vel per seipsum facit, vel per illius columbę membra, quibus ait § si cui dimiseritis, dimittentur: & si cui tenueritis, tenebuntur. § ¶2 Manus autem impositio si non adhiberetur ab hæresi venienti, quanquam extra omnem culpam[f] esse iudicaretur: propter charitatis tamen copulationẽ (quod est maximũ donũ Spiritus sancti, sine quo[g] non valent ad salutẽ quæcũque alia sancta in homine fuerint) manus[h] hæreticis correctis imponitur. 3 Induunt aũt homines Christum aliquando vsque ad sacramenti perceptionem, aliquando & vsque ad vitæ sanctificationem[i]: atque illud[k] primum & bonis & malis potest esse commune: hoc autem[l] alterum proprium est bonorum & piorum. ¶4 Non ob aliud visum est quibusdam etiam egregijs viris antistibus Christi (inter quos præcipuè B. Cyprianus eminebat 5) non esse posse apud hæreticos, vel schismaticos baptismũ Christi, nisi quia non distinguebatur sacramentum ab effectu[m], vel vsu sacramenti, & quia eius effectus, atque vsus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine apud hæreticos non inueniebatur, ipsum quoque sacramẽtum non illic esse putabatur. Sed cõuertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinẽ[n] (cum & hi, qui in ipsa vnitate peruersi sunt, & perditè viuũt, appareant remissionem 6 peccatorum nec dare[o] posse, nec habere, quia nõ malignis, sed bonis filijs dictum est [si cui dimiseritis peccata, dimittẽtur ei: si cui tenueritis, tenebunt.] habere tñ, & dare, & accipere baptismi sacramentum) satis eluxit pastoribus ecclesiæ catholicæ & ouem, quæ foris errabat, & Dñicum characterẽ foris accipiebat veniente ad Christianæ vnitatis salutẽ ab errore corrigi, characterem tñ Dñicum in ea agnosci potius, quàm improbari: quandoquidem ipsum characterem multi & lupi, & lupis infigunt: qui vñr quidem intus esse: veruntamen ad illam ouem[p], quæ etiam ex multis vna est, non pertinẽt. ¶7 Cũ malus tradit baptismum bono, id est, in vnitatis vinculo, veraci conuersione mutato, inter bonũ sacramentum, qđ traditur, & bonũ fidelem, cui traditur, tradentis[q] malitia† non separat[r]: & cũ illi[s] veraciter ad Deũ conuerso peccata dimittuntur[t] ab eis[u], quibus ipsa veraci cõfessione cõiungitur, Spiritus sanctus ea dimittit, qui datus est omnibus sanctis sibi charitate cohærentibus, siue[x] se nouerint corporaliter, siue non nouerint. Sic cũ alicuius peccata tenent, ab eis vtiq; tenent, à quib. ille cordis prauitate disiũgit siue notis corporaliter, siue ignotis. ¶8 Oẽs mali spiritualiter à bonis seiuncti sunt. Si aũt etiam corporaliter aperta dissensione separentur, peiores fiunt. 9 Sed nihil interest ab baptismi sanctitatem, quantò quisque peior id habeat, & quantò peiori tradat. Põt tñ tradere separatus[y], sicut põt habere separatus. Sed, quàm perniciosum est habere, tam perniciosum est tradere. Ille autem, cui traditur, potest salubriter accipere, si ipse non separatus acceperit vrgente[z] mortis necessitate. ¶10 Cur hęretici† foris baptizare non pñt? an quia peiores sunt eo ipso, quod foris sunt? Sed nihil interest ad integritatẽ baptismi[a], quãtò peior id tradat. Neque. n. tñ interest inter malum, & peiorem, quantum interest inter bonũ, & malum, & tamen cum baptizat malus, non aliud dat, quàm bonus. Ergo & cum baptizat peior, non aliud dat, quàm ille, qui minus est malus. An fortè non ad hominis meritũ, sed ad ipsius baptismi sacramentum pertinet, vt foris dari non possit? Si hoc ita esset, nec haberi foris posset: & toties necesse esset baptizari, quoties recedens quisque ab ecclesia rursus ad ecclesiam remeasset.

f ¶*Culpam,*] & ille qui est reuersus ad fidem.

g ¶*Sine quo.*] de pœ. dis. 2. fugerat sanctus. & s. dis. 7. nullus expectet. s. e. dist. solet quæri.

h ¶*Manus.*] 1. q. 1. quod quidam. contrà.[a]

i ¶*Sanctificationem.*] i. remissionem peccatorum, sicut duobus modis dicitur manducari. s. distin. 2. quid est Christus.

k ¶*Atque illud.*] id est, perceptio sacramenti.

l ¶*Hoc autem.*] id est, vitæ sanctificatio.

m ¶*Ab effectu.*] ipsius sacramenti.

n ¶*Paleæ multitudinem.*] i. " ad multitudinem malorum qui dicuntur paleæ: quia vacui, vel quia leuiter cadunt tempore tentationis, vel quia arsuri sunt igne inextinguibili, granis repositis in area cęlesti.

o ¶*Nec dare.*] de merito vitæ. nam per ministerium bene dat. s. 1. q. 1. remissionem.

p ¶*Ouem.*] id est, ecclesiam.

q ¶*Tradentis.*] baptismum.

r ¶*Non separat.*] non separat malus à se, remouendo, scilicet malitiam sui.

s ¶*Et cum illi.*] scilicet, bono fideli.

t ¶*Dimittuntur.*] s. 1. q. 1. vt euidenter. contrà. [b] ecclesia sanctorum hic dicitur remittere peccata conuersis: quia eius orationibus eis illa relaxantur: " vel quoniam per charitatis vnitatem quæ solùm in ecclesia habetur, sic remissio peccatorum: vt j. ead. distin. ecclesiæ charitas. Ioan.

u ¶*Ab eis.*] i. ecclesia, quæ dicitur dimittere peccata.

x ¶*Siue.*] consimile dicit lex C. de præscrip. x. vel xx. anno. l. vlt. versi. quid. n. prodest in ipsa prouincia esse possessionem, cum ius vendicationis incorporale est.

y ¶*Separatus.*] s. 1. q. j. vt euidenter.

z ¶*Vrgente.*] 11. q. 3. quod prædecessor. arg. s. 33. q. 4. eccce. & c. recedite.

a ¶*Baptismi.*] s. ea. dist. si inter bonos. s. 1. q. 1. si fuerit.

a ¶*Nam*

a Ibid. d ma nu consecratoria.

" Mali dñr paleæ.

7 Eod. li. c. 4.

†malitia superatur] vera lectio.

b Add q ñ e contra. Arc.

8 ibid. c. 5.

" Remissio peccatorũ p quid hr.

9 Eugyppus l. 2. c. 224.

10 ibid. c. 24

†Isti] Orig.

a ¶ *Nam redire.*]§. 23. q. 4. si illic. contra. §. de pœ. dis. 4. c. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.
b ¶ *Non impeditur.*] sed non dicit hoc ita sentiendo, sed eorum opiniones referendo.
c ¶ *Hesternus dies.*] id est, peccatum hesterna die commissum.
d ¶ *Ipsa hora.*] "sicut secundum leges eodē tempore quis absoluitur, & statim obligatur; si enim animo nouandi mulier intercedit, liberabitur debitor, & in eodem momēto obligatur: quia ipso iure competit rescissoria. ff. ad Velleian. de bitrix. §. vlt.[a]
e ¶ *Redeuntibus.*] not. de pœ. dist. 4. §. verum. quia quidā dicūt quòd redeunt sicut flores in vere. B. &c.

Tunc valere.] Hæc est 10. pars dist. in qua probatur per 11. c. quòd non valet baptismus aquæ cum datur fictè: nisi fictio, vel incredulitas recedat à corde percipientis. Io. de Fan.
f ¶ *Tunc valere.*] hæc est vera sententia.
g ¶ *Incipit.*] quia tunc incipit esse in eo, & efficaciam in eo habere:[b] & ibi ratihabitio retrotrahitur. Et est ar. contra. ff. de his qui no. infa. furti. 5. qui iussu.
h ¶ *Ad salutem.*] i. res per baptismum significata tunc incipit habere remissionem peccatorum, & non propter baptismum, sed propter cordis contritionem, i. per charitationem, vel humilitatem mentis, quam habet dū habet cordis contritionem.
ADDITIO. Ad hoc no. §. 1. quæst. 1. si fuerint. in glos. 1.
i ¶ *Baptismus.*] scilicet interior, scilicet peccatorum ablutio.
k ¶ *Fictio.*] §. e. dist. ostenditur. & c. nullus.

Non in vobis.] CASVS. Dicitur hic quòd in Donatistis ad fidem redeuntibus nō reiteratur baptismus nec alia sacramenta, quæ conferunt & accipiunt in forma ecclesiæ: sed reconciliantur, vt fiant de vnitate ecclesiæ, de qua non erāt, cum sacramentum exterius haberent non ad salutem, sed ad condēnationem.

1 Ex eo. 1. c. 12. §. e. osten ditur. Sent. 4. di. 4.
Gal. 3.
"obligatur & soluitur quis eodem momento.
Sap. 1.
2 Sen. 4. di. 2. §. d pœ. di. 4. Iuo p. 3. c. 163.
a d hoc no. ff. e. l. aliqn. §. 1.
Psal. 89.
†momentumque] Or.
b Quia tūc incipit, &c. vt in gl. seq. & ita totam cōtinuā ponit Hug. cuius fuit gl.
3 Sententia summarum collecta.]
4 §. e. c. ostēditur. cir. fi.

fet. ¶ 1 His B, qui ficto corde baptizantur, aut peccata nullatenus dimittuntur, quia spiritus disciplinæ effugiet fictū; aut in ipso temporis puncto per vim sacramenti dimissa iterum per fictionem replicantur, vt & illud verum sit §quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis] & illud § Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictū] id est, vt induat eum Christo sanctitas baptismi, & exuat eum Christo pernicies fictionis. 2 Nam redire[a] dimissa peccata, vbi fraterna charitas nō est, apertissimè Dominus in Euangelio docet in illo seruo, à quo Dominus dimissum debitum petiuit, eo quòd ille conseruo suo debitum nollet dimittere. Sic non impeditur[b] baptismi gratia, quominus omnia peccata dimittat, etiam si odium fraternum in eius, cui dimittuntur, animo perseuerat. Soluitur enim hesternus dies,[c] & quidquid superest, soluitur etiam ipsa hora,[d] momentoque † ante baptismum, & in baptismo: deinceps autem reus esse continuò incipit non solùm consequentium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum redeuntibus[e] omnibus, quæ dimissa sunt, peccatis.

¶ *Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini, sed hinc inde collectis, & alio modo dispositis, interdumque in epitomen redactis.*

A ¶ Quanquam.] *In originali legitur*, Tanquàm extra omnem culpam esse iudicaretur. Propter charitatis autem copulationem, &c. *Sed ob glossam in versi. culpam. non est emendatum.*

B ¶ His qui ficto.] *Hæc vsque ad vers.* Nam redire, *Sunt epitome quędam verborum B. August. partim ex Donatistarum, partim ex sua persona prolatorum.*

Idem eodem primo libro de baptismo, & eodem c. 12.[3]

¶ Quando prosit baptismus ei, qui fictè illum accepit.

CAP. XLII.

10 4 Tunc valere[f] incipit[g] ad salutem[h] baptismus,[i] cum illa fictio[k] veraci confessione recesserit, quę corde in malitia, vel sacrilegio perseuerante peccatorum abolitionem † nō sinebat fieri.

Idem ad Donatistas, epist. 48.[5]

¶ Non reiterantur sacramenta, quę extra ecclesiam conferuntur.

CAP. XLIII.

10 6 Non in vobis mutamus, in quibus nobiscum estis (in multis enim estis nobiscum: nam & de talibus dictum est §quoniam in multis[l] erant mecum: § sed ea corrigimus, in quibus nobiscum non estis, & ea vos hic accipere 20 volumus, quæ non habetis illic, vbi estis. Nobiscum autē estis in baptismo, in symbolo[m], in cæteris[n] Dominicis sacramentis. In spiritu autē vnitatis, & vinculo pacis, in ipsa denique catholica ecclesia nobiscum non estis, *& in epist. 51. ad Bonifacium.* ¶ Isti autem cum 30 quibus agimus, vel de quibus agimus, non sunt desperandi, adhuc enim sunt in corpore: sed non quærant Spiritū sanctum, nisi in Christi corpore:[o] cuius habent foris[p] sacramentum: sed rem[q] ipsam non tenent intus, cuius est illud sa- 40 cramentum: & ideò sibi iudicium manducant, & bibunt.

Item Gregorius Quirino Episcopo, & cęteris in Ibera Aepiscopis, l. 9. epist. 61.

A ¶ Iberia.] *Sic emendatum est ex originali manuscripto Vaticano. Anteà erat*, Hibernia.

50 ¶ Quomodo recipiantur ab ecclesia, qui in nomine Trinitatis apud hęreticos baptizantur.

CAP. XLIIII.

7 Ab antiqua patrum institutione didicimus[r], vt 60 qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam ecclesiam redeūt, aut vnctione[s] chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione[t] fidei ad sinum matris ecclesiæ reuocentur. Vnde Arianos per impositionem manus occidens, per vn- 70 ctionem verò sancti chrismatis ad ingressum sanctæ catholicę ecclesiæ oriens reformat. Monothelitas A[u] verò, & alios ex sola vera confessione recipit: quia sanctum baptisma, quod sunt apud hæreticos cō- 80 secuti, tunc in eis vires emundationis recipit, cum vel illi per impositionem manus Spi-

l ¶ *In multis.*] i. in omnibus sacramentis. sed non in charitate, sine qua nihil sunt omnia. §. ead. quomodo. & c. solet.
m ¶ *In symbolo.*] contradicit quod §. sequitur: "quia in ipsa catholica ecclesia nō sūt nobiscū. sed dic, quòd ideo dicuntur esse in symbolo, quia sunt in maiori parte.[c] Nam si in toto symbolo essent, ergo essent nobiscum in ecclesia: cum hoc sit de symbolo, credere in catholicam ecclesiam. sicut & alibi dicitur quis non tenere fidem cum non teneat ecclesiæ vnitatem. 24. q. 1. aduocauit.
n ¶ *In cæteris.*] arg. cōtra. 24. q. 1. schisma. sed illud quo ad effectum.
o ¶ *In Christi corpore.*] sunt viuentes. & ideò non est desperandum de eis, de pœn. dist. 7. cap. 1.
p ¶ *Foris.*] videtur, quod extra ecclesiam hæretici conficiant, & sic reprobatur quorundam opinio, qui dīt extra vnitatem ecclesiæ corpus Christi confici nō posse, vt 1. q. 1. Dominus declarauit. & c. nō nocet.[d]
q ¶ *Sed rem.*] s. vnitatem ecclesiæ. Ioan.

Ab antiqua.] CASVS. Dicitur hic quòd hæretici in forma ecclesiæ baptizati, ad fidem redeuntes, aut chrismate confirmantur, aut reconciliatoria manus eis imponitur, vel de fide interrogantur. nam Arianos occidentalis ecclesia reconciliat, orientalis chrismat: Monothelitas verò de fide interrogat: & tunc baptisma quod apud hæreticos receperunt, eis proficit ad salutem.
r ¶ *Didicimus.*] hęc reconciliationū disparitas fiebat, aut propter hæreticorum disparitatem, aut ecclesiarum variam cōsuetudinem.
s ¶ *Aut vnctione.*] 1. q. 1. hi qui baptismum.
t ¶ *Sola professione.*] quia tm̄ interrogātur, si rectè credant: quia manus eis erat imposita: sed si deficeret, supplerctur. 1. q. 1. §. ecce. De errore istorum habes 16. dist. habeo.
u ¶ *Monothelitas.*] "quod dicunt vnam tm̄ volūtatem esse in Christo, s. huma-

†al. ablutionem
5 Ad Vincēt. Donatistam.
" Hęretici qualiter sūt in symbolo nobiscum.
6 Pol. l. 3. ti. x.
Psal. 54.
c Et not. hic quod ponitur pars pro toto vt 14. c. 5. pęnale. sicut ēconuerso. 76. di. §. si autem.
d Ad idē 13. q. 4. quod sacit. & §. e. ostēditur. in prin. f. cōtra ī eo qd le. & no. §. e. di. 2. quid sit. ibi dixi. Arc.
7 Poly. ibid. Iuo p. 1. c. 153. Pan. l. 1. c. 88.
" error Monothelitarū.

humanitatis, non diuinitatis, vt 16. distinctione, habeo.

a ¶Fidei.] "diuersitas suscipiendi hæreticos, non ideò est, quod inter se ecclesia occidentalis & ecclesia orientalis sentiant contraria: sed quia diuerso modo errabant, diuerso modo recipiebantur. Ariani qui erant in oriente non chrismabantur, ideò oriens, redeuntes chrismabat: qui erãt in occidente, chrismabantur: & ideò vt ostenderet eos de vnitate ecclesiæ, per manus impositionem eos recipiebat ecclesia orientalis. vnde est argu. quod diuersæ erant Arianorum sectæ: vnde s. ea. dist. 1. c. ecclesias. vbi dicitur, quod ecclesia ab eis consecrata recõsecretur: ab Arianis datus baptismus nõ iteretur. vt s. 1. q. 1. Arianos. & arg. j. ea. de Arianis. Ioan.

" Isti diuersimodè ab ecclesia recipiũtur.

Ecclesia.] CASVS. Dicitur hic, quod de paradiso exeunt flumina: sed tamen felicitas paradisi intus est, non extrà. eodem modo sacramenta ad hæreticos perueniũt: sed salutem nõ conferunt, quæ est tñ in ecclesia: nec ducitur bona vita nisi in ecclesia. H. tamen illum casum sic ponit comparans ecclesiam paradiso, & baptismum flumi nibus paradisi. baptismus in ecclesia celebratus gratiam cõfert, sed si extra ecclesiam celebretur baptismus verus confertur, sed eum extra ecclesiã gratia non sequitur: sicut nec felicitas paradisi seqtur flumina illa ex quo exeũt de paradiso, seq. c. patet, & vbi est, *sicut*, supple non.

Gen. 4.

b ¶Nobis.] s. 1. quæst. 1. sicut.

c ¶Sed salutem.] s. 1. q. 1. extra ecclesiam.

d ¶Quæ in paradiso.] quæ interpretatur ortus. "Et agitur ibi de illo vbi fuit Adam, de terrestri. quandoque paradisus dicitur empyreum cœlum.[a]

" Paradisus est duplex.

a Vt de pœ. dist. 2. principiũ. & dr paradisus parans Deũ vel deitatis visum. quia ibi Deũ videbimus facie ad faciem. Hug.

e ¶ Extra ecclesiam.] 24. q. 1. alienus. & cap. quia.

Cum tantum.] CASVS. Probatur in hoc c. quod quicunque baptizat baptismus Christi est, & non baptizãtis: nec aliqs Apostolorum dixit suum esse baptismũ: licet quædam alia dixerũt esse sua. dicitur ẽt quod licet mali inæqualiter operentur cum bonis, ab omnibus tamẽ æqualiter baptizantur. Sequens c. patet.

1 Iuo p. 1. c. 164. Pan. l. 1. c. 32.

† Non autẽ sicut] Orig.

f ¶Cum tantum.] CASVS. Probat hic Aug. du plici rõne baptismũ Christi esse, nõ ministri cõferẽtis. Prima ratio: qa eodẽ mõ valet[b] baptismus collatus p malũ sicut per bonũ. Secunda: qa licet Apostoli dixerint Euangelium meũ gloriam meam: non tamen dixerunt baptismum meum.

b sc. quantũ ad remissionẽ pctõrũ.

g ¶Esse cognoscitur.] nã omnia nostra facimus, &c. C. de vet. iu. enu. l. 1. §. sed neque.

h ¶Baptismus.] inuenitur tamẽ baptismus Io. qui in forma sua baptizabat.

i ¶ Gratia.] "quæ tñ omnibus datur æqualiter in baptismo, sed ex modo conuersationis nostræ minuit vel augetur, vt j. ea. nec quẽquam. Sed hic non loqtur de illa gratia baptismi, quæ dat sine personarũ acceptione, dũmodo fictus non accedat.

" Gratia datur i baptismo omnib' æqualiter.

2 Iuo p. 1. c. 167. Pan. l. 1. c. 33.

† al. Apostolis

k ¶Doctior est.] nam non omnes. &c. C. de vet. iu. enu. l. 1. §. si quis.

Satis ostendimus.]

l ¶Vel accipientis errorem.] Dum tñ in forma ecclesiæ hoc faciat: " vel ẽt si corruptè loquatur, non est rebaptizãdus. qđ tñ aliter olim institutum fuit, ne ad hoc praui homines assuescant. s. ea. di. non illud. j. ea. dist. non.

" Baptismi forma corruptè prolata non vitiat ipsum.

† gloria] vera lectio.

m ¶De Spiritu sancto.] " dum tñ intendat baptizare, vt s. ea. solet qñque. licet. n. Ariani errent circa personas concedentes, &c. credentes filium non esse æqualẽ patri, vt 24. q. 3. ca. quidam. ver. Ariani. tamen Ariani baptizant. j. ead. de Arianis.

" Hæretici baptizare possunt.

Est vnitas.] CASVS. Dicitur in hoc c. quod mali percipiunt sacramenta ecclesiæ, & in ecclesia sunt bonis admisti: sicut in humano corpore sunt humores mali, qui qñque exeunt de corpore. Seq. c. patet.

3 Iuo p. 1. c. 165. Pan. l. 1. c. 34.

n ¶Quæ latè patet.] sed ecclesiæ vnitas, q est in fide & charitate, nõ ita latè patet: sed hæc amplectitur solos bonos. s. e. dist. 2. quia passus. Sed secundum vnitatẽ sacramentorum ẽt malos alios complectitur, vt s. ead. quo modo. versicu. induant. & extra hanc multi relinquentur.

o ¶Mistas.] s. malos mistos bonis. "Sunt n. mali misti inter bonos, sicut paleæ inter grana, & dñr paleæ, quia cadunt leuiter vento tentationis. de pœ. distin. 5. c. 1. & 23. q. 8. c. 1.

Matth. 3.

" Mali sunt bonis misti.

p ¶Exeunt.] sic & mali homines de ecclesia. sed boni non exeunt, saltem finaliter & æternaliter, vt de pœn. dis. 2. §. hæc itaque. capitu. quæcunque.

---

ritum sanctũ acceperint, vel isti propter professionem veræ fidei[a], sanctæ, & vniuersalis ecclesiæ visceribus fuerint vniti.

A ¶Monothelitas.] *In originali, & in Polycarpo, & apud Iuonem in textu est*, Monophysitas. *De qua hæresi scribit Ioannes Damascenus in libro de duabus Christi voluntatibus, & Nicephorus, & alij. Sed ob glossam non est mutatum.*

Item Augustinus de baptismo, lib. 4. c. 1.

¶Extra ecclesiam baptismus accipi potest, sed non prodest.

CAP. XLV.

Ecclesia paradiso comparata indicat nobis[b], posse quidem eius baptismũ homines etiam foris recipere: sed salutem[c] beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam & flumina de fonte paradisi, sicut scriptura testatur, etiam foras largiter manauerunt. Nominatim quippe commemorantur, & per quas terras fluant. Et quia extra paradisum constituta sunt, omnibus notum est. Nec tamen in Mesopotamia, vel in Ægypto, quò illa flumina peruenerunt, est felicitas vitæ, quæ in paradiso[d] cõmemoratur. Ita fit, vt cũ paradisi aqua sit extra paradisum, beatitudo tamen nõ sit extra paradisum. Sic ergo baptismus ecclesiæ potest esse extra ecclesiam[e]: munus aũt beatæ vitæ non nisi intra ecclesiam reperitur.

¶ *Locupletatum est caput hoc ex originali, vt sententia melius percipiatur.*

Idem de vnico baptismo contra Donatistas, lib. 3. c. 11.

¶Hæresis A, & sacrilegium, hæreticorum sunt non sacramenta.

CAP. XLVI.

A ¶Hæresis.] *Sic emendatum est ex aliquot vetustis exemplaribus. Anteà legebatur*, Baptismus, & sacrilegium hæreticorum non sunt sacramenta.

1 Nunc autẽ, non sicut hæresis hæreticorum est, sicut error ipsorũ est, sicut sacrilegiũ dissensionis ipsorum est: sic etiã baptisma, quod Christi est, dici debet ipsorum.

Idem lib. 5. c. 13.

¶De eodem.

CAP. XLVII.

2 Cum tantũ[f] valet baptismus per hominẽ contẽptibilem, quantum per Apostolũ datus: ita nec istius, nec illius esse cognoscitur[g], sed Christi. *Item c. 14.* ¶ Inuenimus dictum ab Apostolo, † & gloriã meã, quamuis vtique in Domino, & ministerium meũ, & prudentiam meã, & Euangelium meum, quãuis vtique à Domino impertitum, atque donatum. Baptismus[h] autem meus nemo eorum dixit omnino. Non enim omniũ æqualis est gratia †[i], nec ministrant oẽs æqualiter: nec æquali prudentia sunt oẽs præditi, & in euangelizando alius alio melius operatur. Et ideò dici potest alius alio doctior[k] ipsa doctrina salutari. Alius aũt alio magis, minusúe baptizatus dici non potest: siue ab inferiore, siue à maiore baptizetur.

Idem lib. 4. c. 15.

¶De eodem.

CAP. XLVIII.

3 Satis ostendimus ad baptismũ, qui verbis Euangelicis consecratur, non pertinere cuiusquam vel dantis, vel accipientis errorem[l]: siue de patre, siue de filio, siue de Spiritu sancto[m] aliter sentiat, quã cælestis doctrina insinuat.

Idem in libro de baptismo.

¶Quòd bonis, & malis sacramenta ecclesiæ communia sunt.

CAP. XLIX.

Est vnitas ecclesiæ, quæ latè patet[n], in sacramentorũ videlicet societate, & cõmunione: quæ complectitur cum granis etiam paleas: quando eas corporaliter mistas[o] ita partitur, vt neque illas iusti vitent, neque ab illis iusti vitentur. Sic A sunt in ecclesia homines mali, vt in corpore humano humores mali, qui interdũ exeunt[p] ex corpore.

¶*Huius c. sententia vsque ad ver.* Sic sunt, *habetur in lib. de vnico baptismo contra Petilianum, c. 14. & 15.*

cunque. & c. firmum. & c. nullus. Ioan.

a ¶ *Non est.*] ¶ *Creatura.*] Polluta tamen dici potest quantum in eis est. 49. dist. c. vlt. Ioan.

Siue hæreticus.] CASVS. Dicitur hic quòd quicunque malus baptizet in forma ecclesiæ aliquem, nullus catholicus debet rebaptizare: cum videatur, quòd inuocatio tanti nominis nullam vim habeat. Seq. c. patet, quod intelligitur de ijs qui non sunt baptizati in forma ecclesiæ. Seq. c. etiam patet.

b ¶ *Baptizet.*] s. 1. q. 1. hi qui. & c. dedit. s. 19. dist. secundum. s. e. di. à quodam. s. 1. q. 1. si quis per ignorantiam. contra. s. e. dist. hi de quibus. contrà. Sol. ibi in forma: hic non. Et reiteratur quantum ad factum.

c ¶ *Nominis.*] "cur autem non dicitur nominum, vt in nominibus patris & filij & Spiritus sancti te baptizo? hoc ideò fit vt appellatione singularitatis in essentia vnitas patris & filij & Spiritus sancti, in persona Trinitas designetur.

d ¶ *Vos à paganis.*] ¶ *Si ita.*] s. in forma ecclesiæ non fuerunt baptizati. Io.

Siue paruuli.] Hæc est 11. pars dist. in qua probatur per 19. c. quòd cathechismus debet præcedere baptisma. Ioan. de Fan.

e ¶ *Siue paruuli.*] de præcedenti solemnitate baptismi subiungit, scilicet de exorcismo & catechismo.

f ¶ *Abijciatur.*] i. projiciatur, i. projiciendus designetur. Et sic non est contrà. j. e. nec quenquam. & si non prosit ad vitam aliquid: quia propter hoc non fiunt minus indigni, quia mors adhuc in eis remanet, prodest tamen vt minus possit eis inimicus nocere, vt j. ea. dehinc. G. "Quem effectum habet exorcismus? nunquid eijcit spiritum immundum? Imo donec baptizetur, est membrum diaboli: quia non est medium, vt 24. q. 1. quoniam. Sed dic abijcit, i. significat abigendum, vel abijciendum, vel saltem com-

1 Iuo p. 1. c. 116. Pan. l. 1. c. 54.

"Baptismus fit in nomine, & nō in nominibus patris, &c.

2 Sen. 4. di. 6. Iuo par. 1. c. 173. Pan. l. 1. c. 85.

3 Iuo p. 11. c. 91. & i lib. de ecc. dogm. c. 31.

a Correctiue ponit. nā pter baptismū nulla salus est puero. j. c. nulla

4 Pol. l. 3. tit. 10. Burc. l. 4. c. 10. Iuo p. 1. c. 205.

† al. abigatur.

"Exorcismi effectus.

5 Sen. 4. di. 6. Iuo p. 1. c. 82. & 83. Pann. l. 1. c. 38. Io. 3.

† al. in hominem peruenire

A ¶ *Sic sunt.*] *Sententia sumpta est ex B. Augustino in epist. 1. Ioan. & Beda in eundem locum. Glossa autem ordinaria ibidem sic habet.* Sic sunt ficti in ecclesia, quomodo humores mali in corpore: quando euomuntur, releuatur corpus, sic quando exeunt mali, releuatur ecclesia.

Idem de vnico baptismo contra Donatistas, libro. 3. c. 10.

¶ Non transit ad aquam baptismi malitia benedicentis.

C A P. L.

1 NOn est aqua profana, & adultera, super quā nomen Dei inuocatur: et si à profanis, & adulteris inuocetur: quia nec ipsa creatura [a], nec ipsum nomen adulterum est.

Item Beda, homil. 36. ad c. 3. Ioannis.

¶ Non est rebaptizandus, qui ab hæreticis baptizatur.

C A P. LI.

2 SIue hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet [b], non valet ille, qui ita baptizatus est, à bonis catholicis rebaptizari: ne confessio, vel inuocatio tāti nominis [c] videatur annullari.

Item Gregorius ij. Bonifacio Episcopo, ep. vlt.

¶ Baptizati à paganis, in nomine baptizentur Trinitatis.

C A P. LII.

3 QVos à paganis baptizatos esse asseruisti, si ita [d] habetur, vt denuò baptizes in nomine Trinitatis mādamus.

Item Celestinus Papa episcopis Galliæ, ep. 1. c. 12.

¶ Sine exorcismis, & exsufflationibus nullus baptizetur.

C A P. LIII.

11 4 SIue paruuli [e], siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontē vitæ adeant, q̄ exorcismis, & exsufflationibus clericorum, spiritus ab eis immundus abijciatur † [f].

Item Rabanus de institutione clericorum, lib. 1. c. 25.

¶ Officium baptizandi, cathecumeni præueniant.

C A P. LIIII.

5 ANte baptismum catechizandi debet hominem † præuenire officium, vt fidei primū catechumenus accipiat rudimentum. *Item ibidē.*

¶ Prius ipse Iesus cæci nati oculos luto ex sputo facto superliniuit, & sic ad aquas Siloe [g] misit: quia prius debet baptizandus fide incarnationis Christi instrui, & sic ad baptismum iam credulus admitti: vt sciat, cuius gratiæ in eo est particeps, & cui iam debitor fiat deinceps.

Item ex concilio Bracharensi 2. cap. 1.

¶ Quo tempore catechumeni ad exorcizandum sunt deferendi.

C A P. LV.

6 ANte viginti [h] dies [i] baptismi ad purgationem exorcismi [k] cathecumeni concurrant: in quibus viginti diebus omnino symbolum, quod est, Credo in Deum patrem omnipotentem, spiritualiter † [l] doceantur.

Item ex concilio Agathensi, capitu. 13.

¶ Quo tempore competentibus symbolum est prædicandum.

C A P. LVI.

7 SYmbolum etiam placuit ab omnibus ecclesijs vna die, id est, ante octo dies Dominicæ resurrectionis publicè in ecclesia competētibus [m] prædicari.

Item Nicolaus Papa.

¶ In vnaquaque ecclesia, baptizandi catechizari possunt.

C A P. LVII.

8 CAtechismi baptizandorū à sacerdotibus vniuscuiusque [n] ecclesiæ possunt fieri: sicut in sancta hac Romana ecclesia (cui, Deo auctore, ministerium famulatus nostri exhibemus) solemniter fieri comprobantur.

Item ex concilio Laodicensi, capitu. 46.

¶ De eodem.

C A P. LVIII.

9 BAptizandos oportet fidei symbolum discere, & quinta feria vltimæ septimanæ vel episcopo, vel presbyteris reddere. [o]

A ¶ Fidei symb.] *Est prisca versio, & sententiam sat bene reddit. Hoc autem loco Græcè est, τὴν πίστιν.*

Item ex concilio Martini Bracharensis, c. 49. [10]

pellit eum ne iam tantum noceat quantum nocere potuit prius, vt s. ea. c. 2.

Ante baptismū.] CASVS. Probatur in hoc c. quòd primò debet baptizandus instrui in fide antequā baptizetur. Quod probatur exemplo Christi, qui prius oculos cæci nati sputo superliniuit, & posteà eum ad aquas Siloe misit. Omnia autem quæ sequuntur patent vsque ibi, posteà signatur. & per te videbis: qa nō oportet vt te adiuuem, cum non est necesse. & qđ dicitur in hoc c. *postquā se alterius*, s. Christi: *prioris*. s. diaboli. Quod dicitur in illo c. *posteà signatur in corde*, id est, in pectore.

g ¶ *Siloe.*] "fons est, & interpretat missus est: quia Christus in quo baptizamur, missus est. 23. di. episcopus. Io. ADDITIO. Vel dic quòd Siloe interpretatur fons luminis, secundum Papin.

h *Ante viginti.*] s 10. q. 1. placuit.

i ¶ *Dies.*] in mediana hebdomada cum cantatur, sitientes. s. dist. 63. principali.

k ¶ *Exorcismi.*] id est, adiuratione. "exorcizare, id est, adiurare.

l ¶ *Spiritualiter.*] sufficit, quòd sensum retineant. ff. de leg. l. scire leges. 1. q. 1. Marchion.

m *Symbolum.*] ¶ *Competentibus.*] i. intellectum discretionis habentibus, vel cupientib. "competentes quidem appellantur, qui libero arbitrio vtentes, pœnitentiam ab ecclesia accipiunt, vt sint digni accedere ad catechismum, deinde ad baptismi sacramentum, vt 25. distinctione, audire.

Catechismi.] Catechismus Græcè, latinè dicitur instructio, vnde catechizare, i. instruere. Arch.

n ¶ *Vniuscuiusque ecclesiæ.*] hoc in multis locis fit: sed in primo & vltimo scrutinio omnes consueuerunt venire ad ecclesiam baptismalem. H.

Baptizandos.]

o ¶ *Reddere.*] Vulgariter loquitur. q. d. memoriter sine inspectione libri dicere. sic j. ead. prox. Arch.

a ¶ Non

6 10. q. 1. placuit. Bur. l. 4. c. 8. Iuo p. 1. c. 75. & 203 Pan. l. 1. c. 39

" Siloe est fons.

† specialiter vera lectio.

7 Burc. l. 4. c. 29. Iuo p. 1. c. 223.

" Exorcizare quid sit.

" cōpetētes q dicuntur.

8 Iuo p. 1. c. 82. Pann. l. 1. c. 40.

9 Bur. l. 4. c. 9. Iuo p. j. c. 205.

10 i c. synogræcarum.

a Ergo non incipiuntur scrutinia in quarta feria post Dñicā qua cātatur Lętare Hierusalē. Hu.

a ¶ Non liceat ante duas.] tantùm a quia ante duas & ante tres, &c. cum aliàs duo continentur in trib. ff. de arb. diē. §. si plures.

b ¶ Baptizandi nomē suum dent.] in scriptis. hodie non tenet hoc. Et quod dicit, abstinentia, consilium est: & ita non est contra. ꝭ. ea. sine pœnitentia.

c ¶ Et diu.] intra viginti dies. s. ead. ante.

d ¶ Examinatione.] quia infidelis non recipietur sine examinatione. ꝭ. e. Iudæi. & c. ne quod absit.

e ¶ Postquàm.] ¶ Per abrenuntiationē.] s. dist. 1. ecclesiasticarum.

1 Bur. l. 4. c. 11. Iuo p. 1. c. 206.

f ¶ Se alienauerit.] i. alienari incœperit, vt ꝭ. ead. siue paruuli.

† al. impositiōe crebra examinati.

g ¶ Sicut nostis.] ¶ Quæ decepit.] Et ideo fuit restitutus. nā deceptus, &c. ff. ad Velleian. l. 1.

h ¶ Creatura.] nec diabolus inquantum est creatura, sed inquantum est vitiosus. 23. distin. quòd episcopus ordinandus est.

2 Iuo p. 1. c. 90. Pan. l. 1. c. 41.

i ¶ Posteà signatur.] id est, post exsufflationem interemptionis.

k ¶ Suæ interemptionis.] i. "signaculum sanctæ crucis, per quod est interemptus, vt dixit diabolus de quodam Iudæo, qui supra se fecerat signum crucis: Inueni vas vacuum, sed bene signatum.

" diabolus crucem timet.

l ¶ Alienum.] i. alienā dū. Sed ideò dicit, alienum: quia in proxi. &c. 23. q. 1. paratus.

3 Sed. 4. dis. 6. Iuo p. 1. c. 94. Pan. l. 1. c. 42.

m ¶ Ex hinc.] ¶ Typicum.] i. figuratiuum.

n ¶ Careat.] i. quod p salem significatur.

o ¶ Sal cęlestis.] ¶ Offerre.] mysticè. Cessat. n. vetus obseruatio legis literalis. ext. de const. translato.

p ¶ De hinc.] " Media hebdomada trib. dieb. fiunt exorcismi. Secunda iterum tribus, vt ita non restet in vigilia Paschæ nisi sola immersio: secundum hoc exorcismi variantur.

"Exorcismi fiunt tribus diebus.

4 Iuo p. 1. c. 95. Pan. l. 1. c. 43.

q ¶ Arte.] id est, dolo. sic exponitur 22. q. 5. quacunque.

† al. signum.

¶ Posteà tanguntur.] Casvs. Dicitur in hoc c. quòd perfectis orationibus supradi-

¶ De eodem.

CAP. LIX.

Non liceat ante duas[a] septimanas Paschæ, sed ante tres ad baptismum suscipere aliquem. Oportet autem, vt in his diebus hi, qui baptizandi sunt, symbolum discant, & in quinta feria nouissimæ septimanę hoc episcopo, vel presbytero reddant.

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 85.

¶ Antequàm baptizentur, quilibet sunt examinandi.

CAP. LX.

1 Baptizandi nomen suum dent,[b] & diu[c] sub abstinentia vini, & carnium ac manus impositionis† crebra examinatione[d] baptismum percipiant.

Item Rabanus de instit. cler. lib. 1. c. 27.

¶ Baptizandi quare exorcizantur, & exsufflantur.

CAP. LXI.

2 Postquàm se baptizandus per confessionem veræ fidei in alterius commendauerit dominium, & per abrenuntiationem[e] à prioris possessoris se alienauerit[f] seruitio, exsufflatur ab eo sæua potestas, vt per pium sacerdotis ministerium Spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus.

Item Augustinus de symbolo, lib. 1. c. 1.

¶ De eodem.

CAP. LXII.

3 Sicut nostis, fratres carissimi, & paruuli exsufflātur, & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit[g] hominem, vt possideret homines. Non ergo creatura[h] Dei in infantibus exorcizatur, aut exsufflatur: sed ille, sub quo sunt omnes, qui sub peccato nascuntur.

Item Rabanus de instit. cler. lib. 1. c. 27.

¶ Quare signetur baptizandus in corde, & fronte.

CAP. LXIII.

4 Posteà signatur[i] baptizandus signaculo sanctæ crucis tam in fronte, quàm in corde: vt ab eo tpe ipse apostata diabolus in vase suo pristino, suę interemptionis[k] cognoscens signaculū†, iā sibi deinceps illud sciat esse alienum.[l]

Idem ibidem continuò.

¶ Quare super eum orationes dicantur.

CAP. LXIIII.

5 Ex hinc iam dicuntur super eū orationes, vt fiat catechumenus. Tunc datur baptizando sal benedictū in 10 os, vt per sal typicum[m], sapientiæ sale cōditus fętore careat[n] iniquitatis, & nec à vermibus peccatorū vltrà putrefiat, sed magis illæsus seruetur ad maiorem gratiam percipiendam.

Item Beda in Esdram, lib. 2. c. 9.

¶ *Anteà citabatur in libros Regum.*

20 ¶ Quare sale initiantur catechumeni.

CAP. LXV.

6 Sal cęlestis sapientiæ, quo initiātur catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificijs iubemur offerre[o].

Item Rabanus de instit. cler. lib. 1. c. 27.

¶ Quare iterum exorcizentur.

30 CAP. LXVI.

7 Dehinc[p] iterum exorcizatur diabolus, vt suam nequitiam agnoscens, & iustū super se Dei iudicium timens recedat ab homine: nec iā contendat eum arte[q] sua subuertere, ne baptismum consequatur: sed magis honorem Deo 40 creatori suo exhibens reddat opus factori suo.

Item Gregorius Papa in homilia 29. Euangel.

¶ Sacerdotes exorcizando demonia repellunt.

CAP. LXVII.

8 Sacerdotes cum per exorcismi gratiā manū credentibus imponūt, & habitare ma- 50 lignos spiritus in eorū mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia eijciunt?

Item Rabanus de instit. cler. lib. 1. c. 27.

¶ Quare de saliua nares, & aures tanguntur.

CAP. LXVIII.

9 Posteà tangūtur ei nares, 60 & aures cum saliua: & dicitur ei verbum illud Euangelicum, quod Iesus quando surdum, & mutum sanauit, tangens cum sputo linguam eius, & mittens digitos in auriculas eius dixit. [Effeta, qd̄ est, adaperire.] Hoc enim sacramentum hic agitur, vt per saliuam typi- 70 cam[r] sacerdotis, & tactum sapientia, & virtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur: vt aperiantur ei nares ad accipiendū odorem notitiæ Dei, vt aperiantur illi aures ad audiendū mandata Dei, vt A aperiant ei sensus in intimo corde ad rñdendū.

Marc. 7.

A ¶ Aperiantur.] *In originali, & apud Iuonem legitur,* ad audiendum mandata Dei, sensuq; intimo cordis reponendum.

Item Ambros. de sacramentis, lib. 1. c. 1.

¶ Quare nares, non ora baptizandorum episcopus tangit.

80 CAP. LXIX.

10 Propter gloriā †[s] muneris[t], & operis[u] non os tangit

10 Iuo p. j. c. 106. Pan. l. 1. c. 49.

† gratiam] operis &] Or. muneris.]

ctis tangunt sacerdotes nares & aures baptizandi cum saliua dicēdo illa verba, quæ dixit Christus quando mutum & surdum sanauit, s. Effeta, eum cū sputo tangens. Nares autem ideò tanguntur ad denotandum, quòd baptizandus percipere debet odorem Dei. Aures sunt vt intelligat mandata Dei. Seq. capitulo patet. Propter gloriam muneris, i. propter gloriosū munus, s. corpus & sanguinem Domini, & operis, i. propter gloriosum opus, i. pdicationē.

5 Iuo p. 1. c. 97. & 99. Pā. l. 1. c. 44.

r ¶ Typicam.] i. figuratiuam sapientiæ Dei. Per digitum Dei intellige dona Spiritus sancti.

6 Iuo p. j. ca. 100. Pā. l. 1. c. 45.

"*Est caro nostra lutum: patris sapientia sputum.*

Creditur humanum genus hoc medicamine sanum.

"Vers. circa materiam baptismi.

s ¶ Propter gloriam.] i. gloriosū munus Eucharistiæ, & gloriosum opus prædicationis. Ouid.

7 Iuo p. 1. c. 102. Pa. l. 1. c. 46.

"*Pronaque cum spectant animalia cætera terram:*

Os homini sublime dedit, cœlumque tueri

Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

" Homo est dignissima creaturarū.

Ouidius.

"Et nil turpitudinis debet infligi faciei. C. de pœ. si quis in metallū. Arg. contra. ext. de cri. fals. ad audientiā. Gloriosius quippe & excellentissimum in humano corpore hominis os deprehenditur: per quod Deus glorificatur & benedicitur & prædicatur. In signum ergo tanti muneris, & operis dignitate non tangitur os cum saliua.

"Facies humana ñ est deturpāda.

8 Iuo p. 1. c. 103. Pan. l. 1. c. 47.

t ¶ Muneris.] i. corporis Domini & sanguinis, quod est munus excellentissimum.

9 Iuo p. 1. c. 104. Pan. l. j. c. 48.

u ¶ Et operis.] i. prædicatio-

cationis.ante enim quàm qs baptizetur, nec ad corpus Dñi sumẽdũ;nec ad prædicationis officium gerẽdum est idone⁹. "Vñ nec debet qs añ baptismum corpus Christi sumere: nec prædicationis officium gerere:nec dẽt ei credi hoc vel illud. vñ in Euãgelio Ioan.Iesus nõ credebat se illis, s. infidelibus.

a ¶Non os tangit.]ad ostendẽdum quòd non prius credendum est homini,quàm odor famæ suæ præcesserit, de causa vnctionis habetur ext. de sac. vnct. cũ venisset.Ioan.

DEinde à sacerdote.]CASVS. Dicitur in hoc c. quòd peractis omnibus supradictis vngitur baptizandus in pectore oleo sãctificato cum inuocatione patris & filij & Spiritus sancti,vt mens eius confortetur in fide. Vngitur eodẽ oleo inter scapulas,vt vndique muniatur,& ad bona opera facienda per Dei gratiã roboretur.

b ¶Deinde.]id est,postquàm est baptizatus. vnde finis c. debuit esse principium.Ioan.

VEnit sacerdos.] CASVS. Primò dicitur in hoc c. quid facere debeat sacerdos cum ad fontem bapismatis primò venit. Secundò dicitur quòd vbi homo baptizatur secundum formã Euãgelicam, adest præsentia Trinitatis,operatur Dei filius, descendit Spiritus sanctus.Sed in baptismo Christi propter incredulos descendit in specie visibili, q. similiter in Apostolos descendit propter hoc in linguis igneis. nos autem non percipimus eum visibiliter, sed per fidem.

c ¶Primò.]id est,olim in baptismo Christi.

d ¶Descendit.]in specie columbæ.[a]

e ¶Sed per fidem.]vt legitur de pœn. dist. 2. quærendum.& c.pennata animalia.Ioan.

SI non sanctificatur.] Hæc est 12. pars distin. secundum Ioan. de Fant.

CASVS. Quidam presbyteri quando aquã baptismatis benedicunt, vitiosas preces per imperitiam proferunt. quare quæsitum fuit ab Aug.vtrum valeat benedictio non obstante vitio locutionis, vel q̃ hæresim sapit?& certè probat Aug.ꝙ valet. nã si aliquis fuerit baptizatus in forma ecclesiæ in aqua vbi fuerũt dictæ preces ille, tñ nõ iteratur baptismus: & hoc qa precãtis affectus superat vitiosã locutionẽ.& hoc fit p verba Euangelica,sine quibus baptisma fieri nõ pt.Nã si hæreticus in forma ecclesiæ baptizat, qui charitatis affectũ nõ habet:licet preces offerat vitiosas:tñ verè baptizat.Idem etiam est in quolibet malo sacerdote,qui cũ forma baptismi profert preces vitiosas ab hæreticis vel ab alijs cõpositas. Quid ita, i. cur ita est? quasi cur non iubetur denuo?quia plerunque &c. nam vtique hæc locutio suspensiua est vsque ibi,nec tamen.Si,i.qu amuis.

f ¶Si non sanctificatur.]pone casum per illa c.j.e.di.retulerũt.& s.dist.38. sedulò.

tangit [a] episcopus, sed nares. Quare nares? vt bonum odorem accipias pietatis æternæ.

Item Rabanus de instit. cler. l.1. cap.27.

¶ Quare à sacerdote inunguntur.

CAP. LXX.

1 DEinde[b] à † sacerdote inũgitur,vt sacrum baptisma cum fide accepta custodiatur. Vngitur tũc illiu s pectus de oleo sanctificato cum inuocatione sanctæ Trinitatis, vt nullæ reliquiæ latentis inimici in eo resideant: sed in fide sanctæ Trinitatis mens eius confortetur. Vngitur & inter scapulas de eodem oleo, vt vndique muniatur: & ad bona opera faciẽda per Dei gratiam † roboretur.*Item c.28.*

¶2 Cõsecratur post hæc fons: & ad ipsum baptismum catechumenus accedit.

Item Ambros. in lib.2. de sacramen.cap.5.

¶Quomodo fontem baptismi Trinitatis præsentia consecrat.

CAP. LXXI.

3 VEnit sacerdos ad † fontem:dicit precem:inuocat patris nomen, præsentiam filij,& Spiritus sancti, vtitur verbis cœlestibus. Cœlestia verba,quæ Christi sunt. Præsentia Trinitatis adest:operatur sermo æternus:vbi descendit spiritus,primò [c] quasi colũba descendit [d], vt increduli vocarẽtur ad fidem. 4 In principio signum debuit esse: in posterioribus debet esse perfectio. Apostolis enim Spiritus sanctus datus est in igneis linguis propter incre dulos: nobis iam in plenitudine ecclesiæ non per signa, sed per fidem [e] veritas est colligenda.

¶Caput hoc aliquot locis in nimias propè angustias conclusum est.Quare præstat originale ipsum adire.

Item Augustinus de vnico baptismo,libro 6.c.25.

10 ¶ Verba erroris per imperitiam prolata non impediunt aquæ sanctificationem.

CAP. LXXII.

12 5 SI non sanctificatur [f] aqua,cum aliqua erroris verba per imperitiã precator effundit, multi non solùm mali, sed etiam boni fratres in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. Multorum. n. preces emendantur quotidie, si doctioribus fuerint recitatę: & multa in eis reperiuntur, contra catholicam [g] fidem. Nunquid, si manifestetur aliquos baptizatos, cum illæ preces dictæ super aquam fuissent,iubebuntur denuo baptizari?Quid ita?quia plerunque precis vitium superat precantis affectus: [h] & quia illa certa Euãgelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari,tantum valent, vt per illa sic euacuentur,quæcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicũtur: quẽmadmodum dæmonium Christi nomine excluditur. Nã vtique [i] hæreticus si afferat precem vitiosam, nec habeat bonũ charitatis affectum, quo possit illa imperitia superari (& ideò similis est ei,quicunque in ipsa catholica inuidus, & maleuolus,quales arguit illic Cyprianus [l]) afferat etiam,vt fieri solet,aliquam precẽ,in qua loquatur contra regulam [m] fidei(multi [n] quippe irruunt in preces non solùm ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hæreticis compositas, & per ignorantiæ simplicitatem nõ eas valentes discernere,vtuntur eis, arbitrantes quòd bonæ sint) nec tamen quod in eis peruersum est, euacuat illa, quæ ibi recta sunt: sed ab eis potius euacuatur.[o]

g ¶Contra catholicam fidem.] id est,contra rectam verborum formã in ecclesia catholica cõstitutam. Vel cum dicit,baptizo te in nomine Trinitatis, & diaboli.

ADDITIO. Hoc etiam fuit dictum Lau. Val. dic contra fidẽ, idest, contra bonos mores, quæ scilicet sapiunt hęresim:sed sacerdos simplex imperitus sic non intelligit, imo credit eas sanũ & rectũ intellectũ cõtinere.Io. de F.

h ¶Affectus.]i. bonitas hominis superat vitium locutionis. q. d. non, sed potius verbũ Christi.

i ¶Nam vtiq;.]"Probat quòd vitium precum propter affectum bonum non emendatur in baptismo: sed verbum Christi operatur virtutem. nam hæreticus bonum affectũ non habet: & quamuis vitium precum afferat, non tamen minus baptismus suum effectũ habebit, quia tantum valent illa certa verba Euangelij, vt quantũcunque preces aliæ vitiosæ sint, formam tamen à Christo institutam non possint euacuare:imo potius quãtum spectat ad baptismum, omnes euacuentur ab illis euangelicis verbis.& hoc est, nam vtique.

k ¶Si afferat.] si, id est,quamuis.

l ¶Cyprianus.] Cypriano enim, & lxxx. epis visum est baptismum Christi non posse esse apud hæreticos, vel apud schismaticos: qui etiam baptisma hæreticorum lauacrũ diaboli appellabant. s. ea. dist. quomodo. & dist. 32.§. verum.

m ¶Regulam.]non.n. debent verba cœlestis Dei restringi sub regulis Donati.38.distinct. indignum. palea est. q. d. si virtus verborum excludit dæmonium,ita & precum vitium.

n ¶Multi.]parentesis est,id est,interpositio vsque ibi,nec tñ.

o ¶Euacuatur.]arg. "ꝙ vtilia nõ vitiãtur p inutilia. s. dis. 37.turbat.s.23.q.4.quid ergo.C.de do.sancimus.s.1.q.nõne Sodomitæ.& c.Dominus declarauit.s. di.37. si qd veri.ar. tñ contra.ff.de aq. quot. & æsti.l.1.§.item quæritur.s.di.23.quorundam.s.dist.9.si ad sacras.s.3.q.9.pura.

80 o ¶Euacuatur.]"ex hoc c. colligitur ꝙ non vitiatur forma baptis-

" Baptismo carens neq; corpus Dñi sumat, neq; prędicet.

1 Iuo p.1.c. 108.Pan.l.1. c.50.

† al. benedictione sacer dotali munitur.

† al.gloriam

2 Iuo p.1. c. 110.Pan.l.j. c.52.

3 Iuo p.1.c. 11.

† precem dicit ad fontem]Orig.

4 ibid.j.

a De hoc s. c.c.aliud.H.

5 Alg.l.3.c. 13.Iuo p.1. c.115.Pan. l.1.c.52. & 53.

"Baptismus nõ vitiatur precũ vitio.

" Vtile non debet p inutile vitiari.

" Baptismi forma an vitietur si aliqd superfluũ apponatur, aut interponatur, aut si ipsius ordo mutetur.

baptismi, si quid in ea apponatur superfluum: qđ admittunt quidā [a]: vt si dicatur, baptizo te in nomine patris, & filij, Spiritus sancti & diaboli: vel *Arma virumque cano*: vel qđquid sequatur, baptizatus est. arg. contrà. ff. de ver. obl. quæ extrinsecus. Idem est si quid præmittatur ante formam: vt si dicatur: *Arma virumque cano*. & ego baptizo te in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti. Si verò aliquid interponatur, vt si dicat, baptizo te, & Deus est in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, &c. non est baptizatus: ar. ff. de test. heredes palam. §. vl. vbi distinguitur an interponatur actus extraneus. & circa hoc est omne verbum extraneum à forma. quod non concedo. qui em̄ dicit baptizo te in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, & omnium sanctorum, non dicit, baptizo te in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti: quia secundum hoc duo diceret, quod est impossibile: & eadē ratione deberes dicere cū dicitur, non ego baptizo te in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, q̄ esset baptizatus, q̄a verba baptizandi protulit: quod patet falsum esse. Sed pone q̄ mutat ordinem baptizandi, an baptizabit? vt si dicat baptizo te in nomine patris, & Spiritus sancti, & filij, videtur q̄ sic. ext. de re scr. causam. ar. C. de testa. p̄posteri. nec enim scripturæ obseruandus est ordo. ff. de solu. nec enim. contrarium tñ dicitur. arg. C. de sen. & inter. l. prolatam. Dico enim ordinē verborū esse de forma. Si aūt mora interponatur naturalis & cōpendiosa, vt de respirando vel tussiendo vel excreando, nō obest. aliàs contrà. C. de testa. cum antiquitas. & de tempore hoc, & de actu qui interponit, distingue per l. ff. de duo. re. cōst. duos reos. §. vl. & pe. & de ver. ob. continuus. nam modicū interuallū nō impedit: quod tñ magis intellectu, q̄ locutione, &c. ff. de sol. ratū. Et hoc ēt attendas circa formā Eucharistię. Pone em̄ q̄ dicit formā panis, demū post aliquantulū spatiū, formam vini: nūquid transubstātiatur ibi panis, vel vinum? Resp. vt præmisi. tñ quæstio non procederet secundum eos qui dnt esse duas formas, vt no. s. dist. 2. quia passus.

a Vt Lau. qđ ēt verū si illud oppositū subsequatur, vt si sequitur & idē t3 hic H. & isto rū fuit hæc snīa vsq; ibi qđ nō cōcedo, &c. vbi adde q̄ hoc fuit dcm̄ Io. vsq; ibi, sed pone, &c. & secutus est ipse Io. magistrū Petrū q̄ dixit q̄ in talib' nō est forma seruata. Aliud est em̄ dicere, ī noīe patris, & filij, & Spiritus sancti, & diaboli, & aliud significatur. Arc.

1 Iuo p. 1. c. 194. Pan. l. 1. c. 55.

† al. regula

2. Cor. 2.

1 Sen. 4. di. 6

Item Augustinus ad Neophytos, homi. 3.

¶ Quid significent mysteria, quę in fonte baptismatis celebrantur.

CAP. LXXIII.

13 1 PRima igitur, & secunda prædicatione de his tātùm locuti sumus, quæ vobis, priusquàm ad fontem sanctum veniretis, iuxta catholicæ ecclesiæ † instituta tradidimus. Et quid significaret vnctio, quæ diuersis corporis nostri adhibita partibus diuersum intellectum designat (prout Dominus donare dignatus est) interpretati sumus: cum ostenderemus vos per oleum sanctificationis ad auditum plenæ fidei præparatos, & ad bonnm Christi odorem vocatos, ex toto corde ad abrenuntiandum diabolo esse commonitos. Nunc verò de interioribus iam mysterijs locuti sumus, quæ in ipso sacro fonte celebrata sunt. 2 Emissa enim certissima cautione [a], qua vos abrenuntiare omnibus pompis diaboli, & omnibus operibus eius, & omni fornicationi diabolicæ spopondistis, descendistis in fontem sacrum, fontem redemptionis, fontem sanctificatum virtute cœlesti. In hoc ergo fonte, antequàm vos toto corpore tingeremus, interrogauim', Credis in Deum patrem omnipotentem? Respondistis', Credo. Rursus interrogauimus: Credis & in Iesum Christum filiū eius, qui natus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine? Respondistis singuli, Credo. Iterum interrogauimus, Credis & in Spiritum sanctū? Respondistis similiter, Credo. Hoc autem fecimus iuxta Domini nostri Iesu Christi saluatoris imperium: qui, cum ad patrem in cœlum ascenderet, discipulis suis, id est Apostolis mādauit dicens. [Eūtes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti.] *Item.* ¶ 3 Quod autem interrogauimus, Credis A sanctam ecclesiam, remissionem peccatorū, carnis resurrectionem? non eo modo interrogauimus, vt quomodo in Deum creditur, sic & in ecclesiā sanctam catholicam: quæ propterea sancta & catholica est, q̄a rectè credit in Deum. Non ergo [b] diximus, vt in ecclesiam, quasi in Deum [c] crederetis: sed intelligite nos dicere, & dixisse, vt in ecclesia sancta catholica conuersantes in Deū crederetis: crederetis ēt resurrectionē carnis, quę futura est.

Matth. 28.

A ¶ Credis sanctam.] *Legebatur*, in sanctam, *Inducta est particula*, In, *ex aliquot vetustis, & Iuone. Atque ita loquendum docet sæpe Augustinus.*

Item Isidorus de officijs, lib. 2. capitu. 24.

¶ Aliorū fide, & professione paruuli baptizantur.

CAP. LXXIIII.

14 4 PAruuli alio profitēte baptizantur: quia adhuc loqui [d], vel credere [e] nesciunt, sicut etiam ægri, muti [f], & surdi, quorum vice [g] alius profitetur, vt pro eis, dum baptizantur, respondeat.

4 Sent. ibid.

Item ex concilio Carthaginensi 3. c. 34. [5]

¶ Aliorum testimonio ęgrotantes sunt baptizandi.

CAP. LXXV.

6 AEgrotantes si pro se respondere non possunt, cum A voluntas eorum testimonium sui [h] dixerit [i], baptizentur. Similiter & de pœnitentibus agendum est.

5 Et in Afri. c. 12.

6 Bur. l. 4. c. 36. Iuo p. 1. c. 123. Pan. l. 1. c. 14.

PRima igitur.] Hæc est 13. pars dist. secundum Io. de Fan. CASVS. Beneu. sic ponit hunc casum. Prædicauerat Aug. semel & iterum neophytis: & exposuerat illis de exorcismis qui dicuntur & fiunt circa baptizādos. Hic ostēditur qui baptizātur qualiter interrogentur & respondeāt de articulis fidei: & qualiter responsiones debeāt intelligi. H. verò sic ponit hūc casum. In hoc c. ostēdit Aug. se in superioribus tractasse de his quæ fiūt pueris in catechismo & exorcismo. Secūdò dicit se nunc velle de his tractare, quæ fiunt circa pueros in ipso baptismo, & dicit q̄ in baptismo præcedit interrogatio & respōsio de symbolo. Inde sequit̄ immersio in nomine patris & filij & Spiritus sancti. sicut docuit Christus. sed q̄a nō inuenitur in symbolo, sed credo sanctā ecclesiam, Aug. credit esse repetendū ter, vt dicatur: credo sanctam ecclesiam sicut ibi, credo in Deū, &c. Ad vltimum subiungit q̄ in alio sensu dicitur, credo in Deū: & in alio sensu dicitur, credo ecclesiam catholicā. Seq. duo c. plana sunt.

3 Serm. 181. đ temp. c. 12.

a ¶ Cautione.] "hic ergo intercedit stipulatio, & obligātur pueri ex p̄missione patrinorum, licet nō intelligāt: quod speciale est in baptismo. illud aūt est loco stipulationis, credis in Deum? tenetur ergo obseruare fidem puer factus adultus. 45. di. de Iudæis. & obligantur licet nihil intelligant. C. de fals. mo. l. 1. imo si bene inspexerimus, potius liberatur à diabolo q̄ obligetur. nā ignorans per aliū bñ liberatur. Item ex eo q̄ dicit certissima, est ar. q̄ simplex cautio, idonea cautio dicitur:" tamen lex dicit q̄ cū dicitur idonea cautio, intelligendū est pignus vel fideiussor, vt ff. de fideic. li. l. 4. §. addici.

" Stipulatio intercedit ī baptismo p̄ quā obligātur paruuli.

" cautio idonea quę est.

b ¶ *Ergo.*] vocabulum semel positum potest accipi propriè, & impropriè. ārgu. dist. 28. presbyterum.

c ¶ *Quasi in Deum.*] *Crede Deo, credasque Deum: plus credo valere, Si credas in eum, quàm quod ei vel eum.*

PAruuli.] Hæc est 14. pars dis. in qua probat per sex c. q̄ solus baptismus sufficit paruulis, q̄ aliàs nō p̄nt credere nisi p̄ sacramētum fidei. Io. de F.

d ¶ *Loqui.*] aliter si p̄nt loqui. vnde Aug. in epistola ad Renatum episcopum. " Septennis ætatis pueri & mentiri & verum dicere, confiteri, & negare iam possunt, & ideò cum baptizantur, iam symbolum reddant, & ipsi pro se ad interrogationem respondeant.

" Pueri septennes p̄nt mētiri & verum dicere.

e ¶ *Vel credere.*] arg. q̄ habet puer fidem, sed nescit ea vti, vt extrà c. maiores. ver. à plerisque.

f ¶ *Muti.*] vel ēt furiosi. pupillus. n. infans, vel infantiæ proximus non multum à furioso distat. inst. de inut. stip. §. pupillus. differentiam tñ dixi inter infantem, & furiosum. s. ead. hi qui.

g ¶ *Vice.*] "nam satis conueniens est, vt qui per alium obligatur, etiam liberetur per alium. s. ea. quæris. Item dicit lex q̄ pro ignorante fideiubere possum. ff. de fideius. fideiubere. & ignoranti etiam actio acquiritur. ff. si cer. pet. si à furioso.

" obligatus per aliū, per alium liberari potest.

h AEgrotantes.] ¶ *Sui.*] scilicet amici.

i ¶ *Dixerit.*] vel dici fecerit [b] vel per signa. vel dic sui, scilicet voluntatis.

bsc. p̄ aliū q̄ cius volutatē p̄bauit. 26. q. 6. q re cedūt. & c. seq. de pœ. dist. 1. multiplex. Arc.

Nihil

Nihil est aliud.] CASVS. Quæsitum fuit ab Aug. quare pro paruulo cum interrogatur, credis in Deum, respondeant patrini, credo: cum paruulus fidei articulos non intelligat? & respondet, quod talis responsio adhibetur, vt sacramentorum solemnitas impleatur: & propter sacramentum fidei, per quod paruulis dicitur fidem habere, & credere. vnde fides vocatur, licet fidei veritatem non habeat in actu, sed in habitu.

a ¶*Quam fidem.*] i. sacramenti fidei professionem, sed non virtutem: sed si non habent charitatem, quomodo ergo ibunt in patriam post mortem? [a] hoc eis datur [b] à Deo. Alij dicunt quòd habent eam in habitu. ext. de bapt. & eius effe. c. 1. sed & per alios dicuntur credere. j. ea. in ecclesia.

b ¶*Habere.*] j. dist. ea. quæris. s. 1. q. 1. §. vt itaque. s. distin. 1. hoc est, quod dicimus.

c ¶*Etsi.*] i. quamuis.

d ¶ *Sacramentum.*] " Baptismus dicitur sacramentum fidei: quia in fide Christi consecratur: & in fide ecclesiæ confertur, vel quia in nomine Trinitatis confertur, quam offerentes[c] & oblati tenentur credere & confiteri. Vel quia signum est, quòd suscipiens fidem habeat, etiam si non habeat, aliquo impediente.

e ¶*Fidelem.*] sunt qui dicunt ipsos fideles dici, quia fidem habent habitu, non vsu. i. non exercitio, & sic de alijs virtutib. Isti sic illud intelligunt, fides illa quæ, &c. non facit fidelem vsu, i. exercitio. j. ead. paruuli. & sic de alijs.

f ¶*Non rem ipsam.*] sicut virtutem.

Cum pro paruulis.] CASVS. Dicitur hic quòd alijs respondent pro paruulis vt sacramentum celebretur. & valet pro eis talis responsio: quia pro se respondere non pñt. si autem possent pro se respondere: talis responsio non valeret eis. quod probatur auctoritate Euangelij.

g ¶*Respondere.*] sic distinguit lex. ff. de admin. tut. l. 1. §. vlt.

h ¶*Itidem.*] i. tantum, & hoc quo ad præsumptionem. [d] Ar. " quòd taciturnitas non habetur pro consensu. s. di. 86. tanta, s. dis. 27. diaconus. suprà distinctione 54. si seruus. Sed contrà. suprà 2. quæstione 6. biduum.

Postquàm.] CASVS. "In hoc cap. duplex ratio assignatur quare homo ter immergitur in baptismo. vna est quia baptizatur in nomine patris & filij & Spiritus sancti. Alia est, quia Christus tertia die resurrexit à mortuis, cum quo etiam moritur in baptismo.

i ¶*Postquàm.*] de forma baptizandi & modo tractat vsque ad c. venisti.

k ¶*Duplici.*] etiam ter mergitur: & quia fit in uocatio Trinitatis: & quia Christus tertia die resurrexit, vt j. sequitur.

l ¶*Consepulti.*] quantum ad vitia.

ADDITIO. Hoc s. ead. c. propriè.

Si quis presbyter.] CASVS. Quidam in baptismo semel tantùm hominem immergebant & dicebant, Baptizo te in morte Domini. dicitur quòd tales debent deponi: quia formam non consequũtur.

m ¶ *Trinam mersionem.*] j. ea. c. prox. contrà. sed aliud est semel immergi sub illa verborum forma: baptizo te in morte Domini: quod hic interdicitur. Aliud in nomine Trinitatis vnica mersione: quod ibi in ecclesia quibusdam permittitur.

n ¶ *In morte.*] id est, ad inuocationem mortis eius.

De trina.] Hæc est 15. pars distin. in qua dicitur quòd non est contra fidem si semel immergitur puer in nomine patris & filij, & Spiritus sancti, propter vnionem Trinitatis. Ioan. de Fant. CASVS. Quidam in baptismo ter immergebant, quidam semel, vtrique in forma ecclesiæ. quærebatur quid iuris esset? & respondet, quòd bona est vtraque consuetudo: quia trina mersio & eleuatio mortem Christi significat, & resurrectionem tertia die, & trinitatem personarum quæ in vna substantia consistunt. vna verò immersio vnitatem substantiæ designat. Seq. c. patet.

o ¶*Consuetudo.*] s. dis. 12. scit sancta. Ambr. lib. 8. de forma. s. dist. 76. c. pen. & vlt.

ADDI-

A ¶Voluntas eorum.] *Nihil mutatum est ob glossam in verbo, dixerit. Sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, & in concilio Carthaginensi 3. & concilio Africano in corpore conciliorum tribus tomis impresso, & apud Iuonem, qui citat Isidorum legitur,* Cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint. *In eodem autem Africano in codice canonum, & in Carthaginensi recentioris editionis conciliorum, & apud Burchardum est,* Cum voluntatis eorum testimonium hi, qui suis periculo proprio affuere, dixerint, *In Carthaginensi autem Græco.* ὅτε τῶν αὐτῶν προαιρέσει τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ εἴπωσιν.

Item Augustini. epist. 23. ad Bonifacium.

¶Sacramentum fidei, non ipsa fides paruulum facit fidelem.

CAP. LXXVI.

1 Nihil est aliud credere, quàm fidem[a] habere: ac per hoc, cum respondetur paruulus credere, qui fidei nondum habet effectum †, respondetur fidem habere, [b] propter fidei sacramentum, & conuertere se ad Deum propter cõuersionis sacramentum: quia & ipsa responsio ad celebrationẽ † pertinet sacramenti. *Item infrà.* ¶ 2 Paruulum etsi[c] nondũ fides illa, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramẽtum[d] fidelem[e] facit. Nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsam[f] mente annuendo †, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

Item in lib. 4. de baptismo, c. 24.

¶Alterius professio non valet ei, qui per se respondere potest.

CAP. LXXVII.

3 Cum pro paruulis alij respondent, vt impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet vtique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere[g] non possunt. At si pro eo, qui respõdere potest, alius respondeat, non itidem[h] valet. Ex qua regula illud in Euãgelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter mouet { Ætatem habet: ipse pro se loquatur. }

Item Augustinus in homil. 3.

¶Quare trina mersio in baptismate celebretur.

CAP. LXXVIII.

4 Postquã[i] vos credere promisistis, tertiò capita vestra in sacro fonte demersimus. Qui ordo baptismatis duplici[k] mysterij significatione celebratur. Rectè enim tertiò mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine sanctæ Trinitatis. Rectè tertiò mersi estis, qui accepistis baptismũ in nomine Iesu Christi, qui die tertia resurrexit à mortuis. Illa enim tertiò repetita demersio typũ Dominicæ exprimit sepulturæ: per quam Christo consepulti[l] estis in baptismo, & cum Christo resurrexistis in fide: vt peccatis abluti in sanctitate virtutum Christum imitando viuatis.

Item ex canonibus Apostolorũ, cap. 50.

¶De his, qui semel, non tertiò in baptismate merguntur.

CAP. LXXIX.

5 Si quis presbyter †, aut episcopus non trinam mersionem[m] vnius mysterij celebret, sed semel mergat in baptismate (quòd A dari à quibusdam iubetur in morte[n] Domini) deponatur. Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: sed [euntes docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti.]

A ¶ Quod dari.] *prisca versio hoc tantùm loco discrepat à Gratiano. Sic enim in ea legitur,* quod dari videtur in morte Domini, *eodemque modo apud Burchardum. Iuo habet*, quod dari iubetur in Domini mortem. *Græcè autem est,* ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, *id est,* sed vnicam mersionem, quæ in mortem Domini datur.

Item Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum, lib. 1. ep. 41.[6]

¶De eodem.

CAP. LXXX.

15 7 De trina mersione baptismatis nihil respõderi verius potest, quàm quod ipsi sensistis: quia in vna fide nihil officit sanctæ ecclesiæ consuetudo[o] diuersa. Nos autem, quod tertiò mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus, vt dum tertiò infans ab aquis educi-

[Marginalia, left:] a Vt s. e. solet. — b sc. charitas, sine qua nemo saluatur. — "Baptismus est sacramẽtum fidei. — 1 Sent. ibid. Iuo par. 1. c. 187. Pan. l. 1. c. 56. — † al. defectum — c Quod isti offerẽtib. dr ñ vr esse de substãtia. j. c. in baptismate. in lra rubra. Arc. — † al. celebritatem — 2 j. e. c. quæris. — † al. abnuendo. — 3 s. e. Baptis. vicẽ. Sen. ib. Iuo p. j. c. 24 Pan. l. 1. ca. 15. — d Sub. qa nõ præsumitur tm valere quo ad remissionem peccatorũ. Io. de Fan. — " tacens nõ consentit. — Ioan. 9.

[Marginalia, right:] "Baptizandus ter dẽt immergi. — 4 Sen. 4. dist. 3. Iuo p. 1. c. 194. Pan. l. 1. c. 57. — Rom. 6. — 5 Burc. l. 4. c. 23. Iuo p. 1. c. 128. Pan. l. 1. c. 58. — † episcopus, aut presbyter] Orig. — e Aliàs, idest in memoriã vel ad similitudinem mortis, &c. secundum Io. de Fan. — Matth. 28. — 6 Et ĩ Tolet. 4. c. 5. & in Vuorm. c. 5. — 7 Sent. ibid. Pol. l. 3. titu. 10. Ansl. l. 9. c. 61. Iuo p. 1. c. 130. Pã. l. 1. c. 60.

[Line numbers:] 10 20 30 40 50 60 70 80

ADDITIO. Vel dic cō suetudo.s. immergendi semel, vel ter dummodo forma ecclesiæ obseruetur. Archid.

a ¶*In tribus.*]videtur cōtrariū huic c. quod Amb. dicit de Cypriano. "In suo sensu abūdat Cyprianus, cū semel immergat pueros qui qd intelligebat, studiosè adimplebat bonis operib. abūdādo, licet in hoc nescius delinqueret: sed pòst correctus à Domino abundauit altiori sensu, ter illos immergendo. Sol. fortè ille tantùm semel debere immergere dogmatizabat: vel ibi erat consuetudo semel immergere.

" Cyprian' semel tātū immergebat.
† al. subsistētijs.
1 ad versic. [vnu•dñs.]

b **E**Odem modo.]i. in nomine patris, & filij, & Spūs sancti.

c ¶ *Et ter.*]id est, ter immergitur in baptismo: & ita tres mersiones sunt vnum sacramētum, sicut plures voces[a] vnum nomen. ar. ex trà de reg. iur. omnis.

2 Iuo p. 1. c. 131. Pan. l. 1. c. 61.
a Dicēdo in noie patris, & filij, & Spūs sancti.

MVlti sunt.]C ASVS. Quidam in Christi nomine baptizabāt, & semel tantùm immergebant: q in hoc c. reprehenduntur, quia iuxta Euangelium ter debemus immergere in nomine patris, & filij, & Spiritus sācti, Amen.

d ¶*Multi sunt.*]"non prohibet baptizari in nomine Christi: sed reprehendit illos qui dicebant ꝙ debet baptizari tantū vna immersione, & tantū sub vna forma verborum in nomine Christi.

"Baptismus an possit dari in nomine Christi.

e ¶*Trinitatis.*]explicitè." Nunquid & Græci habēt eandem formā? Sic, quia idem est effectus, voces autē nō eædem, vt dicit Ari. vndè Græcus huc veniēs baptizaret in lingua sua, & Latinus in Græcia in lingua sua: quia Apostoli varijs linguis loquebantur, & iuxta illud, Qui præibant & q sequebantur', clamabāt, Osanna, & tantùm forma realis est attendenda, & nō vocalis.]. e. retulerunt. "Item pone ꝙ aliquis dicit: baptizo te ī nomine genitoris, & nati, & sancti flaminis, an baptizetur? Videtur ꝙ sic: qa non refert vtrum ex æquipollentibus quis dixerit. arg. ff. de verb. obl. quæ extrinsecus. & l. si sub vna, & ff. si cer. pet.

" Baptismi forma apud Græcos, & Latinos est eadem.
3 Iuo p. 1. c. 161. Pan. l. 1. c. 62.
Ioan. 6.
"Baptizare i noie genitoris, & c. an valeat.

educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quod si quis fortè etiam pro summæ Trinitatis veneratione existimet fieri, neque istud aliquid obsistit baptizandos semel in aquis mergere: quia dum in tribus personis † vna substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest infantem in baptismate vel ter, vel semel immergere: quando & in tribus [a] mersionibus personarum trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari.

Item Hieronymus super epistolā ad Ephesios, lib. 2. ad c. 4.[1]

¶De eodem.

CAP. LXXXI.

2 **E**odem modo [b] & in patrē, & in filium, & in Spiritū sanctum baptizamur, & ter [c] mergimur, vt Trinitatis vnum appareat sacramentum, & nō baptizamur in nominibus patris, & filij, & Spiritus sancti, sed in vno nomine, quod intelligitur Deus. *Item infrà.*

¶Potest vnum baptisma & ita dici, quòd licet ter baptizemur propter mysterium Trinitatis, tamen vnum baptisma reputetur.

¶*Locupletatum, & emendatum est caput hoc ex originali.*

Item Pelagius Papa, Gaudentio Episcopo.

¶De his, qui in nomine Christi semel tantùm mergunt.

CAP. LXXXII.

3 **M**Vlti sunt [d], qui in nomine solūmodo Christi vna etiam mersione se asserunt baptizare; Euangelicum verò præceptum ipso Deo, & domino saluatore nostro Iesu Christo tradente, nos admonet in nomine Trinitatis [e], trina etiam mersione sanctum baptisma vnicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis, [Ite, baptizate omnes gētes in nomine patris, & filij, & Spiritus A sancti.]

A ¶Spiritus sancti.]*Hic videtur sequi. c. Si reuera. suprà ea.*

Item Zacharias PP. Bonifacio Episc. in epist. cuius initium. [Sacris liminibus.]

¶In inuocatione Trinitatis tertiò in baptismate mergere debemus.

CAP. LXXXIII.

16 4 **I**N synodo Anglorū decretum, & iudiciū firmissimè præceptum, & diligenter demonstratum esse dignoscitur, vt quicunque sine inuocatione Trinitatis mersus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verum est, quia si lotus in fonte baptismatis quis fuerit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus nō est, nisi in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti fuerit baptizatus. Hoc quoque obseruari in prædicta synodo sacerdotes voluerunt, vt qui vel vnam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma esse verum non posset. Quod pro certo verum est: quia qui vnam ex sancta Trinitate confessus non fuerit, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur patrem, & filium, si confessus non fuerit & Spiritum sanctum, neque patrem habet, neque filium: & qui cōfessus fuerit patrem, & Spiritum sanctū, & filium non fuerit confessus, neque patrem habet, neque Spiritum sanctum: sed vacuus est à diuina gratia.

Item Gregorius Quirino Episcopo in Iberia, lib. 9. epist. 61.

¶ Rebaptizentur, qui in nomine Trinitatis baptizati non fuerint.

CAP. LXXXIIII.

5 **H**I verò hæretici, qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, sicut sunt Bonosiani † [f], & Cataphryges (quia & illi Christum Dominum non credunt: & isti [g] Sanctum spiritum peruerso sensu esse quendam prauum hominem montanum credunt: quorum similes multi sunt) & alij tales, cum ad sanctam ecclesiam veniunt, baptizantur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt.

Item ex concilio Toletano 4. capitu. 5.

l. certū. quod concedò. & sub nominib. synonymis bene potest fieri baptismus. sed sic non baptizatur, in nomine paternitatis, & filiationis, &c. Item si omittit hoc pronomen, ego, & dicit baptizo te, &c. bene baptizat: qa subintelligitur pronomen. Ar. C. de fideic. verbū volo. maximè. quoniā nec Christus apposuit pronomen cum dixit: Ite, baptizate, &c. non est contrà extr. de bap. ca. 1. [b] quia ibi etiam verbum baptizo omisit. Sic autem non baptizatur, mergo te in nomine patris, &c. quia non est synonymū cum illo verbo baptizo; nec per hanc vocem, baptizo te in nomine trium personarum.

4 Sen. 4. di. 3 Iuo p. 1. ca. 169. Pan. l. 1. c. 63.
b ibi vide qd ibi plenè not. per Inn. Arch.

IN synodo.] Hæc est 16. pars dist. in qua probat, ꝙ forma baptizandi debet seruari: & qui vnum de Trinitate confessus non est: siue negauerit, nō est Christianus. Ioan. de Fant. CASVS. Quidam erāt qui in baptismo non nominabant omnes tres personas, contra quos in synodo Anglorum est diffinitū, quòd non dicitur aliquis verè baptizatus, nisi in nomine patris & filij & Spiritus sancti amen, fuerit baptizatus. nam si quis duas personas fuerit confessus, & tertiam negauerit, duarū confessio nihil ei prodest.

HI verò hæretici.] CASVS. Bonosiani non credebant filium esse Deum, nec Cataphrygæ spiritū sanctū, ideo in nomine Trinitatis non baptizabant ipsi, nec multi alij. vndè sic baptizatis dicit, quòd si ad ecclesiam venerint, debent rebaptizari. Sequens c. patet. *Simplam.* idest, vnicam, vel vniformem.

f ¶*Bonosiani.*]s. 24. q. 3. quidā. ver. Bonosiani. Hi dicebant Christū adoptiuum filium Dei, non proprium.

g ¶*Et isti.*]aliàs tamē exprimitur eorum error, 24. q. 3. quidā. ver. Cataphrygis. qa auctores eorum dixerūt spiritum sanctū in se descendisse, non in Apostolos.

5 1. q. 1. si qs. Iuo p. 1 ca. 153. Pan. l. 1. c. 64.
† al. Bonosiaci.

a ¶Pro-

a Propter.] ¶Simplam.] Alludit consuetudini loci. vel simplam, i. vniformem. Et ita est ar. quòd omnes debemus baptizari in nomine patris & filij & Spûs sancti. s. c. ꝓpriè.

Retulerunt.] Casvs. Quidam persbyter imperitus in arte grammatica, in baptizando verba baptismi & formam corruptè proferebat, episcopus loci volebat rebaptizare eos, quos iste baptizauerat. vnde super hoc consuluit Papam, qui respondet dicens, quòd tales non debent iterum baptizari, si sacerdos ille errorem, vel hæresim introducere non intendebat: sed tãtùm ex ignorantia sic corruptè ꝓferabat. Sequen. c. patent. *Ministerium*. idest, chrisma. *Signaculum*, i. sacramentũ confirmationis. *Sacerdotis*, idest, episcopi.

b ¶*Introducens*.] nam vnius syllabæ error nõ nocet. ff. de manu. test. qui habebat.

c ¶*Aut hæresim*.] maximè, quia si errorem induceret: dummodo in forma ecclesiæ baptizaret, teneret baptismus,[a] vt s. c. satis.

Venisti.] Hęc est 17. pars di. in qua interpretantur verba sacerdotis, quæ dicit in exorcizando & baptizando, & vestes quid significent. Io. de Fan.

d ¶*Venisti*.] de ijs quæ in baptismi celebratione fiunt, dictum est. nunc principaliter sequitur de ijs, quę post lauacrum sequuntur, scilicet, quæ post baptismum baptizato fieri debeant. & 6. ca. annectit. in postremo tamen habetur quæ circa ipsũ facta sunt prius.

e ¶*Quid videris*.] idest, quid audieris. nam sub visu omnis sensus continetur.[b]

f ¶ *Repete*.] ostendit quæ circa ipsum prius facta sunt, vsque ad cap. Iudæi.

g ¶*Vnctus es*.] sputo, non oleo, scilicet in catechismo.

h Postquàm.] j. e. dist. 5. nouissimè. j. ea. presbyteri. c. nullus ministrorum.

i ¶ *Christianus*.] s. 8. q. 1. olim.

k Mersisti.] idest, mersus fuisti.

1 Iuo p. 1. c. 129. Pan. l. 1. c. 59.

2 Burc. l. 4. c. 43. Iuo p. 1. c. 237. Pã. l. 1. c. 55.

a Vel dic q faciet mentionẽ de errore, quia si erraret q aliud dicere vel facere intẽderet, q dicãt vel faciãt catholici, talis error impediret. B. Hisp.

3 Iuo p. 1. c. 109. Pan. l. 1. c. 51.

† al. Venimus

† quos] vera lectio.

b Ad hoc fa. opt. qđ le. & not. 3. q. 9. testes. 9. di. diaconi sunt. ver. ipse et. & fuit ista glo. Laur. & Io. de Fan.

¶Semel in baptismate mergere licet.

CAP. LXXXV.

1 Propter vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis vsum, simplã[a] teneamus baptismi mersionẽ.

Item Zacharias Papa Bonifacio Episcopo in epistola decretali.

¶De sacerdote, qui per ignorantiam linguę latinæ in inuocatione Trinitatis deliquit.

CAP. LXXXVI.

2 Retulerunt nuntij A tui, quòd fuerit in eadem prouincia sacerdos, qui latinã linguam penitus ignorabat, & dum baptizaret, nesciens latini eloquij, infringens linguam diceret, baptizo te in nomine patria, & filia, & spiritu sancta. Ac per hoc tua reuerenda fraternitas considerauit eos rebaptizare. Sed sanctissime frater, si ille, qui baptizauit, non errorem introducens[b], aut hæresim[c]: sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, vt suprà fati sumus, baptizans dixisset, non possumus cõsentire, vt denuò baptizentur.

A ¶Nuntij tui.] *Hæc duæ voces additæ videtur à Gratiano (quanquã Virgilius, & Sidonius qui hoc retulerant, propriè nuntij Bonifacij non fuissent) nec ea, quæ in epistola antecedunt, referre cogeretur: quod tamen Burchardus. & Iuo fecerunt.*

Item Ambrosius de sacramentis, tractatu, seu lib. 1. c. 2.

¶Quare baptizati à sacerdote vngantur.

CAP. LXXXVII.

18 3 Venisti †[d] ad fontem: ingressus es: considera, quid † videris[e]: quid locutus sis, considera: repete[f] diligenter: occurrit tibi Leuita: occurrit presbyter: vnctus es[g], quasi athleta Christi: vt A ad baptismum catechumenus accedas.

A ¶Vt ad baptismum.] *Ita etiam Iuo, & auctor glossæ ad ver. vnctus, videtur huc spectasse: sed tota hæc clausula abest ab originali: in quo huius loco sunt verba hæc,* quasi luctamen huius seculi luctaturus pro fessus es luctaminis tui certamina.

Item Rabanus de inst. cler. lib. 1. cap. 28.

¶Quare baptizatus à presbytero vngatur in cerebro.

CAP. LXXXVIII.

4 Postquàm[h] ascẽderit baptizatus de fonte, statim signatur in cerebro à presbytero cum sacro chrismate, sequente simul, & oratione: vt regni Christi particeps fiat, & à Christo Christianus[i] possit vocari.

Item Ambrosius de sacramentis, tract. seu lib. 2. c. 7.

¶Quid super baptizatum à sacerdote dicatur.

CAP. LXXXIX.

5 Emersisti A[k]: venisti ad sacerdotem. Quid tibi dixit? (Deus inquit, pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam.) Vide, vbi[l] vnctus es: in vitam, inquit, æternam.

A ¶ Emersisti.] *Sic apud Iuonem. In originali est,* Ergo mersisti, *eodẽ sensu, quem elicit auctor glossæ ex verbo.* Emersisti. *Frequens autem est apud B. Ambrosium istius vocabuli in hanc sententiam vsus.*

Idem in lib. 3. de sacramentis, ca. 1. & 2.

¶Quare vnguentum super caput baptizati ponatur.

CAP. XC.

6 Accepisti mysteriũ, hoc est, vnguentũm supra caput. Quare supra caput? quia sensus sapientis in capite[m] eius: & *infrà. c. 2.* ¶Sequitur spirituale signaculum, quod audisti hodie[n] legi: quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis[o] Spiritus sanctus infunditur.

Item Rabanus de inst. cleric. lib. 1. c. 29.

¶Quare candida vestis traditur Christianis.

CAP. XCI.

Post baptismum[p] traditur Christiano vestis candida, designans innocentiam[q], & puritatẽ Christianam: quam post ablutas veteres maculas studio sanctæ conuersationis immaculatam seruare debet repræsentandam † ante tribunal Christi. Cuncti verò renati albis induuntur vestibus ad mysterium[r] resurgentis ecclesiæ. *Item ibidem*. ¶ Vtuntur ergo baptizati albis vestibus: vt quorum primæ natiuitatis faciem † vetusti erroris pannus fuscauerat, habitus secundæ generationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur enim post sacram vnctionem caput eius mystico velamine, vt intelligat[s] se diade-

l ¶*Vbi*.] id est, ad quid.

m Accepisti.] ¶ *In capite*.] i. anima, s. de pœ. dis. 3. ille rex. & ita anima habet sedem in capite, aliàs non bene concordaret litera.

n ¶*Hodie*.] s. in die Pentecostes: quia lecta fuerat epistola de aduentu Spiritus sancti in Apostolos.

o ¶*Sacerdotis*.] i. episcopi, eo quia solus episcopus facit hanc inuocationem. j. dist. 5. manus.

Additio. vt j. c. presbyteri. & c. seq. Arch.

Post baptismum.] Casvs. Quæsitum fuit quid significet vestis candida, qua baptizatus induitur? Resp. quòd significat munditiam & puritatẽ, quam ablutus à peccatis vsque in diem iudicij debet seruare. significat etiam gloriosam resurrectionem fidelium, & regnum futurum. tegitur etiam caput eius mystico velamine, vt intelligat se debere potiri corona regni, & dignitate sacerdotali. Sequentia duo capitula patent.

p ¶ *Post baptismum*.] Casvs. Dicitur cuiusmodi vestis traditur: quia alba, & quare.

q ¶*Innocentiam*.] "candor. n. munditiam designat. 30. q. vl. fœminę.

r ¶ *Ad mysterium*.] de signandum. per hoc. n. designatur futura resurrectio corporũ gloriosa & animarum: vel etiam nunc à peccatis.

s ¶*Vt intelligat*.] istud sacramentum est regni & sacerdotij. "Quilibet n. fidelis rex debet esse. & sacerdos. rex, quia se & alios virtutib. regere debet. sacerdos, quia cor contritum & humiliatum, quod est vera oblatio, i. se debet offerre Deo.

a ¶Dia-

4 Iuo p. 1. c. 140. Pann. l. 1. c. 66.

5 Iuo p. 1. c. 141. Pan. l. 1. c. 67.

" cãdor mũditiã signat.

6 Iuo p. 1. c. 142. Pan. l. 1. c. 68.

Eccle. 2.

" fidelis quilibet debet esse rex & sacerdos.

† al. præsentandam.

† al. infantiam.

a ¶ *Diademate.*] s. 12. q. 1. duo sunt.
b ACcepisti.] ¶ *Indicium.*] Qualis vestis erit, talia corda gerit 41. dist. §. fi.
c ¶ *Velamina.*] fortè de hoc velamine dixit 24. quęst. 1. quoniam vetus [a].

a Sub. ibi olim Christi vestimentum suscepi.

IVdæi.] Hæc est 18. pars dist. in qua dicitur qualiter Iudæi, & alij baptizantur, & quæ sunt dona baptismi. Io. de Fan.
d ¶ *Iudæi.*] de baptizādi examinatione vel pęnitentia agit vsque ad c. non plures.
e ¶ *Octo menses.*] hoc c. corrigitur per illud quod sequitur. ̄j. ea. ne quod absit.
f ¶ *Catechumenos.*] per hoc cap. intelliguntur omnia illa c. " quæ dicūt ꝙ infideles possunt esse vsque ad missam [b] catechumenorū in ecclesia. non contradicit. vigesima prima distin. cleros. in fin. quia illud de infidelibus, qui parati sunt reprehendere. 43. distin. in mandatis. & ita non dico ea abrogata, secundum ꝙ quidam dicunt. Et est ratio quare hoc fiat, vt audientes prædicationem in ecclesia facilius conuertantur. Vel loquitur de præcisis Ioan.
g ¶ *Et si pura.*] videtur ergo ꝙ vsurarius Iudæus non debeat baptizari, nisi vsuras restituat. suprà de poen. dist. 5. falsas. quia obligationes in baptismo nō tolluntur.

1 Iuo p. 1. c. 144. Pan. li. 1. c. 70.
† al. volupta te] al. voluntate.
a infideles pñt esse in ecclesia vsq; ad missam catechumenorum.
b De hoc ēt not. 35. q. 3. de his. & hī de hoc s. ea. dist. 1. §. eps nullū. Arc.
2 Burc. l. 4. c. 81. Iuo p. 1. c. 275. Pan. li. 1. c. 71.

PLerique ex Iudæis.] CASVS. Aliqui Iudæorum facti fuerunt Christiani, qui postea ad ritum Iudæorum reuersi, filios suos & seruos circuncidebant: vnde præcipitur hic vt fidem seruare cogantur: filij verò circuncisi ab eis auferantur: serui autem liberi efficiantur.
h ¶ *Circuncisiones.*] circuncidendo aliquos.
i ¶ *Consortio.*] & viris religiosis alendi traden tur. vt vigesima octaua quæstio. 1. Iudęorum. de paternis tamen bonis alendi sunt. C. de alen. lib. 1. 3.
k ¶ *Separentur.*] & bonorum proscriptione & perpetuo exilio dam nabuntur, vt C. de Iudæ. & cœl. " Iudæi. sed hoc si suæ sectæ sunt mancipia, aliàs enim capite puniuntur. C. ne man. Christianum. l. vna. C. de eunu. l. 1. [c]
l ¶ *Tradantur.*] suprà distinct. 54. cap. nulla. & cap. fraternitatem. sed contrà. suprà 17. q. vlt. Iudas.

3 Burc. l. 4. c. 85. Iuo p. 1. c. 279. Pan. li. 1. c. 75.
c Filij Iudæorum baptizati sunt à parentib. separandi.
c Dic ꝙ Iudæis filios suos circūcidere licet: si alios circuncideret, pœna castratis teneerentur, vt ff. ad leg. Cor. de sic. l. circūcidere. Hic autē cum eis mitius agitur q̄ s. dictū sit, q̄a ad fidem cum pœnitētia reuocantur. Arc.

diademate [a] regni, & sacerdotali dignitate potiri.

Item Ambrosius in lib. de iis, qui initiantur mysterijs, c. 7.

¶ De eodem.

CAP. XCII.

1 ACcepisti post baptismū vestimenta candida, vt esset indicium [b], quòd exueris inuolucrum † peccatorum, & indueris innocentiæ casta velamina [c].

Item ex concilio Agatensi, c. 34.

¶ Quot mensibus Iudæi inter catechumenos habeantur.

CAP. XCIII.

18 [2] IVdæi [d], quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, si ad legem catholicam venire voluerint, octo menses [e] inter catechumenos [f] ecclesiæ limen introeant: & si pura [g] fide noscuntur venire, tunc demum baptismatis gratiam mereantur. Quòd, si casu aliquo periculum infirmitatis intra præscriptum tempus incurrerint, & desperati fuerint, baptizentur.

Item ex cōcilio Toletano 4. c. 58.

¶ De Iudæis plerisque frequenter ad iudaismum redeuntibus.

CAP. XCIIII.

3 PLerique ex Iudæis, qui dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes in Christum, non solùm iudaicos ritus perpetrasse noscuntur, sed etiam abominandas circuncisiones [h] exercere præsumpserunt. De quibus consultu pijssimi, ac religiosissimi domini nostri Sisemundi regis hoc sanctum decreuit concilium, vt huiusmodi transgressores pontificali auctoritate correcti ad cultum Christiani dogmatis reuocentur: vt quos propria voluntas non emendat, animaduersio sacerdotalis coërceat. Eos autem, quos circunciderunt, si filij eorum sunt, à parentum consortio [i] separentur [k]: si serui, pro iniuria corporis sui, libertati tradantur [l].

Item Rabanus de inst. cler. lib. 1. cap. 27.

PRimùm.] CASVS. Dicitur hic, quòd ante baptismum debet paganus interrogari si abrenuntiat diabolo & omnibus malis operibus, vt sic ad veritatem possit peruenire: & iuxta Apostolum veterem hominem deponere, id est, vetustatem peccati.
m ¶ *Apostolum.*] ad Ephesios scribentem.
n ¶ *Qui corrumpitur.*] scilicet vetus homo. de pœniten. distinct. 1. tres sunt.

4 Iuo p. 1. c. 78. Pann. li. 1. c. 76.

OMnis qui.] CASVS. dicitur hic quòd homini intelligenti quando baptizatur, si non pœnitet, peccata non dimittuntur. sed huiusmodi pœnitentia paruulo non est necessaria: quia libero non vtitur arbitrio, sed sacramētum baptismi, per quod homines efficiuntur fideles.
o ¶ *Omnis.*] suprà de pœniten. distinctio. 1. tres sunt.
p ¶ *Arbiter.*] si est discretus. H.
q ¶ *Veteris.*] quod hominem reddit vetustū. & quidem interior pœnitentia necessaria est in adulto: exterior non exigitur. infrà eadem, fine.

Ephes. 4. Colos. 3. Tit. 2.
5 De pœ. di. 1. tres sunt] & quis aliquando. Iuo p. 1. c. 76. Pā. li. 1. c. 35.

AGunt homines.] CASVS. Dicitur hic quòd homines primò debent agere pœnitentiam. & posteà baptizari: quod probatur auctoritate Petri dicentis in actibus Apostolorum, Agite pœnitentiam, &c.
r ¶ *Pœnitentiam.*] idest, pœnitudinem.
s ¶ *De suis prioribus.*] nunquid est perceptio vel suasio. de hac pœnitentia agenda? sed cui hoc pręciperet? nunquid gentili iubere potest? non, sed duntaxat monere. 47. dist. §. necesse.

† al. pueri
6 Sent. 4. di. 16. Iuo p. 1. c. 77. Pan. li. 1. c. 36.
Act. 2.

NE, quod absit.] CASVS. Quidam Iudæi volebant baptizari. prohibetur hic ne longa pœnitentia eis imponatur, sed tantùm quadraginta dierum: ne fortè velint à proposito resilire. Omnia cap. quæ sequuntur vsque ibi, *vos ante omnia*, patent.
t ¶ *Longa.*] octo mensium est longa. suprà eadem distinctio. cap. Iudæi.
u ¶ *Aut die Dominico.*] non obuiat quod dictū est. s̄. e. cap. duo. " quòd tantùm

† al. baptizat] Iuo Gl. ord. ibi.
" Baptismus solēnis bis tm̄ in anno celebratur.

¶ Ante baptismum diabolo, & eius operibus renuntiare debemus.

CAP. XCV.

4 PRimùm interrogatur paganus, si abrenuntiat diabolo, & omnib. damnosis operibus eius, atque fallacibus pompis: vt primùm respuat errorem; & sic appropinquet ad veritatem: possitque iuxta Apostolum [m] deponere veterem hominem secundum pristinam conuersationem, qui corrumpitur [n] secundum desideria erroris, abnegans impietatem, & secularia desideria.

Item Augustinus in libro de pœnitentiæ medicina, c. 2.

¶ Non trāsit in nouam vitam, quem non pœnitet veteris vitæ.

CAP. XCVI.

5 OMnis [o], qui iam suæ volūtatis factus est arbiter [p], cum accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris [q], nouam nō potest inchoare. Ab hac pœnitentia, cum baptizantur, soli paruuli † immunes sunt. Nondum enim vti possunt libero arbitrio.

Idem ad Seleucianam, epist. 108.

¶ Ante baptisma pœnitentiam agere debemus.

CAP. XCVII.

6 AGunt homines ante baptismum pœnitentiam [r] de suis prioribus [s] peccatis: ita tamen, vt etiam baptizentur, sicut scriptū est in actibus Apostolorum loquente Petro ad Iudæos, ac dicente [Agite pœnitentiam: & baptizetur vnusquisq; vestrûm in nomine Domini Iesu Christi.]

Item Greg. Fantino Defensori, lib. 7. epist. 24.

¶ Quadraginta dierum abstinentia Iudæis baptizandis indicatur.

CAP. XCVIII.

NE, quod absit, longa [t] dilatio Iudæorum retrò possit animos reuocare, cum fratre nostro episcopo loci ipsius loquere, vt pœnitentia, ac abstinentia quadraginta dierum indicta, aut die Dominico [u], aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizes †.

Item Ambro. super episto. ad Romanos, ad c. 11.

tantùm bis in anno baptiſmus debet celebrari. illud enim de ſolemni intelligitur, id eſt, quod conſecratur tanta ſolemnitate. ſ. e. venerabilis. & c. ſeq.

a SIne pœnitentia.] id eſt, ſine ſatisfactione exteriori & afflictione, quæ ſolet exigi in pœnitentia: "nam ſine interiori in adultis vacuũ eſt baptiſmi myſterium: & ita non contradicit, de pœn. diſt. 1. tres. ſ. e. omnis q. prox. c. cõtra. Sed iſtud generaliter ĩ alijs, quàm in Iudæis: illud ſpecialiter fiebat quondam in Iudæis, non propter ſatisfactionem peccati: ſed propter reuerentiam baptiſmi, quod Iudæi per operationem circuncifionis & aliorum legalium ſacramẽtorum non adeò appretiabantur.

"Baptiſmus adultorum, an valeat ſi ne ſatisfactione.

1 De pœn. diſt. 1. quis aliquando.

b ¶ *Gratia.*] ſ. de pœn. diſt. 7. nullus expectet.

c ¶ *In baptiſmate.*] " hoc ideo dicit quia in pœnitentia etſi dimittatur peccatum per contritionem, remanet tamen temporalis ſatisfactio: in baptiſmo non. Nam tanta eſt vis ſacramenti, ꝙ nec etiam temporalis ſatisfactio in baptiſmo remanet pro peccatis. ideo non eſt mirum ſi infamia quęlibet ibi dimittatur: quod non eſt in pœnitentia, vt de pœnit. diſt. vlti. ſi quis.

"Baptiſmus eſt efficacior pœnitentia.

2 Burc. li. 4. c. 24. Iuo p. 1. cap. 218. Pann. lib. 1. c. 77.

ADDITIO. Arg. cõtrà. ſ. 32. q. 1. quod autem. in fi. verſ. de hoc. & extrà de diuort. gaudemus. in fin. ibi videas. Arch.

IN catechiſmo.] hæc eſt 19. pars. diſtin. in qua probat quid iuris ſit de patrinis, & filijs ſpiritualib. Io. de Fan.

d ¶ *In catechiſmo.*] de materia iſta dixi 30. q. 1. peruenit.

3 Pol. li. 3. c. 10. Anſ. li. 9. c. 19. Burc. l. 4. c. 25. Iuo p. 1. c. 219. Pann. li. 1. c. 78.

e ¶ *Patrinus.*] Baz. dixit in his tantùm contrahi compaternitatẽ, ſed H. dixit in omnib. eam contrahi, quæ baptiſmum præcedunt." ſed tamen compaternitas in catechiſmo contracta non eſt tanti momẽti vt matrimonium diſſoluat, cum vix etiã impediat. extrà de cogna. ſpi. contracto.

" cõpaternitas cõtrahitur per catechiſmum.

4 Burc. li. 4. c. 26. Iuo p. 1. c. 220. Pã. li. 1. c. 79.

f ¶ *Suſcipiunt.*] & ita latius ſe extẽderet charitas. 35. quæſt. 1. cum igitur.

g NOn plures.] ſ. 30. q. 4. quod autem vxor. contrà. Sol. ibi.

IN baptiſmate.] h ¶ *Suſcipere.*] Sed quid ſi ſuſcipiat? dicũt quidam, ꝙ non contrahitur compaternitas. ſecus ſi baptizet.

5 Iuo p. 1. c. 132. Pan. li. 1. c. 80.

¶ Pœnitentia, non eſt neceſſaria baptizandis.

CAP. XCIX.

1 SIne pœnitentia [a] ſunt dona, & vocatio Dei, quia gratia [b] Dei in baptiſmate [c] nõ requirit gemitum: non requirit planctum, vel opus aliquod, ſed A ſolam fidem: & omnia gratis condonat.

A ¶ Sed ſolam fidem.] *Sic in gloſſa ordinaria: vnde potius videtur hoc loco ſumpſiſſe Gratianus, quàm ex Ambroſio: apud quem legitur*, niſi ſolam ex corde profeſſionem, *quemadmodum etiam refertur ſuprà de pœnit. diſtin. 1. c. quis aliquando. ver.* Gratia Dei.

Item Iginus Papa.

¶ Neceſſitate cogente, in catechiſmo, & confirmatione idem compater eſſe poteſt.

CAP. C.

19 [2] IN catechiſmo [d], & in baptiſmo, & in confirmatione vnus patrinus [e] fieri poteſt, ſi neceſſitas cogit. Non eſt tamen conſuetudo Romana: ſed per ſingulos ſinguli ſuſcipiunt [f].

Item ex decreto Leonis Papæ.

¶ *Cæteri collectores citant ex decreti Leonis Papæ apud S. Medardum.*

¶ Non plures, ſed vnus paruulum in baptiſmate ſuſcipiat.

CAP. CI.

3 NOn plures [g] ad ſuſcipiẽdum de baptiſmo infantem accedant, quàm vnus, ſiue vir, ſiue mulier. In confirmatione quoque id ipſum fiat.

Idem ex concilio Moguntino.

¶ Qui non eſt baptizatus, nec confirmatus, alium in chriſmate, vel baptiſmate tenere non debet.

CAP. CII.

4 IN baptiſmate, vel in chriſmate non poteſt alium ſuſcipere [h] in filiolum, qui non eſt ipſe baptizatus, [i] vel confirmatus.

Item ex concilio Antiſſiodorenſi, cap. 25.

¶ Abbati, vel monacho non licet commatres habere.

CAP. CIII.

5 NOn licet abbati, vel monacho [k] de baptiſmo ſuſcipere filios, nec commatres [l] habere.

i ¶ *Baptizatus.*] ſi aliter tamen ſit cum baptizare poſſit, non impeditur baptiſmus. ſed hoc ideò inſtitutũ eſt," quia patrini debent inſtruere filiolos ſuos in ſymbolo & in alijs. infrà ead. vos. hoc facere non poſſunt qui primò in eis inſtructi non fuerunt, 47. diſt. §. neceſſe.

"Patrini filiolos inſtruere debent.

Item ex libro Capitulorum.

¶ De eodem.

10 CAP. CIIII.

6 MOnachi ſibi cõpatres? commatresúe non faciant: nec oſculentur [m] fœminas.

¶ *In indice ſeptimi libri capitulariũ numero 494. (nã capita ipſa à 478. vſque ad 558. in volumine, quod ex Gallia habitum eſt, deſiderantur) hæc*

20 *leguntur.* Ne ſibi compatres, & commatres monachi faciant.

Item ex ſermone S. Auguſtini poſt Paſcha, qui ſic incipit [Hodiernus dies.]

¶ Qui in baptiſmo paruulos ſuſcipiunt, pro eis apud Deum fideiuſſores exiſtunt.

CAP. CV.

30 7 VOs ante omnia tam mulieres, quàm viros, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores [n] apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere. Ideoque ſemper eos admonete, vt caſtitatem cuſtodiant, iuſtitiam di-

40 ligant, charitatem teneant. *& paulò poſt.* ¶ Ante omnia ſymbolum, & orationem Dominicã & vos ipſi tenete, & illis, quos ſuſcepiſtis de ſacro fonte, oſtẽdite.

¶ *Iuo etiam recitat ex Dominica prima poſt Paſcha. In ſerm. 163. de tem*

50 *pore Apud B. Auguſtinũ hæc leguñt.* Quicunque viri, quæcunque mulieres de ſacro fonte filios ſpiritaliter ſuſceperunt, cognoſcant ſe pro ipſis fideiuſſores apud Deum extitiſſe: & ideò ſemper illis ſolicitudinem verę charitatis impendant. *Similia etiam habentur in ſermo ne 215. qui eſt ſecundus Dominicæ decimæ poſt feſtum Trinitatis.*

60 *Item ex concilio Ilerdenſi †.*

¶ Ad baptizandi officium, & ad veſtimenta altaris lauanda ſacerdos propria debet habere vaſa.

CAP. CVI.

20 [8] OMnis presbyter, qui fontem lapideum habere nequiuerit, vas conueniens ad hoc ſolummodo ba-

70 ptizandi officium habeat: quod extra eccleſiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandi, & ad pallas altaris propria habeantur vaſa: in quibus nihil aliud fiat.

¶ *Similia habentur in ordine Romano de officiis diuinis, pag. 156.*

80 *Item ex concilio Carthag. tertio, cap. 38.* [9]

k NOn licet.] ¶ *Monacho.*] ſ. 16. q. 1. placuit communi.

l ¶ *Nec commatres.*] 18. quæſt. 2. peruenit. ſed contrà ſ. 16. quęſt. 1. doctos. & 30. quæſt. 1. omnes [a]. contrà. ſed baptizando poſſunt, non leuando.

6 Iuo p. 1. c. 133. Pan. li. 1. c. 81.

a Dic vt ibi & in pd. c. pœnit. Arch.

m MOnachi.] ¶ *Nec oſculentur.*] forte tangit conſuetudinem alicuius loci, vbi compatres oſculabantur commatres.

VOs.] CASVS. Dicitur hic quòd q ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, videtur pro illo apud Deum fideiubere, & ideò debet eum in bonis operibus inſtruere: ſymbolum & orationem Dominicam docere. Seq. tria c. patent.

7 Iuo p. 1. c. 134. & p. 11. c. 17. Pan. li. 1. c. 82.

n ¶ *Fideiuſſores.*] " & hæc eſt cauſa quare inſtitutum fuit quòd in baptiſmo, & in catechiſmo, & confirmatione qui non eſt Chriſtianus nõ offerat puerum. cum enim nobiſcum non tenet articulos fidei, qualiter poteſt eſſe obſes pro puero? & qualiter docebit in ijs quæ hic dicũtur? ſed non videtur quòd ſint fideiuſſores ꝓ puero: quia ſi quæratur ab eis, erit iſte bonus? nõ dicerent ſic, vel non. infrà eadem, quæris. ſed ſunt quaſi fideiuſſores. ff. ad mun. l. 2. §. proinde. & ſufficit ꝙ puer non contradicat. ff. ſolut. matrimo. l. 2. §. vlti. Nam infans furioſo cõparatur. 15. quæſt. 1. §. vltim. & cap. illud peræquè. & ita eo ipſo tenentur paruuli, quòd non contradicunt. infrà eadem, quæris. aliàs enim non tenentur fideiuſſores. ff. de fideiuſ. l. omnis.

" Pueros in baptiſmo tenere nõ poſſunt, qui chriſtiani non ſunt.

† al. Melden ſi.

OMnis presbyter.] Hæc eſt 20. pars diſtin. ſecundum Ioan. de Fan. & hoc intelligẽ de presbytero eccleſiæ baptiſmalis. Et ſic continuatur. Suprà dictum eſt de efficacia baptiſmi, & offerentibus ad baptiſma: nunc verò ſubijcit de loco, in quo fieri habeat baptiſmus. Arch.

8 Bur. li. 4. c. 13. Iuo p. 1. c. 208.

9 Et in Afr. cap. 15.

Non

Non liceat.] Hæc est 21. pars dist. in qua probat per 12. c. quod nullus debet rebaptizari: sed tamen si nescitur vtrum sit baptizatus an non, debet baptizari: quia non intelligitur iteratum quod nescitur factum suprà eadem distinctione prima, solemnitates.

a ¶Non licet.] de rebaptizatione non facienda 12. c. adiungit.

b ¶Translationes.] id est, mutationes, nisi in necessitate, vel vtilitate. 7. quæst. 1. mutationes in qua enim ecclesia quis intitulatus est, in ea perpetuò perseueret. vt distinctio. 70. sanctorum. Ioannes. ad idem 21. quæstio. c. 1. Arch.

c Rebaptizare.] ¶Immanissimũ. & capite punitur, C. ne sanctum baptisma reiteretur. l. 1.

d ¶Scelus est.] nam maius peccatũ est rebaptizare Christianũ hominem vel catholicum quàm hæreticum. si. argum." quòd maius peccatũ est occidere Christianum, quàm paganum. s. distin. 50. de his clericis. & 23. qõ. 5. si non licet. Sed contrà videtur [a], quòd qui paganum occidit, & corpus & animam occidit: & videtur occasionem dare perdendi animam eius. sed cum occidit Christianum, animam eius non occidit, quia fortè bonus est. similiter & in primo videtur esse æquale peccatum, quia similiter iniuria sacramẽto fiet in isto sicut in illo: sed fortè quia hæreticus à Deo recesserat, videtur quod magis esset rebaptizandus: & ideò dicit minus peccatum esse in isto, quàm in illo [b].

De Arianis.] Casus. Dicitur hic quòd si Ariani reuertentes ad fidem catholicam dixerint se baptizatos in nomine patris & filij & Spiritus sancti. debent tantùm recõciliari: alioquin debent rebaptizari. Seq. c. patent.

e ¶Non responderint.] id est, responderint inter se non esse baptizatos in nomine Trinitatis, id est, patris & filij & Spiritus sancti. error enim cuiusdam siue dantis siue accipiẽtis ad baptismum pertinere non probatur. suprà eadem, dist. satis.

f ¶Baptizentur.] idem dicerem vbi nihil dicerent de forma, cum dicerent se baptizatos. & hoc ideò quia quidam baptizati sunt in forma, alij non [c]. sed secus dicerem de baptizato in ecclesia, licet nihil de forma diceret, vt j. c. placuit.

g Paruulos.] ¶Debeas.] s. distin. 68. presbyteri quos. & §. quod ergo.

1 Iuo p. 1. ca. 152. Pann. li. 1. c. 83.
† al. liceat.

2 Sent. 4. di. 6. Iuo p. 1. c. 172. Pan. li. 1. c. 84.
† al. sanctæ Trinitatis.

" christianũ occidere an grauius sit, quàm paganum.

a Ad hoc 24. q. 3. si habes. iuxtà fi. ibi de hoc.

3 vide Arel. 2. cap. 16. & 17.

b Hæc est snia H. & L. quorũ fuit ista gl. Arc.

c Vt s. 1. q. 1. §. sed notandũ. & c. seq.

¶Neque rebaptizationes, neque reordinationes fieri licet.

CAP. CVII.

21 [1] Non licet † [a] fieri rebaptizationes, & reordinationes, vel trãslationes [b] episcoporum.

Item ex epistola Augustini 203. ad Maximinum.

¶De eodem.

CAP. CVIII.

2 Rebaptizare hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis † signa perceperit, quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est: rebaptizare autem catholicum, immanissimum [c] scelus est [d].

Item ex concilio Arelatensi 1. cap. 8.

¶De Arianis, quando baptizentur, & quando non.

CAP. CIX.

De Arianis, qui propria lege sua vtuntur A, placuit, si ad ecclesiam aliqui de hac hæresi venerint, interrogent eos nostræ fidei sacerdotes symbolum: & si peruiderint eos in patre, & filio, & Spiritu sancto esse baptizatos, manus eis tantùm imponatur, vt accipiant Spiritum sanctum. Qui si interrogati non responderint [e] hanc Trinitatem, baptizẽtur [f].

A ¶Vtuntur.] [3] *In concilio impresso sequitur,* vt rebaptizentur. *Ac solitos fuisse ab Arianis rebaptizari catholicos, ac fortasse etiam non catholicos, narrat B. Augustinus in libro de hæresibus cap. 49. cæterùm in quibusdam peruetustis huius concilij codicibus sic legitur,* De Afris, quod propria lege sua vtuntur, vt rebaptizent, placuit, &c. *De Afris autem habetur suprà distin. 98. cap. Afros. (quod est Gregorij primi: & repetitur in epistola Gregorij secundi ad vniuersum clerum, & plebem Turingiæ,) itemque in synodo Felicis tertij.*

Item Gregorius tertius Bonifacio, epist. 4.

h ¶Qui testificetur.] eos baptizatos esse.
i ¶Ratio.] nam in talibus certius est tenendum. ext. de spon. iuuenis. de pœ. dist. vlt. c. antepe. & vlti. Ioan.

Placuit.] Casus. Infantes quidam fuerunt à barbaris capti. cum redimebantur, dubitabatur de eis vtrum essent baptizati: cum de hoc testes non apparebant, nec infantes poterant de hoc respondere: ideò quærebatur quid deberet fieri de his? Et respond. quòd possunt sine periculo rebaptizari. similiter ecclesiæ possunt cõsecrari cum de earũ dubitatur consecratione.

k ¶Testentur.] " creditur ergo testimonio vnius in baptismo, & in consecratione ecclesiæ [d]: secus in ordine. 98. dist. afros. & quæ sit ratio, dicitur 1. quęst. 1. §. ecce cum honoris. & circa talia periculũ vertitur. 42. dist. quiescamus. Sed pone quòd quis probat se ordinatum quo ad speciem facti, aliquis excipit contra eum dicendo eum non fuisse baptizatum: nunquid crederetur tunc testimonio vnius quo ad baptismum? dicit H. quòd vbi non fit alij præiudicium, creditur: aliàs non: vnde non posset de baptismo suo perhibere testimonium, si sub ea conditione ei relictum esset legatum, si esset baptizatus: quia fieret præiudicium hæredi.

l ¶Per ætatem.] arg. aliquem posse testificari de his quæ in infantia vidit. argument. distinctione 37. relatum.

m ¶Maurorum.] Mauri isti episcopi erant: quia fratres eos vocat [e]. Vel dic quod est vocatiui casus illud, fratres charissimi.

¶Baptizentur, de quibus ignoratur, an sint baptizati.

CAP. CX.

4 Paruulos †, qui à parentibus subtracti sunt, & an baptizati sint, ignorant, nos vt baptizare debeas [g] secundum patrum traditionem, si non fuerit, qui testificetur [h], ratio [i] poscit.

Item ex concilio Carthag. quinto, cap. 6. [5]

¶De eodem.

CAP. CXI.

6 Placuit de infantibus, quoties non inueniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur [k]: neque ipsi sunt per ætatem [l] idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque vllo scrupulo eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. Hinc etiam, legati Maurorum [m] fratres nostri consuluerunt, quia multos tales à barbaris redimunt. Similiter A & de ecclesijs, quoties super earum consecratione hæsitatur, agendum est: id est, vt sine vlla trepidatione cõsecrentur.

A ¶Similiter.] *Hac vsque ad finem absunt à codice regio huius concilij, cap. 72. Carthaginensi canone Græco, à Vuormaciensi, & Burchardo. In canone autem sextæ synodi neque illa habentur quæ præcedunt, id est,* Hinc etiam, &c.

Item Leo Papa Leoni Rauennati Episcopo, epist. 35. c. 1.

¶De eodem.

CAP. CXII.

7 Cum itaque baptismi sui nihil recordetur A, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, qui † sciat consecratum, nec [n] ille, qui consecratur. Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties iuxta hæreticorũ

4 Iuo p. 1. ca. 146. Pann. l. 1. c. 92.
† pro paruulis] Orig.

" Testimonio vnius creditur in baptismo & in consecratione ecclesiæ.

d istã gl. dicit sing. Bri. i suo dictio. ver. baptismus. ad hoc quod vnus testis probat quẽ esse baptizatum.

5 Et ĩ Afric. cap. 39. & in Vuorm. 70. & in 6. syn. c. 85.

6 Ans. l. 9. c. 56. Bur. li. 4. c. 45. Iuo p. 1. cap. 147. & 239. Pan. li. 1. c. 93.

e Ad hoc extrà de fals. q. graui. Arc.

Cum itaque.] Casus. Quidam nõ erat memor sui baptismi, nec alij eum super hoc certificabant: & ideò petebat baptizari, super hoc consultus Papa respondet dicẽs, quòd quamuis peccatum sit aliquem rebaptizare, tamen iste qui de baptismo suo dubitat, sine formidine poterit baptizari: & si talis persona inciderit, si res patitur, debet de veritate inquiri: & si non poterit de baptismo eius constare, debet baptizari, nec hoc pro iteratione habetur.

n ¶Nec ille.] scilicet baptizetur subitò, & sine examinatione, vt infrà eodem cap. dicitur. longo autem tempore debet inquiri: quia periculosum est baptizatum rebaptizare. vnde sequitur, scimus, &c.

7 Iuo p. 1. c. 48.

† al. quod.

a ¶ *Qui testimonio.*] Ar. vnius testimonio esse credendum quandoque. arg. s̄. e. paruulos. & dic hoc casu tantùm credendum esse Christiano, & non Pagano vel Iudæo testificanti. " Et est hic arg. quòd quis possit testificari de his quæ vidit in pupillari ætate. arg. 37. dist. relatum [a].

" Testificari licet de his quę visa sũt in ætate pupillari.

S*I nulla.*] CASVS. Quibusdam erat dubium vtrum essent baptizati, vel non. quare quærebatur quid esset faciendum de his: & respond. ꝙ si nulla notitia, vel indicium habetur de baptismo eorum, debent baptizari: si autem recordetur se cum parentibus ad ecclesiam venisse, & corpus Domini recepisse, præsumptio est pro eis, quòd fuerũt baptizati.

b ¶ *Veniebant.*] arg. ex vno aliud esse præsumẽdum. arg. " ex signis præsumptionẽ esse colligẽdam. 27. q. 1. vidua quidem. s̄. 20. q. 2. c. 1.

c ¶ *Acceperint.*] sacramentum. sed de quo hic dicit? Nam si de sacramento baptismi nõ prouenit memoria, sed de sacramento Eucharistiæ siue de pane benedicto, ad præsumptionem suscepti baptismi inducitur per hoc ꝙ talia receperunt. Et ita est ar. quòd vnum factũ probatur per aliud. 18. dist. peruenit.

d ¶ *Memoria.*] i. per auditum. arg. ff. de aqu. plu. arc. l. 1. & l. in summa. §. idem Labeo.

S*I ad.*] Hæc est 22. pars dist. in qua quæritur si baptizetur grauida mater. vtrũ filius baptizetur in ventre? & dicitur per tria c. ꝙ non. Ioan.

CASVS. Iulianus & quidam alij hæretici dicebant puerum in vtero matris baptizari, si mater grauida baptizabatur: quia credebant puerum in vtero constitutum, esse partẽ materni corporis: & credebant quidquid esset in homine baptizari cũ ipse baptizatur. Istos autem Aug. reprehendit in hoc c. dicens ꝙ puer natus debet baptizari, quia ad maternum corpus cum esset in vtero, non pertinebat.

e ¶ *Si ad matris.*] pone casum j. ead. si qua mulier. " quia forte dicebat Iulianus, ꝙ mulier prægnans non debet baptizari, propter iuris impossibilitatem: quia baptizaretur puer in vtero: & ita postquã esset editus, deberet baptizari, propter illud: Nisi quis renatus fuerit, &c. videtur tamen ꝙ bene dicebat: quia si mater manumittitur, & partus. insti. de ingenuis. §. 2. & quia partus pars est viscerum. ff. de ven. insp. l. 1. Sed ad primum dic, quòd baptisma est personale beneficium, vt infrà eadem, si qua. nec personam egreditur. ff. solut. matrim. quia. secus in manumissione. ideò dicitur partus pars viscerum. Dic vt j. eadẽ, si quidquid. Quòd autem non baptizetur puer in ventre, satis ostendit ratione. j. ead. qui in maternis. quia cum natus nõ sit, regenerari non potest.

f ¶ *Nunc verò.*] non duxit Iulianum ad metã redargutionis Augu. quia forte hoc concederet prima facie Iulianus: sed ad metam inopinabilis, quia forte Iulianus hic erat contra communem opinionem, hoc modo cõcludit suprà ead. ostenditur [b].

Q*Vi in maternis.*] CASVS. Quærebatur ab Isidoro quare partus non baptizatur cum matre prægnante? qui resp. hoc ideò contingere, quia qui nondum natus est secundũ Adam, secundum Christum renasci nõ potest. Additur etiam quòd si quis permanẽs in mortali peccato, accipit corpus Christi, non proficit ei ad salutem.

g ¶ *Non possunt.*] simile 32. q. 2. Moyses. & arg. contrà. ff. de iniust. rup. & irrit. testam. nam & si.

h ¶ *Qui scelerate.*] s̄. ead. distin. 2. qui scelerate.

i ¶ *Se tali.*] suprà ead. distinctio. 2. quotidie. Ioan.

S*I qua.*] CASVS. Quærebatur vtrum debeat mulier cum voluerit baptizari? Et respondet quòd sic: nec in hoc aliquid habet commune cum filio. nam alia est voluntas matris, alia filij: & ideò cuiuslibet eorum voluntas in cõfessione est inquirenda.

k ¶ *Quando voluerit.*] suprà distinct. 5. baptizari. & cap. cum enixa. Broch. lib. 3. grauidam baptismi.

Q*Vi bis.*] Hæc est 23. pars dis. in qua quæritur quid iuris sit de rebaptizatis. Et est sciendum, quòd sciẽter rebaptizatus, est in perpetuum irregularis: si autem ignoranter, dispensetur cum eo ex causa. Ioan. de Fan.

CASVS.

---

damnata à sanctis patribus institutu cogitur aliquis lauacrũ, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sententia †: quę nobis vnam prædicat in Trinitate deitatem, vnã in fide confessionem, vnum in baptismate sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur: quoniam non potest in iterationis crimẽ venire quod omnino factũ esse nescitur. Atque ideò, quoties persona talis inciderit, solicita primùm examinatione discutite, & longo tempore (nisi fortè supremus finis immineat) indagate, vtrum nemo penitus sit, qui testimonio [a] suo iuuare possit ignorantiam nescientis: & cum constiterit hunc, qui baptismatis indiget sacramento, sola inaniter suspicione prohiberi, accedat intrepidus ad cõsequendam gratiam, cuius in se nullum scit esse vestigium: ne vereamur huic salutis ianuam aperire, quam nunquã antè docetur ingressus.

A ¶ Nihil recordetur.] *Sic etiam Iuo, licet cætera plenius, quàm Gratianus. Integer locus hic est.* Cum itaque baptizatum se nec ille recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, quòd nesciat consecratum, nihil est, in quo peccatum possit obrepere: cum in hac parte conscientiæ suæ nec ille reus sit, qui consecratur, nec ille, qui consecrat. Scimus quidem, &c. *Verùm ob glossam in ver.* nec ille. *non est emendatum.*

Idem epist. 90. al. 92. ad Rusticum, cap. 16.

¶ De eodem.

CAP. CXIII.

1 SI nulla extant indicia inter propinquos, aut familiares, nulla inter clericos, aut vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuisse doceantur, agendum est, vt renascantur, ne manifestè pereant: in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, vt videatur iteratum. Qui autem possunt meminisse, quòd ad ecclesiam veniebant [b] cum parẽtibus suis, possunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint [c]. Sed si hoc etiam ab eorũ memoria [d] alienum est, conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur: quia non temeritas interuenit pręsumptionis, vbi est diligentia pietatis.

Item August. contra Iulianum, lib. 6. c. 5.

¶ Non baptizatur cum matre, quidquid in eius corpore est.

CAP. CXIIII.

22 [2] SI ad matris [e] corpus, id, quod in ea concipitur, pertineret, ita vt eius pars deputaretur, nõ baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis vrgente periculo, cum eum gestaret in vtero. Nunc verò [f], cum etiam ipse baptizatur, non vtique bis baptizatus habebitur. Non itaq; ad maternum corpus, cum esset in vtero, pertinebat.

Item Isidorus lib. 1. sent. de summo bono. c. 24.

¶ Quare non baptizatur cum matre, qui in eius vtero est.

CAP. CXV.

3 QVi in maternis vteris sunt, ideò cum matre baptizari non possunt [g]: quia qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest. Neque enim dici regeneratio in eo poterit, quem generatio non præcessit. *& infrà.* ¶ 4 Qui scelerate [h] viuunt in ecclesia, & cõmunicare non desinunt, putantes se tali [i] communione mundari, discãt, nihil ad emundationem proficere sibi.

Item ex concilio † Martini Brachar. c. 54.

¶ De eodem.

CAP. CXVI.

5 SI qua mulier pręgnans desiderauit gratiã baptismi percipere, quando voluerit [k], habeat potestatem. Nam nihil participat in hoc mater infanti, qui nascitur: proptereà quòd vniuscuiusque propria voluntas in confessione monstratur.

Item ex pœnitentiali Theodori.

¶ De his, qui ignoranter bis baptizantur.

CAP. CXVII.

23 [6] QVi bis ignoranter baptizati sunt, non in-

---

a & s̄. e. dist. c. proxi. sed contra in eo qd le. & no. 3. q. 6. testes.

† al. doctrina.

" pſumptio ex signis colligitur.

1 Pol. lib. 3. tit. x. Ans. li. 9. c. 15. Bur. li. 4. cap. 44. Iuo par. 1. c. 238. Pan. li. 1. c. 94.

" Mulier pgnans an baptizari possit.

2 Iuo p. 1. c. 184. Pan. li. 1. c. 111.

b Ver. quòd si. Lau.

3 Sent. 4. di. 6. Iuo p. 1. c. 185. Pan. li. 1. c. 112.

4 s̄. de consi. distin. 2. qui scelerate.

† al. capitulis.

5 Ex concil. Neocęs. c. 6.

6 Burc. li. 4. c. 51. Iuo p. 5. cap. 245. Pann. lib. 1. c. 122.

CASVS. Dicitur hic q si aliquis per ignorantiam rebaptizatur, non debet puniri: tamen non debet promoueri nisi ex necessitate. qui verò ex certa scientia hoc fecit, septem annis debet pœnitere, 4. & 6. ferijs, & tribus Quadragesimis quolibet anno. si pro vitio corporis purgando, vel pro hæresi hoc fecerit, eodem modo pœniteat. si propter simplicitatem, credens hoc sibi ad salutē prodesse, hoc fecerit, tribus annis pœniteat.

a ¶*Ordinari.*] "sed nūquid est hoc ita verum absolutè, q ignoranter rebaptizati nō possunt promoueri? ita ergo erit in potestate cuiuslibet mihi ordines auferre, qa potest me dormiente rebaptizare: qa ergo durum hoc videtur, dicit Baz. q hoc intelligitur de ignorantia iuris, quæ nō excusat: & exponit illam literā, quæ dicit, non indigēt pro eo pœnitere, sup. in tantum quantum aliàs. H. dicit hoc dictū fuisse in odium rebaptizātium olim: sed hodie bene possunt promoueri: quia ignorantia facti oīno excusat eos. Vel intellige ita durè prout litera sonat, & ei fit præiudiciū sine culpa sua. arg. 1. q. 5. cap. 1. Sed contrà 1. q. 4. placuit.

b ¶*Si pro vitio.*] puta pro hæresi: sicut Nouatiani & Donatistæ baptizatos rebaptizāt, vt 24. q. 3. quidam autē hæretici.

c ¶*Similiter.*] s. vt mūdiores per ipsum lauacrum efficerentur: siue vt mundi sint corde.

d ¶*Si pro munditia.*] corporis. forte nō erāt sani. extr. de apo. c. 2.

EOs quos.] CASVS. Hoc c. diuiditur in tres par. In prima par. dicit Felix, q episcopi, presbyteri, & diaconi, qui spontanei vel coacti cōditionaliter sunt ab hæreticis rebaptizati, vsque ad finem vitæ debent in pœnitentia pmanere, & ab omni officio ecclesiastico cessare. in fine tamen eis laica communio tribuatur. In secunda parte dicitur, quòd minores clerici, monachi, monachæ, & laici sic rebaptizati, si adulti sunt, debent duodecim annis pœnitere. Aliter tamen in tribus primis annis. & aliter in septem sequentibus, & aliter in duobus vltimis. In tertia parte dicitur, quòd pueris sic rebaptizatis, siue sint clerici, siue monachi, vel laici, non est tanta pœnitentia imponenda: sed post reconciliationem recipiuntur ad communionem. Secunda pars incipit ibi, *De clericis autem*. Tertia ibi, *Pueris autem*.

e ¶*Eos quos.*] CASVS. In prima parte agitur de pœna episcopi, presbyteri, vel diaconi rebaptizati. In secunda de pœna aliorum clericorum, vel monachorum, vel monialium. In tertia de pœna eorum, qui non sunt adulti.

f ¶*Seu coactos.*] "non absolutè, scilicet per attractionem. tunc enim non erat coactio imputanda, vt 1. quæst. 1. constat.

" pmoueri non possunt rebaptizati etiam ignoranter.

† aliàs quatuor.

† al. abstineant.] al. pęniteant.

† al. fuerit

a Hæc snīa vī confirmari p id quod no. 50. di. cōfirmandū. in fi. de hoc ēt not. s. dist. 5. dictum. Ar.

1 Burch. li. 4. c. 99. Iuo p. 1. c. 293.

2 C. 3.

" Coactio est duplex, s. absoluta & conditionalis.

digent pro eo pœnitere: nisi quod secundum canones ordinari [a] non possunt: nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari, iterum baptizati sunt, quasi iterum crucifixerint Christum, per septē annos pęniteāt quarta, & sexta feria, & tres † Quadragesimas ieiunent†. Si pro vitio [b] aliquo fecerint†, similiter [c]. Si pro mūditia [d] putauerint, tribus annis similiter pęniteant.

Item Felix Papa tertius, epist. 1. c. 2. & sequentibus.

¶De his, qui ex industria bis baptizantur.

CAP. CXVIII.

1 EOs, quos [e] episcopos, pśbyteros, vel diaconos fuisse constiterit, & seu optantes forsitan, seu [f] coactos lauacri illius vnici, salutarisque clarueri fecisse iacturam A [g], vsque ad exitus sui diem in pœnitentia (si resipiscant) iacere conueniet, nec orationi non modò fidelium, sed ne catechumenorum [h] quidem omnimodis interesse: quibus laica tantùm communio in morte est reddenda. ¶2 De clericis autem, & monachis, aut puellis Dei, aut secularibus seruari præcipimus hunc tenorem, quem Nicæna synodus circa eos, qui lapsi sunt, vel fuerint, seruandum esse constituit: vt scilicet, qui nulla necessitate, nullius rei timore [i], aut periculo se, vt rebaptizentur, hæreticis impiè dediderunt: si tamen eos ex corde pęniteat, tribus annis inter [k] audientes sint: septem [l] autem annis subiaceant inter [m] pœnitentes manibus sacerdotum: duobus aūt annis etiam [n] oblationes modis omnibus nō sinantur offerre: sed tantummodo secularibus † in oratione socientur: nec confundatur Deo colla submittere, qui eum non timuit abnegare [o]. ¶3 Pueris autē, quibus, quòd adhuc impuberes † sunt, à pubertate † vocabulum est, seu clericis, seu laicis, aut etiam similibus puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis [p], aliquandiu sub manus impositione [q] detentis reddenda communio est: nec [r] eorum est expectanda pęnitentia, quos excipit à coërcitione censura.

A ¶*Iacturam.*] *Post hæc verba in originali, & apud Burchardum, & Iuonem multa inseruntur, quæ omnino sunt legenda.*

Item Inno. Papa Decentio Episcopo, epist. 1. c. 3.

¶ Presbyteris baptizatos chrismate vngere licet.

CAP. CXIX.

24 [4] PResbyteris [s] (seu extra episcopum, seu præsente episcopo baptizant) chrismate baptizatos vngere licet: sed quod ab episcopo fuerit cōsecratum, non tamen frontem ex eodem oleo [t] signare: quod solis debetur episcopis, cum tradunt spiritum paracletum.

Item ex regesto Gregorij ad Ianuarium episcopum Caralitanum, lib. 3. epist. 9.

¶Baptizatos in frontibus presbyteris vngere non licet.

CAP. CXX.

5 PResbyteri baptizatos infantes signare sacro in frōtibus chrismate non præsumant: Sed presbyteri baptizatos vngāt [u] in pectore: vt epi-

& dist. 50. presbyteros. sed hoc aliqua conditione proposita, vt puta, si non patiaris rebaptizari, statim occideris, vel huiusmodi. Magis enim eligenda est mors, quàm consentire rebaptizari, vt 22 q. 2. si quis coactus. 32. q. 5. ita ne.

g ¶*Iacturam.*] id est, iniuriam, patiendo se rebaptizari.

h ¶*Cathecumenorum.*] suprà eadem, distin. 1. episcopus nullum. contrà. sed ibi solutum est.

i ¶*Timore.*] maximè: & tūc minor pœna infligitur: "metus enim omnino non excusat, sed attenuat peccatum. extrà quod met. cau. sacris.

k ¶*Inter audientes.*] id est, cathecumenos, vel laicos, vel non communicantes.

l ¶*Septem.*] post primum triennium, quo fuerant inter audientes, vt de pœn. dist. 5. si quis verò.

m ¶*Inter pœnitentes.*] non solemniter. tales enim eijciuntur extra ecclesiam, vt 50. dist. in capite.

n ¶*Etiam oblationes.*] idest non offerant ad altare. sic 11. quæst. 2. de viro.

o ¶*Abnegare.*] "negat enim Christum, qui mortale peccatum cōmittit. 11. quæst. 3. existimant.

p ¶*Ætatis.*] quantum ad hoc spectat, nō enim coercenda est ætas, quæ quid agat non videt. C. de fal. mon. l. prima. §. impuberes.

q ¶*Impositione.*] nec reconciliatoria.

r ¶*Nec eorum.*] scilicet maiorum & adultorum, quorum pœnitentia prænotata est. "quasi dicat, non est talis pœnitentia imponenda pueris qualis adultis: quos censura, idest, constitutio nostra excipit, id est, recipit ad correctionem, pœnitentiam eis imponendo, vt prædictum est in cap.

PResbyteris seu.] Hæc est 24. pars distin. in qua dicitur q sacerdotes debent habere chrisma ad baptismum: & si omissum fuerit, compleatur per episcopum vel sacerdotem. & sit nouum chrisma, scilicet illius anni. & hoc probat per octo c. Ioan. de Fan.

CASVS. Hoc c. cum quatuor sequentib. patet. Sed quod, id est, sed non alio nisi eo chrismate q ab ipso fuerit consecratum & confectum. *Oleo*, i. chrismate. *Pannum*, chrismalem. *Nouo*: quia quolibet anno chrisma est renouandum, & vetus comburendum: vt s. 3. dist. in literis.

s ¶*Presbyteris.*] quo tempore debet chrisma confici, & à quib. debet accipi, 8. c. ostendit.

t ¶*Oleo.*] i. chrismate. contrà 95. dist. c. 1. sed illud ad tempus fuit permissum pro vitando scandalo. si. 4. dist. denique.

u PResbyteri.] ¶ *Vngant.*] huius constitutionis causam & mysterium inuenies j. dist. 5. nouissimè.

† al. popularibus.

" Metus attenuat peccatum.

3 C. 4.

† al. iuestes; al. imberbes

† al. puritate

" Christum negat qui mortaliter peccat.

4 Beda i act Apost. c. 8. Isid. de offi. li. 2. c. fi. Albi. de diuin. offi. Sent. 4. di. 7. Poly. li. 3. ti. 10. Bur. l. 4. c. 60. Iuo p. 1. c. 267. & 293. Pan. lib. 1. c. 116.

" Pœnitētia puerorū & adultorū debet esse diuersa.

5 Sent. ibid. Bur. lib. 4. c. 70. Iuo p. 1. c. 264. Pan. li. 1. c. 117.

a Si quis.] ¶ Pannum.] quo caput pueri chrismati in fronte circũcingitur, ne recẽs vnctio episcopi deleaẽ, vel defluat. vel quo vertex chrismate à presbytero perunctus obuoluitur.
b Si quis.] ¶ Baptizare.] Idest, baptizatum vngere.
c ¶ Manifestatur.] scilicet facere id propter quod in eã sentẽtia proferatur. 24. q. 3. si quis non recto[a].

a Et c. cum aliqs. s̃m L. & ad hoc facit melius 11. q. 3. placuit vniuersos. & c. de illis. s̃m H.

d Presbyteri.] s̃. dist. 95. presbyteri. 4. & 5. libr. brochardorum, de presbyteris, presbyteros.
e ¶ Ordinis.] Hoc corrigitur j̃. c. prox.

†al. chrismate.

Omni tempore.] Casvs. Dicitur hic ꝙ episcopus quolibet anno debet chrisma cõficere, & per suam diœcesim destinare. ad accipiendum autẽ chrisma diaconus, vel subdiaconus transmittatur ante Pascha. presbyter verò pręsente episcopo non baptizet nisi eo iubente: nec præcedat episcopum in baptisterio. Signet, in vertice: quia signare nõ posset in fronte etiã de licentia episcopi.
f ¶ Omni tempore.] i. per singulos annos, i. in omni anno. & ponitur hic totum pro parte: sicut aliàs pars pro toto: vt 32. q. 4. meretrices. nã per dies, annos, &c. 33. q. 2. hoc ipsum. & quandoq; etiam verbũ præsentis temporis refertur ad præteritum, vel futurũ[b]. ff. de verb. sig. verbum oportebit. & dicit lex ꝙ hoc verbum debuit, sumitur pro debet. ff. de lib. leg. l. vlt. in prin.
g ¶ Diaconus.] s̃. prox. cap. contra. sed illud de presbyteris sedi episcopali proximis, istud de his qui octauo vel decimo lapide distant, intelligitur. Ista distinctio habetur ex cõcilio Meldensi in broc. lib. 4. de presbyteris.
h ¶ Non signet.] in vertice, quia nec etiam ad baptismum debet accedere sine licentia episcopi: vt 96. dist. c. vlt. nam de vnctione frontis nõ videtur posse intelligi. non enim (vt dicunt) presbyter potest ea conferre etiam cum licentia episcopi: sed de licentia Papæ potest. De qua vnctione hic loquitur? nunquid de illa quæ fit in fronte, quæ solis sacerdotib. s. successorib. Apostolorum conceditur? " Nunquid sacramentum ꝙ episcopus conferre potest, posset presbyter minor conferre de licentia episcopi? nõ videtur: quia ea quæ ordini episcopali adhærent non possunt minori delegari, vt 23. dis. quorundam. sed de licentia Papæ potest. arg. dist. 95. c. 1. loquitur ergo hic de ea quæ fit in vertice: & hoc propter episcopi reuerentiam. arg. s̃. dist. 2. c. vlt. Vel hic de pueris illis quos ipse episcopus baptizauit. Et ita non est contra. s̃. ea. presbyteris.

1 Bur. l. 4. c. 94. Iuo p. 1. c. 288. Pan. li. 1. c. 99.
†al. chrismatis.
2 Burc. l. 4. c. 72. Iuo p. 1. c. 266. Pan. li. 1. c. 100.
3 in Vasensi cõcil. c. 3. s̃. di. 95. p̃sbyteris primò.
4 Bur. li. 4. c. 76. Iuo p. 1. c. 370. Pan. li. 1. c. 101.
b de hac materia no. s̃. e. di. 2. in Christo pater. in prin. Arch.
†al. iuniorẽ.
5 Vide Meldens. c. 46.
6 s̃. dist. 95. presbyter. C. 52.
" sacramenta episcopalia an possint ẽpo concedente per simplicẽ p̃sbyterum cõferri.

...scopi postmodum vngere debeant in fronte.

Item ex concilio apud Belluacum.

¶ Chrismatis † pãnum secundò linire, & super alium baptizatum mittere licet.

CAP. CXXI.

1 Si quis voluerit chrismate† pannum[a] iterum linire, & super alium baptizatum mittere, non est absurdum.

Item ex concilio Lugdunensi.

¶ De veteri chrismate baptisma cõsecrare non licet.

CAP. CXXII.

2 Si quis de alio chrismate, quàm de illo nouo, quod proprij episcopi largitione, vel concessione acceperit, baptizare[b], nisi præoccupante morte, tentauerit, pro temeritatis ausu ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur[c].

Item ex cõcilio apud Valentias.[3]

¶ Nõ nisi à proprijs episcopis presbyteri chrisma accipiant.

CAP. CXXIII.

4 Presbyteri[d], qui diœcesanas regunt ecclesias, non à quibuslibet episcopis, sed à suo, nec per minorem † clericum, sed per seipsos, aut per illum, qui eiusdem ordinis[e] sit, ante Paschę solemnitatẽ chrisma petant.

Item ex concilio Martini Bracharensis, c. 51. & sequentibus.

¶ Conficere chrisma, & per diœceses destinare omni tempore episcopo licet.

CAP. CXXIIII.

5 Omni tempore[f] episcopo liceat chrisma conficere, & per suas diœceses destinare: ita vt ad accipiendum chrisma diaconus[g], aut subdiaconus ante diem Paschæ de singulis ecclesijs ad episcopũ destinetur. ¶ 6 Presbyter præsente episcopo non signet[h] infantes: nisi fortè ab episcopo fuerit illi pręceptum. ¶ 7 Non liceat presbytero prius episcopo introire in baptisterium, sed cum episcopo: nisi fortè aut absens fuerit, aut ægrotus.

Nullus.] Casvs. Dicitur hic quòd quicunque baptizat, debet secum chrisma habere, & baptizatum inungere in vertice, & si quis sine hac vnctione fuerit baptizatus, episcopus supplebit hoc in confirmatione cum ei fuerit notificatum. Cuiquam presbytero, vel episcopo volenti cum in vertice chrismare ante cõfirmationem episcopi, vel pòst, si in ipsa cõfirmatione non fuerit ab episcopo chrismatus in vertice. Habeatur, id est, monstretur. Sequens c. patet.
i ¶ Progredi.] ad baptismũm.
k ¶ Commonebitur.] vt chrismet eum etiam in vertice eodem chrismate, quo in fronte episcopi: presbyteri verò perungunt in vertice.
l ¶ Non præiudicantes.] dixi ante confirmationem chrismandum baptizatum: nec tamen per hoc, præiudicamus, quin si antè factum non fuerit, postea fieri debet, quasi dicat, per hoc quod diximus, non facimus præiudicium quin alio tempore quàm in confirmatione possit hęc chrismatio fieri in vertice.
m ¶ Necessaria habeatur chrismatio.] videlicet vt si in alio tempore non fieret in vertice eius chrismatio: saltem tunc non prætermittatur, quia necessaria est.
n In sabbato.] Tangitur consuetudo ecclesiæ.
o ¶ Ante chrismatis.] posteà licet: cum chrisma sit sacramentum ecclesiæ[c].

Nec quemquam.] Casvs. Bene. sic ponit hunc casum. Hic primò ostenditur quòd aqua benedicta, qua homines, qui baptizantur asperguntur, valet ad eorum sanctificationem: & hoc per quasdam auctoritates vet. testamen. Secundò quòd Spiritus sanctus ad mensuram non datur: sed super credentes æqualiter infunditur, & hoc per mãnam significatur, de qua in Exodo loquitur quòd eodem modo à singulis colligebatur. Tertiò quòd diabolus vsq; ad baptismum nocet, sed in baptismo vires amittit omnino: sicut Pharao vsque ad aquas resistere potuit, sed in mari rubro perijt. H. verò intelligit hoc cap. de aspersione aquæ benedictæ, & non de baptismo, vnde sic ponit casum. In prima parte illius cap. ostendit Cyrianus qualiter homines aspergantur aqua consecrata. vnde hoc hahuit initium, scilicet à veteri testamento, ad quod ostendendum multas inducit auctoritates veteris testamenti. In 2. part. ostendit quòd huiusmodi aspersio aquæ & in nouo & in veteri testamento videtur esse ad instar baptismi, licet in hoc

7 Distin. 95. nõ oportet. C. 53.
8 Burc. li. 4. c. 73. Iuo p. 1. c. 167.
† Vt præiudicans quidquam dico] Orig.
c idẽ no. 75. dist. ordinatione. quod dic vt not. s̃. e. dist. c. 1.
9 Iuo p. 1. c. 112. Pan. li. 1. c. 103.

Item ex cõcilio Arausicano, c. 1.

¶ Qui baptizandi recipit officium, sine chrismate proficisci non debet.

CAP. CXXV.

8 Nullus ministrorum, qui baptizandi recipit officium, sine chrismate vsquam debet progredi[i]: quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo autem, qui in baptismate, quacunque necessitate faciente chrismatus non fuerit, in confirmatione sacerdos A commonebitur[k]. Nã inter nos chrismatis ipsius non nisi vna benedictio est. Non præiudicantes †[l] cuiquam hoc dicimus: sed vt necessaria B habeatur chrismatio[m].

A ¶ Sacerdos cõmonebitur.] *Apud Burchardum, & Iuonem (qui hic caput concludunt, quod citant ex Vasensi, c. 5.) sic legitur,* in confirmatione sacerdotis perficietur, *aut, vt Iuo,* perficiatur.
B ¶ Vt necessaria.] *Varietas insignis est in editione conciliorum Coloniensi trium tomorum. Nam & isto modo legitur & hoc.* non necessaria habeat rechrismatio. *&,* non necessaria habeatur chrismatio repetita, *&,* necessaria habeatur chrismatio repetita, *quæ sola lectio retenta est in editione quatuor tomorum.*

Item Capitularium, lib. 6. c. 77.

¶ Antequàm chrisma infundatur, ad aspergendum aquam de fonte accipere licet.

CAP. CXXVI.

9 In sabbato[n] sancto Paschæ, vel Pentecostes, si quis velit aquam consecratã ad aspersionem in domo sua recipere, ante chrismatis[o] infusionem recipiat.

Item Cyprianus, lib. 4. epist. 7. ad Magnum.

¶ Vnde aspersionis sanctificatio exordium sumpserit.

CAP. CXXVII.

Nec quem-

in hoc sit differentia, quia in aquæ aspersione aqua inæqualiter funditur super singulos, sed in baptismo gratia Spiritus sancti omnibus æqualiter confertur, nisi fictio impediat. In 3. parte ostenditur, quòd diabolus licet vsque ad baptismum habeat vires, in baptismo tamen debilitatur omnino, & vires amittit: & hoc probat per exemplum. nam Pharao vsq; ad aquas maris secutus est filios Israel: sed post quàm illuc venit, in ipsa aqua submersus est & extinctus. Sed licet ita posuerunt Ben. & H. in apparatu tamen ponitur, & litera c. satis innuit in pluribus locis, quòd de baptismo intelligitur, & de illis qui propter ægritudinem immergi non possunt. *Baptizantur ægri*, id est, volunt baptizari.

† al. videtur

Ezech. 36.

Num. 19.

a ¶*Nec quemquam.*] In prima par. dicitur quod si ita æger est ille qui baptizari debet, quod non potest immergi, ne forte lædatur: sufficit quod aspergatur aqua, & hoc vsq; ad illud, *spiritus verò sanctus, &c.* In secunda par. dicitur quod non refert vtrum multũ aquæ vel parum cadat super eum. & hoc probatur auctoritate veteris testamenti, vsq; ad illud, *quòd si aliquis in illo.* In tertia dicitur quod diabolus in baptismo totã potestatem suã amittit. quod probat exemplo Pharaonis. sed tamẽ H. non ponit exemplũ in baptismo, sed de aqua benedicta intelligit.

b ¶*Aquam mundam.*] quæ fiebat ex aspersione cineris vitulæ ruffæ, vt habetur ex lib. Numerorũ s. dist. 3. aquã.

Num. 8.

c ¶*Cor nouum.*] i. virtutibus innouatum.

d ¶*Fide.*] quam significat dies tertius.

e ¶*Sanctorum collegium.*] vbi erit perfecta requies.

f ¶*Si die tertio.*] id est, fide Trinitatis.

g ¶*Septimo.*] i. septima ætate quiescentium. "nullus enim meretur nisi in corpore: & hic omne meritũ comparatur. 13. q. 2. tempus.

"Meret nullus nisi i corpore.

† de mensura datur] vera lectio.

ADDITIO. Et est sensus, nisi homo qui pollutus est peccato, fidem Trinitatis habuerit, requiem non habebit in futura vita, quæ sequetur post septenarium præsentis vitæ. Archid.

1 Concor. in simil. tex. in aut. de mon. §. hinc nobis. col. 1. & l. quæritur hermafroditũ. ff. de sta. ho.

h ¶*Omnis.*] verba legis Mosaicæ. H.

i ¶*Humanæ.*] i. "omnis ille dicitur tangere morticinum, qui post lachrymas culpas repetit: vt de pœn. distin. 3. baptizantur. Morticinum potest dici à morte, & cado, vel cædo, & sic diuersis modis pronuntiari. Versus:

"Morticinũ tãgere quis dicitur.

Morticina cadunt ferro: morticina morbo.

k ¶*Polluet.*] ad literam, i. pollutus reputabitur, & non intrabit in tabernaculum cum alijs. 81. dist. oportet.

quã[a] mouere debet, quod aspergi, vel perfundi iubentur † ægri, cum gratiam Dominicam cõsequuntur, quando scriptura sancta per Ezechielem prophetam loquatur, & dicat [& aspergam super vos aquam mundam[b]: & mundabimini ab omnibus immunditijs vestris, & ab omnibus simulacris vestris: & mundabo vos, & dabo vobis cor nouum[c], & spiritum nouum dabo in vobis.] *Item in Numeris.* Qui tetigerit A cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immũdus, aspergatur de hac aqua die tertio, & septimo: & sic mundabitur. *Item.* ¶Si fide[d] Trinitatis mundatus non fuerit, in resurrectione B apud sanctorum collegium[e] immundus erit. Si die tertio[f] aspersus non fuerit, septimo[g] nõ poterit emundari. Omnis[h], qui tetigerit humanæ[i] animæ morticinum, & aspersus ex hac commistione non fuerit, polluet[k] tabernaculum[l] Domini, & peribit ex Israël: quia, qui aqua aspersus non est expiationis, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. *& iterum.* [& locutus est Dominus ad Moysem, dicens. Accipe Leuitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos, & ita facies eis purificationem eorum, circunsperges eos aqua purificationis.] *& iterum.* Aqua aspersionis purificatio est. Vnde apparet aspersionem quoque aquę, instar[m] salutaris lauacri obtinere, & quando hæc in ecclesia fiunt, vbi sit & accipientis, & dantis fides integra[n] stare omnia, & consummari, ac perfici posse Domini maiestate, & fidei veritate. *& infrà.* ¶Spiritus verò sanctus non dimensuratur †[o], sed super credentem totus infunditur. Nam si dies omnibus æqualiter[p] nascitur: & si sol super omnes pari, & æquali luce diffunditur, quãtò magis Christus sol, & dies verus in ecclesia sua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur 1? Cuius æqualitatis sacramentum videmus in Exodo esse celebratum, cũ de cœlo manna deflueret, & futurorũ præfiguratione alimentum panis cœlestis, & cibum Christi venientis ostenderet. Illic enim sine discrimine vel sexus, vel ætatis Gomor singulis æqualiter colligebatur. Vndè apparebat Christi indulgẽtiam, & cœlestem gratiam[q] postmodum secuturam æqualiter omnib. diuidi: sine sexus varietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ super omnem Dei populũ spiritualis gratiæ munus infundi. Planè eadem gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conuersatione, atque actu nostro postmodum vel minuitur[r], vel augetur, vt in Euangelio Dominicum semen æqualiter seminatur: sed pro varietate terræ aliud absumitur: aliud in multiformem copiam, vel trigesimi, vel sexagesimi, vel centesimi numeri fructu exuberante cumulatur. *& paulò post.* ¶Quòd si aliquis in illo mouetur, quòd quidam ex his, qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immũdis teneãtur C, sciat diaboli nequitiam pertinacem vsque ad aquam salutarem valere: in baptismo verò omnis† nequitiæ[s] suę vires amittere[t]. Quod exemplum cernimus in rege Pharaone: qui diu reluctatus, & in sua perfidia demoratus tamdiu resistere potuit, & præualere, donec ad aquam veniret, quò cum venisset, & victus est, & extinctus. Mare autem illud, sacramentum baptismi fuisse declarat beatus Apostolus Paulus dicens, (Nolo. n. vos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerũt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari,] & addidit dicẽs [Hæc autem omnia, figuræ nostræ fuerunt.] Quod hodie etiam geritur, vt per exorcistas voce humana, & potestate diuina flagelletur, & vratur, & torqueatur diabolus, & cũ exire se, & homines Dei † dimittere sæpè dicat, in eo tamẽ quod dixerit, fallat, et id, quod per

l ¶*Tabernaculum.*] i. seipsum, qui est pars tabernaculi Dei, i. ecclesię, & sic tabernaculũ, i. ecclesia: vt 26. q. 2. sed & illud.

Exod. 19.

m ¶*Instar.*] instar fuit apud eos. nam modò non est instar.

n ¶*Integra.*] ac si integrè esset aspersus.

o ¶*Non dimensuratur.*] q. d. sicut aqua nõ ad mensuram super singulos infunditur: "ita Spiritus sanctus sine personarum acceptione in baptismo omnib. fidelib. traditur. Vel dimensurat, id est, non per partes datur. aliàs dimensurantur.

" Spiritus sanctus per partes non datur.

p ¶*Aequaliter.*] i. nõ differenter pp sexuum vel annorum diuersitatem. non. n. huic plus confertur quia vir, illi minus, quia fœmina: & sic de alijs: quod quidem esset acceptio personarum. vnde sequitur, hic sine acceptione, &c. ext. de iudic. nouit.

Matth. 13.

q ¶*Gratiam.*] "hic manifestè videt quòd gratia confertur in baptismo & paruulis, & adultis. sed potes hic appellare gratiã remissionem peccatorum. Quid iuris sit de hoc, habes extrà de baptis. & eius effectu, maiores.

"Gratia oĩbus in baptismo confertur.

† omne] Orig.

r ¶*Vel minuitur.*] ar. quod charitas põt minui: sed non est hoc verum, quia non deficit charitas, sed magis proficit: sed dicitur minui, quia vnus habet maiorẽ charitatem quàm alter. 20. dist. §. 1.

Exod. 14.

s ¶*Omnis nequitiæ.*] q. d. & si post baptismũ vexet corpus, animę tamẽ non potest nocere. Vel forte non prorsus liberatur baptizatus, vt in fin. dicitur.

1. Cor. 10.

t ¶*Amittere.*] s. c. c. dine. & c. exhinc. & c. de hinc. contra. sed ibi dicitur, quod significetur expellẽdus, & vim amittere, vel dic quod amittat in exorcismo, vt non habeat tantã vim quantã prius: "sed in baptismo ex toto eã amittat quo ad animam: quia extinguuntur peccata per quæ hominẽ possidebat, vt s. c. postquã. Vtrum liberatur in baptismo dæmoniacus à vexatione corporali, non satis elucet. in fine sic videtur dici. Vel intelligatur de liberatione animæ.

" diabolus pdit vires p baptismum.

† al. Deo.

a ¶ *Per Pharaonem.*] quia.s.ipse Pharao dicebat, q; dimitteret populum, nec dimisit donec fuit ventum ad mare rubrum.

QVando quis.] Hæc est. 25. pars dist. in qua dicitur, quòd non debet quis expectare baptizari vsque ad mortem, quoniam quandoque frustratur spe. Io. de Fan.

CASVS. Quidam homines baptizari differebant, & sub spe confidenter peccabant, s. vt in morte baptizarētur, & sic tunc ab omni peccato mundarētur. tales in hoc c. reprehenduntur, quia q̃nque solent decipi, & sine baptismo mori: nec est datus baptismus, vt peccata augeant, sed vt deleantur.

b ¶ *Discesserunt.*] non videtur, q; vacui recederent, ex quo baptizari voluerunt, vt ext. de bap. debitum. imo sic, quia culpa sua nō perceperunt, "nam imputatur eis quod accidit a culpa sua. 15. q. 1. c. pe. ff. loc. si quis domum.

c ¶ *Si verò quis.*] s. ar. ext. de ap. reprehensibilis. 22. q. 2. is autem. & licet baptismus dimittat peccata: non tamē dat licentiam peccandi, vt 1. q. 7. exigunt.

† al. mendacio.

" imputatur mihi quod mea culpa accidit.

a No. hic ar. contra eum qui ī primis tēporib. neglexit ad ordines pmoueri. Ar. ad id extra de ele. cū in veteri. iuxta si. & quod dixi 11. q. 3. corū ibi videas. Arch.

QVæris.] Hæc est 26. pars distin. in qua dicitur q; peccatū parentum nō nocet filio, quāuis eorum oblatio prosit. Io. de Fan.

CASVS. Bonifacius duas fecit quæstiones Augustino: quarū prima est, an malitia parētum obsit filijs, cū eos offerunt sacrificijs dæmoniorū: sicut eis prodest fides parentū cum baptizantur. Secunda est, an patrini à mendacio excusentur cū pro paruulis interrogati respondent eos credere in Deum, & huiusmodi: quod tñ ipsi vtrum ita sit, penitus ignorāt. Primæ q̃stioni respon. Aug. in hunc modum, scilicet q; nequitia parentum non imputatur filijs non consentientib. tñ cum baptizantur prodest eis fides eorū: actuale. n. peccatum patris ideò nō imputatur filio non consentienti, quia alius est filius, & alius est pater. vnde cū non sit cōis eorum anima, culpa nō potest esse communis. sed quia in baptismo fit remissio peccatorum per Spiritum sanctum, qui communis est patri & filio. ideò in baptismo fides parentum prodest filio: & ita aliter est in bono quàm in malo. Nam in malo nullus communicat alij, nisi cōsentiat in bono propter vnitatem Spiritus sancti vnus sæpe intelligitur alteri communicare, & ei prodesse. Ad secundam quæstionem resp. dicens, q; patrini non mentiuntur cum respondent pueros credere & fidem habere propter fidei sacramentum quod recipiunt per baptismum, & conuertere se ad Deum, propter conuersionis sacramentum, quod suscipiunt, s. baptismum. & dicitur hoc eo tropo loquēdi quo dicitur, hodie est passio Christi: hodie resurrexit, cum iam multi anni transierunt, q; Christus passus est & resurrexit. & est sensus. Hodie est resurrectio, &c. i. hodie celebratur sacramentum resurrectionis. sic dicitur, puer credit, i. sacramentum fidei, ex qua creditur in Deum, suscepit. *Perdissenam*, id est, in sexta die apparet dies & senus. *Perendissenam*, idest in sexta die, quasi perempta sexta die. *Eius*, id est, fidei, id est baptismi.

Pharaonem [a] prius gestum est, eodem modo † obstinationis, & fraudis exerceat. Cum tamen ad aquam Dei salutarem, atque ad baptismi sanctificationem venitur, scire debemus, & fidere: quia illic diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus diuina indulgentia liberat.

A ¶ Qui tetigerit.] *Hæc vsque ad ver.* Et locutus est. *Alijs verbis à B. Cypriano exponuntur, ex quo quidem in cæteris huius capitis partibus multa sunt emendata.*

B ¶ In resurrectionem.] *Huius sententiæ sunt quædam vestigia in glo. interlineari ad istum Numerorum locum.*

C ¶ Tenenantur.] *In originali impresso est*, tentantur: *sed in quinque manuscriptis*: tentabantur. *Hoc enim sibi vult B. Cyprianus, dum ad hibentur solemnitates præcedentes baptismum, tentari adhuc homines posse ab immundis spiritibus, desinere autem tentationem in absolutione baptismi, id est, in aqua salutari. Sic enim ab ipso nūc vsurpatur vox* baptizantur, *ac sepe à philosophis vsurpari solet vox*, generari, *nimirum pro alteratione præcedente eductionem, & prouentum formæ.*

Item Ioannes Chrysostomus in epistolam ad Hebræos. hom. 13. ad c. 7.

¶ De his, qui vsque ad exitum vitæ suscipere baptisma differunt.

CAP. CXXVIII.

25 QVādo quis propterea peccat, vt sanctū baptisma in nouissima sua expiratione suscipiat, fortassis nō adipiscitur. Et credite mihi, non terrens vos dico, quod dicturus sum. Multos noui, qui hoc passi sunt, qui spe baptismatis multa peccabant, circa diem autem mortis discesserunt [b] vacui. Deus enim propter hoc, baptisma tribuit, vt soluat peccata, non vt addat. A Si verò quis [c] ad hoc vtitur baptismate, vt ampliora delinquat, ipsum fit negligentiæ causa.

A ¶ Non vt addat.] *In editione Veronensi mendosè est*, ἵνα αὐξήσῃ *corrigendumque ex manuscriptis* ἔχῃ ἵνα αὐξήσῃ.

Item Aug. ad Bonifaciū epist. 23.

¶ Paruulis baptizatis parentum nō nocet perfidia.

CAP. CXXIX.

26 [1] QVæris [d] à me, vtrum parentes per fidi baptizatis paruulis suis noceant, cum eos dæmoniorum sacrificijs sanare conantur: & si non nocent, quomodo eis prosit, cū baptizantur, parentum fides: quorum eis non potest obesse perfidia. Vbi respondeo tantā illius sacramenti, hoc est, baptismi salutaris esse virtutem in sancta compage corporis Christi, vt semel A regeneratus, per [e] aliorum volūtatem [f], deinceps nō possit vinculo [g] alienæ iniquitatis obstringi, cui nulla sua voluntate consensit. [Et anima enim patris mea est, inquit [h], & aīa filij mea est.] *& iterum.* ¶ Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur.] Non autem peccat ipsa, cum parentes ei nescienti, vel quilibet alius adhibet sacrilegia dæmoniorū. Sed ideò ex Adam [i] traxit [k], qđ sacramenti illius gratia solueretur: quia nondum erat anima separatim viuens, idest, altera anima, de qua diceretur, [& anima patris mea est, & anima filij mea est.] Iam † itaque dicit [l] quòd cum homo in seipso est, ab eo, qui genuit, alter effectus, peccato alterius sine sua [m] conscientia † non tenetur obnoxius [n]. *& infrà.* ¶ Quomodo † itaque [o] in paruulum maiores peccant offerentes eum, atq; obligare conantes dæmonum sacrilegis vinculis? non est anima vtrorumque communis, vt etiam culpam possint habere communem. Non enim sic communicatur culpa per alterius voluntatem: quemadmodum [p] cōmunicatur gratia per Sancti spiritus vnitatem. *Item paulò superius.* ¶ Regenerans ergo spiritus in maioribus offerentibus, & paruulo oblato, renatoque communis

d ¶ *Quæris.*] CASVS. In prima parte vsque illuc, *difficillimam*, &c. respon. August. primæ quæstioni Bonifacij, quæ est illa: Quare ab obligatione, qua tenentur liberantur per hominem, & non possunt per hominem obligari. In secunda vsque ad illud, *qui hoc non credit*, secundæ quæstioni Bonifacij respond. quare cum baptizantur pueri, respondent patrini ad hanc quæstionem, credis? credo: & non tunc ad istam, erit ne iste bonus? In tertia parte dicit, q; qui non credit, vt ipse soluit, profectò est infidelis, & deterior est quàm sit iste paruulus.

e ¶ *Per.*] i. propter.

f ¶ *Voluntatem.*] malam.

g ¶ *Vinculo.*] & dicit lex, "quia dolus tutoris non obest pupillo. ff. de reg. iur. neque in interdicto. nisi sit locupletior factus, vt ff. de do. sed ex dolo. Vel nisi tutor soluendo sit, vt ff. de adm. tuto. l. vlt. §. si tutor.

h ¶ *Inquit.*] scriptura, vel propheta Ezechiel. 18. cap.

i ¶ *Sed ideo ex Adā.*] ibi tacitæ respōdet quæstioni.

k ¶ *Traxit.*] scilicet causam peccati, &c.

l ¶ *Iam itaque dicit.*] id est, innuit ex præmissis, illa scriptura, scilicet anima patris, &c.

m ¶ *Sine sua conscientia.*] id est, si non consentiat. 7. quæst. 1. cum autem.

n ¶ *Obnoxius.*] quasi dicat, post vitam animæ in proprio corpore non contrahitur peccatum nisi ex propria labe.

o ¶ *Quomodo itaque.*] inferius respondet huic quæstioni ibi, verumtamen rectè. & tunc dic, sacrilegis, quasi nullo modo: quia non est, &c. [b]

p ¶ *Quemadmodum.*] arg. aliud in via, aliud in inuio. arg. 29. quæst. 1. §. quod autem. & not. 26. quæst. 5. nec mirum. sicut dicit lex, quòd aliud est in obligatione, aliud in liberatione. ff. de act. & oblig. Arianus. cum hæc causa liberalis sit. arg. extrà de prob. ex literis.

1 Pol. lib. 3. tit. 10. Ans. li. 9. c. 41.

Ezech. 18.

" tutoris dolus pupillo non obest.

† iam itaque cum homo] vera lectio.

† Consensione] vera lectio.

† Quando autem] vera lectio, & fine nota interrogationis.

b Et sic ista litera legit interrogatiuè, q̃n est in litera, qūo. si autē habes in litera, q̃n, tunc non legitur interrogatiuè, sed remissiuè, & suspēditur vsque ad illam literam, non est anima, &c. Arch.

a ¶ *Contra-*

est. Ideò per hanc societatem vnius eiusdemq; spiritus prodest offerentium voluntas paruulo oblato. *& infrà.* ¶ Potest enim & in hoc, & in illo homine esse vnus spiritus sanctus, etiam si se inuicem nesciant: per quem sit† vtriusque gratia communis: non autem potest spiritus vnus esse hominis & huius, & illius: per quem peccante altero, & altero non peccante, sit tamen culpa communis. Ac per hoc potest paruulus semel ex parentum carne generatus, Dei spiritu regenerari, vt ex† illis obligatio contracta soluatur. Non potest autem semel Dei spiritu regeneratus, ex parentum carne regenerari: vt obligatio, quæ soluta est, iterum contrahatur[a]. Et ideò semel perceptam paruulus Christi gratiã non amittit, nisi propria impietate[b], *& paulò post.* ¶ Verũtamen rectè dicuntur parentes, vel quicunque maiores, filios, seu quoslibet paruulos baptizatos dæmoniorum sacrilegijs obligare conantes, spiritualiter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionem nõ faciunt: sed quantum in ipsis[c] est interfectores fiunt: rectèque illis dicitur, quãdo ab hoc scelere prohibentur, nolite occidere paruulos vestros. 1 Dicit enim & Apostolus [Spiritum nolite extinguere] non quia ille extingui potest: sed quantum in ipsis est, extinctores eius meritò dicuntur, qui sic agunt, vt extinctum velint. Nec illud[d] te moueat, *&c. & infrà.* ¶ Celebrantur enim per eos necessaria ministeria. *& infrà.* ¶ Offeruntur quippe paruuli ad percipiendã spiritualem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quàm ab vniuersa societate sanctorum, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur: quibus placet[e], ꝙ offeruntur, & quorum sancta, atque indiuidua charitate ad communicationem Sancti spiritus adiuuantur: tota hoc ergo mater Ecclesia, quæ in sanctis est, facit: quia tota omnes, tota singulos parit[f]. *Item infrà.* ¶ Difficillimam sanè quæstionem tibi proposuisse visus es in extremo inquisitionis tuæ, ea videlicet intentione, qua soles vehementer cauere mendacium. Si constituam, inqs, ante te paruulum, & interrogem, vtrum cum creuerit, futurus sit castus, vel fur, vel non sit futurus, sine dubio respondebis, nescio: & vtrum in eadẽ paruula ætate constitutus cogitet aliquid boni, vel mali, dices, nescio. Si itaque de moribus eius futuris nihil audes certi promittere, & de eius p̃senti cogitatione, quid est aliud †[g] quàm quando ad baptismum offeruntur, pro eis parentes[h]: tamquàm fidei auctores† respondent, & dicunt illos facere, quod illa ætas cogitare non potest, aut si potest, occultũ est[i]? Interrogamus enim eos, à quibus offeruntur, & dicimus, Credit in Deum? de illa ætate, quæ vtrum sit Deus, ignorat. Respondent, Credit, & ad cætera sic respondetur singula, quæ quæruntur†. Vnde miror parentes in istis rebus tam fidenter pro paruulo respondere, vt dicant eum tanta bona facere, quæ ad horam, qua babtizatur, baptizator interrogat: tamen eadem hora, si subijciam, erit castus, qui baptizatur, aut non erit fur? nescio, vtrum audeat dicere aliquis, aliquid horum erit, aut non erit: sicut mihi sine dubitatione respondet, ꝙ credat in Deum, & ꝙ se conuertat ad Deum. *& infrà.* ¶ 2 Ecce facio, quantum possum. Dominus adiuuet, vt quod postulas, possim. Nempe sæpe ita loquimur, vt pascha propinquante dicamus crastinam, vel perdissenam†[k], vel perendissenam[l] esse Domini passionem: cum ille ante tam multos annos passus sit: nec omnino, nisi semel, ipsa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus, hodie Dominus resurrexit: cum ex quo resurrexit, tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est, vt nos ita loquentes arguat esse mẽtitos? nisi quia istos dies secundũ illorum, quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupamus: vt dicatur[m] ipse dies, qui non est ipse, sed reuolutione temporis, similis eius: & dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationẽ, quod non illo, sed iam olim factum est. *& infrà.* ¶ 3 Itaq; paruulum[n], *&c. & infrà.* ¶ Cũ aũt homo sapere cœperit: nõ illud sacramentum repetit, sed intelligit: eiusque veritati consona etiã voluntate coaptabitur. Hoc quãdiu non põt, valebit sacramentum ad eius tutelã aduersus cõtrarias potestates: & tñ valebit, vt si ante rationis vsum ex hac vita emigrauerit, per ipsum sacramẽtũ cõmẽdãte ecclesiæ charitate, ab illa cõdẽnatione, quæ per vnũ hominẽ intrauit in mundum, Christiano adiutorio liberetur. Hoc qui nõ credit, & fieri non posse arbitratur, ꝓfectò infidelis est, etsi habeat fidei sacramentũ; lõgéq; melior est ille paruulus, qui ẽt si fidẽ nondum habeat in cogitatione†, non ei tñ obicem[o] contrariæ[p] cogitationis opponit, vnde sacramentum eius salubriter percipit.

A ¶ Semel regeneratus.] *Plenius apud B. Aug.* vt semel generatus per carnalem voluptatem, cum semel regeneratus fuerit per aliorum spiritalem voluntatem, &c. *Multa verò in hoc c. emendata sunt, vbi per glossam licuit. Sunt autem sententiæ ipsæ à collectore arbitratu suo transpositæ.*
Item Bonifacio contra duas epistolas Pelagianorum, l. 1. c. 22.

¶ Aliorum fides in baptismo paruulos saluat.

CAP. CXXX.

4 IN ecclesia Saluatoris per alios[q] paruuli credũt: sicut ex alijs ea, quæ illis in baptismo remittuntur,

---

a ¶ *Contrahabatur.*] ar. quòd obligatio semel extincta amplius non renascitur, vt 23. q. 4. si illic. & ff. de sol. qui res. §. aream. Argu. contra. 26. q. 7. ab infirmis. si. ff. de ser. vr. præ. seruitutes. ff. quemad. ser. amit. si locus.

b ¶ *Nisi propria impietate.*] & ita liberari quis potest etiam inuitus, vel ignorans, sed non obligari. vt ff. de solu. solutionem. & l. soluere. ff. de neg. ge. l. soluendo. & ff. de noua. si stichum. §. vlt.

c ¶ *In ipsis.*] & ita in maleficijs voluntas spectatur, non exitus. arg. 22. q. 2. homines. ff. ad l. cor. de si. diuus.[a]

d ¶ *Nec illud.*] tacitæ obiectioni respondet.

e ¶ *Placet.*] arg. contra. 1. q. 4. quia præsulatus.

f ¶ *Parit.*] in sacramentis. vt 32. q. 4. recurrat. de pœn. dist. 1. sicut.

g ¶ *Quid est aliud.*] q. d. non videtur esse aliud illud quod tunc fit, quàm respondere, & promittere, de moribus eorum futuris.

h ¶ *Parentes.*] i. patrini, qui patres spirituales dicuntur. s̃. 30. q. 3. Pictacium.

i ¶ *Occultum est.*] quid cogitet.

k ¶ *Vel perdissenam.*] id est, per senum, id est, vj. diem.

l ¶ *Perendissenam.*] i. perempto die seno, siue sexto, id est post sex dies vno perempto.[b]

m ¶ *Dicatur.*] q. d. sicut dicitur, ꝙ hodie fit resurrectio Domini, eo quòd sacramentum eius hodie celebratur: sic dicitur paruul⁹ credere, propter sacramẽtum, quod recipit.

n ¶ *Itaque paruulum.*] q. d. licet ego respondeam, quòd credit in Deũ, hoc dico eo ꝙ fidei suscipit sacramentum, non quòd reuera adhuc fidem habeat. nam in paruulo credere est fidei sacramentum suscipere, vt s̃. e. nihil aliud.

o ¶ *Obicem.*] quia licet non habeat fidem, tamen non habet infidelitatem.

p ¶ *Contrariæ.*] si. s̃. 54. dist. si seruus. sic ff. ad Maced. l. si filiusfamiliàs. ff. de re. iur. sẽp.

IN ecclesia.] CASVS. Dicitur hic quòd sicut paruuli ab alijs peccatum originale contraxerunt, ita per alios baptismum recipiunt, per quos dicuntur credere, & fideles esse: nec vitam habere possunt qui sunt expertes corporis & sãguinis Christi, id est, vnitatis ecclesiæ, & dicit H. quòd nõ est ibi, non: quia non debet dici non posse, sed posse: potest tamen & illa litera bene legi.

q ¶ *Per alios.*] & ita sicut

Obligatio extincta nõ renascitur.

† al. sit. vtrisque.

† al. & illius

a Sub. quĩa alia est cã liberatiõis, & alia obligationis, vt s̃. dicitur in glo. arg. aliud, &c.

1. Tes. 5.

1 s̃. c. nec illud.

b Cũ in die Dominico ĩ ramis palmarum interrogaueris me, & dices quando erit Pascha, & ego respõdebo, perdissenã. i. post vj. dies futuros. & componitur ex p̃ ex dies sex. Arc.

† illud, quod quãdo] vera lectio.

† al. doctores] al. fide dictores spondent.

† al. geruntur.

2 Iuo p. 2. capit. 4.

† vel perendinam esse] vera lectio

3 s̃. e. nihil est aliud.

† al cognitione

4 Beda ad c. 16. Marc. Ans. l. 9. capit. 43.

sicut peccauerunt per alios, ita credunt per alios. & ita omnis res per quascunque causas contrahitur, &c. extrà de reg. iur. cap. omnis res.

a ¶*Cogitetis.*] q.d. non dubitetis. imo certi sitis, quòd habere non possunt, si sunt expertes.

b ¶*Corporis.*] i. vnitatis ecclesiæ, quam illa significant. s. ea. non in vobis.

ADDITIO. Ad idē s. ea. di. 2. quid est quod est cum baptizantur. vnde non sine causa adiungit seq. c. in quo idem dicit. Arch.

Ioan. 6.

NVlli est.] CASVS. Dicitur hic, quòd si quis fuerit baptizatus, particeps est corporis & sāguinis Christi, i. vnitatis ecclesię, & si de hac vita recedit antequàm corpus Christi & calicem sumat sacramentaliter, tamen effectu illius sacramenti non priuatur: quia inuenitur habere hoc quod significat ipsum sacramentum, s. vnitatem ecclesiæ.

1 Bed. 1. Cor. 10. ad vers. [calix benedictionis] 2 s. dist. 2. quia passus. §. nulli. Sent. 4. dist. 9. Poly. l. 3. ti. 10. ex Innoc. Ans. l. 9. c. 23. Iuo p. 2. c. 1.

c ¶*Nulli.*] de efficacia baptismi repetit, vt sic finis alludat principio.

c ¶*Nulli est.*] hęc est pars illius ca. s. dist. 2. quia passus.

d ¶*Comedat.*] in sacramento.

e ¶*Corporis.*] id est, ecclesiæ significatæ per corpus Christi.

f ¶*Sacramentum est.*] id est, significat. Ioan.

†al. inuenitur.

SI baptizata est.] Hæc est 27. pars dis. in qua probat magister quòd nullus saluatur nisi sit baptizatus, & hoc vsque ad c. non ex quo. Ioan. de Fant.

†al. inuenitur.

CASVS. Probat Augu. in hoc c. quòd natus de baptizata est baptizandus, vt possit vitare æternam damnationem: quia Christus, qui non indigebat baptismo, baptizatus est, vt nobis daret exemplum baptizādi: & olim circuncidebantur qui de circuncisis nati erant. Nam sicut qui nondnm natus est, mori nō potest: ita qui nondum natus est à patre, renasci non potest, nec purgari de reliquijs vetustatis. nā licet pater in baptismo sit mundatus, tamen filius à patre contrahit causam ex qua originale peccatum innascitur ei. vnde similiter nisi renascatur damnabitur. baptismus enim animā à peccato mundat, sed causam peccati quæ est in carne, non remouet,

C. 26.

tur, peccata traxerunt: nec illud cogitetis A [a], eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis [b], & sanguinis Christi, dicente ipso. [Nisi mā ducaueritis carnem meā, &c.

A ¶Cogitetis.] *Non est mutatum ob glossam. Sed in vetustis codicibus, & originali est*, cogitatis, *pendentq; hæc omnia ex superioribus: quare integer locus perlegendus.*

Idem [1].

¶Corpore & sanguine Christi participat qui per baptisma membrum eius efficitur.

CAP. CXXXI.

2 NVlli [c] est aliquatenus ambigendum tunc vnumquemque fidelium corporis, sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum Christi efficitur, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiam si, antequàm panem illum comedat [d], & calicem bibat, de hoc seculo in vnitate corporis [e] Christi constitutus abscedat. Sacramēti quippe illius participatione, ac beneficio non priuatur, quando ipse hoc, quod illud sacramētum A est [f], inuenit †.

A ¶Sacramentum est.] *Apud Bedā (nam originale non est inuentum) legitur*, sacramentum significat inuenit. † *vt s. dist. 2. Quia passus. ver. Nulli. & ita interpretatur nunc auctor glossæ verbum*, est.

Item de peccatorum merit. & remiss. & baptismo paruulorum, lib. 2. c. 25. & 26.

¶Quare sit baptizandus, qui de baptizato nascitur.

CAP. CXXXII.

27 SI baptizata [g] est caro Christi, quæ sine peccato erat propter [h] exemplum imitationis, quantò magis baptizanda est caro mortis [i] propter euitandum iudicium dānationis? Sicut verò in tempore circuncisionis, qui de circūciso nascebatur, fuit circuncidendus: sic nunc, qui de baptizato [k] nascitur, erit baptizandus. ¶Sacramentum enim baptismi, sacramentum est regenerationis. Quare sicut qui non vixerit, mori non potest: ita, qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo conspicitur, neminem in suo parente renasci [l] potuisse non natum.

Conficitur, id est, intelligitur.

g ¶*Si baptizata est.*] i. si Christus baptizatus est, qui sine peccato secundum carnem natus est: multò magis quilibet alius baptizari debet, qui secundum carnem in peccatis conceptus est, s. ea. dist. firmissimè.

10 Et quamuis parenti post conuersionem propria peccata nō obsunt, tamen illis obsunt, qui ab eo [m] generantur. Parenti propter hoc non obsunt, quia renatus est: illis autem, qui de illo nati sunt, nisi eodem modo renascantur, quæ à parente contracta sunt, oberunt: quia etiam innouatus [n] pater non [o] de nouitate, sed de reliquijs ve 20 tustatis [p] carnaliter gignit: & filij ex parentum reliqua vetustate in peccati carne propagati damnationem [q] sacramento regenerationis euadunt.

¶*Hoc etiam caput confectum est ex verbis B. Augustini, collectoris tamen arbitratu & immutatis, & trāspositis, & in summam redactis.* 30 *Quod in multis sequentibus capitibus ita fit, vt necessarium omnino sit ad ipsum adire auctorem. Quare pauca emendata sunt, (& ea quidem ex vetustis ferè Gratiani exemplaribus) quæ scilicet sensum valde obscurabant, nec glossa obstabat.*

Idem in Enchiridio, c. 52.

40 ¶In baptismate omnia peccata moriuntur.

CAP. CXXXIII.

VT ostenderet [r] Apostolus nos mortuos esse peccato: [An ignoratis, inquit, quoniam quicunque baptizati sumus in Christo Iesu [s], in 50 morte [t] ipsius baptizati sumus?] Si ergo hinc ostendimur mortui esse peccato, quia in morte Christi baptizati sumus, profectò & paruuli, qui baptizantur in Cristo, peccato moriuntur [u]: quia in morte ipsius baptizantur. Nullo enī 60 excepto dictum est, [Quicunque enim baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus:] & ideò dictum est, vt probaretur mortuos nos esse peccato. Cui autem peccato paruuli renascendo moriuntur, nisi quod nascē do traxerunt? Ac per hoc etiā 70 ad ipsos pertinet, quod sequitur, [3 Consepulti enim sumus illi per baptismum in mortē.] *& infrà.* ¶Baptizatis itaque in morte Christi, in qua non solū maiores, verùmēt paruuli baptizantur, ait: 4 [Sic vos existimate mortuos quidem esse 80 peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu.

h ¶*Propter.*] hic assignatur vna ratio quare Christ⁹ baptizatus fuit. alia. s. e. nunquam. alia j. c. nō regenerabātur.

i ¶*Mortis.*] i. peccati, vel morti subiecta.

k ¶*Qui de baptizato.*] arg. " filium apostatæ baptizandum esse inuito patre, dum puer est. arg. s. e. plerique. in fi. 28. q. 1. Iudæorum.

"Filius apostatæ est baptizandus inuito pre.

l ¶*Renasci.*] arg. contrà. ff. de ver. sig. verbū reddendi.

m ¶*Qui ab eo.*] " ex mundo patre immundus nascitur, sicut ex frumento puro nascitur impurum, sc. cum palea. 56. dist. nasci.

"Pr mūdus immūdum producit.

n ¶*Innouatus.*] per gratiam baptismi.

o ¶*Non de nouitate.*] spiritus: quia anima nō extat ex anima, sicut caro ex carne per traducem. 32. q. 2. Moyses.

p ¶*Vetustatis.*] id est, de carne, in qua remanet causa vetustatis, i. peccatū quodlibet. [a]

a idest concupiscentia carnis q̄ remanet i carne post baptismum. s. e. dist. c. 2.

q ¶ *Damnationem.*] contractam scilicet in carne propagata ex reliqua vetustate parentum. Ioan.

VT ostenderet.] CASVS. H. sic ponit hunc casum. Auctoritate Apostoli probat August. quòd oēs generaliter adulti & paruuli moriuntur peccatis in baptismo, quia oēs q. baptizātur, in Xpo baptizantur, & in morte ipsius: & si pueri & adulti baptizantur, ergo baptizātur in morte Christi. Seq. c. patet.

Rom. 6.

r ¶*Vt ostenderet.*] probat auctoritate Apostoli pueros esse baptizandos. nā Apostolus vniuersaliter dixit, quicūq; baptizati sumus, &c.

s ¶*In Christo Iesu.*] i. sacramēto Christi, vel fide Christi in forma iniuncta vel tradita in Christo. s. ea. propriè. ver. ad cuius. L.

t ¶*Morte.*] i. ad similitudinem eius mortis: quia sicut ipse mortuus fuit, ita nos morimur peccatis.

3 ibid.

ADDITIO. Scilicet in baptismo. s. ead. propriè. Archid.

u ¶*Moriūtur.*] "mors ista ciuilis est. Argu. C. de epi. & cle. Deo nobis. alibi habes de naturali,

4 ibid.

"Mors est duplex.

turali, vt ff. de lega. 2. si quis ita testamento.

a Paruulo.] ¶Prohibendus.] s. 10. q. 3. nec numerus.

b ¶Moriatur.] s. ead. tunc valere.

1 Sen. 4. dis. 4. huo p. 17. c. 4.

Non regenerabantur.] Casus. Hu. sic ponit hunc casum, ostendit Augu. differetiam inter baptismum Ioannis & baptismum Christi. In illo peccata non dimittebātur, sed tantùm homines exterius abluebantur, & assuefiebāt ad susceptionem baptismi Christi, in quo peccata dimittuntur. Christus verò qui nullum habuit peccatum, ex humilitate voluit baptizari baptismo Ioannis: vt hoc ipso ostenderetur ꝙ ipse remissione peccatorū non indigebat. D. eo, scilicet, spiritu sancto.

† Augu. addit] à quo & ipse baptizatus est.

† renascebātur] Ori. Esa. 40. Marc. 1.

c ¶Non regenerabantur.] quia non fiebat remissio peccatorum.

d ¶Baptismo.] cuius forma erat in nomine venturi: vt dicitur in quadam glos. August. super Ioan. quòd baptismus non mundaret ab originali, nisi aliàs esset circuncisus: dicebatur tamen baptismus pœnitentiæ, quam Ioannes prædicabat dicens, Agite pœnitentiam.

† regeneratione non eguit] Orig.

† humilitas] Orig.

e ¶Præcursorio.] i. fiebant habiles ad suscipiendum verum baptismum.

f ¶Parabantur.] i. abluebantur exterius.

g ¶Qui regenerationem.] id est, remissionem peccatorum, qua non indiguit.

h ¶Sed humanitas.] s. c. per aquam.

h ¶Sed humanitas.] id est, benignitas, quam pro nobis fecit.

Regenerante.] Casus. Dicitur hic ꝙ originale peccatum carne contrahitur: sed in baptismo tā ipsum quàm actuale peccatū deletur. Paruulus verò qui moritur sine baptismo, in æternum dānabitur: sed pœnam mitissimam patietur.

i ¶Peccatum.] i. causa originalis peccati.

k ¶Originalium.] no. ꝙ licet baptismus ad delendū originale peccatū fuerit institutus: delet tñ etiam actualia cum originali. vnde est ar. ad purgationem de qua supra. dist. 2.

Baptism. delet actualia cum originali. Rom. 5.

Item in eod. c. 43.

¶Sicut nulli baptismus negatur, ita nemo est, qui non peccato moriatur.

CAP. CXXXIIII.

1 A Paruulo recens nato vsque ad decrepitū senem, sicut nullus prohibendus [a] est à baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur [b] in baptismo. Sed paruuli tantùm origali, maiores autē etiam omnibus ijs moriuntur peccatis, quæ malè viuendo addiderunt ad illud, quod nascendo traxerunt.

Item in eodem, c. 49.

¶In baptismo Ioannis non erat peccati remissio.

CAP. CXXXV.

Non regenerabantur † [c], qui baptismo [d] Ioannis baptizabantur †: Sed quodam præcursorio [e] illius ministerio, qui dicebat [parate viam Domino] huic vni, in quo solo renasci poterant, parabantur [f]. Huius enim baptismus est non in aqua tantùm, sicut fuit Ioannis, verùmetiam in Spiritu sancto, vt de illo A spiritu regeneretur, quisquis in Christum credit, de quo Christus regeneratus regenerationem † [g] non cognouit. *& infrà paulò.* ¶ In aqua baptizari voluit à Ioanne: non vt eius iniquitas vlla dilueretur, sed vt magna commendaretur humanitas † [h]. Ita quippe nihil in eo baptismus habuit, quod ablueret: sicut mors nihil, qđ puniret, inuenit.

A ¶Vt de illo spiritu.] *Restitutus est ex B. Augustino hic locus, in quo glossa non impediebat. Anteà legebatur*, Vt de illo regeneraretur, si qs in Christum crediderit, de illo Christus regeneratur, qui regenerationem, &c.

Idem de baptismo paruulorum, siue de peccat. mer. l. 1. c. 15. & 16.

¶Non solùm originale, sed etiam actualia peccata remittuntur in baptismate.

CAP. CXXXVI.

Regenerante A autem carne tantummodo contrahitur peccatum [i] originale. Regenerante autem spiritu non solùm originalium [k], sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum. Proinde rectè potest dici paruulos sine baptismo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitissima [l] futuros. Multum autem fallit, & fallitur, qui eos in damnatione prædicat nō futuros, dicente Apostolo [per vnius delictum in omnes homines ad condemnatienem, &c.]

A ¶Regenerante autem.] *Declarans B. Augustinus, cur ab Apostolo dictum sit.* Sic & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum Dominum nostrum, *hæc afferebat.* Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod est originale peccatum. Regenerante autem spiritu non solùm originalis, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.

Idem in eodem, c. 16.

¶ Quicunque ex concupiscentia nascitur, per baptismum regeneratur.

CAP. CXXXVII.

Qvisquis ex concupiscentia carnis, & lege peccati & mortis [m] carnaliter generatur, regenerari spiritualiter opus habet: vt nō solùm ad regnum Dei perducatur: verū etiam à peccati damnatione liberetur. 2 Sicut enim per primum hominem in peccato, & morte nascuntur, sic etiam per Christum in iustitia, & vita æterna in baptismo renascuntur.

Idem in eodem libro, c. 19.

¶Offerentium fides paruulos facit fideles.

CAP. CXXXVIII.

3 Paruuli, fideles [n] rectè vocantur: quia fidem ꝑ verba gestantium quodammodo profitentur: & per eorundem verba diabolo, & mūdo abrenuntiant. Et hoc fit vi sacramenti, & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit ecclesiæ. Paruulus autem, qui baptizatur, si ad annos rationales veniens non crediderit, nec ab illicitis abstinuerit, nihil ei prodest [o], quod paruulus accepit.

Item Augustinus in eod. lib. 1. de merit. & remis. peccatorum. cap. 25. & 19.

¶De eodem.

CAP. CXXXIX.

Mater ecclesia os maternum [p] paruulis præstat, vt sacris mysterijs imbuantur: quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem. 4 Nec ideò tamen eos quisquam fidelium fideles appellare cunctatur: quod à credendo [q] vtiq; nomē est [r]: q̄uis hoc nō ipsi, sed alij ꝑ eis inter sacramenta rñderint. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo ꝓfitentur, cur etiam non prius pœnitentes [f] habeantur, cum per eorundem verba gestantium, diabolo, & huic seculo renunciare monstrantur?

ego Berengarius.

l ¶Mitissima.] respectu aliarum pœnarum: & erit hæc pœna, quia erunt in tenebris. j. ea. nulla. & carebunt visione Dei. ext. de bap. c. 3. sed tamen dicit Aug. quòd mallet sic esse quàm non esse. Arg. cōtra. suprà c. firmissimè. & s. de pœ. distinct. vlt. cap. vlt.

Qvisquis.] Casus. Dicitur hic, ꝙ quicunque de carne nascitur, duabus de causis oportet vt baptizetur, scilicet, vt liberetur à peccato, & ęternaliter saluetur: qa sicut per Adam mors intrauit, ita salus per Christum.

m ¶Mortis.] de pęnit. dist. 1. si peccatum.

2 Sententia potius quā verba.

Paruuli.] Casus. Quærebatur quare paruulus dicatur fidelis. & respon. ꝙ baptismus facit eum fidelem. sed cum ad annos discretionis peruenerit: si non crediderit, nec à peccatis abstinuerit, baptismus nihil ei prodest.

n ¶Fideles,] s. e. nihil. & c. sequen. contra. sed hic dicitur de fide offerentium, ibi de fide oblatorum, quorū adhuc nulla pōt esse fides. & qđ dicit quodāmodo, soluit cōtrariū.

3 Sūma verborūB. Aug. j. c. proxim. verba ipsa.

o ¶Nihil ei prodest.] quo ad vitam æternā [a]. de pęn. dis. 3. si quis aūt charitatem non habēs.

a Sub. imo nocet: arg. 12. q. 1. sancimus. in fi.

Mater.] Casus. Dicit hic ꝙ ecclesia paruulos baptizat, qui nondum possunt credere, vel confiteri: & tamen fideles vocantur, & pęnitentes: quia alij respondent pro eis, & profitentur, & pro eis diabolo & huic seculo abrenuntiant. Sequen. tria cap. plana sunt.

p ¶Os maternum.] eorum, scilicet qui pro eis respondent.

Rom. 10.

q ¶A credendo.] id est, quia credunt.

4 s. c. prox.

r ¶Nomen est.] scilicet hoc nomen fidelis. credere enim est fidem habere. s. e. nihil.

f ¶Etiam non pœnitentes.] non ꝙ agant pęnitentiam [b], cum nullā habeant discretionem: [1] sed habent pęnitudinē: id est, suscipiunt eam, & faciunt & dicunt per verba gestantium qualia pęnitentes. Ioan. de Fant.

b imo ex hac litera consueuit elici argu. ꝙ quis tenetur confiteri de originali peccato: aliàs enim nō haberet locū in paruulo. Arc.

Ecclesia.

Idem in tract.121.ad c.20.Ioannis.

¶Charitas ecclesiæ peccata dimittit, vel tenet.

CAP. CXL.

1 Ecclesiæ [a] charitas, quæ per spiritum sanctum [b] diffunditur in cordibus eorũ, qui participes sunt, peccata [c] dimittit: eorum, qui non sunt, tenet [d].

Idem de peccat. merit. & remiss. l.1.c.23.

Solus Christus peccata dimittit.

CAP. CXLI.

2 Nemo tollit peccata, nisi solus [e] Christus, qui est agnus tollens peccata mundi. *& infrà.* ¶Tollit autem & dimittendo, quæ facta sunt [f] (vbi & originale continetur) & adiuuando [g], ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi fieri omnino non possunt.

Idem ibidem, & c.25.

¶Præter baptisma Christi paruulis nulla salus promittitur.

CAP. CXLII.

3 Nulla præter baptismũ Christi salus promittitur infantibus: quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est diuinitus institutum, in credentium numerum non transeant, profectò in tenebris manent. [h]

Item ibidem, c.26.

¶Baptizati in Christo incorporantur, & eius membra fiunt.

CAP. CXLIII.

4 Ad hoc baptismus valet, vt baptizati [i] Christo incorporentur, & membra eius habeantur, & consepeliantur: & oblati per sacramentum, charitatemque fidelium reconcilientur Deo: vt in illo viui, salui, liberati, redempti, illuminati fiant.

Idem ibidem, c.27.

CAP. CXLIIII.

Quis autem nesciat credere esse infantibus baptizari, non credere autem non baptizari?

Idem de gratia, & libero arbitrio ad Valentinum, c.14.

¶Gratia non solùm peccata dimittit sed etiam legem implere facit.

CAP. CXLV.

5 Gratia, quæ per Christum datur, non solùm peccatorum remissionem facit, sed etiam, vt lex [k] impleatur, vt natura liberetur, ne peccatum dominetur: spiritus et gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita [l] à Deo conceditur, vt homini petenti & alia concedantur. Nam fides non est liberi arbitrij tantum, sed donum Dei.

Idem de baptismo paruulorum, siue de peccat. mer. & remiss. lib. 2. cap.7.

¶Vetus infirmitas in baptismo non penitus absumitur, sed vires amittit.

CAP. CXLVI.

28 Non ex quo [m] quisque baptizatur, omnis vetus infirmitas in eo absumit [n]. Sed renouatio incipit à remissione omnium peccatorũ, & intelligentia, & operatione spiritualium. Cætera [o] verò in spe facta sunt, donec etiam in re fiant: quod erit in resurrectione. Nam in baptismo, quãuis plena fiat remissio peccatorum, nondum tamen plena est nouitas, & perfecta mutatio: quia adhuc remanet corruptio [p] non solùm in corpore, sed etiam in animo, qui est homo interior, in quo si perfecta esset nouitas, non diceret Apostolus, quòd renouatur de die in diem. *Item eodem libro, c.27.* ¶Hoc meminisse debemus tãtummodo omnium peccatorum [q] plenam [r], perfectamque

---

a *Ecclesiæ.*] i.peccata dimittuntur eis qui participes sunt ecclesiæ per charitatem ecclesiæ, id est, qua subsistit ecclesia.

b ¶*Per Spiritum sanctum.*] id est, quæ vnitur per Spiritum sanctum. " fideles enim sunt in ecclesia, & ea in ipsis. 7. q. 1. scire. ecclesiæ charitas tenet peccata: id est, ipsa ecclesia, vel ecclesiæ vnitas, id est, eis qui in vnitate non sunt, tenentur peccata, id est, non dimittuntur, vt s. 2. quæst. 1. multi. s. 32. quæst. 7. quemadmodum. suprà de pœ. dis. 3. sanè cauendum.

c ¶*Peccata.*] idem est, quod alibi dicitur, Si cui peccata remiseritis, remissa erunt: & cui retinueritis, retenta erunt. & alibi. Spiritus sanctus aut per seipsum remissionem facit: aut per columbæ membra. s. e. quomodo. sic itaque intelligimus, quod hic dicitur.

d ¶*Tenet*] id est, non dimittit peccata. 24. q. 1. quicunque.

e *Nemo.*] ¶*Solus.*] s. 1. q. 1. vt euidenter.

f ¶ *Quæ facta sunt.*] non autem dimittit futura, quia tractus futuri temporis, &c. ff. de vsur. l. 1. §. 1. " nec de futura iniuria pacisci possumus. ff. de pact. si vnus. §. pacta.

Additio. Sub. & de ratio. de pact. do. conuenire. Archid.

g ¶*Et adiuuando.*] no. processum. habes primò quòd dimittit peccata quæ facta sunt. Secundò, confert gratiã ne fiant. Tertiò, perducit ad illam vitam vbi omnino fieri non poterunt à bonis, qa tũc confirmati peccare nõ poterunt. j. dist. 5. c. 2. ad finem.

h *Nulla.*] ¶ *Manent.*] id est, carẽt visione Dei. & hæc est pena & ignis afflictionis: de quo habes s. e. firmissimè.

Ad hoc.] Casvs. Quæritur ad quid valeat baptismus. & respondetur: ad hoc vt homines fiant membra Christi, & salui. Infantibus autem credere est baptizari: non credere, non baptizari.

i ¶*Vt baptizati.*] s. ead. nihil.

Gratia.] Casvs. Dicitur quòd Christi gratia remittit peccata: confert vt fiant eius mandata, & mala vitentur: confert fidem, quæ non prouenit ex libertate arbitrij, sed est donum Dei.

k ¶*Vt lex.*] mandatorum Dei.

Additio. Quæ adimplere nõ pôt sine grã. j. ea. placuit. Ar.

l ¶ *Non petita.*] id est non merenti. nam primam gratiam quis mereri non potest j. e. placuit vt quicunque. arg. contrà. 8. dist. consuetudo. sed ibi dicitur merui, i. obtinui.

Non ex quo.] Hæc est 28. pars distin. in qua dicitur, quod licet in baptismo omnia peccata dimittantur, tamen originalia tolluntur in baptismo reatu, & remanent actu, sed in peccato actuali fit ècontra. Io. de Fant.

Casvs. Hug. sic ponit hunc casum. Licet omne peccatum actuale dimittatur in baptismo, tamen originale peccatum nõ ita dimittitur vt non sit, sed remanet in homine sopitum & debilitatum, nisi excitetur & reuocetur in proprium dominium consentiendo prauis motibus ex eo surgentibus. & ita licet homo renouetur in baptismo: tamen non ex toto deletur originale: & quantumcunq; renouatio crescat, tamen nunquam in hac vita erit plena & perfecta renouatio in homine, cum in eo adhuc sit peccatum, ex quo caro pugnat aduersus spiritum, & quod hominem sæpe stimulat & peccare compellit. ad vltimũ ostendit differentiã inter actualia & originalia peccata. Ego autẽ Bar. hoc addo, quia originale peccatum remanet actu, sed reatu tollitur in baptismo. Actuale verò transit actu, sed remanet reatu, nisi à Deo fuerit remissum. Iste casus bene ponitur in apparatu.

m ¶*Non ex quo.*] Casvs. Licet omne peccatum actuale & originale dimittatur in baptismo, tamen originale non ita dimittitur, ne sit, sed remanet in homine debilitatum & sopitum, nisi pòst excitetur & reuocetur in proprium dominium consentiendo prauis motibus ex eo surgentibus. Secundò dicit, quod renouatur homo in baptismo, & ad hoc inducit auctoritatem Apostoli, quantumcunq; crescat illa renouatio, nunquã tamen in hac vita perfecta erit, cum adhuc peccatum sit in homine, quod semper pugnat aduersus spiritum. Tertiò ponit quandam differentiã inter actuale & originale: originale. n. transit reatu, sed non actu. Actuale transit actu, sed remanet reatu. Ioan. de Fant.

n ¶*Absumitur.*] i. consumitur. " Inde solet quæri quando peccatum originale contrahitur. Et dic quòd in ipsa infusione animæ, quia tunc tres vires animæ principales debilitantur. De hoc suprà c. quæris.

o ¶ *Cætera.*] scilicet quæ spectant ad perfectionem, vt fiat plena nouitas, & animalis cõsumatur infirmitas, vt j. sequitur.

p ¶*Corruptio.*] qualitas quo ad corpus, corruptio: peccatum quo ad animam. ergo bis propter æquiuocationem proferatur corruptio secundum Bar. & L.

q ¶ *Omnium peccatorum.*] peccatorum quidem omnium actualium.

r ¶*Plenam.*] quia quo ad omnem penam originalis peccati, quo ad reatum mortis æternæ: & relinquitur vtiq; Originale ad pu-

---

" fideles sũt in ecclesia, & ipsa in ipsis.

1 Gl. ord. ibi ex Augu. ad ver. [quorũ remiseritis] & Bed. ibid. Sen. 4. di. 18. Rom. 5.

2 Beda in c. 3. 1. Ioãnes, & ibi gl. ibi. Ioan. 1. Sen. 4. di. 18

3 Summa verborum.

" Pactum super futura iniuria non valet.

4 Per epitomam.

5 per Epitomam.

Ephes. 3.

1. Cor. 4.

" Peccatum originaleq̃ cõtrahitur.

ad pugnandum fuerimus in via: sed debilitatum & superatum, id est, ad mortem æternã non imputabile. s. ea. per baptismum.
a ¶[*Perueniat.*] quod erit in alia vita, non in ista.
b ¶[*Vetustate.*] quadã.
c ¶[*Reuiuiscat.*] "ergo reuiuiscit quod erat pemptũ, sic propter culpam reuiuiscit actio, vt 12. q. 2. liberti. §. e. quęris. ante med.

" Actio pp culpam reuiuiscit.

Rom. 6.

" ordo lrẽ.

d ¶[*Ab hac autem.*] " ordo literæ. Vita spiritus, in cuius nouitate baptizati renascuntur à Deo, discernitur ab hac vetustate carnis & peccati, &c.
e ¶[*Benè vtitur.*] s. vetustate carnis. s. 32. q. 1. non enim in sola.
f ¶[*Regenerandos.*] p baptismum.
g ¶[*Mortaliter.*] id est, cum mortali peccato.
h ¶[*Propagine.*] id est, corruptione carnis à primis parentib. traducta, vel propagata, ex qua originale peccatũ innascitur animæ.
i ¶[*Sicut.*] " hic not. differentiã inter actuale & originale peccatum, quia illa transeũt actu, & remanent reatu, donec per baptismum vel per pęnitentiam ex toto deleantur. originalia verò in baptismo remanent actu, sed transeunt reatu. remanẽt enim quędam pœnalitates, cum quibus homo pugnat a q. d. sicut omnes prauæ cogitationes, & operationes transeunt actu, & remanent reatu, sic originalis culpa reatu soluitur, actu verò ad agonem relinquitur. de pę. dis. 1. si peccatum.

" Peccata actualia & originaalia differunt.

a Vt s. c. per baptismum. & videas qđ not. extr. de bapt. maiores. ibi omnino vide.

k ¶[*Pertinent.*] quantum ad ea quę eius ministerio geruntur.
l ¶[*Soluitur.*] & ita videtur, ꝙ accidentale est ei omne peccatum.

Q*Vando ab.*] Hęc est 19. pars dis. in qua quæritur vtrũ omnes apostoli fuerint baptizati. Io.
CASVS. Quia Xps cũ in Iudæa morabatur, p discipulos suos baptizabat, credẽdum est, ꝙ fuerunt baptizati baptismo Ioannis, vel (qđ melius est) Xpi. Itẽ per hoc quod Dñs dixit Petro. Qui lotus est, &c. credendum est Petrũ fuisse baptizatum.
m ¶[*Discipulos.*] arg.

remissionem baptismo fieri: hominem verò non totum cõmutari continuò: sed in benè proficientibus de die in diem nouitate crescente commutari quod vetustum, & carnale est: donec ita renouetur, vt animalis infirmitas corporis ad firmitatem spiritalem, incorruptamque perueniat a: & capit. 28. ¶Hæc autem lex peccati, de qua dicit Apostolus, [nõ regnet peccatũ in vestro mortali corpore] non sic manet in membris eorum, qui renati sunt, tamquàm non sit eius facta remissio, vbi omnino plena, & perfecta fit remissio peccatorum, omnibus inimicis interfectis, quibus separabamur à Deo: sed manet in vetustate b carnis tamquàm superatum, & peremptum, si non illicitis consensionibus quodammodo reuiuiscat c, & in regnũ proprium, dominationemque reuocetur. Ab hac autem d vetustate carnis (in qua est lex ista peccati, vel peccatum iam remissum) vsque adeò spiritus vita discernitur, in cuius nouitate baptizati per Dei gratiam renascuntur, vt tales etiam in præsenti non solùm nõ in peccato, sed etiam nec in carne esse dicantur, cuius desideria nõ sequuntur, sed in spiritu. Ipsa verò carne corruptibili benè vtitur e, qui membra eius ad benè operandum conuertit, non secundum desideria carnis viuens lege peccati, quod licet iam remissum est, in vetustate tamen carnis manet, qua benè vtuntur fideles coniugati, qui ex eo, quod sunt in Christi nouitate, dominari sibi libidinem non patiuntur: ex eo autem, ꝙ adhuc trahunt. Adæ vetustatem, regenerandos f immortaliter filios, mortaliter g generãt cum ea propagine h peccati, qua renati obnoxij non tenentur, & qui nascuntur, renascendo soluuntur. *Item paulò inferius.* ¶Sicut i facta, & dicta, & cogitata iniqua animæ B & corpori pertinent k, licet autem quantum ad motus iam præterierunt, & non sunt, eis tamen præteritis reatus eorum manet, nisi peccatum per remissionem soluatur, sic contrà in hac non iam præterita, sed adhuc manente lege concupiscentiæ reatus eius soluitur l: & non erit, cum fit in baptismo plena remissio peccatorũ.

¶ *Quod de multis capitibus iam significatum est, ex locis B. Augustini esse confecta, sed aliter dispositis, & in summam collectis, id in hoc potissimùm capite apparet: in quo tamen non pauca sunt & emendata, & addita.*
A ¶A remissione.] *Anteà legebatur*, ad remissionem, &c. *Emendatum est* 10 *ex plerisque vetustis exemplaribus, & originali.*
B ¶Animæ & corpori.] *In originali est.* quantum ad ipsos motus animi, & corporis pertinet, iam præterierunt, & non sunt: eis tamen præteritis, & non iam existentibus, reatus eorum manet, &c. *Sed ob glossam nõ est emendatum.*
Idem in epistola 108. ad Seleucianam. 20

¶ Discipuli Christi eius baptismate creduntur abluti.

CAP. CXLVII.

29 1 QVando ab Hierosolymis exijt Iesus cum discipulis suis in Iudæam terram, & illic morabatur cum eis, baptizabat non p 30 seipsum, sed per discipulos m suos quos intelligimus iã fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis (sicut nonnulli arbitrantur:) siue (quod magis n credibile est) baptismo Christi. *Item ibidem.* ¶Respondit Dominus Petro. [Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes la- 40 uet o: sed est mundus totus.] Vbi intelligitur, ꝙ iam Petrus baptizatus fuerat.
Item ad Vincentium, & Victorem, lib. 3. de anima, & eius origine, c. 9.

¶ Apostoli omnes, Christi baptismate baptizati creduntur.

CAP. CXLVIII. 50

2 SI eos, de quibus non scriptum est, vtrum fuerint baptizati, sine baptismo đ hac uita recessisse contendimus p, ipsis calumniamur Apostolis: qui præter apostolum Paulũ, quando baptizati fuerint, igno 60 ramus. 3 Sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, quod B. Petro apostolo Dominus ait, [Qui lotus q est non indiget, nisi vt pedes r lauet.]
Item lib. 4. de baptis. contra Donatistas, c. 21.

¶ Catechumenus catholicus hæretico baptizato præfertur. 70

CAP. CXLIX.

30 NOn dubito catechumenum catholicum diuina charitate flagrantem hæretico baptizato anteponere s: sed etiam in ipsa intus catholica, bonum catechumenũ 80 malo baptizato anteponimus. Nec ideò tamen sacramento

ꝙ aliud est facere per se quàm per alium, vt 2. q. 7. accusatio. ff. de sol. inter artifices. C. de ca. tol. l. vna. §. fin aũt. argu. cõtrà ext. đ sen. exc. mulieres. ff. de admi. tu. ita autem. §. gessisse.
n ¶[*Magis.*] hoc magis, correctiuè legas.
o ¶[*Pedes lauet.*] i. affectum mentis purget q. d. " licet hõ abstinere possit à mortalibus, tamen puluere terrenæ habitationis inuoluitur, i. venialibus, vñ pęnitentia magis † q̃ baptismus est necessaria.

" Abstinere à venialibus difficillimũ est.

† ista est, sępius necessaria. absolutè enim necessarius est baptismus.

SI eos.] CASVS. Quidam non credebant aliquem baptizatũ, nisi hoc scriptum inuenirent. contra quos hic dicitur, ꝙ ipsi videntur Apostolis calumniari, de quibus nescimus qñ fuerunt baptizati, præterquàm de Paulo. tamen eos credimus fuisse baptizatos, quia Petro dictum est à Domino, Qui lotus est, &c.

1 Iuo p. 1. c. 309. Pã. l. 1. c. 104. Ioan. 3.

p ¶ *Contendimus.*] no. ꝙ si dubitatur de baptismo viuentis, habetur pro non baptizato, & baptizatur. s. ea. cum itaque. " vbi autẽ dubitatur de baptismo mortui, præsumendum est eum esse baptizatũ. ext. de pres. non ba. ca. 2. & arg. hic.

Ioan. 13.

" Baptism⁹ an præsumatur esse in aliquo?

q ¶[*Qui lotus.*] i. purgatus à mortalibus.
r ¶[*Nisi vt pedes.*] i. sordes venialiũ, vel tãgit consuetudinem alicuius loci, quæ reprobatur. 1. q. 1. emendari.

2 Iuo p. 1. c. 310. Pan. l. 1. c. 105.

NOn dubito.] Hęc est 30. pars dis. in qua loquitur de catechumenis, & de credẽtibus. Item de illis qui hodie spectant ad vetus vel nouum testamẽtum. Io. de Fan.

Act. 9.

CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ catechumenus, qui fidem habet præponit heretico baptizato, & malo catholico baptizato: nec pp hoc iniuriã facimus sacramẽto baptismi. qđ probatur exẽplo Centurionis, q ante baptismũ fuit bonus: sed Simon magus post baptismum fuit malus: & sicut bono catechumeno baptismus est necessarius, sic vera confessio malo catholico est necessaria: quod probat auctoritate Domini. Centurio, s. Cornelius. Sequẽs c. patet.

3 Per epitomam. Ioan. 13.

s ¶[*Anteponere.*] s. ea. catechumenum. cõtrà. sed

sed hic loquitur de eo qui habet desiderium baptizandi. ibi non.ext. eo.maiores.§. si.

a ¶Centurio.] 26.d istin.deinde.§.ead baptismi vicem.

b ¶Cornelius.] 2.q.7.non omnes.[a]

c ¶Capessendum.] i.contemnit accipere baptismũ, cũ possit.

d VErus.]¶Alibi.] s.in epistola Petri[b],& est hoc verbum Augustini.quod sequitur,est Petri.

e ¶Depositio.] id est, exterior ablutio.

f ¶ Sed conscientiæ.[*]] " non enim sufficit baptizãdo habere bonam conscientiam, nisi ad interrogationem ecclesiæ suam fidem ostendat.86. dist. non satis. in princ.Ioan.

SIcut in sacramentis.] CASVS. H. sic ponit hũc casum.licet totum c.possit legi de baptizatis: melius tamen vsque ibi, non interest.loquitur de adultis non baptizatis:exinde de baptizatis. In prima parte dicitur, ꝙ sicut in veteri testamento erant quidam boni. sic & in nouo sunt quidam mali, qui si incipiunt bene operari dimissis malis, & velint baptizari, vel perfecti esse: si antè decedant quã hoc consequi possint,saluabuntur. In secunda parte ostendit, quòd qualicunque fide quis suscipiat baptismum: quantum ad integritatem verum accipiat baptismum:sed nõ quantum ad salutem. nisi bona fide accipiat. si ille qui fictè & mala fide accipit baptisma, posteà emendatur, non ideò reiteratur baptismus. Credo ꝙ H.hunc casũ posuit:quia à Ben. positum non inuenit.

g ¶Sicut in sacramentis.] prima pars intelligitur de adultis non baptizatis, vsque ad illud,non interest,&c.dicitur in cap.sicut in veteri testamento fuerũt quidam boni, ita in nouo sunt quidam mali: qui si incipiũt bonum operari dimissis malis, & velint baptizari, vel perfecti esse:si antè decedant quàm hoc cõsequantur, saluabũtur. In 2.par. dicitur,quòd qualicunque fide quis accipiat baptismum,verum recipit sacramentum,sed non eius salutem, si fictè accedat. In tertia parte dicitur, ꝙ si fictè prius pœniteat, non sunt rebaptizandi.

h ¶Testamentum.] i. ad gratiã, quæ data est in nouo testamento.[e]

i ¶Apostolicus.] scilicet, Iudæ Apostoli ibi, quę sursum sunt sapite.

k ¶ Ad vetus testamentum.] id est, ad duritiam veteris testam.

l ¶ Spirituales.] per baptismum cum non stat per eos.[d]

m ¶Per sacramenti.] id est, quę solet dari & conferri in sacramento.

n ¶Interrogari.] super articulis fidei, & alijs ad salutem animæ pertinentibus.

o ¶Opinionem.] quia quot homines,tot opiniones.ar.ff.de arb. nõ cogendum.§. principaliter. & §. item si vnus. arg.12.quæst.1. c.1.& quælibet prouincia in suo sensu, &c.76. dist. vtinam.

PLacuit.] Hæc est 31. pars distinct. in qua ponit quasdam incidentes quæstiones. Ioan.

CASVS. In Mileuitano concilio condemnabatur quædam hęresis, quę dicebat Adam mortalem factũ necessitate naturę, & non peccati merito. vndè siue peccasset, siue non peccasset, tamen mortuus fuisset.

p ¶Mortalem.]id est, moriendi necessitati subiectum[e] secundum quòd dicit factum. " erat enim immortalis, id est potens non mori: non autem non potens mori. & ita fuit mortalis, & immortalis. Solet quęri quare peccatum originale imputetur animę, cũ illud contrahatur tantùm ex carnis corruptione. sol.dicunt quidam, quòd ideò quia anima delectatur ipsi carni, & ideò ei imputatur. Alia ratio est & melior, vt scilicet, ibi quędam digna retributio notetur, quia anima primi hominis pri' peccauit, & ita corrupit ipsam carnem. vnde & modo corruptio carnis corrumpit animas.

q ¶Naturæ.] videtur contrà, quia dicit August. si Adam non peccasset, senio defecisset. " Sed dic, senio defecisset, id est in senio, q. d. non peruenisset ad senium, quia semper fuisset in iuuentute.

---

baptismi,quo iste nondũ,ille iã imbutus est,facimus iniuriam. *& paulò post.* ¶ Melior enim Centurio[a] Cornelius nondũ baptizatus Simone baptizato. Iste enim & ante baptismum Sancto spiritu repletus est: ille & post baptismum immundo spiritu inflatus est. Verumtamen Cornelius[b], Si etiam spiritu sancto iam accepto baptizari noluisset,contempti tã ti sacramenti reus fieret. *& infrà.* ¶ Sicut autem bono catechumeno baptismus deest ad capessendum[c] regnum cœlorum, sic malo baptizato vera conuersio. Qui enim dixit[Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non intrabit in regnum cęlorum] ipse etiã dixit: [Nisi abundauerit iustitia vestra plusquàm scribarũ, & pharisæorum,non intrabitis in regnum cœlorum.]

Item in lib. sententiarum Prosperi.[1]

¶Non tam ablutione corporis, quàm fide cordis baptisma constat..

CAP. CL.

2 VErus baptismus constat non tam ablutione corporis,quàm fide cordis: quemadmodum Apostolica doctrina tradidit dicens[fide mundans corda eorum,]& alibi[d][saluos facit baptisma,non carnis depositio[e] sordium,sed conscientiæ[f] bonæ interrogatio in Deum.]

Item Augustinus lib. 1. de baptismo,c.15.

¶ Sicut in veteri testamento quidam spirituales,ita in nouo quidam carnales inueniuntur.

CAP. CLI.

SIcut[g] in sacramentis veteris testamenti viuebant quidam spirituales, ad nouum scilicet testamentum[h], quod tũc occultabatur, occultè pertinẽtes,sic & nunc in sacramẽtis† noui testamenti, quod iam reuelatum est, plerique viuunt animales: qui proficere si nolunt ad percipienda, quæ sunt spiritus Dei,quo eos hortatur sermo Apostolicus[i],ad vetus[k] testamentum pertinebunt. Si autem proficiunt, & antequã capiãt baptismum †,ipso profectu, & accessu ad nouum pertinent: & si priusquàm spirituales[l] fiant,ex hac vita rapiãtur,custoditi per sacramenti[m] sanctitatem in terra viuentiũ computantur, vbi est spes nostra, & portio Dominus. Nec inuenio, quid verius intelligatur in eo, quod scriptũ est. [Imperfectum meum viderũt oculi tui:] quandoquidem sequitur [& in libro tuo omnes scribẽtur.]Item lib.3.c.14.¶Nõ interest cum de sacramenti integritate, & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit sacramentum. Interest quidem plurimum ad salutis vitã: sed ad sacramenti quæstionem nihil interest. Item infrà. ¶ Manifestũ est fieri posse,vt fide non integra integrum in quoquã maneat sacramẽtum baptismi. Item c.15.¶ Si possent singuli diligenter interrogari[n],tot diuersitates opinionum[o] fortassis quot homines numerarentur. [Animalis enim homo nõ percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.] Nunquid tamen ideò non integrum sacramentum accipiunt? aut nunquid ideò si profecerint, & opinionum carnalium vanitatem emendauerint,denuò, quod acceperant,repetendum est? Accipit quisque secundum fidem suã, sed quantum capit, gubernante illa misericordia Dei, de qua præsumens idem Apostolus dicit[Si quid aliter sapitis, id quoque vobis Deus reuelabit.]

Item ex concilio Mileuitano[3]*,cui interfuit August. & Ansel.†Romanæ ecclesiæ legatus contra Pelagianos,c.1.*

¶Non naturæ necessitate, sed merito peccati Adam moriturus erat.

CAP. CLII.

31 4 PLacuit igitur omnibus episcopis, qui fuerunt in hac sancta synodo, constituere hæc, quæ in præsenti concilio diffinita sunt. Vt quicunque dicit Adam primum hominem mortalem[p] factum,ita vt,siue peccaret, siue non peccaret,moreretur in corpore,hoc ẽ, de corpore exiret, non peccati merito,sed necessitate naturæ[q],anathema sit.

Item eiusdem concilij,c.2.[5]

Marginalia: a Et 25. dis. deinde. §. e. baptismi.A. — b Cap.3. — Act.10. — "Baptizando non sufficit habere bonam conscientiam. — Ioan.3. — Matth.5. — 1 Lanf. in l. de sacram. & snia apud B. Aug. tra. 80. ad c.15. Ioan. — 2 Alg.l.3.c.6.Iuo p.2.c.9.Pan.l.1.c.110. — Act.15. — 1.Petr.3. — † al.sacramento. — 1.Cor.2. — † abest ab orig. — c Vel ad beatitudinem æternã. Ar. — d Ad hoc ar. C. qui pet. tu.poss. cum à matribus — Psal.141. — Psal.138. — 1.Cor.2. — e Quod non fuit añ peccatum. — " Adã erat immortalis — Philip.3. c.76. — 3 Et in Afr. — † Videtur mendum in hoc noĩe. — 4 in li. de eccle.dogm.c.33. — " Adam si non peccasset, semper iuuenis fuisset. — 5 Et in Afr. c.27.& in li. de eccl.dog. c.24.

Lacuit.

Placuit.] CASVS.] Quidam dicebant ꝙ paruuli ex parentibus peccatum non contrahunt: & ideò non sunt baptizandi: & si baptizentur, non fit in eis vera remissio peccatorum. Hęc hæresis damnatur auctoritate Apostoli, & constitutione ecclesiæ. Sequens c. planum est.

a ¶Placuit.] CASVS. Excommunicantur quidam hæretici, qui dicebant paruulos non esse baptizandos, quia nihil peccati contraxerunt ab Adam, quod in baptismo esset delendum. nam ꝙ malè dicant, probatur auctoritate Apostoli.

b ¶Vnde fit.] id est, ex hoc sequitur.

c ¶Sed falsa.] id est, sine effectu.

d Placuit.] ¶Ad adiutorium.] s. ead. gratia.

ADDITIO. In primo statu, in quo fuit Adã, potuit homo mori, & potuit nõ mori: hic in secundo statu potest mori, sed non potest non mori: quia est mortalitas, iam est necessitas. In tertio, scilicet, in patria potest nõ mori, & non potest mori.

Quisquis dixerit.] CASVS. est igitur casus istius cap. talis. Excommunicantur hic quidam hæretici, qui dicebant ꝙ gratia Dei non iuuat nos ad vitationem peccati, nisi quantum ad hoc ꝙ dat nobis cognitionẽ boni, & mali, non autem iuuat nos, vt per eam faciamus bonum vel malum.

e ¶Quisquis.] quidã volentes vitare correctionem præcedentis cap. incidunt in aliud malum, & ideò reprehenduntur hic.

Placuit.] Hæc est 32. pars dist. in qua dicitur ꝙ sine gratia nullus saluatur, quæ etiam adiuuat ad non peccandum. Io. de Fan.

f Gratiam.] "ad quid ergo valet liberum arbitrium, cum per illud non possit saluari? Nã primam gratiam non potest quis promereri, vt 23. q. 4. Nabuchodonosor: Sed dic ꝙ p liberum arbitrium homo habilem se potest reddere vt ei Dominus gratiam infundat.

Omnes.] Hęc dist. diuidit in xiij. partes. In quarum prima agitur de confirmatione, de ieiunijs, & de alijs. secunda ibi, Nunquid. Tertia ibi, Omni die. Quarta ibi, Conuenit. Quinta ibi, Quadragesima. Sexta ibi, Contraria. Septima ibi, Quia. Octaua ibi, Carnem. Nona ibi, In omnibus. Decima ibi, Nullus. Vndecima ibi, Non oportet. Duodecima ibi, Fucare. Tertiadecima ibi, De spiritu. Ioannes de Fanr.

1 Burc. l. 4. ca. 34. Iuo p. 1. c. 128.

† al. verè. sed falsè.

Rom. 5.

2 in Afr. c. 78 de eccl. dog. c. 28. Cæl. epi. 1. c. 10.

3 Bur. l. 20. c. 18. Iuo p. 17. c. 30.

† al. in qua.

"arbitriũ liberum ad quid valet

in Afr. c. 79. de dog. cap. 29.

4 Burc. ibid. Iuo p. 17. capit. 39.

¶Paruuli non solùm pœnam, sed etiam culpam à parentibus trahunt.

CAP. CLIII.

1 Placuit[a], vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionẽ quidem peccatorum eos A baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur (vnde[b] fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera †, sed falsa[c] intelligatur,) anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus [per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ, & per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt] nisi quemadmodũ ecclesia catholica vbique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim fidei regulam etiã paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

¶A Eos baptizari.] *Sic est emendatum ex aliquot vetustis, & ipsis originalibus. Nam anteà legebatur,* non baptizari.

Item eiusdem, c. 3.[2]

¶Gratia & peccata remittit, & ne reiterentur, adiuuat.

CAP. CLIIII.

3 Placuit, vt quicunque dixerit gratiam Dei, qua † iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorũ valere, quæ iam cõmissa sunt, non etiam ad adiutorium[d], vt non committantur, anathema sit.

Item eiusdem, c. 4.

¶Quid sit peccatum, gratia docet, & vt videtur, facit.

CAP. CLV.

4 Quisquis[e] dixerit eandem gratiam Dei p Iesum Christum Dominũ nostrum propter hoc tantũ nos adiuuare ad nõ peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur, & apetitur intelligentia mandatorum, vt sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit.

Item eiusdem, c. 5.[5]

¶Sine gratia, diuina mandata impleri non possunt.

CAP. CLVI.

32 6 Placuit, vt quicunque dixerit ideò nobis gratiam[f] iustificationis dari, vt quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius possimus implere per gratiã, tamquàm etiam si gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sine illa implere diuina mandata, anathema sit.

Item Vrbanus Papa omnibus Christiãnis, epist. 1. c. 7.

DISTINCT. V.

¶Post baptisma, confirmationis sacramentum prestetur.

CAP. I.

1 p 7 Omnes[g] fideles per manus impositionem episcoporũ, Spiritum sanctũ post baptismum[h] accipere debent, vt pleni †[i] Christiani inueniantur: quia, cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & constantiam dilatatur.

Item Melchiades Papa in epistolo. ad episcopos Hisp. c. 2.

¶Quid conferat Spiritus sanctus in baptismate, qd in cõfirmatione.

CAP. II.

8 Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit[k] illapsu, in fonte plenitudinẽ tribuit ad innocentiam[l]: in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætatæ victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitã, post baptismum confirmamur ad pugnã: in baptismo abluimur †, post baptismum roboramur. Et quamuis continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat mox in pace A beati seculi recipiendos: confirmatio autẽ armat[m], & instruit[n] ad agones mundi huius, & prelia reseruandos. Qui autem post baptismum cum acquisita inno-

g ¶Omnes.] Expleto tractatu de baptismate, subiungit magister distinct. istam, in qua tractat de confirmatione, quæ in fronte fit: & meritò vltimo loco de hoc sacramento, quia vltimum est inter alia sacramenta necessitatis, preter vnctionem infirmorum, quæ non ita propriè dicitur sacramentum †, maximè secundum opinionem eorum, qui dicũt eam iterari posse: nam sacramenta non iterantur, vt s. prox. distin. ostenditur præterea alia ratione, "quia hoc sacramentum tamquã dignius à solis episcopis confertur, vt j. e. c. manus.

g ¶Omnes.] hic secũdum quosdam incipit 5. distin. sed competentius (vt quidam dicunt) incipit ab illo c. conuenit. j. ea. Nam abinde agit de officijs ecclesiasticis & ieiunijs.

h ¶Post baptismum.] vnde hostia prius lauabatur in littore, & postea offerebatur in holocaustum.

i ¶Vt pleni.] quia si contemnerent, peccarent mortaliter. hoc de adultis: nam puero sufficit baptismus, s. dist. prox. quæris. Ioannes de Fan.

Spiritus sanctus.] CASVS. Dicitur in hoc c. ꝙ peccata remittuntur in baptismo, sed in confirmatione homo recipit augmẽtum gratiæ. & quãuis baptismus sufficiat ad salutem statim morituris, confirmatio tamen victuris est necessaria vt confirmentur & corroborentur contra vitia, & peccata, vt possint diabolo resistere.

k ¶Descendit.] conferendo vim regeneratiuam aquis. suprà dist. 4. nunquam.[a]

l ¶Ad innocentiam.] vnde & datur puero vestis candida post baptismum, vt s. distinct. prox. accepisti. & cap. venit.

m ¶Armat.] id est, instituit.

n ¶Et instruit.] hic habes ad quid valeat confirmatio.

5 in Afr. ca. 80.

6 Burc. ibid. Iuo p. 17. c. 30.

† imo & ipsa propriè sacramentum est, cõc. Tri. sess. 7. can. 1. & possunt iterari sacramenta illa, quæ non imprimũt characterem. S. Tho. p. 3. q. 73. ar. 6.

" Confirmatio à solis episcopis cõfertur.

7 Pol. l. 3. ti. 10. Ans. l. 9. c. 23. Bur. l. 4 c. 66. Iuo p. 1. ca. 260. & 296. Pan. l. 1 c. 113.

† plenè] ori.

8 Eusеb. Emissenus in hom. in die Pẽtecostes. Pol. l. 3. ti. 10 Ans. l. 9. capi. 31.

† al. alimur.

a Vt s. dixi ca. proxi. per aquam. & c. aliud. & ca. venit. Ar.

Non

a ¶[*Non potest.*] in hac enim vita vel meritum comparamus, vel culpam. 13. q. 2. tempus.

De his verò. CASVS. Quæsitum fuit à Melchiade an maius sit sacramentum confirmationis, quàm baptismi? Et resp. quòd vtrumque sacramentum est magnum sacramentum tamen confirmationis in maiori veneratione est habendum, quia non potest conferri vel confici nisi à maioribus, idest, episcopis.

b ¶[*A summis.*] i. episcopis: "qui summi dicuntur, quia vltra eos nullus est ordo. nam metropolitani, episcopi vocantur. 18. di. si episcopus. sed tamen Papa hodie summus Pontifex appellatur. Et dic vsque; adeò est accommodatum, quòd nõ nisi à maioribus. &c. Et est hic argumentum aliquid dici maius ratione ipsius conferentis. arg. contrà s. dist. 2. nihil in sacrificio. de quo ibi notatur.

"Epi dicuntur summi.

1 Poly. ibid. Ans. l. 9. c. 33 Bur. l. 4. c. 61 Iuo p. j. cap. 235. Pan. l. j. c. 114.

c ¶[*Perfici.*] i. Christianum facere plenum & perfectum, vt s. ea. dist. c. 1. Ioan.[a]

a Ad idem j. e. vt ieiuni. vel dic, i. meritoriè. recipi altero contempto. Arc.

Manus quoque.] CASVS. Dicitur hic, quòd tempore Apostolorum soli confirmabant Apostoli, & hodie successores eorum, i. episcopi debent confirmare. & si alius confirmauerit, sacramentum nõ tenebit.

d ¶[*Peractum.*] cõtrà 95. dis. c. 2. sol. ibi. Vel hoc non inuenimus de iure cõi factum esse: sed ex dispensatione.

e ¶[*Tenent.*] "alibi monachi dicuntur tenere locum xij. Apostolorum quo ad renuntiationem proprietatis. 16. q. 1. ex auctoritate. alibi sacerdotes quo ad confectionem Eucharistiæ. 11. q. 3. absit.

"Monachi quo ad renunciationẽ proprietatis tenent locũ Apostolorũ.

1 Poly. ibid. Bur. l. 4. c. 63. Iuo par. 1. c. 257. & 297. Pan. l. 1. capit. 115.

f ¶[*Irritum.*] "tamen ex demandatione Papæ quilibet cõferre potest quod habet. vñ ordinatus ordinẽ quẽ habet, conferre posset, & confirmatus confirmationem. s. dis. prox. nulla ratio. aliàs non[b], vt s. 1. q. 1. gratia. & q. 7. Daibertum. Vnde nota quòd cum collatio sacramenti competit alicui rõne ordinis & officij, et prohibitus cõferre põt, vt 9. q. 1. ordinationes. 1. q. 1. quòd qdã. vbi verò ex adminiculo ordinis & demãdatione, vt cõfirmatio in frõte sacerdoti, vel collatio ordinis cõpetit nõ epis, vt 95. dis. puenit. & 96. dis. c. 1. in eo casu prohibitus nihil agit, vt hic in cap. manus.

" ordinatus ordinẽ quẽ habet, confert Papa de legante.

b De hoc et not. 95. dist. puenit. Arc.

centia immaculatus peruenit ad mortem, confirmatur morte: quia non potest[a] peccare post mortem.

A ¶[A pace beati.] *Sic est emendatũ ex manuscriptis, originali, & Polycarpo. Anteà legebatur* pace baptismi vel seculi.

Idem ibidem.

¶Manus impositionis sacramentum dignius est sacramento baptismi.

CAP. III.

1 De his verò, super quibus rogastis vos informari, id est, vtrum maius esset sacramentũ, manus impositio episcoporum, aut baptismus, scitote vtrunque magnum esse sacramentum: & sicut vnũ à maiorib. fit, id est, à summis[b] pontificibus, quod à minoribus fieri non potest, ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramẽta, vt ab inuicem (nisi morte præueniente) nullatenus possint segregari: & vnum sine altero ritè perfici[c] non potest.

Item Eusebius Papa epist. 3. ad episcopos Tusciæ, & Campaniæ.

¶Non ab alijs, quàm ab episcopis manus impositione sacramentum perfici potest.

CAP. IIII.

2 Manus quoque impositionis sacramentũ magna veneratione tenendũ est: quod ab alijs perfici non põt, nisi à sũmis sacerdotibus, nec tempore Apostolorũ ab alijs quàm ab ipsis Apostolis legitur, aut scitur peractum[d] esse: nec ab alijs, quàm ab illis, qui eorum tenent[e] locum, vnquã perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptũ fuerit, irritum[f] habeatur, & vacuum: & inter ecclesiastica nũquam reputabitur sacramẽta.

Item Rabanus de institutione clericor. l. 1. cap. 30.

¶Quare confirmationis sacramentum baptizato tradatur.

CAP. V.

Nouissimè à summo sacerdote per impositionẽ manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritũ sanctum ad prædicandum[g] alijs idem donum, quod ipse in baptismate consecutus est per gratiã vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chrismate per sacerdotẽ in capitis summitate: per pontificem verò in fronte, ut in priore vnctione significetur Spiritus sancti super ipsum descensio ad habitationem[h] Deo consecrandã: in secunda quoque, ut eiusdem Spiritus sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ, & uirtutis uenire in hominem declaretur.

Nouissimè.] CASVS. Dicitur hic quòd Spiritus sanctus traditur homini ab epo, vt cõfirmetur ad prædicandum alijs, i. ad donum prædicãdi: quod per gratiam in baptismate habuit donatus vitæ æternæ. Secundò ostenditur quid significet quòd baptizatus inungitur chrismate à presbytero in vertice, & ab episcopo in fronte. Sequentia duo capit. patent, & supplentur in principio ca. se. statuimus, vel pręcipimus, vt ieiuni, &c.

g ¶[*Ad prædicandum.*] ar. contra. 16. q. 1. adijcimus. extr. de hær. ad abolendam. sed prædicare dici potest dando de se bonum exemplum alijs.

h ¶[*Ad habitationem.*] "bis enim descẽdit Spiritus sanctus super Apostolos. primò quando insufflauit in eos dicens, Accipite Spiritum sanctum. posteà descendit de cœlo super eos in igneis linguis. s. dis. 4. propriè, &c.[c]

" Spiritus sanctus quando descendit in Apostolos.

c s. dic Pentecostes. s. dist. prox. propriè. Arc.

Item ex concilio Aurelianensi, cap. 3.

¶Ad confirmationem non nisi ieiuni veniant.

CAP. VI.

3 Vt ieiuni[i] ad confirmationem veniant perfectæ[k] ætatis, vt moneantur cõfessionem facere prius, ut mũdi donum Sancti spiritus ualeant accipere: & quia nunquam erit Christianus[l], nisi confirmatione[m] episcopali fuerit chrismatus.

i ¶[*Vt ieiuni*] Statutum est supple.

k ¶[*Perfectæ.*] perfectam vocant fortè xij. annorum, quando pro moueri potest ad ordines minores. 77. dis. c. 2. vel xxv. annorum. ff. de minor. l. 1.

3 Bur. l. 4. ca. 60. Iuo p. 1. c. 254. Pan. l. 1. c. 119.

l ¶[*Christianus.*] plenus quo ad omnia sacramenta. s. e. omnes.

m ¶[*In confirmatione.*] " nunquid minorẽ habebit gloriam paruulus non confirmatus quàm confirmatus? videtur quòd sic, quia in confirmatione datur augmentum gratiæ. s. e. c. 2. quod concedendum est, si dicatur quòd paruulo concedatur gratia in baptismo[d].

« Paruulus non confirmatus minorem habebit gloriam.

Item ex concilio Meldensi, c. 6.[4]

4 in capitu. adiect. c. 6. In conc. Paris. l. 1. c. 33.

¶Episcopi non nisi ieiuni baptizatos confirment.

CAP. VII.

5 Vt episcopi[n] non nisi ieiuni per impositionẽ manuum Spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus[o]. Sicut autem duobus temporibus, Pascha uidelicet, & Pentecoste à ieiunis celebrari debet baptismus, ita etiam traditionem Spiritus sancti à ieiunis[p] pontificib. cõuenit celebrari.

n ¶[*Vt epi.*] supple, statutũ ẽ.

o ¶[*Periclitantibus.*] s. dis. 4. venerabilis.

p ¶[*A ieiunis.*] hoc etiã in alijs sacramẽtis obseruãdũ est. s. 22. q. 5. honestũ. s. di. 2. liqdo.

5 Pol. l. 3. tit. 10. Burc. l. 4. c. 67. Iuo p. j. c. 261. Pann. l. 1. c. 120.

d Hic vide q̃ d le. & no. s. & e. dist. 4. nihil. & q̃ d ibi dixi. Ar.

Item ex concilio Tarraconensi, capitu. 6.

¶Burchardus etiam & Ino citant vt Gratianus. Habetur autem in Cabilonensi 2. c. 27. vsque ad ver. Quia bis, *& in capitularib. adiectis. c. 53.*

¶Secundò, vel tertiò nullus confirmetur.

CAP. VIII.

6 Dictum est nobis, quòd quidã de plebe bis, vel ter, vel eo amplius, episcopis ignorantibus tamen, ab eiusdem episcopis confirmentur. Vnde visum est nobis eãdem confirmationem, sicut nec baptisma, iterari minimè debere: quia bis, vel ter, uel amplius[q] baptizatos, aut confirmatos,

Dictum est.] CASVS. Quidã ignorantibus episcopis faciebant se pluries confirmari. vnde statutum fuit hic, quòd sicut baptismus non dẽt iterari, ita nec confirmatio: & quòd bis baptizati vel confirmati debent relinquere seculum, & Deo seruire tm̃. Sequentia 4. c. patet. Cruce, idest, signo crucis. sed nõ remouet, quin aliter possint sanctificari, & vale re ad remissionem peccatorum: sed refert factum: nec aliter fit solẽnis baptismus.

6 Bur. l. 4. c. 50. Iuo p. 1. c. 244. Pann. l. 1. c. 121.

q ¶[*Amplius.*] s. distin. prox.

prox. qui bis. contrà, sed hoc cum necessitas ecclesiæ exigit: aliàs de iure non posset, vt ext. de apo. cap. 2. Vel licet hic habeant vestem clericalem, scilicet clausam, non tamen erunt clerici. s. 86. di. dictũ.[a]

a Et 50. dist. confirmandum. in fin. vbi de hoc.

N*Vnquid*.] Hæc est 2. pars di. in qua dicitur, quòd omnia mysteria debemus facere cum signo crucis. Io.

a ¶*Chrismata*.] id est sacramenta, quæ cum vnctione chrismatis p̃stantur.

b ¶*Nisi cruce*.] non remouet quin, aliter possit sacrificari, & valere ad remissionẽ peccatorum: sed refert factum, quia sic fit: quia in modum crucis fit solemnis baptismus: non aliter. s. prox. dist. sal.

c ¶*Sine crucis*.] auctoritas illa docet nos facere signum crucis[b]. Egressus eius à patre, regressus eius ad patrem, excursus eius vsque ad inferos, recursus, vsque ad sedem Dei. Per dexteram partem, sedem Dei: per sinistrã inferos intellige.

1 Iuo p. 1. c. 114. & p. 2. c. 91.

†al. charismata.

†al. ministerij.

b Vel dic vt not. 11. dist. ecclesiarũ.

O*Mni die*.] Hæc est 3. pars dist. in qua dicitur quid iuris sit de energumenis. s. e. di. manus. Io. de Fan.

d ¶*Energumenis*.] s. 23. di. exorcista. "qui. s. à dæmonibus sunt obsessi. Vel energumenis, ab erge, quod est labor, & mene, quod est defectus: quia. s. in defectu lunæ vel mensis, alienationes mẽtis patiũtur.

2 Bur. l. 2. c. 223. Iuo p. 6. c. 298.

" Energumeni q sũt.

e N*Eophyti*.] Quia nuper baptizatos dissolutè viuentes solebãt dæmones energumenos, i. arreptitios facere: ideò subiungit, à quibus neophyti debeant abstinere.

3 Bur. l. 4. c. 12. Iuo p. 1. c. 267.

C*Onuenit*.] Hęc est 4. pars dist. in qua dicitur quòd orationes, & collectas debemus facere siue proferre in ecclesia. Ioan.

Casvs. Incipit hic tractare de officijs ecclesiæ, & de ieiunijs. Dicitur ergo hic quę ordinem clerici debeant in diuinis officijs obseruare. Seq. c. patet.

f ¶*Conuenit*.] de officijs diuinis & ieiunio tractare incipit: & ponit tria capit.

g. ¶*Aequaliter*.] s. 12. dist. c. vlt.

h ¶*Collationes*.] i. collectæ: & sunt quædam

†al. collectiones.

†al. & missarum.

†al. capitella.

non seculo, sed soli Deo sub habitu regulari, vel clericali religiosissimè famulari decretum est.

Item Gregorius tertius, epist. 4. ad Bonifacium.

¶De eodem.

CAP. IX.

90 De homine, qui à pontifice cõfirmatus fuerit, denuo illi talis reiteratio prohibenda est.

Item Stephanus Papa quintus.

¶Omnia sacramenta crucis signaculo perficiuntur.

CAP. X.

2[1] Nvnquid non omnia chrismata †[a] sacerdotalis mysterij †, crucis figura perficiũtur? Nunquid baptismatis vnda, nisi cruce[b] sanctificata, peccata relaxãtur? Et, vt cætera p̃tereamus, sine crucis[c] signaculo quis sacerdotij gradus ascendit?

Item ex concilio Carthaginensi 4. c. 90. & sequentibus.

¶Energumeni omnibus diebus exorcizentur.

CAP. XI.

3[2] Omni die exorcistæ energumenis[d] manus imponant. Energumeni verò pauimẽta domorum Dei verrant. Quibus assidentibus in domo Dei victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

Item ex eodem, c. 86.

¶A quibus neophyti abstinere debent.

CAP. XII.

3 Neophyti[e] aliquando à lautioribus epulis, & spectaculis, & coniugibus abstineant.

Item ex cõcilio Agathensi, c. 30.

¶De ordine officiorum.

CAP. XIII.

4 Conuenit[f] ordinem ecclesiæ ab omnibus æqualiter[g] custodiri. Vnde studendum est, sicut vbique fit, vt post antiphonas collationes †[h] per ordinem ab episcopis, vel presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel vespertini diebus omnibus decantentur: & in conclusione matutinarum, vel vespertinarum missarum † post hymnos capitula † de psalmis dicantur, & plebs collecta[i] oratione ad vesperam ab episcopo cum benedictione mittatur.

Itẽ ex concilio Gerundensi, c. 10.

¶De eodem.

CAP. XIIII.

Id semper placuit obseruari, vt omnibus diebus post matutinas, & vesperas oratio 10 Dominica à sacerdote proferatur[k].

Item Gregorius VII. in generali synodo residens statuit.

¶De eodem.

CAP. XV.

20 4 In die Resurrectionis vsque in sabbatum in albis, & in die Pentecostes vsque in sabbatum eiusdem tres[l] psalmos tantùm ad nocturnas † tresque lectiones antiquo more cãtamus, & legimus. Omnib. diebus alijs per totum annum, si festiuitas est, nouem psalmos, 30 & nouem lectiones dicimus. Alijs verò diebus duodecim psalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis diebus xviij. psalmos, (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & nouem lectiones dicimus. Illi autem, qui in quotidianis diebus tres tantummodo psal- 40 mos, & tres lectiones celebrare volunt, non ex regula sanctorũ patrum, sed ex fastidio, & negligentia probantur hoc facere. Romani verò diuerso modo agere cœperunt, maximè à tempore quo Teutonicis cõcessum est regimen † no- 50 stræ ecclesiæ. Nos aũt & ordinem Romanum[m] inuestigantes, & antiquum morem nostræ ecclesię, imitantes antiquos patres statuimus fieri, sicut superius prænotamuius.

Iisdem verbis hoc habetur apud Rodulphum propositione decima ex 60 Gregorio vij. itemque magna ex parte in Micrologo, c. 54.

Item ex homilia Gregorij Papæ.

¶De obseruatione Quadragesimę.

CAP. XVI.

5 Qvadragesima summa obseruatione est ob- 70 seruanda, vt ieiunium in ea (præter dies Dominicos, qui de abstinentia subtracti sunt) nisi quem infirmitas[n] impedierit, nullatenus soluatur: quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur Domini- 80 ca Quadragesimę vsque in Pascha Domini sex hebdomadę

Decre. iij. Pars.

capitula quæ dicuntur ab episcopis[c].

c s. illorum dierũ: & leguntur sine Iube Dne. ac absque benedictione sacerdotali, secdm Hug.

i ¶*Collecta*.] i. expleta. nam tũc omnia colligũtur oratione dicta. vel plebs collecta oratione, i. orationis cã.

k I*D semper*.] ¶*Proferatur*.] i. dicatur silenter. vel dic alta voce loco orationis: & hæc erat consuetudo in primitiua ecclesia secundum H.

I*N die resurrectionis*.] Casvs. Ostendit in hoc c. quot psalmi & lectiones debeat dici quolibet die in matutinis: & reprehendũtur illi, qui in diebus quotidianis tantũ tres psalmos & tres lectiones dicebant in matutinis: & reprehenduntur hic Romani qui mutauerunt morem solitũ postquam regnum Italiæ Teutonicis fuit concessum.

4 Polyc. l. 3. tit. 18. Ans. l. 6. c. 211.

†al. noctem

l ¶*Tres*.] "solet quæri quare diebus istis seruatur ternarius iste tã in lectionibus quàm in alijs? Potest dici quòd hoc fit quia per hoc notatur triduana Domini sepultura. vel hoc fit pp honorem Trinitatis. Vel ideò quia eo tẽpore per præcedens ieiunium sunt facti homines emacerati, & afflicti: vnde eis parcitur in illis temporibus, & hæc sit causa quare expleto hoc volumine non cõpellantur magistri legere decretales.

" Psalmi iij. & lectiones totidẽ dñrin hebdomada Pasche & Pẽtecostes.

m ¶*Romanum*.] arg. quòd per duo extrema colligitur medium, & reprobatur argu. 35 dist. ab exordio. argu. contrà. 28. distinctio. quia sunt.

†al. regnum

Q*Vadragesima*.] Hæc est 5. pars dist. in qua ponuntur 5. c. de abstinentia ieiunij. Ioan.

Casvs. Quęsitum fuit in concilio Greg. Papæ, quare xl. dies abstinentię & ieiunio deputentur, & non plures vel pauciores. & resp. ideò fit, quia iubemur dare decimas omnium bonorum nostrorum. & xxxvj. dies sunt decimę totius anni: quibus, quatuor additi sunt vt adimpleatur quadragenarius, quem Dominus suo sacro ieiunio consecrauit. Sequen. c. patet.

5 Pol. l. 3. tit. 25. Bur. l. 13. c. 1. Iuo p. 4. ca. 34. Pan. l. 2. c. 182.

n ¶*Infirmitas*.] quę legi non subiacet. s. ea. dist. 1. sicut non alij.

a ¶*Computantur.*] s. di.4.Quadragesima.
b ¶*Dies*] supple & sex horas, de quib. sex horis in vno quadriennio vnus dies efficitur. vnde fit bissextus. nam dies naturalis constat ex 24. horis. "hoc idē dicit lex, q annus per tot dies voluitur. ff. de sta.lib.cum hæres. §. si Stichus. "vnde cum ieiunamus quasi decimā partem totius anni, ꝑ decima ccclxv.dierum ieiunamus xxxvj. dies, remanent v.dies,& sex horæ. de istis v. diebus ieiunamus quatuor: sed alio respectu, scilicet vt sacer numerus compleatur. remanet ergo vnus dies indecimatus, & sex horæ licitæ.& ita sunt xxx.horæ indecimatæ, sed ꝑ decima istarum horarum in sabbatho maiore tardius cœnamus: imo alio respectu ieiunamus & illi v.dies non videtur quòd decimentur. Et ita est ar. quòd si rusticus habet xv. corbes vini, nō debet decimare nisi decem.
c ¶*Anni.*] ar.quòd si rustico post decimas datas remanent v. corbes, quòd de illis non debet dare decimam.
d ¶*Tolluntur.*] idest, accipiuntur.
e ¶*Iubemur.*] s.16.q.j. decimas.
f ¶*Bonorum.*] idest,de actionibus & possessionibus nostris: quia & illæ in bonis nostris cōputantur.ff. de verbor. sign.bonorum.

" Annus quot dies habet. "
† al.ducitur.
"ieiunium quadragesimale est decima dierū.
† al. Siluerius.
1 Poly.ibid. Burch.l.13. cap.17.Iuo p.4.c.49. Aug.ser.65. de tēpore.

NOn dico.] Casvs. Non præcipitur, vt per septimanam, vel per duos dies ieiunetur sine cibo: sed vt quolibet die moderatè cibo fruamur. Sequētia tria c.patent. *Præcepta*.intellige quædam, & non omnia. *Lucubrare*,idest, de nocte vigilare.
g ¶*Non dico hebdomadas.*] esse ieiunādas, non sumpto cibo.
h ¶*Duplicata.*] sicut quādo abstinem' duobus diebus continuè: quod fieri nunquā debet,vt ext.de tem. ord. literas. Romani verò diuerso modo agere cœperunt, maximè à tempore quo Teutonicis concessum est regnum nostræ ecclesiæ:de quo habetur 63.di.Hadrianus.in fi.

2 Burc.l.13. c.22. Iuo p.4.c.54.
† nimietate] Aug.
3 Burc.l.13. c.23. Iuo p.4.c.5. Pan.l.2.c.185.
† al. obruatur.

computantur[a]: quarum vide licet dies quadraginta, & duo fiunt. Ex quibus dum sex dominici dies abstinētiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quàm triginta, & sex dies remanent. Verbi gratia, si per ccclxv.dies[b] annus voluitur†, & nos per triginta,& sex dies affligimur, quasi anni[c] decimas Deo damus. Sed vt sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementū quadraginta dierū tolluntur[d], id est quarta feria, quæ caput ieiunij subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta, & sabbatum. Nisi enim istos dies quatuor superioribus triginta sex adiunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. iubemur[e] etiam ab omnipotenti Deo omnium bonorum[f] nostrorum decimas dare,&c.

¶*Caput hoc, quomodo à collectoribus refertur, sumptum quidem aliqua ex parte videri potest ex homilia 16. B. Gregorij. Sed multa hic sunt, quæ ibi non leguntur: & vicissim multa ibi, quæ hic non sunt.*

Item Eusebius † Papa.

¶Ieiunia legitima non soluantur absque necessitate probabili.

CAP. XVII.

1 IEiunia in ecclesia à sacerdotibus constituta sine necessitate rationabili non soluantur.

Item Hieronymus.

¶Quotidiana ieiunia duplicatis, vel triplicatis sunt præferenda.

CAP. XVIII.

2 NOn dico[g] hebdomadas, non duplicata[h], nō multiplicata ieiunia, sed vel singulos dies absque ciborum luxuria † transigamus.

Item Hieronymus ad Eustochiū de custodia virginitatis.

De eodem.

CAP. XIX.

3 SInt[i] tibi quotidiana[k] ieiunia, & refectio satietatē fugiens. Nihil prodest biduo, triduoque transmisso vacuum portare ventrem: si post pariter[l] obstruatur †[m].

Idem.

¶De eodem.

CAP. XX.

4 SInt tibi ieiunia pura, & cōtinua, moderataque, idest quotidie esurire, & quotidie[n] prandere. Apostolus inquit [Noli adhuc aquam bibere: 10 sed modico[o] vtere vino propter infirmitates tuas.] Curat enim vulnera delinquētis, curatosq; sanctificat ieiunium.

¶*Burchardus citat ex dictis Pimenij eremitæ: & habetur in vitis patrū par.2.§.50.ex Tarmenio. Apud B.Hieronymum ad Nepotianum hæc* 20 *habentur*, Sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa ieiunia.

Itē Ambrosius in psalmū cxviij. ser.22.ad ver.[Concupiui salutare.]

¶Medicinæ præcepta diuinæ sunt cognitioni contraria.

30 CAP. XXI.

6 5 COntraria[p] studiosè sunt diuinæ cognitioni præcepta medicinæ. A ieiunio reuocant: lucubrare[q] nō sinunt: ab omni intētione meditationis[r] abducunt. Itaq; qui 40 se medicis dederit, seipsum sibi abnegat.

Item Gregorius in expositione B. Iob, lib.30.c.27. [6]

¶Quot modis vitium gulæ nos tentat.

50 CAP. XXII.

QVinq; modis nos gulæ[s] vitium tentat. Aliquādo namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit[t], sed cibos[u] lautiores quærit: aliquādo quę libet sumenda sint, præparari 60 accuratius expetit[x]: aliquādo autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensurā moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & abiectius est, quod desiderat[y]: & tamen ipso æstu immensi desiderij deterius peccat.

70 *Item Pius Papa, epistola I.* [7]

¶Absque puritate mentis ieiunia, & orationes non prosunt.

CAP. XXIII.

80 8 NIhil enim prodest[z] homini ieiunare, & orare,

i SInt.] Argu. contrà 35.distinct. ab exordio.
k ¶*Quotidiana.*] "no. q aliquid dicitur continuum licet ibi sit aliquod interuallum. nam dicit continua, & tamen diebus Dominicis non ieiunamus. verba enim ciuili modo sunt intelligenda. ff.de de fer.l.si cui.
l ¶*Si post pariter.*] q. d.si tantum posteà vna vice comedas, quantū debet tibi sufficere tribus vicibus, vel pluribus: quod quidam faciunt..
m ¶*Obstruatur.*] idest repleatur posteà per crapulam vsq; ad summum.
n SInt.] ¶*Et quotidie.*] & ita videtur, quòd non debet ꝑ totum diem abstinere nisi fortè ex causa, vt 75.di.q à patrib. quod faciunt Saraceni.
o ¶*Sed modico.*] ar.cōtrà 25.dist.ab exordio
COntraria.] Hæc est 6. pars dist. in qua probat per 10. c.q non debemus nos multum dare medicinis, nec multum affligere nos ratione medicinæ, nec malos comedere cibos, nec vltra mensuram.Io.de Fan.
p ¶*Contraria.*] contrà 7.q.2.c.vl.& 26.q.2.illud.
q ¶*Lucubrare.*] id est, flere peccatum, vel in nocte vigilare[a].
r ¶*Meditationis.*] cum suadent contraria Deo, maximè sanis.
QVinque modis.] Casvs. Dicitur hic, quòd gulosi quinque modis delinquunt: vel quia nimis citò comedunt: vel quia cibos nimis pretiosos vel nimia cura paratos, vel nimium suscipiunt de cibo: vel cum ardore nimio. Sequen. cap. planum est.
s ¶*Gulæ.*] nam gula à paradiso expulit quem abstinentia reuocauit. s.dist.35.sexto.
t ¶*Præuenit.*] s.e.dist. 1.solent.
u ¶*Cibos lautiores.*] s.di.41.c.1.2.& 3.[b]
x ¶*Expetit.*] s.dist.50. de his verò.& hoc cum fine cā facit.s.di.41.c.3.
y ¶*Quod desiderat.*] nā satius est more Dñi pisce vesci, &c.41. distin.c.1.
z NIbil.n.prodest] ad vitā æternā, vt

" cōtinuum dr qd ēt interuallum habet.
4 Burc.l.13. ca.24.& 25. Iuo p.4.cap. 56.& 57. Pann.l.2.c. 186.
1.Tim.5.
5 Pol.l.3. tit.29.
6 Et gl.ord. Gen.25.
a Vel id est, præstari, secundū Pap.
7 s. de pœn. dist.3.nihil prodest.
b ista cap. videntur contraria ei qd hic dr. sed dic q hoc intelligitur quando facit sine iusta causa: sed ex causa hoc licitum est, vt ibi. modus enim vtendi est in culpa, non in cibi natura.
8 Pol.l.3. tit.25.

vt de pœ. dist. 3. §. potest. & c. si quis autem. prodest enim quo ad temporalia. s. 22. q. 2. si quælibet.

NOn mediocriter.] CASVS. In hoc cap. reprehenduntur quidam, qui nimis ieiunant, orant & vigilant: charitati tamen & eleemosynis non insistunt. Ex nimia enim psalmorum decantatione incurritur amentia, vel tristitia, vel corporis ægritudo. Deus etiam magis considerat intentionem, quàm multitudinem orationum. Cùm ergo pro centum defunctis oratur, tantum vni cuique confertur ac si pro vno solo oraretur: & ideò nullus in talib. debet corpus suum nimis affligere. quod probatur auctoritate Esaiæ, & Apostoli.

a ¶Non mediocriter errant.] nam inter bonos semper sectare meliores. 16. q. 1. si clericatus. & c. sic viue.

b ¶Bono magno.] sine quo non potest haberi salus æterna [a].

c ¶Immoderatam.] argu. quòd idem facit plus quod minus. extrà de off. custo. cap. 1. Argum. contrà ff. de seruit. vrb. præd. si arborem.

d ¶Tristitiæ.] "melancholiæ, quæ tristitiam inducit. & ponitur symptoma morbi pro morbo.

e ¶Deus.] nam homo flecti potest verborum multitudine. nam importunitate quandoque quis obtinet. de pœn. dist. 1. importuna. Iusta enim opportunè, & importunè. 14. dist. sit rector. imo etiam quandoque à Deo obtinet. 8. q. 1. audacter. Et est ar. hic contra testium multitudinem. in auth. de referendarijs, §. 2. col. 2.

f ¶Dum igitur.] sed nunquid est hoc ita verum? Dicunt quidam quòd sic, & est in sacramentis speciale hoc propter Sanctum spiritum qui non datur ad mensuram, vt s. prox. dist. nec quemquam. sed omnia facit communia. s. prox. dist. quæris. Vel hoc referas ad ipsum celebrātem: "quia tantum valet ei vt missam celebret pro centum sicut pro vno, & c. Vel referas hoc ad casum, in quo canon loquitur, scilicet quod non minus valet vna missa cum hilaritate mentis dicta pro centum, quàm si pro quolibet diceretur cum anxietate.

g ¶Ne feceritis.] scilicet in delicijs & desiderijs, quasi dicat superflua prohibet, non necessaria. s. dist. 3. peruenit.

h IEiunium autem.] CASVS. sic ponit hunc casum. In hoc cap. August. loquitur de ieiunio spirituali, quod est verū & perfectum ieiunium, & semper ab omnibus tenendum toto tempore ipsius vitæ. sicut enim corporaliter in Quadragesima ieiunamus ante Pascha, & post Pascha, in lætitia celebramus quinquagesimam, quasi accepta mercede præcedentis laboris: sic in hac vita quasi in Quadragesima ieiunamus: post hanc vitam in lætitia recepturi mercedem: cum denarius nobis vitæ æternæ addetur: quadragenarius enim numerus hanc vitam laboriosam significat, denarius vitam æternam: qui post hāc vitam additur pro mercede. ad quod significādū quinquagesimam, quæ fit ex denario addito quadragenario, in lætitia celebramus. seq. duo c. plana sunt.

[Margin: 2 Pol. l. 3. tit. 25. fine auctoris noīe. — a Sub. vt est charitas, & cæteræ virtutes, & earum opera, vt credere in Deum, diligere Deum & huiusmodi. Arch. — 2 In regula Monach. apud Hiero. c. de contēplat. oratione & lect. † abest ab orig. — 1. Cor. 14. — "Melāncholia tristitiā inducit. — †al. septem. — †al. centum. — Esa. 61. — Rom. 13. Gal. 5. — "Missa vna an tm̄ prosit oīb. quātum vni. — 3 Et serm. 24. ad fratres i erem.]

& alia religionis bona agere: nisi mens ab iniquitate reuocetur, & ab obtrectationib. lingua cohibeatur.

Item Hieronymus.

¶Mediocre bonum non est magno præferendum.

CAP. XXIIII.

1 NOn mediocriter errāt [a], qui bono magno [b] præferunt mediocre bonum. Nōne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium charitati, aut vigilias præfert sensus integritati, vt propter abstinentiam A immoderatā [c], atque indiscretam psalmorū, vel officiorum decantationem aut amentiæ, aut tristitiæ [d] notam incurrat? 2 Nunquid verborū multitudine flecti Deus [e] vt homo potest? Non enim verbis tantū †, sed corde orandus est Deus. Melior est quinque † psalmorum decantatio cum cordis puritate, & serenitate, & spirituali hilaritate, quàm totius psalterij modulatio cum anxietate cordis, & tristitia. Dū igitur [f] pro cunctis † animab. psalmus, vel missa dicitur, nihil minus, quàm si pro vno quolibet ipsorum diceretur, accipitur. Audiant itaque, qui ea, quæ necessaria sunt, corpori subtrahunt, illud, quod per prophetam Dominus loquitur. [Ego Dominus odio habens rapinam holocaustorū.] De rapina verò holocaustum offert, qui siue ciborum nimia egestate, vel somni penuria corpus immoderatè affligit. Videat itaq; quid Apostolus dicat, [Carnis curam ne feceritis [g] in concupiscentijs, & c.]

A ¶Abstinentiam.] *Sic est emendatum ex manuscriptis, & Polycarpo. Anteà legebatur,* innocentiam.

Item August. super Ioannem, tract. 17. [3]

¶Non à cibis, sed ab iniquitatibus abstinere, est magnum & generale ieiunium.

CAP. XXV.

IEiunium [h] autem magnū, & generale est, abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus seculi: quod est perfectum ieiunium. *& infrà.* ¶In hoc ergo seculo quasi Quadragesimam abstinentiæ celebramus, cum bene viuimus, cum ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus abstinemus. Sed quia hæc abstinentia sine mercede non erit, expectamus beatam illam spem, & reuelationem gloriæ magni Dei, & Saluatoris Iesu Christi. In illa spe, cū fuerit de spe facta res, accepturi sumus mercedem denariū. *& infrà.* ¶Denarius ergo, qui accepit nomen à numero decem, redditur †, & coniunctus quadragenario fit quinquagenarius. Vndè cum labore celebramus Quadragesimam ante Pascha: cum lætitia verò tanquàm accepta mercede, Quinquagesimam post Pascha. Nā huic tanquam salutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis, & felicitatis denarius, vt quinquagenarius fiat. Significauit hoc & ipse Dominus Iesus multò apertius, quando post resurrectionem quadraginta diebus [i] conuersatus est in terra cum discipulis suis: quadragesimo autē die, cum ascendisset in cœlum, peractis decem diebus misit mercedem Spiritus sancti.

Item ex dictis Apollonij.

¶Raptorem, vel furem non facit necessitas, vel voluntas.

CAP. XXVI.

DIscipulos, cum per segetes transeundo vellerent spicas [k], & ederent [l], ipsius Christi vox innocentes vocat, quia coacti fame [m] hoc fecerunt.

h ¶Ieiunium.] CASVS. Tota vita nostra est quædam Quadragesima: per quam si bene ieiunauerimus, accepturi sumus mercedē, scilicet denarium: quod ex eo designatur, quia denarius adiūctus quadragenario, fit quinquagenarius. vnde cū labore Quagragesimā celebramus ante Pascha: cum lætitia verò quinquagesimam post Pascha, id est, accepta mercede, quod etiam ipse Dominus significauit.

i ¶Quadraginta diebus.] s. 76. di. §. non autem. & c. scire. contrà. vbi dicitur per l. dies fiunt. Sed ibi l. pro xl. ponuntur.

k DIscipulos] ¶Spicas.] Est ergo differentia inter furtū, & furtum. ar. ff. de offi. præsi. plebiscita. non tamen quin furtum spicæ committatur, sed non cōmittitur quo ad pœnam. ar. extr. de fur. si quis. in prin.

l ¶Et ederent.] hoc licebat: sed non falcem in messem alienā mittere. 6. q. 3. scriptum.

ADDITIO. Quia lex vetus hoc permittebat: sed Pharisæi reprehendebant eos, quia in sabbato hoc faciebant. Archid.

m ¶Fame.] necessitas famis excusat à furto, vt hic, & extrà de fur. cap. si quis. "quia necessitas non habet legem, vt s. distinct. 1. sicut. sic propter necessitatem famis, Dauid comedit panes propositionis. 25. q. 1. §. his itaque. nam ob necessitatem famis potest pater distrahere filios, vt C. de patribus qui filios distraxe. l. 2. & est ratio, quia in necessitate omnia debent esse communia. vt 47. distinct. sicut hi. & maximè cibaria, vt ff. ad l. Rhod. de Iac. l. 2. §. cum in eadem naui. in fi. Item quia ipse Dominus ex præcepto tenetur pa-

[Margin: Tit. 2. — †al. additur. — Ioan. 14. Act. 1. — "Necessitate vrgente multa licēt, quæ aliàs non licerent.]

scere esurientem, vt 86. dist. pasce. vnde talis fur iustè potuit credere Dominum hoc permissurum : & sic non deliquit, & inst. de oblig. quæ ex delict. nas. §. furtum. ff. de fur. qui.

a QVidquid, &c.] Quasi dicat, nō est meritorium. 33. q. 6. §. ex his. in prin. Vel dic quòd id qđ propter necessitatem fit, citò soluitur, id est, solui cito debet scilicet cessante necessitate. 1. qō. 7. quod pro remedio. Ioan.

NIhil enim.] CASVS. Dicitur hic quòd leues, & digestibiles cibi sunt sumendi. Cibus enim moderatè sumptus benè nutrit : sanum & lætum hominem facit. Cibus aūt nimius morbos inducit, & crudelius hominem interficit quàm fames. nam fames hominem citò perimit: nimius verò cibus hominem longa ægritudine macerat.

b ¶Nihil enim.] curauit Gratianus animas, modò vult curare corpora. s. 15. q. 1. non est.

c ¶Voluptatem.] id est, hilaritatem.

d ¶Quod enim fames, &c.] arg. ex duobus cōtrarijs eundem sequi effectum.

NE tales.] CASVS. Beneu. sic ponit hunc casum. Commendatur hic cibi parcitas, & reprehenditur gulositas: & ostenditur quæ sint commodo parcitatis, & quæ incommoda gulositatis. Cum enim homo nimis repletus est, si sanguinē non minuat (secūdum Hippocratē) morbum incurrit. Nam cum homo non possit in eodē statu manere, oportet eum qui est in summo, decrescere. Vnde & Galenus dicit, quòd athletæ qui nimis comedūt diu viuere nō possunt, nec esse aliàs subtilis ingenij. *Patinæ*, id est, coquinæ vel paropsides magnæ. Ad vsum sui: aliàs ad vsum suæ libidinis explendę, aliàs ad esum. *Animal*, id est, hominem, aliàs animam.

e ¶Labore.] ne breuis hora cōsumat victum longi temporis. ext. de cen. Cum Apostolus. Ad hoc inuitat monachos : cum ipse monachus fuerit, non alios. ar. 41. distinct. non cogantur.

f ¶Deuoratur.] nō habet in se causam auidè deuorandi.

g ¶Vno.] vel vino.

h ¶Nidoribus.] "Nidor propriè dicitur quidam odor carnium assatarum. nidor est, eo ꝙ nebula leuatur.

i ¶Remediantur.] id est, remedium habent.

k ¶Aphorismis.] "Aphorismus dicitur ab a, quod est de, & phoras, i. terminatio. inde aphorismus quasi determinatio. vel sermo determinat'; vel dicitur ab a, quod est sine, & phoros, qđ est defectus. inde aphorismus, quasi sermo breuis, pauper verbis : diues sententijs.

l ¶Obesa.] i. rotunda.

m ¶Manere.] "nihil. n. est qđ mutabilitatē nō sentiat. in auth. de non alie. aut pmut. re. §. nos igit. coll. 2. & quotidie recedūt de corpore nostro quędā particulę: & aliæ statim succedūt. ff. de iu. proponebatur.

n ¶Animal.] i. hominē aīatū: & ita in parte intelligit totum. Arg. contrà. ff. de euict. si. dictum. §. in stipulatione. aliàs animam.

o ¶Hippocratis.] vt dr Hippocrates ī aphorismis. Repletiones ī vltimo existētes difficiles sunt.

p ¶Quorum vita.] ad hoc comedere debent vt viuant, non viuere vt comedant.

q ¶Sagina est.] Iuuenalis: *Genialis agat ista dies, stomachum propera laxare saginis.*

LEgimus quosdam.] CASVS. Quidā cū diuitijs affluerct, patiebat podagrā. posteà amissis bonis oportebat eū vti satis tenui dieta: & sic curatus est à podagra. prius. n. nocebat sollicitudo & venus, q̄ frāgit corpus & aīum: similiter cib. nimius nocebat: quē deridet Horatius dicēs: *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.*

r ¶Articulari.] i. gutta artetica, q̄ fit ī iūcturis: & qñ fit in pedib. dr podagra: & ī manib. dr chiragra, & in alijs mēbris similiter dicitur artetica.

s ¶Proscriptione.] i. amissione : vel quia ipsi se priuabāt cibis consilio medicorum.

t ¶Conualuisse.] Arg. ꝙ contraria contrarijs curantur. de pœ. dist. 2. cap. 1.

u ¶Epularum.] aliàs & puellarum.

x ¶Irridet.] dicēs sic, "*Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.* & alibi, *Me pinguē & nitidum bene curata cute vises. Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.*

Quia

Item Hieronymus in c. 7. Oseæ.

¶Non necessitas, sed voluntas facit perseuerantiam.

CAP. XXVII.

QVidquid [a] enim necessitate fit citò soluitur: quod voluntate arripitur, perseuerat.

Item Ioannes os aureum, hom. 29. ad c. 12. epistolæ ad Hebræos.

¶Ciborum temperantia salutem, abundantia contrarium parit.

CAP. XXVIII.

NIhil enim [b] sic iucundum est, sicut cibus bene digestus, & decoctus. Nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur: nihil sic ægritudinem fugat, sicut moderata refectio, sufficientia quippè cum nutrimento, & sospitatem simul procreat, & voluptatē [c]: abundantia verò morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat. Quod enim [d] fames facit, hoc etiam plenitudo facit ciborum : magis autē & multò peiora. Fames quippè in paucis diebus aufert hominem, & liberat de hac A vita pœnali: excessus verò ciborū cōsumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturna : & tunc eum morte crudeli consumit.

A ¶De hac vita pœnali.] *Absunt hæc ab originali græco: sed sunt in versione Scholastici, quam satis tolerabilem sequitur Gratianus.*

Item Hieronymus aduersus Iouinianum, libro secundo.

¶Ciborum delitiæ, si abundauerint, lædunt.

CAP. XXIX.

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comesos, magno partos, & perditos labore [e] doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum & facilior apparatus est, & arte, impendijsque coquorum non indiget: & sine cura sustentat humanum corpus: moderatéque sumptus (quia nec auidè deuoratur [f], quòd irritamenta gulę non habet) leuiori digestione concoquitur. Nemo enim vno [g], aut duobus cibis, hisque vilibus vsque ad inflationem ventris oneratur : quæ diuersitate carnium, & saporis delectatione percipitur. Cum varijs nidoribus [h] fumant patinæ, ad esum sui, expleta esurie, quasi captiuos trahūt. Vnde & morbi ex saturitate nimia concitātur : multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur [i]: & quod turpiter ingesserunt, turpius egerunt. 1 Hippocrates in aphorismis [k] docet crassa, & obesa [l] corpora, quæ crescendi mensuram compleuerint, nisi citò ablatione sanguinis imminuantur, in paralysim, & pessima morborum genera erumpere : & idcirco esse necessariam demptionem, vt rursus habeāt in q̄ possint crescere: non. n. manere [m] in vno statu naturā corporū, sed aut crescere semper, aut decrescere: nec posse viuere animal [n], nisi crescendi capax sit. Vnde & Galenus vir doctissimus Hippocratis [o] interpres athletas, quorum vita [p] & ars sagina est [q], dicit in exhortatione medicinæ, nec viuere posse diu, nec sanos esse: animasque eorum ita nimio sanguine, & adipibus, quasi luto inuolutas nihil tenue, nihil cęleste, sed semper de carnibus, & ructu, & vētris ingluuie cogitare.

Idem ibidem paulò inferius.

¶Multorum infirmitates ieiunia sanant.

CAP. XXX.

LEgimus quosdam morbo articulari [r], & podagræ humoribus laborantes proscriptione [s] bonorum ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse [t]. Caruerant enim solicitudine dispensandæ domus, & epularum [u] largitate : quæ & corpus frangunt, & animam. 2 Irridet [x] Horatius appetitum ciborum, qui consumpti relinquunt pœnitentiam.

" Nidor qđ significat.

" Aphorismus vnde dicatur.

" Mutabilia sunt oīa.

1 Par. 1. Apho.

" Voluptas est spernenda testimonio Horat.

2 Spernè voluptates, &c. Lib. 6. sui egesti.

QVia dies sabbati.] Hæc est 7. pars distinct. in qua probat de æquitate, quòd carnes non sunt comedendæ die sabbati. Ioan. de Fan.

CASVS. Auctoritate sanctorum patrum monemur in hoc c. abstinere à carnibus die sabbati, nisi causa infirmitatis, vel nisi ea die magna festiuitas interueniat. Seq. c. patet.

a ¶Admonemus.] & ita consilium est, nisi vbi consuetudo est q̃ abstineant: tunc enim est præceptum. ext. de obser. ieiu. consilium. Dic de illis vt dixi s̃. distin. 3. de esu. & 12. dist. illa.

a Poly. l. 3. tit. 25.

CArnem.] Hæc est 8. pars distinct. in qua ponitur regula monachis quòd se debent semper à carnibus, & à pannis lineis abstinere, & semper aliquid operari. Ioann. de F n.

b ¶Carnem.] de abstinentia, & studio monachorum duobus c. interserit.

c ¶Monacho.] "moniales vinum, vt venenum fugiant. 35. dist. in palea, vinolentum.

"Moniales vinum nō bibant.

2 Smaragd' in exposit. regulæ S. Benedicti, c. 39. ex Fructuos.

d ¶Seruato tamen.] aduertendum est istum canonem per Gratianum detruncatum fuisse. Sic enim habebat originale, "Seruato tamen moderamine pietatis erga ægrorum necessitudines, aut longè proficiscentium, vt ex volatilibus sustententur, & in longinquo itinere destinati. Si autē à principe, vel episcopo inuitentur, pro benedictione & obedientia degustare non metuant, seruantes apud se continentiam cōsuetam. Quod si quis monachus, &c. vt in textu. Testes sunt Bernardus Cassinensis abbas, & Ioannes de Turrecremata Cardinalis doctor theologus super regulam Benedicti.

"Additio notabilis.

e ¶Violauerit.] "ex hoc colligit H. quòd monachus factus episcopus non debet carnes comedere. Alij ecōtra, cum absolutus sit. argumen. s̃. 18. quæst. j. c. vnico.

"Monachus eps an carnes comedere debeat.

NVnquam de manu.] CASVS. Dicit Hier. in hoc c. quòd monachus non debet esse otiosus: sed semper legere, vel manib. operari: sicut laborabant Apostoli, quamuis de sua prædicatione viuere possent. Monachus igitur instrumenta sibi necessaria facere debet: hortos colere: arbores inserere: apibus aluearia fabricare: & earum opera attendere: & retia texere pro piscibus capiendis: libros scribere. vnde in Aegypto non recipitur monachus nisi in aliquo opere sit peritus. Quòd autem de monacho hic dicitur, ad clericos non pertinet: quia de his non agitur.

Item Gregorius VII. in synodo celebrata Romę anno sui Pōtif. 6. c. 8.

¶Dies sabbatorum à carnibus abstinere debemus.

CAP. XXXI.

7 1 QVia dies sabbati apud sanctos patres nostros in abstinētia celebris est habitus: nos eorumdem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus [a], vt quicunque se Christianæ religionis participem esse desiderat, ab esu carnium eadem die (nisi maiori festiuitate interueniente, vel infirmitate impediente) abstineat.

Item Fructuosus episcopus. 2

¶Monacho carnem gustare non licet.

CAP. XXXII.

8 CArnem [b] cuiquam monacho [c] nec sumendi, nec gustandi est concessa licētia: non q̃ creaturam Dei iudicemus indignam: sed quòd carnis abstinentia vtilis, & apta monachis æstimetur: seruato [d] tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *& infrà.* ¶Quod si quis monachus violauerit [e], & contra sanctionem regulæ, vsumque veterum † vesci carnibus præsumpserit, sex mensium spatio retrusioni, & pœnitentiæ subiacebit.

†al. veterē.

Item Hieronymus ad Rusticum monachum de viuendi forma.

¶De quotidianis operibus monachorum.

CAP. XXXIII.

3 NVnquā [f] de manu tua, & oculis tuis recedat liber: dicatur † psalteriū ad verbum [g]: oratio sine intermissione. Vigil sensus sit, nec vagis † cogitationibus parens: corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua varijs perturbationibus: quę, si pectori insederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictū maximum. Facito aliquid [h] operis, vt semper te diabolus inueniat occupatū. 4 Si Apostoli habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & alijs tribuebant refrigeria, quorum, pro spiritualibus debebant metere carnalia, cur tu in vsus tuos cessura non prępares? Vel fiscellam texe iunco: vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areolæ æquo limite diuidantur: in quibus cum olerum iacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ, vt pulcherrimorum [i] versuum spectator assistas.

3 Iuo p. 7. c. 5.
†discatur] vera lectio.
†al. vanis.

5 Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam.
Elicet: illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet [k], scatebrisque [l] arentia temperat arua.

Inserantur infructuosæ arbores vel gemmis [m], vel surculis, vt paruo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare aluearia, ad quas te mittūt Salomonis [n] prouerbia, & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinā in paruis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus. Scribantur libri, vt & manus operetur cibum: & animus lectione [o] saturetur. [In desiderijs est omnis ociosus [p]] Aegyptiorum monasteria hunc morem tenent, vt nullum absque operis labore suscipiant: non tam propter victus necessitatem, quàm propter animæ salutem, ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hierusalem omni transeunti diuaricet pedes suos. *& in sequentibus.* ¶Quid? ergo omnes peribūt, qui in vrbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant ecclesijs, adeunt balneas, vnguenta non spernūt [q]: & in omnium flore † versantur. Ad quod & antè respondi, & nunc breuiter respondeo, me in præsenti opusculo non de clericis disputare, sed monachum instituere.

Item in lib. 5. c. 115.

Fiscellam.] vas est de iuncis, & rotundum. Scatebris, id est, ebullitionibus. Fabricare, deponens est hic: vel supple disce, scilicet fabricare.

Psal. 81.
4 Pan. l. 7. c. 178. 1. Thes. 2. 1. Cor. 9.

f ¶Nunquam.] scilicet horis constitutis. argum. 36. dist. si quis vult.

g ¶Ad verbum.] id est, iuxta verbum, scilicet vt mens & intentio ad id quod dicitur, dirigatur: non ad alia euagetur: vel ad verbum, id est, non transcursu: non transiliendo: sed tractim singula dicendo. arg. s̃. ead. non mediocriter. arg. ad primum. s̃. distin. 2. reuera.

h ¶Aliquid.] s̃. distin. 1. quando autem. s̃. 42. dist. §. 1. contrà ibi, ad modicum. Sed illud intelligitur sine pietate respectu corū per quæ habetur vita ęterna. 86. dist. non satis.

5 Virg. Georg. l. 1.

i ¶Pulcherrimorum.] versuum, scilicet Virgilij, "quib. illud ostenditur. Argum. contrà s̃. 22 dist. legimus.

"Virgil. in Georgicis.

k ¶Ciet.] id est, mouet.

Prouerb. 6.

l ¶Scatebrisque.] id est, ebullitionibus.

m ¶Vel gemmis.] "gemmæ dicuntur nodi virgarum, vnde flores & frondes erumpunt. & dicit lex, quòd quædam arbores dicuntur gemmales †, vt ff. sol. mat. diuortio. §. si fundum. Surculus est nodus. Truncus vbi arbores inseruntur. ar. 23. q. 4. ipsa pietas.

"Gemmæ sunt nodi virgarum.
Prouerb. 13. secundū 70.
†Geminales.

n ¶Salomonis.] dicentis, Vade ad apem: & disce quomodo operatrix sit, & castum opus faciat.

Ezech. 16.

o ¶Lectione.] "& dicit lex q̃ libertus similiter potest præstare operas dominis diuersis: quia potest scribere vni, & custodire domum alij. ff. de oper. liber. duorum.

"Libertus dominis poterit seruire duobus.

p ¶Omnis ociosus.] *Quæritur Egistus quare sit factus adulter? In promptu causa est, desidiosus erat.* extr. de renun. nisi cum pridem.

†Sic vetustus Hierōnym. codex vulgati habent [ore]. Et in Mogūt. sub Carolo, c. 9.

q ¶Non spernunt.] peccant tamen, & epitimio tradendi sunt. s̃. 21. q. 4. c. 1.

In omnibus igitur.] Hæc est nona pars dist. in qua dicitur, quod canonici simul debent comedere, dormire, & iacere in vno conclaui. Ioan. de Fan.

Casvs. In hoc c. dicitur qualiter canonici regulares viuere debent. Debent enim secundum regulam viuere, & documēta sanctorum patrū seruare in episcopali ecclesia (si fieri potest) simul manducent & dormiant, & prælatis suis obediant. Potest et hoc intelligi de omnib. clericis collegiatis.

1 Iuo p. 6. c. 402.

a ¶In omnib.] de modestia clericorum & sobrietate 4 c. cōtinuāt.

b ¶Vt canonici.] regulares. "Nā canō nūcupat regula. di. 3. canon.

c ¶Incomposité.] maximè, quoniam & si bonum agat, pœnam meretur. ff. de re mil. l. 3. §. in bello.

d ¶In vnoquoque.] i. episcopali sede.

e ¶Et dormiant.] s. di. 32. si quis contra. 1. q. 2. sacerdos. Sed hic de regularibus. Vel est derogatum di. 4. leges [a].

f ¶Audiant.] quia cōuiuium eorum non debet esse sine lectione. s. 44. di. pro reuerentia.

g ¶Suis.] aliàs essent acephali. 93. dist. nulla.

h ¶Ministris.] i. prælatis, quia subditis ministrant verbum Dei. 36. dist. si quis [b].

†al. vel clerici.

"Canon dicitur regula.

†al. compositè.

†al. vno.

aDic vt extrà de vi. & ho. cle. quoniam vt.

bVt in Euāgel. qui maior vestrum est, sit minister vester.

¶Absque prælati sui licentia canonicis nihil agere licet.

CAP. XXXIIII.

9 1 In omnibus [a] igitur (quātum humana permittit fragilitas decreuimus, vt canonici [b], clerici † canonicè viuant, obseruantes diuinæ scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum patrum: & nihil sine licentia episcopi sui, vel magistri eorum incōpositè † [c] agere præsumant, in vnoquoque [d] episcopatu vt simul mãducent, & dormiant [e], vbi his facultas id faciendi suppetit: vel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt, in suo † claustro maneant: & singulis diebus manè primò ad lectionem veniant, & audiant [f], quod eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiãt, & obedientiã secundum canones suis [g] ministris A [h] exhibeant.

A ¶Ministris.] *In originali, & apud Iuonem est, magistris. Sed ob glossam non est emendatum.*

Item ex concilio Nannetensi †, cap. 10.

¶Presbyteri, qui simul conueniūt, ebrietatem, & commessationes summopere vitent.

CAP. XXXV.

Nullius presbyterorum.] Hæc est 10. pars dist. secundùm Ioan. de Fan.

Casvs. Reprehenduntur hic presbyteri, qui in conuiuijs, quæ fiebant pro defunctis, comedebāt nimium & bibebant, turpes cantilenas cātabant, & turpes ludos coram se fieri permittebant. Tornatricibus, i. ioculatricib. quę ad modum torni se voluunt. Sequētia duo c. patent. Thymelici. "thymele Græcè Latinè dr̃ pulpitum. "inde thymelici dicuntur histriones & cantores, quia olim in scena super pulpitum cātabant, & spectaculum sui corporis præbebant.

i ¶Anniuersarium.] s. 13. q. 2. quia alij.

k ¶Cogere.] ar. contra Anglicos, vt ext. de vita & ho. cle. à crapula.

l ¶Vel tornatricibus.] i. ioculatricib. quæ voluuntur vt torni.

m ¶Nec laruas.] ext. de vi. & hon. cle. qm̃. & c. cum decorem.

†al. Matiscenū.

2 s. dist. 44. c. nullus. Burch. l. 2. c. 61. Iuo p. 6. c. 252.

"Thymele.

"Thymelici.

10 2 Nullus presbyterorū, quando ad anniuersarium [i] diem trigesimum, vel septimum, vel tertium alicuius defuncti, aut quacunque vocatione ad collectam presbyteri conuenerit, se inebriare vllatenus præsumat: nec precatus in amore sanctorum, vel alicuius animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere [k], vel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat: vel turpia ioca, vel vrso, vel tornatricib. [l] ante se fieri patiatur: nec laruas [m] dæmonum ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

Item ex concilio Laodicensi, cap. 41. & 42.

Non oportet.] Hæc est 11. pars dist. secundùm Ioan. de Fan.

n ¶Iussionem.] nec episcopum præter iussionem patriarchæ.

o ¶Ad peregrinandum.] vt C. de episc. & cler. si qua per calumniam. in fine.

p ¶Sine canonicis literis.] hoc de cruce signatis, qui debent ire vltra mare, vel de pœnitentibus. B.

¶Clericus, vel laicus sine iussione episcopi non peregrinetur.

CAP. XXXVI.

11 3 Non oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos præter iussionem [n] episcopi ad peregrinandum [o] proficisci. Laicum A ēt sine [p] canonicis literis, *id est, formata*. ¶Similiter non oportet alicubi proficisci [q].

A ¶Laicum etiam.] *In codice græco hic est canō quadragesimus primus, quemadmodum superior huius capitis pars est canon 42. Sed in neutro canone fit mentio laici, (sicuti neque in versione Dionisij, quam afferunt Burchardus & Iuo) sed vtrobique est ἱερατικὸν ἢ κληρικόν, id est, sacerdotalem, vel clericum. In prisca tamen versione canon 41. sic habet.* Non oportet ministrum altaris, vel etiam laicum.

Item ex eodem, c. 54. [4]

¶Quibus spectaculis clericus interesse non debet.

CAP. XXXVII.

5 Non oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos spectaculis [r] aliquibus, quę aut in nuptijs, aut scenis † [s] exhibentur, interesse: sed antequàm thymelici [t] ingrediãtur, surgere eos de conuiuio, & abire.

¶*Hoc caput non est in canonum volumine græco Parisijs anno 1540. impresso. Habetur tamen apud Balsamonem, & videtur indicari c. 24. sextæ synodi, Gratianus autem recitat ex prisca versione.*

Item Augustinus ad Possidium, & qui cum eo sunt fratres, epist. 73.

¶Colorum fucis mulieres vti non debent.

CAP. XXXVIII.

12 Fvcare † [u] figmētis, quo vel rubicundior, vel cãdidior appareat, adulterina fallacia est: qua nō dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt fœminæ ornari, scd̃m veniam, non scd̃m imperium. Nam verus ornatus, maximè Christianorum, & Christianarum non tãtùm nullus fucus mēdax, verùm ne auri quidem, vestisque pompa: sed mores boni sunt.

p ¶Sine canonicis literis.] "in auth. de san. episc. §. interdicimus. col. 9. ext. de voto, magnæ. nec etiã priuatus aliquis principem adire pōt sine auctoritate iudicis. C. de decurio. si quis decur. lib. 10. Et quod aliàs fieri dicit iussionem, intellige petitam & obtentam. nam episcopo cōtradicēte nec clericus, nec laicus ire debet. arg. 11. q. 3. quod ergo. nec ad iudicium alterius epi. 3. q. 6. non licet. de pœn. dist. 6. placuit. quod est contra Grat. qui dixit per l. ff. de iud. l. 2. & ff. de iurisdict. omn. iud. si conuenerit. contrarium, quia leges non dedignantur sacros canones imitari. in auth. vt cle. apud pro. pri. epi. malè .n. de sui epi iudicio præsumit, & c. 11. q. 1. placuit. & contumeliam facit iudici qui eum omittit, & ad alium vadit. ff. de exce. litigatores.

q ¶Proficisci.] "si aūt clericus tandiu absit quod dubitetur an viuat, an mortuus sit, desinit habere liberam administrationem. inst. de vsu cap. §. quod autem.

r ¶Non oportet.] ¶Spectaculis.] s. dist. 34. presbyteri.

s ¶Scenis.] quid sit scena, Labeo definiuit. ff. de his q no. infa. l. 2. §. vlt.

t ¶Thymelici.] à thymele, quod est pulpitum. "imo Thymelici dr̃ qui ministrant ludentib. ff. de his qui no. infa. athletas.

Fvcare figmentis.] Hæc est 12. pars distin. in qua dr̃, quod null' debet ponere vnguētū in faciē, nec ligaturas in aures. Ioan. de Fan.

Casvs. Reprehendūtur hic viri, qui medicamentis & colore quæsito volunt apparere pulchri: quia nec maritivolunt ab vxoribus sic decipi. nam Christiani debent moribus ornari, & nō falso colore, nec prætiosa veste: superstitiosas verò ligaturas inter quas inaures deputantur, portare non debent.

u ¶Fucare.] id est, tingere. C. quæ res vend. non possunt. l. 1. Versus.

"epi literas habeat qui peregrinari volet.

3 Burc. l. 2. c. 45. Iuo p. 6. c. 146. Cap. 41.

4 Et in Aqsgran. ca. 73.

" Clericus pdit administratioñe per diutinā absentiam.

5 Iuo p. 11. c. 78.

†canis] Ori.

"Thymelici qui sint.

† Fucari] Orig.

"Versus.

"Si vitium frontis alienus fucus inauret,
Gloria frontis obit, cum color hospes abit.

a ¶In quibus.] idest, inter quas.
b ¶Virorum.] id est, à viris datæ. "Sed videtur, quòd nec in talibus teneat donatio: quia dicit lex quòd si vir dat vxori margaritas extricatas[a] si ipsas perforauerit, tenetur lege Aquil. ff. ad leg. Aquil. si seruus. §. si cum maritus. Sed illud exaudi cum noluit in eam transferre dominium. aliàs si dat ei vnguenta, vel pecuniã ad ea emenda, tenet donatio. ff. de do. inter vi. & vxo. quod autem. §. 1. Idem est si dat ei ornamenta. ff. de aur. & arg. leg. l. argumento. §. ornamenta.

"Donatio i aliqb. tenet q maritus vxori facit.
a id est, ab inuicẽ separatas secundũ Accurs.
1 26. q. 2. illud.

[1] Execranda autem superstitio ligaturarum (in quibus[a] etiam inaures virorũ[b], in summis ex vna parte auriculis suspensæ deputentur) nõ ad placendum hominibus, sed ad seruiendum dæmonibus adhibetur.

Item ex symbolo Ephesini concilij. cc. episcoporum, quod habitum est contra Nestorium[c][2].

¶Quòd Spiritus sanctus procedit à patre & filio.

C A P. XXXIX.

13[3] DE spiritu[d] dicit Dominus in Euangelio [ille me clarificabit[c].] Hoc rectissimè sentientes, vnum Christum Dominum, & filiũ, non velut alterius egentẽ gloria confitemur à Spiritu sancto gloriam consecutũ: quia eius spiritus nec melior, nec superior ipso est: sed quia mira opera faciens ad demonstrationẽ suæ deitatis, virtute proprij spiritus vtebatur, ab ipso dicitur clarificari: quòd virtus sua[f], vel disciplina quęlibet vnumquemque clarificet. Quamuis enim in sua sit substantia spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas[g], iuxta id, qđ spiritus est, & non filius: attamen ab illo alienus[h] non est. Nam spiritus appellatus est ve

c ¶ Contra Nestorium.] CASVS. Dicebat Nestorius episcopus Constant. & etiam Gręci dicunt Spiritum sanctum à solo patre procedere, non à filio. quod volebant arguere ex verbis Domini dicentis scilicet de spiritu sancto, Ille me clarificabit, qui à patre procedit. Huiusmodi error extirpatur hic: nam synodus interpretatur illa verba Christi, Ille me clarificabit, &c. ostendens spiritum sanctum procedere à patre & à filio. In alijs etiam errauit Nestorius episcopus. 24. q. 3. quidam. ver. Nestoriani.

2 in epist. synodica Cyrilli, q̃ psixa est concilio Ephesino.
3 Tuo p. 2. c. 3.
Ioan. 16.

DE spiritu dicit.] Hæc est 13. pars dist. in qua dicitur, q̀ à Spiritu sancto omnia perficiuntur, & sine illo nullum bonum est: & ideò Gratian. posuit in fine ista duo cap. de Spiritu sancto, vt etiam reprobaret quosdam hæreticos, qui dicunt quòd Spiritus sanctus non procedit à filio: qui malè dicunt. Ioan. de Fan.

Ioan. 16.

CASVS. Quærebatur à Nestorio hæretico, quare Christus in Euangelio dixerit de Spiritu sancto, ille me clarificabit, cum ipse non indigeat clarificatione alterius: nec Spiritus sanctus sit eo maior, vt ei gratiam dare possit. Et respondetur, quòd hoc ideò dicitur, quia per opera quæ in virtute Spiritus sancti fecit, deitatem suam omnibus manifestauit, sicut aliquis virtute propria vel doctrina clarificari dicitur. eius enim spiritus idem est cum eo in substantia, & procedit ab eo sicut à patre. Spiritus sanctus per Apostolos miracula faciens, Christum eis manifestauit postquàm in cęlum ascendit.

d ¶De spiritu.] "cum omnia sacramenta in virtute Spiritus sancti perficiantur, non ritè ipsa sacramenta ministrantur, si in spiritus sancti processione non rectè sentitur: de qua subdit duo c. s. dist. 2. cum omnem.

"Sacra oĩa in virtute Spũs sancti perficiũtur.

e ¶Clarificabit.] id est opera quæ faciam in virtute eius manifestabunt me hominibus.
f ¶Sua.] id est, Christi, qui est eiusdem substantiæ cum eo.
g ¶Proprietas.] id est, discretio. quia personaliter ab eo est distinctus.
h ¶Alienus.] idest, aliud in essentia, imo idem.
i ¶Veritatis.] id est, à veritate, id est, à filio procedens.
k ¶Ex Deo patre.] mirum est cum Ephesinum concilium fuerit in Græcia celebratum, & de quatuor principalibus sit vnum: vt 15. distinctio. canones. "quomodo Græci audent dicere Spiritum sanctum à solo patre procedere, cum hic dicitur contrà, inducti tamen sunt ad hoc dicendum duabus de causis, scilicet, quia Christus loquens de processione Spiritus sancti, solum patrem nominat dicens: Qui à patre procedit. Itẽ etiam quia in symbolo fidei apud eos edito simpliciter continetur, Qui à patre procedit. nos addimus, filioque. sed in fine symboli apud eos sub anathemate prohibetur, vt nullus de fide Trinitatis aliud docere vel aliter prædicare quàm ibi continetur, audeat. vnde dicunt nos anathematizatos qui ibi addimus, filioque. sed Christus ideò ita dixit, quia patri voluit attribuere auctoritatem inspirandi. Item in anathemate ponit aliud pro contrario: sed non est contrarium, sed idem: cum filius cum patre sit idẽ in substantia. ergo qđ à patre procedit, & à filio. & sic non addimus, sed potius declaramus.

"Spiritus sãctus à patre & filio procedit, quidquid dicant Græci.

ritatis[i], & veritas Christus est. Vnde & ab isto similiter, sicut ex Deo[k] patre procedit. Denique hic ipse spiritus etiam per manus sanctorum Apostolorũ miracula gloriosa perficiens Dominum glorificauit Iesum Christum, postquàm ascendit in cęlum. Nam creditus est Christus natura Deus existere †, per suum spiritum virtutes efficiens: ideoque dicebat [De meo[l] accipiet, & annuntiabit vobis.]

†al. existẽs
ibid.

Item Dydimus, in lib. 2. de Spiritu sancto contra errores Gręcorum.[4]

4 paulò post med. inter opa B. Hie.

¶De eodem. C. XL.

SAluator A, qui & veritas, ait [Non enim loquetur à semetipso:] hoc est, non sine me, & sine meo & patris arbitrio: quia inseparabilis[m] à mea & patris est voluntate[n]. *& amplius* †[o].
¶Quia non ex se est[p]: sed ex patre, & me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, & loquitur à patre, & à me illi † est. [Ego veritatem loquor,] idest, inspiro, quæ loquitur, siquidẽ spiritus veritatis est. Dicere autem, & loqui in Trinitate, non secundum consuetudinem nostram, qua ad nos inuicem sermocinamur, & loquimur, accipiẽdũ, sed iuxta[q] formã incorporaliũ naturarũ, & maximè

Io. 14. & 16.
† absunt ab orig.
† al. ille.

l ¶De meo.] id est à me, & à patre meo procedit. C. de sum. trin. l. inter claras. Ioann. de Fant.

SAluator.] CASVS. iste sic cõsueuit poni communiter. Loquitur hic Didymus contra Græcos, qui errori Nestorij adhærentes dicũt Spiritum sanctum à filio non procedere, vt colligitur j. ca. ver. denique. & in argumentum suum assumit auctoritatem Domini dicentis, Non enim loquitur à semetipso: sed sicut audit, loquitur. Secundò exponit qualiter ista verba sint circa Trinitatem intelligenda, scilicet, dicere, loqui, & audire: quia aliter accipiuntur quàm secundum consuetudinem, qua nos loquimur. Tertiò dicit, quòd spiritus sanctus non potest aliquid audire à filio quod ipse nesciat.

Ioan. 14.

m ¶Inseparabilis.] per hoc exaudi quod dicitur: "inseparabilia sunt opera Trinitatis: vt 28. quæst. 1. sic enim. vt intelligatur de inseparabilitate voluntatis, & operationis, nam quod operatur pater, operatur & filius, & Spiritus sanctus.

"opa Trinitatis qualiter sunt inseparabilia.

n ¶Voluntate.] quia vult, aliàs falsum esset quòd gignit pater, non filius: comedit filius, non autem Spiritus sanctus, argum. s. c. distinct. 3. cap. vlt. "Mihi enim videtur esse distinguendum inter opera operata, & operata operantia: sed malè, nisi intelligas opera operata, id est, actus ipsos, vel accidens quod est in subiecto. Si enim intelligas opera operata secundum quòd effectus est à sua causa nil operatur vna persona quod tota Trinitas non causetur iuxta illud, Actio displicuit, passio grata fuit.

"Opa sunt duplicia.

o ¶Et amplius.] alia expositio est Ioan.
p ¶Quia non ex se est.] id est, non procedit ex se, id est, ex persona sua.
q ¶Sed iuxta formam, &c.] sicut & ad iura corporalia restituitur quis, non autem ad incorporalia. ff. de vsucap. l. sequitur. §. si viam. & ita aliter loquuntur leges de his quàm de illis.

a ¶*Inserit.*] quia hoc liquidum est hic esse, &c.

b ¶*Patrem.*] in Euangelio tamen exponitur, "pater dicit vel loquitur de filio, id est, gignit filium. Pater vel filius loquitur de Spiritu sancto, id est, inspirat Spiritum sanctum. Filius audit patrem. id est, gignitur ab eo. Spiritus audit à patre vel filio, i. inspiratur ab eo. & hęc expositio vsitatior est quàm ea, quæ hic ponitur.

"Pater loquitur de filio, quid significat.

c ¶*Eiusdem naturæ.*] secundariò. principaliter enim sic notatur psonarũ distinctio, imo principaliter. nec est ibi inuenire prius vel posterius, & omnia quæ in Trinitate personas distinguunt, essentiam innuunt, & essentialiter intelliguntur, & accipiuntur. Vnde Augus. Non est Deo aliud esse personam, & aliud esse substantiam, cum hoc nomen persona principaliter editũ sit ad notandum distinctionem personarum.

Trinitatis, quæ voluntatem suam inserit [a] in corde credentium, & eorum, qui eam audire sunt digni: hoc est dicere, & loqui. *& infrà.* ¶Loqui ergo patrem [b], & audire filium, velècontrario filio loquente audire patrem, eiusdem naturæ [c] in patre & filio, consensusque significatio est. Spiritus quoque sanctus, qui est spiritus veritatis, & spiritus sapientię, nō potest filio loquente audire, quæ nescit: cum hoc ipsum sit, quod profertur à filio, id est, procedens à veritate, consolator manans de consolatore, Deus de Deo spiritus veritatis procedens. Denique, ne quis illum à patris & filij voluntate, & societate discerneret [d], scriptum est, [Non enim à semetipso [e] loquetur: sed sicut audiet, loquetur.] Cui etiam simile de seipso Saluator ait, [Sicut [f] audio, & iudico,] & alibi [Non potest filius facere quidquam, nisi quod viderit patrem facientem [g].]

d ¶*Discerneret.*] dicendo ꝙ non procederet ab eo.

e ¶*A semetipso.*] legitur in Euangelio Ioan. Cum venerit paracletus spiritus veritatis, ille vos docebit omnem veritatem. non enim loquetur à semetipso: sed quęcunq; audiet, loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

f ¶*Sicut audio.*] id est, intelligo & scio. dicitur enim filius scientia & "quidquid habet filius, habet à patre, & Spiritus sanctus à patre & filio.

Ioan. 16.
"Filius in diuinis qdquid habet, à patre habet.

g ¶*Facientem.*] sæpè solet similis filius esse patri. item & magistro discipulus. 24. q. 1. cum beatissimus. Ioannes.

Ioan. 5.

A Saluator.] *In originali hæc antecedunt*, Dehinc in consequentibus de spiritu veritatis, qui à patre mittatur, & sit paracletus, Saluator, &c.

Immortali Deo immortales gratias.

F I N I S.

CANONES POENITENTIALES,

QVORVM NOTITIA VIRIS ECCLESIASTICIS EST VALDE NECESSARIA.

Sunt enim quædam regulæ directiuæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas.

Considerandum est de canonibus pęnitētialibus: Ad quorum intelligentiam prænotandum est, quòd sicut est in scientijs practicis, quæ versantur circa opera, quòd sermo in vniuersali est incertus & dubius: sed cum applicatur ad singularia incipit quodammodo habere certitudinem, vt qui non considerat circunstantias particulares, potius deuiet quàm se rectificet, vt patet in medicina, & scientia morali. Sic est intelligendum in proposito, quòd canones instruunt in generali quomodo est pęnitentia imponenda: sed descensum ad singularia presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circunstantias personarum, attendentes ad canones sicut ad regulas directiuas: quia si contra canones imponant, non rectè imponunt. Nulli ergo presbytero licet facere aliquid quod possit Patrum regulis obuiare. dist. 38. nulli. In canonibus autem maximè determinatur pęnitentia quo ad tempus: & magis quàm quo ad modum: quia illa determinatio est certior & communior. hæc Bonauentura. Vt ergo scias qualiter debeat procedere arbitrium presbyteri, nota regulariter, sicut dictum est suprà, septennis est pro peccato mortali pęnitentia imponenda, & hoc non tantùm propter temporis diuturnitatem, sed magis propter significationem. In veteri enim lege Maria soror Moysi lepra percussa, separata fuit extra castra vij. diebus, Num. 12. Maria significat pęnitentem. Interpretatur enim amarum mare. Hæc pęnituit vij. diebus, sed nunc pęnitet vij. annis, q̃d significatum est, Ezec. 4. Diē pro anno dedi tibi.

¶Si quæratur quare pęnitentia sit aggrauata, cum lex noua sit lex misericordię? Resp. quòd hic est maior ingratitudo propter maiorem gratiam, & maior contemptus propter maiorem dignitatem nouę legis, in qua Christi sanguis est effusus, & grauius peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Et vlterius satisfactio in lege noua debet esse perfecta, vt in pristinum statum reducat. Et quia sol in vna die non redit in idem punctum, sed in anno: ideò dies conuersus est in annum. Rursum, Quia perfectum remedium est in lege noua: id ò annus multiplicari debet per septem, propter septem dona Spiritus sancti recuperanda, & propter septem dotes, scilicet tres animæ, & quatuor corporis obtinendas. Huiusmodi autem pęnitentia non est omnibus imponenda, nec tamen est infirmanda: sed est insinuāda, vt cognoscatur quàm grauis est culpa. hæc Bonauentura. Licet autem pro singulis peccatis criminalibus sit statuta talis pęnitentia: debet tamen imponi magis vel minus aspera prout maioritas, vel minoritas criminis cum cæteris circunstantijs hoc exposcit, vt in sequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi casus, in quibus propter dignitatem peccantis, vel criminis enormitatem imponitur pęnitentia maior: aliquando etiam ex varijs causis minor. Ad hoc ergo quòd presbyter circa pęnitentias disponendo cautius arbitretur, notandi sunt casus, in quibus per canones certæ pęnitētiæ imponuntur, quos scilicet canones tenetur presbyter scire, vt dictum est suprà. Sunt autem isti.

¶ Primus est, quòd si presbyter fornicationẽ fecerit, pœnitentiam x. annorum faciat hoc modo: scilicet, ꝙ sit inclusus, siue à cæteris in aliquo loco remotus: sacco indutus, & humi prostratus misericordiam Dei iugiter implorans. primis tribus mensibus continuis à vespere in vesperam pane & aqua vtatur, exceptis Dominicis diebus, & festis pręcipuis, in quibus modico vino, pisciculis & leguminibus recreetur. Elapsis autem sic tribus primis mensibus, de illo loco exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eum scandalizetur. Et per hoc videtur, quòd in publico crimine loquatur. Post hoc resumptis viribus aliquantulum, vnum annum & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis Dominicis & alijs præcipuis festis, in quibus vino, sagimine, ouis, & caseo poterit vti. Finito sic primo anno & dimidio, particeps sit corporis Domini: & ad pacem veniat, & ad psalmos cum alijs fratribus canẽdos in choro vltimus recipitur. Ad cornu tamen altaris non accedat: sed minorum ordinum tantùm officia gerat, deinde vsque ad completionem septimi anni tres legitimas ferias, scilicet secundam, quartam & sextam, exceptis diebus Paschalibus, qui sunt quinquaginta, in pane & aqua ieiunet. secundam tamen feriam vno psalterio, vel denario, si sit operarius, redimere poterit. Et sic cum septimum annum compleuerit, potest eum episcopus ad gradum pristinum reuocare: ita tamen quòd in tribus annis sequentibus sine vlla redemptione omni sexta feria in pane & aqua ieiunet. Et eadem pœnitentia imponenda est presbytero de omnibus alijs peccatis, quæ depositionem inducunt. Probantur autem hæc omnia. 82. dist. presbyter si fornicationem. quod intelligunt quidam de simplici fornicatione: alij fortè melius secundum Rayn. de adulterio, vel incestu: puta, quia cognouit coniugatam, consanguineam, vel affinem.

Legitimæ feriæ sunt tres.

Secundus casus est, si presbyter cognouit filiam suam spiritualem, quã scilicet baptizauit, vel in baptismo, vel in confirmatione tenuit: vel quæ sibi confessa fuit, debet pœnitẽtiam agere xij. annis. & etiam debet deponi, si crimen sit manifestum: & peregrinando xv. annis pœniteat. & posteà monasterium intret tota vita sua moraturus ibidem. Episcopus verò qui talia commisit, pęniteat xv. an. Ipsa verò mulier debet omnia relinquere, & res suas pauperibus dare, & cõuersa vsque ad mortem in monasterio Deo seruire. 30. q. 1. si quis sacerdos. & cap. non debet.

Tertius est, quòd quicunque filiam suam spiritualem, vel matrem cognoscit, septem annis pœniteat, & similiter ei consentientes. 30. q. 3. non oportet.

Quartus est, ꝙ qui contrahit cum aliqua alij desponsata per verba de præsenti: ipsa dimissa xl. diebus ieiunet in pane & aqua, & sequentibus septẽ annis pęniteat. ext. de spon. duo accepisti.

Quintus est, ꝙ qui cognoscit duas commatres, vel sorores, siue vxor viuat, siue nõ, ad minus vij. annis pœniteat, licet plus deberet. 30. q. 4. si presbyter.

Sextus est, ꝙ qui cognouerit monialem, siue deuotam, x. ann. pœniteat. & similiter ipsa secundum formam traditam. 27. q. 1. de filia. & c. deuotam. In quorum 1. c. dicitur, ꝙ si filia episcopi, vel presbyteri, vel diaconi post votum solenne contraxerit matrimonium, non admittitur ad communionem, nisi marito defuncto pœnitentiam egerit: si autem eo viuente decesserit, & pœnitentiam egerit, & communionem petierit, tantùm in fine vitæ recipiet eam. In ij. cap. dicitur ꝙ deuota peccans non est recipienda in ecclesia, nisi peccare desierit: & desinens egerit pœnitentiam x. ann. posteà recipiatur ad communionem, & antequàm in ecclesia admittatur ad orationem: ad nullius conuiuium Christianæ mulieris accedat.

Septimus est, de eo qui ignoranter cognoscit duas sorores, vel matrem, & filiam, vel amitam & neptem: pœniteat vij. annis. Si autem scienter, perpetuo priuetur cõiugio. 34. q. 1. si quis cum duabus.

Octauus est, ꝙ qui duxit in vxorem eam quam polluit per adulteriũ, pœniteat v. ann. 31. q. 1. si qua vidua.

Nonus est, ꝙ qui contra naturam peccauit, si sit clericus debet deponi, vel religioni tradi, si corrigibilis appareat ad perpetuam pęnitentiam peragendam. Si verò sit laicus, a cœtu fidelium vsque ad condignam satisfactionem debet fieri alienus. extr. de exces. prælat. clerici. Hoc enim vitium maius est, quàm cognoscere matrem. 32. q. 7. adulterij. & hæc Aug. Adulterij, inquit, malum vincit fornicationem, vincitur autem ab incestu fornicatio: Peius enim est cum matre, quàm cum aliena vxore cõcumbere: sed omnium horum pessimum est, quod contra naturam fit, vt si vir membro mulieris non ad hoc cõcesso voluerit vti. hæc Augu. Quocunq; autem modo tale factum exerceatur, præterquàm inter virum & fœminam ordinatè, & in vase debito, vitium contra naturam & sodomiticum iudicatur, vt dicit Ray.

Deci-

Decimus est, quòd qui coierit cum brutis, pœniteat plusquàm vij. ann. & similiter pro incestu. 32. q. 2. hoc ipsum. & §. seq.

Vndecimus est, quòd præsbyter qui interest clandestinis nuptijs triennio suspenditur: & si culpa exegerit, grauius puniatur. extr. de cland. desp. cum inhibitio.

Duodecimus est, quòd qui votum simplex violauerit, pęniteat iij. ann. 27. distin. si vir.

Decimustertius est, quòd qui excommunicatus celebrauerit, debet triennio pęnitere. & per ij. iiij. & vj. feriam à vino & carnibus abstinere. 11. q. 3. de his. De pœna verò degradati celebrantis habetur distn. 50. accedens.

Decimusquartus est, quòd homicida voluntarius sine spe restitutionis deponitur. & pœniteat vij. ann. 50. dist. miror.

Decimusquintus est, quòd homicida casualis pœniteat v. ann. & hoc secundùm Ray. si culpa casum præcessit: aliter non, nisi fortè ad cautelam. dist. 50. eos. & duob. cap. seq.

Decimussextus est, quòd si quis fecerit homicidium propter necessitatem euitabilem, pęniteat duobis ann. distin. 50. c. de his clericis. quæ licet si ineuitabilis esset, in nullo sibi imputaretur. 50. distin. quia te. Quod verum est quo ad culpam: sed bonum esset, quòd pœniteret quo ad cautelam & innocentiam suam ecclesiæ ostendendam. extr. de homic. c. 2. §. vlt. Et secundùm Rayn. fortè distingui potest in homicidio necessario sicut in casuali. & vtrum culpa pręcesserit necessitatem, vel non. Arg. distin. 50. de his. not. ext. de homic. interfecisti. Sed & si quis per insaniam committat homicidium, non ei imputatur. 3. q. 4. iudicas. quin etiam qui intuitu disciplinæ incautè percutiendo occiderit, deponitur. ext. de hom. presbyterum. 15. q. 1. si quis non iratus. Sed qui ligatum latronem interficit, deponitur. ext. de homic. suscepimus. Qui autem latronem occultum occidit, quem viuum comprehendere potuit, xl. diebus non intret ecclesiam, & aliàs pęnitere debet, ext. e. tit. c. 2. vbi de hoc dicitur. qui verò paganum, vel iudæum occidit, pęniteat xl. diebus dist. 50. c. qui verò odij.

Decimus septimus est, quòd matricida pœniteat x. annis secundùm formam satis apertè traditam 33. q. 2. latorem. Vxoricidæ verò grauior pęnitentia debet imponi. Talis enim & qui dominum occidit, nunquam equitat, nec vehiculo portatur, nec matrimonium contrahit: vsque ad x. ann. carnes non comedit, nec vinum bibit, & alia quæ habentur 33. q. 2. admonere. & c. quicunque. Imponitur autem pęnitentia maior vxoricidę, non quia illud peccatum sit grauius isto, sed quia homines promiores sunt ad occidendum vxores, quàm matres. Maius enim peccatum est occidere matrem, quàm vxorem occidere, vt dicit Bonauent. in 4. sentent. & communiter omnes doct. Gul. verò Duran. tenet contrarium in repertor. pro eo quòd vxoricidæ imponitur pęnitentia maior. Mihi autem magis placet sententia aliorum. Sed qualem pœnitentiam agere debent qui filios occidunt? Resp. Aut est certum quòd ipsimet scienter interfecerunt, & sic debet eis imponi pęnitentia maior quàm pro alio homicidio. Arg. ext. eod. c. vlt. in text. & gl. & de homic. cum iuramento. de pœn. dist. 1. aut facta. In hoc tamen casu vir vxorem recuperat, quam coactus abiurauerat, & ipsa pęnitentiam agit secundum arbitrium episcopi: ita quòd si habet alios filios pacificè gubernare possit eos vxor. extr. e. intelleximus. quòd si virum non habet, induci debet vt intret religionem; ad quod si non potest induci, tutius est ei dare licentiam nubendi, vt ext. e. veniens. Et hoc quando timetur de incontinentia, aliàs non, vt patet 31. q. 2. in adolescentia. Et si pater sit clericus, ab officio altaris debet perpetuò abstinere, & ei grauior quàm laico, non tamen publica (nisi veniat in publicum) pęnitentia debet imponi, vt ext. de pęn. quæsitum. Aut certum est, quòd non interfecerunt sponte, nec in culpa fuerunt, sed casu fortuito contigit: & sic de stricto iure in nullo tenentur. Arg. exr. de homic. ex literis. 2. c. Ioannes. & c. vlt. Nisi velint ad cautelam pęnitere. In dubio tamen præsumitur, quòd non hoc ex certa scientia, sed potius ex incuria prouenerit. extr. de præsumpt. afferte. Aut certum est, quòd non exhibuerunt omnem diligentiam quã potuerunt & debuerunt: & sic culpa præcessit casum. Et si sit grauis culpa, vt si posuit puerum in medio vtriusque, secundum arbitrium pęnitentiarij imponitur pęnitentia v. vel vij. ann. 50. distin. si qua fęmina. & c. seq. & c. si quis sponte. occulta si sit occultum. publica si sit publicum. & maior si in lecto suffocetur quàm si in cunis. & maior presbytero Græco quàm laico, vt habetur ext. de pęn. quęsitum. Et licet dispensetur quo ad pęnitentiam, quæ est arbitraria, vt dicitur ibidem: non tamen quoad ordines propter homicidium, quod est delictum enórme & indispensabile, dist. 50. miror. Si

autem

autem culpa quæ præcessit casum sit leuis vt si posuit puerum in eodem lecto, longè tamen à se: imponitur pœnitentia iij. ann. Secundum hoc intellige illud ext.e. de infan tibus. Monendi ergo sunt parentes, quòd tam tenellos secum in vno non collocent lecto, ne qualibet negligentia interueniente opprimantur, & suffocentur, vt 2.q.5.consuluisti. Et hoc modo distinguit Host. & Ber. ext. de infant. Quid de illis qui filios, vel seruos suos infantes, vel etiam adultos languidos relegata pietate exponunt, idest, extra se ponunt ante ecclesias, vt aliqui moti misericordia colligant eos? Resp. Tales grauiter peccant: quia cum ignoretur sæpè consanguinitas expositorum, contrahere possent matrimonium cum sorore, vel consanguinea: ideò exponens tenetur de hoc peccato pœnitere, & est puniendus sicut expositus, si scienter cum tali contraheret, puniretur. ext. de pęn. officij. secundum Host. Talis enim secundùm Ray. est tanquàm homicida iudicandus, qui hominem sibi ita coniunctum periculo mortis exponit. Consideratis tamen circumstantijs, & vtrum ob hoc mors secuta fuerit, vel non fuerit: pęnitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares secundùm Ray. si mors inde sit secuta: quia scilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando. tamen secundum Ro. si in nulla culpa fuissent: quia fortè nec eleemosynas quærendo, nec aliter eos alere possent, irregulares non essent, nec peccarent.

Decimusoctauus est, quòd qui presbyterum interfecit, pęniteat xij. ann. ext. de pęn. & rem. c.2. De pęnitentia verò eius, qui occidit monachum, vel clericum subdiaconum, vel diaconum, habetur 17.q.4. qui occiderit. De pęnitentia autem eius, qui machinatur in mortem domini sui, vel in regimen eius, habetur 23.q.vlt.§.si quis.

Decimusnonus est, quòd qui iniustè aliũ ad mortem accusat, xl. diebus in pane & aqua per vij. ann. ieiunet & pœniteat, & hoc si accusatus sit occisus. Si autem tantùm membrum perdiderit, triennio pœniteat. extr. de accus. accusasti. Host. verò & Ioan. de Deo in ieiunando intellexerunt quòd primus pęniteat per vij. annos, quolibet anno ieiunando xl. diebus in pane & aqua. secundus verò per iij. ann. G. verò Duran. intellexit prout litera magis sonat, scilicet quòd primus ieiunabit xl. diebus in pane & aqua, siue continuè, siue interpollatè, & per vij. annos ieiunabit & pęnitebit: non tamen in pane & aqua, sed ad arbitrium presbyteri. secundus verò per iij. Quadragesimas, prima ante natalem Domini, secunda ante Pascha, tertia ante sanctum Ioannem. has enim instituit beatus Petrus, vt habetur in chronicis. Ieiunabit autem tunc in pane & aqua. probantur hæc secundum Host. 22. q.5.c.1.2.& 3.

Quadragesimæ sunt tres.

Vigesimus est, quòd periurus xl. diebus in pane & aqua ieiunet, & vij. annis sequentibus pœniteat. & semper debet esse in pœnitentia, scilicet interiori. 6.quęst.1.quicunque.

Vigesimusprimus est, quòd qui compulsus conditionaliter à domino scienter peierat, si liber sit, xl. diebus in pane & aqua. & hoc secundum gl. intellige vel continuè, vel interpollatè pœniteat vij. ann. sequentibus, non tamen in pane & aqua. vt dicit gl. Si verò seruus sit eius, qui eum coegerit tribus Quadragesimis & legitimis ferijs, scilicet, ij. iiij. & vj. 22.q.5. qui compulsus.

Vigesimussecundus est, quòd qui peierat in manu episcopi, vel in cruce consecrata, pęniteat iii. an. Si verò in cruce non consecrata, vno anno. Qui verò coactus & ignorans ignorantia iuris, & posteà cognoscit, pœniteat tribus Quadragesimis. 22.q.5. c.2. Qui verò coactus pro vita redimenda, vel qualibet causa, vel necessitate peierat (quia corpus plus quàm animam dilexit) tribus quadragesimis pęniteat. ead. q.5.c.si quis coactus. Alij inducunt tres annos: & vnum ex his in pane & aqua.

Vigesimustertius est, quòd qui falsum scienter iurat, vel alium iurare cogit, diebus xl. pęniteat in pane & aqua, & vij. seq. annis nunquam sit sine pęnitentia, scilicet interiori. Alij etiam si conscij fuerint similiter pęniteant. 22.q.5.si quis conuictus.

Vigesimusquartus est, quòd qui mensurat in falsa mensura, xxx. diebus in pane & aqua ieiunet. ext. de contrah. emp. vt mensuræ. De pęna verò falsarij literarum, habetur extr. eod. ad audientiam. & c. dura. & c. ad falsariorum. & de verb. sig. nouimus.

Vigesimusquintus est, quòd qui frangunt pœnitentiam solemnem, siue redeundo ad crimina priora, vel similia: siue redeundo ad negotiationem, vel militiam secularem, quæ sibi fuerant interdicta: sola inter ecclesiam fidelibus oratione iunguntur, à communione suspenduntur, à catholicorum conuiuijs separantur, & pœnitere debent x. ann. & communicent in fine vitæ. 33.q.2. de his verò. & de pęniten. distin.5. si quis verò.

Vigesimussextus est, quòd qui canit missam

missam & non communicat, debet vno anno pęnitere, & interim missas non cantare. de cons. dist. 5. relatum.

Vigesimusseptimus est, quod presbyter, qui mortuum clericum inuoluit in palla altaris, pęniteat x. annis, & mensibus v. diaconus verò triennio, & dimidio. de consecr. distin. 1. nemo per ignorantiam.

Vigesimusoctauus est, quòd qui committit sacrilegium ecclesiam violando, vel chrisma siue calicem sacrum pollutis manibus accipit, vel similia sacrilegia committit, pœniteat vij. annis. Primo anno extra cæmeterium quod violauit, consistat. secundo anno ante fores ecclesiæ: tertiò in ecclesia. & in hoc triennio carnes non comedat: vinum non bibat, nisi in Pascha vel Natali, non offerat, nec communionem accipiat. quarto anno communicabit: & in illo & in v. & vj. & in vij. tribus ferijs à carnibus & vino abstineat ieiunando. 12. q. 2. dæmon. Comburens autem ecclesiam, xv. annis pęniteat, & eam restituat. 17. q. 4. §. si quis. vermaius. De pęna verò raptoris, siue furis rei ecclesiasticæ, & de pœna furis & effractoris tam clerici quàm laici, habetur e. q. §. peccata. & c. si quis clericus.

Vigesimusnonus est, quòd si parentes frangunt sponsalia filiorum, à communione triennio separentur: & similiter filij si sint in culpa: si tamen filij secundum promissionem factam contraxerint, excusantur vtique, scilicet quò ad pœnam ecclesiæ: sed non quo ad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium. 31. q. 3. si qui parentes. arg. de pœn. dist. 1. si cui.

Trigesimus est, quòd qui blasphemauerit publicè Deum, vel aliquem Sanctorum: & maximè beatam Virginem, illi debet episcopus hanc pęnitentiam iniungere, scilicet vt vij. diebus Dominicis præ foribus ecclesiæ in manifesto dum missa cantatur existat, & vltimo illorum dierum dominicorum pallium & calciamenta deponat, & corrigiam ligatam circa collum habeat, & septem præcedentibus sextis ferijs in pane & aqua ieiunet, ecclesiam nullatenus ingressurus: & quolibet prædictorum dierum tres pauperes, vel duos, vel saltem vnum reficiat si potest: & si non potest, hæc pęna in aliam commutetur. quòd si renuerit agere omnia supradicta, interdicatur sibi ecclesia, & in morte priuetur ecclesiastica sepultura, extrà de maled. statuimus. Item blasphemus si diues fuerit, xl. alioquin xxx. vel xx. & si ad hoc non sufficit, quinque solidorum vsualis monetæ pęna multetur, nullamque misericordiam in hoc habiturus, vt dicitur ibidem, scilicet quin soluat quinque solidos, quos si non habet, currat per ciuitatem, vel commutetur in pęnam aliam temporalem. Hæc autem pęna soluetur ei, qui condemnat, id est potestati seculari. hanc enim pęnam temporalem præcepit Papa imponi per potestatem temporalem. quod si neglexerit, per episcopum præcipitur cogi. hæc Host. habet autem prædicta pœna locum secundum Gof. cum quis blasphemat non ex ira, vel ebrietate, vel dementia: quia tunc cum eo mitius ageretur. 2. q. 3. si quis iratus. §. notandum. Secuudùm verò Host. hæc pœna est specialiter inducta cõtra eos, qui Deum blasphemant ex ira. Non enim aliquis de leui blasphemat Deum nisi iratus. Tanta tamen posset esse iracuudia, q̃d æqparatur dementię: & tunc illud quod dicit Gof. locum posset habere. hæc Host.

Quid si quis iuret per caput, vel per ventrem, vel per corpus, vel capillum? Resp. Host. quòd si faciat hoc affirmando, vel iurando, non habet locũ hęc pęna. secus est si faciat hoc detestando, vel vituperando, licet iratus. Item secundùm Gof. & Host. hęc quæ dicuntur de pœna temporali, fiunt iudice pro tribunali sedente. In iudicio autem animæ presbyter discretus moliendo rigorem dispensare poterit ex causa circa pœnam spiritualem superiorem. 25. q. 6. pœnitentibus. hæc Host. Item blasphemus clericus, maximè presbyter, cogatur ad veniam postulandam. quòd si noluerit, degradetur. dist. 46. clericus.

Notandum verò quòd blasphemus secundum leges est decapitandus, vt in auth. vt non lux. contra nat. cir. med. coll. 6. Secundum verò canonem antiquum clericus erat degradandus, & laicus excommunicandus. 22. q. 1. si quis per capillum. Hodie verò laicus aget pęnitentiam supradictam, scilicet illius canonis, statuimus, & hoc si publicè blasphemauit. Si enim occultè, nõ pęnitebit publicè, vt puto. Clericus verò hodie est corrigendus pęna arbitraria, & occulta, nõ illa quæ est publica. Clericus enim publicè non debet pęnitere. Si autem rebellis fuerit, vel sæpius hoc commiserit, locum habet pęna legis, scilicet vt laicus decapitetur in foro ciuili, & in canonico anathematizetur, id est, ecclesiæ ingressus sibi interdicatur, & in morte priuetur ecclesiastica sepultura. Clericus verò degradetur. hæc Host. tit. de maled.

Trigesimus primus est de presbytero, qui reuelat confessionem, quòd de iure antiquo

tiquo debet deponi, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinari. de pœn. dist.6.sacerdos.

Trigesimus secundus est, quòd qui dicẽdis horis canonicis & alijs officijs diuinis discrepat à consuetudine propriȩ metropolitanæ ecclesiæ, vj. mensibus priuatur cõmunione, si hoc accidat ex contemptu. 17. dist. de his.

Trigesimus tertius est, quòd episcopus, qui ordinat sine iusta causa clericum inuitũ, aut reclamantem, vel penitus inuitum, absolutè suspenditur vno anno. 74. dist. c. 1.

Trigesimusquartus est, quòd episcopus, qui correctionem de venditione ministeriorũ dissimulat, duobus mensibus, presbyter iiij. diaconus iij. subdiaconus, & cæteri ad arbitrium iudicis pœnitere debent. 1. q. 1. quidquid inuisibilis.

Trigesimusquintus est, quòd sortilegus xl. diebus pȩniteat. extr. de sortil. requisisti.

Trigesimussextus est, quòd qui videt in astrolabio, pȩniteat duobus ann. extrà de sortil. ex tuarum.

Trigesimusseptimus est, de stilla sanguinis altaris cadentis super terram, vel aliquid aliud propter negligentiam presbyteri, debet presbyter pœnitere xl. diebus. Si cecidit super pallio altaris pæniteat iiij. diebus. de consf. distin. 2. c. si per negligentiam.

Trigesimusoctauus est, quòd si aliquis euomit Eucharistiam propter ebrietatem & voracitatem: si laicus, pȩniteat xl. diebus. Si clericus vel monachus, vel presbyter vel diaconus, pȩniteat lxx. diebus. Si episcopus, pœniteat nonaginta diebus: Et debet euomitura comburi, & iuxta altare collocari. Si verò causa infirmitatis euomuerit, septem diebus pȩniteat. de consc. distinct. 2. si qui propter ebrietatem.

Trigesimusnonus est, quando mus corrodit, vel comedit corpus Christi. de pœnitentia huius casus inquire vbi sit not. de cõs. dist. 2. circa si.

Quadragesimus est, quòd qui domum vel aream voluntariè succendit, sublata vel incensa omnia restituat, & tribus annis pȩniteat. extrà de iniu. si quis domum. Canon tamen dicit quòd si exodio, vel iniuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec absolui donec satisfecerit, & iurauerit quòd ignem de cętero non apponet. Imponitur autem sibi vt Hierosolymam, vel in Hispaniam vadat in Dei sȩruitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem archiepiscopus, vel episcopus hoc relaxauerit, damnum restituat, & ab officio episcopali per annum abstineat. 23. quæst. 8. pessimam. Hodie autem postquàm sunt denuntiati non possunt circa sedem Apostolicam absolui. extrà de sen. excom. tua nos. Imo text. loquitur de incendiarijs indistinctè postquàm sunt publicati. Et Ber. hoc idem dicit expresè, & Gratia. ext. de sent. exc. quicunque. & Gof. licet Rom. contrarium dicat. Secundum autem leges, qui in ciuitate data opera incendium fecerit: si sit humilis, subiicitur bestiis: si sit in aliquo gradu, decapitatur, vel in insulam relegatur. ff. de incen. rui. nau. l. fi. Qui verò alibi vt in villis, vel castris remissis ibidem ædas positas combusserit, si hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum secundùm Host. si sit humilis. Si autem hoc ex sua negligentia contigerit: resarciet damnum, vel si minus idoneus sit, parum, vel leuiter castigetur. Et nomine ædium omne ædificium continetur, vt ibidem dicitur. l. qui ædes.

Quadragesimusprimus est, quòd qui dederit, vel acceperit communionem ab hæretico, & nescit hoc esse prohibitum ab ecclesia: & posteà intelligit, pœniteat vno anno. Si autem sciuit & neglexit, pœniteat x. annis: vel secundum quosdam, vij. vel secundùm alios, v. Qui verò permittit hæreticum missam celebrare in ecclesia catholica per ignorantiam iuris, pœniteat xl. diebus. Si pro reuerentia eius, per annum pȩniteat. Si pro damnatione ecclesiæ catholicæ, & pro consuetudine Romanorum, proijciatur ab ecclesia sicut hæreticus, si sit impȩnitens: alioquin pȩniteat x. annis. Si autem relicta ecclesia ad hereticos transierit, & aliȩs ad hoc induxerit, pȩniteat xij. an. iij. extra ecclesiam, vij. inter audientes, ij. extra communionem. & sic xij. anno communionem, siue oblationem percipiat. 24. q. 1. si quis dederit.

Quadragesimussecundus est, quòd patronus, qui res ecclesiæ dilapidat, vno anno pȩniteat. 16. q. 7. c. filiis.

Quadragesimustertius est, q; qui domũ suam magicis & incantatoribus lustrat, vel aliud facit, & qui ei hoc consuluit, annis v. pȩniteat. 16. q. 5. qui diuinatores. & cap. non liceat.

Quadragesimusquartus est, q; qui pacem cum proximo suo non facere iurat, anno vno pȩniteat, & ad pacem redeat. 22. q. 2. qui sacramento.

Quadragesimusquintus est, q; pro periurio, adulterio, homicidio dantur pro pȩnitentia regulariter vij. anni, & similiter pro fornicatione: licet non ita aspera pȩnitẽtia iniun-

iniungatur.22.quęst.1.prædicandum.33.q.1.hoc ipsum.& §.seq.

Quadragesimussextus est, ꝙ qui scienter rebaptizatur, vij.an.pęniteat, & feria iiij. & vj.in pane & aqua ieiunando tres quadragesimas facit.& hoc si fecit pro hæresi introducenda. Si autem pro munditia,i. pro salute corporis obtinenda, vt extrà de apost. ca.2. trib.ann. pęniteat.de consf.di.4.q bis.& talis qui bis baptizatur, vel confirmatur, fit de foro ecclesiæ, & cogitur fieri irregularis. di. 84.dictum est. De pęna autem talium habetur de consf.dist.4.eos. Cuius capituli sententiam pretermitto gratia breuitatis.

Quadragesimusseptimus est.ꝙ qui vxorem adulteram cognoscit antequàm pęniteat,iij.an.pęniteat.21.q.2. si quis. Qui verò cognoscit eam pęnitentem ante pęnitentiam peractam, pęniteat ij. annis.e.q.si quis primo. Quomodo verò pęnitentia iniungenda sit mulieri partum alterius supponẽti, vel etiam de non suo viro concipienti, habetur ext.de pęn.& rem. officij.

Ad regulas igitur prædictas inspiciendo potest studiosus indagator procedere ad pęnitentias pro diuersis criminibus secundũ canones imponendas:& ex causa considerątis circunstantijs, vt dictum est suprà, moderari poterit eas. Et licet ab ipso omnes circũstantiæ sint diligenter attendendæ:principaliter tamen qualitates personæ, & præcipuè vtrũ sit persona obnoxia alicui aliquo vinculo seruitutis. Nam circa tales personas cauere debet pro posse presbyter ne talem pęnitentiã eis imponat: per quam illis quib. sunt adstrictę præiudicium fiat, maximè circa coniugatos. vnde si seruus sit & timore peccauerit, obediens domino suo in atrocioribus est mitius puniendus. 22.q. 5. qui compulsus. obedire tamen nõ tenebatur in talibus.11.q.3.si Dominus. Si autem voluntariè peccauerit, corpore punietur etiã acrius quàm alius.24.q.1.qui contra pacem. Nec est seruo iniungenda peregrinatio, per quã dominus eius, qui non est in culpa, illius seruitio defraudetur.ext.de sen.exc. relatum. Si verò liber sit, tota pœnitentia canonis, si potest facere, debet imponi.16.q.1.sacerdotes pęnitentiam. Sed ex causa poterit eam presbyter moderari.

Considerandum etiam erit vtrum sit persona noua in fide: quia nouis in fide minor debet etiam pęnitentia imponi.extr.de pęn. & rem.Deus qui. Et similiter considerandæ erunt aliæ personarum circumstantiæ: de quibus ad præsens supersedeo gratia breuitatis.

Sciendum autem quòd in foro pęnitentiali dicuntur legitimę feriæ ij. iiij.& vj.dist. 81.presbyter.de consf.dist.3. ieiunia. Aliqui tamen vt dicit Rom.pro ij.feria ponunt sabbatum.

Insuper notandum est, quòd si pęnitentia in pane & aqua imponatur non habenti panem, potest loco panis leguminibus & pisciculis vesci: & etiam alijs, si necessitas illud requirat. ext. de pęn.& rem.licet.in text. & gl.aliàs non licet.

Notandum etiam secundum Ioan.si pęnitentia sit imposita à canone: liberatur qs à ieiunio dando denarium, vel legendo psalterium propria auctoritate. Innoc. verò dicit, quòd ieiunia necessaria, vt quatuor temporum & huiusmodi, non possunt redimi nisi subsit rationabilis causa: voluntaria verò redimi possunt, etiam sine auctoritate superioris.

Ad hoc etiam nota, ꝙ vbi imponitur pęnitentia aliquot annorum siue quadragesimarum, nec additur quomodo quis debet pęnitere: hoc relinquitur arbit. presbyteri, cum pęnitentię sint arbitrarię, vt dictum est suprà. ipse enim presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciendam, secundum can.50.dist.de his clericis. ext.de hom. c.2.& in multis alijs iur. Et sic intelligitur illud ext. de accus. accusasti.& de spon.dilectus. & si.

Expliciunt Canones Pœnitentiales.

CANONES SANCTORVM Apoſtolorum, Per Clementem à Petro apoſtolo Romæ ordinatum Epiſcopum, in vnum congeſti.

EPISCOPVS duobus, aut tribus epiſcopis ordinator.

ij. ¶Presbyter ab vno epiſcopo ordinator: item diaconus,& reliqui clerici.

iij. ¶Si quis epiſcopus, aut presbyter præter ordinationem Domini, quam de ſacrificio inſtituit, alia quæpiam, puta aut mel, aut lac, aut pro vino ſiceram, aut confecta quædã, aut aues, aut aliqua animalia, aut legumina ſupra altare obtulerit, vt qui contra ordinationem Domini faciat, depomtor: excepto nouo frumento, & vua opportuno tempore. Præterea licitum non eſto aliud q̃dpiam admouere ad altare, quàm oleum in candelabrum,& incenſum oblationis tempore.

iiij. ¶Omnium aliorum pomorum primitiæ epiſcopo & presbyteris domum mittuntor, non ſuper altare: Manifeſtum eſt autem, quòd epiſcopus & presbyteri inter diaconos & reliquos clericos eas diuidunt.

v. ¶Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus vxorem ſuam prætextu religionis non abijcito: ſi abijcit, ſegregator à communione: ſi perſeuerat, deponitor.

vj. ¶Epiſcopus, aut presbyter aut diaconus ſeculares curas non ſuſcipito, alioquin deponitor.

vij. ¶Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus ſanctum diem Paſchæ ante vernũ æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponitor.

viij. ¶Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicunque ex ſacerdotali conſortio, oblatione facta, non communicauerit, cauſam dicito. Et ſi bona ratione ſubnixa ſit, veniam promeretor. Sin minus dixerit, à communione excluditor, tanquam qui populo auctor offenſionis fuerit mota cõtra eum ſuſpicione, qui obtulit.

ix. ¶Quicunque fideles eccleſiam ingrediuntur, & ſcripturas audiunt, neque apud preces & ſanctã communionem permanent: eos tanquam qui ordinis in eccleſia perturbationem inducant, à communione arceri oportet.

x. ¶Si quis cum excommunicato, licet in domo, preces coniunxerit, iſte communione priuator.

xj. ¶Si quis cum depoſito clerico, vt cum clerico preces coniunxerit, deponitor & ipſe.

xij. ¶Si quis clericus, aut laicus à communione ſegregatus: ſeu nondũ in communionem receptus, ad aliam profectus ciuitatem, ſine commendatitijs literis receptus fuerit, à communione excluditor tam qui recepit, quàm qui receptus eſt. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio protenditor,

xiij. ¶Epiſcopo, qui parochiam ſuam dereliquerit, alteri inſilire nefas eſto, licet à pluribus ad hoc compellatur, niſi rationabilis aliqua cauſa ſubſit, quæ hoc ipſum facere vi adigat, nempe quod plus lucri & vtilitatis his, qui illic conſtituti ſint, verbo pietatis conferre poſſit. neque hoc tamen à ſeipſo, ſed multorum epiſcoporum iudicio, & exhortatione maxima.

xiiij. ¶Si quis presbyter, aut diaconus, aut quicunque tandem de clericorum conſortio, relicta parochia ſua, in aliam conceſſerit, & omnino tranſmigratione facta, præter voluntatem ſui epiſcopi in alia parochia moram traxerit: hunc iubemus, ne porrò in miniſterio publico ſit eccleſiæ: maximè ſi accerſente ipſum epiſcopo eius redire contemnat, peruerſo illic ordine perſeuerans, vt laicus tamen ibi locorum in communionem admittitor.

xv. ¶Quòd ſi epiſcopus, ad quem acceſſerint, pro nihilo reputata vacationis miniſterio eccleſiaſtico pœna, quæ contra eos definita eſt, ipſos vt clericos ſuſceperit, à communione excluditor, vt peruerſi ordinis magiſter.

xvj. ¶Qui poſt baptiſmũ duabus implicitus fuit nuptijs, aut concubinam habuit: is epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique in conſortio ſacerdotali eſſe non poteſt.

xvij. ¶Qui viduam duxit, aut diuortio ſeparatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata ſit ſpectaculis: epiſcopus, præsbyter, aut diaconus, aut denique ex conſortio ſacerdotali eſſe non poteſt.

xviij. ¶Qui duas ſorores duxit, aut conſobrinam, clericus eſſe non poteſt.

xix. ¶Clericus, qui fideiuſſiones dat, deponitor.

xx. ¶Si quis humana violentia eunuchus factus eſt, aut in perſecutione amputata ei ſunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus eſt: efficitor epiſcopus.

xxj. ¶Qui ſibi ipſi virilia amputauit, clericus nõ efficitor: ſui enim ipſius homicida eſt, & inimicus creationi Dei.

xxij. ¶Si quis, cum clericus eſſet, virilia ſibi ipſi amputauerit, deponitor: homicida etenim ſui ipſius eſt.

xxiij. ¶Laicus, qui ſeipſum mutilauit, per iij. ann. à communione eiicitor: puta quia ipſe vitæ ſuæ poſuit inſidias.

xxiiij. ¶Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehenſus, deponitor: non tamen à communione excluditor. Dicit enim ſcriptura: bis de eorum delicto vindictam non exiges. Eidem conditioni conſimiliter & reliqui clerici ſubduntur.

xxv. ¶Ex his, qui cœlibes in clerum peruenerunt: iubemus, vt lectores tantùm & cantores (ſi velint) nuptias contrahant.

xxvj. ¶Epiſcopum, aut presbyterum, aut diaconum, qui vel fideles delinquentes, vel infideles iniuriam inferentes percutit, & terrorem ipſis per huiuſmodi vult incutere, deponi præcipimus. Nuſquã enim Dominus hoc nos docuit. Imo verò contra, cum ipſe percuteretur non repercutiebat: cum laceſſeretur conuitijs, non regerebat conuitium: cum pateretur, non comminabatur.

xxvij. ¶Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus ob certa crimina iuſtè depoſitus attingere mini-

ministerium quod aliquando tractauerat, præsumpserit: omnino hic ab ecclesia abscinditor.

xxviij. ¶Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus pecuniæ interuentu hanc dignitatem nactus fuerit, deponitor tam ipse, quàm qui eum ordinauit, & omnino à communione abscinditor, quemadmodum Simon magus à me Petro.

xxix. ¶Si quis episcopus secularium magistratuum familiaritate vsus, per ipsos ecclesiam nactus fuerit, deponitor, segregantor quoque à communione, quicunque cum ipso communionem habent.

xxx. ¶Si quis presbyter, proprium aspernatus episcopum, seorsum conuenticula egerit, & altare erexerit, cum de nullo crimine episcopum in pietate ac iustitia condemnarit, deponitor, quasi qui principatum ambiat: tyrannus enim est. Consimiliter & reliqui clerici, qui suum illi calculum apponunt. Laici verò à communione segregantor. Atque hæc post vnam, & item alteram, ac tertiam episcopi exhortationem fiunto.

xxxj. ¶Si quis presbyter, aut diaconus per episcopum à communione exclusus sit: hunc ne vtiquam ab alio fas esto suscipi, quàm ab eo, qui ipsum à communione exclusit: nisi fortè fortuna episcopus, qui ipsum à communione segregauit, defunctus sit.

xxxij. ¶Nemo peregrinorum episcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum sine commendaticijs suscipitor literis: & si eas obtulerit, attentius in disquisitionem vocantor. Et quidem si prædicatores pietatis fuerint, suscipiuntor: sin minus, vbi necessaria ipsis suppeditaueritis, ad communionem & vlteriorem ipsos consuetudinem non admittitote, multa enim per obreptionem fiunt.

xxxiij. ¶Cuiusque gentis episcopos oportet scire, quinàm inter ipsos primus sit, habereque ipsum quoddammodo pro capite, neque sine illius voluntate quidquam agere insolitum: illa autem sola quæque pro se tractare, quæ ad parochiam eius, & loca ipsi subdita attinent. Sed neque ille citra omnium voluntatem aliquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in sancto spiritu.

xxxiiij. ¶Episcopus extra terminos suos in ciuitatibus & regionibus sibi non subiectis ordinationes facere non præsumito. Si verò præter voluntatem eorum, qui ciuitates illas aut regiones detinēt, id fecisse conuictus fuerit, deponitor tam ipse quā etiam hi quos ordinauit.

xxxv. ¶Si quis ordinatus episcopus ministerium & curam populi sibi commissam non susceperit: hic à communione seiunctus esto tamdiu, donec susceperit, obedientiam accommodans. Similiter autem & presbyter & diaconus. Si verò non præ voluntate sua, sed præ malitia populi non susceperit, maneto ipse quidem episcopus: clericus: verò eius ciuitatis à communione segregator eo quòd tam inobedientem populum non corripuerint.

xxxvi. ¶Bis in anno episcoporum celebrator synodus: ac pietatis inter se dogmata in disquisitionem vocanto, neque non in ecclesiis incidentes contradictiones dirimunto: semel quidem quarta feria † Pentecostes, secundò duodecima Hyperberetei †.

† al. hebdomade.
† Hyperbereteus apud Asię populos & Macedões Octobar Græcè dictus.

xxxvij. ¶Omnium rerum ecclesiasticarū curam episcopus gerito, & eas dispensato, quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto quippiam ex iis sibi tamquàm proprium assumere: aut cognatis suis elargiri, quæ Deo dedicata sunt. Quòd si pauperes illi sint, vt pauperibus subministrato: non tamen horum prętextu res ecclesiæ venundato.

xxxviii. ¶Presbyteri, & diaconi absque voluntate episcopi nihil peragunto. ipsius enim fidei populus Domini commissus est, & pro eorum animabus ab ipso repetetur ratio.

xxxix. ¶Manifestæ sunto priuatæ res episcopi: si modò & priuatas habet: manifestæ item sunto dominicæ, vt priuatas quidem res episcopus, cum moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occasione ecclesiasticarum rerum intercidant res episcopi, qui nonnunquam vxorem & liberos, aut cognatos, aut seruos habet. iustum enim est apud Deum pariter & homines simul ne ecclesia per ignorationem rerum episcopi damni aliquid sustineat, simul ne episcopus aut cognati eius prætextu ecclesiæ oblędantur, aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia, eiusque mors implicetur diffamationibus.

xl. ¶Præcipimus, vt episcopus res ecclesiæ in potestate habeat. Nam si pretiosæ hominum animæ fidei eius committendæ sunt: multò vtique magis oportuerit & de pecuniis mandatum dare, vt illius arbitratu dispensentur, neque non cum timore Dei summaque solicitudine per presbyteros ac diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipse (si modò indiget) quantum ad necessarios suos & hospitio exemptorum fratrum vsus opus habet, ne quo modo ipse posteriore loco habeatur, quàm cæteri. Ordinauit enim lex Dei, vt qui altari inseruiunt, de altari nutriantur: quando nec milites vnquam suis annonis arma hostibus inferant.

xlj. ¶Episcopus, aut presbiter, aut diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget, vel desinito, vel deponitor.

xlij. ¶Subdiaconus, aut cantor, aut lector, qui consimilia facit, vel desinito, vel à communione seiungitor. Similiter & laici.

xliij. ¶Episcopus, aut presbyter, aut diaconns, qui vsuras à mutuum accipientibus exigit, vel disinito, vel deponitor.

xliiij. ¶Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui cum hereticis preces coniunxerit: duntaxat à communione suspenditor. Si verò etiam ipsos tanquàm clericos aliquid agere permiserit, deponitor.

xlv. ¶Episcopum, aut presbyterum, qui hæreticorum baptisma aut sacrificium susceperit deponi præcipimus. Quæ etenim conuentio inter Christum & Belial? aut quæ particula fidei cum infideli?

xlvj. ¶Episcopus, aut presbyter si eum, qui verum baptisma habeat iterum baptizauerit, aut pollutū ab impijs non baptizauerit, deponitor, vt qui crucem & mortem Domini derideat: neque discernat veros sacerdotes à sacerdotibus impostoribus.

xlvij. ¶Si quis laicus, cū suam à se uxorem abijcit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam, à communione segregator.

xlviij. ¶Si quis episcopus, aut presbyter secundum ordinationem Domini non baptizauerit in Patrem & Filium, & Spiritumsanctum, sed in tres principio carentes, aut tres filios, aut tres paracletos, deponitor.

xlix. ¶Si quis episcopus, aut presbyter in vna initia-

initiatione non tres immersiones, sed vnā duntaxat, quę in mortem Domini detur, peregerit, deponitor. Non enim dixit Dominus, in mortem meam baptizate: sed profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

l. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quiuis omnino de sacerdotali consortio nuptijs, & carnibus, & vino abstinuerit, non propterea quò mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, sed propter abominationem, oblitus, quòd omnia pulchra valde, & quòd masculum & fęminam Deus creauit hominem, sed diffamationibus lacessens creationem Dei vocat ad calumniam: aut corrigitor, aut deponitor, & ex ecclesia reijcitor. Consimiliter & laicus.

lj. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter eum, qui à peccato reuertitur, non recipit, sed reiicit, deponitor, eo quòd Christum offendat, qui dixit, ob vnum peccatorem, qui resipiscat, gaudium oboriri in cœlo.

lij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus carnibus & vino festiuis diebus non vtatur idque per abominationem, non propter exercitationem ad cultum pietatis, deponitor, tanquam qui cauterio notatam habet conscientiam, & multis auctor sit offendiculi.

liij. ¶ Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, à communione excluditor. excepto tamen eo, qui necessariò in itinere in commune diuerterit hospitium.

liiij. ¶ Si quis clericus episcopum contumelia affecerit, deponitor. principi enim populi tui non maledices.

lv. ¶ Si quis clericus contumelia affecerit presbyterum, aut diaconum, à communione segregator.

lvj. ¶ Si quis mancum, aut mutum, surdumve, aut cæcum, aut eum, cui vitiosus incessus est, subsannauerit, communione priuator. Consimiliter & laicus.

lvij. ¶ Episcopus, aut presbyter, qui negligentius circa clerum, vel populum agit, neque in pietate eos erudit, à communione segregator. Si verò in ea socordia perseuerauerit, deponitor.

lviij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, clerico ex inopia laboranti necessaria non suppeditauerit, à communione reiicitor: sin perseuerat, deponitor, vt qui fratrem suum necauerit.

lix. ¶ Si quis falsò inscriptos impiorum libros tanquam sacros in ecclesia ad populi & cleri corruptionem publicauerit, deponitor.

lx. ¶ Si accusatio contra fidelem instituatur de fornicatione, aut adulterio, aut quacunque alia actione prohibita, & conuictus fuerit, in clerum non perducitor.

lxj. ¶ Si quis clericus per metum humanum, vel Iudæi, vel Græci, vel hæretici negauerit, si quidem nomen Christi, ab ecclesia reiicitor. si verò nomen clerici, deponitor, pœnitentia tamen ductus, vt laicus recipitor.

lxij. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino quicunque ex sacerdotali consortio comederit carnes in sanguine animæ eius, aut à bestijs abreptum, aut suffocatum, deponitor. hoc enim lex prohibuit. Sin verò laicus fuerit, à communione excluditor.

lxiij. ¶ Si quis clericus, aut laicus, synagogam Iudæorum, aut hęreticorum conuenticulum ingressus fuerit, vt preces cum illis coniungat, deponitor, & à communione secluditor.

lxiiij. ¶ Si quis clericus in concertatione aliquē pulsauerit, & vno ictu ac pulsatione interemerit, deponitor propter temeritatem suam. Sin verò laicus sit, arcetor à communione.

lxv. ¶ Si quis dominicum diem, aut sabbatum, vno solo dempto, ieiunare deprehendatur, deponitor: sin laicus, à communione eiicitor.

lxvj. ¶ Si quis virginem sibi non desponsatam admota vi detinet, à communione suspenditor. Non licitum autem esto ei aliam ducere: sed eam detineto, quam solicitauit, quamuis paupercula sit.

lxvii. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus secundam ab aliquo ordinationem susceperit, deponitor tam ipse, quàm qui ipsum ordinauit: nisi fortè constet ordinationem eum habere ab hæreticis. Qui enim à talibus baptizati, aut ordinati sunt: hi neque fideles, neque clerici esse possunt.

lxviii. ¶ Si quis episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor sacram Quadragesimam, Paschæ, aut quartam feriam, aut Parasceuem non ieiunauerit, deponitor, præterquàm si imbecillitate impediatur corporis. Sin laicus sit, cōmunione priuator.

lxix. ¶ Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino quicunque ex clericorum consortio cum Iudęis ieiunauerit, aut communem festum diē cum ipsis egerit, aut lautia festi, nempe azyma, aut aliud huius generis, ab eis susceperit, deponitor. si laicus, à communione segregator.

lxx. ¶ Si quis Christianus oleum ad sacra gentilium, aut in synagogam Iudæorum in festis eorum detulerit, aut lucernas incenderit, à communione excluditor.

lxxi. ¶ Si quis clericus, aut laicus ceram; aut oleum ex sancta subripiat ecclesia, à communione seiungitor.

lxxii. ¶ Vas aureum, & argenteum sanctificatum, aut velamen linteum, nemo amplius in suos vsus assumito. iniquū enim est. Cęterùm si quis deprehensus fuerit, excommunicatione mulctator.

lxxiii. ¶ Episcopum de aliquo per fide dignos accusatum homines, ab episcopis vocari necessarium est. Et si quidem comparuerit, & confessus conuictusve fuerit, causa irrogator ecclesiastica. si verò vocatus non obtemperauerit, secunda quoque vice vocator, missis duobus ad ipsum epis. Quòd si per contumaciam ne sic quidem comparuerit, synodus suam contra ipsum pronuntiato sententiam: ne quid tergiuersando detrectandoque iudicium lucri facere videatur.

lxxiiii. ¶ Indictionem testimonii contra episcopum hęreticus non admittitor: sed neque fidelis, si solus sit. In ore enim duorum aut trium testium cōsistet omne dictum.

lxxv. ¶ Item non oportet episcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato humano gratificari affectu. Neque enim ecclesiam Dei conferre debet in hæredes. Enimuerò si quis id fecerit, irrita permaneto ordinatio. ipse autem excommunicatione percellitor.

lxxvi. ¶ Si quis oculo defectus, aut obtuso crure existat, & dignus sit, episcopus efficitor. non enim mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animæ.

lxxvii. ¶ Qui verò mutus, surdusve, & cæcus est, episcopus non efficitor: non quia oblæso corpore est,

eſt, ſed ne eccleſiaſtica impediantur munia.

lxxviii. ¶Si quis dæmonem habeat, clericus non efficitor: ſed neque cum fidelibus preces funditor. Mundatus verò recipitor: & ſi dignus fuerit, efficitor.

lxxix. ¶Qui ex vita gentili aduenerit, & baptizatus eſt, aut ex conuerſatione praua, eum iuſtum non eſt protinus promoueri in epiſcopum. Iniurium enim eſt, cum, qui non prius ſpecimen & documentum de ſe præbuerit, aliorum doctorem exiſtere, niſi alicubi dono diuinæ gratiæ hoc fiat.

lxxx. ¶Dicimus, quòd non oporteat epiſcopũ, aut presbyterum publicis ſe adminiſtrationibus im mittere: ſed vacare, & commodum ſe exhibere vſibus eccleſiaſticis. Animum igitur inducito hoc nõ facere, aut deponitor. Nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire, iuxta præceptum dominicum.

lxxxi. ¶Serui ſi in clerum promoueantur citra dominorum voluntatem, hoc ipſum operatur redhi bitionem. Si quando verò ſeruus quoque gradus or dinatione dignus videatur (qualis & noſter Oneſimus apparuit) & Domini conſenſerint, manuque emiſerint, & domo ſua ablegauerint, efficitor.

lxxxii. ¶Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui militiæ vacauerit, & ſimul vtrunque retinere voluerit, tam officium Romanum, quàm functionẽ ſacerdotalem, deponitor. Quæ enim Cæſaris ſunt, Cęſari: & quæ Dei, Deo.

lxxxiii. ¶Quiſquis Imperatorem, aut magiſtratum contumelia affecerit, ſupplicium luito. & quidem ſi clericus ſit, deponitor. ſi laicus, à communione remouetor.

lxxxiiii. ¶Sunto omnibus vobis, clericis ſimul & laicis, venerandi ac ſacri libri, veteris quidem teſtamenti, Moyſis quinque, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſu filii Naue vnus. Iudicum vnus. Ruth vnus. Regnorum quatuor. Derelictorum ex libro dierum, duo. Heſter vnus. De Machabæorum geſtis tres. Iob vnus. Pſal terium vnus. Salomonis tres, Prouerbia, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum. Prophetarum duodecim. vnus Eſaię. Hieremiæ vnus. Ezechiel vnus. Daniel vnus. Inquiritor autem à vobis extrinſecus, vt adoleſcentes veſtri addiſcant item ſapientiam eruditi Syrach. Noſtra verò, hoc eſt noui teſtamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ. Ioan nis. Pauli epiſtolæ quatuordecim. Petri epiſtolæ duæ. Ioannis tres. Iacobi vna. Iudę vna. Clementis epiſtolæ duæ. & præceptiones, quæ vobis epiſcopis ꝑ me Clementẽ in libris octo nũcupatę ſunt, quas omnibus publicare nõ oportet ob quædã arcana, q̃ in ſe cõtinent. Et actiones noſtras Apoſtolorũ.

Finis Apoſtolicorum Canonum, Grægorio Haloandro interprete.

Excudit Ant. Blanc. Comenſis.

MARGARITA DECRETI,

SEV TABVLA MARTINIANA,

Edita per F. Martinum Ord. Prædicatorum, D. Papæ Pœnitentiarium, & Capellanum.

Numeros columnarum vbi distinctiones, causæ, quæstiones, & earum capitula sunt, suprà in tabula capitulorum inuenies.

INTER alia, quæ ad fidelium Christi doctrinam scripta sunt, magnam ipsis Decretorum liber consolationem præstat: huius enim doctrinis & Clerici, & Laici reguntur. Et per ipsas tum in sacramentis, tum in scripturis repulsa falsitate, perfectã quilibet cognitionẽ habet de veritate, nec frangitur in aduersis, nec dissoluitur in prosperis. Præteritorum memores, & de futuris cauentes, quoslibet ad sanctam imitationẽ bonamque operationem Decretorum lectio accendit. Sed quia tam salutaris doctrina videbatur diffusa: Ego Frater Mar. Ord. Prædicatorum, Domini Papæ Pœnitentiarius, & Capellanus, pro eius faciliori inuentione dictiones præcipuas per Alphabetum, non sine magno labore ad meam potissimè vtilitatem disposui. Non tamen decreui sententias determinare, sed ipsius libri materias intimare. Nec capitulorũ ordinem in allegationibus obseruaui, multaque, ob prolixitatem omisi. In Christo ergo omnium auctore bonorum, per quẽ (teste Hiero. 35. dist. c. ab exordio.) ω, reuolauit ad α, spem ponendo, hoc opus à prima litera vsque ad extremum deduxi, ipso adiuuante, qui est principium & finis.

AARON Quòd charitas Aaron multipliciter insinuatur, c. vt cognouerunt. de pœ. dist. 2. §. opponitur. ante mediũ.
Item ipsius sacerdotium approbatur. 22. dist. sacrosan.
Item quòd in suo sacerdotio status summi Pontificis repræsentatur. 21. dist. c. j. §. j.
Item ponitur in exemplum terroris contra vsurpantes prælaturas. 7. q. 1. denique. post medium.
Item ponitur in exemplum, quod nemo honorem prælationis assumat, nisi à Deo vocatus. 8. q. 1. in scripturis. in princ.
Item ponitur in exemplum quòd nullus homo potest esse sine peccato. de pœn. distin. 2. §. opponitur. circa medium.
Item ponitur in exemplum lapsis post pœnitentiã ad prælaturæ restitutionem. 50. dist. si post ordinationem. §. ècontra exemplis.
Item cum filijs suis in exemplum ponitur episcopis & clericis de mutua inuicem honoratione. 95. distin. esto.
Quòd oblationes ecclesiarum solis sacerdotibus debentur, præfigurat. 10. q. 1. hanc.
Quod est in argumẽtum quòd Deus dat gratiam subditis per orationem sacerdotum. 1. quæst. 1. dictum est. 1.
Quod virga Aaron deuorauit virgas magorum. 26. q. 5. nec mirum. ante medium.

ABBAS. Quòd abbas non ab episcopo ponitur, sed à monachorum congregatione eligitur. 18. quæst. 2. abbas. & duob. c. seq.
Quod in abbatem eligi debet qui sit dignus moribus, atque actibus monasticæ disciplinæ. 18. q. 2. abbatem. cuilibet.
Quod in abbatem electus debet esse cautus in regimine, humilis, castus, misericors, discretus, & sobrius. 18. q. 2. si quis abbas.
Quod abbate exempto irrequisito nihil debet episcopus in monasterio eius exercere. 18. q. 2. luminoso.
Quod subest correctioni, & dispositioni episcopi non exemptus. 18. q. 2. abbates. & c. abbas pro. & c. si quis abbas.
Quod solus abbas habet potestatem in monasterio suo. 18. q. 2. nullam.
Quod potest consecrare duos ordines primò sacerdos existens. dist. 69. quoniam.
Quod non debet regere plures abbatias. 21. quæst. 1. clericus.
Quod dispensat cum monacho vt habeat specialem cellam. 18. q. 2. nullus. 20. q. 2. monachum.
Quod sine suo consensu monachus vouere nõ potest 20. q. 4. monacho.
Quod sine sua licentia non licet monachis aliquid habere, dare, vel accipere. 12. q. 1. non dicatis.
Quod abbas criminosus potest deponi ab episcopo etiam inuito conuentu. 18. q. 2. si quis.
Quod non licet abbati alienare, vel obligare res ecclesiæ absque consensu episcopi. 12. q. 2. abbatibus.
Quod confessiones audire, vel pœnitentias iniungere non possunt, nisi suorum subditorum. 16. q. 1. peruenit, & duob. c. seq.
Quod non licet abbatibus, & alijs regularibus aliter quam cathedralis ecclesia diuina officia decantare. 12. dist. de his.

De hac materia habes vbi agitur de monachis.

ABBATISSA. Quòd in abbatissam non eligitur nisi sexagenaria. 20. q. 1. iuuenculas.
Quod nullam monialem velare potest. 20. quæst. 2. statuimus.
Quod volens loqui cum aliquo debet associari per vetulam monacham. 18. quæst. 2. diffinimus. & c. in deci.

ABEL. Quòd Abel placuit Deo, & eius oblatio. 14. q. 5. scriptum. de pœ. dist. 5. c. 1. §. semper offerat. vltra medium.
Quod ponitur in exemplum patientiæ. 7. q. 1. aduersitas, circa med. §. cum autem à vitijs.

ABORTVS. Quòd abortus procuratio æquiualet homicidio. 2. q. 3. consuluisti. 32. q. 2. quòd verò non. & in c. seq. & c. sicut.

ABRAHAM. Quòd Abraham ponitur in exemplum quod sepulturæ prædecessorum suorum nisi ex causa non sunt relinquendæ. 13. q. 2. Ebron.
Item est in exemplum decimarum dandarum sacerdotibus. 16. q. 7. decimas Deo.
Quod excusatur à mendacio. 22. q. 2. c. vtilem. in fi. & c. quæritur.
Item in filij prompta immolatione ponitur in exemplum obedientiæ. 23. q. 5. si non licet, vltra medium, & c. lex æternæ. & q. 8. occidit.
Item ponitur in exemplum sanctimoniæ coniugalis. de pœn. dist. 2. §. opponitur. ante finem.
Quod ideo de pluralitate fœminarum non culpatur, quia tunc Dei populi multiplicatio quærebatur. 32. q. 4. recurrat. ante finem.
Item ponitur in exemplum quòd ex bonis patrib. mali filij generantur. 32. q. 4. recurrat. & 47. dist. sicut hi. §. necesse. in fi. & c. seq.
Item quia in hospitalitate acceptor personarum non fuit, angelos recipere meruit. 42. dist. quiescamus.
Item quòd lac non vinum Angelis hospitio acceptis, exhibuit. 15. dist. sexto die, in fine.

ABROGATIO. Quòd abrogatio legum, vel constitutionum fit contraria consuetudine, 4. dist. in istis. & §. proximo.
Item contraria constitutione, 31. dist. ante triennium.
Item locorum varietate, 31. dist. aliter. §. proximo.
Item temporum disparium successione. 35. dist. fraternitatis.
Item malorum emergentium occasione. 63. dist. quia sancta Romana, §. verum. Exemplum ibi de serpente æneo, quẽ Moyses in bona intentione fecit, Ezechias bona intentione destruxit.

ABSOLVTIO. Quid est absolutio peccatorum. 11. q. 3. ipse ligandi, & c. seq. & c. plerunque.
Item quid excommunicati, 11. q. 3. debent, & tribus c. seq.
Item quid iuramenti illiciti. 15. q. 6. auctoritatem.
Quòd solius Papæ est à iuramento licito absoluere, 15. q. 6. alius. & c. seq.
Quod absolutio cum discretioue est facienda. 23. q. 4. si is qui.
Quod minor maiorem nec ligare, nec absoluere potest, 21. dist. inferior, 14. q. 1. audiuimus. in fi.
Quod hæreticus, vel præcisus ab ecclesia nec ligare, nec absoluere potest. 1. q. 1. remissionem.
Quod malus sacerdos quandiu toleratur, absoluit, 1. q. 1. ita fit, & duobus c. seq.
Quod episcopus, vel sacerdos pronior debet esse ad absoluendum, quàm ad ligandum, 26. q. 7. alligant.
Quod non licet aliquid accipere pro absolutione. 1. q. 1. nullus episcopus.
Quod archiepiscopus potest absoluere excommunicatum ab episcopo. 2. q. 1. nemo.
Quod vera est absolutio sacerdotis quando fit claue non errante. 11. q. 3. tunc vera est. & c. plerunque.
Quod ligatus à canone, potest absolui ab inferiori à Papa mortis vrgente periculo. 17. quæst. 4. si quis suadente.
Quod excommunicatus sacerdos nec ligare potest, nec soluere. 24. q. 1. audiuimus.
Quod mortuus in excommunicatione non debet absolui, si viuus non pœnituit. 24. q. 2. nec quisquam.
Quod debet fieri per manus impositionem. 26. q. 7. his qui, & c. sacerdos.
Quod absoluendus debet flectere genua. 26. quæst. 7. sacerdos.
Quod ille qui ligat, debet absoluere. 24. quæst. 1. si Petrus.

ABSTINENTIA. Quòd abstinentia vera est à peccatis abstinere. de consecr. distin. 5. ieiunium. c. nihil enim. & c. seq. de pœ. dist. 3. c. incassum. §. sed verba. in fine.
Quod boni à licitis abstinent. 33. q. 4. Christiano. & c. vir cum propria.
Quod duplici de causa boni à licitis abstinent. 27. q. 2. sunt qui. §. duobus enim modis.
Quod non sufficit à malo abstinere, nisi bonum fiat. 22. q. 5. de forma. 35. dist. ecclesiæ. in fi.
Quod abstinentia ciborum multipliciter commendatur, & persuadetur. 35. dist. sexto die. per totum. c. de consec. dist. 5. non dico. vsque ad c. legimus.
Quod errores gentilium in abstinentia sectantes, anathematizantur. 30. dist. si quis presbyter.
Quod abstinentia respicit personæ valetudinem, temporis opportunitatem, ciborum qualitatem, & quãtitatem. 41. dist. quod dicit.
Quod discreta commendatur. dist. 41. quisquis. de consecr. dist. 5. non mediocriter.
Quod maximè conuenit episcopis, & prædicatoribus. 34. dist. ecclesiæ.
Quod non requirit nisi corporis sustentationem. 44. dist. conuiuia. de conse. dist. 5. ne tales.
Quod auiditas ciborum quantumcunque vilium in abstinente arguitur. 41. dist. deliciæ. & c. quod dicit. & c. quinque modis. in fi. de conse. dist. 5.
Quod tempore quadragesimæ maximè presbyteri & clerici abstinere debent à cibis. 4. dist. statuimus: cũ duobus c. sequen.
Quod abstinentia morbos corporales curat. de conse. dist. 5. ne tales.
Quod cum à carnibus abstinemus, à sementinis etiam carnium abstinere debemus, 4. dist. denique.
Quod die sabbati abstinendum est à carnibus, nisi in infirmitate, & festis. de conse. dist. 5. quia dies.
Quod monachis præcipuè abstinẽtia carnis est apta, & vtilis. de consec. dist. 5. carnem.

ABOMINATIO. Quòd abominatio est domino eleemosyna de rapina, vel simonia, vel de vsura. 1. q. 1. non est putanda. 14. q. 5. scriptum est.

ABLVTIO. Quod ablutio peccatorum fit per aquã lachrymarum. de pœ. dist. 1. medicina.
Item per fidei feruorem. 24. q. 1. si Petrus.

ABVSVS. Quod abusus priuilegij punitur. distin. 74. vbi ista didicisti. 11. q. 3. priuilegium.
Quod abusus clauium sacerdotalium damnabilis est, 11. q. 3. ipse. & c. plerunque.

ACCELERATIO. Quòd acceleratio reprobatur in episcopi & clericorum ordinatione. 28. distin. de Syracusanæ. 60. dist. miramur. 59. distin. si officia. & duob. c. seq.
Item in sententiæ prolatione. 2. q. 1. Deus.
Item in noui honoris collatione. 23. dist. communis.
Item in baptismi dubia reiteratione. de consec. dist. 4. cum itaque.
Item in clericorum qui lapsi sunt, cõdemnatione. 50. dist. ponderet.
Item in condemnatorum restitutione, quia properata nimis remedia, aliorum ruinæ non sunt profutura. 50. dist. absit. & c. seq.
Quod acceleratio commendabilis est in malorũ exercenda vltione. 33. q. 4. si ea.

De hac materia habes, vbi agitur de Auxilio.

De hac materia habes vbi agitur de Aetate.

Quod

Quod nō omnis qui parcit, est amicus, nec omnis qui verberat inimicus.5.q.5.non omnis.& c.seq.23.q.4. quid faciet.

Quod amor proximi habet plagas suas, quæ dulciores sunt cum amarissimè inferuntur,5.q.5. nō oscu latur,23.q.1.paratus.in fi.& q.5.non putes.

Quod proximum sicut nos amamus cum ad bonos mores & ad vitam æternam consequendam sicut nobis eius saluti consulimus, de pœn. dist.2. charitas est.§.proinde.

Quod sic debemus affici charitatis affectu ad proximos,vt velimus omnes saluos fieri,24.q.3. corripia tur.in fi.

Quod melius est proximum cum seueritate diligere, quàm cum lenitate decipere.5.q.5.non omnis.

Quod non est amor,sed languor vbi mali mores non corriguntur.23.q.5.non putes.

AMBITIO. Quòd ambitio est ad honores mundi sine suffragio temporis,& sine merito laboris velle promoueri.41.dist.miramur.in fi.

Quod quæ per ambitionem malo inchoantur principio, etiam si mores & actus boni fuerint, difficile est vt bono peragantur exitu.1.q.1. principatus. & c.nullus itaque.

Quod ad honoris suffragia non ambitiosi, sed probatæ vitæ sunt assumendi. 1.quæst.7. per illicitam. §. seq.40.dist.multi.49.dist.qui ecclesiasticis, & c.hoc ad nos.

Quod boni prælationis honorem non ambiunt, sed alios sibi tanquam digniores præponunt. 8. q.1. illud.16.q.1.vos autem.

Quod episcopus,vel presbyter, qui ambiens celebriorem sedem suam deserit, vtranque sedem perdit, 7.quæst.1.si quis episcopus, & c.sequen. 8.quæst.1. apostolica.

Quod casum quærit qui per ambitionem ad honoris fastigia postpositis gradibus p abrupta quęrit ascēsum. 48.dist.sicut.1.q.1.sicut is.

Quod obedientiæ meritum non percipit, qui in hoc obedit ad quod libido ambitionis trahit.8. q.1.cap. sciendum.

AMBROSIVS. Quòd Ambrosius hortatu Valentiniani Imperatoris in Mediolan. episcopum eligitur,43.dist.Valentinianus.

Item de constantia eius respectu Imperatoris, & de patientia respectu aduersitatis habes. 23. quæst.8. conuenior.

AMENS. Quòd amens qui in furiam versus est, vel diabolica afflictione vexatus est, non debet promoueri.33.dist.maritum.& c.seq.

Quod malum ex dementia factum, & tempore dementiæ non imputatur.15.qu.1. aliquos.& duobus cap.seq.

Quod mala non sunt quæ nec crimine mentem implicant,nec conscientiam ligant,sicut est in dementibus.15.q.1.illa.

Quod peccata,quæ dementes committunt, quia nolentes & non scientes committunt, excusentur.15. q.1.merito.

AMPLEXVS.Quòd amplexus personæ indebitæ præsumptionem inducit lasciuiæ. 27.qu.1. nec aliqua,31.dist.omnino.

ANGELVS. Quòd angelus fuit creatus in gratuitis, de pœ.dist.2.c.principium enim.

Quod principium eius est dissimile principio hominis propter infirmitatem humanæ conditionis, de pœ.dist.2.§.principium.ante medium.

Quod in nouem ordinibus angelorum quantæ sint distinctiones ciuium supernorum ostenditur, de pœn.dist.2.§.principium,circa med.

Quod diuersitas angelorum ordinum Deo obsequentium exemplar est hominibus, vt secundum diuersitatem graduum gereretur administratio singulorum.dist.89.ad hoc.

Quod ab angelis,qui præsentes sunt nostris operibus, defunctis quandoque aliqua insinuantur, 13.q.vlt. fatendum.50.dist.de his verò.

Quod angelus de cœlo quantumcunque de securo loco peccando cecidit.40.dist.quælibet.

Quod homini elato in terra timor incutitur,quia angelus aliorum angelorum prælatus in cœlo prosternitur,de pœ.dist.2.circa prin.§.quod ergo.

Quod boni angeli ex casu malorum quasi territi à laude perfecta impediti fuerunt,de consecr. dist.1. hi duo.

Quod ad reparandum angelorum ordinem Deus hominem formauit.de consec.dist.1.hi duo.

Quod angeli omnes in creatiōne æquales fuerunt,de pœn.dist.2.§.quod autem,aliàs quòd verò.

Quod angeli nisi essent in gratia firmati, peccare possent.ibid.

Quod angeli nec primus,nec alij sunt in gratia creati,de pœ.dist.2.citius.post med.

Quod angelus primus non ad Dei similitudinem, sicut homo, sed signaculum similitudinis Dei creatus asseritur.de pœ.dist.2.iuxta fi.

Quod angeli tam boni, quàm mali per cœlum figurantur,de pœn.dist.2.circa fin.

Quod angeli in cœlis gaudent super vno peccatore pœnitentiam agente,magis quàm super nonaginta nouem iustis,quia fortius homo resurgit post pœnitentiam.50.dis.quia sanctitas tua.

Quod angelorum prædicatio,& dæmonum confessio de Christi aduentu multum distant, 37. distinct. si quid veteri.

ANANIAS. Quòd Ananias propter defraudationem pecuniæ grauiter punitus fuit, ponitur in exemplum his qui vouendo seipsos Deo retrocedunt,17.qu.1.Ananias.12.qu.1. dilectissimis. circa med.23.q.4.quod Christus.§.potest.22.distin.quod interrogasti.in fi.

ANASTASIVS. Quòd Anastasius Papa secundus propter fauorem hæreticis exhibitum diuino nutu percussus est.19.dist.Anastasius.1.q.1.dictum est.in fine,& vide adnot.ad c.Anastasius.

ANATHEMA. Quòd anathema nihil aliud est quàm separatio à Deo, & ponitur pro excommunicatione.24.q.2.certum est.

Quod anathema sit qui canonicæ electioni Romani Pontificis contradicere & resistere, aut ecclesiam Romanam inuadere, & in gradum filiorum eius prorumpere præsumpserit.78.dist. si quis ex episcopis,& c.si quis ex sacerdotibus.

Quod anathema danti, & anathema accipienti, hoc est simoniaca hæresis.1.q.1. quicunque sacros ordines.& c.placuit.

Quod anathema non solùm à fraterna societate, sed etiā à corpore Christi, quod est ecclesia, & à consortio fidelium repellit.3.q.4.c.vlt.

Item à sacramentorum perceptione, & sic est maior excommunicatio.5.q.2.præsenti.17.qu.4.quisquis. §.si quis.

Quod anathema sit qui omnem traditionem ecclesiasticam violat.1.q.7.si quis omnem.

Quod anathematizatus clericos accusare nō potest, 2.quæst.7,in sanctæ.& 3.q.4.nulli.& 6.q.1. illi qui.& c.omnes.

ANIMA. Quòd anima corpori præponitur.38.dist. sedulò.12.q.1.præcipimus.

Quod anima sine corpore corporaliter non viuit. 1. q.3.si quis obiecerit.

Quod anima non potest in eo corpore dici quod sensu caret.31.q.3.quod verò non formatum.

Quod non infunditur nisi formato corpori. 22. qu.2. quòd verò non.

Quod non ex traduce, neque cum semine anima infunditur.32.q.2.quod verò non.

Quod vt non credatur anima esse in corpore, sicut spiritus in idolo: nō dicitur in sicco esse, sed in sanguine hominis habitare. 22. quæst. 2. cap. Moyses. in fine.

Quod sicut anima est vita corporis, sic Deus est vita animæ,de pœn. distin.1. resuscitatus. §. item si antequàm.

Quod anima corpori vnita si baptismate lota nō fuerit,æternaliter perit.24.q.3.si habes.in fi.

Quod magna quæstio est de anima.32.q.2. quod verò non formatum.

Quod anima quæ peccauerit,ipsa morietur. 34. qu.3. si habes.

Quod animarum saluti episcopus studere debet. 38. dist.Petrus.

Quod animę salus est aliquando mutare locum,cum enim mutatur locus mutatur mentis affectus. 81. dist.valet.

Quod illa anima decora dicitur, in qua virtutum gratia,& diuinæ operationis effigies relucet. de pœn. dist.2.illa anima.

Quod animæ defunctorum quatuor modis saluantur.13.q.2.animæ defunctorum.

ANNVS. Quòd annus per quatuor voluitur tempora.76.dist.c.1.& 2.

Quod annus nomine fati aliquādo appellatur, 2.q.9. ei qui.§.appellatore.

Item pro anno dies ponitur.33.q.2.hoc ipsum.

Item pro anno ponitur tempus,de consecr. distin.4. si tempore.

ANTIOCHVS. Quòd Antiocho vendente Iasoni sacerdotium, ignis qui septuaginta annis Babylonicæ captiuitatis vixerat, in detestationem simoniæ extinctus est.1.q.1.sicut eunuchus.

ANTIQVITAS. Quòd antiquitas à sanctis patribus accepta,in modernis est obseruanda.12.dis. ridiculum.

Quod antiquitati defertur in multis, scilicet in libris corrigendis.9.dist.vt veterum.

Item in consuetudinibus sequendis. 12. distinct. consuetudo.

Item in dubijs determinandis.50.dist.domino sancto. & 20.dist.de quibus.

Item in prælatis eligendis.61.dis.statuimus.

Item in testificatione.35.q.6.nouerimus.

Item in eleemosynis largiendis. 86. distinct. consideranda.

Item in suspicionis remotione.34.dis.fraternitatis.

Item in excusationis administratione, 18. distinctio. placuit.

Item in pœnæ relaxatione, vel mitigatione. 86. dis. tanta.26.q.3.tempora.

Quod antiquitas naturæ ducit ad defectum.13.qu.1. illud.86.dist.tanta.

Quod antiquitas gratiæ ducit ad profectum. 32. qu. 2.ancillam.20.dis.de quibus.

Quod antiquitas culpæ ducit ad interitum. 23.qu.1. schisma.2.q.7.Paulus.

Quod antiquitas gloriæ ducit ad thalamum sponsi. 61.dis. sponsus.

Quod antiquitas æternitatis ducit ad perpetuos amplexus,de conse.dist.4.non ex quo.

Quod antiquitas diaboli ducit ad pronosticandum, multa enim dęmones sciunt ex antiquitate, 26. q. 4.sciendum.

ANTICHRISTVS. Quòd antichristus vt facilius Christianos & Iudæos ad ritum suum attrahat,diē dominicum in fauorem Christianorum,& in fauorem Iudęorum sabbatum custodire faciet. de conse.dist.3.peruenit.

ANNVLVS. Quòd sponsus sponsam annulo debet desponsare,30.q.5.nostrates.

Quod annulus sponsę à sponso & ècontra datur in signum mutuæ dilectionis & fidei coniugalis, 30. q. 5.fœminæ.circa finem.

Quod ideo annulus quarto digito à sponso sponsæ infertur, vt sicut vena in illo digito cordi coniungitur,sic eorum corda coniungantur.30.q.5.fœminæ.in fine.

APPELLATIO. Quòd appellatio est remedium quo causa vitiata subleuatur,2.q.7.c.1.

Quod appellatur à minori ad maiorem gradatim.dis. 99.prouinciæ,2.q.6.omnes.& c. si quis putauerit, c.placuit, cap.decreto. & c.anteriorum.§. illo. qu. 3.conquestus.

Quod ad Romanam sedem indistinctè appellatur. 2. quęst.6.si quis vestrum,& sex c.seq.& c.quoties epi.

Quod appellationi ad sedem apostolicam interpositæ ab omnibus est deferendum, 2. qu.6.decreto, & c.quoties episcopi.

Quod appellationis tempus decem dierum assignatur,2.q.6.interiorum. c.omnino.

Quod tempus exequendi appellationem est annus, vel ex causa biennium, 2.q.6.si quando,§. tempus.

Quod appellari potest post datam, vel ante datam sententiam, 2. q. 6.qui scit.§. patet.c. quoties episcopi,& c.si quis iudicem.

Quod ab eo à quo appellatum est, debent dari literę dimissorię, quæ dicuntur apostoli, ei qui appellauit,2.q.6 post appellationem.

Quod ea pendente nihil innouatur,2.q.6.appellatione interposita.& c.seq.

Quod appellationi non deferens punitur, 2. q.6. decreto,& c.quoties episcopi.

Quod processus post appellationē factus eneruatur. 2.q.6.quoties episcopi.

Quod post secundam appellationem tertiò appellans super eadem causa non auditur, 2. q. 6. si autem prouocatum.§.si quis in quacunque.

Quod appellationi licet renuntiare, 2.q.6 .si quando.§.verò is.

Quod forma, vel modus appellationis ante, vel post sententiā ponitur,2.q.6. appellatione.§.forma.

Quod appellare possunt quorum interest, vel qui negotium gerunt, vel quibus mandatum est, 2.qu.6. non solent.

Quod si vnus appellat, prodest alijs in eodem crimine cum eodem condemnatis,2.q.6.c. si quando,§. quandoque.

Quod iudex à quo appellatur, non potest esse testis in causa appellationis,2.q.6.statutum.

Quod ab executore sententiæ nō potest appellari nisi modum excedat executor, 2.qu.6. si quando. §. ab executore.

Quod possessore appellante bona sequestrantur, 2.q. 6.quoties post auditam.

Quod qui per appellationem non quærit nisi tempus redimere,non est audiendus,2.q.6.quicūque.

Quod à iudicibus de communi consensu electis non licet appellare,2.q.6.à iudicibus.

Quod iniustè & frustra appellans punitur in quadruplum expensarum,2.q.6.omnino.

Quod nullus debito modo citari, & per contumaciam se absentantis, appellatio recipitur, 2.q.6. si quando.§.sunt etiam.

Quod nec notorij malefactoris de crimine conuicti,vel confessi appellatio admittitur,2.q.6.si quādo.§.sunt etiam.ver.nullus etiam.

Quod propter plura facinora cōdemnatus, si à maiori appellauerit pretermissis alijs, est audiendus, 2. q.6.appellatione.§.si quis ex.

APOCRYPHA.Quòd apocrypha scripta,dicuntur,id est, secreta,quia in secreto & nō in publico sunt legenda,15.dist.& 17.per totum.

Quod

fcopus fine confenfu epifcopi non debet fe intromittere,9.q.3.c.1.

Item nec de his quæ funt fpecialia epifcopi, ficut beneficia conferre,deponere, & excommunicare, & huiufmodi,nifi ad ipfum fuerit appellatum, 9.q.2. nullus primas,6.q.3.fcitote,9.q.3.conqueftus.

Quod fi negligens effet fuffraganeus, præmiffa trina admonitione archiepifcopus poteft fe de aliquibus intromittere 9.qu.3.cum fimus.& c. per principalem.

Quod archiepifcopus fuam prouinciam diuidere non poteft, nec poffunt effe duo archiepifcopi in vna prouincia,101.dift.peruenit.

Quod folus Papa fuffraganeum à iurifdictione ipfius eximit,16.q.1.frater nofter.

ARMA.Quòd arma victoriæ antiquorum patrum funt nobis in exemplum fpiritualium bellorum,& victoriarum.23.q.1.nifi bella.

Quod Apoftoli ideo tradiderunt in ecclefia legi Iudeorum hiftorias,vt per eas ad arma fpiritualia informemur,23.q.1.nifi bella.

Quod contra arma perfecutorum clericus debet fe munire armis orationum & lachrymarum, 23.q.8. non pila quærant,& c.conuenior.ante med. diftin. 36.c.vlt.

Quod Chriftos in Aegyptum ab Herode fugiens, & lapidibus Iudæorum cedens,docuit non arma armis, fed fugam perfequentibus opponi, 23.quæft. 3.c.1.§.1.per totum.

Quod ideo dictum eft Petro,Conuerte gladium tuũ in vaginam,vt clerici & prælati armis bellorum nõ vtantur,93.q.8.cum à Iudæis & tribus.c.feq.

Quod ecclefia cum à paganis impugnatur, non corporalia arma,fed Chriftum patienter expectat,16. qu.3.porrò.

Quod laicis ecclefiam, patriam, & focios defenfando,licet arma fumere,23.q.3.per totum.

Quod prælatis & clericis licet laicos hortari contra inimicos fidei,& contra oppreffores, 23. quæft. 8. igitur.& c.feq.

ARGVMEMTATIO.Quòd.argumentatio quãdoque fit de minori ad maius.38.dift.fi in laicis.

Item à maiori ad minus,32.q.5.fi Paulus.

Item à toto ad partem,13,quæftione 5.pœnale,circa princ.

Item à parte ad totum, 32.q.4.meretrices.

Item à nominis interpretatione,16.q.1.placuit.

Exemplum ibidem in interpretatione monachi.

Item ab auctoritate. 32.q.1.dixit.

Item à fimili.2.quæft.6. qui fe fcit, 2. quæft. 1. multi. in fine.

Item ab oppofitis,vel contrarijs,8.q.1. fciendum.

ARROGANTIA. Quòd arrogantes dicuntur qui garrulitatem auctoritatem putantes, humiliter nefciunt inferre quod docent, 46.dif.c. 1. & feq. 49.d.fhinc etenim.circa med.

Quod nihil eft impudentius arrogantia rufticorum, 46.dif.c.1.

ARS. Quòd ars liberalium artium debet diligenter doceri quia per eam manifeftantur diuina mandata,37.dif.de quibufdam.

ASPERITAS. Quòd afperitas immoderata correctionem non inducit,nec falutem, 45. dif.cum beatus,& c.recedite, & c.qui fyncere,23.q.1. paratus, poft med.

Quod neque multa afperitate exulcerandi funt fubditi, neque nimiâ benignitate diffoluendi. 45. diftin.difciplina.& §.ex his omnibus.& c.feq.

De hac materia habes vbi agitur de correctione,& aufteritate.

AVARITIA. Quòd auaritia quę inftituit meum, & tuum, eft iuri naturali contraria, quod dictat omnia communia, 8.dif.differt,47. dif.ficut, 12.q. 1.dilectiffimis,& c.duo.

Quod ipfa in terrenis rebus ad fufferendum aduerfa fortes facit,in cœleftibus debiles,47.dif.omnes.

Quod excæcat rationem, & gratius intuetur aurum quàm folem,48.dif.ficut,& 37.dif.nonne.

Quod auaritia dicitur idololatria,vel fornicatio, 28. q.1.idololatria.1.q.1.cum omnis.

Quod auaritia facit adulari regib. vt hereditates captent alienas,37.dif.nonne.

Quod hæreticus infcius auaro fcienti coæquatur, 6. q.1.quæro.

Quod clericis, & maximè prælatis inhibetur.33. dift. his igitur,1.q.1.cum omnis,8.q.1.funt in ecclefia, 10.q.1.relata,12.q.2.gloria.

Quod clericus aliena rapere conuincitur, qui fibi vltra neceffaria retinere probatur, 42. di. c.1. & 47. dif.ficut hi.

Quod pœna auarorum innuitur,14. quæf.4.miniftri, 16.q.1.reuertimini,poft med.& c.feq.circa fi.

AVDACIA.Quòd audacia humana per leges coercetur inftitutas,4.dif.factæ funt.

AVCTORITAS.Quòd auctoritas regalis, & facerdotalis tenetur defendere res ecclefiæ,23.q.5. res autem omnes.

Quod auctoritate facra pontificum regitur ifte mundus,97.dift.duo funt.

Quod plenam auctoritatem habent rectores fedis apftolicæ,11.dif.confequens,& c.feq.

Quod longæuę confuetudinis nõ vilis auctoritas eft, dummodo canonibus non fit contraria, 11. dif.con fuetudinis.

Quod auctoritati legis cedere debet vfus, fiue confuetudo praua,maximè fedis apoftolicę,11.dif. ca. 1.& c.feq.

AVGVRIVM.Quòd augurium quod fit in confideratione auium ad fcientiam futurorum eft ex traditione malorum angelorum,26.q.2.qui fine.

Quod hanc artem exercere vanitas eft,& fuperftitio, 26.q.2. fed & illud.

Quod idololatriæ cultus eft augurij fuperftitionibus implicari,26.q.2.fed & illud.

Quod augurijs deferuiens eft ab ecclefia feparandus,26.q.5.augurijs.

AVSTERITAS. Quòd aufteritas indifcreta in vigilijs & orationibus reprehenditur, de conf. dif. 5. non mediocriter.

Quod melius eft per manfuetudinem peccatores ab errore eruere, quàm per aufteritatem in foueam perditionis propellere.45.dift.recedite.

Quod cum aufteritate imperant qui fubditos fuos nõ cum tranquillitate corrigere,fed afpere reflectere feftinant,45.dif.c.vera iuftitia.

Quod quia Deus benignus eft,difpenfator eius aufterus effe non debet,26.q.7.alligant.

AVRVM.Quòd aurum habet ecclefia, vt egentium neceffitati & fibi & captiuorum redemptionibus deferuiat,12.q.2.c.aurum.per totum cap.

Quod ficut fulgor auri præualet metallo plumbi, fic pontificalis dignitas præualet regum diademati, 96.dif.duo.in fin.

Quod ideo Chriftus fine auro apoftolos ad prædicandum mifit,vt ipfis fubtraheret caufam litis, 11. q.3.ita.

Quod cum epifcopatus auro emitur, anima perditur,1.q.1.cum ordinaretur.

Quod gratius intuetur cupidus aurum,quàm folem, 47.quæft.ficut.

Quod auro cito violetur iuftitia, 11.q.3.pauper.

AVXILIVM. Quòd auxilium ecclefia contra hoftes non propter vltionem,fed propter defenfionẽ poteft petere à principe.23.q.3. Maximianus.

Quod vt ecclefia pacem adipifcatur, vt aliquis vtilitati multorum feruetur, ficut Paulus apoftolus fecit,vtile eft petere auxilium.23.q.fex differentiæ, poft medium.

Quod epifcopi tenẽtur mutuo fibi præbere auxilium pro pace terrarum facienda,90.dift. præcipimus,& c.feq.

Quod infirmante epifcopo ipfi vicini in his, quæ fpectant ad officium pontificale,auxilium debent ferre,7.q.1.pontifices,c.3.& c.quamuis.

Quod facerdos qui fuerit de collegio,fi in aduerfitate fuæ ecclefiæ ab auxilio fe fubtraxerit, magis fchifmaticus quam facerdos iudicabitur, 3. quæft. 1.nulli.

Quod in præfenti vita confiliorum & orationum mutua auxilia poffunt auferri. 13.q. 2.in præfenti, de pen.diftinct. 6.§. 1. ante medium, de confe. dif. 4. quæris.

Quod oppreffis nõ ferentes auxilia cum poffint,peccant,23.q.3.c.oftendit,& c.non in inferenda.

Quod in damnum alterius nulli auxilium eft dandũ, 14.q.5 denique.

Quod malefactoribus auxilia non funt ferenda, 14. q.5.per totum.

De hac materia require in titulo de adiutorio.

ASTROLOGIA.Quòd aftrologia quia nihil confert ad falutem,fed potius mittit in errorem,à quo libet fideli eft poft ponenda.37.dift.legimus, §. fed contra,26.q.2.illud quod,circa finem.

BABYLON. Quòd Babylonis filia anima effe dicitur,quæ propter lubricas cogitationes filia Dei effe definit, de pœniten.dift. 3. in falicibus.

Quod amiffio glorię virginalis defignatur in ignominiofa deftructione Babylonis,32.q.5.fi Paulus.poft medium.

Quod ignis qui per feptuaginta annos Babylonicæ captiuitatis vixerat Iafone vendente facerdotiũ, in deteftationem fimoniæ extinctus fuit. 1.q. 1. ficut eunuchus.

BALAAM. Quòd Balaam qui pro mercede iniquitatis ab afina corripitur,ponitur in exemplũ, quòd prælatus propter culpam à fubdito,& doctus ab in docto poteft argui,2.q.7.fecuti,& c.nos fi incompetenter,& c.Paulus,2.

BALNEARE.Quòd balneare fe perfectis & religiofis licet,24.q.1.omnis.

Quod in die dominico balneum conceditur, dummodo non fiat per voluptatem,fed pro neceffitate,de conf.dift.3.peruenit.

BALSAMVS. Quòd balfamus à clericis ficut chrifma,vel baptifmus, non debet vendi, 1.q.1. dictum eft folere,& c.quibufdam.

Quod epifcopi de facultatibus ecclefiæ balfamum tenentur comparare,1.q.1.ftatuimus,1.

Quod epifcopus qui balfamum benedictum vendit, fimoniam committit,& damnationem perpetuam incurrit,1.q.1.placuit vt nullus epifcoporum.

BAPTISMVS. Quòd baptifmus triplex, fcilicet falutaris fpecificatur,videlicet fluminis, flaminis, & fanguinis,de confe.dift.4.baptifmi,& c. cathecumenum.

Quod tunc prodeft fanguinis,& flaminis, cum baptifmum fluminis non contemptus religionis, fed articulus neceffitatis excludit.de confe. dift.4. baptifmi vicem,§.quantum itaque.

Quod latro baptifmo fluminis & fanguinis baptizatus eft,quando Chriftum in cruce confeffus eft, de pœnit.dif.7.nullus expectet, circa prin.§.vlt.

Quod baptifmus fluminis fumpfit fimpliciter virtutem ex paffione Chrifti, de confec.diftinct.4. propriè.

Quod Pharao in aqua fubmerfus defignat quod diabolus omnes vires amittit in aqua baptifmatis, de conf.dift.4.nec quemquam, ante fin.

Quod baptifmi eft multiplex prærogatiua, videlicet quia poteft fufcipi fine alijs facramentis, fed non alia fine eo,1.q.1.fi quis per ignorantiam.

Item quia poteft dari à quocunque, quod non alia, 32.dift.c.præter.§.verum,& §.porrò.per totum.

Item quia eft fundamentum & ianua aliorum facramentorum,de conf.dift.4.cum itaque,in fi.

Item quia fine eo falus non habetur, de conf. dift. 4. firmiffimè.

Item quia p ipfum originale mortale,& veniale peccatum remittitur,non fic per alia, de confe. dift.4. regenerante & c.fine pœnitentia.

Item carens eo non poteft quis contrahere cum chriftiana,28.q.1.caue.

Quod fine inuocatione trinitatis non eft baptifmus, de conf.dift.4.fi reuera.& can fynodo.

Quod verus eft baptifmus, licet per imperitiam verba fubftantialia corruptè proferantur. de conf. di. 4.retulerunt.

Quod accedit verbum ad elementum,& fit baptifmi facramentum, 1.q.1.detrahe.

Quod non merita miniftrorum fed virtus Chrifti in baptifmo operatur.de confe.dift.4.baptifmus.

Quod character baptifmi non perditur per peccatũ, 1.queft.1.quòd quidam. ante medium. 32. quæft. 7.dicite.

Quod baptifmus paruulis valet ad falutem, etiam fi non recta intentione offerantur. de confecratio. di.4.non illud.

Quod in baptifmo fpiritualiter renafcitur homo, & membrum Chrifti efficitur.de confe.di.2.quia paffus.circa fi.& de confe.dift.4.ad hoc.

Quod nullus poteft faluus fieri,fi contemnit baptizari.15.q.1.firmiffime.

Quod in hoc quòd Chriftus mundus à peccato baptizari voluit exemplum baptizandi nobis in peccato natis dedit.de confe.dift.4.in baptizata eft, & c.non regenerabuntur.

Quod apoftoli fuerunt baptizati tempore Chrifti.de confe.dift.4.quando.& c.feq.

Quod verus baptifmus non tantum conftat in ablutione corporis,quantum in fide cordis, & baptifmus delet non folum originale, fed etiam actuale peccatum, de confecratio. diftinctio.4. regenerante.

Quod excepta neceffitate baptifmus à facerdotibus debet dari.93.dift.diaconi.de confecr.diftinctio.4. conftat.

Quod baptizandos catechizandi & exorcizandi debet præuenire officium.de confecra dift.4.fiue par uuli. vfque ad cap.venit facerdos.

Quod expofitio fignorum fufflationum & vnctionum & quorumlibet aliorum quæ in exorcifmo & catechifmo geritur, ponitur. de confecrat. dift.4. poftea.vfque ad c.venit.& c.1.

Quod interrogatio articulorum fidei debet præcedere baptifmum. de confecratio. diftinctione 4. prima,in fine.

Quod baptizandis adultis indicatur pœnitentia interior & non exterior.de confe.di.4. omnis.& duob. c.feq.& c.fine pœnitentia.ibid.

Quod excepta neceffitate, generalis baptifmus non debet fieri nifi ftatutis temporibus,fcilicet in Pafcha,& Pentecofte.de confecr. dift.4. non ratione. vfque ad cap.conftat.

Quod in primitiua ecclefia nõ licebat nifi prædictis tem-

Quod apocrypha sunt, quorum auctor secretus est. & quandoque si non ignoratur, tamen ab ecclesia nõ recipiuntur. ibid.
Quod apocrypha dicuntur quæ in ecclesia recipiuntur, sed in canone scripturarum non computantur. ibid.
APOSTATA. Quòd apostata est transgressor legis suæ cuiusque violator. 3. q. 4. beatus.
Quod obseruans diuinationes & sortilegia, sciat se à fide Christi apostatam, id est, retro abeuntem, 26. q. vlt. non obseruetis.
Quod fideles sub Iuliano apostata constituti obediebant sibi in his quæ erant pro republica, non contra fidem. 11. q. 3. Iulianus.
Quod enormitas criminis huius apostasiæ innuitur ex pœna Ananiæ. 17. q. 1. Ananias. 32. qu. 7. quid iu omnibus.
Quod apostata à fide non admittitur in testimonium contra aliquem. 2. q. 4. non potest. 3. qu. 4. alieni. & duobus c. seq.
Quod talis omnibus infamibus, & in infamia præponitur. 6. q. 1. infames. 3. q. 4. alieni. & c. si quis.
Quod apostasia religionis fit in postpositione tonsuræ & secularis vestis assumptione. 20. quæst. 2. si in qualibet.
Quod canonicus regularis si animi leuitate motus sine sui superioris licentia monachus efficitur, tanquam apostata redire compellitur, & punitur. 19. q. 3. mandamus.
Quod vouere Deo religionem & castitatem, & retro cedere damnabile est, 17. quæst. 1. qui bona. 27. dist. virgines. 20. quæst. 1. puellæ. 32. qu. 6. si Paulus. post medium.
Quod tales apostatæ peiores efficiuntur alijs peccatoribus. 47. distin. quantumlibet. 16. quæstio. 1. quidam.
Quod apostaticis qui professi sunt, non redduntur bona quæ ad ordinem portauerunt. 27. q. vlt. quicunque vult. §. vlt.
Quod apostatæ cogendi sunt ad redeundum. 27. dist. quod interrogasti. 20. qu. 1. quem progenitores, & q. 2. si in qualibet. & q. 3. pro clinus.
Quod reuersus in habitu & stallo, & in alijs punitur, 9. q. 3. mandamus.
Quod redire contemnentes excommunicantur. 20. q. 2. si in qualibet.
Item incarcerantur. 45. dist. cum beatus. §. Salomon.

De hac materiam habes vbi ponitur vagatio.

APOSTOLICA. Quòd apostolica sedes prælata est omnibus ecclesijs. 21. dist. quanto.
Quod ipsa est prima auctoritate & dignitate, licet Antiochena sit prior tempore. 21. dist. nunc autem. 24. q. 1. rogamus.
Quod apostolicæ sedi Constantinopolitana ecclesia subsit, nemo dubitare debet. 22. distin. de Constantinopolita.
Quod ipsius in iudicijs est maior auctoritas. 9. q. 3. patet. & c. ipsi sunt.
Quod nulli permittitur de eius iudicio iudicare. 17. q. 4. nemini. 21. dist. nunc autem.
Quod immediatè apostolicæ sedi subiecti, maximè qui propinqui sunt annuè se debent præsentare circa idus Maij. 93. dist. iuxta, & §. præcedenti.
Quod in apostolica sede neuter illorum qui ex concertantium temeritate fuerit ordinatus, est permittendus permansurus. 79. dist. si duo.
Quod apostolica sedes peccatores, & contumaces ad salutem quoquo modo attrahere debet. 17. distin. nec licuit.
Quod sine apostolicæ sedis licentia compagis, id est, sandalibus diaconis, & clericis, nec mappulis, vti non licet. 93. distinct. peruenit, 2. & §. præcedenti, & cap. illud.
Quod apostolicæ sedis auctoritate concilia vniuersalia sunt congreganda. 17. dist. multis, & c. regula, & c. concilia.
Quod ad apostolicam sedem sunt dubia, & ardua referenda. 17. dist. nec licuit. 19. q. 1. frater. 24. q. 1. rogamus. & duob. c. seq.
Quod apostolica auctoritate doctorum opuscula approbantur. 19. dist. si Romanorum.
Quod apostolicæ sedi specialiter reseruatur iudiciũ episcoporum 3. q. 6. dudum.
Item restitutio depositorum. 2. q. 6. ideo huic.
Item congregatio conciliorum. ibid.
Item restitutio hæreticorum. 1. q. 7. conuenientibus, circa principium.
Item exemptio episcoporum. 16. q. 1. frater.
Item determinatio quæstionũ in fide. 24. q. 1. quoties.
Item mutatio episcoporum. 7. q. 1. mutationes.
Item diuisio & vnio episcopatuum. 16. quæst. 1. temporis.
Item absolutio excommunicatorum ab eodem. 21. dist. inferior.
Item interpretatio antiquorum canonum, & scripturarum. 17. dist. nec licuit.
Item pallij datio. 100. dist. quoniam.
Item simoniacorum dispensatio. 2. q. 3. Paulum.
Item nouarum & difficilium quæstionum diffinitio, 17. dist. multis.
Item famæ restitutio. 2. quæst. 3. Euphemium. §. hinc colligitur.
Quod Christianis peccatum infidelitatis, seu paganitatis incurrit qui sedi apostolicę obedire contemnit. 81. dist. si qui sunt presbyteri, in fi. 93. dist. cathedram, 22. dist. omnes siue.
Quod apostolicis nolens obedire præceptis, à pontificalibus sit alienus officijs, & sit ruinę suæ dolo prostratus, 19. dist. nulli fas, 22. dist. c. 1. & 19. dist. ita cominus.
Quod apostolicis præceptis non est superbè resistendum, sed eius iugum est piè tolerandum, 12. di. preceptis apostolicis, 19. dis. in memoriam.
Quod ab apostolicis non licet institutis recedere, 11. dis. hoc, & c. consequens.
Quod apostolica sedes ab omnibus est honoranda, & ei obediendum est in memoriã beati Petri apostoli. Et quamuis iniustum videatur quòd mandat & intolerabile: tamen pia deuotione tolerandum est, 19. dist. in memoriam, & 13. dist. ante. 23. q. 1. quid culpatur.
Quod ex apostolica tuba sonora predicatione salus omnium vniuerso mundo exiuit, 19. di. in memoriam. 43. dis. si rector.
Quod quæcunque emanat ab apostolica sede, aut dicuntur, decretales epistolæ, 19. dist. c. 1. & c. in canonis.
Aut sanctiones, eadem dis. c. sic omnes.
Aut iugum vocatur, eadem dist. in memoriam.
Aut instituta, & constitutiones, eadem dis. enim vero, & 20. dis. de liberis.
Aut precepta, 19. dis. nulli fas est.
Aut concilium, 27. dis. regula.
Aut synodus, eadem dist. nec licuit, & c. multis.

De hac materia vide vbi agitur de Ecclesia Romana, & de papa, & de Dispensatione, & de sede Apostolica.

APOSTOLVS. Quòd apostolos, id est episcopos, & presbyteros dominus elegit: diaconos autẽ post ascensum Domini in cœlum apostoli sibi constituerunt episcopatus sui ministros, 93. dist. dominus noster, cap. pe.
Quod apostoli prius docti sunt à Christo, & posteà ab ipso ad predicandum missi, in exemplum quòd predicatores prius sacris literis debent insistere, nec tunc querant discere, cum ex officio alios debent docere. 36 dist. §. ecce.
Quod apostoli fuerunt pares Petro in apostolatu, sed non in administratione: & ipsum primum principem voluerunt: & septuaginta duos discipulos elegerunt, loco quorum successerunt episcopi, 21. dist. in nouo, & 22. dis. sacrosancta.
Quod apostolorum princeps Petrus factus est post peccatum in exemplum quòd quantuncunque magnus peccator post pęnitentiam non est repellendus à dignitate. 50. dis. considerandum.
Quod apostoli patres ecclesiæ fuerunt, pro quibus nati sunt eis filij, scilicet episcopi, 68. dis. quorum.
Quod apostolorum tempore Spiritussanctus visibiliter operabatur in sacramentis, 1. q. 1. multæ.
Quod apostolorum tempore multitudinis credentiũ erat cor vnum, & nihil erat eis proprium, sed erant eis omnia communia, & omnia ante eorum pedes ponebantur, quia instante persecutione ea possidere eis non licebat, 12. q. 1. dilectissimis.
Quod apostoli vxores suas, quas ante apostolatum duxerant, sine carnali commistione circunducebant, vt mercede prædicationis sustentarentur ab eis. 31. dist. omnino.
Quod Apostoli predia in Iudęa minimè possederũt, sed vendiderunt, & pretia eorum tantummodo ad fouendum egentes seruabant, quia futuram ecclesiam in gentibus præuidebant, 12. quę. 1. futuram, & c. seq.
Quod apostolos dominus ad predicandum misit sine auro, & virga, vt ab eis incentiua litis, & instrumenta tolleret vltionis, 11. q. 3. ita sæpè.
Quod ipsi omnibus sacramentorum dispensationem commisit, 19. dist. ita dominus.
Quod Christus ipsis vindictam prohibuit, quoniam eos volentes Samaritanos per ignem consumere, compescuit, 23. q. 4. quòd Christus.
Quod regulares imitatores Apostolorum sunt quantum ad proprietatum abdicationem, nec debent dicere, meum, vel tuum est. 52. q. 1. dilectissimis, 16. q. 1. ex auctoritate.
Quod episcopi & superiores quãtum ad dignitatem, & omnis presbyter quantum ad eucharistię confectionem, & ligandi, & soluendi potestatem habet, dis. 21. in nouo, 11. q. 3. absit, vt quicquam.
AQVA. Quòd aqua cum sale omnibus sacerdotibus benedici precipitur, de cons. dist. 3. aquam.
Quod in sabbato sancto ante chrismatis immissionẽ propter aspersionem debet accipi, de conse. dist. 4. in sabbato sancto.
Quod qui huius virtute aspergitur venialia delentur, & insidiæ diaboli cum phantasmatibus fugantur, de cons. dist. 3. aquam.
Quod huius institutionis efficacia in veteri lege est multipliciter præfigurata, de consec. distinct. 4. nec quemquam.
ARBITER. Quòd arbitri sunt qui consensu litigantium in iudices eliguntur, vt ipsorum sententię stent, 2. q. 6. à iudicibus, §. quod de arbitris. 11. q. 1. si clericus.
Quod non licet ab ipsis appellare, 2. q. 6. à iudicibus. ver. arbitrarij, & c. placuit. 2.
Quod nullus potest esse arbiter in ea causa in qua est iudex, 3. q. 7. infamis. ante fi. §. si quis verò.
Quod seruus arbiter esse non potest, 3. q. 7. infamis. in fine.
Quod infamis in arbitrio non excluditur, nec etiam filius in re patris, 3. q. 7. infamis, circa finem.
Quod arbitrij liberi nos condidit Deus, vt nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahamur, de pœn. dis. 2. vt cognouerunt, §. liber, circà fi.
ARCHIDIACONVS. Quòd archidiaconus nemo debet esse nisi sit diaconus, 70. dist. nullus episcopus, & duobus c. seq.
Quod debet tali conferri cui ętas debita cum prudentia, & vitæ merita suffragantur, dist. 60. innouamus, dist. 93. legimus. post medium.
Quod archidiaconus est coadiutor episcopi in ordinatione clericorum, 23. dist. subdiaconus, & c. seq.
Quod archidiaconi interest ministros ecclesię & parochiarum, vt officia sua diligẽter expleant cõmonere, 25. dist. perlectis, §. hi sunt.
Quod ipsius est de archipresbytero prouidere, 63. di. si in plebibus.
Quod non debet ab archipresbyteris, vel presbyteris pecunias, vel alia extorquere, 94. dist. dictum.
Quod non debet prebendas vel ecclesias cum cura animarum sine consensu episcopi conferre, 16. q. 7. nullus omnino.
ARCHIEPISCOPVS. Quòd archiepiscopus Grecè summus episcoporum dicitur Latinè. 21. distin. cleros.
Quod archiepiscopus ante pallij receptionem nec se debet vocare archiepiscopum, nec ea quæ sunt pontificalis dignitatis debet exercere. 100. distin. quoniam quidam.
Quod vltra tres menses consecrationis suæ non debet differre pro pallio laborare. 100. di. quoniam quidam.
Quod accipiens pallium, primo fidem catholicam debet profiteri, & iurare statuta sedis apostolicæ & conciliorum principalium custodire. 100. dist. quoniam.
Quod non potest vti pallio nisi intra suam prouinciam, & hoc tantum in missarum solemnijs. 100. dist. pallium tibi, & c. contra morem.
Quod archiepiscopus debet primatibus obedire. 99. distin. cap. 1.
Quod episcopi vocati sunt in partem solicitudinis archiepiscopi. 9. q. 3. c. 1. & c. seq.
Quod archiepiscopi interest episcopum confirmare & consecrare. 64. distinct. episcopi. c. extra. 15. dist. non debet.
Quod ipsius est cogere omnes sub eo diœceses, vt in officio diuino decantando à metropolitana ecclesia non discrepent, 12. dist. de his qui.
Quod episcopi prouinciales debẽt interesse electioni & confirmationi archiepiscopi, 63. dist. metropolitano. 66. dist. archiepiscopus.
Quod archiepiscopus non nisi in sua ciuitate debet à prouincialibus episcopis ibidem conuenientibus consecrari. 51. dist. qui in aliquo. in fine.
Quod excessus suffraganeorum suorum potest punire, 12. dist. de his qui. 10. q. 1. quia.
Quod omni anno semel prouincialem synodum tenetur facere, sed ibi de suffraganeorum rebus nil debet extorquere. 18. dist. quoniam.
Quod ipsius est causas dubias suffraganeorum diffinire, alioquin debet eos sedi apostolicę transmittere, 18. dist. de concilijs. 6. q. 4. si inter episcopos.
Quod archiepiscopus non debet iudicare causas eorum qui subsunt episcopis, nisi per consultationẽ, vel per appellationem ad ipsum fuerint deuolutæ, 17. dist. multis, 6. q. 3. scitote, 3. q. 6. peregrina, 9. q. 2. conquæstus.
Quod archiepiscopus potest absoluere quem suus suffraganeus excommunicauit ordine non seruato. 11. q. 3. si episcopus fortè, 2. q. 1. nemo.
Quod de his quæ sunt vtrique communia, archiepi-

 scopus

scopus sine consensu episcopi non debet se intromittere,9.q.3.c.1.

Item nec de his quæ sunt specialia episcopi, sicut beneficia conferre,deponere, & excommunicare, & huiusmodi,nisi ad ipsum fuerit appellatum, 9.q.2. nullus primas,6.q.3.scitote,9.q.3.conquestus.

Quod si negligens esset suffraganeus, præmissa trina admonitione archiepiscopus potest se de aliquibus intromittere 9.qu.3.cum simus.& c. per principalem.

Quod archiepiscopus suam prouinciam diuidere non potest, nec possunt esse duo archiepiscopi in vna prouincia,101.dist.peruenit.

Quod solus Papa suffraganeum à iurisdictione ipsius eximit,16.q.1.frater noster.

ARMA.Quòd arma victoriæ antiquorum patrum sunt nobis in exemplum spiritualium bellorum,& victoriarum.23.q.1.nisi bella.

Quod Apostoli ideo tradiderunt in ecclesia legi Iudeorum historias,vt per eas ad arma spiritualia informemur,23.q.1.nisi bella.

Quod contra arma persecutorum clericus debet se munire armis orationum & lachrymarum, 23.q.8. non pila quærant,& c.conuenior.ante med. distin. 36.c.vlt.

Quod Christos in Aegyptum ab Herode fugiens, & lapidibus Iudæorum cedens,docuit non arma armis, sed fugam persequentibus opponi, 23.quæst. 3.c.1.§.1.per totum.

Quod ideo dictum est Petro,Conuerte gladium tuũ in vaginam,vt clerici & prælati armis bellorum nõ vtantur,93.q.8.cum à Iudæis & tribus.c.seq.

Quod ecclesia cum à paganis impugnatur, non corporalia arma,sed Christum patienter expectat,16. qu.3.porrò.

Quod laicis ecclesiam, patriam, & socios defensando,licet arma sumere,23.q.3.per totum.

Quod prælatis & clericis licet laicos hortari contra inimicos fidei,& contra oppressores, 23.quæst.8. igitur.& c.seq.

ARGVMEMTATIO.Quòd.argumentatio quãdoque fit de minori ad maius.38.dist.si in laicis.

Item à maiori ad minus,32.q.5.si Paulus.

Item à toto ad partem,13,quæstione 5.pœnale, circa princ.

Item à parte ad totum, 32.q.4.meretrices.

Item à nominis interpretatione,16.q.1.placuit.

Exemplum ibidem in interpretatione monachi.

Item ab auctoritate. 32.q.1.dixit.

Item à simili.2.quæst.6. qui se scit, 2. quæst. 1. multi. in fine.

Item ab oppositis,vel contrarijs,8.q.1. sciendum.

ARROGANTIA. Quòd arrogantes dicuntur qui garrulitatem auctoritatem putantes, humiliter nesciunt inferre quod docent, 46.dis.c. 1. & seq. 49.d.s.hinc etenim.circa med.

Quod nihil est impudentius arrogantia rusticorum, 46.dis.c.1.

ARS. Quòd ars liberalium artium debet diligenter doceri quia per eam manifestantur diuina mandata,37.dis.de quibusdam.

ASPERITAS. Quòd asperitas immoderata correctionem non inducit,nec salutem, 45. dis.cum beatus,& c.recedite, & c.qui syncere,23.q.1. paratus, post med.

Quod neque multa asperitate exulcerandi sunt subditi, neque nimia benignitate dissoluendi. 45. distin.disciplina.& §.ex his omnibus.& c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de correctione,& austeritate.

AVARITIA. Quòd auaritia quę instituit meum, & tuum, est iuri naturali contraria, quod dictat omnia communia, 8.dis.differt,47. dis.sicut, 12.q. 1.dilectissimis,& c.duo.

Quod ipsa in terrenis rebus ad sufferendum aduersa fortes facit,in cœlestibus debiles,47.dis.omnes.

Quod excæcat rationem, & gratius intuetur aurum quàm solem,48.dis.sicut,& 37.dis.nonne.

Quod auaritia dicitur idololatria,vel fornicatio, 28. q.1.idololatria.1.q.1.cum omnis.

Quod auaritia facit adulari regib. vt hęreditates captent alienas.37.dis.nonne.

Quod hæreticus inscius auaro scienti coæquatur, 6. q.1.quæro.

Quod clericis, & maximè prælatis inhibetur.33. dist. his igitur,1.q.1.cum omnis,8.q.1.sunt in ecclesia, 10.q.1.relata,12.q.2.gloria.

Quod clericus aliena rapere conuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere probatur, 42. di. c.1. & 47. dis.sicut hi.

Quod pœna auarorum innuitur,14. quæs.4.ministri, 16.q.1.reuertimini,post med. & c.seq.circa fi.

AVDACIA.Quòd audacia humana per leges coercetur institutas,4.dis.factæ sunt.

AVCTORITAS.Quòd auctoritas regalis, & sacerdotalis tenetur defendere res ecclesiæ,23.q.5. res autem omnes.

Quod auctoritate sacra pontificum regitur iste mundus,97.dist.duo sunt.

Quod plenam auctoritatem habent rectores sedis apstolicæ,11.dis.consequens,& c.seq.

Quod longæuę consuetudinis nõ vilis auctoritas est, dummodo canonibus non sit contraria,11. dis.con suetudinis.

Quod auctoritati legis cedere debet vsus, siue consuetudo praua,maximè sedis apostolicę,11.dis. ca. 1.& c.seq.

AVGVRIVM.Quòd augurium quod fit in consideratione auium ad scientiam futurorum est ex traditione malorum angelorum,26.q.2.qui sine.

Quod hanc artem exercere vanitas est,& superstitio, 26.q.2. sed & illud.

Quod idololatriæ cultus est augurij superstitionibus implicari,26.q.2.sed & illud.

Quod augurijs deseruiens est ab ecclesia separandus,26.q.5.augurijs.

AVSTERITAS.Quòd austeritas indiscreta in vigilijs & orationibus reprehenditur, de cons. dis. 5. non mediocriter.

Quod melius est per mansuetudinem peccatores ab errore eruere, quàm per austeritatem in foueam perditionis propellere,45.dist.recedite.

Quod cum austeritate imperant qui subditos suos nõ cum tranquillitate corrigere,sed aspere reflectere festinant,45.dis.c.vera iustitia.

Quod quia Deus benignus est,dispensator eius austerus esse non debet,26.q.7.alligant.

AVRVM.Quòd aurum habet ecclesia, vt egentium necessitati & sibi & captiuorum redemptionibus deseruiat,12.q.2.c.aurum.per totum cap.

Quod sicut fulgor auri præualet metallo plumbi, sic pontificalis dignitas præualet regum diademati, 96.dis.duo.in fin.

Quod ideo Christus sine auro apostolos ad prædicandum misit,vt ipsis subtraheret causam litis, 11. q.3.ita.

Quod cum episcopatus auro emitur, anima perditur,1.q.1.cum ordinaretur.

Quod gratius intuetur cupidus aurum,quàm solem, 47.quæst.sicut.

Quod auro cito violetur iustitia,11.q.3.pauper.

AVXILIVM. Quòd auxilium ecclesia contra hostes non propter vltionem,sed propter defensionẽ potest petere à principe.23.q.3. Maximianus.

Quod vt ecclesia pacem adipiscatur, vt aliquis vtilitati multorum seruetur, sicut Paulus apostolus fecit,vtile est petere auxilium.23.q.sex differentiæ, post medium.

Quod episcopi tenetur mutuo sibi præbere auxilium pro pace terrarum facienda,90.dist. pręcipimus,& c.seq.

Quod infirmante episcopo ipsi vicini in his, quæ spectant ad officium pontificale,auxilium debent ferre,7.q.1.pontifices,c.3.& c.quamuis.

Quod sacerdos qui fuerit de collegio,si in aduersitate suæ ecclesiæ ab auxilio se subtraxerit, magis schismaticus quam sacerdos iudicabitur, 3. quæst. 1.nulli.

Quod in præsenti vita consiliorum & orationum mutua auxilia possunt auferri. 13.q. 2. in præsenti, de pen.distinct. 6.§. 1. antemedium, de conse. dis. 4. quæris.

Quod oppressis nõ ferentes auxilia cum possint,peccant,23.q.3.c.ostendit,& c.non in inferenda.

Quod in damnum alterius nulli auxilium est dandũ, 14.q.5 denique.

Quod malefactoribus auxilia non sunt ferenda, 14. q.5.per totum.

De hac materia require in titulo de adiutorio.

ASTROLOGIA.Quòd astrologia quia nihil confert ad salutem,sed potius mittit in errorem,à quolibet fideli est post ponenda.37.dist.legimus, §. sed contra,26.q.2.illud quod,circa finem.

BABYLON. Quòd Babylonis filia anima esse dicitur,quæ propter lubricas cogitationes filia Dei esse desinit, de pœniten.dist. 3. in salicibus.

Quod amissio glorię virginalis designatur in ignominiosa destructione Babylonis,32.q.5.si Paulus.post medium.

Quod ignis qui per septuaginta annos Babylonicæ captiuitatis vixerat Iasone vendente sacerdotiũ, in detestationem simoniæ extinctus fuit. 1.q. 1.sicut eunuchus.

BALAAM. Quòd Balaam qui pro mercede iniquitatis ab asina corripitur,ponitur in exemplũ, quòd prælatus propter culpam à subdito,& doctus ab indocto potest argui,2.q.7.secuti, & c.nos si incompetenter,& c.Paulus,2.

BALNEARE.Quòd balneare se,perfectis & religiosis licet,24.q.1.omnis.

Quod in die dominico balneum conceditur, dummodo non fiat per voluptatem,sed pro necessitate,de cons.dist.3.peruenit.

BALSAMVS. Quòd balsamus à clericis sicut chrisma,vel baptismus, non debet vendi, 1.q.1. dictum est solere,& c.quibusdam.

Quod episcopi de facultatibus ecclesiæ balsamum tenentur comparare,1.q.1.statuimus,1.

Quod episcopus qui balsamum benedictum vendit, simoniam committit,& damnationem perpetuam incurrit,1.q.1.placuit vt nullus episcoporum.

BAPTISMVS. Quòd baptismus triplex, scilicet salutaris specificatur,videlicet fluminis, flaminis, & sanguinis,de conse.dist.4.baptismi,& c. cathecumenum.

Quod tunc prodest sanguinis,& flaminis, cum baptismum fluminis non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.de conse. dist.4. baptismi vicem,§.quantum itaque.

Quod latro baptismo fluminis & sanguinis baptizatus est quando Christum in cruce confessus est, de pœnit.dis.7.nullus expectet, circa prin.§.vlt.

Quod baptismus fluminis sumpsit simpliciter virtutem ex passione Christi, de consec.distinct.4. proprie.

Quod Pharao in aqua submersus designat quod diabolus omnes vires amittit in aqua baptismatis, de cons.dist.4.nec quemquam, ante fin.

Quod baptismi est multiplex prærogatiua, videlicet quia potest suscipi sine alijs sacramentis, sed non alia sine eo,1.q.1.si quis per ignorantiam.

Item quia potest dari à quocunque, quod non alia, 32.dist.c.præter.§.verum,& §.porrò.per totum.

Item quia est fundamentum & ianua aliorum sacramentorum,de cons.dist.4.cum itaque,in fi.

Item quia sine eo salus non habetur, de cons. dist. 4. firmissimè.

Item quia p ipsum originale mortale,& veniale peccatum remittitur,non sic per alia, de conse. dist.4. regenerante & c.sine pœnitentia.

Item carens eo non potest quis contrahere cum christiana,28.q.1.caue.

Quod sine inuocatione trinitatis non est baptismus, de cons.dist.4.si reuera.& c.in synodo.

Quod verus est baptismus, licet per imperitiam verba substantialia corruptè proferantur. de cons. di. 4.retulerunt.

Quod accedit verbum ad elementum,& fit baptismi sacramentum, 1.q.1.detrahe.

Quod non merita ministrorum sed virtus Christi in baptismo operatur.de conse.dist.4.baptismus.

Quod character baptismi non perditur per peccatũ, 1.quest.1.quòd quidam. ante medium. 32. quæst. 7.licitè.

Quod baptismus paruulis valet ad salutem, etiam si non recta intentione offerantur. de consecratio. di.4.non illud.

Quod in baptismo spiritualiter renascitur homo, & membrum Christi efficitur.de conse.di.2.quia passus.circa fi.& de conse.dist.4.ad hoc.

Quod nullus potest saluus fieri,si contemnit baptizari.15.q.1.firmissime.

Quod in hoc quòd Christus mundus à peccato baptizari voluit exemplum baptizandi nobis in peccato natis dedit.de conse.dist.4.si baptizata est, & c.non regenerabuntur.

Quod apostoli fuerunt baptizati tempore Christi.de conse.dist.4.quando.& c.seq.

Quod verus baptismus non tantum constat in ablutione corporis,quantum in fide cordis, & baptismus delet non solum originale, sed etiam actuale peccatum, de consecratio. distinctio.4. regenerante.

Quod excepta necessitate baptismus à sacerdotibus debet dari.93.dist.diaconi.de consecr.distinctio.4. constat.

Quod baptizandos catechizandi & exorcizandi debet pręuenire officium.de consecra dist.4.siue paruuli. vsque ad cap.venit sacerdos.

Quod expositio signorum sufflationum & vnctionum & quorumlibet aliorum quæ in exorcismo & catechismo geritur, ponitur. de consecrat. dist.4. posteà.vsque ad c.venit.& c.1.

Quod interrogatio articulorum fidei debet præcedere baptismum. de consecratio. distinctione 4. prima,in fine.

Quod baptizandis adultis indicatur pœnitentia interior & non exterior.de conse.di.4. omnis.& duob. c.seq.& c.sine pœnitentia.ibid.

Quod excepta necessitate, generalis baptismus non debet fieri nisi statutis temporibus,scilicet in Pascha,& Pentecoste.de consecr. dist.4. non ratione. vsque ad cap.constat.

Quod in primitiua ecclesia nõ licebat nisi prædictis tem-

temporibus baptizare, modò in necessitate licet omni tempore,& in omni aqua. de consecratio.distin.3.celebritatem.

Quod antiquitus baptizandus dabat votum suum in scriptis,2.qu.1.legnm.

Quod paruuli si ante baptismum decedunt, propter originale peccatum damnantur.de consec.distin.4. firmissimè.

Quod ordinatus antequàm baptizatus nihil accipit, 1.qu.1.si quis per ignorantiam.

Quod baptismus non tollit irregularitatem bigamię, 34.dist.si quis viduam.

Quod sacerdos vadens ad baptismum semper chrisma debet portare secum. de consec.distin.4.nullus ministrorum.

Quod adulti fidem suam ante baptismum debent profiteri,de consec.dist.4.prima.

Quod paruulis prodest fides offerentium. de consec. dist.4.illud perscrutari,& c.hi qui apud.

Quod perfidia parentum non obest baptizandis sicut fides prodest.de conse.dist.4.quæris à me.

Quod monachi in suis monasterijs baptisteria habere prohibentur,18.qu.2.pridem.

Quod non licet monacho baptizare,vel pueros de baptismo suscipere,16.qu.1.placuit communi.& c. ex auctoritate.

Quod non licet abbati vel monacho de baptismate alios suscipere, nec commatres habere, de consec. dist.4.non licet.& c.seq.

Quod in necessitate licitè recipitur baptismus à quocunque,24.qu.1.si quem, 32.qu.4.iste,& ca.seq.de consec.dist.4. constat.

Quod etiam si in necessitate à patre conferatur carnali,non ideò pater in matrimonio suo impeditur, 30.quæst.1.ad limina.

Quod à Pagano,vel Iudeo si in forma ecclesię datur, verus est baptismus,de consec.dist.4. Romanus.

Quod à schismatico hæretico si in forma ecclesiæ datur,similiter recipitur,1.qu.1.dictum est à domino, §.quòd verò,cum duob.c.seq.

Quod à quocunque malo & peruerso homine, dummodo non peruersè detur,recipitur, 19.dist.secundum,de consec.dist.4.si inter,& duobus c.seq.

Quod quandoque baptizatur quis in fide dantis,cum scilicet fidelis adultus baptizat infantem. de consec.dist.4.constat.

Quod baptizatur quis in fide tantùm accipientis, vt cum adultus contritus recipit ab infideli. 1.quæ.7. qui in qualibet.

Quod baptizatur quis in fide tantùm patrinorum cũ paruulus fidelium præsentatur hæretico baptizandus,1.q.4.placuit.

Quod qui ab hæreticis scienter baptizantur, quia tũc nihil gratiæ receperunt, per impositionem manus sunt ecclesiæ reconciliandi, 1.qu. 1. quod quidam dicunt.de consec.dist.4.quamuis.

Quod baptismus simulatoriè, vel pro sanitate temporali acceptus verus est,nec reiteratur, de cons.dist. 4.solet etiam,& duobus cap.seq.

Quod talis baptismus non prodest ad salutem, nisi simulatione cessante,de consec. distin.4.tunc valere incipit.

Quod Simoni mago qui simulatoriè baptizatus fuit, & pòst non pœnituit,baptismus non profuit,27.dis. quod interrogasti.

Quod baptizans, & de baptismo suscipiens dicitur pater spiritualis,30.qu.1.ad limina,§.filia.

Quod baptizandus potest ter, vel semel immergi secundum diuersas consuetudines terrarum,de conse.dist.5.de trina.& 5.distinct.c.seq. & c.propter vitandum.

Quod totum corpus est in baptismo immergendum. de conse.dist.4.prima igitur.

Quod baptizata muliere prægnante fœtus in ea non baptizatur.de conse.dist.4.si ad matris,& duobus c. seq.& c. si baptizata.

Quod in dubio quisque baptizari debet,de conse. dis. 4.paruulos.

Quod non baptizatus baptizandum non potest de fonte suscipere.de conse.dist.4.in baptismate.

Quod baptizatum non debent plures accipere quàm vnus.de conse. distinct.4.non plures,& cap.in catechismo.

Quod non decens est,licet non sit prohibitum coniuges simul alterius puerum de baptismo leuare, 30. qu.4.quod autem.

Quod vno coniugum suscipiente puerum alterius in baptismo,vterq; fecisse iudicatur, & vterque compater efficitur,30.quæst.4.sciscitatur, & c.si quis.

Quod an valeat reddere debitum mulier, quæ proprium filium leuauit de baptismo,vide 36.quæst.1. per totum.

Quod in baptizatis manet concupiscentia,licet attenuata.de conse.dist.4.per baptismum.

Quod paruuli adulti facti tenentur ad fidem quam pro ipsis offerentes spoponderunt.de consecra. distinct.4.paruuli.

Quod hi qui pro baptizandis in baptismo spoponderunt,tenentur omnes symbolum,& orationem dominicam,& alia bona informare. de cons. distin. 4. vos ante omnia.

Quod adultus in infirmitate baptizatus, quia ex necessitate videtur fecisse,non debet ordinari, 57.distin.si quis in ægritudine.

Quod qui scienter rebaptizantur,Deum abnegare dicuntur,& per multam pœnitentiam reformantur, de consec.dist.4.eos quos.

Quod catholicum rebaptizare scienter, manifestissimum scelus est,de cons.dis. 4.rebaptizare.

Quod præcisi siue aliter apostatantes in fide,non sunt rebaptizandi, ne fiat iniuria characteri imperatoris.23.qu.7.quemadmodum membrum.

Quod rebaptizatus irregularis efficitur, & punitur, de conse.dist.4.qui bis,& c.seq.

Quod rebaptizatus etiam ignoranter non debet pro moueri,51.dist.qui in aliquo, 50.distin.confirmandum est,in fi.

BEATITVDO. Quòd beatitudo paradisi cœlestis à nemine extra ecclesiam posito percipitur,de con sec.dist.4.ecclesia paradiso.

Quod beatitudo est reuelatio gloriæ magni Dei, & saluatoris domini nostri Iesu Christi, de consecra. dist.5.ieiunium.

Quod beatitudo æterna solummodo membris Christi paratur,de pœn.dis.1.omnis qui non diligit.

BELLVM. Quòd bellum in hac vita duplex exercetur, scilicet carnale,& spirituale, 23. quæst.1. nisi bella.

Quod à perfectis bella carnalia non sunt peragenda, sed animæ certamina contra spirituales aduersarios desudanda,23.qu.1.nisi bella.

Quod apostoli ideò tradiderunt legi in ecclesia historias Iudæorum, vt per bella ipsorum quę gesserunt,ad bella spiritualia informemur, 23.quæst.1. nisi bella.

Quod ideò bella carnalia plerunque geruntur, vt ad pietatis iustitiæque societatem victis facilius consulatur,23.qu.1.paratus, in fi.& c.apud.

Quod sicut antiquitus ducibus concessum fuit bellare,sic & modernis, dummodo non bellent desiderio fundendi sanguinem, sed rempublicam pro fide Christi ampliandi,23.qu.4. si non. & c.displicet, & qu.1.noli.

Quod dicitur iustum bellum,& quid sit,multipliciter innuitur,23.qu.2.per totum.

Quod iustum bellum dicitur intuitu percipientis,qui ipsius ordinariam habet potestatem, 11. quæst. 3. Iulianus.

Quod dicitur iustum bellum intuitu obedientis,vt sit qui obtemperare debeat, 23. qu. 1. quid culpatur, & qu.8.conuenior.

Quod iustum bellum dicitur intuitu illius contra quem fit si meruit,23.quæst.2.cap.vlt.& quæst.5.de occidendis.

Quod iustum bellum dicitur intuitu eius propter qd' fit,puta propter iniuriam propulsandam,vel vindictam inferendam,23.qu.5.cum homo.

Quod iusta bella pro pacis studio geruntur, vt mali coerceantur,& boni subleuentur, 23.qu.1.apud veros,& qu.4.displicet.

Quod intentio mala licitum bellum facit iniustum, qu.1.militare.

Quod non pax quæritur, vt bellum exerceatur, sed bellum geritur,vt pax acquiratur,23.qu.1.noli.

Quod capto hosti in bello est miserandum, dummodo futurum periculum non timeatur.23.qu.1.noli, in fine,& qu.4.est iniusta.

Quod Sarraceni bellantes contra Christianos iustè à Christianis impugnantur, Iudæi verò quia seruiũt, patienter sustinentur,23. qu.8.dispar.

Quod possessiones ecclesiarum materiali gladio de mandato ecclesiæ defendi debent,15.qu.6. auctoritatem,23.qu.3.Maximianus.

Quod bella pro ecclesia sumpta, & contra excommunicatos & infideles meritoria sunt,23.quæst.5.omnium,& duobus c.seq.& qu. 8. vsque ad §.ecce.& q. 4.sicut excellentiam.

Quod morientes in bello ecclesiæ saluantur,23.qu.5. omnium,& quæst.8.omni timore.

Quod an episcopo liceat ad bellum proficisci sine licentia Papæ,23.qu.8.si vobis, & c.si quis episcopus.

Quod in hoc quòd Moses alijs pugnantibus non se immiscuit,sed orauit,exemplum dedit quòd prælati bellare non debent,nec bellis interesse, 36. dis.si suis vult.23.quæst.8.cap.1.cum tribus seq.& c.conuenior.

Quod prælati propter possessiones temporales principib. obnoxij sunt tributa bellorum siue aliarum rerum exoluere,23.q.8.§.ecce,& c.seq. vsque ad §. quamuis,& c.si vobis.

BENEDICTIO. Quòd benedictio solemnis super plebem tantùm datur ab episcopis,26. qu. 6. ministrare,de cons.dist.1.cum ad celebrandas.

Quod non solemnis potest dari à sacerdote celebrante præsente episcopo, sed non sine eius mandato 21.dist.denique.

Quod episcopus officio expleto debet dare benedictionem,de conse.dist.5.conuenit.

Quòd lecturis lectionum benedictio debet dari, 21. dist. denique.

Quod sacerdotis est benedicere, sed Dei est effectum benedictionis tribuere, 1.quæst. 1. dictum est à domino.

Quod consequens non est vt presbyter alijs benedicat,qui sua vulnera non curat, 28.distinctione, presbyterum.

Quod minor maiori benedictionem non debet dare, 21.dist.denique.

Quod die dominica populus de missa ante benedictionem sacerdotis egredi non præsumat, de conse.dist.1.missas die.& c.sequenti.

Quod populus non debet detrahere sacerdotibus, à quibus capit benedictionem, 6. q. 1. sacerdotes,38. dist.seriatim.

Quod coniugium non benedicitur à sacerdote, nisi virgo contrahat.32.dist.seriatim.

Quod sponsus cum sponsa ob reuerentiam benedictionis prima nocte debent in virginitate permanere,23.dist.sponsus.

BENEFACERE. Quòd bene fit etiam inuitis, quorum vtilitati potius consulitur quàm voluntati,23.qu.1.paratus post medium, 45. distinct. & qui emendat.

Quod bene facit quis latroni membra auferendo, quia ex hoc cogitur à malo opere cessare,23. qu.3. si quis.

Quod medicus benefacit phrenetico ipsum ligando, & pater filium indisciplinatum castigando,licet ipsis inuitis,23.q.4.ipsa pietas,& c.seq.q. 1.c.paratus, ante fi.5.q.5.non omnis,& c.seq.

Quod benefacere non debet quis alicui in damnum alterius,14.q.5.denique,& c.fortè.

Quod clericis maximè Deo seruientibus bene fieri debet,11.qu.1.Christianis,12.qu.1.quia tua.

Quod qui non ex amore,sed timore bene facit, reputatur non facere,23. qu. 5. ad finem, 32.qu.5.sicut enim,de cons.dist.5.quidquid,86. dist.non satis.

Quuod bene facienti si ex hoc aliquod malum pręter suam voluntatem contigerit,non imputatur. 23.q. 5.de occidendis,in fin.

BENEFICIVM. Quòd beneficia ecclesiæ danda sunt clericis quibus parentum bona non suffragantur,1.qu.2.clericos,& c.seq.

Quod illis debentur clericis qui in ecclesia vigillanter deseruiunt,1.q.2.clerici,86.dist.non satis.

Quod qui parentum bonis sustentari possunt,si beneficia ecclesiastica suscipiunt sacrilegium committunt,1.qu.2.clericos, & c.seq.& c.si quis.

Quod prælatus in beneficio conferendo potius debet attendere vitæ meritum, quàm consanguinitatis gradum.8.qu.1. Moses.

Quod sicut anima non viuit corporaliter sine corpore, sic ecclesia non proficit sine beneficijs corporalibus,1.qu.3.si quis obiecerit.

Quod pro beneficio ecclesiastico non pastillum, nec aliud quantumcunque minimum dari debet, 1.qu. 3.si quis obiecerit.

Quod illi qui emunt, vel vendunt ecclesiastica beneficia,simoniam incurrunt, & beneficio frustrantur, 1.qu.3.si quis dator,& c.seq.

Quod quia beneficia ecclesiastica domini Dei sunt, ideò vendi non possunt. 1.qu. 3.saluator.ante med.

Quod clerici criminosi beneficijs ecclesiasticis sunt priuandi,81.dist.si quis amodo.

Quod presbytero irregulari beneficium suum ecclesiæ ex dispensatione conceditur.50.dist.studeat.

BENIGNITAS. Quòd benignitas nimia non debet resoluere subditos,nec nimia asperitas exulcerare,45.dist.disciplina, & c.qui syncera,& cap.licet nonnunquam, & c.sunt nanque.

Quod multa agenda sunt cum inuitis quadam benigna asperitate,23.qu.1.paratus.

Quod benignitas seruanda est in correctione, 23.qu. 4.quod Christus.45.dist.licet nonnunquam.

BIGAMVS. Quòd bigamus ad ordines eligi non potest,31.qu.1.quomodo, 32. distin. seriatim,33.& 34.dist.per totum.

Quod per bigamiam quilibet irregularis efficitur, 32.dist.maritum.34.dist.cognoscamus,& c.seq.

Quod baptismus non delet irregularitatem bigamiæ ante contractæ,34.dist.si quis viduant, 16.dist.acutius.& c.vna,28.qu.3.acutius.

Quod bigamus non promouetur, hoc est propter defectum sacramenti,16.dist.acutius,& c.vna.

Item propter prærogatiuam sacerdotalis dignitatis. 26.dist. vna,& §.bigamus.

Item propter suspitionem futuræ incontinentiæ, 82. dist.proposuisti,in fine.

Item quia talis qui matrimonia frequentauit, non potest esse orator castitatis, 16.distinct. vna.& §. bigamus.

Quod an ille sit bigamus qui duxit in vxorem quam prius coitu fornicario corrupit virginem, 30. qu. 5. qualis. 24. dist. præcipimus. 51. dist. qui in aliquo. 32. dist. nemo. 35. dist. maritum.

Quod ille nō est bigamus qui duxit sponsam alterius non tamen carnaliter à primo cognitam. 34. distin. Valentino.

Quod bigamus reputatur qui vxorem suam post adulterium scienter cognoscit. 34. distinctio. si cuius, & cap. seq.

Quod qui contrahit cum corrupta de facto licet contrahere non possit de iure, tanquàm bigamus reputatur. 28. dist. presbyter.

Quod qui credens se cum virgine contrahere, inuenit eam cognoscendo corruptam bigamus reputatur, nec debet promoueri. 51. dist. qui in aliquo.

Quod cum bigamo potest dispensari, & facilius in ordine suscepto quàm in suscipiendo. 50. dist. quicunque pœnitens.

Quod clericus per bigamiam irregularis effectus retinet priuilegium clericale. 34. dist. lector.

De bigamia require, vbi agitur de ordine, & vbi agitur de Dispensatione.

BLASPHEMVS. Quòd blasphemans Deum debet pœnis debitis subiacere. 24. q. 4. non inuenitur. 11. q. 3. imperatores. 25. dist. qualis.

Quod in Spiritum sanctum blasphemat, qui sacris canonibus derogat. 25. q. 1. violatores.

Quod verbum Domini tunc blasphematur cum contemnitur. 33. q. 5. cum caput.

Quod Michael angelus, qui diabolo noluit inferre blasphemiam, ponitur in exemplum, quòd à maledictione puri esse debemus. 34. q. 3. si igitur.

Quod blasphemantes baptismum Christi per potestates debent puniri. 23. q. 4. quoniam.

Quod blasphemantes exemplo Apostoli per excommunicationem satanæ debent tradi. 24. q. 3. apostolicæ. 23. q. 4. qui peccat. ante medium.

BOS. Quòd bos & asinus tunc simul ad arandum coniunguntur, quando diuersæ professionis homines in vno officio simul sociantur. 16. quæstio. 7. in nona.

Quod Deo ideò cura non est de bobus, quia facta brutorum Deus non discutit. 15. quæst. 1. c. firmissimè. §. ex eo.

BRVTVM. Quòd brutis animalibus, eo quòd ratione carent, peccatum non imputatur. 15. q. 1. c. firmissimè. §. ex eo.

Quod in lege bruta animalia peccatis hominum fordidata iubentur interfici, non propter peccatū, sed quia replicant memoriam facti. 15. q. 1. mulier.

CAIN. Quòd Cain, quia præuaricationē propter fratricidium incurrit, sententiam maledictionis reportauit. 24. q. 3. cum ergo. §. sed qui.

Quod Deus despiciendo munera Cain, antè damnauit fratricidium mente conceptum quasi opere adimplesiet, de pœn. dist. 1. nunquid.

Quod Cain qui peccatū fratricidij negauit, indignus temporali pœna fuit, de pœn. dist. 3. Iudas.

Quod Abel esse renuit quem Cain malitia non exercet. 23. q. 4. hæc autem.

CHAM. Quòd Cham qui ex eo quòd patris verenda non operuit, maledictus est: ponitur in exemplū quòd maiorem æmulationem incurrunt qui spiritualibus patribus non deferunt. 2. quæst. 7. sacerdotes, & reliqui, & cap. sententia, & cap. plerunque. 15. q. 5. de crimine.

CALCVLVS. Quòd calculus est carbo: quo purgatus est Esaias propheta. 8. quæst. 1. in scripturis. in fin.

Item calculus est determinatio sententiæ. 6. quæst. 4. si inter.

CALIX. Quòd calix & patena nullo modo debent esse de ligno sicut in primitiua ecclesia, sed ex auro, & argento, vel saltem stanno, de conse. dist. 1. vasa, & c. vt calix.

Quod ideò prohibetur ne fiat calix de ligno, quia porosum est, eadem dist.

Item nec de vitro, quia fragile est.

Item nec de cupro, quia prouocat vomitum.

Item nec de auricalco, quod contrahit rubiginem, de conse. dist. 1. vasa. & c. vt calix.

Quod sacerdotibus solemniter cum ministris celebrātibus non licet calicem tollere, nisi ipsis per diaconos porrigatur. 93. dist. diaconi sunt.

CALVMNIA. Quòd calumniari est falsis criminibus intendere. 2. quæstio. 3. si quem. §. notandum.

Quod inconsultus calor ex impetu mentis proueniēs calumniæ vitio caret. 2. qu. 3. si quem. §. notandum. post medium.

Quod calumniantes ad vindictam poscit similitudo supplicij. 2. q. 8. quisquis. 5. quæst. 6. qui calumniam, & c. seq.

Quod vestis quæ non propter necessitatem, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam. 21. q. 4. c. 1.

CANON. Quòd canon Græcè, Latinè regula nuncupatur. dist. 3. canon.

Quod sancti patres canones diuino instinctu sanxerunt. 23. q. 2. hoc ipsum. 28. q. 1. violatores.

Quod liber canonum apostolorū inter apochryphos ponitur. 15. distinct. sancta Romana. 19. distinct. canones.

Quod violare canones patrum, est Spiritum sanctum blasphemare. 25. q. 1. violatores.

Quod secundum canones ecclesiæ Romanæ tenentur viuere aliæ ecclesiæ, quia ab ipsa habent principiū, 11. dist. nolite.

Quod canones tanquàm catholici ab omnibus sunt recipiendi, & qui non. 16. dist. per totum. 20. dist. de libellis, & duobus c. seq.

Quod si canones sibi quandoque contradicunt, illis est standum, quorum antiquior & potior est auctoritas. 33. q. 2. hoc ipsum.

CANONICI. Quòd canonici canonicè viuere debent. de conse. dist. 5. in omnibus.

CANTVS. Quòd cantus ecclesiæ inuentus est vt ad compunctionem vocet animos audientium. 21. dist. cleros, ante finem. de consecra. dist. 5. non mediocriter.

Quod in ecclesia deuotione cordis est cantandum, & theatrales cantus non sunt exercendi. 92. dist. cantantes. de conse. dist. 5. non mediocriter. 38. dist. sedulò. 12. q. 1. quia.

Quod secundum solemnitatem temporum cantus est exercendus 25. dist. perlectis. ante fin.

Quod plerunque dum in cantando ad fauorem populi blanda vox quæritur, congrua vita deseritur. 92. dist. in sancta.

Quod gloria in excelsis, & alleluia, nō semper est cantandum. de conse. dist. 1. hi duo.

Quod diaconi Romanæ ecclesiæ, quia solemnioribus officijs debent deseruire: cantare tempore officij prohibentur. 92. dist. in sancta.

Quod clericus, vel presbyter inter epulas mensæ cantans, est excommunicandus. 22. q. 1. clericum.

Quod clerici cœtibus non misceantur vbi amatoria, & turpia decantantur, de consecra. distin. 5. nullus presbyterorum.

Quod inter festum, & Paschæ & Pentecostes, tantùm tres psalmos ad nocturnos canimus per totum annum, si festum est, nouem, si verò feria, duodecim recitamus, de conse. dist. 5. in die.

Quod nemo debet obedire episcopis, vel abbatibus cū mandant cantari missas pro hæreticis. 11. q. 3. si quis episcopus aut abbas.

De hac materia habes vbi agitur de Missa, & vbi agitur de officio.

CAPVT. Quòd caput sequi debent membra. 12. dist. non decet. 11. dist. nolite, de consecr. distin. celebritatem.

Quod indecens est si membra perfectiora sunt capite, 61. dist. miramur.

Quod capite languescente facilius membra corporis inficiunt. 6. quæst. 1. sunt plurimi. §. verum. & cap. ex merito.

Quod totum corpus morbis inuaditur, si languor in capite curatus non fuerit. 2. q. 7. sicut inquit.

Quod caput dicitur Romana ecclesia. 12. dist. cap. 1. & seq. 3. q. 6. dudum.

CHARACTER. Quòd character in baptismo imprimitur. 23. q. 4. displicet. circa med.

Quod character baptismi non perditur ex quocunque peccato. 32. q. 7. licet. 1. q. 2. quod quidam. ante med. 23. q. 4. displicet. circa med.

Quod apostatæ à fide non sunt rebaptizandi, ne iniuriam faciat characteri Imperatoris. 23. qu. 7. quemadmodum.

Quod schismaticus qui ab hæretico, vel conuerso in forma ecclesiæ baptizatur, characterem recipit, de consec. dist. 4. quomodo. ante med.

CARDINALIS. Quòd sanctus Syluester primus videtur fuisse, qui ministros domini Papæ collaterales appellauit Cardinales. 2. q. 5. præsul.

Quod Cardinali diacono à subdiacono vsque ad lectores omnes debent exhibere honorem. 93. distin. à subdiacono.

Quod vacante sede Apostolica episcopi Cardinales alijs sibi adiunctis debent sine dilatione Papam eligere. 23. dist. in nomine domini. 79. dist. per totum.

Quod summus Pontifex non nisi à Cardinalibus & à clericis religiosis est inthronizandus. 79. dist. c. 1.

Quod qui sine canonica electione cardinalium, & clericorum religiosorum præsentia inthronizatus fuerit, non apostolicus, sed apostaticus habeatur. 79. dist. c. 1.

Quod olim non eligebant Papam nisi presbyteri, & diaconi cardinales. 79. distin. oportebat, & duobus cap. seq.

Quod cardinales episcopi in consecratione Papæ vice funguntur metropolitani. 23. distinct. in nomine domini.

Quod cardinalibus conceditur cum alijs clericis, & laicis inuasorem sedis apostolicæ anathematizare. 79. dist. si quis pecunia.

De hac materia habes vbi agitur de electione Papæ.

CHARITAS. Charitas quid sit, & de diuersis eius effectibus, de pen. dis. 2. per totum.

Quod præcepta charitatis duo sunt, scilicet amor Dei & amor proximi, 8. q. 1. in scripturis, ante finem.

Quod vbi charitas non est, non potest esse iustitia, 24. q. 1. vbi sana.

Quod qui charitatis iussa spernit, Deum qui charitas est, tanquàm iudas prodit. 11. q. 3. abijt.

Quod charitas quæ operit multitudinem peccatorū, proprium est donum bonorum, 1. quæst. 1. multæ autem.

Quod qui sunt in charitate, participes sunt omnium bonorum ecclesiæ, de consec. distinct. 4. ecclesiæ charitas.

Quod tunc est perfecta charitas in homine, quando nihil aliud quam Christum quærit, de pœ. dist. 2. charitas est, in fin.

Quod verba sunt postponenda quæ veritatem inflāt, & charitatem vulnerant, 99. dis. ecce.

Quod non est charitas, sed languor, vbi mali mores non corriguntur, 23. q. 5. non putes.

CAROLVS. Quòd Carolus imperator primus vocatus fuit ab Hadriano papa pro defensione ecclesiæ, 73. dist. Hadrianus. 23. q. 8. hortatu.

CASTITAS. Quòd castitas siue continentia Deo placet, quam non facit necessitas, sed voluntas, 33. q. 5. tunc saluabitur, circa med.

Quod absque castitate omnia opera sunt imperfecta, 33. q. 5. tunc saluabitur.

Quod castitas non aliter quàm inspiratiuè habetur, 28. dis. de his.

Quod ipsam seruare est viam arctissimam & difficilē incedere, 28. dis. de his, & 33. q. 5. tunc saluabitur, circa med.

Quod pauci casti, & sine carnali vitio inueniuntur, 50. dis. quia sanctitas tua, in fi.

Quod nemo potest gloriari se castum cor habere, de pœnit. distinct. 2. §. fugerat sanctus Dauid, circa medium.

Quod castitas mentis non aufertur per violentiam illatam corpori. 32. q. 5. per totum ferè.

Quod non corrumpitur corpus, nisi primùm animus corrumpatur, 32. q. 5. non potest, & quinque capi. seq.

Quòd virgo violenter oppressa, non debet se sacris virginibus coæquare, 32. q. 5. illæ.

Quod sine actu impudico castitas corporis perditur. 32. q. 5. nec solo.

De hoc require vbi agitur de pudicitia.

Quod in virginali & viduali castitate excellentiam inuenire ampliorem quàm in matrimonio experitur, 27. q. 1. nuptiarum.

Quod ordini sacro castitas est annexa, 84. dist. cum in preterito. & 31. dist. aliter.

Quod quia tempore gratiæ non generis successio, sed vitæ perfectio quæritur ideò sacerdotibus continentiæ castitas imperatur, 32. qu. 4. recurrat. §. his itaque. in fine.

Quod clerici orientalis ecclesiæ ante sacros ordines matrimonio coniuncti, etiam post in sacris cū vxoribus licitè possunt stare, 31. dist. ca. quoniam. §. hoc autem, & c. seq. & 32. dist. si quis.

Quod tempore sancti Gregorij subdiaconis & suprà præcepta est continentia, 31. dist. ante triennium.

Quod sicut episcopi, ita ministri altaris debent esse casti. 31. dist. lex continentiæ.

Quod nullus ad altaris ministerium debet accedere, nisi castitas eius antè fuerit approbata. dist. 31. ante triennium.

Quod qui fidem castitatis Deo vouerunt, irritum faciendo damnationem incurrunt, 27. q. 1. c. 1.

Quod post professam continentiam clericus secularis vel monachus matrimonium contrahere nō potest. 27. q. 1. per totum.

CASVS. Quòd casum appetit, qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus per abrupta ascēsum quærit, 48. dist. sicut.

Quod est malum cadere à proposito, & posteà simulare propositum, 12. q. 1. certè.

Quod casus aliorum nullum debet retrahere à bono proposito, 17. q. 1. qui bona.

Quod inordinatus zelus ad emendandum subditum deterius interdum facit cadere prælatum, 24. q. 3. non in perpetuum.

Quod

De hac materiam habes vbi agitur de Euchariſtia,& vbi agitur de Miſſa.

De hac materia plura inuenies de excommunicatione, vbi agitur de ſententia.

& cap.de his,& c.presbyter, 32. di.eos, & c. erubescant,33.dist.habuisse, 81. dist.si quis amodo,& tribus c.seq.82.dist.ferè per totum.
Quod ipsorum officium quando per sententiam sunt damnati,audiri non debet 15.q.vlt.81.dist.si qui sine,32.dist.cap.nullus,& c.præter hoc.
Quod concubinæ eorum vendi, vel in seruitutem redigi debent,32.dist.eos,81.dist.quidam.
Quod filij ipsorum in seruitutem ecclesiæ vbi nati sunt debent deputari,15.q.8.cum multæ,in fine.
Quod moniales cognoscentes debent deponi, 27.q.1. si quis episcopus.
Quod non debent interesse spectaculis vanis, vel nuptijs,28.dist.presbyterum.44.dist. nullus. de conse. dist.5.non oportet.
Quod tabernas sine necessitate non debent intrare, 44.dist.non oportet clericos, & c.clerici ibidem, & cap.nullus.
Quod magicis artibus, augurijs, vel incantationibus intendentes debent deponi,26.q.5. non oportet.& duobus cap. seq.
Quod clerici arma ferre non debent,23.q.8.clerici.& c.sequen.
Quod nec verè nec iocosè pugnare debent, 23. qu.8. quicunque clericus.
Quod nec debent iudicium sanguinis ferre, 23. qu.8. sæpè principes,& c.his.
De libertate clericorum data per Imperatores, 16.q. 1.generaliter,23.q.8.c.tributum, §.quamuis.
Quod qui ad solius Dei iudicium reseruantur, à nullo iudice seculari debent iudicari,11.q.1.sacerdotibus.circa medium,12.q.1.futuram.
Quod defenduntur ab ecclesia, 24. quæst. 3. paternarum.
Quod non accusantur à laicis.11.q.1.nemo.
Quod non debent trahi ad iudicium seculare maximè sine consensu episcopi, 11.quæst.1. nullus iudicum. vsque ad cap.iudices, & ca. peruenit vsque ad c.clericum.
Quod clericus quandoque debet respondere coram iudice laico, videlicet cum ipse se subijcit ex permissione episcopi,11.q.1.clericum.
Item si causa per Papam fuerit delegata.10.qu.3.relatum,11.q.1.istud,23.q.5.non vos, post medium, & tribus cap.sequen.
Quod clerici coram episcopo sunt conueniendi, 11. q.1.si qui.& cap. de persona.& duobus cap. seq.16. quæst.7.filijs.
Quod clerici alios clericos ad iudicium seculare trahentes puniuntur,11.q.1.nolite. & duobus cap.seq. 11.q.1.si quis clericus.
Quod ex causa capi, & ligari possunt à laicis,23.qu.5. non vos.post medium.& tribus cap.seq.
Quod clericus episcopum suum contemnens vel coniurationem procurans, degradatus traditur iudici seculari,11.q.1.si quis sacerdotum, &c. coniurationum,& quatuor cap.sequenti.
Quod de ordinatione clericorum habes.24.distin.per totum.Et de hoc infrà vbi agitur de ordine.
Quod clerici antequàm ordinentur,debent examinari,& debent promittere fidelitatem & castitatem, 23.dist.quanquam,28.di.nullum,& c. quando, & c. de his,& tribus c.seq.
Quod non debent intitulari in duabus ecclesijs, 21.q. 1.cap.1.& seq.
Quod vitiati corpore promoueri non debent, 36. di. illicitos,55.di.c.1.3.4.5.& 6. quæst.1.infames.circa finem.
Quod vitiati corpore sine culpa promouentur, 55. dist.qui patrem.
Quod serui non promouentur nisi prius libertati donentur,54.dist.c.1.& quinque c.seq. & c.si seruus,& quatuor cap. seq.
Quod si seruus sine scire domini ordinatur in clericum reddetur domino repetenti, 54. dist.nullus.& c.de reb.§.cæterum.& quatuor c.seq.& c.si seruus.
Quod qui coniugium perfecerunt cum non virginibus non promouentur,34. distin. curandum, & sex cap.sequen.
Quod coniugati nisi prius continentiam vouerint nō promouentur, nec ministrare debent in sacris, 28. dist.assumi,& c.seq.& c. de Syracusanæ,& 32.distin. eos.& c.placuit.
Quod curiales,& histriones non promouentur,2.dist. per totum,53.dist.legem.
Quod ab illicitis quæstionibus debent abstinere, 14. q.3.clerici.& duobus c.seq.47.dist.omnes.
Quod clerici pro beneficio medicinę Dei munera nō debent accipere,23.dist.his igitur.
Quod vsurarij non debent esse,& deprehensi puniantur,14.qu.4.si quis oblitus, 46. dist.seditionarios,& duobus c.seq.47.dist.episcopus.
Quod clerici debent res ecclesię bene dispensare, & non superfluè expendere,14.qu.1. episcopus.
Quod non licet ei de sumptibus ecclesiæ filios suos in studio philosophiæ procurare,37.distinct.legant.& cap.sequen.
Quod clericus de rebus hæreditatis, vt de laboribus conquisitis potest filijs,vel proximis subuenire, 12. qu.2.episcopus qui filios.& q.3.placuit.
Quod non licet clerico habere beneficium cui sufficit patrimonium,16.q.1.cap.vlt.in fine.
Quod parochias, vel ius alterius clericus non debet vsurpare,13.q.1.ecclesias,circa prin.
Quod peregrinari non debet sine licentia episcopi, 16.q.1.cunctis.de conse.dist.5.non oportet.1.
Quod non residens punitur, 7.q. 1.peruenit.& tribus c.seq.& cap.si quis in clero.
Quod clericus non de rebus ecclesiæ, sed de reb. per ipsum acquisitis potest facere testamentum,12.qu. 3.c.1.& duobus cap.seq.& q.3. cap. 1.& quæst.5.ferè per totum.
Quod si intestatus decesserit,in omnib.rebus succedit ecclesiæ,12.quæst.3.quicunque,& quæst.5.sicubi.& cap.sequen.
Quod clerici extranei non debent suscipi sine literis sui episcopi,71.dist.extraneo,&c.seq. 72.dist.clericum,93.dist.nulla,19.qu.2.alienum.
Quod trāsmarini clerici cum plurimis ipsorum testimonijs sunt recipiendi,98.dist.per totum.
Quod clericis non est iniungenda solemnis pœnitentia,50.dist.confirmandum,& §.proxi.suprà.
Quod clerici vix,vel nunquam rectè pœnitent. de pe. dist.1.mensuram.
Quod melius est habere paucos bonos clericos,quàm multos inutiles,23.dist.tales.
COACTIO. Quòd coactio voluntati contraria excusat peccatum,15.qu.1.quod autem,§. sed hoc. & c.merito.
Quod seruitia coacta Deo non placent, 23. quæst. 6. iam verò.
Quod confessio per coactionem extorta non præiudicat,15.q.6.si quandoque à sacerdotibus.
Quod Iudæi ad fidem Christi non sunt cogendi. 5. dist.de Iudæis.
Quod heretici redire ad ecclesiam cogitur,nam medicus bene ligat phreneticum, & excitat lethargicum,33.qu.4.ipsa pietas,& c.quid faciet.
Quod medicus bene vulnera incidit ferro ignito, quę fomenta non sentiunt,1.q.1.reperiuntur.
Quod bene castigat pater filium indisciplinatum, & magister discipulum,33.qu.4.ipsa pietas.
Quod Paulus per violentiam intrare ecclesiam est compulsus,23.q.4.nimium.& cap.displicet.
Quod in Euangelio ad nuptias nolentes compellunt intrare,33.q.4.ipsa pietas.
Quod Angelus Agar ancillam ad dominam suam reuerti compulit,23.q.4.quando.
Quod Apostolus tradidit hominem in interitum carnis vt spiritus eius esset saluus,23.q.4.qui peccat.
Quod qui legitimè in voto suo non permansit,vt ad illud reuertatur est cogendus,27.dist. quod interrogasti,45.dist.de Iudæis,16.q.1.quidam.
Quod coactus monasterium intrans si pòst nunquam consenserit,liber exit,20.qu.5.præsens.
Quod nemo propter iuramentum imminente necessitate factum reus esse debet iuramenti, 22. q.4.inter cetera.
Quod apostatantes in fide & alij peruersi cogendi sunt per flagella malum relinquere,23.q. 4. displicet.vsque ad finem quæstionis,& q.5.per totum.

Eadem materia est de inimicis.

COADIVTOR. Quod coadiutor datur episcopo propter infirmitatem,& senectutem, 7.q. 1. scripsit mihi.& quatuor c.seq.& c.quamuis.
COGITATIO. Quod cogitatio non meretur pœnam lege etiam ciuili cum suis terminis est contenta.de pœ.dist.1.c.vulgaris.§.cogitatio. & suprà ead. distinct.cogitationis.
Quod cogitatio peccati mortalis cum cōsensu etiam sine opere nefario lege diuina damnatur, 49. dist. hinc etenim.ante finem.
Quod cum ex immunda cogitatione sequitur pollutio,culpa cogitationis lachrymis est lauanda, 6.distin.testamentum,& c.seq.
Quod dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur,dist.49.hinc etenim.
Quod cogitationis statum erigere non valet quem vsus terrenæ solicitudinis curuum tenet, 49. distin. hinc etenim.ante medium.
COGNATIO. Quod cognatio spiritualis quędam non est consanguinitas, sed inter filios spiritualis proximitas,30.q.3.c.1.& 3.
Quod contrahitur in baptismo aliquem suscipiendo, vel ad chrisma retinendo,30. q.4. si quis ex vno.
Quod propter vnionem carnis ad vnionem spiritus non transitur,30.qu.4.post vxoris.

De hac materia require de affinitate.

COGNITIO. Quòd cognitio Dei in præsenti habetur per fidei soliditatem,24.qu.1.quia.
Quod ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem per bonam operationē adiuuamus,49.dist.hinc.circa medium.
Quod qui infirmitatem suam cognoscens humiliter iacet,per consolationem Dei ad fortia opera surgit.50.dist.quid est.in fi.
Quod qui sibi per arrogantiam candorem iustitię seu sapientiæ tribuit,à luce supernæ cognitionis se excludit,49.dist.hinc.circa medium.
Quod pro fide & vtilitate ecclesiæ seculares principes quandoque ad concilia admittuntur, 16.distin. nos.& cap.sequen.
Quod archiepiscopus potest facere concilia prouincialia sua auctoritate,18.dist.si episcopus,& c.seq.
Quod episcopi secundum tempus ordinationis suæ loca in concilijs debent tenere,17.dist. episcopos.
COLVMBA. Quòd.columba dicitur materialiter. 2.qu.7.non omnis.
Item dicitur Spiritus sanctus,vt illud, Descendit Spiritus sanctus vt columba super ipsum.de conse.dist. 4.aliud.
Item dicitur gratia Spiritus sancti,vt illud,Eiecit vendentes & ementes columbas,1.qu.3. saluator, post medium.
Item dicitur ecclesia columba, vt illud, Vna est columba mea.de conse.distin.4. aliud, 1. quæst.1.remissionem.
Item dicitur columba simplicitas mentis, 16. qu. 1. si cupis,6.qu.1.ex merito,in fine,36.dist. qui ecclesiasticis,§.ecce.
Item dicitur columba vita contemplatiua, vt illud, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? 7.qu.1.aduersitas.ante finem.
Quod sicut columba gemens à molestijs quęrit volare,sic bonus cupit dissolui,& esse cum Christo, 7.q. 1.aduersitas.ante finem.
Quod cathedras columbarum vendunt qui indignis ecclesiæ beneficia conferunt, 16.quæst.7.& hoc.circa medium.
Quod columbas vendunt qui sacros odines largiendo pretium pecuniæ vel laudis quærunt, 1.q.3.non solùm.& c.saluator.ante finem,& c.ex multis.
Quod per gemitum columbæ, id est, ecclesiæ remissio peccatorum datur, 1.qu.1.remissionem.
Quod non omnis qui dicit pax vobis, quasi columba est audiendus,2.qu.7.non omnis.
Quod omnes simplicitatem columbæ debent habere,6.qu.1.ex merito.36.dist. qui ecclesiasticis, §.ecce,in fin.
COMESSATIO. Quòd comessatio est gulæ intēperantia,44.dist.§.1.& c.seq.
Quod gulosi festa sanctorum se indignè celebrare putant nisi comessationibus deseruiant, 44.dist.c.1.in fin.& c.comessationes.
Item si comessationes laicis damnabiles sunt, multò magis sacerdotibus imputantur ad gehennam, 44. dist.non liceat,§.seq.

Similis materia est vbi agitur de cibo & conuiuio.

COMMVNICATIO. Quòd communicatio malorum non maculat aliquem, sed consensio factorum, 23.qu.4.si quis à catholica.
Quod communicatur malo quando facto eius consortium approbationis adiungitur, 23. q.4.à malis.
Quod exemplo Christi communicare debemus peccatoribus vt ipsos lucremur,23.q.4.infideles.
Quod participes efficiuntur pœnæ qui se à communione malorum non separant, 24. qu.1.didicimus. circa medium.

Quod nota contra adhærentes inimicis Dei, & Ecclesiæ.

COMPASSIO. Quòd compassio est quantum ad pœnam quoddam genus persecutionis,7.q.1.aduersitas,ante med.
Quod vera iustitia compassionem habet, 45. dist.vera,32.qu.4.est iniusta.
Quod compassio siue ad peccatores, siue ad egentes debet esse cum discretione, 23. quæst.4.duo.88.distin.pulchra.
Quod peccantibus in infirmitate compatiendum est, 3.q.9.indicas,45.dist.recedite.
Quod arguuntur prælati, qui in subditos desæuiunt sæueritate magis quàm compassione, 45. distinct. recedite.
Quod vacuum nomen Christi tenet qui necessitatem patientibus non compatitur, 86. distin.fratrem, & c.non satis,7.q.1.omnes.
COMPATERNITAS. Quòd compaternitas efficitur vno coniugum alterum aliquem in baptismo vel chrismare tenente,30.qu.4.si quis.
Quod abbates, vel monachi non debent esse compatres,de cons.dist.4.non licet abbati, & c.seq.16.q.1. placuit communi nostro,18.q.2.peruenit.
Quod vxorem compatris quis ducere potest cuius ipsa com-

qui consanguineas ducunt in vxores, 35. quæst. 2. coniunctiones.

Quæ personæ admitti debeant ad accusandum, vel ad testificandum consanguinitatem inter coniunctos, 35.q.6.per totum.

De hac materia habes vbi agitur de Matrimonio.

CONSCIENTIA. Quòd conscientia sola si accusat, liber sine accusatione esse non potest, 11.q.3.in cunctis.

Quod dum conscientia in oculis domini, non accusat, sentiant homines quidquid libet, 11. quæst. 3. senti.

Quod quem de libro vitæ non delet iniqua conscientia nec delere potest humana ignorantia, 11.qu.3. quod obest.

Quod qui confidens de conscientia sua famam suam negligit, crudelis est, 12.quæst.1.nolo, 11. quæst. 3. non sunt.

Quod conscientia nobis est necessaria, fama proximo. 12.q.1.nolo.

Quod quando Deus iudex erit, alius testis quàm conscientia nostra non erit. 11.q.3.custodi.

Quod tunc gloria nostra est testimonium conscientiæ nostræ, quando de quo homines nos vituperãt. nostra conscientia liberos nos demonstrat, 11.q.3. inter verba.

Quod in præceptis & prohibitionibus quidquid fit cõtra conscientiam, ædificat ad gehennam, 28. q. 1. omnes.§.ex his.

CONSECRATIO. Quòd consecratio ecclesiæ non debet fieri nisi cum missæ celebratione de consec.dist.1.c.1.& c.de fabrica.

Quod altari maiori in quo sunt reliquiæ, non violata ecclesia etiam à fundamentis reparata sine missa consecrari potest, aliàs non. de cons. distin. 1. de fabrica.

Quod sine reliquiis sanctorum ecclesiæ, vel altaria non sunt consecranda.de consecra.dist.1. de fabrica.& c.placuit.

Quod funera mortuorum maximè infidelium ante consecrationem ecclesiæ de ecclesia sunt eijcienda, de consecra.dist.1.ecclesiam in qua.

Quod quãdiu paganus, vel infidelis iacet in ecclesia, non est consecranda, de consecra.dist.1.ecclesia.

Quod dotari debet ecclesia antequam consecretur, 16.quæst.7.præ.& c.si plures.de consecra.dist.1.capitu.nemo.

Quod ecclesiam, quam patronus non pro deuotione, sed pro quæstu cõstruxerit, episcopus non debet cõsecrare, nisi omni conditione contraria exclusa, de cons.dist.1.si quis basilicam, 16. q.7.præ. & duobus cap.seq.10.q.1.si quidam.

Quod ecclesia quocunque casu læsa manentibus parietibus consecratis non debet reconsecrari, de cons.dist.1.si motum, & c.seq.

Quod si ligne fuerit consumpta, est reconsecranda, de conse.dist.1.ecclesijs.

Item si parietes à fundamento fuerint reparati, de consecr.dist.1.de fabrica.

Quod si ecclesia homicidio, vel fornicatione polluta fuerit, aqua benedicta sale respersa reconciliabitur, de cons.dist.1.si motum.

Quod vbi nec scriptura, nec testes inueniuntur, propter dubium ecclesia est consecranda, de conse. dis.1.solemnitates.1.

Quod ligna ecclesiæ consecratæ ad vsum religiosorum non laicorũ debet admitti.de cõs.dist. 1.ligna.

Quod anniuersarius ecclesiæ, vel episcopi, maximè Papæ per annos singulos est agendus. de cons. disti.1.solemnitates, 1.& 2.

Quod consecrare dicitur simul sacrare. 24.qu.1.pudenda.

Quod ille archiepiscopus, vel episcopus consecratus non dicitur, sed execratus, quem simul sacrare cõiunctis membris non agnoscit ecclesia, 24.quæst.1. pudenda.

Quod consecrationi archiepiscopi omnes comprouinciales episcopi debent interesse, 66.dist. archiepiscopus.

Quod electus in archiepiscopum, vel episcopum intra tres menses debet consecrari. 100. distin. quoniam quidam.

Quod electus in archiepiscopum (etiam sit, sit episcopus) ante receptionem pallij non potest alios consecrare, 100.dist.§.1.

Quod qui est consecratus ab illo qui non habuit ius consecrandi, iterum est consecrandus, 68. di. sicut. & cap.seq.

Quod in episcopum non consecratur in cuius domũ hospitalitatis causa amicus nunquam intrauit, 85. dist.archidiaconum Florentinum.

Quod cum multa discussione in episcopum quis debet consecrari, 65.di. de persona, & capitu.seq. 23. distin.illud.

Quod episcopus ante consecrationem ad fidem catholicam tenendam, & ad plura alia se obligat, 23. dist.quamquam.

Quod episcopus cum assensu prouincialium episcoporum ad minus cum tribus episcopis die dominica vbi archiepiscopo placuerit debet consecrari, 51.di.qui in aliquo.circa finem.75.distinct.ordinationes.

Quod electus in episcopum si intra quinque menses negligit consecrari, archiepiscopus debet sibi de alio prouidere, 100.dist.quoniam quidam.

Quod ante, 25.annos virgines non sunt consecrandę, 77.dist.placuit.

Quod diaconissa nisi sit, 40.annorum, nõ est consecranda, 78.dist.nemo.

Quod corrupta non est consecranda, 26.dist.acutius, 20.q.1.deuotis.

Quod non consecrantur nisi per episcopum, 26. quæstio.6.cap.1.

Quod debet consecrari in veste professionis suæ, quã semper debet deferre, 23.dist.sanctimonialis.

Quod excepta necessitate infirmitatis virgines non sunt consecrandæ nisi in epiphania, & per hebdomadam paschę: & in festis Apostolorum, 20. quæstio.1.deuotis.

De hac materia habes vbi agitur de Velo.

CONSENSVS. Quòd consensus est voluntatis eius quę quis diligit obsecundare, & auertere se ab eo quem ipsi sentit aduersum, 93.dist.si inimicus.

Quod consentire dicitur qui peccanti amabilem se præbet, 93.dist.si inimicus.in medio, 86.dist.odio.

De consensu malo habes, 18.quæst.2.quis. & 2.quæst. 1.in primis.

Quod communio malorum non maculat, sed consensio factorum.23.q.4.si quis à catholica.

Quod secundum prophetam immundum non tangit qui malorum cum quibus habitat actibus non consensit.23.q.4.tolerandi sunt, & c.ecce inquiunt.

Quod non prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erratne.83. di. consentire, & c.quid enim prodest.

Quod error cui non resistitur, approbatur, & negligere cum possis perturbare peruersos, nihil aliud est quàm fauere, 83. dist. error.2. quæst.7. negligere. 17.quæst.3.§.1.

Quod qui peccantem non arguit, sed defendit, acrius quàm ille qui peccauit coercendus est, 11. q.3. qui consensit.

Quod episcopus qui criminibus consentit aliorum, ab officio est deponendus, 83.dist.si quis episcopus. & cap.seq.

Quod facientem & consentientem par pœna constringit.2.quæst.1.notum sit.in fine, 3. quæst.4. consanguineorum.

Quod mala non sunt quæ nec crimine mentem implicant, nec conscientiam ligant, 15. quæst.1. illa cauenda.

Quod non est crimen quod infertur reluctanti, & nõ consentienti, 15.q.1.non est.& c.vltimo.

Quod sicut culpa non est concupiscentia in corpore dormientis, multò magis est absque culpa in corpore non consentientis, 15.q.1.si concupiscentia.

Quod pudicitia potius vult quælibet mala tolerare: quàm malo consentire, 32.q.5.ita.

Quod in ordinatione archiepiscopi consensus aliorum episcoporum comprouincialium si non sunt præsentes, per literas est habendus, 64.di. episcopi.

Quod infantes cum consensu parentum ad religionem debet suscipi, 20.q.2.oportet.

Quod parentes filiam duodecim annos habentem de monasterio extrahere non possunt si per annum & diem eam ibi esse consenserunt, 20.q.2.puella.

CONSILIVM. Quòd consilia euangelij non sunt in pręcepto, sed in hominis arbitrio, 14.q.1.quisquis, & cap.seq.

Quod consilium est, voluntatis, pręceptum autem necessitatis, 14.q.1.§.quod pręcipitur.

Quod qui consilio domini non vtitur, minus boni adipiscitur, 14.q.1.quisquis.

Quod homines in dubijs requirere debent consilia, 16.q.2.visis.& 20.di.c.vlt.11.q.3. excellentissimus.

Quod experti grauesque moribus pro consilio sunt requirendi, 1.q.1.estote.

Quod malorum potius consulendum est vtilitati quã voluntati.23.q.1.paratus.post medium.

Quod merito arguitur qui consilia sapientium & recta suadentium non vult suscipere, 84.dist.cap.1.

Quod qui dat bonum consilium, pręsentis vitę habet subsidium, & ęternę remunerationis consequitur pręmium, 12.q.2.bonæ.

Quod propter malum consilium consiliarij puniuntur, 86.dist.tanta.in fi.

Quod pro consilio dato potest recipi temporalis remuneratio, 11.q.3.non licet, 14. quęst. 3. non sanè.

Quod homicidæ dicuntur per quorum consilium homines extinguũtur. de pœn. distinct.1. periculosè & c.noli.

Quod archiepiscopus in diœcesi suffraganei absque eius consilio nil agere debet, 11. quæst. 3.ferè per totum.

CONSPIRATIO. Quòd omnis conspiratio (pręcipuè clericorum & religiosorum) damnatur, 11. q. 1:coniurationum.

Quod conspiratio notata est in coniuratione.

CONSTANTIA. Quòd cõstantia seruãda est in iuramentis & promissis, 22.q.4.innocens.in fin.

Quod omnibus in Christo viuere volentib. necessaria est constantia in persecutionibus, 7. quæst. 1. suggestum.

Quod tanta debet esse fidelium constantia, vt prius auferatur vita quàm fides, 23. quæst.8. conuenior. ante finem.

Quod vbi non prælatus sed fides quæritur, constantia pręlatis præcipitur, 7.quæst. 1. aduersitas. ante medium.

Quod qui suis meritis constans & firmus est, non turbatur alienis, 24.q.1.non turbatur.

CONSTANTINVS. Quòd Constantinus Imperator Christianus factus publicè dedit licentiã christianos fieri, & ecclesias fabricari, 12. quæst.1. futuram.

Quod ipse Constantinus ecclesiam beati Petri apostoli construxit, & sedem imperialem successoribus beati Petri reliquit, 12.q.1.futurum, 96.di.Constantinus.

De reuerentia ipsius maximè ad clericos, & presbyteros, 96.dist.in scripturis. 12.q.1.futuram. 96. distin. Constantinus, 11.q. 1.continua.§. imperator constantinus & cap.sacerdotibus.

Quod palatium Lateranense & Romanam vrbem omniumq; Italiæ & occidentalium regionum prouincias successoribus beati Petri assignauit, 96. distin.Constantinus.

Quod beatus Gregorius ostendit eum fæliciter vitam terminasse, dicens piæ memoriæ, contra illos qui mendaciter asserũt ipsum rebaptizatum, 11.q. 1.sacerdotibus, 12.qu.1.futuram. vbi dicitur religiosissimus fuisse.

Quod dedit priuilegium, vt sicut Romanus imperator esset caput totius mundi, sic & Romanus Pontifex esset caput omnium ecclesiarum, 96. di. constantinus.

CONSTITVTIO. Quòd constitutio est quod Rex, vel Imperator constituit, 2.dist.constitutio.

Quod constitutio debet esse honesta tempori & loco conueniens.4.dist.erit autem lex.

Quod constitutionis causa est humanam coercere audaciam, & nocendi faculatem refrænare, 4.distin.§.1.

Quod tenenda est pro lege vbi sacra scriptura non contradicit, 11.dist.in his, 10.dist.lege.

Quod illicita est, quæ est contra Apostolos & Euangelia, vel alias sacras scripturas, 10.dist.non licet.

Quod triplex est origo constitutionum ecclesiasticarum, 11.dist.ecclesiasticarum.

Quod cõstitutiones ecclesiæ maximè Romanę, sunt seruandæ, 11.dist.nolite. & cap. hoc vestræ.38. distinct.nulli.

Quod earum transgressores puniuntur.12. dist.præceptis, 55.dist.nullus, 6.q.1.infames.

Quod constitutiones regum, & principum obsequi debent ecclesiasticis institutis, 10.distinctio.lege.& cap.sequen.

Quod pro loco, tempore & personarũ qualitate mutatur constitutio, 50.dist.vt constitueretur, 61. di. §.his, 10.q.3.priscis & c.seq. 11.dist.catholica.

De hac materia habes vbi agitur de Statutis.

CONSVETVDO. Quòd consuetudo est ius moribus institutum, quod lege deficiente pro lege suscipitur, 1.dist.consuetudo.

Quod longæua consuetudo, quæ non est contraria canonibus, est seruanda, 11.dist.consuetudinis, 12. dist.scit sancta Romana. & quinque cap. seq. 10.q. 1.decreuimus.

Quod consuetudo peruersa ex diuturnitate non leuigat crimen, sed auget, 24.q.1.schisma.

Quod binus actus consuetudo dicitur, 25. quæst. vlt. ita nos.

Quod ratio & veritas consuetudinem semper excludunt.8.dist.veritate.& duobus cap.seq.11. dist. ca. 1.& seq.

Quod quando consuetudini veritas suffragatur, nil ea firmius debet teneri. 8.dist.frustra.12.dist.illud. vsque ad.§.hoc autem.

Quod diuersitas consuetudinum pro loco & tẽpore dummodo non sint veritati contrariæ, non est repro-

qui conſanguineas ducunt in vxores, 35. quæſt. 2. coniunctiones.

Quæ perſonæ admitti debeant ad accuſandum, vel ad teſtificandum conſanguinitatem inter coniunctos, 35.q.6.per totum.

De hac materia habes vbi agitur de Matrimonio.

CONSCIENTIA. Quòd conſcientia ſola ſi accuſat, liber ſine accuſatione eſſe non poteſt, 11.q.3.in cunctis.

Quod dum conſcientia in oculis domini, non accuſat, ſentiant homines quidquid libet, 11. quæſt. 3. ſenti.

Quod quem de libro vitæ non delet iniqua conſcientia nec delere poteſt humana ignorantia, 11.qu.3. quod obeſt.

Quod qui confidens de conſcientia ſua famam ſuam negligit, crudelis eſt, 12.quæſt.1.nolo, 11. quæſt. 3. non ſunt.

Quod conſcientia nobis eſt neceſſaria, fama proximo.12.q.1.nolo.

Quod quando Deus iudex erit, alius teſtis quàm conſcientia noſtra non erit. 11.q.3.cuſtodi.

Quod tunc gloria noſtra eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quando de quo homines nos vituperãt. noſtra conſcientia liberos nos demonſtrat, 11.q.3. inter verba.

Quod in præceptis & prohibitionibus qnidquid fit cõtra conſcientiam, ædificat ad gehennam, 28. q. 1. omnes.§.ex his.

CONSECRATIO. Quòd conſecratio eccleſiæ non debet fieri niſi cum miſſæ celebratione de conſe.diſt.1.c.1.& c.de fabrica.

Quod altari maiori in quo ſunt reliquiæ, non violata eccleſia etiam à fundamentis reparata ſine miſſa conſecrari poteſt, aliàs non. de conſ. diſtin. 1. de fabrica.

Quod ſine reliquis ſanctorum eccleſiæ, vel altaria non ſunt conſecranda.de conſecra.diſt.1. de fabrica.& c.placuit.

Quod funera mortuorum maximè infidelium ante conſecrationem eccleſiæ de eccleſia ſunt eijcienda, de conſecra.diſt.1.eccleſiam in qua.

Quod quãdiu paganus, vel infidelis iacet in eccleſia, non eſt conſecranda, de conſecra.diſt.1.eccleſia.

Quod dotari debet eccleſia antequam conſecretur, 16.quæſt.7.præ.& c.ſi plures.de conſecra.diſt.1.capitu.nemo.

Quod eccleſiam, quam patronus non pro deuotione, ſed pro quæſtu cõſtruxerit, epiſcopus non debet cõſecrare, niſi omni conditione contraria excluſa, de conſ.diſt.1.ſi quis baſilicam, 16. q.7.præ. & duobus cap.ſeq.10.q.1.ſi quidam.

Quod eccleſia quocunque caſu læſa manentibus parietibus conſecratis non debet reconſecrari, de conſ.diſt.1.ſi motum, & c.ſeq.

Quod ſi ligne fuerit conſumpta, eſt reconſecranda, de conſe.diſt.1.eccleſijs.

Item ſi parietes à fundamento fuerint reparati, de conſecr.diſt.1.de fabrica.

Quod ſi eccleſia homicidio, vel fornicatione polluta fuerit, aqua benedicta ſale reſperſa reconciliabitur, de conſ.diſt.1.ſi motum.

Quod vbi nec ſcriptura, nec teſtes inueniuntur, propter dubium eccleſia eſt conſecranda, de conſe. diſ.1.ſolemnitates.1.

Quod ligna eccleſiæ conſecratæ ad vſum religioſorum non laicorũ debet admitti.de cõſ.diſt. 1.ligna.

Quod anniuerſarius eccleſiæ, vel epiſcopi, maximè Papæ per annos ſingulos eſt agendus. de conſ. diſti.1.ſolemnitates, 1.& 2.

Quod conſecrare dicitur ſimul ſacrare. 24.qu.1.pudenda.

Quod ille archiepiſcopus, vel epiſcopus conſecratus non dicitur, ſed execratus, quem ſimul ſacrare cõiunctis membris non agnoſcit eccleſia, 24.quæſt.1. pudenda.

Quod conſecrationi archiepiſcopi omnes comprouinciales epiſcopi debent intereſſe, 66.diſt. archiepiſcopus.

Quod electus in archiepiſcopum, vel epiſcopum intra tres menſes debet conſecrari. 100. diſtin. quoniam quidam.

Quod electus in archiepiſcopum (etiam ſit, ſit epiſcopus) ante receptionem pallij non poteſt alios conſecrare, 100.diſt.§.1.

Quod qui eſt conſecratus ab illo qui non habuit ius conſecrandi, iterum eſt conſecrandus, 68. di. ſicut. & cap.ſeq.

Quod in epiſcopum non conſecratur in cuius domũ hoſpitalitatis cauſa amicus nunquam intrauit, 85. diſt.archidiaconum Florentinum.

Quod cum multa diſcuſſione in epiſcopum quis debet conſecrari, 65.di. de perſona, & capitu.ſeq. 23. diſtin.illud.

Quod epiſcopus ante conſecrationem ad fidem catholicam tenendam, & ad plura alia ſe obligat, 23. diſt.quamquam.

Quod epiſcopus cum aſſenſu prouincialium epiſcoporum ad minus cum tribus epiſcopis die dominica vbi archiepiſcopo placuerit debet conſecrari, 51.di.qui in aliquo.circa finem.75.diſtinct.ordinationes.

Quod electus in epiſcopum ſi intra quinque menſes negligit conſecrari, archiepiſcopus debet ſibi de alio prouidere, 100.diſt.quoniam quidam.

Quod ante, 25.annos virgines non ſunt conſecrandę, 77.diſt.placuit.

Quod diaconiſſa niſi ſit, 40.annorum, nõ eſt conſecranda, 78.diſt.nemo.

Quod corrupta non eſt conſecranda, 26.diſt.acutius, 20.q.1.deuotis.

Quod non conſecrantur niſi per epiſcopum, 26. quæſtio.6.cap.1.

Quod debet conſecrari in veſte profeſſionis ſuæ, quã ſemper debet deferre, 23.diſt.ſanctimonialis.

Quod excepta neceſſitate infirmitatis virgines non ſunt conſecrandæ niſi in epiphania, & per hebdomadam paſchę: & in feſtis Apoſtolorum, 20. quæſtio.1.deuotis.

De hac materia habes vbi agitur de Velo.

CONSENSVS. Quòd conſenſus eſt voluntatis eius quẽ quis diligit obſecundare, & auertere ſe ab eo quem ipſi ſentit aduerſum, 93.diſt.ſi inimicus.

Quod conſentire dicitur qui peccanti amabilem ſe præbet, 93.diſt.ſi inimicus.in medio, 86.diſt.odio.

De conſenſu malo habes, 18.quæſt.2.quis. & 2.quæſt. 1.in primis.

Quod communio malorum non maculat, ſed conſenſio factorum. 23.q.4.ſi quis à catholica.

Quod ſecundum prophetam immundum non tangit qui malorum cum quibus habitat actibus non conſenſit. 23.q.4.tolerandi ſunt, & c.ecce inquiunt.

Quod non prodeſt illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat errante. 83. di. conſentire, & c.quid enim prodeſt.

Quod error cui non reſiſtitur, approbatur, & negligere cum poſſis perturbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fauere, 83. diſt. error. 2. quæſt.7. negligere. 17.quæſt.3.§.1.

Quod qui peccantem non arguit, ſed defendit, acrius quàm ille qui peccauit coercendus eſt, 11. q.3. qui conſenſit.

Quod epiſcopus qui criminibus conſentit aliorum, ab officio eſt deponendus, 83.diſt.ſi quis epiſcopus. & cap.ſeq.

Quod facientem & conſentientem par pœna conſtringit. 2.quæſt.1.notum ſit.in fine, 3. quæſt.4. conſanguineorum.

Quod mala non ſunt quæ nec crimine mentem implicant, nec conſcientiam ligant, 15. quæſt.1. illa cauenda.

Quod non eſt crimen quod infertur reluctanti, & nõ conſentienti, 15.q.1.non eſt.& c.vltimo.

Quod ſicut culpa non eſt concupiſcentia in corpore dormientis, multò magis eſt abſque culpa in corpore non conſentientis, 15.q. 1.ſi concupiſcentia.

Quod pudicitia potius vult quælibet mala tolerare: quàm malo conſentire, 32.q.5.ita.

Quod in ordinatione archiepiſcopi conſenſus aliorum epiſcoporum comprouincialium ſi non ſunt præſentes, per literas eſt habendus, 64.di. epiſcopi.

Quod infantes cum conſenſu parentum ad religionem debet ſuſcipi, 20.q.2.oportet.

Quod parentes filiam duodecim annos habentem de monaſterio extrahere non poſſunt ſi per annum & diem eam ibi eſſe conſenſerunt, 20.q.2.puella.

CONSILIVM. Quòd conſilia euangelij non ſunt in pręcepto, ſed in hominis arbitrio, 14.q.1.quiſquis, & cap.ſeq.

Quod conſilium eſt, voluntatis, pręceptum autem neceſſitatis, 14.q.1.§.quod pręcipitur.

Quod qui conſilio domini non vtitur, minus boni adipiſcitur, 14.q.1.quiſquis.

Quod homines in dubijs requirere debent conſilia, 16.q.2.viſis.& 20.di.c.vlt.11.q.3. excellentiſſimus.

Quod experti graueſque moribus pro conſilio ſunt requirendi, 1.q.1.eſtote.

Quod malorum potius conſulendum eſt vtilitati quã voluntati. 23.q.1.paratus. poſt medium.

Quod merito arguitur qui conſilia ſapientium & recta ſuadentium non vult ſuſcipere, 84.diſt.cap.1.

Quod qui dat bonum conſilium, pręſentis vitę habet ſubſidium, & ęternę remunerationis conſequitur pręmium, 12.q.2.bonæ.

Quod propter malum conſilium conſiliarij puniuntur, 86.diſt.tanta.in fi.

Quod pro conſilio dato poteſt recipi temporalis remuneratio, 11.q.3.non licet, 14. quęſt. 3. non ſanè.

Quod homicidæ dicuntur per quorum conſilum homines extinguũtur. de pœn. diſtinct.1. periculoſè & c.noli.

Quod archiepiſcopus in diœceſi ſuffraganei abſque eius conſilio nil agere debet, 11. quæſt. 3.ferè per totum.

CONSPIRATIO. Quòd omnis conſpiratio (pręcipuè clericorum & religioſorum) damnatur, 11. q. 1.coniurationum.

Quod conſpiratio notata eſt in coniuratione.

CONSTANTIA. Quòd cõſtantia ſeruãda eſt in iuramentis & promiſſis, 22.q.4.innocens.in fin.

Quod omnibus in Chriſto viuere volentib. neceſſaria eſt conſtantia in perſecutionibus, 7. quæſt. 1. ſuggeſtum.

Quod tanta debet eſſe fidelium conſtantia, vt prius auferatur vita quàm fides, 23. quæſt.8. conuenior. ante finem.

Quod vbi non prælatus ſed fides quæritur, conſtantia pręlatis præcipitur, 7.quæſt. 1. aduerſitas. ante medium.

Quod qui ſuis meritis conſtans & firmus eſt, non turbatur alienis, 24.q.1.non turbatur.

CONSTANTINVS. Quòd Conſtantinus Imperator Chriſtianus factus publicè dedit licentiã chriſtianos fieri, & eccleſias fabricari, 12. quæſt.1. futuram.

Quod ipſe Conſtantinus eccleſiam beati Petri apoſtoli conſtruxit, & ſedem imperialem ſucceſſoribus beati Petri reliquit, 12.q.1.futurum, 96.di.Conſtantinus.

De reuerentia ipſius maximè ad clericos, & presbyteros, 96.diſt.in ſcripturis. 12.q.1.futuram. 96. diſtin. Conſtantinus, 11.q. 1.continua.§. imperator conſtantinus & cap.ſacerdotibus.

Quod palatium Lateranenſe & Romanam vrbem omniumq; Italiæ & occidentalium regionum prouincias ſucceſſoribus beati Petri aſſignauit, 96. diſtin.Conſtantinus.

Quod beatus Gregorius oſtendit eum fæliciter vitam terminaſſe, dicens piæ memoriæ, contra illos qui mendaciter aſſerũt ipſum rebaptizatum, 11.q. 1.ſacerdotibus, 12.qu.1.futuram. vbi dicitur religioſiſſimus fuiſſe.

Quod dedit priuilegium, vt ſicut Romanus imperator eſſet caput totius mundi, ſic & Romanus Pontifex eſſet caput omnium eccleſiarum, 96. di. conſtantinus.

CONSTITVTIO. Quòd conſtitutio eſt quod Rex, vel Imperator conſtituit, 2.diſt.conſtitutio.

Quod conſtitutio debet eſſe honeſta tempori & loco conueniens. 4.diſt.erit autem lex.

Quod conſtitutionis cauſa eſt humanam coercere audaciam, & nocendi facultatem rafrænare, 4.diſtin.§.1.

Quod tenenda eſt pro lege vbi ſacra ſcriptura non contradicit, 11.diſt.in his, 10.diſt.lege.

Quod illicita eſt, quæ eſt contra Apoſtolos & Euangelia, vel alias ſacras ſcripturas, 10.diſt.non licet.

Quod triplex eſt origo conſtitutionum eccleſiaſticarum, 11.diſt.eccleſiaſticarum.

Quod cõſtitutiones eccleſiæ maximè Romanę, ſunt ſeruandæ, 11.diſt.nolite. & cap. hoc veſtræ. 38. diſtinct.nulli.

Quod earum tranſgreſſores puniuntur. 12. diſt.præceptis, 55.diſt.nullus, 6.q.1.infames.

Quod conſtitutiones regum, & principum obſequi debent eccleſiaſticis inſtitutis, 10.diſtinctio.lege.& cap.ſequen.

Quod pro loco, tempore & perſonarũ qualitate mutatur conſtitutio, 50.diſt.vt conſtitueretur, 61. di. §.his, 10.q.3.priſcis &c.ſeq. 11. diſt.catholica.

De hac materia habes vbi agitur de Statutis.

CONSVETVDO. Quòd conſuetudo eſt ius moribus inſtitutum, quod lege deficiente pro lege ſuſcipitur, 1.diſt.conſuetudo.

Quod longæua conſuetudo, quæ non eſt contraria canonibus, eſt ſeruanda, 11.diſt.conſuetudinis, 12. diſt.ſcit ſancta Romana. & quinque cap. ſeq. 10.q. 1.decreuimus.

Quod conſuetudo peruerſa ex diuturnitate non leuigat crimen, ſed auget, 24.q.1.ſchiſma.

Quod binus actus conſuetudo dicitur, 25. quæſt. vlt. ita nos.

Quod ratio & veritas conſuetudinem ſemper excludunt. 8.diſt.veritate.& duobus cap.ſeq. 11. diſt. ca. 1.& ſeq.

Quod quando conſuetudini veritas ſuffragatur, nil ea firmius debet teneri. 8.diſt.fruſtra. 12.diſt.illud. vſque ad.§.hoc autem.

Quod diuerſitas conſuetudinum pro loco & tẽpore dummodo non ſint veritati contrariæ, non eſt

repro-

reprobanda, 12.distin. scit sancta. & cap.nouit. & c. seq.

Quod consuetudo illorum cum quibus conuersatur, si non est peruersa, obseruanda est, 12.dist.illa.

Quod consuetudo mala non minus quàm perniciosa corruptela est vitanda, 8.dist.mala. 12.di.omnia talia.16.q.3.licet.

Quod consuetudines Romanę ecclesiæ maximè sūt seruandæ, 11.dist.quis,in fi.12.dist.cap.1.in fin.

Quod in ecclesia multa sacramentalia sicut aquæ aspersio, ad orientem adoratio, & huiusmodi, consuetudine magis quàm scripto sunt roborata. 11. distin.ecclesiasticarum.

Quod in portionibus ecclesiarum dandis obseruanda est consuetudo, 10.q.3.nec numerus.

Quod contemptores consuetudinum ecclesiasticarum sunt coercendi, 11.dist.in his rebus.

Quod episcopi sunt sola cōsuetudine maiores presbyteris, 95.dist.olim.

Quod an consuetudo faciat mortale, quod est in se veniale, 25.dist.vnum. §.aliàs, ante medium. Vide quæ ibi notantur in gl.in ver.criminale.ex B. Thoma.

Quod consuetudo ordinaria confert iurisdictionem, 9.q.3.conquestus.

Quod iure consuetudinis hoc meum, illud alterius iudicatur.8.dist.§.1.

Quod qui maledicendi consuetudinem habent immunditiam labiorū contrahunt, 24. q. 5. qui negligunt.

Quod sub prætextu consuetudinis nec ante, nec pòst, pro sacramento est aliquid accipiendum, 1.q. 3. si quis prębendas.

De hac materia habes vbi agitur de moribus.

CONTEMPTVS. Quòd contemnere debet suos & sua qui seruire Deo eligit, 12.q.1. cui portio. & cap.præcipimus.

Quod nihil miserius est quàm propter nummū Deū deserere, 12.q.1.duo sunt.in fi.

Quod capitis rasio, & clericorū corona designat q ipsi debent contemnere temporalia, 12.q.1.duo.

Quod Socrates qui ad philosophandum pergens auri pondus proiecit, ponitur in exemplum, vt si virtutes possidere volumus, temporalia contemnamus, 12.q.2.gloria episcopi.in fi.

Quod stultus est qui in dignitate primum se existimans bona quæ viderit discere contemnit, 22.dist. de Constantinopolitana, 18.dist. non oportet, 38. di.nullus episcopus, 24.q.3.si habes.

Quod peccatum paganitatis incurrit qui sedi apostolicæ obedire contemnit, 81. distinct. si qui sunt. in fin.

Notent hoc diligenter tyranni, qui nedum inobediētes sunt ecclesiæ, verùm etiam eam vi opprimere, & patrimonium eius eripere conantur, 33.q.8. hortatu.& 63.dist. Hadrianus.

Quod contemnenda non sunt sacramenta per malos sacerdotes exhibita, 1.quæst.1.multi.38.distin. se lulò.

Quod manumissio irritatur cum liberti ecclesiæ alijs adhærentes eam contemnunt, 12.q.2.liberti.

CONTENTIOSVS. Quòd contentiosus prohibetur ordinari, 40.dist.§.1.& c.seditionarios.

Quod diuersitas cultus maximè cōtentiones & ęmulationes inducit, 90.dist.perlatum.

Quod clerici, vel monachi in synodo, vel capitulo accusando, vel referendo non debent perstrepere vocibus contentiosis, 5.q.4.in loco.

Quod contentiosus monachus à priori suo secundū qualitatem culpę est puniendus, 90.distinct. si quis monachus.

Quod perfectus in iudicio seculari non debet contēdere, 14.q.1.episcopus.

Quod res ecclesiæ non per contentiones, sed iudicio debent defendi, 16.q.6.consuetudo.

CONTESTATIO. Quòd contestatio litis quomodo fieri debeat, & intra quod tempus facta valeat, habes 3.q.3.inducię.vsque ad finem quæstionis.

Quod ordine iudiciario primò est libellus porrigendus, deinde debet fieri litis contestatio, 3.q.3. induciæ.§.libellum.

Quod iudex reo libellum nō debet offerre nisi actor promittat se intra duos menses litem contestaturum, & expensas in duplum restituturum.3.q.3. induciæ.§.libellum.

Quod contra absentem per contumaciam procedetur cum lis est contestata, & liqueat de causa, 3. q. 9.decernimus, 4.q.6.c.1.

Quod si lis nō est contestata, nec liquet de causa, tūc absens per contumaciam solùm est excommunicandus, & sic intelliguntur illa capitula, 11.q.3.rursus, & cap.quicunque.

Quod litis contestatio recusari non potest, 3.q.3. induciæ.§.libellum.in fi.

Quod in causa criminali, vel ciuili criminaliter mota ante litem contestatam testes non sunt recipiendi, nec sententia diffinitiua ferenda, 3.qu.9.per totum, in summa.

Quod plures sunt casus, in quibus sine litis contestatione testes possunt recipi, scilicet in hæresi post mortem, 24.q.2.sanè.& c.seq.

Item in quæstione electionis episcopi, & in causa matrimonij, ne propter morę periculum ecclesia dilapidetur, & mulier fornicetur.

Item prælatus ex officio procedit per inquisitionem de excessibus subditorum.

Item quando testes ad perpetuam memoriam recipiuntur.

De his & alijs pluribus casibus habes extrà, vt lite non contesta.quoniam frequenter.& c.seq.

CONTINENTIA. Quòd continentia non ferro sed religione quærenda est.33.quæs.5.tunc saluabitur.

De hac materia habes in titulo de Castitate.

CONTRITIO. Quòd contritio contemptis alijs partibus pœnitentiæ non delet peccatum. de pœn. dist.1.resuscitatus, §.alij.è contra.ibid.& cap. mensuram.

Quod dum confessio non contemnitur, per contritionem peccati venia indulgetur, de pœn. distinct.1. mensuram.

Quod quantumcunque assunt alia sine cordis contritione nullum peccatum dimittitur, de pœnit. dist. 1.§.è contrario.

Quod lachrymæ quæ ex vera contritione fluūt, æterni ignis incendia extinguunt, de pœnit. distinct. 1. porrò.

Quod vbi non est contritio, sed cordis duritia Deus orationem pro talibus non accipit, de pœn. dist.1. quamobrem.in fi.

CONTVMAX. Quòd contumax dicitur qui post vnā, vel trinam peremptoriam vocationem coram iudice comparere contemnit, 24.q.3.de illicita.

Quod qui ex contumacia iudicibus non obtemperāt, per episcopos extra communionem poni debent, 2.q.6.quisquis.

Quod qui ad synodum vocatus venire, aut ibi consistutus obedire contemnit, aut ante finem recesserit, est excommunicandus.11.q.3.certum est.

Quod contra absentem per contumaciam tanquam contra pręsentem conuictum procedi potest per diffinitiuam sententiam, 3.q.9. absens. & cap. decernimus.24.q.3.de illicita.

Quod si excommunicatus intra annum suam causam purgare contempserit, pòst nullatenus audiatur, 11.q.3.rursus.& c.seq.

Quod qui iubente sacerdote pro quacunque culpa ab ecclesia exire contempserit, tardius recipitur ad veniam, 11.q.3.qui iubente.

Quod contumaces prælati per dignitatis subtractionem puniuntur, 74.dis.honoratus.in fi. 34. dist. quorundam.

Quod contumaces clerici ab episcopis per excommunicationem corrigi debent. 50. dist. contumaces.7.q.1.si quis presbyter, 11.q. 1. petimus. & q.3. si quis presbyter.

Quod sicut in cōtumacia persistentibus seueritas est ostendenda, sic humiliantibus per pœnitentiam venia non est deneganda, 2.q.4.quanto.

CONVENTICVLVM. Quòd conuenticulum dicitur congregatio subditorum sine cōsensu prælatorum, 17.di.multis.

Quod clerici (maximè hæreticorum & schismaticorum) conuenticula vitare debēt, 24.q.3.clericus, & c.cum quibus.

CONVERSATIO. Quòd conuersatio cum Iudæis in conuiuijs & balneis clericis & laicis inhibetur, nec etiam medicinas ab eis debent recipere, 28. q. 1.nullus.

Quod etiam cum parentibus, vel propinquis conuersari non debemus, si per ipsos fidem Christi perdere timemus, 28.q.1.si infidelis.

Quod sæpe malorum cōnuersatio corrumpit bonos mores, 28.q.1.sæpe.

Quod neophyti, vt in fide & moribus proficiant, cū Christi fidelibus debent conuersari, 28. quæstio.1. Iudæorum.

CONVERSIO. Quòd conuersio dicitur quasi vndique cordis versio, de pœ. dist.1.§. hoc idem. & di. vlti.nullus expectet.§.quod quamuis.circa prin.

Quod si cor nostrum vndique à malo conuertitur, fructus conuersionis meremur.de pœ. distinct. 1.§. hoc idem.

Quod conuersio cordis requiritur in adulto baptizādo, de conse.dist.4.baptismi.

Quod vera conuersio ad Deum in vltimis positorū mente potius est æstimanda quàm tempore, 26. q. 6.agnouimus.

Quod qui cum potuerunt conuerti noluerunt, in fine non facilè acquirunt quod volunt.de pę.dis.vlt. nullus expectet.circa prin.

Quod conuersio in extremis licet rarò iusta sit, desperandum tamen non erit. de poe. dist. vlt. nullus expectet. §. quod quoniam. 26. q.6. si presbyter.& ca.seq.50.distin.ponderet.

Quod Deus non vult mortem peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat, 26.q.6.agnouimus.

Quod Iudæorum pueri ad fidem Christi conuersi, ne parentum inuoluantur erroribus, sunt fidelibus aut monasterijs committendi, 28.q.1. Iudęorū.

CONVIVIA. Quòd conuiuia laudantur dummodo detractionibus, & fabulis & ludis turpibus nō misceantur, 44.dist.conuiuia.& c.seq.

Quod conuiuium clericorum debet pręcedere mēsæ benedictio, inter mensam lectio, post mensam gratiarum actio, 44.dist.quando autem.

Quod non cibus in conuiuio, sed cibi auiditas reprobatur, de conse.dist.5.sint tibi.

Quod pręcipuè clerici hæreticorum & schismaticorum debent vitare conuiuia, 24.q.3.clericus.

Quod cum sacerdotalis census tenuis esse debeat, prohibentur eis conuiuia, ne pinguis venter grossam mentem generet, 44.di.capitu.vlt. & §.seq.34. distinct.presbyteri.

Quod nec episcopus, nec clericus absque necessitate debet in ecclesia facere conuiuia. 42. dist. non oportet.& in cap.seq.

De hac materia vide vbi agitur de Cibo.

CORRECTIO. Quòd correctio debet fieri quantum pro vniuscuiusque gradu atque salua pace ecclesiæ fieri potest, 23. quæst. 4. ecce quisquis quidam.cum quisque. sicut. ipsa pietas. quid faciet. circa medim.

Quod correctio debet fieri animo medendi, non sęuiendi, 86.dist.odio. 23. quæstio. 4. ita plane.circa medium.

Quod cum correctio districtius agitur, ex charitate agenda est, non ex furore, 12.q.2.fraternitas.

Quod correctio debet ex charitate prouenire, & secundum diuersitatem culparū se extendere, 24. q. 3.corripiantur.

Quod correctio debet esse mista cum benignitate, & asperitate, 45.dist.disciplina.& cap.sunt nanque.

Quod qui iustè iudicat, stateram in manu gestans in vtroque penso iustitiam, & misericordiam portat, 45.dist.omnis.

Quod non frustra hęc duo iunguntur, homo peccator: quia peccator est, corripe. quia homo est, miserere.23.q.4.duo.

Quod correctio quandoque plus debet habere mansuetudinis quàm rigoris, 45. di. qui syncera. & capitu.licet.

Quod asperitas nimiæ increpationis nec correctionem recipit, nec salutem. 45. dist. cum beatus. & ca.disciplina.

Quod castigatus leuiter reuerentiam exhibet castigandi.dist.45.cum beatus.

Quod correctio quandoque plus debet habere de asperitate quàm de benignitate, 2.q.2.fraternitas. 13.q.3.ecce.& cap.seq.& cap. illud.

Quod ferro necesse est vt abscindantur vulnera quę fomentorum non sentiunt medicinam. 83. di. quia aliquanti.

Quod melius est cum seueritate diligere, quàm cum lenitate decipere.5. quæst.5. non omnis. & c. non osculatur.

Quod non est charitas, sed languor vbi mali mores non corriguntur. 23.q.5.non putes & cap. seq.

Quod non corripere malos sed fouere, est eos occidere, 23.q.5. qui vitijs, 45.dist. sed illud.

Quod falsa & periculosa misericordia indulget vbi propter asperitatem, vel blandimenta linguæ delinquentium correctio postponitur, 50. di. si quis diaconus.

Quod licet Dei sit principaliter corrigere, tamen prælatus suam correctionem non debet negligere, 23. q.4.sicut non est.

Quod facientis culpam habet qui cū possit corrigere, negligit emendare facientis culpam. 83. distin. error.& 86.dis.facientis.

Quod licet sciamus neminem vltra terminū à Deo præfixum esse victurum, tamen omnibus languentibus non incongruè medemur, sic quamuis nemo saluetur nisi prędestinatus, omni tamen delinquēti adhibenda est correctio.23.quæstio.4. Nabuchodonosor.§.item qui.

Quod episcopus, qui crimina non corrigit, non episcopus, sed canis dicitur impudicus, 83.dist.nemo.

Quod primò seipsum corrigat qui alios nititur corrigere, 25.di.primū, 41.di.in sacerdotib⁹, 81.di.nemo.

Quod

Quod prælatus si culpas subditorum impunè dimittit, grauiter offendit.11.q.3.si is qui.23.q.5. qui vitijs.& alia capitula quæ sequuntur vsq; iu fi. quæst.
Quod synodi prælatorum ad hoc debent esse vt deprauata quæ emerserunt corrigantur. 18.dist. peruenit.& c.seq.16.q.2.visis,in fi.
Quod prælatus quando in correctione excedit, non tenetur à subditis veniam postulare.86.dist.quando necessitas.
Quod à subditis senior non est increpandus, cum culpa sua non trahit ad interitum corda iuniorum. 2. q.7.Paulus dicit.
Quod laudabile est in subditis correctionem prælati nulla dissimulatione postponere. 2.quæst.7.sicut inquit.
Quod contemptores mãdatorum superiorum sic puniendi sunt,vt alij talia committere timeant. 23. q.3.iustum.
Quod plati à subditis,docti ab indoctis de publicis excessibus corrigi possunt.2.q.7.secuti sunt viam Balaam.& c.episcopi.§.item Ioannes.
Quod priuatum crimen publicè non est arguendum: sed vbi contingit crimen,ibi moriatur.2.q.1. si peccauerit.in fi.6.q.2.si tantum.
Quod publicam correctionem debet præcedere admonitio.2.q.7.accusatio 1.in fi.

De hac materia habes vbi agitur De Disciplina, & vbi agitur de Percussione.

CORONA. Quòd coronam in capite clerici habent ab institutione Romanæ ecclesiæ.12.quæstio. 1. duo.
Quod rasio coronæ in capite clerici signat temporalium depositionem.ibid.
CORPORALIA. Quòd corporalia altaris nõ debent esse de serico, sed de puro panno lineo ab episcopo consecrato.de consecra. distin.1. consulto omnium.
Quod non debeant lauari per fœminas,nec tangi.23. dist.sacratas.
CORPORA. Quòd corpora sanctorum nullus de loco ad locum sine licentia episcoporum transferre præsumat.de conse.dist.1.corpora.
Quod corpora modernorum hominum sunt debiliora antiquorum,& ideò ipsis est compatiendum. 34. dist.fraternitatis.
CREATVRA. Quòd creatura quælibet in se bona est,& dicitur esse vera.de pœ.dist.2.ante fi.
Quod creatura quæ mutatur,non vera, sed vacua esse probatur.de pœ.dist.2.ante fi.
Quod per creaturas iurare,est blasphemare.22.qu.1. si quis per capillum.

De hac materia habes vbi agitur de Iuramento.

CREDERE. Quòd credere in Deum est amando in eum tendere.de pœ.dist.2.charitas est.
Quod qui diuinationibus & incantationibus credit,fidẽ Christi perdit.26.q.5.episcopi.ante med.& duobus c.seq.
Quod qui credit se cum Diana,vel alijs mulieribus in noctis silentio super bestias, vel aliter multa terrarum spatia transire: fidem Christi euacuat. 26.q.5. episcopi.ante med.
Quod in testimonio quandoque credendum est paucioribus numero.4.q.3.per totum.
Quod innocens semper bene credit & bene iudicat de alijs.22.q.4.innocens.
Quod mala de alijs non citò neque de facili debemus credere.89.dist.si quid.
Quod malum de proximo nullus debet credere antequàm probetur.2.q.1.Deus.30.q.5.iudicantem. 11. q.3.in cunctis.& c.quamuis.
CREDITOR. Quòd creditor non est dicendus vsurarius.10.q.2.casellas.§.hoc ius.
CRIMEN. Quòd crimen est graue peccatum accusatione & damnatione dignissimum. 81. distinct. Apostolus.
Quod crimen vocatur criminale peccatum,vel criminalis infamia.25.dist.vnum orarium.
Quod crimen quandoque ponitur pro omni delicto siue mortali,siue veniali.25. dist. vnum orarium. §. nomine autem.
Quod manifesta crimina accusatione non indigent,2. q.1.quę Lotharius.§.in manifestis,& c.seq.
Quod magis nocet qui crimen celat , quàm qui illud amicabiliter ad corrigendum indicat,5.qu. 5. non vos.& quatuor c.seq.
Quod fraudulentus reputatur qui causa diffamationis, vel vindictæ occultum crimen reuelat, 5.q. 5.qui ambulat,6.q.1.summa.
Quod grauiter peccat qui crimen quod solus nouit , publicat,2.q.1.si peccauerit.
Quod meritorium est ibi crimen publicare vbi possit prodesse,22.q.5.hoc videtur.in fi.
Quod nullum crimen maculat nescientem.23.q.4. nimium sunt.
Quod crimen paternum nullam maculam potest infligere successori:nisi committat, vel consentiat, 1.q.4.crimen.
Quod nemini præterquàm de crimine læsæ maiestatis de se confesso contra alium creditur.15.quęst.3. nemini.
Quod graui punitur pœna crimen læsæ maiestatis. 6. q.1.quæro.§.si quis.
Quod crimen læsæ maiestatis & vitium simoniæ pari pœna punitur.15.q.3.sanè.
CHRISMA. Quòd chrisma in cœna domini quolibet anno est conficiendum, & vetus intra ecclesiã est exurendum.de consec.dist.3.literis.
Quod solius episcopi est chrisma conficere. 95.distin. illud.26.q.6.si iubet.
Quod archiepiscopi ab episcopis suis, & alij clerici ab archipresbyteris chrisma debent petere. 95. distin. presbyteri.de conse.dist.4.presbyteri.
Quod clericus vendens chrisma simoniam committit.1.q.3.si quis præbendas. 1.quæst.1. dictum est in quibusdam.
Quod presbyteri chrisma accepturi nil debent dare episcopis.1.q.1.statuimus.
Quod omnis presbyter ad baptizandum vadens, cum chrismate debet progredi.de consecra.dist.4.nullus ministrorum.
Quod signare in fronte cum chrismate est tantùm episcoporum.de consecr.dist.4. presbyteri. 95.distinct. presbyteros.
Quod cum veteri chrismate non licet inungere nisi in necessitate.de conse.dist.4.si quis de alio.
Quod qui in necessitate à presbytero non fuit in baptismo chrismatus in vertice,debet per presbyterũ suppleri.de conse.dist.4.nullus ministrorum.
CRVDELITAS. Quòd crudelitas non est crimina punire,sed pietas.23.q.8.leg.& c.seq.
Quod falsa mansuetudo est crudelitas, quando scilicet delinquens non corripitur.23.q.4.ipsa pietas.
Quod iudex non est crudelis qui crudeles iugulat,licet patientibus crudelis esse videatur.23.qu.5.non est crudelis.
Quod proximi vulnus crudeliter siletur, & vt sanctur misericorditer indicatur.5.q.5.non vos.
Quod crudelis est qui famam suam negligit.12.qu.1. nolo.
Quod vlciscendi crudelitas iure culpatur.23.quæst.1. quid culpatur.
Quod libidinosa crudelitas est venena sterilitatis procurare.32.q.2.aliquando.
Quod crudelitatem omnium prædonum superat qui res ecclesiæ quæ pauperum sunt,defraudat.12.q.2. gloria.circa med.
Quod qui pauperem fœnore trucidat,& qui diuiti aliqua rapit,æquales sunt in crudelitate. 14. quæst.4. quid dicam.
CRVX. Quòd crux à cruciatu dicitur,& magnum cruciatum sustinet qui vim patitur.3.quæst.1.nulli. in fine.
Quod qui diuitias mundi lutum reputat,crucẽ Christi portat.12.q.2.gloria.circa medium. 12.quæst.1. clericus.
Quod sacerdotalis gradus, & alia sacramenta crucis figura perficiuntur.de consec.dist.5.nunquid.
Quod salubre est fideles crucis signaculo insigniri.11. dist.ecclesiasticarum.
Quod ideò cruce signantur baptizandi & alij, vt diabolus per interemptionis suæ signum vas suum pristinum sciat deinceps sibi esse alienum. de consecr. dist.4.postea signatur.
Quod ignominia est Christum crucifixum pauperem sartis prædicare corporibus, trigesimaquinta dist. ecclesiæ.
Quod dominum crucifigunt qui eum in sacerdotibus suis persequuntur.3.q.1.nulli.
Quod festum inuentionis crucis est celebrandũ quinto nonas Maij.de conse.dist.3.crucis.
CVPIDITAS. Quòd cupiditas est mater vsurarum, 47.dist.virum.
Quod cupidi ordinari prohibentur, quia tales de facili à vero deuiant. 47.distin.de Petro. 8.quæstio.2. dilectissimi.
Quod bonorum auctori inhærere non valet,qui cupiditatem animæ quæ radix est omnium malorum, non abscindit.47.dist.bonorum.& c.seq.
Quod gratius intuetur cupidus aurum quàm solem. 47.dist.sicut.
Quod quantumcunque aurum auro cumuletur,satietas nunquam aderit cupiditati.47.dist.sicut.
Quod nemo cupiditate dominandi inflammatus desiderat habere consortem.23.q.7.quod autem.
Quod cupidi breuem in præsenti possident fructum, & post æternum incurrunt supplicium. 1.qu.1. cum ordinaretur.& c.citò.
CVRATOR. Quòd curator propter infirmitatem da.. 3.q.7.in...
CVRIALIS. Quòd curialis dicitur qui nexibus curiæ ligatus principibus adulatur. 37. dist. nonne. & 51. dist qui in aliquo.
Quod curiales non sunt ad ordines admittendi , nec etiam ad religionem , nisi cum magna discussione, 53.dist.legem.
Quod curialis non debet in episcopum ordinari. 50. dist.non confidant.51.dist.qui in aliquo.
Quod curialis qui in ciuilibus causis, vel pecuniarijs officium impendit, potest in episcopum postulari. 61.dist.Osius.& §.sed aliud est.
CVRIOSITAS. Quòd curiositas est postpositis diuino & sanctorum eloquijs scriptis Philosophorum & poetarum ratione vanitatis, vel delectationis intendere.37.dist.sacerdotes.& c.seq.
Quod curiositas dicitur cum diuina scriptura non secundum sanctorum expositionem, sed secundum secularem sapientiam & sensus sui vanitatem exponitur.37.dist.vino.
Quod curiosi dicuntur clerici qui filios suos ecclesiasticis sumptibus potius secularibus scientijs quàm salubribus erudiunt.37.dist.legant.
CVSTODIRE. Quòd custodire tenetur Romana sedes statuta conciliorum quæ sua auctoritate confirmauit.25.q.1.c.1.
Quod si iurisdictio episcopi à superiore non seruatur, ordo ecclesiasticus, quem superior custodire tenetur,confunditur.11.q.1.peruenit.
Quod prælati bona ecclesiæ non debent dare potentibus,sed diligenter custodire.23.q.7.conuenior.
Quod nemo per exteriorem violentiam corrumpitur,si interior innocentia custodiatur. 11. quæst.3. custodi.

DALMATICA. Quòd dalmatica nec episcopis,nec archidiaconis antiquitus sine cõcessione Papæ licebat vti.23.dist.communis.
Quod licet modò omnes diaconi vtantur dalmaticis ex consuetudine,non tamen debent ipsis vti nisi in solemnitate.76.dist.de ieiunio.
DAMASVS. Quòd Damasus Papa primus accusatus de adulterio cum 42.episcopis se purgauit. 2. q. 7.nos si incompetenter.in fine.
DAMNVM. Quòd damnum morum multum distat à damno temporalium.6.quæst.1.sunt plurimi. in fine.
Quod deteriores sunt qui vitam moresque bonorum detrahendo corrumpunt,his qui substantias aliorũ prædiaque diripiunt.6.q.1.ex merito.
Quod nulli in alterius damnum est subueniendum. 14.q.5.denique.22.q.2.primum.
Quod dominus per damnum temporale nos cogit ad bonum.32.q.6.quod errauerat.
Quod pijssimi rectores reputantur qui in graui scelere constitutos damnorum admonitionibus ad bonum redire cogunt.23.q.5.si vos.
Quod qui confugientibus ad ecclesiam,vel ad cœmeteria aliquod damnum inferunt,sunt excommunicati.17.q.4.diffiniuit.
Quod inferens damnum non est absoluendus nisi dãno secundum arbitrium læsi restituto.23.quęst.vlt. pessimam.
DATVM. Quòd datum aliquod ex pietate præcipuè ecclesiæ,non potest reuocari.12.q.2.sacrorum. 14.q.6.comperimus.16.q.2.visis.& q.6. illud. 17. q. 3.sunt qui.
Quod dare ecclesiæ propter defectum hæredis, laudabiliter danti redduntur habito hærede.17.q.vlt. cap.vlt.
Quod qui res ecclesijs,vel monasterijs in testamento datas detinent,pauperum sunt necatores. 13.qu.2. clerici.
Quod non sufficit oratio,& electio nisi assit & eleemosynæ datio. 86. distinct. fratrem. & duodecim cap.seq.
Quod habenti dare nil aliud est quàm perdere. 1.q.2. pastor.
Quod episcopus de bonis ecclesiæ religiosis potest dare.12.q.2.si episcopus.& c.seq.
Quod qui honorem non habet, honorem dare non potest.1.q.1.qui perfectionem.& c.seq.
DAVID. Quòd dauid qui ex compassione omnes refugas recipiebat,ponitur in exemplum quòd patientibus est compatiendum. 7. quæstione 1. omnis.
Quod ex eo quòd doluit mali regis chlamydẽ se præcidisse,ponitur in exemplum ꝙ subditus quantumcunque sanctus in malum prælatum quandiu sustinetur nõ debet insurgere.2.q.7.plerunque.§.item. de pœ.dist.2.§.opponitur.
Quod Dauid plenus fuit charitate, per multos effectus insinuatur.de pœn.distinct.2.§.opponitur. post medium.
Quod inter duo mala minus eligens potius voluit iuramentũ frangere,quàm sanguinẽ humanum fundere.22.q.4.quod Dauid.& c.seq.
Quod in eo quòd Saul deprauatũ honorauit propter vnctionem,

De hac materia require de Consecratione Ecclesiæ.

De hac materia inuenies vbi agitur de Depositione.

De hac materia require vbi agitur de Diabolo, & vbi agitur de Diuinatione.

Item alios & inhonestis ludis & ebrietatibus sine cessatione deseruientes.35.dist.episcopus.34.dist.quorundam.in fi.
Item tabernas & alia inhonesta tenentes,& mercimonia exercentes.44.dist.nulli.14.q.4.c.1.& 3.
Item vsuras exercentes.48.di.c.1.& seq.14.q.4.si quis oblatus.
Item cum moniali vel incarcerata vel filia spirituali fornicantes.27.q.1.si quis episcopus. & c.si quis rapuerit.30.q.1.omnes.& duob.c.seq.
Item publica incontinentia laborantes.50.dist.qui semel.81.dist.Maximianus, & cap. si quis clericus . & duobus cap. sequentib. & c.si quis amodo.& tribus cap.seq.& 83.distin. proposuisti. 15. quæst.8. hi qui altario.
Item qui sine examinatione promouetur. 24.distin. si quis presbyter.81.dist.si qui sine.
Item qui ante promotionem criminosi fuerunt. 24.distin.si quis presbyter.81.dist.tantis.& c.seq. 15. q.8. si quis.
Item qui scienter criminosos ordinauerit.82.dist.tantis,& 41.dist.aliquantos.in fi.
Item qui ad pinguiores ecclesias sine licentia superiorum transeunt.7.q.1.si quis presbyter.& cap.si quis episcopus.& c.seq.
Item qui in ecclesiam os ponentes contra suos superiores contumaciter insurgunt.21.distin.intantum. 11.quæst.1.si quis sacerdotum,& c.coniurationum. & c.seq.
Item deponitur qui peierauit, aut in homicidio aut in alio magno crimine inuentus fuerit.81.dist. presbyter.& c.seq.
Item qui publicè crimen in apostolicæ totius ecclesiæ scandalum fouerit.2.quæst.1. scelus. 11. quæstio.3. Teugualdum.
Item qui alium in ecclesia per pecuniam vel alio modo supplantauerit.7.quæst.1.præsentium. & cap.factus.& c.seq.
Item qui in aliena diœcesi,vel ecclesia officia exercere vsurpauerit.9.q.2.nullum.
Item qui dilapidator rerum ecclesiasticarum fuerit, 10.q.2.si quis episcopus.12.q.2.diaconi.& c.abbatibus.17.q.4.quicunque episcoporum.
Item qui ecclesiam per manum laicam intrauerit, 16. q.7.si quis deinceps.
Quòd episcopus solus potest deponere de beneficio, de ordine verò quem solus dedit, solus non potest deponere.15.q.7.c.j.& vlt.
Quod deponendorũ ab ordine causa, si diaconus est, à tribus episcopis, si presbyter, à sex, si episcopus, à duodecim est discutienda. 15.q.7.si quis.
Quod episcopus deposito ab ordine vt non viuat seculariter, locum vbi agat pœnitentiam debet assignare.81.distin.sacerdos. 50.distin. accedens. circa finem.
Quod depositus ex culpa ab ordine, si humiliter decennalem pœnitentiã expleuerit,potest restitui.32. dist.presbyter.
Quod siue iustè,siue iniustè depositus in restitutione sua debet recipere ea successiuè quæ cum ordinare tur perceperat.11.q.3.episcopus.
Quod nullus propter infirmitatem corporis deponitur,sed datur coadiutor sibi.7.quæst.1. cap.1. & tribus cap.seq.
Quod deponuntur reges non solùm ex crimine, sed propter insufficientiam.15.q.6.alius.
DERISIO. Quòd derisio prælatorum à subditis facta damnatur.2.quæst.7. sententia. 15.q.5. cap.1. in fi.de pœniten.distin.2. §.opponitur. vbi agitur de Dauid, quem Michol derisit, propter quod sterilis facta est.
Quod humilis habitus pie viuentium deridetur à peruersis.21.q.4.omnis.
DESPERATIO. Quòd desperatio de Dei pietate est horrenda impietas.26.q.6.agnouimus.
Quod nemo est desperandus quandiu est in hoc corpore constitutus.24.q.3.corripiantur.32.q.2. ancillam.de pœn.dist.7.nemo.
Quod plerunque cum peccator propter culpam contemnitur,in desperationem labitur.45.distin. recedite.
Quod pœnitentia à confessore est temperanda,ne peccator propter desperationem cogatur facere deteriora.26.q.7.de his.& c.alligant.
DETRACTIO. Quòd detractor dicitur non solùm ille qui alijs detrahit,sed etiam qui detrahentes audit.6.q.1.ex merito.11.q.3.non solùm.
Quod bonum est à detractione linguã custodire, quia tales cuncta quæ de alijs loquuntur, sua sententia iudicabuntur.6.q.1.ex merito.
Quod deteriores sunt qui detrahendo aliorum vitam moresque corrumpunt,his qui substantias aliorum surripiunt.6.q.1.deteriores.
Quod summa iniquitas est detrahere, quia omnis qui detrahit fratri suo, homicida est.6.q.1. summa . de pœn.dist.3.homicidiorum.
Quod nemo putet minus periculum esse alicui detrahendo mentiri,quàm sanguinem fundi. 11.q.3. nemo peritorum.
Quod sacerdotibus, qui populo benedicunt, non est detrahendum.6.q.1.sacerdotes.
Quod permittit quandoque Deus de bonis detractionem fieri,vt si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur,ab ore vituperantium suffocetur,6.q.1. oues.§.ipsa.& c.sunt plurimi.
Quod detractores nihil aliud faciunt, nisi in puluerẽ sufflant, & in oculos suos terram excitant,vt vnde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant.11.q.3.
Quod nihil prodest ieiunare, vel orare, vel alia bona facere,nisi mens prius à detractione reuocetur, de conse.dist.5.nihil enim prodest.
Quod qui facilis est ad detrahendum, non admittitur ad accusandum,vel ad testificandum. 3. q.4. detractores.& q.9.nullus.
Quod detractor nisi se correxerit, à vindicibus flammis exuretur.2.q.7.accusatio.
DEVS. Quòd Deus vnus est,licet tres sint personę in deitate.de conse.dist.3.c.vlt.
Quod licet tres personæ sint vna deitas & vna essentia,tamen aliquid est quod soli patri attribuitur,aliquid quod soli filio, aliquid quod soli Spiritui sancto.de conse.dist.3.c.vlt.
Quod Deus animæ & corporis dicitur creator, & continuus operator.56.dist.nasci.
Quod occulta opera Dei iudicio sunt seruanda.6.q.1. si omnia.
Quod quando scriptura aliquid attribuit Deo quod est hominis,vel alterius creaturæ, per similitudinẽ loquitur,non per proprietatem.24.q.1.odi.
Quod Deus specialius dicitur pater Christianorum, quàm aliorum.11.q.3.ad mensam.
DIABOLVS. Quòd diabolus non fuit malus creatus,sed in veritate & charitate.de pœn.dist.2.citius. §.quod verò.vbi inuenies pro & contra.
Quod propter superbiam & pręsumptionem de sui status excellentia cecidit,de pœn. dist.2. §.quod verò. ferè per totum.
Quod diabolus post casum suum conatur vnitatem ecclesiæ scindere,& humanum genus euertere. 16. q.2.visis.
Quod ardentiores in Dei seruitio, & Deo familiares magis impugnat.3.q.1.nulli.
Quod versutus hostis dicitur, quia mille modos nocendi habet.16.q.2.visis.
Quod ex subtilitate naturæ hoc perpendit de homine quod ipse homo non perpendit.26.q.5. nec mirum. post medium.
Quod vt melius decipiat,in angelum lucis se transformat.26.q.5.nec mirum.
Quod diabolus adeo debilis est,quòd neminem possidere potest nisi se prius peccatorum ære vendiderit.15.q.1.non est.
Quod ipse potestatem exercet in malis tanquàm in suo pecore.24.q.1.miramur.

De hac materia require,vbi agitur de Dæmonibus.

DIACONVS. Quòd Diaconus Græcè, Latinè minister dicitur.21.dist.cleros.
Quod Apostoli post Ascensionem Domini diaconos sibi statuerunt in ministros.93.dist.Dominus.
Quod commendantur diaconi respectu præfigurationis pacis,& vitæ actiuæ & contemplatiuæ quam debent exercere.13.dist.diaconi sunt quos.
Quod diaconi sunt tanquàm oculi episcopi oberrantes & circumlustrantes.93.dist.diaconi ecclesiæ.
Quod diaconi debent assistere episcopo prædicanti, ne ab æmulis infestetur,vel verbo Dei detrahatur, 93.dist.diaconi qui.
Quod non debent præsente episcopo vel presbytero, nisi de eorum mandato sacramenta conferre.93.distin.peruenit,& c.diaconi.
Quod officium diaconorum inuenitur. 25.dist.perlectis,ante medium.93.dist.diaconi ecclesiæ.
Quod episcopus sine diacono non debet solemniter celebrare,nec calicem nisi prius porrigatur per diaconum debet auferre.93.dist.diaconi sunt.
Quod absurdum est auditu diaconum extolli super episcopum,& presbyterum.93.dist.legimus.
Quod diaconus in quacunque dignitate constitutus, excepta legatione,si se præfert,à proprio gradu cadere debet.53.dist.c.vlt.
Quod diaconi debent corporalia, & pallas lauare. de conse.dist.1.nemo per ignorantiam.
DIALECTICA. Quòd qui dialectica arte diebus & noctibus torquentur, in obscuritate mentis grandiuntur.37.dist.nonne.
Quod dialecticorum tendicula sunt quædam phantasmata, & vmbræ quæ cito resoluuntur.37.distin. vino.
Quod garrulitas ranarum quibus percussa est Aegyptus,garrulitatem dialecticorum, & sophistica argumenta designat.37.dist.legimus.
Quod non in dialectica placuit Deo saluare populũ suum,quia regnum Dei in simplicitate fidei est, nõ in contentione.37.dist.omnem.
DIES. Quod dies festiuandi exprimuntur, de cõsec. dist.3.§.1.
Quod qui dies sunt à iudicijs, & placitis custodiendi. 15.q.4.placita.
Quod die dominico nil est agendum nisi Deo vacandum,de conse.dist.3.ieiunia.
Quod ideo dies dominicus magis est venerãdus, quia in ipso mundus sumpsit exordium, & per resurrectionem Christi vita accepit principium .75. distin. quod die.
Quod die dominico consecrantur episcopi.ibid.
Quod episcopus die dominico non debet abesse suæ ecclesiæ.de conse.dist.3.episcopus.
Quod dei dominico, & in festis non debent flecti genua orationis causa.de conse.dist. 3. quoniam sunt. 30.dist.si quis presbyter.
Quod die dominico missa ab omnibus vsque ad finem est audienda.de conse.dist.1.missas.
Quod nullus episcopus, vel infra positus die dominico causas audire præsumat. 15. qu.4. per totum.de conse.dist.3.c.1.
Quod die dominico nullus super sancta Dei Euangelia debet iurare.22.q.5.decreuit.
Quod die dominico non est ieiunandum. de consecr. dist.3.ieiunium.& cap.sequen.30.distin.si quis presbyter.
Quod die dominico plus solito homines carnis delicijs solent intendere.4.dist.denique.
Quod Antichristus diem dominicum, & diem sabbati faciet custodiri, vt ex hoc sibi Iudæos & Christianos cautius attrahat.de conse.dist.3.peruenit.
Quod die sabbati abstinendum est à carnibus. de consecr.dist.5.quia dies.
Quod die Iouis ne sequamur errores Gentilium,non est ieiunandum.de conse.dist.3.ieiunium.
DIFFINITIO. Quòd diffinitum rationabiliter non debet aliquatenus violari.25.q.2.cum pię.
Quod diffinitiua sententia quæ cõdemnationem, vel absolutionem non continet,pro nulla habetur.2.q. 6.ei qui.§.diffinitiua.
DILAPIDATIO. Quòd dilapidatio quando fit bona & quando non require in verbo, Liberalitas.
Quod dilapidatione rerum ecclesiasticarum solùm suspectus submouetur,& vsque ad discussionem facti detrahetur. 3. quæst.2. si episcopus. §.quod si. & cap.sequen.
Quod in crimine dilapidationis speciale est, quòd sequestratur possessio à possessore, antequàm conuictus sit.3.q.2.quia.
Quod si episcopus,vel presbyter,qui res ecclesiæ quæ sunt pro necessitatibus pauperum & pro redemptione captiuorum dilapidauerit, est deponendus.12.q.2.apostolicos.17.q.4.nullus res.
DILECTIO. Quòd dilectio Dei est perfecta quando ipsum diligimus ex toto corde, & ex tota anima,& ex totis viribus.de pœn.dist.2.si quis semel.§. charitas est.
Quod Deum diligere est illi copulari animo, concipere fruendę visionis eius affectum,peccati odium, mundi fastidium.ibid.
Quod ordinem dilectionis peruertunt qui aut mundum qui contemnendus est diligunt, aut corpora sua minus diligenda plus diligunt, aut proximos suos non sicut seipsos, aut Deum plusquàm seipsos non diligunt.ibid.
Quod dilectio Dei facit peccato facilè resistere,bonis operibus abundare,secularia blandimenta contemnere,& omnia quæ humanæ fragilitati sunt difficilia perficere,de pœn.dist.2.§.charitas est.
Quod si Deum toto corde diligimus, nihil erit in nobis vnde peccati desiderijs seruiamus.de pœ. dist.2. §.charitas est.
Quod illi Deum plusquàm se diligunt, qui pro eius amore saluti suæ non parcunt,de pœn.dist.2.§.charitas est.
Quod homo proximum sicut seipsum diligit, quando quantum potest laborat vt eum adducat ad Deum colendum.23.q.4.debet homo.
Quod tunc proximos diligimus sicut nos q̃n non propter sperata beneficia,vel propter consanguinitatẽ, sed propter hoc tantùm quòd nostræ naturæ sunt participes,diligimus.de pœ.dist.2.§.charitas est.
Quod in hoc proximos tenemur diligere, vt de eorũ perditione doleamus, & ad eorum correctionem quotidie laboremus.23.q.4.non potest.§.seq.
Quod non est signum veræ dilectionis ad proximum quando dimittitur peccatum impunitum.23.quæst.4. quid crudele.

De hac materia require vbi agitur de Amore.

DIOECESIS. Quòd diœcesis dicitur, vbi episcopus vel

pus,vel episcopatus habetur. 16.q.1.cum pro vtilitate,& q.1.licet.

Quod quædam sunt diœceses, quæ certis limitibus distinguuntur,quædam verò non. 16.qu.3.licet, §. hoc multipliciter.

Quod extra suam diœcesim nullus debet sacramenta alijs participare.26.q.3.licet.in fi.

Quod duæ diœceses in vnam redigi possunt auctoritate apostolica.16.q.1.& temporis.& c.seq.

Quod quando excreuerit fidelium multitudo, diœceses diuidi,& episcopi multiplicari auctoritate apostolica possunt.16.q.1.præcipimus.

Quod quædam diœceses per præscriptionem tolli possunt, quædam verò non. 16.quæst.3. licet. §.hoc multipliciter.

DISCERE. Quòd discere debet quilibet antequàm doceat.23.dist.his.16.q.1.sic viue.

Quod qui discere aut agere bona recusat,magis diaboli,quàm Christi membrum esse ostenditur. 38. dist.nullus.

Quod debet esse discipulus quisquis doctor esse desiderat,vt possit docere quod didicit. 16.quæstio.1.si clericatus.

Quod discere debemus triplici de causa,aut ne ignoremus,aut negligamus,aut vt repudiemus. 37.dist. legimus.

Quod tales laudabiliter scientias seculares addiscūt, qui quod vtile inuenerint,ad vsum sacræ eruditionis conuertunt.37.dist.turbat.

Quod clerici sacris literis semper debent insistere, ne tunc quærant discere, cum ex officio alios debent docere. 36.dist. qui ecclesiasticis.§.ecce.

Quod qui sacrā scripturam discere contemnunt, magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt.24.q.3.quid autem.

Quod discendum est à minoribus licentiata verecundia.38.dist.nullus.24.q.3.si habes.

Quod stultus est,qui se in eo quod primum existimat, bona qui viderit discere contemnit. 22. distinct. de Constantinopolitana. 84.distin. peruenit. 24.qu.3. si habes.

De hac materia require in verbo,Studio.

DISCIPLINA. Quòd disciplina vltrix est malæ vitæ.23.q.4.ad finem.& c.non putes.

Quod mali vt ad bonam disciplinam perueniant, per flagella sunt corrigendi. 23.quæst.4.displicet.circa med.& c.vlt.

Quod filius non diligitur,qui non disciplinatur. 23.q. 5.non putes.

Quod qui peccantem coercet aliqua disciplina, eleemosynam facit.45.dist.& qui.

Quod huic officio hominis inuigilet disciplina, videlicet episcopo regenti plebem suam,pauperi regenti domum suam,diuiti regenti familiam suam,marito regenti coniugem suam, patri regenti prolem suam,iudici regenti prouinciam suam, regi regenti gentem suam.23.q.4.duo.

Quod disciplina, vel misericordia multùm destituitur,si vna sine altera teneatur.45.dist.disciplina.

De hac materia require in Correctione, & Asperitate.

DISCIPVLVS. Quòd discipulus non debet esse super magistrum.6.q.1.sacerdotes.

Quod miserum est cum fieri magistrum,qui nedum didicit esse discipulus.48.dist.prohibentur. 61.dist. miserum.16.q.1.si clericatus.

Quod 72.discipuli ab Apostolis sunt electi. 21. dist.in nouo.in fi.

DISCORDIA. Quòd discordia mentium tam inter fratres carnales,quàm spirituales inducit frequenter separationem corporis.56.dist.Ismael.

Quod disciplina perditur desidia, cum prælatus negligit conuitia.23.q.3.iustum.

Quod diuersitas cultus vtplurimū est materia discordiæ.90.dist.perlatum.

Quod qui societatem fraternitatis discordiæ peste cō maculat: Deum qui charitas est, tanquàm Iudas prodit.11.q.3.abijt.

Quod ideò litigiosi ordinari prohibentur, quia tales ad concordiam non valent prouocare.90.dist.c.1.

Quod prælatorum interest discordantes ad concordiam reuocare.61.dist.c.vlt.90.dist.discordantes.

Quod discordantiū munera,vel oblationes,nec Deus suscipit,nec à sacerdotibus sunt suscipiendæ. 90.di. oblationes.3.q.7.in grauibus.

De hac materia habes vbi agitur de Concordia.

DISCRETIO. Quòd discretio est mater virtutum omnium.1.q.5.præsentium.

Quod discretio necessaria est prælato in corrigendo. 50.dist.ponderet.

Quod correctio quandoq; habere debet plus de asperitate,quàm de benignitate,quandoque debet esse mista cum vtroque.45.dist.disciplina.

De hac materia require de Correctione.

Quod necessaria est prædicatori in docendo. 43. dist. dispensatio.§.pariter.in fi.

Quod debet esse doctor discretus, vt ne tacenda proferat,aut proferenda reticescat.43.dist.sit rector.

Item debet esse discretus, vt secundum capacitatem auditoris moderetur sermo prædicationis. 8. qu. 1. oportet.

Quod necessaria est discretio confessori in ligando & soluendo.23.q.4.si is qui.de pœn.distinct.1.quem pœnitet.

Quod necessaria est discretio omnibus in viuendo,vt scilicet virtutes eligamus,& vitia reprobemus. 49. dist.hinc etenim.

DISPENSATIO. Quòd dispensatio non potest fieri contra ius naturale,nisi fortè ad maius malum vitandum.13.dist.§.1.

Quod necessitas inducit dispensationem.34.dist. fraternitatis.& c.lector.

Quod non debet fieri dispensatio,nisi vrgente magna angustia.55.dist.priscis.

Quod non est pro regula assumendum,quod ex dispēsatione specialiter est concessum.56.dist.Cenomanen.1.q.7.& si illa.9.q.1.ordinationes.

Quod pro necessitate temporum fit quandoq; dispensatio contra decreta.1.q.7.requiritis. & tribus cap. seq.& c.& si illa.32.q.4.recurrat.§.his itaque.

Quod multa tolerantur ex dispensatione, quæ canonis rigor condemnat.34.dist.fraternitatis.

Quod sicut in procellis merces de nauibus iactantur propter maius bonum, sic dispensatio quandoque fit propter maius lucrum.1.q.7.dispensationes.

Quod secundum diuersitatem excessus dispensatio quandoque protrahitur, quandoque acceleratur, 15.q.8.hi qui.

Quod dispensatur,quandoque ratione multitudinis, 50.dist.vt constitueretur.9.q.1.ordinationes. in fi.

Quandoque ratione temporis,& vtilitatis. 1.quæst.7. dispensationes.

Quandoque ratione personæ.1.q.7.didici.& c.tali.

Quandoque ratione meriti,& prærogatiuæ scientiæ. 1.q.7.tali.

Quandoq; ratione religionis.50.di.si quis diaconus.

Quod quandoque dispensatur ad vnum ordinem, & non ad alios.34.distin.lector. 9.quæst.1.ab excommunicatis.

Quod in casuali homicidio cum clerico dispensatur, vt in suscepto ordine maneat.50.dist.clerico.

Quod cum directè homicida non dispensatur ad sacerdotium.50.dist.miror.& duobus c.seq.

Quod cum illo dispensatur, qui flagellando aliquando præter intentionem seipsum occiderit. 50. dist. studeat.

Quod dispensat Papa contra Apostolum, vt in bigamia.34.dist.lector.& vide quæ ibi notantur.

Item dispensat contra canones apostolorū cum presbytero fornicante,vt post decennalem pœnitentiā ad pristinum redeat honorem.81.dist.presbyter.

Item solus Papa dispensat in gradu consanguinitatis & affinitatis.35.q.3.quædam.§.quod scripsi.

Item solus Papa restituit episcopos, & dispensat cum eisdem.2.q.6.ideò.

Item solus Papa dispensat cum simoniaco in simonia scienter commissa,vel ratum habente,siue sit in ordine,siue in beneficio.1.q.1.erga.

Item solus Papa dispensat contra canones qui præcipiunt pœnitentiam,vel satisfactionem pro enormibus criminibus.12,q.2.de viro.

Item solus Papa dispensat cum illo, qui excommunicatus exequitur officium, vel recipit beneficium. 11.q.3.si quis episcopus damnatur,& c.seq.

Item solus Papa dispensat cum illegitimè natis ad beneficia,quæ sunt cum cura.56.dist. Cœnomanen.

Quod Papa non inuenitur dispensasse cum his,qui ab hæreticis ad subuersionem ecclesię ordinantur.11. q.7.conuenientibus.circa fi.

Item cum eo qui scienter à simoniaco simoniacè est promotus.9.q.1.ab excommunicatis.

Item nec cum eo,qui scienter est rebaptizatus, vel reordinatus.1.q.7.saluberrimum,in fi.de consec. dist. 4.quis bis.

Item nec cum eo,qui ordinatus est ab inuasore sedis alterius episcopatus.8.q.1.ordinationes.

Quod dispensat episcopus cum illo, pro quo ignorante parentes,vt promoueretur ad ordines, vel ad beneficium,pecuniam dederunt.1.q.1.præsentium. & c.quicunque.

Quod dispensat episcopus cum clerico,vel presbytero sacrilego,vel hæretico, vel schismatico, ne desperent. 50.dist. si quis presbyter, & c.presbyteros, & c.vt constitueretur.

Item dispensat episcopus in fornicatione clerici, furto,periurio,& alijs capitalibus criminibus, dummodo sint occulta, quia si sunt publica debet deponi, 10.dist.de his verò.

Item dispensat episcopus in pœnitentijs, quas canones statuerunt.26.qu.7.pœnitentibus,& c.tempora pœnitudinis.& duobus c.seq.

Item dispensat episcopus cum eo,qui prætermisso sub diaconatu diaconus,vel presbyter efficitur,supplēdo ordinem prætermissum.52.dist.solicitudo.

Quod varia dispensatio,quæ episcopis cōceditur corepiscopis prohibetur.68.dist.quamuis,& c.seq.

Quod dispensat Abbas cum monacho vt extra monasterium,tamen sub sua obedientia specialem cellā habere possit.10.q.4.monachum.

Item dispensat cum monacho, vt carnes comedere possit.de consc.dist.5.carnem.

DIVITIÆ. Quòd diuitiæ temporales si sunt cum studio,& affectu singulari,ignominiosæ sunt. 22. q. 2.gloria.

Quod dilectores diuitiarum fortes sunt in terrenis,debiles in cœlestibus.47.dist.omnes.

Quod diues cupidus gratiùs intuetur aurum, quàm solem.47.dist.sicut hi.

Quod iniustè possidet diuitias, qui ipsis malè vtitur, 14.q.4.quid dicam.

Quod nihil facit diuitias sic contemni, sicut recordatio pauperis finis,& principij.48.dist.sic hi.

Quod fideli homini totus mundus diuitiæ sunt, infideli autem nec obolus.14.q.4.quid dicam.

Quod diuites in rebus temporalibus si abundant iustitia,& operibus boni non sunt abijciendi. 30. distin. hæc autem scripsimus.in fi.

Quod diuitiæ ecclesiarum sunt bona pauperum, redemptio captiuorum.12.q.2.aurum.

DIVINATIO. Quòd diuinatio à Persis est inuenta. 26.q.4.igitur.circa fi.

Quod secundum quosdam quatuor sunt genera diuinationis,videlicet ex terra,aqua,igni, aere. 26.q.4. cap.igitur.

Quod diuini dicuntur, qui ex coniectura mentis suæ incerta futurorum quasi vera pronuntiant. 37. distinct.vino.

Quod multi modi sunt,& multa genera per quæ diuinatores futura inuestigant,quæ ponuntur.2.q.4.igitur.per totum.& q.5.nec mirum.

Quod dominus per diuinatores illudi hominibus permittit,vt probentur boni vtrum in Dei dilectione sint firmi.26.q.5.nec.in fi.

Quod diuinatores propter detestationem criminis in accusatione non admittuntur.2.q.8.quisquis.

Item sunt excommunicandi.26.q.1.§.1.

Item si clerici fuerint, & se corrigere noluerint sunt deponendi.26.q.5.si quis episcopus.

De hac materia habes vbi agitur de Incantatione.

DIVORTIVM. Quòd diuortium propriè dicitur inter carnaliter commiscentes, vel commisceri appetentes, vnde inter Mariā, & Ioseph non dicitur diuortium quando Ioanni fuit commendata.7.q.2. quod autem.§.item si coniuges.

Quod quos Deus coniunxit homo non debet separare,subaudi violenter,vel sine ratione. 33.quæst.2. quos Deus.

Quod frigiditas viri verè probata causat diuortium, 2.q.4.consuluisti.§.hoc autem.27.q.2.quod autem, 33.q.1.§.1.

Quod affinitas post cōtractum matrimonium superueniens non causat diuortium.17.quæst.2.quod autem.§.proximo.

Quod conuersus ad fidem potest diuortiari ab vxore non conuersa quæ ipsum nititur à fide Christi deducere.28.q.1.idololatria,& sex c.seq.

Quod fornicatio carnalis, & spiritualis causat diuortium.28.q.1.idololatria,& c.seq.

Quod machinatio in mortem cum effectu propter cō trahendum matrimonium causat diuortium. 31.q. 1.si qua,& §.seq.

Quod diuortium non debet fieri pro quacunque infirmitate, vel deformitate, vel senio, vel sterilitate, 32.q.5.si vxorem,& q.7.tantum.

Quod causa consanguinitatis non licet quem dimittere vxorem, nisi prius consanguinitas eorum coram episcopo approbata fuerit. 35. quæstione 6. multorum.

Quod adulter,vel adultera ab adultero diuortiari nō potest.32.q.6.§.1.

Quod extraordinaria pollutio naturaliter facta etiā frequentius iterata non inducit diuortium sine iudicio.35.q.3.extraordinaria.

Quod diuortium sine iudicio,& sine consensu episcopi,non debet fieri.27.q.2.si vir.33. qu.2. seculares, 35.q.6.multorum.

Quod vxor sine iudicio ecclesiæ dimissa primo restituenda est antequàm de diuortio agatur. 33. qu.2. historia,& c.seq.

Quod vir & mulier quãtum ad causas diuortia ęqualiter iudicantur.32.q.5.Christiana.

Quod si post diuortium propter frigiditatem vir aliã nouerit, propter doli præsumptionem compellendus est redire ad primam. 33.qu. 1. quod autem. in fi.

De hac materia habes vbi agitur de Matrimonio infrà.

DOMINIVM. Quòd dominium rei transfertur ratione ordinis, videlicet si quis seruus alterius in presbyterum ordinatur. 34.dis.frequens.

Item ratione consecrationis, vt si res consecrata ab aliquo reperitur, non ipsa redditur, sed compensatur.14.q.6.comperimus.

Item propter religionem, cum scilicet per religionis ingressum contigerit vacare beneficium. 17. qu. 2. Gonsaldus.

Item ratione Christianitatis, vt scilicet cum seruus Iudæi, vel pagani Christianus efficitur. 54. dis. fraternitatem.

Item ratione dignitatis, sicut sedes Constantinopolitana licet posterior sit quàm Alexandrina, tamen prior in numero debet poni.22.di.renouãtes.

Item auctoritate superioris, sicut quando iubente domino Iudæi thesauros Aegyptiorum deportauerunt.14.q.5.dixit dominus.

DONVM. De dono require vbi agitur de dato.

DVBIVM. Quòd dubium de ordinatore an fuerit episcopus, an non, facit ordinatos reordinari.68.distin.presbyteri.

Quod in re dubia auctoritas ecclesiæ est requirenda. 1.dis.palàm.

Quod in rebus dubijs absolutè non debet ferri sententia.33.dis.habuisse.

Quod quando emergit dubitatio in persona, in facto, & in iure, tunc nullo modo procedendum est in sententia.30.q.5.iudicantem,& §.seq.

Cum emergit in persona tantùm, vbi certum est ius, & factum, tũc certa datur sententia.5.q.1.quidam.

Cum in facto emergit dubitatio vbi certum est ius, & persona, tunc non potest certa ferri sententia.5. q. 1.quidam.

Cum in iure emergit dubitatio, vbi certũ est factum, & persona, tunc consulenda est sacra scriptura, & seniores prouinciæ & papa.20.dis. de diebus. 24.q. 4.quoties.

Quod qui dubitat se baptizatum, debet baptizari. de cons.dis.4.paruulos,& c.seq.placuit.

Quod si dubium est de consecratione ecclesiæ, vel altaris, debent consecrari.de cons.di.1.ecclesię.

DVPLICITAS. Quòd duplex monasterium pro monachis & monialibus fieri in vno prohibetur. 18.q.2.diffinimus.

Quod monachus duplex officium suæ professioni contrarium non debet exercere. 16.q.1. nemo, & c.de præsentium,& c.presbyteros.

Quod nemo petest esse accusator, & testis.4. quæst. 4.nullus.

Quod nullus clericus ad duas ecclesias intitulari debet.21.q.1.c.1.2.& 3.& 16.q.7.per laicos, in fi.

Quod nulla ecclesia parochialis duos pastores debet habere.21.q.2.sicuti.

Quod qui bene præsunt, duplici honore honorandi sunt.95.dis.ecce.

Quod ille duplex cor non habet, qui propter varium euentum verba sua mutat.22. q. 2. ne quis, in fine.

Quod duplex tribulatio non consurget super illos qui inter flagella egerunt pœnitentiam, de pę. dis. 3.hac auctoritate.23.q.5.quid ergo, post med.

De duplicitate habes vbi agitur de simulatione, & Hypocrisi.

DVRITIA. Quòd duritia obstinationis est quando quis bonitatem Dei contemnens vsque ad mortem in peccatis perdurat.93. dis.diaconi sunt, in fi.

Quod duro collo stamus si spreta longa Dei pietate in peccatis vsque ad mortem perduramus. 93. dist. diaconi sunt.in fi.

De duritia require in asperitate, in austeritate, & correctione.

EBRIETAS. Quòd ebrietas in principio generis humani ante diluuium ignorabatur. 35. distin.sexto die.

Quod ebrietas à Noe inuenta est, qui primam vineã plantauit.35.dis.sexto die.

Quod ebrietas est fomes & nutrix omnium vitiorũ. 35.dis.ante omnia,& 15.q.1.sanè.

Quod Loth quem Sodoma non vicit, vina vicerunt. 35.dis.§.1.

Quod ebrietas suadet ad iurgia & maledicta, sicut patet in Noe, qui obiurgando filium eum maledixit. 35.dis.sexto die.

Quod tumultuosa est ebrietas. 35. distinct. luxuriosa.

Quod vbi ebrietas, ibi libido, & furor. 35. distinctio. venter.

Quod ebrietas obcæcat conscientiam, & sepelit rationem.15.q.1.sanè.

Quod proprium est ebrietatis fœmora denudare, & ad luxuriam incitare.35.dis.sexto.

Quod ebrietas pronum facit ad promittendum, pòst tristem ad ex soluendum. Exemplum de Herode, & Ioanne baptista.22.q.3.vnusquisque.

Quod ebrietas excusat culpam à tanto, sed non à toto.15.q.1.sanè,& c.inebriarunt.

Quod ebrietas assuefacta est mortale peccatum. 25. dis.vnum. §. criminis appellatio, aliàs 35. distinct. episcopus.

Quod cum ebriosis non solùm cibus non est sumendus, sed etiam sunt vitandi.11.q.3.ad mensam.

Quod clerici quorum sensus vigere debet, maximè ab ebrietate debent abstinere. 35. distinct. §. 1. & cap. seq.

Quod episcopus aut presbyter ebriosus deponitur, inferiores clerici corona priuantur.35. distinct. episcopus.

ECCLESIA. Quòd ecclesia catholica dicitur fidelis multitudo fide & charitate vnita.93.di.legimus. circa med.1.q.1.multæ, in fi.24.q.1.loquitur.

Quod omnes episcopi & omnes fideles sunt vna ecclesia.93.di.legimus, in fi.

Quod ipsa non solùm ratione virginitatis, sed etiam ratione omnium fidelium tota virgo dicitur. 27.q. 1.nuptiarum, ante finem.

Quod sponsa Christi, dicitur pudica, & incorrupta, quę adulterari non potest.24.q.1. loquitur. in fine. & c.omnibus.

Quod ipsa habet veraciter dominica sacramenta. 1. q.1.ex catholica.24.q.1.quia ex sola.

Quod extra eam salus non habetur.24.quęst.1.alienus,& c.quicunque,& c.quia ea.

Quod sicut præcisus ramus ab arbore non viuit, ita præcisi ab ecclesia.23.qu.4.ipsa pietas. Notent hoc membra arida per excommunicationem in contumacia obstinata.

Quod ritus ipsius à scriptura & à traditione apostolica, & à consuetudine sancta pullulauerunt.11.dist. ecclesiasticarum,& c.catholica.

Quod status eius alter fuit tempore apostolorum & martyrum, alter modò.12.q.1.futuram.23.q.4.non inuenitur, post prin.

Quod ipsa malos, quibus mixta est, tanquàm zizania in medio tritici æquanimiter tolerat.12.q.1.exemplum.23.q.4.quantus,& cap.seq.& cap. quidam, de consecra.dist.4.est vnitas.

Quod ipsa propter malorum opera, quæ sunt in ipsa, spelunca latronum dicitur. 16. quæst. 7. & hoc circa me.

Quod licitè possidet facultates temporales, quas nõ reputat proprias, sed communes.12.q.1. exemplũ, & c.seq.& c.habebat.

Quod quandoque soluit seculari potestati tributa, 23.q.8.conuenior,& cap.tributum.

Quod ad principes spectat singulares schismaticos ecclesiæ comprimere.23. q.5.non vos.

Quod ecclesia Romana mater est, & caput omnium ecclesiarum.12.dist.cap.1.& seq.3.q.6.dudum.

Quod ipsa est prima sedes non habens maculam, neque rugam.21.dist.quamuis.

Quod ipsa tanquam magistra est in omnibus sequenda.11.dist.quis, in fine.12.dist.cap.1.& seq. 22.dist. omnes.

Quod ipsa est in speculum omnibus. 19. distin. enim, vero.

Quod qui derogando ei contra ipsam loquitur, hæreticus reputatur.22.distinct.omnes, Notent hoc per uersi qui continuò sacrilego ore ecclesiam lacerant.

Quod ipsa habet plenitudinem potestatis, aliæ ecclesię vocatæ sunt per ipsam in partem solicitudinis. 3.q.6.multum.

Quod ipsa à tramite apostolicæ traditionis nunquam errauit.24. q.1.à recta.c. in sede.c.hæc est.& c. cum beatissimus.

Quod custodit statuta conciliorum quę ipsa confirmauit.25.q.1.de conse.dist.1.basilicas.

Quod ipsa statuta conciliorum secundum euentum temporum, vel in toto, vel in parte mutat.25. qu. vlt. posteà.§.his ita.

Quod sententias quandoque reuocat, quandoque in melius commutat.35.q.9.sententiam,& c.seq.

Quod ad Romanam ecclesiam omnibus sine exceptione licet appellare, & ab ea nemini appellare permittitur.2.qu.6. & ad Romanam, & tribus cap. seq.9.quæst.3.cuncta.

Quòd ipsa valet omnes iudicare, & de ea iudicare nulli permittitur.9.quæst.3. episcopo. §.sola. 17.quęst. 4.nemini.

Quod in dubijs, & arduis ad ipsam est recurrendum. 11.dist.palàm.12.dist.præceptis.

Quod qui in ecclesia Romana sacrum ordinem acceperit, ad ibi seruiendum remanebit.1.qu.1.filium.

De hac materia require vbi agitur de Papa, & vbi agitur de Apostolica sede.

Quod ecclesia materialis non debet construi sine cõsensu episcopi.16.q.1.quicunque, & q.5. lator. 18. q.2.quidam, de consec.dist.1.nemo.

Quod propter nullius somnia construendæ sunt ecclesiæ, vel altaria, de consec.dist.1.placuit.

Quod propter nouarum ecclesiarum constructionem, priores ecclesiæ non debent decimas amittere.16.q.1.quicunque.

Quod secundum exigentiam populi episcopus de ecclesiarum pluralitate, & quantitate debet prouidere, de consecrat.dist.1.omnes basilicæ.

Quod ecclesia maior debet habere 40. passus in circuitu, minor 30.17.q.4.sicut antiquitus.

Quod cõsecrari debent à diœcesano, & non nisi prius dotentur.16.q.7.piæ.& duobus c.seq.

Quod pro consecratione ecclesiæ episcopus nil debet exquirere. 1.q.2.placuit.

De consecratione plura inuenies in titulo consecrationis.

Quod in ecclesijs nihil congruum, vel inhonestũ agi debet.42.dist.nulli.& duobus c.seq.16. qu.7. & hoc diximus.

Quod ecclesiæ debét seruari mundæ, adeò vt resplendeant.86.dist.pulchra.

Quod ecclesiæ non debent transferri nisi tribus de causis, videlicet, ratione necessitatis, difficultatis, & grauaminis.de cons.dist.1.tribus.

Quod non debent à laicis incastellari. 10.quæst.1.sanctorum.

Quod debent ecclesiæ ab episcopis annuis vicibus visitari, & indigentes reparatione ipsius sollicitudine debent reparari. 10. quæst.1. decreuimus, & duobus capitu.seq.

Quod ecclesia materialis tunc honoratur, quando cõfugientibus ad ipsam immunitas obseruatur. 17. quæst.4.reum.

Quod reus ad ecclesiam confugiens non restituitur nisi de securitate vitæ, & mébrorũ recepta cautione.17.q.4.reum.23.q.5.reos. 36.qu. 1. de raptorib.

Quod seruus ad ecclesiam confugiens redditur cum cautione.17.q.4.metuentes.& ca. id constituimus.

Quod præter publicum latronem nullus trahi debet de celesia.17.q.4. sicut.

Quod ille etiam frustra implorat ecclesiæ auxilium, qui in ipsam deliquit.17.q.4.ad episcopos.

Quod confugienti ad ecclesias licet exire ad 30. passus ad requisita naturę.17.q.4.diffiniuit.

Quod violatores ecclesiasticæ immunitatis puniuntur excommunicatione, & pęna pecuniaria.17.qu. 4.sicut antiquitus,& quinque c. seq.& c. nullus. cũ pluribus seq.

Quod mulier eadem hora qua genuit, & qua hora patitur mẽstrua, ecclesiam intrare non est prohibenda.5.dis.cũ enixa.§.nam si mulier.& c. ad eius verò.

Quod ecclesia materialis ad exemplar triumphalis ecclesiæ decoratur officiorum, ac ministrorum sibi subseruientium diuersitate.89. dist. ad hoc,& cap. singula.

De diuersitate ministrorum ecclesię, ac officiorũ eorum.25.dis.perlectis.

Quod quicunque de ministris ecclesiæ, siue sit episcopus, siue alter, per laicum intrat ecclesiam, tanquam sacrilegus debet deponi.16.q.7. si quis deinceps,& 12.c.seq.

Quod vna ecclesia non debet habere duos pastores. 7.q.1.in apibus.16.q.7.si plures.

Quod vbi duo rectores sunt in vna ecclesia, non est sponsa, sed scortum.21.q.2.sicut.

Quod duo patroni vnius ecclesiæ compellendi sunt ad vnum presbyterum habendum. 16. quæst.7. si plures.

Quod vno rectore ecclesiæ viuente alter non substituitur.7.q.1.in apibus.§.seq.

Quod sicut inter virum & mulierem est inseparabile matrimonium, sic est spirituale inter ecclesiam, & ipsius rectorem.7.q.1.sicut alterius.

Quod qui beneficiatus est in ecclesia, tenetur officiare eam.10.q.3.vnio.

Quod nullus debet esse præbendatus in duabus ecclesijs, nisi ex dispensatione.70. dis. sanctorum. 10. q.3.vnio, in fin.21.q.1.c.1.

Quod incongruum est quòd cum officium vnum pro sui magnitudine diligenter quis non potest explere, ad duo videatur idoneus.16.q 1.presbyteros.

Quod nullus presbyter debet habere duas ecclesias, 16.q.7.per laicos.

Quod cadit à priori ecclesia qui se de altera intromisit.12.q.2.placuit.

Quod

Quod vnus potest habere plures ecclesias, vnam intitulatam,& aliam commendatam.21.quæst.1.qui plures.

Quod quis potest habere duas ex priuilegio. 16.q.1. & temporis.12.q.1.relatio clericorum.

Item possunt habere duas propter multitudinem ecclesiarum,& paucitatem clericorum. 21.q.1.c.1.in fi.55.dis.priscis.

Item possunt haberi duæ propter paucitatem parochianorum, vt si pauciores essent,quàm decem homines.10.q.3.vnio.

Quod in parochiali ecclesia inuestiri debet presbyter per episcopum.16. q. 2. sanè.in fi.& q.7. si plures.§. vt ergo.

Quod pastor non est,qui sine consensu episcopi gubernat ecclesiam.16.q.7. nullus omnino, & c. laicis,& c.seq.

Quod sacerdos non potest dimittere ecclesiam sibi commissam sine consensu episcopi. 71. distinctio. clericos.

Quod ecclesię conductitijs presbyteris sub annuo cẽsu non sunt committendæ.21. q.2.præcipimus.

Quod præsumitur ecclesia ecclesiæ subiecta, si soluat ei cathedraticum.10.q.3.illud magnitudinem.

Item si in eius territorio est sita. 16. quæst.7. omnes basilicæ.

Item si decimam, vel quartam in eadem percipit.10. q.3.priscis,& c.seq.

Item si ab ea pro officio conuiuium accipit.10. q. 3. illud magnitudinem.

Item si eius infantes baptizauerit.10.q.3.relatum.

Item si aliquando sententia lata ab ea in aliquem illius ecclesiæ seruata fuerit.9.q.2.c.1.

Item si mortuos eius sepeliuerit.23.q.5.placuit.

DE REBVS ECCLESIÆ. Quòd ecclesiæ vestimenta sacrata, & vasa vetustate consumpta debẽt exuri, & pulueres in baptisterio, vel alio loco vbi pedibus non possunt conculcari, sunt ponendi, de cons.dis.1.altaris.

Quod ligna ecclesiæ nõ vsibus laicorum, sed religiosorum possunt adaptari,vel exuri,de cons. distinct. 1.ligna.

Quod vestes sacræ,& vasa nec mortuis, neque viuis secularibus sunt commodandæ, de cons. dis.1. nemo per ignorantiam, & duobus c.seq.

Quod vestes sacræ & vasa nec contingi, nec lauari debent per laicos,sed per clericos,& in specialibus vasis,de conse. dis.1. nemo per ignorantiam,& c. seq. 4.dis.omnis presbyter.

Quod sicut anima sine corpore non viuit corporaliter,sic.& ecclesia sine temporalibus in nullo proficit,1.q.3.si quis obiecerit.

Quod res ecclesiæ diligenter sunt seruandę, & per episcopos inter pauperes clericos sunt dispensandæ,10.q.1.quęcunque,& q.2. c.1. 12.qu.1. expedit, vsque in finem quæstionis,& q.2.placuit.

Quod pro earum conseruatione œconomus est habẽdus.89.dist.qui,& c.seq.12.q.2.vobis.

Quod sunt expendendæ pro indigentia pauperum, & redemptione captiuorum.12.q.4.res. & quatuor c. seq.22.q.4.episcopus.

Quod res ecclesiæ sunt per episcopũ in quatuor, vel tres partes diuidendæ, ita vt vna pars sit pro fabrica ecclesiæ,secunda pars episcopi, tertia clericorũ obsequentium ecclesiæ, quarta pro pauperibus, & peregrinis debet obseruari,12. qu.2. vobis,& capi. concessio,& quatuor cap.seq.16. quæst.1.constitutum,cap.ad hoc.

Quod cauetur ecclesiæ quantum ad res in episcoporum promotione.28.dis.de Syracusanæ.

Item in clericorum,& religiosorum prouisione. 12. q. 2.statuimus,& duobus c.seq. c.sæpè, & duobus cap. seq.16.q.1.possessiones.

Item in nouarum ecclesiarum constructione. 16.q. 1. si quis laicus,& duobus c.seq.

Quod non debent res ecclesiæ illicitè alienari. 12.q. 2.nulli liceat,& c.diaconi,& duobus c.seq.

Quod episcopo de rebus ecclesiæ & prędialib. sine cõsensu clericorum non licet vendere.12. quæstio. 2. placuit.

Quod episcopus de censibus ecclesiæ quinquagesimã pro monasteriorum constructione & aliarum ecclesiarum regularium centesimam potest dare.12. quæst.2.bonæ rei.

Quod res minores potest per se episcopus alienare, 12.q.2.terrulas.

Quod episcopus res ecclesiæ illicitè suis propinquis non debet committere.89.dis.dicentes.10.quæst.2. episcopus.

Quod nec laicis, nec secularibus sunt committendæ personis.89.dis.indicatum.

Quod non licet abbatibus, & alijs personis sine consensu episcopi res ecclesiæ alienare.18.quæst.2.abbatibus.

Quod res ecclesiæ non vi manuum, sed iudicio sunt repetendæ.16.q.6.consuetudo.

Quod res ecclesiæ alienatæ malè ipso iure sunt reuocaræ.12.q.2.monemus, capi.quisquis,& cap. vobis.

Item debet restitui.12q.2. Augustino,& duob.c. seq. c.in legibus,& c.statuimus,& quatuor c.seq.

Quod contractus indebiti,& scripturæ factæ de rebus ecclesiæ rescinduntur.12. q.2. apostolicos.15. q. 6. auctoritatem.15.q. 1.si quis laicus.

Quod prælatus alienans res ecclesiæ indebitè, tanquàm dilapidator deponitur.10. q.2.quis.12. qu.2. apostolicos.c.monemus, & c.seq.

Quod minores prælati excommunicantur:12.q. 2.statuimus,& c.seq.

Quod inuasor ecclesiæ,vel defraudator à Christo iudice homicida iudicabitur.12.q.2.qui Christi.

Item sacrilegus iudicatur.12. quæst. 2.nulli liceat, & cap.indignè.

Quod septena pęnitentia puniantur qui res ecclesiæ diripiunt.16.q.1.similiter.

De hac materia habes vbi agitur supra De Alienatione.

EDICTVM. Quòd edictum est quod vt teneatur Rex vel Imperator edidit.2.dis.constitutio.

ELEEMOSYNA.Quòd eleemosynæ tria sunt genera,videlicet dare egenti,dimittere lędenti, & corrigere delinquentem.45.dis.tria,& c.seq.

Quod eleemosynæ datio, quæ in pauperes exercetur,beatificatur.41.dis.parsimoniam.

Quod Deus in eleemosyna plus pensat animum benignum, quàm datum. 42.dis.quiescamus, in fin. 45. dis.duę.3.qu.7.in grauibus, de pœn.dist.5.§. dolendum,post med.

Quod facta eleemosyna ex fide,causa, loco,& tempore commendatur.86.dist.non satis.

Quod eleemosyna habet promissionem præsentis vitæ,& futuræ.42.dist.§.1. 33. qu.5. secundum,in fin.

Quod plerunque ex Dei ira,mundus, fame, & penuria premitur quia pauperibus eleemosynæ subtrahuntur.16.q.1.reuertimini,circa med.

Quod Deo non placet eleemosyna cum scelere mista,14.q.5.scriptum.

Quod nemo de eleemosyna facienda excusatur.36. dist.in singulis.

Quod prælatis non prodest lectio,& oratio,nisi adsit eleemosynæ largitio.86.dist.fratrem.

Quod diuites ieiunia quæ non possunt seruare, eleemosynis debent recompensare.41. distinct. non cogantur.

Quod qui sua timidè conseruando eleemosynã procrastinat,aliena nunquàm fideliter sparget. 12. q. 2.gloria episcopi.§.Socrates.

Quod eleemosyna non debet fieri de malè acquisitis. 1.quæsti. 1. non est putanda. 14. quęstio.5. per totum.

Quod de turpi lucro cuius non competit repetitio, potest fieri eleemosyna 14.q.5.qui habetis,& c. seq.

Quod eleemosyna consanguineis, & propinquis citius est danda,quàm alijs, tamen cum prudentia. 86.di.fratrem.§.in ipsa,& c.in singulis.

Quod in necessitate primùm est danda iustis, demùm peccatoribus,non quia peccatores, sed quia homines.36.dist.fratrem.§.in ipsa.

Quod qui fame morientẽ pascere potuit,& noluit, ipsum occidit.86.dist.pasce.

Quod qui negant eleemosynam fugientibns,& necessitatem patientibus, ipsum Christum, qui est misericordia,negant.7.q.1.omnis qui.

Quod minus peccatum est auferre habenti, quàm de negare indigenti.47.dist.sicut.2.

Quod non sunt examinandi petentes eleemosynam vel hospitium.42.dist.quiescamus.

Quod pauperibus,vel peregrinis dare delicatam eleemosynam,vel superfluam peccatum est.25. distinct. vnum.§.aliàs.86.dist.pulchra. circa medium. 41.d. non cogantur.

Quod non vni omnia, sed diuersis secundum exigentiam personarum distribuenda est eleemosyna.86. dist.fratrem,& cap.dominus.

Quod malo homini tutius eleemosyna subtrahitur,si de cibo securus iustitiam negligit.5. quæst. quinta, non omnis.

Quod eleemosyna vtiliter datur pro defunctis. 13.q. 2.non existimemus,& cap.animę,& capitu.tempus, 24.q.2.sanè quod.26. q.7. ab infirmis, de pœn. dist. 6.§.1.ante medium.

ELECTIO. Quòd electio spectat ad collegium, etiam si duo,vel tres fuerint in congregatione.63. dist.Hadrianus.& cap.nosse.& cap. non licet. §. his, 6.q.7.cap.vlt.18.quæst.2. & ca.abbatem, & duobus cap.sequen.

Quod electio ab hæreticis facta non valet.9. quæstio. 1.nos.

Quod electio non debet fieri nisi post tertium diem sepulturæ, siue Papæ, siue alterius prælati defuncti.89.dist.nullus pontifice.

Quod electio clandestina omninò reprobatur.79. distinct.si quis.

Quod electio potius debet fieri de gremio, quàm de extraneis.61.distinct. nec emeritis.& quatuor cap. seq.18.quæst.2 abbatem monasterio,& ca.seq.& c. abbas.

Quod si de gremio non potest eligi, tunc primùm de eiusdem ciuitatis clericis,& tandem de tota diœcesi electio debet fieri. 61. distinctione nullus, & 63. distinctione.sacrorum.

Quod electio prælati ex certa causa potest fieri extra cathedralem ecclesiam,vel ciuitatem. 23.dist. in nomine.63.distinctione,quanto.79.distin.si quis pecunia.

Quod in electionibus consideranda est maior dignitas,vel grauitas personarum,& bonus zelus.19.di. in canonicis.

Quod in electione habendus est consensus electi. 7. q.1.sicut alterius.

Quod nullus propriam vtilitatem, sed communem debet prospicere.8.q.2.dilectissimi.

Quod in electione non debent interuenire munera, vel patrocinia laicorum.8.q.2.illud.

Quod electioni prælati non debent se ingerere principes,vel quicunque laici.61.dist.cap.nullus.

Quod electio prælati debet fieri cum concilio religiosorum ibidem assidentium.63. dist.sacrorum.§. ex his.& c.obeuntibus.79.dis.§.1.& c.seq.

Quod cum in duos diuiditur æqualiter electio, melior,& vtilior est præponendus,63.distin. si fortè.

Quod electio post publicationem ab eligentibus nõ potest nisi per superiorem mutari.61. distinct. episcopus.7.quæstio.1. qualiter,in fin.8.qu.3.talia.

Quod electio non vitiatur, si ignorante electo pecunia datur.1.q.6.§.vlt.

Quod non est confirmanda antequàm diligenter discutiatur electi conditio.61. distinct. miramur. 85. distin.archidiaconum Florentinum.1.q.6.ego. 38. distinct.omnes.

Quod electio ex elatione auidè non est suscipienda, nec ex desidia respuenda.16.q.1.vos autem.

Quod electione celebrare consensus principis est requirendus.63.dis.Reatina.

Quod in electione prælatorum vocatur populus nõ ad eligendum, sed ad consentiendum.63. distinct. nosse.

Quod electionem papæ licet dominus sacerdotibus contulerit,sibi tamen specialiter reseruauit.79.distin.cap.vlt.

Quod olim electiones Romanorum Pontificum propter schismaticorum, & hæreticorum dissentiones fuerunt Imperatoribus traditæ.63.dist.vota.§. principibus.

Quod Hadrianus Papa, & Leo in concilio tradiderunt Carolo Imperatori potestatem eligendi summum Pontificem, & inuestituras episcoporum.63. distin.Hadrianus.

Item Leo papa octauus propter insolentiam Romanorum, quam exercebant circa electionem papæ, Ottoni primo Imperatori confirmauit, & suis successoribus electionẽ Papæ,& inuestituras episcoporum,63.dis.in synodo,& c.cũ longè,§.electiones.

Quod tunc electus in Romanum Pontificem non consecrabatur, nisi primum decretum Imperatori præsentaretur,& consensus haberetur,63.dist.Agatho,& sex c.seq.

Quod Lodouicus Imperator, & primus Henricus, & primus Otto renunciauerunt priuilegio super prouisione papæ,volentes vt canonicè eligeretur à Romanis.73.dis.sacrorum.§.ex his.

Quod qualiter, & à quibus debet fieri electio papalis,habetur.23. dis.in nomine. 79. dis.per totum. 7. q.1.factus.

Quod nemo eligendus est in papam pecunia, aut gratia humana,aut militari tumultu.79. dis.si quis pecunia.

Quòd electus canonicè in Papam ante consecrationem habet plenitudinem potestatis. 23. dis. in nomine.post med.79.dis.si quis pecunia.

Quod ille qui non canonicè electum gerit se pro papa,non apostolicus,sed apostaticus dicitur. 79.dist. si quis apostolicę,& c.si duo.§. hoc autem,& c. seq.

Quod Cardinalibus,& alijs clericis, & etiam laicis cõceditur apostaticum Papam anathematizare. 79. dis.si quis peccunia.

Quod in electione metropolitani omnes prouinciales episcopi debent interesse. 63. distinct. Metropolitano.

Quod nemo in prælatum seipsum eligere potest. 24. q.1.didicimus. 8.q.1.in scripturis,& c.si ergo.

Quod in prælatum eligi debet magis idoneus, non consanguineus vel amicus.8.quæst.1. Moses, & tribus capitu.seq.

Quod si ad secularia officia sumendi diligenter examinantur,multò fortius examinentur qui ad prelaturas assumuntur.59.dis.si officia.

Quod propter malitiam temporis, aut tumultum popularem indignus non est eligendus. 61. distinct. miramur.

Quod eligendus in episcopum longa probatione debet vitam suam notificare.61.dis. in sacerdotibus. 8.q.1.oportet.

Quod in prælatum non debet eligi aliquis criminosus,25.dis.primum.6.q.1.c.1.

Item nec ille qui de incontinentia notatus est. 28. dis. priusquàm,& c.de Syracusanæ.

Item nec ille cuius vxor, & filij adhuc sunt super terram,61.dis.Catinensis.

Item nec nimium simplex, vel vsurarius.46. distinctione,de Petro.

Item nec ille qui non est in sacris.60.dis.ca. vlt.&61. distinct.§.1.

Quod antiquitus subdiaconus,quia tunc non reputabatur sacerdos, non eligebatur in episcopum nisi necessitate cogente.28.dis.de Syracusanæ. §.ecce. 40.dis.c.vlt.& vide ibi notata.

Quod nouus in religione non statim debet eligi in prælatum.16.q.1.si clericatus.19.q.3.monasterijs.

Quod videtur quòd exemplo Petri eligendus potius est in prælatum qui post casum pœnituit, quàm qui nunquam cecidit, quia talis per casum suum aliorum infirmitatibus compati nouit. 50.dis. considerandum,& c.seq.

Quod laici in prælatos non possunt eligi, nec religiosis sunt præficiendi.61.di.statuimus.§. his omnibus. 19.q.3.monasterijs.

Quod electus in episcopum per suum metropolitanum præsentibus suffraganeis episcopis debet ordinari,24.dis.episcopi.

Quod electus in episcopum intra tres menses debet consecrari.75.dis.quoniam quidam. 63. dis. obeuntibus.50.dis.postquàm.

Quod metropolitanus debet illi ecclesiæ prouidere cuius electus intra quinque menses negligit consecrari. 10.dis.quoniam quidam,in fi.

Quod clericus infamatus antequàm consecretur debet se expurgare.23.dis.illud.

Quod electus per consensum sponsus ecclesiæ efficitur.7.q.1.sicut alterius.

Quod electus cassatur propter auaritiam, & psalmorum imperitiam.85.dis.archi.Flo.

Quod electus qui teste prole longam continentiam conuincitur non habere,cassatur.28.dist. priusquà.

Quod si post electionem quis iuret seruare statuta ecclesiæ & alia,nõ est simoniacus.8.q.3. per totum.

Quod differens consecrare electum, compelli debet per superiorem.9.q.3.nunc verò.8.q.3. Artaldus.

Quod vbi bona mista sunt malis,naso discretionis virtutes debemus eligere,vitia reprobare.49.dist.hinc etenim.§.paruo.

Quod inter duo mala id debemus eligere quod minori nexu noscitur obligari,13.dis.duo, & c. nerui. 22.q.4.si aliquid,& c.seq.

Quod sicut homo necessitate compulsus ibi se præcipitat vbi breuior murus ingeritur,sic inter inuitabilia peccata minora semper eligantur. 13. dis. nerui,ante fin.

Quod inter duo bona maius bonum mediocri bono est præferendum,de conse. dis.5. non mediocriter.

EMPHYTEVSIS. Quòd emphyteusis quæ in Græco dicitur locatio,in rebus ecclesiæ in casu permittitur.10.q.2.casella.§.hoc ius.

Quod vbi absolutè periculum de rebus ecclesiæ timetur,prohibetur.12.q.2.apostolicos.

De hac materia habes vbi agitur de Precarijs.

DE STATV EPISCOPI. Quòd episcopus, sicut dicit Augustinus,nomen est operis, non honoris,8.q.1.qui episcopatum.

Quod episcopus qui Græcè dicitur superintendens, debet illis superintendere,quibus præficitur.8.q.1. qui episcopatum. 21.dis.cleros.

Quod ordo episcopalis quadripartitur, videlicet in patriarchas,archiepiscopos,metropolitanos, & episcopos.21.dis.cleros.

Quod episcopi in locum apostolorum surrexerunt, & tenent vices eorum.21.dis.in nouo.35. dis.ecclesiæ. 78.dis.quorum vices.

Quod episcopi nõ sunt qui minus quàm à tribus sunt consecrati.68.distin.chorepiscopi.§.quod autem.

Quod viuenti episcopo alter non substituitur temerariè,& si substituitur,ab omni ministerio ecclesiastico destituitur.1.q.1.in primis,post med.3.q.6.accusatus,& c.dudum.7.q. 1.factus, & pluribus c.seq.

Quod intrusus per laicam potestatem à principalibus episcopis non est recipiendus. 63. dis. si per ordinationem.

Quod inconsulto Romano pontifice nemo potest episcopum deponere.3.q.6.accusatus,& c.seq.

Quod nulli episcopo licet sine consensu Romani pontificis suam ecclesiam relinquere, vel ad aliã transire.7.q.1.non oportet,& multis c. seq. vsque ad finem quæstionis.

Quod exigente vtilitate, vel necessitate auctoritate apostolica de sede ad sedem mutari possunt episcopi.7.q.1.mutationes,& duobus c.seq.

Quod episcopus propter infirmitatem, vel senium non destituitur, sed datur ei coadiutor. 7. quæst. 1. scripsit,vsque ad c.sicut vir. §.ecce, & c.qualiter, & cap.quamuis sit.

Quod episcopus quandoque ad propriam instantiam absoluitur ab episcopatu.7.q.1.nihil.§.ecce, & cap. qualiter,& c.quamuis.

Quod neophitus prohibetur promoueri in episcopum propter inconuenientiam vitæ, quæ contraria tur officio pontificali.48.dis.prohibetur.

Quod episcopus debet esse sine crimine, vt alios possit liberius arguere.25.dis.primum.

Quod criminosus episcopus magis est dicendus canis impudicus,quàm episcopus.2.q.7.qui nec.

Quod non omnis episcopus qui dicit, Pax vobis,est sicut columba,sed potius sicut coruus audiendus. 2. q.7.non omnis.

Quod episcopi debeant esse ætate antiqui,fide integri,in pressura probati, & qui magis velint rerum suarum proscriptionem pati, quàm ecclesiam suã deserere.7.q.1.Nouatianus.

Quod episcopus propter aduersitatem non debet gregem relinquere.7.quæst.1.suggestum, & duobus capitu.seq.

Quod episcopo non licet monachum fieri sine consensu papæ.7.q.1.temporis.§.item.

Quod episcopus intrans religionem non resumitur ad episcopatum.7.q.1.hoc,& c.seq.

Quod quandoque sub nomine presbyteri episcopi designantur.93.dis. legimus,in fi.95.dis.ecce ego,ante finem.

Quod episcopi debent se scire presbyteros, non dominos,nec debent in clero dominari.95.dis.esto,& tribus c.seq.

Quod episcopi nouerint se magis consuetudine, quã dispensatione maiores presbyteris. 95. dist. olim, in fi. & duobus c.seq.

Quod episcopus in ecclesia sit sublimior, in domo sit collega sacerdotum.95.dist.episcopus in ecclesia.

Quod episcopus se sedente presbyterum non permittat stare.dist.95.episcopus in quolibet.

Quod episcopo non sufficit æqualem cum subditis gerere vitam:sed sicut est honore super illos:sic & vita debet esse præstantior.8.q.1.nec sufficere.

Quod episcopus in eo quòd alijs præficitur, non debet se præsumere alijs sanctiorem.8.q.1.illud inferendum.

Quod plus laudatur patientia episcopi in aduersitate,quàm quies in religione.7.q.1. suggestum.

Quod episcopus debet habere maturos viros, tam ex clericis quàm ex religiosis, tam in cubiculo quàm in monasterio socios p opter bonum testimonium. 2.q.7.cum pastoris.& duobus cap.seq.de conse.dist. 1.episcopus deo.& c.seq.

Quod domus episcopi debet esse circa ecclesiam, vt aptior sit contemplationi. 41.dist.episcopus.

Quod episcopus in mensa non debet resplendere vasis aureis,& argenteis,sed fidei meritis. 41.distinct. episcopus.

Quod in mensa episcopi non debent esse fabulæ, sed lectio sacræ scripturæ.14.dist.pro reuerentia.

Quod non licet episcopo intendere venationi, nec cõ sanguinearum familiaritati.34.distin.quorundam.

Quod primitiua ecclesia propter paupertatem accipiebant medietatem oblationum.10.q.1.antiquos. Post successiuè tertiam partem.10. quæstione, de his.Tandem habuerunt quartam,12.q.2. quatuor. Modo verò de oblationibus nihil debent habere, sed alijs contenti esse. 10.q.3.placuit.

Quod episcopus in multis debet requirere consilium clericorum,videlicet in facienda clericorum ordinatione.24.dist.episcopus sine.

Item in causarum diffinitione.15.qu.7.si quid.& capi. episcopus nullus.86.dist.si quidem.

Item in ecclesiasticarum rerum alienatione.12.qu.2. sine exceptione.

Item in dignitatum collatione.93.dist.legimus. 12.q. 1.alienationes.

Item in ecclesiasticarum rerum dispensatione.12. q. 1.episcopus ecclesiasticarum.

De Monachis, & religiosis episcopis factis, qualiter debeant se habere, habes vbi agitur de Monachis.

DE POTESTATE EPISCOPI.quòd sine licentia episcopi nullus presbyter in sua diœcesi potest missam cantare,vel baptizare, vel aliud consimile facere.16.q.1.cunctis,& c.multis.

Quod sine consensu eius non debet ædificari monasterium,vel oratorium.18.q.2. quidam,& cap. seq.

Quod iurisdictionem habet in religiosorum monasterijs.18.q.2.c.1.

Quod presbyteri & clerici religiosi suæ diœcesis ipsius subiacent potestati.18.q.2.quidam.

Quod episcopi est,in omnibus parochialibus ecclesijs presbyteros inuestire.16.q.7.sanè.& ca.nullus.& c. constitutiones,& duobus c.seq.

Quod episcopi est monialibus,& alijs religiosis fœminis prælatum præficere cum diligenti ipsius examinatio.18.q.2.qui religiosis,& duobus c.seq.

Quod iudices, vel officiales Papæ de iurisdictione episcopi ideo se non debent intromittere,ne ecclesiasticus ordo confundatur.11.q.1. peruenit.

Quod episcopus omnem principem excommunicare potest.11.q.3.si autem.

Quod potest falsarium Papæ cuiuscunque ordinis sit vsque ad mandatum domini Papę incarcerare.19. dist.in memoriam.

Quod non potest episcopus in aliena diœcesi sine cõsensu diœcesani pontificalia exercere.92.disti.non liceat.§.de episcopis,& quinque c.seq.

Quod nolens episcopus ire ad ecclesiam suam,potest cogi per concilium prouinciale.92.dist.si quis episcopus.

Quod episcopus solus sacerdoti honorem dare potest.solus auferre non potest.67.dist.episcopus. 15. q.7.fœlix,& c.seq.

Quod auctoritate episcopi prælati inferiores possunt ad alias ecclesias transferri.7.quæstio.1. episcopus de loco.

Quod accusati episcopi causam archiepiscopus cum suffraganeis perquirere potest,sed sine Papa determinare non potest.3.q.c.accusatus.

Quod cum multa discussione contra episcopum debet proferri iudicium.2. qu.7. accusatio quoque,& quinque c.seq.

Quod episcopi sunt oculi Dei:ideo à subditis nõ sunt iudicandi.6.q.1.oues.

Quod episcopum subditi nec arguere, nec accusare possunt.2.q.7.oues,& duobus c seq.

Quod episcopus inutilis est deponẽdus, nec est ei dandus coadiutor.15.q.6.alius.§.quod etiam.

Quod sine licentia sui episcopi clerici non debent peregrinari.de conse.dist.5.non oportet.

Quod episcopus alterius diœcesis clericum nec recipere,nec ordinare potest sine cõsensu sui episcopi, & literis dimissorijs.71. dis. per totum. 9. qu.2. per totum.

Quod an episcopus potest compellere aliquem clericum ad suscipiendum ordinem,vel dignitatem.74. dis.per totum.

Quod clericus non tenetur episcopo seruire in opere seruili.10.q.3.placuit.

Quod episcopus de consensu clericorum potest diuidere parochiales ecclesias,& vnire. 16.q.1. præcipimus.§.sicut.

Quod episcopus in dando ecclesiam debet requirere consensum patroni.16.qu.7. filijs vel nepotibus, & c.monasterium,& c.seq.

Quod episcopus inconsulto papa ad bellum non debet proficisci.23.q.8.quo ausu.

Quod eo die quo episcopus celebrauit, in eodem altari sacerdos non debet celebrare,de conse. dist.2. c.vlt.

Quod pręsenti episcopo sacerdos nisi de suo mandato non debet benedicere,nec signare, de conse. distinct.1.cum ad.

Vtrum potest episcopus successorem sibi ex testamento instituere.7.q.1.petisti.

Quod de rebus proprijs, vel acquisitis potest episcopus testamentum facere,de alijs verò non, quia cedunt ecclesiæ.12.q.1.episcopi,& c.seq.& q.3. pontifices,& q.5.per totum.

Quod morientis episcopi res pro futuro pontifice cõseruari debent, diripientes illas anathema incurrunt,12.q.2.hæc huius, & c.non liceat charitatem, & c.de laicis illud.

Quod duo episcopatus per papam in vnum coniunguntur.16.q.1.postquàm.

Quod in duos per eundem diuiditur.16.q.1. præcipimus,§.sicut.

DE OFFICIO EPISCOPI. Quòd officium episcopi est virgines,altaria, & ecclesias consecrare,chrisma conficere,& cum ipso confirmare, 68.dist.quamuis.

Quod ideò inungitur episcopus,vt procurator animarum & distributor spiritualium existat. 11.q.1.clericum,§.ex his omnibus.

Quod episcopus debet esse sciens & doctus, qui alios tenetur docere.86.dist.§.1.36. dist. qui ecclesiasticis,& c.si quis.

Quod multa sunt,quæ episcopus tenetur scire.38.dis. omnes.

Quod nullus episcopus propter opprobrium senectutis, vel nobilitatem generis etiam à minus peritis discere negligat.38.dist.nullus episcopus. 24.q.3.si habes.circa med.

Quod episcopo non sufficit innocens vita, nisi adsit & doctrina.43.dist.§.1.& c.seq.

Quod

De episcopi electione, vel de electo, habes in titulo de electione.
Et de consecratione episcopi habes in titulo consecrationis.
Et de dispensatione in titulo dispensationis.
Et si qua sunt talia, in suis titulis inuenies.
De episcoporum sede, vbi agitur de sedibus.

Quod homo quantum in se est,eucharistiam polluit, cum ad ipsam sumendam indignè accedit. 1.qu.1. multi.ante fi.

Quod in hoc quòd Christus eucharistiam Iudæ dedit,innuit, quod ocultis peccatoribus cum eam exigunt, non est neganda, de conse. dist.2. non prohibeat,& c.sicut Iudas, & 7.q. 1. aduersitas, in fin. 1. quæstio.1.Christus.

Quod illis qui enormiter publicè deliquerunt, eucharistia non statim est danda. de cons.dist.3. pro dilectione.de pęn.dis.1.in actionem.

Item nec raptoribus rerum ecclesiæ. 12.q. 2. indignè. & c.de viro.

Quod propter pollutionem nocturnam ex præcedenti crapula, vel cogitatione immunda, ab eucharistia abstineat.6.dist.testamentum,& c.non est.

Quod tempore menstrui,& ante purificationem partus fęminę possunt communicare.5.dis. ad eius verò concubitum.

Quod pœnitentibus in morte eucharistia non est neganda.50.dist.pœnitentes.27. quæst. 1. virgines.1. quæst.1.si quis hæreticę.§.ecce.2.quęst.1.in primis. post med. 46. distinct. accusatores. 26. quæst. 6. si quis de corpore,& 4.capitu.seq.

Quod excommunicatis satisfacientibus in morte nō est deneganda eucharistia.86.dis.tanta.

Quod his qui in patibulis suspenduntur, si pœnituerint,non est eis deneganda eucharistia, nec sepultura.13.q.2.c.quæsitum est.

Quod abstinens se quandoque ab eucharistia propter sacramenti reuerentiam, non est arguendus, neque frequenter sumens est iudicandus. 5. distin. ad eius verò concubitum, in fi.12. distinct. illa, de cons.distinct.2.quotidie.

Quod communio eucharistię dabatur antiquitus pro vulgari purgatione.2.q.5.sæpè.

Quod post susceptionem eucharistiæ, corporalis cibus non statim sumendus est, de consec. distinct. 2. tribus gradibus.

Quod qui propter ebrietatem vomit eucharistiam, grauiter punitur, propter infirmitatē, minus, quia infirmus si nauseam se habere sciuit, sumere non debuit,de cons.dis.2.si quis per ebrietatem.

Quod non minus reus est qui negligenter verbū Dei audiuit, quàm qui reuerendum corpus Christi per negligentiam in terram cadere permittit.1. q.1. interrogo.

EVNVCHVS. Quòd Eunuchus si per insidias hominum factus est, vel si in persecutione eius amputata sunt virilia,vel per ægritudinem, vel sic natus est,& est dignus,potest promoueri etiam ad episcopatum.55.dis.Eunuchus, & c.seq.

Quod non requiritur vt Eunuchus carnem illius,vel puluerem semper secum portet. 55. distinct. Eunuchus.

Quod non potest promoueri qui vt carnis lubricum vitaret seipsum castrauit.55. dis. si quis absciderit, & quatuor c.seq.

Quod illi Eunuchi placent Deo,quos non castrat necessitas, sed voluntas.33. quæst.5. tunc saluabitur. §.qui sitit.

EXACTIO. Quòd exactio licitè potest fieri in subditum, vt ab obstinatione indebita compescatur. 23.q.6.iam verò.

Quod episcopi propter iura sua clericos exactionibus grauare non debent.10.quæst.3.per totum.16. quęst.1.prædicator.

Quod illi qui Romipetas, vel alios peregrinos pedagiorum exactionibus granant, anathema incurrūt. 24.q.3.si quis Romipetas.

Quod illi qui nouas exactiones in pauperes faciunt, per excommunicationem sunt reprimendi. 24. q. 3.illi qui.

EXAMINATIO. Quòd examinatio cōscientiæ, & bonæ vitæ debet consecrationem episcopi præcedere.23.dis.qui episcopus.24.dis.episcopi.

Quod examinandus est de fide quantum ad ea quæ in diuinis Trinitatem & vnitatem personarum consequuntur.23.dis.qui episcopus.

Item examinari debet de Christi incarnatione, & de multis alijs articulis qui in symbolo continentur. 23.dis.qui episcopus.post med.

Quod nullus clericus sine examinatione est ordinandus.24.dis.nullus.

Quod episcopus de latere suo bonos, & discretos viros debet eligere, qui ordinandos clericos in vita, & scientia debent examinare.24.dis.quando.

Quod sine examinatione ordinati à clero penitus ab ijciendi sunt.81.dis.si qui sine.

EXCEPTIO. Quòd exceptio fori dilatoria in principio litis debet opponi,& probari.3.quæst.6.si quis episcoporum,& §.seq.

Quod peremptorias exceptiones sufficit in principio litis contestari. 3. q. 6.si quis episcoporum,& capit. sequ.

EXCOMMVNICATIO. Quòd excommunicatio dicitur extra communionem ecclesiæ separatio. 11.qu.3.nihil,& c.canonica.27.qu.1.viduas.24.qu. 3.tam sacerdotes.

Quod omnis impius si non ab ecclesia, tamen a Deo est separatus.24.q.4.certum.

Quod excommunicationem ecclesia traxit ab apostolo,qui Corinthium satanæ tradidit.24.q.3.apostolicæ.11.q.3.omnis.

Quod tunc traduntur peccatores satanæ, cum per excommunicationem à corpore Christi separantur, 11.q.3.audi,& c.omnis.

Quod sicut putridæ carnes sunt resecandę,& ouis scabiosa, ne cęteras inficiat à caulis est repellenda, sic mali ne bonos inficiāt per sententiā extra ecclesiam sunt ponendi.24.q.3.resecandæ,& octo c. seq.

Quod nulla pœna maior est in ecclesia quàm excommunicatio.24.q.3.corripiantnr.11.q.3.absit.

Quod multiplex est damnum quod excommunicatio inducit, videlicet quia à Deo separat. 24. quæstione 3.certum.

Item satanæ tradit.11.q.3.audi.

Item peccatorum absolutionem impedit. 24. quæst. 1.quicunque.

Item ab ecclesia fidelium remouet. 11. quæst.3. omnis.& capitu.seq.

Item à fidelitate iuramenti absoluit.15.qu.6.nos sanctorum,& c.seq.

Item omnia bona opera in ea facta mortificat. 23. q. 4.si quis,& q.7.quemadmodum.

Item suffragia ecclesiæ siue in vita, siue post mortem tollit.11.q.3.quicunque intra. 24.quæst.2.de communione,& c.seq.

Item æternam damnationem inducit.11. quæst.3.nemo episcoporum.

Quod excommunicatio non debet ferri pro leuibus excessibus,sed pro grauibus.11.quæst.3. nemo episcoporum.

Quod non debet esse mortalis,sed medicinalis. 2.quęstio.1. multi, in prin.11. quæst.3. audi.34. quæst.3. certum,& c.corripiantur.

Quod excommunicatio non est propter propriam iniuriam ferenda.23.q.4.inter querelas.

Quod non debet ferri cum impetu, sed cum deliberatione & causæ cognitione.11.quæ.3.si quis episcopus,& c.seruetur.

Quod excommunicationem trina monitio debet pręcedere.2.q.1. Deus omnipotens.§. quando autem. 12.q.2.indignè.

Quod excommunicatio debet ferri in scriptis. 2.q. 1. legum,& 4.q.4.nullus.

Quod ferri debet ab episcopo specialiter, vnde & mucro episcopi dicitur.16. quæ.2. visis,in fi.24. quæst. 3.corripiantur.

Quod excommunicatio non est contemnenda. 11. q. 3.nemo contemnat,& duobus c.seq.

Quod ideò non est contemnenda, quia non homo ligat,sed Christus,11.q.3.nemo contemnat.

Quod quando non contemnitur, non est eradicatio, sed disciplina.24.q.3.notandum.

Quod excommunicatio iusta,vel iniusta est timenda. 11.q.3.c.1.& c.qui iustus.

Quod etiam cum iniusta contemnitur, incurritur.11. q.3.qui iustus.

Quod iniustæ excommunicationi est parendum vsque ad causæ cognitionem. 11.q.3.si episcopus.§. præmissis,& c.iustus,& §.seq.

Quod iniusta excommunicatio dicitur quę fit timore terreno.9.q.3.fratres.

Item iniusta dicitur ex ordine,quando videlicet ordine non seruato in sententia proceditur.11.q.3.seruetur.§.item sententia.

Item iniusta dicitur ex causa, quando scilicet nullum subest crimen,sed solùm propter odium iudicis,vel aliquem alium fauorem iustus damnatur, 11. q. 3. non solùm.§.aliquando, & c. aliquando. & c.quatuor.cum quinque.ca.seq.

Item iniusta dicitur quæ non lædit eum, in quem fertur,sed à quo fertur.24.q.3.certum,& cap.de illicita.& cap.si habes.§.vbi ergo.in fine.

Quod iniusta excommunicatio coram Deo non ligat.11.q.3.quomodo.& nouem cap.seq.

Quod qui patienter fert iniustam excommunicationem ecclesiæ meretur coronam.11.q.3.& fi.

Quod plures sunt species excommunicationis.

Quædam enim arcet à liminibus ecclesiæ, & ab Eucharistiæ perceptione, & hæc dicitur minor. Alia verò non solùm ab his, sed etiam separat ab omni fidelium communione,& hęc dicitur maior. 11. q. 3.ad mensam.§. euidenter. 3. qu.4. Engeltrudam. 5. q.2.præsenti.

Quod excommunicatio lata ab episcopo morte superueniente non remittitur à successore.35. quæst. 9. quod quis.

Quod etiam roboratur à successore.35.qu.9.loci.

Quod excommunicati sunt ipso iure à canone qui sortilegijs & diuinationibus intendunt. 26. qu. 5. si quis ariolos.& c. non oportet.& cap. aliquanti. capitu. sortes, capitu.si quis clericus, & cap. augurijs.

Item qui manus violentas in clericum,vel aliam personam religiosam, vel ecclesiasticam iniecerit. 17.q.4.si quis suadente.24.q.3.si quis.

Item violatores ecclesiarum, & raptores rerum ecclesiasticarum.11.q.3. canonica. 17.q.4.omnes ecclesiæ,& cap.frater.24.q.3.si quis de.

Item noua telonia imponentes,& clericos siue Romipetas spoliantes.24.quæst.3. si quis Romipetas, & capitu.seq.

Item literas Papæ falsificantes.50.distin. si episcopus.

Item omnis hæreticus ipso iure excommunicatus est, 4.q.1.quod autem.

Item omnis mortaliter peccans est extra communionem ecclesiæ donec pœnituerit.sexta qu.1. illi qui.

Item ipso iure excommunicatus est, qui mortui episcopi res quæ pro successore integraliter reseruari debent diripere præsumit.12.q.2. illud,& c. seq. & c.hæc huius placiti.

Quod excommunicandi sunt episcopi qui ad concilium aduocati non veniunt, vel qui concilium impediunt.18.dist.quoniam, & c.si quis,& 4.q.5.ca. 1. 11.q.3.certum.

Item excommunicandi sunt, qui præcepta apostolicę sedis non custodiunt.19.dist.nulli.

Item qui ecclesiastica priuilegia contemnunt. 12. qu. 2.qui & diuinis & humanis.

Item episcopi & clerici dissolutè viuentes.35.distinct. episcopus.

Item imperatores & Reges delinquentes.96.di. duo. 11.q.3.cum apud.

Quod non potest excommunicari nisi Christianus, 24.q.1.audiuimus,post med.

Quod aliquis episcopus potest excommunicare subditum alterius episcopi ratione criminis, quod in eius episcopatu commisit.6.q.3.placuit.3. qu.6.ibi enim.& cap.vltimo.

Quod negligenter testamenta exequentes sunt excommunicandi.13.quæst.2.qui oblationes,& duobus cap.sequen.

Item contumax est excommunicandus.17. q.4.si quis deinceps,in fine.

Item incendarij sunt excommunicandi, & pro pęnitentia per annum vltra mare transmittendi. 23. q. vltima,pessimam.

Item homicidæ,& falsi testes.24.q.3.itaque.

Item hæretici,& schismatici,& quorum scripta hæresim continent, etiam post mortem sunt excommunicandi.24.q.2.sanè pro.

Quod excommunicatur clericus mortuus in ludis gentilium.23.q.8.quicunque clericus.

Item excommunicatur post mortem qui hæreticum constituit hæredē.24.q.2.sanè profertur.ante med.

Item excommunicantur post mortem qui se voluntariè occidunt.23.q.5.placuit.

Quod sacerdos missam inchoatam ex temeritate nō finiens, est excommunicandus. 7. quęstio. 1. nihil. in fine.

Quod non vitantes excommunicatos sunt excommunicandi.11.q.3.sanctis.

Quod nemo est nominatim excommunicandus nisi de crimine sit conuictus, vel confessus. 2.q.1.multi.

Quod nullus est excommunicandus antequàm causa probetur.24.q.3.de illicita.

Quod nomina publicè excommunicatorum debent ignorantibus intimari, ne per ignorantiam se possint excusare.11.q.3.curæ sit.

Quod qui propter facinus ab hæreticis excommunicantur,à fidelibus propter detestationem criminis non sunt recipiendi.24.q.1.quisquis,& c.seq.

Quod indebitè excommunicans per 30. dies à sacra communione suspenditur.11.q.3.audi.

Quod excommunicatus non potest esse iudex aliorum.24.q.1.miramur.

Quod excommunicati non admittuntur ad denunciandum, vel ad accusandum.3.q.4. conspiratores, & duobus c.seq.4.q.1. per totum.24.q.1. miramur, §.his auctoritatibus,in fi.

Item infames sunt.6.q.1.infames.

Quod excommunicatus si intra annum se purgare contempserit, post annum tanquam reus non est audiendus.11.q.3.rursus,& c.seq.

Quod excommunicati non possunt alios excommunicare,vel iudicare.24.q.1.audiuimus,& c.ait,& c. seq.& c.miramur.

Quod episcopus excommunicatus non dicitur ordinare quantum ad executionem,quia quod non habet,dare non potest.1.q.1.quicunque sacros,c. qui perfectionem,& c.ventum est.

Quod excommunicati celebrantes triennij pœnitentia puniuntur.11.q.3.de illis.

Quod excommunicati in sacris constituti,officio interesse non debent.11.q. 3.si quis episcopus, in fin.

Quod excommunicati omnino sunt vitandi. dis.93.si inimicus,& c.seq.6.q.1. illi qui.11.q.3. ad mensam, & c.rogo,& quatuor c.seq.

Quod non est communicandum excommunicato maiori excommunicatione in oratione,cibo,potu, oscu-

osculo, aut salutatione.11.q.3.excommunicatos,& c.cum excommunicatio.& c.antecessor.
Quod non licet clericis communicare episcopo. 93. dist. miratus.
Quod nominatim excommunicato non est communicandum, ne sententia transeat in tertiam personā, 11.q.3.si quis laicus.& c.excellentissimus. 24. qu.2. sanè quod.
Quod ideò non est communicandum excommunicato, vt confusus citius laboret reconciliari. 93.dist. si inimicus.& 11.q.3.audi.
Quod cum pagano magis licet communicare quàm cum excommunicato.11.q.3.ad mensam.
Quod quilibet prælatus debet alterius episcopi subditum excommunicatum vitare, & facere, vt à suis vitetur.11.q.3.curæ sit.
Quod sine culpa communicat excommunicatis vxor filius, seruus, ignorans, & necessitatem patiens.11. q.3.quoniam multos.& c.excellentissimus.
Item qui communicat propter spem correctionis.11. q.3.antecessor. Vnde versus,

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.
Hæc anathema quidem faciunt ne possit obesse.

Quod viatori vel peregrino transeunti in terra excōmunicatorum emere, & pauperi mendicare conceditur.11.q.3.quoniam multos.
Quod occultum excommunicatum tantùm sciens tenetur vitare, ac si sciret publicè cum excommunicatum.6.q.2.si tantùm.& c.seq.
Quod publicè excommunicato intrante ecclesiam, omnes debent exire. 24.q.1.omnis qui. & 11.qu.3. sicut apostoli.
Quod presbyter si canonem inchoauit, propter superuenientem excommunicatum, missam non debet relinquere imperfectam.7.q.1.nihil.
Quod mortuo suffragia à viuis non debēt exhiberi, qui propter excommunicationem viuis non communicauit.11.q.3.quicunque int a.
Quod tali excommunicato possumus communicare mortuo, qui viuens petiuit absolui.22.q.2.de communione, & c.nec quicquam.
Quod communicans excommunicato indebitè, excōmunicationem incurrit.11.q.2. præcipuè, & c.quis episcopus.& c.seq.& c.sicut apostoli.& c.episcopi.& c. placuit.
Quod episcopi communicantes excommunicatis in crimine, deponantur.11.q.3.Teugualdum, & c.quicunque contristauerit.
Quod episcopus communione priuatur, qui soli sibi cognitum publicat excommunicatum. 6. quæst. 2. placuit.
Quod excommunicatus antequàm absoluatur debet spondere emendam de preterito, & cautelam de futuro.11.q.3.cum aliquis.& 12.q.2.de viro.in fi.
Quod absoluitur quis ab excommunicatione absens per literas.24.q.3.comperimus.
Quod absoluitur post mortem, si viuens hoc petiuit, 24.q.2.nec quisquam.
Quod de excommunicatione Papæ quam sibi reseruauit nullus nisi in morte potest absoluere.16.q.1. frater noster.
Quod solemnis excommunicationis, & absolutionis forma ponitur.11.q.3.debent.
EXCVSATIO. Quòd excusatio inferioris non valet, vbi de rebus ecclesiæ, quas illicitè possident, vel principes, vel parentes, se excusant. 16. qu.1. in canonibus.ante fi.
Quod auctoritas & præceptum superiorum excusant in quibusdam facta inferiorum. 14.quæstio.5. dixit dominus.
Quod auctoritas superioris non excusat inferiores in delictis.11.q.3.si dominus.& c.seq.
Quod Iudæi furto excusantur Aegyptiorum, quia iubente Deo paruerunt.14.q.5.dixit dominus.
Quod ebrietas excusat culpam à tanto, sed non à toto.15.q.1.sanè.& c.inebriauerunt.
EXECVTIO. Quòd executio sententiæ iudicis debet differri vsque ad 30. dies propter deliberationem.11.q.3.cum apud.
Quod ab executoris sententia appellare nō licet, nisi ipse modum executionis excedat. 2.q.6.si quando. §.ab executore.
Quod licet ab executore appellare si ipsa sententia excommunicationis opponatur. 11. qu.3. cum excommunicato.
Quod executores testamentorum propter negligentiam debent excommunicari.13.q.2.clerici.
EXEMPLVM. Quòd exempla sanctorum tam in scriptis quàm in factis perspicaciter sunt recordanda, 20.dist.de quibus.23.q.6.vides.
Quod ratio sana est exemplis præponenda.9.distinct. sana.
Quod superiores inferioribus exemplum bonum tenentur dare.8.q.1.qualis.12.q.1.nolo.
Quod vita pastoris in exemplum debet esse discipulis.2.q.7.cum pastoris.81.dist.nemo.
Quod prælati tot mortibus digni sunt quot vitiosa exempla ad subditos transmittūt.11.q.3. præcipuè.
Quod senior ibi stricta increpatione est feriendus vbi iuuenibus exemplum ad interitum præbet. 2.qu.7. Paulus dicit.93.dist.peruenit ad nos.in fi.
Quod in exemplum culpa vehementer extenditur quando pro reuerentia status peccator honoratur. 83.dist.nemo.
Quod quilibet quantumcunque magnus, subditos & minores se paratus sit in bono imitari. 22.distin. de Constantinopolitana.
Quod casus perfectorum suo exemplo multos retrahit à statu perfectionis, quem aggredi intendebāt, 17.q.1.qui bona.
Quod mali qui emendari despiciunt: ne sanctos suæ perditionis exemplo inficiant, tanquàm morbida caro ab omnibus sunt præscindendi.24.q.3.ecce.
Quod ad exemplum Domini gratiarum actio post mensam debet dici.44.dist.quando autem.

De hac materia habes vbi agitur de Imitatione.

EXEMPTIO. Quòd exemptio episcopi, vel abbatis à suo superiori non potest fieri nisi per solum Papam.16.q.1.frater.18.q.2.luminoso.
Quod exemptus non potest iudicari nisi à solo Papa, 16.q.1.frater.
Quod in monasterijs exemptis nullus prælatus sine consensu abbatis valet exercere aliquam potestatem.18.q.2.luminoso.
Quod prælatus qui exemptioni Papæ insurgere conatur communione vsque ad extremum vitæ suæ priuatur.16.q.1.frater.ante med.
EXEQVIÆ. Quòd exequiæ pompaticæ plus sunt solatia viuorum, quàm subsidia mortuorum. 13.q. 2.animæ.
Quod apud Deum non perit quidquid pro mortuis in exequijs diligentia hominum persoluit.12.qu.2. animæ.
Quod quia ignoramus quibus mortuis prosunt vel nō prosunt exequiæ, ideò pro nullo debemus eas omittere.13.q.2.non existimemus.
EXHÆREDATIO. Quòd exhæredatio filiorum non debet fieri propter ecclesiæ promotionē. 17.q.vlt.c.vlt.
Quod successor qui non adimpleuit voluntatem defuncti, debet exhæredari.11.q.1.Sylu ester.

De hac materia habes vbi agitur de Hæreditate.

EXILIVM. Quòd exilium est canonica pœna, quā ecclesia imponit in malitia obstinatis.16.q.1.Probi num.2.q.1.in primis.
Quod sacrilegorum pœna est carcer, vel exilium.17. q.4.attendendum.
Quod ignobiles pacem ecclesiæ turbantes in perpetuum exilium relegantur.24.q.1.qui contra.
EXITVS. Quòd exitus malitiæ virtutis operatur ingressum, eodemque studio quo crimen excluditur, innocentia copulatur. 32.quæst.1. cum renuntiatur.
Quod tunc quis ab vnitate ecclesiæ exit, quando à fide & charitate recedit.24.q.3.cum aliquis.
Quod tunc boni à malis exire dicuntur, quando etiā cum ipsis corporaliter conuersantur, mente à factis eorum recedunt. 23. q.4. tolerandi sunt. & c. ecce.& c.à malis.
Quod à malis exire est facta eorum detestando ipsos de malo corripere.23.q.4.recedite.
Quod difficile est vt bono peragantur exitu, quæ malo inchoata sunt principio.1.qu.1.principatus. & c. fertur.§.cum ergo.in fi.
EXPOSITIO. Quòd expositus cuiuscunque miseratione collectus, post decem dies à domino non potest repeti.87.dist.si expositus.
Quod expositio scripturarum accipienda est secundum proprietatem linguarum, de quibus sunt translatæ.38.dist.locutio.
Quod exponenda est scriptura secundum varietatem causarum, personarum, temporum, & locorum.29. dist.per totum.

De expositione Scripturarum require vbi agitur de Scriptura.

EXORCISTA. Quòd exorcistæ in Græco, in Latino adiurantes vocantur.21.dist.clericos.
Quod exorcistæ est officium manus super energumenos & cathecumenos in exorcizando imponere, 25.dist.perlectis.
FABVLA. Quòd fabulas secularium negotiorum non decet in mensa clerici, sed verba sacræ lectionis recitari.44.dist.conuiuia.& c.seq.
Quod in mensis clericorum lectio diuinarum scripturarum haberi præcipitur, vt fabulosa & otiosa vitentur, 44.dist.pro reuerentia.
Quod quia oblectamenta fabularum nimirum excitant ad incendia libidinum, prohibet Christianis legere figmenta poëtarum.37.dist.ideò.
FACILITAS. Quòd facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi.23.q.4.est iniusta.in fi.
FALLACIA. Quòd fallacia ex voluntate procedens grauior est, quàm quæ de infirmitate, vel tenuitate procedit.22.q.2.beatus.§.ille ergo.
Quod non mentitur qui animum fallendi non habet, sicut patet de Petro & Paulo. 22.q.2.beatus.
Quod ille falsum iurat, qui scit falsum esse quod iurat.22.q.2.beatus.§.ille ergo.
Quod falli in illis quę non sunt ad salutem, vel nullū, vel leuissimum est peccatum.22.q.2.in quibus.
Quod minus malum est fallere aliquem in contractibus, quàm falli in articulis fidei.22.q.2. in ipsarum.
Quod falsum testimonium nemo contra se, vel proximum dicere debet.23.q.4.si non.ante med.
Quod falsi testes cōmunione priuantur, si clerici fuerint, in monasterio perpetuo detrudunur.24.qu.3. itaque.50.dist.si episcopus.
Quod sicut veritas persequitur falsitatem, sic boni in malis non persequuntur nisi malum. 23. quæst. 4. qui peccat.
FALSARIVS. Quòd falsarius dicitur qui literas defert, quæ licet veræ fuerint, tamen de conscientia Papæ non emanarunt.17.dist.in memoriam.vbi nota glo.quæ innuit diuersos modos falsandi.
Item falsarius dicitur, qui chartam, vel bullam radendo, vel mutando falsificat.50.dist.si episcopus.
Item falsarius dicitur, qui falsa suggestione, vel precibus falsis impetrat.25.q.2.dicenti.
Quod carta super beneficijs personalibus si non habet datam, falsa iudicatur. 25.quæst.2. §.si qua beneficia.
Quod licet episcopo falsarium domini Papæ incarcerare.19.dist.in memoriam.
Quod falsarius literarum domini Papę si est clericus, est ab ordine deponendus, & in monasterium perpetuò detrudendus.50.dist.si episcopus.
FALX. Quòd falx in alienam messem mittitur, quando fructus ecclesiæ non à vero sed alieno pastore tollitur.13.q.1. cap.1. §.in diœcesi. ante medium.
Quod Deus falcem in messem mittit, cum cuiuscunq; vitam temporalem per mortis sententiam incidit, de pœ.dist.2.cum sanctam.circa med.
FAMA. Quòd fama bona necessaria est nobis propter alios.11.q.3. non sunt audiendi.12.qu.1.nolo. & q.2.quatuor.in fi.
Quod quisquis custodit famam suam, etiam in alijs est misericors.11.q.3.non sunt audiendi.
Quod clericus, de quo mala fama crebrescit, etiam si conuinci non potest coram episcopo, etiam præsentibus presbyteris expurgatur.15.q.5.c.1.
Quod prædicator bonus officium suum non debet negligere, etiam si currat inter infamiam, & bonam famam.6.q.2.sunt plurimi.

De hac materia require vbi agitur de Infamia.

FAMES. Quòd fames quandoque ex ira Dei in mundum mittitur, quando pauperibus eleemosinæ subtrahuntur.16.q.1.reuertimini.post med.
Quod qui fame laboranti non succurrit, graue peccatum incurrit.86.dist.non satis.
Quod qui famem morientem nō pauit, quasi ipsum propria manu occidit.86.dist.pasce.
Quod iudex ecclesiæ licet teneatur sedare panis famem. & sitim aquæ, magis tamen famem audiendi verbum Dei.8.q.2.audacter.in fi.
Quod fames pristina sermonis Domini præsentia doctrinarum eius, & cœlestis panis saturitate compēsabitur.76.dist.ieiunium.in fi.
Quod fames curat morbos, quos gula infert, de cons. dist.5.nullus.
FAMILIA. Quòd familia debet per dominum suum de malo corrigi, & ad bonum incitari.47.dist.sicut hi.§.necesse.
Quod non culpatur paterfamiliâs faciens quod debet, si aliquis in familia manet incorrigibilis.47.dist. quantumlibet.
Quod episcopus debet cauere ne aliquem in familia habeat indisciplinatum.47.dist.sicut hi.§.necesse.
Quod à principio in omni familia bona fuit aliquis malus incorrigibilis.47.dist.quantumlibet.
Quod propter culpam familiæ negligens paterfamiliâs punitur tam temporaliter, quàm æternaliter sicut patet de Hely.47.dist.sicut hi.§.necesse.
Quod domino excommunicato, indebitè fertur sententia contra familiam.24.q.3.si habes.§.vt ergo.
FAMILIARITAS. Quòd familiaritas contra extraneos repellit testem.3.q.5.consanguinei.& c.seq.

Quod familiaritas mulierum nimia omnibus clericis, & religiosis prohibetur, 82. dis. interdicit, & duobus c. seq. 34. dist. quorundam. 81. dist. clericos, vsque ad fin. dis. 18. q. 2. cognouimus, & c. seq.

Quod vbi nimia familiaritas est mulierum. stimuli antiqui hostis non desunt, 81. dis. oportet.

Quod monachi sacrarum virginum custodes, ne propter familiaritatem suspecti habeantur, à frequenti earum accessu, & colloquio arceantur, 18. q. 2. in decima, & c. seq.

FATVM. Quòd fatum est genus diuinationis, cui qui intendit, damnationem animae suae incurrit, 26. q. vlt. non obseruetis.

FAVOR. Quòd fauor singularis non debet attendi in electione prelati. 63. dis. porrò.

Quod nec indigni debent propter fauorem ad sacros ordines promoueri, 1. q. 1. pueri.

Quod illi qui ecclesias indignis ex fauore conferunt, sacrilegi reputantur. 1. q. 1. sunt quidam.

Quod non corrigere peruersos nihil aliud est quàm fauere, 83. dis. nemo. & c. seq. 13. q. 6. si res, post med. 23. q. 4. quisquis.

Quod fauere impietati est non turbare cum possit quis peruersos. 23. q. 3. qui potest, & c. ostendit.

Quod praelatus qui fauet in malo peccatoribus, vel qui piger est in corrigendo, ipse eis in malitia socia tur. 23. q. 5. ita, & c. à multis, & c. seq.

Quod qui consentit peccantibus, & defendit delinquentes apud Deum, & homines est maledictus, 11. q. 3. qui consentit.

Quod fauorem dantes maleficijs sunt excommunicandi, 21. q. 5. placuit. & tribus c. seq.

De hac materia require vbi agitur de Consensu.

FAX. Quòd sicut fax accensa sibi detrimentum praestat, alijs verò lumé in tenebris administrat, sic malus praelatus, vel praedicator, 15. q. 8. sciscitantibus.

Quod sicut superuacuis laborat impendijs qui solem certat facibus adiuuare, sic qui zelum Dei dicit se habere, & in corrigendo exequitur indebitè, 6. q. 1. si omnia.

FOELICITAS. Quòd foelicitate peccantium nihil est infoelicius. 23. q. 1. paratus.

FOEMINA. Quòd foemina non debet esse iudex. 3. q. 7. infamis. §. tria.

Quod foemina propter verecundiam sexus nisi in sua & suorum causa non permittitur pro aliquo aduocare, 15. q. 3. §. 1. & quatuor c. seq.

Quod foemina nisi in crimine laesę maiestatis, & in haeresi, & in simonia non permittitur accusare. 15. q. 5. certis de causis, & tribus c. seq.

Quod foemina quantũcunq; docta, & sancta in conuẽtu virorum non debet praedicare, 23. distin. mulier. 33. q. vlt. c. vlt. de cons. dis. 3. mulier.

Quod monachae, vel quantumcunque sanctae foeminę non licet pallas altaris, vel sacra vasa contingere, 23. dis. sacratas.

An foemina possit ordinem, & characterem ordinis recipere, 27. q. 1. diaconissam.

Quod foemina sancta mente est diligenda, non corporali frequentia, 32. dis. hospitiolum.

Quod foemina extranea non debet clerico cohabitare, 81. dis. cum omnibus, & c. seq.

Quod non possunt Deo pleno corde coniungi, qui fęminarum accessibus copulantur. 32. distinct. hospitiolum.

Quod clerico prohibetur cohabitatio foeminarum, nisi fortè sint mater, vel soror, vel consimilis persona carens suspicione. 32. dist. interdicit. 23. dist. his igitur. 81. dist. clericus. & c. seq.

Quod beatus Augustinus etiam cum sorore habitare noluit propter coniunctarum personarum societatem. 81. dist. legitur.

Quod religio non permittit vt solus cum sola loquatur. 81. dist. in omnibus.

Quod vt excludatur mala suspicio, nullus clericus, nisi certis locis, & temporibus debet loqui cum foemina. 81. dist. in omnibus.

Quod confabulatio clerici cum foemina, debet esse per modica. & compendiosa verba. 18. q. 2. diffinimus. & c. seq.

Quod etiam abbati non licet loqui cum foeminis, nisi sub duorum vel trium monachorum testimonijs, 18. q. 2. in decima.

Quod monachi, & monachae in vno monasterio non debent cohabitare. 18. q. 2. diffinimus.

Quod abbatissa volens loqui cum aliquo, debet associari per vetulam monacham. 18. q. 2. diffinimus.

Quod non licet clericis, & alijs Christianis balneare se cum foeminis. dist. 81. non oportet.

Quod de formis foeminarum non est disputandum. 42. dist. hospitiolum.

Quod foemina in signum subiectionis, & verecundiae peccati quod induxit, debet velare caput. 15. qu. 3. §. 1. vers. his itaque. 33. quaest. vlt. & cap. vlt. & c. haec imago.

Quod foemina nec comam amputare, nec veste virili propter luxum vti debet. 30. dist. si qua mulier suo, & c. quaecunque.

Quod enixae, vel menstruatae foeminae non debet prohiberi introitus ecclesiae. 5. dist. §. 1. & c. seq.

Quod deterior est conditio mulieris quàm viri quantum ad subiectionem. 33. quaest. 5. haec imago. & cap. seq.

Item quantum ad voti fractionem, quia vir votum eius reuocare potest, sed non ècontrario. 33. quaest. 5. noluit.

Item quantum ad ordinis susceptionem. 32. dist. mulieres. 15. q. 3. §. 1.

Item quantum ad accusationem & testificationem. 15. q. 3. §. 1.

FERIAE. Quòd feriae legitimae ad festiuandum, & non ad placita secularia exercenda ponuntur. 15. q. 4. per totum.

Quod feriae legitimę ad ieiunandum sunt secunda feria, quarta, & sexta. 82. distin. presbyteri. 11. q. vlt. de illis. 22. quaest. 5. qui compulsus. de conse. dist. 3. ieiunia.

Quod ab aduentu Domini vsque ad octauam Epiphaniae, & alia tempora feriata sunt quo ad celebrationem nuptiarum. 33. quaest. 4. non oportet. & tribus c. seq. Vide quod sanciuit concil. Tridentin. de hac re.

Quod qui dies, vel quae tempora feriãda sunt per anni circuitum. de conse. dist. 3. §. 1.

FESTIVITAS. Quòd festiuitas sanctorum quando sit festiuanda, laicis est pronuntiandum. de consec. dist. 3. §. 1.

Quod festiuitates per anni circulum sunt celebrandae, innuitur. de consec. distin. 3. pronuntiandum. & c. rogationes.

Quod in sanctorum festiuitatibus maximè solent homines vacare comessationibus. 44. distin. comessationes.

Quod maximè clerici festiuitates sanctorum cũ deuotione tenentur peragere. 44. dist. nullus. 15. q. 4. per totum. 36. q. 7. & hoc diximus.

Quod in festiuitatibus prohibendi sunt laici per sacerdotes à corearum saltationibus. de consecra. dist. 3. irreligiosa.

De hac materia habes vbi agitur de die Dominico.

FESTINANTIA. Quòd festinantia in quibus sit bona, & in quibus mala, habes vbi agitur de acceleratione.

FINGERE. Quòd decuplex inuenitur de canone fictio consona cum decem prędicamentis, nam quandoque fingitur esse qui non est, vt Iacob finxit se esse Esau, 22. q. 2. quaeritur. §. item opponitur. vbi nota praedicamentum substantiae.

Item quandoque fingitur esse quis minor quàm sit, 2. q. 7. quãquam. Exemplum de Augustino, & Hieronymo, vbi nota praedicamentum quantitatis.

Item quandoque fingitur quis talis esse qualis non est, 29. q. 1. §. 1. vbi nota prędicamentum qualitatis.

Item quandoque quis fingitur esse pater qui non est, 27. q. 2. institutum. §. iuxta. vbi Ioseph dicitur pater Christi, vbi nota praedicamentum relationis.

Item quandoque fingitur quis agere quod non agit, 22. q. 2. cum humilitatis, vbi nota praedicamentum actionis.

Item quandoque fingitur quis pati qui non patitur, 32. quaest. 5. proposito, vbi nota praedicamentum passionis.

Item quandoque fingitur quis esse eo tempore, quo non est. de poen. dist. 1. periculosè, vbi nota praedicamentum, quando.

Item quandoque fingitur situm esse, quod non est. 13. dist. duo, & c. nerui, vbi nota praedicamentum, situs.

Item quandoque fingitur non habere quod habet. 31. dist. lex continentiae, vbi nota praedicamentum habitus.

Item quandoque fingitur esse in loco vbi non est. 7. q. 1. mutationes. vbi nota praedicamentum, vbi.

FIDES. Quòd fides est de non visis. & ideò non habet meritum. de poen. dist. 4. in domo.

Quod fides est quae per dilectionẽ operatur, de poen. dist. 2. firmum Dei fundamentum.

Quod fides quandoque accipitur pro fidei sacramento, aliquando pro habitu mentis, de consec. dist. 4. nihil.

Quod illud apostoli, Quidquid non est ex fide, peccatum est: sic accipitur quòd quidquid fit contra conscientiam, ędificat ad gehennam, 28. q. 1. omnes. §. ex his.

Quod fides non tantùm est liberi arbitrij, sed donũ Dei. de conse. dist. 4. gratia.

Quod fides sine operibus non valet, 1. q. 1. sicut vrgeri. & cap. fertur. de poe. dist. 2. §. non est mirum.

Quod fides meritorum suorum gradibus proficit, & crescit. de poen. dist. 1. §. haec quae.

Quod articuli fidei, quos firmiter credere debemus, ponuntur, 33. dist. qui episcopus. de consec. distinct. 4. cap. 1.

Quod symbolum fidei est in ecclesia publicè laicis praedicandum. de conse. dist. 4. symbolum.

Quod symbolum fidei ab electo in archiepiscopũ ante acceptionem pallij est profitendum. 100. distin. optatum.

Quod est multiplex effectus fidei, nam fides in vnum connectit, quos diuersitas meritorum tenet, 43. di. sit rector. post med.

Item fides omnia purgat, 15. q. vlt. c. vlt. 24. quaest. 1. si Petrus.

Item omnes procellas militantis ecclesiae superat. 24. q. 1. non turbatur. in fin.

Item fides rempublicam magis quàm sudores corporales gubernat. 33. q. 8. tributum. §. quamuis.

Item vbi humana ratio non potest attingere, fides cõprehendit, 24. q. 1. non turbatur. in fine.

Quod fides supplet vbi baptismus, vel aliud sacramentum haberi non potest. de consec. dist. 4. baptismi.

Item in baptismo prodest paruulis fides offerentium. de conse. dist. 4. illud.

Item nisi quis soliditatem fidei tenuerit, Deum cognoscere non poterit. 20. q. 1. quia.

Item vbi sana fides non est, non potest esse iustitia, 24. quaest. 1. vbi.

Quod sine fide falsa est virtus etiam in optimis moribus. 28. q. 1. omnes. §. ex his.

Quod praelatorum est confirmare fidem subditorum. 21. dist. §. 1. in fin.

Quod cum circa fidem in aliquo dubitatur, ad sedem apostolicam tanquam ad magistram recurritur, 11. dist. palàm. 22. dist. omnes.

Quod omnes Christiani tenentur fidem Christi defendere. 96. dist. nos. & c. vbinam.

Quod non habet fidem Christi qui corpus ipsius, idest, membra ecclesiae nititur distrahere. 24. quaest. 1. aduocat.

Quod illis non est credendum qui fidem veritatis abiecerunt, 2. q. 7. non potest. 61. dist. episcopum.

Quod qui diuinationib. & magicis illusionibus credit fidem perdit. 26. q. 5. episcopi.

Quod ideò permittit Deus magicis artib. illudi hominibus, vt ipsorum erga Deum fides probetur. 26. q. 5. nec mirum. in fine.

Quod fides cum promittitur, etiam hosti est seruanda. 23. q. 1. noli.

Quod in promissione stultè facta, vel vi extorta fides non est seruanda, 22. qu. 4. in malis, 15. quaest. 6. c. 1. & seq.

Quod non est fides quae promittitur pro crimine adimplendo. 22. q. 4. si ad peccatum.

Quod ad fidem suscipiendam nullus est cogendus, 35. dist. quid. c. qui syncera. & c. de Iudaeis.

Quod ad susceptam fidem cogitur quis redire, & eam seruare, 45. di. de Iudaeis. 23. q. 5. ad fidem.

FIDELITAS. Quòd fidelitas seruanda est domino temporali. 24. quaest. 5. si apud.

Quod propter preceptum ecclesiae quandoque discolis dominis fidelitas non seruatur. 15. q. 6. nos sanctorum, & c. seq.

Quod Papa propter excessum domini absoluit subditos à iuramento fidelitatis, 15. q. 6. alius.

Quod Imperator tenetur Papae iurare fidelitatem, 63. dist. tibi Domino.

Quod fidelitatis forma sex requirit seruanda, videlicet incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibilè, 22. q. 5. de forma.

Quod inter fideles & infideles multa debet esse discretio. 2. q. 4. alieni.

Quod debet inter eos esse discretio in accusatione & testificatione. 2. q. 7. pagani.

Item in matrimonij contractione, 28. q. 1. iam nunc. & c. seq. & c. Iudęi. & §. seq.

Item in ciborum perceptione. 28. quaest. 1. nullus. & capitu. seq.

Item in mutua cohabitatione. 28. quaest. 1. Iudaei. & cap. seq.

Item in ieiuniorum obseruatione, de cons. dist. 3. ieiunium.

Item in temporis praescriptione. 16. q. 3. porrò.

Quod non potest homini esse fidelis, qui Deo extitit infidelis, 2. q. 6. non potest.

Quod fidelis malus licet sit numero intra ecclesiam, merito est extra. 1. q. 1. vt euidenter. 14. quaest. vl. de illis. in fi.

Quod talis plus nociuus est ecclesiae, quàm directè infidelis. 11. q. 3. nolite, in fi.

Item peior est infideli. 6. q. 1. quaero.

Quod talis Christiani peccatum grauius est peccato infidelis. 32. q. 4. in eo.

Quod poena ipsius pro peccato grauior erit quàm poena infidelis, 12. q. 1. scimus. 1. q. 1. nonne.

Quod talis tolerandus est, non imitandus quandiu ab eccle-

tionem pati, & cæteris fructibus spiritus insistere. de pœn.dist.2.si quis semel.

FVGA. Quòd fuga peccatorum est elongare se à ter renis & propinquis.12.q.1.c.cui portio.

Quod fugiendi sunt honores,& fugientibus offerendi.8.q.1.in scripturis.

Quod si à psecutoribus prælati persona quæritur, debet fugere:si autem fides,vel grex quæritur,se obijcere.7.q.1.aduersitas.§.hoc etiam tunc.

Quod qui iudicium fugit,constat illum de iustitia diffidere.11.q.1.Christianis,in fine.

Quod hæretici & schismatici in prouincia permanentes sunt fugiendi.24.q.1.omnis.

Quod ad ecclesiam fugientes sunt ab ecclesia protegendi.87.dist.eos.

FVROR.Quòd furor commotionis tempore iustū putat omne quod facit.11.quæst.3.illa.

Quod laudabile est in præpositis si non furent,sed ratio dominetur in ipsis.11.q.3.illa.

Quod furor in sapiente talia facit,de quibus post multum solet pœnitere.11.q.3.cum apud.

Quod rectores aliorum non cum leuitate,vel furore debēt præcipitare sententiam.11.q.3.summoperè.

Quod qui post sacerdotium furere inceperit,sacerdotio non carebit,nisi in furia sit perseuerans.15.q.1. si quis non.in fin.

FVRTVM.Quòd furtum est omnis illicita alienæ rei vsurpatio.14.q.5.pœnale.32.q.4.meretrices.circa fin.

Quod fur reputatur qui volens furari propter timorem humanum non furatur,de pœn.distin.1.si propterea.

Quod non permisit rapinam qui furtum prohibuit 32.q.4.meretrices.

Quod furti nomine rapina,& quidquid proximo aufertur illicitè,in prohibitione decalogi continetur, 14.q.5.pœnale.

Quod quatumcunque parum quis abstulerit,furti nomen incurrit. 14. quæstione 6.c. vlti.de pœ. dist. 1. vulgaris.

Quod non furtum, sed mens furantis attenditur. 14. quæ.vlt.c.vlt.

Quod furtum non facit necessitas, sed voluntas de cōse.dist.5.discipulos.

Quod cum pro necessitate vitæ alienum tollitur, quia tunc omnia sunt communia,furtum non committitur.ibid.

Quod qui vt eleemosynam faciat alienum accipit,furtum committit.14.q.5.fortè.32.q.4.sic non sunt.

Quod non est furtum accipere ab inuito sibi debitum, 14.q.5.non sanè.

Quod res Aegyptiorum asportando furtum non commiserunt filij Israel,quia Domino omnium iubente paruerunt.14.q.5.dixit Dominus.

Quod furem,vel raptorem nullus debet defendere, sed humanitatis causa potest pro ipso intercedere, 14.q.6.c.si res.& c.hi qui.

Quod fures,vel latrones,quia infames sunt,nec accusare,nec testes esse possunt.3.q.5.constituimus.

Quod furtum ex auaritia commissum grauius punitur quàm quod fit ex inopia.12.q.2.fraternitas.

Quod episcopus rerum ecclesię dilapidator tanquam fur à suo honore est deponendus. 10.q.2.c. vlti.12. q.2.in legibus.

Quod presbyter in furto deprehensus, ab omni honore deponitur. 82.dist.presbyter.

Quod prælatus est fur, qui non curat de ouibus, vel non intrat per ostium in officium prælaturæ. 23. q. 4.tres personas.

Quod furtiua vsurpatio præiudicium non generat. 93.dist.illud.

FVTVRVM. Quòd futura scire expedit,& modo debito sunt inquirenda.1.quæst.7.conuenientibus, in prin.

Quod futura non sunt per sortilegia inuestiganda.26. q.2.non statim.& duobus c.seq.

Quod curiositas est per constellationes futura inuestigare.26.q.7.sors.§.his ita.

Quod futura non sunt inuestiganda per auguria vel per aliarum artium magicarum documenta,26.q. 2.illud.

Quod omnia prædicta futura inquirere est idololatrię deseruire.26.q.2.sed & illud.

Quod aruspicia & augurationes, oracula & necromātia per quæ homines futura inquirunt, inualuerūt ex arte dæmoniaca,26. quæstione 2.qui sine Saluatore.

Quod ex inspectione scripturarum futura non sunt quærenda.26.q.5.aliquanti.

Quod dæmones cum ex acumine sensus & celeritate motus & ex diuturnitate temporis ipsis ante cognita hominibus aliqua prænunciant, futura videntur prædicere.26.quæstio.4.sciendum.per totum capitulum.

GENERATIO.Quòd generatio est duplex, videlicet carnalis,quæ est à patribus per successionem, & spiritualis,quæ fit per baptismi generationem.32.quæst.2.recurrat. de conse. dist.4.regenerante.

Quod in generatione carnali quandoque de malis nascuntur boni,quandoq; de bonis nascuntur mali, quā doque de bonis boni,& de malis mali.32 .qu.4. recurrat.47.distinct.quantumlibet. 56. distinct. nasci. ante fin.

Quod nasci de adulterio non est culpa nascentis, sed eius qui generauit.56.dist.nasci.

Quod vndecunque generentur homines, honesti & salui erunt,si parentum vitia non sectantur.56. di. vndecunque,& c.Dominus noster.

Quod multi summi pontifices & episcopi sunt ex presbyteris generati.56.dist.c.1.Osius.

Quod ideò quidam vsque ad quartam generationem ecclesiam Dei intrare prohibentur,donec culpam auctorum multipliciter successio generationis aboleat.1.q.1.citò.

Quod generatio spiritualis quæ est per baptismum,facit remissionem omnium peccatorum.de conse. di. 4.regenerante.

Quod baptismus Ioannis non erat sufficiens ad spiritualem generationem.de conf. dist.4. non regenerabantur.

Quod Christus suo baptismo homines ad spiritualē generationem prouocauit.de conf.dist.4.non regenerabantur.

GENVA.Quòd genua à festo Paschæ vsque ad festū Pentecostes inclusiuè,in signum resurrectionis dominicæ ad horas non sunt flectenda.76.dist.c. ieiunium.§.non autem.& cap.scire.30. dist.si quis presbyter.§.similiter.

Quod nec die dominico, nec in alio festo sanctorum genua flectenda sunt orando.30. dist.si quis presbyter.de conse.dist.3.quoniam sunt.

Quod in diebus ieiuniorum genua flectere peccatores debent.26.q.7.sacerdos.

GESTVS. Quòd gestus exterior corporis qualitatē indicat mentis.41.dist.clericus.§.sicut ergo.

Quod gestus reprehensibilis si dissolutus vel mollis est indicat lasciuiam, si fractus,indicat superbiam, si citus,indicat impetuositatem,si tardus,indicat pigritiam.41.dist.parsimoniam.& ca.clericus.§. sicut ergo.

GLADIVS.Quòd gladius est duplex, scilicet, materialis & spiritualis.23.quæst.8. §.1.15. quæst.6. auctoritatem.circa fin.

Quod Christus non venit in terram mittere gladium materialem, sed spiritualem. 33.q.2. interfectores. §.in hoc.

Quod ecclesia non habet nisi spiritualem gladium, quia non occidit sed viuificat.33.q.2.inter hæc. 16. q.2.visis.in fi.24.q.1.si Petrus.

Quod materialis gladius prælatis in exemplum patiētiæ inhibetur, spiritualis verò qui est verbum Dei exerceri præcipitur.23.q.1.§.1.& q.8.§.1.

Quod ecclesia criminosos non materiali sed spirituali gladio feriri iubet.33.quæstio. 2.interfectores.§. in hoc.

Quod prælati ecclesiæ de mandato Papę possunt res ecclesię materiali gladio defendere.15.q.6. auctoritatem.circa finem.

Quod potestates seculares ideò non sine causā gladium materialem portant, quia in malefactores iræ Dei existunt ministri. 23.qu.5. non solùm.& c. sunt quædam,& q.4.quæsitum.& c. sicut.in fi.

Quod secularis potestas cum gladium vindictæ respuit,occasionem peccandi tribuit.23.q.quarta,est iniusta.

Quod ille gladium materialem cum culpa accipit, qui sine potestate concessa à superiore in sanguinem alterius armatur.23.q.4. ille gladium.

GLORIA.Quòd gloria episcopi est pauperib. subuenire.12.q.2.gloria.

Quod prædicator gloriam suam euacuat, quando nō pro æterno, sed pro fructu temporali laborat.1. q. 2.sacerdos.in fi.

Quod in lata gente est gloria regis, in diminutione plebis,est contritio principis.1.q.4. ecclesiæ.§.item Dauid.post medium.

Quod nihil est illo pastore deterius, qui leporum laudibus gloriatur.83.dist.nihil.6.q.1.sunt plurimi.

Quod melior est in malefactis humilis confessio, quā in bonis superba gloriatio.11.q.3.iniustum.

GRATIA. Quòd gratia dicitur eo quòd gratis datur,vel recipitur,gratia aliter non est.1.q.1.c.1.

Quod gratia non generis nobilitate,sed virtute paratur.40.dist.illud

Quod nullus nisi purgetur à vitijs, gratiam Dei potest accipere.de pœn.dist.1.non potest quisquam.

Quod sicut sol æquali luce super omnes radiat, sic gratia Dei sine acceptione personarum æqualiter omnibus infunditur.de consec.distinct.4.nec quanquam.

Quod gratiæ plenitudo adiectione non indiget, nec vlla requirit cōmēdationis augmenta.6.q.1. si oia.

Quod quantumcunque occulta loca animam sine gratia saluare non possunt,quia de paradiso homo, & angelus de cœlo peccando cecidit. 40. dist. quælibet.

Quod gratia Dei dat fidem,& facit remissionem peccatorum,de consec.dist.4.gratia quæ.

Quod gratia Christi non solùm facit malum vitare, sed etiam bonum facere,de consec.dist.3.placuit. & cap.sequen.

Quod gratias Deo & hominibus pro beneficijs agere debemus.16.q.1.reuertimini.

Quod de aduersitatibus & passionibus Deo gratias referre debemus.21.q.vlt.c.vlt.

Quod sine gratia mandata Dei adimpleri non possunt.de consecr.dist.4.c.vlt.

GRADVS.Quòd gradus in ecclesia diuersi, & status vnitatem ecclesiæ conseruant. distinctione 89. ad hoc.93.dist.à subdiacono. 50. distinctione.in capite.

Quod in singulis gradibus ordinum conferendis, dilationis tempora sunt obseruanda.77.dist. in singulis.& c.seq.

Quod ad singulos gradus ordinem recipientium ętas est seruanda.77.dist.per totum.

Quod ad gradum diaconatus, & suprà nemo est promouendus,nisi præeunte continentia fuerit approbatus.77.dist.quicunque.

Quod ad superiorem gradum sacerdotij nullus debet exponi nisi ab inferiori ordine gradatim ascendendo.59.dist.per totum.

Quod apud Deum non gradus altior, sed vitę melioris actio comprobatur. 33.q.4. sicut excellentiam.

Quod gradus sunt non solùm inter virtutem & virtutem, sed etiam in vna eademque virtute, de pœn. distin.1. §. ego sum panis.§. hæc quę,& c. cum sanctam.

Quod non solùm sunt in virtute gradus, sed etiam in peccato.de pœn.distin. 2.sicut tribus.§. non est mirum.

Quod tribus gradibus ad peccatum peruenitur, suggestione,delectatione. & consensu. de pœn. distin. 2.sciendum.& c.sicut tribus.

Quod olim vsque ad septimum gradum consanguinitatis & affinitatis matrimonium contrahi impediebatur.45.q.1. contradicimus.& q.8.per totum.

De computatione consanguinitatis, & affinitatis habes 35.q.3.contradicimus.& q.4.& q.5. per totum.

GRAMMATICA. Quòd grāmatica ad meliores vsus assumpta animæ saluti non infert detrimentum,37.dist.si quis artem.

Quod episcopo, vel alij prælato est reprehensibile omisso Euangelio, vel alia sacra scriptura populo grammaticam exponere,37.dist.turbat.§. cum ergo.86.dist.cum multa.

Quod episcopi,vel presbyteri si cadunt in grammaticam non sunt à sapientibus irridēdi, quia plus sunt pensanda vitia morum, quàm verborum.38. disti. quamuis.§.sed licet,& c.sedulò.

Quod si aliquando sancti viri loquuntur per barbarismos, & solœcismos, non sunt propter hoc despiciendi.38.dist.sedulò,& c.seq.de conse.dist.4.retulerunt.

Quod indignum est verba cœlestis oraculi restringi sub regulis Donati.38.dist.indignum.1.qu.1.marchion.

GREX.Quòd sicut grex ex vna morbida oue polluitur,sic ex prelato immundo plures inficiuntur.45. dist.sed illud.in fin.

Quod prælati tanquam arietes ducatum gregi præbere debent.7.q.1.sciscitaris.

Quod languente pastore grex insidiatorum dentibus laniandus exponitur.7.q.1.quamuis.

GVERRA. Quòd guerra quandoque immittitur propter populi peccata,23.q.5.remittuntur.per totum. 56.dist.si gens.

De hac materia require vbi agitur de Bello.

GVLA.Quòd gula est mater luxorię, quia venter & genitalia sunt vicina membra. 44. dist. §.1. cum autem.de consdist.5.nihil.

Quod gula sic in vilibus vt in pretiosis attenditur. 41. dist.quisquis.& c.deliciæ.

Quod quinque sunt species gulæ, videlicet accuratius cibo intendere, vel lautiora excogitare,in cibo tempus præuenire, ad cibum nimium æstuare, de cibo plus sumere.de consf.dist.5.quinque.

Quod gula de paradiso primum hominem expulit. 35.di.sexto die.

Quod gula grossum sensum generat.44.distin. non licet.§.si ergo.

Quod gula morbos facit,molestias ingerit, & ægritudines

dines generat.de consecra.distin.5.nihil.& cap.ne tales.
Quod gulosi non aliter festa sanctorum putant celebrare,nisi gulæ deseruiant.44.dist.§.1.in fi.
Quod ægritudines,quas gula infert, fames curat. de conse.dist.5.legimus.

HABERE. Quòd habere potest ecclesia proprium exemplo Domini. 12.qu.1.exemplum. & c.seq.
Quod perfecti proprium non habent,nec habere concupiscunt qui non suorum, sed communium sunt possessores.1.q.2.sacerdos.
Quod religionem professi proprium habere non debent.12.qu.1.scimus,& tribus c.seq. & c.habebat.& c.seq.18.q.2.quàm sit.§.nullus.
Quod habentibus eleemosynam dare nihil aliud est quàm perdere.1.q.2.pastor.
HABITATIO. Quòd habitatio vera Christi est ecclesia,quæ fidem ipsius seruat.24.quæst.1.quæ dignior.
Quod Deus non habitat in illis,qui per superbiæ singularitatem se à melioribus diuidunt.24.q.1.audiuimus.ante med.
Quod sicut filij Israel disperdere nõ potuerunt Iebusæos, quin in medio ipsorum habitarent, sic boni non possunt euadere falsos Christianos.11.q.3.nolite recedere,per totum cap.
Quod non possunt cum Deo toto corde habitare qui fœminarum accessibus copulantur.32.distinct.hospitiolum.
Quod nullus clericus cum extranea fœmina debet habitare.81.dist.clericos.& 2.c.seq.
Quod monachi cum monialibus in vno loco non debent habitare.18.quæst.2.in nullo loco.& quatuor cap.seq.
Quod habitatores præponuntur extraneis in pluribus in constitutione archidiaconi.93. distinctione, legimus.
Item in constitutione œconomi.89 dist.quia.
Item in episcopo eligendo.7.q.1.remoto.
Item in abbatis electione.17.q.2.quàm fit.
Item in episcopi accusatione.2.q.7.querendum.
Item in defuncti episcopi rerum conseruatione.12.q.2.non liceat alicui.
HABITVS. Quòd habitus clerici non in vestibus nec in calceamentis decorem debet prætendere.41.distinct.clericus, & §.sequen. & cap.parsimoniam.
Quod clerici in habitu suo nec sericis nec aureis intexturis,nec in summitate vestimentorum variorũ colorum ornamentis vti debent. 21. q.4. omnis iactura.& quatuor c.seq.
Quod religiosorum habitus non debent esse notabiles,nec diuersi coloris,sed conuenientes pœnitentiæ & deuotioni.20.q.1.vidua.
Quod religiosus habitum professionis suæ, tam in lecto quàm in alijs locis debet deferre. 20. quæst. 1. vidua.
Quod mulier quæ propter ludum habitum hominis virilem assumit,anathema incurrit.30.distin.si qua mulier.
HELI. Quòd Heli sacerdos sanctus fuit, sed quia filios non erudiuit,supinus cecidit.37.dist.legant.
Quod sicuti propter filiorum Heli peccatum homines à sacrificio Dei detrahebantur, sic prauis exemplis prælatorum quotidie peiores fiunt. 50. dist. de his verò.
Quod sicut ex peccato filiorum Heli in manu hostiũ populus corruit,sic plebs peccata prælatorum luit. 1.q.4.ecclesia.
HELIAS. Quòd Helias vt ostenderet illum verum Deum esse,quem colebat,orauit igne cœlesti quinquagenarios consumi. 83.q.4. si illic. §.sed objicitur,& c.quod Christus,& c.ea vindicta.
Quod precibus Heliæ cœlum clausum fuit annis tribus & sex mensibus.23.q.4.si illic.§.quod tunc.
Quod Helias culturam Baal vindicauit, sacerdotes eius occidendo.23.q.4.Guilisarius,circa fi.
HELISÆVS. Quòd Helisæus aspersione salis sterilitatem aquæ sanauit. de consecra. distinct. 3. aquam sale.
Quod in exemplum perfectis ad prophetandum vadens,boues & omnem curã domesticam reliquit, 86.dist.dominus.
Quod misit lignum in aquam, & ferrum securis contra naturam natauit,de confecr.distinct.2. reuera. post medium.
HÆREDITAS. Quòd hæreditas secundum leges ab indignis successoribus potest auferri.11.q.1. Sylucster.
Quod hæredi non licet sine causa venire contra factum sui prædecessoris.11.qu.1.Syluester.16.qu.6. illud.
Quod nullus exhæredato filio ecclesiam debet facere hæredem.17.quæst.vlt.cap.vlt.23.qu.2. si quis irascitur.

Quod episcopus res quas habuit hæreditario iure, liberè potest conferre.12.q.1.episcopi.
Quod clerici sunt funiculi hæreditatis Christi. 12. q. 1.clericus.
HEREMITA. Quòd sunt heremitæ qui verè & purè solitariam vitam ducunt.16.q.1.qui verè.
Quod Ioannes Baptista fuit de vita eremitica. 2. q.7. c.vlt.§.item Ioannes.
Quod eremitica vita vera,ac pura,digna honore iudicatur.16.q.1.qui verè.
Quod eremitæ ne videantur esse acephali, debent subesse episcopis.93.dist.nulla.& c.seq. 11.quæst.3. si autem.
Quod eremitæ vtuntur priuilegio clericali sicut alij religiosi.16.q.1.qui verè.
Quod eremita potest habere proprium,& condere testamentum.19.q.3.perlatum.§.econtra.
Quod eremitæ ratione proprij imperfectiores sunt monachis, quibus proprium non licet habere. 19. q.3.perlatum.§.ècontra.
HÆRESIS. Quòd hæresis Græcè ab electione dicitur, quòd scilicet eam disciplinam quam sibi vnusquisque elegit, putat esse meliorem. 23.qu.3. hæresis.
Quod prima hæresis occasione corporis Christi & sanguinis orta est in discipulis. de consecra. dist.2. prima.
Quod post illã Ariana quæ ponebat maioritatem gradus in personis,orta est in clericis.16.dist. sexta synodus.§.prima.
Quod tunc Christianitas in diuersas hereses scissa est quando propter fidei persecutores episcopi ad concilia celebranda in vnum non poterant conuenire, 15.dist.canones.
Diuersitatem hæresum & multiplicitatem earum,habes.24.q.3.quidam autem hæretici.per totum.
Quod inter hæresim & schisma est illa differentia, videlicet quòd hæresis est in peruersa doctrina, sed schisma in separatione ab ecclesia. 24. quæst.3. inter hæresim.
Quod largo modo simoniaca prauitas dicitur impia hæresis.1.q.1.quisquis.c.cum liqueat.& c.eos.
Quod simoniaca hæresis ortum habuit tempore apostolorum.1.q.1.fertur.
Quod diuina prouidẽtia diuersi erroris hæreses esse permittit,vt fideles astutiores reddantur.24.quæst. vlt.c.vlt.
Quod nullum peccatum est grauius hæresi. 32. qu.7. quid in omnibus.24.q.4.quid autem.22.quæstio.2. primum.
Quod an grauius peccat qui hæresim incurrit ignorans,an qui sciens auaritiæ deseruit. 16.quæstio.1. quæro.
Quod pro nullo alio quàm pro hæresi Papa potest conueniri.40.dist.si Papa.
HÆRETICVS. Quòd hæreticus est qui falsas ac nouas opiniones gignit,vel sequitur.24.q.3.hæreticus.
Item hæreticus est qui aliter scripturam sacram intelligit,quàm sensus Spiritus sancti flagitat.24.q.3. hæresis.38.dist.quamuis.
Item hæreticus est qui præcisus est ab vnitate ecclesiæ,4.q.3.c.1.& seq.
Item hæreticus est qui in vnam hæresim damnatam incidit.24.q.1.Achatius.
Item hæreticus dicitur non qui errat,sed qui errorem contumaciter defendit.24.q.3.qui in ecclesia.
Item largè simoniacus dicitur hæreticus. 1. quæst. 1. quisquis.
Item qui Romanam ecclesiam negat esse caput ecclesiarum,& qui auctoritati eius derogat, est hæreticus.22.dist.omnes.circa fi.
Item ille qui hæreticos defendit, non solùm hæreticus,sed hæresiarcha dicendus est.24.quæst.vlt. qui aliorum.
Quod præsumptio sensus proprij via est ad hæresim, 24.q.3.quid autem.
Quod qui in expositione scripturæ locum,tempus, & personam non attendit,de facili in erroris labyrinthum cadit.29.dist.sciendum.
Quod non sunt inter hæreticos computandi qui errorem ab alijs recipientes parati sunt postponere.24. q.3.dixit.
Quod sicut ipsi hæretici damnati sunt ab ecclesia, sic & scripturæ eorum. 15. distinctione, in primis. §. montanus.
Quod hæretici excommunicati sunt ipso iure.24.q.1. Achatius.& duobus c.seq.
Item post mortem excommunicantur. 24. qu.2. sanè profertur.per totum cap.
Quod consortiũ & communio hæreticorum sunt fugienda.24.quæst.1.aduocauit,& c.seq.& quæstio.3. clericus.
Quod hæreticorum conuenticula, conciliabula sunt appellanda.24.q.3.clericus.
Quod sacramenta hæreticorum in forma ecclesiæ tradita sunt bona,quia non sunt humana, sed diuina.23.quest.4.quid facit.

Quod scienter non debent ab ipsis (etiam in necessitate) sacramenta recipi.24.quæst.1.si quem fortè. & duobus c.seq.
Quod nec danda sunt ipsis à catholicis sacramenta. 24.q.2.nec quisquam.
Quod hæretici non habent salutem in se,nec potestatem in alios.24.q.1.quodcunque.& c.vbi.
Item quòd non possunt cõtra fideles testificari.2.q.7. non potest.& c.pagani.
Item nec ipsos accusare possunt, nec iudicare. 4.qu.1. c.1.25.q.1.omne.
Item nec excommunicare possunt, nec condemnare, 24.q.1.ait.& duobus c.seq.
Quod hæretici accusare etiam infames personæ possunt.6.q.1.nos.§.sed licet.& c.seq.
Quod hæreticus hæreticum excommunicare potest, non catholicum.24.q.1.miramur.§.1.
Quod hæreticus excommunicatus ab hæretico propter crimen à catholicis, propter detestationem culpæ non est recipiendus. 24.quæst.1.quisquis. & cap.seq.
Quod reges & principes terræ debent hæreticos persequi,& habent ecclesiam tueri.23.q.4. non inueniuntur,& c.sicut excellentia.
Quod hęretici sunt cogendi & compellendi ad fidei quam reliquerunt receptionem.23.qu.4. nimium. vsque ad finem quæstionis.
Item possunt compelli per rerum temporalium spoliationem.8.dist.quo iure,post medium.23.q.4.ipsa pietas,& c.qui peccat.
Item sunt cogendi,vel domandi per corporalem punitionem.23.q.4.displicet. & c.seq.& q.5.c.1.& duobus c.seq.
Quod in persecutione eorum non ad res eorum, sed ad salutem respectus est habendus.23.q.4.ipsa pietas.in fi.
Quod inuentor hæresis,& imitator pari damnatione plectuntur.24.q.1.c.1.
Quod redeuntes debent recipi cum scriptura quæ cõtinet detestationem præteriti erroris,& veræ fidei confessionem. 1.q.7. si qui voluerint. c.quoties. & c.maximum,& c.seq.26.q.6.his qui tempore. in fin. de conse.dist.2.ego Berengarius.
Quod redeuntes ad pristinam dignitatem,non admittuntur de iuris rigore.1.q.7.c.1.
Quod humiliter redeuntes, ad pristinam dignitatem restituuntur de benignitate ecclesiæ.1.q.7. conuenientibus.& c.didici.& cap. maximum. 23. quæst.4. ipsa pietas.
Quod redeuntes non promouentur ad maiorem dignitatem.12.dist.1.q.7.saluberrimum.
HENRICVS. Quòd Henricus primus Imperator priuilegio renunciauit,quod Romani Pontifices propter schismaticos & hæreticos contulerant imperatoribus super prouisione & super inuestituris episcoporum.63.dist.constitutio.
HISTRIO. Quòd histrio ad accusandum non admittitur,quia infamis est.4.q.1.diffinimus.
Quod clerici maximè in sacris constituti in conuiuijs vbi histriones sunt,non debent interesse.34. distin. presbyteri.
Quod histriones prohibentur ad ordines promoueri.33.dist.maritum.
Quod nec eucharistia in tali statu manentibus dari debet.de conse.dist.2.pro dilectione.
Quod histrionibus propter suum officium res suas dare,peccatum est immane.86.dist.donare.
HOLOCAVSTVM. Quòd holocaustum spirituale est ieiunare, eleemosynam dare, pudicitiam polliceri.24.q.1.odi.& proieci.
HOMICIDIVM. Quòd homicidium tres habet species,sunt etenim homicidæ interfectores, detractores,& odium habentes.de pœn.dist.5.homicidiorũ. & quatuor c.seq.
Quod primæ speciei homicida est, quia non tantùm de facto,sed etiam de consilio, vel fraude aliquem occidit,de pœn.dist.1.periculosè.& c.noli.
Quod omnes vulnerantes tandem mortuum,vel consilium,vel auxilium præbentes,homicidæ iudicantur.23.q.8.c.vlt.32.q.2.aliquando.
Quod non habens publicam administrationem,si maleficium,vel qualemcunque criminosum interfecerit,homicida iudicabitur.23.q.vlt.quicunque percutit.& q.4.ille gladium.
Quod ille minister est homicida qui sponte sua illum occidit,quem scit etiam à iudice occidendum.23. q.5.cum minister.
Quod homicida est qui abortum viuentis animæ procurat.32.q.2.quod verò.
Item qui sibi voluntariè membrum virile absciderit, 55.dist.si quis absciderit.
Quod quicunque qualicunque modo se occiderit,homicida iudicatur.23.q.4.displicet,post med. qu.5.si non licet.per totum cap.
Quod videtur quòd propter periculum castitatis licet se ipsum occidere.23.q.5.non est.

Quod

Quod Sanson qui seipsum occidit cum alijs per instinctum Spiritus sancti, de crimine excusatur. 23. q.5. si non licet. ante fi.

Quod pro illis qui sui ipsius homicidæ sunt, non est orandum, nec sunt cum fidelibus sepeliendi. 23. q. 5. placuit vt hi.

Quod ad homicidium miscere se cum alijs quilibet debet formidare. 23. quæstio. 8. si in morte Longobardorum.

Quod nulla lex innocentem occidere concedit. 23. q. 5. c. non licet.

Quod homicidia maximè clericorum per iudices seculares sunt vindicanda. 23. q. 5. sunt quædam.

Quod principi, vel iudici iustè officium exercenti, homicidium ad culpam non imputatur. 23. q. 1. noli. & c. seq. q. 5. de occidendis. & c. miles. & quatuor cap. seq. & c. non frustra, & quinque c. seq.

Quod reum non iudex sed lex occidit, & si parcit, contemptor est legis. 23. quæst. 5. miles. & cap. iudex, & cap. seq.

Quod perimere malos auctoritate principis, non est committere homicidium. 23. q. vlt. quicunque percutit. & q. 5. miles.

Quod sancti patres zelo iustitiæ occidendo merebantur. 23. q. 4. §. ea vindicta. q. 5. remittuntur. & qu. 8. legi. & c. seq.

Quod cum impius interficitur, Christus dilatatur, quia abominatio aboletur. 15. q. 1. nec is qui.

Quod excommunicatos zelo iustitiæ occidendo homicidium non incurritur. 23. quæst. 5. excommunicatorum.

Quod ad depressionem inimicorum Christi licet clerico hortari laicos, nec ex hoc homicida reputatur. 23. q. 8. igitur. & nouem c. seq.

Quod clericus non debet esse iudex in causa sanguinis, quia ex hoc efficitur irregularis. 50. dist. miror, & quatuor seq. & c. de his clericis, & c. studeat.

Quod furioso, vel mente alienato homicidium ad pœnā non imputatur. 15. q. 1. illud. §. itaque. in fi. & c. aliquos. & c. si quis insaniens.

Quod nec purè casuale homicidium quantum ad pœnitentiam imputatur. 50. dist. hi qui arborem. & c. seq. 15. quæst. 1. nec is, & cap. si quis. 23. quæst. 5. de occidendis.

Quod nec casuale imputatur homicidium ad irregularitatem. 50. dist. clerico, & c. seq. & c. eum qui. & c. hi qui arborem.

Quod pro homicidio inuoluntario vbi sufficiens cautela non adhibetur, secundum magis & minus, leuior tamen quàm pro alio homicidio pœnitentia est imponenda. 50. dist. studeat, & quatuor cap. seq. 15. q. 1. si quis non.

Quod vbi per culpam quis in necessitatem homicidij venit, de homicidio non excusatur. 15. quæst. 1. illud, §. itaque.

Quod vbi sine culpa quis ad necessitatem peruenit homicidij, non imputatur. 50. dist. sæpè.

Item si dedit operam rei licitæ, & omnem cautelam adhibuit, non imputatur. 50. dist. hi qui.

Quod cum quis defendendo se, vel socium homicidium committit, minus imputatur. 23. qu. 5. non est iniquitatis.

Quod interpretatiuè homicida dicitur qui cum possit, fame morientibus non succurrit. 86. dist. pasce, 6. q. 1. decimæ. in fi.

Quod pastor cum delinquentes non arguit, ipsos tacendo occidit. 43. dist. Ephesijs.

Quod qui res episcopi, vel ecclesiæ rapit, homicida iudicabitur. 12. q. 2. qui Christi, & c. qui abstulerit.

Quod negans pœnitentiam morienti homicida dicitur. 26. q. 6. cognouimus.

Quod ille qui aliquem ad peierandum scienter compulerit, dupliciter est homicida, id est sui ipsius, & alterius. 22. q. 5. ille.

Quod qui alium occidit, & qui alij detrahit, seipsum occidit, de pœ. dist. 1. homicidiorum.

Quod homicidæ per ecclesiam cogendi sunt ad pœnitentiam agendam. 24. q. 3. itaque.

Quod quia diuersi sunt modi homicidij, iuxta hoc & diuersitas culpæ debet pensari. 23. q. 5. cum homo.

Quod voluntariè, vel furore laicum occidens septem annorum pœnitentia est puniendus. 50. dist. si qua.

Quod clericum, vel religiosum occidens punitur pœnitentia grauiori. 17. q. 4. qui occiderit.

Quod occisor patris, vel matris pœnitentia punitur ampliori. 33. q. 2. latorem.

Quod pro vxoris homicidio pœna grauissima imponitur. 33. q. 2. admonere.

Quod occidens vxorem absque lege, vel sine causa, non debet nubere: tamen cum adolescente potest dispensari. 33. q. 2. interfectores, & duobus c. seq.

HONOR. Quòd honor non est suscipiendus nisi prius is qui adipisci desiderat, vires suas cum onere metiatur. 1. quæst. 1. non est putanda, & cap. fertur. in fin.

Quod si ad honores mundi sine merito laboris non peruenitur, multò fortius ad honores cœlestium dignitatum. 61. dist. miramur. in fi.

Quod honor etiam à digno cum metu est suscipiendus. 1. quæst. 1. non est. in fine. 63. distinct. Valentinianus.

Quod nemo debet sibi honorem assumere nisi à Deo vocatus. 8. q. 1. in scripturis.

Quod honor contemnenti & fugienti est offerendus. ibidem.

Quod honor per ambitionem susceptus vergit ad culpam & ad pœnam. 40. distin. multi. 1. quæst. 6. sicut. 8. q. 1. sunt.

Quod prælatus non suum sed honorem ecclesiæ debet cupere. 99. dist. ecce.

Quod qui honore est maior, in sanctitate & in solicitudine debet esse perfectior. 100. dist. rationis. 1. q. 1. vilissimus.

Quod non qui maior fuerit in honore, est iustior, sed qui iustior est, ille est maior. 40. distinctione, multi, in fine.

Quod tunc prælatus honoratur quando à suis subditis honor quilibet debitus non negatur. 99. distin. ecce. in fine. & c. nullus.

Quod quantò quis in maiori honore constitutus peccat, tantò plus est puniendus. 5. quæstio. 6. quia, §. presbyteri.

Quod honor indebitè oblatus est respuendus. 99. dist. nullus.

Quod honor sic singulis exhibendus est, vt ex hoc nulli derogetur. 99. dist. ecce. 11. q. 3. qui resistit. 25. q. 2. de ecclesiasticis.

Quod sacerdos in persona Dei cuius minister est, honoratur. 2. q. 4. habet. in fi.

Quod sacerdotes sunt honorandi quos Deus dicens ipsos Deos, & angelos honorauit. 11. quæst. 1. sacerdotibus.

Quod dilectores huius seculi pro honore terreno multa tolerant, pro honore cœlesti pauca. 47. dist. omnes. in prin.

HOSPITALITAS. Quòd hospitalitas per ipsum Christum commendatur. 42. dist. §. 1.

Quod hospitalitas exercenda est ad omnes indifferenter. 42. dist. quiescamus.

Quod hospitalitas omnibus exemplo sanctorum patrum persuadetur. 42. dist. §. 1.

Quod zelandum est pro hospitibus, quia hospitalitas etiam apud barbaros inuiolabilis custoditur. 32. q. 7. offerebat.

Quod res clericorum debent esse communes, maximè in susceptionem peregrinorum & hospitum. 16. q. 1. quoniam quidquid.

Quod hospitalitas maximè à prælatis & religiosis est seruanda. 89. dist. volumus. 12. q. 1. quia. circa finem. & q. 2. mos.

Quod prælatus domum suam hospitibus claudens nō potest esse hospitalitatis exhortator. 32. dist. §. 1.

Quod electus in episcopum, à confirmatione repellitur propter inhospitalitatem. 86. dist. archidiaconū Florentinum.

Quod mali hospites, qui res exportant hospitantium, sunt sicut mus in pera, ignis in sinu, & serpens in gremio, qui malè suos remunerant hospites. 23. qu. 1. ecclesias. §. ad hæc. post med.

Quod hospitalium constructio, & gubernatio spectat ad curam episcopi. 18. q. 2. quidam.

HOSTIARIVS. Quòd hostiarij in veteri testamento ijdem sunt quod ianitores. 21. dist. cleros.

Quod hostiarij effectus claues ecclesiæ tenere, & omnia quæ sunt intus, & extra custodire. 25. distinctio. perlectis.

HOSTIS. Quòd hostis interior est mala voluntas, 23. q. 1. paratus. in fi.

Quod exterius hostem pugnantem necessitas debet præmere, non voluntas. 23. q. 1. noli.

Quod capto hosti misericordia debetur, nisi pacis perturbatio timeatur. 24. q. 1. noli. in fi.

Quod hosti fides si promittitur, est seruanda. 23. qu. 1. noli.

Quod in iusto bello nihil refert vtrum hostis apertè, vel insidijs expugnetur. 23. q. 2. dominus.

HVMILITAS. Quòd humilitas est pœnitentiæ fundamentum, de pœn. dist. 2. c. 1. in prin.

Quod humilitatis exercitia sunt vilioribus officijs se subdere, & ministerijs indignioribus se tradere. de pœ. dist. 2. §. 1.

Quod humilitas prælatis est commendabilis. 99. dist. cap. 2.

Quod nihil fulget in episcopali ceruice splendidius quàm humilitas. 100. distinct. contra morem. ante finem.

Quod humilitas docendis & discendis persuadetur, 38. dist. sedulò, & c. nullus. 40. dist. multi. in fin. 24. q. 3. si habes.

Quod virginitas cum humilitate est admiranda. 30. dist. hæc autem scripsimus.

Quod Christus verbis & factis exemplum dedit humilitatis. 93. distinct. dominus. 9. quæstio. 3. nullus. ante fin.

Quod neophyti & totius humilitatis ignari ad regimen ecclesiæ non sunt assumendi. 61. distin. statuimus. & §. 1.

Quod boni pastores potius per humilitatis mansuetudinem student peccantes reuocare, quàm per austeritatem in foueam perditionis propellere. 45. dist. recedite.

Quod qui sibi vult ab alijs humiliter obediri, & ipse suo superiori obediat. 2. q. 6. qui se scit.

Quod cum culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis æquales sumus. 22. dist. de Constantinopolitana.

Quod humilitatis causa non est in confessione mentiendum. 22. q. 2. cum humilitatis.

Quod humilitas non est vbi est falsitas. 22. qu. 2. cum humilitatis. & c. incauti.

Quod ficta humilitas est cum superbia mista. 8. q. 1. in scripturis. in fi.

Quod nemo prælatis suis sic humilitate debet subijci, vt cogatur ipsorum vitia venerari. 2. q. 7. admonēdi.

IACOB. Quòd Iacob dicendo se primogenitum nō est mentitus, quia non ad natiuitatem, sed ad ius primogenituræ respectum habuit. 22. qu. 2. quæritur. §. proxi.

Quod non præcedens, sed subsequens consensus Iacob in Liam fecit eos coniuges. 29. quæst. 1. §. sed obijcitur.

Quod Iacob licet in se esset bonus, tamen filios aliquos malos, aliquos bonos habuit. 32. quæst. 4. recurrat.

Quod in hoc quòd vidit Angelos ascendentes & descendentes, vitam prælatorum actiuam & contemplatiuam designat. 88. dist. decreuit.

IACTARE. Quòd iactare non debet se quis de statu perfectionis suæ, quia & Petrus post iactantiam cecidit. 8. q. 1. imitare.

Quod omni ornatu qui possit iactantiam inferre, debent carere clerici. 21. qu. 4. capitu. 1. 23. distinct. his igitur.

IDOLOLATRIA. Quòd idololatria quam sequuntur infideles, & quælibet noxia superstitio est fornicatio spiritualis. 28. q. 1. idololatria.

Quod idolorum culturam subtilitas dæmonum adinuenit. 26. q. 4. sciendum. per totum cap.

Quod ille particeps est idololatriæ, qui res suas quas prohibere potest, permittit idolis immolari. 26. qu. 2. si de area.

Quod eligendum est potius fame mori, quàm ob reuerentiam idolorum idolothytas vesci. 32. q. 4. sicut fatius.

Quod Salomō qui Deo templum construxerat, excœcatus luxuria templum idolis fabricauit. 32. q. 4. Salomon.

Quod idololatra fit qs interpretatiuè multipliciter, videlicet per eucharistię perceptionem indignam. 32. dist. præter hoc. §. porrò.

Item per rebellem in obedientiam. 8. q. 1. sciendum. in fin.

Item per æstuantem auaritiam. 6. q. 1. quero.

Item per sortilegiorum, & diuinationum obseruantiam. 26. quæst. 2. sors. §. seq. & capitu. sed & illud. & quæst. 5. §. 1.

IEIVNIVM. Quòd ieiunium est duplex, spirituale & corporale, de cons. dist. 5. ieiunium.

Quod magnum & præcipuum est ieiunium spirituale, videlicet à peccatis abstinere, de cons. distinct. 5. ieiunium, & c. nihil.

Quod ieiunium corporale, quod est à cibis abstinere, est auctorizabile; quia primò à Deo in paradiso est præceptum. 35. dist. sexto.

Quod à sanctis patribus & ab ecclesia est institutum. de conse. dist. 5. ieiunia in ecclesia. & tribus c. seq.

Quod ieiunium de quo non est præceptum, vt scandalum vitetur, secundum morem patriæ est seruandum. 12. dist. illa. 76. dist. vtinam.

Quod ieiunium ab ecclesia institutum, sine causa nō est violandum, de cons. dist. 5. ieiunia in ecclesia.

Quod ieiunium quadragesimale, quod est pro decima temporis anni, est diligenter seruandum. 76. dist. statuimus. & duobus c. seq. de cons. dist. 1. solent, & 5. dist. quadragesima. & c. ieiunium.

Quod ieiunium quatuor temporum est omnino ab omnibus seruandum. 76. dist. ieiunium. & sex. c. seq.

Quod quib. mensib. & quibus de causis seruanda sunt & in veteri lege seruata sunt ieiunia quatuor tēporum, habes. 76. dist. statuimus. & duobus c. seq.

Quod antiquitus primus mensis anni Martius computabatur, & de omni alio tēpore quando quatuor tempora ieiunabantur. 76. dist. statuimus, & c. seq.

Quod à modernis hoc ieiunium fit quarta proxima feria post diem cinerum, secundum in hebdomada Pentecostes, tertiū in Septembri post exaltationē sanctæ Crucis, quartum in Decembri post festum sanctæ Luciæ. 79. dist. statuimus. Vnde versus.

Dat Crux Lucia, Cinerū quoq; chrismata dia,
Vt sit in angaria quarta sequens feria.

Quod

Quod dies tres rogationum ante ascensionem Domini sunt ieiunandi.de conse.dist.3.rogationes.

Quod sicut in memoriam passionis sexta feria ieiunatur,sic & sabbatum in memoriam sepulturæ est ieiunandum.de conse.dist.5.in sabbato.

Quod de ieiunio sabbati videtur mos patriæ seruandus.12.dist.illa.

Quod die sabbati est à carnibus abstinendum.de conse.dist.5.quia dies.

Quod in cœna Domini non est soluendum ieiunium, de conse.dist.3.non liceat.& c.seq.

Quod die dominico ne sequamur errores infidelium non est ieiunandum.30.dist.si quis tanquam.& c.si quis presbyter.76.dist.ieiunium. de consecr. dist.3. ieiunium.& c.nequis.

Quod nec ieiunandum est tempore paschali vsque ad Pentecost.76.distinct.ieiunium.§.non autem.& cap.seq.

Quod ieiunantes illo tempore ex deuotione, nō sunt arguendi.76.dist.post.& c.vtinam.

Quod hora meridiana in ieiunijs est comedendum. de conse.dist.1.solent.

Quod in quadragesima ieiunium soluit qui antequā vesperas dicit,vel audit,comedit.de consecr.dist.1. solent.

Quod in ieiunijs quatuor temporum,& in vigilia Paschæ circa vespertinam horam est celebrandum, & posteà comedendum.de consecra. distinctio. 1. solent.

Quod ordinans,& ordinandus debent esse ieiuni.75. dist.quod à populis. & c.seq.

Quod excepta causa infirmitatis non debent communicare nisi ieiuni,de consec. dist.2. liquidò. 50.dist. presbyteros.26.quæst.6. si qui de corpore. 4.distin. denique.in fi.

Quod moderatio est in ieiunijs habenda. de consecr. dist.5.non dico.& c.seq.

Quod in ieiunijs (maximè quadragesimæ) est à magnis piscibus & cibis lautis & potibus abstinendum.3.dist.denique.

Quod ieiunium debet esse mundum. 18. dist. habeatur.86.dist.quod prodest.

Quod primo homini firmitatis virtus fuit in ieiunio, cognitio infirmitatis in cibo.35.dist.sexto.

Quod ieiunium delinquentis vulnera curat, & curatos sanctificat.de conse.dist.5.sint tibi ieiunia.

Item satisfacit pro commissis.76.dist.igitur.

Quod viuentium ieiunia sunt defunctorum auxilia, 13.q.2.animæ.

Quod ieiunium ex causa redimitur eleemosyna, 82. dist.presbyter.ante fi.

Quod duorum vel plurium dierum absque cibo ieiunia prohibentur.de conse.dist.5. non dico . & duobus c.seq.

Quod an melius ieiunat qui sæpius parum,quàm qui ingurgitando lautius rarius comedit.de conse. dist. 5.non dico.& duobus c.seq.

De hac materia require vbi agitur de Abstinentia.

IEZABEL. Quòd Iezabel nonnullos prouocauit stupro sui corporis ad immolandum idolis, 23.q.4. si illic.§.quod tunc.

IGNIS. Quòd est ignis intensæ deuotionis , qui inflammat sacrificia deprecantium. 1.quæst.1.cum scriptura.

Quod est ignis veræ contritionis,quo igne decoquuntur & purificantur pœnitentes. 27. quæst.1. impudicas.

Quod est ignis indebitæ vltionis,à quo prohibiti sunt apostoli ne exurerent Samaritanos.23.q.4.quid facit.in fi.& c.seq.

Quod est ignis carnalis voluptatis, in quo igne bonus coniugatus positus nescit ardere. 33. qu.4. vir cum propria.in fi.

Quod est ignis ambitionis,& cupiditatis: qui tanquā ignis alienus exurit,& non mundat. de pœn. dist.2. inter hæc.

Quod est ignis diuinæ consolationis, qui culpam exurit,non hominem,& sanat purè confitentes.de pœ. dist.3.inter hæc.

Quod est ignis futuræ purgationis,qui excedit omnē præsentem pœnam.26.dist.qui in aliud. de pœ.dist. 7.nullus expectet.

Quod ignis purgatorius post hanc vitam credendus sit.25.dist.qualis.in fin.33.quæst.2.admonere.circa medium.1.quæst.3.peruenit.de pœn.dist.vlt.nullus expectet.

IGNORANTIA. Quòd ignorantia est triplex, videlicet bona,mala,& indifferens. 38.dist. quamuis,& §.seq.

Quod bona est ignorantia eorum qui dant occasionē ad peccandum, quæ nescire melius est quàm scire, 38.dist.quamuis.

Quod mala est ignorantia, quando ea quæ Dei sunt ignorantur,quia talis ignorans ignorabitur.38.dist. qui ea.

Quod indifferens ignorantia est in his,in quibus nihil interest ad regnum Dei vtrum sciantur,an non.22. q.2.in quibus.

Quod alia est ignorantia facti,alia iuris.1.q.4. turbatur.§.notandum.22.q.4.innocens.

Item ignorātia facti alia simplex, alia probabilis, alia crassa & supina.

Ignorantia simplex est vera & non simulata , in qua peccantibus est parcendum. 11.qu.3. excellentissimus.& c.seq.26.q.2. c.vlt.1.q.4.§.vlt. vbi agitur de idolothytis.

Ignorantia probabilis est quæ probari potest ex hoc quòd excusabilis est pro tanto. 1.quæst.1.si qui à simoniacis.

Ignorantia crassa & supina est quando factum omnibus publicum ignoratur,quæ neminem excusat,sicut Iudæi non excusantur, quia Christū aduenisse ignorant.1.q.4.c.vlt.12.qu.2.qui & diuinis. 23. qu. paratur,circa med.11.qu.3.curæ.8.qu.1.licet ergo, 20.dist.si decreta.16.dist.quod dicitis.

Ignorantia iuris alia est iuris naturalis,quæ omnibus adultis & discernentibus est damnabilis,alia est iuris ciuilis & canonici , quæ quibusdam permittitur ignorare,quibusdam non.1.q.4.§.vlt.in fi.

Quod ignorantia iuris ciuilis , vel canonici excusat à tanto.34.q.1.si quis dederit.32.q.6.quemadmodū. 6.q.1.quæro.

Quod ignorantia iuris ciuilis vel canonici non excusat à toto.1.q.4.§.vlt.ante fi.28.dist.presbyterum.

Quod filij Israel circa promissionem Gabaonitarum habuerunt ignorantiam facti,sed non iuris.22.q.3. innocens.§.1.

Quod ignorantia inuincibilis , quæ est ex furore vel dementia,si est ex casu , nō imputatur:si autem venit ex culpa,noxia est.15.q.1.si quis insaniens, & c. proxi.& c.illud relatum,§.itaque.

Quod ignorantia vincibilis procedens ex negligentia excusat à tanto,sed non à toto. 32.qu.7. quemadmodum.

Quod affectata ignorantia est quando quis non vult intelligere vt bene agat.37.dist.c.vlt.

Quod ignorantia est mala & periculosa , quia mater est cunctorum errorum.38.dist.ignorantia.

Quod licet laicis sit noxia , sacerdotibus tamen qui ducatum præbere debent alijs,est periculosior.37. dist.c.vlt.§.itaque.& 38.dist.c.1.& sex c.seq.

Quod ignorans non semper errat.38.dist.quamuis.

Quod dicitur quis ignorare quando non cognoscit illud esse peccatum quod facit;vel nō tantum quātum est,talis excusatur pro tanto, sed non pro toto.8.dist.consuetudo.

Quod qui ignorat modum & qualitatem facti, ipse tunc peccat quando ignorantia iuris laborat. 8.distin.consuetudo.exemplum de Paulo , sed tunc nō peccat quando facti ignorantiam habet. 34. quæst. 1.in lectum.

Quod qui dando operam rei licitæ ignorans quid ex facto suo sit secuturum , vt ille qui volens patrem suum à leone liberare , sagittam mittit , & patrem occidit,non peccat.23.quæst.5. de occidendis . 50. dist.sæpè.

Quod licet aliquis ignoret se debere continere recipiendo ordinem,ex eo quòd recipit ordinem tenetur continere.28.dist.presbyterum.

Quod licet quis ignoranter rebaptizetur, ad sacros tamen ordines non potest promoueri,de consecra. dist.4.qui bis.

Quod qui patre procurante ecclesiam simoniacè licet ignoranter adeptus fuerit,crimine careat, fructum tamen paternæ emptionis reportare non poterit,1.q.5.cos qui.§.ex hac.

IMITATIO. Quòd imitatio Christi necessaria est nobis,ne ab ipsius corpore separemur, 56.dist.Dominus.82.dist.proposuisti.

Quod filij Dei sumus, & ipsum imitari debemus. 56. dist.Dominus.

Quod Christus dedit exemplum imitationis in patientia & humilitate.93.dist.Dominus.

Quod superiores nostros in bono imitari parati esse debemus.22.dist.de Constantinopolitana. 63. dist. Valentinianus.

IMITATOR . Quòd imitator debet se totius virtutis imitatorem ostendere. 63. distinct. Valentinianus.

IMAGO. Quòd imago ponitur circa finem,in litera y.

IMPERATOR. Quòd Imperator catholicus filius est non præsul ecclesiæ,99.dist.si Imperator.

Quod nihil honorificentius quàm quòd Imperator filius ecclesiæ dicatur. 23.quæst.8.conuenior.ante finem.

Quod Imperator Constantinus Papæ coronam, omnemque regiam dignitatem in vrbe Romana & in Italia & in partibus occidentalibus concessit. 96. dist.Constantinus.

Quod nulli Imperatori licet decernere de electione summi Pontificis, & de rebus ecclesiasticis. 96.dist. §.primo.

Quod Imperator , aduocatus , & defensor debet esse ecclesiæ.97.dist.ecclesiæ meæ.

Quod Imperator debet iurare fidelitatem Papæ , & bona ecclesiæ defendere.63.dist.tibi Domino.

Quod nec Imperator iura Pontificatus,nec Pontifex nomen Imperatoris debet vsurpare.96.distin. cum ad verum.

Quod Imperator pendet ex Papæ iudicio , non Papa ex Imperatoris.50.dist.Domino sancto.

Quod Imperator debet Pontificibus caput inclinare, 93.dist.Valentinianus.96.dist.duo sunt.

Quod Imperator potest interesse concilio Pontificis confirmatione fidei,alius non.96.dist. nos ad fidei, aliàs ca.vbinam.& c.satis.

Quod nec spectat ad Imperatorem prælatos ecclesiæ iudicare.96.dist.si Imperator.& c.in scripturis.

Quod Imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui,quia Imperator subest ecclesiæ. 10.dist. per totum.

Quod ab Imperatore non potest peti cognitio publicorum iudiciorum clericorum , sed episcopale potest peti.11.quæst.1.placuit vt quicunque.21.q.5.si quis à proprio.

Quod Papa potest Imperatorem excōmunicare,quia Gelasius Papa Anastasium Imperatorem excommunicauit.96.dist.duo sunt.Vide quod ibi not.

Quod Papa Zacharias deposito rege Francorum tradidit regnum Pipino patri Caroli Imperatoris. 15. q.6.alius.

Quod Lodouicus Imperator, & primus Henricus, & primus Otto renunciauerunt priuilegio sup prouisione Papæ , quod summi Pontifices propter schismaticos contulerant Imperatoribus.63.dist. per totum.& c.præcipuè.§.ex his.

De hac materia habes vbi agitur de Rege.

IMPOSITIO. Quòd impositio manus quia nō est aliud quàm oratio super hominem,repeti potest,1.q.1.manus.

Quod hi qui baptismum ab hæreticis susceperint, nō sunt rebaptizandi,sed tantùm per impositionē manus sunt confirmandi.1.q.1.hi qui baptisma.

Quod cū episcopo benedictio super caput funditur, omnes episcopi præsentes manus imponendo debent ipsius caput tangere.23. dist.episcopus.

Quod episcopo presbyterum ordinante,& manum super caput eius ponente,omnes præsentes presbyteri debent manus suas iuxta manum episcopi tenere.23.dist.presbyter.

Quod diaconus & sacerdos quando ordinantur, accipiunt manus impositionem. 5.qu.6. quia iuxta.23. dist.diaconus.

Quod episcopo manus imponente super ordinandū , & alio orationem dicente nihil agitur. 23. distinct. quorundam.

Quod subdiaconus quia in ordinatione sua impositionem manus non accipit,loco eius calicem & patenam vacuum accipit.23.dist.subdiaconus.

Quod absque impositione manus episcopi, etiam si tonsuram clericalem quis ab eo habeat , non licet publicè in ecclesia legere.69.dist.quoniam.

Quod abbati cui imposita est manus per episcopum , & est presbyter , licet in proprio monasterio conferre duos minores ordines.69.dist.quoniam.

INCANTATIO. Quòd incantatio ex magicis artibus siue ex characteribus proueniens, siue ex consultationibus dæmonum,damnabilis est.23.qu. 3.illud.

Quod attendere inanem signorum in cœlo fallaciam in coniugijs sociandis,in domibus ædificandis,& in arboribus plantandis incantatio illicita est. 26.q.5. non liceat.

Quod infideles reputantur matres,quæ pueris suis capita dolentibus , vel alia infirmitate laborantibus præter pater noster,& credo in Deum,quærunt ligaturas sacrilegas,& incantationes.88.dist.quoniā non.ante med.

Quod incantationes infirmitatibus hominum nihil remedij præstant.26.q.vlt.admoneant.

Quod gemmæ,vel herbæ ad infirmos possunt portari sine incantatione.26.q.vlt.c.vlt.

Quod incantationes ab ecclesia sunt reijciendæ.26. q.5.non oportet.& c.augurijs.& c.vlt.admoneant.

Quod incantatores sunt infames.9.q.1.infames.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinatione,& vbi agitur de Sortilegio.

INCENDIARIVS. Quòd incendiarius dicitur non solùm qui facit,sed qui iubet & consentit.23.q.vlt. si quis membrorum.

Quod incendiarij nocturni præcipuè rerum ecclesiasticarum

sticarum sunt grauius puniendi. 11.quæstio.2.cum deuotissimam.

Quod incendiarij sunt à communione fidelium quousque satisfaciant separandi.23.quæstio. vlt. si quis membrorum.

Quod incendiarij ex odio,vel malitia,& ipsis consentientes sunt excommunicandi.23.quæstio. vlt. pessimam.

Quod incendiarij cum satisfactione præteritorum, & iuramento de vltra non committendo, debent absolui.33.q.vlt.pessimam.

Quod quia forma absolutionis incendiariorum consors est cum forma absolutionis excommunicatorum,videtur,quòd à canone ipso facto sunt excom municati.23.q.vlt.pessimam.

Quod episcopus qui pœnitentiam incendiariorum, quæ est per annum esse vltra mare,relaxauerit, ab officio episcopali per annum abstinebit. 23.qu.vlt. pessimam.

Quod incendiarius si sine satisfactione,& pœnitentia mortuus fuerit,carebit ecclesiastica sepultura. 23. q.vlt.pessimam.

INCEPTIO. Quod inceptio siue inchoatio bonæ vitæ non potest fieri nisi cum charitate. de pœ.dist. 2.§.non autem.

Quod multi bene incipiunt,qui in malo vitam finiūt. de pœ.dist.2.si enim inquit.§.multi.

INCESTVS. Quod incestus est consanguineorum,vel affinium abusus.36.quæst.1.lex illa.§.cum ergo.

Quod virgines quæ post consecrationem nupserint non tam adulteræ,quàm incestæ sunt. 27. distinct. virgines.

Quod incestum committit,qui sponsam fratris sui,licet ab eo non cognitam,duxit in vxorem. 27.q.2.si quis desponsauerit.

Quæ sunt personæ consanguineæ,vel affines cum qui bus incestus committitur,habes.35.q.3.de incestis, & c.nec eam.

Quod incestus quantùm ad peccatū grauior est adulterio.32.q.7.adulterij.

Quod incestuosus nec testificari,nec accusare potest, quia infamis. 3.qu.4. consanguineorum. 6.quæst.1. infames.

Item incestuosi à communione fidelium sunt separan di.25.q.8.c.vlt.

Item incestuosi non debent matrimoninm contrahere.32.q.7.quædam. & quinque cap. seq. 34.qu.vlt. in lectum.

Quod incestum committens ex sua culpa, post mortem viri non debet contrahere. 34.quęst. vlt. in lectum.& c.seq.

Quod possunt contrahere matrimonium,quorum incestum excusat ignorantia.34.quæs. vlt.in lectum. & cap.seq.

Quod filij de incestu procreati non reputantur filij quantum ad paternam successionem. 35. quæst. 7. cap.primo.

INCONSTANTIA. Quòd inconstantia animi perpenditur quando episcopus, vel presbyter dimissa sua ecclesia propria temeritate, sine causa alibi vagatur. 7. quæst.1. non oportet, vsque ad §. quòd verò.

Quod inconstans prælatus iudicatur,qui propter tribulationem à grege sibi commisso se elongat. 7. q. 1. suggestum,& duobus c.seq.

Quod inconstantia in vouentibus castitatem,& non seruantibus reprobatur.17.q.1.vouentibus.

Item in monachis à professione sui nominis,& religionis,& à religione recedentibus. 16.q.1. si cupis, & c.placuit.& c.iuxta.

Quod inconstantes sunt qui bona facere deliberant, & effectui uon mancipant.17.q.1.qui bona.

INCORRIGIBILITAS. Quòd incorrigibilitas in episcopo est detestabilis.34.dist.quorundam.

Quod qui sacerdotali admonitione de malis non cor riguntur,ab ecclesia sunt separandi.16.qu.1. in canonibus.in fi.

De hac materia habes vbi agitur de Correctione.

INDVLGENTIA. Quòd indulgentiā peccatorum fit per pœnitentiam.1.q.7.si quis omnem.

Quod bonus est Dominus in omnibus,& aperta visce ra eius omni homini pœnitenti.1.q.7.si quis omnē. post medium.

Quod Deus peccatori conuertenti se,præstat indulgentiam.de pœn dist.1.faci ius.§.hoc idem.

INDVCIÆ. Quòd induciæ tam actori quàm reo dandæ sunt à iure, vel à iudice, ne à quacunque parte propere agatur,vel per surreptionem. 3. q.3. induciæ.

Quod induciarum tempus quantum ad testium,vel instrumentorum productionem, si in eadem prouincia lis agitur,tres menses, si verò in alia vicina, tantum sex,si verò in vltra marina,nouem menses indulgentur.3.q.3.induciæ.§.1.

De aliarum rerum inducijs habes. 3. quæst.3. induciæ accusatis.

De hac materia habes vbi agitur de Deliberatione, & vbi agitur de Acceleratione.

INFAMIA. Quòd infamia non de facili debet credi,sed probata citius vlcisci. 11.quæstione 3. in cunctis.

Quod duplex est infamia, videlicet iuris canonici, quæ est crimen mortalis peccati vel excommunicationis,hæc tollitur quantum ad culpam per pœnitentiam & absolutionem. 6. quæst.1. illi qui. sed quantum ad infamiæ notam,si sunt clerici, non tol litur nisi per Papam.2.quæst.3.Euphemium.§. hinc autem.

Alia est infamia iuris ciuilis,quę multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti. Aliquando genere pœnæ. Aliquando genere vtriusque.Aliquando genere facti.3.q.7.infames,in fin. & §.porrò.huius infamiæ notam non potest delere nisi ciuilis iudex,cuius interest legem condere. 2.q. 3.Euphemium.§.proximo.

Quod infamiam quandoque incurrunt boni ex diuina dispositione,vt purgentur,vel probentur. 6. q.1. sunt plurimi.

Quod in infamia ad constantiam recurrendum est, & si non inuenitur malum quod dicitur, in lætitiam debemus prosilire.11.q.3.inter verba.

Quod in infamia si nobis testis est in cœlo, & testis in corde, dimittendi sunt stulti foris loqui quod volunt,11.q.3.inter verba,& c.seq.

Quod non omnes lege canonum sunt imfames, quos leges seculi infames pronuntiant, 2. qu. 3. Euphemiuum.§.proximo.

Quod licet illa,quæ intra tempus luctus nubit,secundum leges seculi sit infamis,secundum canones nō est infamis.2.q.3.Euphemium,§.proximo.

Quod multa & varia sunt crimina quæ reddunt homi nes infames,quæ ponuntur.3.q.5.constituimus, & 6.q.1.infames.

Quod fidei Christianæ,& auctoritatis apostolicæ status præuaricatores sunt infames.2.q.7.alieni.

Item omnis hæreticus & infidelis est infamis. 2. qu. 7. alieni.6.q.1.infames.

Item simoniacus.15.q.3.sanè.

Item omnis apostata qui à tramite propositi sui recesserit.2.q.7.alieni.3.q.4.si quis à vero.

Item omnis incestus macula pollutus. 3. q.4. consanguineorum.

Item infamis est clericus,qui ex sua culpa irregularis efficitur.6.q.1.omnes verò.

Item infames sunt qui superiores suos calumniosè impetunt.3.q.4.consanguineorum.

Item omnes patrum inuasores.3.q.5.omnes.

Item omnes episcoporum, vel abbatum calumniosi accusatores,vel conspiratores.3.q.4.clericus, & ca. seq.11.q.1.conspirationum.

Item omnes qui malitiosè aduersus sacerdotes armātur.6.q.1.sacerdotes.

Item histriones,& omnes turpitudinibus deseruientes.4.q.1.diffinimus.

Item sepulchrorum violatores.6.q.1.infames.

Item ecclesiasticorum prædiorum direptores.17.q.4. attendendum.

Quod non est communicandum malis, ne infamiam malè agentium in nos transferamus. 14.quæst.vlt. hi qui.

Quod infamis nec aduocatus,nec procurator esse potest.3.q.7.infamis.

Item nec accusator,nec testis esse potest.3.qu.4.nulli, & quæst.5.omnes.4.q.1.diffinimus. 6. qu.1. beatus, & c.seq.

Quod infamia maximè clericorum propter scandalū aliorum inducit purgationem.2.qu.4.presbyter, & duobus c.seq.

Quod accusans de crimine,& probare non valens,infamis efficitur.2.q.4.c.1.& 5.q.vlt.omnis qui.

Quod infamatores hominum sunt peiores direptoribus rerum.6.q.1.ex merito.& c.deteriores.

Quod infamatores hominum sunt etiā corporaliter affligendi.5.q.1.c.1.& q.6.delatori.& c.si quis.

Item infamatores sunt excommunicandi. 5. quæst.1. quidam.

Quod infamis dicitur locus vbi crimen committitur, 31.q.5.tolerabilius.

Quod lupanaria non infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam.

INFIDELITAS. Quòd infidelitas est credere se cum multitudine mulierum per multa terrarū spacia noctis tempore super quasdam bestias equitare,vel huiusmodi phantasmata à malignis spiritibus mentibus,& non corporibus irrogentur. 26. q.5.episcopi.

Quod sacerdotes populum ab hac infidelitate remouere debent,quia non talia patitur corpus,sed infidelis animus.26.q.5.episcopi.

De Infidelitate habes vbi agitur de Fide,& fidelitate.

INFIRMITAS. Quòd infirmitas duplex est, videlicet corporis,& animæ.15.q.5.§.1.& c.illud. §.itaq;, 49.dist.hinc etenim,per totum.

Quod mentis siue animæ infirmitas duplicatur, vna est quæ vitium appellatur,qua infirmitate anima à Deo separatur,vt est ira,& odium, & huiusmodi.

Alia autem infirmitas animæ non est peccatum, sed pœna peccati,vt obliuio,& ignorantia.15. quæst.1. illud.§.itaque.

Quod infirmitas corporis duplicatur.Est enim,vt lan guor naturæ,quæ carnis concupiscentia siue fomes dicitur.Alia est quæ propriè corporis infirmitas ap pellatur,qua elementorum,seu humorum concor dia turbata caro ipsa afficitur, & tandem dissoluitur.15.q.1.illud.§.itaque.

Quod infirmitas sine causa à Deo non immittitur,licet ab homine ea ignoretur. 7.qu.1.cum percussio, 15.q.1.illud.§.Itaque.

Quod infirmitas corporalis excusat à pœna iudicis, 17.dist.placuit vt quotiescunque.

Quod non posse comparere reputatur qui infirmitate detinetur.5.quæst.3.si ægrotans. 18.distin. si episcopus.

Quod infirmitas mentis,quæ est dementia, excusat à culpa in ipsa perpetrata,& à pœna.15.qu.1.illud.§. itaque.in fi.3.q.9.indicas.

Quod episcopus propter infirmitatem corporalem non priuatur episcopatu,sed datur ei coadiutor. 7. q.1.ferè,per totum.

Quod propter infirmitatem mentis, seu dementiam potest alter ei substitui.7.q.1.quàmuis.

Quod episcopus,vel presbyter laborans morbo cadu co suspenditur à sacrificio missæ.7.q.2.in literis.

Quod cessante infirmitate debet restitui qui propter infirmitatem est destitutus, vel suspensus. 7.quæst. 2.literas.

Quod vrgente infirmitate resignans beneficium, vouens intrare monasterium,& vltra non processit,si non intrat,restituitur ad beneficium.17.q.2.c.1.

Quod proprium debet esse prælatorum compati infirmitatibus subditorum. 24.quæst.1. quæ dignior, in fin.

Quod infirmis non est pœnitentia iniungenda, sed in notescenda,& amicorum orationibus,& eleemosy nis subleuanda.26.q.7.ab infirmis.

INGRATITVDO. Quòd ingratitudo est reddere malum pro bonis.23.q.3.sex.

Quod hoc vitiū incurrunt qui pleni virtutibus in pec catum cadentes à Deo recedunt, de pœn. distin.5. consideret.§.dolendum.

Quod ingratitudo auctoritate canonum, & legum culpatur.12.q.2.octaua.

Quod ingratitudo retrudit manumissum in seruitutem, 12.q.2. episcopus qui mancipium, c.liberti ecclesiæ,& c.seq.

Quod pro ingratitudine potest quis à suo domino priuari beneficio.22.q.5.de forma.circa fi.

INIVRIA.Quod iniuria pensanda est non ex opere, sed ex voluntate.15.q.1.si quis non iratus.

Quod bonis dispensatione diuina infertur iniuria, vt purgentur.1.q.2.sunt plurimi.

Quod iniuria propria patienter est sustinenda, sed Dei,vlciscenda.23.q.4.inter querelas.& §.seq.

Quod tempore Heliæ ignis non fuit pro iniuria prophetæ,sed Domini,cuius cultus spernebatur. 23.q. 4.si illic.§.sed obijcitur.& c.Guilisarius.

Quod nostras & nostrorum patienter exemplo sanctorum debemus tolerare iniurias.23.qu.1.per totum. & quæst.4. qui secundum, & quæst. 5. non est nostrum.

Quod iustus patienter tolerans iniuriā cœlestem meretur coronam.11.q.3.& fi.& c.qui iustus.

Quod à perfectis licitè non verberibus,sed verbis mo deratis iniuria propulsatur.23.q.1.paratus.

Quod prælatorum iniuriæ degradatione puniuntur, 21.q.1.si quis sacerdotum.

Quod iniuria episcoporum est iniuria Christi, cuius legatione funguntur.2.quæst.7. accusatio quoque. in fin.

Quod species eleemosynæ est iniuriam dimittere,55. dist.& qui.& duobus c.seq.

Quod iniuria semel dimissa non debet amplius ad animum reuocari.23.q.4.si illic.

Quod iniurians satisfacere tenetur læso, nec cogitur quis superbo indulgere priusquàm humilietur. 23. q.4.si illic.

Quod nolens pro iniuria satisfactionem accipere incēdia punitur.95.dist.si quis contristatus.

Quod secundum varietatem iniuriarum debet esse

respectus

respectus pœnarum.de pœn.dist.2.vulgaris, & cap. pœnæ.50.dist.quia.
Quod qui aufert sua ab inuito, non iniuriam infert, 14.q.5.non sanè.
Quod cum alterius iniuria nulli est subueniendum, 14.q.5.fortè.& c.denique.
Quod nec Deo gratum est obsequium cum iniuria aliorum.14.q.5.c.1.& 2.
INIVSTITIA. Quòd iniustitia iniquitate culpatur commissa in rebus proximorum.14.q.5.immolans. & tribus c.seq.
Quod culpatur iniustitia prælatorum commissa respectu subditorum.23.q.4.si quos.post med.
Quod inculpatur iniustitia diuitum commissa respectu pauperum.42.dist.si quis.ante fi.

De iniustitia habes vbi agitur de Iustitia.

INNOCENTIA. Quòd quem innocentia adiuuat,dignum est,vt alia castigatio non affligat. 2. q. 4.Mennam.3.q.9.dignum.
Quod innocens de omnibus bene iudicat, qui fidem in omnibus esse arbitratur.22.q.4.innocens.
Quod ad officium innocentis pertinet non solùm malum non inferre,sed etiam mala cohibere.23.qu.9. non est innocentiæ.
Quod qui non ex odio sed amore corripit delinquentem non solùm castissimæ innocentiæ,sed diligentissimæ seueritatis impleuit officium. 23. quæst. 4. ita planè.
Quod an innocentes debent præferri in prælaturis lapsis pœnitentibus. 12.dist. nos consuetudinem. 16. q.1.legi.circa prin.
Quod viderur quòd exemplo Petri lapsus pœnitens innocentibus in prælaturis debet præferri,quia talis subditis nouit compati. 50.dist. considerandum. & c.fidelior.
INOBEDIENTIA. Quòd inobedientia est peccatum ariolandi,& scelus idololatriæ nolle acquiescere.81.dist.si qui sunt. 32.distin. præter hoc, §.porrò.
Quod qui præcepto Papæ non obedit,peccatum idololatriæ incurrit.81.dist.si qui sunt.
Quod omnes clerici,qui non sunt sub obedientia episcopi,sunt acephali.93.dist.nulla.& c.seq.
Quod vbi duo superiores mandant opposita,inferiori non est obediendum.11.q.3.qui resistit.& c.seq.
Quod inobedientes paternis iussionibus, sæuioribus debent corrigi vindictis.23.q.3.iustum est.
Quod inobedientia punitur per excommunicationẽ, 18.dist.decernimus.34.dis.quorundam.in fi.11.q.3. si autem.& tribus c.seq.
Item punitur per depositionem, vel degradationem, 11.q.1.si quis sacerdotum.q.3.absit,54.dist.quorundam.in fi.
Item punitur per corporalem afflictionem.11.qu.1.si quis sacerdotum.7.q.1.denique.
Quod propheta ad schismaticos missus propter inobedientiam à leone occiditur.7.q.1.denique.
IMPOTENTIA. Quòd impotentia coeundi si post carnalem copulam superuenerit,non soluit matrimonium;si ante venit,liberum facit alterum matrimonio alij copulari.27.q.2. quud autem,§.ecce impossibilitas.33.q.1.quod autem.
Quod propter impotentiam à copula coniugali separatus liberè potest ad ordines promoueri.27.qu.2. quod autem.§.1.
Quod naturalis,siue perpetua impotentia soluit matrimonium, accidentalis verò quæ fit per maleficium,si cessauerit,solutum restituit. 33. qu.1. quod autem.in fi.& duobus c.seq.
Quod impotens coram iudice comparere non cogitur qui infirmitate detinetur.5.q.3.si ægrotans.
IMPVNITAS. Quòd impunitas culpæ viam facit alijs delinquendi.35.q.9.loci.& 2.qu.7.quapropter.93.dist.peruenit.

De hac materia habes vbi agitur de Correctione, & de Pœna.

INQVISITIO. Quòd inquisitio facienda est de conditione clericorum priusquàm confirmentur, 47. dist.de Petro.23.dist.illud.
Item facienda est de infamiis subditorum antequàm credatur.2.quæst.1. Deus omnipotens. 30. qu. vlt. nullum.
Item facienda est de culpa puniendorum priusquàm puniantur.28.distin.quia sunt.86.distinct.si quid,& cap.tanta.
Item facienda est inquisitio tàm super statu clerici quàm populi ab episcopo, bis in anno concilium celebrando.18.dist.quoniam.
Quod episcopus in synodis sub iuramento debet pericula inquirere animarum,& inquirenda committere.35.q.6.episcopus.
Quod episcopi visitando parochias plus debent inquirere de lucro animarum, quàm de lucro temporalium rerum.18.q.3.cauendum est.
Quod inquisitio ad veritatem facti non potest peruenire,nisi diligenter circunstantiæ inquirantur. 23. q.8.occidit.
Quod iudicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere.30.quæstio.vlt. cap.vlt.
Quod confessor debet esse sapiens & diligens inquisitor de loco,tempore,& de alijs circunstantijs peccatorum,de pœ.dist.6.§.1.post med.
Quod veritas diligentius inquisita magis splendescit in lucem.35.q.9.c.graue.
Quod iudici magis necessaria est leuis inquisitio, quã atrox punitio.23.q.5.c.in fi.
INSANIA. Quòd insania continuè laborans si quid commiserit,non imputatur.15.q.1.si quis insaniẽs. & c.illud,§.cum itaque.in fi.
Quod sicut insani mente non res, sed phantastica rerum vident, sic mens auari semper aurum & similia videt.47.dist.sicut.
Quod qui infirmitate, vel feruore passionis pressus si quid vouerit,vel promiserit, nisi ratum posteà habeat,non tenebit.17.q.2.Gonsaldus.
Quod sacerdos tempore insaniæ occidens hominem, licet quantum ad culpam innocens sit,ab executione tamen officij abstinebit.15. quæstio.1. si quis non iratus.
Quod ad sacros ordines non promouetur qui aliquãdo insaniuit, sed promotus post insaniam sanatus celebrabit.5.quæst.1.si quis non.in fi.& 33.distinct. maritum.
Quod episcopus insanus renunciare non potest, nisi habeat lucida interualla.7.q.1.quamuis.

De hac materia habes vbi agitur de Dementia.

INSPIRATIO. Quòd inspiratio Spiritus sancti soluit à lege statutum.19.q.2.duæ.
Quod vbi spiritus spirat,etiam prælato suo contradicente ad meliorem vitam potest quis transire. 19. q.2.duæ.
Quod sancti patres ea quæ videntur reprehensibilia, inspiratione diuina fecerunt.23.qu.5.si non liceat, per totum c.
Quod dominus per occultam inspirationem reuocat à malo.23.q.6.quod errauerat.
Quod inspiratione diuina castitas habetur. 28. distin. ex his.
Quod præsens ecclesia inspiratione diuina instituitur,8.dist.qui contempta.
Quod qui post inspirationem diuinam & reuelationem in quo errauerat perseuerat,obstinatus est, 8. dist.consuetudo.21.dist.nunc.
INSTRVMENTVM. Quòd instrumenta chartarum debent sacerdotes conficere de rebus proprijs & ecclesiarum,quas de nouo intrant.12.quæst. 4.cap.1.
Quod quia sæpè proprietati originis obsistit longinquitas temporis,stipendia de rebus ecclesiarũ quæ recipiuntur ab episcopis, debent redigi in instrumentis.12.q.2.sæpè.& c.longinquitate.
Quod defuncto episcopo omnes res ipsius, ne ab ecclesia alienentur,à canonicis debent conscribi. 12. q.5.sicubi.
Quod instrumenta vi extorta maximè à clericis,nullius sunt vigoris.15.q.6.c.1.& c.auctoritatem.
Quod seruus non potest instrumentum condere testamenti.13.q.2.illud etiam.
Quod vbi tabellio,siue manus publica ad instrumenti subscriptionem non habetur,trium testium sufficit subscriptio.16.q.3.placuit.& §.is autem.
Quod sacerdotes pro negotijs secularibus non debent poni in instrumentis pro testibus. 14.quæst.2. quanquam.
INTENTIO. Quòd intentio operi indifferenti finem imponit.41.dist.quisquis. cap.deliciæ. & cap. quod dicit.
Quod bona intentio non excusat opus malum. 1.q.1. non est.per totum.
Quod mala intentio facit opus bonum non valere, 23.q.5.cum minister.
Quod Deus plus respicit intentionem,& voluntatem quàm actus.15.q.6.si quandoque à sacerdotibus,in fi. 22.q.5.qui peierare.
Quod iuramenta secundum intentionem præstantis non recipientis à Deo iudicantur. 12.quæst.5. humanæ,§.1.
Quod nemo debet considerare verba,non enim intẽtio verbis, sed verba intentioni debent deseruire, 22.q.5.humanæ.
Quod ream linguam non facit nisi rea intentio.22.q. 2.homines,& duobus c.seq.
Quod ea quæ post intentionem contingunt, non imputantur.23.quæstio.5.de occidendis, & cap. cum homo.
Quod officia vindictæ possunt implere boni bona intentione.23.q.5.officia.
Quod qui hac intentione malè accipit,vt bene dispenset,aggrauatur potius quàm iuuatur.1.q.1.non est. & 14.q.5.forte.32.q.4.sic non sunt.
INTERCESSIO. Quòd intercessio bonorum, quæ est pro salute proximorum est superiori porrigenda.23.q.5.prodest.
Quod cum qui displicet ad intercedendum mittitur,iratus animus ad deteriora prouocatur. 3. q.7. in grauibus.49.dist.§.1.
Quod sacerdotes in præiudicium aliorum non debẽt intercedere,quia qui vincitur,intercessoris beneficio se victum arbitratur.14.q.5.denique.
Quod clericis proprium est pro confugientibus ad ecclesiam intercedere,quia hoc non est malos defendere,sed humanam sæuitiam reprimere.14.qu.6.si res.17.q.4.reum.23.q.5.reos.14.q.vlt.hi qui.
INTERPRETATIO.Quòd interpretatio canonum spectat ad eum qui habet ius condendi eos.25.q.1. ideò,§.his ita.
Quod Romana ecclesia sic canones condidit, quòd ipsorum interpretationem sibi retinuit. 25.quæst.1. ideò.§.his ita.
Quod si in canonicis libris aliquid veritati contrariũ inuenimus,vel mendosum,Codicem debemus credere,vel nos interpretem non intelligere.9.distinctione,ego.
Quod ecclesiæ interpretatio si habet eloquentiæ vetustatem est dissimulanda,& fugienda.38.distinct. ecclesiastica.
Quod omnis lingua habet quædam propria locutionum genera,quæ cum in aliam transferuntur vidẽtur absurda.37.dist.locutio.
Quod qui scripturam sacram aliter interpretatur quàm Spiritus sanctus flagitat,hæreticus est.23.q. 3.hæresis.37.dist.vnio.
INTRVSIO. Quòd intrusus episcopus non est habẽdus pro episcopo,nec habet executionem, 62.dist. c.1.& 63.dist.si per.
Quod intrusi prælati,vel schismatici temporaliter, & æternaliter à domino puniuntur. 7.qu.1. denique. per totum c.
Quod intrusus priuatur dignitate.63.dist.omnis.

De hac materia habes infrà de Inuasore.

INVASOR. Quòd inuasor sedis apostolicæ anathematizatur. 79.distin. si quis ex episcopis, & c.si quis pecuniam.
Quod inuasor alterius ecclesiæ episcopus non est dicendus secundus,sed nullus episcopus. 7.quæstio.1. factus.
Quod inuasor alterius sedis scienter à ministerio ecclesiastico est repellendus & incarcerandus. 2.q.1. in primis.circa principium,& 7.q.1.præsentium.
Quod prælati suis ecclesijs postpositis alias inuadentes sunt adulteri & infames.3.q.2.audiuimus.
Quod si inuasor alterius ecclesię si admonitus dimittere contempserit, seculari brachio est excludendus,11.q.1.petimus.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia materiali, in fine, & suprà, de Intruso.

INVENTARIVM. Quòd inuentarium dicitur scriptura vbi omnia, quæ inuenta fuerint, diligenter conscribuntur.12.q.2.charitatem.
Quod decedente episcopo omnes œconomi & canonici ecclesiæ illius in mutua præsentia de omnibus rebus debent inuentarium facere.12.q.2.charitatem,& 12.q.5.sicubi.
INVIDIA. Quòd inuidia est mortale, siue capitale peccatum.25.dist.vnum.§.alias.
Quod inuidia perseuerans habet radicem in interioribus medullis reconditam.de pœn.dist.2.c.1.
Quod propter prælationis inuidiam Cain fratrem occidit.35.dist.sexto.
Quod peius malum non est quàm Christianos suis sacerdotibus inuidere.6.q.1.sunt.§.verùm hæc.
Quod qui bonos ex leui suspicione accusat, hic non charitatis,sed inuidiæ stimulis exagitatur. 6. qu. 1. si omnia.
Quod clericis præcipuè conuenit inuidiam non habere.23.dist.his igitur.
Quod qui potius consuetudinem quàm veritatem fratribus reuelatam præsumit sequi, inuidus est. 8. dist.qui contempta.
Quod inuidia curatur per suũ contrarium, videlicet per humilitatis exercitium,inferioribus seruiẽdo, de pœ.dist.2.c.1.
INVITVS. Quòd inuitis multa bona præstantur quando eorum consulitur vtilitati. 45.distinct. & qui.23.quæst.4.nimium.per totum. c. displicet. per totum.

Quod

Quod interdum quis, vel metu flagellorum, vel inductu disputationum de nolente efficitur volens. 23.quæst.6.vides.

Quod Iudeus non est cogendus fidem accipere inuitus.45.dist.de Iudæis.

Quod à fide recedens cogitur inuitus ad fidem redire.23.q.4.displicet. per totum. & qu.6. per totum. 45.dist.de Iudæis.

Quod qui inuitum ad bonum cogit, non ipsum persequitur, sed diligit.23.quæst.5.non vos. & quæst.4.ipsa pietas.

Quod nemo potest esse bonus inuitus.23. quæst. sexta, vides.

Quod licet episcopus inuitos non posset ordinare, potest tamen inferiores ordinatos ipsis contemptoribus præferre.74.dist.consuluit.

De hac materia habes, vbi agitur de Beneficio, & vbi agitur de Coactione.

IOANNES. Quòd Ioannes Baptista Herodem ab incestu prohibens ostendit côiugia fuisse inter infideles.26.dist.vna tantum.§.Ioannes.

Quod Ioannes Euangelista verbo, & facto schismaticos, & hæreticos docuit vitare.24.q.1.omnis qui.

IOSEPH. Quòd Ioseph qui nô cognouerat Mariam conceptum sentiens in ea, ex benignitate voluit eam occultè dimittere.2.q.1.si peccauerit.

Quod inter Ioseph, & Mariam quando commendata fuit Ioanni, non videtur fuisse diuortium, quia Ioseph non cognouerat eam. 27.q.2. quod autem. & §.seq.post medium.

Quod an inter Ioseph, & Mariam fuerit coniugium cum ipsa carnalem non senserit copulam. 27.qu.2. §.1.& c.institutum §.potest.c. quod autem.§.proxi. & c.priusquàm. & cap.inuenta.

Quod Ioseph venditus à fratribus in Aegypto ab eunucho comparatus fuit, significat, quòd qui gratiã Spiritus sancti mercatur, viuum femen non habet sic eis genitalibus.1.q.1.sicut eunuchus.

Quod Ioseph non tam per creaturam, quàm per auctorem creaturarum iurauit.22.q.1.mouet.§.sicut etiam cum.

IPOCRISIS. De ipocrisi require vbi agitur de, y, litera.circa finem.

IRA. Quòd ira Dei est tranquilla iusti supplicij côstitutio.de pœ.dist.3 §.1.productior.

Quod dæmones appellantur ira, & furor. 23.q. 5.non solùm.

Quod propter malitiam hominum ex ira Dei mundus fame, & penuria quandoque opprimitur. 16. q. 1.reuertimini, post med.

Quod vno peccante ira Dei super multos venit. 45. dist.sed illud.23.q.5.si audieris.

Quod ab ira peccati, qua naturaliter fuimus filij iræ, non liberatur quis nisi per fidem Christi.de conse. dist.4.firmissimè.

Quod ira hominis est concitati animi perturbatio, de pœn.dist.3.productior.

Quod ira hominis si longo tépore teneatur, est mortale peccatum. 25.dist.vnum orarium.§.aliàs.

Quod apostolus prohibuit vindictam personæ propriè dicens, non vos defendentes, sed date locum iræ, 23.q.1.§.1.

Quod ira talia facit committere, de quibus post multum solet homo dolere.11.q.3.cum apud.

Quod quidquid calore iracundiæ fit, vel dicitur, non est imputandum, nisi adsit iteratio, vel perseuerantia.2.q.3. si quis iratus. de pœ. dist.1.vulgaris.§. cogitatio.

Quod præsidens iudicio ab ira debet cauere, quia ira viri iustitiam Dei non operatur.11.qu.3. episcopus presbyter.in fi.

Quod iratus commotionis tempore iustum putat omne quod facit.11.q.3.ira.

Quod in præpositis laudabile est, vt nihil agant priusquam mens concitata per iram, ad tranquillitaté redeat.11.q.3.illa.5.q.2.relatum, in fi.

Quod rectores aliorum non debent ex leuitate, vel furore præcipitare sententiam. 11.q.3. summopere.5.q.2.relatum.

Quod ira rectorum sæpè innocentes ad peccatum deducit, quia dum iusto amplius irascuntur, & volunt aliena coercere peccata, grauiora committũt. 11. quæst.3.ira.

IRREGVLARITAS. Quòd irregularitas nomen accepit à regula, quam statuit apostolus seruandam circa ordinandos, & ordinatos, & contrarium eius dicitur irregulare, id est, contra regulam.48. distin. quoniam, dist.25.vnum orarium.§.nunc autem.

Quod irregularitas multipliciter côtrahitur. 33. dist. maritum.33.dist.præcipimus, & c.seq.

Quod irregularitas incurritur contrahendo cum corrupta.30.dist.seriatim.

Item sibi ipsi abscindens quodlibet membrum ex indignatione, vel iusto, vel iniusto timore trũcans, irregularis est.33.dist.maritum.

Item qui naturalium membrorum aliquem defectũ patitur.51.dist.qui in aliquo.

Item qui adulteram vxorem cognouit.34.di. si cuius, & c.seq.

Item bigamus.33.dist.maritum.

Item simoniacus.33.dist.maritum, in fi.

Item hæreticus.51.dist.qui in aliquo.

Item qui publicam, vel solemnem pœnitentiam egit. 33.dist.maritum.50.dist. ex pœnitentibus. 51. dist. qui in aliquo.

Item rebaptizatus.51.dist.qui in aliquo.

Item filij presbyterorum, vel aliàs illegitimè nati.56. dist.presbyterorum.

Quod irregularis non debet ad ordines sine dispensatione promoueri.34.dist. præcipimus.

De hac materia habes vbi agitur de Dispensatione, & vbi agitur de Ordine.

IRRELIGIOSITAS. De hac materia habes vbi agitur de religione.

IRREVERENTIA. Quòd irreuerétia ecclesiarum, & oratoriorum prohibetur.42.dist.non oportet.& trib.c.seq.

Quod si quis ex irreuerentia ecclesias docet contemnendas, anathematizatur. 30.di. si quis per superbiam, & duobus c.seq.

Quod irreuerentia superiorum reprobatur.2. quæ.2. omnes, 7.q.1.scire, & 23.q.5.si apud carnales.

Quod irreuerentia prælatorum punitur degradatione.11.q.1.si quis sacerdotum, & c.coniurationũ, & quatuor cap.seq.

ITERATIO. Quòd iteratio culpæ inducit aggrauationem pœnæ.15.q.8.hi qui.

Quod illud quod non ostenditur gestum, nulla ratione videatur iteratum.de conse. distin.4. si nulla. & 4.capitulis præcedentibus.

Quod iterari oportet illud, quod male factum est. 1. q.vlt.Daibertum.

Quod iteratur ordo, si de ordinante, vtrum episcopus fuerit, dubitatur.68. dist.presbyteri.

Quod iteratur ecclesiæ consecratio, si igne exusta, aut sanguinis effusione, aut fornicatione polluta fuerit.68.dist.ecclesijs.

Quod nec baptismus, nec confirmatio debent iterari, nisi de receptione vtriusque dubitetur, vel non fuerit forma debita tenta, 68.dist.ecclesijs.

Quod iterato baptizatus scienter, iterato dominum crucifigit, & non potest promoueri.de consec. dist. 4.qui bis.

Quod quotidianum sacrificium eucharistiæ non est iteratio passionis, sed commemoratio, de côsec. di. 2.iteratur.

Quod solemnis pœnitentia apud quasdam ecclesias nô iteratur.de pœn.dist.3.nihil prodest.§. ex psona.

Quod de hæresi redeuntes permanent in suis ordinibus, si tamen ab hæreticis iterata vnctione baptismi vel ordinis non fuerint maculati. 1.qu. 7.saluberrimum.

Quod ab hæreticis in forma ecclesiæ ordinati non debent iterato ordinari, sed per manus impositioné reconciliari.1.q.1.manus impositio.

Quod sacramenta ab hæreticis in forma ecclesiæ data iterari non debent.1.quæst.7. & si illa.§.seq.circa med.& 1.q.1.quod quidam.

IVDAS. Quòd Iudas licet fuerit proditor, & damnatus, quidquid tamen inter apostolos egit pro dignitate officij, ratum fuit. 19. dist. secundum ecclesiæ. 7.q.1.aduersitas.in fi.

Quod propter Iudæ perfidiam nauis, in qua ipse erat, & apostoli fluctibus agitabatur. 24. qu. 1. non turbatur.

Quod Iudas in cœna Domini cum alijs apostolis corpus Christi sumpsit.7.q. 1.aduersitas, in fi. de conse.dist.2.sicut Iudas.

Quod Iudas à venia exclusus non fuisset, si pœnitentiam à Christo postulasset, de pœ.di.1.potestatis.

Quod nihil profuit Iudæ egisse penitentiã per quã scelus corrigere non potuit. de pœ. distinctio. 3. in salicib.

Quod Iudas malè pœnituit, quia laqueo se suspendit. de pœn.dist.3. inter hæc hircum.

Quod Iudas fuit infelicior omni pœnitente, quem pœnitentia non reuocauit ad dominum, sed traxit ad laqueum.de pœn.dist.3.in salicibus.

Quod Iudas magis peccauit desperando, quàm Christum tradendo.23.q.5.si non licet.

Quod qui seipsos occidunt, cum Iuda proditore perpetuæ damnationis exitum incurrunt. 23. q.5. non licet, & c.seq.

Quod cum Spiritus sanctus consubstantialis sit filio, simoniaci Spiritus sancti gratiam vendentes, Iudæ qui Christum vendidit, comparantur.1.q.1.eos.

Quod clerici res sacras subtrahentes Iudæ scariotis similes æstimantur, 17.q.4.si forte.23.qu.4. quid ergo, in fi.

IVDAEVS. Quòd Iudæi obedientes non sunt à Christianis molestandi.23.quæst.8. dispar.

Quod Iudęis permittitur festa eorum colere, dummodò ea non exerceant in côtemptum ecclesię, 45.dist.qui syncera.in fi.

Quod sacrilegium faciunt, qui Iudæis publica officia cômittunt.17.q.4.constituit.54.dist.nulla.

Quod fideles non debent cum Iudæis habitare, nec manducare, nec medicinas ab eis recipere, nec consilium requirere in infirmitate.28.quæst. 1.nullus. & capitu.seq.

Quod ne religio Christiana à Iudęis polluatur, empti ab eis Christiani à seruitute liberantur.54.dist. mancipia, & c.seq.de consecra.dist.4.plerique.

Quod Iudæi non sunt per vim ad fidem compellendi.45.dist.qui syncera.& c.de Iudæis.

Quod Iudæi, qui de facili ad vomitum perfidiæ redeunt, cum multa deliberatione, & cum octo mensium instructione sunt ad baptismum suscipiendi, de consf.dist.4.Iudæi.28.q.1.sæpè.

Quod die dominico, vel alio die solemni debent Iudęi baptizari.de cons.dist.4.ne quod absit.

Quod si Iudeus, vel paganus seruus, Christianus fieri voluerit, à seruitute liberatur.54. distinct.fraternitatem.

Quod Iudęorum baptizatorum pueri ne parentum inuoluantur erroribus, sunt eis auferendi, & monasterijs, aut Christi fidelibus ad conuiuendum tradendi.28.q.1.Iudæorum, de cons.dist.4.plerique.

Quod vno parente conuerso, & altero in iudaismo permanente, pueri sequi debent illum, qui factus est Christianus.28.q.1.iudæi.

Quod ex Iudæis conuersi, quia ad vitia proni sunt, non debent alijs Iudæis cohabitare, ne eorum participatione subuertantur.28.q.1.sępè.

Quod Iudęi à fide apostatantes coguntur ad eam redire.45.dist.de Iudæis.de cons.dist.4 plerique.

Quod Iudæi præuaricatores fidei quantacunque pœna damnati fuerint, perfidia parentum, etiam quo ad res, filijs non oberit.1.q.4.Iudæi.

Quod si Christianus, vel Christiana iudaicè pręuaricanti carnaliter coniungatur, à communione ecclesiæ segregentur.28.q.1.caue.& c. si quis iudaicè.

IVDEX. Quòd iudex dictus est eò quòd ius dicat, siue quòd iure disceptet.23.q.2.cap.1.

Quod iudex alius est ordinarius, alius est arbitrarius. 2.q.6.à iudicibus.

Quod ordinarius iudex est, qui ab apostolico, vel Imperatore legitimam potestatem accipit. 2.q.6.à iudicibus.11.q.1.iudices.

Quod arbitrarius est, qui nullam potestatem habens cum consensu litigantium eligitur.2.quæst. 6. à iudicibus.

Quod ad arbitrium rei iudices dandi sunt. 11. qu.1. iudices.

Quod quidam sunt, qui iudices non possunt fieri etiã si petantur, videlicet surdus, mutus, perpetuo furiosus, femině, serui impuberes, infames.3.quæst.7. infames.

Quod ille debet esse alterius iudex, qui non habet in seipso quod condemnet.3.q.7.iudicet.

Quod verus iudex nec pretio, nec stupore, nec odio, nec fauore iudicat.11.q.3.episcopus.§.si ergo.

Quod iudex munera non debet accipere, quia munerum acceptatio veritatis est pręuaricatio. 11.qu.3. qui rectè.& c.non licet.14.q.5.non sanè.

Quod iudex etiam rectè iudicando, si temporale præmium expectat, fraudem in duobus perpetrat. 11. q.3.qui rectè.

Quod laudabiles sunt iudices, in quibus nec ira, nec furor, sed ratio dominatur. 11. quæst.3. illa. & tribus cap.seq.

Quod Papa est iudex omnium, sed nemo ipsius.9. qu. 3.patet.& c.seq.

Quod bonus iudex nihil arbitrio suo facit, sed iuxta leges, & iura pronuntiat 3. q.7.iudicet.

In quo capitulo ponuntur plura, quę debet habere bonus iudex.30.q.vlt.iudicantem.

Quod non est iudex, in quo non est iustitia.23.quæst. 2.iustum.

Quod criminosus iudex cum sententiam in alterius crimen profert, seipsum côdemnat.3.q.7. sacerdos. §.item in euangelio.

Quod iudex cuius vita cum loco iudicij non concordat, sæpè immeritos damnat.11.q.3.plerunque.

Quod iudex cupidus citò vendit iudicium.11. quęst. 3.pauper.

Quod naturale est suspectorum iudicum insidias declinare.3.q.5.quòd suspecti.

Quod iudex labyrinthum impingit, qui ante iudicat quàm intelligat.29.dist.sciendum.

Quod iudex circunstantias debet rimari, & ordinem rerum inquirere.50.q.5.iudicantem.1.qu.1.in, primis. de pœ.dist.5.§.1.post med.

Quod iudex nec debet esse facilis ad credendum, nec ad vindictam ferendam.86.dist. si quid.11.quęst.4. quamuis.15.q.7.si quid.

Quod

dia & pace nullus solemniter iurare præsumat.22. q.5.decreuit.

Quod decens est vt iuramentum à ieiunis præstetur. 22.q.5.honestum.

Quod forma iuramenti inuenitur secundum diuersorum status temporum,& hominum.

Quod in tempore veteris legis iurabant, viuit Dominus,viuit anima mea.22.q.1.& iurabunt.

Quod in primitiua ecclesia iurabant, testis est mihi Deus,& testis est mihi conscientia mea. 22.qu.1. si peccatum.

Quod modernorum est iuramentum, sic me vel te Deus adiuuet,& istæ reliquiæ sanctorum, vel consimile.32.q.6.de parentela.& quatuor c.seque. 1.q. 7.quoties.22.quæstio.1.habemus.

Quod forma iuramenti ab hæresi, vel à schismate redeuntium est specialis.1.q.7. quoties.de consec. di. 2.ego Berengarius.

Quod in forma iuramenti fidelitatis sex requiruntur. de hoc habes vbi agitur de fidelitate.

Quod ab episcopo,vel presbytero non exigitur communis forma iuramenti,sed per sanctam consecrationem tantùm interrogari debent.2. quæ.5.si quis presbyter.

Quod infideles & idololatræ iurant per creaturas. 22.q.1.& iurabunt.

Quod ideò Christus non prohibuit iurare per Deum, sed per creaturas,ne videlicet per contemptũ creaturarum deieraretur, vel aliquod numen deitatis in creaturis crederetur. 22.quæst.1. mouet. §.item Christus.

Quod illicitum iuramentum non est complendum. 13.dist.duo.& c.seq.

Quod pluribus modis iuramentum dicitur illicitum, videlicet ex persona iurantis, vt sunt impuberes, quorum iuramentum non tenet.12.q. 5.paruuli.& capitu.seq.

Item est illicitum ex persona cui iuratur, vt cum clericus laico iurat,quod non licet.22.quæstione 5.ca pitu.nullus.

Item ex re est illicitum iuramentum, vt si res per quã iuratur,non est sacra.22.q.1.clericum.

Item ex fine est illicitum, vt si iuratur propter electionem,& ante electionem.8.q.3.Artaldus.

Item ex causa, scilicet obligatoria, ad hoc impellente,exemplum de Herode,& saltatrice.22. q.4.vnusquisque.

Item ex modo est illicitum,vt si temerè,vel indiscretè vel sine necessitate. exemplum de Iepte, qui indiscretè iurauit.22.q.4.vnusquisque,& q.1.ita ergo.

Item ex tempore est illicitum,vt si dominicis diebus vel alijs prohibitis iuratur. 22.q.5. decreuit. Vnde versus de omnibus supradictis.

Quis,quid, cui,per quid,ad quid, cui, quomodo,quando.

Quod licitum iuramentum fit in sex casibus, videlicet pro pace,vel amoris coniunctione.22.q.1.c.1.

Item pro infamiæ expurgatione.2.quæst.4.presbyter. & tribus c.seq.

Item pro fide & fidelitate.de conse.dist.2.ego Berengarius.15.q.6.alius.

Item pro obedientia,siue reuerentia.23.distin.quamquàm.

Item pro veritate inquirenda, siue in testibus, siue in alijs.14.q.2.quamquàm.22.q.1.omne.

Item pro damno dato,vel dando.2.q.1.in primis.circa medium.Vnde versus.

Pax,fama,fides,reuerentia,cautio damni,
Defectus verbi sibi poscunt sacra tueri.

Quod ab his iuramenta irritari possunt, videlicet à Papa.15.q.6.auctoritatem.

Item seruorum à domino suo. 54. distinctio. si seruus sciente.

Item vxoris à marito suo.33.q.5.manifestum.

Item monachi iuramentum à suo abbate.20.q.4.monachum.

Quod solus Papa à iuramento licito absoluit. 15. qu. 6.alius.

Quod absoluit subditos excommunicatorum excommunicationem contemnentium à iuramento fidelitatis.15.q.6.nos.

Quod antequàm incendiarij absoluantur,cautio iuratoria requiritur.23.q.vlt.pessimam.

Quod grauior infligitur pœna peieranti,quàm consentienti.21.q.5.si quis conuictus.

Quod eadem pœna est pro periurio & homicidio.22. q.1.prædicandum.

De hac materia require vbi agitur de Mendacio.

IVRISDICTIO.Quòd iurisdictio clericorum,& episcoporum quæ est circa curã animarum, ab abbatibus non est vsurpanda. 16. quæstio. 1. interdicimus.

Quod nec metropolitanus vel episcopus intromittere se debet de iurisdictione alterius episcopi sine scire ipsius.9.q.3.nullus primas.

Quod primas,vel patriarcha non habet iurisdictionẽ in episcopos,sed tantùm in archiepiscopos.9. qu.3. conquestus.

Quod extra propriam iurisdictionem nullus debet iudicari.3.q.6.peregrina.& quatuor c.seq.

Quod crimen commissum inducit iurisdictionem in extraneum.3.q.6.ibi semper,& c.vlt.6.q.3. placuit, & c.seq.

Quod qui canonicam habet prælaturam, electionem habet & iurisdictionem.11.quæstio.1. experientiæ tuæ.

Quod laici habuerunt quandoque,& habent intra ecclesiam de ecclesiasticis iurisdictionem, habuerunt enim electionem summorũ pontificum, & inuestituras episcoporum.63.dist.Hadrianus. & §.principibus,& c.in synodo.

Quod possunt in concilio interesse, præcipuè vbi agitur de fide.96.dist.nos ad fidem,& capitu.vbi nam, & cap.satis.

Item datur eis iurisdictio personas incorrigibiles corrigendi.32.dist.eos qui.

Item datur eis iurisdictio in fidei,vel episcoporum cõtemptores morte affligendi.23. qu.5.principes. 16. dist.nec licuit.11.q.1.si quis sacerdotum.

Item in eos qui schisma faciunt,vel excommunicationem contemnunt.23.q.5.de liguribus.

Item datur eis iurisdictio,vbicunque ecclesiastica potestas non valet exercere disciplinam. 23. quæst. 5. principes.

IVS.Quòd ius generale nomen est, quod iustum requirit,& inde ius dictum est.1.dist.ius generale. Isidorus lib. Etym. c. 3.

Quod ius in duo,scilicet in ius naturale, & ius positiuum diuersificatur.1.dist.humanum genus.

Quod ius naturale innuitur in Euangelio vbi dicitur, Quæcunque vultis vt vobis faciant homines,& vos facite illis,& èconuerso,ibid.

Quod ius naturale iuri positiuo antefertur, videlicet quia prius,& dignius.5.dist.§.1.8. di.quo iure.§.dignitate verò.

Item quia eis cedit omnis consuetudo, vel constitutio.9.dist.per totum.

Item quia contra ius naturale non admittitur dispensatio nisi ad maius malum vitandum.13. dist.§.1. & 7.dist.non est peccatum.§.his itaque.

Item quod ius naturale vult omnia esse communia, positiuum verò restringit ad meum,& tuum.7. dist. 1.& c.seq.

Quod ius positiuum siue humanum diuersas habet species,quia aut est ius ciuile, aut gentium,aut militare,aut publicum,aut Quiritum,id est Romanorum,de quibus.1.dist.per totum.

Quod iure diuino,& humano res possidentur,sed differenter.23.q.7.c.1.

Quod iure poli reguntur matrimonia, non iure fori, idest ciuili.

Quod mulierem reddit infamem si mortuo viro intra tempus determinatum ducat aliũ.2.q.3. Euphemium.§.seq.

Quod ius interpretandi canones habet qui potestatem habet condendi. 11. quæst.1. sicut enim.§. ex his omnib.

Quod iudex dictus est ex eo quòd ius dicat populo, si ue de iure disceptet.23.q.2.c.1.

Quod qui ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam cõmittit.22.dist.omnes.

IVSTITIA. Quòd iustitia est summum bonum colere ac vnicuique iura seruare. 12.q. 2.cum deuotissimam.post med.

Quod iustitia est æquitas tolerandi inopiam, & temperantiam habere in abundantia. 41.distinct. quod dicit.

Quod iustitia est patriam,& socios defendere. 23.qu. 3.fortitudo.

Quod vbi fides & charitas deest, iustitia esse non potest.24.q.1.vbi.

Quod iustus miseris compatitur. 45. distinct. vera iustitia.

Item non odio,sed bono zelo est exercenda.23.qu. 3. sex.

Quod semper est misericordia temperanda. 45. disti. disciplina,c.omnis,& c.vera,& c.seq.

Quod iustitiam aurum & munus violant.11.qu.3.qui rectè.1.q.3.vendentes.

Quod cultum suum iustitia perdit quando silentia iudicij obstrepentium turbo confundit.5. quæst. 4.in loco.

Quod iustus quoties cadit,toties resurgit.de pœn. di. 4.septies.

Kalendę. Quòd Kalendæ Ianuarij iuxta ritum gentilium prohibentur Christianis obseruari.26.q. vl.nõ licet.c.non seruetis,& c.si quis Kalendas Ianuarij.

Quod presbyteri cum per Kalendas conueniũt, quasi semiplenum ventrem habeant,lucris honestioribus intendant.44.distin.quando presbyteri,& c.nullus presbyterorum.

De hac materia habes vbi ponitur C.

LABIA.Quòd labia sacerdotis debent scientiam custodire.11.q.1.sacerdotibus.43.distin.sit rector,ante med.

LABOR. Quòd labor bonus est in virtutibus & spiritualibus exercitijs.23.q.4.quis nos potest.

Quod labor malus est in mundi delectabilibus & peccatis.23.q.7.quemadmodum.

Quod labor indifferens est in necessitatibus corporis,de cons.dist.5.nunquam.

Quod merces felicitatis non acquiritur nisi per laborem virtutis,de cons.dist.5.ieiunium.

Quod seculi dilectores fortes sunt in labore malo, debiles in labore bono.dist.47.omnes.

Quod apostolus ne quemquam grauaret proprijs manibus laborabat.1.q.2.sacerdos.

Quod boni laboris sui non in præsenti, sed in futuro quærunt fructum recipere.1.q.2.sacerdos.

Quod cum prælatus, vel prædicator in aliquibus sine fructu laborat,ad alios vt proficiat se transferat. 7. q.1.c.vlt.8.q.1.olim.

Quod iustum est vt illi consequantur stipendium qui laboris impendunt obsequium.1. qu.2. sacerdos,in fin.12.q.2.charitatem.

Quod laborantes pro ecclesia stipendia debent accipere ab ecclesia. 12.q.2.ecclesiasticis.

LAC.Quòd lac Abraham non vina angelis hospitio receptis propinauit.35.dist.sexta die,in fin.

Quod sicut incongruum est, non pascentem gregem lac gregis vsurpare,sic est militantiũ stipendia non militando subripere. 13.q.1.c.1.ante fin.

LACHRYMA.Quòd lachryma amarissima Petri peccatum deleuit negationis.50.dist.ponderet.

Quod in peccato negationis Petri lachrymæ eius, & non alia satisfactio legitur, de pœn. distinct.1. Petrus doluit.

Quod lachrymæ lauant delictum quod pudor est cõfiteri,quod non est intelligendum sine confessione, sed peccatum si adeò graue est vt cum pudore confiteatur,non ideò est desperandum,quia lachrymæ lauant,de pœn.dist.1.mensuram.§.proximo.

Quod non est mundus,qui post lachrymas repetit ea, quæ defleuit, de pœ. distinct.3. irrisor est. & tribus cap.seq.

Quod non excusatur,qui lachrymas habuit pro temporali damno,& non potest habere pro peccato deflendo,de pœn.dist.3.sunt plures.

Quod lachrymas multi indefinenter fundunt, & tamen peccare non desinunt, de pę. distinct.3. irrisor est.ante fi.

Quod lachrymæ debent esse arma clericorum .23.q. 8.conuenior.

De hac materia habes vbi agitur de Fletu.

LAICVS. Quòd laicus de rebus ecclesiæ non debet se intromittere,nec sibi sunt committendę. 89. dist.indicatum.

Quod episcopus qui decimas & alias res ecclesię consanguineis vel alijs laicis distribuit, tanquàm simoniacus, & inter præcipuos hæreticos vt antichristus habeatur.1.q.3.peruenit.

De hac materia habes vbi agitur de Electione, & vbi agitur de Imperatoribus,& vbi agitur de Iurisdictione,& vbi agitur de Iudicio.

LAPSVS.Quòd lapsus duplex inuenitur, videlicet à fide, qui fit per hæresim, & à moribus, qui fit per mortale peccatum. 1.q.7. si quis omnem.

An episcopus,vel clericus per hæresim lapsus post reuersionem possit restitui,& qualiter. 1.q. 7.ferè per totum.

Vtrum episcopus,vel clericus post peccati lapsum per dignam pœnitentiam reparari possit, & qualiter. 50.dist.per totum, vsque ad §.quod verò.

Quod cum magna discretione & cõsilio lapsi sunt restituendi.50.dist.de eo autem.

LARVA. Quòd laruas dæmonum ante se ferri presbyteri non consentiant. 44.distin. nullus presbyterorum,de cons.dist.5.nullus.

LATRO.Quòd latro vnius momenti penitentia, meruit esse in paradiso.26.q.6.presbyter.

Item idem latro in Cruce pendens præmium æternũ amisisset, si ipsum vnius horæ pœnitentia non inuasisset.36.q.6.agnouimus.

Quod latro non est pro nomine Christi, sed pro suis facinoribus crucifixus, sed dum patitur, credit, de cons.dist.4.baptismi.

Quod latronis pœnitentia,quæ sera fuit, innuit quòd vera conuersio in vltimus positorum mente potius æstimanda est, quàm tempore. 26. quæstione 6. agnouimus.

Quod

De hac materia habes vbi agitur de Manumissione.

LICENTIA. Quòd est licentia præsumptionis, vt cum quis propria auctoritate à superiore commissa dimittit.11.q.2.placuit.

Quod est licentia dispensationis, vt quando simoniacus ignoranter ordinem recepit, exequendi officiũ sibi licentia datur.1.q.5.c.vlt.

Item est licentia occasionis, vt cum ex continentia viri vxori datur licentia fornicandi.27.qu.2.si tu abstines.

Item est licentia permissionis, vt quando Iudæis celebrandi cæremonias licentia datur. 45.distinct. qui syncera.

Item est licentia approbationis, sicut est licentia nubendi data ab apostolo.28.dist.de his.in fin.

LIGNVM. Quòd de lignis ecclesiæ habes vbi agitur de ecclesia materiali.

LINGVA. Quòd lingua quælibet habet quędam locutionum propria genera, quæ cum in aliam transferuntur, videntur absurda.38.di.locutio.

Quod super apostolo Spiritus sanctus in linguarum specie sedit, quia quos replet, de se loqui facit.38. dist.locutio.

Quod opera sacerdotis, siue prædicatoris cum lingue sonitu concordare debent.43.distin. sit rector. post medium.

Quod in cœlum os ponere, & linguam in terra transire est prælatis suis derogare.21.dist.intantum.

Quod propter detrahentes linguas correctio peccantis à prælato non debet omitti.45. distin. sed illud. 50.dist.si quis diaconus.ante fin.

Quod nihil prodest ieiunare, vel orare nisi lingua à detractionibus cohibeatur, de consecr. disti.5. nihil enim.

Quod non refrænans linguam suam, huius vana est religio.5.q.4.in loco.

Quod cuicunque non sufficit oculos castos seruare, sed & linguam, quia qui de alijs loquuntur sua sententia iudicabuntur.6.q.1.ex merito.

Quod in condemnatione personæ non minus periculosa est lingua in verbis mentiens, quàm manus sanguinem fundens.11.q.3.nemo peritorum.

Da hac materia habes vbi agitur de Locutione.

LIS. Quòd lis ex ignorantia prouenit, & garrulitatẽ nutrit.41.dist.§.1.

Quod litigiosus ideò ordinari prohibetur, quia talis seminare discordiam nunquam cessat.46.distn.hoc habet.§.ecce.

Quod episcopus pro rebus transitorijs non per se, sed per alium in iudicio litigare debet.14.q.1.cap.1.

Quod lite pendente res litigiosa in nulla parte transferri debet ante causæ cognitionem.11.q.1.ca.vlti. 92.dist.si quis ordinatus.& c.seq.

Quod sacerdotum officium est litem habentes ad pacem reuocare.90.dist.placuit.

Quod lis iudicialis debet contestari.3.q.3.induciæ.§. libellum.

De lite iudiciali habes vbi agitur de Contentioso.

LITERAE. Quòd commendatitiæ literæ vocantur.73.dist.§.1.

Quod non de facili episcopus dimissorias literas clerico dare debet.72.dist.episcopus.19.q.2.duæ.

Quod clericus vnius episcopi ab alio episcopo propter hospitalitatis causam non est suscipiẽdus, nec ordinandus, nec in beneficio est instituendus. 71. dist.per totum.

Quod extraneo clerico sine commendatitijs literis sui episcopi non licet ministrare. 81.dist. extraneo.

Quod nullus peregrinus clericus absque formata in alia diœcesi suscipi debet.71.dist.nullum.

Quod iuxta statuta Nicæni concilij, olim formatæ habebant interpositas græcas literas, ne de facili falsificarentur.73.dist.sanctissimo.

Quod exemplar literæ dimissoriæ, vel formatæ ponitur.73. dist.in nomine.§.1.& c.seq.

LOCVTIO. Quòd locutio est duplex, videlicet Dei, & hominis, de consf.dist.5.cap.vlt.

Quod locutio Dei non est secundùm modum locutionis hominis, sed inspiratio qua voluntatem suã ingerit in corde credentium, de cons. distinct.5. capitu.vlt.

Quod locutio hominis ideò est instituta, vt cogitationes suas in alterius notitiã proferat.22.q.2. is autẽ.

Quod locutio hominis debet esse sana, vt fidem consolidet.45.dist.c.vlt.

Item debet esse cauta, vt ordinatè loquens vulnere errons corda audientium non feriat.43. dist.sit rector.circa medium.

Item debet esse discreta, ne tacenda proferat, & proferenda reticescat.43.distinct.sit rector.22.quę.vlt. quoties.

Item debet esse ponderosa, vt loquendo nullum lædat, 50.dist.ponderet.

Item debet esse vera, vt sicut gerit mente, sic loquatur ore.22.q. 5.iuramenti.

Item non debet esse otiosa, quia de omni verbo otioso reddenda est ratio.22.q.vlt.quoties.

Item non debet esse maledicta, quia sæpè maledictio reuertitur in illum, qui eam mittit.11.q.3. illud. in fi.24.q.3.qui negligunt.

Item non debet esse detractoria.6.qu.1.sunt plurimi, & duobus c.seq.

LOCVS. Quòd locus non sanctificat hominem, sed homo locum.40.dist.multi.

Quod non sanctorum filij sunt qui tenent loca sanctorum, sed qui imitantur opera eorum.40. distin. non est.

Quod qui præsunt non ex locorum dignitate, sed honoris nobilitate innotescere debent. 40. distinct. nos qui.

Quod non loca homines Deo proximos faciunt, sed bona merita.40.dist.non loca.

Quod miserabilis est rector qui gubernaculi locum occupauit, & remum tenere non nouit.40. dist.ante omnia.

Quod quid locis, & temporibus conueniat diligenter est attendendum.41.dist.quisquis.

Quod nò ideò approbanda est cõsuetudo mala, quia locus bonus est, quia nòn pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt.12.dist.nouit.

Quod quantumcunque sunt occulta loca sine gratia saluare non possunt.40.dist.quælibet. Vbi nota exẽplum de angelo, & de cœlo, & de Adam & paradiso, de Loth, & de monte.

Quod in hoc quòd Adam propter peccatum de paradiso eiectus est, innuitur quòd propter peccatum meretur quis nobili loco priuari.40.dist.Adam.

Quod quandoque prodest cõuersis mutatio loci, quia plerunque dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus.86.dist.fratrem, & 81.dist.valet.

Quod non expedit locum visitare, in quo quis peccauit, ne facti memoria reuocetur.81.dist.valet.15.q. 1.mulier.

Quod loca in nomine Domini ædificata sunt honorã da.41.dist.parsimoniam.

Quod locus tutus pro discussione causæ debeat assignari.33.q.2.siue, & 3.q.9.hortamur.

Quod his qui in peccato mortali decedũt, sacra loca pro sepultura non prosunt.13.q.2.quibus.

Quod qui in peccato mortali moriuntur, ad maiorẽ cumulum damnationis in sacris locis sepeliuntur. 13.q.2.cum grauia, in fi.

Quod in pœnitentia, vel cum leuibus peccatis decedentib. prodest in sacris locis sepeliri.13. quæsti. 2. cum grauia.

LOCVLVS. Quòd loculus est diminutiuum à loco, & quandoque ponitur pro parua bursa, quam & Christus habuit pro expensis reponendis.12.qu.1. exemplum.

Quod Christus loculos suos opibus aliorum implebat, vt indigentibus distribueret, 23.q.4.duo ista.

Item ideò loculos habuit, vt innueret ecclesiam suam loculos habituram.12.q.1.exemplum.

LODOVICVS. Quòd Lodouicus imperator primus confirmauit Paschali Papę donationem Romanæ ciuitatis cum pertinentijs, & totum patrimonium sancti Petri, & electionem summi pontificis liberam fieri à Romanis.63.dist.ego Lodouicus.

Item quod nullus possessor de agro ecclesiæ debet cẽsum persoluere.23.q.8.secundum.

LOTH. Quòd quia Loth per hospitalitatis opera Deo placuit, angelos recipere meruit.42. dist.§. 1.

Quod Loth ideò filias suas pro angelis sodomitis obtulit vt hospitalitas non violaretur, & maius peccatum vitaretur.32.q.7.offerebat.

Quod filiæ ipsius Loth, patrem inebriauerunt, vt eis commisceretur.35.dist.sexto die.

Quod ideò Loth filiæ ipsius accubuerunt, quia totũ genus humanum submersum, & se causa propagationis seruatas crediderunt, 32.q.4.dixit.

Quod non semper solitaria loca prosunt, quia Loth in ciuitate iustus fuit, in monte solitarius peccauit. 40.dist.quælibet.

LVCRVM. Quòd lucrum non debet ecclesia quęrere cum damno aliorum.12. quæst.2.fraternitas, & quæst.5.cap.pen.

Quod Christus deflet ecclesiam, quæ facta fuerat domus orationis, & propter turpia lucra facta est domus latronum.16.q.7.& hoc diximus, post med.

Quod simonia est sacramenta pro lucro temporali conferre.1.q.1.si quis episcopus.

Quod qui seruit Deo amore lucri temporalis, mercenarius est.8.q.1.sunt in ecclesia.

Quod nemo in electione prælati speciale lucrum, sed bonum commune debet prospicere.8. q.2.dilectissimi.

Quod Christus prælatos oues pascere docuit, non terrenis lucris delectari.16.q.1.nulli, & c.seq.

Quod prælati debent lucris intendere animarum, nõ temporalium rerum.16.q.1.prædicator.

Quod exceptis Iudæis si aliorum infidelium colloquia, & mensam vitamus, Christo eos lucrari non possumus.23.q.4.infideles.

Quod clericus turpia lucra exercens debet deponi. 13.q.4.si quis oblitus, & 6.c.seq.

Quod an quęstus honestus, vel inhonestus sit, qualitas lucri, negotiantem aut excusat, aut accusat, de pœ.dist.5.qualitas.

Quod res restituuntur hæredibus quando quis ex conuentione lucri ad religionem recipitur.16.q.7. constituit.

Quod turpe lucrum sequitur qui minus emit vt plus vendat.14.q.4.quicunque tempore.

Quod cũ peccatis homines aliqua lucrantur ea pauperibus iustè erogantur, sicut mathematicus futura prædicando, vel meretrix turpia exercendo.14. q.5.qui habetis.

Quod de malo lucro vbi competit repetitio, eleemosyna, vel oblatio fieri nõ debet.14.q.5. per totũ.

Quod medicus, vel seruus lucrum suum ab inuito detentore non iniuriosè recipit.14.quęst.5.non sano.

De hac materia habes vbi agitur de Mercatione.

LVCIFER. Quòd lucifer dicitur principium viarum Dei.de pęn.dist.2.c.principium.

Item dicitur Beemoth.

Item dicitur Cherub, quasi plenitudo sapientiæ.

Quod lucifer non ad Dei similitudinem sicut homo, sed signaculum similitudinis Dei creatus asseritur, quasi magis ei aliquid tributum sit, vt quò subtilior est natura, cò in illum similitudo Dei plenius credatur expressa, de pœ.dist.2. iuxta fi.ca. multi.§. hinc enim responsum.

Quod Deus fecit eum eminentiorem cęteris angelis.

Item fecit eum speciosum in multis condensis frõdib.

Quod cedri non fuerũt altiores illo in paradiso Dei.

Quod omne lignum pretiosum paradisi Dei non est assimilatum ei, & pulchritudini eius.

Quod protegens & extentus in mõte sancto Dei fuisse perhibetur.

Quod omnis lapis pretiosus operimentum eius fuit.

Quod omnes angelos quasi vestem, & ornamentum suum habuit.

Quod in medio lapidum ignitorum perfectus ambulauit.

Quod lucifer quia magnus sine comparatione creatus est, ideò peccans sine venia damnatus est, de pę. dist.2.principium.

LVCTVS. Quòd tempus luctus legis tempore, alij vsque ad tricesimum diem, alij vsque ad quadragesimum obseruabant.13.q.2.quia.

Quod fęmina intra tempus luctus nubens secundum leges ciuiles infamis est, sed non secundum canones.2.q.3.Euphemium.§.proximo.in fin.

Quod fideles mortui non sunt lugendi, cum sciamus eos non amitti, sed præmitti.13.quæst.2.quam præ posterum.

Quod lugere mortuos non prohibemur ex pietate, sed ex resurrectionis desperatione. 13.q. vlt.vbicũque, & duobus c.seq.

Quod doctrina schismatici panis luctus dicitur.1. qu. 1.dominus declarauit.

LVDVS. Quòd ludus & saltatio in sanctorum solemnibus præcipuè diuina officia obstrepens est irreligiosus, de cons. dist.3. religiosa.

Quod verè pœnitens debet se cohibere à ludis seculi & à spectaculis, de pęn.dist.5.§.j.in fin.

Quod ad ordines non debent promoueri, qui ludis turpibus deseruiunt.33.dist.maritum.

Quod episcopus, vel presbyter, vel diaconus ludo deseruiens nisi desinat, est deponendus.35.dist.episcopus, & 46.dist.clericum.

Quod an ludendo sub certa forma baptizati debeãt pro verè baptizatis haberi.1.q.1. spiritus.§.ecce, de consf.dist.4.solet quæri.

LVPVS. Quòd lupus dicitur pastor mercenarius, cui non est cura de ouibus.23.q.4.tres.

Quod lupi dicuntur laici subditi, quia aliquando dicuntur oues.83.dist.nihil.2.q.7.oues.

Quod lupi dicuntur dæmones, hæretici.81.dist.oportet, & 43.dist.§.1.& c.seq.

Quod lupi arcendi sunt latratu canum, & baculo pastorum.43.dist.§.1.

Quod qui propter timorem recta loqui pertimescit, hic velut mercenarius veniente lupo fugit. 42. dist. si rector.

Quod nullus pastor placere lupis, & ouib.potest. 83. distin.nihil.

Quod illo pastore nihil est miserabilius qui luporum gloriatur laudibus.83.dist.nihil.

Quod

Quod sicut lupus frustatim comedit agnum, sic mali pastores successiuè consumunt bona ecclesiastica. 12 q.1.c.1.ante med.

Quod ideò ad sedem apostolicam est recurrendum per appellationem, ne lupi, qui sub specie ouium intrant, b stiali sæuitia quosdam lacerare præsumat, 2.q.6.decreto,in fi.

LVX. Quòd lux diuina animæ tenebras fugat, quia nulla participatio lucis ad tenebras, de pœn.dist.1. resuscitatus.§.si autem.

Quod lux mundi sunt sacerdotes. 63. distinct. sacerdotes.

Quod lux veritatis illi subtrahitur, qui arrogantia sapientiæ, seu iustitiæ velut albugine oculi excæcatur.49.dist.hinc etenim,circa med.

Quod licet omnis, qui malè agit odit lucem, & quærit tenebras, Dei tamen oculos cuncta perspicientes latere non potest.18.q.2. perniciosam. de pœ.dis.1. porrò.§.si ante.

Quod cum factum notorium inculpatur, luce clarius constare dicitur.2.q.1.sciscitatis.

LVXVRIA. Quòd luxuria inter alia peccata maximè templum Dei (id est corpus humanum) polluit.32.q.7.non solùm.

Quod luxuria fomentum recipit à vino, ideò dicitur, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.35.dist.vinolentum,& duobus c.seq.

Quod pauci inueniuntur sine carnis luxuria. 50.dist. quia santitas tua,ante fi.

Quod luxuria sapientes infatuat, exemplum de Salomone.32.q.4.Salomon.3.q.7.sacerdos.

Item sanctos prosternit.Exemplum de Dauid. de pœ. dist.3.septies. §. Dauid quoque. 3.qu.7.sacerdos.§. item Dauid.

Item fortes vincit, Exemplum de Sansone. 23.qu.5.si non,ante fin.

Item iugem scabiem habet cui carnis luxuria sine cessatione dominatur.49.distinct.hinc etenim.post medium.

Quod delectationi luxuriæ diuersæ turpitudinis voluptates iunguntur.32.q.7.non solùm.

Quod nomine luxuriæ omnis inordinata pollutio intelligitur.32.q.4.in eo.

De diuersis modis & gradibus luxuriæ. 22.q.7. quem admodum.§.1 27.q.1.nec aliqua.

Quod solo consensu mentis sine tactu corporis luxuria exercetur.32.q.5.nec solo.

Quod cum luxuria in cogitatione non reprimitur, etiam in actione dominatur.46.distin.hinc etenim. post medium.

Quod excellentia episcopi, vel presbyteri vilificatur dum voluptatibus luxuriæ coinquinatur.32.distin. c.1.in fin.

Quod episcopus, vel sacerdos luxuriosus dignitate officij est puniendus.15.q.8.hi qui.

Quod abusus luxuriæ grauior est cum propria vxore, quàm cum meretrice.32.quæst.4.origo,& quæst.7. adulterij.

Quod fœmina præter coitum debitũ ex diuersis partibus corporis corrumpi potest, sicut per oscula, & similia.27.q.1.nec aliqua.

Quod aliquæ excedunt pecora in libidine, quia pecora post conceptum coitum non admittunt. 32.q. 7.non solùm.& q.4.origo.in fi.

Quod crudelis libido reputatur, vbi propter luxuriam sterilitatis venena procurarunt. 32.qu. 2. aliquando.

Quod luxuria plus iuris habet aliquando quàm castitas.34.dist.fraternitatis.

De hac materia habes vbi agitur de Fornicatione, & Castitate, & Pollutione.

MACERATIO: Quòd maceratio carnis, vt eius concupiscentia compescatur, consistit in ieiunijs & vigilijs, & laboribus, & castigationibus.32.q.5.si Paulus.

De hac materia habes vbi agitur de Abstinentiæ, & de Ieiunijs.

MACVLA. Quòd macula corporis notabilis remouet à ministerio altaris. 49. dist. hinc etenim. 1. q.1.sacerdotes.

Quod ecclesia Christi est sine ruga,& macula.32.q.4. recurrat,in fi.& 24.q.1.omnibus.

Quod sicut per vnũ membrum macula in omne corpus diffunditur, sic in omnem ecclesiam videtur diffundere qui corpus suum maculat. 26. quæst. 2. sed & illud.

Quod sacramenta ecclesiæ per malos ministros maculari non possunt.1.q.1.sic autem.

Quod sedes Romana semper mansit extra maculam hæreticæ prauitatis.24.q.1.in sede.

Quod macula discordiæ, vel odij perseuerans, nec passione, nec morte pro nomine Christi suscepta purgatur, nec sanguine abluitur.90.dist.neque.

MAGISTER. Quòd magister nullus debet esse prius, quàm discipulus.16.quæst.1. si clericatus.61. dist.miserunt.

Quod ideò neophyti prohibentur ordinari, ne fiant magistri antequàm fuerint discipuli.48.dist.§.1.

De hac materia habes vbi agitur de Discipulis.

Quòd magistros & doctores episcopi congruis constituant locis, qui studia literarum, liberaliumque artium dogmata assiduè doceant, quia in his maximè diuina manifestantur atque declarantur mandata, 37.dist.de quibusdam.

Quod magistri imperiti iniuriam faciunt cathedræ, 40.dist.multi.

Quod magistris imperiti non sunt præferendi.61.dist. statuimus.

Quod magistro impunitas debetur, si causa correctionis discipulum verberet.de pœn.distin.1.§.3.& cap. aut facta.

MAGVS. Quòd magi sunt qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur.16.qu. 5. nec mirum.

Quod magi tria munera obtulerunt domino, in quibus tres partes philosophiæ intelliguntur, videlicet, moralis, naturalis, & rationalis. 37.distin. legimus,§.hinc etiam filius.

Quod ars magorum inuenta est ex traditione malorum angelorum.26.q.2.qui fine.

Quod præstigia magorum non possunt turbare mentes bonorum, qui talia non credunt, sed mentes infidelium,26.q.5.nec mirum.

Quod & in nouarum formarum & in consimilium repræsentatione fictionem habent, & non veritatem. 26.q.5.nec mirum.

Quod magi facere plus non possunt, nisi quantum Deus permittit.26.q.5.nec mirum.ante med.

Quod ideò hanc artem permittit Deus vt homines qui in fide firmi sunt, probentur, & mali qui mendacio credunt, per sua desideria seducantur.26.qu. 5.mirum.

Quod cum hęc ars prohibita sit, qui ipsam sectantur vel qui credunt talibus, perpetuæ damnationis interitum incurrunt.26.q.2.qui fine.

Quod absurdum est Samuelem tam sanctum virum credere magica arte per pythonissam suscitatum, sed potius Saul exigentibus peccatis per diaboli fallaciam illusum.26.q 5.nec mirum.

De hac materia habes vbi agitur de Dæmonibus, & Incantationibus, & vbi agitur de diuinationibus.

MAIOR. Quòd maior apud Deum est ille qui est iustior.40.dist.multi,in fin.

Quod maioritas inter homines attenditur diuersis respectibus, videlicet inferior ad superiores in obsequio & honore exhibendo, sicut acolythi subdiaconibus, vt suprà dist.93. à subdiacono.

Item in obediendo, quia nullus est qui non teneatur alicui obedire, alioquin acephalus esset. 93. distin. nulla,& cap.se.

Item in sedendo & stando, quia in talibus presbytero diaconus, nisi sit legatus, non debet se præferre.33. dist.c.vlt.& suprà eo.c.peruenit, in fin.c. seq.& ca.nõ nulli.& c.legimus,in fi.

Item in benedicendo, quia minor à maiore benedicitur.21.dist.denique.

Item in sacramenta conferendo, quia præsente presbytero diaconus non debet sacramenta conferre. 93.dist.diaconi,& c.peruenit,& c.præsente.

Item in reuerentiam impendendo, sicut tenetur filius patri, & vxor viro.33.q.5.est ordo.

Quod est maior respectu dignitatis, officij, & sanctitatis meriti.2.q.7.Paulus Petrum.

Quod Petrus inter apostolos dignitate officij maior fuit.2.q.7.Paulus.§.hoc,& c.puto.

Quod Cyprianus martyr quantum ad martyrium Petro comparatur.2.q.7.puto.

Quod licet episcopus iuxta vocabulũ sit maior presbytero, Augustinus tamen minorẽ se Hieronymo profitetur.2.q.7. quanquàm.

Quod seruus Christi non quærit quõ alijs maior appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur. 40.dist.multi.93.dist.diaconi sunt. ante medium.

Quod iustitia est vt maior seruiat minori. 35.quæsti. 5.est ordo.

MALEDICTIO. Quòd maledictio est duplex, scilicet Dei, & hominis.3.q.7.Deus quando.

Quod Dei maledictio designat meritum eius, cui maledicitur.24.q.4.Deus quando.

Quod solus Deus iustè maledicit, quòd ipsum non fallit peccati qualitas, nec peccati affectus. 24.quę. 3.Deus quando.

Quod exemplo angeli qui diabolum maledicere noluit, homines à maledictis puri esse debent. 24.qu. 3.si igitur.

Quod maledictio in ore clerici vituperatur, & punitur,46.dist.clericus maledictus.

Quod illa maledictio prohibetur quę procedit in zelo vltionis, non ex zelo iustitiæ. 24.quæ.3. cum ergo.§.proxi.

Quod criminosus sententia maledictionis est feriendus.24.q.3.certum.& c.seq.

Quod qui negligunt oris maledici consuetudinem resecare, etiam si non corde maledicant, inquinamẽ tum oris sui incurrunt.24.q.3.qui negligunt.

Quod maledictum frustra prolatum frequenter in maledicentem reuertitur. 12.q.3,illud,in fi.

Quod maledici regnum Dei non possidebunt. 24.q.3. certum.

Quod sancti cum maledicunt, non maledicunt zelo vltionis, sed iustitiæ.24.q.3.cum sancti.

Quod cum maledicimur de quo conscientiam non habemus, non tristari sed potius lętari debemus. 11.q.3.inter verba,& duobus c.seq.

MALEFICI. Quòd malefici, & magi, & incantatores, & diuinatores pro eodem accipiuntur.26.qu.4. igitur,& q.5.si quis episcopus.

Quod vbi per maleficium Deo permittente occulto iudicio, & diabolo præparante concubitus non sequitur, ad Deum per humilem confessionem est recurrendum.33.q.1.c.vlt.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinationibus, & vbi agitur de Incantationibus, & de Magis.

MALVM. Quòd malum est duplex, videlicet pœnæ, & culpæ.15.q.1.illa.

Quod malum pœnæ non propriè malum dicitur, mala enim non sunt quæ nec crimine mentem implicant, nec conscientiam ligant, sicut paupertas, egritudo, & aliæ pœnalitates.15.q.1.illa

Quod ideò Deus malum pœnæ homini reliquit, vt ex hoc humiliaretur, & materiam haberet exercitij, de pœ.dist.1.medicina,in fi.

Quod de malo pęnæ bonum fit, cum pauperibus distribuitur, quod cum laboribus & sudoribus acquiritur.1.q.5.qui habetis.

De hac materia require infrà, vbi agitur de Pœna.

Quod malum culpæ propriè dicitur malum, videlicet peccatum voluntariè commissum.15.q.1.illa.

Quod mala culpæ non sunt facienda, vt bona sequantur.14.q.5.per totum.22.q.2. is autem,& c.ne quis, & c.faciat.

Quod malo culpæ bonum fit quando de turpi lucro vbi non competit repetitio, fit eleemosyna. 14.q.5. qui habetis.

Quod inter duo mala culpæ minus eligendum est, vbi necessitas vnum perpetrare compellit. 13. dist. duo,& c.seq.in fi.22.qu.4.quod Dauid, & cap.si aliquid,& duob.c.seq.

Quod innocens nec facit malum, nec approbat factum,23.q.4.ita,& c.seq.

Quod sic sunt in ecclesia homines mali, sicut sunt humores mali in corpore, de conse.dist.4.est vnius.

Quod duobus modis non te maculat malus, videlicet si non consentis,& redarguis.23.q.4.à malis.

Quod sicut zizaniam à frumento difficile est segregare, sic in hac vita malos à bonis.23.q.4.quantus.

Quod quandiu mali per iudicium ecclesiæ non publicantur, tolerari debent.3.q. 1.multi,circa prin. 15. q.vlt.c.vlt.

Item tolerandi sunt & associandi quandiu de ipsorũ correctione non desperatur.23.q.4.c.1.

Item tolerandi sunt quorum peccata manifesta non sunt, ne fortè eradicando zizaniam, eradicetur & triticum.11.q.3.nolite.2.q.1.multi.in prin.

Item tolerandi sunt, ne ex turbatione ipsorum pax generalis ecclesiæ concutiatur.23.q. 4.tolerandi,& c. quid ergo,& c.quisquis.

Quod bonus malũ tolerare debet, quia & Christus Iudam malum tolerauit.23.q.4.tu bonis.

Quod qui malum non tolerat, ipse sibi testis est, quia bonus non est.23.q.4.hæc autem vita.

Quod si malos Christo lucrifacere volumus, exemplo Christi cũ ipsis habitare debemus.2.q.1. multi.

Quod propter malos boni non sunt deserendi. 7.q.1. aduersitas.

Quod ideò propter bonos mali non sunt deserendi, quia propter paleam area non est relinquenda, nec proper pisces malos retia sunt rumpenda, nec propter hœdos in fine separandos, grex domini est deserendus.24.q.1.quisquis.

De malo culpæ habes vbi agitur de Peccato.

MANNA. Quòd manna fuit figura corporis Christi, quia sicut illud elementum cęleste ęqualiter singuli colligebant, sic cœlestem gratiam postmodùm secuturam æqualiter omnibus diuidi pręfigurabat, de consi. dist. 4. nec quenquàm.

Quod sicut potior est lux, quàm vmbra, veritas quàm figura, sic corpus Christi dignius est manna de cœlo, de cons. dist. 1. reuera.

Quod manna fuit de cęlo, corpus Christi super cęlum, de conse. dist. 2. reuera.

Quod manna fuit corruptioni obnoxium si in alterum diem seruabatur, istud enim est ab omni corruptione alienum, manens in æternum, de cons. distinct. 2. reuera.

MANVMISSIO. Quòd manumissio dicitur, quãdo hi, qui sunt sub iugo seruitutis manumittentis beneficio libertati redduntur. 12. quæst. 2. cum redemptor.

Quod manumissio per episcopum sic debet fieri, vt semper manumissi patrocinium ecclesiæ recognoscant, 12. q. 2. episcopus qui mancipium.

Quod successor episcopi prædecessoris sui manumissionem non debet infringere. 12. q. 2. si quos.

Quod manumissus de collegio non tenetur ad reuerentiam singulis de collegio, sed vniuersitati, imò singulos potest in ius vocare. 12. q. 2. episcopus qui. §. si verò.

De hac materia habes vbi agitur de Libertate, & de Libertis.

MANVS IMPOSITIO. De manus impositione habes vbi agitur de impositione.

MARCVS. Quòd Marcus euangelista discipulus beati Petri Alexandrinam fundauit, & erexit ecclesiam. 24. q. 1. cum beatissimus. 22. dist. sacrosancta. 93. dist. legimus, post med.

MARGARITA. Quòd margarita ante porcos mittitur, quando indignis verbum Dei proponitur. 11. q. 3. nolite recedere, & c. seq.

Quod margaritæ ante porcos, & canes mittuntur, quando detractoribus, & immundis ecclesiastica sacramenta committuntur. 44. di. in mandatis, de pę. dist. 1. nonnulli. §. item his.

MARIA. Quòd Maria verè vouit virginitatem perpetuam, nisi Deus aliter reuelasset. 27. q. 2. cap. sufficiat, post medium.

Quod Maria desponsata fuit Ioseph, sed nunquàm ab eo cognita. 27. q. 2. quod autem. circa fin.

Quod ideò desponsata fuit Ioseph, vt virginitas eius diabolo occultaret, & virginitate sua falleret principem mundi. 27. q. 2. inuenta, & 32. q. 2. c. 1.

Quod Maria virgo concepit, & virgo peperit. 27. q. 1. nuptiarum. ante fi.

Quod Maria genuit Deum, & hominem non tantum hominem, sicut dicit Nestorius, qui aliam personã fecit carnis, aliam diuinitatis. 16. dist. prima autem, §. tertia in Epheso.

Quod tempore passionis Maria commendata fuit Ioanni. 27. q. 2. quod autem. §. seq.

Quod Maria, & Ioseph in virginitate vterque permansit. 27. q. 2. beata Maria.

MARTYRIVM. Quod martyrium pro Christo non à nobis, sed ab alijs libenter debemus suscipere. 23. q. 5. non est nostrum, & quæst. 8. conuenior. circa princip.

Quod an nulli in persecutionibus licet propria interire manu, nisi vbi castitas periclitaretur. 23. qu. 5. non est nostrum.

Quod non computantur in numero martyrum qui seipsos qualicunque intentione voluntariè interimunt. 23. q. 5. tu dixisti. & c. placuit.

Quod non pœna, sed causa facit martyrem, de conse. dist. 4. baptismi. exemplum ibi de latrone.

Quod effectus martyrij pro nomine Iesu susceptus implet vicem baptismi, de conse. disti. 3. baptismi, & c. cathecumenum.

Quod qui pro nomine Christi martyrizãtur absque dubio vitam æternam consequuntur. 15. qu. 1. merito. §. firmissimè.

Quod in seruis Christi etiam si affectus martyrij ad effectum non deducatur, ipsa sola voluntas coronatur. de pœ. dist. 1. nunquid Cain.

MATRIMONIVM. Quòd matrimonium est duplex, videlicet spirituale, & carnale. 26. quæ. 2. cum societas.

Quod matrimonium carnale est viri mulierisque cõiunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. 27. q. 2. §. 1.

Quod matrimonium fuit primo in paradiso institutum. 32. q. 2. sicut. §. 1. & seq.

Quod fuit institutum ante peccatum in humani generis propagationem, post peccatum in infirmitatis remedium. 32. q. 2. quidquid.

Quod matrimonium est bonum, & sine peccato exercetur, quod Dei præcepto perficitur. 26. di. deinde, in fi.

Quod consensus in carnalem copulam facit matrimonium. 27. q. 1. §. 1. & 5. c. seq.

Quod matrimonium aliud est legitimum & non ratum, aliud ratum & non legitimum, aliud legitimũ & ratum. 28. q. 1. si quis Iudaicæ. §. seq.

Legitimum matrimonium est quod legali constitutione, vel prouinciæ moribus contrahitur, hoc est apud infideles, licet non sit ratum, quia soluitur quando placet. 28. q. 1. si quis Iudaicæ. §. seq.

Ratum matrimonium apud fideles est, quando sine solemnitate solo affectu contrahitur, quorum matrimonium semel initum vlterius solui non potest. 28. q. 1. si quis Iudaicæ. §. seq.

Legitimum, & ratum est quando vxor à parentibus traditur, à sponso dotatur, & à sacerdote benedicitur, & mutuo consensu perficitur. 28. quæst. 1. si quis. §. seq. in fin. 30. quæst. 5. per totum, vsque ad c. nullum.

Quod triplex est bonum matrimonij, fides, proles, & sacramentum. 27. q. 2. omne. 32. q. 2. sicut, in fin.

Hoc triplex bonum fuit in parentibus Christi, proles fuit ipse Christus, fides quia nullum adulterium, sacramentum quia nullum diuortium. 27. q. 2. omne.

Quod prima causa matrimonij debet esse intentio prolis. 32. q. 2. pudor.

Item alia causa vitatio fornicationis. 32. qu. 2. sicut. §. seq. & c. quidquid.

Quod propter intentionem prolis coitus excusatur, & propter bonum matrimonij. 32. quæstio. 2. solet quæri.

Quod an in matrimonio dum contrahitur, vel exercetur, non confertur gratia, & propter hoc in ipsius contractu pretia interueniunt. 32. quæstio. 2. connubia.

Quod ipse Deus est defensor, & custos matrimonij. 32. q. 4. nemo. in fine.

Quod damnans matrimonium anathematizatur. 30. distinct. si qua mulier, & duobus capitu. seq. & cap. si quis nuptias.

Quod secundæ nuptiæ dissuadentur. 31. q. 1. de his, & duobus capitu. seq.

Quod secundæ, tertiæ, & vltimæ nuptię non condemnantur. 31. q. 1. aperiant.

Quod secundæ nuptiæ non debent benedici. 31. quæ. 1. de his.

Quod olim licuit sacerdotibus in matrimonio ante contracto stare, sicut & modo apud Gręcos stant, & filij eorum reputabantur legitimi. 56. dist. Cęnomanensem.

Quod ordinatis in matrimonio contracto non licuit, nec apud Græcos licet secundas nuptias facere propter notam bigamiæ. 33. dist. si quis post.

Quod puellam quæ per verba de præsenti alteri contraxit, alter ducere non potest. 27. q. vlt. c. vlt.

Quod modus contrahendi matrimonium ponitur. 39. q. 5. aliter.

Quod multa sunt quæ in contractu matrimonij sunt attendenda. 30. q. vlt. aliter, & c. qualis, & c. seq.

Quod velum, annulum, & alia quæ exhibentur dum fœminæ maritantur, singula specialem habent significationem. 30. q. 5. feminæ.

Quod sine dote si potest haberi non debet contrahi matrimonium. 30. q. 5. nullum sine dote.

Quod clandestinè non debent matrimonia contrahi, & licet in foro conscientiæ ligent, in iudicio tamẽ ecclesiæ pro infectis habentur. 30. quæstio. 5. per totum.

Quod matrimonium non potest contrahi ad tempus. 32. q. 2. solus quæri, & c. seq.

Quod à septuagesima vsque ad octauam paschæ, & tribus hebdomadis ante festum Ioannis Baptistę, & ab aduentu Domini, matrimonia nõ debent solemniter contrahi. 34. q. 6. non oportet, Vide Conc. Triden. de hac re.

Quod in matrimonio constituti certis temporibus debent à coitu abstinere, videlicet tempore communicationis. 33. q. 4. c. 1.

Item in die Natiuitatis Christi, & in alijs festiuis diebus. 33. q. 4. quotiescunque.

Item in tempore ieiuniorum. 33. quæst. 4. si causa, & duob. cap. seq.

Item tempore conceptus, & ablactationis pueri. 5. di. ad eius verò concubitum.

Item tempore menstruorum, ibi.

Quod tamen continentia non debet fieri ab vno sine consensu alterius. 33. q. 4. apostolus, & c. seq.

Quod matrimonium contrahendum impeditur per errorem personæ, vt si putatur esse Virgilius, & est Plato. 29. q. 1. §. j.

Item per errorem conditionis, vt quando putatur esse liber, & est seruus. 29. q. 1. §. j.

Item per iustitiam publicę honestatis. 27. q. 2. qui desponsatam. 35. q. 3. porrò.

Quod non debet contrahi cum hæretica, & infideli persona. 28. q. 1. caue, & duobus c. seq.

Item nec cum consanguinea. 3. q. 4. consanguineorũ 35. q. 1. c. 1. §. his ita.

Item nec cum affine. 27. q. 2. qui desponsatam, in fi. & 35. q. 2. nullum, & c. æqualiter, & pluribus c. seq.

Item nec cum moniali. 27. q. 1. hi ergo, & duobus cap. seq. 36. q. 2. raptores.

Item nec cum diaconissa. 27. q. 1. diaconissam.

Item nec cum religionem professis, vel in sacris ordinibus constitutis. 27. quæst. 1. vt lex. 27. distinct. presbyteris.

Item nec cum furiosis, & dementibus, nisi habeant lucida interualla, vel nisi furiosus, vel furiosa contraxerit, tales enim non sunt separandi. 23. quæst. 7. neque furiosus.

Quod vno coniuge viuo quantocunque tempore absente alter contrahere non potest. 34. qu. vlt. si quis necessitate.

Quod si credens mortuum contrahit, non adulteratur, sed redeuntem tenetur recipere. 34. q. 1. c. 1.

Quod dubitans mortuum, si contrahit licet non debeat contrahere, debet tamen debitum reddere quousque certificetur. 34. q. 1. c. 1.

Quod si non credens mortuum, & tamen est mortuus contrahit, non separatur, sed pęnitentia tanquã pro adulterio imponitur. arg. 22. q. 2. homines.

Quod si post duorum fidelium coniunctionem in aliquo ipsorum hæresis superuenerit, alteri propter hoc non poterit copulari. 28. q. 2. c. vl. §. vlt.

Quod separatus ob fornicationem viuente reliquo non potest cum altera copulari. 32. q. 7. c. 1. & octo c. seq. & c. hi verò.

Quod nemo cogendus est ad matrimonium, & coactus separatur. 31. q. 2. si verũ, & c. seq. 32. q. 2. c. vlt.

Quod presbyter vxorem ducens, ab ordine debet deponi. 28. dist. presbyter.

Quod nec Latini, nec Græci in sacris ordinibus possunt contrahere, sed volentes Gręci vxores habere, in minoribus constituti contrahunt, & sic in matrimonio vlterius promouentur. 31. dist. Nicæna.

Quod ducens in vxorem, quam prius habuit concubinam etiam virginem, non videtur posse promoueri, 32. distinct. maritum, & 34. distinct. præcipimus, & 30. quæst. 5. qualis.

Quod vxor promoti ad sacros ordines ipsa consentiente non potest etiam ipso mortuo matrimoniũ contrahere. 28. dist. quia sunt.

Quod error fortunæ, vt cum putatur diues qui pauper est, non impedit matrimonium. 29. q. 1. §. j.

Item nec error qualitatis, vt cum putatur quis bonus qui malus est. 29. q. 1. §. j.

Quod post pœnitentiam cum illa potest contrahere quam prius polluit per adulterium, nisi in mortẽ viri machinatio, vel fides adulteræ data fuit cum effectu. 31. q. 1. c. 1. & c. denique, & quatuor ca. seq.

Quod fidelis dimissus ab infideli non baptizato non impeditur contrahere cum alio. 28. q. 2. c. vlt.

Quod cum filio matris spiritualis potest cõtrahi matrimonium, & pater cum filia carnali filij spiritualis, sed filius cum filia patris sui non potest, quia cognatio spiritualis descendit à patre in filium, non ascendit à filio in patrem. 30. q. 3. c. vlt.

Quod filij possunt contrahere cum filiabus compatrum, excepta illa, mediante qua contrahitur cognatio spiritualis. 30. q. 3. super quibus.

Quod propter incestũ efficitur quis indignus ad matrimonium contrahendum, sed post pœnitentiã potest cum talibus dispensari. 32. q. 7. quædam, & quinque c. seq. 33. q. 2. si quis cum duabus, & c. seq.

Quod vxoricida sine dispensatione non potest contrahere. 32. q. 2. interfectores. c. admonere, & cap. si quid, & c. seq.

Quod dispensatur in matrimonio circa gradus à canone prohibitos. 35. q. 3. quædam lex, & c. seq. & q. 8. de gradibus.

Quod de consanguinitate gradus distinguuntur. 35. q. 5. per totum.

Quod gradus affinitatis exprimuntur. 35. q. 5. porrò.

DE STATV CONIVGVM IN MATRIMONIO.

Quod prima nocte coniuges debent abstinere propter reuerentiã sacerdotalis benedictionis 23. dist. sponsus. 30. q. 5. sponsus.

Quod non debent se coniuges libidinosè diligere. 32. q. 4. origo.

Quod cum commiscetur quis in matrimonio causa prolis procreandę, non est peccatum. 25. dist. vnum. §. alias, ante fi.

Item causa reddendi debitum non est peccatum. 27. quæst. 2. si tu.

Item causa fornicationis vitandæ, & est veniale peccatum. 32. q. 2. quidquid. 33. q. 2. in adolescentia, & q. 4. vir cum propria.

Item

Item cum causa libidinis explendæ, tanquàm cū adultera, vel cum meretrice est peccatum mortale. 32.quæst.4. origo, & c. liberorum. Alleuiatur tamen pœnitentia propter bonum matrimonij. 32. quæst.7.adulterij.

Quod abstinentia imputatur ad peccatum si propter hoc alter coniugum in peccatum labitur.27. quæst. 2.si tu.

Quod vxor marito leproso, vel quocunque modo debilitato, vel deformato reddere debitum tenetur. 32.q.5.horrendus,& c.seq.

Quod vnus sine alterius voluntate continentiam vouere non potest. 33.q.5.2.c.1.& 5.c.seq.

Quod nec potest religionem ingredi, nisi propter fornicationem vnus ab altero, per sententiam episcopi sit separatus.27.q.2.sunt qui septem,& c. seq.

Quod consentiens vouenti, & non vouens, non potest cum altera contrahere, nisi post mortem vouentis.27.q.2.si quis coniugatus.33.quæst.5. quod Deo,& ca.seq.

Quod ante copulam carnalem vtrique coniugum licet intrare religionē altero inuito.27. qu.2.scripsit nobis.§.ecce,& c.seq.

Quod an dormiens cum sorore, vxoris suæ potest reddere debitum.27.q.2.qui dormierit.

Quod vxorati non debent in ecclesia,& præcipuè circa altare deseruire.27.q.2.multorum.

Quod in veteri lege vxore sterili permanente licitè ex ancillis liberos procreabant. 23. quæst. 4.§.j. & trib.cap.seq.

Quod neuter coniugum potest alteri crimen obijcere, quando vtrumque crimen constringit.34.q.2.in lectum.

DE DIVORTIO. Quòd diuortium matrimonij sine consensu episcopi non debet fieri. 17. quæst. 2.si vir.

Quod ante causæ cognitionem spoliatus, vel spoliata primò debet restitui.33. quæst.2.historia, & duob. cap.seq.

Quod matrimoniū inter fratres spirituales, vel adoptiuos dirimitur.30.q.3.c.1.& quatuor c.seq.

Item cum matre, vel spirituali filia simile.30.quęst.1. de eo.

Quod diuortium factam propter maleficium, si cessat, restituitur.33.q.1.si per sortiarias.

Quod affinitas remanet licet ille moriatur per quē contracta est.35.q.10.§.j.c.1.

Quod ante diuortium cōsanguinei, vel propinqui debent citari, & testificari de matrimonio, vel senes & antiqui, quibus nota potest esse consanguinitas. 35.q.1.c.1.& duobus c.seq.

Quod forma iuramenti testificantium ponitur. 35. q. 6. de parentela,& 3.c.seq.

Item forma iuramenti separationis propter consanguinitatem, vel affinitatem.35.q.6.ab isto.

Item forma iuramenti illius, qui recipit dimissam. 35. quæst.6.c.vlt.

Quod matrimonium non dirimitur per votum simplex antecedens.27.dist.c.1.& duobus c.seq.

Item nec propter compaternitatem, vel propter commaternitatem superuenientem. 30. quęst.1. nosse, & quatuor c.seq.

Item nec propter seruitutem dominis debitam. 29. q.vlt.c.vlt.

Quod qui scienter contraxit cum persona seruilis cōditionis, ab ipsa diuortiari non potest. 29. quæ. 2. si quis liber.

Quod cum vterque coniugum seruilis conditionis matrimonium contrahit, non separantur.29. quæ. vlti.cap.vlt.

Quod non separatur ab vxore, qui ignoranter cognouit vxoris sororem,32.q.7.qui dormierit.

Quod extraordinaria pollutio, quamuis sit criminosa non separat matrimonium.35.quæst.3.extraordinaria.

Quod siue propter adulterium, siue propter aliud inter coniuges fiat diuortium, non propter hoc rumpitur matrimonium.32.q.7.interueniente,& sex c. seq.33.q.5.quod Deo.

De hac materia habes, vbi agitur de Diuortio.

Quod matrimonium spirituale est coniunctio Christi,& ecclesiæ.27.q.2.cum societas.

Quod matrimonium per carnalem copulam non perfectum, non est sacramentum Christi, & ecclesiæ. 27.q.2.cum societas.

Item spirituale matrimonium contrahitur inter prælatum ecclesiæ,& eius ecclesiam.7.q.1.sicut vir.

Item spirituale matrimonium est inter Christum,& spiritualem animam.17.q.1.quæ Christo,& ca.nuptiarum.

MOECHIA. Quòd mœchia est duplex, videlicet spiritualis,& carnalis.28.q.1.non solùm.

Quod mœchia spiritualis est idola facere, vel idolis sacrificare.18.q.1.non solùm.

Quod mœchatio est omnis illicitus cōcubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus.32.q.meretrices,in fi.

Quod strictè sumi mœchiam non nisi pro adulterio ponitur.32.q.4.meretrices.

Item pro consensu peccati, quia qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam mœchatus est eam in corde suo.32.q.7.non solùm.

Quod mœchus dicitur, qui dimissa vxore ob causam fornicationis aliam duxit.32.quæst.7.quemadmodum.

MEDICINA. Quòd medicina est duplex, spiritualis,& corporalis.29.dist.necesse.

Quod medicorum consilia diuinæ conditioni sunt cōtraria, quia nec ieiunari, nec flere, nec consimilia sinunt, de conse.dist.5.contraria.

Quod medico corporali salarium non est negandum. 14.q.5.non sanè.

Quod nec clerici, nec religiosi pro medicina munera debent accipere.33.dist.his igitur.

Quod medicina spiritualis est pœnitentia. 50. dist. vt constitueretur.33.q.1.si per sortiarias.

Item medicina spiritualis est omnia ecclesiastica sacramenta de pen.dist.1.in actione.de confec. dist.2. si quotiescunque.23.dist.his igitur.

Item medicina spiritualis est misericordiæ opera. de pe.dist.1.medicina.

Quod Christus est spiritualis medicus, qui paratus est centies curare, si toties homo per peccatum infirmatus eum requirit, de pœnit.dist.3. Naum prophetam.

Item prælati sunt spirituales medici, quia dant subditis correctionis medicinam. 86. dist. inferiorum, & c.sequen.5.q.5.non vos.45.dist. recedite. 23.q.4. quid faciet.

Quod magis prælatus occidit, quum curat, qui nec pro peccatis suis pœnitentiam agit, nec alios de peccatis reprehendit.50.dist.absit.

Quod sicut medicus peritus non vno collyrio omniū oculos curat, sic prælatus, vel prædicator diuersorum nominum vulneribus diuersis doctrinis medetur.29.dist.necesse.

MEMORIA. Quòd memoria vltionis diuinæ præteritæ in peccatores, terrorē futurum incutere debet, ne consimilia attentent.7.q.1.denique.

Quod quibusdam in memoriam excessus signa relinquuntur.19.q.3.mandamus, de consec. distin.2. & dixit.

Quod ideò quibusdam occasio peccati præteriti, vel per loci mutationem, vel aliter est subtrahenda, ne culpa ad memoriam replicata incalescat.15. qu.1. mulier.81.dist. valet.

Quod nullum inuenitur delictorum tale remedium, sicut eorum continua memoria.de pœ. distin.3.Iudas pęnituit.

MENDACIVM. Quòd mendacium est falsæ vocis significatio, cum voluntate fallendi. 22.quæ.2.beatus.§.ille.

Quod octo sunt genera mendaciorum, quorum, quia primum grauius est, tantò minus quisque mentiendo peccat, quantò à primo recedit.22.quæst.2.primùm.

Quod primum genus mendacij est in doctrina fidei, cum intentione subuertendi.

Secundum est, quod prodest nulli, & obest alicui, vt est mendacium detractionis, & falsi testis in causa criminali.

Tertium est, quod prodest vni, & obest alteri, vt est mendacium in causa pecuniaria.

Quartum est, quod solòm mentiendi, fallendique libidine fit.

Quintum est, quod fit placēdi cupiditate de suaui colloquio, quod est adulterorum.

Sextum est, quod nulli obest,& prodest alicui, vt cum quis se nescire mentiatur pecuniam esse alterius, quam scit iniustè tollendam.

Septimum est, quod nulli prodest,& obest alicui, vt cū quis hominem vult prodere ad mortem.

Octauum est, quod nulli obest, & prodest ad hoc vt castitas conseruetur.

Quod primum genus dicitur perniciosum, ad quod nulla conditione potest quis adduci.

Quod quodlibet aliorū est vel perniciosum, vel officiosum, vel iocosum mendacium, quę post primū minorem secundum maius,& minus culpam habēt .22.q.2.ne quis,& c.quod autem ait, & c.si quę libet.9.dist.si ad scripturas.

Quod mendacium est graue peccatum, quia os quod mentitur, occidit animam. 22. quæst. 2. nec artificioso.

Quod omne mendacium cauendum est, maximè per fectis.22.q.2.ne quis.c.omne, & c.si quis per vetus testamentum,& 22.q.5.cauete fratres.

Quod perfectus pro nullius vita seruanda debet mentiri.22.q.ne quis.

Quod nullus ducendus est ad salutem mendacio opitulant.22.q.2.primum, in fi.

Quod Abraham dicendo vxorem sororem suam esse, & Iacob dicendo se primogentium, execusantur de mendacio 22.q.2.quæritur.§.proximo.

Quod mendacium est episcopum, vel sacerdotem, vel religiosum se profiteri, & conrraria suo ordini operari.22.q.cauete fratres.

Quod nemo causa humilitatis debet mentiri, quia si nō erat peccator, ex hoc incurrit, quod vitabat.22. q.2.non ita.

Quod ille mentitur, qui putans falsum dicit verum, vel ècōnuerso.22.q.2.homines,& c.seq.

Quod non omnis falsum dicens mentitur. 22.qu. 2.is autem,& c.beatus,& c.si quælibet.§. Abraham.

Quod facere contra promissum, non semper est mentiri.22.q.2.beatus Paulus,& c.ne quis, in fi.

Quod aliquod iocosum mendacium non videtur esse graue peccatum. Exemplum de Ioseph. 22.quæ. 2. quod autem ait.

Quod mendacium pręcipuè in mercatoribus est, quia mercator sine mendacio,& periurio esse non potest.dis.88.eijciens,& c.seq.

Quod qui veritatem celant, & mendacium dicunt, æqualiter peccant, quia ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.11.q.3.quisquis.

Quod mendacium etiam in præsenti inuenitur grauiter punitum.12.q.1.dilectissimus, post med. Exemplum, ibidem de Anania,& Saphira.

Quod mendax debet carere impetratis, & quibus rescripta diriguntur sunt puniendi, si precum mendacia non arguunt.25.q.vlt.dicenti.

Quod circa impetrationem rescriptorum contingit mentiri tripliciter.25.q.vlt.§.si legibus.

De hac materia habes vbi agitur de Iuramento.

MENDICITAS. Quòd mendicitas clericorum est ignominia episcoporum.93.dis.diaconi.

Quod in tantum exercuit auaritia quorundam episcoporum, vt omnia occupantes cogant clericos egentes mendicare.

Quod illi, qui aliter habere possunt, grauiter peccant si mendicant, quia vnde pauper victurus erat accipiunt.1.q.2.pastor.

Quod eleemosyna panis egentium est, & qui defraudat eum, homo sanguinis est.14.q.5.c.immolans.

MENSA. Quòd mensa clericorum nou debet abundare fabularum relatione, sed sacræ scripturæ locutione.44.dis.pro reuerentia.

De hac materia habes vbi agitur de Cibo.

MENSTRVVM. Quòd menstrua mulierum sunt ex naturali superfluitate sanguinis, & ideò culpa carent, 5.dis.ad eius.

Quod menstrua patienti non debet ecclesiæ introitus denegari.5.dist.ad eius.

Quod sicut mulier menstrua patiens, Christi vestimētum laudabiliter tetigit, ita ecclesiam menstruata laudabiliter intrare poterit.

Quod ad mulierem menstruatam quisque accedere prohibetur, quia ex hoc partus deformatur.5. dist. ad eius.

MENSVRA. Quòd mensura misericordiæ Dei non potest æstimari, de pœn.dist.1.serpens, ante fi.

Quod apud Deum non valet tantùm in pœnitentia mensura temporis, quantùm doloris, de pe.di.1.mēsuram,& c.præcedenti,& c.in actionem.

MERCATIO. Quòd mercatio potest esse honesta, & turpis, de pen.dist.5.qualitas.

Quod quælibet mercatio est periculosa, quia difficile est inter vendentis, & ementis commercium non interuenire peccatum.

Quod mercator sine peccato, & periurio esse non potest.88.dist.eijciens,& c.seq.

Quod clericis omninò prohibetur mercatio, qua vilius emit vt carius vendat.14.q.4.canonum.16.qu. 7.& hoc diximus.

Quod qui propter cupiditatem ante granum vilius emit vt carius vendat, turpe lucrum committit.14. q.4.quicunque.

Quod in sacro loco, vbi est orationibus vacandum, mercationes exerceri non debent.16.quæst.7.& hoc diximus.

De hac materia habes vbi agitur de Lucro & Negotiatione.

MERCENARIVS. Quòd mercenarius etiam si ab inuito detentore recipit mercedem suam, non committit iniuriam.14.q.5.non sanè.

Quod qui defraudat mercenarium mercede, reus est, ac si ipsius sanguinem funderet. 14.q.6. immolans.

Quod prælatus non diligens propter Deum, sed propter temporale lucrum, mercenarius est.8.q.1.sunt in ecclesia.

Quod ille rector non pascit, sed mercenarij vice deseruit, qui gratiam humanam amittere formidans loqui recta pertimescit.43.dist.sit rector.

Quod mercenarius est prælatus,qui plus diligens proprium commodum,quàm ouium, videns lupum oues relinquit.7.q.1.aduersitas.

MERETRIX. Quòd meretrix est, quæ multorum libidini paret.34.dist.vidua.

Quod meretrices esse,& ad meretrices accedere est diuinitus prohibitum.32.q.4.meretrices.

Quod fornicator in eo est magis criminosus, quia tollit membra Christi,& facit ea membra meretricis, 32.q.4.in eo.

Quod indebitus modus luxuriæ execrabiliter fit in meretrice,sed execrabilius in vxore.32.quæstio.7. adulterij.

Quod contrahens cum meretrice, ad sacros ordines non potest promoueri.34.dist.si quis viduam.

METROPOLITANVS. Quòd metropolitanus à mensura ciuitatum quibus præest,dictus est,21.distin.c.cleros.post prin.

Quod metropolitanus debet decem, vel vndecim ciuitates,& totidem episcopos sub se habere. 6.qu.3. scitote.

Quod absque metropolitani licentia nullus episcopus curiam Imperatoris debet adire.23.quæs.vlt.si quis episcopus.

De hac materia habes vbi agitur de Archiepiscopo.

MICHAEL. Quòd Michael qui noluit maledicere diabolo ponitur in exemplum,vt à maledicto puri simus.24.q.3.si igitur Michael.

MILITIA. Quòd militia est duplex,videlicet secularis,& spiritualis.59.dist.officia. 23. quæst.8. reprehensibile.

Quod militia secularis non culpatur, sed abusus. 23. q.1.per totum.

Quod militia instituta est propter duo, videlicet ad iniuriam propulsandam, & vindictam inferendam, 23.q.1.c.1.in fi.

Quod ius militare in multis consistit. 1. distinctio. ius militare.

Quod in militia seculari reprehenditur libido dominandi,crudelitas vlciscendi, & cupiditas nocendi, 23.q.1.quid culpatur in bello.

Quod in hac intentione militia debet exerceri,vt mali coerceantur,& boni subleuētur.32.q.1.apud. & c.seq.

Quod plerique sancti patres secularem militiam laudabiliter exercuerunt. 23. quæstione prima, noli existimare.

Quod summa laus est militiæ communi vtilitati intēdere.23.q.1.summa.

Quod boni milites vltra stipendia sua nihil debent vsurpare.23.q.1.militare.

Quod miles non est reus homicidij, qui legitima auctoritate superioris hominem occidit. 23. quæst. 5. miles.

Quod miles secularis grauius peccat simoniam committendo,quàm clericus.1.quæst.3. Saluator,circa medium.

Quod miles secularis propter periculosum statū quē habet, absque dispensatione Papæ ad sacros ordines non debet promoueri.50.dist.si quis post.

Quod si in militia seculari gradatim quis promouetur ad honores, multò fortius in militia spirituali, 59.dist.si officia,& c.seq.

Quod non debet esse ligatus alijs, qui spiritualis militiæ est aggregandus.54.dist.nullus.

Quod Christus ad seruiendum voluntarium militem habere vult.15.q.1.non est.

Quod nihil beatius, quàm,vt quomodo Imperator noster Christus iussit,militetur. 40. distinctio. ante omnia.

Quod militum Christi arma sunt lachrymæ, & orationes.23.q.8.reprehensibile. & c.conuenior,circa medium.

MINISTER. Quòd minister dicitur qui quidquid superior mandat,exercet. 23. quæstio.2. Dominus noster.23.quæst.5.non solùm,& quæst.vlt. quicunque percutit.

Quod minister iudicis etiam damnatum, si ex libidine occidit,homicida est.23.q.5.cum minister.

Quod minister Christi non debet esse superbus, quia talis diabolo comparatur. 1. quæst. prima, si iustus fuerit.

Quod Christus ministros suos docuit alijs ministrare,non temporalibus lucris intendere. 16.quæst.1. nulli.

Quod in ministris ecclesiæ,sicut est in sacerdote ministratio,sic & in diacono sacramenti dispensatio. 93.dist.diaconi.

Quod vbi paterfamiliàs largus est, minister non debet esse tenax.26.q.7. alligant,in fi.

De ministris Ecclesiæ habes, vbi agitur de Clericis, & vbi agitur de Ecclesia materiali, & vbi agitur de Ordinibus.

MIRACVLVM. Quòd miraculum est opus arduum & insolitum supra spem, & facultatem consistens admirantis,sicut fuit maris rubri, & Iordanis fluuij diuisio,& alia plura quæ ponuntur.de conse. dist.2.reuera.circa med.

Quod miracula facere est speciale donū Spiritus sancti,de pœ.dist.2.si quis semel,§.quorundam.

Quod quantumcunque sunt aliqui sancti, miracula facere non possunt quando volunt,nisi quando speciali dono Spiritus sancti perfunditur. de pœ.dis.2. si quis semel,§.quærendum.

Quod miracula sanctorum sunt admiranda, non in exemplum nostræ actionis trahenda.2.qu.7.nos si. post medium.

Quod quidam habent prophetiæ spiritum, qui non habent vitæ meritum.1.q.1.prophetauit, exemplsi ibi de Saul.

Quod multi faciunt miracula extra charitatem constituti, qui in charitate positi facere non possunt, 1.q.1.teneamus.

Quod magi, & dæmones non faciunt miracula, sed mira,quia non sunt supra naturam, sed sunt hominibus insolita.26.q.4.sciendum.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinationibus, & vbi agitur de Incantationibus, & vbi agitur de Magis.

MISSA. Quod missa propriè dicitur eucharistię consecratio,& confectio, reliqua omnia quæ sacerdos vel chorus canit gratiarum actiones sunt,vel certę obsecrationes.de conse.dist.2.vtrum.

Quod Iacobus Apostolus frater Domini, & Basilius Cæsariensis tradiderunt modum Missam celebrandi,de consecratio.distinctione 1. Iacobus. Qui tamen modus nec alius in decreto per ordinem habetur,sed tamen ego plura, quæ in Missæ officio exercentur, proprijs capitulis assignaui, vt infrà patebit.

Quod Missa sine sacratis vestibus,non debet cantari. de conse.dist.1.vestimenta.

Quod nullus debet Missam sine stola, & manipulo cantare.23.dist.ecclesiastica.

Quod in solemni Missa ministri,& pręcipuè diaconus & subdiaconus debent haberi,de conse.dist.episcopus Deo.& duobus c.seq.

Quod in primitiua ecclesia in principio Missæ psalmi legebantur,sed post psalmi in cantum sunt conuersi,vnde introitus Missæ,& gradualia, & offertoria, & communio quæ cantantur, penè omnia de psalmis sunt sumpta.92.dist. cantantes, §.ab officio. & c.in sancta.in fi.

Quod ille versiculus,Gloria patri,quem Damasus Papa ad preces Hieronymi instituit post psalmos repetendum,qui cantatur post introitum ponitur, de conse.dist.1.de hymnis.

Quod Kyrie eleison,& Pater noster ponitur, 11.qu.3. cum aliquis.

Quod Gloria in excelsis,& Alleluia, qui duo hymni ab angelis sunt cantati, & à nobis in solemnitatibus sunt decantandi,ponuntur.de consecr.dist.1.de hymnis,& c.hi duo.

Quod hi duo hymni à septuagesima quando lapsus primi hominis recitatur, intermittuntur vsque ad Pascha,quando Christus Resurgens ex mortuis tristitiam in gaudium vertens, Alleluia nobis reddidit.de conse.dist. 1.hi duo.

Quod episcopus in Missa ante collectam, vt ostendat se Vicarium Christi, sicut Christus apostolos, sic salutat populum dicens, Pax vobis. 2.quæst.7. non omnes.

Item vt ostendat se de numero aliorum sacerdotum dicit Dominus vobiscum,quod ponitur.de consecr. dist.1.hoc quoque.

De orationibus siue collectis dicendis habes,de cōse. dist.1.de hymnis.in fi.

Quod post orationes respondendum est, Amen, habes,38.dist.sedulò.

Quod epistola, & Euangelia legenda sunt in Missa, habes,de conse.dist.1.omnes fideles.

De offertorio, quod debet fieri in Missa, habes, de conse.dist.1.omnis Christianus.

Quod post offertur in calice vinum, & aqua à sacerdote,de conse.dist.2.in sacramento.

De hac materia habes vbi agitur de Eucharistia.

Quod ante præfationem, Sursum corda, dicere monemur,& tunc præcipuè mentem ad Dominum dirigere debemus,de conse.dist.1.quando autem.

De præfatione, quæ posteà primò sequitur, habes, de conse.dist.1.inuenimus.

Quod pax debet dari ante communionem, habes, de conse.dist.2.pacem.

Quod post Missam si non est episcopus sacerdos, qui cantauit debet dare benedictionem, de consecra. dist.Missas.

Quod in Missa siue viui, siue mortui populo possunt recōmendari,sed in canone Missæ vbi soli Deo loquimur, qui omnium nomina nouit tacitis nominibus,sub generali cōmendatione orare debemus, de conse.dist.1.visum,& c.de nominibus.

Quod non nisi in sacris locis,vel vbi episcopus permiserit,Missa debet celebrari,de consecra. distist.1. Missarum.

Quuod sub dio super tabula consecrata lapidea potest Missa cantari.de conse.dist.1.concedimus.

Quod episcopus ne monachos in officio impediat nō debet in monasterio suo solemniter celebrare. 18. q.2.luminoso.

Quod non solùm episcopus, sed etiam populus diebus dominicis, & solemnibus ab ecclesia sua non debet se subtrahere.de consecr.distin.3. episcopus, & cap.seq.

Quod super altari,in quo episcopus cantauit, eo die non debet presbyter celebrare,de conse.di.1.c.vlt.

Quod in natiuitate Domini quando tres Missæ sunt celebrandæ,prima Missa in profunda nocte solemniter est celebranda,de conse.dist.1.nocte

Quod in quadragesima non debet quis manducare, nisi audita prius Missa,& vespertinis officijs,de cōsecr.dist.1.solent.

Quod propter populi deuotionem Missa potest in aurora cantari,de conse.dist.1.solent plures,§.1.

Quod post clericorum ordinationes in ieiunijs quatuor temporum post meridiem Missa debet cantari,& præcipuè in sabbato sancto, quia tunc versus noctem debet cantari,de consecra.distin.1. solent, §.in ieiunijs.

Quod nemo pransus Missam cantare debet. 7. quæst. 1.nihil.

Quod qui pro pecunijs,vel hominum complacentijs vnam vel plures Missas celebrat, æternam sibi dānationem comparat,de conse.dist.1.sufficit.

Quod excepta natiuitate Christi, vnam Missam cantare sufficit sacerdoti.

Quod valdè felix est, qui vnam Missam dignè potest celebrare.

Quod dominicis,& festiuis diebus,laici Missam vsque ad finem debent audire,de conse.dist. 1.Missa, & c. seq.& c.& hoc.

Quod episcopus solemniter celebrando semper debet habere testes,de conse.dist.1.episcopus Deo,& c.iubemus.

Quod presbyter nisi duobus ad minus præsentibus Missam non debet celebrare,vt competat sibi dicere Dominus vobiscum,&,Orate pro me, de conse. dist.1.quoque.

Quod sacerdos propter euentus varios sine adiutore qui possit eum sustentare,non possit missam cantare.7.q.1.illud.

Quod presbyter qui Missam incipit: nisi infirmitas impediat,debet eam finire,de consec.dist.1. nullus episcopus.

Quod si presbyter propter casualem infirmitatem Missam inceptam finire non poterit,alter vbi dimisit perficiat.7.q.1.nihil.

Quod laborans morbo caduco,vel consimili, Missam non debet cantare.7.q.2.in literis.

Quod presbyter nunquàm Missam cantet, nisi communicet,de conse.dist.2.relatum,& c.relatum.

Quod presbyter in Missa de mortali peccato habens conscientiam, cum contritione, & proposito confitendi potest communicare,de consecra. distin. 2. quotidie.

Quod Missa mali sacerdotis, vel infamati non est respuenda,nisi sit per sententiam condemnatus.15.q. 8.c.vlt.dist.32.c.nullus,& c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Celebratione, & Sacerdote.

MISERICORDIA. Quòd misericordia est plenitudo,& perfecta forma virtutum. 86.distin. in singulis.

Quod duplex est misericordia, videlicet diuina,& humana.

Quod multiplex est misericordia Dei, quæ lapsis hominibus subuenit,de pœ.dist.1.serpens.

Quod misericordiæ Dei,nec mensuras ponere possumus,nec tempora diffinire, apud quem nulla patitur moras veniæ conuersio,de pœni.dist.1.serpens, ante fin.

Quod Deus ex misericordia expectat peccatores, vt conuertantur.93.dist.diaconi sunt.ante fi.

Quod

Quod assiduè peccare volentium nõ miseretur Deus. 93.dis.diaconi sunt,in fi.de pœn. dis.1. Deus.§. potest etiam,& dis.7.circa fin.
Quod misericordia ad proximum est duplex, videlicet corporalis,& spiritualis.45.dis.tria.
Quod spiritualis est triplex,videlicet offensas, vel iniurias dimittere.45.dis.tria, & 50.di.considerandũ.
Item delinquentes corrigere.45.dis.tria.
Item bona docere,& iusta consulere. 45. distinct. disciplina.
Quod corporalis misericordia consistit in septẽ operib.misericordię,quæ in hoc versu continentur.

Visito,poto,cibo,redimo,tego,colligo,condo,

Quorum plura ex his ponuntur.86.dis.non satis.

De modo habendi,vel exhibendi prædicta officia misericordiæ.

Quod misericordia spiritualis ad proximum debet esse iusta in corrigendo, vt scilicet non desit vinum austeritatis,nec oleum pietatis.45. dis. disciplina.
Item discreta in docendo, vel consulendo, ne erudiendi in errorem deducantur.43.di.sit rector.
Item debet esse prompta offensas relaxando, maximè quando pœnitent offendentes. 23.q. 4.non potest.§.proximo.
Quod misericordia corporalis debet esse iusta in exhibendo, quia debet esse de propriò, non de alieno,1.q.1.non est. 14.q.5.per totum.
Quod debet esse discreta in subueniendo, quia vni omnia non sunt danda.68.distinct.non satis, & capitu.dominus.
Item ordinata in distribuendo, quia primo dandum est propinquis, & post alijs.85. dis. est probanda.& c.in singulis, in fi.excepta necessitate, tunc potius dandum est iustis,quàm peccatoribus.86.dis.fratrẽ nostrum.§.in ipsa.

De hac materia habes vbi agitur de Ecclesia.

Quod misericordiæ officia omnibus sunt præcepta, 86.dis.in singulis.
Quod qui negant misericordiam faciendam, ipsum Christum, qui est misericordia,negant.7. quæst. 1. omnis.
Quod misericordia maior est omnibus holocaustomatibus,dis.50.ponderet.in fi.
Quod melius est in causis prætendere misericordiã quàm in clementiam.86.distinct. non satis. 26. qu. vlt.alligant.
Quod sententia quæ misericordiam vetat,est effugienda.50.dis.ponderet,in fin.1 q.7.exigunt.
Quod capto hosti debetur misericordia, nisi maior turbatio timeatur.23.q.1.noli.
Quod crudelis est misericordia parcere vni in discrimen multorum.45.dis.sed illud.
Quod non est misericors qui parcit vitijs, vt non conturbet delinquentes 23.q.5.qui vitus.
MYSTERIVM. Quòd mysterium ex illo dicitur quòd secretam, & reconditam habet dispensationem.1.q.1.multi,circa med.
Quod ecclesiastica, siue diuina sacramenta propriè dicuntur mysteria. 1.q.1.multi.ante med.
Quod indignis,& non intelligentibus secreta mysteria non sunt communicanda.43.distinct.§. vlt.& capitu.in mandatis.
MOYSES. Quòd Moyses qui congregauit omnem synagogam,repręsentat, quòd in fideli anima omnis multitudo sensuum,& cogitationum ad meditandum de Deo intra sacrarium cordis debet conuenire.8.q.1.licet.
Quod in hoc,quòd non fuit Moysi permissum à Deo de successore ordinare, datur intelligi qđ ad Deũ non ad homines spectat electio prelati.8. quæst. 1. si ergo.
Quod Moyses negauit se filium filiæ Pharaonis, & quòd Ægyptium sabulo obruit,& quòd Ægyptum dereliquit, & quòd filios Israel de Aegypto eduxit,habes de pœn. distinct.3. vt cognouerunt.§. opponitur.
Quod Moyses ponitur in exemplum quòd prælati nõ armis, sed orationibus contra aduersarios debent pugnare, quomodo ipse pugnauit cõtra Amalech, 36.dist.si quis vult.
Quod sicut inter Moysen,& Aaron fuit quædam maioritatis discretio,sic fuit inter apostolos.22.dis.sacrosancta,& 12.dis.§.1.
Quod Moyses cum pro peccato populi orauit non statim veniam impetrauit.50.distin.si quis præposterа,in fine.
Quod Moyses potiùs voluit de libro vitæ deleri, quã noxam populo non dimitti.23.q.4.quid crudele.
Quod quia Moyses Aethiopissam duxit in vxorẽ,Maria murmurans lepra percussa fuit. 2. quæst.7. plerunque,c.item obijcitur.
Quod Moyses propter reuerentiam loci calceamentum pedis soluit,de pęn.dis.1.sunt qui arbitrantur.
Quod Moyses quandoq; Christum significat, de pę. dis.2.inter hec hircum.
MONACHVS. Quòd monachus dicitur à monos Grecè, quod Latinè dicitur solus, & achos quod Latinè dicitur tristis, quasi solitarius, & tristis. 16. quæst.1.placuit.
Quod monachus ideò singularis dicitur, quia debet vitare hominum multitudines.16.q.1.si cupis.
Quod sicut piscis sine aqua, sic monachus sine monasterio vel cella caret vita.16.quæst.1.placuit communi.
Quod monachus ad hoc debet intendere,vt status eius concordet cum nomine.16.q.1.placuit.
Quod omnis monachus, vel religiosus debet esse vel de regula Sanct.Benedicti,vel de regula Basilij,vel de regula Augustini.18.q.2.perniciosam.
Quod etiam dicuntur monachi qui regulam Augustini sunt professi.18.q.2.perniciosam.
Quod nullus seruus debet esse monachus nisi à domino suo licentiatus.16.q.1.qui verè.
Quod monachi,& monachæ semper,& vbique debẽt deferre vestes professionis suæ.33. dist. sanctimonialis.20.q.1.vidua.
Item excepta infirmitate nunquàm debẽt carnes comedere.de conse.dist.5.carnem.
Item debent abbatibus suis obedire, ac res laboribus suis acquisitas, vel qualescunque sine licentia abbatis non debent retinere.18.q.2.abbates.
Quod nullus debet monachus spe abbatiæ promissæ fieri.16.q.7.per laicos.18.q.2.peruenit.
Quod vltra tempus in monasterio stantes, & nolẽtes profiteri debent expelli.16.q.1.peruenit ad nos.
Quod testamentum facere non possunt. 19. quæst.3. quia,& c.seq.
Quod sine licentia abbatis vouere non possunt.20.q. 4.monacho.
Quòd ad arctiorem vitam petita licentia transire possunt.20.q.4.c.1.monachum.
Quod compulsus siue à parentibus, siue ab alijs fieri monachus,nisi prius consentiat,non tenetur.20.q. 3.præsens.
Quod monachi de licentia abbatis ex causa legitima possunt ad solitarias cellas transire.18.qu.2.nullus monachus.20.q.vlt.c.vlt.
Quod non debent causas, vel negotia secularia agere nisi ex licentia abbatis pro monasterio.16.qu. 1. adijcimus,in fi.& c.de præsentium,& c.sunt nonnulli,& c.monachi.
Quod frequenter loquens de pecunia potius dicendus est institor,quàm monachus,16.q.1.si cupis.
Quod monachi nunquàm debent vacare, sed semper vel orationibus,vel lectionibus, vel exercitio operis debent intendere. de consecr. dist.5. nunquàm.
Quod debent ab omni familiaritate monialiũ,& aliarum fœminarum se alienare. 18. qu.2. peruenit ad nos,& 3.c.seq.
Quod nec in vno, nec in vicino monasterio cum monialibus debent habitare.18.q.2.diffinimus,& duobus c.seq.
Quod nec sudariolos, nec zonas, nec alia munuscula à mulieribus debent accipere.27.q. 1.monacho.
Quod monachi quamuis recipiendo ordinem recipiant officij potestatem, non tamen executionem, nisi occasione populi de licentia episcopi. 16.qu.1. monachi,& c.seq.& c.sic viue,& cap.si clericatus,& cap.seq.
Quod nec pœnitentiam alijs dare,nec prædicare nisi in claustro suo debent.16. q. 1. placuit omnibus, & c.monachus,& c.iuxta,& c.adijcimus.
Quod nec baptizare debent nec fieri compatres. 18. q.2.peruenit ad nos.de conse.dist.4. non licet abbati,& c.seq.
Quod præter confratrem in claustro, & præter eum qui elegerit,nullum debent sepelire. 16.qu.1. c. 1. c.Agapitus.& c.placuit.
Quod monachi debent subesse episcopis inquantum per Papam non sunt exempti.16.q.1.peruenit. 18. q.2. Abbas,& quatuor c.seq.
Quod visitandi sunt per episcopos,& corrigendi.18.q. 2.visitandi.
Quod iura episcopalia debent episcopis persoluere. 18.q.2.Eleutherius,& c.seq.
Quod non debent decimas,vel ecclesias à laicis sine consensu episcopi recipere.16.q.7.decimas.
Quod episcopos ex charitate possunt accusare. 2. qu. 7.nullus.§.proximo.
Quod monachi bonorum operum in clericos, & episcopos promoueri possunt. 16.qu. 1.si clericatus, & 7.c.seq.& tribus c.præcedentibus.
Quod non debent sine abbatum licentia episcopatus recipere. 18.q.2. quàm sit. §.nullus.16.qu.1. si quis monachus,& c.legi.§.seq.
Quod facti episcopi absoluuntur à iugo professionis. 18.q.1.c.1.
Quod facti episcopi non debent mutare habitum,nec ordinis sui ritum quoad substantialia. 16.qu. 1. de monachis,& §.seq.
Quod facti episcopi succedunt in bonis paternis, & ecclesiæ suæ relinquunt.18.q.1.c.1.
MONASTERIVM. Quòd monasteriũ duplex pro monachis,& monialibus in vno loco fieri prohibetur.8.q.2. deffinimus.
Quod monasteria construenda sunt in solitudine, ne populari accessu deuotio religionis impediatur.18. q.2.luminoso.
Quod monachorum monasteria subsunt episcopo in cuius territorio sunt.18.q.2.monasteria.
Quod monasterium exemptum est à lege diœcesana in pluribus,videlicet quantùm ad cathedratici pręsentationem,vel præstationem.10.q.3.inter cętera.
Item quantùm ad quartæ partis dimissionem. 16. qu. 1.cum pro vtilitate.
Item quantùm ad grauem exactionem. 17. quæst. 2. qnàm sit.
Item quantùm ad publicę Missæ celebrationem,quia sine consensu abbatis episcopus non debet facere, 18.q.2.abbas,& c luminoso.
Quod monasteria non debent fieri sine licentia episcoporum.18.q.2 quidam,& 4.c.seq.
Quod mulieres monasteria religiosorum intrare nõ debent.18.q.2.peruenit ad nos.
Quod monasteria religiosorum non debent conuerti in habitacula secularium clericorum, nec debent regi per secularem.18. qu.2. peruenit ad nos,& cadudum.19.q.3.quæ semel,& c.seq.
Quod in parochialibus ecclesijs monasteriorum de consensu episcopi debent presbyteri institui, vel remoueri.16.q.2.visis.& c.seq.
Quod abbas sine episcopo, & episcopus per se res monasterij alienare non possunt.17.q. 4. in venditionib.18.q.2.quàm sit.

De hac materia habes vbi agitur de Monachis,& vbi agitur de Religione.

MONIALIS. Quòd monialis est quę professa est se velle viuere secundum regulam Benedicti, vel secundum regulam Basilij, vel secundum regulam Sancti Augustini.18.q.2.perniciosam.
Quod moniales non debent habere singularia domicilia.18.q.2.perniciosam.
Quod puella duodecim annos habẽs si voluntariè monialis effecta est,etiam ante consecrationem recedere non poterit.20.q.1.puellæ.
Quod moniales subsunt ordinationi, & correctioni episcopi.18.q.2.cognouimus.
Quod præponendus monialibus primùm est per episcopum examinandus.18.q.2.qui religiosis.
Quod conuenientius reguntur per viros spirituales quàm seculares.18.q.2.in decima.
Quod monasteria monialium non debent esse vicina monasterijs monachorum. 18.q. 2. diffinimus,& 4. capitu.seq.
Quod monialis nunquàm debet loqui cum monacho vel alio viro sine bono testimonio. 18.q.2. diffinimus.& c.in decima.
Quod moniales in vno choro cum monachis,vel alijs clericis cantare non debent. 18.q.2.perniciosam.
Quod non debent vasa sacra, & pallas, & corporalia contingere. 23. dist. sanctimoniales.§. vasa. capitu. sacratas.
Quod non possunt matrimonia contrahere,& contrahentes sunt per episcopum compellendæ ad votũ redire.27.q.1.de viduis & puellis,vsque ad fi.
Quod moniales in vitium carnis prolapsæ grauiter puniuntur.17.q.1.impudicas,& ferè per totum.
Quod peccantes cum ipsis ipso facto videntur excommunicati.27.q.1.si qua virgo,& c.eos.

De consecratione monialium habes suprà vbi agitur de consecratione.

MORS. Quòd mors est triplex,videlicet corporalis, spiritualis,& gehennalis,de pœn.dis.vlt.
Quod mors corporalis omnibus,est communis.13. q. 2.in ecclesiastico.
Quod in memoria ab omnibus est semper habenda,ib.
Quod non videntur esse perfecti, qui cum à domino vocantur,non moriuntur voluntariè,sed inuiti.13. q.vlt.quàm præposterum.
Quod sacramenta morientibus concedi debent.26.q. 1.Aurelius,& c.seq.
Quod si volentem confiteri mors, antequàm ad sacerdotem perueniat pręoccupauerit,non debet sibi denegari ecclesiastica sepultura.26.q.6.si aliquis.
Quod qui fame morientem non pascit occidit.86.dis. pasce.
Quod mortem languentib. probatur infligere qui hanc cum possit non excludit.33.dis.§.j.
Quod qui mortui sunt, in Dei iudicio non ab hominibus sunt iudicandi.24.dis.quorundam.
Quod

Quod post hominum mortem animæ locantur secundum quod meruerunt. 15. q. 2. tempus.

Quod mortui iuuandi sunt oblationibus, eleemosynis, & orationibus, etiam si dubitatur de eorum salute. 13. q. 2. non æstimemus, & pluribus c. seq.

Item quod fit pro omnibus mortuis tantùm valet cuilibet, ac si pro vno solo fieret, de consec. dist. 5. non mediocriter.

Quod indignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit moriturum, de pœn. dist. 7. §. vlt.

Quod morientibus in peccatis mortalibus, nec oblationes, nec orationes viuorum, nec mortuorum, nec sepulturæ sacrorum locorum prosunt. 13. q. 2. quibus, & septem c. seq.

Quod nemo debet contristari de morte suorum charorum, cum ipsos non amittamus, sed præmittamus. 13. quæst. vlt. quàm præposterum. & tribus capitu. seq.

Quod illi, qui nimis tristantur de morte suorum, videntur desperare de felicitate futurorum bonorũ. 13. q. vlt. habent.

Quod in hoc, quòd Dominus fleuit Lazarum, nõ fleuit mortuum, sed ad huius vitæ miserias resuscitandum, innuitur quod pro mortuus plus est gaudendum, quàm tristandum. 13. q. vlt. qui diuina.

Quod mortui huius mundi facta possunt scire, vel per decedentium relationem, vel per angelorum reuelationem: vel per specialem concessionem, ipsis quandoque conceditur, vt post mortem viuis appareant. 33. q. 2. fatendum.

Quod quandoque mortui ex diabolica illusione phãtasticè creduntur apparere. 26. quæst. 5. nec mirum, ante medium.

Quod ecclesia, nec ligare, nec soluere potest mortuos de peccatis, quia non sunt de foro eius. 24. quæst. 2. ligatur.

Quod iniustè exoommunicatus, etiam post mortem potest absolui. 24. q. 2. sanè quod.

Quod hæretici post mortem possunt excommunicari propter facti detestationem. 24. quæst. 2. sanè profertur.

Quod fideles non debent communicare mortuis, quibus non communicauerunt viuis. 24. quæstio. 2. de communione.

Quod mors spiritualis est duplex, bona, & mala, bona est, quando quis siue per baptismum, siue per pœnitentiam moritur peccato, vt viuat Christo, de consecra. dist. 4. vt ostenderet. & c. seq.

Quod species diuersæ huius mortis designantur per tres mortuos quos Christus suscitauit, de pœ. dis. 1. quem pœnitet.

Quod mors spiritualis mala est, quando quis moritur per peccatum mortale, sicut per peccatum infidelitatis. 26. quæst. 2. qui sine. 11. q. 3. non solùm. §. idem timendo.

Item per hypocrisim, quia hypocrita viuens mortuus est. 12. q. 1. nolo, ante fi.

Item per auaritiam. 14. q. 4. si quis vsuram.

Item per quodlibet aliud mortale peccatum, de pœn. dist. 4. §. dicens. §. intermittentes sermonem.

Quod mors gehennalis mors dicitur æternalis, quia ibi nunquam mors moritur. 26. quæst. 2. qui sine, de pœn. dist. vlt. in fin.

De hac materia habes vbi agitur de Sepulturis.

MORES. Quòd mos longa consuetudo est, de moribus tractatur. 1. dist. mos.

Quod legem mores faciunt, & commune ius legibus, & moribus constat. 1. dist. omnes.

Quod plus facit famosum morum nobilitas, quàm generis dignitas. 40. dist. nos. & c. seq.

Quod illud, quod non est contra fidem, & bonos mores indifferenter habendum est. 12. dist. illa.

Quod multùm distant damna morum à damnis rerũ temporalium. 6. quæst. 1. sunt plurimi. §. verùm, & c. deteriores.

De hac materia habes vbi agitur de Consuetudine.

MVLIER. De muliere habes suprà, vbi agitur de fœmina.

MVLTITVDO. Quòd multitudo inutilium personarum maximè clericorum est vitanda. 23. dist. tales.

Quod pompa multitudinis popularis reprehenditur maximè in prælatis, & clericis. 59. dist. si officia.

Quod non potest esse salubris à multis correctio, nisi cum ille corripitur, qui non habet multitudinem, 33. q. 4. non potest.

Quod in correctione multitudinis cautè est incedendum. 44. dist. comessationes.

Quod cum contagium peccandi multitudinem inuaserit, diuinæ disciplinæ seuera misericordia necessaria est. 23. q. 4. non potest.

Quod paucitas est asperè corrigenda, sed multitudo leuissimis admonitionibus frangenda. 44. distin. comessationes.

Quod propter peccantium multitudinem detrahendum est seueritati, 44. dist. comessationes. 50. dist. vt constitueretur. 9. q. 1. ordinationes.

Quod non debet deferri multitudini in mali prælati electione, vel approbatione. 18. q. 2. si quis.

Quod multas medicinas inuenire cogunt multæ experientiæ morborum. 50. dist. vt constitueretur.

Quod non minus ardet, qui cum pluribus ardet. 2. q. 1. multi, in fi.

Quod tempore apostolorum multitudinis credentiũ erat cor vnum, & anima vna in Deo. 12. q. 1. dilectissimis. 8, dist. §. 1.

Quando aliquando multitudo propter vnius delictũ punitur. 45. dist. sed illud. 24. q. 1. non turbatur.

MVNDITIA. Quòd munditia est duplex, scilicet corporalis, & spiritualis. 31. dist. lex.

Quod munditia carnalis est, quæ inficitur per luxuriã & ideò clericis in sacris prohibetur, vt competentius valeant diuinis vacare obsequijs, & orationibus. 31. dist. c. 1. §. causa.

Quod spiritualiter mundatur, qui à sordè peccatorũ per pœnitentiam purgatur. 50. dist. & purgabit.

De hac materia habes vbi agitur de Castitate, vbi agitur de Luxuria, & vbi agitur de Macula.

MVNVS. Quòd munus est triplex, videlicet ab obsequijs, quod est seruitus indebitè impensa.

Item munus à manu, quod est pecunia.

Item munus à lingua, quod est fauor. 1. quæst. 1. sunt nonnulli.

Quod munera dantem, & accipientem faciunt deuiate à iustitia. 11. q. 3. paoper. & c. qui rectè.

Quod ille manus ab omni munere excutit, qui non solùm pecuniam, vel obsequium, sed nec etiam humanum fauorem inquirit. 1. q. 1. sunt nonnulli. 11. q. 3. qui rectè.

Quod non timetur culpa, vbi redemptio speratur per munera. 11. q. 3. pauper.

Quod meritoriè trahitur quis ad fidem, vel ad meliorem statum per munera. 23. q. 4. c. vlt.

Quod clericus ecclesiam suscipiens, vel spiritualia dans, per munera destruitur. 7. q. 1. sancitum. 13. qu. 1. obseruandum. 12. q. 2. questa.

MVRMVRATIO. Quod murmuratio dissuadetur, quia murmurans opus quod facit perdit. 90. distin. alienus.

Quod murmurans, & contentiosus pari pœna puniũtur. 90. dist. si quis monachus.

Quod filij Israel murmurantes à serpentibus perierunt, 90. dist. alienus.

Quod maria propter murmur contra Moysem leprã incurrit. 2. q. 7. plerunque. §. item obijcitur.

MVTATIO. Quòd mutatio non debet in his fieri, quæ rationabiliter, & vtiliter sunt a patribus diffinita. 25. q. 2. cum piè. & c. ecclesiasticè.

Quod Deus mutabilitatem nescit, omnis autem creatura vitiosa est, quia mutabilis est. de pœn. disti. 2. circa fi.

Quod licet Deus sit incommutabilis, tamen sæpè mutat promissa, cum ex misericordia temperat sententiam. 22. q. 4. incommutabilis, & ca. non semper.

Quod Deus nouit mutare sententiam, quando de malo in melius homines mutantur. de pœ. dist. 1. si agamus, & §. seq. Exemplum de Niniue, & de Ezechia rege, cui quindecim annos addidit.

Quod Romana ecclesia statuta sua secundum temporis exigentiam quandoque mutat. 25. qu. vlt. postea quàm. §. his ita. & §. vlt. & c. ita nos.

Quod illa quæ non sunt contra Euangelia, aut sanctorum decreta pro necessitate temporum, quandoque mutantur. 44. dist. c. vlt. 25. qu. vlt. priuilegia, & c. amputato.

Quod mutantur reges propter negligentiam regiminis. 15. q. 6. alius.

Item episcopi, vel alij prælati de loco ad locum propter exigentiam temporis mutantur. 7. quæst. 1. mutationes.

Quod sedes episcopales mutantur, vel duæ in vnam rediguntur causa hostilitatis, vel pauperatis. 25. qu. 2. §. humilitatis, & c. ita nos.

Quod priuilegia, quia pro necessitate corrigendorum vitiorum dantur, & quandoque penitus immutantur. 25. q. 2. §. his. c. postea quàm.

Item mutantur incautè pro missa. 22. quæst. 4. in malis, & cap. seq.

Item mutantur in melius consilia, & proposita. 12. q. 1. certè vbi Augustinus mutauit consilium. 22. q. 2. beatus. vbi Paulus propositum eundi ad Hispaniã mutauit.

Item mutatur pœna in pœnam, vel pœnitentiam. 22. q. 4. innocens credit, ex his, vbi de Iosue, & Gabaonitis, 23. q. 5. c. 1. circa med.

Quod non sufficit peccatori mores in melius commutare, sed etiam debet de præteritis satisfacere. de pe. dist. 1. §. Christus.

Quod Nabuchodonosor rex nõ corporaliter, sed mẽtaliter in bestiam mutatus est, quia credens se bestiam, ab hominibus recedens cum bestijs morabatur. 23. q. 5. remittuntur.

MVTILATIO. Quòd mutilatio membrorum latronũ proficit eis, quia debilitata mẽbra nequeũt exercere consueta. 23. q. 3. si quis fortitudinem.

Quod mutilatus, vel abscisus per se, vel per alium exclusa decenti causa non potest promoueri. 33. dist. maritum, & 36. dist. c. illiteratos.

Quod qui sibi ipsi virilia mutilauerit, non solùm nõ promouetur, sed etiam suijpsius homicida reputatur. 50. dist. si quis absciderit, & c. seq.

Quod qui volens partem digiti sui mutilauerit, ab ordinibus abstinebit. 45. dist. qui partem.

Quod mutilator alterius non debet promoueri. 55. dist. cap. vlti.

Quod si qui per medicos castrati, vel mutilati essent propter infirmitatem, aut à Barbaris propter infidelitatẽ, aut à dominis, vt eunuchi fierent, si alids inueniuntur digni, possunt promoueri. 55. distinct. si quis à medicis.

MVTVS. Quòd mutus per signa baptismum, & pœnitentiam, & alia sacramenta petere potest. 26. qu. 6. qui recedunt, & c. seq.

Quod prælatus qui non redarguit vitia subditorum, canis mutus dicitur. 44. dist. sit rector.

NABATH. Quòd Nabath fuit pater Hieroboã. qui regnum appetens in populo Dei schisma fecit. 7. q. 1. denique.

Quod Nabath vineam suam in ortum olerum commutare noluit. 23. q. 8. conuenior.

NABVCHODONOSOR. Quòd Nabuchodonosor Danielem de lacu leonum, & persecutionibus liberauit. 23. q. 5. si propter ea.

Quod Deus malos per Nabuchodonosor flagellauit, & post propter superbiam mutatus mente in bestiam, cum bestijs vixit. 23. q. 3. §. 1. circa med. & qu. 5. remittuntur. §. hinc, circa med.

Quod Nabuchodonosor propter superbiam in bouẽ ex homine est mutatus. 17. q. 4. miror.

Quod quia Nabuchodonosor per flagella corrigitur, & Pharao per flagella induratur, innuitur, quòd medicinæ salutis non operantur in singulis. 23. qu. 4. Nabuchodonosor.

NATIVITAS. Quòd natiuitas est triplex, videlicet naturæ, gratiæ, & gloriæ.

Quod natiuitas naturæ prima est in vtero, iuxta illud, Quod enim in ea natum est; de qua natiuitate, de conse. dist. 4. firmissimè.

Item alia est naturæ ex vtero, scilicet quando puer innotescit, iuxta illud. Natus est homo in mundum, de qua, de conse. dist. 4. quisquis. c. qui in maternis.

Quod natiuitas gloriæ est, quando deposita vetustate pœnæ nascitur homo ad gloriam, de conse. di. 4. post Baptismum. Sic mors sanctorum natalis dicitur. 24. q. 2. sanè quòd.

Quod natiuitas gratiæ est, quando quis nascitur per baptismum. iuxta illud, Oportet nasci denuò de cons. dist. 4. qui in maternis.

NATVRA. Quòd natura condidit omnibus nationibus ius commune, sicut est maris, & feminę cõiunctio, puerorum successio, & educatio. 1. dist. ius naturale.

Quod contra naturam coitus semper fuit illicitus & damnabilis. 32. q. 7. vsus. 35. quæst. 3. nec eam. §. naturę, & cap. se.

Quod violatur diuina societas, cum natura cuius ipse auctor est, libidinis peruersitate polluitur. 32. q. 7. flagitia.

Quod naturali iure omnia sunt communia, & quòd consuetudo induxit meum, & tuum. 8. dist. differt.

Quod præscientia, vel prædestinatio diuina nullã naturę infert necessitatem. 23. q. 4. Nabuchodonosor.

Quod in culpam cadere naturale est, doluisse virtutis. de pœ. dist. 3. ille rex.

Quod natura dæmonum in pluribus subtilior, & nobilior est, quàm natura hominum. 26. quæst. 4. sciendum.

Quod sancti cum ex naturæ fragilitate corruerint, acriores ad currendum cursum salutis resurgunt, de pœn. dist. 3. ille rex.

NAVIS. Quòd nauis, quæ propter Ionæ fugam immergebatur, significat, quòd propter excessus maiorum contingit afflictio minorum. 1. q. 4. ecclesia. §. his ita post medium.

Item in hoc, quòd multa merita apostolorum nauigabant, & proditoris perfidia nauis procellis agitabatur, innuitur, quòd propter vnius malitiam multi boni puniuntur. 24. q. 1. non turbatur.

Quod Paulo causa prædicationis in Italiam venientę nanis concutitur, innuitur, quòd aduersitas bonis votis obijcitur. 7. q. 1. aduersitas.

Quod

plus suo episcopo obedire, quàm archiepiscopo 18.q.2.quàm sit.§.nullus.& c.abbates.9.qu.3. conquestus.
Quod omnibus superioribus, dummodo non sint heretici, licet sint aliàs mali, quandiu tolerat eos ecclesia, est eis obediendum.2.q.7.sacerdotes.
Quod iudex obediendo potestati legitimæ si quemquam occiderit, non culpatur.23.qu.5. Miles,& ca. cum homo.
OBLATIO. Quòd oblatio est duplex, videlicet spiritualis, quæ est corpus & sanguis Christi, & temporalis, quæ fit ex rebus mundi.de conse.dist.2.tribus.in fi.
Quod oblatio eucharistię quę propriè spiritualis est, omnem oblationem præcellit. de conse. distinct.2. nihil.
Quod ab omni sorde purgati debent hanc oblationem offerre.50.distinct.& purgabit.81.distin. oportet.in fine.
Quod immundi ab hac oblatione prohibetur. 81.di. proposuisti.
Quod licet hæc oblatio sancta sit, non tamen indignè offerens eam sanctificatur, sed plus polluitur. 1.q. 1.prophetauit.
Quod in oblatione rerum temporalium Deus plus pẽsat voluntatem offerentium quàm oblatum. 24. quæst. 1.odi,14.q.5.scriptum.45.dist.duæ.15.quęst. 6. cap.1.§.seq.
Quod quilibet Christianus videtur teneri offerre in festiuitatibus.de consecra.di.1.omnis Christianus.
Quod oblatio ex iniquo est maculata, & ideò infructuosa.14.q.5.immolans.
Quod oblationes iniquorum non respicit Deus, sicut ad munera Cain non respexit. 3. quæst. 7.in grauibus.
Quod quidquid in sacrificio Dei ex scelere offertur, non placat ipsius iracundiam, sed irritat.1.q. 1.non est putanda.
Quod oblationes discordantium, & pauperes opprimentium, non sunt recipiendę. 90. dist. oblationes. & c.seq.7.q.4.c.miror.
Quod retinentes oblationes defunctorum, necatores sunt pauperum.13.quæst.2.qui oblationes,& duobus cap.se.
Quod laici oblationes altarium & præcipuè beati Petri & sanctæ Mariæ rotundæ accipere sub anathemate prohibentur.10.quæst.1.quia. & c. seq.12.qu. 1.nulli.
Quod olim de oblationibus fiebant quatuor partes. 12.q.2.vobis,& c.vulteranæ,& 7.c.seq.
Quod voluntariè oblata possunt accipi sine peccato. 11.q.2.quæsta.& c.postquàm. & cap.sequen. 18.di. de eulogijs.
Quod indignum est offerre Deo quod dedignatur homo.49.dist.c.vlt.in fi.
Quod illi oblationes non debent percipere, qui vix valent pro se nec pro alio orare.10.q.1.hanc.
OBLIGATIO. Quòd obligatio fit propter futuram cautelam.1.q.7.quoties cordis.
Quod oblatio quandoque fit sub pęna excommunicationis.1.quæst.7. quotiescunque.de conse. distinct. 2.ego Berengarius.
Quod coram Deo tantum obligat simplex verbum, quantum iuramentum.22.q.5.iuramenti.
Quod bona ecclesiarum laicis obligari non debent. 86.dist.peruenit.
Quod obligati ad ratiocinia non debent ad ordines promoueri.55.dist.priscis.
OBSTINATIO. Quòd obstinatio est consilijs salutaribus nolle acquiescere.48.dist.quod ad.
Quod obstinatus est qui post inspirationem vel reuelationem sibi factam in eo quod errauerat, perseuerat.8.dist.consuetudo.
Quod obstinato in malitia Deus nunquam misertus fuit, nec miserebitur.24.quæst.2. legatur,& c. damnationis.
Quod ideò obstinati indigni sunt venia, quia peccant ex certa malitia.8.distinct.consuetudo.82. distinct. quia.in fi.
OCCASIO. Quòd occasio non est danda alicui per malum exemplum.12.q.1.nolo.
Item nec per fauorem, nec per auxilium.14. qu.6.c.1. circa medium.
Quod sacerdos dat puero occasionem damnationis cum propter sui auaritiam moritur non baptizatus.1.q.1.placuit vt vnusquisque.
Quod non omnia quę bono animo fiunt, licet dent alicui occasionem mala committendi, culpantur. 23.q.5.de occidendis,& c.non frustra.
Quod qui in ludo licito, vel alio modo alterius fuerit prẽter intentionem occasio mortis, non culpatur. 50.dist.cum qui.& 4.c.seq.
OTIVM. Quòd otium siue commodum propriũ nemo vtilitati ecclesię debet pręponere, sed vocatus ad regimen miti corde debet obtemperare. .16. quæst. 1.vos.
Quod prælatus plus tenetur ouib. commissis, quàm otio contemplationis intendere.7. quæstio. 1. suggestum.
Quod nemo debet in loco orationis intendere fabulis otiosis.25.dist.vnum.§.aliàs.ante fi.
Quod de omni verbo otioso reddenda est ratio. 22.q. 5.quoties.
Quod incongruum est otiosum esse, & de alieno labore victum quærere.13.quæst.1.ecclesias.§.proximo.in fine.
Quod semper aliquid operis facito vt te diabolus semper inueniat occupatum, de cons. distinct. 5. nunquam.
Quod prodest malefactores truncare, quia ab insana vita ad sanandum otium diriguntur.23.quæst.5.capitu.1.circa me.
Quod non licet Christianis in Calendis otijs vacare, & superstitionibus intendere.26.q.vlt.non licet.
OCCIDERE. Quòd occiditur quis multipliciter, videlicet actu in corpore, de pœn.dist.1.homicidiũ.
Item odio in corde.ibid.
Item detractione in ore,ibid.
Item panis subtractione.86. distinct. pasce.14. quæst. 5.immolans.
Item in delinquentium non correctione, quia cum pastor delinquentes non arguit, tacendo occidit. 43. dist. Ephesiis.
OCVLVS. Quòd oculus impudicus impudici cordis est nuntius.32.q.5.nec solo.
Quod non tantùm sufficit oculos castos custodire, sed etiam linguam.6.q.1.ex merito.in fi.
Quod præcipuè clerici non debent incedere vagi oculis, nec lingua effrænj,23.dist.his.circa medium.
Quod qui iniuriosè iustos tangit, velut pupillam domini tangit.2.q.7.accusatio quoque.
Quod episcopi sunt oculi Dei.6.q.1.oues.
Quod diaconi, qui non dicuntur archidiaconi, sunt oculi episcopi, quia vice ipsius debent totam diœcesim perlustrare.93.dist.diaconi ecclesię.
Quod priuatus oculo qualicunque ex causa priuatur sacerdotij iure.55.dist.si Euangelica.
ODIVM. Quòd odium fraternum & homicidium pari culpa iudicantur, de pœ.distinct. prima, homicidium.
Quod odio debent haberi peccata, non homines. 85. dist.odio.23.q.4.duo.
Quod clerici maximè debent odium & æmulationes fugere.23.dist.his igitur.
Quod nemo potest veram pœnitentiam agere, nec gratiam baptismi recipere, nisi primùm dimittat odium in corde, de pœn.dist.5.falsas.de cons.dist. 4. quomodo.in fi.
Quod qui diurnum odium non dimittit admonitione præmissa per presbyteros, à cętu fidelium est expellendus, dist.90.placuit.
Quod probatur odisse vitia qui arguit delinquentes, 26.dist.inferiorum.
OFFICIVM. Quòd officium aliud est seculare, aliud diuinum, siue ecclesiasticum.39.dist.si officia.
Quod officium seculare aliud est licitum, quod scilicet caret peccato. aliud illicitum, quod sine peccato exerceri non potest, de pœn.dist.5.falsas.
Quod officium illicitum est deserendum, quia existendo in ipso, pœnitentia non potest agi, de pœ. distin. 5.falsas.
Quod occupantes se illicitis officijs, ab ecclesiæ officijs sunt expellendi.88.dist.consequens est.
Quod clericis artificio licet victum quærere absque diuini officij detrimento.91.di.clericus.& c.seq.
Quod officium diuinum siue ecclesiasticum est diligenter exequendum.12. distinct.de ijs,91. distinct. presbyter.
Quod officium Metropolitanæ ecclesiæ obseruandũ est per prouinciam.12.dist.de ijs.de cons. dist.2. institutio.
Quod diuinum officium, præcipuè missa, securius cũ pluribus exequitur.7.q.1.illud.
Quod ordinem officij in matutinis & in missa,& alijs horis conuenit omnibus clericis custodire, de cõs. di.5.conuenit,& duob.c.seq.
Quod post matutinas, & post vesperas, semper pater noster, est dicendum, de cons.dist.5.id semper.
Quod seruitus est clericorum septem horarum officia qualibet die persoluere.91.dist.presbyter.
Quod septem horæ ibidem enumerantur.
Quod clerici in sacris & beneficiati tenentur ad horas canonicas,& ad officia diuina.92.dist.c.vlt.
Quod prælati officium diuinum aut per se aut per clericos debent explere.91.dist.presbyter.
Quod clericus diuinum officium non explens debet deponi.92.dist.c.vlt.
Quod officium diuinum plus corde quam voce est exercendum,& exequendum.92.dist.cantantes.
Quod publicus concubinarius Missam, & alia diuina officia exequi non debet.32.dist.præter hoc.
Quod officium simoniacorum & in fornicatione iacentium scienter non est audiendum. 32. dist. pręter hoc.§.verum.in fi.
Ministros officia ecclesiæ exercentes, sicut lectores, acolythos, subdiaconos, sacerdotes, & archiepiscopos, & episcopos, & alios, habes quoslibet in hoc opere in suo loco cum suo officio declaratos.
Quod officia ecclesiastica singula singulis personis sunt distribuenda.89.dist.c.1.
Quod quantumcunque exercitatę personę duo officia vno tempore non sunt committenda. 98. dist. singula.
Quod in ecclesiæ officijs vitanda est consanguinitatis successio, ne hereditario iure credant se ea vendicare.8.q.1.apostolica.
Quod potius sunt danda extraneis bonis quàm propinquis malis.8.q.1.Moyses.

De officijs ecclesiæ habes vbi agitur de Beneficijs, & vbi agitur de Ecclesia, De officio diuino habes, & vbi agitur de Cantu & celebratione, & vbi agitur de eucharistia, & vbi agitur de Missa, & de ordine.

OMISSIO. Quòd omissio casu, vel per errorem contingens cautè est supplenda.1.q.1. spiritus.§.proximo.7.q.1.nihil.52.dist.solicitudo.
Quod quando substantiale omittitur, nõ valet quod agitur, de cons.di.4. in synodo.22.q. 2.animaduertendum, de pœn.dist.5 fratres.
Quod quando aliquid propter maius bonum omittitur, non contemptus, sed prouidentia iudicatur. 63.dist.Hadrianus.
OPERA. Quòd opera bona vigilanter sunt facienda.86.dist.fratrem.
Quod quotiescunque bonum agimus, Deum confitemur, sicut è contra malum faciendo ipsum negamus.12.q.3.æstimant.
Quod Deus in operib. bonum plus respicit animum quàm actum. 15. quæst. 6.quandoque à sacerdotibus, in fi.
Quod vbi Christus non est fundamentum, nullus boni operis potest esse ædificium.1.q.1.cum Paulus.
Quod Deus de malis actibus hominum bona operari consueuit.23.q.5.relegentes.
Quod opera non sunt præcipitanda, sicut nec consilia.50.dist.ponderet.
Quod non solùm respicienda sunt opera, sed etiã circunstantiæ operum, videlicet tempus, causa, voluntas, personarum differentia.13.q.8. occidit. de pœ. dist.2.vt cognouerunt.§.opponitur.in fin.
Quantum ad tempus respiciẽda sunt, quia multa permittebantur olim, quæ non modò, & modò, quæ non olim.32.q.4.quis ignoret,& c.seq.35.qu.1.cap. 1.34.dist.fraternitas.
Quantum ad causam, sicut quia Phinees non occidit propter personæ odium, sed propter legis zelũ. 23.q.8.legi.& c.seq.& q.6.cum homo.
Quantum ad voluntatem, quia qui pręter voluntatẽ occidit, non sic culpatur sicut voluntatem habens. 50.distinct.cum qui, & 4.cap. seq.15. quæst. 1.non est.& tribus cap.seq.
Quantum ad personarum differentã, videlicet vtrum sit persona nobilis, vel ignobilis, vtrum sit sapiens uel stultus 40.dis.homo Christianus.
Quod sanctorum filij non dicuntur qui tenent loca eorum, sed qui eorum exercent opera.40. distinct. non est.
Quod bona opera prosunt ad dignitatis sublimationem.56.dist.quia.
Item ad irregularitatis dispensationem.1.q.7.tali.
Quod mediocre bonum opus maiori non est præferendum, de cons.dist.5.non mediocriter.
Quod culpa pia operatione solet purgari.22.q.2.quælibet. Exemplum ibi de obstetricibus.
Quod aliquando sunt facienda ad quæ non tenemur, & illa sunt gratiosiora.28.qu.1.iam, post medium. Exemplum ibi de Christo, qui tributum soluit cum non teneretur.
Quod bona opera mortificantur per peccatum mortale, de pœn.dist.4.§.finis.circa med.
Quod reuiuiscunt per pęnitentiam.
Quod per opera bona teguntur peccata. 45. distinct. sed illud.
Quod opera facta extra fidem & charitatem non valent ad salutem.24.q.1.odi.& c.seq.de conse.dist.5. nihil enim.
Quod licet malis bona opera nõ prosint ad salutem, non tamen sunt omittenda, quia prosunt ad alia. 14.q.5.qui habetis,& §.seq.
Quod licet quædam opera sint indifferentia, tamen in ipsis quis demereri potest, & mereri.23. q.5.lex, & 4.c.seq.
Quod opus malè inchoatum bonum finem habere non potest, 1.q.1.principatus.
Quod sicut peccatum opus sine voluntate nõ facit, ita & iustitia ex opere non consummatur, nisi voluntas affuerit.32.q.5.sicut enim.

De

Item

Item nisi se fecerint rebaptizari.de conf.distinctio.4. cos quos.

Item nisi in contemptum fidei, & ecclesiæ se fecerint ab hœreticis baptizari.1. quæstio.7. conuenientibus. Vnde versus.

Siue bis,ordo datur, seu baptismus repetatur,
Vel si præstetur,vt vtrumq; Simon operetur,
Seu vt euertatur fidei status,ordo petatur,
Vt dispensetur, spes irrita prorsus habetur.

Quod qui coactus ab hæretico, vel simoniaco ordinem receperit, consequitur executionem.1.quę.1. constat.

Quod ficte ordinatus,vel in mortali peccato, non est reordinandus.68.dist.sicut.

Quod ordinati ad sacros vxor post mortem eius non potest contrahere.28.dist.quia sunt culpæ.

Quod episcopus ordinans scienter indignum, punitur.34.dist.quando.in fi.& 50.dist. ex pęnitentibus, & 59.dist.qui ecclesiasticis.

Quod indignus dicitur ad ordines promoueri quis multipliciter,videlicet ratione conditionis, vt cum seruus alterius ordinatur,& tunc ordinans condemnatur in duplum.54.dist.si seruus.

Item ratione ætatis, & tunc ordinatus deponitur.77. dist.subdiaconus.

Item ratione temporis,sicut quatuor tempora,& quę sunt legitimè ordinata,& tunc ille ordinatus deponitur, & ordinandi potestate priuatur. 77.dist. subdiaconus.

Item ratione carentiæ beneficij, & tunc ad iniuriam episcopi deponitur.70.dist.neminem.

Item ratione bigamiæ, vel alterius irregularitatis, & tunc episcopus ordinandi potestate priuatur, & ordinatus ordine spoliatur. 50. distinct. ex pœnitentibus.

Item ratione publici criminis,& tam ordinator quàm ordinatus deponitur.51.dist.aliquantos.

Item ratione insicientiæ, & tunc ordinator ordinandi potestate priuatur, & ordinatus ordine spoliatur. 36.dist.qui ecclesiasticis.

Quod ordinatus à non episcopo debet reordinari.68. dist.per totum.

Quod episcopus alterius diœcesis clericum sine dimissorijs ordinare non debet. 9. q.2. per totum.71. dist.clericos.21.q.2.quoniam.

Quod episcopus clericum suum ab alieno episcopo sine consensu suo ordinatum, ante executionem officij recipere potest, & secum dispensare, dummodo sententiam contra tales non tulerit.9.q.2.Lugdunen.§.seq.

Quod illi furtiuè dicuntur ordinem recipere,qui absque conscientia episcopi,& absque examinatione ordinantur.64.dist.extra conscientiam.24. distinct. quando.

Quod tales ipso iure sunt irregulares, & si prohibiti vel excommunicati sunt promoti, sunt deponendi. 24.dist.c.vlt.

Quod exceptis minoribus ordinibus,vt est consuetudo, nulli licet plures ordines vno die accipere. 77. dist.monachus.

Quod accipiens duos ordines simul,maximè post examinationem,est deponendus.77. distinct.subdiaconus.

ORNATVS.Quòd ornatus hominis est duplex,videlicet interior, & exterior.41.dist.§.1.

Quod ornatus Christianorum verus est non in splendentia vestimenti, sed moris boni. de conse. dist. 5. fucare.

Quod nihil in corona episcopi splendidius est quàm humilitas.100.dist.contra mortem.post med.

Quod ornatus episcopi vel clerici exterior in multis consistit,videlicet vt comam non nutriat. 23.distin. clerici qui.

Item vt vestes religiosas habeat. 21.quæ.4.omnis.41. distinct.§.1.

Item vt sine operimento decenti non incedat. 21.qu. 4.episcopi.

Item vt nunquam guttur, vel fauces, vel faciem vnguento liniat.92.dist.cantantes.

Item vt in religionis habitu & cibo cum quibus viuit, conueniat.dist.41.§.vlt.

Item vt incessu graui maturitatem mentis ostendat. 41.dist.clericus.

Item in cibo & potu temperantiam & sobrietatē prætendat.41.dist.§.vlt.

Quod in ornamento summi pontificis rationale designat,quia in pectore pontificis debet esse cognitio veritatis.36.dist.qui ecclesiasticis.§.ecce.

Quod clerici debent esse ornati exterius, videlicet in cessu & habitu,vt non sordidis, vel fulgidis vestib. se ornent.40.dist.§.1.

Quod tunc incessus sacerdotis est ordinatus, quando grauitate itineris mentis maturitatem ostendit.41. dist.parsimoniam.

Quod exterior ornatus tolerabilior est in fœminis quàm in viris.de conse.dist.5.fucare.

Quod ornatus meretricius non est ad placendum hominibus,sed ad placendum dæmonibus. de consec. dist.fucare.in fi.

Quod prælati debent intendere, vt templa Dei ornata resplendeant. 86.distin. non satis.§.item perfecta.

Quod nullus ornatus ecclesiæ sic debet esse carus, quin pro necessitate pauperum & captiuorum sit expendendus.86.dist.non satis.§.item perfecta.12. q.2.aurum,& c.gloria.

OSCVLVM. Quòd osculum pacis in missa ante cōmunionem est dandum,de conse.dist.2.pacem.

Quod osculum lasciuum libidinis est incitamentum, 27.q.1.nec aliqua.

Quod quia monachi semper debent esse puri, fœminas non debent osoulari.de consecra. distin.4.monachi.

Quod excommunicatis non est communicandum in osculo.11.q.vlt.c.excommunicatos.

OTTO. Quòd Otto Imperator primus iurauit Ioāni Papæ fidelitatem, & omnia iura Papalia defensare.63.dist.tibi domino.

De hac materia habes vbi agitur de Imperatoribus.

OVIS. Quòd oues Christi vocantur omnes Christiani.23.q 4.displicet.

Quod is qui valet Christi oues, & renuerit pascere ostendit se pastorem suum minimè amare. 8.qu.1.in scripturis.16.q.1.vos.

Quod ouis perdita,scilicet genus humanum per Christum ad ouile celeste est reportata.12.quæst.1. quia tua.ante fi. 16.q.7.pœnitentem.

Quod vulnerato pastore,id est,prælato, & oues infirmantur.11.q.1.fertur.§.vulnerato.

Quod oues contra pastorem, nisi in fide errauerit,insurgere non debent.2.q.7.oues.6.q.1.oues.

Quod scabiosa ouis ne peccora & etiam ne tota domus inficiatur,est repellenda.24.q.3.resecandæ.

Quod sicut ab vna oue morbida vniuersus grex inficitur,sic ab vno peccatore populus inficitur. 45. dist. sed illud.in fine.

De hac materia habes vbi agitur de Grege.

PABVLVM.Quòd pabulum à fure quandoque auertendis pecoribus spargitur,vt abigantur. 5. q.5.non omnis.in fine.

PATIENTIA. Quòd patientia est suas & suorum iniurias æquanimiter tolerare. 23. qu.1. circa medium.

Quod non reddere mala pro bonis, sed reddere bona pro malis,signa sunt perfectæ patientiæ.23.q.3.sex differentiæ.

Quod iniuria proprię personæ cum patientia & gaudio est sustinenda,sed iniuria Dei vlciscenda. 23.q. 4.quòd Christus.§.proximo.

Quod vbi hostis non personam, sed sedem ecclesię quærit,si sibi non resistitur,non patientia sed negligentia iudicatur.23.quæst.3. Maximianus. & c.pro membris.

Quod laudabilior est fraudis passio, quàm vindictæ actio.23.q.1.nisi.circa med.& c.seq.

Quod præcepta patientiæ non tam in ostentatione corporis quàm in præparatione cordis sunt seruanda.23.q.1.nisi.§.his.

Quod in aduersitate in secreto seruanda est in animo patientia,in manifesta exhibenda sunt persecutorum saluti expedientia.23.q.1.paratus.

Quod prælatorum est pestifera patientia,per quam nutriuntur in subditis vitia.23.q.3.iustum.

Quod vbi non timetur maius periculum, multitudo delinquentium per patientiam ad pœnitentiam est expectanda. 23. quæst.4. quid faciet. post medium. & c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Tolerantia,& vbi agitur de Persecutione.

PACTA. Quòd pacta contra bonos mores,vel leges, vel contra honestas consuetudines nullius sunt momenti.8.dist.quæ contra.

Quod quæ pacta licita sunt,10.q.vlt.relatum.

Quod ardua pacta in scriptis sunt redigenda propter formam pacti,& temporis.10.q.2.casellas.§.vlt.

Quod generale pactum est societatis humanæ, regib. suis obtemperare.8.dist.quæ contra.

Quod pacta cum demonibus per magicarum artium molimina fœderata sunt ab omni Christiano fugiēda.26.q.3.igitur.

Quod mandatum Dei dicitur super omne pactum, nec contra ipsum potest fieri pactum, 8. distin. quæ contra.20.quæst.1.puella.in fi.

Quod in spiritualibus videtur posse fieri pactio sine peccato.18.q.2.Eleutherius. & 10.q.vlt. c. nec numerus.in fi.& c.seq.

Quod in spiritualibus nulla potest fieri pactio inhonesta,sed si postmodum aliqua subsidij gratia conferuntur,licitè recipiuntur.1.q.2.quàm pio.in fi. & 100.dist.in ea synodo.

PALLIVM. Quòd pallium quod datur archiepiscopis repręsentat specialem dignitatem,& honorem, 100.dist.prisca.& c.contra.ante fi.

Quod petens pallium,antequàm accipiat debet profiteri articulos fidei,& debet promittere se seruare statuta conciliorum, & pontificum Romanorum, 100.dist.nouit.§.causarum.& c.optatum.

Quod confirmatus in archiepiscopum intra tres menses debet à sede apostolica pallium quærere, 100. dist.quoniam.

Quod antequàm habeat pallium,licet sit episcopus, non potest episcopos consecrare.100.distinct. quoniam.

Quod pro pallio nihil dari, vel accipi debet. 100.dist. nouit.

Quod pallium non debet negari vbi est petentis meritorum exigentia, & feruens instantia. 100. distin. prisca.

Quod cum pallio semper conceditur aliquod speciale priuilegium,& renouatur antiquum. 100.distin. rationis.

Quod in pallio significatur quòd archiepiscopus cum augmento honoris debet excrescere in ornamento actionis.100.dist.rationis.

Quod archiepiscopus non debet vti pallio nisi intra suam prouinciam,& hoc non in processionibus,sed tantùm in missarum solemni. 100. dist.pallium tibi.& c.contra.

Quod quia pallium sigillatim traditur,innuitur quòd est personale,& ideò alteri commodari non potest, nec in morte relinqui, sed cum habente sepeliri, 100.dist.scriptorum.

PALMA. Quòd palma,quæ in imo est strictior,& quanto plus ascendit est grossior, designat personam bonorum,qui inferius sunt parui, sed sursum se erigendo in cœlestibus desiderijs sunt ampli. 47. dist.omnes,

PANIS. Quòd est panis eleemosynæ.86.dis. pasce.& 5.q.5.non omnis.

Item Eucharistiæ.de conse.dist.2.ferè per totum.

Item panis tribulationis siue pœnitentiæ.23.q.4.Guilisarius.

Item panis doctrinæ.8.q.1.audacter.in fi.

PAPA. Quòd Papa aut sanctus eligitur,aut ex promotione clarus efficitur.40.dist.non nos.

Quod in cultu Dei maiorem zelum debet habere quàm alij Christiani.23.q.1.officij.

Quod propensius est pro ipso orandum, quia ex ipso dependet salus omnium.46.dist.si Papa.

Quod aliorum causas Deus commisit hominibus terminandas,Papam verò suo iudicio reseruauit. 9. q. 3.aliorum.

Quod non necessitate,sed propria voluntate de obiectis se criminibus purgat.2.q.4.mandastis.
Exemplum ibi de Sixto Papa. & c.auditum.
Exemplum ibi de Leone Papa.q.7.nos si.in fi.
Exemplum ibi de Damaso Papa.

Quod Papa nisi à fide errauerit,à nemine est iudicandus.40.dist.si Papa.

Quod quia Papa est Vicarius Petri,non de facili debet de eo haberi præsumptio mali. 40.distinctione, non nos.

Quod non omnis Papa est sanctus, sed quandoque à Deo tanquam reprobatus punitur. 19. dis. Anastasius. Vide quod ibi notatur.

Quod bonitas ipsius salus est omnium, & peruersitas eius cedit in damnationem innumerabilium personarum.40.dist.si Papa.

Quod Papa est iudex omnium,etiam si non appellatur ad ipsum.9.q.3.conquestus.

Quod auctoritate eius conciliorum statuta roborantur.17.dist.concilia.

Quod Papa potest absoluere quos concilium malè damnauit.6.q.3.cuncta.& quatuor c.seq.

Quod potest vbicunque iudices delegare. 2. quæst.6. ideò.

Quod sententiæ ipsius ab omnibus debent seruari, 93.dist.si inimicus.

Quod sic debet reputari statutum Papæ, ac si de ore Dei,vel beati Petri esset prolatum. 19. distinct. sic omnes.

Quod non licet alicui de ipsius iudicio disputare. 17. q.4.si quis suadente.

Quod adimplendum est eius mandatum, etiam si viderit vix ferendum.19.dist.in memoriam.

Quod omnis noua religio per ipsum debet confirmari.12.dist.præceptis.

Quod finia quæ per se non tenet, per confirmationem Papæ efficitur valida.3.q.6.hæc quippe.ante fi.

Quod

Quod

Item nisi se fecerint rebaptizari.de cons.distinctio.4. eos quos.

Item nisi in contemptum fidei, & ecclesiæ se fecerint ab hæreticis baptizari.1. quæstio.7. conuenientibus. Vnde versus.

Siue bis,ordo datur, seu baptismus repetatur,
Vel si præstetur,vt vtrumq; Simon operetur,
Seu vt euertatur fidei status,ordo petatur,
Vt dispensetur, spes irrita prorsus habetur.

Quod qui coactus ab hæretico, vel simoniaco ordinem receperit, consequitur executionem.1.quę.1. constat.

Quod ficte ordinatus,vel in mortali peccato, non est reordinandus.68.dist.sicut.

Quod ordinati ad sacros vxor post mortem eius non potest contrahere.28.dist.quia sunt culpæ.

Quod episcopus ordinans scienter indignnm, punitur.34.dist.quando.in fi.& 50.dist. ex pęnitentibus, & 59.dist.qui ecclesiasticis.

Quod indignus dicitur ad ordines promoueri quis multipliciter,videlicet ratione conditionis, vt cum seruus alterius ordinatur,& tunc ordinans condem natur in duplum.54.dist.si seruus.

Item ratione ætatis, & tunc ordinatus deponitur.77. dist.subdiaconus.

Item ratione temporis,sicut quatuor tempora,& quę sunt legitime ordinata,& tunc ille ordinatus depo nitur, & ordinandi potestate priuatur.77.dist. subdiaconus.

Item ratione carentiæ beneficij, & tunc ad iniuriam episcopi deponitur.70.dist.neminem.

Item ratione bigamiæ, vel alterius irregularitatis, & tunc episcopus ordinandi potestate priuatur, & ordinatus ordine spoliatur. 50. distinct. ex pœnitentibus.

Item ratione publici criminis,& tam ordinator quàm ordinatus deponitur.51.dist.aliquantos.

Item ratione inscientiæ, & tunc ordinator ordinandi potestate priuatur, & ordinatus ordine spoliatur. 36.dist.qui ecclesiasticis.

Quod ordinatus à non episcopo debet reordinari.68. dist.per totum.

Quod episcopus alterius diœcesis clericum sine dimissorijs ordinare non debet. 9. q.2. per totum.71. dist.clericos.21.q.2.quoniam.

Quod episcopus clericum suum ab alieno episcopo sine consensu suo ordinatum, ante executionem officij recipere potest, & secum dispensare, dummodo sententiam contra tales non tulerit.9.q.2.Lugdunen.§.seq.

Quod illi furtiuè dicuntur ordinem recipere,qui absque conscientia episcopi,& absque examinatione ordinantur.64.dist.extra conscientiam.24. distinct. quando.

Quod tales ipso iure sunt irregulares, & si prohibiti vel excommunicati sunt promoti, sunt deponendi. 24.dist.c.vlt.

Quod exceptis minoribus ordinibus,vt est consuetudo, nulli licet plures ordines vno die accipere. 77. dist.monachus.

Quod accipiens duos ordines simul,maximè post examinationem,est deponendus.77. distinct.subdiaconus.

ORNATVS.Quòd ornatus hominis est duplex,videlicet interior, & exterior.41.dist.§.1.

Quod ornatus Christianorum verus est non in splendentia vestimenti, sed moris boni. de conse. dist. 5. fucare.

Quod nihil in corona episcopi splendidius est quàm humilitas.100.dist.contra mortem.post med.

Quod ornatus episcopi vel clerici exterior in multis consistit,videlicet vt comam non nutriat. 23.distin. clerici qui.

Item vt vestes religiosas habeat. 21.quæ.4.omnis.41. distinct.§.1.

Item vt sine operimento decenti non incedat. 21. qu. 4.episcopi.

Item vt nunquam guttur, vel fauces, vel faciem vnguento liniat.92.dist.cantantes.

Item vt in religionis habitu & cibo cum quibus viuit, conueniat.dist.41.§.vlt.

Item vt incessu graui maturitatem mentis ostendat. 41.dist.clericus.

Item in cibo & potu temperantiam & sobrietatẽ prætendat.41.dist.§.vlt.

Quod in ornamento summi pontificis rationale designat,quia in pectore pontificis debet esse cognitio veritatis.36.dist.qui ecclesiasticis.§.ecce.

Quod clerici debent esse ornati exterius, videlicet in cessu & habitu,vt non sordidis, vel fulgidis vestib. se ornent.40.dist.§.1.

Quod tunc incessus sacerdotis est ordinatus, quando grauitate itineris mentis maturitatem ostendit. 41. dist.parsimoniam.

Quod exterior ornatus tolerabilior est in fœminis quàm in viris.de conse.dist.5.fucare.

Quod ornatus meretricius non est ad placendum hominibus,sed ad placendum dæmonibus. de consec. dist.fucare.in fi.

Quod prælati debent intendere, vt templa Dei ornata resplendeant. 86.distin. non satis. §.item perfecta.

Quod nullus ornatus ecclesiæ sic debet esse carus, quin pro necessitate pauperum & captiuorum sit expendendus.86.dist.non satis.§.item perfecta.12. q.2.aurum,& c.gloria.

OSCVLVM. Quòd osculum pacis in missa ante cõmunionem est dandum,de conse.dist.2.pacem.

Quod osculum lasciuum libidinis est incitamentum, 27.q.1.nec aliqua.

Quod quia monachi semper debent esse puri, fœminas non debent osculari.de consecra. distin.4.monachi.

Quod excommunicatis non est communicandum in osculo.11.q.vlt.c.excommunicatos.

OTTO. Quòd Otto Imperator primus iurauit Ioanni Papæ fidelitatem, & omnia iura Papalia defensare.63.dist.tibi domino.

De hac materia habes vbi agitur de Imperatoribus.

OVIS. Quòd oues Christi vocantur omnes Christiani.23.q 4.displicet.

Quod is qui valet Christi oues, & renuerit pascere ostendit se pastorem suum minimè amare. 8.qu.1.in scripturis.16.q.1.vos.

Quod ouis perdita,scilicet genus humanum per Christum ad ouile celeste est reportata.12.quæst.1. quia tua.ante fi.16.q.7.pœnitentem.

Quod vulnerato pastore,id est,prælato, & oues infirmantur.1.q.1.fertur.§.vulnerato.

Quod oues contra pastorem, nisi in fide errauerit,insurgere non debent.2.q.7.oues.6.q.1.oues.

Quod scabiosa ouis ne peccora & etiam ne tota domus inficiatur,est repellenda.24.q.3.resecandæ.

Quod sicut ab vna oue morbida vniuersus grex inficitur,sic ab vno peccatore populus inficitur. 45. dist. sed illud.in fine.

De hac materia habes vbi agitur de Grege.

PABVLVM.Quòd pabulum à fure quandoque auertendis pecoribus spargitur,vt abigantur. 5. q.5.non omnis.in fine.

PATIENTIA. Quòd patientia est suas & suorum iniurias æquanimiter tolerare. 23. qu.1. circa medium.

Quod non reddere mala pro bonis, sed reddere bona pro malis,signa sunt perfectæ patientiæ.23.q.3. sex differentiæ.

Quod iniuria proprię personæ cum patientia & gaudio est sustinenda,sed iniuria Dei vlciscenda. 23.q. 4.quòd Christus.§.proximo.

Quod vbi hostis non personam, sed sedem ecclesię quærit,si sibi non resistitur,non patientia sed negligentia iudicatur.23.quæst.3. Maximianus. & c.pro membris.

Quod laudabilior est fraudis passio, quàm vindictæ actio.23.q.1.nisi.circa med.& c.seq.

Quod præcepta patientiæ non tam in ostentatione corporis quàm in præparatione cordis sunt seruanda.23.q.1. nisi.§.his.

Quod in aduersitate in secreto seruanda est in animo patientia,in manifesta exhibenda sunt persecutorum saluti expedientia.23.q.1.paratus.

Quod prælatorum est pestifera patientia,per quam nutriuntur in subditis vitia.23.q.3.iustum.

Quod vbi non timetur maius periculum, multitudo delinquentium per patientiam ad pœnitentiam est expectanda. 23. quæst.4. quid faciet. post medium. & c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Tolerantia,& vbi agitur de Persecutione.

PACTA. Quòd pacta contra bonos mores,vel leges, vel contra honestas consuetudines nullius sunt momenti.8.dist.quæ contra.

Quod quæ pacta licita sunt,10.q.vlt.relatum.

Quod ardua pacta in scriptis sunt redigenda propter formam pacti,& temporis.10.q.2.casellas.§.vlt.

Quod generale pactum est societatis humanæ, regib. suis obtemperare.8.dist.quæ contra.

Quod pacta cum demonibus per magicarum artium molimina fœderata sunt ab omni Christiano fugiẽda.26.q.3.igitur.

Quod mandatum Dei dicitur super omne pactum, nec contra ipsum potest fieri pactum, 8. distin. quæ contra.20.quæst.1. puella.in fi.

Quod in spiritualibus videtur posse fieri pactio sine peccato.18.q.2.Eleutherius. & 10. q.vlt. c. nec numerus.in fi.& c.seq.

Quod in spiritualibus nulla potest fieri pactio inhonesta,sed si postmodum aliqua subsidij gratia conferuntur,licitè recipiuntur.1.q.2.quàm pio.in fi. & 100.dist.in ea synodo.

PALLIVM. Quòd pallium quod datur archiepiscopis repręsentat specialem dignitatem,& honorem, 100.dist.prisca.& c.contra.ante fi.

Quod petens pallium,antequàm accipiat debet profiteri articulos fidei,& debet promittere se seruare statuta conciliorum, & pontificum Romanorum, 100.dist.nouit.§.causarum.& c.optatum.

Quod confirmatus in archiepiscopum intra tres menses debet à sede apostolica pallium quærere, 100. dist.quoniam.

Quod antequàm habeat pallium,licet sit episcopus, non potest episcopos consecrare.100.distinct. quoniam.

Quod pro pallio nihil dari, vel accipi debet. 100.dist. nouit.

Quod pallium non debet negari vbi est petentis meritorum exigentia, & feruens instantia. 100. distin. prisca.

Quod cum pallio semper conceditur aliquod speciale priuilegium,& renouatur antiquum. 100.distin. rationis.

Quod in pallio significatur quòd archiepiscopus cum augmento honoris debet excrescere in ornamento actionis.100.dist.rationis.

Quod archiepiscopus non debet vti pallio nisi intra suam prouinciam,& hoc non in processionibus,sed tantùm in missarum solemni. 100. dist.pallium tibi.& c.contra.

Quod quia pallium sigillatim traditur,innuitur quòd est personale,& ideò alteri commodari non potest, nec in morte relinqui, sed cum habente sepeliri, 100.dist.scriptorum.

PALMA. Quòd palma,quæ in imo est strictior,& quanto plus ascendit est grossior, designat perfenem bonorum,qui inferius sunt parui, sed sursum se erigendo in cœlestibus desiderijs sunt ampli. 47. dist.omnes,

PANIS. Quòd est panis eleemosynæ.86.dis. pasce.& 5.q.5.non omnis.

Item Eucharistiæ.de conse.dist.2.ferè per totum.

Item panis tribulationis siue pœnitentiæ.23.q.4.Guilisarius.

Item panis doctrinæ.8.q.1.audacter.in fi.

PAPA. Quòd Papa aut sanctus eligitur,aut ex pro motione clarus efficitur.40.dist.non nos.

Quod in cultu Dei maiorem zelum debet habere quàm alij Christiani.23.q.1.officij.

Quod propensius est pro ipso orandum, quia ex ipso dependet salus omnium.46.dist.si Papa.

Quod aliorum causas Deus commisit hominibus terminandas,Papam verò suo iudicio reseruauit. 9. q. 3.aliorum.

Quod non necessitate,sed propria voluntate de obiectis se criminibus purgat.2.q.4.mandastis.

Exemplum ibi de Sixto Papa. & c.auditum.

Exemplum ibi de Leone Papa.q.7.nos si.in fi.

Exemplum ibi de Damaso Papa.

Quod Papa nisi à fide errauerit,à nemine est iudicandus.40.dist.si Papa.

Quod quia Papa est Vicarius Petri,non de facili debet de eo haberi præsumptio mali. 40.distinctione, non nos.

Quod non omnis Papa est sanctus, sed quandoque à Deo tanquam reprobatus punitur. 19. dis. Anastasius. Vide quod ibi notatur.

Quod bonitas ipsius salus est omnium, & peruersitas eius cedit in damnationem innumerabilium personarum.40.dist.si Papa.

Quod Papa est iudex omnium,etiam si non appellatur ad ipsum.9.q.3.conquestus.

Quod auctoritate eius conciliorum statuta roborantur.17.dist.concilia.

Quod Papa potest absoluere quos concilium malè damnauit.6.q.3.cuncta.& quatuor c.seq.

Quod potest vbicunque iudices delegare. 2. quæst.6. ideò.

Quod sententiæ ipsius ab omnibus debent seruari. 93.dist.si inimicus.

Quod sic debet reputari statutum Papæ, ac si de ore Dei,vel beati Petri esset prolatum. 19. distinct. sic omnes.

Quod non licet alicui de ipsius iudicio disputare. 17. q.4.si quis suadente.

Quod adimplendum est eius mandatum, etiam si viderit vix ferendum.19.dist.in memoriam.

Quod omnis noua religio per ipsum debet confirmari.12.dist.præceptis.

Quod snia quæ per se non tenet, per confirmationem Papæ efficitur valida.3.q.6.hæc quippe.ante fi.

Quod

Quod

Quod qui ea quæ pauperibus debentur accipiunt, grauiter delinquunt.1.q.2.pastor.

PAX. Quòd pax humana si tam dulcis est pro temporali salute, quantò dulcior pax diuina pro æterna salute.23.q.1.noli existimare.

Quod Christus veniens docuit pacem, dedit pacem, reliquit pacem.23.q.1.nisi bella.

Quod pax non quæritur vt bellum geratur, sed bellũ geritnr, vt pax acquiratur.23.q.1.noli.

Quod bonorum bella non crudelitate & cupiditate, sed pacis studio geruntur.23.q.1.apud.

Quod qui prædicat pacem, debet eam habere secum, 3.q.6.hæc quippe.in fi.

Quod pax inter discordantes per episcopos debet reformari.90.dist.studendum.& c.præcipimus.

Quod mala quandoque sunt toleranda pro pace seruanda.23.q.4.c.1.& c.ecce inquiunt.

Quod pacificus dicitur qui corrigit quod potest, & qđ saluo pacis vinculo corrigere non potest, æquanimiter supportat.23.q.2.quisquis.

Quod diuersis pœnis sunt puniendi pacem ecclesiæ perturbantes.23.q.1.qui contra.

Quod non omnis qui dicit pax vobis, est quasi colũba audiendus.2.q.7.non omnis.

Quod qui dicit, pax vobis, plerunque quasi non columba, sed coruus reputatur. 2. quæst.7. secuti. §. quia ergo.

Quod ante communionem pax debet dari in missa, de conse.dist.2.pacem.

PECCATVM. Quòd peccatum est duplex, videlicet originale peccatum, & actuale, de pœn.distin.4. ferè per totum.

Quod originale peccatum dicitur infirmitas carnis, languor naturæ, & concupiscentia carnis. 15.qu.1. illud relatum.§.itaque.

Quod omnis homo per concupitum conceptus nascitur cum originali peccato.de consecra.distin.4. firmissimè.

Quod in veteri lege cõtra originale valebat circuncisio, sed baptismus in nouo testamento.de consecra. dist.4.ex quo.

Quod licet baptismus deleat peccatum originale, & omne aliud peccatum, tamen reatus siue fomes nõ tollitur.de conse.dist.4.ex quo.

Quod cum originali peccato patris polluitur filius; & non actuali, quia in originali vnum cum patre fuit, sed in actuali alter effectus non polluitur si non consentit. 1.quæst.4. iam itaque. 24. quæst. 3. §.1. ante finem.

Quod actuale est duplex, videlicet mortale, & veniale.de pœ.dist.1.medicina.§.tres sunt.

Quod peccatum mortale est voluntas retinendi, vel consequendi quod iustitia vetat. 15. quæst. 1. §.1. ante finem.

Quod nemo peccatum mortale committere appetit propter ipsum peccatum, sed propter illud quod ex eo consequitur.15.q.1.merito.

Qnod inter duo peccata vbi vtrunque vitari non potest, minus est eligendum.13.dist.duo.

Quod mortalia peccata dicuntur criminalia & eapitalia & quæ sunt illa habes.25.dist.vnum orarium, §.aliàs.

De criminali peccato habes vbi agitur de Crimine.

Quòd tribus modis impletur omne peccatum mortale, videlicet suggestione, delectatione, & consensu, 6.dist.testamentum.post med.

Quod aggrauatur ex circunstantijs.40.dist.homo.50. dist.quia tua.de pœ.dist.5.§.1.in prin.

Quod quandoque alleuiatur ex circunstantijs. 15.q. 1.inebriauerunt. Exemplum ibi de Loth.

Quod habet gradus inæqualitatis, quia adulterium vincit fornicationem, incestus adulterium, vitium contra naturam incestum, & sic de similibus. 32.q. 7.quemadmodum.& quatuor c.seq.

Quod quantitas ipsius pensatur secundum qualitatem peccantium.24.q.2.qui contra.26.qu.5.contra idolorum.

Item considerata qualitate pœnæ. 24.q.1.non afferamus. vbi dicitur sceleratius commissum quod grauius est punitum.

Item considerato exemplo quod inde sumitur.11.qu. 3. præcipuè. vbi dicitur quòd prælati grauius peccant, quia subditos prauo exemplo occidunt.

Item considerata qualitate peccati.32.qu.7.quemadmodum, vbi dicitur quòd grauius peccat adulter quàm fornicator, & adulter vincitur ab incestu.

Item considerata diuturnitate & frequenti iteratione.de pœniten. distin.5. §.1. vbi multa aggrauantia ponuntur.

Item in eodem genere peccati grauius peccat Christianus quàm pagauus.33.q.4.in eo.

Item aggrauatur ratione personæ, vel in qua peccatur.12.quæst.2.gloria.22.qu.1. monet. 27.quæst.1. nuptiarum.

Item ex temporis diuturnitate augetur. 24.q.1. schisma.de pœ.dist.5.§.1.

Item voluntarium grauius est inuoluntario quod procedit ex infirmitate, vel ignorantia, vel coactione. 15.q.1.§.1.& c.seq.vsque ad c.mulier.

Quod si non est voluntarium, non est peccatum.20.q. 1.§.1.32.q.5.sicut enim.

Quod peccata scientium peccatis ignorantium præponuntur.6.q.1.quæro.

Quod quæ ex ignorantia, vel infirmitate committuntur facilè dimittuntur.25.distinct.vnum orarium.§. criminis.

Quòd aliena peccata nemini præiudicant.23.quæst.4. si quis.

An minus malum committendum sit ne alter grauius peccet.14.dist.quod ait. Exemplum ibi de Loth.

Quod peccata suos auctores tenere debent. 24. qu.1. non turbatur.de pœn.dist.1.qui puero.

Quod indecens videtur crimen suum alienis criminibus impendere.46.dist.sicut non.

Item videtur quòd nec venialiter quis debet peccare, vt alter vitet mortale.23.q.5.cum homo.in fi.22.q. 2.faciat.

Quod peccatum vnius frequenter multi luunt.24.qu. 1.non turbatur.45.dist.sed illud.

Quod alterius peccatum non imputatur illi, qui fecit quod debet.47.dist.quod ad nos. 7.qu.1.aduersitas. post medium.

Quod nullus debet gaudere de multa societate peccantium, quia nõ minus ardebit, qui cum multis ardebit.2.q.1.multi.in fi.

Quod occulta peccata non sunt publicè condemnanda.2.qu.1.si peccauerit. 23.quæst.4. si quis potestatem.exemplum ibi de Christo, & de Iuda. 15.qu.5. cap.vlt.

Quod occultum peccatum dicitur quod nec cõfessione, nec probatione publicatur.15.q.5.c.vlt.

Quod publicum peccatum coram omnibus puniendum est.2.q.2.si peccauerit.

Quod prælatorum peccatum vel religiosorum propter maius scandalum est celandum.95.dist. in scripturis.

Quod peccata incorrigibilium, licet non possint probari, sunt prælatis denuntianda.5.qu.5.non vos.12. q.5.hoc videtur.

Quod peccatum in Spiritum sanctum committit, qui ex proposito bonum deserit, & malum vsque ad mortem facit.de pœn.dist.1.§.Deus quis similis.dis. 3.inter hæc.

De peccato in Spiritum sanctum habes vbi agitur de Spiritu sancto.

Quòd in peccatis perseuerantes nec à Deo, nec ab homine absoluuntur. 24.q.2. legatur. & c.damnationis.de pœn.dist.5.falsas.

Quod qui nunquam peccare desinunt dum viuunt, ostendunt, quia in peccato semper viuere cupiunt, de pœn.dist.1.voluissent.§.siue autem.

Quod assiduè peccantium non miseretur Deus. 93. dist.diaconi sunt.in fi.

Quod qui in vno peccato mortali offendit, sic vita æterna priuatur, ac si omnium esset reus, de pœn. dist.5.si autem.

Quod pluribus modis peccata remittuntur. 23.qu.5. remittuntur.de consec. dist.4. ecclesiæ charitas. de pœn.dist.1.medicina.§.tres sunt.

Quod sine pœna non dimittuntur, quia aut Deus punit, aut homo.de pœn.dist.1.medicina.§.prox.

Quod dimissum vltrà non punitur, de pœn.dist.3.sunt plures.§.auctoritas.24.q.5.quid ergo.

Quod dimissa quandoq; redire dicuntur.de pœn.dist. 4.ferè per totum.

Quod dimissa non sunt recogitanda ad delectationẽ, sed ad pœnitentiæ amaritudinem.de pœn. distin.3. Iudas pœnituit.

Quod in pluribus peccatis manens, de vno peccato pœnitentiam veram agere non potest, quia Deus partem condemnare non nouit.de pœn. dist.3. sceleratior.§.is auctoritatibus. Vnde versus.

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut totum, aut nihil pro certo propitiabit.

Quòd peccatoribus tamen consulendum est, vt in statu peccati bonum facere non omittant, de pœnitẽ. dist.5. falsas. in fi. Nam propter hoc Deus aut cor ipsorum ad pœnitentiam illustrat, de pœniten. distin.5.falsas. aut ipsos temporaliter in præsenti remunerat.de pœniten.distin.3.pium est credere.§.ex hoc sensu.

Aut ipsis æternum supplicium tolerabilius fiet.de pœ. dist.3.quid ergo.§.potest etiam referri.

Vnde versus.

Quæ cũ mortali bona fiunt, dant bona terræ,
Cor faciunt habile, minuunt tormẽta gehẽnæ.

Quòd Deus non obliuiscitur paucorum bonorum factorum in multitudinem peccatorum.de pœ. dis.3. pium est credere.§.ex hoc sensu.

De mortali peccato habes vbi agitur de culpa.

Venialia peccata quæ sint, habetur.25.dist.vnum orarium.§.aliàs.

Quod nemo mundus est à peccato veniali, de pœn. dist.2.vt cognouerunt.§.opponitur.circa med.

Quod venialia peccata non sunt contemptibiliter cõmittenda, quia non refert siue naues per fluctus, siue per guttas paulatim subintrantes submergantur.de pœ.dist.1.medicina.post med.

Quod an nullum peccatũ est adeò veniale, quod non fiat mortale, dum placet. 25.dist. vnum orarium. §. criminis.& vide quod ibi notatur.

Quod quia venialia ex fragilitate humana committuntur, nullus homo ea vitare potest. de pœniten. distin.1. medicina. §.tres sunt. & distin.3. incassum. §.sed verba.

Quod excepto Deo omnes peccare possunt. de pœn. dist.2.sic enim inquit.in fi.

Quod posse peccare non est posse, de pœni.dist.2.ante fin.45.dist.sed illud.

Quod venialia delentur per dominicam orationem, per eleemosynæ largitionem, & pectoris tunsionẽ, & per ieiunij castigationem.de pœn.dist.1. medicina.§.proxi.

Item delentur per aquæ benedictæ aspersionem. de conse.dist.3.aquam sale.

Item per eucharistiæ dignam sumptionem, de pœnit. dist.2.ante fi.& c.panem de altari.

Item per episcopi, vel presbyteri benedictionem. 27. dist.presbyterum.

PECVNIA. Quòd pecunia dicitur à pecoribus, quia antiqui hoc quod habebant, ex pecoribus habebã. 1.q.3.per totum.

Quod amor pecuniæ contrariatur iustitiæ.11.q.3.qui rectè.& c.pauper.

Quod simonia non debet committi pro pecunia. 1.q. 3.per totum.

De hac materia habes vbi agitur de Diuitijs.

PEDAGIVM. Quòd pedagium nouum imponentes sunt excommunicandi. 24.quæstio.3. si quis romipetas.

Quod maximè à peregrinis & à fidelibus mercatoribus non sunt pedagia accipienda.24.quæst.4.si quis romipetas.

POENA. Quòd pœna est duplex, videlicet temporalis, & æterna.de pœn.distin.3.sunt plures.§.auctoritas.

Quod pœna temporalis est duplex, vna in hac vita, alia post hanc vitam.25.dist.qui in aliud.

Item in hac vita temporali aut infligitur à Deo, aut ab homine.45.dist.sed illud.

Quod pœna in hac vita temporaliter à Deo inflicta pro peccato, sicut ægritudo, paupertas, mors, non est mala dicenda.15.q.1.illa.

Quod pœna Aegyptiorum fuit à Deo in correctionẽ eorum.15.q.1.nec is qui.

Quod Deus temporaliter punit quandoq; vt in æternum non cruciet.22.qu.5.quid ergo. de pœn.dist.3. sunt plures.§.auctoritas.

Quod Deus quandoq; in præsenti grauiter & subitò punit propter criminis detestationem, 19.dist. Anastasius. Vide quod ibi notatur.

Quod quandoque pœna temporalis transfertur in posteros.de pœn.dist.3. illud verò. §.ecce. Exemplum ibi de Achab.

Quod puniuntur quandoque multi propter vnum.45. dist.sed illud.46.dist.si gens.23.q.4.si ea.24.q.1.non turbatur.

Quod nemo debet mirari de afflictione bonorum, & de prosperitate malorum in præsenti, quia afflictio est bonis in iudicium salutis, & prosperitas malis in iudicium reprobationis.de pœ.dist.3.si quando.

Quod frequenter qui nõ meruerunt, sunt à Deo propter alios puniti.42.dist.§.1.

Quod punitur quis pro alio à Deo temporaliter, æternaliter nullus. Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur.24.q.3.§.1.post med.

Item punitur quis à Deo pro alio temporaliter, iustus pro iniusto, vt Petrus pro Iuda. 24. quæstio. 1. non turbatur.

Item punitur à Deo iniustus propter iustum, sicut Maria murmurans pro Moyse lepra percussa est.2.q.7. plerunque.§.hos etiam.

Quod punitur quis ab homine pro alio corporaliter, vt in crimine læsæ maiestatis, vel hæresis.6.q.1.quæro ergo.§.verum.& §.seq.

Item punitur quis spiritualiter pro alio, vt in excommunicatione.17.q.4.miror.

Quod

Quod punitur quis pro alio spiritualiter, vt in priuatione diuinorum officiorum familia propter dominum priuatur. 11. q.3. si quis episcopus damnatur, & c.seq.
Quod illi non puniuntur à Deo bis in idipsum, qui in flagellis pœnitentiam egerunt. de pœn. dist.3. sunt plures.§.auctoritas.
Quod pluribus de causis Deus flagellat homines temporaliter,de pœ.dist.1.sunt plures.§.auctoritas.
Quod qui in pœnis duriores efficiutur,temporale supplicium fit eis ad æternæ damnationis supplicium, de pœn.dist.3.sunt plures.§.auctoritas.
Quod Deus quandoque punit paucos,vt ex hoc multitudo ad pœnitentiam prouocetur. 24. quæstio. 4. Guilisarius.
Quod pœna temporalis meritoriè infligitur ab homine,quia nisi sic fieret, multiplicarentur malefactores.23.q.4.est iniusta.
Quod pœna criminis ex tempore legis est quę crimē inhibuit.32.q.4.dixit Sara.
Quod culpa est non punire culpam.28.dist.quia sunt.
Quod ad innocentis spectat officium non solùm culpam cauere,sed etiam punire peccatum.33.q.5. nō est innocentiæ.
Quod maximè prælatus grauiter offendit qui culpā impunitam dimittit.23.q.4.si is qui.
Quod in eo quo quis peccat, est puniendus.94. distin. si quis.
Quod pœna quandoque par debet esse in vno peccato delinquentium,sicut in simonia , vbi accipiens & dans æqualiter punitur.1.q.7.per illicitam.§. sancimus.in fi.
Quod par pœna agentes,& consentientes debet comprehendere.17.q.4.omnes.
Quod quandoque in eodem peccato varietas personarum consequitur varietatem pœnarum.12.qu.2. fraternitas.14.q.6 c.1.in fin.
Quod pœnæ non sunt exasperandæ.de pę. dist.2. hæc autem verba.§.penæ.
Quod pęna non est vlterius protrahenda quàm delictum fuit in excedente repertum.
Quod pęnæ aggrauantur secundum qualitatem delicti.24.q.1.non afferamus.
Quod quandoque aggrauantur,vt cęteris metus incutiatur.17.q.4.frater.in fi.27 q.2.propter.
Quod ex causa variatur pœna.29.dist.necesse.
Quod aliquis punitur sine culpa,sed non sine causa, si quis contrahens cum corrupta quā credit esse virginem , & bigamus efficitur. 51. distinct. qui in aliquo.
De tribus generibus hominum,quorum pęnæ diffiniendæ,& diuino iudicio reseruandæ.24.q.4. cum in lege.§.his ita.
Quod stultus in culpa,sapiens sit in pœna. 38. dist.qui,ca.27.q.1.si custos.circa finem.
Quod puniuntur animalia cum quib. homines peccauerunt,ne refricetur facti memoria.15. quæstio. 1. mulier.
Quod rigor pęnarum canonicarum temperatur propter necessitatem temporis & vtilitatem. 1. quæst. 7.requiritis.
Quod vna pœna est maior altera diuersimodè, videlicet ratione effectus , vt excommunicatio quæ maior est omnib.24.quæst.3. corripiatur. occidit enim animam.24.quæstio.3.si habes.11.quæstio.3.nemo episcoporum.
Item ratione durationis, vt degradatio quæ maior est propter durationem quàm excommunicatio. 50. dist.si episcopus aut presbyter.
Item ratione asperitatis , vt pœna corporalis quę maior dicitur,quia actualiter sentitur,24. quæstio.3. si habes.
Item ratione opprobriositatis, vt pœna suspensionis in patibulis,verberationis per ciuitatem.23. quæst. 5.capitu.1.
Quod in inferenda pœna multa sunt consideranda,videlicet dignitas,quia talis punitur per dignitatis subtractionem.50.distinct.contumaces.2. quæst. 8. quisquis.
Item diuitiæ siue nobilitas,quia talis plus punitur pœna pecuniaria quàm corporali. 24. quæstio. 1. qui contra.
Item paupertas , quia talis plus punitur pœna corporali quàm pecuniaria.24.q.1.qui contra.
Item ordo,quia in ordine cōstituti sunt moderatè flagellandi,aliàs excommunicatio incurritur.45. dist. cum beatus.
Item religio,quia regulares aliter sunt puniēdi,quàm alij.18.q.2.quidam monachorum.
Item mentis insania, quia talium excessus non imputatur ad pœnam.15.q.1.si quis insaniens.
Quod pęna ecclesiastica est dignitatibus priuare. 16. q.6.si episcopum.
Item in monasterijs pro pœnitentia recludere. 16.qu. de lapsis,& c.episcopo.
Item carceri,vel exilio deputare.17.quæstio.4. attendendum.

Item in pecunia, & etiam in alijs rebus condemnare. 17.q.4.si quis contumax,& c.si quis deinceps. 21.q. 5.si quis cuiuslibet.
Item corporaliter flagellare.23.q.5.c.1.post medium. 32.q.1.de benedicto.
Item excōmunicare.17.q.4.nullus.c. si quis deinceps, & c.seq.& c.diffiniuit.
Item contumacibus pœnam augere.74.distn.honoratur.in fi.23.q.5.de Liguribus.31. distin.quoniam.in fi.35.dist.quorundam.
Quod pœna purgatorij & si non sit æterna,tamē grauis est,excedens omnem pęnam præsentis vitæ.25. dist.qui in aliud.

De officijs Ecclesiæ,habes vbi agitur de Purgatorio.

Quòd pœna æterna datur in peccato perseuerantibus & fidei transgressoribus.12.q.1.scimus.
Quod iustè punit Deus malos æternaliter, vt qui in hac vita nunquam voluerunt peccato carere , nunquam careant supplicio,de pęn.dist.1.si sacerdos.§. potest etiam.
Quod grauius ibi puniuntur Christiani quàm pagani.12.q.1.scimus.
Quod in pœna ęterna non minus ardebit, qui cum pluribus ardebit.2.q.1.multi.in fi.
Quod quidquid est contra conscientiam,scilicet præcepti,vel prohibitionis, ædificat ad gehennam. 28. q.1.omnes.§.ex his.
POENITENTIA. Quòd pœnitentia est duplex,videlicet Dei, & hominis.22. quæst.4. incommutabilis.
Quod pœnitentia Dei est à seipso ordinata cum voluerit immutare.22.q.4.incommutabilis.
Quod pœnitentia hominis est quædam dolentis vindicta.semper puniens in se quod dolet admisisse,de pęn.dist.3.quamuis cautè.§.hac auctoritate.
Quod pęnitentia est perpetrata mala plangere,& plāgenda non perpetrare. de pęn. distinct. 3. §.1. circa prin.
Quod pœnitere est quasi semper pœnam tenere , de pęn.dist.3.circa prin.
Quod pœnitentia est secunda tabula post naufragiū. de pœn.dist.1.§.secunda.ante c.medicina.
Quod pœnitentia alia est priuata, alia solemnis,siue publica.50.dist.si quis post.§.seq.
Quod priuata diuersas habet species,de pęn. distin.1. medicina.
Quod alia est incipientium , alia proficientium, alia perfectorum,de pęn.dist.3.quamuis cautè.§.hac auctoritate.
Quod ante ipsam peccatori non datur à Deo misericordia.50.dist.quia sanctitas.
Quod pœnitentia alia vera,alia falsa.de pęn.dist.3.in tantum.§.siue.
Quod sicut vera pœnitentia veniam promeretur , ita falsa Deum irritat,de pœn. dist.3. c.intantum. §.siue,in fine.c.inter hæc.2. circa finem.
Quod falsa pœnitentia est cui nūquam venia promittitur.de pœ.dist.3.intantum.§.siue.
Item falsa pœnitentia est cum res aliena , per quam conttactum est peccatum,non restituitur.14. quæstio.6.
Item falsa pœnitentia est, quando de pœnitentia agitur pœnitentia.17.q.4.sunt qui.
Item falsa dicitur quæ non secundum auctoritatem patrum iuxta qualitatem criminum imponitur, de pęn.dist.5.falsas.
Item falsa est cum spretis alijs peccatis, de vno solo pęnitentia agitur.de pę.dist.5.fratres,& dist.3 .scelerator.§.his auctoritatibus.
Nam de vno pœnitentiam & non alijs agere , est quasi crudum laterem lauare,de pę.distinct.3.§. ille pœnitentiam.
Quod vera pęnitentia est cui nunquam venia denegatur,de pęn.distinct.3.intantum.§.siue.5. distinct. §.1.in fi.
Quod per ipsam omne peccatum deletur, de pœ.di.3 §.siue.c.inter hęc.2.
Item opera per peccatum sordidata facit Deo accepta.50.dist.& purgabit.in fi.
Item facit surgere ad opera fortiora.50. dist.quid est. in fi.& tribus c.seq.
Item restituit dignitatis officia. 50. distinct. quia sanctitas tua.in fi. Exemplum ibi de Petro apostolo. 2. quæst.5.quanto.
Quod Deus peccatores ad pœnitētiam expectat. 93. dist.diaconi sunt.
Quod Deus nunquam spernit pœnitentiam , etiam si ad summum quis malorum perueniat, de pœn.dist. 3.illud.§.ecce.
Quod quantumcunque paruam pœnitentiam,& quā tocunque paruo tempore factam Deus non respuit.de pœn.dist.3.illud.§.ecce.
Item sæpius iteratam Deus non contemnit. de pœ.di. 3.§.hac.& §.quod autem.& c.septies.

Quod pœnitentia in vltimo momento vitæ potest esse vtilis ad salutem.26.q.6.si presbyter.& cap.seq. Exemplum de latrone.
Quod dubia est pœnitentia ad vltimam necessitatem delata,de pœn.dist.7.§.1.dist.3.§.siue.
Quod facilius est inuenire,qui rectè seruauerit innocentiam,quàm qui congruè egerit pęnitentiam.de pœn.dist.3.reperiuntur.§.at ergo.
Quod qui sunt digni fructus pœnitentiæ. 50.dist. quia tua.de pœn.dist.5.§.1.in fi.
Quod verè pœnitens semper dolet,& de dolore gaudet.de pœ.dist.3.circa princ.si apostolus.
Quod qui pœnitet,non est dicendus peccator.32.q.1. quod autem.
Quod discretum debet quærere confessorem, de pœ. dist.1.quem pœnitet.
Quod pœnitens debet considerare multa de quibus debet pœnitere, & quæ aggrauant peccata. de pœ. dist.5.§.1.quæ his versibus continentur.

Aggrauat ordo,locus,peccata,scientia,tēpus:
Aetas , conditio,mora , motus,copia, status.

Quòd pœnitens debet promittere,vlterius se talia nō facturum.12.q.2.de viro.22.q.vlt.pessimam.
Quod verè pœnitens omnia quæ imponuntur sustinere debet libenter.de pœnit.dist.2.circa prin.
Quod pœnitenti prosunt orationes,eleemosynæ, & alia bona ecclesię.de pœn.dist.6.§.1.
Quod pœnitentia Nabuchodonosor dicitur fructuosa.23.q.4.Nabuchodonosor.
Quod nullus debet pœnitentiam alteri imponere vel absolutionem facere sine episcopali licentia,nisi sit priuilegiatus auctoritate apostolica.16.quæst.1.peruenit.
Quod confessor cum gaudio & pio affectu debet suscipere pœnitentes exemplo Christi. 26. q.7. pœnitentem.
Quod per pœnitentiam contrahitur filiatio spiritualis sicut per baptismum.30.q.1.omnes.
Quod nulli pœnitenti venia debet denegari.2. quæst. 5.quanto.
Quod pœnitentia ne homines desperent quandoque est mitiganda,quia melius est reddere rationem de misericordia,quàm de crudelitate.26.q.7.de his.& c.alligant.
Quod indiscretè imposita nocet , quia ex hoc pręcedens contemnitur, & futura fugitur. 26.quæstio. 7. alligant.
Quod in exrremis nulli est deneganda. 26.q.6. si quis de corpore.& septem c.seq.
Quod in articulo mortis si pœnitens loqui non valēs per signa petit pœnitentiam,debet absolui. 16. q.6. qui recedunt.& tribus c.seq.
Quod clericis petentibus pœnitentiam non est neganda.26.q.6.qui recedunt.
Quod clerici quidam peius agunt pœnitentiam quàm laici,de pœn.dist.1.mensuram.
Quod clerici quidam prompti sunt alijs pondus pęnitentiæ imponere, sed suo digito non curant tangere.36.q.7.alligant.
Quod imponenda est pęnitentia secundum qualitatē delicti.15.q.1.si quis.23.q.5.circa finem.
Item secundum qualitatem delinquentis.26.quæst.7. tempora pœnitudinis . & quinque capitu. seq. de consec.distinct.4.de pœnitentibus.de pœn. distinct. 1.in actionem.
Quod imponitur pœnitentia ad cautelam. 15.qu.1. si quis insaniens.23.q.5.excommunicatorum.
Quòd criminosi sunt compellendi ad pœnitentiam agendam.23.q.4.displicet.
Quod pœnitentia est arbitraria iuxta discretionem imponentis. 26. quæst. 7. hoc fit.de pœn. distinct. 1. mensuram.
Item est arbitraria secundum exigentiam ætatis,egritudinis,& necessitatis.26. qu.7. tempora pœnitudinis,& c.hoc fit.
Quod licet pœnitentia sit arbitraria, pro quibusdam tamen culpis modi pœnitentiæ à canone sunt impositi,de pœn.dist.1.mensuram.
Quod episcopo siue presbytero fornicanti cum filia spirituali est quindecim annorum pœnitentia imponenda.30.q.1.si quis sacerdos.
Quod decennis pro matricido.33.q.2.latorem.
Quod pro fornicatione religiosi,vel religiosę.27.q.1. deuotam.
Quod septennis imponitur pro ecclesiæ inuasione. 11.q.2.de viro.
Item pro incestu.30.q.4.si pater.
Item pro vxoricidio.33.q.2.admonere.
Item pro homicidio,adulterio,& periurio,sed differēter.22.q.1.prædicandum.
Quod quandoque periurantis pœnitentia sunt septē anni , quandoque tres, quandoque vnus , quandoque minus, secundum iuramenti differentiam. 22. q.5.qui compulsus.& tribus c.seq.
Quod ecclesia consueuit pro quolibet peccato mortali

tali septennem pœnitentiam iniungere, sed magis & minus aggrauare.33.q.2.hoc ipsum.

Quod ab hæreticis sacramenta recipientes diuersimode puniuntur.54.q.1.si quis dederit.

Quod pœnitentia rebaptizatorum diuersificatur, de conse.dist.4.qui bis.& c.eos quos.

Quod pœnitentia incendiariorum est quòd post damni restitutionem in terra sancta per vnum annum demorentur.23.q.vlt.pessimam.

Quod qualiter pœnitentia solemnis & publica est imponenda & assumenda.50.distinct.pœnitentes.& cap.seq.

Quod imponitur pro magnis criminibus.de poen. dist. 1.in actione.

Quod iuuenibus non est facilè imponenda. 50. distin. pœnitentes.

Item nec clericis, nisi prius à suis ordinibus degradatis.50 dist.confirmandum.& duobus c.seq.

Quod non debet iterari. 50.dist. si quis post remissionem.§.proxi.

Quod facientes eam non debent interim communicare, nisi in articulo mortis. 26.q.6.si quis.& tribus cap.seq.

Quod nō debet militiam secularem, vel pompā exercere.de pœ.dist.5.contrarium.50.dist.c.vlt.

Quod tales non possunt ad sacros ordines promoueri.50.dist.ex pœnitentibus. & quatuor c.seq. & cap. illud.& c.placuit.

Quod quandiu sunt in pœnitentia actu non possunt in curia seculari aliquem accusare.11.q.1.aliud.

Quod post pœnitentiam matrimonio possunt vti, & de licentia contrahere.33.qu.2.audiuimus. vsque ad finem quæstionis.

De Pœnitentia habes vbi agitur de Contritione, & vbi agitur de Confessione, & vbi agitur de satisfactione.

PENTECOSTE. Quòd Pentecoste in eadem lætitia & reuerentia est sicut festum Paschæ.76. dist.nosse.

Quod in vigilia Pentecostes diaconi propter aduentum Spiritus sancti dalmaticis debent vti, & flectamus genua, non debet dici.76.dist.de ieiunio.

Quod à Pascha vsq; ad Pentecostē si qui ieiunare voluerint, non sunt prohibendi.76.dist.post pascha.

PERCVSSIO. Quòd percussio est duplex, videlicet spiritualis & corporalis. Spiritualis quæ fit verbo. Corporalis quæ fit facto.45.dist.cum beatus.

Quod spiritualis percussio fit quando doctor in utili sermone conscientiam percutit infirmorum. 45. dist.c.vlt.

Quod corporalis percussio fit aut à Deo, aut ab homine.7.q.1.cum percussio.

Quod percutitur quis corporaliter diuino iudicio.6. dist.Anastasius.15.q.1.nec his.& c.seq.

Quod diuinæ percussioni percussio hominum non debet superaddi.7.q.1.cum percussio.

Quod percussio corporalis ab homine, qui præest ad correctionem est meritoria.45.dist. cum beatus.§. Salomon.& c.seq.

Nam qui emendat verbere in quem ei potestas datur, misericordiam facit.45.dist.& qui emendat.

Quod beatus Benedictus percutiendo corporaliter quendam monachum, sanauit spiritualiter.45.dist. cum beatus.§.Salomon.

Quod percussio ex odio, vel ira, mala est.45.dis. quid autem.

Quod prælati debent esse pastores, non percussores gregis.45.dist.c.1.

Quod prelati qui percussione non vitia corrigunt, sed timeri quærunt, culpantur.45.dist.duæ.§.proxi.

Quod episcopus nullum suis manibus, sed per alium debet percutere.86.distin.non liceat.& 5.quæst.5. illi qui.

Quod episcopus vel presbyter percussor debet deponi.1.quæst.7.si quis omnem.in fin.45.distin. duæ.§. ex his.

Quod minores clerici ab his qui prosunt, pro ipsorū excessibus possunt percuti.45.distin. cum beatus.§. Salomon.

Quod illud, qui te percusserit in dexteram maxillam, præbe ei & alteram, non ad literā intelligitur, quia nec Christus, nec Paulus apostolus hæc ad literam impleuerunt.23.q.1.paratus.

De hac materia habes vbi agitur de Disciplina, & vbi agitur de correctione, & vbi agitur de Flagellatione.

PEREGRINATIO. Quòd peregrinatio ad loca sanctorum non est contemnenda, quia à sanctis patribus est approbata.30.distin. si quis per superbiam.

Quod nulli religioso, vel clerico licet vouere peregrinationem, vel assumere sine licentia sui prelati.20. q.4.c.vlt.& §.seq.de conse.dist.5.non oportet.

Quod peregrini sanctorum, & præcipuè Apostolorū vbicunque sine pedagijs, & sine alijs nocumentis debent transire.23.quæst.5.si quis romipetas, & ca. illi qui.

Quod non est laudabile peregrinum fuisse Hierosolymis, sed ibi bene vixisse.12.q.2.§.Crates.

Quod peregrini clerici absq; formata in alia diœcesi non debent recipi.71.dist.c.vlt.

Quod transmarini, vel alij clerici peregrini non debent, nisi cum quinque sigillis episcoporum ad ordines recipi.98.dist.per totum.

Quod peregrini episcopi, vel presbyteri in via peregrinationum possunt occultè celebrare.7.qu.1.episcopi vel presbyteri.9.q.2.per totum.

Quod possunt tabernas ingredi.44.dist.clerici.

Item licet eis mutare habitum.21.q.4.episcopi.

Item licet eis excommunicatis in cibis communicare. 11.q.3.quoniam.

PERFECTIO. Quòd perfectio non admittit personalem rerum repetitionem. 13.q.1. per totum. 11. q.1.te quidem.

Quod omnes episcopi debent esse in statu perfectorum.14.quæst.1.episcopus.& §.sequen.12.quæst. 1. expedit.

Quod perfecti debent temporalia contemnere. 12.q. 1.clericis.

Item nil debent extra Christum quærere. 12. q.1.cui portio Deus est.

Item totaliter contemplationi intendere. 12.q.1.duo sunt.

Item iniurias patienter tolerare. 14. quæstio.1. quod debetur.

Quod perfectis nec mētiri, nec dicere falsum est permissum.22.q.2.ne quis.

Quod illi perfecti dicuntur in charitate, qui pro fratribus parati sunt mortem subire.de poen. dist.2.§. hæc quæ.in fi.

Quod perfecta non videntur quæ perfectionis ordine non complentur.7.q.1.nihil. Exemplum ibi de Missa per alium complenda.

PERIVRIVM. Quòd periurium est nequiter decipere credentem.22.q.2.c.1.

Item periurium est falsa iuratio ignoranter facta; hoc non est peccatum, vbi non temerè iuratur. 22.q.2. beatus.

Item periurium est falsa iuratio scienter facta, id est, actus firmandi mendacium iuramento, hoc semper est mortale.22.q.2.homines.

Item periurium est indiscretū iuramentum, licet non sit mortale.22.q.4.qui sacramento.25.distin.vnum orarium.§.aliàs.

Item periurium est transgressio iuramenti; hoc quandoque est peccatum, quandoque nullum. 22. qu.4. inter cætera.& c.seq.

Quod vbi tres comites, videlicet veritas, iustitia, & iudicium desunt, non est iuramentum, sed periurium. 22.q.2.animaduertendum.

Quod etiam si non iuretur super sacra, & iuratur in communi locutione, incurritur periurium. 22. q.1. habemus.

Quod minus malum est incurrere periurium, quàm noxia promissa adimplere.13.dist.duo. 22.quæst.4. vnusquisque.

Quod periurium sine deliberatione, vel iocosè, reputatur veniale peccatum. 25.dist. vnum orarium. §. quæ autem.

Quod pœna periurij est sicut homicidæ.22.qu.4.inter cætera.circa med.

Quod periurus est infamis, nec admittitur ad ordines sacros.6.q.1.infames.

Item non admittitur ad testimonium ferendum. 6. q.1.quicunque.22.q.5.si quis conuictus.

De periurio habes vbi agitur de Iuramento, & pœna periurij vbi agitur de Pœna.

PERMISSIO. Quòd est permissio prouidæ concessionis, vt matrimonij contractus causa vitandæ fornicationis.13.dist.nerui.& hęc ex toto facta excusat.

Item est permissio indifferentis actionis, quę non precipitur, nec prohibetur, vt dum vir fortis petit præmium.3.dist.omnis.

Item est permissio rationis, vt cùm permittitur minus malum & illicitum, ne committatur grauius.13.distin.nerui.

Item est permissio obligationis, vt cum vir permittit vxorem aliquo voto se adstringere, quod post de necessitate est implendum.33.q.5.manifestum.

PERMVTATIO. Quòd permutatio ecclesiarum vel monasteriorum potest fieri, sed non per seculares. 16.q.7.nemini.

Quod talis permutatio non debet fieri causa leuitatis, sed causa meliorandi.16.q.7.si quis vult.

Quod permutatio ecclesiarum non debet fieri sine consensu episcopi.16.q.7.si quis vult.

De hac materia habes vbi agitur de Mutatione.

PERSECVTIO. Quòd persecutio est duplex, videlicet carnalis, qua malus persequitur bonum: & spiritualis, qua bonus malum propter bonum persequitur. 23.quæst.4. qui secundum.6.quæst.1. quiescite.

Quod semper mali bonos persequuntur.3.quæstio.1. nulli dubium.

Quod persecutio fit inuidia cordis, detractione oris, & inflictione operis.6.q.1. sunt plurimi.§.verum. & 3.q.4.detractores.

Quod Deus permittit persequi bonos, vt excessus eorum ex hoc suffocentur.6.q.1.sunt plurimi.

Quod diabolus præcipuè prælatis persecutionem à subditis procurat, vt capite languescente facilius membra ruant.6.q.1.sunt plurimi.§.verum.

Quod persequi prælatum est persequi Christum, quia vicarius suus est.7.q.1.omnis.

Quod prælati exemplo Christi debent persecutores patienter tolerare.7.quæst.1.suggestum. & duobus cap.seq.

Quod prælatorū est duplex persecutio, vna exterior quæ respicit passionem, alia interior quæ respicit compassionem.7.q.1.aduersitas.ante med.

Quod exterior persecutio cū prælato infertur ratione personæ, est exemplo Christi fugienda, sed cum ratione gregis vel fidei est constanter subeunda. 7. q.1.aduersitas.

Quod prælatos iniustè persequentes sunt infames, & exilio relegantur.3.q.4.clericus.& c.seq.

Quod malos persequi propter correctiones eorum non est malum.23.q.4.ille porrò. vsque ad c.si non. §.breuiter.

Quod boni laudabiliter persequuntur malos, & mali damnabiliter bonos.23.q.4.si non.§.breuiter.

Quod Christus non est iniustè persecutus flagellando quos expulit de templo.23.q.4.ille.§.porrò.

Quod non est iniquitas, sed potius pietas, criminis esse persecutorem.23.q.5.non est iniquitatis. & c.si propterea.& c.non vos.

Quod hæreticos & alios infideles persequi non ratione zeli, sed ratione vindictæ vel rapinæ, non est sine crimine.23.quæst.4. remittuntur. & quæstio. 7. quicunque.

De hac materia habes vbi agitur de Aduersitate, & vbi agitur de Patientia.

PERSEVERANTIA. Quod perseuerantia bona est ex virtute patientiæ.7.q.1.suggestum.

Quod perseuerantia habenda est in bono proposito conseruando.16.q.1.vos autem.

Item mala præterita ne redeant solicitè cauendo. de pœ.dist.2.c.quærendum.post med.

Item tribulationem vsque ad finem sustinendo.7.q.1. suggestum.

Quod qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.7.quęst.1.suggestum.de pœniten.dist.2.non reuertebantur.

Quod illud quod voluntate fit perseuerat, quod necessitate, citò soluitur.de consecra.distinct.5. quidquid.

Quod retro post aratrum respicit, qui in incepto bono non perseuerat.de pœniten. distinct.2. pennata animalia.

Quod perseuerantia in bono est donum Dei. de pœn. dist.3.si quis.circa fi.

Quod multis Deus dat dilectionem sui, quibus non dat perseuerantiam.de pœ.dist.2.c.quærendum. in fi.& §.non autem.ante fi.

Quod incassum bonum agitur si ante vitæ terminum deseratur; quia & frustra velociter currit, qui prius quàm veniat ad metas, deficit.de pœ.dist.3.§.1.in fi. c.incassum.

PERSONA. Quòd persona vna tantùm est in Christo, licet diuersæ naturæ.15.distinct. canones. ante medium.

Quod Arius damnatus est, quia ponebat inæqualitatem in diuinis personis. 15. distinct. canones. ante medium.

Quod personarum acceptio non est apud Deum. 32. q.4.sicut.de conse.dist.4.nec quenquam.

Item nec debet esse apud homines, videlicet in prælatorum electione.63.dist.sacrorum.

Item in sententiæ executione.2.q.5 si quis presbyter; 11.q.3.summoperè.

Item in pœnitentiæ impositione.26.q.7.sacerdos.

Quod personarum trinitas semper est exprimenda in baptismo.de conse.dist.4.de trina.& 5.c.seq.

De

Quod in ciuili ecclesiastica diaconus,& superiores ad mittuntur,sed salarium nequeunt petere. 15.qu.2. obseruandum.11.q.1.experientiæ,& c.seq.

Quod monachi,vel claustrales nō nisi pro domo sua, & hoc de licentia abbatis sui possunt postulare. 16. q.1.monachi à monasterio,& c.placuit communi.

De hoc habes vbi ponitur Aduocatus.

Quod postulatio siue petitio fit de laico, vel alterius ecclesiæ clerico propter probitatem personæ. 61. distinct.Osius,& §.seq.& capitu. nullus inuitus. 71. distinct.priuatur.

Quod aliud est postulari,aliud eligi.61.dist.Osius.

Quod postulatur laicus,vel alterius diœcesis clericus, sed eligitur clericus nullus habens impedimentū. 61. dist.Osius.§.sed aliud est.

Quod postulatio fit simpliciter petitione, vel electione cum solemnitate decreti,omnium subscriptione roborata.61.dist.Osius.§.sed aliud est,& c.seq.

Quod laicus primo est postulandus, demum eligendus,sed clericus primò eligendus demum postulā dus.61.dist.Osius.§.sed aliud est.

Quod in postulatione omnium eligentium requiritur consensus.61.dist.episcopus dum.63.di. literas. 76.dist.dilectionis.

Quod postulatus,per suum prælatum debet concedi. 76.dist.dilectionis.7.q.1.episcopus de loco.

Quod vacante ecclesia capitulum non potest concedere postulatum.71.dist.fraternitatem.24. dist.c.2. 3.& 4.

Quod episcopus non potest compelli ad dandum clericum postulatum.85.dist.archidiaconum Florentinum,in fine.76. distinct. electionis.63. distinctione,literas.

Quod episcopus videtur posse compelli ad dandum clericum postulatum per superiorem.12.qu.1. omnis.in fin.

Quod postulatio non iuri,sed gratiæ innititur.63.dist. literas.

Quod postulatio vitiatur si postulantes diffidunt de iure suo,nisi sit iam superiori præsentata.28.dist.de Syracusanæ.

POTESTAS.Quòd potestas Dei præcedit omnium hominum potestatem.8.dist.quæ contra.

Quod potestas non est nisi à Deo siue iubente siue si nente.23.q.1.quid culpatur in bello.

Quod potestati Dei resistit, qui ordinationi Dei resistit.11.q.3.qui resistit.

Quod illud quis potest,quod de iure potest.2.q.1.nos in quemquam.22.q.2.faciat.

Quod aliud est iniusta potestate iustè vti, & aliud iusta iniustè vti.14.q.5.neque.in fin.

Quod meretur potestatem amittere qui sibi concessa abutitur potestate.11.q.3.priuilegium.

Quod potestas est duplex,videlicet pontificalis & regalis.96.dist.duo.23.q.5.principes.

Quod Christus actibus suis officia potestatis tam pōtificum,quàm Imperatorum discreuit.96.dist. cum ad verum.

Quod vtraque potestas se debet iuuare mutuo. 23. q. 5.principes.& quatuor c.seq.

Quod sicut antecedunt diuina humana, & cœlestia terrena, & spiritus carnem, sic antecedit pontificalis potestas regalem.10.dist.suscipitis.

Quod Imperator debet subesse potestati Papæ.96. di. si imperator,& c.sicut,vsque ad finem.

Quod potestas Papæ in concilijs excipitur, & statuta conciliorum sua potestate confirmantur.17.distin. per totum.

Quod potestas Imperialis [illegible]egia non est vituperā da.15.q.6.neque.

Quod personæ ecclesiasticæ ratione prędiorum tenētur potestatibus secularibus obedire.23. quæstio.8. conuenior, & capitu. tributum. Exemplum ibi de Christo.

Quod potestas secularis non habet ius in spiritualibus.23.q.8.tributum.

Quod cum præcipitur quod non licet, ibi potestas est contemnenda.11.q.5.qui resistit.

Quod alia est potestas officij,alia executionis. 24. qu. 1.miramur.§.proximo.

Quod suspensi habent potestatem, sed non executionem potestatis.1.qu.1 quod quidam.§. ex his, circa prin.24.q.1.miramur.§.proximo.

De potestate Imperatoris habes vbi agitur de Imperatoribus,& regibus,& principibus,& de potestate Episcopi,vbi agitur de episcopis, & sic de alijs vbi agitur de singulis.

PRAEBENDA. Quòd præbendæ in duabus ecclesiis vni non sunt dandæ.70.distin.sanctorum.89. dist.singula.

De hac materia habes vbi agitur de Beneficijs, & vbi agitur de officijs.

PRECARIAE. Quòd precariæ dicuntur quędam precationes vsusfructus,in recompensatione proprietatis.10.q.2.precariæ.12.q.2.precariæ.

Quod precarium vtendum conceditur quandiu patitur qui concessit.12.q.2.sæpè.

Quod precariæ de quinquennio in quinquennium debent renouari.10.q.2.precariæ.

Quod precariæ cum fiunt, sunt in scriptis redigendæ ne per retentionem diutinam præiudicium generetur.21.q.2.sæpè.

Quod precariæ irrationabiliter factæ, præcipuè ecclesiarum successori non præiudicant.10.quæstio.2. de precarijs.

Quod precariè possidentes præscribere non possunt. 16.q.3.clerici.& c.seq.

PRAECAVERE.Quòd præcauendum est futuris periculis.23.dist.in nomine.circa prin.51.di.designata.28.dist.de Syracusanæ.82.distin.proposuisti, circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Cautela.

PRÆCEPTVM.Quòd præceptum Dei omnibus præceptis anteferatur.8.dist.quæ contra.11.q.3. si is qui,& c.seq.

Quod decem generalia sunt præcepta Dei, quæ decalogus dicuntur.32.q.4.meretrices.

Vnde versus.

Idola sperne,Dei tibi non sit nomen inane,
Sabbata santifices , habes in honore parentes.
Non occisor eris: fur:mœchus:testis iniquus.
Non alij nuptam,nec rem cupias alienam.

Quod præceptum Dei facit licitum,vbi aliàs esset illicitum.14.q.5.dixit.

Quod an Deus non vult vt semper fiat id quod præcipit.22.q.1.non est.

Quod præcepta patientiæ non tam exhibitione corporis quàm præparatione cordis sunt retineda. 23. q.1.nisi.§.his ita.& c.paratus.

Item quod præcipitur imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri.14.q.2.c.vlt.

Quod preceptum papę propter obedientiam beati Petri, cuius successor est, diligenter est obseruandum.19.dist.in memoriam.

Quod iniustum præceptum superiorum non est implendum.14.q.3.si episcopus forte,& c.seq.

Quod præcepta etiam sanctorum prælatorum antequam impleantur sunt discutiēda, videlicet si sunt iusta,& licita,si non sunt contra Deum.50. distin.si quis præpostera.

Quod nec Papa vult impleatur quod per surreptionē præcipit.16.q.3.licet.

Quod qui iustis pręceptis nō obtemperat, debitor est pœnæ.14.quæstio.1.quisquis.50. distinct.si quis prę postera.

PRECES.Quod preces hominum Deus non semper exaudit.50.dist.si quis præpostera.

De hac materia habes vbi agitur de Oratione.

Quod preces,canonicæ disciplinę contrariæ,non sunt exaudiendæ.60.dist.miror.14.q.6.c.1.

Quod rescripta expressam debent habere conditionem hanc,si preces veritate nitantur.26.quæstio.2. rescripta.

Quod iudices sunt puniendi qui precum mendacia non arguunt. 25. quęstio.2. rescripta.vsque ad capi. vniuersa.

Quod vtrum per preces suas, vel aliorum possit quis sine simonia promoueri , habes vbi agitur de simonia.

De hac materia habes vbi agitur de Petitione .

PRÆCIPITATIO . Quòd pręcipitatio qualiter, & in quibus non sit bona , habes supra vbi ponitur Acceleratio.

PRÆCISVS. Quòd pręcisus de Christi corpore etiā si figuram membri teneat, vitę spiritum non habet.23.q.7.quemadmodum.

Quod de pręcisis an sacramenta conferre possint, habes.1.q.1.per totum.

De hac materia habes vbi agitur de Hæreticis,& Schismaticis.

PRÆDA. Quòd pręda secundum militarem disciplinam regibus est seruanda.23.q.5.dicat.

Quod propter prędam militare est peccatum. 23.q.1. militare.

Quod omnis illicita pręda,furti nomine in decalogo est prohibita cum dicitur non furaberis.32.q.4.meretrices.

Quod prædones peregrinorum & pauperum sunt excommunicandi.24.quæstio.3. si quis Romipetas,& duobus capitu.seq.

PRAEDESTINATIO. Quòd prædestinatio Dei semper in bono est. 23.q.4.Nabuchodonosor, ante med.

Quod prædestinatio ita est à Deo disposita, vt electi meritis,& precibus ad ipsam perueniant,ibid.

Quod nequaquā obtineri possunt, quæ prædestinata non fuerunt.23.q.4.obtineri.

Quod prædestinatio proprijs meritis, & sanctorum precibus adimpletur. 3.q.4.obtineri.

Quod prædestinatus,in quantum prædestinatus,non potest damnari,de pœn.dist.4. peccatum.§. verum, post med.

Quod licet nemo possit saluari nisi prædestinatus,omni tamen delinquenti adhibenda est correctio,sicut medicina adhibetur omni languenti, licet sciatur neminem vltra terminum à Deo præfixum victurum.23.q.4.Nabuchodonosor.

Quod prædestinatio multis est causa standi, sed nemini est causa labendi. 23. qu.4. Nabuchodonosor.§. item qui.

Quod non inducit necessitatem correctionis vel obdurationis,cum boni per gratiam corrigantur,mali libero arbitrio pereant. 23. q.4 Nabuchodonosor §.non ergo.

Quod licet prædestinatio Dei, vel præscientia falli non potest,non ideo omnia prædestinata necessariò eueniunt,sed quia bona absque eius gratia, & mala prętcr eius scientiam euenire non possunt.

Quod multi videntur prædestinati merito præsentis iustitię,non autem prædestinatione claritatis æternæ.de pœn.dist.4.§.hoc ergo.

PRÆDICATIO. Quòd prædicatio verbi Dei non est contemnenda.1.q.1.interrogo.

Quod non minus est reus qui prædicationem negligē ter audierit,quàm qui corpus Christi in terram cadere permiserit.

Quod ad prædicationem siue sit fidelis,siue infidelis, etiam est in ecclesia admittendus,de conf. di.1.episcopus nullum.

Quod contemptoribus,ne margaritæ spargantur ante porcos,est subtrahenda.43.dist.in mandatis.

Quod prædicationi præponenda est aliquando contēplatio,& aliquando postponenda. 8.q. 1.in scripturis.Exemplum ibi de Hieremia.

Quod sicut vtilius est habere prudentiores, quàm formosiores amicos,sic vtilior est sermo verior quàm disertior.38.dist.sedulò.

Quod prędicatio suscitat spiritualiter mortuos. 8.qu. 1.olim.

Quod prędicator debet esse in vita & scientia irreprehensibilis.8.q.1.oportet.26.dist.§.j.& §.ecce.38.distin.c.1.

Quod prædicator purus debet esse à peccato.50. dist. quid est hoc,& c.cum exaudiero.35.q.6.in fin.

Quod fructum Christi non suum debet intendere. 8. q.1.olim.& c.in scripturis.

Quod secundum capacitatem audientium,sermonē debet formare.8.q.1.oportet.

Quod nec propter Christi cultum ampliandum, nec propter aliud vlla debet mentiri ratione.22.quęst. 1.primum.

Quod prædicator debet esse actiuus & contemplatiuus & non de suo sensu, sed illa docere quę didicit in contemplatione.36.dist.si quis vult.

Quod nec propter æmulationem, vel detractionem aliorum à recta prædicationis intentione debet recedere.44.dist.si quis.

Quod prædicator ad vtilitatem populi prædicans cōsequitur à Deo vberiorem gratiam. 18. quæstio. 1. reuertimini.

Quod nullus laicus, vel religiosus absque papæ, vel episcopi licentia, nec mulier quantumcunque docta,& sancta sit, debent prædicare. 16. q. 1. adijcimus.23.dist.mulier.

Quod qui prædicatorem veritatis contristat,in Christum peccat. 11.q.4.quicumque contristauerit.

Quod vitiosi sermo non est contemnendus, quia sicut lixiuium per cinerem humidum fluens lauat,& non lauatur, sic bona doctrina per malum sacerdotem credentes à peccatis lauat.83.dist.§.vlt.

Quod infelix est prædicator qui alios illuminando ipse tenebrosus, & reprobus efficitur, de pœn. disti. 2.opponitur.

Quod prædicator bene dicendo & male viuēdo Deū instruit qualiter eum debeat condemnare.40. dist. multi.

Quod prædicatores qui ab auditoribus non intelligūtur,non audientium vtilitatem, sed suam ostentationem quærunt.43.dist.dispensatio.

Quod

quando scilicet alieni termini, vel officium vsurpantur.9.q.1.c.1.& q.2.nullus alterius, & quæst.3. si autem.

Item præsumptio diabolica cum bona ecclesiarum inuadunt.22.q.2.de viro.

Item præsumptio sacrilega, quando Deo dicata humanis vsibus applicantur.12.q.2.prædia.

Item præsumptio conspiratoria, quæ fit contra prælatos.12.q.1.si qui clericorum.

Item præsumptio perniciosa, cum serui fugitiui ad ordines, vel ad religionem recipiuntur.55.distin. generalis.

Item præsumptio nefanda, quãdo ecclesiæ officia propinquis minus dignis committuntur, vel ab illegitimis personis pertractantur. 89.dist. decenter, 16. q.1.placuit communi.

Item præsumptio ambitiosa est, quando minor præsumit exequi quod est superioris. 7.q.1. pontifices, & c.nihil contra.

Item præsumptio fastuosa est, cum prælati criminosi nolunt reprehendi.2.q.7.præsumunt.

Item est præsumptio deordinata, cum vltra statutum aliquid attentatur.10.quæst.3.inter cætera.21.q.4. episcopi.

Item præsumptio negligentiæ, quando prælatus subditos malos non coercet.2.q.7.sicut inquit.

Item præsumptio blasphemiæ, sicut cum canones sanctorum patrum violantur.25.q.1.violatores.

Quod præsumptio crudelitatis, hoc est prælatorum desæuientium in subditos. 19. quæstio.3. quia cognouimus.

Quod quantumcunque perfectus de suo statu non debet præsumere.6.q.1.imitare. Exemplum de apostolo Petro.

Quod Deus bonorum præsumptionem deprimit per aduersitatem.6.q.1.oues.§.ipsa.

Quod in dubia rebaptizatione non est temeritas præsumptionis, sed diligentia pietatis.de consec. dist.4. si nulla.

Quod præsumitur quis citius mori quanto senior est, 7.q.1.petisti.86.dist.tanta nequitia.

Quod præsumitur pro senectute, scilicet dignior probitas.59.dist.si officia.

Item in iustitia examinatio.86.dist.si quid verò.

Item præsumitur sapientia.84.dist.porrò.

Item morum grauitas.12.q.1.c.1.

Item sermo veracior.35.q.6.consanguineos.

Item eleemosyna dignior.35.dist non satis.

Quod quandoque præsumitur ex præsenti circa præteritum.34.q.2.cum per bellicam.

Item quandoque præsumitur ex præsenti circa præsens.6.q.1.qui crimen.

Item præsumitur ex præsenti circa futurum. 47.di. sicut hi.§.necesse.circa fi.

Quod quandoque præsumitur ex præterito circa præteritum. 28. distin. quia sunt. vbi præsumitur vxor diaconi non fuisse, quia virgo ad eum non peruenerat.

Item ex præterito circa præsens.87.dist.quicunque.

Item ex præterito circa futurum.23.q.5.si apud.

Item ex causa.23.q.8.occidit, vbi ponitur qualiter sancti patres ex causa meritoriè occiderunt.

Item ex persona.89.dist.decenter, vbi præsumitur de episcopo, quòd si res ecclesiæ consanguineis committit: quòd illis non ecclesiæ lucrum quærit.

Item ex loco.17.q.4.quisquis, i.vbi sacrilegium præsumitur ratione sacri loci.

Item ex tempore.1.q.1.constat, vbi ex breuitate temporis præsumitur color excusationis.

Item ex facti qualitate.12.q.5.bonæ rei.

Item ex dignitate.11.q.3.absit, vbi dicitur, quòd de sacerdotibus est bonum præsumendum.

Item ex taciturnitate.28.dis.diaconi, vbi dicitur, quod qui diaconatum recipit, etiam tacendo se ad castitatem adstringit.

PRÆVARICATIO. Quòd præuaricatio est vera crimina abscondere.2.quæst.3. si quem. §.notandum.

Item præuaricatio est votum castitatis, vel religionis postponere.20.q.1.puellæ.

Quod non est præuaricatio incauti, & temerarij iuramenti emendatio.22.q.4.diffinitio.

Quod præuaricatio fidei ad testimonium non admittitur.2.q.7.non potest.

PRIMAS. Quòd primas est maior archiepiscopo.99.dist.c.1.§.1.

Quod primatus officium sumptum est à gentilibus, ad quos oppressi qui ad Imperatoris aulam venire non poterant, tanquam ad primam iudiciariam potestatem confugiebant.99.distin.prouinciæ.& cap. sequen.

De Translatione habes vbi agitur de Patriarchis.

PRINCEPS. Quòd princeps secularis diuina ordinatione ad regendum populum instituitur. 8. q.1.si ergo.

Quod debet ecclesias & prælatos earum defendere, 63.dist. Valentinianus.in fi.23.q.5.principes.

Quod de electione episcopi, & aliorum prælatorum non debet se intromittere.63.dist.Hadrianus.

Quod princeps debet reuereri episcopos, quia principum colla debent submitti genibus sacerdotum. 63.dist.Valentinianus.96.dist.duo.in fi.

Item de bono statu ecclesiæ debet prouidere. 96.dist. boni.23.q.5.principes.& c.incestuosi.

Item debet intendere ad tuitionem viduarum, & pupillorum protectionem, & raptorum refrænatione. 23.q.5.administratores.

Quod leges principum non possunt infringere statuta pontificum.10.dist.per totum.

Item iudicantur, & excommunicantur ab episcopis, 96.dist.duo.& duobus c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Imperatoribus, & de Potestate, & de Regibus.

PRINCIPIVM. Quòd principium malum difficiliter bonum finem consequitur, quia difficile est vt bono peragantur exitu, quæ malo inchoata sunt principio.1.q.1.principatus.& duobus c.seq.

De hac materia habes vbi agitur de Exitu.

PRIVILEGIVM. Quòd priuilegium dictum est eo quòd in priuato feratur.3.dist.priuilegia.

Quod priuilegia sunt leges priuatorum.

Quod priuilegium speciale derogat generali. 25.q.1. c.vlt.circa fin.

Quod priuilegium quandoque conceditur vni prouinciæ.35.q.3.quædam lex.§.quod scripsi.

Item conceditur vni ecclesiæ.16.q.1.hinc est.

Item quandoque vni personæ.7.q.1.petisti.

Quod personale priuilegium ad alium non extenditur.7.q.1.petisti, post med.

Quod priuilegium sigillatim concessum omnibus nõ conuenit.16.q.1.hinc est.

Quod priuilegia paucorum non faciunt legem communem.25.q.1.c.vlt.post med.

Quod semper cum pallio conceditur priuilegium speciale.100.dist.rationis.

Quod priuilegia concessa per superiores, per inferiores non possunt, nec debent infringi.9.q.3. conquestus.12.q.2.vulteranæ.25.q.2.priuilegia.

Quod ecclesia Romana aliarum ecclesiarum priuilegia debet conseruare.25.q.2.per totum.

Quod an posteriora priuilegia derogent prioribus. 25.q.vlt.priuilegia.& sex c.seq.

Quod Romana ecclesia potest alijs concessa, vel mutare, vel penitus reuocare.25.quæst.vlt.postea quã. §.his ita.

Vtrum priuilegium valeat contra statuta patrum, & dicta sanctorum.25.q.1.per totum.& q.2. postea.§. his ita.

Quod qui allegat priuilegium, debet monstrare quod allegat.100.dist.contra morem.

Quod priuilegium meretur amittere, qui concessa abutitur potestate.11.q.3.priuilegium.25.q.vlt.postea quàm.§.his ita.

Quod priuatur quis priuilegio propter scandalum. 3. q.6.hæc quippe.

Item propter fauorem alterius loci, vel personæ.22. dist.renouantes.

Item propter atrocitatem criminis.25.qu.2.ita nos.9. q.3.conquestus.

Item propter renuciationem expressam.7.q.1.quàm periculosam.

Quod abutitur quis priuilegij potestate multipliciter videlicet.quãdo quis superior inferiorem totaliter inuitum compellit ad dignitatem.74.dist.vbi.

Item qui eam exercent non ad subditorum vtilitatẽ, sed ad suam voluntatem.11.q.3.priuilegium.

Item qui eam non habet, sed assumit propria temeritate.25.q.2.postea.§.his ita.in fi.& c.seq.

PROBATIO. Quòd probatio est duplex, videlicet diuina & humana.26.q.5.nec mirum. ante medium & post.

Quod Deus permittit mala, vt boni, qui vident probentur vtrum verè ipsum diligant.26.qu.5. nec mirum.ante fin.& in fin.

Quod aduersitas, quæ bonis viris obijcitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis. 7.qu.1.aduersitas.

Quod mortem probatur infligere, qui hanc cum possit non excludit.83.dist.§.1.

Quod in humanis iudicijs onus probationis reo non incumbit.6.q.5.quod autem.

Quod si reus laborat infamia, & si non potest probari propter scandalum, tenetur se purgare. 6. quæst. 5. §.sit.

Quod accusatus non negationem, sed exceptionem probare debet.6.quæst.5. quod autem. §. item accusatus.

Quod probatur crimen siue aliud factum multipliciter, videlicet per confessionem.15.q.5.presbyter.

Item per rei euidẽtiam, vt cum quis in crimine deprehenditur & comprobatur, vt 50.dist. si quis diaconus.81.dist.si quis clericus.& c.presbyter.

Item cum quid ita notorium est, vt nulla possit tergiuersatione celari 2.quęst.1.de manifesta, & duob. cap.seq.

Item per famam.4.q.3.placuit.§.item in criminali.

Item per præscriptionem.18.dist.peruenit.& 44.dist. multis.

Item per iuramentum.16.q.3.dilectio.

Item per instrumentum.16.q.3.placuit.§.potest.

Quod per vnum testem nihil probatur, nisi cum miraculo.4.qu.3.in fin.§.sed obijcitur. Exemplo ibi de sancto Bricio.

Quod proponens calumniam, & non probans punitur.5.q.6.quia iusta.& c.seq.

Quod probationis tempus, & religionis habes vbi agitur de professione, & vbi agitur de monachis.

De hac materia habes vbi agitur de Testibus.

PROCVRATIO. Quòd procuratio episcopi, vel archidiaconi tempore visitationis non debet esse grauis, sed modesta. 10.q.3.cauendum. & duobus c.seq.

Quod procuratio non debet fieri nisi vno die, & hoc cum moderata societate.13.q.vlt.inter.

Quod si episcopus vel archidiaconus non visitat nomine procurationis nil debet exigere. 10. quæst.1. relata.

PROCVRATOR. Quòd procurator dicitur defensor ecclesiæ.1.q.3.Saluator.circa med.

Quod infamis non possit esse procurator.3.quæstio.7. infames.

Quod in capitali siue in criminali causa non per procuratorem, sed per se agendum est.2.qu.6.si quis in quacunque.§.cum autem.& c.si quando.

De hac materia habes vbi agitur de Aduocatis.

PRODITIO. Quòd proditio ad mortem maius peccatum est homicidio. de pœn. distin.1. periculosè.

Quod qui veritatem non defendit vel pronuntiat, proditor est veritatis.11.q.3.noli timere.

Quod qui nulli cognitum peccatum publicat, nõ correptor, sed proditor est.2.q.1.si peccauerit.

Quod qui hominem prodit, ipsum interficit, de pœn. dist.1.periculosè.

Quod clericus proditionibus vacans degradatur. 46. dist.clericus.

PROFESSIO. Quòd professio religionis facta infra annos discretionis non tenet.20.q.1. cap.1. & §.sequen.

Quod professio regularis fit per scripturam, vel per aliquod signum subscriptum.19.quæst.2.ca.vlt.27. q.1.omnes.

Quod nemo debet recipi ante annum probationis ad professionem. 27.quæst. 2. Gonsaldus. 19.quæst.3. monasterijs.

Quod laicus incognitus ante professionem probari debet per triennium, ne forte sit seruus, vel ratiocinijs obligatus.17.q.2.si quis incognitus.53.distin. legem.

Quod clericus incognitus probari debet per bienniũ. 19.q.3.monasterijs.

Quod noti, est tempus probationis annus, vt 17.qu.2. Gonsaldus.& 20.q.2.puella.

Quod regularis semper, & vbique, professionis vestibus debet vti.20.q.1.c.vlt.27.q.1.omnes.

Quod religiosus si ordinatur sub titulo monasterij, etiam si aliter non est professus, hoc facto tanquã professus illi monasterio perpetuo obligatur. 70. dist.sanctorum.

PROHIBITIO. Quòd prohibitio Dei est diligentius seruanda quàm hominum.10.dist.lege.

Quod prohibitio prælati si propter necessitatem rumpitur, non culpatur.11.q.3.antecessor.& c.seq.

Quod illud quod non est prohibitum, videtur esse cõcessum.30.q.3.post vxoris.

Quod non omne quod non prohibetur conceditur, 30.q.4.quod autem.

Quod illud officium non est prohibitum, pro quo licet accipere salarium.23.q.1.militare.

Quod prohibetur simpliciter bonum propter multa, videlicet propter lapsus cautelam.27.q.2.sunt qui. Nota ibi de matrimonio, & de religione.

Item propter vitandam iactantiam. 21.dist. denique, vbi prohibetur sacerdos benedicere episcopo præsente.

Item propter mali occasionem, sicut frequenter iurare

QVADRAGESIMA. Quòd quadragesima est decima dierum totius anni: nam qui vnũ diem, vel plures frangit, decimam dierum nõ exsoluit, de consi.dist.5.quadragesima.

Quod excepta causa necessitatis est ab omnibus seruanda, de consi.dist.3.non liceat, & duobus c.seq.

Quòd quadragesimam abstinentiæ benè celebramus, cum benè viuimus. de consi.dist.5.ieiunium.

Quod in quadragesima sicut à cibis ita & ab alijs nociuis animæ est abstinendum.4.dist.denique.

Quod clerici in obseruatione eius laicos debent præcedere.4.dist.statuimus.

Quod non solùm à carnibus, sed etiam à caseo, & ouis est in ea abstinendum.4.dist.denique.

Quod sumptuosiora cibaria quàm carnium in quadragesima non sunt præparanda. 4. distinct. denique, in fin.

Quod in quadragesima nisi dictis vesperis non est comedendum, de conse.dist.1.solent.

Quod nuptiæ conuiuia non sunt in ea exercẽda. 33. q.4.nec vxorem, & tribus c.præcedentibus.

Quod in capite quadragesimæ pœnitentes se debent episcopo presentare.50.di.in capite.

Quod quatuor tempora quomodo olim seruabantur & quomodo nunc, habes vbi agitur de ieiunio, & de Missa.

QVÆSTIO. Quòd quæstio criminalis præiudicat ciuili.3.q.9.non est credendum.

Item criminalis quæstio aliquando præiudicat ciuili, & etiam criminali.

Item vbi est perplexa questio de sacra scriptura ad sãctorum scripta, vel ad plurium seniorum responsum recurrendum est.20.dist.de quibus.

Quod facilius inuenitur quod à pluribus senioribus quæritur.

QVAESTVS. Quòd quæstus est duplex, videlicet honestus, & turpis, de pœ.dist.1.qualitas.

Quod prelati quæstum pietatem putant, qui pro structuris ecclesiarum lucris illicitis vacant. 16. q.7. & hoc diximus.

Quod promotio ad ordines principaliter non debet intendi propter quæstum.74.dist.consuluit.

Quod illi sunt sua quærentes, qui non Deum propter Deum, sed propter temporalia quærunt.8.q.1.sunt in ecclesia.

QVIES. Quòd quies, oratio, & labor manuum debet esse in monasterio.16.q.1.de præsentium.

Quod prælatis quies contemplationis corde est appetenda, & tamen pro lucro animarum quãdoque postponenda. 8.q.1.in scripturis.

QVINQVAGESIMA. Quòd quinquagesima pars census ecclesiæ potest dari episcopo pro monasterij constructione, & cẽtesima pro ecclesia. 12. q.1.bone.

Quod sacerdotes, & clerici ante quadragesimam à quinquagesima ieiunium debent inchoare. 4. disti. denique.

Quod à quinquagesima vsque ad octauas pasche causæ non sunt audiendæ.15.q.4.placita.

RATIO. Quòd ratio sana exemplis est anteponẽda.9.dist.sana.

Quod rationem prælati tutius reddent de misericordia quàm de credulitate.26.q.vlt.alligant.

Quod illud quod caret ratione, necesse est extirpare. 63.dist.chorepiscopi.

Item quod ratione constat lex est.1. distinct. consuetudo.

Quod ea quæ carent ratione de factis suis non reddent rationem.15.q.1.firmissimè.§.ex eo.

Quod homo qui rationalis est, de factis suis reddet Deo rationem.

Item de omni verbo otioso.22.q.vlt.quoties.

Item de negligenter commissis.23. q.4. quandoque.

Quod à principibus secularibus, & prælatis ecclesiasticis grauis à Deo exigitur ratio. 23. quæstio. 5. principes.

Quod inferiores superioribus de cura commissa tenentur reddere rationem.16.q.2.sanè.

RADIX. Quòd radix arboris sicut vigorem dat multis ramis, sic ecclesia in beato Petro fundata ceteris apostolis, & alijs prælatis virtutem administrat spiritualem.24.q. 1.loquitur.23.quę.5.ipsa pietas. post medium.

Qu[illegible]d radix omnium malorum est auaritia.47.dist.bonor[illegible]m.

Quod sic[illegible]t radix omnium malorum est cupiditas, sic radix om[illegible]nium bonorum est charitas, & simul ambæ esse no[illegible] possunt.de pœn. disti.2. §. ex præmissis.

Quod nisi vna [illegible]radix euulsa fuerit, alia plantari non potest, quia fr[illegible]strà ramus inciditur, si radix non euellatur.

RAPINA. Quòd r[illegible]pina dupliciter dicitur fieri, vel quando res rapitur, [illegible] vel quando vsus rei violenter eripitur.36.q.1.c.vl.ci[illegible] ca, fin.§.ex hac.

Quod rapinam non perm[illegible]isit qui furtum prohibuit. 14.q.5.pœnale.

Quod rapina prohibetur.14.quæst.5.pœnale.

Quod raptor propriè dicitur qui violenter, & publicè tulit aliena.

Quod raptor est vsurarum fœnerator.14.qu.4.si quis vsuram.

Item raptor dicitur inuentarum rerum detentor. 14. q.5.si quid, & c.seq.

Item raptor est prælatus rerum ecclesiasticarum dilapidator.11.q.2.si quis episcopus.

Quod raptor dicitur qui vltra sibi necessaria retinere probatur.42.dist.hospitalem.47.dist.sicut hi.

Item raptor dicitur famæ alterius deprauator. 6. q.1. deteriores.

Quod raptor magis delinquit quam fur. 14.quæst. 5. pœnale.

Quod raptores sunt infames. 3.q. 4.cõsanguineorum. & q.5.constituimus.

RAPTVS. Quòd raptus dicitur vbi puella de cuius nuptijs nil ante constiterat, violenter abducitur. 27.q.vlt.lex illa.

Item raptus est illicitus coitus à rapiendo, id est, corrumpendo dictus. 27. quæstio. vlt. raptus, & 36. quæst.1.cap.1.

Item raptum committit qui florem virginitatis puellę violenter eripit. 36.quæstio. 1. de raptoribus. §. seq, in fin.

Quod an raptum committat qui fœminam promissionibus abducit.36.q.1.per totum.

Quod an raptor raptam potest ducere vxorem. 36.q. 2.eos qui.

Quod si raptor cum rapta ad ecclesiam confugerit, ab ipsa debet tueri.36.q.1.lex.

Quod raptor publica penitentia punitur.27. quæstio. 2.raptor.

Quod si rapta non redditur excommunicatur. 27.q. 2. Agathosa.26.q.2.per totum.

RARITAS. Quòd raritas facit pretiositatem.59.di. si officia, in fin.93.dist.legimus.

Quod rarum dicitur omne quod magnum est. 2. q.7. in sancta.

Quod omne quod est rarum plus appetitur. 93. disti. legimus. post medium, exemplum ibi de pulegio quod apud Indos carus est pipere.

RATIHABITIO. Quòd ratihabitio confirmat malè possessa. 16. qu. 1.quoniam quidquid. 16. qu. 3. placuit.§.potest etiam.3.q.6.hæc quippe.

RECESSVS. Quòd recessus bonorum à malis mente semper debet esse, licet quandoque non fiat corpore.23.q.4.tolerandi, & octo c.seq.

Quod quando prælatus debet recedere à malis subditis, & quando non, habes. 7.q.1.aduersitas.

De hac materia habes vbi agitur de Exitu.

RECIDIVATIO. Quòd recidiuatio est de bono redire ad malum, de pẹn. distinct.2.per totum, & dist. 3.per totum.

Quod post bonum castitatis, vel religionis recidiuare est sacrilegium committere.28 dist.de his.

Quod recidiuare post votum castitatis est incestum committere.27.dist.virgines.

Quod recidiuans comparatur illi qui manum mittit ad aratrum & retro aspicit, de pœ. distinct.2. quærendum.

Quod an aliquis verè pẹnituit, & recidiuauit, de pẹ. dist.2.& 13.per totum.

Quod an recidiuanti post pẹnitentiam iterato sit pẹnitentia iniungenda. de pœniten.dist.3. sceleratior. §.his auctoritatibus.

RECONCILIATIO. Quòd reconciliatio est ad primum statum restitutio.2.q.1.notum sit.

Quod reconciliatio solemnis in scriptis fieri debet. 2. q.1 legum.1.q.7.si qui voluerint.

Quod episcopi officium est reconciliare pœnitentes. 26.q.6.c.1.& c.qui recedunt, & c.seq.

Quod excepta vltima necessitate presbyter non debet reconciliare solemniter pœnitentes, sed episcopus.26.q.6.c.vlt.

Quod quem episcopus excommunicat, presbyter sine consensu episcopi reconciliare non potest.26.quæstio. 6. ministrare, §. proxi. & omnibus capitu. seq. vsque ad fin.

De forma solemniter excommunicati habes.11.q.vlt. debent & duobus c.seq.

Quod perseuerans in malitia reconciliari non debet. 4.q.2.legatur.& c.damnationis.

Quod in extrema necessitate nulli pœnitenti reconciliatio est deneganda.26.q.6.his.& c.seq.

Quod ecclesiæ per sanguinem, vel fornicationem pollutæ sunt reconciliandæ. de consec. dist. 1. si motũ. c.seq.

De forma reconciliationis coniugum habes 35.q.6.cap.vlt.

RECONVENTIO. Quòd reconuentio inhibetur accusato, in pari crimine priusquam se de crimine quo accusatus est, exuerit.3. q. 11. neganda. & capitu.se.

Quod secundum canones condemnatus de crimine, amodo non potest conuenire necessuum, nec extraneum.6.q.1.qui crimen.

Quod maiori crimine potest accusatus reconuenire, puta accusatus de fornicatione potest de homicidio vel simonia reconuenire.3.q.11.non est. §. hoc autem. vbi ponitur modus reconuentionis inter ciuilem, & criminalem quæstionem.

REDEMPTIO. Quòd Christi passio fuit redemptio viuorum, & mortuorum. de conse. distinctione 2. semel.

Quod pro opera misericordiæ peccata propria rediMuntur.89.dist.est probanda.

Quod multa sunt alia bona, quibus possunt homines peccata redimere, de pœn.distinct. 1. medicina, in prin.

Quod captiuos, & oppressos tenemur redimere.86. dist.non satis.in fi.

Quod etiam ornatus ecclesiarum redemptio est captiuorum.12.q.2.aurum.

Quod vasa ecclesiæ, & res propriè spectant ad redemptionem captiuorum.12.q.2.apostolicos.86.distin. pulchra.

REDDERE. Quòd reddenda non sunt mala pro bonis.23.q.3.differentiæ.

Quod debemus reddere pro malis bona.23.q. sex differentiæ.

Quod reddenda est Deo ratio.15.quæst.1.firmissimè. §.ex eo.

Quod serui sine consensu domini clerici vel monachi facti, reddendi sunt.54.dist.generalis.

Quod pro rebus Deo consecratis, licet fuerint alienatę, non illæ sed aliæ redduntur.14.quæstio.6.comperimus.

Quod ecclesiæ ablata, reddi debent, & ipsa sine augmento debet recipere.22.q.2.[illegible]ternitas.

Quod quandoque simpliciter, quandoque in quadruplum, quandoque in amplius ablata redduntur.12. q.2.in antiqui.& tribus c.seq.

Quod res ecclesiæ propter delictum episcopi ablatę, reddendæ sunt.16.q.6.si episcopum.

Quod ecclesia potissimè debet reddere aliena, quia nihil perire credimus ecclesiasticis vtilitatibus si ea quæ sunt aliena reddantur.54.dist.generalis.

Quod non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Quod fingitur pẹnitentia vbi cum possit non redditur alienum.14.q.6.si res.

Quod qui rem ecclesiæ precariè possidet, si non reddit eam, repetitur, & anathema incurrit. 12. qu.2. apostolicos.

Quod qui inuentam rem non reddit, fur, & raptor existit.14.q.5.si quid.

Quod commune ciuitatis tenetur cogere ciuem ad reddendum aliena.23.q.2.dominus noster.

Quod non habens vnde reddat, non tenetur. 14. quæ. 6.si res.

Quod qui non est reddendo, maior pro culpa imponenda est ei corporalis afflictio.14.q.6.c.1.

Quod particeps est criminis qui fouet aliena non reddentem.14.q.6.c.1.

De hac materia habes vbi agitur de Restitutione.

REDIRE. Quòd pœnitens non debet redire ad peccatum, sicut & canis ad vomitum, & sus ad luti volutabrum, de pœn.dis.3.irrisor est.

An peccata dimissa redeant propter peccatum, aut non. de pẹn.dist.3.ferè per totum.

REGENERATIO. Quòd regeneratio est duplex, videlicet carnalis per quam peccatum originale contrahitur, & spiritualis, per quam non solùm originale, verum etiam voluntarium peccatum deletur, de conse.dist.3.regenerante.

De hac materia habes vbi agitur de Generatione.

REGIMEN. Quòd in creaturis sine regimine, recta non potest consistere administratio. 89. distin. ad hoc.

Quod cœlestis militia, in qua angelis archangeli præsunt, nobis etiam exemplificat, quod nulla alia vniuersitas sine regimine potest consistere.

Quod etiam bruta animalia sub regimine viuunt. 7. q.1.in apibus.

Quod etiam omnis ordo ecclesiasticus suis innititur rectoribus, sicut apibus & gruibus vnus rector est. 7.q.1.in apibus.

Quod qui non sunt alicuius regiminis, sunt acephali.93.dist.nulla.18.q.2.abbatibus.

Quod non solùm necessarium est regimen episcopo regenti plebem suam, vel etiam pauperi regenti domum suam, sed diuiti regenti gentem suam, & regi regenti gentem suam.23.q.4.duo.

Quod

iusta quando primo fit in se, & postea exercetur in alium.3.quæstio.7.qui fine,& capitu. iudicet. capit. & postulatus.
Quod est reprehensio auctoritatis, quæ solum maioribus conuenit, & hæc debet fieri cum beneuolentia.45.dist.licet 86.dist.quando.
Item est reprehensio zeli, quæ minoribus conceditur in maiores, & hæc debet fieri cum reuerentia. 21. dist.nolite.2.q.7.si quis super his.§.proximo.
Item est reprehensio temeraria, quæ vergit ad infamiam,& hæc nec prælato ad subditum, nec subdito ad prelatum conceditur.21.dist.nolite.2.qu.7.plerumque,& c.quæritur.

De hac materia habes vbi agitur de Accusatione, & corruptione.

REPVLSIO. An repellere vim sit peccatum.23.qu. 1.§.1.
Quod perfectus debet patienter iniuriã sustinere, ab his quos optat bonos esse.23.qu.1.paratus.11.qu.3. ita sæpè.
Quod perfectis licet iniuriam verbis, & non verberibus repellere.23.quæstio.1.paratus. Exemplum ibi de Christo.
Quod qualiter cuilibet licet iniuriam repellere, & qualiter non,habes.23.q.3.sex differentiæ.§.sed.

De hac materia habes vbi agitur de Patientia,de Tolerantia, & de Inuidia.

RESCRIPTVM. Quòd rescriptum principis quamuis præcipiat reprehensibile, dummodo non fiat cõtra fidem recipiendum.100.dist.contra morem.19. dist.in memoriam.
Quod rescriptum apostolicum contra euangelium,& contra apostolos admittitur.25.qu.1.sunt quidam, c.seq.
Quod rescriptum contra ius cõmune factum, ab omnibus est refutandum.25.q.2.rescripta.
Quod rescriptum posterius arctat eos, quibus dirigitur.16.dist.in memoriam.
Quod in arduis non scripta, sed ipsa originalia manu principis subscripta debent monstrari. 15.q.2. sancimus.
Quod rescripta personalia sine die,& consule facta carent auctoritate.25.q.2.§.si qua.
Quod rescriptum cassatur si à curia non emanauit. 19.dist.in memoriam.
Item cassatur si tacita veritate fuit impetratum. 25.q. 2.dicenti.
Item cassatur si nõ fuerit honestum, iustum, possibile, tempori & loco conueniens.4.disti. erit autem lex.
Item cassatur si non habet subscriptionem petitionis. 81.dist.Maximianus.
Item si exprefsè non continet in se, si preces veritate nitantur.25.q.2.§.vniuersa.
Item si non expresse continet nomen eius,qui vult cõuenire.2.q.8.quisquis.§.vlt.
Item si obscurum fuerit,ita vt plenè intelligi non possit.4.dist.erit autem.

Da hac materia habes vbi agitur de scriptura.

RESIDENTIA.Quòd episcopi qui curam gregis debent gerere,præcipuè debent residere.7.qu.1.pontifices.
Quod nõ licet beneficiato vltra tres hebdomadas ab esse.7.q.1.si quis in clero.
Quod propter negotia ecclesiæ, vel propter ægritudinem de residentia quilibet excusatur. 7. quæst.1. præsentium.
Quod in ecclesia sine legitima causa non tendenti,iuste alter substituitur.7.q.1.præsentium.
RESISTENTIA.Quòd posse resistere peruersis, & non facere,est ipsis consentire.23. quæstio.3. qui potest.
Quod rusticitas sancta quantum ex vitę merito ecclesiam Dei ædificat, tantum nocet si destruentibus non resistit.2.q.7.sancta quippè.
Quod resistere malis manu armata,maximè perfectis sit peccatum.23.q.3.per totum.
Quod de prælatorum prouisione principes seculi per secutoribus pauperum debent resistere.23.qu.3.ab Imperatoribus,& c.Maximianus.
Quod cum dicitur resistere malo, non mali coërtio, sed propriæ vindictæ executio prohibetur.23.qu.5. de occidendis.

De hac materia habes vbi agitur de Patientia,& vbi agitur de Iniuria,& vbi agitur de Tolerantia.

RESPONDERE. Quòd bonum est quandocunque respondere auditoribus, ne æstiment nos responsionis penuria declinare certamen.43. dist.in mandatis,& tribus c.seq.
Quod propter hoc nemo debet respondere,vt plus videatur scire quàm sciat,quia esset iactantia.44.dist. dispensatio.§.pariter.
Quod garrulos & procuratores prudentia est responsionibus eludere.14.dist.in mandatis.
RESTITVTIO.Quòd restitutio in integrum est quãdo quis honoribus, & ordinibus & cęteris restituitur.2.q.3.c.vlt.in fin.
Item cum princeps integrum restituit, infamiam tollit.3.q.3.c.vl.in fin.
Quod ante litis ingressum spoliatus est in integrum restituendus.2.q.2.per totum.
Quod etiam prædo est ante iudicium restituendus.3. q.1.Deus.
Quod antequam in causa iudicij procedatur mulier est primo restituenda.33.q.2.siue de coniugij.
Quod sex mensium dantur inducię restitutis antequã respondeant.3.q.2.eiectis.
Quod restitutio rerum quandoque fit in simplum.14. q.5.non sanè.
Idem quandoque in duplum.89.distinct.decenter.12. quæstio.2.
Item quandoque in quadruplum.12.qu.2. cum deuotissimam.
Item quandoque in nouem partibus. 17. quæstio.4. quisquis.
Item quandoque in decuplum.12.q.2.in legibus.
Quod non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.14.q.6.si res.
Quod non verè pœnitet qui ablata non restituit cum potest.24.q.6.si res.25.q.9.pessimam.
Quod non est super restitutione molestandus, cui nõ est vnde soluat.14.q.6.si res.
Quod qui rem alienam Deo consecrat, non rem sed æstimationem restituat.14.q.vl.comperimus.
Quod de restitutione lapsorum habes.50.dist.ferè per totum.Et in hoc opere vbi agitur de Lapsis.
Quod in restitutione lapsorum consideranda est quãtitas criminis vtrum sit enorme,vel mediocre, quia quantò minus tantò facilius restituitur.50.distinct. quia sanctitas.
Item qualitas criminis,vtrum,scilicet sit publicum vel occultum, nam publicatio multis impedit restitutionem.50.dist.sacerdos si,& c.seq.
Item modus redeundi,scilicet vtrum sit conuictus,vel sponte confessus,nam mitius agitur cum sponte cõfessis.50.dist.si quis præpostera.
Item modus satisfactionis, an scilicet sit verus vel fictus,nam verè contritis facilius parcitur.50.distin. bene.
Quod restituitur quis vt possit ad omnia promoueri. 50.dist. considerandum, vbi agitur quomodo Petrus apostolus post negationem restitutus fuit.
Item restituitur quis vt maneat tantum in susceptis, vt reuertentes ab hęreticorum errore.1.quæstio.7. saluberrimum.
Item restituitur quis vt tantum ministret in minoribus,vt scienter simoniaci.1.q.5.c.1.
Item restituitur quis vt laicam tantum habeat communionem,vt doctor & auctor hæreticorum. 1.qu. 7.cap.1.
RESVRRECTIO.Quòd ecclesia gaudium resurrectionis insinuet à pascha vsque ad pentecoste non ieiunat.30.dist.si quis presbyter.76.distin. scire debet.
Quod olim baptismus ideò tẽpore resurrectionis fiebat, vt sicut Christus resurrexit à mortuis, sic nos in nouitate vitæ ambulemus,de cons.distinct.4.pro priè.
REVERENTIA. Quòd reuerentia alicui exhibetur ratione dignitatis, vel superioris potestatis. 16. q.2.visis.
Quod inutili prælato quandiu sustinetur, reuerentia est exhibenda.16.q.6.si fortassis.
Quod subditi debent prælatos reuereri cum affectu dilectionis.97.dist.esto.2.q.5.habet.
Item ipsis obediendo.93.dist.§.1.& c. seq.2.q. 7.sacerdotes.
Item ipsis obsequendo.95.dist.non oportet.
Item eorum officium temerariè non vsurpando. 95. dist.presbyter.
Item eorum statuta seruando.7.q.1.quis.
Item eos temerariè non arguendo,vel iudicando.21. dist.nolite.
Item defectus eorũ non reuelando, sed potius cooperiendo.96.dist.in scripturis.
REVELATIO. Quòd reuelatio diuina instruit in agendis.8.q.1.si ergo.
Item reuelatio diuina dirigit in scripturis. 9. distinct. noli.
Quod confessio peccati occulti nulli penitus est reuelanda.2.q.1.si peccauerit.
Quod fraudulentus est qui reuelat arcana.5.q.5. qui ambulat.

De reuelatione diuina habes vbi agitur de Inspiratione.

RIGOR.Quòd ex consideratione temporum & ętatum,rigor canonum quandoque temperatur.14.di. sicut quædam.
Item vbi strages multorum timetur,detrahendum est rigori. 50. di.vt constitueretur.1.q.7.quoties à populis.
Quod multi canones constituti sunt in rigorem disciplinę.50.dist.vt constitueretur.
ROGATIO. Quòd rogationum tres dies ieiunandi sunt & seruandi.de conse.dist.3.pronuntiandum, & c.rogationes.
Quod tribus diebus rogationum serui & ancillæ ab opere seruili debent esse liberi.de conse. dist.3. rogationes.
Quod in triduo rogationum, quadragesimali cibo est vtendum.
ROMA.Quòd roma caput & principatum obtinet nationum.2.q.7.beati.
Quod iura Romanorum alijs gentibus nõ conueniũt. 1.dist.ius Quiritum.
Quod qui Romanam ecclesiam annihilat,ipse se hæreticum insinuat.22.dist.omnes.
Quod Romana ecclesia est principium omnium ecclesiarum.21.dist.quamuis.

De Ecclesia Romana habes vbi agitur de Papa,& vbi agitur de Sedibus.

SABBATVM. Quòd die sabbati non est festiuandum,ne Iudaizare videamur, de conse.disti. 3. peruenit.
Quod antichristus ideò faciet sabbatum & diem dominicum obseruari, vt per obseruationem sabbati Iudęos,& propter obseruationem dominicę Christianos sibi attrahat.de conse.dist.3.peruenit.
Quod sabbatum non vbique, sed secundum aliqua loca ieiunatur. 12.dist.illa, Exemplnm ibi de matre Augustini.
Quod die sabbati nisi propter festiuitatem aut propter infirmitatem à carnibus est abstinendnm, de conse.dist.5.quia.
SACERDOS.Quòd sacerdos nomen habet compositum ex Græco & Latino, quasi sacrum dans. 21. dist.clericos,ante medium.
Quod sacerdotalis ordo incepit à sancto Petro.21.di. in nouo.
Quod maiores sacerdotes in apostolis, & minores in septuaginta duobus discipulis sunt designati.21.di. §.1 post med.
Quod sacerdotes angeli & dij nuncupantur.11.qu.1. sacerdotibus.
Quod ordo sacerdotalis præeminet dignitati regali. 96.dist.2.in principio.& in fi.
Quod ipse Christus eis reuerentiam exibuit dum ad eos leprosos remisit.1.q.1.nonne.
Quod etiam exempla gentilium inducunt,Christianos ad reuerentiam sacerdotum. 11. quæstio.1.sacerdotibus.
Quod ministerio sacerdotis & non alterius Christi corpus consecratur.95.distinct. ecce ego circa medium.
Item benedictio populis & gratia diuina datur. 1.q.1. dictum est.6.q.1.sacerdotes.
Item peccata delentur.1.q.1.ipsi sacerdotes.
Item merito officij eorum futura reuelantur.1.qu.1. dictum est à Domino.Exemplum ibi de Caipha.
Item sacerdotes sunt lumen mundi.92. distinct. sacer dotes.
Item sunt omnium patres,& magistri.86.dist. quis dubitet.
Quod debent esse corpore & mente mundi, quia diuino officio,& sacrificio debent esse intenti. 1. quæst. 1.necesse.3. quæstio.7.in grauibus, & duobus capit. sequen.
Item sobrijs.35.dist.vinolentium.
Item discreti & docti.47.dist. per totum.38.di. in pluribus capitulis.
Item debent esse in officio suo cauti.14.quæstio.6.ca. 1.in fin.
Item in vestibus, & gestu debent esse maturi. 41. dist. clericus.
Quod sacerdotes instituuntur ad laudandum Deum & ad exemplum bonę actionis. 5. quæstio. 3. quia episcopus.
Quod sacerdotes ratione oblationum tenentur orare pro populo.1.q.1.sacerdotes.
Quod sacerdotes dicuntur comedere peccata populi pluribus modis, videlicet precibus & orationibus peccata consumendo.1.q.1.ipsi sacerdotes.
Item oblatis pro peccatis vtendo.1.q.2.pastor.
Item aliena peccata per consensum incorporando, in fin.
Quod sacerdotes horas canonicas,hospitalitatem, & visita-

visitationes infirmorum solicitè exercere debent. 91.dist.presbyter.
Quod non de facili est suspicandum malum de sacerdotibus ex quo corpus Christi conficiunt. 11.quæ. 3.absit.
Quod ordo sacerdotalis non datur propter ordinatū tantum, sed etiam propter alios quorum minister esse, debet, & ideò munditus est suscipiẽdus quàm alij ordines. 1.quæstio. 1.si qui episcopi talem.§. proximo.
Quod sacerdos membrorum deformitatem notabilem habere non debet.49.dist.§.j.
Quod sacerdotes propter multitudinem sunt contemptibiles.93.dist.legimus,in fi.
Quod multi sunt sacerdotes nomine, pauci opere.40. dist.multi.
Quod non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram.
Quod nemo in ecclesia Dei nocet plus quàm qui perversè agens nomen sacerdotis habet. 83. distinct. nemo.
Quod malus sacerdos de ordine suo crimen, & iudicium acquirit.
Quod multi sacerdotes nomen Dei in quantū in eis est, despiciunt, & panem pollutum offerunt.49.dist. sacerdotes.
Quod magnum inconueniens est sacerdotem corpus Christi conficientem immundum esse.1.q.1.sacrosancta,& c.seq.
Quod ignominiosus est sacerdos qui studet diuitijs. 12.q.2.gloria.
Quod sacerdos qui aliorum debet audire confessiones, debet esse in scietia discretus, & in vita bonus, de pœn.dist.6.§.j.
Quod malus sacerdos comparatur simiæ.1.quæst. 1.si quis inquit.
Quod mali sacerdotes sunt audiendi, non imitandi.1. q.1.significastis,& c.seq.
Quod an promotus in sacerdotem in mortali peccato possit exequi officium suum.15. quæstio. vlt.per totum.
Quod peccatum est detrahere sacerdotibus.6.q.1.sacerdotes.
Quod graue peccatum est inuidere sacerdotibus.6.q. 1.sunt plurimi.§.proximo.
Quod nemo debet audire Missam à sacerdote, quem scit indubitanter habere concubinam. 32. dist.nullus, vbi exponit. gl. Ioan. quòd hoc est indubitanter scire, quod scitur scientia iuris, & non facti, & ad hoc expresse faciunt multa iura, vt 15. quæstio. 8. sciscitantibus.83.distinct.nihil.§. quamqnam.1. qu. 1.multi.30.quæstio.5. c.nec illud.§. is ita,& ca.nullum. Nam ante scientiam à nullo est recedẽdum. 8.q.4.nonne.
Quod autem sacramẽta à malis sacerdotibus tradita quandiu tolerantur non sunt contemnenda, plura docent capitula, quia ipsi non suis, sed Christi verbis sacramenta conficiunt, de conf. disti.2. panis est. 1.q.1.significastis,& c.Christus,& c.seq.
Quod sacramenta à Iuda proditore tradita non fuerunt reprobata.1.q.1.dedit.
Quod sibi iudicium tantum manducant, & bibunt.1. q.1.per Esaiam.
Quod sacramenta sicut nec sola a locis immundis per quæ transit, ab ipsis non inquinantur.19. dist.secundum ecclesiæ.
Quia ipsi sicut fax accensa alijs lucet, quamuis sibi non ceant.15.q.vlt.c.vlt.
Quod ipsi velut lixiuium lauant,& non lauantur. 83. dist.nihil.§.seq.
Quod sacerdos licitè potest operas suas alijs locare. 10.q.2.precariæ.1.
Quod sacerdos non debet alijs irrogare supplicium. 22.q.5.hoc videtur.1.
Quod promotus in sacerdotem tenetur vxori de necessarijs prouidere, non tamen tenetur debitū reddere.31.dist.omnino.

De Sacerdotibus habes vbi agitur de Clericis, & vbi agitur de Ordine.

SACRAMENTVM. Quòd sacramentum inuisibilis gratiæ est visibilis forma, de conf.distinct. 2. sacrificium.
Quod sacramenta dicuntur, quia sub tegmento corporalium rerum diuina virtus eorumdem sacramentorum salutem operatur, vnde à secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. 1. quæstio. 1. multi, circa med.
Quod inter septem sacramenta ecclesiæ quædam dicuntur necessitatis, vt baptismus, de conf. distinct. 4.nulla prçter.
Item confirmatio, de conf. distinct.4. nullus ministrorum.
Item Eucharistia, de conf. dist.1.omnis Christianus.
Item extrema vnctio.26.q.7.c. 1.
Item pœnitentia, de pœ.dist.1.non potest.

Quod alia duo sacramenta sunt voluntatis, videlicet ordo.74.dist.vbi ista.
Item matrimonium.30.q.4 vbi non est.
Quod baptismus est sacramentum intrantiū, de conf. dist.4.nulla præter.§.porrò, ante fin.
Quod confirmatio est sacramentum pugnantium, de conf.dist.5.Spiritus sanctus.
Quod Eucharistia est sacramentum progredientium, propter quod & viaticum dicitur.26. qu.6.qui recedunt,& c.de his.
Quod pœnitentia est sacramentum redeuntium. 26. q.7.his qui, de pœn.dist.3.c.2.
Quod extrema vnctio est sacramentum exeuntium. 26.q.7.c.ab infirmis.
Item subiecta, vt Eucharistia.95.dist.ecce.
Item significatione, vt matrimonium.27. q.2. cum societas.
Item ministri dignitate, vt confirmatio, de conf. dist.5. de his,& duob.c.seq.68.dist.quamuis.
Vnde versus.

Maior in effectu baptismus, corpus in esse.
Coniugium signo, maiori chrisma ministro.

Quòd sacramenta à suis parochianis sunt recipienda. 16.q.1.interdicimus.
Quod per presbyterum non per minorem clericum debent sacramenta exhiberi, de conf.dist.4.presbyteri qui.
Quod Spiritus sanctus dat sacramentis efficaciam per quoscunque ministrentur.1.q.1.multæ,&,c. ita sit, & quatuor c.seq.& c.non nocet.
Quod sacramenta ab immundis ministris coinquinari non possunt. 1.q.1.remissionem.
Quod hominum malitia sacramenta non profanat.1. q.1.nonne.
Quod sacramenta à malis ministris sunt accipienda quandiu tolerantur.1.q.1.neque, & c. omnia, & ca. multi,& c.per Esaiam.15.q.vlt.c.vlt.
Quod sacramenta ab hæretico scienter non sunt recipienda.23.q.1.c.vlt.
Quod ab ipsis in forma ecclesiæ data sacramenta virtutem habent. 19.dist.secundum. 1.q.1. si autem,& tribus c.seq.& c.sicut.& c.quod pro.
Quod sacramenta ab ipsis in forma ecclesiæ non data virtute carent.1.q.1.qui.§.sed notandum.
Quod virtutem amittunt si per malum ministrum in forma ecclesiæ exhibentur.32. distinct. prçter hoc. §.verum.
Quod sacramenta collata in forma ecclesiæ ab hæreticis,& schismaticis, simoniacis, & depositis, interdictis, excommunicatis, rata sunt quo ad characterem, sed non quoad executionem.32. dist.c. præter hoc.§.porrò.1.q.1.si quis à simoniacis.
Quod sacramentum datum ab hæreticis non est iterādum, sed virtus sacramenti dabitur per manus impositionem.32.dist.§.ad hoc verò, & §. porrò.24.q. 1.miramur.§.his auctoritatibus.
Quod Deus in administratione sacramentorum non pensat merita administrantium.1. quæstio. 1. cum scriptura.
Quod sacramenta affectum suscipientium, & mentis deuotionem exigunt.8.q.1.licet.post med.
Quod sacramenta contra interdictum prælatorum suorum accepta, damnosa sunt. 32. distinct. ad hoc verò.§.porrò.
Quod non sunt danda impœnitentibus.26. qu.7. ferè per totum.
Item non sunt danda, à grauibus peccatis subito reuertentibus, de pœn.dist.2.in actionem.
Item non sunt danda illis, qui non subsunt alicui.18. q.2.abbatibus.
Quod non est vera conuersio ad Deum vbi sacramenta ecclesiç contemnuntur, de conf.distinct.4. baptismi vicem.
Quod sacramentum quod in se bonum est, cedit malo in malum.1.q.1.quod quidam.§. opponitur, ante med.vbi de exemplum de iuda.
Quod sacramenta Christi pretiosum extrinsecum or natum non requirunt.12.q.2.aurum, ante med.

De sacramentis habes suprà vbi agitur de Sacerdotibus, & de quolibet Sacramento habes specialiter positum secundum ordinem alphabeti.

SACRIFICIVM. Quòd sacrificium altaris orationum, & eleemosynarum est. 13. quæstio.2. non æstimemus.
Item est sacrificium cordis contribulati, de pœ.dist.1. in actionem, post med.
Quod magnum Deo sacrificium offertur cum mali, qui in sua & aliorum pernicie dilatantur, compescuntur.23.q.5.quali.
Quod omnia sacrificia præcellit corpus & sanguis Christi, de conf.distinct.2.nihil.
Quod non sacrificiorum magnitudinem, sed merita offerentium Deus dijudicat.24.q.1.odi.
Quod illud sacrificium solum Deus acceptat, quod intra ecclesiam catholicam sibi offertur.24.q.1.quia ex sola.
Quod mortui multiplici sacrificio iuuari possunt, videlicet altaris, orationum, & eleemosynarum. 13. quæstio. 2. non æstimemus, & capitu.pro obeuntibus,& capitu.animç.

De hac materia habes vbi ponitur. Oblatio.

SACRILEGIVM. Quòd sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro.17.q.4.quisquis.
Quod sacrilegium est inuadere aut auferre res ecclesiæ.12.qu.2. prædia,& c. indigne,& c.hæc 13.qu.1. qui oblationes.16.q.1.in canonibus.17. q.4.qui rapit.& c.quisquis.
Quod sacrilegium committit qui in clericum manus violentas mittit.17.q.4.si quis contumax.
Quod sacrilegium est, si quis quod venerabilibus locis datur, sibi studuit retinere.17.quæstio.4.sacrilegium.
SACRILEGVS. Quòd sacrilegus dicitur qui res ecclesiæ indebitè vendit.50.dist.si quis presbyter.
Item qui habens sufficiens patrimonium res ecclesiç ad superfluitatem recipit. 16.quæstio. 1. quoniam. in fin.
Item sacrilegus dicitur qui personam ecclesiasticam lędit.37.q.4.sicut.& c.quisquis.
Item qui fugientem violenter de ecclesia trahit. 17.q. 4.nullus,& c.si quis contumax.
Item qui constitutiones sanctorum patrum infringit. 17.q.4.si quis suadente.§.qui autem.
Item qui arti magicæ intendit.26.q.2.illud,in fi.
Item qui alios temerariè rebaptizat. 23. quæstio.5. si vos.
Item qui infringit ecclesiam.16.q.4.quisquis.
Quod vendere & comparare spiritualia sacrilegium est.q.3.audiuimus.
Quod dubitare de illo quẽ princeps elegit, an dignus sit, sacrilegium est.17.quæstio.4.si quis suadente.§. proximo.
Quod sacrilegium Christiani committunt, cum Iudęorum cibis vtuntur.28.q.1.omnes.
Quod sacrilegum committit, qui Iudæis publica officia committit.17.q.4 constituit.
Quod sacerdos sacrilegium committit, qui pro matrimonio adulterium benedicit.27.quæstio. vlt.de cõ iugali.
Quod qui cum ea quę castitatem vouit, contrahit, vel coitum facit, sacrilegium incurris.27.q.1. impudicas.
Quod sacrilegus in rebus ecclesiæ Iudæ proditori cõparatur.23.q.4.quid ergo.
Quod sacrilegij pœna est infamia.6.q.1.infames.
Item excommunicatio minor.17.q.4.quisquis.
Item anathematizatio.12.q.2.indignè.
Item depositio.12.quæstio.4. si quis deinceps.13.quæ. 2.indignè.
Item publica pœnitentia.17.q.4.si quis contumax.
Quod imponitur sacrilego pœna legalis, scilicet decapitatio.17.q.4.si quis autem.
Quod aliquando imponitur sacrilego pœna legalis & canonica, scilicet pœna pecuniaria, & infamia. 17. q.4.attendendum. & c.si quis.
SACRISTA. Quòd sacrista idem est quod thesaurarius, cuius officium exprimitur. 25. distinct. perlectis.
SAL. Quòd Christus dicens Sal habete in vobis, sapientiam verbi designauit.44.disti. sit rector. post med.
Quod prælati & sacerdotes dicuntur sal terræ. 93. di. sacerdotes.
Quod malus prælatus dicitur sal infatuatum.3.q.7.sacerdos.§.item in euangelio.1.q.7.non omne.
Quod sal infatuatum à porcis conculcatur.2.qu.7.secuti.§.quia.
Quod sal sapientiæ in cunctis nostris sacrificijs offerri debet.de conse.dist.4.sal.
Quod aqua sale aspersa, & per sacerdotem consecrata sanctificat populum.de conse.dist.3.æqualem.
SALOMON. Quòd Salomon Rex templum Domino construxit,& illud consecrando magnum festū fecit, de consec.dist.1.§.1.
Quod non diuitias, nõ longa tempora vitæ, sed sapientiam à Deo petijt.36.dist.qui.§.ecce.
Quod regina venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis.8.q.1.vereor.
Quod Salomon ad expellendum dæmones de corporibus, quosdam exorcismos inuenit.21.dist.§.1.
Quod Salomon amore mulierum Deos gentiliū coluit,& idolis templa construxit.3.q.7.§.vl. 32.qu. 4.Salomon.

SAMVEL.

SAMVEL. Quòd Samuel qui sanctè vixit, & sanctus de hac vita exiuit, non sic potuit esse sub diaboli potestate, vt arte diabolica per pythonissam suscitaretur. 26. q. 5. nec mirum. post med.

SANCTITAS. Quòd est sanctitas innocentiæ quæ tantum bonis conuenit, & sanctitas sacramentalis quę quandoque malis conuenit. 1. quæ. 1. dominus. post med. Exemplum ibi de Saul.

Quod non exigenetis nobilitate, vel dignitate sanctitas innotescit, sed ex fidei puritate, & morum honestate. 40. dist. nos qui.

Quod vbi Christus per boni operationé infunditur, & abominatio peccati aboletur, sanctitas consecratur. 15. q. 1. nec is qui.

Quod sanctum illum credere qui non est sanctus, periculosum est. 11. q. 3. si quis hominem.

Quod sanctus non debet dubitari quem apex papalis dignitatis attollit. 40. dist. non nos.

Quod omnis sanctificatio est in Spiritu sancto. 75. di. ordinationes.

SANITAS. Quòd sanitatem corporis efficit moderata refectio. de consecr. dist. 5. nihil.

Quod excessus ciborum putrescere faciunt corpus, ibid.

Quod impossibile est illos sanos esse, & diu viuere qui carnium adipibus continuè inuoluuntur. de conse. dist. 5. ne tales.

Quod abstinentia sanat morbos, quos superfluitas ciborum contraxit, de conse. dist. 5. legimus.

SAPIENTIA. Quòd si sine vera sapientia quis estimat se prudentem posse fieri, non prudens sed stultus est. 3. q. 7. qui sine.

Quod sapientia cum sobrietate est habenda, quia nō oportet plus sapere quàm sapere ad sobrietatem. 43. dist. sit rector. post medium.

Quod tunc iustificatur sapientia à filijs hominū, quādo ostendit nec in manducando, nec in abstinendo esse iustitiam, sed in æquanimitate tolerādi inopiā. 41. dist. quod dicit.

Quod sapiens nulli nocere intendit. 6. q. 1. sapiens.

Quod sapiens sine peccato pretiosis vti cognouit. 41. di. quisquis.

Quod sapiens prælationi, & gubernationi competit. 84. dist. porrò.

Quod stultus in culpa sapiens erit in pœna. 38. distin. qui ea.

SATISFACTIO. Quòd satisfactio pęnitentiæ est peccatorum causas excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere. de pę. distinct. 3. circa principium.

Quod satisfactio est, vade, & amplius noli peccare. de pœ. dist. 3. quamuis cautè. §. hac auctoritate.

Quod peccator tunc satisfacit, dum pœnam iudicio ecclesię impositam factis exequitur. de pęn. disti. 1. c. facilius. §. hoc idem.

Quod tres sunt partes satisfactionis, eleemosyna, ieiunium, & oratio. de pœn. dist. 6. §. 1. de quibus tribus habes in suis locis.

Quod secundum quantitatē delicti satisfactio debet imponi. 12. q. 2. fraternitas. de pœn. dist. 5. falsas.

Quod publicè peccantes publicè satisfacere debent. 11. q. vlt. canonica.

Quod an quis possit satisfacere de vno peccato sine satisfactione aliorum, de pœn. dist. 3. sceleratior. §. his auctoritatibus.

Quod an sola contritione sine confessione quis pssit Deo satisfacere. de pœn. dist. 1. si cui etiam, & multis. §. sequentibus.

De hac materia habes vbi agitur de Pœnitentia.

SAVL. Quòd Saul, licet fuerit à Domino reprobatus, tamen Dauid sanctus reuerebatur eum. 2. qu. 7. plerunque. §. de his.

Quod per Saulem intelliguntur prelati, & per Dauid subditi. 2. q. 7. cap. plerumque. §. item per Saulem.

Quod in hoc quòd Saul reprobatus populum iudicabat, innuitur quòd prælatus malus non est contemnendus quamdiu toleratur. 3. q. 7. cap. vlt.

SCANDALVM. Quòd propter scandalum consuetudines terrarum (dummodo non sint contra animę salutem) sunt seruandæ. 12. dist. illa. Exemplum ibi de matre Augustini.

Quod Christus soluit tributum propter scandalum. 11. q. 3. inter verba.

Quod aliquid aliquando conceditur propter scandalum, quod aliàs non concederetur. 95. distinct. presbyteros.

Quod propter scandalum quandoque aliquid omittitur, quod de iure esset faciendum. 51. distinct. aliquantos.

Quod scandalum quandoque surgit ex doctrina sana. 11. q. 3. inter verba.

Quod potius est à qualibet esca abstinendum, quàm cum aliorum scandalo edendum. 23. quæst. tertia. 1. ante fi.

Quod quandoque propter scandalum inconsueta tolerantur. 95. dist. peruenit.

Quod grauiter peccat qui proximum indebitè scādalizat. 10. q. 3. cauendum.

Quod qui prælatum suum scandalizat, Deum cuius vicarius est scandalizat. 93. dist. ille proculdubio.

Quod dantes occasionem scādali sunt rei eorum qui pereunt scandalo. 1. q. 1. hi quoscunque.

Quod mysticè loquendo membrum scandalizans sicut vxor vel propinquus, est amputandum. 24. quæ. 3. illud. 28. q. 1. vxor.

Quod peruersus prædicator & doctor in Deum scandalizatur. 93. dist. ille proculdubio.

Quod infames prælati sunt propter populi scandalū remouendi. 50. dist. de his verò.

Quod an perfectis liceat repetere sua propter scandalum. 23. q. 1. §. 1. ante fi.

SCIENTIA. Quòd vera scientia est per quam Christus inuenitur, & noscitur. 37. dist. legimus.

Quod omnis ratio supernæ scientiæ, vel terrenæ creaturæ in Deo est, qui earum caput, & auctor, qui hūc inuenit, nihil vltra quærat, quia quidquid alibi quęritur, in ipso perfectè inuenitur. 37. distin. legimus, post medium.

Quod scientia pietatis est scire, & intelligere nouum & vetus testamentum. 37. dist. si quis artem.

Quod quia sacerdotes sunt duces aliorum, eis sciētia summe necessaria est, & quæ sunt, quæ pręcipuè scire debent. habes. 37. dist. quæ ipsis.

Quod scientiæ quæ curam animę non habent, mittūt in errorem, & non valent ad salutem. 37. distinct. legimus, in fi.

Quod licet scientia trinij, & quadruij habeat in se veritatem, non tamen est scientia pietatis. 27. di. quis artem.

Quod in vanitate sensus ambulant qui scientijs secularibus tantum intendunt. 37. distinct. nonne. circa med.

Quod scientia liberalium artium valet ad sacrā scripturam intelligendam. 37 dist. de quibusdam, & ca. turbat.

Quod scientia philosophorum, & poetarum non est legenda propter delectationem, vel ornatum verborum. 37. dist. turbat. §. cur ergo.

Quod illud dicitur quis verè scire quod audiuit, vel vidit vel aliàs conscius fuit, & talis potest ferre testimonium. 22. q. 5. hoc videtur.

De hac materia habes vbi agitur de Scriptura.

SCHISMA. Quòd schisma nomen Græcum est, & scisuram sonat. 24. q. 1. schisma.

Quod si quis ab apostolica sede diuisus est, schismaticus est. 23. q. 5. non vos. ante medium.

Quod schismatici ecclesiam Dei lacerant. 23. qu. 5. de Liguribus. 24. q. 1. aduocauit, & c. vbi.

Quod schismaticus indiscissam domini tunicā in frusta dirumpit. 23. q. 1. quoniam.

Quod hæc est differentia inter schisma & hæresim, quia schisma ab ecclesia recedit, sed heresis peruersum dogma defendit. 24. q. 3. inter heresim.

Quod schismatici sunt ęquales paganis, & etiam peiores. 7. q. 1. deinque, post med. 24. q. 1. non afferamus. 7. q. 1. denique, post med. 24. q. 1. non afferamus.

Item sunt in statu perditionis. 24. q. 1. quicunque.

Item sunt extra ecclesiam, & corpus Christi. 7. quęst. 1. scire.

Quod schismatici non habēt sui officij executionem, quia non habent ecclesiæ vnitatem. 7. q. 1. factus, & duobus cap. seq. 24. q. 1. didicimus.

Quod schismatici infructuosè sibi corpus Christi cōficiunt. 24. q. 1. schisma, & c. pudenda.

Quod schismatici, quia Spiritum sanctum non habēt, remissionem peccatorum dare non possunt. 24. qu. 1. didicimus.

Quod schismatici sunt damnandi & excommunicandi. 23. q. 5. de Liguribus.

Item per principes seculares coerceri debent. 23. q. 5. non vos.

Item vt ad vnitatem ecclesiæ reuertantur sunt cogendi. 23. q. 4. ipsa in fi.

Quod de schismale reuertentes non sunt ad ordines promouendi, sed in susceptis tolerandi. 1. quæstio. 1. omnis.

Quod schismatici dignitate, & officio priuantur. 11. quæstio. 3. si quis presbyter. 23. quæstio. 5. non vos, circa medium.

Item temporalibus spoliantur. 23. q. 1. qui contra. 23. q. 5. de Liguribus.

Item pœnis corporalibus puniuntur. 7. qu. 1. denique, circa fi. 23. q. 5. de Liguribus.

Item in exilium relegantur. 23. q. 5. de Liguribus.

Item non est eis communicandum. 24. q. 5. omnis, & c. seq. 7. q. 1. denique. 1. q. 1. si quis inquit.

Quod vnitate nō communicat qui schismaticis communicat. 24. q. 1. schisma.

Quod fautores schismaticorum eadem pœna qua & ipsi sunt plectendi. 24. q. 1. didicimus.

SCRIPTVRA. Quòd scriptura sacra est nouum & vetus testamentum. 9. dist. quis nesciat.

Quod in ea nil est improbandum, vel respuendum. 4. distinct. denique.

Quod non est trahenda ad eum sensum, ad quem sibi quisque pręsumit, sed ex ipsa scriptura sensum oportet capere veritatis. 37. distinct. relatum, & capitu. vino.

Quod scripturam sacram debet quis intelligere ex causa, ex persona, ex loco, & ex tempore, si nō vult in labyrinthum impingere. 29. distinct. sciendum, & capitu. seq.

Quod distinguenda sunt tempora vt concordetur scriptura. 3. q. 1 si peccauerit.

Quod scriptura qua quis scribitur in libro vitæ, fit secundum præsentem iustitiam, vel præscientiam, de pœ. distin. 4. §. finis.

Quod secundū præscientiam scribi, est ad vitam æternam præordinari. ibid.

Quod secundum iustitiam scribi, est ea operari quorum merito fit dignus æterna saluete, de pœ. distin. 4. porrò.

Quod scriptura sacra accipienda est & exponenda, secundum proprietatem linguarum in qua est edita. 38. dist. locutio.

Quod non arctatur sub regulis grammaticæ artis. 38. dist. locutio.

Quod non semper ad literam, sed quandoque est mysticè intelligenda. 23. q. 1. nisi.

Quod scripturę sensus est quadruplex, videlicet historicus, quando scriptura intelligitur sicut litera sonat, sicut sunt Iudæorum historiæ. 23. q. 1. nisi.

Item allegoricus, quando per id quod dicitur, significatur quod iam factum est, vel futurum est. ibid.

Item tropologicus, vel moralis quando scriptura ad mores conuertitur. 37. dist. vino.

Item allegoricus, quando scriptura ad superiora, & ad cęlestia reducitur. 76. dist. ieiunium. circa finem.

Quod scriptura conciliorum & Romanorum Pontificum pro authentica est habenda. 15. dist. sancta 19. dist. per totum.

Quod multa seruat vsus ecclesiæ licet in scriptura nō inueniantur. 11. dist. ecclesiasticarum.

Quod Deus quandoqne reuelat, aliter quàm scriptura sanctorum tradidit. 9. dist. noli. in fi.

Quod amans scripturas sacras, carnis vitia non amabit, de conse. dist. 5. nunquam.

Quod omnis splendor rhetoricæ eloquentiæ, omnes modi poeticæ elocutionis, quęlibet varietas decore pronunciationis ornata, à diuinis scripturis sumpsit exordium. 37. dist. legimus. §. 2.

Quod an licet clericis studere in scripturis philosophorum & poetarum. 37. dist. per totum.

Quod qui aliter sacram scripturam intelligit quàm Spiritus sanctus flagitat, hæreticus est. 24. quæstio. 3. hæresis.

Item ipsam malè exponentes dicuntur falsi prophetę. 37. dist. vino.

Quod secundum eam grauia, vel leuia pensantur, quia est statera. 24. q. 1. non afferamus.

Quod scriptura requiritur in multis, videlicet, in hęresis abiuratione, de cons. di. 2. ego Berengarius. 2. qu. 1. legum.

Item in legatione, vbi requiritur scriptura missionis. 97. dist. nobilissimus.

Item in electione quæ debet fieri in scriptis & proferri. 63. dist. quanto. 2. q. 1. legum.

Item in excommunicatione, quæ debet fieri in scriptis. 11. q. curæ. 2. q. 1. legum.

Item in sententiæ prolatiōe, quia aliter sententia nō habet vigorem. 2. q. 1. in primis. §. si quis, in fi. & ca. statutis, & c. legum.

Item in publici criminis accusatione. 1. q. 8. quisquis, & q. 1. legum.

Item in ciuili conuentione. 3. q. 3. offeratur.

Item in appellatione. 2. q. 6. post appellationem.

Item in extraneorum clericorum susceptione. 98. dist. nullus, & c. transmarinos.

Item in rerum ecclesiasticarum venditione. 12. qu. 2. fine exceptione. 10. q. 2. casellas.

Item in baptizandorū susceptione, vbi nomen in scriptis dari debet. 2. quæst. 1. legum, de conse. dist. 4. baptizandi.

Item in regularis voti professione. 27. q. 1. omnes fœminæ. 20. q. 1. vidua.

Item in expositorum puerorum collectione. 87. dist. si positus.

Item, in pœnitentiæ datione. 30. q. 5. qualis, in fine.

Item in prælatorum ad synodum non venientium excusatione. 18. dist. placuit.

Item in illorum qui impetuntur citatione. 5. quęst. 2. §. 1. & c. 1.

Item in prelaturę renuntiatione. 7. quæstio. 1. sicut vi. §. ecce.

Item in seruorum ordinatione. 54. dist. nulli.

Item

De

De hac materia habes vbi agitur de Excommunicacione.

SEPVLTVRA. Quòd nomine sepulturæ aliquando significatur terra pro ampliatione cœmeterij & sepulturę,& licet pro ea accipere.12.qu.2.aurum. 24.q.8.secundum canonicam.

Item nomine sepulturæ quandoque significatur officium sepeliendi,& non licet aliquid accipere. 13.q.2.prçcipiendum.

Item nomine sepulturæ quandoque significatur terra cæmeterij,& pro illo non licet aliquid accipere. 13.q.2.quæsta.& tribus cap.seq.1.qu.1.dictum est solere in quibusdam.

Quod ius sepulturę est ius competens ecclesię ad sepeliendum in cæmiterio suo,& prouenit ex episcopi assignatione.11.q.1.ecclesias.

Item hoc spectat parochialibus ecclesiis,vel quib. iure,vel priuilegio est concessum. 13. quæstio. 1. ecclesias.

Quod vbicunque sepeliatur,'domini est terra, & plenitudo eius.13.q.vlt.vbicunque.

Quod officium deuotę sepulturæ,bonæ fidei est testimonium.13.q.2.non æstimemus,ante fi.

Quod in sepulturis Christianorum requies est defunctorum.13.q.2.ante finem.

Quod prodest mortuis habere signa sepulturæ suæ quæ inspicientes amici pro eis preces effundant domino.13.q.2.cum grauia.

Quod intra ecclesiam & maximè iuxta altare vbi corpus Christi conficitur,nullus est sepeliendus. 13.q.2.præcipiendum.

Quod possunt in ecclesia episcopi sepeliri, vel ab abbates vel eminentis vitæ presbyteri, vel laici.13. quæstio.2.nullus.

Quod prodest homini inter bonos & iustos defunctos,sepeliri.13.q.2. cum grauia, & c.animę,& cap. non æstimemus,in fin.

Quod peccatoribus plus obest sepeliri in sacris locis quàm prodest.13.q.2.quibus,& c.cum grauia.

Quod quocunque modo seipsos occidentes non solum carent ecclesiastica sepultura,sed etiam nec in psalmis,nec in alijs debet eis aliqua solemnitas exhiberi.13.q.2.placuit.

Item similiter debet pro illis fieri, qui sine pœnitentia pro suis sceleribus occiduntur,ca.fatendum.

Item vsurarius excommunicatus etiam minori excómunicatione, si absolutionem viuens non petiuit. 14.q.sanè.

Item prædones manifesti etiam si pœnitentes moriantur,si habent vnde satisfacere possunt, nec ipsi nec hæredes satisfacere pro eis volunt.24.q.2.sanè.

Quod quilibet in peccato mortali moriens,in cæmeterio non est sepeliendus.13.q.2.quibus.

Quod in patibulo mortuis,si pœnituerint, non est neganda sepultura.13.q.vlt.c.vlt.

Quod sepultura potest eligi.12.q.2.bonæ.

Quod ad eligendam sepulturam locus debet inducere solemnior,sicut est episcopatus,vel religiosorum monasterium.13.q.2.vbicunque temporum.

Quod episcopus etiam in minori & minus religiosa ecclesia potest eligere sepulturam.12.q.2.bonę.

Quod nullus debet sepulturam parentum superbia, vel odio deserere.13.q.2.placuit.

Quod filij emancipati à patribus liberè eligunt sepulturam.3.q.2.§.econtra.

Quod an ecclesia,in qua parentes sepulti sunt, posset vendicare corpora filiorum.13.q.2.Ebron. & c.seq.

Quod coniugati(vt videtur) in vno sepulchro debent sepeliri.13.q.2.c.1.§.nunc.& c.Ebron.

Quod vxor mortua si non elegerit sepulturam, cum marito debet sepeliri.13.quæ.2.ca.1.§.nunc autem quæritur,& cap.Ebron.& cap.vnaquæque.

Quod mulier si plures viros habuit, & sepulturam nó elegerit,videtur quòd cum vltimo viro debeat sepeliri 13.q.2.vnaquæque.

Quod extraneus quilibet vbi elegerit, ibi sepelietur. 13.q.2.vbicunque.§.quia.

Quod extranêus si non elegerit,in episcopatu,vel parochia sepelietur.13.q.2.vbicunque.

Quod indigena si elegit locum magis religiosum, ibi sepelietur.13.q.2.illud. §. quia, & cap. vbicunque.

Item si elegit minus religiosum,quia videtur hoc facere ex odio,vel superbia,non habebit.13.qùæ.2.placuit.

Quod indigena si de corpore nō disposuit, sepelietur cum propinquis,vel vbi decimas persoluebat. 13. q.2.Ebron.& c.vbicunque.

Quod violans sepulturam infamis efficitur.6.quæ.1. infames.

Quod qui sepelit corpus alienum,non solum sepultū, sed omnia quæ consequenter habuit, tenetur restituere.2.q.2.omnes.

Quod ecclesia parochialis vbi sacramenta participauit de mortuo alibi sepulto debet ius suum habere,id est canonicam portionem. 13. quæstio.1. ecclesias,per totum.

Quod canonica portio est danda secundum consuetudinem terrarum,vt vitetur scandalum,arg.12.di.illa.76.dist.vtinam.

SEQVESTRATIO. Quòd lite pendente fructus sequestrantur.2.quæstio.6.quoties post.11.qu. 1.quia res.

Quod sequestrantur res cum appellatur ab executione.2.q.6.quoties post.

Item cū aduersarius fructus dilapidat.3.qu.2.quia eà.

Item legitimè appellanti.2.q.6.biduum.

Item de adulterio accusanti.4.q.4.§.aliquando.

SERVITVS. Quòd duplex est seruitus,videlicet corporalis & spiritualis.12.q.2.cum redemptor.

Quod seruitus inducta est ex iure gentium,& 1.di.ius gentium.

Item de iure diuino.35.dist.vinolentiam.

Item iure constitutionis.7.dist.§.1.vbi de seruo empto agitur,de quo statutum fuit quòd sex annis seruire debuit,& in septimo anno liber exire.

Item iure canonico est approbata.17.q.4.id constituimus.

Quod ante diluuium inconcussa fuit libertas,nec obsequia seruitutis à consortibus exigebantur. 36. di. 6.post med.

Quod seruitus non esset si ebrietas non fuisset ibidem.

Quod clericus episcopo suo insidias, vel iniurias inferens,in seruitutem perpetuam curiæ est tradēdus. 11.q.1.statuimus.3.q.4.clericus.

Quod concubina diaconi, vel sacerdotis à principe in seruitutem est redigenda.32.dist.eos qui.

Quod meritorium est libertatem dare seruis. 12.q.2. cum redemptor.

Quod serui ecclesiæ angarijs secularium iudicū molestari non debent.12.q.2.ecclesiarum.

Quod ecclesiæ serui etiam benemeriti sine compensatione non debent dari libertati.12. qu.2.si quis,& ca.episcopus qui.

Quod serui ministris eiusdem ecclesiæ gratis possunt dari.12.q.2.ecclesiastici.

Quod libertati dati si non fuerint grati,in seruitutem redigantur.12.q.2.episcopus qui.

Quod frequentius fugitiui possunt vendi.12. quæst.2. fugitiui.

Quod si seruus promouetur sciente domino & non contradicente,remanebit in ordine promotus, sed episcopus vel qui eum præsentauit, duplum restituet,54.dist.si seruus absente.

Item si præsens est Dominus & consentit, eoipso seruus liber efficitur.54.dist.si seruus sciente.

Item si Dominus est absens siue præsens, & scit & tacet,videtur consentire,ibid.

Quod si Dominus nescit promotionem serui intra annum poterit reclamare & reuocare.ibidem.

Quod seruus indebitè promotus si infra diaconatum fuerit degradatus, ad pristinum statum reducitur. 54.dist.nullus,& c.seq.& c.si quis obligatus, & ca.de rebus.§.cæterum.

Quod seruus monachus factus inscio Domino, intra triennium non debet profiteri.intra quod tempus si non requiritur,liberè monachus remanebit. 54. di. si seruus sciente.

De hac materia habes vbi agitur de Ordine, & de Clericis.

De Seruitute habes vbi agitur de Libertate,& de Libertis,& de Manumissione.

Quod spiritualis seruitus peccati relaxata est per incarnationem Christi.12.q.2.cum redemptor.

Quod clericus qui altari seruit, de altari viuere debet.12.q.1.clericus qui,& c.seq.

Quod principes & prçlati Deo seruiunt bene viuendo,& fideliter subditos regendo.23.quæstio. 4.si ecclesia,in fi.

SEVERITAS.Quòd seueritas non animo seuiendi est exercenda, sed animo medendi. 86. distinct. odi.& c.seq.

Quod in delinquentes seueritas cum benignitate est temperanda.45.di.disciplina,& c.sunt, & ca.seq.23. q.4.quid faciet,& c.quod Christus.

Quod sicut contumacibus seueritas est ostendenda, sic humilibus & pœnitentibus locus veniæ non debet denegari 2.q.5.quanto,in fin.

Quod melius est cum seueritate diligere, quàm cum lenitate decipere.5.q.5.non omnis.

Quod prælatus officium seueritatis diligentissimè inplet,qui non ex odio, sed ex dilectione subditum corrigit.13.q.4. ita plane.

Quod propter multitudinem, & plurimā stragē detrahendum est seueritati.50.dist.vt constitueretur. 23.q.4.c.cum quisque.& c.ipsa pietas.ante fin.

Quod vbi schisma non timetur, non debet dormire seueritas disciplinę.23.q.4.cum quisque, & capitu. quidam.in fi.

Quod vbi fidei subuersio & ruina fratrū timetur,neruí seueritatis non debent dissolui.50.dist.absit.

Quod dignum est, vt seueritatem ecclesiasticę disciplinæ sentiat,qui sanctorum patrum instituta sernare contemnit.55.dist.nullus.in fi.

Quod qui Dei & sanctorum contemnit mandata, iustum est,vt sæuiorib. corrigatur vindictis, vt ceteri sumant seueritatis & honestatis exemplum. 23.qu. 3.iustum.

Quod prælati qaundoque verentes peccantium linguas seueritatis in corrigendo efficiūtur immemores.45.dist.sed illud.

Quod quanto maius est peccatum, tanto maiori seueritate est corrigendum.1. quæstio.3. ex multis,circa med.

De hac materia habes vbi agitur de Austeritate,& de Correctione.

SIGILLVM. Quòd quælibet ecclesia cathedralis vel collegiata debet habere sigillum,& hoc dicitur sigillum capituli.27.distinct.in nomine,in fi. 19.qu. 3.statuimus.

SIGNVM. Quòd per facta & verba notificatur alijs dispositio cordis,de pœn.dist.2.quærendum.

Quod quamuis sint vera quædam, non tamen sunt credenda iudici, nisi certis signis demonstrentur. 11.q.3.quamuis.

Quod speciale signum filij Dei fuit,quòd spiritus Sáctus descendens mansit super eum.de pœn.distin.2. quærendum.

Quod tunc signum est Spiritum sanctum ad tempus in sanctos venisse, cum signa miraculorum per ipsos facta patefacta sunt.

Quod aliqui dæmones videntur signa facere, & non sunt.29.q.4.nec mirum.circa med.

De hac materia habes vbi agitur. de Dæmonibus.

SILENTIVM. Quòd cultus iustitiæ est silentium.5. q.4.in loco.

Quod indiscretum silentium prælati est dum eos qui erudiri poterant, timore derelinquit.43. distinct. sit rector.

Quod simplex conuersatio absque sermone quātum exemplo prodest, tantum silentio nocet. 43. distin. §.1.

De hac materia habes vbi agitur de Taciturnitate.

SIMILITVDO.Quòd homo ad similitudinem Dei creatus,Angelo verò plus homine attribuitur, qui non dicitur ad similitudinem Dei conditus, sed signaculum similitudinis,de pœ.dist.2.quod verò reprobi post medium.

Quod similes fuerunt Petrus & Paulus deuotione, & merito.2.q.7.beati.

SIMON.Quòd Simon magus fuit ex Iudæa natus. 32.q.4.recurrat.circa med.

Quod Simoni baptismum simulatione acceptum nō profuit,quia post non pœnituit.27. dist. quod interrogasti.

SIMONIA. Quòd simonia est studiosa voluntas emendi,vel vendendi aliquid spirituale. 40. distin. studeat.

Quod simonia committitur prece, vel pretio,vel obsequio.1.q.1.ordinatione,& ca.sunt nonnulli.

Quod nullum vitium sic respicit iniuriam Dei,& ideò inter alia illud grauius corripuit.1. quæstio.1. quibusdam.

Quod simoniaca hæresis ante omnes alias hæreses pullulauit.1.q.1.cum liqueat.

Quod Giezi in veteri testamento, & Simon magus in nouo principium fuerunt simoniæ.1. qu.1.qui studet.

Quod in commissione simoniæ quantitas est attendēda.1.q.1.iudices,post med.

Quod paruæ res,sicut esculenta, non videntur inducere simoniam.

Quod vt omnis suspicio simoniæ vitetur, non pastillum pro aliquo spirituali detur.1.quæ.3. si quis obierit.

Quod sine pacto datum munus potest accipi.1. qu. 1. quidquid.

Quod tam dans quàm accipiēns aliquid pro spirituali,committit simoniam.1.q.1.quos constiterit.

Quod per carnales preces committitur simonia.1.qu. 1.sunt nonnulli,& tribus c.seq.8.q.2.c.1.

Quod pro digno preces fundere non est simonia committere.1.q.1.latorem.

Quod ille prælatus simoniam committit, qui non nūmo pretij,sed nummo fauoris ordinem,vel beneficium tribuit.1.q.1.sunt nonnulli.

Quod ille simoniam fugit qui manus suas ab omni munere excutit.1.q.1.sunt nonnulli,& c.seq.

Quod

Quod simonia licet sit execrabile vitium,tamen heu nimis est vsitatum. 1.q.1. reperiuntur.
Simoniacus sicut nō habet spirituale quod pro temporali emit, sic nec temporale potest retinere quod pro spirituali dedit,vel accepit.1.quæst.1.qui studet.
Quod simoniaci si non renuntiant & pœnitent , in æternum peribunt.1.q.1.si quis neque.
Item adeptis priuantur.1.q.1.presbyter si.
Item excommunicantur. 1.q. 1. quicunque sacros. & c.qui sedet.
Item deponuntur.1.q. 1. si quis episcopus. & quinque c.seq.& qu.3.ea quæ.& c.ex multis.& quæ.7. si quis omnem.
Item hæretici reputantur. 1.q.1. quicunque. & duob. c.seq.
Item à quibuscunque personis tanquam hæretici accusantur.6.q.1.quæro ergo,& §.porrò,& §.sed cum omnes.
Quod simoniacus ipso iure videtur excommunicatus & à participatione sacramentorum segregandus.1. q.1.reperiuntur.
Item quandoque corporaliter puniuntur. 1.quæst. 1. qui studet.Exemplum ibi de Giezi,qui lepra percussus fuit.
Item officium suum non iustè exequitur.1.q.1.quicūque sacros,& c.qui perfectionem.
Item sacramenta indignè largitur.1.quæst.1. quicunque sacros.
Item sacerdos non merito , sed nomine tantùm dicitur.1.q.1.c.2.
Quod aliquod munus dare pro præbenda, vel dignitate,est graue peccatum.1.q.6 per totum.
Quod emens,vel vendens prælaturam,prauitatem incurrit simoniacam, & æternam damnationem. 1.q. 1.presbyter si.
Item tam ea quàm ordine suo priuatur, & c.reperiuntur,& c.sanctorum.
Item præbenda simoniaca cum salute animæ non potest retineri.13.dist.nerui.§.alius.
Quod prælatura per simoniā vel multā ambitionem adepta , etiam si morib. non offendat, malo exitu terminatur ; quia difficile est , vt bono peragantur exitu quæ malo sunt inchoata principio.1.quæst.1. principatus.
Quod vbi prælatus per simoniam vel ambitionem intrat,ibi populi plus timenda est calamitas quàm salus.1.q.1.fertur.§.vulnerato.
Quod simoniacè scienter beneficium habens, de rigore iuris priuandus est eo.1.quæst.1. presbyter si. & quæst.4.ea quæ.& c.ex multis.in principio.& in fin. cap.si quis episcopus præbendas, & c. si quis dator. 1.quæst.3.
Quod pro omni spirituali dare temporale simoniacū est.1.q.1.quidquid.in princ.
Quod pro habendo regimine quarumcunque domorum religiosarum , vel hospitalium dare aliquid,simonia est.1.q.3.si quis præbendas.
Item pro œconomatu,vel vicaria dare,vel recipere.1. q.1.si quis episcopus.
Item pro quocunque officio ecclesiæ , vel pro administratione rerum ecclesiasticarum.1.qu 3. Saluator, post med.
Item pro iure percipiendi oblationes, vel decimas. 1. q.3.quæsitum,& cap.seq.& c.si quis obiecerit,& ca. Saluator,post med.
Item pro ecclesiis dedicandis. 1.qu.3. si quis præbendas,& q.4.ecclesia.
Item pro ecclesiarum primorum lapidum fundatione.1.q.1.nullus episcopus.
Item pro baptismo,& consignatione. 1.q.1. baptizandis,& cap.quidquid.& c.seq.
Item pro chrismate,vel confirmatione.1.qu.1.placuit vt nullus,& c.dictum est.& c.seq.
Item pro eucharistiæ datione.1.q.1.dictum est.
Item pro sepulturæ exhibitione.
Item pro quibuscunque ecclesiæ sacramentis collatione.1.q.1.quidquid.
Item pro interdicti officij restitutione. 1. qu. 1. nullus episcopus.
Item pro debiti officij executione. 1. quæstio. 3. non solum.
Item pro scriptura , vel auxilio in alicuius ordinatione.1.q.1.sicut.
Item pro sententiæ iustæ(maximè à prælato)prolatione.1.q.3.vendentes.
Quòd simonia etiam committitur,cum prælati accusatio ex pacto suspenditur.2.q.3.Euphemium.
Quod collator beneficij simoniacè ab officio suspenditur.1.q.3.si quis præbendas.
Item conferens prælaturam simoniacè,si non pœnitet pergit ad gehennam.1.q.1.citò.
Item à dignitate deponitur.1.q.1. reperiuntur,& q. 3. si quis præbendas.
Item sacrilegus est excommunicatus.1.quæst.3. audiuimus.
Quod simoniaci in ordine acrius quàm alij simoniaci damnantur.1.q.1.quisquis, & c.qui constiterit. 1. q.3.vendentes.
Quod quandoque simoniaci simoniacè ordinantur , & cum illis non dispensatur , seu potius à proprio gradu cadunt.1.q.1.statuimus.
Item quandoque simoniaci simoniacè à non simoniacis ordinantur,& hi etiam cadunt ab ordine.1.qu.1. statuimus.
Item quandoque simoniaci non simoniacè à simoniacis ordinantur,& hi misericorditer in ordinibus tolerantur.1.q.1.statuimus,& c.seq.
Quod in ordine simoniaci hæretici reputantur. 1. qu. 1.presbyter.
Item excommunicantur.1.q.1.quicunque sacros.
Item deponuntur.1.q.1.si quis episcopus per pecuniā , & quatuor c.seq.
Item executionem officij non recipiunt,neque habent,1.q.1.quicunque sacros,& c.gratias, & c. ordinationes,& c.quibusdam.
Item si celebrant, pollutum sacrificium offerunt. 49. dist.sacerdotes.
Quod simoniaci ordinatores(etiam si fideles videantur)infideles sunt.1.q.1.cum omnis.
Quod ipsi tanquam seruum suum Spiritum sanctum vendunt , & ideò proditori Iudæ qui Christum Iudæis vendidit assimilantur.2.q.1.eos qui.
Item anathematizantur.1.q.1.placuit vt.
Item deponuntur.1.q.1. si quis episcopus per pecuniā. & duobus c.seq.& c.quicunque sacros.
Quod mediator simoniæ infamis efficitur.1.quæst.3.si qui præbendas.
Item si clericus est,deponitur.1.q.1.reperiuntur.
Item si laicus est excommunicatur.1. quæstio.1.reperiuntur.
Quod varia dispensatio est circa simoniacos.nam dispensatur cum eis , vt tantùm laicam habeant communionem,quando scilicet à simoniacis scienter in contemptum ecclesiæ promoti celebrauerunt. 1. quæst.7.cap.1.
Item dispensantur,vt tantùm in minoribus ministrēt, quando scilicet ad alias ecclesias transferri nō possunt,sed in ea quam emerunt,canonicè viuere promittunt.1.q.5.c.1.
Item dispensantur vt remaneant in susceptis, quando non in ea quam emerunt, sed in alia ministrare volunt,1.q.5.c.1.
Item dispensantur,vt ascendant ad superiores , quando inscijs ipsis alij pro ipsis simoniam commiserūt. 1.q.5.c.1.
SIMVLATIO. Quòd vbi est periculum animæ, quandoque vtilitatis causa simulationem prætendere licet.22.q.2.vtilem.Exemplum ibi de Iehu rege Israel.
Quod ipse Deus simulauit se voluisse immolationem Isaac quam præceperat, & posteà prohibuit.22.q.5. quælibet.§.quandoque.
Item Abraham in Aegypto Saram vxorem simulauit sororem suam esse,nec tamen peccauit.22.q. 2. quæritur,& §.proximo.
Item Iacob simulauit se esse Esau primogenitum Isaac.
Item iustum bellum habentibus quandoque contra hostes expedit simulatio. 23. quæstio. 2. Dominus noster.
Quod nulli præiudicat dolosa simulatio. 22.q.5. quacunque.
Quod baptismus simulatorius non cassatur. 1.q.1.spiritus.§.ecce.de consecra.dist.4.solet etiam.
Quod ad oues Christi non pertinent qui illis ficto corde miscentur.24.q.vlt de illis.
Quod malum est religioso cadere à proposito, posteà simulare propositum.12.q.2.§.certè.
Quod non solùm in falsis, sed etiam in simulatis operibus filij diaboli sunt.22.q.5.cauete.
SIMPLICITAS. Quòd simplicitas columbina dicitur quæ dolo caret,& hæc suadetur.6.quæ. 1.ex merito.16.q.1.si cupis.
Item simplicitas innata, & hæc excusat tantùm in cōmissis.76.dist.tanta nequitia.circa fi.& 47. distin.de Petro.
Quod tali parcitur simplicitati, & venia cōceditur. de consecra.dist.2.scriptura.86.dist.tanta nequitia.
Quod simplicitas impedit promouendum. 39. distin. Petrus.
Quod prælato promoto si hanc habuerit datur ei coadiutor.74.dist.episcoporum.7.q.1.quia frater.
Item abbatibus propter simplicitatem non dantur coadiutores , sed deponuntur. 18. quæstio. 2. si quis Abbas.
Quod sancta rusticitas & simplicitas solùm sibi prodest, & quantum ex vitæ merito ædificat , tantum nocet si destruentibus non resistat.2. quæst.7. sancta quippè.
Item vbi simplicitati tantùm studetur,disciplina negligitur.11.q.1.fratris.
Quod in sacramentorum collatione debet esse simplex & sine venialitate consensus.1.q.6.sicut is.
SYNDICVS. Quòd per syndicum absentis intimatur voluntas,argu.93.dist.c.1.65.dist non debet.
SINGVLARITAS.Quòd singularitas in monachis,& contemplatiuis approbatur.16. quæstio.1. si cupis.
Quod singularitas nisi sit contraria,communem consuetudinem non debet violare; turpis est enim omnis pars vniuerso suo non congruens.8.dist. quæ cōtra mores.
Quod singularitas morum etiam bonorum consuetos scandalizat.21.dist.illa.
Quod qui strictius viuit quàm habent mores eorum cum quibus,singularis & superstitiosus videtur. 41. dist.quisquis.
Quod singularitas inter consuetos, flagitium reputatur.8.dist.quæ contra.
Quod non interest quidquid alimentorum sumat,dūmodo non sit singularis , sed congruat in omnibus generibus alimentorum his,cum quibus viuendum est.41.dist.quod dicit.
Quod exceptis religiosis nullus in decantando diuina officia aliter quàm in episcopali ecclesia cantantur,debet esse singularis.22.dist.de ijs.
SYNODVS.Quòd synodus ex Græco interpretatur comitatus , vel cœtus.concilij verò nomen tractum est à Romanis eo quòd ad tractandum communi intentione conueniebant.15.distinct.§.synodus.

De hac materia habes vbi agitur de Consilijs.

SOBRIETAS.De sobrietate episcoporum habes.35. dist.per totum,& 41.dist.per totum.

De Sobrietate habes suprà vbi agitur de abstinentia,& de Cibo,& de Ieiunio.

SOCIETAS. Quòd societas requirit concordiam morum.41.dist.quod dicit,& c.clericus.
Quod socius tenetur socium defendere ab iniuria.23. q.3.non in inferenda.
Quod bonus qui in bonitate permanet, non polluitur si malo societur. 32. q. 1.non est. Exemplum ibi de Osee & de meretrice.
Quod boni quandoque sunt mali societate malorum. 24.q.1.non turbatur.
Quod bonum est malum socium declinare , ne sicut morbida ouis inficiat congeriem societatis.45. dist. sed illud.4.q.3.resecandæ,& c. ecce autem, & cap. illud sanè.
Quod difficile est incorruptum permanere, qui corrupto sociatur.23. quæst. 4. quisquis,vel quod potest. in fi.
Quod tripliciter associatur quis malis , aut comitando,aut fauendo,aut in non corripiendo. 23. quæst. 4.ita planè.
Quod non caret scrupulo societatis occultæ qui manifesto facinori desinit obuiare.83.dist.error.23.q. 3.qui potest.86.dist.facientis culpam.
Quod societas malorum est quandoque toleranda,& quandoque fugienda.7.quæst.1.suggestum.& duobus capitu.seq.
Quod incantationes & artes magicæ fiūt ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum. 26. qu. 1.illud.in fi.
SODOMA.Quòd peccatum Sodomiæ exercetur in masculis,& in fœminis.32.q.7.vsus.
Quod in peccato Sodomiæ deordinatur ordinatio Dei & naturæ.32.q.7.adulterij.
Quod societas quæ cum Deo esse nobis debet violatur,cum natura cuius ipse auctor est , libidinis peruersitate polluitur.32.q.7.flagitia.
Quod peccatum Sodomiæ etiam apud Gentiles est detestabile. 32.q.7.flagitia.
Quod sodomiæ peccatum grauius est adulterio. 32. q.7.vsus.
Quod peccatum Sodomiæ peius est quàm cum propria matre peccare.32.q.7.adulteri.
Quod Loth obtulit suas stuprari filias, vt detestādum peccatum Sodomiæ in alijs impediret.22. quæst. 7. offerebat.
SOLICITVDO.Quòd solicitudo temporalium suffocat spiritualia.49.dist. hinc etenim,ante med.
Quod hoc non debet esse in clericis , & religiosis. 12. q.1.cui portio.
Quod pia solicitudo est egenorum commodis intendere.87.dist.diuinæ.
Quod cum honoris augmento cura quoque solicitudinis debet excrescere.100.dist.rationis.
Quod episcopus solicitus debet esse circa defensionē pauperum,redemptionem oppressorum,& munitionem monasteriorum.84.dist.§.1.
Item debet esse solicitus tanquam pastor circa gregē suum.81.dist.oportet.

De

De hac materia habes vbi agitur de Negligentia.

SOMNVS. Quòd negligens prælatus dormienti cõparatur.86.dist.fratrem.

Quod aliquando somnum vanum & deceptoriũ dormientibus immittunt dæmones. 26.q.4. sciendum. circa med.

Quod dæmones maximè in somnis infideles deludũt diuersas eis species & similitudines offerentes, & per deuia quæque ducendo, & hoc cum solus patitur spiritus in corpore euenire opinantur.6.q.1.episcopi.post med.

Quod somniando illusiones contingunt hominibus multipliciter.6.dist.testamentum.& c.seq.

SORS. Quòd sors non est aliquid mali, sed res in humana dubietate diuinam indicans voluntatem. 26.q.2.sors.

Quod licet sortibus nihil mali insit,tamen prohibentur homines,ne sub hac specie ad antiquos idololatriæ cultus redeant.ibidem,§.proxi.

Quod qui sortibus vtuntur ad negotia secularia & ad vanitatem diuina oracula videntur conuertere.26.q.2.hi qui.

Quod sortes quæ dicuntur apostolorum, vel aliorum sanctorum,sunt damnatæ,& exercentes sunt excõmunicati.26.q.5.si quis clericus.7.q.7. non obserue tis.& c.seq.

Quod omne genus sortium sub anathemate prohibetur.26.q.5.sortes.& c.seq.

Quod tempore necessitatis in libris diuinis præmissa oratione dominica,vel alia sortes videntur concedi.26.q.2.qui.& c.seq.

SORTILEGIVM. Quòd sortilegi sunt,qui per quasdam inspectiones sortium, vel figurarũ futura promittunt.26.q.1.sortilegi.

Quod qui obseruant constellationes, sortilegi dicuntur.26.q.5.non liceat.

Quod in calendis Ianuarij mensam cum epulis ratione diuinationis parare, sortilegium est committere.26.q.7.si quis.

Quod ligaturę characterum,vel aliarum rerum quas medicina non requirit,vel obseruatio sternutationis,aut liminis conculcatio, aut dierum Aegyptiorum obseruatio,& plura alia nomine sortilegij dãnantur.26.q.2.illud quod.

Quod portare super se lapides pretiosos, vel herbas non est sortilegium.26.q.vlt.

Quod infirmantibus carmina sortilega nil proficiunt, 26.q.7.admoneant.

Quod qui seruant sortilegia, sunt Christianæ fidei,& baptismi violatores.26.q.7 non obseruetis.

Quod sortilegi à diabolo cui deseruiunt,sunt captiuati.26.q.5.episcopi,eorumque.

Quod ab episcopis de parochijs sunt expellendi.

Item sortilegi sunt excõmunicandi.26.q.5.§.1.

Quod sortilegi & eis assentientes ad accusationẽ non sunt admittendi.1 1.q.8.quisquis.

Quod serui si sint sortilegi,verberibus,si liberi,carceribus sunt fatigandi.26.q.5.contra.

Quod qui credit sortilegis, quinque annis debet pœnitere.26.q.5.non liceat.

De hac materia habes vbi agitur de Diuinatione,& de Incantatione.

SPECTACVLVM. Quòd die solemni ecclesiam cõtemnentes,& spectacula custodientes sunt excommunicandi.de conse.dist.1.qui die.

Quod præcipuè clerici curiosis spectaculis non debent interesse.de conse.dist.5.non oportet. 23.dist. his igitur.

Quod clerici spectacula saltantium debent vitare.23. dist.presbyteri.

Quod pœnitens si perfectè vult pœnitere, debet se à spectaculis seculi prohibere.de pœ. dist.5.§.1. ante fin.ver.cohibere.

SPIRITVS SANCTVS. Quòd Spiritus sanctus æqualis est patri & filio,de consec. distin.5.de Spiritu sancto.

Quod à patre & filio procedit.de consecra.distinct.5. saluator.

Quod Spiritui sancto attribuitur potentia miraculorum.de conse.dist.5.de spiritu.

Quod Spiritus sanctus extra ecclesiam nihil operatur.24.q.1.audiuimus.

Quod non scissuras, sed vnitatem amantes Spiritum sanctum accipiunt.

Quod peccata tenere,vel dimittere,vel excommunicare,opus est Spiritus sancti.ibid.

Quod in domino semper mansit Spiritus sanctus, in alijs verò sanctis quandoque manet, quandoque recedit.de pœn.dist.2.quærendum.

Quod nemo potest dicere,Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.ibidem.post med.

Quod nemo accipit Spiritum sanctum, nisi intra ecclesiam.24.q.1.audiuimus.

Quod blasphemare Spiritum sanctum, est contra sacros canones proteruè agere.25.q.1.violatores.

Quod Apostolus absens corpore præsens spiritu Corinthium tradidit Satanæ. 24.q.1. audiuimus. circa medium.

Quod simoniaci non habent Spiritum sanctum veritatis,sed spiritum mendacij, & illum alijs dant.1.q. 1.gratiam.

Quod septem modis in Spiritum sanctum quis peccat,videlicet,cum quis malè sentit de persona Spiritus sancti,de conse.dist.4.hi verò.

Item cum quis obstinatur, & dicit omnia mala impunita,& bona non remuneranda. de pœn. dist.3. adhuc.in fi.

Item qui penitus desperat, vt Cain qui dixit, Maior est iniquitas mea,quàm vt veniam merear. de pœ. dist.1.voluissent.§.ex his.

Item cum quis veritatem cognitam impugnat, sicut illi qui Christum dixerunt in beelzebub dæmonia eijcere.1.q.1.eos qui.

Item cum quis quocunque modo mortaliter peccat, nam ex hoc Spiritum sanctum à se fugat. de pœn. dist.3.inter hæc hircum.2.

Item cum quis scienter in quocunque mortali peccato perseuerat.de pœn.dist.3.ante fi.

Item cum quis existens in peccato habet propositum nunquam pœnitere.de pœ.dist.1.potest fieri.

SPOLIATIO. Quòd cum spoliatur quis rebus, vel beneficio ab aduersario, tunc ante litis ingressum restituitur. 2.quæst. 2. per totum. 3.quæstio.1. episcopi. 5.quæstio.2. si primates.33.quæstio.2. historia.

Quod si abijciatur spoliato exceptio rei iudicatæ à qua non fuit appellatum,tunc non restituitur. 2. q. 6.ei qui appellat.§.diffinitiua.

Quod cum spoliatur quis à iudice non suo, hic statim restituitur,nisi propter graue scandalum dissimuletur.3.q.6.hæc quippe.

Quod si spoliatur quis à iudice suo, qui propter iustã causam absens inuenitur,hic statim restituitur.7.q. 1.præsentium. sed absens ex contumacia si intra annum purgare voluerit innocentiam, est audiendus.1 1.q.3.rursus.

Quod si spoliatur quis præsens à suo iudice post appellationem,nihil agitur,& spoliatus ad omnia restituitur.2.q.6.c.vlt.§.appellatore.

Quod si spoliatur quis à iudice suo ante appellationẽ ordine iudiciario,non restituitur.2.q.6.c.vlt.§.quandoque vnam.

Quod si à iudice suo ante appellationem ordine iuris prætermisso quis spoliatur,statim restituitur.2.q.1. notum sit.

Quod spoliatus etiam absens per procuratorem potest restitui.3.q.1 episcopi.§.sed notandum.

SPONSÆ. Quòd sponsæ promissæ non statim debent dari,ne vilescant.27.q.1.institutum.

Quod vno viuente, alteri alter non debet coniungi. 27.q.2.desponsatam.

Quod vterque ipsorum altero inuito potest religionẽ approbatam intrare.27.q.2.desponsatam.

Quod dos sponsæ scripto debet confirmari. 30.q.3.nostrates.

Quod propter publicam honestatem neuter alterius consanguineam, nec in vita, nec post mortem potest accipere.27.q.2.si quis desponsauerit. & cap.si quis vxorem.& c.seq.

Quod fornicatio voluntaria videtur tollere desponsationis vinculum de futuro.47.q.2.raptor.

Quod sponsa iubetur lugere mortem sponsi sui, quasi viri sui.27.q.2.omne.in fi.

Quod sponsa quandoque dicitur vxor,& sponsi quandoque viri. 27. quæstio. 2. quapropter. & pluribus cap.seq.

Quod sponsus cum sponsa ob reuerentiam benedictionis prima nocte debent in virginitate permanere.23.dist.c.sponsus.

SPONSALIA. Quòd sponsalia sunt futurarum nuptiarum fœdera.30.q.5.nostrates.

Quod ante septennium nequeunt contrahere sponsalia.30.q.2.§.1.& c.seq.

Quod sponsalia in cunabulis per parentes contracta non tenent,nisi pueri postquàm ad annos discretionis peruenerint,consentiant.30.q.2.c.vbi.

Quod sponsalia quandoque contrahuntur per verba de præsenti,& hęc quia faciunt matrimonium,non soluuntur nisi per religionis ingressum.27.quæst.2. scripsit.

Item per frigiditatis perpetuum maleficium.2.q.4.cõsuluisti.§.hoc autem.

Item verba de futuro hæc impediunt cum alio contrahendum,sed non dirimunt iam contractum.27.q. vlt.& §.seq.

Quod parentibus non licet puerorum sponsalia frangere,quæ vtrorumque consensu contrahuntur.31. q.3.c.si qui parentes.

Quod euidens signũ sponsalium,est annuli subarrhatio.30.q.5.nostrates.

De hac habes vbi agitur de Annulo.

Quòd sponsalia per parentes tantùm tractari debet, non est enim virginalis pudoris eligere maritum. 32.q.2.non omnis.§.seq.

Quod viuente auo pater puellę de sponsalibus tractãdis non debet se intromittere, sed auus, quia ipse pater est in potestate aui.32.q.3.c.1.

De desponsatione Mariæ cum Ioseph, habes. 26. qu. 2. §.primo.

De hac materia, & de conditionib. turpib. & honestis quæ fiunt in sponsalibus habes vbi agitur de Matrimonio.

STABILITAS. Quòd stabilitas prælatis,& clericis in suis ecclesijs & locis præcipitur, & contrarium inhibetur.7.q.1.non oportet. & per omnia. c. vsque ad c.sancitum.

De stabilitate habes vbi agitur de Constantia.

STATERA. Quòd statera dolosa, quæ grauius pro se,leuius pro alio ponderat,est vitanda. 24.q.1. non afferamus.

Quod omnis iudex Staterã gestare debet, vt in vtroque penso iustitiam & misericordiam habeat. 45. dist.omnis.

Quod quilibet quasi in Statera sermones suos debet ponderare.50.dist.ponderet.

STATVTA. Quòd statuta sanctorum patrum inuiolabiliter sunt seruanda.1 1.dist.nolite.

Quod ecclesiastica statuta quædam Apostolica traditione, quædam auctoritate scripturæ, quædam consuetudine confirmantur.1 1.distinct.ecclesiasticarum.

Quod apostolica statuta non debent negligi, nec variari,nec per concertationem disturbari. 25. qu. 2. amputato.

Quod fit statutum propter honestatem tenendam. 35.q.3.porrò.

De hac materia habes vbi agitur de publica honestate.

Item fit propter inhonestatem delendam, de consecr. dist.4.ne quenquam. vbi agitur de immunditijs corporalibus.

Item fit propter vtilitatem habendam.1.qu.7. tali.vbi constituitur propter ecclesiæ vtilitatem, vt cum illegitimè natis dispensetur.

Item fit propter inutilitatem euadendam.12.quęst.2. terrulas.vbi statuitur,quòd inutiles res ecclesiæ alienari possunt.

Item fit statutum causa diligentiæ habendæ. 18. dist. peruenit.vbi statuitur,quòd synodi certis temporibus habeantur.

Item fit causa negligentiæ remouendæ. 89.dist. volumus.vbi statuitur, q̃ episcopus vicarium habeat.

Item fit causa necessitatis, qua cessante debet Statutum cessare.1.q.1 quod pro necessitate.

Item fit causa facilitatis.80.distin. fraternitatem. vbi statuitur, quòd episcopales sedes debent esse propinquæ,vt facilius ad electionem archiepiscopi cõueniant.

Item fit causa maioris mali vitandi. 13.distinct.cap.1. & cap.2.

Item fit causa maioris boni adipiscendi. 19.q.duæ.vbi dicitur quòd clericus contradicente episcopo religionem potest intrare.

Item fit causa oppressionis vitandæ. 16. quæst.1. prædicator,vbi dicitur,quòd maior maiorem opprimere non debet.

Item fit causa subiectionis seruandæ. 95.dist. esto. vbi dicitur qualiter episcopi ad presbyteros, & presbyteri ad episcopos,se debent habere.

Quod legitimè Statutum potest dissolui propter peccantis abusum.63.dist.quia sancta.§.proxi.

Item propter auctoris detestationem.16.distin.canones.vbi dicitur, q̃ licet bona sint quę statuerunt hęretici,tamen sunt detestanda.

Item propter securiorem prouisionẽ.de consec.dist.1. vasa. vbi dicitur, q̃ pro ministerio diuino meliora sunt vasa aurea & argentea,quàm vitrea & lignea.

Item propter statuti nimium rigorem. 34.distin. iure fraternitatis.

Item ne præbeat malignandi occasionem. 12.distinct. nos consuetudinem. vbi contra primum statutum de hæreticis statuitur de Donatistis non promouendis.

Item propter maiorem honestatem.31.dist.aliter. vbi statuitur de Græcorum sacerdotũ vxoribus, quod apud Latinos dissoluitur.

Item propter exempli perniciem.96.dist.bene.vbi statutum Basilij,licet fuerit pro ecclesia,cassatur.

Quod

taciturnitate in professionem consensisse.

Item propter fauorem matrimonij. 29.q.2. si quis ingenuus. vbi dicitur, quòd ducens ancillam in vxorem scienter, non potest eam dimittere, quia tacendo videtur in eam consensisse.

Item propter fauorem castitatis. 27. dist. diaconus. vbi dicitur, quòd sacrum ordinem recipiens etiam tacendo de tenenda castitate, in eam consentit.

De hac materia habes vbi agitur de Silentio.

TANGERE. Quòd qui iustos tangit, velut pupillam oculi Domini tangit. 2.q.7. accusatio quoque.

Quod tangere immundum est peccatis aliorum consentire, dist. 45. recedite.

Quod cui peccatum displicet, & illud redarguit, immundum non tangit, & c. tolerandi.

Quod etiam sine coitu lasciuus tactus graue est peccatum. 27.q.1. nec aliqua. 32.q.5. nec solo.

TEMERITAS. Quòd temeritas est maiorum statuta ausu proprio contemnere. 2.q.1. notum. 7. qu.1. nihil. 10.qu.1. hanc consuetudinem, in fin. 21.qu.4. episcopi.

Quod temeritas incurritur cum à subditis vita & facta superiorum dijudicantur, vel reprehenduntur. 21. dist. nolite. 15.q.2. placuit, & c. seq.

Quod temeritas facilitatis veniam continet, & inconsultus calor calumniæ vitio caret. 2.q.3. si quem. §. notandum.

Quod temeritas accusatorum tribus modis detegitur; aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersantur. 2.q.2. si quem. §. proximo.

De Temerario iudicio, & de suspicione habes in suis locis.

TEMPERANTIA. Quòd Temperantia cibi est cum non plus quàm necesse est seruitur corpori, sed eius infirmitas reficitur, vt ad vsus exercendæ virtutis aptum habeatur. 44. distinct. conuiuia, de cons. dist. 5. non dico.

Quod temperantia prodest animæ & corpori, quia nihil sic homini prodest sicut moderata refectio. de cons. dist. 5. nihil enim sic.

Quod nec in manducando nec in abstinendo consistit iustitia, sed in vtrisque secundum naturę capacitatem temperantia. 41. distinct. quod dicit, & trib. capitu. præcedentib.

Quod tempore ieiuniorum maximè est seruanda, de cons. dist. 5. sint tibi.

Quod temperantia attenditur in moribus. 23. dis. qui episcopus.

Item est habenda in dandis eleemosynis. 86. dist. non satis. §. item perfecta.

Item in infligendis pœnis. 45. dist. disciplina. vbi dicitur, quòd de lenitate, & de seueritate debet fieri quoddam temperamentum.

TEMPORALIS. Quòd Deus largitur temporalia propter eleemosynæ largitionem. 16.q.1. reuertimini.

Item propter pietaté factum. 22.q.2. si quęlibet. Exemplum ibi de obstetricibus.

Item propter decimarum solutionem. 16. quæstio. 1. decimæ.

Quod subtrahuntur temporalia cum ex ipsis nō fiunt eleemosynæ. 16.q.1. reuertimini.

Item cum non soluuntur decimę. 16.q.1. decimæ.

Quod contemplatiui ab omni strepitu temporalium quiescere debent. 12.q.1. duo.

Quod temporalia debent possideri, sed non nisi ad vsum, ibidem post medium.

Quod de omnibus temporalibus Deo ab hominibus reddenda est ratio. 15.q.1. firmissimè. §. ex eo.

De hac materia habes vbi agitur de De diuitijs.

TEMPVS. Quòd tempora propter diuinationem nō sunt seruanda. 26.q. vlt. non licet.

Quod tempus merendi non est nisi in præsenti. 13.qu. 2. in præsenti.

Quod temporis qualitate res mutantur. 10. q.3. prisci, & c. seq. 35. dist. ab exordio.

Quod Christus veniens in fine temporum traxit finé ad principium. 37. dist. ab exordio.

De quatuor Temporibus habes vbi agitur de Ieiunio.

Quod temporibus nostris non solū corpora, sed etiā merita in hominib. deferunt. 34. distinct. fraternitatis.

Quod multi tolerantur propter temporum necessitatem, vel vtilitatem, vel scandalum. 1. qu. 4. requiritis, & c. seq. 24.q.1. pudenda. in fi.

De Temporibus habes vbi agitur de Præscriptione, & in multis locis vbi agitur cum temporis adiunctione.

TENTATIO. Quòd tentatio est multiplex, videlicet, Dei, hominis, & diaboli, de pœn. dist. 1. §. opponitur, & §. contrario.

Quod tentat Deus ad instruendum. 1. q. 1. prophetauit. §. quinque.

Item ad pugnandum. 6.q.1. sunt plurimi, de pœ. dist. 2. opponitur, post med. vbi agitur de Tentatione tribulationis.

Quod tentatio est vita hominis super terram, de pęn. dist. 2. §. opponitur.

Quod humana tentatio est cum in animo de illicitis tentamur etiam nolentes, sed diabolica, cum quod caro suggerit, animus consentit. de pœn. distinct. 2. §. è contrario.

Quod sunt quidam qui non expectant tentationem, sed præueniunt voluntate, de pœ. distinct. 5. §. 1. circa prin.

Quod cum tentatio in corde non reprimitur, etiam in actione dominatur. 49. dist. hinc etenim.

Quod nemo debet tentare Deum, dum habet quod consilio rationabili faciat. 22.q.2. quæritur.

Quod iudicium per duellum, & per ferrum calidum siue per aliquam aliam probationem prohibetur, quia Deus tentari videtur. 2. qu.4. monomachiam & c. consuluisti.

Quod Deum tentat qui habet quod faciat vnde suā & aliorum salutem præcauere queat, & non procurat. 23.q.8. si nulla.

Quod tentat hominem diabolus, de pœn. dist. 2. §. opponitur, ante finem.

Item tentat bonos vt laceret & deuoret. 3. quæstio. 1. nulli.

Item tentat dormientes. 6. dist. testamentum.

Quod mille modos habet tentandi. 6. q.2. c.1.

Item tentat sub specie boni mala suggerendo. 14.qu. 5. fortè.

Quod pręcipuè sancti à peccato mundi sustinent tentationes diaboli. de pœn. dist. 2. §. opponitur.

Quod maximè illos tentat qui Deo sunt familiariores, & in eius seruitio feruentiores. 3.q.1. nulli.

TERGIVERSATIO. Quòd tergiuersatio est verborum cauta prolatione peccata sua leuigare, de pœn. dist. 1. §. è contra. 2. in fine.

Quod tergiuersari est ab accusatione desistere. 2.q.3. si quem. §. notandum.

TESTAMENTVM. Quòd testamentum vetus differt à nouo in pluribus; quia in veteri pęna, & in nouo venia peccati promittitur. 23.q.4. c. hæc autem. §. proximo.

Quod illud terrorem, istud mansuetudinem inducit, ibidem.

Item in veteri pro culpa morte moriebantur, in nouo pęnitenti misericordia promittitur, ibid.

Item differt in matrimonij coniunctione. 35.q.1. §. 1.

Item in plurium vxorum & concubinarum permissione. 32.q.4. recurrat. §. his ita.

Item differt in multorum ceremonialium obseruatione. 5. dist. §. 1. 6. dist. non est peccatum. §. his ita.

Item differt, quia vetus requirit opera, nouum autem non tantùm opera, sed voluntatem. 15. quæstio. 1. si quis non.

Item testamentum vetus virginitatem non approbat, quam nouum commendat. 32. quæstio. 4. recurrat. §. his ita.

Quod concordat nouum testamentum cum veteri in moralium obseruatione, quia obseruat decalogum. 32.q.3. meretricis.

Quod in testamentis decedentium vltima voluntas testatoris est seruanda. 13.q.2. vltima. 16.q.1. admonere, & c. consideratio.

Quod eremitæ quia proprium habent, possunt testari. 19.q.3. perlatum. §. proximo.

Quod religiosis proprium non habentibus non licet testari. 19.q.3. quia. & cap. seq.

Item seruus (quia omnia sunt Domini) testamentum condere non potest. 13.q.2. illud.

Quod vtrum liceat episcopis & clericis condere testamentum, habes. 12.q.1. episcopi.

Quod non licet eis de rebus ecclesiæ, sicut agris & frugibus siue oblationibus, siue de quibuscunque alijs testari. 12.q.1. episcopi. ibid. & q.2. per totum, & q.5. nulli, & cap. seq.

Item bona propria decedentium ab intestato si non habent filios, vel nepotes, sunt ecclesiarum, in quibus ministrant. 12.q.3. quicunque, & q. 5. ca. vlt. & q.2. episcopus qui filios.

Quod in testamento Christus semper pro vno filiorum reputandus est. 13.q.2. si quis irascitur.

Quod testamentorum non executores sunt sacrilegi fures. 13.q.2. qui oblationes. 17.q.4. sacrilegium.

Item sunt egenorum homicidæ. 13.q.2. clerici.

Item sunt excommunicandi, ibid.

Quod successor non seruans defuncti testamentum est exhæredandus. 11.q.1. Siluester.

TESTIS. Quòd triplex est testis, videlicet superior, scilicet Deus. 11.q.3. inter verba. vbi dicitur, Ecce in cœlo testis meus, & 22.q.1. si peccatum.

Item est testis interior, videlicet conscientia. 11. qu.3. inter verba, vbi dicitur Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, & ca. custodi.

Item est testis exterior, scilicet proximus, de conse. di. 1. iubemus. 11.q.3. non sunt. 12.q.1. nolo vt.

Quod est testimonium non solùm verbale, sed etiam reale, scilicet facti euidentia. 28. di. priusquàm. 82. dist. proposuisti. 33.q.2. de his verò.

Quod apostoli verbo & opere sunt testes Christi in Hierusalé, & in omni iudæa. 11.q.3. existimāt, in fi.

Quod voluntas morientis etiam sine instrumento probari potest ex circumstantium testimonijs. 36.q.6. his qui tempore.

Quod in testimonio est attendéda diuersitas locorū, & temporum. 35.q.5. de parentela.

Quod ad probationem ingenuitatis soli testes nō sufficiunt, nisi instrumentis & argumentis adiuuētur. 4.q.3. placuit. §. item in criminali, post med.

Quod nullus potest esse iudex & testis. 4. qu.4. nullus vnquam.

Quod testibus non testimonijs per scripturam delatis credendum est. 3. quæst. 9. testes. §. proxi. & cap. hortamur.

Quod de illo est verum testimonium, quod in præsentia testificantium contigisse perhibetur. 3. qu.9. testes. §. de his.

Quod etiam non rogati, dummodo interfuerint, testes esse possunt. 4.q.3. placuit. §. item in criminali.

Quod testes super vno facto in tempore & loco discrepantes repelluntur. 3.q.9. testes. §. seq.

Quod illi testes sunt grauiter puniendi, quos temporum diuersitas simul facto non interfuisse ostendit 3.q.8. nihilominus.

Quod in causa criminali testimonium debet esse de visis, notis, & auditis. 3.q.9. testes.

Quod in testibus attendenda est status dignitas, fidei puritas, & morum grauitas. 4.q.3. testes. §. seq.

Quod illi præcipuè recipiendi sunt in testes, de quibus præsumitur quòd veritatem facti magis sciant. 35.q.6. c.1.

Quod licet simplici verbo iudicis credendum sit, tamen si ab ipso appellatur, non potest esse testis in causa appellationis. 16.q.1. statuendum.

Quod ad vnius testimonium nemo condemnatur, nisi fortè fama publica contra eum laboret. 3. quæst. 3. testes. §. seq. 35. quæstio. 6. §. vlt. 33. quæst. 2. admonere. 2.q.5. si mala.

Item nec ad testimonium vnius, etiam si sit episcopus. 6.q.2. per totum. 4.q.3. testes. §. se. ver. vnius.

Quod ex hoc episcopo, vel alteri prælato iniuria non infertur, cum sibi soli in testimonium non creditur. 6.q.2. c. vlt.

Quod ad probandū duo testes sufficiunt, vel tres; nisi in aliquibus casibus singularibus, vbi plures requiruntur. 4. quæst. 3 testes. §. seq. post med 2. quæst. 4. §. 1.

Quod præsul non damnatur nisi. 72. testibus, presbyter autem nisi. 44. diaconus verò cardinalis nisi vigintitribus, inferioris autem gradus clerici nisi septem testibus conuicti, non debent condemnari, secunda, qu.4. præsul.

Quod nullus est idoneus testis in causa propria. 15. q.3. sanè in fine.

Quod nec in re, nec in causa propria quis ad testificandum admittitur. 4. quæst. 3. testes. §. sequen. post medium.

Quod contra se quisque testari potest, pro se verò minimè. 14.q.2. §. 1.

Quod propter inimicitias potest quis repellere testes contra se quos admisit pro se, aliàs nō. 4.q.3. testes. §. seq. ver. si quis.

Quod qui agit, non potest à reo petere testimonium. 4.q.2. testes. ver. item qui intendit.

Quod testes non videntur idonei, quib. potest impera re. 4.q.3. testes. §. sequen. ante medium.

Quod testis videtur suspectus si sit de domo iudicis. 4.q.2. contra.

Quod nullus debt cogi, vt ferat testimoninm contra consanguineum, vel affinem. 4.q.3. testes. §. seq. ver. item lege Iulia.

Quod nec parentes, nec liberi inuicem aduersus se testificari possunt. 4. quęstion. 3. testes. ver. item codicem.

Quod pater & filius & duo fratres in eadem causa testes esse possunt. 4.q.3. testes. §. sequ.

Quod in alieno negotio plures testes produci possunt ex eadem domo. 4. quæstio. 3. testes. §. seq. circa medium.

Item testis domesticus admittitur in causa ecclesiastica. 14.q.2. super.

Item in causa matrimoniali. 35.q.6. de parentela.

Item

Item admittitur in causa ciuili, sed non in criminali. 4.q.3.testes.§.seq.ver. quos accusator. 14. qu.2. per totum.
Quod hæreticus pro Christiano potest testificari con tra hæreticum, sed non contra Christianum.24.qu. 1.miramur.§.seq.
Quod inhabilis ad sacerdotium, contra sacerdotem non potest testificari in causa criminali.2. quæstio. 7.ipsi apostoli.
Quod an clericus ad testificandum possit compelli.2. q.6.statutum.
Quod episcopus, vel presbyter nisi in causa quæ aliter sciri nõ possit, adducatur in testem, quia ex hoc sacerdotium dehonestatur.11.q.1.testimonium.
Quod episcopus, vel presbyter in necessitate testimonium perhibens non debet iurare, sicut alij, super li brum, sed tantum videre librum.in fine.
Quod episcopus, vel presbyter potest loco iuramenti per sanctam consecrationem dicere.2.q.4. si quis presbyter.
Quòd omnes alij testes debent primo iurare de veritate dicenda tactis sacrosanctis Euangelijs.3.qu.9. hortamur.4.q.3.testes.§.proximo.
Quod iudex debet testibus prouidere de loci securitate.5.q.9.hortamur.
Quòd testibus expensæ sunt ministrandæ. 4.qu. 3. testes.§.seq.
Quod episcopus, siue presbyter pro ecclesiæ suæ negotio potest ferre testimonium.14.q.2.super.
Quod clericus non debet esse testis contra laicum in criminali causa, sed in ciuili.11.q.1. testimonium. 14.q.2.super.
Quod in conficiendis instrumentis secularium, presbyteri non debent ferre testimonium nisi de mandato episcopi.14.q.2.super,in fi.ibid.
Quod testi honestiori maior fides est adhibenda. 4. q. 4.testes.ver.item iusiurandi.
Quod vtrum hermaphroditus possit fieri testis, qualitas incalescentis sexus declarabit.4. q. 3.testes. ver. item hermaphroditus.
Quod mulier potest esse testis pro parentib. & amicis & consanguineis, & pro crimine læsæ maiestatis, & contra hæresim & simoniam. 15. quæstio.3. de crimine.
Quod de vnoquoque minus est dubitandũ vbi prior vita qualis fuerit, testimonium reddit. 61. distinct. miramur.
Quod testes debent esse bonæ opinionis.2. quæstio. 1. in primis, circa med.3.quæstio.5.suspectos.4. quæst. 3.testes.§.1.
Quod ad testificandum non admittuntur alias inimici.2.q.1.in primis, circa med.
Item nec serui pro domino suo, nec minor viginti annis.4.q.3.testes.
Item nec infideles.2.quæstio.7. non potest. 3. quæstio. 5.suspectos.
Item nec à fide apostatantes.2.q.7.non potest.
Item nec infames.2.q.7.testes.3.qu.5.similiter, & cap. seq.6.q.1.qui crimen.
Item nec criminosi.2.quæstio.7.testes.3.quæstio.5.cõstituimus.
Item nec complices in crimine, quando illud de se con fitentur.15.q.3.cap.vlt.4.q.3.testes.§.sequen.
Item nec nimia paupertate laborantes.4.q.3.testes.§. seq.
Item nec consanguinei, vel propinqui, nisi cum contra seipsos mutuo testificari voluerint.3.q.5.c.1.
Item nec familiares, scilicet de propria domo prodeũtes.3.q.5.c.1.& c.accusatores.
Item nec affines.3.q.9.absens,& q.5.similiter.
Item nec litigiosi.3.q.5.suspectos,& c.seq.
Item nec impuberes, qui intra quartum decimum annum consistunt.4.q.3.testes.§.seq.
Item nec liberti contra ecclesiam, vel contra dominũ cuius fuerunt serui.12.q.2. episcopus qui mancipiũ. §.vl.4.q.3.testes.§.seq.ver.item patroni.& ver. item liberti.
Item nec serui, nisi dum aliqui testes deficiunt.4.qu.3. testes.§.seq.ante finem.
Item nec ille qui iudex vel assessor vel aduocatus fuerit in eadem causa.16.q.2.statuendum.
Item quicunque ad accusandum non admittitur, nec ad testificandum.4.q.4.c.1.
Quod testimonium nunquam est vendendum. 14.qu. 5.non sane.
Quod non testificans veritatem grauiter peccat. 11. q.2. vnicuique.§.sic quoque.
Quod falsus testis est, qui etiam contra seipsum falsum dicit, & per hoc Deum qui est veritas, vendit. 11.q.2.abijt.
Quod presbyteri, vel diaconi in falso testimonio inuẽti, per tres annos ab officio suspensi in monasterio debent pœnitere.5.q.6.quia.in fine.
Quod quilibet falsus testis septem annorum pœnitentia punitur.22.q.5.si quis peierauerit.
Quod infamis fit, & à testimonio repellitur.22.qu.5.si quis conuictus.

Quod inducens ad falsum testimonium grauiter peccat, & consimili pœna punitur.11.qu.5.si quis peierauerit, & cap.si quis conuictus.
TIMOR. Quòd timor est multiplex, videlicet seruilis, quando quis timore pœnæ facit quod facit. 23. q.4.hęc autem.§.seq.in fin.
Item est timor initialis, qui sicut seta introducit filiũ, ita & ipse charitatem.de pœn.dist.2.sicut seta.
Item est timor filialis, qui etiam timor sanctus, vel castus dicitur, & hic est perfectorum.23.q.6.schismatici, & §.vlt.in fi.
Item est timor naturalis, quem etiam ipse Christus habuit, & alij perfecti.7.q.1.c.vlt.circa finem.
Item est timor mundanus quando peccatur timore temporalium.47.dist.sicut.11.q.3.quisquis.
Item est timor mundanus quo quis peccat timore pel lis propriæ.11.q.3.nolite.
Quod humanum est timere eum qui potest opprimere vel erigere.16.q.2.c.1.post med.
Quod timendum est de sero pœnitente, de pœn. disti. 7.post med.
Quod amor carnalis, & timor atque auaritia sensum hominis hebetant.3.q.5.accusatores vel testes. 11. q.4.quatuor.
Item ibi væ est vbi timoratus perijt à terra. 16.q.7. & hoc diximus.post med.
TITVLVS. Quòd titulus dicitur principium possessionis, sine quo nemo verè possidet.16. quæ.3. dilectio.§.potest, ante med.& 17.q.4.quæsti.
Item dicitur titulus vexillum vel signum pro re vendi canda positum.16.q.6.consuetudo.12.qu.2.non ha benti 6.
Item dicitur titulus breuis adnotatio sequentis operis.15.dist.sancta.& c.in primis, ante med.
Item titulus dicitur beneficium ecclesię, sub quo quis ordinatur, & vbi tenetur seruire quamdiu viuit.70. dist.sanctorum.
Quod nemo sine titulo ordinari debet, ibid.
TOLERANTIA. Quòd tolerantur à bonis infirmi, ipsis consueta non denegando.4.dist.denique.
Item debilitati quantum ad labores condescendo. 47. dist.omnes, in fi.
Item ipsorum defectus ad infamiam non detegendo. 95.dist.in scripturis.
Item commissa eorum propter spem correctionis patienter supportando.45.dist.licet.
Exemplum ibi de Petro, quem dominus post negacionem non damnauit, & c.recedite, & 50.di. considerandum, vbi dicitur quòd ideò dominus Petrũ tolerauit, vt postea aliorum defectus toleraret.
Item tolerantur à bonis mali, ipsorum detractiones, & falsa iudicia æquanimiter tolerando.6.q.1.deteriores, & cap.seq.c.ex merito.
Item tolerantur à bonis, ipsorum verba, & alias persecutiones patienter sustinendo.6.q.1.quiescite.
Item tolerantur de omnibus ipsorum iniurijs se non vlciscendo.23. qu.3.sex differentiæ, & qu. 8.conuenior.
Quod qui malos non tolerat, ipse sibi per hoc testis est, quia bonus non est.23.q.5.hæc autem.
Quod mali à bonis quandoque tolerantur, quia corrigi non possunt.23.q.7.c.1.in fi.

De tolerantia malorum habes vbi agitur de Malis.

TONSVRA. Quòd tonsura clericalis in circuitu & in summitate capitis in modum sphæræ debet radi. 23.dist.prohibete.
Quod hęc tonsura designat in clericis contemptũ tẽporalium.12.q.1.duo.
Quod hæc tonsura prius debet fieri per episcopum, nisi sint regulares, quibus per abbatem suum, si est presbyter, potest dari.69.dist.quoniam.
Quod prima tonsura facit clericum.23. distin. clerici. & est ordo, qui dicitur psalmistatus.23. distin.psalmista.
Quod non habentes tonsuram clericalem lectiones in ecclesia publicè in pulpito non debent legere. 69. dist.quoniam.
Quod tonsura clericalis sic debet tonderi vt sit super aures.23.dist.non liceat cuilibet.
Quòd ad eam deferendã clerici per archidiaconum sunt compellendi.23 .dist.si quis.
Quod etiam vxorati clerici contrahentes cum virgine debent tonsurã portare, si clericali priuilegio vo lunt gaudere.84.dist.quisquis.
Quod clericus contrahens cum corrupta, quia videtur renuntiare priuilegio clericali, communem cum laicis tonsuram deportabit.ibid.
TORMENTVM. Quòd tormentum quandoque damnis, quandoque verberibus infertur. 12. qu. 2. fraternitas.
Quod quilibet iudex etiam ecclesiasticus potest torquere suspectos, vt veritatem facti possit exquirere. 5.q.5.illi qui.
Quod quilibet superior malefactorem sibi subditum, secundum magis, & minus excedentem potest tormentare.23.q.5.c.1.in fine.
Quod prælatus non debet per se, sed per alios delinquentem tormentare.86.dist.non liceat.
TRANSACTIO. Quòd transactio est cum aliquo dato, vel retento, vel promisso, ab actione litigij recedere.54.dist.generalis, circa finem.
Quod transactio debet fieri de scire iudicis, vel superioris.23.q.4.si illuc.
Quod propriè loquendo transactio non potest fieri in spiritualibus.1.q.2.quam pio.14.q.5.denique. 16.q. 7.decimas.13.q.2.in ecclesiastico.
Quod quando seruus diaconus effectus aliam personam pro se restituat in tali transactione non committitur simonia, quia non pro ordine, sed pro seruitio fit restitut.54.distinct. ex antiquis. in fi. & cap. generalis.
TRANSITVS. Quod in successores res transit cum onere suo.11.q.1.Siluester.
Quod spiritualis transitus est de peccato ad vitam, de culpa ad gratiam, de terrenis ad cœlestia. de conse. dist.4.per aquam.

De Transitu religiosorum ad aliam religionem habes vbi agitur de Religione.

TRANSLATIO. Quòd transferri possunt prælati de ecclesia ad ecclesiam propter necessitatem, vel vtilitatem.7.q.1.mutationes, & tribus c.seq.
Quod sicut vir ducens alteram præter suam vxorem, dicitur adulter, sic prælatus qui propter temeritatem se transfert ad aliam ecclesiam.7.q.1.sicut.
Quod translatio fit de minori ecclesia ad maiorem, & non econuerso. 93.dist.legimus. circa med.7.qu.1. mutationes.
Quod Petrus de Antiochia Romam tanquam ad maiorem ecclesiam est translatus.7.qu.1. mutationes.
Quod ambitio præsumitur vbi de minori ecclesia ad maiorem sua temeritate quis transfertur. 7. qu.1. si quis episcopus, & c.seq.
Quod translatio vtilitatis plurimorum, vnius vtilitati præferenda est.8.q.1.scias.
Quod translatus nihil iuris in priori ecclesia retinet. 21.q.2.si quis.
Quod translatus non priuatur prima ecclesia nisi possessionem habeat in secunda.92. dist.si quis episcopus, & cap.si qui episcopi.
Quod translatus causa necessitatis, cessante necessitate, debet ad primum locum redire.7.q.1. pastoralis. 1.q.1.quod pro necessitate.
Quod solius Papæ est transferre episcopos.7.q.1.mutationes, & c.sicut alterius, in fi.
Quod presbyteri siue inferiores prælati de ecclesia ad ecclesiam non debent transferri nisi auctoritate episcopi.7.q.1.episcopus de loco.
Quod ad aliam ecclesiam sua temeritate se transferentes frustrantur habita, & non habita.7.quæst.1.si quis episcopus, & c.seq.
Quod in translatione clericorum, vel rerum ecclesiasticarum episcopus debet requirere consilium capituli, quia fit quædam alienatio.12.quæstio.2.sine exceptione.

De Translatione habes vbi agitur de Mutatione, & de Permutatione.

TREVGA. Quòd treuga est securitas præstita reb. & personis discordia nondum finita. 24. quæstio. vlt.illi.
Quod archiepiscopi, & alij ad faciendum treugam debent intendere.24.q.vlt.illi.90.dist.per totum.
Quod frangentes treugas sunt excommunicandi. 24. q.vlt.
TRIBVTVM. Quòd licitè datur tributum etiam ab ecclesia, videlicet intuitu pacis.23.q.1.quid.
Item datur intuitu subiectionis.11.q.1. magnũ. Nota exemplum de Christo, qui dedit tributum.
Item intuitu soli quod quis possidet.13.q.8.tributum, & c.seq.
Item datur intuitu impensi officij, vel impendẽdi. 18. q.2.Eleutherius.
Item datur intuitu cathedratici. 10. qu. 3. per totum.
Item datur obtentu longæ consuetudinis.1.qu.4.quæsitum.ante finem.
Quod nulla ecclesia construenda est sub tributaria conditione.de consecra.dist.1.si quis basilicam.
TRIBVLATIO. Quòd tribulatio patienter est toleranda, ne per impatientiam meritum mutetur in culpam.7.q.1.cum percussio.
Quod Deus sæpe suis mordacissimum genus tribulationis immittit ad animę medicamentum.5.quæ.5. non omnis: Exemplum ibi de stimulo carnis Pauli.
Item mittit ad virtutis augmentum. 7.q.1. aduersitas. Exemplum ibi de naufragio Petri. 11. quæstio.3.in cunctis.
Item mittit ad puniendum crimen commissum.6.q.1.

sunt plurimi.7.quæstio.1.cum percussio.
Item mittit ad consequendum æternum præmium. 7. q. 1.suggestum.
Quod facit mundi honorem contémnere.23.q.4.displicet,ante med.
Item facit ad bonum festinare.23.quæstione.4.ca.vlt. in fin.
Item tribulatio facit peccata deserere.23.q.4.qui peccat.in fine.
Quod quando non grex,nec fides,sed pastor quæritur, tribulatio est declinanda.7.q.1.sciscitaris.

De hac materia habes vbi agitur de Aduersitate.

TRISTITIA.Quòd nullus pro sua,nec suorum morte tristari debet.13.q.2.quam præposterum.
Quod illi qui de morte contristantur,videntur de spe resurrectionis dubitare.13.qu.2. vbicunque. §. seq. & c.seq.
TVTOR.Quòd tutor propriè dicitur pupilli, vel orphani,vel à parentibus emancipati.87.disti. defensionis.
Quod triplex est tutela, videlicet testamentaria, quæ ex testamento constituitur, & legitima, quæ propter propinquitatem assumitur,& datiua,quæ cuicunque confertur.16.q.1.generaliter.
Quod tutela pupillorum in duobus consistit,videlicet vt vita à criminibus,& res ab iniuria impiorum seruetur.12.q.1.c.1.
Quod ipse Deus iussit pupillis, & egenis tuitioné impendi.87.dist.defensionis.
Quod episcopus tanquam iudex tuitionem testamentariam non debet suscipere, & susceptam propter necessitatem, non per se, sed per archipresbyterum debet agere. 88. distinct. episcopus, & duobus cap. seq.
Quod licet clerici, & etiam monachi non teneantur ad tutelam testamentariam,vel legitimam,vel datiuam, ad cautelam tamen miserabilium personarũ omnes tenentur.86.dist.peruenit.86. dist. licet.16. q.1.generaliter.
Quod clerici per episcopum possunt cogi ad egenorũ tutelæ susceptionem.88.dist.decreuit.

VACATIO.Quòd ecclesia cathedralis vltra tres menses non debet vacare pastore. 50.di. postquam.64.dist.obeuntibus.
Quod propter gregis periculum post tres menses electionis alij tres menses dantur pro petenda consecratione.50.dist.postquam.
Quod percipiendæ atque intuendæ veritati vacandũ est.8.q.1.qui episcopatum.
Quod clerici qui diuinis officijs debent esse obligati, non debent terrenis actibus vacare.21. quę.3. molitijs.
Quod vacatio contemplationis corde appetenda est, sed aliquando pro multorum salute postponenda est.8.q.1.in scripturis.
Quod diabolus per incuriam vacantes facilius opprimit,& in ima vitiorum prosternit,de pœn. distin. 4. quæcumque.
VAGARI. Quòd episcopus vagabundus nisi resipiscat,primo excommunicatur postea in monasteriũ retruditur.7.q.1.peruenit,& c.seq.
Quod clerici ab ecclesia non sunt habendi, qui vagãdo sunt nullius episcopi diligentia consistunt.93. dist.nulla.
Quod monachi vagari prohibentur.16.q.1.iuxta,& c. seq.
Quod religiosi vagantes vt ad monasteria sua redeãt, sunt compellendi.16.quæst.1. quidam.18. quæst.1. abbates.
Quod vaganti religioso sine sui superioris licentia, non licet ordines recipere, nec diuina officia celebrare.16.q.1.monachi,& c.seq.
Quod si quid religiosus vagando acquisierit, totum monasterij vbi professus fuerit,erit.18. quæst.2.abbates.
Quod vagabundi religiosi post contemptum admonitionis,auxilio episcopi sunt carceribus tradendi. 18.q.1.abbates.
VANITAS. Quòd nomen Dei non est in vanum assumendum.22.q.2.animaduertendum.
Quod vanitas gentilium, poetarum, vel philosophorum,ipsorum auctoritatibus redarguitur.37. dist. si quid.
Quod in prædicatione postponere auctoritatem prophetarum,& adducere auctoritatem philosophorũ vanitas est,& curiositas sacrilega.37.dist.si quis artem,& c.seq.
Quod omnis scientia quæ ad tropologiam, id est mores non conuertit, in vanitatem & in sensus obscuritatem deducit.37.dist.nonne.

VAS.Quòd in ecclesia ad baptizandum & ad corporalia & pallas lauandum,specialia vasa debent haberi.de consf.dist.4. omnis presbyter,& dist.1.nemo per ignorantiam,& quatuor c.seq.
Quod vasa sacrata non debent moniales nec inferioris gradus clerici tractare.23.dist.sacratas, & c.non oportet.
Quod vasa sacrata & ecclesiastica inueterata debent comburi,& cineres vbi conculcari non possint, reponi,de consf.dist.1.altaris.
Quod vasa ecclesię pro liberatione captiorum & egestate miserorum sunt exponenda, quia melius est vasa viuentium seruare,quàm metallorum, quęst. 3.aurum.
Quod Paulus dicitur vas electionis.22. quęst.5. si Paulus.
Quod vasis irę Deus nunquam redderet interitum,si non inueniretur homo spontaneum habere peccatum.23.q.4.Nabuchodonosor.
VATES.Quòd vates à vi mentis appellatur, qui modo sacerdoté, modo prophetam, modo poetam significat.21.di.clericos.
Quod illud quod vates gentilium de Christo prædixerunt,valet ad conuincendam paganorum vanitatem,sed non dat auctoritatem.37.dist.si quid.
VELVM.Quòd est velum professionis,quod datur fœminis anno duodecimo.20.q.2.puella.
Item est velum consecrationis, quod datur anno vicesimoquinto.20.q.1.placuit.
Item est velum prælationis,quod datur anno sexagesimo.20.q.1.iuuenculas.
Item est velum ordinationis, quod datur anno quadragesimo.27.q.1.diaconissam.
Item est velum continentiæ obseruationis, & hoc est viduarum.27.q.1.viduis.
Quod ad episc.spectat virgines velare. 20.quæst. 1.de uotis.
Quod excepta ægritudine episcopus virgini velum non debet imponere,nisi in festo epiphaniæ, & per totas octauas Paschæ,& in festis apostolorum.
Quod nec abbatissæ,nec alteri moniali,aliquam velare licet.20.q.2.statuimus.
Quod viduam nullus pontifex velare debet, quęsti.1. deuotis.
Quod vidua ab altari velamen continentię potest suscipere.27.q.1.viduas.
Quod velatę voto professionis, siue virgines,siue viduę,matrimonium non possunt contrahere, & con tractũ dirimitur.17.q.1. si quis sacro, & c.hæc verò.
VENATIO.Quòd aliqua venatio prohibetur, & aliquã permittitur,& aliqua conceditur.
Quod venatio arenaria qua quis pugnat cũ bestia detenta in arena,prohibetur non solum facientib. sed etiam aspicientibus.86.distinct. qui venatoribus,& c.seq.
Item hanc venationem exercens non solum infamis efficitur, sed etiam ab actione in iudicio repellitur. 3.q.7.c.1.§.tria post princip.
Quod venatio saltuosa,quę fit in saltibus, vel syluis, si fit tempore debito, non prohibetur, si fit propter vtilitatem,non delectationem, laicis non clericis permittitur.86.dist. quid prodest.24. dist. quorumdam.
Quòd maximè Germaniæ prelati venationi saltuosæ implicantur.ibid.
Quod venatio quæ fit sine strepitu, sicut ponere rete vel laqueum,non solum laicis sed etiam clericis cõceditur,quòd similis est piscationi.76. dist. Esau.de cons.dist.5.nunquam.
Quod venator inquantum venator non legitur sanctus.34.dist.quorundam.86.dist.Esau.
Quod qui videt venationem ad delectationem videbit Christum ad contristandum.86.dist.vident.
Quod parum prodest ieiunare in cibis, & delectari in venationibus.16.dist.quid prodest.
Quod fouere venatorem propter artem suam,est peccatum.76.dist.qui venatoribus.
VENDITIO. Quòd emendi vilius & vendendi carius studium,maximè clericis prohibetur. 14. quæ. 4.canonum.
Quod clericis permittitur vt pro mutuatis ab ipsis denarijs,res aliãs statuto tempore prout venduntur, recipiant.14.q.4.si quis clericus.
Quod turpe lucrum sequitur qui ex cupiditate tempore messis vilius emit vt carius vẽdat.14. q.4.quicumque tempore.
Quod qui fallum iurando pro pecunia veritatem vendit,Christum,qui veritas est,sicut Iudas vendit.11. q.3.abijt.
Quod sicut iudex non debet vendere verum iudicium,sic nec testis verum testimonium.14. q.5.non sanè.11.q.3.non licet.
Quod sicut iurisperitus potest vendere iustum consilium,sic aduocatus iustum patrocinium,ibid.
Quod nullum diabolus tanquam seruum possidet,nisi qui se sibi peccatorum ære vendiderit. 15. quæst. 1.non est.

De venditione spiritualium habes vbi agitur de Simonia.

Quod Christus eiecit de templo vendentes, & ementes.16.q.7.& hoc diximus.
VENIA.Quòd apud Deum nullam patitur morã, venię conuersio,de pœ.dist.1.serpens, in fin.
Quod Deus non dat veniam in errore durantibus,sed se corrigentibus.24.q.legatur.
Quod cum in confessione peccati, erubescentiam vincit timor Dei,fit venia criminis,de pęn. dist.1.quem pęnitet.
Quod fit dignus venia ex desiderio sacerdotis, quem habere non valens socio confitetur turpitudinem criminis,de pœn.dist 6.§.j.
Quod facilitas venię incentiuum tribuit delinquendi.23.q.4.est iniusta,in fin.& c.si ea,& c.seq. 36.q. 9. loci.86.dist.inferiorum.
Quod non oportet prælatum,si excedit in correctione,à subdito veniam quærere.86.dist.quando.
VENIALE. Quòd venialia peccata dicuntur quotidiana,quia quotidie subrepunt,de pœn.dist.1.medicina.§.tres sunt actiones.
Quod fit veniale in confessione,quod fuit criminale in operatione,de pœn.dist.1.quem pœnitet.
Quod quæ sunt venialia peccata habes.25. dist. vnum orarium.§.alias autem.
VERBERA. Quòd fides verberibus non est exigenda.45.dist.c.1.
Quod ecclesia quosdam damnis, quosdam verberib. castigat.12.q.2.fraternitas.
Quod ad correctionem subditorum, virgarum verbera meritoriè infliguntur.23.q.5.c.1.in fi.
Quod siue monachi, siue alij clerici,de suis excessibus possunt verberibus coerceri.20.quæstio. vlt.monachum.
Quod episcopus nullum suis manibus debet verberare.86.dist non licet.
Quod miseri sunt prælati,qui verberibus tantum volunt timeri.45.dist.c.1.

De hac materia habes vbi agitur de Tormentis,& de Correctione.

VERBA.Quòd omnium rerum creatio, & hominum recreatio fuit in verbo.1.q.1.intra catholicam.
Quod in verbis sacramenta Christi conficiuntur, ibi. & cap.detrahe.
Quod accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.1.q.1.detrahe.
Quod an non minus est reus qui negligenter verbum Dei audit,quàm qui corpus Christi in terram cadere permittit.1.q.1.interrogo.
Quod qui exit dum verbum Dei proponitur, excommunicetur,de consf.dist.1.sacerdotes.
Quod verba ideò sunt instituta vt homines cogitationes in notitiam aliorum proferant. 22.quæ. 2. his autem.
Quod verba non semper sunt accipienda sicut sonãt. 23.q.1.paratus,ante med.
Quod Deus verba secundum proferentium intentionem accipit.22.q.5.humanæ.
VERECVNDIA. Quòd est verecundia virginalis, quæ est naturaliter in virginibus. 20.q. 5.nec illud. Exemplum ibi de Rebecca.
Item est verecundia vidualis, quæ verecundiam promittunt antequam iterato nubant.33. quæst.2.non omnis.
Item est verecundia semiconfitentis dum quis erubescit aliqua peccata confiteri,de pœn. dist.3.§ siue autem,ver.inter hæc.1.
Item est verecundia plenè confitentis, & hæc est magna pars satisfactionis,quia de mortali facit veniale,de pœn.dist.1.quem pęnitet,& c.quamuis.
Quod propter verecundiam bonum non est dimittendum.de pœn.dist.1.in actionem.in fi.
VERITAS. Quòd veritas est cum illud asseritur quod est.22.q.2.cum humilitatis.
Quod tunc exit aliquis à veritate Dei, cum à fide & charitate exit.24.q.3.cum aliquis.
Quod veritas sacramentorum in sola ecclesia habetur catholica.24.q.1.quia.
Quod in quibus nil interest ad habendum regnum Dei vtrum vera putetur,vel falsa non refert.22.qu. 2.in quibus.
Quod veritas præfertur etiã consuetudini, quia Christus non dixit,Ego sum consuetudo,sed veritas.58. dist,veritate,& quatuor c.seq.
Quod ille non solum proditor est veritatis qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem liberè non pronuntiat.11.q.3.noli timere.
Quod veritatem pro pecunia negantes Deum negẽt. 11.q.3.abijt.
Quod qui veritatem non defendit quam defendere conuenit,proditor est veritatis.11, quæstio. 3.noli timere.
Quod veritas non est in homine cũ quis dicit se peccatorem

VIRGA. Quòd Christus sine pecunia & sine virga misit apostolos, vt incentiua litis,& vt instrumenta eriperet vltionis.11.q.3.ita,in fin.
Quod ideò Dominus virgam non ferendam apostolis in via præcepit, vt nulli violentia inferatur. 20. q.3.præsens,post med.
Quod disciplina patris, vel magistri non debet esse in alijs tormentis quàm in virgarum verberibus. 3. q.5.c.1.ante fi.& q.4.displicet,circa med.
Quod Assur fuit Virga furoris Domini, quia per eum innumeras gentes diuina iustitia flagellauit.13.qu. 5.remittuntur.§.proximo,circa prin.
VIRGINITAS. Quòd est virginitas corporis,& non mentis,quãdo casti corpore fornicantur,vel adulterantur mente.32.quæst.5.sicut enim.& cap.sic Paulus.
Item est virginitas mentis, & non corporis quando sine consensu quis tolerat quod alius operatur.32.q. 5.magis,& c.seq.& c.tolerabilis.
Item est virginitas corporis & mentis quam complectitur voluntas, & hæc dicitur gloriosa virginitas.32.q.5.sicut enim.
Quod virginitas non est in præcepto, sed in consilio, suaderi potest,non imperari.32.q.1.integritas.
Quod virginitas cũ humilitate est admirabilis,& Deo acceptabilis.30.dist.hæc autem scripsimus.
Quod virginitas antefertur nuptijs.32.q.1.nuptiæ.
Quod virginitas non debet voueri, matrimonium detestando.30.dist.si quis propter Deum,& c.seq.
Quod sicut nuptiæ terram,sic virginitas implet paradisum.32.q.1.nuptiæ.
Quod prodest parentibus ad salutem si eorum proles in virginitate perseueret. 33. qu.5. tunc saluabitur.
Quod virginitas sine bonis operibus non saluat, ibidem.
Quod cum virginitas sine consensu corrumpitur,merita castitatis,duplicantur.32.q.5.§.j.
Quod virgo sic corrupta inter alias virgines non consecratur.15.q.1.c.vlt.
Quod cum Deus omnia possit, virginem corruptam non potest facere incorruptam.32.qu.5.si Paulus.

De hac materia habes vbi agitur de Castitate, & de Continentia.

VIRTVS. Quòd Deus est virtus & sapientia,quæ in vtero virginis ædificauit sibi domum. 56.dist. nasci.
Quod sunt tres virtutes theologicæ, fides,spes,& charitas,de consf.dist.2.quia passus.
Quod de virtute in virtutem sunt gradus, quia vna, queque virtus,quasi quibusdam gradibus augetur, de pę.dist.2.§.cum sanctam,vsque ad §.seq.
Quod virtutes sunt animæ ornamentum,de pœn.dist. 2.§.Romanos,in fin.
Quod hoc ornamento virtutum maximè clerici, & prelati debent vti.40.dist.§.j.
Quod sunt quasi picturæ ad animæ ornamentũ, quia illa anima à Deo depingitur quæ habet in se virtutum gratiam renitentem,de pœn. dist.2. Romanos, post med.& c.illa anima.
Quod non ex parentibus sed ex voluntate tua,nascẽtis causa est vitiorum,atque virtutum. 56. distinct. nasci.
Quod ille est virtute Dei mirabilis, qui ex parentibus prorsus à virtute alienis natus, ex sua virtute resplendet.56.dist.nunquam,in fin.
Quod qui propria virtute decoratur,parentum suorũ non dedecoratur opprobrijs.56.dist.nunquam.
Quod non vitia sed virtutes parentũ debent filij amplecti.
Quod virtute non generis nobilitate gratia comparatur.40.dist.illud.
Quod nec ad virtutem nec ad vitia necessitate quis trahitur,sed libero arbitrio,de pę̃n.di.2.§. item opponitur,post med.
Item non est virtus quòd fit ex necessitate.
Quod virtus simul cum vitijs haberi nõ potest, de pę. dist.2.§.ex præmissis.
Quod virtus per vitia,& peccata priuatur, de pę.di.2. consideret.§.dolendum.
Quod virtus adispicitur cum vitio renunciatur,egressus enim malitiæ,virtutis operatur ingressum.32.q. 1.cum renunciatur.
Quod virtus in aduersitate probatur.7.qu.1. aduersitas,& c.seq.
Quod virtutes negantur esse verè apud infideles,quia non promerentur gratiam.28.q.1.omnes. §. ex his, circa fin.
Quod vbi deest agnitio ęternæ & incommutabilis veritatis,falsa virtus est etiam in optimis moribus, ib. §.proximo.
VISIO. Quòd visio est duplex, videlicet spiritualis, qua per fidem Deus aspicitur.24.q.1.quia.
Quod visio spiritualis obscuratur per malam, & maximè per carnalem operationẽ.46.di.hinc, circa me. ver.lippus.
Item per arrogantiam & scientiæ præsumptionẽ,quia talis charitate veræ visionis se excludit.49. di.hinc. versi.albuginem.
Quod exacuitur tanquam colyrio per bonam operationem,ibid.versi.collyrio.
Item exacuitur per sui despectionem & humilitatem, ib.ver.albuginem.
Item exacuitur p temporalium postpositionẽ.7.q.1.in scripturis,& 7.q.1.aduersitas,post med.
Item exacuitur per superiorem iugem contemplationem. 88. distinct.decreuit , exemplum ibi de scala Iacob.
Quod est visio corporalis, qua videntur temporalia 47.dist.sicut 2.
Quod visione corporali prohibemur videre lasciua. 32.q.5.nec solo.
Item prohibemur videre iocos , & ludos indebitos. 86.dist.c.vident homines.
Quod peccatores in futuro videbunt Christum corporaliter,& contristabuntur.86.dist.vident.
Quod boni videbunt gloriam magni Dei, & beatificabuntur,de conse.dist.5.ieiunium.
VISITATIO. Quòd episcopus per se, vel per alios honestos,si sit impeditus, debet diœcesim suã visitare.10.q.1.decernimus,& c.seq.
Quod visitando inquirere debet de vita clericorum & ornatu ecclesiarum, & de reparationibus, si fractæ sunt. 10.q.1.episcopum.
Item debet visitando statum laicorum videre si in fide sint stabiles,si diuersa crimina, sicut homicidiũ, adulterium, periurium, & consimili fugiant, & Resurrectionem credant.10.quæstio.1.placuit, & qu. 3.cauendum.
Item visitando non debet expensas cum grauamine sed cum moderatione exquirere. 17.q.3. cauendũ, & c.relatum.
Quod episcopus visitando quinquagenarium numerum equorum non debet excedere,nec plus quàm vna die in parochia stare.10.q.3.inter cætera.
Quod omni anno tenetur semel episcopus diœcesim suam visitare.10.q.1.relata,& c.decernimus.
Quod visitando,temporale pro suo obsequio potest recipere stipendium.12.q.2.charitatem.
Quod episcopus si non visitat, loco visitationis procurationes non exigat.10.q.1.relata.
Quod episcopi visitandi & hortandi & exhortãdi gratia,vel quoties necessitas exigit, possunt monasteria religiosorum non exempta visitare.18.q.2.visitandi,& c.non semel.
Quod in visitatione lucrum animarum non temporalium rerum debet quærere.10.q.3.cauendum.
Item visitando non debet in visitandos crudeliter de sæuire.10.q.3.cauendum.
Item in visitatione in dubijs coram senioribus canonicis veritatem debet perquirere. 86. distinct. si quid.
Quod per superiorẽ prouidetur de visitatione ecclesiæ viduatæ.61.dist.obitum,& tribus c.seq.
Quod ecclesiæ vacanti de anno in annum visitatio variatur.7.q.1.constitutum.
Quod vni visitatori plures ecclesiæ visitandæ committi possunt.12.q.1.quoniam.
Quod episcopi Italici immediatè ad curiam Romanã spectantes,de anno in annum limina Apostolorũ & Romanam curiam visitare tenẽtur per se,vel per literas,& se de impotentia debẽt excusare. 93. dist. iuxta sanctorum.
Quod vltramontanis,quia de longinquo sunt conceditur,vt de visitatione literis se excusent.93. distin. iuxta.

De visitatione habes vbi agitur de Inquisitione.

VITA.Quòd vita præsens quæ inter cœlum & infernum sita est,vtrorumque ciues recipit. 23.q.4. hęc autem.32.q.4.recurrat.
Quod in hac vita non est retributio malitiæ, vel virtutis &, si aliqua sit,non sit secundum cõdignum, sed est quidam gustus.de pœ.dist.3.c.si quando. §.quam quam.
Item in hac vita boni (vt frequentius) affliguntur, & mali prosperantur.ibidem.
Quod sancti quando commoda, vel auxilia temporalia quærunt,non transitoriæ vitæ,sed ecclesię cuius vtilitati intendunt,consulunt.23.q.3. Maximianus. Exemplum ibi de Paulo.
Quod vita communis debet esse clericis (& maximè religiosis , qui vitam apostolorum imitari volunt. 12.q.1.dilectissimis.
Quod vita apostolorum erat vna,quia erat multitudinis credentium cor vnum,& anima vna in Deo.
Quod vita animæ est Deus , anima verò vita est corporis,quia sicut corpus sine anima viuere non potest,ita nec anima sine Deo.de pœn. dist.1. resuscitatur.
Quod corpus Christi vita est mundi.de conse. distì. 2. Christus,& c.in Christo.
Quod uita actiua & contemplatiua commendatur. 8. q.1.olim,& c.in scripturis.
VNCTIO. Quòd unctio interior(uidelicet inuisibilis,quę est per Spiritum sanctũ) nunquam arescit, de pęnit.distinct.2.quærendum.circa prin.uersi.unctio.
Quod est unctio exterior multiplex, uidelicet baptismalis.11.dist.ecclesiasticarum.
Item est unctio baptizandorum , quæ fit in pectore & in scapulis.11. dist. ecclesiasticarum,ibid. de conse. dist.4.deinde à sacerdote.
Item est unctio bapitzatorum,quæ fit per sacerdotem cum chrismate in summitate capitis,de cõse.dist.4. postquam ascendit,& c.seq.
Item unctio confirmationis quæ fit in fronte, ministerio tantum pontificis.95.dist.presbyteros.
Item est unctio extremę unctionis, quam potest episcopus,& sacerdos, cuilibet conferre per oleum infirmorum,ibid.& c.illud superfluum.
Item est unctio regalis,quæ fit in brachio.2.qu.7.plerunque.§.item in libro.
Item est unctio sacerdotalis, cuius manus tantũ oleo cum chrismate inunguntur.23.di.præterea.16.q.1. generaliter.§.ecce sufficienter.
Item est unctio pontificalis super manus & caput. 23. dist.episcopus.
Quod episcopus,& sacerdos semper in corde debet cogitare,& aduertere quid sua unctione præsentet.8. q.1.licet,in fin.
VNITAS. Quòd nihil contrarium infert diuersitas, ubi est fidei unitas.7.q.1.nihil.
Quod unitas repręsentat in nobis Dei similitudinem, ut sicut à Deo uno omnes per creatorem,sic ab homine uno per propagationem. 33. quæstio.ult. hæc imago.
Item repręsentat naturæ nostrę imaginem & originẽ, quia omnes ab uno,ibid.
Item repręsentat nascentis ecclesiæ institutionẽ,quia licet Christus omnibus apostolis dedit auctoritatem,tamen uni Petro commisit ecclesiam,ad manifestandum ecclesiæ unitatem. 24. quæstio. 1.loquitur,circa prin.
Quod consistit unitas ecclesiæ in sacramẽtorum Christi communione,de consf.dist.4. est unitas, & dist.2. quia passus.
Item consistit unitas ecclesiæ in multorum filiorum suorum per dilectionem connexione.24.quæstio.1. loquitur, pro quo dicitur ibi, una columba, unum corpus,&c.
Item consistit in membrorum ad caput coniunctione, quia non se unitati capitis communicat qui se partem faciens, à capite se separat. 24. quæstio. 1. schisma.
Quod extra unitatem ecclesiæ non possumus habere gratiam Dei,quæ propriè donum est catholicę unitatis.1.q.1.multæ.
Item nec peccatorum remissionem.1. quæst.1.remissionem.
Item nec uitam spiritualem.11.quæsti.3.nihil.24.qu. 1.loquitur.
Quod extra unitatem ecclesiæ non ualet spiritualis iurisdictio.7.q.1.factus.c.Nouatianus,in fin.
Item non prodest sacramentorum perceptio.7.q. 1.scire.25.q.1.pudenda.
Item nihil est miraculorum operatio. 1.quæstio.1.teneamus.
Item inutilis est pro fide martyrij susceptio.90.di.neque ad Cain.
Item non est peccatorum remissio.24.quæstio. 1.quicunque.
Quod conuiuium est Christi unitas fidelium in uinculo pacis.23.q.4.ipsa pietas.
Quod non possunt duo , uel tres in nomine Christi in unum colligi qui à Christo sunt separati. 24. qu. 1. alienus,in fin.
Quod non multitudinem deprecantium , sed unitatẽ audit Deus.24.q.1.alienus.
Quod prophanus , & hostis est qui ecclesiæ non tenet unitatem.7.q.1.Nouatianus.24.q.1.alienus.
Quod Christiani scienter unitatem ecclesiæ , infideles reputantur.7.q.1.quoniam, in fi. ubi antichristus dicitur quisquis est talis.
Item temporaliter,& æternaliter puniuntur.24.qu.1. non afferamus.
VOLVNTAS. Quòd uoluntas est animi motus ad aliquid imitandum uel non imitandum, uel adipiscendum.15.q.1.§.j.
Quod uoluntas hominis est causa uitij, uel uirtutis. 56.dist.nasci.7.q.1.sciendum.15. q.1.§. ex uoluntate,in principio quæstionis.
Quod usque adeo peccatum uolũtarium malum est, quod nullo modo sit peccatum nisi sit uoluntariũ. 15.q.1.§.j.ibid.& c.merito,& c.illa.
Quod nemo tenetur ad culpam nisi propria uoluntate deflexerit.15.q.1.non est.
Quod Deus non ea quæ offeruntur, sed uoluntatem respicit offerentium.24.q.1.odio,in fin.

Quod

habere,qui cum arbitrio episcopi debet res ecclesiæ gubernare.89.dist.diaconum.& c.seq.9.q.3.cum simus.12.q.2.vobis.
Quod ecclesiarum œconomus clericus debet esse. 89.dist.indicatum.16.q.7.quoniam.& c.in nona.
Quod plures œconomos vna ecclesia potest habere, 12.q.2.charitatem.
Quod œconomus episcopatus per episcopum debet institui.89.dist.volumus.& c.indicatum.
Quod œconomus episcopatus præcipuè debet intendere,qualiter,episcopo mortuo, vel amoto,res ecclesiæ in scripturis pro futuro episcopo debet conseruare.75.dist.quoniam.in fi.12.q.2.charitatem,& c.illud.& c.non liceat.
YMAGO.Quòd imago Dei dicitur homo,quia sicut Deus principium est omnium per creationem, sic homo primus aliorum est principium per propagationem 33.q.vlt.hæc imago.
Quod dicitur factus ad imaginem & similitudinem Dei, quia anima eius pudicitia, & alijs virtutibus fuit picta,de pœ.dist.2.§.Romanos. & c.illa anima.
Quod imago virtutum dedit & dat animæ pulchritudinem,& preciositatem.
Quod tunc homo ab imagine cecidit quando virtutes amisit.
Quod imagines sanctorum non sunt contemnendæ, sed venerandæ.de conse.dist.3.venerabiles.
Quod imagines, & picturæ sanctorum,sunt libri, & scripturæ laicorum.de conse.dist.3.perlatum.
Quod non imaginum pictura est adoranda,vel veneranda,sed res per ipsam repræsentatæ.de conse.dist. 3.perlatum.& c.venerabiles.
Quod Christus sub imagine crucifixi cum imaginatur,vel depingitur,gratia nobis præteriti beneficij repræsentatur.de conse.dist.3.sextam.
YMNVS. Quòd saluator, & apostoli nobis dederunt exemplum Hymnos decantandi. de consec. dist.1. Hymnis.
Quod Maria soror Aaron post trãsitum maris rubri, Hymnum Deo cantauit.2.qu.7. plerumque.§.item obijcitur.
Quod hi duo Hymni Alleluia, & Gloria in excelsis Deo,ab angelis decantati sunt.de consect. distin.1. hi duo.
YPOCRISIS. Quòd Hypocrisis prouenit ex imperitia dum quis simulat habere quod non habet. 11. q.3.si quis verò.
Quod religiosus qui cadit à proposito, & simulat propositũ,est hypocrita,& peior apostata.12.q.1.certè.
Quod ad hypocrisim tendit, qui pluribus confitendo peccata diuidit confessionem.de pœ.dist.5.§.dolendum.ante fin.
Quod hypochita licet viuat corporaliter, mortuus est tamen spiritualiter. 12.q.1.nolo.ante fi.
Quod nemo amplius ecclesiæ nocet, quàm qui peruersè agens nomen,vel ordinem sanctitatis gerit, 83.dist.nemo.
Quod hypocritæ in ecclesia bonis spiritualiter sunt misti,sed per pessimam vitam separantur. 14. qu.3. de illis.
Quod hypocrita dicitur,qui festucam in oculo fratris videt,trabem in suo non considerat.32.q.6.§.1.
Quod vbi hypocrisis regnat,humilitas locum non habet.de pœn.dist.1.item taciturnitas.

De hac materia habes vbi agitur de Simulatione.

YSAAC. Quòd Isaac fuit filius liberæ, & hæres. 32. q.2.non omnis.
Quod Isaac fuit vnus ex tribus,quibus pepererunt liberæ & ancillæ.32.q.4.recurrat.
Quod domus Isaac non fuit ex omni parte beata, quia domum Iacob dilexi,Esau autem odio habui. 47.dist.quantumlibet.
Quod Isaac benedixit filio suo Iacob.24.q.3. cum ergo.§.si qui.
Quod Isaac cum Rebecca sepulti sunt in Ebron, 13. q.3.Ebron.

ZACHARIAS. Quòd Zacharias Papa deposito Rege Francorum, quia inutilis, & vilis vitæ erat, Pipino patri Caroli Regnum tradidit,& omnes nobiles à iuramento fidelitatis absoluit.15. quæst.6.alius.
Quod Zachariæ patri Ioannis,angelus in templo apparuit,& super oratione exauditus fuit. 1. quæst.1. nonne.
ZACHÆVS.Quòd Zachæus defraudata in quadruplum restituit.12.q.2.cum deuotissimam.
Quod Zachæus male acquisita plus reddenda quam donanda docuit.4.q.5.c.vlt.iu fi.
Quod Zachæus est exemplum, quòd de multis male acquisitis multa pauperibus dari debet, & plurima restitui.26.q.7.affectum.
ZELVS. Quòd Zelus propriè dicitur amor viri in vxorem.2.q.1.si peccauerit.in fi.
Item Zelus quandoque ponitur pro inuidia. 90. dist. neque.Exemplum ibi de Cain,qui fratri inuidit.
Item quandoque ponitur pro amore.23.q.5. quid crudele, exemplum ibi de Moyse, qui idololatras ex amore puniuit.
Item quandoque ponitur pro ira.23.q.8. lege.exemplum ibi de Simone Chananæo, qui serpentes in magos retorsit.
Item quandoque ponitur pro suspicione. 27.quæst.1. nec aliqua. Exemplum ibi de sponsa, quam zelat sponsus.
Item quandoque ponitur pro seueritate. 27.quæst.1. hi ergo. Exemplum ibi de moniali apostatrice, & de pœna eius.
Quod zelus indiscretus reprobatur. 24. qu. 3. non in perpetuum.
Quod zelo iustitiæ debet fieri vindicta, non amore vindictæ,nec ex odio. 23.q.4.§.vlt.
Quod Deus est zelotes,vindicans in tertiam & quartam generationem.1.quæst.4.homini qui similis.§. econtra.
Quod zeli ardor erga rebelles ecclesiæ exhibitus cõmendatur,23.quæst.5.excommunicatorum.43.dis. sed illud.
Quod zelo apostolicæ vltionis simonia in ortu suo dãnata est.1.q.1.fertur.
Quod zelo disciplinæ iusti peccatoribus indignantur, 45.dist.vera iustitia.
ZIZANIA. Quòd zizania mista tritico,& crescẽs cum ipso innuit quòd in hac vita bonis mali commisti sunt,nec congruè separari possunt.11.q.3.nolite recedere.Exemplum ibi de Iebusæo quem filij Israel euellere non potuerunt.
Quod cauendum est ne vitando zizaniam, dominica perdamus frumenta.15.q.2.ita nos.in fi.
Quod toleranda est zizania, id est, mali, si fides non impeditur & charitas nostra.23.q.4.quidam.
Quod in hac vita non possit plenè discerni à frumento zizania.23.q.4.quantus.
Quod sinenda sunt vtraque crescere vsque ad messem iudicij, & tunc angeli colligent zizaniam in fasciculos ad comburendum. 23.quæst. 1.§.1. ante finem.

Mendas dextra viri lauit huius probrosas:
Hæc non credenti lectio nota dabit,
Margarita stylo decreti pressa fideli,
Innumeros fructus absque labore feret.

FINIS.

REPER-

REPERTORIVM DICTIONVM
Quæ in Margarita Decreti continentur.

Macera-

Quæ in Margarita Decreti continentur.

Deo gratias.

FINIS.

REGESTVM.

Principium per ſe patet.

* ** *** ****.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg.

A B C D E.

Omnes ſunt quaterniones præter Gggg quæ eſt quinternio, & E quæ eſt ternio.